

THEOLOGIA
R. radicalis
R. P. SBOGAR

20
Theol.
syst.

206

comparatu à ...
Lr

C. H. 7 R. 30 C.

Anno 1714.

H.

Theol. syst. 206.

R. P.

D. JOANNIS MARIÆ SBOGAR
SALCANENSIS

EX CLER. REGUL. CONGREGAT. S. PAULI,

THEOLOGIA
RADICALIS,

In qua
FUNDAMENTALITER VERITAS
PROPUGNATUR
CONTRA OMNES

PROPOSITIONES,

olim ab aliquibus Auctoribus temerè doctas,

AB

ALEXANDRO VII. INNOCENTIO

XI. & ALEXANDRO VIII.

PROSCRIPTAS;

AC

Ordine Alphabeticò,

In centum sexaginta duobus Tractatibus, selectissimis
casibus adornatis, seriò examinatas, & discussas;

UNIVERSIS

THEOLOGIS, CONFESSARIIS,

AC

JURISPERITIS SCITU APPRIME

NECESSARIIS:

Nec Non

OMNIUM RERUM, AC VERBORUM UBER-
RIMUS VISITUR INDEX, ALTER TRACTATUM,
TERTIUS PROPOSITIONUM

SECUNDA EDITIO

Priori longè emendatior.

Anno M DCC VIII.

NEO - PRAGÆ,

Typis Hampelianis impressit Joannes Georgius Hoffacker.

Prostat venalis in Collegio S. Benedicti in Hratzino.

JOSEPHUS, Divinâ favente Clementiâ electus Romano-
rum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bo-
hemæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, &c. Rex, Archi-Dux
Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Wir-
tembergæ, Comes Tyrolis, &c. Agnoscimus, & notum facimus tenore
præsentium universis, quod cum devotus, Nobis dilectus, Pater Ambrosius
Wimber, Præpositus, & Collegium S. Benedicti Pragæ, demissè Nobis expo-
suerit privilegiū super THEOLOGIA RADICALI quondā Joannis Mariæ
Sbogar, Consistorij Pragensis Assessoris, à Divo Imperatore LEOPOLDO
gloriosissimæ recordationis, annō millesimō sexcentessimō nonagesimō
octavō, ad decem annos impertitum, brevi expirare, seque statuisse modō
dictam Theologiam Radicalem denuō typis mandare, vereri autem, nè,
quod sæpius contingit, æmulorum fraude, qui editionem istam dolosè imi-
tentur, impendij fructu destituantur, ac propterea humillimè supplicaverint,
quatenus Cæsareâ Nostrâ auctoritate, non solum ipsorum indemnitati con-
sulere, sed etiam prædictum privilegium, ad aliud decennium extendere, seu
de novo concedere, clementer dignaremur. Nos æquis eorum precibus
benignè annuerimus, ac proinde omnibus, & singulis Typographis, Biblio-
polis, ac Bibliopegis, cæterisque quibuscunque, rem, seu negotiationem libra-
riam exercentibus, seriō, & districtè, idque sub poena octo marcarum auri
puri inhibuerimus, & vetuerimus, prout hisce inhibemus, & vetamus, nè
eorum quisquam intra decem annos proximos à primâ novæ editionis, die
computandos, præfatam Theologiam Radicalem sinè impetrantium con-
sensu, intra Sacri Romani Imperij, Regnorumque, ac Dominiorum Nostro-
rum hæreditariorum fines, in simili, vel alio typo, modo, vel forma, sive
in toto, sive in parte, mutatisque titulis recudere, vel aliō recudendam dare,
invehere, venundare, aut clam, vel palam distrahere, quovis modō præsu-
mat, hæc autem lege additâ, ut quinque ad minimum prædictæ Theologiæ
Radicalis exemplaria, quemadmodum moris est, ad Imperialem Nostram
Cancellariam Aulicam mittantur, eadēque privilegium hoc Nostrum, vel
ejus extractum (nè quis ignorantia prætextu sese excusare possit,) in fronte
impressum exhibeat. Quisquis verò interdictum hoc Nostrum neglexe-
rit, is debet non solum ejusmodi libris, perperam quippe impressis, seu ad-
ductis privari, (quos nimirum præfati impetrantes, auxiliō Magistratūs loci,
aut suâ quoque auctoritate apprehendere, & sibi vendicare poterunt,)
verum insuper etiam dictâ poenâ, ærario, seu fisco Nostro Imperiali, fraudis
vindici, & prædictis supplicantibus ex æquo solvendâ, & numerandâ mul-
ctari. Quapropter mandamus omnibus, & singulis, nostris, & Sacri Impe-
rij, Regnorumque, & Provinciarum Nostrarum hæreditariarum subditis,
cujuscunque statūs, gradūs, ordinis, dignitatis, conditionis, aut præemi-
nentia existant, tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus, præsertim verò ijs, qui
in Magistratu constituti, vel propriō, vel superiorum suorum nomine, &
locō, juris, & justitiæ administrationem exercent, nè quenquam privilegium
hoc nostrum Cæsareum temerè, & impunè transgredi, aut violare patian-
tur, quin potius quos contumaces compererint, præscriptâ poenâ plecti, a-
lijsque modis idoneis coerceri curent, quatenus & ipsi eandem mulctam
pendere noluerint. Harum testimoniō litterarum, manu Nostrâ subscripta-
rum, & sigilli nostri Cæsarei appensione munitarum, quæ dabantur in Civi-
tate Nostra Vienna, die octavâ Martij, annō millesimō septingentesimō sextō,
Regnorum nostrorum, Romani decimō septimō, Hungarici decimō no-
nō, Bohemici verò primō.

JOSEPHUS.

(L.S)

Vt. Frid: Carol: Com: de Schönborn.

Ad Mandatum Sacræ Cæsareæ Majestatis proprium.

Lutzo Dolberg.

DON OCTAVIUS VICE - COMES,
Præpositus Generalis Congregationis Clericorum
Regularium S. Pauli.

Cum Librum, cui titulus est Theologia Radicalis, in qua &c. à Reverendo Patre, Don Joanne Maria Sbogar, Præposito Collegij S. Benedicti Pragæ, Congregation. nostræ Presbytero Professo, compositum, duo ejusdem Congregationis nostræ eruditi viri, quibus id commisimus, accuratâ Lectione, & gravi judicio recognoverint, ac in Lucem edi posse probaverint: Nos, ut typis mandetur, quantum in nobis est, facultatem facimus. In quorum fidem has fieri, sigillóque nostrò muniri jussimus. Datum Romæ in Collegio nostro SS. Blasij, & Caroli, die 4, Decembr. An. 1694.

D. OCTAVIUS VICE - COMES.

Præpositus Generalis.

C E N S U R A

Theologorum ex Ordine S. Francisci.

Elegans paritérque ingeniosum Opus, cui Titulus THEOLOGIA RADICALIS, *in qua fundamentaliter veritas propugnatur*, ab A. R. P. Don Joanne Maria Sbogar, Salcanensi, ex Clericor. Reg. Congreg. S. Pauli, nunc ad S. Benedictum in Arce-Prageni Præposito, subtili inventione, ac laboriosâ subtilitate compositum, ex commissione Reverendissimi ac Amplissimi Domini Officialis Pragensis, diligenter, accuratè, nostrâque cum satisfactio- ne perlegimus, atque deprehendimus continere nihil contra fidem, aut bonos mores, sed esse Opus mirâ, & multigenâ eruditione refertum, summorum Pontificum *Alexandri VII. Innocentij XI. & Alexandri VIII.* aliorumque menti conformatum, in eorum Decretis radicatum, quascunque sententias damnatas acutè, ac nervosè perstringens, proinde totum in firmissima Catholicæ veritatis Petra fundatum, atque ideo censemus non modò dignum esse typis, sed etiam proficuum futurum, & utile, non modò Theologis, sed & Confessarijs, totique Orbi Litterario, si præli beneficio publici fiat juris. Actum Pragæ, in Conventu S. Mariæ ad Nives Ordinis Minorum S. P. Francisci Reform. die 24. Maij Annò 1695.

P. Amandus Hermann, Lector Jubilatus,
Provinciae Bohemæ Pater, & Custos actualis.
Fr. Antonius Hartmann, Lector Jubilatus,
& Provinciae Bohemæ Pater.
Fr. Sebastianus Schambogen, Lector Jubilatus,
Provinciae Pater, actualis Diffinitor.
Fr. Castulus Martin, SS. Theologiæ Lector
Generalis, & Prov. Diffinitor.
Fr. Gregorius Gerzabek, SS. Theologiæ
Lector Generalis.

Imprimatur.

WENCESLAUS BILEK

à Bilenberg. Officialis.

REVERENDISSIMO
^{AC}
CELSISSIMO
PRINCIPI
DOMINO DOMINO
JOANNI
JOSEPHO
è COMITIBUS

De

BREÜNER,

DEI ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA

ARCHI-EPISCOPO

PRAGENSI,

LEGATO NATO, S. R. J. PRINCIPI, REGNI BOHEMIÆ

PRIMATI,

NEC NON

UNIVERSITATIS CAROLO-FERDINANDÆ PRAGENSIS AMPLISSIMO
AC PERPETUO

CANCELLARIO

DOMINO DOMINO GRATIOSISSIMO

VITAM & FELICITATEM.

Ubi incudem denuò revocata Theologia Radicalis Sbogariana, REVERENDISSIMÆ TUÆ CELSITUDINIS limina, submississimè salutare, iteratò intendit: Duplici ad id persuasa argumentò, quorum principale Canonicò istò fulcitur effatò: DEO nimirum semel sacratum, profanis obsequijs iniquè mancipari. Alterum in pretioso Gratiarum Tuarum ardore, originem suam figit. Hoc enim prima cùm
*
tam

tam suaviter foveretur Editio: secunda quoque ad idem felicitatis fastigium adspirat. Humanarum certè rerum naturalis ordo, id omni dictitavit tempore, ut debilius, fortioris adspiret patrocinium, inferioraque Superiorum innitantur favori. Sic fulcrum in Ulmo quærit vitis, & fragilitati suæ consulens, ejus ope alta petit, uvarumque præstantiam è tali eminentia longè speciosiore conspectui exhibet, quàm si terræ affixa, fructuum dulcedinem pampinis obvelatam reliquisset. Sublimem, quam REVERENDISSIMA TUA CELSITUDO in DEI Ecclesia nacta est Stationē, omnimodò venerationis cultu semper prosequabatur, dū viveret, Auctor; Pro piaculo reputans summo, EUM, quem Supremus rerum Moderator, tot subalternis posuit Superiorem, aliter, quàm demissā colere humilitate. Devotò quotidie intuitu venerabatur exactissimam illam in administrandis Archi-Episcopalibus fascibus rectitudinem: Tantò pretiosiore, quantò præsentis sæculi defecata iniquitas, eam, summò cum piorum luctu, reddit rariorem. Exosculabatur fragantissimos Cardinalium virtutum flores, quibus tot, tantæque durante Tuo felicissimo Regimine laudatissimè gesta, perpetim coronantur. Immarcescibilis enim meritò talem coronat gloria, cujus vita labis nescia, intemeratam præclare factorum exhibet catenam. Humillimis denique præcordia ejus scatebant gratijs, pro innumeris Collegio nostro, serie nunquam interrupta, collatis beneficijs: In quibus, vel recensendis saltem, taceo dignè deprædicandis, nimis curtam Eloquentia nostra suam proderet suppellectilem. His excitatus stimulis, CELSISSIMO TUO NOMINI lucubrationes hæc primùm consecrare, animum induxerat: Sapienter sibi persuadens, nullatenus laborum suorum fructibus, illic defuturum gratiosissimum favorem, ubi ipsemet perpetuò ubertim delibutus fuerat amore.

Nos igitur iisdem planè, imò gravioribus adhuc, iisque quampluribus moti rationibus, Auctoris laudabilia premere rati vestigia, tanto PATRI, pro favoribus plus quàm paternis hoc denuò prodiens Opus Theologicum, in quaecunque debitæ gratitudinis redhostimentum, demississimè facramus. Molam falsam olim litabat in Paganismi tenebris ambulans antiquitas, cum Thura spargere rerum denegaret angustia: & piam voluntatem Christiana hodiedum quoque pro opere ipso quandoquidem solet admittere Theologia. Offerre proinde tale volumus holocaustum, quale nostræ admisere facultates; incongruum licèt ijs beneficiorum imbribus, quibus nostra hætenus irrigata fuere arva. Et sicut devotissimi animorum nostrorum motus, in perenne CELSISSIMI TUI NOMINIS incrementum incessanter invigilant: Ità animitus omnia ista aprecamur, quæ felicissimum Tuum Gubernium, firmum, stabileque in Nestoreos usque annos reddere possunt. Pragæ è Collegio nostro S. Benedicti 12. Novembris 1708.

REVERENDISSIMÆ TUÆ
CELSITUDINIS,

Devotissimi & obsequiosissimi in Christo
Servi & Capellani,

Præpositus, & Collegium Clericorum Regul. S. Pauli
ad S. Benedictum in Hratschino.

AUTHOR LECTORI BENEVOLO S.

Memineris studiose Lector illius effati Martialis, (*l. 8. cap. 8.*)

Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

Rarus, inquam, quia persepè evenit, tam effrontes esse mortalium mentes, ut plus iustò sapere sibi vendicent, nequidquam alijs, infroenatis famam Authorum dilacerant linguis, unus est invidiae partus, alter superbiae vomitus, &c. quibus si phlegmate obvietur, livore tabescent, si risu, sibilando in rabiem ruent; ubique lince in perlustrando difficultates videri volunt, ast providò orbatì consiliò talpæ persistunt. Sat acré experitur calamus meus; non paucos temeritatis huius numerans commentaristas, malè saburratos ingeniò in obtutu solis cœcutire, obscuras mentis versutias perspicuis confundentes, dum vitiant, quæ plana sunt, novas sibi conflando doctrinas à Cynosurâ claritatis, deflectentes, quibus ad inextricabilem anathematis labyrinthum proscribuntur: Huius tenoris opus intellectui tuo nequaquam sisto, sed castigatum: nam meum non est sapere plus, quàm oporteat sapere; idcirco sat lustratam tibi expono doctrinam, Lydio Apostolico demississimè subjectam, quam applicatâ mente, casu coacervavi, eò quòd XXXIII. propositiones nuper ab Alexandro VIII. reprobatae, per amicum mihi porrectae eas perlustrando, illico tantum flagitium Authorum obstupui, tam immane virus fidelibus in eisdem insertum, vulpinò quodam astu propinatum, incontinentèr arripui calamum, & sedulâ dexterâ eas è sede orthodoxæ veritatis eliminavi. Hoc factò alias LXV. opiniones ab Innocentio XI. insuper, & XLV. ab Alexandro VII. exauthoratas, recogitavi, nec minori zelò in has invexi, audaciam earum perfringendo, acerrimis naturæ jaculis sanæ doctrinæ puritatem vendicavi: In his stationem minimè fixeram, ultrò direxi mentem, quoquò contextæ propositiones suum diffuderant toxicum, & reperi, non ad moralem duntaxat, verum etiam ad speculativam jam suas lethales propagaverant venulâs, hac occasione fretus ad completè sanas reddendas paginas, prius per difficultates genericas excurri, reformando dubia, speculationes à praxi dividendo; hoc peractò, converti me ad tractatus de Sacramentis, nec minori attentione hic incumbens, quâ numerosa aliquorum placita, quibus salus fidelium opprimebatur, & lumen veritatis velabatur, exlarvavi; his expletis animosè aggressus sum Tribunalia iustitiæ, ubi non in paucis detexi stateram iniquitatis, sub fallaci cortice contractuum, usuras latere, qua de re firmò iudiciij indice trutinavi æquitatem, acea quæ hanc virtutem suppressere possent, sat dirè reprehendi.

Ultimò ad alias non solum morales, verum etiâ ad nonnullas quæstiones speculativas me accinxi, in quibus pugnant probabilistæ, contra probabilitas, secum non mediocre periculum trahentes, sub specie veritatis sophismata paginis includentes, ubi conscientiarum incolumitas in fastigio perditionis natitavit: At ego ut huic certamini finè imponerem, sejunxi triticū à lappis, ac cum his, quæ recta sunt, amicabile foedus inivi, quibus, ut scias, non incautam porrexì manum, nec meæ duntaxat innixus opinioni: prius enim in omnibus ambages ruminavi; tandem insistendo majori ponderi rationis, acquievi, favendo auctoritati SS. Patrum, Concilij, alijsque magni nominis Doctoribus, quibus hic labor authenticatus firmiorem sibi adaugēt fidem.

Præterea, ut tuæ charitati magis arrideam, animo mihi proposui, ultra ordinarias, etiam

tam suaviter foveretur Editio: secunda quoque ad idem felicitatis fastigium adspirat. Humanarum certe rerum naturalis ordo, id omni dictavit tempore, ut debilius, fortioris adspiret patrocinium, inferioraque Superiorum innitantur favori. Sic fulcrum in Ulmo quærit vitis, & fragilitati suæ consulens, ejus ope alta petit, uvarumque præstantiam è tali eminentia longè speciosiore conspectui exhibet, quàm si terræ affixa, fructuum dulcedinem pampinis obvelatam reliquisset. Sublimem, quam REVERENDISSIMA TUA CELSITUDO in DEI Ecclesia nacta est Stationē, omnimodò venerationis cultu semper prosequēbatur, dū viveret, Auctor; Pro piaculo reputans summo, EUM, quem Supremus rerum Moderator, tot subalternis posuit Superiorem, aliter, quàm demissā colere humilitate. Devotò quotidie intuitu venerabatur exactissimam illam in administrandis Archi-Episcopalibus fascibus rectitudinem: Tantò pretiosiore, quantò præsentis sæculi defecata iniquitas, eam, summò cum piorum luctu, reddit rariorem. Exosculabatur fragantissimos Cardinalium virtutum flores, quibus tot, tantæque durante Tuo felicissimo Regimine laudatissimè gesta, perpetim coronantur. Immarcescibilis enim meritò talem coronat gloria, cujus vita labis nescia, intemeratam præclarè factorum exhibet catenam. Humillimis denique præcordia ejus scatebant gratijs, pro innumeris Collegio nostro, serie nunquam interruptâ, collatis beneficijs: In quibus, vel recensendis saltem, taceo dignè deprædicandis, nimis curtam Eloquentia nostra suam proderet suppellectilem. His excitatus stimulis, CELSISSIMO TUO NOMINI lucubrationes hæc primùm consecrare, animum induxerat: Sapienter sibi persuadens, nullatenus laborum suorum fructibus, illic defuturum gratiosissimum favorem, ubi ipsemet perpetuò ubertim delibutus fuerat amore.

Nos igitur iisdem planè, imò gravioribus adhuc, iisque quampluribus moti rationibus, Auctoris laudabilia premere rati vestigia, tanto PATRI, pro favoribus plus quàm paternis hoc denuò prodiens Opus Theologicum, in qualecunque debitæ gratitudinis redhostimentum, demississimè sacramus. Molam saltem olim litabat in Paganismi tenebris ambulans antiquitas, cum Thura spargere rerum denegaret angustia: & piam voluntatem Christiana hodie quoque pro opere ipso quandoquidem solet admittere Theologia. Offerre proinde tale volumus holocaustum, quale nostræ admisere facultates; incongruum licet ijs beneficiorum imbribus, quibus nostra hætenus irrigata fuere arva. Et sicut devotissimi animorum nostrorum motus, in perenne CELSISSIMI TUI NOMINIS incrementum incessanter invigilant: Ità animitus omnia ista aprecamur, quæ felicissimum Tuum Gubernium, firmum, stabileque in Nestoreos usque annos reddere possunt. Pragæ è Collegio nostro S. Benedicti 12. Novembris 1708.

REVERENDISSIMÆ TUÆ
CELSITUDINIS,

Devotissimi & obsequiosissimi in Christo
Servi & Capellani,

Præpositus, & Collegium Clericorum Regul. S. Pauli
ad S. Benedictum in Hratschino.

AUTHOR LECTORI BENEVOLO S.

Memineris studiose Lector illius effati Martialis, (*l. 8. cap. 8.*)

Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

Rarus, inquam, quia persepè evenit, tam effrontes esse mortalium mentes, ut plus iustò sapere sibi vendicent, nequidquam alijs, infroenatis famam Authorum dilacerant linguis, unus est invidiae partus, alter superbiae vomitus, &c. quibus si phlegmate obvietur, livore tabescent, si risu, sibilando in rabiem ruent; ubique lince in perlustrando difficultates videri volunt, ast providò orbatì consiliò talpæ persistunt. Sat acré experitur calamus meus; non paucos temeritatis huius numerans commentaristas, malè saburratos ingenio in obtutu solis cœcutire, obscuras mentis versutias perspicuis confundentes, dum vitiant, quæ plana sunt, novas sibi conflando doctrinas à Cynosurâ claritatis, deflectentes, quibus ad inextricabilem anathematis labyrinthum proscribuntur: Huius tenoris opus intellectui tuo nequaquam sisto, sed castigatum: nam meum non est sapere plus, quàm oporteat sapere; idcirco sat lustratam tibi expono doctrinam, Lydio Apostolico demississimè subjectam, quam applicatâ mente, casu coacervavi, eò quòd XXXIII. propositiones nuper ab Alexandro VIII. reprobatae, per amicum mihi porrectæ eas perlustrando, illico tantum flagitium Authorum obstupui, tam immane virus fidelibus in eisdem insertum, vulpinò quodam astu propinatum, incontinenter arripui calamus, & sedulâ dexterâ eas è sede orthodoxæ veritatis eliminavi. Hoc factò alias LXV. opiniones ab Innocentio XI. insuper, & XLV. ab Alexandro VII. exauthoratas, recogitavi, nec minori zelò in has invexi, audaciam earum perfringendo, acerrimis naturæ jaculis sanæ doctrinæ puritatem vendicavi: In his stationem minimè fixeram, ultrò direxi mentem, quoquò contextæ propositiones suum diffuderant toxicum, & reperi, non ad moralem duntaxat, verum etiam ad speculativam jam suas lethales propagaverant venulâs, hac occasione fretus ad completè sanas reddendas paginas, prius per difficultates genericas excurri, reformando dubia, speculationes à praxi dividendo; hoc peractò, converti me ad tractatus de Sacramentis, nec minori attentione hic incumbens, quâ numerosa aliquorum placita, quibus salus fidelium opprimebatur, & lumen veritatis velabatur, exlarvavi; his expletis animosè aggressus sum Tribunalia iustitiæ, ubi non in paucis detexi stateram iniquitatis, sub fallaci cortice contractuum, usuras latere, qua de re firmò iudicij indice trutinavi æquitatem, ac ea quæ hanc virtutem suppressere possent, sat dirè reprehendi.

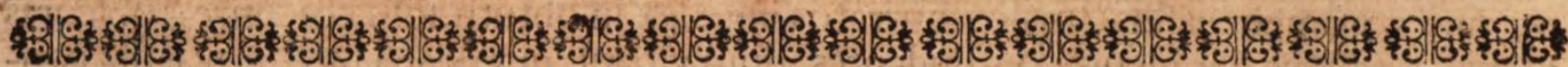
Ultimò ad alias non solum morales, verum etiâ ad nonnullas quæstiones speculativas me accinxi, in quibus pugnant probabilistæ, contra probabilitas, secum non mediocre periculum trahentes, sub specie veritatis sophismata paginis includentes, ubi conscientiarum incolumitas in fastigio perditionis natitavit: At ego ut huic certamini finè imponerem, sejunxi triticū à lappis, ac cum his, quæ recta sunt, amicabile foedus inivi, quibus, ut scias, non incautam porrexì manum, nec meæ duntaxat innixus opinioni: prius enim in omnibus ambages ruminavi; tandem insistendo majori ponderi rationis, acquievi, favendo auctoritati SS. Patrum, Concilij, alijsque magni nominis Doctoribus, quibus hic labor authenticatus firmiorem sibi adauget fidem.

Præterea, ut tuæ charitati magis arrideam, animo mihi proposui, ultra ordinarias, etiam

etiam selectas tibi explanare quaestiones, quas non ubique lectione offendas, eas plurimis fundamentalibus casibus, varijs argumentis roboratis, exornavi, qui non medio-cre oblectamentum tibi praebeant, ac lumen abundans subministrabunt, ad intricatissimas perplexitatis technas solvendas, quibus mortalium conscientiae innodantur. Habes denique hic centum sexaginta duos Tractatus, tribus indicibus contextos, qui anterioribus saeculis multorum lassarunt ingenia, ac modo sine fuce omni promptitudine digestos ad captum tibi dedico.

Nec ignarum te vellem, meum haud fore scopum in exarandis his lucubrationibus, prolixo te fastidire stylo, qua de re plurimas omisi consequentias, quas intelligens Lector per te deducere poteris, meus enim finis est, non inanis aura dicendi, sed fructus; proinde pygmae scripsi, ut gigantum tu tibi formes ideam, facili, serio, & laconico calamo, ne in legendo frustra tempus teras, sed quod capere appetis, sine mora intelligas.

Itaque amice Lector, urbano suscipias animo, quaeso hunc meum officiosum laborem, quem sincero cordis obsequio lubens tibi extrado, eumque sedulo, puroque oculolo legere stude, in quo si quid grati offenderis, adscribam incremento urbanitatis tuae, sin minus, obnubila defectus imbecillitatis meae, vi cuius gnarum te esse cupio, me tibi de Typographicis erroribus rationem reddere non polliceri. Nam dum opus hoc sub praelo gemeret itinera frequentia, diuturnam includentia moram, a correctione me abstraxerant; idcirco in lustratione hujus perhumaniter te rogatum volo, noli esse sutor ultra crepidam, ex uno alterove folio tuam ferendo censuram, sive ad applausum, sive ad vituperium operis, nam *qui statuit aliquid, parte inauditâ alterâ* (ait Seneca) *aequum licet statuerit, haud aequus erit*, sicque, ut benevolentiam iudicii tui experiar, sequere consilium, & si gratiam sinceritatis promerear, calumniam aemulorum vitabo. Vale.

Prænotatio de secunda Editione ad Lectorem.

A Vidimus eorum, qui librorum bonorum norunt aestimationem, desiderium, causa fuit movens, ad secundam praesentis Operis Theologici Editionem ut animum applicaremus: rati, injustum fore, Publicum tam utili pro futuro fraudare usura, cuius possessionem per plures jamdum retrò annos pacifice tenuerat. Operam proinde navavimus pro possibili, ut à mendis sphalmatibusque innumeris ferè, quibus prima scatebat Editio, hæc secunda expurgatior prodiret: id quod ocularis indubie confirmabit inspectio. Zoilorum absurdam rabiem, quæ non cessaverat, piam non minus, quam candidam hancce Authoris doctrinam, sinistrae interpretationis luto conspurcare, satis equidem compertam habemus: Ast, cum Rosarum praestantia propterea nullatenus imminuatur, quod ex iisdem, quæ Apibus pro favo mellis adstruendo inserviunt, Araneæ teterrimum trahant virus: Ita nec malevolorum iniqua, nos circa secundò edendum hoc opus, impedire potuit censura; Quin imò fidem hisce damus, post perbreve temporis spatium, nos Opus quoddam ejusdem Authoris posthumum, utilitate non minus. quam doctrinâ apprimè conspicuum, publici Juris facturos: De cætero pium Lectorem sospitem vivere, atque diu valere jubentes.

PROPOSITIONES

Ab

ALEXANDRO VII. *Papa damnatae.*

DECRETA.

Sanctiss. in Christo Patris ac D. N. D. Alexandri Papæ VII. in Congregationibus Generalibus, Sanctæ Romanæ, & universalis Inquisitionis, habitis, Feria V. Die 24. Septembr. 1665. In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram Sanctiss. D. N. D. Alexandro, Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentissimis, ac Reverendissimis D. D. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana, adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. audiuit, non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplinae relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam, indies magis excrescere, per quam in rebus, ad conscientiam pertinentibus, modus opinandi irrepsit, alienus omnino ab Evangelica simplicitate, sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset Christianæ vitæ corruptela. Quare, nè ullo unquam tempore, viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius, perverti contingeret, idem Sanctissimus D. N. oves sibi creditas, ab ejusmodi spatiosa, latâque, per quam itur ad per-

ditionem via, pro Pastoralis sollicitudine in rectam semitam evocaret, earundem opinionum examen, pluribus in sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis D. D. Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, seriò commisit. Qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulo incumbentes, & mature discussis usque ad hanc diem infra scriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ sigillatim exposuerunt.

1. Homo nullò unquam vitæ suæ tempore, tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis, ex vi præceptorum Divinorum, ad eas virtutes pertinentium. tract. 23. cap. 1. num. 9. 10. 11. &c. tract. 81. cap. 2. num. 15. &c. tract. 150. cap. un. num. 7. &c.

2. Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, nè timiditatis notam apud alios incurrat. tr. 69. cap. un. num. 9. &c.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, Anno 1629. 28. Julij. in Consistorio sacre Congregationis Eminent. Cardinalium visa, & tolerata est. tract. 77. cap. un. n. 8. 9. 10. &c.

4. Prælati Regulares, possunt in foro conscientiae absolvere quoscunque sæculares, ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurta. tract. 104. cap. 3. n. 37. 38. &c.

*d

5. Quam-

Propositiones damnatae

5. Quamvis evidenter tibi constet, Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis. tr. 56. cap. un. num. 2.

6. Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit Poenitenti chartam, postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus. tract. 149. cap. 1. n. 2. 3. &c.

7. Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi. tract. 149. cap. 2. n. 21. 22. 23. 24. &c.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus, ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII. tr. 121. cap. 7. n. 60. 61. &c.

9. Post decretum Urbani VIII. potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collatō illi minori stipendiō, aliā parte stipendij sibi retentā. tr. 121. cap. 7. n. 71. 72. &c.

10. Non est contra justitiam, pro pluribus sacrificijs stipendium accipere, & sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramentō firmatā, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram. tr. 121. cap. 7. n. 70. &c.

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere. tr. 35. cap. 5. n. 35. &c.

12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentā ad id Episcoporum facultate. tr. 140. cap. 4. n. 48. 49. 50. &c.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato. tract. 140. cap. 2. n. 28. 29.

14. Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ. tr. 35. cap. 2. n. 13. &c.

15. Poenitens propriā auctoritate

substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat. tr. 34. cap. 3. num. 42. &c.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario. tract. 130. cap. 2. n. 25. 26.

17. Est licitum Religioso, vel Clerico, calumniatorem, gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit: uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus religioni publicè, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur. tract. 89. cap. 2. num. 15. 16. 17. 18. &c.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, & aliā viā non potest innocens damnum evitare. tract. 89. cap. 1. n. 4. 5.

19. Non peccat maritus, occidens propriā auctoritate uxorem in adulterio deprehensam. tract. 89. cap. 1. n. 7. 8. 9. &c.

20. Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eò quod sit poena. tr. 91. cap. 2. n. 22. 23. &c.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet. tract. 91. cap. 1. n. 7. 8. 9. 10.

22. Non est contra justitiam, beneficia non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica, pecuniā interveniente, non exigit illam pro collatione beneficij, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur. tract. 15. cap. unic. num. 5. &c.

23. Frangens Jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter; nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subicere præcepto. tract. 93. c. 1. n. 3. 4.

24. Mollities, sodomia, & bestial-

Propositiones damnatae.

litas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem. tr. 122. cap. un. n. 29. &c.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfcit confessionis præcepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam. tract. 83. cap. unic. num. 8. 9.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquæ probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia, in favorem unius præalio. tr. 105. cap. 2. n. 32. 34. &c.

27. Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica, tanquam improbabilem. tract. 137. cap. 2. nu. 28. 29. &c.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem, à Principe promulgatam. tract. 110. cap. un. n. 16.

Continuantur Propositiones ab
ALEXANDRO VII. Feria quinta,
die decima octava Martij, Anno 1666.
damnatae.

29. In die Jejunij, qui sæpius modicum quid comedit, & notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium. tract. 93. cap. 1. n. 15. 16.

30. Omnes officiales, qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunij, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio. tract. 93. cap. 2. num. 42. 43.

31. Excusantur absolute à præcepto jejunij omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant; etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant. tract. 93. c. 2. n. 45. 46. 47. &c.

32. Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova, & lactinia in quadragesima obliget. tr. 93. c. 1. n. 6. 7. &c.

33. Restitutio fructuum ob omissionem horarum, suppleri potest per

quascunque Eleemosynas, quas antea beneficiatus de fructibus sui beneficii fecerit. tr. 141. cap. 3. num. 44. 45. 46. &c.

34. In die Palmarum recitans Officium Paschale, satisfcit præcepto. tr. 91. cap. 1. n. 15. 16. 17. &c.

35. Unicò Officiò potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsentis, & crastino. tract. 91. cap. 1. num. 12. 13. 14.

36. Regulares possunt in foro conscientiae uti privilegijs suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Trident. tract. 136. cap. unic. num. 6. &c.

37. Indulgentiæ concessæ regulariis, & revocatæ à Paulo V. hodiè sunt revalidatæ. tract. 98. cap. 2. n. 18. 19. 20.

38. Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti, sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quàm primum, est consilium, non præceptum. tract. 121. cap. 6. num. 39. &c.

39. Illa particula *quàmprimum* intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur. tract. 121. cap. 6. num. 40. 41. &c.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris, & pollutionis. tract. 129. cap. unic. n. 7. &c.

41. Non est obligandus concubinarijs ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarij, vulgo *regale*, dum deficiente illâ, nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædiò magnò concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur. tr. 32. cap. un. n. 7. 8. 10.

42. Licitum est mutuanti, aliquò ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. tract. 123. cap. unic. n. 7. &c.

43. Annuum legatum pro anima relictum, non durat plus quàm per decem annos. tr. 109. cap. unic. num. 13. &c.

Propositiones damnatae.

44. Quoad forum conscientiae reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censurae. tract. 77. cap. un. num. 18. 19.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibitâ diligentia corrigantur. tract. 111. cap. un. num. 6. &c.

Quibus mature pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit, praedictas propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: ita, quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsân impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à quo non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctae obedientiae, & sub interminatione divini Judicii, prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissimâ vocatâ dignis, nè praedictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctae Romanae, & universalis Inquisitionis Notarius.
Loco (†) Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. Jesu Christi Millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, indictione quartâ, die verò 23. Mensis Martij, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Alexandri, divinâ providentiâ Papae VII. anno undecimo, supra dictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Principis Apostolorum, Cancellariae Apostolicae, ac in acie Campi Florae, ac in alijs locis solitis, & consuetis Urbis, per me Carolum Molinum, ejusdem Sanctissimi D. N. Papae, & Sanctissimae inquisitionis Cursorem.

Sequuntur

PROPOSITIONES

Ab

INNOCENTIO XI.

Feriâ quintâ, die 11. Martij, Anno 1679. damnatae.

IN Congregatione generali Sanctae Romanae, & Universalis Inquisitionis, habitâ in Palatio Apostolico Vaticano, coram Sanctissimo D. N. D. Innocentio, divinâ Providentiâ Papae XI. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana adversus haeticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. praedictus, ovium sibi à DEO creditarum saluti sedulo incumbens, & salubre opus in segregandis noxijs doctrinarum pascuis, ab innoxijs, à fel. recor. Ale-

xandro VII. Praedecessore suo inchoatum, prosequi volens, plurimas propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis Cardinalibus contra haeticam pravitatem generalibus Inquisitoribus, subjecit. Quibus propositionibus, sedulo, & accurate saepius discussis, eorundem Eminentissimorum, & Cardinalium Theologorum votis, per Sanctitatem suam auditis: Idem Sanctissimus D. N. re postea mature considerata, statuit, & decrevit, pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum tan-

Propositiones damnatae.

tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet: Non intendens tamen Sanctitas sua, per hoc decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati suae quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet, lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est, in collatione Baptismi, ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis. tr. 124. cap. 11. n. 72. 76. 78. 80. 81. 83. 84. 85. 86. 87. & cap. 6. n. 35. 36. 37. 38. 39. 40. & tract. 13. cap. 2. n. 7. 8. & cap. 3. n. 17. Item. tr. 36. cap. un. n. 6. Item. tr. 76. n. 5. Item tr. 78. n. 8. 9. tract. 116. cap. 7. num. 88. tr. 127. cap. 2. n. 16. 17. 18. 21. 23. 25. 30. 31. tr. 2. cap. 1. n. 10. & alibi.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. tract. 105. cap. 1. num. 2. 3. 4. 5. 6. 7. &c.

3. Generatim dum probabilitate, five intrinsecâ, five extrinsecâ, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus. tract. 137. cap. 1. num. 10. &c. 20. &c.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens ductus opinione minus probabili. tract. 81. cap. 9. num. 92. 93.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis DEI semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus. tract. 23. cap. 1. num. 16. 17. &c.

6. Probabile est, nè singulis quidem rigorosè quinquennijs, per se obligare præceptum Charitatis erga Deum. tract. 23. cap. 1. num. 16. 17.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possimus. tract. 23. cap. 1. num. 16. 17.

8. Comedere & bibere usq; ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetu-

dini, quia licetè potest appetitus naturalis suis actibus frui. tract. 87. cap. unic. 9. 10. 11. &c.

9. Opus conjugij ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali. tract. 45. cap. unic. num. 4.

10. Non tenemur proximum diligere actu internò, & formali. tract. 23. cap. 2. num. 21. & 22. & tract. 126. unic. num. 4.

11. Præcepto proximum diligendi, satisfacere possumus per solos actus externos. tract. 23. cap. 2. num. 23. 24. &c.

12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui. tract. 72. cap. unic. n. 4. 5. 6. &c.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum. tract. 89. cap. 3. num. 29. &c.

14. Licitum est, absolutò desiderio cupere mortem Patris; non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas. tract. 89. cap. 3. num. 32. 33. &c.

15. Licitum est Filio, gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas. tr. 89. cap. 3. num. 32. 33. 34.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se. tract. 81. cap. 2. num. 15.

17. Satis est, actum fidei semel in vita elicere. tract. 81. cap. 3. num. 25. 26. 27. 30.

18. Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum, consulo tacere, ut peccaminosum per se non damno. tract. 81. cap. 4. num. 38.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum, ad assensum, impellentium.

*e

tract.

Propositiones damnatae.

tractat. 81. capite 5. numero 53.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem. tract. 81. cap. 5. num. 55.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabili revelationis; imò cum formidine, quâ quis formidet, nè non sit locutus Deus. tr. 81. cap. 6. n. 57. 58. 59.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur, necessitate medij, non autem explicita remuneratoris. tr. 81. cap. 7. n. 67. 68. 69. 70.

23. Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivò, ad justificationem sufficit. tract. 81. cap. 8. num. 80. &c.

24. Vocare Deum in testem mendacij levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem. tract. 107. cap. 2. num. 21. 22. 23. &c. tract. 117. cap. un. num. 10. &c.

25. Cum causa licitum est, jurare finè animo jurandi, si res sit levis, si ve gravis. tract. 107. cap. 3. num. 36. 37. 38. &c.

26. Si quis, vel solus, vel coram alijs, si ve interrogatus, si ve propria sponte, si ve recreationis causâ, si ve quocunque aliò fine juret, se non fecisse aliquid, quod re verâ fecit, intelligendo intrâ se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, re verâ mentitur, nec est perjurus. tract. 9. cap. unic. n. 6. &c.

27. Causa justa utendi his amphibologijs est, quoties id necessarium, aut utile est, ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, itâ ut veritatis occulatio censeatur tunc expediens, & studiosa. tract. 9. cap. unic. num. 7. 8. &c.

28. Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habitò respectu, vel ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri

crimen occultum. tract. 9. cap. unic. n. 6. &c.

29. Urgens metus gavis, est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi. tr. 142. cap. 12. n. 97. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 109. 111. 112.

30. Fas est viro honorato occidere in vasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitare nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat. tr. 89. cap. 2. num. 14. &c.

31. Regulariter occidere possum furem, pro conservatione unius aurei. tr. 84. cap. unic. n. 35. 36. &c.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisivâ, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus; & quæ nos possessuros speramus. tr. 89. cap. 2. n. 24.

33. Licitum est tam hæredi, quam legatario, contra injustè impediètem, nè vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram, & Præbendam, contra eorum possessionem injustè impediètem. tract. 89. cap. 2. nu. 25. &c.

34. Licet procurare abortum, ante animationem foëtis, nè puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur. tr. 1. cap. 1. num. 4. &c.

35. Videtur probabile omnem foëtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi. tr. 1. cap. 2. n. 30. 31. 32.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi. tract. 84. cap. unic. n. 30. 31. 32. 33. &c.

37. Famuli & famulae domesticæ, possunt occultè heris suis surripere, ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salariò, quod recipiunt. tract. 29. cap. unic. num. 5. &c.

38. Non tenetur quis, sub poena peccati mortalis, restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis. tr.

Propositiones damnatae.

84. capite unic. numero 11. 12. &c.

39. Qui alium movet, aut inducit, ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem illius damni illati. tract. 141. cap. 3. n. 10. 11. 14. &c.

40. Contractus mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personae, cum contractu retrovenditionis praevis inito, cum intentione lucri. tract. 42. cap. 2. num. 29.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam praesentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuario exigere, & eò titulò ab usura excusari. tract. 123. cap. unic. num. 14. 15. &c.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tanquam ex iustitia debitum. tract. 162. cap. 2. n. 23. 24. &c.

43. Quid ni non nisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam, falsò crimine elidere. tr. 60. cap. 1. n. 6. 7. 10. 11.

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam, & honorem defendat. Etsi hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia. tr. 60. cap. 1. n. 6. 7. &c.

45. Dare temporale pro spirituali, non est Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum ferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra. tract. 146. cap. unic. n. 6. 7. 13. 15. 16. &c.

46. Et id quoque locum habet, etiam si temporale sit principale motivum, dandi spirituale: imò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur, quam res spiritualis. tr. 146. cap. un. n. 6. 7. &c.

47. Cum dixit Concilium Trident. eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores, & Ecclesiae magis utiles,

ipsi judicaverint, ad Ecclesias promoveant, Concilium, vel primò videtur per hos digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumptò comparativò pro positivo, vel secundò, locutione minùs proprià ponit digniores, ut excludat indignos; non verò dignos; vel tandem loquitur, quando fit concursus. tr. 15. cap. un. n. 7. 8. 9. 10. &c.

48. Tam clarum videtur, fornicationem, secundum se, nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur. tr. 83. cap. unic. n. 3. &c.

49. Mollities jure naturae prohibita non est; unde si DEUS eam non interdixisset, sæpè esse bona, & aliquando obligatoria, sub mortali. tr. 122. cap. unic. num. 5. 6. &c.

50. Copula cum conjungata, consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum. tr. 6. cap. unic. num. 2. &c.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum, ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simul cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, nè à Domino male tractetur, nè torvis oculis aspiciatur, nè domò expellatur. tr. 79. cap. un. num. 5. 6.

52. Præceptum servandi festa, non obligat sub mortali, sepositò, si absit contemptus. tract. 80. cap. unic. n. 2. &c.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiae de audiendo sacro, qui duas ejus partes, immò quatuor simul à diversis celebrantibus audit. tr. 121. c. 8. n. 96. &c.

54. Qui non potest recitare matutinum, & laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars, trahit ad se minorem. tr. 91. cap. 1. n. 3. 4. 5. 6.

55. Præcepto communionis annuæ satisficit, per sacrilegam manducationem. tr. 30. cap. 1. n. 19. &c.

56. Frequens confessio, & Com-

Propositiones damnatae.

munio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota praedestinationis. tr. 135. cap. un. num. 16. 17.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam. tr. 12. cap. un. num. 2. & 5. &c.

58. Non tenemur, Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem. tract. 34. cap. 2. num. 22. &c.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos, ratione magni concursus poenitentium, qualis. v. g. potest contingere in die magnae alicujus festivitatis, aut indulgentiae. tr. 35. cap. 6. num. 41. 42. &c.

60. Poenitenti, habenti consuetudinem peccandi contra legem DEI, naturae, aut Ecclesiae, & si emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem. tract. 40. cap. un. num. 8. & tract. 125. cap. 2. num. 35. 36.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quin imò directè, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit. tract. 125. cap. 1. num. 30. 31. 32. &c.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit. tract. 125. cap. 2. num. 30. 31. 32. &c.

63. Licitum est, quærere directè occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi. tract. 125. cap. 3. num. 28. 39. &c.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, & etiam si per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri JESU Christi. tr. 81. cap. 9. num. 89.

65. Sufficit illa mysteria semel credidisse. tr. 81. cap. 9. num. 90.

Quicumque autem cujusvis conditionis, status, & dignitatis illas,

vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim, defenderit, vel ediderit, vel de ijs disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, nisi forsan impugnando, ipsò factò incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper directè in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub interminatione divini Judicii, prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, nè prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, Scholastici, aut alij quicumque imposterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus, ac Prædicationibus caveant ab omni censura, & nota, nec non à quibuscunque convitijs contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controversantur, donec à Sancta Sede recognita, super ijsdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Richardus, Sanctæ Romanæ, & universalis Inquisitionis Notarius.

Loco (†) Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi Millesimo, sexcentesimo, septuagesimo, nono Indictione secundâ, die verò 4. mensis Martij, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Innocentij, Divinâ Providentiâ Papæ XI. annò tertiò, suprascriptum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in alijs locis solitis, & consuetis Urbis, per me Franciscum Perinum Sanctissimi D. N. & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Sequuntur

PROPOSITIONES

Ab

ALEXANDRO VIII. damnatae.

Feria quinta, die 24. Augusti, 1690.

In Congregatione Generali, Sanctae, Romanae, & universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram Sanctiss. D. N. D. Alexandro, Divina providentia Papa VIII. ac Eminentissimis, ac Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana adversus haeticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. ALEXANDER Papa VIII. non sine magno animi sui moerore, audivit duas Theses, seu propositiones, unam denuo, & in maiorem Fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere; & cum sui Pastoralis Officij munus sit, Oves sibi creditas à noxijs pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, sive Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus, contra haeticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, sedulo commisit, qui pluries remature discussa, infra scriptis Thesis, seu Propositionibus, super unaquaque ipfarum sua suffragia Sanctitati suae sigillatim exposuerunt.

1. Bonitas objectiva, consistit in convenientia objecti cum natura rationali: Formalis verò, in conformitate actus, cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. *Hinc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitae suae moralis.* tr. 4. C. 7. n. 54. 55. &c.

2. Peccatum Philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens naturae rationali, & rectae ratio-

ni, Theologicum verò, & morale, est transgressio libera divinae legis. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque aeternam poenam dignum. tr. 133. C. 1. n. 17. 18. 19.

Quibus peractis, Sanctissimus omnibus plenè, & mature consideratis, primam Thesim, seu Propositionem declaravit haeticam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet, sub censuris, & poenis contra haeticos, & eorum fautores jure expressis. Secundam Thesim, seu propositionem, declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet, ita ut quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam disputaverit, publicè, seu privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipsò facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis,) alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi. Insuper districtè in virtute sanctae Obedientiae, & sub interminatione divini iudicii, prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissimam notam dignis, nè prædictam Thesim, seu propositionem ad praxim deducant,

Locus + Sigilli.

Alexander Speronus, Sanctae Romanae, & universalis Inquisitionis Notarius.

Die 24. Augusti 1690. supra dictum

* f

De

Propositiones Damnatae.

Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicae Principis Apostolorum, Palatii S. Officii, in acie campi Florae, ac alijs locis solitis, & consuetis Urbis, per Franciscum Perinum, SS. D. N. PP. & SS. Inquisitionis Cursorem.

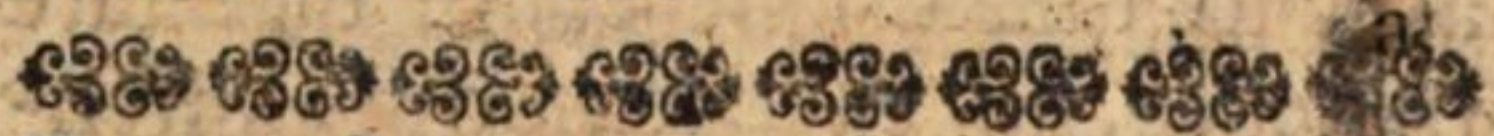

DECRETUM

Feriâ quintâ, die 8. Decembris, 1690.

In Congregatione Generali, Sanctae Romanae, & universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram SS. D. N. D. Alexandro, divinâ providentiâ Papâ VIII. ac Eminentissimis ac Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana contra haeticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. ALEXANDER, divinâ providentiâ Papa VIII. praedictus: Pro Pastoralis cura Ovium, à Christo Domino sibi commissa, de earum salute sollicitus, ut in offensio gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimium perniciofa, in pravis doctrinis exhibita, vitare, unius supra triginta Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, ac Reverendissimis DD. Cardinalibus, contra haeticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, commisit, qui tantum negotium diligenter aggressi, eique sedulo ac pluries incumbentes, super unaquaque ipsarum, sua suffragia Sanctitati suae sigillatim detulerunt.

Propositiones autem sunt infra scriptae, videlicet.

1. In statu naturae lapsae, ad peccatum mortale, & demeritum, sufficit illa libertas, quâ voluntarium ac liberum fuit in causa sua peccato originali, & voluntate Adami peccantis. tr. 133. cap. 7. n. 87.

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturae, haec in statu naturae lapsae operantem ex ipsa, non excusat à peccato formali. tr. 94. cap. un. n. 11.

3. Non licet sequi opinionem, vel

inter probabiles probabilissimam. tr. 137. c. 2. n. 35. 36.

4. Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis Electis, sed pro omnibus, & solis fidelibus. tr. 96. cap. un. n. 5.

5. Pagani, Judaei, Haeretici, alijque hujus generis, nullum omnino accipiunt à Christo influxum, adeoque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, inermem, sinè omni gratia sufficienti. tr. 86. cap. 4. n. 43.

6. Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quàm perniciofa est, sic ut proinde meritò possimus petere, à gratia sufficienti *Libera nos Domine*. tr. 86. c. 4. n. 41.

7. Omnis humana actio deliberata, est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est. tr. 4. c. 6. n. 47.

8. Necessè est infidelem in omni opere peccare. tr. 4. c. 6. n. 51.

9. Reverà peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sinè ullo ad Deum offensum respectu. tr. 134. c. 3. n. 39.

10. Intentio, quâ quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut coelestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens. tr. 134. c. 3. n. 40. 41.

11. Omne quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est. tr. 4. c. 6. n. 52.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides: & etiamsi videantur credere, non est fides divina, sed humana. tr. 81. c. 10. n. 107.

13. Quisquis etiam aeternae mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitiò non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur. tr. 134. c. 3. n. 47.

14. Timor gehennae, non est supernaturalis. tr. 134. c. 3. n. 33. 34.

15. Attritio, quæ gehennae, & poenarum metu concipitur, sinè dilectione benevolentiae Dei, propter se non est bonus motus, ac supernaturalis. tr. 134. c. 3. n. 36. 37.

16. Ordinem praemittendi satisfactio-

Propositiones Damnatae.

tionem absolutioni, induxit non politia, aut institutio Ecclesiae, sed ipsa Christi lex, & praescriptio naturae rei idipsum quodammodo dictante. tr. 134. c. 6. n. 83.

17. Per illam praxim mox absolvendi ordo poenitentiae est inversus. tr. 134. c. 6. n. 85.

18. Consuetudo moderna, quoad administrationem Sacramenti poenitentiae, etiam si eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu. tr. 134. c. 5. n. 61.

19. Homo debet agere totam vitam poenitentiam pro peccato originali. tr. 134. c. 6. n. 92. 93.

20. Confessiones apud Religiosos factae, pleraeque, vel sacrilegae sunt, vel invalidae. tr. 140. c. 2. n. 32.

21. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui elemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua poenitentia, seu satisfactione, ob quaestum, seu lucrum subsidij temporalis. tr. 34. c. 3. n. 52. & tr. 140. c. 2. n. 33.

22. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam praetendunt, antequam condignam de delictis suis poenitentiam egerint. tr. 30. c. 3. n. 37.

23. Similiter arcendi sunt a sacra Communionem, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers. tr. 30. c. 3. n. 39.

24. Oblatio in templo, quae fiebat à B. V. Mariae in die purificationis suae per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, & quod Filius, qui offerebatur, etiam macula matris maculatus esset, secundum verba Legis. tr. 124. c. un. n. 4.

25. Dei Patris simulacrum, nefas est Christiano in templo collocare. tr. 5. cap. un. n. 8. 9.

26. Laus, quae defertur Mariae, ut Mariae, vana est. tr. 108. cap. un. n. 2.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris, &c.* praetermissis illis: *Ego te baptizo.* tr. 13. c. 3. n. 15.

28. Valet Baptismus collatus à Mi-

nistro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: *Non intendo, quod facit Ecclesia.* tr. 13. c. 4. n. 20.

29. Futilis, & toties convulsa est assertio, de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quaestionibus decernendis infallibilitate. tr. 31. c. 1. n. 7. 9.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam. tr. 31. c. 2. n. 11.

31. Bulla Urbani VIII. *In eminenti*, est subreptitia. tr. 22. c. 3. n. 38.

Quibus mature consideratis, idem Sanctissimus statuit, & decrevit, 31. supra dictas Propositiones, tanquam temerarias, scandalosas, male sonantes, injuriosas, haeresi proximas, haeresim sapientes, erroneas, schismaticas, & haereticas, respectivè esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsitan impugnando, ipsò facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit, (praeterquam in articulo mortis,) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte in virtute sanctae obedientiae, & sub interminatione Divini Judicii, prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne praedictas opiniones, aut aliquam ipsarum, ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas sua, super hoc decretum alias Propositiones in majori numero, ultra supra dictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas, approbare.

*Alexander Sponius. S. Romanae
& universalis Inquisitionis Notarius.
Locus † Sigilli.*

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi millesimo, sexcentesimo, nonagesimo; indiēt. 13. die 20. Decembr: Pontificatus autem SS. D. N. Alexandri, Divina Providentiâ PP. VIII. annò secundo supra dictum Decretum affixum, & publicatū fuit ad valvas Basilicae Principis Apostolorum, Palatii S. Officij, in acie campi Flora, ac alijs locis solitis, & consuetis Urbis, per Franciscum Perinum, SS. D. N. PP. & SS. Inquisition. Curfor.

Joannes Baptista de Comitibus. Mag. Curs.

INDEX TRACTATUM, & CAPITUM.

Abortus, Tractatus I.

Cap. 1. *An liceat procurare abortum.* cap. 2. *An foetus in utero matris animetur.*

Absolutio, Tract. II.

Cap. 1. *De forma, & subiecto absolutionis.* cap. 2. *An poenitens absolvendus sit, defectu integritatis confessionis.* cap. 3. *Quis potest absolvere à reservatis.*

Acedia, Tract. III.

Cap. 1. *De peccato, & circumstantijs acediae.*

Actus humanus, Tract. IV.

Cap. 1. *De quidditate, & differentijs actus humani.* cap. 2. *De voluntario ex metu.* cap. 3. *De involuntario ex concupiscentia.* cap. 4. *De involuntario ex ignorantia.* cap. 5. *De voluntario libero.* cap. 6. *De moralitate actuum.* cap. 7. *De bonitate, & malitia circumstantiarum.* cap. 8. *De bonitate, & malitia actuum.* cap. 9. *De actu interno, & externo actuum.* cap. 10. *De regulis actuum humanorum.* cap. 11. *De conscientia.* cap. 12. *De obligatione conscientiae.*

Adoratio, Tract. V.

Cap. 1. *Quid, & quotuplex est adoratio.*

Adulterium, Tract. VI.

Cap. 1. *Quid, & quale peccatum adulterium.*

Affinitas, Tract. VII.

Cap. 1. *De natura, & circumstantijs affinitatis.*

Ambitio, Tract. VIII.

Cap. 1. *De peccato, & modis ambitionis.*

Amphibologia, Tract. IX.

Cap. 1. *An sit licitus usus amphibologiae.*

Aspectus, Tract. X.

Cap. 1. *De peccato, & circumstantijs aspectus.*

Astrologia, Tract. XI.

Cap. 1. *Quomodo peccatur in Astrologia.*

Attritio, Tract. XII.

Cap. 1. *De natura, & circumstantijs attritionis.*

Baptismus, Tract. XIII.

Cap. 1. *De natura, & divisione baptismi.* cap. 2. *De materia baptismi.* cap. 3. *De forma baptismi.* cap. 4. *De ministro baptismi.* cap. 5. *De subiecto baptismi.* cap. 6. *De baptismo foetus.* cap. 7. *An monstra sint baptizanda.* cap. 8. *De Patrinis baptismi.* cap. 9. *De effectu baptismi.*

Bellum, Tract. XIV.

Cap. 1. *An, & quomodo bellum sit licitum.*

Beneficium, Tract. XV.

Cap. 1. *De beneficijs rectè distribuendis.*

Bestialitas, Tract. XVI.

Cap. 1. *Quale peccatum sit bestialitas.*

Bigamia, Tract. XVII.

Cap. 1. *Quomodo contrahitur irregularitas ex bigamia.*

Blasphemia, Tract. XVIII.

Cap. 1. *Quale peccatum est blasphemia.*

Bonum, Tract. XIX.

Cap. 1. *De differentia, & proprietate bonorum.* cap. 2. *De amortizatione bonorum.*

Cambium, Tract. XX.

Cap. 1. *De natura artis cambiendi.*

Census, Tract. XXI.

Cap. 1. *De quidditate, & circumstantijs censuum.*

Censura, Tract. XXII.

Cap. 1. *Censura divisio, & c. natura describitur.* cap. 2. *De forma ferendi censuras.*

Charitas, Tract. XXIII.

Cap. 1. *De essentia, & precepto charitatis.* cap. 2. *De dilectione proximi, quo ad actum internum.*

Circumstantia, Tract. XXIV.

Cap. 1. *De obligatione confitendi circumstantias.*

Cognatio carnalis, Tract. XXV.

Cap. 1. *De natura, & proprietatibus cognationis carnalis.*

Cognatio legalis, Tract. XXVI.

Cap. 1. *De essentia, & impedimento cognationis legalis.*

Cognatio spiritalis, Tract. XXVII.

Cap. 1. *De quidditate, & impedimento cognationis spiritalis.*

Commodatum, Tract. XXVIII.

Cap. 1. *De proprietatibus commodati.*

Compensatio, Tract. XXIX.

Cap. 1. *Compensationis circumstantiae exponuntur.*

Communio, Tract. XXX.

Cap. 1. *De precepto communionis.* cap. 2. *Communio infirmorum.* cap. 3. *An poenitentia ante communionem agenda.*

Concilium, Tract. XXXI.

Cap. 1. *De substantia, & divisione Concilij.* cap. 2. *An doctrina Augustini in omnibus tenenda.*

Concubinatus, Tract. XXXII.

Cap. 1. *De obligatione deferendi concubinam.*

Convicio servilis, Tract. XXXIII.

Cap. 1. *Conditio servilis dirimens matrimonium, notatur.*

Confessarius, Tract. XXXIV.

Cap. 1. *De ministro sacramenti poenitentiae.* cap. 2. *De obligatione confessoris.* cap. 3. *De obligatione imponendi poenitentiam.*

Confessio, Tract. XXXV.

Cap. 1. *De precepto Confessionis.* cap. 2. *De satisfactione rectè confitendo.* cap. 3. *De materia confessionis.* cap. 4. *De integritate confessionis.* cap. 5. *De obligatione confitendi peccata oblita.* cap. 6. *An liceat absolvere dimidiatè confessos.* cap. 7. *De confessione invalida.* cap. 8. *De sigillo confessionis.*

Confirmatio, Tract. XXXVI.

Cap. 1. *De natura, & ministro confirmationis.*

Conscientia, Tract. XXXVII.

Cap. 1. *Conscientia divisio.* cap. 2. *Obligatio conscientiae erroneae.* cap. 3. *De conscientia invincibili.*

Consensus, Tract. XXXVIII.

Cap. 1. *De diversitate consensus, & eorum proprietate.*

Consilium, Tract. XXXIX.

Cap. 1. *Natura consilij describitur.*

Consuetudo peccandi, Tract. XL.

Cap. 1. *Consuetudinis peccandi quidditas.*

Contemptus, Tract. XLI.

Cap. 1. *De vitio contemptus, & contentione.*

Contractus, Tract. XLII.

Cap. 1. *De divisione, & obligatione, orta ex contractu.* cap. 2. *De contractu mobilia.*

Contritio, Tract. XLIII.

Cap. 1. *De essentia, & necessitate contritionis.*

Index Tractatum, & Capitum.

- Contumelia, Tract. XLIV.
 Cap. 1. De malitia contumeliae.
 Copula conjugal, Tract. XLV.
 Cap. 1. De recto usu copulae conjugal.
 Correctio fraterna, Tract. XLVI.
 Cap. 1. De precepto correctionis fraternae.
 Crimen dirimens matrimonium, Tract. XLVII.
 Cap. 1. Quo jure crimen dirimit matrimonium.
 Culpa, Tract. XLVIII.
 Cap. 1. De divisione, & malitia culpa.
 Cultus disparitas, Tract. XLIX.
 Cap. 1. De cultus disparitate, impedimento dirimente ma-
 trimonium. Curiositas, Tract. L.
 Cap. 1. De malitia, & natura curiositatis.
 Custodia, Tract. LI.
 Cap. 1. De obligatione custodum.
 Debitor, Tract. LII.
 Cap. 1. De obligatione debitoris.
 Decima, Tract. LIII.
 Cap. 1. De obligatione dandi decimas.
 Degradatio, Tract. LIV.
 Cap. 1. De poena, & ordine degradationis.
 Delectatio Morosa, Tract. LV.
 Cap. 1. De malitia, & modo delectationis morosae.
 Denunciatio criminum, Tract. LVI.
 Cap. 1. De obligatione denunciandi crimina.
 Denunciatio matrimonij, Tract. LVII.
 Cap. 1. De obligatione, & de dispensatione denunciationis
 matrimonij. Depositem, Tract. LVIII.
 Cap. 1. De essentia, & proprietatibus depositi.
 Derisio, Tract. LIX.
 Cap. 1. De natura, & labe derisionis.
 Detractio, Tract. LX.
 Cap. 1. De modo, & peccato detractionis. cap. 2. De obli-
 gatione restituendi famam.
 Discordia, Tract. LXI.
 Cap. 1. De vitio discordia.
 Dispensatio, Tract. LXII.
 Cap. 1. De facultate dispensationis. cap. 2. An Deus pos-
 sit dispensare in preceptis decalogi.
 Distractio, Tract. LXIII.
 Cap. 1. De vitio distractionis mentalis. cap. 2. Quomodo
 peccatur celebrando distracte.
 Divinatio, Tract. LXIV.
 Cap. 1. De malitia divinationis.
 Divortium, Tract. LXV.
 Cap. 1. De quidditate, & causa divortij.
 Dominium, Tract. LXVI.
 Cap. 1. De natura, & proprietatibus dominij. cap. 2. De
 divisione, & acquisitione dominiorum.
 Donatio, Tract. LXVII.
 Cap. 1. An licitus sit contractus donationis.
 Dubium, Tract. LXVIII.
 Cap. 1. De differentiis, & proprietatibus dubij. cap. 2. De
 regulis conscientia dubia. cap. 3. An peccata dubia con-
 fitenda. Duellum, Tract. LXIX.
 Cap. 1. De prohibitione, & temeritate duelli.
 Ebrietas, Tract. LXX.
 Cap. 1. De peccato Ebrietatis.
 Ecclesia, Tract. LXXI.
 Cap. 1. De potestate, & officio Ecclesiae.
 Eleemosyna, Tract. LXXII.
 Cap. 1. De obligatione elargiendi eleemosynam.
 Emptio, Tract. LXXIII.
 Cap. 1. De contractu emptionis, & venditionis.
 Episcopus, Tract. LXXIV.
 Cap. 1. De dignitate, & officio Episcopi.
 Error dirimens matrimon. Tract. LXXV.
 Cap. 1. Quomodo error dirimat matrimonium.
 Eucharistia, Tract. LXXVI.
 Cap. 1. De materia, forma, & ministro Eucharistiae.
 Excommunicatio, Tract. LXXVII.
 Cap. 1. De natura, & proprietatibus excommunicationis.
 Extrema unctio, Tract. LXXVIII.
 Cap. 1. De materia, forma, & necessitate Extrema unctio-
 nis. Famulus, Tract. LXXIX.
 Cap. 1. De obligatione famuli erga herum.
 Festum, Tract. LXXX.
 Cap. 1. De precepto servandi festa.
 Fides, Tract. LXXXI.
 Cap. 1. De objecto materiali, & formali fidei. cap. 2. An
 fides cadat sub preceptum. cap. 3. Quoties, & quando
 teneamur elicere actum fidei. cap. 4. Tenemur publi-
 ce confiteri fidem. cap. 5. An voluntas efficiat, ut as-
 sensus fidei sit magis firmus. cap. 6. Assensus fidei ex-
 cludit omnem probabilitatem. cap. 7. Fides tam DEI,
 quam remuneratoris, est necessaria ad salutem. cap. 8.
 Quae fides est necessaria ad salutem. cap. 9. Quomodo
 fides est necessaria ad salutem. cap. 10. Fides non ex-
 tinguitur per peccatum.
 Filius, Tract. LXXXII.
 Cap. 1. De obligatione filiorum erga parentes.
 Fornicatio, Tract. LXXXIII.
 Cap. 1. De malitia peccati fornicationis.
 Furtum, Tract. LXXXIV.
 Cap. 1. De malitia, & divisione furti.
 Gabella, Tract. LXXXV.
 Cap. 1. De natura, & fraude gabella.
 Gratia, Tract. LXXXVI.
 Cap. 1. De quidditate, & divisione gratiae. cap. 2. An ho-
 mo sine gratia possit aliquod verum cognoscere. cap. 3.
 De necessitate gratiae. cap. 4. De gratia actuali. cap.
 5. De natura gratiae habitualis. cap. 6. De causis gra-
 tiae habitualis. cap. 7. De effectibus gratiae. cap. 8. De
 augmento gratiae habitualis.
 Gula, Tract. LXXXVII.
 Cap. 1. De vitio, & peccato gula.
 Haeresis, Tract. LXXXVIII.
 Cap. 1. De Peccato, & proprietatibus haeresis.
 Homicidium, Tract. LXXXIX.
 Cap. 1. De malitia homicidij. cap. 2. An liceat occidere
 invasorem calumniatorem. cap. 3. An licitum sit, desi-
 derare alicui mortem.
 Honestas publica, Tract. XC.
 Cap. 1. De impedimento honestatis publicae.
 Horae Canonicae, Tract. XCI.
 Cap. 1. De precepto recitandi horas canonicas. cap. 2. Be-
 neficiatus omittens horas, tenetur ad restitutionem.
 Jactantia, Tract. XCII.
 Cap. 1. De vitio, & peccato jactantiae.
 Jejunium, Tract. XCIII.
 Cap. 1. De precepto jejuniij. cap. 2. De causis excusantibus
 à jejunio. Ignorantia, Tract. XCIV.
 Cap. 1. De natura, & divisione ignorantiae.
 Impotentia, Tract. XCV.
 Cap. 1. De impotentia consummandi matrimonium.

Index Tractatum, & Capitem.

Incarnatio, Tract. XCVI.
 Cap. 1. *An Christus pro omnibus mortuus sit.*
 Incestus, Tract. XCVII.
 Cap. 1. *De peccato incestus.*
 Indulgentiæ, Tract. XCVIII.
 Cap. 1. *De veris, & apocryphis indulgentijs, cap. 2. An indulgentia revocata, sint modo revalidata.*
 Intentio, Tract. XCIX.
 Cap. 1. *De divisione, & natura intentionis.*
 Interdictum, Tract. C.
 Cap. 1. *De pœna interdicti Ecclesiastici.*
 Invidia, Tract. CI.
 Cap. 1. *De natura, & circumstantijs invidiæ.*
 Ira, Tract. CII.
 Cap. 1. *De malitia, & circumstantijs iræ.*
 Irregularitas, Tract. CIII.
 Cap. 1. *De natura irregularitatis ex defectu, & delicto.*
 Jubilæum, Tract. CIV.
 Cap. 1. *De causa, & circumstantijs acquirendi jubilæum.*
 cap. 2. *De commutatione votorum in jubilæo.*
 Judex, Tract. CV.
 Cap. 1. *Quam opinionem tenetur sequi judex. cap. 2. Judex an possit accipere munus, pro ferenda sententia.*
 cap. 3. *De ferenda sententia à judice Ecclesiastico. cap. 4. De monitis judicis ad rectè judicandum.*
 Judicium temerarium, Tract. CVI.
 Cap. 1. *De quidditate, & malitia judicij temerarij.*
 Juramentum, Tract. CVII.
 Cap. 1. *De essentia juramenti. cap. 2. De juramento assertorio, & promissorio. cap. 3. An licitum sit jurare, sine animo jurandi.*
 Laus Mariæ, Tract. CVIII.
 Cap. 1. *De laudibus Mariæ, ut Maria.*
 Legatum, Tract. CIX.
 Cap. 1. *De natura, & proprietatibus legati.*
 Lex, Tract. CX.
 Cap. 1. *De essentia, divisione, & obligatione servandi leges.*
 Liber, Tract. CXI.
 Cap. 1. *Quilibet sunt vetiti ad legendum, & retinendum.*
 Licentia assistendi matrim. Tract. CXII.
 Cap. 1. *Cui competit dare licentiam assistendi matrim.*
 Ligamen, Tract. CXIII.
 Cap. 1. *Quomodo ligamen dirimit matrimonium.*
 Magia, Tract. CXIV.
 Cap. 1. *Qua magia vetita est.*
 Maledictio, Tract. CXV.
 Cap. 1. *Quid, & quale peccatum est maledictio.*
 Matrimonium, Tract. CXVI.
 Cap. 1. *De natura, divisione, & ministro matrimonij. cap. 2. De indissolubilitate matrimonij. cap. 3. De consensu in matrimonium. cap. 4. De matrimonio clandestino. cap. 5. De manifestatione impedimenti matrimonij. cap. 6. De matrimonio conditionato. cap. 7. De regulis contrahendi tute matrimonium. cap. 8. De revalidatione matrimonij. cap. 9. De impedimentis dirimentibus matrimonium. cap. 10. De impedimentis non dirimentibus matrimonium.*
 Mendacium, Tract. CXVII.
 Cap. 1. *De malitia, & circumstantijs mendacij.*
 Meritum, Tract. CXVIII.
 Cap. 1. *De essentia, causa, & effectibus meriti.*
 Metus in genere, Tract. CXIX.
 Cap. 1. *De natura, divisione, & circumstantijs metus.*

Metus seu vis, Tract. CXX.
 Cap. 1. *Quæ vis dirimit matrimonium.*
 Missa, Tract. CXXI.
 Cap. 1. *De essentia, & institutione sacrificij missæ. cap. 2. De effectu missæ. cap. 3. De valore sacrificij missæ. cap. 4. De loco sacrificij missæ. cap. 5. De tempore, & paramenti missæ. cap. 6. De ministro sacrificij missæ. cap. 7. De oblationibus, & stipendio missæ. cap. 8. De præcepto audiendi missam. cap. 9. De causis à missa excusantibus.*
 Mollities, Tract. CXXII.
 Cap. 1. *De peccato, & circumstantijs mollitiei.*
 Mutuum, Tract. CXXIII.
 Cap. 1. *De essentia, & proprietatibus mutui.*
 Oblatio, Tract. CXXIV.
 Cap. 1. *De natura, & circumstantijs oblationis.*
 Occasio peccandi, Tract. CXXV.
 Cap. 1. *Quid importat occasio peccandi. cap. 2. De vitanda proxima occasione peccandi. cap. 3. An liceat quærere occasionem peccandi.*
 Odium, Tract. CXXVI.
 Cap. 1. *De natura, & circumstantijs odij.*
 Ordo primò, Tract. CXXVII.
 Cap. 1. *De natura, & multiplicitate Sacramenti Ordinis. cap. 2. De materia, & forma Ordinis. cap. 3. De ministro Sacramenti Ordinis. cap. 4. De subjecto Ordinis. cap. 5. De ætate, & scientia subjecti Ordinis. cap. 6. De tempore conferendi Ordines.*
 Ordo secundò, Tract. CXXVIII.
 Cap. 1. *De Ordine dirimente matrimonium.*
 Osculum, Tract. CXXIX.
 Cap. 1. *De honestate, malitia, & circumstantijs osculi.*
 Parochus Primò, Tract. CXXX.
 Cap. 1. *De officio, & obligatione Parochi. cap. 2. De jurisdictione Parochi.*
 Parochus secundò, Tract. CXXXI.
 Cap. 1. *De jure Parochi, assistendi matrimonijs.*
 Paupertas, Tract. CXXXII.
 Cap. 1. *De natura, & obligatione paupertatis religiosæ.*
 Peccatum, Tract. CXXXIII.
 Cap. 1. *De origine, & quidditate peccati. cap. 2. De peccato lethali, & veniali. cap. 3. De malitia, numero, & specie peccati lethalis. cap. 4. Quomodo peccata multiplicantur numero. cap. 5. De peccatis omissionis, & commissionis. cap. 6. De peccato habituali. cap. 7. De peccato originali. cap. 8. De subjecto, & causa peccati.*
 Pœnitentia, Tract. CXXXIV.
 Cap. 1. *De essentia, & divisione pœnitentiæ. cap. 2. De materia sacramenti pœnitentiæ. cap. 3. De Atritione. cap. 4. De forma Sacramenti pœnitentiæ, &c. cap. 5. De confessione auriculari, & satisfactione. cap. 6. De obligatione imponendi, & adimplendi pœnitentiam. cap. 7. Aliqua requisita ad confessarium exponuntur.*
 Prædestinatio, Tract. CXXXV.
 Cap. 1. *De providentia Dei prædestinantis, & reprobantis.*
 Privilegium, Tract. CXXXVI.
 Cap. 1. *De natura, divisione, & effectu privilegij.*
 Probabilitas, Tract. CXXXVII.
 Cap. 1. *De quidditate, & divisione probabilitatis intrinsecæ. cap. 2. De opinione extrinsecè probabili, &c.*
 Promissio, Tract. CXXXVIII.
 Cap. 1. *De obligatione, & circumstantijs promissionis.*
 Raptus, Tract. CXXXIX.
 Cap. 1. *De natura raptus dirimentis matrimonium.*

Index Tractatum, & Capitum.

Regulares, Tract. CXL.

- Cap. 1. De natura, & circumstantijs status regularis. cap. 2. An regulares teneantur petere jurisdictionem ab Ordinario, &c. cap. 3. An regulares possint absolvere à reservatis. cap. 4. An mendicantes possint absolvere à casibus Episcopo reservatis.

Restitutio, Tract. CXLI.

- Cap. 1. De natura, & precepto restitutionis. cap. 2. Quid est restituendum. cap. 3. Quis restituere debet. cap. 4. Cui restituendum est. cap. 5. Quantum restituendum. cap. 6. Quomodo, & quando restituendum sit. cap. 7. Quo ordine, & loco restituendum. cap. 8. Cause à restitutione excusantes.

Sacramenta in genere, Tract. CXLII.

- Cap. 1. Quidditas, numerus, & institutio Sacramentorum. cap. 2. An ante legem Evangelicam fuerint Sacramenta. cap. 3. De necessitate Sacramentorum novæ legis. cap. 4. De materia, & forma Sacramentorum. cap. 5. An forma Sacramentorum debeant physicè verificari. cap. 6. Quæ similitas inter materiam, & formam requiritur. cap. 7. De ministro Sacramentorum novæ legis. cap. 8. Quæ intentio requiritur in ministro, in administratione Sacramentorum. cap. 9. De gratia per sacramenta acquisita. cap. 10. De charactere. cap. 11. Quæ opinio in sacramentis sequenda est. cap. 12. An liceat fingere, seu simulare administrationem Sacramentorum.

Scandalum, Tract. CXLIII.

- Cap. 1. De materia, & circumstantijs scandalum.

Scrupulus, Tract. CXLIV.

- Cap. 1. De natura, & remedio scrupulorum.

Sepultura, Tract. CXLV.

- Cap. 1. De jure, & charitate sepultura.

Simonia, Tract. CXLVI.

- Cap. 1. De natura, & peccato simonia.

Societas, Tract. CXLVII.

- Cap. 1. De quidditate, & circumstantijs societatis.

Sodomia, Tract. CXLVIII.

- Cap. 1. De peccato, & circumstantijs sodomia.

Sollicitatio ad venerem, Tract. CXLIX.

- Cap. 1. De peccato sollicitationis. cap. 2. An sollicitatus obligetur confessarium denunciare.

Spes, Tract. CL.

- Cap. 1. De virtute spei, & ejus obligatione.

Sponsalia, Tract. CLI.

- Cap. 1. De natura, & circumstantijs sponsalium. cap. 2. De ætate requisita ad contrahendum sponsalia. cap. 3. De dissolutione sponsalium. cap. 4. De dissolutione sponsalium ex voto.

Stuprum, Tract. CLII.

- Cap. 1. De peccato, & circumstantijs stupri.

Suspensio, Tract. CLIII.

- Cap. 1. De natura, & circumstantijs suspensionis.

Tactus, Tract. CLIV.

- Cap. 1. De malitia, & circumstantijs tactus. cap. 2. De tactu rerum sacrarum.

Testamentum, Tract. CLV.

- Cap. 1. De divisione, & differentiis testamentorum. cap. 2. De causa efficiendi testamentorum. cap. 3. An metus levis invalidat testamentum. cap. 4. De testamento non privilegiato. cap. 5. De testamento privilegiato. cap. 6. De heredibus per testamentum. cap. 7. De heredibus ab intestato. cap. 8. De incapacitate heredandi. cap. 9. De causis exheredandi. cap. 10. De annulatione testamenti. cap. 11. De executione testamenti.

Turpiloquium, Tract. CLVI.

- Cap. 1. De malitia, & circumstantijs turpiloquij.

Votum in genere, Tract. CLVII.

- Cap. 1. De natura, & obligatione voti. cap. 2. De libertate requisita ad votum. cap. 3. De intentione voventis. cap. 4. De divisione voti. cap. 5. De voto ex errore emissio. cap. 6. De materia voti. cap. 7. De obligatione voti. cap. 8. De voto ingrediendi Religionem. cap. 9. De votis conjugum.

Voti commutatio, Tract. CLVIII.

- Cap. 1. De natura commutationis voti. cap. 1. An ad commutandum votum requiratur justa causa. cap. 3. De castitate servanda, vel Religione ingredienda jramento firmatis.

Voti dispensatio, Tract. CLIX.

- Cap. 1. De natura dispensationis voti. cap. 2. De causis ad dispensandum a votis. cap. 3. Episcopus in quibus votis dispensare possit. cap. 4. An regularis possit dispensare in votis.

Voti irritatio, Tract. CLX.

- Cap. 1. De natura irritationis voti. cap. 2. De irritatione voti per conjuges facienda. cap. 3. Papa, quæ vota irritare potest. cap. 4. Prelatus regularis, quæ vota irritare potest. cap. 5. Dominus, quæ vota servorum irritare potest.

Votum dirimens matrimonium, Tract. CLXI.

- Cap. 1. De natura, & circumstantijs voti dirimentis matrimonium.

Usura, Tract. CLXII.

- Cap. 1. De definitione, & proprietatibus usura. cap. 2. An aliquid ultra sortem ex mutuo possit exigi.

THEOLOGIAE RADICALIS TRACTATUS I. DE ABORTU.

Propositio 34. ab Innocentio XI. reprobata, sic se habet.

Licet procurare Abortum ante animationem foetus, ne Puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

Propositio 35. ab Innocentio XI. anathematizata sequens est.

Videtur probabile, omnem foetum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendam erit, in nullo Abortu homicidium committi.

CAPUT I.

An liceat procurare Abortum, SUMMARIUM.

1. Definitio Abortus.
2. Modi, quibus procurari solet Abortus.
3. Plures DD. docuerunt, licere procurare Abortum foetus inanimati, ne Puella gravida occidatur, vel diffametur.
4. An liceat procurare Abortum foetus inanimati, ne Puella deprehensa gravida, occidi, aut diffamari deberet?
5. An liceat procurare Abortum, ad evitandum ingens Reipublica malum?
6. An liceat procurare Abortum, ad evitandam aliqujus Monasterij infamiam?
7. An Faemina ut oppressa, vel Puella inculpabiliter impregnata, possit ejicere foetum?
8. An praevaleat conservatio foetus in utero matris, honori, & fama matris?
9. An per minctionem, corporis erectionem post copulam habitam, impediatur conceptus, aut semen immissum expellatur?
10. An liceat expellere foetum, si faemina violenter a Cacodæmone impregnetur, immittendo semen humanum in uterum matris?
11. Et quid, si Medici, & alij viri periti asseveranter dicerent, non esse semen humanum, immissum in uterum; sed alterius speciei: liceat in hoc casu hujusmodi foetum expellere?
12. An liceat expellere foetum inanimem, si faemina vellet se occidere, ad vitandam infamiam ex praegnatione ortam?
13. An liceat directe procurare Abortum foetus inanimati pro cura Matris periclitantis de vita?
14. An liceat procurare Abortum foetus animati, pro curanda infirmitate Matris, periclitantis de vita?
15. An liceat Matri periclitanti de vita ex infirmitate, applicare medicamenta, directe tendentia ad salutem Matris, licet per accidens timeatur Abortus foetus animati?
16. An; si faemina gravi morbo non laboraret, posset uti medicamentis, indirecte tendentibus ad expulsionem foetus inanimati, ex intentione vitandi infamiam, aut occisionem?
17. An procurando Abortum foetus, incurratur ipso facto Excommunicatio?
18. An,

18. An qui procurat Abortum foetus; sed ignorat poenam Excommunicationis, ipsam incurrat?
 19. An sciens esse poenam Excommunicationis procurare Abortum, & id attentaverit evellere, quod tamen non est secutum, incurrat hujusmodi poenam?
 20. An Mater sumens coactè medicinam, metu gravi propinatam, vi cujus sit secuturus Abortus, incurrat Excommunicationem?
 21. An, qui Abortum procuravit, dubitat verò, an foetus sit animatus, incurrat irregularitatem?
 22. Solvitur objectio?

Definitio Abortus.

Procurare Abortum, est, Studiosè inquirere, siue per se, siue per alium, ut foetus immaturè ex utero Matris ejiciatur; est communis DD. cum Basilio verb. Abortus in supplement: num: 9.

2. Abortus potest fieri, vel ante animationem Varij Modi foetus, vel post animationem, varijs modis: ut procurandi V. G. Potionibus, Percussionibus, Laboribus, Abortum. saltibus inordinatis, Elevationibus gravibus, aliisque malis artibus, quas perditarum foeminarum audacia, & effrænata libido excogitavit.

3. Ante emanatum decretum Innocentij XI. Qui DD. docuit Lezana in summa tom. 3. verb. Abortus, cuerunt licere num. 5. Trullench in decal. tom. 2. lib. 5. dub. 4. procurare ab- num. 1. Torreblancha de magia lib. 4. cap. 43. ortum foetus num. 10. Et alij: Licere procurare Puellæ foetus in- inanimati, ne animati Abortum, ne ipsa occidatur, aut diffame- puella gravi- tur, quam sententiam periculosam vocat Pelliz- da occidatur, zarius, ac non debere eam practicari; sic ait in aut diffame- Manual. reg. tract. 8. cap. 3. num 98. Proinde: tur. † 4. † Dico contra Propositionem 34. supra re- Non licet pro- latam, ab Innocentio XI. damnatam. Non licet curare Abor- procurare abortum ante animationem foetus, li- tum foetus in- cet puella deprehensa gravida occidatur, aut animati, licet diffametur: Ita Candidus in Disqui. moral. tom. puella depre- 2. disputatio. 1. articul. 1. Matthæus de Moya hensa gravi- tract. 6. miscel. disput. 3. de homicidio, quæst. 4. da occidatur, num. 13. Caspensis tom. 2. tract. 18. disp. 3. sect. 5. aut diffame- n. 40. Diana p. 3. tr. 7. resol. 11. & p. 6. tr. 8. resol. tur. 37. & p. 7. tr. 5. resol. 32. Alphonsus, & alij com- munitè Theolog. & Summist.

Probatur 1. Non sunt facienda mala, ut eveniant bona; sed malum est, in omni circumstantia procurare abortum; cum sit contra naturam generationis, quatenus frustratur semen ordinatum ad conservationem generis humani; ergo &c.

Probatur 2. Expellere foetum inanimem magis opponitur generationi, quam simplex pollutio; sed simplex pollutio in nullo casu est linitis humanire cita, etiam ad vitandam mortem; ergo neque pugnatur con- expellere foetum inanimem, ad vitandam mor- servationi to- tem, & infamiam puellæ: Probatur Minor; quia tius speciei. simplex pollutio ex natura sua repugnat legi naturæ, quatenus contrariatur conservationi generis humani; eò quòd per illam frustratur semen humanum, tanquam proximum, unicum, & intrinsecum instrumentum, requisitum ad

conservationem totius speciei; & attento hoc rerum ordine, non potest aliud medium assignari, pro intrinseca hominis subsistentia præter hujusmodi semen, ergo &c. Tum, quia in Scrip. patet Gen. cap. 38. quòd Deus occiderit Oniam filium Judæ, eò quòd semen humanum in terram effuderit; ergo non est licitum, per pollutionem expellere illud: ita quoque sentit S. Thomas 2. 2. quæst. 154. art. 5. Valentia disp. 9. q. 3. punct. 3. S. Hier. tom. 3. in Epist. ad Amandum. S. Ambrosius, Theophilact. Beda, & alij. Probatur etiam major primi syllogismi; quia foetus, etiam inanimatus, in utero puellæ manens, est in sede primaria & ultima à natura ordinata ad hominẽ generandum; semen verò simplex per pollutionem expulsum, non est in tali loco, ad proximè constituendam massam generationis humanæ; ergo expellere foetum exanimem magis opponitur generationi, quam pollutio simplex: Igitur cum pollutio sit contra legem naturæ, multò magis erit abortus; prout etiam sentit Caranuel in Theolog. Fundament. ad quint. precept. cas. 38. num. 2799. Lessius de Just. cap. 9. dub. 10. num. 61. Bassani, & alij passim.

Quæritur 1. An ad evitandum ingens Reipublicæ malum possit procurari abortus? sit casus: Videlicet.

Berta Filia Principis contraxit per Procura- Casus magnæ torem Matrimonium cum Titio Rege: Berta Consideratio- dum ad Regem sponsum duceretur, in itinere nis. facta est prægnans; & cum iter fuerit quatuor mensium, quousque ad Regem perveniret, timet, ne deprehendatur à Rege gravida, & ab ipso repudietur; ex quo imminet ingens infamia Bertæ, & Parentibus ejus, scandalum maximum totius Europæ; & insuper bellum atrox inter Patrem Bertæ, & Titium Regem; recurrit ad Confessarium pro consilio, an possit expellere medicamentis foetum inanimatum, in ordine ad obviandum his malis?

Respondeo; neque in hoc casu Berta potest Non licet ex- expellere foetum inanimatum, licet supra dicta pellere foetum mala immineant, propter rationes in conclusio- inanimem, ne allatas: Et quia prodigere foetum, est intrin- quamquam secè malum, quatenus læditur per id lex natu- imminet in- ræ, prout supra annotavi; nam Berta sibi im- gens Reipubli- putet hoc scandalum; quia non licet offendere ca malum. Deum pro conservatione totius universi; teste Ethnico dicente: præstat millies mori, quam Deum, vel levissimè offendere; ergo &c.

Quæritur 2. An fas sit expellere foetum, ne 6. comunitas alicujus Monasterij vel Religionis diffamet, & inde grave scandalum oriatur? sit casus.

Caja monialis, Abbatissa, in suo monasterio Casus notabi- eximie famæ & pietatis Religiosa, quodam die lis. nimis familiariter confabulabatur cum Titio Amico, & ita procul amicitia devenit, ut ex fragilitate humana carnaliter commixti sint, ex quo Caja concepit; post paucos dies advertit se esse gravidam; petit à Sempronio Confessario suo; utrum possit expellere foetum, ne sua graviditate scandalum suis Monialibus præbeat, ad similia patrandum, nam protestatur, si per hoc crimen

Hinc si puella conciperet ex bestia v.g. lupia,
Cane &c. uti doceo in tr. de Bapt. c. 7. n. 55. &c.
tunc non est per se licitum procurare abortum,
quia talis foetus posset esse humanus, aut si periti
positive asserunt esse foetum bestialem, tunc sine
controversia potest procurari abortus ne puel-
la deprehendatur pragnans, ad vitandam infamiam
vel occisionem, ob rationem supra datam.

12. *Casus desperabundus.* Quæritur; quid si puella gravida parata esset se occidere, ut sumendo venenum, vel alio modo, ut communiter tales minitantur, se velle submergere ad vitandam infamiam, possit saltem in hac circumstantia expellere foetum ex utero?

Licet expellere foetum inanimem, si prehendantur; Respondeo; si talis puella omnino absque omni remedio vellet se occidere, ne gravida de-
puella vellet se occidere, ad vitandam infamiam prægnationis. prehendantur; tunc probabilè est, in tali casu posse ei annuere abortum foetus inanimati, tanquam minus malum, ad evitandum majus malum. Ratio est; quia tale consilium non est absolutum, sed conditionatum; scilicet, si tu puella omnino te velles occidere, ne ex graviditate infameris; tunc potius expellas foetum, tanquam minus malum, quam te occidas; quia ex duobus malis; quorum neutrum evitari potest minus est eligendum: ergo &c. Nam taliter non consultitur puellæ expulsio foetus, tanquam licita, sed tantum, tanquam impeditiva majoris mali; prout in tractatu de consilio n. 3. & 4. fundamentaliter docebo, solvendo objectiones in oppositum; sic quoque docet Sanchez lib. 7. de matr. disp. 11. n. 16. Bassæus verb. abortus n. 20.

Quæritur; An liceat directè procurare abortum foetus inanimati pro curatione matris periclitantis de vita?

13. *Probabile est, non subesse damnationi, procurare etiam directam expulsionem foetus inanimati, quando propositio est licita.* Respondeo; probabilè esse, hanc opinionem non subesse damnationi, procurare etiam directam expulsionem foetus inanimati, quando propositio est licita. Ratio est; quia ideo puellæ prægnanti non est licitum expellere foetum; quia solum ab extrinseco imminet ei periculum occisionis, & foetus non est aggressor ejusdem vitæ; ergo cum in nostro casu foetus sit aggressor vitæ matris; licet eum expellere: siquidem ab intrinseco constituit matrem in extremo vitæ discrimine; & talis foetus non inservit ad conservandam speciem humanam; quia mortuâ matre, non nascetur homo; Et quia talis foetus se habet per modum pravi humoris, invadentis naturam matris: ergo &c. Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 20. n. 9. Laiman. lib. 3. sect. 5. tr. 5. part. 3. c. 4. n. 4. D. Antoninus; Sâ, Pallacios Corduba Covarruvias, Grassius. his accedit doctissimus Magister Arauxo decis. moral. disp. 11. quest. 4. n. 13. ubi sic loquitur: Si foetus nondum sit animatus, idque certò, aut probabiliter constet, tunc ob vitam matris prægnantis tuendam, si aliud remedium non suppetat licita est aborsus procuratio: eò quod tunc foetus, cum non sit anima rationali informatus; censetur quadam pars viscerum, quæ ad bonum, & conservationem totius; scilicet individui ordinatur; & subjungit: Sicut ob vitæ conservationem individui, licet manum, digitum, pedem. abscindere, ita & licebit foetum in eo statu expellere maximè cum matre pereunte foetus ille nunquam animabitur; ita hucusque citatus doctor; ergo &c.

Ex prædicta doctrina inferunt aliqui Doctores, quod si liceat procurare abortum foetus inanimati, ad vitandam mortem matris, quæ ipsi ex infirmitate imminet, licebit etiam procura-

re abortum foetus nondum animati ad famam, & honorem puellæ fornicariè imprægnatæ tuendam, si aliter conservari nequeat: ita sentit Basilius de Leone libro 10. de matrim. c. 13. n. 2. Leander à Sacramento. tom. 5. de irreg. tr. 2. disp. 11. quest. 2. Franciscus Gellei, quos citat. Matthæus de Moya tr. 6. Misc. disp. 3. quest. 4. n. 11.

Contra mox expressam instantiam, dico, quod hæc doctrina sit expressè damnata in propositione 34. ab Innoc. XI. in frontispicio relata; ergo &c. Tum, quia disparitas est; nam licet foetus inanimatus sit eo modo aggressor vitæ matris, quam famæ puellæ: at disconveniunt in hoc, quod vita sit preciosior, quam fama; hæc ab extrinseco denigatur, illa ab intrinseco patitur excidium; ideoq; in casu simili erit licitum primum, non verò secundum; ita quoque docet Thomas Hurtado tom. 1. resol. mor. tr. ult. n. 188.

Quæritur, an liceat procurare abortum foetus animati pro curanda infirmitate matris periclitantis de vita?

Respondeo negativè: quia licet non minus foetus animatus sit aggressor vitæ matris, ac inanimatus; tamen in hoc casu etiam mortuâ matre, foetus potest ad Baptismum pervenire, & consequi tam finem supernaturalem, qui est vita æterna, quam naturalem propagationis generis humani.

Quæritur; an saltem matri periclitanti ex infirmitate de vita possint dari medicamenta, directè tendentia ad salutem matris, licet timeatur per accidens abortus foetus animati?

Respondeo affirmativè; Ratio est, quia qui vis homo habet jus naturale defendendi vitam suam cum moderamine inculpatae tutelæ omni meliori modo quo potest; & quia charitas incipit à seipso. Tum quia foetus animatus maximum damnum accepit ab infirmitate matris; ergo licitum est matri sumere medicamenta pro tuenda sanitate, vel maximè si ex tali medicamento probabile sit matrem sanitatem recuperare. Lessius lib. 2. c. 9. dubio 10. n. 64. Hinc potest mater uti balneis, incisione venæ, quantum sanitati conducit, licet præter intentionem, & indirectè sequatur expulsio foetus animati: at non licet emittere tantam copiam sanguinis, ut deficiat procreationi prolis, vel maximè ex intentione ejiciendi foetum animatum.

Quæritur; an si foemina gravi morbo non laboraret, posset uti medicamentis indirectè tendentibus ad expulsionem foetus inanimati, ex intentione vitandi infamiam, aut occisionem?

Respondeo negativè: quia talis foemina utendo his medicamentis, non faceret intentionem sanitatis præcisè: sed intentione vitandæ infamiae, aut occisionis, quod est illicitum; & hic casus non rarò contingit in publicis meretricibus, & fortè etiam in domesticis pollicioribus foeminis, & puellis.

Hinc maritus habens copulam cum uxore, ad procurando studiosè magnam agitationem corporis foeminae, ad hoc, ut foetus conceptus expellatur, si sequatur effectus, incurrit poenam Bullæ.

Non licet procurare Abortum foetus animati pro curatione matris periclitantis de vita.

Possunt applicari medicamenta directè tendentia ad salutem matris periclitantis ex infirmitate de vita.

Non licet ex vera effusione tantum sanguinis, quinem ut indirectè sequatur expulsio foetus animati.

Non licet ex vera effusione tantum sanguinis, quinem ut indirectè sequatur expulsio foetus animati.

Foemina si non laboret medicamentis indirectè tendentibus.

ad expulsionem foetus inanimati ex intentione vitandi.

infamia, aut Bullæ. Ratio est; quia talis agitatio corporis fuit exercita voluntarie ad abortum procurandum, non minus ac si per alia instrumenta facta fuisset. sic *Bassani in supplement. Verb. abortus num. 15.*

17. Quæritur; quam pœnam incurrit, qui procurat Abortum fœtus?

Procurans Respondeo: talem ipsò factò incurrere excommunicationem à *Sixto V. & Greg. XIV.* fulminatam: quorum constitutio his verbis exprimitur. *Omnes, & singulos cujuscunque gradus, status, ordinis, vel conditionis existentes, tam Laicos quam Clericos seculares; & cujuscunque ordinis Regulares: nec non mulieres seculares; vel quemcunque ordinem Professos, qui, vel qua, vel ut principales, vel ut sociæ, consueve ad tale facinus commitendum, opem, consiliū, favorem, portionem, vel alia cujuscunque generis medicamenta scienter dederint, ac etiam scribendo litteras privatas, vel apochas, vel alias verbis aut signis innuerint aut consuluerint, ultra prædictas pœnas ipsò factò nunc, prout ex tunc excommunicamus, & pro excommunicatis declaramus: ita Sixtus V. citatus in sua Constit. Ad effrenatam 87. edita anno 1588. sub qua pœna comprehenduntur etiam mulieres, quæ sponte pocula sumunt ad expellendum fœtum, ita Dicastillo penes Dianam tom. 6. tract. 6. resol. 35. & part. 7. tractat. 5. resol. 7. Fillucius, Bonacina & alij.*

18. Quæritur; qualis ignorantia excusat à supradicta censura?

Si quis procurat Abortum ex ignorantia tam juris quam facti non incurrit excommunicationem. Respondeo; ab hujusmodi excommunicatione excusare tam ignorantiam juris, quam facti, etiam crassam, culpabilem, supinam, imò, & affectatam; Dummodo absit ingens temeritas, id est, ne habeatur vehemens suspicio de prohibitione delicti; nam talis ignorantia dolo æquiparatur, importans latissimam culpam; proinde hæc non excusat: & si ignoranter fecit, excusat à pœna. Ratio est; quia Pontifex in constitutione superiori expressit scienter; ergo si scienter non sit, excusat. Sic *Sporer. part. 4. de Sacrament. & Abortu, num. 366. Sanchez. lib. 1. moral. cap. 10. num. 38, & lib. 9. de matrim disput. 32.*

19. Eximitur quoque à pœna excommunicationis, qui attentaverat procurare abortum, qui tamen non est secutus. Ratio est; quia constitutio *Sixti V.* expressè annuit executionem effectus, cum dicat; *ut re ipsa abortus secutus sit:* ergo &c. ita communiter DD. cum *Julio Claro tract. crim. quest. 92.*

20. Volunt etiam aliqui, ut *Philippinus de privilegijs ignorant. cap. 1. num. 285.* non incurrere excommunicationem matrem, si metu gravi cadente in virum constantem cogatur sumere potionem, ex qua secuturus sit Abortus. Ratio hujus est; quia hoc modo non studiosè inquiritur expulsio fœtus ex utero matris, sed violenter tantum; ergo &c. Hanc eandem rationem protrahit ad alios qui metu gravi coguntur ad cooperandum expulsionem fœtus &c.

Hi tamen graviter peccant, & potius deberent mori, quam talem actionem exequi: quod peccent, patet ex propositione 34. ab *Innoc. XI.* in frontispicio allata; ergo &c.

Quæritur; an qui Abortum procuraverit, 21. dubitat verò, an fœtus esset animatus, incurrat irregularitatem;

Respondeo, probabiliter talem pœnam in *Qui procurat hoc casu non incurrere* (quamquam oppositum non careat fundamentis.) Probatur ex & dubitat an *Reg. Fur. 30. In obscuris minimum est sequendum; sed quando quis procuravit abortum, & animatus fœtus fuisset; sed quando quis procuravit abortum, & animatus fœtus fuisset; sed quando quis procuravit abortum, & animatus fœtus fuisset;* tunc est obsecutaprobabile nrum, an incurrerit pœnam irregularitatis; ergo sententiam irminimum est sequendum, id est præsumendum regularitatem non esse animatum; ideoque non incurrisse tem non in pœnam irregularitatis, quia in dubio delictum currit.

non præsumitur, sed demonstrari debet; ajunt jura: ergo cum non possit demonstrari, an fœtus fuerit animatus, censendum est, non incurrisse irregularitatem, quæ intuitu homicidij infligitur. Tum, quia habetur ex Reg. Fur. 3. præsumpt. 45. & ex Reg. semper in obscuris, ubi statuitur, quod pro illa parte præsumendum est, pro qua evitatur pœna: ita Alciatus; ergo in dubio de animatione fœtus præsumendum est, non esse animatum; igitur talis non incurrit pœnam irregularitatis. Confirmatur; quia non est irregularis, qui consulit homicidium, & non constat fuisse commissum; nam præsumptio non est contra consulentem, nisi constet homicidium; ergo in tali casu factum manet in dubio: sicque non incurrit irregularitatem, cum odia sint restringenda, & pœnam quis incurrere debet ex delicto vero, duntaxat, non dubio; ergo &c. hanc opinionem tenet Diana parte 7. tract. 5. resol. 6. ut probabilem. Pellizarius tom. 2. tract. 7. cap. 5. num. 25. Machado tom. 1. lib. 2. part. 3. tract. 17. docum. 10. num. 3. Præpositus part. 3. quest. 5. de irreg. dubio 8. n. 58. Achatius de Velasco tom. 2. verbo homicidium resol. 48. num. 5. Giballinus de irregul. cap. 4. quest. 1. consul. 11. num. 32.

Objicies ex *Fur. Canon. cap. ad audientiam, 22. & cap. significasti de homicidio*, in quibus expressè decernitur in dubio homicidij irregularitatem incurrere; ergo &c. pro solutione hujus questio contra dubij adverte; aliud est dubitare, an ad homicidium jam certò executum cooperatus fuerit. Unde, qui dubitat, an ex illius vulnere incurrenda, inflicto, vel consilio dato, alter occisus sit, jam incurrit irregularitatem, in hoc sensu, intelliguntur illi duo textus Juris citati. At in nostro casu solum dubitatur, an homicidium sit secutum, eò quod dubitatur, an fœtus fuerit animatus, vel non; ideoque in hac circumstantia non incurritur pœna irregularitatis. Ita sentit *Giballinus tom. de irreg. citat. num. 17, & alij plures.*

Propositio 35. ab Innocent. XI. reprobata est.

Videtur probabile omnem fætum, quam diu in utero est, carere anima rationali, & tunc primùm incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo Abortu homicidium committi.

CAPUT II.

*An Foetus in utero matris animetur, & hoc expulso,
an committatur homicidium.*

SUMMARIUM.

23. *Quidditas animæ rationalis describitur.*
24. *An Anima Rationalis sit substantia spiritalis?*
25. *An Anima rationalis sit immortalis, & incorruptibilis?*
26. *An Anima rationalis creetur à solo DEO?*
27. *An Anima rationalis prius creetur, quàm informat corpus organicum?*
28. *An Anima rationalis post separationem à priori corpore migret in aliud corpus?*
29. *Proponuntur variae opiniones statuentes tempus, quo fœtus in utero matris animatur?*
30. *Statuitur Conclusio contra primam partem propositionis damnata.*
31. *Rejicitur 2. Pars Propositionis damnata.*
32. *Deducitur ex prioribus falsitas tertie partis Propositionis.*
33. *Respondetur ad experientiam Hervei, & Fieni.*
34. *Respondeo mihi ad experientiam supra relatam.*
35. *An, qui dubius est, utrum fœtus sit informatus anima rationali, illum expellendo, sit reus homicidii.*
36. *Solvuntur objectiones.*

23.
Quidditas a-
nime ratio-
nalis expri-
mitur.

ANte confutationem mox expressæ Propositionis. Adverte i. Animam in communi nihil esse aliud, quam actum corporis organici physici potentia vitam habentis. Animam verò rationalem, esse formam substantialem, spirituales, indivisibilem, immortalem, *ratione cuius convenit homini, vivere vita rationali, & edere operationes proprias vegetationis, sensationis, locomotionis, appetitionis, intellectiōis & volitionis.*

24. Dixi, Animam rationalem esse substantiam
Anima ratio- spiritualem. Ratio est, quia non dicit ordinem
nalis est sub- ad quantitatem, eò quòd separata ab omni cor-
stantia spiri- pore existere possit, ut fides docet. Tum, quia
tualis. anima rationalis est forma corporis ; ergo non
 est corpus ; Nam unum corpus non informat
 aliud corpus ; ergo est spiritualis : est contra
Tertulianum, qui vixit sæculo 5. post Christum
 natum, quem alij secuti sunt.

25. Dixi, Animam rationalem esse immortalem, & incorruptibilem : ita constat sap. 5. Ubi sic legitur: *Iustorum anime in manu DEI sunt. & non tanget illos tormentum mortis; ergo &c. corruptibilis.* & ex Evangelio hoc ipsum convincitur Matthæi 10. *Animam autem occidere non possunt.*

Ità quoque definit *Concilium Latheran. sess. 8.*
his verbis : *damnamus, & reprobamus omnes as-*
ferentes animam intellectivam, mortalem esse.
Tum, quia illud est immortale, quod non habet
sibi contrarium, per quod destrui possit, sed non
potest assignari aliquod contrarium, per quod
destruitur anima rationalis ; ergo est immorta-
lis. Major patet ; quia nihil per se ipsum de-
struitur, cum quodvis esse naturale ab intrin-
seco petat sui conservationem. Tum, quia so-
la materia prima est radix corruptionis, sed a-
nima non fit ex materia prima ; ergo &c. Tum
quia neque à DEO destruitur, qui ut Creator
tenetur ad conservationem suæ creaturæ ;
Tum, quia ità unanimiter sentiunt SS. Patres :
ait *S. Clemens Lib. 6. Const. Apostol. cap. 11. Nos*
Animam incorpoream, & immortalem affirma-
mus, nec interire eam sicuti corpora ; sed perpe-
tuo manere. Tum, quia habetur in scriptura,
reprobi homines ibunt in ignem æternum ; er-
go cum æternitas non habeat finem, damnati
sinè fine cruciabuntur, sicut Beati sinè fine læta-
buntur ; igitur anima rationalis est immortalis,
& incorruptibilis. Hæc assertio est contra
Hermanum Risiik. & alios Hæreticos ; tam
antiquos, quàm modernos.

Adverte 1. Animam rationalem creari à so- 26.
lo DEO Ità convincitur ex scriptura Genesi: 2. *Animam ra-*
Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vite. Et *tionalis à*
ex Apostolo ad Hebræos cap. 13. *Qui omnia nullo creatur*
creavit, Dense est. Sed anima rationalis est crea- *nisi à solo*
ta; ergo à solo Deo. Tum, quia legitur Ecclesi. *DEO.*

12. Spiritus revertetur ad Dominum suum, qui dedit illum; ergo &c. Tum, quia creare est opus omnipotentiae; sed neque Angeli, neque alia creatura est omnipotens, utpote defectiva promanans à solo DEO, itaque est incapax per se aliquid ex nihilo producere: Sic quoque definiunt Concil. Latheran. Nicæn. contra Missalianos, Seleutianos, aliosque Hæreticos.

Adverte 2. Animam rationalem non prius
creari, quam infunditur corpori Organizado: ita
definit Leo I. Epist. 92. ad Episc. ubi sic loqui-
tur. *Constanter, & veraciter predicamus ratio-
nalem animam non prius existisse, quam corpori
fuerit unita: ergo &c.* ita quoque sancivit Con-
cil. Bracarense c. 6. Tum, quia animæ rationales
si antecederent ad unionem cum corpore fuisset
creata: Quæro, an pro tali statu potuissent
mereri, vel nō? si potuissent mereri, cur ad Bea-
tam Patriam cum Angelis bonis non sunt trans-
lata:

lata: nam DEUS ex sua misericordia unicuique reddit bonum juxta opera sua: si non potuissent mereri, sed demereri? cur cum Lucifero illas in tartarum non detruserit; ergo &c. Est contra *Origenem. aliosque priscos Hereticos. lib. Periar- chon.*

28. Ex mox tradita doctrina. Colligitur falsum etiam esse, quod animæ post separationem à priori corpore, quod animabant, migrent in aliud corpus informandum, animandum, vegetandum, prout voluit *Plato*, quem secuti sunt *Anima post Albigenes, Albanenses.* Nostra vero sententia separationem est de fide; pro ut expressè convincitur ex Evangelio de beatis: Ubi Christus in Cruce pendens dixit ad Latronem: *Hodie mecum eris in paradiso Luca 23.* Et Apostolus 2. ad Corinth. sentit in aliud 5. ait: *Scimus enim quoniam si terrestris domus corpus animæ nostra hujus habitationis dissolvatur, quod adificationem ex D E O habemus, domum non manufactam æternam in Cælis;* ergo &c. de reprobis etiam constat ex illo Evangelij; *Ite maledicti in ignem æternum;* ergo &c. posita cognitione animæ.

29. Queritur; quando fœtus humanus in utero matris animatur?

Prima Opinio est Aristotelis lib. 7. de anima cap. 3. dicentis mares animari die 40. à conceptione tu: Fœminas verò 80., & aliquando 90. Hanc exponuntur, sequitur *Plinius lib. 7. nat. hist. cap. 6. cum Layquo tempore man lib. 3. tract. 3. part. 3. Cap. 4. num. 3. Trul-* informatur lench tom. 2. lib. 5. dub. 4. num. 2.

Secunda Opinio est *Hypocratis lib. de nat. fœ-* humani ani- tus, ubi docet masculos formari die 30. in utero matris, fœminas verò die 42. quod probat ex ipsa purgatione sanguinis fœminæ, quæ in masculis durat 30. diebus in fœminis verò 42. diebus ad summum. *Albertus Magnus* vult masculos aliquando animari die 25. *S. Augustinus* verò universaliter docet, corpus humanum informari in utero die 45. à conceptione.

Alia est opinio *Thomæ Fieni de format. fœtus quest. 8. conclus. 11.* asserentis 3. die ad summum à seminis conceptione animari fœtum anima rationali *Maximilianus Daza in suo tract. citans Hervæum peritissimum Anothomistam*, qui dicit se habere pluribus experientijs, quod aliquando prima, aliquando 2. aut 3. die animetur fœtus humanus. *Farinatus part. 2. questione 122. num. 139. in praxi crimin.* citans *Vopiscum Fortunatum*, qui docet ipso conceptionis momento animam rationalem creari: huic sententiæ applaudit *Hieronymus Florentinus in tract. de homine dubio.* Alij docent in fine 2. diei permixtis seminibus totum corpus perfici, ac anima rationali informari.

Mihi ante aliquot Annos narratum fuit à quodam viro, se in Italia apud quendam Chyrurgum sæpe vidisse fœtum abortivum 6. vel 7. dierum ab instanti conceptionis, ex utero ob infirmitatem matris ejectum, ac in vitrum Crystallinum plenum fontali aqua à proprio marito Chyrurgo immissum, qui illico ab initio aliquem motum sensitivum edidit & paulò post separato

sanguine apparebat Embrio instar ceræ candidissimæ, præseferens figuram hominis in minutissimis delineamentis expressam. His positis, † Dico contra primam partem propositionis 35 30. † ab Innocent: XI. rejectæ falsum esse, quod fœtus humanus quamdiu sit in utero matris carere nus in utero anima rationali; sed illico ac corpus organizatur, matris animatur hujusmodi animâ: ita communiter matris animatur Theologi cum Medicis. Et in primis, quod anima rationali informetur in utero matris. Probat ex Evangelio *Luca 1.* Ubi dicitur de Joanne Baptista: *Ut puer organizavit salutem Mariæ Elisabeth exultavit zatur.* infans in utero ejus: sed exultare spectat ad animam rationalem; sicut etiam ly infans attribuitur solum animæ rationali; ergo corpus pueri informatur in utero matris animâ rationali. Tum; quia angelus dixit ad Zachariam: & spiritu Sancto replebitur adhuc in utero matris sue, quæ repletio Spiritûs Sancti tribuitur pariter solum animæ rationali, & non brutis, vel corporibus inanimatis; ergo &c. Tum quia *Exodi 21.* legitur juxta versionem 70. interpretum: *qui percusserit mulierem pregnantem. & illa abortum fecerit, si fœtus erat formatus; dabit animam pro anima; si nondum erit formatus, mulctabitur pecunia:* ergo falsum est, quod fœtus humanus quamdiu est in utero matris, careat anima rationali.

Ex data doctrina; duo colliguntur: primò, quod fœtus non illico ac ingreditur uterum formetur, sed fortè prius organizatur; Secundo, quod deberet dare percussor animam pro anima si mater percussa abortum fecerit; nam cum debeat dari anima rationalis, pro anima fœtus abortivi; sequitur quod fœtus abortivus in utero matris formetur animâ rationali, ad hoc, ut servetur justitia punitiva; ergo &c. Nam cum fœtus nondum sit animatus solum assignatur mulctatio pecuniæ: ergo &c.

Secundam partem propositionis damnatæ 31. docuit *Joannes Marcus Medicus* professor primarius Pragæ in Regno Bohemiæ in suo libro intitulo *Idæarum Operatricum*, in quo probavit fœtum animatum in utero matris, non geri animâ rationali, distincta ab anima matris; sed tunc tantum donari animâ rationali, cum emittatur.

† Sed contra. Et in primis: hæc doctrina expressè includitur in Propositione damnata, supra fœtus humanus relatâ. Tum: quia repugnat Sacræ Scripturæ, in utero matris prout patet *Genes. 23.* ubi legitur, quod Jacob & Esau in utero matris Rebeckæ collidebantur, sed tur propinquomodo pugnare poterant, si non habeant animam rationalem proprias animas; ergo &c. Tum quia hoc ipsum convincitur de *Jeremia cap. 1.* ubi sic habetur: *priusquam te formarem in utero, novi te, & antequam exires de vulva sanctificavi te;* sed in utero matris nullus infans sanctificatur, & ab originali peccato mundatur, nisi prius infectus sit in animâ maculâ originali: ergo *Jeremias* in utero habuit animam rationalem, prius maculatam, quam sanctificatam. Tum quia ex numero prædicto convincitur; quod si fœtus fuisset formatus

tus animâ rationali, tunc percussor punietur morte, dando animam pro anima, si ex utero ex percussione ejiciatur; ergo falsa est Secunda pars Propositionis 35.

† 32. Firmatâ prædictâ Doctrinâ, evidenter convincitur tertia pars Propositionis reprobata: nimirum, quod in omni abortu violenter procurato cōto cum expulsiōe fœtus ex utero matris, si tamittitur hōlis fœtus fuerit animatus, cōmittitur homicidiū. *miciidm.*

Ad experientias *Hervei*, & *Fieni*. Dico, 33. quod quamvis probabile sit, quod anima vegetativa, & sensitiva non infundatur distincte ab animâ rationali; nihilominus tamen, cum multi DD. admittant, quod in Embryone detur animaliter distincta sensitiva distincta à rationali; dicendum est, pro tunc talem motum fœtus processisse ab animaliter à sensitiva, & non rationali.

Dices corpus pueri informari, quando est organizatum; sed 7. Die juxta mea dicta superius organizatur, cum experientiâ constet, quod sit figuratum membris suis; ergo 7. Die si expellatur fœtus, committitur homicidium cum in tali corpore motus sensitivi ab intrinseco editi, deprehendantur.

Respondeo; admissio, quod 7. die corpus humanum in utero matris sit figuratum membris, quod 7. die li- per hoc non convincitur, quod sit formatum anima rationali: sed ad summum, quod talis motus in hujusmodi Embryone deprehensus, procedat ab anima purè sensitiva; ergo expulso informetur a tali fœtu non committitur homicidium.

Scire velles, quo tempore infunditur ergo anima in massam corporis humani, in utero matris conceptam?

vegetativa. Respondeo diem determinatam, quâ anima rationalis infunditur corpori, nec de fide constare, nec ratione naturali demonstrari posse; proinde omnes illas opiniones num. 29. relatas (si opinionem *Fieni*, & *Hervei*, quo ad primam diem, & fortè usque ad tertiam exclusive excipias; quæ solum videtur esse tenuis probabilitatis; quod immediatè tali tempore fœtus conceptus in utero matris, anima rationali informetur) esse probabiles. Hic tamen nota, quod dum concedatur, animâ sensitivam in ipso instanti conceptionis in massam infundi, non esse contra fidem: Proinde si advertatur paulò post conceptum in Embryone aliquis motus; dicendum est, illum procedere ab anima sensitiva. Ratio mea est, cur rejicio sententiam *Fieni*; quia cum in Scriptura habeatur *Exodi 21. supra relat: Quod, qui percusserit mulierem pregnantem, & illa abortum fecerit, si fœtus erat formatus, dabit animam pro anima: si non dum erat formatus, mulctabitur pecuniâ; ergo Scriptura juxta 70. Interpretes præsupponit aliquod tempus in quo fœtus conceptus in utero matris non informatur anima rationali: sicque: dicendū est, saltem primâ die, & fortè ante triduum non animari.*

Quo tempore Dices; ergo, si quis post triduum conceptum fœtum ex utero matris coactè expellit, Homicidium committit homicidium. an expellendo

Respondeo: verum esse, si in hac sententia ex utero fœtus probabili, quis se determinatè fundaret; sed humanum. cum versamur in odiosis. Dico probabilior rem esse opinionem *Cabrini de casibus reservat.* parte 2. casu 7. annot. 6. n. 16. qui testatur sententiâ Aristotelis, amplecti à sacra Pœnitentiaria Romana, quod nimirum fœtus masculini anime tur anima rationali solum die à conceptione 40. & fœtus fœmellæ die 80. ergo solum si transacto hoc tempore, expellatur fœtus è utero coactè committitur homicidium, non prius; sic quoque *Molina de just. tom. 4. tract. 3. disp. 27. Trullench tom. 2. lib. 5. dub. 4. num. 2. Navarrus conf. lib. 5. Consil. 26. Layman lib. 3. tract. 3. part. 3. cap. 4. n. 3.* Quid dicam circa hoc dubium in tractatu de baptismo, ibi te vide-re volo.

Quæritur, an si, quis dubius esset, an fœtus sit informatus anima rationali, illum vi expellendo sit reus homicidij?

Respondeo affirmativè. Ratio est, quia Qui dubius qui se exponit periculo in illo peribit *Exod. cap. 3. est, an fœtus eo modo, quo si inter vepres, quis videret alii sit informatus quod movens, & dubitaret, an sit homo, vel anima ratio-bellua, illud bombarda occidendo, committeret nali, illum vi homicidium. Si ly movens esset homo, non adhi-expellendo sit bita prius sufficienti diligentia: igitur &c. Tum, reus homici- quia, si quis dubitaret, an homo sit vivens, vel dij. mortuus, non licet illum pugione transfigere; quia taliter se constitueret in proximo periculo occidendi hominem: ergo neque dubitans, an fœtus sit animatus, licet illum farmacis eruere.*

Dices 1. ex cap. 1. hujus tract. num. 21. ubi docui, non incurrere irregularitatem qui abortum procuraverit; dubitando, an fœtus esset animatus anima rationali, vel non; ergo neque est reus homicidij, qui vi expellit fœtum; dubitando, an sit informatus anima rationali, vel nō: hanc objectionē mihi movit aliquis bonus amicus. Respondeo; nego consequentiam; disparitas est; quia vitare periculum homicidij, est de jure naturæ, divino, quod nunquam est permissum id transgredi, utpote intrinsecè malum. In dubio verò irregularitatis aliter philosophandum est; quia hæc ex genere suo non erit moraliter mala, Secundum suam formalitatem considerata; sed solum est pœna ut patet ex cap. 1. de except. in 6. Sicque non censetur obligare cum tanto rigore ad dubium vitandum: nam lex purè humana, ut est hæc, semper respicit actualem suā transgressionem, vi cujus obligat ad pœnam; sed dubium non importat actualem legis transgressionē, cum pro neutra parte stat; imo in tali casu possessio militat pro Innocentia transgressionis legis quæ fuit ante dubium; ergo &c. Tum; quia non est bona paritas, argumentando à lege divinâ naturali ad legem purè humanam, & è contra, quia hæc sapius sinè omni culpa transgredi potest; non verò lex divina; ergo &c. Ultimo, ut adversarios à contentione avellam, existimo, quod problematicè possit hic casus defendi, & quod talis incurrat, & non incurrat irregularitatem: non vero

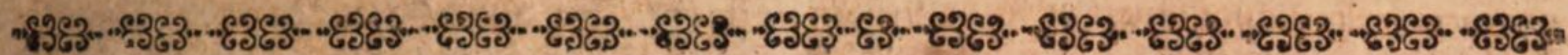
verò sic sentiendum est de homicidio propter rationes datas.

Dices 2. juxta superius dicta, non committit homicidium, deferendo opinionem probabilem, aliquid affirmantem, amplectendo opinionem probabiliorem, id negantem: ergo neque committit homicidium, qui dubius est an fuerit informatus animâ rationali, illum vi expellendo.

Respondeo; nego consequentiam. Disparitas est; quia qui sequitur opinionem probabilem relictâ probabiliori oppositâ, determinat

suum judicium ad illam, quod reddit ipsum esse certum de honestate suæ operationis, quam hic & nunc exercendo prudentialiter errare nequeat. Qui verò circa aliquod objectum dubiè agit, non determinat suum judicium ad illud, sed semper fluctuat inter duo opposita; proinde semper se exponit periculo errandi defectu solidæ rationis, quæ sola ipsum certum reddere possit de honestate suæ operationis; ergo &c.

De hac materia animationis fœtus humani in utero matris concepti, plura vide in Tractatu de Baptismo.

TRACTATUS II. DE ABSOLUTIONE.

Propositio I. ab Innocentio XI. proscripta sic loquitur.

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi; hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

CAPUT I.

De forma, Subjecto, & Jurisdictione absolutionis. SUMMARIUM.

1. Forma absolutionis exprimitur?

2. An ad formam absolutionis sufficiat dicere: absolvo te, ceteris omissis?

3. An locò absolvo te, possint substitui alia verba æquivalentia, etiam in aliena lingua idem exprimentia?

4. An subjectum capax absolutionis sit solus homo Baptizatus?

5. An ad valide absolvendum requiratur Jurisdictio?

6. Multiplex est Jurisdictio, qua per mortem concedentis non expirat?

7. An quilibet Confessarius habeat potestatem absolviendi quemlibet Episcopum, vel Cardinalem, aut alium Sacerdotem Sacerdotalem?

8. An quilibet Confessarius habeat potestatem absolviendi vagabundos, & peregrinos alterius Diœcesis.

9. An Confessarius, vel Parochus possit absolvere alterius Parochia subditos, si illorum Parochus contradicat?

10. An Confessarius habens titulum collatum,

& veram probabilitatem circa Jurisdictionem in peccata pœnitentis, possit licitè & valide pœnitentem absolvere, licet coram DEO talis opinio sit fortè falsa?

11. An Confessarius si nesciret Jurisdictionem suam esse revocatam, possit valide absolvere?

12. An liceat absolvere cum opinione circa Jurisdictionem, de cujus probabilitate multi Sapientes dubitant?

13. An Confessarius absolvens juxta opinionem probabilem à Doctoribus receptam ut talem, licet fortè à parte rei, ut probabilis non subsistat, valide absolvat?

14. An absolutio possit conferri absenti?

15. An absolutio possit conferri sub conditione de futuro?

16. An absolutio sub conditione de præterito, vel presenti sit valida?

17. An quisvis sacerdos sine alia Jurisdictione possit absolvere à venialibus?

18. An Medici teneantur ægrotum admonere ad confitendum?

1. Quidditas forme Sacramenti pœnitentie exprimitur.

Forma ordinaria Sacramenti pœnitentie hæc est; videlicet: Ego te absolvo à peccatis tuis. Ita patet ex Concilio Tridentino sess. 14. cap. 3. Filliucius tract. 6. cap. 3. quæst. 6. ac communiter Theolog. Quod si timeatur censura, dicatur: absolvo te à vinculo excommunicationis, suspensi-

onis (si pœnitens est in Sacris constitutus, adjungitur) & interdicti, in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen.

De Essentia verò præcedentis Formulæ requiruntur tantum duo Verba sequentia; videlicet: De Essentia Absolve. Est communis cum Sancto Thoma, forma Sacramenti pœnitentie.

tentia sunt tis exprimitur liberatio à peccatis permodum
solum duo Judicij in persona confitentis, & ly à peccatis,
verba, id est, subintelligitur in circumstantia confessionis,
absolvo te. ly ego includitur implicite in expressione verbi

absolvo. ly in *Nomine Patris & Filij &c.* eodem modo non est de essentia: quia dum Christus Dominus instituerat hoc Sacramentum, non invocavit *Sanctissimam Trinitatem*; sed tantum dixit; *quorum remisistis peccata, remittuntur eis.* Joan. 20. &c. Ly *Dominus noster &c.* & *Misereatur tui.* &c. non sunt de præcepto, sed solum sunt verba deprecativa, quæ ex aliqua ratione, puta ob concursum pœnitentium, & ob brevitatem confessionis omitteri possunt. Ita communiter Theologi cum *Leandro part. 1. Tract. 5. Disp. 2. quæst. 7. Diana part. 2. tract. 17. resolu. 14.* de quo plura in *Tract. de pœnitentia.*

3. Si Confessarius locò *absolvo te*, aliqua verba *Locò commu-* æquivalentia exprimeret, sive latinò, sive *nis formula* extrancò idiomate, talis absolutio esset quidem *absolutionis* valida in substantia. Ratio est: quia identitas *possunt substi* formulæ, quoad ipsius quidditatem, etiam in æ- *tui alia ver-* quivalentibus verbis, sive in latino, sive alio *ba æquivalen* sermone consistere potest, & per illa sufficien- *tia, etiam in* ter judicium Sacramentale exprimi valet. Nihil *aliena lin-* ominus tamen talis absolutio esset illicita, ideo- *gua.* que absolvens peccaret, quia deviare à com- muni usu Ecclesiæ; ergo &c.

4. Quæritur: quis est subjectum capax absolu- *Solus homo* tionis. Respondeo: esse solum hominem Ba- *Baptizatus,* ptizatum, quam primum attingit usum ratio- *est subjectum* nis, & non alium. Ratio primi est: quia cum *capax abso-* Baptismus sit Janua omnium Sacramentorum; *lutionis.* igitur solus Baptizatus est capax recipere Sacra- mentum pœnitentiæ; ergo &c. Ratio secun- di per se patet: quia Pagani, Turcæ cum non sint membra Ecclesiæ, utpotè adhuc non Baptizati, non possunt participare, ut tales sunt, in gratijs cum fidelibus ergo &c.

Si dubium es- Quid si dubitetur; an quis pervenerit ad usum *set utrum mo* rationis, & vel maxime in articulo mortis con- *ribundus per-* stitutus; utrum in tali casu danda sit ipsi abso- *venerit ad u-* lutio? Respondeo sub conditione impertien- *sum rationis,* dam esse simili absolutionem. Eodem modo dil- *& stultus,* currendum est de amentibus. Ratio est; quia *tunc danda* Charitas, & Justitia postulat, omni meliori mo- *est ipsi abso-* do provideri debere de salute moribundis, ut à *tio sub condi-* peccatis solvantur. Tum; quia magis obligat *tione.* Charitas, quam reverentia Sacramenti, prout docet *Vasquez penes Biesman;* ergo cum Sacramen- tum pœnitentiæ institutum sit pro salute homi- nis, & non homo propter Sacramentum; igitur nunquam est ipso privandus: vel maxime in hu- jusmodi periculo æternæ damnationis, in quo pœnitens, etiamsi esset ligatus læthali, de quo solam attritionem habet, salvabitur. Tum quia per conditionem in absolutione appositam vitatur omne periculum frustrationis Sacra- menti. ergo &c.

5. Ut quis validè absolvere possit, debet habere *Ad valide ab-* jurisdictionem, quæ duplex est: ordinaria, qua- *solvendum re-* lem habet solus Papa immediatè à Christo in

omnes fideles, & supremus pœnitentiarius, E- *quiritur ju-* piscopus, & ejus Vicarius in suos Diæcesanos, *risdictio.* Nuntij Apostolici in omnes populos suæ lega- tionis, Prælati regulares in suos subditos; ita constat ex *Tridentino sess. 23. cap. 15.* & com- munitè Theologi.

Alia est Jurisdictio delegata, per quam con- 6. ceditur Sacerdoti inferiori ab ordinario facultas *Jurisdictio* à peccatis absolvendi; quæ Jurisdictio per mor- *ad confessio-* tem concedentis non expirat. Ratio est; quia *nes audien-* est gratia, & ut talis est, decet, ut permaneat. *das non ex-* Tum, quia hoc ex consuetudine constat, quæ *tingitur per* stat pro lege, uti colligitur ex *cap. 1. de consue-* tud. in 6. *Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 29. sect. cedentis.* 5. n. 7. *Diana part. 3. tract. 2. resol. 3.* & com- munitè Theologi.

Quilibet Sacerdos approbatus habet delega- 7. tam potestatem absolvendi quemlibet Episco- pum, vel Cardinalem, aut alium sæcularem Sa- cerdotem. Ita patet ex consuetudine recepta, *Gobat. tract. 7. n. 82. Diana par. 8. tract. 1. n. 85.*

Insuper Sacerdos approbatus habet eandem 8. potestatem delegatam absolvendi quemlibet *Quilibet Con-* Laicum vagabundum, & in solemnitatibus Ec- *fessarius ha-* clesiæ peregrinos suæ Diæcesis illuc acce- *bet potestatem* dentes; imò & peregrinos alterius Diæcesis, si *absolvendi* Episcopi, vel Parochi eorum expressè non con- *vagabundos,* tradicant. Ratio est; quia hæc facultas tacitè *& peregrinos* ei concessa videtur & consuetudine recepta est: *alterius Diæ-* hic Viennæ verò hæc est communissima praxis. *cessis, si Episco-* Adverte tamen; si consuetudo esset in aliqua *pus, aut Pa-* Diæcesi, quod Parochianis unius Parochi in- *rochus illorū* terdictum esset à proprio Parocho alteri confi- *non contradi-* teri, tunc alter Parochus illos illicitè absolveret, *cat.*

Ratio est, quia id ageret contra præceptum Pa- rochi talis pœnitentis, qui est ipsius Pastor or- dinarius; ergo &c.

At si consuetudo esset communis in tota 9. Diæcesi, & unus, vel alter Parochus ei contra- *Unus vel alter* diceret, inhibendo Parochianis ne alteri confi- *Parochus non* teantur: tunc in hoc casu hujusmodi Parochia- *potest impe-* ni validè, & licitè ab alijs Parochis absolveren- *dire, ut sui Pa-* tur: quia unus, vel alter non potest commu- *rochiani alijs* nem consuetudinem Diæcesis mutare. Ita *Stoz. Parochis non* lib. 2. n. 54. citans *Castropalao de pœnit. disp. unic. possint confi-* part. 13. num. 12. *Bonacina tom. 1. disp. 5. quæst. teri.* 6. sect. 5. part. 2. num. 5. *Dicastillo de pœnit. disp. 10. num. 187. Layman, & alij quàm plu-* res.

† Quando Confessarius habet veram proba- 10. † bilitatem, communiter à Doctoribus receptam *Confessarius* circa jurisdictionem in peccata pœnitentis, si ea *habens titu-* opinio fortè coràm Deo falsa sit: defectum ta- *lum colloratu,* lis jurisdictionis infallibiliter supplet Ecclesia, si *vel verā pro-* talis Confessarius habeat titulum colloratum, *babilitatem* seu putativum à legitimo Superiore collatum *circa jurisdi-* de absolvendis pœnitentibus, nec hæc doctrina *ctionem po-* includitur in propositione prima superius rela- *test licitè,* & ta ab Innocentio XI. rejecta, eò quòd, quando *validè pœni-* est error communis circa jurisdictionem, sup- *tentem absol-* plet legitimus Princeps Ecclesiæ hujusmodi de- *vere, licet co-* fectum: hæc opinio est communis Theologo- rum,

ram Deo ta- rum, prout etiam sentit Sanchez lib. 3. de Ma-
lis opinio for- trim. disp. 21. num. 5. Cardinalis de Lugo de pœ-
nit. disp. 19. sect. 2. num. 30. Lumbier in exposi-
tion. suprapositæ propositionis damnat. tom. 3.
num. 1690. Cardenas supra eandem proposi-
tion. num. 155.

11. Si Confessarius nesciret potestatem suam esse
Confessarius revocatam; vel quia putatur esse Parochus, li-
nesciens ju- cet ob censuram, vel alium defectum talis non
risdictionem esset; si ex consuetudine, legitimâ præscriptio-
suam esse re- ne aut bonâ fide absolveret, validè absolveret.
vocatam ad- Ratio est, quia practicè est certus suam actio-
nem esse licitam: ergo, &c. Tum, quia Pontifex
test adsolvere in tali casu jurisdictionem impertit, supplendo
verum occultum defectum. Ut docet Diana
parte 1. tr. 13. resol. 1. & 3. part. 3. tr. 4. resol. 22.
Suarez, Lugo, Navarrus, Sanchez, & alij.

† 12. † Hic tamen te advertere volo, non licere ab-
Non licet ab- solvere Confessarium cum opinione circa jurif-
solvere cum dictionem, de cujus probabilitate multi sapien-
opinionem cir- tes dubitant; imò quamvis, ut probabilis à mul-
ca jurisdicti- tis Sapien- tibus exultimetur, si non habeat titu-
onem de cui- lum, aut licet ipsum habeat, non tamen à legiti-
probabilitate mo Superiore ipsi collatum, licet non absolvit.
multi Sapi- Ratio est, quia Ecclesia in his casibus commu-
entes dubitat. niter non supplet jurisdictionem, ita receptum
est, à Doctoribus: sicque talis absolutio exponi-
tur periculo frustrationis; consequenter non est
certò valida: ergo &c. ita Lumbier tom. 3. in
prim. propositionem damnatam ab Innocentio XI.
sect. 3. n. 1696. Cardenas in eandem propositio-
nem n. 157. ubi citat Lugo de Maya &c.

† 13. † Confessarius absolvens pœnitentem juxta
Confessarius opinionem probabilem, quæ verè, ut probabi-
absolvens lis recepta sit à Doctoribus, licet fortè ipsa opi-
juxta opini- nio, ut probabilis à parte rei non subsistat, sed
nem proba- falsis realiter nititur fundamentis, validè absol-
bilibi à Do- vit; nam etiam in hoc casu independentè ab er-
roribus rece- rore communi Ecclesia supplet jurisdictionem.
ptam ut ta- Sic etiam Bonacina tom. 2. disp. 5. de Sacrament.
lem. licet for- pœnitent. quest. 7. punct. 2. sect. 4. num. 5. Lessi-
tè à parte rei us lib. 2. cap. 29. dubio 8. num. 68. sic loquitur;
ut probabilis non solum error communis, sed etiam probabilis
non subsistit, Doctorum opinio efficit, ut Ecclesia det jurisdictio-
validè absol- nem. Tum, quia clarè constat ex jur. consue-
vit. tudinem tribuere jurisdictionem, ita ex cap.
cùm contingat. Ubi sic legitur: nisi fortè ij
ex indulgentia, vel consuetudine speciali hujus-
modi jurisdictionem valeant sibi vendicare. Gloss.
etiam ait: nota quòd consuetudo det jurisdictio-
nem. Idem constat ex cap. Romana descendens
ex commun. & de foro compet. in 6. præterea ex
cap. dudum 5. scilicet: de elect. & Tridentinum
sess. 22. in decret. de reformat. cap. 3. Quæ
sententia confirmatur ex Universali Ecclesiæ
consuetudine, quæ est sufficiens signum jurif-
dictionis, ita Suarez tom. 4. in 3. partem disput.
22. sect. 5. n. 7. Diana part. 3. tract. 2. resol. 3.
sic exponit: ad usum verò universalis Ecclesiæ
Confessarii passim absolvunt cum opinione proba-
bili, etiam in casu, in quo agitur de eorum juris-
dictione: & hac est praxis omnium fidelium, &
totius Ecclesiæ: ita exclamat Cardinalis de Lugo

disp. 19. de pœnit. sect. 2. num. 31. & alij quàm
plures. Proinde hæc opinio minimè subest cen-
suræ propositionis primæ ab Innocentio XI.
damnata: Cardenas super eandem. Hinc: qui
sequitur opinionem probabilem Doctorum,
sentientium aliquem habere jurisdictionem ab-
solvendi, validè absolvit.

† Absolutio non potest conferri absenti sive † 14.
per litteras, sive per nuntium, aut nutus; etiam Absolutio
si pœnitens esset in articulo mortis: ita decrevit non potest con-
sub excommunicatione, Clemens VIII. Tum, quia ferri absenti.
absolutio dirigitur ad personam præsentem ex
illo pronomine TE ergo &c. ita Bassens verb. ab-
sol. n. 14. & cõmuniter Theologi. Proinde con-
traria opinio subjacet damnationi Innoc. XI.

Neque potest absolutio conferri sub condi- 15.
tione de futuro. Ratio est: quia non est in po- Absolutio non
testate Confessarii suspendere effectum Sacra- potest confer-
menti usque dum verificetur conditio, ad hoc, ri sub condi-
ut nunc ponatur Sacramentum; quia aliàs ver- tione de futu-
ba absolutionis eò usque deberent perseverare, ro.
quod militat contra omnem rationem; ergo &c.

Absolutio verò sub conditione de præterito, 16,
vel præsentem est valida. Ratio est, quia cadit su- Absolutio sub
pra personam dispositam ex suppositione, ra- conditione de
tione cujus non frustratur Sacramentum; ergo præterito vel
immunis est à censura propositionis 1. in fronti- præsentem est
spicio allata; valida.

† Quæritur: an unicuique Sacerdoti insit fa- 17.
cultas absolvendi à venialibus. Ratio difficulta- An quisvis Sa-
tis est, quia Innocentius XI. Anno 1679. cura- cerdos possit
vit publicari die 15. Februarij decretum Sacrae absolvere à
Congregationis Datum die 12. Februarij, in quo venialibus,
agitur de communione quotidiana, & circa fi- exponitur.
nem, sic loquitur. Non permittant (Episc.) ut
Venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non ap-
probato ab Episcopo, aut Ordinario. Ex his Ver-
bis decret. nota, non tollere jurisdictionem sim-
plici Sacerdoti ad posse absolvere à venialibus, si
quam habet (prout infra ostendam) sed pro-
hibere duntaxat pœnitentibus quotidie com-
municantibus, ne hujusmodi Sacerdotibus sua
peccata confiteantur.

Modo inquirendum est: an revera quilibet
simplex Sacerdos polleat jurisdictione ad absol-
vendum à venialibus: Et unde talis facultas ip-
si concedatur. Circa hoc dubium gemina cur-
rit opinio. Prima negat simplici Sacerdoti talem
jurisdictionem, quam tuetur Bordonus tom. 1.
Consil. Regul. resol. 36. quest. 20. n. 57. citatus
à Diana part. 8. tract. 1. resol. 55. huic adhæret.
Philippus Faber in 4. distinct. 17. quest. unica di-
sp. 25. c. 3. n. 71. Tertius est Ludovicus à
Cruce in Bulla cruciat. disp. 1. cap. 2. dubio 5. n.
13. quorum fundamentum est; quia ex Con-
cilio Tridentino requiritur jurisdictio ad hoc,
ut Confessarius à peccatis absolvere possit.

Secunda opinio est communissima, quæ af- Quisvis Sa-
firmat omni simplici Sacerdote inesse jurisdi- cerdos habet
ctionem ad absolvendum à venialibus, solum jurisdictionem
pugnant ad invicem, utrum talis facultas sit ip- absolvendi à
lis, concessa jure Divino, vel jure Ecclesiastico venialibus, &
Thomas Sanchez lib. 1. summ. cap. 9. n. 35. ait: mortalibus
quili- jam confessis.

quilibet Sacerdos certam in Venialia jurisdictionem habet: & ideo cum pœnitens non ponat obicem, & sit certa jurisdictione in aliquam materiam parvam, erit certus confessionis valor. Pater Arriaga tom. 8. de pœnit. disp. 39. sect. 3. n. 26. sic asserit. certum est inter omnes ferè Auctores posse quemlibet Sacerdotem ab eis (scilicet venialibus) absolvere. Cardinalis de Lugo disput. 19. de pœnit. sect. 2. num. 30. hoc ipsum sentit. Castro-Palao tom. 4. tr. 23. disput. unica. punct. 14. n. 25. sic habet: siquidem frequenter pœnitentes aliqua peccata venialia, vel mortalia alias legitime confessi confiteri solent, in qua omnes Sacerdotes certam jurisdictionem habent. Ijs accedit Antoninus, Diana part. 2. tract. 13. resol. 2. & Pater Matthæus de Moya tom. 1. select. tract. 3. disput. 8. quæst. 7. num. 3. Joannes Sancius in selectis disput. 44. n. 24. hoc modo loquitur: simplex Sacerdos ad venialium absolutionem indubiè habeat jurisdictionem. Valentia tom. 4. disp. 7. de pœnit. quæst. 10. punct. 2. ita proloquitur. Vi etiam consuetudinis quilibet item Sacerdos jurisdictionem habet ad audiendam cujuslibet confessionem de venialibus tantum, itemque de jis mortalibus, quorum prius etiam Confessio facta est. Hurtado disp. de pœnit. 10. sic ait: supponimus, in quo conveniunt Doctores, Sacerdotes, etiam simplices habere sufficientem & completam jurisdictionem in mortalia jam legitime confessi, & in venialia, quamvis non confessi: quod usu & consuetudine constat: hoc ipsum sentit, Cardenas disp. 2. art. 8. ubi alios, quam plures novos, & antiquos citat pro se Doctores, ex quo sic formo Argumentum. Concordantia omnium, aut fermè omnium Doctorum aliquid unanimiter asseverantium facit certitudinem moralem in materia facti quamquam unus, vel alter refragatur) sed tot citati Auctores pro certo tenent quemcunque simplicem Sacerdotem habere jurisdictionem absolvendi à venialibus: ergo ita sentiendum est. Tum, quia consuetudo dat jurisdictionem, prout colligitur ex cap. cum contingat: de foro competent. sed citati Doctores asserunt talem esse consuetudinem in Ecclesia DEI: ergo &c. Tum, quia cum venialia non sint materia necessaria Confessionis, & mortalia jam

semel confessa, non videtur sua Sanctitas, quò ad absolutionem in censura ea comprehendere, quin minus ab unoquoque Sacerdote absolvi possint, etiam virtute illius facultatis, quæ ipsis datur in susceptione ordinis Sacerdotalis; dum consecrans Episcopus ad ordinandum dicit: Accipe Spiritum Sanctum, & quorum remiseris peccata, remittuntur eis. Nihilominus tamen svadeo, sicut hujusmodi Sacerdotes abstineant à tali exercitio, ne se exponant ex aliqua præsumptione ad absolvendum à lethalibus, sic in hoc casu svadere potius debent pœnitenti, ut eliciat actum Contritionis, vel signet se devotè aquâ lustrali, quâ delentur venialia. Vasquez tom. 4. in tertiam partem q. 94. art. 1. dubio 6. Suarez disput. 26. de pœnit. sect. 6. n. 6. & n. 5. refert alios Doctores, qui affirmant jure Divino dari jurisdictionem simplici Sacerdoti ad absolvendum à venialibus, & mortalibus jam confessis. Hanc expositam opinionem admitto pro casu necessitatis, in alia verò circumstantia, ipsa uti cavendum est.

Dices: prima opinio contendit, habens pro se tres Auctores, qui affirmant in simplici Sacerdote non dari jurisdictionem ad absolvendum à venialibus: sed hæc videtur tutior attentâ damnatione propositionis primæ ab Innoc. XI. repulsæ; ergo cum hæc stet pro valore Sacramenti: dicendum est nullum Sacerdotem simplicem posse à venialibus absolvere. Respondeo concedo Majorem; nego minorem: nam quamvis duo, vel tres tantum imprudenter omnibus Doctoribus alijs contradicant: per hoc non faciunt certitudinem moralem in materia facti: prout hic contingit. Nostra verò opinio satis solidè probata est: proinde non caret certitudine morali, quin aliquis non possit ipsam sequi in casu urgentis necessitatis; ergo &c.

Quæritur: an Medici teneantur ægrotum monere ad confitendum. Respondeo si ægrotus sit in gravi, & periculosa infirmitate; Medicus teneatur sub peccato gravi illum admonere ad expiandam conscientiam suam, vel maximè si gravetur aliquo lethali, ita præcepit Innocentius III. in capit. Infirmitas de pœnitentia. Bassens verb. absolutio in supplement. n. 8.

18. Medici teneantur ægrotum admonere ad confitendum, si ad sit periculum mortis.

CAPUT II.

An possit pœnitens absolvi defectu integritatis Confessionis.

SUMMARIUM.

19. An Confessarius absolvere possit pœnitentes, si illorum sermonem non intelligat?
20. An teneantur Confessarii semper circumstantias peccatorum indagare?
21. An æger petens confiteri, possit absolvi, si adveniente Confessario amiserit loquelam?
22. An æger amittens loquelam, non petens prius Confessarium, possit absolvi?
23. An quis solum probabiliter vivus possit absolvi?
24. An homo non cognitus, quòd sit Catholicus, vel acatholicus; vel utrum vixerit Catholicè, modo moribundus cum amissione loquela possit absolvi?
25. An si duo simul jacentes infirmi, quorum neuter potest præ rubore sua peccata gravia confiteri, possint absolvi, si solum venialia confiteantur ceteris omissis?
26. An milites possint ante pugnam absolvi solum cum

enim signo externo doloris sine prævia alia confessione; & quid de militibus acatholicis in exercitu Catholico pugnantis in mortis articulo constitutis?

27. *An si pœnitens neget aliquod peccatum Confessario, quod extra confessionem noverat, possit adhuc eum absolvere?*

† 19
Si Confessarius desit, qui posset intelligere mutos,

aut extraneis nes dent signum doloris, & si non adsit hic, & linguis loquens, tunc alius Confessarius, qui illorum idioma per-
tes, tunc alius cipiatur. Ratio est; quia hi faciunt, quod possunt, Confessarius cum nullus teneatur ad impossibile. Tum, percipiens ex quia potentia loquendi, quæ cum sit de jure po-
signis dolorem sitivo, non obligat ad tantum rigorem: ergo &c.
potest eos ab- Tum; quia in hoc casu non relinquitur opinio
solvere. tutior, quam impossibile est sequi ob defectum
intellectionis peregrini idiomatis: Ergo non
continetur sub censura Innocentij XI.

20 Surdorum verò Confessio audiatur in loco Confessarius remoto: de circumstantijs verò peccatorum in
de circum- his hominibus, Confessarius, ne sit tam sollicitus
stantijs pec- propter magnam sui, & pœnitentis defatigatio-
catorum sur- nem, qui si interrogationes percipere nequeat,
dorum ne sit detur illi absolutio ob rationes supradictas: quia
tam sollicitus. ejusdem dolor de delictis suis ob offensam DEI
formaliter facit justam, & rectam Confessionem.

21 Eadem fundamenta militant pro ægris, qui Potest absolvi petito Sacramento pœnitentiæ, & adveniente
moribundus Confessario amiserunt loquelam, tales sunt ab-
petens prius solvendi; ita decrevit Paulus V. Tum: quia talis
confiteri, licet petitiō Sacramenti indicat Sufficiens Signum
hic & nunc a- doloris pro obtinenda absolutione; ergo &c.
miserit loque- Est contra Sotum, & Navarrum. Ergo. Tum
lam. quia in hac circumstantia non relinquitur opinio
tutior, prout propositio damnata sonat, cum il-
lam impossibile sit sequi; ergo &c.

Dices: ad Sacramentalem absolutionem ob-
tinendam non sufficit, velle confiteri; sed requi-
ritur actualis Confessio; sed talis petens Sacra-
mentum pœnitentiæ, solum dat aliquod signū
generale doloris, & actu non confitetur; ergo
non est danda ipsi absolutio; nec quidem sub
conditione. Respondeo; verum esse, extra ar-
ticulum mortis requiri actualem Confessionem,
nec sufficere generalem dolorem pro obtinenda
absolutione: non sic in articulo mortis; prout
casus sonat: nam talis petitiō Sacramenti, satis
indicat, esse intrinsecè bene dispositum, & præ-
bere sufficientem materiam pro absolutione;
quatenus per talem dolorem manifestat aliquod
peccatum in genere, quod remordet conscientiam.

22 am. Ita Henricus Hainlain in sua medulla.

Si moribun- Quid si infirmus peccator non petijset Con-
dus non elicu- fessarium, nec posset dare externa signa doloris;
isset aliquod utrum in tali casu sit absolvendus. Respondeo
signum dolo- primò; si adsit testis, qui affirmat ipsum fuisse
ris adhuc po- Catholicū, nec defecisse a fide; sed in ipsa, ut decet
test absolvi vixisse, potest ei sub conditione dari absolutio.
dummodo re- Ratio est, quia non est credibile; quod hu-

iusmodi moribundus in tali statu periculoso cō-
stitutus nō cogitet providere de interno, & sen-
sibili dolore de offensa Dei, & salute animæ suæ. *Catholicum.*

Tum, quia testimonium sufficiens dat de aliquo
signo doloris per vitam Catholicam in decursu
temporis pro præterito exercitum. Tum, quia
præcipitur Parocho talem sub conditione ab-
solvere in Agenda Moguntina & Herbipolitana
teste Henrico Hainlain f. 210. Tum, quia per
conditionem impositam tollitur omne pericu-
lum frustrationis Sacramenti; ergo, &c. Alia ar-
gumenta vide in tractatu de pœnit. cap. 4. ubi so-
lidè similem casum resolvo. Tum, quia ait
Reg. Jur. moriens nunquam præsumitur in ne-
mor salutis æternæ fin. cap. ad Juliam repetund.
cap. sancimus 1. q. 7. Menoch. conf. 250. num. 9.
Thom. de Thomas. reg. 193. &c.

Hinc a potiori potest dari absolutio moribun-
do, qui dedit signum doloris, licet expresse
non petierit Confessarium, nec mentionem fe-
cerit de facienda Confessione. Ratio est; quia
in tali articulo mortis sufficit implicita voluntas
confitendi, ac petitiō Confessarij; nam talis ex-
hibendo signum Doloris, sufficienter indicat
internam Dispositionem ad expiandam consci-
entiam suam: ergo &c.

† Quod si Confessarius vocatus ad moribun- 23 †
dum, & dum ad eum pervenit, nullum amplius Si quis solu-
emittit signum vitæ, vi cuius dubitat, an sit vi- probabilitè
vus, vel mortuus. Quæritur; utrum in hoc esset vivus,
casu sit illi danda absolutio, saltem sub conditio- tunc adhuc
ne? Ratio difficultatis est; quia ubi non extat sub conditio-
materia certa confessionis, non est impertienda ne est Absol-
absolutio, ne Sacramentum pœnitentiæ frustra- vendus.

tur; sed in hoc casu ita contingit; Ergo &c.
Nihilominus tamen cenfeo esse talem sub con-
ditione absolvendum. Ratio est; quia ante
mortem dubiam erat in possessione vitæ; ergo si
incerta sit mors, standū est pro possessione vitæ;
siquidē in pari causa melior est conditio possidentis
Ita habetur ex regul. Jur. 45. Tum quia, qui
prior est tempore potior est Jure Regul. Jur. 54.
Ergo in dubijs standum est in possessione, quæ
fuerat ante dubium: subsumo, sed vita fuit in
possessione ante dubium, ergo censendum est
talem adhuc vivere: ideoque sub conditione est
absolvendus, ne fortasse sine illa damnetur. Hic
casus mihi contigit Liburnij ante aliquos años
ad mare Tyrenum in uno milite gladio tranfos-
so, de cuius vita dubitavi, & sub conditione ab-
solvi: hæc opinio non inuritur censurâ propo-
sitionis primæ ab Innocent. XI. expulsæ: liqui-
dem non relinquitur opinio tutior, quam in si-
mili casu cum præjudicio salutis proximi sequi
non possumus; imò censendum est in tali cir-
cumstantia suam sanctitatem non interdiceret,
quin omni meliori modo succurri debeat extre- 24
mæ necessitati proximi; ergo &c. Tum: quia Peregrinus
conditio opposita tollit omne periculum fru- moribundus
strationis Sacramenti; ergo &c. sensibus planè

Scire velles; quid faciendum est, si Confessa- destitutus sub
rius casu in platea, vel alibi inveniret mori- conditio est
bundum peregrinum, destitutum planè sensi- absolvens.
bus

bus, de quo nullus potest testari, fuisse, aut vixisse Catholicum. Respondent plures talem adhuc esse absolvendum sub conditione, dummodo non inveniatur in illo signa acatholica, vel maximè, si sit in terris Catholicorum; tunc talem præsumendum esse Catholicum; igitur sub Conditione est absolvendus. Ratio est; quia charitas exigit, ut proximus in extrema necessitate constitutus, vel maximè damnationis, adjuvetur omni meliori modo, quo fieri possit; Ergo, &c. Tum, quia in tali circumstantia practica possumus sequi opinionem probabilem de vita, fide, & moribus. Ita Theologi Viennenses resolvisse censentur, teste *Caramuele in Theol. fund. num. 3143. & num. 3220.* Tum, quia absolutio per conditionem purificatur; Ergo, &c.

25 Si duo infirmi essent in uno lecto, quorum Si duo agroti neuter sine rubore, & infamia posset coram fo- in eodem lecto cio peccata mortalia confiteri, tunc in hoc casu procumben- sufficit, ut pœnitens unum, vel aliud veniale a- tes, quorum periat, & de alijs omnibus doleat, sicque absol- neuter sine in- vi potest. Ratio est; quia cum Confessio ma- famia aperi- terialis integra sit de lege positiva duntaxat, non re possit mor- obligat ad tantum rigorem infamiae: Ergo, &c. talia, sufficit Hunc casum ego habui, ubi Catholicus cum veniale con- Turca in eodem lecto decumbentes, pedibus- fiteri dolendo que vincti catenis in balneo Liburni practicavi. de alijs pro Eodem modo, si tempore belli non possent absolute- milites confiteri, dum urget pugna, sufficit in suscipienda. hoc casu, ut dent signum doloris. v. g. genu- flexione, vel erectis manibus ad Cælum vel per-

cussione pectoris, & sic Confessarius omnes si- 26 Possunt in mul absolvere poterit, addendo locò pronominis Te: vos absolvo in nomine Patris, & Filij pugna plures &c. Imo Scilderus de principijs conscientia tract. militis simul 6.p.724. cum alijs vult omnes milites, qui in exercitu Catholico militant, licet inter illos sint aliqui admixti hæretici in articulo mortis, etsi non absolvi cum solo extrinseco signo doleris, sine prævia confessione, ita etiam tunc, si à etiam articulo mortis velle Catholicè mori. Mihi talis infecti, men hæc ratio non arridet, si huiusmodi milidum plures tes nullum aliud antecederet dedere signum simul in uno Catholicissimi. loco reperiri-

Præterea tempore contagionis dum multi in- tur. firmi in uno cubiculo jacent, potest Confessarius jubere, si nequeant clam confiteri, quia à socijs audirentur, ut dent signum doloris, & eos absolvat, ob superiores rationes.

Si pœnitens neget aliquod peccatum Confes- 27. sario, quod extra confessionem noverat, potest Si pœnitens adhuc eum absolvere. Ratio est, quia in hac neget Confes- circumstantia judicare potest jam alteri confes- sario pecca- sum esse, aut oblitum illius fuisse, aut habere rationem, cur id taceat; nam credendum est pœ- quod prius nitenti, qui tam contra se, quam pro se agit: si noverat, ad- verò Confessarius ita evidenter sciret, pœnitent- huc absolven- tem tale crimen non fuisse confessum, aut obli- dus est, dum- tum, aut nullam adesse rationem tacendi, tunc modo cum ra- neganda est ei absolutio, defectu ritæ dispositi- tione illud ne- onis. Ita Layman, & alij communiter. get, & sine malitia, aliàs negare debe- ret ei talem absolutionem.

CAPUT III.

Quis potest absolvere à reservatis.

SUMMARIUM.

- 28 Quid sit reservatio?
29. An peccatum veniale cum peccato mortali pure interno sit reservatum?
30. Quale peccatum reservatur?
31. Quid requiritur ad hoc, ut peccatum mortale reservetur?
32. An omne peccatum externum sit reservatum, vel solum id quod in specie prohibetur?
33. Quis potest absolvere à reservatis?
34. An Episcopus possit casus Papæ reservatos, si occulti sint absolvere?
35. An Episcopus possit absolvere etiam casus non occultos, Papæ reservatos?
36. An qui dubitat; utrum peccatum sit reservatum, possit à quolibet Confessario absolvi. In quo resolvitur dubium, tam de dubio Juris, quam de dubio facti?
37. An pœnitens de peccato lethali certus, & dubius, an sit reservatum? possit cuilibet Confessario confiteri, & ab ipso absolvi?
38. An qui dubitat; utrum peccatum lethale sit reservatum, confiteatur Confessario simplici, & ab ipso absolviatur; si postea veniat in cognitionem fuisse reservatum, teneatur ad superiorem recurrere pro absolutione; proponitur duplex opinio?

39. An Confessarius habens facultatem absolvendi à reservatis, possit ab ipsis absolvere, dimit- tendo pœnitentem ad inferiorem, ut à cæteris absolvat?
40. An habens facultatem absolvendi à censuris, possit in utroque foro ab eis absolvere: & quid? si cum præjudicio partis absolveret in foro interno duntaxat?
41. An Confessarius, qui solum probabilem habeat opinionem, vel privilegium circa jurisdictionem absolvendi à reservatis valide absolvat, licet forte opinio à parte rei sit falsa?
42. An liceat sequi opinionem tenuitatem probabilem circa jurisdictionem absolvendi?
43. An si pœnitens confiteretur reservata, & obli- visceretur alicujus reservati, censetur ab obli- to absolutus?
44. An si superior adiri non possit, & urgeret aliqua causa ad absolvendum à reservatis, possit simplex Confessarius in tali casu ab ipsis absol- vere?
45. An qui ignorat peccatum esse reservatum, possit à quolibet Confessario absolvi?
46. An si Confessario probabile videretur peccatum pœni-

pœnitentis non esse reservatum, valide posset illum absolvere?

47. An quilibet Sacerdos ab omnibus reservatis, & censuris possit pœnitentem in probabili articulo mortis absolvere?

48. An absolvi possit, à quolibet Confessario, qui externe fidem negavit?

49. An absolvi possint, qui propositiones hæreticas effuderunt, qui Imaginibus Sanctorum illuserunt, qui Machometo, & Idolis cultum adhibuerunt?

50. An possit excommunicatus absolvi à quovis Confessario, si necessitas urgeret?

51. An possit à quolibet Confessario absolvi excommunicatus cessante contumacia excommunicationis?

52. An possit peti absolutio à Sacerdote excommunicato tollerato?

28
Quidditas
reservationis
describitur.

Reservatio est limitatio Jurisdictionis absolventi ab aliquibus peccatis mortalibus externis non internis, aut venialibus opere consummatis. Sanchez lib. 1. moral. c. 10. Suarez & alij communiter.

Casus reservati alij sunt, quos Papa sibi reservat, & hi semper habent annexam censuram, quæ si auferatur, probabiliter non manent amplius reservati. Alij sunt casus Episcopales à Jure reservati, quos videre poteris in Tractatu de Regularibus, ubi illos exponam: alij sunt: quos Episcopi propria authoritate, & pro libitu in unaquaque Diœcesi sibi reservant, de quibus certa regula dari non potest, eò quod non in unaquaque Diœcesi eadem reservantur. Sanchez lib. 2. in Decal. cap: 8. n. 5. & alij passim.

29. Quæritur; an peccatum veniale cum mortali pure interno sit reservatum. Respondeo: de facto nullum peccatum veniale, nec peccatum mortale pure internum esse reservatum: licet utrumque reservari potest; hoc quidem absolute illud lato modò. Ita Trullench in praxi Sacramen. cap. 10. dub. 1. n. 4. Cajetanus, Sotus, Bonacina, & alij communiter.

30. Solum igitur peccatum lethale externum de facto reservatur, nec quodcunque; sed illud duntaxat, cujus opus externum pro certo connumeratum stat esse mortale: unde tale peccatum completur duo, & opus externum lethale, voluntarie factum, & consensus internus, quorum si unum desit, non erit reservatum. Hæc doctrina est bene notanda, ex qua innumera solvuntur difficultates. Ita sentiunt Suarez tom. 4. de Rel. lib. 2. cap. 18. n. 12. Cardinalis de Lugo in tract. de pœnit. disput. 20. sect. 2. num. 15. Granado 22. tract. 15. disp. 13. n. 14. Sanchez in summ. lib. 2. cap. 8. num. 2. Henriquez lib. 3. de pœnit. cap. 14. n. 6. Diana part. 4. tract. 4. resol. 163.

31. Ex mox data doctrina inferitur 1. datò casu, Ad hoc, ut quod peccatum mortale externum v. g. contra castitatem sit reservatum. Unde, ut tale peccatum reserve- catum sublit reservationi, requiritur, quod sit procuratum aliquo opere externo, mortaliter tur, ut aliquo peccaminoso, ut v. g. per tactus inhonestos, o-

scula obscæna, &c. nam hæc per se sunt mortalia. opere externo lethali- ter malo sit procuratum.

At si per actionem externam de se leviter peccaminosam duntaxat. v. g. per visionem curiosam, per tactum manuum, vi cujus concipit delectationem morosam, exempli gratia erga puellam, & ei interne consentit, vel ipsam concupiscit, non est casus reservatus. Ratio est; quia licet intentio sit lethalis, opus verò externum visionis curiosæ, & tactus manuum non correspondet ipsi, cum sit solum de se veniale: ergo &c. Eodem modo si tactus in partibus inhonestis essent necessarij, v. g. dum Chyrurgus medetur verendis meretricis, morbo infectis, & non consentit delectationem morosam, quæ occasione hujusmodi tactus insurgit, non est casus reservatus. Ratio est: quia licet tales tactus sint in partibus inhonestis, per se tamen non sunt mali, sed indifferentes quibus intentio non adhæret, ad constituendū cum illis peccatum lethale. Ergo &c. Inferitur secundò, quod si pollutio voluntaria in aliqua Religione esset reservata, & Religiosus ex sola obscæna cogitatione eam procuraret cum effusione seminis, sine alio adjumento externo mortaliter peccaminoso, non esset casus reservatus. Ratio est: quia talis pollutio per nullum opus externum lethali- ter procurata est. Tum; quia illa effusio seminis de se non est prava, nisi quatenus dicat relationem ad consensum internum, cujus Ecclesia, & Religio non habet cognitionem; Ergo neque illam sub tali circumstantia reservare censetur sic Antoninus Diana. part. 4. tract. 4. resol. 61. citans Coriolannum &c. Oppositam doctrinam censeo esse probabiliorē.

Inferitur tertio: Quod si aliqua species peccati sit reservata v. g. fornicatio, sodomia perfecta Solum peccabestialitas æque perfecta: & quis congregitur cum libera penetrando etiam vas naturale, non tamen intra seminando, non erit reservatum: ita à pari Philosophandum est de Sodomia, bestialitate, alijsque peccatis externis. Ratio est quia non quodlibet peccatum externum est reservatum; sed id solum, quod in sua specie opere consummatum est; ergo cum fornicatio, Sodomia, bestialitas, adulterium &c. per immisionem seminis intra vas, consummetur, & non aliter: sicque licet penetretur claustrū puellæ &c. non perficitur species fornicationis, nisi recipiendo semen virile intra vas; sicque non reservatur, prout docet etiam Suarez tom. 4. lib. 2. de Rel. cap. 18. Cardinalis de Lugo disp. 16. sect. 15. n. 238. Et Ratio quoque est; quia reservatio cum sit odiosa, intelligenda est de peccato in sua specie perfecte consummato, non aliter; ergo &c.

Quæritur quis potest absolvere à casibus reservatis. Respondeo primò omnes Confessarij gaudent privilegio virtute Cruciatæ, possunt universos casus Episcopis reservados absol- vere, Ita Thomas Sanchez in summa tom. 1. lib. 4. possunt casus Episcopis reservados absol- vere, Ita Thomas Sanchez in summa tom. 1. lib. 4. possunt casus Episcopis reservados absol- vere, deprehendes in Tract. de Regularibus.

Respondeo 2. Episcopum posse absolvere
 34 omnes casus Pontifici reservados, si occulti sint.
Episcopus po- Ratio est; quia peccatum occultum, cum non
test absolvere sub sit iudicio extrinseco, desinit esse Papæ refer-
casus vatum, & solum Episcopo jure Tridentini refer-
servatos si vatum manet; ergo &c. Ità citatus Sanchez,
occulti sint. Hurtado tom. 1. resol. moral. tract. 5. cap. 4. re-
 sol. 17. Leander de censuris tom. 4. tract. 2. disp.

22. quest. 45. cum Viginti quinque Doctoribus
 citatis à Diana suprà relato, & Hurtado, de Moya
 tract. 3. de pœnit. disput. 8. quest. 5. num. 3. ubi
 tredecim pro hac sententia citat Authores, qui
 unanimiter asserunt, non solum Episcopos ve-
 rum etiam alios Confessarios, qui privilegium
 habent absolvendi à casibus Episcopis reserva-
 tis possunt à talibus absolvere Sanchez tom. 1.
 in summa lib. 4. cap. 54. num. 8. vide Bassani
 verbo hæresis n. 18.

Respondeo 3. Episcopum posse omnes casus
 35 Papæ reservados, etiam non occultos absolvere
Imò si Papa in foro externo, si Papa adire nequit, ut v.g. Mu-
adiri non po- lieres, senes, pueros, valetudinarios: nam hi ca-
test. Episcop⁹ sus in tali circumstantia sunt Episcopales: ità
 potest absolve- Suarez disput. 30. sect. 3. Castro-Palao, & com-
 re etiam casus munitur Theologi ergo &c.

non occultos Quæritur: an qui dubitat; utrum peccatum
 Papæ refer- reservatum commiserit, possit à quolibet Con-
 vatos. fessorio absolvi? Hæc difficultas dupliciter

36. procedit. Primò, si quis haberet dubium facti;
Qui dubitat, v. g. dubitando, an commiserit peccatum, quòd
an peccatum habeat annexam reservationem. 2. Potest ha-
reservatum bere dubium juris. v. g. cum quis sciat, se com-
 misserit, misisse peccatum, dubitat tamen, an sit reserva-
 tione sit dubi- tum: his positis.

um facti sive Concluditur: sive quis habeat dubium facti,
Juris potest à sive dubium juris, utrum peccatum reservatum
quolibet Con- commiserit, vel commissum reservatum sit, non
fessorio absol- censetur reservatum; proinde à quolibet Con-
vi? fessorio approbato absolvi poterit, & sic in praxi
 tenent infra citati Doctores.

Probatum pro dubio juris, ex reg. 15. Jur. odia
 sunt restringenda; ergo ubi non apparet certa
 reservatio peccati, censendum est, illam se non
 extendere ad casus dubios. Tum, quia in obscu-
 ris minimum est sequendum. Ità Reg. 30. Jur. sed
 dum quis scit, se commississe peccatum, & dubitat,
 an sit reservatum, talis reservatio est obscura, er-
 go minimè est sequendum, id est, censeri debet
 minimè esse reservatum. Tum: quia in pari cau-
 sa melior est conditio possidentis; ita Regul. Jur.
 45. Ergo ubi dubium est pro utraq; parte; an
 peccatum sit reservatum, servanda est conditio
 possidentis, quæ præcesserat dubium; sed nulla
 reservatio præcesserat dubium; ergo, &c. Tum
 quia delictum in dubio non præsumitur, sed de-
 monstrari debet; ergo etiam reservatio, quæ sup-
 ponit delictum, in dubio non præsumitur; sed
 demonstrari debet. Tum, quia reo est favendum,
 quando partium jura sunt obscura. Ità Reg. Jur.
 6. sed quando peccator dubitat, qui est reus, an
 peccatum sit reservatum, est jus obscurum re-
 servationis; ergo peccatori favendum est, ut-
 pote reo, præsumendo tale peccatum non esse
 reservatum; igitur ubi certa reservatio peccati

non apparet; censendum est; dubiam reserva-
 tionem non teneri: hujus opinionis est etiam
 Sanchez lib. 1. sum. c. 10. n. 73. ubi citat Suarez
 Henriquez. ità quoque Trullench in praxi Sa-
 crament. c. 10. dub. 9. n. 3. cum Bonacina, Quinta-
 naduennas tom. 1. tr. 3. de pœnit. singul. cas. 11. &
 18. n. 9.

Pro dubio facti, an quis commiserit peccatum
 dubitando, an illi annexa, sit reservatio, eadem
 argumenta militent, quæ suprà exposui pro du-
 bio juris; ità quoque sentit Cardinalis de Lugo
 disp. 20. n. 16. Diana parte 4. tract. 3. resol. 4.
 Fillicius, Hurtado, Bonacina, Suarez, Trullench, 37.
 Henriquez, ibidem citat.

Ex mox data doctrina: inferitur, quòd pœ- de peccato le-
 nitens de peccato lethali certus, & post suffi- thali ceri⁹ &
 cientem diligentiam dubius manet; an pecca- adhibita dili-
 tum commissum, sit reservatum; poterit pro li- gentia an sit
 bertate cuilibet Confessario approbato confite- peccatum re-
 ri, & ab ipso validè, & licitè absolvi: nam sem- servatum, po-
 per melior est conditio possidentis; ità quoque terit à quoli-
 sentit Matthæus de Moya tract. 3. de Sacrament. bet Confessa-
 pœnit. disput. 8. part. 3. quest. 3. n. 3. rio licitè ab-

Sed: quid dicendum est, si post confessionem solvi. (38.
 dubij peccati lethalis, veniat in cognitionem Qui dubitat
 fuisse tale peccatum mortale, & quidem refer- an peccatum
 vatum: utrum teneatur ad Superiorem recur- lethale sit re-
 rere pro ejus absolutione. Ratio difficultatis servatum, &
 est; quia pœnitens verè commisit peccatum re- confiteatur
 servatum; ergo cum simplex confessarius non Confessario
 habeat facultatem absolvendi à reservatis, re- simplici, si po-
 manet adhuc reservatio sine absolutione: pro- stea veniat in
 inde tenetur ad superiorem legitimum recurrere cognitionem
 re pro illius remissione; ita sentit Matthæus de reverà fuisse
 Moya tract. 3. de Sacram. pœnit. disp. 8. quest. 3. reservatum
 n. 4. & 5. ubi sic loquitur; pœnitens cessante dubio secundum
 de peccato, tenetur Jure Divino iterum id confi- probabilem o-
 teri, ut certum; ergo etiam si comperiat fuisse pinionem non
 reservatum, tenebitur coram superiore compa- tenetur ad su-
 rere pro absolutione: hoc non obstante. periorē re-

Contrariam opinionem tuetur Cardinalis de curriere pro
 Lugo disp. 20. n. 20. quem sequitur Leander à absolutione.
 Sacrament. disp. 12. quest. 12. non teneri pœni-
 tentem casum dubium, semel clavibus pœni-
 tentiæ subjectum, cessante dubio, iterum ut cer-
 tum confiteri. Ratio horum est, quia pœnitens
 à casu dubio reverè fuit per Confessarium ha-
 bentem jurisdictionem (delegatum à superiore
 id reservante) directè absolutus: Siquidem in
 tali circumstantia nullus superior censetur sibi
 casus reservare; sed qui est directè absolutus: à
 peccato, censura, non tenetur amplius ad supe-
 riorem pro absolutione recurrere; ergo &c. Mi-
 nor probatur; quia superior v.g. Papa, in tali cir-
 cumstantia concedit absolutionem omni Con-
 fessorio approbato ab omni peccato, & censura;
 ergo si pœnitens semel confiteatur, & Confessa-
 rius absolvit, jam talis, absolutus adimplet præ-
 cepto Divino: proinde non potest amplius co-
 gi à Superiore ad repetendam Confessionem:
 quòd id ipsum citatus de Moya approbat cum
 Sanchez lib. 4. sum. c. 40. n. 10. cum Cardinale de
 Lugo disp. 20. sect. 2. n. 22. Trullench tom. 1. in
 Decal. lib. 2. dub. 33. n. 44.

Si dubium non cadit supra peccatum, sed supra reservationem, v. g. si quis se accusasset de peccato certo, & dubitaret; an sit reservatum, in quo casu, si absolutus fuisset à Confessario inferiori; tunc non teneretur dubio cessante coram Superiore comparere; & hoc deducitur ex rationibus Superioribus. *De Moya* verò conatur probare hoc dubium ex tr. de voto cum alijs asserentibus, quòd in dubio; an votum sit reservatum, & quis obtinuit ab inferiore directè dispensationem; si postea inveniat esse verè reservatum, non teneretur ad Superiorem recurrere pro dispensatione; quia directà dispensatio omne vinculum tollit; ergo à pari &c.

39. Confessarius habens potestatem absolvendi à reservatis, non debet tantum ab ipsis absolvi, sed etiam ab alijs, si sit superior, re, dimittendo pœnitentem ad inferiorem potestatem absolvendi à reliquis peccatis, nisi urgentissima necessitas; quia de ratione Confessionis servatis, non est, quòd debeat esse integra, non mutila; er- debet ab ipsis go &c.

Qui habet privilegium absolvendi à censuris, potest in utroque foro ab eis absolvere. Ratione est; quia cum hæc sit gratia, igitur amplianda; tamen si absolveret in foro externo, non suffragatur ipsi, nisi prius satisfaceret parti læsæ, ut ne à cæteris infama, honore &c.

Si verò esset absolutus in foro interno, sine satisfactione partis, Confessarius peccaret contra Charitatem, licet validè absolveret: ac non sequitur, quòd per hoc liberaretur à jure, quin Superior non possit postea inquirere de illo de censuris in utroque foro, alijs communiter utriusque juris Doctoribus.

† Hinc si communiter esset aliqua opinio recepta, ut probabilis circa Jurisdictionem absolvendi à reservatis, vel privilegium absolvendi, non esset revocatum, validè absolveret, ac si re ipsa non absolvere Jurisdictionem haberet; licet fortè ejusmodi opinio à parte rei, ut probabilis non subsistat: tione partis in hoc casu hujusmodi jurisdictionem Ecclesia læsa.

supplet. Ita probatur ex *Reg. Jur. cap. cum contingat*, ubi consuetudo dat Jurisdictionem; ergo, Si opinio est &c. Id ipsum convincitur ex *capit. Romana de recepta*, ut *sentent. excom. & de foro compet. in 6.* Et ex *Tridentino sess. 22. in decret. de reformat. cap. 3.* hæc circa *Juris-* est praxis omnium fidelium, & totius Ecclesiæ, dictionem ab- ait de *Lugo disp. de pœnit. 19. sect. 2. num. 31. Bonacina tom. 2. disp. 5. de Sacrament. pœnit. quest. 7. part. 2. sect. 4. num. 5. Lessius lib. 2. cap. 29. du-* solvendi à re- nacio tom. 2. disp. 5. de *Sacrament. pœnit. quest. 7. part. 2. sect. 4. num. 5. Lessius lib. 2. cap. 29. du-* servatis inter- bio 8. num. 68.; ergo &c. hæc opinio minimè sapientes, va- subest censuræ Innocentij XI. sub propositione lide & licet prima continentis: Proinde tutè potest quivis unusquisque sententiam probabilem sequi, de cujus probabili- Confessarius litate non dubitant sapientes, si, ut talis com- absolvit. muniter recipiatur. Ita *Cardenas in expositione propositionis primæ.*

† 42. Non est licitum sequi opiniones tenuiter probabiles, de quarum probabilitate dubitatur inter Sapientes. Ratio est; quia tales opiniones non sunt verè probabiles, proinde non possumus dirigere tutè, ac practicè conscientias secundum illas, propter periculum frustrandi Sacramen-

tum. Tum, quia in actu reflexo generat improbabilitatem, ex quo Ecclesia non supplet Jurisdictionem. Tum, quia eas damnat *Innocentius XI. in propositione 3.* ergo &c.

Si pœnitens confiteretur reservata, & oblivi- 43. sceretur alicujus reservati, censetur ab oblito absolvi. Ratio est; quia dum Confessarius absolvit, absolvit totà authoritate, quā potest, juxta necessitatem, & intentionem pœnitentis; ergo cum intentio pœnitentis sit absolvi ab omni- bus, absolutio extenditur etiam ad oblita. Quòd setur ab ipso si recordaretur, tale reservatum, non fuisse confessum, iterum obligatur id confiteri, non ratione censuræ, & integritatis formalis confessionis, sed ratione peccati, & integritatis materia- iterum clavi- nis; sicque cum censura per priorem confessionem ablata sit; ergo &c. *Diana part. 4. resol. menti subji- 124. Præpositus, Suarez tom. 4. in 3. partem disp. cere id tene- 3. sect. 4. n. 20.* De hoc dubio vide in tract. de tur. Voto cap. de Commutatione ubi plura dicam.

Si Superior adiri non potest, & est in præsen- 44. ti urgens causa, periculum v. g. Infamiæ, aut *Parochus in-* scandalij ex omissione confessionis, aut *Communi-* ferior potest nionis, poterit inferior Parochus à censuris, & absolvi à reservatis etiam Papæ, suos subditos absolvere, casibus refer- admonito tamen pœnitente, ut postea se Superi- vatis Papa, si riori sistat. Sic Doctores communiter cum *Ca-* urgens causa *stro Palao ex text. in c. nuper de sent. excomm. in stat.* citati à *Patre Matthæo de Moya tract. 3. disput. 8. quest. 1. n. 5. Reginaldus, Hauch verbo confess. n. 10. Suarez, Cardinalis de Lugo &c.*

Similiter, qui ignorat peccatum suum invin- 45. cibiliter, imò ex levi ignorantia esse reservatum. Ignorans pec- poterit à quolibet Confessario absolvi. Ratio est; quia nullibi constat ignorantes incurrere, servatum, po- tales pœnas: nihilominus tamen cognito suo test à quoli- errore poterit se sistere Superiori; sic sentit *bet Confessa-* *Barbosa in col. Jur. Pontific. c. si quis, num. 50, rio absolvi.* *Reginaldus, Præpositus, & alij communiter.*

Si Confessario videretur probabile, pecca- 46. tum pœnitentis, non esse reservatum, poterit *Potest Confes-* validè ipsum absolvere. Ratio est; quia in ob- sarius absol- scuris, quod minimum est, sequi debemus; ergo vere pœni- &c. Tum; quia cum reservatio sit odiosa, est tentem, si ipsi restringenda. Tum; quia ipsa ratio probabilita- videatur pro- tis satis convincit Confessarium de habenda ju- babile non es- ridictione supra peccatum pœnitentis; ergo se reservatū, &c. de quo plura vide in tract. de probabilitate, ubi fundamentaliter pluribus argumentis hoc convincam. Et hæc ratio militat, si Confessa- rius positivè, sive negativè dubitet esse reserva- tum; id est, quando pro neutra parte rationes occurrunt pro reservatione. Sic *Cardinalis de Lugo in tractat. de pœnit. disput. 29. sect. 3. Sua-* rez, *Bonacina &c.*

In probabili dubio mortis, cujusmodi sunt 47. periclitantes in navigatione, milites ad confli- Quilibet Sa- ctum festinantes, damnati ad mortem, Banniti, cerdos, consti- patientes cætionem calculi, hæmorrhoides, infecti pe- tutos in pro- ste, obsessi à barbaris, ubi timetur capto fortis- babili pericu- litio, cæcio populi, prægnantes, quæ sunt pro- lo mortis po- ximæ partui, maximè primiperæ, vel illæ, quæ in test ab omni- partu præterito expertæ sunt periculum mor- bus peccatis, tis;

tis; hos quivis Sacerdos, licet non approbatus, & censuris. & si esset degradatus, excommunicatus, interdi-
absolvere, ctus, aut hæreticus, potest ab omnibus peccatis,
quanguam & censuris absolvere, si hic, & nunc desit Paro-
Sacerdos esset chus approbatus, aut alius similis Sacerdos. Ra-
excommuni- tio est; quia *Tridentinum sess. 14. c. 7.* nullum Sa-
catus, degra- cerdotem excipit; ergo &c. est communis Docto-
datus aut hæ- rum. In his tamen casibus absolutus, si evadat
reticus. mortem, tenetur se sistere Superiori, si non fe-
cerit integram materialem confessionem, vel si

habuerit censuram annexam, tunc obligatur

48. denuò ad confitendum omiſſa cum censuris.

Qui fidem Absolvi quoque potest, qui inter infideles.
externè tan- vel alibi tantum externè fidem negavit. Ratio
tum negavit, est; quia etsi talis gravissimè contra externam
potest à quo- professionem fidei peccaverit, at si internè hæ-
libet Confes- resi non consenserit, aut errorem in intellectu
sario simplici non admiserit, non censetur esse formalis hære-
absolvi. ticus; ideòque à quolibet approbato Confessa-
rio, licet non habeat facultatem à reservatis ab-

solvendi, potest absolvi. *Suarez tom. 1. in 3. part. disput. 4. sect. 2. num. 22. Sanchez in sum. tom. 1. lib. 2. cap. 7. num. 8. Fagundez in præcept. 2. lib. 8. cap. 8. num. 39. Toletus in sum. lib. 4. cap. 4. num. 6. Filliucius tom. 2. tract. 22.*

49. c. 6. nu. 164. & alij communiter.

Possunt ab- Hinc, qui propositiones hæreticas effuderunt,
solvi, qui pro- qui sanctorum Imaginibus illuserunt, qui come-
positiones ha- derunt carnes tempore vetito, qui Machometo
reticas eru- cultum, & reverentiam exhibuerunt, qui ea fe-
ctarunt, in a- cerunt, sive metu compulsi, aut spe lucri;
ginibus San- &c. si nullum in animo errorè contra fidem hæ-
ctorum illu- buerunt, neque hæretici sunt, neque excommuni-
serunt, dum- cati; sicq; absolvi possunt in foro conscientiae à
modo erro- quolibet Confessario. At in foro fori graviter
rem contrafi- puniendi sunt, cū Ecclesia non judicet de inter-
dem in intel- nis, sed secundum opera externa duntaxat; er-
lectu non ad- go &c.

miserunt. † In casu urgentissimæ necessitatis, ut in arti-

culo mortis; aut ad vitandum scandalum, vel
† 50. infamiam, vel aliud malum gravissimum, potest
Excommu- excommunicatus licitè recipere Sacramentum
nicatus ex- pœnitentiæ, etsi excommunicatio esset reser-
communica- vata, & non habeat copiam Superioris. Ratio
tione reser- est; quia hic casus non subest damnationi Inno-
vata potest. centij XI. cū non eligatur opinio minus tuta,

relictâ tutiore, siquidem in tali casu necessitatis
fieri non possit: ex eo, quod ipsa necessitas per recipere Sa-
se cogit eligere minus tutam, tanquam medium *cramentum*
unicè necessarium ad evitandum imminens da- *pœnitentiæ*
mum; ergo &c. Tum, quia in tali casu neces- & absolvi à
sitatis, cessat lex excommunicationis, ut mani- quolibet Con-
festè constat in *rubrica Missalis de defectibus di-* fessario, si ne-
sspositionis animæ n. 5. ergo poterit Confessarius cessitas urge-
validè absolvere talem pœnitentem in hoc ca- ret.

su necessitatis; licet non urgente tali necessitate

non possit. *Cardenas dissert. 2. cap. 6. art. 10. § 1.*

n. 436. in exposit. proposit. damnata.

A quolibet

Infuper, etiam in casu non urgentis necessita- *Confessario*
tis potest absolvi excommunicatus seclusò scan- *potest absolvi*
dalò, si cesset contumacia excommunicationis, *excommuni-*
v. g. quia jam satisfacit parti, ratione cujus fuit *catus cessante*
excommunicatus, vel quia est impotens ad sa- *contumacia*
tisfaciendum. Ratio est; quia hæc opinio est ve- *illius.*

rè probabilis, & defectum valoris, quoad jurif-

ditionem supplet Ecclesia; ex quo certus red-

ditur valor Sacramenti; ergo est licitum sine om-

ni suspicione censuræ talem absolvere. *Car-*

denas supra citatus n. 445.

Potest peti

Est quoque sententia acceptæ probabilitatis, *absolutio à*
posse petere absolutionem à Sacerdote excom- *Sacerdote ex-*
municato tollerato; id est ab eo, cujus excom- *communica-*
municatio non est denunciata, neque eam incur- *to tollerato,*
rerit ob notoriam Clerici percussione. Ratio *dummodo e-*
est; quia hæc opinio, quò ad valorem Sacra- *jus censura*
menti est omninò certa; ergo non eligitur mi- *non sit denun-*
nus tuta, relictâ tutiore. Antecedens constat *tiata.*

ex *Concilio Constantensi*, ubi in *extravagant:*

docet; neminem teneri vitare alterum, ratione
alicujus sententiæ, vel censuræ in Sacramento-
rum receptione, vel administratione &c. nisi
denuntiata sit, vel oriatur ex notoria Clerici per-
cussione; sed hoc non posset verificari, nisi in
Confessarijs persistat Jurisdictio, ut sic possint
communicare in administratione Sacramento-
rum cum excommunicatis tolleratis; ergo &c.
sic quoque *Suarez de censuris disp. 10. sect. 2. conclus. 2. Castropalao tract. 6. de censuris disp. 2. part. 8. num. 4. Hurtado disp. 4. de excommuni. difficul. 3. n. 12. Navarrus & alij communiter.*

Plura vide in Tractatu de Regularibus, de Con-
fessario, Confessione, & excommunicatione &c.

TRACTATUS III.

DE ACEDIA.

CAPUT Unicum.

De peccato, & circumstantijs Acediæ.

SUMMARIUM.

1. *Quidditas Acediæ describitur.*
Acedia ex genere suo est veniale, nisi excedatur
in substantia.
2. *Quæ tepiditas virtutum excusat à lethali?*

3. *Tepiditas animi exercita in rebus de præcepto*
obligatis, probabiliter non excedit veniale.
4. *Acedia, in quibus casibus est lethale demonstra-*
tur.

Acedia

1. *Quidditas a-
cedia descri-
bitur.*

ACedia communiter accipitur pro pu-
sillanimitate, pigritia, & languore
animi, ex labore sumpto, quo ex-
ercentur opera pietatis, & virtutis:
Ex genere suo est peccatum ve-
niale, nisi ex tali tepiditate omittatur res præ-
cepta sub mortali, ut v. g. est notabilis pars
generis sui est Officii Divini, Missæ die festo, &c. nam in his
veniale, nisi casibus ipsa materia notabilis omissa constituit
excedatur in ex se lethale; ergo &c. est communis Theolo-
gorum, & Moral:

Hinc evagari in precibus sub præcepto non
obligantibus, vel ex incuria diebus ferialibus o-
mittere Sacrum, aut ex aliqua negligentia, te-
rere frustra tempus: vel ex pigritia se non ex-
ercere in actibus patientiæ, humilitatis, Charit-
tatis, &c. sunt venialia, nisi excedatur in modo;
ita Richardus à S. Victore, &c.

Dixi nisi ex tali tepiditate omittatur res præ-
cepta sub mortali; quia vagare v. g. notabiliter,
& voluntariè in horis Canonicis, in Missa die
festò; videtur esse mortale, cum ad hoc requi-

ratur attentio pro implendo præcepto juxta præcepto ab-
sententiam probabiliorem D. Thomæ. Contra-
ligatis, proba-
ria est etiam probabilis, quam tuetur Tambu-
biliter non
rinus Navarrus, & alij. Ratio est: quia Eccle-
excedit ve-
sia non judicat de internis; ideòque nullam in-
niale,
ternam intentionem requirunt; consequenter
sufficere externam attentionem, de hoc dubio
vide plura in Tractat. de attentione, ubi solida
fundamenta reperies.

Si verò Acedia sumitur pro tristitia de bono 4.
spirituali, quæ vergit in defectum honoris Dei, Acedia, in
& Charitatis proximi in re gravi. v. g. si quis quibus casti-
tristetur de conversione infidelium ad fidem Ca-
bus est leth-
tholicam, de profectu iustorum, de gloria Dei, le, demon-
de salute, & virtutibus proximi; ex se est mor-
stratur.
tale; nisi indeliberatio, aut defectus consensus
talem excuset. Hæc est clavis ad innumerabiles
casus solvendo. Ratio est; quia hoc modo læ-
ditur DEUS in re gravi, & proximus; ergo &c.
sic sentit quoque S. Thomas, Eligius, Bassens in
tractat. de Acedia n. 3. & alij communiter.

TRACTATUS IV. DE ACTIBUS HUMANIS.

*Propositio 1. ab Alexandro VIII. 24. Augusti Anno 1690. rejecta sic
se habet, videlicet.*

Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: For-
malis verò in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit ut
actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. Hinc homo non
tenetur, amare neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.

Propositio 7. ab Alexandro VIII. reprobata ita sonat.

Omnis humana actio deliberata est DEI dilectio, vel mundi: Si DEI Chari-
tas. Patris est. Si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

Propositio 8. ab eodem Alexandro VIII. expulsa ita loquitur.

Necesse est infidelem in omni opere peccare.

Propositio 11. ab Alexandro VIII. anathematizata hæc est.

Omne quod non ex fide est Christiana supernaturali, quæ per dilectionem
operatur, peccatum est.

CAPUT I.

De quidditate & differentiis actus humani.

SUMMARIUM.

1. Actus humani definitio.

Ratio exponitur, cur homo mereatur, non bellua.

2. Actus voluntarij definitio exponitur.

3. An idem sit voluntarium, quam liberum & cur

definitio Almaini rejiciatur.

4. Voluntarium formaliter acceptum, magis re-
lucet in actu necessario, quam libero ex parte
objecti, & modi: non verò ex parte actus.

C 2

Cur

Cur amor necessarius sit magis voluntarius, quam liber: & cur in creatura perfectiore magis reluceat voluntarium, quam in imperfecta & defectiva.

5. Non repugnat dari voluntarium, sine omni actu voluntatis positivo.

6. Voluntarium interpretativum exponitur.

7. Ut omissio sit voluntaria, non requiritur debitum operandi in omittente.

Ex ijsdem principijs oritur voluntarium, ex quibus oritur involuntarium.

Differentia inter necessarium, violentum coactum, involuntarium, & impeditum explicatur.

Differentia inter actus elicitos, & imperatos describitur.

8. Voluntas in actibus elicitis nullam potest pati violentiam.

9. Voluntas in actibus imperatis aliarum potentialium potest pati violentiam; non sic in actibus sibi imperatis, saltem positivè.

10. In cessatione ab actu potest voluntas pati violentiam.

11. Creatura potest pati violentiam à Creatore, ut supremo Domino.

Actus humani definitio.

1.

Actus humanus princeps, & firmamentum totius Theologiæ: unde tanquam à fonte promanant omnes conclusiones scientiarum, rivuli meriti, & demeriti; est actus liber procedens à principio voluntario libero: ita S. Thomas prima parte quest. 83. art. 4. in corpore. Dicitur actus liber, per quod indicatur, quod debeat esse absolute voluntarius, nam si voluntarius non sit, est potius actus animalis hominis, quam humanus; siquidem per nihil aliud differt homo à bellua, nisi quod hic ratione movetur, & sciens cur; proinde voluntariè: illa movetur necessario, quatenus præsens, vel præteritum objectum per phantasiam apprehendit, ut sibi proportionatum, ad quod fertur: hinc est, quod si homini non inesset li-

Ratio exponitur, cur therius, Calvinus, Wiclephus; homo nihil posset mereri, nec demereri: nec ipsius actiones meliores essent, quam v.g. equinæ, leoninæ; sicque cessare deberent omnes leges, tam Divinæ quam humanæ, eò quod liberè homo non posset ab illis dirigi; quod nefandum est sentire. Lege Azoriorum tom. 1. lib. 1. c. 3. Vasquez 1. 2. quest. 23. Caramuelem lib. 1. fund. 24. n. 691.

2.

Actus voluntarij definitio exponitur.

Actus humanus voluntarius juxta D. Damascenum lib. 1. de fide cap. 14. est ille; cujus principium est in ipso agente cognoscente. Moderni Theologi verò voluntarium communiter definiunt, esse id, quod procedit à principio intrinseco cum cognitione prævia. Dicitur à principio intrinseco, ut distinguatur à violento, quod est à principio extrinseco. Dicitur cum cognitione prævia, ut distinguatur à motu naturali belluarum, qui licet sit ab intrinseco, tamen defectu cognitionis, non est ipsis voluntarium.

3.

Ex mox data doctrina patet, quam falsa sit definitio Almaini tr. 1. c. 3. exposita, qui dicit: voluntarium esse id, quod positis omnibus requisitis

ad agendum potest ab homine fieri, & non fieri. An idem sit voluntarium
Hæc definitio non est voluntarij, sed potius liberi, cum voluntarium magis latè pateat: nam potest esse perfectissimum voluntarium, & tamen non esse liberum, sed necessarium; ut constat in Patria, dum beati amant Deum; nam ipsum necessario amant, non liberè, sed tamen voluntariè. Sylvius 1. 2. quest. 9. act. 1. & alij passim.

Quæritur; utrum voluntarium formaliter acceptum, magis reluceat in actu necessario, quam libero cæteris paribus. Nota hanc quæstionem non procedere de actu necessario ex imperfectione cognitionis, sed ex perfectione ejusdem; cum ergo voluntariū, non tantum dicat procedere à voluntate juxta inclinationem illius, sed etiam sequitur modū cognitionis, quæ essentialiter importatur: modò respondeo, &

Dico 1. voluntarium formaliter acceptum magis relucet in actu necessario, quam libero; id est magis relucet ex parte objecti, & modi, non verò entitativè ex parte actus. Ratio est; quia ibi magis relucet voluntariū, ubi minuitur plus de indifferentia libertatis, & ubi voluntas magis determinatur ad unum; sed in actu necessario minuitur plus de indifferentia libertatis, & voluntas magis se determinat ad unum; ergo &c. major pater; quia contractio libertatis magis ad unam partem, quam aliam; magis figit potentiam voluntatis; ergo &c. Minor quoque probatur; quia in actu necessario tollitur omnis indifferentia, & voluntas fertur totò pondere ad objectum: ergo in actu necessario minuitur indifferentia libertatis; igitur ibi relucet magis voluntarium. Tum, quia in actu necessario tanto plus crescit inclinatio voluntatis, quanto est melius objectum, representatum per perfectiorem cognitionem; sed in actu necessario est melius objectum representatum; ergo &c. Tum, quia DEUS necessario se amat, & liberè creaturas; sed amor necessarius est magis voluntarius, quam amor liber: quia amor necessarius habet objectum optimum, non sic liber; ergo &c. ita quoque S. Thomas cum universa Schola, cui adscribit noster Madernus, at Tannerus tom. 2. disp. 2. quest. 1. dubio 2. num. 31. & sequentibus.

Hinc est, quod in Angelis, & DEO detur perfectissimum voluntarium, non sic in ebrijs, pueris, stultis; sed dari tantum voluntarium imperfectum, ex imperfectione cognitionis.

Cur amor necessarius sit magis voluntarius quam liber; & cur in creatura perfectiore magis reluceat voluntarium, quam in imperfecta & defectiva.

Quæritur; an sit possibile voluntarium sine omni actu? Hic: ante responsionem suppono, Non posse dari omissionem culpabilem, aut voluntarium sine aliquo actu intellectus Physico. Ast non repugnat dari voluntarium sine omni actu morali; seu non repugnat ommissio sine omni actu voluntatis positivo, purè voluntaria, & libera, quod probatur: potest voluntas proposito quocunque objecto creato suspendere omnem actum; ergo potest dari ommissio, sine omni actu voluntatis positivo: Consequentia patet; probatur antecedens: voluntas est libera, quoad exercitium, ad quemcunque actum; sed

esse

esse liberum, est posse elicere, vel suspendere actum; ergo &c. Tum, quia *S. Thomas 1.2. quest. 6. art. 3. ait posse voluntarium esse sine omni actu precedente voluntatem, sive interiori, sive exteriori*; ergo non repugnat ommissio sine omni actu morali. *Tannerus 1.2. disp. 2. quest. 1. dub. 2. n. 31.*

6. Quæritur: quid sit voluntarium interpretativum. Respondeo: Voluntarium interpretativum dicitur illud, quod licet formaliter voluntas in id non tendat, adeoque licet non procedat formaliter à voluntate, est tamen sufficiens fundamentum in voluntate, ut ab illa procedere existimetur: sic v. g. in foro fori est regula Jur. 47. in 6. quæ ait: *qui tacet, consentire videtur*: & in foro poli; si quis omittat elicere charitatem debitam; dicitur talis ommissio esse ei voluntaria; ex quo.

7. Dico 2. ut ommissio, & effectus ex illa secutus, *ut ommissio sit habeat rationem voluntarij interpretativi, non voluntaria, requiritur debitum operandi in omittente. Ratio est; quia independenter à debito operandi, non requiritur debitum ommissio, & effectus ex ea secutus, est voluntarij; ergo ad ommissionem voluntariam non requiritur debitum operandi in omittente; consequentia patet; Probatur antecedens; quia talis ommissio procedit à principio intrinseco, cum cognitione prævia; ergo independenter à debito operandi est voluntaria; quia procedit à voluntate*: Tum: quia voluntas, quoad ommissionem est perfecte libera independenter à quocunque debito operandi; ergo non requiritur ad ommissionem debitum operandi; antecedens constabit ex infra dicendis; consequentia per se est clara. Tum; quia, tam voluntarium est v. g. non audire Sacrum die festo, quam voluntarium est non audire die feriali, in quo nulla est obligatio; etsi utrobique sit advertentia; licet in secundo casu neget pravitatem actus, in primo casu illam contrahit, defectu debiti exercendi actum; ergo ad rationem voluntarij, non requiritur obligatio operandi ad actum voluntarium. Tum: quia, qui vult causam interpretativi, vult etiam effectum cum illa connexum; sic, qui vult antecedens, vult etiam consequens, maxime si hoc prævideatur ex illo futurum; ut in proposito casu supponitur: sed ommissio est causa eventus futuri; ergo cum voluntaria sit, etiam effectus ex illa secutus, est voluntarius, licet nullum debitum præcesserit in omittente; sed sola illius prævisio: ita Scotistæ communiter.

Valentia cum *Reiffenstuel tr. 1. dist. 1. q. 1. n. 8.*

Ex iisdem principiis oritur voluntarium, ex quibus oritur voluntarium nimirum ab intrinseco, ut in his, quæ ex violentia, vel metu fiunt, vel ex defectu cognitionis, quatenus turbatur, ligatur, minuitur, ut contingit per passionem vehementem, sive concupiscentiam, & ignorantiam.

Differentia inter necessarium, violentum, involuntarium, impedimentum, diversas formalitates significant; & quidem necessarium oppositum libero, dicit deter-

minationem ad unum. Violentum superaddit esse à principio extrinseco: unde necessarium latius est violento, ut patet in operationibus brutorum, & motibus primò primis: coactum differt à violento proprie, quia coactum licet à principio extrinseco sit, soli tamen spontaneo, sive voluntario opponitur; unde coactum in solis cognoscitivis, utpote in appetitivis reperitur. Involuntarium quandoque sumitur pro violento, & coacto, sed verè plus importat in sua latitudine, potest enim contingere non solum ratione violentiæ, quatenus est ab extrinseco, sed etiam ratione ignorantia, & defectu cognitionis. Impedimentum latissime significat, quidquid detinetur ab exercitio suæ facultatis.

Præterea: advertite varios esse actus, alij sunt elicit, alij imperati, alij imperati tantum, alij simul elicit & imperati. Actus elicit sunt, qui immediate à libera voluntate eliciuntur, uti sunt, volitiones, nolitiones. Actus imperati sunt actus aliarum potentiarum, à quibus elicitivè, & imperativè à voluntate procedunt. Ut v. g. scribere, ambulare, loqui, &c. *S. Thomas 1.2. quest. 6. Layman lib. 1. tract. 2. cap. 2. n. 8.* Actus simul elicit, & imperati procedunt à voluntate, & sunt ratio eliciendi alios; quatenus ex eorum imperio isti eliciuntur, qui proinde dicuntur elicit simul, & imperati, sicut se habet amor finis, & amor mediorum. Rursus quæritur; an possit voluntas pati violentiam in cessatione ab actu: modo respondeo &

Dico 3. Voluntas in actibus elicis nullam potest pati violentiam. Ratio est; quia omnis actus à voluntate elicitus est voluntarius; ergo absolute nequit esse coactus, seu violentus, cum formalitas voluntarij, & violenti sibi opponantur. Probatur antecedens. omnis actus à voluntate elicitus, est ab intrinseco principio cum cognitione prævia: Voluntas enim est principium intrinsecum, quod sine prævia cognitione operari non potest; ergo omnis actus elicitus esset voluntarius: proinde non coactus; quia coactum est à principio extrinseco, inferente violentiam. Tum, quia implicat, ut voluntas simul, & semel causet contradictoria, scilicet, ut vellet simul, & non vellet. Ut, eliciat aliquem actum, & illi repugnet. Tum, quia motus procedens à principio se movente, ex intrinseca sua facultate non potest non esse connaturalis; ergo definit esse violentus; ergo cum omnis actus elicitus, sic procedat à voluntate, erit voluntarius, quatenus procedit à voluntate cum cognitione operante. *P. Hermann in 2. sent. tom. 5. disp. 4. quest. 1. n. 4. Tannerus 1.2. disp. 2. quest. 1. dub. 5. Vasquez 1.2. disp. 26. cap. 1. & sequent.* Ad secundum quæsit: Respondeo &

Dico 4. Voluntas in actibus imperatis aliarum potentiarum potest pati violentiam: non sic in actibus sibi imperatis, saltè positive. Ratio primæ partis patet experientia; quia possunt rati aliarum impediri exteriores potentia; nè exerceatur potentiarum opus imperatum à voluntate; ergo Voluntas in actibus imperatis aliarum potentiarum potest pati violentiam;

non sic in a- pati violentiam. Consequentia patet. Proba-
 etibus sibi- tur antecedens: nam potest impediri potentia
 imperatis, motiva vinculis, infirmitatibus; potentia visi-
 saltem posi- va exussione oculorum; potentia auditiva ob-
 tione. trusione aurium; ergo &c. Hinc si Tyrannus
 violenter manus Christiani moveret, ad sacri-
 ficandum Idolis, talis non peccaret; quia ipsius
 actio foret simpliciter involuntaria. Eodem
 modo: si scemina per vim opprimeretur; talis
 violatio ipsius, nullo modo esset peccaminosa;
 quia utpote simpliciter involuntaria non ei im-
 putatur. Ratio 2. partis est; quia quando actus
 imperatus, procedit à voluntate, procedit à
 principio, & cognitione intrinseca; ergo est vo-
 luntarius. Ità S. Thomas 1. 2. quest. 6. Ex hoc in-
 fertur, quod omnes impuræ cogitationes, qui-
 bus non consentitur, sint violentæ, omnes mo-
 tus sensus, blasphemix &c. Azorius lib. 1. c. 9. n.
 65. Layman lib. 1. tract. 2. c. 6. n. 1. & recenter
 primam partem defendit P. Amandus Hermann,
 Ord. S. Francisci Reform. meus singularis ami-
 cus in secund. sent. tract. 5. disp. 4. quest. 1. n. 7.

10. Dico 5. In cessatione ab actu potest voluntas
 In cessatione pati violentiam. Ratio est; quia potest volun-
 ab actu potest tas efficaciter imperare actum amoris &c. quo
 voluntas pa- imperato, potest Deus suspendere suum con-
 ti violentia. cursu, in quo casu voluntas non poterit elicere

actum amoris; ergo in cessatione ab actu, potest
 voluntas pati violentiam; nam talis suspensio
 concursus Dei, est totaliter contra inclinatio-
 nem humanæ voluntatis; ergo &c.

Quæritur; an creatura possit pati violentiam
 à Creatore. Ante responsionem nota; dupli-
 citer potest sumi Creator. Primò, ut Creator,
 seu Auctor naturæ; secundò, ut supremus Do-
 minus: hic non procedit quæstio de Auctore
 naturæ, qui tenetur conservare causas secundas,
 secundum suas essentias, & operari cum illis:
 sed solum de Creatore, ut supremo Domino?
 nunc.

Respondeo: Creatura potest pati violentiam 11.
 à Creatore, ut supremo Domino. Ratio est; Creatura po-
 quia si Deus moveat lapidem sursum, vel calefa- test pari vio-
 ciat aquam, isti motus non minus repugnant lentiam à
 naturis, ac si essent ab agente creato impressi; Creatore, ut
 sed ab agente creato impressi, sunt violenti; er- supremo Do-
 go &c. Tum, quia Deus defacto infert violent- mino.
 tiam damnatis, cogendo ipsorum intellectum,
 ut suas misérias semper meditentur, ac compel-
 lit potentias inferiores sentire dolores, ipsa vo-
 luntate repugnante; ergo &c. sic S. Thomas 1.
 2. quest. 6. art. 4. Azorius tom. 1. lib. 1. c. 9. quest.
 5. & 6. Becannus cap. 2. quest. 10. n. 43. de libero
 arbitrio &c.

CAPUT II.

De involuntario ex metu.

SUMMARIUM.

12. Definitio metus describitur, qui dupliciter potest esse causa alicujus actionis, totaliter scilicet, & partialiter.
13. Quæ fiunt ex metu per se, sunt simpliciter voluntaria, & involuntaria secundum quid.
14. Quæ metu gravi etiam injustè incussò fiunt, si considerentur, prout à voluntate promanant, sunt valida & voluntaria, tamen per Judicem rescindenda.
15. Aliqui contractus tantum qui metu gravi fiunt, sunt ipsò factò irriti, non omnes, quos in hoc puncto refero.
- Casus fundamentalis proponitur, ex quo non leve lumen accipies pro solvendis varijs difficultatibus in simili materia.
- Solvitur difficultas prudentis Casus, in quo notanda sunt due formalitates, quarum una excusat à restitutione damni illati Placido, altera obligat ad restitutionem.
16. Contractus, metu gravi justè incussò sunt validi.
17. Metus gravis damni, vel mortis excusat à violatione, & pœna legis humanæ.
18. Metus gravis regulariter à transgressione legis Divinæ positiva excusat.
- Si urget majus bonum, tunc metus gravis non excusat à transgressione legis divinæ positivæ.

19. Metus gravis excusat à transgressione legis naturalis, cujus materia non est intrinsecè mala.

Metus definitur; quòd sit futuri ma- 12.
 li seu imminentis periculi, mentis Definitio mo-
 trepidatio. Metus dupliciter po- tús conscribi-
 test esse causa alicujus actionis: tur, qui du-
 primò totaliter, seu simpliciter: se- pliciter potest
 cundò partialiter, & secundum quid. Et qui- esse causa ali-
 dem metus differt à violento per hoc, quòd me- cujus actio-
 tus moraliter causet actionem, violentum nis totaliter
 Physicè, cum sit ab extrinseco nihil conferente scilicet, &
 vim passo, ut definit Aristoteles 3. Ethic. 1. sic partialiter.
 ergo est contra voluntatem, consequenter invo-
 luntarium, non sic metus: his intellectis.

Dico: quæ fiunt ex metu per se, sunt volun- 13
 taria simpliciter, & involuntaria secundum quid. Quæ fiunt ex
 Ratio primæ partis est; quia illud est voluntari- metu per se,
 um simpliciter, quod procedit à voluntate effi- sunt simplici-
 caciter imperante; sed quod fit ex metu per se, ter volunta-
 fit à voluntate efficaciter imperante; ergo &c. ria, & invo-
 minor exemplo ordinario mercatoris demon- luntaria se-
 stratur, qui dum projicit merces ad mare, ne pa- cundum quid.
 tiatur naufragium; tunc talis projectio est sim-
 pliciter voluntaria utpote promanans ab intrin-
 seco mediante quâ, eligit sibi minus malum, ut
 procuret bonum; ergo &c. Secunda pars etiam
 patet, quòd sit involuntarium secundum quid;
 quia

quia quodcumque assumitur aliquod medium quod displicet assumenti, in ordine ad finem bonum, est involuntarium secundum quid: sed voluntas accipit medium, quod displicet, in ordine ad finem bonum; ergo est involuntarium secundum quid. minor patet; quia medium est mercatura, quæ cum displicentia projicitur ad mare ergo &c. *S. Thomas 1. 2. quest. 6. art. 6.* ita quoque *Amandus Hermann in secund. sentent. to. 5. disp. 4. quest. 3. n. 3.*

14 Quæritur: utrum, quæ metu gravi, injuste incusso fiant, sint valida. Respondetur juxta *Quæ metu* sententiam communem, quod illa, quæ metu gravi etiam *injuste incusso* sunt, si considerentur, prout simpliciter à voluntate procedunt, sunt valida in utroque foro utpote voluntaria; quemadmodum sint contractus renuntiationis, pacta &c. *Sanchez lib. 4. de Matrimonio disp. 8. num. 4.* Nihilominus tamen, ea, quæ fiunt ex metu gravi, vi, injuste incusso, sunt per judicem rescindenda: *Ex voluntaria*, ita patet ex *cap. 2. quæ metu & vi fiunt.* Ex tamen per *judicem rescindenda.*

quo inferitur, quod sponsalia, matrimonium, Religiosa professio &c. si metu gravi injuste incusso celebrata sint, non solum per judicem sint rescindenda, sed ipso jure irrita fiant *Reiffenstulrr. 1. dist. 1. quest. 4. n. 29.* Ratio primæ partis est; quia ad validum contractum requiruntur duo, consensus voluntarius, in contractum, & justus titulus, vel præsumptus; sed in his casibus, non obstante metu injuriose incusso, adest voluntarius consensus, & titulus, saltem præsumptivus; quia cum voluntas in actibus elicitis, nullam possit pati violentiam, non minus est simpliciter libera in actu & metu gravi incusso, quam in actu, & contractu sine metu aliquo inito. Tum, quia si v. g. Titius contraheret cum Berta matrimonio, quam putat esse nobilem, & revera esset ignobilis, vel quam putat esse divitem, & est pauper; tunc tale matrimonium est validum, ut patet *leg. si dolo de inut. stipul.* Item ex *capit. cum contingat de fure furan.* & *capit. de pactis*; ergo licet in jure metus æquiparatur dolo, etiam contractus ex metu initus, jure naturæ est validus. *Lessius lib. 2. cap. 17. dubio 6. n. 36. Bonacina de Matrim. quest. 3. par. 3. n. tom. 3. de Rel. lib. 6. cap. 5. n. 8. Azorius lib. 1. cap. 11. quest. 6.*

15 Supradictos contractus adverte, nec omnes jure positivo ipso factò esse irritos, sed aliquos solum ex postfacto per judicem esse irritandos. Qui ipso factò invalidantur, sunt sequentes; primo Matrimonium, ut colligitur ex capite *veniens*, & ex capite *de eo, qui duxit in Matrim.* Secundo, sponsalia, ut patet ex *cap. litteris desponsat impuber.* Tercio, Professio Religiosa: ita ex *cap. per latum de his quæ vi.* Quarto, si testes coacti in testamentis adhibeantur: ita *leg. qui testam. §. ult. ff. de testam.* Quinto, promissio facta in gratiam illius, qui aliquem metu gravi in carcerem conjecit, aut detinet. Ita *lege, qui in carcerem ff. de eo quod metu causa.* Sexto, Rerum Ecclesiæ promissio, vel traditio. Ita *cap. prævenit de fure furan.* Septimo, absolutio à censuris: ita *capit. unic. de his quæ vi, in 6.* His

adjunguntur vota, metu gravi extorta, ut patet *Casus fundam.* ex capite de his, quæ vi. In alijs verò casibus, Jus mentalis prodecernit esse actiones, & contractus irritandos. *ponitur, ex ut patet ex leg. ult. cod. de his, quæ vi & leg. si quo non leve cum except. 14. §. in hac actione ff. de eo, quod metus causa.*

Scire velles: unde oriatur Ratio decisionis *vendis varijs* præcedentium casuum. Ut aliquam tibi com- *difficultati-* placeam, propono sequentem casum: videlicet, *bus i: simili-* Placidus equitat per Sylvam, obvius est ipsi Ti- *materia.* grinus, horridi, & ferocis vultus latro, qui illico pugione extracto, adest ad pectus Placidi, exclamans; aut pecuniam, aut vitam des; his perterritus Placidus, cum aliunde auxiliò careat, ne ita prodigè vitam amittat, crumenam tradit, & in traditione ejus, præcipit illi Tigrinus, ut dicat: *dono tibi voluntarie pecuniam hanc, nec intendo eam, mihi aliquando restitui, aut dominium ipsius habere;* quæ arte existimat Tigrinus se à furto, & ab obligatione restitutionis liberare, fundando se in opinione, quæ docet, contractum naturalem consistere in liberali, & gratuita translatione dominij alicujus rei, à donante in donatarium translatum, prout habetur *leg. donat. ff. de donat. & leg. senatus de mortis causa;* igitur cum in tali donatione, intervenerat libertas Placidi, videtur esse libera; sicque Tigrinus non tenetur ad aliam restitutionem: ergo contractus donationis ex metu injusto extortus, non est invalidus.

In Superiori circumstantia; ne Placidus in equo ad homines confugiat, & ut Tigrinus commodius se recipere possit ad locum tutum, præcipit ei Latro sub eadem pena mortis, ut Placidus suis armis equum occidat valoris 100. Flor. in hoc casu amittit Placidus dominium proprii equi, & Tigrinus, cum illius proprietatem non acquisiverit, putat, se non teneri ad restitutionem valoris equi.

Pro solutione præcedentium casuum videtur *Solvitur dif-* quod talis donatio pecuniæ, & occisio equi fuerit *ficultas præ-* valida, eò, quod ad ipsam voluntas Placidi *cedentis ca-* concurrerit; nam ad contractum humanum legitimus in quo no- *ta sunt* num sufficere videntur signa externa, seu verba, quibus homines innuunt internum consensum, sive ille talis sit, sive non, sufficit, tamen eò *due formali-* quod homines non judicant de internis. Sed *tates, qua-* ut magis elucescat veritas casus: adverte; quod *rum una ex-* ante donationem pecuniæ, prius à Tigrino fuit *cusat à re-* illata violentia Placido, & postea ab ipso data *stitutione da-* pecunia, ita etiam de occisione equi dicendum. Placido, alte- *mi illari* In quo reperis duas formalitates, scilicet violentiam *ra obligat ad* etiam injustam Placido incusam: secundò donationem pecuniæ minis extortam. His bene notatis. Sic discuro; concedo, quod donatio pecuniæ sit valida; ita etiam Philosophare de occisione equi, & consequenter vi talis donationis, nihil tenetur Tigrinus restituere Placido. At semper negabo, quod Tigrinus non teneatur ad omnia damna passa à Placido, virtute injuste violentiæ, quæ influxerat in damnum Placidi: nam præcedentes duæ formalitates, cum se ab invicem elidant, ita, ut una immediate excludat alteram; sicque ratione unius liberatur Tigrinus

nus ab obligatione reparandi damna Placido, & ratione alterius intrinsecè cogitur ad indemnitate Placidi; ergo licet respectu donationis, validè receperit crumenam fartam pecunijs; & quia simul incurrit obligationem restituendi eam eodem momento, intuitu injustæ violentiæ, censetur, ac si virtualiter nihil recepisset; ergo, &c.

16. *Contractus metu gravi* Quæritur; an contractus metu gravi justè incusso sint validi. Respondeo affirmativè, v.g. si Titius deflorasset puellam, & per Judicem compelleretur sub pœna gravi ad illam ducendam; tunc tale matrimoniū teneret. Ratio est; quia Titius Jus perdidit libertatis, & talis metus non provenit ipsi principaliter à Judice, sed ab origine fornicationis, quam teneretur reparare; ita de cæteris. *Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 13. num. 3. Sotus lib. 7. de Justitia. quest. 2. art. 1. ad prim. Suarez tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 3. n. 3.*

17. *Metus gravis damni, vel mortis excusat à violatione, & pœna legis humana.* Quæritur; an metus gravis excusat à violatione legis humanæ: v.g. si quis à Tyranno compelleretur metu gravis mali, ut die vetito velleretur carnibus, vel ut librum legat hæreticum &c. Ratio dubitationis est, quia videtur malum esse violare præceptum obligans sub excommunicatione, & peccato lethali; ergo &c. Nihilominus tamen.

Respondeo: si instet metus mortis, vel aliud grave damnum regulariter non peccat, nec incurrit excommunicationem, violando præceptum humanum. Ratio est; quia Ecclesia, cum sit pia Mater, non censetur cum tanto incommodo fidelium ad sua præcepta obligare: eò quod nullibi constat, quod talis potestas sit ei à Christo Domino tradita; ergo &c. Tum, quia comedendo carnes non est intrinsecè malum, nec legendo librum hæreticum, & sic de alijs; ergo &c. aliàs nimis durum esset jugum Ecclesiæ. *Valentia 1. 2. disput. 7. quest. 5. punct. 6. Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 59. Suarez de legib. lib. 3. cap. 30. num. 6. Salas disp. 11. sect. 1. num. 12.*

18. *Metus gravis regulariter à transgressione legis Divinae positivæ excusat.* Quæritur; an metus gravis à transgressione legis Divinæ positivæ excuset? Ratio dubitationis est; quia cum homo non habeat potestatem, nisi supra suas proprias actiones; sicque obligare ipsum videntur sub lethali omnia præcepta DEI: hoc non obstante:

Respondeo; si urget metus mortis, vel aliud grave periculum, regulariter transgressio legis Divinæ positivæ excusat à culpa. Ratio est; quia, quod non est intrinsecè malum, non videtur, quod Deus cum tanto rigore obliget, cujus jugum suave est, non tam rigidum; proinde ex benigna interpretatione; censendum est, transgressores legis Divinæ positivæ compulsi metu gravi, eam violare, non peccare. Tum, quia prohibitum fuit lege positivâ, ne quis Laicorum panes propositionis comederet; ne quis die Sabbathi opera servilia exerceret; & tamen David hujusmodi panes comedit, ne ipse cum suis in via deficeret; prout legitur. 1. Mach. c. 2. & Mathias necessitate compulsus, cum suo exerci-

tu contra inimicos die Sabbathi pugnavit. Tum quia dare unicuique suum jure Divinò præcipitur, & tamen si urgeat majus damnum reo, sive in bonis fortunæ, sive in bonis famæ non tenetur restituere; ergo &c. *Vasquez 1. 2. disp. 162. cap. 2. Azorius lib. 1. c. 11. quest. 2. Suarez lib. 3. de legibus cap. 30. num. 6. Sanchez lib. 6. cap. 18. n. 4. Sotus lib. 1. de Justitia quest. 6. art. 4.*

Dixi: regulariter metum mortis à transgressione legis positivæ excusare, ad excipiendos casus, in quibus urgeret necessitas majoris boni, quam mortis periculum in persona privata. Unde Confessarius in nullo casu potest violare Sigillum Confessionis. Parochus, vel Episcopus, sæviente peste, fame, bello, etiam cum periculo propriæ vitæ non potest deferere gregem sibi commissum. Ita etiam quivis tenetur in omni circumstantia baptizare infantem, in periculo mortis constitutum. Eodem modo, si hæreticus compelleret Catholicum ad comedendum carnes diebus vetitis in odium fidei, vel cum scandalo aliorum; tunc potius deberet mori ad imitationem Eleazari: prout patet 2. Machabæor. c. 6. qui Vir atate provectus, & vultu decorus, aperto ore hians, compellebatur carnem porcinam manducare. At ille gloriosissimam mortem magis, quam odibilem vitam complectens, voluntarie præbat ad supplicium.

19. *Metus gravis excusat à transgressione legis naturalis.* Quæritur; an metus gravis excuset à transgressione legis naturalis. Pro solutione hujus quæsitæ, adverte præcepta naturalia duplicis esse generis, aliqua sunt talia, quorum transgressio ex natura sua, & intrinsecè est mala. Alia sunt, quorum transgressio non est intrinsecè mala, sed solum est mala quia prohibita, nunc

Respondeo; metum gravem excusare à transgressione legis naturalis, cujus materia violata non est intrinsecè mala. Ratio est; quia, quod est intrinsecè malum, in nullo casu cohonestari potest; sic nunquam licet occidere, nunquam mentiri, nunquā fornicari, eò quod hæc sint ex natura sua mala; ergo, quod non est intrinsecè malum, sed solum malum, quia prohibitum adveniente metu gravi; si transgreditur, non reputatur violanti malum; quia nunquam credendum est, Deum velle talem transgressorem illicitum fuisse. Tum, quia ipsa natura per se censetur dispensare: nam concurrentibus duobus malis, quorum neutrum evitari potest, minus est eligendum; ergo cum metus gravis magni mali proponitur, hoc fugere ex natura est ipsi inditum; ergo aliud amplectendo, cum intrinsecè malum non sit, à culpa excusatur: sic, si quis Titium stricto gladiò aggrediretur, & aliter vitam suam defendere non posset, tunc licet potest aggressorem occidere. Sic quoque potest Uxor reddere debitum marito, qui votum Castitatis habet, si ab ipso timeatur, male tractari. Ita, etiam Parochus potest dare Eucharistiam Titio publicè illam petenti, licet sciat ipsum esse indignum ex Confessione audita, ne eum infamet, & Sigillum Confessionis frangat. Sic Christiani metu gravis damni pos-

Si urget majus bonum tunc metus gravis excusat à transgressione legis positivæ.

19.

Metus gravis excusat à transgressione legis naturalis, cujus materia non est intrinsecè mala.

possunt remigare in triremibus Turcicis contra Christianos ex eadem ratione; & quia talis cooperatio mali, est solum materialis. Ita docet Sanchez lib. 9, de Matrimon. disp. 31. Azorius tom. 1. lib. 2. cap. 17. quest. 6. Layman lib. 2. tr. 3. cap. 13. num. 5. Reginaldus tom. 2. lib. 21. n. 119. Plura de metu vide verbo metus, & in tractatu de voto.

CAPUT III.

De involuntario ex concupiscentia.

SUMMARIUM.

20. Quid nomine concupiscentia intelligatur?
Quidditas concupiscentia antecedentis notatur.
Quid nomine concupiscentia consequentis intelligatur?

Concupiscentia dupliciter potest causare voluntarium, simpliciter, & secundum quid.

21. Concupiscentia antecedens nullum causat involuntarium.

22. Concupiscentia antecedens auget voluntarium & minuit liberum.

Solvuntur objectiones propositae.

23. Nullus consensus, nec contractus est invalidus.

20. Quid nomine concupiscentia intelligatur?

Nomine concupiscentiae venit omnis actus appetitus sensitivi, excepto metu. Alij pro concupiscentia accipiunt omnem passionem, seu desiderium, tendens in bonum delectabile, ut sunt amor, spes, ira, &c. S. Thomas 1. 2. quest. 6. art. 7.

Quidditas concupiscentia antecedentis notatur.

Adverte primò: concupiscentiam duplicem esse, aliam antecedentem, quæ præcedit actum voluntatis, & hæc potest esse causa voluntarij, aut involuntarij, ut v.g. in die Jejunij visio cibò insurgunt motus gulæ, excitantes voluntatem ad desiderium, & delectationem ejusdem: ita etiam visio inimicò ex injuria ab ipso accepta; insurgit ira excitans ad ultionem &c.

Quid nomine concupiscentia consequentis intelligatur?

Concupiscentia consequens est effectus voluntatis, quatenus ab ipsa excitatur, tanquam medium ad celerius eliciendum actum, à voluntate intentum: hæc nequid esse causa. Insuper, adverte secundò: concupiscentiam dupliciter posse causare voluntarium, simpliciter, & secundum quid. Simpliciter causare voluntarium, est ipsum ponere à parte rei sine omni renitentia voluntatis, ut dum voluntas de-liberatè, & spontaneè fertur in objectum apprehensum, ut delectabile. Causare voluntarium secundum quid, est causare ipsum cum aliqua renitentia, ut dum voluntas appetit medicinam, prout sana est, & ipsam odit, prout amara est; his positis.

21. Dico concupiscentiam antecedentem, naturaliter exurgentem, nullum causare involuntarium, neque secundum quid. Ratio est; quia, quod non respicit malum, sed solum bonum, & delectabile præcisè sub ratione boni, & delectabilis nullum potest causare involuntarium; sed concupiscentia antecedens, respicit taliter bonum, & delectabile; ergo &c. Major patet; Minor quoque; quia concupiscentia est passio,

seu desiderium respiciens bonum, quod est objectum illius; sicque cum solum malum, & metus mali sit ratio, cur voluntas ab objecto deflectat; ergo cum hic desit talis apprehensio mali; desit consequenter motivum involuntarij, etiam secundum quid; & sic per se considerata, nec meriti capax est, nec demeriti; quatenus prævenit omnem inclinationem voluntatis: juxta Aristotel. 3. Ethic. cap. 1. & S. Thomam 1. 2. quest. 77. art. 6. & communiter Scholastici.

Dico 2. concupiscentia antecedens auget voluntarium, & minuit liberum. Ratio primæ partis est; quia tunc augetur voluntarium, quando crescit inclinatio ad objectum; sed per concupiscentiam antecedentem, crescit inclinatio ad objectum apprehensum; quia voluntas fertur naturaliter impetu tota vi in objectum apprehensum bonum, & propositum sub ratione boni; ut patet in libidinosis, & iracundis, qui illico, ac concipiunt objectum Veneris, vel iracundiæ, excitantur actus in eis vehementissimi, qui obnubilant judicium omnis rationis, imò aliquando insaniunt præ nimio amore, vel præ nimia iracundia, ita, ut ex illis actibus intensissimis ignorent, quid faciant. Valencia tom. 2. disput. 2. quest. 5. Tannerus tom. 2. disput. 2. quest. 3. Ratio 2. partis est; quia quotiescunque minuitur indifferentia libertatis, toties minuitur liberum; sed per concupiscentiam, minuitur indifferentia libertatis; quatenus voluntas magis inclinat ad unum objectum: eò quod ei repræsentetur sub ratione boni, ut boni, quam ad aliud, quod non ita repræsentatur; ergo &c. Layman lib. 1. tr. 2. c. 5. Hermann. Ord. S. Francisci in 2. lib. sent. tr. 5. disp. 4. q. 4. num. 3. Sylvius 3. part. art. 7. conclus. 3. proposit. 1. quest. 6.

Obicies 1. contra secundam: voluntas per passionem magis movetur à se ipsa; igitur de-crescit voluntarium. Respondeo: voluntatem non moveri per passionem, sed mediante; quatenus excitatur ab illa ad majorem applicationem objecti, ad quod fertur; ergo immediate ab objecto ipso efficacius movetur per passionem applicato. Hic tamen nota, quod respondeat in voluntate major motio ab ipsa elicitæ, cum majori inclinatione, & vehementiori pondere, in quo consistit ratio voluntarij. Quare ad argumentum; distinguo Majorem; movetur magis ab extrinseco, correspondens ipsa pari motu ab intrinseco concedo; movetur ab extrinseco, ita, ut ipsa non moveatur ab intrinseco, sed in ortuo modo se habeat, nego antecedens.

D

Insta-

Instabis: non potest minui inferius, nisi minuatur superius inclusum in illo; sed liberum est inclusum involuntario; ergo non potest minui liberum, nisi minuatur etiam voluntarium: sed ex secunda parte conclusionis constat, concupiscentiam minuere liberum; ergo &c.

Respondeo: distinguo maiorem; non potest minui ratio inferior, essentialiter continens Superiorem ab intrinseco, concedo maiorem; non potest minui ratio inferior, continens superiorem accidentaliter, & extrinsecè, nego maiorem: igitur liberum accidentaliter, & extrinsecè includit voluntarium, cum idem actus sit specie liber, & necessarius; consequenter nec sit necessarius liber, nec necessario necessarius, ut patet in amore DEI, in via, ac in patria, qui est idem, tamen in via liber, in patria necessarius.

Urgebis: per concupiscentiam minuitur cognitio; ergo, & voluntarium; antecedens patet. Probatur consequentia: voluntarium essentialiter dependet, & regulatur à cognitione; ergo si debilis sit cognitio, debile erit etiam voluntarium.

Respondeo: per concupiscentiam diminui cognitionem sub ea ratione, qua spectat ad liberum, concedo antecedens, qua spectat ad voluntatem, nego antecedens.

Ex mox data doctrina, Universalem hanc 23. Regulam colliges: videlicet; nullum consensum, nullum contractum blanditijs, svasionibus sensus, nec & similibus præstitum, invalidum esse, neque ad contractus restitutionem teneri, qui sic extorsit, si forsitan blanditijs, dampnū passus sit consentiens: dummodo absit svasionibus dolus, & fraus: primum constat; quia illa, & si extortus, est itaque per illum nullū jus læditur, sicut læditur per metum; timidus enim propter metum læsionis eligit, quod alias non eligeret. Secundum constat ex regula illa: videlicet; *dolus, & fraus nemini patrocinantur*, conjunctam enim habent ignorantiam, quæ involuntarium causat: ex hac regula docet S. Thomas quest. 11. art. 2. *infideles non metu, & minis; sed blanditijs, & svasionibus trahendos ad fidem*. Et Navarrus ait testamentum uxoris blandō sermone à marito procuratum, esse validum, ubi ex metu factum jure irritatur.

CAPUT IV.

De involuntario ex ignorantia.

SUMMARIUM.

24. Quid importet nomen ignorantia? notatur.
 25. Ignorantia rei non obligans ad culpā, notatur.
 26. Ignorantia antecedens, quid sit? declaratur.
 27. Ignorantia consequens, seu vincibilis est voluntaria.
 28. Ignorantia concomitans quid sit, & quomodo sit culpabilis.
 29. Quid sit? ignorantia affectata, & crassa exponitur, describitur.
 30. Ignorantia Furis declaratur.
 31. Ignorantia facti explicatur.
 32. Ignorantia antecedens causat involuntarium simpliciter.
 33. Ignorantia consequens, vincibilis, seu affectata crassa, & supina, causat simpliciter voluntarium.
 34. Ignorantia concomitans secundum se, nec causat involuntarium, nec voluntarium.
- Ignorantia invincibilis censura peccato adjecta non incurritur.
- Ignorantia invincibilis excusat à culpa; & talem committit culpam, qualem cognoscit, licet forte illa sit major, vel minor.

24. Quid importet nomen ignorantia? notatur.

DE ignorantia tradam prolixius in Tractatu de ignorantia, quatenus importat privationem illius scientiæ, quam quis posset habere, & hæc est in duplici differentia: alia est ignorantia rei, quam quis tenetur scire, ut v.g. ad bonum Christianum pertinet scire omnes articulos principaliores nostræ fidei; ad bonum Confessarium spectat scire distinguere peccatū mortale à veniali, circumstantias mutantes speciem, ac censuras, quibus subsunt pœ-

nitentes; ad bonum Juristam leges, ac constitutiones loci, in quo agit Advocatum; sic ad quemlibet Officialem spectat scire; quæ ad proprium statum pertinent.

Alia est ignorantia rei, quam quis posset scire, ut sunt artes liberales Philosophiæ, Astrologiæ, Pictoriæ; has tamen non obligatur calle-
re: sic sæpius ignorantia est causa operis, ut re-
movens, & prohibens; removendo scilicet cog-
nitionem, quæ si adesset, non fieret opus, quod ignoranter fit.

Ignorantia subdividitur in antecedentem, 26. consequentem, & concomitantem, Ignoran-
tia antecedens, seu invincibilis est, quatenus
adhuc post adhibitam sufficientem diligentiam, quid sit, de-
vinci non potest, v.g. cum Venator adhibitā di-
ligentiā, moraliter requisitā, existimans se inter
vepres videre aprum, jaculatur; & occidit ami-
cum, quem certè non occidisset, nisi ignorantia
præcessisset.

Ignorantia consequens, seu vincibilis est cul-
pabilis, siquidem per nos tolli potest, & debet; Ignorantia
proinde est voluntaria, saltē implicitè, & in-
terpretativè, in quantum advertentes, potentes, seu vincibilis
& debentes diligentiam requisitam adhibere no-
lumus, & contemnimus, quam si adhiberemus, op-
positam cognitionem vinceremus; hæc igno-
rantia, respectu voluntatis est consequens, re-
spectu operis est antecedens; quatenus est cau-
sa illius, v.g. dum quis sinè sufficienti diligentia
videndo aliquod movens inter vepres jacula-
tur, & occidit hominem, quem existimabat es-
se feram, defectu requisitæ diligentiae: tale ho-
micidium est ipsi voluntarium; quia potuit vi-
tari, si sufficienter perquisivisset.

Ignor-

28. Ignorantia concomitans est illa, quæ ita est
Ignorantia conjuncta cum actu, ut etiam si illa non esset, ad-
concomitans huc actus fieret, & hæc potest comparari tripli-
quid sit, & citer ad actum externum: primò: ut causa illius.
quomodo sit v. g. si quis esset ita actu dispositus, & absolute
culpabilis. vellet comedere carnes, sive sit dies vetitus, sive
 non; unde si est dies vetitus, licet illum ignorat,
 tunc comedendo carnes frangit præceptum;
 quia hic, & nunc saltè indeterminate vult tali
 die comedere carnes; eò, quòd revera cogitat
 de comestione carniū. Secundò; si quis con-
 ditionatè esset dispositus ad actum ignoratum,
 ut si dicat, si scirem esse Diem vetitum, adhuc
 comederem carnes; sic talis peccaret comedendo
 carnes, non quatenus actu influit in come-
 stionem carnis, eò quòd Diem vetitū ignorave-
 rit; sed quatenus internè se tali die determina-
 verit ad comestionē carniū: nam talis come-
 stio est aliquāliter effectus intentionis. Ter-
 tiò; potest contingere, quòd comestio carniū
 pro hic, & nunc ex ignorantia concomitante nō
 sit peccaminosa, ut si quis habituatus sit come-
 dere carnes; at dum actu illas die vetito come-
 dit, nullam habet reflexionem ad diem vetitum
 licet ex vi habitūs, quem habet, si scivisset esse
 diem vetitum, illas comederet, per hoc tamen
 non peccavit; nam ad culpam requiritur actua-
 lis voluntas libera, & cognitio mali; ergo &c.

29. Insuper; alia est ignorantia affectata, hoc est
Quid sit ig- expresse volita, quatenus ex tædio laboris, &
norantia af- pigritia relinquit indagare veritatem, quam in-
fectata, & venire potest, juxta illud Psal. 68. *Noluit intelli-*
crassa? de- gere, ut bene ageret. Alia est ignorantia crassa,
scribitur. seu supina, quæ est implicite volita, quatenus
 negligit scire, quæ passim homines sui statūs, &
 conditionis scire tenentur.

30. Insuper: alia est ignorantia Juris, alia facti.
Ignorantia Ignorantia Juris est, dum quis ignorat legem,
Juris decla- seu præceptum, quo aliquid præcipitur, v. g. est
ratur. lex, quā prohibetur, ne quis percutiat Clericum
 sub excommunicatione; ne quis cognoscat con-
 sanguineam Uxorē suā sub pœna petendi debi-
 tum intra secundum gradum: unde si talis ex
 ignorantia legis percuteret Clericum, vel con-
 sanguineam Uxorē intra secundum gradum
 cognosceret, nec incurreret excommunicatio-
 nem, nec privaretur Jure petendi debitum.

31. Ignorantia facti est, quatenus ignoratur ip-
Ignorantia sum factum esse prohibitum, licet aliunde in-
facti expli- terdictum sit. v. g. Si quis die festo laborat,
catur. ignorans esse diem festum, tunc labor non re-
 putatur ei ad culpam; quia ignorabat esse pro
 tali tempore prohibitum; sic etiam, si occidit
 hominem putans esse feram, actus, quo commi-
 sit homicidium, non reputatur ei moraliter ma-
 lus, eò quòd non tendebat ad occisionem ho-
 minis, sed feræ. His positis.

32. Dico primò: Ignorantia antecedens, seu in-
Ignorantia vincibilis causat involuntarium simpliciter. Ra-
antecedens tio est; quia ad voluntarium requiritur essentia-
causat involo- liter cognitio; sed per ignorantiam antecedentē

deficit cognitio; ergo, & voluntarium; quia *luntarium*
 quod fit ex tali ignorantia, nec in se, nec in causa *simpliciter*.
 est volitum; non in causa; quia ipsa ignorantia
 non est cognita. Nec volita, utpote antecedens,
 & invincibilis; neque in se effectus est cognitus,
 ut patet ex exemplo dato, qui occidit hominem
 putans esse feram; ergo ignorantia antecedens
 simpliciter causat involuntarium. Sic quoque
Layman lib. 1. tract. 2. cap. 4. Tannerus disp. 2.
quest. 1. dub. 8. num. 90. Filliucius tr. 21. n. 69.
Hermann 2. sent. tract. 5. disp. 5. quest. 4. num. 7.

Dico secundò; Ignorantia consequens, seu 33.
 vincibilis, sive sit affectata, sive crassa, aut supi- *Ignorantia co*
 na, causat simpliciter voluntarium. Ratio est, *sequens, vin-*
 quam supra dedi; quia ignorantia consequens, *cibilis, seu af-*
 cum sit vincibilis, & illam non vult vincere, cum *fectata, cras-*
 possit, est volita; sicque, quòd ex illa fit, est sim- *sa, & supina*
 pliciter voluntarium in causa, uti evidenter pro- *causat sim-*
 babo in tractatu de ignorantia. Ità communiter *pliciter vo-*
 Thomistæ cum *Azorio lib. 1. tr. 2. cap. 12. Pro-* *luntarium.*
posit. 1. 2. quest. 6. art. 8. dub. 2.

Dico 3. ignorantia concomitans secundum 34.
 se sumpta, nec causat positivè involuntarium, *Ignorantia*
 nec voluntarium: quòd non causet involunta- *concomitans*
 rium patet; quia dum occidit inimicum, quem *secundum se*
 putabat esse feram, quem si scivisset adhuc oc- *nec causat in-*
 cidisset; ergo &c. nec causat voluntarium pa- *voluntarium,*
 tet; quia ubi deest cognitio prævia, deest omne *nec volunta-*
 voluntarium; sed in occisione inimici defuit *rium.*
 cognitio prævia inimici; ergo &c.

Ex dictis conclusionibus colligitur, ut, si quis *Ignorantia*
 committat peccatum, cui invincibiliter, sive ex *invincibilis*
 ignorantia antecedente, sive concomitante ad- *exco-*
 jecta sit excommunicatio, suspensio, interdictum, *communi-*
 non incurritur. Ratio est; quia pœna absque *catio*
 culpa incurri non debet; ergo cum nulla fuerit *non incurri-*
 culpa cognita censuræ; sicque ab illa fit immu- *tur.*
 nis. Unde si quis, invincibiliter percutiat Cle-
 ricum, quem putat esse Laicum, nullā excom-
 municatione inuritur. *Sporer tract. 1. cap. 2. sect.*
4. num. 38. Sanchez lib. 9. de Matrim. cap. 32. n.
26. Suarez de censur. disp. 4. sect. 8. num. 8. Mo-
lina tract. 4. de Justit. tract. 3. disp. 53. n. 2.

Si quis facit aliquam actionem, quæ est pec- *Ignorantia*
 catum per se gravissimum, & ignorat invincibi- *invincibilis*
 liter esse peccatum, non contrahit malitiam ta- *excusat à cul-*
 lis peccati. Ità etiam, qui existimat aliquam a- *pa; & talem*
 ctionem esse solum sub peccato veniali interdi- *committit*
 ctam, licet sit sub lethali, non contrahit nisi ma- *culpam, qua-*
 litiam venialem. Ratio est; quia cum voluntas *lem cognoscit,*
 sit potentia cæca, & ab intellectu dirigitur ad *licet forte illa*
 amplectendum, vel fugiendum objectum; ergo *sit major, vel*
 talem bonitatem, vel malitiam contrahit, qua- *minor.*
 lis ei per intellectum proponitur: sic si obje-
 ctum proponitur ei ut bonum, actus à volunta-
 te elicitus erit bonus. Si mortaliter, vel veniali-
 ter malum, tunc erit, & actus mortaliter, vel ve-
 nialiter malus. Si indifferens, tunc erit indiffe-
 rens, utpote liberè à voluntate elicitus. *Tanne-*
rus tom. 2. q. 2. n. 13. Caramuel lib. 1. fund. 44.
n. 1110. De ignorantia consequente vide verbo
ignorantia.

CAPUT V.

De voluntario libero.

SUMMARIUM.

35. Liberi arbitrij essentia, ac proprietas contra hæreticos declaratur.

36. Defectio datur in homine liberum arbitrium.

37. Objectiones contra liberum arbitrium solvuntur.

35.
Liberi arbitrij
essentia,
ac proprietas
contra hære-
ticos declara-
ratur.

A Gemus hic de libertate hominis, quæ formaliter consistit in ipsa voluntate; quatenus per se est formaliter libera, & ab intellectu directæ, quæ aliàs liberum arbitrium nominatur, de qua loquitur, Cicero ex mente Stoicorum dicens; *libertas est potestas vivendi, ut velis.* Et dividitur primò in libertatem spontaneitatis, si-
vè à coactione, & violentia, quatenus non cogitur ab extrinseco, & hoc modo convenit omni actui voluntatis, quantumvis necessario. Secundò dividitur in libertatem indifferentiæ, quæ dicit facultatem ad opposita, si-
ve contraria, si-ve contradictoria. Ex quo libertas; alia est specificationis, alia exercitij. Hic sermo erit de libertate indifferentiæ, ad quam ever-
tendam propugnârunt Stoici. Manichæi, di-
centes. Liberi arbitrij nomine debere intel-
ligi voluntatem liberam à coactione, licet in-
evitabili subsit necessitati: veteribus hæreticis
subscripsit Martinus Lutherus in enarration. in
Ps. in resol. circ. Concil. VII. Ubi sic scribit, libe-
rum arbitrium est figmentum in rebus, seu titu-
lus sine re; quia nulli est in manu sua quidpiam
cogitare, vel mali, vel boni; sed omnia (ut Wi-
ckleffi articul. constantia damnatus,) de necessi-
tate absoluta eveniunt. Ita senserunt quoque
Hæterodoxi veteres, qui omnia fato fieri existi-
mârunt, & necessariò profluere à causis natu-
ralibus, præcipuè ab influxu siderum, cælorum.
&c. ac jam sæpè ab Ecclesia proscripti fuere.
Calvinista verò cum suo Hæresiarcha in antid.
fess. 6. ad Canon. 5. positivè libertatem negant,
dicendo; *de Verbo, ne moveamus rixâ, sed qui li-
berum arbitrium intelligunt, eligendi faculta-
tem, quæ sit in utramque partem libera, & soluta,
titulum sine re esse.* Et Asceclæ Calvini volunt
libertatem hominis extinctam esse à peccato
primi Parentis: proinde actiones, quæ ab ipsa
sunt provenire dicunt, *vel ab efficacia Divina
motiois, vel necessario.* Contra quos.

36. Dico: in statu naturæ lapsæ datur in homine
libertas indifferentiæ, id est datur facultas innata
animæ rationali, quâ homo potest eligere
unum præ alio, vel unum idemq; acceptare, vel
non acceptare: est doctrina S. Augustini lib. 2.
de peccato, ac omnium Catholicorum contra
Manicheos, Wickleffum, Albigeneses, Calvinum,
Lutherum, Melancthonem, & alios hæreticos.
Probatur 1. ex Concilio Trid. sess. 6. Canon. 5. & 6.

Ubi sic loquitur: *si quis liberum hominis arbi-
trium --- dixerit, aut rem esse de solo titulo, imò
titulum sine re: anathema sit: & præterea: si quis
liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum
amissum, & extinctum esse dixerit: anathema
sit.* Et adhuc continuat; *si quis dixerit non esse
in potestate hominis vias suas malas facere ---
anathema sit.* hoc ipsum damnatum fuit in Con-
cilio Senonensi, & Parisijs paulò ante contra
Lutherum; ergo &c. His autoritatibus obviæ
sunt scripturæ. Josuæ cap. ult. ad Israelitas his
verbis loquitur. *Optio vobis datur, & eligite ho-
die quod placet, cui servire potissimum debeatis,
utrum dijs, quibus serviêrunt Patres vestri in
Mesopotamia; an dijs Amorrhæorum; ergo &c.*
Tum, quia habetur Eccl. 31. laus libertatis, cum
dicat: *Beatus vir, qui potuit transgredi, & non
est transgressus, facere mala, & non fecit; ergo
&c.* Tum, quia S. Thomas quæst. 6. de malo in
corpor. contra hæreticos sic proloquitur: *dicen-
dum, quod quidam posuerunt, quod voluntas ho-
minis ex necessitate movetur; ad aliquid eligen-
dum, nec tamen ponebant, quod voluntas cogetur.
non enim omne necessarium est violentum, sed so-
lùm id cujus principium est extra, unde & motus
naturales inveniuntur aliqui necessarij, non ta-
men violenti, quod repugnat naturæ, cujus prin-
cipium est intra.* Quam propositam opinionem,
sic censurat S. Doctor. *Est Hæretica, tollit enim
rationem meriti, ac demeriti in humanis actibus;
non enim videtur esse meritorium, ac demérito-
rium, quod aliquid sic ex necessitate agit, quod vi-
tare non possit.* Est enim adnumeranda inter ex-
traneas Philosophiæ opiniones; & subvertit om-
nia principia Philosophiæ moralis: si enim non sit
liberum aliquid in nobis; sed ex necessitate mo-
vemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhor-
tatio præceptum, ac punitio, & laus, ac vituperium
circa quæ moralis Philosophia consistit. Hujus-
modi autem opiniones, quæ destruunt principia
alicujus partis Philosophiæ dicuntur Positiones ex-
traneæ, sicut nihil moveri, quod destruit principi-
um scientiæ naturalis. Ad hujusmodi autem
positiones ponendas inducti sunt aliqui homines,
partim quidem propter proterviam, partim pro-
pter aliquas rationes sophisticas, quas solvere non
potuerunt, ut dicitur in 4. metaphysicorum. Ecce
quàm amare invehit in eos S. Doctor, qui libe-
rum hominis arbitrium negant. ergo &c.

Probat ut ratione: ante peccatum, si-ve in sta-
tu naturæ integræ gaudebat homo libertate ar-
bitrij; ergo etiam modò illo gaudet; probatur
Consequentia, per peccatum homo non amisit
suas facultates naturales; sed libertas arbitrij est
facultas naturalis, ergo illam per peccatum non
amisit. Major probatur; licet homo vulnus
contraxerit, per quod perdidit gratuita, & dona
super-

supernaturalia extrinseca, quæ defactò per merita Christi sunt reparata; ergo cum facultas liberè operandi sit maximè intrinseca homini, utpote vitalis, & consequens ad regulam rationis, quæ non est sublata, tanquam proprietas necessariò consequens ad naturam rationalem, secus destructa fuisset ipsa natura; Ergo &c. Tum, quia homo in statu naturæ lapsæ meretur; sed ad hoc requiritur libertas arbitrij; ergo &c. Probatur minor; si operationes hominis non essent meritoria, vel demeritoria, essent tales ac actiones amentis, vel bruti; sed hoc non; ergo. &c. Rursus patet ex eò libertas: quod consultamus nobis, cum ad deliberandū aliquid velimus, nolimus, ex qua consultatione evincitur libertas: alias esset frustranea; ergo &c. Tum, quia Deus frustra ordinasset aliqua præcepta, si homo pro libertate non posset illa servare, vel transgredi; ergo &c. Tum, quia si non daretur libertas indifferentiæ, & homo esset solum ad unum determinatus, potius ageretur, quam ageret: Sicque tam parum laude, vel vituperio dignus esset, quam, si lapis ad suum centrum moveretur, quod absit dicere; ergo &c.

37. *Objectiones contra liberum arbitrium solvuntur.* Objicies 1. ex S. Augustino ubi dicit: *liberum arbitrium ad diligendum DEUM, primi peccati gravitate perdidimus*; ergo non solum liberum arbitrium est attenuatum; sed extinctum. Respondet Augustinus, non de naturali, & nativa hominis libertate fuisse ibi locutum, sed de libertate requisita in ordine ad salutem, ad evitanda peccata, quæ non habetur nisi per gratiam Redemptoris, quâ ratione ipse S. Doctor se explicat in libris contra duas Epistol. Pelagianorum; ergo cum primam libertatem docuerit

contra Manichæos permansisse, secundam verò periisse contra Pelagianos; Quare D. Augustinus nihil contrarij sentit, & conciliandus est sibi per supra positā distinctionem de libertate gratiæ, perdita per peccatum, & de libertate naturæ, permanente post peccatum, ut mox dixi.

Objicies 2. Ex Apostolo ad Roman. 8. ubi sic legitur *non est volentis, neque currentis; sed miserantis est Dei*; ergo quidcunque homo operatur necessariò operatur, utpote motus ex imperio Dei. Respondet, illum textum Apostoli intelligi debere, cum dicat non est volentis, neque currentis, id est homo non potest humanis viribus elicere aliquod opus meritorium vitæ æternæ sine speciali gratia Dei; non verò, quòd homo non habeat libertatem naturalem ad eliciendos alios actus; ergo. &c.

Instabis, idem Apostolus ad Ephes. 1. ait: *qui operatur omnia in omnibus*; ergo omnes actiones hominis dependent à DEO, sine quo operari non potest, sicque pro arbitrio nihil potest per se. Respondet: *qui operatur omnia in nobis*, intelligitur, quòd Deus concurret, ut causa universalis ad omnes actiones hominis, tanquam primus motor, hæc tamen causa est compatibilis cum libero arbitrio, & solum materialiter ad illius operationes accurrit; ergo &c.

Urgebis adhuc: ex cap. 21. Proverb. Cor Regis in manu Domini est. & quo voluerit vertet illud; ergo homo non est liber. Respondet ad talem versionem cordis, quæ in manu Domini est, concurret etiam voluntas Regis, in quo casu Deus solum præbet ei motiva, ut convertatur, & inclinet ad voluntatem DEI.

Propositio 7. ab Alexandro VIII. reprobata ita sonat.

Omnis humana actio deliberata est, DEI dilectio, vel mundi, si DEI, Caritas Patris est, si mundi concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

Propositio 8. ab eodem Alexandro VIII. expulsa ita loquitur.

Necesse est infidelem in omni opere peccare.

Propositio 11. ab Alexandro VIII. anathematizata hac est.

Omne, quod non ex fide est Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

C A P U T VI.

De moralitate actuum humanorum.

S U M M A R I U M.

38. Moralitas actus humani describitur, ad distinctionem actus hominis.

39. Dantur Actus, qui habent malitiam, vel bonitatem sibi intrinsecam.

40. Bonitas, & malitia Philosophica actus humani quid sit, notatur.

41. Quid est bonitas Theologica actus humani de-

scribitur.

42. Actus humanus ad hoc, ut sit bonus, vel malus debet esse liber.

43. Actus humanus, quas circumstantias respicit.

44. Esse morale in actibus humanis est accidentale ipsis actibus in esse naturæ consideratis.

45. Sol-

45. Solvuntur objectiones propositæ.

46. Bonitas, & malitia specifica actûs moralis desumitur tam ex objecto, quàm ex circumstantiis.

47. Non omnis humana actio deliberata est DEI dilectio. vel mundi.

Dantur actus humani indifferentes in specie.

48. Dantur actus humani indifferentes in individuo.

49. Solvuntur objectiones contra actum humanum, indifferentem in specie, & in individuo.

50. Clavis vitando innumerabilia peccata venialia.

51. Falsum est infidelem in omni opere peccare.

52. Falsum est, quod omne, quod non ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum sit.

38.

Moralitas actus humani describitur, ad distinctionem actus hominis.

DE moralitate actus humani tractans S. Thomas quæst. 1. art. 1. ait: illæ actiones solæ propriæ humanæ dicendæ sunt, quæ homini conveniunt, quatenus homo est, id est, suarum actionum per rationem, & voluntatem, seu liberum arbitrium Dominus est; reliquæ ergo actiones sine tali libertate ab homine procedentes potius actiones hominis dicendæ sunt. Ex hac descriptione nota; non quæcunque actionem esse actum humanum; sed solum illam quæ liberæ ex electione voluntatis procedit, judicando lumine rationis practicæ, hoc esse amplectendum, illud fugiendum. Sicque tota hæc ratio moralitatis actus humani consistit in conformitate, vel difformitate regulis rationis: sic, si sit actus bonus, dicitur conformis regulæ rationis: si est malus, dicitur difformis regulis rationis; ut brevius dicam. Actus humanus nihil est aliud: quàm libera electio honesti, vel inhonesti objecti; per quod excluduntur aliæ actiones, quæ sine prævia cognitione procedunt, ut v.g. sunt frictio manuum, motio pedum &c. qui actus hominis nuncupantur, de quibus loquitur Scotus 2. distinct. 44. quæst. unica, qui ex sola imaginatione, & non ex libero arbitrio procedunt.

39. Quæritur: in quo consistat moralitas, ut sic, quæ est veluti forma, dans esse morale actibus? Et investigatur; an sit aliquod intrinsecum, & essenziale, an solum extrinsecum, & accidentale actui humano, & morali specificativè sumpto.

Dantur actus, qui habent malitiam, vel bonitatem sibi intrinsecam.

Ante responsionem adverte; dari aliquos actus, qui habent malitiam, & bonitatem sibi intrinsecam objectivam tantum non formalem; quia tales actus sunt de objecto intrinsecè malo, vel bono, v.g. actus amoris Dei sunt actus intrinsecè boni objectivè, & actus odii Dei, sunt intrinsecè mali objectivè, bonitas, & malitia verò formalis est ipsis extrinseca, quæ se tenet ex parte potentiæ rationalis voluntatis seu libertatis, quæ est fundamentum totius moralitatis.

40. Insuper nota bonitas, & malitia actus humani dupliciter considerari potest: primò præcisè secundum se, præscindendo ab omni lege, per quam aliquid præcipitur faciendum, vel omittendum, & hæc dicitur actus Philosophicus, ut v.g. occidere hominem præscindendo à Decalo-

go, est malum Philosophicum, quò ad substantiam; quia rationi dissonat occisio hominis. At si naturæ necessitatibus satisfaciatur, dicitur bonum Philosophicum, quò alio modo vocatur bonum, vel malum naturale, eò modò, quò frigus est bonum naturale aquæ, calor verò malum.

Insuper nota bonitas Theologica actus humani, est conformitas rectæ rationis in conversatione legis Divinæ, & naturalis consilientis; unde ab omni lege Divina præscindendo, non datur Theologica bonitas, vel malitia. Carmuel lib. 2. de leg. natura num. 1592.

Insuper advertendum est, quòd omnis actus ad hoc, ut sit bonus, vel malus, debeat liberè elici, & nisi fiat cum consensu voluntatis, seu libertatis, quæ est fundamentum moralitatis, nullam habebit malitiam, vel bonitatem moralem. Insuper adhuc nota, quòd bonitas, vel malitia actuum respiciat etiam circumstantias, quæ sunt accidentis actus humani, itaque adesse, vel abesse possunt, & hoc versu exprimuntur.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur quomodo, quando.

Quis significat personam agentem, ut an religiosa, an sæcularis sit; Quid importat quantitatem, vel qualitatem objecti, ut furtum magnum, vel parvum rerum sæcularium, vel sacrarum; ubi denotat locum; quibus auxilijs indicat actionis adjumenta; cur finem actionis; quomodo intentionem affectus; quando tempus actionis factæ. S. Thomas quæst. 7. art. 3. nunc ad quæsitum. Respondeo, &

Dico 1. esse morale in actibus humanis est accidentale ipsis actibus, consideratis in esse naturæ, secundum suam entitatem Physicam. Ratio est; quia tunc est aliquid accidentale alteri, quando potest ab illo separari; sed esse morale, seu ipsa moralitas potest separari ab actibus, consideratis in esse naturæ; ergo &c. minor probatur; quia potest destrui fundamentum moralitatis, id est ipsa libertas, utpote illis actibus extrinseca; ergo & omnis moralitas; quia destructo fundamento, destruitur totum, & tamen actus non mutatur intrinsecè; ergo potest separari moralitas ab actu. Tum, quia sublata libertate tollitur omnis proprietas consequens ad moralitatem, ut est meritum, demeritum, laus, & vituperium; ergo tollitur omnis moralitas. Egidius, Scotus, Vasquez, Suarez, Joannes à S. Thoma, Cajetanus, & alij passim.

Objicies omnis actus voluntatis dicit ordinem transcendentalem ad objectum; à quo specificatur; sed ordo transcendentalis est intrinsecus; ergo bonitas, & malitia consistentes in ordine transcendentali ad objectum bonum, vel malum, moraliter sunt quid intrinsecum. Respondeo distingo Majorem, omnis actus voluntatis dicit ordinem ad objectum, à quo specificatur, eâ ratione, quâ specificatur, nec non iste ordo est intrinsecus actui, secundum illud esse, quò specificatur, concedo Majorem; dicit ordinem sub alia ratione, nego Majorem; concessa Minore, & pariter distingo consequens; nam non

45. Solvuntur objectiones propositæ.

non specificatur actus in esse naturæ à bono, sed specificatur à bono inesse morali; consequenter ille ordo est intrinsecus actui inesse morali, non inesse naturæ: cum moralitas sit extra genus naturæ Physicæ entitativè; cæterum inesse naturæ specificatur ab objecto appetibili secundum se sumpto convenienti appetitui sensitivo, non verò ut substat regulis morum.

Urgebis; esse artificiale consistit in aliquo intrinseco, in illa scilicet modificatione, dispositione partium, sive figura; ergo etiam à pari esse morale in aliquo intrinseco consistet. Respondeo: quod sicut artificiale est quidem intrinsecum arte facto, non tamè entitati rei secundum esse rei, cum possit res esse sine figura artificiali; ut patet in statua, nam esse artificiale est intrinsecum statuæ, non verò est intrinsecum ligno statuæ; ita esse morale est quidem intrinsecum actui in genere moris, non tamè in genere entis.

Instabis; aliqui actus saltè sunt intrinsecè boni, & alij intrinsecè mali; ergo bonitas, & malitia saltè aliquibus actibus est intrinseca: antecedens patet ex illis actibus malis, qui ideo prohibiti sunt, quia mali, ut v. g. mendacium, furtum, adulterium &c. Respondeo: illos actus dici intrinsecè malos malitiâ *objectivâ*, non formali; quia sunt de objecto intrinsecè malo, non extrinsecè: quatenus lege positivâ prohibentur: idem dicatur cum proportionem de actibus intrinsecè bonis: quapropter distinguo antecedens; aliqui actus sunt intrinsecè boni, & alij intrinsecè mali, ex puritate; vel ex malitia objectiva concedo antecedens, ex puritate, & malitia, tenente se ex parte potentia rationalis, nego antecedens; distinguo pariter consequens, & nego consequentiam: nam non sunt tales actus boni vel mali bonitate formali, quasi illis malitia, & bonitas sit quid intrinsecum: sic actus amoris erga Deum, sunt actus intrinsecè boni, sicut intrinsecè mali actus odij, & tamen si liberè non eliciantur, nullam habent bonitatem moralem, vel malitiam; ergo &c. his positis:

46. Dico 2. bonitas, & malitia specifica actus, non solum desumitur ab objecto, ut ex fine; sed etiâ à circumstantijs; diversimodè tamen; ab objecto quidem primario, & à circumstantijs secundario; ita Tannerus tom. 2. disp. 2. quest. 5. dub. 4. Fillencius tr. 2. c. 3. quest. 2. S. Thomas quest. 18. art. 2. Ratio patet ex D. Augustino Epist. 52. ad Macedon. ubi sic loquitur: *mores nostri ex eo, quod unusquisque diligit, dijudicari solent.* Et ex Osea c. n. *facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt:* ergo mores nostri, & abominatio nostra desumitur ex objectis, circa quæ nos ipsos exercemus, sive diligendo, sive fugiendo. Tum, quia res naturalis, seu compositum Physicum desumitur à forma, quæ dat illi speciem actui: Ergo etiam in moralibus prima & specifica bonitas moralis desumitur à forma quæ dat speciem actui. Nunc Subsumo: sed objectum bonum conforme rationi, vel malum difforme, est forma, seu se habet, ut forma dans speciem moralem; ergo &c. hanc primam partem mox probatam defendit quoq; P. Amandus Hermann,

Ordinis S. Francisci reformat. Lector Jubilatus Provinciæ S. Wenceslai in Bohemia Pater ex-provincialis, amicus meus; in 2. lib. sent. tract. 5. disp. 4. quest. 2. n. 2. Secunda pars, quoad circumstantias etiam patet; quia sæpè in scripturis laudatur, vel vituperatur aliqua actio ex circumstantijs, ut laudatur eleemosyna, & oratio, quæ fit secreto, & in abscondito. Luc. 21. Tum, quia si v. g. Titius violaret puellam virginem, non solum à puella desumeretur malitia actus: sed etiam à puella, ut virgine; quia Titius intenderat violare puellam Virginem. Tum, quia actus moralis desumit suam bonitatem, vel malitiam ab eo, quod respicit, sed tam objectum, quam circumstantias respicit; licet unum primario, alterum secundario; ergo &c. Scotus in 4. dist. 40. Sporer tr. 1. c. 3. Intellecta mortalitate actus humani. Nunc ad casum Bullæ descendo &

† Dico 3. Non omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi; prout voluit *Non omnis propositio 7. ab Alexandro VIII. reprobata: sed data-* tur actio, quæ ab ambobus præscindit, quod sic. *ctio delibera-*

Probatur: dantur actus humani indifferentes *ta, est Dei di-* non solum quoad speciem; sed etiam per se, & *lectio, vel* ex natura rei in individuo; ergo &c. Nota actus *mundi.* in specie indifferentes esse illos, qui considerantur ex objecto suo; quatenus objectum secundum se indifferens est ad bonitatem, vel malitiam Moralem; ut v. g. ambulare, comedere &c. hæ actiones secundum se, neque conformitatem habent cum recta ratione, nec difformitatem; alias essent materia sufficiens confessionis, quod non admittitur. Actus indifferentes in individuo, non considerantur secundum se, sed prout hic, & nunc, deliberate, & advertente ratione exercentur, in qua circumstantia, neque boni, neque mali moraliter censentur.

Probatur 1. pars antecedentis: Nimirum, *Dantur actus* quod dantur actus humani indifferentes in specie ex S. Augustino lib. 2. de sermone Domini cap. *humani in-* 28. exponendo dictum Domini, videlicet: *differentes in* *judicaret, ut non judicemini. Matth. 7. quæ ver-* ba ait intelligi de rebus indifferentibus; ergo &c. Secundum dictum Christi est; videlicet à *fr-* *ctibus eorum cognoscetis eos: hoc dictum dicit in-* telligi de operibus malis, ut de mendacio, furto, &c. ex quo infert asserendo: *sunt ergo quæ-* *dam facta media, quæ ignoramus, quò animò fi-* *ant; quia, & bonò, & malò fieri possunt, de quibus* *temerarium est judicare, maxime, ut condemne-* *mus: ergo &c.* Tum, quia actus humanus desumit speciem ab objecto, sed dantur plura objecta ex se indifferentia; ergo &c. Minor probatur: nam deambulare, tollere festucam, hi actus secundum se considerati in ordine ad finem supernaturalem, neque sunt honesti, neque inhonesti; igitur neque meritorij, neque demeritorij: non sunt meritorij; quia, quis dicit, quod Deus propter deambulationem præcise, hominem sit præmiaturus? neque sunt demeritorij, alias essent materia Confessionis; ergo &c. sic quoque Scotus 1. dist. 44. quest. 1. Gabriel 2. dist. 41. quest. 1. art. 2. conclus. 1. Almainus tr. 1. moral. c. 14. Reiffenstuel, Vasquez 1. 2. tom.

tom. 1. disput. 1.2. cap. 6. n. 39. Hermann 2. sent. disp. 5. disp. 6. q. 2.2. n. 3.

48. Dantur actus admittit S. Bonaventura in 2. distinct. 41. art. 1. humani in-quest. 4. Lessius in quest. 11. art. 9. dub. 10. Scotus. differentes in Vasquez Abellij. Archdechin 1. 2. c. 2. & plures individuo.

alij, quos citat P. Hermann supra relatus n. 4. Probatur Authoritate S. Hieronymi epist. ad S. Augustin. 15. ubi sic habet: *inter utrumque (bonum & malum) indifferens est ambulare, è naribus capitis purgamenta projicere &c. hoc nec bonum, nec malum est, siue enim feceris, siue non feceris, nec iustitiam habebis, nec iniustitiam; ergo &c.* Tum, quia potest dari actio, quæ non fiat propter DEUM, sed solum propter aliquem finem naturæ, ut si quis voluntariè moveat pedem, manum, digitum, vel ambulet, ut recreetur, sistendo in moderata commoditate naturæ sensitivæ, tales actiones, nec reputantur ad culpam, neque ad remunerationem; ergo neque sunt bonæ, neque malæ in individuo: non reputantur ad culpam; quia suppono non esse factas ex aversione à DEO; neque sunt præmio dignæ; quia non sunt factæ propter DEUM; ergo sunt indifferentes. Sic de cæteris.

Ex hac data doctrina satis manifestum est, quàm falsa sit propositio 7. ab Alexandro VIII. anathematizata; videlicet: *omnis humana actio deliberata, est DEI dilectio vel mundi si, DEI, Charitas Patris est, si mundi, concupiscentia carnis, hoc est mala est.* Tum, quia Gregorius XIII. damnavit propositionem 38. Bay scilicet: *omnis amor creature rationalis: aut vitiosa est cupiditas, quæ mundus diligitur, aut laudabilis illa Charitas, quæ per Spiritum S. in corde diffusa D E I S amatur: ergo datur amor præscindens ab ambobus; igitur indifferens.*

49. Objicies actus deliberatus humanus indifferens est otiosus; ergo est malus: antecedens probatur; quia non fit ex fine morali; ergo &c. Respondeo nego antecedens: nam licet actus deliberatus humanus non fiat ex fine morali; per hoc non est otiosus, eò, quod fiat ex aliquo in speciem, & commodo naturali, aut sublevamine naturæ; in individuo. sicque non censetur otiosus.

Objicies: 2. contra secundam partem: quotiescunque homo operatur cum consilio, & deliberatione rationis, tenetur actus illos indifferentes in specie ordinare ad finem bonum; ergo eo ipso, quod non ordinet, in individuo sunt mali. Antecedens probatur: Quotiescunque homo sic operatur, debet intendere aliquem finem; ergo si iste finis est bonus, & honestus; sic etiam ejus actus in individuo erit bonus; si finis ejus est delectabilis, & purè talis; tunc ejus actus in individuo erit malus; est enim difforme rationi sistere in bono delectabili, tanquam in fine: delectatio enim est propter operationem, & non operatio propter delectationem; nam natura inspersit in operatione quædam semina delectationis, ut alliciat ad operationes; sed intendere propter se delectationem, est invertere ordinem naturæ, positum in natura à Creatore; ergo &c. Respondeo, nego antecedens; nullum enim exstat præ-

ceptum ad id obligans, neque positivum, cum ex scripturis non constet; neque naturale, cum in Decalogo evulgativo legis naturalis non habeatur; igitur gratis reducitur ad præceptum dilectionis Dei, quatenus tenemur omnia referre ad ipsum, saltè immediatè, ordinando ad finem honestum, aut reduci ad præceptum diligendi se ipsum, quod est præambulum ad præcepta Decalogi. Ratio est, quia lex naturalis continet propositiones primas, & per se notas practicas, quarum in nullo homine, quantumvis ignaro invincibilis ignorantia dari potest, multò minùs potest illis prudens repugnare; sunt enim sicuti prima principia lumine naturali nota: quis enim dicat S. Bonaventuram, Scotum, & alios repugnantes sententiæ Thomisticæ, faventes nostræ, ignorasse legem naturæ? talis enim obligatio, & condemnatio malorum actuum, non est ita facilè subeunda, & sicut licet in nobis sit debitum operandi honestè, supernaturaliter, non tamen semper, ita licet sit debitum honestè operandi naturaliter, non tamen semper, sufficit enim, inhonestè non operemur, & contra rationem. Ad probationem dico: quod per actum indifferentem, voluntas non appetat actum positivè honestum, & nec merè delectabilem, sed utile, ad sublevandam naturam, & ejus commodum consequendum, qui finis est indifferens; & licet aliquantulum intendatur delectatio in operatione inclusa, non intenditur tamen, ut finis; sed ut utilis ad finem melius consequendum: hoc autem non est invertere ordinem in natura, sed servare, sic licet condire cibos, intendendo delectationem aliquantulum, ad hoc ut faciliùs summantur; ergo &c.

Urgebis: homo tenetur operari, ut homo; ergo in ordine ad bonum rationis, tanquam ad finem naturæ rationalis; sed operari, ut homo, non, ut animal, tenetur ordinare omnem suum actum ad honestum finem; ergo nullus est actus indifferens. Respondeo hominem debere operari, ut hominem, & in ordine ad bonum rationis; quatenus non debet operari contra ipsam, & bonum illius concedo majorem; non verò, quatenus debet semper intendere finem honestum; ergo &c. Dupliciter potest homo agere, ut homo, non ut animal præcisè; primò agendo ex deliberatione, & liberà sui facultate: secundò intendendo finem honestum; ex primo modo operandi, non convincitur, quod debeat semper suam actionem ad finem honestum dirigere, vel in honestum, nisi quando actus non potest, nisi bene, vel malè, fieri: sic enim est dictamè rationis, stans 50.

pro præcepto, facere bonum, & vitare malum. *Clavis vitando innumera- biles scrupulos, & multiplicationem venialium, eò quod in individuo saltè per accidens admittantur actus indifferentes, alias vae nobis; nihilominus tamen optimum, & valde laudabile est, ut qui omnes suas actiones dirigat ad DEUM juxta consilium Apostoli. 1. Corinth. 10. ubi ait: siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam DEI facite.*

Ex his

† § 1. Ex his præterea convincitur falsitas propositionis 8. ab *Alexandro VIII.* damnatae videlicet; *Falsum est infidelem in omni opere peccare.* ergo &c. Tum, quia *Urbanus VIII.* & *Gregorius XIII.* hanc sequentem propositionem Bay art. 25. relatā proscripsit: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia:* ergo falsum est infidelem in omni opere peccare: iidem Pontifices reprobarunt hanc propositionem nu. 35. id est: *Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est:* ergo &c. *Concilium Tridentinum sess. 6. c. 16. Canon. 25.* anathematizavit doctrinam Lutheri asserentem: *omne opus bonum, saltē reproborum, aut infidelium, est peccatum;* igitur dantur opera aliqua infidelium, quæ non sunt moraliter mala. Tum, quia *S. Augustinus* ait: *Romanum Imperium est virtutibus moralibus dilatatum;* sed actus virtutis moralis est laudabilis; ergo &c. subsumo, sed tales actiones processerunt à Paganis, seu Idololatriis, qui illo tempore rexerant Romanum Imperiū; ergo &c. alia argumenta videre poteris in tract. de gratia, ubi docebo, posse hominem in natura

lapsa sine speciali gratia DEI efficere aliquod opus morale bonum; ergo &c.

† Eodem modo detegitur virus propositionis § 2. † 11. (ex mox expressa doctrina) ab *Alexandro VIII.* *Falsum est* expilatæ scilicet; *Omne quod non ex fide Christiana supernaturali, qua per dilectionem operatur, quod non ex peccatum est.* Tum, quia nullibi constat, quod fide Christianæ actiones infidelium naturales juxta rectam rationem factæ sint culpa dignæ, eò, quod libertas naturalis operæ hominis ad operandum, secundum legem naturalem, peccata non dependeat à fide supernaturali; quis enim diceret, Turcam proximum amando motivo consanguinitatis, vel affinitatis, sublevando pauperes à necessitate, desistendo à vindicta inimici, peccaret. Tum, quia Lutheri propositio damnatur, quæ docet: *Omne opus, quodcumque recte factum, est tamen peccatum,* ita *Tridentinum sess. 6. c. 16. Canon. 25.* ergo falsum est, quod omne, quod non ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum sit, alia fundamenta, quibus rejicitur hæc propositio, vide in tr. de fide in expositione propositionis 12. ab eodem *Alexandro VIII.* damnatæ.

Propositio 1. ab Alexandro VIII. expulsa die 24. Augusti 1690. est.

Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: Formalis verò in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. Hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.

CAPUT VII.

Quomodo intendi debeant circumstantiæ ad contrahendam bonitatem, vel malitiam.

SUMMARIUM.

- § 3. Cui competit voluntariū formaliter receptum.
- § 4. Difficultates propositionis damnata exponuntur.
- § 5. Ut actus moralis contrahat bonitatem objecti, debet expresse, vel saltē virtualiter intendi ad obsequendum DEO.
- Homotenus amare Deum de in de cursu vitæ suæ.
- § 6. Ad contrahendam malitiam circumstantiarum, sufficit voluntarium interpretativum.
- § 7. Bonitas, & malitia circumstantiæ non contrahitur ab objecto, si illa non cognoscatur.
- § 8. Ad contrahendam bonitatem moralem, sufficit implicitus appetitus illius, cum cognitione in alio inclusa.

§ 3. Cui competit voluntariū formaliter receptum.

ADverte, quod præcedentis Paragraphi difficultas procedat per se de actu interno; de externo verò non, nisi per denominationem ab interno; intentio enim, sicut & voluntarium effectivè, non competit formaliter, & intrinsecè nisi actui interno; proinde & ipsi soli competit differentia ipsius, ut sunt in proposito voluntariū interpretativum,

virtuale, & indirectum, nec non formale directum, & expressum. His positis.

† Apprehendo nunc expositionem superioris § 4. † propositionis primæ ab *Alexandro VIII.* censuratae, in qua tria consideranda sunt: primo bonitas objectiva, & formalis; & in quo consistant; Secundo, quod ad contrahendam bonitatem, dicit propositio: *sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè:* id est, sufficit, ut quis eliciat actum voluntarium circa aliquod objectum bonum, jam erit meritorius, & acceptus DEO, licet fiat sine expressa, & virtuali intentione ad obsequendum DEO. Ex quo pro tertio deducitur inepta conclusio; videlicet: *hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ moralis.*

Nunc examinandum superest, quæ pars ex tribus superioribus propositis damnetur. Et quidem, quoad primam partem, non videtur esse aliqua difficultas: nam eo ipso, quod actus sit conformis regulæ rationis, jam erit bonus objectivè, ut v.g. actus amoris DEI est actus objectivè, & intrinsecè bonus, ac conformis rectæ rationi: & si talis elicitur in ordine ad obsequendum DEO, tunc est etiam formaliter bonus; quate-

quatenus liberè procedit à potentia rationali libera, quæ est fundamentum totius moralitatis, & secundum hoc *prædicatum* conformatur talis actus cum regula morum: his positis.

Difficultas nunc procedit, utrum sufficiat, ut actus moralis tendat in finem ultimum *interpretativè*, ad hoc, ut placeat Deo, & satisfaciatur præcepto de amando DEUM, prout propositio damnata supponere videtur: proinde.

† 55. † Dico 1. ad hoc ut actus moralis contrahat *bonitatem* moralem alicujus objecti, v.g. charitatis DEI (prout propositio sonat) non sufficit, *trahat bonitatem* objecti, sed solum interpretativè eliciatur in ordine ad finem ultimum; sed requiritur, ut eliciatur *expressè*, directà, vel saltè virtuali actuali intentione ad obsequendum DEO.

tem virtualiter intendi Probatur, actus moralis illam contrahit bonitatem, quam voluntariè intendit; sed ad hanc contrahendam, non sufficit interpretativa tendentia in illam; ergo solum actualis virtualis:

Major per se est clara; quia actus moralis, cum nihil sit aliud, quam libera electio honesti objecti &c. igitur, ut ejus contrahat honestatem, requiritur volitio, seu intentio libera, & voluntaria ad illam contrahendam; aliàs deficiente voluntate deficeret tota moralitas, consequenter, & actus meriti & demeriti, seu boni, & mali; ergo &c. Major patet, v.g. in Jejunio, cui inest honestas temperantiæ, quæ est primaria, honestas charitatis debitæ erga se ipsum, prout Jejunium est conservativum propriæ sanitatis, est honestas obedientiæ, ut subest præcepto Religionis, prout est cultus DEO debitus, est honestas poenitentiae, ut est satisfactorium pro peccatis; sed eo ipso, quod exerceatur intuitu unius, vel alterius honestatis cum prævisione tantum, & non cum intentione cæterarum, non contrahit honestatem illarum; ergo &c. sicut enim virtus respicit bonitatem objecti propter se ipsam, & ex motivo ipsi, ita actus virtuosus in tali specie debet esse intuitu circumstantiæ honestæ intentæ, proinde formaliter, & expressè; quatenus fit ex motivo talis honestatis, ut illam contrahat; ergo &c.

His consonat *Philosophus 4. Ethicor. cap. 2.* ubi inter alias condiciones actus studiosi requirit, quod ex electione fiat, & propter ipsam honestatē virtutis. Consonant etiam Patres communiter, juxta illud *Matth. 6. si oculus tuus fuerit simplex* Qui per oculum intelligunt intentionē interiorem, ex qua totius operis honestas promanat. Confirmatur ex regula illa generali, plus scilicet requiri ad bonum quam ad malum, & sicut ad bonum requiritur integritas causæ, ad malum vero sufficit quicunq; defectus, juxta illud dictum: *bonum ex integra causa malum ex quolibet defectu*: ita ad malum sufficit voluntarium interpretativum, licet non ad bonum, eò, quod ad malum vitandum urgemur dictamine negativò, & sic eo ipso, quod mala circumstantia sit cognita, & non vitatur, sequitur difformitas à recto dictamine: ad bonum verò urgemur dictamine positivò, & sic, nisi honestas ex circumstantia sit positivè volita, non sequitur conformitas ad dictamen

rationalis; ergo &c. Est *Scoti quodlibet. 18. Sporer tr. 1. cap. 3. sect. 2. num. 9. Filiutij, tract. 21. n. 105. & 106. de quo lege Tannerum. tom. 2. disput. 2. quest. 5. num. 83. Beccanum de actibus humanis c. 4. quest. 4. Minorem in sequenti conclusionem ostendam.*

Falsitas tertiæ partis propositionis suprà relatæ patebit ex tract. de charitate, ubi pluribus argumentis ostendam, quod detur speciale præceptum amandi DEUM, nec longo tempore hujusmodi amor est differendus, prima pars constat ex Evangelio Matth. 22. ubi Christus Dominus interrogans legis peritum, quod esset in lege maximum mandatum; cui respondit: *Diliges Dominum Deum tuum*; & ipsi Christus annuit: *Rectè Judicasti*; ergo &c. Tum, quia dantur præcepta de exercendis alijs virtutibus moralibus, quæ nos juvant ad consequendum ultimum nostrum finem; sed actus charitatis erga DEUM maximè nos juvat ad consequendam gloriam æternam; ergo &c. *S. Thomas 2. 2. quest. 44. art. 1.* ergo hæreticum est dicere, hominem non tenere amare, neque in principio neque in decursu vitæ suæ moralis &c. plura vide in *conclusionem 2. de charitate*, ubi hoc argumentum prolixius protraham.

Dico 2. ad contrahendam malitiam circumstantiarum sufficit voluntariū interpretativum, & indirectum. Ratio est, quia nullus intendit malum, ut malum; sed bonum, cui est adjunctum malum; ergo ad malum contrahendum, non requiritur voluntariū expressum; igitur, ut intendatur malitia circumstantiarum, sufficit voluntarium interpretativum: e.g. si quis furetur, rem, quam scit esse sacram, certè talis contrahit malitiam sacrilegij, licet ille nolle rem furatam esse sacram; eodem modo, si quis appeteret concubitum cum Moniali, ut Virgo est, & non, ut Monialis est, certè talis illam violando, non solum contraheret malitiam fornicationis, verum etiam sacrilegij, quatenus talis virgo erat persona sacra: ita etiam, si quis violaret meretriculam in templo, vel graviter percuteret Clericum, talis præter malitiam peccati fornicationis, & gravis percussione, licet nolle contrahere maculam sacrilegij, adhuc illam contrahit. Ratio est; quia talis malitia, cum sit quodammodo cognita, non efficaciter displicet; eò, quod non obstante tali turpitudine conjuncta cū objecto, adhuc in illud voluntariè tendit; ergo, & malitia circumstantiæ, saltè indirectè. & in sua causa est ipsi volita; ita *D. Dionysius lib. de Divinis nominibus c. 4. Reiffenstuel tr. 2. dist. 2. quest. 3. n. 18. & 19. Sporer*, & communiter Theologi.

Ex supradictis conclusionibus nota; quod si nullo modo cognoscantur circumstantiæ objecti, nulla ab ipso contrahitur bonitas, vel malitia. Ratio est, quia sine cognitione non datur voluntarium, & liberum; unde fit, ut si quis invincibiliter ignoraret rem esse sacram, furando illam, peccaret solum peccatò furti, non sacrilegij; vel si quis Virginem violaret, nesciens esse virginem, committeret malitiam fornicationis dun-

Homo tenetur amare DEUM in decursu vitæ suæ.

56.

Ad contrahendam malitiam circumstantiarum, sufficit voluntarium interpretativum.

57.

Bonitas, & malitia circumstantiarum non contrahitur ab objecto si illa non cognoscatur.

taxat non stupri. Sic dum Judas accefferat ad Thamar, prout patet *Genes. 38.* noverat se committere fornicationem, aut incestum invincibiliter ignorabat; ergo &c.

58. Dixi superius, quod ad contrahendam bonitatem moralem requiratur voluntarium directum, per hoc non intendo dicere, requiri reflectionem cognitionis, & volitionis circa honestatem objecti, sed sufficere aliquam implicitam cognitionem, & appetitum bonitatis, qui constitit in eo, quatenus non deordinat ab illo per oppositionem alicujus conditionis repugnantis ultimo fini; sic absurdum est dicere, peccare illum, *Ad contrahendam bonitatem moralem sufficit implicitus appetitus illius, cum cognitione in alio incluso.*

qui facit eleemosynam ex motivo misericordiae nihil cogitando de motivo Divinae charitatis, & tamen hic actus est laudabilis, & praemio dignus. Sic dum DEUS commendat observantiam praceptorum, non praecipit, ut reflexe fiant; igitur sufficit, ut fiant cum aliqua implicita cognitione virtutis, jam illam contrahit, ita legitur in Evangelio, *Matth. 10.* ubi Christus Dominus ait: *quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine Discipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* *Reiffenstuel citatus num. 24.*

CAPUT VIII.

An, & quomodo idem actus possit esse bonus, & malus.

SUMMARIUM.

59. Quando objectum est bonum, & finis malus, aut mala circumstantia, talis actus totus est malus, & e contra.

Omnis circumstantia mala, quae advenit actui ex objecto bono transit in rationem objecti.

60. Nullus actus interior potest fieri ex bono malo, & e contra.

61. Idem actus internus potest habere duas species bonitatis, vel malitiae.

62. Illi malitia peccatorum, quae in solo affectu cordis, seu intentione consummantur, contrahatur, debet specialiter intendi.

63. Actus moralis imperatus materialiter, & specificè sumptus, specificatur à fine operis, seu objecto: formaliter sumptus à fine operantis.

64. Intentio boni finis non evacuat malitiam electionis.

65. Intentio boni finis minuit malitiam electionis pravae.

66. Bona intentio semper vitiatur, si per se connectetur cum prava electione, non vero, si per accidens.

Multiplex hic difficultas occurrit; primò, an actus possit esse bonus ex objecto, malus ex circumstantia ut v. g. cum quis vult elargiri eleemosynam ob vanam gloriam, vel e contra; dum quis vult furari ad dandam eleemosynam; an saltè secundum quid hujusmodi actus sit bonus? licet simpliciter malus: an verò malitia circumstantiae finis operantis tollat omnem prorsus bonitatem, ita ut nec secundum quid dici possit bonus? secundò, an successivè possit transire idem actus de bono in malum? Tertiò, an possit idem actus duas species bonitatis habere simul? quod dupliciter contingere potest, vel per extrinsecam ordinationem, & imperium, quatenus ordinatur actus honestus ex objecto proximo ad alium simul finem honestum remotum, patet v. g. in eo, qui vult jejunare ad satisfaciendum pro peccatis, jejunium bonum est, ex motivo proximo, vel etiam possit esse bonum ex motivo remoto, satis-

factionis praepcepti: in hoc sensu negatur à *Patre Vasquez*: vel potest habere duas species bonitatis per intrinsecam habitudinem actus ad honestatem finis remoti; quatenus voluntas eodem actu, quo primò intendit duo motiva virtutum, & movetur propter illa contrahenda, in quo sensu negatur à *Suarez*.

Dico 1. Quando objectum est bonum, & finis 59. malus, aut mala circumstantia, vel e contra, quae Quando ob- do objectum est malum, & finis bonus, talis actus jectum est bonum nullam participat bonitatem, sed totus est malus, num, & finis ita *S. Thomas* cum suis asseclis contra *Lorcam*, malus, aut *Granadum*, *Cajetanum*. Quanquam respectu mala circum- circumstantiae venialiter malae, si objectum sim- stantia, talis pliciter est bonum, probabiliter docebo in tra. de actus totus merito opposita opinionem esse aequè probabilem. est malus, &

Probatur prima pars conclusionis, cum quis e contra.

vult eleemosynam ob inanem gloriam, objectum illius actus, ut est volitum, specificat actum non esse bonum, sed malum; ergo nulla omnino bonitas potest illi provenire ex objecto, ex se bono, & ex circumstantia malo; Antecedens probatur; in tali casu eleemosyna non terminat actum secundum se, & absolute, sed ut medium conducens ad malum finem, videlicet inanem gloriam; sed ut tale medium est, non est objectum bonum, sed malum; cum sit instrumentum mali, & materiae, in qua malum intenditur sub specie boni, & apparentis misericordiae; & non refert, licet quantum ad sublevationem alienae miseriae, sortiatur effectum illius; ergo illud objectum est malum, Hinc docet *S. Thomas* omnem circumstantiam malam advenientem actui ex objecto secundum se bono, transire in rationem objecti; sicque destruit illius bonitatem, & constituit se ipsam pro objecto specificante. Consentiant huic doctrinae Patres, inter quos *Beda lib. 4. in Lucam cap. 52.* ubi nomine fermenti, totam farinae massam corrumpentis, & si modicum sit hypocrisis, sive simulationem, & appetitum inanis gloriae significare, intelligit. Alij verò communiter supra illud *Matth. 6. si oculus tuus nequam est, & totum corpus tenebrosus erit*; tandem *Philosophus 2. Ethic.* docet:

Omnis circumstantia mala, quae advenit actui ex objecto bono, non transit in rationem objecti.

cet Gratianus in decreto 22. c. 2. hinc emanavit illud commune effatum: *non sunt facienda mala, ut eveniat bona*. Ratio est; quia intentio ipsa, licet de bono secundum se, tamen eo ipso, quod sit causa pravæ actionis, vitiatur.

65. *Intentio boni finis minuit malitiam electionis prava.* Quæres 4. An intentio boni finis saltè minuat malitiam electionis pravæ. Respondeo affirmative: Ratio est; quia qui v. g. furatur ad dandam eleemosynam, habet voluntatem minus deordinatam, & minus affectam ad peccatum; neque enim habet pro motivo furtum, ut est malum; sed, ut apparenter inducens speciem honesti: unde etiam est minus volitum; cum non sit propter se volitum; sed propter aliud, ad quod affectus ultimò tendit. Tum, quia sicut circumstantia aggravat, ita potest alleviare, v. g. est excusabilius peccatum mendacij ad tuendam vitam proximi, vel vitandum magnum malum, quàm ex sola voluptate mentiendi, aut ex vana gloria; supra quod ait *Augustinus*, *pejorem esse, qui concupiscendo, quàm miserando furatur.*

66. *Bona intentio semper vitiatur, si per se connectatur cum prava electione, non vero si per accidens.* Quæres 5. An semper bona intentio vitiatur ex prava electione. Respondeo: si per se connectatur cum prava electione, vitiari: secus si per accidens, & ex malitia elicientis. Hic sermo est de intentione non in specie, & considerata ex objecto; sed in individuo, ut hic, & nunc exercita. Probatur prima pars: intentio per se connexa cum prava electione ipsam virtualiter continet, tanquam effectum, & specificatur per

ordinem ad ipsum ex intentione: siquidem moveretur operans ad media eligenda, sic influit in electionem pravam; sed quod influit in ejusmodi electionem, peccatum est; ergo illa intentio connexa per se cum prava electione mala est, ac vitiatur, non formaliter quidem in se ipsa, sed virtualiter in illa: sicut cum infertur ex bona electione conclusio falsa, sine dubio principium illud falsum erit; ita in proposito discurrendum, v. g. si quis fornicari vellet propter sanitatem ad expellendum præcisè semen corruptum, certum est talem intentionem fornicationis præcisè ob sanitatem procurandam vitiari; quia electio medij ad sanitatem est prava, nempe fornicatio. Ex quo secunda pars etiam patet; nam secus malum medium, & ejus electio non provenit ex vi intentionis; sed aliunde, scilicet ex vi pravitatis, id eligentis: & sic in arguentem redundat, non in principium conclusionis ipsa falsitas; cum defectu rectæ applicationis ex vero falsum deducitur: ita in subjecta materia habetur: In primo casu habentem media non peccare, ex proprijs utique dare eleemosynam; licet intendat postmodum furari, ut iterum illam distribuat: secus, qui non habet, nec potest nisi ex alieno eam dare, efficaciter tamen intendit, talis peccat, quia in primo casu furtum non est connexum per se cum intentione eleemosynæ, in secundo verò connexum est.

CAPUT IX.

De actu exteriori comparato ad internum, quoad bonitatem, & malitiam.

SUMMARIUM.

67. *Actus externi, ut subsunt interiori, sunt boni, vel mali moraliter.*

68. *Actus externus executivus interioris per se non superaddit novam bonitatem, vel malitiam interiori, sed solum secundum quid.*

67. *Actus externi, ut subsunt interiori, sunt boni, vel mali moraliter.* **A**ctum externum, ut subest interiori esse bonum, vel malum, moraliter, certum est inter Catholicos; quia participat libertatem, conformitatem, vel difformitatem rectæ rationis, sicque hi actus non solum externi, verum etiam interni jure merito legibus subsunt, ut patet in Decalogo, qui laudantur in scripturis, si sint boni, & vituperantur mali: his dictis.

68. *Actus externi, ut subsunt interiori, sunt boni, vel mali moraliter.* Quæritur, an actus externus, executivus interioris superaddat novam bonitatem, vel malitiam interiori: affirmativam sententiam tenet *Scotus in 2. dist. 42. quest. 4. Reiffenstuel tr. 1. dist. 2. quest. 4. n. 29.* Opposita sententia est *Vasquez disput. 76. c. 2.* ubi dicit actum exterioriorem executivum interioris per se non addere novam bonitatem, vel malitiam simpliciter, sed solum secundum quid actui interiori; quod sic.

Probatur ex *D. Augustino lib. 1. de liber. arbi-*

trio cap. 2. ubi sic loquitur: si quis habet voluntatem concubandi cum Uxore aliena, & non datur secundum facultatem; coram Deo tam reus est; atque si opere quid complesser. Tum, quia idem convincitur ex Evangelio *Matth. 5. si viderit Mulierem ad concupiscendam eam, jam Mechatus est in corde suo.* Ergo actus exterior non superaddit bonitatem, aut malitiam interiori, cum interior jam sit completus: supra quod exclamat *Bernardus Epist. 77. quid clarius, quod voluntas pro facto reputetur; ubi factum excludit necessitas; ergo &c.* Hoc ipsum legitur *Genesi 22.* ubi Deus efficacè voluntatem Abraham de immolando filio, dedit, dicens: *Qui fecisti rem hanc, & non peperisti filio tuo propter me, devincentur in nomine tuo omnes gentes; Ergo &c.* Probatur ratione; quia actus externus non habet ratione sui ullam malitiam, aut bonitatem moralem formaliter; sed tantum materiale aut objectivam: cum actus exterior non sit liber, & voluntarius absque actu interno, à quo totam, efficaciam accipit moralitatis; ergo &c.

Probatur 2. pars in opere externo bono, potest esse aliqua peculiaris difficultas, vi cuius acquiritur præmium accidentale: & hoc præmiū consistit, in quodam signo exteriori decorosè impresso,

impresso, in cognitionem præteritorum actuum externorum peculiare gaudium excitante, ut patet in Martyribus, qui laureolas gerunt in membris, in quibus passi sunt pro fide, eò ferè modò, quo in aliquo Belli-Duce, qui coronatur vellere

aureo propter hæroica gesta, contra hostem exercita. Patet etiam in damnatis, qui in sensibus torquentur, quibus DEUM offenderant, præter pœnam damni, & post resurrectionem etiam in corpore patientur.

CAPUT X.

De regulis actuum humanorum.

SUMMARIUM.

68. Triplex est actus humanus, videlicet, internus, externus, & mixtus.
 69. Actus purè externi subsunt legi humana.
 70. Actus mixti subsunt defacto præcepto humano.
 71. Ecclesia potest præcipere actus purè internos.
 72. In Ecclesia datur duplex Tribunal: unum directivum, alterum coercitivum.
 73. Homo tenetur se conformare Divina voluntati secundum volitum formale.

68. Triplex est actus humanus, videlicet, internus, externus, & mixtus.

QUæritur; quotuplex est actus humanus? Respondeo esse triplicem, & quidem, alius est actus internus, alius externus, alius mixtus. Actus internus est, qui ab anima rationali in sola mente consumitur, ut est credere, sperare, diligere, intelligere, concupiscere, Odisse, &c. Actus humanus purè externus est, qui liberè à voluntate imperatur, & externè in executionem ponitur, ut v.g. scribere, legere, canere, videre, disputare, &c. Hic tamen quamvis dependenter à voluntate fiat, non tamen illi aliquid abest, quin purè externus denominetur; nam imperium voluntatis est commune omnibus actibus humanis; proinde se habet, per modum generis non differentiae. Actus humanus mixtus coalescit ex actu interno, & externo; scilicet actioni externæ superadditur aliqua actio interna, e.g. Oratio vocalis, & quæ vocalis est, est purè actus humanus externus, quatenus liberè ponatur ab homine: at si quis debito modo orat, prout oratio postulat, quæ exigit, ut sit elevatio mentis ad DEUM, tunc superaddit orationi vocali internam reverentiam DEO debitam, attentionem mentis, & intentionem, quæ sunt partes internæ animæ.

Nunc quæritur; an omnes tres actus humani, mox enumerati præcipi, aut subesse possint legi humanæ sicuti subsunt præcepto Divino; prout patet ex Decalogo: *Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum sicut te ipsum*, qui actus dilectionis sunt purè interni; hoc ipsum deducitur ex præcepto nono & decimo cū dicat: *non concupisces Uxorem proximi tui*, qui est actus internus voluntatis.

69. Quod actus merè externi subsunt legi humanæ, dubium nullum est; nam præcipiuntur tam à potestate Ecclesiastica, quàm sæculari, ut v.g. opera servilia, tam campestria, quàm domestica,

& horum transgressores puniuntur: Sic si regulæ manualia, aut servilia non præstat, prout ipsi à superiore, vel à Regulis jubentur, vel si alijs vestibus utitur, quàm regulæ ipsi præscribunt, mulctatur pœnà à suo superiore: Sic si miles suas non observat stationes, eodem modo à suo Chiliarcha corripitur: sic de cæteris.

De actibus mixtis hodie currit communissima opinio, posse Ecclesiam eos præcipere. Ratio est, quia potest Pontifex præcipere, ut res præcepta non solum, ut ipsa exequatur; verum etiam, ut cum debito modo exequatur; ergo potest præcipere actus mixtos: Probatur antecedens, defacto Pontifex præcipit, ut Communio annua fiat, qui est actus externus, & ut cum debita dispositione fiat, id est, cum interna detestatione peccatorum, si quæ habet, qui est actus merè internus: alias præcepto non satisfaceret, licet eam sumeret. sed indignè; prout expressè colligitur ex propositione 55. ab Innocentio XI. damnata, quæ sic se habet: *Præcepto communionis annuæ satisficit per sacrilegam Domini manducationem*: ergo &c. Tum, quia hoc ipsum confirmatur ex propositione 11. ab eodem Pontifice proscripta, videlicet: *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos*; ergo jubet sua Sanctitas, ut tam actu externo, quàm interno proximum diligamus: Huic opinioni adhæret quoque Maletus, quamvis in exemplis dandis erravit tom. 2. Maleat. 5.

Major est difficultas; an Ecclesia possit præcipere actus purè internos? Ratio difficultatis est quia supra illos Ecclesia non habet dominium, sicque neque potest de illis ferre iudicium, utpotè sibi absolute incognitis, nec potest præmiare, nec punire; eò quod, nec illorum virtus, nec vitium est ei manifestum; consequenter, nec potest illos regere, nec eis præcipere: quatenus absolute sint extra suam sphaeram activitatis: nam, *solus DEUS intuetur cor, & manifestat consilia cordium*; ergo actus internos duntaxat non potest Ecclesia præcipere: *Sporer tr. 1. c. 3. sect. 6. Lessius lib. 2. c. 37. dub. 11. S. Thomas 1.2. quest. 91. art. 4. Suarez lib. 4. de legibus c. 12. nu. 1. Valentia disp. 7. quest. 3. punct. 2. Paludanus in 4. dist. 75. quest. 12. num. 6.* Adhas, & similes rationes responderetur; verum esse, quod actus purè interni, quousque manent interni, Ecclesia non possit de illis iudicare; tale tamen iudicium relinquit DEO, ut ille præmiat, & puniat. His positis.

Dico:

sunt legi humana.

70.

Actus mixti subsunt defacto præcepto humano.

71. Dico: potest Ecclesia præcipere actus purè internos. Ratio est, quia Papa, utpote Vicarius Christi in terris, eandem potestatem habet in terra, quam Christus habuit, ut homo; sed Christus, ut homo habuit potestatem ad actus internos quod nemo dubitat; quia fuit supremus Rector & Pastor generis humani, venerat enim *omnes homines salvos facere*; quibus præcepit colere virtutes, & vitia fugere, quorum aliqui sunt actus purè interni, prout constat ex Evangelio: *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*; ergo etiam Papa habet potestatem præcipiendi actus purè internos; Major patet; quia Papæ data est potestas ligandi, & solvendi: ergo data est ei facultas etiam ad actus purè internos. Tum, quia, cui licet id, quod est plus, licet utique id, quod est minus; igitur, cum Papa habeat potestatem supra actus mixtos, prout supra probavi, habebit etiam supra actus purè internos, Tum, quia fides est actus purè internus; sed Ecclesia successu temporis multa nobis proponit, ut credamus; ergo præcipit actus purè internos. Legatur *Adrianus quodlib. 8. art. 1. Responsum verbo absol. sect. 1. num. 28*. De hac conclusione vide plura in tract. de Ecclesia.

72. Quæritur; quod duplex est tribunal in Ecclesia. Respondeo in Ecclesia Dei, duo dari tribunalia, unum est directivum, quo præcipiuntur actus interni, ut v. g. in constitutionibus regularium præcipitur oratio mentalis, humilitas, charitas erga proximum, unde si in his actibus prævaricatur, tunc iudicium, & punitio relinquitur ipsi Deo, eo quod Ecclesiæ sint absolute ignoti. Alterum tribunal est externum, & coercitivum, & in hoc præcipere, judicare, & punire potest Ecclesia: quod potest præcipere ex supra dictis constat, quod possit judicare, & punire. Probatur: quia actus, qui subsunt sensibus humanis possunt judicari, & puniri; sed actus humani sunt tales; ergo &c.

Dices: actus humanus secretus, ab una persona factus, nemine præsentem v. g. si quis die jejunii oclusus in cubiculo comederet carnes: hic

actus est contra præceptum Ecclesiæ, & tamen judicari nequit; quia nemo illum de transgressione præcepti accusare potest; ergo neque puniri, sicque ille comedendo carnes, non peccavit. Respondeo: distingo antecedens, ille hoc modo solus comedens carnes judicari nequit per se nego antecedens; per accidens, concedo antecedens: nam quod talis in occulto transgressus sit præceptum Ecclesiasticum, per hoc non sequitur, quod talis comestio non possit per se patere iudicio; quia talis actus subest sensibus humanis, quamvis per accidens hic, & nunc, adhuc non est manifestus; igitur potest ab Ecclesia puniri.

Quæritur; an semper homo debeat se conformare Divinæ voluntati. Ante responsionem nota, varias esse leges, quibus homo subiectus est, & imprimis est lex æterna, tam præcipiens, quam prohibens: secunda est lex naturalis juxta illud Psal. *signatum est super nos lumen vultus tui Domine*: aliæ sunt leges extrinsecæ positivæ ab Ecclesia positæ, ut supra &c. Omnes tamen respectu actus hominis dicuntur extrinsecæ, quæ se habent directivè ad actum, & ab ipsis actus non desumit suam bonitatem, vel malitiam, sed ab objecto, fine, & circumstantiis, ut subsunt rationi.

Insuper nota, actus humanus, ut sit virtuosus, debet esse conformis legi æternæ DEI, & regulæ rectæ rationis, mediante quâ, innoscitur ipsi lex æterna, quam tenetur sequi, utpote proprium ductum, cui nunquam est licitum contradicere, utpote dictamini suæ propriæ conscientiæ. Nunc

Respondeo 1. Nunquam licet humanæ voluntati difformari divinæ in voluto formali. Ratio est; quia volitum formale respectu Dei est honestum; ergo non licet nobis difformari divinæ voluntati in voluto formali: aliàs displiceremus providentiæ Dei: non quidem tenemur nos conformare explicitè & signatè, sed sufficienter implicitè, & exercitè; quia nullum est præceptum obligans ad explicitam conformationem.

CAPUT XI.

De Conscientia, & divisione ejusdem.

SUMMARIUM.

Conscientia unde derivatur?

74. Conscientia natura, seu definitio exponitur?

75. Conscientia versatur, tam circa legem naturalem, quam circa divinam.

Conscientia versatur tam circa virtutes morales, quam vitia.

Conscientia strictè sumpta versatur tantum circa virtutes naturales: late sumpta se extendit ad omnia præcepta, tam Decalogi, quam alia humana.

76. Conscientia dividitur in rectam, erroneam, dubiam, probabilem, & scrupulosam.

77. Conscientia recta semper obligat ad sequendam.

Conscientia derivatur à præpositione cum, & verbo scientia, quod idem sonat, ac cum scientia, seu cordis scientia; prout notat S. Bernardus lib. de Conscien. cap. 8. hæc enim scientia est illa lex interna animæ indita, seu lumen intellectus, & iudicium quoddam naturale, quo ab iniquis bona facile discernimus, uti ait S. Basilus sicque benè definiri potest hoc modo; videlicet.

Conscientia, seu lex naturalis est iudicium rationis practicum, à Deo nobis infusum; juxta illud Psal. *signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, dictans de bonitate, vel malitia eorum, quæ hic, & nunc agenda, vel cavenda sunt. Hinc

Conscientia unde derivatur.

Conscientia natura, seu definitio exponitur.

Conscientia versatur, tam circa legem naturalem, quam circa divinam.

Conscientia versatur tam circa virtutes morales, quam vitia.

Conscientia strictè sumpta versatur tantum circa virtutes naturales: late sumpta se extendit ad omnia præcepta, tam Decalogi, quam alia humana.

Conscientia dividitur in rectam, erroneam, dubiam, probabilem, & scrupulosam.

Conscientia recta semper obligat ad sequendam.

dum intellectus suam cognitionem alicui principio universali figit, v. g. *bonum est prosequendum, malum fugiendum*, & proponit voluntati v. g. furtum, tanquam malum; tunc voluntas potest ex hoc principio communi suas particulares deducere conclusiones; hoc modo, furtum est malum, ergo fugiendum; ergo non licet neque bovem, neque asinum, neque rem corporalem, neque spirituales furari. Et quare? quia lumen universale rationis dicitur, iuste esse vivendum; sua cuique esse reddenda; prout etiam notat *S. Augustinus lib. 2. de liber. arb. c. 10.*

75. Hic adverte 1. lumen naturale conscientia

Conscientia non solum pertingit, quæ legi naturali subji-
versatur, ta untur, verum etiam, quæ legi æternæ, quæ est
circa legem ipsa ratio Divinæ sapientiæ, secundum quod est
naturalem, directiva omnium actionum, & motionum ad
quam circa suos fines, ut loquitur *S. Thom. quest. 93. art. 1.*
divinam. Unde si DEUS aliquid præcipiat, & tale præ-

ceptum sit cognitum nunquam licet humanæ voluntati difformari Divinæ in voluto formali talis præcepti, quatenus est à DEO volitum; prout superiori capitulo notavi.

Conscientia Averte 2. hujus legis naturalis materia cir-
versatur ta ca quam versatur homo, non solum esse virtutes
circa virtu- morales; verum etiam vitia, hæc quidem fugi-
tes morales, enda, illas amplectendas.
quam vitia. Adverte 3. si conscientia strictè sumitur pro

Conscientia lege naturali duntaxat, non omnes virtutum a-
strictè supra ctus sunt materia ejus, uti sunt illi, qui jure Di-
versatur ta- vino tantum, aut humano sunt præcepti, inter
tum circa quos aliqui sunt etiam supernaturales, qui exce-
virtutes na- dunt virtutem naturalem. Quod si lex adequa-
turales: late re, & secundum principia universalissima sumat-
tur, se extendit etiam ad omnia præcepta Deca-

logi, quæ de lege naturali esse censetur: lega-
tur *S. Thomas quest. 94. art. 5. & quest. 100. tendit ad*
art. 8. ad 3. Lohner fol. 342. *omnia præ-*

Conscientia communiter dividitur in quinque; *cepta, tam*
membra; videlicet in rectam, erroneam, du- *Decalogi,*
biam: probabilem, & scrupulosam, de quibus *quàm alia*
plura distinctius videbis in *tr. de conscientia; humana.*

Conscientia recta illa est, quando iudicium præ- *76.*
dictum intellectus verum est, & conforme rectæ *Conscientia*
rationi sine omni formidine in oppositum. Con- *dividitur in*
scientia erronea est, quando iudicium est fal- *rectam, erro-*
sum, & dictum bonum esse autumat, quod re ip- *neam dubiã,*
sa malum est; vel malum esse, quod re ipsa bo- *probabilem,*
num est, Conscientia dubia est, quando iudici- *& scrupulo-*
um intra utramque partem contradictionis flu- *sam.*

ctuat, & neutri parti determinatè assentit. Con-
scientia probabilis est, quando pro una, vel alia
parte dantur rationes probabiles, vi quarum mo-
vetur ad assentiendum, uni vel alteri parti cum
formidine oppositæ partis. Conscientia scrupu-
losa est, quatenus ex frivola, & inani ratione
suspiciatur de re apprehensa, ac timet aliquod
malum, & peccatum, ubi revera non est, his
positis.

77.

Quæritur; quæ sit obligatio sequendi con-
scientiam, & Respondeo conscientiam rectam
aliquid præcipientem, vel prohibentem, ita ob-
ligare ad sequendam, ut ille qui oppositum fa-
cit, in operando delinquat. Ratio est; quia con-
scientia, seu iudicium intellectus à Deo infusum
est regula proxima, illuminans voluntatem de
honestate actus, ac dirigens ad operandum; er-
go si voluntas ei contrafacit, & ab ipsa deviat,
peccat contra suum primum lumen legis natu-
ralis. *S. Thomas 1. 2. quest. 17. art. 3. & 9.*

Conscientia
recta semper
obligat ad se-
quendam

CAPUT XII.

De obligatione conscientia erroneæ.

SUMMARIUM.

78. Duplex est conscientia erronea, vincibilis, & invincibilis.

Conscientia erronea, tam vincibilis, quàm invincibilis exponitur.

79. Conscientia erronea, ex ignorantia invincibili procedens, obligat.

Casus intrinsecè mali excusantur à peccato per conscientiam erroneam invincibilem.

Quando habetur conscientia erronea ex ignorantia vincibili.

80. Conscientia erronea vincibilis non obligat ad se sequendam.

81. An, si quis ex conscientia erronea solum apprehenderet malum in genere, & id committeret, probabiliter peccaret venialiter duntaxat, quanquam opposita opinio sit etiam probabilis?

78.

Quæritur quomodo obligat consci-
entia erronea? Ante decisionem *Duplex est*
conclusionis nota, duplicem esse *conscientia*
conclusionem, una quæ *erronea, vin-*
conscientiam erroneam, una quæ *cibilis, & in-*
procedit ex ignorantia invincibili; *vincibilis.*

alia, quæ procedit ex ignorantia vincibili. *Conscientia*

Ignorantia invincibilis dicitur, quando etiam *erronea, tam*
post adhibitam sufficientem diligentiam depel- *vincibilis,*
li non potest; vel quando ita res apprehensa *quàm invin-*
videretur esse alicui bona, ut absolute nullum du- *cibilis expo-*
bium ipsi in mentem venit de ipsius malitia, *nitur.*

quanquam in se mala est, & e contra. Ignoran-
tia vincibilis est, quando adhibitam morali dili-
gentiam, sive ante, sive post dubitationem rei ap-
prehensæ de honestate, vel malitia, vinci po-
tuit, & debuit: his positis.

Dico 1. Conscientia erronea ex ignorantia *79.*
invincibili procedens, obligat ad sequendum, ut *Conscientia*
patet ex *Apostolo ad Rom. 18. omne quod non est erronea, ex*
ex fide (id est omne, quod non est juxta consci- *ignorantia*
entiam

invincibiliter
procedens,
obligat.

entiam) peccatum est: ergo &c. Tum; quia ob-
jectum voluntatis humanæ, est bonum, vel ma-
lum morale; ergo si voluntati repræsentetur ab
intellectu aliquod objectum, ut bonum, licet in
se malum sit, tenetur illi adhærere, ut bono; a-
liàs contra faciendo, peccaret; quia immédia-
tè repugnaret primæ regulæ morum, id est con-
scientiæ: plures aliàs rationes vide verb. con-
scientiæ. *S. Thomas 1. 2. quest. 18. art. 5. Busen-
baum. lib. 1. tract. 1. cap. 1. Lohner de princip.
moral. art. 2. sect. 1. & communiter Theologi.*

Casus intrin-
secæ mali ex
cusantur à
peccato per
conscientiam
erroneam in-
vincibilem.

Ex hoc fundamento innumeri solvuntur ca-
sus: primò, *Jacob Patriarcha* excusatur à pec-
cato, qui bonâ fide cognoverat *Liam*, putans ef-
se invincibiliter suam Uxorem *Rachælem* &c.
Secundò; si quis invincibiliter existimaret,
posse licitè pejerare, ad liberandum ex aliquo
periculo proximum suum; tunc tenetur peje-
rare, aliàs contra conscientiam, & charitatem
proximi faceret. Tertiò, si quis putaret, lici-
tum esse occidere, ad salvandum amicum, &
& non occideret, paccaret: & sic de alijs. *Bona-
cina disp. 2. de peccat. quest. 4. punct. 6. num. 8.*

Quando ha-
betur consci-
entia erronea
ex ignoran-
tia invincibi-
li.

Conscientia erronea ex ignorantia vincibili
habetur, quando saltè aliquāliter advertitur
error, & non adhibetur diligentia, ad veritatem
rei inquirendā, ad errorem deponendum, nam,
qui agunt omnia cum Consilio, reguntur sapientiā,
proverb. 13. sed, qui advertunt errorem, & non
illum procurant, deponere, non agunt cum con-
silio: sicque non reguntur sapientiā: ex quo.

30.

Conscientia
erronea vin-
cibilis non o-
bligat ad se
sequendum.

Dico 2. conscientia erronea vincibilis propo-
nens aliquid faciendum, vel ommittendum, non
obligat, neque positivè neque negativè, ad il-
lam sequendam. Ratio primæ partis est; quia
conscientia erronea vincibilis proponit rem
cum periculo errandi circa illam, sed positivè
amplectendo rem cum periculo errandi circa
ipsum, est peccatum; quia idem est exponere se
periculo errandi, ait *Suarez*, ac re ipsa errare;
ergo &c. Tum, quia qui taliter operatur, agit
contra primam legem naturalem, prout supra;
ergo peccat; eò, quod potuit deponere errorem,
& non ipsum deposuit. Ratio 2. partis est; quia

conscientia erronea non minùs obligat ad pec-
candum positivè, quàm negativè; ergo &c. *S.
Bonaventura in 2. dist. 39. art. 1. quest. 3. S.
Thomas 1. 2. quest. 18. art. 6. & communiter
Theologi.*

Quæritur; an si quis ex conscientia erronea 81.
solum apprehenderet malum in genere; hoc *An si quis ex*
non obstante adhuc tale objectum prosequere- *conscientiaer*
retur, e. g. si quis ignoranter putaret die festi- *ronea solum*
vo esse malum scribere, studere, &c. an talis stu- *apprehende-*
dendo, vel scribendo peccaret lethaliter, vel ve- *ret malum in*
nialiter? Circa hoc quæsitum duplex est opinio. *genere, & id*

Prima sententia docet, talem peccare venia- *committeret,*
liter duntaxat. Ratio est; quia qui vult malum *probabiliter*
tantum in communi, non intendit graviter of- *peccaret ve-*
fendere: neque DEUM; neque proximum: *nialiter dun-*
ergo &c. Tum; quia qui apprehendit malum *taxat, quan-*
in genere, non apprehendit malum grave; er- *quam opposi-*
go cum natura semper inclinet ad minus ma- *ta opinio sit e-*
lum, talis solum peccat venialiter. Tum, quia *tiam proba-*
tale est peccatum, quale apprehenditur; sed non *bilis?*
apprehenditur, ut mortale; ergo non erit mor-
tale, ita *Navarrus in summa num. 9. Valentia*
1. 2. dist. 9. quest. 14. Salas tract. 3. disp. 4. sect.
3. num. 36. & alij.

Contrariam opinionem tenet *Bonacina disp.*
2. de peccatis. quest. 4. punct. 6. n. 12. Vasquez.
1. 2. disp. 59. c. 3. Sanchez in summa lib. 1. c. 11.
n. 6. Ratio est; quia qui existimat malum in
genere, & id facit, jam exponit se periculo gra-
vis mali; ergo &c. Tum, quia qui operatur cum
malo apprehenso in genere, illud malum ita vult,
ut etsi esset lethale, adhuc id committeret; ergo
&c. Utraque hæc opinio est probabilis, prima
maximè favet simplicibus, quam referam alibi.

De Conscientia erronea vide plura verb.
Conscientia, & in tract. de ignorantia, ubi plu-
res casus reperies.

De Conscientia dubia si plura scire velles, re-
spice tr. de dubio.

De Conscientia probabili recurre ad tr. de
probabilitate, ubi multa fundamenta intueberis

De Conscientia scrupulosa tibi satisfiet in tr.
de scrupulis.

TRACTATUS V. DE ADORATIONE.

Propositio 25. ab Alexandro VIII anathematizata, sequens est.
DEI Patris simulachrum nefas est Christiano in templo collocare.

C A P U T Unicum.

Quid & quot duplex est adoratio. S U M M A R I U M.

1. Definitio Adorationis.

2. Adoratio triplex est: videlicet, Dulia, Hyper-
dulia: Latria.

3. Objectum adorationis, aliud est materiale,

aliud formale, & quid utrumque sit? expo-
nitur.

4. DEUS debet adorari adoratione Latria respe-
ctu omnium suarum formalitatum.

F

DEO

DEO debetur summa adoratio; tam reverentia
quàm servitutis.

5. *Humanitas Christi, prout consideratur cum suis donis, non ut unita Verbo Divino, est adoranda adoratione Hyperdulie.*

*Si verò Humanitas Christi consideretur, ut natura
Divina personaliter in Christo unita, tunc a-
doranda est adoratione Latriæ.*

Per Imaginem materiale non potest repræsentari res spiritualis propriè, sed solum methaphoricè.

6. *Imagines sunt licitæ.*

7. Imagines sunt colenda tam internè, quàm ex-
ternè.

8. Sub quaratione imagines sunt adorande, & sub
qua non, exponitur.

Proposit. 25. ab Alexandro VIII. damnata no-
tatur.

*Collocatio Imaginis in templo per se considerata,
est indifferens.*

9. Non est peccatum DEI Patris Simulacrum
Christiano in templo collocare.

10. *Imagines Sanctorum eadem adoratione adoranda sunt, quàm ipsi Sancti.*

11. *Inter adorationem Christi, & ejus Imaginem
differentia est, quòd hac sit adoratio respectiva,
illa absoluta.*

12. Solvuntur imposturae hereticorum contra adorationem Imaginum, & ulterius explicatur modus adorationis.

13. Imago ratione sui præcisè non est adoranda.

14. *Taxatur Calvinus in mendacio.*

I.
Definitio A-
dorationis.

A Doratio est virtus moralis inclinans voluntatem ad exhibendum honorem alicui ob ejus excellentiam; de qua loquitur Damascenus orat. 3. de Imagin.

*Adoratio
triplex est:
videlicet, Du-
lia: Hyper-
dulia: & La-
trie.*

2. Adoratio dividitur in Duliam, Hyperduliam, & Latriam. Adoratio Dulix, est veneratio exhibitæ Creaturæ rationali propter ejus excellentiam; sive per actum externum; sive per internum; exhibetur per actum externum, dum reverentia communis alicui creaturæ rationali ob ejusdem excellentiã, & eminentiam imperitur. Adoratio Hyperdulix est servitus quædam reverentialis, exhibitæ creaturæ rationali ob ejus eminentiam, & singularissimam excellentiam, qualis est reverentia, quæ exhibetur B. Virgini, utpote Matri Dei, quæ excedit in perfectione omnes puras humanas creaturas: ita *Gabriel in concl. lect. 50. penes Cordubam lib. 1. qu. 5. dub. 1.* Adoratio Latriæ est, quæ respicit semper excellentiam increatam, quatenus exhibetur honor, & obsequium Deo, ut oportet.

3. Quæritur; quod est objectum adorationis?

Objectum a- Respondeo duplex esse objectum adorationis,
dorationis, a- quorum unum est materiale; formale alterum:
liud est ma- Objectum materiale est ipsa res, quæ per se, sive
teriale, aliud per accidens magis, aut minus principaliter ado-
formale, & ratur. Objectum formale est ipsa ratio excel-
quid utrum- lens, vi cuius aliquis movetur ad adorandum, ut
que sit? expo- v. g. est sapientia, bonitas; vel si adoratur De-
nitur. us, quia est Creator, benefactor &c. Hic nota

quod tota species ad^o rationis sumatur à ratio-
ne formali, non materiali: sic adoratio Latriæ
sumitur à ratione supremæ excellentiæ. Hyper-
dulix à ratione aliqua singularis excellentiæ.
Dulix defumitur ab excellentia creata.

Deus debet adorari adoratione Patriæ abso- 4.
lutè, & per se respectu omnium suarum formali- *DEUS debet*
tatum: videlicet ob infinitam bonitatem, sapi- *adorari ado-*
entiam omnipotentiam &c. quia si homini sapi- *ratione La-*
enti, bono, ob excellentiam sapientiæ, & bonita- *tria respectu*
tis debeat adoratio, ergo sinè comparatione *omnium sua-*
debetur maxima adoratio Deo, vi infinitæ suæ *rum forma-*
bonitatis, sapientiæ &c. ergo. Debetur ei etiam *litatum.*
adoratio Patriæ, ut Creatori, Conservatori, Gu-
bernatori. Quia si Filius Parentes, Servus Do-
minum adorare obligatur ratione Domini, iste:
& principij naturalis excellentiæ, ille; ergo à
fortiori homo tenetur adorare Deum Creato-
rem, Governatorem, cujus Dominium, guber-
natio infinitè excedit dōminia hominum.

Hinc summa adoratio honoris, & reverentia debetur Deo; quia ipse solus est summum bonum: ideo dicitur in scriptura: *Dominum adoratio, tam Deum tuum adorabis, Luc. c. 4.* Debetur ipsi reverentia, etiam adoratio servitutis, & obedientiae, quatenus est supremus Dominus, & nobis bonus, Creator, & Redemptor, Glorificator &c. prout loquitur Evangel. *illi soli servies*, quia ille supremus Dominus, & Deus est.

Humanitas Christi, in se considerata cum suis
donis, non unita verbo Divino, est adoranda a-
doratione Hyperdulæ. Ratio est; quia est Cre-
atura perfectissima, omnes excellentias post
Deum excedens; ergo &c. Si humanitas Christi
consideretur, ut naturæ Divinæ personaliter in
Christo unita, tunc adoranda est adoratione La-
triæ; Ratio est hujus adorationis ipsa persona
Divina in utraque natura subsistens, & conveni-
entiùs est, non distinguere humanitatem à Ver-
bo in adoratione, ne detur ansa sectarijs, ad di-
cendum Christum esse puram Creaturam de
quo Ecclesia admonet in sexta synodo generali,
ne in exteriori adoratione humanitatem Christi
à Verbo dividamus: sic in sumptione Euchari-
stiæ, dum dicitur: Domine non sum dignus, non
deberet aliter adorari. At si quis mente dun-
taxat, seu interiùs adoraret humanitatem Christi
adoratione Hyperdulæ, Ecclesia non reprobatur
solum enim interdicit hujusmodi externam ad-
orationem. Cajetanus 3. part. quest. 25. art. 3.

Ad sensum investigandum propositionis da-
mnatæ; sciendum est, quidnam importet ratio
Imaginis, quæ est *figura representans rem ima-*
ginatam, sive per picturam, sive per statuam. Res
figurata alia est materialis corporea; alia spiri-
tualis incorporea; quæ verè realiter. & propriè
per imaginem materialem repræsentari nequit,
sed solùm methaphoricè. Ratio est; quia res
purè spiritualis non potest attingi sensibus, con-
sequenter, nec statuâ repræsentari, nec colore
delineari.

Hic non vertitur in dubium, quod imagines
licitæ sint, quæ nos admonent ad reflectendum
suprà

Per Imaginē
materiale
non potest re-
presentari res
spiritualis
proprie, sed
solum metha-
phoricè.

Imagines
sunt colendæ
tam internæ,
quàm exter-
næ.

Sub qua ra-
tione Imagi-
nes sunt ado-
rande, & sub
qua non nota-
tur.

† Proposit.
25. ab Alex-
andro VIII.
damnata no-
tatur.

Collocatio I-
maginis in
templo per se
considerata
est indiffe-
rens.

F 2.

Eodem

est, quod hæc Eodem modo discurrendum est de adoratione
fit adoratio simulachri Dei Patris, ac aliorum Sanctorum.

respectiva, il- Hinc solvuntur imposturæ hæreticorum di-
la absoluta. centes, quod Catholici Imagines, statuas ligneas,

12. marmoreas honorent, vi cuius existimant, eos

Solvuntur esse cultores idolorum, adorantes opera manu-
impostura hæ- um hominum; quod nefas est, & absit à Papistis
reticorū con- hoc scelus; preces quidem illi fundunt ad sta-
tra adoratio- tuas marmoreas pictasque Imagines; ergo illas
nem Imagi- adorant? mentiris scelestæ Calvine, & Luthere.
num, & ulte- Tu, qui ad Aras thus adoles, & ad columnas
rius explica- templi, & pileos orationes fundis, responde mi-
tur modus a- hi, an ad Aras, & columnas & pileos tuam diri-
dorationis. gas orationē? & ego hoc Catholicos non facere,

dico; sed honorant Sanctos per statuas, & Im-
 agines repræsentatos; utuntur enim illis ad faci-
 lius sensibus Sanctos, & dignas illorum actiones
 percipiendas: nam per Imagines memoria ho-
 minum adjuvatur, & species facilius excitantur,
 mediantibus quibus Catholici ad Sanctos co-
 lendos adjuvantur; sicque nō Imagines, ut præ-
 cisè important colorationem, sed imagines ho-
 norant, quatenus sunt repræsentativæ huius,
 vel alterius Sancti Deo chari. Quid si te inter-
 rogarem ô Calvine, cur honores librum, in quo
 Sacra Scriptura expressa est? Nonne responde-
 res mihi ô Sectarie, ego non honoro chartam,
 ut charta est; sed honoro chartam, quatenus in
 ea Verbum Dei continetur: Catholici verò ho-
 norantes Imagines Sanctorum, non sistunt in
 puro colorato, sed tota illorum intentio vene-
 rationis ordinatur ad Dei gloriam, cuius gratia
 Sanctos in Imaginibus, tanquam amicos suæ Di-
 vine Majestati charos venerantur. Sic, dum Fi-
 lius videt simulachrum Patris, vel proprii Regis
 benevoli, honorat simulachrum, non quatenus
 sunt puri colores materiales, artificiosè dispo-
 siti, sed quatenus repræsentant personam Patris,
 & Regis benevoli, in quo talis honor filij totus
 redundat in honorem Patris, & Regis, & non
 in honorem colorum; ergo à pari de Imaginibus
 Sanctorum philosophare: hæc est doctrina Pa-
 pistica, quid modo objicies ô Luthere? suntne
 Catholici Idololatræ? absit, qui in Imaginibus
 Sanctorum honorant Sanctos, dicit enim vul-
 gare adagiū: *non istum, sed per istum adora Chri-*
stum: id est non lignum, per quod repræsentatur
 Christus, sed per lignum adora Christum;
 sicque totus honor, qui exhibetur Imaginibus,
 refertur ad prototypum, quod repræsentatur:
 uti etiam olim de Arca Testamenti dicebatur *Ps.*
98. adore scabellum pedum ejus, quia Sanctum
est; & *Exod. c. 25.* jussit Deus Moyse supra Ar-
 cam fœderis collocare duos Cherubim aureos,
 quibus simul cum Arca honos deferebatur; er-

go licitum est honorem Imaginibus exhibere,
 qui jam ab initio nascentis Ecclesiæ exhibitus
 fuerat, teste Methodio oratio. 2. de Resurrectio-
 ne; Metafrastes in vita S. Lucæ Evangelistæ,
 qui depinxit Imagines Virginis Venerationi ex-
 positas; Sanctus Chrysostomus tom. 5. in Litur-
 gia; Sanctus Augustinus lib. 3. de doctrina Chri-
 stiana c. 9. alijque Doctores Catholici.

Dices: nulla Creatura adoranda est; sed 13.

Imago, ut Imago, est pura Creatura; ergo nullā
 adoratione adoranda, nec Patriæ, nec Dulciæ, *Imago ratio-*
 cum sit inferior homine, & distincta ab ipso *ne sui præcisè*
 imaginato; quia si imaginatum ob ejus excel- *non est ado-*
 lentiam mereatur honorem, per hoc non sequi- *randa.*
 tur, quod etiam ipsius Imago.

Respondeo; distinguo antecedens, nulla
 creatura ratione absolutâ sui adoranda est ado-
 ratione Patriæ; concedo antecedens. Ratione
 alterius, & analogicè, nego antecedens; sed Im-
 ago, ut Imago, est pura creatura, concedo Mino-
 rem; ergo non est adoranda ratione sui, conce-
 cedo consequentiam, ratione repræsentati, ne-
 go consequentiam; nam Imago, ut Imago in-
 cludit rationem formalem adorationis, quod
 videlicet non ratione sui, sed ratione repræsen-
 tati analogicè adoratur.

Dices adhuc: *Deuter. 5.* Interdicitur si-
 mulachra in templis collocare, videlicet *non fa-*
cies tibi sculptile, neque omnem similitudinem,
qua est in Cælo desuper, & qua in terra deorsum.
 Respondeo: Deus solum prohibuit illis verbis,
 non facies tibi sculptile, id est, non facies tibi
 similitudines Idololatricas, quæ invitant ad
 Idololatriam, adorando per illas Idola, non au-
 tem hoc fit, dum Dei Patris simulachrum in
 templo collocatur.

Urget Calvinus lib. 1. cap. 11. sic narrat: prin- 14.
 cipio, si quid nos movet veteris Ecclesiæ autho- *Taxatur*
 ritas, meminerimus quingentis annis, quibus *Calvinus*
 magis adhuc florebat Religio, & sincerior *de mendatio.*
 doctrina vigeat, Christiana templa fuisse com-
 munitè ab Imaginibus vacua. Respondeo su-
 præ hoc, mentiri Calvinum, & purum est fig-
 mentum illius, prout supra ostendi ex *Concilio*
Genrali Niceno 11. ergo &

Ex supra dictis fundamentis, & responsioni-
 bus patet, quàm perniciofa fuerit propositio *Fel-*
licis Urgelitani, docentis Anno 708. omnes *Ima-*
gines, sive Christi, sive Sanctorum ab Ecclesia esse
tollendas, quem secutus est *Carlostadius Anno*
1520. Balthasar Hiebancier Anno 1534. & alij
 hæretici, *Thalmudistenses,* tam antiqui, quàm
 moderni, jam olim in *Concilio Niceno Anno 325.*
 & Synodo octava *Constantinopolitana* proscri-
 pti, Hæc de adoratione sufficiant.

TRACTATUS VI. DE ADULTERIO.

Propositio 50. ab Innocentio XI. reprobata. ita sonat.
Copula cum conjugata, consentiente Marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.

CAPUT Unicum.

Quid, & quale peccatum sit adulterium.

SUMMARIUM.

1. Definitio adulterij.
2. Copula cum conjugata habita, etiam consentiente marito, est adulterium.
3. Cur unus conjugum machando, etiam consentiente altero, peccet contra iustitiam?
4. Conjux adulterans, non obligatur exprimere in Confessione consensum alterius.
5. Adulterium conjugis est etiam contra religiositatem.
6. Si unus conjugum adulteretur cum alterius thori conjugate, debet in Confessione exponere.
7. Conjux adulterans cum sacra persona, debet in Confessione id exprimere.
8. Adulter, si sciat prolem ex adulterio natam esse suam, tenetur in solidum ad restitutionem simul cum matre damnorum.
9. Si adulterans dubitet, an proles sit sua, probabiliter ad nihil tenetur.
10. Si duo adulteri cognoverint eandem viraginem tempore, quo cum marito habitabat, a quo pariter cognita fuerat, si proles nascatur, censenda est esse ex marito.
- Imo hic casus procedit, etiam si proles nata ex adultera ipsi adultero assimilaretur.
11. Si adulter cognoscit viraginem sterilem, quæ cum marito in amplexu matrimoniali vivit, & interim nascitur proles, non debet adulter credere esse suam.
12. Filius non tenetur credere matri, se esse spurium, si mater tempore conceptus habitavit in thoro cum marito.
13. Si duo machi cognoscerent eandem fœminam, quæ remaneret gravida, & nescitur ex quo, tunc ambo tenentur ad sustentationem prolis.
14. Adultera polita conditionis non tenetur cum jactura suæ vitæ, & honoris, revelare prolem ex se natam, esse spuriam.
15. Cognoscens sponsam de futuro Matrimonio, non committit adulterium.
16. Maritus incipiens copulam cum aliena, & ante seminationem se retrahit, effundendo extrinsecus semen, est reus adulterij.

17. Uxor ob adulterium mariti potest ei negare debitum conjugale.

18. Est licitum filios spurios aliquando exponere.

19. Si xenodochium est dives, probabiliter non tenentur parentes ad compensationem expensarum pro sustentatione filij.

Adulterium est alieni thori violatio, facta per copulam carnalem, quod lædit tam virtutem castitatis, quam Definitio adulterij, prout mox ex sententia 50. ab Innocentio XI. reprobata patet; videlicet: copula cum conjugata consentiente marito non est adulterium. Demonstrabo, &.

† Dico copula cum conjugata habita, etiam consentiente marito est adulterium: quod sic Copula cum ex Apostolo ad Romanos 7. ostendo. Mulier vi-conjugata uente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio habita, etiam viro; ergo &c. Tum, quia vir cum uxore est consentiente una caro, ut patet ex Evangel. Matth. 19. quod marito, est DEUS conjunxit, homo non separet. Insuper: adulterium. erunt duo in carne una; ergo siue maritus consentiat, siue dissentiat in copulam Uxoris cum Mæcho, Uxor cum Marito non est amplius una caro, cum fiat etiam unum corpus cum Mæcho, uti convincitur ex Apostolo Corinth. 6. an nescitis, quoniam, qui adheret Meretrici unum corpus efficitur cum meretrice; ergo per tale crimen violatur thorus alienus cum injuria adulterij. Tum, quia Unitas carnis inter conjuges non dependet à marito, sed ex institutione DEI; ergo Uxor adhærens Mæcho, semper peccat contra legem unitatis, elevata ad rationem Sacramenti; igitur adulteratur. Tum, quia contraria opinio damnatur ab Innocentio XI. videlicet; copula cum conjugata consentiente Marito non est adulterium; adeoque non sufficit in Confessione dicere, se esse fornicatum; ergo &c.

Hinc; si unus conjugum machatur, peccat, 3. & contra castitatem, & contra iustitiam alterius Cur unus conjugis, licet consentiat in ejus copulam; cum conjugum non sit in illius potestate cedere juri suo. Ratio machando, est,

etiam con- est, quia unitas carnis non pendet ab ipsis spon-
sentiente al- sis, nec ipsa inseparabilitas contractûs semel fa-
tero, peccat etia; sicut non est in potestate pupilli, cedere al-
contra justi- teri bona sua; quia vetat lex; igitur &c.

tiam? 4. Ex quo constat, non esse opus, ut conjux ad-
Conjux ad- ulterans explicet in confessione consensum, vel
ulterans non dissensum in copulam alterius, quia semper tale
obligatur ex- peccatum est contra jus alterius Conjugis.

primere in 5. Hinc adulterium conjugis fidelis non so-
Confessione lum continet in se malitiam contra justitiam, ca-
consensum stitatem; verum etiam contra religiositatem,
alterius. & rationem Sacramenti; quatenus Sacramen-
tum exigit unitatem carnis, quæ per adulteri-
um semper dividitur.

6. Proinde: si unus conjugum mæchatur cum
Adulterium alterius thori conjuge, debet explicare in Con-
conjugis est fessione. Ratio est; quia committuntur duæ
etiam contra injustitiæ: una in thoro proprio, altera in thoro
religiosita- alieno. Tum, quia fæmina adulterans gravius
rem. peccat, propter incertitudinem prolis (vi cujus
Si unus con- potest damnum esse veri hæredis) etiam fortè
jugum adul- in utero jam conceptæ ex mæcho; ergo &c.
teretur cum Tum, quia per commixtionem seminum mul-
alterius thori- toties sequitur abortus; ergo &c.

conjuges, de- Ex prædictis rationibus patet, quod si adul-
bet in Confes- teravit conjux cum sacra persona, debet expli-
sione expone- care hanc circumstantiam; quia ultra adulteri-
re. um committitur sacrilegium.

7. In casu, quo adulter scit prolem ex adulterio
Conjux ad- natam esse suam, tenetur cum Matre in solidum
ulterans cum ad restitutionem damnorum, quæ adveniunt
sacra perso- Marito, & hæredibus legitimis ob sustentatio-
na, debet in nem Spuriis; ita passim Doctores in dubio à
Confessione id Diana coordinato citat. 10. 2. tr. 6. res. 235. Lu-
exprimere. go de just. disp. 13. sect. 2. num. 10. Fagundez in
decal. lib. 4. c. 6.

8. In casu, quo quis dubius esset; an proles sit
Adulter si adulterantis, probabiliter ad nihil tenetur; Ra-
scit prolem ex tio est; quia in dubio de restitutione post suffi-
adulterio na- cientem diligentiam adhibitam, & non inventâ
tam esse su- certitudine obligationis, melior est conditio
am, tenetur possidentis, quod non teneatur; vel maximè,
in solidum, ad si tempore adulterij fæmina cognovit etiam su-
restitutio- um maritum, tunc præsumendum est ex Mari-
nem simul to concepisse. Bassens Verb. Adulterium. in sup.
cum matre n. 3. Henriquez. Pasqualigus. in quest. singular.
damnorum. quest. 85. num. 5. D. Antonin. 2. part. cap. 7. &
ex cap. habuisse. Ubi S. Gregorius ait; in rebus

Si adulterans ambiguus absolutum non debet esse judicium. Fa-
dubitat, an gundez. Bonacina &c.

proles sit sua, Eodem modo ex iisdem rationibus convin-
probabiliter citur; si duo adulteri cognovissent eandem fæ-
ad nihil tene- minam maritatam, ex qua nata esset proles, si
tur. suum maritum in illa circumstantia temporis

10. cognoverit, censendum est, esse partum mariti.
Si duo adul- Lessius de just. lib. 2. c. 10. dub. 6. n. 39. Henri-
teri cognove- quez lib. 11. de Matr. c. 21. Gobat in Theol. ju-
rint eandem ridico Moral. c. 28. litt. T. T. sect. 3. n. 48. & Lu-
viraginem, go, Molina. Sed quid dicendum est, si proles ex
tempore, quò matre adultera progenita, assimilatur adultero;
cum marito utrum saltè in hoc casu, adulter credere de-
habitabat, beat, quod filius sit suus? Respondeo: si Mari-
à quo pariter tus adulteræ illis temporibus concubuerit cum

adultera, quibus adulter; tunc persuadere sibi cognita fue-
debet talem filium, vel filiam, qui figuram sui in rat., si proles
lineamentis faciei demonstrat, non esse ex se nascatur,
conceptum, licet adultera juramento firmaret censenda est
contrarium; quia repræsentatio adulteri in pro- esse ex mari-
le nata ex adultera, non est efficax signum, quod 10.

illa proles concepta fuerit ex semine adulteri,
eò, quod experienciâ habeatur, quod Matres, si Imò hic casus
intensè cogitent de aliqua persona, vel aliqua procedit, eti-
figura, tempore, quo cognoscantur à maritis amfi proles
suis, tunc si pro tunc concipiant, talis concep- nata ex ad-
tus assimilabitur illi personæ, quam Mater pro ultera ipsi
tunc in mente habuit, non marito; ergo adulter adultero assi-
milaretur.

jam habet argumentum credendi, quod adulte-
ra in congressu cum Marito suo, supra se ipsum
habuerit reflexionem; & consequenter esse ta-
lem prolem mariti, non suam; nam amor fœmi-
narum erga suos concubenarios est intensissi-
mus quarum anima; prout dicitur, est plus ibi,
ubi amat, quam ubi animat. Tum, quia in omni
dubio prævalet favor possidentis; ergo cum ex
talibus assimilativis lineamentis non convinca-
tur, quod natus, sit proles adulteri; igitur di-
cendum est, quod sit filius Matrimonij, pro cu-
jus possessione stat præsumptio. Azorius part.
3. lib. 5. cap. 6. quest. 4. Vericelli quest. Moral.
tract. 3. quest. 45. num. 7. Menochius de arbitr.
judicium. lib. 2. cas. 89. num. 97. & 102. Alcia-
rus de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 7. Pasqualigus,
Bonacina citat. à Philippino de privileg. ignorant.
cap. 12. privil. 21. num. 369.

Ex supra posito fundamento deducitur; 11.
quod si fœmina per multos annos fuerit sterilis Si adulter co-
ex consortio mariti sui, & postmodum illicò, ac gnoscat vir-
cognita fuerit ab adultero, conceperit, & pepe- ginem viri-
rerit prolem etiam similem amasio, sive in facie, lem, que cum
sive in cæteris membris; per hoc non debet ar- marito in
gumentari, quod proles adulterina sit, sed po- amplexu ma-
tius, quod sit concepta ex legitimo thoro. Ra- trimoniali
tio ultra allatas est; quia mulieres juxta Plinium vivit, & inte-
lib. 7. histor. natur. c. 13. aliqua semel tantum; rim nascitur
aliæ post certum tempus, ut post juventam; aliæ proles, non de-
secundum varios Cœli, & syderum motus, nunc bet adulter
fœcunda, nunc prorsus steriles sunt. Ità etiam credere esse
testatur lib. 7. cap. 6. de histor. animal. Tum, suam.
quia contingere potest, quod ex congressu adul-
teri facta sit appertura marito, ex quo in proxi-
mo amplexu adultera conceperat, Sic sentit e-
tiam Vericelli quest. 45. q. q. Moral. n. 6. Meno-
chius citat. lib. 2. centur. cas. 89. num. 31. sic lo-
quens: Filius legitimus præsumitur, & si ex mu-
liere sit natus, quæ diu fuit sterilis. Paleotus de
Spurijs filijs cap. 25. nu. 5.; igitur Adulter ni-
hil tenetur restituere, ità Lessius de just. lib. 2. c.
10. dub. 6. num. 39. ubi ait: si dubitet illum esse
suum filium, non tenetur ad restitutionem.

In casu, quo Mater aperiret filio, dicendo: 12.
illum esse natum ex adulterio, si constet, quod Filius non te-
tempore conceptionis Mater cohabitaverit cum netur crede-
Marito suo, & liberi fuerint ad congregiendum; re matri se ef-
tunc filius nullatenus tenetur credere Matri se se spurium, si
esse illegitimum. Ratio est; quia nullus debet mater tempo-
à jure suo detrudi, nisi ipsi evidenter probetur re conceptus
con-

habitavit in thoro cum marito. contrarium; sed talis filius est in possessione suae legitimæ nativitatis, & uti talis ab omnibus cognitus; ergo &c. Ratio majoris est; quia semper *melior est conditio possidentis*, prout docet *reg. jur.* Minor etiam patet; quia nullus protestatur contra propriam famam, & honorem, præter solam Matrem, quæ in tali casu etiam si juraret, ipsum esse illegitimum, non facit nisi unum testem, qui in jure non admittitur pro plena probatione. Ità cap. forus de verb. significat. Gloss. in cap. officij de pœnit. & remission. cum omnibus Canonist. qui probabant *ex cap. per tuas de probat.* Tum, quia mulier detegendo suam turpitudinem valde minuit suam fidem ità c. de transact. l. si pignor. Tum, quia filius natus est in figura matrimonij, itaque debet se reputare legitimum ex publica opinione, prout constat ex favore *leg. filium. ff. Fagundez in decal. lib. 4. cap. 5. num. 4. Manochius de arbitr. judic. lib. 1. 1. centur. cas. 89. num. 27. &c.* Hinc talis filius securus est in conscientia, retinendo hæreditatem, succedendo in omnia bona patris, utpote legitimus filius, & posset sine ulla dispensatione ordinari, ac sacros assumere ordines, & alia peragere, quæ decent legitimam prolem. *Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 21. num. 2. Fagundez lib. 4. cap. 5. n. 16. Pasqualigus. &c.*

13. Quid si duo Mæchi eandem fœminam cognoscerent eodem tempore, & illa remaneret imprægnata, quis illorum sit parens ignorare-
eandem fœ- tur? Respondeo, in casu hoc ambos teneri ad su-
minam, qua stendendam prolem; quia ambo concurrerunt
remaneret ad actum generandi prolem, & ambo injuriam
gravida, & fecerunt matrimonio, licet neuter sciat se esse
nescitur ex parentem, sic cum duo eodem tempore explo-
quo, tunc am- dendo sclopetum contra hominem, si illum oc-
bo tenentur cidant, ambo sunt rei homicidij, licet neuter
ad sustentati- sciat quis illorum revera occiderit; ergo &c. Go-
onem prolis. bat citans *Molinam part. 2. de Matr. cap. 64.*

14. Si adultera esset politæ conditionis, non te-
Adultera po- netur cum jactura suæ vitæ, & honoris, revelare
lita conditio- prolem ex se natam, esse spuriam. Ratio est;
nis non tene- quia vita, & fama sunt prætiosiora; utpote Su-
tur cum ja- perioris ordinis omnibus bonis temporalibus,
ctura suæ vi- juxta illud adagium: *Omnia si perdas, famam*
te, & honoris servare memento. Tum, quia *proverb. c. 22. ha-*
revelare pro- betur: *melius est bonum nomen, quam divitia*
lem ex se na- multa; igitur, cum in hoc casu agatur solummo-
tam esse spu- do de temporali sustentatione prolis, & tempo-
riam. ralia famæ postponenda sunt; ergo &c. Nihil-
ominus tamen tenetur procurare, ne hæredes
legitimi aliquod damnum patiantur; v.g. svade-
re spurio, ut Religionē ingrediatur, si est capax,
vel ex bonis paraphernalibus, si ea habeat, com-
pensare damna legitimis; *Clavis Regia, & Bona-*
cina de Matr. citatus à Philippino c. 12. de privil.
ignorant. n. 368. ait: Confessarius magnâ pru-
dentia uti debet, nè ultra modum compellat ad-
ulteram in articulo mortis detegere suum adul-

terium. Ratio est; quia filius non tenetur illi credere. Tum, quia fieri potest, ut convalesce-
ret & occidatur à Marito. Tum, quia raro pro-
dest detectio adulterij, &c. *Fagundez &c.*

Si quis cognoscit Sponsam alterius de futuro 15,
Matrimonio, non committit adulterium. Ra- *Cognoscens*
tio est; quia hic, & nunc non est violatio alieni *sponsam de*
Thori, cum per sponsalia non sint adhuc per futuro ma-
dispositionem DEI duo in carne una. Tum, *trimonio, non*
quia tales adhuc separari possunt; ergo &c. *Le-*
desma, & alij comm. *committit a-*
dulterium.

Quod si maritus inceperit copulam cum alie- 16.
na, & ante seminationem se retraxerit, prodi- *Maritus in-*
gendo extra vas proprium semen, adhuc com- *ciens copu-*
mittit adulterium. Ratio est; quia voluntariè *lam cum ali-*
emittit semen contra jus debitum uxoris suæ. *ena, & ante*
Cassianus à S. Elia. verb. Mollicies 1. num. 18. seminatione

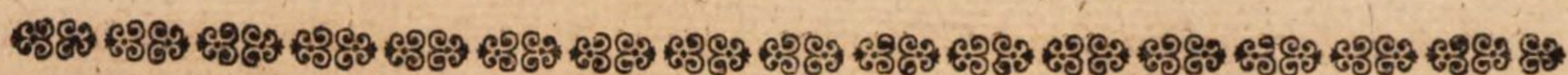
Uxor cognito adulterio mariti, jure Divino se retrahit,
potest ei negare debitum: imò seclusò scanda- *effundendo*
lò, potest propriâ autoritate ab ipso discedere. *extra vas se-*
Ratio est; quia Christus *Matth. 19. affirmat, men, est reus*
licitum esse dimittere uxorem ob fornicationem: adulterij.

Tum, quia *capit. Dixit quæst. 1. habetur. Ubi-* 17.
cunque est fornicatio -- liberè dimittitur Uxor; Uxor ob adul-
Ly liberè indicat sinè alicujus licentia. Tum, terium mari-
quia per divisionem carnis adulter perdidit jus *ti potest ei ne-*
in castum conjugem; ergo &c. ità *Sanchez lib. gare debitum*
10. disp. 12. Hurtado disput. 11. difficult. 6. n. conjugale.
21. Pallao & alij.

Non est illicitum filios spurios aliquando ex- 18.
ponere in loco commodo, ne lædantur, aut mo- *Est licitum*
riantur, ad celandum crimen, & gravem infami- *filios spurios*
am, præmissò baptisinate, si cautè fieri potest, *aliquando*
cum adjuncta Scheda pro testimonio baptisma- *exponere.*
tis, ità *Molina disp. 104. num. 4. quem sequitur*
Layman tom. 3. de Just. tract. 3. part. 3. c. 14.
num. 4. De hoc casu nuper fui consultus, &
annui amico ad vitandam infamiam, & aliud in-
gens malum. Adverte, quod parentes tene-
antur aliquantulum invigilare proli expositæ, si in-
de nulla timeatur infamia, & post septennium
ad minimum, si indiget, præbere ei suam su-
stentationem. ac si exposita non fuisset. Sæpius
tamen ab hoc onere excusantur ob timorem in-
currendi in suspicionem patrati sceleris.

Adverte 2. Si Hospitale, seu Xenodochium 19.
orphanorum, in quo recipiuntur spurij esset di- *Si Xenodochi-*
ves, tunc non videntur teneri parentes ad com- *um est dives*
pensationem expensarum; quia præsumitur *probabiliter*
fundatum pro omnibus expositis, ex motivo *non tenentur*
vitandi alia majora mala, ut suffocationem *li parentes ad*
berorum. Si verè est pauper, tunc tenetur com- *compensatio-*
pensare, si commodè fieri possit, sinè præju- *nem expen-*
dicio sui statûs, & familiæ, *sarum pro su-*

An Maritus possit occidere Uxorem, filias *sistentatione fi-*
in adulterio deprehensas? vide *verb. Homici-*
lij.
dium, ubi uberè de hoc puncto discurrem: su-
prà propositionem 19. ab Alexandro VII. dam-
natam.

TRACTATUS VII. DE AFFINITATE.

CAPUT Unicum.

De natura, & circumstantijs affinitatis.

SUMMARIUM.

1. Definitio affinitatis.
2. Copula licita matrimonialis dirimit matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè. Copula verò illicita solum usque ad secundum gradum inclusivè.
3. Si vir in vase foemina non seminavit, non contrahitur affinitas.
4. Ex congressu Sodomitico non contrahitur affinitas.
Neque ex copula spadonum.
5. Ex congressu cum eunuchis, si careant utroque teste, non contrahitur affinitas.
Secus dicendum est, si eunuchi tantum uno teste careant.
6. An quocunque modo, vel arte, semen viri in vas foemina penetret, contrahatur affinitas.
7. Probabilius est, ex matrimonio rato non oriri affinitatem.
8. Coniux non peccat, reddendo debitum alteri coniugi facto affini per copulam illicitam.
Solvuntur objectionis.
9. Non est licitum contrahere matrimonium cum vinculo affinitatis.
10. Infideles carnaliter commiscuentes se cum fidelibus, & e contra, contrahunt affinitatem.
Ita etiam dicendum est de paganis.
11. Affinitas non parit affinitatem.

I.
Definitio affinitatis.

Affinitas est propinquitas personarum orta ex perfecta copula carnali, si-ve licita, ut matrimoniali, si-ve ex illicita, ut fornicaria: est comm. Theol. & Jurist. Nam per quamcunque copulam perfectam fiunt una caro, per quam Vir fit affinis omnium consanguineorum Uxoris, & e contra, Uxor fit affinis omnium consanguineorum Viri; est communis Theol. & Jurist. Hinc; in quo gradu est quis consanguineus mariti, in eodem gradu est affinis uxoris & vice versa.

2. Copula licita matrimonialis dirimit matrimonium inter Uxorem, & consanguineos mariti, usque ad quartum gradum inclusivè; & e contra, copula illicita fornicaria, & perfecta dirimit solum matrimonium usque ad secundum gradum inclusivè, post Concilium Trident. sess. 24. c. 4. Pius V. Constitutione 14. qua incipit. Sanct. 20. Augusti edita Anno 1566.

Hinc; nulla contrahitur affinitas, si Vir clau-
stra foeminae penetraverit, & in vase non semi-
naverit, licet foemina semen effuderit, & Vir cita solum us-
extra vas polluerit. Ratio est, quia ex tali co-
pula non potuit sequi generatio, & consequen-
ter non sunt facti una caro; ergo &c.

Ex quo sequitur, neque ex congressu Sodo-
mitico, aut ex concubitu foeminae mortuae con-
trahitur affinitas ob praedictam rationem.

Propterea neque ex copula spadonum; quia semen illorum non est verum semen, cum sit ni-
mis aquosum. Bassens verb. Affinis n. 70. Sanchez lib. 7. disp. 64. Bonacina.

Eunuchi si careant utroque teste, & congre-
diantur cum foeminis, nulla ex tali copula insur-
git affinitas: quia cessat in ipsis finis Matrimo-
nij; & sunt impotentes ad generandum, cum non contrahi-
humor illorum emissus non sit verum semen
prolificum, sed est tantummodo aliqua impura
carnis tentigo; ita Sixtus V. in Constitutione sua Neque ex co-
de Eunuchis. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 92. p. 17. Gutierrez Canon. c. 16. in fine. Quod si num.

alterutro teste careant, sunt capaces contrahen-
di affinitatem; quia adhuc ex uno teste proma-
nare potest verum semen, ita praedictus Sixtus cum eunu-
V. motu proprio in Constitutione, qua incipit: chis, si care-
committimus fraternitatis tuae &c.

Hinc: si vir intra vas foeminae seminet, vel
matrix illud extra sparsum ad se attrahat, vel a-
liqua arte si-ve studio, si-ve casu, si-ve vi, si-ve mi-
nisterio Daemonis recipiatur in matrice, etiam Secus dicen-
non violato claustro, & etiam si foemina non se-
minet, contrahitur affinitas per se; Ratio est; nuchi tantum
quia semen hoc modo receptum jam sufficit ad uno teste ca-
generationem prolis; cum juxta communem reant.

sententiam solum semen viri requiratur ad ge-
nerationem, licet foemina non seminaverit, pro-
ut docet Tolletus in additionibus: contrarium modo, vel ar-
tuetur Caramuel, quia hoc modo semen est in-
gressum in uterum per accidens; non adhæsi-
cujus rationem mox dictam non censeo impro-
babilem, ut autem meam genuinam sententi-
am scias, vide quid in tr. de impotentia scripsi.

Hinc probabilius est, ex matrimonio rato non
oriri affinitatem, sed solum impedimentum pu-
blicae honestatis. Ratio est; quia deest in ipsis est, ex matri-
copula generativa, per quam virile semen debet monio rato
recipi in vase foeminae; ergo cum hæc desit, non non oriri af-
fiunt una caro; igitur &c. ita ex c. Frater. San-
chez

chez lib. 7. diff. 66. Dianapart. 3. tr. 5. ref. 16.
1. diff. & part. 4. tr. 2. ref. 43. Cotonius & alij.

Hinc Titius cognoscens suæ uxoris sororem, non dirimit matrimonium; quia vinculum matrimoniale est juris divini, impedimentum affinitatis juris Ecclesiastici tantum. Debitum tamen conjugale exigere non potest sine dispensatione: nec post mortem conjugis aliam ducere, ut dicam *Verb. Incestus*. Hinc

Casus 8. Quæritur; an saltem Berta uxor ipsius, sciens maritum contraxisse affinitatem, possit licite reddere debitum, si maritus id exigeret? Ratio dubitationis est: quia videretur cooperari peccato Titij, cum ipse petendo peccet: ergo uxor cooperando ipsius peccato, peccaret: soluta ipsa objectione inferius: nihilominus.

Conjux non peccat reddendo debitum alteri Resp. Bertam non peccare reddendo debitum Titio marito petenti. Probatur, Berta reddendo debitum Titio, dat operam rei licitæ: tum alteri ergo non peccat: probatur antecedens: Berta reddendo debitum Titio, utitur jure suo per matrimonium acquisito: ergo reddendo debitum, dat operam rei licitæ: quia Berta est innocens à peccato Titij: Tum quia ideo opus conjugale est illicitum ex parte Titij; quia commisit incestum: ergo cum Berta sit libera ab omni incestu, est ei licitum reddere debitum; Tum, quia si Titius esset dubius de valore matrimonij, & peteret à Berta debitum, quæ dubia non est, potest Berta reddere; quia est in pacifica possessione matrimonij ex sua parte: ergo etiam Berta innocens non debet privari jure suo, reddendo, & etiam petendo propter incestum Titij: Tum, quia ex *Cap. transmissæ tua de eo, qui cognovit consanguineam* ubi deciditur, incestuosum cum consanguinea alterius conjugis, non posse petere ac teneri, reddere. Ratio est; quia affinitas post matrimonium contractum, conjugum innocenti officere non debet; sed officeret, si Berta peccaret reddendo, vel petendo: ergo &c. Tum, quia in Titio posset timeri indignatio, incontinentia, rixæ, si Berta non redderet: Tum, quia Berta habet jus in corpus Titij jure divino, & impedimentum affinitatis est de jure humano, sed jus divinum prævalet juri humano; ergo &c.

Probatur 2. quia, si Berta peccaret reddendo, scrupulis innumeris vexaretur; quia nesciret multoties, an potius esset redditio. vel petitio propter Titij voluntatem nutibus intellectam. Tum, quia Berta non amisit Dominium corporis Titij per peccatum ipsius, quod per matrimonium jure divino acquisivit, ergo &c. *Sanch. de Matr. lib. 9. dist. 6. n. 12. Covarruv. 4. Decr. 2. part. c. 7. sect. 3. n. 4. Bonac. de Matr. quest. 4. part. 3. n. 3. Ledesma 2. part. quest. 60. art. 4.*

Ut autem omnem scrupulum demam peccati, suadeo, ut Berta, dum à Titio petitur, habeat intentionem non reddendi, sed utendi debito, cum hoc sit ipsi à jure permissum propter innocentiam suam, vi cuius habet integram possessionem matrimonij. *Sanch. lib. 9. dist. 1. n. 12. in fin.*

Solvuntur objectiones. Objicies 1. qui cooperatur peccato, peccat: sed Berta reddendo debitum Titio, cooperatur

peccato; ergo peccat. Ratio est; quia agens & consentiens pari poenâ puniuntur.

Resp. concedo majorem, nego minorem; quia Berta reddendo debitum Titio utitur jure suo, exercendo actum conjugalem, qui ei licitus est, cum sit innocens à culpa Titij mariti.

Objicies 2. non possum reddere pecuniam alteri, quam amisit ludendo, ut ipsa utatur pro fornicando; ergo neque Berta potest reddere debitum Titio, cujus jus petendi amisit incestuando.

Respondeo, concessio antecedente; nego consequentiam: disparitas est; quia reddere pecuniam alteri pro fornicando, est liberum reddenti; At reddere debitum Titio, est quodammodo coactum Bertæ, ne ipsa utpote innocens privetur jure suo per matrimonium acquisito, & cogatur semper petere debitum contra pudorem naturaliter insitum fœminis, sicque scrupulis angari possit, an sit petitio, vel redditio.

Objicies 3. bonum spirituale præferendum est corporali; sed propter bonum corporale non licet reddere debitum, si reddendo sequeretur grave damnum corporale petenti; ergo neque si sequeretur spirituale.

Respondeo, bonum spirituale sui præferendum est bono corporali, si inde nulla sequatur injuria reddenti, concedo majorem, secus nego majorem. Ratio est: quia Bertæ fieret injuria libertatis ad corpus Titij mariti sui, & amitteret jus innocentiae, si reddendo debitum, peccaret: ergo &c.

Hinc si Titius sciens impedimentum, & contraheret matrimonium in gradibus prohibitis, *Non est licitum contrahere ut consanguinitatis, vel affinitatis, ipso facto excommunicatur, ita constat in Clementina u. re matrimonij nic. de consanguinitate; Bassæus verb. Affinitas. cum vinculo affinitatis.*

Infidelis si cognosceret Bertam Catholicam, *Infideles car-* ut Turca, Hebræus &c. contraheret affinitatem cum consanguineis Bertæ, siue sint fideles *naliter commiscetes se cum fidelibus,* siue infideles. Eodem modo si fidelis cognosceret Cajam Turcam, contraheret affinitatem cum ejusdem consanguineis. Ratio est; quia & *è contra contrahunt affinitatem.* affinitas est nexus naturalis ab ipsa natura promanans, quæ apud omnes gentes est ejusdem rationis, vi commistionis sanguinis: proinde *Ita etiam dicendum est de paganis.*

si talis Turca converteretur ad fidem, non posset contrahere matrimonium cum consanguineis Bertæ usque ad secundum gradum inclusivè. ita patet ex *Trid. sess. 24. de ref. Matr. cap. 4. Sanchez de Matr. 3. lib. 9. dist. 27. n. 14.* Si verò ante conversionem contraxisset matrimonium cum ejusdem consanguinea intra secundum gradum, post ejus conversionem esset validum matrimonium; Ratio est; quia affinitas illa dirimit solum jure Ecclesiastico matrimonium, non jure naturæ; prout colligitur ex *cap. de eo, qui cognovit. consang. uxor. sua & ex Trid. cit. c. 4. vide Pontium de Matr. lib. 7. cap. 33. n. 6. Filliuc. Hurt. de Matrim. disput. 10. diff. 7. num. 30.*

Hinc consanguinei mariti non fiunt affines *Affinitas non* consanguineis uxoris, & vice versâ: Ratio est; *parit affinitatem quia tem.*

quia affinitas non parit affinitatem ; est communis omnium Theol. & Jurist.

Proinde duo fratres possunt ducere duas sorores , & Pater cum Filio possunt ducere unam Matrem , alter filiam : quia v. g. si Pater sit Ti-

tius , ducens Matrem Bertæ , nulla intercedit affinitas inter Filium Titij , & Bertam Filiam uxoris Titij , dummodo aliud non obstat impedimentum : ergo &c.

TRACTATUS VIII. DE AMBITIONE.

CAPUT Unicum.

De peccato & modis ambitionis.

SUMMARIUM.

1. *Definitio ambitionis.*
2. *Ambitio per se est veniale duntaxat , nisi excedat in modo , quia respectu ipsius esset mortale.*
3. *Appetere ambitiosè fucum , vel pulchram vestem , non excedit veniale.*
4. *Appetere vestes , fucum ex fine mortaliter malo , est mortale.*
5. *Non videtur mortale , si fœmina nudo pectore incedit in loco , ubi viget consuetudo.*
6. *Appetere rem indifferentem sine malo fine , non est peccatum.*

primum appetat &c. quod si in hujusmodi simplici appetitu puella tantummodo sistat , est veniale duntaxat. Ratio est ; quia in his casibus non multum deordinat à regula rectæ rationis eò quod finis ipsius non sit mortaliter malus.

Quod si puella appeteret se ornare , & decolorare ex aliquo fine notabiliter malo , ut v. g. ad magis placendum concubinario , ad attrahendum ad se studiosè concupiscentes in ordine ad actum luxuriosum &c. esset peccatum lethale intuitu rationis pessimi finis concupiscentiæ venereæ.

Eodem modo , si fœmina appeteret vestes vanitatis gratiâ , vel iisdem indueretur , ita subtilibus , ut verenda appareant , esset quoque mortale. Ratio est : quia per similem vestitum grave causaret scandalum se aspicientibus ; ergo &c. *Less. lib. 4. c. 4. dub. 14. Fillinc. tr. 30. c. 10. n. 221. Graff. 1. part. lib. 2. c. 77. n. 5. Turr. 2.2. disp. 69. dub. 2. Diana tr. 1. miscel. res. 30. part. 2.*

Quod si fœmina , ubi est consuetudo pectore nudo incederet vanitatis gratia , ad hoc , ut pulchrior videatur , & avulso omni alio fine , videtur posse excusari à mortali. *Bass. verb. imp. num. 17.*

In casu quo quis appeteret rem licitam , & indifferentem , non inordinatè , sed purè simpliciter , nullum omnino esset peccatum , ut v. g. pulchras vestes secundum suum statum , & similia ita *Bassaus verb. ambitio.*

1. *Definitio ambitionis.*

Ambitio est appetitus inordinatus honorum , & dignitatum , ita Div. Th. & communiter Theologi.

2. *Ambitio per se est veniale* verò exorbitat , in modo erit mortale v. g. appetere talem honorem , officium , beneficium , si excedat in ex fine , & medijs mortaliter illicitis , ut modo quare diante simonia , usura , damno gravi proximi , vel cum præponat hujusmodi dignitates bonis æternis , vel DEO &c. Ratio est ; quia ipse finis deturpatur per media illicita ; ergo cum hæc sint lethaliter mala , erit & ipse finis ambitionis :

3. *Hinc si puella appeteret inordinatè fucum* pro decoloranda facie , ut videatur formosa , pulchra ; vestiatur se indumentis splendidis , ac suavel pulchram perbis ; & ad hoc , ut in publico præ cæteris existimetur , vel si locum inter suas æquales excedit veniale.

4. *Appetere vestes , fucum ex fine mortaliter malo , est mortale.*

5. *Non videtur mortale , si fœmina nudo pectore incedit in loco ubi viget consuetudo.*

7. *Appetere rem indifferentem sine malo fine non est peccatum.*

TRACTATUS IX. DE AMPHIBOLOGIA.

Propositio 26. ab Innocentio XI. expulsa hæc est.

Si quis , vel solus , vel coram alijs , sive interrogatus , sive propria sponte , sive recreationis causa , sive quocunque alio fine juret , se non fecisse aliquid , quod revera fecit , intelligens inter se aliquid aliud , quod non fecit , vel aliam viam ab ea , in qua fecit , vel quodvis aliud additum verum , revera non mentitur , nec est perjurus.

Propositio 27. ab Innocentio XI. damnata , sic loquitur.

Causa justa utendi his amphibologijs est , quoties id necessarium , aut utile est ad fa-

ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.

Propositio 28. ab eodem Innocentio XI. censurata. hujus est tenoris.
Qui mediante commendatione, vel munere ad magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu, vel ad intentionem exigentis: quia non tenetur fateri crimen occultum.

CAPUT Unicum

Quid, & an sit licitus usus amphibologiæ. SUMMARIUM.

1. Quid nomine amphibologiæ accipitur?
2. Quid pro restrictione mentali accipitur?
3. Voces humana quater sumi possunt ad hoc, ut aliquid significant.
4. Quid sit loqui more humano? notatur.
5. Non est licitum uti amphibologiâ per restrictionem mentalem.
6. Nulla causa dari potest, excusans à peccato usum amphibologiæ cum restrictione mentali, Inversio contractuum humanorum ex usu restrictionum mentalium causa.
7. Est licitum cum causa uti amphibologiâ reali. Casus à sereniss. Duce Carolo Lotharingia practicus in Casione Turcarum.
8. Dantur casus, in quibus non est licitum Amphibologiis decipere hostem.
9. Ostenditur primus modus licitus utendi amphibologiis.
10. Secundus modus utendi licitè amphibologiis, notatur.
11. Tertius modus utendi licitè amphibologiis signatur.
12. Quartus modus circumscriptus utendi amphibologiis.
13. An reus criminis capitalis de quo semiplena habetur probatio, teneatur judici interroganti aperire veritatem notatur.
14. Quintus modus utendi amphibologiis exponitur.
15. Sextus modus utendi amphibologiis declaratur.
16. Confessarius interrogatus de crimine audito in confessione, quomodo amphibologiâ celare id debeat, notatur.
17. Septimus modus utendi amphibologiâ materiali non est licitus.
18. Cur tres propositiones in frontispicio posite damnantur.

Nomine amphibologiæ hic intelligitur ambiguitas vocis ad sensum plurium objectorum accommodabilis, quæ potest esse sine mendacio.

Nomine restrictionis mentalis eodem modo intelligitur purus conceptus mentis, non manifestus aliis: si Deum excipiam: id est talis conceptus, qui nullo modo concordat cum voce ab ore prolata.

Ad melius percipiendum statum hujus tractatus reflecto ad libros perhyermenias, in quibus traditur de proprietate signorum, tam naturalium, quam ad placitum. Hic præcipue nota proprietates vocum, quæ sunt signa ad placitum, quatenus sunt sonus animalis ore prolatus ad aliquid significandum, quæ voces ad quatuor capita referuntur. Primò ad Instituto-rem, qui instituit, ut voces, quæ ante erant indifferentes, modò aliquid determinati significant, v. g. vox homo instituit, ut significet animal rationale; & sic de cæteris. Secundò referuntur voces ad conceptum internum loquentis: quatenus ille per illas suum sensum indicare intendit. Tertiò referuntur ad personam, cui vult loquens suum conceptum internum manifestare. Quartò referuntur ad rem, quam vult alteri significare.

Adverte adhuc, quod loqui more humano, nihil sit aliud, quam manifestare conceptum internum, voce vel aliis signis sensibilibus. Dixi signis sensibilibus, ad distinctionem Angelorum, qui etiam loquuntur manifestando conceptum internū, sed absq; signis sensibilibus; hinc Quæritur, an licitum sit uti amphibologiâ mentali. Respondeo &

†† Dico contra Prop. 26 & 28. qui abutitur amphibologiâ per restrictionem mentalem, licitum uti mentitur, & si juramento confirmat, est perjurus: id est, qui jurat se aliquid non fecisse, quod per restrictionem revera fecit, intelligendo aliquid aliud intra se, nem mentalem.

Probatur primò; mendacium juxta S. Aug. est falsa significatio vocis cum intentione fallendi; sed qui abutitur Amphibologiâ per restrictionem mentalem, fallit significatione vocis, cum intentione fallendi: ergo mentitur. Major est certa, cum sit ipsa definitio mendacii; Minor probatur, qui qui abutitur amphibologiâ per restrictionem mentalem, aliud voce enuntiat, quam mente intelligit, sed aliud voce enuntiare, quam mente intelligere, est fallere significatione vocis, cum intentione fallendi; ergo mentitur: major est certa: minor etiam patet: quia ad hoc, nè significatio vocis sit falsa, debet concordare cum conceptu mentis, & conceptu mentis non intendat fallere,

debet cohærere cum vocis significatione; quia vox non est instituta ad significandum aliud, quàm id, quod ab institutore ordinatum est: cum verò vox non sit instituta ad significandū illud, quod hic, & nunc mente restringitur, ut ex Proposit. damn. patet, his verbis: Videlicet *Qui jurat, se non fecisse aliquid, quod revera fecit intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit*: ergo mente intendit fallere; consequenter mentitur; & jurando fit perjurus. Tum, quia ad hoc, ut quis loquendo non mentiatur, debet conceptus internus loquentis concordare cum vocibus significativis *conceptus*, cum loqui more humano nihil sit aliud, quàm *manifestare conceptum internum voce, vel alijs signis significativis*: sed in restrictione mentis nullatenus conceptus internus concordat cum vocibus, quia aliud voce profert, quàm mente restringit: ergo quis dubitat, quod verba, seu voces externæ non sint mendacia in abusu talis amphibologiæ? Nam si quis v. g. diceret, se non commisisse adulterium, cum revera id *heri* commiserat, intelligendo per restrictionem mentis, v. g. *hodie* vel nudius tertius non commisisse; vide quomodo verbo manifestè negat, quod opere complevit: ergo locutio vocalis est mendacium: cum homines non loquantur more Angelorum mentaliter, sed per voces, vel signa sensibilia; sicque sufficit, ut in talibus signis reperiatur mendacium: ergo Proposit. 26. ab Innoc. ruit, videlicet: *si quis vel solus, vel coram alijs, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocunque alio sine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab eam qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.*

Hinc constat, quàm perniciosus sit usus restrictionum mentalium, qui tollit omnem certitudinem sermonum, & consequenter sternit viam ad omnem dolum, ac ruinam commercij humani, quæ directè averfatur juri naturali; quatenus dissolvit societatem hominum: proinde nihil est aliud, quàm crudelis sentina fraudum & deceptionum; igitur abhorrenda, & detestanda: hæc est veritas manifesta. *Clavis Regia lib. 5. cap. 4. n. 21. Toletus lib. 4. c. 41. n. 9. Lessius lib. 2. cap. 42. n. 46. Azorius tom. 1. lib. 11. cap. 4. quest. 5. Lopez 1. 1. part. c. 42. Navarrus cap. 12. n. 8. & alij communiter.*

Quæritur, an adveniente aliquo motivo urgente necessitatis, vel damni emergentis, possit quis uti amphibologiâ? pro quo quæsito stat Prop. 27. ab Innoc. XI. damn. nunc R. &

6. Dico contra Prop. 27. ab Innoc. XI. repr. nullam causam sufficere utendi amphibologijs per restrictionem mentalem, licet id necessarium esset aut utile. Ratio est: quia in nullo casu excogitabili licitū est mentiri, sed uti amphibologiâ per restrictionem mentalem, est mentiri, ergo &c. major est clara, quia mendacium est intrinsecè malum, uti probabo in Tr. de mendacio, minor probatur, quia uti amphibologia per restri-

ctionem mentalem est aliud dare ad intelligendum, quàm mente concepit, sed hoc est mentiri, uti liquet ex doctrina Christi D. qui ait *si sermo vester est est, non non, id est*; affirmatio, & negatio procedat ex ore vestro, sicuti est in corde, non enim restringat mens, quod lingua non restringit, sed utraque lingua interior & exterior sibi consonent, nè proximus sermone fallatur. Ità quoque Innoc. III. in cap. *Et si Christ. de Fure Furand.* ergo &c. Alia argumenta ad refellendam hanc conclusionem applica, quæ superius apposui &c.

Obijcies contra ambas superiores conclusiones: Uti amphibologiâ per restrictionem mentalem, nullum committitur mendacium: ergo est licita; probatur antecedens, qui utitur amphibologiâ per restrictionem mentalem, profert verba juxta sui veram & realem significationem, ergo non mentitur: antecedens hoc exemplo declaro, v. g. detur fur, qui furatus est centum *heri*, si interrogatur, an furatus sit centum, & respondet, non sum furatus, intelligendo per restrictionem mentalem, *hodie non sum furatus* &c. quia verum est, quod *hodie* non sit furatus, sed *heri*, ergo non mentitur. R. Nego primum antecedens, ad ejus probationem nego iterum antecedens, ad exemplum relatum, dico: quod ille, qui furatus est *heri centum*, respondendo ad interrogata & intelligendo per restrictionem mentalem, quod *hodie non sit furatus*, talis mentitur, quia verba externa sunt falsa, sicque restrictio mentalis, nullo modo purificat tale mendacium, ità etiam, si quis furatur cum voluntate dandi eleemosynam, talis voluntas dandi eleemosynam, non purificat malitiam furti, ergo nec restrictio mentalis aufert malitiam mendacij, cum non alteret significationem externam verborum in prænotato casu, &c.

Obijcies 2. Verba sunt signa conceptuum mentis, ergo ad hoc ut sint vera, sufficit, ut menti loquentis cor respondeant, licet non cor respondeant menti interrogantis, sicque ad veritatem dicendam sufficit, ut loquens unam partem, conceptus manifestet, alteram mente retineat, ut in exemplo priori patet. R. Concedo antecedens, nego consequentiam. Nam verba debent respondere menti interrogantis, eo modo quò interrogans scire exoptat, uti in conclusione liquet, sed scire exoptat sine omni restrictione mentali, ergo &c.

Instabis, mendacium consistit in intentione negandi veritatem, quam mente concepit, sed utendo restrictione mentali, non negat veritatem, quam concepit, imò verum affirmat, dum ait: se non furatum fuisse *hodie*, ergo &c. R. Transeat major, distingo minorem, utendo restrictione mentali, non negat veritatem exterius secundum verba realiter prolata, nego minorem. Nam falsum est, quod non sit furatus, & hoc sufficit ad mendacium, per quod fallitur proximus, nam conceptus mentis, soli Deo notus est.

Quæritur, an saltem adveniente casu necessita-

fitatis, vel utilitatis, possit quis uti amphibologia sine restrictione mentali nunc Respon-

7. *Est licitum* deo, &

cum causa

uti amphibologia reali.

Dico 3. certum esse, sine causa nunquam licitum esse uti amphibologijs, & ubi intervenit fraus; dolus, vel injuria alterius. Si verò causa adsit pro celando sensu non prohibetur usus amphibologiae realis ex se. Iustae causae utendi amphibologijs sine restrictione mentali esse possunt, quoties sit necessarium aut utile ad salutem corporis, honorem, res familiares conservandas, vel alias virtutes tuendas. 2. Quoties iustitia ita urget, ut sit in stratagematibus iusti belli, in explorationibus, in insidijs inimicorum. 3. Quoties utilitas sui, vel proximi iuste poscit &c. Ita probo: Christus Dominus, nunquam aliquid illicite operatus, aut locutus est, sed locutus est amphibologicè sine restrictione mentali; ergo licitum est loqui amphibologicè sine restrictione mentali, major pars eliquet, minorem probo ex *Ioanne cap. 7.* ubi sic lego; *vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum, & tamen postea ascendit:* Ecce videtur sibi contradicere, quod contrapositum non debet salvari per restrictionem mentalem, alias Christus falleret, quod absit, ergo sine restrictione mentali, prout exponit *S. Augustinus quaest. 78.* ubi sic loquitur *Quid videtur contrarium, quando tunc non ascendit, quando negavit, sed ascendit postea.* Ecce quod Christus per amphibologiam, realem solum ascensum praesentem negavit, non futurum, & sic salvatur omnis contrarietas textus, ergo &c. Tum quia loqui tropicè, metaphoricè, Allegoricè, non est licitum in scriptura, uti v.g. *Gen. cap. 27.* lego de Jacob qui dixerat, se esse primogenitum Esau, sed hoc non posset salvari, nisi cum amphibologia sine restrictione mentis, alias esset mendacium, prout inferius n. 9. demonstrabo, similia exempla prima legenti in scriptura patent, ergo &c.

Casus à Sere-

nissimo Duce

Carolo Lotha-

ringia practi-

catus in casio

ne Turcarum

Hinc milites tute uti possunt amphibologià, praedictà, seu æquivocatione pro occultando, stratagemate hosti, & illi nocendo, debellando, sic feroissimus Dux Carolus Lotharingiae anno 1685. penes Strigonium: ubi circumvallati monte, & pallude castrametati sunt Turcae, ad quos nullus dabatur accessus pro conflictu, videns hoc seren. Belliger, anhelans pugnam finxerat se fugam dare, retrocedentibus in sonitu tubarum, & tympanorum turmis Cæsareis, cognoscens hoc hostis, putans ex timore nostros flectere: illico profiliit ex suo forti nido ad campum apertum in occursum nostrorum; tandem ex aptitudine loci pro dimicando, respexit generosà fronte serenissimus miles, ordinavit aciem contra barbaros, pugnavit intrepidè cum illis, ubi ad 10000. Turcarum cecidere: ecce talis fictio fuit licita, in qua nullum intercessit mendacium, siquidem seren. Heros solum intendebat per talem recessum, Thracem è suo castro evocare ad pugnam ineundam, quod si hostis Ducis intentionem ignoraverat, sibi imputet: itaque quoque lego in *lib. Jud. c. 20. v. 31.* ubi

Filij Israel fugam arte simulantes ad inimicos debellandos: ita practicarunt, ergo &c.

Excipe tamen casus, in quibus hosti comuni data fuisset fides, similiter in contractibus 8 *Dantur ca-* cum hoste, & in eorum circumstantijs initis ad *sus, in quibus* publicum bonum Reipub. in his, non licet uti *non est lici-* amphibologià, ita *Navarus cap. 22. Sanchez. tum amphi-* lib. 3. *moral. cap. 6. num. 19. Diana. tract. 1. mi-* bologiis deci- *scellaneo resol. 25. part. 2.* pere hostem:

Quæritur 2. quibus modis sine mendacio possumus uti amphibologijs?

Respondeo varijs, & primò *S. Augustinus 9. Ostenditur* lib. *contra mendacium cap. 10.* asserit, non esse *primus mo-* mendacium loqui tropicè, ut Metaphoricè, al- *lus licitus u-* legoricè, ex quo excusatur Jacob à mendacio, *tendi amphi-* respondens interrogationi Patris, se esse primo- *bologiis.* genitum suum *Esau*, quod mysteriosè, & Metaphoricè dixerat, aliud ex alio intelligens: tunc à *Patre Isaac* non intellectum; & adverte, quod *Esau* prius vendiderat *Jacob* prætio panis, & lentis edulio primogenituram, sic sine mendacio poterat dicere, *ego sum primogenitus tuus Esau Gen. cap. 27.*

Eodem modo si v.g. Vir pius in convivio aliquo ciborum delicatorum renueret esum, & invitaretur ab amico ad comedendum, potest cum veritate dicere, sibi cibos delictos nocere, intelligens *Ly nocere* Metaphoricè in sensu spirituali, id est nocet perfectioni Spiritus, quamvis non noceat corpori.

Hic approbatur illa Historia cujusdam Religiosi ex ordine *S. Francisci*, qui accepit aliquando à quodam sæculari aliquas aviculas ut ad domum ejusdem portaret, is ad sepulchrum sæcularis, quod pridem sibi construxerat, eas projecerat, rediens sæcularis domum, non inveniens aves, quod indignè ferebat, & postmodum conveniens Religiosum de mendacio, & de dolo eum arguerat; bonus Religiosus illicò duxit sæcularem ad sepulchrum, & injectas aves ei ostendit: ecce hic domus tua inquit: ecce aves tuæ. Hic in hoc casu nullum intervenit mendacium; nam ille Religiosus Metaphoricè, & spiritualiter pro domo sæcularis intellexerat sepulchrum suum. Quod revera domus corporis ejus erit,

Quæritur 3. An detur adhuc alius modus licitus utendi amphibologijs. Respondeo affirmativè: hunc tradit *S. Thomas in 4. dist. 21. q. 10. Secundus* 3. *art. 1. quaestiu. 1. ad 2.* ubi sic loquitur; *modus utendi* si *precipiat sub pena excommunicationis lata licite amphi-* sententia, quod dicat, si aliquid scit de peccato, non *bologiis nota-* debet dicere: quia debet existimare, quod intentio tur- *precipientis sit, si sciat ut homo.* Ita hucusque *S. Doctor*; ex quo.

Si quis Confessarium interrogaret, an talis latro confessus sit homicidium, Sacrilegium, hæresim, vel talis puella fornicationem, incestum deposuerit &c. non mentitur dicendo se talia non audivisse, licet hæc omnia crimina à similibus Confessarius audivisset. Ratio est; quia intentio interrogantis est, ut manifestet ei hæc peccata, si ea sciat ut homo privatus, non ut Judex aut Dei Vicarius, & minister in tribunali poenitentiae existens, ac tale ministerium exercens;

debet cedere legi naturali, quia nimis horridum & durum videtur, ut quis subministret arma iudici, quibus se ipsum vita, &c. privaret; sed sic contingeret, si reus crimen occultum iudici manifestaret, ergo &c. Tum, quia ad hoc; ut lex humana obliget, debet esse accommodata imbecillitati naturæ; sed si obligaret reum ad crimen occultum iudici revelandum, vi cuius sequeretur mors, vel quid simile, non est accommodata naturæ humanæ: ergo &c. nam talis observatio legis est impossibilis moraliter; eo quod obliget, ut quis contra se ipsum testimonium deponat, unde propria sequeretur mors; ergo, si solum semiplena probatio extet de crimine occulto, & aliunde adest spes conservandi vitam, tunc non tenetur reus crimē suum iudici prodere, quia habetur ex *L. nimis grave 7. c. de testibus; neminem teneri contra se exhibere id, per quod sibi negotium fiat*; igitur, neq; tenetur, quis se ipsum revelare, unde ei maximum damnum immineat; sicut leges humanæ non obligant, ut testes deponant contra personas sibi valde conjunctas, uti patet ex *l. 4. ff. de test.* ergo multo minus debent obligare, ut quis de se ipso aliquid deponat, vi cuius sequeretur ei maximum damnum. Hæc sent. est *Card. de Lugo tom. 2. de Just. disp. 40. sect. 1. n. 14. Lessij lib. 2. c. 30. dub. 6.* eandem tuetur *Cardenas supra citatus n. 81.* ubi viginti quatuor DD. pro se citat; ergo iudici interroganti, reus non tenetur respondere cum periculo vitæ: etsi reus nagaverit juramento per verba æquivoca, non peccavit, intelligendo juramentum in alio sensu, diverso à iudice. Eodem modo potest æquivocè respondere, si iudex interroget juridicè: nam nullus tenetur cum periculo vitæ se ipsum prodere, & sui mali esse testis, nisi aliunde plenè convincatur.

14. Quintus modus est licitus uti amphibologiâ, si intervenit aliqua ratio, aut justa causa, tunc potest quis verbis ambiguis, vel æquivocis uti, in uno sensu, quamvis auditores existimant meloqui in alio sensu. Ità *Thomas Sanchez lib. 3. sum. c. 6. n. 1. 13. 14.* Ex quo licitum est assumere verbum est pro comedit, canem marinum pro terrestri, Gallum gallinaceum pro homine Franco, & sic de cæteris. Hoc modo possum illudere Petrum interrogantem an Paulus occidit Gallum dicendo: non occidit Gallum, intelligendo Gallum gallinaceum, licet occidisset Gallū Francum, vel si interrogaret; an Paulus sit domi suæ? respondere possum, non est domi, quamvis esset, intelligendo per *Ly est* non comedit, si verè non comedit; sic si canis terrestris morderet Paulum, interroganti? respondere possem non momordit Paulum intelligendo canem piscem, vel stellam: Ratio est, quia in his locutionibus nulla intervenit restrictio mentalis, sed solum acceptio diversa vocis, quæ utrumq; sensum & loquentis, & interrogantis apta est significare.

15. Sextus modus licet utendi amphibologiâ, cū verba univoca, evadant æquivoca intuitu circumstantiarum, loci, temporis, & ex diverso usu eorum, ut v. g. verbum *scio*, *nescio*, & similia;

nam verbum *scio* sumitur imprimis pro cognitione evidenti; secundo pro cognitione rei, tur. quam homo testatur, quæ est fallibilis. Ita *Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 33. sect. 6. n. 5. S. Augustinus tom. 4. lib. 83. quest. 60.* sumit *Ly scio* pro cognitione manifesta, utili ad respondendum, patet ex dicto Evangelij *Marci 13.* ubi agitur de die Judicij, & adventus Christi hoc modo *de die autem illa, & hora nemo scit, neque Angeli in Cælo, neque filius, nisi Pater*: & tamen certum est, quod Christus omnia sciat, quomodo, ergo concordat omnis scientia Christi; cum Evangelium dicat illam diem, & horam non scire: audi modo *S. Doctorem* asserentem: *quod dictum est, nescire Filium sic dictum est, quia facit nescire omnes, id est, non prodit eis, quod inutiliter scirent.* Item ait, eo namque genere locutionis nescire quisque dicitur, quod occultat, quo dicitur, *falsa, caca, qua occulta est.* Neque enim aliquo genere loquuntur scripturæ, quod in consuetudine humana non invenitur, quia utique hominibus loquuntur: hoc sentit *D. Gregorius lib. 8. Epist. 42. Lugo Cardinalis disp. 23. sect. 4. n. 7.*

Hinc constat, quod multis modis sumatur juxta communem loquelam hominis verbum *scio*; primò pro cognitione evidenti; secundo pro fallibili; tertio pro manifesta; quarto pro cognitione utili ad respondendum.

Verbum quoque *nescio*, è contra sumitur pro defectu cognitionis evidētis, seu pro non manifesta, sed occulta rei cognitione, aut pro non utili scientia ad respondendum: ex his absque omni restrictione mentali formari, & solvi innumeri possunt casus.

Primò, si Confessarius interrogetur, an Titius commiserit homicidium? respondere potest *nescio*, sinè omni mendacio. Ratio est: *interrogatus de crimine audito in confessione quomodo amphibologia celare id debeat notatur.* quia tale peccatum non est manifestabile, ubi non datur scientia utilis ad respondendum. Tum, quia id non scit scientiâ evidenti, sed solum ex fide humana, quæ non est certa, sed fallibilis; ergo &c.

Secundò, si Titius depræhenderet v. g. Dalilam in adulterio, & veniret maritus Dalilæ ad Titium, ac ipsum interrogaret, an Dalila commiserit adulterium? Titius potest respondere: *nescio*, ipsam tale Crimen commisisse propter supra dictas rationes: vel potest dicere non commisit adulterium. Quia in Sacra Scriptura, tunc dicitur aliquid fieri, quod innotescit: sed adulterium Titij non innotescit: ergo &c. ita *S. Thomas in cap. 2. ad Philippen.*

Tertio, Titius audivit à Sempronio Cajum furatum fuisse Thesaurum Florimundo, venit Florimundus ad Titium, & interrogat: an Cajus furatus sit ipsius thesaurum? potest respondere *nescio*. Ratio est: quia juxta notata non habet scientiam evidentem: an Cajus furatus sit quia testimonium est fallibile; & non evidens: Et quia dixi superius, verba univoca vi circumstantiarum, loci, temporis, possunt applicari ad repræsentandum unum pro alio, v. g. sit Titius homicida occultus in domo Caj, & Sempronius in-

interrogat Cajum: an Titius in domo ejus ad-
sit? potest respondere, figendo prius pedem su-
pra terram, vel supra aliquem lapidem, non est
hic, intelligendo in illo spatio terræ, vel lapidis
calcati, quod verum est: nam certum est, quod
non sit in illo lapide, neque in illo spatio terræ:
sicque non mentitur. Si verò adhucurgeret in-
terrogando, an saltē viderit Titium? poterit
respondere; ego ipsum ab aliquo tempore non
vidi, licet ipsum paulò ante vidisset: quia jam
transiit aliquod spatium temporis, quo
ipsum non viderit, licet interrogans per Ly ali-
quo tempore intelligat multos dies, vel hebdo-
madas. Ratio horum est: quia in his circum-
stantijs nulla intervenit restrictio mentalis, pro-
ut in superioribus annotavi; ergo &c.

17. Septimus. Est adhuc alius modus utendi amphibologi-
modus utendi is quem Caramuel in sua Theologia fundamen-
amphibologia tali astruit: ac amphibologiam materiale non
materiali non nominat: quatenus voces, sumuntur nudè sine si-
est licitus. gnificatione alicujus rei: sed purè materialiter,
id est nihil plus important, quam merum sonū;

Ex quo si v.g. quis interrogaret; an Berta sit a-
dultera, quam scit esse talem? tunc posset re-
spondere Bertam non esse adulteram. Ratio ip-

sus Caramuelis est: quia hæ voces non esse ad-
ulteram, nihil aliud indicant, quam purum so-
num materialiter sumptum; eò quod non su-
mantur pro significatione ab institutore illis
posita. Hic modus utendi amphibologiæ mihi
non arridet, proinde ut improbabilem judico.
Ratio est, quia in quolibet sermone possemus
proximum decipere, utendo verbis materialiter
sumptis; ergo saltem virtualiter damnatur.

Ultimò constat, quod solum restrictio men- 18.
talis in illis propositionibus anathematizetur, Cur tres pro-
non realis. Ratio est; quia non potest dari causa positiones in
illam cohonestandi, semper enim vergit contra frontispicio
dictamen rectæ rationis, nec immunes esse allata dam-
possunt à macula mendacij. nentur? no-

Ex prædictis rationibus in toto hoc tractatu tatur.

simul cum exemplis relatis evidenter liquet:
quod omnes illæ tres propositiones in fronti-
spicio positæ, meritò à sua sanctitate Innocent.
XI. damnatæ profiteantur; proinde ut tales u-
bique, & in omni circumstantia possibili existi-
mandæ sint, tanquam perniciosæ conscientijs,
& commertijs humanis.

Plura de hac materia vide verbo Juramen-
tum & mendacium.

TRACTATUS X.

DE ASPECTU.

CAPUT Unicum.

De modo, & circumstantijs Aspectûs.

SUMMARIUM.

1. Definitio Aspectûs.

2. Aspectus totam suam bonitatem & malitiam
moralem desumit ab intentione aspicientis.

3. Aspicere fœminam, per se non est peccatum, sed
est actus indifferens, qui tam bonus; quam
malus esse potest.

Casus, aspectus ex motivo bono.

4. Aspectus fœminarum, unde capitur aliqua ca-
sta delectatio, per se non est illicitus.

5. Aspectus fœmina præcisè ad capiendam dele-
ctationem naturalem non excusatur à veniali.

6. Aspectus curiosus fœmine non excusatur à veniali.

7. Aspectus cruris, pectoris fœmine, imò totius
corporis, si verendorum excipias juxta plures,
non excedit veniale, dummodo solum ob levi-
tatem aspiciantur.

8. Plures volunt, quod aspectus universalis rerum
turpium non excedat veniale, si solum ob dele-
ctationem naturalem instituantur.

9. Aspectus partium secretiorum promiscui sexûs
est lethale.

10. Aspectus pudendorum diversi sexûs potest ex-
cusari à mortali.

11. Aspectus verendorum ejusdem sexûs per se
non sunt mortales.

12. Aspectus copula alterius est lethale.

Potest talis Aspectus excusari, à mortali si solum
per transfennam fiat.

13. Aspectus coitus brutalis potest esse veniale
duntaxat.

14. Aspectus propriorum verendorum ex curiosi-
tate si fiat non est mortale.

15. Conjugati verenda reciprocè aspicientes, per
se non peccant.

Si tamen conjuges, ita se aspicientes, ut in copula
majorem delectationem capiant, peccant ve-
nialiter.

Si conjuges per turpem Aspectum se exponerent pe-
riculo pollutionis, peccant lethaliter, secus
non.

16. Fœmina, si advertant se luxuriosè aspici, te-
nentur titulo charitatis se retrahere & possunt
peccare lethaliter.

17. Puella ex legitima ratione potest prodire ad
publicum, licet turpiter ab alijs concupiscatur,
non peccabit.

18. Potest quis excusari à peccato aspiciendo ve-
renda diversi sexûs, si necessitas urgeat.

19. Aspicere comedias levitatis gratia duntaxat,
non

non est lethale; secus, si inde invitetur ad turpia, & delectationem carnalem.

20. Choreas aspicere, per se non est malum; secus dicendum, si in illis turpes actus exercentur.

21. Est regula generalis, quod aspectus rerum obscenarum, si intentione capiendi delectationem carnalem fiat, sit mortale.

22. Aspectus picturae, statuae, ut inde capiat aliquam delectationem carnalem, est lethale.

1.
Definitio aspectus.

Aspetus est productio actualis speciei objecti visi in oculo, & in potentia visiva. Ex natura sua est actus indifferens, prout communiter sentiunt Theologi.

Aspectus alius est rerum honestarum, alius est rerum turpium, qui dividitur in pietosum, pravum, & indifferentem.

Quæritur; unde aspectus suum actum moralem desumit, &.

2. Dico: Aspectus totam suam bonitatem, & malitiam desumit ab intentione aspicientis. Ratio est, quia quod ex se est indifferens, quia tale, & neque est malum, neque bonum moraliter consideratum; sed aspectus sive rerum honestarum sive turpium ex se est indifferens; ergo ex se, neque est bonum, neque malum: subsumo; sed aliquando est bonum, v.g. aspiciendo ex pietate, & commiseratione Christum Dominum in cruce pendentem; aliquando est malum, ut intuendo foeminam ad capiendam delectationem carnalem; ergo tota bonitas, & malitia aspectus desumitur ab intentione aspicientis. Nam contingit aliquando, quod etiam ex ipso honestissimo objecto, ut v.g. aspicere imaginem aliqujus Sancti, posset quis pravam habere intentionem, & inde scandalum sumere, considerando diversas partes illius colorati, vel sculpti ex pura sensibili curiositate; ergo &.

3. Hinc aspicere puellam ob solam pulchritudinem, & ob elegantem ejus ornatum, per se talis aspectus est indifferens; si verò aspicitur, ut ex se non est peccatum, sed est formosam creaturam condiderit, est actus virtutis ex fine bonæ intentionis. Sic narratur contigisse D. Bonaventuræ, qui semel invitatus ad prandium ad Regem Galliarum, ac in ipso accubitu mensæ raptus formositate Reginæ, relictis splendidis ferculis, fixè pulchritudinem ejusdem contemplabatur. Postmodum interrogatus, cur in vultu unius foeminæ suam vincierat mentem? Respondit Sanctus o quàm Deus amabilis, qui si foeminam Reginam terræ, tam elegantem formaverit, ut præ illius pulchritudine tantum amari mereatur. quantum illa Regina Cælorum, & Domina totius universi amari debeat, quæ incomparabiliter in omni pulchritudine excedit universas Creaturas: Ecce quomodo hic Sanctus sumpsit medium ex pulchritudine Reginæ ad diligendam Matrem DEI.

Ex mox expressis: deducitur; quod omnis aspectus honestus pulcherrimarum foeminarum ex puro motivo tali apprehensus, per se est licitus. Ratio est; quia in tali casu, nulla apparet

deordinatio, cur talis aspectus esset malus, cum potentia visivæ non prohibeatur uti Jure suo intra terminos honestatis; est communis Theol. cum Cassiano à S. Elia Verb. osculum num. 25.

Aspectus foeminarum unde capitur aliqua casta, & naturalis delectatio consurgens ex pulchritudine foeminæ, præciso omni motu carnis, & intentione ad Venerem, non est illicitus, si unde capitur fiat ex puro amore, & benevolentia foeminæ, ut aliqua casta supponitur. Ratio est, quia talis aspectus, neque apparet ex objecto, neque ex fine pravus: per se non est non ex fine; quia finis est castus amor: non ex illicitus objecto; quia delectatio naturalis aspectus præcisa à pravitate Veneris, non videtur mala; ergo &c. Trullenb. lib. 6. cap. 1.

Dixi, si aspectus foeminarum unde percipitur delectatio naturalis, consurgens ex pulchritudine foeminæ ex motivo puri amoris, & benevolentia, non est illicitus; quia si fieret solum propter delectationem capiendam, non excusaretur delectatio à peccato saltè veniali, dummodo absit delectatio Veneris, quia appetitus naturalis universaliter sumptus, non potest sine culpa suis actibus frui; ita decrevit Innocentius XI. in propositione 8. ex damnatis.

Si aspectus tenderet in pulchras foeminas, præcisè ob curiositatem, levitatem, vanitatem, esset saltè veniale, seclusò delectationis periculo, & consensu in Venerem; Ratio est; quia curiositas, levitas &c. deordinat aliquantulum à rectæ rationis tramite rectæ rationis. Cassianus supra citatus num. 28. Trullenb. & alij.

Ex eadem ratione vult Sanchez lib. 9. de matris. disp. 46. num. 26. non esse nisi veniale aspiciendo crura, brachia, vel pectora nudarum foeminarum ob solam levitatem, curiositatem, sine consensu carnis. Tum, quia in tali aspectu imò totius carnis per se non datur tanta inhonestas, nec a deo provocat ad Venerem: ita Cassianus; Imò verendorum aspiciendo totum nudum corpus alterius sexus excipias, juxta textus verendis, ut in balneo, flumine, ac pisto- rum, qui dum pinsunt panem, solent habere tantummodo perizomata, seclusò impuro consensu, & curiositate nullum erit peccatum. do solum ob

(8.) Alij verò, ut Fillinius, tract. 3. cap. 10. levitatem a quaest. 3. n. 217. Layman. Sanchez lib. 5. moral. spiciantur. c. 6. num. 12. Trullenb. disp. 12. n. 15. Bonacina de Matri. Quest. 4. punct. 9. n. 13. Fillinius Plures vobis. 30. supra citatus num. 215. Navarrus c. 16. lunt, quod annum. 21. volunt aspectum universalem rerum spectus turpium ob delectationem naturalem, & sensitivam tantum, seclusò periculò delectationis Venereæ non excedere culpam venialem; Ratio est, quia talis aspectus per se consideratus est indifferens, & solum malus, quia fit ob delectationem sensitivam, quæ delectatio cum non sit Venerea, non censetur esse lethaliter mala. Tum, quia aspectus non adeò disponit ad actum Veneris; ergo &c. hanc opinionem probabiliorem vocat Cajetanus verb. delectatio, & Bassaus verb. Impudicitia num. 14.

Quod si aspectus sit partium secretorum, ut si Vir aspiciat verenda foeminæ, & vi-

partium se- ce versâ cum aliqua môra sinè necessitate, est
cretorium mortale; quia attentâ fragilitate humanâ, &
promiscui practicè loquendo semper exponit se periculo
sexûs est le- consentiendi delectationi Veneris, quæ ex tali
thale. aspectu consurgere solet; ergo &c. Tum, quia
habetur Eccles. qui amat periculum, peribit in il-
lo, & ait *Suarez, idem est in mortalibus exponere se*
periculo peccandi, ac actualiter peccare; ergo &c.

10. At si hujusmodi pudenda diversi sexûs solum
Aspectus pu- causaliter, & per tam breve spatium aspiciantur,
dendorum ut non derur occasio magnæ comotionis, ut so-
diversi sexûs let contingere in puerili, & senili ætate, & in fri-
pote est excu- gida complexione, si absit periculum consensûs
sari à morta- ad Venerem, non est mortale; quia in talibus
li. censetur cessare ratio sensualitatis, ita *Sanchez,*
lib. 9. de Matr. disp. 44. num. 23. & 29. Filliuci-
us tr. 30. cap. 9. n. 218. Laymann penes Busen-
baum lib. 3. tract. 4. cap. 2. num. 6.

11. Aspectus partium verendarum ejusdem se-
Aspectus ve- xûs, ut dum simul natant, aut in balneo se lavant
rendorum e- etiam si ex curiositate fiant, secluso ulteriori peri-
jusdem sexûs culo delectationis Veneris, non sunt mortales.
per se non Ratio est, quia aspectus partium verendarum
sunt morta- inter personas ejusdem sexûs, non provocant
les. multum ad libidinem, est comm. cum *Sanchez*
lib. 5. moral. cap. 6. Layman. Trulench. supra citati.

12. Aspicere opus conjugale, vel concubitum
Aspectus co- alterius liberi cum libera, est mortale, licet ob so-
pula alterius lam levitatem fiat. Ratio est, quia talis aspectus
est lethale. illicò commovet partes superiores Veneris, ex
Pote est talis a- quo incurritur proximum periculum in delecta-
pectus excu- tionem consentiendi. *Trulench. lib. 6. c. 1. d. 12.*
sari à morta- n. 15. At si casu & solum brevi tempore per tran-
li, si solum per sennam talis aspectus contingeret; secluso ulte-
transennam riori periculo consensûs, & magnæ comotionis
fiat. carnis, non est mortale, ita *Granado penes Cassia-*
num part. 2. Theol. controvers. 6. tr. 4. disp. 7. n. 3.

13. Aspicere coitum brutorum, & eorum partes
Aspectus coi- obscenas, si absit periculum inde capiendi voli-
tus brutalis tam delectationem carnalem, non est mortale;
pote est esse ve- quia talis aspectus ex se est indifferens, & solum ex
nialis dunta- curiositate, vel levitate venialis reputatur. *Basse-*
xat. (14.) us supra citatus n. 15. *Cassian. verb. osculum n. 33.*
Aspectus pro- In casu, quo quis ex necessitate propria veren-
priorum ve- da aspiceret, non esset peccatum. At si ex curio-
rendorum, sitate id faceret, seclusa ulteriori malitiâ, esset
etiam ex cu- solum veniale. Ratio est, quia aspectus proprii
riofitate si fi- membri, non adeò movet ad obscenum actum;
at, non est consequenter, nec notabilis turpitudine ibi repe-
mortale. (15) ritur, *Sanchez l. 8. moral. cap. 6. n. 28. Cassianus*
Conjugati, à S. Elia, Bassens citatus.

verenda reci- (15) Conjugati reciprocè pudenda aspicientes ut
procè aspicien- inde se disponant ad copulâ conjugalem secluso
tes per se non aliò fine, non videntur peccare. Ratio est; quia
peccant. hæc præparatio ordinata ad opus conjugale cen-
setur esse unus actus moralis cū copula; ergo &c.

Sitamen con- Quod si faciant ad captandam majorem de-
juges, ita se lectionem in copula, dum conjuges ita se aspi-
aspicientes, ut cientes turpiter, est veniale. Ratio est, quia in-
in copula ma- tentio majoris delectationis videtur principali-
jorem delecta- ter in tali aspectu intendi; sicque incurrunt ve-
tionem capi- niale, eò quod opus conjugale ob solam volupta-
ant, peccant tem nunquā liceat exercere, prout expresse anuit
venialiter. propositio nona ab *Innocentio XI. reprobata.*

Imò si conjuges prædictò modò, ita turpiter si conjuges
se aspicerent, ex quo oriretur periculum polluti- per turpem
onis, & hic & nunc sunt in loco, in quo neque- aspectum se
unt reddere debitum ad vitandam pollutionem, exponerent
esset mortale; quia qui se exponit periculo in il- periculo pol-
lo peribit, *Suarez, & alij comm.* lutionis, pec-

Si conjuges solum delectationis gratiâ sinè cant lethali-
intentione copulæ se mutuò aspicerent, & deef- ter, secus non,
set periculum pollutionis, non videntur excede-
re veniale, quia cum finis ipsis sit licitus, debent
esse etiam media ad talem finem, prout est ca-
ptio delectationis carnalis: ergo &c.

Fœminæ uxoratæ, aut puellæ liberæ si sciant 16.
se luxuriosè aspiciendas, tenentur titulo chari- Fœmina, si
tatis se retrahere & occultare ad vitandum da- advertant se
mnum animæ in persona proximi, aliàs deflecte- luxuriosè a-
rent à præcepto charitatis. Imò si puella sciret spici, tenen-
vel saltem crederet, se turpiter conspici, & con- tur titulò
cupisei, ac hoc non obstante se præberet aspici- charitatis se
ciendam ex quadam vanitate, vel levitate, sinè retrahere.
causa graviter peccaret. Ratio est, quia coo Et posset pec-
peraretur voluntariè peccato gravi alterius. Sic care lethali-
Navarrus c. 16. n. 13. Azorius part. 2. lib. 13. c. ter.
18. quest. 12.

Puella si vult uti suâ libertate, vel si adsit ali- 17.
qua necessitas, vel utilitas, poterit sinè mortali Puella ex le-
in publicum prodire, stare ad fenestram, ad osti- gitimaratio-
um domûs, licet ab alijs conspiciatur: Ratio est, ne potest pro-
quia scandalum, quod ex præsentia puellæ ori- dire ad publi-
tur, est potius malitiosè acceptum, quàm à puel- cum, licet
la datum, cum non intentione malâ aspiciendam turpiter ab a-
se præbeat, sed solum utitur suâ commoditate, lijs concupi-
vel ex alio honesto fine. Tamen si puella sinè scatur, non
suo incommodo malum proximi impedire va- peccabit.
leat, faciat, quia magnam exhibebit charitatem:
Sanchez l. 1. moral. c. 6. n. 6. Diana tract. 1. mi-
scell. resol. 30. part. 2. Lopez part. 1. c. 20. in fi-
ne Bassens verb. imdediment. n. 16. Cassianus verb.
osculum n. 35. & alij comm.

Quod si aliqua gravis necessitas urgeret aspi- 18.
ciendi verenda utriusque sexûs, ut v. g. si Titius Potest quis
Chirurgus vocaretur ad Bertam, infectam mor- excusari à
bo periculose in pudendis, quam & ex justitia, peccato aspi-
& ex charitate obligatur curare; tunc Titius in ciendo veren-
hoc casu tenetur orare Deum, ut sibi in tali peri- da diversi se-
culo suò auxiliò assistat, eliciendo firmissimum xûs si neces-
propositum, non consentiendi in delectationem sitas urgeat
morosam, detestando omnem actum, quò De-
um offendere potest, tunc talia aspiciendo me-
dendi gratiâ, non peccaret; cum non curiosita-
tis, vel levitatis motivò id faciat, sed necessita-
tis; ergo &c.

Comœdias in quibus non repræsentantur ob- 19.
scæna ad actum turpem provocantia, illas aspi- Aspicere co-
ciendo recreationis, curiositatis, aut levitatis medias levi-
gratiâ, non est lethale; secus res turpes, Veneris tatis gratiâ
actus repræsentando, si inde spectando illas ad duntaxat non
inhonestam delectationem invitant, ac ei assen- est lethale;
tiendo sensualiter, est mortale. Ratio est; quia secus, si inde
una scintilla voluptatis Veneræ, ita accendit invitetur ad
Spiritus corporis, ut tota anima simul & semel turpia, & de-
commoveatur, ac ad inferiores partes rapiatur, lectionem
quæ intumescendo delectationem sensûs exci- carnalem.
tant

tant, ac seminalem humorem proclivum ad generandum proponit; ergo &c. Tum, quia ex probabilissima opinione Doctorum in huiusmodi materia non datur parvitas; ergo minima, & voluntaria delectatio Veneris est mortale. Sic etiam Claudius Aquaviva in suo decreto *Mathaus de Moya in selectis tract. 6. miscell. disp. 2. de peccat. quest. 2. tr. 3. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 44. n. 42. Fillinius. Bonacina. Sylvester. Angelus, & alij comm.*

20. Choreæ ex se non sunt illicitæ; igitur neque damnandæ peccati lethalis: sicque eas intuen-
do præciso omni alio fine, sunt indifferentes, At si fiant in loco sacro, vel tempore celebrationis Divinorum, vel si exercentur à Clericis, quibus jure prohibitæ sunt, uti illicitæ. Ratioprime partis est, quia huiusmodi choreæ sunt signa publicæ lætitiæ, & sæpè conciliatrices benevolentiae inter adolescentes, & puellas; unde honesta contrahuntur matrimonia. In casu tamen, quo impudici, & lascivi actus in ipsis exercentur illas intuen-
do cum affectu libidinis, illicitum est: sic *Nider. in decal. præcep. 6. c. 3. n. 4. Lopez 2. part. c. 31. vers. 3. Fillinius tr. 30. c. 223.*

21. Pro regula generali cognoscenda observandum est, quod omnes aspectus obsceni, si intentione capiendi delectationem carnalem fiant, sub

mortali sunt cavendi, siue illi sint uberum, co- aspectus re-
xendricum, & à fortiori verendorum: quodrum obscena-
convincitur ex propositione 40. ab Alexandrorum si inten-
VII. damnata quæ sic se habet. *Est probabilis opi- tione capien-*
nio quæ dicit esse tantum veniale, osculum habi- di delectatio-
tum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ nem carna-
ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterio- lem fiat, sit
ris, & pollutionis. Ergo est etiam mortale capi- mortale.

endo delectationem carnalem voluntariam, eti-
am levem ex aspectu objecti obsceni, nam os-
culum, & aspectus ab eodem objecto, & inten-
tione specificantur; igitur cum juxta proposi-
tionem relatam quodcumque osculum delectatio-
nis gratiâ venerè impertitum, sit mortale, erit
etiam aspectus tale. *Reginaldus Tom. 2. lib. 22. c. 1. n. 6. Sanchez lib. 1. moral. c. 6. n. 28. 29. & 30. Bonacina, Sylvius, Fillinius.*

Aspiciendo picturas, statuas, incitantes ad li- 22.
bidinem ex intentione capiendi delectationem Aspectus pi-
carnalem, est lethale. Ratio est; quia ex hoc Etura statua,
aspectu gravis ruina animarum pululat. Tum, ut inde capi-
quia Alexander VII. damnavit propositionem at aliquam
quæ dicit: esse tantum veniale osculum habitum delectationem
ob delectationem carnalem, & sensibilem; ergo carnalem, est
erit etiam lethale delectationem carnalem habe- lethale.
re ex aspectu venerco,

TRACTATUS XI. DE ASTROLOGIA.

CAPUT Unicum.

Quomodo peccatur in Astrologia.

SUMMARIUM.

1. Quid est Astrologia.

Astrologia naturalis non est illicita per se, nisi fiat cum intelligentia dæmonis.

2. Astrologia judiciaria est damnata.

3. Artes aruspiciæ incantatorum sunt illicitæ.

1. **A**strologia est, quando ex speculatione Astrorum aliquid fuisse, vel evenire judicatur: quod dupliciter fieri potest naturaliter, & judicialiter. Naturaliter fit, quando ex Syderum concursu, oppositione illorum, ex ortu solis, vel occasu tanquam à suis causis proprijs aliquem effectum futurum probabiliter securum opinamur v. g. serenitatem, pluviam, ventum, siccitatem; Hæc Astrologia non est illicita, nisi fiat cum pacto Dæmonis, vel inde sequatur aliquod scandalum, vel grave damnum. *Bassanus Verb. Astrol. n. 1. 2.*

2. Astrologia judiciaria est, quando ex observatione Syderum aliquod eventurum cognosci-

tur v. g. Mors hominis. Virginis constantia, *judiciaria est*
Religio, Matrimonium, divitiæ, fortuna. &c. *damnata.*
Hæc est superstitiosa, si cum majori certitudine, quam ex concursu syderum cognoscitur, aliquem ex numeratis effectibus, vel similibus, verificari certò judicamus; quia cum multi effectus dependant ab arbitrio hominis, ut v. g. Matrimonium, religio, quomodo possibile est, ut hæc certò futura sint: Tum, quia hoc admisso tolleretur libertas hominis, & derogaretur auxilio Dei, quod manifestè pugnat contra fidem & rationem naturalem; proinde sanctè damnata. *A Sixto V. in cap. causa 22. quest. anno 1535. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 1. 2. punct. 3. Sanct. Thomas 2. 2. quest. 95. art. 3. Lessius l. 2. c. 43. dub. 6. Art. 35.*

Omnes artes Areolorum, Aruspiciæ, Incantatorum sunt detestandæ ob quandam intelligentiam dæmonum: hinc prohibita est Astrologia judiciaria per constitutionem Urbani VIII. quam latè tractat Tureblancha in suo tract. de *sunt illicita.*

TRACTATUS XII. DE ATTRITIONE.

Propositio 57. ab Innocentio XI. rejecta est.

Probabile est sufficere attritionem naturalem, modò honestam.

CAPUT Unicum.

De natura, & circumstantijs Attritionis.

SUMMARIUM.

1. *Definitio Attritionis.*
2. *Ad valorem Sacramenti pœnitentia requiritur dolor de omnibus peccatis, nec sufficit dolor naturalis, nec dolor ex timore infamiae.*
3. *Ad Sacramentum pœnitentia sufficit attritio cognita ut talis.*
4. *Contritio ex metu inferioris virtutis elicitæ, quàm propter Deum non est sufficiens.*
5. *Si quis doleret de peccatis ex metu mali temporalis, prout à Deo infligendi in pœnam peccati, talis dolor probabiliter esset sufficiens: tamen contraria opinio est probabilior, quàm amplector.*
6. *In articulo mortis suadeo elicere actum contritionis.*

Pœtermisiss alijs propositionibus ab Alexandro VIII. reprobatis, quas in tractatu de pœnitentia fundamentaliter exponam. Nunc solum suprà relatam, breviter discurrem, quæ ut bene intelligatur; prius advertendum est, quòd ad justificationem consequendam per Sacramentum pœnitentiæ, & Baptismatis in adultis requiratur necessariò saltem attritio, quæ

Definitio attritionis.

Attritio est dolor de peccato propter turpitudinem ejus, quatenus displicet Deo; vel propter metum pœnarum, à Deo infligendarum; suprà quòd canit Horatius Epist. 1. *Oderunt peccare mali formidine pœna.* Et attritio differt à Contritione per hoc; quòd Contritio sit dolor de peccatis ex motivo perfectæ charitatis erga Deum summè diligibilem; non sic attritio, quæ ex aliquo motivo diverso à charitate, bono tamen, & honesto, ac supernaturali, lumine fidei cognito: ita definit Trident. sess. 14. cap. 4. de quo bene exprimit Horatius suprà relatus. *Oderunt peccare boni virtutis amore;* ergo &c.

† Quæritur; quis dolor requiritur de peccatis
2. † in Sacramento pœnitentiæ. Nunc respondeo, &
Ad valorem sacramenti pœnitentiæ. Dico contrà proposit. 57. ab Innocent. XI. rejectam: ad valorem Sacramenti pœnitentiæ requiri dolorem de omnibus peccatis com-

missis, & nunquam remissis, nec sufficit qualiscunq; ut v. g. naturalis elicitus ex motivo purè humano, v. g. qui promanaret ex læsa amicitia socij, vel non servata gratitudine. Nec sufficit dolor ex timore infamiae apud homines; hujusmodi enim dolor cum nullò modò respiciat Deum, ut ultorem peccati, est omnino insufficientis ad obtinendam gratiam, sed requiritur supernaturalis.

requiritur dolor de omnibus peccatis, nec sufficit dolor naturalis, nec dolor ex timore infamiae.

Probatur ex Trident. sess. 12. c. 4. de Sacram. pœnitentiæ: ubi sic attritionem definit: *quæ ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit: donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsus;* sed attritio purè naturalis ex solo motivo humano elicitæ, non est donum Dei, & Spiritus S. impulsus; ergo attritio purè naturalis non disponit ad gratiam Dei, in Sacramento pœnitentiæ impetrandam; *quia donum Dei, & impulsio Spiritus S. est quid supernaturale;* attritio verò purè naturalis non est aliquid supernaturale; ergo &c. Tum, quia materia proxima Sacramenti pœnitentiæ est dolor, & confessio; sed Sacramentum pœnitentiæ est spirituale; ergo & ejus materia debet esse spiritualis; igitur non sufficit dolor purè naturalis. Tum, quia attritio est pars Sacramenti pœnitentiæ, uti asserit Trident. sess. 12. cap. 3. de Sacramento pœnitentiæ: sed pars Sacramenti est donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti; ergo ad hoc ut attritio sufficiat ad gratiam consequendam, debet esse ex motivo supernaturali; & impulsus à Spiritu Sancto.

Ad Sacramentum pœnitentiæ non est necessaria contritio, sed sufficit attritio cognita, ut talis. Ratio est; quia nullum extat præceptum, neque Divinum, neque humanum, quòd Contritio sit necessaria; ergo &c. Tum, quia Sacramentum pœnitentiæ est Sacramentum mortuorum; sed si requireretur Contritio, non esset tale; quia jam inveniret hominem vivum per gratiam, ex eo, quòd Contritio vivificat, tanquam ultima dispositio ad gratiam, est comm. Theol.

Ad Sacramentum pœnitentiæ sufficit attritio cognita ut talis.

Hinc sæpius elicere actus doloris de peccato v. g. ob Cælum perditum, vel offensam Dei summè boni, Creatoris, Redemptoris, Benefactoris,

ris, ob promeritum Infernum, ob metum pœnæ purgatorij, acquirit magnam felicitatem ad eliciendam perfectam Contritionem.

4. Hinc Contritio, quæ est ex metu inferioris virtutis, v. g. obedientiæ, gratitudinis &c. Probabilius est, non esse sufficientem dispositionem ad gratiam extrâ Sacramentum, nisi sit charitativa, quæ tate formata, ait Apostolus Corinth 3. *sinè charitate nihil sum, & Joannis 3. qui non diligit, malum, non est nec in morte, ergo &c.*

† Quæritur: si quis doleret de peccatis ex metu mali temporalis, prout à Deo infligendi in pœnam peccati; hic dolor entitativè esset naturalis, quatenus respicit timorem mali temporalis; & quoad modum esset spiritualis, prout tale malum infligendum sit à Deo, ut vindice peccati; esset, prout à setnè hujusmodi dolor sufficiens ad justificationem?

Respondetur probabile esse, hanc opinionem peccati, talis non subesse damnationi Innocentij XI. propositio-
dolor proba- tionis allatæ; proinde talis attritio respectu hu-
biliter esset jus sententiæ possit esse sufficiens ad justificationem in Sacramento pœnitentiæ impetrandam.
sufficiens: za-
men contra- Et in casu, quo quis bonâ fide confiteretur cum
ria opinio est tali attritione, non tenetur revalidare, & repe-
probabilior, tere denuò talem confessionem, propter proba-
quam ample- bilitatem opinionis. At Cardenas in expositio-
etur. ne prædictæ propositionis n. 9. asserit, defacto talem dolorem non deservire ad justificationem

propter periculum frustrationis Sacramenti: huic secundæ explicationi adhæreo. Ratio est quia tutiorem opinionem sequi tenemur, quando agitur de valore Sacramenti; prout ex sententia damnata ab Innocentio XI. n. 1. colligitur. Ex quo sequitur, nunquam licere accedere adversus Confessionem cum dolore de peccatis ex metu mali temporalis à DEO infligendi in pœnam delicti.

Proinde, si quis eliceret Attritionem ex motivo purè naturali, & sic confiteretur, tenetur denuò renovare Confessionem ex vi sententiæ damnatæ, quæ requirit dolorem, & attritionem ex motivo supernaturali.

Quamquam attritio sufficiat ad valorem Sacramenti: nihilominus tamen in articulo mortis pro majori certitudine salutis spondeo, ut eliciat contritionem perfectam charitate formatam, cum non habeamus evidentiam Physicam de valore Baptismi, nec certitudinem de ordine Sacerdotali Confessarij non absolventis, itaque cum Contritio per se justificet, ea in tali discrimine vitæ adhibenda est & sic salvabitur.

De hac materia plura videbis in tract. de Sacramento pœnit. ubi prolixius scribam: ac varias propositiones ab Alexandro VIII. proscriptas illi dem exponam. Præterea relege tract. de Contritione, in quo varios pro tua satisfacti-
one reperies casus.

6. In articulo mortis sua-
deo elicere a-
ctum contri-
tionis.

TRACTATUS XIII. DE BAPTISMO.

Propositio I. ab Innocentio XI. damnata, ita se habet.

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum, non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

Propositio 27. ab Alexandro VIII. reprobata est.

Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: In nomine Patris &c, prætermis illis, Ego te Baptizo.

Propositio 28. ab Alexandro VIII. depulsa est.

Valet Baptismus collatus à ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus verò in Corde suo apud se resolvit, non intendendo, quod Ecclesia facit.

CAPUT I.

De natura & Divisione Baptismatis.

SUMMARIUM.

1. De rigore unum tantum est baptisma.

Improprie tamen, & metaphoricè etiâ Baptismus fluminis, & sanguinis baptismata nominantur.

2. Quomodo differt Baptismus Fluminis, à baptismo fluminis, & sanguinis notatur.

H3

3. De-

3. *Definitio Baptismi Fluminis.*

4. *Baptismus est omnibus necessarius necessitate medij ad salutem.*

Proponuntur, & solvuntur objectiones.

5. *Non sufficit ad Baptismum puerorum, votum aut fides parentum.*

1. *De rigore u-*
num tantum
est Baptisma. **S** Irigorem scripturarum mediter, unum tantum reperio Baptismum, de quo loquitur *Apostolus ad Ephes. 4. unus Dominus, una fides, unum Baptisma.* Hoc ipsum patet ex Symbolo Ecclesiae. Vide-

Improprie licet: Confiteor unum Baptisma; Nihilominus tamen & me- tamen triplex Baptismus defacto à Doctoribus raphoricè e- numeratur, Fluminis, Flaminis, & Sanguinis, tiam Baptis- quorum solum primus retinet proprietatem ve- mus flumi- ri baptismatis; reliqui duo Flaminis scilicet & nis, & sangui- Sanguinis solum improprie, & metaphoricè nis, Baptis- nominantur baptismata; eò quòd per ipsa homo mata nomi- quoque salvari potest. Proinde hic non a- nantur. gam ex professo de baptismo Flaminis seu Spiritus, quò adulti lavantur ab originali, alijsque peccatis per Actum perfectae contritionis cum voto in aqua baptizandi datà occasione: sic Magdalenae per contritionem tam originale, quam actualia remissa fuere; prout patet *Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, ita etiam legitur de publicano, *Zachao* &c. Neque agam de baptismo sanguinis; seu Martyrij, quò multi Athletae in sanguine proprio pro Deo, & Ecclesia effuso, locò aquae ex gratia à peccatis abluti sunt, sic legitur *Apocalip. 7. qui ex magna tribulatione venerunt & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni.*

2. *Quomodo* Baptismus Fluminis differt à Baptismo Flaminis, & sanguinis per hoc, quòd hi duo posteriores non sint Sacramenta, nec conferunt gratiam ex opere operato, nec imprimunt characterem, prout haec omnia conveniunt Baptismo Fluminis; Nota. Dixi, quòd Baptismus sanguinis non conferat gratiam ex opere operato; sed tantum ex privilegio: quanquam opposita sententia est etiam probabilis; Proinde relictis istis agam de solo Baptismo Fluminis, qui per ablu- tionem, vel immersionem fieri solet, tanquam de primo Sacramento novae legis, per quod ingredimur in Ecclesiam Dei, & constituimur filij Dei, ac haeredes gloriae, & jus ad reliqua Sacramenta, spiritualesque gratias, acquirimus. Nunc.

3. *Definitio* Baptismus Fluminis definitur ex *Catechismo Romano. part. 2. c. 2. esse Sacramentum regenerationis per aquam in verbo vitae, qui primam spiritualem gratiam confert Baptizato:* est omnibus necessarius necessitate medij, sive in re, sic parvulis, sive in voto, sic adultis, dum hic, & nunc in aqua naturali nequeant baptizari.

4. *Baptismus* Probatur ex Evangelio *Joann. 3. Nisi quis re-*
Baptismus natu fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest

introire in Regnum Dei, &c. Tum, quia legitur *Actor. 9. ubi Ananias praeceperat Paulo baptizari* dicens: *Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua.* Hoc ipsum convincitur ex eodem *Apostolo ad Titum 3. salvos nos fecit per lavacrum* regenerationis. Tum, quia habetur *Math. ultimo; qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus* erit; ergo qui non crediderit, & baptizatus fuerit, reprobus erit; igitur, ut quis salvetur, baptizari debet. Tum, quia hoc idem unanimiter Sancti Patres tenent cum *Ireneo lib. 3. c. 19. Augustino l. 1. de peccatis c. 18. sic loquente: quis enim Christianorum ferat, cum dicitur ad aeternam salutem posse quemquam pervenire, si non renascatur in Christo; quòd per Baptismum fieri voluit, eò jam tempore, quò tale Sacramentum constituendum fuit regenerandis in spem Salutis aeternae; ergo &c.* Haec doctrina est contra *Anabaptistas, Armanos, Pelagianos, Wiclephum, Zwinglianos*, lege *S. Thomam quest. 66. art. 1. Bernardinum Sanning in Schola controversist. lib. 4. cap. 1. Heinlein de Sacrament. Baptism: quest. 2. Amandum Hermann. tract. 2. de bapt. disp. 1. quest. 4. n. 3.*

Dices ex *Apostolo 1. Corinth. cap. 9. filij fide-* *Proponuntur*
lium non indigent Baptismate, eò quòd sint jam *& solvuntur*
sanctificati secundum dicta *Apostoli, sanctificata* *objectiones.*
est mulier infidelis per virum fidelem, alioquin filij immundi essent, nunc autem Sancti sunt; ergo &c. Respondeo: nego antecedens, nam dictum *Apostoli intelligitur solum, quòd matrimonium unius conjugis fidelis reddatur validum, & legitimum; quanquam alter conjux sit infidelis.*

Dices 2. quòd non habet, non potest alteri communicare; sed parentes baptizati, dum actu generant filios, non habent peccatum originale; ergo neque filij ab illis geniti id contrahunt; sicque Baptismus non est necessarius necessitate medij parvulis. Respondeo verum esse, parentes baptizatos non habere peccatum originale; nego tamen, quòd parvuli non haereditent illud quatenus omnes parentes in Adam peccaverunt: sicque dum generant filium per ipsam communicationem carnis, censentur etiam transfundere in filios peccatum originale, prout fuse demonstro in *tractat. de peccatis cap. 7. num. 82.*

Hinc non sufficit ad Baptismum puerorum votum, aut fides parentum. Ratio est; quia ideo *Non sufficit*
adultorum votum ad Baptismum sufficit pro sa- *ad Baptismum*
lute consequenda; quia hi hic & nunc cum defi- *puerorum vo-*
ciat omne aliud medium baptizandi, intrinsecè *tum aut fides*
se disponunt ad gratiam contritione de offensa *parentum.*
Dei ob peccata commissa, ac eliciunt actum fidei supernaturalem; sed hoc non possunt praestare pueri; ergo &c. ita quoque *Amandus Hermann tr. 2. de Bapt. disp. 1. quest. 4. num. 8. & 9. est* contra Cajetan.

SUMMARIUM.

huc sub iudice lis est. Concedo enim, nunquam licere materiam dubiam in praxi adhibere relictâ probabiliori, in hoc tamen casu necessitas urget. Ratio mea est, quia melius est succurre aliquô modô ambiguo proximo, in metu æternæ damnationis constituto, qui fortasse taliter salvabitur, quàm talem actionem omittere cum certitudine damnationis; ergo &c. Tū quia in uno ex prædictis succis in tali circumstantia baptizare non obstat decreto *Innocentij XI.* siquidem non utitur baptizando hōc modô opinione probabili relictâ tutiore, cum in tali casu impossibile sit eam ponere defectu aquæ naturalis; ergo &c. Tum, quia ait *Cardenas dissertatio- ne 2. cap. 5. in expositione propositionis primæ ab eodem Innocentio reprobata num. 43.* referendo tacitè alios Doctores, qui non improbabiliter opinantur liquores ex herbis expressos, aquam ex sale resolutam, jusculum coctum, lixivium &c. non differre specie ab aqua naturali, & non desunt qui opinantur validum esse Baptismum in his

his materijs collocatum; sed quia opposita opinio est tutior & versatur circa valorem Sacramenti, erit quidem grave peccatum ministrare Baptismum in his materijs extra necessitatem; ergo si necessitas urgeat, licitum erit: imò contrafaciendo charitatem læderet; nec hujusmodi opinio subest censuræ; Ut autem totum periculum frustrationis Sacramenti vitetur, tunc in simili casu apponenda est conditio, *si hac materia est apta, tunc ego te baptizo*, per quam tollitur tota difficultas; ergo &c.

9. Itaque aqua naturalis, quam diu manet aqua vera, licet sit calida, turbida, marina, pluvialis, balnea, resoluta ex glacie, nive, grandine, dummodò non sit plus de alia mixtura, *Quid venit nomine aqua naturalis.*

& licet sit colorata; est materia valida ad baptismum.

Quæritur, quæ quantitas aquæ requiratur ad valorem baptismi? Respondeo, sufficit ea quantitas, quæ est apta de uno puncto morali corporis ad aliud punctum morale sensibilibus suò cursu humectare. Ratio est; quia jam verificatur quòd sit ablutio facta in corpore, eò quòd jam primum punctum corporis sit ablutum, ex quo illa guttula aquæ per fluxionem transivit in aliud punctum; ergo &c. ita mecum sentire videtur *Hurtado disp. 1. diff. 6.* Caveatur tamen, nisi gravis urgeat necessitas talis ablutio cum tam parva quantitate aquæ. *Videtur sufficiens quantitas aquæ unus guttus pro valore Baptismi, si possit de uno puncto in aliud ablucendo defluere.*

Propositio 27. ab Alexandro VIII. reprobata est.

Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus, In nomine Patris &c. prætermisiss illis. *Ego te baptizo.*

CAPUT III.

De Forma Baptismi.

SUMMARIUM.

1. Forma recta Baptismi exponitur.
2. Valet Baptismus, si in verbis æquivalentibus, vel vulgaribus forma pronuntiatur.
3. Non valeret Baptismus, si quis hac formâ baptizaret; id est: In Nominibus Patris, & Filij, &c.
4. Non est licitum baptizare, dicendo: Ego te baptizo in nomine Christi, Genitoris, & Geniti, &c.
5. Ut valeat Baptismus, debet exprimi & actio Baptizantis per ly Ego, vel æquivalenter. Et significari persona Baptizanda per ly Te, vel aliquid æquivalens.
6. Non est illicitum Baptizare urgente necessitate in alia forma, si ordinaria ignoretur.
7. Non est licitum suscipere Baptismum in materia probabili, si adsit commoditas materie certæ, eodem modo philosophandū est de forma.

Forma recta Baptismi exponitur.

Forma Baptismi in Ecclesia latina desumitur ex illo Evangelij Mat. Ultimo. Ubi Christus Dominus præcepit Apostolis ut Baptizarent in Nomine S. S. S. Trinitatis. Dicens: Euntes ergo docete omnes gentes, Baptizantes eos in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: hoc ipsum constat ex Concil. Trident. sess. 7. cap. 3. & ex Jure Canon. Canone 49. & ex Concilio I. Lateran. sub Innocentio III. est contra Cataphryges, Paulinistas, Eunomianos. Igitur hæc est unica & legitima forma hujus Sacramenti, & alia quæcunque in authoribus reperitur, est minus tuta; nam nullus præsumere debet aliquid addere; vel mutare; quod in Evangelio expressum est; ergo cum in Evangelio exprimitur,

ut Baptizent in Nomine S. S. S. Trinitatis; igitur &c. *Herman. cit. disp. 2. quest. 2. per totum.*

In casu tamen quò quis alijs verbis æquivalentibus uteretur in Baptizando v.g. loco Baptizo si diceret abluo, aspergo &c. sive latine, sive aliâ linguâ vulgari, talis quidem peccaret, Baptismus verò esset validus. Ratio est; quia substantia formæ adhuc salvaretur.

Ex data doctrina colligitur, non valere Baptismum, si quis diceret *te Baptizo in nominibus Patris, & Filij &c.* sic S. Augustinus lib. 3. contra Maximinianum cap. 22. ubi ait: *In nomine non si quis in nominibus, hic enim tres unum sunt, & hi tres hæc formâ unus est Deus*, quia ly in nominibus, sive exprimat perfectiones absolutas, sive pluralitatem id est in nominibus Patris, & Filij, &c. sic tris, & Filij, taceretur unitas essentiae; ergo utroque modo est falsum; quia in Baptismo, & unitas, & Trinitas exprimi debet. *Herman. cit. num. 14.*

Eodem modò si quis hanc formulam exprimeret; *Ego te baptizo in nomine Christi, genitoris, & geniti, & procedentis ab utroque*; dubiè Baptizaret, ita quoque Scotus in 4. dist. 3. quest. 2. est contra Donatistas, quos olim refutarat Augustinus lib. 6. cap. 25. ubi sic loquitur certa esse Verba Evangelica sine quibus non potest conservari Baptismus; sed Verba Evangelica exprimunt distinctè S. S. S. Trinitatem; ergo &c. Tum, quia in hujusmodi forma non exprimuntur personæ sub nominibus proprijs personarum: sed sub nominibus proprietatum; ergo cum Christus instituerit, ut sub nominibus proprijs personarum conferatur Baptismus; igitur &c.

† Occurrit modò propositio 27. ab Alexandro VIII. damnata, ita sonans: *valuit aliquando*

Baptismus sub hac forma collatus: In nomine Patris &c. pratermissis illis. Ego te baptizo: De hac formula meminit Gobat. rr. 2. de Baptif. dub. cas. 17. inquit: de casu à marcantio allato & citato &c. quòd omiserit partem aliquam consuetæ formæ, Ego te baptizo: videtur formula sufficiens juxta adversarios. Ratio illorum est; quia Dominus plus non jussit exprimere verbis, quam Confessionem Sacro Sanctæ Trinitatis, dicens: Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, &c. ergo &c.

Ut valeat Baptismus debet mere Verbis, non solum personam baptizandam exprimi & verum etiam actionem ipsius baptizantis, & quæ actio baptizantis per Ly Sacramenti dicendo: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Tum, quia, si valenter. Et omitteretur persona baptizanda cum actione significari per baptizantis solum dicendo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, nulla interveniret relatione per Ly tio inter actionem & passionem, quod repugnat Te, vel ali- veræ Philosophiæ. Tum, quia nullus reddere- quid equiva- tur definitus, & perfectus sensus formæ. Tum, lens.

quia Alexander III. cap. 1. de Baptismo definit dicens: si puerum ter aquis mer serit, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & non dixerit, ego te baptizo, non est puer baptizatus; ergo &c. ita sentit quoque Hermann tr. 2. de bapt. disp. 2. quest. 2. n. 4. & 5.

Solvitur ob- Dices contra primam: legitur in Actibus Apo- stolorum cap. 8. Apostolos administrasse Baptif- periorum pa- mum solum in nomine Christi; omittis duabus ragraphum. personis SS. Trinitatis; cum innuatur, sed ba- ptizati tantum erant in nomine Domini Jesu: ergo &c. Respondeo concedo, quòd pro tunc Apostolos usos fuisse illâ formulâ ex speciali privilegio, & dispositione Dei: nam hoc cesserat in majorem exaltationem nominis Christi, quod pro illo tempore Judæis erat scandalum, gentibus autem stultitia, Modò verò, cum jam ubique terrarum satis sit promulgatus honor Salvatoris nostri, cessat talis necessitas baptizandi cum simili formula: proinde defacto sublata est.

16. Non est il- Quid dicendum est; si quis in aliquo casu ne- licitum bap- cessitatis deberet baptizare, & ignoraret formâ are urgente ordinariam, locò cujus uteretur formâ aliquâ ex necessitate in supra dictis v. g. Ego te baptizo in nomine SS.

Trinitatis, talis in hac urgente necessitate à cul- alia forma si pa excusaretur. Ratio est; quia pro tunc impos- ordinaria ig- sibile est formam tutiorem sibi eligere; ideoque ueretur. in tali circumstantia non incurreret censuram Innocentij XI. cum non uteretur opinione probabili, relictâ tutiore, licet versetur circa valorem Sacramenti. Tum, quia melius est aliquo modo dubiò procurare salutem proximo, quam relinquere ipsum procerto, ut damnetur. Tum, quia cum Sacramenta sint instituta pro salute hominis, & non homo propter Sacramenta; convenientius est hæc applicare omni meliori modo ad salvandum hominem: tamen svadeo, ut in simili casu formâ sub conditione proferat, vi cujus salvabitur omne periculum frustrationis Sacramenti; & quia magis urget Charitas, quam reverentia Sacramenti; prout docet Vasquez citatus à Biesman fol. 2. marginali. Et Cardenas in expositione prima propositionis supra allatæ.

† In casu, quò quis baptizari vellet in materia 17. Non est li probabili, cum forma tantum probabili, v. g. citum susci- Ego te baptizo in nomine Christi relictâ tutiore, pere baptif- talis sequens hanc opinionem, licet non damne- mum in ma- tur expresse in decreto Innocentij XI. Ratio est, teria probabi- quia propositio illa loquitur solum aperte de ad- li si adsit com- ministracione, & non de receptione: ergo &c. moditas ma- Nihilominus tamen adhuc hujusmodi opinio- teria certa, eo- nem censeo damnari virtualiter. Ratio est, quia dem modo est impossibilis cum propositione damnata, philosophan- & ex hac ipsius reprobatio infertur: nam si se- dum est de for- mel admittatur, posse licite v. g. Titium suscipe- ma. re Sacramentum baptismatis secundum opinio- nem probabilem, relictâ probabiliore. Infertur consequenter, etiam licitum esse ipsi taliter administrare. Ratio est, quia suscipere, & administrare sunt ita connexa, ut unum sine altero esse non possit; Ergo si unum licet, & alterum licebit: Igitur talis opinio est virtualiter damnata. Tum, quia Sacramentum Baptismatis exponeretur periculo frustrationis, quod in favorem recipientis institutum est; ergo &c. Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 22. sec. 6. Card. dissert. 2. c. 4. n. 37. & 38. Plura de hac materia tradam in tractatu de Sacramentis in genere cap. 5. & cap. 6. ubi fundamenta varia, & solida circa difficultates formæ Baptismi invenies: & sic ibi te quærere cupio.

Propositio 28. ab Alexandro VIII. damnata, hæc est.

Valeat Baptismus collatus à Ministro qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit: Non intendendo quod facit Ecclesia.

C A P U T IV.

De Ministro Baptismi.

S U M M A R I U M.

18. Ordinari⁹ Minister Baptismi est sol⁹ Sacerdos.
19. In necessitate quilibet homo, tam masculus, quam foemina, cujuscunque conditionis, & sectæ potest esse Minister Baptismi.
20. In ministro Baptismatis necessariò requiritur intentio, est contra propositionem 28. ad Ale-

xandro VIII. damnatam.

21. Unus requiritur minister pro Baptizando.
22. Non valet Baptismus, si unus ablueret, & alter pronuntiaret formam.
23. Si necessitas urget, potest unus minister plures simul baptizare.
24. Nullus etiam urgente extremâ necessitate

- potest se ipsum baptizare Baptismo fluminis.
25. Religiosus cum facultate Parochi omni tempore potest esse minister baptismi.
26. Minister putans baptizare masculum & esset foemina, valide baptizaret, dummodo intendat baptizare eam personam, quam presentem habet, secus non.
27. Si infantes ab obstetricibus baptizentur, Minister iterum sub conditione eos baptizet.
28. Si infantes inveniuntur expositi, sunt rebaptizandi sub conditione.
29. Si quis cum fundamento dubitaret, an sit valide baptizatus, debet sub conditione rebaptizari.
30. Si minister inveniret infantem haeretici in periculo mortis, & dubitaret, an sit valide baptizatus, potest clam sub conditione rebaptizare. Infantes vero paganorum absolute.
31. Si in locis Catholicorum infantes ex parentibus haeticis nascerentur, licite possunt à Parocho Catholicobaptizari.

18. Ordinarius Minister Baptismi est solus Sacerdos.

Ordinarius Minister Sacramenti Baptismatis est solus Sacerdos, aut cum ejus licentia suus cooperator; ita colligitur ex Evangelio Matth. ultimo, ubi Christus Dominus præcepit Apostolis Baptizare, qui fuerunt sacerdotes: *Euntes docete omnes gentes Baptizantes eos in nomine Patris &c.* ita unanimiter Catholici cum Herman. cit. q. 3.

19. In necessitate vero, quilibet homo sive vir, sive foemina, & cujuscunque sectæ, & conditionis potest esse minister Baptismi: dummodo potestatem habet, test proferre formam, & abluere baptizandum. In primis, quod homo secularis possit baptizare in tali circumstantia; colligitur ex Actibus Apostolorum c. 9. ubi narratur, quod Ananias laicus baptizaverit Paulum. De haeticis, seu Sectariis patet etiam ex Tridentino sess. 7. canon. 4. his verbis: *si quis dixerit baptismum, qui etiam datur ab haeticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum baptismum; anathema sit.* Ex his etiam patet de paganis, Turcis, uti sentit Augustinus lib. 1. de baptismo contra Donatistas cap. 7. & ex Concilio Florentino; nam etiam Pagani comprehenduntur sub nomine Laici; ergo &c. de foeminis quotidiana praxis docet; nam illæ, cum proximiores sint periculis, conceditur eis per Concil. Florent. posse in tali circumstantia baptizare S. Thomas q. 67. art. 7. Coninch. quest. 66. art. 2. disp. 23. sect. 2. Vasqu. disp. 147. c. 1. & 5. Henriquez cap. 28. Toletus lib. 2. c. 20. n. 5. Rodriguez c. 25. conclus. 1. & alij comm. cum Hermann. recenter. tr. 2. disp. 2. quest. 3. n. 1.

† 20. In Ministro Baptismatis necessario requiritur intentio baptizandi saltem actualis virtualis, ut intendat facere, vel quod Christus instituit, vel quod Ecclesia intendit, aut alij Parochi, & veri Ministri Sacramento-træ propositum; ergo falsa est propositio quæ docet: *ut* 28. ab Ale-

ritum externum, formamque baptizandi observat, xandro VIII. intus vero in corde suo apud se resolvit, non intendam. do, quod facit Ecclesia. Probatum consequentia ex ipso Concilio Tridentino sess. 7. Canon. 11. ubi sic legitur: *si quis dixerit in ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem, saltem faciendi, quod facit Ecclesia; anathema sit.* Ecce, quod intentio juxta institutionem Ecclesiæ necessario requiratur; ergo &c. Tum, quia ad conficiendum Sacramenta requiritur actus moralis; sed sine ipsa intentione non datur actus moralis; ergo &c. nam sicut se habet forma in composito physico; ita se habet intentio in composito morali; sed compositum Physicum destruitur sine forma: ergo & compositum morale sine intentione; igitur necessario requiritur intentio, sine qua ipsa verba prolata nullam causant operationem, & solum se habent pure materialiter. Tum, quia nullibi constat, quod Deus vel Ecclesia promiserit, velle supplere intentionem ministri; ergo &c. Quintanadvennas tom. 1. de Baptismo Bellarminus l. 1. de Sacrament. cap. 21. Diana part. 3. tr. 4. de Sacram. resol. 17. igitur falsissima est propositio supra relata; de quo plura in tract. de Sacram. in genere c. 8. ubi te legere cupio.

Quæritur, quot requirantur Ministri pro administrando Sacramento baptismatis? Respon- 21. Unus requiritur minister pro baptizando. Ratio est; quia ille solus juxta institutionem Christi debet ponere materiam, & formam ergo &c. Hermann. tract. 2. de Bapt. disp. 2. quest. 3. n. 19.

Hinc, si daretur casus, ut unus poneret formam, alter materiam etiam simul simultate morali, nullus esset Baptismus. Ratio est quia ille, qui profert formam; Ego te baptizo in nomine Patris, & filij, & Spiritus Sancti, aliò ablueret, & mentiretur, cum ly baptizo exprimat ablu-tionem; quomodo potest abluere, si non infundit aquam, vel non immergit: ergo &c. De hoc casu vid in tract. de Sacram. in genere cap. 5. Scotus dist. 6. q. 2. Fill. tr. 2. n. 79. Ledes p. 4. q. 8. art. 6.

Quæritur, an unus posset plures simul, & semel baptizare? Respondeo de via ordinaria nunquam esse licitum propter contrariam consuetudinem Ecclesiæ; Nihilominus tamen, si aliquæ urgeret necessitas, potest licite, & valide per asperisionem, & sine patrinis plures simul baptizare; mutando pronomen Te in Vos, id est; ego vos baptizo in nomine Patris, & Filij, &c. Ita narratur in Actibus Apostol. c. 2. ubi tria milia hominum sic baptizata fuere: sic etiam patet de S. Francisco Xaverio, quem ajunt in regno Travancoris decem millia hominum per asperisionem baptizasse. Ratio horum est, quia forma pronuntiata in plurali per pronomen Vos æquivalet plurimis formis, id est, cum dicat, v. g. supra Petrum, & Paulum & Jacobum. vos baptizo, idem sonat, ac si diceret. Petre, ego te baptizo, Paule, ego te baptizo &c. & saltem, ut aqua de uno puncto ad aliud percurrat, dū pronuntiat forma, jam fit verum compositum morale; Sacramentale; ergo est verum Baptisma, ita etiam.

tiam doceo alijs argumentis firmando hanc eandem doctrinam in tract. de Sacrament. in genere, & noviter *P. Hermann. cit. disp. 2. q. 3. n. 8.*

24. Nullus e-
tiam urgente re saltē in aliquo casu extremæ necessitatis, v. extrema ne-
g: si Titius paganus in extremo mortis periculo
tessitate po- constitutus cupiens fieri Christianus, nec habet
test se ipsum ministrum qui ipsum baptizaret, & cognoscit
baptizare Ba se non posse elicere actum contritionis de mor-
ptismo flumi- talibus commissis; utrum saltē in tali circum-
ntis. stantia, ne sinē Baptismo moriatur, & damne-
tur; posset se ipsum baptizare? Respondeo nul-
lum, in nullo casu posse se ipsum Baptismo flu-
minis baptizare validē. Ratio est, quia Chri-
stus Dominus dum instituit formam Baptisma-
tis *Matth. ultimō* dicens: *euntes docere omnes gen-
tes baptizantes eos* &c, indicavit, quod minister
baptizans debeat esse distinctus à persona bapti-
zanda.

Tum, quia dicitur in formula; *ego te ba-
ptizo*, pronomen *Te* indicat tertiam per-
sonam, non sui; ergo &c. Tum, quia nullus se
ipsum potest regenerare; ergo neque se ipsum
baptizare, cum Baptismus sit quædam regenera-
tio spiritualis, respiciens personam regeneran-
tem, & regeneratam correlativē, tanquam ter-
minum *ad quem, & à quo*; ergo &c. Tum, quia
Christus Dominus non à se ipso; sed à Joanne
baptizari voluit; ergo &c. In hoc tamen casu
censeo, quod Deus ex sua Divina misericordia
talem personam non defereret; sed mitteret ali-
quem, qui ipsum baptizaret, aut ipsi conferret
tantam gratiam, ut possit elicere contritionem
de peccatis suis, & sic moriendo salvabitur.

25. Religio-
sus cum fa- baptis-
cultate Pa- mi, etiam extra casum necessitatis? Re-
rochi omni spondeo, si adsit licentia ordinarij affirmativē,
tempore potest nec hoc munus prohibetur ipsis exerceri sub
esse Minister mortali, ita colligitur ex *capit. placuit 16. q. 1.*
Baptismi. Alit si sinē facultate ordinarij hoc præsumerent
facere, peccarent; quia sibi usurparent jus alte-
rius: ergo &c.

26. Minister Quæritur; an si Minister baptizando, puta-
putans bap- ret baptizare fœminam, & baptizaret masculum.
zare mascu- validē baptizaret? Respondeo affirmativē, dum-
lum, & esset modo intendat baptizare eam personam, quam
fœmina, vali- præsentem habet. Ratio est; quia Minister præ-
de baptizaret cticē applicat intentionem determinatæ personæ
dummodo in- præsentis simul cum materia, & forma indistin-
tendat bap- ctō modō; ergo &c. Si verō excludere intendat
zare eam per omnem, & non alium velle baptizare, quam fi-
sonam quam lium, v. g. Petri, si non esset filius Petri, tunc in-
præsentem ha validum esset Baptisma. Ratio est; quia intentio
bet, secus non. non caderet supra personā præsentem; ergo &c.

27. Si infan-
tes ab obstetri- Minister invigilare debet, si infantes ab ob-
tibus baptizen stetricibus Baptizentur; tunc illos iterum sub
tur minister conditione adhibitis debitis ceremonijs rebapti-
zare debet: ita praxis hic Viennæ demonstrat.
iterum sub Tum, quia non est adeo certum, quod obstetri-
conditione ces in illis angustiis adhibeant omnia necessa-
tu baptizet. ria ad hoc Sacramentum validandum, potest
enim contingere error defectu intentionis, vel

formæ necessariæ; ergo &c. *Sylvius ita in 3. par. q. 66. act. 9. disp. 2.*

Si infantes expositi sint sinē teste vel scheda, 28. Si infan-
quod sint baptizati; imò etiam si habeant sche- tes invenian-
dam, quod sint baptizati, tale testimonium non tur expositi,
est certum, ut fidem indubiam faciat; igitur ad- sunt rebapti-
huc sub conditione rebaptizandi sunt, ita Syno- zandi subcon-
dus *Cameracensis* statuit quia facile contingit ditione.

29. Si quis mulierem, quæ partum occultē effundit, tan-
tū sollicitam esse de crimine tegendo & pue- cum funda-
rum à se quā primū amovendo, parū de mento dubi-
ipius salute cogitando *Vasquez disp. 126. n. 22. taret, an sit*
*Tannerus de Baptismo disp. 4. q. 6. d. 4. n. 112. validē bap-
tizatus, debet*

Quæritur, an si quis cum fundamento dubi-
taret; utrum sit validē baptizatus (quia v. g. ab sub cōditio-
hæretico tale Sacramentum acceperat, qui sole- ne rebaptiza-
bat in aqua rosacea, vel alio liquore juxta Do- ri.

etnam *Martini Lutheri* suprā relati ablucere)
possit iterum rebaptizari sub conditione? Suprà *Casus*

hoc propono casum mihi nuper narratum; fuit
quidam Episcopus in infantia à quodam Acathe-
lico baptizatus, qui pro dignitate personarum
varias aquas odoriferas, & artificiales in admi-
nistrando Sacramentum baptismatis adhibebat,
& cum hic ignoraret, in qua ex his materijs Ba-
ptizatus fuerat; hic dubium oritur, an sit sub cō-
ditione rebaptizandus? Respondeo affirmativē.
Ratio est, quia quisquis tenetur fugere pericu-
lum æternæ damnationis, cum non sit securus
de valore sui baptismi, nescit enim an in aqua na-
turali, vel in alio liquore distincto esset baptiza-
tus; & sic non rebaptizaretur, foret solum pro-
babiliter Christianus; igitur tenetur sub condi-
tione saltē rebaptizari, v. g. *si non es baptiza-
tus, Ego te Baptizo in nomine Patris & Filij &c.*

Eodem modo si Minister inveniret qualem- 30. Si Mini-
cunque in periculo mortis infantem hæretici, & ster inveni-
dubitaret, an ille sit baptizatus, potest licitē ta- ret infantem
lem infantem occultē saltē sub conditione ba- hæretici in pe-
ptizare. Si verō puerum Turcæ, Hæbrei, in ricolomortis,
tali casu reperiret, tunc absolute clam baptizan- & dubitaret,
dus est. Itā etiam de infantibus Anabaptista- an sit validē
rum dicendum est; quia constat illos non esse baptizatus,
baptizatos, & sic, si baptizati morerentur salva- potest clam
buntur. Nota tamen non videtur esse licitum sub conditio-
pueros sanos hujusmodi parentum baptizare, ne rebaptiza-
propter abusum gratiæ sanctificantis, qui dum re. Infantes
ad perfectam rationem pervenirent, huic Sacra- verò pagano-
mento illuderent. rum absolute

Si contingat, quod infantes hæreticorum sint 31. Si in locis
in locis Catholicis ad lucem editi, in hoc casu li- Catholico-
citē potest Parochus Catholicus illos baptizare, rum infantes
quamvis postea fortē sequentur sectam paren- ex parenti-
tum. Ratio est, quia adhuc non est certum, bus hæreticis
neque ita propinquum, quod tales perverten- nascerentur,
tur; ergo solum est periculum probabile pervers- possunt à Pa-
sionis. Tum, quia facile fieri possit, ut infantes rocho Catho-
ante usum rationis moriantur, sicuti observa- lico baptiza-
tum est, quod vix tertia pars hominum ad ta- ri.
lem ætatem pervenire soleat: Tum, quia hic in
Germania hoc practicitur à Doctis & pijs viris,
ut docet, *Layman. l. 5. tr. 2. c. 6. n. 12.*

CAPUT V.

De subiecto capace recipiendi Baptismum.
SUMMARIUM.

32. Solus homo viator est capax Baptismi, tam adultus, quam infans.
33. Ut adultus valide recipiat baptismum, requiritur in ipso intentio suscipiendi.
34. In infantibus non est necessaria intentio suscipiendi baptismum.
35. Adultus licet non eliceret dolorem de peccatis commissis vel non haberet fidem supernaturalem, dummodo haberet intentionem baptizandi, valide baptizaretur.
36. In adulto non requiritur ante baptismum confessio.
37. Adultus habens peccatum lethale, de quo in baptismo non doleret, non est ei remissum.
38. Si genitum humanum duplicem haberet animam, bis est baptizandum, si unam haberet certam, & alteram dubiam, tunc semel directe baptizandum est, secundo sub conditione.
39. Si dubitatur, an infans sit vivus, vel mortuus, tunc sub conditione est baptizandus?
40. Si adultus ante dementiam petisset baptizari, licet in dementia retractet, adhuc est baptizandus, saltem sub conditione.
41. Adultus, si in vigilia petisset baptismum in dormitione non est baptizandus.
- An Catechumenus, in mortis articulo constitutus, sensibus carens, nec prius petens baptismum, sit baptizandus?
42. Ablutio debet fieri in partibus principalioribus corporis.
43. Si necessitas urget, non est illicitum in quacunque parte corporis infantem baptizare.
44. Si necessitas urget, potest Parochus in utero Matris infantem baptizare.
45. Si mater gravida moriatur, statim aperienda est pro infante baptizando.
46. Non licet occidere matrem innocentem pregnantem pro eruendo, & baptizando infante, licet ante partum pro certo morietur sine baptismo. Si mater est rea mortis, & jam ad mortem condemnata, probabiliter potest occidi, si timeatur per dilationem, prolem in utero sine baptismo morituram.
47. Si manus, pes, digitus ablueretur infantis, talis baptismus speculative esset validus, in praxi tamen sub conditione est reiterandus.
48. Baptismus in capillis collatus dubie est validus, ita etiam in secundina, proinde sub conditione reiterandus.
49. In umbilico baptismus collatus, censetur esse invalidus.
50. Non videtur improbabile, infantem baptizari debere, quamvis timeatur mox ac aqua ipsum contingat, moriturum.
51. Licet infans periclitaretur de vita ex privatione aquae naturalis, non est baptizandus in aqua venenata, ex qua acceleraretur ipsi mors, nec deijciendus est ad puteum pro baptizando,

sed adhibenda sunt alia media, prout hic noto.

Solus homo viator, tam infans, quam adultus gentilis, id est non baptizatus est capax hujus Sacramenti in ordine ad vitam æternam. Et quidem quod ad infantes patet ex Trident. sess. 7. Canon. 12. si quis dixerit neminem esse baptizandum, nisi eâ Ætate, quâ Christus baptizatus, vel in ipso mortis articulo, anathema sit. Hoc etiam convincitur ex Actibus Apostolorum capite 16. ubi scriptura commemorat, totas domos ab Apostolis baptizatas fuisse, sic de Lydia legitur; cum autem baptizata esset, & domus ejus &c. Ergo non solum adulti, verum etiam in domo parvuli simul cum adultis baptizati fuerunt; & clarè constat ex Divo Augustino libro 10. de Genes. ad litteram capite 28. ubi sic loquitur: Consuetudo Ministris Ecclesie in baptizandis parvulis nequaquam spernenda est, neque ullò modò superflua deputanda, nec omnino credenda, nisi Apostolica esset traditio; ergo &c. Tum, quia utrumque convincitur, tam pro parvulis, quam adultis, ex Evangelio Joann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei; ergo ad hoc, ut pueri possint consequi beatitudinem, debent prius renasci ex aqua per baptismum; hæc conclusio est contra Pseudo-Apostolos, Catharos, Lollaros, Anabaptistas.

Ut autem adultus valide suscipiat baptismum, requiritur in eo intentio suscipiendi tale Sacramentum. Ratio est; quia non debet Christianus invitus suscipere Sacramentum cum oppositione gratiæ supernaturalis. Tum, quia in Ministro requiritur intentio conficiendi; ergo & in subiecto tale Sacramentum suscipiendi; nam juxta principia Physica non introducitur forma nisi disposita sit materia; ergo neque à pari &c. Tum, quia ita habetur in cap. majores de Baptismo, & in cap. Presbyteros dist. 50. Tum, quia ita sentit. Augustinus dicens: qui fecit te sine te, non salvabit te sine te, ergo &c.

De infantibus aliter dicendum est; quia, ut tales sint, Ecclesia pro ipsis supplet, ita fide certum est; prout constat ex concilio Trident. sess. 7. canon 13. hoc modò; si quis dixerit parvulos, eò quod actum credendi non habent, susceptò baptismò inter fideles computandos non esse, ac propterea, cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos: aut prestare omitti eorum baptismum, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesia, anathema sit; ergo &c.

Tamen si Adultus haberet intentionem baptizandi, & non haberet fidem supernaturalem, nec dolorem de peccatis commissis, valide baptizaretur. Ratio est; quia adhuc acciperet characterem, cum sit diversæ rationis à gratia sanctificante; & si advertenter faceret, peccaret. Tum, quia cum Baptismus sit Sacramentum mor-

32. Solus homo viator est capax baptismi, tam adultus, quam infans.

33. Ut adultus valide recipiat baptismum, requiritur in ipso intentio suscipiendi.

34. In infantibus non est necessaria intentio suscipiendi baptismum.

35. Adultus licet non eliceret dolorem de peccatis commissis, vel non haberet fidem supernaturalem, dummodo haberet intentionem baptizandi, valide baptizaretur.

36. In adulto non requiritur ante baptismum confessio.

37. Adultus habens peccatum lethale, de quo in baptismo non doleret, non est ei remissum.

38. Si genitum humanum duplicem haberet animam, bis est baptizandum, si unam haberet certam, & alteram dubiam, tunc semel directe baptizandum est, secundo sub conditione.

39. Si dubitatur, an infans sit vivus, vel mortuus, tunc sub conditione est baptizandus?

40. Si adultus ante dementiam petisset baptizari, licet in dementia retractet, adhuc est baptizandus, saltem sub conditione.

41. Adultus, si in vigilia petisset baptismum in dormitione non est baptizandus.

An Catechumenus, in mortis articulo constitutus, sensibus carens, nec prius petens baptismum, sit baptizandus?

42. Ablutio debet fieri in partibus principalioribus corporis.

43. Si necessitas urget, non est illicitum in quacunque parte corporis infantem baptizare.

44. Si necessitas urget, potest Parochus in utero Matris infantem baptizare.

45. Si mater gravida moriatur, statim aperienda est pro infante baptizando.

46. Non licet occidere matrem innocentem pregnantem pro eruendo, & baptizando infante, licet ante partum pro certo morietur sine baptismo.

Si mater est rea mortis, & jam ad mortem condemnata, probabiliter potest occidi, si timeatur per dilationem, prolem in utero sine baptismo morituram.

47. Si manus, pes, digitus ablueretur infantis, talis baptismus speculative esset validus, in praxi tamen sub conditione est reiterandus.

48. Baptismus in capillis collatus dubie est validus, ita etiam in secundina, proinde sub conditione reiterandus.

49. In umbilico baptismus collatus, censetur esse invalidus.

50. Non videtur improbabile, infantem baptizari debere, quamvis timeatur mox ac aqua ipsum contingat, moriturum.

51. Licet infans periclitaretur de vita ex privatione aquae naturalis, non est baptizandus in aqua venenata, ex qua acceleraretur ipsi mors, nec deijciendus est ad puteum pro baptizando,

sed adhibenda sunt alia media, prout hic noto.

Solus homo viator, tam infans, quam adultus gentilis, id est non baptizatus est capax hujus Sacramenti in ordine ad vitam æternam.

Et quidem quod ad infantes patet ex Trident. sess. 7. Canon. 12. si quis dixerit neminem esse baptizandum, nisi eâ Ætate, quâ Christus baptizatus, vel in ipso mortis articulo, anathema sit.

Hoc etiam convincitur ex Actibus Apostolorum capite 16. ubi scriptura commemorat, totas domos ab Apostolis baptizatas fuisse, sic de Lydia legitur; cum autem baptizata esset, & domus ejus &c.

Ergo non solum adulti, verum etiam in domo parvuli simul cum adultis baptizati fuerunt; & clarè constat ex Divo Augustino libro 10. de Genes. ad litteram capite 28. ubi sic loquitur: Consuetudo Ministris Ecclesie in baptizandis parvulis nequaquam spernenda est, neque ullò modò superflua deputanda, nec omnino credenda, nisi Apostolica esset traditio; ergo &c.

Tum, quia utrumque convincitur, tam pro parvulis, quam adultis, ex Evangelio Joann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei; ergo ad hoc, ut pueri possint consequi beatitudinem, debent prius renasci ex aqua per baptismum; hæc conclusio est contra Pseudo-Apostolos, Catharos, Lollaros, Anabaptistas.

Ut autem adultus valide suscipiat baptismum, requiritur in eo intentio suscipiendi tale Sacramentum.

Ratio est; quia non debet Christianus invitus suscipere Sacramentum cum oppositione gratiæ supernaturalis.

Tum, quia in Ministro requiritur intentio conficiendi; ergo & in subiecto tale Sacramentum suscipiendi; nam juxta principia Physica non introducitur forma nisi disposita sit materia; ergo neque à pari &c.

Tum, quia ita habetur in cap. majores de Baptismo, & in cap. Presbyteros dist. 50. Tum, quia ita sentit. Augustinus dicens: qui fecit te sine te, non salvabit te sine te, ergo &c.

De infantibus aliter dicendum est; quia, ut tales sint, Ecclesia pro ipsis supplet, ita fide certum est; prout constat ex concilio Trident. sess. 7. canon 13. hoc modò; si quis dixerit parvulos, eò quod actum credendi non habent, susceptò baptismò inter fideles computandos non esse, ac propterea, cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos: aut prestare omitti eorum baptismum, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesia, anathema sit; ergo &c.

Tamen si Adultus haberet intentionem baptizandi, & non haberet fidem supernaturalem, nec dolorem de peccatis commissis, valide baptizaretur.

Ratio est; quia adhuc acciperet characterem, cum sit diversæ rationis à gratia sanctificante; & si advertenter faceret, peccaret.

Tum, quia cum Baptismus sit Sacramentum mor-

32. Solus homo viator est capax baptismi, tam adultus, quam infans.

33. Ut adultus valide recipiat baptismum, requiritur in ipso intentio suscipiendi.

34. In infantibus non est necessaria intentio suscipiendi baptismum.

35. Adultus licet non eliceret dolorem de peccatis commissis, vel non haberet fidem supernaturalem, dummodo haberet intentionem baptizandi, valide baptizaretur.

36. In adulto non requiritur ante baptismum confessio.

37. Adultus habens peccatum lethale, de quo in baptismo non doleret, non est ei remissum.

38. Si genitum humanum duplicem haberet animam, bis est baptizandum, si unam haberet certam, & alteram dubiam, tunc semel directe baptizandum est, secundo sub conditione.

39. Si dubitatur, an infans sit vivus, vel mortuus, tunc sub conditione est baptizandus?

40. Si adultus ante dementiam petisset baptizari, licet in dementia retractet, adhuc est baptizandus, saltem sub conditione.

41. Adultus, si in vigilia petisset baptismum in dormitione non est baptizandus.

An Catechumenus, in mortis articulo constitutus, sensibus carens, nec prius petens baptismum, sit baptizandus?

42. Ablutio debet fieri in partibus principalioribus corporis.

43. Si necessitas urget, non est illicitum in quacunque parte corporis infantem baptizare.

44. Si necessitas urget, potest Parochus in utero Matris infantem baptizare.

45. Si mater gravida moriatur, statim aperienda est pro infante baptizando.

46. Non licet occidere matrem innocentem pregnantem pro eruendo, & baptizando infante, licet ante partum pro certo morietur sine baptismo.

Si mater est rea mortis, & jam ad mortem condemnata, probabiliter potest occidi, si timeatur per dilationem, prolem in utero sine baptismo morituram.

47. Si manus, pes, digitus ablueretur infantis, talis baptismus speculative esset validus, in praxi tamen sub conditione est reiterandus.

48. Baptismus in capillis collatus dubie est validus, ita etiam in secundina, proinde sub conditione reiterandus.

49. In umbilico baptismus collatus, censetur esse invalidus.

50. Non videtur improbabile, infantem baptizari debere, quamvis timeatur mox ac aqua ipsum contingat, moriturum.

51. Licet infans periclitaretur de vita ex privatione aquae naturalis, non est baptizandus in aqua venenata, ex qua acceleraretur ipsi mors, nec deijciendus est ad puteum pro baptizando,

fide superna mortuorum non requiritur gratia in suscipiente
 ralem, dum ergo &c. *Suarez de Charit. disp. 5. sect. 3. Bonacina*
modo haberet disp. 3. q. 4. punct. 2. n. 1. Sylvius 2. 2. q. 44. art. 3.
intentionem Diana part. 5. tr. 14. ref. 105.

baptizandi, Ex data doctrina deducitur, in adulto non re-
 valide bapti-quirante Baptismum confessionem. Ratio est,
 quaretur. quia Baptismus cum sit Janua omnium Sacra-
 36. In adulto mentorum, non admittit ante se aliud Sacramen-
 non requiri- tum: proinde in hoc casu, dum adultus bapti-
 tur ante Bap- zatur, sufficit ut eliciat contritionem, vel saltē
 tismum Con- attritionem de peccatis suis in ordine ad illorum
 fessio. remissionem; ergo &c.

37. Adultus Dubium est, si adultus ante Baptismum ha-
 habens pecca- bens peccatum mortale actuale, & nullam eli-
 rum lethale, ceret attritionem vel contritionem de tali pec-
 de quo in ba- cato in suscipiendo baptismo; an tale pecca-
 ptismo non do tum esset remissum?

leret, non esset Respondeo, non esse ei remissum. Ratio est
 remissum. quia in susceptione Baptismi nulla fuit disposi-
 tio ad gratiam; ergo remanet peccatum actuale

post Baptismum: sic ego respondi cuidam instru-
 ctori duarum Turcarum Catechumenarum,
 quas postea baptizavi. Sed inquiris, quid ergo
 in tali casu faciendum? nam hujusmodi pecca-
 tum, cum commissum sit tempore, quo Eccle-
 sia non habuit ad illud jurisdictionem, sicque
 nec modò post Baptismum adulti eandem in il-
 lud habere videtur: consequenter tale peccatum
 non erit sufficiens pro materia confessionis. E-
 xistimo tamen, quòd talis peccator instruatur
 pro elicienda contritione de tali peccato, ac cum
 alijs post baptismum, etiam venialibus, & sic si-
 mul, & semel omnia confiteatur, vi cujus me-
 diante Contritione, & Sacramento poenitentiae
 redibit in gratiam *S. Thom. art. 9. S. Augustin. l.*
1. de Bapt. contra Donatist. c. 12. S. Cyprian. serm.
de passion. Dom. circa finem Abellij &c.

38. Si genitū Si constat aliquod genitum humanum dupli-
 humanum cem habere animam, ut v. g. si haberet duo ca-
 duplicem ha- pita, duo pectora; tunc bis est baptizandum. Si
 beret animā, verò haberet duo pectora sub uno capite, vel
 bis est bapti- duo capita sub uno corpore; eodem modò du-
 zandum, si u- plex baptismus est ei conferendus, unus absolu-
 nam haberet tē, in qua parte est caput vel pectus; aliud sub
 certam, & al- conditione in membro minus perfectò. *Reginal-*
teram dubiā, dus, Bassani, & comm. Theol.

tunc semel di Quid si dubium esset, an infans sit vivus, vel
 recte baptiz- mortuus utrū in hoc casu baptizandus sit? Re-
 dū est, secun- spondeo tali sub conditione administrandus est
 do sub condi- Baptismus. Ratio est quia in dubio pæsumen-
 tione. dum est de vita infantis; nam quotiescunque in-

39. Si dubita tervenit aliquod dubium, tunc possessio stat pro
 tur, an infans illo, quod ante dubium possidebat; sed infans
 sit vivus, vel ante dubium, an sit vivus, vel mortuus, vitam
 mortuus, tunc possidebat; ergo hoc in casu pæsumendum est,
 sub conditione ipsum vivere, nam semper melior est conditio
 est baptizan- possidentis.

Petes, quid si adultus antequam in amentiam
 40. Si adultus incideret, Baptismum petisset, & post in de-
 ante dementi- mentia constitutus, voluntatem baptismi retra-
 a petisset ba- ctaret? Dico talem adhuc esse baptizandum. Ra-
 tio est quia si ante dementiam suam voluntatem
 baptizandi non retractaverit, censetur perseve-

rare moraliter etiam in dementia, cum actus in pri-
 tali statu facti, procedant solum ex imperfecto, in dementia
 imò aliquando ex totaliter corrupto usu ratio- retractet, ad-
 nis; ergo intentio baptizandi ante dementiam huc est bapti-
 facta, non tollitur per corruptum usum rationis zandus, sal-
 sicque perseverat, *Sylvester verb. Baptismus 4. n. tem sub con-*
 3. ditione.

Interrogas, an si adultus vigilans petisset ba- 41. Adultus,
 ptizari & postmodum statim obdormiret: u- si in vigilia pe-
 trum sic dormiens validè baptizari possit? Re- tisset Baptis-
 spondet *Bonacina disp. 2. quest. 2. punct. 6. n. 19. mum, in dor-*
 affirmativè. Ratio ejus est; quia in illo perfi- mitione non
 stit intentio habitualis; huic adhæret *Grass. 2. est baptizan-*
part. l. 1. c. 4. n. 45. Augles quest. 2. art. 6. diff. 1. dus.

c. 2. Ego hanc opinionem dubiæ probabilitatis
 esse censeo, cum immediatè pugnet contra da-
 mnationem propositionis primæ ab *Innocentio*
XI. reprobatae; proinde evigilandus est pro reci-
 piendo baptismo, nè exponatur Sacramentum
 periculo frustrationis.

Dubium est, an Catechumeno constituto in An Catechu-
 mortis periculo, sensibus destituto, administran- mentes, in
 dus sit baptismus, licet illum antea non petisset mortis articu-
 set, nec ad interrogata respondere posset? Ratio lo constitutus,
 dubitationis est; quia ut baptismus validè ab a- sensibus ca-
 dulto recipiatur, requiritur in eo intentio susci- rens, nec pri-
 piendi, aliàs sacræmentū exponeretur periculo fru- us petens bap-
 strationis, prout suprà *nam. 33. probavi. Hu- tismum, sit*
 jus dubij controversia tempore *S. Augustini a- baptizandus?*
gitata fuit ita notat R. P. Thyrsus Gonzalez in-
fundament. Theol. moral. de recto. usu opin. proba-
bil. dissert. 13. n. 30.

Modò respondeo, & dico, adhuc tali cate-
 chumeno administrandus est baptismus. Ratio
 est; quia catechumeni voluntas dum fuerat sa-
 nus, erat velle recipere fidem, prout ex se cla-
 rum est, aliàs nunquam in numerum catechu-
 menorum inscribi voluisset; ergo licet pro tunc
 nequit dare signum externum pro petendo ba-
 ptismo, internè tamen credendum est, ipsum
 velle suscipere. Tum, quia ait *reg. Jur. Moriens*
nunquam præsumitur immemor salutis æternæ:
ita L. fin. cap. ad L. Juliam repetund. c. 1. quest.
7. menoch. cens. 350. n. 9., ergo cum talis ca-
 techumenus sit moriens, erit memor salutis æ-
 ternæ, quam non potest adipisci, quàm per ba-
 ptismum, prout in ipsa catechisatione doctus
 fuit, dum in numerum catechumenorum ad-
 scriptus fuerat; igitur &c. Tum, quia ipse-
 met *S. Augustinus* ad hanc quæstionem solven-
 dam; sic proloquitur. *Catechumenis ergo in hu-*
jus vita ultimò constitutis, si morbo, seu casu ali-
quo sic oppressi sint, ut quamvis adhuc vivant, pe-
tere tamen sibi Baptismum, vel ad interrogata re-
spondere non possint; possit eis, quòd eorum in vita
Christiana jam nota voluntas est, ut eò modò bap-
tizentur, quomodo baptizantur infantes, quorum
voluntas nulla adhuc patuit. Ut autem omnis
 scrupulus circa hoc dubium solvatur, tunc sva-
 deo in tali baptismo conditionem apponere, si
 es capax vel dispositus, tunc ego te baptizo &c. sic-
 que faciendo nullatenus Sacramentum expone-
 tur periculo frustrationis.

Quæ

42. *Ablutio* Quæritur; in qua parte fieri debet ablutio? *debet fieri in* Respondeo, ut Sacramentum certè sit validum *partibus prin-* debet fieri ejus ablutio in partibus principaliori- *cipalioribus* bus corporis, ut in capite, pectore, aut scapulis: si tamen manus, pes abluerentur sinè necessitate, illicitum esset; & imò secundum plures talis baptismus est dubius; proinde sub conditione repetendus; quia cum agatur de salute proximi, semper tutior pars tenenda est, ne homo exponatur periculo damnationis.

43. *Si necessi-* In casu tamen necessitatis, si timeretur mors *tas urget non* infantis, & non est aditus ad illum; quia v. g. fo- *est illicitum* lum digitum producit ex utero matris, tunc *in quacunq;* non est illicitum in tali parte corporis ipsum ba- *parte corporis* ptizare: imò si aliter fieri nequit, tunc obstetrix *infantem bap-* per fistulam poterit trajicere aquam ad infantem *tizare.* adhuc in utero matris degentem; & sic ipsum baptizare *Preposit. 3. part. q. 66. & part. 8. dub. 3. num. 91.*

Inquiris, an si in simili casu necessitatis adesset solum Parochus apud parturientem, posset nè ipse officium obstetricis peragere, & baptizare infantem in utero matris vitam agentem? Respondeo affirmativè: tamen in tali circumstantia instantè tenetur orare Deum, ac firmiter proponere nullatenus velle præbere consensum delectationi morosæ, si quam caro, vel Dæmon ipsi excitaret, vñ cujus extenuationis periculi formalis consensus, tutè poterit procurare salutem hujusmodi infanti.

Si contingeret Matrem prægnantem morituram, tunc illicò, ac illa decedit, procurandus est aditus in uterum pro abluenda prole, nè sinè Baptismo pereat *Suarez tom. 3. in 3. part. art. 11. atur, statim Hurtadus disp. 1. de Baptif. disp. 6.*

45. *Si Mater* Scire velles, an liceat occidere matrem præ- *pro infante* gnantem pro eruendo filio ex utero, qui infallibi- *baptizando.* liter ante partum morietur? Respondeo sub distinctione, si Mater est innocens, nunquam licet ipsam occidere; quanquam conceptus in tali circumstantia morietur. Ratio est quia non sunt faciendæ mala, ut eveniant bona; sed malum est occidere Matrem innocentem; ergo &c. Tum, quia Deus non est offendendus pro conservacione totius universi, teste æthnico dicente: *centies licet ante partum mori, quam Deum vel levissimè offendere;* tum pro certò sed offenderetur Deus per occisionem innocentis, quatenus transgrederetur præceptum 5. *De-Baptismo.* *calog. non occides:* ergo &c.

Respondeo 2. si Mater est nocens, & jam damnata ad mortem, ac per dilationem supplicij procertò infans in utero sit moriturus; tunc probabilius censeo posse matrem morte punire ad procurandum aditum in uterum ad infantem baptizandum. Ratio est; quia si non posset hoc fieri; tunc ideo, quia lex civilis prohibet, ut post partum primò supplicio afficiatur; sic lege prægnantem ff. de pœnis, sed hoc non obstat, quia in casu proposito cessat talis finis legis, quæ est instituta in ordine ad procurandum bonum prolem in utero, & in hoc casu potius accideret ex dilatione supplicij malum prolis, quatenus ex defectu baptismatis exponeretur periculo æternæ damna-

tionis; ergo &c. Tum, quia per talem occasionem nulla fit injuria Matri: eò quòd aliunde sit morte afficienda; ergo &c.

Dixi superius, si baptizandus ablueretur in manu, pede, vel digito, tunc illicitus foret Baptismus. Nunc scire velles: an saltèm esset validus ablueretur? *P. Suarez Hurtadus* supra citati existimant, etiam si in digito quis baptizaretur, talis baptismus foret certus. Ratio illorum esse potest; quia si quis vulneraretur in digito, dicitur certò vulneratus; ergo & baptizatus; nam cum anima rationalis effundatur per totum corpus & ipsa mens sub consolum abluì debeat à peccato? igitur existente animà in digito, sufficienter abluatur à peccato, cum sit tota in toto, & tota in qualibet parte, hanc conclusionem, modò sic à me propositam speculativè judico esse certam. Ad praxim verò sinè necessitate reducendam non esse.

Cardinalis deLugo, in responsione morali l. 1. 48 Baptismus disp. 1. opinatur, etiam si quis in capillis aspergatur bene baptizari; cujus rationes esse possunt, quas in præcedenti puncto exposui: Ego tamen dubito; quia non est certum, quòd capilli, & ungues animentur animà rationali, quid quid in oppositum dicit. *S. Thomas, & Aristoteles*, sed sub conditione solum animà vegetativà, quæ ex probabili opinione Doëtorum in corpore humano distinguitur à rationali, prout retuli in tr. de abortu c. 2. ergo talis baptismus in capillis factus sub conditione saltèm debet reiterari. Eòdem modò dicendum est, si infans baptizaretur adhuc in secundina involutus.

In umbilico infantem baptizare est illicitum, & invalidum. Ratio est; quia communiter umbilicus non censetur esse pars infantis, eò quòd præscindatur & abjicitur: ita *Marcantius in Can-* censetur esse *delab. Sacrament. de ref. qu. past. t. & 2. qu. 1. c. invalidus. 2. & alij passim.*

Quæritur, an si credatur ex magna debilitate infantem moriturum, mox ac aqua baptismatis eum pertingat, quæ acceleraretur mors ipsius, sit baptizandus? *P. Granado de Sacrament. in 3. baptizari de-* partem contrav. 4. disp. 1. n. 6. & 7. cum aliquibus alijs respondent affirmativè. Ratio est; quia in tali circumstantia ita eum baptizare, cum non sit infantem directè occidere, sic putant talem actionem posse fieri. Tum, quia, cum ex Baptismate pendeat salus æterna infantis, est melius eam præferre modicæ vitæ temporali. Tum, quia nemo potest scire procertò an ex tali baptismate acceleraretur mors infantis, nisi Deus ipsi revelaret; sicque minister non debet sibi persuadere quòd talis mors præmatura proveniat ex applicatione aquæ baptismatis: Propter has rationes hæc opinio non videtur esse improbabilis.

Sed quid dicendum est, si adesset infans mox sinè baptismo moriturus, & ibi existeret puteus absque alia aqua præmanibus; utrum posset Minister eum in puteum dejicere, & sic baptizare; videtur quòd ita propter rationes in præcedenti numero allatas: est durum mihi videtur hominem occidere, cum nunquam facien-

du in aqua da sint mala; ut eveniant bona; proinde si aqua venenata, ex aliter haberinequeat ad ipsum baptizandū, pro qua accelera- babilis existimo commitendum hoc negotium vetur ipsi Domino Deo prius tamen aliquo liquore ut famens, nec deji livā cum hæc resolvatur in aquam sub conditio- ciendus est ad ne eum baptizet, fortē in tali baptismo salva- putum pro bitur: nam occidere est intrinsecē malum, quod baptizando, in nullo casu licitum est: huic opinioni adhæret sed adhiben- Præpositus in 3. part. quest. 66. art. 8. dub. 1. n. de sunt alia 83. Tum, quia non debet procurari salus pro- media, prout ximi per media illicita; ergo. Hinc corrui il- hic noto.

le casus; si v. g. contingeret, quod Minister non habeat præ manibus quam aquam venenatam, quā posset baptizare infantem in periculo mor- tis constitutum, tunc si ex tali contactu aquæ venenatæ occideretur infans, debet abstinere, & uti medijs mox expositis, quidquid in oppositum contendit Paludanus: hinc di- sparitas est; quia in casu præcedentis numeri non occiditur pro certo infans, sicut in isto; er- go &c.

CAPUT Sextum.

*An fœtus præmaturè ex utero matris
profiliens sit baptizandus.*

SUMMARIUM.

52. Exponuntur variae opiniones, in quo instanti fœtus in utero Matris existens animatur.

53. Fœtus abortivus est sub conditione baptizan- dus, quotiescunque in eo appareant lineamen- ta figura humana.

54. Solvuntur objectiones contra animationem fœ- tus.

Mola est baptizanda sub conditione, si in ea appa- reant aliqua lineamenta hominis, secus non.

52. Exponun- tur variae opi- niones, in quo instanti fœ- tus in utero matris exi- stens anime- tur.

QUæritur, an embrio aliquorum die- rum ex utero Matris proveniens ad instar massæ carneæ sit bapti- zandus. Circa hoc dubium de- cidendum sæpè sæpius angustia- tus fui, tamen ut lectori aliquatiter satisfaciam proponam aliqua fundamenta, quæ spero ipsi non displicebunt, pro quorum claritate investi- gandum est, quò tempore fœtus in utero Ma- tris animeretur.

Hypocrates lib. de natura fœtus num. 10. af- ferit masculum in utero Matris informari die 30. fœminam verò die 42. & hoc demonstrare co- natur ex purgatione sanguinis, quæ in partu ma- sculi durat 30. diebus & in partu fœminæ 42. ad summum. Aristoteles verò lib. 5. animal cap. 3. cum Plinio lib. 7. natural. hystor. cap. 6. existi- mant fœtum masculi animari animâ rationali die 40. fœtum verò fœminæ die 80. hanc Ari- stotelis opinionem communiter docent Medici & eam amplecti à sacra pœnitentiaria Romana, testatur Cabrinus de casib. reservat. part. 2. casu 7. annot. 6. num. 16. Navarrus consil. lib. 5. conf. 26. Hanc pariter tuetur Layman. lib. 3. t. 3. part. 3. c. 4. n. 3. Molina de justitia tom. 4. t. 3. disp. 27. Trullenb. tom. 2. lib. 5. dub. 4. n. 2.

Alia est opinio Thoma Fieni de format. fœtus quest. 8. conclus. 11. asserentis, tertiâ die ad sum- mum à seminis conceptione animari fœtum animâ rationali.

Tertia opinio est Farinacei part. 2. quest. 122. n. 139. in praxi crim. citans Vopiscum Fortuna- tum, qui docet ipsò conceptionis momentò ani- mam rationalem creari; hanc sententiam laudat Hieronymus Florentinus Cler. reg. cong. Matris DEI in tractat. de homine dubio, & de baptismo

abortivorum. Aliqui docent in fine secunda di- ei permixtis feminibus totum corpus perfici, ac animâ rationali informari. Ego retuli in tract. de abortu, quòd quidam juvenis modò ex fami- lia S. Dominici mihi narraverit, se in Italia po- nes unum Chirurgum sæpè vidisse fœtum, sex vel septem dierum, ab instanti conceptionis ex infirmitate Matris ex utero ejectum, ac in vi- trum Chrystallinum plenum fontali aquâ im- missum, illico ab initio videbatur aliquis motus sensitivus, ac separatò sanguine apparebat Em- brio præferens figuram hominis, in minutif- simis lineamentis expressam. Hic oritur ma- gnum dubium: an fœtus abortivus saltē sub conditione sit baptizandus?

Modò ad quæstionem suprâ relata, ait Hie- ronymus Florentinus suprâ citatus: fœtus abor- tivus quocunque tempore ejectus baptizandus est sub conditione, hanc suam conclusionem prosequitur sect. 9. ubi sic scribit: quando fœtus abortivus, elapsò quocunque tempore à conceptione excutitur ab utero Matris, si in illo appareant li- neamenta fœtus humani propria, propter quæ à mola distinguantur, non licet illi negare baptis- mum, sed debet ministrari sub conditione, aut ver- bis expressa, vel saltē mente concepta, si es ca- pax: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Et sect. 14. num. 19. disp. ultim. sic exprimit. Utinam hac mea sententia, & dispu- ratio sit illius Christiana pietatis, & industria pars quam Divina providentia eligit, ut per genitores, & alios, quibus huiusmodi parvulorum salus com- missa est, salvarentur animæ delictorum: utinam inquam, hic meus qualiscunque levissimus labor à sapientibus probatus, & approbatus, cedat in cœle- sti Regni & Divina Gloria in æternum addita- mentum. Ex hoc ego concludo, Et cæte- ra.

Dico quotiescunque in fœtu abortivo appa- 53. Fœtus a- reant lineamenta fœtus humani propria, dum abortivus est ex utero matris prolabitur, est baptizandus sub sub conditione conditione. Ratio est; quia quivis tenetur suc- baptizandus currere saltē titulò charitatis proximo suo in quotiescunq; extrema necessitate perditionis constituto, in eo appare- prout monet Evangelista Joannes epist. 1. cap. ant lineamen- 3. nos debemus pro fratribus animas ponere; ergo a figura hu- cum fœtus fortasse sit animâ rationali informa- tus.

tus, tenemur illum baptizare sub conditione, nè illò mortuò anima ejus perdat, & in limbū detrudatur. Tum, quia doceo in *tract. de absolut.* quòd teneamur Christianum in extremo periculo damnationis constitutum sub conditione absolvere, licet ille nulla ostenderit signa doloris, & quanquam hic & nunc dubitetur, an sit vivus vel mortuus; ergo tenemur, & hujusmodi fœtum baptizare, si hic & nunc dubitetur an sit vivus, ac animâ rationali informatus; Ratio antecedentis est; quia, si talis non absolveretur, incurreret periculum æternæ damnationis, eò quòd fortasse vivat, & solum actum attritionis elicit de peccato mortali, in quo si moriatur, damnabitur; ergo cum Christiana Charitas postulet succurrere proximo in tali necessitate laboranti, prout monet *Apostolus*, qui *Anathema cupit esse pro Fratribus suis*; sicque debet necessariò in tali dubio sub conditione absolvi; prout fusè probabo in *tract. de pœnit.* uti ibidem videntum est; ergo cum paritas currat de fœtu abortivo: igitur etiam sub conditione baptizandus est: nec per hoc fiet injuria Sacramento; quia si conditio hic, & nunc non verificetur, verba formæ suò fine non frustrantur, cum non proferantur, nisi cum intentione casuali, si res sic se habeat. Tum, quia nulla habetur certitudo, quando fœtus animâ rationali informetur; igitur semper timendum est, quotiescunque fœtus è ventre matris prodit, quod sit informatus animâ rationali, & consequenter si moriatur sinè baptismo ex negligentia Matris vel alterius, peribit; quod militat contrà pietatem: nam scire debemus, quòd Sacramenta sint instituta propter hominem, & ad medelam animarum, & non homo propter Sacramenta; igitur quotiescunque urget aliqua necessitas, tenemur proximis succurrere hujusmodi Sacramentis, vel maximè baptismo, tanquam unicò mediò ad salvandam animam, melius est enim; ut inter duo mala urgentia minùs eligatur; sed minùs malum est, ut Sacramentum exponatur periculo frustrationis (ut ità dicam) quàm anima fœtus perdat. Dixi melius est, ut Sacramentum exponatur periculo frustrationis, quia si conditio apponatur, nullatenus exponitur hujusmodi periculo, prout suprà annotavi; Ergo cum juxta probabilem opinionem fœtus ex utero matris profiliens, sit informatus animâ rationali, sicque ne ista tam prodigè pereat; est obligatio saltè sub conditione illam baptizandi.

Probatur 2. ex *Concilio Cartaginensi*, ubi statuit, ut omni tempore puero, qui in utero matris formatus est, hoc Sacramentum conferatur; sed fœtus ex utero matris profiliens, probabiliter est informatus; ergo &c. Tum, quia *S. Gregorius* Papa ordinavit, ut *si mulier, quæ peperit, sit in periculo mortis eòdem die, & horâ, quâ nascitur, id quod genuit baptizetur*; ergo &c. Tum, quia *Rituale Romanum* sub *Paulo V.* statuit, quòd mortuâ matre prægnante, fœtus cautè extrahatur, & si vivus sit, baptizetur; ergo si dubiè vivus est, sub conditione baptizetur, ità

Joannes Chrysostomus Philippinus de privil. Ignorantiæ append. ad cap. 4. Privil. 2. Citans Florentinum suprà relatum de homine dubio sec. 14. num. 1. & sequent.

Dices 1. me docuisse in *intract. de abortu c. 2. § 4. Solvuntur objectiones contra animationem* quòd juxta probabiliorem opinionem non committatur homicidium, si fœtus maris ante 30. dies ex utero ejiciatur, & fœtus fœminæ ante 80. eò quòd pro tunc, non sit animâ rationali informatus; ergo neque fœtus maris est baptizandus si ex utero matris ante 30. dies ejiciatur.

Respondeo verum esse, me ibi ità docuisse; nego tamen consequentiam: Ratio mea est, quia peccatum homicidij, cum sit materia odiosa, non debet præsumi id commississe, nisi evidenter constet, prout annuit *Regul. Jur. delictum in dubio non præsumitur, sed demonstrari debet.* Salus verò hominis, cum sit materia favorabilis, in qua omne dubium, & speculationem rejiciendam esse censeo, ad eam procurandam; nam quòd fœtus maris ante 30. dies, & fœminæ ante 80. non informetur animâ rationali, non est certum sed dubium, ità etiam quòd informetur 6. vel 3. die priùs, aut posteriùs, est etiam dubium, proinde tali tempore si profilit fœtus ex utero matris, non est privandus baptismo sub conditione; aliàs talis homo dubius exponeretur periculo damnationis, si reverà ille fœtus animâ rationali foret informatus, ideoque ne tam gravis defectus committatur, melius est sub conditione illum baptizare.

Dices 2. Ego docui ex scriptura, quòd si fœtus animatus ejiciatur ex percussione matris, tunc percussor debet dare animam pro anima, & si non est animatus animâ rationali, mulcabitur solum pecuniâ; ergo non omni tempore, quo fœtus è utero matris prodit, est baptizandus, & quidem neque sub conditione; quia ubi non est anima, non debet administrari baptismus; sed quando percussor debet solum mulctari pecuniâ tunc talis fœtus non est informatus animâ rationali: ergo &c. Respondeo verum esse textum juxta 70. interpretes; quanquam in scriptura non ità clarè legitur, prout patet *Exod. cap. 21.* & quidem ego etiam admitto, quòd non immediatè, ac concipiatur fœtus in utero Matris informetur animâ rationali: sed primò post aliquod tempus, cujus instans animationis nec ex scriptura patet, nec ratione naturali demonstrari potest; quidem censeo in illo instanti informari, quando organa corpusculi perficiantur, quorum constructio me latet, quanquam currant opiniones Doctorum, quorum aliqui existimant 3. die, aliqui 6. aliqui priùs, & posteriùs hujusmodi corp⁹ esse jam organizatū, ex hoc salvatur text⁹ scripturæ cōtra me object⁹.

Ultimò scire velles: an mola, quæ ex utero Matris prodit, sit baptizanda? ut autem statum *rizanda* sub quæstionis percipias, mola vocatur aliqua massa *conditio*, si quæ in utero matris ex congressu masculi generatur, & in triplicem dividitur speciem, alia enim *ant aliqua li-* est carnea, alia sanguinea, alia membranea, quæ *neamant a ho-* rum altera ex his nutritur per intrasumptionem, *minis, secus* ne non.

Alia per suprapositionem: quæ nutritur per intrasumptionem habet aliquas venulas, quibus mediantibus, tanquam per canales attrahit alimentum, sicque ipsi conceditur anima vegetativa, & fortè etiam sensitiva: unde ex hoc capite præcisè non est baptizanda; tamen, si in huiusmodi mola, (si mola in hac figura dicenda sit) ap-

pareat aliqua lineamenta hominis, tunc ad summum sub conditione baptizanda est; quia talia lineamenta indicant dubium hominem; ergo ne exponatur dubia anima rationalis periculo perditionis, tunc tutius est taliter ipsam baptizare.

CAPUT VII.

An Monstra sint baptizanda.

SUMMARIUM.

55. *An Monstra baptizanda sint, notatur.*

56. *Semini humano inest virtus plastica determinans, & efficiens signaturas individui, independenter ab anima rationali.*

57. *An proles nata ex homine, & bruto sit baptizanda.*

58. *An Satyri sint baptizandi.*

59. *Casus curiosus cuiusdam ursuli exponitur.*

60. *An proles nata ex femina, & cacadaemone sit baptizanda.*

61. *An homines Marini sint baptizandi.*

55. *An monstra baptizanda sint, notatur.*

QUæritur, an monstra baptizanda sint pro majori cognitione tui aliquos casus extraordinarios tibi præ oculis sterno, ut melius te juvare posses in huiusmodi difficultatibus, sit primus.

Joannes Marcus Marci in suo lib. *Idear. operat. c. 8. fol. 2.* narrat Fulvium stellam ex Equa perfectâ specie puellam formosam suscepisse, nomine Eponis. Item Aristomium Ephesium ex Asina puellam specie honestam nomine Onascele, genuisse.

Secundò, refert Plutarchus in *simpos. sapient.* fuisse allatum in domum Periandri infantem ex homine, & equa natum cujus caput, collum, & manus simul cum ejulatu infantis habebat cætera membra equi. Insuper *Ælianus* inquit in symbari fore adolescentem caprarium, qui capræ nefariè se commiscebat, quæ suò tempore infantem edidit, caprina habentem crura, & faciem humanam.

Tertiò legitur in *Erasmo Roterodamo* de quadam muliere, quæ in navi per altum mare ad unam desertam insulam appulit, ubi inscientibus nautis obdormivit, interim his prosperum ventum videntibus ancoram solverunt, ac velis explicatis velociter suum arripuerunt iter; paulò post mulier expergefata, vidit socios mare fulcare, clamoribus, & lamentis eos ad se recipiendam rogavit, sed frustra nam vox inter marinos fluctus, & stridentes procellas, non audiebatur: interim ad hunc sonum accurrit miræ magnitudinis simius, ubi prædam se accepturum speravit, at in amoris classes incidit, nec reluctatur mulier, vitâ potius, quam pudicitiam servans, concepit, & peperit sobolem patri magis, quam sibi similem; Ità quoque refert *Raphael Vollaterranus* occultatus testis lib. 24. vivente *Alexandro VI. Rom. Pontifice* fuisse mulie-

rem, quæ canem admiserat, ac caninam progeniem enixa est; Hæc & similia exempla animum meum pulsârunt, ac non modicè constrinxerunt, ut super his discurrerem, quò modò minister baptismi (si ei similis partus objiceretur) gerere se deberet.

Anteresponsionem adverte, me non revocare in dubium, an brutum possit concipere ex homine, & homo ex bruto, experientiâ enim habemus utrumque, prout relati casus testantur; nunc solum.

Quæritur, quomodo homo cognoscens beatissimam, modò generat hominem sibi similem, humano inest modò brutum ex eodem semine: & è contra brutum cognoscens feminam, idem contingere videtur? Ad hanc quæstionem solvendam, necesse est admittere in semine aliquam formam substantialem, cujus proprietas sit illa plastica virtus determinans, & efficiens signaturas individui, independenter ab anima rationali cum hæc post facto creetur. Ratio est, quia semen non est accidens, sed pars substantiæ genitoris; ergo in eo inest aliquis actus corporis organici, potestate vitam habentis, aliàs non posset intelligi, in quo formaliter consistat generatio, nisi forma generationis consisteret in semine, ad hoc ut intelligatur à simili generari, aliàs homo non hominem, sed nec animal generaret, sed solum excrementum, quod est semen, ergo &c. imò contingenter fieret, quòd semen in utero concipiatur, & ab anima aliunde accepta animetur. Tum, quia in primo instanti homo generat hominem; ergo virtus plastica debet inesse semini, cum nulli alteri convenire possit, ad hoc ut disponat organa pro nutriendo fœtu; ergo &c. Tum, quia multoties evenit proles paternos habere mores, quòd non potest ad materiam referri, cum sit indifferens: sicque debet inesse radici, utpote animæ sensitivæ; ergo semini inest huiusmodi anima, seu virtus plastica: nunc respondeo, &

Dico, verisimilius esse, quòd semper per se contineat signaturas principales, seu ideam organorum individui, unde fit dum in uterum jaculatur: virtus plastica feminis in illa prima evolutione efficit, ut interna energia cordis perficiatur tanquam principium, & centrum vitæ, inde cerebrum ac demum omnia alia membra, & Spiritus plasmantur, Hinc fit, quòd dum semen humanum in uterum bestię immitatur, tunc si in concursu seminis bestię vir-

56. *Semini humano inest virtus plastica determinans, & efficiens signaturas individui, independenter ab anima rationali.*

tus plastica feminis humani praevaleat, retinet omnes suas signaturas, quales homini perfecto debentur, quibus determinat causam primam ad creandum animam rationalem, pro ultimo hominis complemento. Quod si semen bruti, seu virtus formativa bestiae in concursu feminis humani praevaleat, suasque primarias signaturas inducit (licet aliqua lineamenta extrinseca referat corporis humani) talis foetus in bestiam, non in hominem terminatur, & sic huiusmodi casu anima bruti occupat sedem animae rationalis, retinendo animam sensitivam ejusdem.

§ 7. *An proles nata ex homine, & bruti, sit baptizanda.* Ex mox posito fundamento concluditur, quod illa *Eponis* nata ex homine, & equa. Item *Onoscele* orta ex Asina, & homine fuerint verit homines, siquidem in corpore, & moribus nihil bestiale praeseferebant, proinde directe baptizari poterant: nam licet in utero bestiae conceptae, & formatae fuerant per hoc tamen semen humanum praevaluerat semini bestiae in primariis signaturis cordis, cerebri, aliorumque membrorum pro vero homine formando, ergo &c.

§ 8. *An satyri sint baptizandi.* Ad secundos duos casus, quos refert *Plutarchus* & *Aelianus* juvenem ex equa & homine natum, cujus caput, collum, manus & ejulatus esset infantis caetera membra aequi, & infantem ex capra, & homine natum, caprina habens crura & faciem humanam; si hi nullum aliud signum hominis habuerint, tunc probabilius existimo puras bestias fuisse, nam robur animae brutalis seu virtus formativa bestiae in concursu feminis humani quo ad primarias signaturas praevaluit, & ideo semen humanum in bestiam degenerasse censetur, licet aliqua extrinseca signa figurae hominis retinuerat, per hoc non convincitur, fuisse homines. Tamen cum hoc nobis non evidenter constet, an sub tali figura sit pura bestia, vel homo, tunc si post sufficientem visitationem peritorum dubium oriretur sub conditione baptizari potest.

Ad posteros duos casus responsio est clara, quod tales partus simpliciter fuerint brutales, nam, primus fuit simiolus, secundus canis, proinde extra omne dubium incapaces baptismatis, licet ex homine, & bruto geniti fuerant, in qua circumstantia signaturae feminis brutalis totaliter superarant vires feminis humani; ergo &c.

§ 9. *Casus curiosus cujusdam ursuli exponitur.* Ex praecedentibus solvitur ille casus, qui ante aliquos annos contigit, nimirum aliqui venatores in sylvis Lituaniae deprehenderunt ingentem Ursum in suo antro cum duobus Ursulis, quorum unus erat nudus, & albus, alter pilosus, paulo post occidunt Ursam, & intrant Speluncam pro Ursulis accipiendis, dum lustrant Ursulum nudum & album, adverterunt ipsum habere figuram humanam manibus & pedibus gradientem, tunc dubitare inceperunt, an hic partus esset humanus, an sit capax baptis-

mi; tandem melius re considerata invenerunt esse hominem, quem Reginae Poloniae donarunt, & ipsa more humano erecta cervice nutrire eum curavit, qui linguam Gallicam, & Polonicam utcumque addidicerat, proinde absolute baptizari potuit; An hic genitus fuerat ex Urfa & homine, an vero ex foemina, & postea inter illas sylvas casu amissus, quem Urfa inventum ex providentia Dei, nutriendum susceperat, nos latet &c.

Si proles esset nata ex complexu eacodemonis & foemina, dummodo praesferret figuram humanam, tunc baptizanda est, quia non implicat, quod daemon succubus possit recipere semen humanum, & id in suo calore naturali conservare, & sic congregi cum foemina, ex quo concipere poterit, ac prolem parere; ergo &c. In dubio tamen an partus foret humanus vel belluinus, tunc conditionate baptizandus erit; si vero constaret esse brutum, prout contigerat Brunae in Moravia Anno 1588. ab una foemina enixum, nullatenus baptizandum erit, ita *Delrinus* in sua Historia.

Inquiris ultimò, an homines marini humanam effigiem secundum totum habentes sint baptizandi? Ante responsionem audi Historiam quam narrat *Ludovicus Vives* lib. 2. de verit. fid. *Christ.* aetate, inquit nostra apud Batavos marinus homo visus est à pluribus, qui etiam supra duos annos ibi detentus erat, & jam incipiebat fari: verum bis pestilentia ictus, in mare est remissus, gaudens, & exiliens; insuper.

Anno 1403. capta in hollandiae lacu marina mulier, & in Herlemum Urbem delata, se vestibus indui est passa, panis, lactis, & ceterorum usum admisit, didicit quoque fila e colo deducere, & obsequi rebus multis muliebri more, simul & Christo Crucifixo genua flectens venerabunda, docilis ad omnia, quae mandaret patrona; nunquam tamen locuta est, semper muta, annos multos ibi vivens. Ex hoc oritur meum dubium, an hi homines differant specie à nobis; an ex semine Adae propagatae sint, & postea per aliquam intemperiem elementorum inter aquas vivere consueverunt eodem modo quo aliqua animalia terrestria: nec pro, nec contra solidae rationes mihi occurrunt, proinde in obscuris versor, titubando, an sint nostrae speciei homines, an alterius, an puri pisces, si puri pisces, vel alterius speciei homines, cessat omnis quaestio, cum ergo hoc non lateat, & ne dubium insolutum dimittam. Videtur responderi posse, huiusmodi homines sub conditione baptizandos. Ratio est, quia illis aliquis usus rationis humanae inesse censetur, nam incipere fari, disciplinis humanis instrui, Deum colere, &c. Nulli creaturae sensibili, excepto homine nostrae speciei convenire videtur; ergo licet non certam, saltem dubiam naturam humanam representant igitur &c.

CAPUT VIII.

De Patrinis ad Baptismum requisitis.

SUMMARIUM.

61. Sufficit unus Patrinus sive vir, sive femina ad levandum baptizandum ex fonte Baptismatis.
 62. Nullus Paganus, ut Turca, neque Judaeus potest esse patrinus Sacramenti.
 63. Procurator levans locò alterius ex baptismo infante, non contrahit cognitionem spirituales.
 64. Patrinus assistens Baptismo infantis, & ipsum proprijs manibus non levans, probabiliter non contrahit cognitionem spirituales.
 65. Patrinus in privato baptismo probabiliter non contrahit cognitionem spirituales, contraria opinio est etiam probabilis.
 66. Non est vetitum Catholico suscipere ex baptismo infantem haeretici, è contra sine causa videtur esse illicitum.
 67. Muti nequeunt esse Patrini.
 68. Parens in conspectu alterius, qui potuit ejus infantem baptizare, si baptizat, contrahit cognitionem spirituales cum propria prole.

Quæritur, quot Patrini ad Sacramentum Baptismatis requirantur? Respondeo sufficere unum, sive sit vir, sive femina: vel ad summum duo. Unus Mas, alter femina, qui suscipiat baptizandum de Sacro fonte. Ita Concil. Trident. sess. 24. de reformat. & hic non requiritur, ut Patrinus sit adultus, sed sufficit ut habeat usum rationis, ut possit aliquando baptizatum in fide instruere: si ipsi opus erit, sic communiter Theol. cum Sanchez. lib. 7. disp. 61. n. 4. Eligius Bassaus. &c.

Hic scire velles, an paganus, ut Turca, vel Hebraeus possit esse Patrinus? Ratio difficultatis est; quia docui superius, quod unusquisque homo possit esse Minister Baptismi cujuscunque ordinis, & sectæ, quia si talis intendat id facere, quod intendit Ecclesia, validè baptizat, prout definitum est in c. Rom. Pontifex, & in hoc casu Ecclesia supplet defectum: hoc non obstante. Respondeo nullum paganum posse esse Patrinum Sacramenti baptismatis. Ratio est; quia Patrini tenentur docere Baptizatos Symbolum, & alia ad fidem spectantia, prout patet ex cap. vos ante omnia dist. 4. & ex Cap. in Bap. de consecrat. dist. 4. sed paganus, ut Turca, cum sit ignarus fidei, nequit ista instruere; ergo neque esse Patrinus. Tum, quia in Baptismo contrahitur cognatio spiritualis; sed Turca, ut Turca est incapax talis cognitionis spiritualis; ergo &c. Tum quia cum hæc cognatio spiritualis sit ex mero instituto Ecclesiæ; uti constat ex cap. Gaudemus, & Turca his legibus non est subjectus; ergo &c. Tum quia Patrinus tenetur agere munus Ecclesiæ, id est officium Patris spiritualis: sed nisi sit membrum Ecclesiæ, non potest hoc agere; igitur non sufficit baptizandum tantummodo levare materialiter, ut possit esse verus Patrinus, & ut contrahat cognitionem spirituales; sed requiritur, ut ille sit baptizatus; ergo &c. S.

Thomas. in 4. dist. 42. quest. 1. art. 3. questum.

1. ad 3. Sanchez de matrim. lib. 7. quest. 59. n.

7. Durandus quest. 1. n. 9. in fine.

64. Procura-

Procuratores locò alterius principalis tenentes baptizandum in baptismo, non contrahunt cò alterius ex cognitionem spirituales. Ratio est, quia non Baptismo intendunt se ipsos in tali contractu obligare; sed infantem non solum materialiter se ad ipsum habent; cò quod contrahit cognitionem non levant puerum proprio nomine, ita Barbo- gnationem sa de offic. Episc. part. 2. n. 50. quia asserit Sacram spirituales. Congregationem hoc ipsum declarasse.

65.

Quæritur an si patrinus invitatus esset ad levandum infantem, & tempore quò infans baptizatur solum assistit, & eum non levat proprijs manibus contrahat cognitionem spirituales? & ipsum pro- Respondeo probabiliter eam non contrahere. prijs manibus Ratio est; quia non sufficit pura assistentia ad non levans, baptismum infantis; sed requiritur tactus, seu le- probabiliter vatio ipsius baptizati; ergo in tali circumstantia non contrahit nulla contrahitur cognatio spiritualis. cognitionem

Controvertunt Doctores, an in privato Baptismo Patrinus contrahat cognitionem spirituales? Sanchez, Sotus, Henriquez, Tannerus, in privato Ba- negant; quia cessante publicâ assistentiâ, cessat ptismo praba- & ejus accessorium; ergo &c. Alij contrarium biliter nō con- sentiunt, talem adhuc contrahere cognitionem; trahit cognationem spirituales, & obligatur Patrinus ad instruendum tualem con- Baptizatum in fide, si opus fuerit; ergo &c. Hinc traria opinio est. quod si necessitas urgeat, ut Parens sit Pa- est etiam trinus, juxta primam opinionem, cum hæc fun- probabilis. ctio in tali casu privatim fiat, parens cum sua prole nullam contrahit cognitionem, nec ali- quod impedimentum petendi debitum, ut rectè docet Suarez contra Layman.

Quæritur, an interdictum sit Catholico sus- 67. Non est cipere ex baptismo infantem haeretici? Respon- veritum Ca- deo hoc non esse vetitum, dummodo, qui bapti- tholico susci- zat, utatur formâ, & materiâ licitâ. Ratio est; pere ex Bapti- quia ex tali functione nulla sit injuria fidei, imò smate infan- bonum, ut hodiè, vel cras occasione datâ infans tem haeretici, baptizatus possit à Patrino in vera fide instrui. è contra sine Reciproce verò, ut Catholicus suscipiat haereti- causâ videtur cum pro levanda sua prole, videtur esse illicitum esse illicitum. nisi aliquod grave incommodum timeatur; ut li- res, odia, &c. hæc, & alia scandala excusant; ita Layman l. 5. tr. 2. c. 9. Diana part. 9. tr. 7. ref. 68. Matine- 51. Castropalao, & alij quam plures.

queant esse Pa-

Quæritur, an muti possint esse patrini? Re- 69. Parens in spondeo negativè, ita declaratur in cap. parvuli de consecrat. dist. 4. &c. Tum, quia nequeunt conspectu alte- instruere baptizatum in fide. rius, qui po-

Dixi superius, quod parens baptizans pro- tuit ejus in- priam prolem in necessitate, non privetur jure sanem bapti- petendi debitum à Conjugè, si nullus alius pro zare, si bapti- tunc fuerit, qui potuit baptizare; Secus dicendū at, contrahit est, si alius fuisset, & baptizasset, parens peccasset, cognitionem & contraxisset cognitionem, ac privationem Jus spirituales cū ris petendi debitum, ita Sanctarellus q. 72. &c. propria prole

CAPUT IX.

SUMMARIUM.

69. Primus effectus Baptismatis est collatio gratiae sanctificantis. (cati originalis.)
 70. Secundus effectus Baptismi est deletio peccati originalis.
 71. Tertius effectus baptismi est remissio peccatorum actualium in adulto, dummodo tempore, quo baptizatur, elicitur saltem attritionem de illis.
 72. Quartus effectus baptismi est remissio omnis poenae in baptizando.
 73. Per baptismum homo redditur filius Dei adoptivus, ac subicitur potestati Ecclesiae, cujus bonis fruitur.

70. **P**rimus effectus Baptismatis est collatio gratiae sanctificantis personae baptizatae. Ratio est, quia per huiusmodi functionem homo quodammodo spiritualiter renascitur; quatenus recipit characterem in anima, seu signaculum quoddam Spirituale, & jus ad vitam aeternam; haec omnia constant ex Concil. Trid. sess. 7. Canon 7. & 9. &c.

71. Secundus effectus baptismi est; per quem deletur peccatum originale. Ratio est; quia gratia sanctificans vivificat, peccatum verò occidit; ergo introducta forma sanctificante in subiectum maculatum peccato, necessario hoc expellitur; ergo &c. alias idem homo esset amicus & hostis Dei char⁹ & odiosus, quod est absurdum; ergo &c.

72. Tertius effectus est, quatenus per gratiam

De effectu Baptismi.

sanctificantem in baptismo receptam, non solum tollitur originale, verum etiam omnia actualia in adulto ante baptismum commissum dummodo sit rite dispositus, saltem eliciendo attritionem de illis in actu, quo baptizatur. Ratio est; quia haec gratia sanctificans tantae est virtutis, ut nullò modo coexistere possit cum peccato in eodè subiecto; nam haec facit filios Dei, participando Divinam naturam homini, prout legitur in act. Apostol. cap. 2. baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum vestrorum; ergo &c.

Quartus effectus baptismatis est omnem poenam baptizandis remittere, prout colligitur ex perpetua traditione Ecclesiae, quae nunquam Catechumenis aliquod onus ante vel post baptismum pro peccatis praeteritis imponit, & tales in ipso instanti baptismatis fiunt sicuti modo geniti infantes, liberi ab omni macula peccati.

Præterea homo per baptismum redditur filius adoptivus Dei, & subicitur potestati Ecclesiae, quatenus fit membrum ejus, capax bonorum, ut Sacramentorum Ecclesiae, &c. ergo. Debet necessario cognoscere eum, qui instituit Ecclesiam, qui est Christus; consequenter, & Vicarium ejus in terris, qui est Papa, tanquam dispensator horum bonorum, &c.

Plura te videre cupio in tractatu de Sacramentis in genere. Cognatio spiritualis &c.

TRACTATUS XIV.

DE BELLO.

CAPUT Unicum.

An & quomodo Bellum sit licitum.

SUMMARIUM.

1. Quidditas, & divisio belli describitur.
2. Christianis licitum est bellum justum.
3. Solvuntur imposturae Lutheri contra bellum justum Christianorum.
4. An duo supremi Principes possint habere ad invicem justum bellum? Notatur.
5. An duo Reges cum opinione probabili possint se ad invicem ad duellum provocare.
6. Bellum injustum laedit justitiam & charitatem. Et Princeps licet habeat justam causam bellandi, tenetur prius satisfactionem petere, quam si obtinet, cessat causa belli.
7. Miles conductus tenetur ex justitia, tam Principi, quam belli Duci obtemperare.
8. Est licitum in justo bello uti stratagematibus, offendere, expugnare arcem hostis.
9. Licitum est secluso scandalò Principi Catholico petere copias auxilias ab haeticis in bello justo, ad se contra hostem defendendum, etiam Catholicum.
10. Imperator Romanorum potest inire foedus cum Principibus Imperij, etiam A catholicis, & bellare contra hostem, etiam Catholicum.
11. Non est licitum cum Turcis, aliisque Paganis foedus inire, & contra Catholicos illorum co-

12. Milites habentes probabilitatem de justo bello.
13. Miles habens positivum dubium de justo bello, non posset tunc bellare, quousque non deponat dubium. Aliud tamen dicendum est, si hostis Principem suum aggredieretur.
14. Duces, & Thesaurarii tenentur justa stipendia dare Militi, & omni possibili modo procurare eorum conservationem.
15. Peccant milites, etiam officiales, exigentes à rusticis aliquid quod jure non tenentur dare, siquidem exactores tenentur ad restitutionem.
16. Est licitum militi pabulare in terris hostis.
17. Non est semper licitum militi pabulare in terris amicorum.
18. Si necessitas urget, est licitum militi pabulare.
19. Est opinio aliquorum asserentium, semper esse licitam pabulationem, & ubique.
20. Clericis est interdictum ex jure Canonico bellare, si tamen necessitas urgeat, possunt licite, praliare.
21. Papa cum Clericis potest dispensare in omni bello justo ad bellandum.
22. Bona rapta, quae redempta sunt ab hoste sive per pugnam, aut alia arte, debent restitui proprio Domino, dummodo prius non fuissent ad locum tutum recepta.
23. Bona rapta, ad locum tutum ab hoste posita,

si postea talis locus expugnatus fuisset, possunt ab expugnatoribus retineri jure Cæsareo, quamquam jure natura restitui deberent Domino suo.

Quidditas
& divisio Bel-
li describitur.

Bellum est congressus armorum contrariorum partium cum animo nocendi. Aliud est justum, aliud injustum, quod dividitur in defensivum, & offensivum. Bella justa definiuntur ab Augustino lib. 6. q. in Josue quest. 10. hoc modo: qua ulciscuntur injurias, si qua gens, vel Civitas qua bello petenda est, vel vindicare neglexerit, quod a suis improbe factum est vel reddere, quod per injurias ablatum est, Sed etiam hoc genus belli sine dubitatione justum est, quod Deus imperat, apud quem non est iniquitas, & novit, quid cuique fieri debeat. In quo bello exercitus, vel ipse populus non tam Author belli, quam Minister judicandus; hucusque S. Doctor.

Ex mox citato textu Augustini expressè con-
2. vincitur, licitum esse bellum justum Christianis Christianis servatis sequentibus conditionibus: Primò si licitum est bel adsit justa causa: Secundò si inducitur publicà lum justum, autoritate Principis regnantis, vel Reipublicæ:

Tertiò, ut vergat in bonum publicum, sive adinjuriā ab hostibus vindicandam, sive pacem stabiliendam, vel propter aliud motivum boni publici. Ratio est; quia Deus in scripturis imperat Israelitis ad bella gerendum contra hostes, ut patet. lib. n. 10. & 1. 1. Regum 15. Exod. 17. & alibi, ergo &c. Tum, quia Christus Dominus nunquam in scripturis prohibuit bella, imò Matth. 22. jussit dare tributum Cæsari pro stipendijs militiæ suæ: ergo &c. Tum, quia multi summi Pontifices svaserunt Principibus Christianis, ut bella contra hostes Christianorum & fidei susciperent, ita legitur de Calixto II. Urbano II. Eugenio III. & alijs; ergo &c.

3. Contra mox datam doctrinam resistit Lutherus ajens: non licere Christianis contra Turcas bellare, eò quod per illos Deus Christianorum peccata punire intendat; sicque si illis resisterent, Dei voluntati resisterent. Tum, quia Christus Dominus dicit ad Petrum Matth. 26. *converte gladium tuum in locum suum*; ergo Christus prohibuit omnem pugnam. Respondeo falsum esse primum antecedens Lutheri: nam licet Deus per hostes nos punit, per hoc non prohibet, nos defendere non debere. Ad secundum dico, per illum textum Matth. Christus Dominus non interdixit omne bellum: sed solum ne propriâ autoritate quis vindicetur de malo contra proximum suum; ergo &c.

4. Inquiris an duo Principes supremi, v. g. duo Reges, qui supra se in terris nullum cognoscunt præter Deum, possint ambo habere ad invicem justum bellum? Respondent nonnulli affirmativè: quia non est impossibile; quod ambæ partes possint pro se habere aliqua motiva ita efficacia ut moraliter certificent intellectum de justitia belli, vi quorū motivorum voluntas ita acquiescit, ut nullam absolutè sentiat formidinem in oppositum ergo potest dare justum bellum justitia morali inter partes contrarias: ita Diana part. 1. t. 13. resol. 8. Cardinal. de Lugo, & alij

quos citat Pater Amandus Herman. lib. 2. sent. tr. 6. disp. 2. quest. 5. n. 9.

Scire velles, an si duo Reges haberent solum opinionem probabilem de jure belli, possent se ad bellum provocare? Respondeo, in tali circumstantia neuter potest alterum sine offensa Dei probabili bello impetere, sed tenentur arbitros salutare, sint se ad invicem ut illi differentiam decident, & eorum judicio vicem ad bellum acquiescere. Ratio est quia judex in materia juris lum provocatetur sequi opinionem probabiliorem; ita decideret. Innoc. XI. prop. 2. sed Rex est judex, & quidem supremus, habens solum opinionem probabilem de jure belli; ergo non potest vi talis opinionis bellum gerere, quia in tali circumstantia valde timendum est, ne propriâ passione obcecetur. & regatur, & fortasse ipsius adversarij opinio de jure belli erit probabilior. Tum, quia nullus in propria causa debet esse sui judex, sicque tenetur arbitros constituere, ut illi de veritate rei decident, ne incurrat censuram proposit 2. ab Innoc. XI. reprobata. Lege P. Aman. Herman. supra citatum.

Bellum injustum lædit immediatè justitiam, 6. pacem, & charitatem: proinde grave peccatum. Bellum inju-
Hinc Princeps licet habeat justam causam contra adversarium, non potest indicere ei bellum, nisi ob bonum commune; sed tenetur ab eo condignam satisfactionem petere, de damnis illatis; quod si promittit se daturum, cessat causa belli, ex cap. quid culpatur 23. q. 1. Bannez, justam causam bellandi tenere.

Milites conducti; sunt obligati in bello justo titulo justitiæ ratione stipendij esse fideles suo Principi, ac obtemperare Duci in pugna, statio-
nem servare ac arcem sibi commissam defendere etiam cum periculo vitæ, quamdiu spes defendendi superest, nec sine consensu sui Ducis pos-

sunt à castris discedere. Ratio est; quia unusquisque tenetur pro bono publico, & Principis tueri leges patriæ, ac propriam postponere vitam ex natura rei, ne bonum commune subjugetur & tam patiatur; ergo &c. est commune Doctorum. quam belli

Hinc non est peccatum procurare insidias; Ducis obtemperare in justo bello, offendere, ex pugna-
re arcem inimici, & etiam aliquid ultra offensam in satisfactionem injuriæ illatæ nocere, cum motivo stabiliendi pacem.

Quæritur utrum licitum sit petere Principi Catholico copias auxiliares ab Hæreticis, & patet inire cum illis in defensionem justam contra alium Principem Catholicum pro conpescenda illius maligna temeritate, & reciproce? Respondeo secluso scandalò & periculò fidei licitum esse. Ratio est, quia in scriptur. 4. Reg. c. 3. secluso scandalò legitur: quod Rex Josaphat venerit in auxilium dato Principi Regi Foram, & Edom, quidem consultò ante præ-
lium Dominò: & Judas Machabeus inierat fœdus tere copias auxilium Romanis 1. cap. 8. ergo &c. ita Bas. v. Bellum xiliares ab n. 8. in suppl. Cajetanus 2. 2. qu. 40. art. 1. &c. Hæreticis in bello justo, ad auxilium ab Acatholicis pro defensione justâ sui se contra Imperij; ita legitur Carolum Quintum Imperatorem milites Lutheranos suscepisse, cum tandem pugnaret contra Gallos Catholicos; & à Catholicis.

Licitum est tum esse. Ratio est, quia in scriptur. 4. Reg. c. 3. secluso scandalò legitur: quod Rex Josaphat venerit in auxilium dato Principi Regi Foram, & Edom, quidem consultò ante præ-
lium Dominò: & Judas Machabeus inierat fœdus tere copias auxilium Romanis 1. cap. 8. ergo &c. ita Bas. v. Bellum xiliares ab n. 8. in suppl. Cajetanus 2. 2. qu. 40. art. 1. &c. Hæreticis in bello justo, ad auxilium ab Acatholicis pro defensione justâ sui se contra Imperij; ita legitur Carolum Quintum Imperatorem milites Lutheranos suscepisse, cum tandem pugnaret contra Gallos Catholicos; & à Catholicis.

Romanorum fortiori licitum est suscipere illos, qui intra fines potest inire Imperij commorantur; Tum, quia hæretici, *foedus cum* qui in corpore Imperij Romani cohabitantes, sunt Principibus membra Imperij, quæ constituunt cum Catho- Imperij etiã licis integrum corpus Imperij; sed unum mem- acatholicis, brum licitè potest ab alio membro auxilium ac- & bellare con- cipere, & mittere pro defensione totius corpo- tra hostem, e- ris, ne totum corpus pereat; ergo &c.

tiam Catho- (11) Hinc nunquam licitum est cum Turcis, *licum.* (11) alijsque paganis confederationem inire, nec eis *Non est lici-* auxilium præbere propter inevitabile scandalū. *tum cum* Tum, quia semper inde oritur detrimentum fi- *Turcis, alijs-* dei Catholicæ; nam experientia quotidiana do- *que paganis* cet, quòd semper in tali bello labefactata sit fides *foedus inire,* Christianorum, cum multi Christiani per cap- & contra Ca- tivitatem barbarorum à fide defecerint: ita Fran- tholicos illo- ciscus Primus Rex Gallia malè auditus fuit apud rum copijs Catholicos, quòd Turcas in auxilium advocâ- bellare. (12.) set propter intollerabile malum, quod Respubli- *Milites ha-* ca Christiana exinde passa fuit; ita *Rodriquez* *bentes proba-* 1. part. cap. 126.

bilitatem de (12) Si milites haberent tantum probabilita- *justo bello*, tem de justo bello, possunt adhuc licitè bellare; *possunt licitè* quia prudenter faciunt, conformando se iudicio *bellare.* (13.) Principis, vel maximè si sit vir conscientiosus, & *Miles habens* rectus; nam sequi opinionem probabilem ex- *positivum du-* tra valorem Sacramentorum, & ubi non inter- *bium de justo* cedit sententia iudicis non est censuratum; ergo *bello. non po-* &c. *Diana p. 11. tr. 5. resol. 28.*

testitutè bella- (13) Quòd si miles positivè dubitaret (& du- *re, quousque* bium deponere non posset) de iustitia belli, non *non deponat* posset bellare, quousq; non deponeret tale du- *dubium. A-* bium, formando sibi opinionem probabilem. *liud tamen* Aliud est; si cum tali dubio suum Principem ho- *dicendum est,* stis aggredere: tunc potest se fundare in illo *si hostis Prin-* principio regulæ juris; *melior est conditio possi-* *cipè suum ag-* dentis; & sic securè pugnare; & adverte, quòd *grederetur.* potior pars militiæ ex ignorantia invincibili à *(14. Duces &* peccato excusatur, cum nesciat causas belli; ita *Theaurarij* *Diana part. 4. tr. 4. resol. 32. & alij ibidem.*

tenentur ju- (14) Duces, & Theaurarij tenentur iusta sti- *sta stipendia* pendia dare militi, ac procurare, ut habeant fa- *dare militi*, nam, & sufficientem annonam; nec caltrameta- & omni possi- ri debent in loco insalubri, & exponere exerci- *bili modo pro-* tum gravi periculo mortis, sive pugna, ubi nulla *curare eorum* esset spes victoriæ, aut necessitas desperata illud *conservatio-* non exigeret &c. in his, & similibus Duces gra- *nem.* (15) viter peccarent, & essent necatores militiæ.

Peccant mi- 15. Hinc peccant tam officiales, quàm milites *lites, etiam* exigendo à rusticis id, quod jure non tenentur, *officiales, exi-* maximè si non sint in magna necessitate, & ac- *gentes à ru-* cipientes obligantur ad restitutionem: à fortio- *sticis aliquid* ri in bello injusto deprædantes oppida. Si non *quod de jure* possunt damnificatis restituere in specie, saltèm *non tenentur* Episcopo restituere debent; ut ille possit egenis *dare, sicque* distribuere: quia nullus potest assignari titulus, *exactores re-* quò talia bona iustè & in conscientia retinere *nentur adre-* valeant, ita *Archdekin part. 3. tr. 6. quest. 6.*

stitutionem. (16) Quæritur, an milites possint pabulare *(16) Est lici-* tempore belli iusti; tam in terra hostili, quàm *tū militi pa-* in terris Principis proprij?

bulare inter- Respondeo primò, nulla videtur esse difficul- *ris hostis.* tas pabulandi in terra inimicorum: quia cum li- *citum sit expugnare arces, exercitum jugulare*

hostilem, ac Civitates illorum subvertere; quæ sunt Dominae camporum illorum; multò magis licitum erit spoliare bonis illorum; ergo &c.

17. Respondeo secundò non esse licitum pa- 17. *Non est* bulare in terris amicorum, aut subditorū Prin- *semper licitū* cipis si in castris adsit sufficiens pabulatio, aut militi pabu- pretio comparari possit. Ratio est; quia cum *lare in terris* miles non habeat jus ad gregem, seu armenta amicorum, frumentum, Vinum amicorum Regis, & subdi-

torum ejus; ergo à pari non habebit in pabulum 18. Si necessi- illorum *Lessius in Post. verb. Bellum part. 150. tas urget, est*

(18) In casu tamen, quo pabulum deficeret *licitū militi* in castris, nec pretio comparari possit, tunc non pabulare ubi- est illicitum ubicunque possint, etiam in terris *que.* amicorum pabulare; nam necessitas extrema fa- (19) *Est opi-* cit omnia communia; non est tamen tutum. *nio aliquorū* ut una pars amicorum plus patiatur, quàm alte- *asserentium,* ra, sicque si fieri possit servetur æqualitas dam- *semper esse li-* nificationis; ergo &c. *citam pabu-*

(19) Aliqui opinantur, quòd tempore belli, *lationem, &* ubique pabulatio fieri possit; nam in tali casu *ubique.*

censetur Princeps talem facultatem exercitui (20) Clericis suo elargiri. Tum, quia consuetudine hoc rece- *est interdictū* ptum esse videtur. Tum, quia talis pabulatio *ex jure Cano-* cedit in bonum publicum provinciarum, & Re- *nico bellare, si* gnorum, cum milites tueantur jura Reipublicæ tamen neces- *sitas urgeat,* ac communitatis. Hanc opinionem probabi- *possunt licitè* lem censerem, si omnia cum discretionem serva- *rentur, & in castris talis pabulatio deficeret. Ar-* *praliare.* *chden. part. 3. tr. 6. quest. 7.*

(20) Quæritur, an Clericis licitum sit bellare? Clericis potest Respondeo Clericis jure Ecclesiastico, *c. eos qui dispensare in* 20. *quest. 3. est interdictum bellare extra casum omni bello ju-* necessitatis, v. g. si nequeant aliter propriam vi- *sto ad bellan-* tam conservare, vel si urgeat defensio propriæ *dam.*

Civitatis, exercitūs; in hoc casu non est ipsis (22) Bona ra *inhibitum; nam hoc tenentur jure naturæ. Eò-* *pta quare de-* dem modò si immineat iusta victoria, à qua pax *pra sunt ab* Ecclesiæ, & bonum commune dependeat, unde *hoste sive per* Clericus occidendo in his casibus, non incurrit *pugnam, vel* irregularitatem, sicque tutè potest trajicere tur- *aliā arte, de-* cam, hæreticum &c. *bent restitui*

(21) Cum bellum Clericis sit inhibitum jure proprio Do- ecclesiastico duntaxat, sequitur, quòd Papa in *mino, dum-* omni bello iusto dispensare possit, ac dare fa- *modo prius* cultatem Clericis ad bellandum, ita *Bassaus in non fuissent* *sup. n. 21. & est comun: omnium utriusq; legis. ad locum tu-*

(22) Si inimicus v. g. Turca raperet bona Chri- *tum recepta.* stianorum, quæ bona antequam ad locum tutū, (23) Bona *ut v. g. ad fortalitium deportata fuissent, & à rapta ad locū* Christianis sive per pugnam, sive aliā arte recu- *tutū ab hoste* perata fuissent, tenentur jure naturæ suis domi- *posita, si postea* nis talia bona redempta iterum restituere, quia *talis locus ex-* omni tempore talia bona clamant ad Dominum. *pugnatus fuis-* Tum, quia semper verificatur, quòd jus alterius *set, possunt ab* sit læsum, quousque non restituantur; ergo &c. *expugnatori-* *bus retineri* ita *Molina dist. 118.*

(23) Si verò talia bona fuissent reportata ad jure Cæsareo, Arcem tutam, & postea devicta per expugna- *quantquā jure* tionem fortalitij possent retineri, tanquam bo- *natura resti-* na inimicorum jure Cæsareo ad vitandas lites, *tui deberent* jurgia &c. quamvis jure Poli, & ex natura sua *Domino suo.* debentur Domino suo.

TRACTATUS XV. DE BENEFICIIS.

Propositio 47. ab Innocentio XI. damnata, sic sonat :

Cum dixit Concilium Trident. eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi iudicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium, vel primò videtur per hos digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumptò comparativò pro positivo; vel secundò locutione minùs proprià ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur quando fit concursus.

Propositio 22. ab Alexandro VII. reprobata est.

Non est contra iustitiam beneficia non conferre gratis, quia Collator conferens illa beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficij, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

CAPUT Unicum.

De obligatione Beneficia rectè distribuendi.

SUMMARIUM.

1. Beneficij descriptio. (cui, alius Laicus.
2. Collator Beneficij est duplex, alius Ecclesiasticus.
3. Beneficiandi intrâ sex menses à Rectoribus Ecclesiarum sunt presentandi.
4. Intrâ viginti Dies ad curatum beneficium Capellanus presentari debet per Collatorem.
5. Collator Beneficiorum tenetur Beneficia gratis, & liberaliter conferre beneficiandis, aliàs peccaret, & teneretur ad restitutionem.
6. Exigendo pecuniam pro emolumento temporali beneficij, peccat peccatò Simonia.
7. Non est licitum ad Episcopatum, vel Cardinalatum promovere, nisi digniorem.
8. Collator laicus tenetur jure naturæ presentare, & eligere ad Episcopatum, vel Cardinalatum digniorem.
- Regulares tenentur eligere digniores ad dignitates superioratûs.
9. Patronus tam Ecclesiasticus, quàm laicus tenetur eligere ad munus parochiale digniorem.
10. Si Collator laicus, vel Ecclesiasticus promoveret Parochum dignum, relicto digniore, talis promotio est quidem valida, non tamen licita.
11. Elector tantum tenetur eligere digniorem, unum ex illis, qui concurrunt.
12. Resignans beneficiū curatum, debet id resignare perfectiori. (Collatore tolerato.
13. Licitum est accipere beneficium ab hæretico.
14. Si timetur, quòd Collator hæreticus collaturus esset beneficium Ecclesiasticum alteri hæretico, tunc non videtur illicitum aliquod munus à Catholico ipsi offerre, ut sibi conferat beneficium, ad redimendam vexam Ecclesiæ.

1. Beneficij descriptio.

Beneficium est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis ob aliquod officium Spiritua-

le autoritate Ecclesiæ constitutum, sic habetur in ca. Rel. de prob.

Collator beneficiorum duplex est: alius est Ecclesiasticus; alius est Laicus. Ecclesiasticus est, cui competit beneficium conferre, vel ratione dignitatis, vel sui beneficij, ut v. g. qui est Episcopus præpositus, Abbas, &c. Collator Laicus est, cui competit beneficium conferre, vel ratione foundationis, vel donationis, aut juris patronatûs.

Hinc Rectores Ecclesiarum, intrâ sex menses à tempore vacationis cognitæ, sunt obligati presentare beneficiandos illi cui competit eos approbare, vel confirmare, ita ex c. unic. de jure patron. in 6. Bassani n. 3.

Si verò beneficia sint curata, ac Parochialia, ex constitutione Pij V. tenentur Capellanos intrâ viginti dies presentare, nè vacua maneant cum damno & perditione animarum, ita notat citat. Bassani n. 5.

Quæritur, an collatio beneficiorum vacantium sive per obitum beneficiati, sive per resignationem, sive devolutionem liberaliter conferenda sint? Antè responsionem adverte, quòd dum collator beneficij confert beneficium Clerico, confert ei omne id, quod est annexum beneficio, tam onus, quàm emolumentum, per modum unius: quia emolumentum est accessivum beneficij; igitur spectans ad suum principale. Nunc respondeo, &

† Dico 1. contra propositionem 22. ab Alexandro VII. rejectam. Collator beneficiorum tenetur beneficium Clerico liberaliter conferre, & id contrafaciens peccat, tam contra iustitiam, quàm incurrit peccatum Simonia, exigendo pecuniam, vel aliud pretium, & munus à beneficiato etiam pro emolumento temporali ex beneficio proveniente: Probatum; quia emolu-

Collator beneficij est duplex, alius Ecclesiasticus, alius Laicus.
3. Beneficiandi intrâ sex menses à Rectoribus Ecclesiarum sunt presentandi.
4. Intrâ viginti dies ad curatum beneficium Capellanus presentari debet per Collatorem.

dis, aliàs pec- lumentum temporale est annexum beneficio; *caret, & tene-* ergo beneficium conferendo, tenetur & emo- *retur ad re-* lumentum ex iustitia conferre; quia emolu- *stitutionem.* mentum est inseparabile à beneficio, ita patet *ex cap. final. de Symon Extravagant. 2. de Sym.* ergo exigendo pecuniam pro emolumento tem- *porali læderet Iustitiam.* Tum, quia pro *beneficio, tanquam pro re spirituali nihil potest* *exigere, sed gratis tenetur illud conferre, ergo* *cum res spiritualis ex natura sua sit impretiabi-* *lis pretiò temporali; ergo neque pro emolumen-* *to beneficii temporalis potest citra læsionem* *Iustitiæ aliquid exigere.* Tum, quia non est in *potestate Collatoris conferre beneficium sinè* *emolumentis, ita constat. Tit. decret; ergo e-* *molumenta debentur beneficiatis; ita cap. si* *privati, & cap. final. 16. quest. 2.* Tum, quia *emolumenta sunt effectus beneficii, quæ sinè* *læsione causæ vendi, diminui nequeunt; ex* *cap. si quis objiciat 1. quest. 3.* Tum, quia re- *probantur pacta in spiritualibus, & annexis;* *ergo nequit exigi pecunia à Collatore beneficii* *pro emolumento temporali ejusdem, ex cap.* *cum olim & c. cum pridem; & cap. final. de pactis.* *Divus Thomas 2. 2. quest. 1000. Art. 4. Suar.* *lib. 4. de Simonia cap. 23. num. 3. Valent. tom.* *3. disp. 5. quest. 16. part. 1. Bonacina de Simon.* *quest. 4. sect. 2. num. 8. Reginald. lib. 23. num.* *115.*

† 6. † Quod Collator beneficiorum exigendo *Exigendo pe-* pecuniam pro emolumento temporali benefi- *cuniam pro* *cij peccet, per se patet. Et ratio est; quia im-* *emolumento* ponit beneficiato obligationem onerosam tri- *temporali be-* buendi sibi pecuniam supra obligationem anti- *neficii, peccat* *dotalet.* Tum, quia exigit temporale pro e- *peccato simo-* molumento annexo spirituali, uti ex definitio- *nie.* *ne Simonis, Verb. Simon. perlucidè patebit,* *ubi plura de hac materia videbis.*

Quæritur, an licitum sit ad Cardinalatum, *vel Episcopatum* *promovere dignum, relicto* *digniori? sub hac quæstione continetur propo-* *sitio 47. ab Innocent. XI. excommunicata: con-* *tra quam nunc respondeo. &*

† 7. † Dico 2. contra *Proposit. 47. superiùs alla-* *Non est lici-* *tam ab Innocentio XI. reprobata, non licere* *tum ad Epi-* *ad Episcopatum, & Cardinalatum promoveri,* *scopatum, vel* *nisi digniorem, & Ecclesiam utiliorem; id est talem,* *Cardinalatù* *qui omnibus consideratis super alios virtutibus* *promovere, eminet.*

nisi digniore. Probatur ex *Trident. sess. 24. de reform. cap.* *vel Ecclesia* *ubi sic legitur; quos digniores, & Ecclesia magis u-* *utiliorem.* *tilis ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel* *humanò affectu, aut ambientium suggestionibus,* *sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter* *curaverint, & quos ex legitimo matrimonio na-* *tos, & vitâ, atate, doctrinâ, atque alijs omnibus* *qualitatibus præditos sciant.* Nota ex hoc textu *sequentia, & imprimis ubi dicit; quos digniores* *& Ecclesia magis utiles judicaverint: Secun-* *dò asserit: Non precibus, vel humanò affectu,* *aut ambientium suggestionibus, sed eorum exi-* *gentibus meritis, præfici diligenter curave-* *rint.* Tertiò adverte ad illa verba: *& vitâ,*

atate, doctrinâ, atque alijs omnibus qualitatibus *præditos sciant: sed hæ speciales prærogativæ* *non attribuuntur positivè dignis; nam quis* *dicet mihi, quod dignus in comparatione alio-* *rum majoris virtutis sit dignior, sit Ecclesiæ ma-* *gis utilis, mereatur promotionem ex proprijs* *exigentibus meritis, sit vitâ, doctrinâ, alijs om-* *nibus qualitatibus præditus? nullus; ergo mani-* *festè falsum est, quod Trident. comparativum* *digniores sumpserit pro positivo; igitur Pastores,* *ut licitè à Collatoribus promoveantur ad Regi-* *men Ecclesiæ, debent esse digniores comparati-* *vè, pollentes virtutibus suprâ enumeratis.* Tum, *quia hoc ipsum colligitur ex Apost. 1. ad Timoth.* *cap. 3, oportet ergo Episcopum irreprehensibilem* *esse unius uxoris virum, sobrium, prudentem, or-* *natum, pudicum, ergo &c.* Tum, quia *Sanctus* *Hieronymus in cap. licet ergo 4. quest. 1. sic præ-* *fatur. Qui præstantior est omni populo, eligitur,* *ubi enumerat virtutes, quas Episcopus habere* *debeat, ergo &c.* Tum, quia *S. Thom. 2. 2.* *quest. 185. art. 8. hòc modò exponit. Status* *Episcopalis ad perfectionem pertinet, tanquam* *quoddam perfectionis magisterium.* Ex quo sic *argumentor, Elector eligere tenetur Episcopum,* *eò modò, quò est necessarius Ecclesiæ DEI; sed* *jure divinò, naturali, & Ecclesiasticò dignior est* *necessarius Ecclesiæ Dei; ergo Episcopus dignior* *est eligendus; hoc assertum est ita certum, &* *comm. Theol. ut contrarium absolutè subsit* *damnationi Innocent. XI. prout supra dixi; ergo* *&c.*

† Ex mox prædictis rationibus patronus 8. † *Laicus tenetur jure naturæ præsentare, & eli-* *Collator Lai-* *gere digniorem ad Episcopatum, vel Cardina-* *cus tenetur* *latum.* Tum, quia *Trident. contra Proposit. jura natura* *47. ex damnatis suprâ expressam apertè loqui-* *præsentare &* *tur dicens: Eos alienis peccatis communicantes eligere ad E-* *mortaliter peccare, qui nisi digniores, & Ecclesia piscopatum,* *magis utiles promoveant; ergo omnes, qui ad & Cardinala-* *promotionem jus habent, Trident. compre-* *tum dignio-* *hendit; ergo patronus Laicus tenetur dignio-* *rem.* *rem eligere ad Episcopatum.* Hinc opinio op- *posita propter certitudinem hujus expositionis* *damnatur; ergo &c.*

Insuper deducitur, quod regulares in suis ca- *Regulares te-* *pitulis congregati pro electione superiorum te-* *nentur elige-* *neantur semper eligere in Generalem, Abba-* *re digniores* *tem, Provinciale, Præpositum, Guardianum. ad dignitates* *Virum omnibus præstantiorem, qui virtute, superioratus,* *observantiâ, capacitate, cæteris paribus super* *omnes emineat.* Ratio est, quia hi omnes ha- *bent jurisdictionem quasi Episcopalem in suos* *subditos; ergo &c.* *Bartholom. à Sancto Fau-* *sto libro 3. de votis q. 23. cum Sayro, Azoiro, Sua-* *rez, &c.*

Ex hac doctrina clarè deduci potest, quod *etiam electores muneris parochialis obligentur* *servare ordinem, quem tenentur in promovendo* *Episcopos propter identitatem rationum,* *quæ applicari possunt.*

† Hinc tam patronus Ecclesiasticus, quàm lai- *9. †* *cus*

Patronus tam Ecclesiasticus, quam laicus tenetur eligere ad munus Parochiale digniorem.

cus non possunt in foro conscientiae eligere ad munus parochiale simpliciter dignum, relictò digniori; quia *Innocent. III. in cap. unic. extra-vagant. decernit: officia, & beneficia Ecclesiastica, non ex carnis affectu, sed ex discreto Judicio, in persona magis idonea dispensari*; ergo decretum *Innocentij* comprehendit tam collatorem Ecclesiasticum, quam laicum, cum non distinguat; ergo digniorem ad munus parochiale promoveretur. Tum, quia, si dignus eligeretur cum exclusione dignioris, esset respectus ad causam impertinentem; ergo acceptio personarum: igitur peccatum. Tum, quia juxta *S. Hieronymum* debet eligi præstantior, cujus verba superius retuli; ergo &c. Tum, quia *Trident.* quod præ manibus habeo, & id aperui nunc sess. 24. c. 18. expressè hoc definit, quod si videre cupis, ibidem legere poteris.

†10 Si Patronus Laicus eligeret Parochum simpliciter dignum, relictò digniore, esset quidem talis electio valida pro vitandis Litibus, quæ cum Ecclesia oriri possent, nè talis parochus reproberetur: Ast non est licita: quia cum munus parochiale tanti sit momenti requirens hominē pietate, fervore & zelo flagrantem in cura animarum. Ait. *Lugo* Et juxta *S. Hieronymum*, promovendus est, qui præstantior sit omni populo; proinde indignum est excludere digniorem à Parochia; consequenter sicut nunquam licet ad Episcopatum dignum eligere, relictò digniore, cæteris paribus, ergo neque ad Parochiam; alias alienis peccatis communicaret juxta *Trident.* superius citatum; igitur si quis affirmaret dignum sufficere relictò digniore pro parochia, incurreret damnationem. *Proposit. 47. ab Innocent. XI. proscriptæ.*

11. Elector tantum tenetur In casu, quo plures concurrerent ad electionem, & extra concursum reperiretur aliquis dignior, tunc elector vi contractus naturalis initi-

cū concurrentibus debet eligere unū ex concurrentibus, qui inter illos dignior repertus fuerit, relictò illò extra concursum. *Cardenas ex illis, qui in exposit. supracit. proposit. 47. damnata; ergo concurrunt, &c.*

(12) Si Titius v. g. Parochus vellet resignare Parochiam, vel aliud beneficium cum facultate sui superioris, tenetur vi charitatis providere salutis animarum meliori modò quò possit; sicque resignare perfectiori, & non simpliciter perfectiori aliàs delinqueret; ita colligitur ex allatis rationibus; ergo &c.

(13) Quæritur; an licitum sit accipere beneficium Ecclesiasticum à Patrono Hæretico tolerato, & non publicè denunciato?

Respondeo affirmativè. Ratio est; quia censetur talem hæreticum non perdere jus patronatus; Et nè oriantur scandala, plurima dubia, & perturbaciones contra bonum commune, ac detrimentum Ecclesiæ, talis collatio debet approbati ab ordinario, ita *Sanchez de matr. lib. 3. dist. 22. n. 31. Lessius, & post extravagant. ad vitanda scandala.*

Si hæreticus alteri hæretico beneficium Ecclesiæ collaturus esset, ita ut Catholicus tale beneficium habere non posset: in hoc casu non videtur esse illicitum dare munus patrono hæretico Laico pro beneficio obtinendo; non titulò Ecclesiasticū emptionis beneficij, quia esset Simonia; sed alteri hæretico tantum motivò impediendi vexam Ecclesiæ, eamque redimendi, quam injustè patitur, nè hæretico conferatur, tanquam personæ Sacrilegæ à corpore Ecclesiæ, ita *Verivij tr. 4. Art. 12. nus à Catholicis Sotum, Pontium, Castropolanum, Vericelli, co ipsi offerpenes Archdekin. parte 3. tractatu 6. quest. 11, re, ut sibi conferat beneficiū,*

De beneficijs Si plura videre cupis, vide tractatum de horis canonicis, & tractatum de Simonia, ubi prolixius de hac materia discurre.

TRACTATUS XVI.

DE BESTIALITATE.

CAPUT Unicum.

Quid, & quale peccatum sit Bestialitas.

SUMMARIUM.

1. Descriptio bestialitatis.
2. Concubitus cum dæmone est species bestialitatis, & superstitionis.
3. Peccando carnaliter cum bruto, non tenetur speciem bruti in confessione exprimere.
4. Omnis concubitus cum dæmone probabiliter est

eiusdem speciei, si fiat sub figura hominis: in affectu tamen peccatum distinguitur, quod in Confessione est explicandum.

6. Genitum ex fœmina, & dæmone, demon non est est parens talis proles, sed vir cujus semine abusus est dæmon.

6. Pœna bestialitatis: is juxta leges est mors.

1. *Descriptio
bestialitatis.*

Bestialitas inter peccata contra naturam nefandissimum scelus, est congressus carnalis cum vivente specie distincto ab homine, ut equo, cane, simia, &c.

2. Huc refertur concubitus cum dæmone, sive *Concubitus* in figura bestię coëat, sive viri, sive fœminæ, sive cum dæmone incubè, sive succubè. Ad quod peccatum bestialitatis additur superstitio, quæ est contra religionem, cum concumbere cum dæmone sit habere commercium cum Dei & hominum capitali inimico. *Reginaldus lib. 22. n. 51. Eilluc. tract. 30. n. 62. Azorius 3. part. lib. 3. cap. 22. Cajetanus 2. 2. quest. 154. Art. 11. ad 3. dub.*

*Peccando
carnaliter
cum bruto,
non tenetur
speciem bruti
in confessione
exprimere.*

3. Concubitus cum bestia tenetur quivis in confessione explicare, non tamen exprimere opus est, cujus speciei, aut sexus fuerit brutum, cum quo peccavit; quia talis congressus fit præcise ex motivo delectationis Venereæ cum aliena specie, qui in genere moris non parit differentiam, ita *S. Thomas & alij comm. &c.*

4. Omnis concubitus cum dæmone sub figura hominis probabile est, quod ex se sit ejusdem

speciei; ex parte verò affectus potest esse diversæ speciei, v. g. si peccaret affectu fornicationis, vel adulterij, aut affectu ad monialem, aut ad sodomitiam, præter malitiam bestialitatis, superstititionis, committeret peccatum fornicationis, adulterij, sacrilegij, Sodomix, cum affectus ad hujusmodi contrahat speciem; ita *Cajetanus, figura hominis: in affectu Bassens, &c.*

(5) Quod dæmon assumpto semine humano, tamen peccat prodigaliter effuso, possit illud conservare in suo calore naturali, ac postea congregi cum fœmina, non est dubium, propter innumera exempla, quæ narrantur; Tum, quia illud non repugnat, neque ex parte agentis, nec ex parte patientis; quomocunque se dæmon constituere vellet, formato sibi corpore, vel aliò assumptò, sive viri, sive fœminæ. In hoc casu si fœmina conciperet ex dæmone, dæmon non esset pater prolis, sed homo, cujus semine dæmon est abusus. ita *Divus Thomas cit.*

Pro crimine bestialitatis leges civiles statuunt pœnam mortis. *S. Thom. 2.2. quest. 154. art. 11. Diana de circumstantia resò. 2. p. 1.*

Genitum ex fœmina, & dæmone, dæmon non est pater prolis, sed vir cujus semine abusus est dæmon.

6. *Pœna bestialitatis juxta leges est mors.*

TRACTATUS XVII. DE BIGAMIA.

CAPUT Unicum.

Quid, & quomodo contrahitur irregularitas ex bigamia.

SUMMARIUM.

1. *Quidditas Bigamix describitur.*
2. *Bigamia irregularitas est triplex. Quid est bigamia vera, describitur.*
3. *Bigamia interpretativa natura describitur.*
4. *Si quis invalidè contraheret cum quacunque matrimonio, non incurreret irregularitatem.*
5. *Cælebs, licet corruptus fornicariè fuisset ducendo uxorem virginem, non incurrit irregularitatem, etiamsi iterum in matrimonio adulterium cum alia perpetrasset.*
6. *In bigamia similitudinaria contrahitur irregularitas.*
7. *Si quis invincibiliter ignoret esse, vel fuisse uxorem suam corruptam, non incurrit irregularitatem.*
8. *Si quis acciperet uxorem ab alio jam corruptā, & intra vas ipsius non seminare nullam incurreret irregularitatem.*
9. *Si quis puellam duceret in uxorem, qua fuit ab alio violenter corrupta cum commixtione seminum, tunc vir talis est irregularis.*

10. *Vir habens concubinam penes uxorem, concubinam licet cognoscat, non est irregularis.*
11. *Si quis duceret puellam, qua alteri per sponsalia promissa fuisset, non fit irregularis. In casu, quo ejus uxor fuisset prius Comeda, esset irregularis.*
12. *Si quis mortuā suā uxore, quam virginem duxerat, duceret aliam virginem, sed invalidè, & tam hanc, quam primam cognovisset, esset irregularis.*
13. *Qui sæpius contraxisset matrimoniā, & nunquam cognovisset defunctas uxores, non esset irregularis.*
14. *Si quis corruptam duceret, & nunquam in sobrietate eam cognovisset, nisi semel duntaxat in ebrietate, ex instigatione uxoris, non incurreret irregularitatem.*
15. *Qui se aliò modò corrumpit extra congressum fœminæ, sive per mollitiem, sive per sodomiam, non fit irregularis.*
16. *Si quis in paganismo habuit plures uxores, vel unam corruptam, quam cognoverat, dum recipit*

capit Baptismum, non est immunis ab irregularitate, juxta opinionem probabilem.

17. Probabile est Paganum uxorem convertit, & baptizatum non esse irregularem.

Si quis in Sponsalibus contractis cum vidua, eam cognosceret, videtur non incurrere irregularitatem.

I. **B**igamia est multiplicatio nuptiarum, ita habetur ex jure Canonico cap. de bitum de nuptijs. Contraria monogonia, quæ unicum tantum admittit matrimonium, & quidem cum virgine.

2. Triplex assignatur bigamiæ irregularitas; vera, & formalis; interpretativa, & virtualis; similitudinaria, & apparens. Bigamia vera, & formalis est, quando quis legitimè contraxit matrimonium cum duabus expressis uxoribus,

Quid est Bigamia vera? & illud realiter consummavit; hæc Bigamiæ irregularitas secundum omnia jura induit impedimentum suscipiendi ordines. Est comm. cum Suarez. de irregularitate sect. 3. n. 3. Bonacina de irregul. punct. 5. num. 7.

3. Bigamia interpretativa, & virtualis est, in qua reperitur defectus Sacramenti matrimonij, eo quod in eo non repræsentatur perfecta unitas Christi cum Ecclesia propter divisionem carnis, ut v. g. si Titius dicat uxorem viduam à priori viro, & per Titium in matrimonio cognitam, vel si ducat non viduam liberam ab alio jam prius cognitam; in hoc tamen adverte, si Titius solus illam ante contractum matrimonium cognoverit, & non alius, non incurrit irregularitatem. Ratio est; quia illa non divisit carnem suam in plures. Vel si Titius duxerit Bertam virginem, quæ in matrimonio adulterium commisit, & postea eam cognoverit, incurrit eandem irregularitatem; ita habetur in Can. si cujus dist. 34. & canon. si Laici, ac canon. si quis viduam 2. dist. 34. est comm. Theol. & Canon.

4. Si Titius invalidè contraheret cum quacunque; non incurreret irregularitatem, uti sentit Fenich, ac decidum esse dicit à Sacr. Pœnitentiaria; Natheret cum varrus c. 27. n. 295.

(5.) In casu, quod Titius virgo corruptus fuisset, & postea duxisset Bertam virginem, & iterum in matrimonio violasset fidem Bertæ, committendo adulterium, post quod cognoverit Bertam, per

(5.) hoc non incurreret irregularitatem; Ratio est, quia sufficit, quod Titius nunquam duxerat aliam uxorem, quam Bertam virginem; nam ex parte uxoris requiritur virginitas, ad significandum unitatem Ecclesiæ cum Christo, eo quod motus specificetur à termino; nam actus Titij, ut viri cognoscentis Bertam, terminatur in Bertæ uxore; ergo cum Bertæ alium non cognoverit, non est divisa caro in plures, consequenter non incurrit irregularitatem; quia conservatur unio Ecclesiæ, & significatio Sacramenti. At si Bertæ carnem in plures divisisset, tunc fuisset irregularis: igitur si Titius per se alias cognoverit, dummodo non in contractu matrimonij, est immunis ab omni censura; ita Tannerus cum alijs communiter.

Bigamia similitudinaria est, cum quis constitutus in sacris, aut professus inijt, & consummavit In Bigamia matrimonium, v. g. Titius contraxit matrimonium cum Berta virgine, postmodum ex consensu contrahit illius, vel per se intravit religionem approbatam, tur irregularitatem facta professione convenit cum illa, & carnaliter vitas.

eam cognovit, in hoc casu Titius contraxit irregularitatem, uti colligitur ex Canon. quotquot 27. quest. ubi sic legitur. quotquot post virginitatem pollicitam prævaricari sunt, professione contempta, inter bigamos haberi debent. Eodem modo, si quis è Societate FESU egrederetur post biennium, emissa vota simplicia castitatis, & postea contraheret cum virgine, esset irregularis; ita declaravit Rota Romana decision. 1. de Bigamis, & Bulla Pontificia. hoc ipsum expresse declarant; Ratio quoque est, quia Titius per votum solemne professionis, & castitatis inijt cum Christo matrimonium spirituale, quod similitudinem quandam impotat cum matrimonio conjugum; ideoque cognoscens primam suam uxorem, vel aliam ducens, & consummans, non servat fidem Christo datam; ita patet in cap. fin. de Bigamis, & in cap. ultimo: hoc ipsum colligitur ex Concil. Ancirano; Filliucius tr. 19. c. 4. n. 19. cum Suarez; Fenich, alijsque communiter.

Quid si Titius duceret Bertam viduam, quam invincibiliter ignorat esse viduam, vel defactò alteri conjugatam; vel si contraheret cum Martâ ab alio corrupta; quam existimat esse virginem, ignoraret esse, vel si cum alia virgine, quæ in matrimonio in se, vel fuisset scio Titio commisit adulterium, post quod Titius eam cognoverat? in his casibus Titius nullam incurreret irregularitatem. Ratio est, quia irregularitas quanquam non sit pœna, est nihilo minus odiosa; sed odia juxta regulam juris sunt restringenda, non amplianda; ergo cum nullibi constet, quod quis invincibiliter incurrat irregularitatem ex facto, censendum est Titium in nullo ex his casibus eam incurrisse: nam nullus debet privari privilegiò ad aliquem statum, nisi culpabiliter, & voluntariè illud admisisset; ergo cum Titius ex nulla culpa, & voluntate amisit privilegium per tales nuptias intrandi religionem, & suscipiendi ordines sacros; igitur non est multandus irregularitate; S. Thomas in 4. Distinct. 27. quest. 3. articul. 1. questiuicula 3. ad 3.

In mox expresso casu, si Titius scivisset se contraxisse cum Berta vidua, vel cum Marta corrupta, attamen dum cum ipsis congressus fuerit, nunquam intra vas Bertæ, vel Martæ semen emisit, Titius in tali casu quoad forum conscientie non contraxit irregularitatem, sicque adhuc est habilis ad sacra ministeria. Ratio est, quia, cum semen viri est necessarium ad consummationem matrimonij, ad hoc, ut fiat cum muliere una caro; ergo deficiente semine viri nunquam consumitur matrimoniū, eo quod nulla sit commixtio seminum. Eodem modo si Caja congressa fuisset cum alio, & ille alius non emisisset semen in vas Cajæ, Caja non committeret verum adulterium ideoque, si Titius suus maritus

Casus.

tus postmodum eam cognoscit, non incurrit irregularitatem; quia Caja non est facta una caro cum alieno, defectu commixtionis seminum, licet illa in tali casu seminaverit; Imò *Præpositus de matrimonio. 3. part. quest. 5. dub. 9. num. 81. Diana part. 4. tract. 2. resol. 43.* docent cum pluribus Medicis, quod si vir intra vas fœmineum seminet, & fœmina non seminet, talis vir nullam incurrit irregularitatem. Ratio est, quia tam semen viri, quàm fœminæ requiruntur ad generationem prolis, & deficiente semine fœminæ, non fiunt una caro; de hoc casu fundamentaliter per plura argumenta tractò verbò impotentia, ubi alios casus videbis.

9. Si quis puellam duceret peret, vir illam ducens non esset irregularis. At in uxorem, si talis Virgo per violentiam à non suo futuro qua fuit ab marito corrupta fuisset per immixtionem seminis virilis, & si illa in tali circumstantia etiam se corrupta cū minaverit, alius vir illam ducens foret irregularis, propter commixtionem seminum, vi quoque seminu, tunc facti sunt una caro; est *Bassai verb. irregul. vir talis est num. 3.* aliorumque commun.

irregularis. In casu, quo Titius haberet concubinam, & 10. Vir habet sibi servatā, duceret Leliam Virginem in bēs concubinā uxorem, non incurrit irregularitatem; ita despenes uxore, nitum est in capite ultimo de bigamis; quia nulla concubina licet multiplicatio nuptiarum, eò quod concubicet cognoscat, na nunquam fuit ipsius uxor.

nō est irregularis. Imò si Titius duxisset Leliam virginem, quæ 11. cum altero contraxisset prius sponsalia, & fracta Si quis duceret puellam, ipsi fide nupsit Titio, nullā innodaretur irregularitate, eò quod sponsalia non exprimuntur in qua alteri per lege, sed solum matrimonium contractum, & sponsalia consummatum. Eodem modò; si Lelia fuisset missa fuisset, mancipium, Titius eam ducens, foret immunis non sit irregularis; quia tale matrimonium non importat defectum sacramento: advertent. In casu, quo dum tamen est, quod si Lelia mancipium, vel ejus uxor fuisset Comeda, & moreretur; Titius non posset isset prius Comeda, sine dispensatione suscipere ordines; uti definitum est in jure Canon. c. si quis viduam 2. dist. 24. irregularis.

Quod si Titius mortuā suā uxore Bertā, 12. quam virginem duxerat, duceret postea Caim Si quis mortuā suā uxore, etiam virginem, sed invalidè, & tam Bertam, quam Cajam cognovisset; illam in matrimonio re, quam vir legitimo, istam in illegitimo, incurreret irregularitatem, prout exprimitur in jure cap. nuper; rat, duceret & capit. ultimo de bigamis; de quo Covarruvias aliam virgini Clementin. si furiosus sect. 2. num. 2. ait: qui conuenem, sed intraxit cum una de jure, cum altera de facto, fit valide, & tam irregularis, propter indecentiam secundarum hanc, quàm nuptiarum, vi quarum non servatur unio perfectam contra Ecclesia cum Christo, prout etiam docet Filgnovisset, esset lincius, in tractatu 15. cap. 4. n. 105. Sylvester irregularis. verbo Bigamus, num. 1.

13. Si Titius sæpius contraxisset matrimonium, Qui sæpius & nunquam cognovisset mortuas uxores, non contraxisset esset irregularis; ita cap. debitum de Bigamia. Eodem modò dicendū est de multiplicatione sponsalium, in quo casu, licet successivè plures sponsas de futuro cognovisset, non sit irregularis; nā vidisset defun- talis copula non significat unionem Christi cum

Ecclesia. Tum, quia cū talis congressus sit etas uxores; extra matrimonium, non exprimitur jure, ut non esset irregularis, constat cap. 1. Avitus 28. quest. 3. bene tamen esset irregularis, si Titius cognovisset eas, cum quibus iniit matrimonium; Valentia tom. 4. distinct. 7. questione 19. punct. 3. Bonacina de irregularitate, disput. septimā, questione 3. punct. 5. num. 7.

Casus.

Quod si Titius corruptam duxisset, quam tamen nunquam cognovit. contingit tamen semel Si quis corruptus ut inebriatus fuerit, in quo casu instigatione uxoris consummavit matrimonium, in hac circumstantia, si Titius ante ebrietatem non habuerit intentionem congregiendi cum illa, & eam cognovisset, nisi se non fuerit sibi præsens, nullam contraxit irregularitatem; quia ubi in aliquo facto deficit actus humanus, & voluntarius, tam in se, quàm in causa, non reputatur factum mulctari censurā, ne uxoris, non cum non sit voluntarium, uti supponitur, eò, quod sit factum in pura ebrietate; ergo &c.

Ex corruptione sodomie, vel alio quocumque modo diverso à congressu naturali maris cum fœmina, & seminatione in vase inordinato ad generationem, non oritur irregularitas. Ratio est, quia nulla lex hoc exprimit; ita Vivaldus de sacramentis 2. part. num. 23.

(16.) Bigamia non tollitur per Baptismum; unde, si Turca successivè, vel simul habuit duas uxores, vel unam viduam, aut corruptam, si baptizetur, non solvitur ab irregularitate. Ratio est, quia jam suam carnem divisit in plures, & in paganism defuit significatio unitatis Christi cum Ecclesia; habuit plures ita ferme omnes Theologi in capite gaudemus uxores, vel unde divortijs; qui asserunt jam hoc definitum esse nam corruptam, quā conas, non tamen solvit leges; ita divus Thomas 1. gnoverat, dū in 4. distinct. 27. quest. 3. art. 2. Toletus lib. 1. recipit baptismum non est

(17) Si verò quis diceret Turcarum matrimonium, aliorumque Paganorum esse tantum contractus naturales, sive plures uxores habeant, sive te, juxta opinionem corruptas, sive solum unicam, quam v. g. alius Turca duxerat virginem, nunquam nec ille, nec babilem. alij representant unionem Christi cum Ecclesia, (17.) Probabile est pagatum: sic non esset irregularis. Imò si Turca v. g. Mahomet habens plures uxores, & ipse converteretur ad fidem, renuentibus uxoribus, potest ipsas deferere, & aliam Catholicam ducere: non esse irregularitatem per Baptismum matrimonia infidelium solvuntur; ergo solvitur & bigamia, nam Bigamia vi defectus sacramenti contrahitur, non vi solius contractus, sic etiam contractus sponsaliorum cum vidua est verus contractus, & tamen vi illius non incurritur bigamia, licet in tali statu sponsa vidua à suo sponso cognosceretur; cognosceret, ergo à pari &c. hanc opinionem censetur admittere Sanctus Hieronymus; penes Bassam incurrere irregularitatem num. 4. nihilominus tamen me declarationi sacre Congregationis submitto, & omnibus me ipsi sisto.

De di-

De dispensatione bigamiæ vide verb. irregu-
laritas, ac plura alia verb. matrimonium; & de
impedimentis in particulari; secundum ordinem
expositis.

TRACTAT⁹ XVIII. DE BLASPHEMIA:

CAPUT Unicum.

Quid & quale peccatum est Blasphemia.

SUMMARIUM.

1. Descriptio Blasphemie.
2. Omnis Blasphemia probabiliter est ejusdem speciei.
3. Blasphemia per se est peccatum lethale.
4. Blasphemia ex subreptione, & defectu advertentie est veniale.
5. Nude enunciare verba blasphemie ex indignatione, secluso scandalò est veniale duntaxat.
- Imprecativè enunciare verba blasphemie, est lethale.
6. Retractans consuetudinem blasphemandi, & postea inadvertenter blasphemat, non est lethale.
7. Blasphemus non retractans consuetudinem blasphemandi, si inadvertenter blasphemat, non excusatur à mortali.
8. Qui maledicit creaturis irrationalibus, vel inanimatis tantum, non est mortale, si per hoc non intendat graviter nocere proximo, aliàs pro modulo damni peccaret.
9. Imprecare servis malum, vel uxori ex inopinata ira, non excedit veniale ordinariè.
10. Vocare sponsam deam, idolum, non est blasphemia per se loquendo.
11. Si verò amatores vocent suas amasias deas, & hoc nomen deas in propria significatione, esset blasphemia.
12. Sanctos nominare, quòd fuerint simplices, indocti sine contumelia, non est lethale.
14. Furare per falsos deos ex joco irrisionis gratià, est veniale duntaxat.
- Furare seriò per falsos Deos, eos in testimonium veritatis adducendo, est blasphemia.

1. Descriptio blasphemie.

Blasphemia est locutio falsa contra Deum, Sanctos, aut res Sacras per modum contumelie. Quod dupliciter potest fieri, mentaliter scilicet, & vocaliter, ut si quis intentionaliter judicaret DEUM esse injustum, tyrannum &c. vel velociter, ut si quis Sanctos nominaret malevolos, &c.

2. In confessione non est necesse explicare, an Omnis blasphemaverit contra Deum, Beatam Virginem, aut alios Sanctos. Ratio est, quia hujusmodi blasphemie probabiliter non differunt ejusdem speciei. specie, cum in omnibus per se dehonatur

Deus; quatenus Sancti ad ipsum spectant, *Lessius lib. 2. cap. 45. num. 51. &c.*

Blasphemia, ut Blasphemia per se considerata est mortale. Ratio est, quia semper dehonatur. Blasphemia ipsa bonitas Dei, cui summa debetur laus, & per se est peccatum honor; sicque talis diminutio debiti honoris, graviter lædit suam divinam Majestatem. *Laym. le. lib. 4. tract. 10. cap. 6. num. 12.*

Hinc si quis mente, vel voce vilipenderet Deum, v. g. non credo in Deum, vel nego Deum, vel Deus est Tyrannus, injustus, ingratus, ex subreptione male providus, non scit de me, non curat nostra, ne, & defectu vel moriatur Deus, sit maledictus Deus, vel si spuatur in Cælum, infrendat dentibus in Deum &c. est veniale. Eodem modò, si diceret Beatæ Virgini, est mala fœmina, crudelis, & similia: hujusmodi Blasphemie gravissimæ sunt, & nullatenus excusantur à mortali, nisi fierent cum inadvertentia, ex subreptione mentis, seu motu primo, vel in illa vehementi ira; Tunc essent in causa veniale. Ità *Laym. lib. 2. tract. 1. cap. 6. est & commune Doct.*

Si quis ex impetù indignationis, vel in rixa nude enunciaret aliquid, quod verum est, ut v. g. corpus, vel Crux Christi, vulnera, sanguis Dei, mille Sacramenta, Chrisma, mors Dei, &c. Secluso aliorum scandalò est solum veniale, ex indignatione, secluso contra hominem, vel jumenta irasci; quia hic nulla fit vilipensio Dei, indignatio, aut diminutio divini honoris; sed solum quædam vana usurpatio sacri nominis, ità *Sanch. Cajet. Bassaus.* cum alijs. Quòd si diceret perdat te sanguis, vel mors Christi, esset lethale. Ratio est, quia per talem enunciationem sacrorum verborum maledicit proximo, sicque fit magna injuria Deo, & proximo; ergo est mortale. *lethale.*

Multi ex prava consuetudine; quam sæpius retractarunt blasphemant inadvertenter, non consuetudine peccant mortaliter. Ratio est, quia talis blasphemia non est ipsis voluntaria, sed subreptitia. & postea in *Suarez. tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 7. num. 5.* advertenter (7) Quòd si verò hujusmodi blasphematores non blasphemant, retractassent consuetudinem blasphemandi, & non est lethale. nihilominus hujusmodi blasphemias ex subreptione, & inadvertenter enunciarent, esse lethales non retractantes. *le in*

tractans con- le in causa tantum, & non in actu. Ratio est, quia quivis tenetur extirpare sub mortali habi- blasphemant- tum lethaliter peccaminosum; ergo cum tales di, si in adver- omittant cum advertentia illius extirpationem, tenter blas- censentur huiusmodi habitum velle retinere; er- phemet, non go peccant mortaliter. Ideo confessarij mone- excusatur à ant serio tales blasphemos pro extinctione talis mortali. consuetudinis, etiam aliquando cum dilatione absolutionis, si non appareat emendatio.

Qui maledi- Homines ordinarij, ut sunt aurigæ, rustici, cit creaturis nautæ, milites, multoties solent maledicere e- irrationabi- quo, bobus, pluviae, vento, mari, lapidibus, viæ, libus, vel ina- arboribus, aut loco, in quo nati sunt. Fœminæ nimis tan- verò maledicunt diei, horæ, in qua duxerunt ma- tum, non est ritum, vel ipsum cognoverent, vel momentum mortale, si per quo in domum ejus venerunt, talis maledictio, si hoc non in- tendat, & sistat tantum in illis creaturis (& non tendat gravi- quatenus sunt instrumenta Dei: v.g. talem ven- ter nocere tum, vel pluviam ex voluntate Dei incommodi- proximo, a- tatem, & indignationem apportantia) non est lias pro mo- mortale. Ratio est, quia tales creaturæ, utpote dulo damni materiales tantum, sunt incapaces maledictio- peccaret. nis æternæ; ergo nullam gravem patiuntur in- juriam; sicque talis blasphemia non est morta- lis. At si maledicendo intenderent destructio- nem talium creaturarum cum damno proximi, peccarent contra charitatem, pro gravitate, vel levitate damni apportantis.

9. Patres familias sæpius solent suis filiis, servis, Imprecare amicis, uxoribus, fulgura, tonitrua, Dæmo- servis ma- nem, & damnationem exoptare, tales impreca- lum, vel ux- tiones regulariter sunt veniales. Ratio est, quia ri ex inopi- ordinariè fiunt ex subita ira, inadvertenter, & nata ira, non non serio; quia si interrogarentur, ordinariè excedit veni- respondent, se non voluisse, ut tale malum im- ale ordinariè. precatum proximo eveniret. *Baldelus disp. 25. n. 10. Navar. Tol. Reginal. & alij.*

10. Dum sponsi, vel alij amatores suam amasiam, Vocare spon- vocant Deam, vel Idolum suum, non est blas-

phemiam; Ratio est, quia hæc verba non accipi- sam deam, untur in propria significatione, sed tantum hy- idolum, non perbolice, ita *Bassæus in suppl. n. 4. Lorca. in 2. est blasphe- 2. quest. 13. art. 3. Diana part. 1. tr. 13. resol. 20. mia per se lo-*

Porro si talis amator prædicta verba accipe- quendo. (11. ret in propria significatione *ly Deam, vel Idolum, Si verò ama- utique esset blasphemia. Quia daret amasiam, tores vocent quod soli Deo competit. Eodem modò, si quis suas amasias Diabolum dicat esse omnipotentem; aut fatum deas, & hoc regere omnia, esset blasphemia; quia prædica- nomen deas tum omnipotentis, & regimen omnium rerum in propria si- tribuitur, & est proprium soli Deo. Azor. part. gnificatione, 1. lib. 11. cap. 3. quest. 2. Sanch. lib. 2. Moral. cap. esset blasphe- 32. num. 1. Lodovicus Lopez. 2. part. 1. instruct. mia. cap. 51. Covarruvias de pactis. part. 1. sect. 7. n. 9. Toller. lib. 4. summ. cap. 13. Navarrus in ma- nual. cap. 12. num. 82.*

Hinc dicere per jocum, & non derisionem, & 12.) Sanctos contumeliam Sancti, quod fuerit Sartor, Sutor, nominare, simplex, indoctus, ignobilis, piscator, non est le- quod fuerint thale. Ratio est, quia hæc adjuncta non spe- simplices, in- ctant ad rationem sanctitatis. *Sylvius 2.2. quest. docti, sine 13. art. 2. Sayrus lib. 16. cap. 13. num. 5. Bassæ- contumelia, us. Verb. blasphemiam in suppl. num. 5. nō est lethale.*

Hinc jurare per falsos Deos, ut per Jovem, 13. Venerem, Martem, aut per quamcunque crea- Furare per turam, non animo jurandi, sed solum jocandi, falsos deos ex aut irridendi, est veniale tantum ratione verbi joco, irrisio- otiosi, non ratione juramenti. Ratio est, quia nis gratia est in tali juramento non intendit sistere in creatura veniale dun- illa, per quam jurat, tanquam in summa verita- taxat, te, quæ soli DEO propria est. Si verò serio, Furare serio quis juraret per Jovem, vel aliam creaturam, ad- per falsos de- ducendo pro veritate, & confirmatione sui dicti os, in testimo- Jovem, sistendo in ipso. tanquam in veracitate nium verita- attestante, esset blasphemiam, quia allegaret pro tis adducen- testimonio vero Jovem, quod soli Deo conve- do, est blas- phemiam, est comm. Theol. cum S. Thom. Plura vide phemia. in tract. de juramento.

TRACTATUS XIX.

DE BONIS.

CAPUT I.

De differentia & proprietate bonorum.

SUMMARIUM.

1. Quid intelligitur per nomen Boni? exponitur.
2. Deus est Dominus universalis omnium rerum; cujus dominium est infinitum.
3. Aliud est dominium finitum, & universale supra res mundanas, quale habuit Adam.
4. Aliud est dominium minus universale, est ta- men supremum.
5. Aliud est dominium actuale; aliud potentiale.

6. Natura bonorum paraphernalium describitur.
7. Bona paraphernalia ab uxore cum dote data marito sine reservatione, probabiliter cessant esse paraphernalia.
8. Vir administrans bona paraphernalia uxoris, potest omnes fructus industriales sibi retinere.
9. Castrensia bona quid sunt? exponitur.
10. Bona quasi castrensia exponuntur, quorum domi-

dominium perfectum simul cum castrensibus residet penes filium.

1. Bona adventitia quid sint? describitur.

2. Filius familias habet directum dominium bonorum adventitiorum, non tamen utile regulariter loquendo.

3. In sequentibus casibus tamen filius familias potest habere etiam usum fructum de bonis adventitijs.

4. Bona profectitia quid sint? notatur.

5. Filius familias quoad bona profectitia nullum habet dominium.

Quid intelligitur per nomen Boni? exponitur.

Bonum id dicitur, quod alicui utile, subiectum & obsequiosum est. Unde bona alia sunt spiritualia, alia temporalia: in hoc tractatu de his ultimis agam, & quidem.

Adverte 1. Bona diversos respicere dominos:

Primò Deum, qui est Dominus generalissimus (2) Deus est omnium rerum, Rex Regum, & Dominus Dominantium; quia ipse dixit & facta sunt, ipse manavit, & creata sunt: hoc dominium Dei est infinitum, ita ut nihil in rerum natura sit, aut existentium; cuius re possit, cuius ille potestatem non haberet.

Adverte 2. aliud est dominium finitum à Deo participatum, quod solum ad possessionem mundanā, ac sublunarem extenditur; & hoc infinitum.

Aliud est dominium finitum, quod duplex est, aliud est universale, tam proprietatis, quam jurisdictionis, quale habuit Adam, & univ. in totum mundum terraqueum, prout legitur universale supra Genes. 1. Dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & universis animantibus, quæ morantur super terram.

Adverte 3. aliud est Dominium minus universale, & supremum, quod se extendit ad aliquid quod Regnum, vel Principatum terræ; ita, ut in tali possessione illius Dominus nullum alium super se præter Deum cognoscat, ut sunt Reges absoluti, & aliqui Principes, qui in suam provinciam despotice dominantur sine aliqua dependentia, & his proprie convenit dominium jurisdictionis, quatenus habent jus gubernandi legibus proprios populos; ac ij domini ex gabellis, vectigalibus duntaxat accipiunt emolumentum pro sustentatione propria, non ex redditibus fundi, vi cuius solum habere dicuntur dominium imperfectum proprietatis. Dominium verò perfectum proprietatis est, quatenus non solum res principalis, ut fundi, domus &c. spectant ad Dominium; verum etiam usus fructuum, ita ut Dominus illorum pro libitu de quacunque re disponere possit, ut v. g. alienare, vendere, & huiusmodi dominium etiam ad particulares pertinet, quod aliò modò dicitur dominium ordinarium.

5. Dominium particulare subdividitur in actuale, & potentiale. Dominium actuale est actu dominari in res suas, seu habere actualem venditam, & legitimam possessionem rei. Dominium potentiale est ipsa capacitas obtinendi jus supra bona aliena per legitimam emptionem, sive per donationem, sive per successionem: sic v. g. Titius est potentialiter dominus cujuscun-

que possessionis alienæ, quæ ipsi donari, vendi, aut legari potest &c. nunc

Adverte 4. alia esse bona Paraphernalia: alia (6) Natura Castrensia, vel quasi Castrensia: alia adventitia, bonorum paraphernalium describitur.

Bona Paraphernalia sunt bona mulierum, de quibus habent jus disponendi sine consensu mariti, quæ independenter à dote eis adveniunt: ut v. g. donatione, Legato, aut quæ industria, labore, invento, dummodo sine præjudicio mariti, ac familiæ sibi vendicent. Layman lib. 3. tr. 4. cap. 13. num. 9. Bonacina de contract. dist. 3. quest. 11. part. 10. num. 1. Glossa in rub. cap. de pactis conventionis &c.

Hinc si tempore contractus matrimonij portaret ad maritum bona Adventitia supra dotem, quæ neque expresse, neque tacite sibi reservavit, probabile est talia bona incorporari cum dote, & sic cessant esse Paraphernalia, ita Sanchez de sine reservatione probabili-
Bassens &c.

Si vir administrat huiusmodi bona uxoris, omnes fructus industriales sibi retinere potest, & nalia.

capitale Paraphernaliorum per solutum Matrimonium de jure communi tenetur vel uxori, vel e-
nistrans bona jus hæredibus restituere: non tenetur verò ad paraphernalia uxoris, potest omnes fructus industriales ne contrarium receptum sit. Covarruvias 2. par. les sibi retinere. Epit. c. 7. sect. 1. n. 2. Rebellus; Barbosa; & alij comm.

Bona Castrensia sunt illa, quæ acquiruntur in militia, vel ex occasione, & motivo militiæ; Castrensia bonunda in hoc genere bonorum includuntur stipendia militaria, prædæ ex hostibus habitæ, donativa ducum, & commilitonum, legata occasione, & motivo militiæ acquisita. &c.

(10.) Hinc filius habet perfectum, & plenum dominium bonorum Castrensum, vel quasi Castrensium, quæ sunt quidquid habetur, vel acquiritur ex beneficio Ecclesiastico, imò & quidquid acquiritur post Clericatum: ita patet ex authentica Bulla Presbyteros cod. de Episcopis, & Clericis. Sic etiam numerantur inter bona Castrensia quidquid acquiritur officio publico non mechanicò: ut officio Judicis, Advocati, scribæ filium. &c. demum enumeratur etiam quidquid acquiritur ex professione alicujus artis liberalis, vel intuitu functionis liberalis: ut v. g. Picturâ, scriptione. &c.

Probatur; quia de utrisque bonis leges & jura disponunt, ut filius habeat in ea dominium, & quidem de castrensibus ita habetur in Leg. miles precipue part. act. & item in leg. pater qui dat. de castrensi peculio: item & in lege sequenti. Ratio quod Filius sit Dominus bonorum quasi castrensum, est expressa in leg. cum oportet cod. de bonis. Ex quidem rationabiliter de utrisque bonis leges disposuerunt; nam conveniens est, quod filij, qui habent aliquam specialem excellentiam, gaudeant his privilegijs; ergo &c. ita

Lef-

Lessius; Sylvester; Navarrus; & alij com. utriusque legis.

Porro filius familias potest pro libitu de eis bonis perfectè, & commodè disponere, testari, alienare, uti, frui, &c. tanquam si esset Paterfamilias.

11. Bona adventitia dicuntur ea, quæ filio accedunt, seu quæ acquirit filius independentè à Patre; nempe ea, quæ illi dantur non intuitu Patris sed alieno intuitu: ut si filius thesaurum inveniat, vel aliquâ id suâ licitâ industriâ lucretur, vel moriatur Mater ante Patrem, tunc etiam bona materna vocantur Adventitia respectu filij.

12. Filius familias habet quidem directum dominium bonorum adventitiorum, non tamen utile id est, nec habet usum, nec usum-fructum regulariter loquendo, ita *Molina, Lessius; & alij.* Ratio primi est; quia hoc exprimitur expresse *Leg. non oportet ex authenticis in ea annexis:* Tū, quia rationabiliter ita leges disponunt; nam cum filius habeat independentè talia bona à Patre, æquum est debere habere dominium directū, & proprietatem illorum. Ratio secundi est; quia cum filius, quamdiu est sub potestate Patris, debeat esse utilis Patri; igitur talia bona debent cedere in utilitatem Patris; sicque Pater habet ipse dominium utile; id est usum fructum talium bonorum.

Dixi superius, quod filius regulariter non habeat usum fructum, bonorum Adventitiorum ad excipiendum sequentes casus.

13. Primò, si Pater concedat filio usum fructum, tunc habet filius dominium, etiam utile bonorum Adventitiorum.

Secundò, si aliquid filio donetur eâ conditione, & lege, ut nullò modò sit utile patri, tunc filius etiam usum fructum. Ità *Lessius; Molina; Covarruvias; & alij Juris prudentes.*

Tertiò, si filio aliquid donetur contradicente Patre; tunc inquit *Lessius æquum non esset, ut Patre contradicens commodum ullum ex tali donatione reportet.*

Quartò, si filio detur usus fructus rei tantum, non verò proprietas; tunc enim usus fructus erit penes filium, quia usus fructus non parit alium usum fructum; ita ut unus possit esse penes filium, alter penes patrem.

Quintò, si Pater fiat hæreticus; tunc enim filius efficitur sui juris. Hi sunt casus, in quibus filius potest disponere de bonis Adventitijs; de alijs verò nequaquam, ob rationes supra allatas.

Bona Profectitia sunt ea, quæ acquiruntur vel dantur filio intuitu Patris: ut si quis donaret aliquid filio propter amicitiam Patris, vel in ipsius obsequium.

Filius familias quò ad Bona profectitia nullum habet dominium, neque directum, neque utile. Ratio est; quia non debet gratis, & temerè concedi privilegium filio; sed si haberet dominium utile, & directum in bona Profectitia, hoc illi gratis concederetur; ergo &c. Minor probatur: quia nulla lex concedit filio directum, & utile dominium circa bona Profectitia; sicque hoc gratis concederetur; Tum, quia bona, quæ habentur dependentè à Patre, & solummodo intuitu ipsius, rationabiliter debentur juri Patris, & nullò modò sunt sub jure filij, neque quò ad usum fructum. Ità *Molina Lessius &c.*

C A P U T II.

Cujus auctoritate bona sæcularia fiunt Ecclesiastica per amortizationem, & e contra: & quid de dominio illorum vi cuius possint à Principe seculari exigere contributiones.

S U M M A R I U M.

16. Dominium Principis Ecclesiastici, & dominium Principis Sæcularis diversos habent respectus.

17. Alia sunt bona sæcularia, alia sunt bona sæcularium, quorum natura describitur.

18. Alia sunt bona Ecclesiastica, alia Ecclesiasticorum, & quid sint? exponitur.

19. Bona Ecclesiastica dividuntur in bona sacra, & sacrata, quorum quidditas declaratur.

20. Alia sunt bona viva, alia amortizata, quorum essentia explicatur.

21. In primis Princeps supremus potest amortizare de consensu procuratorum bona viva subditorum.

Secundò ipsemet Princeps per se potest vinculare bona subditorum, si causa adsit, sine consensu illorum.

22. Amortizatio bonorum excludit omne jus domini potentialis ad illa.

23. Bona sæcularia spectato jure natura per amortizationem non fiunt Ecclesiastica sine cessione juris sui ab universis hominibus, & principibus facta de amplius illa non recuperandum à possessione Ecclesiastica.

24. Bona sæcularia possunt fieri Ecclesiastica per legem positivam in qualibet provincia per amortizationem supremi Principis.

25. Papa non potest amortizare bona donata à sæcularibus Ecclesiæ, sine Principis amortizatione.

26. Bona Ecclesiastica non possunt secularizari sine facultate Papæ.

Solvitur objectio.

27. Princeps sæcularis non potest exigere contributiones.

butiones à possessione Ecclesiastica sine facultate Papa & dominorum particularium.

28. Quibus privilegijs gaudeant bona Clericorum, exponitur.

Et quas poenas incurrant illi, qui onera supra illa imponunt? declaratur.

29. Papa non habet dominium per se supra templa, sed solum in Vicarius Christi est prodominus.

30. Papa habet supremum dominium in bona vinculata Ecclesia Romana.

31. Papa extra suum territorium non habet actuale dominium proprietatis in bona Religiosorum, si Fratrum Minorum, & Capucinatorum excipias.

16. **D**ominium Principis Ecclesiastici, & dominium Principis Sæcularis diver-
 spectus. **H**anc materiam subtili calamo exponere judico, & ut pro satisfactione tuæ intelligentiæ scribam, advertere debes bona diversos Dominos respicere; Primò alia sunt bona, quorum Dominus est Princeps sæcularis, alia quorum Dominus est Princeps Ecclesiasticus, & neuter horum ab altero dependet; quia par in parem non habet imperium ait Reg. juris ita leg. Nam. & Magistratus ff. de recept. arbit. Leg. ille à quo §. tempestivum, ff. ad Trebell. c. inferior, & cap. denique 21. dist. cap. innotuit 20. §. quamvis de Elect. cap. 1. de locato Barth. Perett. adextravagant: ambitiosa de rebus Eccles. non alien. verb. pradecessor. num. 5. pag. 226.

17. **A**dverte 2. alia esse bona sæcularia, alia esse
 Alia sunt bona sæcularia, & non sæcularia. Bona sæcularia dicuntur illa quorum Dominium immediatum tam actuale, seu particulare, & utile, quam universale Jurisdictionis, seu supremum hic & nunc residet penes personam sæcularem. Bona sæcularia, & non sæcularia dicuntur illa, quorum Dominium actuale, utile, & particulare immediatè residet penes personam sæcularem; Dominium verò universale, seu supremum, residet penes Principem Ecclesiasticum, vel aliquam Ecclesiam, aut Monasterium: sic Multoties fundi Ecclesiastici venduntur sæcularibus, ut in eis domos fabricent, retentò sibi Dominiò supremò Jurisdictionis &c.

18. **P**raterea adverte 3. alia esse bona Ecclesiastica, alia Ecclesiasticorum. Bona Ecclesiastica vocantur, quorum adæquatum dominium tam actuale, seu particulare, quam universale Jurisdictionis, seu supremum residet penes personam sacram, vel Rempubicam Ecclesiasticam; unde talia bona nullum omninò dicunt respectum ad statum sæcularem.

Bona Ecclesiasticorum præcisè, & non Ecclesiastica dicuntur illa, supra quæ Dominium immediatum actuale, particulare, aut utile habet persona Ecclesiastica, vel Monasterium, aut Ecclesia. Universale verò, & supremum Dominium residet penes Principem sæcularem, aut Rempubicam.

19. **A**dverte 4. Bona Ecclesiastica dividi in bona
 Bona Ecclesiastica divi-
 duntur in bo-
 sacra, & Sacrata. Bona Sacra sunt illa, quæ secundum totam suam entitatem immediatè Deo offeruntur, aut Sanctis in honorem Dei, ut sunt

Paramenta, Ostensoria, Calices, & similia, quæ na sacra, & dantur directè ad cultum DEI, & Sanctorum; sacrata, quoproinde horum adæquatum Dominium tam suum quiddipremum, quam particulare usus spectat ad so- tas declara- lum Deum, ita, ut homo ad libitum non possit tur.

disponere cum illis. Bona Sacrata dicuntur, quando aliquid donatur ex prædictis bonis Ecclesiæ, vel Monasterio principaliter, & secundariò pro usu altaris, nec per modum Voti, aut alterius ligaminis, sed præcisè devotionis gratiæ; in hoc casu dominium talis rei pertinebit ad Monasteriũ, vel Ecclesiã, usus verò duntaxat ad Deũ. Hinc est, quòd in primo casu res data Deo, licet amittat suam consecrationem per ruptionem &c. v.g. si Calix aureus consecratus in aliam confletur figuram, tunc adhuc homo non poterit illum pro libitu distrahere; sed tenebitur pro cultu Dei eum applicare; quia talis materiæ solus Deus est Dominus. In secundo verò casu rem principaliter donatam Monasterio, & secundariò pro cultu, & usu Dei, poterit eam postea ad libitum pro necessitate communitalis, vel Ecclesiæ applicare; quia ipsius Dominium spectat ad hominem non ad Deum ergo &c.

Adverte 5. alia esse bona viva, alia bona amor- 20.
 tizata. Bona viva dicuntur, quæ sunt commutabilia, seu quæ emi, vendi, aut donari possunt ad li- Alia sunt bona viva, alia na viva, alia bitum possidentis sine aliquo impedimento le- amortizata, gis, vel statuti; Bona amortizata vocantur illa, quorum es- quæ sunt incommutabilia, indivisibilia: id est, sentia expli- quæ nec à possidente illa vendi possunt, nec ab catur.

alio emi: vocantur etiam bona vinculata, quatenus lege interdictum est, ad ea in aliũ transferendum, sic vinculo legis uni solum sunt ligata, cujusmodi sunt Majoratus, aut aliæ indivisibiles possessiones, quæ transferuntur de Patre in filiũ vel alios consanguineos, etiã ab intestato: nunc.

Inquiris, quis potest amortizare Bona viva, 21.

ita ut nullus particularis amplius habeat Jus Do- In primis minij potentialis ad ea emendum, vel dono ac- Princeps su- ciendum, aut possidens vendendum? premus po-

Respondeo in primis. Princeps supremus test amorti- potest independentè à subditis de consensu are de con- Procuratorum, in quorum sententiam omnes sensu procu- subditi compromiserunt, Bona illorum amorti- ratorum bo- zare. Ratio est, quia consensus Procuratorum na viva sub- est consensus subditorum, quatenus hi liberè, & ditorum.

voluntariè consenserunt in dispositionem Procuratorum, ut quidquid ipsi fecerint, aut con- cluserint, contenti erunt; ergo Princeps statuens legem amortizationis de consensu Procurato- rum circa aliqua bona, nulli facit injuriam; igitur talis vinculatio bonorum erit legitima. 2. Secundo ipse- Ipsemet Princeps per se, si ad sit aliqua causa gra- met Princeps vis, sine aliquo consensu subditorum poterit ali- per se potest qua bona vinculare in utilitatem Reipublicæ, & vinculare bo- particularium. Ratio est, quia docebo in tra- na subditorũ, ctatu de Legibus teneri subditos recipere Le- si causa ad sit, gem Principis in bonum communitalis, ac ga- sine consensu binationis sancitam; ergo poterit Princeps ex illorum.

causa aliqua legitima subditorum bona amorti- zare. Tum, quia damnatur Propositio 28. ab Alexandro VII. quæ docet populum non peccare etiam si

etiam si absque ulla causa non recipiat Legem à Principe promulgatam; ergo &c.

22. *Amortizatio bonorum excludit omne jus dominij potentialis ad illa.* Hinc nota amortizationem bonorum excludere omne jus Dominij potentialis ad illa; proinde si subditi unanimiter concordarent ad vinculandum aliqua Bona, cedendo spontè juri suo ab illa impostum, sive emendum, sive dono accipiendum, & possidens vendendum, adhuc talia bona non essent amortizata. Ratio est, quia amortizatio excludit respectu omnium potentialitatem Dominij ad illa Bona; sed hâc Legge non ligatur Princeps supremus, qui non minus jus potentiale habet ad illa, quàm habuerunt Vasalli; ergo respectu illius non sunt Vinculata, sicque liberè poterit ea emere; igitur hujusmodi amortizatio non tenet.

23. *Bona sacularia spectata jure natura, per amortizationem non sunt Ecclesiastica sine cessatione juris sui ab universis hominibus.* Quæritur, quomodo Bona sacularia fiunt Ecclesiastica, ita ut nullus sacularium habeat amplius Dominium, nec quidem potentiale ad illa aliquando obtinendum.

Respondeo 1. si spectetur jus naturæ ad hanc amortizationem Bonorum, requiri, ut non solum possessor actualis talis Boni, verum etiam Princeps cum universis hominibus cedat juri suo ad illa impostum recuperandum à possessione juris Ecclesiastici, sive per emptionem, sive per donationem &c. Ratio est, quia Deus, & natura fecit omnes æqualiter capaces ad quodcunque Bonum obtinendum; cum nemini per se sit negatum quidquam: nulla enim est acceptio personarum apud Deum, & naturam, omnibus eodem modo proponit Bona, nulli plus concedendo, quàm alteri, nec plus respicit sanguinem Principis, quàm Mendici, omnes æqualiter nascuntur, pauperes, & nudi, & pariter omnes decedunt; ergo per se unusquisque habet capacitatem ad quodcunque bonum, non minus, quàm Adam primus Patens; proinde licet Dominus actualis cedat juri suo in venditione, vel donatione alicujus Rei Monasterio, vel Ecclesiæ, vel non amplius repetenda, per hoc talis res non redditur Ecclesiastica, sed Ecclesiæ duntaxat. Ratio est, quia alij homines per hoc non amiserunt Jus, seu Dominium potentiale ad talem rem: imò licet ipsemet Princeps vellet resignare Ecclesiæ vel Monasterio Dominium supremæ Jurisdictionis, & potentialitatis, adhuc talis non esset vinculata Ecclesiæ, vel Monasterio. Ratio est, quia Princeps solum cedit Juri suo in ordine ad posse recuperandam talem rem; ergo ex natura sua remanet adhuc alijs hominibus Dominium potentiale ad illam. Tum, quia nemo potest DEO aut Ecclesiæ dare, quod suum non est; sed Dominium potentiale aliorum hominum non est dantis talem rem Ecclesiæ, vel Monasterio; ergo talis Res erit solum Ecclesiæ, non Ecclesiastica: siquidem adhuc alijs insit Jus potentialitatis ad illam.

Hinc est, si Titius v.g. offerret Ecclesiæ possessionem suam, talis possessio defacto spectabit ad Ecclesiam, vel Deum cui oblata est, & quidem Jure actualis Dominij, per hoc tamen Princeps illius terræ non perdit suum Dominium Jurisdi-

ctionis supremæ, seu Politicæ autoritatis supra illam possessionem, nec alij homines amittunt Jus Dominij potentialis, quod habebant ante donationem ad talem possessionem. Unde si Papa ex aliquo rationabili motivo postea eandem possessionem vellet vendere (dixi ex rationabili motivo; quia sinè hoc alienare non potest) tunc quilibet poterit eam emere, qui ante oblationem habuit Jus potentiale ad illam.

Respondeo 2. si attendatur lex positiva, sufficit licentia Principis supremi in sua provincia, Bona sacularia concedit, ut possessiones saculares Ecclesiastica fiant, ita ut in perpetuum remaneant amortizata. Ratio est, quia facta semel tali Legge, nullus subditorum potest ei contradicere, impediendo hujusmodi vinculationem possessionis in qualibet provincia per fictionem 28. ab Alexandro VII. anathematizata, unde colligitur iniquum esse, Legem à Principe supremi promulgatam non recipere; ergo &c. Tum, Principis, quia hoc Privilegium Constantinus Imperator cum alijs nonnullis Monarchis Ecclesiæ concesserunt, ait *Caramuel in Regula S. Benedicti: disp. 77. concl. 3.* ubi in contrarium citat *Dianam part. 1. tract. 2. resol. 104.*

Scire velles, an Papa possit concedere Legem, ut fundus sacularis dono datus ab aliquo particulari Ecclesiæ, vel Monasterio possit incorporari Bonis Ecclesiasticis, ita ut nullus sacularium habeat amplius Jus ad illum? Respondeo negativè. Ratio est, quia injustum est transferre Dominium unius in alterum, lædendo Jus alterius ipsò invitò; sed si Papa hoc faceret, tunc transferret taliter Dominium unius in alterum; omissis amortizatione. ergo &c. Major per se est clara, minor probatur; quia donans fundum, habet solum Dominium actuale in illum, non jus supremum Jurisdictionis, & politicæ autoritatis; sed Princeps donantis hoc spoliaretur ipsò invitò; ergo Papa sinè læsione Juris alterius non potest hoc facere: ita *Olibanus tract. de Jure Fisci cap. 7. num. 31. Ruzens &c.* quos citat, & sequitur *Caramuel.*

Quæritur, an Bona Ecclesiastica possint secularizari sinè facultate Papæ? sit Casus. Monasterium. A. v. g. vendit Titio saculari possessionem verè Ecclesiasticam, quæ fuit vinculata alijs Bonis Monasterij cum facultate supremi Principis: hic scire velles, an talis venditio, & emptio sit valida, & an reddatur sacularis? *facultate Papæ.*

Respondeo Negativè. Ratio est, quia si talis venditio esset valida, tunc indeo; quia Monasterium habuit totale Dominium seu liberam dispositionem cum tali possessione; sed hoc non; ergo &c. Major est clara; Minor probatur; imprimis Monasterium non habuit Dominium supremum, seu jurisdictionis; quia hoc ad solum Papam pertinet, utpote ad Principem, & Legislatorem Reipublicæ Ecclesiasticæ, ac autoritatis Politicæ; ergo cum nemo possit cum alieno Domino disponere ad libitum sinè læsione Juris alterius; proinde talis venditio possessionis, quo ad supremum Dominium est absolute invalida, utpote facta invitò Dominò.

Pro-

Probatum etiam 2. pars; nempe, quod Monasterium, neque, quod ad Jus actualis Dominij in possessionem potuerit illam Titio vendere. Ratio est, quia ad hoc, ut talis venditio sit valida, requiritur in Monasterio Dominium potentialis proprietatis, ac Jus liberæ dispositionis cum tali possessione; sed hoc Jure Monasterium caret; ergo &c. Major patet, quia libera dispositio, & Dominium proprietatis dat facultatem pro libitu rem alienandi. Minor probatur; quia talis possessio, utpote amortizata ac defacto subiecta manui mortuæ, excludit per se omnem potentialitatem Dominij ad eam vendendam, vel emendam pro libitu sine facultate supremi Principis solventis talem vinculationem: nam eo ipso, quod sit possessio Ecclesiastica aliquando incorporata alijs bonis Monasterij, utpote incommutabilibus, sic & hæc pro hic, & nunc ab illis inseparabilis; ergo & post talem venditionem Monasterium habet Dominium actuale talis possessionis, & Papa Jus supremæ Jurisdictionis.

Solvitur ob-
jectio.

Objicies: Titius habet Dominium potenziale ad illam possessionem, quia Papa non potest sæculares tali Dominio privare, cum non sit illorum Princeps, quod ad directionem, & Jus politicum; igitur talis Emptio ex parte Titij est valida, quæ non debet spoliari ab alieno Superiore. Respondeo, transeat antecedens, quod Titius habeat Jus potenziale ad talem possessionem, & nego consequentiam; nam ad hoc, ut talis Venditio sit valida, non sufficit, ut emens habeat Jus potenziale ad ipsam; sed requiritur, ut etiam vendens posset liberè etiam vendere tanquam suam, in hoc tamen deficit talis libertas; ergo &c. Eodem modo, licet vir probus habeat Jus potenziale ad emendam rem furtivam, per hoc si illam emat, erit invalida emptio; quia fur non habuit potestatem eam vendendi, sicque talis vir tenetur illam suo Domino restituere. Insuper dixi, transeat antecedens; quia absolute potest negari: nam Titius juxta probabiliorem opinionem, nullum habet Jus potenziale ad illam possessionem; quia cum hæc olim sit amortizata per Principem sæcularem, quatenus ex consensu ipsius copulata fuerit alijs rebus monasterij incommutabilibus; ergo & hæc erit incommutabilis, & indivisibilis; igitur Titius ad illam emendam censetur politicè mortuus, cum ablata sit ei potestas adhuc olim per suum Principem ad illam.

27. Queritur, an Princeps sæcularis ex aliqua causa possit tutè exigere aliquas contributiones à possessione Ecclesiastica sine facultate Papæ, & Dominorum particularium invitatorum?

Princeps sæ-
cularis non
potest exigere
contributiones
à possessione
Ecclesiastica
sine facultate
Papæ, nò raperet,
quod immediate
pugnat contra le-
gem naturalem cum læsione
justitiæ; ergo &c.

Respondeo negativè; Probatum, quia ad hoc ut quis possit tutè cōscientiā exigere aliquid ab alio, titulò debiti, debet habere aliquod Jus in illud; sed Princeps sæcularis nullum habet Jus in possessionem Ecclesiasticam; ergo nihil potest exigere titulò debiti à possessione Ecclesiastica: Major patet, quia aliàs rem alienam invitò Dominum naturalem cum læsione justitiæ; ergo &c.

Tum, quia ait Regula Juris: *locupletari nemo debet cum alterius jactura*; ita Leg. nam hoc naturum particulari. ff. de condit. indebi. leg. naturaliter §. fin. Leg. larium. hæc conditio 66. ff. cod. Leg. bona fides 50. ff. de actio, emptio; Leg. Jure natura 206. ff. de Leg. Fur. Leg. ult. cod. de usu cap. pro empt. cap. suam de pen. cap. locupletari 47. de Reg. Fur. lib. 6. Vitalis de Cambijs tr. clausu pag. mihi 15. n. 11. Thomas de Thomassetes Reg. 24. Barbosa de Reg. Fur. verb. locupletari n. 37. ubi plures alios citat; sed Princeps sæcularis exigens hujusmodi contributiones taliter locupletaretur, cum jactura statûs Ecclesiastici; ergo &c. Probatum etiam Minor: Res, quæ legitimè possidetur omni Jure à Principe supremo A. v. g. & subditis suis, non potest Princeps B. ex tali re aliquid exigere citra læsionem Justitiæ; quia illius Dominium se non extendit ad possessiones, & subditos alienos; sicque illos premendo contributionibus, læderet Jus alterius, quod illicitum est; sed ita se habet Princeps sæcularis in ordine ad res Ecclesiasticas: quia possessiones tales, & illorum redditus nullò Jure pertinent ad Principem sæcularem, sed ad Papam, & subditos suos; ergo aliquid ex eis per vim extorquendo, læderet Jus alienum. Probatum Minor: si ad possessiones Ecclesiasticas, & redditus illorum haberet aliquod Jus Princeps sæcularis, tunc haberet, vel Jus supremæ Jurisdictionis, & authoritatis politicæ, vel Jus actuale, particulare, utile; sed neutrum dici potest; ergo &c. Major per se patet, Minor probatur; In primis hujusmodi Princeps non habet Jus supremum Jurisdictionis; quia bona Ecclesiastica à bonis Ecclesiasticorum per hoc distinguuntur, quod Bona Ecclesiastica totaliter tam quod ad Dominum supremum Jurisdictionis, quam quod ad actuale particulare, & immediatum pertinent ad personas Ecclesiasticas; Bona Ecclesiasticorum verò, & non Ecclesiastica spectant ad Dominium actuale, seu particulare alicujus Ecclesiæ, vel Monasterij; supremus verò Dominus illorum est Princeps sæcularis; ergo &c. Caramuel in Reg. S. Benedicti disp. 57. sub n. 820. Tum, quia hoc ipsum patet exemplò, quod bona olim donata Ecclesiæ Romanæ à supremis Legislatores sæcularibus, fuerint vinculata Ecclesiæ, igitur facta Ecclesiastica, sicque nullus extraneus Princeps sine læsione Juris potest ex ipsis per vim aliquid exigere, aliàs læderet Patrimoniū Christi. Supra quod Hoffius Legatus Papa in Concil. Nicæno admonuit Constantium Imperatorem, dicens *cave, ne que sunt Ecclesia ad te trahens magno crimini obnoxius fias*; Sannig. libro 2. controuv. cap. 9. num. 6. ergo &c. Tum, quia Ecclesia olim erat in possessione hujus dominij; ergo & defacto: antecedens patet ex multis sæculis, quibus Ecclesia DEI in bona Ecclesiastica Monarchicum exercebat Dominium; legantur Historiæ Regum, & Imperatorum, qui tali dono, & privilegio honorabant summos Pontifices, ac alios Ecclesiæ Prælatos. Probatum consequentia ex Regula Gratian. 375. ubi sic loquitur: *Possessor olim,*

hodie possessor præsumitur; ergo cum olim, quod ad hoc Jus fuerint Domini Ecclesiastici, erunt, & defacto. Gloss. Bart. & Doct. in L. siue possideris Cod. de probat. cap. cum Ecclesia sutrina de causa possessor. & propriet. c. olim in 3. de restit. spoliatorum. Antonius Gabriel comm. tit. de præsumpt. concl. 10. Alciat. de præsumpt. Reg. 2. præsumpt. 21. Mascardus concl. 120. num. 17. Secunda pars Minoris etiam convincitur, Principem sæcularem non habere Jus actuale particulare ad bona Ecclesiastica; quia impossibile est, ut idem uno, & eodem temporis momento possit ad libitum cum aliqua re disponere, & non disponere; sed si Princeps sæcularis esset Dominus actualis bonorum Ecclesiasticorum, posset ad libitum cum illis disponere, & non disponere; ergo &c. Probatur Minor: posset disponere, ut supponitur; quia est Dominus; non posset disponere; quia etiam persona Ecclesiastica est Dominus, cui eodem temporis momento posset contradicere; sed hoc admittere est impossibile uti patet ex Leg. mutuis pro socio Leg. 1. cod. de furtis. Menochius de interdict. remedi. B. Retin. possessor. n. 516. ergo ex nullo titulo Princeps sæcularis sine læsione Juris alterius, potest ex bonis Ecclesiasticis aliquos redditus exigere: quia nemo ditescere debet cum damno alterius. Tum, quia hoc ipsum clarè constat ex jur. can. cap. quanquam cum igitur de cen. 6. ergo &c.

28. Imò secundum nonnullos, etiam bona Clericorum gaudent prædicto privilegio per Gloss. *Quibus privilegijs gaudent bona Clericorum, ex-ponitur. Et quas pœnas incur-runt illi, qui onera supra illa imponunt? declaratur.* in cap. fin. in verb. suis de vit. & honest. Cler. & hæc omnia sunt Jure Cæsareo confirmata. Unde tam Clerici, quam illorum bona sunt à Taleis & Tributis exempta: & imponentes illis onera, incurrunt penas Jure Cæsareo latas à Friderico secundo Imperatore per constitutionem, quæ incipit: *Nos Fridericus &c.* Tum, quia hoc idem constat ex cap. nulla de statu, & consuetudine contra libertatem Ecclesie in usibus fœudi, quæ reperitur post legem secundam Cod. Episcopis & Cler. Ex mox dictis concludunt Canonistæ: Principes sæculares, qui Clericis talia onera imponunt sub quovis quæsito colore, & eorum Officiales excommunicationem de Jure Canon. incurrunt. Hanc eandem pœnam extendunt supra personas Ecclesiasticas solventes, vel solvere promittentes, vel jam consentientes soluturos, lege Bullam Cœnæ, & cap. fin. de Immun. Eccles. in 6. & cap. quanquam cum igitur decens. in 6. Hi Doctores videntur loqui de possessionibus beneficiatis duntaxat, non de Patrimonialibus, cum hæc titulo sæculari possideantur; ergo &c. Quod si Papa consentiat, vel si maxima urgeat necessitas, & non datur recursus ad Papam, tunc cum facultate Episcopi in certis casibus Clerici poterunt succurrere ex talibus possessionibus bono communi; ita Canonistæ. Secus, si quis militum, vel cujuscunque ordinis, vel professionis persona vi damnificans, & Ecclesiastica prædia invadens excommunicationem incurrit. ita ex jur. can. 4. causa 12. quæst. 2. & Greg. VII. lib. 6. Regesti in concil. cap. 1. & cap. 22. Nicolaus Papa Adoni Viennensi Archi-Episcopo in Epist. quia Sanctita-

ris vestra &c. Sic ego lego in corpore jur. can. fol. 598. & 603.

Quæritur, quale Dominium habet Papa supra bona Ecclesiæ, & Ecclesiastica? hæc duo differre patet ex supradictis: & imprimis. *Papa non habet dominium*

Dico Papam supra Ecclesias seu Tempula nullo modo habere Dominium per se, nec Generale, nec particulare seu nec Jurisdictionis, nec privatae solum ut Vicariatus; sed utrumque principaliter residet penes Deum duntaxat; si tamen Papa consideretur ut Vicarius Christi, habet Jus Domini in

Tempora omnibus titulis, non ut Dominus ex se, sed ut pro-Dominus. Ratio primi est, quia Tempora utpote dona simpliciter Deo oblata, & acceptata, spectant secundum totam suam entitatem ad potestatem Dei; ergo ille solus principaliter habet dominium illorum. Ratio secundi est; quia Papa in terra est pro-Deus constitutus à Christo ad agendum vices suas, supra quem tanquam supra fundamentum sustentatur Ecclesia, juxta dictum Evangelij Matth. 16. *Supra hanc petram edificabo Ecclesiam meam*, sicque Papa non ut supermus Dominus; sed ut pro-Dominus, & Vicarius Christi habet Jus in templis totius mundi.

Dico 2. Papam habere Dominium in bonis Vinculatis Ecclesiæ Romanæ, & quidem tam supremum Jurisdictionis, seu politicum, quam actuale privatum, quod per tot sæcula authenticatum est; hæc veritas deducitur ex supra dictis, siquidem nisi Papa alteri concedat ad talia bona dominium potentiale habendum, nullus poterit eam aliquo quocunque titulo ipsa sibi devincere, eo quod sint bona Ecclesiastica indivisibilia, & vinculata Ecclesiæ Romanæ. Quod si Papa cedat privilegio amortizationis, tunc fiunt bona divisibilia, ac poterunt à sæcularibus emi; quia sublatò vinculo amortizationis redeunt ad pristinum statum divisibilia. Eodem modo de alijs similibus bonis à Romano Pontifice possessis philosophandum est, lege Sannig. lib. 2. contr. c. 9.

Dico 3. si attendatur rigor Juris, tunc Papa extra suum territorium Vinculatum Ecclesiæ non habet dominium actualis proprietatis in bona Religiosorum (Si Capucinatorum, & Fratrum Minorum de Observantia excipias; quia juxta Tripartitam privantur omni possessione proprietatis, & quod habent, solum est ipsis concessum ad usum) Ratio esse potest; quia Papa est positus à Deo pro bono communi Ecclesiæ, ubique pietatem, sanctitatem, ac tranquillitatem procurans, ut communis Pater omnium; sed si haberet dominium actualis proprietatis in bona Religiosorum, ac particularium Ecclesiarum, tunc posset pro libitu cum eis disponere, vendere, donare, quod causaret ingentem confusionem, & perturbationem inter Regulares, & Ecclesias; ergo tale Jus spectat ad solam communitatem, & Ecclesias. Hoc tamen non obstante, si urgeret aliqua sufficiens ratio, tunc posset Papa bona unius Monasterij dare alteri, siue propriae, siue diversæ Religionis, vel Ecclesiæ; quia cum supremum dominium Jurisdictionis & politicae autho-

authoritatis habeat supra talia bona, poterit ex tali ratione licite, & valide procurare bonū publicū dādo uni indigenti aliquid ex bonis alterius, vel illa applicare pro alia necessitate Reipublicæ Christianæ; nam bonum publicum sem-

per præponendum est bono privato; ergo &c. ita quoque docet *Lessius lib. 2. de Justit. cap. 4. num. 19. §. contra*, citatus à *Caramuele in Reg. S. Benedicti disp. 57. num. 825. & num. 827* ubi asserit est communem Doctorum.

TRACTAT⁹ XX.

DE CAMBIO.

CAPUT Unicum.

Quid sit Cambium ?

SUMMARIUM.

1. Definitio, & explicatio Cambij.
2. Cambium genericè sumptum exponitur, & quid nomine Campsoris, & Campsarij intelligitur.
3. Cambium dividitur in reale, siccum, & minutum.

Cambium minutum definitur.

Cambium locale declaratur.

4. Cambium siccum est usurarium.

5. Ars Campsoria est licita.

Solvitur objectio.

6. Cambium minutum est licitum. (lucro.

7. Potest pecunia permutari in aliam cum aliquo

8. Potest quis exercere Cambia justa citra lethale, licet illi à Republica interdictum sit.

9. Si Campsarius, vel alius recipit pecuniam falsam quocunque modo, non potest eam alijs dare pro bona.

10. Famulus, vel officialis Cambij, si lucrum sibi retineat ex pecunia commutata propria industria non peccat, dummodo inde non sequatur damnum proximo.

Quid autem si aurei debentur creditoribus, & famulus eos commutaret in aliam pecuniam, quā creditores solveret? exponitur.

11. Licitum est Cambium locale.

12. Cambium reale est licitum.

13. Non est usura si Campsarius majorem compensationem exigit à Campsore, qui diutius detinet solutionem Cambij, unde Campsarius privatur commoditate negotiandi.

14. Campsarius licite potest exigere compensationem à Campsore, quanquā in utroq; loco sit idem pretium pecunie, & eadem copia, & inopia.

15. Si major sit existimatio monete, ubi à Campsario datur, quā ubi recipitur, etiam in hoc casu poterit Campsarius aliquid lucrari.

16. Monopolium facientes in cambijs, graviter peccant.

17. An Cambium ad secundas, vel tertias nundinas sit licitum? exponitur.

18. Non potest Campsor pacisci cum Campsario in

principio cambij de aliquo certo lucro capienda non solutis litteris, ubi facienda est pecuniarum solutio.

19. Si campsor sciat campsarium nullā habere pecuniam aut creditum in loco ubi facienda est solutio pecunie, non potest ab initio Cambij de aliquo lucro capiendo ratione lucri cessantis, aut damni emergentis pacisci.

20. Potest campsor ab initio cambij inire pactum de incerto lucro capiendo ratione lucri cessantis.

21. Potest campsor ab initio Cambij exigere à Campsario pignus pro securitate.

Caveat campsarius inanes litteras mittere ad alium locum.

Caveatur pactum determinati lucri ex dilatione solutionis.

22. Illicitum est Cambium siccum.

23. Notantur tituli, sub quibus injustum redditur cambium.

Cambium communiter definitur, quod 1. sit Contractus consistens in permutatione pecunie pro pecunia. Ly con- Definitio, & explicatio tractus ponitur loco generis, per cambij, quod convenit cum alijs contractibus:

per reliquas particulas differt Cambium ab omnibus alijs contractibus, & in particulari à mutuo; in mutuo enim non est necessaria permutatio pecunie; sed debet reddi eadem in specie, nisi mutuans aliter contentetur: at verò in Cambio semper intervenit aliqua diversitas pecuniarum, sive per se ex parte materiae, ut si sint diversi metalli, aut diversae figurae, qualitatis, quantitatis; sive per accidens ratione loci &c. deinde mutuum fit per solam traditionem rei factam à mutuante mutuatario; Cambium autem non nisi per traditionem pecuniarum utrinque factam; *Layman lib. 3. tract. 4. c. 19. n. 1. Bassaus Verb. Cambium. n. 1.*

Cambium verò genericè sumptum accipitur 2. pro qualibet permutatione, v. g. olei, vini, tritici, & similium: quod potius propriè mutuo convenit, quā contractui cambij. Et hic te ad primum ex- vertes

nitur, & quid vertere volo, quod in permutatione cambij, ille, nomine *camp-* qui dat ad Cambium, dicatur Campfor; ille verò, *psoris,* & *cam* qui recipit ad Cambium, dicitur Campfarius. *psarij intelli-* (3) Dividitur cambium in reale, seu in verum, in *gitur.* siccum, & minutum. Cambium reale est permutatio pecuniae cum lucro aliquo iusto ipsius Campforis præter sortem. dixi *seu in verum*: quia in hoc Cambio verè, & realiter pecunia commutatur: hoc Cambium subdividitur in minutum, & locale. Cambium minutum est, in quo pecunia major cum minori, vel è contra permutatur: item pecunia unius formæ, aut materiæ cum pecunia alterius formæ, aut materiæ, v. g. si pecunia patria pro extranea, argentea pro aurea permutetur. Cambium locale est, in quo pecunia in uno loco permutatur cum pecunia in alio loco, v. g. si Campfor det pecuniam Viennæ valoris centum florenorum Campfario, ut recipiat illam Pragæ à socio Campfarij, cui litteras scribit, vel accipit pecuniam Viennæ, ut restituat illam Pragæ socio Campfarij Viennensis.

4. Cambium siccum, seu fictum non est verum Cambium, sed potius usurarium mutuum: dicitur verò Cambium ob quandam similitudinem, quam habet cum Cambio: dicitur *fictum*: quia, cum nullus insit illi iustus titulus capiendi lucri, fingitur aliquis titulus lucrandi; v. g. si Campfor hic Viennæ numeret Campfario pecuniam fingendo solutionem alibi faciendam cum lucro Cambij pro tali loco, licet intendat solutionem eodem locò restituendam, quò accepta erat, scilicet Viennæ, est vera usura mutua, quæ sub cortice Cambij tegitur, sic nuncupatur Cambium siccum, quasi carens humore legitimo, hoc est, iusto titulò lucrandi: ita communiter Doctores cum *Toleto, Sylvio, Lessio, Navarro, Valentia,* alijsque à *Basseo* citatis.

Quæstio est, an, & ex quali Cambio possit Campfarius licitè accipere à Campfore pecuniam ultra sortem? Antequàm respondeam. Nota primò artem Campforiam fuisse à quibusdam reprobata absolutè tanquam usurariam, & per consequens illicitam. Nota secundò, illud lucrum esse licitum, quod fundatur in aliqua iusta ratione, seu legitimo titulo lucrandi; talis titulus potest esse v. g. locatio operæ, vel obsequij, labor, lucrum cessans, puritas metalli, assicuratio pecuniae, &c. *Sylvius verb. usura 4. quest. 7. Valentia, Navarrus, Malderus,* & alij plures. Ratio est, quia hæc omnia sunt prætiò æstimabilia; ergo potest pro his aliquod lucrū exigi: his notatis.

5. Dico 1. artem Campforiam esse licitam, proinde & licitum erit lucrum ex ipsa acceptum, *via est licita.* Probatur: officium Cambiendi est officium laboriosum, & onerosum; sed quodlibet officiū onerosum meretur lucrum, ut evenit in montibus pietatis, respectu laboris, custodis, scriptoris &c. ergo etiam in nostro casu; siquidem in Cambiando debent sustentari scriptores, numerantes pecunias, custodientes res, quæ ad tale officium pertinent, sed ad sustentationem horum ministrorum requiritur magna pars pecuniae solvendæ à Campfario pro officio colendo; ergo officiū cambiendi est officiū onerosū, & la-

boriosū; sicq; debetur illi lucrū. Tum, quia officium, ex quo cessat lucrum ex parte unius, ut resultet ex parte alterius, meretur aliquam mercedem; sed officium cambiendi est huiusmodi conditionis; siquidem in eo cessat lucrum campfarij, & id resultat ex parte Campforis; ergo dum exigitur aliqua merces ab exercente huiusmodi officium, est iuxta & præter quamcunque suspicionem usuræ: Major patet; quia lucrum cessans, est damnum appretiabile, inde compensabile: Minor probatur: quia, quando quis posset suas pecunias fructiferas habere, & non habet, lucrum pecuniarum illi cessat; sed Campfarius, qui dat pecuniam in Cambiando, posset illas habere fructiferas, & non habet; ergo cessat illi lucrum in cambiando: Probatur Minor: si Campfarius uteretur peccunijs, vel ad merces emendas in uno loco, ut eas venderet de novo cum lucro in alio loco, plurimos fructus ex peccunijs habere posset; vel si emeret rura, vel domos, haberet fructus locationum, & culturæ; sed Cambiando cessant omnia huiusmodi lucra, ad hoc ut Campfori sit occasio lucri, & commodi; ergo cum Campfario insit lucrum cessans, & damnum emergens, habet iustum titulum exigendi mercedem pro Cambio; igitur ars Campforia est licita, & iusta. Tum, quia ita definitum est à *Pio V. in constit. eam pro nostro* &c. apud *Navarrum in manual. cap. 17. n. 83. contra Aristotelem quinto Politic. cap. 6. Ostiensem in summ. tit. de usura.* Tum, quia ars Campforia est utilis, & necessaria Reipublicæ, unde multa commoda inde habentur; ergo; &c. *Cajetanus tom. 2. opusc. de Cambio, tr. 7. c. 5. Sotus de iustitia lib. 6. quest. 8. art. 1. Azorius cap. 3. quest. 1. cum alijs pluribus.*

Obijcies: ars, quæ est contra naturā, non est licita: sed ars Campforia est contra naturam; nā *jectio.* pecunia est sterilis, nec parit aliam pecuniam; atqui per artem campforiam pecunia parit pecuniam; ergo ars Campforia non est licita. Respondeo artem Campforiam non esse contra naturam; licet enim pecunia secundum se præcisè non pariat pecuniam: potest tamen parere pecuniam ratione laborum, industrialium, lucri cessantis, & aliarum circumstantiarum, quæ se tenent ex parte Campfarij, ratione quarum iustam compensationem exigere potest, præsertim si publicā auctoritate Magistratūs hoc munus exerceat; *Navarrus in manual. cap. 17. num. 288. Medina de rebus per usuram acquisit. quest. 5. Covarruvias in opusc. de celat. veter. numis cap. 7. num. 9. Molina tom 2. disp. 399. Lessius,* & alij communiter.

Dico 2. licitum esse cambium minutum, in quo dantur pecuniae minores pro majoribus, *Cambium* vel è contra. Item pecunia unius formæ, aut materiæ, pro pecunijs alterius formæ, aut materiæ. Probatur hæc Conclusio iisdem rationibus, quibus probatur prima conclusio; nam etiam in hoc Cambio intervenit labor, expensæ pro scribis, custodia officij, industria, & obsequium Campfarij in numeranda, conquirenda, & præ-

& præstanda omnis generis pecunia ad voluntatem Campforis, sed hic est titulus iustus ad aliquid lucrandum; ergo &c. sic docent *Navarrus, Medina, Covarruvias, Molina, Lessius* apud *Layman lib. 3. tract. 4. cap. 19. num. 3.* ergo &c. potest etiam intervenire in hoc Cambio interesse lucri cessantis v. g. si Campfarius suam pecuniam impendisset pro emendis fundis frugiferis, vel fuisset eam translaturus, ubi pluris valet; ergo &c. ita *Medina de usuris quest. 7. Navarrus in manual. c. 17. num. 288. Sylvester, Bonacina, Lessius*, penes *Basseum de Cambio n. 5.* Item commoditas conservandi, aut transferendi pecuniam est titulus pretio æstimabilis; ergo etiam ratione hujus commoditatis, quâ Campfarius se privat, potest exigere compensationem: Sic etiam *Filliucius tom. 35. part. 2. num. 361. Cajetanus, Bannez, Sotus, Sylvester, Lessius, Bonacina, Salas*, contra *Medinam*, & nonnullos alios.

Queres, an si alicui eò tempore, quò vult suam pecuniam expendere communi valore, se offerat occasio eam pecuniam (quia commodior aut purior censetur) permutandi cum alia pecunia non ita commoda, aut pura; an in hoc casu possit aliquid accipere supra communem valorem? Circa hoc quæsitum notandum est, pecuniam duplicem usum habere, unum principalem, quatenus est mensura rerum venalium, & inseruit rerum aliarum emptioni, debitorumque solutioni; & quò ad hunc usum habet pecunia suam taxationem à Magistratu; alium verò habet usum pecunia secundarium, ut unum Monetæ genus, quod purius censetur alterò, pluresque commoditates habet, si cum aliò genere permutetur; & hòc modò, si consideretur, nihil obstat, quò minùs à legali taxatione recedatur, modò nulla falsitas, aut fraus interveniat; v. g. dando aurichalcum pro auro; aut si Campfarius sciret Monetam pluris valere, non aperiret veritatem: & modò id, quod supra taxationem accipitur, iustum sit, nempe lege, aut consuetudine determinatam; aut si determinatum non sit, tamen spectatis omnibus circumstantiis communi prudentum, & proborum iudiciò iustum putatur; sicut docent *Toletus lib. 5. cap. 51. Navarrus in manual. cap. 17. num. 88. Sotus, Filliucius, Molina*, quos citat *Layman lib. 3. tract. 4. cap. 19. num. 4.* contra *Cajetanum*. his positis.

7. *Potest pecunia permutari in aliam cum aliquo lucro.* Respondeo ad casum supra positum, posse talem pecuniam, quam mox volebat expendere communi valore, permutare cum alia, & juxta dicta aliquid supra ordinariū pretium recipere: ita quoque sentit *Layman. L. cit.* qui refert *Auct.* apud *S. Thomam de regim. Princip. lib. 2. cap. 14. Sotum libro 6. quest. 9. art. un. Navarrum, Sà. Toletum. Lessium contra Medinam*, qui vult id non licere, *de reb. per usur. acqu. sit. question. 7.* Ratio est, quia quamdiu aliquis retinet dominium certæ pecuniæ, potest licitè de illa disponere ad omnem usum, quem iustè habet; sed quamdiu quis necdum exposuit suam pecuniam, quamvis mox voluerit illam expendere, re-

tinet dominium illius; ergo potest de illa licitè disponere ad omnem usum, quem licitè habet; subsumo; atqui pecunia habet etiam hunc usum ut una licitè permutetur cum altera cum aliquo lucro ultra communem taxationem, ut patet ex supra notatis; ergo talis potest licitè suam pecuniam permutare, accipiendo aliquid ultra communem taxationem.

Quid dicendum de aliquo, cui Magistratus 8. prohiberet Cambium, si talis contra prohibitionem exerceret Cambia, an graviter peccaret, & exercere an teneretur ad restitutionem accepti lucri? Respondeo, si talis absque detrimento Reipublicæ, (quod posset contingere, si bonæ pecuniæ extraherentur, & deteriores reciperentur) & absque falsitate, & fraude exerceret Cambia contra prohibitionem, quâ seclusa haberet etiam titulum seu causam lucri accipiendi, probabilius est, talem non peccare graviter; ita docet *Layman lib. 3. de justitia tra. 4. c. 19. n. 4.* contra *Sotum*; Multò minùs teneretur talis ad restitutionem; sic sentit quoque *Molina tom. 2. disp. 399. §. illud admonuerim; & disp. 405. in fine. Lessius cit. dub. 2. n. 17.* apud eundem *Layman. loc. cit.* Ratio est, quia; cum ars Campforia suapte natura iusta sit, possunt eam licitè exercere, non tantum ij, qui publicâ autoritate constituti sunt; sed etiam alij quicunque; ejusmodi autem leges, quæ prohiberent alicui Cambia, quæ ex natura sua iusta sunt, probabiliter sunt tantum pœnales, sive obligantes tantum ad solvendam pœnam: v. g. confiscationis bonorum, vel alterius Multæ, si quis talia Cambia contra prohibitionem exercere deprehendatur.

Quæritur, an qui Cambiendò, vel aliò modò 9. pecuniam adulteram accepit, sive scienter, sive Si Campfari ex inadvertentia, vel ignorantia, possitne illam us, vel alius expendere? Respondetur, quòd non possit. Ratio est, quia talis pecunia est vitiosa; sed res vitiosa non potest alteri tradi, vitio non detecto: quocunque ut docebo in tract. de emp. & vendit; ergo &c. modo, non Secundo ex eo, quòd quis deceptus fuerit, non potest eam alii dare prosequitur quòd possit alios decipere; actio enim illius dare pro quâ fuit deceptus nō confert illius ad alios decipiendum; sed tantum confert jus, ad exigendam satisfactionem à deceptore; ergo &c. *Sanchez lib. 2. Moral. c. 23. n. 23. Lessius lib. 2. cap. 14. dub. 5. num. 26. Azorius lib. 10. c. 4. quest. 10. Arragonius 2. 2. quest. 62. art. 5. dub. 2. collat. 3. Busenbaum lib. 3. tr. 5. c. 3. dub. 10. n. 6.* qui citat etiam *Bonacinam disp. 3. quest. 5. part. 1.*

Alia quæstio est, an famulus, vel officialis, qui 10. accepit v. g. mille aureos ad res emendas, vel ad Famulus, vel debitum solvendum, si ille commutet eos cum Officialis pecunia minuta, possitne sibi reservare lucrum, cambij, si lucrum facit ex Cambio? Ad hoc quæsitum respondet cum distinctione: si Dominus non retineat ex pecunia commutata pro tæ: nec est expressa voluntas ipsius Domini, ut prius, induaurei in specie creditoribus tradantur; & nullam stria, non pecper hoc damnum ipsi Domino accidat, nec ul-sar, dummo-la major commoditas, aut utilitas; sive aurei do inde non sive

sequatur
damnum
proximo.

sive alia moneta creditoribus solvatur, tunc omnino potest sibi reservare lucrum, quod cambiando fecit, nec tenetur quidquam domino restituere. Ratio est; quia cum moneta non sit ex se frugifera, fructus, qui acquiritur, non est ipsius monetæ, sed potius laboris & industriæ ipsius famuli; ergo non debetur ipsi Domino, sed famulo negotianti, seu industriam applicanti, ita *Molina tom. 2. disp. 42. Lessius lib. 2. cap. 23. dub. 2. penes Layman lib. 3. tr. 4. Cap. 19. num. 5.* Secundò: Ratio esse potest, quia si commodatarius, depositarius (imò etiam Usurarius, fur, vel alius similis iniquus possessor) negotiando alienâ pecuniâ aliquod lucrum acquirat, id non tenetur dare domino pecuniæ, sed sibi reservare potest; licet si aliquod inde damnum Domino accideret, illud resarcire teneretur: huc revocatur ille casus, nuper mihi à quodam Illustrissimo propositus, dicendo se nôsse quendam ditissimum virum jam decrepitum, qui in juvenute sua, tria millia clàm in villicatione unius magni Comitis abstulerat, quâ pecuniâ suâ industriâ ita negotiatus est, ut inde successu temporis ad frugem centum millium florenorum, & suprâ pervenerit, is tamen remorsu conscientiæ tactus per suum confidentem Confessarium ita prudenter egerat cum Domino Comite proponendo, an contentus esset recipere aliquam pecuniam indeterminatam, quæ ipsi debetur (ignorabat enim comes hujusmodi furtum) is audiens de pecunia, illico annuit propositioni Confessarij: iterum Confessarius replicavit, an remittere vellet fructum cum tali pecunia industriose acquisitum, vel saltè acquiesceret pro solo interesse recipiendo simul cum capitali; Comes audiens de interesse, & capitali, acquievit prætensionem suâ, cui illic decem millia florenorū deposita fuere, nam solum interesse trium millium se extenderat ad septem millia per decursu multorum annorum: ecce in hoc casu tria reperiuntur, Capitale trium millium florenorum furtò ablatum. Secundò interesse ordinarium hujus capitalis. Tertiò lucrum industriosum, quod superat centum millia. Dum ergo reddatur Domino Capitale simul cum interesse à fure, ponitur tota æquitas cū jure alieno, ita, ut non possit demonstrari justus titulus, vi cujus Dominus capitalis possit aliquid suprâ à fure exigere; ergo restituendo tria millia furtò ablata, simul cum interesse à jure communi taxato, cæterum centum millia debentur industriæ furis, itaque hujus ille verus est possessor, nec quidquam ex eo debetur Domino Comiti. *S. Thomas 2. 2. q. 18. art. Sylvius verb. Usura 6. quest. 2. Medina, Covarruvias penes Layman citato*, ergo multò magis famulus, si negotiando pecuniâ sui Domini propriò labore, & industriâ sinè damno domini aliquid lucretur, potest sibi illud reservare.

Quid autem Dixi superius; quod Dominus nō teneatur creditori aureos in specie solvere, nec est expressa voluntas Domini, ut aurei creditoribus in specie tradantur; nam in his circumstantijs si

famulus contra ipsorum voluntatem permuta-*mulus* eos ret aureos cum pecunia minuta, faceret ipsis in-*commutaret* juriam; quia ipsimet simili ratione Cambij idem in aliam pecuniam, quâ lucrati fuissent, si accepissent aureos in specie; ergo in hoc casu famulus tenetur illud damnum, *creditoribus* sive lucrum cessans ipsis compensare; ergo sibi *solveret?* ex-reservare non potest. Quod si verò creditores ponitur, nullum inde damnum paterentur, eò, quod aureos non majori pretio, quàm pecuniam minutam expensuri fuissent, tunc famulus non teneretur ipsis lucrum acquisitum restituere, nec peccaret graviter per se loquendo, cum nemini grave damnum inferret; ita *Layman lib. 3. tr. 4. cap. 19. num. 5. citans pro se Molinam tom. 2. disp. 402. concl. 2. & 3.*

Eòdem modò: si Dominus esset contentus, quod famulus commutet aureos cum alia moneta, licet hoc faceret contra creditorū voluntatem, & esset causa lucri ipsis cessantis, nihil illis restituere tenetur. Ratio est, quia creditores ante traditionem nullum jus in aureos acquisiverunt; Ergo si famulus eos commutet cū minuta pecunia, quâ ipsis solvit debitum, nullam illis infert injuriam, consequenter nihil illis restituere teneretur. Sic sentit etiam, *Layman. loc. cit.*

Dixi etiam superius, si nullum per hoc damnum ipsi Domino accidat, aut major commoditas, vel utilitas, nam si per hoc Dominus aliquod damnum pateretur, tunc teneretur famulus illud damnum resarcire; sic *Bassani Verb. Cambium num. 9.*

Dico 3. licitum est Cambium locale, seu per litteras, in quo pecunia in uno loco permutatur *Licitum est* cum pecunia in alio loco, v. g. Campsarius accipit hic Viennæ pecuniam à Campfore, ut eam *cambium locale* Pragæ restituat, virtualiter Campsarius, transfert pecuniam Pragæ per litteras in commodum Campsoris: est communis Theolog. ac Jurist. cum *Cajetano de Cambijs cap. 1. & 6. Navarro supra citato cap. 17. & 29. & in comment. de usur. c. ult. n. 21. Conrado de Contract. quest. 99. concl. 4. Soto lib. 6. de Just. quest. 10. art. 1. Molina disp. 403. Lessio dub. 3. penes Layman lib. 3. tract. 4. cap. 19. num. 6.* Ratio est, quia translatio virtualis pecuniæ de uno loco in alium est pretio æstimabilis; sed talis translatio pecuniæ est Cambium locale; ergo Cambium locale est pretio æstimabile; igitur est licitum; sicque & licitè potest inde aliquid exigere. Probat major, operatio utilis uni, & onerosa alteri est pretio æstimabilis; sed hæc translatio est utilis danti pecunias ad Cambium, & est onerosa Campsario; ergo est pretio æstimabilis; igitur licitè poterit Campsarius exigere compensationem laboris adæquativam pretij. Eòdem modò si Campsarius det hic Viennæ pecuniam exigenti cum tali pacto, ut illam restituat Pragæ correspondentibus suis, talis Campsarius subit laborem numerandi pecuniam per suos officiales, scriptores, litteras conficientes &c. subit etiam onus sustentandi custodes pecuniarum, ad restitutionem habendam pecuniæ à correspondentibus Pragensibus, & plura alia onera, ut

publicam & privatam utilitatem procuret; sed hæc, ut patet sunt pretio æstimabilia; ergo &c. Tum, quia transferre pecuniam, existentem Pragæ Viennam in bonum alicujus, est pretio æstimabile; sed numerare hinc pecuniam alteri, loco pecuniæ, quam habet Pragæ, est virtualiter transferre hanc pecuniam; ergo est pretio æstimabile; proinde licetè exigere aliquid potest pro tali onere, non excedens tamen labores pretij, & quidem citra omne periculum injustitiæ, ac usuræ, prout leges sonant: ita quoque *Grassys, Molina, Sylvester, Bonacina, Reginaldus, Malderus, & alij non nulli.*

Ex his colliges 1. quòd longius distat locus, ad quem Cambium instituitur, & quòd periculosior est via, eò majorem compensationem, seu lucrum potest Campsarius à Campfore exigere; nec obstat, quòd Campsarius nullum inde incommodum patiatur; sed magis commodum sentiat, hoc enim totum provenit ex ipsius industria: ita Layman supra citatus.

Colliges 2. quòd cum hæc virtualis pecuniæ translatio de loco in locum non sit tot periculis, & difficultatibus obnoxia, sicut est translatio realis, non potest Campsarius à Campfore, tam magnam compensationem pro sua opera petere, quam magnam posset exigere, si pecuniam realiter de loco in locum transferret. Hinc pro praxi in conscientia tantum poterit exigere, quantum inter Campsarios bonâ fide seu consuetudine pro tali obsequio constitutum est, sic *Grassys part. 1. lib. 2. cap. 110. num. 4. Sylvius 2. 2. quest. 28. art. 4. quest. 3. concl. 3. Molina disp. 403. Bonacina, & alij.*

12. Hinc 1. est, quòd etiam Cambium reale sit licitum; quia Campsarius accipiens in uno loco pecunias v. g. hic Viennæ, mittendo per litteras ordinem suo correspondenti Parisios, ut illas restituat Campfore; nunc Campsarius Viennensis magnum onus in se suscipit transferendi pecuniam realem Parisios pro restituenda Correspondenti, eò quòd loco ipsius Campfore eam deposuerit, & periculum, quod subit, est, ut si in itinere pereat, tunc non perit correspondenti; sed Campfore Viennensi. Eòdem modò; si Campsarius Viennensis affecuraret Campforem, quod eandem pecuniam, quam Viennæ ipsi deposuerat, velle transferre Parisios, & ibi illam restituere, eadem ratio periculi intercedit; sed susceptio talis periculi, & affecuratio pecuniarum est pretio æstimabilis, & digna compensatione; ergo potest Campsarius Viennensis ratione hujus periculi, quod in se suscipit aliquod lucrum exigere competens sine omni fraude usuræ, eò quòd talis translatio pecuniæ vergat in utilitatem, & magnum commodum Campfore.

Quòd si res aliqua vendenda existat in loco distante, ad quem venditor sine expensis, alijsque incommoditatibus nequeat accedere, neque rem ipsam, aut pretium venditionis transportare potest, tunc tantò minoris æstimabitur, minorique pretio poterit ab altero emi; sic etiam, si aliquis Campsarius, ut commodius officium

suum exerceat pro aliquo lucro acquirendo, licet ex partibus remotissimis suam pecuniam transferat: ut v. g. Viennæ Campsarium agat, in hoc casu Campsori nihil tenetur Campsario pro labore translationis pecuniæ, quam Campsarius fecerat; tantum pro translatione pecuniæ ad illum locum, quem ipse Campsori destinaverat. *Lege Molinam disp. 404. Cajetanum citatum cap. 6. & Navarrum. num. 299.*

Colligitur ex supradictis non esse Usuram, si 13. Campsarius eò majorem compensationem exigat à Campfore, quò longius erit tempus, quò rasi campsali suam pecuniam recipiet. Ratio est; quia privatio negotiandi, & lucrum cessans, est titulus justus petendi aliquam compensationem; sed quò longius est tempus, quo pecuniæ solutio differtur, eò magis Campsarius patitur privationem negotiandi eâ pecuniâ, & consequenter majus est lucrum cessans; ergo quò longius pecuniæ solutio differtur, eò majorem potest Campsarius exigere compensationem: ita *Molina disp. 404. Lessius dub. 6. Navarrus, Fillincius, Malderus apud Layman lib. 3. tract. 4. cap. commoditate negotiandi.*

Eòdem modò Campsarius licetè potest exigere aliquam compensationem à Campfore, etiam si in utroque loco ubi recipit pecuniam, & ibi, quò eam transfert, sit idem pretium monetæ, & eadem copia, & inopia; quia si Campsarius pecuniam Viennæ Pragam transferre debeat, laborem, & periculum subibit, expensas faciet, quòd labore, periculò, & expensis liberat Campforem numerando ipsi pecuniam Pragæ sive per se, sive loco sit idem per socium suum, hæc omnia sunt pretio æstimabilia, igitur jure petet à Campfore compensationem; *Layman, lib. 3. tract. 4. cap. 19. n. de copia, & 7. Cajetanus cap. 6. de Cambijs. Medina quest. 10. 8. & 9. de reb. per Usur. acquisit. Sotus quest. 10. art. 1. Navarrus cap. 17. num. 289. Conradus quest. 9. concl. 4. §. 3. Molina disp. 404. Lessius cap. 23. dub. 4. & alij.*

In casu quò major sit existimatio monetæ, seu pretium in loco, ubi à Campsario datur, quam ubi recipitur; sive hæc major æstimatio procedat à causis intrinsecis, sive extrinsecis, & fortuitis; in utroque casu poterit Campsarius aliquid lucrari. v. g. si major sit valor aureorum in loco, ubi eos Campsarius dat quam in loco, ubi eos sive per se, sive per suum socium à Campsario recipit, tunc poterit Campsarius plures aut reos exigere in loco, ubi eos recipit, ob minorem valorem eorum, quam dederit in loco, ubi pluris valent, ut hoc modò fiat æqualitas, dummodo lucrum non excedat justum Cambij pretium; licet deinde eos Campsarius eò ipsò valore distrahat, quò æstimantur in loco, ubi eos dedit: instituto v. g. Contractu mutui Cambij, sive alio Contractu: hoc enim referendum est, ad ipsius Campsarii industriam: ita *Layman. cit. num. 8. Sylvius Verb. Usura 4. quest. 8. §. 1. Fillincius de Cambio num. 380. Lessius dub. 4. num. 34. Reginaldus cit. num. 461. Malder. de Cambio dub. 3. num. 3.*

In loco verò ubi major est pecuniæ inopia, vel major negotiandi, ac lucrandi opportunitas, item major numerus petentium ad Cambium, cum in similibus circumstantiis crescat valor pecuniarum, potest Campsarius jure majus lucrum exigere, quàm si daret pecuniam in loco, ubi minor est ejus copia, vel minor negotiandi, ac lucrandi opportunitas, aut non tam multi petentes Cambium, ita sentit citat. *Layman num. 9.*

16. *Monopolium* Quæres: an facientes Monopolium in Cambiis graviter peccent, & an teneantur ad restitutionem? Respondeo facientes Monopolium *facientes in* directè, & per se, sive ex pacto expresse, sive *cambiis gra-* tacito, si augeant pretium Cambij supra justum, *viterpeccant.* peccare graviter, non solum contra charitatem, prout sentit *Molina* citatus *disp. 345. in fine. Lessius lib. 2. c. 21. dub. 20. num. 151. Sallas de Cambio dub. 38. n. 4.* Sed etiam contra justitiam, & consequenter tam ipsi, quàm etiam eorum cooperatores teneri in solidum (ex suppositione, quod principales non satisfacerent) ad restitutionem; ita sentio cum *Toledo lib. 5. c. 53. num. 3. Fillucio citat. c. 7. num. 415. Soto de justit. lib. 6. quest. 12. art. 3. Navarro de Usura num. 59. Bonacina citat. num. 16. Solonio de Cambiis quest. 4. art. 2. controvers. 13.* Ratio est; quia facientes taliter monopolium, sunt causa illius injusti incrementi, & accipiunt injustum lucrum: nam justum pretium Cambiorum pendet à lege, vel legitima consuetudine, non verò à voluntate Campsariorum; ergo sunt causa injusta damni dantiū ad cambium. Eodē modo cooperatores sunt participes istius damni contra justitiā; ergo tam hi, quàm illi tenentur ad restitutionem.

17. *An cambium* Quæres; an licitum sit Cambium ad secundas, *ad secundas,* vel tertias nundinas? Respondeo si in Cambio ad secundas, vel tertias nundinas exigatur à Campsario lucrum majus, quàm ad proximas ob solum majus temporis intervallum, seu ob solam dilationem solutionis, non licet Campsario majus inde pretium exigere, hoc enim esset Usurarium, uti colligitur ex Bulla *Pij V.* & ex communi doctrina Theologorum, sic etiam *Medina de Cambiis, quest. 8. Malderus 2. 2. de Just. tr. 5. cap. 4. dub. 2. Sotus lib. 9. quest. 10. art. 2. Cajetanus in opusc. de Cambiis c. 6 ap. penes Layman lib. 3. tr. 4. cap. 19. num. 9.* Si verò habeatur ratio majoris lucri cessantis, & privationis commoditatis negotiandi ob carentiam pecuniæ, quæ est unicum quasi instrumentum, quod mercatores negotiari, ac lucrari solent, tunc juxta superius dicta, poterit Campsarius majus pretium exigere in Cambio ad secundas, vel tertias nundinas, quàm ad proximas tantum; ita tenet *Molina disp. 404. Lessius supra cit. dub. 6. penes Layman.*

Quæres, an possit Campsor antequam det ad Cambium pacisci cum Campsario de certo lucro capiendone ratione lucri cessantis, vel futuri damni emergentis litteris non solutis in loco, ubi faciendae est pecuniarum solutio? Ante responsionem nota hanc quæstionem diversam esse à præcedenti; nam in præcedenti non exigitur pretium à Campfore certum, & ad arbitrium pro-

prium, sed habità ratione, & proportionē lucri cessantis petit tantum justum pretium secundum communem prudentum, vel fori æstimationem, quantum esset lucrum, quod privatur dando pecunias ad Cambium pro secundis, vel tertijs nundinis, quibus cum caret, cum nequeat negotiari, patitur damnum lucri cessantis, quod petit sibi compensari à Campfore; in præfenti verò fieret à Campfore pactum cum Campsario de certo lucro capiendone, non juxta æstimationem prudentum, sed juxta proprium arbitrium: his positis.

Respondeo primò: non potest Campsor pacisci cum Campsario in principio Cambij de aliquo certo lucro accipiendone, non solutis litteris, ubi faciendae est pecuniarum solutio; ita habetur expresse in Bulla *Pij V.* Ratio est, quia nemo debet esse judex in propria causa; ergo damnum emergens, & lucrum cessans non debent taxari à Campfore secundum proprium ipsius arbitrium; sed secundum sensum Virorum prudentum, attentis omnibus circumstantiis, ita quodque.

(19) Respondeo secundò si Campsor sciat, aut prudenter suspicetur Campsarium nullam habere pecuniam, aut creditum in loco, ubi faciendae est pecuniarum solutio, non potest initio Cambij pacisci de aliquo lucro capiendone ratione lucri cessantis, aut damni emergentis. Ratio est; quia si Campsor exigeret lucrum, in casu, quo ipsi constat Campsarium non habere pecuniam, nec Creditum in loco, ubi solutio esset faciendae, tunc celebraret Cambium siccum, quod est illicitum, ut infra probabo, & damnatur tantumquam injustum, & usurarium à *Pio V.* in sua constitutione, in ea pro nostra ut docet *Solonius* citatus *Controvers. 14.*

(20) Respondeo tertio: potest Campsor initio Cambij inire pactum de lucro incerto capiendone taxato arbitrio prudentum, ratione lucri cessantis, si in loco constituto Campsarius non solvat pecunias tempore determinato. Ratio est; quia jure naturæ licitum est unicuique in Contractibus, quos exercet maxime in his, qui cedunt in aliorum utilitatem, se ipsum servare indemnem, & pacisci de tali indemnitate; usus enim dandi ad Cambium initio cum majori lucro, quàm in medio, aut fine licitus est; si per se non habeatur ratio solius temporis; sed lucri cessantis, vel damni emergentis &c. uti supra dictum est, quod docetur à *Layman verb. Cambium num. 18. in fine* citans pro se *Navarrum num. 301. Reginaldum num. 467. Fillucium num. 482. Lessium num. 90. Valentiam tom. 3. disp. 5. quest. 23. puncto 4. Sallas de Cambio dub. 13. & dub. 22. & in supplemento num. 8. allegans Cajetanus, Lopez. Navarrum &c.*

Respondeo quartò, potest Campsor initio Cambij exigere à Campsario pignus pro securitate. Ratio est eadem, quæ in priori Responsione; nam licet unicuique in omni Contractu se indemnem servare, sibi que consulere, quantum permittit natura contractus, ita *Azorius* psario pig-

part.

mus pro secu- part. 3. lib. 10. cap. 11. quest. 11. Lessius cit. dub.
ritate. 8. n. 77. Toletus, Salas.

Caveat Cam- Hinc cavendum est, nè litteræ referantur in-
psarius ina- anes ab uno loco ad alium v. g. nè litteræ, quæ
nes litteras hinc Viennâ mittuntur Pragam, mittantur so-
mittere ad a- lummodo perfunctoriô modô, nihil Pragæ effi-
lium locum. ciendo pro solutione pecuniæ, & inde remittun-
tur Viennam cum onere recambiendi, hoc enim
esset verum mutuum dati & accepti in eodem
loco cum lucro: proinde esset vera usura.

Caveatur Hinc 2. caveatur pactum cum determinato &
pactum de- certo interesse lucri cessantis, & damni emergen-
terminati lu- tis, si non fiat solutio statim à Campsario in loco,
trix dila- ad quem Epistolæ missæ sunt; si enim quis dice-
tione solutio- ret v. g. si non fuerint statim solutæ pecuniæ, de-
nis. tur interesse quinque pro centum, hoc enim esset,
velle pretium exigere pro dilatione temporis,
quod necessariô clauditur in tali Cambio, quan-
do sinè culpa alterius distrahitur solutio,

Caveat cam- Hinc 3. caveat Campsor nè protrahat solu-
psor protra- tionis terminum ob pactum recipiendi lucrum
here solutio- v. g. si hic Viennæ dederit pecuniam Campsa-
nis termi- rio, ut Pragæ tali determinatô tempore à corre-
nium ob pa- spondente suo ipsam recipiat, modo verô Pra-
ctum recipi- gæ ob lucrum, quod ipsi promissum sit à Cam-
endi lucrum. psario, si protrahat ex sua culpa exactionem so-
lutionis, nihil potest à Campsario plus recipere
ob pactum antecessenter factum, hoc enim esset
lucrum usurarium; quia venderet protractio-
nem temporis, cum nollet pecuniam da facto
exigere, ut postea cum fænore illam recipiat:
his intellectis.

11. Dico quartô; illicitum est Cambium sic-
illicitum est ita communiter Doctores cum *Toletolib. 5. cap.*
cambium sic- 5. n. 1. *Sylvio 2. 2. quest. 78. art. 4. quest. 3. Les-*
cum. *sio lib. 4. cap. 23. dub. 1. Navarro in manual. cap.*
17. n. 285. Valentia 2. 2. disp. 5. quest. 23. Lay-
man. Fillincio, Bonacina, & alijs quàm pluribus.
Ratio est; quia Cambium sic- cum est injustum;
ergo &c. Probatur antecessens; exigere lucrum
pro mutuo formali, vel virtuali est injustum;
sed exigere lucrum pro Cambio sicco, est exi-
gere illud pro mutuo saltem virtuali; imò reali
palliato: ergo est injustum, & illicitum: Proba-
tur Minor exigere lucrum pro Cambio sicco, est
quando finguntur labores translationis pecu-

niarum, finguntur pecuniæ alibi recipiendæ, quæ
tamen verè, & realiter sinè ullo onere, ac la-
bore ibi in eadem quantitate, & validitate re-
poscuntur, & recipiuntur, ubi dantur ad Cam-
bium; sed hoc est reale mutuum palliatum pal-
lio Cambij, & sinè ullo, ut ita dicam humore
justitiæ; ergo si mutuum sit illicitum, etiam
Cambium sic- cum erit illicitum. Confirmatur;
nam cogere exigentem pecuniam ad subscri-
bendas Schedulas cum onere solvendi determi-
natam taxam pecuniæ pro alia summa pecuniæ
recipienda eodẽ pretiô, ac numero in varia-
tô est manifestè lædere, tum leges positivas, tum
naturales; sed hoc importat Cambium sic- cum,
quod in superiore subscriptione, & datione con-
sistit; ergo &c.

Tituli ficti in cambio sicco sunt. Primò, 2.
quando nullæ litteræ mittuntur, sed tantum fin- *Notantur ti-*
guntur mitti. Secundò si litteræ mittantur *tuli, sub qui-*
quidem ad locum, ubi facienda esset solutio; sed *bus injustum*
quia Campsarius nullam ibi habet pecuniam, *redditur*
nec creditum, inanes, & vacuæ remittuntur. *Cambium.*
Tertiò cum Campsor dat ad cambium pecuni-
am, sciens, vel credens in eodem loco, non alibi
esse solvendam. Quartò, cum quis dat alteri
pecuniam, ut post aliquod tempus illam ite-
rum recipiat cum lucro ob solam moram tem-
poris. Quintò, cum detur pecunia ad Nundi-
nas secundas, vel tertias cum pacto de certo
& determinato lucro capiẽdo, nisi pecunia
fuerit soluta. Plures similes injustos titulos
vide apud A. A.

Quid dicendum est, si Campsor det alicui
pecuniam bonâ fide, existimans Campsarium
in altero loco soluturum esse, cum tamen iste in
loco solutionis constituto, nec pecuniam, nec
creditum habeat? Respondeo; in hoc casu po-
terit Campsor compellere Campsarium, ut con-
tractum istum, quem ipse ex parte sua bonâ fide
implevit, vicissim etiam impleat adferendo suis
sumptibus pecuniam cum lucro cambij debito,
ad locum solutionis destinatum; vel solvendo
Campsori, quanti ejus interest: ita sentit etiam
Layman lib. 3. tract. 4. c. 19. num. 10. ex Mo-
lina disp. 404. §. dubium est &c.

TRACTAT⁹ XXI.

DE CENSIBUS.

CAPUT Unicum.

De natura & circumstantijs censuum.

SUMMARIUM.

1. Descriptio censûs.

2. Censûs consignativus, & reservativus exponi-
tur.

3. Divisio censûs consignativi notatur.

4. Censûs fructuarij ratio demonstratur, qui in
varias dividitur classes.

5. Quomodo distinguatur censûs realis ab hypothe-
ca? notatur.

N 2

6. Per

6. Per quid cēsus differt ab Emphyteosi? describitur
7. Quid requiritur ad contractum census? exponitur.
8. Censui realis, tam fructuarius, quam pecuniarius est licitus.
9. Solvitur obiectio.
10. Licitus est census realis redimibilis ex parte venditoris.
11. Licitus est census realis utrinque, tum ex parte venditoris, quam emptoris.
12. Si attendatur rei natura, licitus est census personalis.
13. Solvuntur objectiones.
14. Censui personalis utrinque redimibilis super industria persona locatus probabiliter est licitus.
15. Censui realis, quanquam suadendus non est, tolerari tamen potest.
16. Censui tam realis, quam personalis juncto pacto assuefactionis cum persona non habente redditus annuos est illicitus.
17. Censui non potest emi licite minori pretio sub infimo.

1.
Descriptio
census.

Census, prout in presenti sumitur, est *Jus percipiendi ex bonis alterius, aut alia re utili, vel fructifera, seu persona certam aliquam pensionem, seu censum, consuetudine, vel lege taxatum*, ut si v. g. Titius ex aliqua summa pecuniæ v. g. mille aureis, compareret sibi Jus percipiendi quot annis ex bonis Caji, v. g. ex ejus Vineæ partem aliquam fructuum, seu pensionem: Jus quod habet Titius, dicitur Censui; nam Censui non est ipsa pensio solvenda; sed Jus, quod quis habet exigendi ab altero singulis annis aliquam pensionem. Is qui habet Jus percipiendi pensionem, dicitur Censualista: is verò qui obligatus est pensionem solvere, dicitur censuarius, ita communiter Doctores.

2. Adverte hic, dividi censum in consignativum, & reservativum. Censui consignativus est, quando quis contractu donationis, venditionis, vel permutationis transfert rem suam quò ad dominium directum, vel quò ad dominium utile, concedendo alteri Jus percipiendi annuam pensionem ex re sua. Censui reservativus est, quando, quis rem suam in alterum transfert plenò Jure, tam directò, quam utili; reservata sibi annua pensione ex eadem re percipienda, ita habetur Leg. ult. Cod. de rerum permutat. Layman lib. 3. tract. 4. cap. 18. num. 1. & alij utriusque legis Doctores.

3. Censui consignativus variè subdividitur. Primò in censum Realem, Personalem, & mixtum. Censui Realis est, qui constituitur super re aliqua ex qua pensio annua accipitur, v. g. super domo; ergo &c. Censui Personalis est, qui fundatur super aliqua persona se obligante ad annuam pensionem solvendam. Mixtus census est, qui ex Reali, & personali constat, quatenus si res deperdatur persona obligatur, in cuius potestate res existeret.

4. Secundò census alius est fructuarius, ex quo fructus percipiuntur, v. g. oleum, vinum, triti-

cum &c. Alius pecuniarius, ex quo pecunia *Etuarij ratio* debetur. Tertiò, alius census dicitur certus, demonstratur, qui in quo determinatur pensio certa persolvenda tur, qui in v. g. Urna Vini, aut decem aurei. Censui incertus est, in quo non designatur certa pensio; sed dicitur classes. pars aliquota v. g. decima pars fructuum, aut pro eis pecunia. Quartò dividitur census in perpetuum, ac temporalem: Perpetuus est, qui pro semper constituitur, & duplex est, Redimibilis, si scilicet possit redimi, vel ex parte solius venditoris, vel etiam ex parte emptoris, & tunc solet dici census utrinque redimibilis: & irredimibilis, cui nullum redimendi pactum adjicitur. Censui temporalis dicitur, qui ad certum, & determinatum tempus constituitur, si verò constituatur ad vitam ementis vendentis, aut alterius personæ, vocari solet census vitalitius; potest autem etiam censui temporali pactum redimendi adjici, sic communiter Doctores. Conradus de Contract. quest. 72. Joannes Medina cap. de rebus per Usuram acquisit. quest. 11. & 12. Sotus lib. 6. de Justitia quest. 5. art. 1. Covarruvias resol. 3. cap. 7. Molina tom. 2. disp. 381. Petrus Binsfeld. cap. in civit. quest. 9. & sequent. de usur. Felicianus de solis lib. 1. de censibus cap. 4. num. 15. vide Layman lib. 3. tract. 4. cap. 18. num. 2.

Adverte primò quòd licet census realis imitatur hypothecam, differre tamen hypothecam, & Censum; nam onus censuale transit ad omnem possessorem, seu emptorem rei, in qua census constitutus est; non sic in hypotheca; hac enim vendita, emptor per se non est obligatus pensionem censualem solvere, ipsi censuaria, nisi quòd si censuarius non haberet ad solvendum pensionem, tunc posset Censualista per actionem hypothecariam convenire ipsum emptorem. Hinc sequitur aliud discrimen inter censum, & hypothecam, si enim res censui subjecta pereat, perit etiam pro rata ipse census; non verò in hypotheca in hac enim, si res vendatur, vel alienetur, aut pereat, debitum manet apud principalem, qui obligatus est adhuc creditorem solvere, ita colligitur ex constitutione Pij V. Martini V. & Callisti III. summorum Pontificum Molina tom. 2. disp. 383. penes Layman lib. 3. tract. 4. cap. 17. n. 13. Sotus lib. 6. de Justitia quest. 5. Covarruvias §. 3. cap. 7. n. 5. Lessius disp. 5. n. 35.

Adverte 3. Censum differre ab Emphyteusi; 6. nam præter alia discrimina, quæ videre potes apud Authores in Emphyteusi solum transfertur in Emphyteutam Dominium utile illius rei, quæ emphyteusi subijcitur, manente Dominio directo in concedente; In contractu verò Censui transfertur in Censualistam dominium tam utile, quam directum, solumque manet apud priorem Dominum Jus percipiendi aliquam pensionem quot annis, quam si Emphyteuta totam solvere negligat, viginti sex annis in rebus Ecclesiæ, vel loci pii; aut viginti sex annis in rebus sæcularibus, incidit in pœnam commissi, id est, amittit utile dominium illius rei, & Dominus illum expellere potest nullâ factâ interpellatione

5.
Quomodo distinguatur
census realis
ab hypotheca? notatur.

Per quid
census differt
ab Emphyteu-
si? describitur.

tionem de solutione. *Bassaus de Censu in supplement. num. 1. Busenbaum lib. 3. tract. 5. cap. 13. dub. 2. Respons. 1.*

7. Notandum est hic, ad contractum censuum ut sit licitus, aliqua requiri. Primò, ut adsit voluntas, seu intentio emendi, & vendendi, omnis enim contractus pendet ab intentione contractuentium. Secundò requiritur justum pretium, quod constituitur lege, consuetudine, aut voluntate Principis, vel ex proportionem rerum fructiferarum, prout æquitas dicat, attentis omnibus circumstantiis in utroque contrahente. *Toletus lib. 5. cap. 47. nu. 3. Sa. verb. Census n. 5. Azorius part. 3. lib. 10. cap. 4. quest. 4. Valentia 2. 2. disp. 5. q. 22. part. 5. salas dub. 22. n. 2. Lessius, Bonacina, &c.* Hinc est, quod pretium censuum pro diversitate temporum, & locorum, etiam diversum est: in locis enim ubi est pecuniæ penuria, vel ubi floret negotiatio, census minoris æstimantur. Tertiò, ut constituens censum super aliqua re habeat plenum dominium illius rei. Quartò requiritur, ut res, super qua constituitur census, sit fructifera, hoc est, ut reddat saltem tot fructus, quot pensio exigit: hinc injustè agunt illi censuarij, qui censualitatis obligant rem non potentem reddere fructus; aut reddentem quidem fructus; sed jam alijs censibus: vel alio contractu obligatos, *Bonacina disp. 3. quest. 4. punct. 1. num. 9. Azorius tom. 3. lib. 10. cap. 6. quest. 1.* Existimant tamen aliqui Censum institui posse super aliqua re, licet non adæquet pensionem; sic *Sotus Covarruvias, Diana*, penes *Bassauum de Censibus num. 10. Azorium* citatum. Quintò periculum rei, super qua constituitur census, incumbit censualistæ, ita ut si res censui subiecta pereat absque culpa censuarij, etiam census corruat; si verò fiat sterilis, aut non ferat tot fructus, quot pensio exigit, cesset census ad ratam; sic *Bassaus Verb. Census num. 3. Layman lib. 3. tract. 4. cap. 18. n. 4.* Sextò ut si onus aliquod imponatur censuario, ad quod ex natura contractus non est obligatus, debitâ mercede compensetur, *Valentia tom. 3. disp. 5. quest. 21. punct. 2. Lessius lib. 2. cap. 22. dub. 14. Molina tom. 2. tract. 2. disp. 383. Azorius de censibus cap. 7. quest. 37. punct. 3. Toletus, Sylvius, & alij his positis.*

8. Dico 1. Census realis tam fructuarius, quam pecuniarius, sive sit perpetuus, aut temporalis, vel etiam vitalicius institutus, juxta notata mox supraposita, licitus est, ac justus, ita communiter Doctores cum *Layman* citato num. 3. *Lessio lib. 2. cap. 22. dub. 5. Soto lib. 6. quest. 5. art. 2.* ita colligitur ex extravagant. *Martini V. & Callisti III.* Tum, quia, qui emit censum realem, emit Jus pretio æstimabile; sed Jus pretio æstimabile potest licitè vendi, ac emi; ergo census realis licitè potest vendi, ac emi. Major patet ex dictis: Minor etiam videtur clara ex æqualitate servata inter vendentem, & tenentem censum respectu lucri, & commodi ex utraque parte, si enim censualista acquirit pretium, censitor acquirit Jus ad exigendam pensionem.

Hic tamen nota, non obstare huic censui, quòd summa pensionum successu temporis solvendarum superet ipsum pretium. Ratio est, quia in Censu non emuntur ipsæ pensiones; sed, ut dictum est in definitione, emitur Jus ad aliquam pensionem quotannis exigendam, & percipiendam, quod sine dubio minus est, quam si pensiones percipiendæ successu temporis essent omnes præsentis in re, & non tantum in potentia, & spe, cum ut sic multis periculis nè percipiantur, maneant obnoxia; ita sentiunt *Joannes Major in 4. dub. 15. quest. 42. Felicianus de solis lib. 1. de Censibus cap. 7. num. 3. Layman* citat. num. 3. *Lessius* citat. num. 39.

Dices Pius V. in sua Bulla, quæ incipit, cum onus, in qua multas condiciones præscripsit ad solvitur ob hoc, ut validus sit census; sed hic non omnes jectio. servantur; ergo Census realis est irritus. Respondeo, Bullam Pij V. condiciones exceptis, quæ sunt Juris Divini, vel naturalis, non obligare, nisi in locis, in quibus est promulgata, & recepta; nam non obligat lex, ubi non est publicata, uti communiter docent Theologi cum *Layman lib. 1. tract. 4. cap. 3. Sanctus Thomas part. 2. quest. 90. Molin. salas, Suarez;* ergo &c.

Dico 2. licitus est census realis redimibilis ex 10. parte venditoris seu Censuarij, ita communiter Licitus est Doctores, & colligitur ex supra citat. *extravagant. censu realis* Ratio quoque est; quia non est major redimibilis ratio, cur aliæ venditiones cum pacto redemptionis, præsertim ex parte venditoris licitæ sint, ditoris. & non sit licitus Census cum ejusmodi pacto; ergo &c. sic constat ex *Leg. 2. Cod. de pact. inter Emptor. & Venditor.*

Dico 3. licitus est etiam Census realis redimibilis utrinque; hoc est tam ex parte Venditoris, quam Licitus est Emptoris; hæc conclusio est contra *Sotum art. census realis 3. concl. 1. Covarruviam resol. 3. c. 9. n. 4. Canis utrinque tam tr. de cens. in fin. Rebel. part. 2. lib. 10. de censib. ex parte venditoris, quam* qui existimant Censum ex parte Emptoris redimibilem esse Usurarium. Probatur *Emptoris.* verò contra hos authores nostra Conclusio; quia contractus, qui non transit in mutuum, & in quo servantur leges Emptionis, & Venditionis, non Usurarius; sed Census utrinque redimibilis non transit in mutuum; nam mutuum in omni casu reperi potest; in censu verò si res super qua Census constitutus est, pereat, pretium repeti non potest, nisi pactum in contractu fuisset adjectum. Deinde in hoc casu servantur Leges Emptionis & venditionis; nam alijs emptionibus adjici potest pactum redimendi ad arbitrium utriusque: uti fatetur etiam ipse *Covarruvias num. 3. Molina tom. 2. disp. 377. penes Layman. lib. 3. tr. 4. cap. 18. n. 5.* ergo etiam contractui Censuum, qui etiam est quædam emptio apponi poterit pactum redimendi ex parte utriusque; cum enim juxta omnes hoc pactum apponi possit ex parte venditoris, non est ratio, cur adjici non possit etiam ex parte emptoris, salva naturâ Censuum, ita *Layman* locò citat.

Hinc nota 1. constitutiones *Martini V. & Callisti III.* item *Carolinum editum Augusta Anno*
N 3 1548.

1548. in quibus judicatur contractus usurarius, si in censum emptori facultas redimendi concedatur, debere intelligi quò ad præsumptionē fori externi, non conscientiæ: addi potest, quòd hæ constitutiones, quatenus prohibeant ea, quæ jure naturali prohibita non sunt, pluribus locis non sint receptæ. Monet tamen *Layman* citat. n. 6. hunc modum contrahendi cum pacto redimendi ex parte Emptoris, non carere periculo, cum facile intentio usuraria latere possit, ideoque licet sit tolerandus, non esse tamen suadendum.

Hinc nota 2. æquum esse, ut gravamen, quod in censu utrinque redimibili imponitur venditori, ad arbitrium boni viri aliquô modô ab Emptore compensetur : sive, ut majus pretium solvatur in Censu utrinque redimibili, quàm in censu redimibili ex parte solius venditoris. Ratio est; quia gravamen, quod imponitur venditori per pactum utrinque redimendi, est pretio æstimabile; ergo æquum est, ut ab Emptore illi compensetur : sic sentit etiam *Bassens de Censu nu. 8. citans Valentiam tom. 3. disp. 5. quest. 22. punct. 6. & quest. 25. punct. 2. Medinam quest. 15. dub. 5. Lessium lib. 2. c. 22. dub. 10. Dianam tract. 5. Miscel. resol. 25. part. 3. Layman, idem docet lib. 3. tract. 4. cap. 18. num. 6.*

12. Dico 4. spectatâ rei naturâ, & præscindendo
Si attenda- à Bulla Pij V. quæ non est ubique recepta, lici-
tur rei natu- tus est etiam Census personalis, tam redimibi-
ra, licitus est lis ex parte solius venditoris, quàm irredimibi-
census perso- lis. Persona verò in qua hic Census constitui-
nalis. tur, debet esse vel fructifera, vel ut aliqua bona
in re, vel in spe habeat. Probatur, Census per-
sonalis est, jus percipiendi quot annis aliquam
pensionem ex persona aliqua fructifera, seu illi-
us lucris, & industriâ; sed licitum est hoc jus
percipiendi aliquam pensionem annualem ex
persona, seu lucris illius; ergo licitus est Census
personalis: major est definitio Censûs persona-
lis: Minor verò probatur; quia nulla est ratio,
quare tale Jus non posset emi, sicut possunt emi
alia Jura, debita, servitutes &c. Nemo enim
negare potest, licitum esse accipere pensionem
annualem constitutam super persona aliqua fru-
ctifera, nam hoc modo decimæ personales con-
stituuntur, sic cap. Apostol. & cap. Pastoral. de
Decimis. & cap. Decima. 16. quest. 1. Talia e-
tiam sunt tributa, quæ Magistratui solvuntur.
Item testator potest gravare hæredem suum ad
annuam pensionem alteri solvendam, ut habe-
tur leg. si legat §. ult. ff. de annuis legat; ergo &c.
sic sentiunt Abbas cap. in Civit. num. 7. de usur.
Joannes Gerson. tom. 2. opusc. de contract. in 3.
part. Major in 4. distinct. 15. quest. 42. & 43.
Gabriel ibid. quest. 12. art. 1. concl.; Salas, Con-
radus, Covarruvias, Binsfelt, & alij nonnulli
penes Layman lib. 3. tract. 4. cap. 12. num. 8.
cum Bassæo de Cens. num. 9. contra aliquos op-
positum tenentes.

13. *Solvuntur objectiones.* Objicies 1. in Censu personali intervenit mutuum; ergo est palliata Usura; ergo non est licitus. Respondeo nego antecedens, quod in Censu personali irredimibili ex parte solius ven-

ditoris interveniat mutuum; qui enim mutuum dat, is potest mutuum sortem datam repetere, Emptor verò Censûs irredimibilis, aut redimibilis ex parte solius venditoris non potest suum pretium repetere. ergo &c.

Objicies 2. Pensiones percipiendæ in Censu personali post aliquot annos, præsertim si sit census vitalitius, superant pretium sortis; ergo census personalis, saltèm vitalitius non est licitus. Respondeo dato antecedente, nego consequentiam; nam etiam in Censu reali pensiones percipiendæ post aliquot annos superant pretium sortis; & tamen hoc non obstante census realis est licitus; ergo etiam hoc non obstante, licitus erit census personalis; & ratio est, quia in censu, sive sit realis, sive personalis, non emuntur ipsæ pensiones, sed emitur jus percipiendi pensiones; Jus autem percipiendi pensiones communiter minoris æstimatur, quàm ipsæ pensiones, partim ob periculum non recipiendarum pensionum, si cessante industriâ personæ nulli annui redditus proveniant ex opificio, aut negotiatione personæ, partim ob lucrum cessans; qui enim habet solum Jus ad pensiones percipiendas, non potest negotiari, & consequenter aliquid illò lucrari, sicut posset facere, si haberet pensiones præsentis; ergo cùm patiatur damnum lucri cessantis, minoris æstimatur jus percipiendi pensiones, quàm æstimentur ipsæ pensiones; ergo Minoris potest emi hoc Jus, quàm sint pensiones; adeoque non obstat: licet successu temporis pensiones percipiendæ superunt pretium sortis; Vide *Layman lib. 3. tract. 4. cap. 18. n. 7.*

Dico 5. Probabile est censum personalem utrinque redimibilem super personæ industriæ locatum, licitum esse, ita contra plures tenent Layman lib. 3. tr. 4. cap. 18. num. 8. Fillincius, que redimibilis, super industriæ personæ, locatus, probabiliter est licitus. Ratio esse potest; quia in alijs redemptionibus, licitum est adjicere pactum, non solum redimendi ex parte venditoris; sed etiam revendendi juxta arbitrium Emptoris, ut servetur æqualitas Jurium ex parte utriusque contrahentis; ergo etiam hoc licitum erit in emptione census personalis: deinde licitus est census realis, utrinque redimibilis, ut probatum est concl. 3. ergo etiam licitus est census personalis utrinque redimibilis, eadem rationes militant pro utroque censu.

Hic nota i. Censum hunc personalem utrinque redimibilem, licet probabiliter licitum esse dixerimus, quia tamen periculo usurariæ intentionis non caret, eò quod & facile possit transire in mutuum, ideoque in praxi quamvis tolerari possit, non est tamen svadendus.

Nota 2. censum personalem differre à mutuo; quia mutuum semper repeti potest; census verò non: quia fundatur super industria personæ, si hæc sine sua culpa nullum lucrum faciat, repeti non potest, nisi aliò adjectò contractu fulciatur.

Nota 3. cū in hoc censu personali utrinque redimibili imponatur onus venditori ad censum redimendum juxta voluntatem Emptoris, æquū esse, ut hoc onus ipsi venditori compensetur, vel

augendo pretium emptionis, vel minuendo pretium pensionis, alioquin solvendæ. Sic *Laym.* cit.

Nota 4. posset & in hoc censu personali adjici conditio, ut redimi possit tantum intra certum tempus v. g. intra decennium, non verò postea. Ità *Gabriel* citatus *quest. 1. art. 3. concl. 4. Sotus lib. 6. quest. 5. art. 3.* Item fieri potest conditio ut v. g. intra decennium non possit quis hunc censum redimere, elapsò autem decenniò possit; sicut docet *Medina* citatus *quest. 15. §. adverte tamen, Felicianus de solis lib. 1. de Censibus cap. 7. num. 11. Lessius* citat. *cap. 27. dub. 9. penes Layman.* citat. *num. 9.*

15. Dico 5. Censu utrinque redimibilis, præsertim realis, etsi suadendus non sit ob periculum usurariæ intentionis, tolerari tamen probabiliter, ac defendi potest, etiamsi habeat adjunctum pactum assecurationis; dummodo onus, quod imponitur venditori ad redimendum pro arbitrio Emptoris, ipsi ab Emptore aliquò modò (pretium censûs augendo, vel pensionem solvendam minuendo) compensetur: ità tenent *Medina quest. 15. in fine, Valentia* citat. *punct. 6. Layman. lib. 3. tr. 4. cap. 18. num. 10. Bassani de Cens. n. 14. citans Malderum. 2. 2. de Justitia tr. 5. c. 3. dub. 11. Fillincium tr. 38. num. 272. Becanum de Cens. qu. 6. Arragonium 2. 2. qu. 7. 8. art. 4. & notat ex Valentia hanc sententiam à multis doctissimis Theologis Romæ in quadam Consultatione Anno 1581. probabilem esse judicatam, & in Germania à Viris etiam probis, & doctis passim practicari.*

Probatum à paritate aliorum contractuum v. g. Commodati, depositi, mutui; in quibus licet ipsorum natura exigat, ut si res pereat, pereat damno commodantis, & deponentis, mutuantis; tamen adjici potest pactum, ut contrarium eveniat, ità ut, si res commodata pereat, pereat damno commodatarij, sic colligitur ex *cap. unic. de Commodat.* Item si pereat res deposita, id fiat damno depositarij per *Leg. 1. ff. deposit.* Eodem modò, si pereat res mutuò data, pereat damno mutuarij, ut docet *Layman lib. 3. tract. 4. cap. 16. quest. 1.* ergo etiam contractui censûs utrinque redimibilis adjici potest pactum assecurationis; ità ut si res censui subjecta pereat, id fiat damno ipsius venditoris.

Probatum 2. licitus est contractus, quò trado mercatori centum aureos, obligando illum, ut sive lucrum negotiando capiat, sive damnum patiatur, quinque aureos mihi solvere teneatur, & etiam contractu dissolutò, sortem restituere debeat; ergo licitus est etiam contractus censualis, quò v. g. centum aureis emo ab aliquo Jus percipiendi quinque aureos ex ejus lucris, aut alià ipsius re fructifera, eò pactò, ut ille hos aureos quinque solvere teneatur licet ille ex re super qua census constitutus, est, nullum lucrum capiat, & ut etiam sortem restituere debeat, census, sive per ipsum, sive per me redimatur. Consequentia patet: de æquivalentibus enim idem est Judicium, ut habetur *Leg. ult. ff. mandat.;* antecedens defen-

ditur ab *Hostiensi, Navarro, Joanne Major, Covarruvias, Binsfelt, Molina.* & pluribus alijs penes *Layman.* citat. *num. 11.*

Probatum 3. Contractus, qui apud probos, & doctos est in praxi, non debet censeri usurarius, & injustus; sed contractus Censualis utrinque redimibilis cum pacto assecurationis est in praxi apud probos, & doctos, ut dictum est in prima probatione conclusionis; ergo iste contractus non est usurarius, & injustus; sed licitus, & honestus;

Colliges 1. quod dictum est de probis, & doctis; dicendum etiam de rudibus, seu indoctis; licet enim non intelligant, cur ultra sortem prohibitu redimibilem annuam pensionem percipere possint; cum tamen in hoc sequantur exemplum proborum, & Doctorum, cum quibus nihil modò illicitò, & usurariò; sed quò fieri potest justissimò, accipere proponunt, hoc ipso ab omni usura excusantur. *Lessius* citat. *cap. 20. num. 106. Valentia disp. 5. quest. 25. part. 2. Layman lib. 3. tract. 4. cap. 18. num. 13.*

Colliges 2. omnibus consideratis, etiam censum personalem utrinque redimibilem cum pacto assecurationis defendi probabiliter posse: ità docet citat. *Layman. n. 12. §. duo addenda sunt, & num. 10.*

Colliges 3. licitum esse a fortiori censum personalem irredimibilem, quamvis pretium sit minus, quàm pensiones speratæ. Ratio est, quia licitus est census personalis redimibilis, uti probatum est; ergo multò magis licitus est census personalis irredimibilis. Consequentia patet: quia in hoc censu minor est usuræ species. Ità *Sotus lib. 6. quest. 5. art. 1. concl. 4. Becanus, Bassani, de Censu n. 15.*

Dico 1. illicitus, & usurarius est census, sive 16. sit realis, sive personalis, junctò pactò assecurationis, qui constituitur cum persona non habente redditus annuos, sive ex re fructifera, sive personalis ex propria industria. Ità communiter sentiunt junctò pactò Doctores. Ratio est; quia usura est lucrum proveniens præcisè ex mutuo, ità ut mutuans sive persona non habente redditus, tunc liceret, ex mutuo accipere lucrum, ultra sortem, quod est contra omnia jura, quæ damnant tale lucrum, tanquam usuram, & decernunt dandum esse mutuò gratis. Sic *Layman lib. 3. tr. 4. c. 18. n. 14.*

Hinc nota contractum censûs differre à mutuo per hoc, quòd census habeat aliquid tanquam fundamentum, in quo fundatur, scilicet rem aliquam fructiferam, vel industriam personæ, ità ut si persona fiat inhabilis ad lucrandum vel;

Census realis
quantum
suadendus
non est, tole-
rari tamen
potest.

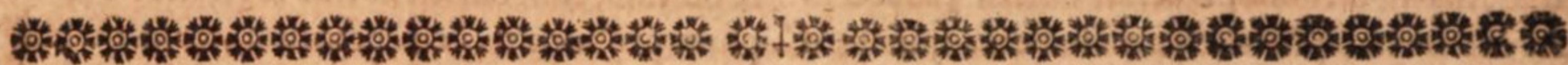
Census tam
realis, quàm
personalis
junctò pactò
assecurationis
cum per-
sona non ha-
bente redditus
annuos est il-
licitus.

vel res pereat, cessat pro rata census, licet sit adjectum pactum assecurationis, fors exigi possit; Contractus verò mutui non requirit tale fundamentum rei fructiferæ, vel industriam personæ; imò quacunque pereunte, & licet persona fiat inhabilis ad lucrandum, fors tamen semper exigi potest, & in hujus defectu ab illius hæredibus, ita tamen, ut ultra sortem nihil exigatur, officium enim mutuò dandi gratuitum esse debet.

17. *Census non potest emi licet minori pretio.* Quæres; an possit emi census licet minoris Justo? Respondeo si census ematur minoris Justo pretio lege Principis, vel consuetudine taxato cum clausula irritante contractum, non posse licet talem census emi, & excessum pensionum ultra justum pretium esse restituendum.

Ratio est; quia contractus census superans justum pretium est irritus, cum supponatur dari clausulam irritantem; ergo excessus pensionum ultra justum pretium, cum sit illicitus, est restituendus. Si verò justum pretium non sit lege Principis, aut consuetudine taxatū, vel cum clausula irritante contractum, putant aliqui excessum pensionem non esse necessario restituendum, licet supplendum sit pretium, & refarciendum damnum, si quod obvenit venditori ob carentiam justii pretii, ita Medina quæst. 15. dub. 5. Lessius citat. dub. 15. Bassani verb. Census num. 26. & in supplemento num. 7. cum alijs non nullis.

Plura vide in tractatu de Contractibus in genere ubi uberius scribo.

TRACTATUS XXII.

DE CENSURA:

Propositio 31. ab Alexandro VIII. exsufflata est:
Bulla Urbani VII. in eminenti, est subreptitia.

CAPUT I.

De natura, & divisione censuræ.

SUMMARIUM.

1. Definitio Censuræ explicatur.
2. Censura triplex est, excommunicationis, suspensionis, & interdicti.
Solvitur objectio.
3. Censura à Jure quid est? exponitur.
4. Censura ab homine quid est? explicatur.
5. In dubio an censura sit lata, vel ferenda sententia debet censi ferenda.
6. Censura lata contra facientes aliquid, non ligat mandantes, & consulentes.
7. Quatuor sunt causæ censuræ, efficiens, materialis, formalis, & finalis.
8. Causa efficiens censuram est solus homo viator.
9. Concilia generalia cum facultate Papa in tota Ecclesia possunt ferre censuras.
10. Episcopi in sua diocesi, possunt ferre censuras: imò & Capitulum sede vacante.
11. Archi-Episcopus non potest censuras ferre in suos suffraganeos, & subditos illorum.
12. Nuncij Apostolici possunt in sua legatione censuras ferre.
13. Abbates privilegiati possunt in suos subditos censuras ferre.
14. Superiores absoluti Religionum in suis monasterijs possunt censuras ferre.
15. An Parochus possit censuram in suos subditos ferre? exponitur.
16. An Laici possint ferre censuras? exponitur.

17. Abbatissa non possunt ferre censuras in suas moniales.

18. Causa materialis remota censura est solus homoviator baptizatus, & doli capax, Superiorem in Ecclesia DEI habens.

Omnes Reges, & Cardinales sunt capaces censuræ, excepto Papa.

19. Peregrini ut peregrini non incurruntur censuræ.

20. An subditi extra territorium proprii Superioris degentis incurrantur censuræ? exponitur.

21. Potest quis simul, & semel pluribus involvi censuri.

22. An si quis unica explosione plures Clericos occideret, incurreret plures censuras? exponitur.

23. Causa materialis proxima censura est solum peccatum lethale.

24. Ad incurrendam censuram requiritur peccatum completum.

25. Ad censuram requiritur peccatum externum.

26. Ut quis incurrat censuram, debet esse contumax in peccato.

27. Pro peccato præterito non potest ferri censura.

Censura communiter definitur à Doctoribus, quod sit pœna Spiritualis, Definitio censuræ & Medicinalis ab Ecclesiastica potestate inflicta, privans hominem baptizatum usu aliquorum spiritualium bonorum, donec à contumacia recedat: ita constat ex capite 1. de Exception. in 6. Suarez pars.

part. 3. tom. 5. disp. 1. sect. 1. Petrus de Ledsma de Cens. cap. 1. concl. 2. Filiucius tr. 11. c. 1. n. 4. Dicitur poena spiritualis, quatenus privat animam bonis, quæ ad fructum salutarem animæ pertinent ad distinctionem bonorum corporaliū. Dicitur Medicinalis; quatenus per eam procuratur correctio peccati, ad hoc ut delinquens recedat à pravitate sua. Ità colligitur ex c. 1. de sentent. excommun. in 6. dicitur ab Ecclesiastica potestate infligta: nam Censuras ferre spectat ad solam dignitatem Ecclesiæ. Dicitur hominem baptizatum ad Distinctionem Paganorum, Turcarum, qui cum sint extra gremium Ecclesiæ, non participant de bonis illius consequenter nequeunt eis privari per Censuras. Dicitur, donec à contumacia recedant: hoc est, cum Censura sit Medicina peccatoris, infligitur eo fine, ut peccator corrigatur, & deviet à sua via prava, ac convertatur ad DEUM suum per poenitentiam. Clavis Regia de Censuris lib. 1. c. 1. De la Crux de Censuris art. 1. Cuning. tom. 2. disp. 13. dub. 1. n. 9.

2 Censura dividitur communiter in tres species; videlicet in censuram excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ità colligitur ex cap. quarent. de Verborum significat; Ratio est, quia Superior definitio solum his tribus propriè competit, prout inferiùs consideranti patebit, ubi agam de qualibet in particulari. Tum, quia si aliqua alia esset censura, esset fortè Degradatio, Depositio, Cessatio à Divinis, vel Irregularitas; sed neutrum dici potest; ergo &c. Inprimis non est Degradatio, & Depositio; quia hæc poenæ, non sunt medicinales, sed perpetuæ, & licet peccator resipiscat à crimine suo, adhuc possunt imponi. Censura autem est solum temporaria; ergo &c. Neque est Cessatio à Divinis; quia hæc non est poena medicinalis ad tollendam contumaciam; sed est simplex quædam prohibitio ad munia exercendum, & poena ad coercendam injuriam factam Ecclesiæ, neque est Irregularitas; quia hæc non est propriè medicinalis ad revocandum delinquentem ad poenitentiam; sed est poena punitiva etiam perpetua, quæ non aufertur per absolutionem, sed per solam dispensationem. Tum, quia non omnis irregularitas provenit ex delicto: sed plures ex defectu; prout suò locò dicam; ità patet ex cap. quarenti. Faber de Sacramento ordinis dist. 25. qu. 1. disp. 3. num. 35. Avila de Censuris part. 1. dub. 1. Henriquez lib. 13. cap. 2. & alij communiter.

Solvitur ob-
jectio. Dices cum Corneo in 3. part. tr. 5. disp. 1. dub. 2. difficul. 2. De la Crux part. 2. de irregularitate dub. 15. in Bulla Pij V. data Anno 1561. habetur postquam concedatur facultas absolventi ab excommunicatione, suspensione, & interdicto, subjungitur, & ab omnibus Censuris, & poenis Ecclesiasticis; ergo præter supradictas censuras dantur aliæ. Respondeo nego consequentiam: & dico, quod per illa subsequencia verba Papa solum confirmare videtur suam voluntatem de eo, quod antecederet expresserat, nam

nullibi reperitur præter tres enumeratas, esse adhuc alias censuras; ergo &c.

Insuper alia censura in genere subdividitur in 3. illam, quæ est à Jure, & quæ est ab homine. Censura à Jure est, quæ à Superiore legitimo lata habente Jus condendi legem, sicque talis censura exponitur. Itat pro lege, quæ omnes subditos legislatoris obligat v. g. si Papa ob aliquod crimen ferat excommunicationem, tunc quicumque Christi fidelis, tale crimen committit incurreret excommunicationem, & hæc censura perpetuò durat, donec revocetur.

Censura ab homine est, cum feratur per Judicis sententiam, sine intentione durationis in perpetuum; sed solum ad tempus, & hæc duplex est; alia est latæ sententiæ, quatenus vult Judex, ut si quis Legem transgrediatur ipsò factò sine alia nova sententia eam incurrat. Alia est primò sententiæ ferendæ; quatenus non vult Judex, ut ipsò factò illa inuratur, sed primò post sententiam latam, & hæc utraque cognosci potest ex verbis à Judice expressis v. g. si verbum est præsens, ut excommunico, vel sit excommunicatus, suspensus &c. Tunc signum est censuram esse latæ sententiæ, si verò verba sint futuri temporis, ut excommunicabitur, suspendetur, &c. Tunc est ferendæ sententiæ, Toletus lib. 1. cap. 5. num. 4. Avila part. 2. cap. 2. disp. unic. Clavis Regia de Censuris lib. 1. cap. 11. num. 6. 7. Henriquez lib. 13. cap. 20. & alij.

Quæritur: si dubium est: an censura sit latæ, vel ferendæ sententiæ, utrum censeri debeat latæ? Respondeo deberi censeri ferendæ Bonacini censura sit latæ de Censuris disp. 1. quæst. 1. punct. 1. num. 6. ta, vel ferendæ Felinus in cap. Rudolphus de Rescript. num. 28. de sententiæ, Layman de Censuris cap. 2. num. 3. Ratio est; debet censeri quia odia non sunt amplianda, sed restringenda; ferendæ. ergo cum Censura sit odiosa, in dubio de mitiore parte interpretandum est.

Quæritur, an Censura lata contra facientes aliquid liget etiam mandantes, aut consulentes? Respondeo probabiliter non ligare mandantes, contra facientes aut consulentes. Ratio est; quia lex poenalis entes aliquid, solum illos ligat, quos exprimit; sed mandantes, non ligat & consulentes non exprimit; ergo mandantes, mandantes, & consulentes non ligat: nam cum Censura sit odiosa, non debet extendi ad eos casus, quos non tenet. manifestè exprimit; siquidem quando Papa vult Censuris aliquos inurere, clavis verbis illorum crimen explicat; prout constat ex cap. ult. de poenis in 6. & 1. Clement. 1. in eodem titulo; ergo &c. Tum, quia ad incurrendam aliquam Censuram requiritur actus perfectus; sed dare consilium, vel mandatum, non est actus perfectus, cum consulens, vel mandans per se non exequatur crimen externum; ergo &c. Ità communiter Theologi, Reginaldus lib. 9. num. 214. Diana part. 5. tract. 9. resol. 56. & 57. Avila part. 2. c. 5. disp. 2. dub. 2. concl. 1. Suarez de Censuris disp. 4. sect. 3. n. 5. Eodem modò, si censurâ ligarentur consulentes, aut mandantes, & per consilium, vel mandatum illorum non haberetur effectus criminis externi, quod in censura interdicitur, nullam

lam consulentes &c. incurrerent pœnam censuræ propter defectum criminis consummati.

7. Quæritur, quot sunt causæ censuræ. Respondetur deo esse quatuor, id est efficiens, materialis, formalis, & finalis, de causa finali per se patet, quæ est solum bonum animarum, quatenus S. Mater Ecclesia per similem pœnam, procurat ponere medicinam, ut animæ à peccato resiliant.

8. Causa efficiens censuram est solus homo viator habens ordinariam Jurisdictionem Ecclesiasticam per modum Judicis suprâ subditos in foro externo; ita colligitur ex cap. 3. de offic. Judic. ordinari. Unde Papa potest in tota Ecclesia censuram ferre, cum sit supremus Pastor, & Christi Vicarius, & hoc quidem jure Divino, prout patet ex scriptura Matth. 16. *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis*; ergo &c.

9. Concilia generalia aequè possunt ferre censuras cum licentia Papæ in tota Ecclesia: ita etiam Concilia Provincialia in sua Provincia, prout colligitur ex cap. 28. de Præbend. cap. 1. de clesiâ possunt *Judic.*

10. Episcopi suis Diocesisbus etiam habent auctoritatem ferendi censuras, sic habetur in cap. licet. de offic. Vicarij in 6.

Imò sede vacante idem potest Capitulum, quàm Episcopus defunctus potuerit de Jure ordinario in ordine ad ferendum censuras; quia defuncti Jurisdictio transfertur in omnes capitulares simul sumptos, qui faciunt unum morale corpus Ecclesiæ: sic colligitur ex *Concil. Trident. sess. 24. c. 16. & ex cap. Cum olim. de Major. & obedientia c. unic.* Eodem modò si Episcopus captivus teneretur, idem posset Capitulum; quia in tali circumstantia censetur moraliter mortuus. Et si Vicarius Generalis eligatur à Capitulo sede vacante, idem potest, quàm mortuus Episcopus, sic citatur *Trident. cap. 16. de Reformat.*

11. Archiepiscopus non potest Censuras ferre in suos suffraganeos, neque in subditos suorum suffraganeorum, nisi tempore Visitationis, aut in casu, quò ad ipsum appellant, sic habetur in *cap. Venerabil. de sentent. excomm.*

(12.) Nuncij verò Apostolici possunt ex cap. Legatos de offic. Legat. in 6. in suis Legationibus, illorum. (12.) & provincijs omnes subditos censuris incurrere, sicut ordinarius.

(13.) Abbates mitrati, baculum, & annulum in sua legatione portant, licet non benedicti sint, possunt in suos subditos censuras ferre, ita colligitur ex cap. Cum in Ecclesia de Major. & obedient. Sanchez. lib. 3. de Matr. disp. 28. num. 6.

(14.) Generales ordinum, Provinciales, Præpositi, Rectores, Guardiani &c. dummodo non subsint alteri in eodem Conventu, & Collegio, eandem facultatem habent in ordine ad ferendum Censuras, quàm Abbates, sic statuit Jus commune; Sotus in 4. disp. 22. quest. 2. art. 1. *Pa-*

absoluti Reli-normitannus in cap. Cum ab Eccles. Existimo ta-

men in præsentis statu servandam esse consuetudinem uniuscujusque Religionis.

(15.) Parochi de Jure ordinario nullam possunt ferre censuram; quia non habent Jurisdictionem, quò ad forum externum suprâ suos subditos. Tamen si alicubi vigeat aliqua consuetudo, vel privilegium, non ipsis negatur posse suos subditos per censuram ad obedientiam compellere, sic colligitur ex cap. 3. de officio Judic. ordinari. sic quoque docet Suarez. disp. 18. re? exponi- sect. 1. Bonacina disp. 1. quest. 1. punct. 2. num. 5. tur.

Quæritur, quis nequit ferre censuras? Respondetur imprimis Laici cujuscunque conditionis: ita habetur ex cap. Decernimus de Judice. Ratio est, quia censura est de Jure spirituali; sed Laicis nullum competit Jus spirituale; ergo non debent se miscere hujusmodi officio: sicque non possunt ferre censuras attentò Jure ordinariò. At, an de plenitudine potestatis Papæ possint censuras ferre non videtur debere negari; quia Papa, utpote supremus Legislator potest in hoc dispensare.

Imò neque Abbates possunt ferre censuras suprâ suas Moniales, ita habetur in cap. de monialibus, de sentent. Excommuni. & cap. Dilecta de Abbatisse non Major. & obedient. sic Portocarrero in alogat. possunt ferre *Juridic. sac. officij n. 97. citat. à P. Cotonio verb. censuras in Censur. n. 5.* Ex hoc capite multò minùs aliæ formæ possunt ferre hujusmodi pœnas, eò les. quòd ex nullo titulo competat ipsis Jurisdictio spiritualis.

Quæritur, quis est causa materialis Censuræ? Respondetur causam materiale remotam, seu subjectum capax censuræ esse solum hominem viatorem, baptizatum, & doli capax, in Ecclesia Dei Superiorem habentem. Dixi hominem: per quod excluduntur animalia irrationalia. Dixi viatorem: per quod excluduntur mortui, Dæmones, Angeli; quia hi non sunt viatores, neque Papa habet jurisdictionem super illos. Dixi baptizatum: per quod excluduntur Pagani, Judæi, Catechumeni; quia hi non sunt sub potestate Ecclesiæ Dei, quò ad jurisdictionem spirituales, suprâ quod ait *Apostolus 1. ad Corinth. 5. quid mihi de ijs, qui foris sunt judicare.* Hæretici verò, Apostatæ, Schismatici sunt capaces censuræ; quia per baptismum uniti sunt Ecclesiæ Dei: proinde pœnis Ecclesiasticis mulctari possunt. Dixi & doli capax: per quod eximuntur infantes. Ratio est; quia censura fertur propter delictum grave, hi tamen non delinquant graviter; ergo &c. Imò Sancius disp. 26. n. 18. ex cap. 1. & cap. Referente de delictis puerorum simul cum Castropalao tom. 1. tract. 3. disp. 1. punct. 24. n. 8. volunt hujusmodi pueros non ligari censurâ ante annos pubertatis, exceptâ eâ, quæ fertur in Canone *Si quis suadente diabolo.* Ratio est: quia odia sunt restringenda; ergo &c. Insuper perpetuò amentes furiosi, eximuntur à tali pœna; quia quâ tales non sunt capaces mortalis; ergo &c. Dixi in Ecclesia Superiorem habentem; nam potestas ferendi censuram semper respicit subditum, cum inter

pares

pares nulla sit subordinatio, ideoque neque ad invicem censurâ iniri possunt: est communis doctrina Doctorum utriusque legis cum *Suarez disp. 5. sec. 1. Layman. lib. 1. tr. 5. punct. 1. c. 4.*

Omnes Reges, & Cardinales sunt capaces censuræ (excepto Papâ, qui solus quoad potestatem Spiritualem non habet sibi superiore in terris) ita ex cap. Cuncta non quest. 3. & ex cap. Inferior. dist. 21. Bonacina de Censuris disp. 1. quest. 1. punct. 4. num. 13. Hugolinus c. 17. §. 6. num. 12.

19. Quæritur: an peregrini possint iniri censuris *ut v. g. si in hac Diocesi feratur censura ab Episcopo peregrini non possunt, quod, quicumque commiserit furtum grave, sit excommunicatus, & interea furetur Titius advena, in hoc casu Titius non excommunicatur, si majori parte anni in tali loco habitare non decreverat. Ratio est: Quia Judex Ecclesiasticus habet jurisdictionem solum supra subditos suos ferendi censuras, ut colligitur ex cap. de sent. excommunicat. ; Ergo cum Titius peregrinus pro tunc non sit subditus illius; igitur &c. & hoc intelligitur, siue censura feratur per modum sententiæ latæ, siue per modum ferendæ; Sic quoque Henriquez lib. 13. de Excommun. c. 26. sect. 2. Layman. lib. 1. tr. 5. part. 1. cap. 4. n. 5. Hæc opinio est contra Pontium lib. 5. cap. 7. §. 2. num. 19.*

20. Quæritur; an subditi iniri possunt censuris, *An subditi extra territorium sui superioris pro tempore degentes, vel etiam in territorio; sed in loco immuni proprii muni? Respondeo tales licet aliquid contra Legem superioris degenem sub censura latam commiserint, si censura est lata per modum legis universalis, nullatenus eos ligat: ita habetur ex cap. Ut animarum 2. §. statuto de constit. in 6. Covarruvias in cap. Alma part. 1. §. 10. num. 12. At si censura feratur directe per modum sententiæ particularis supra personam determinatam, subditam suo Prælato spirituali; tunc ubique locorum talis censurâ iniri potest. Ratio est; quia quodam Spiritualia ubicumque est subditus illius, subest suo superiori. Disparitas est inter legem universalem, & particularem, nam universalis cum sit perpetua, non se extendit extra territorium, non sic particularis, quæ dirigitur ad aliquam signatam personam, ita cap. Ex tua. 11. de Clericis non resident. & hæc ratio se extendit, licet delictum sub censura vetitum sit, tantum inceptum in territorio sui Superioris, & dum delinquens jam se receperit ad aliud territorium, primo delictum consumatur v. g. Titius vulneravit Cajum in territorio sui Superioris, & statim fugit ad aliud territorium, interim Cajus moritur ex vulnere accepto, tunc Titius illico ac ille moritur, iniuritur censurâ, si quæ lata sit in ipsum ob homicidium patratum Dicastillo de censuris disp. 1. dub. 11. n. 173. Suarez. disp. 5. sect. 5. num. 3. & 4. quidquid dicit in oppositum Antonius Cotonius de Censur. n. 12. ubi plures Doct. citat.*

21. Quæritur; an quis sit capax simul & semel *quis pluribus inodati censuris. Respondeo affir-*

mative, & quidem de censuris diversæ speciei, ut simul & semel de excommunicatione, suspensione, & interdicto nullum apparet dubium quin eodem tempore volvi censurâ omnibus simul ligari possit, si causæ sint diversæ, ris, vi quarum incurrat tales pœnas: ita colligitur ex cap. unic. de his quæ vi in 6.

Difficultas procedit; an possit simul & semel pluribus iniri censuris ejusdem rationis. Res. affirmative; quia sicut quis per novam culpam incurrit novam pœnam; ergo etiam novam censuram, ita *S. Bonaventura in 4. dist. 18. part. 2. quest. 4. Clavis Regia lib. 1. cap. 10. num. 1. & 2. Glossa in cap. Engeltrudam 3. quest. 4.* Hinc est, quod si quis percuteret plures Clericos successivè, tot excommunicationes incurreret, quoties diversis temporibus percuteret. Ratio est; quia hæ percussiones formaliter, & moraliter sunt plures; ergo & tot distinctas merentur pœnas Ecclesiasticas. At si quis successivè in uno impetu iræ sæpius percuteret unum Clericum, non incurreret nisi unam censuram. Ratio est; quia hæ percussiones censentur moraliter una actio, sicut etiam unum solum delictum, Aliter verò dicendum esset, si hujusmodi percussiones essent cum aliqua notabili interruptione temporis: ita pariter *Suarez disp. 5. sect. 3. cum Layman lib. 1. tract. 3. cap. 2. num. 5.*

Dubium est; an si quis unicâ explosione bombardæ plures Clericos occideret, plures excommunicationes incurreret; gemina de hoc dubio *An si quis unicâ explosione occideret plures Clericos, incurreret plures excommunicationes? Res. affirmative, si quis unicâ explosione occideret plures Clericos, incurreret plures excommunicationes, quia singulis per illam explosivam explosione bombardæ maximam injuriam iniur. vita intulit.*

Contraria sententia est etiam probabilis, tantum unicam excommunicationem incurrere: sicut etiam tantum unicum peccatum, sed gravissimum, æquivalens tot homicidijs, quot Clerici occubuerint. Ratio est quia peccata specificantur ab actione & fine; sed unica fuit actio, & etiam finis. ut supponitur; ergo unicam duntaxat excommunicationem incurrit.

Quæritur, quæ est causa materialis proxima *23. censuræ; seu motivum, vi cuius fertur censura? Causa materialis proxima censuræ est solum peccatum lethale de Jure ordinatio, & quidem completum extrinsecum. Dixi solum peccatum lethale; quia culpa debet correspondere pœnæ, sed pœna quæ fertur ob culpam est gravis, siue illa sit excommunicationis, le. siue suspensionis, siue interdicti; ergo & culpa debet esse gravis ad hoc, ut servetur proportio Justitiæ passivi, & contrapassivi, ita patet ex cap. Felicitis 5. de pœnis in 6. sic etiam docet Sanchez. tom. 2. lib. 6. cap. 4. num. 51.*

Dixi & quidem completum, nam si peccatum *24. completum non est non censetur ligari censurâ. Ad incurrendam censuram requiritur peccatum completum. Ratio est; quia Jura supponunt de culpa consummata, prout colligitur ex cap. Perpetua sanctionis de elect. in 6. Tum, quia odia sunt restringenda; igitur intelligendum est, quod peccatum completum.*

catur, vi cuius ferantur censuræ debeat esse perfectum. Sic, *Præpositus in part. 3. quest. 1. dub. 6. n. 45.* cum alijs communiter.

25. Dixi extrinsecum; nam peccatum, quod est pure internum, licet sit lethale, defecto non reservatur, eo quod non subit prout tale iudicio extrinsecum Ecclesiæ, utpote ipsi ignotum; igitur neque censurâ ligatur, ita patet ex c. *Cogitatis 14. dist. 1. Trullench in praxi Sacrament. cap. 10. dub. 1. num. 4. Cajetanus, Sotus*, sic etiam colligitur ex cap. *Tua nos, & cap. Sicut tuus de Simon*; ergo &c.

Dixi lethale, per quod excluditur peccatum veniale, vi cuius præcisè defecto nulla fertur censura, prout patet ex *Concil. Trident. Lessius 25. cap. 3. de reformat. & cap. Nemo Episcoporum 11. quest. 3.* Ratio est; quia censura non correspondet culpæ, cum illa sit gravis, hæc levis. Hic tamen te notare volo, hucusque me locutū fuisse de censura gravi; nam censura levis potest etiam ferri ob culpam levem, quanquam defecto in iure non memini me legisse, nisi unicum casum duntaxat, ob quem incurritur excommunicatio minor; videlicet, si quis cum excommunicato excommunicatione maiore per Iudicem denunciato comunicet in casibus civilibus,

tunc talis incurrit excommunicationem minorem; ita *Macarius de Censuris. Faber in 4. disp. 25. quest. 1. disp. 5. cap. 2. num. 51.*

Ultimò adverte, quod non quodlibet peccatum lethale sit sufficiens motivum ferendi censuræ, sed requiritur, quod sit peccatum contumaciæ, seu pertinaciæ; ita constat ex cap. *ram, debet esse* *Quis 19. 2. quest. 6.* id est, requiritur, ut si talis se contumax culpa, quæ saltē inobedientiam interpretativam includit, quatenus reus scit esse præceptum, & admonitionem Ecclesiæ, nè aliquid fiat; & nihilominus illud transgreditur; nam in hoc casu jam voluntariè contradicit Ecclesiæ contumaciâ interpretativâ, sic *Suarez disp. 4. sect. 5. n. 6. Layman lib. 1. tract. 5. punct. 1. cap. 1.* cum alijs nonnullis, ibidem citatis.

Quæritur, an possit ferri censura pro peccato præterito? Respondeo negativè. Ratio est: Pro peccato quia ad hoc, ut possit ferri censura requiritur, ut reus sit contumax (prout in superiori puncto potest ferri notatur) sed contumax dici non potest, qui post commissum peccatum amplius non peccat; sed ipsum retractat; ergo &c. ita etiam constat ex cap. *23. §. ad intelligendum. Antonius Cotonius de Censuris n. 28.*

CAPUT II.

De Forma ferendi Censuras.

SUMMARIUM.

28. Ad rectè ferendam censuram requiritur prævia admonitio delinquentis.

29. Ad licitè ferendam censuram triplex requiritur admonitio, distinctis diebus faciendâ.

30. Si Iudex ferat censuram sine prævia admonitione in reum, regulariter esset valida.

31. Censura lata contra innocentem in foro externo est valida.

32. Censura lata contra Innocentem in foro interno est nulla.

33. Si quis dubitaret, an censuram contraxit, cense-
feri debet eâ non esse innodatum.

34. Ignorantia invincibilis excusat ab innodatione censura.

35. Impotentia tam physica quàm moralis, excusat à censura.

36. Vis vel metus excusat à censura.

37. Qui potest absolvere à reservatis, poterit etiam à censuris.

28. **U**T superior ritè ferat censuras, requiritur prævia admonitio delinquentis, & ut per signum externum eam indicet. Dixi requiri præviam admonitionem delinquentis. Ratio est; quia censura fertur propter contumaciam contra Ecclesiam actam; sed non potest esse contumax, nisi admoneatur; utrum vellet monito sistere, & à via prava deviare sub pœna censuræ: ita colligitur ex cap. *Ro-*

mano de sentent. excommunicat. in 6. ex cap. Statutum 13.; ergo &c. sic *Sotus in 4. disp. 22. quest. 1. art. 2. Connich. disp. 13. dub. 9. num. 82.*

29. *Corneo. part. 3. tr. 5. disp. 5. dub. 2. & alij passim.* Ad licitè ferendam cen-

suram triplex requiritur admonitio, distinctis diebus faciendâ, & quidem inscriptis cum expressione causæ, alias Iudex aliter faciens peccaret graviter, & incurreret suspensionem per mensem à Divinis, ita habetur in cap. *1. de Sentent. ex-*

communicat, in 6. hōc modō: quisquis igitur ex-

communicat, excommunicationem in scriptis pro-

ferat, & causam excommunicationis expressè

conscribat, propter quam excommunicatio pro-

feratur. Exemplum verò huiusmodi scripturæ

teneatur excommunicato tradere intrâ mensem,

si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri

volumus publicum instrumentum, vel litteras te-

stimoniales confici sigillō authenticō consignatas.

Si quis autem Iudicium huiusmodi constitutionis

temerarius extiterit violator, per mensem unum

ab ingressu Ecclesiæ, & Divinis officijs noverit se

suspensum: Et hæceadem in suspensionis, & inter-

dicti sententijs volumus observari. Hoc idem

patet ex cap. *Constitutionum 9. §. statuimus de*

Sentent. Excommunicat. in 6. tamen si pericu-

lum sit in mora, tunc sufficit unica admonitio,

prout notatur in Constitutione secundi textus

mox citati. *Faber in 5. disp. 25. quest. 1. disp. 4.*

cap. 2. & Diana part. 5. tract. 9. resol. 19. Exce-

pto casu, in quo censura fertur ab homine con-

et participantes cum excommunicatis à Judice hæc ordinante, in hoc triplex requiritur admonitio, nisi una sit pro tribus, ita c. *statuimus* n. 3.

30. Si *Judex* ne censuram ferret contra reum, essetne valida? Respondet *Censura* regulariter loquendo esse validam; quia nullibi oppositum constat, in hoc tamen casu *Judex* peccat contra charitatem proximi; quia transgreditur præceptum Ecclesiæ in re gravis, regulæ vi. Sic *Antonius Cotonius de Censur. num. 22*. In riter esset va casu tamen, quo censura fertur per modum pœnæ vindictivæ pro culpa præmerita, tunc valida esset censura sine aliqua admonitione.

31. Quæritur, an censura lata ex injusta causa sit *Censura lata valida*, v. g. quia fertur in subditum innocentem contra inno- injuste accusatum, & nihilominus ut culpabilis centem in fo- secundum allegata, & probata reputatur v. g. ex ro externo est odio, & livore Judicis? Respondet talem cen- suram in foro externo esse validam; ideoque sub- ditus tenetur se gerere sub culpa gravi, ac si reve- ra esset affectus censuræ, quousque ipsius innocen- tia non probetur; nam, probationes contra ta- lem in foro externo semper præsumuntur, eod- modo, quod producantur, ergo ut evitetur omne scandalum, talis reputari debet in foro externo.

32. Respondet 2. in foro Poli hujusmodi censu- *Censura lata ram esse omnino invalidam*. Ratio est, quia, contra inno- pœna gravis, qualis est censura, semper suppo- centem in fo- nit peccatum grave, & contumaciam rei; sed hic ro interno est nullum est peccatum grave, & contumacia rei, nulla.

ut per se casus sonat; ergo &c. Tum, quia hoc ipsum colligitur ex cap. *Cui. 46. quest. 6*. ergo &c. Quid si quis dubitat, an censuram contraxe- rit, utrum in tali circumstantia gerere se deberet, ac si infallibiliter illa innodatus esset? Hoc dubiū dupliciter potest procedere, Primò de dubio Juris, Secundò de dubio facti. Dubium Juris est v. g. si quis dubitat; an crimen, quod com- miserit sit sub censura vetitum: dubium facti est, ut cum quis dubitat; utrum commiserit pecca- tum, cui annexa est censura. v. g. scit esse excom- municationem, graviter percutere Clericum, il- lum nihilominus percussit; dubitat tamen, an talis percussio fuerit gravis; vel scit esse vetitum sub censura percutere Clericum, sed quem defa- ctò percutit, nescit esse Clericum. Videtur ta- lem in utroque casu debere se gerere, ut censuræ innodatum, si timeretur rumor, aut persuasio excommunicationis in populo; nam tenetur scandalum populi vitare, si ex suis actionibus pu- sillis scandalum præberet, hoc non obstante.

33. Dico in prædicto casu talem non teneri se ge- *Si quis dubi- rere ut censuræ innodatum, sive habeat dubiū Ju- raret an cen- ris, sive facti de incurta censura*. Ratio est; quia suram con- quid dubitat de aliqua actione, semper existimare traxerit, debet illam non elicuisse, vel maxime, si culpam censeri debet spirat; nam *melior est conditio possidentis* ait Re- gula *Juris*: & quia factum in dubio non præsu- mitur; sed demonstrari debet: ergo cum dubium sit; an censuram incurreret, non debet præsume- re illam incurrisse, nisi demonstretur; nam nul- lus debet à sua possessione detrudi, nisi clarè

constet contrarium. Tum, quia effectus certus debet procedere à causa certa; sed nullum datur fundamentum certum, quod suadet censuram incurrisse: ergo non debet existimare illa inno- dari.

Quæritur an dentur causæ excusantes ab in- cursu censuræ: ante expositionem adverte; va- ria esse motiva, vi quorum excusari quis possit ab innodatione censuræ. Primò est ignorantia. Secundò est impotentia, quæ subdividitur in Physicam, & moralem. Tertia potest esse vis, seu metus, his perceptis.

Respondet 1. Ignorantia invincibilis tam Ju- 34. ris, quam facti excusat ab innodatione Censuræ *Ignorantia* (quæ sit ignorantia Juris, & facti dixi in supe- *invincibilis* riori puncto.) Ratio est; quia ignorantia invin- *excusat ab in-* cibilis causat involuntarium; sed ubi deest vo- *innodatione cen-* luntarium, deficit etiam culpa; ergo &c. Subsue- *sura*. mo; sed pœna censuræ incurritur solum prop- ter culpam; ergo si intercedit ignorantia Juris vel facti, non incurritur Censura; siquidem pœ- na absque peccato imponi non debet, ita *Sporer. tract. 1. cap. 2. sect. 4. num. 38. Sanchez de Ma- trimonio disp. 32. num. 26*. ita colligitur ex Jure cap. 2. de constit. in 6. ubi Bonifacius ait, ut uni- marum periculo obvietur Sententijs (scilicet cen- suris) per statuta quorumcunque ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes; ergo &c. De ignorantia facti specialiter convincitur ex cap. Si vero: 4. de sent. excommunicat. ubi sic legitur Si quis manus violentas in Clericum nutrientem comam injecerit, non erit excommunicatus, dum- modo ipsum Clericum ignoraverit. Ratio est; quia licet talis peccat contra justitiam, percuti- entem similem comatum, non tamen peccat peccatò Sacrilegij, intuitu ignorantie personæ consecratæ.

Dixi superius impotentiam; hæc etiam ex- 35. cusat à censura, sive illa sit Physica, sive Moralis. *Impotentia* Ratio est, quia omnis obligatio respicit vim il- *ram physicam* lam exequendi, alias esset impertinens; igitur si quàm mora- adsit impotentia, eximitur à tali obligatione: i- *lis, excusat* ta habetur ex Leg. *impossibilem. ff. de re Judic. à censura.* cum ad impossibile nemo tenetur; ergo &c. *Bonacina disp. 1. qu. 2. punct. 3. n. 1.*

Hinc si quis sine gravi incommodo non pos- set aliquod præceptum positivum sub censura impositum adimplere, non tenetur ad illud; nam hæc impotentia moralis non obligat cum tanto incommodo sui. Eodem modo si aliqua gra- vis necessitas aliquem urgeret ad id transgredi- endum, excusaretur à culpa, ita cap. *Excellentis- simus* 102. ubi sic legitur: qui ex necessitate, vel ignorantia delinquant, auctoritate nostrâ per te absolvantur.

Dixi: tertia causa potest esse vis, vel metus, hæc 36. quoque excusat à censura, dummodo sit metus *Vis, vel me-* gravis, cadens in virum constantem, v. g. metus *tus excusat à* mutilationis, infamiae, amissionis bonorum, vel *censuris.* cujuscunque alterius gravis damni. Ratio est; quia Ecclesia utpote pia Mater non censetur cum tanto onere fideles obligare ad observandum præcepta sua, ita colligitur ex Leg. *nè ti-*

morem ff. de eo quod metus causa. Ità quoque docet Salas disp. 11. Sect. 1. num. 12. Valentia 1.2. disp. 7. qu. 5. punct. bonum. 4.

37. Quæritur ultimò, quis potest absolvere à censuræ reservatis? Respondeo omnes illi, qui possunt absolvere, potest casus reservati sunt intuitu censuræ connexæ terit etiam à censuris.

reservati; ergo si à reservatis habeat facultatem absolvendi, habebit & à censuris, de quo videre te cupio in tractatu de absolutione cap. 3. per totum, & in tract. de Regularibus, ubi tuæ voluntati satisfiet: præterea perlustrare poteris tract. de excommunicatione.

CAPUT III.

Propositio 31. ab Alexandro VIII. rejecta. Ità Sonat.

Bulla Urbani VIII. In eminenti est subreptitia.

SUMMARIUM.

38. Proponitur manifesta falsitas propositionis 31. ab Alexandro VIII. proscripta.

† 38.
Proponitur
manifesta
falsitas pro-

PRæcedens Propositio aliâ non indiget explosione, quàm ut ipsamet Bulla de verbo ad verbum huc referatur ex qua per se intelligere poteris totam falsitatem citatæ propositionis; nam

semper incredibile est Romanum Pontificem sine aliqua præmeditata intentione, & examine, aliquam Bullam sive concernentem materiam fidei, sive morum, gregi Christi proponere sequendam: itaque.

propositionis 31.
ab Alexandro
VIII. proscripta.

Exemplar Diplomatis Urbani VIII. Anno 1641. confirmantis constitutiones Pij V. & Gregorij XIII. contra propositiones vulgo Bajanæ ab iisdem prohibitas &c. Item Constitutio Alexandri VII. & Prædecessoris contra propositiones Cornelij Jansenij, & alia huc pertinentia.

Urbanus Episcopus Servus Servorum DEI.

Ad perpetuam rei Memoriam.

IN Eminentis Ecclesiæ militantis Sede, meritis licet imparibus constituti sedulo meditamur; ut quæ ad fidei Catholicæ conservationem, à Prædecessoribus nostris providè statuta, & ordinata sunt, firmiter perpetuò observentur; & cum opus sit, nostræ autoritatis munimine confirmentur. Dudum siquidem à felici record. Pio Papa V. Prædecessore nostro emanavit Constitutio tenoris subsequenti, videlicet: Pius Episcopus Servus Servorum DEI. Ad Futuram rei memoriam. Ex omnibus afflictionibus, quas, in hoc loco à Domino constituti, tam luctuosò tempore sustinemus, ille animum nostrum præcipuè excruciat dolor, quòd Religio Christiana, tantis jam pridem turbinibus agitata, novis quotidie propositis opinionibus conflictetur, Christi que populus antiqui hostis suggestionem dissectus, in alios, atque alios errores passim, & promiscuè deferatur. Quantum verò ad nos attinet, totis viribus conamur, ut illæ simul atque profiliunt penitus opprimantur: magnò enim mœrore afficimur, quòd plerique, spectatæ alioquin probitatis, & doctrinæ, in varias sententias, offensionis, & periculi plenas, tum verbò, tum scriptis prorumpunt; denique eis etiam in scholis, invicem controversantur; cujusmodi sunt sequentes.

1. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita, rectè vocantur gratia.

2. Sicut opus malum ex natura sua, est mortis æternæ meritorium, sic bonum, opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.

3. Et bonis Angelis, & primo homini, si in statu suo perseverasset usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, & non gratia.

4. Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

5. In promissione facta Angelo, & primo homini, continetur naturalis justitiæ constitutio, quæ pro bonis operibus, sine alio respectu, vitæ æternæ justis promittitur.

6. Naturali lege constitutum fuit homini, ne si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

7. Primi homines integri merita fuerunt primæ creationis munera; sed juxta modum loquendi scripturæ sacræ non rectè vecantur gratia; quo fit, ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiam Christi, nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.

9. Dona concessa homini integro, & Angelo, forsitan, non improbanda ratione, possunt dici

gra-

gratia; sed quia secundum usum sacre scripturae, nomine gratiae, ea tantum munera intelliguntur, quae per IESUM Christum male Meritis, & indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quae illis redditur; gratia dici debet.

10. Solutio poena temporalis, quae peccato dimissa, saepe remanet, & corporis resurrectio, proprie non nisi meritis Christi adscribenda est.

11. Quod pie, & iuste in hac vita mortali, usque in finem, conversati, vitam consequimur aeternam, id non proprie gratia Dei, sed ordinationi Naturali statim initio creationis constituta iusto Dei iudicio deputandum est; neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua, lege naturali constitutum est, ut iusto Dei iudicio obedientia Mandatorum vita aeterna reddatur.

12. Pelagij sententia est: Opus bonum citra gratiam adoptionis factum, non est Regni caelestis meritorium.

13. Opera bona à filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod sunt per spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum DEI, sed tantum ex eo, quod sunt conformia Legi, quodque per ea praestatur obedientia Legi.

14. Opera bona iustorum non accipiunt in die iudicii extremi ampliorem mercedem, quam iusto Dei iudicio mereantur accipere.

15. Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bene operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum; sed in eo solum, quod obedit Divina Legi.

16. Non est vera Legis obedientia, quae fit sine charitate.

17. Sentiant cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublevetur ad statum Deificum.

18. Opera Cathecumeorum, ut fides, & poenitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vita aeterna meritoria, quam vitam ipsi non consequuntur, nisi prius praecedentium delictorum impedimenta tollantur.

19. Opera iustitiae & temporantiae, quae Christus fecit, ex dignitate personae operantis non traxerant maiorem valorem.

20. Nullum est peccatum ex Natura sua veniale, sed omne peccatum meretur poenam aeternam.

21. Humanae Naturae sublimatio, & exaltatio in consortium Divinae Naturae, debita fuit integritati primae conditionis, & proinde Naturalis dicenda est, & non supernaturalis.

22. Cum Pelagio sentiunt, qui Textum Apostolicae ad Rom. 2. Gentes, quae Legem non habent, Naturaliter, quae Legis sunt, faciunt, intelligunt de gentibus, fidei gratiam non habentibus.

23. Absurda est eorum sententia, qui dicunt, hominem ab initio, dondum quodam supernaturali, & gratuito, supra conditionem Naturae suae fuisse exaltatum, ut Fide, spe, & Charitate Deum supernaturaliter coleret.

24. A vanis, & otiosis hominibus secundum insipientiam Philosophorum, excogitata est sententia, quae ad Pelagianismum rejicienda est, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona Naturae superaddita, fuerit largitate conditionis sublimatus, & in DEI filium adoptatus.

25. Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.

26. Integritas primae creationis non fuit indubitata humana Naturae exaltatio; sed naturalis eius conditio.

27. Liberum arbitrium sine gratia DEI adiutorio, non nisi ad peccandum valet.

28. Pelagianus est error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad nullum peccatum vitandum.

29. Non soli fures ij sunt, & Latrones, qui Christum, viam, & ostium veritatis, & vitae negant; sed etiam quisque aliunde, quam per ipsum, in viam iustitiae (hoc est ad aliquam iustitiam) conscendi posse docent.

30. Aut tentationi ulli, sine gratia ipsius adiutorio resistere hominem posse, sit ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur.

31. Charitas perfecta, & sincera, quae est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Cathecumenis, quam in poenitentibus, potest esse sine remissione peccatorum.

32. Charitas illa, quae est plenitudo Legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

33. Cathecumenus, iuste, recte, & sancte vivit, & Mandata DEI observat, ac Legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quae in Baptismi lavacro deum pertipitur.

34. Distinctio illa duplicis amoris, Naturalis videlicet, quod Deus amatur, ut auctor Naturae; & gratuiti, quod Deus amatur, ut beatificator, vana est, & commentitia, & ad illudendum sacris Litteris, & plurimis veterum testimonijs, excogitata.

35. Omne, quod agit peccator, vel servus, peccatum est.

36. Amor Naturalis, qui ex viribus Naturae exoritur, ex sola Philosophia, per elationem praesumptionis humanae, cum injuria Crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.

37. Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid Naturalis, hoc est, quod ex Natura solis viribus ortum ducit, agnoscit.

38. Omnis amor creaturae rationalis, aut vitiosa est cupiditas, quae mundus diligitur, quae à Joanne prohibetur; aut laudabilis illa charitas, quae per Spiritum Sanctum in corde diffusa, Deus amatur.

39. Quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, liberè tamen fit.

40. In omnibus suis actibus peccator servit dominantì cupiditati.

41. Is libertatis modus, qui est à necessitate sub libertatis nomine, non reperitur in scripturis, sed solum Nomen libertatis à peccato.

42. Iustitia, quae justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quae est operum iustitia, non autem in gratia aliqua

qua anima infusa, quâ adoptatur homo in filium Dei, & secundum interiorem hominem renovatur, ac Divina Natura confors efficitur, ut sic per Spiritum Sanctum renovatus, deinceps bene vivere, & Dei Mandatis obedire possit.

43. In hominibus pœnitentibus, ante Sacramentum absolutionis, & in Cathecumenis ante Baptismum est vera justificatio; separata tamen à remissione peccatorum.

44. Operibus plerisque, quæ à fidelibus fiunt, solum ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt, obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, à furto, fornicatione abstinere; justificantur quidem homines, quia sunt Legis obedientia, & vera Leges justitia, non tamen ijs obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium Missæ non aliâ ratione est sacrificium, quàm generali illâ, quâ omne opus, quod fit, ut Sancta Societas, Deo homo inhereat.

46. Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium; nec definitionis questio est, sed causa, & originis, utrum omne peccatum debeat, esse voluntarium.

47. Unde peccatum originis verè habet rationem peccati sine ulla relatione, ac respectu ad voluntatem, à qua originem habuit.

48. Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eò quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens sine regenerationis Sacramento, quando usum rationis consecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum Blasphemet, & Legi Dei repugnet.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto: Non concupisces.

51. Concupiscentia sive Lex membrorum, & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.

52. Omne scelus est ejus conditionis, ut suum Auctorem, & omnes posteros eò modò inficere possit, quò infecit prima transgressio.

53. Quantum est ex vitæ transgressionis, tantum meritorum malorum à generante contrahunt, qui cū minorib⁹ nascuntur vitijs, quâ quicū majorib⁹.

54. Definitiva hac sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cū Pelagij sit.

55. Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.

56. In peccato duo sunt, actus, & reatus: transigente autem actu, nihil manet nisi reatus, sive obligatio ad pœnam.

57. Unde in sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione, propriè reatus peccati duntaxat tollitur; & ministerium Sacerdotum solum liberat à reatu.

58. Peccator pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed à solo Deo, qui pœnitentiam suggerens, & inspirans vivificat eum, & resuscitat; ministerio autem Sacerdotis solum reatus tollitur.

59. Quando per Eleemosynas, aliæque pœnitentia opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam aliqui essemus saltem aliqua ex parte, redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur, & communicatur.

60. Per passiones sanctorum in indulgentijs communicatas non propriè redimuntur nostra delicta; sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impertinuntur, ut digni simus, qui pretio sanguinis Christi à pœnis pro peccatis debitis, liberemur.

61. Celebris illa Doctorum distinctio, Divina Legis mandata bifariam impleri, alterò modò, quantum, ad præceptorum operum substantiam tantum; alterò quantum ad certum quendam modum, videlicet secundum quem valeat operantem perducere ad regnum æternum (hoc est ad modum meritorum) commentitia est, & explodenda.

62. Illa quoque distinctio, quâ opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumstantijs rectum est, & bonum (quod moraliter bonum appellare consueverunt) vel quia est meritorium regni æterni, eò quod sit à vivo Christi membro per spiritum charitatis, rejicienda est.

63. Sed & illa distinctio duplicis justitiæ, alterius, quæ sit per spiritum charitatis inhabitantem, alterius quæ sit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti, cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, quâ Divina Legis justificatio impleatur, similiter rejicitur.

64. Item, & illa distinctio duplicis vivificationis; alterius, quâ vivificatur peccator dum ei pœnitentia, & vitæ novæ propositum, & inchoatio per Dei gratiam inspiratur; alterius, quâ vivificatur, qui verè justificatur, & palmis vivus in vite Christo efficitur, pariter commentitia est, & scripturis minimè congruens.

65. Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis Liberi arbitrij bonus, sive non malus; & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit, & docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

67. Homo peccat, etiam damnabiliter, in eo, quod necessario facit.

68. Infidelitas purè negativa in his, in quibus Christus non est predicatus, peccatum est.

69. Justificatio impij sit formaliter per obedientiam Legis, non autem per occultam communicationem, & inspirationem gratiæ, quæ per eam justificatos faciat implere Legem.

70. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis, potest habere veram charitatem; & charitas, etiam perfectæ, potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per contritionem, etiam cum charitate perfectæ, & cum voto suscipiendi sacramentum conjunctam, non remittitur crimen, extra casum necessitatis, aut Martyrij, sine actuali susceptione sacramenti.

72. Om-

72. *Omnes omnino justorum afflictiones, sunt ultiones peccatorum ipsorum, unde & Job, & Martyres quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt.*

73. *Nemo præter Christum, est absque peccato originali: hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut & aliorum justorum fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.*

74. *Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut & alij habitus pravi.*

75. *Motus pravi concupiscentie sunt pro statu hominis vitiiati, prohibiti præcepto: Non concupisces; unde homo eos sentiens, & non consentiens, transgreditur præceptum: nõ concupisces; quamvis transgressio in peccatum non deputetur.*

76. *Quamdiu aliquid concupiscentie carnalis in diligente est, non facit præceptum: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

77. *Satisfactiones laboriosæ justicatorum, non valent expiare de condigno poenam temporalem restantem post culpam condonatam.*

78. *Immortalitas primi hominis non erat gratie beneficium, sed naturalis conditio.*

79. *Falsa est sententia Doctorum, primum hominem potuisse a Deo creari, & institui sine justitia naturali.*

QUAS quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quanquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possint in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes, respectivè, ac quæcunque super ijs verbis, scriptisq; emissa præsentium auctoritate damnamus, circumscribimus, & abolemus; deq; eisdem, & similibus post hac, quoquo pacto, loquendi, scribendi, & disputandi facultatem quibuscunque interdiciamus. Qui secus fecerint, ipsos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficijs, & officijs perpetuo privamus, ac etiam inhabiles ad quæcunque decernimus, vinculo quoque anathematis, eò ipso innodamus, a quo nullus Romano Pontifice inferior, valeat ipsos, excepto mortis articulo, liberare. Cæterum, ut jam commoti his de rebus tumultus, & contracta odia facilius comprimi possint, simulque animarum saluti, plenius consulatur, Dilecto filio nostro Antonio titulo S. Bartolomæi in Insula Presbytero Cardinali Granuelano nuncupato, per Apostolica scripta mandamus, ut ipse, quid ad perpetuam dictarum sententiarum, & scripturarum abolitionem, quid ad arcenda hujusmodi proloquia, & disputationes, quid deniq; ad unionem, & pacem cum communi omnium, & Ecclesiæ Catholicæ satisfactione componendam, factò opus sit, in primis diligenter expendat; deinde in ijs omnibus, quæ pro communi salute, tranquillitate, & honore optimum judicaverit, salvâ semper Ecclesiæ prædictæ unitate, etiam per alium, seu alios, fide, Doctrinâ, & Religione præstantes æ-

quis exequatur, faciatque, quidquid decreverit, inviolatè ab omnibus observari. Contra dictores quoslibet per censuras, & poenas prædictas, cæteraque Juris, & facti remedia opportuna, appellatione postpositâ compescendo; invocato etiam ad hoc, si opus fuerit auxilio Brachij sæcularis; non obstantib⁹, quòd forsitan aliquibus ab Apostolica sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excoimunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionē; & quibuslibet alijs privilegijs, exemptionibus, indulgentijs, & litteris Apostolicis, specialibus, vel generalibus quorumcunque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta, effectus præsentium impediri valeat quomodolibet, vel differri de quibus; eorumque totis tenorib⁹ de verbo ad verbum habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Nulli ergo omnino hominū liceat hanc paginam nostræ damnationis, circumscriptionis, abolitionis, interdicti, decreti, & mandati, privationis, & innodationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis DEI, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum. Anno Incarnatonis Dominicæ, Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Septimo, Kalendis Octobris, Pontificatus nostri Anno Secundo.

~~~~~
Postea inseritur in eandem sententiam Constitutio Gregorij XIII. edita 4. Kalend. Februarij. Anno 1579 Ipsa vero Urbani Constitutio edita est Romæ Anno 1641.

Nota. Circa tenorem prædictæ Bullæ ceperunt aliqui contendere, nõ debere apponi Comma, sive virgulam, quæ superius notatur post illa verba *sustineri possint*, ac si sensus esset, ex illis proscriptis sententijs, nonnullas aliquo pacto sustineri posse in rigore, ac proprio verborum sensu ab assertoribus intento. Verum ne ulla prorsus remaneret ansa dubitandi, curavit Pontifex deputatis Academiæ Lovaniensis Romæ existentibus per tres Cardinales Bullam ritè notatam, & authenticam in manus consignari; idq; testatur ipsum S. Congregationis Decretum datum 16. Junij Anno 1644. cujus hic verba subijcio. *Sanctitas sua omnibus ritè perpensis, & consideratis, mandavit ex Archivo ejusdem Congregationis, & ex matrice Actorum, quæ in eodem Archivo conservantur, extrahi sive transcribi, & diligenter collationari, ac imprimi exemplar præfata Bulla, illudque sic extractum, collationatum, impressum, ijsdem Sinnierio, & Papio (deputatis) per suprascriptos DD. Cardinales Spadam, Pamphilium, & Falconerium consignari &c.* Tradita est autem illis

illis Bulla cum dicto *commate* per eosdem Cardinales, præfente etiam sacrae Jen. Inquisitionis Assessore Francisco de Albicis, S. R. E. Cardinali, vigesimo nono Julij 1644. Possim & ego hodie ejusdem exempla satis authentica exhibere. Et sanè res per se ipsam manifesta est. Fatua namque esset constitutio Pontificia *damnatus*,

circumscribens; *abolens*; aliquas propositiones; quæ tamen sustinere possint in rigore, ac proprio verborum sensu ab assertoribus intento; quæ enim sic sustineri possint, non pro damnatis, sed absolute pro legitimis, & veris in quovis tribunali habendæ forent.

Alexander VII.

Constitutionis Innocentij X. Confirmatio, & Declaratio contra Doctrinam Jansenij.

Alexander Episcopus Servus Servorum DEI, Universis Christi fidelibus salutem, & Apostolicam Benedictionem.

AD Sacram Beati Petri Sedem, & universalis Ecclesiæ Regimen inscrutabili Divinæ Providentiæ dispositione, nullis nostris suffragantibus meritis evecti, nihil nobis antiquius ex munere nostri debito esse duximus, quam ut Sanctæ fidei nostræ, ac Sacrorum dogmatum integritati traditâ nobis à Deo potestate opportunè consuleremus. Ac licet ea quæ Apostolicis Constitutionibus abundè fuerunt definita, novæ decisionis, sive decla-

rationis accessione nequaquam indigeant; quia tamen aliqui publicæ tranquillitatis perturbatores illa in dubium revocare, vel subdolis interpretationibus labefactare nō merentur, nè morbus iste latius divagetur, promptum Apostolicæ Authoritatis remedium censuimus, non esse differendum. Emanavit siquidem aliàs à felicis recordationis Innocent. P. X. Prædecessore Nostro Constitutio, Declaratio, & Definitio tenoris, qui sequitur, videlicet.

Innocentius Episcopus Servus Servorum DEI, Universis Christi fidelibus salutem, & Apostolicam Benedictionem.

CUM occasione impressionis Libri, cui titulus Augustinus Cornelij Jansenij Episcopi Iprensis, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præsertim in Gallijs controversia super quinque ex illis; Complures Galliarum Episcopi apud nos institerunt, uti easdem propositiones nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam, & perspicuam ferremus sententiam. Tenor verò præfatarum propositionum est, prout sequitur.

Prima: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentem, quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, quâ possibilia fiant.

Secunda: Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

Tertia: Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.

Quarta: Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

Quinta: Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animi nostrum assidue pullant, illa in primis cordi est, ut Ecclesia Dei nobis ex alto commissa, purgatis pravarum Opinionum erroribus, tutò militare, & tanquam navis in tranquillo mari se-

datis omnium tempestatum fluctibus ac procel-
lis, securè navigare, & ad optatum salutis portum pervenire possit, pro rei gravitate, coram aliquibus S. R. E. Cardinalibus ad id specialiter sæpi⁹ congregatis, à pluribus in Sacra Theologia Magistris easdem quinque propositiones, uti supra nobis oblatas, fecimus singulatim diligenter examinari, eorumque Magistros, varijs coram nobis actis Congregationibus, prolixè super eisdem, ac super earum qualibet differentes audivimus. Cum autem ab initio hujusmodi discussionis ad Divinum implorandum auxilium multorum Christi fidelium preces, tum privatim, tum publicè indixissemus, postmodum iteratis eisdem ferventiùs, ac per nos sollicitè imploratâ Sancti Spiritûs assistentiâ, tandem Divino numine favente, ad infra scriptam devenimus declarationem, & definitionem.

Primam: Prædictarum propositionum: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentem, quashabent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, quâ possibilia fiant: Temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Secundam: Interiori gratiæ in statu Naturæ, lapsæ nunquam resistitur, hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Tertiam: Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione; hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quartam: Semipelagiani admittebant præ-

venientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare, falsam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quintum: Semipelagiū est, dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuū esse, aut sanguinem fudisse: falsam, temerariam, scandalosam; & intellectam eō sensu, ut Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit: impiam, blasphemam, contumeliosam, Divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Mandamus igitur omnibus Christi fidelibus utriusque sexūs, ne de dictis propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quam in hac præsentī nostra declaratione, & definitione continetur, sub censuris, & pœnis contra hæreticos, & eorum fautores in jure expressis. Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, alijsque locorum Ordinarijs, nec non hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut contradictores, & rebelles quoscunque per censuras, & pœnas prædictas, cæteraque juris, & facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxiliō brachij sæcularis, omnino coercant, & compescant. Non intendentes tamen per hanc Declarationem, & Definitionem super prædictis quinque propositionibus factam, approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelij Jansenij. Datum Romæ apud Sanctā Mariam Majorem, Annō Incarnationis Dominicæ, Millesimō Sexcentesimo Quinquagesimō Tertio, pridie Kal. Junij, Pontificatūs nostri Annō nonō.

Cum autem, sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filij prædictas quinque propositiones, vel in libro prædicto ejusdem Cornelij Jansenij non reperiri, sed fictæ, & pro arbitrio compositas esse, vel non in sensu ab eodem intento damnatas fuisse asserere Magno cum Christi fidelium scandalo non reformident; Nos, qui omnia, quæ hac in re gesta sunt, sufficienter, & attentè perspeximus, utpote qui ejusdem Innocentij Prædecessoris jussu, dum adhuc in minoribus constituti Cardinalis Munere fungeremur, omnibus illis Congressibus interfuimus, in quibus Apostolicā auctoritate eadem causa discussa est eā profectō diligentia, quā major desiderari non posset; quamcunque dubitationem super præmissis impofterum auferre volentes, ut omnes Christi fideles in ejusdem fidei unitate sese contineant, ex debito nostri Pastoralis Officij, ac matura deliberatione præinsertam Innocen-

tij Prædecessoris Nostri Constitutionem, Declarationem, & definitionem, harum serie confirmamus, approbamus, & innovamus, & quinque illas propositiones ex Libro præmemorati Cornelij Jansenij Episcopi Iprensis, cui titulus est Augustinus, excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio Jansenio intento damnatas fuisse, definimus, & declaramus, & uti tales, injustā scilicet eadem singulis notā, quæ in prædicta Declaratione, & Definitione unicuique illarum singillatim inuritur, iterum damnamus, ac eundem Librum sæpe dicti Cornelij Jansenij, cui titulus Augustinus, omnesque alios, tam manuscriptos, quam Typis editos, & si quos forsan impofterum edi contigerit, in quibus prædicta ejusdem Cornelij Jansenij Doctrina, ut supra, damnata defenditur, vel adstruitur, aut defendetur, vel adstruetur, damnamus itidem atque prohibemus. Mandantes omnibus Christi fidelibus, ne prædictam doctrinam teneant, prædicent doceant, verbō, vel scriptō exponant, vel interpretentur publicè, vel privatim, palam, vel occultè, imprimantur sub pœnis, & censuris contra hæreticos in Jure expressis, ipsō factō absque alia declaratione incurrendis. Præcipimus igitur omnibus Venerabilibus Fratribus nostris, Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Locorum Ordinarijs, ac hæreticæ pravitatis in Inquisitoribus, ac Judicibus Ecclesiasticis, ad quos pertinet, ut præinsertam ejusdem Innocentij Prædecessoris Constitutionem, Declarationem, ac Definitionem, juxta præsentem nostram determinationem ab omnibus observari faciant, ac inobedientes, & rebelles prædictis pœnis, alijsque juris, & facti remedijs, invocato etiam, si opus fuerit, brachij sæcularis auxiliō, omnino coercant. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Annō Incarnationis Dominicæ, Millesimō Sexcentesimo Quinquagesimō Sexto, decimō septimō Kalendas Novembris, Pontificatūs nostri Annō Secundo.

Nota. Præter iteratam Doctrinæ damnationem cum Innocentio X. Prædecessore communem, in hac Bulla Alexandri VII. insuper differtè definiri, easdem quinque propositiones ex Libro Jansenij excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio Jansenio intento damnatas fuisse. Quia nempe aliqui prætendebant, propositiones illas fuisse damnatas in sensu ab Auctore non intento. Quinimo addebant alij, hanc rem de sensu Auctoris, tanquam ad quæstionem facti pertinentem non potuisse à Pontifice infallibili Auctoritate definiri, quod alibi refutatur.

TRACTAT⁹ XXIII.

DE CHARITATE.

Propositio 1. Ab Alexandro VII. proscripta est.

Homo nullô unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum *fidei*, *spei*, & *charitatis*, ex vi præceptorum divinorum ad eam virtutem pertinentium.

Propositio 5. ab Innocentio XI. reprobata sic sonat:

An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

Propositio 6. Ab Innocentio XI. expulsa, sic loquitur:

Probabile est, nè singulis quidem rigorosè quinquennijs per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

Propositio 7. ab Innocentio XI. excommunicata, ita se habet:

Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

Propositio 10. Ab Innocentio XI. anathematizata, sic describitur:

Non tenemur proximum diligere actu internô, & formali.

Propositio 11. Ab Innocentio XI. expilata, sic præfatur:

Præcepto proximum diligendi, satisfacere possumus per solos actus externos.

CAPUT II.

De essentia, & Præcepto charitatis.

SUMMARIUM.

1. Charitas est inter omnes virtutes perfectissima.
2. Charitas est forma reliquarum virtutum.
3. Charitas est habitus supernaturalis.
4. Objectum materiale attributionis charitatis est Deus.
5. Objectum formale charitatis est infinita Dei bonitas.
6. Objectum materiale secundarium charitatis est omne id, in quo reperitur ratio formalis bonitatis Dei.
7. Objectum formale charitatis, est ipsa Dei bonitas, creaturis participata.

Deus naturaliter debet amari præscindendo à fide supernaturali.

8. Idem est motivum charitatis, quò Deum diligimus, & proximum.

9. Datur præceptum Divinum speciale de diligendo Deo.

Datur præceptum speciale de diligendo proximo.

10. Homo tenetur elicere actum charitatis Dei ex vi præcepti Divini per decursum vite suæ, est contra Propos. 1. ab Alexandro VII. damnata.

11. Si quis negativè diligeret Deum, non adimpleret præceptum de amando Deo.

12. Præceptum amoris Dei supernaturalis non potest impleri viribus naturæ.

13. Non datur praeceptum de amando Deo intensi-
sive super omnia, sed appetitativè duntaxat.

14. Actus charitatis via, & patria sunt ejusdem
speciei.

15. Charitas in aliquo viatore potest esse intensior,
quàm in aliquo Beato.

Intelligentia illius dicti: Inter natos mulierum non
surrexit major, Joanne Baptistâ, notatur.

Actus charitatis supernaturalis proximè dispo-
nit ad gratiam.

16. Quando obligamur ad amandum Deum, ex-
ponitur, & tres Proposit. damnata ab Innocent.
XI. notantur videlicet 5. 6. & 7.

17. Actus dilectionis Dei non longò tempore sunt
differendi, est contra tres Proposit. damnatas ab
Innocent. XI. in antedecente numero notatas.

Quamdiu differendus est actus dilectionis Dei, no-
tatur.

18. Qui gravatur peccatò lethali, statim tenetur
redire ad gratiam.

19. Infantes in instanti usu rationis non tenentur
elicere actum amoris Dei.

20. Ostenditur, quomodo amandus sit Deus, pro
adimplatione praecepti de amando Deo.

Duplex est charitas, alia activa, alia contempla-
tiva.

1. **C**haritas maxima, & excellentissima
virtutum est, quæ in hac vita à
Deo infunduntur, ut ait Apostolus
1. Ad Corinth. 3. Si habeam omnem
fidem, charitatem autem non ha-
beam, nihil sum, & Corinth. 13. hōc modo lo-
quitur: Major autem horum est charitas & ibi-
dem Corinth. 3. habet: Super omnia charitatem ha-
bere, quæ est vinculum perfectionis.

2. Charitas meritò à Theologis dicitur, esse
Charitas est formam reliquarum virtutum; quod demon-
stratur ex Apost. Corinth. 13. cum dicit, Si distri-
buero in Cibos pauperum omnes facultates meas, &
tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charita-
tem autem non habuero, nihil mihi prodest; ergo
&c. Sanctus Thomas 2.2. Quest. 23. dist. 8.

3. Ut scias, pro charitate hic accipio habitum
Charitas est supernaturalem duntaxat, qui elevat volunta-
tatem ad amandum Deum amore benevolentiae;
habitus su-
pernaturalis. proinde inquirō de objecto charitatis, quod du-
plex est, & invenio esse aliud materiale, formale
aliud; hinc

4. Dico 1. Objectum materiale, principale, &
Objectum ma- attributionis charitatis est ipse Deus; quia illud
teriale attri- est objectum materiale principale charitatis,
butionis cha- quod in se continet summam rationem boni;
ritatis est ergo cum Deus contineat summam rationem bo-
Dei. ni; quia per essentiam est talis; sequitur illum es-
se objectum charitatis; cum charitas per se in-
clinet ad perfectionem, tanquam ad objectum
optimum; ergo &c.

5. Dico 2. Objectum formale, & principale cha-
Objectum for- ritatis est summa, & infinita Dei bonitas. Sanct.
male chari- Thom. 2.2. quest. 23. act. 6. in corpore. Probatur;
ritatis est infi- quia illud est objectum formale charitatis, quod
nitæ Dei boni- præcipue movet voluntatem ad summè aman-
tatem. dum; sed summa, & infinita Dei bonitas

præcipue movet voluntatem ad summè aman-
dum; ergo hoc est objectum formale charitatis;
Huic quaestioni adhæret etiam Durandus in 3.
disp. 27. Scotus, Gabriel, & alij.

Dico 3. Objectum materiale secundarium 6.
charitatis est omne id, in quo reperitur ratio for- Objectum ma-
malis bonitatis Dei, ut sunt proximi, ac alia en- teriale secun-
tia, sive sint naturalia, sive supernaturalia. Ar- darium cha-
riaga tom. 5. tr. de charitate. disp. 31. num. 32. ritatis est om-
Valent. Tom. 3. disp. 3. quest. 3. part. 1. Ratio ne id, in quo
est; quia etiam in his creaturis relucet participa- reperitur ra-
tio Divinæ naturæ, quæ spectant ad Deum, cum tio formalis
sint capaces proximi beatitudinis ejus: Ait E- bonitates Dei.
vangelium Joannis 1. si diligimus invicem Deus
in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta
est; ergo &c.

Hinc nosmetipsos debemus amare propter
Deum, peccatores, & inimicos, ut sunt capa-
ces Divinæ beatitudinis; &c. quia hæc sunt etiā
capacia gloriæ æternæ.

Dico 4. Objectum formale secundarium cha- 7.
ritatis est ipsa Dei bonitas creaturis participata; Objectum for-
Ex qua pullulat duplex amor erga Deum, unus male charita-
naturalis, & alter supernaturalis. Amor natu- tis est ipsa Dei
ralis est, quatenus Deus cognoscitur per ipsas bonitas, crea-
creaturas lumine naturæ sine speciali auxilio raris partici-
Dei, ut supremus conditor naturæ, gubernator pata.

& conservator totius universi; ita Palao. tract. 6.
de charit. disp. 1. part. 3. n. 2. Trullench. 1. deca-
log. c. 5. dub. 3. num. 8. Probatur ex Apostolo
ad Romanos 1. ubi ait: Invisibilia Dei per ea quæ
facta sunt intellecta conspiciuntur. Et sapientie
cap. 1. Amagnitudine speciei, & creatura cogno-
scibiliter poterit creator horum videri. Ex quo
naturalem amorem Dei sic demonstro, qui præ-
cipitur amari præcepto naturali.

Cognoscitur naturaliter Deus; ergo etiam na- Deus natura-
turaliter debet amari; antecedens patet ex mox liter debet a-
citatis scripturis; probatur consequentia: Bo- mari præscin-
num cognitum in aliquo, debet eò modò amari dendo à fide
quò cognoscitur, sed Deus naturaliter cogno- supernatu-
scitur ut bonus; quia cognoscitur ut infinitus, rali.
ut creator; igitur ut bonus; ergo debet natura-
liter amari ut talis.

De amore supernaturali Dei superius satis
constat, quò voluntas auxiliò supernaturali co-
operante fertur in Deum ut summum bonum
cognitum; & inferius plura de amore Dei dis-
quiram.

Hinc demonstratur, quò idem motivū cha- 8.
ritatis, sit quò diligitur Deus, quàm proximus; Idem est mo-
ait Augustinus: Non alia charitas diligit proxi- tivum chari-
mū, quàm illa, quæ diligit Deum. Tum quia mo- tatis, quò Deū
tivum, quò diligitur Deus, est summa Dei boni- diligimus, &
tas; sed ex hoc motivo diligitur proximus; ergo proximum.
idem est motivum; quia summa Dei bonitas
quatenus est communicativa gratiæ, conducit
proximo ad consecutionem beatitudinis; ergo
tota illa movet voluntatem ad amandum proxi-
mum, prout est participatio divinæ naturæ; er-
go proximus amatur propter summam Dei bo-
nitatem.

Nunc me propositioni damnatæ approximo,

unde inquiri, an detur præceptum divinum de diligendo Deo, & proximo, Propositio 1. ab Alex. VII. damnata negat, quæ sic sonat: *Homo nullò unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum charitatis ex vi præceptorum divinarum &c.* Contra quod.

† 9. Dico 1. Datur præceptum Divinum speciale de diligendo Deo, est de fide: patet math. 22. *Dilectum Divinū liges Dominum Deum tuum*; Id ipsum exprimitur Marci 12. ubi unus ex scribis interrogavit JESUM, quod esset primum omnium mandatum? JESUS autem respondit ei: quia primum omnium mandatum est, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde.*

Dixi: datur præceptum speciale; quia hoc præceptum dilectionis Dei distinguitur à præcepto dilectionis proximi, & omnium aliorum, uti demonstratur ex Evangelio Matth. 22. *Hoc est primum, & maximum mandatum*; secundum autem simile huic: *Diliges proximum tuum* ubi per Ly primum exprimit distinctionem ab alijs mandatis, cum mandatum de diligendo proximo vocat secundum: alias superflue.

Datur præceptum speciale de diligendo Deo, & aliud de diligendo proximo, ad quæ omnia alia præcepta decalogi ordinantur, *Divus Thomas 2. 2. quest. 44. art. 1. ad 3.*

† 10. Dico contra Proposit. 1. ab Alexandro VII. *Homo tene-reprobatam: homo per decursum suæ vitæ tenetur elicere actum charitatis Dei ex vi præcepti actum charitatis Dei ex* Divini ad virtutem charitatis pertinentis.

Probatur: datur præceptum Divinum speciale de diligendo Deo, contradistinctum ab omnibus alijs præceptis; ergo tenetur homo ex vi præcepti Divini ad virtutem charitatis pertinentis sua, est cō-elicere actum charitatis Dei per decursu vitæ suæ; *Proposit. 1. antecedens colligitur ex numero antecedente; ab Alexan-* consequentia probatur; quia alias tale præceptum esset frustraneum, si nunquam poneretur in actum; ergo &c.

Tum quia actus supernaturalis dilectionis Dei est necessarius ad salutem, sine quo nullus salvatur: uti testatur scriptura *Joann. 3. qui non diligit, manet in morte*; ergo ut quis salvetur, tenetur elicere actum dilectionis Dei; quia actus dilectionis Dei est præceptus. *Deutero. 6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua*; ergo &c. Tum, quia sicut habitus acquisitus specialem actum naturalem producit; ita habitus supernaturaliter infusus, uti est habitus charitatis (*Quare charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*) debet specialem actum amoris Dei producere ex vi præcepti Divini, ad virtutem charitatis pertinentis. *Sanctus Thom. 2. 2. quest. 44. art. 1. Scotus in 3. dist. 27. quest. unic. sect. ad qu. in fine. Torres de charit. disp. 97. dub. 1. Suarez de charit. disp. 5. sect. 1. & 2. Arriaga Tom. 5. de charit. disp. 36. num. 3. Leander Tom. 6. tract. 4. disp. 2. quest. 2. Turrianus de charitate disp. 97. dub. 1. Hinc.*

Dico 3. Si quis negativè diligeret Deum; id 11. † est observaret nudè reliqua præcepta Decalogi, *Si quis negativè diligeret Deum, non adimpleret præceptum de amando Deo.* Ratio est, quia præceptum charitatis, quæ Deus est diligendus, est speciale, & contra distinctum ab omnibus alijs præceptis; ergo præceptum dilectionis Dei non consistit in nuda observantia aliorum præceptorum: antecedens colligitur ex numero præcedente; consequentia est legitima. Dixi in nuda observantia: quia si alia præcepta ferventur in ordine ad placendum Deo, tunc aliter dicendum erit, ut inferius demonstrabo suo loco.

Præceptum amoris Dei supernaturalis non 12. potest impleri viribus naturæ, ita definitum est *Præceptum amoris Dei* contra Pelagianos in *Concil. Milevitano, can. 4.* & 5. Item in *Concil. Trident. 2. can. 25.* igitur *supernaturalis* Amor Dei supernaturalis debet impleri viribus gratiæ, est de fide, contra *Lutherum in lib. de captivitate Christi, & stabilitur ex Epistol. Joann. 5.* *bus natura.* Quia mandata ejus, ex præsupposita gratia, gravia non sunt; ut testatur Dominus: *Fugum meum suave est, & onus meum leve*; igitur præceptum Amoris Dei, cum nō sit grave, ut conducat ad vitam æternam, debet adimpleri viribus gratiæ, & non viribus naturæ.

Non datur præceptum amandi Dei intensivè 13. super omnia, sed tantum appretiativè: Ratio Non datur primi est; quia hoc semel admittō sterneretur via *præceptum de amando Deo* ad infinitos scrupulos; cum quivis timere posset, an sufficienter diligit Deum, & eā intensione, intensivè su-quā major dari non posset: Tum, quia nullibi tale præceptum constat; ergo &c. *Divus Thom. 2. 2. quest. 44. art. 4. ad 1. Beccanus cap. 19. quest. 1. concl. 3. Leander Tom. 6. tr. 4. de xat. charit. disp. 2. quest. 3. Toller. lib. 4. summ. cap. 9. n. 7. Sanchez 2. sect. cap. 35. num. 2.*

Ratio 2. partis est de fide, ita legitur Matth. 20. *qui amat Patrem, vel Matrem plus quam me, nō est me dignus*; igitur in amore Deus est præferendus omnibus creaturis. Sicque posita quæcunque creaturā, plus debemus amare, & existimare Deum, quam creaturam: *amamus enim creaturam, quia gratiosa, pulchra, affabilis; sed pretiositas, pulchritudo, & affabilitas est effectus, & donum Dei; ergo amamus creaturam, propter donum Dei, ergo plus debemus appretiare id, propter quod amatur creatura, quam ipsam creaturam; ergo tenemur amorem Dei appretiare supra omnem creaturam.* *Arriaga Tom. 5. de charit. disp. 36. num. 10. divus Aug. lib. 1. de Doct. Christ. opusc. 4. Sanctus Thom. 2. 2. quest. 27. art. 3. sic loquitur: Mater magis appretiativè, nos intensivè amat Regem, quam filium. Arriaga cit. n. 20. ait: quamvis nos appretiativè debemus plus amare Deum, quam creaturam; non tamen tenemur intensivè; quia nullibi extat tale præceptum; & licet amor intensior est ferventior, tenerior, auctior, sic Avarus intensius diligit pecuniam, quam vitam, licet appretiativè magis vitam, quam pecuniam; per hoc non*

non sequitur, quod peccet. *Verde tit. de charit. n. 141.*

14. Quæritur, an actus charitatis viæ, & Patriæ sint ejusdem speciei?

Actus charitatis viæ, & Patriæ sunt ratio objecti formalis, ibi non variantur actus ejusdem speciei. Respondeo affirmativè; quia ubi est eadem ratio objecti formalis charitatis; ergo &c. nam in utroque est eadem Divina bonitas.

15. Quæritur, an charitas in aliquo viatore possit esse intensior, quàm in aliquo Beato?

Charitas in aliquo viatore potest esse intensior, quàm in aliquo Beato. Respondeo affirmativè: quia charitas Patriæ re potest esse correspondet meritis hujus vitæ; sed merita hujus vitæ v. g. Beatæ Virginis, Apostolorum fuerunt majora, & actus charitatis intensiores, quàm gratia, & charitas, v. g. unius infantis decedentis cum solo Baptismo è vita; ergo &c.

Intelligentia illius dicti, inter natos mulierum non surrexit major ne Baptista; & tamen, qui minor est in Cælo non est major illò, per Ly major est illò; intelligitur, quod, qui est in Cælo, sit felicius Joanne Baptista, non ratione intensiōis charitatis; sed ratione statûs Beati, in quo fruatur visione Dei.

Colliges, actus supernaturalis amoris Dei proximè disponit ad gratiam, ita ex Trident. sess. 6. can. 6. ergo est impossibilis cum peccato; ideo quotiescunque habetur talis actus supernaturalis amoris Dei, semper expellit peccatum, & mundat animam: est decisum in Bulla Pij V. contra Michaëlem Bajum. igitur &c.

16. Hinc tango propositionem 5. ab Innoc. XI. Quando obli- censurata, quæ est: *An peccet mortaliter, qui accipitur ad actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, mandu Dei, condemnare non audent.* Cui annexo Propositione exponitur, & onem 6. ac 7. Eodem modò proscriptas videlicet Propositiones: *Probabile est nec singulis quidem rigore damnata ab quinquennijs per se obligare præceptum charitatis Innocentio XI. erga Deum, & tunc solum obligat, quando tenentur vi- mur justificari, & non habemus aliam viam, quâ delictis 5. 6. justificari possumus.* Ex hinc ortæ fuerunt opiniones, quoties in vita teneamur vi præcepti amare Deum. *Petrus de Ledesma Tom. 2. tract. 3. cap. 5. Lorcatom. 6. tr. 4. de charit. disp. 2. quæst. 16. Voluerunt semel in Anno. Arriaga tom. 5. disp. 36. sect. 2. n. 9. Valentia &c.* Assignarunt singulis tribus annis tale præceptum obligare. *Gabriel à S. Vincentio 2. 2. disp. 25. num. 58. Coninck. disp. 24. dubio 3. num. 53. singulis quatuor annis semel. Henriquez lib. 4. de pœnit. cap. 3. sect. 4. ad quintum annum perduxit.*

Quid pro tuendis suis opinionibus prædicti Auctores afferant non inquirō, solummodo. Dico; prædictæ tres Propositiones sibi coherentes, quàm falsæ sint, mox ostendam; quancquàm ex scriptura non multas adducam rationes, ad probandum præfixum instans, in quo obligamur diligere Deum, nihilominus tamen firmiter infisto, &

††† 17. Dico, contra citatas tres proposit. ab Inn. XI. proscriptas num. 16. actus dilectionis Dei non longò tempore sunt differendi, ita *Suarez 2. 2. disp. 5. de charit. sect. 5. Tamburinus Tom. 1. lib. 2.*

in decalog. cap. 2. sect. 3. num. 1. varia assignat nō longo tempore: Nostra verò sententia est commun. pore sunt differendi, est ait Christus Dominus: *manete in dilectione mea; contra tres* ubi Ly *manete S. Augustinus, Chrysostomus, Be- Proposit. da-* da; & alij accipiunt pro frequentia, & perseverantia actus amoris Dei, igitur sæpius talis actus nocent. XI. in dilectionis Dei est eliciendus. Tum, quia gravis est obligatio servare præcepta Decalogi; sed numero notantur nequeunt moraliter servari propter pravam inclinationem naturæ corruptæ; nisi quis eliciat frequenter actus amoris Dei; Major est certa; Minor patet experienciâ, nam homines, qui negligunt amare sæpius Deum, taliter obcæcantur, ut non possint facile resistere violationi præceptorum, uti blasphemijs, luxurijs, furtis, distractionibus &c. non ita pij homines, qui sæpius amant Deum. Tum, quia præcepta Dei servantur, ut per hoc placeamus Deo, & eum amemus, cum præcepta Dei se habeant tanquàm medium ad suum finem, qui est charitas, ait Apostol. 1. ad Timoth. cap. 1. *finis præcepti est charitas; ex Joann. 14. qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me: sed præcepta Dei tenemur sæpius servare; quotiescunque urget gravis tentatio blasphemie, luxurie, odij Dei, fidei, quæ sæpius occurrunt; ergo sæpius tenemur elicere amorem Dei; ergo omnes prædictæ tres propositiones ruunt; & dicit Augustinus sermone 53. de temp. Dei dilectio in observatione mandatorum ejus tota existit; ergo cum mandata ejus in omni tentatione prava, quæ sæpius occurrit servare debeamus; igitur & sæpius Dei dilectionem elicere debemus.* *Arriaga de charit. disp. 33. num. 2. Leander Tom. 6. Tract. 4. disp. 2. qu. 2.*

Hinc censeo, quod ultra duas, vel tres hebdomadas circiter actus dilectionis Dei, nō sit differendus ab eo, qui sibi non est conscius peccati est actus dilectionis Dei mandati, uti constat Deutero. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* Dixi, quod immunis à peccato mortali non debeat differre ultra duas, vel tres hebdomadas actus Amoris Dei; ex hoc nunc scire velles &

Quæris, an qui habet peccatum mortale præsto teneatur redire ad gratiam Dei? R. affirmativè sive per actum contritionis, sive per reconciliationem Sacramentalē; & hoc solum propter lethale periculum damnationis æternæ, & non aliâ lege timetur igitur non ad tres hebdomadas talis actus amoris Dei differendus est.

Probatnr; in quocunque instanti imminet alicui æterna damnatio, in eodem instanti obligatur eam à se repellere, sive per actum contritionis, sive per actualem confessionem peccati; sed in instanti mortali, in quo quis cadit in peccatum mortale, imminet tali peccatori æterna damnatio; ergo in tali instanti mortali tenetur eam à se repellere, & redire ad gratiam quacunque modò ex superscriptis: Major patet, quia ita charitas summa erga se ipsum postulat; minor colligitur ex Evang. Matth. 25. ubi Christus Dominus nos admonet dicens: *Vigilate itaq, quia*

gratiam,

ne-

nescitis diem, neque horam; ubi ly vigilate, stat pro præcepto, prout ait Augustinus Epistola 80. ad Esychium: Vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum eum inveniat Domini adventus; Ergo: Tum quia homo constitutus in peccato mortali est in actuali, & eminenti periculo aeternae damnationis; sed actualiter imminens periculum aeternae damnationis tenetur quivis quam primum illud amovere; ergo &c. Major patet, quia nescimus diem, neque horam nostrae mortis, & quando filius hominis venturus sit, ne imparatos nos inveniat; minor constat. Eccle. 3; quia, qui se exponit periculo, in illo peribit, quod arguit obligationem ad procurandam propriam salutem per motivum charitatis Dei, aut Sacramentalem Confessionem; ergo &c. Multi tamen excusantur à peccato propter ignorantiam invincibilem supra expressum præceptum, qui dum committunt peccatum lethale, non citò se constituunt in gratia Dei, ut sunt Rudes, & aliquando etiam politi ingenij, qui à reatu absolvuntur; propter inadvertentiam inculpabilem ad obligationem, quam primum se reconciliandi cum Deo.

19. *Infantes in instanti usu rationis, non tenentur elicere actum amoris Dei vi præcepti. Ratio instanti usu est, quia infans ante usum rationis, ignarus futuri præcepti, & in illo instanti rationis, quis infans est, qui illicò sciat tale præceptum; cum præcepta successu temporis addiscantur? Tum, quia quis est ille Magister, Pater, vel Mater, qui primum instans rationis infantis cognoscere possit ad imbuendum puerum de præcepto, & de obligatione præcepti? Sylvius Magister in 3. dist. 27. igitur dicendum est cum Hurthado disp. 174. sect. 1. Sylvio 22. qu. 44. art. 6. Facundez. 1. decalog.*

cap. 27. Infantes tenentur elicere actum charitatis erga Deum, quando præceptum eis sufficienter illucescit, morali dimensione temporis, non instantaneè.

Quæritur nunc; quomodo amandus sit Deus ad adimplendum tale præceptum amoris?

Ante responsum nota; duplicem dari charitatem, quâ potest amari Deus; alia est charitas contemplativa, alia activa. Charitas contemplativa relucet in desiderio, & intentione, quâ Deus amatur, ut summum bonum, gaudemus de sua perfectione, bonitate, Omnipotentia, &c. Charitas activa est, quæ relucet in observantia præceptorum Dei, quatenus Deo sunt placita, & hic vocatur actus formalis charitatis Dei, quando quis conatur observare præcepta Dei, ex motivo, ut placeat Deo, talis elicit perfectum amorem Dei, ita colligitur ex Evang. Joann. 5. ubi Christus loquitur dicens: *Quia ergo, quæ placita sunt ei, facio semper; & Joann. 14. Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me.* Duplex est charitas; alia contemplativa, alia activa.

Hinc patet responsio; qui rejicit tentationes turpes, luxuriæ, infidelitatis, odij proximi, blasphemiarum. &c. Ex motivo placendi Deo, actum perfectum charitatis erga Deum elicit. Item qui observat præcepta Decalogi, dat eleemosynam, audit Missam, Concionem, confitetur, orat, humiliatur, osculatur Crucifixum, aut alia pia opera exercet ex motivo charitatis erga Deum, elicit actus Amoris Dei; imò ipsam orationem Dominicam recitans attentè, elicit Amorem Dei: Nempè dicendo: *Sanctificetur nomen tuum; Secundò: fiat voluntas tua*, quia desiderat id, quod est Dei proprium; ergo se confirmat voluntati Dei; consequenter elicit actus Amoris Dei. Lorca. 2.2. sect. 3. dis. 58. n. 8. Navar. in Manual. c. 14. n. 9.

Propositio 10. ab Innocent. XI. reprobata est.

Non tenemur proximum diligere actu internò, & formali.

Propositio 11. Ab Innocentio XI. rejecta est.

Præcepto proximum diligendi, satisfacere possumus per solos actus externos.

CAPUT II.

Anteneamur proximum diligere actu internò, & formali.

SUMMARIUM.

21. Tenemur diligere proximum actu internò, & formali secundum naturam in ratione communi.
22. Non tenemur ex præcepto charitatis per se diligere proximum in singulari actu interno, et formali.
23. Tenemur absolute, & per se diligere proximum actu internò, & formali, in occasionibus sublevandae necessitatis proximi, aut deponendi odij.
24. Qui succurrit proximo in necessitate, impulsu aliquò externò, non adimplet præceptum charitatis. Proximus diligendus est actu formali, tam in communi, quam in particulari.
- Qui succurrit proximo propter solam dilectionem Dei, satisfacit præcepto charitatis.
- Est obligatio succurrendi extremae necessitati spirituali proximi, etiam cum periculo vitae.

Est obligatio succurrendi extremae necessitati temporali proximi, siue ille sit fidelis, siue infidelis.

25. Charitas prius erga se ipsum obligat, postmodum ad sibi magis conjunctos.

26. Non potest quis vitam suam periculo exponere vitæ alterius, si esset in lethali, bene tamen, si esset ab eo immunis.

Sub nomine verbi proximus intelliguntur omnes homines, tam fideles, quam infideles, tam amici, quam inimici, tam justus, quam peccatores.

Dupliciter possumus diligere proximum: primò in ratione communi, seu quantum ad naturam prout sunt capaces Beatitudinis aeternae. Secun-

Secundo in ratione singulari, quatenus est tale, vel illud individuum.

† 21. *Tenemur diligere proximum actu interno, & formali secundum naturam.* ¶ Dico 1. contra Propositionem decimam ab Innocentio XI. reprobata: De fide esse; nos teneri diligere proximum actu interno, & formali, in ratione communi, hoc est: secundum naturam.

Probatur ex *Evangelio Luca. 10. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Et Joann. 13. Loquitur Dominus hoc modo: Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos; insuper Matth. c. 5. habetur: Diligite inimicos vestros, & benefacite ijs, qui oderunt vos; sed diligere est actus internus, & formalis; ergo tenemur proximum diligere actu interno, & formali: Major est de fide; Minor probatur; quia actus dilectionis est actus voluntatis, quod bene volumus, & desideramus proximo; ergo &c. Tum, quia natura humana est opus Dei bonum, & perfectum, capax aeternae beatitudinis; sed opus bonum, & perfectum capax aeternae beatitudinis est actu interno voluntatis amandum; ergo &c. Tum, quia repugnat rectae rationi, non amare naturam hominis, utpotè excellentissimum artificium Divinae omnipotentiae inter omnes creaturas sublunares, propter aliquod extrinsecum, ut est peccatum ab eodem commissum; ergo &c. Tum quia, *Evangelium Joann. 1.* sic loquitur: Si diligimus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta est; Ergo ut Deus in nobis maneat, vi perfectae charitatis obligamur diligere proximum actu interno, & formali.*

† 22. *Non tenemur ex precepto charitatis per se diligere proximum in singulari actu interno, & formali.* ¶ Dico 2. non tenemur de necessitate Charitatis absolute, & per se diligere proximum in singulari actu interno, & formali: ita sanctus Thomas 2. 2. quaest. 25. art. 8. in corp. ubi sic loquitur: Tercio potest considerari dilectio inimicorum in speciali (& subjungit) istud non est de necessitate singulari actu charitatis absolute; Ergo &c. Tum, quia id tenemur amare absolute, & per se; quod in se continet summam rationem boni; sed proximus non continet summam rationem boni, eo quod summa bonitas conveniat soli DEO; ergo &c. Major patet, quia obligatio amandi absolute, & per se tendit in objectum propter amandum tantum; obligatio vero amandi proximum non est per se propter amandum, sed propter succurrendum, vel vitandum odium, & rixas &c. ergo non tenemur de necessitate charitatis absolute per se diligere proximum in singulari actu interno, & formali. Tum, quia omne bonum, quod habet proximus, ratione cuius amatur, est participatio divinae naturae; ergo proximus amatur, propter participationem Divinae naturae, seu omnipotentiae, igitur non amatur per se sistendo pure in persona proximi; sed in participatione Divinae naturae, seu Omnipotentiae. Tum, quia obligatio diligendi proximum, non est propter amandum, sistendo in eo, sed est propter aliud, scilicet propter succurrendum in necessitatibus sublevandis; sicque quando alicui imponitur

obligatio dandi eleemosynam ad extinguendam avaritiam, non imponitur talis obligatio per se, ad acquirendam virtutem dandi eleemosynam; sed propter aliud, scilicet propter extinguendum vitium avaritiae, quod debet, & potest extinguere; ergo &c. *Suarez disp. 5. de charitate sec. 4. num. 6.*

Modò me convertito ad refellendam Propositionem XI. ab Innocentio XI. excommunicatam; quae sic sonat: *Precepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos*: Proinde sic formo conclusionem, &c.

† Dico 3. contra eandem Proposit. 1. ab Innocent. XI. expulsum: tenemur absolute, & per se diligere proximum, actu interno, & formali, in solute, & per occasionibus sublevandae necessitatis; aut deponendi odij, rixae, & habere semper voluntatem proximum ei succurrendi, si possibile esset, quae voluntas actu interno succurrendi juxta *Cajetanum* nihil aliud est, & formali inquam actus charitatis erga Deum, actualiter existens, vel virtualiter perseverans, vi cuius talis homo vult implere omnia praecepta Dei, quae

Probatur modò conclusio ex *Gratiano*, qui 2. 2. *controvers. 3. tr. 6. dis. 6. num. 2.* sic loquitur. Ex interpretatione D. Thoma, tenetur quis per se loquendo succurrere proximo, si possit, ac proinde habere voluntatem succurrendi, quae quidem voluntas amor est; Ergo in occasionibus sublevandae necessitatis proximi, tenemur actu interno, & formali absolute, & per se diligere proximum, ut constat in antecedenti, cum *Ly voluntas succurrendi amor sit.* Ergo &c.

Probatur 2. tenemur diligere actu interno, & formali proximum in occasionibus sublevandae necessitatis, exinde, quia contraria opinio damnata supra citata est; sed haec obligatio sublevandae necessitatis in proximo, est propter charitatem per se; cum obligatio sublevandi à miserijs proximi sit impraeindibilis ab amore proximi; uti colligitur ex *Evangelio Matth. 5. Diligite inimicos vestros, & benefacite ijs, qui oderunt vos.* Ergo sublevare in miserijs proximum exhibet illi charitatem, quae est amor voluntatis. Ergo &c.

Hinc 1. quivis, dum instat odium, tenetur ipsum deponere, ita etiam rixas, contentiones, invidias, emulationes, quærelas, jurgia, &c. erit proximo corde eliminare.

† Hinc 2. ex praedictis conclusionibus manifestè convincitur falsitas praedictae propositionis 1. ab Innocent. XI. exsulatae; unde si quis succurrat proximo in necessitate motivò aliquo externo impulsus v. g. inanis gloriae causa &c. non adimpleret praeceptum charitatis; quia talis actus esset vitiosus, cum actus amoris praecipatur honestus, & ut talis ex natura esse debet gratus Deo; ergo &c. Tum quia, cum actus dilectionis sit actus voluntatis, per nullum purum actum externum potest adimpleri; ergo &c.

Hinc

Proximus diligendus est actu internò, & formali, tam in communi, quàm actu formali, in particulari, colligitur ex conclusione 1. & 3. tam in communi, quàm in particulari. Hinc 3. quòd teneamur diligere proximum Quid quid sentiat D. Thomas in concl. 2. cujus opinionem ibi declaratam, ac bonis rationibus firmatam, non ex semita probabilitatis ejicio.

† *Qui succurrit proximo propter solam dilectionem Dei, satisfacit præcepto charitatis, siquidem perfectus actus Charitatis erga proximum habet semper pro objecto formali ipsum Deum, & pro objecto materiali ipsum proximum: sic, qui amat perfecte Deum, amat & id, quòd spectat ad ipsum Deum, sed proximus spectat ad ipsum DEUM* Est obligatio cum sit particeps beatitudinis ejus; ergo &c.

succurrendi extrema necessitati spiritali proximi, etiam cum periculo vite. Colliges ex concl. 2. si quis diceret, quòd teneatur diligere proximum in singulari per accedens actu formali, & internò; id est in casu necessitatis sublevandæ, & non per se, extra humani, etiam jussimodi casum, non damnatur, de quo vide Cardenas in exposit. supraposit. Proposit. damnat e.

Est obligatio succurrendi extrema necessitati proximi, maximè spiritali, etiam cum vite periculo. Ratio est, quia si Christus posuit animam suam pro nobis, & nos debemus pro salute proximi, eam ponere. S. Thom. 2. 2. quæst. 26. Art. 6. Bonacina disp. 3. quæst. 4. punct. 4. num. 2. Hinc 5. obligamur ad succurrendum extre-

ma necessitati proximi, maximè spiritali, etiam cum vite periculo. Ratio est, quia si Christus posuit animam suam pro nobis, & nos debemus pro salute proximi, eam ponere. S. Thom. 2. 2. quæst. 26. Art. 6. Bonacina disp. 3. quæst. 4. punct. 4. num. 2. Hinc 5. obligamur ad succurrendum extre-

ma necessitati proximi, maximè spiritali, etiam cum vite periculo. Ratio est, quia si Christus posuit animam suam pro nobis, & nos debemus pro salute proximi, eam ponere. S. Thom. 2. 2. quæst. 26. Art. 6. Bonacina disp. 3. quæst. 4. punct. 4. num. 2. Hinc 5. obligamur ad succurrendum extre-

ma necessitati proximi, maximè spiritali, etiam cum vite periculo. Ratio est, quia si Christus posuit animam suam pro nobis, & nos debemus pro salute proximi, eam ponere. S. Thom. 2. 2. quæst. 26. Art. 6. Bonacina disp. 3. quæst. 4. punct. 4. num. 2. Hinc 5. obligamur ad succurrendum extre-

cum omnes simus fratres in Domino capaces ga se ipsum beatitudinis ejus. Tum, quia S. Prosper lib. obligat post- 3. de vit. contemplativa, sic loquitur: hac est charitas proximi, ut bonum, quod tibi conferri vis, bi magis con- velis & proximo, & malum quod tibi nolis accide- junctos. re, nolis, & proximo. Tum quia, etiam proximus noster est imago Dei, sicut & nos. D. Thomas citat. quæst. 32. ergo &c.

Quæritur quò ordine exhibenda sit charitas? Respondeo omnem charitatē incipere à se ipso, & quivis sibi ipsi debet prius consulere, providere, quàm alteri, in casu, quo simul, & semel utrumque nequit juvare; ita colligitur ex Gloss. supra cap. In si specialis 3. de author. & usu pallij. Tum quia quivis sibi ipsi est conjunctior, quàm alteri; ergo sibi prius obligatur ad sublevandum, quàm alteri.

Hinc colligitur, quòd quivis obligetur prius sibi velle gratiam, & gloriam, quàm proximo post Deum. 2. alijs melioribus proximis, ut Patri, Matri fratribus consanguineis. S. Thomas 2. 2. quæst. 26. art. 4. Sa Valentia, Fenich. verb. Charitas ubi plura spectantia ad ordinem dilectionis conglomeravit.

Non potest aliquis in communi periculo vitæ suam alienæ postponere, si esset in lethali: Non potest est communis Theologorum. At si non esset sibi quis vitam, conscius peccati mortalis, potest pro altero mor- suam pericu- tem subire, quia damnum, quod patitur pro lo exponere Charitate proximi, compensabitur ipsi per ma- vita alterius, jorem gloriam in Cælo. si esset in le-

De materia charitatis plura vide Verb. Con- thali, bene ta- tritio, Attritio, Pœnitentia. men si esset ab eo immunit.

TRACTAT⁹ XXIV.

DE CIRCUMSTANTIA:

CAPUT Unicum.

De obligatione confitendi Circumstantias.

SUMMARIUM.

1. Quidditas circumstantie describitur, quæ triplex est, minuens aggravans; & speciem mutant.
2. Natura circumstantie minuents declaratur.

3. Ex indeliberatione consensus peccatum fit leve.
4. Peccata quæ consistunt in indivisibili, non excusant à lethali.
5. Quid est circumstantia aggravans.
6. Non tenemur confiteri circumstantias aggravantes.

7. Detrahendo famam, vel temerarie judicando juxta aliquos non est explicanda species ejus in Confessione.
8. Opinio quæ docet circumstantias aliquas esse ejusdem speciei, comparata cum opinione opposita, quæ negat, non subest damnationi Innocentij XI. proinde satis est dicere: peccavi graviter, vel leviter in tali specie.
9. Extensio unius peccati non est confitenda.
10. Peccans cum Sponsa alterius, non est hæc circumstantia explicanda.
11. Virginitas primâ vice violata non est explicanda.
12. Puella peccando cum Confessario, non tenetur hanc circumstantiam confiteri.
13. Votum castitatis violatum, factum ante professionem Religionis non tenetur confiteri.
14. Si die Dominicò concurreret aliud festum de precepto, & quis omitteret Sacrum, non tenetur circumstantiam festi confiteri.
15. Quomodo actus interni sæpius renovati circa mortale sunt confitendi.
16. Circumstantia speciem mutans notatur.
17. Circumstantia speciem mutantes sunt confitenda.
18. Qui violenter opprimit puellam, debet hanc circumstantiam confiteri.
19. Conjugata cum alio peccans, etiam consentiente marito, debet hanc circumstantiam in Confessione explicare.
20. Catholicus peccans cum infideli, vel pagana, non tenetur hanc circumstantiam confiteri.

1. **C**ircumstantiæ peccatorum sunt accidentales affectiones actûs in genere moris, quæ modò plus, modò minus, unam, aut plures lædunt virtutes specie differentes: ex quo deducitur triplex circumstantia; minuens, aggravans, & speciem mutans.

2. majoris in minus, ut v. g. blasphemare, jurare, maledicere &c. ex subreptione, in vehementi commotione iræ, non est mortale propter inde liberationem actûs, seu defectum plenæ advertentiæ; quamquam aliunde talia peccata sint mortalia: similiter; si quis minus advertenter consentiret in fornicationem, homicidium in primo, vel secundo instanti præsentationis pulchræ puellæ, vel odij contra proximum, talis enim actus non est reus culpæ lethalis propter imperfectionem consensûs, & defectum plenæ deliberationis; nam talis absolutè, & simpliciter non se reflectit in illo instanti totaliter actû præsentatum esse ita malum, sicuti in se est, ergo &c. est comm. Doctor.

3. Hinc quotiescunque aliquis se non reflectit ex aliqua perplexitate ad suum actum esse malum persistendo in illo, toties non peccat graviter: licet ex se, & reflexivè factus, est mortale si leve, talis v. g. si Titius obtusè in repræsentatione

pulchræ puellæ conciperet delectationem morosam, in qua sensibiliter per aliquod spatium temporis perseveraret sine reflexione, talis non peccaret. Ratio est, quia deesset ipsi plenus consensus, & cognitio moralis, reflexiva supra suam turpitudinem, esse malam; sicque talis actus, seu delectatio esset solum naturalis, animalis, ac semisomnis. Postquam hunc casum fundamentalem expresserim inveni patrum Patrem Matthiam Stoz, qui lib. 1. part. 5. n. 20. hoc ipsum docet.

Parvitas materiæ, quæ admittit magis & minus in genere moris, excusat à mortali, ut v. g. furari obolum, odisse leviter proximum, &c.

Peccata quæ consistunt in indivisibili, non excusant à lethali ex parvitate materiæ, ut est v. Peccata quæ g. delectatio Venerea deliberata, perjurium, consistunt in magia, superstitio, quæ fit ex pacto expresso indivisibili, cum Dæmone, blasphemia odium Dei, aut ejusdem vituperatio, infidelitas, Simonia Juris à lethali. Divini, invalida Sacramentorum administratio, fractio Sigilli Sacramentalis, aut jejuniij naturalis pro accipienda communione; quia omnibus his (nisi excuset imperfectio consensûs, aut ignorantia inculpabilis) reperitur gravis deordinatio à recta ratione; & delinquitur contra præceptum negativum, quod obligat semper, & ad semper. Tamburinus in decalog. lib. 1. cap. 1. sect. 3. cum alijs. Quæritur 1. quid sit circumstantia aggravans?

Respondeo esse majorem intensiorem peccati in una specie considerantis.

Quæritur 2. an teneamur confiteri circumstantias aggravantes? Respondeo negativè, nec hæc opinio damnatur ab Innoc. XI. Ratio est: 6. quia circumstantiæ aggravantes non versantur circa valorem Sacramenti cum absolutio cadat supra peccata; igitur non frustratur Sacramentum Lugo disp. 19. de Pœnit. num. 31. Tum, quia Concil. Trid. sessione 14. c. 5. dicit nos teneri ad tria in confessione, id est: Ad omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem, conscientiam habuerit. Secundò ad numerum eorum. Tertiò: Eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant; ergo cum de aggravantibus nihil meminerit Trid. non tenemur vi alicujus præcepti illas confiteri.

Tū, quia idem est non recordari alicujus peccati, vel ignorare obligationem illas confitendi, sed qui sequitur opinionem probabilem de circumstantijs aggravantibus non confitendis, ignorat obligationem illas confitendi; ergo idem est, ac si oblivisceretur illarum, qui verò aliquid obliviscitur non se exponit periculo frustrandi Sacramentum; ergo &c. Tum, quia qui facit confessionem formaliter integram; quamvis non sit integra materialiter, adhuc facit validam confessionem; hoc est certum apud omnes Theologos; ergo qui bonâ fide sequitur opinionem non obligari ad confitendum circumstantias aggravantes, tutè procedit. Sanctus Thomas

in 4. dist. 16. qu. 3. art. 2. quest. 5. Cardenas dist. fertat. 2. cap. 6. art. 2. quest. 1. per totum Sanchez, Bonaventura, Scotus.

Hinc non est opus explicare in confessione huiusmodi circumstantias aggravantes; sed sufficit per speciem peccati exprimere, v. g. omisi ex officio divino tantum, quod constituit peccatum lethale, tacendo circumstantiam, an totum officium, vel medium omiserit Eodem modo furatus sum quantitatem gravem, non exprimendo summam; licet mille furatus fuisset, vel decem. Ratio est; quia furtum solum non variat malitiam iniustitiae, nisi fiat cum sacrilegio, Item commisi incestum, non declarando gradum &c. *Diana part. 1. tr. 7. resol. 14. Bonacina, Filliucius, Navarrus, Vasquez.* Ast iudico, si in primo gradu incestum commisisti, melius est, ut eum exprimas, propter nimiam irreverentiam factam sanguini. Eodem modo si commisisti sodomiam, non est necesse exponere; an cum viro, vel cum foemina eam commiseris (seclusa alia intentione ad vas naturale) Ratio est; quia vir, & foemina non differunt specie, & in genere moris, quoad vas tale non distinguuntur. De bestialitate eadem est ratio, an cum cane, vel alio bruto peccaveris. *Lugo disp. 16. de Poenit. n. 165. Azor. Molin. & alij.*

7. Praedicta doctrina juxta aliquos se extendit ad detractionem, ad judicia temeraria, nam suffragamam, vel ficit dicere, graviter detraxi proximo famam, temerarie vel graviter temerarie judicavi, non exprimendo, an vocaveris ipsum furem, fornicarium, sodomitam: quia fama est ejusdem speciei in genere moris, & contumeliae, quae per talia scomata laeditur, & temerarie judicatur. Pari modo philosophare de malevolentia, sic sufficit dicere: egrave malum optavi, & de infortunio proximi gavisus sum. Ratio est; quia solum peccat in genere contra charitatem proximi. Ratio universalis est; quia nulla lex, neque divina, neque humana ad has circumstantias aggravantes explicandas nos obligat, prout sentit Cardinal. de Lugo disp. 16. de Poenit. n. 123. Heilein fol. 190. &c.

Colligitur ex Cardenas supracitato, qui n. 119.

8. opiniones de diversitate specifica peccatorum, quae dicuntur minus tuta, qui exonerant ab obligatione confitendi, illas non versari circa vastantias aliorum Sacramenti. Itaque non exponunt Sacramentum frustrationi, uti v. g. est opinio pro specie com- habilis delectationem morosam veneream, quae parata cum pro objecto habet foeminam conjugatam, non opinione opposita, quae differre specie ab ea delectatione, quae habet pro objecto puellam solutam. Ratio est; quia tunc homo non delectatur de circumstantia conjugij, sed solum de objecto luxuriae, quae opinio licet materialiter considerata, sit minus tuta, non tam proinde satis men comprehenditur sub damnatione Innoc. XI. est dicere peccavi gravi- quod absolutio cadat supra peccatum; sicque ter, vel leviter in tali specie, quae non differunt in genere moris ab invicem.

Adverte tamen, si Confessarius interroget

de his circumstantiis, bonum est, ut eas manifestes, etiam si solum pro iudicio rectius ferendo, & congrua poenitentia imponenda.

Hinc: si quis in actu luxuriae per horam de- stationis gratiam se detinisset cum puella, quam intra quadrantem complere potuisset, non esse necesse hanc diuturnitatem explicare, nisi talis diuturnitas praebere occasionem ad diversa peccata propter supradictas rationes.

Similiter; qui fornicatus est cum sponsa alterius de futuro matrimonio, satis dicit se fornicatum fuisse. Ratio est; quia sponsalia cum sint solum promissio futuri matrimonij, non laeditur adhuc iustitia alterius consponsi.

(11) Virginitas primam vice violata, non est explicanda; quia ut talis violatio est, sive sit prima, sive secunda, semper in eadem linea laedit castitatem.

(12) Si puella cum Confessario peccaret, hanc circumstantiam praecise dicere non tenetur; quia per Confessionem nullum jure contrahitur affinitas.

(13) Si quis vovisset castitatem ante ingressum Religionis, & postea professus in Religione, contra eandem peccasset, non tenetur hanc circumstantiam in Confessione manifestare. Ratio est; quia haec vota sunt ejusdem speciei, & circa idem objectum.

(14) In casu, quo quis omitteret Sacrum die Dominicum, in quo concurreret etiam festum de praeepto alicujus Sancti, non tenetur exprimere, quod tali die Dominico omiserit Sacrum, in quo concurreret etiam festum: quia nulla est lex quae obligat, ut tali die teneamur duo Sacra autem dire, unum correspondens diei Dominico, alterum diei Festivo. *Filliucius tom. 2. tract. 39. c. Si die Dominici concurreret aliud festum de praeepto, & quis*

(15) Queritur, an actus interni peccaminosi saepius renovati circa eandem rem sine retractatione, & confitendo, sint distincte confitendi; v. g. Titius juvenis proclivis ad luxuriam proponit sibi, velle fornicari, & cum proxima occasio non adsit, pergit ad scortum, & in via centies renovat intentionem peccandi; nunc scire velit, an omnes illos actus repetitos confiteri teneatur. Respondeo negative; Ratio est quia illae repetitae intentiones non diversificant peccata, cum omnes ordinantur ad primam, quam intenderat consummationem externam fornicationis; ergo se habent moraliter consideratae per modum unius actus; sicque ter consideratae per modum unius actus; sicque &c. *Heinlein fol. 195. citans Sporer, Vasquez, Laymann.* Eodem modo, si Titius in uno impetu irae saepius blasphemet, maledicat, pejeret, saepius unum percutiat, unum tantum peccatum committit. E contra, si Titius haberet intentionem saepius fornicandi per unam noctem, & revera saepe fornicatur, tunc tot peccata committit, quoties fornicatus est. Ratio est; quia quavis fornicatio per se facit actum consummatum, quarum una non dependet ab alia; ergo &c.

Objicies ex Trident. sess. 14. c. 5. ubi sic lego: opor-

oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint; ergo signum est, quod etiam actus interni sæpius repetiti, licet ordinentur ad unum actum externum consummatum, sint in Confessione recensendi. Respondeo verum esse, quod omnia mortalia numero distincta etiamsi occultissima sint, oporteat in Confessione recensere, prout vult *Trident.* non verò in nostro casu, qui actus moraliter considerati sunt per modum unius, ergo &c.

16. Quæritur: an circumstantia speciem mutans sit confitenda? ante responsionem nota; Circumstantia speciem mutans est illa, quæ lædit diversas virtutes oppositas; seu quæ propriæ malitiæ adjungit aliam malitiam diversam, v. g. si Cælebs concubaret cum conjugata, tunc peccato contra castitatem, superaddit peccatum contra justitiam alterius conjugis &c. nunc ad quæsitum respondeo, &

17. Dico, omnis circumstantia speciem mutans in confessione est declaranda: Probatur ex *Concil. Trident. sect. 14. c. 5.* ubi sic lego: colligitur præterea eas circumstantias in Confessione explicandas esse, quæ specie peccati mutant; ergo &c. Tum, quia circumstantiæ speciē mutantes constituunt peccata diversæ speciē, & notabiliter mutant judicium Confessarii Judicis, ergo sunt confitendæ. Tum quia peccatum, quod pugnat contra diversas virtutes specie differentes, eò modò est confitendum, quò illis virtutibus contrariatur, utpote diversas malitias notabiliter differentes in se continens, quæ illis virtutibus specie differentibus sunt oppositæ; ergo tale peccatum cum circumstantia specificata est confitendum. *Petrus de Ledesma tr. de pœnit. cap. 18. Reginaldus lib. 6. num. 110. Henriquez in sum. lib. 5. cap. 6. Sayrus lib. 2. cap. 3. Navarrus in manual. c. 6. num. 3. Pinell. & alij.*

Hinc: si quis furaretur rem sacram, violaret personam voto castitatis adstrictam, has circumstantias confiteri tenetur. Ratio est; quia talis præter peccatum furti, & fornicationem committit peccatum contra religionem; igitur sacrilegium.

18. Eòdem modò, si quis stuprò violentò, seu cum rapina opprimeret puellam, debet hoc exter primere. Ratio est; quia præter fornicationem

adjungitur injustitia ex eo, cum puellæ virginitas puellam, deperdatur præter suum consensum.

Nuper audiivi sequentem, & horrendum casum videlicet: Berta fœmella conjuncta Titio confiteri.

Nobili ex prava consuetudine adhæsit delectationibus morosis, & eò malitiâ in virginitate sua pervenit, quod quâdam vice cacodæmon se ipsi præsentaverit in forma pulcherrimi juvenis, cui se conjunxit luxuriosè, non modò à parte ante, verum etiam à parte post, cum cauda, simul, & semel. In hoc casu tam circumstantia cacodæmonis, quàm intentio habita ad juvenem, ut hominem, verum etiam affectus sodomix, cum cauda dæmonis patrata, explicanda est; quia omnes hæ circumstantiæ mutant speciem, id est bestialitatis, fornicationis, & sodomix.

Is pariter casus mihi recensitus est, scilicet; Casus obsec- Leonora, simul, & semel prostituit se duobus juvenibus, cum uno à parte anteriori peccans, & cum altero à parte posteriori in vase præpostero; utraq; hæ circumstantia explicanda est, propter diversam malitiam specie differentem, fornicationis, & sodomix.

† Quæritur, an Berta conjugata consentiente marito, carnaliter cognita ab alieno, hanc circumstantiam explicare teneatur.

Respondeo affirmativè. Ratio est; quia præter fornicationē simplicem, commisit etiam adulterium, cum unitas carnis non dependeat à marito; licet ipse consenserit in violationem uxoris suæ; sed ab ipso Deo, qui ipsos per Sacramentum conjunxit ait *Apostolus c. 17. ad Rom. confessione Mulier vivente virò vocabitur adultera, si fuerit explicare. cum alio viro.* Tum, quia sententia contraria est damnata ab *Innocent. XI. num. 50.*; ergo &c.

Quid si Titius peccaret cum puella Turca, Hebræa, Lutherana, teneturne has circumstantias fateri; Respondeo negativè. Ratio est; quia Machometismus, Judaismus, Lutheranismus non conducunt ad mutandam speciem fornicationis in genere moris, cum in omnibus istis tenetur hanc reperiatur eadem turpitudine contra castitatem; & Titius pro objecto suæ delectationis fornicariæ habet puram puellam, ut puella est, non respiciens suam sectam, quæ solum impertinenter, & extrinsecè se habet ad ipsius fornicationem.

Plura de his circumstantiis vide verb. Confessio, Absolutio, peccatum, pœnitentia, actus humanus &c.

Sbogar Theologia.

TRACTATUS XXV.

DE COGNATIONE CARNALI, SEU CONSANGUINITATE.

CAPUT Unicum.

De natura, & proprietatibus cognationis Carnalis.

SUMMARIUM.

1. Definitio Cognationis Carnalis notatur.
2. Cognatio Carnalis duas habet lineas ascendenti-um, & descendenti-um.
3. Linea recta descendenti-um notatur.
4. Linea recta ascendenti-um notatur.
5. Gradus lineæ rectæ ascendenti-um, & descendenti-um describitur.
6. Gradus lineæ transversalis æqualis exponuntur.
7. Inter consanguineos in linea recta, an sit irritum matrimonium in quocunque gradu in infinitum, prima opinio affirmat.
8. Secunda opinio docet, posse ultra quartum gradum in linea recta Matrimonium iniri.
9. Cognatio carnalis tam ascendenti-um, quam descendenti-um in linea transversa dirimit Matrimonium, usque ad quartum gradum inclusive.
10. Consanguinitas in primo gradu lineæ transversæ non dirimit Matrimonium jure naturæ.
11. Consanguinitas in primogradu lineæ rectæ jure naturæ defacto dirimit Matrimonium.
12. Potest cohonestari à Deo Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ consanguinitatis.
13. In casu extreme necessitatis sine dispensatione Dei, Pater cum filia, Mater cum filio, possunt contrahere Matrimonium.
14. Solvitur objectio contra superiorem conclusionem.
15. Aliter Jus Canonicum, & aliter Jus Civile, numerat gradus consanguinitatis.

1. Definitio Cognationis carnalis notatur.

Cognatio carnalis seu consanguinitas: est Vinculum personarum ab eodem stipite descendenti-um, vel ascendenti-um carnali propagatione contractum: ita Scotus in 4. dist. 40. quest.

unic. D. Thomas in 4. dist. 40. quest. unic. art. 1. Amandus Hermann tract. 9. disp. 3. quest. 13. num. 1. noster Pr. Gregorius Rosignoli de Matrimonio 2. Prænot. 10. sect. 1. num. 1.

2. Cognatio carnalis duas complectitur lineas, unam directam, alteram transversam; quæ con- habet lineas stant ex gradibus. Linea recta, alia est descen- ascendenti-um denti-um, alia ascendenti-um, prout infra dicam. & descenden- Linea recta descendenti-um est propagatio- ti-um. 3.

prolis per gradus ab uno stipite originem du- cens, sic v. g. si filius descendit à Patre fitio, Ne- pos à filio, Pronepos, à Nepote, & sic in infini- tum de cæteris.

Linea recta ascendenti-um est respectu Patris, 4. Proavus, Abavus, & sic respectu aliorum, quia semper sibi respicit majorem, à quo per gradus originem ducit.

In linea recta tam ascendenti-um, quam descen- denti-um tot sunt gradus, quot personæ unâ dem- ptâ scilicet stipite, v. g. Pater & filius sunt con- sanguinei in primo gradu; qui adepti Patre, remanet solus filius: Nepos est in secundo gra- du cum Patre, qui adepti Patre remanet solus nepos, & filius, & sic de cæteris, ita quoque re- center Pr. Amandus Hermann tr. 9. disp. 3. qu. 13. n. 8. & alij.

In linea transversali æquali, quot gradibus personæ singulæ à communi stipite distant, tot distant gradibus inter se, v. g. duo fratres sunt in primo gradu lineæ transversæ, quia singuli unô tantum gradu distant à Patre. Nepotes; id est filij duorum fratrum distant duobus gradi- bus quia singuli duobus gradibus distant ab Avo ita de alijs. P. Rosignoli in tr. de Matrim. controu. 15. prænot. 10. sect. 1. & alij communiter.

In linea transversa inæquali attendi debet, quot gradibus persona magis remota distat à communi stipite, tunc tot gradibus distabunt inter se v. g. Patruus, & Nepos, filius, & soror Patris sunt consanguinei in secundo gradu, quia Nepos, & filia Patris distant ab Avo (qui est communis stipites) duobus gradibus: hæc est co- gnatio tam ascendenti-um, quam descendenti-um Hermann relatus n. 10. His benè intellectis.

Quæritur 1. an inter consanguineos in linea recta sit jure naturæ irritum Matrimonium in quocunque gradu in infinitum tam ascendenti-um, quam descendenti-um? Prima opinio est affirma- tiva, quam tuetur Scotus in 4. qu. unica. art. 2. sit irritu ma- Vasquez 12. qu. 74. art. 8. disput. 112. num. 7. Hostiensis in summatit. de consanguinitate n. 9. quocunque & alij plures à Rosignolo citati de Matrim. citat. prænot. 10. sect. 2. numero 3. Ratio horum est, quia ea debetur reverentia ascendenti-um opinio affir- v. g. mat.

v. g. Avis, Proavis, ac descendantibus, sicut debetur Patri, Matri, à filio & filia, tam inter Patrem & filiam &c. Jure naturæ in hoc rerum ordine constitutis est irritum Matrimonium ob debitam reverentiam filiae erga Patrem, & ob turpitudinem contractus, prout infra ostendam; ergo &c. Minor per se patet. Major probatur, quia ipsi naturæ indita est subjectio, & reverentia minoribus, respectu Avi, Proavi &c. cum ij quodammodo participant ex sanguine illorum tanquam filij, prout patet de Christo, qui vocatur filius David *Matth. c. 1.* quanquam per multas generationes interpositas ab eo procedat; ergo &c. Tum quia Adam appellatur Pater noster communis, & Mater Eva, à quibus universum genus humanum lineâ rectâ per generationem carnalem procedit: sicque nos omnes ab eo participamus de sanguine suo, vi cujus debetur ei omnis subjectio, & reverentia. Proinde si modo Adam resurgeret, nullam posset ducere Uxorem. *Glossa in l. nuptia verb. ad infinitum ff. de ritu nupt. Amandus Herman in 4. sentent. tr. 9. disp. 3. quest. 13. num. 13.*

8. Secunda sententia negat, quod in linea recta inter consanguineos tam ascendentes, quam descendentes sit jure naturæ irritum matrimonium in quocunque gradu in infinitum: hanc tenet Sanchez, lib. 7. de Matrim. disp. 51. n. 13. & quidem vult omnes defacto contrahere posse post quartam generationem. Ratio est, quia post hos gradus videtur cessare propinquitatis sanguinis, & illa debita reverentia strictè sumpta, eò quod Avi, & cæteri ascendentes non sint principium per se, sed per accidens respectu nepotum, quia non est de essentia, ut filius habeat Avum, uti contigit cum Abel, qui fuit filius Adam sine Avo. Tum quia sanguis ad plures personas jam diffusus non exigit ita conjunctam reverentiam. Tum quia non debemus nos adstringere ad aliquid sine lege, sed nullibi reperitur in lege, non posse ultra quartum gradum Matrimonium contrahere in linea recta, ergo &c. *est contra Hermann tr. 9. disp. 3. quest. 13. n. 13. Vasquez 12. quest. 74. art. 8. disp. 112. num. 2. Toletum &c.*

Hinc si infideles intra quartum gradum copulentur, & si convertantur ad fidem, non debent se jungi, nisi cum Patre, vel Matre conjuncti essent, prout infra dicam, quia solus primus gradus jure naturæ irritat Matrimonium non cæteri, ita Sanchez l. 7. de Matrim. disp. 42. n. 19. & 22.

9. Quæritur 2. in quo gradu cognatio carnalis ascendentium, & descendantium dirimat matrimonium jure Ecclesiastico lineæ transversæ. Respondendo usque ad 4. gradum inclusivè, sic statuit Concil. Trident. sess. 24. de matrim. Canon. 3. & Concil. Lateran. sub Innocentio III. cap. Quam lineam transversam. Est contra Lutherum, Vicleff. aliosque hereticos, qui dicunt hanc potestatem contrahendi ad hos gradus hujusmodi impedimentum esse humanum inventum, qui fortasse autumant, non prohiberi hic contractus ultra gradus in Levit. 18. prohibitos, sed falsum est Ec-

clesiam seu Papam hanc potestatem non habere, qui est Vicarius Christi in terra, cui data est potestas ligandi, & solvendi: ergo &c. Tum, quia, si inter consanguineos, & affines relinquerentur intra quartum gradum Matrimonia, frequenter patrarentur incestus, ex eo, quia consanguinei communiter simul habitant, & hac spe armati valde accenderuntur ad Venerem, se invicem cognoscentes cum spe Matrimonij, & sic in similibus habitationibus perpetua serviret libido. Tum, quia hoc militaret contra bonam politiâ; ut semper conjuncti sanguine Matrimonium secum ineant, nam per hoc destrueretur amicitia humana, si sanguis non commisceretur cum alio sanguine, videmus enim quanta bona causent Matrimonia, si filij diversarum nationum, & stemmatum secum Matrimonium contrahant, igitur è converso hæc bona cessarent, ergo &c. 10.

Quæritur 3. an consanguinitas in primo gradu lineæ transversæ dirimat Matrimonium jure naturæ. Respondeo negativè. Probatur ex gradu lineæ scriptura 2. Reg. c. 13. ubi Thamar rogavit Amon fratrem suum ne se opprimeret dicens: *No- li frater mi noli opprimere me - - quin potius loquerer ad Regem, & non negabit me tibi*, ergo frater cum sorore, qui sunt in linea transversa, potuerunt in Matrimonium conjungi. Tum, quia ab initio mundi nullus fuit præter Adam, & filios eorum; Eodem modo post diluvium extitit solum Sem, Cham, & Japhet filij Noë, cum familijs suis, qui pro conservatione generis humani necessario debuerunt fratres cum sororibus matrimonium inire; ergo &c. Tum, quia hi non sunt una caro sicut Pater, & filia, Mater & filius. Tum quia in his cessat omnis subjectio unus respectu alterius, cum sint sibi æquales, & neuter Superior alterius. *Amandus Hermann recen- ter insignis Theologus tr. 9. disp. 3. quest. 13. n. 15. est contra Sotum in 4. dist. 40. art. 4. Valentiam 4. part. disp. 10. quest. 1. punct. 1. Petrum de Ledesma de Matrim. quest. 54 art. 3. difficult. 3. Con. 1. &c.*

Quæritur 4. An consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ, id est inter Patrem, & filiam, Matrem, & filium jure naturæ dirimat Matrimonium. Respondeo stante hoc rerum ordine dirimere non gradu lineæ rectæ jura Gen. 2. *relinquet homo Patrem, & Matrem & adhærebit Uxori suæ.* Ergo filia cum Patre, facta dirimit & Mater cum filio non possunt inire matrimonium, cum scriptura præcipiat illos deferere ad adhærendum Uxori distinctæ à parentibus. Tum, quia repugnat rectæ rationi, ut unum & idem secundum, idem sit æqualis, & inæqualis socius alterius; sed si prædicta Matrimonia tenerent, hoc succederet; ergo &c. Minor probatur, quia Maritus & Uxor sunt æquales, prout testatur Apostolus Corinth. 6. *Erunt duo in carne una*; ergo &c. sunt etiam inæquales; quia filij ex natura sua debent præstare obsequium Genitoribus proprijs; ergo &c. Tum, quia abhorret natura rationalis, ut filius congrediatur cum Matre sua ob maximam reverentiam, quam ei debet,

bet, & ob turpitudinem magnam, quæ in actu conjugali reperitur; ergo &c. Tum, quia testatur *Aristotel. lib. 9. in Histor. animal.* quod Camelus, & Equus ex natura abominentur congressum cum Matre; ergo à fortiori debet abominari homo rationalis. *Hermann tract. 9. disp. 3. qu. 13 n. 12. S. Thomas in 4. distinct. 40. qu. unica art. 3. in corpore. D. Augustinus lib. 3. qu. in Levitic. quest. 61. Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 9. num. 3. Lopez 2. part. de Matr. cap. 49. Valentia part. 4. disp. 10. quest. 5. punct. 3.*

Quæritur 5. an saltem Deus possit dispensare, 12. & cohonestare Matrimonium in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ inter Patrem & filiam, Matrem, & filium. Ratio dubitationis est; quia filia, cum sit inferior Patri, & filius inæqualis Matri, ex eo quia hi sunt origo filij, & filia, sicque ipsis subjecti originaliter; ergo nequit Deus efficere, ut sint æquales; siquidem in contractu matrimonij, filia acquireret Dominium supra corpus Patris, & filius supra corpus Matris, quod magnam inconvenientiam importat, ut idem filius, & filia sint æquales, & inæquales suis genitoribus: hoc non obstante.

Respondeo posse Deum dispensare, & deputari Matrimonium inter consanguineos in primo gradu lineæ rectæ. Ratio est, quia quamvis turpe videatur, & contra reverentiam, ut filia in Matrimonio constituta concubat cum Patre, & filius cum Matre, hæc tamen turpitudine & reverentia tollitur per dispensationem Dei, qui est supremus moderator generis humani; ergo, &c. Tum, quia tale Matrimonium nec pugnat contra bonum prolis, nec contra fidem, aut Sacramentum; ergo &c. Tum, quia datò, quod Deus non posset facere, ut filij sint æquales genitoribus in ratione propagationis; potest tamen facere, ut in diverso respectu sint æquales, & vel maximè in contractu matrimonij, qui contractus est extrinsecus propagationi originali; ergo respectu hujus contractus filia non est minor Patri, & filius Matre: proinde mutua servatur connubialis æqualitas. *Pater Gregorius Resignoli de Matr. 2. controvers. 15. prenot. 10. sect. 2. Sotus in 4. dist. 50. qu. unic. art. 3. Cajetanus 2. 2. quest. 152. art. 9.*

Quæritur ultimò, an possit dari casus, ut in 13. ter Patrem, & filiam, Matrem, & filium validum, & licitum possit contrahi matrimonium sine omni dispensatione Divina? Respondeo 1. stante hoc rerum ordine nequaquam tale matrimonium subsistere posse propter rationes superius n. 11. allatas. Respondeo 2. si daretur casus extremæ necessitatis, ita ut omnes homines periissent, & solum superstes esset Pater, & filia, Mater, & filius, tunc censetur posse licitè ad invicem con-

trahere Matrimonium pro conservatione speciei humane. Ratio est, quia Deus præcepit *Genesi* *trahere ma-* *c. 11. Noë, & filijs ejus dicens: Crescite, & mul-* *tiplicamini, & replete terram;* Sed si in tali casu secum non contraherent, violarent hoc præceptum, eò quod per nullum alium adimpleri posset, quam per illos, ergo si species periret, nullus alius in causa esset, quam Pater, & filia, Mater, & filius, cum illi solum sint superstites, & capaces conservandi totum genus. Tum, quia, *D. Chrysostomus hom. 44. in Genes. & D. Ambros. lib. 1. de Abraham cap. 6. excusant filias Loth, à peccato concipientes semen ex ipso Patre; ideo, quia arbitrabantur omne masculinum perivisse per incendium Sodomæ, & Gomorrhæ; ac solum Patrem eorum remansisse, qui cum ipsis generare posset, ideoque existimarunt melius esse, conservare speciem hoc modò, quam desistere à concubitu Patris; ergo &c.* Tum, quia conservatio generis humani magis obligat, quam exhibere reverentiam Patri, & Matri; ergo &c. Antecedens patet, quia conservatio totius speciei est bonum commune, quod præcedit omni legi præ naturæ; & reverentiam exhibere Patri, est quidem de lege naturæ, sed solum privata; ergo, conservatio totius speciei magis obligat, quam reverentia debita Patri: ita etiam omnis pudor superandus est, qui intervenire possit in tali actu conjugali inter has personas propter dictas rationes: sic etiam *Pater Resignoli de Matr. 2. prenot. 10. sect. 2. n. 2. in fine.*

Dices ex scriptura *Genes. 2. Relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit Uxori suæ;* ergo signum est, quod nollit Deus, ut quis cum Genitoribus suis contrahat Matrimonium, eò quod distinctam uxorem assignaverit à Matre &c. Tum, quia legitur *Deuter. 24. Maledictus qui dormit cum uxore Patris sui, & revelat operimentum lectuli ejus;* ergo &c. Respondeo verum esse, nunquam licitum esse, cum Genitoribus Matrimonium inire; si adsit alia persona, cum qua posset conservari genus humanum. In nostro verò casu censetur Deum relinquere homini, ut se adjuvet juxta legem naturalem, quomocunque potest, ad hoc ut conservetur genus; eodem modò cum propositione ad textum Deuteronomi respondendum:

Ultimò nota jus civile non numerat gradus juxta normam Ecclesiæ, in quo altera persona distat à stipite, sed numerat gradus utriusque personæ v. g. duo fratres distant e communi stipite in primo gradu consanguinitatis juxta jus Ecclesiasticum. Jus civile verò accepit gradum ratum fratris A. quàm fratris B. & sic numerat hos duos fratres duobus gradibus distare, & sic de cæteris.

TRACTAT⁹ XXVI.

DE COGNATIONE LEGALI.

CAPUT Unicum.

De natura & impedimento cognationis legalis.

SUMMARIUM.

1. *Quidditas cognationis legalis describitur.*
2. *Cognatio perfecta legalis exponitur.*
3. *Cognatio legalis imperfecta describitur.*
4. *Triplex assignatur Cognatio legalis.*
5. *Prima opinio docet cognationem legalem dirimere Matrimonium usque ad quartum gradum.*
6. *Secunda opinio docet probabile esse cognationem Legalem post Tridentinum dirimere Matrimonium usque ad secundum gradum inclusive.*
7. *Cognatio legalis non dirimit Matrimonium inter adoptatum, & filiam illegitimam adoptantis ex autoratam.*
8. *Filij adoptivi possunt valide inter se contrahere.*
9. *Filius adoptivus per se non potest contrahere Matrimonium cum filia legitima adoptantis.*
10. *Adoptio imperfecta probabiliter non impedit Matrimonium.*
11. *Cognatio legalis non dirimit matrimonium inter infideles.*

*Quidditas
cognitionis
legalis de-
scribitur.*

Cognatio legalis est propinquitās quarundam personarum ex adoptione proveniens, quatenus extranea persona assumitur in filium seu nepotem per actum legitimum. Dicitur cognatio legalis, quia à lege Civili originem ducit, ut colligitur ex *L. adoptivus de ritu Nupt.* ac confirmatur à lege Pontificia, *cap. Ita diligere.* Dicitur propinquitās personarum quatenus aliquam Symbolicam proportionem cum cognatione carnali habere indicat, nam sicut per generationem carnalem constituitur generatus proximus Patri, & Matri &c. ita per adoptionem legalem constituitur proximus in conditionibus legalibus adoptanti. *Sanctus Thomas in. 4. dist. 42. quest. 2. in corpore Amandus Hermann. in 4. sent. tract. 9. disp. 3. quest. 15. n. 1. & omnes ferme Doctores.*

Cognatio legalis, seu adoptio duplex est perfecta, & imperfecta. Cognatio legalis perfe-

cta est, quatenus extranea persona adoptata *galis perfecta* transit per adoptionem legitimam in filium, vel *exponitur.* nepotem ad potestatem adoptantis juxta leges, & Jura cum autoritate supremi principis, ita habetur in *Leg. adopt. Leg. 2. ff. de adoptione:* & talis persona adoptata succedit, vel tanquam hæres necessarius per testamentum in quartam partem, vel tanquam filius ab intestato in totam substantiam adoptantis. *S. Thomas in 4. dist. 42. quest. 2. art. 1. Hermann & alij communiter.*

Adoptio, seu cognatio legalis imperfecta est, 3. quā adoptatus non transit in potestatem adop- *Cognatio le-* tantis, sed remanet adhuc sub tutela patris, vel a- *galis imperfe-* mici &c. nec constituitur hæres necessarius per *cta describi-* testamentum, sed ab intestato, autoritate solius *tur.* Principis designatur hæres, aut potestate legiti- mi Magistratus, ita exprimitur *Leg. 1. Cod. de adoptione, est communis cum Sylvio omnium D D.*

Cognatio legalis triplex est. Prima in lineā re- 4. cta inter adoptantem, & adoptatum, & filios *Triplex assi-* ipsius adoptari, & successivē ad Nepotes, sic *gnaturcogna-* legitur *leg. Quinetiam 55. de ritu nuptiarum. Se-* cunda est lateralis, inter adoptatum, & filios car- *tio legalis.* nales adoptantis, sic constat *ex cap. unic. de cog. legal. & in §. Inter eos de Institut. de Nuptijs, & l. per adopt ff. de ritu nuptiarum.* Tertia est, ad normam cujusdam affinitatis naturalis inter adoptantem, & Uxorem adoptati, vel inter adoptatum, & Uxorem adoptantis: sic habetur *Leg. adoptivus 14. ff. de ritu nuptiarum.*

Quæritur, an cognatio legalis triplex dirimat 5. Matrimonium? Prima opinio docet cognatio- *Prima opinio* nem legalem legitimè factam dirimere Matri- *docet, cogna-* monium inter adoptantem, & adoptatum; Uxo- *tionem lega-* rem adoptantis, & adoptatum; Uxorem adop- *lem dirimere* tati, & adoptantem, ac inter adoptantem, & de- *Matrimoni-* scendentes legitimos adoptati usque ad quar- *um usque* tum gradum, ita Jura disponunt. *Glossa in cap. ad quartum* *unic. ad finem de cognat. Legal. & ex §. Ergo, non gradum.* *omnes instit. de Nupt. & ex cap. per adopt. 3. qu.* *2. arte 2. Bonacina de Matrimonio questione 3.* *punct. 5. num. 5. Reginaldus libr. 31. num. 162.*

R

San-

Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 63. num. 13. Sylvestre de Matr. 8. qu. 8. Hermann Hurthadius. Gutierrez. Hostiensis. & alij.

6. Secunda opinio vult probabile etiam esse post Concil. Trident. cognationem legalem dirimere matrimonium usque ad secundum gradum inhabile esse, clusivè tantum, inter adoptantem & descendentes legitimos adoptati; eò modò, quò cognationem spiritualis. Ita Diana part. 9. tract. 6. resol. 54. Imò inter filios legitimos adoptantis tantum vult dirimere matrimonium Busenbaum l. 1. usque 6. tr. 63. dub. 2. quamdiu ambo degunt sub potestate adoptantis: quòd si semel mancipientur, gradum inclusivè vel adoptio ex aliqua ratione desinat, cessat impedimentum; quia de hoc casu jura non loquuntur Connink. de Matrim. disp. 32. dub. 3. num. 43.

Hinc dirimitur Matrimonium inter filium adoptatum, & filiam adoptantis juxta jura supracitata, sic Sanchez de Matrim. lib. 7. Joannes Andreas, Bassani in supplement. de Matrim. 7. num. 50.

Cognatio legalis non dirimit Matrimonium inter adoptatum, & filiam illegitimam Adoptantis non adoptatam: ideoque sine dispensatione possunt copulari in matrimonium. Ratio est, quia inter adoptatum, & filiam illegitimam adoptantis nullum intercedit impedimentum, cum non sit defectò sub potestate adoptantis, nec inter illos reperitur aliqua cognatio carnalis impeditiva hujusmodi contractus; ergo &c. ita habetur ex §. ultimo instit. de nupt. Perez §. 56. f. 179. Sanchez de Matrim. l. 7. disp. 63. num. 3. Connink. disp. 32. lib. 3. num. 4. Henriquez &c.

8. Filij adoptivi possunt validè inter se contrahere Matrimonium. Ratio est: quia nulla jura contradicunt ad aliquod impedimentum inter illos imponendum. Gloss. cap. Unic. Verb. Quamdiu de cognatione legali. D. Antonius 3. p. tit. 1. cap. 13. Paludanus in 4. dist. 42. quest. 1. art. 2. num. 25. Henriquez lib. 12. de Matrim. cap. 12. num. 3. Bonacina de Matr. quest. 3. punct. 5. num. 7.

Filij duorum fratrum adoptivorum sinè ullo impedimento possunt inter se Matrimonium contrahere, quia inter hos nullum jus dirimit Matrimonium. S. Thomas in 4. dist. 42. quest. 1. art. 3. ad 1. Toletus lib. 7. sum. cap. 4. Filiarch. de officio sacerdotis Tom. 1. part. 2. lib. 2. cap. 11.

Filius adoptivus non potest contrahere Matrimonium cum filia legitima adoptantis, quòd usque in potestate Patris remanet, ita habetur *uns per se nò ex c. unic. de cognat. legali. Navarrus in Manual. potest contrahere Matrimonium cum legitima filia legitima adoptantis.* At si alter illorum emancipetur cum solemnitate à legibus præscripta, videlicet coram Magistratu ex potestate adoptantis tunc licitè poterunt ad invicem contrahere. Rosignoli de Matr. 2. prenot. 10. sec. num. 17.

Quæritur, an ex cognatione adoptionis imperfectæ dirimatur Matrimonium. Respondeo probabilius esse, ex hujusmodi cognatione legali nullum intervenire impedimentum dirimens matrimonium. Ratio est; quia cum jura nò adstringant expresse ad adoptionem imperfectam, nec talem obligationem imponunt, itaque nec nos imponere eam debemus, est Soti in 4. dist. 42. quest. 2. art. 2. Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 12. num. 3. Petri de Ledesma de Matrim. quest. 57. art. 2. concl. 2. Sylvestri &c.

Quæritur: an impedimentum cognationis legalis se extendit ad infideles. Respondeo negativè. Ratio est; quia in quantum sit de jure Ecclesiastico (ut patet ex c. Ita diligere, cap. per adoptionem 30.) cui non subsunt infideles, illos non ligat; ergo &c. proinde tales possunt in tali cognatione nubere. Ita Reginaldus cum alijs nonnullis. Imò si v. g. Titius & Berta conjuges hic & nunc essent adoptati in filium, & filiam à Cajo, non impedirentur à petitione debiti; quia nullò jure hujusmodi impedimentum exprimitur, Rosella, Sanchez; Bassani.

Quæritur ultimò, quis possit adoptare. Respondeo ad hoc, ut quis possit adoptare, varias requirit conditiones, & quidè primò debet esse masculus, præsens adoptato, secus non valeret, ita exprimitur *L. neq., & L. post mortem*, & hoc non refert, sive sit sæcularis, sive sacerdos, *Fr. ris sui*, non verò fœmina. Secundò debet superare viginti quinque annos, & major octodecim annorum filiò adoptatò, vel filiâ. Tertiò, tenetur habere potentiam generativam saltèm remotam, quâ possit esse Pater carnalis adoptati, ita exprimitur *L. 2. ff. de Adopt. & L. neque, & L. post mortem*. Hinc frigidi adoptare nequeunt propter naturalem impotentiam, ita habetur *Leg. 2. ff. de adoptione. Sanchez, Hermann. tractat. 9. dispnt. 3. quest. 15. num. 3. & alij passim.*

TRACTAT⁹ XXVII

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

CAPUT Unicum.

De Natura, & impedimento cognationis Spiritualis.

SUMMARIUM.

1. Cognationis spiritualis descriptio.
2. Ad contrahendam cognationem spiritualem requiritur intentio.
3. Inter quos contrahitur cognatio spiritualis dirimens matrimonium exprimitur.
4. Inter Patrinos ad invicem nulla contrahitur cognatio spiritualis.
5. De rigore Tridentini tantum duo contrahunt cognationem spiritualem, qui levant.
6. An si plures, quam duo infantem levant ex Baptismate contrahunt cognationem spiritualem notatur.
7. Si plures sint constituti, quorum unus duntaxat tangit infantem, ille solus contrahit cognationem.
8. Si Patrinus constitutus à Parentibus infantis levaret in baptismo infantem, Solus hic cognationem contraheret, non alius constitutus à Parocho, licet infantem in actu Baptismatis tangeret.
9. Si duo à Parentibus essent designati ad levandum infantem, & solus unus illum in baptismo tangeret, licet alter præsens sit, non contrahit cognationem.
10. Si quis tangeret infantem in baptismo, & non esset designatus nec à Parentibus, nec à Parocho, non contrahit cognationem.
11. Designatus à parentibus ad levandum infantem, si in ipsa levatione Baptismatis animò contradicat, nullam contrahit cognationem pro foro interno, secus pro externo.
12. An si quis privatim levaret infantem ex Baptismo contraheret cognationem spiritualem; duplex opinio opposita notatur.
13. Si privatim infans baptizatus fuerat, & postmodum quis publicis ceremonijs in templo assistat nullam contrahit cognationem.
14. Patrinus per se loquendo non debet esse major baptizatus.
15. Religiosis vetitum est, per se levare infantes ex Baptismo, & Confirmatione.

16. An error Patrini circa determinatum infantem levatum, & quomodo impedit contractum cognationis spiritualis notatur.
17. An quis per procuratorem contrahat cognationem spiritualem: duplex sententia proponitur.
18. Quomodo Procurator contrahit cognationem loco principalis, signatur.
19. Catholicus levans prolem infidelis pagani ex Baptismo nullam contrahit cognationem cum tali pagano, licet postmodum convertatur ad fidem.
20. Nec fidelis cum catechumeno intuitu Baptismatis contrahit cognationem.
21. Si Catholicus susciperet prolem heretici ex Baptismo, & e contra contraheret cognationem spiritualem.

Cognatio spiritualis Jure Ecclesiastico inducta est vinculum contractum Cognationis ex statuto Ecclesie per Baptismum, spiritualis de- & Confirmationem per dantem, suscipientem, & tenentem, ita constat ex cap. de eo 30. quest. 1. S. Thomas in 4. dist. 42. & quodlib. 6. quest. 3. Rosignoli de Matrim. 2. pranat. 10. sol. 4. n. 3.

Ad contrahendam cognationem spiritualem 2. requiritur intentio. Ratio est, quia ad omnem obligationem internam requiritur forma obligationis, sed sine ipsa intentione non potest ali- gnationem quid aliud assignari, unde oritur obligatio præ- spiritualem ter intentionem; ergo &c. Tum quia ita etiam requiritur constat ex lege in omnibus negotijs 56. ff. de act. intentio. & oblig. sufficit tamen in simili functione intentio efficiendi id, quod intendit Ecclesia, prout docebo in Tract. de Intentione. Paludanus in 4. dist. 42. quest. 1. ar. 1. num. 10. Rosella verb. Impediment. 6. numero 22. Bonacina de Matrim. quest. punct. 5. §. 2. num. 15. Lopez 2. part. instruct. de Baptismo c. 62. Sanchez. Navarrus, & alij passim.

7. Inquitis ; an si pater prolis unum tantum Pa-
Si plures sint trinum designaret, v. g. Titium, & Mater Patri-
constituti ; nam v. g. Bertam, Parochus verò ex se designa-
quorum u- ret sempronium, & in hoc casu solus semproni-
nus dunta- us tangeret infan-tem in actu Baptismatis ; dum
xat tangit pronuntiatur forma, si-ve dum porrigit ba-
infan-tem, ille

Quæritur: an si Titius v. g. levaret puerum pro externo.
privatum v. g. domi ex baptisinate, contraheret 12. An si quis
cogna-privatum

levaret infā- cognationem spirituales, duplex opinio circa sem ex bapri- hanc difficultatem ventilatur. Prima est affirmate, cōtra- mativa, quam tuetur *Suarez part. 3. quest. 67. heret cognat. art. 8. Reginaldus lib. 31. num. 154. Navarrus tionem spiri- in Manual. c. 22. num. 40.* Ratio horum est, quia tualem; de- ibi contrahitur cognatio Spiritualis, ubi obitur plex opinio munus spirituale, sed in baptismo privato cum opposita nota- conferatur Sacramentum, obitur munus Spirituale, ergo &c. Secunda opinio est *Soti in 4. dist. 41. q. 1. art. 1. Gallego de cognat. spiritual cap. 17. num. 6.* dicentiū; nullatenus contrahi in tali baptismo cognationem spirituales.

Ratio horum est; quia cognatio spiritualis, cum sit de jure Ecclesiastico, utpotē publico, censetur solum contrahi in baptismo solemniter instituto cum ceremonijs ab Ecclesia præscriptis, utpotē manifestis publico; sed in baptismo privato hæc deficiunt, cum in tali functione solummodo levatur puer ad commodius illū baptizandum. Tum, quia Ecclesia præscripsit ritum solemnem, quæ solemnitas debet sortiri aliquem effectum, alias esset frustranea; sed nullus alius est assignabilis, quam ut per illum contrahatur cognatio Spiritualis, ergo &c. Tum, quia si Parentes baptizent in necessitate proprios filios, non incurrunt impedimentum petendi debitum. Uti colligitur ex cap. *Ad limina 30.* & ideo quia non incurrunt in tali baptismo cognationem spirituales; ergo &c. *P. Gregorius Rosignoli contract. 15. de Matrim. 2. prenot. 10. sect. 4. num. 22.*

13. Quæritur, an dum baptismus privatim colatus fuerat, postmodum iterantur solemniter infans bapti- ceremoniæ in Ecclesia, contrahatur cognatio a ratur fuerat patrinis? Respondeo negativè. Ratio est; quia & postmodū tunc contrahitur cognatio spiritualis, quando quis publicis sit generatio infantis, seu deletio originalis, sed ceremonijs in per solum baptismum privatum utpote per cel- templo assi- lationem Sacramenti, & non per ceremonias stat, nullam solemnes sit regeneratio infantis, seu deletio ori- contrahit co- ginatis, ergo &c. & hæc ratio procedit tam de gnationem. suscipiente, quam de baptizante. *Sic Petrus de Ledesma de Matr. quest. 26. art. 1. Navarrus lib. 3. consil. tit. de Baptismo, Sotus in 4. dist. 42. quest. 1. art. 2.*

14. Quæritur, an Patrinus in baptismo debeat esse Patrinus per se major baptizato? duplex sententia à Doctori- se loquendo bus tractatur. *Aloysius, Riccius collect. 1224.* affirmat, cujus ratio esse potest, quia debet potuiss- major bapti- se esse Parens infantis. Negat verò *Sayrus decis. 4. Petrus de Ledesma concl. 7. dub. 2.* Ego tamen existimo. Sufficit, ut Patrinus sit doli capax pro levando infante, nam hoc modò erit sufficiens ad peragendum munus Patrini pro instructione baptizati in fide &c.

15. Quæritur, an Religiosi tam in baptismo, quam Religiosis ve- in confirmatione possint esse susceptores, seu Pa- tium est per trini *Reginaldus lib. 31. m. 157. Rebells quest. 6. se levare in- num. 10. negant,* quorum fundamentum defu- fantes ex ba- mitur ex c. *Non licet de consec. dist. 4.* ubi prohibe- ptismo, & cō- tur eis hanc functionem peragere, dummodo firmatione. qui confirmantur, non sint Religiosi. At si quē in baptismo, vel confirmatione suscipiant, contrahunt veram cognationem spirituales.

Quæritur, an si v. g. Titius Patrinus intende- 16. ret levare prolem Sempronij, & levaret prolem *An error Pa- Caji,* contraheret cognationem? Respondeo trini circa de- negativè. Ratio est, quia talis error personæ terminatum mutat intentionem Titij, quæ ut superius nota- infantem le- vi; est necessaria ad hujusmodi contactum, ita vantem, quo- *Reginaldus lib. 31. num. 155. Sanchez disp. 58. modo impedit num. 50. Abbas cap. 2. de cognat. spiritual.* Imò contractum in hoc casu Titius cum neutro contraxit hujus- cognationis modi cognationem, non cum infante Caji, prout spiritualis dixi. Neque cum infante Sempronij; quia illius notatur. intentio non se determinaverat ad infantē Sempronij, ergo &c. Quod si Titius in hoc casu intendisset suscipere præsentem infantem indifferenter, cujuscunque nam filius sit, sine restrictione mentali, tunc omnino contraxisset cognationem spirituales cum prole Sempronij, nam in hoc casu omnia requisita ponuntur ad consecutionē talis cognationis. *Bonacina de Matrim. qu. 3. punct. 5. §. 2. num. 8. Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 58. num. 7.*

Quæritur, an quis per Procuratorem destina- 17. tum ad levandum prole alicujus, contrahat co- *An quis per gnationem spirituales: duplex opinio circa hanc Procuratorem quæstionem à Doctores ventilatur: P. Aegi- contrahat co- dius disp. 32. n. 40. s. in afforis. verb. Matrimo- gnationem nium tit. de Impediment. Matr. num. 39.* affirmat, quorum ratio esse posset, quia qui per ali- duplex sen- um facit, per se facere videtur. Tum, quia si tentia propo- cognatio non contraheretur, tunc ideo, quia est nitur. actio personalis, sed hoc non obstat; ergo. Minor probatur: quia etiam contractus Matrimonij est actio personalis, & tamen per Procuratorem valide, & licitè contrahitur, uti colligitur ex c. *finali. de procur. in 6.* Tum quia in praxi habetur, quod Magnates per Procuratores sæpe sæpius assistant baptismatibus, qui vocantur Patrini, ergo. Ita recenter *Hermann Ord. S. Francisci insignis Theologus in 4. sentent. tr. 9. disp. 3. quest. 14. n. 10.*

Secunda opinio negat hanc cognationem contrahi per Procuratorem, quæ mihi probabilior videtur. Ratio mea est, quia Tridentinum expresse docet, ut baptizandus suscipiatur, & tangatur, cum dicat: *Unus & una baptizatum de baptismo suscipiant: & inferius ait: quod si alij ultra designatos baptizatum tetigerint cognationem spirituales nullò modo contrahunt,* ergo requiritur, ut tangat, & suscipiat, aut levet, prout docent Canonistæ. *Joannes Andreas in Regul. potest per alium 68. de regula Juris in 6. paulo ante resolut. ad argumentum. Baldus in leg. si quis ad finem C. de nuptijs. Bartolus in leg. Gallus §. forsitan in fin. ff. de libert. & posthumum. ex Theologis est Sotus in 4. dist. 42. qu. 1. art. 2. Covarruvias de sponsal. part. 2. cap. 6. §. 4. num. 6. Henriquez lib. 12. cap. 11. num. 4. Sanchez lib. 2. disp. 99. num. 4. Rebells, Reginaldus, Rosignoli & alij.* Tum quia superius probavi requiri tactum Physicum, & personalem ejusdem Patrini. Uti patet ex c. *Ad limina,* ergo &c.

Hinc in præcedenti casu nec Procurator, qui 18. suscipit infantem in baptismo, contrahit co- *Quomodo gna-*

Procurator gnationem spiritualement. Ratio est, quia Pro-
contrahit co- curator eò modò contrahit cognationem, quò
gnatione loco modò habet intentionem contrahendi; sed non
principalis, si- habet intentionem contrahendi nomine pro-
gnatur. priò, sed solummodò sui principalis, ergo non
 contrahit pro se hujusmodi cognationem, quod
 absque alia probatione manifestum est. At si
 nomine propriò levaret infantem, quanquam ab
 alio fuisset deputatus, tunc omnino talem co-
 gnationem contraheret juxta opinionem pro-
 babilem, quia intentio purificat actum *Rosignio-*
licitatus n. 44. contra Sanchez disp. 59. num. 12.

19. Quæritur, an si Catholicus baptizaret, vel le-
Catholicus le- varet prolem infidelis contrahat cognationem
vans prolem spiritualement cum parentibus infidelibus baptiza-
infidelis pa- ti? Respondeo negativè. Ratio est, quia cogna-
gani ex bap- tio spiritualis est de jure Canonico; sed infidelis
tismate nul- non baptizatus non subest juri Canonico, ergo
lam contra- nec cum ipso contrahi potest cognatio spiritua-
hit cognatio- lis. Tum, quia cognatio spiritualis importat
nem cum tali in patrino vitam spiritualement, sed in infideli non
pagano, licet baptizato abest vita spiritualis, cum careat sacra-
postmodum mento baptismatis, quod imprimat characterè
convertatur spiritualizationis, vi cuius acquiritur jus ad alia
ad fidem. Sacramenta, & sit subditus Ecclesiæ; alia argu-
 menta hanc doctrinam confirmantia vide in tra-
 ctatu de baptismo. *Carramuel in Theolog. funda-*
mental. lib. 3. n. 37. Sanchez de matrim. lib. 7.
disp. 60. num. 2. Valentia tom. 4. disp. 4. quæst.
2. punct. 3. Sotus in 4. dist. 42. art. 5. Bonacina de
Matrim. qu. 3. punct. 5. §. 2. num. 10. Sanctus
Thomas, Amandus Hermann, Ledesma, Connin-
kus, Henriquez, & alij.

Ex præcedenti doctrina colligitur, primò:
 Quòd si paganus baptizaret in necessitate infan-
 tem fidelis, vel ipsum levaret de Sacro fonte, nul-

lam contrahere cognationem, licet postmodò
 deserat paganisum, & convertatur ad nostram
 fidem. Ratio est; quia pro tunc, quando baptiza-
 vit, vel levavit, non contraxit hujusmodi cogna-
 tionem, prout supra demonstravi. Tum, quia
 ait *Regula juris in 6. quod ab initio non subsistit*
successu temporis non firmatur. sic Petrus de Le-
desma de matr. quæst. 56. art. 1. Sotus in 4. dist.
42. qu. 1. art. 3. Rebellus qu. 6. n. 6. & alij.

Colligitur 2. nec Catechumenum, quanquã 20.
 intrã breve spatium sit suscepturus baptismum, *Nec fidelis*
 posse contrahere hanc cognationem mediante *cum catechu-*
 baptismat, evel confirmatione ex levatione suã *meno intuitu*
 prolis: quia etiam iste simpliciter est extra gre- *Baptismatis*
 mium Ecclesiæ, nec quã talis est particeps bono- *contrahit co-*
 rum fidelium, ergo &c. *Joannes Andreus Regul. gnationem.*
ex eo non debet infin. Rosignoli, Hermann &c. At
 si Catechumenum fidelis levaret, tunc cum ipso
 contraheret cognationem, utpotè cum filio
 spirituali; eòdem modò dicendum est cum pro-
 portione de alijs Paganis.

Scire velles, an saltèm Hæreticus baptizans, 21.
 vel levans filium Catholici, & è contra, contra- *Si catholicus*
 hat cognationem spiritualement cum patre, vel Ma- *suscipere*
 tre talis filij. Respondeo affirmativè. Ratio est, *prolem hare-*
 quia Hæretici, quanquam membra putrida cum *tici ex Bapti-*
 sint baptizati, subsunt regimini Ecclesiæ, & legi- *smate, & è co-*
 bus ejus, quatenus insigniti sunt characterè bap- *tracontrahere-*
 tismatis, per quem constituuntur habere jus ad *ret cognatio-*
 cætera Sacramenta, & privilegia Ecclesiæ, nisi *nem spiritu-*
 aliud obstat; ergo &c. *Reginaldus 31. num. 157. alem.*
Sanchez lib. 7. disp. 60. n. 2. & 14. &c.

Hic te notare volo, quidquid hucusque dixi
 de baptismate; applica cum proportionem ad Sa-
 cramentum confirmationis.

TRACTATUS XXVIII

DE COMMODATO,

CAPUT Unicum.

De essentia, & proprietatibus commodati.

SUMMARIUM.

1. Definitio commodati describitur.
2. Res commodata necessario debet tradi commo-
 datario, commodans retinendo sibi dominium
 ipsius, & quid si res deterioretur.
3. Omnis qui est sui juris potest rem alteri cuicunq;
 accomodare, Fura, servitus, res sacra &c. com-
 modari possunt.
4. Qui sunt incapaces contrahere, sunt etiam inca-
 paces commodare.
5. Res commodata quò ad usum debetur commoda-

tario, nec potest ante tempus commodationis
 repeti.

6. Si verò commodans æquale, vel majus damnum
 pateretur, poterit commodatum repetere ante
 tempus.

7. Si commodans malitiosè non manifestaret vi-
 tium reo commodata, ex qua sequeretur damnum
 commodatario, teneretur ad restitutionem: se-
 cus non.

8. Commodatarius tenetur exactam diligentiam
 adhibere, nè res commodata pereat.

9. Si commodatum pereat, vel vitietur ex
 culpa

culpa commodatarij, tenetur damnum reparare.

10. In dubio, an res commodata ex culpa commodatarij perierit, non tenetur ad restitutionem damni.

11. Qui tenentur ad restitutionem damni commodati, exponitur.

12. Si commodatum sit ex gratia solius commodantis, & id sine lata culpa commodatarij pereat, non tenetur ad reparandum damnum.

13. Quid commodatum in gratiam utriusque factum sit, & id pereat, vel deterioraretur, quis horum damnum reparare tenetur, deciditur.

14. Commodatarius non reddens commodatum suo tempore, vel pro alio usu id adhibens, peccat, & tenetur ad restitutionem damni inde secuti.

15. Commodatarius non detinens ultra tempus ex culpa rem commodatam, ad nihil tenetur in conscientia.

16. Si commodatum casu fortuito pereat, ad nihil tenetur commodatarius.

17. Quid si negligens mora restituendi casum fortuitum praecessisset, an teneatur ad restitutionem, declaratur.

18. Casus notabilis fortuitus.

19. Alius casus fortuitus.

20. Si commodatum sit cum pacto restitutionis, si pereat casu, non videtur commodatarius obligatus ad restitutionem, si sine culpa ejus pereat.

21. Si res commodata naufragio pereat, vel alio casu fortuito sine ulla culpa commodatarij, ad nihil tenetur, secus bene.

22. Commodatarius in omni casu inopinato tenetur servare prius res pretiosas cujuscunque illae sint, sive commodantis, sive propriae.

23. Commodatarius non tenetur solvere res commodatas casu fortuito amissas, si sint viliores quam propriae.

24. Si diebus res commodetur, & pereat, ambo tenentur ad restitutionem.

25. Expensis extraordinarias a commodatario factas sine culpa, commodans refundere tenetur.

26. Commodatarius remittens commodatum per famulum, qui communiter fidus habebatur, si interim res pereat, non tenetur commodatarius eam restituere secus bene.

27. Commodatarius non debet sine gravi necessitate ex re commodata creditum compensare.

Commodatum lib. 3. Institutionum tit. 15. sic describitur: Commodata autem res tunc proprie intelligitur, si nulla mercede accepta, vel constituta, res sibi utenda data est:

ex quo desumitur haec definitio.

Definitio commodati describitur.
1. Commodatum est alicujus rei ad solum usum gratuita concessio. Res commodata alia est mobilis, ut equus, currus, gladius: Alia immobilis, ut domus, pratum, stabulum. Commodatum rei differt a mutuo per hoc, quod res mutua sit consumptibilis, & ejus Dominium transfertur in mutuatarium; non sic res commodata, sed solum ad usum data est. Insuper differt a pignore, & deposito, quorum usus non concedi-

tur: differt praeterea a Locato; quia pro hoc merces exigitur, non sic pro commodato, quod gratuitum debet esse; ita colligitur ex Institutione imperiali lib. 3. supra citat.

Ex praecedenti explicatione colligitur, quod 2. de intrinseca ratione commodati sit, ut res commodata tradatur commodatario ex consensu utriusque, retinendo sibi commodans dominium in rem commodatam. Secundo, ut commodetur gratis ad tempus expressum, vel tacitum, tanto, commo- & ad aliquem usum specialem. Tercio, ut reddatur res eadem in specie, vel numero, licet fortis sibi deterior facta sit; si vero sine culpa commodatarij tale damnum contingit, non tenetur & quid si res id bonificare, nisi ex praevia conventionione se obligasset; ita Abbas in cap. ult. num. 3. de pign. Tum, quia commodator censetur saltem tacite se tali damno subjecisse; ita Layman cum ceteris ab ipso citat.

Quicumque est sui juris, potest commodare 3. res suas cuicumque, etiam furiosis, & pupillis, Omnis, qui est five res sint mobiles, five immobiles, quae usu sui juris, non consumuntur. Nam res usu consumptibiles non proprie commodantur, nisi forte ad rem cuicumque pompam, seu ad ostentationem; ita Leg. 3. inst. accommodat. ult. ff. de commodat. re.

Sufficit ad jus commodandi, ut commodans Jura, servitute habeat proprietatem rei, aut usufructum, vel ius, res sacrae jus habitandi, imò potest commodare jura, servitutes, ac etiam res sacras ad usus sacros tantum ripo possunt. Sylvest. verb. commodat. num. 2. Azorius part. 3. lib. 7. cap. 4.

Qui vero sunt incapaces, hic & nunc ad contrahendum, sunt etiam inhabiles ad commodandum, de quo vide verb. Contractus. incapaces contrahere.

(5.) Res commodata, licet liberè commodetur, sunt nihilominus tamen dum commodatur, obligatur quò ad usum commodatario, nec potest paces commo- ante usum, vel finitam operam, ratione cuius dare. (5.) commodata est, repeti sine injuria commodatarij, nec mutare consilium in alterius detrimentum; ita colligitur ex regula juris 33. in 6. usum, debetur Tum, quia ageret contra charitatem, & jus naturale: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; ac ratio, nec potest transgrediretur Legem civilem; quae commo- ante tempus datum instituit in bonum commodatarij; ex quo commodatio- sequitur, si commodatum ante tempus repetatur, peccat; & sic cum damno tertij commodans tenetur ad restitutionem. Navarr. in compend. c. 17. n. 182.

Limitatur praecedens dictum secundum probabilem opinionem, Lopez lib. 2. de contract. c. Si vero commodans aequale damnum, vel majus instaret, ac commodatario, potest repetere commodatum ante tempus, quò obviare poterit proprio periculo; quia in tali casu fortuito teneretur, potuit non censetur se obligare commodans; nam ipsa commodati natura dicat, ut quis sibi magis faveat praeter ceteros; huic opinioni adheret Molina disp. 214. tempus. Lessius lib. 2. c. 27. n. 19. Bassaeus verb. Commod. num. X. & alij passim.

Si commodator malitiosè, & scienter commodaret rem vitiosam, cujus vitium non reve-

dans malitio- laret comodatario; si inde sequeretur damnū, ad
sē non mani- restitutionē teneretur, tanquā causa injusta talis
festaret viti- damni, è contra si ex ignorātia nō crassa tacuisset,
um rei com- vel vitium manifestāset, ad nihil teneretur. Ratio
modata ex est; quia ignorantia commodantem non reddit
qua sequere- culpabilem, & vitium scitum rei commodatæ à
tur damnum comodatario, si inde damnum sequatur, sibi
commodata- imputet: sic si vas commodatum fuisset vitiosū
rio, tenere- scienter, in quo destructum est oleum, sibi est
tur ad resti- destructum. *Lopez lib. 2. de contract. cap. 35.*
tutionem: se- *Sylvester verb. Commodat. num. 5. & ex lib. Instit.*
cus non. *Imper. in rebus sect. item quis sciens.*

Commodatum triplicem respicit finem, sci-
 licet aliquando comodatum in bonum tantum
 comodatarij, aliquando in bonum tantum com-
 modantis, aliquando in bonum utriusque.

8. Commodatarius tenetur exactissimam dili-
Commodata- gentiam adhibere in servando rem commoda-
rius tenetur tam, tanquā res esset sua; ita *constat ex leg. in*
exactam di- *rebus ff. Layman. lib. 3. tract. 4. cap. 14. num. 2.*
ligentiam ad- (9) Hinc si commodatum esset in bonum soli-
hibere, nē res us comodatarij, & ex dolo, sive culpa ipsius
commodata vitiatum, aut amissum esset, ad reparationem
pereat. (9.) damni tenetur. Ratio est; quia in foro externo
Si commoda- dolo præsimitur, nisi commodatum casu pe-
tum pereat, rijsse probetur.

vel vitietur (10) Si verò dubitet, an commodatum suū
ex culpa com- culpā perierit, saltē in foro conscientiæ ad ni-
modatarij, te- hil tenetur, quia in dubio non præsimitur de-
netur damnu lictum, & melior est conditio possidentis inno-
reparare. (10 centiam, ubi contrarium non constat. *Sanchez*
In dubio an de matrim. lib. 2. disp. 14. num. 18. & alij plures
res commoda- penes ipsum.

ta ex culpa (11) Huc revocantur molitores, aurifabri,
commodata- aurigæ, bajuli, nautæ, alijque artifices, quibus
rij perierit nō res, aut expolienda, aut transportanda, aut ven-
tenetur adre- denda traditur, qui de damno ex culpa etiam le-
stitutionē da- vi causato tenentur, cum hujusmodi res etiam
mini. (11.) in illorum commodum tradantur: sicque eā di-
Quit tenentur ligentiā custodire tenebantur rem alienam, ac
ad restitutio- suam; ergo damnum secutum evenit ex negli-
nem damni gentia illorum *Archdekin de commodat. num. 6.*
commodati, Lessius, Sylvius. 2.

exponuntur. Si commodatum deponatur in gratiam soli-
 12. Si commo-
datum fit ex us comodatoris v. g. Titius tradit suæ Spon-
gratia solius pompōsius in domum suam adducatur, tunc si
commodantis uniones amittantur sinē aliqua culpa sponsæ, ad
& id sinē lata nihil tenetur; si verò percant ex culpa lata, quæ
culpa commo- æquiparat dolo, damnum bonificare tenetur,
datarij pere- prout colligitur ex *leg. si ut certo loco sect. Interd.*
at, nō tenetur *ff. codic. secus dicendum est de culpa levi.*

ad reparādū (13) At verò si commodatum in gratiam utri-
damnu. (13.) usque factum sit, ut si commodata sint vasa pre-
Quid si com- tiola ad tractandum utriusque amicum; tunc
modatum in comodatarius ex intrinseca ratione commo-
gratiā utri- dati (nisi aliter conventum sit) tenetur ad dam-
usque factum num ex culpa lata, & levi tantum: ita constat
fit, & id pe- ex *leg. in rebus verb. Hæc Beccanus de restitut.*
reat, vel dete- *quest. 48. num. 89. quem citat Bassaus verb. Com-*
rioreretur, quis modat. num. 3.

horū damnu (14) Commodatarius non reddens commo-
reparare te- datum suū tempore, differendo illud ultra de-

terminatum tempus concessionis, vel utens illō *netur, decidi-*
 ad alium usum, quā ipsi commodatum fuit, li- *tur. (14.*
 cēt tempore pro quo commodatum fuit, non est *Commodata*
 eō usus (si non habeat probabilem rationem, *rius non red-*
 Dominum non fore invitum de diutina reten- *dens commo-*
 tione commodati, aut supervacanei usūs, & alie- *datū suū tem-*
 ni, ad quem fuit commodatum) peccat peccatō *pore vel pr-*
 furti pro qualitate materiæ, & tenetur ad restitu- *alio usu id*
 tionem; quia injuria fit Domino frustrari com- *hibēs, peccat*
 modatū sinē ullō consensu; ita *Molin. de contr. & tenetur ad*
disp. 293. Lopez lib. 2. de contract. cap. 47. ex cap. restitutionem
35. Navarr. cap. 17. n. 183. Sylvius & c. Ast. damni inde

Si comodatarius non detinet commodatū *secuti. 15.*
 ultra tempus ex mora culpabili, non videtur in *Commodata-*
 conscientia ad aliquid teneri, ita *Covarruvias c. rius non deti-*
Quam cui pactum part. 2. sect. 5. num. 4. Rebellus nē ultra a tem-
part. 2. lib. 8. quest. 7. conclus. 4. pus ex culpa

(16) Si commodatum casu fortuitō pereat (ca- *rem commo-*
 sus est rei inopinatæ eventus, qui neque à dili- *datam adni-*
 gentissimo caveri potest, aut debet juxta *c. Jo-* *hil tenetur in*
ann. de homil.) ad nihil tenetur, dummodò nulla *conscientia.*
 culpa, ant dolo antecesserit ad casum fortuitum (16) Si com-
 ordinatus; quia dolo est semper cum formali *modatū casu*
 proposito nocendi; culpa non item, sed est de *fortuito pere-*
 fectus negligentia adhibendæ, ita exprimitur: *at ad nihil te-*
leg. 1. sect. solū malum ff. de dolo; Et ratio prio- *netur com-*
 ris est, quia sinē voluntate comodatarij res pe- *modatarius.*
 rijs. Ratio secundi est; quia comodatarius
 est causa talis mali; ergo. &c.

Insuper si casum fortuitum præcesserit negli- *17.*
 gens mora restituendi, quā circumstantiā perijs *Quid si negli-*
 commodatum, comodatarius tenetur restitu- *gens morare-*
 ere. At si commodatum neque perijsset apud *stituendi casu*
 Dominum, v. g. equus commodatus, licet il- *fortuitū pre-*
 lum determinatō tēpore restituisset, in foro con- *cessisset, an te-*
 scientiæ ad nihil tenetur; quia comodatarius *neatur ad re-*
 est causa damni; sicque neque commodans tutā *stitutionem*
 conscientiā debet ditescere cum damno proxi- *declaratur.*
 mi *Sylvius verb. Mora. quest. 4. Armilla verb.*
Commodat. n. 7. glossa cap. 2. de deposito verb. Cul-
pa & c.

Huc revocatur ille casus, videlicet Titius ante *18.*
 te obsidionem Viennensem multam commo- *Casus notabi-*
 davit supellectilem Cajo, cui furtō ablata fuit ex *lis fortuitus.*
 mera negligentia Caij à Sempronio, & dum juri-
 dicē repetijsset Titius furtum, irruerunt Turcæ,
 qui mox omnia rapuerunt, tam supellectilem
 Titij quā bona sempronij, & Caij, ita ut vix
 tempus fugæ ipsis superfuerit; nunc depulsō
 Turcā petijt Titius commodatum à Cajo: in hoc
 casu Cajus in foro externo ad nihil tenetur, nisi
 tantum ad æstimationem lucri cessantis, aut da-
 mni emergentis ob moram restitutionis; quia
 licet diligentissimè comodatum custodisset, ad-
 huc violentiā irreparabili ablatum fuisset: Pec-
 cavit tamen pro tunc, quod ipsius culpā ex mo-
 ra dilationis res ablata fuit.

Eodem tempore Richardus comodavit Ray- *19.*
 mundo suum carpentum, pro eo utendo in ci- *Alius casus*
 vitate; ast Raymundus exivit in suum hortum *fortuitus.*
 suburbanum pro reportandis aliquibus vasis ad
 civitatem; interim supervenerunt Tartari, &
 rapuerunt ei currū cum equis, ac ipsum in man-
 cipa-

capatum duxerunt; Richardus in hoc casu potest ab hærede Reymundi repetere compensationem damni in integrum; quia usus est re suâ aliter, ac ipsi commodata fuerat, eamque in circumstantia tali amisit, quam alias non perdidisset, ergo &c.

20. Quod si commodatum sit, cuius pretium taxetur, ac commodetur cum pacto, ut si pereat casu fortuito, teneatur ad restitutionem; In hoc casu commodatarius non videtur, magis obligationis, si pereat, ac ipsa natura at casu, non contractus commodati secumfert. Taxa pretij rei commodatæ solum prodest in casu, quo res commodata ex culpa, aut dolo pereat, ut possint vitari lites, ac sciatur quantum commodatarius debeat restituere: Et ratio est, quæ maiorem fraudem, & culpam quis teneretur ad restitutionem, esset contra substantiam commodati, nam ex cap: unic. patet de commodato ex casu fortuito, si res pereat nullus tenetur ad restitutionem, Itaq; tale pactum cum taxa pretij rei commodatæ, & obligatione restitutionis esset potius contractus venditionis, quam commodati; huic opinioni adhærere mihi videtur Lopez lib. 2. de contractibus c. 33. Molin. disp. 295. & constat ex lib. Plerumque ff.

21. Hinc si res naufragio pereat, aut hostium, Latronum inopinatu insultu, ad nihil tenetur, data naufragio modò culpabiliter ad talia pericula non se exponit, vel exposuit, & omnem præcautionem in conservando commodato adhibuit, nam qui se exponit sine ulla nit periculo, in ipso peribit; dicit scriptura: sicque culpa commodatarius non licet commodatum confidere homini vili tario ad nihil ad custodiendum, ambulare per vias Latronibus suspectas, sulcare Maria Piratis vallata, deponere commodatum in locum intutum, & incircumspectum: In his, & similibus casibus teneretur ad resarciendum damnum, prout colligitur ex leg. *Quæ fortuitus Codic. pignoratitia actione*; Panormitanus in capite unic. de commod.

22. Hinc si in domo commodatarii oriatur incendium, commodatarius tenetur jure prudentiæ salvare res pretiosiores, cujuscunque illæ sint, siue propriæ, siue alienæ; ita Abbas: & si res commodata sit pretiosior tuis, hanc reserare prius præferre rebus tuis. Ratio est; quia æqualitas postulat idemnem servare commodantem res cujuscunque ratione contractus commodati, qui in gratia solius commodatarii factus est: Et quia commodantis commodatum obligatur custodire sicuti res siue propria. Lessius libro 2. capite 27, disputatione 6. num. 28. Molin. tract. 2. disp. 196. apud Laymann. &c.

Quod si res propriæ sint pretiosiores commodatis, non tenetur alienas salvare præ

suis; quia commodatarius non obligatur lege providentiæ pati majus damnum, quam commodans. Tum, quia in tali casu, & si diligentissimus custos exerceat officium, si res pereat, sine sua culpa perit, cum malo obviare nequeat; proinde res Domino perit. Lessius lib. 2. cap. 27. num. 23. Azorius tract. 3. lib. 7. de commod. c. 7. quest. 7. Molin. Angelus, & alij comm.

Imò probabiliter etiam defenditur, non tene- 23. ri commodatarium solvere res commodatas præ suis, si non sint pretiosiores, sed tantum æqualis pretij. Ratio est, quia in omni eventu charitas tur solvere incipit à se ipso, & in pari ratione melius est jus res commodantis: Glossa. Alit si res commodata æqualis casu fortis existimationis sit, duntaxat in gratiam commodatarii, convenientius est solvere eam præ sua, si sint vi- liores quàm propria.

Si commodatum duobus factum fuit v. g. cur- 24. rus, equus; & si culpâ amborum pereat, ambo pro parte tenentur; si solum unius, ille tantum tenetur: Et si unus pro altero solvit, habet actionem commodatarius, in socium pro parte sua; ita colligitur ex leg. si pereat, am- cut recto sect. si duobus ff. Glossa sect. si apud duo bo tenentur verb. Pervenietur. ad restitutio-

Quod si commodatarius aliquas expensas ex- 25. traordinarias faceret v. g. reparando currum, aut foliando equum commodatum, quod damnum extraordinarium sine sua culpa secutum sit, potest id à commodante repetere. Dixi expensas extraordinarias; quia ordinariæ expensæ, ut dare pabulum equo factas sine ad commodatarium spectat, prout legitur leg. culpa com- in rebus sect. Possunt ff. de commodato. modans re-

Quando commodatarius remisit commodatum per famulum, qui communiter fidus habetur, & is sibi rem retinuit, vel perdidit, siue fortuito, ut per prædones, siue malitiosè pro se applicando commodatum, Domino suo periit, uti r^o remittens colligitur ex lege argentum ff. de commodato. Tū, commodatum quia sine culpa commodatarii res amissa est; igitur per famulum tur non tenetur ad restitutionem. At si portator qui communiter fidus habetur rei vulgò non existimabatur tutus, & omisit inquirere fideliores, si res remissa periret, tenere- bebatur, si in- tur ad damnum compensandū, quia non est u- terim res pe- sus eā diligentia, quā vi contractus tenebatur, ut reat, non tene- supradixi. Navar. c. 17. n. 185. Laym. lib. 3. tr. tur commo- 3. part. 3. c. 7. n. 3. Azorius part. 3. lib. 7. c. 8. datarius eam restituere: sec^o qu. 1. cum Rebello, ac alijs. bene.

Commodatarius, quamvis tutā conscientia bene. potest commodatum sibi retinere pro compen- 27. satione, si commodans debitum reddere nolit, aut Commodata- cautè, & nisi in gravi necessitate hoc faciendū est rius non debet propter discordias, & Jurgia: quia commodatarius sine gravi ne- cessitate ex re litico hoc non relinquitur, prout legitur leg. ult. commodata Codic. de commodato. Navar. in corp. c. 17. n. creditane compensare.

TRACTAT⁹ XXIX.

DE COMPENSATIONE.

Propositio 37. ab Innocent. XI. excommunicata est.

Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant solariò, quod recipiunt.

CAPUT Unicum.

De natura, & circumstantijs compensationis.

SUMMARIUM.

1. Compensationis descriptio.
2. Ad compensationem licitam requiritur certitudo debiti.
3. Opera famulorum triplici pretio correspondent summo, medio, & infimo.
4. Circumstantia, in quibus non licet famulo operam compensare.
5. Non licet famulis surripere ab heris suis ad compensandam operam suam, quam majorem judicant solariò, quod recipiunt.
6. Famulus pro compensatione consulat pium, & doctum Confessarium.
7. Qui veniunt loco servorum, quibus non infit facultas operam suam compensandi.
8. Non potest famulus sibi compensare solarium ex bonis possessis.
9. Famulus bonâ fide compensans sibi excessum solarij, si adsit adhuc in servitio, tenetur id restituere.
10. Si famulus consumpsit excessum solarij, bonâ fide acceptum, tunc probabiliter ad nihil tenetur amplius, nisi per hoc fuisset factus ditior.
11. Verius tamen est, in prædicto casu famulum teneri ad restitutionem.
12. Dominus tenetur dare famulo solarium, licet nulla facta fuerit conventio inter illos.
13. Dominus expellens famulum sine justa causa tenetur ei integrum solarium dare.
14. Si famulus sponte ante tempus conventum discedat, dominus non tenetur ei solvere nisi pro rata servitij.
15. Famulus, si agrotat Dominus pro tali tempore non tenetur ei solvere, nisi aliter conventum sit, aut consuetudine receptum.
16. Si Dominus solvit famulum in alia materia, quam pecunia conventa, & per hoc cessat ei lucrum, tunc potest id sibi compensare.

Casus notabilis, & fundamentalis.

Sex conditiones requiruntur pro legitima compensatione depositi.

Licet clam compensare debitum justum, si aliter fieri nequit, quanquam sequatur maximum damnum proximo, imò etiam mors, sed præter intentionem.

17. Solvantur objectiones.

18. Satis est dare pueris pro labore victum, nisi aliter sit conventum.

19. Ancilla, & famuli non tenentur solvere damnum heri sui si præter intentionem illorum id evenit.

20. Famulus consulat doctum, & pium Confessarium, ad hoc ut possit compensare excessum laboris sui.

Compensatio est debiti utrinque, & i. crediti inter se contributio; ita leg. *Compensationis descriptio.*
 1. ff. de compensat. &c. *Ad hoc, ut compensatio sit licita, requiritur, ut debitum sit moraliter certum, non ex gratitudine, sed reale non dubium; cum in dubijs semper melior sit conditio possidentis; & suppositò, se non posse debitum aliter adipisci, nisi cum fractione famuloris, amittitiæ, vel expensis; Tunc procurandum est, ut vitetur omne periculum scandali in occulta compensatione, & ut non plus accipiat, quam debitum est, & tantum ex bonis debitoris in ea specie, vel genere, in quo est debitor, si fieri possit; si non tunc in quacunque specie; & hoc solum admitto, licitum esse in foro conscientiæ, non in foro fori; in quo haberetur profure; & si debitor jam compensatò clam debitò vellet solvere: tunc ita debet agere creditor, ut non recipiat illud: quia non est licitum retinere rem alienam; in hoc casu si acciperet, retineret rem alienam, cum jam aliunde debitum sit solutum, ut supponitur; est commun. Doct.*

Nunc pro meliori intelligentia sententiæ reprobatae, & supra relatæ adverte.

3. Opera famulorum tripliciter pretio correspondent; summo, medio, & infimo; & in hoc casu solarium operæ famuli, erit evidenter injustum, si sit minus infimo pretio, quod pretium desumendum est ex consuetudine loci, in quo inferuntur, quanti ibidem talis opera stipendiatur; secundò, si dominus solveret famulum in rebus, quibus non indiget, ac cogitur eas vendere minori pretio; tertio, quando adstringitur invitus servire pro minori pretio, ita ut non attingat infimum, & secundum aliquos medium, in his casibus fit manifesta injuria famulo.

4. Aliquando famulo videtur solarium tenue, est tamen justum, si detur alij, qui pro eodem pretio serviret. Secundò si famulus rogando Dominum pro famulatu, & tunc pro minori pretio conventum est, æquum est pretium. Tertiò, si ipse famulus in conventionem cum Domino partim justij pretij remisit: in his casibus non potest sibi compensare.

† 5. † Dico, contra Proposit. 37. ab Innocentio XI. reprobata: non licet famulo surripere ab heris suis ad compensandum operam suam, quam pere ab heris majorem judicant solario, quod recipiunt. Probatur; quia nullus potest spoliare Dominum bonis suis, nisi habeat evidens, & certum jus ad talia bona; sed famuli non habent jus evidens ad bona heri sui ultra solarium conventum ergo &c. Nam, si habeant aliquod jus, ad summum habent probabile, vel fortè nullum; quia cupiditas famulorum ad bona heri ordinariè eos obcecatur, & credere facit, quod habeant jus, ad posse compensandum operam suam ex bonis heri, quam judicant majorem solario, quorum judicium fortasse falsum, & deceptorium est; cum procedat ex amore sui, & ex quadam avara inclinatione ad bona heri. Tum, quia non licet privare dominum bonis, quorum est legitimus possessor, per jus probabile famulorum ad talia bona, alias jus certum possessionis laderetur, & postponeretur juri probabili. Tum; quia implicat, ut herus possit certo, & evidenter sine ullo scrupulo, & obligatione retinere excessum solarij, & ut teneatur probabiliterolvere famulo excessum solarij; cum ergo possit certo retinere vi possessionis excessum solarij; ergo falsum est, quod probabiliter teneatur idolvere famulo; ergo famulus non potest sibi compensare: quia si Dominus nullam habeat probabilitatem solvendi; ergo neque famulus habebit probabilitatem compensandi. Et hoc à fortiori confirmo: Nam & si herus haberet probabilitatem solvendi excessum solarij, adhuc tutà conscientia non teneretur illumolvere: quia in pari jure melior est conditio possidentis, quæ conditio possidentis facit jus certum retinendi; ergo famulus ex nulla ratione potest uti compensatione, ita Molina tom. 3. de just. disput. 691. num. 1. Lessius de justit. c. 12. num. 58. Caramuel lib. 3. Theolo. fundament. quest. 10. num. 1451. Diana part. 4. tract. 3. resol. 26. Tambarinus lib. 2. decal. cap. 3. sect. 3. n. 14. & alij passim.

Hinc: famulus non debet fidere judicio suo, 6. judicando de evidentia injustitiæ, ratione cujus famulus pro posset tutà conscientia operam suam compensare; neque quemcunque hominem, vel confessarium mediocriter Doctum in hoc negotio consulere, quia valdè durum est decernere, qualis etiam Confessarius injustitia fiat servo, & quanti pretij existimetur famulus. opera excessiva, supra pactum solarium, quam posset licite compensare; sed in hoc negotio consulat pium, & valdè doctum Confessarium, in moralibus bene versatum.

Colliges ex hac Doctrina innumerabiles casus 7. quotidianos; primò, non licet ministris Cæsaris, vel Reipublicæ operam compensare ultra loco servosolarium solitum; secundò generales, & officiales belli dum accipiunt pecuniam à Rege pro numero majori militum, non possunt talem pecuniam superfluum propter alium finem sibi erogare, pro compensando probabilem excessum laborum pro Rege præstitorum; & hoc se extendit ad omnes administratores communitatis: ut sunt custodes montium, vectigalium, agrorum; ad omnes præfectos bonorum; ad omnes judices, & prætores consiliarios, aliosque; qui stipendio operam, laborem, aut industriam suam impendunt; quia damnatio propositionis extendit se ad omnes, qui accipiunt solarium pro opera sua locanda; Tum, quia tales sunt servi Reipublicæ, vel Regis, cui inserviunt, ergo &c.

Quæritur: An Titius famulus, qui debet 8. Cajo domino suo centum florenos: Titius ex pacto servit pro decem annuatim, finito annò judicat operam suam impensam in servitio domino valere quindecim, possit sibi compensare excessum solarij ratione pecuniæ possidentis; Non potest famulus sibi compensare solarium ex possessis.

Respondeo negativè; quia Titius certè, & evidenter tenetur Cajo domino centum; Alit excessum solarij, quod Cajo debeat Titio, est solum probabile, & incertum; sed debito certò non debet præponderare Excessus probabilis operæ, solvendus; quia esset evidens inæqualitas, & injustitia; ergo &c.

Quæritur; an si Titius bonâ fide compensaret sibi excessum solarij ex bonis Domini sui, Famulus postea verò cognosceret hoc non esse licitum, nâ fide compensans sibi excessum solarij, si adsit teneatur ad restitutionem?

Respondeo si famulus est adhuc in actuali servitio, tenetur restituere in integrum illum excessum solarij surrepti. Ratio est; quia adhuc in servitio, tenetur observare contractum; Sed contractus excludit excessum solarij; ergo id restituere. tenetur illum excessum restituere. 10.

Respondeo secundò; si famulus discessit ex servitio, & talem excessum solarij jam consumpsit, probabiliter non tenetur aliud restituere, excessum solarij bonâ fide acceptum tunc rò cum bonâ fide acceperit excessum solarij, qui probabiliter amplius non existit, non tenetur ad illius restitutionem; sed tantum ad id, in quo factus est ditior.

Si famulus consumpsit excessum solarij bonâ fide acceptum tunc rò cum bonâ fide acceperit excessum solarij, qui probabiliter amplius non existit, non tenetur ad illius restitutionem; sed tantum ad id, in quo factus est ditior. Re-ditior.

11. Respondeo tertio, probabilius tamen dico : *Verius tamē* etiam finitō famulatu, famulum teneri ad ob-
est, inpradicto servandum contractum cum hero; quia herus, si
casu famulū bonā fide retineret partem solarij famulo, & po-
teneri ad re- stea veniret in cognitionem, quod non solverit,
stitutionem. tenetur adhuc solvere ex obligatione contractus
(12 Dominus præteriti; quia famulus adhuc habet jus ad illam
tenetur dare partem solarij; ergo è contra &c.

famulo sola- Famulus, qui Domino inservit sinè conven-
rium, licet tione de pretio, Dominus adhuc tenetur ei dare
nulla facta suum justum stipendium, quia dignus est ope-
fuerit conven rarius mercede suā, *Reginaldus lib. 20. numero*
tio inter illos. 554. *Vasquez opusc. de restit. Cap. 5. disp. 10. n.*

(13) 57.

Dominus ex- (13) Si Dominus sinè justa causa expellat fa-
pellens famu- mulum è domo ante conventionem temporis,
lum sinè ju- tenetur ei integram mercedem solvere; At si
sta causate- cum justa causa eum expellat, non tenetur nisi
netur ei in- ad proportionem servitij; ita colligitur ex *leg. qui*
tegrum sola- operas ff. *Locati.*

in dare. (14) (14) Quod si famulus ante conventum tempus
Si famulus à Domino sponte discedat Dominus tantum pro
sponte ante tē- rata temporis præteriti tenetur ei solvere, nisi
pus conventū aliter conventum sit; Imò si dominus per talem
discedat, Do- discessum patiatur aliquod damnum potest sibi
minus non ex solario servi compensare; *Bonacina disp. de re-*
tenetur ei sol- *stit. part. 4. num. 12.*

vere, nisi pro (15) Si famulus ægrotat Dominus non tenetur
rata servitij. pro tali tempore ei præbere solarium, nisi aliter

(15) consuetudo præscribat, vel conventio inter illos
Famulus si a- facta sit; Ratio est; quia stipendium datur pro o-
grotat Domi- pera quotidiana: Imò juxta probabiliorem o-
nus pro tali pinionem herus non tenetur ex justitia suis me-
tempore non dijs, curare famulum in domo sua ægrotantem.
tenetur ei sol- nisi ita conventum fuisset, vel consuetudo præ-
vere, nisi ali- scripsisset, Ratio est, quia nullò jure talis obli-
ter conventū gatio constat. Si verò famulus esset in extrema
sit, aut sit con- necessitate; tunc tenetur id præstare ex præcep-
suetudine re- to charitatis, & Legis naturalis: quod sibi vel-
ceptum. let fieri, alteri faciat; *Bonacin. Azorius. Stoꝝ, &*
alij.

16. Si Dominus convenit cum famulo, traden-
Si Dominus dam pro stipendio servitij sui pecuniam, & po-
solvit famu- stea solvit in panno, vel in alia materia, quam
lum aliā ma- famulus obligatur minoris vendere, in hoc
teriā, quam casu famulus potest sibi compensare damnum
pecuniā con- habitum, seu lucrum cessans; Ratio est: quia
ventā, & per Dominus famulum defraudare censetur; *Na-*
hoc cessat ei *varrus cap. 17. num. 111. Vasquez, Bonacina &*
lucrum, tunc alij.

potest id sibi Quæritur an licita sit compensatio cum ingen-
compensare ti malo proximi, etiam morte, v. g. sit casus.

Casus notabi- nes Cajum amicum suum fidelissimum magnā
lis, & funda- summam pecuniarum: paulò post ingruit pestis
mentalis. moritur Cajus, cui filius Florus succedit in hæ-
reditatem: morit. r, & Titius, qui Sempronio

Sex conditio- legavit pecuniam depositam: Finitā peste Sem-
nes requirun- pronius repetit à Floro summam depositam,
tur pro legiti- quam denegat ei Florus, asserens se nihil de tali
ma compensa- deposito scire (ut supponitur) & Sempronius
tione depositi. viā judiciali procedere nequit, cum obligatio-
ne, & testibus careat: amissā omni spe recupe-

rationis pecuniæ, Sempronius quadam occasio-
ne furatur Floro (si furtum dicendum sit, ut ita
dicam) tantam summam, quā ita habitū disces-
sit ad nundinas: Florus advertit sublatam pecu-
niam, inculpat Florimundum de furto, quem
vincum mittit ad carceres; Visitatione domus
Florimundi, in qua invenitur multa pecunia,
quam credunt esse Flori, propter quod condem-
natus est morte; post aliquas hebdomadas redit
Sempronius, audiens causam propter quam
suspendendus sit Florimundus sequenti die sum-
mè contristatur, & cum nullum ipsi occurrerit
Consilium pro liberando Florimundo, nisi sei-
psum prodendo de acceptione pecuniæ, tacet,
interim jugulatur Florimundus?

Quæritur; an Sempronius peccaverit tacendo
compensationem factam, vi cujus injustè su-
spensus est Florimundus?

Ante conclusionem nota; sex conditiones
requiri pro legitima compensatione depositi.

Prima, ut debitum sit ex justitia, non ex cha-
ritate, aut gratitudine. Secunda ut sit liqui-
dum, & certum. Tertia, ut non plus accipia-
tur, quàm sibi ex justitia debetur. Quarta, ut
non possit viā juris debitum recuperare, vel non
nisi cum magno detrimento. Quinta ut com-
pensetur in re debitoris; vel in eadem re credi-
toris, quam debitor possidet. Sexta, ut absit
periculum scandali, vel punitionis corporalis
proximi; Ita commune Theol. & Canones. *Co-*
varruvias in dist. reg. Patrum 2. part. sect. 3. n.
5. Bonacina de restitutione in gene. dist. 1. quest.
ult. part. 2.

Advertendum est, quod obligatio restitutio-
nis oriatur ex justitia particulari, quæ est de ne-
cessitate salutis (nisi impotentia excuset) quia
retentio rei alienæ, invitò Dominò, furtum
est.

Dico: Sempronius non peccat tacendo, com- *Licet clam*
pensationem factam, (In hoc casu) ex qua sequi- *compensare*
tur mors injusta Florimundi. *debitum ju-*

Probatur: Si Sempronius tacendo compen- *stum si aliter*
sationem peccaret, ex qua sequitur mors injusta *fieri nequit.*
Florimundi, peccaret vel contra justitiam, vel *quantum*
contra charitatem; sed neutrum dici potest: er- *sequatur*
go &c. non contra justitiam, quia Sempronius *maximum*
sibi non compensavit in bonis Florimundi; ergo *damnum*
&c. neque contra charitatem; quia charitas non *proximo, imo*
obligat, quando immineret periculū mortis suc- *etiam mors,*
currenti; sed sempronius prodendo se accepisse *sed præter in-*
pecuniam, immiret ipsi periculum mortis; er- *tentionem.*
go &c. quia talis ejus compensatio reputaretur
pro furto, cum non possit probarre talem pe-
cuniam esse suam; ergo posset puniri ut fur locò
Florimundi: ita lex civilis definivit, ait *Bona-*
cina locò citatō, & alij. Tum; quia nemo
tenetur ex charitate proximo succurrere
cum notabili læsione famæ, & honoris;
nam Sempronius prodens se accepisse pe-
cuniam reputaretur fur, quamvis esset in-
nocens. Tum, quia Sempronius expo-
nendo se periculo mortis manifestando suum
pu-

putativum furtum ageret contra jus Dei; quia vitæ Sempronij Deus est Dominus, non Sempronius; ut patet sapient. 16. *Tu es Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem*, ergo non licet Sempronio vitam exponere morti, cujus Deus est Dominus; nam Sempronius vitam non sibi propriâ industriâ comparavit; sed Deus illi donavit. Tum, quia charitas incipit à se ipso; ergo &c. Tum, quia ait regula juris *in pari periculo melior est conditio possidentis*; ergo cum Sempronius justissimè possideat suam famam, & vitam, non tenetur eam exponere perditioni: quia si talem pecuniam se accepisse diceret, haberetur pro fure, & neci se committeret.

Dices 1. qui est causa alterius mortis peccat; sed Sempronius est causa mortis Florimundi; ergo Sempronius peccat. Ratio est; quia propter compensationem privatam Sempronij Florimundo furtum falsum imponitur.

17. *Soluntur objectiones.* Respondeo distingo majorem; qui est causa mortis alterius prævisivè, & voluntariè peccat, concedo majorem; involuntariè, & solum per accidens, seu fortuito; nego majorem. Nam Sempronius dum accepit pecuniam privatim à Floro in compensationem sui crediti, non intendat malum, nec prævidit mortem Florimundi; ergo &c.

Dices 2. Quivis tenetur succurrere extremæ necessitati proximi; sed Florimundus injustè condemnatus, ad mortem, reperitur innocenter in extrema necessitate; ergo &c.

Respondeo: distingo majorem; quivis tenetur succurrere extremæ necessitati proximi, si non insurgat grave damnum succurrenti, ut est mors, vel aliud æquivalens, concedo majorem; secus nego majorem. Dixi si non insurgat periculum gravis damni; quia si Sempronius succurreret Florimundo, manifestando suam compensationem occultam, exponeret se periculo mortis, quia talis ablatio pecuniæ reputaretur pro furto, ex eo quod non possit probare, neque per se, aut per litteras, aut per testes esse suam;

ergo cum fures magni puniantur poenâ mortis, Sempronius esset obnoxius tali periculo; ergo &c.

Dices 3. est regula naturalis: Quod tibi non vis fieri, alteri nè feceris. Diliges proximum tuum sicut te ipsum; ergo Sempronius malè fecit, auferendo pecuniam, & non succurrendo Florimundo.

Respondeo: hæc omnia sunt vera, & Evangelica: nunquam licere facere malum proximo; in nostro verò casu, malum, quod fit Florimundo, fit præter intentionem Sempronij, cui si non instaret æquivalens malum, utique deberet Florimundo succurrere.

Quæritur; quid debeatur pueris, dum ad artem suscipiantur pro laborando? 18.

Satis est dare

Respondeo: si Dominus tradat puero pro suo labore solum victum, satis est; si aliter non sit conventum, & ad nihil ultra tenetur. *Satis est dare pueris pro labore victum, si aliter non sit conventum.* Ast si nisi aliter sit promissum cum instruere in litteris, vel arte, & non conventum, fecit, tenetur pro modulo compensare operam suam; *Azorius Tom. 3. lib. 8. c. 13. qu. 2. & 3. Rebellus lib. 14. quest. 13. num 7.*

Ex prædictis colliges; multoties ancillæ solent frangere ollas inculpabiliter, seu præter intentionem, cum Domina id advertant, excipiunt ancillas verbis, & etiam verberibus, retrahendo ex pacto solario ancillarum tantam summam, quantum talis olla, vel ollæ fractæ constant. In hoc casu non damnare ancillas, si clam suum solarium retractum à Domina compensarent, illorum id eodem modo non plus. Ratio est; quia non videtur justum solvere, quod ex culpa sua ancilla non amasit; sed ancilla ex culpa saltè gravi non fregit ollas: ergo non tenetur eas solvere. 19.

Colliges 2. Ut famulus posset tutâ conscientia compensare excessum operæ suæ, consulat prius insignem, & valdè doctum Confessarium, qui discernat injustitiâ factâ famulo ab hero, & pium Confeamque approbet, ac secundum consilium suum se dirigat, sive pro compensatione operis excessivi, sive pro negatione. 20.

Famulus consulat doctum & pium Confessarium ad hoc, ut tute possit compensare excessum laboris sui.

TRACTATUS XXX. DE COMMUNIONE.

Propositio 55. ab Innocent. XI. exiliata est.

Præcepto Communionis annuæ satisfacit per Sacrilegam Domini manducationem.

Propositio 22. ab Alexandro VIII. damnata est.

Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis Pœnitentiam egerint.

Propositio 23. ab eodem Alexandro VIII. expulsa sic sonat.

Similiter arcendi sunt à Sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

CAPUT I.

De Præcepto Communionis.

SUMMARIUM.

1. Quid sumitur in Communione sacra.
2. Sumptio Eucharistiae est omnibus adultis necessaria necessitate præcepti.
3. Quoties in vita debeat communicare adultus, notatur.
4. Quid intelligitur per tempus Paschale, quando obligat Communio.
5. Quis venit nomine adulti capacis pro Communionem.
6. Quando Pueri sunt capaces Communionis Paschalis.
- Patres familias peccant impediendo suos à Sacra Communionem.
7. Quibus peccatoribus est neganda Communio.
8. Peccatoribus publicis aliquando danda est communio.
9. Peccatoribus occultis palam petentibus Communionem non est neganda.
10. Dæmoniacis, & dementibus in lucis intervallo danda est Communio.
11. Ne quis presumat singulis diebus sine licentia pij Confessarii communicare.
12. Non est permixtum quotidie in privatis oratorijs, vel domi sanis communicare.
13. Laici singulis octo diebus communicare poterunt.
14. Si Moniales verò Spiritu ducantur poterunt singulis diebus communicare.
15. Communio Paschalis in propria Parochia sumenda est.
16. Probabile est, posse die Paschatis Regulares Communionem administrare.
17. Peregrini, vagi possunt in Paschate communicare in illa Parochia, in qua degunt.
- Sacerdos ubicunque celebrat, adimplet præceptum Paschalis Communionis.
18. Surdi, & muti, quibus inest aliquod lumen rationis possunt communicare?
19. Præcepto annuæ Communionis non satisfacit per sacrilegam Domini manducationem.
20. Non est de præcepto Divino, ut Laici communificent sub utraque specie.

Modus, quò Communio suscipi debeat sequentibus versiculis exprimitur, (& aptus. Lotus, discretus, sanus, jejunos, Contritus, fassus, mundus, recteq; paratus.

1. Quid sumitur in Communione Sacra. In Communione Sacra sumuntur species sensibiles panis, & vini, corpus, & sanguinem Christi significantes, & realiter continentes.

2. Quæritur, an sumptio Sacrae Eucharistiae sit omnibus necessaria? Respondeo omnibus adultis esse necessariam necessitate præcepti, & vel maximè in periculo mortis constitutis. Ratio necessaria est, quia hoc expressè habetur ex Evangel. Jo-

an 6. nisi manducaveritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis; ergo &c. Tum, quia hoc ipsum definitum est in concil. Trident. sess. 13. can. 9. hoc modò, si quis negaverit, omnes, & singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis saltem in Paschate ad communicandum juxta præceptum Sanctæ Matris Ecclesiæ, anathema sit; ergo &c. Beccanus, Reginaldus in praxi fori pœnit. lib. 29. num. 57. Connink, de Sacrament. & censur. quest. 80. n. 102. &c.

Quæritur, quoties in decursu vitæ teneamur sub præcepto communicare? Respondeo, aliquoties, & vel maximè in Paschate sub reatu peccati mortalis, nisi aliter de consilio prudentis Confessarii disponatur ex rationabili causa: ita definitur in Trident. sess. 13. cap. 8. ubi sic lego: Hæc Sacra mysteria corporis & sanguinis ejus fidei constantia & firmitate, eà animi devotione ac pietate, & cultu credant, & venerentur, ut panem illū substantialiorem frequenter suscipere possint: hoc ipsum constat ex cap. Omnes utriusque sexus, de sumptione Eucharistiae in Paschate; colligitur ex numero superiore Bea de casib. consc. parte 4. casu 14.

Quæritur, quid intelligatur per tempus Paschale? Respondeo in jure Pontificio intelligi inter capedinem à Dominica Palmarum inclusivè usque ad Dominicam in Albis &c. sic habetur ex decreto Eugen. IV. Hic verò Viennæ viget consuetudo, ut à medio quadragesimæ usque ad diem Ascensionis Domini inclusivè protrahatur tale tempus Communionis Paschalis. In aliquibus verò locis per totam Quadragesimam durat, uti notat Tolerus. Ego verò dicerem salvà aliâ declaratione Ecclesiæ, in locis ubi abest copia Confessoriorum, tale tempus communionis durare, quousque in Antiphonis, & versiculis officij Divini addatur Alleluja, quia tale tempus canonicè vocatur paschale, quò transactò cessat hujusmodi præceptum pro illo anno, hanc eandem consuetudinem servat Ecclesia Pragensis. Tamen suadeo, ut quiquis sinè urgenti necessitate abstineat à tam longa mora annuæ communionis, cum valdè laudè abile, & sanctum sit sibi Deum sæpius unire. Tolet. cap. 18. num. 1.

Quid intelligitur nomine adultorum ad communionem obligatorum? Respondeo, intelligi eam ætatem, in qua sunt capaces ad distinguendum cibum Spiritualem à temporali, & ad intelligendum tantum Mysterium, quod Confessarius, Magistri, vel Parentes ex examine colligere poterunt Bonacina disp. 4. qu. 7. punct. 2. numero 1.

Pueri, & Puellæ communiter redduntur capaces annuæ Communionis circa 14. annum, juxta nonnullos. Ego verò distinguo indolem; erisunt tam

patres Com-
munionis Pa-
schalis.

nam aliqui agentes nonum annum, & infra, aliqui decimum sunt tam bene instructi in articulis nostræ fidei, ut nullam præferant ignorantiam; ideò non video cur non possunt in tali ætate communicare; vel maximè puellæ, quæ passim sunt sagacioris ingenij, novi enim aliquā 11. annorum, quæ extraordinariā pollebat prudentiā, ac doli instructionis capax, ut etiam de Theologicis rebus moralibus, satis eruditè differuerit: quisnam de hac ambigere potuerit, fore incapacem suscipiendi Sacramentum Communionis &c. lege *Suarez disp. 70. sect. 1. Azorium lib. 7. c. 4.* qui putant ad Communionem annuam obligari 10. annos natos, si Divinum panē à terreno cibo secernant.

Patres familias peccant liberi, & famuli ex quadam negligentia illorum omittant annuam Communionem; quia sunt rei sui à sacra Communionem sent, & non velint eos admonere.

7. Quibus Peccatoribus publicis ut notorijs usurarijs, peccatoribus concubinarijs, meretricibus palam petentibus est neganda est neganda Communionem ob scandalum timendū. *Navar. in manual. c. 21.*

8. Si verò peccatores publici mox enunciati Peccatoribus clam peterēt Eucharistiam, & constaret illos peccare Publicis alienare per actualem vitæ emendationem, sunt quando danda communicandi; quia in hoc casu cessat omne da est Communionem. Tunc, quia coram Deo intrinsecè redduntur capaces, quatenus per poenitentiam repellunt obstaculum ad dignè percipiendam gratiam, ergo &c.

9. Peccatoribus verò occultis, licet Communionem in confessionali negata sit, si publicè eam petant occultis palam non est ipsis neganda. Ratio est, quia nullò petentibus modò est diffamandus proximus, sed negatā ipse Communionem si Communionem hoc contingeret; ergo &c. minon est neganda. nor patet, quia intuitu præviæ Confessionis possent circumstantes calculare internā indispositionem poenitentis à Confessario cognitā; vi cuius negat ei Sacrum panem; ergo per hoc diffamaretur.

10. Dæmoniis, Energumenis, phræneticis, furiosis, semisatis, in lucidis intervallis danda est Communionem: dummodo non timeatur periculū in lucis inter-irreverentiæ; nam tales benè secernunt Divinū panem à terrenis cibis, sumendo illum pro conservatione animæ, & remedio salutis. *Henriquez lib. 8. c. 42. sect. 3. Zambranus &c.*

11. Communicare frequenter & quotidie, quamvis non prohibetur absolute, tamen quivis suas sumat singulis diebus sine charitate assuescat; pro Sacratissimo pane sumendo, ut celesti adjutus gratiā, cum consensu sui boni, docti, & discreti Confessarii dignè ad hoc pretiosum convivium suscipiendum accedere possit.

12. Alit cum in tali Communionem quotidiana minus irrepsit abusus; videlicet, quod aliqui non in Ecclesia; sed in privatis oratorijs, & domibus cubantes in lecto, & non laborantes ullā gratiā oratorijs, vis infirmitatis notā, sumebant Sacrosanctam Eucharistiā quotidie, quam in argentea theca in-

clusam in crumena habebant, aut secretò illis Sacerdotes sæculares, aut regulares deferebant, nicare. dignè talis abusus ferculi celestis per decretum Sacre Congregationis 12. Februarij 1679. inhibitus est.

Igitur cum fragilitas humana sit tantis negotijs, curisque sæcularibus irretita, & distracta; Laici singulis sentio, ut Laicis propter timorem plenæ dispositionis singulis octo diebus semel hic divinus panis concedatur; ita *Suarez Tom. 3. dist. 69. sect. re poterunt. 4. Scotus in 4. dist. 12. quest. 10.*

Imò monites; si præter dies à regulis proprijs constitutos communicare desiderant; confessarij illarum invigilent diligenter; an tantæ sint puritatis, ut purò fervore Spiritus ita incalducantur possint; ut frequentius, quam ex regulis concessum sit, communicare possint: Tunc si hac gratiā, & devotione fulgeant, etiam quotidie à superioribus illarum Sanctissimæ Eucharistiæ sumptio illis concedi possit; ita annuit Sacra Congregatio superius citata.

Communionem Paschalem in propria Parochia sumenda est; quia administratio Sacramentorum est actus juridicus, utpotè Parochialis, ergo &c. *Paschalis in propria Parochia sumenda* Hinc ipsa die Resurrectionis non est licitum Re-
ligiosis Communionem sæcularibus administrare, nisi ex licentia Parochij, vel ex consuetudine præscripta propter excommunicationem Clementina; licet probabile est contrarium ex privilegio Julij 1. modò Communionem in proprijs Ecclesijs administrant; nam hoc in his partibus Germaniæ in usu est *Suarez disp. 72. sect. 2. Navar.* Alijs verò diebus possunt ubique, etiam in alienis capellis communicare ex concessione Leonis X. dummodo illa communio non sit ad adimplendum præceptum Paschale. Bassæus verb. Communionem num. 9.

Peregrini, viatores, vagi possunt pro Paschate communicare in ea Parochia in qua degunt, vagi possunt vel in templis Religiosorum ex concessione Eugenij IV. qui eos reliquit dispositioni juris communis, ita *Sanchez.* Hic Viennæ unusquisque re in illa Parochia, in qua cunque ipsi placet pro Paschate; ita viget consuetudo immemorabilis, & antiquissima. Sacerdos ubique celebrat, satisfacit præcepto communis annuæ. *Bonacina disp. 4. qu. 7. punct. 2.*

Surdi, muti à nativitate, si videantur aliquam reverentiam concipere, possunt communicare, communionis vel maximè in periculo mortis: ita *Marchantius 18. de Sacramentis in resol. qu. Pastor. de Eucharist. Surdi, & muti. 4. cap. 3. quest. 1. C. 4. Diana parte 5. tr. 6. ti. quibus in resol. 2.*

Modò aggredior propositionem damnatam ab Innocent XI. num. 55. videlicet: *Præceptum Communionis annuæ satisfacit per Sacrilegā communicationem Domini manducationem.* Cujus contradictio rependet ab illa quæstione: an Ecclesia habeat potestatem circa actus internos, pro cuius clariori intellectione vide, *Verb. Ecclesia*, ubi de hac materia fundamentaliter tracto, circa finem, ac ne idem bis repetam brevitas gratiā omitto, &

† Dico

† 19. † Dico contra *Proposit. 55. ab. Innocent. XI.* Præcepto an-rejectam: Præcepto Communionis annuæ non
nua commu- satisfacit quis per Sacrilegam Domini mandu-
nionis non sa- cationem. Probatur ex *Trid. sess. 13. cap. 7.* ubi
tisfacit quis sic loquitur: *cavere ille debet, ne absque magna re-*
per sacrilegâ verentia, & Sanctitate ad id percipiendum acce-
Domini man- dat; ergo tenetur cum Sanctitate communica-
ducationem. re: igitur per Sacrilegam Domini manducatio-
 nem non satisfacit quis annuæ Communioni. Tum
 quia, id ipsum constat ex *Cap. utriusq. &c.* ubi
 præcipitur sumptio Sacrae Eucharistiæ in Pa-
 schate, & non satisfacit præcepto, si Sacrilegè il-
 lamumat. Tum, quia Sacra Communio est
 instituta ad Sanctificandum hominem, juxta id
Joann. 6. qui manducat meam carnem - - habet
vitam æternam; ergo cum præceptum annuæ
 Communionis sit institutum ad hoc, ut homo
 uniatur Deo, & non ut offendatur Deus, aliàs
 præcepta Ecclesiæ essent perniciofa, quod absit
 dicere; igitur falsum est, quod per Sacrilegam
 Domini manducationem satisfiat præcepto
 annuæ Communionis.

Quæritur, an omnes Christi fideles teneantur
 sub utraq. specie communicare? Ante respon-
 sionem nota Hussitæ ab initio 14. sæculi. Sub
 Wenceslao pigro Rege Boëmiæ Pragæ suam se-
 ctam inchoarunt, quorum caput fuit Joannes
 Huss Professor Universitatis Pragensis in Con-
 cilio Constantiensi damnatus, & concrematus,
 & inprimis docuerunt: *Calix consecratus de Præ-*
cepto Divino est Laicis communicantibus porrigen-
mus. Petrus Dresdensis, & Jacobellus Pragen-
 sis Curatus voluerunt sub utraq. specie sumen-
 dam esse à Laico Communionem. *Martinus Lu-*
therus suæ sectæ initium imposuit circa Annum
 1517. docuit: *Communio sub utraque specie est*
omnibus ad salutem necessaria: his intellectis mo-
 dō ad quæstionem respondeo, &

20. Dico; Laici ex vi alicujus præcepti Divini nō
 tenentur communicare sub utraque specie. Pro-
 præcepto Di- batur primò ex *Concil. Trident. sess. 21. can. 1.*
vino, ut Lai- ubi sic lego: *Si quis dixerit ex Dei præcepto, vel ne-*
ci communi- cessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles
cent subutra- utramque speciem Sanctissimi Eucharistiæ Sacra-
que specie. menti sumere debere; anathema sit; ergo &c.
 Tum, quia hoc ipsum docet *Concil. Nicænum 1.*
sumptionem unius speciei sufficere teste S. Hiero-
nymo apol. pro lib. contra Jovin. & S. Eusebio lib.
6. Eccl. Hist. c. 34. Tum, quia totus finis ju-
 stificationis obtinetur sumptâ Eucharistiâ sub u-
 na specie. Ergo &c. Antecedens patet ex Evange-
 lio Joann. 6. ubi exprimit: *Qui manducat hunc*
panem vivet in æternum. Et paulò post iterum:
Qui manducat me, & ipse vivet propter me: ergo
 sinè potu calicis homo justificatur. Tum, quia
 Christus instituit præceptum de sumenda Eu-
 charistiâ, ut facillè ab omnibus adimpleri possit
 sinè omni nausea, & repugnatione naturæ; sed
 præceptum de sumenda Eucharistiâ non posset
 ab omnibus sinè nausea, & repugnatione naturæ
 adimpleri, ergo &c. Major patet, quia Christi
 jugū suave est, & onus ejus leve: Minor proba-
 tur, quia abstemij, quibus ex natura contrariatur

vinū nō possent bibere calicem; imò dantur ali-
 qui, qui nequeunt bibere ex calice, ex quo pri-
 us alij biberunt, vel maximè si Calix in orifi-
 cio sit infectus salivâ, alijsque spurcitijs, quod
 sæpè evenire posset. Tum, quia maxima irre-
 verentia in tali potu calicis contingeret, nam
 non rarò barba intingeretur Sanguine Christi, &
 poneretur in periculum effusionis. Tum, quia in
 remotissimis provincijs ubi non crescit Vinum,
 & difficulter adferri potest, multoties sinè Sa-
 cramento Eucharistiæ homines decederent ex
 carentia vini, eò quod Pauperes id sibi procura-
 re nequirent. Tum, quia in solemnitatibus, &
 concursu populi deberet Sacerdos consecrare
 integram urnam, & plus pro distribuendo com-
 municantibus, inde aliqui ansam acciperent ad a-
 butendum tali Sacramento &c. Ecce quanta ma-
 la, & incommoda inde sequerentur ergo &c.

Objicies ex *Evangelio Joann. 6.* Christus Do-
 minus ait; *Qui manducat carnem meam, & bibit*
meum sanguinem habet vitam æternam; ergo
 ut quis habeat vitam æternam, debet manduca-
 re carnem, & bibere sanguinem. Respondeo
 hunc textum totum verificari per sumptionem
 unius speciei, nam qui manducat vivum corpus
 Christi, utique sumit & sanguinem Christi, cum
 corpus vivum nequeat sinè Sanguine esse; itaque
 qui sumit corpus Christi, manducat corpus, &
 bibit sanguinem Christi: consequenter habebit
 vitam æternam.

In *tabis Joann. 6.* legitur: *Nisi manducaveri-*
tis carnem filij hominis, & biberitis ejus Sangui-
nem, non habebitis vitam in vobis. Ergo San-
 guis separatim à corpore debet bibi: sicque non
 verificatur sumptio potus, & manducatio cor-
 poris in sumptione unius speciei. Respondeo
 particulam &, quæ additur in textu citato poni
 pro vel id est: nisi manducaveritis carnem filij
 hominis, vel biberitis ejus sanguinem, non habe-
 bitis vitam in vobis, quod manifestè convincitur
 ex illo Joann. 6. videlicet: *Qui manducat hunc*
panem, vivet in æternum, nam in hoc textu nil
 meminit Christus de sumptione sanguinis, & ta-
 men manducando illum panem, habet vitam æter-
 nā, ergo calicem separatim bibere à speciebus pa-
 nis non est de præcepto Laicis, aliàs falsus esset
 textus citatus, quod nec tu Hæretice audes dice-
 re: insuper falsus etiā esset hic textus, scilicet *pa-*
nis quē ego dabo, caro mea est pro mundi vita; ergo
 objectus textus intelligitur in sensu disjunctivo:
 id est, si nec manducaveritis carnem filij homi-
 nis, nec biberitis ejus sanguinem non habebitis
 vitam in vobis.

Urget Calvinus ex *Matth. 26.* ubi ait: *Cœnan-*
tibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit,
ac fregit deditq. Discipulis suis, & ait: accipite &
comedite, hoc est Corpus meum: & accipiens Cali-
cem gratias egit, & dedit eis dicens: bibite ex hoc
omnes, nota *Ly bibite ex hoc omnes.* Ergo tam
 manducatio corporis, quàm potus calicis est de
 præcepto obligans omnes fideles utriusque se-
 xūs & dignitatis. Respondeo: Christus Domi-
 nus jussit, ut omnes biberent, qui fuerunt præ-
 sen-

fontes in mensa, sed nullibi legitur fuisse alios presentes præter Apostolos, qui fuerunt Sacerdotes; ergo ex hoc non convincitur, quod universale fuerit præceptum ad sumendum calicem etiam à Laicis.

Colliges verum esse, quod ab initio Christianæ Religionis non in frequens utriusque speciei

usus fuerit, tamen progressu temporis latissime, jam mutatâ illâ consuetudine gravibus, & iustis causis adductâ, hanc sub altera specie communicandi Ecclesia probavit, & pro lege habendam decrevit: quam reprobare, haud sinè ipsius Ecclesiæ auctoritate pro libitu mutare non licet: ita Trident. sess. 21. cap. 2.

CAPUT II.

De Communionem infirmorum.

SUMMARIUM.

21. Infirmus graviter potest etiam non jejunus omni tempore communicare, idem dicendum est de violenta morte.

22. Non est licitum Religiosis administrare Eucharistiam infirmis, nisi gravis urgeat necessitas. Infirmus petens Communionem, & interim demens factus, poterit communicare.

23. Infirmus non potens retinere cibum, non est communicandus: secus si aliquò tempore ipsum retineat.

24. Parvuli in articulo mortis constituti, scientes distinguere Communionem ab alijs cibis, sunt communicandi.

25. Quanto tempore hostia incorrupta in stomacho manet.

26. An pestiferi sint communicandi, si adsit unicus Confessarius.

27. An Sacerdos sanus & non jejunus possit communicare.

28. Laicus urgente periculo mortis potest per Laicum communicare.

29. Quid frangit jejunium naturale impediens communionem.

30. Dubium an deglutiverit cibum, vel potum post mediam noctem, non impedit communionem.

31. Quale horologium debet sequi pro sumenda Communionem post mediam noctem.

32. Pollutio voluntaria non impedit communionem, si confiteatur.

33. Sacerdos distribuens Eucharistiam in lethali, non peccat mortaliter.

34. Potest Sacerdos ex sua hostia partem accipere & communicare infirmum.

35. Non est peccatum illicò post Communionem cibum sumere.

36. Effectus sacrae Communionis enumerantur.

21. **I**nfirmus in periculo mortis constitutus, si jejunus, si non jejunus, potest omni tempore communicare pro viatico, etiam die Parasceves, hoc privilegium est concessum infirmo in capite Licio de conf. dist. 2. quod extenditur etiam ad mortem violentam, si non protrahitur dilatio temporis pro sumenda Communionem jejuno. Layman. lib. 5. tract. 5. cap. 4. numero 6. Fillius tractatu 5. capite 4. Bonacina disputatione 4. question. 6. punct. 2. numero 21. Ratio est;

quia, cum communio sit de jure divino, non debet eâ ullò tempore privari. Infirmus non tenetur cum suo gravi incommodo abstinere à sumptione medicinæ, vel alterius cibi, ut communice jejunus, cum jejunium obliget solum ex præcepto Ecclesiæ; ergo neque tenetur abstinere à Communionem pro viatico in instanti periculo mortis; ergo omni die, & tempore potest communicare. Layman lib. 3. tract. 4. cap. 5. n. (22) Non est 20. & hoc conceditur, etiam si talis illâ die sanus licitum Religiosis administrare Eucharistiam in templo communicasset; quod si incidat in periculum mortis, post talem Communionem poterit denuò pro viatico communicare. Hurtad. charistiam de Sacram. disp. 10. de Eucharist. diff. 2. Contra infirmis, nisi ria opinio est etiam probabilis, quam tuetur Lugo de Eucharist. disp. 16. sect. 2. num. 37. at necessitas.

Religiosi sinè licentia speciali, vel generali Infirmus pe- Parochi, aut sinè Privilegio Papæ, nisi gravis tens Communionem, & strantes Eucharistiam infirmis excommunicantur interim de- tur in Clementina primò de Privilegijs. Navar- mens factus, rus de Privileg. Religionum. poterit com- municare.

Si infirmus petijt Sacramenta, & postea incidit in amentiam, potest communicare, dummodo non timeatur irreverentia Sacramento; Zambrianus in Directorio Confess. part. 1. tract. de Eucharist. non est com- municandus: 23. Infirmus non potens retinere cibum, non est com- municandus: 24. Parvuli in articulo mortis consti- tui scientes

Si infirmus non retinet aliquid de cibo; non est danda ipsi communio ob periculum irreverentia; si tamen per aliquas horas aliquid de cibo retineat absque vomitu, potest communicare; quia multò magis retinebit hostiam vi par- vitatis materiæ. Diana parte 5. tract. 3. re- sol. 55.

Si pueri in articulo mortis constituti sciant distinguere Eucharistiam ab alio cibo, possunt communicare. Lugo disp. 13. sect. 4. n. 38. Laymann, distinguere Suarez, & alij comm. Communio-

Hostia, quâ Laicus communicatur (si est bene dispositus) intrâ spatium medij quadrantis cibis sunt horæ consumuntur species ejusdem: si infirmo traditur, censendum est majus, & fortè plus candi. quàm per mediam horam non corrumpuntur 25) Quanto defectu debiti caloris: Itâ exberientiâ habeo, in tempore quodam ægroto, cujus uxor eructatam hostiam stia incorruptam mihi in strophio portaverat. Ulcerosi, canerosi, pta in stomacho Leprosi, sunt communicandi, Suarez tom. 4. disp. 44. sect. 3. num. 17. notatur.

Pestiferi verò, si sunt absoluti, non sunt sub lethali communicandi, propter majorem necessi-

communicandi si cessitatem, quam Parochus habet alijs pestiferis adsit unicus Confessarius. administrandum Sacramentum Pœnitentiæ, quod magis necessarium est: nam conservare se debet, vel maximè si unicus sit, nè contrahat talem morbum cum periculo mortis; sicque cessaret auxilium magnum Parochianis, quò avulsò, multi sine Confessione cum periculo æternæ damnationis perire possent.

27. (27) Sacerdos sapius potest communicare non An Sacerdos jejunus v. g. si post consecrationem recordare-
sanus, & non tur se non esse jejunum, potest species consecra-
jejunus possit tas sumere, annuit Vasquez, & alij.

communicare. Secundò, si alius Sacerdos post consecratio-

nem moriatur, aut ex languore non posset Sa-
crificium perficere; debet alius Sacerdos etiam
non jejunus, si non daretur jejunus, Sacrificium
persolvere, & sumere, est commun.

Tertiò si finitò Sacro aliquæ particulæ in pa-
rena remanerent, & non datur pixis pro conser-
vatione, vel alius Sacerdos, qui celebraret, po-
telt eas sumere.

Quartò: si timeatur nè hostiæ in manus infi-
delium deveniant, in hoc casu decentius est su-
mere non jejunò, quàm periculo irreverentiæ
Eucharistiam exponere.

28. Laicus si non habeat Sacerdotem, qui illum
Laicus in articulo mortis communicet, potest se ipsum
gente pericu- aut per alium Laicum communicare, vel si Pa-
lò mortis po- rochus portans viaticum deficeret in via, potest
test per Lai- Laicus id suscipere, & infirmum communicare.
cum commu- Ratio est; quia cum Communio sit de jure Di-
nicare. vino, non videtur Ecclesia id prohibere, dum-
modo fiat sine Scandalo. Ità narratur fecisse ma-
riam Stuardam Reginā Scotiæ, quæ ab hæreticis
in carcerata tenebatur, & dum ad supplicium du-
ceretur se ipsam communicavit Archdekin part.
3. tr. 4. c. 4. de Sacrament. Eucharist. sub n. 5.
Sotus disp. 13. qu. 1. act. 3. Suarez Conink, & a-
lij quàm plures.

29. Jejunium naturale non solvit sumptio tabac-
Quid fran- ci, sive in fumo, sive in pulvere illò utatur, nec si
git jejunium quid per modum salivæ deglutitur v. g. reliqui-
naturale im- as cibi, quæ externò die dentibus adhæserunt,
pediens com- neque si aliquid aquæ, vini, per nares attraxerit,
munionem. neque si aliquid aquæ ex ablutione oris præter
intentionem in stomachum trajiceret, aut san-
guinem ex capite, gingiva, vel papirum, muscam
terram, præter intentionem deglutisses, quia ta-
lis deglutientia neque per modum cibineque po-
tùs sumitur, ità Suncius disp. 42. num. 23. Bas-
seus in suppl. n. 41. & 23. Tabiena, Paladanusque.

Si quis dubitaret, an aliquid post mediam no- 30.
ctem deglutiverit, non impedit à communione, Dubium an
aut à celebratione Missæ. Ratio est, quia me- deglutiverit
lior est conditio possidentis, id est, dum dubita- cibum, vel po-
tur; an sit incepta dies sequens, vel adhuc rema- tum post me-
neat dies antecedens; tunc possessio stat pro die diam noctem
præcedenti, de qua dubitat, cum nullus teneatur non impedit
se expoliare re possessa, nisi evidenter constet eā communio-
nem possidere; ergo dubitans, an aliquid post nem.
mediam noctem deglutiverit, censendum est,
non post mediam noctem deglutisse, sed ante;
Layman lib. 1. tr. 1. cap. 1. & alij.

Hinc si in loco, ubi est Sacerdos, diversa sint 31.
horologia mediam noctem indicantia, quodcum- Quale horo-
que potest sequi, tanquam duas opiniones pro- logium debet
babiles: si unum tantummodò est horologium, sequi pro su-
in primo ictu debet cessare à comestione, vel po- menda com-
tu; quia talis ictus indicat medietatem noctis. munionem post
Fagundes præcept. 5. Ecclesiæ, & præcept. 4. lib. 1. mediam no-
c. 20. n. 3. Lugo. etem.

Pollutio nocturna etiam voluntaria non im- 32.
pedit à Communione, dummodo peccans con- Pollutio vo-
fiteatur. Eodem modò dicendum est de co- luntaria non
pula conjugali, quæ ex se non est mala; quia nul- impedit com-
libi hoc constat, si fiat debitò modò: quamvis munionem, si
decentius est abstinere. Valentia &c. confiteatur.

Sacerdos distribuens Eucharistiam in peccato 33.
mortali, non peccat mortaliter. Ratio est; Sacerdos di-
quia Sacramentum non conficit, sed jam confe- stribuens Eu-
ctum indigentibus præbet, Stoꝝ lib. 1. part. 3. n. charistiam in
341. Archdekin part. 3. tr. 4. de Euchar. sect. 2. lethali, non
n. 6. Lugo. peccat morta-

Si adsit moribundus, & Sacerdos non habe- liter. 34.
ret aliam particulam pro Communione, potest Potest Sacer-
partem suæ Hostiæ consecratæ præbere infirmo, dos ex sua hu-
Bassæus verb. Communio in suppl. num. 6. & alij stia partem
comm. accipere, &

Non est per se malum statim post Communi- communica-
onem cibum sumere, Ast decentius est abstinere, re infirmum.
donec species consumantur, quæ in Laico in- 35.
trà medium quadrantem horæ benè disposito, Non est Pec-
& in Sacerdote, ob majorem quantitatem intra catum illico
quadrantem corrumpuntur; ità testatur Lugo ex post commu-
judicio medicorum à se consultorum disp. 12. sect. nionem cibum
3. num. 54. sumere.

Effectus sacrae Communionis sunt: Primò 36.
collatio novæ gratiæ actualis, & augmentū auxi- Effectus Sa-
lij ad vitanda peccata, ad exstingvendū ignem cra Commu-
concupiscentiæ: est etiā remissio actualis poenæ nionis enume-
temporalis, non totius; sed juxta quantita- rantur.

tem fervoris, est comm. Theolog.

CAPUT III.

An pœnitentia ante Communionem agenda sit.

SUMMARIUM.

37. Homo rite confessus potest communicare ante
satisfactionem pœnitentiæ.

38. Solvuntur objectiones.

39. Pœnitens sive confiteatur præmissa contritione,
sive attritione mixtâ timore gehennæ non est
arcendus à Communione.

Nunc Propositio 22. ab Alexandro VIII. reprobata mihi obviat, quæ sic loquitur. *Sacrilegi sunt iudicandi, qui ius ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de peccatis suis pœnitentiam egerint.*

Ante rejectionem propositionis expressæ. Adverte 1. Pœnitentia pro lethali ad hoc, ut sit condigna, debet adæquari offensæ Dei; igitur cum offensæ Dei sit infinita, debet & pœnitentia esse infinita juxta adversarios.

Adverte 2. Merita justorum sunt de condigno meritoria vitæ æternæ. Ratio est; quia dignificantur à gratia, quæ est semen gloriæ: sicut enim semen naturale est æqualis virtutis toti arbori; ergo & merita gloriæ.

Adverte 3. quod opus satisfactorium sit voluntaria castigatio pro culpa omissa, & per quodcunque opus bonum de condigno meritorium gloriæ æternæ, ab homine justo elicitum pro pœna temporali, peccato debita, satisfieri Deo posse, ita Concil. Trident. sess. 6. cap. 6. expressè definit, cum dicat: *Bene operantibus proponenda est vita æterna tanquam merces.* Ratio etiam est; quia opera de condigno meritoria gloriæ æternæ, ex se merentur remotionem impedimenti, quod obstat ad consecutionem illius; ergo cum pœna temporalis peccato debita sit quoddam impedimentum ad consequendam illam; igitur per bona opera justī removetur impedimentum illius: sicque huiusmodi operibus justis de condigno satisfacit pro peccatis: sic *Scotus in 4. dist. 15. quæst. 1. Ledesma tractat. de pœnit. cap. 22. Sotus dist. 19. quæst. 2. art. 1. Henriquez quodlibet. 8. quæst. 4. his posit.*

37. † Dico contra Propos. 22. ab Alexand. VIII. rejectam: homo ritè confessus habet jus communionis, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerit. Ratio est; quia nullum præceptum in scripturis reperitur obligans ad præviam satisfactionem; ergo &c. Tum; quia *Xistus IV.* damnavit propositionem asserentem: *Non per actū pœnitentiæ confitentes absolvi non debent;* ergo à pari, sicut possunt ante peractam pœnitentiam absolvi; ita poterunt & communicare. Tum: quia ex propositione damnata sequeretur, quod moribundi, vel ægroti non possent in articulo mortis communicare, eò quod sint impotentes ad pœnitentiam absolvendam: ecce quantum malum, in quo casu cessaret præceptum de sumenda communione. Tum; quia admissa propositione damnata: si quis haberet per aliquos dies ad jejundū v. g. aliquibus diebus sabbatinis; tunc si urgeret præceptum communionis Paschalis, deberet id relinquere, quousque jejunia adimpleret, quod tamen est falsum; siquidem praxis universæ Ecclesiæ contrarium doceat; ergo &c.

38. Dices 1. S. Augustinus cap. 118. ad Fannianum c. 3. ait: *Si tanta est plaga peccati, atque impetus morbi, ut medicamenta Sacra Eucharistia differenda sint, auctoritate Antistitis debet quisq. ab*

altari removeri, ad agendam pœnitentiam, & eadem auctoritate reconciliari; hoc enim est indigne accipere, si eò tempore accipiat, quò debet agere pœnitentiam; ergo non debet communicare, antequam egerit condignam pœnitentiam. Respondeo, Divum Augustinum dum dicit: *indigne accipere, si eò tempore accipiat, quò debet agere pœnitentiam,* loqui de homine excommunicato, & ab Antistite interdicto; uti colligitur ex sequentibus verbis textus; asserendo: *Uti arbitrio suo sit liber, vel auferat se communiani, vel reddat ceterum;* si peccata tanta non sint, ut excommunicandus quisquam homo judicetur, non se debet à quotidiana medicina Dominici Corporis separare. Ecce quomodo S. Doctor annuit, quòd si quis sit excommunicatus, non se separat à frequenti susceptione Corporis Christi; nec aliquid meminit de prævia pœnitentia peragenda, ergo &c.

Dices 2. *Leo 1. epis. 91. ad Theodorum;* ubi distinguit absolutionis Sacramentalis præsidium, à præsidio reconciliationis seu admissionis ad gratiam communionis, aitque: *hanc ordinariè concedendam non esse, nisi salubri satisfactione purgatis, exceptis periclitantibus, & in casu necessitatis constitutis;* ergo sanis non est concessum, ante perfectam pœnitentiam communicare. Respondeo, hunc textum Leonis intelligendum esse de magnis peccatoribus, inveteratis in peccatis, qui cum sæpius sint recidivi, debent ostendere veram dispositionem, ad Sacram Eucharistiam summandam: cum dicat *ordinariè concedendam non esse;* igitur annuit aliquando eis esse concessum communicare. Secundò: dici potest talem textum nō exprimere præceptum, sed consilium, quod modò per contrarium usum abolitum est.

In pœnitentia observandum est, quòd si confessarius pœnitenti determinet certum tempus, pro pœnitendo v. g. diebus veneris; tunc ei obtemperandum est; si verò ad arbitrium ei tempus concedit; tunc quàm primùm commodè fieri potest, adimpleat: & si differret longò tempore gravem pœnitentiam sinè rationabili causa ex sola negligentia; ex hac incuria graviter peccare potest: si levem leviter. Ratio est; quia pœnitens obligatur ad ponendum totum, quod spectat ad integritatem Sacramenti; sed pœnitentia spectat ad integritatem Sacramenti; ergo est ponenda; sicque non potest licitè satisfactionem protrahere, in purgatorio adimplendam: prout docet *Sanctus Thomas in 4. dist. 18. quæst. 1. art. 3. quæstioncul. 3. Suarez disp. 38. de pœnit. sect. 7.*

Ponitur adhuc pro coronide huius tractatus 39. propositio 23. ab Alexandro VIII. rejecta huius tenoris: *Similiter arcendi sunt à Sacra Communionē, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & tur præmissa omnis mixtionis, expers.* Hæc Propositio, contritione; prout jacet supponit, quòd neque per Sacramentum pœnitentiæ possit dari dispositio ad gratiā ne mixtā recuperandam: quia, si quis confiteretur ex memorie gehennæ, vel pœnarum, nondum inest in non est

arceses &
Communione.

eo amor Dei purissimus: sed solum metus inferni, sicque tales actiones ipsius sunt mixtae amore, & timore: ergo non est dignus ad communionem sumendam: sed quam temeraria sit haec propositio ipsum Concil. Trident. sess. 14. c. 4. clarè demonstrat sic loquens: *Attritio dicitur: quoniam, vel ex turpitudine peccati, vel ex gehenna, & poenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniae &c. donuisse Dei, & impulsu Spiritus Sancti &c. & quamvis sine Sacramento per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei*

gratiam in Sacramento poenitentiae impetrandam disponit; ergo reddit eum capacissimum ad sacram Communionem recipiendam; prout memorat scriptura Ezechel. 18. Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus est; non recordabor; ergo sive per contritionem, quatenus importat amorem Dei; consequenter est capax sacrae communionis. Ecce quam iniqua sit propositio supra posita.

De hac materia vide plura verbo poenitentiae, confessio, peccatum, &c.

Proponuntur Canones Concilij Tridentini ex Sess. 21. de communione sub utraque specie, & parvulorum.

I.

Si quis dixerit, ex Dei praecepto, vel necessitate Salutis, omnes & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiae Sacramenti sumere debere; Anathema sit.

II.

Si quis dixerit, sanctam Ecclesiam Catholicam non justis causis, & rationibus adductam fuisse, ut Laicos, atque etiam Clericos non conficientes, sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse; Anathema sit.

III.

Si quis negavit, totum & integrum Christum omnium gratiarum fontem & Auctorem, sub una panis specie sumi, quia, ut quidam falso asserunt, non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur; Anathema sit.

IV.

Si quis dixerit parvulis antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiae communionem; Anathema sit.

TRACTATUS XXXI. DE CONCILIO.

Propositio 29. ab Alexandro VIII. reprobata sic sonat.

Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium OEcumenicum auctoritate, atque in fidei quaestionibus decernendis infallibilitate.

Propositio 30 ab eodem Alexandro VIII. damnata est.

Ubi quis invenerit Doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolute potest tenere, & docere non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

CAPUT I.

De substantia, & divisione Concilij.

SUMMARIUM.

1. Concilij descriptio.

2. Quidditas concilij Generalis exponitur.

3. Concilium Provinciale declaratur.

4. Concilium Dioecesanum refertur.

5. Concilium Generale definiens aliquid de fide, errare non potest.

6. Con-

6. Concilium Generale sine auctoritate Papae congregatum errare potest.
7. Concilium Oecumenicum, seu Generale non est super Papam.
8. Objectiones solvuntur.
9. Pontifex Romanus loquens ex cathedra infallibilem habet auctoritatem, independentem à Concilio Generali in decernendis questionibus, de fide.
10. Solvuntur objectiones contra Propositionem damnatam.

Concilij descriptio.

Concilium est convocatus Conventus Episcoporum, tanquam praepositorum Ecclesiae Dei, ad definiendas causas difficiles, quae ad fidem, & mores pertinent; Bellarmin. & alij communiter.

2. Tria sunt genera conciliorum: Universale, quod à Romano Pontifice, vel cum ejus assensu convocatur; quia si Christus in terris visibiliter per se Ecclesiam gubernaret, ad ipsum spectaret concilia universalia convocare; ergo hoc munus spectat solum ad ejus Vicarium in terris, non ad alios; ut ad Magistratus, vel ad Imperatores; ac requiritur, ut ex toto orbe, si non omnes, saltem ex omnibus principalioribus partibus mundi, aliqui Episcopi compareant, qui possunt absentium vices, & vota ex consensu Pontificis supplere; ita Suarez disputat. 11. sect. 2. num. 7. Nec non invaluit consuetudo etiam Cardinales Generales Religionum convocare, praeterea solent venire Imperatores, Reges, aut eorum Legati tantum ut testes, & Concilij defensores.

3. Secundum Concilium est Provinciale, quod celebratur ab Archi-Episcopo cum interventu Cleri majoris suae Diocesis, ad quod reducitur Concilium Patriarcharum, Legatorum ad hoc deputatorum.

4. Tertium est Diocesarium, seu quod nominatur Synodus: celebratum ab Episcopo Diocesis, ad quod convocantur omnes Praelati, Abbates, Parochi non exempti ab ejusdem Jurisdictione.

5. Concilium Generale aliquid definiens in fide, vel moribus cum confirmatione Pontificis, nequit errare; quia regitur à Spiritu Sancto, juxta illud Actuum. Apost. 15. Visum est Spiritui Sancto, & nobis. Tum, quia Pontifex representat in definiendo totam Ecclesiam: Haec autem Dei nomine regitur; ergo &c. Tum, quia Divus Gregorius cap. 1. Epist. 14. dicit. Quatuor Concilia Generalia se venerari, sicut quatuor Evangelia; ergo cum Evangelium Dei non erret, neque Concilium cum Confirmatione Pontificis errabit.

6. Concilium Generale congregatum sine auctoritate summi Pontificis potest errare; quia auctoritate Spiritus Sancti est promissa soli Pontifici, & Ecclesiae universae; ergo Concilio congregato sine auctoritate Pontificis deesset talis assistentia Dei, qui dedit potestatem soli

Petro solvendi, & ligandi: & Ecclesiam suam solum supra Petrum fundavit; qui est caput ejus ideo deficiente Pontificis auctoritate, & confirmatione, tale Concilium dicitur Synagoga Sathanæ.

Sed pro melius intelligendis mox dictis materijs examinandæ sunt binæ propositiones ab Alexandro VII. expulsæ, & quidem prima, quæ inter alias est 29. hunc modò loquitur: Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque infidei questionibus decernendis infallibilitate.

Hæc Propositio duo complectitur membra, quorum unum sequitur ex alio. Primo assertit, Pontificem Romanum non excedere auctoritate Concilium Oecumenicum seu Generale: Secundo, quod Pontificis Romani auctoritas in definiendis questionibus fidei, non sit infallibilis his intellectis.

Dico: contra Proposit. 29. ab Alexandro VII. reprobatam: Concilium Oecumenicum non est supra Papam; sed Pontifex Romanus supra illud. Oecumenicum, seu Generale non est. Probo primo ex scriptura Matth. 16. ubi Christus constituit Petrum caput Ecclesiae; dicendo: Tu es Petrus, & super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam. Et Joannis cap. ultimo assertit: pascite agnos meos; pascite oves meas; per quod constituitur pastor universalis totius Ecclesiae; sed caput est supra membra, quæ sunt alij Christi fideles, à quo reguntur: nam totus Christi grex Petro commissus, non est supra pastorem; sed Pastor supra gregem; ergo Papa, cum sit caput Ecclesiae, & Pastor universalis, est supra Concilium Generale; nam per hoc, quod membra Ecclesiae in Concilio congregentur in unum, Papa exinde non desinit esse caput, & Pastor omnium Ecclesiarum particularium, ergo &c.

Probatur secundo, Patres in Concilijs de fide, & moribus aliquid statuentes, non audebant per se definire sine auctoritate, & confirmatione Papæ; ergo ipsum supra Concilium agnoscebant: ita constat, quod Patres Concilij Carthaginensis recurrerint ad Innocentium I. tanquam ad Petram Ecclesiae pro approbatione; quæ in Domino statuerant, & Patres Nicænæ Synodi ad Sylvestrum Papam per Litteras venerunt, his verbis sensum illorum exponentes: Quidquid instituimus, precamur, ut vestri oris confirmatio conferretur; eodem modò Patres Concilij Calcedonensis ad Leonem Papam scribunt: Omnem vobis gestorum vim insinuavimus, ad eorum, quæ nobis gesta sunt, firmitatem, & consonantiam ergo &c.

Probatur tertio ex vetusta consuetudine, quæ ab initio nascentis Ecclesiae practicabatur, ut omnes ad Romanum Pontificem pro decernendis controversijs recurrerent, prout testatur Adelchior Canus lib. 6. de locis c. 7. ajens: Ad Romanam perro sedem, Episcopos Ecclesiarum in causis quibusq. gravissimis provocasse, ab illius ore fideles fidei semper oracula petisse, illius judicium Catholicos omnes in religionis controversijs expectasse

se, illius denique & vim, & auctoritatem sacra omnia efflagitasse concilia, adeo certum, & manifestum est: quibus ex verbis, quoniam negari non possunt, conflat, & efficitur, quod quarimas argumentum, quod ex multis, magnisque haud facile quis dixerit aliud, aut evidentius, aut certius se enim legem Christi interpretes nullus sanior est, quam perpetuus Ecclesia usus; Ecclesia vero in fidei, religionis, & quaestione, ac ceteris gravissimis controversijs, non ad Antiochenum, Alexandrinum, Constantinopolitanum, Mediolanensem, Parisiensem, Coloniensem, Toletanum, aut Bracharensem Episcopos, sed ad Romanum omnino semper aetate recurrit: quis dubitet hunc esse, quem ut successorem Petri, ita quoque Doctrina Apostolica Magistrum, quaestionumque de fide iudicem habemus; ergo &c.

Probatur quarto ex Concilio Florentino, in quo convenerant non solum Patres latini, verum etiam Graeci, uti part. 2. collat. 22. sic loquitur: *Definimus sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem successores esse Beati Petri veritatis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, & totius Ecclesiae Caput, & omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere, & in Universum orbem tenere Primatum, & in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam à Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse.* Nota, quod hoc Concilium legitimum fuerit, & à summo Pontifice approbatum, in quo Papam declaratur totius Ecclesiae Caput, Patrem, & Doctorem existere, & in universum orbem tenere Primatum, quis ergo dubitat ipsum esse supra Concilium Generale. Tum; quia hoc ipsum definit Concilium Lateranense sub Leone X. celebratum Sess. 11. his verbis; *Solum Romanum Pontificem pro tempore existentem, tanquam auctoritatem supra omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenius, ac potestate habere.* Ecce quam clarè constat Papam esse supra omnia Concilia, consequenter propositio, quae dicit: *futilis & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quaestionibus decernendis infallibilitate*, tanquam perniciofa, & haeretica abominari, & vitari debet, utpote contraria Sanctis Patribus, & scripturis.

Tum, quia à Concilio Calcedonenfi act. 1. 2. & 3. Papa vocatur universalis Ecclesiae Pontifex, & Synodo 7. Generali. & art. 2. in Epistola Adriani declaratur; *Romanam sedem per totum terrarum orbem Primatum obtinere, omniumq. Ecclesiarum Caput existere*; quis ergo modo dubitat Papam esse Caput omnium Conciliorum, cum primatum totius orbis teneat, & Caput omnium Ecclesiarum declaratur: Legatur Bellarminus de Concilio lib. 2. capite 15. Cardenas; Arcdekin;

3 Dices Concilium Basiliense sess. 4. statuit majorem habere auctoritatem Concilia, quam Pa-

pa; id ipsum decrevit Concil. Constantiense sess. 4. ergo &c.

Respondeo Concilium Basiliense non fuisse verum Concilium, sed conciliabulum, uti expresse declaravit Concilium Lateranense sub Leone X. celebratum sess. XI. & Concilium Constantiense nullatenus approbatum fuisse, eò quod sine consensu Romani Pontificis ab Imperatore convocatum fuerit.

Dices 2. Apostoli, dum Hierosolimis celebrant primum Concilium, definierunt aliqua ad fidem spectantia hoc modo: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis.* Quae decreta Antiochiam ad fideles missa fuerunt nomine totius concilij, non tantum Petri Apostoli: ergo &c.

Respondeo, verum esse, quod illa decreta missa fuerint ad Christi fideles nomine totius Concilij cum inclusione auctoritatis Petri, tanquam Principis Apostolorum, à quo totum robur acceperunt, ex quo non sequitur quod Concilium fuerit supra Petrum; sicuti dum modo declaratur aliqua difficultas in scriptura, & proponitur fidelibus nomine talis Concilij, semper intelligitur cum auctoritate Papae. At illud, quod dicitur Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus corripe ipsum inter te, & ipsum solum.* Postea subjungit; *Si te non audiverit, dic Ecclesiae: Ly Ecclesiae non intelligitur de Ecclesia universali, seu de Concilio, sed per Ecclesiam intelligitur quicumque legitimus superior alicujus Ecclesiae, vel aliqua particularis congregatio Ecclesiae.*

Secunda pars propositionis damnatae sic exponitur: Pontificis Romani Auctoritatem in fidei quaestionibus decernendis non esse infallibilem; ex eo quia *futiles, & jam toties convulsa esse dicitur.*

Pro primo; admittendum est ut certum, Romanum Pontificem esse summum totius Ecclesiae Pastorem, ac primum locum in Ecclesia tenere; uti superius demonstratum est: hoc ipsum sentiunt Patres: Sanctus Bernardus lib. secundò de consideratione ait: *Non modo ovium; sed & Pastorum tu verus omnium Pastor, unde id probem, quarit: ex verbo Domini, cui enim, non dico Episcoporum, sed Apostolorum sic absolute, & indistincte tota sunt commissa oves, si me amas Petre, pasc oves meas, quas? illius, vel illius populos civitatis, aut regionis, aut certe regni, oves meas, inquit; cui non planum, non designasse aliquas; sed assignasse omnes, nihil excipitur, ubi distinguitur nihil, & Sanctus Hieronymus. Epist. ad Damasum scribens ait: Ego nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudinis tuae, id est cathedra Petri consocior: super illam Petram aedificatam Ecclesiam scio: quicumque tecum non colligit, dispergit: Ecce quot Concilia in prima parte citata? & Sancti Patres unanimiter concordant Papam esse summum Pastorem: & omnium Christi fidelium, tanquam verum Successorem Petri, primum locum in Ecclesia tenere; ergo &c. nunc contra dictam secundam partem propositionis damnatae pugno &*

Dico

† 2. Dico: contra secundam partem Proposit. 29. Pontifex Romanus loquens ex Cathedra infallibilem habens ex Cathedra, infallibilem habet decernendis: hæc veritas patet ex conclusis pri-
 Pontifex Romanus loquens ex Cathedra infallibilem habens ex Cathedra, infallibilem habet decernendis: hæc veritas patet ex conclusis pri-
 authoritatē, mæ partis hujus propositionis, uti efficaciter
 independen- probavi, Concilium Generale non esse supra Pa-
 ter à Concilio pam; ergo cum juxta adversarios Concilium
 generali, in possit definire aliquam quæstionem esse de fide,
 decernendis à fortiori, potest Papa ex infallibilitate, cum sit
 quæstionibus Caput Concilij, à quo nullum accipit robur, &
 de fide. potestatem; sed duntaxat à Deo, utpotè Vicari-
 us Christi in hoc mundo constitutus.

Probatur secundo ex Sanctis Patribus, qui omnes hoc ipsum sentiunt. Sanctus Gregorius lib. 4. Epistola 52. inquit: *Si quam verò conventionem (quod longè faciat divina potentia) de fidei causa evenire contigerit, aut negotium emerferit, cujus vehemens sit fortasse dubietas, & pro sui magnitudine, judicio Sedis Apostolica indigeat, examinata diligentius veritate, relatione sua ad nostram studeat perducere rationem, quatenus à nobis valeat congruè sine dubio sententiâ terminari.* Hujus Sancti Doctoris verba diligenter notanda sunt, ubi dicit: *de fidei causa evenire contigerit, aut negotium emerferit, cujus vehemens sit fortasse dubietas;* in quo loquitur, & de quæstionibus fidei, & de alijs negotijs morū ut Sedi Apostolicæ referantur, quatenus valeat congruè sine dubio sententiâ terminari: Ecce quod in articulis fidei, & in materia morum à Papa certâ sententiâ definitur.

Sanctus Petrus Chrysologus in Epistola ad Eutichen inquit: *Hortamur te frater, ut his, quæ à Beatissimo Papa Romana civitatis scripta sunt obedientes attendas; quoniam Beatus Petrus, qui in propria sede vivit, præstat querentibus fidei veritatem.* Vide quod hic Sanctus exprimat, quod scripta Papæ præstent fidei veritatem; ergo &c.

Sanctus Bernardus Epistola 150. ad Innoc. II. summum Pontificem scribens, hōc modō loquitur: *Oportet ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque, & scandala emergentia in regno Dei, & præsertim quæ, de fide contingunt: dignum namq; arbitror ibi potissimum resarcire damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum;* Ergo Papa se solo ex cathedra aliquid de fide statuens errare nequit.

Innocentius Papa in Epistolas 41. inter Augustinianas ait: *Non humana, sed divinâ decretū esse sententiâ, ut quidquid de disjunctis, remotisque provincijs ageretur, non prius ducerent esse finiendum, quàm ad Romana Sedis notitiam perveniret, cujus autoritate, juxta quæ fuerit pronuntiatio, firmaretur.*

Probatur 3. ex Concilijs & continua consuetudine Ecclesiæ, quod si in Ecclesia Dei circa fidem, vel mores, aliqua hæretica dogmata ori-
 bantur; tunc sua Sanctitas Papæ ex suprema sua potestate sinè conventionē Concilij generalis ea anathematizavit, uti expressè attestatur Sanctus Augustinus sermone 2. de verbis Aposto-

licis, & nuper Alexander VII. Innocentius XI. cum pluribus Pontificibus multas propositiones hæreticas, & contra bonos mores propriâ autoritate damnarunt. Leo X. contra Lutherum.

Caramuel in Theol. fundamentali fundamēto 4. num. 250. ait quod statim, ac proclamata fuerit hæresis Janseniana octuaginta quinque Episcopos Galliæ per suplicem libellum ad Innocentium X. confugisse pro decisione veritatis his verbis: *Precamur, Sanctitas tua quid in hoc sentiendum sit clarè, distinctèque definiat: Obtestamur ergo, ut has præsertim propositiones, de quibus disceptatio periculosior, ac contentio ardentior est, Sanctitas tua expendat, ac perspicuè, & certâ de unaquaq; sententiâ ferat.* Ubi advertet ly certam sententiâ ferat: Igitur Pontifex de rebus fidei certam sententiâ ferre potest, expugnando doctrinam Jansenij, ac hæreticam damnare; legatur de hoc puncto Stephanus de Chams datus Parisijs anno 1654.

Innocentius in Epistola 93. ad Patres Concilij Millevitani sic loquitur: *Diligenter, & congruè Apostolico consilij honor, honori inquam illius, quem præter illa, quæ sunt extrinsecus, sollicitudo manet omnium Ecclesiarum super anxijis rebus, quæ sit tenenda sententiâ, antiquæ scilicet regulæ formam secuti, quam toto semper ab orbe mecum vestris esse servatam, scientes quod per omnes provincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanant, præsertim quoties fidei ratio ventilatur; ergo &c.*

Anastasius Papa hanc universalem consuetudinem Germaniæ, & Burgundiæ Episcopis his verbis demonstrat. *Exigit dilectio vestra, & autoritate Sedis Apostolicæ vestris correspondere consultis.*

Tridentinum sess. septima ait: *Ecclesia Romana non nisi miseratione Pontificis est Magistra cæterarum,* sicque solus Pontifex retinet infallibilitatem Magisterij in Ecclesia Dei.

Calcedonenlis Synodus 4. Leonis 1. Epistol. quâ declaraverat Eutichen, hæreticum approbavit, & consensit ei, tanquàm regulæ certæ, & infallibili fidei: nam cum in Concilio actione secunda, lecta esset, Patres unâ voce expresserunt *Anathema, qui ita non credit.* Petrus per Leonem locutus est: & cum aliqui Egyptij Episcopi adhuc Euticheti inclinarent, pronuntiârunt unanimiter alij Patres: *Subscribant Epistola Leonis, qui non ei subscribit, hæreticus est:* Unde omnes communibus votis actioni, secundum definitionem Papæ acquieverunt, & ejus sententiâ, ut infallibilem veritatem fidei venerati sunt.

Probatur ulterius autoritate Doctorū; & primò ex Suarez disput. 5. de fide sect. 8. num. 7. ubi sic habet: *Approbare autem turpia pro honestis, & è converso damnare honesta tanquàm iniqua, repugnat virtuti, & sanctitati Ecclesiæ;* Concludo: ergo repugnat ut summus Pontifex definiens aliquid esse de fide, vel contra bonos mores, & id non esset certè tale ex principijs revelatis,

latis, & infallibilibus deductum: nam cum Papa sit caput Ecclesiæ, omne id, quod damnat, vel approbat, Ecclesia etiam damnat, & approbat; sicque cum ex intrinseca ratione sanctitatis Ecclesiæ implicet errare, & malum pro honesto approbare. Igitur Papa, utpotè caput ejus loquens ex cathedra errare nullatenus potest.

Granado 2.2. contraversia prima tract. 7. disp. 2. sect. 2. num. 11. sic loquitur: Quod obtinet ad morum doctrinam, non minus certum est, non posse definiri à Pontifice, esse bonum id, quod peccatum est, quam esse certum, non posse errare in doctrina fidei; idem sentiunt Cardinalis de Lugo disp. 20. de fide sect. 3. num. 159. Castropolans, Tom. 1. tract. 4. disput. 1. punct. 5. num. 4. Valentia 2.2. disp. 1. quest. 1. punct. 7. subquestione 6. sect. 40. Diana part. 11. tract. 2. resol. 13. Turrianus disp. 16. dub. 2. Arriaga Tom. 5. disp. 9. n. 26. & alij unanimiter.

10. *Solvuntur objectiones contra propositionem damnatam.* Sed contra, dices: solus Christus est infallibile, & verum Ecclesiæ fundamentum; ergo non Romanus Pontifex. Respondeo solus Christus est infallibile, & verum Ecclesiæ fundamentum principale, & originale, concedo antecedens: Pontifex Romanus verò est secundarium fundamentum Ecclesiæ, qui suam totam auctoritatem infallibilem accepit à Christo per illa verba: *Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam; & quodcunque solveris super terram erit solutum, & in cælis, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum, & in cælis*: Ecce quod solutio, & ligatio per Papam in terris facta, Correspondet solutioni, & ligationi cælesti, cum hæc nunquam fallibilis esse possit; ergo nec illa.

Dices secundò ex Apostolo ad Rom. 2. *Omnis homo mendax*; ergo Papa potest in quæstionibus fidei errare.

Respondeo, concedo majorem, & minorem: ergo Papa est mendax sine assistentia Spiritus Sancti, concedo: cum assistentia Spiritus Sancti, nego: distinguo secundum consequens, ergo

Papa in quæstionibus fidei potest errare, sine assistentia Spiritus Sancti, & ut privatus Doctor, concedo consequentiam; cum assistentia Spiritus Sancti, & ut ex cathedra aliquid definiens, nego consequentiam: nam Papa quando ex cathedra loquitur, est petra infallibilis, & fundamentalis, cui semper assistit Spiritus Sanctus.

Urgebis, Papæ, defacto errarunt; ergo non sunt regula infallibilis.

Respondeo, Papæ defacto errarunt, ut privati Doctores, concedo antecedens, ut Papæ loquentes ex cathedra nego antecedens, & consequentiam; nam in talibus functionibus non agunt ut privati Doctores, sed ut Christi Vicarij in terris, & ut caput totius Ecclesiæ, in quo actu Deus specialiter eis assistit.

Instabis, antiqui testamenti Pontifex cum sua Synagoga erravit, refutando Christi fidem, ergo, & Papa novi Testamenti circa fidem errare potest.

Respondeo negando consequentiam, disparitas est; quia nullibi reperitur in scripturis, quod Deus Pontificibus antiqui testamēti promiserit similem assistentiam, sicuti promisit Petro, & successoribus suis, cum dixerit: *Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non prevalebunt adversus eam, & quodcunque solveris super terram. Matth. 16.*

Replicant hæretici, dicentes: quod Christus Dominus dicens Petro: *Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam*, non intelligit Ecclesiam fundari super personam Petri, ut supra fidem illius. Sed contra; nam negari nequit, quod Petro non dederit majorem auctoritatē, quam cæteris fidelibus, cum eum constituerit Pastorem universi gregis, cum dixerit *Pasce oves meas*; ergo non in fide illius tantum, sed supra personam illius stabilivit Ecclesiam suam, nam cum fides Petri fuerit communis cum alijs fidelibus, sicque non est intelligendum, in sola fide Petri constituere Ecclesiam suam, sed expresse supra personam ejus, tali dignitate fulgentem.

Propositio 30. ab Alexandro VIII. damnata sic sonat.

Ubi quis invenerit Doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolute potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

CAPUT II.

An doctrina Augustini in omnibus sit tenenda.

SUMMARIUM.

11. *Doctrina fundata in Augustino non est tenenda, si contrarietur alicui Bullæ Pontificis.*
12. *Doctrina Augustini sanè intellecta retinet auctoritatem humanam.*
13. *Fides Augustini est eadem, quæ Sanctorum Patrum.*

DOctrina à divo Augustino, quæ Catholicam fidem illustravit per se loquendo, & in sensu sano intellecta laudabilis, & à Christi fidelibus semper magni roboris, & auctoritatis habebatur: aut non ita in omni materia locutum fuisse, ut suum dictum veterum Patrum Authoritati, & rationibus evidentibus præponi debeat, ipse enim sententiam suam in retractati-

onum

nam Libris sæpè probabilem opinionem propter probabiliorem refellit, in quo sæpè sæpius Lectores admonet, nè sibi subscribant, nisi ubi se non errasse cognoverint: & in libris de gratia quamvis benè nervosam, & uberem scholasticis præbuit materiam: at de disgratia secundum Campanella art. 12. de reprobatione non ità efficaciter scripsisse testatur: Tum, quia Sanctus Augustinus ipsemet asserit, nè veritati Ecclesiæ sua Doctrina præferatur; ità in capite: *Noli frater distin. 9. contra Divina tam multa, tam clara, tam indubitata testimonia colligere, velle calumnias ex Episcoporum scriptis, sive nostrorum, sicut Hilarij, sive (antequam pars donati separatur) ipsius unitatis, sicut Cypriani, & Agrippini &c.* Primo hoc genus litterarum autoritate Canonis distinguendum est, non enim sic leguntur, tanquam ità ex eis testimonium proferatur, ut contra sentire non liceat, sic ubi fortè aliter sapuerint, quàm veritas postulat.

Quamvis Augustino Sanctissimo Doctore plurimum debet Ecclesia ob ejus profundam doctrinam, quæ tamen non prætendit, ut veritatibus fidei præponatur, in qua Dei maximi autoritas elucet, postponatur, ex quo infero, &

11. †
Doctrina
fundata in
Augustino
non est tenenda,
si contra-
rietur alicui
Bullæ Pontifici-
cæ.
Dico contra Proposit. 30. ab Alexandro VIII. rejectam: Doctrinam in Augustino clarè fundatam tenere, & docere absolute nemo potest: si est contraria alicui Bullæ Pontificis; nam licet Doctrina Augustini, si Catholicò modò legatur sit bona; at cum hæretici mel in venenum vertant, non est sequenda. Nunc probo assertionem hòc argumentò: Doctrina in Augustino fundata est deterioris conditionis, & roboris, quàm definitiones contrariæ per Bullam Pontificis expresse non est tenenda; antecedens probatur nam definitiones Bullæ Pontificis fundantur in revelatione, & veracitate Dei revelantis, propositæ fidelibus à summo Vicario Christi in terris, qui majorem habet auctoritatem in stabiliendis articulis fidei, quàm omnes Doctores, & totus mundus simul sumptus;

ergo &c. *Caramuel in Theologia fundamentali lib. 1. fundamentò primò fol. 34. numero 54.*

Tum, quia Doctrina Augustini; quanquàm aliquando in Concilijs reperitur, eò quòd illam fidè, quam nos nunc habemus, Augustinus olim profitebatur; per hoc tamen non sequitur, quòd talis doctrina sit ejusdem firmitatis, quàm declarationes Papæ per Bullam ex Cathedra emanatæ; nam Augustini ut Augustini Doctrina maximam habet Auctoritatem, at solum humanam, & naturalem; unde sequitur, non esse immunem ab omni suspitione erroris: declarationes verò summi Pontificis, utpote in revelatione Sancti Spiritus fundatæ, nullatenus subesse possunt periculo erroris, & falsitatis, ergo &c.

12.

Ex quo inferitur Primò: Doctrina Augustini, Doctrina si non est malè intellecta ab Hæreticis, retinet Augustini auctoritatem humanam; Doctrina verò Pontificis stabilitur in auctoritate Divina: at si talis Doctrina in Augustino fundata contrarietur authoritati Bullæ Papæ, est omnino deferenda ut Hæretica; tem humanum; quia ex propositione damnata deducitur, nam debere negare Papæ infallibilitatem in definiendis quæstionibus fidei, quod expresse hæreticum est; ergo &c.

Inferitur Secundò: qui Augustini doctrinam omnibus Patribus præponit hæreticus est; Quia Patres, tam antiqui, quàm moderni Doctrinam plurimum fideles in Catholica fide illuminarunt tam scriptis, quàm verbò, & exemplò; ideòque sententiæ illorum si quis contradicat, contradicet & fidei; & talis sequeretur Calvinum, qui solius Augustini Doctrinam suam sectam fundare gloriatur, cum exclusionem omnium Patrum, quos non immunes esse ab errore autumat; sed quid dicis Hæretice?

13.

An nè Patrum doctrina sit adversa à doctrina Augustini; an nè DEUS, & fides? nequaquam scelereste, isti enim id ipsum credunt, & docent, dem, qua Augustinus; ergo somnias o sectarie? Etorum. quid spumas sidera errantia, o acatholice? negas quod Augustinus credit; quia negas quod Patres docent; igitur dolose negas, vah scelereste hostis DEI! & fidei perfidissime.

Sbogar Theologia.

TRACTATUS XXXII.

DE CONCUBINATU.

Propositio 41 ab Alexandro VII. censura est.

Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarium, vulgò, *Regalo*, dum deficiente illâ nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tediò magnò concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur.

CAPUT Unicum.

De obligatione deferendi Concubinam.

SUMMARIUM.

1. Concubinarium describitur.
2. Duplex concubinatus notatur.
3. Qui heretici docuerunt licitum esse promiscuum concubitum, notatur.
4. Nunquam fuit, aut est licitus Concubinatus.
5. Proponuntur, & solvantur objectiones contra concubinatum.
6. Occasio peccandi aliâ est libera, aliâ necessaria.
7. Concubinarium tenetur sub lethali ejicere concubinam.
8. Si intercedat impossibilitas physica, vel moralis ejiciendi concubinam, nō censetur peccare illam retinendo.
9. Cur vitanda sit nimia familiaritas fœminarum? notatur.
10. Concubinarium retinens concubinam, quam faciliè rejicere posset, non est absolvendus.
11. Si incurrat aliqua impossibilitas ejiciendi concubinam, an sit absolvendus? notatur.
12. An filius familias concubans cum ancilla sit absolvendus? notatur.
13. An quis obligetur ejicere concubinam cum periculo amittendi aliquod bonum temporale.

publicè talem esse, attamen in foro conscientiae ejus vulnus detegitur.

Quæritur; an licitus sit, vel aliquando fuerit concubinatus.

Ante responsionem nota: Priscos hæreticos, ut Anabaptistæ inter alios suos errores sparserunt sequentem Propositionem videlicet: *Promiscuus concubitus est permissus; imò qualibet mulier est obligata ad coeundum cum quovis viro illam petente, & vice versa vir ad coeundum cum quavis muliere, eum appetente.* Simoniaci, qui originem ducunt à Simone mago, florente Anno Domini 34. docuerunt usum fœminarum indifferentem etiam propriae Matris, vel Sororis non esse à Deo prohibitum. Montanus verò in Provincia Frigiæ ortus unde derivantur Cataphrygæ hæretici secundò sæculò florentes voluerunt, Nuptias à Deo esse vetitas, & usum fœminarum quarumcunque promiscuum esse licitum. Novatus impius Romanus Sacerdos, qui vixit tempore Cornelij Papæ hoc ipsum docuit. Et ex historia Patris Nicolai del Techo relato à Joanne de Cardenas dissert. 2. cap. 8. art. 5. n. 552. & 553. colligo, quòd Indi in Regno Guerano solebant tot pellices alere, quot eorum libido, & auctoritas à popularibus suis impetrabat: nunc ad superius quæsitum respondeo, &

Dico: nunquam licitum esse, aut fuisse concubinatum, multò minùs promiscuum concubitum. *Nunquam* Probatum ex scriptura *levitic. 20.* ubi sic legitur: *fuit, aut est Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum uxore proximi sui, morte moriatur, & Mœchus, & Mœcha.* Et *Deut: 23.* ita exprimitur: *Non erit Meretrix de filiabus Israel, nec Scortator de filiis Israel, quia abominatio est utrumque ad Dominum Deum tuum.* Tum, quia Apostolus *1. Corinth. 6.* ait: *Nolite errare, neque fornicarij, neque idolis servien-*

1. Concubinarium describitur.

Concubinarium dicitur ille, qui ad consuetum usum venereum retinet sibi fœminam per modum uxoris: Sic Communiter Doctores cum Toletio libro 1. cap. 47. Riccio decisione 261.

&c.

2. Duplex concubinatus notatur. Concubinarium duplex est, aliud publicum, qui per judicem ut talis declaratur, aut per superiorem admonetur de relinquenda concubina, quam dimittere renuit, sive ita est notorius ut nullatenus occultari possit. Concubinarium privatum, dicitur ille, qui quamvis non constet

vientes, &c. regnum Dei possidebunt, & in Decalogo interdicatur concupiscentia proximi. Tum, quia in *Trident. sess. 24. cap. 8.* specialiter damnatus est concubinatus, ubi sic exprimitur: *grave peccatum est, homines solutos concubinas habere; gravissimum vero, & in hujus magni Sacramenti singularem contemptum admissum, Uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere,* ergo &c. Tum, quia concubinatus promiscuus militat contra legem naturalem, quod sic ostendo. Natura nunquam intendit sui destructionem; sed si admitteretur promiscuus concubitus, vergeret in sui destructionem; ergo &c. Major per se est clara: Minor probatur, quia promiscuus concubitus impedit generationem proliis, quatenus unus destruit opus alterius; uti patet in publicis meretrilibus, quæ raro generant; sicque paulatim deficeret species humana; ergo vergeret in sui destructionem.

5. Objicies primò ex *lib. 2. Reg. cap. 5.* ubi sic proponitur: *lego: accepit ergo David adhuc concubinas, & sol. Uxores in Hierusalem, postquam venerat de Hebron, natique sunt David, & alij Filij, & filia; filiones con-* ergo cum scriptura distinguat concubinas ab uxoribus, uti in textu patet, signum est, quod licitus fuerit concubinatus, alias David peccasset cognoscens eas, quod nemo dicit. Hoc ipsum legitur de alijs Patriarchis, ergo &c. Respondeo verum esse textum scripturæ: concubinæ verò ideo dicebantur, quia non admittebantur ad Gubernationem familiæ, in re tamen fuerunt veræ Uxores, sicque objectio nihil probat. *S. Thomas, Henriquez lib. 12. cap. 6. nn. Azorius part. 3. lib. 3. cap. 1. Filliucius & alij.*

Objicies secundò ex scriptura *Osee* (ubi sic habetur) *Dixit Dominus ad Osea: vade, sume tibi Uxorem fornicationum, & fac tibi Filios fornicationum;* ergo ex præcepto Dei fuit licitus concubinatus. Respondeo hunc textum intelligi per *ly sume tibi Uxorem fornicationum;* id est, quæ ante fuerat fornicaria, sume tibi, ut de impudica fiat honesta: *Bonacina*, vel dicit *fornicationum*, ex eo, quia fuerat gentilis ob fornicationem spiritualem, ita *Nicolaus de Lyra*. Vel ut sibi Uxorem duceret fornicariam, ex qua faceret filios fornicationum; id est, faceret filios, qui fornicabuntur, idolis servientes ad imitationem Matris: sic etiam *Riberra*.

6. Quæritur nunc; an possit domi in aliquo casu retineri concubina? Ante conclusionem adducenda alia est verte, quod omnis concubinarus sit in proxima occasione peccandi, quæ duplex est, alia libera, alia necessaria. *Occasio libera* est, quæ absque gravissimo onere tolli potest: occasio necessaria nequit sine gravissima difficultate amoveri, ita *Franciscus Verde tit. 17. num. 513.* His notatis: nunc occurrit mihi propositio 41. ab *Alexandro VII.* censurata, in frontispicio hujus tractatus annexa, proinde nunc ad quæsitum respondeo, &c.

7. † † Dico; contra propositionem 41. ab *Alexandro VII.* damnatâ: concubinarus obligatur sub

lethali ejicere concubinam, si commodè, & liberè fieri potest. Probatur unusquisque tenetur sub lethali - sub lethali vitare periculum proximum peccandi lethaliter; sed concubinarus retinens concubinam est in periculo proximo peccandi lethaliter, uti experientia docet; ergo tenetur sub lethali tale periculum vitare, rejiciendo concubinam: Major patet ex scriptura *Ecclesiast. cap. 3. Qui amat periculum peribit in illo;* ergo &c. Tum, quia *Cyprianus de singulari Clericor. contin.* sic loquitur: *morsos aspidēs sibilant, & Mulier fudit concupiscentiæ pestilentiam.* Ergo concubinarus retinens concubinam hæc pestilentia inficeretur; itaque tenetur eam abigere. Tum, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona, sed malum est in continuo luxuriæ fœcto putrescere, dum concubinarus ex oblectamento concubinæ, ejusque coctis cibis (uti propositio citata sonat) ac nimia propensione in illa detinenda, æternum sibi barathri periculum propinat: nam motiva hæc admittendo, per se, non tantumdem concubinarium dolore afficerent; sed solum eum contristarent; quia ipsis amissis, amitteret totam occasionem peccandi; igitur solum perditio occasionis peccandi moerorem animi ipsi causaret, non utilitas, non epulæ à concubina paratæ: ecce virus, ecce telum Veneris, in quo tota falsitas propositionis proscriptæ fundatur. Tum, quia quivis tenetur à proximo suo amovere grave malum, si potest, uti doceo in tract. de correctione fraterna ergo etiam concubinarus tenetur ejicere concubinam, quæ est sui grave malum, quatenus in lapsum Veneris illum trahit; ergo &c. *D. Bonaventura in 4. dist. 17. part. 3. art. 2. q. 7. Arriaga tom. 8. disp. 38. nn. 28. Clavis Regia lib. 8. cap. 2. num. 9. Connink. disp. 8. de pœnitent. dubio 17. num. 134. contra Sancium disp. 9. num. 6. relatum à Patre Cottonio in summa Diane.*

Quæritur, an possit dari casus excusans rejectionem concubinæ? respondeo si adsit impossibilitas Physica, vel moralis, ita ut concubinarus commodè, & liberè, ac sine gravissima tas physica, difficultate ejicere concubinam nequeat; quia v. vel moralis, g. imminet gravis infamia, aut ingens scandalum, tunc non videtur peccare illam retinendo: in hoc tamen casu tenetur periculum proximum vitare, ac id extenuare per actus internos optimi meliori modò, quò potest, proponendo abstinentiam, ac rogando Deum, ut ipsum à lapsu præservet, uti noto in tract. de occasione. Ratio esse potest; quia quod est difficile, & cum gravi difficultate faciendum, æquiparatur impossibili, ait *Verde ex S. Augustino in cap. canonic. scriptura 6. in fin. dist. 19. cap. faciat homo 15. Menochius 2. de arbit. casu 234. num. 24. ait. impossibile censetur, quod commodè fieri nequit; unde talis occasio non dicitur voluntaria, quia censetur tolli non posse: D. Basilins const. Monastic. cap. 4. S. Thomas 2. 2. quest. 10. art. 9.*

9. Ut rectius prædictam regulam serves vitanda esse nimiam Societatem, ac familiaritatem *Cur vitanda* sit nimia familiaritas *notatur.* Mulierum, censeo, ex qua scandalum sumi potest, sicque non est tutum cum fœmellis circumcursare, vanitates tractare, amorosa fovere, &c. quid de eis dicit *Maximus*, audi. *Mulier est Viri naufragium, virtutis impedimentum. vita captivitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, sinuosum bellum, bellua conviva, sollicitudo confidens, leona complectens, exornata scintilla, animal malitiosum, malum necessarium:* his notatis.

† 10. † Quæritur; an concubiniarius retinens concubinam, quam facile, & commodè posset reus retinens *Concubinarius* rejicere, sit absolvendus? ante responsionem nota *Concubinarius* concubinam, ta *Sancium* disp. 10. part. 1. resol. 55. §. Unde ex his quam facile vers. Idem dicendum, docuisse citatum à *Coteno* rejicere posset, non est 32. non esse negandam absolutionem hero, qui absolvendus. non expellit domo concubinam, si illa sit ei necessaria, vel nè amittat oblectamentum, vulgo regalo, eò quòd illa epulas benè ministrat, sinè quibus nimis ægrè vitam transigeret, & similis famula difficilè inveniretur, dum adest propositum amplius non labendi, sic quoque *Joseph* abortu in spec. cap. 10. num. 33. his intellectis nunc modò respondeo, &.

Dico: concubiniarius retinens concubinam, quam facilè, & commodè rejicere posset, non est absolvendus. Probatur, quia qui est in actuali peccato lethali, non est absolvendus; sed qui voluntariè & liberè retinet concubinam, est in actuali peccato lethali; ergo non est absolvendus; Major patet per se; Minor probatur, quia qui voluntariè, & liberè retinet concubinam, quam potest expellere, est in continuo peccandi proposito saltem virtuali, cum periculum proximum labendi amovere renuat, quod sub lethali tenetur juxta illud *Ecclesiastic. cap. 3. Qui amat periculum peribit in illo*; ergo licèt firmiter videatur proponere, se nolle amplius peccare, per hoc non censetur habere sufficientem dolorem, & propositum emendationis, cum aspidem adhuc in sinu retineat, sicque non est absolvendus. *Bonacina de fornicat. quest. 4. punct. 14. sub num. 11. Toletus, & alij: de hoc casu vide uberius in tractat. de occasione.*

11. Scire velles, an saltem si intercurrat aliqua impossibilitas Physica, vel moralis non ejiciendi concubinam, possit dari Hero absolutio. Respondet *Palavius* tom. 11. tr. 2. disp. 22. punct. 5. & punct. 2. tr. 16. resol. 42. penes *Cotonium* supra concubinam, citatum posse dare absolutionem, si sinè valde magno detrimento concubina ejici non potest, dummodo cesset periculum reincidendi in peccatum propter rationes, quas num. 8. exposui.

12. Hinc docet *Bonacina de fornicatione quest. 4. punct. 14. n. 12.* posse absolvere filium familias, qui ex Patris domo non expellit concubinam, dummodo habeat firmum propositum emendationis, de non peccando amplius in futurum, nec cum sola impolterum conversando. Ratio est, quia hujusmodi cohabitatio concubinæ,

cum non sit in sua potestate eam expellendi, non censetur respectu ipsius occasio voluntaria peccandi, ergo &c.

Castropalaus in addit. part. 3. resol. 27. §. Sed ego, apud *Cotonium* docet; posset impendi absolutio concubinario non ejectâ concubinâ, si cesset periculum peccandi, v. g. quia deformis, aut infirma facta est, vel quia cognatio illos conjunxit, vel propter aliud grande obstaculum, dummodo absit scandalum eam retinendo.

Inquiris quid si v. g. Titius mutuo daret concubinæ centum aureos, an teneatur ipsam expellere, si timeat periculum de illis non recipiendis, nam concubina protestatur, si manserit in domo, eos soluturos, si non manserit, nequaquam? Ad hunc casum bina potest dari responsio, sub distinctione: In primis, vel Titius grave damnum patiatur per amissionem talium aureorum, vel non? si non patiatur hujusmodi damnum, tunc tenendum est pro certo debere adhuc eam expellere; quia bonum spirituale animæ præponderat omni commoditati temporali, sicque præstat amittere debitum, expellendo concubinam, quam animam inferno subicere, sic *Palavius* tom. 1. tract. 2. punct. 9. §. 3. num. 13.

Si verò per talem amissionem aureorum notabile detrimentum pateretur, & firmiter proponit, se non amplius commiscendum carnaliter cum concubina, ac extenuat omne periculum formale peccandi, tunc videtur in hoc casu sinè ejectione concubinæ ad tempus, posse ipsi impertire absolutionem. Ratio est, quia hic intercedit impossibilitas moralis ejiciendi concubinam.

Quæritur; an ancilla, quæ est mancipium, quâ abutitur Dominus ejus posset fugere, vel compellere Herum, ut eam vendat alteri, qui eam non abuteretur, si aliter resistere non possit? Respondet affirmative. Ratio est, quia salus spiritualis magis obligat ad se procurandam, quam in servitute manere cum discrimine vitæ æternæ, ergo &c. Tum, quia mancipatus non est ordinatus ad damnationem spiritua-lem proximi; sed solum ad servitutem temporalem, ergo sinè injuria Domini posset ab eo fugere. *Navar. in compend. cap. 16. num. 21.*

Quæritur; an licèt possit confiteri concubina suo concubinario confessario? Respondet Regulariter deo, si concubina sit rectè disposita cum dolore, & concubinatum reliquit, nec extat aliquod periculum amplius congregandi, tunc non est illitum proprio concubinario confessario confiteri, & hoc aliquando expedit, nè apud alios diffametur. Ratio ex se patet, quia in tali confessione omnia sunt requisita ad obtinendam validam, & licitam absolutionem, tam ex parte concubinæ, uti supponitur, quam ex parte Confessarij, ergo &c. *Antonius Cotonius, in sum. Diana fol. 202. num. 35. citans Sancium disp. 11. num. 16.*

Quæritur, quas penas incurrunt concubinario? Respondeo, in primis concubinario notorio *Pena concubinario* tam

binariorum tam Clerico, quàm Laico est deneganda Eucharistia propter scandalum, licet etiam publicè peccata nonnulla tāt, si adhuc domi concubinam retinet. Itā habetur ex cap. Pro dilectione de Consc. dist. 2. quia in sequenti- omnis concubinaris est infamis: unde Clericus in concubinato actuali è vita decedens est sepeliendus Sepulturā asini.

Respondeo secundò Episcopus in prima admonitione potest pœnā pecuniariā punire concubinarium, itā refert Thomas de Valasco alleg. 34. num. 11. & 12. fuisse iudicatum Portugaliæ in senatu Palatino.

Respondeo 3. Concubinaris post trinam admonitionem Episcopi, nisi corrigantur pœnā excommunicationis feriendos esse; à qua non absolvantur; donec re ipsā admonitioni factæ paruerint; quòd si in concubinato per annum censuris neglectis permanserint, contra eos ab Or-

dinario severè pro qualitate criminis procedatur. Sic Tridentinum sess. 24. de reformatione Matrim. cap. 8.

Eòdem modò concubinæ ter admoneantur, & nisi resipuerint, poterit Episcopus brachio sæculari eas puniendas tradere, & è Civitate eicere prout decernit Trident. citat. sess. 24.

Clerici concubinarij non suspenduntur ipsò factò; sed si Episcopo videbitur, potest eos suspendere. Itā supradict. Trident.

Quæris ultimò, an crimen concubinatûs sit mixti fori, itā ut per Iudices sæculares possit etiam puniri. Opinio affirmativa est communissima. Itā Thomas de Valasco alleg. 34. num. 4. Azorius instit. moral. part. 2. lib. 3. cap. 53. qu. 2. Farinaceus in praxi criminal. quest. 8. num. 131. & alij.

17. Crimen concubinatûs est mixti fori.

TRACT. XXXIII.

DE CONDITIONE SERVILI.

CAPUT Unicum.

De natura conditionis servilis impediens contrahendum Matrimonij.

SUMMARIUM.

1. Conditio servilis notatur.
2. Triplex hic consideratur servitus.
3. An Matrimonium inter servos, & liberos contractum jure nature sit irritum, duplex opinio notatur.
4. Si liber contrahit Matrim. cum serva, quæ ad tempus ante contractum, quò ad omnia est manumissa, valet Matrimonium, secus ad aliquas functiones duntaxat.
5. Si liber contrahat cum serva ignorando ipsius servitutem, licet clam à Domino in perpetuum dimittatur, non tenet matrimonium.
6. An quis ducens ex ignorantia servam, quæ clam à Domino dimissa est, in quo statu dimissionis cognita sit à Marito ignorante ipsius conditionem, teneat matrimonium; notatur.
7. Quid si liber contraxisset cum ancilla ex ignorantia, quæ postea dimissa est, & cognita à marito, an ratificaverit matrimonium.
8. Quomodo liber contrahens cum serva matrimonium ex ignorantia erroris, teneatur revocare contractum; notatur.
9. Si liber sciat alterum contrahentem secum, esse servum ante contractum, tenet matrimonium.

10. Servus etiam invitò Domino potest contrahere matrimonium.
11. Servitus adscriptitia, aut originaria etiam ignorata ab altero contrahente, non dirimit matrimonium.
12. Si liber contrahit matrimonium cum libera, quam putat esse servam, est validum.
13. Si Dominus collocat servam, vel servum cum libero ignorante partē liberā servitutem, tenet matrimonium.
14. Si Dominus contrahat cum serva, illa fit libera.
15. Partus servorum sequitur ventrem.
16. Duo contra finem matrimonij contrahentes, invalidè contrahunt.

Conditionis servilis nomine hic intelligitur contractus matrimonia. Conditio servilis inter servos, vel inter servos vilis notatur, & liberos, sic communiter Doctores cum Sanchez de matrim. Con-

nink, Fillincio, Tabienna, &c. Conditio servilis tripliciter considerari potest, primò rigorosè pro mancipio, quatenus ita est servus, ut Dominus pro libitu possit eum vendere, & hujusmodi servi aliò nomine vocabantur orcini, qui ad particulares operas mancipabantur. Alij sunt servi adscripticij, seu potius subditi, qui perpetuò ad aliquod prædium ad-

scripti sunt pro colendis agris, ex quibus omnes fructus Domino reddere tenentur præter sumptus, & ea, quæ ad victum proprium sunt necessaria, nec à tali gleba sine facultate Domini discedere valent. Alij sunt servi originarij: dicuntur originarij, eo quod originem trahunt ex servis adscriptitijs. Primi carent libertate: secundi & tertij nequaquam, ita *Glossa in cap. 2. de Judæis*; nunc.

3. Quæritur; an matrimonium inter servos & An Matrimonium inter servos & liberos ex ignorantia contractum, jure naturæ sit validum? Duplex opinio circa hoc dubium à Doctoribus traditur: *Scotus in 4. dist. 42. quæst. 2. ros contractum unic. sect. Ex dictis breviter, cum Sylvestro negat. jure naturæ* Ratio est, quia omnis contractus ad hoc, ut ex sit irritum: du- natura sua sit validus, poscit, ut intentione complex opinio trahentium sit firmatus, & acceptatus eo modo, quò contrahentes intendebant; sed dum liber contraxit matrimonium cum serva, non intendebat ex natura sua contrahere cum serva; ergo talis contractus matrimonialis ex natura sua inter illos est irritus. Major per se patet; Minor probatur: quia ubicunque qualitas ingreditur substantiam contractus, si non servetur hujusmodi qualitas, ipso factò ex natura sua contractus est invalidus; sed in tali contractu Matrimonij non servatur qualitas intenta à libero, id est, liber intenderat contrahere cum libera, & suum corpus ipsi tradere, ut & ipsa recipere sibi absque alio impedimento suum corpus tradat; sed hæc qualitas non servatur, quia Dominus liberè potest hanc traditionem corporis pro libitu impedire; ergo &c.

Secunda opinio affirmat hujusmodi contractum Matrimoniale inter servos, & liberos esse validum Jure naturæ, ita *D. Thomas in 4. dist. 36. quæst. unic. art. 1. ad 3. Paludanus in 4. dist. 30. quæst. 1. art. 2. n. 6. Ovandus in 4. dist. 30. quæst. unic. proposit. 3. & alij contra Amandum Herman in 4. sentent. tract. 9. dist. 3. quæst. 5. num. 1.* Ratio est, quia servitus ex natura sua neque pugnat contra fidem, neque contra educationem proles, neque contra Sacramentum, neque contra usum conjugij simpliciter, sed solum secundum quid, quatenus subinde Dominus occupat servum in obsequijs suis; ergo jure naturæ tenet talis contractus: antecedens per se patet, quia qualitas servitutis non obstat substantiæ Matrimonij. Tum, quia nullus est assignabilis textus irritans tale Matrimonium Jure naturæ; ergo est validum: utraq; opinio est probabilis; tu tibi selige pro libitu qualemcunque.

4. Quæritur 2. An si liber v. g. Titius contrahat matrimonium cum serva Berta, cui concessa sit libertas ante contractum quoad omnia ad tempus, an valeat talis contractus, licet Titius ignoraverat prius conditionem servilem Bertæ? Respondeo affirmativè. Ratio est, quia habetur in Jure *L. & sine dolo. §. Quod Papianus. ff. de minoribus*: ubi legitur, quod si aliquando data sit manumissa, libertas, censetur dari in perpetuum; Ideoque valet Matrimonium, se- 44. ff. de manumiss. Testament. Glossa. L. Libertas

31. Vers. Non potest. ff. de manumiss. ergo cum Le- cus ad ali- ges determinent validum esse talem contractum, quis factio- itaque pro tali tenendum est. *Sanchez de Mat- nes dunta- trim. lib. 7. disp. 19. num. 3. & alij &c.* In casu xat, tamen, quo Dominus concessisset Bertæ libertatem non absolutam, sed ad aliquas functiones obeundas duntaxat, tunc tale Matrimonium fuisset invalidum, ita constat, in cap. 2. ex conjugum servitute, & cap. Si quis ingenuus 29. quæst. 2. Fillinius, & alij communiter.

Quæritur 3. An si Titius liber contrahat Ma- trimonium cum Berta serva, cujus servitutem Si liber con- ipse ignorat, & initò jam contractu postea Berta trahat cum à Domino in perpetuum dimissa sit, etiam igno- serva ignorā- rante Titio, valeat talis contractus Matrimonij? te ipsius ser- Respondeo probabiliter non valere. Ratio est, vitutem, licet quia leges decernunt invalidum esse contractum, clām à Domi- si liber contrahat Matrimonium cum serva, i- no in perpe- gnorante ejus servitutem, ita *Leg. statu liberum tuum dimittit. ff. de statu libero*; sed in hoc casu ita contingit; tatur, non te- quia reverà in radice talis contractus non tenet: net matrimo- quod paulò post Berta facta sit libera, est purè nium. extrinsecum, & per accidens contractui. Proinde ad hoc, ut talis contractus Matrimonialis teneat, requiritur novus consensus: secus nunquam per se validabitur. Ratio est, quia quod ab initio irritum est, tractu temporis convalescere non potest; ergo &c. Tum, quia intentio contrahendi Matrimonium fuit conditionalis saltem mente retentā, si es libera, te duco; ergo &c. *Angelus de Matrimon. 3. impediment. 4. num. 6. Sylvester de Matrimon. 8. quæst. 2. dist. 3. lege S. Thomam. in 4. dist. 36. quæst. unic. art. 1. in corpore.* Hæc quæstio procedit, sive sit contractus procedens ex ignorantia antecedente, sive concomitante, quia in utroque casu eadem militan rationes; ergo &c. *Bonacina de Matrim. quæst. 3. punct. 2. num. 5. Rebellus lib. 3. quæst. 3. sect. 2. num. 12.*

Sed quid dicendum est in præcedenti casu, 6. postquam Titius Bertam servam ut liberam du- An quis du- xerat, quæ postfacto clām procuravit à Domino cens ex igno- libertatem ignorante Titio, in quo statu manu- rantia serva, missionis Titius eam affectu Maritali cognovit, quæ clām à Domino di- utrū per talem copulam ratificaverit contra- dictū Matrimonij: nam Titius veniens in cogni- missa est, in- tionem erroris, quod non cum libera, sed cum quo statu di- ancilla Matrimonium contraxerat, proinde præ- missionis con- tendit resilire à Bertæ: at instat ipsa dicens; ve- gnita sit à- rum esse, quod tempore contractus fuerim an- Marito igno- cilla, sed postquam dimissa fuerim, tū me affectu rante ipsius maritali cognovisti, itaque ratificasti priorem conditionem, contractum Matrimonij. Hoc non obstante teneat matri- sub distinctione resolvo dubium; quod si Titius monium? no- cognoverit Bertam post ipsius manumissionem, ratur, & ignoravit talem missionem, tunc absolute non tenet contractus, nec per talem copulam eum ratificavit. Ratio primi patet ex superiori numero. Ratio secundi est, quia Titius accessit ad Bertam bonâ fide, virtute prioris contractus; sed pro priori contractus fuit nullus, uti per se constat; ergo licet ex postfacto eam cognoverit, per hoc non ratificavit Matrimonium. Tum, quia

quia ait *Reg. Jur. in 5. Quod ab initio non subsistit, successu temporis non firmatur*; sed contractus inter Titium, & Bertam ab initio non subsistit; ergo neque modò subsistit, sinè nova intentione, licet Berta à Titio sit cognita. *Scotus in 4. dist. 35. quest. unic. Henriquez lib. 11. de Matrim. c. 3. num. 6. Sylvester de matrim. 8. quest. 2. dub. 2. &c.*

7. Si verò Titius in prædicto casu post errorem Quid si liber discoopertum cognovisset demissionem Bertæ, & contraxisset hanc scientiâ habitâ eam carnaliter amplexatus cum ancilla fuisset, tunc per hujusmodi amplexum censetur ex ignorantia ratificasse priorem contractum matrimonij. Ratione postea dictio est; quia non est credendum Titio, quod amissa est, & liò sine v. g. fornicationis &c. congressus fuisset cognita à Titio cum Berta: ita censetur ex pia interpretatione, an ratificatio Ecclesiæ, quæ semper intendit vitare peccata eaverit matrimonij: sicque in foro fori tenetur cum illa manere. *Sanchez de Matr. l. 2. disp. 36. num. 1. Gutierrez de mat. c. 90. n. 9. Connink. disp. 31. dub. 2.*

8. Ex supradictis oritur quæstio, an Titius teneatur denuò coram Parocho, & duobus testibus Matrimonium cum Berta contrahere, eò quod prius contractus intuitu erroris servitutis ipsò factò fuit nullus. Hunc casum cum distinctione resolvitur: & quæro, an tale Matrimonium prius fuerit contractum publicè cum omnibus requisitis in facie Ecclesiæ, vel non? si publicè, tunc censetur esse validum coram Ecclesia ex supposito, quod talis defectus sit occultus, quia solemnitates Juris Canonici censentur perseverare semper, si aliud non obstet; & sic sufficit, ut inter contrahentes consensus renovetur. Si Matrimonium fuerat clandestinum, vel defectus erroris publicus, tunc tenetur de novo coram Ecclesia contrahere. Ratio est, quia abolita sunt matrimonia clandestina, & in Trident. sess. 24. c. 1. requiritur necessariò solemnitas pro ratificatione talis contractus, ubi sic lego: *Qui aliter, quam præsentem Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit ergo &c. Navarrus lib. 4. consil. in prin. edit. tit. 1. de sponsal. consil. 11. Gutierrez lib. 1. cap. 18. n. 7. & 8. Petrus de Ledesma de Matrim. quest. 45. art. 5. Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 3. num. 6.*

9. Si Titius liber sciverat Bertam esse servam si- ve ante contractum, si-ve in ipso contractu, valet alterum con- Matrimonium. Ratio est, quia talis contractus neque pugnat contra bonum prolis, neque contra bonum Religionis, neque contra bonum matrimonij; cum proles tam benè educari potest in fide, quanquam in ipsa paupertate: hoc tamen non pugnat contra indissolubilitatem matrimonij: ergo &c. Tum, quia inquiri: vel consensus Dominus in tale matrimonium servæ, vel non? si consensus tenetur illam patifacè in matrimonio relinquere: si non consensus, adhuc non potest eam vendere citra læsionem charitatis in re gravi in longinquas partes, si Titius non

posset eam sequi. Tum, quia Titius sciens conditionem servitutis Bertæ, cessit juri suo ad illam sequendam quocunque jerit, ergo &c. *S. Thomas in addit. ad 3. part. quest. 5. art. 2. Rebellus lib. 3. quest. 3. sect. 2. num. 10.* In hoc casu notandum est, quod in similibus contractibus pars libera, si-ve illa sit mas, si-ve fœmina, si commodè fieri possit, teneatur comitari servum venditum etiam in longinquas Regiones: caveat tamen Dominus ab hujusmodi venditionibus, si illum æquè benè pendere potest, in loco ubi matrimonium est contractum: secus peccaret contra jus naturæ; nam *quod tibi non obest, & alteri prodest. est exequendum*, ergo aliter faciendo peccaret, *Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 22. num. 11. Scotus in 4. dist. 84. quest. unic. art. 1. & alij.*

Quæritur; An Servus etiam invitò Dominò 10. possit contrahere Matrimonium, si-ve cum serva, *Servus etiam si-ve cum libera.* Respondeo affirmativè, dum- invitò Dominò servitus sit comparti nota? Ratio est, quia *nò potest contrahere Jus naturale, & Divinum præcedit omni Juritrahente privato*; sed Jus naturale, & Divinum concedit *trimonium*. unicuique posse contrahere Matrimonium in ordine ad conservandam, & propugnandam speciem humanam, non obstante quod Jus privatum Domini contradiceret; ergo servi liberè possunt contrahere matrimonium, etiam invitò Dominò. Major patet, quia per jus privatum Domini non debet jus Divinum, & naturale aboleri: Minor per se patet; ergo cum lex servitutis militet solum in obsequium Domini, debet cedere juri Superiori, prout supra. Sic *Henriquez lib. 11. c. 10. num. 4. S. Thomas in 4. dist. 36. qu. unic. artic. 2. in corpore Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 21. num. 3. Bonacina de Matrim. quest. 3. punct. 3.*

Hic scire velles, an servitus adscriptitia, aut 11. originaria ignorata ab altero contrahente dirimat contractum Matrimonij? Respondeo negativè. Ratio est, quia servitus adscriptitia, & aut originaria non est ita subiecta Domino, ut possit *ria etiam ignorata ab altero contrahente nò dirimat* impedire cohabitationem, aut thalamum contrahentium, nam Dominus nullâ lege potest tero contrahentes separare, mittere, aut vendere ad Regiones longinquas; ergo &c. Tum, quia hæc *mit matrimonium* servitus nullatenus pugnat contra bonum Matrimonij, nam cum pacificè sinè disturbance Domini possint ad invicem habitare, petere, & reddere debitum, ac elevare pro commodo prolem, ergo omnes conditiones adsint pro valore Matrimonij. *Durandus in 4. dist. 30. qu. 1. n. 8. Hostiensis in sum. tit. de conjug. servor. num. 9. Angelus de Matrimonio 3. impediment. 4. num. 11. Sylvester verb. Matrim. 8. quest. 2. distinct. 7. contra Paludanum in 4. dist. 36. qu. 1. art. 2. num. 13.*

Quæritur; si liber contrahat cum libera Ma- 12. trimonium, quam putat esse servam, an sit validum? Respondeo affirmativè, ita colligitur ex *trahit matrimonium cum Jure cap. Si quis, & cap. Ad nostram. de conjug. servorum.* Tum, quia Jura instituerunt hoc libera quam impedimentum idè: ut pars libera ex ignorantia

vam, est va-
lidum.

tia erroris contrahendo cum serva, servetur in-
demnis: sed in hoc casu nulla intercurrit ipsius
indemnitas, imò potius redditur dignioris con-
ditionis, ergo tenet hoc matrimonium, *Scotus*
in 4. dist. 36. quest. 1. Toletus lib. 7. sum. cap. 3.
num. 4. proposit. 2. S. Bonaventura in 4. dist. 30.
art. 1. quest. 2. Ovandus in 4. dist. 30. quest. 1.
proposit. 3.

Colliges 1. ex mox data doctrina, si servus
contrahit cum libera, quam putabat esse ancillam
quantum est ex parte sui, tenet Matrimonium,
quia redditur melioris conditionis.

Colliges 2. Si servus ducat servam, quam pu-
tat esse liberam, eodem modò validum est Ma-
trimonium. Ratio est, quia in hoc casu servi
conditio non deterioratur, cum adhuc inter u-
trumque subsistat paritas, sic *P. Sanchez lib. 7.*
dist. 19. num. 23. Gutierrez de Matrim. cap. 90.
num. 27.

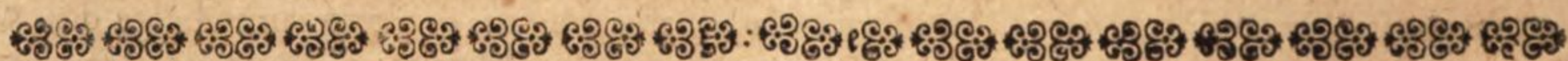
13. In casu, quò dominus collocat in Matrimo-
nium servam suam cum libero, occultando e-
collocat ser- jus servitutem, ipsò instanti serva fit libera, sic-
vam, vel ser- que validum est tale Matrimonium. Probatur
vum cum li- quòd evadat libera ex jure *in authentica ad hoc c.*
bero, ignoran- *de latina libertate*, ubi sic exprimitur: *qui suam*
te parte libe- *ancillam credenti tradidit in Matrimonium tan-*
ra servitutē, quam liberam, sive concesserit dotale instrumen-
tenet matri- *tum sive non, aut sciens eam duci, tacuit ex studio*
monium. *Dominum ejus amittit, eaque ad ingenuitatem*
rapitur; idem dicitur de servo. Tum quia ma-
trimonium inter liberum, & servam ex ignoran-
tia servitutis contractum est irritum; ergo con-
sentiente Dominò in Matrimonium servæ cum
libero, facit eam liberam: quia cum Matrimo-
nium sit principaliter libertate, trahit secum
libertatem. Tum, quia licet servitus in ipsum
actum contractus Matrimonialis videatur con-

currere, & dirimere contractum, tamē in eo in-
stanti indivisibili, quò fit contractus, servitus trā-
sit in libertatem, cum leges Canonicae non sint
Metaphysicè intelligendæ, & consensus conju-
gis liberi censetur perseverare ad plura instantia,
tam Physica, quam moralia: proinde talis con-
tractus est legitimus, sic etiam recenter *Doctif-*
simus P. Amandus Hermann Ordinis reformati
S. Francisci, in 4. sententiar. tractatu 9. disput. 3.
questione 5. numero 7. Sanchez, noster Pr. Rosi-
gnoli contract. 15. de Matrim. prenot. 8. num.
20.

Hinc eadem currit ratio, si Dominus cum 14.
serva contraheret, evaderet liberâ vi contractus *Si Dominus*
Matrimonialis; nam dedecet, ut duo in una car- *contrahat*
ne, & honore existentes, unus sit liber, alter *cum serva sit*
mancipium, cum libertas ejus pendeat à suo con- *libera.*
juge.

Hic te notare volo, quòd partus servorum se- 15.
quatur ventrem; sic si Mater fiat libera tempore *Partus ser-*
conceptionis vel partus, etiam proles nata erit *vorum sequi-*
libera: si verò Mater tempore prægnationis fiat *tur ventrem.*
mancipium jure belli, etiam foetus cum Matre
fiet servus *est communis Doctorum cum Fillicio*
&c.

Si duo contraherent contra finem Matrimo- 16.
nij, talis contractus non esset validus, v. g. con- *Duo contra-*
sentiendo ad invicem, ut alter victum adulteran- *finem matri-*
do procuret, vel ut non cohabitent, aut ut im- *monij contra-*
pediant conceptum &c. Ratio est, quia defi- *hentes, inva-*
ciente fine essentiali contractus, deficit & ipse *liè contra-*
contractus, sicque cum finis Matrimonij sit legi- *hunt.*
timus, non adulter, est enim intentio procrean-
di prolem, non impediendi eam, ità etiam est
cohabitatio conjugum, non separatio eorundem
ergo &c.

TRACT. XXXIV.

DE CONFESSARIO.

Propositio 15. ab Alexandro VII. reprobata est.

Pœnitens propriâ Authoritate substituere sibi alium potest, qui locò ipsius pœ-
nitentiam adimpleat.

Propositio 58. ab Innocent. XI. censurata ità sonat.

Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudi-
nem.

Propositio 21. ab Alexandro VIII. rejecta sic se habet.

Parochianus potest suspicari de mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua poenitentia, seu satisfactione, ob quaestum, seu lucrum subsidij temporalis.

CAPUT I.

Cui inest facultas administrandi Sacramentum Poenitentiae.

SUMMARIUM.

1. Solus Sacerdos habens jurisdictionem est minister Sacramenti poenitentiae.
Sacerdos non approbatus potest absolvere in articulo mortis.
2. Sacerdos ad audiendas confessiones est approbandus.
Parochus confirmatus habet ipso facto jurisdictionem.
3. An Sacerdos non approbatus possit absolvere a venialibus?
4. An Episcopus possit denegare approbationem Sacerdoti idoneo?
5. An Sacerdos etiam regularis possit absolvere, si sit injuste reprobatus?
6. Regulares, ut possint in aliqua Dioecesi Confessiones audire, debent ab Ordinario illius Dioecesis approbari.
7. Regulares etiam non approbati ab Ordinario possunt cum licentia sui Superioris Confessiones Religiosorum sui ordinis audire.
8. Regulares approbati possunt quovis anni tempore, etiam Paschali Confessiones audire quorumcunque.
- Sacerdos dubius de jurisdictione non debet absolvere.
9. An delegatus possit subdelegare suam jurisdictionem? notatur.
10. An possit Parochus subdelegare alium Sacerdotem approbatum ad Confessiones suorum subditorum audiendas.
11. An Parochus urgente necessitate possit subdelegare Sacerdotem non approbatum ab Ordinario ad audiendas Confessiones suorum subditorum.

Confessarii Officium, & munus est solius Sacerdotis habentis jurisdictionem administrandi Sacramentum Poenitentiae; est de fide Trident. sess. 14. can. 10.

Hinc excluduntur omnes alij, qui non sunt Sacerdotes, ut Diaconi, Laici, insuper suspensi, degradati, depositi, vel publice excommunicati; hi perdunt habitam auctoritatem absolventi sanos, quam aliquando habuerunt.

Possunt nihilominus tamen absolvere constitutos in articulo mortis propter jurisdictionem;

quae inest eis jure divino, & non differt a characteris, & potestate ordinis saltem aptitudinaliter, cum in consecratione conferatur Sacerdoti saltem remota in his verbis: *Quorum remisero peccata, remittentur eis*; haec tamen jurisdictio suspenditur usque ad novam approbationem, excepto in articulo mortis, uti notavi uberius Verb. Absolutio. Durand. Tolet. & est comm. Theol.

Sacerdos, qui non habet jurisdictionem ordinariam, sive sit saecularis, sive regularis ad Confessiones quorumcunque audiendas, est approbandus a suo Ordinario, vel ab ejus Vicario Generali; cum non sit actus ordinis, & non est necesse, ut examinetur; sed sufficit, ut prudens judicium de aptitudine talis Sacerdotis feratur. Ita colligitur ex Trident. sess. 23. cap. 15. de reformatione.

Hinc patet, quam solide reprobata est propositio ab Alexandro VII. sub die 30. Jan. Anno 1656. quae sic sonat: Concilium non obligat Regulares in Gallia ad obtinendas approbationes ab Episcopis, ut saecularium Confessiones audire possint; neque de illius Concilij auctoritate Privilegia Regularium restringi possunt, cum idem in Gallia receptum non sit, praterquam in decisionibus fidei; neque etiam Bulla Pij IV. pro illius Concilij confirmatione promulgata.

Parochus confirmatus censetur ipso jure habere jurisdictionem in suum gregem absque alia licentia Episcopi, cum sit ordinarius pastor subditorum Patriae suae, prout expresse constat in Trident. sess. 23. c. 15. his verbis: *Nullum etiam regularem posse Confessiones audire, & subdit. nisi parochiale beneficium obtineat.*

Imò Parochus potest suorum subditorum Confessiones etiam in aliena Dioecesi audire, ita decisum refert à sacra Congregatione Homobonus quest. 16. de hoc dubio vide in tractatu de regularibus, ibi opinionem meam invenies.

An Parochus possit delegare simplici Sacerdoti suam jurisdictionem pro Confessionibus audiendis? vide Verb. Parochus, ubi discursam supra sententiam damnatam ab Alexandro VII.

Quilibet Sacerdos antiquitus absque approbatione potuit absolvere a Venialibus, & a mortalibus jam semel confessis, dummodo non fue-

potest absol- vere in articulo mortis.

2.

Sacerdos ad audiendas Confessiones est approbandus.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

rit excommunicatus, suspensus, aut interdictus; nam cum talis materia non sit necessaria; sed solummodo sufficiens, non censetur reservata; ideoque talis Sacerdos licite potuit absolvere. An hæc doctrina defacto admittenda sit, non obstante decreto Innocent. XI. Anno 1679. publicato; circa quod, ut meum sensum intelligas, te videre cupio in tractatu de absolutione num. 17. ubi fundamentaliter discurre.

4. Episcopus sacerdoti idoneo sine iusta causa jurisdictionem negare non debet; quia approbatio non est gratia arbitraria; sed testificatio legitima de aptitudine personæ, alias injuriam tali faceret: Bonac. Vasquez. de Lugo.

† Si injuste negetur approbatio sacerdoti manifeste idoneo, etiam Regulari ab ordinario, non potest valide absolvere; est contra Proposit. 13. ab Alexandro VII. damnatam, de qua in tract. de Regularibus agam.

Ratio hujus est; quia negatio approbationis non est approbatio; nam Trident. sess. 23. c. 15. vult, ut nullus Regularis absque Episcopi approbatione possit Confessiones Sæcularium deinceps excipere: non obstantibus quibuscunque Privilegijs: ex quo patet derogari juri antiquo, & Privilegijs Regularium. Lugo de Pœnitent. disput. 21. sect. 3. num. 5. Diana part. 8. tract. 1. resol. 85. Suarez, Filliucius &c. Tum, quia damnata est opinio ab Alexandro VII. quæ sic sonat. Ubi Concil. Trident. est receptum, non possunt Episcopi restringere, vel limitare approbationes, quas regularibus concedunt ad Confessiones audiendas; neque illas ulla ex causa revocare; Qui nimò ordinum Mendicantium Religiosi ad eas approbationes obtinendas non tenentur; & si ab Episcopis Religiosi non approbentur, rejectio illa valet tantum, ac si approbatio fuisset concessa.

Ecce quàm clarè constat ex præcitata propositione damnata, quod quivis Sacerdos debeat pacificam jurisdictionem obtinere, etiam Regularis ab Ordinario pro Confessionibus exaudiendis, quidquid in contrarium contendunt. Chassaign. de privilegijs Regularium tract. 5. cap. 11. Palao, Layman, Partellius.

6. Regulares accipiunt Jurisdictionem solum à Pontifice, & ab Episcopo consensum absolventi; per hoc tamen non sequitur, quod si ab uno Ordinario Regularis semel sit approbatus, possit sine approbatione in alia Diœcesi confessiones audire, de sæcularium audire, quia unus Ordinarius non tenetur stare judicio alterius Ordinarii; Et, quia Regularis non debet exercere actum jurisdictionis, nisi in subditos sibi commissos: Tum, quia hoc modo usurparet sibi jurisdictionem, quæ est solius Ordinarii Diœcesis; ergo &c. ita Suarez de Pœn. disp. 28. sect. 6. Vasquez quest. 93. art. disp. 4. de Lugo disp. 2. de Pœnit. num. 29. ubi refert de certum Urbani VIII. Tum, quia damnatur propositio contraria ab Alexandro VIII. inter alias sexta; ergo &c.

Hinc cum Trid. mox citat. solum mentionem faciat, quod Regulares Sacerdotes sine approbatione non possint sæcularium confessiones excipere; sequitur, quod valide, & licite possint Regulares

Sacerdotes sui Ordinis Religiosos sine approbatione cum licentia sui Superioris confessiones audire, & absolvere; ita censent plerique Doctores.

† Regulares approbati possunt quivis omni tempore confessiones audire, etiam Paschali, & Pœnitentes omnes satisfaciunt annuæ Confessionem apud illos confitentes: Tum, quia talis jurisdictionis nullibi constat Regularibus diminuta; ita Clemens X. & VIII. Joann. XXII. qui hæc privilegia ipsis concesserunt. Tum, quia damnata est propositio ab Alexandro VIII. n. 20. quæ sic se habet: Confessiones apud Religiosos factæ, pleraque, vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ; ergo tales Confessiones semper erunt legitimæ.

Sacerdos dubius de jurisdictione non debet absolvere, nisi in gravissima necessitate; quia exponit se periculo frustrandi Sacramentum, & invalidæ absolutionis.

Nullus delegare potest, nisi habeat jurisdictionem Ordinariam; tamen si delegato concedatur, ut possit subdelegare, ut fit in delegatis à Pontifice, accedente partium consensu, vel si Episcopus Sacerdoti, vel Parocho; aut Prælati, vel Provincialis suo Priori det suam facultatem, ab omnibus casibus reservatis absolvendi subditos, tunc isti possunt dare facultatem alteri ad absolvendum à certo casu reservato sine alia licentia, non verò ab omnibus. Ratio est; quia hi quasi Ordinarii munere funguntur. Henriquez lib. 6. c. 7. n. 3. Sanch. lib. 4. c. 54. n. 7. & lib. 3. de Matrim. disp. 31. n. 2. Stoz. lib. 2. n. 48. est comm.

Hinc Parochus extra omnem necessitatem, vel ejus Vicarius; quamvis in sola necessitate vult Stoz. lib. 2. n. 48. posse Sacerdotes approbatos ab Ordinario suo, ad confessiones suorum Parochianorum audire, subdelegare, si solus est incapax satisfaciendi multitudini, ut v.g. in Paschate: subdelegatus potest Parochi subditos absolvere, aliisque administrare Sacramenta, maxime si urgeat necessitas infirmitatis; Marchantius. Bass. & hoc constat ex cap. utriusque; sexus, imò Joann. Delacruz in direct. part. 2. de Sacramento Pœn. quest. 5. dub. 6. concl. 3. vult sufficere, ut saltem ab aliquo Episcopo sit approbatus; hanc tamen opinionem Delacruz ego non admitto, quæ non fugit censuram Innocentij XI.

Parochus tempore Jubilæi si ex nimia defatigatione non posset exaudire omnes Pœnitentes, vult Bossius citans Henriquez de triplici Jubileo sect. 3. c. 2. & sect. 4. f. 199. posse ex ratione habitatione, non approbato Sacerdoti dare jurisdictionem ad excipiendas confessiones, si non possit adiri Episcopus propter nimiam distantiam; quia præsumitur in præsentem necessitatem, Episcopum dare tali Sacerdoti jurisdictionem. Si vera esset hæc sententia, extenderem eam etiam ad confessionem Paschalem, quia tunc urget præceptum, si Parochus per se satisfacere non posset; at sentio hanc opinionem esse solummodo tenuiter probabilem, nec vitare censuram Inn. XI. siquidem nunquam est licitum administrare Sacramentum cum dubia jurisdictione, nè exponatur periculo frustrationis; sed in hoc casu ita contingeret; quia jurisdictionis verisimilitudo circa valorem Sacramenti; ergo &c.

possunt cum licentia sui Superioris Confessiones Religiosorum sui Ordinis audire.

† 8. Regulares approbati possunt quovis anni tempore, etiam Paschali confessiones audire quorumcunque.

Sacerdos dubius de jurisdictione non debet absolvere.

9. An delegatus possit subdelegare suam jurisdictionem? notatur.

10. An Parochus possit subdelegare alium Sacerdotem approbatum ad confessiones suorum subditorum audiendas.

11. An Parochus urgente necessitate possit subdelegare Sacerdote non approbatum ab Ordinario ad exaudiendas Confessiones suorum subditorum.

Propositio 58. ab Innocent. XI. rejecta, est.

Non tenemur confensario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinē.

CAPUT II.

De obligatione Confessarij.

SUMMARIUM.

12. Confessarius in actu Confessionis audienda est Doctor, Judex, & Medicus.

Mun⁹ Confessarij notatur pro ducendo pœnitente, & recte administrando pœnitentie Sacramento.

13. De scientia necessaria Confessarij pro recte peragendo munere suo in exaudiendis Confessionib⁹.

14. Quomodo se gerere debet Confessarius in examine juvenum.

15. Confessarius in indagando numero peccatorum cautè agat cum simplicibus.

16. Pœnitentes doctos non est opus examinare.

17. Admonitio Confessariorum Principum, seu Magnatum signatur.

18. Confessarius caveat magis grave, vel leve dicere peccatum quàm in se est.

19. Quid facere debet Confessarius cognoscens pœnitentem obligatum esse ad restitutionem famæ, vel ad aliud.

20. In dubio, an pœnitens teneatur ad restitutionem, faveat ei Confessarius.

21. Quid si Confessarius non cogeret ad restitutionem pœnitentem, an ille teneatur pro pœnitente restituere.

22. Quid faciendum Confessario, si ex auditis in Confessione ad pollutiones prolaberetur.

23. Pœnitentes tenentur confiteri consuetudinem peccati, si à Confessario de illa interrogentur.

Quid est consuetudo peccandi.

An pœnitens teneatur confiteri consuetudinem, si non interrogetur.

Pœnitens si habeat voluntatem retinendi consuetudinem, tenetur eam confiteri.

24. Cur consuetudo jurandi sit peccatum.

25. Consuetudo malè operandi distinguitur ab opere malo.

26. Notabilis advertentia Confessarij circa dispositionem pœnitentium.

27. Confessarius in eadem sessione cum lethali plures absolvens, committit unum mortale duntaxat.

28. Confessarius in necessitate cum mortali absolvens præmissa contritione, non peccat lethaliter.

12. 28. Tentationes, & motus carnis, provenientes ex auditis in Confessione, per se non sunt peccata.

Confessarius in actu Confessionis audienda est Doctor, Judex, & Medicus.

Confessarius in tribunali Pœnitentie tria munera exercere debet; id est Doctoris, Judicis, & Medici; quâ Doctor tenetur Pœnitentem instruere, & admonere in ijs, quæ sunt necessaria ad dignè suscipiendū Sacramentum, ut ad deponendum odium, faciendā restitutionem &c. Qua Judex obligatur ad examinandum Pœnitentē de ijs, quæ pertinent ad tribunal Sacramentale, nè minus paratè Sacramentum suscipiat; quia tenetur curare integritatem hujus judicij. Quâ medicus tenetur veram, &

accommodatam Pœnitentiā pro peccatis imponere pœnitenti, quâ conscientie infirmitates curantur, & imposteri ab omni labe præservetur.

Insuper debet Pœnitentē docere, & corrigere, quoties ignorantia est contra Pœnitentem: v. g. si putat ex conscientia erronea aliquid esse peccatum, quod de facto non est, tunc tenetur auferre talem ignorantiam; quia aliàs inferret maximum detrimentum Pœnitenti; insuper tenetur corrigere ignorantiam vincibilem & culpabilem cum aliqua cautela.

Præterea tenetur interrogare pœnitentē, quoties ipse non explicat ea, quæ necessaria sunt, v. g. si diceret, commissi furtū, tunc debet interrogare utrū cum sacrilegio, caveat tamen ab interrogationibus suggestivis, & malitiam docentibus.

Confessarius, ut ritè exercere possit munus suum, tenetur scire, & discernere, quæ sint peccata lethalia, quæ venialia; alit non ita strictè, ut possit adeo perspicaciter ea cognoscere, & distinguere; quia etiam aliquando viri doctissimi id nesciunt discernere: Tum, quia nec ipsum jus in omnibus sciri potest. Tum, quia non potest aliquando perfectè sciri ipsum factum v. g. an Pœnitens cum plena advertentia consenserit in actū turpem, vel non &c. Satis est enim, si sciat, & cognoscat ea, quæ regulariter occurrunt; an sint mortalia, an venialia; & quæ habet connexam excommunicationem; quæ sint peccata reservata, & eorum species cum circumstantijs, & quas censuras habent adjunctas, sufficit tamen, si ex his magis obvia noverit, & de difficilioribus sciat dubitare, aliosque doctiores consulere; sic pro capacitate humana satis est, ut prudenter judicium ferat de statu Pœnitentis; est com. Doctor. *Lugo de Pœnit. Di Castillo disp. 3. dub. 12. n. 340.*

In examine Pœnitentis maximè juvenis docent nonnulli, ut Confessarius in peccatis luxuriae ad particulares circumstantias, & modos, non descendat, quos conjicere potest pœnitenti non occurrissè specialiter malas, vel quos sinè magna angustia animi, & rubore dicere pudet; vel maximè si ex circumstantijs confessionis probabiliter conjicere potest, *Conink, tract. 2. in 3. part. disp. 30. num. 131.*

Ne Confessari⁹ sit tam rigorosus in indagando numerū peccatorum cum tædio, & impatientia Pœnitentis; si pro tunc bona fide pœnitenti alijs numeros, nec alia species peccati occurrit; nā satis tibi est ex confessione moraliter, & probabiliter judicare statum Pœnitentis, tale enim examē esset scrupulosum, non fructuosum; *Gobat. tr. 7. c. 7. n. 135.* Imò multoties scandalosū, quia posset pœnitens modos audiendo obscenos incurere periculū adhærendi delectationi morosæ, vel saltem Pœnitenti gravem tentationem causando, cum illicò ac concipitur actus luxuriosus mixtus

docendo pœnitente, & rectè administrando pœnitentie Sacramento.

De scientia necessaria Confessarij pro recte peragendo munere suo in exaudiendis Confessionibus.

Quomodo se gerere debet Confessarius in examine juvenum.

Confessarius in indagando numero peccatorum cautè agat cum simplicibus.

mixtus intra foeminam, & marem oriantur in multis titillationes Veneris, & aliquis passivus tremor, proveniens ex motu carnali, & accensione sanguinis, maximè in juvenibus calidis.

(16) *Pœnitentes* doctos aminare, nisi fortè circumstantias bene non ex-
non est opus plicent, ita *Lugo disp. de pœnitent. 16. sect. 14. examinare. num. 593.*

17. *Confessarij Principum*, seu Magnatum caveant nè minùs rectè hoc Sacramentum administrent, non deterreantur ad examinandum circumstantias, & numerum peccatorum, si opus erit; nam contingere potest, quod aliquando ex respectu humano absque omni examine necessario absolvant cum conscientia titubante, nè videantur nimis rigidi, & ne pertant favorem pœnitentis.

18. *Confessarius* Caveant tamen Confessarij dicere aliquid esse mortale, nisi certò sciant esse tale; & si Pœnitens ex ignorantia putat esse mortale, quod est tantùm veniale, & è contrà, si putat esse veniale, quod est mortale, tenentur eum monere, si fructus speretur; quia hoc est pro bono spirituali Pœnitentis, dummodò graviora inde non timeantur mala publica; quia bonum publicum præponderat privato pœnitentis *Lugo de pœnitent. disp. 22. n. 24. Laymann, &c.*

19. *Confessarius*, si advertat v. g. an debeat Pœnitens famam, vel aliud restituere, an votum impedire; tunc tenetur statim ipsum admonere, ut satisfaciatur, si possit; si non possit, sufficit propositum satisfaciendi, quam primum poterit, pro obtinenda absolutione; si verò semel, vel bis promississet habendo commoditatem satisfaciendi; & non satisfecisset, suspendenda est absolutio; quia censetur non esse internè ritè dispositus. *Snarez disp. 32. sect. 2. Tolet. Manzoni.*

In dubio restitutionis Confessarius faveat Pœnitenti secundum sententiam probabilem, cum in dubijs semper sit melior conditio possidentis.

20. (20) *Confessarius*, qui ex officio curam animarum gerit, si pœnitentes non cogeret ad restitutionem, ipsemet tenetur restituere *Lessius cogeret ad lib. 2. de Justit. cap. 3. dub. 1.* secus est de alijs Confessarijs dicendum. Ratio primi est; quia pœnitentem, sua actio est damnificativa; ergo &c. si verò in an ille teneatur pro pœnitente restituere.

Ratio secundi est, quia non læsit Justitiam Confessarius; sed tantum egit contra Religionem; ergo &c. ita *Bassani. num. 4. Vasquez &c.* sed rectius distinguo: si Confessarius debitori ex ignorantia crassa diceret, se non teneri ad restitutionem; tunc si debitor non restituat, Confessarius tenetur; si verò Confessarius negativè se habeat, seu non imperat restitutionem, sed tacet; tunc probabiliter ad nihil tenetur; quia non peccat contra justitiam, sed solum contra charitatem: Tum, quia ejus taciturnitas non censetur esse causa damni; Huic opinioni adhæret *Layman lib. 3. tract. 4. part. 3. & part. 8. num. 6.*

Confessarius, si in pollutiones voluntarias prolabitur ex auditis in Confessione, non peccat eas denuo audiendo, si firmiter proponat, nolle amplius consentire; quia firmum propositum non offendendi Deum dat ipsi spem superandi tentationes; Ita *Sancius in select. disp. 21. n. 9.* his positis.

Modò revertor ad statum quæstionis in fronte hujus materiæ positæ, inquirendo, an Pœnitens teneatur Confessario fateri peccati consuetudinem? &

† Dico contra *Proposit. 58. ab Innocent. XI. † 22.* rejectam: Pœnitens tenetur fateri Confessario interroganti peccati alicujus consuetudinem; netur confiteri ita *Vasquez tom. 4. in 3. part. quæst. 9. art. 1. dub. 3. n. 4.* ri consuetudinem peccati

Probatut: ex cap. *Utriusque &c. Sacerdos diligenter inquirens, & peccatoris circumstantias, & peccati; quibus prudenter intelliget, quale debet ei præbere consilium - ad salvandum agrotum; sed non potest prudenter intelligere, quale debeat pœnitenti præbere consilium ad curandum animæ vulnera, nisi pœnitens fateatur Confessario interroganti consuetudinem peccati; ergo tenetur eam fateri; minor patet, quia sicut si medico perito examinanti de indispositione interna corporis, agrotus non fateatur infirmitatem, talis medicus non poterit præscribere opportunam medicinam, & Consilium præbere ad eam curandam, cum ipsum lateat; ergo à pari, neque Confessarius respectu pœnitentis. Tum, quia pœnitens tenetur fateri ea Confessario interroganti, quæ pertinent ad tribunal Sacramentale; sed consuetudo peccandi pertinet ad tribunal Sacramentale; ergo &c. aliàs miserum esset judicium, si reus judici legitimè interroganti, ubi agitur de salute animæ, non teneatur fateri culpas: Tum, quia contraria opinio est proscripita, ab Innocentio XI. supra relata.*

Colliges primò consuetudo peccandi coalescit ex ipsa multitudine peccatorum, ad quam generandam requiritur habitus, qui oritur ex frequentia actuum; proinde ipsa voluntas retinendi talem consuetudinem, sive actu, sive virtualiter, est peccatum distinctum ad ipsa consuetudine.

Colliges secundo: regulariter non est necessè, quòd pœnitens teneatur ad confitendum se, quòd pœnitens teneatur ad confitendum consuetudinem; quia peccata jam sæpius confessata non addunt novam malitiam peccatis potestatem commissis, tamen si Confessarius advertat in pœnitente, sive docto, sive ignorante, aliquam peccati consuetudinem adesse v. g. Mœchandi, blasphemandi &c. non prætermittat eam interrogando pro exploratione propositæ emendationis. Tum, quia contraria opinio damnata est ab Innocent. XI. in *Proposit. 58.* ergo &c.

Colliges tertio: si adest voluntas, sive actualis, sive virtualis retinendi consuetudinem, tunc pœnitens obligatur ad eam in Confessione exponendam; quia voluntas retinendi con-

consuetudinem est peccatum, cum sit deliberatio, & approbatio perseverandi in peccato.

24. *Cur consue-* Hinc consuetudo jurandi sine necessitate
ndo jurandi semper verum est veniale; quia ordinariè talis
peccatum. consuetudo successu temporis, ita laxat consci-
entiam, ut eam disponat ad iuramenta falsè pa-
tranda sine advertentia falsitatis; Imò deveni-
tur ad talem promptitudinem jurandi, ut illico
sine advertenti examine veritatis supra quodli-
bet objectum indifferenter juretur; talia iura-
menta, si vera, si vera, si vera, sunt mortalia. Ra-
tio est; quia in quolibet iuramento constituitur
Deus periculo proximo ad testandum falsum;
Tum, quia juxta *Eccles. 3.* peccat, qui se expo-
nit hujusmodi periculo, dicens: *qui amat pe-*
riculum in illo peribit; igitur cum talis se expo-
nat periculo jurandi falsè, peccat lethaliter; nam
in moralibus, ait *Suarez sapiens citatus disp. 16.*
sect. 2. perinde est aliquid facere, ac exponere se
periculo faciendi; ergo &c.

25. *Consuetudo* Hinc colligitur, quod talis consuetudo ju-
male operan- randi sit peccatum lethale distinctum à iura-
di distingu- mentis tamquam occasio, & proxima causa ta-
tur ab opere litionis exponenda, si non intentatur destrui.
malo.

Ex hac doctrina innumeri solvuntur casus:
primò Concubinarius, qui potest expellere con-
cubinam à domo, peccat lethaliter eam retinen-
do; quia talis retentio est occasio proxima Mœ-
chandi; Eodem modò dicendum est de illis, qui
habent consuetudinem maledicendi, diffaman-
di, furandi, occidendi, fœnerandi.

26. *Notabilis ad-* Confessarii advertant, quod multoties sole-
vertentia ant venire ad Confessionem Luxuriantes, qui me-
Confessarij retrices pro eis abutendo in domo retineant; ta-
circa disposi- les sapius in profanis bene periti, in rebus verò
tionem pœni- fidei, & salutis æternæ ignorantès, etiam homi-
sentiam. nes spectatæ conditionis, qui dum confitentur,
enunciant peccatum v. g. dormivi cum puella,
vel commisi adulterium, neque numerum, ne-
que circumstantias aperientes, quamvis per
menses, & annos in his continuis peccatis mar-
cescant; dum interrogentur, an habeant ve-
rum propositum emendationis, & abstinenti-
peccatis, neque de proposito quidquam sciunt,

nec fortasse de contritione, vel attritione; sed so-
lùm putant se satisfacere, si verbis peccata sua
declarent: imò aliquando respondent, si interro-
gentur, se ab alijs Confessarijs neque de nume-
ro, neque de circumstantia interrogatos fuisse.
Ecce quanta strages malorum contra bonum
animarum; proinde Confessarius prudenter in-
daget de bona dispositione, & consuetudine pec-
candi pœnitentem, si opus erit, neque sine suffi-
ciente ratione rectæ dispositionis absolutionem
impertiat, ob periculum indigno administran-
di Sacramentum, cum periculo æternæ damna-
tionis.

Confessarius advertat, nè cum conscientia 27.
peccati mortalis absolvat, alias peccaret lethali- *Confessarius*
ter, quia Sancta indignè tractaret. Probabiliter *in eadem ses-*
tamen, si plures in eandem sessione sine notabili *sione cum le-*
interruptione solveret, committeret tantum *thalis plures*
unum mortale. Ratio est; quia talis admini- *absolvens,*
stratio Sacramenti reputatur per modum unius, *committeret*
pluribus in genere moris impertita. *Rodriguez unum morta-*
Bassius Verb. Confessarius 4. num. 1. & 2. *le duntaxat.*

Si verò Confessarius citò vocaretur ad mori- 28.
bundum pro administrando Sacramento, sine *Confessarius*
commoditate prius confitendi, non peccat le- *in necessitate*
thaliter in peccato administrando; tenetur ta- *cum mortali*
men in tali casu prius elicere actum contritionis; *absolvens præ-*
quia necessitas à culpa eum excusat. *Lugo de missa contri-*
Sacramentis disp. 8. sect. num. 151. *tionem non pec-*

Si Confessarius in exaudiendo confessiones *cat lethaliter*
patèretur tentationes, & motus carnis, per hoc 29.
non debet turbari; quia alias Deum argueret, *Tentationes,*
cur dedit ipsi corpus carneum, qui potuit dare *& motus car-*
lapideum incapax omnis concupiscentiæ: resi- *nis proveni-*
stas, & scias, has tentationes tibi esse ad majus *entes ex au-*
meritum, quas vincere potes, nec per hoc tibi *ditis in Con-*
adeft aliquod periculum peccandi; nam apud *fessione, per se*
Deum non damnatur sensus, sed consensus; & *non sunt pec-*
sentire, non est consentire, *Trident. ait concupi-* *cata.*
scientiam ad agonem, ad majoris corona meritum
relictam non consentientibus, sed per DEI grati-
am resistentibus, nocere non potest. Tum, quia
DEUS examinat renes, & corda, & non tantum
renes. Ergo &c. *Caram. num. 1053.*

Propositio 15. ab Alexandro VII. damnata est.

Pœnitens propriâ autoritate substituere sibi alium potest, qui locò ipsius
pœnitentiam adimpleat.

CAPUT III.

De obligatione imponendi pœnitentiam.

SUMMARIUM.

30. Quid est pœnitentia, exponitur.

31. Satisfactio antecedens causat gratiam ex ope-
re operato.

32. Satisfactio consequens, non causat gratiam,
sed remissionem pœnæ duntaxat.

33. Quando imponitur minor pœnitentia, quam
opus culpæ exigebat, adhuc causat gratiam.

34. Confessarius pro culpa gravi tenetur sub letha-
li imponere pœnitentiam.

35. Moribundo ordinariè non est imponenda pœ-
nitentia.

*Scrupulosis aliquando, si sapius consentitur, prior
confirmanda est poenitentia.*

Valde contritis exigua ponenda est, vel nulla pœnitentia.

36. Si instat martyrismus, vel indulgentia plenaria,
brevis imponenda est pœnitentia.

37. Datur præceptum poenitentia.

38. *Pœnitentia est pars integralis Sacramenti.*

39. Omnia opera moraliter bona possunt pro pœnitentia imponi.

40. *Pœnitens tenetur sub lethale acceptare pœnitentiam.*

41. *Pœnitens citra lethale potest recusare absolu-
tionem, nè acceptet pœnitentiam.*

42. Pœnitens non potest propriâ authoritate alium substituere, qui locò ipsius pœnitentiam adimpleat.

43. *Nec ex licentia Confessarij pœnitens potest per alium adimplere pœnitentiam.*

44. Si opus in iunctum à Confessario censeatur principaliter à pœnitente fieri tanquam à causa efficiente, potest ab altero loco illius fieri.

45. Pœnitens non valens per se adimplere pœnitentiam, non tenetur per alium.

46. *Pœnitens voluntariè omittens partem majorem pœnitentiæ, peccat graviter, si levè, leviter. Non tamen peccat lethaliter, si talis gravis pœnitentiæ, quam omittit, fuerat injuncta pro levibus, vel gravibus jam confessis.*

37. Pœnitentia adimpletur, si fiat opus, licet sine intentione satisfaciendi fiat.

48. Pro pœnitentia adimplenda est integer annus.

49. Si Confessarius determinat tempus pœnitenti, adhuc pœnitens non peccat lethaliter illam protrahendo, dummodo opus impositum adimpleat.

50. *Pœnitens oblitus qualitatem pœnitentie, non
tenetur ad adimplendam aliam pro oblita.*

51. *Qua poenitentia imponenda est pro lethali? exponitur.*

52. *Omnibus idem peccatum committentibus, æqualis non est imponenda pœnitentia.*

53. *Pœnitens ordinariè non potest commutare pœnitentiam per se ipsum.*

Alius Confessarius distinctus à primo potest commutare poenitentiam poenitentis.

Confessarius etiam inferior potest commutare poenitentiam.

55. *Pœnitens adimplens pœnitentiam in statu pec-
cati mortales, satisfacit obligationi.*

56. *DEUS potest remittere lethale sine Sacramen-
to poenitentiae.*

57. *Peccatum veniale per se meretur pœnam temporalem, per accidens verò æternam.*

30. *Quid est pœnitentia exponitur.* **P**œnitentia est opus pœnale consistens in operibus à Confessario impositis, ut pœnitens satisfaciat pro pœna temporali ob peccatum commissum, secus luenda in purgatorio. *Verde tit. 18 num. 541. Suarez Tom. 4. disp. 22.*

Satisfactio dupliciter consideratur : primò, ut à pœnitente antè absolutionem acceptatur ; secundò, ut exequatur post absolutionem.

31. Satisfactio, ut imponitur à Confessario, & à

pœnitente acceptetur ante absolutionem, cau- *antecedens*
sat gratiam, ex opere operato; ita patet ex *Trit-* *causat gra-*
dent. sess. 14. quod ait: *Satisfactio est requisita ad tiam ex ope-*
remissionem peccatorum; sed remissio peccato- *re operato.*
rum fit per gratiam; ergo satisfactio causat gra-
tiam: Tum, quia omnis vera pars Sacramenti
causat gratiam ex opere operato; sed satisfactio
est vera pars Sacramenti, ut acceptatur à pœni-
tente; ergo &c.

Satisfactio, quæ exequitur á Pœnitente, non 32.
causat gratiam ex opere operato, sed tantum re- Satisfactio
missionem pœnæ. Ratio primi est; quia in consequens,
tantum satisfactio causat gratiam, in quantum non causat
est pars Sacramenti; sed dum exequitur non est gratiam, sed
pars Sacramenti; quia supponit jam Sacramen- remissionem
tum esse perfectum. Ratio secundi est; quia pœnæ dunta-
satisfactio debet causare aliquid; sed non cau- xat.
sat gratiam, nec remissionem culpæ; ergo re-
missionem pœnæ; prima pars patet: secunda
pars probatur; quia culpa jam supponitur re-
missa per absolutionem; ergo causat tantum re- 33.
missionem pœnæ. Quando im-

Quæritur, an quando imponitur pœnitentia *ponitur mi-*
improportionata culpæ, adhuc sit causativa gra- *nor pœniten-*
tiæ? *tia, quàm o-*

Respondeo affirmativè ; quia magna causa *pro culpa exi-*
 producit magnum effectum ; ergo parva par- *gebat, adhuc*
 vum ; ergo cùm sit parva pœnitentia respectu *causat grati-*
 culpæ, producit modicum gratiæ. *am.*

Quæritur : utrum Confessarius teneatur sub
lethali pro gravi culpa poenitentiam imponere? *Confessarius*

Respondeo affirmativè, ità *Trident. sess. 24. pro culpa gra-*
cap. 3. Tum, quia Confessarius debet integrum *vi tenetur sub*
 administrare Sacramentum; sed pœnitentia est *lethali impa-*
 pars integralis Sacramenti, aliàs esset mutilum: *nere pœniten-*
 Tum, quia debet taxare pœnam per modum ju- *tiam.*
 dicij; ergo tenetur imponere pœnitentiam nè
 ab hoc munere deficiat. *Arriaga Tom. 8. diss.*
47. num. 39. est comm. Theol.

Moribundo regulariter non est imponenda 35.
pœnitentia; ita *cap. ab infirmis 26. qua. 7.* Ra- *Moribundo*
tio est: quia ut moribundus adimplere possit *ordinariè non*
opus pœnale, debet esse moraliter potens. Dixi *est imponen-*
regulariter: quia si est capax recitandi unum pa- *da pœniten-*
ter, vel Ave, aut quid simile, sinè aggravatione *ta.*
infirmi-
tatis, vel alio fastidio, tunc ei imponenda
est. *Scrupulosus*

Adverte, quando pœnitens est scrupulosus, aliquando, & frequenter confitetur: dixi frequenter, in hoc casu poterit Confessarius ipsum absolvere, sapius confitentur, prior confirmando priorem pœnitentiam.

Quando pœnitens accedit ad Confessionem *est pœnitentia.*
dolore tam intenso, ut credatur per se ipsum sa- *Valde cōtri-*
tisfecisse, tum vel nulla, vel pro meliori esse val- *is exigua po-*
dè exigua imponenda est ei pœnitentia. *nēda, vel nul-*

Præterea quando instat Martyrium, vel indulgentia pleneria, tunc ipsum Martyrium applicandum est pro pœnitentia; vel indulgentia plenaria, tamen ut vitetur omnis anxietas ali- quod opus brevissimum imponendum est, v. g. unum Angele DEI, signum crucis osculum alicujus Sancti, quia hæc satisfacere censentur per se.

Dixi

Dixi; quod in indulgentia plenaria aliquod opus brevissimum pro pœnitentia imponatur; quia si procerto quis lucratur indulgentiam, non tenetur ad pœnitentiam; alii quis est hic, qui certus sit de tali acquisitione indulgentiæ? Igitur ob talem incertitudinem adhuc ad pœnitentiam tenetur. Imò opera, quæ à Pontifice facienda præscribuntur pro lucranda indulgentia, videntur ex tacita voluntate Pontificis esse præscripta pro pœnitentia, & satisfactione peccatorum: hæc opinio est speculativè probabilis duntaxat, quam tuentur aliqui cum *Suarez disp. 28. de Pœnit. sect. 18. num. 10. Valentia Tom. 4. disp. 7. quest. 20. part. 3. punct. 3. &c.*

Docent quoque alij, etsi quis lucraretur pro certo Indulgentiam, adhuc teneretur ad pœnitentiam; quia in pœnitentia non tantum evenit satisfactio, sed etiam pœna; ergo &c.

37. Quæritur 1. an detur præceptum pœnitentiæ, & quando fuit institutum?

Respondet affirmativè, prout colligitur ex Evangelio *Luce 17. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.*

Respondet 2. Præceptum pœnitentiæ institutum fuisse à Christo *Joann. 20. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, &c.*

38. Pœnitentia est pars integralis Sacramenti; prout colligitur ex *Trident. sess. 14. cap. 3. can. 4. & Florent. in Decret. unionis; ita Arriaga Tom. 8. disp. 47. n. 1. Divus Thom. part. 3. quest. 9. art. 2. contra Paludanum in 4. dub. 16. qu. 1. qui asseruit, esse partem essentialem Sacramenti.*

39. Quæritur 2. quænam opera possit Confessarius imponere pro satisfactione?

Respondet omnia opera moraliter bona, ut sunt orationes vocales, jejunia, eleemosynæ, flagella, &c.

Pœnitens per eandem actionem potest satisfacere duplici obligationi v. g. per eandem recitationem officij satisfacere potest obligationi ordinis, & beneficii; ita à pari per eandem actionem poterit satisfacere præcepto, & culpæ, ut jejunio quadragesimali, potest satisfacere præcepto, & pro peccatis: tamen si id omitteret, duplex peccatum committeret, scilicet contra præceptum Quadragesimæ, & contra reverentiam Sacramenti.

40. Quæritur 3. an Pœnitens teneatur sub lethali acceptare satisfactionem, & illam exequi?

Respondet affirmativè; quia Confessarius habet veram potestatem imponendi satisfactionem; ergo pœnitens tenetur eam acceptare; antecedens patet, quia habet potestatem ligandi, atque solvendi; ergo &c. Consequentia probatur; quia si non teneretur pœnitens acceptare illam satisfactionem delusoria esset Confessarii potestas; ergo &c.

41. Quæritur 4. an pœnitens possit recusare absolutionem, nè subeat pœnitentiam!

Respondet non videri culpam gravem diffusi recusare ferre absolutionem; ergo potest eam recusare.

Nunc casum Bullæ supra positum attingo, inquirendo: an pœnitens teneatur adimplere pœ-

nitentiam per se; an verò possit adimplere per alium? respondeo &.

† Dico: contra Proposit. 15. ab Alexandro 42. † VII. reprobata: pœnitentem non posse pro-pœnitens non priâ autoritate alium substituere, qui locò ipsi-potest propriâ us pœnitentiam adimpleat; igitur tenetur solus autoritate eam adimplere. Ratio est; quia *Trident. sess. 14. alium substitucap. 3. ait, partem hujus Sacramenti esse satisfaci-tuere, qui lo-ctionem*, quæ est actus pœnitentis, & pars intecò ipsius pœ-gralis Sacramenti; ergo cum totum Sacramen-nitentiam a-tum constituatur non in alio, quàm in pœniten-dimpleat.

te, debet necessariò pœnitens ponere omnes suas partes. Tum, quia si pœnitens propriâ autoritate possit sibi alium substituere, qui locò ipsius pœnitentiam adimpleat, frustranea esset jurisdiction Confessarium in Ecclesia DEI; quia hoc modo non obtemperaret Confessario, ut Judici locò Christi constituto in tribunali pœnitentiæ. Tum, quia pœnitentia est personalis data in pœnam pœnitenti pro satisfactione delicti, ut deinceps resipiscat ab offensa Dei; ergo pœnitens debet personaliter eam adimplere.

Tum, quia delictum est personale; ergo & pœna. Tum, quia opposita opinio est damnata supraposita; ergo. *Bonacin. Tom. 1. de pœnit. qu. 5. sect. 3. punct. 4. Suarez de pœnit. disp. 38. sect. 9. Vasquez 3. part. quest. 94. art. 2. dub. 1. nu. 11. Arriaga Tom. 8. disp. 48. num. 9. & alij plures.*

Hinc communiter docent Doctores, quod 43. pœnitens neque ex licentia Confessarii possit per Neque ex li-alium adimplere pœnitentiam. Ratio est; quia centia Confes-pœnitentia est pars integralis Sacramenti; sed sarij pœnites Confessarius nequit separare partem integra-potest per ali-lem, aliàs faceret mutilum Sacramentum. Tum, um adimple-qua pœnitentia, seu satisfactio per alium adim-re pœnitenti-pleta non prodesset recipienti Sacramentum; am. ergo &c. *Lugo de pœnit. disp. 25. num. 82. Hur-tadus disp. 14. difficult. 3. Conjnck. disp. 10. n. 8.*

At si opus injunctum à Confessario potest sal- 44. vari, quod sit actus pœnitentis, potest alius pro Si opus inju-pœnitente satisfacere v. g. si pœnitenti imposi-ctum à Con-tum sit, ut aliquam pecuniam pro eleemosyna fessario cen-elargiretur, potest eam per famulum distribu-seatur prin-re; quia adhuc pœnitens est causa principalis cipaliter à executiva talis largitionis eleemosynæ. Tum, pœnitente fie-qua Confessarius non videtur tam stricte ipsi in-ri tanquam à jungere; ut propriâ manu eleemosynam distri-causa efficiē-buat, censetur enim, quod Confessarius ex taci-te; potest ab talicentia id permittat, cum verè ipse pœnitens altero locò il-talem eleemosynam facit. *Sanctus Thom. in 4. lius fieri. dist. 20. quest. 1. art. 2. quest. 3. Suarez de pœnit. disp. 38. num. 9. Arriaga Tom. 8. disp. 48. num. 11. Sylvius verb. Satisfactio num. 3. Bonacina, Diana &c.*

Pœnitens, si non potest per se facere pœni- 45. tentiam, non tenetur per alium eam adimplere. *Pœnitens non Trident. sess. 14. cap. 3.* Et ratio est; quia pœni-vale ns per se tentia est actus pœnitentis; ergo non tenetur adimplere eam per alium adimplere. *Arriaga Tom. 8. disp. pœnitentiam, 48. num. 13. Cardinal. de Lugo de pœnit. disp. 38. non tenetur sect. 5. num. 87. Tamburinus, Verde, Cassianus per aliu eam adim plere.*

Pœnitens omittendo studio majorem partem 46.

pœ- Pœnitens ve-

lutarie omit- pœnitentiæ peccat graviter. Ratio est; quia
tens partem per talem omissionem satisfactionis facit muti-
majorem pœ- lum Sacramentum. *Sanctus, Paulus, Nagnus,*
nitentia, pec- *Verde &c.*

cat graviter, Quod si pœnitens omitteret levem pœniten-
silevem, levi- tiam, peccaret tantum venialiter ob parvitatem
ter. Materix. *Sanchez disp. 24. num. 14. Arriaga*
Tom. 8. disp. 47. num. 40.

Non tamen Imò docet *Suarez de pœnit. disp. 38. sect. 7.*
peccat lethali- *num. 5.* si pœnitens omitteret gravem pœniten-
liter, si talis tiam pro venialibus injunctam, vel pro morta-
gravis pœni- libus aliis confessis non excederet peccatum
tentia, quam veniale. Ratio est: quia veniale non est of-
omittit, fue- fensa gravis Dei; ergo neque omissio ipsius sa-
rat injuncta tisfactionis. Huic opinioni adhærere videtur
pro levibus, *Reginaldus lib. 7. num. 7. Lugo disp. 25. num. 50.*
vel gravibus *Diana part. 3. tract. 4. res. 102.*

jam confessis. In casu, quo pœnitens habuisset intentionem

27. recipiendi Sacramentum, & postea in adimplen-
Pœnitentia da pœnitentia caruisset tam intentione actuali,
adimplatur, quam virtuali satisfaciendi, adhuc satisfacisset,
se fiat opus, li- dummodo opus pœnale adimpleret. Ratio est,
cet sine inten- quia intentio requiritur in percipiente, non in
tione satisfa- exequente. *Lugo de pœnit. disp. 25. num. 37.*
ciendi fiat, & 38. *Arriaga Tom. 8. disp. 47. num. 35.*

Hinc sequitur, si quis obliviscitur pœnitentiæ,
& exequitur opus injunctum, adhuc satisfacit
cum pura intentione habituali, ait *Sanchez part.*
Decal. cap. 13. num. 17. lib. 4.

48. Quæritur: quo tempore teneatur pœnitens
Pro pœniten- adimplere pœnitentiam?

Respondeo, tempus pœnitentiam adimplen-
da est integer di est integer annus, sicut est tempus confiten-
annus. di, Ita ex cap. *Omnis utriusque sexus de pœnit.*
& remissione. *Arriaga citat. dist. 48. num. 18.*
Fernandez part. 1. Document. 4. num. 5. Diana
part. 2. tract. 16. resol. 53. Leander de pœnit. tr.
5. disp. 9. quest. 84.

49. Si Confessarius determinat tempus pœniten-
Si Confessari⁹ ti, potest sine peccato mortali etiam ex negli-
determinat gentia protrahere notabile tempus post spatium
tempus pœni- præfixum à Confessario, & sic postea adimplere
tenti, adhuc pœnitentiam pro libitu. Ratio est, quia talis
pœnitens non adhuc substantiam præcepti adimplet, & solum
peccat lethali- deviat à circumstantia præscripta à Confessario;
liter illud ergo non excedit veniale. *Rodriguez Tom. 2.*
protrahendo. *cap. 126. num. 12. Bannius tract. 3. de pœnit.*
quest. 23. &c.

50. Si pœnitens sit oblitus, qualem pœnitentiam
Pœnitens ob- Confessarius ei imposuerit, quam non adimple-
litus qualita- vit, non obligatur ullam aliam implere; sed con-
tem pœniten- fiteri duntaxat tenetur negligentiam, si est mor-
tia, non tene- taliter culpabilis. Ratio est; quia hoc præce-
tur ad adim- ptum non plus obligat, quam cæteræ leges, quæ
plendā aliam dum ignorantur, non obligant; ergo pœnitens
pro oblita. cum ignorat pœnitentiam, ad illam non tenetur.

Vasquez quest. 94. art. 1. dub. 4. Tamburinus
penes Cassianum de pœnit. 1. cap. 3. num. 1.

51. Quæritur; quæ pœnitentia imponenda est
Que pœnite- pro mortali?

Respondeo proportionata pœnitentia pro
da sit pro le- uno mortali ordinario est corona quinque deca-
thali? expo- dum, vel alia huic æquivalens, vel quæ propor-
nitur.

tionatur uni horæ Canonice, v. g. Tetrix: est
communis. Non debet tamen hæc quantitas
crescere ad excrementum peccatorum, sed ju-
dicio prudentis Confessarii taxandum est: imò
si oratio esset laboriosa, ut facienda extensis bra-
chijs, tunc minor imponenda est, quia talis ex-
tensio brachiorum valde mortificat.

Quæritur: an omnibus, tam delicatis, quam 52.
robustis idem peccatum committentibus æqua- *Omnibus*
lis danda sit pœnitentia? *idem peccati*

Certum est, quod corporalis pœnitentia ma- *committenti-*
gis angat delicatos, quam robustos v. g. Jejunii- *bus æqualis*
um, aut disciplina magis mortificat herulam no- *non est impo-*
bilem, quam ordinarium civem, qui magis as- *nanda pœni-*
suetus est laboribus, & mortificationibus, quam *tentia.*
illa; hinc.

Respondeo: Confessarius in imponendis pœ-
nitentijs respiciat prudenter confessiones pœni-
tentium, & pro viribus illorum imponat pœni-
tentiam, maxime quando agitur de peccatis mor-
talibus, consideret, an tali die sit Communio
generalis cum Indulgentia plenaria, an pœnitens
sit valde contritus; nam in his, & similibus cir-
cumstantijs Confessarius prudenter, & legitime
minorem potest imponere pœnitentiam: quia
per Indulgentiam, in qua applicantur merita
Christi, & Sanctorum pro satisfactione pœni-
tentium, & contritio, quæ est ultima dispositio
ad gratiam, per se sanctificat; ergo digne uni
potest imponere minorem pœnitentiam, quam
alteri, vi diversarum circumstantiarum.

† Hinc patet quam falsa fuit opinio 21. dam- †
nata ab *Alexandro VIII. quæ sic se habet: Paro-* *Propositio 21.*
chianus potest suspicari de Mendicantibus, qui ab Alexandro
elemosynis communibus vivunt, de imponenda VIII. censu-
nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfac- *rata notatur.*
etione ob questum, seu Lucrum subsidij temporalis.
Nam dum minor imponitur pœnitentia, cre-
dendum est, quod semper fiat ex rationabili cau-
sa, prout supra notavi.

Quæritur: an pœnitens possit commutare 53.
pœnitentiam, per se ipsum, vel cummutatio- *Pœnitens or-*
nem procurare per alium Confessarium? *dinariæ non*

Respondeo: communis est opinio, quod pœ- *potest com-*
nitens non possit per se ipsum commutare pœ- *mutare pœni-*
nitentiam. Ratio est; quia Confessarius est Ju- *tentiam per*
dex respectu pœnitentis; sed inferior nequit se ipsum, *mutare pœni-*
mutare præceptum superioris; ergo &c.

Respondeo ad 2. Confessarium alium posse
commutare pœnitentiam pœnitentis, dummo-
do Confessio reiteretur. Ratio est; quia se-
cundus Confessarius est etiam legitimus Judex
pœnitentis.

Imò Confessarius auditâ ante aliquod tem- *Alius Confes-*
pus Confessione pœnitentis, potest commutare *sarius distin-*
pœnitentiam pœnitentis extra Confessionem *ctus à primo*
Sacramentalem, intellectâ prius ratione, cur potest com- *mutare pœni-*
eam adimplere nequeat. Ratio est; quia hoc *tentiam pœ-*
modo commutando exercet jurisdictionem in *nitentis.*
subditum. Tum, quia oppositum esset gravis- *simum.*
Henriquez lib. 2. de pœnit. cap. 22. art.
1. Sa verb. Satisfactio nu. 5. Rodriguez in summ.
part. 1. cap. 113. num. 8.

In tali

In tali commutatione pœnitentiæ sit prudens Confessarius, ut unicuique secundum suum statum pœnitentiam injungat, quam facile adimplere potest. *Valent. disp. 7. quæst. 14. part. 4. Verde. titul. 19. num. 191.*

54. *Confessarius* Quæritur, utrum pœnitentia possit etiā à Confessario inferiori commutari, siue peccata sint ad etiam inferiori quæ inferior non habet potestatem, siue habeat? *or potest commutare pœnitentiam.*

Respondetur affirmativè. Ratio est; quia reservatio jam Supponitur ablata per Confessionem antecedentem Superiori factam; ergo &c.

55. *Pœnitens adimplens pœnitentiam in statu peccati mortalis, satisfacit obligationi.* Respondetur affirmativè; Ratio est, quia Confessarius non imponit pœnitenti pœnitentiā, ut eam in gratia exequatur. Tum, quia qui recitat Officium Divinum, aut audit sacrum die festo in

peccato lethali satisfacit; ergo, & qui in tali statu pœnitentiam facit, satisfacit.

Quæritur utrum peccata lethalia post baptismum commissa possint de potentia absoluta remitti sine Sacramento pœnitentiæ, tum in re, tum in voto? *DEUS potest remittere lethale sine Sacramento pœnitentiæ.*

Respondetur affirmativè. Ratio est; quia gratia potest conferri de absoluta potentia sine Sacramento pœnitentiæ, tum in re, tum in voto, cum DEUS nullis adstringatur legibus, ut supremus Dominus est; ergo &c.

Quæritur, quamnam pœnam mereatur veniale? Respondetur per se loquendo mereri pœnam temporalem. Ratio est; quia hominem non privat gratiā, nec jure ad gloriam: Per accidens tamen aliquando punitur pœnā æternā propter conjunctionem cum lethali. *Peccatum veniale per se meretur pœnam temporalem, per accidens verā æternam.*

TRACT. XXXV. DE CONFESSIOE.

Propositio 11. ab Alexandro VII. reprobata, est.

Peccata in Confessione omissa, oblita, seu ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

Propositio 14. ab Alexandro VII. reprobata est.

Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

Propositio 59. ab Innocent. XI. damnata sic sonat.

Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum Confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

CAPUT I.

De præcepto, & necessitate Confessionis Sacramentalis.

SUMMARIUM.

1. Quid dicitur Confessionis exponitur.
2. Confessio Sacramentalis est de jure Divino.
3. Confessio Sacramentalis est necessaria necessitate mediæ lethaliter lapsis.
4. Confessio de jure Divino non est necessaria pro aliquo determinato tempore, nisi in articulo mortis.
5. Confessio Sacramentalis de jure Ecclesiastico est necessaria singulis annis lethaliter lapsis.
6. Præceptum annuæ Confessionis nulla lege obligat per se immunes à mortali.
7. Puer, si ante septennium agnoscat se commississe lethale, tenetur ad Confessionem.
8. Quomodo se gerere debet Confessarius cum pueris, quorum est dubia capacitas doli.
9. Quomodo computari debeat præceptum annuæ Confessionis.
10. An prævidens impedimentum futurum in paschate, teneatur anticipare Confessionem?
11. Si quis hoc anno omitteret annuam Confessionem, non tenetur vi præcepti sequenti anno illi-
tò confiteri.

Confessio est accusatio peccatorum coram proprio Sacerdote, ut ab eo Christi nomine absolvantur; ita colligitur ex *Trid. sess. 14. cap. 5.* Confessio Sacramentalis auricularis specifica est præcepta jure Divino, uti colligitur ex *Evang. Joann. 20. & Matth. 16.* Quod-
rum remisertis peccata remittuntur eis. & in *act. Divino.* Apost. 14. sic lego: *Multi-que credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus suos.* Jac. 5. habetur: *Confitemini alterutrum peccata vestra;* ergo &c.

Dicit *Lutherus, Calvinus, alijque heretici:* Christus Dominus absolvit peccatricem fornicariā à peccatis sine prævia Confessione auriculari, & specifica: dicens: *Remittuntur tibi peccata tua.* Luc. 7. Ergo non est de præcepto Divino confessio auricularis specifica. Respondetur verum esse mulierem non confessam fuisse lethaliter lapsam, non tamen fuisse necessè:

Y

quia

quia Christo fuerunt aliunde nota per scientiam supernaturalem sicque potuit illam absolvere: Confessarij verò peccata pœnitentis sunt ignota, cum sint puri homines, proinde ut de ipsis possit ferre iudicium, necessariò debet ipsa specificè confiteri.

Urgebis ad remissionem peccatorum obtinendam sufficit Confessio generalis, se fateri peccatorem; uti constat ex *lib. 2. Reg. cap. 12.* ubi David correptus fuit à Nathan Propheta de homicidio Uriæ, & adulterio perpetrato, cui respondit David *peccavi Domino: dixit Nathan ad David: Dominus quoque transtulit peccatum tuum.* Ubi nota, Davidem fecisse solum Confessionem generalem, & tamen peccatum Deus ipsi remisit; ergo &c. Respondeo: nego primam partem majoris: ad responsionem David, peccavi Domino; Dico Davidem retractasse peccata homicidij, & adulterij jam Propheta Nathan nota, sicque non fuit necessaria alia specificatio illorum; Tum quia pro tunc non erat adhuc Sacramentum pœnitentiæ à Christo Domino institutum, sicque non erat necessaria specifica relatio peccatorum, plura de hoc vide in *tractat. de pœnit. cap. 5. num. 60.*

3. *Confessio* Confessio est necessaria necessitate medijs *Sacramentaliter* lapsis post baptismum. Ratio est; quia *est necessaria* eo modo Sacramentum pœnitentiæ est necessarium *lethaliter* lapsis post baptismum, quo est *lethaliter* baptismus est necessarius necessitate medijs, vel in re, vel in voto; ergo etiam Confessio; ita *Sanctus Thomas in 4. dist. 22. qu. 2. art. 3. qu. 3. Arriaga tom. 8. disp. 51. sect. 1. num. 1.*

4. *Confessio* Dixi, quòd Confessio sit necessaria de jure *jure Divino* divino, non tamen est necessaria pro aliquo determinato tempore, nisi in articulo mortis, vel gravi ejus periculo, ut in difficili partu, morbo *quo determinato tempore,* periculoso, vel in imminente prælio, &c. Ratio est; quia Christus nullum determinavit tempus pro tali confessione facienda; ergo sufficit, ut adimpleatur præceptum in articulo mortis, vel gravi ejus periculo.

4. *Confessio* Confessio Sacramentalis ex præcepto Ecclesiastico est necessaria singulis annis Christi fidelibus mortaliter lapsis, postquam ad annos discretionis pervenerint. Ita statuit *Concil. Lateranense sub Innocent. III.* & hoc quidem sub pœna lethali.

Si quis non haberet mortale, sed tantum Venialia, non obligatur neque divino præcepto, neque Ecclesiastico, confiteri annuatim. Ratio est: quia Venialia non sunt materia necessaria; igitur liberum est pœnitenti à Confessione talium desistere; In hoc casu pœnitens se sistat Confessario, seu Parocho, dum urget præceptum *annuæ communionis* ad evitandum scandalum, & sic sine Confessione communicet, est *communis a mortali.* *Theol.*

7. *Puer si ante septennium* Si puer ante septennium advertenter committat lethale, tenetur ad Confessionem; quia agnoscat se talis advertentia lethalis indicat eum pervenisse ad annos discretionis.

(8) Si tamen Confessarius repererit pueros, non esse doli capaces, crucis signo dimittat eos; Quòd si dubitat de eorum malitia sub conditione eos absolvat, maxime in articulo mortis constitutos, & sic evitabit in eis omne periculum damnationis; ita *Lugo disp. 15. sect. 7. Lay. 2. & alij.*

(9) Ex praxi Ecclesiæ habetur, quòd præceptum annuæ Confessionis computari soleat à Paschate ad sequens Pascha propter obligationem communionis Paschalis pro tunc facienda. *Coninch. 1. disp. 5. dub. 6. Suárez. Vasquez.*

(10) Si quis prævideret impedimentum futurum in Paschate confitendi, non tenetur hic, & nunc anticipatè confiteri. Ratio est; quia pro hic, & nunc nullum præceptum me obligat; ergo &c. ita *Fugundez, Bassaus.*

Eodem modo transacto tempore annuæ Confessionis non obligatur ex vi talis præcepti postmodum confiteri etiam ultimâ die illius anni prout nonnulli autumant, quanquam oppositum censetur probabilius.

(11) Insuper si hoc anno quis Confessionem omittat, non tenetur anno sequenti quamprimò confiteri ex vi talis omissionis. Ratio est; quia Confessio est onus annuū; ergo finito hoc anno cessat tale onus. *Vasquez, & plures alij.* Nihilominus tamen, si quis est in lethali, licet non teneatur vi præcepti annui confiteri, tenetur tamen vi charitatis erga seipsum, nè incadat in periculum æternæ damnationis, quivis enim obligatur se liberare semper, & pro semper ab ira Dei, dum ipsi imminet sempiternæ pœnæ periculum; sed qui est in peccato mortali, ipsi imminet sempiternæ pœnæ periculum; cum nesciamus diem, neque horam nostræ mortis, ergo &c.

Propositio 14. ab Alexandro VII. reprobata est.

Quia facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

CAPUT II.

An satisfaceret præcepto confitendi, fictè confitendo.

SUMMARIUM.

12. An fictè, confitendo satisfat præcepto annuæ Confessionis?
13. Non satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui facit Confessionem voluntariè nullam.
14. Qui involuntariè faceret Confessionem nullam non incurreret censuram.

15. Pœnitens non obtinendo absolutionem à Confessario, licet confiteatur, non satisfacit præcepto annuæ Confessionis.
16. Confitendo sine recta dispositione, non adimplet præceptum confitendi.

Jam

I Am superius notavi, quod annua Confessio obliget quotannis, ut etiam constat ex præcepto Ecclesiæ in cap. *Omnes utriusque sexus de Pœnit.*

Cum ergo in Præcepto nihil exprimatur, an Ecclesia voluerit, ut actus externus confessionis concordet cum actu interno: hinc acta fuit opinio, quod quis fictè, & apparenter possit confiteri, non revelando omnia peccata, quorum sibi conscius est, sicque autumabant per talem Confessionem satisfieri præcepto Ecclesiæ; ex quo sua sanctitas motivum accepit declarandi talem propositionem esse irritam, ac falsam, proinde.

† 13. Dico contra proposit. 14. ab Alexandro VII. damnatam; non satisfacere præcepto Ecclesiæ annuæ Confessionis, qui facit Confessionem voluntariè nullam. Ratio est; quia Ecclesia eo modo præcepit Confessionem, quo Christus Dominus eam instituit; sed Christus instituit Confessionem veram, tam de internis, quam de externis actibus, cum omnia sunt aperta oculis ejus; ergo &c. subsumo; sed, qui facit Confessionem voluntariè nullam, non eam facit uti Christus illam instituit; ergo, qui facit hujusmodi Confessionem, non satisfacit præcepto Ecclesiæ. Tum, quia jure divino quisquis validè tenetur confiteri; ergo cum Ecclesia præcipit eo modo confiteri, quo jus divinum instituit; igitur si pœnitens non adimplet jus Divinū, neque adimplebit jus Ecclesiasticum. Tum, quia cum Confessio sit ordinata in ordine ad remissionem peccatorum, quomodo remitti possunt peccata, si mentiendo ea confitetur? ergo, qui voluntariè facit Confessionem nullam, non satisfacit præcepto Ecclesiæ, eò quod Ecclesiæ finis in præcipiendis Confessionem sit sincerus, purus & non mendax. *Arriaga tom. 8. disp. 52. num. 37. Fillucius tom. 1. tract. 67. cap. 13.*

num. 64. Vasquez quest. 9. art. 3. dub. 5. Lugo, & alij.

Dices Ecclesia non habet potestatem circa actus internos; ergo satisfacit præcepto Ecclesiæ, licet non confiteatur peccatum internum.

Respondeo, nego quod Ecclesia non habeat potestatem ad actus internos; nam eos præcipit, ut Confessio fiat cum contritione, & Attritione, qui actus sunt interni. Tum, quia Ecclesia multa præcipit ad credendum, & tamen actus fidei sunt purè interni; ergo debent confiteri actus interni cum potestas Ecclesiæ se extendat ad actus purè internos: vide plura Verb. Ecclesia, & in tract. de actibus humanis.

Qui involuntariè faceret Confessionem nullam, non incurrit censuram propositionis ab Alexandro VII. rejectæ. Ratio est; quia propositio damnata loquitur solum de Confessione voluntariè nulla; ergo &c. Alit si postea veniret in cognitionem talis involuntariæ Confessionis nullius, tenetur renovare Confessionem pro adimplendo præcepto. Ratio est, quia cessante ignorantia invincibili, redit prima obligatio præcepti.

Si Confessarius denegaret pœnitenti absolutionem, vel quia non potest reservatum absolvere, vel quia pœnitens est in proxima, & voluntaria occasione peccandi; tunc in hoc casu pœnitens, licet Confessus sit, non satisfaceret annuæ Confessioni, sed tenetur ad alium Confessarium pro absolutione reservati adire, & proximam occasionem deferere, & sic confiteri, ad hoc ut adimpleat præceptum Ecclesiæ, secus nunquam suæ obligationi satisfaceret.

(16.) Si quis confiteretur sine sufficienti dolore, aut voluntarie peccatum lethale omitteret, non satisfaceret præcepto annuæ Confessionis; plura vide Verb. Concilio, Attritio, Pœnitentia, Confessarius. Absolutio, Verb. Regularis.

14. Qui involuntariè faceret Confessionem nullam, non incurreret censuram.

15. Pœnitens non obtineret absolutionem à Confessario, licet confiteatur, non satisfacit præcepto annuæ Confessionis.

16. Confiterendo sine recta dispositione, non adimplet præceptum confitendi.

CAPUT III.

De materia Confessionis Remota.

SUMMARIUM.

17. Quid est materia Confessionis remota? exponitur.
18. Confessionis materia remota sunt etiam peccata aliquando confessa.
19. Peccata infidelium, & Catechumenorum non sunt materia Confessionis? declaratur.
20. An peccata dubia sint materia Confessionis? declaratur.
21. Debet dari absolutio, si dubitet, an peccatum sit mortale, vel veniale.
22. Sciens se peccasse lethaliter, ignorat tamen speciem, debet confiteri eo modo, quo scit.

Materia Remota Sacramenti Pœnitentiae sunt omnia, & sola hominis peccata post baptismum commissæ, non tamen omnia sunt materia necessaria. Trid. sess. 14. cap. 7. &c. *ta? exponitur.*

Ratio primi est; quia solum homines baptizati sunt subditi Ecclesiæ; ergo Confessarius judicium Sacramentale potest exercere solum de peccatis hominis baptizati. Ratio secundi est; quia peccata venialia non tollunt gratiam, & amicitiam Dei; ergo non sunt materia necessaria, sed solum sufficiens.

Peccata semel absoluta, possunt iterum confiteri, & absolvi; nam talis absolutio sortitur augmentum gratiæ, vel prima gratia novo titulo acquiritur, sicut unus in uno tribunali absolutus potest etiam absolvi in alio. *Snarez. Est tiam peccata aliquando.*

17. Quid est materia Confessionis remota? exponitur.

18. Confessionis materia remota sunt etiam peccata aliquando confessa.

19. *Peccata infidelium, & techumenorum non sunt materia Sacramenti Pœnitentiæ; quia peccata in infidelitate commissorum non sunt materia tribunal ejusdem fuerint patrata; ergo neque post baptismum erunt materia Sacramenti.* Bassæus Verb. Confessio. num. 8. Medina, & alij.

20. *Hinc neque peccata dubia sunt materia Confessionis; quia ad veram absolutionem requiritur peccatum in re, & certum; sed peccata dubia non sunt in re, & certa; ergo &c. Alias absolvendo exponeret absolutionem periculo frustrationis: in hoc tamen casu potest dari absolutio sub conditione, v. g. si materia est sufficiens, te absolvo.* Suarez, Bassæus.

21. *Debet dari absolutio, si Confessarius dubitat; an peccatum pœnitentis sit mortale, vel Veniale, debet dare ei absolutionem; quia jam habet materiam certam in genere moris, licet non in qualitate peccati.*

Proinde peccata dubia debent confiteri, ut dubia (si ea confiteri desideras; nam de hoc puncto uberius loquar Verb. Dubium) & certa debeat confiteri ut certa; nam confiteri certa ut dubia, & dubia certa: vel plura, aut pauciora, quam conscientia dicitur, est lethale, si mentiatur de mortali, veniale, si mentiatur de veniali, nisi ignorantia excuset, ex comm. cum S. Thom. Bassæo &c.

Si vero post confessionem deprehendat peccatum mortale dubium esse certum, tunc denuo debet id confiteri ut certum; est comm. & tuta.

Si quis scit, se graviter peccasse in genere, 22. oblitus est tamen speciem peccati, tenetur de tali peccato se accusare, eo modo, quo est in conscientia; quia jam adest materia certa peccati in genere moris, licet ignoret speciem. Bassæus in comp. Verb. Contritio. n. 16.

Sciens se peccatum, ignorat speciem, debet confiteri eo modo, quo scit.

CAPUT IV.

De integritate Confessionis.

SUMMARIUM.

23. *Quid est integritas materialis Confessionis, & quid formalis, describitur.*

24. *Ad valorem pœnitentiæ de jure Divino requiritur integritas Confessionis formalis.*

25. *Sufficit aliquando ad Confessionem, declarando statum, speciem, & consuetudinem peccatorum tantum.*

26. *An teneatur iterum confiteri, qui recordatur numeri certi peccatorum;*

27. *An teneatur in sequenti Confessione ultra oblitum peccatum, etiam jam confessa confiteri.*

28. *Pœnitens ex justa ratione confitendo uni mortalia, alteri venialia, non peccat per se.*

29. *Simplices, & rustici videntur valide confiteri, si solum speciem peccati confitentur, non numerum juxta aliquos, ego tamen contrarium sentio.*

30. *Si quis in charta conscribit peccata sua, & ea mittit Confessario legenda, postmodum venit ad petendam absolutionem, ore fatendo esse sua, & corde dolendo de eis, poterit talis Confessarius eum absolvere.*

31. *Si puella, vel alius solum in genere confiteatur peccata Confessario, cui in specie, & numero nota sunt, an valide confiteretur;*

32. *Quandoque aliqui in materia per se gravi non peccant, nisi venialiter, intuitu imperfectæ cognitionis culpa.*

33. *Pœnitens subinde ex ignorantia in materia levi, peccat mortaliter.*

34. *Quomodo judicandum est de peccatis in pueritia commissis, & in matura ætate confessis?*

35. *Peccata ex quacunque ratione in Confessione omissa, debent confiteri.*

36. *Peccata in Confessione oblita indirecte sunt absoluta.*

Integritas Confessionis duplex est, materialis, & formalis. Materialis est, quando quis confitetur omnia peccata mortalia, revera commissa, secundum numerum, & speciem. Formalis est, quando confitetur peccata, quorum est conscius, licet iusta causa, vel inadvertenter aliqua omisit, cum intentione postea confitendi, quamprimum cessabit tale impedimentum, seu iusta causa, & ignorantia.

Ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiritur de jure divino integritas Confessionis formalis, ita Trident. sess. 14. cap. 5. Tum; quia ad valorem Sacramenti pœnitentiæ requiritur reconciliatio perfectissima, quæ talis non esset, si peccatum mortale voluntarie omitteretur sine iusta causa; ergo &c.

Hinc requiritur explicatio peccatorum mortalium, tam quoad numerum, quam quoad circumstantias speciem mutantem; quia Confessarius sine explicatione numeri, & circumstantiæ speciem mutantis non posset rectum ferre judicium de Confessione pœnitentis; cum ignoraret statum rei substantialem; hæc tamen enarratio peccatorum non est necesse, ut sit metaphysica, sed sufficit moralis.

Ille, qui nesciret numerum peccatorum, satisfaceret præcepto declarando statum, & speciem peccatorum, consuetudinem, & spacium temporis, quæ in ipsis perseveravit per dies, hebdomadas, menses, annos, ut contingit in metricis, blasphemis; est comm. cum Fillicio, tantum. Diana, Lugo.

Contin-

26. Contingit, quod sæpius quis se accusat *An teneatur* de numero incerto in Confessione, si postea re- iterum con- cordetur numeri certi, non tenetur iterum con- fiteri, qui re- fiteri; nisi notabiliter excedat talis numerus; *cordatur nu-* quia non tenetur confiteri illa peccata, à quibus *meri certi* directè est absolutus; ergo &c.

peccatorum. (27.) Si quis omisit mortale in Confessione

(27.) ex ignorantia invincibili, non peccat, imò est be- *Anteneatur* nè absolutus; tenetur tamen in proxima Con- *in sequenti* fessione peccatum oblitum confiteri, non repe- *Confessione ul-* tendo alia jam confessa: si verò ex supina, & *tra oblitum* mortaliter culpabili ignorantia, vel crassa, aut *peccatum,* vincibili, vel sinè sufficienti examine omitteret *etiam jam* in Confessione mortale, peccaret. Sylvius & *confessa con-* communiter &c.

fiteri. 28. Pœnitens, habens duos Confessarios, si pri- *Pœnitens ex* mo confiteatur mortalia; secundo venialia, ut *mo* *justa ratione* retineat bonam famam apud quem hucusque *retineat* *cōfitendo uni* habuit, taliter confitendo non peccat contra in- *mortalia, al-* tegratatem Confessionis. Ratio est; quia abso- *tegritatem* *Confessionis.* *Ratio est;* quia abso- *seri venialia,* lutè potuit sinè peccato omittere venialia; ergo *lutè potuit* *sinè peccato* *omittere venialia;* ergo *ergo* *non peccat* illa tacendo, non peccat; subjungo tamen, si ta- *illis has* *Confessiones* *divisas* *facit solum* *ex vere-* *cundia,* & non ex malitia, transeat ipsum non *peccare;* *ast si* *illas* *faceret,* *ut liberius,* & sæpius *in mortalia* *labatur,* *esset mortale;* cum per hoc *parat sibi* *occasionem* *in mortalia* *incidendi.*

29. Simples, & rustici multoties [confitentur *Simplices,* & *speciem* *peccatorum,* non verò numerum, vide- *rustici vide-* tur illos benè confessos, nec teneri ad repeten- *tur valide cō-* dam talium peccatorum Confessionem, licet po- *fiteri, si solum* *stea numeri* *recordentur,* si aliunde deprehendi *speciem pec-* potest, quid similis conditionis homines facere *cati confiten-* soleant. Eodem modo, si quis scienter retine- *tur, nō nume-* ret aliquod mortale ex timore vel verecundia, *rum juxta a-* putans tamen ab alijs se esse benè absolutū, in se- *liquos, ego ta-* quenti Confessione non tenetur confiteri jam *men contra-* *rum sentio.* *Ratio primi* *est;* quia peccata in specie fue- runt directè subjecta clavibus, quæ species *continet in se* *numerum;* ergo etiam secundum *numerum* *fuerunt directè* *absoluta.* Ast ego *centseo,* *Confessarium* *debere* *pro numero* *mortalium* *indagare,* quantum prudentia dictat, & *postea* *absolvere.* Lugo de pœnit. disp. 16. *num. 577.* Fabius in scrut. tom. 4. part. 499. *Leander* *part. 1. de* *Sacr. p. 148.* meā limitatio- *nem fundo,* quia Trident. sess. 14. requirit inte- *gram* *mortalium* *explicationem,* idèò Confessio *mortalium* *in specie* *sinè numero* *est tenuis* *pro-* *babilitatis.*

Ratio secundi est; quia talis Confessio fuit *bonā fide* *facta cum* *ignorantia* *invincibili* *de* *malitia;* ergo coram Deo non peccavit, & fuit *benè absolutus;* ergo in sequenti Confessione *non tenetur* *repetere,* nisi peccatum omis- *sum.* Si pœnitens esset ita rudis, ut solum genericè di- *ceret se* *peccasse,* & dolere de peccatis, ita ut *Confessarius* *nullum* *peccatum* *in specie* *posset* *ex ipso* *extrahere,* vel in numero, adhuc est ab- *solvendus,* ait Lugo de pœnit. disp. 17. num. 8. *Reginaldus,* *Diana,* *Henriquez,* quia integritas *Confessionis,* quoad speciem, numerum, & cir-

cumstantias non est ita necessaria; quia justis de *causis* *sæpè* *omitti* *possit.* Ego tamen existimo *talem* *pœnitentem,* si tempus inserviret, esse sinè *absolutione* *dimittendum,* quousque pro modu- *lo suæ* *capacitatis* *instruatur,* pro rectè confiten- *do ob* *Trident.* *mox* *citatur.* Teneo tamen cum *Lugo,* si extaret aliquod periculum mortis, *secus* *non.*

Si quis absens sua peccata in scriptis, vel per 30. *nuncium* *Sacerdoti* *confiteretur,* vel si in ipso *Si quis in* *confessionali* *ob* *verecundiam* *in* *papyro* *scripta* *charta* *con-* *daret* *Confessario* *legenda,* in ambobus casibus, *scribit* *pecca-* *si pœnitens* *esset* *præsens,* & fateretur *ta sua,* & ea *cum dolore* *peccata* *scripta,* quæ Confessarius *mittit* *Cōfes-* *legit,* esse sua, potest dari ei absolutio; quia da- *sario* *legenda,* *tur absolutio* *personæ* *præsentis,* & eadem cadit *postmodum* *suprà* *materiam* *præsentem;* ergo &c. Tum, *venit* *ad pe-* *quia ad* *rectam* *Confessionem* *requiritur,* ut pœ- *tendam* *absol-* *nitens ore,* & voce confiteatur distinctè, si potest *lutionem,* *ore* *cum vero* *dolore,* & proposito emendationis; *fatendo* *esse* *ergo* *cum* *pœnitens* *fateatur* *scripta* *peccata* *esse* *sua,* & corde *sua,* *cum* *omnibus* *requisitis,* non est neganda ei *dolendo* *de* *illis,* *absolutio.* Nec contradicit huic assertioni ali- *poterit* *talis* *qua* *propositio.* Hanc opinionem tuetur *Lean-* *Confessarius* *der de Pœnit. tract. 5. p. 156.* & eam practicavit *eū* *absolvere.* *Divus Joann. Eleemosynarius,* *Lugo,* *Aversa,* &c.

Si puella peccans cum Confessario, & ex vere- 31. *cundia* *non* *adiret* *alium* *Confessarium,* sed illum *Si puella, vel* *cum quo* *peccavit,* confitereturque ei, & pariter *alius solum* *ex* *verecundia* *taceret* *peccatum* *cum* *illo* *com-* *missum,* confitendo solum in genere dicens: ac- *tingere* *con-* *fiteatur* *pec-* *culso me* *de* *illis,* & omni alio, quod cum domina- *cata* *Confes-* *sione* *vestra* *commisi;* talis esset valida Confes- *sario, cui in* *sio:* quia exprimit omnia, quæ ipsi nota sunt, & *specie,* & *nu-* *Confessario* *pro* *absolutione* *obtinenda* *suffici-* *mero nota* *unt;* ergo &c. *sunt, an vali-*

(32) Confessarius advertat, quod sæpius de confitere- *mulieres,* *pueri* *simplices,* & quandoquidem *tur?* *etiam* *politicioris* *conditionis* *homines* *in* *diver-* *(32.)* *sis* *peccatis,* ex natura sua mortalibus, non pec- *Quandoque* *cant, nisi* *venialiter,* & hic casus sæpius accidit, *aliqui in ma-* *quia non* *apprehendunt* *malitiam,* prout est in se *teria per se* *sed tantum* *in* *confuso* *abstrahendo* *à* *mortali,* & *gravi* *nō* *pec-* *veniali;* consequenter concipiunt tantum mali- *cant, nisi* *ve-* *tiam* *imperfectam;* ergo tantum venialem. Ra- *nialiter, in-* *tio* *intrinseca* *est;* quia ipsamet natura inclinat *tuitu imper-* *ad minus* *malum,* quatenus actionem, quam *fecte cogniti-* *exercet,* non existimat, esse tanti momenti, pro- *onis culpa.* *ut in se* *est;* itaque tantum venialem, & hoc pro- *venit* *ex* *ignorantia* *invincibili,* quia non sciunt *obligationem* *inquirendi* *veritatem* *rei:* Proin- *de* *Confessarius* *judicare* *debet,* non prout pec- *catum* *est* *in se,* sed prout est in conscientia pœ- *nitentis.* Hunc casum sæpius reperi in materia *luxuriæ,* *perjurii,* *detractionis,* &c. in qua tantum *venialiter* *peccare* *existimavi* *promiscui* *sexus* *juvenes.* Valent. Tom. 8. disp. 2. quæst. 14. punct. *4. Navarrus* &c.

E contra, si pœnitens ex ignorantia pecca- 33. *tum* *in se* *veniale* *putat* *esse* *mortale,* peccat *Pœnitens sub-* *mortaliter* *illud* *committendo,* ob easdem ratio- *inde ex igno-* *nes;* & utinam in hac circumstantia Confessario *aria in ma-* *relin-*

teria levi, relinquerent iudicium, non sui proprii essent iudices. *Tamburinus in methodo Confessarij Lib. 2. cap. 1. sect. 15. n. 93. Sanchez, & alij.*

34. Aliqui se accusant de peccatis, quæ in pueritia patrarunt, tales defectus vix erunt materia Confessionis; quia ordinariè fuerunt facti in inde peccatis in sufficienti usu rationis, & ex ignorantia invincibili, sinè reflexione ad malum.

Tamen addo, pueritia commissa multa dum pueri cum puellis turpiter missis. & in se tangere, solent in loco occulto, & habent ruborem talia narrando, ac in loco aperto huiusmodi actiones exercendo; ergo cognoscunt aliquam indecentiam; ergo peccant saltem venialiter.

Propositio 11. ab Alexandro VII. damnata est.

Peccata in Confessione omissa, oblita, seu ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

CAPUT V.

De obligatione confitendi peccata in Confessione oblita.

SUMMARIUM.

35. Peccata ex quacunque ratione in Confessione omissa, debent confiteri.

36. Peccata in Confessione oblita indirectè sunt absoluta.

37. Si quis ex ignorantia invincibili putaret se fecisse sufficiens examen conscientia, licet esset insufficientis, Confessio censetur valida.

An semper teneatur peccatum invincibiliter in Confessione oblito confiteri.

38. Si quis in phrenesim incidat dimidiatè confessus potest absolvi.

39. Si quis scrupulosus ante Confessionem adhibuerit sufficiens examen, & post Confessionem incidat ipsi aliquod peccatum, de quo dubitat, an sit confessus, credere debet se tale confessum fuisse.

40. Si uni revelatum esse se fore contritum adhuc confiteri tenetur.

re Divino omnia peccata mortalia, quorum quis conscius est, confiteri; ergo poenitens si in confessione aliqua omiserit quacunque ex causa, & postmodum illorum recordetur, tenetur ea confiteri. Antecedens probatur ex Trident. sess. 14. cap. 5. ubi sic lego: *Universa Ecclesia semper intellexit institutam etiam esse à Domino integram peccatorum Confessionem, & omnibus post Baptismum lapsis jure Divino necessariam existere:* Nota in hoc textu integram peccatorum Confessionem, & jure Divino necessariam; ergo si peccata in Confessione non confiteretur, datà commoditate, violaret jus Divinum, igitur tenetur ea confiteri. Tum, quia Confessarius debet ferre sententiam, & iudicium de peccatis poenitentis: sed nequit eam ferre de peccatis commissis, nisi confiteantur; ergo ad hoc ut Confessarius possit de illis judicare, debent confiteri, quando poenitenti in memoriam veniunt. Aliæ rationes ex sequentibus patebunt. *Arriaga tom. 8. disp. 33. sect. 1. n. 3. est comm. DD.*

Ex hac Doctrina collige ex Trident. sess. 14. 36. cap. 5. ubi dicit: *ea peccata confiteatur, quibus se Peccata in Dominum, & Deum suum mortaliter offendisse Confessione meminerit; & subjungit: reliqua autem peccata, oblita indirectè sunt absoluta.* Nota Ly intelliguntur, per quod non annuit Trident. peccata invincibiliter oblita, in Confessione sunt inclusa, sed intelliguntur inclusa in ordine ad absolutionem, & gratiam acquirendam, non verò ad ferendum de illis iudicium, cum Confessario ignota sint: nihilominus tamen invincibiliter oblita peccata indirectè absolvuntur, & delentur Verde.

Hinc si Titius existimat sufficiens fuisse examen suæ conscientia, ita ut nullatenus dubitet, Si quis ex 37. licet alia ex parte sit insufficientis; cum tali insufficientia Confessio facta est valida. Ratio est; quia in hoc casu ignorantia invincibilis eum excusat: imò si Titius ex aliquali negligentia tepidè faceret examen conscientia, putaret tamen examen con-

Pæcedens propositio damnata duplex membrum in se complectitur. Primò dicit: peccata in confessione omissa quod dupliciter fieri potest, ex pura, & inculpabili oblivione primò. Secundò scienter ob instans periculum vitæ, quia non datur tempus ad omnia confitendum; ut v. g. contingit in bello dum præsentatur pugna, nec milites ex penuria Confessariorum possunt omnia peccata confiteri &c. Tertiò pariter omittuntur peccata scienter ob rationabilem causam, licet possent ea crimina confiteri, non tamen fit, quia poenitenti ex tali Confessione, vel proximo immineret aliquod grave malum, vel scandalum: his positis.

† 35. Dico 1. contra Prop. 11. ab Alexandro VII. damnatam: peccata in Confessione omissa sive quacunque ratione in Confessione omissa, debent confiteri. inculpabiliter ex pura oblivione, sive scienter ob instans periculum vitæ, sive ex alia rationabili causa, si poenitens postea illorum recordetur, & adest commoditas sinè omni periculo ea confitendi, tenetur confiteri. Probatur, est de ju-

scientia, licet ex ignorantia vincibili esse sufficiens existimat. *Sotus in 4. dist. 28. qu. 3. art. 2. & alij comm. ex* esset insufficiens, confessio schola Sancti Thom. cum tali insufficientia Con-
censetur va- fessio facta, est valida. Ratio est: quia licet talis
lida. Confessio sit informis, & sine fructu gratiæ, per
hoc non debet existimari invalida. *Cassianus à*
Sancto Elia Verb. Peccatum 1. n. 4. Opposita
opinio est probabilior. Dixi superius si aliquod
peccatum invincibiliter in Confessione oblitum
sit, tenetur in sequenti Confessione id confiteri:
aut non tenetur cum aliquo incommodo absti-
nere à Communionem ante Confessionem, dum-
modò in sequenti Confessione proponat id sub-

An semper jicere clavibus, *uti vult Ferrandinus disp. 1. qu. 8.*
teneatur pec- ubi citat *Henriquez, Corneo*; quia jam est in
catum invin- statu gratiæ, & peccatum illud est indirectè ab-
cibiliter in solutum, & remissum per priorem Confessio-
confessione nem. Tum quia nullum præceptum obligat ad
oblitum con- præmittendam novam Confessionem, si bonâ
fide præcedens facta fuerit præcisè ratione com-
munionis. *Faber verò asserit Tom. 1. Apolog. p. 384*
hoc non esse practicandum, nisi cum scrupulosis
propter nimiam anxietatem illorum. Si verò
ex omiſsa Communionem oriretur grave scanda-
lum, vel infamia v.g. quia esset jam ad linteum,
potest sine Confessione, præmissa contritione
de tali peccato, communicare; *est comm. ad*
quam inclino. Aut si absit casus, & adest copia
Confessariorum tenetur, ante Communionem
oblitum confiteri: quia talis est usus fidelium.
Lessius 3. part. qu. 80. art. 4. dub. 2. Bell. 1. part.
tom. 1. tract. 5. cap. 3. sect. 2. n. 105. Trullench lib.
3. cap. 6. tom. 4. n. 13.

38. Si quis in phrenesim incidat dimidiate con-
fessus potest absolvi, & si postea ad se revertitur,
iterum confiteatur omiſsa, denuo potest absolvi.
Ratio est; quia phrenesis multoties constituit
hominem in extremo periculo mortis, & talis

pro tunc censetur esse in tali periculo; proinde *sus potest ab-*
licet absolvi; Hunc ego casum sæpius præ- *solvi.*
cavicum cum quodam Barone, qui defunctus est,
ac cum alijs.

Titius vir scrupulosus, & Cajus non scrupu- 39.
losus; Titius ante Confessionem adhibet suffi- *Si quis scrup-*
ciens examen conscientiae suæ, ita etiam & Ca- *pulosus ante*
jus: hoc casu ambo post Confessionem, tran- *Confessionem*
quillam habent conscientiam; post aliquod *adhibuerit*
tempus occurrant Titio aliqua peccata, de qui- *sufficiens exa-*
bus dubitat, an sit confessus; In hac circumstan- *men, & post*
tia Titius credere debet, quod talia peccata con- *Confessionem*
fessus sit, sive paucò tempore ante, sive longo *incidat ipsi*
confessus fuisset; sicque nunquam repetere re- *aliquod pec-*
netur Confessionem, nisi firmiter jurare possit, *catum, de*
se aliquod peccatum nunquam confessum fuisse; *quo dubitat,*
Cajus verò, in longo tempore tranquillus fuit *an sit confes-*
in conscientia: & postmodum occurrit ipsi ali- *sus, credere*
quod peccatum, de quo dubitat, an in Confes- *debet se tale*
sione præterita à longo tempore facta illud con- *confessum fu-*
fessus fuisset, credere debet, se illud confessum *isse.*

fuisse; Aut si paulò ante confessus fuisset, & nunc
dubitaret de expositione talis peccati, tunc te-
netur illud proximè confiteri, quia Cajus non est
scrupulosus *Cassianus citans Dianam part. 3.*
tract. 4. resol. 107. Sancius disp. 4. num. 18.

Si Titio revelatum fuisset, se esse contritum, 40.
adhuc tenetur confiteri. Ratio est; quia pro- *Si uni reve-*
batio faciendâ est per Confessionem. Tum, *latum esset, se*
quia præcipit *Trident. sess. 14. cap. 5. peccata con-*
fiteri, quibus se Deum mortaliter offendisse memi- *fore contri-*
nerit; ergo &c. *Amicus Tom. 7. disp. 26. sect. 1. n. confiteri tene-*
11. Henriquez. lib. 8. de Sacram. cap. 4. tur.

Nota, quando rudes peccando, rem graviter
cum magna perturbatione animi, & remorsu
conscientiæ apprehendunt, censentur graviter
peccare; quia per talia signa indicant gravem
malitiam sui peccati explicare. *Ardeck.*

Propositio 59. ab Innocent. XI. damnata est.

Licet sacramentaliter absolvere dimiatè tantum confessos ratione magni
concurſus poenitentium, qualis v.g. potest contingere in die magnæ alicu-
jus festivitatis, aut Indulgentiæ.

CAPUT IV.

An liceat absolvere dimidiatè tantum confessos.

SUMMARIUM.

51. Non licet absolvere dimidiatè confessos ratione
magni concurrus.

42. Impotentia tam physica, quam moralis excu-
sat ab integritate Confessionis materialis.

43. Si Confessarius timet gravem infirmitatem ex
Confessione, poterit unum, vel aliud audire, &
sic ab alijs absolvere.

44. Fœmina timens damnum poterit tacere in
confessione peccatum.

45. Quid facere debeat fœmina, si habeat reserva-
tum, vel aliud impedimentum ad absolutionem,

exponitur: nè per omissionem Communionis
diffametur.

46. Non est manifestandus in Confessione complex,
si timeatur diffamari graviter.

Casus excusans ab integritate confessionis mate-
rialis.

47. An ultima die Jubilai, & præcepti confessionis
paschalis possit ratione concurrus, vel alterius
rationis dimidiatè absolvi.

48. Quomodo in confessione cum simplicibus pro-
cedendum est.

Quomodo cum surdis in Confessione agendum est.

Duplex

Confessione alicujus petere, & accipere absolutionem.

47. Quæritur, an ultimâ die Jubilæi, ubi multi concurrunt pœnitentes, & impossibile est omnibus exaudire propter penuriâ Confessariorum? secundò an ultimâ die temporis Paschalis, in quo præceptum confitendi, liceat dimidiata te Confessos absolvere ad expediendum plures? Videtur in his duobus casibus posse dimidiaturus, vel al- tē Confessos absolvere urgente necessitate ab- solutionis à casibus reservatis; nam transactò Jubilæo, si non absolverentur à talibus censuris, in continuo periculo æternæ damnationis persisterent: Quodad secundum casum potest etiam esse ratio; quia talis Confessio dimidiata respicit præceptum Confessionis Paschalis. Quod si illâ die non confiteretur, cum sit ultimâ, peccat contra præceptum Ecclesiæ; ergo &c. Respondeo tamen his non obstantibus, in neutro casu licet dimidiata Confessos absolvere: ex eo; quia propositio damnata loquitur universaliter, quod nunquam liceat taliter Confessos absolvere ratione magni concursus pœnitentium, prout in his duobus casibus contingit, ergo commoditas, & præceptum, cum sit positivum, debet cedere damnationi: & quia reservatio casuum

proximâ commoditate confiteri potest, & si urgeat periculum mortis, quilibet Confessarius habet potestatem in tali circumstantia absolventi ab omni censura, ergo &c.

48.

Si aliquis simplex, & stolidus veniret ad Confessionem, ut sunt rustici, qui esset incapax examinandi conscientiam propriam, tunc Confessarius potest charitatem exhibere, illum examinando de illis peccatis, quæ talis conditionis homines solent probabiliter committere, & dare illi absolutionem; quæ Confessio licet esset fortitan dimidiata, tamen absolutio erit valida: quia Confessarius judicat talem pœnitentem non habere alia peccata ad confitendum, & pœnitens, cum sit ignorans, melius non valet examinare suam conscientiam, ergo &c.

Eodem modo philosophandum est de surdis, cum confiteantur, ordinariè circumstantias omittunt, & Confessarius nequit eas interrogare ob periculum, nè circumstantes audiant, valde exoritur periculum diffamationis pœnitentis, & si interrogaret, fortè non esset intellectus propter surditatem, sic licet potest dare tali surdo absolutionem propter impotentiam melius confitendi, & melius examinandi.

CAPUT VII.

De Confessione invalida, iteranda.

SUMMARIUM.

49. Regula pro cognoscendo, quando Confessio est valida.
50. Regula pro cognoscenda Confessione invalida.
51. Quomodo Confessio fit invalida defectu Confessarii.
52. Quomodo intermedia Confessiones sunt valida subsecuta Confessionem invalidam.
53. Quomodo cum rudibus, ignorantibus mysteria nostræ fidei agendum est, in ordine ad dandam ipsis absolutionem.
54. Mutis, & surdis danda est absolutio, si credant Deum esse unum, & remuneratorem.
55. Valida est Confessio pœnitentis licet Confessarius omnia non percipiat, & ita eum absolvit valide.
56. Confessarius audiens Confessionem pœnitentis, quem præsumit non habere mortale, licet omnia non intelligat, potest eum citra mortale absolvere.
57. Potest pœnitens pluribus diebus confiteri, & Confessarius ipsi dare absolutionem, licet omnium mortalium non recordetur.
58. Hereticus non tenetur per se distinctè, dum convertitur ad fidem explicare peccata contra præcepta Ecclesiæ commissæ.

AN Confessio alicujus sit valida, 49. Regula hanc observa regulam: si finitâ pro cognoscendo, quam moriam veniunt quam fuerunt do Confessio confessa, confessio erit invalida, est valida.

& iteranda: Quod si valde pauciora veniunt, erat Confessio bona, & in hoc casu sufficit confiteri oblita, cum negligentia prævia. Cassianus à Sancto Elia, Verb. peccatum. Nugnus in 3. part. tom. 2. quæst. 9. art. 1.

Adverte primò, Confessio est invalida, si pœnitens voluntariè, & extemeritate omittat peccatum lethale, secundò, si absque sufficienti præparatione cum probabili periculo omittendi mortale confitetur; imò si omittat peccatum, de quo da. dubitat, nū sit mortale, nisi ex ignorantia excusetur. Tertiò si pœnitens confiteatur sine animo satisfaciendi in ijs, quæ à Confessario ei imponentur, ut dimittendi concubinam, odium proximi solvendi, vel si non habeat verum propositum emendationis, saltem virtuale de nō peccando, vel si desit ei dolor de peccatis; quod si habeat talem dolorem propter amorē Dei, vel propter timorem gehennæ, iste actus, si est efficax includit propositum amplius non peccandi; vide plura Verb. Attritio, & contritio.

Præterea Confessio fit invalida ex parte Confessarii, si sine jurisdictione, aut intentione saltem virtuali absolverit, vel si est suspensus ab officio, vel nominatim excommunicatus, aut notorius sarij.

torius Clerici percussor; in hoc casu tenetur poenitentis errorem corrigere, cum ejusdem facultate *Layman, Sanch. & alij.*

52. Quomodo Si quis culpabiliter omitteret lethale, vel circumstantiam speciem mutantem, & postea aliquas Confessiones bonâ fide institueret, sinè ulla reflexione ad priorem invalidam Confessionem, tales intermediae Confessiones essent validæ; consequenter non teneretur eas repetere; sed solummodo Confessionem priorem invalidam. Ratio est; quia tales confessiones fuerunt factæ cum omnibus dispositionibus requisitis, id est fuerunt fideles, dolorosæ, bonâ fide factæ, sinè reflexa malitia ad invalidam Confessionem; ergo peccata fuerunt bene absoluta: Hæc opinio valde refrigerat scrupulosos; *Diana part. 3. tract. 4. resol. 108. Reginaldus, Navarrus, Vasquez, Sanchius. 2.*

53. Quomodo Multoties veniunt ad Confessionem ita rudibus, ut ignorent planè mysteria nostræ fidei, tunc, si adsit magnus concursus, breviter instructibus mysticendi sunt, quod debeant scire, & credere, Deum esse unum, & remuneratorem bonorum omnium, qui post mortem bene viventibus dabit vitam æternam; ita *Apost. ad Hebræos cap. 11.* Insuper secundum probabilem sententiam persuadeat eis Deum esse unum in essentia, & Trinum in personis, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, ac Incarnationem secundæ personæ notam similibus faciat, quibus perceptis potest eis dare absolutionem, aliàs nequaquam: & si ignorent reliqua, quæ in Credo continentur, decem præcepta Decalogi, quinque præcepta Ecclesiæ, septem Sacramenta, debet excitare in ipsis dolorem de negligentia non addiscendi ea, imponendo eis obligationem ad addiscendum.

54. Mutis & surdis danda Muti, & surdi à nativitate secundum probabilem opinionem, si non possunt aliud addiscere, est absolutio, sufficit, ut percipiant, & credant Deum unum, & si credant remuneratorem; quibus cognitis non debet eis negari absolutio. Ratio est; quia in hoc genere, & remuneratore strictius obligat charitas, quam Religio; & potior habenda est ratio necessitatis, quam reverentiæ; ita *Diana part. 2. tract. 13. resol. 2. Sanchez, Bonacina, Biesman &c.*

55. Valida est Aliquando Confessarius ex distractione, surditate, somnolentia, non percipit peccatum poenitentis, licet tiam mortale poenitentis, maximè submisit, & Confessarius balbutienter confitentis; in hoc casu, si poenitens bonâ fide confitetur, censetur validè absolutus. Ratio est; quia ex se satisfacit præcepto Dei de integra Confessione; Tum, quia essentia hujus Sacramenti potest stare, licet Confessarius ignoret aliqua peccata poenitentis, ut dum absolvit in periculo mortis semi-confessos, vel dum duo ægroti in eodem lecto jaceant, quorum neuter est obligatus ad manifestandum mortalia; ergo &c. *Layman, Diana, Henriquez, &c.* tamen si poenitens resciat de defectu à Confessario commissio, svaideo, ut denuo confiteatur ex eo; quia Trident. requirit integritatem Confessionis, prout supra probavi.

Si Confessarius audiret confessionem poenitentis, quem scit, & præsumit non habere mortale, in quo casu, si confessarius non intelligat omnia peccata poenitentis, vel defectu linguæ ejusdem, vel quia loquitur alieno idiomate aliquo Confessario ignoto, probabiliter censeo Confessarium non peccare; quia sicut poenitens non obligatur ad confitendum venialia omnia commissa, ita etiam Confessarius non videtur obligari, sub mortali saltem, ad percipiendum omnia venialia poenitentis.

Si contingeret confessionem debere revalidari, ratione alicujus defectus, apud eundem Confessarium, sufficit ut poenitens oblita confiteatur, si Confessarius saltem confuse aliorum recorderetur in prima confessione depositorum. Ratio est; quia juxta *Trident. sess. 14. cap. 5.* jam Confessarius satisfacit præcepto de integritate Confessionis, ipsi dare absolutionem, ergo &c. Tum; quia si poenitens hodie integrè confessus, non habeat rectam attritionem, potest absolutio ad crastinum differri; vel, si quis unâ vice non potest confiteri omnia peccata, non potest & sequenti die remanentia confiteri, tur. & quando facit integram confessionem, potest post aliquot dies primo elargiri poenitenti absolutio, licet Confessarius interea alicujus mortalis obliviscatur. Hunc ego casum practicavi; Nec committitur aliquis defectus ex parte Confessarii ratione peccati obliti; quia etiam in ipsa actuali confessione copiosa audiens diversi generis peccata in fine, seu tempore absolutionis aliquando non recordatur omnium, nec numeri, nec circumstantiarum. Tum propter magnam voraginem peccatorum. Tum propter defectum memoriæ retinentis; & tamen quis dicet, talem absolutionem non esse validam; ergo sufficit, ut Confessarius in confuso recorderetur statim poenitentis; aliàs ve nobis, si semper distinctè, & perspicaciter obligaretur Confessarius recordari, & memoriâ retinere omnia peccata poenitentium in instanti absolutionis, ex quo orirentur infiniti scrupuli; nam sæpius poenitens posset dubitare, an sit bene absolutus; quia esset incertus, an Confessarius tali pollet memoriâ, ut omnium recorderetur in actu absolutionis; ergo sufficit pro imbecillitate naturæ humanæ, ut confuse recorderetur, sic aget prudenter. Huic explicationi videtur mihi adhærere *Diana part. 3. tract. 4. Layman, Vasquez.*

Hæreticus, licet subsit præceptis Ecclesiæ ex vi baptismi, dum convertitur ad fidem, in prima Confessione peccatorum non tenetur distinctè exponere peccata contra Ecclesiæ præcepta per se distinctè, nisi speciali aliquo contemptu in illa sævisset, ac alios ab illis observandis removisset; hoc enim teneretur distinctè explicare fidem, ex propter multiplicationem peccatorum extra viam ordinariarum patratorum; &c. Secus sufficit dicere, se tanto tempore præcepta Ecclesiæ non observasse, ex quo satis percipit Confessarius statum poenitentis.

CAPUT VIII.

De sigillo Confessionis.

SUMMARIUM.

59. Quid sit sigillum Confessionis?
 60. Sigillum Confessionis obligat servari lege naturali Divina & Canonica.
 61. Qui obligantur ad sigillum Confessionis, exponitur.
 62. Confessarius non obligatur ad sigillum fictæ Confessionis.
 Pœnitens non obligatur ad sigillum Confessionis.
 63. Confessarius non potest uti notitiâ ex Confessione habitâ.
 Superior Religionis caveat regere juxta notitiâ Confessionis.
 64. An Confessarius possit vitare insidias sibi paratas ex Confessione cognitâs, exponitur.
 65. Confessarius potest uti notitiâ alicujus peccati, si id extra Confessionem resciverat.
 66. Confessarius habens notitiâ alicujus rei sub sigillo naturali, non tenetur eam tacere sub sigillo Sacramentali.
 67. Caveat Confessarius colloqui de peccatis confessis cum pœnitente, nisi ille det facultatem.
 68. Caveat Confessarius confiteri peccata sua, per quæ explicare oporteat revelando peccatum alterius pœnitentis cogniti.
 69. Non licet Confessario tradere litteras ad Superiorem, quas portaret pœnitens pro obtinenda absolutione.
 70. Confessarius tenetur dare schedam pœnitenti, licet eum repererit indignum pro absolutione.
 71. Non licet Confessario revelare pœnitentiâ solitam dari prolethali.
 72. Confessarius denegat absolutionem pœnitenti, etiam in articulo mortis, si non vult se ritè disponere ad gratiam.
 Casus notabilis.
 73. Confessarius noscens ex Confessione insidias parari publico, vel privato tenetur obligare pœnitentem, ut eas detegat pro impediendo tali malo, aliàs negabit absolutionem.
 Magi sunt revelandi Magistratui.
 74. Confessarius potest aliquando admonere Magistratum, ut invigilet periculo imminenti civitatis.
 75. Alius legens, vel sciens peccata pœnitentis extra confessionem, non tenetur ea tacere sub sigillo Sacramentali, sed tantum naturali.
 76. Si Confessarius perderet schedam confessionis pœnitentis absoluti, tunc inventor teneretur ad sigillum Sacramentale.
 77. Confessarius potest uti notitiâ ex prima confessione habitâ ad corrigendum pœnitentem in secunda.
 78. Potest Confessarius sine fractione sigilli indifferenter loqui de peccatis auditis in Confessione, dummodo absit scandalum.

79. Si Confessarius interrogetur an absolvet publicum peccatorem? respondeat se esse functum officio suo.

Sigillum confessionis est obligatio servandi sub secreto audita in Confessione. 59. Quid sit sigillum Confessionis. 60.
 Sigillum Confessionis obligat jure naturali; Divino, & Ecclesiastico; jure naturali; quia jus naturale vetat alteri facere, quod nobis facere nolumus, sic nolumus nos diffamari, ergo neque proximus: Jus divinum obligat fugiendum ea, quæ possunt reddere odiosum Sacramentum; Jus Ecclesiasticum patet ex cap. Omnis utriusque sexus; ubi gravissimas pœnas, imponit violantibus confessionem. Tum, quia nimis onerosum esset confiteri, si deberet postea prodi; ergo &c.

Hinc nullus mortalium, neque Pontifex ob-
 ligare potest ad revelanda peccata; quia lex Divina, & naturalis prævalet Ecclesiasticæ. 61. Qui obligantur ad sigillum Confessionis? exponitur.
 Tale sigillum obligat in primis Confessarium. Secundo interpretem. Tertiò omnes, qui notitiâ habent peccatorum ex confessione, ut sunt illi, qui audiunt naufragos confitentes: illi, quibus Confessarius ex malitia peccata aliorum manifestat: illi, qui fingunt se Confessarios audiendo confessiones: denique omnes, qui habent aliquam notitiâ ex confessione, siue de peccatis pœnitentis, siue complicitis ejus, siue de circumstantiis. Supradictæ rationes militant tam de peccato mortali, quam de veniali, cum hoc discrimine, quòd ad mortale obligetur tum quòd ad genus, quàm, quòd ad speciem; non sic de veniali, sed obligatur tantum quòd ad speciem; ex quo sequitur, si Confessarius diceret: Titius confessus est venialia, non frangeret sigillum; quia eò ipso, quòd datur absolutio, jam supponitur esse confessum saltem veniale; non tamen licet dicere, Titius confessus est verbum otiosum; quia manifestaret speciem peccati, si verò confessus fuisset verbum otiosum, sicque frangeret sigillum; ergo &c.

Confessarius non obligatur ad sigillum, si pœnitens fictò animò confessus sit, ex intentione irritandi confessionem. Ratio est; quia obligatio sigilli oritur tantum ex confessione Sacramentali non ficta.

Pœnitens non obligatur ad sigillum, quia sigillum introductum est in favorem pœnitentis. (63) Confessarius nullò modò potest uti notitiâ audita in confessione, si ex tali usu sequeretur odium confessionis v. g. Parochus non potest denegare Eucharistiam, matrimonium, extremam unctionem, si impedimentum ex sola confessione sciat.

Superior reli- Superior Religionis nullâ potest uti notitiâ
gionis Caveat ad externum regimen, neque ostendere pœni-
regere juxta tenti severiorem vultum post confessionem, ne-
notitiam con- que privare ipsam dignitate; ita decrevit Cle-
fessionis. mens VIII. anno 1593.

64. *An Con-* Si Confessarius ex confessione novit sibi esse
fessarius pos- paratas insidias ad mortem v.g. venenum in vi-
sit vitare in- no, quô debet celebrare, non potest ob mortem
sidias sibi pa- vitandam fugere, vel Sacramentum omittere,
ratas ex con- si ex fuga, vel omissione sequeretur directè, vel
fessione cog- indirectè revelatio peccati pœnitentis; Ratio
nititas? expo- est; quia major est obligatio servandi sigillum,
nitur. quam vitam, utpote obligans lege divinâ, na-
 turali, sub mortali: sic melius est mori, quam pec-
 care. est etiam probabile *juxta Sanctum Thom.*
Bassam, Verb. Confessio. 7. n. 12. quod possim vi-
 num venenatum non bibere: Possum denegare
 gladium illi, qui eo me vult occidere: possum
 fugere sub alio titulo domum, vel locum, si hac
 nocte mihi grande malum immineat, licet insi-
 dias cognosco ex confessione: Ratio est, quia
 pœnitenti non præjudicatur in bono, neque in
 vita, aut moribus; neque per hoc verecunda-
 tur de confessione, neque frangitur sigillum,
 cum nulli peccatum manifestetur. *Coninch. part.*
2. disp. 4. Layman, Hurtadus, Silvius.

65. *An Con-* Potest Confessarius uti notitiâ, secluso scan-
fessarius pos- dalò, quam habet extra confessionem de pecca-
fit uti notitiâ tis, licet postea, vel antea pœnitens confiteatur
alicujus pec- eidem scelus suum v. g. Confessarius potest ac-
cati? si id ex- cuse Titium de furto, licet Titius id ei confes-
tra confessio- sus sit; quia Confessarius in hoc casu non utitur
nem rescive- notitiâ habitâ per confessionem; sed illâ dunta-
rat. xat, quam habet extra; igitur non peccat.

66. Si verò quis extra confessionem confideret
Confessarius aliquod secretum Confessario sub sigillo confes-
habens notiti- sionis, & id Confessarius acceptaret, non tenere-
am alicujus tur tale secretum tacere, nisi titulo secreti natu-
rei sub sigillo ralis. Ratio est quia talis revelatio secreti non
naturali, non fuit Sacramentalis; consequenter urgente ali-
tenetur eam qua gravi necessitate potest revelari.
tacere sub si- Confessarius nequit colloqui de peccatis con-
gillo Sacra- fessis cum pœnitente extra confessionem, nisi
mentali. (67. habeat licentiam à pœnitente: & si contingeret
Caveat Con- alicui tertio debere loqui de aliquo peccato,
fessarius col- frangeret sigillum, si non cum expressa licentia
loqui de pec- pœnitentis loqueretur; talis enim collocutio ef-
catis confes- set odiosa, & in præjudicium pœnitentis. In ca-
sis cum pœni- su tamen, quo pœnitens daret facultatem Con-
tente, nisi ille fessario manifestandi v. g. Titio peccatū suum,
det facultate- censetur Titius non obligari ad sigillum. Ratio
tem, est; quia talis scientia peccati non procedit ex
 confessione; sed ex facultate pœnitentis. *Lay-*
man de Confessione, cap. 14. num. 18. Vasquez
Hurtadus, &c.

68. *Caveat* Non licet Confessario confiteri peccata sua, si
Confessarius deberet per explicationem sui peccati reve-
confiteri lare peccatum alterius pœnitentis cogniti; sed
peccata sua debet tale peccatum tacere, & confiteri illud
per quæ ex- pœnitentis. Ratio est; quia præceptum sigil-

li confessionis est negativum, quod strictius ob-
 ligat, quàm præceptum affirmativum confiten-
 di omnia mortalia; ergo &c.

(69) Si pœnitens esset confessus reservatum, alterius pœ-
 nitentis co-
 rarius frangeret sigillum, si pœnitenti traderet lit-
 teras, ut iret pro obtinenda facultate absolutio-
 nis ad Superiorem, exponendo in eis, quod illa Confessario
 sit persona pœnitentis habens reservatum, quia tradere litte-
 ras ad Superiorem, quæ
 confessionis.

(70) Quod si pœnitens, cui Confessarius ne-
 portaret pœ-
 gavit absolutionem, petat schedam testimonia-
 lem de peracta confessione, tenetur eam ipsi da-
 re, ne pœnitens reddatur suspectus de indignitate
 talis testimonij, ratione alicujus indispositionis
 in confessione habitæ, quia etiam in hoc casu
 negando schedam aliquam frangeret sigillum
 confessionis.

(71) Non licet Confessario revelare pœniten-
 tenti licet e-
 tiam datam confesso v. g. recitare officium Vir-
 ginis, Rosarium, vel quid simile, ut Jejunium
 &c. Quia talis pœnitentia datur pro mortali, sic
 que genus manifestaret mortalis; quod est con-
 tra sigillum Sacramentale; ergo. *Diana part. 2. et Confessa-*
tract. 11. resol. 31.

Berta nobilissimæ familiæ herula in lecto de-
 cumbens jamjam moritura manifesta Sacerdoti
 in confessione, se esse spatio trium mensium ex pro-
 occulta fornicatione prægnantem, & protesta-
 tur, se nulli alteri hoc scelus aperire velle ex ma-
 xima verecundia, & nè ipsa cum tota sua domo
 diffametur: in hoc casu Confessarius omnibus vi-
 ribus persuadeat, ut saltem sibi det facultatem, ut
 post mortem ipsius alicui sceminae juratae, & Chi-
 rurgo manifestare possit, ad hoc ut prospiciatur
 salutis fœtus animati; si hoc annuit, absolvat ipsam; se
 si renuit, deneget ipsi absolutionem. Ratio est; ne
 quia Berta non est ritè disposita pro suscipiendo
 Sacramento, cum nolit providere salutis fœtus
 animati, ad quod ex justitia, & charitate suble-
 thali tenetur.

Confessarius noscens ex confessione insidias
 publico v. g. traditionem civitatis, vel Reipu-
 blicæ, tenetur pœnitenti illud confitenti im-
 nere omni modo, ut hujusmodi conspirationem
 clam revelet magistratui, vel Regenti, ac omni
 studio impediatur tale malum, ad quod exequen-
 dum obligatur, tam titulò justitiæ, quàm chari-
 tatis, cum quivis tanquam publici regiminis
 membrum teneatur avellere, quod in grave de-
 trimentum communitati cedit; Alias si renuat
 hoc præstare, deneget ipsi absolutionem; quia
 non vult parere in eo, ad quod obligatur sub
 thali. Eodem modò si pœnitens sciret parari
 insidias privato v. g. deflorationem puellæ, mu-
 tilationem, &c. tenetur admonere tales, ut cu-
 stodiant se ab insidijs paratis.

Pœnitens magos certè cognitos tenetur re-
 velare magistratui. Sollicitantes in confessio-
 nali Inquisitoribus, vel Episcopo.

Con-

74. Confessarius potest aliquando admonere generaliter magistratum, vel Commendantem Urbis, ut invigilet periculo imminenti Civitatis: caveat tamen dicere se hoc habere ex confessione, quia saltem in genere faceret injuriam Sacramenti, ut to, & fortè ex perquisitione sagaci posset venire ad suspensionem Rei. *Layman lib. 5. tr. 6. cap. 14. num. 11. Medina; Sotus, Henriquez, Valentia;* In casu, quo traheretur Confessarius ad vincula pro extorquenda veritate, unde talem prodicionem sciat, in hac circumstantia Confessarius nunquam revelare debet se ex confessione habere; sed negare potest, se nihil de tali imminenti malo scire; nota ly scire intelligere debet amphibologicè, id est, se non scire scientià hominis privati in ordine, ut manifestare teneatur, licet enim sciat scientià sacramentali, & tanquam homo publicus, & Vicarius Christi. ita *Joan. de Cardenas*, qui asserit hanc responsionem non comprehendere sub censura *Proposit. damnata ab Innocentio XI.*

75. Si pœnitens scripturam perderet, in qua ejus *Alius legens*, peccata scripta sunt, inventor talis scripturæ, si vel sciens peccata pœnitentis extra confessionem, non quem habet talis scriptura ad confessionem: tenetur ea a- Non tamen tenetur ad sigillum Sacramentale cere sub sigillo tacendi; quia talis scriptura non est confessio Sacramentalis formaliter sumpta, sed tantum auxiliium memoriæ ordinatum ad confessionem pœnitentis: Obligatur tamen hujusmodi inventor strictissimo sigillo naturali, talia peccata ad celandum, & nunquam manifestandum, nisi in casu, quò urgeret gravis necessitas Reipublicæ,

& occisio innocentis; quia per talem revelationem peccati impediretur malum majus.

Si pœnitens traderet schedam Confessario, in 75. Si Confessarius qua scripta essent peccata, & à Confessario illa schedam talem schedam Confessarius perderet, in hoc casu confessionis su inventor ipsius legendo talia peccata tenere pœnitentis tur ad sigillum sacramentale, quia talis scriptura absoluti, tunc est immediata relatio ad confessionem Sacramentalem, ait *Navarrus cap. 18. num. 34. Sotus* neneretur ad sigillum Sacramentale.

Confessarius potest uti scientià habitâ ex alia confessione, & sic suum ordinarium pœnitentem 77. Confessarius potest uti recidivum potest reprehendere de frequentia peccatorum. Ratio est; quia in hoc casu non frangit sigillum, cum non loquatur de peccatis extra primam confessionem, ergo &c. *Bassens Verb. sigillum confessionis habita ad corrigendum. 13. Sanchez, & alij.*

Confessarius non frangit sigillum prodens dum pœnitentis peccata audita in confessione si cesserit scandalum aut damnum proximi; dummodo nec directe in secunda. (78.) Potest etè, nec indirectè revelet pœnitentes, nec diffamet aliquam religionem aut civitatem. Ratio sine fractione est; quia hæc locutio est indifferens, & aliquando utilis pro instructione Confessariorum simplicium. *de peccatis*

Si Confessarius interrogetur, an absolverit auditis in publicum peccatorem, debet respondere, se esse confessionem, functum officio suo: & si quis determinatè scire dummodo vellet, an talis pœnitens confessus sit v. g. Adultarium, sine tergiversatione (nè reddat suspensum. (79) etum pœnitentem) respondeat non audiui ab illo Si Confessarius tale crimen; id est non audiui ut homo privatus, ut interrogetur, an absolverit publicum peccatorem? respondeat se esse functum officio suo.

TRACT. XXXVI. DE CONFIRMATIONE.

Propositio 1. ab Innocentio XI. damnata est.

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

CAPUT Unicum.

De natura & ministerio Sacramenti Confirmationis.

SUMMARIUM.

1. Confirmatio est verum Sacramentum nove legis.
2. Confirmationis materia duplex est, proxima, & remota.
3. Non est de necessitate Sacramenti confirmationis chrisma recens.
4. Minister hujus Sacramenti est Solus Episcopus.
5. Forma

5. *Forma confirmationis notatur.*
6. *Oleum simplex est materia dubia confirmationis.*
7. *Chrisma à simplici Sacerdote benedictum est materia dubia confirmationis.*
8. *Subiectum confirmationis est solus homo viator.*
9. *Quomodo infantes possunt confirmari, exponitur.*
10. *Ad licitè, & valide suscipiendam confirmationem requiritur in adulto intentio, secundo contritio saltè de peccato lethali, si quò grave-
tur.*
11. *Non extat praeceptum confirmationis, tamen peccat, si ex contemptu eam omitteret.*
12. *An peccaret, si quis Ordines susciperet sine confirmatione, vel Episcopus cum tali defectu eum consecraret.*
13. *An, & quis Patrinus requiritur in confirmatione.*
14. *Patrinus non confirmatus, vel sine intentione assistens confirmationi peccaret, & nec contraheret cognationem spiritualem.*
15. *Quis, & quot Patrimi debeant esse in confirmatione.*
16. *Patrinus legitimus contrahit cognationem spiritualem.*
17. *Quid observandum est in unctione confirmationis, notatur.*
18. *Qui præsumeret sapius confirmari, peccaret lethali-
ter, nisi ignorantiam excuset.*

1. *Confirmatio est verum Sacramentum novae legis.*

Confirmatio est verum Sacramentum novae legis à Christo institutum, quo homo viator baptizatus, ab Episcopo in fronte inungitur Chrismate sub certa verborum forma ad fidei robur consequendum: est contra Calvinum, Novatianos, & Armenos; hoc patet ex actibus Apost. cap. 8. ubi narratur, quod Samaritani receperunt verbum Dei, & baptizati essent à Philippo in nomine Domini JESU, tunc veniens Petrus, & Joannes Jerosolymis ad eos, imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum: sed hæc impositio manuum post baptismum erat signum sensibile, per quod conferebatur Spiritus Sanctus, & gratia sanctificans; ergo erat Sacramentum distinctum à baptismo: idem patet ex Actibus. 19. de Paulo. quod confirmatur ex Trident. sess. 7. c. 23. cap. 4. ex Nicæno. 2. can. 31. & can. 55. est comm. cum Archdekin tract. 2. cap. 14. de Sacramento confirmationis. Herman disp. unic. quest. 1. num. 2. &c. Dicit Calvinus confirmatio non habet effectum defacto, id est non conferuntur per ipsum dona Spiritus Sancti, ut est curatio, genera linguarum &c. ergo modo est mera caremonia, & nudum ministerium. Respondeo: duplex est effectus confirmationis primarius, & secundarius: Primarius est gratia Spiritus Sancti, quæ nunc confirmato confertur, & ipsum corroborat in fide. Secundarius effectus est donum curationum, &

largitio linguarum, quod plerumque jam cessavit, cum aliunde sit Evangelium per totum mundum dilatatum, nec defacto ipsius opus est.

Materia Confirmationis duplex est; proxima, & remota: materia proxima est ipsa unctio Confirmatio in fronte hominis per manum Episcopi in formam crucis facta; materia remota est Chrisma duplex est, ex oleo olivarum, & blasamo benedicto ab Episcopo confectum; Hermann. cit. nu. 4. ita Sua-
rez tom. 3. in 3. part. disp. 33. sect. 1. Layman lib. 5. tr. 3. cap. 2. dub. 1. Castro polans tom. 4. tr. 20. disp. unic. part. 2. num. 3. Coninch. & alij. Est contra Valentiam, tom. 4. disp. 5. qu. 1. part. 2. Cajetanum. 3. part. quest. 72. art. 2. & alios, qui docuerunt ad materiam remotam confirmationis non esse simpliciter necessarium blasamum; sed sufficere Oleum olivarum ab Episcopo benedictum. Ex quo infero, priorem opinionem esse tutiorem ordine ad hoc Sacramentum, & conformiorem intentioni Innoc. XI. itaque opposita est suspecta censuræ proposit. Prima.

Chrisma recens, seu hoc anno consecratum, 3. non est de necessitate Sacramenti; sed solum Non est de præcepti, dummodò non sit corruptum: sic potest valide cum ipso conficere Sacramentum; sed Sacramenti illicitè; idè sine necessitate taliter administrando Sacramentum peccaret; ita ex cap. Si quis de nis Chrisma consecratione. Tum, quia ita administrando hoc recens. Sacramentum, nullo modo exponitur periculo frustrationis Sacramentum.

Minister hujus Sacramenti est solus Episcopus. ita ad varias sententias Doctorum respondit Gregorius XIII. 13. Martij 1574. consequenter excluduntur omnes alij Prælati. Lugolib. 1. moral. disp. 7. Minister hujus Sacramenti est solus Episcopus.

Forma hujus Sacramenti est: Signo, vel con-
signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ita Concil. Florent. in decret. Eugenij. Forma confirmationis notatur.

Hinc si confirmans aliquid mutaret, vel omitteret, tam ex materia, quam forma graviter peccaret; quia uteretur opinione minus tutâ, circa valorem Sacramenti; ergo incurreret damnationem Propot. 1. Innocent. XI. damnata.

† Eodem modò si ministraretur hoc Sacramentum cum oleo simplici, deberet de novo repeti sub conditione; quia est materia dubia, ita ex cap. 1. de Sacram. non iterandis sicque si ministraret citra necessitatem hoc faceret, incurreret damnationem Innoc. XI.

Præterea si Chrisma non esset ab Episcopo benedictum, sed solum à simplici Sacerdote esset materia dubia; cum talis benedictionis facultas sit data jure Divino solis Episcopis non alijs Sacerdotibus; ergo &c. ita colligitur ex Concil. Wormatiensi can. 2. Chrisma. Eodem modò confirmat Concil. Carthagin. Toletan. Hyspalen. apud Sylvium art. 2. Suarez disp. 33. sect. 2. Fillincius tr. 3. cap. 1. 2. 13. Layman lib. 5. tr. 3. cap. 2. n. 3. Concil. disp. 72. art. 3. dub. 1. conclus. 4. & alij penes Bassæum.

Subiectum capax hujus Sacramenti est solus confirmatio-
homo

(8.) Subiectum

nis est. solus homo vitator baptizatus, in quo comprehen-
ditur viator. duntaxat surdi, muti, ad hoc ut roboretur, & per-
ficiatur in statu gratiae.

9. Homo viator illico post baptismum potest
confirmari, nam olim infantes confirmabantur,
quamvis modo usus invaluit, ut non confirmen-
tur, nisi pertingant ad usum rationis; quia sic
demitur periculum ad repetendam confirmatio-
nem. Si tamen essent in statu mortis, possunt
confirmari: ita etiam perpetuo amentes. Ratio
est; quia omnes isti sunt capaces gratiae, & cha-
racteris, per quem constituuntur milites Chri-
sti, ad pugnandum contra Diabolum. *est comm.*

10. Ut quis adultus conscius sibi peccati lethalis
Ad licet, & confirmetur, teneretur saltem ante susceptionem
valide susci- Sacramenti elicere actum contritionis, vel illud
piendam confiteri, ut possit cum fructu accipere gratiam
confirmatio- Spiritus Sancti. Præterea requiritur intentio
nem requiri- suscipiendi hoc Sacramentum, ac in tali susce-
tur in adulto ptione requiritur, ut eliciat actum fidei, & cha-
intentio, se- ritatis; ita Sanctus Thomas. 3. part. quest. 78. art.
cundo con- 7. Suarez 3. part. disp. 14. sect. 2. Concl. 1. & alij.
tricio saltem Dixi saltem elicere teneretur actum contritionis,
de peccato le- quia non extat præceptum de prævia confessio-
thalis, si quo ne, & si sine contritione confirmaretur, acciperet
graveretur. quidem characterem in anima indelebilem, pec-
caret tamen, quia poneret obstaculum ad acci-
piendam gratiam; quod si sine intentione saltem
virtuali accederet ad suscipiendum hoc Sacra-
mentum, non confirmaretur. *Layman lib. 5.
tract. 3. Fillinc. tract. 3. cap. 3 quest. 6.*

11. Quæritur; an quis peccaret si voluntariè re-
nueret ad suscipiendum hoc Sacramentum?
Non extat præceptum
confirmatio- Respondeo, quamvis modo non extet præ-
nis; tamen ceptum de suscipiendo Sacramento Confirma-
tionis, si tamen quis ex contemptu id omitteret
peccaret si ex peccaret mortaliter. Ratio est; quia per ta-
contemptu lem actionem, magnam injuriam faceret Deo
eam omitte- illius donum gratiae contemnendo. *Est comm.
rei. Theol. cum Amando Hermann tract. 3. disp. unic.
quest. 5. num. 1.*

12. Si vero sine contemptu ex solâ negligentia
omitteret confirmationem, esset duntaxat venia-
le: proinde talis, si ordines susciperet cum tali
defectu, vel Episcopus sciens de tali non confir-
mato, eumque consecraret, etiam secluso om-
ni contemptu, committerent gravissimum pec-
catum; quia facerent contra communem consue-
tudinem Ecclesiæ. Tum quia Episcopus vi of-
ficij sui habet gravem obligationem pascendi
gregem suum, non solum in ijs, quæ sunt ad
salutem simpliciter necessaria; sed etiam in ijs
quæ conducunt ad singularem ejus utilitatem, &
roborationem, ac constantiam in fide. *Suarez
in 3. part. quest. 72. disp. 28. sect. 2. Sylvius & plij.*

Ad Sacramentum confirmationis requiritur 13.
Patrinus, de præcepto obligante sub mortali, An, & quis
qui vocet. quomodo vocabitur confirmandus: Patrinus re-
ita constat ex continuo usu Ecclesiæ; & hic Pa-
trinus debet esse confirmatus, cum intentione confirmatio-
agendi patrinum, & debet esse alius ab illo, qui ne?
fuit in baptismo, ac ejusdem sexus cum con-
firmando.

Hinc si Patrinus sine intentione agendi mu- 14. Patrinus
nus spirituale Patris, vel si non esset confirma- non confir-
tus, teneret confirmandum, peccaret lethaliter. matus, vel
Ratio est; quia redderet irritam ceremoniam sine intentio-
Ecclesiæ, quoad officium ad se pertinens, nec ne assistens
contraheret cognationem spirituales de- confirmatio-
fectu intentionis. Ita Sanchez ex cap. in Bap- ni, peccaret,
tismo de conf. disp. 4. Coninch. de Sacramentis. & nec con-
quest. 72. art. 10. num. 94. & c. traheret cog-
nationem

Quod si urgeret necessitas, idem patrinus po-
tente esse in confirmatione, qui fuit in baptismo. spirituales.
& Tolet. asserit, quod unius personæ duo pa- 15.
trini possunt esse, sicut in baptismo, ita lib. 2. cap. Quis, & quot
34. n. 11. Pontificale verò Romanum supponit Parrini de-
tantum unum, & ejusdem sexus cum confirman- beant esse in
do; nec refert, ut sit minor ætate. ita Doctores confirmatio-
apud Barbosam, & Coninchium, qui admit- ne?
tit posse esse etiam Religiosos mendicantes pa-
trinos, quod probat ex cap. Monachi de conf. disp.
4. Oppositum est probabilius, uti colligitur ex
Rituale Romano, ubi admonet, ne patrinus præ-
sentet nisi unum, aut duos, non plures. Bassani.

Omnes legitimi patrinus contrahunt cogna- 16. Patrinus
tionem spirituales; eodem modo, quo in bap- legitimus
tismo. Bohacina disp. 3. part. 4. num. 3. Sua- contrahit
rez quest. 72. plura vide Verb. cognatio, & bap- cognationem
tismus. spirituales.

Factâ unctione Chrismate in fronte pars un- 17.
cta ligetur vittâ, quæ circumferri debet quous- Quid obser-
que unctio exsiccetur; si verò statim post unctio- vandum est
nem abluitur in loco ab Archidiacono deputa- in unctione
to; tunc vittâ ibi relinquatur, ut comburatur; confirmatio-
vel saltem nunquam amplius in profanos usus nis, notatur.
adhibeatur. In hac re cujuscunque loci con-
fuetudo servanda est. *Suarez disp. 37. sect. 2.*

Pro corollario nota, me sæpius audivisse, ig- 18.
natos homines repetitis vicibus hoc Sacramen- Qui præsu-
tum suscepisse; tales ni ignorantia invincibilis meret sæpius
eos excuset, graviter deliquissent, ac sacrilegium confirmari
commisissent; quia Sacramentum confirmatio- peccaret le-
nis cum imprimat characterem in anima, nun- thaliter, nisi
quam cessat, ideoque secunda actio confirmatio- ignorantia
tionis frustranea fuit contra reverentiam tanto eum excuset.
Sacramento, ergo &c.

Quos effectus conferat Sacramentum con-
firmationis, vide tract. Canones Heinle in fol. 92.
de Sacramentis in genere & tract. de Baptismo

TRACT. XXXVII.

DE CONSCIENTIA.

CAPUT I.

De Essentia, proprietatibus, & divisione Conscientiae.

SUMMARIUM.

1. *Essentia seu definitio conscientiae exprimitur.*
2. *Natura synderesis notatur.*
3. *Conscientia, unde deducit suas conclusiones particulares, demonstratur.*
4. *Conscientiae proprietates quales sunt.*
5. *Divisio conscientiae exponitur.*
6. *Exponuntur principia practica, unde conscientia deducit suos casus particulares.*

1. *Essentia seu definitio conscientiae exprimitur.*

Conscientia est iudicium rationis practica, circa particularia per ratiocinationem deductum ex principiis universalibus contentis in synderesi. Vel est iudicium rationis practicum dictans de bonitate, v. l. malitia eorum, quae hic, & nunc agenda, vel cavenda sunt; ex se extendit etiam ad opera nostra praeterita, vel ea detestando tanquam male facta; quod dicitur remorsus conscientiae; vel approbando, tanquam bene facta; in quo consistit rectitudo, & pax conscientiae. *Sanctus Thomas, & comm. alij Doctores.*

2. *Natura synderesis notatur.* Synderesis est habitus, seu conservatio generalissimorum principiorum moralium v. g. bonum est amandum, malum fugiendum, alienum non arripiendum. Ita *Sanctus Thomas part. 1. quaest. 77. art. 12.*

3. *Conscientia, unde deducit suas conclusiones particulares, demonstratur.* Conscientia ex principiis universalibus synderesis deducit suas conclusiones particulares v. g. omne bonum est amandum (quod est principium universale) sed Deus est bonus; ergo amandus: sic homicidium est malum; ergo fugiendum; & haec est, quod actus conscientiae sint actus prudentiae, quatenus ex principiis lumine naturae notis format sibi iudicium rationis practicae de objecto particulari contento in universali principio prudentiae, an hic, & nunc ali-

quid sit desiderandum, aut fugiendum, v. g. an pax sit expetenda, vel bellum cum hoste agendum; sic adjuncta circumstantia bona pro utilitate Reipublicae, illico conscientia format sibi iudicium; ergo est pax cum hoste facienda, si circumstantia pacis erit bona Reipublicae; è contra si pax repugnat bono Reipublicae, conscientia adjungit iudicium; ergo est bellum gerendum, &c.

4. *Conscientiae proprietates sunt excitare, & proponere voluntati objectum, accusare, vel excusare, remordere, reprehendere id, quod consentaneum, vel dissentaneum est naturae rationali.*

5. *Divisio conscientiae exponitur.* Conscientia ex parte objecti dividitur in bonam, & malam; sive rectam, veram, & falsam, aut erroneam, ex parte vero assensus dividitur in certam, probabilem, dubiam, & scrupulosam.

6. *Exponuntur principia practica, unde conscientia deducit suos casus particulares.* Principia practica, ex quibus conscientia deducit suos casus particulares sunt varia. Primo sunt *textus sacrae scripturae*, qui fundantur in revelatione, & veracitate Dei v. g. Deus revelavit debere amare proximum sicut semetipsum, conscientia subito concludit; ergo debeo amare Petrum, Paulum; quia sunt proximi mei &c. Secundo sunt principia naturalia, ut est illud; *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: sic conscientia concludit, Non est bonum, ut quis me occidat; ergo neque ego debeo occidere alium. & Tercio sunt principia ab Ecclesia proposita, ut v. g. *audire sacrum in die festo*; mox conscientia deducit; ergo in festo *Sancti Petri* debeo audire sacrum. & Alia principia sunt experimentalia; alia ab homine fide digno proposita, ut v. g. Petrus vir gravis mihi diceret: noli ire per talem viam A; quia in ea latrones degunt, illico conscientia me admonet; ergo non debeo ire per illam viam, ne expolier &

Sbogar Theolog.

CA-

CAPUT II.

De obligatione conscientiae erroneae.

SUMMARIUM.

7. Quid est conscientia erronea, notatur.
8. Conscientia erronea vincibilis est, culpabilis.
9. Conscientia erronea vincibilis, nullò modò obligat ad se sequendam.
- Unicus testis tollit conscientiam erroneam.
10. Si quis ex ignorantia formaret sibi iudicium, quòd liceat mentiri ad salvandum proximum, tunc mentiendò non peccaret: secus bene.
11. Peccatum lethale ex ignorantia vincibili commissum, si apprehenditur malum in genere, seu ut sic, non excedit veniale.

7. Quid est conscientia erronea, notatur.

Conscientia erronea dicitur, quando iudicium, seu intellectus dictat bonum esse, quod re ipsa malum, & inhonestum est, vel dictat malum esse, quod reverà bonum, & honestum est. *Arriaga tom. 3. disp. 20. n. 6.*

8. Conscientia erronea dividitur in vincibilem, & invincibilem: Conscientia vincibilis distinguitur in eam, quæ directè volita est, & in eam, quæ indirectè volita est, v. g. propter negligentiam, vel nimiam affectionem ad illam; ut si quis posset veritatem scire; at detinet se ab ea inquirenda, nè fortè à sua opinione favorabiliter terreatur. *Filliucius tract. 11. cap. 8. num. 259.* Ambæ hæ conscientiae, seu ignorantiae vincibiles sunt culpabiles. Ratio est; quia eorum error, & causa separari potuit, & debuit. *Ita Wiger tom. 12. quest. 7. art. 8. Malderus, & alij comm.*

9. Hinc conscientia erronea nullò modò obligat ad se sequendam esse, neque positivè, neque negativè; quia, quia talis est vincibilis, & culpabilis, dictat nullò enim mentiendum esse ad evitandum ingens malum &c. Proinde si talis conscientia dictat furari, fornicari; peccabit furando, fornicando; si neglexerit præviò examinare inquirere veritatem rei; quia fuit in ejus potestate errorem vincere, & deponere; ergo non vincere errorem cum possit; opus malum ex tali errore factum reputatur ad culpam, saltem in causa; *Ita Sanctus Thom. Bassani & comm. Theolog.*

Eòdem modò, si quis ex tali ignorantia iudicet non esse festum, cum reverà sit, omittendo Sacrum, peccat propter negligentiam in inquirendo veritatem. Si verò quæsisset, & non invenisset homines nisi unum, vel duos, qui ve-

ritatem dicere nescissent; tunc tenetur Sacrum audire ad evitandum periculum violandi præceptum in re gravi; & hæc ratio procedit licet illà die non fuisset Festum. Ratio est; quia semper remanet in statu malæ conscientiae speculative dubiæ. Si verò unicus esset, qui diceret non esse festum, licet aliunde non haberet aliam notitiam, posset se conformare ejus opinioni; sic non audiendò Sacrum non peccaret; quanquam per se præceptum urgeret, cui ignoratum est.

Unicus testis tollit conscientiam erroneam.

Si quis hodie suspicaretur, quòd crastinà die sit jejunium, & negligeret inquirere veritatem; tunc crastinà die frangeret jejunium ex eo, quia nulla suspicio pro tunc de obligatione jejunij ipsi occurreret; talis non peccaret contra præceptum jejunij; sed solum contra negligentiam externam, de non indagando veritatem præcepti.

In casu, quò quis hæreret anxius, an possit mentiri pro solvenda vita innocentis v. g. quia in domo sua absconditus ad necem ab inimicis inquiratur, & aliunde scit, quòd mentiri sit peccatum, nescit tamen, an in hoc casu ipsi liceat; quia putat etiam peccare contra charitatem, si innocentem proderet, dicendo: illum esse absconditum in domo sua.

10. Si quis ex ignorantia formaret sibi iudicium, quòd liceat mentiri ad salvandum proximum, tunc mentiendò non peccaret: secus bene.

Respondeo. quòd talis quousque non deponit ignorantiam, formando sibi iudicium contrarium practicum de honestate sui mendacij, quò occultare conatur innocentem, toties peccabit, quoties mendacium proferet. Si verò determinat iudicium, & existimat firmiter sibi licere mentiri, in hoc casu talis non peccabit mentiendò; quia tale mendacium est solum materialiter mendacium ex ignorantia inculpabili dictum. Solutionem veram hujus casus, per quam salvatur etiam materiale mendacium vide *Verb. Amphibologia; Arriaga tom. 3. disp. 22. num. 19.*

Casus.

Peccatum, quòd committitur ex ignorantia vincibili, si non cognoscitur, vel apprehenditur gravitas lethalis, sed solum malum in communi, probabile est committere solum veniale; quia natura in hoc casu semper ad minus malum inclinat ac judicandum est, prout peccatum fuit in conscientia poenitentis, quæ cum non apprehenderet malitiam mortalem, sed solum malitiam ut sic; flectendum est pro minori malo rei.

Stoz. lum in genere, seu ut sic non excedit veniale.

Sbogar Theolog.

CAPUT III.

De Conscientia erronea invincibili.

SUMMARIUM.

12. *Natura conscientia erronea describitur.*
13. *Conscientia erronea invincibilis obligat ad se sequendam.*
14. *Nunquam est licitum contra dictamen propria conscientia operari.*
15. *Fornicatio ex conscientia erronea invincibili excusatur à peccato.*
16. *Conscientia invincibilis excusat à peccato in omni jure.*
17. *Opinionem improbabilem, si conscientia dictat probabilem possumus sequi.*
18. *Est licitum agere contra conscientiam propriam, si opposita opinio praevaleat ratione, hanc sequendo.*
19. *Objectiones solvuntur.*
20. *An possit dari scrupulus impediens omne iudicium rationis; & quid in tali casu agendum?*
21. *Si utraque pars contradictionis apparet illicita, minus est sequendum.*
22. *Si utraq; pars contradictionis videretur aequè mala, quarum unam necessario eligere debet, nullū erit peccatum quancunque amplectendo.*

12. *Natura conscientia erronea describitur.*

Conscientia erronea invincibilis describitur talibus circumstantiis, ratione quarum ita errat, ut iudicet opus suum, sine omni formidine in contrarium, esse prudenter, & bene factum; quamvis in se sit malè factum; & è contrà; est commun. Doct.

13. *Conscientia invincibilis obligat ad se sequendam.*

Conscientia invincibilis obligat ad se sequendum, ita Divus Thom. 1. 2. qu. 19. art. 5. Vasquez. disp. 60. cap. 5. Id ipsum colligitur ex Apostolo dicente: quod non est ex fide, peccatum est, id est, omne id, quod fit contra conscientiam propriam, peccatum est; quia voluntas utpote potentia cæcatendit in objectum non secundum se, sed ut ab intellectu proponitur; ergo &c. Tum, quia qui facit rem bonam, iudicatam invincibiliter malam ex affectu malo, peccat; quia opus virtuosum ex intentione specificatur; ergo si intentio sit mala, opus intentionaliter erit malum. Tum, quia agere contra conscientiam, est intrinsecè malum; quia agere contra conscientiam est adhærere objecto cognito, ut inhonesto, licet in se honestum sit; ergo &c. Tum, quia neque DEUS facere, & dispensare potest, ut stante aliquò præcepto, licet quis ageret contra illud: ita implicat, ut stante dictamine propriae rationis possit quis contra illud honestè agere; ergo, &c.

14. *Nunquam est licitum contra dicta-* Hinc nunquam est licitum contra dictamen propriae conscientiae operari, dummodò re benè consideratâ, nulla ratio in contrarium occurrat; quia conscientia nostra est naturalis, & im-

mediata regula voluntatis, indicta à DEO; ergo qui operatur secundum dictamen propriae conscientiae, naturali regulæ à DEO sibi indictæ se conformat. Ita Sanctus Thomas 1. 2. quæst.

19. art. 3.

Ex quo infertur: quòd si quis iudicaret sibi licere fornicari propter sanitatem, sic fornicando non peccaret: Eòdem modò è contrà si existimaret se peccare non fornicando pro conservanda sanitate, tunc si non fornicaretur, peccaret: & hæc regula se extendit ad omnes possibiles casus, ac durat quousque talis in errore invincibili perseverat.

Hinc varij mihi occurrunt casus, nam aliquando promiscui sexus juvenes se ipsos turpiter tangunt etiam ad pollutionem excitantes; detinent se in delectationibus morosis; ornant se lascivè ad complacendum; permittunt se lascivè à masculis tractari; cantilenas inhonestas præcinunt, & historias luxuriosas narrant, etiam cum scandalo gravi proximorum &c. in his omnibus multoties existimant, se non commisisse lethale comperi, & solum putant esse grave in genere luxuriæ dum fornicarunt. Eòdem modò de perjurijs, furtis domesticis, detractationibus &c. quæ fiunt ex ignorantia invincibili, sive juris naturalis, sive negativi, sive positivi, philosophandum est; ergo nec ad peccatum debent imputari, cum ignorent se malè agere; ergo ignorantia invincibilis juris, quòd obligat sub lethali, contraveniendo tali juri excusat à lethali.

Si intellectus iudicaret ex ignorantia invincibili aliquam opinionem esse probabilem, licet in se est falsa, & improbabilis, tutè potest eam se-qui. Ratio est; quia intellectus proponens rem ut probabilem. proponit eam ut bonam; sed res bona à voluntate amatur, & in eam fertur tanquam suum objectum honestum; ergo &c. Divus Thom. 2. 2. qu. 19. art. 5. Bordon. tom. 1. cap. 41. num. 88. Navarrus tom. 3, cap. Si quis. num. 7.

Quæritur, an liceat agere contra conscientiam propriam? Superiùs determinavi nunquam licere agere contra conscientiam propriam, nihilominus tamen pro regula ulterioris notitiæ formo subsequentem casum, qui non mediocre lumen dabit pro sedandis conscientijs, videlicet, sit igitur.

Titius vir doctus, & Cajus mercator indolentus. Titius vehementibus impugnatus imaginationibus, & Cajus affectus tristitiâ. Titius frequenter innixus aliquibus levibus rationibus, unde iudicat aliquid esse peccatum v. g. elemosinam pauperibus negando, vel titubando, an carnes die prohibitò comedere possit? etiam ex Consilio Medicorum, vel objectis

men propria conscientia operari.

15. Fornicatio ex conscientia erronea invincibili excusatur à peccato.

16. Conscientia invincibilis excusat à peccato in omni jure.

Casus.

17. Opinionem improbabilem, si conscientia dictat probabilem, possumus sequi.

Casus notabilis magistra-

tenta-

rentationibus consentiendo; quia scit esse præceptum de elemosyna facienda, & de carnibus die prohibito non vescendo &c.

Eodem modo turbatur Cajus in contractibus, putat se commisisse usuram, peccare violando sponsalia animo violento, & indeliberato promissa; hæc & similia tam Titium, quam Cajum angunt, timore peccati; Titius nihilominus non deposito scrupulo propter alias rationes validiores contrarias agit contra conscientiam suam; ita & Cajus cum formidine sui dictaminis ex consilio viri docti sequitur opinionem contrariam; modo.

Quæritur, an tam Titius, quam Cajus peccent agendo contra conscientiam propriam non depositam;

In resolutione hujus dubij brevitate utar, ne multis compactis sententijs obscuretur veritas, ex qua pender principalis tranquillitas conscientiarum, non tamen omitam utiliora pro consolatione lectoris.

Scrupulus
definitur.

Scias in primis scrupulum definiri, quod sit levis quædam suspicio, vel apprehensio ex levibus ortarationibus, quâ quis credit aliquid esse peccatum, quod revera non est; ita Vasquez, Sanchez, lib. 1. summ. cap. 9. num. 1. & alij.

Hinc sive scrupulus Titij, & Caji consistat in ipsa apprehensione, sive dubitatione, sive iudicio, sive assensu, sive credulitate, quod aliquid sit peccatum, ductus duntaxat levi ratione adhuc potest stare cum opposito assensu, seu iudicio determinato de honestate actus, vel objecti: Proinde.

18. Dico: neque Titius, neque Cajus peccant agendo contra conscientiam propriam fundatam in ratione levi cum determinatione oppositæ honestatis, & contemptu sui scrupuli. *Navarro in cap. Si quis autem. num. 64. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100. & 101. & 102. & 103. & 104. & 105. & 106. & 107. & 108. & 109. & 110. & 111. & 112. & 113. & 114. & 115. & 116. & 117. & 118. & 119. & 120. & 121. & 122. & 123. & 124. & 125. & 126. & 127. & 128. & 129. & 130. & 131. & 132. & 133. & 134. & 135. & 136. & 137. & 138. & 139. & 140. & 141. & 142. & 143. & 144. & 145. & 146. & 147. & 148. & 149. & 150. & 151. & 152. & 153. & 154. & 155. & 156. & 157. & 158. & 159. & 160. & 161. & 162. & 163. & 164. & 165. & 166. & 167. & 168. & 169. & 170. & 171. & 172. & 173. & 174. & 175. & 176. & 177. & 178. & 179. & 180. & 181. & 182. & 183. & 184. & 185. & 186. & 187. & 188. & 189. & 190. & 191. & 192. & 193. & 194. & 195. & 196. & 197. & 198. & 199. & 200. & 201. & 202. & 203. & 204. & 205. & 206. & 207. & 208. & 209. & 210. & 211. & 212. & 213. & 214. & 215. & 216. & 217. & 218. & 219. & 220. & 221. & 222. & 223. & 224. & 225. & 226. & 227. & 228. & 229. & 230. & 231. & 232. & 233. & 234. & 235. & 236. & 237. & 238. & 239. & 240. & 241. & 242. & 243. & 244. & 245. & 246. & 247. & 248. & 249. & 250. & 251. & 252. & 253. & 254. & 255. & 256. & 257. & 258. & 259. & 260. & 261. & 262. & 263. & 264. & 265. & 266. & 267. & 268. & 269. & 270. & 271. & 272. & 273. & 274. & 275. & 276. & 277. & 278. & 279. & 280. & 281. & 282. & 283. & 284. & 285. & 286. & 287. & 288. & 289. & 290. & 291. & 292. & 293. & 294. & 295. & 296. & 297. & 298. & 299. & 300. & 301. & 302. & 303. & 304. & 305. & 306. & 307. & 308. & 309. & 310. & 311. & 312. & 313. & 314. & 315. & 316. & 317. & 318. & 319. & 320. & 321. & 322. & 323. & 324. & 325. & 326. & 327. & 328. & 329. & 330. & 331. & 332. & 333. & 334. & 335. & 336. & 337. & 338. & 339. & 340. & 341. & 342. & 343. & 344. & 345. & 346. & 347. & 348. & 349. & 350. & 351. & 352. & 353. & 354. & 355. & 356. & 357. & 358. & 359. & 360. & 361. & 362. & 363. & 364. & 365. & 366. & 367. & 368. & 369. & 370. & 371. & 372. & 373. & 374. & 375. & 376. & 377. & 378. & 379. & 380. & 381. & 382. & 383. & 384. & 385. & 386. & 387. & 388. & 389. & 390. & 391. & 392. & 393. & 394. & 395. & 396. & 397. & 398. & 399. & 400. & 401. & 402. & 403. & 404. & 405. & 406. & 407. & 408. & 409. & 410. & 411. & 412. & 413. & 414. & 415. & 416. & 417. & 418. & 419. & 420. & 421. & 422. & 423. & 424. & 425. & 426. & 427. & 428. & 429. & 430. & 431. & 432. & 433. & 434. & 435. & 436. & 437. & 438. & 439. & 440. & 441. & 442. & 443. & 444. & 445. & 446. & 447. & 448. & 449. & 450. & 451. & 452. & 453. & 454. & 455. & 456. & 457. & 458. & 459. & 460. & 461. & 462. & 463. & 464. & 465. & 466. & 467. & 468. & 469. & 470. & 471. & 472. & 473. & 474. & 475. & 476. & 477. & 478. & 479. & 480. & 481. & 482. & 483. & 484. & 485. & 486. & 487. & 488. & 489. & 490. & 491. & 492. & 493. & 494. & 495. & 496. & 497. & 498. & 499. & 500. & 501. & 502. & 503. & 504. & 505. & 506. & 507. & 508. & 509. & 510. & 511. & 512. & 513. & 514. & 515. & 516. & 517. & 518. & 519. & 520. & 521. & 522. & 523. & 524. & 525. & 526. & 527. & 528. & 529. & 530. & 531. & 532. & 533. & 534. & 535. & 536. & 537. & 538. & 539. & 540. & 541. & 542. & 543. & 544. & 545. & 546. & 547. & 548. & 549. & 550. & 551. & 552. & 553. & 554. & 555. & 556. & 557. & 558. & 559. & 560. & 561. & 562. & 563. & 564. & 565. & 566. & 567. & 568. & 569. & 570. & 571. & 572. & 573. & 574. & 575. & 576. & 577. & 578. & 579. & 580. & 581. & 582. & 583. & 584. & 585. & 586. & 587. & 588. & 589. & 590. & 591. & 592. & 593. & 594. & 595. & 596. & 597. & 598. & 599. & 600. & 601. & 602. & 603. & 604. & 605. & 606. & 607. & 608. & 609. & 610. & 611. & 612. & 613. & 614. & 615. & 616. & 617. & 618. & 619. & 620. & 621. & 622. & 623. & 624. & 625. & 626. & 627. & 628. & 629. & 630. & 631. & 632. & 633. & 634. & 635. & 636. & 637. & 638. & 639. & 640. & 641. & 642. & 643. & 644. & 645. & 646. & 647. & 648. & 649. & 650. & 651. & 652. & 653. & 654. & 655. & 656. & 657. & 658. & 659. & 660. & 661. & 662. & 663. & 664. & 665. & 666. & 667. & 668. & 669. & 670. & 671. & 672. & 673. & 674. & 675. & 676. & 677. & 678. & 679. & 680. & 681. & 682. & 683. & 684. & 685. & 686. & 687. & 688. & 689. & 690. & 691. & 692. & 693. & 694. & 695. & 696. & 697. & 698. & 699. & 700. & 701. & 702. & 703. & 704. & 705. & 706. & 707. & 708. & 709. & 710. & 711. & 712. & 713. & 714. & 715. & 716. & 717. & 718. & 719. & 720. & 721. & 722. & 723. & 724. & 725. & 726. & 727. & 728. & 729. & 730. & 731. & 732. & 733. & 734. & 735. & 736. & 737. & 738. & 739. & 740. & 741. & 742. & 743. & 744. & 745. & 746. & 747. & 748. & 749. & 750. & 751. & 752. & 753. & 754. & 755. & 756. & 757. & 758. & 759. & 760. & 761. & 762. & 763. & 764. & 765. & 766. & 767. & 768. & 769. & 770. & 771. & 772. & 773. & 774. & 775. & 776. & 777. & 778. & 779. & 780. & 781. & 782. & 783. & 784. & 785. & 786. & 787. & 788. & 789. & 790. & 791. & 792. & 793. & 794. & 795. & 796. & 797. & 798. & 799. & 800. & 801. & 802. & 803. & 804. & 805. & 806. & 807. & 808. & 809. & 810. & 811. & 812. & 813. & 814. & 815. & 816. & 817. & 818. & 819. & 820. & 821. & 822. & 823. & 824. & 825. & 826. & 827. & 828. & 829. & 830. & 831. & 832. & 833. & 834. & 835. & 836. & 837. & 838. & 839. & 840. & 841. & 842. & 843. & 844. & 845. & 846. & 847. & 848. & 849. & 850. & 851. & 852. & 853. & 854. & 855. & 856. & 857. & 858. & 859. & 860. & 861. & 862. & 863. & 864. & 865. & 866. & 867. & 868. & 869. & 870. & 871. & 872. & 873. & 874. & 875. & 876. & 877. & 878. & 879. & 880. & 881. & 882. & 883. & 884. & 885. & 886. & 887. & 888. & 889. & 890. & 891. & 892. & 893. & 894. & 895. & 896. & 897. & 898. & 899. & 900. & 901. & 902. & 903. & 904. & 905. & 906. & 907. & 908. & 909. & 910. & 911. & 912. & 913. & 914. & 915. & 916. & 917. & 918. & 919. & 920. & 921. & 922. & 923. & 924. & 925. & 926. & 927. & 928. & 929. & 930. & 931. & 932. & 933. & 934. & 935. & 936. & 937. & 938. & 939. & 940. & 941. & 942. & 943. & 944. & 945. & 946. & 947. & 948. & 949. & 950. & 951. & 952. & 953. & 954. & 955. & 956. & 957. & 958. & 959. & 960. & 961. & 962. & 963. & 964. & 965. & 966. & 967. & 968. & 969. & 970. & 971. & 972. & 973. & 974. & 975. & 976. & 977. & 978. & 979. & 980. & 981. & 982. & 983. & 984. & 985. & 986. & 987. & 988. & 989. & 990. & 991. & 992. & 993. & 994. & 995. & 996. & 997. & 998. & 999. & 1000.*

Probatur: ad rectè, & honestè operandum non requiritur certitudo physica, aut moralis de honestate operationis, excludentis omnem formidinem de opposito; sed sufficit iudicium prudens, & probabile, esse honestum, & non peccaminosum; at non obstante ratione levi Titij, & Caji, an actio, vel omissio sit peccatum, habetur adhuc iudicium prudens, & probabile actionem, vel omissionem contrariam esse licitam, & non peccaminosam; ergo non peccant, conformando se tali iudicio contrario. Probatur minor; quia levis ratio Titij, & Caji non generat certitudinem; ergo non sufficit ad excludendam probabilem opinionem contrariam juxta damnatam propositionem tertiam ab Innoc. XI; ergo talis opinio levis non impedit iudicium probabile de bonitate actionis, vel omissionis oppositæ.

Probatur secundo, licet Titius, & Cajus opinentur aliquid esse illicitum; adhuc si ex alijs principijs, sive intrinsecis, sive extrinsecis judicent oppositum esse probabile, licet operantur illud eligendo; ergo Titius, & Cajus non peccant, agendo contra conscientiam propriam, cum propositiones problematicæ passim à Doctoribus defendantur. Probatur antecedens; Si Titius, & Cajus licet non operarentur eligendo oppositum probabile, esset propter conscientiam contrariam non depositam; sed hæc ratio non urget; ergo &c.

Probatur minor: conscientia non deposita non excludit honestatem probabilitatis oppositi, cum non sit certa; ergo quivis licet potest operari eligendo honestatem probabilitatis qualiscunque, cum conscientia non deposita nullatenus generat evidentiam exclusivam oppositi; ergo &c. Tum quia, si quis non deposita conscientia contra ipsam agere non posset, peccaret; sed hoc admitti nequit; ergo &c. Probatur major, detur casus, ut quis scrupulizet circa examen conscientia, vel dolorem de peccatis in confitendo, talis non deposito scrupulo conscientia, & doloris sufficientis confiteri non posset; quia putaret se semper invalidè confiteri, & sacrilegè communicare; sed non deposito tali scrupulo conscientia peccaret; ergo &c. Probatur minor; quia non deposito tali scrupulo conscientia in Paschate dum urget præceptum, nec confiteri, nec communicare posset; nonne si tali tempore non communicaret, peccaret? quia non adimpleret præceptum Paschale; ergo si Titius, & Cajus contra conscientiam non depositam agerent opinione probabili, peccarent, quod admitti non debet; ergo.

Objicies 1. ad rectam operationem requiritur iudicium saltem probabile de illius honestate; sed permanente conscientia dictante operationem esse peccatum, non potest esse tale iudicium probabile; ergo non deposita conscientia, illicitum erit agere contra illam.

Respondeo: concedo majorem; nego minorem: nam licet permaneat conscientia, quæ dictat operationem contrariam esse peccatum propter rationem levem, quæ intellectui scrupuloso inhæret: nihilominus tamen contraria ratio certa, vel probabilior illuminat sufficienter intellectum scrupulosi, cui adhærere licet potest in praxi, propter repræsentatam honestatem, adhuc permanente scrupulo, contempto tamen; ita DD. supra citati.

Objicies secundo: ex cap. Inquisitioni de sententia excommunicationis, ubi summus Pontifex conjugii habenti scrupulum, quo dubitat de matrimonij valore, permittit usum matrimonij, sed deposito prius scrupulo, dicens: Conscientia levi, & temeraria prius explosa; ergo non licet contra conscientiam agere.

Respondeo; cum Bossio de scrupulis num. 44. concedo antecedens; nego consequentiam; nam summus Pontifex non dicit deposita prius

conscientiâ, sed *explosâ*, quod nomen idem potest significare, quàm *spretâ*, seu *contemptâ*; contemnitur autem sufficienter, dum eâ non obstante formatur iudicium saltem probabile, quod liceat operari cum probabilitate, vel auctoritate, & consilio Confessarij.

Objicies tertio; ex cap. *Per tuas de Simonia*; ubi Pontifex dicit; *Quod Clericus non evadat culpam, nisi deponat errorem, existimando sibi non licere ordines ab Episcopo accipere, quem sine fundamento putabat simoniacum*; ergo, &c. Respondéo, Pontificem dicere: quod Clericus non evadat culpam, nisi deponat errorem excludentem omne iudicium certum, & probabile de honestate actûs oppositi: non verò admittentem iudicium saltem probabile de honestate actûs contrarij. Ita *Salas*; *Bresserus*; ergo, &c.

20. Hinc 1. adverte, si scrupulus ita vehemens esset, ut impediret omne iudicium rationis tam certum, quàm probabile, & non sineret ullo modo haberi saltem conscientiam probabilem de honestate actûs scrupulo contrarij, licet esset talis scrupulus in levi, vel nullo fundamento, non liceret agere contra ipsum. Dico tamen, quod vix aliquando posset scrupulosus ad talem statum pervenire, ut nullò modo posset formare saltem iudicium probabile de honestate actûs oppositi.

21. Hinc 2. si scrupulosus eo deveniret, ut utrumque
Si utraque pars con-

que, id est: agere, & non agere existimaret illicitum; tunc in hoc casu partem, quæ ipsi apparet apparere: illicite, minus peccaminosa, elicere posset.

Hinc 3. quod si scrupulosus judicaret in alio casu utramque partem contrariam esse ejusdem malitiei v. g. si die festo haberet ægrotum; cui inservire præpositus est, & scrupulizat sub peccato mortali se ipsum non posse deferere pro sacro audiendo, ex alia parte scit sub comminatione lethalis die festo teneri ad audiendum sacrum, modo anxius hæret: si audiero sacrum peccabo mortaliter deferendo infirmum, si non, peccabo mortaliter, omittendo sacrum: Talis constitutus in necessitate, si peccaret, peccaret ex purissima, & urgentissima necessitate; sed implicat in ter- minis, ut quis posset ex pura necessitate peccare; ergo talis constitutus in hoc casu, quamcunque partem omittendo, non peccaret, cum peccatum debeat procedere ex voluntate libera, & voluntaria; ergo cum desit ipsi voluntarium, deerit & peccatum, supra quod ait Augustinus peccatum ita esse voluntarium, ut si non sit voluntarium, non est peccatum; ergo cum una pars in hoc casu sit necessariò eligenda, non erit peccatum.

De conscientia dubia probabili vide plura Verb. Dubium. Probabilitas. Scrupulus. Confessio, &c.

TRACT. XXXVIII. DE CONSENSU.

CAPUT Unicum.

De Diversitate Consensuum, & eorum proprietate.

SUMMARIUM.

1. Consensus descriptio.
2. Consensus formalis cum virtuali, notatur.
3. Consensus interpretativus describitur.
4. Consensus perfectus, & imperfectus declaratur.
5. Ad peccatum requiritur consensus liber.
6. Actus primò primi, & ex vehementi subreptione elicit non sunt mali.

Consensus descriptio.

1. **C**onsensus est actus liber voluntatis, quo ipsa sibi complacet in eo, quod intellectus practicus ei proponit, ac deliberatè judicavit: sic *Sanctus*, *Thomas* 1. 2. quæst. 15. art. 1. *Sylvius* & alij passim.

Consensus

2. Quæritur: quotuplex est consensus? Respondéo triplex: formalis, virtualis, & interpreta-

tivus. Consensus formalis est ipsa complacencia voluntatis de objecto ab intellectu practice virtuali, notato proposito. Virtualis duplex est: unus in consensu formali inclusus v. g. cum quis vult ordinari, vult etiam castitatem; quia vi ordinis hæc servari debet. Alter est ipsemet consensus formalis perseverans in actibus subordinatis ad illum finem, ad quem fuit actualis consensus ordinatus, & durat, quousque per oppositum dissensum non tollatur.

Interpretativus consensus est juxta *Lessium* tract. 2. disp. 2. quæst. 10. part. 1. suspensio dissensus debiti v. g. cum mulier neque volens, neque nolens formaliter, sed solum permittens opprimitur, censetur interpretativè consentire; *Bonacina* tom. 2. disp. 2. quæst. 2. part. 3. n. 16. *Reginaldus* lib. 11. cap. 4. n. 34. &c.

Insuper consensus alius est perfectus, seu plenus,

Probatur: Consilium Sempronij est simpliciter
Aa 3

consulere mi-
nus malum
pro vitando
majori.

ter bonum; ergo Sempronius dando tale consiliū ad furandum, neque peccavit, neque tenetur ad restitutionē. Probat̃ur antecedens; simplex bonitas consilij desumitur à fine, & circumstantia; sed tam circumstantia quam finis est bonus; ergo consiliū Sempronij est simpliciter bonū; Probat̃ur minor; Finis consilij est intentio vitandi homicidium: circumstantia ejusdem est proponere electionem furti ad vitandum malum majus; sed ambo hæc sunt bona; ergo &c. Prima pars minoris patet; secunda pars colligitur ex exemplo Loth juxta Divum Ambrosium in cap. Offerebat 32. q. 7. ubi videtur illum excusasse à culpa, imò Cajetanus in summ. Verb. Tyrannus circa finem absolutè excusat Loth à peccato ex eo, quòd filias suas obtulit abutendas ad vitandam sodomiam, non intendendo, ut filiae consentirent stupro, sed solum, ut patienter sufferrent injuriam; ergo &c. Tum, quia patet etiam exemplo decem virorum ex 80. uti legitur Jeremie cap. 41. qui venerant sibi de silo, & de Samaria rasibarbâ, scissis vestibus, & squalentes; munera, & thus habebant in manu, ut offerrent in domo Domini, cum occurrisset eis Ismaël interfecit; decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismaël: noli occidere nos, quia habemus thesauros in agro frumenti, & hordei, & Olei, & mellis, & cessavit, & non interfecit eos; & tamen ij non reprehenduntur in scriptura, licet obtulerunt materiam furandi, ergo &c.

Probat̃ur 2. ex Apost. Corinth. 7. ubi ait, propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam habeat, & unaquæque suum virum habeat; uxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro. Et Paulo post subdit: hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium; ex quo sic argumentor.

Apostolus indulget incontinentibus libidines suas explere cum proprijs uxoribus (nè fornicationem committant cum alienis, ut patet in Textu) sed libidines explere nullâ habitâ intentione prolis est peccatum saltem veniale, ut constat ex propositione 9. damnata ab Innoc. XI.; ergo Apost. indulget minus malum, ad vitandum majus malum, id est adulterium cum alienis; ergo &c. ita sentit Divus Gregorius, Sanctus Augustinus lib. 2. de consensu Evangelist. cap. 1. qui ait: complexus carnalis propter solos gignendos filios adhibendus est; ergo explere libidinem sinè intentione prolis est veniale. Tum, quia Divus Joann. Chrysostomus in Homilia 27. sua sit populo habituato jurare per DEUM, ut potius juret per caput suum; sed jurare per caput suum, est minus peccatum quam jurare per DEUM, ergo &c. quòd sit peccatum patet, quia Christus præcepit: neque per caput suum juraveris. Tum, quia Divus Augustinus in lib. quæstionum supra Exodum de illo viro Adulteræ, quam voluit omnino occidere, vel illâ vivente aliam ducere in matrimonium, ait Sanctus: Si facturus es, quòd non licet, puta, vel uxorem occidere, vel dimittere, jam faciat adulterium, & non committat homicidium; ergo Divus Augustinus in-

dulget facere minus malum pro vitando majori. Huic opinioni adhæret Richardus à Media Villa in 4. sentent. disp. 15. art. 5. quæst. 5. in respons. ad 2. Jan. Angelus, Panormitanus, & Villacat. fol. 94. quæst. 12.

Hucusque satis probatum est, quòd liceat 4. consulere minus malum pro vitando majori; ut Quomodo intelligendum est consulere minus malum pro vitando majori? exponitur primo. autem melius intelligatur conclusio, & facilius solvantur objectiones, advertendum est, quòd aliud sit inducere ad minus malum, aliud inducere ad ly minus. Primum nunquam licet; quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona; secundum est licitum; nam malum jam est intentum à Titio, à quo nullatenus retrahi potest, nisi provocetur ad minus, pro vitando majori, non adhortando eum, ut faciat minus malum; sed solum, si vellet committere absolutè malum, ne faciat majus; sed potius minus: ubi ly minus non exprimit malum volitum à consulente; sed exprimit limitationem majoris mali à Titio voliti, & virtualiter in intentione majoris inclusi: sic Sempronius non potuit persuadere Titio, ut desererat omne malum, persuasit saltè, ut desererat majus subministrando consiliū ad minus jam volitum; aliàs si hoc minus inclusum in majori virtualiter non fuisset, tunc Titius abstinendo à majori, abstinuisset etiam à minori, quòd non fuit possibile ei persuadere, ergo &c.

Secundò advertendum est, quòd aliud sit Exponitur inducere ad minus malum faciendum, aliud est secundo. offerre, & tradere alicui materialiter materiam minoris mali, vitando pro majori; primum nunquam licet; quia non sunt facienda mala &c. secundum licet; quia non intendit offerrens materiam minoris mali, ut faciat malum; sed solum per hoc intendit vitare majus malum, infallibiliter eventurum.

Tertiò consulere, & inducere aliquem ad peccatum dupliciter potest sumi; propriè, & formaliter, impropriè & materialiter. Propriè & formaliter consulere dicitur, quando quis consulit peccatum, & complacet sibi in illo, vel saltè gratum est ei, quòd factum sit ab eo, cui consuluit. Impropriè, & materialiter consulitur, quando neque complacet sibi in peccato, neque gratum est ei, quòd factum est ab eo, cui consuluit.

Ex his clarissimè patet, quo sensu potest quis consulere, & inducere aliquem ad minus malum faciendum, pro vitando majori sinè ullo peccato.

Objicies primò: non sunt facienda mala, ut Solvuntur objectiones contra Consilium peccandi. eveniant bona; sed malum est consulere furtum; ergo &c.

Respondeo: concedo antecedens; distinguo consequens: malum est consulere furtum, propriè, & formaliter, concedo consequentiam: impropriè, & materialiter, nego consequentiam; explicatio hujus responsionis in prænotato tertio patet.

Objicies secundo si esset licitum consulere minus malum pro vitando majori, posset etiam quis sibi consulere fornicationem,

nem, ut vitaret adulterium; sed hoc non; ergo &c. Respondeo: nego maiorem; quia, si quis sibi consuleret fornicationem pro vitando adulterio, propriè, & formaliter in ipsam consentiret: At consulere pro vitando majori malo neque propriè, neque formaliter ipsi consentiret.

Secundò disparitas patet; quia unusquisque cum auxilio Dei vitare potest omne adulterium; ergo non necessitatur ad fornicationem; Titius autem licet posset vitare homicidium, illud tamen malitiosè non vult fugere; ideòque Sempronius necessitatur ex charitate consulere minus malum, ut desistat à majori, modò supradictò.

Objicies 3. non mihi licet furari; ergo nec consulere ad furtum faciendum, pro vitando majori malo.

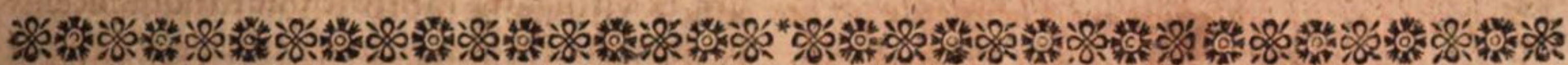
Respondeo: concedo antecedens; nego consequentiam: Disparitas est; quia si ego furarer,

deberem consentire in furtum; consequenter peccare: si alteri consulerem, non consentire in furtum; sed solum subministrarem consilium ad fugiendum majus peccatum; ut si vellet committere malum, non faciat majus; sed potius minus.

6.

Colliges ex solutione præcedentis casus innumerales alios in omni materia. Ut v. g. si quis irreparabilis esset dispositus ad violandam Virginem, ita ut ter dispositus nullatenus desistere vellet, posset ipsi consulere, ad violandam ut potius accedat meretricem, si vellet dehonora-
re Deum, potius consulendum est ad dehonora-
randum hominem. Si statueret occidere Regem, præstat consilium præbere ad occidendum
Ministram, si æqualiter cum Rege supponere-
tur in gratia Dei. Et sic de alijs servatâ proporti-
one materiæ.

An Sacerdos in necessitate cum peccato mortali celebrans faciat id vi præcepti, aut consilij. Vide Verb. Missa.

TRACT. XXXX.

DE CONSUETUDINE.

PECCANDI.

Propositio 50. ab Innocentio XI. damnata hæc est.

Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis nulla spes appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodò ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

CAPUT Unicum.

Natura Consuetudinis prius exponitur.

SUMMARIUM.

1. Consuetudo sumitur pro lege.
2. Unde oritur jus consuetudinis, notatur.
3. Quæ sunt proprietates consuetudinis, exponitur.
4. Consuetudo ad condendam legem quomodo debeat introduci.
5. Consuetudo universaliter per se non obligat in conscientia.
- Consuetudo non prævalet juri naturali, & Divino.
6. In quo consistit consuetudo peccandi, exponitur.
7. Inter consuetudinem peccandi, & occasionem proximam peccandi datur distinctio.
8. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi, si emendationis spes non appareat, non est danda absolutio, etsi ore proferat se dolere, & proponat emendationem.
- Proponitur, & solvitur difficilis objectio.

9. Pœnitenti consuetudinario peccandi, si cum dolore confiteatur, & vero proposito, & spe emendationis regulariter danda est ipsi absolutio.
10. Aliquando pœnitenti consuetudinario peccandi, differenda est absolutio.
11. Pœnitenti consuetudinario licet nullam spem emendationis Confessarius in eo concipit, si cognoscit verè eum dolere cum proposito emendationis, danda est ei absolutio.
12. Si Confessarius existimat melius esse pro salute pœnitentis consuetudinarij differre absolutio- nem, eam differre potest.
13. Si Confessarius advertat desperationem emendationis in pœnitente consuetudinario, licet bre- tenus confiteatur, & proponat emendationem: est differenda absolutio.

1. *Consuetudo cumitur pro lege.* **C**onsuetudo est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. Ita colligitur ex cap. 1. *Consuetudo*. quæ parem vim habet cum lege: ita *L. de quibus*, §. *Ex non script. instit. de iure natural. gent. & civil. cap. fin. de consuet. l. 2. cap. Quæsi. longa consuetudo*: Ubi habetur quod consuetudo sit optima legum interpret. *cap. Cum dilectus de consuetud. l. minimè ff. de legib. l. si de interpret. Barbosa, Mascardus de probat. concl. 141. num. 10. Rota Romana apud Facund. decis. 642. num. 15. tom. 2. Thomas de Thomasettis regul. 78. Bellet.*
2. *Unde oritur jus consuetudinis, nota tur.* Jus consuetudinis oritur ex frequentatis actibus per immemorabile tempus à viris prudentibus alicujus communitatis exercitis; ita docet *Sylvius 1. 2. qu. 97. art. 3. cap. 11. Suarez de legibus lib. 7. c. 1. num. 5. Bassæus; Beccanus; & est comm. utriusque legis Doctorum, de qua alferit Ludovicus Partaza decis. 62. num. 14. Guter. lib. 3. qu. 29. num. 22. consuetudo facit licitum, quod aliàs est illicitum.*
3. *Quæ sunt proprietates consuetudinis, notatur.* Hæc consuetudo tres sortitur proprietates: primò potest legem destruere, vel confirmare; secundò legem interpretari; tertio legem condere. Prima pars experientiâ patet: Tum, quia hoc constat ex cap. Cum contingat consuetudinem stare pro lege posteriori: ergo habet vim, legem priorem, vel totam, vel ex parte destruere, vel confirmare. Secunda pars constat ex Cap. Cum dilectus de consuetudine. Tertia pars quoque colligitur ex cap. consuetudo *dist. 1. lib. de quibus ff. de legibus ita docet Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 97. art. 3. Clavis Regia. l. 3. cap. 11. n. 2. Bonacina tom. 2. disp. 1. q. 1. punct. ult. sect. 3. Bellet, Mendez à Castro in praxi iust. l. 3. c. 1. num. 12. Borrel. &c.*
4. *Consuetudo ad condendam legem quomodo debeat introduci.* Consuetudo, ut habeat vim legis, requiritur; primò, ut sit iusta, & rationalis, per plures actus introducta à potiori parte alicujus populi, cum scientia principalis Domini, quam consuetudinem pro lege statuere potest, exercita; de quo plura lege *Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 27. Lessium l. 2. cap. 29. & vide cap. Dudum sect. scilicet de electione.*
5. *Consuetudo non prevalet juri naturali & divino.* Consuetudo, licet habeat vim legis, universaliter tamen non obligat in conscientia; nisi introducta sit per modum præcepti: uti v.g. abstinendi à Lacticinijs in aliquibus locis tempore jejuniij extra quadragesimam: in dubio tamen, an solummodò accepta fuerit ex devotione, aut ex animo se obligandi, non censetur sub culpa, saltem mortali, obligare; quia melior est conditio libertatis. *Diana de legibus resol. 30. part. 1. Sotus l. 1. q. 7. art. 2. Vasquez 1. 2. disp. 177. c. 2.*
- Consuetudo non prevalet onem juris naturalis, aut divini; quia cum lex sit superioris ordinis omni consuetudine humanâ, non debet tolli per aliquod inferioris ordinis. Tum, quia intrinsecè pugnaret contra voluntatem DEI, & naturæ, quod est ex se, & intrinsecè malû; ergo &c. Suarez lib. 7. cap. 6. num. 2. his intellectis.*

† Modò apprehendo propositionem damnatam, superius expressam, scilicet: *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat; nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem.* Est inter alias maledictas 60. *Ab Innocent. XI.*

Quamquam hæc materia propriè ordinatur ad Tractatum de pœnitentia, & absolutione; nihilominus tamen cum complectatur sub Verbo *Consuetudo*, hanc in hoc ordine tractare decrevi.

Consuetudo peccandi est ipsa multitudo peccatorum ab habitu peccandi generata, quæ necessestariò non orietur ab occasione proxima; sed potius promanat ab inclinatione prava voluntatis, ut patet in iracundis, qui fermè in omni motu iræ blasphemant, detrahunt, maledicunt, &c. & in mollibus, qui habitualiter se polluant, ac delectationibus morosis consentiunt, &c.

Ex quo adverte, aliud est habere consuetudinē peccandi, aliud occasionem proximam peccandi, Inter consuetudinem peccandi, im-portat motivum extrinsecum objecti, quod præbet ansam frequentem peccandi, ut patet in concubinarijs, quia concubina est motivum extrinsecum præbens ansam sæpius ad inducendum concubinarium ad peccandum. *Inter consuetudinem peccandi, & occasionem proximam peccandi datur distinctio.*

Consuetudo peccandi non semper importat tale motivum extrinsecum, sed ordinariè intrinsecam fragilitatem voluntatis.

Hæc *Propositio 60.* tres circumstantias includit, ratione quarum Confessarius debet negare absolutionem confessis, si simul concurrant: Prima est consuetudo peccandi. Secunda ubi nulla apparet spes emendationis. Tertia, si Confessarius advertit, quod non doleat ex vero animo de peccatis, licet ore proferat se dolere. Nunc procedo ad conclusionem; &

† Dico: contra *Proposit. 6. ab Innocent. XI. reprobata*. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi circa legem DEI, naturæ, aut Ecclesiæ, habenti consuetudinem peccandi, si emendationis spes non appareat, non est danda absolutio, etsi ore proferat se dolere, & proponit emendationem. *† 8.*

Probat: ad ritè suscipiendum Sacramentum pœnitentiæ; requiritur confessio omnium peccatorum, & dolor universalis, ac supernaturalis de peccatis cum interno proposito emendationis; sed in tali pœnitente consuetudinario deficiunt ista; ergo &c. Major patet ex *Trident. sess. 14. cap. 4. ubi requiritur animi dolor, & detestatio de peccato commisso.* Minor probatur; quia ubi non apparet spes emendationis deficit dolor supernaturalis, & detestatio de peccatis cum vero proposito de cætero non peccandi; ergo talis non est dignus absolutione. Tum; quia gratia sanctificans, quæ infundenda est pœnitenti, tanquam forma informans, sanctificans pœnitentem, respicit necessariò ipsius dispositionem tanquam materiam ad recipiendam hujusmodi formam; sed pœnitenti consuetudinario à quo

à quo abest spes emendationis, abest, & dispositio recipiendi gratiam sanctificantem; ergo tali utpote indigno nequaquam danda est absolutio: Major per se est clara: minor probatur; quia dispositio recipiendi gratiam sanctificantem includit propositum de cætero non peccandi; sed ubi abest spes emendationis, abest, & propositum de cætero non peccandi; ergo &c.

Quo ad secundam, & tertiam partem falsitas propositionis etiam apparet: quia propositum emendationis, & dolor ore duntaxat prolatus, non est impulsus à Spiritu Sancto; sicque non disponit ad gratiam impetrandam, cum non procedat ex motivo supernaturali; prout requirit *Trident. citat. sess. 14. cap. 4.* ubi verum animæ propositum, & dolorem internum de offensa Dei necessarium esse docet, & *sess. 12. cap. 4.* exprimit, quod dolor debeat esse impulsus à Spiritu Sancto cum dicat: *quæ ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandum disponit; donum Dei esse, & Spiritus S. impulsus;* sed propositum emendationis, & dolor pure verbalis prout propositio damnata annuit, non est talis; ergo insufficiens ad Sacramentum pœnitentiæ recipiendum, igitur &c.

Preponitur
& solvitur
difficilis ob-
jectio.

Obijcies: ex consuetudine peccandi cognoscitur defectus emendationis; sed pœnitens non tenetur confiteri consuetudinem peccandi; ergo Confessarius nunquam poterit cognoscere defectum emendationis in pœnitente; consequenter nunquam est ipsi neganda absolutio: major per se est clara: minor probatur, pœnitens non tenetur confiteri, nisi consuetudinem, quæ est graviter peccaminosa; sed consuetudo peccandi, non est graviter peccaminosa; ergo non tenetur eam confiteri: major patet; quia peccata levia non sunt materia necessaria confessionis: minor probatur, quia inveterata consuetudo peccandi minuit malitiam peccati, quatenus cum majori indifferentia, & deliberatione libertatis committuntur ex illo habitu contracto, ex se perpendente ad malum sine totali consultatione liberi arbitrij; sicque sola peccata sunt confitenda, non id, quod illa minuit, non minuere malum per se non est malum, consequenter non confitendum; ergo consuetudo peccandi, non est confitenda, sicque nunquam poterit negari absolutio. Hæc objectio, quam propono revera non est vilipendenda: posset enim in aliquo legente non exiguam facere impressionem, si pro fundamento contrariæ opinionis eam proponerem: nihilominus nunc.

Respondeo, concedo majorem, nego minorem: ad hujus probationem concedo majorem distinguo minorem; sed consuetudo peccandi non est graviter peccaminosa, si consuetudo summatur pro fragilitate peccatoris, concedo minorem, nam fragilitas, ut fragilitas per se est qualitas indifferens, si consuetudo summatur pro habitu peccandi, seu pro frequentia actuum malorum, quatenus importat pravam radicem voluntatis, quæ stimulat ad executionem taliū actuum graviter malorū in hoc sensu est lethale, nam per hoc licet minuat malitiam actūs intuitu

obscurationis voluntatis, quæ prona est ad prævaricandum, per hoc non convincitur, quod talis radix in se non sit notabiliter mala; ergo si de ipsa Confessarius interroget, debet eam apperire; quia sub lethali tenetur eam extenuare; igitur falsum est, quod Confessarius non posset pœnitenti negare absolutionem intuitu consuetudinis peccandi,

Hinc, si Titius habens consuetudinem mere-
tricandi, blasphemandi, fcenerandi, confitere-
tur sua peccata per modum narrationis; in quo
si non advertitur spes emendationis, neque ve-
nario peccan-
rus dolor de peccatis, neganda est ipsi absolutio, di, si cum do-
licet ore proferat se dolere; & sub his terminis
est damnata propositio 60.
tur, vero pro-

Quæritur: an si Titius consuetudinariè se pol-
luat, & talia peccata confiteatur cum vero do-
lore, proposito, & spe emendationis à Confessa-
rio cognita, danda sit ipsi absolutio.
regulariter
danda est ipse

Respondeo primò, regulariter tali pœnitenti
danda est absolutio. Ratio est; quia habet omnia
requisita ad veram confessionem, scilicet mani-
festationem omnium peccatorum, verum do-
lorem, propositum, & spem emendationis; ergo
cum clarè constat in hoc sensu explicato taliter
propositionem non esse damnatam, danda est
ipsi absolutio *Henriquez. Coninch. de pœn. disp.*
8. dub. 17. num. 134.

Respondeo Secundò si Confessarius judicat, 10.
quod in hoc casu melius sit differre absolutio-
nem sive sit necessaria, sive utilis pœnitenti, po-
test eam differre pro excitanda in eo majori con-
suetudinario
tritione, & proposito emendationis; & hoc pro-
cedit etsi pœnitens esset invitus. Ratio est; quia
ait *Trid. sess. 14. cap. 8. de Sacrament. Pœnit. Ha-*
beant autem præ oculis, ut satisfactio, quam im-
ponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & in-
firmitatis medicamentum; sed etiam ad præteri-
torum vindictam, & castigationem; sed differre
absolutionem est remedium opportunum ad no-
væ vitæ custodiam, & præteriorum vindictam;
ergo, &c. Hunc casum experientiâ comproba-
tum esse invenio, cum pœnitentes post suspen-
sam absolutionem majori dispositione rediè-
re ad suscipiendum hoc Sacramentum; ita quoque
Azorius tract. 1. lib. 11. cap. 4. quest. 4. Suarez
disp. 32. de Pœnit. sect. 1. Bonacina de fornicatio-
ne quest. 4. punct. 14. num. 14.

Quæritur; an si Confessarius in Titio recidi-
vo, & consuetudinario peccandi, nullam con-
ciperet spem emendationis, cognoscit tamen
eum dolere ex corde de peccatis cum proposito
emendationis, posset ei impertire absolutionem?
lam spem e-

Respondeo primò affirmativè. Ratio est; quia
Confessarius post sufficiens examen con-
scientiæ Titij, judicat, & cognoscit Titium, etsi
sæpius recidivum, esse hîc, & nunc in volunta-
te bene dispositum cum doleat ex corde de pec-
catis commissis cum vero proposito emendatio-
nis; timor verò conceptus de nulla emendatio-
ne est actus intellectus attingens tantum fragi-
litatem Titij, quæ fragilitas, nisi redigatur ad
actum, non est mala, sicut licet olla sit fragilis,
per hoc non est malum physicum quousque ma-
net

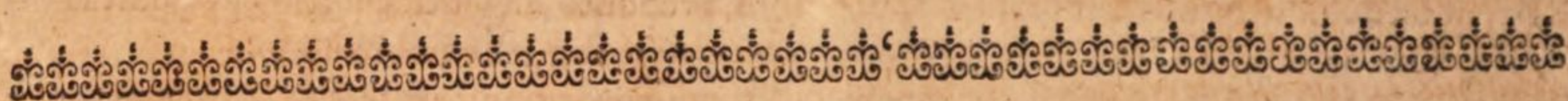
net integra; ergo licet Titius sit fragilis, non erit malus moraliter, quousque fragilitas non venit ad actum.

12. Respondeo Secundò, si Confessarius existimat esse melius pro salute Titij differre absoluti-
Si Confessarius existimat tionem, potest eam differre. Ratio est; quia cum
us existimat sit Medicus animæ, applicare ei incumbit medi-
melius esse pro camenta spiritualia, quæ non solum tendunt in
salute pœni- fanando hic, & nunc ab ulcere peccati animam,
tentis consue- verum etiam, quæ sunt magis propriâ ad eam
tudinarij dif- præservandam à futuro malo. Alias rationes
ferre absolu- tionem, eam collige ex quæsito 1. resp. 2.

differre potest Respondeo Tertiò, si Confessarius in Titio

13. Si Confessarius ad- consuetudinario peccante nullam spem emen-
13. Si Con- dationis concipit, licet Titius oretenus proferat

se dolere de peccatis, & proponiat emendatio-
se dolere de peccatis, & proponiat emendatio- nem, non est ipsi danda absolutio, sed differen-
nem, non est ipsi danda absolutio, sed differen- da quousque Confessarius advertit in Titio ve-
da quousque Confessarius advertit in Titio ve- rum dolorem cordis de peccatis cum firmo pro-
rum dolorem cordis de peccatis cum firmo pro- posito emendationis; quia recidivi sæpius so-
posito emendationis; quia recidivi sæpius so- lent confiteri, vel ex motivo, nè corripiantur à
lent confiteri, vel ex motivo, nè corripiantur à parentibus, vel quia urget præceptum Paschale, *parentibus, vel quia urget præceptum Paschale,* *retenus con-*
vel ob aliam rationem humanam; nam in simi- fiteatur, & libus multoties advertitur aliqua tepiditas ani-
mi, ex qua Confessarius colligit defectum veri mendatio-
doloris, & propositi emendationis. Hic casus nem, est dif-
procedit, si desperatio de emendatione appareat ferenda abso-
in pœnitente ex modo, & languore confitendi, lutio.
ideo in similibus casibus advertat bene Confes-
farius pro recta sententia ferenda.

TRACT. XLI.

DE CONTEMPTU, ET CONTENTIONE.

CAPUT I.

De vitio, & culpa contemptus.

SUMMARIUM.

1. Ratio contemptus exponitur, quæ duplex est materialis, & formalis.
2. Si DEUS contemnitur contemptu formali, est lethale.
3. Si homo, ut legislator contemnitur, est mortale, actum potestatis superioris contemnere in re levi, est veniale.
4. Contemnere superiorem, ut privatam personam in re levi est veniale.
5. Si in materia gravi venneret obtemperare superiori, debet in Confessione exprimere.

1. Ratio con-
temptus ex-
ponitur, quæ
duplex est
materialis, &
formalis.

Contemptus est vilipensio, seu violatio rei præceptæ, aut ipsius legislatoris; quod dupliciter fieri potest, materialiter, & formaliter: Materialiter dum res præcepta, vel ipse legislator parvipenditur sive directâ intentione contemptus; formaliter, quando vel ipsa res, vel legislator reflexivè contemnitur est *Sancti Thom. in 4. distinct. 9. art. 3. quæstio. Layman lib. 1. capit. 1. tractat. 3. numero 2. & numero 6. Navarri: Cajetani; Salas & communiter Theologi.*

Adverte, alius potest esse legislator supremus, ut est Deus; alius, ut est homo. Insuper materia præcepta alia potest esse gravis, alia levis.

Si DEUS legislator vilipenditur contemptu formali, etiam respectu rei minimæ, est peccatum lethale. Ratio est; quia semper fit contra maximam reverentiam DEO debitam, qui ut pote talis semper incomparabiliter honorandus est; ergo minimus contemptus formalis DEO factus, lædit summum bonum in persona; igitur &c. *Layman lib. supra citat. num 2. Suarez de legibus lib. 3. cap. 28. num. 24. Sanchez lib. 6. Moral. cap. 4. num. 16.*

Si homo sit legislator supremus, & ut superior contemnitur, est semper mortale; quia contemnitur potestas à Deo ipsi data. Alit nota: aliud est potestatem, quam à Deo habet contemnere; & aliud aliquem actum imperativum: nam talis actus non censetur esse ipsa potestas; sed solum actus potestatis, cui si non obtemperetur, non apparet, quomodo Deus per ipsum directè contemnatur; igitur peccatur solum contra obedientiam, & non contra contemptum potestatis, sicque, si in re levi non obediatur, vel ex inadvertentia, est solum veniale. prout docet *Diana part. 3. tr. 6. resol. 72. Lessius lib. 2. cap. 46. disp. n. 46. Valentia; Cajetanus; Bassens; & alij.*

Si verò contemnitur superior, non titulo superioris, sed ut privata persona, etiam cum aliqua indignatione, quia v. g. est rusticus, vindicativus, indiscretus, imprudens, deficiente

ma-

sonam in re materiâ gravi est tantum veniale, toties, quo-
levi est venia- ties talis actus contra ipsum exercetur; ita *San-*
le. chez lib. 1. moral. cap. 5. num. 12. *Valentia.* 2. 2.
 disp. 7. quest. 3. part. 3. *Diana. tract. 6. Miscel.*
 3. Si in mate- resol. 72. part. 3.
ria gravi re- Colliges, si quis in materia gravi nolit obtem-

perare superiori, ut superior est, tenetur id nueret ob-
 exprimere in confessione propter novam mali-temperare
 tiam, irreverentiæ distinctæ à malitia inobe-*superiori de-*
 dientiæ; sic docet *Valentia.* 1. 2. *disputat. 7. bet in confes-*
questio. 5. parte 6. Sanchez, Suarez, Layman. sione expri-
 &c. mere.

CAPUT II. De Contentione.

SUMMARIUM.

1. Contentiōis definitio, & quando est lethale, no-
tatur.
2. Contentio accipit suam malitiam ex subjecta
materia.
3. Multoties ex contentione promanat grave dam-
num proximo.

1. **C**ontentio est verborum contra ve-
 ritatem impugnatio, si fiat de re
 gravi, & cum advertentiâ veri-
 tatis, sive reali, sive virtuali, est
 lethale: sic lethaliter peccant Hæ-
 retici fidem Catholicam impugnando; aut mo-
 res, quos scire possunt, si voluntatem applica-
 rent; si verò quis solum materialiter exercitij
 causâ, aut examinis oppugnaret, non peccaret;
 dummodo inde nullum interveniat scandalum,
 aut aliud malum: sic exponit *Divus Thomas* 2.

2. *quest. 38. art. 1. Toletus in summ. lib. 8. cap. 10.*
Sylvius; Navarrus, qui admittunt, nullum esse
 peccatum, materias extra fidem, & bonos mores
 speculative impugnando.

2. Cavendum tamen est, nè his veritatibus Contentio ac-
 speculative contradicendo irrepat aliqua discor-*cipit suam*
 dia, odium, vana gloria, injuria, sive in fama, *malitiam ex*
 five in bonis proximi, talis enim contentio acci-*subjecta ma-*
 peret suam malitiam à subjecta materia.

Insuper ex nimis longis contentionibus mul- 3. *Multoties*
 toties intervenit injuria proximo, vel dum Ad-*ex contentio-*
 vocati in tribunali disceptant pro hæreditatibus *ne promanat*
 pupillorum, ita protrahunt decisionem verita-*grave dam-*
 tis, donec clientulorum facultates exhauriant; *num proxi-*
 ecce quale malum inde exoritur, ut si possent e-*mo.*
 tiam sanguinem pupillorum exurgerent, tales e-
 nim in re gravi lethaliter peccant, & titulo justi-
 tiæ ad restitutionem obligantur.

TRACT. XLII. DE CONTRACTIBUS IN GENERE.

Propositio 40. ab Innocent. XI. damnata, est.

Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ cum con-
 tractu retrovenditionis præviè inito, cum intentione lucri.

CAPUT I.

De divisione, & obligatione orta ex contractu.

SUMMARIUM.

1. Definitio contractus.
2. Contractus strictè sumptus describitur.
3. Ex contractu oritur obligatio tam naturalis
quàm civilis.
4. Contractus alij sunt onerosi, alij lucrativi, qui
dicuntur nominati, ad quos reducuntur con-
tractus innominati hic expositi.
5. Contractus lucrativi saltè ex una parte sunt
favorabiles.

6. Ad valorem contractus requiritur libertas, & alia conditiones, quas hic expono.
  7. Contractus triplici modo efficitur, videlicet re, scriptura, & verbis.
  8. Contractus nudus, & vestitus exponitur.
  9. Ad valorem contractus requiritur, ut materia sit licita, nec ut circa substantiam rei contingat aliquis error, dolus, &c.
- Error contractus notatur.
- Dolus proveniens à tertia persona vel à se ipso non invalidat contractum:
- Si dolus utrumque contrahentem latet, validus est contractus.
10. Si error intercedit circa qualitatem rei, non debet statim existimare contractum esse validum.
  11. Quando contractus juramento firmatus, est validus, notatur.
  12. Contractus de re illicita etiam juramento firmatus, est illicitus.
- Simulatio vel mendacium si det causam extorsionis alicujus rei, tenetur eam restituere.
13. Contractus celebratus ex metu justè incusso est validus.
  14. Contractus montis pietatis est licitus.
  15. Clerici, & Religiosi exempti possunt contrahere.
  16. Non possunt, nec amentes, nec furiosi, nec prodigi contrahere.
  17. Uxor de bonis mariti contrahere nequit.
  18. Impuberes nequeunt contrahere.
  19. Pupillus sine licentia curatoris non potest contrahere.
  20. Pupillus contrahens cum majori potest cogere majorem, ad standum contractui.
  21. Contractus inter pupillum, & tutorem celebratus, non tenet.
  22. Pupillus si cum facultate tutoris de bonis, quae servando servari possunt, contraxit, tunc contractus est nullus.
  23. Si minor, vel pupillus sine licentia tutoris, vel curatoris contraxerit, talis contractus non tenet.
  24. Junior carens curatore, si sine dolo comparitis in contractu, vel ludo graviter laesus sit in bonis paternis, potest per judicem restitutionem repetere.
  25. Pupillus, cum nubat, desinit esse pupillus, proinde potest contrahere.
- Filius minor 25. annorum potest contrahere, si inde nullum damnum Patri intercedat.
26. Contractus factus à Religioso sine licentia superioris, est invalidus.

I.
Definitio contractus.

Contractus in communi definitur, quod sit conventio duorum, vel plurium, in alterutro saltem obligationem pariens. Dicitur in alterutro saltem, ut includatur etiam donatio, & promissio, quae obligationem pariunt tantum in donante, & promittente, quando promissum, & donum fuerit acceptatum.

2. Contractus strictè sumptus, est actus externus inter duos, vel plures ex consensu ipsorum ultro, citroque obligationem pariens; ita colligitur ex lege 11. ff. de Verborum significatione.

tus describitur. definitio convenit contractibus mutuis, quatenus utrique contrahentium aliquod onus; id est reciprocam obligationem imponit.

Duplex oritur obligatio ex contractu: naturalis, & civilis (loquor tam de contractibus vestitis, quam nudis) contractus naturalis obligatur sub conscientia; civilis vinculo legis humanae, ad quem datur actio in foro externo. Si lex humana prohibet aliquem contractum, vel factum irritat, actor contractus nullâ obligatione, neque conscientiae, neque humana obligatur; si verò approbat contractum utraque obligatione tenetur illum adimplere: Si verò non resistat contractui, neque assistat, tunc oritur obligatio conscientiae, seu naturalis.

Dividitur contractus in onerosum, & lucrativum: inter contractus onerosos numerantur emptio, venditio, locatio, infeudatio, hypotheca, emphyteusis, pignus, census; hi omnes dicuntur contractus nominati; ad quos reducuntur alij innominati, qui sunt in quadruplici genere, & explicantur per has propositiones compositas: *do ut des; do ut facias; facio ut des; facio ut facias.*

Contractus lucrativi, seu sine onere, saltem in altera ex partibus contrahentibus sunt favorabiles, ut est donatio, quae donatio Lucrosa est, quamvis donat ori fit onerosa. Huc revocantur commodatum, mutuum, testamentum.

Ut contractus sit validus requiritur consensus liber signo externo declaratus; quia ad hoc, ut contractus sit validus, debet esse voluntarius; ergo liber; cum ipsa libertas se habeat, ut causa ad validitatem contractus. Secundò debet notificari utrique contrahentium, & acceptari: nam si promissisti Titio equum, & Titius tuam promissionem ignorat, vel eam non acceptavit, ad nihil obligaris. Tertiò requiritur solemnitas substantialis à jure requisita, ne dissolvatur; quia contractus est actio civilis; ergo debet fieri juxta legem civilem; sed leges civiles invalidant actionem civilem privatam; ergo &c. nam sicut se habet filius non emancipatus respectu Patris, ita se habet Civis respectu Reipublicae; sed filius non emancipatus, si contrahat privatâ auctoritate, parens potest ei contractum dissolvere, & invalidare; ergo & Respublica contractum privatum civis. Hinc tamen excipitur contractus factus causâ pietatis v. g. ad subveniendum locis pijs; in carceribus detentis, vel alia captivitate, ita Salas; Azorius Verb. Contractus; & ex cap. Pralat. 1. de testam. Quartò requiritur administratio bonorum; quia, qui non habet administrationem bonorum, non habet jus disponendi; ergo cum contractus consistat in jure disponendi; ergo deficiente administratione bonorum deficit jus contrahendi.

Contractus triplici modo efficitur, re, scriptura, & verbis; ad quod semper requiritur consensus. Celebratur re, ut fit in deposito, commodato, pignore, qui non censentur effici nisi re traditâ. Scriptura quando contrahentes nol-

lent

scripturâ, & lent concludere sine subscriptione Notarij, vel unius saltem partis contrahentium. Verbis quando requiritur aliqua verborum forma, ut stipulatio cum prævia interrogatione, & subsequuta responsione compartis, sic verbis exprimitur animus uniuscujusque contrahentium v. g. si Petrus dicit Paulo: locabo tibi domum meam, si dederis mihi tantum, & Paulus respondet dabo tunc consensus utriusque efficit contractum.

tertia persona, in favorem cuius factus fuit, non ramento firmatus est va-
 quitur naturam contractus, vi cuius est emissum; *lidus, notatur.*
 ergo si contractus includat aliquam tacitam conditionem, etiam juramentum eam includit; est comm. Doct.

Contractus, qui est de re illicita, vel peccaminosa, etiam juramento firmatus, est invalidus. *Contractus*

Ratio est; quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis. *de re illicita etiam juramento firmatus est illicitus.*

Hinc si simpliciter promitteres usuram solviturum, non teneris eam solvere; si verò juramento firmaveris teneris eam solvere. Ratio est, quia

usura ex parte jurantis non includit turpitudinem; sed solum ex parte accipientis; ideo acceptata tenetur eam restituere. Ubi plura de hoc casu in *tract. de Usura* videnda sunt. Si miles juramento firmaret facere donationem concubinae: non valet; ita colligitur ex leg. miles ff. de re judicata. Eodem modo si Titius sponderet Bertae juramento, velle secum concumbere. &c.

Simulatio, mendacia, si fuerint causa finalis extorsionis alicujus rei à proximo v. g. si quis fingit se pauperem, simulat se non habere media ad sepeliendam prolem, uti sæpius in his partibus foemellæ faciunt pro accipienda eleemosyna, restituere tenentur. Ratio est; quia talis cuius rei, te-
 donatio rei nunquam facta fuisset, si talis pauper-
 tatem non simulasset; ergo est indebita; *Fillius restituere.*
cins. tract. 33. cap. 10. quest. 9. nu. 178. Lessius lib. 7. cap. 17. dub. 10. num. 3. Bonacina, & alij.

Contractus celebratus per metum gravem, i 3.
 five levem justè incussum ad extorquendum consensus v. g. per excommunicationem, carceres est validus. Ratio est; quia in hoc nulla intercurrit injuria pro illo solvendo. *cusso est validus.*

Hinc si quis sponsalia, vel Matrimonium iniisset cum tali timore, esset validum; *Bonacina de contractib. num. 6. & de matrim. part. 4. quest. 3. n. 10. Sanchez de Matr. lib. 4. disp. 9. Sylvester Verb. Metus. n. 6.*

Contractus montis Pietatis est licitus. Ratio est; quia nullâ usurâ foedatur, cum lucrum, quod inde accipitur, solvatur pro stipendio ministrorum domus, aliorum custodum in tali officio constitutorum; ita constat ex *Conc. Lateran. sub Leone X. sess. 10. celebrato*; & si quis contra disputaret, prædicaret verbo, vel scripto, excommunicatur per *Constitutionem Innocentij VIII. Alexandri VI. Julij IX. pro ut refert Gabriel de justitia disp. 14. num. 66. Medina.*

Quæritur: an Clerici, & Religiosi possint contrahere. *i 5.*

Respondeo Clericos etiam in sacris constitutos, ac religiosos exemptos per capitulum constitutos posse contrahere, est indubitatum; nequeunt tamen per se exercere negotiationem.

Ratio est; quia ita lex vetat *Cap. ult. de Vita, & honestate Clericorum*; & *Cap. Secundum: ne Clerici, vel Monachi*; imò id facientes peccant, pro ut docet *Sanctus Thomas. 2. 2. quest. 77. art. 2.* Dixi per se, nam per tertiam personam negotiatio ipsis non est interdicta; quia solum negotiatio personalis videtur ipsis prohibita, ut colligitur

8. Rursus contractus alius dicitur pactum nudum, alius vestitum: contractus nudus dicitur, quando in meris finibus conventionis sine ullo alio robore juridico, vel traditione rei, vel stipulatione, vel juramento consistit. Contractus vestitus dicitur, quando aliquo juris firmamento roboratur, ut traditione rei, scripto, testibus, verbis, ut fit in locatione, venditione.

9. Ad valorem contractus requiritur, ut materia sit licita, & non peccaminosa, vel nè circa substantiam rei contingat aliquis error, simulatio, vis, vel dolus; quia irritus esset contractus. Ratio est; quia de substantia contractus est conciliata, nec ut sensus liber; sed ubi est error, dolus, non est conciliata; quia consensus liber importat cognitionem objecti; ratione cuius factus est contractus. Error, & dolus circa objectum ex natura sua excludit cognitionem objecti; ergo & consensus liberum. Eodem modo simulatio consensus, non est verus consensus.

Hinc primò si quis emeret auricalchum, putando esse aurum; acetum pro vino: acciperet pecuniam falsam pro bona; oleum pro balsamo; vitrum pro unione; vel rem furtivam pro legitima: hi contractus sunt irriti; quia mutant substantiam rei: nam si talis dolus notus fuisset, contractus factus non fuisset.

Hinc secundo si dolus proveniat à tertia persona, vel à se ipso, valet contractus, habet tamen actionem contra decipientem; est communis. cum *Basso Verb. Contractus. nu. 14. & 15.* si verò invincibiliter deceptus fuit à tertio, cognito dolo, non tenetur ad implendum contractum, *Fillius; Sanchez de Matr. lib. 1. disp. 64. num. 5. Lessius.*

Si dolus fit in re ipsa, & utrumque contrahentem latet, validus est in utroque foro: cognito vero defectu, tenetur deceptus stare contractui; decipiens verò debet supplere defectum, vel contractum rescindere; *Azorius tract. 3. lib. 6. cap. 10. quest. 2. Fillius tract. 36. num. 121. Sanchez de Matr. lib. 1. disp. 64. num. 6.*

10. Quod si error intercessit circa qualitatem, aut rei, non debet circumstantiam rei accidentalem tantum, non debet reputari illico contractus invalidus, cum adsit sufficiens consensus ad contrahendum; alioquando tamen ob injuriam illatam poterit rescindi, si dolus intercesserit. *Ita Archdekin.* Valet tamen contractus, si quis duceret Bertam, quam putat nominari Cajam; quia est error solum nominis accidentalis; Eodem modo de alijs dicendum est; *Bonacina de contractibus nu. 7.*

11. *Azorius part. 3. lib. 8. cap. 25. Sanchez.* Contractus juramento firmatus de re licita semper est validus, nisi invalidetur lege, vel si à

tur ex *Clement. 1. de Vita, & honestate Clericorum*. Tum, quia per alios negotiari, Clerici non distrahantur in spiritualibus; ita *Salas de Empt. dub. 2. nu. 8. Bonacina de contract. punct. 5. num. 19.*

16. Quæritur, an filij familias contrahere possint?

Filij familias Respondeo filij familias non emancipati sine consensu parentum, vel tutorum contrahere nequeunt, prout jura decernunt.

here non possunt Hinc infantes, amentes, furiosi contrahere non possunt; quia ad contractum requiritur u-

sunt nec amentes, nec furiosi, nec prodigi. bita est eis administratio bonorum. Uxor infcio viro de bonis viri, propriæ do-

Uxor de bonis mariti contrahere nequit. tis non permittitur ad contrahendum; excipio de bonis paraphernalibus, vel de quibus ipsa ad-

ministratorem habet. 17. Impuberes, quorum impubertas in masculis se extendit usque ad 14. annum inclusivè, in fœ-

Impuberes non contrahere. minis usque ad 12. non possunt contrahere ex statuto legum.

19. Pupillus, id est ille, cui post mortem patris *Pupillus sine* datus est curator, vel Tutor, vel minor 25. anno-

licentia cura- rum, non potest contrahere sine licentia cura-

toris non potest contrahere. toris: & si contrahit, talis contractus civiliter non tenet. Ita statutum est leg. 3. cap. De restit.

re. in integr. 20. Quod si pupillus cum majori contraxerit, po-

Pupillus contra- test cogere civiliter majorem ad standum contra-

trahens cum majori potest ne emptionis. tractui; ita ex lege *Julia prope finem ff. de Actio-*

majori potest ne emptionis. Pupillus nihilominus tenetur ad restituendum in eo, in quo factus est ditior v. g. rem, ad stan-

rem, ad standum contra- restituere rem, quam à contrahente accepit, vel

damni contra- si ei dolo periit, damnum resarcire tenetur, ita

etui. leg. 1. sect. An in pupillo ff. de Deposito. Præterea si

leg. 1. sect. An in pupillo ff. de Deposito. puber contractum juramento firmavit, tenetur

puber contractum juramento firmavit, tenetur ei stare lege naturali; sic definitum est in Cap. Si

irritus; ita *Bartolus leg. 1. ff. de Nova. & ex leg. servando ser-*

g. 11. 15. de Pradijs. Secus dicendum de alijs vari possunt

contractibus factis à juniore cum licentia cura-contraxit,

toris, vel tutoris; ita statutum est leg. impube- tunc contra-

res ff. de autoritate, & consensu Tutorum; etus est nul-

Sanchez lib. 6. de Matrim. disp. 38. num. 5. lus.

Si minor 25. annorum, vel pupillus sine Tu- 23.

toris, vel curatoris licentia aliquid promiserit, Si minor ve-

contraxerit, vel ludo perdiderit, ad nihil tene- pupillus sine-

tur. Imò si solverit, potest solutionem juri- licentia tu-

dice repetere; & si debitor nollet, vel judex toris, vel cu-

eum cogere negligeret, potest clam, vel palam ratoris con-

citra scandalum ex bonis illius compensare; sic traxerit, ta-

definitum est leg. quod pupillus, vel minor lu- lis contra-

dendo perdidit, vel alio contractu promisit. etus non te-

Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 33. art. ad 2. San- net.

etus Antoninus, Medina, Sanchez, Molina. Si

tamen minor, vel pupillus creditori solverit, po-

test creditor solutionem tutâ conscientia retine-

re, donec à pupillo vi legis repetatur; quia ta-

24. Junior

Junior carens curatore si sine dolo compartis carens cura-

contrahendo, vel ludendo, graviter in paternis tore, si sine

bonis læsus fuerit, potest à judice restitutionem dolo com-

petere; & si judex renuit totam summam red- partis in con-

dendam esse, non potest junior sibi eam com- tractu, vellu-

pensare; quia contractus, vel lusus sine dolo do graviter

factus est omni jure validus; donec publicâ au- læsus sit in

toritate non solvatur; ergo compensando sibi bonis pater-

tolleret rem alienam; *Lessius lib. 2. cap. 17. dub. nis, potest per*

9. num. 68. Sanchez, & comm. Doctores. judicem re-

Si pupilli nubant, defunt esse pupilli; & perstitutionem

hoc acquirunt jus contrahendi propter notabi- repetere.

lem mutationem statûs. 25. Pupillus

Filio etiam minori 25. annorum non prohi- cum nubat

betur contrahere sine damno Patris, vel familiæ definit esse

Sbogar Theolog.

CAPUT

CAPUT II.

An contractus Mohatra sit licitus.

SUMMARIUM.

27. *Quid requiratur ad contrahendum, notatur.*28. *Quomodo fiat contractus mohatra, exponitur.*29. *Contractus mohatra, non est licitus.*30. *Si merces tertie personæ venderentur infimo pretio, ab alio summo pretio emptæ non esset contractus mohatra.*31. *Non est contractus mohatra, si merces eidem infimo pretio retrovenduntur, qui prius summo pretio eas eidem personæ vendiderat. Si prius nullum intercesserit pactum.*32. *Venditio cum pacto retrovendendi in favorem venditoris tantum, non est illicita.*

Ad intelligendum sensum sententiæ damnatæ num. 40. ab Innoc. XI. de contractu Mohatræ, quæ sic sonat: *Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem persona cum contractu retrovenditionis prævia inito cum intentione lucri.*

Advertendum est, quod ad verum contra-

27. Etiam emendi, & vendendi requiratur, primò intentio libera emptionis, & venditionis; secundò justum pretium, quo res æstimatur arbitriò prudentum, servatâ consuetudine locorum, & ratione gravaminis; quod pretium triplex est: summum, medium, & infimum. Tertio ut fructus rei emptæ pertineant ad emptorem. Quarto ut in tali contractu emptionis non interveniat aliqua læsio, vel fraus.

Contractus Mohatra hoc modo fit v.g. Titius mercator eget pecunijs, recurrit ad Cajum mercatorem, rogat, ut sibi eas mutuet: Cajus se eas habere mutuandas negat; alit profert ei merces, ut eas credito summo pretio emat, cum pacto sibi retrovendendi infimo pretio pro pecunia numerata: Titius in tali necessitate constitutus condescendit contractui Caji, à quo accipit pecuniam cum damno sui, & lucro Caji. His intellectis, concludo, &

† Dico contra *Proposit. 40. ab Innocentio XI. proscriptam* contractum mohatra non esse licitum.

29. Probatur: contractus fraudulentus nunquam est licitus.

quam est licitus; sed contractus Mohatra est fraudulentus; ergo non est licitus; Major patet per se; Minor probatur; quia semper est in damnum tertij, uti in prænotato casu notavi. Tum quia pugnat contra regulam naturalem; quod tibi non vis fieri, alteri in feceris. Tum, quia minuit libertatem emptoris; quia si necessitas eum non urgeret, talem contractum nunquam assumeret; ergo. Tum, quia usurarium est accipere aliquid ex mutuo, nam Titius petit mutuam talem pecuniam, quam mutuare Cajus renuit, nisi habeat lucrum, quod lucrum palliatè per merces summo pretio Titio venditas, & infimo pro parata pecunia receptas procurat; uti in hoc contractu accidit. Tum quia obligando proximum ad aliquem contractum cum detrimento ipsius est manifestè contra justitiam naturalem; sed taliter in hoc casu fit; ergo &c.

Colliges 1. si Titius emit à Cajo merces summo pretio, & paciscitur cum sempronio easdem 30. Si merces infimo pretio vendere; in hoc casu non cessat tertie personæ intervenit contractus Mohatra; quia non consona venditionis præviæ eas retrovendere eidem personæ, rentur infid est Cajo; sed sempronio, qui est tertia persona, mo pretio, ab ergo & alio summo

Colliges secundò: Si Cajus vendat merces pretio, non est summo pretio Titio, sinè ullo pacto prævio retrovenditionis, nec quidem implicito; & si postea Titius ex necessitate, vel alio motivo vellet 31. Non est eas merces vendere, tunc Cajus licitè eas potest contractus infimo pretio emere, sicut aliquis alius mercator; mohatra, si nam in hoc casu non intercurrit contractus Mohatra, & Cajus non amittit jus commune emendi, vel vendendi, dum nulla intercedat fraus, uti retrovenditur, qui prius

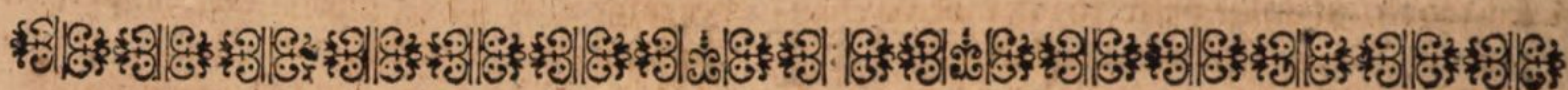
Venditio cum pacto retrovendendi in favorem tantum venditoris, si interveniat justum pretium, non est illicita. Gravamen tamen, si persona vendit aliquod apponitur venditori, compensandum diderat, si est; ita Levitico. cap. 35. conceditur facultas redimendi possessiones venditas. Tum quia Martinus V. hoc pactum approbavit in extravag. de pactum, Emptione, & Pius V. in Bulla de Censibus; Bonacina; Tuscus.

32. Venditio cum pacto retrovendendi in favorem venditoris tantum non est illicita.

Sbogar Theologia.

TRA-

TRACT. XLIII.

DE CONTRITIONE.

Propositio 1. ab Innocent. XI. damnata est.

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetat lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

CAPUT Unicum.

De essentia, & necessitate Contritionis.

SUMMARIUM.

1. Definitio contritionis.
2. Ad contritionem requiritur dolor perfectus ex motivo charitatis.
3. Contritio, quæ est ex motivo alterius virtutis, quàm charitatis non est sufficiens ad justificationem extrâ Sacramentum.
4. Contritio, quæ est ex motivo temporali, non sufficit ad justificationem.
5. Si quis doleret ex motivo alicujus prædicati Dei, talis dolor est sufficiens ad justificationem extrâ Sacramentum.
6. Non est necesse, quod contritio includat formalem actum dilectionis Dei, sed sufficit virtuale.
7. In detestando peccatum sufficit detestatio appetitiva.
8. De essentia contritionis non est dolor sensitivus, lachrymabilis; sed solum dolor voluntatis, & intellectus.
9. Dolor de peccatis debet esse continuus saltè negativè.
10. Peccata magis sunt detestanda propria, quàm aliena, & magis gravia, quàm levia.
11. In casu quo daretur optio ad eligendum majus vel minus peccatum, tunc tenemur eligere minus, & potius relinquere alienum lethale, quàm admittere proprium veniale.
12. Si pœnitens doleat se non dolere de peccato, vel ipsum pœniteat se non pœnitere, si talis dolor non excludat displicentiam voluntatis, est sufficiens ad contritionem.
13. Ad essentiam contritionis non requiritur, ut pœnitens credat, se non amplius peccaturum.
14. Contritio debet se extendere saltè virtualiter ad omnia peccata etiam oblita.
15. Effectus contritionis est remissio peccati quoad culpam.
16. Quid sit confessio valida, & informis, exponitur.

17. Confessio informis si bonâ fide fiat, est valida, nec subest damnationi Innoc. XI.
18. Non tenetur pœnitens confiteri peccata, quæ in Sacramento informi confessus est; sed tantum oblita.
19. Si pœnitens est ex ignorantia invincibili nunquàm haberet efficacem dolorem, & firmum propositum de peccatis in Sacramento pœnitentia, teneretur iterum omnia confiteri, & de omnibus dolere cum firmo proposito emendationis.
20. Si quis ex ignorantia invincibili non institueret debitum examen conscientia, tunc postea cognoscens defectum, tenetur omnia confiteri cum dolore, & proposito emendationis.
21. Dolor implicitus non sufficit ad valorem Sacramenti.
22. Propositum virtuale de non peccando sufficit ad valorem Sacramenti pœnitentia.
23. Dolor antecedens ad confessionem est sufficiens ad valorem Sacramenti pœnitentia.
24. In quo consistit actus virtualis doloris (quem ego actuale in tractatu de intentione baptizati appello, exponitur.
25. Dolor de peccatis cum intentione confitendi, pluribus diebus perseverare potest.

P Rædictam propositionem huic materiæ adjungo pro majori notitia, qualis nam opinio in præsentī tractatu tutior pro conscientijs regendis amplectenda sit.

Contritio, quæ est materia proxima Pœnitentia; est animi dolor, & detestatio de peccato commissio ex motivo charitatis Dei cum proposito non peccandi de cetero: ita colligitur ex Trident. sess. 14. can. 4. & hæc est necessaria necessitate præcepti, pro qua sumitur etiam Attritio, ut patet Luca 13. nisi pœnitentiam egeritis omnes simul peribitis.

Ad contritionem non sufficit qualiscunque dolor de peccatis, qualis est dolor Attritionis; Ad contritionem requiritur

sed requiritur dolor perfectus ex motivo charitatis erga Deum summè diligibilem.

Ex quo deducitur, quòd contritio, quæ esset 3. ex motivo inferioris virtutis, ut obedientiæ, gratitudinis, probabilius est, non esse sufficiens ad dispositionem ad iustificandum extrà Sacramentum. Ratio est: quia *Tridentin. sess. 14. cap. 4.* loquens de dispositione ad gratiam extrà Sacramentum, annuit de contritione charitate formata. Tum, quia *Corinth. cap. 3.* ait Apostolus: *Sine charitate nihil sum. Et Joann. 3.* legitur: *Qui non diligit, manet in morte*; ergo ad contritionem requiritur actus charitatis: est contrà *Cardinalem de Lugo disp. 5. sect. 1. Scoti; Ricard; Durandum.*

Contritio quæ est ex motivo temporali non sufficit ad iustificationem. Hinc à fortiori non sufficit, si quis doleret de peccato ex motivo temporali, v. g. propter peccatum temporalem ab humano Iudice infligendā: vel propter infamiam, quam subimus: quia si cut propter peccatum avertimur à DEO, ita per poenitentiam debemus ad ipsum converti; qui autem dolet ex motivo temporali, nullum habet respectum ad Deum; ergo tali dolore non convertitur ad Deum.

Si quis dolendo respiceret aliquod prædicationis Dei, v. g. propter bonitatem, quam amamus; vel propter maiestatem, quam veneramur; hic dolor est sufficiens ad iusticiam extrà Sacramentum, si est perfectus, vel in Sacramento poenitentiae si est imperfectus.

(6) Non est necesse quòd Contritio includat formalem actum dilectionis Dei, sed sufficit virtuale, & secundarium. Ratio est: quia perfectæ detestationi suprà omnia promittitur in scripturis iustificatio; ergo non est necesse, quòd contritio, ad hoc ut sit dispositio ad iustificationem, includat formalem actum Amoris Dei; antecedens patet *ex lib. 2. Reg. cap. 12.* ubi Davidi dicenti: *peccavi Domino* (quæ verba significant simplicem detestationem peccati) respondit Propheta Nathan ad David: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris, & ex Ezechiele capite 33.* Si averterit se peccator ab iniustitia sua, peccatorum suorum non recordabor amplius; ergo cum simplici detestationi peccati promittatur iustificatio; igitur non requiritur amor formalis. Tum, quia talis contritio esset nimis difficilis; quia sicut difficile est, imò vix possibile, ut quis unicò instanti temporis bis coneratur, ita nec potest eòdem instanti temporis duos actus formales, & explicitos elicere; unum amoris Dei, alterum detestationis peccati, nam eò ipsò, quòd quis detestetur peccatum suprà omnia, includit virtualem amorem Dei; quia detestari peccatum su-

per omnia, quod est offensa Dei, importat se 7.

illum amare, cuius offensam detestatur, ergo &c. An detestari omnia, & non est necesse; quòd detestetur intensivè, sed sufficit appetitativè: intensivè statio appetitativa.

detestatur, quando actus detestans peccata, est intensior super omnes alios actus detestabiles: appetitativè detestatur; ut si daretur optio detestandi aliud quodcunque malum, quàm peccatū; tunc debet detestari præ alijs omnibus malis, malum peccati. Ratio est; quia non requiritur contritio summè intensa, cum sit impossibilis; nam talis contritio esset creatura infinita in linea intensiōis, & quia datā quacunque contritione intensā; semper potest dari major & major, ergo &c. Tum, quia contritio est dispositio ad gratiam; sive sit intensa ut quatuor, sive ut sex; ergo non requiritur contritio summè intensa; igitur sufficit intensio appetitativa.

Insuper adverte, de essentia contritionis est 8. solus dolor intellectualis, seu necessaria displicentia voluntatis de peccato super omnia mala, contritionis modò superius explicato, & hic dolor solus est non est dolor in nostra potestate, qui cum gratia Dei elicitur, sensitivus, & eò modò, quòd de essentia peccati est solus conlacrymabilis; sensus, seu complacentia voluntatis, sine qua sed solum donatur peccatum; ergo à pari &c. Tum, quia quanta fuit aversio à Deo, tanta debet esse conversio; & per quod aliquid nascitur, per illud dissolvitur; ergo cum peccatum per complacentiam voluntatis, seu intellectus ortum fuerit, per displicentiam ejusdem debet dissolvi, & averti. Tum, quia contraria contrarijs curantur &c. ergo dolor sensibilis, aut lacrymosus nō est de essentia contritionis, sed tantummodo est quidem effectus contritionis, dolorem voluntatis subsequens, quatenus ex detestatione mali moralis per voluntatem facta, excitatur ipsa naturā, seu passiones hominis inferioris ad dolorem sensitivum cordis: talis enim dolor non pendet à nostra potestate; etsi excitetur, debet esse moderatus, nè ex eo nascatur aliquod grave incommodum poenitenti, ut infirmitas, mors; quia huiusmodi dolor ordinaretur ad homicidium; ita sentit Divus Thomas 3. part. quest. 84. art. 9. ad 3. Sotus in 4. dist. 17. qu. 2. art. 4. Suarez in 3. part. tract. 4. disp. 4. sect. 4. & alij.

Dolor de peccato debet esse continuus saltē 2. negativè: id est nunquam debet sibi de ipso complacere; quia talis complacentia esset nova approbatio offensæ Dei, quòd intrinsecè est malum: & hoc procedit etiam post peccatum semel remissum; ideò qui gloriantur de peccatis commissis, jam confessis, interrumpunt continuum dolorem, proinde peccant pro gravitate peccati.

Peccata non sunt detestanda aequaliter; sed 10. Peccata magis propria, quàm eliena, magis gravia, quàm magis sunt levia: quia peccata propria præ alienis, & gravia detestanda præ levibus, magis opponuntur amicitiae Dei repropria, quàm aliena, & magis sunt detestanda propria, quàm aliena cæteris paribus. gis gravia Inquam levia.

11. In casu, In casu, quo daretur optio ad eligendum majus, vel minus peccatum; tunc tenemur eligere minus, & potius relinquere alienum lethale, quam proprium veniale; quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Insuper tenetur in de-
quo daretur optio ad eligendum majus vel minus peccat. testatione antepone, si casus daretur odium peccati cuicunque malo alteri, quod peccatum eligere minus non est; & potius velle infernum, quam peccare. **& potius re-**

linquere alienum lethale, (12.) Audivi sæpius discurrendo, quod pœnitens quem non potest pœnitere de peccato, si doleat, quam admit-
tere propriū veniale. (12. Si pœnitens doleat se non dolere de peccato, vel ipsū pœniteat se nō pœnitere, si talis dolor nō excludat displicentiam voluntatis, & est sufficiens ad contritionem.

(12.) Audivi sæpius discurrendo, quod pœnitens quem non potest pœnitere de peccato, si doleat, se non posse dolere, atque eum pœniteat se non posse pœnitere, talis dolor sufficiat ad contritionem, prout docet *Navarrus in Manuali capite 1. num. 18.* Ego verò hanc doctrinā distinguo; si pœnitens doleat se non dolere dolore aliquo sensitivō, vel intensivō, non excludendo displicentiam voluntatis de peccato, talis dolor est sufficiens ad pœnitentiam, concedo; excludendo displicentiam de peccato, nego; imò dico, quod in tali dolore virtualiter contineatur dolor perfectissimus contritionis: quia non possum percipere, quomodo quis doleat, se non habere dolorem sensibilem de peccato, & non habere simul, & semel displicentiam voluntatis de peccato: nam in tali casu voluntas contra se ipsam insurgit, & secum pugnat; vellet enim si posset, seipsam pœnis, & doloribus excruciare pro peccatis commissis; ergo essentialiter detestatur peccata commissā; cum parata sit pro ipsis etiam sensibilibus dolere. Tum, quia peccatum est origo talis doloris; ergo voluntas reflexivè tali dolore illud detestatur: antecedens patet; quia deficiente peccatō, cessat omnis dolor: consequentia quoque; quia non potest elici dolor, nisi exstet motivum doloris; ergo cum peccatum sit originale motivum doloris reflexivè elicitur dolor propter peccatum; ergo voluntas tali dolore illud detestatur; Hanc opinionem tuetur *Scotus in 4. dist. 17. quæst. 1. Bassæus Verb. contr. num. 13.*

13. Ad essentiam contritionis non requiritur, ut pœnitens credat, se non amplius mortaliter peccaturum, sed sufficit proponere se non amplius peccaturum; quia proponere se non amplius peccaturum, est actus voluntatis liber, pendens à præsentis proposito, & ideo necessarius: credere verò se non peccaturum, est actus intellectus pendens à futuro successu; ideo non est necessarius imò sapit quandam superbiam: nam quis scit futurum eventum; ergo &c. est *Suarij disp. 4. de Pœnit. sect. 3. n. 5. Reginaldilib. 5. n. 34. Valentiatr. 4. disp. 7. qu. 8. part. 6. Navarri in Manuali. n. 9. Præpositi 3. part. quæst. 86. art. 1. disp. 6. n. 45.*

14. Contritio debet se extendere saltē virtualiter ad omnia peccata etiam oblita. Contritio debet se extendere saltē virtualiter ad omnia peccata, etiam oblita in specie, dummodo recordetur illorum in genere; quia ad justificationem requiritur detestatio omnium peccatorum, tanquam dispositio ad gratiam. *Bassæus in compend. Verb. Contritio n. 16.*

15. Effectus contritionis Effectus est remissio peccati quoad culpam, & quoad æternam pœnam damni, remanente pœnā sensus in hoc mundo persol-

vendā, vel in purgatorio; quia per contritionem homo convertitur ad Deum, detestando peccata, ergo consequitur remissionem peccatorum. *Sanctus Thomas in 4. dist. 17. quæst. 2. culpam. art. 3. Bassæus Verb. Contritio num. 10. & est communis Theol.*

Quæritur, an possit dari Confessio valida, & informis defectu contritionis?

Confessio valida, & informis est constituta ex omnibus suis partibus essentialibus, & destituta effectu gratiæ, propter defectum dispositionis in recipiente Sacramentum Pœnitentiæ; exempli gratia: si Titius commisisset duo peccata mortalia; unum homicidij, & alterum furti; postea confiteretur peccatum homicidij, & inculpabiliter oblitus esset furti, & specialem haberet dolorem de homicidio, non de furto, cum proposito universali non peccandi mortaliter amplius, quæritur an talis Confessio esset valida?

Videtur talem confessionem esse invalidam, & contentam sub damnatione propositio-
17. Confessio primæ ab Innocentio XI. damnatæ in frontispicio hujus tractatûs relatæ, quæ excludit omnem dubitationem materiæ, in qua deberet administrari Sacramentum pœnitentiæ; igitur cum huic confessioni desit contritio universaliter se extendens ad omnia peccata commissā, videtur minus probabilis; igitur rejicenda: alit nihilominus.

Respondeo, talem confessionem esse validam. Ratio est; quia continet omnes suas partes essentielles pœnitentiæ; nempe dolorem de peccato confesso, propositum universale de non amplius peccando, & accusationem de omnibus peccatis, quorum recordatur, sed juxta *Trident. sess. 14. cap. 5.* ad bonam confessionem nihil aliud requiritur, cum dicat: oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri; ergo non debere confiteri illa, quorum non recordantur; igitur nec requiritur de illis dolere specialiter, sed sufficit universaliter; ergo hæc opinio non subest damnationi Innocentij XI. Bene tamen si Titius scienter fecisset confessionem cum omissione furti, & doloris ipsius; ergo Titius in nostro casu consequitur effectum seu fructum Sacramenti Pœnitentiæ. ita docet *Cardenas dissert. 2. in exposit. proposit. 1. ab Innoc. XI. reprobata art. 1. qu. 1. num. 3. & n. 113.* ubi asserit esse communem; & certam apud omnes Theologos.

Ex præcedenti doctrina infertur, non teneri quis iterum peccata confiteri, quæ in illo Sacramento informi confessus est: bene tamen oblita, si illorum recordetur, & dolere de omnibus commissis, & nunquam remissis; in quo casu consequetur fructum Sacramenti, ac si de omnibus confessus singulatim fuisset; igitur si quis invincibiliter oblivisceretur peccati lethalis in confessione, & haberet universalem contritionem, vel attritionem, quæ extendatur ad illud, in hoc casu consequeretur fructum Sacramenti; & sic non

tritionis est remissio peccati quoad culpam.

16. Quid est confessio valida, & informis, exponitur.

17. Confessio informis si bona fide fiat est valida, nec subest damnationi Innocent. XI.

18. Non tenetur pœnitens confiteri peccata, quæ in Sacramento informi confessus est; sed tantum oblita.

non esset Sacramentum informe, sed forme secundum opinionem tutiorem. Ratio est; quia idem est tacere peccatum ex oblivione invincibili, ac illud tacere propter opinionem verè probabilem, quæ docet non esse obligationem illud confitendi; igitur &c.

19. Titius confitetur omnia peccata sua mortalia, aut nunquam habet dolorem efficacem, & ignorantia firmum propositum emendationis; & hic defectus procedit ex pura ignorantia invincibili, an talis confessio informis est valida; quia bona fide est facta? Multi gravissimi Doctores hoc ipsum sentiunt, per hoc tamen Titius non consequitur fructum Sacramenti: & postea instruitur, si confiteatur, solum ipsum juvat, ut de peccatis in Sacramento informi exposita; sed satis est eliciendo debitum dolorem de omnibus commissis, & nunquam remissis, cum vero proposito emendationis: Quamvis hanc opinionem teneantur multi notæ doctrinæ viri; nihilominus tamen dubiam existimat Cardenas supracitatus art. 7. c. 5. n. 54. proinde in praxi contrarium tenendum est, quæ est tutior. Si verò Titius ex ignorantia mortaliter culpabili non eliciisset dolorem efficacem de peccatis, talis opinio nec dubiam sortiretur probabilitatem practicam; est comm. omnium Theol. itaque absolutè damnata ab Innoc. XI. tanquam opinio minus tuta circa valorem hujus Sacramenti.

Eodem modo, si Titius ex culpa crassa ignoraret, debere ante confessionem sufficienter examinare conscientiam suam ad omnia lethalia confitendum, si postea confiteretur, & omitteret lethale defectu diligentis examinis, procedentis ex ignorantia mortaliter culpabili; quidquid contendat aliqui de tali confessione valida informi; ego verò dico omnino peccaminosam, & invalidam; ergo damnatam ab Innoc. XI. quia evidenti periculo exponit Sacramentum frustrationis.

20. Quid si Titius ex ignorantia invincibili non institueret examen debitum conscientie pro confitendis peccatis ex prædictis constat, quod non ad quamcunque confessionem peccatorum requiratur dolor, qui est pars Sacramenti Pœnitentie, sicque si quis olim peccata confessus fuisset, & vellent iterum ea confiteri, requiritur ut de novo eliciat dolorem de illis, nè exponat Sacramentum periculo frustrationis.

(22) Ad confessionem venialium requiritur pariter dolor formalis, & expressus, consequenter non sufficit dolor implicitus, qui includitur in ipsa voluntate confitendi venialia; nihilominus tamen speculative potest defendi hæc opinio, & multum juvat scrupulosos, qui postquam confessi sunt venialia, angore afficiuntur, eò quod suspicentur se non habuisse formalem, expressum dolorem de ijs; vel qui bonâ fide confitentur, & ex oblivione non eliciunt novum dolorem de peccatis jam confessis. Aut nunquam hanc opinionem advertenter licitum est deducere ad praxim sub censura damnationis;

quia contraria opinio est tutior, versans circa mentis pœnitentiam. Tum, quia Trident. requirit partem essentialem, quæ est dolor formalis; ergo &c. Ita Cardinalis de Lugo disp. 14. de pœnit. num. 106. Castropallao tom. 4. tract. 23. disp. unic. part. 7. num. 13. Moya tom. select. tr. 3. disp. 5. n. 19. Suarez, Granadus, &c.

Quamquam dixerim mox dictam opinionem non sufficere ad praxim, si advertenter fiat dolor implicitus, seu virtualis, qui includitur in ipsa voluntate confitendi: Aliter tamen sentio de proposito virtuali, quod continetur in contritione, vel attritione habita ex motivo universalis, quo quis detestatur omnia peccata lethalia propter offensam Dei summè dilecti, vel propter metum gehennæ omnino fugiendæ: est enim supra omnem probabilitatem certissimum, quod hoc propositum virtuale sufficiat. Ratio est; quia detestatio omnium lethaliū propter offensam Dei, vel metum gehennæ excludit omnem voluntatem peccandi; nam repugnat detestari peccata, & velle peccare; ergo talis detestatio includit virtualiter propositum de non peccando; ergo sufficit ad valorem Sacramenti; & hoc colligitur ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 4. Lugo de pœnit. disp. 14. sect. 5. Cardenas disert. 2. cap. 6. art. 2. qu. 4.

Quæritur, an antecedens dolor de peccatis, v. 23. aliquibus diebus ante confessionem, sit sufficiens ad Sacramentum pœnitentie, licet tempore confessionis non renovetur?

Respondet Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 20. sect. 4. num. 29. sic loquens: est certum, posse quemlibet dolorem hunc tempore antecedere ipsam confessionem; constat; quia juxta communem usum, confessio antecedit cogitatio peccatorum, quæ optime fit, si cum vero animi dolore fiat; postea vero fit confessio in virtute talis recognitionis, & doloris; contingere autem potest, ut in actuali confessione ita homo attendat ad peccatorum explicationem, ut nullum internum dolorem tunc actu exerceat. Item potest accidere, ut dum absolutio conceditur, nullus iteretur dolor, vel ob naturalem distractionem, vel ob aliam causam; & nihilominus Sacramentum illud sine dubio validum est, & confessio sufficiens; quia moraliter illi conjugitur dolor, qui præcessit; & virtute suâ illam confessionem informat; ita eximius Doctor, & subjungit dicendo: solum oportet advertere, semper esse necessarium, ut talis dolor internus ex intentione formalis pœnitentis, vel virtuali ad confessionem referatur, quod fit, quoties quis peccata recogitat, de eis dolet, ut ea confiteatur.

Quæritur, in quo consistit permanentia alicujus actus virtualis?

Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 18. num. 21. stat actus virtutis cum multis alijs ibidem citatis, consistere ait in actuali doloris irrevocatione actus semel eliciti, sicque censetur perseverare virtualiter quousque non revocatur. Bonacina verò disp. 1. de Sacrament. quest. tractatu de 3. punct. 2. sect. 3. num. 3. Layman lib. 5. tract. 1. intentione baptismi cap. 5. quest. 5. num. 11. Vasquez, Castropallao, & prizo, alij asserunt virtualitatem actus formalis permanentem exponitur.

nere in actibus subsequentibus, qui vi actûs formalis eliciuntur, v. g. qui actualiter intendit se velle configere cum Turca pro tuenda patria, emit sibi hodie gladium, cras equum, post crastinum pistolettas, inquit occultas vias, ac stragemata, quomodo inopinatè posset irruere in hostem, qui actus sunt omnes ordinati ad debellandum Turcam, & procedunt ex intentione actuali facta ante aliquos dies, vel hebdomadas, quæ actualis intentio licet non renovetur, virtualiter tamen perseverat in subordinatis actibus, qui sunt effectus talis actûs formalis; nam prostrato jam hoste, quis diceret, quòd talis victoria non provenerit ex aliqua intentione præmeditata, ergo intentio victoriæ jam pridem elicitæ, virtualiter perseveravit in subsequentibus actibus ordinatis ad victoriam.

25. Eodem modo philosophandum est in nostro casu: si quis habuerit dolorem de peccatis, cum intentione confitendi, talis dolor de peccatis elicitus in ordine ad confessionem perseverare potest moraliter in subsequentibus operationibus ordinatis ad confitendum, Exemp. gr.

Hodie occurrunt Titio peccata sua, de quibus dolet cum intentione ea confitendi ad Mariam Cellensem, tribus diebus hinc distantem, crastinâ die Titius init iter ad præfixum templum, & dum eò pervenit confitetur peccata sua finè renovatione doloris: Est nè talis confessio bona, cujus dolor de peccatis quatuor die-

bus ante præcessit? Dico omnino esse bonam: quia licet Titius non renovaverit dolorem; nihilominus tamen talis dolor de peccatis virtualiter perseveravit in illis intermedijs actibus; id est peregrinatione, qui movit Titium ad illam instituendam pro confessione facienda; sicque talis confessio facta est virtute præcedentis doloris, consequenter omnes partes essentielles Sacramenti poenitentiae, ut est dolor, & confessio, quæ correlativè se respiciunt, fuerunt simul, & semel positæ simultate morali, ut ex dictis constat; ergo talis confessio est valida, & licita.

Duo tamen in hac materia te vellem observare. Primum ut dolor de peccatis semper fiat in ordine ad confessionem; quia ista duo juxta tutiorem opinionem semper correlativè se respiciunt: nam si dolor heri factus, non esset in ordine ad confessionem, talis confiteretur hodie finè renovatione doloris, non censeretur hodierna confessio facta ex motivo externi doloris, saltem non esset ita certum. Secundò nè longius intervallum temporis sumas in similibus confessionibus faciendis, quàm ego assignavi, propter periculum morales interruptionis temporis; quia diuturnitas nimia solet extinguere fervorè animi; ideò omnia cum grano salis intelligenda sunt; De hac materia reflecte quæ legisti Verbo Attritio: ac plura quoque Verbo Poenitentia, ubi varias propositiones ab Alexandro VIII. damnatas expono.

TRACT. XLIV.

DE CONTUMELIA.

CAPUT Unicum.

De malitia contumeliæ.

SUMMARIUM.

1. Definitio contumeliæ, & divisio illius describitur.
2. Contumelia specie differt à detractione.
3. In quo consistit propriè contumelia? describitur.
4. Contumelia ex genere suo est lethale.
- Casus in quibus contumelia est lethale.
5. Scripto, ut libello famoso famam proximi ledere est mortale, & juxta leges civiles capite sunt plectendi.
6. Quæ poena imponitur lege Ecclesiasticâ contrâ contumeliam afferentes? notatur.
7. Facto dehonoraans proximum peccat.
8. Varij casus exponuntur, quomodo leditur fama proximi.

9. An species contumeliæ sit exponenda in Confessione? deciditur.
10. Si quis promulget crimen alterius, quod publicè manifestari licet, non peccat.
11. Quomodo contumeliosus dehonoraando proximum solum venialiter peccet? notatur. Primo. Notatur secundo. Notatur tertio.
- Subinde nec est veniale objurgando proximum.
12. Qui tenetur ad restitutionem honoris per contumeliam ablati? notatur.
13. Familiaris conversatio cum calumniatore non est signum evidens remissionis injuriæ.
14. Potest diffamator petere satisfactionem per judicem à calumniatore.

Contu-

Contumelia est iniusta honoris immunitio, scienter, & dolose facta; ita colligitur ex leg. 5. ff. ad legem Aquilam. Contumelia tribus modis fieri potest; Verbo, scripto, & Facto, prout docet Molina tract. 5. disp. 29. citatus à Layman. Verb. Contumelia.

2. Contumelia specie differt à detractio, quia ista clam lædit famam proximi absentis instar furti, illa palam instar rapinæ, consequenter majus est peccatum, quam illa. Tum, quia talis inuitus injuriam patitur, & præsens de honoratur. Bannez 2. 2. quest. 72. art. 2. Azorius, Fillucius tum Layman lib. 3. tract. 3. part. 2. cap. 6. num. 1. qui citat. Navarrum; Molinam.

3. Contumelia propriè consistit in solis verbis; improprie in factis, scripto, juxta doctrinam Sancti Thomæ 2. 2. qu. 72. art. 1. Azorij. 3. part. lib. 13. cap. 5. Navarri, Clavis Regiæ &c. describitur.

4. Contumelia perfecta, & deliberata ex genere suo est mortale, nisi excuset parvitas materiæ, & hoc colligitur ex Evangelio Matth. capit. 5. qui autem dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis. Tum, quia per se graviter lædit honorem proximi, qui præponitur omnibus divitijs totius mundi, cum sit ordinis superioris. Bonacina lib. 5. cap. 9. num. 3. Tolletus ibidem num. 1. Reginaldus lib. 24. cap. 5. num. 100. Fillucius tr. 4. n. 71. apud Bassæum, Verb. Contumelia n. 2.

Casus in quibus contumelia est lethale. Hinc primò colligitur, si quis personam honoratam, vel saltem existimatam inveheret verbis dicendo ei; es fur, proditor, latro hæreticus, infamis, Meretrix Adulter, Homicidia, leno &c. esset mortale, vel si ex contemptu cum animo injuriandi objiceret ei defectum aliquem, five verum, five falsum, v. g. nativitatis, aut naturæ, aut moris, ut appellando eum spurium, ebriosum, rusticum, mendacem, Monoculum, Gibbosum, stultum, insensatum; si talis nimis ægrè ferret, esset quoque lethale contra charitatis præceptum, ut docet Covarruvias 1. resol. cap. 11. num. 6. Abbas cap. Cum te. num. 26. de re judicata, & alij comm.

5. Hinc Secundò, si quis scripto, v. g. libello famoso proximi famam deturparet, imponendo ei aliquod crimen grave ex suprapositis, vel similibus, peccaret lethaliter, Bassæus citat. nu. 2. Eodem peccatò obnoxij redduntur illi, qui talem libellum imprimunt, vel divulgaverint, ac juxta leges civiles casus ple- quia tales censentur cooperatores læsionis famæ alterius; itaque tales juxta leges civiles pœnâ capitis puniri jubentur, prout constat leg. 1. codic. de Libellis famosis, si hujusmodi crimen talem pœnam meretur; ita Gomez ref. 3. cap. 6. num. 1. Molinatr. 4. disp. 39. sect. 2.

6. Si libellus esset contra sæculares, ex lege Ecclesiastica verberantur; ita patet capit. Qui imponitur le- in alterius 5. quest. 1. Si contra Ecclesiasticos,

excommunicari jubentur, ex cap. Quidam Magistri Ecclesiastici, & ex cap. Qui jubenti 5. quest. 1. Nisi facta contra famam, & honorem restituant; Si auctor libelli famosi egit contra Religionem in communi est ferentes? non suspectus de hæresi; ita ex Bulla Pij V. constat, tatur. quæ incipit: Romani Pontificis.

Hinc tertio; si quis facto dehonorat proximum, peccat, uti exponit Textus Justiniani Imperatoris Institut. de Injurijs, sect. Atrox. Hoc modo loquens: ex facto si quis vulneratus sit, vel fustibus casus, vel in oculo percussus, insuper si alapa, pugno, honor denigratur. Huc revocatur violatio thori alterius, id est si præter expletionem libidinis intenderet etiam lædere honorem mariti, talis esset adulter &, & contumeliosus; proinde debet explicare talem malitiam in Confessione; Bassæus in suppl. Verb. Contumelia num. 1. cum multis alijs Doctoribus ibidem citatis.

Præterea, si quis in carcerem, vel domum includeretur ab alio, vel vinculis ligaretur, vel si Virgo aut Juvenis via amittendi pudicitiam præmeretur, peccaret, ita leg. sed est questionis ff. Patet. Insuper si quis illuderetur, subannaretur, vel alio pudore afficeretur, ut legitur de Christo Matth. cap. 26. & 27. ubi à Judæis in Passionem suam illusus fuit? vel si parentes flosci haberentur, aut sibi præpositi committeret lethale, etiam contra virtutem pietatis, & observantiæ; aut si sanctitas, vel exercitium alicujus virtutis derideretur; nam gravis sit injuria virtuti, & sanctitati. Tum, quia talis videretur tristari de bono spirituali proximi; sic legitur libro 1. Reg. cap. 2. Quod Ophni, & Phinees graviter peccarint; quia retrahebant homines à sacrificio Domini; ex quo deducitur, quod neque statuis, & imaginibus citrà peccatum possit illusio fieri, cum etiam illis, tanquam repræsentantibus personas sanctas, aut vulgari laude dignas debeat honor.

Hæ, & similes calumniæ omnes sunt ejusdem speciei, proinde solum circumstantiam aggravant; ex quo sequitur sufficere in confessione dicere: toties affeci contumeliâ meum proximum; quia per omnes injuste læditur honor proximi, quæ est ratio formalis omnium calumniarum; ergo &c. ita fatetur Molina tract. 4. disp. 21. num. 6. Sotus de Just. lib. 5. quest. 9. art. 1. Cajetanus 2. 2. quest. 72. art. 1. Biesman in Virtut. Theolog. fol. 170. lit. C; Sâ; Azorius; Fillucius; & hanc sententiam practicandam esse ait Diana part. 1. tract. 7. resol. 28. ut Confessarij à scrupulis, & interrogationibus liberentur.

Alij autem autumant, si tales calumniæ fiunt à filiis parentibus, esse specie diversas. Ratio est; quia præter malitiam injustitiæ, habent etiam gravem malitiam contra pietatem erga parentes, & sanguine junctos: idè in Confessione exprimendas; ita docet Bonacina disp. 16. qu. 1. cum pluribus alijs.

A suprapositis regulis excipitur: non iniuri 10.

Cc 3

culpâ Si quis pro-

mulget cri- culpâ, nec poenâ talem, qui alterius sive verbis,
men alterius, sive scriptis crimen verum, & atrox promulget,
quod publicè de quo publicè accusari licet, & aliter scanda-
manifestari lum publicum tolli non potest; hujusmodi sunt
licet, non crimina v. g. conspiratio inferendi grave malum
peccat. privato, vel publico, ut tradere hosti civitatem,
 vel exercitum; machinare occisionem proximi;
 hæreticâ sectâ populos pervertere; ita *Glossa in*
sect. Injuria Verb. Fieret instit. de Injurijs.

II. Excipe secundò non peccare mortaliter, qui
Quomodo cõ- ex repentina ira evomit verbum contumelio-
tumeliosus sũm, etiam ex majoribus. Ratio est; quia hic
dehonorando non intervenit plena deliberatio voluntatis, à
proximum qua pendet omne malum morale. Eòdem mo-
solùm venia- dõ si solum leviter lædatur honor proximi, vel
liter peccat? si talis contumelia solum joco proferatur, uti ex
notatur, pri- modo loquendi advertendum est, dummodò
mò. non sequatur notabilis læsio honoris; vel si so-
 lum materialiter aliquod convitium proximo
 appenditur sine animo dehonorandi, ut fit in re-
 creationibus honestis.

Notatur se- Excipe tertio; erit solum veniale defectu cau-
cundo. telæ, quæ fit inter personas infimæ sortis, con-
 tumelijs in rixis invicem se onerantes, ut solet
 sæpè evenire inter mulierculas, pueros, ancillas,
 famulos, qui in illa excarescentia sanguinis
 solent proferre quidquid in lingua eis occurrit.
 Ratio est; quia eorum verbis non solet fides
 adhiberi, nec multum læditur ipsorum honor,
 & ordinariè non intendunt graviter nocere
 proximo; secus esset mortale, prout exponit
Baldellus disp. 34. num. 16. Tolletus lib. 5. cap. 9.
num. 2. Bonacina, & alij.

Notatur ter- Excipe quartò, si contumeliæ proferuntur
tiò. in proximum gratiâ justæ objurgationis ab eo,
 qui habet jus corrigendi, ut facit Pater, vel
 Mater cum filio; Prælati cum Monacho;

Subinde non Dominus cum Servo; Magister cum Disci-
est veniale ob- pulo; & omnis superior cum subdito; Neque
jurgando pro- est veniale, dummodò non excedatur in mo-
ximum. do, & fit solo motivo charitatis contumelio-
 sè corrigere proximum; sic Christus Domi-
 nus *Luca cap. 24.* vocavit stultos illos duos dis-

cipulos euntes in Emaus; & Paulus 1. ad Titium
appellat Credentes semper mendaces, mala Bestia;
 hic modus tamen corrigendi fiat cum modestia,
 & cum grano salis propter periculum irritandi
 animos proximorum, & nè dulcedo mellis ver-
 tatur in venenum; *Molina disp. 18. numero 3.*
Valentia 2. 2. disp. 5. quest. 16. part. 2. assert. 3.
Fillinius, Reginaldus; Sylvester, Bonacina; Cla-
vis Regia.

Ad reparationem honoris tenentur omnes, **12.**
 qui contumelijs proximum injuriarum, nisi ali- *Quis tenetur*
 unde restituatur v. g. per condonationem, vel *ad restituti-*
 per honorificam salutationem, petitionem ve- *onem honoris*
 niæ, adhibendo eum ad mensam, exhibendo ei *per contume-*
 nobiliorem locum; quia quousque non com- *liaas ablati,*
 pensatur fama alterius, eousque remanet læsum *notatur.*
 jus alterius. *Bonacina de restit. disp. 2. quest. 5.*
punct. 2. Reginaldus lib. 10. cap. 27. num. 354.
Navarrus lib. 2. cap. 4. num. 62. Lessius, Fillin-
ius; Sayrus; Azorius.

Adverte, quod familiaris conversatio facta **13.**
 cum calumniatore non sit signum evidens re- *Familiaris*
 missionis injuriæ; quia aliquando hoc fit ad *conversatio*
 tollendum scandalum, vel quia eò indigent, vel *cum calum-*
 quia simul vivunt; ita *Reginaldus lib. 10. num.*
356. Navarrus lib. 2. cap. 4. part. 1. disp. 6.
num. 74. Clavis Regia, Bassens, nisi talis amica *est signum*
 collocutio facta sit nulla cogente necessitate. *evidens re-*
Gomez numer. 15. Sylvius Verb. Injuria; qua-
stione 8. *missionis in-*
juria.

Injuriam calumniarum passus duplicem a- **14.**
 ctionem instituere potest; Civilem, & crimina- *Potest diffamator*
 lem, & ex sententia Judicis satisfactionem à reo *potere*
 adipisci potest, prout exponit *Layman lib. 3. tr. per judicem à*
3. part. 2. cap. 6. nu. 6. ubi. citat. Glossa; Clarum; calumniatore
Angelum; Quod dixi de contumelijs, idem di-
 cendum est de convitijs, maledictis, detractio-
 nibus.

An, & quomodo falsam contumeliam elide-
 re potest, vid. Verb. detractio, ubi plura cum hac
 materia affinia traduntur, ex quo proportionali-
 ter discurrere poteris.

Sbogar Theologia.

TRA-

TRACT. XXXV. DE COPULA CONJUGALI.

Propositio 9. ab Innocentio XI. reprobata est.

Opus conjugij ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali.

CAPUT Unicum,

De recto usu copulæ conjugalis.

SUMMARIUM.

1. Copulæ carnalis descriptio.
2. Copula Conjugalis inter maritum, & uxorem nunquam est illicita.
3. Conjuges negantes sibi debitum conjugale ordinariè peccant lethaliter.
4. Copula conjugalis ob solam voluptatem exercitata, est culpabilis.
5. Si conjuges congregiantur primariò ex intentione saltem virtuali ad procreandam prolem, & secundariò ad captandam voluptatem non peccant.
6. Est licitum reddere debitum alteri conjugi tantum ob finem vitandæ incontinentiæ.
7. Non est licitum vacare copulæ solum ad vitandum in se periculum incontinentiæ.
8. Si verò non est spes prolis, potest vacare copulæ ad vitandam incontinentiam, si aliter sedari nequit.
9. Vacare copulæ primariò ob sanitatem non licet.
10. Vacare copulæ primariò propter amorem vel alium quemcunque finem diversum à procreatione prolis est peccatum.
11. Mulier satisfacit suæ obligationi præbendo viro debitum conjugale, etsi mentem aliò divertat ad objectum indifferens, vel per se bonum.
12. An liceat viro uxore præposterè cognoscere vel sedendo aut stando, vel succubendo in vase naturali, exponitur.
13. Copula conjugalis per se nullâ die est illicita.
14. Illicitum est viro copulam in vase præpostero incipere, & illam in naturali finire.
15. Conjuges possent ex consensu mutuo desistere à seminatione.
16. Vir potest se retrahere ante seminationem si adsit ratio urgentissima.
17. Si vir intrâ vas conjugis seminauerit, & illico ante seminationem uxoris se retraxerit, cen-

sens nonnulli posse uxorem se tactibus ad seminationem excitare citrà peccatum.

18. Si uxor ante virum seminaret, non licet viro se retrahere sinè seminatione.

19. Conjux nunquam potest reddere debitum cum periculo frustrationis seminis.

Casus.

20. An uxor possit se tactibus præparare ad seminationem cum viro exponitur.

21. Si conjuges mutuo vovissent se non petituros debitum utrum possint id petere, deciditur.

22. Aliqui existimant, quòd conjuges licet mutuo voverint de non petendo, & reddendo debito, adhuc si cognoscant se appetere, possent sibi reddere.

23. Conjuges excusantur à mortali de non reddendo debito, si non tanquàm ex justitia, sed solum tanquàm ex benevolentia petant, vel si unus frequentius petat, quàm par sit.

Vel si petitus non statim reddat.

24. Eximitur à culpa conjux non reddendo debitum si adsit periculum peccati lethalis.

Secundo si adsit periculum notabilis infirmitatis non cognite ante contractum matrimonij.

Tertiò si matrimonium nondum sit consummatum, tunc duobus primis mensibus non tenetur reddere debitum.

Quarto impotentia coeundi excusat.

Quinto si adsit periculum abortus.

Sexto si mulier in partu moritura putatur.

Septimò secundum aliquos censetur excusari conjux à redditione debiti causâ non multiplicandi prolem.

Octavo in loco sacro vel publico excusatur non reddendo.

Nonò conjux sobrius ordinariè non tenetur reddere conjugi ebrio.

Decimò vir non debet reddere uxori amenti sub peccato, è contrâ uxor sibi compos poterit reddere marito stulto.

25. An

25. An tempore menstrui possit reddi debitum exponitur.

26. Conjux baptizans in necessitate non privatur jure petendi, nec reddendi debitum.

27. Uxor reddens debitum marito adultero publice, non peccat.

28. An maritus peccet reddens debitum uxori adulteranti, notatur.

29. An uxor peccet reddendo debitum marito facto affine, exponitur.

1.
Copula carnalis descriptio.

Copula est congressus maris, & femina in ordine ad semen genitale profundendum inserviens generationi. Alia est licita, ut fit inter conjugatos servatō debitō vase, & ordine; alia illicita, ut inter merē solutos, aut inter solutum, & ligatam.

2. Copula ligatis in matrimonio nunquam est interdicta, dummodo fiat citra læsionem sanitatis, scandali, aut detrimentum prolis, imò est virtutosa, & debita ex justitia vi contractus matrimonij, ut patec ex Apost. Corinth. 7. Vir uxori debitū reddat, similiter autem, & uxor viro; ergo &c. Hinc sequitur, quod conjuges negantes sibi

3. Conjuges negantes sibi debitum conjugale ordinariè peccant lethaliter. invicem debitum, five expresse petentes, five signis, ut nutibus indicantes, ordinariè lethaliter peccant, exceptis illis casibus, quos inferius exponam. Quia ad id obligantur ex justitia: nam corpus viri per matrimonium fit uxoris, & è contrà; ait Apost. 1. Corinth. 7. nolite fraudare invicem; est comm. Theol. cum S. Thom. 4. dist. 32. qu. 1. art. 2. Sylvius in supplem. qu. 64. art. 1. Sylvester: Pontius.

Ut autem scias quomodo conjuges in hac materia immunes ab omni culpa præservare se debeant, expono propositionem damnatam ab Innocent. XI. notatam, videlicet: *Opus conjugij ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali*: Hinc.

† 4. Copula conjugalis ob solam voluptatem exercita est culpabilis. Dico contrà Propositionem p. ab Innocent. XI. rejectam: quod copula conjugalis, si exerceatur ob solam voluptatem sit culpabilis; & in hoc unanimiter concordant Sancti Patres, qui à Deo in materia morum specialiter sunt illuminati S. Augustinus lib. 2. de consens. Evangelist. cap. 1. sup. Matth. ait; quod complexus carnalis propter solos gignendos filios adhibendus est; igitur cum ly propter solos, excludat omnem alium finem in opere conjugij; dicendum est, quod ob solam voluptatem non liceat misceri carnaliter. Sanctus Anselmus in cap. 7. Epist. 1. ad Corinth. sic exoritur: *Tunc illum conjuges sine culpa sunt in admixtione, cum pro nō explenda libidine; sed pro suscipienda prole miscentur.* Sanctus Gregorius; Sanctus Antoninus; alij Sancti id ipsum sentiunt. Et ratio est; quia non est evertendus ordo naturæ, quæ ordinavit, ut complexus carnalis fiat solum propter generationem prolis, ad conservandum genus humanum; ergo &c. Tum, quia voluptas, quæ in opere conjugij habetur, præstat solum facilitatem conjugibus ad congregiendū

pro generanda prole, quæ est ultimus, & principalis finis matrimonij; secus multoties oriretur inter matrimonij junctos maxima difficultas ad commiscendum propter innatum pudorem actus obscæni, in quo casu minueretur notabiliter genus humanum, & successivè perire posset; sicque talis voluptas est solum necessarium remedium pro superanda tali difficultate inter conjunctos, ut gignant liberos; ita Sanctus Thomas 2. 2. quest. 141. actu 6. dicit. *Omnia delectabilia, quæ in usum hominum veniunt, ordinantur ad aliquam hujus vite necessitatem, sicut ad finem*; cum voluptas sit aliquod delectabile, in hoc casu ordinatur ad procreationem prolis, qui est finis matrimonij.

Mox exposita doctrina Catholica est; proinde cavete mariti machometizare cum uxoribus vestris: prout in suo Alcorano cap. 1. exponit, hic Pseusdo-Propheta dicens: *Uxores vestrae sunt aratura vobis, indite igitur araturam vestrā ad libitum*; vide, quid abominabilius dici potest, comparat uxorem agro, & maritum agricolæ; & quia hic ex omni parte, qua velit aratrum movere potest, qualis nam nefanda ex hoc consequentia deduci potest, dicere erubesco, legatur Petro Bedik Aversa de matr. quæ 12. sec. 5.

Ex quo etiam deducitur, quando conjuges miscentur ex intentione, & fine primario, saltem virtuali, procreandi prolem, & fine intermedio ad captandam voluptatem, non peccant. Ratio est, quia talis comixtio non est instituta propter solam voluptatem, sicut propositio dānata sonat, ergo &c.

(6.) Licitum est reddere debitum alteri conjugi tantum propter finem vitandæ incontinentiæ in altero conjugē, Ratio est; quia in tali fine elucet actus justitiæ ob fidem datam conjugi in contractu matrimonij; quia in tali redditione debiti non elucet tantum intentio principaliter captandæ voluptatem, sed actus justitiæ; ergo &c. (7.) Non est tamē licitū vacare copulæ conjugali solum ad vitandum in se periculum incontinentiæ cum exclusionē procreandæ prolis, si est spes ejusdē habendæ; cum talis petitio videretur potius habere pro fine puram voluptatē; ergo &c.

(8.) Si verò non est spes prolis, ut si mulier esset vetula, sterilis, vel gravida, & antecederet adhibuit media sufficientia ad concupiscentiam sedandam, quam nequit extinguere, potest vacare per se copulæ, sine culpa, alioquin erit veniale.

(9) Eodem modō, uti copulā primariò propter sanitatem esset veniale; si verò intenderet primariò procreationem prolis, & secundariò sanitatem, nullam committeret culpam.

(10) Proinde propter nullū finē primariò licitum est vacare copulæ, nisi duntaxat propter solam generationem prolis; igitur si quis ob solum amorem, vel ob aliquod munus à conjugē ob obtinendum commisceretur, peccaret, saltem venialiter. Ratio est; quia tales fines solum sunt extrinseci Matrimonio, cum ma-

tri-

mario prop- ter amorem non licet. trimonium sit institutum solum propter finem generandi prolem, qui finis est matrimonio intrinsecus; igitur conjuges si vacarent copulâ ex alio fine, deviant à fine ultimo, & consequenter agerent contra rectam rationem; ergo peccarent.

11. Mulier satisfacit obligationi suæ præbendo viro exigenti debitum conjugale, etiam si mentem aliò divertat, ex quo Venus non excitatur. Ratio est; quia talis copula est adhuc apta ad generationem, attrahendo matrix semen viri, licet mulier non seminet: nam juxta aliquorum opinionem medicorum semen foemineum non requiritur ad generationem; ergo &c. *Bassani verb. debitum Conjug. 2. sub n. 11.* Ast nè viri nimium lamententur, quod uxores instar lapidiferens, vel dis in actu conjugali se habeant, aliò animum disper se bonum. vertentes, inde suadeo juxta Apost. 1. Corinth.

cap. 7. ut nupta cogitet, quæ sunt mundi, quomodo placeat viro, ad evitandum actus impatientiæ actu divertant mentem v. g. ad conjugatos alios, vel liberos, quasi cum illis rem habentes; quia actus conjugalis esset infectus eâ labe, cum quo complacentiam habuerunt in actu venereo; ergo &c.

12. Ut rectè exerceatur actus conjugalis mulier An liceat viro debet esse succuba, & vir incubus: Ex quo semine uxorem præquitur, si mulier supergrediatur virum, aut præpostere cognoscere, vel selem actum matrimonij in vase naturali exercendo aut do, erit gravissimum veniale, nisi necessitas existat, vel cuset v. g.; quia vir præpinguendine; aut quia succubendo in uxor est prægans à parte ante accedere non potest; tunc nullum erit peccatum si retrò eam coli, exponitur. gnoscat in vase naturali. Advertant tamen conjuges, ut semper recipiatur semen viri in vase foeminae, alias si esset periculum profusionis, foret mortale; ita Sanchez de Matrimon. lib. 9, disp. 16. num. 3. Tollet. lib. 7. capit. 24. numero 1. Henriquez lib. 11. capit. 16. Reginald. de Matr. lib. 31. numero 335. Diana; Coninch. & alij

13. comm.

Copula conjugalis per se stivo, sive communionis, dummodo fiat cum debito fine. Ratio est; quia nullo præcepto prohibetur ab omissione hujus; imò ex natura sua est virtuosa, si fiat cum intentione procreandi prolem: nihilominus tamen consulunt Doctores, tali die abstinere, ut melius quis possit Deo vacare; ita Glossa cap. Proposui. dub. 32. Sanchez de Matrim. disp. 12. num. 5. Bonaventura disput. 32. art. 2. quest. 2. Angel. Cajetanus.

14. Hermann.

Illicitum est viro copulam uxoris incipere, & in naturali finire; quia ista in vase præpostero incipere, & illam in naturali finire. (15.) Conjuges possunt ex consensu mutuo citrà peccatum desistere à seminatione, dummodo absit periculum in viro seminandi extrà vas, & in uxore in vase proprio absque viro. Ratio est; quia cum tales tactus in conjugibus non vi-

deantur multum aberrare à recta ratione, proinde ad summam attingunt peccatum veniale. *sunt ex consensu mutuo desistere à seminatione.* Tum, quia talis desistentia seminationis in nullius injuriam cedit, ut docet Sanchez de Matrim. disp. 19. num. 3. Cajetanus 2.2. quest. 145. art. 2.

Imò tactus conjugum circa quancunque partem corporis exerciti, si fiant sine pollutionis periculo, est tantum veniale, prout affirmat Filliucius tract. 10. part. 1. cap. 9. num. 329. Dixi dummodò absit periculum seminandi extrà vas; quia si frequenter dictò modò congregarentur ad capiendam delectationem, est valde difficile credere, ut unus, vel alter non pateretur periculum prodigendi semen, in quo casu graviter peccarent, cum in moralibus, ut ait Suarez disp. 16. sect. 2. perinde sit aliquid facere, ac exponere se periculo faciendi: della Crux &c.

Si vir in actu conjugali existens advertit aliquid quod periculum vitæ v. g. quia fera, vel hostis, vel aliquis alius advenit, potest se retrahere ante seminationem cum periculo extrà vas seminandi, & licet jam uxor semina-verit. Ratio est; quia licet nunquam permixtum sit extrà vas seminare, in tali tamen casu, si seminat, fit præter illius intentionem, ex eo; quia moraliter loquendo aliter facere fuit impossibile; ita docet Sanchez de Matrimonio, lib. 9. 19. nu. 6. cum pluribus alijs ibidem citatis.

Si vir intrà vas conjugis semina-verit, & illico virilia extraxerit, manente uxore valde irritatâ libidine, quæ postea tactibus se excitando semina-verit, docet Sanchez cum Bonacina, talem mulierem non peccare mortaliter, quam opinionem probabilem, apud Dianam, part. 2. tract. 17. re-sol. 38. asserit esse noster Homobonus, cum Lessio; uxor is se retraxerit, cen-copulam perfectam. Tum, quia per talem tactum completur actus conjugalis, qui consistit in seminatione utriusque conjugis. Tum se tactibus ad quia est etiam probabilis opinio medicorum, quod semen utriusque conjugis sit necessarium, excitare citè vel saltem utile ad generationem; ergo seminante viro; & non foeminâ, prodigeretur semen vitæ.

ri, ergo ut obtineatur finis principalis Matrimonij, debet foemina seminare; ergo excitando se digitis ad seminationem, operatur secundum finem matrimonij. Tum quia foeminae complexionis frigidae, & tardae seminationis nimis obnoxiae essent tentationibus ob interruptionem complendi Veneris actum. Ast nè uxores valde luxuriosae abutantur Doctrinâ hac cum magno pudicitiae damno, censeo ut vir se detineat in opere incepto, nec se retrahat quousque uxor non semina-verit, vel sponte libidini cesserit; sicque omne periculum peccati vitabitur, non enim uxor habet jus in corpus suum, sed vir, & e contra. Filliucius tract. 10. de Matr. part. 1. cap. 9. num. 330.

Si verò foemina semina-ret ante virum, non liceret viro desistere absque justa causa à copula sub poena peccati lethalis. Ratio est; quia foemina frustra effudisset semen, talis actus desisteret

18. Si uxor ante virum semina-ret, non licet viro se

retrahere si- viaret à fine generationis; ergo &c. *Sylvius verb.*
 ne seminatio- Debit. quest. 7. *Henriquez & alij.*

(19. *Florida* habens maritum infectum in veren-
Conjux nun- dis vulcere periculoso, sæpe tamen reliquit eum
quam potest congregari, aut semper obvelatò membrò telà sub-
reddere debi- tilissima, quia tale semen asserit esse corruptum
tum cum pe- causans infirmitatem contagiosam: quæritur,
riculo fru- an peccaverint, quale peccatum commise-
strationis se- rint; quia *Florida* asserit, se debere reddere
minis. debitum marito lege justitiæ vi contractus ma-
 trimonialis? Respondeo *Floridam* non teneri
 reddere debitum cum periculo notabilis damni,
 ut in hoc casu timetur: Tum, quia licet *Florida*
 non timeret infirmitatem, adhuc modo præscri-
 pto non tenetur congregari; & si ignorantia eam
 non excusat, ambo peccant lethaliter contra
 naturam. Ratio est; quia semen viri frustra-
 tur, quatenus remanet in tela, quæ impedit fi-
 nem generationis, ad quem à natura est ordina-
 tum: Meæ responsioni adhærere videtur *Divus*
Thom. disp. 31. Angel. verb. Debit. num. 27. Na-
varrus cap. 16. num. 33. Sanchez de Matrimon.
disp. 24.

20. Uxor tardæ seminationis juxta aliquorum o-
An uxor pos- pinionem probabiliter, & citrà lethale potest se
fit se tactibus tactibus præparare ad copulam conjugalem, ut
preparare possit simul, & semel cum viro seminare, quia
ad seminatio- cum finis sit ipsi licitus non videtur, quod medi-
nem cum vi- um sit reprobum, id est talis tactus. Sed pro-
ro, exponitur. babilius mihi videtur, quod uxor non possit si-
 nè peccato id exercere, cum illa non habeat do-
 minium corporis sui, sed vir, uti asserit *Apost. Co-*
rinth 7. Mulier sui corporis potestatem non habet,
sed vir; similiter, & vir sui corporis potestatem
non habet, sed mulier; ergo &c.

21. Si conjuges mutuo consensu vovissent se non
Si conjuges petitorios debitum, probabiliter est non posse si-
mutuo vovif- nè dispensatione petere, & reddere; quia valde
sent se non pe- dubium est accedendo ad alterum conjugem, an
tituros debi- potius sit petitio, quam redditio; At si unus con-
bitum, utrū jugum advertit alterum indigere copulâ, in quo
possent id pe- videtur periculum incontinentiæ, qui si posset
tere? decidi- petere, peteret; in hoc casu probabile censent ali-
tur. qui posse congregari; quia neuter verè petit, dum-
 modo absit signum petitionis, quia hujusmodi
 congressus potius existimatur redditio, quam
 petitio: ita *Sa de debit. Conjug. num. 3. Angel. de*
Matrim. 3. Navarrus, & alij. Ast tutior est
 prima opinio in praxi, quidquid *Navarrus de*
præcepto 6. non Mechaberis admittit *cap. 16. num.*
13. in casu, quo unus conjugum vovisset altero

22. Aliqui consentiente se non petiturum, non posset petere,
existimant, bene tamen reddere; quia quoad redditionem
quod conju- non vovit, & hoc tenetur ex justitia alteri præ-
ges licet mu- bere vi contractus matrimonialis.

Conjux quia pacti sunt votò, nè à se mutuò
de non peten- debitum petant, & reddant, postea cognoscunt,
do, & redder- quod uterque id peteret, si posset, non peccant, si
do debito, ad- copulentur, asserit *Navarrus* mox citatus; At si
huc si cognos- unus conjugum vellet pacto stare, altero reni-
cant se appe- tente non tenetur ei reddere ex justitia, sed tan-
tere posset id tum ex charitate. *Bassaus verb. Copula Conjugalis*
sibi reddere. num. 3. & alij ibidem.

Quæritur præterea quomodo conjuges exi- 23.
 mantur à redditione debiti?

Respondeo conjuges eximuntur à mortali non cunctantur à
 reddendo debitum: Primò si conjux petat ita mortali non
 benevolè, & amicè, non tanquam sibi debitum reddendo de-
 ex justitia, sed ex benevolentia, & rogatus faci- bitum si non
 le acquiescit: Ratio est: quia hoc modo cedit ju- tanquam ex
 ri suo, nec fit graviter invitatus; ergo &c. justitia, sed

Secundò si conjux frequentius petat, quam solum tan-
 par sit, modò in petente non sit periculum in- quam ex be-
 continentia, vel gravis morbi; quia etiam in hoc nevolentia
 contractu respicitur actus justitiæ. petant, vel si

Tertiò si conjux petitus non statim reddat, unus frequen-
 sed aliquantulum differt, excusatur à culpa gra- tius petat
 vi, ita *Reginaldus lib. 31. num. 282. Henriquez quam par sit.*
lib. 11. cap. 15. num. 7. Diana part. 5. tract. 5. Vel si petitus
resol. 14. Fillintius tract. 10. cap. 9. Sylvius, Na- non statim
varr. & alij. reddat.

Præterea in sequentibus casibus conjuges exi- 24.
 muntur à culpa non reddendo debitum. Primò Eximitur à
 si adest periculum peccati lethalis, id est, si con- culpa conjux
 tingeret talis circumstantia, quæ usum Matrimo- non reddendo
 nij redderet illicitum; Ast ob peccatum veniale debitum, si
 debitum negari non debet ad vitandas lites, & ad sit pericu-
 discordias inter conjuges. ait *Sanchez de Matr. lum peccati*
lib. 9. disp. 16. num. 8. Henriquez, Diana, & alij lethalis.
contra Bonacinam.

Secundò ob periculum vitæ, aut notabilis in- Secundo si ad-
 firmitatis, etiam si in petente adesset periculum sit periculum
 incontinentiæ; quia redditio debiti non debet notabilis in-
 fieri in destructionem, sed salvâ subjecti confi- firmitatis
 stentiâ, nec hoc pugnat contra illud caput: quo- non cognita
 niam de conjugibus leprosis ubi dicitur, quod de- ante contra-
 beat accedere ad leprosum conjugem, hoc intelli- etum matri-
 gitur salvâ sanitate; ergo si timetur periculum monij.
 ex consilio Medicorum, non tenetur congregari:
 Proinde, si alter conjux esset morbo Gallicò infe-
 ctus, vel si statim post prandium peteret, vel si fe-
 bri laboret &c. dummodò ante contractum Ma-
 trimonij conjux sanus ignoraverit hujusmodi
 infirmum: si verò sciverit infirmitatem, tunc
 obligatur vi contractus reddere; quia volenti
 non fit injuria.

Tertiò, quando Matrimonium est ratum, & Tertio si ma-
 non consummatum, & unus vult ingredi Reli- trimonium
 gionem, tunc non tenetur reddere petenti; ita col- nondum sit
 ligitur ex cap. Ex Publico, de conversione conju- consummatum
 gum, ubi assignatur tempus duorum mensium, tunc duobus
 in quo debeat talis deliberare statum, & ingredi; primis mensi-
 Religionem aut reddere debitum, quibus mensi- bus non tene-
 bus finitis cessat tale privilegium. tur reddere
 debitum.

Quartò impotentia coeundi, sive propter a- Quarto im-
 ctum præcedentem, quod in muliere communi- potentia coe-
 ter locum non habet; sive alia de causa; quia ad undi excu-
 impossibile nulla est obligatio; caveant tamen sat.
 conjuges, nè studio se reddant impotentes, ut
 per crebras pollutiones, &c.

Quintò, instat periculum abortus, non tene- Quinto si in-
 tur reddere; quia daret operam rei illicitæ, cum stat pericu-
 magis obliget conservatio foetus quam, redditio lum abortus.
 debiti.

Sextò mulier excusatur, si judicio Medico- Sexto si mu-
 rum in partu moritura putatur. Si verò non lier in partu
 potest

moritur a pu- potest edere prolem vivam, æquè excusatur; potest tamen petere, & reddere ad vitandam in se, vel in conjugè periculum incontinentiæ; quia

Septimò se- mors prolis non est omninò certa.

cundam ali- Septimò quamvis secundum aliquos proba- quos censetur bile sit? conjugem excusari à redditione debiti, excusari con- causa non multiplicandi prolem, si absit pericu- jux à redditi- lum incontinentiæ in conjugè; quia in alijs de- one debiti cau- bitis justitiæ excusat incommoditas; ergo etiam sa non multi- in hoc; nihilominus tamen contrarium judico plicandi pro- probabilius, quia esset contra finem matrimonij, lem. qui institutus est ad procreationem prolis.

Octavò in lo- Octavò excusatur pariter, si petatur debi- to sacro, vel tum in loco sacro, vel publico, in quo salvâ ho- publico excu- nestate, & reverentiâ reddi non potest; ita *Bas-* satur non saus verb. *Debit. Conjug. & comm. Doctores utri-* reddendo. usque juris, contra *Herman. tract. 9. disp. 4. qu.* Nonò conjux 1. num. 19.

sobrius ordi- Nonò conjux sobrius, & prudens ordinariè nariè non te- non tenetur reddere debitum conjugi ebrio, ni- netur redde- si timeatur aliter expleturam libidinem: quia ve conjugi e- talis non petit modò humanò.

Decimò si vir sit sui compos, & uxor ita a- Decimò vir mens, ut timeatur periculum abortûs, vel occi- non debet red- sio factûs in utero si concipiat, vir reddendo ei dere uxori a- debitum peccaret; econtra si uxor esset sui com- menti sub pos, & vir stultus, licitè potest coïre cum viro; peccato, econ- quia in hoc casu deesset periculum prolis, ita tra uxor sibi Sanchez de matrim. lib. 9. disp. 25. Henriquez compos pote- lib. 11. cap. 15. num. 10. Reginaldus Sa, Sylvias, ri reddere & alij comm.

stulò. 25. Tempore menstrui naturalis accedere ad mu- An tempore lierem est ad summum veniale, ob carentiam menstrui na- munditiæ illius actûs: & nullum est, si ille fluxus turalis possit sit continuus, alioquin vir rarò posset uti jure reddi debitû, suò; si verò vir patiatur fluxum seminis, quam- exponitur. vis Henriquez de matrim. lib. 9. disp. 21. cum Diana, Tolet. Sylvio, Rodriguez. ajunt nec esse veniale; ego tamen distinguo: vel illud semen viri est aptum ad generationem prolis, vel non est aptum; si est aptum ad generationem prolis, do manum præcedenti opinioni: si non est ap- tum ad generationem, subdistinguo; vel talis vir exercet talem actum purè, quòd non possit aliter sedare concupiscentiam suam, vel solum ad voluptatem capiendam, & sub hoc termino erit veniale propter propositionem damnatam num. 9. ab Innoc. XI.

26. Conjux baptizans, vel tenens in confirmati- Conjux bap- one propriam prolem in necessitate, non priva-

tur jure petendi, neque reddendi debitum. *Et ans in ne-* Ratio est; quia qui caret culpâ excusatur etiam cessitate non à pœna; ergo cum sine culpa baptizat, excusa- privat j- tur à pœna debiti conjugalis; ita constat ex ca- re petendi, pite si uni, de cognatione spiritali, & hæc sen- nec reddendi tentia tuta in praxi est, etiam post decretum In- debitum nocentij XI. Bonacina de Matrimonio parte 2. num. 3. Reginaldus libro 31. num. 911. Sanchez, Fillius.

Uxor cohabitans cum marito publicè adul- 27 Uxor red- terante; & petens, vel reddens debitum, dens debitum non peccat. Ita Navarrus præcept. 6. cap. 17. marito adul- tero publicè, num. 28.

Maritus sciens uxorem adulterari, si se non non peccat. separat ab ea, & si petit, vel reddit debitum, 48. peccat mortaliter; nisi res sit occulta, vel illa An maritus se emendasset; vel ideò petit, nè ipsemet adul- peccet red- tetetur, tunc excusaretur à peccato, si talis ma- dens debitum ritus non est leno propriæ uxoris. Navarrus uxori adulte- ranti; nota- supracitat.

Quæritur, an uxor sciens maritum factum af- tur. finem, posset ei reddere debitum? sit casus. 29. An uxor

Titius commisit incestum cum sorore uxoris peccet red- suæ nomine Berta, cui Berta reddit debitum, li- dendo debitû cèt sciat maritum factum affinem; hoc actò, marito facto protestatur, etsi maritus non peteret dispensati- affine, expa- onem pro affinitate, nolle unquam negare ei de- nitur. bitum, ex quo dubium oritur de peccato.

Respondeo, Bertam non peccare reddendo debitum Titio petenti: Ratio constat ex Cap. transmissæ tue de eo, qui cognovit consanguineam, ubi deciditur incestuosum cum consanguineâ alterius conjugis non posse petere, ac teneri reddere; ergo &c. Tum, quia affinitas post matrimonium contracta, conjugij innocentia nocere non debet; sed noceret, si Berta peccaret reddendo debitum; ergo &c. Sanchez de Ma- trim. lib. 9. disp. 6. num. 4. Covarruvias 4. decal. 2. part. cap. 7. sect. 3. n. 4. Ledesma 2. part. 4. qu. 60. art. 4. De hoc dubio cum suis objectio- nibus, vide, Verb. Affinis. quest. 1.

Plura vide verb. Fornicatio; ubi deciditur il- la quæstio, an habens copulam cum soluta satis- faciet præcepto confessionis, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, quæ est propositio damnata ab Alexandro VII. num. 25.

Præterea inquire Verb. Adulterium, ubi a- gitatur, an copula cum conjugata, consentien- te marito, sit adulterium.

Sbogar Theolog.

TRACTAT. XLVI.

DE CORRECTIONE FRATERNA.

CAPUT Unicum.

De præcepto, & obligatione correctionis fraternæ:

SUMMARIUM.

1. Descriptio correctionis fraternæ.
2. Datur præceptum correctionis fraternæ sub lethali.
3. Præceptum fraternæ correctionis non obligat semper, & pro semper.
4. Si non constet peccatum certum in proximo non obligat præceptum ad correctionem fraternam.
5. Si non sit spes emendationis, cessat præceptum corrigendi.
- Quivis cavere debet fovere detractores.
6. Tepiditas, verecundia, vel putata inhabilitas ad corrigendum excusat à lethali.
7. Peccata venialia tenemur corrigere sub veniali.
8. Peccatorem, qui per se emendari speratur, nec amplius labi, non tenemur corrigere: secus benè.
9. Si quis ex ignorantia invincibili peccaret sine spe emendationis non est corrigendus per se.
10. Ad correctionem fraternam omnes homines obligantur tam fideles, quàm infideles.
11. Superiores Religionum debitò modò tenentur inquirere peccata subditorum ad ipsos corrigendum.
12. Subditi possunt admonere superiorem de defectu suo per modum obsecrationis, ut ab ipso abstineat.
13. Peccator peccatorem tenetur corrigere.
- Correctio fraternæ non tam citò obligat ac frater peccavit.
14. Ordo, seu modus correctionis fraternæ exponitur.
15. Qualem ordinem in correctione fraternæ servat S. Augustinus notatur.
16. Proponuntur, & solvuntur objectiones de obligatione correctionis fraternæ.
17. Quid excusat à correctione fraternæ, exponitur, & quæ peccata differenda sunt ad superiorem.
18. Quomodo obligat institutum Societatis JESU ad correctionem fraternam, exponitur.
19. Quæ Religiones admittunt correctionem fraternam, notatur.

Correctio fraternæ est actus charitatis, quò quis tenetur proximum suum à peccato revocare, & si peccatum redundat etiam in detrimentum communitatis, obligabit & Judicem id ipsum corrigere actu justitiæ vindicativæ; ita Sayrus lib. 11. cap. num. 2. Valentia 2. 2. disput. 3. quæstion. 10. parte 1. Casspensis tract. 17. disp. 6. sect. 1. Sylvius, Filiucius, Layman.

Quæritur, an correctio fraternæ obliget sub peccato? Respondeo correctionem fraternam esse de præcepto affirmativo obligatorio sub lethali, ut patet ex verbis Christi Matth. 18. si rectionis frater autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum; & Apostolus ad Thessalonicens. cap. 5. ait: rogamus autem vos fratres, corripite inquietos; ergo &c. Tum, quia extat præceptum charitatis succurrendi proximo in extrema necessitate constituto, etiam temporali; ergo multò magis tenebimur in extrema necessitate spiritali, id est æternæ damnationis, cum nesciamus diem, neque horam succurrere: Hanc minorem latius probavi in materia de charitate Dei. Tum, quia Sanctus Augustinus sermone 16. ait: debemus amando corripere. Et quia jus Canonicum id ipsum in multis locis præcipit, ut cap. Facienti disp. 86. & cap. Providendum. Valentia tract. 3. disp. 3. quæst. 4. punct. 7. num. 1. Tanerius, Ledesma, Rodriguez.

Dixi præceptum fraternæ correctionis esse solum affirmativum, ex quo deducitur non obligare semper, & pro semper; alit solum concurrentibus sequentibus circumstantiis. Primò si constat mihi infallibiliter peccatum fratris. Secundò si spero fratrem saltè probabiliter correctionem accepturum, ac se emendaturum. Tertio, si judico ex se non resipiscere, sed potius timeo eum relapsurum. Quarto si nemo ad sit æquè aptus, cui adest ex officio obligatio ad corripiendum, vel si adest aptior, vel aptus, sed renuit corrigere. Quintò, ut tempus, locus suprapositis circumstantiis dent commoditatē correctioni; Sanctus Thom. qu. 33. art. 2. Tanerius.

nerus. 2.2. disp. 2. quest. 5. dub. 4. n. 72. Diana part. 3. resol. 5. Bonacina part. 7. num. 7. & 8. Navarrus cap. 24. n. 12. Valentia tom. 3. disp. 3. qu. 10. part. Reginaldus, & alij.

4. Hinc si peccatum proximi non sit mihi certum, licet sit probabile, non obligat ad corrigendum; quia bona fama proximi temerarie lædi non debet. Tum, quia nimis odio suscipi non debet. Tum, quia ratio incertitudinis, & probabilitatis facit etiam contrarium probabile: etsi peccatum esset in detrimentum communis, vel in articulo mortis, tunc eò modò, quò suspicio esset de tali peccato, blandè admonendus est, ex suppositione si peccaverit. Valentia 2. 2. quest. 33. art. 2. Diana part. 7. tract. 3. resol. 29. Adrianus.

5. Hinc secundo, si non sit spes emendationis, cessat obligatio corrigendi: Ratio est, quia emendationis datio est finis correctionis; ergo cessante fine cessat præceptum ad finem. Tum, quia talis correctio esset frustranea. Tum, quia in lib. Proverbiorum legitur: *noli arguere derisorem*. Secus dicendum est, si daretur aliqua spes probabilis emendationis; vel peccatum esset in detrimentum innocentis; vel si peccator esset in articulo mortis; vel si non timeatur ex correctione aliqua peioritas; ita sentit Sanctus Thomas 2. 2. quest. 33. art. 2. Caramuel in reg. S. Benedicti num. 1697. Granadus; Bannez.

Quivis cave- Si quis detractiones audiat absque resistentia, re debet fo- videtur detractori consentire; unde fit particeps vere detra- peccati: proinde quivis caveat fovere detractores. Nam qui proximum corrigere tenetur & non corrigit, relinquendo detrahare in materia gravi, peccat lethaliter, prout asserit Sanct. Thom. 2. 2. quest. 73. art. 4.

6. Quòd si quis ex aliqua verecundia, tepiditate, aut negligentia omitteret correctionem fratrem; vel putaret se non esse adeò aptum ad corrigendum, non nisi veniale committit; quia ratio verecundiae, negligentiae nisi adsit extrema necessitas, non excludit formaliter intentionem corrigendi, in qua consistit charitas erga proximum; ergo in actu poenitentiae remanet vera intentio correctionis; ita S. Thomas supracitat. Cajetanus, &c.

7. Venialia peccata in proximo corrigere obligamur sub veniali, id est illa, quæ proximè accedunt ad mortale, ut consuetudo pauca furandi; partem aliqualem horarum, vel sacri die festo omitendi; intemperanter bibendi; sine reflexione jurandi. Ratio est; quia charitas postulat, ut proximum ab omni peccato immunem teneamus; ita docet Cajetanus Verb. Correctio in fin. Valentia disp. 3. quest. 10. part. 2. & hoc præceptum corrigendi venialia, vel maxime se extendit ad illos, qui curam habent alicujus familiae, ut sunt Pater, Mater, Præceptor, & maxime Prælati, aut Præpositi alicujus Religionis: imò fieri potest, ut hi sub mortali veniales culpas subditorum corrigere teneantur, si exinde Religiosæ disciplinæ fervor, aut vigor

minuatur, & impunitas venialiter peccandi irreperere consuevit cum magno Religionis detrimento; Layman lib. 2. tract. 3. c. 6. num. 3.

Peccatorem, quem puto per se emendaturum 8. & non amplius delicturum non teneor per se Peccatorem corrigere; nihilominus si statim non se emendat, teneor ex charitate talem quamprimum à mendari spe-miseria eripere. Bannez 2. 2. qu. 33. art. 2. disp. ratur, nec 1. ad. 4. Bonacina cum multis alijs. Contraria amplius labi, opinio est etiam probabilis. Ratio est; quia non teneor cum peccans non teneatur statim poenitentiam corrigere se-agere, sed potest eam differre; ergo neque ego cùs benè. teneor ad eam statim adhortari; ita loquitur Reginaldus lib. 4. num. 332. Sylvester, Layman supracit. num. 2.

Hinc si quis ex ignorantia invincibili peccaret sine spe emendationis, non est corrigendus; Si quis ex ignorantia in- redudat in scandalum, vel irreverentiam Dei: vincibili pec- Ratio est; quia peccator hòc modò est in bono, caret sine spe & tranquillo statu conscientiae; per correctionem emendationis verò deturbaret eum à tali statu, imponendo non est corri-ei gravamen novum, cujus est ignarus; ergo &c. gendus per se. Secus dicendum est, si peccaret ignorantia vincibili, prout scribit Diana part. 3. tract. 4. resol. 80. Suarez de Matrim. lib. 2. disp. 38. Layman lib. 5. tr. 6. cap. 13. num. 5.

Ad corrigendum proximum omnes obligantur, tam fideles, quam infideles; nisi excusantur ignorantia invincibili, vel inadvertentià, nem frater- aut timore amittendi propriam famam, cæteris nam omnes paribus: Ratio est; quia hoc præceptum est homines obligatur tam-juris naturalis, quod omnes complectitur prop- gantur tam-ter fundamenta superius posita. Nullus tamen fideles; quàm subditus teneretur inquirere peccata alterius con- infideles. fratris pro ipso corrigendo; nam hoc esset nimis odiosum, præbens occasionem scandalii.

Superiores verò, vel maxime Religio- 11. num, tenentur inquirere peccata subditorum, Superiores quibus præsumunt ad ipsos corrigendum: Adver- Religionum tant tamen, ut omnia fiant cum grano salis, ob- debito modò servantes monitum Sancti Benedicti, qui dixit: *tenentur in- Abbas non sit turbulentus, & anxius, non sit Ze- quirere pec- lotypus, & nimis suspiciosus*. Ità sentit Sanctus cata subdito- Thomas, & comm. Doctores. rum ad ipsos corrigendos.

Superiores etiam à subditis majoris authori- 12. tatis de peccatis admonendi sunt, non per modum increpationis, sed submissè per modum admonitionis, & obsecrationis; supra quod ita admonere su- scribit Apost. 1. ad Timoth. cap. 5. senioreni ne perire de- defectu suo. increpaveris, sed obsecra, ut patrem.

Peccator peccatorem sub eodem præcepto per modum corrigere tenetur, non tamen per modum duræ obsecrationis reprehensionis, sed per modum compassionis, & ob- ut ab ipso ab-secrationis; nè dicatur illi *Medice cura te ipsum, stineat*. Luca cap. 3. Imò si peccator peccatorem blan- 13. de admonendo de peccato non possit ipsum Peccator pec- ad poenitentiam excitare, nisi prius ipsemet catorem tene- emendetur, tenetur titulò charitatis exem- tur corrige-plò propriae correctionis, ac poenitentiae à re. via mala proximum revocare, nè obijciat illi: Hypocrita ejice primum trabem de oculo tuo.

Est Suarez de charitat. disp. 8. sect. 4. n. 7. Valentia; Navarri: Layman.

Correctio Dixi superius, quod commoditas temporis, & **fraterna non** loci requiratur ad correctionem fraternam; nam **tam cito obli-** non videtur tam cito obligare, ac proximus peccavit; nisi pro tunc credatur dabilis conversio; aliis si tepidus solum, & inconstans videretur, differendum esse quousque conjecturetur firma emendatio; quia hoc est utiliùs pro fratris salute. **Sotus, Bassius, Sylvius, 2. 2. quest. 33. art. 2. quest. 7. Reginaldus; Navarrus.**

14. In ordine correctionis fraternae conservanda est conscientia proximi, & fama ejus. Proinde primâ vice cum prudentia, secretè inter te, & ipsum solum suavissimè, ac misericorditer sine læsione famæ, aut bonorum fortunæ, corripendus est, ut constat *Matth. 18. si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Secundò si talis secreta correctio non profit, adhibeas unum, vel duos testes si opus erit, at coram ipsis fratrem zelanter admoneas, prout asserit citatus *Textus Evangelij, si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos.* Tertiò, si adhuc non resipiscat, Prælatò denunciandus est, & si huic non obtemperet, ad Ecclesiam recurrendum, cujus maternâ correctione si non emendetur, existimabitur sicut Ethnicus, & Publicanus: hæc omnia in dicto cap. *Matth. 18.* expressè constant. *Est Sanctus Thom. 2. 2. quest. 33. art. 7. Valentia 2. 2. disp. 3. quest. 10. part. 4. Bonacina; Banesi; Navarri, Taneri, Diana.*

15. Sanctus Augustinus tom. 10. ser. 16. de verbis Domini correctionem fraternâ sic exponit: ipsa *Qualem ordinem in correctione fraterna servat* verò corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius: & paulò superius sic proloquitur: Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum intra te, & ipsum solum. quare? quia peccavit in te, quid notatur. est in te peccavit? tu scis, quia peccavit, nam si solus nōstī, quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed proditor. Quam Doctrinam inferiùs continuat dicendo: Sic agamus, & sic agendum est, non solum quando, in nos peccatur, sed quando peccatur ab aliquo, ut ab altero nesciatur, in secreto debemus corripere, in secreto arguere, nè volentes publicè arguere, proclamamus hominem, nos volumus corripere, & corrigere, quid si inimicus querit audire, quod puniat? novit enim nescio, quem homicidam Episcopus, & alius illum nemo novit, ego volo ipsum publicè corripere, & tu queris inscribere. Prorsus nec prodo, nec negligo, corripio in secreto, pono ante oculos Dei iudicium, terreo cruentam conscientiam, persuadeo poenitentiam, hoc charitate pradii esse debemus, unde aliquando homines reprehendunt nos, quod quasi non corripimus, aut putant nos scire, quod nescimus, aut putant nos tacere, quod scimus, sed fortè quod scis, & ego scio, sed non coram te corripio, quia curare volo, non accusare: sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant, aliquando nobis produntur ab uxoribus suis plerūmq; zelantibus, ali-

quando maritorum quærentibus, nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus, ubi contigit malum, ibi moriatur malum. Hæc sunt verba tanti Doctoris, quæ meritò ab omnibus memoriæ mandanda sunt, & servanda.

Objicies 1. correctio fraterna fructuosius, & 16. melius fit per superiorem, quàm per parem, quia inter pares non habetur talis respectus, & quia per hoc vitantur multæ dissensiones, & jurgia inter illos; ergo &c. *Proponuntur, & resoluntur objectiones de obligatione correctionis fraternæ.*

Respondeo distingo antecedens per superiorem fructuosius fit correctio fraterna quàm à pari, si par corrigendus est contumax, & incorrigibilis concedo, secus nego; imò multò libentius corrigendus suscipiet admonitionē à pari, quàm à superiore. Tum, quia hoc admissò absolutè inverteretur ordo Evangelicus, quod sapit hæresim; nisi corrigendus renunciasset juri suo, & famæ.

Objicies 2. est consuetudo in Religionibus convocare Capitulum, & in ipso culpas secretas subditorum publicè manifestare, & corrigere; sed quod est in consuetudine, & autoritate Apostolica approbatum, non videtur pugnare contrà præceptū Evangelicū de correctione fraterna, ergo &c. Ad hanc objectionem respondet *D. Thom. 2. 2. qu. 33. art. 7. ad 4.* quod hujusmodi proclamationes; quæ in capitulis Religionum fiunt, sint de aliquibus levibus, quæ famæ non derogant, unde sunt quasi quædam commemorationes potius obliatarum culparum, quàm accusationes, vel denunciationes, si essent tamen talia, de quibus frater infamaretur, contrà præceptum Domini ageret: qui per hunc modum peccatum fratris publicaret: ita Sanctus hucusque.

Objicies 3. subinde superior præcipit ex obedientia subditis, ut si quid est corrigendum ipsi dicant, & quidem antecederet ad correctionē fraternam in proximo factam; ergo signum est præceptum fraternæ correctionis non obligare ita strictè, prout exponitur superius. Respondet *S. Thom. cit. art. 7. ad 5.* non esse obediendum superiori contrà præceptum divinum prout habetur *Actor. 5. obedire oportet Deo magis, quàm hominibus*, & ideo si superior præcipit, ut sibi dicatur, quod privatè corripì possit, tunc non est ipsi dicendum, aliàs peccaret contrà præceptum DEI. Hic tamen notandum est, quod vix superior aliquid præcipiat sibi dici, si vergat in præjudiciū correctionis fraternæ, aliàs peccaret.

A prædictis regulis correctionis excipitur 17. primò, quod corripienda sint coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ita docet *S. Augustinus tom. 10. serm. 16. de verbis Domini* si peccatum proximi aliunde est publicum; aut si est Rei publicæ perniciosum, ut crimen læsæ Majestatis; aut conspiratio in Principem; aut est periculum in mora, ut proditio Civitatis; templo-rum everfio, imaginum destructio; violatio immunitatis Ecclesiasticæ; exactiones annuæ; falsificatio monetae; machinatio mortis proximo; hæresis, &c.

In his & similibus casibus, superiori differendus est peccator; sic Joseph immediatè accusavit fratres Patri de Crimine pessimo, Christus Dominus publicavit peccatum Judæ, ut habetur Joann. cap. 13. Tum, quia ideo talia crimina sunt denuncianda, quia lege præscriptum est, & ratio etiam pugnat, quia hujusmodi criminum taciturnitas esset contra bonum commune, quod præponderat privato.

18. Nunc occurrit mihi statutum Societatis Jesu *Quomodo ob-* reg. 9. *summ.* circa correctionem fraternam, ubi *ligat insti-* expresse est, ut omnes errores cujuscunque *tum Societa-* sui ordinis Religiosi, ad superiorem referantur *is JESU* ad his verbis: *ad majorem in spiritu profectum, & correctionem præcipue ad majorem submissionem, & humilitatem fraternam, item propriam contentus esse quisque debet, ut omnes errores, & defectus ipsius, & res quæcumque, quæ notate in eo, & observata fuerint, superioribus, per quemvis, qui extra confessionem eas acceperit, manifestentur.* Ratio hujus constitutionis esse potest; quia Dominio suæ famæ, & secreti juris quivis per professionem cessit; id est illi juri, quod habebat ad ordinem Evangelicum corrigi à fratre inter se, & ipsum solum. Tum; quia prævisum fortè est inter pares Religiosos secretas correctiones non esse adeò fructuosas; quæ odia, contentiones, & dissidia generare possunt; his positis &c.

Adverte præcitatam constitutionem nullum præceptum comminatorium adstruere, ut quis sub peccato adstringatur, ad deferendum errores correligiosi suo superiori; sed solum moneatur, ut id faciat, ac correligiosus cujus defectus relatus est superiori humilietur, tolleretur patienter talem relationem, prout per se clarum est.

Quod si hujusmodi Religionis aliquis Religiosus in defectum lapsus esset, quem per se jam eradicavit, vel saltè adest spes emendationis, nec timetur amplius recidivus, tunc in hac circumstantia, nec deferendus est superiori, nec ab illo correligioso corrigendus est. Ratio est; quia finis citatæ constitutionis, qui est emendatio, & resiliencia à malo finè omni extranea correctione per ipsum delinquentem ponitur; ergo frustranea esset aliena correctio sive à superiore, sive ab inferiore facta, imò esset

defectuosa; quia vergeret contrà charitatem, & Justitiam, si error emendatus propalaretur superiori; nam per hoc læderetur bona fama Religiosi, quam apud superiorem habebat, prout docet quoque *Suarez Palao &c.*

In casu tamen, quo error Religiosi nondum per se emendatus, & necessitas urgeret ad faciendam correctionem fraternam; si privatus existimat magis suam correctionem profuturam, quam superioris; tunc potest libere defectum delinquentis intrà te, & ipsum solum corrigere absque ulla dilatione erroris ad superiorem. Ratio est; quia attentà constitutione præcitata adhuc in inferiore remanet jus ad correctionem fraternam privatè faciendam, vel maxime in hoc casu, cum agatur de meliori bono proximi; ergo &c. *Oviedus cont. 11. nu. 169. cit. à Plattellio part. 3. sub. num. 4.* hic paragraphus limitatur, nisi tale delictum esset ita enorme, ut in notabile detrimentum Religionis cederet, in quo casu jure naturali ultro deferendum est; nam cum contrà communitatem peccavit, debet etiam ab ipsa corrigi, vel ab habente superiorem potestatem.

Huic Societatis instituto alias Religiones 19. adhærere non dubito; interim scio Benedictinā *Quæ Religio-* correctionem fraternam admittit, uti habetur *nes admittit* in Reg. de excomm. culp. cap. 23. Caracorum in Theolog. Fundament. num. 102. Theat. *correctionem* tinam, ut refert *Diana part. 3. tract. 2. resol. 37. notatur.* Franciscanā, ut legitur in Antonio Cotonio, & Religionem meam, ut clarè patet in constitutionibus nostris cap. 11. Quidquid aliud de hac materia adferri possit, hoc unicū dico, quod si quis corriperet fratrem, vel revelaret peccatum superiori cum notabili læsione famæ, aut bonorum proximi, omittendo ordinem correctionis fraternæ præscriptum à Christo Domino, lethaliter peccaret contrà præceptum charitatis; quia Christus Dominus vult, ut finè ullo detrimento fratrem à peccato revocemus, quod etiam advertit *Navarrus in comp. cap. 24. num. 14.* nec huic ordini Evangelico pugnat Constitutio Dictæ Societatis, cui contradicere passionem spirat, & si ad lydium veritatis trahatur vegetior resurget.

Sbogar Theologia.

TRA-

TRACT. XLVII.

DE CRIMINE IMPEDIEN- TE MATRIMONIUM.

CAPUT Unicum.

Quo Jure crimen dirimit contractum Ma- trimonij.

SUMMARIUM.

1. Uxoriciidium & contra mariticiidium ex con-
ventione patratum dirimit matrimonium.
2. Ad incurrendum impedimentum dirimens non
requiritur, ut præcedat adulterium, sed suf-
ficit homicidium moraliter causatum, & perfe-
ctum.

3. Si unus conjugum occidit alterum eâ intentione,
ut cum adultero contrahat, dirimit tale ma-
trimonium.

Si vero nullum præcesserit adulterium, licet secu-
tum sit conjugiciidium, non dirimit.

Casus.

4. Ad incurrendum impedimentum criminis non
sufficit sola ratihabitio ejusdem.

5. Si quis uxorem occidat, ut liberius possit macha-
ri cum adultera sine intentione eam ducendi,
tunc secus Uxoriciidio probabiliter poterit du-
cere talem adulteram.

Casus.

6. An si quis occideret uxorem ex intentione du-
cendi adulteram, possit postea cum hac contra-
here, exponitur.

Casus.

7. Si quis occideret Uxorem sive proprio consilio
sive concumbina, ad hoc ut possit aliam quam-
cunque ducere, an incurrat impedimentum?
notatur.

8. Secundum crimen dirimens matrimonium est
adulterium.

9. Adulterans fide promittens adultera matrimo-
nium, ex hoc non resultat impedimentum diri-
mens.

10. Si unus adulterans liber ignoret alterum esse
ligatum, & ei promittat matrimonium, non di-
rimit.

11. Si adulter recusasset, aut non acceptasset pro-
missionem, matrimonium non dirimit.

12. Si unus adulterantium taceret ad promissio-
nem, matrimonium non dirimit.

13. An si inter adulteros non fuisset facta recipro-
ca promissio, ligentur impedimento dirimendi,
exponitur.

Si quis ignorat etiam ignorantia crassa suum con-
jugem vivere contrahendo matrimonium, an
dirimat notatur.

14. Si adulteri post mortem alterius conjugis pri-
mo contrahunt, vel promittunt matrimonium,
non dirimit.

15. Si adulter vivente uxore sua promittat adul-
tera matrimonium, & postea mortua uxore
ducat aliam, non dirimit.

Imò si moreretur etiam secunda, poterit cum adul-
tera contrahere matrimonium sine impedi-
mento.

16. Si paganus adulterans cum Christiana ex con-
ventione occideret maritum adulteræ, ad hoc ut
conversus possit eam ducere, dirimit matrimo-
nium ex parte Christiana.

17. Si quis vivente uxore promittat alicui Vir-
gini matrimonium post mortem uxoris, tunc
probabiliter mortua uxore potest eam ducere,
quamquam contrarium sit etiam probabile.

18. An dirimit matrimonium copula imperfecta
cum promissione futuri matrimonij, notatur.

PRo crimine hic accipio illud, quod di-
rimit matrimonium; & duo in jure Uxorici-
di-um, & contra; ut v. g. si Titius
dium, & Berta conveniunt ad occiden-
dum vel maritum Bertæ, vel uxorem Titij; conventionem pa-
supposito, quod ambo sint conjugati: Alias tratum diri-
sufficit, si unus horum esset conjugatus, ac al- mit matri-
terum conjugem ex conventionem occiderent, monium.
eo fine ut ineant postea matrimonium. Sanchez
lib. 7. disp. 78. Bonacina quest. 3. part. 6. num. 4.
Filliucius; Coninchius; & est comm. Doctor. utri-
usque legis. Hoc ipsum constat ex cap. Laudan-
libem, & ex cap. Significasti de eo, qui duxit; er-
go &c.

Adverte ad incurrendum hoc impedimentum 2. Ad incur-
rendum impedimentum dirimens non requiritur, ut præcedat adulterium, aut ut rendum im-
conjugiciidium sit physicè patratum; sed sufficit pedimentum
moraliter, Imperio, Consilio; & licet alter ho- dirimens non
micida

requiritur, ut procedat adulterium moraliter causatum, & perfectum. micida sit infidelis, ac ad ejus conversionem facilitandum tale scelus commissum fuisset ita colligitur ex cap. 1. de convers. Infide, & ex cap. Vi-vente. Quod si mors secuta non sit, etiam si intentio præcesserit, non ligatur hoc impedimentum: quia verba legis pœnalis cum effectu intelligenda sunt, ut bene notat Glossa cap. Relatum de Clericis.

3. Eodem modo loquendum, si unus conjugum occidatur ab altero conjugē eā intentione, ut cum adultero, etiam conjugicidium ignorante contrahat matrimonium; hoc est, si vir occidat uxorem, si uxor virum, dirimit, prout ut cum adultero contra- bat, dirimit tale matrimonium. *Sanctus Thomas in 4. dist. 37. quest. 1. Sanchez de matrim. cum multis alijs, & colligitur ex cap. Super hoc de eo, qui posuit per adulterium.*

Dices contra mox expressam Doctrinam, David commisit adulterium cum Bethsabea uxore Uriæ, quod interfecit duxit illam in uxorem; ergo adulterium, & homicidium non faciunt irritum matrimonium. Respondeo distingo consequens, adulterium, & homicidium non faciunt irritum matrimonium jure naturali, & divinō, concedo consequentiam: non faciunt irritum matrimonium jure positivō Ecclesiasticō, nego consequentiam, cum ergo hoc jus tempore Davidis non fuerit sancitum, ad id non tenebatur; proinde illud matrimonium pro tunc fuit validum.

Si nullus præcessit adulterium, & solum alter conjugum est reus conjugicidij, v. g. maritus occidit uxorem, nesciente, vel contradicente puellā, cum qua contrahere desiderat; in hoc casu nullum oritur impedimentum juxta Doctrinam. *Layman lib. 5. tr. 9. part. 4. cap. 10. ubi citat, Navarrum; Suarez, Valentiam, Herman disp. 3. qu. 18. n. 5.*

Casus. Hinc: Titius duxit Bertam viduam prædivitatem, aut senem, post aliquot menses nauscat Bertam, ac optat ejus mortem, ut possit aliam ducere; hoc advertens Cajus servus Titij, illico parat venenum in scio Domino, & propinat illud Bertæ, ex quo moritur; mortuā Bertā, Titius lædatur, videns hoc Cajus manifestat Titio facinus, quod approbavit se benefecisse: In hoc casu Titius nullum incurrit impedimentum, licet ratum habuerit uxoricidium; quia Titius neque physicē, neque moraliter cooperatus est tali morti. Tum, quia nullo jure constat, quod ex sola rati habitatione criminis incurratur hoc impedimentum. Tum, quia quodcumque non prohibetur, vel admittitur, vel toleratur; ergo &c. huic opinioni adhæret *Sanchez de matr. disp. 78. n. 6. Coninch. disp. 31. disp. 5. n. 5. Henriquez, Amandus Herman tr. 9. tr. 9. disp. 3. qu. 18. n. 5.*

5. Titius habens Bertam concubinam, hoc advertens Filalda uxor sua, mox Filalda expellit rem occidit, Bertam ē domo, hoc agrē fert Titius, concipit ut liberius tale odium ergā uxorem, ut deliberaverit eam occidere, ut liberius cum Berta mæchari possit sinē intentione eam ducendi: Data commodi-

tate, Titius dejecit Filaldam ex altissimo loco, tēra sinē in- quæ in ictu expiravit: in hoc casu probabiliter tentione eam nullum intercedit impedimentum criminis, quin ducendi, tunc Titius non possit ducere Bertam in uxorem; quia secuto Uxo- Titius occidens uxorem, non habuit intentio- ricidia, pro- nem Bertam ducendi: ergo præter adulterium habilititer po- patratum cum Berta, requiritur intentio illam terit ducere ducendi, & hoc videndum est ex cap. Si quis vi- talem adul- vente, & ex cap. 1. de conversione Infidel. Leander teram. tr. 9. disp. 14. quest. 2. Villalobos tr. 13. difficul. 11. num. 5. Sanchez lib. 7. disp. 78. num. 13. qui Casus. sup. 15. DD. citat. ac recentior P. Amandus Herman tr. 4. disp. 3. qu. 18. n. 5.

Si verò Titius habuisset intentionem ducen- 6. An si quis di Bertam, aut ei non promisisset, nec aliquo si- occideret u- gnō externō suam intentionem significasset; ad- xorem ex in- huc non incurrisset impedimentum dirimens tentione contrahendi cum Berta; sic admittit Hurtadus ducendi ad- de Sacram. disp. 23. difficult. 1. num. 3. Perez de alteram, pos- matrim. disp. 13. sect. 1. num. 7. Biesman; Pon- sit postea cum- tius: Ratio est: quia occultum & purē mentale hac contra- delictum non subiacet Ecclesiæ judicio, neque here, exponi- punitioni, cum nemo hominum possit penetra- tur.

re secreta cordis non manifestata signis exter- nis: hoc etiam constat ex cap. Vivenz, & ex cap. Casus. Fin. de eo, qui duxit: In casu tamen quo unus adulterantium pœnam impedimenti non sciat, al- terō sciente, eam ignorans respectu scientis incurrit, si conjugicidium, & promissio sequatur; Ita Cotonius in summ. Verb. Impedimentum n. 11.

Hinc adverte, si Titius occideret uxorem si- 7. Si quis oc- proprio consiliō, si-ve ex instigatione Bertæ, ut cideret Uxo- possit ducere aliam indeterminatam, per hoc rem si-ve pro- non incurrit impedimentum dirimens: nam ta- priō consiliō le impedimentum non se extendit, nisi ad per- si-ve concubi- sonam, cum qua adulterium vivente uxore com- ne, ad hoc ut- missum fuit; sicque quamcunque aliam potest possit aliam ducere; huic opinioni adhæret quoque Sanctus quamcunq; Thomas in additione quest. 60. art. 2. in corpore: ducere. an- imō Coninch. vult. disp. 31. num. 55. in fin. etiam incurrat im- ipsam Bertam posse ducere, si cum ea adulterium pedimentum? non commisit. notatur.

Secundum crimen dirimens est Adulterium: 8. Secundum quando duo carnaliter commiscantur vivente al- crimen diri- terius conjugē, & vel defacit matrimonium mens matri- ineunt, vel promittunt sibi post mortem conju- monium est- gis celebrandum; Hinc constat, quod tam pro- adulterium. mittens, quam acceptans promissionem peccet lethaliter. Ratio est; quia inde sumitur ansa machinandi mortem conjugi, & talis promissio invalidatur ipso jure: ita habetur cap. Finali de eo, qui duxit Sanchez lib. 7. disp. 78. n. 40. Fillincius tr. 10. part. 2. n. 255.

Si Titius adulterans cum Berta, & fictē pro- 9. Adulter si- mittat ei matrimonium, inde non resultat im- Et promit- pedimentum dicimens. Ratio est; quia ficta tens adulte- promissio non est vera promissio, cum non cor- ra matrimo- respondeat intentio promittentis, quæ intentio nium, ex hoc est de essentia, tanquam forma legitimæ promif- non resultat- sionis: ita defendit Sanchez lib. 1. disp. 79. impedimen- num. 10. Trullench. lib. 7. cap. 9. disp. 10. tum diri- conclus. 3. num. 9. Henriquez, Sā & alij. mens.

Ee

Quod

TRACT. XLVII.

DE CRIMINE IMPEDIEN- TE MATRIMONIUM.

CAPUT Unicum.

Quo Jure crimen dirimit contractum Ma- trimonij.

SUMMARIUM.

1. Uxoriciidium & contra mariticiidium ex con-
ventione patratum dirimit matrimonium.
2. Ad incurrendum impedimentum dirimens non
requiritur, ut præcedat adulterium, sed suf-
ficit homicidium moraliter causatum, & perfe-
ctum.
3. Si unus conjugum occidit alterum eâ intentione,
ut cum adultero contrahat, dirimit tale ma-
trimonium.

Si vero nullum præcesserit adulterium, licet secu-
tum sit conjugiciidium, non dirimit.

Casus.

4. Ad incurrendum impedimentum criminis non
sufficit sola ratihabitio ejusdem.
5. Si quis uxorem occidat, ut liberius possit macha-
ri cum adultera sine intentione eam ducendi,
tunc secundo Uxoriciidio probabiliter poterit du-
cere talem adulteram.

Casus.

6. An si quis occideret uxorem ex intentione du-
cendi adulteram, possit postea cum hac contra-
here, exponitur.

Casus.

7. Si quis occideret Uxorem sive proprio consilio
sive concumbina, ad hoc ut possit aliam quam-
cunque ducere, an incurrat impedimentum?
notatur.

8. Secundum crimen dirimens matrimonium est
adulterium.

9. Adulterans fide promittens adultera matrimo-
nium, ex hoc non resultat impedimentum diri-
mens.

10. Si unus adulterans liber ignoret alterum esse
ligatum, & ei promittat matrimonium, non di-
rimit.

11. Si adulter recusasset, aut non acceptasset pro-
missionem, matrimonium non dirimit.

12. Si unus adulterantium taceret ad promissio-
nem, matrimonium non dirimit.

13. An si inter adulteros non fuisset facta recipro-
ca promissio, ligentur impedimento dirimendi,
exponitur.

Si quis ignorat etiam ignorantia crassa suum con-
jugem vivere contrahendo matrimonium, an
dirimat notatur.

14. Si adulteri post mortem alterius conjugis pri-
mo contrahunt, vel promittunt matrimonium,
non dirimit.

15. Si adulter vivente uxore sua promittat adul-
tera matrimonium, & postea mortua uxore
ducat aliam, non dirimit.

Imò si moreretur etiam secunda, poterit cum adul-
tera contrahere matrimonium sine impedi-
mento.

16. Si paganus adulterans cum Christiana ex con-
ventione occideret maritum adulteræ, ad hoc ut
conversus possit eam ducere, dirimit matrimo-
nium ex parte Christianæ.

17. Si quis vivente uxore promittat alicui Vir-
gini matrimonium post mortem uxoris, tunc
probabiliter mortua uxore potest eam ducere,
quamquam contrarium sit etiam probabile.

18. An dirimit matrimonium copula imperfecta
cum promissione futuri matrimonij, notatur.

PRo crimine hic accipio illud, quod di-
rimit matrimonium; & duo in jure Uxorici-
di- exprimuntur; Primum est Uxorici-
dium, & è contra; ut v. g. si Titius
& Berta conveniunt ad occiden-
dum vel maritum Bertæ, vel uxorem Titij;
supposito, quod ambo sint conjugati: Alias
sufficit, si unus horum esset conjugatus, ac al-
terum conjugem ex conventione occiderent,
eo fine ut ineant postea matrimonium. Sanchez
lib. 7. disp. 78. Bonacina quest. 3. part. 6. num. 4.
Filliucius; Coninchius; & est comm. Doctor. utri-
usque legis. Hoc ipsum constat ex cap. Lauda-
libem, & ex cap. Significasti de eo, qui duxit; er-
go &c.

Adverte ad incurrendum hoc impedimentum
non requiritur, ut præcedat adulterium, aut ut
conjugiciidium sit physicè patratum; sed sufficit
moraliter, Imperio, Consilio; & licet alter ho-
dirimens non
miciida

requiritur, ut procedat adulterium moraliter causatum, & perfectum. micida sit infidelis, ac ad ejus conversionem facilitandum tale scelus commissum fuisset ita colligitur ex cap. 1. de convers. Infide, & ex cap. Vi-vente. Quod si mors secuta non sit, etiam si intentio præcesserit, non ligatur hoc impedimentum: quia verba legis pænalis cum effectu intelligenda sunt, ut bene notat Glossa cap. Relatum de Clericis.

3. Eodem modo loquendum, si unus conjugum occidatur ab altero conjugē eā intentione, ut cum adultero, etiam conjugicidium ignorante contrahat matrimonium; hoc est, si vir occidat uxorem, siue uxor virum, dirimit, prout ut cum adultero contrahat, dirimit tale matrimonium. *Sanctus Thomas in 4. dist. 37. quest. 1. Sanchez de matrim. cum multis alijs, & colligitur ex cap. Super hoc de eo, qui posuit per adulterium.*

Dices contra mox expressam Doctrinam, David commisit adulterium cum Bethsabea uxore Uriæ, quod interfecit duxit illam in uxorem; ergo adulterium, & homicidium non faciunt irritum matrimonium. Respondeo distingo consequens, adulterium, & homicidium non faciunt irritum matrimonium jure naturali, & divino, concedo consequentiam: non faciunt irritum matrimonium jure positivō Ecclesiasticō, nego consequentiam, cum ergo hoc jus tempore Davidis non fuerit sancitum, ad id non tenebatur; proinde illud matrimonium pro tunc fuit validum.

Si nullū præcessit adulterium, & solum alter conjugum est reus conjugicidij, v. g. maritus occidit uxorem, nesciente, vel contradicente puellā, cum qua contrahere desiderat; in hoc casu nullum oritur impedimentum juxta Doctrinam. *Layman lib. 5. tr. 9. part. 4. cap. 10. ubi citat, Navarrum; Suarez, Valentiam, Herman disp. 3. qu. 18. n. 5.*

Casus. Hinc: Titius duxit Bertam viduam prædivitatem, aut senem, post aliquot menses nauseat Bertam, ac optat ejus mortem, ut possit aliam ducere; hoc advertens Cajus servus Titij, illico parat venenum in scio Domino, & propinat illud Bertæ, ex quo moritur; mortuā Bertā, Titius lædatur, videns hoc Cajus manifestat Titio facinus, quod approbavit se benefecisse: In hoc casu Titius nullum incurrit impedimentum, licet ratum habuerit uxoricidium; quia Titius neque physicè, neque moraliter cooperatus est tali morti. Tum, quia nullo jure constat, quod ex sola ratihabitione criminis incurratur hoc impedimentum. Tum, quia quodcunque non prohibetur, vel admittitur, vel toleratur; ergo &c. huic opinioni adhæret *Sanchez de matr. disp. 78. n. 6. Coninch. disp. 31. dup. 5. n. 5. Henriquez, Amandus Herman tr. 9. tr. 9. disp. 3. qu. 18. n. 5.*

5. Titius habens Bertam concubinam, hoc advertens Filalda uxor sua, mox Filalda expellit Bertam e domo, hoc ægrè fert Titius, concipit tale odium erga uxorem, ut deliberaverit eam occidere, ut liberius cum Bertā mæchari possit sine intentione eam ducendi: Data commodi-

tate, Titius dejecit Filaldam ex altissimo loco, tera sine in qua in ictu expiravit: in hoc casu probabiliter intentione eam nullum intercedit impedimentum criminis, quin ducendi, tunc Titius non possit ducere Bertam in uxorem; quia secuto Uxor Titius occidens uxorem, non habuit intentionem Bertam ducendi: ergo præter adulterium habilititer potest contrahere cum Bertā, requiritur intentio illam terit ducere ducendi, & hoc videndum est ex cap. Si quis vitalem advente, & ex cap. 1. de conversione Infidel. *Leander teram. tr. 9. disp. 14. quest. 2. Villalobos tr. 13. difficult. 11. num. 5. Sanchez lib. 7. disp. 78. num. 13. qui sup. 15. DD. citat. ac recenter P. Amandus Herman tr. 4. disp. 3. qu. 18. n. 5.*

Si verò Titius habuisset intentionem ducendi Bertam, aut ei non promississet, nec aliquo signo externo suam intentionem significasset; adhuc non incurrisset impedimentum dirimens contrahendi cum Bertā; sic admittit *Hurtadus ducendi ad de Sacram. disp. 23. difficult. 1. num. 3. Perez de alteram, post matrim. disp. 13. sect. 1. num. 7. Biesman; Pon- sit postea cum tius*: Ratio est: quia occultum & purè mentale hac contrahendum non subiacet Ecclesiæ judicio, neque here, exponi- punitioni, cum nemo hominum possit penetrare secreta cordis non manifestata signis externis: hoc etiam constat ex cap. Vivens, & ex cap. Fin. de eo, qui duxit: In casu tamen quo unus adulterantium poenam impedimenti non sciat, altero sciente, eam ignorans respectu scientis incurrit, si conjugicidium, & promissio sequatur; Ita *Cotonius in summ. Verb. Impedimentum n. 11.*

Hinc adverte, si Titius occideret uxorem siue proprio consilio, siue ex instigatione Bertæ, ut possit ducere aliam indeterminatam, per hoc rem siue proprio consilio le impedimentum non se extendit, nisi ad per-sonam, cum qua adulterium vivente uxore commissum fuit; sicque quamcunque aliam potest possit aliam ducere; huic opinioni adheret quoque *Sanctus Thomas in additione quest. 60. art. 2. in corpore: ducere. animò Coninch. vult. disp. 31. num. 55. in fin. etiam incurrat impedimentum? ipsam Bertam posse ducere, si cum ea adulterium non commisit.*

Secundum crimen dirimens est Adulterium: 8. Secundum quando duo carnaliter commiscantur vivente alterius conjugē, & vel defacto matrimonium ineunt, vel promittunt sibi post mortem conjugis celebrandum; Hinc constat, quod tam promittens, quam acceptans promissionem peccet lethaliter. Ratio est; quia inde sumitur ansa machinandi mortem conjugi, & talis promissio invalidatur ipso jure: ita habetur cap. Finali de eo, qui duxit *Sanchez lib. 7. disp. 78. n. 40. Fillinius tr. 10. part. 2. n. 255.*

Si Titius adulterans cum Bertā, & fictè promittat ei matrimonium, inde non resultat impedimentum dirimens. Ratio est; quia ficta promissio non est vera promissio, cum non cor-respondet intentio promittentis, quæ intentio est de essentia, tanquam forma legitimæ promissionis: ita defendit *Sanchez lib. 1. disp. 79. impedimentum. 10. Trullench. lib. 7. cap. 9. disp. 10. tum dirimens. conclus. 3. num. 9. Henriquez, Sà & alij.*

Ee

Quòd

10. Si unus adulterans liber ignoret alterum esse ligatum, & ei promittat matrimonium, non dirimit.

(11) Si adulter recusasset, aut non acceptasset promissionem, matrimonium non dirimit.

(12) Si unus adulteranti-um taceret ad promissionem matrimonium non dirimit.

(13) An si inter adulteros non fuisset facta reciproca promissio, ligentur impedimento dirimenti, exponitur.

Si quis ignorat suum conjugem vivere, contrahendo matrimonium, an dirimat? notatur

(14) Si adulteri post mortem alterius conjugis primo contrahant, vel promittant matrimonium, non dirimit.

(15) Si adulter vivente uxore sua promittat.

Quod si Berta ignoraret Titium esse maritatum, licet facta fuisset vera promissio, aut copulatio ad invicem, non ligatur impedimento. Ita patet ex cap. De eo, quid duxit.

(11) Si Titius recusasset promissionem Bertæ aut eam non acceptasset, nullum intervenit impedimentum. Ratio est: quia per recusationem destruitur vera promissio, neque habet pristinam virtutem, cum dissolvatur intrinseca ratio contractus.

(12) Eodem modo, si Berta taceret ad promissionem Titij, quia licet taciturnitas sit sufficiens signum consensûs in favorabilibus, ast cum matrimonium sit onus, non convincitur consentire. Cum per eam incurrat delictum, & impedimentum dirimens, Prout asserit Sanchez supracitatus num. 25. Leander qu. 14. Cornetus, Gutierrez de matrim. cap. 105. n. 8. Candidus & alij.

(13) Quod si inter Titium, & Bertam reciproca non fuerit facta promissio, non ligantur impedimento. Ratio est: quia non videtur contractus promissionis validus, nisi vicissim signo à aliquo manifestetur. Eodem modo dicendum est, si adulterium inter Bertam, & Titium formaliter non committatur. Riccius in 4. disp. 25. art. 3. qu. 4.

Vel si promittendo, & contrahendo matrimonium Titius cum Berta; alteruter per ignorantiam alterius conjugem vivere ignorat, non contrahi impedimentum dirimens. Hic casus post obsidionem Viennensem sæpè sæpius contigit; dum tot matrimonio juncti in servitutem Barbarorum tracti fuerant, alijs hic manentibus; ita Perez disp. 31. num. 57. & 61. quem cit. Biesman de matrim. num. 4. in his supra enumeratis circumstantijs contrahere, vel promittere matrimonium, partim certò, partim probabiliter nullum incurritur impedimentum; quibus addo sequentes casus, sit ergo.

(14) Narcissus vivente conjugē Rosæ habuit rem cum Rosa, mortuò ejus marito sibi promittunt, & contrahunt matrimonium, in hoc casu nullum intervenit impedimentum. Ratio est, quia jura requirunt, ut adulterium & promissio fieret vivente marito Rosæ; ita in cap. Finali de eo, qui duxit. Ex quo infero.

(15) Si Menelaus vivente Menandrâ uxore suâ cognosceret Tulliam, cui sponderet se illam post mortem conjugis ducturum; ast mortuâ Menandrâ duxit Tulliolam; quæ si moreretur (Imò si vivente secundâ uxore Tulliola adulterasset cum Tullia, dummodo non renovasset promissionem) potest sine impedimento contrahere cum Tullia; prout colligitur ex cap. De eo, qui duxit; & ex cap. Significasti. Ratio quoque est; quia promissio facta cum Tullia vivente Menan-

drâ suâ primâ uxore per matrimonium contractum cum Tulliola solutum, & extinctum fuit impedimentum; quam opinionem tenet etiam Bonacina de metrim. qu. 3. punct. 6. n. 12. Sanchez, Coninchius cum pluribus alijs.

(16) Mahomet Turca non baptizatus adulteravit cum Lucretia Christiana, cui promisit, se vel le curare baptizari, si eam posset habere uxorem; ast cum sit Lucretia conjugata, hoc fieri nequit; Conveniunt & occidunt ejus conjugem; In hoc casu licet Mahomet non subsit pœnis Ecclesiasticis, occidens maritum Lucretiæ; Lucretia trahere matamen impedimentum incurrit, consequenter nequit matrimonium contrahere cum Mahometo. Si verò & Lucretia fuisset pagana, & ambo postea baptizati fuissent, probabiliter nullum in-

currissent impedimentum; igitur tutè celebrare valuissent matrimonium. Ratio est; quia homicidium, quod in infidelitate perpetrarunt, quâ tale non subest juri Ecclesiastico, in ordine ad impedimentum criminis; ita docet Sanchez disp. 70. n. 42.

(70) Lentulus actualiter uxoratus cum Lelia, promisit se ducturum Leandram Virginem post mortem suæ uxoris, quam Virginem nunquam carnaliter cognovit: sic mortuâ uxore sine impedimento potest Leandram ducere; prout patet ex cap. Finali de eo, qui duxit. Bassaus Verb. Matrimonium 7. num. 39. Ego tamen existimo talem promissionem esse suspectam Tyrannidis, & contra charitatem; quia præbere potest an-

Sam insidiandi vitæ Leliæ; sicque lege naturæ esse invalidum, & pugnare contra bonos mores, hunc casum mihi sæpius propositum audiui. (18) Paris liber penetravit pudenda Helenæ conjugatæ, ast in vase naturali ejusdem non seminavit: factò scelere, promittunt sibi post mortem viri matrimonium: in hoc casu citrà impedimentum conjungi poterunt. Ratio est: quia per talem congressum non commiserunt verum adulterium, nec facti sunt una caro defectu commixtionis seminum in vase ad generationem ordinato; Proinde si talis promissio non esset sufficiens ad sponsalia contrahenda, per quæ oritur impedimentum publicæ honestatis, etiam cum sorore Helenæ matrimonium contrahere posset.

Imò P. Amandus Herman in tr. 9. disp. 3. qu. 18. ait, hoc impedimentum criminis non incurritur, si ambo carnaliter se cognoscentes, saltem unus illorum ignoravit se commississe adulterium: Unde si Florentia congredederetur cum Gaudentio, quem existimat esse liberum, non contrahit impedimentum dirimens; quia non est adulterium formale, ita cap. Veniens & cap. Significasti de eo; qui duxit, sic citat. D.

TRACT. XLVIII.

DE CULPA,

CAPUT Unicum.

De Divisione, & malitia culpæ.

SUMMARIUM.

1. Culpa divisio.
2. Quidditas culpæ Politica describitur.
3. Definitio culpæ.
4. Culpa lata descriptio.
5. Culpa levis descriptio.
6. Culpa levissima expositio.
7. Qui damificat sine culpa lethali, non tenetur ad restitutionem ante sententiam judicis.
8. Solvitur objectio.
9. Non tenetur ad restitutionem, nisi voluntariè in damnum influxit.
Casus.
10. Nullus tenetur ad restitutionem damni causati ex culpa levi.
11. Si alicui competit aliquid ex officio tueri, ex culpa æquivalenti mortali proximus damificatur, unde tenetur ad restitutionem.
12. Advocatus introducens se in officium titulo diligentissimi, si ex tali præsuppositione sequatur damnum, tenetur id resarcire.
13. In contractibus damnum causans tenetur id reparare.
14. Ex lata culpa quivis tenetur ad reparationem damni.

Culpa alia est Theologica, alia Politica. Culpa Theologica est violatio voluntaria legis moralis, Deique, hæc est semper peccatum, quatenus offendit ipsum Deum, ac regulam rectæ rationis.

Culpa politica est transgressio legis civilis, obligantis diligenter ad eam servandam, ideo ejusmodi violatio est peccatum negligentiae, industriæque; ex quo oritur hæc definitio.

Culpa est discessus ab eo, quod bonum, ac debitum est, & hominis diligentiam præstari potest, ita Layman. libro 3. tract. 4. parte 3. cap. 7. numero 2.

Culpa politica in tres distinguitur gradus: In

4. latam, levem, & levissimam. Culpa lata est, cum quis facit, aut omittit, quod ut plurimum homines suæ professionis id ipsum non facerent, aut non omitterent, aut non prævidit, quod omnes sui pares ordinariè prævidere solent.

5. Culpa levis, est omissio diligentiae, & cautio-

nis, quam diligentiores ejusmodi conditionis adhibere solent.

Culpa levissima est omissio diligentiae, quam diligentissimi, & prudentissimi adhibent ex gratiâ: si liber commodato acceptus relinquatur in platea, & furtô auferatur: dicitur culpa lata ablatum: si relinquatur in aperto cubili, & auferatur; dicitur ex culpa levi; si deponatur ad cistam, at non probat manu, utrum cista sit serâ occlusa, si auferatur; tunc aufertur ex culpa levissima; ita Layman lib. 3. tract. 4. cap. 7. n. 2. Bassens Verb. Culpa. num. 1, ubi citat Navarrum, Lessium, Filiucium, Reginaldum.

Hæc distinctio culparum concordat cum illa, quam solent assignare Juristæ, nec in substantia quidquam differunt, ideo brevitatis gratiâ illam prætereo.

Factâ hac divisione culparum: quærent Doctores, an quis obligetur, qui habet culpam levissimam, an qui levem, an qui latam; Generaliores opiniones sunt, non oriri obligationem ex culpa levissima, & levi, benè tamen ex culpa lata.

Ego omnia ad unum reduco, & quæro; utrum qui aliquem damificaverit in re etiam gravi sine ea culpa, quæ sufficit ad peccatum lethale, teneatur ad restitutionem? his positis.

Dico; generaliter eum, qui damificat sine culpa mortali, etiam damno gravissimo, non teneri ad restitutionem in conscientia ante iudicis sententiam; ita sentiunt Cardinalis de Lugo. pa lethali nō disp. 8. sect. 5. Sotus, Navarrus, Henriquez; tenetur ad restitutionem in via rationali.

Probat; quando damnum non infertur cum plena advertentia, & culpa mortali, non est simpliciter delictum, & injuria volita: sed quando non fit injuria volita, non contrahitur obligatio restituendi in conscientia; ergo &c. Tum quia, quando contractus non fit cum plena advertentia, & deliberatione, non obligat contractantes ultra citroque, & vicissim; ergo etiam quando injuria fit sine plena, & perfecta advertentia, non obligat ad restitutionem (excipe nisi advertat se habere rem alienam; quia in hoc casu tenetur restituere) ergo &c. Tum, quia ex eodem fonte, ex quo promanavit divisio

Dominiorum, promanavit & obligatio restitutionis; sed divisio Dominiorum promanavit ex jure gentium, & communi hominum consensu; ergo &c. subsummo; sed gentes non possunt obligare, ut ex culpa levi oriatur gravis obligatio restituendi; ergo &c. subsumptum probo; quia ad id non possunt obligare, quod difficulter evitari potest, & cum magna jactura bonorum; sed culpa levis difficulter est vitabilis, maximè illa, quæ committitur ex inadvertentia; inde sequeretur magna jactura bonorum; si restitutio deberet fieri ex culpa levi; quia semper aliquis posset sibi timere amissionem suorum bonorum ex aliqua culpa fortè ipsi exercitè involuntaria. Tum, quia justitia non obligat ad id, quod trahit secum inæqualitatem; ergo &c. Major per se patet; minor ostenditur; nam si Titius ex culpa levi deberet Cajo restituere, pateretur jacturam in bonis, sinè ulla compensatione passiva (suppono enim quòd damnificando ullum habuerit lucrum) Cajo verò jacturam haberet compensatam; ergo in utroque non daretur æquale passum, & contra passum.

8. *Solvitur ob-* Leges, quæ possunt in contrarium adduci, ut *jectio.* est lex *Aquil.*; quæ obligat ad restitutionem, etiam si damnum sit latum ex culpa levi, intelliguntur solum obligare in foro fori post Judicis sententiam, non pro foro conscientiae.

9. *Non tenetur* Ad restitutionem vi legis politicæ nullus tenetur, nisi verè, & voluntariè influxisse condamnationem, nisi voluntariè in sit causa, non est aliquis puniendus; ergo cum voluntariè non causaverit damnum; sequitur nullam commississe culpam; ergo non est ad restitutionem cogendus.

Casus. Hinc 1. Titius deposuit thesaurum in domo Caji conservandum tempore obsidionis Vienne. Cajo videns appropinquantem Turcas fugit nequies secum ferre thesaurum, quem Turcæ inventum rapuerunt, Cajo pro tali thesauro nihil tenetur Titio; quia sinè culpa ejus ab hoste ablatum est.

Casus. Hinc 2. Curtius oppignoravit Catoni suam domum, quæ casu conflagrata est; Cato nihil tenetur bonificare Curtio de damno passio, uti clarè colligitur ex institutionibus *Leg. dignus ff. si res casu pereat; Domino suo perit.*

Casus. Eòdem modò si Curtius Catoni commodasset equum, vestem; vel locasset ei agrum, vineam, quæ inundatione destructa fuisset, & equus cum veste sinè culpa, saltè lata perisset, ad nihil tenetur: ita patet ex *Leg. quæ fortuitis c. de Pignoratitia actione.* Tum, quia tale damnum est involuntarium Curtio; ergo &c. Si verò ex dolo Curtius Catoni damnum intulisset, id est ita disposuisset circumstantias, ut inde detrimentum Cato passus fuisset, vel si Curtius omne periculum ex conventionione cum Catone supra se accepisset;

in hoc casu teneretur omne damnum refarcire Catoni de re amissa. ita constat *Leg. 1. convent. ff. de deposito; & ex sect. si fugerit; institut. Imperial. de emptione, & venditione.* De hoc casu vide plura verb. *Commodatum.*

Quòd si quis solum ex culpa levi, aut levissima 10. *Nullus* influeret in damnum proximi, in foro conscientie citrà contractum non obligatur ad restitutionem, uti in conclusione superiori memini. *damni can-* Tum, quia tale damnum non reputatur ipsi voluntariè, prout docet *Sotus lib. 4. de restitut. levi. qu. 7. art. 2. Diana tract. 1. Miscel. resol. 56. pari. 2. Bassens, Navarrus, Clavis Regia.*

Hinc, si cui ex officio aliquid competit ad conservandum, defendendum, consulendum, curandum, ut sunt Consiliarii, Medici, Advocati, Tutores, Duces belli &c. Si damnum proximo, tueri, & cul- vel communitati advenerit ex eorum culpa lata, pa- aut ignorantia crassa, seu imperitia, quæ æquivalens mortali culpæ, tenentur refarcire damnum. Ratio est; quia non adhibuerunt talem diligentiam, quam solent homines hujusmodi conditionis præstare: Tum, quia ab intrinseco in damnum influxerunt ratione officij, si- ve id neglexerint ex ignorantia, si- ve in dando consilio si- ve in præscriptione mediorum, si- ve ex negligentia, omni modò adscribitur eis causa damni. Ita patet ex leg. Gregoriana. *Azorius 3. part. lib. 4. cap. 11. Diana tract. 2. Miscel. resol. 1. part. 2. Suarez de Pœnitentia disp. 2. sect. 6. Rebellius. Lessius &c.*

(12) Imò si quis Advocatus se introduceret in officium advocaturæ, titulò quòd sit peritissimus, diligentissimus in causis decidendis, si ex culpa ipsi etià levi, aut levissima sequatur damnum proximo, tenetur illud refarcire; quia diligentissimi, & peritissimi, ut ille se proposuit, nullam culpam admittunt; ergo omnis culpa ipsi voluntaria erit. Eòdem modò philosophandum est de alijs officialibus, si- ve publicis, si- ve privatis.

(13.) In contractibus, qui in favorem utriusque contrahentis celebrantur, ut sunt emptio, venditio, locatio, societas, pignus, dos &c. Si dolus interveniat, tenetur reparare damnum. Ita *Abbas in cap. 2. num. 3: de deposito Lessius lib. 2. c. causam tenetur id reparare. (14.)*

Si verò contractus fiat in gratiam solius dam- tis, sicut accidit in deposito, tunc accipiens, si dolò, aut culpà alterum contrahentem dampnificavit, tenetur refarcire dolum in conscientia, prout exprimitur *Leg. si sinè ff. de deposito.* Tum quia ubi dolus, vel culpa lata intercedit, censetur esse causa voluntaria damni; ergo &c. Tum, quia ubi est lata culpa, dolus præsumitur. Ita *Glossa cap. de deposito verb. Culpa. Armilla verb. Depositi. Layman. lib. 3. tract. 3. part. 3. c. 6. n. 5. Bonacina de contract. disp. 2. quest. 1. part. 6. Rebellius, Reginaldus, Lessius.*

TRACT: XLIX.

DE CULTUS DISPARITATE.

CAPUT Unicum.

De disparitate cultus, impedimento dirimente Matrimonium.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine disparitatis cultus accipiat.
2. Cur matrimonium irritetur inter baptizatum, & non baptizatum.
3. Matrimonium prout est purus contractus naturalis distinctus à ratione Sacramenti, est validum, & etiam ex gravissima necessitate potest reddi licitum.
4. Matrimonium quoad rationem extrinsecam consideratum, si celebretur inter homines disparis cultus, ordinariè non est licitum.
5. Si Paganus convertitur ad fidem, an teneatur cum uxoribus in Paganismo ductis permanere, vel an possit ipsas deferere? exponitur.
6. Matrimonium infidelium consummatum est dissolubile, si ad fidem convertantur.
7. Catholici matrimonium cum heretico contractum non irritatur, bene tamen est illicitum.
8. Si hereticus spondet post contractum matrimonium se ad fidem conversurum, poterit citrà dispensationem Catholicus cum ipso contrahere. Limitatur præcedens conclusio.
9. Non est licitum Catholico contrahere matrimonium cum probabili periculo perversionis.
10. Si Princeps Catholicus contrahat cum heretico, debet asscurare de cavendo periculo perversionis.
11. Si adsit urgentissima causa, ut pars Catholica deberet necessario nubere acatholico, tunc licet poterunt simul cohabitare, si desit periculum perversionis.
12. Extrinsecas caremonias acatholicas, quæ tentationem causant conjugii Catholico, fugere tenetur.
13. Matrimonia inter Catholicos, & hereticos contracta non sunt illicita, ubi adest talis consuetudo.
- Si quis ignoret etiam ignorantia crassa suum conjugem vivere, contrahendo matrimonium non dirimit.
14. Si adulteri post mortem alterius conjugis primò contrahant, vel promittant matrimonium, non dirimit.
15. Si adulter vivente uxore suâ promittat altero matrimonium, & postea mortua uxore ducat aliam, non dirimit, imò si moreretur etiam

secunda, poterit cum adultera contrahere matrimonium sine impedimento.

16. Si paganus adulterans cum Christiana, & ex conventionem occiderit maritum adulteræ, ad hoc ut conversus possit eam ducere, dirimit matrimonium ex parte Christiana, secus si ambo fuissent pagani.
17. Si quis vivente uxore, promittat alicui virgini matrimonium post mortem uxoris, tunc probabiliter mortua uxore potest eam ducere, quanquam contrarium sit etiam probabile.
18. An dirimat matrimonium copula imperfecta, cum promissione futuri matrimonij? notatur.

Nomine cultus disparitatis accipitur à Theologis diversitas Religionis, Quid nomine quæ jure Ecclesiastico irritat Matrimonium inter baptizatum, & cultus accipitur non baptizatum; ut colligitur ex pitur?

c. Cave. 28. qu. 1. Si Christiana. &c. & ex Concilio Toletano. 3. c. 14. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 71. Fillucius part. 2. tract. 10. n. 225. Covarruvias in epist. part. 2. c. 6. Sect. ult. Reginaldus lib. 31. n. 167. Henriquez. lib. 12. c. 12. n. 3. & est comm. utriusque Legis.

Quamvis matrimonium jure Ecclesiastico irritetur inter baptizatum, & non baptizatum, fortè etiam ex eo; quia non est Sacramentum, cum nemo sine Baptismo (qui est janua omnium Sacramentorum) sit capax recipere alia Sacramenta, & quia dedecet membrum Christi baptizatum copulari cum membro perditionis.

Hic præscindo ab omni jure Ecclesiastico, stando in solo jure naturæ. Et quaero; an Matrimonium prout est purus contractus naturalis, distinctus à ratione Sacramenti possit tolerari in Ecclesia ut validum, & licitum? nunc respondendo, &

Dico 1. Si respiciatur ratio intrinseca contractus Matrimonij, prout est pura traditio corporum ad invicem, est validum; & non video suadente aliquâ gravissimâ necessitate, cur non esset etiam licitum? dummodo nullum impedimentum jure naturæ intercedat, ut est primus gradus consanguinitatis lineæ rectæ.

Probat exemplò Esther Vir. Heb: quæ nup-

plerat Regi Assvero Pagano, uti legitur in libro *Esther*. Tum, quia *Sancta Clotildis* pariter contraxerat matrimonium cum *Clodoveo Rege Francorum ethnico*, & *Sancta Monica Sancti Augustini mater* viro quoque ethnico copulata fuit; ergo &c. Tum, quia licet *Deuteron. cap. 7.* & *Exodi cap. 24.* valde inculcatum est, nè quis judæorum gentilem duceret uxorem propter periculum perversionis, & tamen deficiente hoc periculò *Boet duxerat Ruth Moabitidem*, & *Salmon Raab meretricem*; *Moyſes filiam Jerthro Æthiopissam*, & *Joseph filiam Putipharis Ægyptiæ*. Tum, quia non constat, quòd natura, quæ omnes fecit æquales, talia connubia interdicit; ergo tale matrimonium ex natura rei est validum, & licitum, svadente aliquâ gravissimâ necessitate, & avulsò scandalò: est contra *Amandum Hermann. tr. 9. disp. 3. q. 19. n. 2.*

4. Dico 2. Si respiciatur ratio extrinseca cohabitationis, educationis prolis, abusus matrimonij, periculum contumeliæ in Creatorem, vix dabitur casus, ut talia connubia evadant licita: nam sive Titius Catholicus ducat Rachaelem judæam, sive Machometam Turcam, sive Tulliam paganam; & è contra; fermè semper erit aliquid ad dicendum contrà DEUM, aut Legem ejus; Nam insurgere possent jurgia, v. g. in educatione liberorum; nam Titius vi suæ fidei tenetur optimè educare eos; cujus uxor, vel publicè, vel privatim contradiceret: vel insurgeret contentio ratione puritatis matrimonij; nam Machometæ vellet eò abuti vi Legis suæ, quæ asserit, quòd aliquis est luxuriosior, eò est charior Machometo illius Pſevdo- Prophetæ; sicque charior DEO: uti asserit *Petrus Bedick in sua Persica historia Vienna Prælo data*: vel oppositiones intumescerent ex tali secta, quâ Creatori illuderent, adorantes opera manuum hominum; unde Titius cum prole sua scandalizari posset, ac periclitari, nè averterent cor suum exemplo Salomonis ad Deos alienos, taceo de blasphemijs, aliisque convitijs, quæ ab uxoribus contra Deum, & fidem fulminarentur. Tum quia, licet tale matrimonium attentâ lege naturæ non esset irritum, aſt valde fœdum, ut corpus per Baptismum sanctificatum, copuletur cum corpore coinquinato; ergo tale matrimonium extrinsecè consideratum, esset illicitum baptizati cum non baptizato; huic opinioni adhærere videtur. *Conninch. tr. de Sacram. disp. 31. dub. 3. n. 42. sect. ad resp. part. 306.*

5. Si Turca habens plures uxores converteretur ad fidem, non conversis uxoribus, tenetur titulò charitatis, & correctionis fraternæ interrogare, an aliqua illarum vellet converti, quæ si annuat, permanet matrimonium cum illa, dummodo aliquò impedimentò naturali, ut si esset contractum in primo gradu consanguinitatis, aut aliquâ lege positivâ pro constitutione patriæ, irritum non reddatur; quia contractus initus in infidelitate, si non contradicit legi DEI, nascitur, aut juri positivo patriæ, non debet aboleri in statu fidei. *Bassens verb. Matr. 7. n. 37. est*

comm. Doctorum; quòd si omnes convertantur uxores, aliqui dicunt cum prima cæteris relictis, est cohabitandum. Alij censent, potest sibi retinere unam ex omnibus, qualemcunque. Alij, ut *Caramuel*, qui citat *lib. 3. num. 3773. Innoc. III.* asserens, decisum esse in *cap. Gaudemus de divor. tio*; & in *cap. Quanto*.; quòd si alter conjux in paganismo permanens, & vellet pacificè sine contumelia Creatoris cū conjuge converso stare matrimonio, tunc potest. Si verò renuat, à Christo, tale matrimonium dissolvitur. *Tolentus lib. 7. cap. 11. Navarrus, Valentia.*

Prædictis differentijs obviat Urbanus VIII. in Brevi suo expedito die 20. Octobris, annò 1626. & rursus annò sequenti 1627. die 17. Septembris; ubi sic exponit: *Nos attendentes hujusmodi infidelium matrimonia non ita censi, quia necessitate svadente dissolvi possint. Quæ necessitas, ut pateret, porrexerat suæ Sanctitati memoriale Joannes de Lugo, in hac forma eam exponens, videlicet:*

SANCTISSIME PATER.

In provincia, & Regno Paraquaria in India Occidentali maxima difficultas suboritur in conversione infidelium ad fidem nostrâ, quâdo aliqui ex ministris volunt illos cogere ad recipiendum, & retinendum primam conjugem: quam in infidelitate habuerunt, gens quippe innata barbaria, passim conjuges (si veræ conjuges dicenda sunt) dimittunt, non aliter, quàm nostri famulos, vel famulas, & hoc solum, quia conjux infirmatur, nec coquere cibos potest, aut vestes consuere, vel domûs curam habere, vel quia jam senescit; imò frequenter non unam solum uxorem accipiunt sed simul cum ea omnes ejus filias, & sorores, si quas habet; ex quibus postea donat amicis aliquam, vel famulo in gratiam obsequij, quam postea repetit, si famulus discedat; alijs sola loci mutatio causa est deferendi conjugem, nè eam secum ferant. Itaque plerique viri pij, & docti putant non esse, saltem communiter apud illos verum matrimonium sed concubinatum: nam frequenter accidit, quòd non utantur signò aliquò externò speciali diversò ab eo, quo concubinâ ad hebdomadâ vel per mensem accipiunt, Imò Cuarane solebant tot pellices alere, quot eorum libido, & autoritas à popularibus suis impetrabat, nec aliud erat majus capeſcenda Religionis nostræ impedimentum, quàm cum marentur unica uxore Christianos ex lege divina contentos esse debere. Accessit huic obstaculo, quòd ministri ex scrupulo cogunt conversos ad fidem ad repetendum primum conjugem, ex quo magna incommoda sequuntur. Primo, quòd multi hoc errore Baptismum adversantur. Secundo, quòd mentiuntur, dicentes: se nullum alium conjugem habuisse, & malâ fide cum alio contrahunt. Tertiò, quòd fingant se repetere primam uxorem, sed reverà aliam habent, nec de prima curant. Quartò, quòd frequenter difficillimum est primam agnoscere, quia vix recordantur in tanta multitudine quæ fuerit prima, & illâ inventâ, oportet rursus inquirere; an illa prius habuisset viros; & rursus de

de ijs viris, an prius alias habuissent, quod ingen-
rem generat confusionem.

Proinde Urbanus VIII. in dicto Sapiientium vi-
rorum super ea re consulto, pronunciauit non videri
sibi speciali sua dispensatione opus esse, sed ubi Do-
ctorum sententiæ utrinque probabiles intercederent
sequerentur opiniones pro conditione locorum,
ac hominum barbaris favorabiliores, salvâ inte-
rim utriusq; partis auctoritate, sinerent doctis ho-
minibus sentiendi libertatem.

Constans igitur sociorum, plerorumque in his
terrâs degentium opinio praxi firmata fuit: horum
barbarorum matrimonia ob rationes suprà relatas
nulla esse, & posse barbaros ad fidem conversos
quancunque baptizatos, rejeētis alijs in conju-
gem sumere, quanquam eam semper adhibere can-
telam, quam rei gravitas postulat. Hucusque pa-
ter Nicolaus de Techo, in sua historia, quem
citât Cardenas differt. 2. cap. 8. art. 5. n. 552.
& 553.

6. Hinc vera est opinio, Sanchez, qui lib. 2. de
Matrimonii matrim. disp. 17. ait; posse Pontificem ex iusta
infidelium cō- causa matrimonium consummatum infidelium
summatum dissolvere si ad fidem convertantur. Ratio est;
est dissolubile, quia matrimonium infidelium etiam consum-
matum, cum Sacramentum non sit, non habet
vertantur. eandem firmitatem, ac matrimonium ratum fi-
delium; ergo cum Pontifex possit dissolvere ma-
trimonium ratum fidelium, poterit & consum-
matum infidelium, quam opinionem Urbanus
VIII. sine dispensatione ulla, uti supradictum est
practicari reliquit; quod confirmatur ex Conc. To-
letano 4. sub Anno 640. celebrato can. 72. & refer-
tur in cap. Judæi 28. qu. 1. can. 63. ubi statue-
runt Patres, ut altero ad fidem converso, sepa-
rentur ob magna peccatorum pericula, & S.
Thomas in 4. dist. 39. quæst. unic. art. 3. ait: sive
sit, sive sint Gentiles, sive Judæi, pari passu am-
bulant, nec cohabitare permittantur.

7. Modò descendendo ad alteram partem quæstio-
nis, videlicet: an possit Catholicus licitè cum
hæretico, Schismatico, aut apostata, excommu-
nicato, matrimonium contrahere? & nota in-
ter hos non est propriè cultûs disparitas, cum
contractum non irritatur, omnes sint baptizati; nunc respondeo, &
bene tamen

Dico 1. Attentis Conciliorum decretis, talia
illicitum est. matrimonia nunquam irritantur: semper tamen
fuerunt interdicta sub mortali propter periculū
perversionis in Coniuge Catholico, & mala e-
ducatione liberorum; hoc patet ex Concilio Car-
thag. can. 12. & ex Concil. Calcedonens. Can. 13.
alijsque pluribus declarationibus: nam grande
periculum est, nè vir oblectamentis mulieris, &
mulier auctoritate virili pervertantur: insuper
nè proles à parente hæretico sub specie paterni
amoris pravis inficiantur erroribus, ac animos
eorum catenulis falsæ charitatis ad pravam indu-
cant infidelitatem.

8. Dico 2. Si hæreticus promittat se post nupti-
as fidem Catholicam suscepturum, potest Ca-
tholicus cum ipso contrahere licitè, & absque
dispensatione: Ratio est, quia hic casus in ipsis
Decretis Conciliorum eximitur, quamvis in alijs

circumstantijs non licet: ut colligitur ex Concil. se ad fidem
Calcedonens. can. 14. Non oportet cum hominibus conversari,
hæreticis miscere coonubia, & vel filias dare; sed poterit citrà
potius accipere; si tamen profiteantur Christianos dispensationē
se esse futuros, & Catholicos, &c. & can. 17. ha. Catholicus
bctur, ni fortè sponderit se venire ad Orthodoxā cum ipsa con-
fidem, ergo stando juri positivo talia matrimo-
nia sunt licita, etiam citrà dispensationem. Tum
quia in hoc casu nullum intervenit periculum
perversionis conjugii Catholico, & malè educa-
tionis liberorum, ratione cujus motivi prohibe-
rentur talia matrimonia; ergo cessante motivo
prohibitionis, cessat & prohibitio; ergo hujus-
modi matrimonia sunt licita citrà omnem dis-
pensationem, ita Cardinalis de Lugo disp. 22. de
fide sect. 2. n. 17. Hurtadus disp. 76. sect. 29. Lay-
man lib. 5. tr. x. part. 4. c. 14. n. 2. Sa, & alij.

Hanc responsionem limito primò, nisi in do-
co, ubi debet contrahi matrimonium, etiam in
tali casu soleat peti dispensatio: quia ibi censere-
tur prohibitio matrimonij cum hæretico in om-
ni casu. Limitatur
precedens cō-
clusio.

Limito 2. si pars hæretica esset ita dulcis na-
turæ, ut inde speretur conversio, non licet cum
ipsa contrahere, nisi expresse promittat se velle
Catholicismum amplecti, quanquam nulla inde
timeretur contumelia Creatoris, aut prolium
mala educatio; quia jura requirunt notam pro-
missionem fidei, ergo &c. ita Lugo contra Hur-
tadum.

Dico 3. nunquam est licitum contrahere ma-
trimonium cum probabili periculo perversionis
etiam pro ingenti bono spiritali Ecclesiæ, v. g.
ut concedatur publicum exercitium fidei Catho-
licæ in locis ante prohibitis, vel ut totus mundus
ad fidem nostram convertatur. Ratio est:
quia idem est se exponere periculo peccandi
mortaliter, ac actualiter peccare, ut ait Suarez
de charitate disp. 9. sect. 2. n. 8. & Salomon asserit
qui amat periculum peribit in illo. Tum, quia non
sunt facienda mala, ut eveniant bona, ergo cum
periculum peccandi sit intrinsecè malum, nun-
quam licitum est se illi exponere: Caramuel lib. 10. Si Prin-
3. in Theolog. Fundament. sub. 1. 3774. ceps Catholi-

Dico 4. si Princeps disparis cultûs contrahe-
ret v. g. Catholicus cum hæretico propter ali-
quod ingens bonum commune semper præve-
niendum est conditione, nè resultet periculum
deficiendi à fide in Catholico, idem dicendum
est de quocunque alio. c⁹, contrahat
cum hæretico
debet assen-
rare de caven-
do periculo
perversionis.

Dico 5. si interveniret talis causa urgens, ut
pars Catholica deberet necessariò nubere Aca-
tholico, vel si prius fuissent ambo Catholici, &
unus conjugum deficeret à fide, in quo casu si de-
beret Catholicus necessariò, vel coactè habitare
cum conjugè infideli, quia v. g. minatur ipsi
mortem, mutilationem, bellum parentibus, Aca-
tholico, spoliare bonis, vel aliud simile damnum, ut de-
structionem Catholicismi in dominijs suis, vel
ubique poterit, in hoc casu conjux Catholi-
cus, si non cogeretur ad deserendam suam fidē, si desit peri-
culum per-
a fide Catholica, vel nubere infideli servatis
regu-

9. Non est li-
citum Catho-
lico contrahe-
re matrimo-
nium cum
probabili pe-
riculo perva-
sionis.

10. Si Prin-
ceps Catholi-
c⁹, contrahat
cum hæretico
debet assen-
rare de caven-
do periculo
perversionis.

11. Si adsit
urgentiſſima
causa ut pars
Catholica
deberet neces-
sariò nubere
Acatolico,
tunc licitè pe-
runt simul
cohabitare,
si desit peri-
culum per-
versionis.

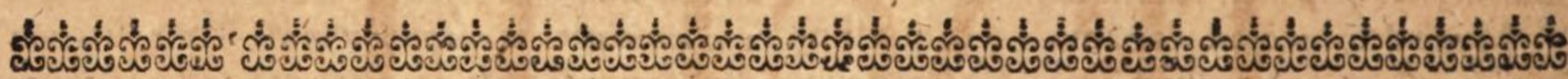

regulis suprà positis, ac tenetur extinguere periculum intrinsicum perversionis, quantum possibile est; orando Deum pro assistentia in tam acri periculo.

12. Si periculum est extrinsecum v. g. quia Catholicus ordinariè videt cœremonias seu functiones acatholici, quæ si aliquam tentationem causant ad ipsas consentiendum, tenetur, quatenus in se est, ipsas fugere, ac detestari. Si verò coactè, seu timore gravis damni non posset ipsas vitare, quod idem est, ex impossibilitate morali nequit ab eis declinare, tunc in hoc periculoso casu, nè eis adhæreat, tenetur armare animam telis spiritualibus, invocare Deum, ut auxiliò suò in hoc conflictu fidei ei misericordissimè assistat, detestando omne id, quod suam divinam Majestatem sauciare posset, proponendo firmissimè ex vero corde, se nolle assensum suum præbere nefandæ sectæ: invocando Beatam Virginem, & omnes Sanctos, ut votis suis accurrant ad debellandum immanem hostem. Quò factò, non est credendum; quin summa Dei bonitas, in causa tam urgente pro bono spirituali sui, vel proximorum instituta, suam deneget gratiam. *Fundith* quoque, ut populum suum salvaret, castitatem suam periculo exposuisse traditur munita prius orationibus, & jejunijs, ita *Sauctus Ambrosius lib. 3. de officio cap. 12. Suarez tractatu. 4. disp. 32. Sanchez. lib. 1. Moral. c. 8. n. 3. Vasquez. opusc. de restit. c. 3. sect. 2. disp. 6. num. 32. & 34. Lugo de fide disp. 22. sect. 2. n. 22. Diana part. 3. tract. 4. resol. 269.* ergò tale matrimonium, licet secundum quid involuntarium sit, tamen validum est, & licitum servatis servandis, juxta dicta superius; & differt hoc responsum à responsione tertia per hoc: quia in hoc casu extenuatur omne periculum formale, quo DEUS timebatur offendi, non sic in illo; itaque parti

catholicæ non provisæ talibus spiritualibus medijs, nunquam licet tale matrimonium inire cum infideli.

Dico 6. Matrimonia Catholicorum cum hæreticis non videri illicita in illis locis, ubi Catholici cum acatholicis mixti, communi jure vivunt, ut in Germania, Polonia, Flandria, dummodo hæ conditiones servantur; videlicet ut pars Catholica publicè in sua Religione manere possit, ac in ea abesse debet omnis periculum perversionis; quæ rationes faciunt, ut tale matrimonium non impediatur jure divinò: Secundò, ut desit commoditas Catholico in sua Religione invenire conjubem sibi æqualem, & idoneum, ut solet contingere inter Principes. Tertiò, ut adsit consuetudo contrahendi in tali loco absque scandalo. Quartò, ut hæreticus non sit denunciatus, aut notorius Clerici percussor, his exceptis; non video, cur talia matrimonia essent illicita, quæ ineuntur amicitia gratiâ ad communem pacem servandam, & Reipublicæ tranquillitatem. Addo præterea, quod talis consuetudo contrahendi tollat jus humanum, quò interduntur similia matrimonia, præsertim cum summus Pontifex sciat in his enumeratis Regnis, & Provincijs talem consuetudinem vigere, & tamen tacet: ergo consentire videtur: nihilominus tamen consultius est accipere dispensationem, ut tollatur prohibitio legis Ecclesiasticæ: proinde cautè agendum, & contrahendum est. *Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 72. num. 5. Azorius tr. 1. lib. 8. c. 11. quest. 5. Bellarminus de matr. lib. 2. c. 23. Tirin in epist. 1. ad Corinth. cap. 7. versicul. 29. Serar. in opusc. de matrim. n. 18. Lessius in Posthumis verb. Hæreticus casu 23. Salas disp. 20. 20. de Leges 57. n. 74. Bassæus; Reginaldus; Archdekin. & alij.*

TRACTATUS L. DE CURIOSITATE.

CAPUT Unicum.

De Malitia, & natura Curiositatis.

SUMMARIUM.

1. Curiositas quid est, & quale peccatum exponitur.
2. Quid nomine indebitæ cognitionis venit, notatur.
3. Est lethale curiosè extorquere secreta, quæ vergunt in magnum præjudicium tertij.

4. Docere aliquid alios ex curiositate, quod sub mortali illicitum est, peccatū mortale est.
5. Cave curiosè perscrutari mysteria nostræ fidei.
6. Caveat quisque curiosè aliquid operari, quod sui officij non est.
7. Caveat quisque curiosè uti sensibus, ut oculis, &c.

Curiositas
quid est, &
quale pecca-
tum exponi-
tur.

Curiositas est appetitus voluntatis in-
debitè cognoscendi objectum: ex
natura sua non excedit peccatum
veniale, quanquam per accidens
possit fieri mortale. Ratio primi
est; quia cognitio indebita objecti, per se non
videtur notabilis deordinatio à recta ratione, si-
stendo in pura cognitione, modo indè aliud bo-
num non deferatur, aut malum grave per hoc
non appetatur, quod esset lethale, *Navarrus in*
cap. 22. n. 24.

2. Nomine indebitæ cognitionis venit operatio
Quid nomine intellectus simul cum omnibus actibus quinque
indebita co- sensuum, qui versari possunt curiosè, vel circa
gnitionis ve- materiam levem, vel gravem, vel interdictam
nit, notatur. sub mortali, vel liberam, quæ ratione circum-
stantiarum potest minuire, vel aggravare cul-
pam curiositatis.

Est lethale Hinc primò, non licet sub mortali curiosè ex-
curiosè ex- torquere secreta, ad quæ proximus sub juramen-
torquere se- to se celanda obligavit, vel quæ sub excommu-
creta, quæ nicatione dicere nequit, aut quæ jure naturali si-
vergent in lere tenetur, si manifestatio vergeret in magnum
magnū pra- præjudicium proximi (nisi talis occultatio no-
judicium ceret publico) aut quæ sub sacramentali confes-
tertij. sione occultare obligatur. Ratio est; quia qui
inducit proximum ad mortale, mortaliter pec-
cat; sed obligare hujusmodi secreta ad manife-
standum, quæ sub lethali celare debet, est lethale;
ergo, &c.

4. Hinc secundò, si quis est causa inductiva ad
Qui docet a- peccatum, v. g. alios docendo ex curiositate
liquid alios aliquid, quod sub mortali illicitum est, esset le-
ex curiosita- thale v. g. Magiam, Astrologiam judicariam, vel
te, quod sub Chiromantiam, Hidromantiam, superstitiones,
mortali illi-
citum est,
peccat mor-
taliter.

& alia, quæ solent sive occultum, sive apertum,
pactum habere cum dæmone; denique quicum-
que appetitus sciendi, qui proximis est motivum
peccati lethalis, est lethale; docet *Reginaldus lib.*
17. cap. 21. n. 216. Lessius lib. 4. cap. 4. dub. 11. n. 35

Hinc tertio non licet curiosè perscrutari my- 5.
steria nostræ fidei eâ ratione, ut solum credat, *Cave curiosè*
quò suo intellectu pertingit, alia verò, quæ non *perscrutari*
pertipit, credere nolit, nam hoc esset peccatum *mysteria no-*
hæresis, prout asserit *Divus Antoninus tit. 3. cap. stræ fidei.*
5. Fernandez part. 4. cap. 2. sect. 2. n. 17. Sylvius
2. 2. qm. 167. art. 2. qm. 3.

Hinc quartò, caveat quisque exercere, legere, 6.
audire quæ vetita sunt, ut Religiosus non debet *Caveat quis-*
extrà monasterium dare operam medicinæ, aut *que curiosè*
juri civili, nec quisquam confessionem alterius *aliquid ope-*
audire, spectare ludos vetitos, aut legere libros *rari, quod sui*
prohibitos, lascivos, aut publico duello interef- *officij non est.*
se, quia hæc omnia interdiciuntur sub gravi; as-
serit *Sanctus Thomas 2. 2. qm. 167. art. 2. Navar-*
rus cap. 22. & alij.

Hinc quintò, si cui non competit vi officij, 7.
aut statûs, uti aliò modò sensibus, quam ipsi *Caveat quis-*
concessum est, peccat; sic virgo volens curiosè *que curiosè*
cognoscere quanta sit carnalis copulæ delectatio *uti sensibus,*
licet eam actu experiri nolit, peccat mortaliter: *ut oculis &c.*
eodem modo, si quis curiosè desiderat videre
fœminam, vel virum nudos, credens secuturam
delectationem morosam, vel qui vult experire
castitatem ejus curiosè, & loquitur cum sola, im-
pudicè eam tangendo peccat, est *Navarri in*
Manual. cap. 22. n. 25. 28. & 29. Toleti in summ.
lib. 8. cap. 12. n. 5. His bene intellectis de alijs pa-
riformiter loquendum est. De hac materia vi-
de plura Verb. Fornicatio, Cocupula, Hæresis.

TRACT. LI. DE CUSTODIA.

CAPUT Unicum.

De obligatione Custodum.

SUMMARIUM.

1. Quid accipitur nomine Custodis, notatur.
2. Custodes deputati, & stipendiati tenentur ad re-
stitutionem rei ipsis commissæ si ex negligentia
illorum damnificetur.
3. Custos liber non tenetur ad restitutionem rei da-
mnificatæ, peccat tamen contrà charitatem, si
possit tale damnum impedire, & non facit.
4. Ille qui inculpabiliter damnificat, non tenetur
ad restitutionem ante sententiam judicis, bene
tamen postea.
5. Lesio materialis proveniens ex custodia ante
sententiam judicis, non obligat ad restitutionem
6. An custodes jurati relinquentes extremè egenti-

- bus aliquid ex bonis alienis, teneantur ad resti-
tutionem.
7. Custodes non peccant, relinquendo auferre rem,
qua injustè fuit interdicta.
8. Custodes jurati permittentes fraudari gabellas
justas peccant, non tamen tenentur ad restitu-
tionem.
9. Custodes tempore interdicto relinquentes piscari,
venari non tenentur ad restitutionem.
10. Custodes exigentes aliquid à via bona titulo de-
biti, tenentur ad restitutionem.
11. Rumorum Magistri, præfecti Custodie acci-
pientes ab insolentibus dona, nè eos prodant, per
se non tenentur ad restitutionem.

Ff

Nomi-

1. *Quid accipitur nomine custodis, notatur.*

Nomine custodum accipiuntur tam homines liberi, quam deputati pro stipendio à publica, vel privata potestate ad tuendum aliquid, quod in bonum alicui redundat, ex quibus alij sunt custodes vinearum, alij viarum, alij civitatum, ut sunt milites, vigiles cum suis officialibus.

2. *Custodes deputati, & stipendiati tenentur ad restitutionem rei ipsi commissam, si ex negligentia illorum damnicetur.*

Dico primò, omnes illi, qui ex officio, vel ex stipendio, vel ex pacto, vel contractu sunt constituti ad custodiendum aliquid, tenentur ex justitia impedire, manifestare, & tueri rem sibi commissam; quod si non faciunt, ad restitutionem tenentur: Ratio est; quia qui lædit jus alterius tenetur ad restitutionem; sed si res perit, vel frustretur custodi commissam ex officio, vel contractu, quam tueri negligit, lædit jus alterius, ergo ad restitutionem tenetur. Argumentum est clarum, proinde omnes custodes agrorum, civitatum, qui damnum fieri vident, & non clamant, aut defendunt, obligantur ad damnum resarciendum, hæc est regula *Communis Doctorum penes Bonacinam, & alios.*

3. *Custos liberi non tenentur ad restitutionem rei damnificatæ, peccat tamen contra charitatem, si possit tale damnum impedire, & non facit.*

Dico secundò, Custodes liberi, qui vi contractus non tenentur custodire rem alienam, non obligantur ex justitia tueri eam, sed tantum ex charitate: proinde si non impediunt damnificationem, non tenentur ad restitutionem, quia cum ex officio non sint deputati ad custodiendum, non lædunt jus alterius non defendendo rem proximi, aut si potuerunt, & non restituerunt damnificatori, peccant contra charitatem.

Quæritur primò, utrum, qui damnum intulit inculpabiliter ex custodia teneatur ad restitutionem? v. g. Sit Titius Dñs, qui committit servo sui jumenta, & hæc jumenta ex negligentia servi incendio Domino devastant alterius vineam, fructus, segetes: hic quæritur; an Dominus teneatur ad restitutionem, quamvis ipse sit omnino inculpabilis, ut supponitur? *Vasquez cum Turrano* censet talem obligari ad restitutionem ex natura rei, independentem ab omni lege humana, alij censent solum obligari lege humana. *Alij, ut Molina, Lugo, Sparza: Diana docent,* non obligari ad restitutionem ante sententiam judicis, bene tamen postea; nunc respondeo, &

4. *Ille qui inculpabiliter damnificat non tenetur ad restitutionem ante sententiam judicis, bene tamen postea.*

Dico 3. eum, qui damnificat inculpabiliter, non teneri ex conscientia ad restitutionem ante sententiam judicis, bene tamen postea: Ratio primæ partis est; quia omnis obligatio restitutionis oritur, vel ex injusta damnificatione, vel ex re accepta aliena, vel ex læsione formali, vel ex materiali; sed in hoc casu nulla adest injusta acceptio, cum nulla sit culpa, ut supponitur; neque adest res accepta (suppono enim nihil emolumenti habere ex damno facto) quia si ex tali damnificatione proximi caperet aliquod emolumentum, sine controversia teneretur restituere; ergo in nostro casu nulla datur obligatio restituendi: quod fundamentaliter probavi pluribus argumentis Verb. Culpa, ut ibidem videndum est; *Cardenas differt. 4. cap. 3. num. 21.* asserit, qui damnificat alterum cum solo veniali, hoc est defectu plenæ advertentiæ, probabiliter non teneri

ad restitutionem. Ratio secundæ partis est: quia quotiescunque præcipitur aliquid in bonum commune à legitima potestate, maxime juxta leges, obligatur; sed datâ sententiâ judicis præcipitur restitutio in bonum commune à legitima potestate, & juxta leges, ergo tenetur restituere; major patet, minor ostenditur, quia hoc præceptum restitutionis inducit Dominos ad majorem diligentiam, & custodiam suorum servorum, & jumentorum, nè alios lædant, quod sanè resultat in bonum commune: quia qui hodie lædit, potest & ipse cras lædi: & sic refarciri de damno passo; ergo præceptum restitutionis vergit in favorem omnium.

Hinc colligitur, quod quotiescunque evenit 5. læsio materialis, ex qua lædens non habet meliorem rationem, seu fructum exinde, nunquam ante sententiam judicis tenetur ex conscientia reparare damnum proximo factum, uti supra demonstravi, proinde si Titius servus sine ejus voluntate occidat aliquem, aut ejus Taurus transfigat ovem alterius, vel devastet segetes, aut vineam proximi, vel si sua Turris cadendo quassaret alterius domum; in his, & similibus Titius, quoad restitutionem est tutus in foro Poli, quousque judex constringat eum per sententiam ad reparandum alterius damnum. Quando verò ipsi custodes teneantur in conscientia ad restitutionem, vide Verb. Culpa. *

Custodes jurati, aut fide adstricti indulgentes alijs venari, piscari, aut ligna cædi in locis jure prohibitis, si tales venatores, piscatores ex necessitate extrema, & non aliter aliquam necessitatem, vel ligna auferant pro sua suorumque necessitate, hic & nunc sublevanda, & non plus; in hoc casu neque custodes tacendo, neque alij rem auferendo peccant: quia Dominus rei non debet esse invitatus de tali re, succurrendo proximo suo in tali necessitate constituto, ita *admittit Bassæus Verb. Custos n. 2. Navarrus in Manuali cap. 17. n. 122.* Secus essent perjuri custodes, & tenerentur ad restitutionem vi contractus, & vi violationis juramenti.

Quod si venatio, piscatio, cæsis lignorum esset injustè interdicta: non peccarent custodes dissimulantes cum venantibus, cædentibus ligna. Ratio est; quia juramentum non debet esse vinculum iniquitatis, imò contrarium faciendo peccarent, quia læderent jus, quod talis habet ad talem rem, prout loquitur *Sayrus lib. 11. cap. 11. Etia. n. 5.*

Custodes permittentes exportare, vel importare merces prohibitas, quibus fraudarentur gabellæ justæ, peccant quidem peccatò perjurij, si sub juramento se obligarunt ad custodiendum, nè gabellæ fraudentur: Aut probabiliter non tenentur ad restitutionem bonorum, quæ si inventa fuissent, fisco devolvuntur, neque ad tributum solvendum in conscientia obligantur: Ratio est, quia lex solvendi gabellas etiam justas, cum sit poenalis saltem mixtim, non obligat in conscientia juxta opinionem communem, ergo: Tum quia nullibi constat, Regem, vel Rempublicam obligare ad culpam, ergo si subditus non tenetur in

Læsio materialis proveniens ex custodia ante sententiam judicis, non obligat ad restitutionem.

6. An custodes jurati relinquentes extremam necessitatem, teneantur ad restitutionem, ex

7. Custodes non peccant relinquendo auferre venientem, quæ injustè fuit interdicta.

8. Custodes jurati permittentes fraudari gabellas justas, peccant, non tamen tenentur ad restitutionem.

tur in conscientia, neque custos tenebitur, ita
Castropallao Tom. 1. tr. 3. disp. 1. part. 15. num. 12.
Stoz & alij. Vide plura in tr. de Gabellis.

9. A fortiori, si quis tempore interdicto, aucu-
Custodes tem- paretur (ut solent prohibere, dum aves nidifi-
pore interdi- cant, vel piscari, dum pisces generant; vel ve-
ctorelinquen- nari dum belluæ caprescunt) non tenetur sub
tes piscari, ve- conscientia, in his, & similibus casibus vi legis
nari, non te- pœnalis, ad solvenda tributa, vel pœnas: per
nentur ad re- hoc advertant custodes, venatores, mercatores
stitutionem, non excusari à peccato ratione periculi, prodigè
amittendi bona, & servitium.

10. Subindè custodes viarum, portarum, Civita-
Custodes exi- tis; solent à viatoribus extorquere aliqua dona,
gentes aliquid quæ ipsis dantur solum ob illorum importunita-
a viatoribus tem, & ut liberentur à vexa; quæ bona possidere
titulò debiti nequeunt iusto titulo, sicque tenentur ad restitu-
tenentur ad tionem eâ ratione, quâ usurarius usuram; nam
restitutionem

non debentur eis titulò justitiæ, cum non appa-
reat ratio talis exigentiæ, neque titulò charita-
tis, quia charitas relinquit libertatem, non obli-
gando ad extorsionem, uti hujusmodi custodes
passim faciunt, quibus talia regalia dantur timo-
re vexæ, quod est semi involuntariè; ergo &c.
est Molinæ tom. 2. disp. 37. num. 7. Bassai Verb.
Custos num. 5.

Rumorum Magistri, præfecti custodiæ, si ju- 11.
ramento se obligarunt accusando, vel capiendo, Rumorum
si quos post sonum campanæ repererint vaga- magistri, præ-
bundos per Civitatem, & non revelant, vel ca- fecti Custodiæ
piunt; non tenentur ad restitutionem pœnæ, accipientes ab
quæ imposita est talibus, licet ab his dona accipi- insolentibus
ant, nè eos manifestent: secus enim dicendum dona, nè eos
est, si reperti fuerint in damnificatione proximi, prodant, per
tunc tenerentur ad integrum, & semper sunt se non tenen-
perjuri, Navarrus in Manual. cap. 25. num. 34. tur ad resti-
tutionem.

TRACTATUS LII. DE DEBITORE.

CAPUT Unicum.

De obligatione Debitoris.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine debitoris intelligitur.
2. Debitor potens tenetur solvere debitum credito-
ri in conscientia.
3. Creditor potest rem suam, si in specie extet, &
nullum scandalum timeatur à debitore auferre
per vim.
4. An creditor possit vendere rem oppignoratam
à debitore, & quando, exponitur.
5. Qualem pœnam incurrit debitor, si ex impoten-
te potens fiat ad solvendum, exponitur.
6. Debitor certus de debito contracto, dubius ta-
men an solverit, tenetur ad solvendum.
7. Si Debitor quittantiam factæ solutionis amisit,
vel Creditor suum Chirographum, non possunt
per se aliud conscribere.
8. Debitor spontaneè recusans media, quibus debi-
tor solvere potuit, peccat, & tenetur ad omnia
damna creditoris.
9. Si quis acceptaret hereditatem ab aliquo debi-
tore, quæ fuit necessaria pro solvendo debito,
si debitorem ad hoc non induxerit, non tenetur
ad restitutionem, secus bene.
10. Si debitor firmiter non proponit de facienda re-
stitutione non est danda ei absolutio.
11. An debitor teneatur supplere contractum, si ali-
qua aggravans circumstantia intercedat, du-
plex est opinio.
12. Debitor non debet incarcerari ante executio-
nem in bonis illius.

13. Miles actu militans non debet incarcerari.

14. Mulier honesta non debet incarcerari ob debi-
ta civilia neque Clericus per se.

Debitor dicitur ille, cui ex vi contra-
ctus, aut officij incumbit obligatio
restituendi.

Quivis debitor, manentibus ijs-
dem circumstantijs, quæ reddunt
eum potentem solvere, satisfacere creditori te-
netur ex justitia. Ratio est clara, quia lex na-
turalis præcipit, nè alienum sit detinendum in-
vito Domino. Tum, quia non est facienda in-
juria proximo suo, sed detinendo restitutionem
fieret ipsi injuria, ergo. Tum, quia lex civilis
ad restituendum obligat, cum inter debitorem,
& creditorem initus sit contractus restituendi;
ergo &c.

Creditor potest à debitore rem suam, salvò
scandalo, si in specie extet v. g. Gladium, palli-
um, equum, per vim auferre, sive aperte, sive
occulte, etsi debitor resciat, poterit armis eam
tueri, quia esset injustus aggressor rei alienæ,
itaque tutè posset defendere sua. At si res in
specie non extat, non licet creditori à debitore
aliquid auferre per violentiam, quia non est lici-
tum, ut privatus sit judex in propria causa. Tum,
quia esset aggressor rei alienæ: ita affirmat Lessi-
us lib. 2. cap. 12. dub. 11. ubi citat. Divum Antoni-
um, Sylvestrum.

4. Solent egentes multoties oppignorare res suas creditoribus, aliqui cum pacto, determinando diem ad restitutionem, aliqui sine pacto determinationis temporis. In hoc casu creditores non possunt pignus vendere ante elapsum diem determinatam ad restitutionem, quia immediate peccarent contra pactum factum. Transactio verò die, Pignus creditor vendere potest pro recuperando suum creditum, quia debitor amittit jus suum, vi pacti facti, sicque creditor non tenetur ultra tempus præfixum pignus retinere; uti habetur ex *leg. Magnam Cod. de Contrahentibus*. E contra si inter debitorem, & creditorem nulla fuit assignata dies pro restitutione, creditor non potest vendere dignus antequam debitorem admoneat pro solvendo, quia non debet esse injurius proximo, decidendo causam propriam, sic statutum est *leg. si ex legat. caus. ff. de verb. obligat. & est comm. & habetur cap. Jurisperit.*

5. Debitor non solvens ob impotentiam præfixo tempore, si potens fiat, & non solvat, incurrit excommunicationem, si feratur excommunicatio contra eos, qui obligati sunt in forma cameræ ad solvendam pensionem, vel aliud debitum, sic definitur in *cap. Odoardus de solutionibus*. Ratio est, quia tempus, quod assignatur, non est ad finiendam obligationem, sed ad differendam executionem usque ad illud, & non ultra. Hæc doctrina intelligi debet, modo censura retineat suam vim; Nam si morte judicis in censura ab homine, vel alia causa suam vim amisisset, peccaret talis non restituendo, sed non incurreret censuram. Ratio est; quia censura lata ab homine cessat mortuo creditore. *Filliucius tr. 14. cap. 1. num. 16.* Ast si quis malitiosè fiat impotens, non excusaretur ab excommunicatione, ut docet *Suarez de Censura disp. 20. sect. 2. num. 16.*

6. Debitor, qui certus est se fecisse debitum, dubitat tamen, an illud solverit, non liberatur ab obligatione restitutionis, ideoque dubitans tenetur solvere; Ratio est; quia obligationi certæ non potest dubia solutione satisfieri, Tum, quia debitum est in possessione, quod nequit privari jure suo, nisi certò constet pro ea satisfactum fuisse, ergo &c. *Sic admittit Castropalao part. 7. nu. 7. Sanchez lib. 1. moral. cas. x. nu. 12. & alij.*

7. Si debitor quittantiā factæ solutionis amittit vel creditor suum Chirographum, non possunt substituere jure suo aliud, quod pro authentico, & originali habeatur. Ratio est, quia sic aperiretur via innumerabilibus deceptionibus, pugnantibus contra jus commune, *Layman, Sæ Verb. Falsarius.*

Livius debet Lælio magnam summam pecuniæ, sit impotens ad solvendum, post aliquod tempus moritur Leontius suus amicus, qui legavit pinguem hæreditatem, quam recusavit, quibus medijs omnia sua debita exolvere potuit: in hoc casu Livius peccavit graviter contra justitiam, repudiando hæreditatem, quæ Lælio poterat satisfacere pro debito: & ex hinc

tenetur ad omne damnum emergens, & lucrum cessans, ad quod pro præterito non tenebatur, nisi talem recusationem fecisset bonâ fide, & ex damna crepura ignorantia: Ratio primi est, quia privare se mediò, quo poterat sine suo gravi incommodo restituere, injustum est; siquidem Livius ex conscientia tenetur ad restitutionem; ergo recusando hæreditatem, tanquam medium necessarium pro resarciendo jure Lelij, tenebatur in conscientia eam acceptare. Tum, quia injustum est rem acceptare cum damno alterius, ergo etiam injustum erit rem recusare cum damno alterius, ergo Livius injustè egit, hæreditatem repudiando in damnum Lelij. Ratio secundæ partis est; quia quamvis ante oblatam hæreditatem, non tenebatur ad damnum emergens, & lucrum cessans; quia talis impotentia non proveniat ex sua culpa, uti modo contingit: ergo vi culpæ tenetur ad pœnam; *Sanchez de Matrim. lib. 6. disp. 4. nu. 9. Navarrus lib. 3. de restit. cap. 11. num. 112. Molina tr. 2. disp. 435. Filliucius, & comm. alij Theologi.*

Acceptans hæreditatem repudiatam à Livio, 9. vel alio debitore, si eum non induxerit ad repudiandum, non tenetur creditori ad restitutionem. Ratio est, quia hæreditatem sine fraude, & justo titulo possidet ex eo, quod non sit causa injustitiæ factæ creditori: nam si ille non acceptasset, aliquis alius acceptasset, ergo: secus dicendum est de dolosè consulentibus; *Sanchez solvendo de supra citat.*

Multoties debitores titubant in confessione, dum imponitur ipsis restitutio, & quidem si non induxerit, habent firmum propositum restituendi debitum datâ commoditate, quamprimum poterunt, non absolvendi sunt, propter defectum propositi ad vitandum in futurum omnia peccata. 10.

Tum, quia vult remanere in continuo peccato, qui non vult firmiter proponere solutionem, quæ ex justitia debetur creditori, sicque talis ageret contra obligationem juris.

Quæritur, an debitor teneatur pati jacturam in debito, si aliqua circumstantia aggravans intercedat. Modò in promptu mihi refertur calculus, videlicet: Ante octiduum quidam Lanio emit quinquaginta boves eâ conditione, ut post mensem deponat integram solutionem bouum, medietatem in imperialibus, medietatem in florenis currentibus: Heri verò exijt edictum à Cæsare valorem notabilem florenis minuens: modò inquiritur, an Lanio teneatur supplere defectum valoris in florenis, solvendo mercatori integram summam.

Respondeo probabile esse non teneri supplere defectum valoris; quia si valor in florenis crevisset, Lanio æque tenebatur eandem pecuniam in specie vi contractûs deponere, ergo si valor in florenis decreverit, vel accreverit, eadem manet conditio contractûs, modò cedens incommodum creditori, aliâ vice debitori. Tum, quia, si Lanio dato studio, & præscientiâ, ac aliquâ fraude talem contractum non fecerit, inunis est à culpa, cum non dederit causam hujus damni

Casus

Si quis accep-

taret hære-

ditatem ab a-

liquo debito-

re, quæ fuit

necessaria pro

solvendo de-

bitore, si debito-

rem ad hoc no-

n tenetur

ad restitutio-

nem, non est

danda ei abso-

lutio. 11.

An debitor

teneatur sup-

plere contra-

dictum, si ali-

qua aggra-

vans circum-

stantia inter-

cedat, duplex

est opinio.

damni. Contraria opinio est probabilior, Lanionem teneri supplere defectum valoris in florenis: quia in contractibus ordinariè respicitur quantitas valoris monetæ, non tantum illud numisma, in quo talis valor consiliet, ergo &c. ita docet *Sotus de Just. lib. 6. quæst. 1. art. 2.*

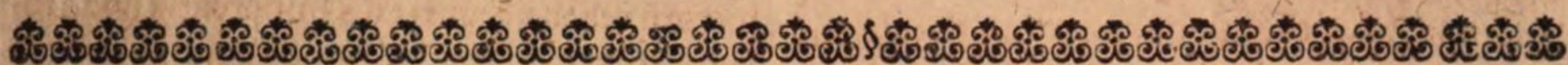
Debitor non potest incarcerari, nisi prius fiat

12. executio in bonis illius, quibus solvere potest, & requiritur, ut fateatur debitum, ac condemnentur à Judice ad carceres, si ita credidores petant; est Bassæi *Verb. Debitum n. 15.*

Debitor Principis, & Fisci potest incarcerari, prout constat ex leg. *Nemo Codic. de collat. sub leg. x.*

Miles modò militans nequit incarcerari, sed 13. Miles solum tenetur convenire, si commodè fieri potest sic colligitur ex leg. *Miles ff. de re judicata. non debet in-*

Mulier honesta ob debita civilia incarcerari *carcerari.* non debet, sed solum executio debet fieri in ipsius bonis; neque Clericus, qui duntaxat convenire tenetur cum creditore in quantum fieri potest, ita legitur, in cap. *Odoardus de solut.* Ab hoc privilegio excipitur Clericus, si debitum eius ob debita civilia nequebus solvere posset, aut est suspectus de fuga; in tali casu fugæ potest capi, & adduci ad suum ordinarium judicem, nisi sufficientem præbeat cautionem; est *comm. cum Bassæo Verb. Debitum n. 16. Covarruvias.*

TRACT. LIII. DE DECIMIS.

CAPUT Unicum.

De obligatione dandi Decimas.

SUMMARIUM.

1. Decima describuntur.
2. Decimas solvere, est ex jure divino, naturali debitum.
3. Obligatio decimarum quoad quotam est de jure humano.
4. Tres sunt species decimarum, id est Prædialis, personalis, & Mixta, quid sit Prædialis, notatur.
5. Decima Personalis exponitur.
6. Decima Mixta notatur.
7. Ex quo præterea possunt exigi decimæ, notatur.
8. Quod fuit exigendi decimas est spirituale, quod temporale, notatur.
9. Sub quo præcepto debeant solvi decimæ.
10. Quando non obligant decimæ, notatur.
11. Omnes Parochiani tenentur solvere decimas personales, & prædiales, Mixta verò servant consuetudinem loci. Etiam clerici ex bonis patrimonialibus tenentur solvere decimas.
12. Reges, & infideles tenentur solvere decimas.
13. Parochus potest sine licentia Superiorum convenire de decimis præteritis cum Laicis.
14. Regularibus ex prædijs adventitijs tenentur solvere decimas.
15. Impedientes solvere decimas, vel retinentes post admonitionem, excommunicantur.

1. **D**ecima est omnium bonorum mobilium pars decima, deputata pro sustentandis ministris Ecclesiæ, ita patet ex cap. 1. de Decimis.

2. Decimas solvere, est ex jure divino, Quæritur, quo jure debentur decimæ.

Respondeo, decimæ sunt debitæ de jure

Divino, Naturali: ut constat *Levirico cap. 23. naturali debito* quando Dominus constituit Tribum Levi pro sui ministerio, ac præcepit alijs undecim Tribubus, ut decimam partem ex fructibus terræ, quos colligerent, darent ministris suis, ex *Genes. cap. 14.* Legitur, quod Abraham etiam antelegem Mosaycam tribuerit Melchisedech Sacerdoti magno, & Regi, decimas ex spolijs quatuor Regum in prælio devictorum: imò, & ipsi Ethnici suis Sacerdotibus contributebant decimas, sic constat, ex *Cicerone lib. 3. de natur. Deorum.* Quod etiam Idololatæ Romani solebant de bonis divitum Herculi persolvere. *Herodotus lib. 1.* refert Cresum Ciro Regi persuavisse, ut Jovi de bonis suis decimas offerret, id ipsum legitur fecisse Arabes, apud *Plinium libr. 12. capite 14.* Quod decimæ sint de jure naturali patet, quia dignus est operarius mercede sua *Luc. 10. &c.*

Hinc constat, quod decimæ, quoad sustentationem ministrorum Dei debeantur de jure divino. Quoad quotam, quæ potest minui, vel ampliari v. g. nona, aut undecima pars assignari; dummodo Parochus commodè sustentari possit, est de jure humano, ut patet ex *textu Parochianus de decimis Tolerus, Auk. &c.*

Advertes tres esse species decimarum; Prædialis, Personalis, & Mixta: Prædialis est decima pars fructuum, qui colliguntur ex prædijs, ut ex frumento, vino, prius, pomis, caulibus; sic dicitur in cap. *Non est de Decimis.* Ex oleo, croco, per favis, alijsque Leguminibus ex cap. 3. de Decimis. sit prædialis, &c.

ff 3

Mone- notatur.

Moneta cap. 4. n. 4. Potest etiam Decima sumi ex nucibus, amigdalibus, castaneis, aliisque fructibus arborum, prout *cap. Non est.* In hoc tamen consuetudo loci servanda est; *Navarrus de Decim. c. 21. n. 31.*

5. Decima personalis est pars decima fructuum, qui comparantur ab industria personæ; hæc constituta sunt à Papa *cap. Ad Apostolicam, & cap. Pastoralis de Decim.* sic solvendæ à mercatura, Venatione, piscatione, Ludo, aliisque industriosis negotiationibus; ita statutum est in *cap. Nuncios, & in cap. Ex parte. leg. 1. de Decim.*

6. Decima mixta est illa: quæ provenit partim à prædijs, partim ab industria, ut sunt fructus animalium V. G. caseus, fœtus, Lana; ita *Bonacina punct. 2. n. 12. Lessius dub. 3. n. 12. Toletus.*

7. Decimæ exigi possunt etiam de Apibus, & Ex quo præfructu earum, hoc est cera, melle, prout constat *terea possunt ex cap. Nuncios, de Decimis.* Item de lignis, fœno, *exigi decima quod in fasciculos colligitur, Lino, canape; ita notatur. Moneta Noster cap. 4. item de furnis, hoc est de*

commodo illorum, sive in pane, sive in æquivalenti, ut pecunia; sic *Rebuffius de Decim. quest. 8. n. 20.* item de molendinis; id est de grano molito, prout videtur *cap. Ex transmissa de decim.* de Lapidicinis, id est de pecunia, quæ ex lapidibus venditis accipitur, item de aurifodinis; ita notat *Moneta cap. 4. n. 33. & 34. Rebuffius cap. 8. n. 23.*

8. Adverte, quod fructus, qui colliguntur ex decimis sint temporales, jus verò ad eos exigendos est spirituale; est *Azorij quest. 7. Abbatis cap. Ad hæc de decim. n. 2.*

Decimæ, ubi est consuetudo eas solvendi, sunt solvendæ sub præcepto peccati lethalis, tam prædiales: quam personales, ab omnibus quorum interest, ita colligitur *ex cap. Pervenit, & ex cap. frequenti de dec. Item ex c. Non est, cap. Nuncios, cap. Ex parte leg. 1. de dec.* Est comm. Theol. *apud Toletum; cap. 20. de decim. n. 2.*

10. Dixi ubi est consuetudo solvendi, quia si non est consuetudo solvendi decimas, ut in multis locis Italiæ, vel si is, cui debentur, eas remittat, non peccat non solvendo, dummodo Parochus habeat aliunde suam sustentationem; alias Parochiani tenentur eum alere jure naturæ, uti supra, quia dignus est operarius mercede sua. Toletus mox citatus: & hoc patet *ex cap. ult. de consuetud. ita Moneta c. 5. n. 42.*

11. Hinc omnes Parochiani recipientes Sacramenta, tenenturolvere decimas personales, sic sancitum est in *cap. Transmissa de decim.* Tum; *Omnes Parochiani tenenturolvere decimas*

quia ex natura sua sunt institutæ pro alendis ministris Ecclesiæ: Eodem modo prædiales solvendæ sunt ab omnibus illis, qui possessiones possident, titulo temporali; id est de omnibus fructibus, quos colligunt ex prædio, nullis penitus extractis expensis, aut semine seminato; sic loci. Etiam Clerici solvere tenentur ex prædijs patrimonialibus, quia hæc sæculari titulo possidentur non verò tenentur ex possessionibus beneficiatis, sic docet *Sanctus Thomas 2. 2. qu. 7. art. 4.* colligitur *ex cap. De decim.* Mixtæ servant consuetudinem loci, prout notatur *cap. Ad Apostolicam de decim.*

Reges, Principes, alijque Dynastæ, prædicto præcepto solvendi decimas, obligantur; est *infideles re-Moneta cap. 5. n. 26.* Insuper Judæi, Infideles, ipsas tenenturolvere, ex prædijs in terris Christianorum possessis; sic constat *ex cap. Terris.* Tum, quia Ecclesia non debet pati, & jus suum amittere ex eo; quia infideles talia prædia possident.

Parochus potest convenire de Decimis præteritis, etiam cum Laicis, sinè autoritate superioris; quia cum Decima sit onus reale, non tollit, aut remittit aliquod jus Ecclesiæ, sed solum compositio de commodo Parochi, qui est possessor Decimarum; sic *Glossa cap. Ut semper de rebus Ecclesiasticis non alienandis.*

Si Regulares acquisierint prædia, sive per exemptionem sive per donationem, tenenturolvere decimas Parochis, vel Ecclesiæ Rectoribus, quotiescunque non producant justum privilegium exemptionis; ita sancivit *Sacra Congregatio Concil. Pis. 13. Aprilis Anno 1630. & eadem in Urbin. & Firm. 18. Decembris 1627. & in Coloniensi 1. Septembris 1629.*

Qui impediunt, vel secuta admonitione, non solvunt, excommunicantur, nec absolvi possunt, nisi prius factâ plenâ restitutione; hæc tamen excommunicatio non est Papæ reservata, sed ab Episcopo absolvi potest; ita constat *ex Trident. post admo- sess. 25. de reformat. cap. 12.* Imò Religiosi in concione aliquid dicendo, ex quo avertunt Parochianos hinc, & nunc à solutione decimarum, excommunicantur: Eodem modo, si in Confessione se de tali crimine accusant, tenentur sub excommunicatione adhortari ad solvendum, juxta *Clementinam capientes de Decim. Bonacina punct. 7. n. 1. Toletus lib. 6. cap. 20. n. 3.* Imò non solventes decimas, si possunt, non debent in loco sacro sepeliri, juxta *cap. Prohibemus de Dec.*

TRACT. LIV. DE DEGRADATIONE.

CAPUT Unicum.

De pœna, & ordine Degradationis.

SUMMARIUM.

1. Degradatio describitur.

2. Duplex est degradatio verbalis, & actualis, utraque hic declaratur.

3. Clerici

3. Clericus declaratus verbaliter degradatus, & non per sententiam Judicis retinet privilegium Juris Ecclesiastici, secus si est declaratus incorrigibilis.

4. Causa degradationis verbalis exponuntur.

5. Quid est degradatio actualis exponitur.

6. Quales ceremonie requiruntur pro degradatione, declaratur.

7. Quid statuit Jus novum pro degradatione exponitur.

8. Qui effectus sunt degradationis explicatur.

9. Degradatus actualiter potest à Papa restitui.

10. Causa degradationis notatur.

1. **D**egradatio est suscepti ordinis perpetua depositio; *Toletus libro 1. cap. 50. num. 1.*

2. **D**egradatio dividitur in Verbalem, & Actualem: Degradatio Verbalis potest fieri per Episcopum, vel ejus Vicarium Generalem secundum jus novum, hac formula videlicet: *Auctoritate DEI Omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus S. & nostra, auferimus tibi clericalem habitum, & deponimus, & degradamus, & expoliamus, exuimus te omni ordine, beneficio, & privilegio Clericali.* Hæc degradatio fieri potest etiam contra absentem contumacem; ita exprimitur in *cap. Degradatio de Pœnit. in 6. & Trident. sess. 13. cap. 4. de Reformat. & cap. Novimus de Verb. significatione.*

3. Clericus, seu Sacerdos degradatus verbaliter, quotiescunque non declaratur per sententiam Judicis Ecclesiastici incorrigibilis, retinet privilegium juris Ecclesiæ. Quod si declaratur incorrigibilis, perdit tale jus, & potest tradi curiæ sæculari; & licet privatus sit omni officio, vel beneficio in perpetuum; nihilominus tamen cognita ejus sufficienti emendatione, vel innocentiâ, potest ab Episcopo reintegrari, & ad privilegium Juris Ecclesiastici, stinam dignitatem restitui; *Glossa 2. quæst. 6. can. Ideo. Panormitanus cap. At Si Clerici de Judicat. sect. de Adult. n. 14. Toletus, & alij.*

4. Causæ degradationis Verbalis sunt concubinitus, post monitionem non emendatus. Incestus; stuprum, Adulterium, Simonia notoria, homicidium, furtum, & alia crimina atrocia, quæ inferunt irregularitatem.

5. Degradatio Actualis est privatio privilegij Clericalis, facta post depositionem, adjunctâ reali actione, & ceremoniâ, per canones institutâ; ita tenet *Suarez de censuris disp. 30. sect. 1. Valentia tom. 4. disp. 7. quæst. 19. punct. 4.*

6. Ad Degradationem Episcopi olim requirebantur duodecim Episcopi cum Metropolitano, quorum major pars in voto degradationis conveniat. Ad degradationem Sacerdotis cum ordinario debebant sex Episcopi convenire, ad Diaconum, & Subdiaconum tres. Ad Minori-

stam sufficebat proprius Episcopus cum suo capitulo, ita constat *can. Si Episcopi 11. qu. 3.*

Degradatio Actualis juxta jus novum *Trid. 7. sess. 13. cap. 4.* debet fieri per solum Episcopum: *Quid statuit in ijs autem casibus, in quibus conventus plurimorum Episcoporum requirebatur de jure, san-* degradatione, civit, ut partes eorum suppleant Abbates, jus exponitur. Mitræ, ac baculi habentes. Vel si desit copia Abbatum, eorum loco sint personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ, scientiâ, & virtutibus ornata; ut sunt Canonici, Parochi, his pro tribunali stantibus, degradandus induitur ornamentis, quibus fuit ordinatus, ac sic vestitus deferret vasa sacra, pertinentia ad illum ordinem, à quo est degradandus, ad conspectum Episcopi, qui pronuntiata supradictâ formulâ, incipit denudare ab ultimis vestibus, & si est sacerdos, dum aufertur Planeta, dicit: *auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali privamus; & sic cum alijs.* Ultimo loco raditur caput, vel tondetur, ut nullum signum coronæ remaneat; ita statutum est in *cap. Degradatio.*

Effectus Degradationis Actualis sunt, quod 8. degradatus perdat privilegium clericale tam Canonis, quàm Fori: Secundò, si quis eum percuciat, non incurrit excommunicationem. Tertiò traditur curiæ sæculari per declarationem Episcopi, dum declarat eum præsentem iudice sæculari esse illius fori, debet tamen pro eo intercedere, nè moriatur; ita sancitum est in *cap. Novimus de Verbor. significat. Abbas in cap. Cum non ad homine n. 2. Toletus lib. 1. cap. 50. n. 5.* Adverte tamen per hoc talis declaratus non perdit characterem ordinis, qui est in anima impressus, virtute cujus semper validè consecrare potest, etsi esset Episcopus validè ordinaret, licet gravissime peccaret. Secundò non eximitur à recitatione Divini officij, & vota castitatis; quia per degradationem non debet effici melioris conditionis; *Bonaçina de censuris disp. 4. punct. 1. n. 5. Filliucius tr. 18. cap. 8. nu. 191. Sayrus Toletus.*

Degradatus actualiter juxta probabiliorem sententiam potest à solo Papa restitui: ita sentit *Degradatus Glossa 2. qu. 6. cap. Ideo. Panormitanus, Sylvester actualiter po-* apud *Toletum n. 7.* & adjungit, si degradatus est à Papa innocentem degradatus, ex falsitate testium, postest probabiliter per Episcopum reintegrari.

Causæ hujus degradationis sunt; Pertinacia; hæresis; ut constat ex *cap. Ad abolend. de Hæret. Cause degra-* vel si fuerit falsarius litterarum juxta *cap. Ad Falsariorum;* vel sodomita frequens; vel homicidum qualificatum patrans. Hæc; & similia crimina, ad hoc, ut quis degradetur, sunt expressa in jure, & patere debent per accusationem; nam sine accusatione, & nisi crimen merens similem pœnam reperiatur in jure, nemo degradandus est; sic exponit *Hostiensis in summ. titul. de accusat. Diaz Annac. Toletus.*

TRACTATUS LV.

DE DELECTATIONE MOROSA.

CAPUT Unicum.

De Malitia, & modo Delectationis morosæ.

SUMMARIUM.

1. De natura, & modo Delectationis.
2. Regula pro cognoscendo, quando delectatio est peccatum, quando non, notatur.
3. Delectatio externa in quo consistit, notatur.
4. Delectatio interna notatur.
5. Solvitur casus suprapositus.
6. An delectatio morosa sit semper illicita, declaratur.
7. Delectatio carnalis quæ sentitur in parte inferiori, non est per se peccatum, nisi voluntas ei adhareat.
8. Potest cognosci ex fine, an delectatio sit peccaminosa.
9. Malitia delectationis desumitur ex objecto.
10. Si quis turpiter delectatur de re inhonesta sine ulla cognitione, & reflexione de re prava, non peccat.
11. Causa indifferens non est removenda sub lethali, licet inde insurgat delectatio morosa.
12. An conjux peccet graviter se delectando carnaliter in absentia alterius conjugis, duplex opinio proponitur.
13. Non est mortale desiderare delectationem de futuro, quando ipsi licebit.
14. Delectari de re extranea mortaliter mala, est lethale.
15. Delectari ex se de mortali licet non intendat actum extremum est lethale.
16. Si quis intenderet peccare cum persona tali, vel tali circumstantia ornata, tunc etiam illam malitiam contraheret.
17. Si voluntas in delectatione venerea se haberet pure negative, non esset lethale.
18. Si quis sub conditione honesta optaret delectationem morosam de futuro, non peccaret. Non est licitum sub conditione actualiter delectari de objecto honesto.
19. Si Religiosus sub conditione secularitatis vellet fornicari, non peccaret peccato sacrilegij.
20. Delectari de re sola lege positiva prohibita, per se non est malum.
21. Non est peccatum abstractivè delectari de re aliqua ingeniosè facta licet mala.
22. Possunt conjuges delectari de copula per se, si absit periculum pollutionis.

23. Vidua citrà peccatum potest gaudere abstractivè gaudiò intellectus de copula præterita cum marito, non verò sensibilibiter de presenti, ita etiam cum proportionem dicendum est de Sponsa.
24. Subinde juvenes in delectatione morosa non peccant lethaliter.

HAnc materiam attingunt binæ propositiones damnatæ: prima ab Alexandro VII. in numero 40. reprobata est, scilicet: *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris, & pollutionis; de qua tractabo Verb. osculum.*

Secunda propositio, quæ affinizat cum delectatione morosa ab Innoc. XI. rejecta, est 9. inter damnatas hujus tenoris: *Opus conjugij ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali, quam exposui Verb. Copula, quapropter ab ulteriori eorum explanatione modò superfedeo.*

Delectatio est actualis fructio objecti apprehen-
si ut boni. Et dupliciter potest quis delectari cir-
cà objectum cognitum.

Primò quatenus objectum est scientificum, concipiendo suam essentiam, veritatem, ipsius-
que prædicata transcendentalia, & sub his formalitatibus delectari, & appetere tale objectum etiam ex natura sua malum, non est peccatū: sic Theol. delectatur cognoscendo species peccatorum, ac illorum proprietates: Confessarius appetit scire peccata poenitentis, quatenus spectant ad Tribunal spirituale, ut possit de ipsis ferre rectam sententiam; per hoc tamen non ea approbat, imò detestatur. Secundò modò potest delectari de objecto cognito, quatenus voluntas approbat, consentit, & gaudet de natura talis objecti, vel prout movet appetitum sensitivum ad sui complacentiam, vel prout simpliciter, & pure abstractivè delectatur de ipso, & hoc secundo modò, si objectum ex natura sua est bonum: talis delectatio erit virtuosa, ut v. g. delectari de bonitate DEI; de promotione meritoria sui amici, de victorijs adeptis à Cæsare contrà inimicos

nicos. At si objectum ex natura est malum, delectatio erit etiam mala, v. g. de actu venereo, de homicidio, de vindicta &c.

2. Ad cognoscendum, & bene distinguendum peccatum à non peccato in delectatione morosa, hunc Paragraphum fundamentalem bene percipe, & nota; quod sensus interni, & appetitus sensibiles cum suis passionibus non plene subjaceant absoluto Dominio voluntatis, & hujus defectus est causa peccatum originale, per quod rebellavit caro animæ, quæ facta est insolens, ac prompta ad omne malum sensuale; nam si aliquod objectum delectabile oculo, aut auditui objiciatur etiam casualiter, v. g. pulchra puella; aut si audiuntur actus obsceni; aut si inimicus obviam venit, mox in phantasia repræsentantur species peccati, ac si oculis viderentur, & ideo in parte inferiori hominis, multoties motus sensuales, & delectationes carnis, aut odij contra inimicum, aut superbiæ excitantur, licet voluntas illis non adhæreat, imò resistat. Secundo sæpe sæpius etiam ipse Dæmon movet turpes cogitationes in phantasia, uti apparet in somno, dum quis arbitratur se peccare, cum hac, vel cum illa, & tamen nec pij homines sive in vigilia, sive in somno, dum patiuntur similes tentationes, & carnis titillationes sine adhæensione voluntatis possunt eas citò depellere, supra quod exclaimat Apostolus 2. Cor. cap. 12. *Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Satana, qui me colaphizet: propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet à me, & dixit mihi, sufficit tibi Paule gratia mea.* Ex quo patet, quod delectationes morosæ sine consensu culpabiles non sint; nam clarè videtur quomodo Spiritus promptus est, caro autem infirma.

Scire velis, an peccet Cajus, qui solet etiam inutilis speculationis gratiâ concipere magnam formositatem puellæ, ipsiusque partes secretiores, ac modum, quo carnaliter corrumpi potest: interim multoties morosè pars inferior excitatur, ac ipso renitente polluitur?

3. Ante responsionem nota distinctionem inter delectationem externam, & internam. Delectatio externa est corporea, quæ consistit in commotione Spirituum naturalium, & hæc provenit, vel ab objecto, vel à phantasia: ab objecto v. g. si juvenem carnalem pulchra puella osculetur, vel tangat, illicò alteratur in eo Venus: à phantasia, si v. g. phantasia ei repræsentet speciem alicujus actus obsceni, eodem modo sensus commovebitur, &c.

4. Delectatio interna est, quæ independentè ab omni sensu exteriori operatur; & est duplex, phantasia, & intellectus; phantasia est Materialis, intellectus immaterialis; & ideo phantasia sequitur appetitus sensitivus, qui est necessarius. E. g. Phantasia proponit objectum, & si hoc est delectabile, illicò excitatur in sensu morositas delectabilis, si objectum est odiosum, illicò in sensu excitatur tristitia.

Intellectum vero sequitur voluntas, quæ est libera, & hæc non sequitur phantasma, sed ver-

bum: unde phantasia potest tam turpia objecta repræsentare, quam Dæmon excogitare potest, vi quorum objectorum licet appetitus morositas etiam qualiscunque excitatur, erit solum materialis, nec liber, proinde non peccaminosus. Ex his patet, ad hoc ut voluntas operetur, & se determinet ad aliquam partem objecti, tunc tale objectum debet ei proponi ab intellectu sub ratione boni, vel mali v. g. intellectus concipit dulcedinem, sed mixtum veneno, proponit id voluntati, an sit dandum hoc amico ad potandum, si voluntas adhæreat, talis actus dicitur esse spiritualis, cum dependeat à voluntate, & non à phantasmate, proinde peccaminosus, cum per hoc inficiatur veneno amicus &c.

Præterea adverte tam intellectum, quam phantasia posse versari circa abjecta speculative, & practice: Speculative versatur, quando naturam rerum in communi speculatur v. g. in quo consistit essentia sensualitatis, vel quomodo fiat, & unde oriatur spirituum carnalium commotio, vel quid est vindicta &c. Practice versari circa objecta est, quando operans habet intentionem rem exequendi, quam concipit; proinde si objectum est malum, & consensus voluntatis erit malus, &c.

Nunc ad dubium superius positum respondeo, vel Cajus in tali casu purè speculative intentione considerat concipere tales partes puellæ, & sistere præcisè in tali contemplatione naturæ, non intendendo nec consentiendo pollutioni secutæ, tunc sentio eum per se non peccare. Ratio est, quia contemplatio, seu cogitatio turpium, qualis, non est causa voluntaria pollutionis, ideoque qui vult cogitationem directe, licet per accidens sequatur pollutio, ipsi moraliter non imputatur: Dixi per se non peccare, alii si speculans obscœna, sit ita fragilis, ut passim in tali speculatione polluat, ac exponat se periculo consentiendi, tunc in hac circumstantia potest esse peccatum, proinde in contemplatione talium, bonum est se munire orationibus ad extinguendum periculum consentiendi.

Quæritur, an delectatio morosa circa rem veneream sit ita mala, ut in nullo casu sit licita? Nota non defuisse DD. qui somniarunt in delectatione morosa circa venerea, nullum dari peccatum, quam opinionem sequentibus argumentis tuebantur.

Primò, non minus est malum febricitanti in accessu febris calidæ aquam bibere, ac soluto copulam carnalem cum fœmina committere, quia testantur medici, quod si febricitans in tali casu aquam biberet, pro certo moreretur, sicque seipsum occideret: ergo est tam malum quam fornicatio; subsumo: Sed si febricitans in tali vehementia febris imaginaretur sibi aquam sufficientem se bibere, & defacto delectaretur, ac si actualiter eam biberet, talis à nemine condemnatur de peccato; ergo neque solutus delectando se morosè de fœmina ac si ipsa defectu uteretur, peccat. Tum, quia tam peccatum est die vetito vesci carnibus, quam soluto fornicari; sed potest

5. Solvitur casus supra positus.

6. An delectatio morosa sit semper illicita declaratur

test quis tali die vetitò ita mente concipere carnes, & sibi de eis complacere, ac si defactò eas comederet sinè peccato gravi, ut testantur DD. *Layman lib. 1. tr. 3. dub. 3. num. 5. Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 15. n. 114. &c.* Ergo etiam solutus potest sibi proponere mente fœminam ac de ipsa morosè delectari, ac si actu cum ipsa ageret sinè peccato. Hæc argumenta non sunt tam levia, quàm alicui videntur, nam non minùs interdicitur lege naturali, & Decalogi potus aquæ taliter febricitanti, quàm fornicatio soluto juveni, ergo &c. Hòc non obstante. Respondeo transeat antecedens, ad subsumptum concedo antecedens, & nego consequentiam: disparitas est, quia dum febricitans delectatur mente, & habet gustum ac si reverà aquam biberet, per hoc tamen non verificatur, quòd eam bibat, aut incipiat eam bibere: solutus verò delectando se morosè de fœmina, ac si ipsa defactò uteretur, incipit quodammodo pollutionis actum, nam si diu perseveraret in tali morositate ex accensu spirituum sinè omni tactu extrinseco semen decideret, sicque venerea morositas est inchoatio pollutionis, non sic imaginatio potùs, est inchoatio potùs.

Ad secundum argumentum respondeo: tam peccatum est die vetitò vesci carnibus, quàm soluto fornicari, peccatum sumptum genericè, transeat major, nam strictius prohibetur fornicatio, quàm abstinentia à carnibus die vetitò, quia fornicari cum interdicitur præceptò negativò, nunquam erit licita, vesci autem carnibus die vetitò, est de præcepto positivo, quod præceptum non obligat semper, concedo minorem, & nego consequentiam; disparitas patet ex solutione prioris argumenti.

7. Paeterea nota, si deficit cognitio objecti, aut libertas voluntatis, hæc non consentit in objectum malum, sic nunquam erit peccatum, licet pars inferior hominis adhæreat sensui, & in phantasia excitentur mille tentationes pravæ, ac caro infinitis titillationibus, & impuris delectationibus obruatur; quia tales delectationes venereæ sunt puræ animales, & naturales, non morales, cum in nostra potestate non sit quàm primum illas tollere, siquidem ipsi naturæ sunt innatæ; nam Deus non est tantum scrutator renum, sed etiam cordium, ergo si cor, seu voluntas non consentit, licet Dæmon, caro, & mundus perpetuis insidijs suis oblectationibus nos tyrannizent, nunquam peccabimus; *non enim nocet sensus*, inquit Bernardus; *ubi non est consensus*: ergo resistendo ipsis voluntate non consentiendo, merita magna apud Deum adipiscemur, non nocumentum.

8. Insuper, dum aliquem inflamat delectatio morosa causata ab aliqua prævia cogitatione de re turpi, attendendum est ob quem finem talem cogitationem admisit; si finis est bonus v. g. Theologus præscrutatur res turpes pro scientia acquirenda, ac de sua scientia delectatur; Concionator legit obscæna, intendens ex pulpitu ea detestari, & execrari, ex quo de sua cogitatione

delectatur; Medicus, Chyrurgus cogitat vasa libidinis ex fine, ut adiscat modum medendi in illis partibus inhonestis, ex quo insurgit delectatio de sua cogitatione. Hic lector attentum te volo: vel Theologus, Concionator in statu reflexo affectat talem delectationem de re obscæna, vel non: si affectat: ergo est signum inclinationis pravæ: si non affectat, sed potius se habet passivè respectu ipsius, est iudicium boni affectus. Secundo, dum obijciuntur aliæ res non peccaminosæ, v. g. comedix artificiosæ, ornamenta machinarum, ac aliæ, & aliæ causæ delectabiles honestæ, si experitur cogitando de rebus obscænis majorem delectationem, quàm de talibus rebus honestis, est signum affectus pravi: si æqualiter de utroque delectetur, est indicium affectus non mali. Ex quo sequitur, etiamsi Confessarius, Theologus, Chirurgus expertus sit magnos motus venereos, aut etiam pollutionem, quam nullò modò intendit, non tenetur à tali opere necessario abstinere, dummodo absit periculum consensùs; quia homini prosequenti suum jus non imputatur effectus per accidens. Et nota, illi, qui tales effectus experiuntur facilius liberabuntur, si animò generosò eos contemnant, quàm si nimio timore expellere sollicitent; ita commun. Theol.

Malitia vel meritum delectationis mensurari 9. debet ob objecto, circa quod delectatur, unde si *Malitia delectationis de-* objectum est ex se mortale, delectatio erit mortalis (nisi imperfectio actus, seu inadvertentia, aut *sumitur ex ignorantia excuset*) v. g. si Virgo plenè delectatur de fornicatione, erit delectatio mortalis, quia fornicatio per se est mortalis, si de choreis, erit veniale: quia choreæ ex se sunt veniales, nisi alia circumstantia accedat.

Si phantasiæ objicitur aliquod objectum inhonestum: v. g. juveni pulchra puella, de qua *Si quis tur-* morosè appetitu sensitivò delectatur, etiam per *pter delecta-* longum tempus, ita tamen, ut nullò modò ipse *tur de re in-* intellectus advertat, seu se reflectat suprà turpi- *honestam sinè* tudinem, & malitiam actus morosi, talis nullò *ulla cognitio-* modò peccat. Ratio est; quia in tali casu deest *ne, reflexione* juveni cognitio mali, quæ est necessaria ad actio- *de re prava* nem moralem hominis; ergo talis morosa delectatio censetur solum naturalis: *Stoz. lib. 1. p. 5. num. 20.* Eòdem modò philosophandum est de nuda delectatione homicidij, furti, odij, invidiæ, &c. ita abstractè de his delectando.

Quotiescunque adsit indifferens causa, ex qua consurgunt delectationes morosæ, non est sub lethali removenda, si absit periculum consensùs; Ratio est; quia causa indifferens ex natura sua non est mala.

Hinc: si ex politica conversatione, vel ex le- 21. ctione librorum de utilibus, & jucundis agen- *Causa indif-* tium, non tamen de turpibus ex professo, vel ex *ferens non est* contactu fœminarum in templo, vel alibi, ubi *removenda* adest concursus, insurgerent motus carnales *sub lethali,* cum delectatione sensuali, dummodo illas non *licet inde in-* intendat, nec subsit periculum consentiendi, *surgat dele-* non sunt mortales. Imò si quis solum curiosita- *ctatio moro-* tis gratiâ aspiceret pulchram fœminam, unde *sa.* *inca-*

intumesceret Venus, si absit periculum consensuendi in delectationes, non est lethale, docent nonnulli. Ratio est; quia neque ex causa, neque ex effectu apparet fundamentum convincens de lethali; non ex causa, cum hæc sit indifferens: non ex effectu, cui non præbetur consensus; ergo &c. ex quo patet, quod causam venialem turpium non teneantur sub lethali vitare; proinde si ex civili conversatione, vel lusu confurgerent delectationes sine consensu, & sine intentione eas procurandi, non est mortale; ita sentit *Clavis Regia lib. 8. cap. 7. Trullenchin Dec. lib. 6. cap. 1. n. x. Cassianus à Sancto Elia verb. Osculum cap. 3. n. 8.*

12. Conjux, in absentia alterius conjugis, non potest sub lethali excitare Venerem ad delectationem capiendam, & sic in ipsa voluntariè delectari, licet absit periculum pollutionis. Ratio est; quia conjux non habet Dominium sui corporis in ordine ad usum Veneris secum explendum, ait enim Apostolus *Corinth. 7. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed Vir, similiter autem, & Vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Tum, quia in tali delectatione fraudaret alterum conjugem, cum uteretur suo corpore tanquam persona sui ipsius; *Vasquez in 1. 2. quest. 78. art. 8. disp. 113. nu. 4. Salas in cap. 2. Tom. 2. tr. 13. disp. 6. sect. 14. n. 129. Diana part. 4. Tom. 4. resol. 215.* Contrarium etiam admittunt ut probabile aliqui. Ratio est; quia matrimonium excusat à mortali delectationem partis venereæ, secluso periculo pollutionis; ergo etiam commotionem pudendorum cum delectatione partis sensitivæ; per hoc tamen non excusatur à Veniali propter deordinatum finem; ita *Palludanus 4. dist. 9. qua. 3. art. 1. n. 7. Zumel. disp. 4. dub. 3. Divus Thomas quest. 6. de Bonis matr. dub. 26. n. 188.* Prior opinio mihi magis arridet, ob rationes datas.

13. Non est mortale desiderare nubere, ut in matrimonio possit cum conjugate delectari, si hic, & nunc nullam capit delectationem. Ratio est; quia tale desiderium nubendi respicit duntaxat delectationem futuram, quæ pro nunc erit licita. De re, quando ipsi præsentem verò morosè delectari, est lethale; ita admittit etiam *Diana part. 2. tract. 5. resol. 2. Bonacina; Cassianus &c.*

14. Si quis deliberatè delectaretur de re mortali-Delectari de ter mala, est lethale, v. g. de homicidio facto. re extranea, Ratio est; quia contra præceptum charitatis in re mortaliter notabili faceret. Imò si delectatus fuisset de mala, est lethale. homicidio Patris, Fratris, deberet in confessione id exprimere; quia præter malitiam contra charitatem, incurreret etiam malitiam contra pietatem, & iustitiam, prout ostendi ex *propositione 13. ab Innocentio XI. damnata.* At si inadvertenter, vel repugnante voluntate delectaretur, non peccaret: si verò semiplenè delectaretur de re mala, peccaret venialiter.

15. Delectari Si quis voluntariè, & advertenter sibi com- de re ex se placeret de re obscæna: ut de copula fornicaria, licet mortali, licet ita tamen, ut non habeat efficax desiderium non intendat externè ipsam complendi, talis vocatur delecta-

tio morosa, seu simplex complacentia, quæ est actum exter- semper mortalis, etiamsi sola mente actum venum, est le- nereum qualemunque desideraret: Ratio est; *thale.* quia in materia venerea non datur parvitas materiæ, ut ostendam in *tr. de Fornic. & Molit.*

Hinc si Absoloni objiceretur pulchra Thamar Soror, vel formosa concubina Patris, aut elegans monialis, ex quibus sumeret simplicem complacentiam fornicariam, modò mox explicato; Absoloni probabiliter solam malitiam simplicis fornicationis committeret &c. Ratio est: quia complacentia desumit speciem malitiæ ab objecto, sed objectum ipsius fuit solus affectus venereus oppositus duntaxat castitati; ergo solum habet malitiam fornicationis contra castitatem. Tum, quia suppono, quod voluntas Absoloni per eam delectationem non tendat in forrorem, aut monialem, ut soror est: aut monialis ut monialis, sed solum ut pulchrum objectum Veneris est, præscindendo à consanguinitate, & Voto: ergo &c. *Est Tamburini lib. 2. cap. 7. sect. 1. n. 2. Vasquez 1. 2. Tom. 2. disp. 111. Diana part. 1. tract. 7. resol. 48. Bonacina de matr. quest. 4. punct. 8. n. 19. Arriaga 1. 2. tract. de peccat. disp. 47. sect. 4. sub sect. 3. n. 28.*

Hinc, si quis haberet desiderium peccandi i 6. cum libera, vel cum consanguinea, vel cum uxo- Si quis inten- rata, vel cum moniali, ita tamen, ut si talis vo- deret pecca- luntas peccandi feratur in personam, quatenus re cum per- est tali conditione affecta, v. g. ut est consanguinea tali, vel gea, uxorata; hic actus præter malitiam forni- tali circum- cationis, contraheret etiam malitiam incestus, stantia orna- Adulterij, sacrilegij. Ratio est; quia talis vo- ta, tunc etiã luntas peccandi contrahit malitiam ab objecto, illam mali- tali conditione notato, ergo &c. sicque in con- am contra- fessione est exprimenda persona, cum qua desi- beret. deravit peccare; est *Bonacina de matr. quest. 4. punct. 8. Lessij; Navarri, Sanchez, & aliorum.*

Si voluntas circa delectationes venereas se Si voluntas haberet negativè, id est neque consentiendo, ne- in delectatio- que dissentiendo motibus luxuriæ, probabiliter ne venerea se non peccaret mortaliter, nisi adsit formale peri- haberet pure culum consensu. Ratio est; quia voluntas sa- negativè, non tisfacit præcepto gubernandi appetitum sensu, esset lethale. nè consentiat: ergo tum negativè se habet: satis præstat non consentiendo; nam nocere non potest sensus, nisi præstetur consensus, ita ait supra Bernardus ergo &c. est *Sancij in select. disp. 21. n. 3. & 5. qui 29. auctores citat. Caspensis tract. de peccat. d. 4. n. 21. Archdekin part. 3. tr. 5. cap. 6. n. 14. Fillincij tr. 21. qu. 3. n. 184. Sylvestri, Angeli, & aliorum.*

Non est peccatum sub conditione honesta; i 8. Si quis desiderare delectationem de aliquo objecto mor- sub conditio- taliter malo, v. g. si esset licitum, vel si esset mea, ne honesta op- vellem rem habere cum tali, vel si non esset pec- taret delecta- catum, vellem fornicari, furari, occidere. Ra- tionem moro- tio est; quia talis conditio suspendit voluptatem, sam de futu- & desiderium fornicandi, furandi, occidendi, ro, non pecca- quousque tale opus esset licitum; sicque nihil de- ret.

fideratur pro hic & nunc illicitum, ergo &c. Non est lici- At si quis sub illa conditione actualiter dele- tum sub con- ctaretur de fornicatione, vel desideraret occide- ditione actu- re, ac

aliter delectari de objecto inhonesto.

re, ac si mdò illi licitum esset, peccaret peccatò ejusdem speciei, ac si conditionem non posuisset Layman lib. 1. tr. 3. c. 6. num. x. & 11. Valent. 1. 2. disp. 6. quæst. 4. punct. 4. Clavis Regia lib. 8. c. 6. n. 27. Filliucius tr. 1. c. 8. qu. 7. Reginaldus lib. 11. n. 53. & alij, contra nonnullos alios, qui existimant esse oppositam opinionem etiam probabilem.

19. Si Religiosus sub conditione secularitatis vel let fornicari, non peccaret peccato sacri-
20. Delectari de re sola lege positiva prohibita, per se non est malum.

Eodẽ modò si Religiosus diceret, vellem fornicari, si Religiosus non essem; talis peccaret solò peccatò fornicationis, non sacrilegij; Ratio est quia præscindit à Religione, & excipit votum castitatis; ità docet Sanchez lib. moral. cap. 2. n. 28. Layman; Bonacina quæst. 4. punct. 8. n. 28. Delectari de re morosè dic, & loco prohibita solum lege positivà, non est peccatum per se, v. g. si quis imaginativè delectaretur de esu carnis in quadragesima, vel de solemnitate celebrandi nuptias in Adventu, vel alio tempore interdicto, non peccaret. Ratio est: quia præceptum purè humanum ex se solo non prohibet actus purè internos, sed solum externos: prout communiter docent Theologicum Vasquez 1. 2. disp. 1. 10. c. 1. Layman. lib. 1. tr. 3. c. 6. num. 9. Diana part. 3. tract. 5. miscel. resol. 5. Sylvius; Maldarus. Per accidens verò potest peccare, si indè exponeret se periculo violandi jejunium.

21. Non est peccatum abstractivè delectari de re aliqua ingeniosè facta licet mala.

Hinc non videtur illicitum delectari de subtili aliquò modò; quem quis adhibuit ingeniosè infurando, vel de homicidio secuto, etiam injusto, vel de aliqua arte adhibita in decipiendo hoste; ità Ledesma lib. 1. cap. 4. Vasquez dub. 15. cap. 2. Bonacina, & alij.

22. Possunt conjuges delectari de copula per se, si absit periculum pollutionis.

Hinc conjuges licitè possunt delectari; citrà periculum pollutionis de copula habita, vel habenda, absque ulteriori procuratione per se delectationis. Ratio est; quia cū opus conjugij sit licitum, etiam delectatio operis erit licita: ergò &c. Caveant tamen conjuges delectari de alijs extrà conjugium; quia peccarent non solum contrà virtutem castitatis, verum etiam contrà justitiam, juxta opinionem probabilem, cū con-

juges non solum corpus, sed etiam affectus sibi invicem obligarint; ità Bonacina; Diana, contrarium est etiam probabile. quòd tantum contrà castitatem peccarent, non contrà justitiam; Ratio est, cū talis delectatio sit interna, ac occulta, non censetur alteri conjugi injuriosa. Ità Bassæus Verb. Delectatio.

Vidua potest gaudere de copula præterita, ut præterita, non verò ut præsentis gaudiò intellectus. id est potest approbare talem actum ab ipsa cum marito suo exercitum; quia fuit pro tunc ei licitus; at nequit ex tali gaudio, & approbatione actus venerei capere actu sensibilem delectationem carnalem; Ratio est; quia talis delectatio esset quodammodo inchoatio novæ pollutionis de præsentis, ad quam vidua non habet jus, nam non esset illa delectatio, quæ tempore conjugij fuit ipsi licita; sed alia distincta ab illa; ergò &c. Huic opinioni, quamvis brevius illam exponat, adhæret Castropallao, de peccat. tract. 2. disp. 2. part. x. sect. 2. Sanchez de matrim. lib. 9. disp. 47. num. 4. Eodem modò philosophandū est de Spōsa; ac suprà de vidua cæteris paribus; quæ speculativè gaudere potest de copula futura: id est, potest gaudere de actuali spe ejusdem copulæ quia talis copula erit ipsi licita; at nequit gaudere actu sensibilibiter; quia de præsentis non habet jus ad sensum carnalem, cū talis delectatio indè proveniens esset principium actualis pollutionis. De hac materia Vide Verbo Osculum, ubi fundamentaliter rem expono; Navarrus cap. 16. n. 6. Vasquez 1. quæst. 74. art. 8. disp. 114. n. 3. Filliucius, Cardenas.

Confessarij advertant, quòd multoties juvenes utriusque sexus existimant ex ignorantia non esse peccatum, vel ad summum veniale, delectari morosè; proindè vel se non accusant, vel valde frigide, sicque non peccant, nisi eò modò, quòd ipsis malitia operis in mente repræsentatur.

Plura de delectatione morosa vide Verb. aspectus, copula, osculum, tactus, Matrimonium, fornicatio, mollicies, turpiloquium.

23. Vidua contrà peccatum potest gaudere abstractivè gaudio intellectus de copula præterita cum marito non verò sensibilibiter de præsentis, ità etiam cum proportione dicendum est de sponsa.

24. Subinde juvenes in delectatione morosa non peccant lethaliter

TRACTAT. LVI.

DE DENUNCIATIONE CRIMINUM.

Propositio 5. ab Alexandro VII. damnata est, scilicet. Quamvis evidenter tibi constet, Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

CAPUT Unicum.

De obligatione denunciandi crimina.

SUMMARIUM.

1. Denunciatio criminum describitur.

† 2. Quis tenetur alterum denunciare, si evidenter constet, eum esse hæreticum, licet probare nequeat.

3. Sol

3. Solvitur objectio.

4. Si quis solum est suspectus de hæresi, ita ut talis suspicio non aequivaleat evidenti morali, non est denunciandus; secus bene ex vi prædictæ propositionis.

5. Religiosi etiam leviter suspecti de fide, sunt denunciandi, ita & sæculares.

6. Non est præmittenda correctio fraterna hæretico, per se loquendo.

7. Solvitur objectio.

Non est corrigendus hæreticus pertinax.

8. In hominibus simplicibus quoad hæresim servanda est correctio fraterna.

9. Etsi hæreticus occultus sit emendatus, adhuc est denunciandus secundum decretum Papæ.

10. Filius Patris hæresim occultam, & uxor mariti, & contra non tenentur denunciare, secus si esset publica, aut si in malum publicum vergeret.

11. Nullus propriam hæresim per se tenetur denunciare.

12. Hæresis proximi denuncianda est, licet juraverit se illam tacere.

Crimen læsæ Majestatis est denunciandum.

13. Alia peccata ab hæresi per se non sunt denuncianda.

Crimina, quæ non sunt denuncianda, notantur.

14. Subditus non tenetur manifestare secretum fide naturali habitum, superiori per se.

1. Denunciatio Criminum describitur.

Denunciatio est delatio criminis latens, facta judici sine onere probandi; ita colligitur ex cap. Inquisitionis sect. 1. de accusationibus, & ex leg. edicto. sect. id autem ff. de Jure Fisci sic Tolosanus part. 1. Tom. Juris Canonici tit. 9. c. 1. n. 5. Verde tit. 9. in sua Anaceph. n. 314.

Propositio 5. ab Alexandro VII. reprobata, advertendum est, quod includat notitiam evidentem hæreseos. Secundo solum loquitur de delicto hæresis, non de alijs criminibus. Tertiò non requirit testes pro tali crimine denunciando, proinde:

2. † Dico contra proposit. 5. ab Alexandro VII. damnatam, si Titio v. g. evidenter constaret Petrum esse hæreticum, tenetur eum denunciare, licet per testes, talem eum probare nequeat; Ratio est, quia denunciator est testis criminis, non accusator; seu testis probare non debet; ergo licet probare nequeat, tenetur denunciare; major, & minor per se patent: consequentia stabilitur ex cap. Inquisitionis sect. 1. de Accusationibus. Tum, quia per hoc differt denunciator ab accusatore, quod hic probare teneatur, non ille, ut videndum est ex lege Quid cum natu sect. Accusare ff. de bonis liberorum. Tum, quia multa mala communitati inde oriri possent: nam talis Hæreticus posset ita agere, ut unum post alterum Catholicum clam, & secretissime, etiam fortè sub obligatione juramenti tale delictum celandi, hæresi inficeret, & sic gradatim hæc pestis membra communitatis intoxicaret: ita supracitatus Verde cum

Valentia Dom. 3. disp. 3. quest. x. punct. 5. sect. 1.

Layman tom. 1. lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 2. c.

4. Suarez de fide disp. 2. sect. 4. n. 7. Facundez Tom. 1. in Decal. c. 26. n. 7. Escobar tr. 5. c. 6. sect. 1. n. 137. Lezana tom. 1. Verb. Denunciatio n. 4. Turrianus; Sanctarellus, & alij.

Dices occulta crimina non sunt denuncianda, nè lædatur fama proximi, quam in publico posidet, ergo Cajus hæresis non est reportanda ad judicem, cum duntaxat soli Titio constet.

3. Solvitur objectio.

Respondeo nullam fieri Cajo injuriam, ex eo, quia ipsius hæresis occulta denunciatur à Titio Ratio est; quia Cajus verè est reustalis delicti coram Deo, & Titio: sicque per se talem meretur pœnam denunciationis pro procurando animæ ejus bonum spirituale. Tum, quia tale delictum non habet jus ipsum tacendi, cum non vergat solum in damnum Caji, verum etiam in perniciem communitatis: cum inde possit oriri aditus ad subvertendos fideles: sicque bonum privatū postponendum est bono communi; igitur denunciando ipsum nullam patitur injuriam.

Superius liquet ex propositione damnata hæreticum tantum evidentem denunciandum esse; Si quis solum ergo nulla obstat obligatio denunciandi vi hujus est suspectus propositionis formaliter Cajum solum suspectum de hæresi; Ratio est; quia quod lex non ut talis suspici- præcipit, id nos obedire non tenemur: ergo nec denunciare. Tum, quia odia non sunt amplianda, sed restringenda; ergo cum odiosum sit denunciare, ideoque non obligamur nisi ad id, non est denunciandum; ergo cum Papa nihil annuit de hæretico tantum- cūs bene vi modo suspecto; proinde talem denunciare non prædictæ pro- ligamur. At si suspicio esset tam gravis, ut fer- positionis.

mè evidentiæ comparari possit, v. g. quia signa quasi manifesta dat hæresis; vel quia à persona fide digna, & omni exceptione majori audivit Titius Cajum esse hæreticum, in hoc caso existimo probabiliter esse obligationem denunciandi. Ratio est; quia suspicio gravis generat periculum grave inferendi malum communitati, huic dicto secundum aliquam partem adheret Cassianus à S. Elia Verb. Hæresis 3. cap. 1. num. 13. Quod si persona levis diceret Titio, Cajum esse hæreticum, non erit obligatio denunciandi, quia nullam generat fidem credendi: Secundum Cordubam lib. 1. qu. 43. dub. 2. sect. 6.

Emanavit præterea aliud decretum, in quo 5. præcipitur denunciare Religiosos ordinarijs, vel Inquisitoribus de fide etiam leviter suspectos, etsi amfi essent superiores primarij ordinis ita in constitut. Alexandri VII. anno 1660. die 8. Junij edita constat. A fortiori denunciandi sunt sæculares propter statum imperfectiorem, alias essent melioris conditionis, quod dicendum non est; ita Verde tit. 9. n. 342. ubi refert decretum, ex quo nota in priori quæstione me locutum fuisse juxta damnationem supra notatæ propositionis.

Quæritur, an præmittenda sit correctio frater- na Cajo hæretico, vel de hæresi occulta suspec- to?

6. Non est præmittenda correctio frater-

Respondeo negativè! Ratio est; quia potest fingere & simulare correctionem, ad pœnas vel infamiam per se loquendo

infamiam vitandam; nam huiusmodi homines ita durè in pertinacia persistunt, ut subindè etiam torturas subire parati sint pro veritate rei occultanda. Tum quia, cum denunciator agat partem testis, non tenetur corrigere, nè contrahat odium, & inimicitias hæretici, qui correctorem persequi posset. Tum; quia talis hæreticus publico magnum damnum inferre posset, modò unum, modò alterum innocentē subvertendo & semper fingere à singulis correctionem accipere, ac emendare: nam sciens Ecclesiæ contradicere & non resipisci, jam censetur pertinax, ergò sinè correctione denunciandus est; prout tenet etiam *Suarez de fide disp. 20. sect. 4. n. 11. Scarzia de pudic. c. 16. n. 3. Diana part. 1. tr. 4. resol. 2. Sancius part. 1. select. n. 56. cum Verde citato.*

7. *Solvitur ob- jectio.* Dices correctio fraterna est de jure divino *Matth. 18.* Respondeo concedo correctionem faciendam esse, quoties denunciatio tendit ad bonum rei; non verò ad ejus pœnam, ut est hæc judicialis, tendens ad ejus punitionem, & aliorum correctionem ita *del Benè de officio sacra Inquisitionis, & Tertulianus de præscriptis.* Tum quia Papa, utpote Vicarius Christi, cujus est explicare scripturam, annuit hunc casum esse à correctione exemptum, cum hoc ipsum in Bulla excipiat, ergò &c.

Dices 2. Apostolus ad Titum 3. ait: hæreticum hominem post unam, vel alteram correctionem de vita; ergò hæreticus prius corrigendus est.

Respondet Lyranus ad textum, ibi Apostolum locutum fuisse Titio Episcopo ut Superiori, à quo declarandus est hæreticus, & si persistat pertinax in hæresi, tunc evitandus. Noster verò casus est, quod inferior teneatur denunciare hæreticum, vel suspectum de hæresi, uti per se clarum est: Verde citatus.

Hinc collige, quod omittenda sit correctio fraterna in hæretico pertinaci.

8. *In hominibus simplicibus quoad hæresim, servanda est correctio fraterna.* Quod si homo simplex ex ignorantia, vel simplicitate proferat aliquam hæresim, ut contingit subindè in concionatoribus, qui involuntariè, & inadvertenter eructant propositiones hæreticales, tunc in his servandus est ordo Evangelicus correctionis fraternæ; quia huiusmodi homines non sunt propriè hæretici; *Sanchez part. 2. lib. 6. c. 2. dub. 5. n. 7. Navarrus, Cassianus, Corduba.*

9. *Etsi hæreticus occultus sit emendatus, adhuc est denunciandus secundum decretum Papæ.* Quæritur 2. quid dicendum sit, si hæreticus occultus sit emendatus.

Respondeo, in hoc casu plurimi putant, esse adhuc denunciandum. Ratio illorum est; quia Bulla nullam correctionem fraternam, aut emendationem admittit, & exprimit, ut ex illis verbis constat: *Sub fraterna correctionis facta, vel faciendâ, aliòve prætextu.* Tum, quia delicto etiam emendato, delinquens puniri debet, sicut etiâ restitutio furti fur accusatur, & punitur; prout colligitur ex leg. *si pignore 56. sect. cum furt. act. ff. de furtis leg. Ancilla. Hec opinio est Solonij 22. qu. 68. art. 1. Suarez de fide disp. 40. sect. 4. num.*

13. *Simanca de Catholicis institutionibus titul. 19. n. 12.*

Oppositam sententiam tenet Divus Thomas quodlibet 11. art. 13. ad 3. relat. à *Del-Bene part. 1. dub. 19. S. Antoninus part. 2. titul. 9. cap. 6. sect. 4. Palludanns in 4. dist. 19. quest. 4. n. 3. Aragonius 22. qu. 3. art. 7. & alij quàm plures.* Ratio, quam adferunt est; quia cessare debet puniatio, cum cessat damnificatio communitatis attentata occultæ hæresis emendatione; ergo debet cessare etiam denunciatio correctio reo. Prima opinio est conformior Decreto Papæ, à qua sinè meliori ratione non declino.

In casu, quo filius agnosceret occultam hæresim Patris, vel Matris: vel uxor mariti, & vice versa, tunc filius non obligatur denunciare hæresim Genitorum suorum, neque Genitores filiorum; aut uxor mariti, & è contrà. Ratio est; quia jure naturæ Pater, Mater, & filius censentur una persona, & uxor cum marito unum corpus jure divino; ergo cum nullus se ipsum de occulto crimine teneatur in foro fori prodere; neque filius Patrem; quia malum Patris refundetur in malum filij, At si hæresis Patris esset publica vel communitati noxia; tunc ambo recipere tenentur se denunciare. Ratio est; quia bonum Reipublicæ prævalet bono privato Patris aut filij; est *Cassiani à S. Elia Verb. Hæresis 3. n. 17. ubi citat Suarez tract. de fide disp. 20. sect. 4. Pennam. part. 3. n. 11. comment. 160. à potiori denuncianda esset hæresis fratris, & aliorum tam consanguineorum quàm non consanguineorum ita Sanctarellus de hæresi cap. 9. num. 12.*

Quamvis ordinariè hæreticus non teneatur se ipsum denunciare, uti colligitur ex cap. *Aliquando do Pœnitent. dist. 1. Sanctarellus de hæresi cap. 1. dub. unic. n. 18. Diana part. 1. tract. 4. resol. 8. tenetur denunciare.*

Eodem modò non tenetur se denunciare, si timet inferri sibi aliquod grave malum, sive in fama, sive in vita; At si ex tali omissione denuntiationis immineret notabile damnum communitati, tunc denunciatio esset faciendâ: quia bonum publicum præponderat bono privato, prout etiam admittit *Lexana tom. 1. cap. 19. n. 34.* ex quo ulterius patet, quod vitam teneatur quis pro bono Reipublicæ dare; multò magis pati notabilem jacturam in bonis temporalibus, si contingat; igitur à fortiori occurrente casu, nunquam licitum est tacere hæresim amici, cum denunciatio præcepta sit sub interminatione divini judicii.

Si Titius obligaret Cajum sub secreto naturali vel juramento, nè ejus denunciaret hæresim; adhuc Cajus non potest tale secretum servare, nec tale juramentum tenet. Ratio est; quia secretum naturale non obligat in præjudicium boni communis. Ratio secundâ est, quia juramentum non debet esse vinculum iniquitatis; ergò Casus debet Titium denunciare esse hæreticum; *Castro-Pallao tr. 4. disp. 9. punct. x. n. 5. Diana part. 1. tr. 4. resol. 24. Cassianus à Sancto Elia.* Eodem modò denun-

ciare

Crimen læsariæ tenetur crimen læsæ Majestatis, & impedimentum matrimonij, si quod nascitur ex parte est denunci-contrahentium, ita patet ex cap. Præterea de endum. Sponsali.

13. Quæritur; an liceat peccatorem denunciare, Alia peccata quando crimen est occultum, alienum ab hære- ab hæresi per si, & duntaxat in perniciem peccatoris?

se non sunt Respondetur negativè, si speretur per corre- denuntianda. ctionem fraternam emendatio. Ratio est; quia talis denunciatio pugnaret immediatè, contra verba Evangelij *Matth. 18.* ubi præcipitur faciendam esse prius correctionem fraternam. Tū, quia *Apostol. ad Galat. 6.* ait ut proximi nostri delicta supportemus, dicens: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in Spiritu lenitatis.* Ex quo devincitur, ut in Spiritu lenitatis præcedat correctio fraterna intra te, & ipsum solum. Tum quia *Actor. 5.* habetur, *obedire oportet magis Deo quam hominibus:* ergo cum Deus præcipiat correctionem fraternam, non debemus delictum secretum manifestare proximi, vergens in malum tantum ipsius.

Que Crimi- Hinc concubinitio, fornicatio, avaritia, So- na non sunt domia non sunt denuncianda superiori, imò ne- denuncianda notantur.

que Prælato, si subditus delinquens est Religio- sus, sinè prævia correctione; ita *Sanctus Thomas quod lib. 11. art. 13.* Si ego scio, quod frater meus per me corrigetur, tunc non debeo denunciare Præ- lato. ait S. Doctor cui adhæret *Rodriguez. Bassa- us Verb. Denunciatio n. 6.*

Quod si delinquens per privatam correctio- nem emendari nolit, tunc observa modum cor- rectionis expressum supra *Verb. Correctio frater.*

Si Judex vel Superior interrogaret subditum de aliquo secreto sub pœna excommunicationis vel juramenti, licet duabus, vel tribus personis notum esset, non tenetur id ei manifestare, si ab- sit clarum indicium de tali secreto. Ratio est; quia res secreta non est subdita foro judiciali, nisi tale secretum urgeret in damnum tertij, vel communitatis, & sic Judex non habet jus inter- rogandi; ergo neque subditus respondendi, se- cundum jus naturale secreti, quod præponde- rat juri civili. *Sayrus lib. 12. cap. 14. n. 28. Scotus 4. dist. 15. qu. 4. art. 3. Corduba in summ. quest. 64. Azorius 3. part. lib. 13. cap. 28. Lessius lib. 2. cap. 30. dub. 6. num. 47.*

De denunciatione criminis videnda sunt plu- ra, *Verb. Sollicitatio, & correctio fraterna.*

TRACTAT. LVII.

DE DENUNCIATIONE MATRIMONIJ.

CAPUT Unicum.

De obligatione, & dispensatione denunciationis Matrimonij.

SUMMARIUM.

1. Denunciatio futuri matrimonij describitur.
2. Denunciatio futuri matrimonij est de præcepto.
3. Illicitum est sinè urgentissima causa denuncia- tiones omittere.
4. Denunciationes ante consummationem matri- monij faciendæ sunt.
5. Denunciationes non sunt una ab altera multo tempore differendæ.
6. Denunciationes fieri debent ubi sponsi longiori tempore morabantur.
7. Si Sponsi sint diversarum Parochiarum ordina- riè sufficit, ut simul in una Parochia denunciatio- nes fiant.
8. Consuetudini standum est.
9. Parochus tam in Quadragesima, quam in Ad- ventu sinè alia facultate denunciare debet.

10. Nè ultra quatuor menses differatur una de- nunciatio post aliam.

18. Causæ dispensandi denunciationes sunt variæ.

Prima causa dispensandi denunciationes.

Secunda, & tertia causa.

Quarta causa.

Quinta causa.

Sexta causa.

Septima causa.

12. Parochus ex necessitate potest dispensare in de- nunciationibus.

Denunciationes in templo hereticorum fieri possunt

DEnunciatio matrimonij est quæ- dam publicatio in templo facien- da à Parocho de matrimonio in- futuri ma- ter Sponsum, & Sponsam contra- trimonij de- hendo, in ordine ut discooperian- scribitur.

tur

tur impedimenta, quæ ex tali matrimonio contingere possent.

2. *Denuntiatio futuri matrimonij est de præcepto.* Denunciationes sunt de præcepto Ecclesiæ, prout patet ex *Concil. Trident. c. 1. de reformat. matrim.* quod sic loquitur: *Antequàm matrimonium contrahatur ter à proprio contrahentiũ Parocho tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia inter missarum solemnias publicè denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum.*

3. *Illicitum est sine urgentissima causa denuntiatio.* Hæ denunciationes non spectant ad substantiam matrimonij, alit nefas est, ipsas sine urgentissima causa, aut licentia omittere propter violationem præcepti Tridentini; ita *Bossius de matrim. cap. 7. sect. 2. Bonacina quæst. 2. punct. 6.*

4. *Denuntiationes ante consummationem matrimonij faciendæ sunt.* Si denunciationes ante nuptias factæ non fuerint, post nuptias ante consummationem matrimonij faciendas esse, monet *Tridentinum prædicto cap. 1.*

5. *Denuntiationes non sunt una ab altera multo tempore differe- rende.* Ex eodem cap. constat, non posse Parochum sine iusta causa, multos dies festos interponere inter unam, & alteram denunciationem; quia faceret contra illud præceptum; ita sentit *Bossius de matrim. c. 8. n. 13.* qui asserit, Parochum aliter facientem, sine iusto impedimento peccare lethaliter.

6. *Denuntiationes fieri debent, ubi sponsi longiori tempore morati sunt, licet modo in alia Parochia detineantur aliquod brevi spatiò temporis; nam in priori communitate, cum alijs noti sint, facilius impedimenta patefient; est comm. Doctor. & colligitur ex cap. finali de clandestinis de*

7. *Si sponsi sint diversi Parochiarum ordinariè sufficit, ut solum in una Parochia denunciationes fiat.* Si sponsi sint diversarum Parochiarum, quamvis melius esset, ut in utraque Parochia denunciationes fierent, sufficit tamen, si Parochiæ non sunt multum distantes, ut denuncientur in Parochia, in qua matrimonium celebrabitur, nam hoc habetur ex consuetudine; ita sentit *Layman lib. 5. tr. x. part. 2. c. 4. n. x.*

8. *Consuetudini standum est.* Si verò consuetudo est opposita, tunc juxta illam Parochi se dirigere debent: quia sive pro, sive contra, in præcepto positivo standum est, juxta mea principia sufficienter fundata in materia de consuetudine; nam talis consuetudo est optima legum interpretes, & si legitimè introdu- cta est, stat pro lege.

9. *Parochus tam in quadragesima, quam in Adventu sine alicuius facultate denunciare poterit.* Parochus absque licentia Vicarij Generalis potest denunciationes facere, nec ei interdicere poterit, etiamsi in Quadragesima, vel in Adventu denunciaret prout constituit *Gongregatio Concilij 27. Maij, anno 1589.*

10. *Nè ultra quatuor menses differatur una denunciatio post aliam.* Advertant Parochi, si sponsi intra quatuor menses post peractas denunciationes non celebrant matrimonium, debent iterum illas repetere. Ratio est; quia fortè intra illud tempus possent contrahere aliquod impedimentum affinitatis; ita *Rebellius part. 2. lib. 4. sect. 2. n. 8. qui dicit, hoc esse decisum; Bonacina qu. 4. punct. 6. n. 1.*

11. *Causa dispensandi de-* Causæ justæ dispensandi, & omittendi denunciationes sunt, si imminet infamia conjugum, saltè uni, vel grave damnum animæ, vel cor-

poris, aut in bonis, vel magnus pudor, & similia. Ratio est; quia denunciationes cum sint de præcepto positivo, non videntur obligare cum tanto rigore, & detrimento sponforum.

Prima causa dispensandi est, si aliquod matrimonium fuisset celebratum ut legitimum, & postea inventum fuisset nullum ob impedimentum occultum inter spon-
Prima causa dispensandi denunciationes.

Secundò, si concubinarij occulti in publico habentur, ut conjuges legitimi. Tertiò, si huiusmodi concubinarij vellent contrahere, & periculum sit in mora, nè denuò commisceatur, aut à iudice gravi poenà puniantur, vel si essent in periculo mortis, & vellent contrahere cum concubina ad legitimandam prolem. Vel si quis meretricem vellet ducere, & timeatur, nè voluntatè ab ipsa avertat; ita *Sanchez de matrim. disp. 9. n. 16. Navarrus c. 16. num. 37.*

Quartò, si deflorator virginis ad resarciendum damnum vellet eam ducere, & timetur periculum nè mutet animum, vel si longum iter necessariu abripere alter conjux debeat, tunc non patitur moram denunciationum.

Quintò, si tempus vetitum celebrandi matrimonium urgeat ita breve, ut non possint admitti denunciationes; est *Farinacij in declarat. ad 1. c. Trident. sess. 24. de reformat.* Licet differendo nullum esset periculum fornicationis; ita declaravit *Sacra Congregatio Concil. Ibidem.*

Sextò, si filius, vel filia esset extrà mancipatum parentum, id est superans 25, ann. qui vellet contrahere, timeretur ne per magiam, vel violentiam, aut per aliam malitiam impediatur in tali matrimonio, possunt juxta *Trident. sess. 24. cap. 1. dispensari, & omitti denunciationes; Bossius de matrim. c. 7. n. 80. sect. 23.* Imò, si virgo vel juvenis à parentibus, vel tutoribus iniquè impeditur ad nubendum pari conjugum, potest dispensari à denunciationibus; *Sanchez de matr. disp. 9. n. 11. Navarrus c. 16. n. 37.*

Septimò, si procures nubant, possunt eodem modo omitti, & dispensari in denunciationibus, quia inter illos non est periculum occultationis impedimenti, &c.

Hinc Parochus prædictis necessitatibus concurrentibus, maximè in magis periculosis, si non posset tam citò adiri Episcopus pro dispensatione, ex causa urgente potest copulare, omittis denunciationibus in foro conscientiæ; est *Sylvij de matrim. 2. punct. 17. disp. 3.* In foro verò externo possunt contrahentes, & Parochus puniri, prout annuit *Bossius supra citatus sect. 27. n. 112.* Existimo tamè, ut Parochus post contractum matrimonium illicò nuntiet Episcopo urgentem causam, vi cuius absolvetur à poena, etià in foro externo.

Præterea etiam denunciationes citrà scandalum possunt fieri in templo hæreticorum. Ratio est; quia per denunciationem solum declaratur contractus futuri matrimonij inter assignatas personas, ut sine injuria aliorum fiat. Tum, quia aliæ denunciationes pro incundis contractibus in templo hæreticorum non sunt illicitæ; ergo *Lessius verb. Hæret. cas. 24.*

TRACT. LVIII.

DE DEPOSITO.

CAPUT Unicum.

De essentia, & proprietatibus Depositum.

SUMMARIUM.

1. *Quidditas depositi describitur.*
2. *Quid nomine rerum depositarum veniat? explicatur.*
3. *Quilibet potest esse depositarius, dummodo habeat usum rationis, etiam Religiosus cum facultate Superiorum.*
4. *Ex deposito nullum lucrum exigi potest sine usura.*
5. *Depositarius non potest uti re deposita, vel alteri pro lucro eam locare.*
6. *Potest quis uti deposita pecunia, si inde servatur indemnis Dominus ejus: excepta pecunia obfignata.*
7. *Depositarius non tenetur ad restitutionem, si res deposita pereat sine culpa crassa.*
8. *Qui teneantur ad restitutionem depositi ex culpa levi? notatur.*
9. *Dubitans an sua culpa depositum perierit, ad nihil tenetur.*
10. *Contractus inter depositarium, & deponentem factus in ordine ad non restituendum depositum si dolo pereat, est invalidus.*
11. *Si depositum casu pereat, Domino perit.*
12. *Depositum potest sibi retinere depositarius pro compensatione sui crediti.*
13. *Si servus fidus existimatus perdat culpabiliter depositum, ad id non tenetur depositarius amplius.*
14. *Deponens est preferendus omnibus creditoribus depositarij.*
15. *An depositarius teneatur restituere depositum cum periculo sue vite, patris, matris, filiorum, exponitur difficultas.*
16. *Non tenetur quis reddere depositum, cum periculo sue vite.*
17. *Non tenetur pater reddere depositum cum periculo vite filij.*
18. *Solvuntur objectiones.*
19. *Depositum, quod non inservit depositario promovenda vita propria, vel patris, matris, aut filiorum, omni jure est restituendum depositori.*
20. *Solvitur objectio.*
21. *Si depositum esset confiscatum, vel furtivum, cui reddendum sit? exponitur.*

Depositum est contractus, quò aliquid 1. *Quidditas* alicui ad custodiendum traditur, *depositi de-* cum obligatione id ipsum integrum *scribitur.* restituendi: ita colligitur ex *VI-* piano leg. 1. ff. de deposito. Me expli-

co: dicitur *contractus*, quatenus includit consensum utriusque, id est, deponentis in rem deponendo; & depositarij in rem recipiendo; dicitur, *quo aliquid ad custodiendum traditur*; id est res, quæ depositario traditur, tenetur ipsam custodire tanquam suam, dicitur *cum obligatione id ipsum integrum restituendi*, id est quando depositum purum exigitur à deponente depositarius debet id sine dilatione restituere; ultimo, si res pereat sine culpa depositarij, deponenti perit, cum sit Dominus illius; ita patet ex leg. 1. *Instit. sect. est autem ff. de deposito*: & est comm. Doctor.

Sub termino rerum depositarum comprehenduntur res omnes, quæ in numero, pondere, & mensura consistunt: sive sint mobiles ab intrinseco, ut equus, bos, asinus; sive immobiles, ut *Quid nomine* aurum, argentum, plumbum: sive sint consumptibiles, ut frumentum, vestes, libri; ita *Glossa sitarum* *ve-* cap. *Bona fides de deposito*: & est comm. Doctorum utriusque legis. Res verò immobiles, ut a-
ger, domus, non deponuntur; nisi litigetur de vera possessione illarum tunc deponuntur apud sequestrum, quousque lis decidatur, quæ postea datur domino cum fructibus; ita ex leg. *Proprie* ff. de deposito. *Molina disp. 522. Azorius; Ledesma.*

Depositarius quilibet esse potest, dummodo habeat usum rationis, sive ille sit mas, sive femina: hinc Religiosi, Clerici, pupilli possunt suscipere depositum. Dixi Religiosi, pupilli, cum hoc tamen discrimine, ut si Religioso privato res test esse deposita tradatur sine facultate Superioris, sitarius, dñ- & Capituli, in hoc casu, etiam si depositum cum modo habeat dolo talis Religiosi pereat monasterium ad nihil *usum ratio-* tenetur, nisi aliquid de deposito in utilitatem *nis*, etiam monasterij applicatum fuerit; tunc solum de illo Religiosus tenetur. Ratio primi est; quia ille Religiosus *cum facult-* inique factus fuit depositarius, nam monasterium *tate Superio-* non debet peti jacturam in bonis, cujus culpa *rum.* mnum non est illatum. Tum, quia ille Religio-
Hh
sus,

sus, cum sit solum filiusfamilias, nullum habet dominium in bona Monasterij, ex quibus debet compensare damnum; ergo, &c. Ratio secundi est; quia Monasterium non debet pinguescere cum damno alterius; ergo tenetur illud restituere, in quo Monasterium factum est ditius. Eodem modo discurrendum est de pupillo quoad forum externum, qui sine consensu tutoris depositum susceperit, & sua culpa perijt; ita sentit *Filliucius tr. 34. cap. 1. n. 9. Layman de Deposito n. 6. & 7. Lessius dub. 3. n. 12. Azorius.*

In nostris verò decretis cautum est, nè extranei, sine consensu discretorum, deponant in ædibus nostris aliquid, sive quoad victum, sive ad alium usum pertinens; ita legitur in *Decret. 83. facto. ann. 1650.*

4. *Ex deposito nullum lucrum exigi potest sine usura.* Advertendum est, quod deponens, licet daret facultatem depositario re deposita utendi, non potest aliquod lucrum inde exigere sine labe usuræ; nam custodire depositum est onus, uti patet ex definitione supra posita; sed iniquum est ex onere alieno exigere lucrum; ergo, &c. Tum, quia si ex culpa lata depositarij res periret; ipsi, & non Domino periret; ergo injuste est aliquid supra sortem depositi exigere, cum depositum in hoc casu se habeat ut mutuum, de quo discutram verb. *Usura, Navarrus cap. 17. n. 18.*

5. *Depositarius non potest uti re deposita, vel alteri pro lucro eam locare.* Depositarius non potest uti re deposita, sive pro sua commoditate, sive alijs eam locando: & si illa utatur, inde accipiendo lucrum, tenetur illud deponenti restituere; Ratio est; quia si depositum perit, sine culpa depositarij, Domino suo perit; ergo si inde habeatur lucrum, Domino depositi debetur. Tum, quia in deposito nec dominium, nec usus rei transfertur (per quod differt à mutuo, & commodato) ergo si res fructificat: semper Domino suo fructificat: prout exponit *Sanctus Thomas 2. 2. qu. 63. art. 6. Bonacina disp. 3. qu. 14. punct. 2. n. 3. Filliucius; Reginaldus, & alij comm.*

6. *Potest quis uti deposita pecunia, si inde servetur indemnis Dominus ejus: excepta pecunia obfigillata.* Excipio à mox posito fundamento sequentem casum, si res deposita sit usu consumptibilis, & deponens non expresse interdixit eam uti, prout v. g. est pecunia, quæ depositarius tutè potest uti, si existimet tempore solutionis depositi posse similem pecuniam habere, quæ satisfacere poterit. Ratio est: quia deponens per usum pecuniæ suæ nullum patitur damnum, imò commodum: quia per usum pecuniæ translatus est ejus dominium titulo mutui in depositarium: ergo si perit, depositario perit, ita patet ex leg. *Certi conditio sect. Fiscali, & cap. sequent. ff. de rebus creditis.* Adverte tamen, pecuniâ obfigillatâ, aut in marsupio diligenter ligatâ, non debet uti; quia hoc modo tradita, videtur esse interdictus ejus usus, ex leg. *Sacculum ff. de Deposit. Molina disp. 527. n. 2. Sylvester Verb. Deposit n. x. Reginaldus n. 558. Bonacina, & alij.*

7. *Depositarius non tenetur ad restitutionem.* Depositarius probabiliter non tenetur ad restitutionem in foro interno, si depositum perijt sine culpa crassa, æquivalenti peccato lethali. Ratio est; quia quando sine culpa mortali, & sine

plena advertentia res perit, non censetur fieri voluntariè injuria deponenti; sed quando non fit injuria voluntaria, non obligat ad restitutionem in conscientia; ergo &c. Tum, quia justitia non obligat ad id, quod trahit secum inæqualitatem, sed obligatio restituendi sub culpa veniali trahit secum inæqualitatem, ergo &c. quia Depositarius pateretur jacturam in bonis sine ulla compensatione passiva; suppono enim, quod ex deposito ablato nullum habuerit lucrum. Alia argumenta vide Verb. *Culpa.* Huic opinioni assentitur *Filliucius tr. 34. n. 23. Diana part. 1. tr. 8. resol. 74. Layman, Lessius, & alij.*

Ex quo sequitur, si ex culpa levi, vel levissima periret depositum, non tenetur ad restitutionem, nisi aliter inter contrahentes conventum fuerit: ita patet ex cap. *Bona fides de Deposit.*

Ab hac supradicta assertione excipiuntur Sartores, Molitores, alijque artifices. Insuper Nautæ, Aurigæ, qui ex levi culpa obligantur. Ratio est: quia in illorum commodum res alienæ depositæ sunt; Sylvester; Lessius.

Si Depositarius dubitat, an sua culpa depositum perierit, ad nihil tenetur in conscientia: quia in dubio non præsumitur delictum: & melior est conditio innocentiam possidentis, ubi culpa non apparet; ergo &c. At in foro externo, res dolo perijsse præsumitur, nisi res casu perijsse probetur: est comm. utriusque legis.

Quod si Depositarius convenisset cum deponente, quod si res dolo perijsset, non teneretur de dolo ad restitutionem, talis contractus non tenet, cum sit iniquus, vi cujus aperitur porta infinitis furtis: ita constat ex cap. *part. de consuet. & ex leg. Convenire ff. de Pactis.*

Si Depositum casu purè fortuito pereat, Domino suo perit, nisi mora restitutionis præcessit; de quo casu vide Verb. *Commodatum*; ubi fundamentaliter locutus sum varijs reflexionibus intertextis.

Depositum in foro conscientiae potest deponitarius sibi retinere pro compensatione sui crediti, non verò in foro fori, cum vi legis humanæ præcipiatur restitutio: ita constat leg. 1. ff. de Deposito.

An teneatur ad restitutionem, qui per fidum servum depositum mitteret Domino suo, qui malitiosè id perdidit, est comm. opinio cum *Escobar; Archdekin*, non teneri, ut videndum est Verb. *Commodatum*, de quo dubio uberius discurrebam.

14. Si depositum non transijt in mutuum, vel commodatum, deponens est præferendus omnibus creditoribus depositarij, prout sancitum est leg. 1. cap. *Deposito, Filliucius tr. 24. quest. 11. n. 19. Bonacina disp. 3. quest. 14. punct. 3. n. 6. Molina disp. 516. n. 9.*

15. Quæritur, an Depositarius teneatur restituere depositum cum periculo suæ vitæ, Patris, Matris, Filiorumque, in casu, quo etiam deponens reperiretur in simili periculo? sit casus, Titius deposuit penes Cajum centum aureos: paulò post ingruit periculum hostium Turcarum: Titius fugere

si res deposita pereat sine culpa crassa.

8. Qui tenentur ad restitutionem depositi ex culpa levi notantur.

9. Dicitur an sua culpa depositum perierit, ad nihil tenetur.

10. Contractus inter depositarium, & deponentem factus in ordine ad non restituendum depositum, si dolo pereat, est invalidus.

11. Si depositum casu pereat, Domino non perit.

12. Depositarius potest sibi retinere depositum pro compensatione sui crediti.

13. Si servus fidus existimatus perdat depositum, ad deponentem non tenetur depositarius amplius.

14. Deponens est præferendus omnibus creditoribus depositarij.

15. An depositarius teneatur restituere

*ur restituere fugere cogitat carens alijs modijs, quibus com-
depositum parare equum sibi pro fuga possit; adit Cajum
cum periculo ut sibi restituat depositum: Cajus cognoscens se
sua vita, pa- quoque cum Filio esse in extremo periculo vitæ
tris, matris, non habet præ manibus alium pecuniam pro fu-
filiorum, ex- ga captanda, recusat depositum Titio. Inte-
ponitur diffi- rim Cajus ex deposito emit duos equos ducen-
cultas. tis florenis, unum pro se, alium pro filio, fugi-
untque ad locum tutum, relinquendo Titium,
Cajus qui mox à Turca captus, occisus est.*

*fundamenta-
lis.* In hoc casu quæritur, an Cajus graviter pec-
caverit, non reddendo depositum Titio, vi cu-
jus negationis occisus est?

Videtur, quod Cajus tenebatur restituere cen-
tum aureos Titio vi legis naturalis civilis, quæ
præcipit, ut reddantur deposita ratione contra-
ctus acceptati. Ita Scotus; Molina.

Respondeo, lex civilis tantum præcipit, ut
reddantur deposita, quando debitor non est in
extrema necessitate; si debitor est in extrema ne-
cessitate nego esse restituenda: ergo cum in no-
stro casu debitor fuerit in tali necessitate, non te-
nebatur ad restitutionem, siquidem in extrema
necessitate depositum transit in bonum com-
mune.

Urgebis, in pari necessitate debet præferri
creditor, Respondeo, si necessitas non est extre-
ma, vel valde damnosa creditori, concedo: alias
nego, prout in prima instantia patet.

Instabis adhuc, non est facienda injuria cre-
ditori, sed si non præferretur debitori, fieret illi
injuria: ergo. Respondeo in hoc casu nulla fit
injuria creditori: quia depositum ipsius per ex-
tremam necessitatem fit bonum commune, &
cessat dominium depositi, cum cesset jus genti-
um, uti contingit in omni extrema necessitate.

Ante decisionem casus adventendum est,
quod Cajus à Titio acceperit in depositum cen-
tum aureos, & omnibus non indigebat pro sal-
vando seipsum: sed tantum centum florenis,
quibus emerat sibi equum.

Secundò, Cajus exposuit pro filio suo alios
centum florenos pro fugiendo.

Tertiò, colligitur, quod ultimi centum flo-
reni remanserint Cajo superflui: Hinc oritur du-
bium, an Cajus tenebatur restituere totum de-
positum centum aureorum, vel an solum cen-
tum florenos superfluos, cum illis centum ex-
positis pro filio? Hispositis.

16. Dico 1. Cajus non peccavit, non reddendo
centum florenos expositos pro se in captanda fu-
ga: est Soti de Justit. lib. 4. quæst. 7. art. 2. Diana
depositum cum part. 5. tract. 8. resol. 11. Toleti lib. 8. cap. 3. n. 3.

*Non tenetur
quis reddere
depositum cum
periculo sue
vita.* Probatur, jus naturale indulget non reddend-
um tantum ex deposito, quantum opus fuit ipsi
pro fuga; ergo Cajus non peccavit, non red-
do centum florenos, Probatur antecedens, quia
jus naturale indulget, & præcipit conservatio-
nem sui, omni meliori modo quo fieri potest; er-
go indulget, & præcipit media obtinere ad con-
servationem sui; sed solum depositum centum
florenorum fuit tale medium pro tunc ad con-
servationem Caji, ergo Cajus non peccavit, non

reddendo. Tum, quia jus naturale debet præferri
juri civili, sed restituere in hac circumstantia est
tantum de jure civili & gentium, non restituere
ad conservandam propriam vitam, est de jure na-
turali, quia in extrema necessitate desinit res esse
propria alicujus, sed fit communis, ac primi oc-
cupantis, nam tunc non est meum, ac tuum, sed
primi capientis, vel ejus, qui actu rem possidet;
sicque nullus tenetur se spoliare; aut mori, ut al-
teri succurrat; ergo &c. Tum, quia in pari casu
extremæ necessitatis melior est conditio possi-
dentis; ergo cum debitor possideat, pro ipso stat
pecunia centum florenorum. Tum, quia non est
restituendus gladius alicui, ut seipsum, vel ali-
um occidat; ergo neque reddendum depositum
Titio, ut inde sequatur mors Caji, seu sui ipsius.

Hinc si in naufragio ante extremam necessita-
tem occuparet quis sarcinam, vel tabulam Titij,
non tenetur in illo extremo, & pari periculo re-
stituere.

Dico 2. Cajus non peccavit exponendo pro 17.
filio ex deposito Titij centum florenos, pro fuga Non tenetur
necessarios; idem dicendum est si pro Patre, Ma- Pater redde-
tre, Fratre illos expendisset, est Lessij l. 2. cap. 16. re depositum
dub. 1. n. 1. Bassi verb. Debitor n. 4. ubi alios citat. cum periculo

Probatur, quando concurrunt duo debita, vite filij.
quorum unum est conjunctius juri naturali
quàm aliud, tunc quod est conjunctius juri natu-
rali, adimplendum est; ergo Cajus exponendo
pro filio centum florenos ex deposito Titij non
peccavit: Consequentia patet: quia conjunctius
est juri naturali succurrere filio in extrema ne-
cessitate ex deposito Titij, quàm restituere Ti-
tio depositum. Ratio est: quia Cajus tenetur
succurrere filio titulo pietatis, virtutis, restituere
autem Titio depositum est tantum titulo ju-
stitiæ civilis; ergo &c. Quia pietas magis est con-
juncta juri naturali, quàm jus civile. Tum, quia
Cajus non peccavit non reddendo centum flo-
renos pro se expositos in extrema necessitate: er-
go neque peccavit non reddendo alios centum
expositos pro filio: consequentia patet, quia fili-
us Caji est alter ego Caji, & quasi una caro; er-
go quod pro se Cajus potuit in extrema necessi-
tate facere, potuit & pro filio. Tum, quia in ta-
li necessitate cessat omne jus gentium, & Domi-
nium particulare, manetque solum jus naturale;
ergo &c.

Objicies 1. qui habet majus jus ad rem, ille est 18.
præferendus; sed Titius habet majus jus ad rem Solvuntur
quàm filius Caji, ergo Titius est præferendus. objectiones.
Ratio est: quia depositum fuit Titij, & non Caji.

Respondeo transeat major: nego minorem:
quia filius Caji exigit succursum à Patre titulo
pietatis majoris, & juris naturalis: Titius solum
exigit depositum titulo juris civilis, & ad sum-
mum titulo juris civilis in communi: sicque &c.

Objicies 2. tenemur subvenire filijs solum ex
bonis nostris, non ex alienis; ergo &c.

Respondeo: in hoc casu bona aliena transeunt
in bona communia: ergo succurritur ex bonis
communibus.

Objicies 3. jure naturæ conceditur solum usus
rei

rei alienæ ad propriam vitam conservandam , non alterius : ergo &c.

Respondeo 1. nego, quod sit res aliena : quia in extrema necessitate cessat dominium particulare.

Respondeo 2. transeat, quod solum ad conservandam vitam propriam concedatur usus rei depositæ, filij verò vita est quasi propria vita Cajus ; quia est alter ego, & ipsius caro, ergo &c.

19. Dico 3. Cajus peccavit non reddendo super-

Depositum fluum de deposito expensarum fugæ.
quod non in- Probatur ex ipsa definitione depositi, cum sit
servit Depo- contractus, vi cuius sola rei custodia alteri com-
sitario pro tu- mittitur, ut ipsa res integra restituatur : ergo si
enda vita pro Cajus ob extremam necessitatem non potuit in-
pria, vel Pa- tegrum restituere, tenebatur superfluum expen-
tris Matris, sarum, id est ultimos centum florenos, cum lex
aut filiorum naturalis præcipiat, nè alienum sit detinendum
omni jure est iavito Domino, ergo quod tibi non vis fieri, alteri
restituendū nè feceris ; sicque tibi non veles fieri, ut super-
depositori. fluum expensarum in extrema necessitate remanens detineretur : ergo &c. alias magna injuria tibi fieret, & laderetur Jus civile obligans ad re-

stitutionem, quod semper est immutabile, manentibus iisdem circumstantiis, ergo cum pro illis centum florenis ultimis remaneant circumstantiæ Juris civilis, tenebatur illos in conscientia restituere.

Dices centum aurei facti sunt communes per extremam necessitatem : ergo Cajus non peccavit non restituendo centum florenos. 20. Solvitur obiectio.

Respondeo : distinguo, centum aurei facti sunt communes per extremam necessitatem, quoad illam partem, quæ fuit sufficiens ad succurrendum extremæ necessitati, concedo antecedens ; quoad superfluum partem, nego antecedens, & consequentiam, uti per se clarè constat, ergo &c.

Si depositum esset confiscatum ex aliqua justa causa, tunc post datam sententiam iudicis, non deponenti, sed fisco reddendum est. Eodem modo si depositum esset furtum, tunc si fur, & Dominus repeteret post cognitionem furti, Domino reddendum est. Ita Bonacina, Reginaldus, Fillincius ; & est comm. omnium Doct. 21. Si depositum esset confiscatum, vel furtivum cui reddendum est, exponitur.

TRACT. LIX.

DE DERISIONE.

CAPUT Unicum.

De natura, & labe Derisionis.

SUMMARIUM.

1. Quidditas derisionis describitur.
2. Derisio ex natura sua est veniale.
3. Malitia derisionis desumitur à persona derisa.
4. Gravius peccant filij dehonores Patrem, vel Matrem suam, quam alios Parentes.
5. Si quis per derisionem graviter laderetur, deridens peccaret lethaliter.
- Non licet defectum natiuitatis irridere.
6. Derisio defectu deliberationis, & parvitatæ materie potest esse veniale.
7. Subinde derisio poterit esse virtus entropelia.
8. Caveat quisque virtutes alicujus deridere sub gravi peccato.

1. *Quidditas derisionis describitur.* **D**erisio juxta Theologos est actus, quo honor alterius verbis, vel factis violatur cum intentione confundendi, & inducendi erubescitiam. Differt à contumelia per hoc, quod derisio fiat joco, & pro fine habeat confusionem proximi ; contumelia verò fit serio.

2. *Derisio ex* Derisio ordinariè est veniale, si fit inter per-

sonas infimæ sortis v. g. inter rusticos, mulierculas, pueros, famulos, ancillas, quia ordinariè nec intendunt se dehonore graviter, nec per se dehonoreantur : At si intentio dehonoreantis fuisset graviter dehonoreandi in derisione, esset lethale ; vel si derisus nimis ægrè ferret talem derisionem. natura sua est veniale.

Adverte, quod actus derisionis sumat suam malitiam à persona derisa, quæ quantò est gravior persona, tantò est gravior malitia derisionis ; ex quo deducitur gravissimè peccare Judæos deridentes, & illudentes Christo Domino, uti legitur Matth. 26. cap. & 27. 3. Malitia derisionis desumitur à persona derisa.

Eodem modo gravius peccant filij, si irriduant Patrem, vel Matrem, uti constat Proverb. 30. ubi de talibus filiis dicitur : *Oculum qui subsannat Patrem, & qui despicit partem matris sue, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filij Aquilæ* : quam alios parentes, aut alium quem sibi parem ; nam quò major reverentia alii debetur, eò gravius peccat per irrisiõnem declinando à tali debito virtutis, ita Sylvius, Valentia, & alij. 4. Gravius peccant filij dehonoreantes Patrem, vel Matrem suam, quam alios parentes.

Hinc

5. Hinc lethale esset peccatum, si quis objiceret per derisionem, culpam gravem, ex quo graviter diffamaretur derisus, aut multum tristaretur, graviter lade v. g. si quis appellaretur fur, latro, infamis, hæreticus, adulter, homicida, & similia. Eodem modo non licet aliquem defectum nativitatis lethaliter deridere, appellando proximum spurium, rusticum, monoculum, insensatum; si talis nimis confunderetur, vel erubesceret; nam talis derisionis graviter offenderet personam derisam.

Derisio fieri potest veniale, varijs sub titulis:

6. v. g. ratione parvitatatis materiæ, vel imperfectæ deliberationis, vel quia derisus non multum apprehendit.

Derisio defectu deliberationis, & parvitate materiæ potest esse veniale.

Imò derisio potest esse virtus eutropeliæ, si sit 7. causâ honestæ recreationis, modeste, & cum Subinde derisio poterit esse prudentia, & sine confusione proximi; Imò alio modo licet ad corrigendum proximum de alio virtus entra-pelia. quo defectu, in quo nullum committitur peccatum; Ita sentit Divus Thomas 2. 2. quest. 75. Navarrus cap. 18. numero 15. & 16. Azorius tract. 1. lib. 13. cap. 9. Sayrus lib. 12. cap. 5. num. 9. & alij.

Magnum est peccatum virtutes hominis seriò deridere; quia fit injuria magna virtuti, & Caveat quis per hoc tales homines de virtute ad vitia invitantur: si tamen solum & imperfecta deliberatione actus, non est grave.

que virtutes alicujus deridere sub gravi peccato.

TRACT. LX. DE DETRACTIONE.

Propositio 43. ab Innocent. XI. damnata est.

Quidni non nisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere.

Propositio 44. ab eodem Innocentio XI. reprobata est.

Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat; & si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

CAPUT I.

De modo, & peccato Detractionis.

SUMMARIUM.

1. Quidditas detractionis describitur.
2. Detractio alia est formalis, alia materialis.
3. Triplex modus directus diffamationis exponitur.
4. Quatuor modi indirecti, quibus fama proximi leditur, notantur.
5. Detractio fama, si sit formalis, si sit materialis in re gravi est lethale, & detrahens, tenetur ad restitutionem.
6. † Propositiones damnatae notantur.
7. †† Est mortale, si diffamatus falsè in judicio, reciprocè imponit falsum crimen diffamatori pro tuenda sua fama.
8. Est lethale extra judicium falsum imponere crimen proximo pro defensione fama propria.
9. † Est peccatum imponere iniquo accusatori crimen falsum pro diminuenda ipsius veritate.

10. † Potest quis licite manifestare crimen occultum sui accusatoris iniqui ad se defendendum.
  11. † Accusatus etiam crimen occultum testis, licet verum testetur, potest manifestare, si accusato magnum damnum imminet.
  12. Peccat accusatus manifestando crimen occultum testis, quod sub sigillo secreti, cum pacto id non propalandi, commissum fuit.
  13. Si delictum occultum sub sigillo secreti commissum alicui fuit, & vergit contra bonum publicum, vel privatum, potest manifestare.
  14. Non licet crimen revalere, quod peccator commisit petendo consilium, quo ab ipso liberari posset.
- Non est licitum revelare Superioribus Regularibus crimina sui subditi, si quis habeat ex consilio petito.

Hh 3

15. Qui

15. Qui fraudulenter discooperuit crimen alterius, (si non vergat in bonum publicum) non potest id propalare.

Casus de celando crimine puella.

1. **D**etractio est aliena fama occulta, & in-
justa imminutio. Dicitur occulta,
per quod differt à contumelia specie.
Ratio est; quia hæc aperte lædit ho-
norem proximi, instar rapinæ, &
cum violentia; illa occultè instar furti; est S.
Thomæ 2. 2. quæst. 73. art. 1.

2. Detractio alià est formalis, alià materialis:
Detractio a- formalis est, quando voluntariè, & cum inten-
lia est forma- tione aliena fama deturpatur: materialis est,
lis, alià ma- quando sinè intentione, & proposito diffaman-
terialis. di, sed solum ex levitate fama proximi denigra-
tur; ita Sanctus Thomas suprà citatus art. 2. Na-
varrus lib. 2. cap. 4. n. 105.

3. Tripliciter potest quis diffamare directè. Pri-
mo, falsum crimen proximo imponendo: Se-
cundo, verum crimen, sed occultum propalan-
do sinè ordine debito. Tertio, verum crimen,
manifestando, sed cum ordine debito, ac iusto.
Additur quartò, quando id, quod est bonum,
interpretatur malà intentione esse factum, uti
malitiosi solent devotiones hominum devoto-
rum perperam explicare.

4. Indirectè eodem modo quadrupliciter fit dif-
fama- tio. Primò negando bonum alterius: se-
di indirectè, cundò, idipsum injustè occultando; tertio, eo-
quibus fama dem modo proximi rectè facta minuendo: quar-
proximi ladi- tò, ita remisè, & frigidè laudando, ut hæc laus
tur, notantur. potius in vituperiùm, & diffamationem proxi-
mi cedat. Hi duo modi famam proximo læden-
di his versiculis exprimuntur:

Imponens, augens, manifestans in mala ver-
tens.

Qui negat, aut minuit, reticet, laudatque re-
misè.

5. Detractio famæ alterius in re gravi, si ve for-
maliter, seu materialiter, ex genere suo est le-
thalis, si ve sit thale, & tenetur ad restitutionem. Ratio est;
materialis in quia detrudere famam alterius, est lædere ejus
re gravi est jus in re gravi; sed læsio juris alterius in re gra-
lethalis, & de- vi, est lethale; ergo, &c. Major patet; quia u-
trahens tene- nus homo non habet jus alterius famam, cum
tur ad resti- fama sit ordinis superioris: minor est etiam cla-
rutionem. ra; ergo, &c. Ratio secundi est; quia restituend-
um est id, unde resultat æqualitas, & compen-
satio juris læsi, sed ut resultet æqualitas, & compen-
satio juris læsi, debet restitui, fama si ve forma-
liter, si ve materialiter ablata; ergo, &c. Nam læ-
sus nunquam erit in priori statu, quousque fama
ablata non ei reddatur; est comm. Doctor. cum
Layman. lib. 3. sect. 5. tract. part. 2. cap. 3. n. 2.

6. Modò accedit illa antiqua quæstio; an læsus
in fama posset uti compensatione, re infamando
infamatorem; supra quam materiam damnata
est propositio 43. ab Innoc. XI. quæ sic se habet:
Quidni nonnisi veniale sit, detrahentis auctorita-
tem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere:
Cui adhæret propositio 44. eodem modo repro-
bata, videlicet: Probabile est non peccare mortà-

† Propositio- in fama posset uti compensatione, re infamando
nes damnata infamatorem; supra quam materiam damnata
notantur. est propositio 43. ab Innoc. XI. quæ sic se habet:

Quidni nonnisi veniale sit, detrahentis auctorita-
tem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere:
Cui adhæret propositio 44. eodem modo repro-
bata, videlicet: Probabile est non peccare mortà-

liter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam
justitiam, & honorem defendat, & si hoc non sit pro-
babile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.
Hæc proposita quæstio sic procedit: Titius dif-
famavit Cajum, imponendo ipsi falsum crimen,
jam investigatur, an Cajus possit citrà lethale su-
am famam defendere, imponendo vicissim Titio
falsam calumniam, nè per hoc ipsi fides adhibea-
tur? quod dupliciter potest contingere; in judi-
cio, & extra judicium; ex quo:

Dico contra propositiones 43. & 44. ab Innoc. 7.
XI. damnatas esse mortale, si Cajus in judicio fal-
sè accusatus à Titio, reciprocè imposeret falsum
grave crimen Titio, pro defensione suæ famæ: talis
morsalis

Probatum quia mentiri graviter est lethale, sed in judicio re-
imponere falsum crimen grave Titio, est menti-
ciprocè im-
ri graviter; ergo est lethale: minor per se patet: nit falsum
minor probatur: quia imponere falsum crimen crimen diff-
grave, est notabiliter diffamare cum falsa signi- matori pro
ficatione vocis, ergo est lethale. Tum, quia S. tuenda sua
Thomas 2. 2. qu. 69. art. 2. ait: falsitatem propo- fama.

nere in nullo casu licet, ergo neque in hoc. Tum,
quia talis impositio reciproca falsi criminis, vel
deserviet ad defensionem, vel non, si non deser-
viet ad defensionem, erit infamatio injusta pro-
ximi in re gravi, sinè aliqua utilitate: Si deservi-
et ad defensionem, hoc probandum est per testes
qui cum debeant jurare, committent perjurium,
& eos ad tale juramentum hortari, est lethale:
ergo &c. Tum, quia hæc impositio falsi crimi-
nis, si non est cum moderamine inculpatae tute-
læ, uti est dum quis aggreditur stricto gladio,
non potest inservire ad defensionem, cum non
constet evidenter, quòd talis impositio falsi cri-
minis, sit medium infallibile, & efficax ad sui
honoris defensionem: imò inserviret ad mayo-
rem prostitutionem sui; nam audientes talem
impositionem criminis proximo, ordinariè col-
ligunt, hoc provenire ex vindicta, furore, ira-
cundia, & sic magis credunt priori detrahenti
famam: In hoc casu prudenter debet agere ad
ostendendam suam innocentiam. Hinc, qui
mutuò se re infamant, tenentur mutuò ad resti-
tutionem famæ. extra judi-
cium falsum

Colliges, si quis extra judicium imposeret
crimen grave falsum alteri, eodem modo leth-
men proximo
liter peccaret, propter easdem rationes: & con- imponere cri-
sequenter opposita opinio in utroque casu subja- men proximo
cet damnationi Innoc. XI. pro defensio-
ne fama pro-
pria.

Quæritur: an sit contra justitiam imponendo
iniquo accusatori crimen falsum, tam in judicio, 9.
quàm extra judicium, intentione ita diminuendi
† Est pecca-
suam veracitatem, nè ipsi credatur? tum impone-
re iniquo ac-

Respondeo in utroque casu est contra justiti-
am; ita Molina tract. 5. de Justit. quæst. 24. n. 2.
Sanctus Thomas 2. 2. qu. 69. art. 2. Sotus, Tappia.
Ratio primi est: quia talis facit id quod judicium
publicum abhorret, puniendo injustè accusatum
propter crimen ab ipso non commissum. Ratio
secundi est: quia falsè accusati violatur jus pri-
vatum, quod habet ad suam famam. Tum,
quia talis defensio honoris non est cum modera-
mine inculpatae tutelæ, cum sit in perniciem juris
Rei-

Reipublicæ : ergo remanet jus ad famam in teste iniquo , Tum , quia *Sanctus Thomas* ait : *falsitatem proponere in nullo casu licet* : ergo neque defendere se per falsitatem licebit.

Quæritur , an Titius falsè accusatus possit saltem manifestare crimen occultum sui accusatoris , aut testis pro sui defensione ?

Ante responsionem adverte , aliud esse crimen occultum aliud crimen secretum . Crimen occultum postulat celari lege universaliori : Crimen secretum etiam lege particulari secreti ; Nunc.

10. † Respondeo , si Titius falsè accusatus , non possit saltem se defendere , licet manifestare potest crimen occultum accusatoris iniqui , ad se defendendum . Ratio est : quia si accusator in judicio pugnat contra Titium , cedit juri suo , quantum necesse est , ut reus se defendat . Tum , quia accusator habens tale delictum , est inhabilis ad testificandum , & ut ei credatur ; ergo , &c. Hujusmodi delicta sunt usura publica , percussio Cardinalium , promulgatio libelli famosi , & ex sententia lata quodcunque delictum capitale : huic opinioni adhæret *Sanchez tract. 2. cont. lib. 6. cap. 5. disp. 2. Cardinalis de Lugo lib. de Justit. disp. 40. Melina tr. 5. de justit. disp. 43. & alij.*

11. † Accusatus , etiam crimen occultum testis , licet verum testetur , non potest manifestare potest delictum occultum testis , licet testetur verum , ob easdem rationes supra positas , dummodo magnum damnum imminet accusato : si verò non magnum damnum accusato imminet ; accusatori verò , seu testi maximum :

12. Peccat accusatus manifestando crimen occultum testis , quod sub sigillo secreti cum pacto illud non propalandi , commissum fuit . Colliges ; accusatus probabiliter etiam manifestare potest delictum occultum testis , licet testetur verum , ob easdem rationes supra positas , dummodo magnum damnum imminet accusato : si verò non magnum damnum accusato imminet ; accusatori verò , seu testi maximum :

13. Si delictum occultum sub sigillo secreti commissum alicui fuit , & vergit contra bonum publicum , vel privatum , potest manifestari . Colliges 2. non licet manifestare crimen occultum testis , etiam ratione defensionis , quod accusato sub titulo secreti commissum fuit , cum pacto illud non propalandi ; quia ad tale secretum tenetur jure naturali ; secus dicendum est , si circumstantiæ concurrant , quæ tale pactum invalidant.

Hinc 1. si tale secretum esset nocivum Reipublicæ , aut in præjudicium tertij , non tenetur illud celare : sic si quis mihi sub secreto diceret , se velle tradere civitatem , vel occidere Perrum , vel per vim rapere virginem , vel comburere domum : in his , & similibus casibus non teneor servare tale secretum ; quia tale pactum de secreto servando est iniquum ; & etiam si juramento firmatum fuisset , possum illud manifestare ; quia juramentum non debet esse vinculum iniquitatis . Tum , quia non quælibet manifestatio secreti delicti est detractio ; sed solum , quæ , fit inordinatè , & contra charitatem : hæc autem non est inordinata , cum magis debeamus consulere bono publico , & bono innocentis , quàm privato bono peccatoris ; ergo potest fieri manifestatio ad evitandum damnum publico , & privato : ita

sentiit *Fillicius tract. 40. n. 129. Bonacina disp. 2. quest. 4. punct. 3. n. 1. Navarrus c. 18. n. 1. Lescius disp. 9. Cardenas.*

Hinc 2. si Cajus consulisset Titium de aliquo crimine reparando ; vel alio ulteriori malo vitando ; in hoc casu non licet Titio tale crimen manifestare pro se defendendo ; quia de jure naturæ est , non prodere proximo ; & quia sit alicui , peipse remorsus petendi consilium , strictè obligat tendendo consilium , quo ab ipso liberari tiam ex motivo bono , alteri sua delicta patefacere , ex timore nè revelentur.

Ex his dictis colligitur , si Berta adulteraretur cum Sempronio , & consuleret Cajum pro se liberando à tali peccato , postmodum Berta diffamaret falso crimine Cajum : in hoc casu Cajus non debet revelare adulterium Bertæ pro sua defensione ; nam talis revelatio adulterij esset vindicta.

Eodem modò non licet Religioso revelare delicta sui Correligiosi Superioribus , si ea sciat ex consilio petito pro vitandis , & reparandis delictis suis ; sic non licet dicere Fratri Titio Patre Guardiane , Fratri Cajus commisit sacrilegium ; si Frater Titius ex consilio à Fratre Cajo petito scivisset ; & ultra alias rationes supra positas , peccaret contra justitiam tale crimen revelando : ita sentit *Suarez tom. 4. de Relig. tract. x. lib. x. cap. 7. num. 23.*

Hinc tertio , si Titius fraudulenter , & malitiosè discoopertit delictum Caji , v. g. aperiendo ipsius litteras , in quibus fuit expressum ipsius delictum , non potest tale delictum propalare propter easdem rationes , quæ supra , aliter enim dicendum est , si auctoritate publicâ aliqua delicta procurantur indagari , ut tempore belli , vel rebellionis solent aperiiri litteræ particularium , quæ suspectæ sunt de correspondentiæ cum hoste ; ita *Sanchez tract. 2. cont. libro 6. cap. 6. Gobat ; Casus de celando crimine puelle.*

Hinc quarto , si Titius relinqueret indeterminate dotem uni ex virginibus ; Berta hoc intelligens , illic se præsentat pro dote habenda : Cajo verò ipsius socia scit Bertam esse clam defloratam ; in hoc casu Berta accipiens dotem nulli facit injuriam ; quia palam habetur pro virgine , & publicè gaudet omnibus privilegijs virginis . Tum , quia testator voluit , ut dos daretur puellæ , quæ publicè censetur virgo honesta : nam non est expediens , occulta crimina inquirere , & fortè multæ virgines ab hac indagatione abhorrent : Cajo pariter non debet propalare violationem virginitatis Bertæ , licet ipsa deberet dotari . Ratio est ; quia talis manifestatio cederet in diffamationem gravem Bertæ , quod est intrinsecè malum . Tum , quia lex naturalis postulat tacere occulta secreta , quando non vergunt in detrimentum grave proximi , ait *Poëta :*

Jura , per jura , secretum prodere noli ; ergo , &c.

CAUPT II.

De modo, & obligatione restituendi famam.

SUMMARIUM.

16. Primus modus restituendi famam, exponitur.
17. Secundus modus reparandi famam læsam, proponitur.
18. Si non potest reddi fama pro fama læsa, ad nihil amplius detractor ex iustitia tenetur.
19. Si quis per famam læsam patiatur damnum in bonis fortune, ledens tenetur id reparare.
20. Referendo gravia crimina occulta proximi, ab alio audita sine ulteriori confirmatione non tenetur sub lethali famam resarcire; si verò persona referens esset tantæ authoritatis, ut ei credatur, peccaret lethaliter, & teneretur ad restitutionem.
21. Narrationes criminum mortalium aliorum, sæpè non sunt lethales.
22. Si quis in uno loco crimen alterius occultum manifestaret, quod alibi publicum est, non peccaret graviter contra iustitiam; alij putant nec contra charitatem.
23. Si crimen est publicum, non est peccatum de eo loqui.
24. Quando quis peccet se diffamando, exponitur.
25. An detractor teneatur restituere famam heredibus defuncti, notatur.
26. An Filius peccet lethaliter, imponendo sibi falsum crimen pro liberando patre, vel amico à morte, vel quid æquivalens notatur.
27. Quando liceat occulta crimina defuncti propalare, exponitur.
28. An crimen occultum licitum sit uni, vel alteri viro probo propalare, notatur.
29. Religiosum diffamare, excommunicatur.
30. Qui aliquam indeterminatam personam in una communitate diffamat, non peccat lethaliter.
31. Si audiens detrahi famam alicui oblitus est talis infamie, detractor non tenetur amplius restituere.
32. Si timetur alicujus infamie revivisci, diffamator etià post 30. annos obligatur eam restituere.
33. Prima circumstantia, quæ excusat à restitutione famæ sub mortali, proponitur.
34. Proponuntur aliæ circumstantiæ excusantes à restitutione famæ.
35. Delectando, incitando ad diffamandum, est lethale.
36. Qui in una occasione etiam cum aliquali interruptione in diversis materijs famam detrahit, unum peccatum committit.
37. Qui pluribus simul detrahit, tenetur in confessione exprimere.
38. Detractiones omnes sunt ejusdem speciei juxta sententiam probabilem.
39. Pluralitatem audientium, vel diffamatorum teneris in confessione exprimere.
40. Qui patri, matri, &c. famam detrahit, peccat etiam contra pietatem.

Varij sunt modi restituendi famam 16. (nisi alia circumstantia excuset) Primus modus & communiter hi assignantur. Prius restituendum, qui falsum imposuit crimen, de famam tenetur illud retractare, puta, de-exponitur.

cendo se falsum dixisse; vel mentitum esse. Ratio est; quia aliter nequit tam bene jus læsum, seu famam reparare, est comm. Doctor. Imò vult Lessius, Valentia, & alij, quòd si putet simplici retractioni non esse credituros auditores, teneatur detractor adhibere testes, & juramentum pro resarcienda fama.

Secundò, qui lædit famam proximi per occultum, sed viri criminis propalationem; in hoc casu Secundus modus reparandi famam læsam, proponitur. Tenetur tamen ad restitutionem faciendam omni modò possibili; ita Lessius, Valentia, & alij comm. Ratio est; quia tenetur facere quidquid potest citrà peccatum, ut jus læsum reparet, v. g. potest dicere, se mentitum esse, subintelligendo se dixisse publicè id, quod erat occultum; & non erat publicandum, vel dicere se deceptum fuisse: vel se errasse; aut potest laudare infamatum in eodem genere, in quo detraxit; & ita laudet, ut inde sequatur emendatio prioris opinionis detrahentis; ita Sotus, Cajetanus Navarrus; Lessius; de hoc modo resarciendi famam vide Verb. Amphibologia.

Quid si non posset reddi fama pro fama, ex 18. eò, quòd post omnes diligentias adhibitas in restituendo, non potuerit adhuc fama reparari, nec reddi fama aliud damnum illatum? In hoc casu licet ex iustitia non teneatur aliquid aliud reddere pro fama læsa, ad nihil amplius detractor ex iustitia tenetur. Tum, quia nulla pecunia æquivalet famæ; ergo pro fama ablata non nisi fama reddendo, ita Tamburinus, Bonacina, & alij.

Nihilominus tamen pro damnis omnibus inde emergentibus in bonis fortune tenetur, & Si quis per quidem ex iustitia rigorosa. Ratio est: quia fama læsa qui læsit æqualitatem juris alterius, tenetur ex iustitia illam reparare; ergo si per violationem num in bonis fame detruxit proximum à possessione legitima fortune, ledens tenetur bonorum fortune, tenetur ex iustitia ad illa reparanda, etsi talis manifestasset verum crimen, id reparare. sed occultum; quia damnum secutum non fuisset, si crimen publicatum non fuisset; ita docet Referendo Molina tract. 4. disp. 4. Lessius lib. 2. cap. 11. disp. 19. n. 101. Bonacina disp. 2. quest. 4. punct. 36. n. 1. Reginaldus lib. x. num. 35. & alij.

Famellæ, & etiam aliquando pollitæ conditionis homines solent otiosè referre in conversatione gravia, & occulta delicta proximi ab alijs confirmata, absque ulteriori confirmatione, aut amplificatione: tales ordinariè non peccant lethaliter sub lethali-

thali famam ter, nec tenentur ad restitutionem; quia non refarcire, si præbent justam causam credendi. At si personam referens est tantæ auctoritatis, ut faciliè audirentur entes ex levitate ipsi credant, vel timetur, ne ultantia auctoritate delicta audita referant, esset mortale contraritas, ut ei charitatem, imò, & contra justiciam; quia lædatur, periturus jus innocentis personæ apud illos, apud earet lethali, quos fuit in bona fama, ita Filliucius tract. 40. ter, & tene cap. 4. quest. 5. n. 44. Reginaldus lib. 4. n. 77. Aretur ad re- zorius tract. 3. lib. 13. cap. 6. dub. 6. Lessius, Navarrus: Bonacina, Diana, & est comm. aliorum.

21. Multoties narrantur crimina lethalia aliorum Narrationes v. g. talis miles commisit duellum, habet concriminum cubinam, blasphematur, hic adolescens est deditur amoribus, scemina rixis, vel sæcularis fregit aliorum, sapè jejunium, est superbus, avarus, vel talis, & tamen sunt lethales.

Non sunt lethales. di narrationes criminum aliorum ordinariè non sunt lethales; quia non censetur per hoc gravis læsio alterius famæ; & quia tales homines ordinariè non sunt graviter invitati, nec valdè curant talia de se narrari, imò se potius jactant. Adverte tamen, si de persona gravi aliquod crimen grave, & occultum denunciaretur, esset lethale propter rationes jam supra positas; sic non licet de Religiosis, monialibus honestis talia spargere; quia redderentur infames; Est Reginaldi supra citati num. 76. Sylvestri Verb. Detractio num. 2. Lessij lib. 2. num. 16. Bonacina, Layman, Diana, & aliorum.

22. Si quis hic Viennæ crimen occultum Titij Si quis in uno narraret, quod Pragæ publicatum fuit, probabiliter non peccaret, saltè contra justiciam graviter. Ratio est: quia Titius amisit jus ad famam alterius occultum manifestaret, festando illud: non facit illi injuriam: ita sentit quod alibi publicum est, 85. Bonacina disp. 2. quest. 3. punct. 6. n. 2. Navarrus, & alij.

Imò alij volunt, quod talis ita propalando contraria justitiæ; men, neque contra charitatem peccet, nisi ex tali publicatione aliud damnum præter infamiam contingat infamato, ita docet Lugo disp. 14. de Justit. sect. 5. n. 68. Tamburinus n. 12. cum alijs.

23. Hinc, si crimen, sive justè per sententiam judicis, sive injustè per injuriam propalatum sit, fas publicum non est de eo loqui citrà læsionem justitiæ. Ratio est: quia non censetur nova injuria per talem sermonem inferri, quando majori ex parte publicum, & notum est: est Lessij lib. 2. cap. 11. n. 13. Tamburini, & aliorum.

24. Volunt plurimi Doctorum, non peccare mortaliter eum, qui seipsum diffamat. Ratio est, quia cum famam propriam industriam acquisiverit, uti alia bona temporalia: ergo sicuti alia bona potest citrà mortale prodigere, quorum est dominus; poterit, & famam, cum pariter sit ipsius dominus; Ita Molina disp. 27. num. 1. Navarrus cap. 18. n. 27. Lessius lib. 6. Filliucius, & alij.

At nota, si inde grave scandalum sequeretur, aut cum magno detrimento familiæ suæ, vel si de peccato gloriando se infamaret, vel si ex tali infamatione sequeretur alterius infamatio, vel gra-

ve damnum proximo, sive privato, sive publico, vel etiam suæ propriæ vitæ, vel si falsè se diffamaret affirmando cum juramento, in his, & similibus circumstantijs, peccare lethali: ita sentit Lessius citatus dub. 6. Sotus lib. 4. de Justit. quest. 2. art. 3. Azorius Tom. 3. lib. 13. cap. 6. dub. 3. Navarrus lib. 2. cap. 4. part. 2. dub. 1. num. 126. & alij.

Detractor non tenetur restituere famam hæredibus defuncti infamati, si illa infamia non se extendat ad hæredes. Ratio est: quia obligatio restituendi famam est obligatio personalis, quæstuiere famam non transit in hæredes defuncti, sicut alia bona hæredes realia. In tali casu tenetur tamen succurrerebus defuncti, animæ defuncti per modum suffragij; Bonacina notatur. disp. 2. quest. 4. punct. 2. Rebellus lib. 4. de restitut. quest. 11. Molina disp. 44. nu. 3. Eodem modò hæredes infamatoris non tenentur ad restitutionem famæ locò defuncti propter supradictam rationem. At si ex tali infamia infamatus passus sit aliud damnum temporale, hæredes infamatoris tenentur ad reparationem locò defuncti. Ratio est, quia hæc obligatio non est purè personalis, sed quodammodo realis, quatenus afficit bona infamatoris: & infamatus habet jus ad illa, ergò per hæredes tollenda est inæqualitas juris læsi, prout sentit Lessius citatus disp. 21. Reginaldus lib. 4. num. 448. Clavis Regia, Navarrus, Bassans.

Contendunt Auctores; an filius mortaliter peccaret, imponendo sibi falsum crimen, ut à morte eripiat Patrem, Amicum, vel à magnis tormentis? Respondet Filliucius tract. 40. n. 19. ter, imponendo sibi falsum crimen prolixè exponere, modo tale crimen juramentò non firberando patet. Tum: quia fama filij est in sua potestate: ergo non videtur sub mortali illicitum eam prodigere. hic reflecte te quid dixerim sub n. 24. vel inde a-

Non licet occulta crimina defuncti propalare, nisi constet eum esse damnatum, quia etiam post mortem est possessor famæ. Historicis aliquando ob integritatem historiæ, in communem utilitatem; & terrorem, est indultum exprimere imperfectiones defuncti, prout admittit Molina tract. 4. disp. 28. Sotus de Justit. lib. 5. quest. x. Filliucius tract. 40. n. 109.

Non est licitum sub mortali crimen occultum, proximi uni, vel alteri viro probo, & tacito revelare. Ratio est: quia verè per talem revelationem criminis diffamatur proximus; nam tales viri habent diversum conceptum de proximo post cognitionem ejusdem criminis, quam antea; ergo &c. & aliquando mallent alij, ut crimen eorum pluribus plebeis notum esset, quam uni, vel alteri viro gravi, vel maximè superiori: Ita Cardinalis de Lugo disp. 14. sect. 4. n. 55. Molina tract. 4. disp. 29. n. 7. Lessius lib. 2. cap. 11. disp. 11. n. 70. Layman lib. 3. tract. 3. part. 2. cap. 3. n. 6. Malderus 2. 2. tract. 7. cap. 1. disp. 4. Azorius part. 3. lib. 5. cap. 9. quest. 2. & alij contra Reginaldum, Cajetanium: Bonacinam, Tamburinum penes Stroz. li. 1. p. 3. q. 3. a. 2. s. 2. n. 207.

qui sine mortali talis manifestationem criminis fieri posse autumant.

29. Caveat quivis, ne alicui Religioni famam detrahat; nam præter peccatum detractionis redderet se suspectum de hæresi: sic nefas est dicere, in tali Religione, vel monasterio observantiam non esse, vel malè vivi, nisi hoc esset notorium; Imò si unum tantum religiosum diffamat, hæc detractio resultat in totam Religionem, & talis non solum peccat lethaliter, verum etiam est excommunicatus ab Alexandro IV. prout refert Sylvester Verb. excomm. 7. n. 84. Bassæus Verb. Detract. 1. num. 7. ubi alios citat.

30. Si quis diceret in communi non nominatam personam, in tali Civitate, vel oppido adsunt multi improbi, & unus ex eis commisit fornicationem, adulterium, vel aliud peccatum, non peccaret lethaliter, quia nullus in particulari infamatur, nec injuriatur. Tum, quia tales homines non tantam perfectionem profitentur, ac Religiosi, peccat lethaliter nec inde aliquod grave scandalum oritur; Naliter. varrus citatus n. 358. Molina disp. 27. Bonacina. Azorius.

31. Si detractor infamavit Titium ex crimine occulto injustè propalato, & probabiliter judicatur, quod infamiam Titij obliti sint illi, qui alicui, oblitus dierunt crimen illud pateferi, nec amplius ejus meminerunt, in hoc casu detractor non tenetur ad restitutionem famæ. Ratio est, quia jam omnino damnum cessavit, vi cujus altrangebatur ad restitutionem, & in hac circumstantia restitutio famæ esset potius recordatio, & aliqualis renovatio infamiae; ergo &c.

32. At si Titij infamia provenerit ex falso crimine ipsi imposito, & timetur, ne talis infamia reliviscat, tunc etiam post 30. annos, cum omnibus damnis passis, est restituenda; quia quotiescunque non restituitur, remanet jus læsum Titij, & apparet inæqualitas famæ; ita Bonacina de reposit. 30. annos obligatur 62. art. 2. quest. 9. Molina disp. 41. n. 2. Lessi-
eam restituere. us disp. 18. & alij.

33. A restitutione famæ excusantur sub mortali: Primò, qui leviter detraxerunt; Insuper si solum culpæ leves de aliquo referantur, v. g. dicendo est iracundus, superbus, avarus, mendax, gulosus; nisi afficiatur persona proba, & spectabilis auctoritatis. Secundò excusantur à lethali infamiae sortis homines, onerantes se etiam gravioribus criminibus, vel aliorum vitia detegentes, ut sunt mulieres, pueri, famuli, ancillæ. Tum, quia ordinariè illis fides non habetur; ita Biesman, Tamburinus sect. 2. num. 5.

34. Excusantur præterea à restitutione famæ illi, qui habent impotentiam physicam, aut moralem ad restituendum; quia ad impossibile, tam physicè, quam moraliter nemo tenetur. Ratio est; quia omne debitum importat potentiam. Secundò excusantur per condonationem restitutionis famæ, modò non cedat in detrimentum tertij. Tertio, quando quis manifestavit occultum crimen, quod postea factum est publicum. Quarto, quando detractio fuit inefficax, seu

quando auditores non præstârunt fidem, vel quia infamator cognoscitur mendax, aut quia ex iracundia, aut joco detraxit. Quintò, quando sine vitæ periculo non potest fama restitui, aut si immineat major infamia detractori; quia reddere aliquid ultra æqualitatem justinæ commutativæ non tenemur; est Bonacina part. ult. n. 11. & n. 12. Tamburini n. 21. & 22. Hinc si vir gravis læderet famam, non tenetur dicere mentitus sum, sed solum tenetur eò modò restituere, quò alter, qui verum crimen propalavit; ita sentit Stoz & alij; Sextò, si quis bona fide læsit famam; quia putavit jam crimen esse propalatum, quod tamen non fuit: Est Bonacina part. 6. n. 20. Septimò, quando infamatus suis actibus jam recuperavit famam: Pontius n. 7. Tamburinus n. 13. Octavò, quando quis cedit juri suo, quod habet ad suam famam, uti habet constitutio Societatis Jesu, de qua egi Verb. Correctio fraterna. Nonò, si quis probabiliter existimat revocationem infamiae non esse profuturam; Tamburinus n. 18. Decimò, si infamatus à te, & postmodum aliunde redditur infamis, sive per aliud, sive per simile crimen; Tamburinus num. 15, Undecimò, si quis referret crimen proximi, dicendo; tali crimine fuit notatus, aut inventus est justus. Duodecimò, si crimen deferat ad Superiorem servatam prius regulam correctionis fraternæ; ita cum Stoz lib. 1. part. 2. quest. 3. art. 2. sect. 2. num. 205.

Si quis delectatur in gravi detractione de proximi infamia, peccat mortaliter, quia per hoc indicat grave odium contra proximum. Eòdem modò si proximum tacitè, vel expressè incitat ad detrahendum proximo, vel si infamiae consentit alterius, peccat: Si verò delectetur non ex motivo infamiae, sed ex vi modi, & facundiae detractoris, est solum veniale; Ita docet Cardinalis de Lugo de Justitia disp. 14. sect. 8. n. 123. Layman lib. 3. tract. 3. part. 2. cap. 3. n. 14. Bonacina de reposit. disp. 2. quest. 4. punct. 11. n. 1. & n. 4. Fillius tract. 40. cap. 4. num. 121.

Qui in una occasione, etiam si aliquantulum interrumpat etiam in diversis materijs, detrahit famam graviter, unum tantum peccatum committit, licet id ipsum sæpius repetat, quia licet plures sint actiones, habent, tamen duntaxat unitatem moralem, omnes ad unum scopum tendentes.

At qui pluribus simul detrahit, tenetur exponere in confessione, pluribus detraxi semel, & non est opus numerum determinatum infamatorum exprimere: Ita docet Lugo de Pœnit. disp. 16. sect. 3. n. 135. Tamburinus lib. 3. in Confess. cap. 1. sect. 9. n. 59.

Pro praxi in confessione adhibenda scire debet, quod omnes detractiones, ejusdem sint speciei, & solum consistentes inter Sphæram circumstantiæ aggravantis, quia solum respiciunt bonum famæ alterius. Sic sufficit dicere confessario læsi famam graviter, vel leviter, non exprimendo, an furem, latronem, fornicarium, adulterum proximum appellaveris: est Bonacina de reposit. disp. 2. quest. 4. punct. 1. n. 8. Tamburini

35. Delectando, incitando ad diffamandum est lethale.

36. Qui in una occasione etiam cum aliquanti inter-ruptione in diversis materijs famam detrahit, unum peccatum committit.

37. Qui pluribus simul detrahit, tenetur in confessione exprimere.

38. Detractiones omnes sunt ejusdem speciei juxta sententiam probabilis.

vini lib. 2. cap. 9. sect. 1. num. 2. Biesman fol. 107. in fin.

39. Plurali- At si pluribus famam detraxisti debes dicere: *tatem audie pluribus famam detraxi.* Et si plures in detractione fuerunt praesentes, tunc oportet exprimere coram alijs, vel coram uno, si unus solus fuit praesens, famam detraxi, quia haec circumstantia variat iudicium confessarij.

Pro ultimo nota, quod, si parentibus, ut Patri, Matri, Avo, Proavo, fama detrahitur, variatur circumstantia. Ratio est: quia ultra detractionem famam detrahit, peccat etiam contra pietatem.

nem, committit etiam peccatum contra pietatem; Ita Tamburinus; Bonacina, contra Azorium part. 3. lib. 13. cap. 5. quest. 1. qui contendit detractionem contra parentes non differre specie ab alijs detractionibus. Si detractione fieret scienter, aut non advertit ad malitiam, detractor non peccaret; quia peccatum non fit nisi praesupposita malitia: ergo &c.

Quale peccatum sit revelare naturales defectus, vide Verb. Contumelia, ubi plura de hac materia invenies, & Verb. Correctio fraterna.

TRACTAT. LXI.

DE DISCORDIA.

CAPUT Unicum.

De vitio Discordiae.

SUMMARIUM.

1. Ratio Discordiae describitur.
2. Quid requiratur ad obligationem concordiae, notatur.
3. Potest quis sequi suam opinionem probabilem ceteris omissis in capitulis, negotijs secularibus.
4. Potest quis uti sua libertate citra vitium discordiae.
5. Parvitas materiae excusat a mortali in discordia.
6. Inadvertentia excusat a mortali in discordia.
7. Qui discordat alijs, consulens propriae utilitati, quomodo peccet, exponitur.
8. Discordia eandem sortitur malitiam, quam virtutem violat.
9. In re gravi discordare cum alijs, est peccatum lethale.

Discordia est dissensio voluntatis a voluntate alterius; ita S. Thom. 2. 2. qu. 37. art. 1.

Ad hoc, ut quis teneatur sub peccato concordare cum altero, requiritur motivum aliquod sufficiens, quod obligat, & ligat voluntatem, sive ex iustitia, sive ex charitate, ad non dissentendum alteri in proposito bono procurando.

Hinc, si quis in capitulis, alijsque negotijs secularibus propositis dissentiret ab alijs, ita tamen, ut talis dissensus non procedat ex animo, & intentione dissentendi alijs, sed solum, quia ipsi sua opinio melior, vel saltim aequae probabilis videtur, non peccat; quia sequi opinionem probabilem, extra materiam Sacramentorum, & iudicij ferendi, est licitum.

Hinc 2. si desit aliquod motivum obligans, licet alter vellet aliquid, non tenetur ei consentire, & hoc non est vitium discordiae, sed solum citra vitium discordiae.

Hinc 3. si apparet dubia aliqua obligatio consentiendi cum altero, in hoc casu non peccat utendo propria libertate; quia melior est conditio possidentis libertatem.

Hinc 4. si adsit aliqua obligatio concordandi cum altero, aut dum dissentit sua discordantia, materiae excusat a mortali in discordia, nec in grave detrimentum proximi, peccat solum venialiter ex parvitate materiae.

Eodem modo est tantum veniale, si quis ex inadvertentia excusat a mortali in discordia, ad motivum obligans, dissentiat: Ratio est; quia si malum inde sequatur, dissentienti non est liberum.

Insuper, qui discordat alijs ideo, ut consulat propriae utilitati ex aliqua animi cupiditate ad promotionem sui, si probabiliter putat se esse apertum ad talem dignitatem, vel mereri tale bonum, prius consulens propriam utilitatem, non peccat, nisi forte tantum venialiter, titulo ambitionis, at si ambitio esset talis, ut absque justo titulo ita peteret, posset esse mortale; Filiius str. 28. cap. 9. Reginaldus lib. 17. cap. 12. Bassaus, & alij.

Discordia cum varijs virtutibus opponi potest, eandem sortitur malitiam, quam virtutem eandem sortitur malitiam, quam virtutem violat, v. g. si urget praecipuum charitatis ad procurandum bonum proximo, & discordare ab illo in tali obligatione, esset peccatum contra charitatem, & si notabiliter laedatur proximus.

mus, est mortale; eodem modo, si debitor discordaret à creditore, cui teneretur consentire, esset peccatum contra iustitiam: si subditus respectu superioris; vel claustralis respectu Prælati in re debita discordaret, peccaret contra obedientiam; Bonacina, Reginaldus, Stoz.

Si quis pertinaciter nollet concordare cum alijs circa fidem, vel necessaria ad salutem propriam, vel aliorum, vel alia bona notabilia, peccat mortaliter: Navarrus cap. 23. n. 33.

Hinc habes, quod discordia possit esse mortale, veniale, & aliquando nullum peccatum.

TRACT. LXII.

DE DISPENSATIONE.

CAPUT I.

De natura, & facultate dispensationis.

SUMMARIUM.

1. Quid sit dispensatio.
2. Lex potest dispensari, vel in parte, vel in toto.
3. Dum conceditur potestas dispensandi, latè interpretanda est.
4. In consuetudine populi, in privilegijs regularium, lex latè interpretanda est.
5. Quomodo intelligenda sit regula juris, cui licet quod est plus, licet quoque quod est minus, exponitur.
6. Papa, in quibus legibus dispensare possit: notatur.
7. Papa potest dispensare in iuramentis factis Deo; non verò universaliter in iuramentis factis homini.
- Si Papa, vel alter Superior sibi aliquam dispensationem reservaverit, non potest in eo alter inferior per se dispensare: bene tamen si expressè non reservaverit.
9. Papa potest dispensare in voto solemnī castitatis, & Religionis.
10. An Papa possit dispensare in matrimonio rato, duplex opinio notatur.
11. Papa potest dispensare in pluralitate beneficiorum.
12. Papa potest ex causa urgentissima dispensare, ut fidelis cum infideli matrimonium contrahat.
13. Papa stante hoc rerum ordine non potest dispensare in pluralitate uxorum.
14. Si urget gravis necessitas, Papa potest dispensare in polygamia.
15. Papa dispensare potest cum bigamo ad omnes ordines.
16. Potest Papa dispensare cum aChristianis, si convertantur ad fidem, ut manente altero conjugē in infidelitate ducat alterum conjugem Christianum.
17. Papa in impedimentis matrimonij, quæ jure

natura sunt dirimentia, dispensare non potest.

18. Qui contraheret matrimonium cum consanguinea in gradu duplici, tacendo unum gradum consanguinitas, pro obtinenda dispensatione, invalide contraheret.
19. Si quis cum consanguinea contrahere vellet, quam carnaliter cognovit, non sufficit petere dispensationem, pro consanguinitate duntaxat, tacendo copulam, alias hac tacita non valide contraheret.
20. Etiam per ignorantiam invincibilem incurritur impedimentum matrimonij, vi cuius requiritur dispensatio.
21. Urgente gravi necessitate, potest Episcopus dispensare in impedimentis jure Ecclesiastico dirimentibus Matrimonium.
22. An Episcopus possit dispensare cum peregrinis in legibus Papa, triplex opinio exponitur.
23. Superior debet dispensare posita justà causà.
24. Illico, ac facta est dispensatio, jam valet.
25. Episcopus potest dispensare in irregularitate proveniente ex homicidio occulto cum suis subditis.
26. Solvitur objectio.
27. Provincialis, & generalis regularium potest dispensare cum suis subditis in eadem irregularitate, quam Episcopus.
28. Imò etiam superiores regularium subalterni, ut Præpositi, Guardiani, possunt dispensare in irregularitate ex homicidio occulto cum suis subditis.
29. Prælati regulares possunt dispensare in irregularitate cum suis subditis, ex quolibet homicidio incurso, dummodo ad forum contentiosum non sit deductum.
30. Solvitur objectio.
31. An Confessarij regulares possint in irregularitate ex homicidio occulto dispensare cum secularibus exponitur privilegium.

32. *Regulares poterant dispensare cum conjugibus adulteris ad petendum debitum, & cum contrahentibus matrimonium cum simplici voto castitatis, ut possit petere, & reddere.*

33. *Confessarii regularium poterant dispensare in votis Episcopalibus.*

34. *Prælati regulares poterant dispensare cum ægrotis.*

1. Quid sit dispensatio.

2. Lex potest dispensari vel in parte, vel in toto.

Dispensatio est solutio ab obligatione legis factæ ab habente potestatem solvendi.

Lex cum non constet in indivisibili, potest dispensari à tota ejus obligatione, vel secundum aliquam partem prout necessitas urget, ac potestator gratiam facere vult. Unde cum dispensatio sit aliqualis relaxatio juris, & ideò odiosa, adeoque strictè est interpretanda, ac ultra concessam exceptionem non est extendenda. Ratio est; quia dispensatio legis est quædam læsio juris communis; sic particularis non debet eam magis lædere, quam ipsi concessum est, alias ageret contra jus: Tum quia constat *cap. 1. §. Ille vero de filiis præsb. in 6.*

3. *At si alicui conceditur facultas dispensandi, est latè interpretanda, quia est beneficium Principis, vel si proprio motu Principis conceditur dispensandi, ad publicam utilitatem, quia tale est beneficium latè interpretandum; ita cap. Si motu proprio de Præsb. in 6. Menoch de arbitr. l. 2. cent. 3. casu 201.*

4. *Si dispensatio fit in privato statuto, aut in consuetudine populi, quæ invalidavit contra jus cōdine populi, mune, adhuc est latè interpretanda: eodem modo in privilegijs dō privilegia toti Religioni concessa, sunt amplificanda: quia sunt favorabilia, & æquiparantur legi, ac si essent in corpore juris inserta; Henrriquez lib. 7. de indulgent. cap. 22. n. 3. Amicus tr. 5. dub. 6. sect. 2. n. 16. alijq.*

5. *In dispensatione non valet universaliter illa regula juris 3, videlicet: Cui licet, quod est plus, intelligenda sit licet quoque, quod est minus; non solum in odio-regula juris sis dispensationibus, sed in favorabilibus admit-tuntur, quod titur. Primò valet, quando minus est annexum est plus, licet majori, tanquam ejus pars, vel si sit ab eo inseparabile, ut si dispensetur quis ad Sacerdotium, quoque quod est minus, ex-hæc dispensatio extenditur etiam ad alios ordines: sic claustralis habens facultatem testandi, ponitur.*

potest etiam codicillum facere, aut causâ mortis donare, vel si ly minus contineatur sub dispensatione majoris. At non valet in dispensatione illegitimi ad ordines, vel si quis ad Archiepiscopatum promoveatur, non debet facultas extendi etiam ad Episcopatum; Covarruvias 4. decret. 2. p. cap. 8. sect. 8. n. 11. Molinatom. 3. de justit. disp. 591. Tum, quia id constat ex regula juris in 6. quæ jure communi exorbitant, minimè in consequentiam trahenda.

6. *Quæritur, in quibus legibus Papa dispensare possit? Respondeo Papam posse dispensare in omnibus legibus, & statutis Conciliorum. Ratio est; quia est necessaria aliqua potestas in Ecclesia, quæ in his dispensare potest, dum necessitas urget. sed talis est in solo Papa: ergo*

&c. quia solus Papa est caput Prælatorum, Conciliorum, tanquam Vicarius Christi assumptus in plenitudinem potestatis; nam Christus Dominus soli Petro dixit Matth. 16. Quodcunque solveris super terram. Tum, quia in ipso tota potestas Ecclesiæ residet. Tum, quia Papa est primus legislator, ergo potest in suis legibus dispensare; est Sancti Thomæ 1. 2. quæst. 97. art. 4. & aliorum.

Hinc Papa potest dispensare in omnibus juramentis fidelium, etiam, quæ sunt Deo. At si dispensare in juramenta, quæ sunt hominibus, sint acceptata, tunc homo acquirendo jus in rem juratam, Pontifex non potest dispensare, nisi salus animæ, aut bonum publicum ita exigat, eodem modo dico de votis. *Cum Tamburino, Fagundez. juramentis*

Si Papa, vel quilibet alter superior respectu inferioris reservaverit sibi dispensationem, inferior non potest dispensare. Ratio est; quia potestas inferioris est à Superiore collata; ergo si Superior inferiori eam non concedit, inferior nequit eam sibi arrogare. Hæc est opinio probabilior in illis materijs, ubi requiritur dispensatio in ordine ad valorem Sacramentorum. At in ea alter inferioris materijs videtur etiam esse probabilis opinio Sanchez de matrim. l. 1. disp. 60. Sotus, Henrriquez, Arriaga, posse Episcopum dispensare, si tamen expressè sibi non reservaverit, nec prohibuerit aliquam dispensationem: Ratio est, quia Episcopus potest in sua Diæcesi, quod potest Papa in tota Ecclesia, cum sit ordinarius Pastor sui gregis, sic potest dispensare in jeunijs, in recitatione horarum, in festis, quoad auditionem missæ, laboris, & alijs.

Papa secundum communem opinionem potest dispensare etiam in voto solemnī castitatis, & Religionis; quia dum Christus Dominus dixit Petro: *Pasce oves meas Joann. 20. & quodcunque, voto solemnī solveris super terram, erit solutum & in Cælis: castitatis, & sine ulla limitatione id dixit Matth. 16. ergo religionis.*

&c. Tum quia potest Papa tollere, facere, ut hoc vel illud jus ex causa legitima non teneat, ergo si adsit causa legitima dispensationis in voto solemnī Religionis, & castitatis, poterit talem contractum dissolvere, & dispensare: quia votum solemnē castitatis, & Religionis, quamvis sit quædam obligatio humana DEO debita, & materia juris Divini per hoc non convincitur, quod Papa non habeat potestatem eam ex justa causa solvendi, nam etiam simplex votum castitatis, & aliæ peregrinationis vota sunt obligata Deo, tamen ex justa causa à Papa sunt dispensabilia, ergo à pari, quia ut dixi, Papa habet auctoritatem illimitatam, igitur &c. Scotus in 4. dist. 38. qu. Papa, Richardus, & alij de hoc dubio vide in tr. de voti dispens. ubi satis.

Quæritur; an Papa possit dispensare quoad dissolutionem in matrimonio rato?

Geminata opinio de hoc dubio exponitur. Communis sententia Theologorum, & Canonistarum S. Thom. in 4. dist. 33. & 27. asserit Papam non posse dispensare quoad dissolutionem in matrimonio rato, non consummato. Ratio est;

tio est: quia talis indissolubilitas matrimonij rati est æquè de jure naturali divino absoluto, & non pendet ab aliquo actu humano, eo modo, quo Baptismus, Confessio, quæ pendet tantum à DEO, in quo non potest dispensari, ergo &c. nam hoc patet ex *Apost. ad Romanos cap. 7.* ubi dicit: *Mulier vivente viro alligata est legi, & Matth. 16. Quod Deus conjunxit homo non separet.* Tum quia *1. Cor. 7.* habetur, *ijs autem qui matrimonio juncti præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere;* ergo Papa tale matrimonium ratum per dispensationem non potest dissolvere. *Henriquez lib. 2. de matr. c. 5.*

Quod si ad auctoritatem scripturæ respondeatur cum Cajetano, nimirum quod intelligatur de matrimonio consummato: id est matrimonium consummatum est jure naturæ, & divino indissolubile, quia, per commixtionem seminum fiunt una caro; Tunc contraria opinio erit etiam probabilis; quod Pontifex in matrimonio rato dispensare possit. Ratio est, quia Pontifex habet totam auctoritatem in ordine ad bonum regimen Ecclesiæ, sicque urgente gravissimâ necessitate, vel periculo perversionis, potest dispensare, & refertur à *Flor. quod Martinus V. Eugenius IV. Adrianus IV. Paulus III.* in tali matrimonio rato dispensarint: ergo &c. *Sanchez de Matr. disp. 15. & 18. Filliucius n. 56. Bonacina punct. 11. n. 4. Cajetanus, Joannes Archdekin, Biesman fol. 64. n. 6.* de hoc dubio plura de voto ubi tibi satisfi.

11. Papa potest dispensare ex rationabili causa in pluralitate beneficiorum. Papa potest dispensare ex rationabili causa in pluralitate beneficiorum. Ratio est: quia pluralitas beneficiorum est de puro jure Ecclesiastico, sed Papa potest dispensare in simili jure, tanquam supremus legislator; ergo &c. Tum, quia hoc patet ex *cap. Dudum de Electione.* Tum, quia actualiter dispensat, ergo &c. ita *Ambrosius Catteranus; Corduba, & alii.*

12. Papa potest ex causa urgentissima dispensare, ut fidelis cum infideli matrimonium contrahat. Papa ex urgentissima causa eodem modo dispensare potest, ut fidelis cum infideli matrimonium contrahat, in ordine ad contractum humanum, quia si Christianus cum Pagana matrimonium ex vi talis dispensationis iniret, nullum esset Sacramentum; *Valentia, Tolletus lib. 7. cap. 11. ubi citat Sanchez pro quo lege tr. de Matr. n. 7.*

13. Papa stante hoc rerum ordine non potest dispensare in pluralitate uxorum. Papa non potest dispensare in pluralitate uxorum, stante hoc rerum ordine: ita *Innoc. III. cap. Gaudemus de divortijs,* ubi dicit *inimicum esse fidei Christiana plures uxores habere;* ita refert *Coninchus disp. 36. dub. 2.*

14. Si urget gravis necessitas, Papa potest dispensare in polygamia. Papa potest dispensare in Polygamia urgente necessitate humanæ sobolis in terra: nam Deus cum antiquis Patriarchis dispensaverat, quorum laus est in ore hominum, ut testatur *Perez. in cap. 16. Genes. n. 17. Turcremata in cap. Dixit Sara 25. qu. 4.*

15. Papa dispensare potest cum bigamia. Papa dispensare potest cum quocunque Bigamo ad omnes ordines; & ad quascunque dignitates. Ratio est; quia irregularitas Bigamiæ est de jure positivo canonico; sed potest Papa dispensare in tali jure positivo; ergo &c. & nota, quamvis Apostolus prohibuit Bigamum

ordinari, hoc tamen non constat, quod id constituerit jure divino: nam multa instituerunt Apostoli, quæ non sunt de jure divino: est *comm. cum S. Thoma 4. sententiar. dist. 27. qu. 3. Cajetano dist. 34. Præposito, Archidiacono & alijs.*

Papa potest dispensare cum aChristianis ad fidem conversis, si matrimonium in infidelitate contraxerint & consummaverint, & alter eorum pertinaciter remaneat in sua secta, alter baptizetur, tunc cum hoc potest dispensare, ut ad secundas nuptias transeat cum Christiana matrimonium ineundo, & hoc auctoritate divinâ, ut colligitur ex *can. 34. quodcumque qu. 1.* Ratio est, quia matrimonium AChristianorum non est Sacramentum: sed purus contractus humanus, quem Papa ex urgente ratione solvere potest, ergo &c. Papa in impedimentis matrimonij, quæ jure naturæ sunt dirimentia, ut est error personæ, ligamen, impotentia perpetua, consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ, hoc ultimum intelligitur stante hoc rerum ordine (dispensare non posse) nec in sponsalibus; quia talis dispensatio esset in præjudicium tertij: posset bene declarare talia sponsalia esse, vel irrita, vel dissolvenda ex causa rationali: in alijs verò impedimentis quæ jure positivo sunt sancita, potest dispensare tanquam caput Ecclesiæ, & supremus legislator. Eodem modo in impedimentis dirimentibus ante celebrationem matrimonij occurrentibus, dispensare potest: ita *Diana part. 8. resol. 52. & 93. Tamburinus lib. 8. de matrim. Molina; Coninchus; Layman, Biesman & alij.*

Si quis peteret dispensationem à summo Pontifice, ut possit contrahere matrimonium cum consanguinea in gradu duplicato, & taceret gradum duplicatum, referens in supplicatione simplicem gradum consanguinitatis tantum; Tunc non posset in hoc casu validè contrahere, licet aliquorum sententia fuerit, posse: nam opinio illorum est dubiæ probabilitatis, & minùs tuta; quia certum est in gradu duplicato esse majorem conjunctionem sanguinis, quàm in gradu simplici; ergo si Pontifex dispenseret in minori conjunctione, non censetur dispensare in majori. Tum quia sacra Rota rejecit ex novissima decisione opinionem oppositam: uti constat *leg. 1. decis. 117. n. 2. & leg. 2. decis. 70. n. 1.*

Opinio est aliquorum, quod, ubi petitur à Romano Pontifice dispensatio, ut consanguinei contrahant, tacitâ tamen copulâ, quæ prius intercessit, dispensatio sit valida, consequenter valet matrimonium, virtute ejus dispensationis contractum. Dico tamen, hanc opinionem non approbari ab Ecclesia: quia non admittitur ut practicè probabilis à sapientibus, & rejicitur à tribunali Ecclesiæ, utpote contra stylum curiæ Romanæ, quæ habet vim legis: ex *cap. Quam gravi de crimine falsi, Cardenas disert. 2. cap. 8. art. 3. n. 533.*

Nec quis excusatur à petenda dispensatione, licet per ignorantiam invincibilem contraxerit impedimentum matrimonij. Sic non eximitur Filander juvenis à dispensatione, qui rem habuit

gamo ad omnes ordines.

16. Potest Papa dispensare, cum aChristianis.

si convertantur ad fidem.

ut manente altero conjugem in infidelitate, ducat alterum conjugem Christianum.

17. Papa in impedimentis matrimonij, quæ jure naturæ sunt dirimentia, dispensare non potest.

18. Qui contraheret matrimonium cum consanguinea in gradu duplicato, tacitâ tamen copulâ, quæ prius intercessit, valet matrimonium.

19. Si quis contraheret cum consanguinea, quæ prius intercessit, valet matrimonium.

20. Etiam per ignorantiam invincibilem contraxerit impedimentum matrimonij.

Sic non eximitur Filander juvenis à dispensatione, qui rem habuit

cum

tiam invin- cum laura, postmodum duxit in uxorem Mauri-
cibilem in- tiam ejus sororem. Ratio est, quia impedimen-
curritur im- ta matrimonij sunt inhabilitates ad contrahen-
pedimentum dum matrimonium: ergo &c. Tum, quia licet
matrimonij, v. g. Cajus nesciret habere annos præscriptos ad
vi cuius re- professionem, quam facit, si postea repererit pro-
quiritur di- tunc habuisse insufficientes, professio erit irrita.
spensatio. Eodem modò si Titius percuteret Cardinalem,
 ignoraret se esse inhabilem ad testandum, si te-
 staretur in testamento defuncti, tale testamen-
 tum esset invalidum; quia tales inhabilitates non
 dependent à voluntate nostra: sed ex dispositio-
 ne legis, ergo &c. *Lessius in 3. part. de sacr. Matr.*
cap. 7. disp. 1. n. 130. Di castillo. &c.

Quæritur an Episcopi possint dispensare in
 matrimonio quoad impedimenta dirimentia.

Videtur, Episcopos non posse dispensare in
 impedimentis dirimentibus, etiam in casu neces-
 sitatis, quia talis opinio censetur esse minus tuta,
 quæ versatur circa valorem Sacramenti, & con-
 sequenter quoad praxim subjacet damnationi In-
 noc. XI. nihilominus tamen respondeo, &

21. *Urgente* Dico, Episcopos validè, & licitè posse dispensa-
gravi neces- re in impedimentis dirimentibus; quæ sunt de
sitate, potest jure Ecclesiastico, tam in matrimonio contracto,
Episcopus di- quam in contrahendo, si urget gravis necessitas,
spensare in ut si instet periculum in mora, & non potest adi-
impedimen- ri Papa propter paupertatem, vel aliam causam
tis jure Ec- sic postulat bonum spirituale animæ: Hæc est
clesiastico di- doctrina communissima Doctorum, & Jurista-
rimenibus rum celebris, & recepta; ergo celebrari matri-
matrimonij monium juxta fundamenta hujus opinionis, e-
 vadit licitus contractus, & certus valor Sacra-
 menti, quia operari ex opinione recepta, ut pro-
 babili, est prudenter operari, ergo &c. Tum quia
 consuetudo dat jurisdictionem; sed Episcopi
 consueverunt in casu urgentissimæ necessitatis,
 in impedimentis dirimentibus dispensare, ergo.
 Major, & minor ostenditur ex Glossa in *cap.*
Cum contingat de foro, ubi notat, consuetudinem
 dare jurisdictionem. Insuper summo Pontifi-
 ci tales dispensationes Episcopales optimè con-
 stant, ut testatur *Hurtado de Matrimonio disp. 26.*
difficult. 2. num. 7. & tamen non contradicit, er-
 go moraliter certum est à Papa illas approbari.
 Tum, quia refert *Pyrrhus Conradus lib. 8. cap. 4.*
num. 40. hanc praxim, & consuetudinem esse
 claram; & *n. 41. testatur Sixtum V. Cardinali*
Cusentin. alicujus Episcopi hujusmodi dispensa-
 tionem approbasse: idipsum docet *Sotus 4. sent.*
dist. 37. quest. unic. art. 2. Tum quia in *cap.*
Cum dilectus de consuetudine dicitur: Consuetu-
 do est optima legum interpret. Tum quia, ut
 notat *Sanctus Thomas; Coninchius, Bonacina;*
Castropallao, Barbosa, alijque illustiores Theologi
 ajunt, Episcopos per Episcopam habere hanc certitu-
 dinem, posse dispensare in circumstantijs memo-
 ratis; nam moraliter certum est Pontificem non
 reservare sibi casum, ubi agitur de periculo ani-
 marum. Tum, quia reservatio, fit ob bonum
 commune Reipublicæ, & charitatem proximi,
 si verò in tali casu Pontifex sibi reservaret, esset
 potius in perniciem animarum, & scandalum, ob

peccata, quæ committerentur, ex quo durum ju-
 gum resultaret; igitur concludo, posse Episco-
 pum dispensare in impedimentis dirimentibus,
 urgente gravissimâ necessitate, ac talis contra-
 ctus vi hujus opinionis celebratus, aut celebran-
 dus est certò validus, & nullo modò, subest da-
 mnationi Innoc. XI. quia non eligitur opinio mi-
 nus tuta, relictâ tutiori; sed eligitur omnino tu-
 ta; *Suarez tom. 3. in 3. part. disp. 16. sect. 2. Vas-*
quez 1. 2. disp. 63. cap. 3. docet illicitum esse
 confici Sacramentum juxta opinionem minus
 tutam; & tamen; *disp. 178. cap. 2. n. 16.* docet,
 posse dispensare Episcopum in impedimento di-
 rimente, si urgeat necessitas: idipsum affirmat
Petrus de Tappia, Tom. 1. moral. lib. 1. qu. 8. art.
20. n. 2. & alij plures penes Sanchez lib. 2. de ma-
trim. disp. 40. n. 3.

Episcopi ex probabili opinione *Pontij de Ma- 22.*
trim. lib. 8. cap. 7. n. 7. possunt cum ferentibus, & *An Episcopus*
 peregrinis dispensare in legibus Pontificijs, vo- *possit dispen-*
 tis, & juramentis, dummodo aliquo tempore *sare cum pe-*
 commorentur in sua Diocesi. Alij verò, ut *Sua-* *regrinis in*
rez de Religione tom. 2. lib. 6. de voto cap. 15. n. 11. legibus *Papa*
Garzias, Panormitanus, Sylvester, Tappiena, triplex opi-
 volunt, non posse dispensare cum similibus, nisi *nio exponi-*
 habeant in Diocesi domicilium per quod fiunt *tur.*
 subditi Diocesano: Hæc est probabilior. Tertia
 opinio est *Lessij lib. 2. cap. 40. disp. 18. n. 121. San-*
chez de Matr. lib. 3. disp. 23. n. 12. Henriquez,
 sufficere volunt, ut Peregrinus ad talem Diocē-
 sim veniat, sive negotiorum causâ, sive alio
 motivò, dummodo intendat ibi majori parte
 anni habitare, hoc est etiam probabile: In sen-
 tentia verò *Suarez* duæ adducuntur declaratio-
 nes Cardinalium sacri Concilij Tridentini Inter-
 pretum, de quibus si authenticè constet, cum ip-
 so teneo.

Positâ justâ causâ dispensandi, ut est v. g. uti- *23. Superior*
 litas, sive communis, sive privata necessitas, *debet dispen-*
 Pietas, aut alia causa rationabilis, Superior jux- *sare positâ*
 ta opinionem probabilem tenetur dispensare. *juxta causâ.*
 Ratio est; quia cum leges sint factæ in ædifica-
 tionem subditorum, urgente necessitate relaxa-
 tionis earundem, Judex debet dispensare, aliàs
 tales leges essent in destructionem & pœnam.
 Tum, quia vi justitiæ commutativæ Judex tene-
 tur exercere jurisdictionem suam; Ita *Suarez,*
Sancius, Bassani Verb. dispensatio n. 19. Imò
 si probabilis sit opinio (excipio dum agitur de
 valore Sacramentorum propter propositionem
 damnatam ab Innoc. XI. *n. 1.* in tali casu non es-
 se necessariam dispensationem:) Ratio est, quia
 quivis liberè potest sequi opinionem verè pro-
 babilem receptam ab Auctoribus, uti dicam Ver-
 bo Probabilitas; est *Bassæi in compend. num. 9.*
Sæ, &c.

Episcopi in voto castitatis, & Religionis de
 via ordinaria dispensare nequeunt juxta commu-
 nem doctrinam: quid autem possint in casu ne-
 cessitatis vide in tract. de Voto.

Dispensatio illicò ac facta est, habet vim rela- *24. Illicò, ac*
 xationis legis, etiam si litteræ expediantur mor- *facta est di-*
 tuò Papâ, qui eam concessit, sic statuit *Reg. 56. dispensatio, jam*
Cancel. valet.

Cancellaria, Molina de just. disp. 569. Henriquez de Matr. lib. 12. c. 3. n. 7.

25. *Episcopus potest dispensare in irregularitate proveniente ex homicidio occulto.* Quæritur, an Episcopus possit dispensare in irregularitate, proveniente ex homicidio voluntario omnino occulto. Respondeo affirmativè, si homicidium est soli homicidæ notum, & nullis alijs testibus probari possit, ac soli suo confessario cognitum. Ratio est quia *Concil. Trident.* non aufert ab Episcopis facultatem dispensandi in irregularitate contracta ex homicidio omnino occulto; ergo sicut Episcopi poterant ante dispensare in prædicta irregularitate, id etiam possunt post Concilium jure communi ita *Donatus part. 3. tract. 11. quest. 9. num. 8. Texeda tom. 2. lib. 3. tract. 3. Miranda tom. 2. quest. 8. art. 1. conclus. 1. Covarruvias in Clem. si furiosi de homicidio 2. part. §. 5. num. 4. Abbas in cap. Ex tenore. Cassaing. in privileg. Regular. tractatus 5. cum alijs 13. DD. Citat. à Matthæo de Moya tr. 5. de Censur. quest. 2. §. 2. num. 5. usq. ad num. 9. inclusivè.*

26. *Solvitur objectio.* Objicies ex *Trident. sess. 14. cap. 7. de Reform. & sess. 24. cap. 6.* ubi definitum censetur, ex homicidio omnino occulto irregularitatem incurri Papæ reservatam; ergo Episcopus non potest in illa dispensare. Respondet *Texeda cum Magist. Bannez. 2. 2. quest. 40. art. 1. dub. 4. textum Concilij* non loqui de homicidio omnino occulto; sed de illo, quod in judicio probari potest; & *Abbas, Alphonsus de Castro, Angelus, Covarruvias &c.* asserunt, quod in irregularitate proveniente ex homicidio omnino occulto, & quod nullis potest testibus probari, neque aliter, quam per proprium confessarium sciri, posse Episcopum dispensare: proinde textus *Concil.* intelligendus est de illo homicidio occulto, quod quamvis actu non sit deductum in judicium, neque ad forum contentiosum, est tamen ex se probabile, quamvis actu in judicio ordinario non sit probatum; Non autem de homicidio omnino occulto, de quo in præsentī loquimur quod probari nullo modo potest. Itā de *Moya* supracitatus cum *Rodriguez tom. 1. quest. Regul. quest. 24. art. 11.*

27. *Provincialis, & Generalis regularium potest dispensare cum suis subditis in eadem irregularitate, quam Episcopus.* Ex hoc fundamento deducitur primò, eodem modò posse Prælatos Regulares cum suis subditis, ut sunt Generales, Provinciales in tali irregularitate dispensare. Ratio est; quia hi nomine Episcoporum in *Decret. Concil.* comprehenduntur itā *Rodriguez citat. qu. 61. art. 9. Delgradillo tom. de pœnit. cap. 21. n. 26. Hurtadus tom. 1. tr. 5. c. 4. n. 128. cum alijs 12. DD. & pluribus alijs citatis à Matthæo de Moya n. 10.*

28. *Imò etiā superiores regularium subalterni, ut Præpositi, Guardiani, possunt dispensare in irregularitate* Deducitur 2. eodem modò posse alios Prælatos Religionis cum suis subditis dispensare, ut sunt Præpositi, Guardiani, Rectores locales &c. in omni irregularitate, ex homicidio voluntario incurra, dummodo non sit notorium, sed aliquantulum occultum: & hoc quidem solum virtute privilegij à *Martino V. Priori Monasterij S. Benedicti Vallisoletani concessi*, & postea omnibus Prioribus, & Abbatibus aliorum Monasteriorum participati: itā *Miranda* referens de

Verbo ad Verbum hanc concessionem vivæ vocis oraculo factam dicto priori, quæ sic sonat: *ex homicidio Super omni irregularitate, & in illis casibus, in occulto cum quibus Papa sibi reservat (morte videlicet, & in suis subditis membrorum truncatione, & enormi sanguinis effusione) valeat dispensare, dum tamen aliquod horum trium non sit notorium, & hoc propter scandalum; ergo &c.* *Candidus disquis. 24. art. 61. dub. 8. Joan. de la Cruz lib. 5. de Voto cap. 6. dub. 19. Achatius de Velasco tom. 1. resol. moral. Verb. Absolutio resol. 2. n. 2. Portel. in dubijs regul. Verb. Dispensatio n. 8. Leander tom. 5. de irreg. tr. 2. disp. 27. qu. 32. cum multis alijs pænes Dianam part. 3. tr. 2. resol. 45.*

Deducitur 3. posse Prælatos Regulares dispensare cum suis subditis in irregularitate ex homicidio voluntario etiam publico incurra, dummodo ad forum contentiosum deductum non sit, itā Doctores probant ex privil: concessio *Mo- chis S. Bened. à Paulo III. ubi Prælati indulget suis subditis, cum subditis singulis annis primâ die lunæ Quædragesimæ super quibusvis irregularitatibus pro homicidio in tempore, quavis occasione, vel causâ contractis cursa, dum dispensare, ita ut, si præinserta concessio revocetur, modo ad iurum reintegrari, vel restitui censeatur de hoc forum contentiosum non sit deductum, legio concessio, ab Eugenio IV. Monachis S. Benedicti, itā Antonius de Hinojosa in decret. decis. regul. verb. Dispensatio Rodriguez Portell. apud Dianam part. 3. tract. 2. resol. 45. Cassaing. tract. 4. cap. 5. Prop. 9. Imò docet Diana part. 7. tr. 2. resol. 18. ubi alios pro se citat, posse Prælatum Regularem dispensare suum subditum, licet delictum fuisset deductum ad forum contentiosum, & non fuisset probatum, nam in hoc casu idem possunt, quam Episcopi, & tale delictum non probatum, censetur ac si non fuisset ad tale forum deductum, eò quod non sit secutus effectus.*

Dices contra deductionem secundam vivæ vocis oracula, sunt à *Gregorio XV. anno 1622. & Urbano VIII. anno 1631. per Bullam revocata; ergo cum prædictum privilegium sit vivæ vocis oraculo factum, non poterunt Regulares Superiores in illis dispensare. Respondeo verum esse, quod virtute illorum privilegiorum vivæ vocis oraculo concessorum, & nunquam postea per Bullas speciales Pontificum confirmatorum, non possint Regulares dispensare. Ast nego, quod virtute illius privilegij, quod vivæ vocis oraculo fuit concessum, & postea per Bullas speciales confirmatum, quale est suprà relatum, non possint Regulares dispensare; nam non amplius vivæ vocis oraculi vim habet, sed privilegij, per Bullam Papæ concessi, itā *Matthæus de Moya tract. 5. de Censur. qu. 3. n. 1. 2. & 3. citans Dianam part. 9. tr. 7. resol. 61. Thomam Hurtadum tom. 2. Moral. tr. 12. cap. 2. n. 1166. Rodriguez, Vergam, Bassaum, & alios.**

Quæritur, an Confessarii Regulares possint dispensare cum sæcularibus in irregularitate ex homicidio voluntario omnino occulto. *Relares possunt spon-*

sint in irre- spondet multi Doctores affirmativè, dammodo
gularitate delictum à nemine possit in notitiam hominum
ex homicidio adduci, nisi à solo homicida. Ità probant ex con-
occulto con- cessione Sixti IV. per Bullam, in qua concessit
tracta di- Fratribus Ordinis Minorum facultatem ad Con-
spensare cum fessiones audiendas, ut ab omni excommunica-
secularibus tione, suspensione, & interdicto, & suprà qua-
exponitur cunque irregularitate ordinario, tam à jure, quam
privilegium. ab homine reservatis, toties, quoties opus fuerit
 absolvendi, dispensandi, ac vota quæcunque
 commutandi, sicut potest Diocesanus; simile
 Privilegium concessit: etiam Julius II. quod re-
 fert *Matth. de Moya tract. 2. de censur. quest. 4.*
 ubi citat pro hac sententia ultrà 12. DD. cum sa-
 pientissimo *Patre Araxo in decis. Mor. tract. 2.*
qu. 11. n. 13. ubi sic scribit, *in materia favorabili*
qualis est ista de dispensando in irregularitate, non
requiritur intrinseca probabilitas, sed sufficit ex-
trinseca virorum non infima nota. Hocque privi-
 legium ait, citatus de *Moya* prudenter negari ne-
 quit propter autoritatem tantorum virorum:
 nihilominus suadet, ut Regulares illò non utan-
 tur, eò quod sit odiosum Episcopis, tantæ enim
 potestatis usus non expedit omnibus Confessa-
 rijs Reg. sed ad somnum Prælati, & viris doctis.

Hinc olim Generales Religionū, qui per com-
 municationem habent privilegia, poterant di-
 spensare in omni irregularitate, etiam in casibus
 Papæ reservatis quoad forum conscientiae, in ho-
 micidio, in memhrorum obtruncatione, & in
 enormi sanguinis effusione contracta, dummo-
 do factum horum notorium non fuerit; ità pa-
 tet ex *suprà citata concessione Julij 11. Ordini*
Prædicatorum, ut refertur in privilegio eorun-
dem, fol. 173. &c.

Præterea Generales poterant dispensare in ir-
 regularitate ex homicidio contracta in foro con-
 scientiae cum intransibis Religionem, dummo-
 do delictum non fuerit commissum post ingres-
 sum Religionis, & talis remanet in Religione,
 non obstantibus quibusvis Apostolicis, Provin-
 cialibus, vel Synodalibus Concilijs: ità constat
 ex *Pio V. concedente Congregationi Cassinensi, an-*
no 1571. Idibus Januarij. Eadem facultas di-
 spensandi se extenderat etiam ad omnes Guar-
 dianos, Priores, Rectores, Præpositos ergà suos
 subditos ex indulto *Martini V. Priori Sancti Be-*
nediti Vallis Oliveri; prout habetur in compen-
 dio Minorum. 5. dispensatio sect. 24.

Confessarij Regularium poterant in foro con- 32. *Regula-*
 scientiae dispensare cum sæcularibus inter con- *res poterant*
 jugatos, quorum alter eorum cum alterius con- *dispensare cō*
 sanguinea adulterium commiserat, ad peten- *conjugibus*
 dum debitum conjugale; *Pius V. Ordini Præ-* *adulteris ad*
 dicatorum, ut constat in compendio Minorum, *petendū de-*
 titul. Dispensatio; & *Julius II. Ordini S. Bene-* *bitum, & cū*
dicti, ut habetur in compendio Societatis Jesu, contrahenti-
titul. Dispensatio §. 3. Idipsum facere poterant *bus matri-*
 in foro conscientiae cum his, qui post votum *monium cum*
 simplex castitatis matrimonium contraxerant, *simplici voto*
 ex *Pio V. concessio Franciscanis de observantia; castitatis, ut*
 uti patet in *Compendio Societatis Jesu, titul. possint pete-*
Dispensatio §. 4. & in compendio Minorum, *re, & redde-*
titul. Post annot. Capucinar. De hoc vide in tract. *re.*
 de Privileg. num. 17. ubi Doctores pro utraque
 parte cito.

Confessarij Regularium debite præsentati 38. *Confessa-*
 poterant dispensare cum sæcularibus in omni- *rij regulari-*
 bus votis, in quibus poterant Episcopi, excep- *um poterant*
 tis votis peregrinationum ultrà duas dietas; *In-* *dispensare in*
noc. VIII. Ordini Minorum; Eugenius IV. idem votis Episco-
 privilegium omnibus Confessarijs Sancti Bene- *palibus.*
 dicti concessit, *ut habetur in compendio Mino-*
rum, titul. Dispensatio, §. 25. Idem concessit Mar-
tinus V. monachis Sanctæ Mariæ de Monserrato
Barthol. à S. Fausto I. 3. qu. 156.

Superiores Ordinum cum graviter ægrotan- 34. *Pralati*
 tibus possunt loco Officij Divini dispensare, ut *regulares po-*
 recitent semel orationem Dominicam, & septies *terant dispē-*
 Salutationem Angelicam in die, pro officio, & *sare cum a-*
 sic satisfaciunt omnibus horis canonicis, *cle-*
mens VII. concessit nostræ Congregationi, &
 confirmavit *Pius V. anno 1567. Ibid. Februarij;*
 imò infirmi, senes, & valetudinarij, qui tenen-
 tur ad horas Canones, satisfaciunt Officio Di-
 vino, recitando aliquos Psalmos, vel aliquas
 orationes, quæ Superiori, vel Confessario vi-
 debuntur; *Eugenius IV. ut refertur in Compen-*
dio Minorum, titul. Infirmi, §. 8. 11. & 12. in
Compendio Societatis Jesu, titul. Infirmi. Plu-
 ra de hac materia vide apud *Archdekin, verb. Fa-*
cultas, Bassaum.

An omnia supradicta privilegia Regularium
 in ordine ad dispensationem hoc tempore vale-
 ant? pro majori tua instructione vide, quid scri-
 pserim in tractatu de Privilegijs, ibi me uberius
 declarabo.

CAPUT II.

An Deus possit dispensare in præceptis Decalogi.

SUMMARIUM.

Alia sunt præcepta prima tabula Decalogi, alia se-
cunda tabula.

Quid est malitia physica? notatur.

Malitia moralis describitur.

35. *Deus nequit dispensare in præceptis prima ta-*
bula.

Quæ prohibentur in præcepto, sunt per se mala; sic-
que si quis prævaricetur in ipsis independenter
ab omni præcepto, physice offendet Deum.

36. *Deus non potest dispensare, quod ea, quæ sunt*
physice, & intrinsece mala, non sint taliter ma-
la.

Kk

37. *Potest*

37. Deus potest dispensare, ut quis spoliaret proximum sine furto, ut occidat sine homicidio.

38. Deus potest dispensare, ut supremus Dominus, ut furtum homicidium, adulterium non sit malum morale.

39. An Deus possit dispensare in secundo præcepto Decalogi, ita ut nec physicè offendatur Deus, notatur.

Alia sunt præcepta primæ tabulæ Decalogi, alia secundæ tabulæ.

AD percipiendum statum quæstionis, nota, alia esse præcepta primæ tabulæ Divino-Theologica, ut sunt: *Diliges Dominum Deum tuum: non habebis deos alienos, non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.* Deut. 6. & Matth. 22. Alia sunt præcepta Divino-humana, quæ vocantur secundæ tabulæ, v. g. *Diliges proximum tuum*, ex quo deducuntur alia v. g. ergo non occides; ergo non machaberis; ergo non furtum facies, &c. quia hæc, & similia contrariantur charitati proximi. De primo præcepto tabulæ primæ *diliges Dominum Deum tuum*, egi in tractatu de charitate, ubi videbis quomodo, & quando sit amandus DEUS. De secundo præcepto primæ tabulæ, *non habebis deos alienos*, tibi satisfiet in tractatu de fide.

Quid sit malitia physica, notatur.

Nunc scire velles, in quibus præceptis Deus dispensare possit. Ut statum quæstionis bene intelligas: adverte, aliam esse malitiam physicam, alienam moralem: malitia physica est, quæ physicè pugnat contra entitatem rei, cui opponitur: v. g. visio animalis est bonitas physica, & naturalis animalis, cæcitas est malitia physica animalis, cum sit carentia visus, & sic independenter ab omni præcepto: sic etiam vita animalis est Bonitas physica, & naturalis animalis, mors animalis est malum physicum ipsius, cum sit carentia vitæ, quæ ipsi debetur &c.

Malitia moralis describitur.

Malitia moralis est, quæ pugnat contra præceptum v. g. si quis occideret hominem auctoritate privatâ talis committeret malitiam moralem, quia ageret contra præceptum DEI, cum nulli voluntate propriâ concessum sit occidere quenkumque: esset etiam malitia physica; quia occisio est malum physicum hominis &c. his intellectis.

35. Dico primò, Deum non posse dispensare in præceptis primæ tabulæ, ita ut illa, quæ sunt interdicta, si eis contrafiat, non offendatur naturaliter, & physicè Deus: v. g. Deus est naturaliter amabilis, quia naturaliter, & ex essentia sua summè bonus; ergo licet non esset præceptum de amando Deum, adhuc debemus eum amare physicè, & naturaliter, igitur si quis odio haberet Deum, per se, & ex natura sua repugneret naturæ physicae DEI, in quo DEUS nequit dispensare, ita ut non sit malum; quia sibi ipsi contradiceret, quatenus bonitatem suam declararet non esse per se amabilem. Eodem modò si quis coleret Deos alienos, immediatè ex natura esset malum repugnans naturaliter Deo, quatenus ipsi injuriam irrogaret, postponendo Deum verum Dijs alienis, cum nullus sit DEUS

præter te; sicque ex natura sua repugneret omnipotentia Dei, ergo &c.

Dico secundò, ea quæ prohibentur in præceptis secundæ tabulæ, sunt per se mala independenter ab omni præcepto DEI, & consequenter si prævaricatur in ipsis, non solum læditur propter se mala; ximus, verum etiam physicè, naturaliter, & immediatè ipse DEUS. Ratio est: quia est præceptum secundæ tabulæ de non furando, de non occidendo, de non fornicando &c. tunc si v. g. Titius furaretur Cajo centum, revera Cajus omni physicè, & naturaliter læditur in jure proprio, independenter ab omni alio præcepto, & immediatè tale furtum opponitur Deo, quatenus Cajus est Creatura Dei; consequenter læditur, & Deus, sic etiam cum proportionem, si Titius occideret Cajum, vel committeret fornicationem, quæ est intrinsecè mala, prout probabo in tract. de fornicatione; ergo &c. Tum, quia, qui transgreditur præcepta secundæ tabulæ, independenter ab omni præcepto Dei committit peccatum philosophicum, quatenus operatur contra rectam rationem, seu legem naturalem; sed qui committit peccatum philosophicum, lædit etiam Deum, ergo &c. major patet, quia peccatum philosophicum prout dixi est contra rectam rationem, independenter ab omni præcepto: minor constat ex propositione secunda ab Alexandro VIII. Anno 1690. damnata, de qua ago in Tract. de peccatis, ubi te videre cupio: his positis.

Quæritur, an Deus possit dispensare in præceptis secundæ tabulæ. Ut conclusionem bene capias, tibi duo notanda sunt: in primis est contra præceptum secundæ tabulæ *furtum, homicidium, adulterium &c.* Secundò hæc peccata sunt intrinsecè mala; quia repugnant independenter ab omni præcepto naturæ rationali, seu legi naturali: nunc respondeo &c.

Dico primò, si dicatur, quòd Deus possit dispensare in præceptis secundæ tabulæ Decalogi ex eo; quia præcepta non sunt strictè de jure naturæ, sed de sola prohibitionem Dei subest damnationi. Ratio est; quia hujusmodi præcepta strictè sunt de jure naturæ, ut ostendam in propositione 49. ab Innocentio XI. reprobata, dicens, manente eadem circumstantiâ, Deus non potest ut legislator dispensare, quòd homicidium, furtum, & fornicatio non sit peccatum: Ratio est quia Deus non potest facere, quòd carentia bonitatis physicae, non sit malitia physica, vel quòd carentia bonitatis moralis debita, non sit malitia moralis, quia Deus non potest mutare essentias rerum ut legislator est, sed tenetur ad earundem conservationem.

Dico secundò, posse Deum, ut supremum Dominum dispensare, ut quis spoliaret proximum bonis sine furto: sic Exodi 3. legitur Hæbræos Aegyptios bonis spoliâsse; his verbis: *Daboque gratiam populo huic coram Aegyptijs, & cum egrediemini non exhibitis vacui: sed postulabit mulier à vicina sua, & ab hospita sua vasa argentea, & aurea, ac vestes; ponetisque eas super filios & filias vestras*

36.

Deus non potest dispensare, ut quis spoliaret proximum sine furto, ut occidat sine homicidio.

37.

DEUS potest dispensare, ut quis spoliaret proximum sine furto, ut occidat sine homicidio.

vestras, & spoliabitis Egyptum. Ità etiam dispensaverat cum Abraham de immolando filio dicens: *Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum &c.* hic nota, quòd Deus ut supremus Dominus sit Dominus universalissimus omnium bonorum, sic Hæbrei spoliantes Egyptios non commiserunt furtum, quia Deus concesserat ipsis ut Dominus & alia bona, quæ sua sunt: ità Abraham etiam si immolasset filium Isaac non commisisset homicidium, quia Deus, cum sit vitæ, & mortis Dominus, concesserat Dominium Abraham supra vitam Isaac filij sui &c. sicque Deus potest dispensare, ut quis spoliet bonis proximum sinè peccato furti, ut occidat sinè peccato homicidij.

Sed difficultas adhuc est, an Deus possit dispensare, ut quis furetur, occidat, adulteretur, &c. Sinè peccato ante conclusionem nota, furtum, homicidium, adulterium &c. duplicem habere malitiam, una est, quæ opponitur præcepto Dei, quatenus Deus præcipit: *Nè furtum facias, nè occidas, nè concupiscas uxorem proximi tui &c.* quod præceptum violatur per furtum, homicidium &c. sicque importat malitiam contra præceptum. Altera malitia est, quæ opponitur proximo nostro, quatenus per furtum læditur jus proximi, per homicidium vita, per adulterium jus alterius conjugis: his intellectis.

Dico tertio: Deum ut supremum Dominum posse dispensare ut furtum, homicidium, adulterium non sit malum morale &c. Ratio est: quia si Deus tolleretur præceptum secundæ tabulæ, cessaret tota moralitas præceptorum; ergo si quis committeret furtum, homicidium, &c. non peccaret contra legem Dei. Probatum secundo ex S. Bernardo de præcept. dispens. cap. 3. ubi sic lego: *Non occides, non machaberis, non furtum facies &c.* nullam prorsus humanam dispensationem admittunt, nec cuiquam hominum ex his aliquando solvere, aut licuit, aut licebit: Dominus tamen horum, quod voluit, & quando voluit solvit; sive cum ab Hæbreis Egyptios spoliari: sive quando Prophetam cum muliere fornicaria misceri præcepit. Quorum utique alterum quid nisi grave furti facinus, alterum quid nisi flagitij turpitudine reputaretur: si non excusasset utrumque factum auctoritas imperantis; nota hæc posteriora verba: alterum quid nisi grave furti facinus, alterum quid nisi flagitij turpitudine reputaretur: si non excusasset utrumque factum

auctoritas imperantis, ergo dispensante, & præcipiente Deo, neque furtum, neque fornicatio est malum morale.

Objicies; licet Deus tolleretur præceptum adhuc quod est intrinsecè malum offendit Deum, ità patet ex proposit. 2. ab Alexandro VIII. damnata Anno 1690. ubi damnatur, quod peccatum philosophicum non offendat Deum, & quidem independenter ab omni lege divina; ergo licet Deus dispensaret in præcepto, adhuc quis committendo furtum, homicidium &c. offenderet Deum. Respondeo, & distinguo antecedens licet tolleretur Deus præceptum, adhuc quod est intrinsecè malum offendit Deum physicè, & naturaliter concedo antecedens: moraliter nego antecedens, prout patet ex Concl. 2. suprarelata, & sic salvatur damnatio propositionis citatæ.

Sed inquiris an Deus possit dispensare in furto, homicidio, &c. ità ut hæc committendo nec physicè ostendatur Deus. S. Bernardus supra relatus sit dispensare affirmativam opinionem admittere posse autem in secundo mat: ubi sic exprimit. *Exemplum pono, quod præcepto Deo occurrit de Samson, qui se ipsum una cum hostibus opprimens, interfecit. Quod utique factum, nec physicè offendi dicitur non fuisse peccatum: privatim habuisse consilium, indubitanter credendus est; Deus.* ergo Samson potuisset se, & alios occidere sinè peccato etiam physico. Tum quia potest Deus concedere Dominium v.g. Titio totius mundi: ergo Titius quotiescunque aliquid acciperet semper ex suo acciperet, sinè omni offensa morali aut physica Dei. Eodem modò potest Deus alicui concedere Dominium supra se ipsum, vel supra proximum; ergo posset se ipsum, vel alium occidere, supra quod habet Dominium sinè offensa physica Dei. Sic etiam potest v.g. Bertam uxorem Caij accipere privando ipsum Dominio & tradere ipsam Titio, quam cognoscere poterit sinè omni peccato repugnante naturæ physicae Dei; ergo &c. Hic tamen te notare volo, verum est, quòd Deus non offenderetur physicè per prædictas actiones, ex hypotesi dispensationis, offenditur tamen proximus; & quidem physicè: nam Deus in hoc formaliter loquendo non potest dispensare: quia vita hominis, est de essentia hominis, & unio uxoris in matrimonio est de essentia Matrimonij, sed Deus non potest essentias mutare sinè læsione physica subjecti, itaque Deus non potest dispensare in actionibus secundæ tabulæ sinè læsione physica proximi.

TRACT: LXII. DE DISTRACTIONE.

CAPUT I.

De natura, & vitio distractionis mentalis.

SUMMARIUM.

1. Quid, & quotuplex sit distractio, signatur.

Distractio tam interna, quam externa notatur.

Kk2

2. Sa

2. Satis fit operi externo, quod non precipitur ad id exequendum cum attentione mentis, licet cum distractione interna, & voluntaria exequatur.

3. Recitare horas canonicas distractè, sed involuntariè non peccat.

4. Recitare horas canon. cum mera distractione interna, etiam voluntaria, satisfacit praecepto.

5. Si quis studiosè cogitatione ad alia objecta se converteret, dum orat. peccat saltè venialiter.

Imò ex contemptu gravi posset peccare lethali-
ter.

6. Legendo orationes, titulò tempus benè impendendi, etiam cum distractione non peccat.

8. Recitans horas can. cum operibus externis incompossibilibus distractus peccat.

Actiones externas cōpatibiles cum recitatione officij divini exercendo satisfaciat suae obligationi.

1. Quid, & quotuplex est distractio describitur.

Distractio tam interna, quam externa notatur.

Distractio est à debito objecto cogitationis intellectualis averfio; quæ dividitur in voluntariam. Distractio voluntaria est mala, si ab actione quam hic, & nunc sub praecepto comminatorio exerceo, studiosè ad alia cogitationes diverto. Distractio involuntaria non est mala, neque meritoria, sed purè indifferenter se habet. Distractio item dividitur in purè internam, & externam; Hæc est si praeceptum urget ad attendendum operi mente, quod facio v. g. recitando Horas Canonicas, vel audiendo Sacrum, me confabulationibus, aspectibus, aliisque operibus externis occupo. Interna distractio est, quando tempore v. g. recitationis horarum mentem aliò dirigo.

2. Hic non disputo, an Ecclesia habeat potestatem circa actus internos, quam quæperi externo, stionem decidi in Tractatu de actibus humanis, & plura in Tractatu De Ecclesia; sed quod non precipitur ad id solum inquiri, quid sentiendum sit de distractionibus; &

cum attentione mentis, licet cum distractione interna voluntaria exequatur.

Dico, si aliquod opus externum sub praecepto mortali est faciendum, & non expresse constitatur; quod tale praeceptum obliget, ut cum attentione mentis id exequatur, faciendo id cum distractione mentis etiam voluntaria, per se satisfacit praecepto, & non peccat lethali-
ter: excipio ab hac conclusione communionem Paschalem propter propositionem damnatam 55. ab Innoc. XI. & confessionem propter propositionem 14. ab Alexan. VII. reprobata, in quibus requiritur interna dispositio animæ, non sufficit solum sacrilegè communicare in ordine ad supplementum praecepti.

Probatur nostra opinio: Præceptum exequendi opus externum, solum obligat, ut tale opus fiat voluntariè actu humanò, nam alia obligatio nullibi invenitur; ergo, qui sinè interna attentione spontè, & voluntariè exequitur opus actu humanò adimplet praeceptum; ergo non peccat lethali-
ter. Tum, quia ad adimplenda praecepta negativa nulla requiritur attentio interna, v. g. non furandi, non occidendi; ergo nec adimplenda praecepta positiva. Tum, quia qui facit, quod à lege precipitur, legem non

transgreditur; ergo cum facit opus externum praeceptum etiam cum distractione voluntaria mentis, legem non transgreditur; ergo non peccat. Tum, quia, qui exequitur finem intrinsecum legislatoris, adimplet praeceptum, nam finis intrinsecus est ipsa materia praecepti, quia in moralibus materia, & finis intrinsecus idem sunt prout etiam admittit Filliucius, Adrianus ergo &c. De quo legatur Sanctus Antoninus part. 3. titul. 13. cap. 4. sect. 7. Henrinx. tractat. de Religione. disp. 2. questione 4. num. 40. Angelus Verb. Hora num. 27. Leander Tom. 2. de Sacramentis tr. 6. disp. 13. quest. 14. Durandus in 4. dist. 15. qu. 12. n. 6. Sylvester in summ. Verb. Hora quest. 11. n. 13. Tum, quia mihi videtur fermè moraliter impossibile, ut quis diu in oratione perseverare possit sinè aliqua distractione uti experientia docet: ratio est, quia species acquisite tantorum objectorum, quæ in sensu communi sunt impressæ, semper obijciuntur intellectui, vi quarum intellectus illis attendendo distrahitur, ac sæpè sæpius turbatur. Tum, quia Sanctus Thomas Quodlib. 9. quest. 7. art. 15. monet: periculosè determinatur aliquid esse peccatum mortale, nisi expresse veritas habeatur; Sed in praeceptis positivis ad externum opus faciendum, ut fiat cum attentione mentis expressa veritas non habetur: ergo &c. Tum quia dubiū non est, quod hæc opinio sacre congregationi, sumis Pontificibus damnantibus alias propositiones scandalosas, nota non fuerit & hanc tamen semper intactam reliquerunt; ergo signum est, eam non esse scandalosam, sed probabilem, & tutam in conscientia; alias infinitis scrupulis porta aperiretur. Tum, quia opinio, quæ est acceptata apud graves auctores, ut verè probabilis, juxta mea principia in trac. de probabilitate, est tuta in conscientia; sed hæc est talis, ut superius ex auctoribus constat; ergo &c.

Ex hac doctrina colliges primò: Ille, qui tenetur ad Horas canonicas, & recitat eas cum distractione interna, sed involuntaria, nullam planè culpam incurrit, & satisfacit praecepto.

Colliges 2. qui naturali distractione mentis orat officium divinum, etiam cum aliquali advertentia, non peccat; quia attentio interna non spectat ad substantiam praecepti.

Colliges 3. Si quis in recitatione Horarum etiam oblongas, sed merè internas evagationes mentis etiam voluntarias admitteret, modò caveat ab externis impossibilibus, satisfaceret suæ obligationi, & non peccaret graviter saltè Ità Coninchius de sacra. qu. 83. art. 6. disp. unic. n. 262 Lugo de Euchar. disp. 22. sect. 2. n. 17. & alij quàm plures supra citati.

Hinc 1. beneficiati excusari possunt à restitutione fructuum, & onere repetendi officium.

Hinc 2. caveant à repetitione Horarum, qui cum prædictis distractionibus eas recitarunt; quia laqueum scrupulorum sibi conficerent, animabus valde nocivum.

Colliges 4. licet prædicti Doctores, & alij quàm plures asserant esse valde probabile, ab Ecclesia osè cogita-

3. Recitaret horas canonicas distractè, sed involuntariè non peccat.

4. Recitare horas canonicas cum mera distractione interna etiam voluntaria satisfacit praecepto.

5. Si quis studiosè cogitatione ad alia objecta se converteret, dum orat. peccat saltè venialiter.

6. Legendo orationes, titulò tempus benè impendendi, etiam cum distractione non peccat.

8. Recitans horas can. cum operibus externis incompossibilibus distractus peccat.

Actiones externas cōpatibiles cum recitatione officij divini exercendo satisfaciat suae obligationi.

1. Quid, & quotuplex est distractio describitur.

Distractio tam interna, quam externa notatur.

2. Hic non disputo, an Ecclesia habeat potestatem circa actus internos, quam quæperi externo, stionem decidi in Tractatu de actibus humanis, & plura in Tractatu De Ecclesia; sed quod non precipitur ad id solum inquiri, quid sentiendum sit de distractionibus; &

cum attentione mentis, licet cum distractione interna voluntaria exequatur.

tione ad alia clesia non præcipi attentionem internam, sed solum externam; per hoc tamen non negant posse verteret, dñ quem peccare; quia cum oratio non sit solum orat, peccat nuda verborum prolatio, sed etiam aliqua ad De- saltem veni- um mentis elevatio; ex qua ratione infero, quod aliter. si quis sive in liberis, sive in debitis orationibus studiosè ad alia objecta cogitanda diverteretur dum orat, peccaret saltè venialiter, titulò irre- verentia; imò si in oratione esset gravis contem- ptus officij divini, aut gravis irreverentia, esset

Imò ex con- temptu gravi ptus officij divini, aut gravis irreverentia, esset posset peccare mortale; ita Layman de horis Canonicis num. 9. lethaler. Bonacinan. 7. Sanctus Antoninus citans Hostien- sem, Umberto; & alios.

6. At si quis aliquem librum spiritualem legat, Legendo ora- non animo orandi; sed solum v. g. tempus non tiones titulò gratis terendi; licet studio adhæreat alijs cogi- tempus im- tationibus, non peccat; quia nullam committit pendendi, e- irreverentiam; Suarez de Relig. Tom. 2. tract. nam cum di- stractione non peccat.

4. lib. 3. cap. 3. n. 3. Castropalao. tr. 7. disp. 1. part. 7. n. 1.

Recitans ho-

Colliges 5. qui recitando horas confabula- ras Canoni- retur, luderet, scriberet, aliisque operibus ex- cas cum ex- ternis distraheretur impossibilibus cum re- ternis incom- citatione, peccaret, vel venialiter, vel mortaliter, possibilibus pro proportionem officij malè recitati, talis non distractus satisfaceret obligationi suæ, & teneretur ad resti- peccat. tutionem fructuum, si beneficiatus esset; Ita Reginaldus lib. 18. n. 155. At si quis alias actio- nes externas compatibles cum oratione exerce- ret; ut v. g. ambulando, se vestiando, se exuen- do, meditando oraret, satisfaceret præcepto, & hoc practicatur; ita Siz, & alij.

Colliges 6. eodem modò philosophandum Actiones ex- est de alijs orationibus debitis, ut de persolven- ternas com- da pœnitentia &c. patibiles cum

recitatione officij divini exercendo satisfacit sua obligationi.

CAPUT II.

Quomodo quis peccet celebrando distractè.

SUMMARIUM.

8. Notatur, quomodo distinguatur Canon ab alijs orationibus Missæ.

9. Orationes Missæ extrà Canonem recitare cum distractione mentali per se non excedit veniale.

10. Significatio Canonis declaratur.

11. Canonem in sacrificando cum distractione pure mentali recitare, non excedit veniale.

12. Formas in consecratione Hostia, & Calicis distractè pronunciare, est veniale.

Notatur quo- modo distin- guatur Ca- non ab alijs o- rationibus Missæ.

Hucusque in prænotatis orationibus puto me satis locutum fuisse. Mo- dò pro tali satisfactione Sacerdo- tum ad orationes Sacrificij Missæ me accingo; & primò sciendum est du- plices esse preces in Missa, aliæ sunt preces extrà Canonem, quæ incipiunt à principio Mis- sæ usque ad illa verba: Te igitur Clementissime Pater, & ab oratione Dominica inclusivè usque ad finem Missæ, Canon verò Missæ prin- cipiat à suprà dictis verbis: Te igitur, & durat propriè usque ad orationem Dominicam exclusi- vè. His positis.

9. Dico: Orationes cum Epistola, & Evan- gelijs, quæ extrà Canonem cum sola distractio- ne mentis leguntur, seu recitantur, est solum ve- niale, nisi adsit gravis contemptus, vel irreve- rentia. Ratio est; quia simili præceptò, quò a- liæ orationes extrà Missam, præcipiuntur; ergo cum ut ex dictis constet, si quis extrà Missam o- rationes fundit cum distractione pure interna, tantum veniale committit; ergo &c. ante- cedens patet; quia nullum extat fundamentum quòd orationes Missæ extrà Canonem præcipi- antur attentius recitari, quam aliæ extrà Missam; ergo &c. Ita Siz lib. 1. part. 3. qu. 3. art. 1. sect. 1. n. 108. Tamburinus l. 3. c. 3. n. 3. de Sa- crificio.

De orationibus Canonis videtur strictius de- bere loqui, quæ incipiunt ab illis verbis: Te igitur Clementissime Pater, quas explicat Gavanius Canonis de- in rubrica Missæ, part. 2. t. 8. dicens Crucifixus so- claratur. let imprimi initio Canonis, ut statim passio Chri- sti oculis Cordis ingeratur, & dñ Beata Virgo, A- postoli, aliique Sancti in Canone nominantur, horum comemoratio fit, quia illi doctrinā, san- guine, & martyriò sacrificium hoc confirmā- runt; tandem sequitur historica narratio de insti- tutione Sacramenti sub speciebus panis, & vini, aliisque sequentibus explicatis, penes mox cita- tum Gavantum. Juxta alios Doctores prima pars Canonis exprimit supremam excellentiam Divinæ Majestatis, & nostram erga ipsum sub- missionem, quomocunq; intelligendū velis, hoc non obest conclusioni sequenti, proinde:

Dico secundo si quis Canonē recitaret in sa- crificando cū aliqua distractione pure mentali, Canonem in nō excederet peccatum veniale. Ratio est; quia sacrificando aliæ orationes extrà canonē, quæ exprimunt pas- sionē Domini, ut in officio hebdomadæ Sanctæ; Etione pure comemoratio Apostolorū, ac illorū martyrium cum alijs Sanctis ibidem expressis, qui sanguine, & doctrinā confirmarunt excellentiā hujus San- cti Sacrificij, præcipiuntur recitari, prout in Bre- viario exprimuntur, & tamen illas distractè reci- tando, non excederet veniale; ergo &c. Tum, quia si quis aliquò præceptò, vel votò propone- ret sibi extrà missam canonē recitare, quæ oratio- nes non minus exprimunt divinā excellentiam, & debitum summæ venerationis extrà Cano- nem, quam in Canone, & tamen si extrà Cano- nem quis distractè eas oraret, satisfaceret obliga- tioni suæ, & non committeret nisi veniale, ut pa- tet in prima conclusione; ergo etiam si in Ca-

11.

Canonem in sacrificando cum distractio- ne pure mentali reci- tare, non ex- cedit veniale.

none distractè eas recitaret, non committit nisi veniale.

12. Dico ultimò, si quis consecraret hostiam, & *Formas in calicem pronuntiando formas distractè, adhuc consecratione non committeret nisi veniale. Ratio videtur hostia, & ea eadem, quæ superius. Tum, quia si quis licis distractè formas in conficiendo alia Sacramenta cum di- pronuntiare, stractione voluntaria pronuntiaret sinè alia ma- est veniale. litia, adhuc validè conficit Sacramenta cui ratio- ni non credo aliquem contradicere, aliàs aperire- tur chaos ad scrupulos, in quo casu quis arguet*

illum de mortali? Nullus; ergo licèt Sacramen- tum Eucharistiæ sit excellentius Sacramentum, cum in venialibus admittatur majus, & minùs veniale, erit tantùm veniale gravius. *Huic o- pinioni adheret Stoz. citans Gobat. in Alphab. Bapt. cas. 6. n. 202. & Alphab. Confessi. cas. 4. n. 177. Tamburinus c. 2. de Sacrament. sect. 1. n. 5. Tum quia neminem debemus damnare de mortali, ni- si manifestè constet de præcepto obligante sub mortali, ità mox citatus Gobat in 4. dub. 15. art. 2. ergo &c.*

TRACT. LXIV.

DE DIVINATIONE.

CAPUT Unicum.

De natura, & malitia divinationis.

SUMMARIUM.

1. Divinatio describitur.
2. Divinatio fit per explicitum, & implicitum pactum cum dæmone.
3. Quomodo divinatio fiat per implicitum pactum cum dæmone, exponitur.
4. Quot modis possit fieri divinatio, notatur.
5. Signum divinationis vana est, quando effectus non habet connexionem cum causa.
6. Divinatio ex genere suo, siue fiat cum explicito siue implicito pacto dæmonis, est lethale.
7. Variæ divinationes notantur.
8. Differentia inter divinationem, quæ fit cum explicito pacto cum dæmone, à divinatione, quæ fit cum implicito pacto exponitur.
9. Divinationes per se sunt ejusdem speciei in genere moris.
10. Divinatio, quæ fit cum implicito pacto cum dæmone aliquando non excedit veniale.
11. Quando mortaliter peccent, qui divinationem per areolos petunt, exponitur.
12. Per accidens divinatio ex se venialis potest transire in mortale.

1. Divinatio describitur.

Divinatio est rerum futurarum, ac occultarum (quæ soli Deo sunt notæ) per illicitos modos perquisita, & indebita cognitio, quæ viâ humana haberi nequit.

2. Divinatio fit per explicitum pactum cum dæmone; Secundo per implicitum. Fit per explicitum pactum, quando dæmon actu invocatur, vel saltè divina-

tor exoptat eum pro auxilio, ut demonstret ei ^{etiam cum} futura. ^{dæmone.}

Implicitum pactum cum dæmone est, quando quis utitur rebus varijs in ordine ad cognoscenda occulta, licèt protestetur se nolle amicitiam dæmonis: nihilominus dæmon concurrit ad talem vanam operationem; *Victoria de magia qu. 6. n. 28. Cajetanus 2. 2. qu. 95. art. 2. cum dæmone, exponitur. Suarez, & alijs.*

Divinatio varijs modis fieri potest. Primò per elementa, ut per aquam, aërem, ignem. Secundò per motum stellarum, Planetarum, per somnia, per Pythones, per varia crimina, per persistentiam pedum super certum locum, per volatum avium, cantum, crocitationem corvorum, puitionem noctuæ, per lineamenta hominum, ut manuum, spatulæ, frontis, ut ordinariè Zingari faciunt: denique per omne id, per quod perquiritur cognoscere futura, quod nullam habet naturalem connexionem cum illa re futura, quæ sciri desideratur.

Hinc 1. semper erit vana divinatio, quotiescunque quis exoptat scire futuros eventus per media, quæ nullam habent connexionem cum illis, quos scire vult. E contrà, si aliquod medium habet proportionem cum re occulta, mediante quò eam præcognoscit, non est divinatio, v.g. si cognoscit effectum ex causa, ut tali hora, & tempore erit interpositio terræ inter Solem, & Lunam, sicque fiet Ecclipsis; vel dum video fumum tanquam effectum ignis, illicò sciò ibi esse ignem, & sic de cæteris.

Hinc 2. divinatio, quæ fit ex certis observationi-

etiam cum dæmone.

3. Quomodo divinatio fit per implicitum pactum cum dæmone, exponitur.

4. Quot modis potest fieri divinatio, notatur.

5. Signum divinationis est quando effectus non habet connexionem cum causa.

sa.

tionibus, ut in certis festis Sanctorum, prout si in Festo Sancti Medardi pluet, tunc 40. diebus pluet, est formalis divinatio, si pro certo credit 40. dierum pluriam futuram, & sic de alijs.

6. *Divinatio* Divinatio si fiat seriò, sive cum expressa, sive ex genere suo cum tacita invocatione Dæmonis, ex genere suo sive sit cum est mortale. Ratio est; quia per divinationem explicito, sive sit aliquis voluntarius discipulus, & socius dæmonis, quatenus ab ipso expectatur, ut occulta & futuros eventus ei notificet; sed subdere se dæmoni est per se mortale; ergo &c. *Sylvius 2. 2. quæst. 96. Sanctus Thomas; Reginaldus; Suarez; Lessius; Navarrus; & est communis Theolog.*

7. *Varie divinationes notantur.* Hinc deducitur, invertere furcas mucrone sursum ad expellendam pro certo tempestatem, est mortale: impellendo cribrum pro divinatione rerum ablatarum versus, & signa digitis supra infirmitatem formando, si evidenter credat per illud sanari, est grave.

8. *Differentia inter divinationem qua fit tantum cum implicito pacto.* Hinc, si divinatio fiat cum expresso pacto cum Dæmone: differt notabiliter à divinatione, quæ fit cum implicito pacto. Ratio est, quia pactum explicitum cum dæmone se habet per modum operis completi, & integri. Tum, quia aliquando tale pactum habet conjunctam divinationem, hæresim, aliæque enormia peccata. Pactum verò implicitum se habet per modum operis inchoati, & non integrati, proinde hæc differentia in confessione est explicanda; *Reginaldus, Sanchez, Suarez, Filliucius, Layman apud Bassenm, verb. Divinatio n. 5. & 6.*

9. *Divinationes per se sunt re, an divinationes fiant per somnia, per ejusdem speciei in genere.* In Confessione verò non est necesse exprimere, an divinationes fiant per somnia, per elementa, per sydera, per carmina: nam omnes divinationes sunt ejusdem speciei in genere *maginarum.*

moris, nisi fortè metèria addat distinctam specie malitiam, v. g. contrà Religionem; ita docet *Sanchez lib. 2. Moral. c. 38. n. 12. Tamburinus lib. 2. cap. 2. n. 14. Reginaldus lib. 6. cap. 4. n. 114. cum Azorio & alijs.*

Divinationes cum implicito pacto cum Dæmone, ut plurimum sunt venialia; quia ordinariè intervenit simplicitas, ignorantia non crassa, implicito pacto cum dæmone certa fides adhibetur. Ità *Sanchez supra citatus num. 23. Layman. lib. 4. tract. x. cap. 3. ne aliquando non excedit veniale.*

Hic nota, quòd illi, qui per Zingaros, vel alios divinos suam fortunam suumque eventum venturum, vel aliorum statum futurum scire expostulant, per se peccant lethaliter. At si nullam fidem dictis Cingarorum, & divinorum adhibeant, sed tantum joci, recreationis, aut curiositatis causâ id faciunt, non excedunt veniale; *Sanchez citat. num. 20. Stoz. &c.*

Ulterius te vellem habere admonitum, nè his divinationibus te implices, sive joci, sive recreationis causâ, quòd quamvis sub his titulis sit sortitio ex se veniale, uti annotavi, per accidens tamen potest fieri mortale, in casu, quo talis divinatio imprimeret ei aliquam credulitatem de eventu futuro; ita modò mihi narratum est, qualiter quidam nobilis ex levitate petijt à divino suum futurum statum scire, qui prænuntiavit eum toxicò perimendum; is nobilis ad tantam dementiam pervenit, ut omnes cibos, & potum solus paraverit, emerit, ac ad ignem dum conquerentur, invigilaverit, & præter horam solitam matutinam, ac vespertinam, cibos solus oclusus sumere consueverit: Ecce quid facit imaginatio divinationis, quem si ignorantia à peccato gravi non excusat; ego ob fidem datam divino excusare eum nequeo.

TRACTAT. LXV. DE DIVORTIO.

CAPUT Unicum.

Quid, & cur fiat divortium.

SUMMARIUM.

1. Divortij descriptio tam juxta Theologos, quàm juxta jurisconsultos exponitur.
2. Apud Hebraeos, & gentiles, fuit olim tolleratum divortium.
3. In lege Evangelica non est licitum repudium.

4. Matrimonium Christianorum consummatum est indissolubile quoad vinculum.
5. Matrimonium ratum Christianorum urgente causa, est separabile.
6. Mulier ante bimestre vi cognita à Marito non perdit jus ingrediendi religionem: transactò vero bimestre bene.

7. Si

7. Si conjux fidelis fiat idololatra, per hoc non solvitur matrimonium.
8. Matrimonium consummatum quoad Thorum potest dissolvi, v. g. si de communi consensu ingrediantur Religionem.
9. Si vir cum licentia uxoris ingrediatur religionem, illa manente in saeculo, requiritur, ut hac faciat votum continentiae, vel ut absit periculum lapsus profacienda valida professione.
10. Si maritus sine consensu uxoris profiteretur in religione, & ab ipsa ad pristinum thalamum revocatus, mortua uxore potest aliam ducere per se.
11. Causa divortiendi est etiam haeresis, & Apostasia quousque non resipiscat.
12. Causa divortiendi est adulterium perfectum.
13. Ad causam justam divortiendi, requiritur de adulterio certitudo moralis.
14. Sodomia, bestialitas, congressus duarum foeminarum, est causa justa divortiendi.
15. Oscula, amplexus, molities, congressus cum mortua, aut cum statua non sunt sufficiens motivum divortij.
16. Si divortium factum sit per sententiam Judicis, reus non potest mutare statum sine facultate innocentis.
17. Si innocens adulterij transisset ad Religionem, & professus, vel si Sacris initiatus fuisset, & primo committeret adulterium, non est amplius regressus ad priorem conjugem.
18. Quid si factum divortio postmodum innocens cognoscat alienam; an teneatur redire ad conjugem condemnatum, exponitur.
19. Signa condonationis, adulterij notantur.
20. Plures casus exponuntur, in quibus intuitu adulterij non est licitum facere divortium.
21. Casus, in quibus vir innocens tenetur sublethali divortere ab uxore.
22. Gravis sevitia est causa legitima divortii.
23. Quid sumatur pro signo sevitiae, notatur.
24. Causa divortij est inductio ad grave malum.
25. Maleficium, veneficium, est etiam causa divortij.
26. Penes quem debeant filij divortorum educari, exponitur.

1. Divortij descriptio tam juxta Theologos quam juxta Jurisconsultos, exponitur.

2. Apud Hebraeos & Gentiles fuit olim tolleratum divortium.

Divortium dupliciter sumitur; aliter à Theologis, aliter à Jurisperitis. Divortium juxta Theologos est solutio legitima Matrimonii viventium conjugum, tum quoad Thorum, tum quoad cohabitationem. Jurisconsulti accipiunt divortium seu dissolutionem etiam quoad vinculum; ita patet ex leg. ff. 2. de Divortijs & Trident. can. 7. sess. 24. Amandus Herman tr. 9. disp. 4. qu. 6. num. 2.

Quamquam in lege veteri permissum fuit, repudium Hæbreis ex dispensatione Dei, ad vitanda majora mala, ut Deuteronomij cap. 24. habetur: Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam foeditatem: Scribet libellum repudij, & dabit in manus illius, & dimittet

eam de domo sua. Apud Gentiles hoc ipsum tolleratum fuit, vi illorum legum, at nunquam licitum; quia nullibi constat, quod Deus pro ipsis dispensaverit.

Per legem verò Evangelicam privilegium repudij, & dispensatio est extincta, ut patet Math. 19. Quod Deus conjunxit: Homo non separet, & Corinth. cap. 7. sic habetur: ijs, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxore à viro non discedere. Id ipsum legitur ad Romanos cap. 7. Mulier vivente viro, alligata est legi, ergo &c.

Ex quo constat; quod quacunque ex causa non liceat repudiare alterum conjugem, quoad vinculum, cum matrimonium consummatum in novo testamento sit vinculum indissolubile, cum per consummationem ejusdem fiant una caro: ergo &c.

Dixi: quod matrimonium legitimum, & consummatum Christianorum quoad vinculum, nunquam sit separabile. Aliter verò dicendum est de matrimonio rato, quod urgente necessitate aliquando dissolvi potest. Primò si alter conjugum postquam de præsentì contraxerit sine consummatione, statuit ingredi Religionem, etiam invitò alterò conjugem, pro cuius liberatione ad minimum conceduntur duo menses, & quamprimum facit professionem dissolvitur matrimonium ratum; ita Glossa in cap. Ex publico; Abbas de conversione conjugum. De hoc puncto vide plura Verbo Dispensat.

Ab hac mox dicta regula excipitur, si mulier postquam iniit matrimonium, declaravit se vel le ingredi Religionem, & intra primum bimestrem per violentiam fuisset à marito cognita, per hoc non perdit privilegium ingrediendi Religionem. At transactò illò bimestre non est amplius sui juris, consequenter etiam à marito cognita non patitur injuriam, nec habet amplius privilegium eligendi Religionem. Ratio est; quia in primo casu fit injuria uxori, non in secundo, cum maritus pro tali tempore habeat jus ad corpus uxoris Reginaldus lib. 31. num. 39. Bonacina de impedimentis Matr. quest. 3. punct. 4. n. 8. Sanchez lib. 2. disp. 21. cum pluribus alijs ibidem citatis.

Insuper dissolvitur matrimonium ratum ex dispensatione Papæ, prout supra dixi videndum esse Verb. Dispensatio.

Quid est dicendum de matrimonio infidelium, quorum unus ad fidem Christianam convertitur, alterò remanente; de hoc casu vide, Verb. Cntrus disparit. At advertet si unus conjugum fidelium fiat infidelis, ut Turca, & ante fuit consummatum matrimonium, non dissolvitur, ita colligitur ex cap. de Divortijs.

Matrimonium consummatum quoad cohabitationem, & quoad Thorum dissolvi potest, non verò quoad vinculum, si ambo conjuges de communi consensu ingrediantur, & profiteantur in religione approbata. Unde si aliquis horum conjugum post professionem alium, vel aliam personam cognoverit præter peccatum sacrile-

3. In lege Evangelica non est licitum repudium.

Matrimonium Christianorum consummatum est indissolubile quoad vinculum.

5. Matrimonium ratum Christianorum urgente causa est separabile.

6. Mulier ante bimestre cognita à marito non perdit jus ingrediendi Religionem, transactò verò bimestre bene.

7. Si Conjux fidelis fiat idololatra, per hoc non solvitur matrimonium.

8. Matrimonium consummatum quoad Thorum, & cohabitationem potest dissolvi v. g. Si de communi consensu ingrediantur Religionem.

sacrilegij committit etiam crimen adulterij. Ratio est; quia per professionem non dissolvitur matrimonium consummatum quoad vinculum; quia, *quod Deus conjunxit, homo non separet*; ergo &c. peccaret etiam contra fidem datam proprio conjugii; sic docet Sanchez disp. 21. & sequentibus. Bonacina de imped. matr. qu. 3. punct. 4. n. 13. & alij. Facta professione conjugum, neuter potest amplius exire, nec commisceri carnaliter; quia peccaret contra votum castitatis per professionem elicitum, non peccatō fornicationis, vel adulterij; quia per professionē nō dissolvitur vinculum matrimonij consummati, ergo &c.

9. Quod si vir cum licentia uxoris ingressus sit Religionem, illā remanente in sæculo, in qua cessat periculum incontinentiæ ob gravem ætatem, vel aliud motivum, valeret professio. At si mulier in sæculo manens non emisisset votum incontinentiæ, & experitur periculum lapsus, tunc licet vir fecisset professionem, poterit ad uxorem redire; secus dicendum est, si uxor emisisset votum incontinentiæ; ita constat ex c. Ad Avotum continentiæ, vel ut postolicam de conversione conjugum.

In casu tamen, quo vir sine consensu uxoris ingressus fuisset Religionem, & professus, & postea lapsus, istea cogatur per judicem, vel per uxorem ad conjugium redire, ipsa mortuā non tenetur denuo ingredi Religionem. Ratio est; quia illa prima professio fuit nulla, utpote sine consensu

10. sui conjugis, habentis jus in corpus suum; tenetur tamen celebs manere; quia per professionem, saltē virtualiter promisit se nolle amplius debitum conjugale petere; ita admittere videtur Abbas in cap. 3. & in cap. Nostri de conversione, & ab ipso conjugum. Ast ego sic discorro: talis professio, ut supponitur, fuit nulla; sed nullitas professionis, nisi accedat aliud particulare votum castitatis, nullō modō ligat ad continentiam servandam; ergo talis mortuā uxore, potest tēst aliam ducere; quia non debet se privare suā libertate sine solido fundamento opposito; ergo cum in ista circumstantia tale non appareat, igitur solutus est ab omni particulari obligatione.

11. Præter suprapositas causas adhuc aliæ affliguntur, vi quarum repudium conjugum fieri potest. Prima est hæresis, & Apostasia, nam Concil. Trident. sess. 24. cap. 8. expressè definit, debere conjugem fidelem divortere à conjugē lapso in hæresim, vel in Apostasiam, quousque non resipiscat; quia jus Divinum naturale, & Ecclesiæ dictat neminem se debere exponere in periculum incidendi in hæresim; ergo &c.

At si conjux perversus redeat ad fidē, tenetur fideliscum admittere ad consortium conjugale, si nondum juridicè fuerit condemnatus; quia charitas, & ratio postulat parcere emendato proximo suo; Tum, quia idem colligitur ex cap. finali; de conversione conjugum. Si verò reus conjux est condemnatus, tunc fidelis conjux poterit transire ad Religionem; & si mas est etiam initiari sacris ordinibus; Sanchez, Fillucius, Sylvester, Verbo Divortium n. 13. De

hac materia vide alios casus Verb. Cultus disparitas, quos ibi te quærere volo.

Causa secunda divortendi quò ad mutuam habitationem, & thorum est adulterium perfectum, quò unus conjugum dividit carnem cum alieno, in quo casu conjux fidelis, si absit scandalum tutā conscientia potest discedere à conjugē nocente, licet adulterium esset occultum; de quo casu vide rationes Verb. Adulterium. Tum, quia Matth. 19. expressè legitur, *quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, ergo &c. Tum, quia hoc ipsum definitum est in Trident. sess. 24. can. 8. ergo &c. Tum, quia idem statuitur cap. Significasti. In externo verò foro cogendus est innocens ad redeundum ad nocentem, quousque ejus crimen juridicè probetur, quamvis in foro poli non teneatur ei obtemperare, & si redeat, non tenetur vi Justitiæ reddere debitum; quia nocens perdidit jus exigendi per fractionem fidei innocentis conjugis; est Conninch. aliorumque Doctorum.

Ut autem conjux sit tutus in conscientia, in divortiendo, requiritur certitudo moralis de adulterio alterius conjugis, vel signa ita certa, qualia sunt, si conjux reperitur solus in lecto solo, vel sola, vel nudus cum nuda, vel in loco secreto apto ad adulterandum, de quo plura alibi.

Insuper fit etiam carnis divisio, si quis sodomiticè fundit semē in vas matris, sive fœminæ, item per congressum duarū fœminarum, dumodo semē sive per se, sive per instrumentū in vase bestialitatis recipiatur, imò etiā per copulam perfectam cum bestia; ita Sanchez lib. x. disp. 14. Sancius disp. 11. r. fœminarum, est canababilis. Quod si responderem, talem emissio-

nem seminis non esse ordinatam ad faciendā unā carnem, cum non sit emissum in vas ordinatum ad prolis generationem; ergo quò ad actum sodomiticum contraria opinio est etiā probabilis: quò ad congressum fœminarū etiam constat; quia illorū semen comixtū non conducit ad fœcundandum per se, sed tantū dici potest divisio carnis improprie sumpta. De bestialitate potest esse major difficultas, si semen effundatur in vas bestię ad generationē ordinatum; quia posset fieri divisio carnis per comixtionem seminum Hermann. tr. 9. disp. 4. quest. 6. n. 7. item ex cap. meretrices 32. quest. 4.

Oscula, amplexus, dona, verba, & litteræ amatoria se solò, non sunt sufficiens motivum ad divortium. Ratio est: quia per hos actus non dividitur caro: nec mollicies, nec congressus cum mortua, aut cum statua, vel si matrix absque instrumento virili recipiat semen, quia hæc non dicitur propria divisio carnis, nec si vir sodomiticè cognosceret uxorem; sic existimat Sanchez de matr. lib. x. disp. 14. n. 12. Bonacina qu. motivum divortij. 4. punct. 5. n. 5. quos citat Bassani Verb. Divortium. n. 5.

Quando factum est divortium per sententiam judicis, videtur reum non posse mutare statum factum

fit per sententiam iudicis reus non potest mutare statum sine facultate innocentis.

tum sine licentia conjugis innocentis. Ratio est; quia innocens non debet hodie, vel cras incurrere sine culpa periculum incontinentiæ, imò potest adulterum cogere, ut ad se redeat: Ratio est; quia divortium factum est in pœnam rei, & in favorem innocentis; ergo potest cogere eum ad reconciliationem; *Est Azorij tom. 1. lib. 13. cap. 14. Connich. disp. 35. dub. 2. Pontij lib. 9. c. 19. n. 3. Diana part. 3. tr. 4. resol. 257.*

17. At si innocens juxta privilegium ex cap. Agathosa 27. quæst. 2. mutasset statum v. g. si initiatus fuisset sacris, vel fecisset professionem in Religionem, & postea commisisset adulterium, in hoc casu non est amplius regressus, & professus, vi compensationis ad conjugem repudiatum. Ratio est; quia Religio non debet amittere jus in Monachum, quod per professionem acquisisset, & primò vit ob delictum suum; Ità Glossa cap. Veniam daretur. Verb. Sponte de conversione conjugum; In adulterium, nocentius; Hostiensis, & alij.

non est amplius regressus ad priorē conjugem. Quid, si redire ad adulterum. Ratio est quia sententia divortij absolvit innocentem à debito conjugali; postmodum Judex tamen, si advertit periculum incontinentiæ, tenetur procurare reconciliationem, nè cognoscat alienam, antequam redire ad conjugem condemnatum, exponitur. Quod si innocens post sententiam iudicis divortij jam stabilito cognoverit alienam, consensum Deo reus est adulterij: at si tale adulterium est occultum, in foro externo adhuc non tenetur redire ad adulterum. Ratio est quia sententia divortij absolvit innocentem à debito conjugali; Judex tamen, si advertit periculum incontinentiæ, tenetur procurare reconciliationem, nè cognoscat alienam, antequam redire ad conjugem condemnatum, exponitur. Ratio est; quia per sententiam divortij adulter amisit omne jus ad actum conjugalem: & quia judex non debet impedire statum perfectiorem; Ità Sancius de matrim. disp. 9. n. 35. Glossa c. Apostolus, Verb. Viro 32. qu. 2. Sylvester de divortio qu. ult. Sotus disp. 36. qu. unic. art. 6. imò communis sententia docet innocentem posse tutè in sæculo manere.

19. Si innocens post sententiam iudicis ita familiariter conversetur cum adultero ridendo, osculando, simul comedendo, censetur ei condonare adulterium in foro fori; Henriquez lib. 11. cap. 17. Sylvester, Verb. Divortium. quæst. 9. Filicinus de matr. n. 293. Sotus, Lopez, & alij.

20. Dantur aliqui casus, in quibus non licet vi Plures casus adulterij facere divortium. Primus est si ambo conjuges commiserunt adulterium, esto unum in quibus sit occultum, aliud notorium. Ratio est; quia in conscientia, & coram Deo æquale commiserunt delictum Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 6. cum pluribus alijs ibidem citat. Secundus casus est, si post adulterium libere habuit copulam cum adultero, sive reddendo, sive petendo, vel si innocens publicè adulterantem passus est, & in conjugali amicitia cohabitavit, nec contradixit reo; ita constat ex Can. Cum sequenti 31. qu. 1. Tertius, si vir uxorem suam sive tacitè, sive expressè prostituit, sive invitam, sive volentem; vel si uxor in adulterium viri consentiat, & non contradicat: imò ordinariè non tenetur dimittere virum ob adulterium, si absit scandalum; quia est viro subdita. Quartus casus est, si uxor per puram violentiam fuit

cognita, vel si existimabat commisceri proprio viro, & locò ipsius subdolè alius eam cognovit; nam in hac circumstantia uxor in foro Poli est innocens. Quintus casus est, si nupserit alteri viro, eò defectu, quia putaverat primum esse mortuū. Sextus, si innocens condonat peccatū adulterij, quia in hoc casu nulla fit ei injuria: Quod si vir est causa solum per accidens adulterij uxoris, v. g. expellendo ipsam è domo, vel quid simile, non potest ab ea divortere.

Vir innocens in duobus casibus tenetur sub lethali divertere ab uxore. Primò si aliter nequit habere emendationem uxoris, & divortiendo sperat eam habituram, alias si nulla esset spes emendationis, non tenetur; imò potius abstinendum, si timeantur inimititiæ, rixæ inter parentes; suprà quod applicatur dictū Divi Hieronimi epist. 109. frustra niti, neque aliud se fatigando nisi odium querere, extrema dementia est. Secundus casus est, si maritus habeatur, ut conscius, & Leno delicti, quod scandalum parit, & aliter amovere scandalum nequit, quam per divortium, tunc tenetur divortere. Bassæus, Sylvester, Verb. Divortium; ubi plura exprimuntur.

Præterea causa divortij est gravis sævitia conjugis; ita ut alter conjux sine periculo gravis damni cum altero conjuge habitare nequeat: Ad hoc tamen non sufficit, si maritus semel, vel bis excitatus præter consuetudinem ad iram, in qua valde acerbè fuisse mulierem tractavit; at si sæpius id eventurum timeatur: tunc maritus, vel uxor sæviens tenetur cautionem præstare de non amplius imposterum tale malum conjugum inferendo; in quo casu cessat causa divortij; secus conjux lenis potest divertere: ita habetur ex Cap. Litteras, & ex cap. Transmissa & c.

A fortiori, si suspicio sit de conjugicidio, v. g. quia unus jam alterum occidere tentavit, sive apertè, sive occultè per insidias. Sanchez lib. 10. disp. 18. Hermann tr. 9. d. 4. qu. 6. num. 23.

Præterea præsumitur sævitia, si vir retineat concubinam sive domi, sive extrà, vi cujus uxorem malè tractat; vel si alter conjux sit furiosus: in omnibus his, & alijs similibus casibus potest fieri divortium. Ratio est; quia conjugium non est laniena thori, sed vinculum amicitiae ac Symbolum pacis est comm. utriusque legis Doctor. cum Hermann. tr. 9. disp. 4. qu. 6. n. 24.

Præterea causa divortij est inductio ad grave malum alterius conjugis, ut si alter conjux cogatur ad latrones, fures ire, vel ejus furta in domo servare, aut id ipsum cum illis exercere; vel si adstringat conjugem justum, ut domi suæ relinquat meretricandum, vel si vir prostituere studeat uxorem suam, sive apertè illam ad hoc inducat, sive occultè dando locum alijs, ut ipsam violent. est comm. Doctorum: vel si ad alia peccata gravia eum perducatur, ita ut nullatenus pacificè possit vivere, sine offensa DEI, & c. Ratio horum est, quia juxta omnes DD. Sævitia gravis unde timetur notabile damnum corporale

21. Casus, in quibus vir innocens tenetur sub lethali divertere ab uxore.

22. Gravis sævitia est causa legitima divortij.

23. Quid sumatur pro signo Sævitiei, notatur.

24. Causa divortij est inductio ad grave malum.

conjugi leni; est causa sufficiens divortij; ergo multò magis inductio ad peccata gravia, cum per hæc amittatur vita æterna, per damnum corporale solum sanitas, aut vita temporalis; quæ est incomparabiliter inferioris conditionis respectu æternitatis; igitur &c.

25. Ultimò fit divortium ob maleficium impediens copulam carnalem post facta remedia spiritalia; *Riccus in decis. 236.* vel si mulier est venefica, filiorum interemptrix; *Bassius Verb. de Divortij. Divortium num. 20. Navarrus.*

26. Filij divortorum debent educari juxta jus novum *Authentica si Pater cap. De Divortio facto* penes partem innocentem expensis rei, quam-

quam communis opinio sit, quod penes matrem, vel maximè, si locuples est, dans causam divortij, & vir sit egenus; *Sylvius Verb. Filius. quest. 21. Sanchez lib. x. de Matrim. disp. 20.* Si verò Pater est dives, & mater pauper, tunc penes Patrem educandi sunt. Advertendum tamen est, quod filij semper penes conjugem fidelem, si alter est infidelis, licet dedisset causam divortij, educari debeant, prout colligitur ex *cap. Ulti de Contractibus Infidelium; Layman lib. 5. tract. x. quest. 4. cap. 1. n. 19. Sylvester, & communiter alij.*

Plura de divortio vide de impedimentis Matrimonij.

TRACT. LXVI.

DE DOMINIO.

CAPUT I.

De natura, & Proprietatibus Dominij.

SUMMARIUM.

1. Definitio Dominij.
2. Dominium, aliud est proprietatis, aliud Jurisdictionis.
3. Aliud est dominium plenum, aliud non plenum.
4. Dominium usufructus definitur.
5. Dominium usus exponitur.
6. Possessio alia est facti, alia juris: Possessio facti declaratur.
7. Possessio Juris exponitur.
8. Dominium feudi exponitur.
9. Dominium emphyteusis describitur.
10. Usus rei consumptibilis unico usu distinguitur à Dominio perfecto.
11. Non possunt duo simul in eodem instanti habere plenum dominium ejusdem rei, An Religiosus professus possit habere usum pecuniarum sine dominio notatur.
12. Infideles, peccatores, parvuli, & amentes sunt capaces dominij.
13. Servi strictè sumpti regulariter non sunt capaces dominij, sed tantum fortuna.
14. Assignantur casus in quibus servi sunt domini bonorum fortuna.
15. Quatuor sunt genera bonorum, id est castrensia, quasi castrensia, adventitia, & profectitia.
16. Filius habet dominium bonorum castrensiarum.
17. Filius quoad bona adventitia habet dominium directum non utile.
18. Filius quoad bona profectitia nullum habet dominium.

19. Regulares in communi possunt habere dominium.
20. Regulares in particulari sunt incapaces dominij. Regularis habet directum dominium suorum manuum scriptorum, quatenus continent conceptus internos. Regularis habet dominium indirectum in sua manuscripta, quatenus important chartam, & atramentum.
21. Bona patrimonialia, quasi patrimonialia, & Ecclesiastica exponuntur.
22. Clerici seculares sunt capaces dominij bonorum patrimonialium, & quasi patrimonialium, non vero Ecclesiasticorum quoad fundum.
23. Partem superfluum reddituum clerici tenentur in causas pias applicare.
24. Sola bona fortuna cadunt sub dominio.
25. Homo non est propriè dominus sue vite.
26. Homo non est dominus fame alterius, bene verò propria.
27. Solum jure gentium unus homo cadit sub dominio alterius.
28. Quomodo ratione nativitatis unus homo reditur servus alterius.
29. Per contractum potest quis fieri servus alterius.
40. Pater in sola extrema necessitate potest vendere filium non emancipatum in servum.

1. *Definitio Dominiij.*

Dominium definit *Apellus* hoc modo: est *jus de re corporali perfecte disponendi, si rei copiam habeas, sin minus vindicandi: nisi, vel lege, vel conventione prohibearis*: *Alciatus* verò ait *leg. trad. cod. de pact.* *Dominium est jus de re corporali perfecte disponendi, quod salva legum prohibitione ne fiat, utraque definitio est bona, nec aliâ indiget probatione.*

2. *Dominium aliud est proprietatis, aliud Jurisdictionis.*

Dominium duplex est, aliud vocatur jurisdictionis, aliud proprietatis. Dominium jurisdictionis consistit in jure gubernandi subditos. Dominium proprietatis est *jus perfecte disponendi de re qualibet, nisi obstat lex*: hæc est legitima definitio dominiij; nam *ly jus* ponitur locò generis, & convenit cum alijs juris speciebus, ut usufructu: *per ly perfecte disponendi* disconvenit ab alijs dominijs non plenis; *Ita com. Jurisconsulti, cum Esparza, & alijs.*

3. *Aliud est dominium plenum aliud non plenum.*

Dominium plenum differt à Dominio non pleno per hoc, quòd dominium plenum se extendat etiam ad fundos, & fructus, & ad omnem substantiam: dominium non plenum se extendat tantum ad aliqua, v. g. ad dispositionem fructuum, vel quoad usum: Proinde, qui habet Dominium plenum, seu perfectum habet jus in re: ex quo sequitur posse rem talem omni modo disponere, destruere, & alienare.

4. *Dominium usufructus definitur.*

Dominium insuper dividitur in usufructum, in usum, possessionem, feudum, emphyteusim. Usufructus est *jus utendi, & fruendi re alienâ, salva ejus substantiâ*. Dicitur *jus*, quod ponitur locò generis, & convenit cum dominio pleno; Dicitur *utendi*, per quam particulam disconvenit à pignore, deposito; Dicitur *fruendi*, per quod distinguitur à simplici usu; Dicitur *re alienâ*, quod ponitur locò differentiae, hoc est, quòd non habeat plenum dominium.

5. *Dominium usus exponitur.*

Usus est *jus utendi re alienâ salva substantiâ* explicatur; *ly jus* est genus, per quod convenit cum alijs dominijs; *ly re alienâ*, est differentia, per quod disconvenit; nam usus est jus utendi tantum, non autem fruendi: sicque non potest plenè disponere de fructibus, uti usufructus.

Possessio hic non accipitur pro re possessa, sed pro actu, vel jure, quò possidemus.

6. *Possessio facti definitur.*

Possessio duplex est, alia facti, alia juris. Possessio facti est actus possidendi: Possessio juris est facti, alia est jus possidendi: sicque possessio facti est de re, corporis, & animi adminiculo, hoc est, talis res est obtenta, & possessa oculorum intuitu, vel positione pedum, vel manuum, vel intentione animi.

7. *Possessio juris exponitur.*

Possessio juris est *jus insistendi alicui rei, tanquam suæ, non prohibita possideri*. Dicitur *jus insistendi*, hoc est possessor potest pacificè rem tenere, & eam adversus perturbantes jure tueri. Dicitur *tanquam suæ*, quia si quis insisteret rei, quæ non esset sua, ut Tutor bonis pupilli insisteret pro pupillo, non esset possessio juris.

Domini-

Feudum est concessio rei immobilis cum trans-

latione Dominiij utilis, retentò directò, sub onere um feudi ex fidelitatis, & obsequij personalis exhibendi. Exponitur. *Ly cum translatione dominiij utilis*, subintelligitur, quòd feudatarius habeat dominium utile, & liberè possit de fructibus disponere, salva substantiâ rei, quæ remanet penes dominum infeudantem, cui feudatarius tenetur exhibere obsequia personalia, & servare fidelitatem suo infeudanti.

Emphyteusis est concessio rei immobilis cum translatione Dominiij utilis retentò directò. Con- venit cum feudo per primas particulas; discon- venit ab illo, quatenus emphyteutæ imponitur certum onus pensionis proprietario solvendum: & nota, quòd emphyteusis debeat esse concessio rei immobilis, vel in perpetuum, vel ad tempus, dummodò non minus, quàm ad decennium; secus non differret à simplici locatione.

Quæritur, utrùm usus distinguatur à Dominio in rebus unicò usu consumptibilibus?

Ante responsionem nota, duplicem esse usum: alius est juris; alius est facti. Juris est, quando quis habet jus positivum utendi, & hoc jus est irrevocabile, & impedibile, Jus facti est jus quidem utendi tali re, sed tantum ex permissione, & hoc jus est revocabile, & impedibile, modò respondeo, &

Dico in rebus unicò usu consumptibilibus tam usus juris, quàm usus facti distinguitur à Dominio pleno, & perfecto; *Usus rei consumptibilis*

Probaturs prima pars: habere usum juris, non est habere dominium; ergo distinguitur à Dominio pleno, & perfecto: antecedens probatur, *unicò usu distinguitur à Dominio per facta.*

habere usum juris, est tantum posse disponere de re ad usum proprium, cum limitatione, habere dominium, est posse disponere sine limitatione, vendere, alienare: ergo distinguitur à Domino perfecto. Tum, quia, qui habet usum juris circa unum vitrum vini, potest tantum tale vinum sumere in usum proprium, id est bibere, qui verò habet dominium plenum, potest & Vinum consumere, donare; & in terram projicere, vendere, ergo, &c.

Probaturs secunda pars: jus utendi distinguitur à Dominio: ergo à fortiori sola licentia utendi, in qua consistit usus facti. Tum quia, qui habet plenum dominium, potest dispensare, vendere: non sic, qui habet usum facti; *Ita Nicolaus III. & Clemens V. Gregorius IX. est comm. Theolog. contra Sylvestrum, & Turrecrematam; in sum. lib. 2. cap. 112. ad 10. nobiscum etiam tenet Sotus de Just. lib. 4. quest. 4.*

Hinc sequitur fratres minores non habere dominium earum rerum, quas unicò usu facti consumunt, quia si utendo consumunt, non consumunt ex jure ipsis proprio, sed ex permissione, & licentia revocabili: Quid quid in oppositum asserat Joann. XXII. in Ext.

Ex mox data doctrina quæritur: an possit Religiosus accipere ab amico notabilem summam pecuniæ ad usum proprium pro libitu eâ utendo, ita ut amicus sibi retineat dominium talis pecuniæ? sit Casus: Titius Regularis profes-

sus in-

fus indiget pecuniâ pro suppellectili, libris, & alijs rebus etiam non necessarijs, convenit Cajum amicum sæcularem, & prædilectum, alloquitur eum, ut sibi donet pro usu proprio centum aureos, Cajus illicò consentit, Titius respondit Domine amice, scis me esse Religiosum cum voto paupertatis, vi cuius non possum hanc pecuniam accipere, nisi tu reserves tibi dominium, & solum mihi remittas usum ad libitum, prout mihi placuerit, Cajus statim voluntati Titij annuit, ac centum aureos ad manus Titij consignat.

An Religio-
sus professus
possit habere
usum pecu-
niarum sine
dominio, no-
tatur.

Ante responsionem nota diversas esse Religionem, quarum aliqua prohibent omnem receptionem munerum ab alijs, etiam ad usum sine Superioris licentia; Ita quoque *Constit. nostra lib. 2. c. 1.* nunc

Respondeo 1. si in aliqua Religione non prohibeantur munera, tunc Titius licet emiserit votum paupertatis, tutâ conscientia poterit accipere centum aureos, ac eis pro libitu uti in casu proposito. Ratio est, quia Titius accipiens centum aureos, eisque pro libitu utendo, si peccaret, tunc peccaret, vel contra votum paupertatis, vel contra votum obedientiæ; sed neutrum dici potest: ergo &c. Major per se patet; minor probatur: in primis non peccaret contra votum paupertatis, quia voto paupertatis opponitur proprietas; Sed Titius non haberet proprietatem in centum aureos: cum dominium illorum sit reservatum Cajo, uti casu liquet, ergo, &c. Tum, quia juxta mea principia tam usus juris, quam usus facti distinguitur à dominio, ita constat ex *num. 10. hujus tract.* ergo licet Titius habeat usum centum aureorum, per hoc non est proprietarius, cum non habeat dominium in ipsos: sic *Sofain explic. Bulla §. 2. n. 37. Sanchez in summ. tom. 2. lib. 7. cap. 19. n. 51. Diana de paupert. relig. resol. 42.* alijque, quos citat *Caramuel in Reg. S. Benedicti. fol. 200. resol. 7. n. 883.* & noster P. Rosignoli de *matrim. contr. 15. fol. 510. sub n. 4.* hoc ipsum dicere videtur.

Respondeo 2. Si Titius est in tali Religione, ubi munera prohibentur per specialem constitutionem, vel superior ea recipiendi interdicat, tunc Titius acceptans centum aureos pro suo usu, licet Cajus reservaret sibi dominium, peccaret eos expendendo, non contra votum paupertatis, sed contra obedientiam. Ratio primi patet ex superiori numero. Ratio secundi est manifesta; quia violaret præceptum speciale obedientiæ, quatenus per hoc vetitum est munera ad proprium usum suscipere sine licentia superiorum; sed susceptio centum aureorum ad usum suum munus est; ergo si illos exponeret propria auctoritate, vel notabilem partem illorum, peccaret graviter contra virtutem obedientiæ.

Quæritur 2. utrum dominium plenum posset simul esse penes duos?

Hic non quæritur de dominio imperfecto, de quo nulla statuitur difficultas; sed tantum de dominio pleno, & perfecto; respondeo, &

11. Non pos-

Dico, non possunt duo simul habere domi-

nium plenum ejusdem rei in eodem instanti donationis, sed dominium est tantum in donatario; Ita *Esparza*, cum nonnullis. Ratio est; quia instanti habet plenum dominium, & non præferri; sed si dominium plenum esset penes duos, idem deberet esse præferri, & non præferri, ergo &c. Deberet præferri, quia haberet jus plenum: non deberet præferri, quia alteri habenti jus plenum deberet cedere ergo &c. Tum, quia, qui est perfectus Dominus rei deberet de ea re disponere posse, etiam nolente alterò, quod in hoc casu contingere non admittitur; ergo &c. quia semper tanquam possessor rei, ut supponitur, contradicere posset. Ratio secundæ partis est, quia Dominium in instanti donationis debet esse in aliquo; sed non est in donante; ergo in donatario: major patet; minor probatur; quia donans in instanti donationis cedit dominium suum donatario; ergo ex tunc est tantum in donatario.

Quæritur 3. utrum infideles, peccatores, parvuli, & amentes sint capaces Domini?

Infideles pec-

Respondeo affirmative; quia dominium non dependet à fide, neque à gratia; ergo quamvis homo careat fide, vel gratia, est capax domini; quia Nabuchodonosor Rex, & Julianus Apostata erant infideles sine gratia, & tamen habuerunt Dominium. De Nabuchodonosore patet ex *Daniel 2.* ubi sic legitur: *Tu Rex Regumes, & Deus Regum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedi tibi.* Tum quia Christus Dominus *Matth. 22.* jussit dare tributum Cæsari, qui illo tempore erat Paganus; ergo potest stare dominium, in infidelibus, & peccatoribus.

Dices *Saul* cum multis alijs Regibus fuerunt à Regno exclusi propter peccata sua: ergo dominium non potest stare in peccatoribus. Respondeo verum esse, quod *Saul*, & alij nonnulli Reges, fuerint ob enormia peccata indigni Regno, non tamen fuerunt ita exclusi ab omni potestate domini, nam *Saul* quanquam fuerit maximus peccator, adhuc usque ad mortem manserat Rex, de quo dixit *David 1. Reg. 24.* *non extendam manum meam in Dominum meum.*

De parvulis, & amentibus eodem modo constat. Ratio est; quia si isti non essent capaces Domini, tunc esset ex eo; quia non habent usum rationis; sed hoc non obstat; ergo &c. Probatur minor; quia dominium requirit duntaxat rationabilitatem in actu primo, & non tantum in actu secundo; ergo non obstat, quod hic, & nunc non habeant usum rationis. Tum, quia dominium est potentia disponendi de re; ergo sufficit rationabilitas in actu primo; quia parvulis, & amentibus dantur custodes, qui eorum bona custodiunt; ergo, &c.

Quæritur, quomodo servi sint capaces Domini?

Hic procedit quæstio de servis strictè sumptis, id est mancipijs secundum sensum legalem. Insuper non quæritur, an sint Domini suorum membrorum corporis, famæ; sed solum inve-

stigentur; an sint Domini quoad bona fortunæ? &

13. Servi Respondeo, servi regulariter loquendo non sunt capaces dominij quoad bona fortunæ. Ratio est; quia lex civilis ait; *quidquid acquirit loquendo non servus, Domino acquirit*; ergo signum est, ipsum non posse esse Dominum. Tum, quia servus dominij bonorum fortune.

14. Assignatus Ab hac supradicta regula excipiuntur sequentes, casus, primò, si Dominus permittit servo periculum, tunc servus erit Dominus. Secundò si aliquid servus legetur expressâ conditione, ut quibus servi id non transeat in dominium hæri. Tertio, si sunt domini servus de victu superfluo sibi aliquid reservet, bonorum fortune.

tunc erit verè illius Dominus. Quartò, si servo detur aliquid pro compensatione injuriæ illatæ, ut inde aliquod solatium recipiat pro injuria passa, tunc servus habebit aliquod dominium. Dixi aliquod dominium imperfectum; nam Dominus ejus secundum aliquos tali bono posset ipsum spoliare.

Quæritur: an & quomodo filij familias sint capaces dominij?

15. Quatuor Ante responsionem, nota quatuor esse genera bonorum, quæ possunt competere filiis familias, videlicet: Primò bona castrensia, quæ sunt illa, quæ acquiruntur in bello. Secundò quasi castrensia, quæ acquiruntur ex beneficio Ecclesiastico, vel officio judicis, vel artis liberalis. Tertio bona adventitia, quæ accedunt filio absque intuitu Patris, nempe donata, vel industriâ acquisita. Quartò bona profectitia, quæ dantur filio intuitu Patris, v. g. ratione amicitiae, cognationis &c. His notatis.

16. Filius Respondeo 1. Filius habet perfectum dominium bonorum castrensiarum; Ratio est; quia leges ita concedunt, uti habetur in leg. *Miles præcipue*; igitur de illis bonis perfectè disponere potest.

17. Filius Respondeo 2. Filius quoad bona adventitia habet directum dominium, non tamen utile: probatur ex leg. *Non oportet, ex Authenticis in ea assertis*. Tum, quia cum filius habeat aliquid independentè à Patre, debet habere dominium directum illius. Ratio secundæ partis est; quia quamdiu filius est sub potestate Patris debet esse utilis Patri: sicque dominium utilis pertinet ad Patrem.

Excipiuntur aliqui casus, ut si Pater condonet filio: vel filius accipiat dono conditionatè, nè Pater inde habeat utilitatem.

18. Filius, Respondeo 3. Filius quoad bona profectitia nullum habet dominium, neque utile, neque directum: Ratio est; quia non debet gratis concedi privilegium filio: sed taliter gratis concederetur. Tum, quia nulla lex tale dominium filio concedit; ergo &c.

Quæritur, an & quomodo Regulares sint capaces dominij?

19. Regulares Respondeo, Regulares in communi possunt habere aliquod dominium rerum temporalium, Ratio est: quia Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. id expresse annuit asserendo: *Concedit sacra*

Synodus omnibus Monasterijs, ac domibus tam virorum, quam mulierum (exceptis Minoribus, & Capucinis) ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat. Tum, quia communitas Religiosorum non vovet paupertatem; ergo &c. Hujusmodi verò bona communia non possunt Regulares alienare sine dispensatione Pontificis, vel aliquo ejus indulto; quia obstat lex.

Respondeo 2. Regulares in particulari sunt incapaces dominij circa bona temporalia, vi *Authenticæ Innoc. III. cap. 6.* ubi habetur; *Prohibemus, nè quis Monachorum proprium aliquo modo possideat*; ergo &c. sed

Quæritur, an Regularis professus habeat dominium in sua manuscripta?

Ante responsionem nota, manuscripta dupliciter considerari posse, primò, prout sunt nuda, & rasa folia sine omni scriptione: Secundò, prout in se continent conceptus internos authoris, seu ideas mentis. His positis modò Respondeo &

Dico primò, Regularis est directus, & verus dominus suorum manuscriptorum, in quantum continent conceptus internos, seu ideas mentis independentè à communitate, & suo Superiore. Ita Jo. Valerius in suis diff. Verb. *Muner* n. 106 & verbo *Regula* diff. 8. n. 2. Caramuel in Theolog. regulari fol. 192. disp. 59. n. 831.

Probatur, ille est Dominus conceptuum internorum, seu idearum, cujus tales conceptus sunt imago mentis, sed tales conceptus sunt talis regularis particularis imago mentis: ergo solus ille est Dominus illorum: probatur major, quia conceptus interni utpote imagines mentis non dependent à potestate communitatis, aut Superioris, cum communitas aut Superior non habeat scientiam regularis particularis qua talis: aliàs verum esset dicere v. g. religio S. Dominici est domina scientiæ S. Thomæ, aut communitas S. Francisci potest disponere de ideis internis Scoti, & sic, si modo S. Thomas, vel Scotus viveret, nemini possent citrà læsionem voti paupertatis suam doctrinam communicare v. g. docendo aliquem articulum fidei aut morum sine facultate communitatis, aut Superioris, quod nemo dicet: ergo regularis professus est directus Dominus suorum manuscriptorum, in quantum continent ideas mentis. Nam reverà ille solus est causa naturalis earum, proinde super illas habet dominium naturale independentè ab omni alio. Tum, quia dicat mihi Superior, vel communitas, dum regularis lambicando cerebrum studijs, unde facies pallescit; caput dolet, vel dum ex nimia applicatione dementescit, habetne dominium supra pallorem faciei, supra dolorem capitis, aut dementiam, talis regularis, respondebit mihi quod non, quia pro libitu posset disponere de pallore faciei, dolore capitis, & dementia talis regularis, & sic illum sanare; ergo à pari neque habebit dominium supra doctrinam regularis, prout sunt conceptus interni, & ideæ mentis: nam communitas non laborat capite, dum particulari

Regularis habet directum dominium suorum manuscriptorum quatenus continent conceptus internos.

icularis regularis incumbit studijs. Tum quia noster *Homo bonus in exam. Eccl. part. 1. tract. 7. cap. 22. quest. 100. Coriolanus de cas. refer. parte 2. cas. 16. num. 19.* dicit *Clementem VIII.* declarasse, Monachos posse alienare sua manuscripta absque peccato; sed si manuscripta pertinerent ad communitatem, Pontifex hoc nunquam declarasset, quia manuscripta multoties sunt maximi valoris, ergo ex permissione Pontificis Monachus est Dominus suorum manuscriptorum.

Objicies, si regularis sit Dominus directus suorum manuscriptorum, in quantum sunt idea mentis, seu imago intellectus authoris, sequeretur, quod etiam Imperator sit directus Dominus picturæ à quocunque pictore factæ, quæ Imperatorem repræsentat utpote ipsius ideam, & imaginem, sed hoc est intolerabile; ergo nec regularis erit Dominus suorum manuscriptorum. Respondeo, nego sequelam, nam licet pictura ab artifice facta repræsentet Imperatorem, utpote imaginem ipsius corporalem, per hoc non sequitur ipsam esse ideam Imperatoris propriè sumptam; sed solum metaphoricè, quatenus mediantibus coloribus artificiosè dispositis repræsentat figuram Imperatoris, quæ figura colorata non est mentis idea Imperatoris, sed pictoris, cum hic eam figuraverit, non Imperator, ideoque ille habet dominium ipsius, non iste.

Urgebis, qui contemplatur statuas, & picturas in officinis aliorum, elicit ideas similes statuis picturis visis, ergo est Dominus illarum, Respondeo concedo antecedens: nego consequentiam. Verum est, quod ideæ contemplantis statuas sint similes statuis, per hoc tamen non est dominus illarum, quia statuæ, & picturæ sunt entitates diversæ, jam ideatæ ab artifice, consequenter sunt diversæ numero ab ideis contemplantis; ergo artifex solum habet Dominium illarum, non contemplans per se loquendo.

Regularis
habet domi-
nium indire-
ctum in sua
manuscripta,
quatenus im-
portant char-
tam, & atra-
mentum.
Dico 2. Regularis habet Dominium indirectum in sua manuscripta, quatenus important chartam, & atramentum. Probatur ex l. etiam C. de jure dot. reg. accessorium 42. ubi habetur, accessorium sequitur naturam sui principalis; sed regularis habet dominium in manuscripta, quatenus continent ideas mentis, quod est principalius chartæ, & atramentum, ergo habet etiam dominium in chartam, & atramentum, utpote minus principale; quia hæc se habent per modum instrumenti materialis, illud per modum formæ.

Probatur 2. in id habet regularis Dominium indirectum, sine quo non potest subsistere dominium directum: Sed sine charta, & atramento non potest subsistere Dominium idearum mentis; ergo regularis ad chartam, & atramentum manuscriptorum habet Dominium indirectum. Probatur major, Titius v. g. habet Dominium directum in suam famam, & tale dominium non habet in famam Caij, si verò Cajus falsò Titium diffamaret, tunc Titius acquirit jus indirectum in famam Caij, quia pro libitu potest age-

re contra Cajum, ut restituat famam læsam, quam scit non posse eam restituere, nisi Cajus se ipsum diffamet; declarando se mendacem &c. Eodem modò Sempronius habet Dominium directum v. g. in suam manum ab hoste læsam, & non habet jus in medicinas Chirurgi, tamen si manum deberet perdere, & consequenter vitam, tunc acquirit jus, seu Dominium indirectum in medicinas chirurgi, ad medendam manum pro conservatione vitæ, etiam invitò chirurgò quia jus positivum in tali necessitate cedit juri naturali conservationis individui: ita à pari, si ideæ mentis regularis possint subsistere sine charta, & atramento, nullum haberet Dominium in talem chartam, & atramentum; atqui hujusmodi ideæ per se subsistere nequeunt sine charta, ergo author talium idearum in charta expressarum acquirit Dominium indirectum in talem chartam.

Objicies habetur ex regula juris, *quid quid Monachus acquirit, Monasterio acquirit*; ergo cum manuscripta propriâ industriâ acquirit, non erunt Monachi, sed Monasterij. Antè responsionem nota, dupliciâ dari Dominia in Monasterio, alia sunt communia, alia naturalia; hæc ad regulares particulares pertinent, illa ad Monasterium. Nunc respondeo, quidquid Monachus acquirit, Monasterio acquirit, ex rebus extrinsecis adventitijs, profectitijs, & suppellectili concedo antecedens, manuscripta verò non acquiruntur aliunde, sed proveniunt ab ipso agente, utpotè effectus naturalis, & rationalis; proinde non spectant ad communitatem, sed ad authorem.

Quæritur, quæ capacitas Dominij sit in Clericatu?

Bona spectantia ad præsentem justitiam dividentur in tres partes: In Patrimonialia, quasi *Bona Patrimonialia*, & Ecclesiastica. Bona Patrimonialia, nialia sunt illa, quæ habentur independentèr à *quasi Patrimonialia*, & priâ industriâ acquiruntur, ut concionando, artes liberales legendo: Ecclesiastica sunt ea, quæ *exponuntur*. spectant ad usum Ecclesiæ.

Primo certum est, quod Clerici sæculares 22. sint Domini bonorum Patrimonialium; item Clerici *sacri* quasi Patrimonialium; non verò Ecclesiasticorum, quò ad fundum: Hinc quæritur, an sint *paces Domini* tã quò ad partem decentè ad sustentationem, quam quò ad superfluam? Respondeo *patrimonialium* Clerici habent Dominium reddituum sibi assignatorum, tam quò ad partem superfluam, quam *Patrimonialium* quò ad sustentationem. Ratio primi est; quia *lium*, non venemo privandus est Dominio, nisi evidenter *ro Ecclesiasticum* constet eum non esse Dominum, sed non constat evidenter Clericum non esse Dominum *fundum*, quò ad partem superfluam: quia ex nulla lege id colligi potest; ergo &c. Ratio secundæ partis est: 23. quia redditus assignati Clericis ad congruam sustentationem sunt ipsis donati, ut possint de eis *persuâ reddituum Clerici* disponere, ergo.

Quamvis Clerici sint Domini partis superflue suorum reddituum, peccant tamen contra *causas pias* chari-applicare:

charitatem, non contra justitiam, pro modulo quantitatis, si eam non expendant in pauperes, vel alios pios usus: nam *Concil. Trident. sess. 25.* strictè jubet, ut bona superflua dentur pauperibus: item nè superflua dentur parentibus, non egentibus. Tum, quia Clerici sunt ut Patres, ut tutores pauperum, ergo tenentur eos sustentare. At si Parentes sint pauperes, possunt ipsis ex superfluis dare, ut si non possent vivere secundum proprium statum, vel si desit proportionata dos puellis, tunc subveniendum est ipsis

24. *S. Thomas, Amicus.*

Sola bona fortuna cadunt sub Dominio.

Quæritur, quænam cadant sub Dominio? Constat primò, quòd bona fortunæ cadant sub Dominio, superiora verò hominis non cadunt sub Dominio hominis, ut sunt Angeli, Cæli, Astra: quia homo de his non potest dispo-

25.

Homo non est propriè Dominus suæ vitæ.

Quæritur: an homo sit Dominus suæ vitæ, & membrorum? Secundò, an sit Dominus suæ famæ, & honoris? Tertiò, an possit unus homo cadere sub Dominio alterius?

Respondeo: homo non est propriè, & rigoro- se Dominus suæ vitæ, & membrorum. Ratio patet ex Ecclesiast. ubi *Sapient. 16.* habetur *Tu es Domine, qui vitæ, & mortis habes potestatem.* Tum, quia homo non habet vitam ex propria industria, sed ex libera donatione Dei; ergo &c.

26.

Homo non est Dominus famæ alterius, bene verò propriæ.

Respondeo 2. nemo est Dominus famæ alterius, bene verò propriæ famæ, & honoris. Ratio primi patet; quia lædendo famam proximi, tenetur ad restitutionem; ergo. Ratio secundi est; quia illius est homo Dominus, quod sibi comparat propriam industriam; sed homo comparat sibi propriam industriam bonum famæ, & honoris, ergo &c. Minor patet quia fama, & honor acquiruntur per exercitium virtutis, ut per actiones honestas; ergo potest homo liberè disponere de sua fama, & honore, sicque est illius Dominus.

27.

Solum jure gentium unus homo cadit sub Dominio alterius.

Respondeo 3. nullus homo jure naturali cadit sub Dominio alterius, bene tamen jure gentium *Lessius, Amicus*: Ratio primi est: quia natura fecit omnes æquales sine ulla subordinatione. Ratio secundi est: quia jus gentium, & civile disponit, ut unus homo sit servus alterius hominis: ergo unus homo potest cadere sub Dominio alterius: Antecedens est certum apud Juristas: ubi nota, quòd quando quis habet servum, habet quidem Dominium utile in ipsum, & est quòdammodo ipsius usufructuarius: non tamen habet Dominium proprietatis

in ejus vitam: quia hæc non cadit sub humana potestate.

Hinc in bello justo, quivis miles potest sibi 28. hostem in servum redigere: quia cum potuerit *Quomodo ratione nativitate* justè occidere, quod est majus, poterit etiam in servitutem redigere, quod est minus; Ità habetur in *Lege Hostes de captivis*, in quo adverte, *more additur* quòd inter Christianos introductum sit, ut *servus alterius* captus non fiat servus ob reverentiam Christianitatis, sed duntaxat practicatur cum infidelibus.

Hinc secundò ratione nativitatis introducta est etiam servitus, ut v. g. si filius nascatur ex Matre serva, evadit servus: quia *partus sequitur ventrem, & fructus naturam radicis*; circa quòd nota duo: Primum, quòd si filius sit tantum ex Patre servo, non verò ex matre, non est servus secundum se, quòd si mater tempore conceptionis, vel partus, vel in intermedio sit libera etiam ad modicum tempus, tunc filius non est servus, saltèm secundum jus Cæsareum ut habetur in *institution. de ingenuis*: Ubi verò non viget lex Cæsarea, sufficit ad filij servitutem, quòd mater sit serva ipsò tempore partus: nam fructus sequitur ventrem fructificantem, sicut fructus arboris sequitur naturam arboris actu fructificantis.

Hinc 3. post condemnationem potest quis fieri servus, quia condemnatur à Judice justo propter crimen, ratione cujus judex potest reum morte damnare.

Hinc 4. per emptionem, & venditionem potest quis fieri servus, ut si suam libertatem vendat semetipsum sponte tradendo in servum ex aliquo honesto motivo, ut patet *exemplò Pauli Nola Episcopi, &c.* *Per contra- etiam potest quis fieri servus alterius.*

Item Pater in extrema necessitate potest vendere filium in servitutem, nō emancipatum: potest enim Pater facere de filio in ordine ad honestum commodum, & utilitatem quidquid potest facere filius de se ipso, si liber esset: sed si filius liber esset, posset semetipsum vendere in servum: ergo etiam id potest Pater cum proportionem: circa quòd nota primò quòd solus Pater possit vendere filium in servum, non ita mater, saltèm de jure civili. Secundò, quòd Pater nō possit vendere filium emancipatum, quia tunc iste non est sub jure Patris. Tertiò, quòd Pater non possit vendere filium, nisi eà conditione: ut Filius possit redimi, vel solutò pretiò, vel aliò servò subrogatò, ita constat in *leg. 2. codic. de Patribus, qui Filios distraxerunt.*

CAPUT II.

De Divisione, & acquisitione Dominiorum.

SUMMARIUM.

31. Divisio Dominiorum fuit bona.

32. Divisio Dominiorum est facta solò jure gentium.

33. Per occupationem acquiritur Dominium.

34. Per accessionem acquiritur Dominium.

35. Per specificationem acquiritur Dominium.

36. Per translationem acquiritur Dominium.

37. Per

37. *Per usucapionem acquiritur dominium.*

38. *Quid sit præscriptio, & quid requiratur ad acquirendum dominium per ipsam.*

39. *Per præscriptionem licite acquiritur dominium.*

40. *Quando nam interrumpatur, & dormiat præscriptio, exponitur.*

41. *Columbarium per se est licitum.*

42. *Quando sit licitum jaculari, aut capere columbas alienas, notatur.*

Constat de facto dominia esse divisa, hocque in dubitatum est, nam viget in orbe *meum, tuum, alienum.*

31. *Divisio dominiorum tentò statu naturæ lapsæ fuit bona, & conveniens.* Ratio est: quia si bona mansissent communia, ut prædia mansissent inculta, & deserta, quia quod est commune facile negligitur. Tum, quia si essent communia exorirentur rixæ, jurgia, discordiæ; quia plures appeterent eandem rem; ergo &c.

32. *Divisio Dominiorum non est facta jure divino, neque jure naturali, sed duntaxat jure gentium.* Ratio est; quia nulla lex divina reperitur, quæ præcipiat hanc divisionem; neque, quæ jure gentium præcipiat bona esse communia. Eodem modo, nulla lex naturalis extat, quæ talem divisionem indicaret; nam potius natura fecit omnia communia. Hæc tamen divisio dominiorum potuit primò fieri ab Adamo, postquam obtinuerat filios Cain, & Abel; ille enim fuit primum caput gentium, habebatque inter homines supremam potestatem; igitur poterant inter se de ejusdem consensu bona dividere, & fortè ita factum est, legitur enim 4. *Genes*, hos fratres sua bona habuisse, cum *Abel*, dicatur obtulisse de primogenitis gregis sui, *not a ly sui*, quod indicat particularitatem; ergo bonum habuit distinctum à fratre Cain. Secundò potuit fieri hæc divisio à Noë ejusque filijs, ac deinceps de alijs; nam etiam defactò bona impossessà sunt primi occupantis.

Quæritur, quomodo acquirantur dominia?

Respondeo, quatuor modi in jure exprimuntur acquirendi dominium, videlicet occupatio, accessio, specificatio, & traditio.

33. *Per occupationem acquiritur dominium.* Occupatio est iusta rei apprehensio animo suizandi: quæ duplex est: alia est rei alienæ: alia rei, quæ nullius est: Occupatio rei alienæ est, quando apprehenditur res justè, quæ antea alterius erat, ut v.g. cum bellando occupantur castra, oppida. Occupatio rei, quæ nullius erat, est, quando res apprehenditur, quæ antea nullius domini erat: & hæc occupatio subdividitur in occupationem rei animatæ, ut dum animalia, feræ, aves, pisces apprehenduntur, quæ antea nullius erant. Alia est occupatio rei inanimatæ, quæ fit, quando inveniuntur thesauri, mineralia, gemmæ, quæ in mari inveniuntur, quæ antea nullius erant; *est comm. Doct. utriusque juris*, ex quo multi casus solvuntur. Ast nota animalia

domestica, seu mansuefacta, quæ manent apud dominum; vel si aliquando fugiunt, redire solent, ut sunt anseres, columbæ, non licet capere & occupare: quia non sunt res nullius; ita ex *Institut. §. Gallin.*

Accessio est, quando nova res accedit sibi, ei- 34. que augetur, vel naturaliter, vel ex industria: naturaliter, v. g. si flumen addit alicui aliquid de terra aliena, & faciat insulam, tunc dicitur res tur- *Per accessio-* possessa per accessionem. Ex industria, si ali- *nem acquiri-* quis pingat in charta aliena, tunc pictura dicitur esse, cujus charta fuit: vel si aliquid ædificetur in tuo solo, tunc regulariter hæc tua sunt: Dixi regulariter, nam, si quod accedit, sit longè præ- *tur domini-* tiosius materiâ, v. g. si chartæ accederet pictura Apellis, tunc aliter judicandum est, juxta locorum consuetudinem, ut patet in *Institut. de Re-* *rum division. §. Si quis in aliena.*

Specificatio tunc solum contingit, quando 35. quis plures res ita commiscet in unum, ut inde *Per specifica-* resultet nova species moralis, v. g. si vinum cum *tionem ac-* melle misceat, fit mulsum, circa quod hæc nota: *quiritur do-* si specificas ex rebus tuis, tibi absolute specifi- *minum.* cas, si ex rebus alienis, regulariter tibi specificas, sed ille, qui Dominus erit materiæ, habet jus ad rem contra te, ut possit petere pretium, vel compensationem materiæ.

Ad legitimè specificandum requiritur primò bona fides. Secundò proprium nomen, ut scilicet proprio nomine specificetur. Tertio, quod specificatum non sit resolubile in pristinum statum, defectu cujus, qui miscet in unum acervum plures frumenti mensuras, non propriè specificat; sed tantum miscet. Plura vide de specificatione in eadem *Institutione, cum res aliena.*

Traditio est translatio dominij facta ex do- 36. mini voluntate, & fit per contractus; & quasi *Per traditio-* contractus, & ad ipsam primò requiritur jus *nem acquiri-* transferendi dominium in tradentem. Secun- *tur domini-* dò, quod res sit in commercio hominum. Ter- *um.* tiò, quod interveniat mutua voluntas transfe- rendi, & acceptandi dominium.

Quæritur, quid sit usucapio, & præscriptio? 37.

Respondeo, Usucapio est acquisitio dominij *Per usuca-* per continuationem temporis à lege definiti; *pionem ac-* *comm. Doctores, prout constat ex leg. 3. ff. de Usus-* *quiritur do-* *captionibus.* *minum.*

Præscriptio est juris alieni peremptio, seu eli- 38. sio actionis contrariæ, nempe qui rem diu pos- *Quid sit præ-* sident, saltem tanto tempore, quantum lex requi- *scriptio, &* rit, tunc destruit jus, quod alter circa eam habe- *quid requi-* bat, & elidit actiones contrarias, id est præten- *ratur ad ac-* dentiam alterius. *quirendum*

Ad suizandum rem alienam per usucapio- *dominium* nem, & præscriptionem, plures requiruntur *per ipsam.* condiciones, quæ præsertim ad quatuor capita reducuntur, videlicet: sunt primò possessio, bona fides, titulus, continuatio possessionis usque ad tempus à lege præscriptum.

Requiritur primò possessio, & quidem civili- lis, quæ fit animi, corporis, jurisque admini- culo, ut habet *Regula Juris in 6.* asserens: *sine*

Mm

possef.

possessione præscriptum non procedit. Hinc nequit præscribere, qui est incapax dominij; nec præscribi potest res, quæ possideri non potest; ex quo sequitur, laicos non posse præscribere res sacras; demum præscribi non possunt res intransferibiles, ut fundus dotalis, primogenitura.

Secundò, requiritur bona fides, ut dixi; nam prærequiritur, ut quis practicè judicet rem esse suam, vel suizabilem; vel saltem non esse alienam; Ità patet ex regula juris in 6. & in Concil. Latheran. sub Innoc. III. ubi sic legitur. *Synnodali judicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica, quam civilis.*

Tertiò, requiritur titulus saltem rationabiliter præsumptus; qui enim bonâ fide possidet, debet præsumere rationabiliter se rem habere justò titulò, nempe, vel donatione, vel emptione, vel hæreditate. Imò, si titulus est tantum præsumptus, tunc tantum ex vi præscriptionis dominium parit post tempus à lege definitum: si verò titulus est verus, & realis, tunc immediate transfert dominium.

Quartò, requiritur continuatio possessionis ad tempus à lege præfinitum, leges enim definiunt, quanto tempore debeat quisque manere in possessione ad hoc, ut præscribat; ante tale tempus lapsum, nemo censetur perfecte dominus. Ut autem scias determinatam temporis taxam pro quacunque re præscribenda, suggero, quo brevius possum. Bona mobilia præscribuntur triennio. Bona immobilia inter præsentis præscribuntur decennio: inter absentes verò viginti annis. Pro præsentibus intelligo qui sunt in eodem territorio, vel ditione, pro absentibus, qui in diverso.

Bona immobilia Ecclesiarum præscribuntur quadraginta annis, similiter, & bona locorum piorum, & Hospitalium. Bona Ecclesiæ Romanæ centum annis. Bona fisco tradita quadraginta annis. Bona spectantia ad coronam Principis, centum annis (hoc intellige, si non sit reclamatio continua juris ex parte possidentis) Bona spectantia ad jurisdictionem Principis præscribuntur præscriptione immemorabili, idest possessione adeo antiquâ, ut non extet memoria de ejus initio; Ità Lessius: Molina. Esparza, ubi plura videnda sunt.

39. Per præscriptionem licite acquiritur dominium. Quæritur, utrum hic modus acquirendi dominium sit licitus, & conveniens?

Respondeo affirmativè, est comm. cum Cajetano, & Scoto. Ratio est; quia, quidquid est ad bonum publicum, est licitum, & conveniens rectæ rationi; sed talis modus acquirendi dominium, aut ad bonum publicum, major per

se est clara, minor patet; quia aliàs dominia essent incerta, & vigerent lites in æternum; ergò est licitus in foro conscientiæ. Tum, quia talis modus acquirendi dominium est juxta leges præscriptus, & consensu canonicarum legum permissus; aliàs talia bona sylvescerent, destruerentur, ac in perditionem devenirent.

Quæritur, an aliquando præscriptio interrumpatur, & dormiat?

Respondeo affirmativè, ut contingit tempore 40. pestis, belli, dum homines à Patria fugiunt: vel Quando nam si quis non possit agere pro eo tempore, quo interrumpatur, & dormiat præscriptio, exponitur. contra ipsum præscribitur: ut si talis est pupillus, tunc cessat pro tali circumstantia præscriptio respectu ipsius. Insuper interrumpitur præscriptio, si desinit in ipsa aliquid de superscriptis, v. g. possessio, vel bona fides. Secundò quando per actum juridicum interpellatur, v. g. per citationem, vel per lites contestationem, vel intimationem: ubi adverte, quod si actor succumbat postea in lite, vel ipsam deserat: tunc præscriptio rigorosè non interrumpitur, sicque adhuc supputatur tempus antecedens.

Quæritur, quomodo quis possit acquirere 41. dominium supra columbas alienas; Ante re- Columbarium per se est sponsionem nota. licium.

Columbarium est retentio columbarum in solo possessio, & quotiescunque non cedunt in præjudicium tertij, vel aliâ lege non prohibentur, licet eas retinere, nunc

Respondeo, si columbæ deserunt dominium 42. suum, recipiendo se ad naturalem libertatem, Quando est licitum jacuari aut capere columbas alienas, non prius Domino alienandi, quia per hoc directè læderet justitiam alterius, ergo &c.

Insuper adverte, non esse licitum propinquius eas capere, aut occidere, quàm in distantia trium millium passuum geometricorum à termino possessionis Domini columbarij, ità leges statuunt, Corduba, & communiter DD. in his partibus germaniæ circa hoc servanda est consuetudo loci, & prædiorum juxta præscriptionem temporis.

Si plura de dominio videre cupis, vel maxime supra quæ Princeps sæcularis possit imponere taleas, aliâque tributa, tunc revide tractatum de Bonis, ubi utilem difficultatem pro scientia Clericorum, & Regularium resolvo. Nec te pigeat perlustrare tractatus de testamentis, de legatis, de contractibus in genere, de emptione, & venditione, de Gabella &c. in his, & alijs multa pro satisfactione tua reperies.

TRACT. LXVII.

DE DONATIONE.

CAPUT Unicum.

An licitus sit contractus Donationis.

SUMMARIUM.

1. *Descriptio donationis notatur.*
2. *Donatio tam realis, quam verbalis exponitur.*
3. *Quis potest donare, notatur.*
4. *Quantum uxor potest donare sine licentia mariti; exponitur.*
5. *An Religiosi possint donare, definitur.*
6. *An Superiores Religionum possint donare aliquid extraneis exponitur.*
7. *An donatio facta à Patre filio non emancipato valeat, definitur.*
8. *Donatio facta à matre filio non emancipato, valet.*
9. *Donatio libera facta inter vivos revocari potest.*
10. *Donatio facta titulo gratitudinis, vel locis pijs per se non est revocabilis.*
11. *Ad hoc ut donatio sit valida, debet acceptari.*
12. *In dubio, an facta sit donatio, non liget.*
13. *Donatio facta inter conjuges, revocari potest.*
14. *Princeps absolutus donans aliquid suæ conjugii, semper tenet, ita etiam in sequentibus casibus.*
15. *Quid intelligitur per donationem causâ mortis, notatur.*

rum in tali summa dispensare pro decentia suâ statûs, ut uxor elargiatur talem summam. *Diana tract. 1. Miscel. resol. 33. Bannez 2. 2. quest. 32. art. 8. & alij* veriùs putant non licere uxori nisi ad summum 50. partem sibi appropriare. De bonis verò Paraphernalibus, & de eis, quæ suâ industriâ acquirit, potest donare uxor pro libitu, cum sit ipsa domina; habensque eorum administrationem; quod si Pater, Mater, Soror, Frater uxoris, aut filij ex alio viro sint egentes, potest ex bonis mariti eis succurrere. Præterea familiæ suæ, & pro necessitate sua propria, ut vestes necessarias comparando, vel si maritus est absens, relinquens uxori administrationem, nec aliud ei præscribens; vel si est amens, aut prodigus, vel destructor suarum facultatum, potest clam aliquid subscribere ex bonis mariti, ut sibi, & liberis provideat; Ita cum *Lessio lib. 2. cap. 12. dub. 14. Sylvio 2. 2. quest. 32. art. 8. de Officio part. 1. lib. 2. c. 60. n. 8. Fillincio tract. 28. n. 101. & alijs.*

Religiosi ordinarij in Monasterijs, vel Collegijs degentes, non possunt nec ad pias causas dō-
nare, sine facultate superiorum, sive tacita, sive possint dona-
expressa. Ratio est; quia non sunt sui juris, sed re, definitur.
solum filij-familias. At Religiosi, qui extrâ Mo-
nasterium degunt, sive studiorum causâ, sive ne-
gotiorum, possunt facere aliquas eleemosynas,
aut expensas minutas pro consuetudine Religio-
nis, non verò ad turpia. Eodem modo loquen-
quendum est de procuratoribus; est *Sanchez lib. 7. moralium cap. 19. n. 89. Diana part. 5. tr. 8. re-
sol. 32. Sylvestri verb. Relig. 6. quest. 7. Navarri, Lessij apud Bassaun. Constitutio Clementis VIII.*
quæ prohibet tales largitiones profanas, in mul-
tis locis à Religiosis non recipitur, ut ait *Sorqo a-
pud Bassaun n. 7.* Talis constitutio non interdi-
cit donationes remuneratorias cum hæ non sint
veræ donationes, sed obligationes, est comm.
Doctor apud Fenich.

Superiores Religionum juxta probabilissi-
mam opinionem non possunt exteris etiam orēs Religionis
consanguineis donare ad usus profanos. Ra-
tio est, quia tales non sunt Domini bonorum re aliquid ex
Religionis, sed duntaxat Ministratores, & ex-
traneis expo-
nuntur,
clar-

1. Descriptio
Donationis,
notatur.

Donatio est liberalis, & gratuita trans-
latio dominij alicujus rei à donante
in donatarium, ita habetur ex leg.
*Donat. ff. de Donatione: ex leg. Sena-
tus ff. de mortis causa.*

2. *Donatio tam realis quam verbalis exponitur.*
Donatio duplex est. Alia est realis, quan-
do actu res traditur donatario, & acquirit jus in
re; ita ex leg. *Tradit. Codic. de pactis.* Alia est
verbalis, quando actu non traditur, sed tantum
transfertur in donatarium jus ad rem.

3. *Quis potest donare, notatur.*
Quicumque habet liberum dominium rei
cum ejusdem administratione donare potest,
nisi obster ei lex: de quo vide verb. *Dominium;*
& verb. *Contractus;* ubi dixi, cui licitum est
contrahere, erit & licitum donare cæteris pa-
ribus.

4. *Quantum uxor potest donare sine licentia mariti; exponitur.*
Hinc addo sequentia. Primò uxor juxta
probabilem opinionem Doctorum potest dona-
re in scio viro vigesimam partem reddituum, seu
lucris annualis. Ratio est, quia vir non debet
esse irrationabiliter invitatus, imò censetur Vi-

elargiri juxta morem Conventus, sive suis Religiosis, sive exteris ad fovendam illorum amicitiam, & ob gratitudinem beneficiorum perceptorum, & ut eos partiales habeant citra dolum in negotijs Religionis: quia talis donatio non cedit in injuriam Religionis, *Molina disp. 276. Filliutius; Bonacina penes Bassaum verb. Donatio n. 6.*

7. Donatio facta à Patre filio adhuc in potestate sua existenti, nisi juramento firmata sit, est facta à Patre nulla, ex eo, quia potest Pater eam revocare, cum filius non emancipatus reputetur in jure *tanquam alter ego Patris*, seu unica persona cum definitur.

Patre; sed una persona non potest sibi donare; ergo &c. At si Pater non revocavit eam ante mortem, tunc post mortem Patris tenet; dummodo alijs filijs in legitima illorum juxta morem Patriæ non præjudicet: in hoc casu esset revocanda, si præjudicaret; *Ita leg. 1. Cod. de Officiosa donatione. Navarrus, Diana, Lessius.*

8. Donatio facta à matre filio non emancipato, vel à matre filio non emancipato, Quod si donatio facta fuisset à Matre, vel à matre filio non emancipato, via filio, esset valida; quia leges solum de donatione Patris loquuntur, non matris, ergo &c. *Bonacina de Donatione punct. 3. n. 2. Molina disp. 29. v. let. n. 2. Sà de Donat. n. 2.*

9. Donatio liberalis inter vivos revocari potest, si Donatarium constet esse graviter ingratum, quia v. g. ignominijs lethalibus afficit donantem, vel ei non succurrerit inopiâ laboranti, vel si donans tempore donationis caruerit liberis, & postea ei nascantur, tunc revocari potest; ita jura decernunt; *Diana; Sà, Lessius, Bonacina; Sylvius, & alij.*

10. Si verò quis titulo remunerationis, gratitudinis, eleemosynæ, dotis, aut Ecclesijs, vel Monasterijs omnia bona donaverit, revocare non potest, etiam si cederet in aliqualem diminutionem legitimæ filiorum, dummodo non notabilem; vel locis pijs, legitimæ filiorum, dummodo non notabilem; per se non est aliàs esset contra pietatem patris in filios: *Navarrus. At si alijs fieret esset nulla, nisi juramento esset vallata. Ratio est; quia tolleretur omnis libertas testandi; ita ex leg. Stipulatio hoc modo concepta ff. de Verborum obligatione; Bonacina part. 5. n. 1. quam ait esse comm. Doctor.*

11. Donatio etiam facta testibus, & scriptura firmata, quousque non acceptetur, non obligat, & semper potest revocari. Ratio est; quia donatio est quidam contractus inter duos, vel plures consistens, ergo si desit voluntas accipientis, nulla reputatur donatio; & non sufficit, ut testes donatario absenti sine mandato donantis donationem nuncient; sed requiritur, ut donans id mandet. Quod si donatarius sit præsens, & taceat, dum donatio ipsi fit, censetur eam acceptasse; quia qui tacet consentire videtur;

12. In dubio verò, an facta sit donatio, præsumitur, non esse factam; *Ita leg. 2. ff. de proficit facta donatione, & ex leg. in bello §. Facta ff. de captivatio, non ligat. At si constet esse factam donationem, sed dubitat, an sit valida, censetur esse validam; Ita*

Glossa leg. in contrà ff. de regulis juris; Layman, & alij.

Donatio, quæ fit inter conjuges, sive antecederet ad matrimonium, sive in matrimonio revocari semper potest in vita: At donans, si moritur, & in vita non revocavit, cessat jus revocandi; est comm. *Juristarum, & Theolog.* nisi excedat quingentos aureos; de qua summa requiritur insinuatio: id est de excessu quingentorum aureorum, qui morte non confirmantur. *Ita ex leg. donatio Codic. de Donatione inter virum, & uxorem.* Secus dicendum est, si per testamentum legatur.

Excipitur à Regula mox dicta. Primò, si Princeps non cognoscens superiorem, donet aliquid suæ conjugui, semper valet donatio, ut si Imperator donaret Augustæ; ita ex leg. penult. Cod. de Donatione. Eodem modo si vir donet uxori ad reparandum damnum passum in ædibus dotibus; sic constat ex leg. *Quod si vir ff. cod. 3. etiam in se.* Vel si uxor donet marito pro comparanda aliqua dignitate: sic habetur ex leg. *Quod adipisci ff. Codic. 6.* Vel si vir remittit mulieri dotem promissam sive totam, sive partem; si ex leg. *Si constante ff. de donatione ante nupt.* Vel si vir senex donet uxori juveni in compensationem suæ honestatis, Virginitatis; vel conjux ignobilis Nobili; sic habetur leg. *de Volunt. Cod. de Donat. promiss.* Vel si vir assignet mulieri pro victu suo, & suorum, donec vivit juxta æstimationem dotis; & non plus; *Ita Glossa leg. Ex animo ff. de Donat. inter virum & uxorem.* Vel si fit donatio remuneratoria: ex leg. *Quod autem §. Si vir.* Hæ donationes sunt irrevocabiles: nihilominus tamen Rex, vel Imperator, si tales donationes provincias graviter lædant, potest omnes revocare tam suam, quam aliorum, etiam antecessorum suorum; *Diana part. 8. tract. 6. resol. 18. Bartolus; Lugo, & alij comm.*

Donatio causâ mortis dicitur illa, qui respicit periculum mortis, vi cujus donatur aliquid: hæc donatio semper potest revocari usque ad mortem. Et sciendum est, si talis donatio fiat in infirmitate donantis sine mentione mortis, censenda est donatio inter vivos, prout sentit *Julianus clarus, §. Donatio, quest. 2. Bonacina punct. ult. n. 21. Fenich. & alij.* Hic tamen advertas, quod non possint donare causâ mortis illi, qui non possunt contrahere, ut filij-familias, Religiosi; quia non habent liberam dispositionem in rem Patris; At si Pater dat eis facultatem de aliqua re disponendi, tunc possunt donare. Eodem modo de suis rebus castrensibus, vel quasi castrensibus, quarum sunt Domini, donare eis permixtum est. Insuper si donatarius recipiens donationem causâ mortis, & moritur ante donantem, ipso factò revocatur donatio. In dubio, an donatio inter conjuges sit facta causâ mortis, vel inter vivos, præsumitur esse facta causâ mortis sic patet ex leg. *apud Celsum, Bassaum, Verb. Donation. 6.*

Donatio causâ mortis dicitur illa, qui respicit periculum mortis, vi cujus donatur aliquid: hæc donatio semper potest revocari usque ad mortem. Et sciendum est, si talis donatio fiat in infirmitate donantis sine mentione mortis, censenda est donatio inter vivos, prout sentit *Julianus clarus, §. Donatio, quest. 2. Bonacina punct. ult. n. 21. Fenich. & alij.* Hic tamen advertas, quod non possint donare causâ mortis illi, qui non possunt contrahere, ut filij-familias, Religiosi; quia non habent liberam dispositionem in rem Patris; At si Pater dat eis facultatem de aliqua re disponendi, tunc possunt donare. Eodem modo de suis rebus castrensibus, vel quasi castrensibus, quarum sunt Domini, donare eis permixtum est. Insuper si donatarius recipiens donationem causâ mortis, & moritur ante donantem, ipso factò revocatur donatio. In dubio, an donatio inter conjuges sit facta causâ mortis, vel inter vivos, præsumitur esse facta causâ mortis sic patet ex leg. *apud Celsum, Bassaum, Verb. Donation. 6.*

Donatio causâ mortis dicitur illa, qui respicit periculum mortis, vi cujus donatur aliquid: hæc donatio semper potest revocari usque ad mortem. Et sciendum est, si talis donatio fiat in infirmitate donantis sine mentione mortis, censenda est donatio inter vivos, prout sentit *Julianus clarus, §. Donatio, quest. 2. Bonacina punct. ult. n. 21. Fenich. & alij.* Hic tamen advertas, quod non possint donare causâ mortis illi, qui non possunt contrahere, ut filij-familias, Religiosi; quia non habent liberam dispositionem in rem Patris; At si Pater dat eis facultatem de aliqua re disponendi, tunc possunt donare. Eodem modo de suis rebus castrensibus, vel quasi castrensibus, quarum sunt Domini, donare eis permixtum est. Insuper si donatarius recipiens donationem causâ mortis, & moritur ante donantem, ipso factò revocatur donatio. In dubio, an donatio inter conjuges sit facta causâ mortis, vel inter vivos, præsumitur esse facta causâ mortis sic patet ex leg. *apud Celsum, Bassaum, Verb. Donation. 6.*

TRACT. LXVIII.

DE DUBIO.

CAPUT I.

De differentijs, & proprietate dubij.

SUMMARIUM.

1. *Definitio dubij.*
2. *Dubium juris, & facti notatur.*
3. *Dubium speculative & practicum exponitur.*
4. *Dubium positivum, & negativum explicatur.*
5. *Dubium vincibile, & invincibile deferitur.*
6. *Nunquam licitum est operari cum dubio practico.*
7. *Si quis ex utraque parte contradictionis dubitat, tenetur diligentiam adhibere pro minori malo eligendo, alias operando sic, peccaret.*
8. *Licitum est operari cum dubio speculativo adjuncto Judicio practico de honestate actus.*

1. *Definitio dubij.*

Dubium seu conscientia dubia est, quæ inter utramque partem contradictionis suspensa manet, nullique determinatè præbet assensum.

2. Dividitur dubium in dubium juris, & dubium facti: Dubium juris est, dum quis dubitat, sit nè lata lex; Dubium facti est, dum quis putat, an aliquid fecerit v. g. an emisit votum, an validum contraxerit Matrimonium.

3. Rursus aliud est dubium speculative, aliud practicum: speculative est, dum quis dubitat de re aliqua abstrahendo à circumstantijs, & exercitio rei v. g. cum dubitatur, an liceat abstinere ab horis canonicis; Dubium practicum est cum attentis circumstantijs omnibus in ipso operis exercitio, vel omissione operis, dubitatur, an sit licitum, v. g. si mulier, quæ post auditam mortem prioris mariti, alteri nupserit, rursus audiat maritum priorem vivere, ex hoc dubitat, num liceat posteriori marito negare debitum nec nè! vel utrum peccet subditus contra fidem amico datam revelando ejus crimen superiori, an potius illud tacendo peccet contra obedientiam superioris;

4. Præterea dividitur dubium, in dubium positivum, & in dubium negativum. Dubium positivum est, quando pro utraque parte contradictionis, id est tam pro parte affirmativa, quam pro parte negativa adfunt opiniones probabiles: Dubium negativum est, quando pro neutra parte contradictionis apparent rationes

alicujus momenti: v. g. an Imperator Turcarum modo vigilet; an stellæ in firmamento, vel an arena maris sit par, vel dispar.

Ultimò dividitur dubium in vincibile, & invincibile: Dubium vincibile est, quando adest spes perveniendi ad certitudinem; Dubium invincibile est, quando adhibitâ debitâ diligentiam, non potest perveniri ad certitudinem. His positis.

Nunc quæritur, utrum licitum sit operari cum dubio practico? respondeo, &.

Dico: nunquam licitum est operari cum dubio practico. Ratio est; quia quoties non proponitur res voluntati ut honesta, toties non licet operari; sed in dubio practico non proponitur res voluntati ut honesta; ergo &c. nam proponitur res ut dubia, ergo non ut honesta; consequenter, qui cum tali dubio operaretur, committeret peccatum ejusdem rationis, cujus periculo se exponit ex affectatione talis operis; proinde nè in hoc casu peccet, debet effectum suspendere donec re bene examinata dubium deponat, ac suam actionem licitam esse sciat, & probabilem de honestate actionis, ut v. g. si rusticus dubitat, an hodie sit jejunium, potest interrogare, Parochum, vel aliam personam, quæ id scire debet, & si negabit, excusabitur à jejunio. Eodem modo si dubitat, an contractus sit usurarius, si dubitans est doctus potest libros consulere, & secundum illos operari; si est indoctus, potest duos viros, vel tres bonæ famæ in tali materia versatos consulere; qui si annuunt tunc poterit contrahere. Ratio est; quia illorum opinio facit probabilitatem de honestate contractus; *Stoz lib. 1. part. 5. num. 17.*

Si verò quis in utramque partem practice dubitat, tunc sive agendo, sive omittendo aliquid, peccat, si non adhibeat diligentiam debitam in eligendo minus malum ex suppositione, quod tenetur diligenter diligentiâ adhibere promissis necessariâ, quas quis vitare non potest, non sunt moraliter malæ, ac voluntariæ, *Sanctus Thomas: Bassani, & est communis Theol.* Sic, si perando sic, quis armis inopinatè me aggredieretur, volens peccaret.

occidere, tunc licitè ego possum aggressorem occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ; in hoc casu committendo homicidium non pecco; quia ad id fui necessitatus pro conservatione proprii individui, & minus malum est respectu mei, ut hostis occidatur, quam ut ego.

Hinc patet, quòd si quis dubitaret de honestate, & pravitate alicujus rei, non liceat in ea operari, nisi adsit saltem probabilitas de honestate illius, aliàs se exponeret periculo peccandi, sic non licet omittere sacrum, si dubitat, an sit dies festus.

8. Dico secundò: licitum est operari cum dubio *Licitum est operari cum dubio speculativo adjuncto* speculativo, adjuncto judicio practico, & certo de honestate actus, vel omissionis. Ratio est; quia regula voluntatis non est cognitio speculativa; sed practica, quæ attendit circumstantias rerum, ex quibus desumitur certitudo practica de honestate objecti, quod præcisè illis manet speculativè dubium objectum, proinde ad de-

ponendum dubium speculativum requiritur debita diligentia pro indaganda rei veritate, respiciendo conditionem personæ, loci, temporis, necessitatis: Insuper requiritur justa causa illud deponendi ex consilio piorum, & Doctorum virorum, sufficiens studium, & possessio *Ita Bassamus verb. Conscientia num. 28.*

Hinc, si quis dubitaret, an licitum sit die festo scribere, saltare &c. talis non deposito dubio, si scriberet saltaret, peccaret peccato violationis diei festi, si verò rem bene examinaret, quòd scriptio, & saltatio sint artes liberales, non prohibita exerceri tali die, vel si per consultationem viri docti veniret in cognitionem, similes actiones ullo tempore esse vetitas, tunc adjunctis his rationibus, vi quarum deponeret suum dubium, certificando se non esse peccatum die festo scribere, saltare, sicque tali die si scriberet, & saltaret, non peccaret.

CAPUT II.

Regulæ pro regendis conscientijs.

SUMMARIUM.

9. Exponuntur Regulæ pro deponendis dubijs.

Casus dubius vincitur, in quo stat innocentia pro ratione.

Casus dubius, in quo stat malitia pro possessione.

Casus dubius, in quo stat tranquilla confessio pro possessione.

Casus dubius, in quo stat bona memoria pro possessione.

Casus dubius, in quo stat justitia pro possessione.

Casus dubius, in quo stat scriptura pro possessione.

10. Qui dubitat, an onus sibi imposuerit, presumendum est, non imposuisse.

11. Qui certus est votum emisisse, sed dubitat, an animò fictò, an ex aliqua perturbatione, vel an id impleverit, tunc tenetur ad id adimplendum.

12. Qui dubitat, an cum pleno usu rationis voverit, non tenetur ad illud.

12. Qui scit se vovisse, sed nescit in quo modo, tenetur ad minus duntaxat.

14. Qui vovit castitatem sed dubitat, an perpetuam, vel temporalem, tenetur ad solam temporalem.

15. Post septennium in pueris presumitur usus rationis, ideo in tali dubio vota tenent.

16. In dubio, an sit audita hora duodecima noctis, eo quod sequenti die sit jejunium potest vesci carnibus.

17. Si hodie est jejunium, & dubites, an sit audita duodecima noctis, non potes vesci carnibus.

18. Sacerdos dubitat post diligens examen, an post mediam noctem comederit: poterit celebrare, secus si ante dormiverit, & post comederit.

19. Prabens consilium alteri, & dubitat, an ex illo operatus sit, si damnum factum est, tenetur ad reparationem.

20. In dubio, an filius sit legitimus, ita judicandum est.

21. Beneficiatus in dubio tenetur ad horas Canonicas.

22. Quomodo intelligendum sit illud axioma, in pari causa melior est conditio possidentis, declaratur.

23. Si possessio presumatur pro lege, cessat possessio libertatis.

24. Si pro utraque parte contradictionis stat presumptio, tunc validior pravalet.

25. Quid si quis dubitet, an sit debitor, utrùm teneatur solvere, exponitur.

26. Quid si creditor ambigeret utrùm sit solutus, an debitor teneatur ad restitutionem, exponitur.

27. Si depositarius dubitet, an res deposita ex sua culpa perierit, ad nihil tenetur.

28. In dubio, an mutuarius dederit aliquid supra sortem gratis, tunc mutuas id non potest acceptare.

29. Dubius de aliqua conditione ad aliquod officium, vel beneficium obtinendum, nequit id acceptare.

30. Dubius de justa possessione post diligens examen potest rem detinere.

Pro regendis conscientijs dubijs tam aliorum, quam propriam ultra regulas superius datas, verb. Conscientia; addo sequentes, ex quibus in omni genere conscientis dubijs.

8. Exponuntur Regulæ pro deponendis dubijs.

conscientia poterit deducere suas conclusiones, & liberari ab angustiis, sua dubia ad certitudinem saltem probabilem reducendo.

Primò est regula Juris 45. *In pari causa melior est conditio possidentis.* 2. ex eodem cap. 45. *Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.*

Secundò regula Juris 4. est. *Nemo potest ad impossibile obligari; ergò qui fecit, quod potuit, fecit, quod debuit.*

Tertiò regula Juris 15. *Odia debent restringi, & favores convenit ampliari.* NB. *Delictum in dubio non præsimitur, sed demonstrari debet.*

Quartò regula Juris 30. *In obscuris minimum est sequendum.*

Quintò regula Juris 47. *præsimitur ignorantia, ubi scientia non probatur; ergò præsimitur innocentia, ubi culpa non probatur, & L. 3. ff. de dubijs. Nemo præsimitur delictum fraudis commisisse.*

Sextò regula Juris 54. *Qui prior est tempore, potior est jure: ergò in dubis standum est in possessione, quæ fuerat ante dubium.*

Septimò regula Juris 6. *Reo est favendum, quando partium jura sunt obscura.*

In dubio de legis justitia subditus superiori obedire debet, quousque non probat, se esse à tali iugo exemptum; *Suarez cum multis alijs.*

Hinc pro bene applicandis mox expressis regulis tibi sequentes casus resolvo, sit igitur.

Casus dubius Casus primus: Leander intuens in quadam *vincitur in* occasione Helenam venustissimam puellam, ex *quo stat in* quo aspectu dubitat, an illam concupiverit: *nocentia pro* Nunc dico, si Leander non habet rationem efficacem, quæ ipsum concupisse suaderet (licet subinde aliqua frivola, & levis suspicio ei occurrat, quæ virtualiter est nulla) non credat se peccasse. Ratio est, quia ex regula 41. juris habetur, quod homo *præsumat in nocens ubi culpa non probatur; ergò &c.* & vel maxime si Leander est vir probus, bonæ, timoratae vitæ; nam pro ipso stat possessio integritatis; Ratio est ex regula 45. juris, quia suspicimus in obscuris, quod plerumque facere consuevit; ergò cum Leander tale peccatum facere non consueverit, illud in tali futili dubio non commisit.

Casus dubius Si verò Leander esset juvenis luxuriosus, as- *in quo stat* suetus consentire, tunc talis habitus consentien- *malitia pro* di in luxuriam stat pro præsumptione concupi- *possessione.* scentia, & suadet eum peccasse.

Casus dubius Casus 2. Felix solitus examinare antequam *in quo stat* vadit ad confessionem sufficienter conscientia- *tranquilla* am suam, & factâ tranquillâ confessione, post *confessio pro* unam, vel alteram diem angitur, an integrè *possessione.* omnia peccata confessus sit.

Respondeo ad hoc dubium; Felicem nullo modo debere credere se non integrè Confessum fuisse. Ratio est; quia sufficiens examen conscientia, quod semper facit, & tranquilla confessio stat pro integra, & bona confessione ab ipso facta, & nisi instet convincens ratio de aliquo peccato lethali non confesso; sistant persuasioni bonæ fidei.

Casus dubius Casus 3. quidam Clericus bonæ memoriae so- *in quo stat* let memoriter recitare horas canonicas; ali- *memoria pro* quando tamen circa finem horæ, vel psalmi se, *possessione.* reflectit; dubitando, an omnes psalmos horæ, vel omnes versiculos psalmi recitaverit? talis Clericus cum habeat bonam memoriam, & si expertus sit, se non transaltare psalmos, & versus: tunc Donum bonæ memoriae, & non solita transaltatio versuum, illum præsument nihil ex hora omisisse; ita patet ex regula 45. *Juris: Ipse nunc facit, quod plerumq; facere consuevit; ergò cum consueverit integras horas recitare; igitur, & modo bene eas absolvit.* Si verò vacillaret in memoria, & sæpius se errasse sciret, tunc possessio staret pro errore, sicque obligaretur ad repetendum.

Casus dubius Casus 4. Lucius præfectus bonorum Principis ex œconomia multa millia florenorum quot *in quo stat* annis congregat, præteritò annò dedit ratio- *justitia pro* nem villicationis suæ, & reperit se habere ul- *possessione.* trà rationem debitam Principi quingentos florenos; nescit, factò diligenti examine, tam ex Sygraphis subditorum, quàm ex libris proprijs, an talis pecunia spectet ad se ipsum, vel ad Principem, & dubium oritur ex eo; quia aliunde Lucius est vir opulentus, habens proprios redditus, & solitus dare unicuique, quod suum est.

In hoc casu pro Lucio stat possessio quingentorum florenorum, maxime si sit vir justus, nunquam intendens fraudare Principem, & post diligens examen non potuit venire ad rei veritatem.

Casus dubius Eodèmodò, si mercator reperiret in suo li- *in quo stat* bro propriò manu scriptum, se solvisse debi- *scriptura pro* tum, vel recepisse creditum, & postea ex debi- *possessione.* litate memoriae non recordaretur, ex quo inciperet dubitare, an solverit, vel receperit; tunc si talis mercator non soleat in libro scribere, nisi quod dedit, vel recepit, persuadere sibi poterit esse hoc factum, quod in suo libro propria manu scriptum reperit: nam talis scriptura solet, esse cum diligentia facta, non in præjudiciū, & fraudem sui, & proximi; sicque stat pro testimonio justo mercatoris.

In dubio, an aliquod onus sibi imposuerit, 10. præsumentum est, non imposuisse, v. g. si dubitet an votum emisit, standum; est pro non emissio ut colligitur ex reg. 30. *Jur. In obscuris minimum est sequendum, & ex reg. 11. cum partium jura sunt obscura, favendum est potius reo, quam actori; ergò cum obscurum sit, absque ratione convincente, quod votum emisit, censendum est id non emisisse.*

Eodèmodò, & à fortiori, qui post diligens examen dubitat, an votum, vel juramentum emisit, ad nihil tenetur. Ratio est; quia factum in dubio non debet præsumi; sed demonstrari debet licet magis inclinaret, se votū, & juramentum fecisse: *Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 9. num. 3. & cap. x. nu. 9. Suarez de Relig. tom. 2. tr. 5. lib. 2. de jur. c. 33. & tr. 6. de voto lib. 4. cap. 5. n. 7. Layman lib. 1. tr. 1. cap. 5. sect. 4. n. 31.*

Si con-

11. Si constet votum emissum esse, sed dubitetur *Qui certus* an animò fictò, tunc præsumendum est emissum esse, se votum esse. Ratio est, quia verba sunt signa intentionis.

dubitat, an Eòdem modò, si constet votum esse emissum, fictè, vel ex sed dubitet, an sit adimpletum, debet adimpleri aliqua per- Ratio est; quia factum in dubio, non præsumi-
turbatione, tur esse factum; Ità Layman, Sanchez.

vel an id im- Si quis emisit votum, sed dubitet, an ex-
pleverit, tunc aliqua perturbatione animi, vel metu mortis, tenetur ad id tenetur ad illud. Quia talis perturbatio non
adimplen- præsumitur auferre debitam deliberationem vo-
dum. luntatis; Ità Castropallao part. 11. num. x. Sua-
rez, Sanchez, & alij. Ast si animi indelibera-
tionem sufficienter probet, oppositum non est
improbabile.

12. Si dubitat, an ebrius, vel sobrius; an in vigi-
Qui dubitat, lia, vel somnians voverit, tutè judicare poterit
an cum pleno se non vovisse. Ratio est; quia hujusmodi im-
purificationis pedimenta semper tollunt usum rationis, re-
voverit, non quisitum ad valorem voti, sic Castro-Pallao cit.
tenetur ad il- n. 8. cum Suarez ibidem n. 9.

13. Qui certus est de voto, sed dubitat de mo-
Qui scit se do, vel qualitate, tenetur saltè ad id, quod est
vovisse, sed minus. Ratio est, quia actus non debet fieri
nescit in quo onerosior, quàm constat, Ità Menochius cap. 6.
modo, tenetur de presumptione n. 9. & ex cap. de Censib. sic Ab-
ad minus dū- bas n. 2. Ideò, qui vovit Religionem, sed dubi-
taxat. tat qualem, potest quancunque ingredi; etsi ad
hanc non admittatur, sit liber à Voto; Bonacina
disp. 1. de restitut. quest. 2. punct. 2. sect. unic. num.
5. Sanchez disp. 41. num. 33. & lib. moral. cap. 13.
num. 8.

14. Hinc qui vovit castitatem, sed dubitat, an-
Qui vovit perpetuam, vel temporalem, vel solum conju-
Castitatem, galem, tenetur solum ad temporalem, vel con-
sed dubitat, jugalem. Eòdem modò, si quis voverit Ro-
an perpetu- sarium, sed dubitat, an integrum, vel tertiam
am, vel tem- partem, tenetur solum ad tertiam partem: quia
poralem, te- etiam tertia pars dicitur Rosarium communiter,
netur ad so- Suarez de voto lib. 4. cap. 8. n. 5. Denique de
lam tempo- omnibus similibus materijs sub eadem ratione
valem. philosophandum est.

15. Qui certus est, se habuisse usum rationis, cum
Post septen- voverit, dubitat tamen, an septennium comple-
nium in pue- verit, tenetur ad votum. Excipiuntur vota de
ris præsumi- statu Religionis, quia ex Trident. ad hæc requi-
tur usus ra- ritur certa ætas.

tionis, ideo in In dubio, an puer habeat usum rationis, præ-
tali dubio vo- sumendum est, illum habere, si septennium ex-
ta tenent. plevit; quia ordinariè post septennium illum
habet, & sic stat pro possessione, nisi contrari-
um evidenter constet.

16. Si cras est jejunium, & post diligens examen
In dubio, an sit dubites, an sit audita hora duodecima noctis,
audita hora potes vesci carnibus. Ratio est; quia non con-
duodecima stat legem jejuniij pro illa hora esse latam, idest
noctis, eo quod pro tempore ante duodecimam, quod stat pro
sequenti die possessione, cum contrarium non constet, ut-
sit Jejunium pote dubium.

potest vesci At si hodie sit jejunium, & dubitet, an sit duo-
carnibus. decima noctis, non licet comedere carnes; quia

17. præceptum est in possessione, diei antecedentis;
Si hodie est

Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 41. n. 40. Castropallao tr. 4. disp. 3. part. 8. num. 6. Layman lib. 1. tr. 1. cap. 5. sect. 4. num. 36. Bonacina, & alij. sit audita

Qui comedit, & bibit, sed post diligens exa-
men dubitat, an post, vel ante mediam noctem noctis, non
comederit, vel biberit, potest celebrare, vel potest vesci
communicare: quia possessio stat pro die ante carnibus.
cedente, cum dies subsequens sit solummodò 18. Sacerdos
dubia. dubitans post

Ast si quis noctu evigilans comederet, vel
biberet, nesciens, quæ fuisset hora, non licet, diligens exa-
communicare, quia esset dubium practicum, men, an post
nihilans æqualiter pro utraque parte contradi- etem comede-
ctionis. rit, poteris

Qui dedit consilium alteri ad furandum, oc-
cidendum, & postea dubitat, an furtum, homi- cius si ante
cidium ex suo consilio factum sit, tenetur ad re- dormiverit,
stitutionem; quia consulens non est in posses- & post come-
sione suæ innocentie; Sto. lib. 1. part. 5. n. 149. derit.

Si Mater, vel filius dubitet; an sit legitimus, 19. Præbena
vel Spurius, censendum esse legitimum; quia consilium al-
præsumptio stat pro legitimatione filij, & pro teri, & dubi-
honestate conceptionis, quousque oppositum tans, an ex illo
non evincitur. operatus sit,

Beneficiatus si dubitet, an teneatur ad horas si damnum
canonicas ex tenuitate Beneficij, tenetur eas ora- factum est,
re. Ratio est; quia certa est obligatio horarum tenetur ad re-
vi ordinis, uti uberius probabo. Verb. Hora Ca- parationem,
nonica; Pallao part. 8. n. 11. 20. In dubio

Axioma Juris 45. in pari causa melior est con- an filius sit
ditio possidentis, habet locum non solum in ma- legitimus ita
teria justitiæ, aliarumque virtutum; sed etiam Judicandum
in usu libertatis; si post diligens examen dubi- est.

um deponi nequit. Ratio est; quia sine suffi- 21. Beneficia-
enti ratione nullus debet ab apice libertatis de- tus in dubio,
clinare, quàm à DEO dono accepit, ergò cum tenetur ad
post congruam diligentiam factam, non occur- horas Cano-
rat ratio sufficiens eam amittendi, judicet se es- nicas.

se in possessione ejusdem: sicut licet rem bonà 22. Quomodo
fide possessam retinere, quamdiu non devinci- intelligendū
tur esse alienam. Ità Bonacina de peccat. disp. 2. illud axioma:
quest. 4. punct. 7. n. 17. Sanchez de Matrim. lib. 1. in pari causa,
disp. 9. n. 11. Pallao tract. 1. disp. 3. part. 6. num. 1. melior est
Suarez, & alij. conditio pos-

E contrà, si possessio præsumatur stare pro le- sidentis, de-
ge, cessat possessio libertatis. Ratio est, quia claratur.
præsumptio in dubio possessionis stat pro ratio- 23. Si possessio
ne juris. Eòdem modò reus accusatus de cri- præsumatur
mine præsumitur innocens, quamdiu ab actore pro lege,
non probetur, & sufficit ei pro ratione crimen cessat possessio
negare. libertatis.

Si contingeret inter utramque partem esse 24. Si pro
præsumptiones, tunc validior prævalet. Si ve- utraque par-
rò fiat æquales præsumptiones, in tali casu judi- te contradi-
candum est, ac si nulla esset præsumptio, quo- ctionis stat
usque veritas aliunde innotescat. Si Clericus præsumptio,
dubitet, an horas canonicas persolverit, eas re- tunc validior
citare tenetur. Ratio est, quia possessio præce- prævalet.

pti stat pro horis recitandis. 25. Quid si
Si quis post diligentem inquisitionem mane- quis dubitet,
ret dubius, an proximo sit debitor, ad nihil te- an sit debitor,
netur: quia injusta est solutio certa pro debito utrum tene-
incerto; Si tamen certus esset de debito, & du- atur solvere
bius exponitur.

bis tantum, an persolverit, tenetur solvere. Ratio est; quia pro debito stat possessio; Ita Diana part. 2. tract. 6. resol. 49. Vasquez, Suarez.

26. At si creditor de accepta solutione ambigit, Quid si creditur, existimant alij, debitorem ad nihil teneri: ita Tannerus 2. disp. 2. qu. 6. dub. 4. Alij verò putant, pro qualitate dubij, saltè ad partem sit solutus, an obligari; Diana part. 4. tract. 3. resol. 2. Lay-debitor tene-man cum alijs.

atur ad resti- Dubitans: an censum debeat, illum solvere tutionem, ex- non obligatur, nisi creditor antea sit in posses- ponitur. sione exigendi; aliàs debitor, est in possessione libertatis non solvendi; Schilderus de conscientia pag. 464.

27. Si depositarius, aut commodatarius dubi- Si depositari- tet. an culpâ suâ amiserit rem, quam depositam, us dubitet, an aut commodatam accepit, non tenetur ad resti- res deposita ex- tutionem, Ratio est, quia uterque stat pro po- sua culpa pe- sessione libertatis, nec ad hoc aliqua lex obligat rierit ad ni- vel culpa præsumitur: si verò culpa in amissione hil tenetur. intervenerit, tenetur solvere; ita docet Schilder- rus de conscientia p. 442. Bardi.

In dubio an Si mutuatarius dederit aliquid mutuanti su- mutuata- prâ sortem, & postea dubitet, an gretuitò do-

naverit, non licet mutuanti illud acceptare; rursus dederit quia lex mutui stat pro possessione de nihil acci- aliquid supra piendo, nisi gratuitâ donatione, quæ in hoc casu sortè gratis, non præsumitur adesse; Ita Lessius: Bardi con- tunc mutu- trâ Cajetanum. ans id non po-

Si quis dubitat de ætate, doctrina, aut alia ne- test accepta- cessaria conditione ad ordinem sacrum, vel ali- re. 19. quod officium obtinendum, non potest illum Dubius de a- ordinem, vel officium postulare. Ratio est: liqua condi- quia lex requirens talem conditionem, est in pos- tione ad ali- sessione, & conditio non præsumitur adesse, nisi quod officium probetur. Schilderus; Archdekin. vel beneficii

Qui bonâ fide possideret aliquid, & post di- obtinendum- ligens examen remaneret in dubio, an iustè pos- nequit id ac- fideat, tutâ conscientia, potest talem rem retine- ceptare. 30. re. Ratio est; quia melior est conditio possi- Dubius de ju- dentis. Hinc si emisti bonâ fide merces dubi- sta possessio- tans, an furtò Titio sublata fuerint: vel si con- ne possessione traxisti bonâ fide matrimonium, & post suffici- post diligens entem inquisitionem remaneres in dubio, lice- examen po- bit tibi reddere, & petere debitum conjugale ob test rem deti- eendem rationem; ita de Castillo de justit. lib. 2. nera, tr. 2. disp. 5. dub. 8. n. 221. Diana part. 3. tr. 3. resol. 16. Sanchez & alij.

CAPUT III.

An peccata dubia sint confitenda.

SUMMARIUM.

31. Probabile adhuc est, nullum probum teneri peccata dubia in confessione recensere.
32. Non tenemur peccata dubia confiteri, cum ordine, ut confessarius det absolutionem sub conditione.
- Casus fundamentalis dubij, tam positivi, quam negativi.
33. Conscientia positivè dubia caret gravi ratione.
34. In materia morali repugnat dubium purè negativum, & purè positivum.
35. Quot modis possit fieri conscientia dubia exponitur.
36. Quid requiratur ad condemnandum reum, exponitur.
37. Peccatum de quo dubitatur, an sit commissum in persona non habituatâ peccare in tali genere, non tenemur confiteri.
38. Solvantur objectiones.
39. Si quis haberet in aliquo genere pravum habitum peccandi, & postmodum peccando dubitaret, an consenserit cum deliberatione, censetur peccare voluntariè.
40. Solvitur obiectio.
41. Qui habet rationes probabiles, se non lethali- ter peccasse, licet probabilius peccaverit, non te- netur ad confessionem.
42. Dubium respicit conscientiam poenitentis, an sit bona vel mala ex natura sua.

QUæritur, an peccata dubia sint ma- teria necessaria confessionis?

De peccatis dubijs an quis tene- atur ea confiteri dubitat Cardenas in expositione propositionis 2. ab In- noc. XI. damnata differt. 2. cap. 6. art. 2. quest. 2. Ubi constat, hucusque non esse opinionem negativam reprobam: Hinc, Respondco, &

Dico: probabilem esse adhuc opinionem, 31. nullum probum per se teneri peccata dubia in Probabile est, confessione recensere: dixi adhuc salvâ ulteriori non teneri declaratione sacre sedis. peccata du-

Probatur, peccata dubia, vel sunt mate- bia in confes- ria necessaria, vel libera Sacramenti poeniten- sione recense- tiæ; non sunt libera ex opposita opinione; er- re. go debent esse materia necessaria; subsumo, sed materia necessaria trahit formam Sacramenti ad componendum unum Sacramentum poeniten- tiæ; ergo &c. sed hoc non admittitur; quia pec- cata dubia non possunt esse materia necessaria, cum res dubia possit non esse, ergo si peccatum non est, id quod non est, trahit necessariò for- mam Sacramenti poenitentia; vide quale ab- surdum; quia quod necessariò est, trahit neces- sariò formam, & non id, quod potest non esse, uti est dubium; sic sentit Josephus de Januario part. 2. resol. 69. n. 7. Amicus tract. 9. disp. 13. sect. 3. n. 55. & alij. Tum, quia peccata dicun- tur

tur dubia non in ordine ad se ipsa, sed in ordine ad intellectum; quomodo potest intellectus ferre certum iudicium circa materiam dubiam? quia operari judicialiter ordinatur adesse rei: ergo cum peccatum dubium possit non esse, iudicium certum non potest ad illud ordinari; ergo peccata dubia nequeunt esse materia necessaria Sacramenti poenitentiae. Tum, quia obligatio confitendi peccatum oritur ex offensa DEI, sed ex peccato dubio non oritur certa offensa Dei, quia peccatum dubium non est certe peccatum. Tum, quia obligatio dubia non obligat; quia cum dubitatur, an detur talis obligatio, standum est pro libertate poenitentis; Ita Glossa ex reg. Juris in 6. ait: *Reo favendum est quando partium iura sunt obscura; & ex c. Cum sunt. In pari causa melior est conditio possidentis*; ergo cum dubitetur, & sit obscurum, an detur obligatio confitendi peccata dubia, favendum est poenitenti; & pro illius libertate standum, quæ dubium peccati præcessit; est Baldelli in Theol. moral. lib. 4. dub. 8. num. 8. Tum quia in nullo Tribunali condemnatur reus, nisi prius convincatur; ergo neque in Tribunali Sacramentali, nisi convincatur de peccato. Tum, quia scrupulosis suadet, ne confiteantur peccata dubia, prout docet Layman in Theol. moral. lib. 1. tr. 1. cap. 4. sect. 4. num. 37. Diana part. 3. tr. 3. resol. 70. Præpositus quest. 5. de confessione dub. 3. n. 115. Et tamen nullum Doctorum vidi, qui auderet eis suadere, ne confiteantur peccata certa: ergo non datur æqualis obligatio confitendi dubia, & certa. Tum, quia non est imponenda obligatio gravis poenitentiae, nisi evidenter constet de delicto poenitentis, sicut non tenetur solvere quis gravem sumam, nisi constet evidenter se esse debitorem, prout superius notavi; ergo cum non constet peccatum dubium esse certum peccatum, non obligatur ad suscipiendam, & faciendam gravem poenitentiam pro peccato gravi dubio, ergo neque ad confitendum.

32. Neque tenetur talis peccata dubia confiteri cum ordine, ut Confessarius det ei absolutionem sub conditione: nam si quis haberet materiam certam in alijs Sacramentis, & vellet uti materiâ dubiâ, peccaret lethaliter juxta primam propositionem ab Innocentio XI. damnatam, sic qui habet aquam naturalem, & baptizaret cum rosacea, vel si habet hostiam triticeam, & consecraret in speltica; in his peccaret, licet sub conditione proferret formam Baptismatis, & Consecrationis: ergo licet supra peccata dubia proferret absolutionem sub conditione, peccaret, quia absolutio conditionata non conficit Sacramentum absolutum, vel planè nullum conficit, v. g. cum baptizatur sub conditione puer, si non est baptizatus, ego te baptizo. Hæc forma cadit supra materiam certam, quæ conficit Sacramentum saltè conditionatum. At dicendo: si verè peccasti, ego te absolvo, hæc forma non cadit supra materiam certam, sed ita dubiam, ut fortè nullum conficiat Sacramentum, cum

dubium peccatum esse possit non peccatum; sicque talis forma absolutionis semper exponitur periculo frustrationis; ergo non datur certa obligatio confitendi peccata dubia; quia obligatio confitendi respicit peccatum commissum, sed peccatum dubium fortè non est commissum ergo peccatum dubium non est obligatio confitendi. Tum, quia datò peccatò dubiò lethali, nullus tenetur adjungere veniale ei pro obtinenda absolutjone. quia venialia juxta Tridentin. sess. 14. cap. 5. semper taceri possunt. Eodem modò de lethalibus confessis dicendum; ergo talis absolutio semper exponeretur periculo frustrationis.

De præsentī materia plura expono solida in casu sequenti, quæ confirmant totum quæsitum præcedens.

Casus de dubio tam positivo, quàm negativo est sequens, videlicet:

Titius & Cajus sæpius simul ludunt; Titius ludendo facillimè ad voluntarias prorumpit blasphemias hæreticales: Cajus fermè nunquam: quâdam die confitentur, & ambo promittunt Deo sub voto Religionis se nunquam relapsuros in hoc genus blasphemiae hæreticalis mortaliter: proinde iterum ad noctem ludunt, & ludendo turbantur, blasphemant, sicque decumbunt; manè expergefactus Cajus meminit se blasphemasse, & factò diligenti examine, dubitat, an ediderit blasphemiam hæreticalem, vel simplicem: Titius scit, se blasphemiam hæreticalem eructasse, ignorat solummodo, an expresserit ex subreptione; vel deliberatione.

Hic quæritur, an Cajus si obnoxius blasphemiae hæreticali, & an Titius sit mortaliter ejusdem reus? antequàm ad decisionem casus deveniam, notanda sunt aliqua, & primò adverte, conscientiam dubiam esse passionem animi, ratione gravi destitutam, quæ subdividitur in conscientiam positivè, & negativè dubiam.

Conscientia positivè dubia est, quæ caret gravi ratione, quamvis concomitanter habeat unam, vel alteram levem, quæ reddit animum fluctuantem, ut neutri parti iudicium firmum, & determinatum præbeat; Conscientia negativè dubia est, quæ caret omni ratione probabili pro utraque parte.

Secundò dico in materia morali repugnare dubium purè negativum, & purè positivum, id est repugnat casus, qui nullam rationem positivam pro se haberet, aut nullam gravem: sic v. g. homo præsumitur bonus, quamdiu non occurrunt rationes graves, quæ ipsum malum probant (& hoc procedit tam de iudicio propriæ conscientiae: quò quivis se ipsum iudicat, quàm de alieno) nam si nulla fortis ratio ipsi occurrat, factò diligente examine contrà se ipsum, se esse innocentem, ipsa carentia rationum, quibus deberet probari malitia hominis, est fortissima, & gravis probatio innocentiae. Hinc si aliquando occurreret aliqua ratio concomitans levis, & frivola, contemnenda est; quia possessio

fio innocentiae est ratio fortis, & gravis, quae militat pro sui inculpabilitate: alias si quis ex levi ratione, & frivola nocentem se redderet, temerè procederet: quia finè ratione convincenti, & gravi se peccare judicaret.

35. *Potest fieri conscientia dubia exponitur.* Conscientia quatuor modis potest fieri dubia. Primò modò potest dubitari, an peccatum commiserit, v. g. an Cajus blasphemaverit? Secundò circa quantitatem, v. g. Cajus scit se blasphemasse, nescit tamen an graviter, vel leviter? Tertiò circa qualitatem v. g. an Cajus commiserit blasphemiam hæreticalem, vel simplicem? Quartò modò scit Cajus se blasphemiam commisisse, quamnam, & qualem, nescit an simplicem, an hæreticalem.

36. *Quid requiratur ad condemnandum reum requirantur saltem tria, id est iudex, reus, & testis.* In tribunali confessionis, iudex est Confessarius; reus est poenitens; & testes sunt rationes graves, & infallibiles, in quibus fundatur actio, an poenitens sit reus, vel non.

Præterea supponitur, quòd sint contemnendi scrupuli, & omnis humor hypochondriacus; inter hæc nulla videtur disparitas, nam ex ambobus insurgunt aliquæ leves suspiciones, ratione quarum quis putat esse peccatum, quòd revera non est.

Ultimò sciendum est (ut patet ex casu) quòd Cajus non sit proclivis ad blasphemias, uti Titius, quæ est persona valde prona in lusu ad hæreticaliter blasphemandum, ex quibus contraxit habitum pravum execrandi: ex quo.

Dico 1. Cajum non esse obnoxium blasphemiae hæreticali; igitur nec teneri eam confiteri; 37. *Peccatum de est Caramuelis, & aliorum.*

quo dubitatur, an sit commissum in omnia peccata mortalia, quorum post diligentem personam non sui discussionem conscientiam habent, in confessione habituata ne recenseri; ergo non debent confiteri illa, quorum post diligentem discussionem conscientiam non habent; subsumo, sed illorum, de quibus quis dubitat, conscientiam non habet; ergo. Probatur minor; quia conscientia est notitia scientifica; dubium non est scientia scientifica; ergo &c.

Probatur 2. ex reg. juris 47. *Presumitur ignorantia, ubi scientia non probatur;* ergo præsumitur innocentia, ubi culpa non probatur; sed Caij culpa non probatur; ergo &c. Tum quia in dubijs nemo debet præsumi obligatus, supra quòd *Glossa in cap. 6. ait; quòd reo sit favendum, quando partium iura sunt obscura;* sed dubium Caij est obscurum; ergo &c. Ità *Baldellus in Theol. moral. lib. 4. disp. 8. Sales.* Tum, quia, *melior est conditio possidentis;* ergo quòd usque culpa Caij non probetur, standum est pro possessione innocentiae. Tum, quia ad peccatum requiritur cognitio scientifica peccati; sed Cajus non cognoscit se peccasse; ergo &c.

Probatur 3. ad hoc nè Cajus reputetur reus blasphemiae hæreticalis, debet convinci, & persuaderi aliquà ratione; sed nullà ratione persuadetur; ergo &c. Major patet, minor ostenditur, quia nec conscientia propria dictat ipsi talem rationem, nec examen factum, nec habitus blasphemandi, neque aliquid aliud assignabile; ergo &c.

Probatur 4. Si Cajus esset obnoxius tali blasphemiae, Confessarius posset ipsi dare absolutionem, & poenitentiam; sed hoc non; ergo &c. Probatur minor, nam si Cajus confiteretur hòc modò, si commisi blasphemiam hæreticalem, me accuso, & doleo; si non commisi, neque me accuso, neque doleo; in hoc casu non potest dari poenitentia conditionata; quia condemnaret Cajum finè ratione vincibili ad poenam, quòd est condemnatum ab *Innocentio XI. in propositione 2. saltè in foro externo;* & videtur etiam durissimum, contrarium tenere in foro externo, cum detur proportio iudicij ad reum. Neque posset dare absolutionem propter periculum frustrationis Sacramenti, cum forma absolutionis cadere posset supra materiam nullam. Tum, quia *Castropallanus disp. 3. part. 7. ait, quòd absolutio requirat materiam certam propter periculum committendi sacrilegium;* sed dubium non est materia certa; ergo Confessarius non potest dare absolutionem in materia dubia; *de quo plura Caramuel in Theologia moral. lib. 3. disput. 4. art. 1. n. 1481. Josephus de Januario part. 2. resolut. secl. Resp. 69. num. 6. cum Gelasio; Amico; Delrio & alijs.*

Objicies 1. Certa pro certis confitenda sunt; 38. *Solvuntur objectiones.* & dubia pro dubijs; ergo peccata dubia sunt confitenda.

Respondeo, si velles confiteri peccatum dubium cum certo, poteris confiteri, non tamen teneris: in hoc casu debes necessariò confiteri de peccato certo, etiam levissimo, nè te exponas periculo sacrilegij, id est absolutionis nullius; quia dubium confessum fortè non est commissum: sicque materia absolutionis deesse posset.

Objicies 2. In dubijs tutior pars est eligenda; ergo dubia debes confiteri; quia tutius est, nè detur locus scrupulis. Respondeo, non esse tutius confiteri dubia, quàm illa omittere, quando formatur iudicium practicum probabile, quòd non sit peccatum, omittere confessionem dubiorum; nam ipsa probabilitas formaliter me movet, & convincit ad quiescendum, ex eo etiam; quia si reus non convincitur de peccato dubio, censetur esse innocens cum ipsa carentia rationum, ut notavi, stet pro innocentia rei, sicque generat opinionem probabilem, te immunem esse à culpa.

Objicies 3. Præceptum confitendi peccatum est in possessione; ergo debes confiteri dubia.

Nn 2

Respon

Respondeo, Præceptum confitendi peccatum certum est in possessione, concedo; non verò peccatum dubium.

Ad secundam partem casûs breviter respondeo: ex prænotatis scimus, qualiter Titius sit pravæ naturæ, homo exandescens habitualiter ad voluntarias blasphemias; proinde

39. Si quis haberet in aliquo genere prævum habitum peccandi, & postmodum peccando dubitaret, an consenserit eum deliberatione, consentitur peccare voluntariè.

Dico 2. Titius est mortaliter reus blasphemiae hæreticalis, sicque tenetur ad Religionem.

Probat ex reg. jur. 4. in dubijs melior est conditio possidentis; sed conditio possidentis Titij est habitus voluntarius blasphemandi hæreticaliter; ergo Titius voluntariè blasphemavit hæreticaliter; major est axioma juridicum; minor patet ex prænotatis: ergo &c.

Probat 2. ex reg. juris 45. Inspicimus in obscuris, quod plerumque fieri consuevit; ut verisimilius cognoscamus; sed Titij dubium est obscurum, an commiserit deliberatè blasphemiam hæreticalem, quam consueverat sæpius committere; ergo dicendum est, quòd ipsam deliberatè commiserit intuitu consuetudinis eandem committendi, & consequenter obligatur ad ingrediendam Religionem.

Dices Cajus dubitat de blasphemia hæreticali, & tamen ex dictis eam commisit; ergo neque Titius eandem commisisse censetur.

20. Solvitur obiectio.

Respondeo, concedo antecedens, nego consequentiam; disparitas est, quia sicuti bona indoles Caij stat pro innocentia Caij, quæ est ratio gravis, & fortissima probans ipsum non commisisse blasphemiam hæreticalem, & hoc in moralibus certum est: ita pravus habitus Titij ad blasphemias voluntarias probat fortissimè Titium commisisse blasphemiam voluntariam hæreticalem, ergo &c.

Hinc, qui nullam habet rationem solidam, nec pro, nec contrà se peccasse, præter possessio-

nem innocentiae, licet dubitet de peccato, non tenetur confiteri.

Hinc 2. qui habet rationes probabiles se non mortaliter peccasse, licet habeat probabiliores, quòd peccaverit, non tenetur id confiteri. Ratio est: quia prudenter agit, qui conformat se iudiciò probabili, relictò probabiliori, exceptò ubi agitur de valore baptismatis, & ordinis, juxta propositionem primam ab Innocentio XI. damnatam: Stoz citans Suarez; Sanchez Tamburinum.

41. Qui habet rationes probabiles, se non lethaliter peccasse, licet probabilius peccaverit, non tenetur ad confessionem.

Hinc 3. qui habet rationem probabilem, se peccatum confessum esse, & fortè è contrà probabiliorem, se non esse confessum, non tenetur de novo ad confitendum propter firmitatem opinionis probabilis: Idem Stoz lib. 1. part. 5. n. 156. citans Conninchium de Pœnit. disp. 7. dub. 8. n. 68. Tamburinum n. x. quia talis opinio probabilis generat certitudinem de honestate actionis, alias vè homini, si non posset sequi opinionem probabilem Dicastillo de Eucharistia disp. 9. dub. 8. num 134. Tamburinus.

Hinc 4. qui scit se peccasse, & dubitat, an sit confessus, tunc videndum est, an sit persona timoratae conscientiae, ut nunquam studiò, vel ex negligentia examinis soleret omittere peccata in confessione, tunc non tenetur confiteri, quia timor Domini, & diligens examen conscientiae facit opinionem probabilem, tale peccatum confessum esse. Secus dicendum est, si talis persona esset indevota, & largae conscientiae.

42. Dubium respicit conscientiam poenitentis, an sit bona vel mala ex natura sua.

Hinc 5. qui peccatum commissum confessus est ut dubium, sed postea reperit esse certum, non obligatur id peccatum de novo confiteri: quia talis à peccato fuit rectè absolutus: Stoz lib. 1. part. 5. num. 170.

Vide plura de voto, actibus humanis, poenitentia, de lege, Sacramentis in genere.

TRACT. LXIX. DE DUELLO.

Propositio 2. ab Alexandro VII. damnata est, videlicet:

Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, nè timiditatis notam apud alios incurrat.

CAPUT Unicum.

De prohibitione, & temeritate Duelli.

SUMMARIUM.

1. Describitur duellum.

2. Duellum omni jure prohibetur.

3. Duellum ex genere suo est lethale.

4. Ex subita ira sine prævia assignatione loci pugnare, non est duellum.

5. Casus

3. Casus, in quo provocatur quis ad pugnam sine ratione duelli exponitur.
6. Provocare ad pugnam sine determinatione loci non est duellum.
7. Ad rationem duelli non sufficit pugna levibus instrumentis.
8. Si duo essent rei mortis possunt licite ex auctoritate Magistratus pugnare.
9. † Vir equestris non potest acceptare duellum.
10. Duellum ex publica auctoritate pro communi bono est licitum.
11. Si quis casu aggressus sit armis, potest inimicum cum moderamine inculpatæ tutelæ licite occidere.
12. Non est duellum viam ordinariam non vitare, in qua pugnant.
13. In nullo casu ex se licet acceptare duellum.
14. Omnis causa vana est impertinens ad suscipiendum duellum.

1. Describitur Duellum.

2. Duellum omni jure prohibetur.

3. Duellum ex genere suo est lethale.

4. Ex subita ira sine previa assignatione loci pugnare non est duellum.

5. Casus, in

Duellum est pugna singularis duorum, conducto loco, & tempore assignato cum periculo occisionis:

Duellum est interdictum, omni jure. Tum naturæ, quia non licet se exponere propriæ auctoritate homicidio. Tum jure divino, ut constat in 5. præcept. Decalog. Non occides. Tum jure Ecclesiastico in Trident. sess. 25. cap. 15. & à Clemente VIII. interceditur sub excommunicatione reservata Papæ, quæ se ad omnes extendit, etiam ad consulentes, suadentes, spectantes, secundantes.

Duellum ex genere suo est mortale propter periculum gravis damni proximo in vita inferendi; ita patet ex cap. Suscepisti de Parguc. & est cap. Mena 2. qu. 5. sicque pro nullo privato casu licitum est illud acceptare. Tum quia nunquam licet se ipsum occidere, ergo neque vitam suam eidem forti exponere.

Hinc si Titius intentionis pugnandi diceret Cajo: veni ad talem locum, ibi te exspectabo, esset formalis ratio duelli. Ratio est; quia assignatur tempus certum, & locus pugne; ita Sanchez lib. 2. Decalog. cap. 39. n. 28. Lezana, Bonacina.

Quod si Titius diceret Cajo: pugnabimus proximâ occasione, quâ obvii erimus; negat Diana part. 5. tr. 13. resol. 59. esse tale certamen duellum, cui adhæret Lezana; Mancius contra Bonacinam.

In casu, quô Titius obviiaret Cajo inimico suo, quem in flagranti ex aliquo furore iræ, vel alteratione provocat ad duellandum, sine prævia indicatione, talis pugna non habet rationem duelli: Ratio est, quia in tali casu conditiones, quæ inquiruntur ad duellum ex Clemente VIII. & Gregorio XIII. non reperiuntur, scilicet nec pactum, seu conductum; nec tempus, nec loci facta fuit determinatio; ita Cassianus à Sancto Elia Verb. Homicidium 8. cap. 2.

Ita si Titius provocaret Cajum, non intentione pugnandi; sed solum terrendi, ex

eo, quia eum dehonora- vit, & esset moraliter quo provocatus, Cajum non accepturum duellum, non rur quis ad esset duellum. Ratio est, quia in hoc casu nullum pugnam sine adest periculum mortis, nec alterius mali: hic ratione duell- casus valet in foro conscientiæ, non verò in foro li, exponitur. fori, nam in hoc puniretur, nisi intentionem suam probaret; Ita Gabriel à Sancto Vincen- tio.

Si Titius in domo Heri sui, vel Ecclesia ince- 6. pisset rixas cum Cajo, & diceret ad eum: exi me- Provocare cum extra ad pugnandum, non determinando ad pugnam locum, non censetur duellum indicere. Ratio sine determi- est, quia ad duellum requiritur, & determina- natione loci tio temporis, & loci; ita Cassianus à Sancto E- non est duellu. lia supracitatus, cum Suarez, & hoc in potiori verum est, si rixa in domo, vel Ecclesia incepta fuisset: nam in tali casu potius est inspicienda in- choatio, quam finis.

Duellum non est, dum quis pugnat manibus, 7. instrumentis ligneis, dummodo sine armis peri- Ad rationem culosis ad occidendum, mutilandum, vel mor- duelli nō suf- taliter vulnerandum adsit, etiam si assignato sicut pugna tempore, & loco pugnatum fuisset. Ratio levibus in- patet ex definitione duelli, quæ includit pugnam strumens. cum periculo occisionis.

Imò si in aliquo tam raro casu mors ex tali certamine sequeretur, adhuc non censeretur ex duello secuta: quia lex non curat de raro contin- gentibus, uti evenire solet in pugnis cum instru- mentis ligneis opificum; Ita Gabriel à Sancto Vincentio disp. 12. dub. 2. num. 26. & ex lib. Hanc ad ea. ff. de Leg. patet.

Si Titius, & Cajus essent rei mortis, Magi- 8. stratus sine peccato possunt decernere, ut pu- Si duo essent gnent, & decretare, victorem liberati dare. rei mortis, Ratio est; quia reus dignus morte puniri debet, possent licite non dimitti: at Titius, & Cajus citra cul- ex auctorita- pam duellare possunt, licet alterius seque- te Magistra- tur mors; quia talis occisio est justa, cum à iis pugnare. publica potestate sit definita. Tum quia certa mors pugnando in dubium reddit, nam melius est sub dubio mori, quam certo Tum quia hi duo pugnantes ad invicem ambo se de- fendunt, & jus habent occidendi cum modera- mine inculpatæ tutelæ. Ex mox dictis infero, &c. ita Arriaga Tom. 5. disp. 47. num. 2.

Dico contra propositionem 2. ab Alexandro 9. †. VII. damnatâ: vir Equestris ad duellu provocatus, non potest, illud acceptare, licet ex puro non potest ac- vano respectu timiditatis notam apud alios in ceptare duel- currat: nam bonum animæ prævalet omni fa- lum. mæ hominis, ait Job. cap. 2. cuncta, quæ habet, dabit homo pro anima sua, ergo &c. Tum quia nulli licitum est exponere se periculo mortis, ac æternæ damnationis; sed si acceptaret duel- lum, exponeret se periculo mortis, ac damna- tionis, cum duellum sit ordinatum ad occiden- dum: ergo &c. Major patet ex definitione duel- li: & quia si in illo moreretur, damnaretur, cum in lethali decederet, quatenus talis pugna interdicatur sub lethali.

Dixi pro nullo casu privato licitum duellum 10. Duellum esse; quia si publicâ auctoritate id relinquitur, ex publica vel auctoritate.

pro communi bono est licitum. vel præcipitur pro communi bono, est omnino licitum: ut si duo exercitus convenirent, ut duo pro toto exercitu decertarent, uti factum est inter David, & Goliath. Eodem modò licitum est Duci exercitûs mittere aliquem numerum Commilitonum, ut cum hoste pugnent.

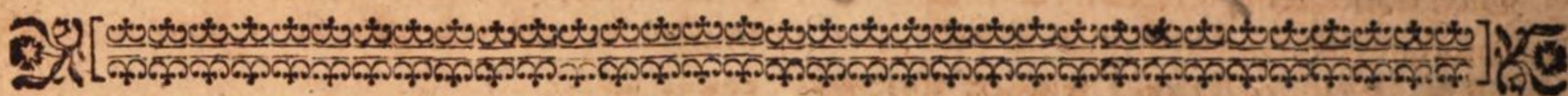
Si quis casu aggressus est armis, potest inimicum cum moderate inculpate tutelè occidere. 11. Præterea, si quis casu invasus esset armis, potest sine culpa se defendere cum moderamine inculpate tutelæ, & si non supersit alia via vitandi mortem, potest aggressorem occidere; quia jus naturæ exigit, conservare propriam vitam omni meliori modò, quò potest, ergo si non fuerit alius modus mortem vitandi, nisi alium occidendo, est tutus in conscientia.

12. Non est duellum Si quis provocatus esset ad duellum, & responderet se propter provocantem nolle vitare ordinariam viam, & si aggressus fuerit, velle se defendere, non censetur se acceptasse duel-

lum; cum via ordinaria non sit locus conductus *viam ordinariam non vi-*
pro duello *Lessius, Fillincius, Layman.*

Non licet acceptare duellum pro vitanda *tare, in qua*
quacunque ignominia mundana, aut pro tuenda propria fama, & honore, imò acceptando redditur infamis, quia excommunicatur: & in hoc casu satis est, se declarare, si fuerit invasus, ex se licet ac-
velle se defendere: sicque restituet mundo *ceptare du-*
quod suum est: *est comm. Doctorum cum Cajeta-*
no, Bassæo aliisque. 14.

Eodem modò non est licitum id acceptare, ut ob ostentationem propriarum virium, vel ad de-
cidendam aliquam litem, vel ob quamcunque causam vanam, sive justam, sive injustam vi-
tuti particularis, quia in omni simili casu incur-
ritur excommunicatio, & exponitur quis periculo mortis, quod nunquam licitum est.

TRACT: LXX.

DE EBRIETATE.

Propositio 8. ab Innoc. XI. damnata ita sonat.

Comedere, & bibere usque ad facietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini: quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

CAPUT Unicum.

De peccato Ebrietatis.

SUMMARIUM.

1. Ebrietatis descriptio.
2. Duplex est ebrietas, perfecta, & imperfecta.
3. Alia est ebrietas voluntaria, alia involuntaria.
4. Ebrietas perfecta, & voluntaria ex genere suo est lethale.
5. Studiò aliquem ad ebrietatem perducere, est lethale.
6. Non est lethale proponere alicui potum, ut pro libertate bibat, quantum placet.
7. Si quis præter intentionem, & prævisionem inebrietur, non est lethale.
8. Regula pro discernenda perfecta ebrietate ab imperfecta.
9. Quando perfecta ebrietas sit mortale, notatur.
10. Potest dari casus in quo quis scienter inebrietur sine lethali juxta aliquos.

11. An ob sanitatem recuperandam liceat sumere potum, ex quo quis inebriatur.
12. An liceat ex minitacione gravis mali se inebriare, exponitur.
13. An liceat aliquem inebriare pro vitando majori malo, exponitur.
14. † Est saltè veniale, bibere ob solam voluptatem.

E Brietas est excessus in potu voluptatis causâ usque ad violentiam usus rationis privationem, Ità Stoz libro 1. part. 3. num 519. Bassæus Verb. Gula. In hac descriptione duo includuntur: primò causa ebrietatis quæ est ipsa superflua potatio; secundò ipsa privatio rationis, quæ est effectus proveniens ex nimia potatione.

Ebrie-

2. Ebrietas dividitur in perfectam, & in imperfectam. Ebrietas perfecta est, quando quis per potum amittit totum usum rationis, ita ut nullatenus sit sibi præsens. Imperfecta ebrietas est, quando ratio aliquantulum obnubilatur, aut non ita, ut non possit distinguere inter bonum, & malum.

3. Secundò dividitur in voluntariam ebrietatem, & involuntariam. Voluntas ebrietas est, quando quis advertit se inebriandum, & non desistit à potu, ex quo inebriatur; vel si studiò inebrietur, aut ita bibat, ut non curet, si inebrietur, si non. Involuntaria est, quando potando non prævidetur ebrietas, tum ex qualitate potus, vel ex ignorantia illius potentiae.

Quæritur, quale peccatum sit ebrietas? nunc respondeo, &

4. Dico, ebrietatem perfectam, & voluntariam esse mortalem, salvis inferioribus casibus. Ratio est, quia Apostolus ad Galat. 5. damnat ebrietates voluntarias ex dicentibus: *Qui talia agunt, Regnum Dei non congenerentur.* Tum, quia privare se usu rationis, & assimilare se brutis gravis censetur deformitas, & pugnat summopere contra charitatem sui, sed hoc causat ebrietas: de qua loquitur Sanctus Augustinus dicens: *Ebrietas aufert memoriam, dissipat sensum, confundit intellectum, concitat libidinem, involvit linguam, corrumpit sanguinem, omnia membra debilitat, vitam minuit, & omnem salutem exterminat; ergo &c.* Layman lib. 3. sect. 4. n. 4. S. Thomas 2. 2. qu. 150. art. 2. Bassani, Stoz; Biesman, & alij.

5. Hinc studiò aliquem provocare, inducere ad studiò aliquem potandum usque ad ebrietatem, vel saltè cum ad ebrietatem prævisione, vel gravi periculo ebrietatis, est lethale, propter suprà dictas rationes. Tum, quia inducere est lethale, propter suprà dictas rationes. Tum, quia inducere est lethale, propter suprà dictas rationes.

6. 4. num. 6. Secus dicendum erit, apponendo ei vinum cū permissione libertatis, ut bibat pro libitu quantum placet, nam si talis inebrietur, tunc alicui potum, propinator est tantum causa materialis huiusmodi ebrietatis; sicque non reputatur concurrere formaliter ad malum, ex quo capite excusantur tabernarii tribuentes hospitibus vinum, quantum volunt, unde inebriantur, & alij huiusmodi conditionis.

7. Hinc 2. Si quis perfectè inebrietur, sed præter intentionem, & prævisionem, quia v. g. bibit talem potum, cujus qualitatem ignorabat, vel quia putabat prudenter se plus posse bibere, ex quo involuntaria secuta est ebrietas, non excedit veniale, at si eam prævideret, esset mortale, aut si bibisset cum advertentia futuræ ebrietatis; vel si contrariam de se habuisset experientiam? ita Divus Thomas, & alij.

8. Quod si quis potator possit discernere inter bonum, & malum, turpe, & honestum; licet phantasia sit ei turbata, lingua titubet, pedes vacillent, oculis objecta replicata appareant, domus, fornax, vel caput videantur gyronari, se-

quatur vomitus, hæc est imperfecta ebrietas, non excedens peccatum veniale. Ratio est; quia non est privatus plenò usu rationis: Layman citatus n. 5. Stoz lib. 1. part. 3. qu. 3. num. 519. Biesman fol. 114. & alij.

At si valetudinem imperfecta ebrietas ex 9. experientia habita graviter lædat: esset mortale: si verò tantum caput, vel stomachus sequenti die non nihil doleat, non excedit veniale, quia non notabiliter lædit charitatem sui.

Multoties scienter quis inebriatur bibendo 10. ex hilaritate; vel ex eo, quia vinum est amabile, Potest dari dulce, ita tamen; ut nullatenus se reflectat ad casus in quo malitiam proventuram ex potu; talis non peccat care videtur lethaliter, licet sensim inebrietur. inebrietur si Ratio est; quia ubi non est cognitio mali secuti nè lethali jure ex prævio actu naturaliter posito, non est gravis vis deordinatio à recta voluntatis ratione; ergo non censetur grave; Stoz lib. 1. parte 5. numero 20.

Non videtur esse illicitum, si quis ex præscriptione prudentis, Deumque timentis medici, sumat potum medicinale, ut inebrietur pro recuperanda sanitate. Ratio est, quia ex tali motivo inebriari, & per modicum tempus privare se ratione, non est contra temperantiam. Tum, quis inebriatur, quia talis privatio rationis non est formalis ebrietas, cum non sit facta ex voluptate potus; Ita Layman lib. 3. sectione 4. numero 5. Cajetanus, Sylvester, Tolletus, Biesman, & alij. Nam sicut non est contra rectam rationem procurare somnum, in quo homo opprimit usum rationis; ergo datà proportionem, neque inebriari ad recuperandam sanitate; nec hæc ebrietas pugnat contra Apost. 5. ad Ephes. ubi vetat inebriari, ibi loquitur de ebrietate contra temperantiam, non de ista, quæ est necessaria ad corporis sanitate. Reginaldus libro 22. sect. 4. n. 55.

In casu, quo quis aliquem cogeret ad ebrietatem sub minatione mortis, vel alterius gravis damni; poterit citra mortale bibere, ait Burginitatione haber. cent. 3. casu 99. quam opinionem non gravis mali improbabilem vocat Diana teste Stephano à S. se inebriare, Paulo tract. 1. disp. 5. dub. 5. quia si licitum sit exponitur. sibi manum, pedem amputare ad fugiendam mortem à tyranno minitante, ergo &c. ita affirmat Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 4. n. 33. est contra Cajetanum 2. 2. qu. 150. art. 2. ad 3. qui dicit non posse aliquem invitari ad potum, ut inebrietur, licet talis molitur gravissimum malum, ut tradere civitatem, occidere; quia ebrietas videtur esse intrinsecè mala; ergo &c. ita S. Augustinus serm. 232. hæc mihi arridet.

Non videtur esse illicitum malefactori propinare potum potentissimum, cujus virtutem ignorat, ut præter intentionem suam inebrietur pro reparando malo imminenti, v. g. are pro vitâ si commendans Arcis vellet eam tradere do majori hosti, vel si Tyrannus vellet opprimere malo, exponitur.

innocentem posset ei talis potus propinari ; ex quo involuntariè inebriatur. Ratio est ; quia talis ebrietas non reputatur illi ad peccatum, cum præter intentionem fuerit secuta : & quia procurata est ad evitandum majus malum : hõc modò explicatum casum ibidem tenet *Layman citatus n. 6. Archdekin. Diana. opposita sententia mihi non displicet, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona ; sed malum est inducere aliquem ad ebrietatem : ergo &c.*

† 14. *Est saltem veniale.*

Si quis biberit ob solam voluptatem, licet nullam intendat, nec acquirat crapulam, adhuc

peccaret saltè venialiter. Ratio est ; quia *bibere ob solam voluptatem* potus est ordinatus solum propter sustentationem vitæ, & non propter voluptatem : ergo qui eò fine bibit ad solam voluptatem capiendam, deordinat à regula rectæ rationis, & temperantiæ. Tum, quia contraria opinio est damnata ab *Innoc. XI. n. 8. videlicet : comedere, & bibere usque ad sacietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum : modo non obsit valetudini ; quia licetè potest appetitus naturalis suis actibus frui ; ergo &c.*

Plura de suprà posita materia vide *Verb. Gula.*

TRACT: LXXI. DE ECCLESIA.

CAPUT Unicum.

De potestate, & officio Ecclesiæ.

SUMMARIUM.

1. Ecclesia descriptio.
2. Sola Romana Ecclesia est vera Christi Ecclesia.
3. Quatuor proprietates Ecclesiæ exponuntur.
4. Ecclesia nequit errare.
5. Ecclesia nullam habet potestatem in summum Pontificem.
6. Ab Ecclesia omnes negotiationes, & sacralia removeri debent.
7. Ecclesia nova debet cum licentia Episcopi extrui.
8. In omni Ecclesia Parochiali servetur Sacra Eucharistia.
9. A quo Ecclesiæ Parochiales reparari debeant, exponitur.
10. Per quid polluitur Ecclesia, notatur.
11. Qualis effusio Sanguinis polluat Ecclesiam, notatur.
12. Ad polluentiam Ecclesiam non sufficit ut delictum sit factum suprà tectum, vel Sacristiam Ecclesiæ.
13. Per sepulturam infidelis, excommunicati polluitur Ecclesia.
14. In Ecclesia polluta nequeunt Divina exerceri.
15. Per quid reconcilietur occulta Ecclesiæ pollutio, notatur.
16. Pro reconcilianda requiritur, ut delictum sit publicum.
17. Per quem debeat reconciliari Ecclesia, si fuit prius ab Episcopo consecrata, notatur.
18. Si Sacerdos audivisset in confessione, clam esse pollutam Ecclesiam, posset adhuc in ea celebrare.

19. Ecclesia habet potestatem suprà actus mixtos.
20. Ecclesia habet potestatem suprà actus purè internos.
21. Ecclesia per se non potest judicare de actibus purè internis: hoc tamen non obstante potest ferre leges circa actus internos directivas non coactivas.

Ecclisia est coetus universalis omnium hominum baptizatorum Christi fidelium, militantium sub regimine ordinarij Vicarij Christi Pontificis Romani; *Bassæus. Verb. Ecclesian. 1.*

Sola Ecclesia Romana est vera Christi Ecclesia. Ratio est: quia illa sola ostendit se potestatem, & doctrinam à Christo accepisse, & per successionem non interruptam Pontificum, usque ad hodiernam diem perduxisse ; exclusis omnibus alijs Sectis ; ergo. Tum quia *Sanctus Augustinus* contra *Epistol. Fund:* ait : tenet me in Ecclesia ab ipsa Sede Petri Apostoli usque ad presentem Episcopatum successio Sacerdotum : & *Sanctus Hieronymus Epist. 2. ad Damasum*, sic loquitur : *Hic in tres partes scissa Ecclesia ad se capere me festinat : ego interim clamo, qui Cathedra Petri jungitur, meus est.* Tum, quia ait scriptura : *porta inferi non prevalebunt adversus eam ;* ergo sola Romana Ecclesia est vera Christi Ecclesia, nec portæ inferi prævaluerunt adversus eam.

Ecclesia Christi quatuor habet proprietates. Primò dicitur una, quatenus habet unum caput, & quia omnia ejus membra in unitate dei concordant. Secundò, dicitur sancta, quia

Ecclesia descriptio.

Sola Romana Ecclesia est vera Christi Ecclesia.

Quatuor proprietates Ecclesiæ exponuntur.

eta, quia per baptismum Deo consecratur. Tertiò, dicitur Catholica; quia est universalis. Quarto dicitur Apostolica; quia super Petrum, & Apostolos fundata est. Dicitur Romana, quatenus Sanctus Petrus Vicarius Christi Romæ suam fixerat Sedem, suisque successoribus ibidem eam reliquerat, & quia est caput omnium aliarum Ecclesiarum; ideò quoque dicitur universalis; sic patet ex cap. *Quamvis distinctione* 21.

4. Ecclesia non potest errare circa fidem, & doctrinam morum, est de fide certum; quia ut ait Apostolus 1. *Ad Corinth. 3. est columna, & firmamentum veritatis* ergo &c.

5. Ecclesia nullam habet potestatem in summum Pontificem; ita constat ex *extravag. §. 1. de Major. & Obed.* Tum, quia non convenit, ut Regnum habeat potestatem in suum Regem; ergò cum Pontifex sit Vicarius summi Regis in terris, & Monarcha, non debet Ecclesia habere in eum potestatem, cuius est caput, est comm. Theol. At verò si summus Pontifex, ut persona privata depravatis esset moribus, & noxius Ecclesiæ, posset Ecclesia ipsi resistere, si opus esset, etiam armis, & eum corripere, de quo lege *Bellarminum lib. 2. de Concil. cap. 19.*

6. Ab Ecclesia Cavendum est: nè quidquam in Ecclesia indecens, aut inhonestum fiat, ita constat ex *Trident. sess. 22. de observat.* Proinde neque seculari negotia, ut contractus, exerceri in ea permixtum est: ita ex cap. 1. & cap. *Cum Ecclesia de immunitate Ecclesiastica:* neque sæculare iudicium, ut *Rebunffis ad Leg. Appellat. 72.* multò minùs saltationes: *Binedus in Monarchia Ecclesiastica:* nec imagines vanæ, aut inhonestæ, debent in ea appendi; ita *Concil. Nican. 2. art. 4.* nec excommunicati, aut alij, quibus interdicta est Ecclesia, debent in ea tollerari: ita ex cap. *Episc. nullam de consecrat.*

7. Ecclesia nova non debet sine licentia ordinarij construi, ita habetur ex *Trident sess. 25. c. 3. & Barbosa de potestate Episcopi num. 1.* Idè de Ecclesia Regularium loquitur salvis eorum privilegijs. Ampliare verò Monasteria, non est necessaria Episcopi facultas. ex cap. *fin. de excess. Pralat. in 6.* in quibus attendendum est præjudicium Parochialis.

In Ecclesia Parochiali quantumque pauperi, debet asservari sacræ Eucharistiæ Sacramentum: itè definit sacra Congregatio Concilij in *Euch. Urbina 22. Maij anno 1594.*

8. In omni Ecclesia parochiali servetur sacra Eucharistia. Ruinosæ Parochiales Ecclesiæ reparari debent ex fructibus, quibuscunque ad easdem Ecclesias pertinentibus. Si verò dicti Ecclesiarum redditus non sufficientes fuerint, tunc omnes Patroni & alij, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesijs provenientes percipiunt, aut in illorum defectu Parochiani omnibus opportunis remedijs, appellatione remotâ cogi ad reparationem poterunt. Quia, qui sentit commodum debet sentire, & incommodum. *Engel. p. 1.*

c. 2. n. 4. Ita constituit *Concil. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 7.*

Quæritur, per quid polluat Ecclesia?

Respondeo Ecclesiam pollui per injuriosam sanguinis, vel per seminis humani peccaminosam effusionem: ex *Comm. Doctor.*

Hinc ad pollutionem Ecclesiæ non sufficit effusio naturalis sanguinis in naribus, vel ore, quæ casu evenit, imò si sanguis ex naso proflueret pugnò, vel alapâ causatus. non pollueretur: quia cum nasus sit organum sanguinis; nimis facile inde profluit: *Grassius decis. Aur. lib. 2. cap. 48. num. 25.*

Neque effusio facta ab infante, & furioso pollueret; quia carent usu rationis, sicque sunt incapaces injuriam faciendi: neque effusio, quæ fit in propriam defensionem, quando percussio extra Ecclesiam fuit facta, & postea in Ecclesia sanguinem effudit: at si graviter percussus fuit in Ecclesia, & extra Ecclesiam fugiens sanguinem fudit censetur polluta Ecclesia: quia jam injuria Ecclesiæ facta fuit. Aliquæ guttæ tantum effusæ, non polluunt Ecclesiam, quia effusio significat abundantiam; *Glossa in c. 1. de Consecrat. Eccles. in 6. Navarrus cap. 27. num. 251.*

Si quis supra tectum occideretur Ecclesiæ, vel copula extra parietes, vel in Sacristia, aut alijs cubiculis fieret, non pollueretur. Ratio est; quia pro Ecclesia consecrata accipitur tantum spatium intra corpus Ecclesiæ; *Bonacina de Sacram. quest. 4. punct. ultim. n. 11. Filliucius supra tectum tract. 30. num. 135.*

Polluitur præterea Ecclesia ob sepultum excommunicatum, id est notorium Clerici percussorem, nisi ante mortem signa poenitentiae detulisset; est comm. Theolog. Item ob sepultum infidelem, vel hæreticum, vel puerum non baptizatum; quia negativè dicitur infidelis: secus si cum matre moritur in utero, & ita sepelitur, quia pro tali casu, censetur unum corpus. *Mar-chinus tract. 3. part. 3. cap. x. n. 12.*

Hic adverte, quòd in Ecclesia polluta non possint recitari divina officia, nec fideles sepeliri, nec missæ celebrari, nisi urgeat casus pro moribundo communicando; ita *Ugolinus de Offic. Episc. cap. 29. sect. 7.* Poterit tamen in ea servari Sacra Eucharistia, & baptizari, ita cap. *fin. de sentent. excommunic.*

In casu verò, si clam pollueretur Ecclesia, & postea in ea celebraretur, ita tamen, ut post celebrationem deveniret ad noticiam pollutionis, non est opus reconciliatione; quia per celebrationem Missæ est reconciliata: *Alphonsus lib. 2. cap. ult. tatur. in fin. legem Poenitent.*

Hic adverte 2. quòd ad reconciliationem Ecclesiæ requiratur, ut delictum sit publicum, sive per legitimos testes, sive per sententiam iudicis, sive per publicam famam promulgatum. Ratio est, quia purificatio, cum sit actus publicus supponit delictum publicum, quam injuria facta

facta Ecclesiæ tollitur; *Facundez de 5. præcept. Eccl. lib. 3. cap. 14. num. 5. part. 1.*

17. Per quæ Si Ecclesia fuit consecrata, non potest nisi per
debeat recon- Episcopum reconciliari; *Barbosa de potest. Episc. Alleg. 28. num. 56.* Alit si Episcopus longè di-
ciliari Eccle- stat poterit dispensare, ut ante reconciliationem
sia, si fuit pri- in ea celebretur, quamvis tutius sit attentò jure
us ab Episco- Trident. ut alius locus non sacer pro celebrandis
po consecrata missis assignetur: *Barbosa citat. numero*
notatur. 62.

18. Sacerdos Quod si Sacerdos ex confessione tantum au-
sua divisset, in divisset, clam pollutam esse Ecclesiam, videtur
confessione non posse in ea celebrare vi interdicti à Concilio
clam esse pollu mihi tamen videtur opinio contraria probabilis,
tam Ecclesia, talem Sacerdotem posse celebrare, si tamen pol-
poterit adhuc lutio sit omnino occulta, & non ei aliunde patet.
in ea celebra- Ratio est; quia Confessarius non debet uti sci-
re. entia confessionis in actibus externis. Tum,
quia talis pollutio cum non constet in foro ex-
terno, ita se habet ac si non esset; imò Glossa,
nulla pollutio occulta impedit celebrationem in
Ecclesia, testatur.

19. Ecclesia Quæritur, an Ecclesia habeat potestatem cir-
habet potesta- cā actus internos hominis, tam mixtos, quam
tem supra a- purè internos.

ctus mixtos. Respondeo dari in Ecclesia potestatem circa
actus tam mixtos, quam purè internos hominis
certum est. Actus mixtus dicitur ille, qui
coalescit ex actu interno, & externo, patet ex
jure Canonico. cap. *Omnis utriusque de Pœnit. & Remis.* Quatenus præcipiendo confessionem
annuam, præcipit dolorem necessarium, &
confessionem cogitationum merè internarum;
ergò &c. Tum, quia idem constat ex cap. *do-*
lentes de celebratione missarum & ex Clementina
1. Cod. ubi præcipitur clericis recitatio attenta &
devota. Tertiò, ex cap. *si quis 8. dist. 30. u-*
bi excommunicantur, qui ex contemptu, vel
interna superstitione jejunium Ecclesiasticum
non servaverint? Ità Suarez lib. 4. de legibus c.
13. num. 3. Tum, quia Alexander VII. damna-
vit propositionem hanc 14. *Qui facit Confessio-*
nem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Eccle-
sia, nam ly voluntariè est actus internus; Confes-
sio verbalis actus externus; ergò si Ecclesia non
haberet potestatem ad actus mixtos, tunc Titius
finitò annò habens solum peccatum mortale in-
ternum v. g. delectationis carnalis, non tenere-
tur confiteri; ecce quale portentum inde orire-
tur? ergò &c.

Potestas Ecclesiæ se extendit ad actus purè in-
ternos. Ratio est; quia cum actus mixti coā-
lescant ex inte-no, & externo, supra quos Ec-
clesia habet potestatem, ergò multò magis se ex-
tendit ad actus purè internos. Tum, quia
Ecclesia in Confessione annua præcipit, ut fiat
cum contritione, vel attritione, qui actus sunt
interni; ergò &c. Tum, quia actus interni vir-
tuosi præcipue conducunt ad vitam æternam;
sed Ecclesia habet potestatem supra actus condu-
centes ad vitam æternam, utpote habens pote-
statem ligandi, & solvendi, ergò. Tum, quia

Ecclesia multa præcipit nobis ad credendum,
qui actus fidei sunt purè interni, ergò &c. Hinc.

Colliges, licet Ecclesia non possit judicare de 20. Ecclesia
actibus internis, utpote sibi occultis; per hoc habet potesta-
tem non sequitur, quòd non posset ferre legem in tem supra a-
tales actus, & quòd non habeat supra eos pote-ctus purè in-
statem: & quidem Ecclesia duplicem potest fer-ternos.
re legem: primò legem pœnalem, ut excommu-
nicationem, ipso factò incurrendam, antequam
tales actus prave cognoscat, sicut modò ex-
communicatur percussor Clerici, antequam E-
piscopus, vel Judex cognoscat talem percus-
sionem; ita incurrit pœnam suspensionis &
interdicti Clericus, quam primò hominem
occidit, licet ejus Judex de tali homicidio igno-
ret.

Secundò modo, licet actus interni voluntatis 21. Ecclesia
non possint pati violentiam, aut cogi, nihilomi-per se non po-
nus tamen Ecclesia potest ferre legem directi- test judicare
vam conscientia de illis actibus, distinctam à de actibus
lege pœnali: Sicut Rex condens legem in bo-purè internis,
num publicum subicitur suæ legi quoad vim hoc tamen
directivam, non coactivam: eòdem modò non obstante
pura lex naturalis dirigendo obstringit conscien-potest ferre
tiam sine metu pœnae; sic Prælatus potest suis leges circa a-
Religiosis præcipere orationem mentalem, ad etus internos
quam per professionem se obligarunt sub obe-directivos,
dientia, quod præceptum est directivum, non sine coactivum.
coactivum ex eo; quia Prælatus nequit cogno-
scere, an mentaliter oraverint; sic neque pu-
nire transgressores: ergò Ecclesia potest ferre
leges conscientia; etiam circa actus internos di-
rectivos, sine coactivis de hoc puncto vide plura
de actibus humanis.

Quæritur ultimò, quis sit Primas Ecclesiæ? 22. Papa est

Respondeo solum Pontificem Romanum; Primas Ec-
hoc assertum est contra Calvinum, Lutherum, clesia
Ecclesiam Anglicanam. Probatur, quia Chri-
stus Dominus *Matth. 16.* ait ad Petrum: *Tu es*
Petrus, & supra hanc Petram ædificabo Ecclesi-
am meam. Suprà quod ait *Sanctus Augustinus*
serm. 15. Petrum itaque fundamentum Ecclesia
nominavit, supra quod Ecclesiastici ædificij altitu-
do consurgit: Ex his satis liquet, quòd omnia mē-
bra Ecclesiæ à fundamento dependeant, itaque à
Petro; ergò est caput, & Primas Ecclesiæ, quia
deficiente fundamentò, deficient & aliæ partes
ædificij. Tum; quia *Joannes XXI.* Christus Do-
minus dixit ad Petrum: *Pasce oves meas,* oves
sunt Christi fideles; quorum Pastor est Petrus, ad
quem spectat non solum cibum præbere, verum
etiam regere, & corrigere &c. Ergò ille est so-
lus Rex, & Primas gregis Christi.

Dices, Calvinus docet ex *Epist. 1. ad Corinth.*
3. fundamentum nemo potest ponere, præter illud,
quod positum est, quod est Christus; ergò solus
Christus est fundamentum Ecclesiæ & non Pe-
trus. Respondeo, in textu citato Apostolus
loquitur de primario fundamento Ecclesiæ,
quod est Christus, non de secundario, quod est
Petrus, cum sit Vicarius ejus, & caput visibile
in terris.

TRACT. LXXII.

DE ELEEMOSYNA.

Propositio 12. ab Innocentio XI. damnata est.

Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui, & ita vix aliquis tenetur ad Eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

CAPUT Unicum.

De Obligatione elargiendi Eleemosynam.

SUMMARIUM.

1. Virtus Eleemosyna describitur.
Eleemosyna conducit ad vitam aternam.
2. Bona secularia dupliciter possunt esse necessaria; id est tam vita, quam statui.
3. Necessitas triplex est, extrema, gravis, & communis.
4. † Datur praeceptum de elargienda eleemosyna ex superfluis statui.
5. Obligatio elargiendi Eleemosynam in divite oritur ex ipsa necessitate gravi indigentis.
6. † Nisi Urgeat necessitas gravis, dives non tenetur ad eleemosynam ex superfluis statui sub lethali.
7. Non tenetur dives per se ad eleemosynam ex necessarijs ad statum.
8. Communitati semper omnibus bonis particulatim succurrendum est.
9. Tam secularis, quam Ecclesiasticus tenetur ex superfluis statui extrema, vel quasi extrema necessitati succurrere.
10. Communi necessitati duntaxat nemo sub lethali tenetur succurrere.
11. Quando pauperibus ostiatim mendicantibus tenetur quis succurrere, exponitur.
12. Episcopi, non seculares tenentur inquirere pauperes pro largiendo eleemosynam ex superfluis.
13. Dives extreme indigenti non satisfacit obligationi suae, dando loco eleemosina mutuum.
14. Omnes habentes dominium rei tenentur ad eleemosynam ex superfluis.
15. In extrema necessitate constitutus potest rapere aliena, ut sibi provideat, nec postea tenetur ad restitutionem.

16. Ante extremam necessitatem rem alienam surripens, & in eadem consumens, hac cessante tenetur ad restitutionem, contraria opinio est etiam probabilis.

Eleemosyna est actus misericordiae, quod Virtute elatedatur aliquid proximo pro sublevandae eius necessitate. Tale opus, si exscribitur amore Dei fiat, est meritorium vitae aeternae, Tollerus, Victoria, alijque.

Ante rejectionem propositionis damnata nota, duplicem eleemosynam, spirituales una, corpoream aliam: Eleemosyna spiritualis est, quae suffragatur animabus ut sunt missae, orationes &c. quatenus applicantur pro degenitibus in purgatorio, ut ab ipso liberentur. Eleemosyna corporea est, quae sublevat à miseria corpus, de qua plura in sequenti.

Contra eleemosynam spirituales pro defunctis applicatam insurgunt Waldenses num. 17. docentes. Orationes pro defunctis vanas esse. Lutherus somniavit, ad salutem non conducunt ulla opera bona, ac orare pro defunctis est tempus gratis terre: ita Zwingliani alijque haeretici contra quos sic.

Dico, eleemosyna spiritualis est meritoria, & Eleemosyna conducit ad salutem, patet ex lib. 2. Malach. conducit ad cap. 12. ubi legitur Judam duodecim millia vitam aeternam drachmarum argenti misisse Jerosolymam, & nam obtulisse pro defunctis, ut à peccatis solvantur. Tum quia Tob. 4. habetur, quod Tobias senior admonuerit juniorem, ut panem & vinum supra sepulchrum iusti constitueret, id est, ut panem & vinum mitteret pauperibus pro eleemosyna in refrigerium defuncti. ita SS. PP. Tum quia Conc. Nicænum 1. Can. 65. & Concil. Carthagen. III.

facta Ecclesiæ tollitur; *Facundez de 5. præcept.*

Eccl. lib. 3. cap. 14. num. 5. part. 1.

17. *Per quæ* Si Ecclesia fuit consecrata, non potest nisi per
debeat recon- Episcopum reconciliari; *Barbosa de potest. Episc.*
ciliari Eccle- *Alleg. 28. num. 56.* Alit si Episcopus longè di-
sia, si fuit pri- stat poterit dispensare, ut ante reconciliationem
us ab Episco- in ea celebretur, quamvis tutius sit attentò jure
po consecrata *Trident.* ut alius locus non sacer pro celebrandis
notatur. missis assignetur: *Barbosa citat. numero*
62.

18. *Sacerdos* Quòd si Sacerdos ex confessione tantum au-
si audivisset, in divisset, clam pollutam esse Ecclesiam, videtur
confessione non posse in ea celebrare vi interdicti à Concilio
clam esse pollu- mihi tamen videtur opinio contraria probabilis,
tam Ecclesia, talem Sacerdotem posse celebrare, si tamen pol-
poterit adhuc lutio sit omnino occulta, & non ei aliunde patet.
in ea celebra- Ratio est; quia Confessarius non debet uti sci-
re. entiâ confessionis in actibus externis. Tum,
quia talis pollutio cum non constet in foro ex-
terno, ita se habet ac si non esset; imò Glossa,
nulla pollutio occulta impedit celebrationem in
Ecclesia, testatur.

19. *Ecclesia* Quæritur, an Ecclesia habeat potestatem cir-
habet potesta- cà actus internos hominis, tam mixtos, quam
tem supra a- purè internos.

ctus mixtos. Respondeo dari in Ecclesia potestatem circa
actus tam mixtos, quam purè internos hominis
certum est. Actus mixtus dicitur ille, qui
coalescit ex actu interno, & externo, patet ex
jure *Canonico. cap. Omnis utriusque de Pœnit. &*
Remis. Quatenus præcipiendo confessionem
annuam, præcipit dolorem necessarium, &
confessionem cogitationum merè internarum;
ergò &c. Tum, quia idem constat ex *cap. do-*
lentes de celebratione missarum & ex Clementina
1. Cod. ubi præcipitur clericis recitatio attenta &
devota. Tertiò, ex *cap. si quis 8. dist. 30. u-*
bi excommunicantur, qui ex contemptu, vel
interna superstitione jejunium Ecclesiasticum
non servaverint? Ità *Suarez lib. 4. de legibus c.*
13. num. 3. Tum, quia Alexander VII. damna-
vit propositionem hanc 14. *Qui facit Confessio-*
nem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Eccle-
sia, nam *ly voluntariè* est actus internus; Confes-
sio verbalis actus externus; ergò si Ecclesia non
haberet potestatem ad actus mixtos, tunc Titius
finitò annò habens solum peccatum mortale in-
ternum v. g. delectationis carnalis, non tenere-
tur confiteri; ecce quale portentum inde orire-
tur? ergò &c.

Potestas Ecclesiæ se extendit ad actus purè in-
ternos. Ratio est; quia cum actus mixti coā-
lescant ex inte-no, & externo, supra quos Ec-
clesia habet potestatem, ergò multò magis se ex-
tendit ad actus purè internos. Tum, quia
Ecclesia in Confessione annua præcipit, ut fiat
cum contritione, vel attritione, qui actus sunt
interni; ergò &c. Tum, quia actus interni vir-
tuosi præcipue conducunt ad vitam æternam;
sed Ecclesia habet potestatem supra actus condu-
centes ad vitam æternam, utpote habens pote-
statem ligandi, & solvendi, ergò. Tum, quia

Ecclesia multa præcipit nobis ad credendum,
qui actus fidei sunt purè interni, ergò &c. Hinc.

Colliges, licet Ecclesia non possit judicare de 20. *Ecclesia*
actibus internis, utpote sibi occultis; per hoc habet potesta-
tem non sequitur, quòd non posset ferre legem in tem supra a-
tales actus, & quòd non habeat supra eos pote-ctus purè in-
statem: & quidem Ecclesia duplicem potest fer-ternos.
re legem: primò legem pœnalem, ut excommu-
nicationem, ipso factò incurrendam, antequam
tales actus prave cognoscat, sicut modò ex-
communicatur percussor Clerici, antequam E-
piscopus, vel Judex cognoscat talem percus-
sionem; ità incurrit pœnam suspensionis &
interdicti Clericus, quam primò hominem
occidit, licet ejus Judex de tali homicidio igno-
ret.

Secundò modo, licet actus interni voluntatis 21. *Ecclesia*
non possint pati violentiam, aut cogi, nihilomi-per se non po-
nus tamen Ecclesia potest ferre legem directi-est judicare
vam conscientia de illis actibus, distinctam à de actibus
lege pœnali: Sicut Rex condens legem in bo-purè internis,
num publicum subicitur suæ legi quòd vim hoc tamen
directivam, non coactivam: eòdem modò non obstante
pura lex naturalis dirigendo obstringit conscien-potest ferre
tiam sinè metu pœnae; sic Prælatus potest suis leges circa a-
Religiosis præcipere orationem mentalem, ad etus internos
quam per professionem se obligarunt sub obe-directivos,
dientia, quòd præceptum est directivum, non sinè coactivum.
coactivum ex eo; quia Prælatus nequit cogno-
scere, an mentaliter oraverint; sic neque pu-
nire transgressores: ergò Ecclesia potest ferre
leges conscientia; etiam circa actus internos di-
rectivos, sinè coactivis de hoc puncto vide plura
de actibus humanis.

Quæritur ultimò, quis sit Primas Ecclesiæ? 22. *Papa est*

Respondeo solum Pontificem Romanum; *Primas Ec-*
hoc assertum est contrà Calvinum, Lutherum, *clesia.*
Ecclesiam Anglicanam. Probat, quia Chri-
stus Dominus *Matth. 16.* ait ad Petrum: *Tu es*
Petrus, & supra hanc Petram edificabo Ecclesi-
am meam. Suprà quòd ait *Sanctus Augustinus*
serm. 15. Petrum itaque fundamentum Ecclesia
nominavit, supra quòd Ecclesiastici aedificij altitu-
do consurgit: Ex his satis liquet, quòd omnia mē-
bra Ecclesiæ à fundamento dependeant, itaque à
Petro; ergò est caput, & Primas Ecclesiæ, quia
deficiente fundamentò, deficiunt & aliæ partes
ædificij. Tum; quia *Joannes XXI.* Christus Do-
minus dixit ad Petrum: *Pasce oves meas,* oves
sunt Christi fideles; quorum Pastor est Petrus, ad
quem spectat non solum cibum præbere, verum
etiam regere, & corrigere &c. Ergò ille est so-
lus Rex, & Primas gregis Christi.

Dices, Calvinus docet ex *Epist. 1. ad Corinth.*
3. fundamentum nemo potest ponere, prater illud,
quòd positum est, quòd est Christus; ergò solus
Christus est fundamentum Ecclesiæ & non Pe-
trus. Respondeo, in textu, citato Apostolus
loquitur de primario fundamento Ecclesiæ,
quòd est Christus, non de secundario, quòd est
Petrus, cum sit Vicarius ejus, & caput visibile
in terris.

TRACT. LXXII.

DE ELEEMOSYNA.

Propositio 12. ab Innocentio XI. damnata est.

Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui, & ita vix aliquis tenetur ad Eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

CAPUT Unicum.

De Obligatione elargiendi Eleemosynam.

SUMMARIUM.

1. Virtus Eleemosyna describitur.
Eleemosyna conducit ad vitam æternam.
2. Bona secularia dupliciter possunt esse necessaria; id est tam vitæ, quam statui.
3. Necessitas triplex est, extrema, gravis, & communis.
4. † Datur præceptum de elargienda eleemosyna ex superfluis statui.
5. Obligatio elargiendi Eleemosynam in divite oritur ex ipsa necessitate gravi indigentis.
6. † Nisi Urgeat necessitas gravis, dives non tenetur ad eleemosynam ex superfluis statui sub lethali.
7. Non tenetur dives per se ad eleemosynam ex necessarijs ad statum.
8. Communitati semper omnibus bonis particulatim succurrendum est.
9. Tam secularis, quam Ecclesiasticus tenetur ex superfluis statui extrema, vel quasi extrema necessitati succurrere.
10. Communi necessitati duntaxat nemo sub lethali tenetur succurrere.
11. Quando pauperibus ostiatim mendicantibus tenetur quis succurrere, exponitur.
12. Episcopi, non seculares tenentur inquirere pauperes pro largiendo eleemosynam ex superfluis.
13. Dives extreme indigenti non satisfacit obligationi suæ, dando loco eleemosina mutuum.
14. Omnes habentes dominium rei tenentur ad eleemosynam ex superfluis.
15. In extrema necessitate constitutus potest rapere aliena, ut sibi provideat, nec postea tenetur ad restitutionem.

16. Ante extremam necessitatem rem alienam surripiens, & in eadem consumens, hac cessante tenetur ad restitutionem, contraria opinio est etiam probabilis.

Eleemosyna est actus misericordiae, quò virtute elatur aliquid proximo pro sublevanda ejus necessitate. Tale opus, si exscribitur amore Dei fiat, est meritorium vitæ æternæ, Tolletus, Victoria, alijque.

Ante rejectionem propositionis damnatæ nota, duplicem eleemosynam, spirituales unam, corpoream aliam: Eleemosyna spiritualis est, quæ suffragatur animabus ut sunt missæ, orationes &c. quatenus applicantur pro degentibus in purgatorio, ut ab ipso liberentur. Eleemosyna corporea est, quæ sublevari à miseria corpus, de qua plura in sequenti.

Contrà eleemosynam spirituales pro defunctis applicatam insurgunt Waldenses unum. 17. docentes. Orationes pro defunctis vanas esse. Lutherus somniavit, ad salutem non conducunt ulla opera bona, ac orare pro defunctis est tempus gratis terre: ita Zwingliani alijque hæretici contrà quos sic.

Dico, eleemosyna spiritualis est meritoria, & Eleemosyna conducit ad salutem, patet ex lib. 2. Malach. conducit ad cap. 12. ubi legitur Judam duodecim millia vitam æternam drachmarum argenti misisse Jerosolymam, & nam. obtulisse pro defunctis, ut à peccatis solvantur. Tum quia Tob. 4. habetur, quod Tobias senior admonuerit juniorem, ut panem & vinum supra sepulchrum justis constitueret, id est, ut panem & vinum mitteret pauperibus pro eleemosyna in refrigerium defuncti. ita SS. PP. Tum quia Conc. Nicænum 1. Can. 65. & Concil. Carthaginen. III.

cap. 29. ait, poenitentes, qui attentè leges poenitentiae exequuntur, si casu in itinere, vel mari mortui fuerint; ubi eis subveniri non possit, memoria eorum, & orationibus, & oblationibus commendetur; ergo &c. Tum quia hoc ipsum sentiunt SS. PP. ut S. Cyprianus lib. 1. epist. 9. Dionysius lib. de Eccl. hierarch. cap. 7. &c.

Dices: Christus Dominus Luc. 23. latroni contrito sine aliqua poena dedit paradysum, dicens, hodie eris mecum in Paradiso; ergo frustranea sunt suffragia pro defunctis. Respondeo, hoc fuit speciale privilegium concessum latroni, non tamen sequitur unumquemque hominem sine poena purgatorij ad Coelum pervenire.

Instabis S. Augustinus fuit primus, qui excogitavit pro defunctis missas legere ad instantiam suae S. Matris Monicæ, & hoc ex affectu materno; ergo &c. Respondeo, nego antecedens, nam jam ab initio nascentis Ecclesiae hoc practicabatur, uti constat ex S. Dionysio lib. De Eccles. hierar. cap. 7. ubi sic loquitur de Episcopo defuncto: precibus quidem à divina benignitate concedit, & ut omnia peccata, quae humana fragilitate, imbecillitateque commissa sunt, & qui excessit à vita, remittat, & eam in lucem ac regionem vivorum in sinu Abrahae, Isaac, & Jacob, deducat: ergo &c.

In hac materia nè verba perdam, & pro demonstratione Catholicae veritatis, sterno ante oculos propositionem 12. ab Innoc. XI. proscriptam, quae sic loquitur: Vix in secularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui; & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

2. Pro statuenda conclusione adverte, bona secularibus dupliciter esse necessaria: Primò sunt necessaria, quatenus inserviunt pro sustentatione vitae: Secundò sunt necessaria statui, quatenus sine illis status, & conditio talis personae honorificè conservari non potest. Superflua sunt ea, quae remanent ex expensis factis, vel faciendis ad vitam, & ad statum decenter conservandum, tum parentum, tum domesticorum.

3. Adverte 2. triplicem esse necessitatem: extremam, gravem, & communem. Necessitas extrema est illa, quae facit aliquem periclitari de vita hic & nunc, nisi ei succurratur. Necessitas gravis est, quae privat aliquem necessarijs ad suum statum, & conditionem, & consequenter reddit vitam miseram, & valde molestatam. Necessitas communis est, quae molestè necessaria ad vitam ac statum procurantur; in qua necessitate reperiuntur ordinariè pauperes ostiatim mendicantes; non tamen talis necessitas est illis nimis misera, & valde molesta. Nunc

4. † Datur praeceptum de elargienda Eleemosyna

Dico contra Proposit. 12. ab Innocent. XI. reprobata: dari praeceptum de elargienda eleemosyna ex superfluis statui, sicque tenentur divites largiri eleemosynam ex praecepto divi-

no, & naturali ex superfluis statui. Probatur ex superfluo ex Matth. 25. ubi Christus multos damnat ob statui, omissionem eleemosynae; ergo datur praeceptum de elargienda eleemosyna. Tum quia Sanctus Augustinus super Psalmum 147. ait: Superflua diviti, necessaria sunt pauperi: aliena rapit, qui ista detinet: ergo &c. Tum, quia Luca 11. habetur: quod superest date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis; ergo datur superfluum, quod debet elargiri pro eleemosyna. Tum, quia Sanctus Ambrosius in cap. Sicut dist. 47. neque enim minus est criminis habenti tollere, ait, quam, cum possis, & abundans sis, indigentibus denegare: ergo dantur in divitiis superflua statui, ex quibus tenentur ad eleemosynam. Tum, quia regula est naturalis: quod tibi non vis fieri, alteri nè feceris; ergo e contra regula est naturalis: quando tibi vis fieri eleemosynam tempore extremae necessitatis, alteri facias ex superfluis. Tum, quia ista bona superflua, ex quibus tenetur quis dare eleemosynam, vel intelliguntur in Evangelio, & sanctis Patribus superflua vitae, vel statui; si ex superfluis vitae debeat dari pro eleemosyna, ergo multò magis ex superfluis statui. Tum, quia datur obligatio elargiendi eleemosynam personae indigenti, ex bonis superfluis, quando ex tali vita talis personae pendet salus communitatis, nam talis salus, utpote bonum publicum, praefenda est omnibus bonis particularibus, cum respectu talium bonorum sit ordinis superioris, & hoc quidem sub peccato lethali. Tum, quia dare eleemosynam cum aliquo detrimento, incommodo sui statui, non est simpliciter necessarium ad conservationem sui statui: sed certum est in pluribus casibus teneri divites succurrere indigenti cum aliquo incommodo sui statui: ergo illa bona non sunt simpliciter necessaria ad conservationem sui statui; ergo erunt superflua; major patet ex supradictis; ergo &c.

Quæritur, unde oriatur obligatio in divite ad elargiendam eleemosynam ex superfluo statui?

Respondeo, talem obligationem oriri ex ipsa necessitate gravi indigentis, & non ab ipsa superfluitate bonorum. Ratio primi est; quia eleemosyna est instituta pro indigentibus, & non pro opulentis: ergo finis elargiendi eleemosynam est ipsa necessitas gravis: Ita P. Aranzo 2.2. qu. 32. dub. 1. n. 6. Ratio secundi est: quia si ex ipsa superfluitate bonorum oriretur obligatio dandi eleemosynam, etiam cessante omni necessitate proximi extaret talis obligatio dandi eleemosynam: ergo deberet dari non indigenti, quod negatur,

Hinc dives non tenetur sub peccato lethali dare eleemosynam ex superfluis, nisi superveneat necessitas gravis; ita intelligenda est propositio damnata; quia non video rationem, quare non tenetur ad ele-

5. Obligatio elargiendi Eleemosynam in divite oritur ex ipsa necessitate gravi indigentis.

6. † Nisi superveneat necessitas gravis, dives non tenetur ad ele-

ex superfluis quæ me ad contrariam opinionem moveret, ex superfluis quæ passim à pluribus Auctoribus rejecta est; statui sub le- ergo &c.

7. Hinc 2. Divites non tenentur de rigore dam- Non tenetur nationis ad eleemosynam ex necessarijs ad sta- tum, etsi aliquando tenerentur juxta ultimam ad Eleemosy- meam probationem, tunc tenerentur cum modi- nam ex ne- co detrimento statûs, alias non; quia *ly modicum* cessarijs ad non deteriorat simpliciter statum; ergo &c.

8. Commu- Hinc 3. si communitas esset in extrema ne- cessitate, & etiam in gravi, teneris ei succurre- nitati semper re omnibus tuis bonis; quia bonum commu- omnibus bo- ne præponderat bono privato.

Hinc 4. Dives tam secularis, quam Ecclesia- laribus suc- sticus ex superfluis statui tenetur succurrere ex- currendum tremè, vel quasi extremè indigentibus, quan- do incurrunt periculum vitæ, sub obligatione

9. Tam sacra- lethali; ut quando quis periclitatur incidere, laris, quam in perpetuam famem, mancipatum infidelium, Ecclesiasti- in gravem infirmitatem, aut periculum amit- cus tenetur tendi magnam partem facultatum, vel subeun- di jugum triremum, vel carceres valde mole- statui extre- stos, & longos, vel quem nimis cruciat supra ma, vel quasi pavementum, vel terram jacere defectu lecti, extrema ne- vel qui caret vestibus, ita ut præ frigore incur- cessitati suc- rat periculum gravis infirmitatis, vel si puella, currere, vel alius caret indumentis, ut præ pudore non auderet comparere in publico, eo quod sit persona honesta, vel Nobilis, quæ non haberet victum alium, nisi panem ac legumina per unum, vel alterum mensem, alias assueta melioribus cibis, vel personæ, alias spectatæ conditionis, quæ præ egestate cogitur vilibus laboribus procurare sibi victum, & vestitum; hæc, & alia similia reddunt vitam valde miseram, & molestam; ergo &c.

10. Commu- Puræ necessitati communi nullus sub mortu- ni necessitati li tenetur succurre; quia in tali casu non laudantur virtutem charitatis, cum ille, qui pati- duntur ne- tur puram necessitatem communem, non agat mo sub le- vitam nimis miseram, & molestam.

11. Quando pauperibus ostiatim mendicantibus in civitate, vel oppido opulento non est lethale de- negare eleemosynam: Alio tamen dicendum esset, si tales pauperes non possent emendicare necessaria pro sustentatione vitæ; quia in hoc casu constituerentur, vel in extrema, vel in gravi necessitate; & sic tenetur dives sub lethali eis succurrere; Ita Diana part. 2. tract. 16. resol. 26. ubi citat Sanctum Antoninum cum decem alijs Doctoribus.

12. Episcopi, Colliges, quod Dives secularis non teneatur inquirere pauperes ad elargiendum eis eleemosynam, licet habeat superflua statui; quia nullum exiat præceptum de tali obligatione; Episcopi vero tenentur, cum sint patres pauperum, & eis impositum sit per legem, ut tertiam partem bonorum, quæ supersunt, in pau-

peres distribuunt; Ita Azorius cap. 8. quest. 3. & Fillius.

Si urgeret extrema necessitas, & dives neces- 13. sitatem indigentis sublevaret, dando ei neces- saria; non titulò eleemosynæ, sed titulò mu- tui, non satisfaceret obligationi præcepti eleemosynæ, ad quod tenetur, ut supra ostendi; obligationi Reginaldus lib. 4. cap. 20. nu. 260. Sotus lib. 4. qua. 7. art. 1. Bonacina; Azorius & alij.

Hinc omnes, qui habent dominium rei, li- gat præceptum ad eleemosynam elargiendam 14. ex superfluis, non verò illos, qui licet habeant curam rei alienæ, ex qua possunt aliquid donare, bentes domi- ut sunt servi, ancillæ, nisi adsit consensus Do- nium rei te- mini sui sive expressus, sive tacitus: servis ta- nentur ad e- men per se non prohibetur dare pro eleemosyna leemosynam superflua suæ sustentationis, quæ in dies eis assi- ex superfluis. gnantur à Dominis suis; Fillius tract. 28. nu. 95. Sylvester Verb. Eleemosyna quest. 5. sect. 3. Tolletus, & alij.

Si quis in extrema necessitate constitutus ra- 15. pit bona alterius (ut ita dicam) quibus providet In extrema suæ, ac filij, uxoris, patris, matris necessitate, necessitate non peccat, & non tenetur ad restitutionem, constitutus postquam venerit ad frugem. Eodem modò lo- potest rapere quendum est de illo, qui videns proximum ex- aliena, ut sibi tremè indigere, & non habens de proprijs, ut provideat, nec ei succurrat, tunc rapit aliena bona pro subleva- postea tenetur mine extremè indigentis, talis non peccat. Ra- ad restitutio- tio est; quia in tali necessitate unusquisque tene- nem. tur proximo succurrere omni meliori modo, quo potest; & quia bona in tali casu sunt communia; & quia Dominus illorum bonorum non censetur rationabiliter invitatus; Vasquez de Eleemos. cap. 1. dub. 7. n. 61. Tolletus; Sa; Bonacina.

Quod si quis ante necessitatem rem alienam 16. surripuisset, vel ex contractu eam accepisset, & Ante extre- adveniente extremâ necessitate rem ablatam mam necessi- consumpsisset, dum veniret ad frugem tenetur tatem rem eam restituere. Ratio est; quia res injustè fuit alienam sur- ablata, & per extremam necessitatem obligatio ripiens, & in restituendi non aufertur, sed tantum suspendi- eadem consu- tur Lorch 2. 2. disp. 38. n. 14. Azorius pact. 2. lib. mens, hæc cessante, tenetur

Contraria opinio, quod talis non teneatur ad restitutionem, est etiam probabilis. Ratio nem, contra- est; quia talis res furto ablata ante necessita- ria opinio est tem, in extrema necessitate habetur jus ad il- etiam proba- lam: quia si eam non haberet, posset pro tunc bilis. à Domino suo surripere pro sublevanda neces- sitate; ergo cessat esse aliena; quia in extrema necessitate omnia evadunt communia: sicque non tenetur post necessitatem eam restituere: Navarrus lib. 4. cap. 4. n. 24. Cominch. disp. 27. dub. x. num. 166. Diana part. 5. tract. 8. resol. 8. cum alijs.

Quantum eleemosynæ possint facere filij, uxor, & ex quibus bonis vide Verb. Donatio.

TRACT. LXXIII.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

CAPUT Unicum.

De contractu Emptionis, & Venditionis.

SUMMARIUM.

1. Describitur contractus emptionis, & venditionis.
2. Pretium mercis tam legitimum, quam naturale describitur, quod dividitur in summum, medium, & infimum.
3. Causa, vi quarum pretium mercis crescit, vel decrescit, notantur.
4. Merces sub hasta posita ad vendendum vilescunt.
5. Regula, an in contractu interveniat fraus, exponitur.
6. Venditor tenetur ad restitutionem, non admonendo emptorem de defectu mercis.
7. Omnis res vendi, & emi potest, quæ non spirat peccatum.
8. Venditor non peccat, licet summò pretiò res vendat, & unicariùs, quam alteri.
9. Venditor peccat, vendens rem suprà summum, & tenetur ad restitutionem; ita etiam emptor, si emat infrà infimum.
10. Quomodo excusentur mercatores, & caupo-nes, vendentes res pluris, notatur.
11. Non licet emere rem magni pretij infrà infimum scienter, benè verò ignoranter, in primo casu tenetur ad restitutionem, non in secundo.
12. Herba pretiosa potest cum fasciculo minoris emi.
13. Licet merces vendere communi pretio, quæ præsciuntur paulò post vilescere.
14. Non licet mercatori caritatem mercium procurare.
15. Monopolia excedentia summum pretium sunt illicita.
16. Res, quæ duobus in solidum venditur, illi debetur, cui est tradita.
17. Proxenetæ tenetur justum pretium suo principali reddere.
- Quid possit accipere proxenetæ ex sua industria, exponitur.
18. Impediens, nè merces aliena advehantur ad civitatem, ut suas carius vendat, peccat.
19. Si res determinata sit vendita, siue ante traditionem, siue post pereat, emptori perit: sacus dicendum est, si res sit indeterminata, vel sub conditione accepta.
20. Si quis bonâ fide rem furtivam emat, tenetur ad restitutionem.
21. Christianus venditus infideli, si fugiat, ad nihil tenetur.
22. Restanti valet, quanti vendi potest, quomodo intelligendum.
23. Licitum est vendere minorem mensuram mercium, si emptores, nolent pretiò justòolvere.
24. Si quis emit rem pro se ex pecunia aliena, cuius erit, declaratur.
25. Officia secularia, quo ad onus formale, & stipendium debitum, sunt intrinsecè invendibilia.
26. Officia secularia quo ad aliqua bona concomitantia vendi possunt.
27. Potest quis communi pretio agrum emere, in quo scit latentem thesaurum sine notitia venditoris.
28. Non licet ab imperito aliquas merces pretiosas emere sub infimo pretio.

Emptio est contractus, quò pretium pro merce tribuitur, in qua conventionem attendenda est relatio reciproca pretij ad mercem, quæ consistit in ipso jure æqualitatis, quatenus tantum dari debet, quod adæquat valorem mercis venditæ. Venditio est contractus obligans venditorem ad tradendam mercem pro pretio; ita constat ex leg. 1. ff. de contrahenda emptione.

Pretium mercis duplex est; Unum legitimum quod consideratis circumstantijs rerum à summa potestate taxatur, & hoc consistit in in-

1. Describitur contractus emptionis, & venditionis.

2. Pretium mercis tam legitimum, quam natu-

rale describi- divisibili; aliud est naturale, quod juxta dictatur, quod divi men juris naturalis, seu juxta lumen rectæ rationis à prudentibus, vel expertis mercatoribus *in sum-* *mm mediū*, taxatur: Ità ex lege præter. rer. ff. ad leg. Falcid. & infimum. Hoc pretium dividitur in summum, medium, & infimum, seu rigorosum, mediocre, & pium;

Ista latitudo pretij variat pro majori, vel minori prætiositate mercis, v. g. sit valor mercis medius centum, summus erit centum quinque, infimus nonaginta quinque. Eodem modò cum proportionem de merce minoris pretij philosophandum, v. g. sit valor mercis medius decem, summus erit undecim, infimus novem, hæc omnia pretia sunt iusta ex comm; Doctrina Doctorum.

3. *Causa, vi* Causæ legitimæ, vi quarum pretium mercis *quarum pre-* crescit, vel minuitur sunt: si abundant, seu ha- *ium mercis* bentur in copia merces, vel si deficit copia em- *crescit, vel* *decrevit no-* torum, vel si merces simul in magna quantitate *tantur.* vendantur, tunc decrevit pretium (exclusâ fraude monopolij) si verò deficit copia mercium, vel augetur numerus emptorum, aut adest copia pecuniarum, tunc crescit pretium mercis.

4. *Merces sub* Merces, quæ sub hasta venduntur, possunt *hasta posita* *ad vendendū,* *vilescunt.* emi viliori pretio, quàm apud mercatores. Ratio est, quia hoc modò expositæ vilescunt, si copia emptorum desit: aliquando verò, cum emptores certent, carius similes merces solvuntur;

5. *Regula, an* *Filliucius, Bonacina, Reginaldus.* *in contractu* Præterea est regula universalis, utrum in his, *interveniatur* & alijs contractibus interveniat injustitia; attendendum est; an ex aliqua parte contrahentium accedat lucrum cessans, aut damnum emergens aut periculum fortis, v. g. si Titius vendit frumentum, vinum, oleum, in favorem Caij emptoris tempore messis, & vindemiæ, alias Titius ea conservaturus erat usque ad tempus opportunum usque carius vendere poterat; in hoc casu, & similibus Titius potest pluris merces vendere. Ratio est; quia periculum fortis, vel damni emergentis, aut lucri cessantis est pretiò estimabile; ergò &c. In his standum est pro consuetudine, & lege municipali Patriæ; *Filliucius tractatu 35. cap. 3. num 66.* *Navarrus lib. 3. cap. 2. n. 98. Lessius, Layman, Bonacina.*

6. *Venditor* *tenetur ad* *restitutionem* *non admonendo emptorem de defectu mercis.* Venditor tenetur admonere emptorem de notabili defectu mercis, v. g. de panno adusto, equo furioso, de domo ruinosa; alias tacendo teneretur ad restitutionem damni, & fraudis. Res quæ emi possunt, aliæ sunt ad vitæ necessitatem, ut frumentum, vinum, pannus: aliæ sunt ad ornamentum, & delectationem hominis, ut gemmæ, statuae, equi: Proinde omnis res emi potest, ubi non intervenit simonia, vel vendi, & emi aliâ lege non sit prohibitum, ut spiritualia, quæ potest, quæ emere pretiò temporali vetitum est: ita patet ex lege *Sancimus cap. de Sacro-Sancta Ecclesia.* Tum quia talis emptio esset sacrilega, ergò &c.

8. *Venditor* *non peccat* Venditor intrâ latitudinem iusti pretij, scilicet summi, medij, & infimi vendere potest: uni

mercem carius, quàm alteri, & pluris debito, licet summò quàm pecuniâ numeratâ; in quibus circumstan- *pretiores ven-* *tij nulli facit injuriam, cum semper respiciat, & dat, & uni* *servet latitudinem iustitiæ: Sotus de just. lib. 6. carius quàm* *quest 2. art. 3. Medina de restitut. quest. 31. alteri.* *Dianapart. 4. tr. 4. resol. 12. cum pluribus alijs.*

Quòd si venditor venderet suprâ pretium *9. Venditor* summum, aut emptor emeret infrâ infimum, peccat ven- ambo tenerentur ad restitutionem. Ratio est; *dens rem su-* quia excederent latitudinem iusti pretij, in quo præ summū, consistit æqualitas iustitiæ; *Reginaldus lib. 25. & tenetur* *num. 178. Bonacina disp. 3. bn. 2. punct. 4. n. 4. ad restitutio-* *Navarrus lib. 3. cap. 2. num. 13. & alij.* nem, ita eti-

Hinc juxta suprâdicta emptor potest minori *am emptor,* pretiò emere, si multa simul emat. Ratio est; *si emat infrâ* quia liberat venditionem à curis, & dat ipsi cō- *infimum.* moditatem ad alia negotia peragenda in lucrum ipsius. Eodem modò si venditor fortè necessitate ductus venderet res suas vilius, talis emptio erit iusta; quia in hoc contractu nulla intervenit deceptio, & injuria contrahentium; *Bonacina: Cajetanus; Archdekin n. 2.*

In venditione mercis debet attendi raritas, *10. Quomodo* labor, periculum amissionis, cura, industria excusentur in merce comparanda, conservanda. Hinc mercatores, in hospicijs vendentes carius fœnum, avenam, aut canpones vinum, excusantur à restitutione, quia hospitis vendentes res labor, & cura in his conservandis est pretiò æsti- *pluris, nota-* *tur.* mabilis; ergò &c.

Si emptor emat rem prætiosam exiguo pretiò *11.* ex eo, quia advertit venditorem ignorare existi- *Non licet e-* mationem talis rei, v. g. si sit gemma magni *mere rem ma-* pretij non cognita, & eam emerit à venditore in- *gni pretij in-* *frâ infimum* *li, & tenetur ad restitutionem.* Ratio est; quia *scienter, bene* talis emptio rei occultam continet inæqualitatē *verò ignoran-* respectu venditoris; ita quoque sentit Sanctus ter in primo *Thomas 2. 2. questione 77. art. 2. Navarrus casu tenetur* *capite 25. num. 89.* At si neque emptor co- *ad restitutio-* gnosceret prætiositatem rei emptæ, sed solum *nem, non in* ex fortuna eam solveret, sive ad commodum *secundo,* indè habendum, sive non, tunc si invenisset rem postea esse nobiliorem, potest eam tutâ conscientia retinere. Ratio est; quia in tali contractu, uterque se exposuit periculo lucri, ergò &c. *Bonacina disput. 3. quest. 35. punct. 4. n. 6. Filliucius tract 35. n. 135. Fenich. Quid-* *quid Arragonius 2. 2. qu. 77. ant. 12. in contra-* rium contendat.

Emptor herbarum si in fasciculo advertit *12. Herba* magni pretij herbam pro medicina, cujus esti- *pratiopotesit* gnarus venditor, non tenetur ipsum admonere, *fasciculo mi-* & pluris fasciculum solvere, quàm si talis herba *noris emi.* non esset; ita *Molina distinctione 357. n. 13.* *Lopez de contract. lib. 1. cap. 49.* Et ratio est, quia fasciculus herbæ, communi pretiò, non pluris æstimatur.

Non est contrà iustitiam tacere, & vendere *13. Licet mer-* mercem currenti pretio, licet venditor sciat *ces vendere* paulò post minuendum esse pretium; quia v. g. *communipre-* aliunde hujusmodi merces in copia sunt ven- *tio, quæ rescit-* *turæ, uti multoties contingit in portubus untur paulò* *maris post vilescere.*

maris. Ratio est; quia pretium currens (secus alijs fraudibus, & mendacijs, quibus emptor decipi possit) adhuc communi jure est justum; ergo &c. *Bonacina citatus quest. 4. punct. 5. n. 12. Fillicius; Lessius; Azorius.*

14. Non licet mercatori caritatem mercium procurare.

Si quis merces necessarias ad vitam sustentandam inordinate in tanta quantitate coemeret, ut postea eas carius venderet, ex quo sequeretur penuria, & caritas, talis graviter peccaret; quia ageret contra bonum publicum, & ex *Canone Quicunque 14. quest. 4. ex leg. 6. Decretal. habetur.* Qui contra jura mercatur, bonam fidem praesumitur non habere, ergo talis emptor peccaret.

15. Monopolia excedentia summum pretium sunt illicita.

Hinc illicita sunt Monopolia, id est non licet mercatoribus convenire, in quo constituent merces suas certo pretio vendere, & non minori. Eodem modo peccant emptores, si conveniant nolle emere merces, nisi pretio ab ipsis concordato. Adverte tamen, si venditores non excedant summum pretium, & emptores infimum, non peccarent in monopolijs factis contra justitiam; sed solum contra charitatem; quia adhuc in latitudine rigorosi juris detinerentur. Dixi peccarent contra charitatem; quia charitas exigit, non ita rigorose cum hominibus tractare; *Lessius lib. 2. cap. 21. dub. 20. Reginaldus lib. 25. n. 328. Fillicius tr. 35. c. 8. n. 212. Bonacina cum alijs.*

16. Res, quae duobus insolidum venditur illi debetur, cui est tradita.

Quod si res duobus, vel pluribus insolidum vendatur, illi debetur, cui est tradita, si jam pretium deposuit; ita definitur in lege *quietis capite de rei vendicat.* At si neutri tradita est res, tunc danda est illi, qui prius tempore emit; alteri vero relinquitur actio in venditorem propter crimen falsi, est *comm. cū Cardinali de Lugo. Lessio; Conninch.*

17. Proxenetatenetur justum pretium suo principali reddere.

Si Titius proxeneta aliquid acciperet à Cajo ad vendendum, pro certo pretio assignato; & Titius pluris venderet, tunc Titius non posset sibi illud supra pretium usurpare, sed si continetur intra latitudinem justii pretij, tenetur Cajo id reddere: at si excedit justum pretium; tenetur id restituere emptori. Ratio primi est; quia res vendita fuit Cajo; ergo & pretium pro ipsa acceptum. Illa assignatio determinati pretij fuit facta solum, ut non minoris vendat, non verò; ut non pluris.

Quid possit accipere proxeneta ex sua industria exponitur.

Quod si Titius proxeneta mercem à Cajo acceptam pretiosorem suà arte reddiderit, non ex debito, tunc pretium assignatum excedens, potest sibi retinere. Ratio est; quia illud lucrum censetur deberi industriae, non rei secundum se; *Bassaus verb. emptio n. 29. Lopez lib. 1. contract. cap. 13. Navarrus, Rebellius.* Nec mihi improbabile videtur, Titium sibi posse citra peccatum retinere etiam pretium, quod antecedit assignatum à Cajo de re vendita, licet ex nulla industria Titij proveniat. Ratio est; quia Cajo dando rem vendendam, & determinans pretium, si id ipsi detur, habet totum, quod petijt pro re; ergo si Titius re-

tineat pretium superfluum, non facit Cajo injuriam, nam si illico ad taxatum pretium Titius ex suis id deposuisset, postea carius rem emptam vendendo, nonne in tali circumstantia tutè sibi lucratus fuisset pretium superfluum citrà injuriam Cajo? ergo licet post aliquod tempus rem primò vendiderit, & petitem tribuerit, Cajo, retinendo pro se superfluum, non videtur facere injuriam Cajo. Tum, quia Cajo censetur quoad pretium supra signatum cedere juri suo, cum ultra justum pretium rei à se taxatum non exigat; ergo si Titius aliquid supra lucratur intra latitudinem justii pretij, censetur Cajo id ipsi donare ex eo, quia pro re accepit quod voluit.

Qui impediunt per vim, vel fraudem, ne merces alienae ad civitatem advehantur, ut suas carius vendant, peccant, & tenentur ad restitutionem tum emptoribus, tum venditoribus. Ratio est; quia eis lucrum injustè admovent; *Rodriguez tom. 2. cap. 84. numero 3. Sylvester Verb. Emptio quest. 13.* At si sine dolo, & vi; sed solum ex industria impedirent, non tenerentur ad restitutionem, dummodo intra latitudinem justii pretij merces vendant; peccarent nihilominus contra charitatem, prout docet *Lessius lib. 2. cap. 21. num. 133. Fillicius tractat. 25. qu. 12. n. 215. Sylvius; Reginaldus, & comm. alij.*

Res empti si perit, & sit determinata, v. g. hoc dolium vini, hic modius tritici, si ante traditionem, licet adhuc non sit soluta, emptori perit, dummodo aliter non sit conventum, & absit lethalis culpa venditionis. Ratio est; quia res Domino suo perit, ut fusiùs probavi *Verb. Commodatum, & constat id ipsum leg. 1. Cod. de pericul. Layman lib. 3. tract. 4. cap. 17. Lessius, Bonacina, & comm. Doctores.* Si verò res empti sit indeterminata, vel conditionatè accepta, quousque emptor venerit, & interea perierit, damnum spectat ad venditorem, ita patet ex *leg. Illud ff. de peric.*

Si quis bonà fide rem emat, quæ fuerit aliena, vel furtivè ablata, si postea resciat dominum tenetur ad restitutionem repetendo recuperationem pecuniae suae. *Navarrus n. 9.*

Infidelis emens Christianum, si Christianus fugit ad libertatem ad nihil tenetur; ita *Glossa dist. 54. Cod. Gen. sect. fin.*

Regula asserens: res tanti valet, quanti vendi potest, intelligenda est juxta latitudinem justii pretij, & consuetudinem communem uniuscujusque loci; est *comm. Doctor.*

Quæritur, an licitum sit vendere minorem mensuram mercium in casu, quo emptores nolent solvere pretio justò, quanti reverà valent? v. g. sit casus.

Titius venditor habet præciosum vinum, quod emptores emere renuntiant tanti, quanti reverà valet; in quo casu quæritur, an possit Titius miscere vino aquam in tanta quantitate, quæ æqualificat solutionem emptorum, v. g. vinum

18. Impediens ne merces alienae advehantur ad civitatem, ut suas carius vendat, peccat.

19. Si res determinata sit vendita, si ante traditionem, si postea perierit, emptori perit: si conditionatè accepta, vel sub conditione accepta.

20. Si quis bonà fide rem furtivam emat, tenetur ad restitutionem.

21. Christianus venditus infideli, si fugiat ad nihil tenetur.

22. Res tanti valet, quanti vendi potest, quomodo intelligendum.

vinum purum valebat 12. emptores volunt dare solum X. tunc Titius illam quantitatem aquæ admiscuit, quæ constituit valorem X. Eodem modo discurrendum est de oleo, tritico commiscendo alia grana viliora; vel trahendo minorem mensuram pro qualitate pretij.

23. *Licitum est vendere minorem mensuram mercium, si emptores nolent pretio justo solvere.* Respondeo Titius licite potest miscere modo explicato aquam vino, ita ut quantitas, vel qualitas vini valeat pretium à se receptum. Ratio est; quia Titij merces valent tanti, quanti venduntur emptori, uti supponitur: ergò nullam injustitiam, & injuriam facit emptori, siquæ non peccat, nec tenetur ad restitutionem, ita vendendo: *Lessius lib. 2. de Just. cap. 21. dub. 11. Bonacina tom. 2. disp. 3. de Contractib. quest. 2. punct. 6. num. 17. Diana tract. 8. de resol. 51. Bassani Verb. Emptio. n. 31. Tolleius, & alij contra Layman.*

24. *Siquis emit rem pro se ex pecunia aliena, cuius erit declaratur.* Emens rem pro se, ex pecunia alterius, erit sua, tenetur tamen restituere pecuniam, secus dicendum esset, si fuisset pecunia Ecclesiæ, aut pupilli, vel minoris, aut militis; quia id vetitum est in leg. Cod. In 12. quest. 3. leg. Si ff. quando ex pacto tuto; & leg. Si ut proponitur Cod. de rei vendicat.

Quæritur, utrum officia sæcularia vendi possint? Ante responsionem nota, in officio sæculari tria advertenda sunt. Primum onus formale officij: secundo justum stipendium: Tertio prælatio, & dignitas: onus formale officij est obligatio, vel regendi, vel gubernandi: stipendium est id, quod datur ratione officij: Prælatio, seu dignitas est commoditas tractandi cum Principe in ordine ad bonum Reipublicæ. Nunc

25. *Officia sæcularia, quo ad onus formale, & stipendium debentur.* Respondeo, officia sæcularia quo ad onus formale, justumque stipendium ipsis debitum sunt intrinsicè & essentialiter invendibilia; Ita Cardialis de Lugo; *Esparza, Adrianus; Medina; Turrianus*, qui inanimiter in hoc concordant.

Probatur, illud est intrinsicè invendibile, quod non potest ferre commodum emptori; sed onus formale non potest ferre commodum emptori, quia onus ex intrinseca ratione gravat, non commodum affert; ergò ipsum onus formale est intrinsicè invendibile; quia ad hoc, ut venditio sit bona, & justa, debet includere passum, & contra passum, id est debet res vendita tantum afferre commodum emptori, quantum illi affert incommodi solutio pretij; ergò cum onus formale non possit afferre commodum compensativum solutionis, est intrinsicè invendibile. Tum, quia onus formale vel est jurisdictionis, vel puri laboris; sed neutro modo vendi potest; ergò &c. Probatur minor, non potest vendi onus jurisdictionis; quia jurisdictio totaliter est in bonum alienum, non proprium, illam habentis; igitur se ipsa formaliter non affert commodum illam habenti: nec potest vendi onus puri laboris; quia hoc includit potius gravamen, quam

commodum, estque imperceptibile, quod vendatur operatio, & obligatio laborandi.

Probatur secunda pars, justum stipendium, officio debitum, est intrinsicè invendibile; ergò officia quoad justum stipendium vendi non possunt: quia quod debitum est ex justitia, est intrinsicè invendibile ipsi creditori; justum stipendium pro officio est jam debitum ex justitia; ergò &c.

Respondeo 2. officia sæcularia, quoad alia bona concomitantia, & subsequencia indirectè, servatis debitis conditionibus, vendi possunt: est *Lessij; Vasquez; Valentia; Cajeta-* *ni.* *Officia* *sæcularia* *quoad alia* *bona concomitantia* *vendi*

Probatur, omne quod est pretio æstimabile, vendi potest: sed bona, quæ concomitantur, & subsequuntur indirectè officia sæcularia, sunt pretio æstimabilia, ergò vendi possunt, quia afferunt commodum venditori: at ut venditio sit legitima officiorum sæcularium, servari debent solitæ conditiones; scilicet, ut venditor officij habeat potestatem illud vendendi, uti est Rex, vel Respublica. Secundo ut vendantur illis, qui sunt digniores. Tertio, ut venditio fiat in bonum communis, & Reipublicæ.

Laertius comprehendit in agro Lucij signa latebris thesauri, & Aurifodinæ, petit à Lucio, ut agrum illum sibi venderet non revelando indicia metallifodinæ: Conveniunt, & communi pretio Laertius illum fundum emit, in quo vix aliquos cophinos terræ effodit, invenit venam auream centuplum superantem pretium datum pro agro; hic dubitatur, an Laertius bene emerit, & teneatur ad aliquid plus?

Respondeo Laertium bene amisse, & ad ult. 27. tra non teneri. Ratio est; quia pretium agri cum taxatum sit communi hominum existimatione, ex natura sua est justum; ergò plus non valet, dum emptus fuit. Tum, quia nulla intercedit inæqualitas inter emptorem, & venditorem agri. Ratio est; quia major illa utilitas fundi, nota soli Laertio, non augeat majorem existimationem apud homines, cum thesaurus ille latens non faciat, ut ager plus valeat in communi taxa, quam venditus est; ex quo patet, non habere hic locum *Regul. Jur. leg. 2. ff. de rescind. Vend.* Tum, quia Laertius non decepit Lucium; quia cuilibet emptori concessum est de jure, ut fundus sit ei in utilitatem. Tum, quia Lucius, dum vendit agrum, vendit eum cum omnibus juribus, sicque non reputatur habere ignorantiam; Ita *Lugo de Justit. disp. 6. num. 125. ibidem alios citans n. 126. Burghaber in sua centur. 3. cap. 72.*

Si Rusticus vili pretio gemmam venderet ex eo; quia non intelligit ejus pretium, talis emptio esset invalida; quia tale leve pretium non est secundum communem hominum æstimationem: ergò emens teneretur ad restitutionem. *28. Non licet ab imperito aliquas merces pretiosas emere sub infimo pretio.*

TRACT. LXXIV.

DE EPISCOPO.

CAPUT Unicum.

De Dignitate, & Officio Episcopi.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine Episcopi accipitur, notatur.
3. Officium Episcopi describitur.
2. Episcopus non consecratus habet jurisdictionem supra omnes subditos.
4. Episcopus supra subditos suae Diocesis habet jurisdictionem tantum.
5. Ad Episcopum pertinet causas spirituales, vel spirituali annexas decidere.
6. Regulares in causa hæresis subsunt Episcopo exceptis ultra montanis.
7. Episcopus potest directè absolvere à casibus Papæ reservatis, si adsit impotentia adeundi Papæ.
8. Notantur casus, in quibus potest Episcopus à Papæ reservatis absolvere.
9. Episcopus potest absolvere ab hæresi, & in casibus Bullæ Cane, si urgeat necessitas.
10. Episcopus potest alienæ Diocesis subditos confirmare.
11. Episcopus eodem die potest quatuor minores cum subdiaconatu conferre.
12. In quo Episcopi dispensare possint, notatur a libi.

1. Quid nomine Episcopi accipitur, notatur

Nomine Episcopi Ecclesiæ DEI accipitur Clericus ordinatus, ad dignitatem Ecclesiasticam assumptus pro regimine Ecclesiæ DEI, pro ut legitur in Actibus Apostol. cap. 20.

Posuit vos spiritus sanctus Episcopos regere Ecclesiam DEI.

2. Cujus officium est consecrare Chrisma, confirmare, ordines conferre, altaria, & Ecclesias consecrare, ac moribus sui populi invigilare, & malos corrigere; Ità colligitur ex cap. Cleros, §. Episcopus. dist. 21. & ex Actib. Apost. cap. 20. citato. Attendite verbis, & universo gregi.

Præterea Episcopus debet providere ministros peritos, qui instruant plebem in necessarijs ad salutem; Ità constat ex Trident. sess. 5. cap. 3. de reformat. Secundò debet Episcopus vel per se, vel per suum Vicarium approbare Confessarios tam petrinus, quàm Regulares; Sic definitur sess. 28. cap. 8. ac constituere summum Pœnitentiarium pro sua Diocesi, ac po-

nere Vicarios ad beneficia curata, & invigilare, nè cura animarum negligatur, & si unus ministrorum deficiat, sive infirmetur, illicò alium cooperatorem instituere; Ità declaratur in Trident. sess. 6. cap. 1. & sess. 7. cap. 7. item sess. 21. cap. 6.

Episcopus etiam non consecratus habet jurisdictionem Ecclesiasticam supra omnes subditos suæ Diocesis, qui stabile domicilium ibi habent, vel quasi domicilium per longam partem anni, ut sunt studiosi, mercatores, famuli; Ità supra omnes subditos. Castro Pallao de Pœnit. disp. unic. part. 13. n. 11. Layman, Stoz, cum quibus potest eo modo dispensare, ac si esset consecratus; Tamburinus sect. 4. n. 4.

Episcopus in propria tantum Diocesi, non verò in tota Ecclesia auctoritatem, & jurisdictionem habet ex declaratione Concil. Constantinop. 1. can. 3. ubi sic loquitur: Episcopi non invitati, ultra Diocesim accedere non debent super ordinandis aliquibus, vel disponendis Ecclesiasticis causis; ergò &c.

Ex quo arguitur, ad Episcopum spectare dumtaxat judicare omnes causas spirituales, vel quasi spirituales, vel spirituali annexas, tam Clericorum, quàm sæcularium suæ Diocesis, ut decidendo controversias in beneficijs, in matrimonijs, in censuris alijsque præcedentijs inter personas Ecclesiasticas, & sæculares funerum, Processionum. uti constat ex Trident. sess. 24. cap. 20. de Reform. & cap. 4. 5. & 12. ibidem & sess. 25. cap. 13. de Regul.

Insuper Regulares omnes, etiam exempti, in causa hæresis subsunt Episcopo. Ultra montani verò subsunt proprijs Prælati in hæresi occulta, tam in foro interno, quàm externo; Ità ex cap. Ut officij. §. denique de Heret. in 6. sic Paulus V. statuit.

Potest Episcopus punire Regularem ex mandato sui superioris, si est incarceratus apud Episcopum, prout stabilitur in Trident. sess. 6. cap. 3.

Episcopus potest directè absolvere à casibus Papæ reservatis, si pœnitens sit impotens sive physicè, sive moraliter adire Pontificem, vel alium ejus Legatum pro absolutione. Ratio primi est; quia impotentia physica adeundi Papam

3. Episcopus non consecratus habet jurisdictionem supra omnes subditos.

4. Episcopus supra subditos suæ Diocesis habet jurisdictionem tantum.

5. Ad Episcopum pertinet causas spirituales, vel spirituali annexas decidere.

6. Regulares in causa hæresis subsunt Episcopo exceptis ultra montanis.

7. Episcopus potest directè absolvere à casibus Papæ reservatis si adsit impotentia adeundi Papam.

Papam pro absolutione æquivalet articulo mortis, cum nequeat in tali statu obtinere à Papa absolutionem, & cum homo taliter impeditus sit in periculo, nè moriatur sine absolutione Pontificis, vel Legati ejus. Tum, quia Episcopus illum absolvens non sequitur opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, cum in hac circumstantia impossibile sit. *Tamb. de cas. res. cap. 12. sect. 3. n. 4. Castro-Pallao tr. 4. part. 3. sect. 5. n. 4.* Ratio secundæ partis est, quia impotentia moralis semper importat aliquod grave impedimentum, vi cuius se exponit notabili damno, vel incommodo; Ecclesia verò, cum sit pia mater, non intendit cum tanto rigore præcipere aditum Papæ pro absolutione; ergò &c. Tum, quia Layman lib. 1. tract. 5. part. 2. cap. 6. num. 5. ait: *Pro regula statuendum est, quòd casus Papalis superveniente impedimento perpetuò, vel diu duraturò, fiat Episcopalis de jure communi.* Tum, quia Reg. 6. jur. ait: *nemo potest ad impossibile obligari;* ergò &c.

2. Notantur casus in quibus potest Episcopus à Papa reservatis absolvere.

Hinc sequentes Pœnitent. adeundi Papam pro impeditis haberi censentur, ratione cuius poterunt à casibus Papalibus ab Episcopo absolvi. Primò ob infirmitatem. Secundò, ob inopiam. Tertiò, ob inimicitiam. Quartò, ob pueritiam, vel similem ætatem. Quintò, ob fragilitatem sexûs, ut sunt mulieres tam liberæ, quàm ligatæ. Sextò, ob destitutionem membrorum; ita constat ex cap: *Quamvis 58. de sententia excommunicat.*

His accedunt Monachi, & impuberes: ita cap. 2. & cap. fin. Item, qui non sunt sui juris, ut filij familias, servi &c. Præterea Magnates ob difficultatem laboris in itinere probandi; ex cap. 6. & qui aliunde sine gravi damno abesse non possunt; *Diana part. 6. tract. 9. resol. 6. Pallao tract. 4. disp. 4. part. 3. sect. 5. n. 7. Dicastillo disp. 1. n. 270.* Ratio est; quia cum hæc remedia sint extrâ ordioaria, & difficilia, nemo tenetur ea acceptare cum tanto suo incommodo.

Adverte tamen, quòd Episcopus à talibus casibus absolvens, teneatur talem pœnitentem monere, ut postea sistat se superiori per se, vel per alium, si impedimentum cesserit.

Imò Episcopus potest absolvere etiam ab hæresi, & casibus in Bulla cœnæ contentis; si ad sit urgentissima necessitas, ut ad vitandum scandalum, vel aliud gravissimum damnum. Ratio est; quia in hoc casu non eligitur opinio minus tuta relictâ tutiore, cum in tali necessitatis casu impossibile sit eligere tutiorem, nam ipsa necessitas cogit hanc amplecti, ad vitandum imminens damnum: *Est Cardenas dissert. 2. cap. 6. art. x. n. 436.* Tum, quia in tali casu cessat lex excommunicationis, uti videndum est in rubrica Missalis de defectibus dispositionis animæ num. 5. ergò &c. *Tamburinus de confess. lib. 3. cap. 7. sect. 1. n. 1. Stoꝝ lib. 2. n. 71.* Nec hic casus comprehendi judicatur sub damnatione proposit. 3. ab Alexand. VII. fulminatæ, nec in proposit. 1. ab Innoc. XI. reprobata.

Episcopus potest in sua Diœcesi confirmare etiam alios ex alieno Episcopatu accurrentes. Ratio est: quia huiusmodi jurisdictio non est de necessitate hujus Sacramenti. Tum, quia facilius potest præsumi rati habitio, quàm in Sacramento pœnitentiæ, ubi requiritur jurisdictio de præsentia. *Diana part. 4. tr. 4. resol. 50. Caspensis Tom. 2. tr. 27. disp. 3. sect. 3. num. 11. Tannerus tom. 2. nisp. 4. part. 4. dub. 3. n. 57.* & alij communiter.

Episcopus eadem die potest confetre quatuor minores, & subdiaconatum eidem. Ratio est, quia nullibi patet in jure Canonico id esse vetitum, & solum duos ordines sacros, sive majores unò die conferre prohibetur; ergò in his subdiaconatus duntaxat interstitia sunt servanda: ita ex Trident. conferre. *habetur sess. 25. can. 11. Remit. ad arbitriū Episc.* ergò &c. *Vasquez in 3. part. Divi Thom. tom. 3. disp. 246. cap. 5. n. 47. Castro-Pallao tom. 4. tr. 27. punct. 13. n. 5.*

An Episcopi dispensari possint in jure Pontificio, vide verb. dispensatio. Verb. Votum ubi plura. Secundò, quid possint Episcopi quòd casus occultos in Bulla cœnæ contentos, vide verb. Excommunicatio, de commutatione votorum tractatur verb. votum.

*****

TRACTAT. LXXV

DE ERRORE DIRIMENTE.

MATRIMONIUM.

CAPUT Unicum.

Quomodo error dirimat Matrimonium.

SUMMARIUM.

1. Error quadrupliciter contingere potest in contractu matrimonij.

2. Variæ conditiones in contractu humano occurrunt.

Pp 2

3. Qua-

3. *Quæ qualitates considerari possunt in contractu matrimonij.*

Casus notabilis.

4. *Si error fiat circa personam, Matrimonium est irritum in foro interno.*

5. *Solvitur objectio.*

6. *In prædicto casu si Titius probaverit per testes talem contractum fore purè conditionalem, tunc etiam pro foro externo matrimonium contractum erit nullum.*

7. *Si desunt testes competentes de probatione pro Titio, tunc Judex nunquam in favorem ejus judicabit.*

8. *Titius in prædicto casu sine revalidatione matrimonij nec reddere, nec petere poterit debitum.*

9. *Si verò Titius absolute contraxisset cum præsentis, sine omni conditione valeret matrimonium.*

Casus notabilis.

10. *Qualitates absolute sumptæ non sunt objecta matrimonij.*

11. *Qualitates subinde ingrediuntur formalem rationem contractus matrimonij, proinde si circa qualitatem fiat error, non tenet matrimonium.*

12. *Casus practicus notatur.*

13. *An nomen, cognomen, & Patria ingrediantur tanquam objecta formalia contractum matrimonij, notatur.*

Casus notabilis.

14. *Qualitates extrinsecæ ad contractum matrimonij, licet fiat error circa illas, non dirimunt.*

1. *Error qua-
drupliciter
contingere po-
test in con-
tractu matri-
monij.*

Error circa contractum matrimonij quadrupliciter potest contingere. Primò circa personam, ut si Titius intendens contrahere cum Berta, & contrahit cum Caja. Secundò est error qualitatis, ut si Titius velit contrahere cum Berta pulchra, nobili, Virgine, & contrahit cum turpi, ignobili, corrupta. Tertiò si putat se contrahere cum opulenta, & est pauper. De quarto impedimento circa conditionem servilem egi suò locò.

2. *Varie con-
ditiones in
contractu
humano con-
currunt.*

Adverte, in omni contractu humano & in omni actu voluntatis dari circumstantias, & conditiones, sive explicitas, sive implicitas, quæ aliquando sunt antecedentes ad actum, aliquando concomitantes, aliquando subsequentes & subindè essentialiter connexæ actui, aliquando accidentaliter ei inhærentes: ita Caramuel lib. 3. de matr. n. 3739. P. Rosignoli de matr. 2. contract. 15. prænot. 7. fol. 333. Ubi de his uberrimè tractat.

3. *Quæ quali-
tates conside-
rari possunt
in contractu
matrimonij.*

Itaque in contractu matrimonij consideranda evenit & persona cum qua contrahitur, & qualitates ejus sive physicae, ut est pulchritudo Virginitas; sive morales, ut sunt Nobilitas, Divitiæ: Hic tam persona, quam ejus qualitates, tam physicae, quam morales possunt esse motivum formale, & expressum, ac ratio substantialis talis contractus matrimonij, sit pro e-

xemplo casus, quem refert Caramuel lib. 3. f. 70. n. 3738. videlicet.

Erat Romæ (Titius) homo Germanus dives, sed non nobilis, reperit ibi unam foeminam alto nomine præditam NN. (Bertam) quæ se dicebat filiam Comitis de Lebenstein, & fugisse Parentum Tyrannidem, & se velle nubere ait: cognoscebat Titius talem Comitem, sciebat illum habere filiam, quæ rigorem, & domum pertaxatam ad monialium Ascetarium confugerat: credit hanc esse, & illam in uxorem ducit: revertitur in Patriam opinione suâ jam Comes factus, at ibi reperit Comitis filiam, adhuc hæere apud moniales, & hanc esse meretriculam quandam Lanionis filiam, quæ casta, & nobilis virginis nomen sumpserat. Quid dicas? Est ne hoc matrimonium validum? Juristæ clamant affirmativè, dicunt fuisse errorem in qualitate tantum, ut in divitijs, fama, nobilitate; ergo &c. Similem casum refert noster Pater Rosignoli in contract. de matr. contr. 15. disquisit. 2. §. 1. fol. 473. Nunc.

Dico 1. tale matrimonium esse nullum, quò-
ad forum conscientia. Ratio est; quia quoties-
cunque habetur certitudo de errore personæ in
contractu matrimonij, toties adest impedimen-
tum dirimens in tali matrimonio: sed in hoc
casu habetur certitudo personæ, ut supponitur,
nam Titius audiens talem foeminam esse filiam
Comitis sibi noti, quam sciebat per famam fu-
gisse ad moniales, quæ cum se illam esse diceret,
Titius cum illa consentire, & contrahere statuit,
nam intentio Titij in hac circumstantia fereba-
tur ad filiâ Comitis fugitivâ sibi noti: quæ filia est
determinata persona, & non ad illam, quæ
per dolum, & fraudem hanc ipsam mentieba-
tur, quia hæc non fuit talis Comitis filia, sed
filia Lanionis, sicque consentit Titius in ma-
trimonium cum filia Lanionis, non quatenus
fuit filia Lanionis, quam nunquam intenderat
ducere, sed quatenus usurpaverat sibi larvam
filia Comitis, qui consensus reflexivus cadit
tantum supra filiam Comitis: ergo cum hæc
non fuerit filia Comitis; Titius erravit in
persona, præventus dolò illius foeminæ.
Tum, quia consensus Titij in tali matrimonio
non fuit absolutus, sed conditionatus, quæ con-
ditio non obligat, nisi purificetur; cum ergo in
tali casu conditio talis familiae, de qua illa foemi-
na se esse spargebat, quæ unicum motivum
fuit, cur Titius illam duceret, non verificetur:
ergo &c. Nam Titius in tali itinere nunquam
duxisset illam foeminam, si hæc propriam con-
ditionem explicasset, nam non fuit opere preti-
um, ut tantò incommodò intuitu vilis meretri-
culæ se exposuisset; duxit ergo illam, quia
tantæ familiae se sanguine conjungere voluit, ac
domum suam nobilitate magnificare; ergo &c.
Tum, quia legitur in lib. Pand. reg. 20. qui cum
alio contrahit, vel est, vel esse debet, non ignarus
conditionis ejus. Ergo cum Titius doli ignarus
fuerit conditionis filia Lanionis, non subsistit
talis contractus, ita quoque Pater Gregorius Ro-
signo-

4. *Si error sit
circa perso-
nam matri-
monium est
irritum, in fo-
ro interno.*

9. Solvitur
objectio.

signoli de matr. 2. supra citatus, Sanchez l. 7. disp. 18. num. 25. Petrus de Ledesma qu. 51. a. 2. &c.
Dicere talis femina posset; Titius concubuit mecum tanquam cum uxore propria: quem ego quoque affectu maritali amplexata sum: ergo saltem in tali complexu confirmatus est contractus matrimonij.

Ad hoc ego respondeo ex *reg. 31. Jur. L. Pandectar. Nuptias non concubitus, sed consensus facit*: ergo cum ex parte Titij non fuerit consensus, nisi conditionalis, & conditio non sit purificata; igitur talis concubitus non facit ad rem pro contractu matrimonij, in quo requiritur ex utraque parte absolutus consensus; ergo &c. Tum, quia si quis dolosus homo portaret mihi lapidem ad emendum, quem dicit esse Magnetem, ratione cujus emerem eum pro Magnete, postmodum invenirem, quod non sit Magnes, sed simplex lapis, quis diceret, quod talis contractus intra me, & illum hominem celebratus sit validus? ergo a pari, Berta dixit se esse filiam Comitum, & pro tali eam duxit; ergo cum non fuerit reperta talis, non tenet contractus matrimonij inter illam, & Titium.

6. In prædicto casu si Titius omni exceptione majores ita esse, sicut in casu retulit cum omnibus illis circumstantiis; per testes tamen se non habuisse consensum, nisi conditionalem contractum ducendi illam feminam pro filia Comitum, fore pure conditionalem, vere tale matrimonium. Ratio est; quia tunc etiam Judices tenentur administrare justitiam; ergo si pro foro externo Titius ita demonstrat per assignatos testes sui deceptionem, & solum consensum conditionatum præbuisse in tali matrimonio, cujus tractum erit conditio non verificatur, jam facit, quod jus nullum. existit; ergo &c. Tum, quia si Judices illico non solverent tale matrimonium, fieret injuria Titio, quia pateretur ignominiam ex eo, quod talis femina sit meretricula, ac protraherent, quod aliam ducere non posset, vel causarent magnas expensas, sicque nimis crudeliter tractarent Titium probatum innocentem; *Caramuel lib. 3. num. 3731.*

7. Si desint testes compentes de probatione pro Titio, tunc judex nonquam infamem ejus judicabit.
Dico 3. Si Titius non haberet testes omni exceptione majores, qui factum hujus matrimonij probarent, nunquam ad plenam probationem venire poterit, consequenter Judices semper condemnabunt eum. Ratio est; quia *reg. jur. 6. ait: Reo favendum est, quando paritum jura sunt obscura*; ergo si Titius plenè non probaverit invalidum matrimonium, adhuc jus inter ipsum, & feminam est obscurum; igitur pro matrimonio legitimo standum est. Tum, quia ait *regula jur. præsuntur innocentia ubi culpa non probatur*; ergo si culpa feminae plenè non probetur, præsuntur pro ipsa judicandum.

8. Titius in prædicto casu sine revalidatione
In hoc casu Titius cohabitando cum Berta, neque potest reddere, neque petere debitum. Ratio est; quia habet certitudinem facti de nullo consensu in personam Bertæ, ut Berta filia lanio-

nionis est, sed solum in filiam Comitum. Tum datione ma- quia a potior in cap. *Inquisit. de sent. excomm. trimonij nec definitum est, quod ille, qui habet credulitatem reddere nec probabilè de impedimento dirimente, non possit petere poterit sit petere debitum in matrimonio jam contra- debitum. èto; ergo, ut Titius securus sit in conscientia pro petendo, & reddendo debito, debet revalidare matrimonium.*

Hinc ex prima conclusione patet, quod si 9. Si vero Titius contraxisset cum Berta abstrahendo, an illa tunc absolute sit filia Comitum, vel non, sed tantum respexisset contraxisset simpliciter præsentiam personæ, ita tamen ut cum persona nec mente renuisset sibi conditionem filiae præsentis sine Comitum, tale matrimonium fuisset validum. *omni conditi- Ratio est; quia consensus Titij fuisset absolutus one, valeret contrahendi simpliciter cum Berta. matrimoni-*

Quid si Titius vellet ducere primogenitam um. Caij, aut vult illam prius videre, utrum sit formosa, & an sibi placeat: cum verò primogenita non sit pulchra, & timeatur ne Titius illam rejiciat, Caius producit ipsi inspiciendam secundogenitam, quæ est formosa, & ipsi placet: Titius postmodum contrahit matrimonium cum primogenita per procuratorem & dum conveniunt, advertit non esse illam, quam Caius sibi videndam præbuerat, cujus pulchritudine captus erat: conqueritur Titius, & petit esse contractum matrimonij nullum propter dolum, & errorem antecedentem circa qualitatem personæ; nam asserit se primogenitam ideo voluisse videre; & si sibi placuerit, ipsam ducere in uxorem; cum ergo primogenita non habeat tales qualitates, vi quarum amore captus fuerat, quas habet secundogenita, quam ipsi pro primogenita conspiciendam anteposuerat; proinde secundogenitam realiter in conspectu pro sponsa selegit, quam putaverat esse primogenitam, nam fateatur primogenitam se nunquam habuisse intentionem decedendi in uxorem, nisi dotatam tali formositate, quæ sibi placeret; cum ergo primogenita careat tali qualitate, quæ sibi per secundogenitam dolose præsentata fuit, vi cuius unice movebatur ad illam ducendam; sicque caruit consensu ipsam ducendi in uxorem.

Ad melius enodandum casum nota, quod 10. Qualitates absolute, ut sunt pulchritudo, nobilitas, divitiæ &c. Non sint partialia objecta matrimonij; quia hoc solum concernit personas, siquidem non ducitur nobilitas, divitiæ, pulchritudo in uxorem, alias esset verum dicere, Titius habet uxorem pulchritudinem; vel nobilitatem &c. Hæ verò qualitates ex hypothesi, quod Titius vi harum moveatur ad contrahendum matrimonium sunt tantum conditio, & ratio, seu medium concomitans requisitum ad valorem contractus matrimonij, quæ qualitates per se consideratæ non spectant ad essentiam matrimonij, quia essentia matrimonij potest consistere inter Titium, & primogenitam Caij sine formositate, nobilitate &c.

Ex sup-

11. Qualita-
tes subinde in-
grediuntur
formalem
rationem
contractus
matrimonij,
proinde si
circa quali-
tatem fit er-
ror, non te-
net matrimo-
nium.

Ex suppositione verò, quòd Titius inten-
dat ducere primogenitam Caij, non quà primo-
genitam tantum, sed quà primogenitam formo-
sam, tunc *ly formosam* ingreditur rationem for-
malem contractus matrimonij; quia Titius
unò formali, & indivisibili actu consentit in pri-
mogenitam formosam; ergò si non est formo-
sa, talis consensus est nullus, cum *ly formosa* con-
cominanter ingrediatur substantiam contractus:
Eòdem modò argumentatur *Caramuel* supràci-
tatus, dicens: Quærebat Petrus unum e-
quum pulchrum, & sanum, promisit illi pul-
chrum, & sanum Fridericus, initur contra-
ctus absolutus: recipit pecunias venditor,
& dat equum Petro deformem, & ægrotum:
peto utrùm valeat contractus? omnes re-
spondebunt quòd non! quia Petrus est decep-
tus quòd ad substantiam contractus; con-
tractus per se enim postulat pulchritudinem,
& valetudinem in equo; ergò pari mo-
dò Titius est deceptus in primogenita;
quia voluit formosam, eò modò, quò larva-
tè per secundogenitam repræsentata fuit; ergò
&c.

Plura videbis apud *Prepositum cap. ult. de
conjug. Lopez Medinam de restit. quest. 33.
sect. quibus. Basilium lib. 4. cap. 21. num. 7.* qui as-
serunt hanc opinionem esse veram in casu, quo
errans contrahat expressè, & formaliter mo-
tus à qualitate, circa quam errat; aut in casu, quo
expressè contrahens feratur unico, & indivisibili
actu in eam circumstantiam, & in personam eà
circumstantiā vestitam; ità quoque *Pater A-
mandus Herman, tr. 9. disp. 3. quest. 4. num. 11,*
cum pluribus alijs neotericis.

Hinc colligitur, quòd si Sempronius duceret
Bertam in matrimonium eà conditione, si es
virgo te duco, & postmodum corruptam inve-
niret, eòdem modò philosophandum est de hoc
casu, sicuti de antecedenti, nam supponit Ber-
tæ hanc conditionem virginitatis, posuisse tan-
quam motivum contractus matrimonij à Sem-
pronio.

12. Casus pra-
eternus nota-
tur.

Quæritur an error nominis, cognominis
aut Patriæ, invalidet matrimonium? circa
hanc quæstionem curiosum calum narrat noster
*P. Gregorius Rosignoli de matrimonio. 25. §. 3.
num. 1. ubi ait:* dum Alexandria morarer, qui-
dam homo ex oppido S. Salvatoris enormia cri-
mina commiserat, quorum Casali apud S.
inquisitionem fuit accusatus: & ab hoc Tribu-
nali liberaretur, fugit Parmam mutatò nomi-
ne, cognomine, & Patria, nè ibi cognoscere-
tur: videlicet nominavit se Joann. de bonis,
ex civitate Astensi. Post aliquod tempus con-
traxit amicitiam cum quadam puella, ac cum
ipsa per se egit de matrimonio ineundo: venit
ad rem, contrahunt in facie Ecclesiæ, ac simul
aliquamdiu vixerunt: tandem post compositio-
nem super delictis cum S. inquisitione rediit
ad oppidum S. Salvatoris, ducens secum
conjugem, quæ cum novisset deceptionem
illicò in ingressu oppidi exclamavit; *eh*

questa è la città d' Asti. Ibi morans aliquantu-
lum, venit pariter in cognitionem fictionis no-
minis, & cognominis. Ex his forsan cœpit
ansam, vel quia malè tractaretur à marito, dis-
cedendi Alexandriam, ibique à Vicario Gene-
rali (absente Episcopò) petijt separationem
thori, asserens se deceptam fuisse quòd ad Patri-
am, nomen, & cognomen, & consequenter
non subsistere suum matrimonium; Vicarius e-
xaminatis circumstantijs, & communicatis Pa-
rochis, quos paulò post convocavit, ut quivis
suam sententiā diceret, & horum potior pars ste-
tit pro nullitate contractus: unde Vicarius Ge-
neralis sumpsit robur, & definivit tale matri-
monium esse nullum. Atrix audita sententiā se
recepit in eadem civitate ad quendam amasium,
cum quo diu vixit in concubinato, cognitò
crimine Parochus adstrinxit illam ad receden-
dum; interim venit Episcopus, recurrit for-
mella ad eum, petendo facultatem nubendi
amasio ad hoc, ut vitet peccata, Episcopus in-
formatus de casu, cœpit dubitare utrùm senten-
tia lata de nullitate primi matrimonij subsistat,
& an potius tale matrimonium fuerit va-
lidum.

Tota difficultas in hoc casu consistit: utrùm
nomen, cognomen, & patria ingrediantur
substantiam matrimonij, vel tanquam objecta
particularia, vel tanquam motivum formale,
sinè quo non, movens voluntatem puellæ ad
contrahendum. In primis prædictæ qualitates
non possunt dici ingredi substantiam matrimo-
nij tanquam objecta particularia, quia alias veri-
ficaretur, quòd talis puella nupserit civitati A-
stensi, nomini, quòd dicitur Joannes, & co-
gnomini de bonis, sed hoc est absurdum,
quia sunt pura accidentia, & sic accidens, &
non substantiam haberet pro marito, nam om-
ni homini est per accidens, quòd sit in civitate
Astensi natus, quia potuit alibi nasci, quòd vo-
cetur Joannes, quòd habeat tale cognomen &c.
Si dicatur, quòd nomen, cognomen, &
Patria ingrediantur substantiam contractus
matrimonij tanquam motivum formale sinè
quo non, movens voluntatem puellæ ad con-
trahendum, tunc aliter philosophandum
est.

Ante decisionem meam adverte, aliud esse,
quòd fortè non detur in rerum natura homo,
qui vocetur *Joannes de bonis ex civitate Astensi*,
aliud, quòd non detur Asti, Joannes; & de
bonis, singillatim sumpta. Nunc ad casum pro-
positum.

Dico primò, si puella habuit pro objecto
formali nomen, cognomen, Patriam, seu pro
motivo sinè quo non in contractu talis matri-
monij cum illo homine, tunc hujusmodi con-
tractus in foro conscientiæ fuit omnino
irritus. Ratio est, quia in tantum contractus
est validus, in quantum voluntas contrahenti-
um ei consentit; sed voluntas puellæ ei non
consensit, nisi sub conditione, si talibus qualita-
tibus ille homo sit ornatus, prout asserit;
ergò

13. An nom-
en, cogno-
men, & Pa-
tria ingre-
diuntur tan-
quam obje-
cta formali-
contractus
matrimonij
notatur.

ergo cum defecerit, fingendo se esse talem, cum non fuerit; igitur voluntas puellæ ei non adhæsit; consequenter est irritus. Major patet, quia voluntas in contractibus, ad hoc ut ultro citroque obligationem pariant, est ratio, cur in foro conscientiæ obligetur, eo, quod se ipsam, præbendo consensum, liget, & sic se ligando teneatur stare promissis coram Deo. Minor declaratur; nam si v. g. Titius mercator offerret ad vendendum Cajo Horologium, quod dicit esse aureum ex auro platæ, quod est optimum aurum indicum, & quidem à Magistro Sempronio factum, quem dicit superare omnes Magistros in conficiendis horologijs: auditis Cajus his conditionibus, movent, ipsum ad emendum horologium, & sic id emit; paulò post discooperit fallaciam, & quod horologium non sit ex auro indico, & quod non sit factum à tali Magistro, prout mercator assererat, licet valeat pecuniâ, quam pro eo dedit. In hoc casu nota, voluntas Caji tracta fuit ab auro platæ & à Magistro Sempronio ad emendum horologiũ aliàs id non emisset, nam motivum formale emptionis Horologii fuerunt, & aurum platæ, & Magister Sempronius; cum ergo hæc duo motiva in hoc casu non verificentur: Sicque voluntas in tantum consensit in talem contractum, in quantum horologium fuit ipsi repræsentatum cum illis duabus qualitatibus; sed uno indivisibili actu fuit ipsi repræsentatum cum illis duabus qualitatibus memoratis; ergo uno indivisibili consensit in contractum. Subsumo, sed qualitates non subsistunt tanquam motivum consensûs; ergo neque consensus subsistere debet, consequenter contractus quoad motiva formalia est irritus. Eodem modo cum proportionem discurrendum est de consensu puellæ in ordine ad matrimonium contrahendum cum illo homine, eo quod ipsam fefellerit in qualitatibus, in casu allatis.

Dico 2. In foro fori tale matrimonium puellæ (nisi sufficienter probaverit se contraxisse cum simili homine sub prædictis conditionibus) semper præsumitur subsistere. Ratio est, quia factum constat, ergo semper subsistit, nisi elidatur talibus motivis, ad hoc ut iudex vincatur pro ferenda sententia nullitatis. Antecedens liquet ex eo, quia in facie Ecclesiæ contractum est, & pro tunc huiusmodi matrimonium censebatur ratum, ergo & defacto, nam habetur in *Fur. L. ad probationem C. de probat. factum, quod non relebat, fieri non debet*, igitur ad hoc ut reputetur nullum, actrix debet in motivis solidis relevare. Tum, quia Ecclesia, & ille homo sunt in possessione matrimonij, sed nemo est extrudendus à possessione, nisi contrarium probetur, ergo &c. Tum quia, *actum celebrare, & ei consentire paria sunt. L. utrùm, & L. seq. ff. ad leg. Pompe.* Sed puella actum matrimonij celebravit, ergo & ei consensit secundum exigentiam contractûs:

Tum quia in tali contractu, licet ille homo mentitus sit nomen, cognomen, & patriam, se ipsum tamen in persona stitit, ut cum ipsa puella contrahat, sed hoc sufficit, ergo &c. Major ex casu patet, minor probatur ex *L. in venditionibus 4. ff. de contrahent. empt.* ubi sic legitur: *Si in nomine Dissentiamus, verum de corpore constet, nulla dubitatio est, quin valeat emptio, & venditio*, sed in contractu matrimonij, constitit puellæ de corpore istius hominis, licet nomen finxerit &c. cum per se egerit de contractu, ergo &c. *Lancellotus institut. jur. can. lib. 2. tit. de nupt. in fine. Ledesma 2. part. 4. quest. 53. art. 1. dub. 5.* & alij citati à Rosignoli relato, *num. 4.*

Dices ex Rosignoli contra primam conclusionem, non potest voluntas ferri in incognitum, juxta illud axioma philosophicum: *nihil volitum quin præcognitum*, sed persona quam ille homo finxerat, cum illis circumstantijs, non est cognita puellæ, quia fortasse nec est in rerum natura; ergo voluntas non potuit ferri in illam personam fictam cum illis circumstantijs, consequenter non potuit habere pro motivo formali nomen, cognomen, & patriam, sed solam illam personam hominis, quæ actualiter secum contraxit, ergo talis contractus nec in foro conscientiæ est irritus sub talibus qualitatibus celebratus, quæ in tali homine defuerunt.

Respondeo: concedo majorem, distinguo minorem, sed persona, quam finxerat cum illis circumstantijs, non est cognita puellæ totaliter, tam totalitate personæ, quam circumstantiarum, concedo minorem, non est cognita partialiter, physicè seu realiter nego minorem, nam dum ille homo dixerat se esse talem illis circumstantijs relatis ornatum, puella, auditò illius dictò, concepit & illum hominem, & circumstantias; hominem cognovit physicè, quia realiter fuit præsens, circumstantias, seu nomen cognomen, & patriam quæ finxerat sibi inesse, cognovit objective per intellectum, quia audito nomine Joannes, & Asti, concepit per intellectum Joannem, & civitatem Asti, &c. Et hic adverte, talem hominem non finxisse, quod detur aliquis præter se, qui ornatus esset huiusmodi circumstantijs, prout supponit Rosignoli, sed solum se ipsum constituit pro objecto puellæ, usurpando fictitiè nomen, cognomen, & patriam alienam, sicque puella in ipsum consensit sub duplici formalitate, imprimis quatenus talis persona est, & secundò, quatenus talibus qualitatibus ornatus est, nam consensus puellæ in contractum matrimonij realiter fuit unus, & simplex, virtualiter fuit duplex, quatenus respiciebat personam talis hominis, & circumstantias, tanquam formale motivum consentiendi, igitur cum circumstantiæ non subsistant, neque consensus puellæ subsistere potest.

Casus notabilis.

test, quia unico motivo consensûs destructo, destruitur consequenter, & consensus.

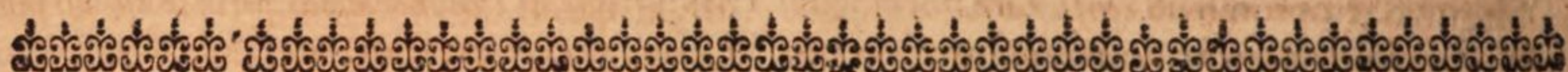
Præteritâ die quidam Doctor cælebs vidit Bertam Virginem in saltu, interrogavitque amicum suum quantum dotis haberet, & respondit 20. millia florenorum, uti & verum erat: Hic Doctor sciens Bertam habere aliam sororem formosam, v. g. nomine Cajam, deliberaverat petere in uxorem Cajam cum qua defactò contraxit matrimonium sinè specificatione dotis: venit ad rem, petit dotem suppones se accepturum 20. millia, & data sunt ea tria millia tantum; conqueritur asserendo se deceptum esse, dictum enim ipsi fuerat Bertam habere 20. millia pro dote, & modo Caja habet tantum tria, itaque prætendit matrimonium esse nullum, dicendo se contraxisse cum Caja intuitu 20. millium florenorum.

14. Qualitates extrinse-

Nota, verum esse, quòd Berta habeat 20. millia, quia Berta est soror Cajæ solum ex ma-

tre, non ex patre, & hæc habet dotem Patris ea ad contramortui, non verò Caja, quod Doctor ignoraverat; putavit etiam esse legitimas sorores: In hoc casu præsumitur solum esse errorem circa qualitatem intrinsecè sumptam, & non circa personam Cajæ; sic non conditionatè, sed directè, & formaliter consensit in matrimonium Cajæ pro illo tempore, quo factus fuit contractus; & duntaxat secundariò, & præsuppositivè intenderat dotem 20. millium florenorum, quam infallibiliter se accepturum speravit, non conditionatè; consequenter nulla potest assignari ratio expressa, cur tale matrimonium non esset validum. At si Doctor probaverit fuisse suum formale motivum 20. millia floren. (sinè quibus non duxisset Cajam) tunc hic casus deciditur sicut superior.

His bene intellectis alios faciliores casus de hac materia facilè solves, ut v. g. si accideret error circa substantiam Personæ &c.

TRACT. LXXVI.

DE EUCHARISTIA.

Propositio 1. ab Innoc. XI. damnata est:

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum, utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

CAPUT Unicum.

De materia, forma, & ministro Eucharistiæ.

SUMMARIUM.

1. Eucharistiæ Sacramentum definitur.
2. Sacramentum Eucharistiæ à Christo est institutum in ultima cena.
3. Materia Eucharistiæ alia est proxima, alia remota.
4. Materia remota Eucharistiæ est panis triticeus, & vinum de vite.
5. † Qui admittunt aliam materiam remotam præter panem triticeum Eucharistiæ, incurrunt damnationem propositionis primæ ab Innocentio XI. reprobata.
6. Non licet latino Sacerdoti consecrare in pane fermentato, nec Græco in Azymo extrâ fines suæ Ecclesiæ.
7. Non esset materia sufficiens Eucharistiæ, si panis cum aqua non elementari conficeretur.
8. Omne vinum non usuale est materia insufficiens calicis.
9. Si vinum, vel panis usualis non sit adhuc corruptus, potest consecrari.
10. Mustum defecatum est etiam materia Eucharistiæ.
11. Vinum congelatum est materia dubia calicis.
12. Si post consecrationem congelentur totaliter species calicis, an desinat ibi esse præsentia sanguinis Christi, deciditur.
13. Admixtio modica aquæ est de præcepto materia Calicis.
14. Forma Sacramenti Eucharistiæ exponitur.
15. Forma consecrationis calicis notatur, circa quam duæ opiniones exponuntur.
16. Verba consecrationis recitativè, & significativè proferenda sunt.
17. Alio

17. Alio Idiomate proferens verba consecrationis, valide consecrat.

18. In quo consistat essentia Sacramenti Eucharistiae, exponitur.

19. In consecratione Eucharistiae vi verborum sub speciebus panis ponitur Corpus Christi, & sub speciebus vini sanguis, cetera per concomitantiam.

20. In quo recipiantur accidentia panis, & vini in Eucharistia, notatur.

21. Christus in Eucharistia existit totus in toto, & totus in qualibet parte.

22. Christus in Eucharistia ponitur per novam praesentiam.

23. Minister consecrationis Eucharistiae est solus Sacerdos.

24. Ut Sacerdos valide consecret, requiritur intentio, & praesentia materiae.

25. Distractio Sacerdotis non tollit intentionem consecrandi.

26. Potest Sacerdos ante praefationem alias hostias offerre, & cum majori consecrare.

27. Si hostia verteretur in carnem, & species vini in sanguinem, an teneantur Sacerdos aliam materiam consecrare, & sumere notatur.

28. Reus fugiens ad Sacerdotem portantem Eucharistiam, vel si fugiat ad Cardinalem, qui imposuit ipsi suum pileum rubrum, sit liber.

29. Defectum unius Sacerdotis si moreretur, renetur alius supplere.

30. Sacerdos si post Sacrum inveniat aliquam particulam hostiae consecratae, quid facere debeat notatur.

31. Episcopus cum alijs consecratis Sacerdotibus constitunt unam causam in consecratione Eucharistiae.

teriae immixta sint, aut aliqua guttulae aquae immixtae vino; quia adhuc retinet essentiam panis, & vini usualis triticei, & vini, prout constat ex praxi de vite. Ecclesiae; & affirmant comm. Theol. cum Divo Thoma, qu. 74. art. 1. Biesman.

Aliqui antiquorum censebant materiam re- s. † Qui admotam hujus Sacramenti esse etiam speltam: mittunt aliam alij orizam, avenam, alij milium, horde-materiam, lolium, far, panificum. At attentam pro-remotam positione damnata ab Innocent. XI. n. 1. supra citata, nunquam est licitum in his materijs sub triticeum lethali consecrare propter periculum frustratio-Eucharistiae nis Sacramenti, nam quotiescunque exponi-incurruntur Sacramentum periculo frustrationis, peccatur graviter contra Religionem, seu reverentiam tanto Sacramento debitam, & contra cha-prima ab Innocentio XI. fideles communicantes acciperent fructum Sa-reprobata. cramenti ratione dubiae materiae. Tum, quia talis faceret contra finem à Christo institutum; ergo peccaret lethaliter; Ita Suarez disp. 16. sect. 2. qui ait: in moralibus perinde est aliquid facere, & exponere se periculo faciendi; ergo &c. Cardenas in Crisi Theologica. in expositione proposit. 1. reprobata ab Inn. XI.

Quamvis panistam azymus, quam fermentatus sit materia apta hujus Sacramenti; quia latino Sacerpanis fermentatus non differt specie ab azymo; doti consecra-nihilominus non licet latino Sacerdoti consecrare in fermentato sub lethali, neque Graeco in fermentato azymo quousque intra terminos Ecclesiae suae de-nec Græco in tineatur; seu in loco ubi taliter consecratur etiam- Azymo extrâ si ægrotus sine viatico decedere deberet. Latini fines suae Ec-clesiæ. vi consuetudinis tenentur consecrare in azymis ad imitandum Christum Dominum, qui in azymis consecraverat; nam cum hoc Sacramentum non sit absolutæ necessitatis, non debet consuetudo universalis, & ritus exinde inverti; ita sentit Sanctus Thomas quest. 74. Fillinius tract. 4. capite 4. Bonacina; Archdekin; Fennich.

Dixi superius, quod panis triticeus sit materia Eucharistiae, id est confectus ex farina tritici, & aqua elementari, & calore ignis coctus, ad excludendum omnem alium liquorem, qui loco charistiae, si aquae elementari cum tali farina unam massam panis cum a-componere posset, uti est aqua rosacea, lac, mel, qua non ele- vinum cerevisia, talis enim panis non esset mate- mentari con- ria sufficiens; quia non esset panis usualis or- ficeretur. dinarius; sic Sanctus Thom. quest. 74. art. 7. ad 3. Palladanus in 4. dist. 11. qu. 1. art. 6. conclus. 4. & alij.

Dixi quoque quod vinum sit materia Calicis, id est vinum de vite intelligitur, uti definitum est in Concil. Florent. teste Divo Thoma qu. 74. art. 5.

Hinc excluditur omne aliud, quod non est 8. Omne vinum usuale naturale à materia Calicis, uti est num non usu- agrestum, uva quæ potius comeditur, quam ale, est mate- bibitur, nam talis liquor non est vinum usuale; ria insuffici- nec acetum; quia est vinum putrefactum, cor- ens Calicis. ruptum; ita Angelus in Miscel. n. 23. Sylvius

Qq

Verb.

1. Eucharistia Sacramentum definitur.

Eucharistia est novæ legis Sacramentum corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini ad spiritualem animarum refectioem divinitus institutum; est de fide ex Concil. Trident. sess. 7. can. 1. & Concil. Lateran. cap. firmiter Florent. Layman. lib. 5. tractatu 4. num. 1.

2. Sacramentum Eucharistiae fuit institutum à Christo Domino primâ die Azymorum in ultima coena facta cum discipulis suis, ut constat Luca 22. dicentis: Accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens: Hoc est corpus meum.

3. Materia duplex assignatur, proxima, & remota. Materia proxima est ipsa species panis, & vini: Materia remota est panis, & vinum; ita comm. Scholastici. Tum, quia hoc patet ex institutione Christi Matth. 26. ubi dicit: Canantibus autem eis accepit Jesus panem, & benedixit &c. & subjungit: Accipiens calicem gratias egit, & dedit eis, dicens: bibite ex hoc omnes.

4. Materia remota Eucharistiae est panis triti-

Verb. Euchar. 2. qu. 19. Suarez, Sotus; & alij
comm.

9. Si Vinum

Si vinum est acidum, acescens, vel panis vel panis usu- sit mucidus nondum corruptus, potest conse-
alis non sit crari; quia adhuc retinet substantiam vini, &
adhuc corrup panis; est Sancti Thoma supra citati, Archde-
tus potest con- kin.

Mustum defecatum est verè vinum: ergò
10. Mustum potest consecrari: at caveat quis in impuro
defecatum consecrare, licet talis consecratio esset valida,
est etiam ma- esset tamen contra reverentiam tanti Sacramenti
teria Eucha- Conninch. de consecr. dist. 2.

Quæritur, an vinum congelatum sit mate-
ria Sacramenti Eucharistiæ?

11. Vinum Respondeo circa vinum congelatum, an sit
congelatum materia Eucharistiæ, definitive loqui me non
est materia posse, si affirmabo, dabunt mihi manum multi
dubia calicis.

doctissimi Theol. ut Suarez; Sylvester; Ange-
lus, Bonacina de Eucharist. disp. 4. quæst. 2. p. 2.
n. 10. cum alijs pluribus ibidem citatis. Ratio
est; quia vinum si ex gelu resolvatur, retinet
adhuc substantiam vini, ut experientia docet,
& saltè lambendo, vel sugendo potari potest.
Per hoc tamen mihi non satisfacit; quia adhuc
non sum certus, an frustum ut frustum gelu vi-
nei sit materia certa, cum non sit potabile qua-
le, sicque hæc opinio videtur esse probabilior,
juxta præcedentes DD. sed minùs tuta; quia cõ-
traria est tutissima; sicuti mixtio liquida ex aqua
& farina tritici, nondum solida, & tosta, non
est panis, consequenter nec materia hujus Sa-
cramenti, & solum dum calore ignis solidatur
fit primò materia; ergò licet vinum liquidum,
fit materia Calicis, per hoc non sequitur, quòd
vinum solidum, seu congelatum sit quoque.
Tum quia aqua naturalis est materia baptismi,
& tamen glacies aquea non potest esse materia
ejusdem: quia glacies ut glacies, cum sit materia
solida, non potest abluere, quod requiritur ad
baptismum; quia de essentia ablutionis est li-
quiditas, ita etiam de essentia potùs est liquidi-
tas; ergò materia calicis debet esse potabilis,
& fluida, eò modò, quò sanguis est in corpore
vivo; nam si sanguis congeletur in homine,
homo consequenter moritur; ergò cum de fide
sit; Christum Dominum in Calice post Con-
secrationem esse vivum in anima, & corpore,
debemus admittere, quòd sanguis ejus debeat
esse fluidus (salvò miraculò) ergò, ut ponat-
ur post consecrationem in specie vini vivum
corpus Christi, non debemus in vino conge-
lato consecrare; ergò vinum congelatum
non est materia Calicis. Tum, quia una est
materia inepta consecrationis, licet in se contine-
at vinum, & ideo, quia non est potabilis,
ut constat ex can. didicimus dist. 2. nam Chri-
stus Dominus porrigens discipulis Calicem, dixit:
bibite ex hoc omnes; ergò à pari licet glacies vinea
contineat vinum non est materia apta consecra-
tionis. Hæc philos. congruentior mihi videtur
secundum modernam doctrinam Innocentij XI.

Quando desi- Hinc Valentia tom. 4. disp. 6. qu. 5. punct. 3.
nunt esse spe- Chamerota de Euchar. c. 6. dub. 60. Henriquez
cies Calicis cum alijs docent desinere sanguinem Christi

sub speciebus vini, quando per admistionem consecrata
alterius liquoris specie distincti, species vini cor- per omisso-
rumpuntur v. g. Si tantum de aqua admisce- nem alterius
tur, ut species vini perdant suam substantiam, liquoris, no-
At si v. g. guttæ specierum Calicis admiscere- tatur.
tur aliqua quantitas vini ejusdem speciei,
non desineret per hoc præsentia Sangui-
nis Christi; quia per hanc mistionem non
corrumpetur species vini, sed potius conser-
varetur.

Si species vini albi consecrati misceatur cū vi-
no rubro non consecrato, ita ut perdantur species
albæ, & remaneant rubræ, tunc juxta probabi-
lem opinionem Soti, Ledesma & c. in tali casu de-
sinunt esse species consecratae, quia vinum ru-
brum differt specie ab albo.

Admixtio modica aquæ ad vinum (caveat i 3. Admix-
tamen, nè excedat tertiam partem vini) est de tio modica a-
præcepto sub lethali, ita definitum est in Trid. quæ est de præ-
sess. 22. cap. 7. ac fit ad rememorandum passio- cepto materia
nem Domini, dum de latere Christi defluxit a- Calicis.
qua, & sanguis. Pontifex secundum pro-
babilem sententiam potest dispensare, ut vi-
num sinè aqua consecratur; ita commun. Theo-
log.

Forma essentialis consecrationis hostiæ sunt 14. Forma
tantum hæc verba: Hoc est corpus meum. Ratio Sacramenti
est; quia Christus in consecratione panis in ulti- Eucharistia
ma cæna his usus est, ut patet ex Evangel. Mat- exponitur.
thæi 26. Tum, quia ita definitum est in Concilio
Florent. verbum enim, quod additur non est de
essentia consecrationis; proinde si sinè contemp-
tu omittatur, non est lethale; ita sentit Divus
Thomas qu. 78. art. 2. Tolletus lib. 2. cap. 26.
num. 1. Suarez disp. 58. sect. 1. Henriquez, Re-
ginaldus alij.

Multi doctissimi viri censent, quòd forma 15. Forma
essentialis consecrationis Calicis consistat solum- consecratio-
modò in his verbis, videlicet: Hic est Calix san- nis calicis no-
guinis mei. vel: hic est sanguis meus Bassani verb. tatur, cir-
Eucharistia n. 20. qui citat Concil. Florent. Lay- cà quam du-
man. lib. 5. tract. 4. cap. 3. num. 2. assert. 2. Va- opinioniones ex-
lentia tom. 4. disp. 6. qu. 5. punct. 1. Vasquez dis- ponuntur.
put. 198. cap. 2. Henriquez lib. 9. cap. 17. n. 2.
& alij quàm plures.

Cæteri verò cum Sancto Thoma qu. 78. art.
3. existimant omnia, quæ in forma ordinaria
consecrationis Calicis ponuntur esse de essentia,
sinè quibus non erit valida consecratio Calicis,
itaque cum hæc secunda sit tutior est tenenda.
Prioris sententiæ auctores equè, & unanimiter
admittunt esse mortale aliquid ex communi
forma omittere propter continuam praxim Ec-
clesiæ.

Alit nè Græcis injuriam faciam, qui aterni,
& mysterium fidei in consecratione omittunt,
non dico primam opinionem improbabilem,
imò speculativè probabiliorem, non tamen tu-
torem.

Verba consecrationis proferenda sunt re- consecratio-
citativè, & significativè simul: Recitativè nis recitativè
sive historicè, quia consecrans dum dicit: Qui & significati-
pridiè quàm pateretur, non mentitur dicendo: vè proferen-
Hoc da sient.

16. Verba

Hoc est corpus meum; quia induit perfectissime personam Christi: *significativè*, quia aliàs verba non applicarentur ad materiam præsentem, nec perficeretur Sacramentum defectu significationis verborum, & determinationis materiæ; nam eo modo Sacerdos induit personam Christi, sicut v. g. Generalis Cæsaris; dum Cæsar deliberat ad obsidendam aliquam Civitatem, mandat suo Generali, ut id exequatur; Generalis dum ordinat militem ad illam expugnandam induit personam Cæsaris; quia absolutè præcipit, ac si sua & independens esset voluntas civitatem debellandi; eodem modo Christus Dominus præcepit consecrationem Apostolis dicens; *hoc facite in meam commemorationem*; Ita *Apostol. 1. Corinth. 11.*

17. Hinc si quis aliò idiomate proferat verba consecrationis, & transponat verba, aut alijs æquivalentibus verbis uteretur, vel aliquid adderet, dummodò substantialiter non differat à forma per Christum Dominum instituta, validè consecraret, non verò licitè, quia esset contra usum Ecclesiæ.

18. Essentia Sacramenti Evcharistiæ constituitur intrinsecè ex speciebus panis, & vini, corpore, ac sanguine Christi: Ratio est: quia hoc Sacramentum proponitur tanquam cibus animarum ex vi primæ institutionis; talis autem cibus est corpus Christi velatum speciebus panis, & Vini, ergò &c. Ita cum *S. Thoma 3. part. quest. 78. art. 1. ad 2. dist. 8. quest. 1. art. 1. Filliucius tr. 4. cap. 1. quest. 5. Bonacina de Euch. disp. 4. quest. 1. punct. 1.*

19. In consecratione vi verborum sub speciebus panis constituitur corpus Christi, & per concomitantiam sanguis, anima, aliæque attributa divinitatis. Eodem modò in calice vi verborum constituitur solus sanguis, Corpus, & reliqua, ut suprà per concomitantiam. Ita sancitum est in *Trident. sess. 13. cap. 3.* his dictis modo:

Quæritur, quomodo Christus sit præsens in Eucharistia, an per præsentiam realem? vel per impanationem tantum?

Ante responsum adverte, *Huldericum Zwinglium Helvetarum canonicum Basileensem Anno 1519.* dedit suæ sectæ initium, & docuit in *Eucharistia non contineri verum, & reale Corpus Christi.* huic errori adhæsit *Carlostadius Archidiaconus Wittembergensis. Thomas Muncerus, Berengarius*, alijque nonnulli Hæretici, contra quos nunc respondeo, &

20. Dico 1. Christus per sui realem, & substantialem præsentiam corpore, & sanguine continetur in Eucharistia. Probatur in primis ex *Evangel. Joan. 6. panis quem ego dabo, caro mea est, & sequitur, nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis ejus sanguinem non habebitis vitam in nobis*; Sed hoc in sumptione Eucharistiæ reperitur; igitur corpus, & sanguis Christi realis sumitur, consequenter ibi adest Christus per sui realem præsentiam corpore &

sanguine. Tum quia *Matth. 26.* Christus expressè ait, *hoc est Corpus meum, & hic est sanguis meus*, dum instituerat Sacramentum Evcharistiæ; sed hoc corpus, & hic sanguis importat realem, & substantialem præsentiam sui, aliàs Christi verba non subsisterent, quòd absit à corde humano ambigere; ergò &c. Tum quia omnes SS. PP. & Concilia œcumenica hoc testantur igitur &c. Tum quia *Matth. 28.* legitur: *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*, ergò &c.

Dicunt Calvinistæ Christus *Matth. 24.* ait, *Si quis dixerit vobis, Ecce hic est Christus, ac illic, nolite credere*; ergò non est credendum Christum esse in illo altari, vel pyxide. Respondeo Christum ibi fuisse locutum de pseudo Christis, nè illis credatur.

Instabis, Christus ait, *pauperes semper habebitis vobiscum, me autem non semper*; ergò Christus non subsistit in Evcharistia, quam nos semper habemus, aliàs verba Christi non verificarentur. Respondeo verum esse Christum non fuisse cum Apostolis semper in specie visibili, de qua Christus innuit, bene tamen sub specie Sacramentali.

Urgent A catholici, turpe est corpus Christi manducare, & mittere in secessum; ergò non sumitur per sui realem præsentiam. Respondeo Christum in manducatione nihil turpe sufferre, nam sicut divinitas non patitur, ità & humanitas glorificata est immunis ab omni fœditate; Tum, quia speciebus Evcharistiæ in stomacho corruptis, statim desinit ibi esse realis præsentia Christi.

Dico 2. Christus est præsens in Evcharistia per transubstantiationem, non per inpanationem; id est tota substantia panis, & vini ad proportionem formæ transmutatur in verum & reale corpus, & sanguinem Christi. Probatur ex *Matth. 26.* ubi Christus pronuncians suprà panem; *hoc est corpus meum*, & suprà calicem; *hic est Sanguis meus*, tunc panis & vinum vi verborum convertuntur in verum Corpus & sanguinem Christi; Sed hæc est vera & realis transubstantiatio; ergò &c. major patet, quia verba Christi eo modo sunt operativa, sicuti sonant; sed sonant, *hoc est corpus meum*, & non *hoc est corpus meum in pane*; sicut volunt Lutherani; sed quod ante fuit panis, modò est corpus meum, ergò &c. minor per se est clara, quia transubstantiatio nihil est aliud, quàm conversio unius substantiæ in aliam, sed in nostro casu ità fit, prout testatur *S. Ambrosius lib. 4. de Sacrament. cap. 4.* ubi sic loquitur: *Tu fortè dicis meus panis est usitatus; sed panis iste, panis est ante verba Sacramentorum: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi*, ergò &c. *S. Augustinus in cap. 10. epist. 1. ad Corinth. S. Cyrillus*, alijque omnes SS. PP. hoc ipsum sentiunt: ergò &c. Tum quia, dum Christus Dominus in ultima Cæna *Matth. 26.* ait ad Apostolos: *accipite & comedite, hoc est corpus meum*; Sed si Christus per impanationem esset in Evcharistia, falsa fuissent verba

verba Christi, quod absit à mente humana cogitare; ergò &c. Probatur minor, dicant mihi sectarij, quid Christus ante pronuntiationem verborum habuerit præ manibus? Respondebunt mihi panem, quid fecerit cum pane? *benedixit, ac fregit, dedit, discipulis suis* & ait: *accipite, & comedite*. Ergò comederunt discipuli, quod Christus eis proprijs manibus dedit; sed Christus dedit discipulis ad comedendum suum corpus, non panem, dicens, *comedite, hoc est corpus meum*; ergò panis, quem Christus in manibus habuit, conversus est in Corpus Christi, igitur falsum est, quod Christus per inpanationem sit in Eucharistia, alias Christi verba non subsisterent, quod absit. Tum quia, sibi substantia panis, non fuisset conversa in substantiam Christi, & solummodo Christus intimè fuisset præsens substantiæ panis, prout volunt hæretici, in quo consistit illorum inpanatio: quæro, utrùm hoc modo manducetur corpus Christi, vel non? Respondebunt mihi, quod ita. Iterumque quæro, an Corpus Christi substantiæ panis sit intimæ præsens corporaliter, & visibiliter, vel spiritualiter, & insensibiliter; Respondent mihi, Christus est præsens substantiæ panis spiritualiter, & insensibiliter. Sed contrà; res spiritualis & insensibilis manducari nequit, quia neque dentibus neque linguâ tractari potest, quod est præceptum Christi dicentis *comedite*; ergò hucusque nullus adimplet tale præceptum nec quidem Apostoli, quid absurdius excogitari potest ergò &c.

Objicies, ad Sacramentum Eucharistiæ requiritur elementum, cum sit signum visibile; sed hoc elementum non potest salvari, nisi dicatur remanere substantia panis; ergò &c. Respondeo Sufficere ad rationem elementi remanentiam accidentium in Eucharistia, vi quorum est signum sensibile.

Urgent, corpus Christi in Eucharistia frangitur: corrumpitur, frigesit, calefit, sed hoc est absurdum, nisi dicatur ibi esse panis; ergò &c. Respondeo in Eucharistia non frangi, corrumpi Christum, sed solum species Eucharisticæ sub quibus Corpus Christi præsens est, franguntur, corrumpuntur &c.

Instabis, Apostolus ad *Corinth. 10. ait, panis, quem frangimus, nonne participatio corporis domini est*; ergò in Eucharistia est panis, qui est participatio corporis Christi. Respondeo Apostolum ibi pro pane accipere accidentia Eucharistiæ, prout est color, albedo &c. quæ remanent cum corpore Christi. Nam idem Apostolus *Corinth. 11. ait, quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem domini indigne: reus erit corporis, & sanguinis Domini*; ex hoc patet Apostolum pro pane non accipere corpus Christi, sed solum accidentia, alias eum manducando non esset reus corporis Christi, quod absit dicere.

Ex prædictis liquet, quod per consecrationem Sacerdotis fiat transubstantiatio, id est tota substantia panis convertitur in verum cor-

pus Christi, & tota substantia vini in ejus sanguinem, ita ut nihil ejus remaneat præter accidentia, sive species panis, & vini, color, sapor, & alia, quæ sensibus percipimus: Hæc tamen accidentia in corpore Christi, tanquam in subiecto non recipiuntur; quia corpus Christi in Eucharistia est gloriosum, & passionis expers. Tum quia ita definitum est in *Concil. Constantien. sess. 38. contra Wicleffum*. Neque recipiuntur in substantia panis, quia est destructa per transubstantiationem. Imò etiam probabile est non recipi in quantitate, quæ fortè à substantia non distinguitur; est contrà *Thomistas*, qui dicunt quantitatem miraculosè à Deo sinè subiecto sustentari; sicque aliæ qualitates, ut albedo frigiditas, in quantitate sinè miraculo præseverant: *Archdekin part. 3. 3. tr. 4. cap. 4.*

Hinc substantia panis cum pereat per consecrationem non unitur hypostaticè corpori Christi, est de fide, & communis Theologorum.

Insuper certum est, quod totus Christus existat modo impossibili, & admirabili per modum substantiæ spiritualis in toto, & totus in qualibet minima parte hostiæ consecratæ, & sensibilis, sive illa conjuncta sit, sive separata. Eodem modo discurrendum est de speciebus vini, prout definitur in *Concil. Trid. sess. 13. capite 3. te. can. 3.*

Christus in Eucharistia ponitur tantum per novam ejus præsentiam, non per novam productionem, ut aliqui volunt. Ratio est; quia aliud non videtur esse necessarium; Ita sentit etiam *Archdekin supra citatus*.

Minister consecrationis Eucharistiæ est solus Sacerdos ritè consecratus; Ita *Trident. sess. 22. cap. 1.* Tum, quia Christus solis Sacerdotibus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*, ergò &c.

Ad hoc, ut Sacerdos validè consecret, duo requiruntur: intentio consecrandi saltem virtualis, actualis; & materia consecrabilis, quæ debet esse præsens, & determinata, ut possit verificari pronomen *hoc* & *hic*; Ratio est, quia omnis actio transiens versatur circa singularia, & determinata.

Hinc si Sacerdos veller consecrare v. g. tantum decem hostias, & post consecrationem reperiret 11. vel plures, si intentio Sacerdotis fuit omnes hostias ante se positas consecrandi, tunc omnes sunt consecratæ; quia talis error est solum speculativus, intentio verò est practica, quæ ferebatur supra omnes hostias præsentis, supra quas cecidit consecratio; Ita cum *Suarez, Henriquez, Archdekin*.

Hinc si Sacerdos monitus à Sacrista, ut parvas hostias in altari positas, vel ponendas consecret, vi cujus Sacerdos ante accessum ad altare proposuit illas consecrare, & postea in pronuntiando formam, illarum obliviscitur, omnes sunt consecratæ. Ratio est; quia intentio prior facta censetur virtualiter actualiter perseverare consecrandi tales hostias; ergò &c. Ita sentio cum *Layman lib. 5. tract. 4. cap. 2. Bonacina tom. 1.*

disp. 4.

23. Christus in Eucharistia existit totus in toto & totus in qualibet parte

24. Christus in Eucharistia ponitur per novam præsentiam

25. Minister consecrationis Eucharistiæ est solus Sacerdos

26. Ut Sacerdos validè consecret, requiritur intentio, & præsentia materia

27. Distractio Sacerdotis non tollit intentionem consecrandi

disp. 4. quest. 2. punct. 2. & alijs. At si hostiæ essent in altari etiam in corporali positæ, si Sacerdos non habet intentionem eas consecrandi, non erunt consecratæ.

Guttæ manentes extrâ calicem, vel separatæ in calice juxta probabilem opinionem *Diana*, *Bassei*, & aliorum non manent consecratæ.

28. Aliquoties post oblationem, & ante præfationem mihi protatæ fuerunt pravæ hostiæ modos ante præfationem alimunicando, oblationem mentaliter feci, & posas hostias offerre, & cum extat præceptum comminatorium contrarium faciendi; Ita etiam *Diana part. 2. resol. 71. Aver- sa quest. 11. sect. 12. Tamb. Gavant.*

Si Hostia consecrata appareret versa in carnem, vel species vini in sanguinem, juxta probabilem sententiam non tenetur sacerdos aliam materiam sumere, & consecrare; quia posito priori sacramento censetur Christus Dominus dispensare in sumptione; *Bassens verb. Euchar. in sup. n. 16. ubi alios citat.* Opinio contraria est etiam probabilis.

30. Si reus fugiat ad sacerdotem Eucharistiam publice portantem, gaudet immunitate Ecclesiastica; *Navarrus cap. 4. nu. 18.* Imò si quis ad eum portan-tem supplicium duceretur, & confugeret ad sacerdotem etiam occultè Eucharistiam portantem, siam, vel si gauderet tali immunitate. Si reus fugiat ad Cardinalem, qui imposeret suum purpureum pileum, vel curaret illi imponi, fieret liber: ergò à qui imposuit potiori, cur ergò tanta reverentia non debeat ipsi suum pileum exhiberi venerabili Sacramento. Nam eodem modo veneranda est Eucharistia privatim habita, quàm publicè; *Bartolus; Baldus; Quintanatvennas tract. 4.*

31. In Missa si sacerdos post consecrationem moreretur, vel in deliquium caderet, tunc alius sacerdos etiam non jejunus cæterum missæ adimplere debet, at si adsit jejunus illi competit finire tur, tenetur missam; est certa, & comm. Doctor.

32. Eodem modo si sacerdos finito sacro inveniat in patena, vel corporali particulam hostiæ consecratæ, & alius non ad est sacerdos celebraturus: vel si absit tabernaculum, in quo potest decen-ter conservari, potest eam sumere; *Suarez; Diana* quam parti- na, cum multis alijs.

In consecratione sacerdotis Episcopus cum alijs sacerdotibus consecrat, licet prius pronunciet formam, quàm alij, nihilominus tamen omnes censentur simul constituere moraliter unicam causam consecrationis: Ita patet ex *Institut. Ecclesie.* Plura alia vide Verb. Communio.

Proponuntur Canones Concilij Tridentini ex Sess. 13. de Sacro-Sancto Eucharistiæ Sacramento.

Canon I.

Si quis negaverit in sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento contineri verè, realiter, & sub-

stantialiter corpus, & sanguinem, una cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodo esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute, anathema sit.

Canon II.

Si quis dixerit in Sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis, & vini, una cum corpore, & sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis, & vini; quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissimè transubstantiationem appellat, anathema sit.

Canon III.

Si quis negaverit in venerabili Sacramento Eucharistiæ sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione factâ, totum Christum contineri; anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit, peractâ consecratione, in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse corpus, & sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantum in usu dum sumitur, non autem ante, vel post, & in Hostijs seu particulis consecratis, quæ post communionem reservantur vel supersunt, non remanere corpus Domini; anathema sit.

Canon V.

Si quis dixerit, vel præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire; anathema sit.

Canon VI.

Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ Sacramento Christum unigenitum DEI Filium non esse cultu patriæ, etiam externo adorandum, atque ideo nec festivâ peculiari celebritate venerandum, neque in Processionibus, secundum laudabilem, & universalem Ecclesiæ sanctæ ritum, Consuetudinem, solemniter circumgestandum, vel non publicè ut adoretur populo proponendum, & ejus adoratores esse Idololatrias; anathema sit.

Canon VII.

Si quis dixerit, non licere sacram Eucharistiam in Sacratio reservari, sed statim post consecrationem astantibus necessariò distribuendum: aut non licere, ut illa ad infirmos honorificè deferatur; anathema sit.

Canon VIII.

Si quis dixerit Christum in Eucharistia exhibitum spiritualiter tantum manducari, & non etiam sacramentaliter ac realiter; anathema sit.

Qq 3

Canon IX.

Canon IX.

Si quis negaverit, omnes & singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis saltim in paschate, ad communicandum, juxta præceptum S. Matris Ecclesiæ; anathema sit.

Canon X.

Si quis dixerit non licere sacerdoti celebranti seipsum communicare; anathema sit.

Canon XI.

Si quis dixerit, solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum; anathema sit. Et nè tantum Sacramentum indignè atque ideo in mortem & condemnationem sumatur; statuit atque declarat ipsa sancta Synodus, illis quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcunque etiam se contritos existiment, habitâ copiâ Confessoris necessariò præmittendam esse confessionem Sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere seu etiam publicè disputando defendere præsumperit, eò ipso excommunicatus existat.

Proponuntur Canones Concilij Tridentini ex Sess. 21. de communione sub utraque specie, & parvulorum.

Canon I.

Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes, & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimæ Eucharistiæ Sacramenti sumere debere; anathema sit.

Canon II.

Si quis dixerit, sanctam Ecclesiam Catholicam non justis causis, & rationibus adductam fuisse, ut Laicos, atque etiam Clericos non conficientes, sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse; anathema sit.

Canon III.

Si quis negaverit, totum & integrum Christum omnium gratiarum Fontem & Auctorem, sub una panis specie sumi, quia, ut quidam falso asserunt; non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur; anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit, parvulis antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem; anathema sit.

TRACT. LXXVII.

DE EXCOMMUNICA- TIONE.

Propositio 3. ab Alexandro VII. damnata est.

Sententia asserens, Bullam Cænæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est Anno 1629, 28. Julij in Consistorio sacræ congregationis eminent: Cardinalium, visa, & tolerata est.

Propositio 44. ab eodem Alex. VII. reprobata est:

Quoad formam conscientiæ, reo correcto, ejusque contumaciâ cessante, cessant censuræ.

CAPUT Unicum.

De natura, & proprietatibus excommunicationis.

SUMMARIUM.

1. Definitur pœna excommunicationis.

2. Causa materialis excommunicationis, est solum peccatum lethale externum.

3. Casus

3. *Casus Bullæ Cœnæ reservati Papæ referuntur.*

4. *Quid sit crimen pure internum, exponitur.*

5. *Quid sit crimen occultum, notatur.*

6. *Quid requiratur ad reservationem Criminis in Bulla Cœnæ, signatur.*

7. *Qui dubitat, an interno consensu adhaerit ætioni externæ hereticali, quam patravit, poterit à quolibet Confessario absolvi.*

8. *† Propositio 3. ab Alexandro VII. reprobata merito damnatur.*

9. *† An Episcopi possint absolvere in casibus Bullæ Cœnæ occultis, bina opinio proponitur.*

10. *† Episcopi vigore Trident. possunt absolvere à casibus occultis Papæ reservatis.*

11. *Episcopus potest absolvere etiam à publicis casibus Papæ reservatis, si pœnitens ad Papam adire nequit.*

12. *Superior innocentem si excommunicatum declarat, peccat.*

13. *Superior in materia probabili potest ponere præcepta sub excommunicatione.*

Casus notabilis.

14. *Qui pro certo, & graviter percuteret Clericum, incurrit excommunicationem.*

15. *Qui pro certo & graviter percussit cadaver Clerici, non incurrit irregularitatem.*

16. *Qui dubitat, an Clericum vivum, vel mortuum graviter percussit, non est irregularis.*

Casus notabilis.

17. *Ad incurrendam excommunicationem non sufficit cognitio interpretativa mali.*

18. *† Propos. 44. ab Alex. VII. rejecta, exponitur.*

19. *Reo correcto adhuc quoad forum conscientia non cessant censura.*

20. *Excommunicatus etiam correctus, est in pœna.*

21. *Interdictum non cessat cessante contumacia.*

22. *Solvitur objectio.*

23. *Quomodo peccat fidelis, & qualem excommunicationem incurrit communicando cum excommunicato.*

24. *Dantur causæ excusantes fidelem tam ab excommunicatione minori, quam à peccato veniali communicantem cum excommunicato.*

In Bulla Cœnæ sequentes reservantur casus 3. Pontifici sub excommunicatione.

Casus Bullæ

Prima excommunicatio est in hereticos cujuscunque sectæ; eorundem fautores, libros ipsorum legentes, tenentes, aut imprimentes, atque in schismaticos.

Secunda in appellantes ad futurum Concilium, aut eorum fautores.

Tertia in Piratas, & eorum receptores, atque fautores.

Quarta in eos, qui naufragorum Christianorum, cujuscunque generis bona, etiam in littoribus inventa sarripiunt.

Quinta in imponentes nova pedagia, & gabelas, vel augentes.

Sexta in falsificantes litteras Apostolicas, aut supplicationes à quocunque auctoritatem habente signatas, aut falso fabricantes litteras Apostolicas.

Septima in deferentes arma, aut alia usui bellico idonea ad Turcas, aut alios Christiani nominis inimicos: vel ad Christianæ reipublicæ statum pertinentia, iisdem in damnum Christianorum annunciantes.

Octava in impediētes eos, qui victualia, & alia necessaria ad Romanam Curiam convolvunt.

Nona in eos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, vel ab ea recedentes suâ, vel aliorum operâ, & sine jurisdictione vexant in Curia commorantes.

Decima in eos, qui ledunt Romipetas, ac Peregrinos in Urbe morantes, vel abeuntes.

Undecima in offendentes S. R. E. Cardinales, & alios Prælatos.

Duodecima in ledentes eos, qui per se, vel per alios recurrunt ad Romanam Curiam pro suis negotijs.

Decima tertia in eos, qui à gravamine, vel futura excusatione litterarum Apostolicarum appellant ad potestatem Laicam.

Decima quarta in eos, qui impediunt, & prohibent expeditiones litterarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum ad gratias impetrandas.

Decima quinta in Judices seculares, qui Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

Decima sexta in eos qui impediunt Prælatos, nè suâ jurisdictione utantur, quique illorum, vel Delegatorum judicia eludentes ad curiam secularem recurrunt, aut contra illos decernunt, atque in his præstantes auxilium.

Decima septima in usurpantes Sedis Apostolicæ, & quarumcunque Ecclesiarum jurisdictiones, vel etiam fructus sequestrantes.

Decima octava in imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesijs, Monasterijs, aut eorum fructibus.

Decima nona in Judices seculares, qui se interponunt in causis capitalibus, seu criminalibus contra Ecclesiasticas personas.

Vigesima in occupantes terras Ecclesiæ Romanæ & illius jurisdictionem usurpantes. His intellectis.

Visa

1. *Definitur pœna excommunicationis*

Excommunicatio est censura Ecclesiastica, quâ homo baptizatus privatur communicatione fidelium, participatione Sacramentorum, & communibus Ecclesiæ suffragijs. Hanc potestatem excommunicandi Christus Dominus dedit Ecclesiæ, ut constat *Matth. 18.* Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.

2. *Causa materialis excommunicationis est solum peccatum lethale externum.*

Causa materialis proxima excommunicationis est solum peccatum mortale proprium, & externum, non verò merè internum, quia Ecclesia de tali non potest judicare, nisi indirectè in ordine ad aliquem actum externum; est communis Theolog.

Excommunicationes aliæ sunt à Pontifice latæ: Aliæ ab ordinario. Excommunicationes à Pontifice fulminatæ sunt illæ, quæ reservantur in Bulla Cœnæ Domini, alijsque Decretis Pontificijs.

Visa fuit ut probabilis opinio aliquibus, quod casus, & excommunicationes mox in Bulla Cœnæ expressi, solum prohiheant absolutionem ab hæresi, & aliorum criminum, quando publica sunt, quod Alexander VII. expressè damnavit.

Ut bene percipias statum quæstionis, advertite, aliud est crimen purè internum, aliud occultum. Crimen purè internum est illud, quod in mente consumatur, & nulli extraneo est cognitum ab illo, qui illud commisit, v. g. Titius internè non credit aliquem articulum fidei, quam infidelitatem nulli aperuit, nec aliquo signo externo manifestavit, ut illam alius percipere potuerit: talis hæresis dicitur purè interna, & mentalis, nec de hac in præsentis quæstio est, cum passim à quocunque legitimo confessorio absolvi possit, ut sæpius alibi probavi.

5. Crimen occultum est, quod opere externo est consummatum, ac solum alicui notum, v. g. si quis nemine præsentis, & in loco abstracto percuteret Clericum, vel si v. g. incestus esset reservatus, si illum committeret, tunc esset crimen occultum, quousque inter personas id committentes remaneret, quia tale scelus solet semper patrari secretissime.

6. Ex prædictis constat, quod ad reservationem criminis in Bulla Cœnæ Domini duo requirantur, scilicet interna, seu mentalis hæresis; Secundo ut talis hæresis mentis aliquo signo externo manifestetur; nam sive quis tantum internè sit hæreticus, sive tantum externè, id est si externè aliquos actus hæreticos patrat, intellectu tamen illis non adhæret, nec fidei contradicit, talis in utroque casu divisim sumpto potest à quolibet Confessorio absolvi; Ità etiam *Lezana in summ. Verb. Bulla Cœnæ n. 8. Cassianus à S. Elia Verb. Hæresis n. 9.*

7. Hinc dubitari potest, an à quolibet Confessorio absolvendus sit Titius, qui actionem hæreticalem externam fecit; aut dubitat, an internè, & in intellectu illam approbaverit? videtur, hic casus non esse reservatus. Ratio est; quia *Reg. Fur. cap. Odio ait: Odia sunt restringenda: & ex Reg. 47. Fur. præsumitur innocentia, ubi culpam non probatur: & ex alia Reg. Fur. 45. in pari causa melior est conditio possidentis; ergo cum ante dubium possederit innocentiam, censendum est, quod intellectus in dubio talem hæresim non approbaverit, cum culpa ejus non probeatur.* Tum, quia delictum dubium non est delictum simpliciter, sed solum secundum quid; igitur talis non censetur internè hæreticus; Ità etiam sensit *Sanchez in summ. lib. 1. cap. 10. Bonacina de Pœnitent. qu. 7. sect. 4. Filliucius tom. 2. tract. 21. c. 4. n. 172. Henriquez in summ. lib. 6. cap. 26. n. 7.*

At si in aliqua Bulla exprimuntur casus dubij, ut reservati, tunc mox prædicta regula non tenet, *Clemens VIII.* prohibuit absolutionem à casibus non solum clarè, sed etiam dubiè in Bulla Cœnæ contentis, vel alijs Sedi Apo-

stolicæ refertis; Ità *Cassianus à Sancto Elia Verb. Hæresis 1. n. 12.* Aut prædictus casus, cujus dubium se tenet solum ex parte intellectus, & non ex parte rei, non videtur comprehendi sub prohibitione *Clement. VIII.* cum ex fundamentis datis moraliter certus sit certitudine rationum, Titium non approbasse in intellectu talem actionem hæreticalem; secus dicendum esset, si ipsa re esset dubium, v. g. si dubitaret, an si legeret talem librum, incurreret excommunicationem; illum legendo illam incurreret: quia talis liber dubiè in Bulla Cœnæ prohibetur.

In prænotata Propositione 3. ab Alexandro 8. VII. damnata, quod interdicitur Episcopis absolutio ab hæresi, & ab alijs criminibus in Bulla Cœnæ contentis, quando publica sunt indubitatum est: imò etiam ab occultis, uti ibi videndum est, cum nō constet, talem propositionem aliquando fuisse toleratam à Sacra Congregatione, proinde merito est damnata.

His non obstantibus inquirendum est, an Episcopi suos Diocesanos adhuc absolvere possint ab hæresi, & alijs criminibus in Bulla Cœnæ contentis: quando occulta sunt?

Hæc quæstio in bino, & opposito vertitur cardine.

Prima opinio asserit, Episcopis omnem facultatem demi per damnationem prædictæ propositionis 3. quam habuerunt per Decretum Concilij Tridentini. sess. 24. cap. 6. de reformat. & solvere in eam declaratum esse, ajunt à Sacra Congregatione, alijsque Pontificibus, ut à Gregorio XIII. & à Clemente VIII. supra quam assertionem multos citat Doctores, qui mihi placent, *Cassianus à Sancto Elia de hæresi 1. num. 14.* licet à tali opinione deviet.

Secunda sententia vult etiam post damnationem prædictæ propositionis 3. ab Alexand. VIII. reprobata, adhuc Episcopis remanere facultatem absolvendi ab hæresi, & alijs criminibus occultis in Bulla Cœnæ expressis: supra quam opinionem *Cassianus* citans num. 15. sic loquitur, videlicet: *Dum ergo Alexand. VII. præfatam propositionem damnavit tria comprehendit; unum est, quod Sacra Congregatio vidit & toleravit sententiam, & hoc est falsum, ac proinde damnatum: Aliud est, quod Bulla Cœnæ prohibeat absolutionem ab hæresi, & ab alijs criminibus, quando publica sunt, & hoc similiter est damnatum: Tertium est, quod id non deroget facultati Tridentini, in qua de occultis sermo est; & hæc ultima verba prout referuntur in propositione damnata faciunt sensum, quod quia Bulla Cœnæ prohibet absolutionem à criminibus publicis, propterea non derogat facultati à Tridentin. concessæ Episcopis absolvendi ab occultis, de quibus Tridentinum loquitur, sed hoc est omnino falsum, ac proinde damnatum, nam quamvis Bulla Cœnæ non deroget prædictæ facultati à Tridentin. Episcopis concessæ, ut absolvant ab occultis, id non est, quia dicta Bulla prohibet absolutionem à publicis, cum verè prohibeat*

habeat absolutionem etiam ab occultis, quid quid postea sit, quod ex alia ratione intacta remaneat facultas à Trid. concessa Episc. ut absolvere possint ab occultis. Item locum habemus intelligendi verba in hac significatione, nempe quatenus ad probandum Bullam cœne prohibere absolutionem tantum criminum, quæ sunt publica, dicitur id non derogare facultati Tridentini Concilij, in qua de occultis criminibus sermo est; & per consequens debent intelligi sic, vera est enim Regula, quod lex posterior generaliter, & indistinctè loquens, qualis est damnatio, & prohibitio allegata propositionis, limitanda sit per specialem antiquiorem, si expressis verbis illi non contradicat; quare cum lex antiquior sit illa facultas Tridentini, & juxta illam legem nullo modo verbis expressis contradicentem legi posteriori possimus hanc limitatè intelligere, erit sic intelligenda, prout apertè docent multi penes Sanchez de Matrimonio lib. 1. cap. 17. num. 6. quatenus dicunt, quod à jure antiquo rescindendum non sit absque textu expresso, ex eo; quia juris correctio est odiosa, & omnino vitanda leg. Præcipimus. Cod. De Appellat. ita hucusque prædictus Doctor; & ibidem vide plura alia argumenta in favorem hujus opinionis.

10. † Ex prædicta opinione sequitur, quod vigore Trident. Episcopus possit absolvere à casibus occultis Papæ reservatis; Sanchez lib. 8. de matrimonio. disp. 2. n. 12. Diana part. 7. tract. 2. resol. 4. vere à casibus & tales casus censentur esse occulti, licet quatuor occultis Papa or, vel quinque sint noti; Ità sentit Gabriel de cens. disp. 1. quest. 27. n. 304. Serra. 2. 2. quest. 11. art. 4. Imò in civitatibus popularibus etiam si octo personis prudentibus esset notus aliquis casus, adhuc occultum esse ait: Navarrus cap. 27. nu. 250. Delbene part. 1. de off. sacre inquit dub. 13. n. 5. Verde titul. x. n. 351.

11. Si ad Sedem Apostolicam adire pœnitens nequeat, potest eum Episc. absolvere etiam à publicis, & deductis ad forum contentiosum; ita etiam à publicis casibus est moribundus, vel ab inimicis circumseptus, Papa decrepatus, infirmus, puer, fœmina, alterius juvenis, si pœnitens, vel valdè egenus, ita cap. Si quis suadente. 17. quest. 4. dub. 6. n. 121. Corneus de excomm. disp. x. dub. 2. Diana part. 7. tract. 2. resol. 23. penes Verde citat. n. 363.

12. Quæritur, an superior peccet mortaliter, qui innocentem excommunicatum declarat; id est illum, qui excommunicationem non incurrit? Respondeo affirmativè. Ratio est; quia omnis excommunicatio causat infamiam, etsi injusta est, infert ultra infamiam ignominiam. Tum, quia talis superior divinâ abutitur potestate, id est excommunicationis; ergo &c. Caramuel. in Theol. Fund. n. 3180.

13. Quæritur 2. an superior in materia probabiliter possit ponere præcepta etiam annexâ censurâ excommunicationis, & an in hoc casu teneatur subditus obedire?

Respondeo affirmativè. Ratio est; quia

licet materia probabilis sit anceps, id est probabiliter mala, & probabiliter bona; si stemus, & consideremus materiam secundum purum jus naturæ: At cum modò non vivamus tantum secundum tale jus purum, sed secundum alias leges humanas, ideò hujusmodi juri naturæ permissivo cessim⁹; ergo superior in materia probabiliter potest ponere hujusmodi præcepta sub excommunicatione, & subditus tenetur obedire. Tum, quia in dubio standum est pro sententia judicis, aliàs esset inferioris conditionis subdito. Tum, quia multas opiniones summi Pontifices, quæ si considerentur secundum purum jus naturæ sunt probabiles, & tamen illas Pontifices sub excommunicatione docendas, & practicandas damnarunt, uti patet ex propositionibus ab Innoc. XI. Alexan. VII. & Alexand. VIII. aliisque Pontificibus excommunicatis; ergo &c.

Quæritur; an in dubio incurratur excommunicatio? Caramuel in Theolog. fundam. n. 31. Casus notabilis. 85. exponit sequentem casum: Pugnant acriter duo Clerici, ait, alter lethali vulnere perfoctus cecidit, supervenit Franciscus, & in collapsum irruit, eumque transverberat secundo vulnere. Sunt, qui dicunt Franciscum Clericum adhuc viventem vulnerasse: sunt qui dubitant. Nunc

Respondeo, in hoc casu si Franciscus Clericum vivum transverberavit, certum est incurrisse excommunicationem; quia est gravis percussio Clerici; Ità colligitur ex cap. Si quis suadente Diabolo &c. secundò incurrit irregularitatem; quia acceleravit mortem Clerici, sive ut incurrit ex causa totalis, sive ut partialis; imò occidit; quia communicare nihil est aliud, quam accelerare mortem, quia si non fuisset Læsus, adhuc mortuus non fuisset; ergo &c.

Si Franciscus pro certò tantum exanime cadaver transfodit, non incurrit irregularitatem; quia non occidit: nec videtur incurrisse excommunicationem; quia pœna Canonis ter percussit imponitur percussoribus Clerici, cadaver vero non est Clericus; ergo &c. non est tamen indubium, quod Ecclesia posset excommunicare, etiam percutientes cadavera Clericorum, vel eorum sepulchra propter dignitatem statûs: hucusque tamen non colligitur talis pœna, nec ex canone: Si quis; nec ex aliò jure; ergo &c.

Si verò dubium omnino sit, an Franciscus Clericum vivum, vel mortuum transverberaverit, tunc censendum est Franciscum non incurrisse irregularitatem; quia in dubio ex Reg. jur. standum est pro possessione libertatis, & innocentie; Ità Cotonius in summ. Diana graviter perverb. Irregularis n. 61. Lugopart. 8. tract. 6. resol. 8. Ità est stylus, & observatio Curie, Dactylariae, & Pœnitentiariae. Additur, quod excommunicatio dubia neminem obliget; quia oppositum non colligitur ex cap. Ille de Clerico excommunicato.

Rr

Quæ-

Casus notabilis.

Quæritur, an incurratur excommunicatio ex actu facto sub excommunicatione interdicto absque reflexione ad incurrendam talem censuram, v. g. Titius audivit aliquando procurantes abortum incurrere homicidium cum excommunicatione: Titius memor homicidij, immemor tamen excommunicationis, Bertæ petenti procurat abortum. Ratio difficultatis est, an ad incurrendam excommunicationem sufficiat cognitio interpretativa malitiei, quæ accidit, dum Titius actu non considerat supra censuram, prout tamen, & debuit ad illam se reflectere, sicque non videtur excusari à censura prænotata inadvertentia.

17. *Ad incurrendam excommunicationem non sufficit cognitio interpretativa mali.* Respondeo, Titius, licet commiserit homicidium in procurando abortu Bertæ, non tamen incurrit excommunicationem; Ratio est; quia ad efficiendum aliquod opus meritorium requiritur scientia de honestate talis actûs; ergo etiam ad incurrendam pœnam requiritur scientia de præcepto excommunicationis, quâ actualiter pro tali actu caruit. Tum, quia ad incurrendam censuram requiritur contumaciâ, sed ubi reperitur ignorantia defectu reflectionis memoriæ de præcepto, non adest contumaciâ, ergo cum Titius in tali actu immemor fuerit excommunicationis, eam non incurrit. Tum, quia Ecclesia intendit punire delicta expressè, & formaliter volita præmissâ illorum notitiâ; ergo cum Titius per talem actum non habuerit notitiam censuræ, eadem non punitur; quia Canones petunt scienter aliquid fieri. Tum, quia si quis solutus cognosceret aliquam consanguineam, ignorans esse consanguineam, vel affinem, sicut accidit *Juda* cum *Thamar*, talis committeret tantum fornicationem, non incestum; ergo &c. antecedens patet ex Jure: *Qui cognovit consanguineam: & ex Cap. Si quis cum consanguinea.* ergo à pari licet homicidio sit censura annexa, Titius committens homicidium, ignorans ei esse annexam censuram, ipsam non incurrit.

18. *Proposit. 44. Alex. VII.* Modò aggredior secundam propositionem quæ ab *Alex. VII.* est reprobata in n. 44. scilicet *Quoad forum conscientie, reo correcto ejusque contumaciâ cessante cessant censuræ.* Qui hanc opinionem docuerunt, ut *Megala 3. part. lib. 5. cap. 2. qu. 4. n. 3. Inn. in cap. Sicut de Cohabit. Cler. Covarruvias 4. Decretal. part. 2. cap. 6.* nimis latam aperuerant viam peccatoribus ad censuras vilipendendas, & potestatem Ecclesiasticam nimis constrinxerant; siquidem reo correcto, & ejus contumaciâ cessante, censuras cessare statuerant, ex quo per se sine Ecclesiæ potestate à censuris reus absolvebatur, quod causa fuit ad flocci habendas censuras.

19. † *Reo correcto adhuc quoad forum conscientie non cessant censuræ.* Dico contra *Proposit. 44. ab Alexandro VII.* *damnatam.* Quoad forum conscientie licet corrigatur reus, & ejus contumaciâ cesset, per hoc non sequitur, quod cessent censuræ; Ita *Suarez de Censuris disp. 21. sect. 2. n. 14. Layman lib. 1. part. 3. cap. 4. num. 2. Cordonus tom. 2. lib. 7. qu. 14. cap. 14. num. 76. Diana part. 1. tract. x.*

resol. 25. & alij; Et ratio est; quia reo correcto adhuc manet pœna rei; sed censuræ sunt pœna rei; ergo siue corrigatur reus, siue persistat in contumacia, adhuc manent censuræ pro pœna, quia omnis pœna imponitur ad emendationem, & præsevationem à malo, Ita ex leg. si pœna 20. ff. de Penis; quia licet reus correctus sit, puniri adhuc debet, nisi Judex à tali pœna eum absolvat. Tum, quia admisâ prædictâ opinione, si reus corrigeretur, non esset opus quoad forum conscientie ipsum amplius à censuris absolvere; quia supponitur quod omnis accedens ad confessionem sit bene dispositus, & cessaverit à contumacia; igitur correctus, & consequenter liber ab omni censura; ergo non est amplius à censura absolvendus: quia per correctionem rei cessavit omnis censura. Ex quo sequeretur, quod Ecclesia gratis quoad forum conscientie infligeret censuras, & quod quivis Confessarius omnes pœnitentes posset in foro conscientie libere absolvere. Ratio est; quia peccata reservantur propter censuras; ergo cessante censurâ, nullum adesset obstaculum absolutionis iimò nec opus esset, ut Confessarij, qui pœnitentes solum absolvant in foro poli, quidquam sciant de censuris, quia supponitur, quod pœnitentes semper accedant correcti ad Confessionem, igitur semper essent liberi à censuris; ergo non esset opus, ut Confessarij pro tali foro quidquam scirent de censuris, prout ex ipsis rationibus mox allatis liquet, cum tota necessitas eas sciendi esset, ut possit in foro conscientie eos absolvere; sed in foro conscientie rei semper correcti accedunt, ergo pro tali foro nunquam possunt à censuris reos absolvere, cum semper illis carere supponantur; Ecce quam malæ consequentiæ ex prædictâ opinione deducantur, & quod plurimum est, usus universalis Ecclesiæ inverteretur, & Trident. facultas in sess. 24. cap. 6. data ordinarijs locorum ad absolvendum à pluribus occultis censurâ inurentibus nullam modò haberet virtutem. Quæ omnia A catholicismum indicant, igitur dicendum est, etiam reo correcto non cessant censuræ.

Hinc si quis esset excommunicatus, licet corrigatur, nullo modo frueretur suffragijs Ecclesiæ, sine debita absolutione: est contra Hostiensem in cap. Cum voluntate de sent. Excomm. Covarruviam in cap. Alma part. 1. §. 6. est in pœna. nu. 4. conclus. 9. Ricardum in 4. dist. 18. artic. 7. quest. 2.

21. Hinc nec interdictum cessat cessante contumaciâ, est contra *Abbatem in cap. Non est nobis, non cessat cessante contumaciâ.* *de Sponsal. Sylvium Verb. Interdictum 3. quest. 9.* Sed.

22. Dices, finis censuræ est correctio, & causa censuræ est culpa; ergo reo correcto cessat finis censuræ, consequenter cessante causa censuræ, id est culpa, cessant, & censuræ.

Respondeo, verum esse, quod finis censuræ sit correctio, alit non adæquatus, sed inadæquatus;

tas: quia etiam poena est finis censuræ, quæ perseverat etiam reo correcto. Ad secundum respondeo; verum esse, quod culpa sit causa censuræ, non tamen est verum, quod una causa privativa conservet successivè effectum, sed conservatur per sui productionem, quoad actum secundum: ergo cessante culpâ, non cessant censuræ: *meum coheret Cassianus à S. Elia verb. Censura n. 7. Verde rit. 32. n. 887.*

23. *Quomodo* Quæritur, an quis incurrat excommunicationem communicando cum excommunicato & qualem ex excommunicatione majori? Respondeo per se communicando, fidelis cum excommunicato communicationem, incurrit excommunicationem minorem, & quidem si communicaret in crimine criminoso, peccaret lethaliter, v. g. adhortando excommunicatum ut in contumacia persistat, ut Ecclesiæ non pareat, est com Canonistarum. *Herman tr. 7. disp. 2. qu. 4. n. 2.*

Quæritur quot modis possit peccare fidelis communicando cum excommunicato? Respondeo quinque, qui hoc versu exprimuntur:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Ex his quinque modis solum in communicatione spiritali, quod exprimitur per ly *orare* communicando cum excommunicato peccat lethaliter, v. g. excommunicato administrans Sacramenta extrâ casum extremæ necessitatis peccat lethaliter, vel legendo ei missam, vel eum mortuum in loco sacro sepeliendo &c.

In alijs quatuor modis cum excommunicato communicare peccat venialiter duntaxat per se loquendo. Ratio est, quia talis communicatio est actio civilis, quæ per se non est mala graviter ergo &c. Tum, quia excommunicatus communicando cum fidele peccat solum venialiter ergo &c. Unde loquendo cum excommunicato, quod exprimitur per ly *Os* vel eum osculando &c. non est per se materia gravis. Ità etiam salutando, vel litteras excommunicato scribendo &c. solum venialiter delinquit. Quod exprimitur per ly *vale*. Præterea si communicat cum excommunicato in contractibus, negotiationibus, alijsque civilibus conversationibus humanis, ut dormiendo quod notatur per ly *comu-*

nio, non excedit veniale. Insuper cibum, vel potum cum excommunicato sumendo non est lethale &c. ita comm. schola Juristarum. cum *Herman citat.*

Quæritur, an detur causa excusans tam à veniali, quam ab excommunicatione incurrenda causa excusans fidelem cum excommunicato communicantem? *santes fidelem* Respondeo, si quis in prædictis quatuor casibus tam ab excommunicet cum excommunicato ex causa alia, quam à peccato veniali, & rationabili, tunc excusatur, & à excommunicationem minorem non incurrit, huiusmodi causæ hoc versu notantur:

Utile, lex, humile, resignorata, necesse.

Dicitur *utile*; videlicet si tam fidele, quam excommunicato, interveniat aliqua justa utilitas sive temporalis, sive spiritalis, potest licitè cum ipso communicare, v. g. consulendo medicum excommunicatum de sua infirmitate &c.

Dicitur *lex*, quando permittitur à superiore vi legis talis communicatio, v. g. ut uxor cum marito excommunicato cohabitaret &c.

Dicitur *humile*, per quod exprimitur, quod subditi possint communicare cum suo superiore excommunicato, v. g. servi, filij cum dominis suis vel parentibus &c.

Dicitur *resignorata*, videlicet, si fidelis ignoret aliquem excommunicatum; etiã ignorantiâ probabili, vel si dubitet de ejus excommunicatione, poterit licitè cum eo communicare.

Dicitur *necesse*, ut si fidelis opus habeat excommunicato, v. g. petendo ab ipso elemosynam, vel aliud opus communicando cum ipso, est immunis & à culpa, & ab excommunicatione; ita patet ex cap. *Quia de exceptio. c. 1. & 2. de secundis nuptijs cap. Miratus &c. Herman citat.*

De excommunicatione, alijsque censuris uberius tractant *Sayrus; Fillincius; Layman, alijsque*, passim, ubi videndum est: meus verò scopus in præsentia materia difficiliora, quæ circa duas propositiones damnatas vergunt, exponere fuit, ideoque brevitas gratiâ quoad alia supersedeo.

TRACT. LXXVIII.

DE EXTREMA UNCTIONE.

Propositio I. ab Innocentio XI. damnata est.

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut

R r 2

peri-

periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

CAPUT Unicum.

De materia, forma, & necessitate extremæ unctionis.

SUMMARIUM.

1. Definitur Sacramentum extremæ unctionis.
2. Sacramentum extremæ unctionis dari, est de fide.
3. Materia proxima extremæ unctionis notatur.
4. Carens oculò debet propè tale organum inungi.
5. Servare in unctione ordinem quinque sensuum non est de essentia, nec servare utrumque sensum.
6. In quo loco debeant Sacerdotes inungi, exponitur.
7. An foemina debeant in umbilico inungi, notatur.
8. † Si timetur mors agroti, tunc Sacerdos semel tantum formam pronunciet in unctione omnium sensuum per modum unius.
9. † Imò in casu extremæ necessitatis sufficit unum sensum inungere.
10. In dubio, an homo sit vivus, sub conditione danda est ei extrema unctio.
11. Materia remota extremæ unctionis, notatur.
12. Chrisma non est materia sufficiens extremæ unctionis, nisi in extrema necessitate.
13. † Si urgeat extrema necessitas licet misceri oleum non benedictum oleo benedicto.
14. Si urgeat necessitas potest Parochus administrare extremam unctionem oleo præteriti anni.
15. Forma extremæ unctionis describitur.
16. Orationes, & Psalmos in extrema unctione est illicitum omittere.
17. Tempore contagionis sufficit essentialia in extrema unctione perficere.
18. Minister hujus Sacramenti est solus Sacerdos.
19. Nullus Diaconus potest esse minister hujus Sacramenti.
20. Religiosus administrans hoc Sacramentum per se, excommunicatur.
21. Si Parochus in peste administrat Sacramentum poenitentiae, & Eucharistiae, non tenetur ad extremam unctionem.
22. Pestifero, si non est absolutus à peccatis, tenetur Parochus administrare extremam unctionem.
23. Subiectum capax extremæ unctionis, est solus homo infirmus corporaliter.
24. Si infirmus habeat lethale, pro suscipiendo cum fructu hoc Sacramento debet eligere actum contritionis.
25. Extrema unctio repeti potest.

26. Sive infirmitas proveniat ab intrinseco, sive ab extrinseco, danda est infirmo extrema unctio.
27. Pueris usum rationis habentibus administranda est extrema unctio, & si dubitatur de usurationis, tunc sub conditione.
28. Amentibus habentibus aliquando lumen rationis administranda est extrema unctio, non verò si nunquam tale lumen habuerunt.
29. Muti, Surdi, caci, debent propè organum inungi.
30. Probabile est Beatam Virginem non suscepisse extremam unctionem.
31. Nec Infideles sani nec sunt capaces extremæ unctionis.
32. Effectus tres extremæ unctionis exponuntur.

EXtrema unctio est Sacramentum novæ legis constans unctione olei sacri, id est; quò aliquæ partes corporis infirmi inunguntur ad salutem animæ & corporis sub præscripta verborum forma, à Christo Domino instituta; est comm. Doctor.

Dari hoc Sacramentum est de fide, ut patet 2. Sacramenti Jacobi cap. 5. *Infirmitur quis in vobis inducat tum extrema* Præbyteros Ecclesie, ut orent super eum, ungen- unctionis da- tes illum oleò in nomine Domini: ac ita in Concil. ri, est de fide. Trident. definitum est sess. 14. cap. 1. Concil. Se- non. cap. de extrem. Concil. Mogunt. cap. 34. S. Augustinus serm. 215. de tempore. S. Dionys. Areopagita cap. de Eccles. Hierarchia in fin. est contra Waldenses, Albigeneses, Lutheranos, Calvinum &c. qui dicunt, quòd Jacobus Apostolus id instituerit: sed hoc est falsum, nam hic Apostolus solum hoc Sacramentum promulgavit, ut tali ritu, & ceremonijs administraretur: prout à Christo Domino institutum fuit: ita SS. Patres, qui testantur tempore Apostolorum jam in usu fuisse: prout legitur in Concilio Nicæno 1. cap. 69.

Materia hujus Sacramenti duplex est: proxima, & remota. Proxima est ipsa actio, seu proxima ex- unctio à Sacerdote peragenda in partibus cor- tremæ unctio- poris quinque sensuum, vel partium vicinarum, nis notatur. si integris partibus careat; est Sancti Thomæ in 4. dist. 23. question. 4. art. 3. Hæc unctio partium non requiritur necessariò, ut fiat immediatè per contactum digitorum; quia in periculo pestis, locò intincti digiti, Sacerdos potest uti virgâ argenteâ, vel lineâ intinctâ oleò, & ita inungere; Diana, Chapeanilla; & alij.

dubium

4. *Carens* Dubium oritur; an infirmus, qui cæcus à
oculo debet nativitate est, debeat propè organum visus
propè tale or- inungi? videtur quod non? quia per visum non
ganum inun- potuit peccare; Ast dico licet talis non potue-
gi. rit peccare quoad effectum extrinsecum, po-
 tuit nihilominus secundum concupiscentiam vi-
 dendi peccare; ergo &c.

5. *Servare* Servare ordinem quinque sensuum non est
in unctione de essentia Sacramenti. Ratio est; quia adhuc
ordinem quin- illò mutatio remanet ejusdem substantia; ita *Pos-*
que sensuum sevinus de offic. Cura. cap. 9. n. 14. imò non est
non est de es- necesse inungere utrumque organum unius sen-
sentiæ, nec ser- sūs, ut ambas manus, ambos pedes, ambas au-
vere utrum- res; quia adhuc salvatur significatio Sacramen-
que sensum. ti: at si quis studiò, ac sine necessitate faceret,
 peccaret.

6. *In quo loco* Sacerdotes, licet in palmis inungi possent;
debeant Sa- cum talis unctio differat ab unctione Sacerdotis,
cerdotes inun- nihilominus tamen servanda est consuetudo, ut
gi exponitur. inungantur infra palmam; *Palludanus in 4. dist.*
23. qu. 3. art. 3.

7. *An fœmi-* Unctio in renibus, vel umbilico fœminarum
na debeant in potest omitti, ita quoque pedum si sint men-
umbilico inun- struata. Ratio est; quia sine illis adhuc inte-
gi, notatur. grum remanet Sacramentum, cum aliunde
 inungantur quinque sensus, id est aures, oculi,
 nares, os, & manus. *Heinlein fol. 233. quæst.*

2.

8. *Si time-* Si timetur infirmi mors ante absolutionem
tur mors eg- cæremoniarum, orationum, aut innunctio-
rositunc Sa- oum omnium quinque sensuum; in hoc casu
cerdos semel sub pronuntiatione unius formæ tantum semel
tantum for- enuntiata inungat velociter unum oculum, u-
nam pronun- nam aurem, unam manum, narem, & os sine
ciet in unum signo crucis expresso dicendo: *per istam San-*
ctione omni- ctam unctionem, & suam piissimam misericordi-
um sensuum am indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per vi-
per modum sum, auditum, gustum, odoratum, & tactum.
unius. Amen. Alia omittendo *Bellarminus verb.*

Extrema unctio cap. x. Zambranus de casibus in
articulo mortis, cap. 5. num. 21. Hæc opinio
 est tutior, quam illa quæ asserit unum tantum
 sensum inungere cum pronuntiatione præfatæ
 formæ: sed neque hæc licitum est uti, nisi in me-
 morata necessitate propter periculum frustrati-
 onis Sacramenti, quia opposita est certa; *Ita Su-*
arez tom. 4. in 3. part. disp. 43. sect. 2. num. 8.
Castro Pallao tom. 4. tract. 26. disp. unic. punct.
4. num. 6. Valentia, Layman. Palludanus, Car-
denas dissert. 2. cap. 11. art. 2. num. 496.

9. *Imò in ca-* In casu tamen, quo moribundus illicò esset
su extrema expiraturus animam, ita ut non posset expe-
neccessitatis ctare inunctiones omnium quinque sensuum,
sufficit unum tunc potest ei ministrari sub una unctione, v. g.
sensum inun- tangendo solum os, vel oculos, vel narem, di-
gere. cendo: *Per istam Sanctam unctionem, & su-*
am piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus
quidquid deliquisti per visum, auditum, gu-
stum, odoratum, & tactum, Amen. Ratio est;
 quia quando est impossibile adhibere medium
 certum pro conferendo Sacramento; usurpan-
 dum est medium probabile, quæ probabilitas
 redditur honesta in casu extremæ necessitatis,

cum magis urgeat actus charitatis erga proxi-
 mum, quando agitur de æterna salute, & ha-
 benda est major ratio necessitatis, quam reve-
 rentiæ Sacramento debitæ: strictius namque
 charitas, quam Religio obligat: *Diana part. 2.*
tract. 13. resol. 2. & part. 3. tract. 13. resol. 9.
Vasquez; Sanchez; Bonacina, & alij.

In dubio an homo sit vivus; vel mortuus 10. *In dubio*
 danda est ei extrema unctio sub conditione. *an homo sit vi-*
 Ratio est; quia si incerta est mors, standum est *vivus sub condi-*
 pro possessione vitæ, prout fuse probavi in *tionem danda*
 tractatu de Absolutione, & in tract. De Pœnitentia est ei extre-
 ma unctio.

Materia remota hujus Sacramenti est oleum 11. *Materia*
 olivarum, seu infirmorum ab Episcopo benedi- *remota ex-*
 ctum; ita sancitum est in *Concilio Trident. sess. 14. remota uncti-*
cap. 1. onis, notatur.

Hinc explodenda est opinio illorum, qui dicunt, 12. *Chrisma*
 posse esse materiam extremæ Unctionis etiam *non est suffi-*
 Chrisma, quod ex oleo, & balsamo conficitur. *ciens materia*
 Ratio est; quia hæc materia esset minus tuta, *extrema un-*
 & dubiæ probabilitatis respectu certitudinis ma- *ctionis nisi in*
 teriæ assignatæ a nobis; in casu tamen quo defice- *extrema ne-*
 ret oleum olivarum, tunc licitum est Chrisma- *cessum.*
 te infirmum inungere ob rationem sæpius repe-
 titam, scilicet, quod in casu necessitatis deficien-
 te mediò certò, possit adhiberi medium incer-
 tum; *est comm. Theolog.*

Quæritur, an deficiente oleo benedictò, pro
 extrema unctione in aliqua vasta Diœcesi possit
 immisceri oleum non benedictum?

Hæc quæstio secundum modernam doctri-
 nam est valde observanda, nè quis se exponat pe-
 riculo invalidè administrandi Sacramentum;
 quia juxta propositionem in fronte citatam, &
 & ab Innoc. XI. in num. 1. damnatam tene-
 mur semper tutiorem opinionem seligere in ad-
 ministrandis Sacramentis; ergo videtur non esse
 licitum admiscere oleum non benedictum bene-
 dicto pro administranda extrema unctione; ni-
 hilominus tamen.

Respondeo, si ita minoraretur quantitas olei be- 13. *Si urge*
 nedicti, ut censeretur non esse sufficiens pro in- *at extrema*
 firmis inungendis, in hoc casu posse addi de oleo *neccessitas li-*
 non benedictò in minori quantitate toties, quo- *cet miscrio-*
 ties, dummodo oleum benedictum superet quæ- *leum non be-*
 titatem non benedicti, & hoc procedit in casu *neditum oleo*
 talis necessitatis prout declaravit *Sacra Congre-*
gatio Cardinalium sub dato 23. Septembris Anno
1682. Sicut refert *Cardenas dissert. 2. in exposit.*
proposit. 1. cap. 7. art. 1. Suprà suplicem li-
 bellum Archiepiscopi Hispalensis, qui de tali
 dubio eandem sacram Congregationem consu-
 luit.

Si oleum noviter consecratum non ad Paro- 13. *Si urget*
 chum venerit, & urget necessitas, potest admi- *neccessitas, po-*
 nistrare hoc Sacramentum cum oleo benedictò *test Parochus*
 præteriti anni, cui adhæret etiam *Layman lib. 5. administrare*
tract. 8. cap. 2. num. 4. Quamvis sine neces- *extremam*
 sitate ita esset illicitum; imò si eò uteretur pec- *unctionem o-*
 caret, cessante gravi causâ; quia præcipitur in *leò præteriti*
cap Litteris de consecrat. dist. 2. ut oleum bene-
dictum sit ejusdem anni.

15. Forma

Forma Sacramenti extremæ Unctionis est suprà expressa: id est per istam unctionem, & suam pijsimam misericordiam indulgeat tibi Deus quid quid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, & tactum, Amen; ita definitur in Concil. Trid. sess. 14. & in Florent. in decreto Eugenij, quæ forma ad singulas unctiones, sensuum repetenda est, ut traditur in Rituali Romano.

16. Orationes

Orationes, & Psalmi præscripti ab Ecclesia si-
& Psalmos in nè necessitate non possunt omitti sub lethali, ait
extrema un- Bonacina disp. de extrema unctione qu. unic. part.
ctione est illi- 6. n. 6. & addit. n. 7. Bassæus verb. Extrema Un-
citum, omit- ction. 3. n. 4. quod septem Psalmi pœnitentiales
tere. non sint necessarij ex præcepto Ecclesiæ
recitandi in administratione talis Sacramen-
ti,

In Rituali Passaviensi ponitur ut recitentur
vel septem Psalmi, vel Miserere, quem ordinem
Parochi etiam in hac Diœcesi Viennensi ordina-
riè praticant, omittendo alios sex Psalmos,
quos ego in praxi secutus sum.

17. Tempore

Tempore contagionis satis est pro admini-
stratione hujus Sacramenti adhibere illa, quæ
sufficit essen- de essentia requiruntur, nè Parochus lue inficia-
tialia in ex- tur, & postea in templo orationes, & psalmos
trema Uncti- orare poterit, ait Layman de extrema Unct. tr.
one perficere. 8. cap. 8. num. 1.

Minister extremæ Unctionis est solus Sacer-
10. Minister dos, quod de fide constat ex Epist. Jacobi cap. 5.
huius Sacra- ubi dicitur: Inducat Presbyteros Ecclesia. At
menti est so- si Sacerdos non habens jurisdictionem, hoc Sa-
lus Sacerdos. cramentum administraret sinè urgenti necessita-
te, vel sinè licentia Parochi peccaret. Ratio est;
quia temerè poneret manum in messiem alienam.
Est Sancti Thomæ, & comm. Theolog.

19. Nullus

Hinc nullus Diaconus, vel alius infra ipsum
Diaconus po- potest esse Minister, etiam in extrema necessitate
tè esse Mini- hujus Sacramenti, multò minùs sæcularis. Ra-
ster hujus Sa- tio est; quia nullus horum habet auctoritatem
cramenti. conficiendi Sacramentum.

20. Religio-

Religiosus si attentaverit sinè facultate Paro-
chi hoc Sacramentum administrare, vel sinè
privilegio Papæ, vel nisi gravis necessitas ur-
geat in defectu Parochi, per Clement. 1. de Pri-
cramentum, vilegio, excommunicatur; Navarrus de Privil.
per se excom- Religionis Bassæus verb. extrema unct. 2. nume-
municatur. ro 1.

21. Si Paro-

Tempore pestis si Parochus administret in-
firmo Sacramentum Pœnitentiæ, & Euchari-
stie; non tenetur cum probabili vitæ periculo
administret tali administrare extremam unctionem, vel
Sacramen- maximè si adsit defectus Sacerdotum. Ratio
tum pœniten- est; quia talis infirmus per Sacramentalem ab-
tia, & Eucha- solutionem est jam provisus pro obtinenda Sa-
ristie non te- lute. Tum, quia Parochus in tali casu est ne-
getur ad ex- cessarius populo pro absolutione impertienda,
tremam Un- quod si ille moreretur, plurimi fortè damnaren-
ctionem. tur defectu absolutionis; ergò &c. Suarez
de extrema unctione sectione 3. numero 19.
Navarrus in Manual. cap. 24. numero 10.
Nota: probabile periculum censetur esse,
quotiescunque lues ita extensè grassatur;
ut nullum pharmacum experimentale applicatū

infirmis pro certo subluvet ægrotum, unde in 22. Pestifera
huiusmodi sorte constituti plures decedunt, si non est ab-
quàm sanentur: imò juxta observantiam com- solutus à pec-
munem sufficit, ut aliqua pars infirmorum ex catiis tenetur
eadem affectione moriatur, jam Parochus in Parochus ad-
prædicto casu, constitueretur in probabili peri- ministrare
culo mortis. extremam

An si infectus non est absolutus à peccatis, in unctionem
hoc casu tenetur sub lethali, etiam cum pericu-
lo mortis administrare extremam Unctionem.
Ratio est; quia bonus Pastor tenetur exponere
pro ovibus animam suam; ergò multò magis vi-
tam temporalem; & Apost. cupit esse anathema
pro fratribus suis: secus faciendo, posset peri-
clitari infirmus de salute animæ; ergò
&c.

Subjectum capax extremæ Unctionis est so- 23. Subiectu-
lus homo viator baptizatus ad mortem corpore capax extre-
infirmus, utens ratione, vel saltè usus; & ma Unctionis
sufficit periculum probabile mortis; Ita Zerola est solus homo
in praxi de Sacramento Pœnit. cap. 15. quest. 7. infirmus cor-
& est comm. Theol. Non est tamen expe- poraliter.
ctanda extremitas, quousque infirmus sensibus
careat, sed sufficit, si est desperatum de Salute
corporis; Suarez Tom. 4. de Pœnit. disp. 44.
sect. ult.

Ad suscipiendum cum fructu hoc Sacramen- 24. Si infir-
tum requiritur in infirmo, si sibi sit præsens, ut mus habet
eliciat actum contritionis de peccato lethali, lethale pro
(vel maximè cum in hoc casu agatur de æterna suscipienda
Salute) si illud habeat: at si sibi non sit tum fructu
præsens, sufficit attritio virtualis; quia suppo- hoc Sacra-
nitur, si christianè vixerit, in tali periculo mor- mento debet
tis nolle perdere animam suam; Henriquez Bas- elicere actum
saus; alijq. comm. contritionis.

NB. quod extrema Unctio repeti possit, non 25. Extre-
quidem in eodem periculo mortis, sed superve- ma unctio re-
niēte novò periculò, sive ex eodem morbo, peri potest.
ex quo antecederet jam coeperat convalescere,
sive ex alio.

Infirmus capax est hujus Sacramenti, sive, 26. Si infir-
infirmas nascatur ab intrinseco, sive ab extrin- mitas prove-
seco, ut ex veneno, vulnere, morsu, vel ex pe- niat ab intri-
ste, phtisi, hydropisi: non requiritur, ut in seco danda
lecto jaceat, sed sufficit, ut sit lethaliter ægro- est infirma
tus. extrema un-

Hinc senibus, qui senectute confecti, licèt etio.
aliâ infirmitate non laborarent, debet administra-
ri hoc Sacramentum; quia senectus ipsa est mor-
bus. Eòdem modò parturientibus foeminis
jam jam dolore deficientibus, vel maximè pri-
miperis; Bonacina part. 5. u. 6. qu. 49. art. 2.
conclus. 8.

Hinc 2. Pueris in periculo mortis constitutis 27. Pueris
usum rationis habentibus, etiam si fortè nun- sum rati-
quam communicarint, & fortasse solum sub habentibus
condicione administratum est illis Sacramentum administra-
Pœnitentiæ, danda est extrema unctio, da est extre-
imò si dubitatur, an habeant usum rationis, tunc ma unctio,
sub conditjone administrandum est ipsis hoc Sa- si dubitatur
cramentum; quia adhuc hi potuerunt peccare; de usu rati-
Ita Diana 3. part. tractatu. 4. resolutione 169. nis; tunc si
San- condicione.

38. *Amentibus aliquando* Hinc 3. amentibus, & furiosis, si aliquando habentibus habeant, vel habuerunt aliquod lumen rationis lumen ratio- non est ipsis neganda extrema unctio; Ita sen- nis admini- tio cum Zambrano, Hawk. Verb. Extr. Un. n. 13. stranda est At si perpetuò tales fuerunt amentes, non sunt extrema un- capaces talis Sacramenti; quia nunquam pecca- tio, non ve- runt, nec potuerunt peccare in tali statu, vi cuius ro, si nunquā non potest in ipsis verificari illa particula formæ. tale lumen quidquid deliquisti ergò &c.

habuerunt. Hinc 4. Muti, surdi, cæci debent inungi pro- 29. Muti, pè organum, quò carent: quia hi licet per tales surdi, caci sensus non potuerint peccare, poterant tamen debent propè per potentias internas æquivalentes, vel saltem organum in desiderare malum; sic sentio cum Diana part. 5. ungi. tr. 6. resol. 11. Possesino & alijs.

30. Probabi- Probabile est Beatæ Virginis Mariæ non fuisse le est Beatam administratum hoc Sacramentum extremæ un- Virginem nō ctionis; quia durum est audire illud verbum de suscepisse ex- Virgine: quidquid deliquisti, Bass. Verb. Extre- tremam un- ma Unctio circa finem. Alij tamen contendunt, ctionem. quòd Beata Virgo solum in exemplum fidelium

31. Infideles, tale Sacramentum suscepit. nec sapi sunt Infideles non sunt capaces extremæ unctio- capaces extre nis; quia non sunt ingremio Ecclesiæ: nec sani ma unctio- milites actualiter pugnantes: nec damnati ad nis. violentam mortem, ut ad suspendendum, capi-

32. Effectus te plectendum, suffocandum, quia tales non sunt extrema un- infirmi ad mortem; est comm. Theol.

ctionis expo- Effectus hujus Sacramenti triplex est. Pri- nuntur. mus est, quòd per ipsum omnes reliquiæ pecca- torum, quæ per alia Sacramenta non sunt ex- piatæ, vel quæ postea sunt facta, vel ignorata, tollantur. Secundus est, augmentatio gratiæ habitualis, & sanctificantis, per quam corrobora- tur infirmus ad expellendas tentationes, quæ in simili casu proveniunt. Tertius est suble-

vare infirmum etiam ab infirmitate corporis, si ita pro salute animæ conducit, est comm. Theol. cum S. Thoma in 4. dist. 23. q. 1. art. 2. Val- entia tom. 4. disp. 8. q. 1. part. 3. Fillincio tract. 3. num. 124.

Proponuntur Canones Concilij Tri- dentini ex Sess. 14. de Sacramento Extremæ Unctionis.

Canon I.

SI quis dixerit extremam unctionem, non esse verè & propriè Sacramentum à Christo Domino nostro institutum, & à B. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum à Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit.

Canon II.

Si quis dixerit, sacram infirmorum unctio- nem non conferre gratiam, nec remittere pec- cata, nec alleviare infirmos, sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum; a- nathema sit.

Canon III.

Si quis dixerit, extremæ unctionis ritum, & usum, quem observat Sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiæ Beati Jacobi Apostoli, ideò- que eum mutandum, possèque à Christianis abs- que peccato contemni; anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit, Presbyteros Ecclesiæ, quos Beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum in- ungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab E- piscopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate; ob idque proprium extremæ un- ctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem; anathema sit.

TRACT. LXXIX.

DE FAMULIS.

Propositio 1. ab Innoc. XI. damnata sic sonat.

Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum Virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simul cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, nè à Domino malè tractetur, nè torvis oculis aspiciatur, nè domo expellatur.

CAPUT Unicum.

De obligatione famuli ergà herum suum.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine famuli intelligatur, notatur.

2. Famulus tenetur Domino suo ex justitia servire.

3. Potest

3. Potest famulus pro se laborare finito labore heri.
4. Si famulus ex culpa levi damnificat Dominum, non tenetur ad restitutionem.
5. Potest famuli ex aliquibus bonis Domini facere eleemosynam.
6. † Non licet famulo ad cooperandum luxuriam heri.
7. Si famulus scienter indifferentes actiones exerceat ad cooperandum ad luxuriam heri, peccat.
8. Si famulus exercendo operationes indifferentes, & ignoret esse directas ad luxuriam heri non peccat.
9. Actiones famuli per se non concurrentes ad luxuriam non sunt mala.
10. Præstat famulo abire &c. quàm actiones directas ad luxuriam heri exercere.
11. Dubitatur, an actiones indifferentes, concurrentes ad malum in aliquo casu cohonestari possint.

Quid nomine famuli intelligatur, notatur.

Famulus hic non accipitur pro mancipio, ut jura docent, sed pro homine libero, qui ad tempus se ipsum locat heri pro stipendio convento in ordine ei obsequium præstandum pro rei exigentia; Ita Azorius tom. 2. lib. 2. capite 39. questione 1. Reginaldus lib. 20. numero 57. & alij.

2. Ex hac conventionem sequitur, quod famulus teneatur heri suo titulò justitiæ obsequia præstare, & si in materia gravi deficiat, peccat lethaliter, quia famulus tenetur servare contractum, vi cuius datur ei stipendium, ad hoc ut Domino inserviat; ergo &c. Layman lib. 3. tract. 3. part. 3. cap. 3. n. 5. Diana tr. 6. miscel. resolut. 58. part. 3.

3. Famulus dum peragit opus à Domino suo præscriptum, si soleat alijs laborare, & sic multam pecuniam extraordinariam acquirere, non tenetur in fine anni, licet Dominus tale lucrum ab ipso peteret, illud ei tradere. Ratio est; quia talem pecuniam acquisivit sine detrimento laboris, & famulatùs Domini sui. Tum, quia famulus non est mancipium: ergo per se est capax dominij; igitur cum sine injuria Domini eam acquisiverit, sibi acquisivit; Molina tom. 1. de Justit. tract. 2. disp. 38. Fagundes tom. 2. in Decal. lib. 7. cap. 12. n. 7.

4. Famulus si ex culpa levi seu aliquali negligentia fregit v. g. vitrum Domino suo, non tenetur ad restitutionem; quia ubi non est absolute voluntarium, prout in hoc casu contingit, non est simpliciter peccatum; ex quo oritur obligatio restitutionis; Ita Cardinalis de Lugo, de Justitia disp. 8. n. 92. Lessius de Fur. & Justit. cap. 7. n. 32. Burgober in sua centur. De quo casu plura vide verb. Culpa.

5. Potest famula ex aliquibus bonis Domini facere eleemosynam. Audivi multoties, quod Mutia famula soleat dare eleemosynam ex bonis Domini sui; in hoc casu si det ex rebus, quæ ad victum ei concessæ sunt, & pauciori est contenta, tunc ex illis potest elargiri egentibus, vel si res male perirent, ut solet contingere apud coquas

divitum, ubi res coctæ non amplius à Dominis adhibentur, vel si præsumitur Dominum non esse invitum. Ratio est; quia in his, & similibus casibus censetur Domini rati habitio; est S. Thome in 4. dist. 16. qu. 2. art. 5. Azorij part. 2. lib. 2. cap. x. quest. 2. Fillincij, aliorumque comm.

An famuli, & famulæ possint sibi compensare pro opera Dominis exhibita, quam majorem judicant salario, quod percipiunt, tractavi fusè verb. Compensat; ubi si legeris tuæ voluntati satisfacies.

Nunc aggredior explicandam Propositionem, 1. ab Innocent. XI. damnatam hujus tenoris. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum Virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simul cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, nè à Domino male tractetur, nè torvis oculis aspiciatur, nè domo expellatur: Nunc

Dico contra mox expressam propositionem, 6. ab Innocent. XI. damnatam, peccare famulum adjuvando herum ad luxuriam, ad stuprandum Virginem &c. Ratio est; quia qui influit scienter ad lethale, peccat lethaliter; sed famulus adjuvando herum ad luxuriam, influit scienter ad lethale, ut supponitur; ergo peccat lethaliter: major per se est clara: minor probatur: quia adjuvando herum ad luxuriam est causare & cooperari ad inferendam gravem injuriam virgini, & lædere præceptum decalogi non machaberis; ergo &c. Eodem modò ille, qui præberet suum gladium ad occidendum proximum, talis præbens gladium, censetur influere in homicidium proximi: sicque peccaret; ergo & famulus præbendo auxilium heri ad luxuriam, censetur influere in ejus venerem, consequenter peccaret. Sicque nunquam licitum est famulo adjuvare herum ad tale malum etiam metu notabilis detrimenti.

Hinc colliges, actiones famuli, quæ ex natura sua sunt indifferentes applicatæ scienter ad procurandam luxuriam sunt pravæ: proinde peccat mortaliter famulus, ultra casus in propositione damnata positos, si scienter in rheda advehat concubinam in domum heri pro usu luxuriæ: item eam comitando ad domum in ordine ad talem effectum: vel deferendo litteras provocatorias ad actum turpem ab heri ad mulierculam missas: vel tales litteras scribendo: aut invitando, vel vocando scortum, ut intret domum, vel cubile heri: vel cum tali meretricula conveniendo, ut in domo propria expectet herum certo tempore: vel in alio loco, ut horto, campo, nemore: vel docendo herum domum, ubi talis muliercula habitat: vel procurando commoditatem ad luxuriam exercendam, dummodo famulus scienter ad has, & similes actiones concurrat. Est contra Bonaciam de fornicat. punct. 14. qu. 4. num. 6. ubi ait, posse excusari famulum comitantem herum ad

† Non licet famulo cooperari luxuriam heri.

7. Si famulus scienter indifferentes actiones exerceat ad cooperandum ad luxuriam heri, peccat.

ad meretricandum. In medio tamen hujus numeri limitat dicendo, famulum non posse deferre litteras, quibus expresse petitur concubina ad copulam, hoc enim est intrinsecè malum conjunctum cum cooperatione ad actum turpem.

8. Colliges 2. Si famulus aliquem ex prædictis actibus faceret, v. g. adveheret meretricem in domum heri, vel aperiret ipsi portam, & nesciret, imò si dubitaret, an advexerit ad luxuriandum, tunc supponat talem adventum mulierculæ non esse ad malum finem; Proinde ordinariè excusantur famuli à peccato; quia licet suspicentur, dum jussu sui heri exercent talia servitia, quod sint in ordine ad luxuriam, non tamen evidenter sciunt.

9. Colliges 3. Actiones, quæ non inserviunt ad luxuriam sunt licitæ, ut si concubina pete-

ret scamnum ad sedendum, famulus potest illi se non concedere, vel hauftum aquæ, vel ligare ipsi currentes ad calceos &c.

Colliges 4. non licet famulo etiam metu notabilis detrimenti tales actiones exercere, sed potius abire, vel sufferre malas tractationes, ut aspectum torvum, expulsionem è domo; quia præstat centies millies mori, quam Deum vel levissimè offendere, ut ait Cicero etiam Paganus.

Quæritur, an saltem famulus metu mortis possit similes actiones exercere?

Respondeo, cum adhuc sub judice lis sit, an tales actiones sint in illis circumstantiis intrinsecè malæ, judicat Cardenas in expositione hujus propos. § 1. in ordine ad decidendum hunc casum, Cathedram Romanam consulere debere, an saltè in aliquo eventu tales actiones honestari possint.

~~~~~

TRACT. LXXX.

DE FESTO.

Propositio 52. ab Innoc. XI. damnata est:

Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali, seposito, si absit contemptus.

CAPUT Unicum.

De præcepto servandi Festa.

SUMMARIUM.

1. Descriptio Festi.
2. † Datur præceptum observandi festa sub lethali.
3. Festa recepta celebrari tenemur.
4. Die festo abstinendum est ab opere servili.
5. Opera servilia notantur.
6. Opera media inter servilia, & liberalia notantur.
7. Opera liberalia notantur.
8. Opera vilia ordinariè non est licitum exercere die festo.
9. Opera servilia non est licitum per se exercere die festo.
10. Opera liberalia non est vetitum die festo exercere, ita etiam & opera media.
11. Necessitas publica excusat à peccato laborantes die festo.

12. Subinde etiam necessitas privata excusat laborantes à peccato.
13. Famuli, & Ancilla die festo ex necessitate consuetes, vel reficientes vestes excusantur à culpa.
14. Famuli aliquando ex præcepto Domini die festo laborantes excusantur à peccato.
15. Opifices si urgeat necessitas die festo possunt laborare.
16. Parvitas materia in die festo laborantes excusat à mortali, parvitas temporis, notatur.
17. Infidelibus, & amentibus potest imponi labor die festo sine culpa.
18. Papa, & Episcopus potest dispensare pro laborando die festo.
19. Parochus ex causa potest dare facultatem laborandi die festo.
20. Puella non peccant lethaliter laborando die festo pro vitando otio, &c.

Descriptio
Festi.

Festum est *dedicatio 24. Horarum in obsequium DEI, vel Sanctorum facta, quibus divino cultui, oratione vacandum est:*

Ut virus propositionis damnatae supra relatæ clarius appareat, investigandum prius est, an expediat servari festa, & an detur præceptum de observandis festis sub lethali.

Ante responsionem adverte, *Anabaptistas docere: Nullum diem festum celebrari debere à Christianis. Calvinistæ* verò adhuc blasphemius loquuntur dicendo: *Non est licitum celebrare festos dies Sanctorum, & Eucharistiæ.* His observatis.

Dico 1. Valde pium & honorificum est observare festa. Probatur in primis de festis legis Moysaycæ; nam legitur festum Paschæ celebratum fuisse à Judæis *Matth. 26. & Joann. 1. Deuth. 16. ac Reg. 23.* Eòdem modò de festo Pentecostes & Paschatis patet *Act. 20.* Constat etiam de alijs festis tabernaculorum *Exod. 23.* de festis Noemeniæ *Num. 28. &c.* De festis Christianorum scribit *S. Ambrosius serm. 62.* hoc modo: *Dominica nobis venerabilis est, atque solemnis.* Et *S. Augustinus Epist. ad Joann. ait: Interposita est solemnitas Sanctorum dierum,* ergò cum hi Sancti nihil mali commendent: igitur festi dies sunt honorifici.

2. Dico 2. *Contrà Proposit. 52. ab Innocent. XI.*

† *Datur præceptum observandi festa sub lethali.* dari præceptum observandi festa sub mortali independenter ab omni contemptu. Probatur primo ex Scriptura *Numer. 15. vers. 32. &c.* ubi sic lego: *Factum est autem cum essent filij Israel in solitudine, & invenissent hominem colligentem ligna in die Sabbati; obtulerunt eum Moysi, & Aaron, & universæ multitudi-*

dini, qui incluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent: dixitque Dominus ad Moysen morte morietur homo iste; obruat eum lapidibus omnis turba extra castra; sed pœna mortis non infligitur nisi ob lethale, quia supplicium debet correspondere culpæ; ergò talis homo die Sabbati, utpote die festo colligens ligna peccavit lethaliter; igitur datur præceptum de celebrandis festis sub lethali. Tum, quia etsi per impossibile nunquam exstasset præceptum servandi festa sub mortali, jam satis sua sanctitas *Innocent. XI.* tanquam universalis Ecclesiæ Legislator, & Interpretis hoc præceptum nova declaratione confirmat, & imponit; ergò &c. Tum, quia omnibus fidelibus quinque præcepta Ecclesiæ servanda sub lethali proponuntur, eaque servant; ergò moraliter evidens est dari præceptum servandi festa sub lethali, prout constat ex perpetua traditione Ecclesiæ; Ità affirmat & *Suarez tom. 1. de Relig. tract. 2. lib. 2. cap. 2. n. 2.* Tum, quia jus Canon. *cap. Cum dilectus asserit: consuetudo est optima legis interpretis;* ergò &c. si quidem omnes Ecclesiæ Prælati ità tradunt, & omnes Christi fideles hoc præceptum à suis maioribus audivisse testantur: sicque morali-

ter certum est de existentia hujus præcepti obligantis festa servari sub mortali.

Dicunt Acatholici, non minus una die, quàm altera preces ad Deum directæ, sunt ipsi gratæ; ergò ad quid instituere festa pro celebrando Mysteria, & alias virtutes Sanctorum, igitur inane est præceptum de observandis festis sub lethali. Respondeo, concedo antecedens, & nego consequentiam: nam tu hæretice mihi negare non poteris, quod una die majus mysterium patratum fuerit, quàm alia v. g. Mysterium Nativitatis Domini, Paschatis, dum Christus Sacramentum Eucharistiæ instituit &c. Insuper, dum aliquis Martyr v. g. *S. Petrus* gloriôsè martyrium subivit pro fide, & Ecclesia: dum aliquis Confessor post tantas virtutes in hoc mundo exercitas ad Cœlum migravit, ergò una dies est sanctior altera: igitur bene instituuntur festa celebranda sub lethali. Tum, quia die mihi ò sectarie, an dies, in qua aliquis profanus homo v. g. *Belli Dux* vincat inimicum, vel si nascatur filius Regis, vel aliquis benemeritus in Regem coronatur, an nè inquam talis dies magis memoretur, & celebretur à subditis talis Regis, & magis gaudetur, cum *Belli Dux* ab holte illos eripuerit? Respondebis mihi ità, ergò multò plus debent celebrari mysteria, & virtutes Sanctorum, quibus mundum, carnem, & diabolum superârunt, &c.

Instant hæretici, multa festa Papa instituit, quæ non fuerant in usu olim, dum Sancti ad Cœlos volarunt, ergò ad quid defacto festa instituere, ut celebrentur illorum virtutes. Respondeo, concedo antecedens. Ad consequentiam dico, quod Papa propter speciales rationes ex postfacto instituerit festa Sanctorum, quia v. g. primò in lucem nobis prodit eorum sanctitas per miracula patrata, aliasque virtutes ritè examinatas; sicque Papa non minus modò, quàm olim, potest festa instituere.

Hinc 1. unusquisque illos dies festos observare tenetur sub mortali, quos lex præcepit, aut consuetudo præscripta, & à Synodo Diocesana recepta approbat celebrari; est certa, & comm. omnium *Theol.*

Hinc 2. quivis tali festo debet abstinere ab opere servili externo, & missam audire. Ratio est; quia ipsamet sanctitas diei postulat, ut in hac die vacemus pijs operibus, & mentem vero Deo offeramus, non Dijs laborum; *Caramuel in vili. Theol. Fund. n. 2703.*

Inter opera, alia sunt purè servilia, alia media, alia liberalia, inter opera purè servilia numerantur v. g. arare, terrere, fodere, serere, metere, fabricare, lingua cædere, suere: & alia quæ magnopere corpus defatigant.

Opera media, quæ nec propriè servilia, nec liberalia sunt, ut coquere cibos, balneare, ludere pyramidibus, jaculari ad metam, currere in stadio equo, colligere fructus ut conserventur, pinsere panem ob multitudinem populi, ubi consuetudo invaluit, molere granum,

Festa recepta celebrari tenemur.

Die festo ab opere servili abstinendum est.

Opera servilia notantur.

Opera media inter servilia, & liberalia notantur.

num, iter sive pedes, sive curru, sive equo, sive navi facere; quia nautæ remigantes, & aurigæ currum ducentes, videntur excusari tali die à peccato, quia per longam, & inveteratam consuetudinem sunt in tali possessione, nec sibi scrupulum peccati faciunt. Item excusantur pascen-tes jumenta, mundantes, & ornantes templa si opus sit: item medici, pharmacopolæ in conficiendo medicinas ob necessita-tem.

7. Opera libe-
ralia notan-
tur.

Opera liberalia sunt, quæ fiunt à liberis pro excolendo ingenio, ut sunt studere, docere, scribere, saltare, cantare, ludere, digladiari, organum pulsare, ac omnia alia, quæ ad artem liberalem spectant: huc quoque revocatur venari, aucupari, si finè magno labore fiant, & chirurgiam exercere ex consuetudine obtenta:

Item vinum educilare, aquas cremare, seu distillare, characteres in Typographia unice, non tamen prælum calcare, aut colores terere, quia requiritur magnus labor; sic docent *Laym. lib. 4. tr. 7. cap. 2. num. 6. Bonac. de Festo dub. 5. qu. unic. punct. 3. numero. 25. Tamburinus libro 4. cap. 3. sect. 1. num. 9.* quos citat. *Stoz.*

Insuper alia sunt opera, ut mercatus, qui solet bis, vel ter in anno fieri, & hic in die festo si consuetudo invaluit, potest finè culpa celebrari:

8. Opera civi-
lia ordinariè
non est licitè
exercere die
festò.

Opera verò civilia, reorum, notariorum testium, quæ fiunt cum strepitu, si finè necessitate in die festo exercentur, non sunt immunia à culpa; ita patet ex *cap. fin. de ferijs.* Eodem modò non licet die festo supplicium facere, nisi gravis causa urgeat: sic habetur ex *cap. ultim. de Ferijs.*

Nec admissum est juramentò contractum firmare sub nomine mercatus, prout *Castrapalao admittit part. 8. num. 3.*

9. Opera ser-
vilia non est
licitum per se
exercere die
festò.

Hinc ultro patet etiam ex *cap. licet de Ferijs.* quòd opera servilia nunquam die festò debeant exerceri, & obligat omnes fideles compotes rationis, & septennio majores, nisi ea, quæ vel jure, vel consuetudine permixta sunt. Regulas artium mæchanicarum, & servilium non est vetitum tali die memoriæ mandare; *Stoz, Bonacina, Suarez.*

10. Opera li-
beralia non
est vetitum
die festò exer-
cere, ita etià
opera me-
dia.

Opera liberalia die festo non sunt prohibita; nam nulla lex id statuit. Tum, quia consuetudine introducta sunt, quæ est optima legum interpretis, & abrogativa omnis legis positivæ, ut sæpius jam decantavi, firmans dictum ex legibus. Idem omnino censeo de operibus medijs, uti superius; idcirco licet tali die iter agere, ac omnia, quæ ad tale opus necessaria sunt, præstare, ut ornare equos, ac alia onera elevare, & imponere ad curru, navim, nam talia opera, licet sint servilia, plerumque fiunt intrà breve tempus; sicque non attingunt lethale, cum accessorium sequatur naturam sui principalis, id est itineris; sic etiam sentit *Tamburinus in Decalog. lib. 4. cap. 3. sect. 1. num. 13. Diana part. 2. tr. 1. Miscel. resol. 36. Layman lib. 4. tr. 7. n. 5.*

Causæ excusantes à peccato laborantes in

die festo, sunt multæ. Prima est necessitas publica excusans publicam, ut si reficiendi sunt pontes, fontes, viæ sat à peccato aliæque communitati necessaria, quæ finè nota- laborantes die bili incommodo differri non possunt, ut si con-festo.

strui deberet aliquid pro adventu Principis ad commuam populi lætitiā, vel si necessitas urget parare annonam, soleare equos; est comm. cum *Fillincio tr. 27. num. 211. Azorio 2. part. c. 28. qu. 5. lib. 1. Bassao, Stoz.*

Necessitas privata, quæ aliquo modo lædit statum hominis privati excusat à lethali. Ratio etiam necessi- est; quia præceptum abstinendi à labore, quan- tas privata tum pendet ex jure humano (audit prius Missa) excusat la- non videtur cum tanto incommodo familiæ, borantes à peccato. proximi, & jactura statūs, aut propriæ vitæ talis peccato. personæ obligare, cum necessitas (vulgari modo dicendo) non habeat legem.

Hinc 1. rustici si timent nè sænum, segetes uvæ in agro, vel alibi à pluvia mox ventura pejorentur, possunt die festo ea colligere, & in tutum locum advehere; Eodem modò coctores laterum, vitrorum in opere persistere poterunt; ita etiam arcularius conficere tumbas, vespillo fodere fossam pro mortuo sepeliendo non negatur, vel consue- ad nudos vestiendos si pro hic, & nunc patiantur, & usque ad crastinum finè incommodo exspectare nequeant, ita *Bonacina part. 3. num. x. Fillincius citatus, Reginaldus, Bossius.*

Hinc 2. famuli, & ancillæ, si alijs diebus ab 13. Famuli hæris suis non permittantur reficere, & consue- & Ancillæ re proprias vestes, excusantur die festo id facien- die festo con- tes, prout docet *Tannerus disp. 8. de Relig. quest. ficientes vestes 7. n. 8. Diana part. 3. tract. 5. resol. 8.* Quæ o- excusantur à pinio in praxi confirmatur, ac necessitate servo- culpa. rum à culpa excusatur.

Eodem modò famuli si præcepto Domini 14. Famuli jubentur laborare, & timent si recusarent, nè è aliquando ex domo excludantur, possunt præceptum heri præcepto do- adimplere, si labor per se est licitus. Ratio est; mini die festo quia præceptum positivum abstinendi à servili laborantes non videtur cum tanto rigore, & incommo- excusantur do servorum, amittendi servitium eos obli- à peccato. gare.

Hinc 3. sartores, si urget necessitas pro luctu 15. Opifices sponsalibus, excusantur conficiendo vestes; vel si urgeat ne- si aliquis tali die exigeret pro sui statūs decentia, cessitas die fe- ex quo timet acerbis reprehensiones, vel incommo- sto possunt la- modum ob carentiam vestis honestæ, tunc sar- borare. tor potest ipsi illam perficere die festo, est com. *Theol. cum Divo Thoma, Bassao.*

Hinc 4. in casu magni lucri cessantis excusa- tur labor die festo v. g. certò tempore anni hale- ces occurrunt, in quo si tali tempore non capi- untur, disperduntur; quia necessitas urget; ut superius posui.

Parvitas materiæ excusat à lethali, de qua di- 10. Parvitas versæ opinioniones à Doctoribus assignantur. Ali- materia in qui pro parvitate assignant illud tempus, quod die festo la- est infra tertiam partem diei; ita ut, si perveniat borare excu- labor ad tertiam partem diei, esset lethale. Alij sat à mortu- tempus infra unam horam. Alij infra tres ho- li.

ras. Alij infra duas, ut videndi sunt apud Bas- Parvitas re- ssum poris notatur

sæum, & Stoz. Ego verò teneo cum Tamburino in Decal. lib. 4. sect. 2. n. 1. Diana parte 5. tr. 5. resol. 6. Qui existimant laborem duarum horarum in die festo esse materiam levem, at si quid superest, est gravis. Hæc opinio cum sit media inter tot auctores, materiam parvam assignantes, non est improbabilis. Tum quia labor duarum horarum, cum sit duodecima pars diei Geometrici, censetur parva pars respectu totius diei; ergo &c.

17. Probabile est; posse servis infidelibus, & amentibus imponi opera servilia, dummodo absit scandalum. Ratio est; quia tales infideles, cum sint extrâ gremium Ecclesiæ, non tenentur servare leges canonicas: & amentes, cum sint privati usu rationis, sunt incapaces doli; ergo non peccant contra præceptum Ecclesiasticum; ita sentit Bassæus, Diana.

18. Solus Papa vel Episcopus potest dispensare pro labore die festo; Et si quis sinè licentia, & urgenti causa laboraret, Judex sæcularis potest eum punire, prout determinavit Congregat. Ep: 21. Augusti Ann. 1611.

Parochus ex Epikeia in causa probabili, si non 19. Parochus possit tam citò adiri Episcopus vel ejus Vicarius ex causa po- Generalis, potest eodem modò dare facultatem test dare fa- laborandi: sic sentit Angelus in summ. Verb. Ec- cultatem la- borandi in- rian. 35.

Puellæ non videntur peccare lethaliter, si die die festo. festivò citrà scandalum laborent ad hoc, ut vi- 20. tent otium, superfluum garrutum, ac nè se con- Puella non spiciendas fenestris exhibeant. Ratio est; quia peccant letha- cum licitè laborent opifices pauperes die festivò liter laboran- ad vitandum magnum incommodum tempora- do die festo le sibi, suæ familiæ imminens, ergo & puellæ ad pro vitando vitandum damnum spirituale animæ poterunt otio. laborare. Tum, quia famuli, ancillæ, dum præcipit eis Dominus, non peccant laborando die festivò, ex timore nè eos è domo ejiciat pro- pter rationem superiùs datam, & ut ex commu- ni docet Bonacina in 3. præcept. Decal. disp. 5. q. unic. part. 3. n. 15. ergo nec puellæ, his adhæ- ret Homobonus volum. 1. part. 2. resp. 35. Sylve- ster verb. Dominica qu. 5. dict. 3. Diana part. 3. tract. 5. ref. 8. in verb. Festum. n. 6.

TRACT. LXXXI.

DE FIDE.

Propositio 1. ab Alexandro VII. damnata est.

Homo nullò unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & charitatis, ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertine ntium.

Proposit. 4. ab Innoc. XI. reprobata est.

Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minùs pro- babili,

Proposit. 16. ab eodem Innoc. XI. maledicta est.

Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.

Propositio 17. ab eodem Innocentio XI. damnata est.

Satis est actum fidei semel in vita elicere.

Propositio 18. ab Innocentio XI. reprobata est.

Si à potestate publica quis interrogetur Fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum, consulo tacere, ut peccaminosum per se non damno.

Propositio 19. ab eodem Innocentio XI. damnata.

Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

Propositio 20. ab Innocentio XI. damnata.

Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernatura- lem.

Propositio 21. ab Innocentio XI. proscripta.

Assen-

Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis; imò cum formidine, quâ quis formidet, nè non sit locutus DEUS.

Propositio 22. ab Innocentio XI. damnata.

Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate mediij, non autem explicita renumerantis.

Propositio 23. ab Innocentio XI. damnata.

Fides latè dicta ex testimonio Creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit.

Propositio 64. ab Innocentio XI. damnata.

Absolutionis capax est homo quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum fidei, & etiam si per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.

Propositio 65. ab eodem Innocentio XI. damnata.

Sufficit illa mysteria semel credidisse.

Propositio 12. ab Alexandro VIII. damnata.

Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiam si videantur credere, non est fides divina, sed humana.

CAPUT I.

De objecto materiali, & formali fidei.

SUMMARIUM.

1. Definitio fidei.
2. Duplex acceptatio fidei pro actu, & habitu notatur.
3. Aliud est id, quod credo, aliud est id, propter quod credo.
4. Objectum formale fidei exponitur.
5. Autoritas Ecclesie est regula infallibilis, proponens credenda.
6. Cognitio Dei evidenter veracis, qualem habet Philosophus gentilis, non est sufficiens ad credendum pro salute consequenda.
7. Objectum materiale fidei exponitur.
8. Assensu objecti materialis fidei prius respicit objectum formale.
9. Materia fidei semper fuit eadem quoad substantiam.
10. Revelatio tam publica, quam privata spectat ad objectum formale fidei.
11. Revelatio DEI ita est vera, ut de absoluta potentia non possit esse falsa.
12. Revelatio DEI non stat cum evidentia in attestante.
13. Testimonium Divinum putatum, & re ipsa non existens, non est objectum formale fidei.
14. Deus nequit uti amphibologijs, quæ inclinant ad actum falsum.

1. **F**ides est virtus Theologica à DEO infusa per quam firmiter assentimur ob DEI auctoritatem ijs, quæ à DEO revelata sunt, & ab Ecclesia proposita, ut à nobis credantur, est communis Theologorum.

Fides dupliciter accipitur. Primò pro actu 2. supernaturalis assensus intellectus rebus divinis revelatis; Ita Trid. & Concil. Millevit. can. Duplex acceptatio fidei
4. Secundò: fides accipitur pro habitu intellectus pro actu, & supernaturaliter infuso, quo veritatibus à DEO habitum notatur.
revelatis ex motivo revelationis assentitur certò & infallibiliter; ita constat ex Trident. C. 11. & ex Joann. cap. 3. habetur; semen ipsius in eo manet: ubi per ly manet, exprimitur habitus permanens; ita sentio cum Scoto in 3. dist. 23. quest. unic. Gabriele in 3. diu. 23. qu. 2. art. 2. concl. 3.

Hic adverte, quòd motivum, seu ratio formalis, propter quam credimus distinguatur ab Aliud est, eo, quod credimus, saltè quò ad modum quod credo, tendendi, v. g. credo esse Deum unum, & Trinum; Deus ergo unus, & Trinus est objectum quod credo.
materiale, quod credo; & credo ideò; quia Deus revelavit; ubi ly Deus revelans est id; propter quod credo: ex quo constat duplex esse objectum fidei: Unum materiale, formale alterum.
Hinc

Dico objectum formale fidei Divinæ coale- 4. scit ex veracitate, & testimonio, seu revelatione; & auctoritate Dei revelantis; ita tenet Cajetanus 2. 2. quest. 1. art. 1. Richardus dist. 24. exponitur. art. 1. quest. 1. Durandus quest. 7. n. 6. Ratio patet ex Joann. cap. 8. dicente: Qui misit me, verax est; & cap. 8. Quæ audiivi ab eo, loquor in mundo; & cap. 18. Ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Tum, quia constat ratione; illud esse objectum formale

male fidei, quod nos movet ad credendum; sed veracitas Dei revelantis unice nos movet ad credendum; ergo veracitas Dei revelantis est objectum formale fidei: Major patet; minor probatur; quia in tantum credimus, in quantum substat testimonio veraci Dei: seu inde credimus; quia DEUS dixit; sicut in tantum credimus fidei humanam aliquid, in quantum homo dixit, qui habetur, & existimatur verax; ergo etiam in tantum credimus fidei divinam in quantum DEUS revelavit: ergo DEUS ut verax est unicum, & formale motivum fidei, seu ratio movens cur credimus. Tum, quia mysteria fidei sunt ita ardua, ut non habeant unde moveant ad assensum, nisi ab aliquo testimonio veracissimo; sed huiusmodi testimonium est solus Deus; ergo ille duntaxat est unicum motivum fidei.

3. *Authoritas Ecclesiae est regula infallibilis proponens credenda.* Hinc auctoritas Ecclesiae non pertinet ad objectum formale fidei, sed est tantum Regula infallibilis proponens credenda eodem modo, quod minister Principis proponit, promulgat, & explicat legem Principis, in quo casu sola auctoritas Principis movet ad obediendum legi, non auctoritas ministri; ita à pari sola auctoritas DEI revelantis movet ad credendum, non Ecclesiae. At dum proponit aliquid ad credendum, errare non potest propter inspirationem Spiritus Sancti, qui semper in omnibus ei assistit.

6. *Cognitio evidens de veracitate Dei, qualem habet philosophus gentilis, non est sufficiens ad credendum.* Cognitio evidens de veracitate DEI, qualem habet philosophus gentilis, non est necessaria, nec sufficiens ad credendum, prout spectat ad salutem. Non est necessaria; quia modo multi fideles simplices credunt fidei infusam, prout spectat ad salutem; tamen de Deo nihil evidenter cognoscunt; nam si interrogentur de DEI veracitate, non possunt assignare rationem; ergo &c. Nec est sufficiens talis cognitio; quia assensus fidei est supernaturalis, prout spectat ad salutem, altiorisque ordinis; cognitio verò philosophi gentilis evidens est naturalis, & inferioris ordinis; ergo veracitas Dei in ordine ad assensum fidei debet agnosci lumine supernaturali fidei, non ratione naturali.

7. *Objectum materiale fidei exponitur.* Objectum materiale fidei est quidquid substat Divinae revelationi, ut ipse DEUS, Incarnatio secundae personae; Trinitas, aliaque mysteria, quae dupliciter possunt credi; implicitè, & explicitè: implicitè credere est, quando creditur unum in altero, ut v. g. qui credit Deum esse, credit etiam esse veracem, omnipotentem, infinitum; explicitè credere est, credere aliquid in se, prout ita reverà est, sicut attingitur.

8. *Assensus objecti materialis fidei prius respicit objectum formale.* Nullum objectum fidei attingi potest per assensum, nisi prius attingatur saltè ordine rationis, & virtualitatis veracissimum testimonium Dei. Ratio est; quia objectum materiale non potest attingi, nisi prius attingatur saltè ratione objectum formale; sed testimonium Dei est objectum formale; ergo &c. sic qui attingit Petrum esse rationalem, attingit hominem, & rationale: ex quo arguit: ego Petrus cum sit rationalis, est homo.

git Petrum esse rationalem, attingit hominem, & rationale: ex quo arguit: ego Petrus cum sit rationalis, est homo.

Materia fidei quoad substantiam semper fuit 9. *Materia eadem.* Ratio est; quia substantia fidei est fidei semper necessaria ad salutem: ergo semper fuit eadem. fuit eadem Tum, quia *Apostolus*; sine fide impossibile est quoad subplacere DEO, & ut aliquis salvetur: oportet crederet, quod DEUS sit, & remunerator sit, ubi ly sine fide: & ly quod DEUS sit: exprimit semper eandem fidem, & Deum: ergo &c.

Revelatio, ut spectat ad formale motivum 10. *Revelatio alia est privata, alia publica: Hæc fit toti Ecclesiae: illa fit alicui privatae personae: utraque quam privata spectat ad objectum formale fidei.* Ratio ta spectat ad est: quia id spectat ad objectum formale fidei, objectum formale fidei. quod est propria testificatio DEI proveniens ab ipso cum summa veracitate: sed revelatio tam publica, quam privata est propria testificatio Dei; ergo revelatio tam publica, quam privata spectat ad objectum formale fidei, quia Deus non minus obligat suam auctoritatem in revelatione privata, quam in publica, cum in utraque se habeat Deus, ut causa principalis, movens ad credendum: est comm. Theol.

Revelatio Dei ita debet esse vera, ut nec de absoluta potentia possit esse falsa. Ratio est de 11. *Revelatio sumpta ex Apost. ad Roman. cap. 3. Non est Deus vera, ut de quasi homo, ut mentiatur: & ad Hebreos cap. absolutam po- 6. ita loquitur: impossibile est mentiri Deum tentia non & ratione idem patet, quia Deus non minus est possit esse falsum verus, ac summè bonus; sed summæ fa- bonitati repugnat malum morale; ergo & summæ veritati falsum.*

Revelatio ut est formale motivum fidei, non 12. *Revelatio stat cum evidentia in attestante: Ratio est; quia Dei non stat assensus nostrae fidei est essentialiter obscurus; cum eviden- & inevidens: sed si revelatio posset stare cum eviden- tia in attestante, non esset talis, ergo &c. te. nam esset evidens; cum revelatio divina esset evidenter cognita; ergo &c. Tum, quia assensus fidei est liber: sed cognitum evidenter revelatione: & veracitate assensus, non est liber; ergo &c. quia revelatio, & veracitas se haberent sicut duæ præmissæ in ordine ad assensum conclusionis.*

Testimonium Divinum putatum, & non re 13. *Testimonium ipsa existens, non potest esse objectum formale nium divinum fidei divinae. Ratio est; quia ad hoc, ut ali- putatum, & quid possit esse formale objectum fidei Divinae, re ipsa non e- non debet esse falsum, sed testimonium putatum existens, non verum potest esse falsum; ergo &c. Tum, est objectum quia nullus habitus, & virtus potest inclinare formale fidei. extra proprium objectum formale, sed objectum formale fidei divinae est divina revelatio realis, non ficta; ergo nullò modo testimonium divinum putatum, & non re ipsa existens potest esse objectum formale fidei Divinae.*

Deus non potest immediate, & directè uti 14. *Deus ne- amphibologijs per modum causae principalis, & qui uti am- ipas infundere, quæ inclinarent ad actum fal- phibologijs, quæ inclinarent nita-ad actum falsum.*

nitatem Divinam, tanquam causam principalem omnis veri ad inclinandum in actum falsum.

CAPUT II.

An fides cadat sub præceptum.

Propositio sequens est proscripta ab Innoc. XI. n. 16.

Hæc est :

Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.

Propositio 1. ab Alexandro VII. rejecta sic se habet.

Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

SUMMARIUM.

13. †† Datur præceptum de fide Divina proprium, & speciale.
16. Præceptum fidei est Divinum.
17. Præceptum fidei est affirmativum, & negativum; negativum exponitur.
18. Præceptum affirmativum fidei exponitur.
19. Præceptum fidei solum secundario est ad alias virtutes eliciendas.
20. †† Præceptum tam affirmativum, quàm negativum fidei, est speciale.
21. Nunquam licitum est coram Tyranno negare fidem.
22. Præceptum fidei omnes obligat ad credendum illico ac perveniunt ad usum rationis.
23. Nullus salvatur sine habitu fidei, bene sine actu.

Nescio quâ soliditate deviarint à veritate scripturæ, & fundatis rationibus, qui doctrinam prædictarum propositionem tuebantur; quamvis aliquod præceptum dari autumârunt sub motivo eliciendi alias virtutes, ast illud speciale obligans ad fidem esse negârunt: qua de causa illorum doctrina à sua sanctitate Alexand. VII. & Innocentio XI. meritò censurata, contrà quam sic oppono &

15. †† Dico; contrà Proposit. 16. ab Innocent. XI. damnatam: Et Proposit. 1. ab Alexandro VII. reprobata: datur præceptum de fide divina proprium, & speciale per se contradistinctum ab omni aliò præcepto; Villalobos in summ. tom. 2. tract. 1. difficult. 2. n. 21. Sanctus Thomas 2. 2. quest. 4. Arriaga tom. 5. disp. 2. sect. 3. Valentia 2. 2. disp. 1. quest. 2. punct. 2. Bannez. 2. 2. quest. 2. art. 8. Bonacina tom. 2. disp. 3. quest. 2. punct. 2. Suarez disp. 13. de fide sect. 1. & 2. est comm. Theol.

Probatur ex scriptura Epist. 1. Joannis 3. Hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine filij ejus JESU Christi, & Matth. ult. Qui non crediderit, condemnabitur: ex quo sic argumentor; Quotiescunque sub comminatione perpetuæ gehennæ præcipitur specialiter aliquid exequendum, vel omittendum, toties datur de illo præceptum speciale: sed præcipitur sub comminatione perpetuæ gehennæ credendum fide Divinâ specialiter, & per se: ergò datur de fide Divina præceptum speciale, & per se: major est clara; minor patet ex Matth. ult. Qui non crediderit, condemnabitur: ubi nota, quòd in hoc textu præcipiatur dumtaxat, nè aliquis sit infidelis sub pœna æterna, & nihil aliud; ergò convincitur dari præceptum speciale de fide.

Probatur 2. actus internus fidei supernaturalis est necessarius necessitate medij ad salutem; prout ipsam, & veritas Christianæ veritatis docet, sed omnis actus, qui est necessarius necessitate medij ad salutem est etiam necessarius necessitate præcepti: ergò actus fidei supernaturalis est necessarius necessitate præcepti: igitur datur præceptum fidei Divinæ proprium, & speciale: major patet; quia sine fide impossibile est placere DEO, ut ait Apostolus ad Hebræos, & Divus Augustinus 13. de Trinitate cap. 20. sic loquitur: Necessaria est fides. & serm. 38. fides est humana salutis initium: quia sine ipsa nec in hoc sæculo quisquam justificationis consequitur gratiam, nec in futuro vitam possidebit æternam, minor etiam patet: quia cum media sint necessaria ad salutem: ergò à Deo tanquam prudente legislatore debent necessariò præcipi: quia allàs liberè, & sine peccato homo posset ea relinquere, id est non eliciendo actus fidei, quod non admittitur; ergò &c. Tum, quia Joann. 14. habetur: credi-

credit in Deum, & in me credite; ergo præcipit Christus, ut in ipsum credant. Tum, quia habitus supernaturalis fidei ex se est operativus: ergo ex se est productivus actuum fidei, alias si illos non produceret, esset otiosus, & frustraneus; quia quid juvat aliquis habitus, si non producit aliquos actus, qui dantur ad operandum, & non ad otiaandum? ergo datur præceptum fidei. Tum quia præcipitur baptisma, ut patet *Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*. Præcipitur, & Pœnitentia *Luce 13. nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis*. Præcipitur quoque Eucharistia *Joann. 6. Nisi manducaveritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis* ergo &c.

Probatur 3. omne peccatum speciale debe esse contra aliquod præceptum speciale; sed hæresis, vel dubium de aliquo articulo fidei est peccatum speciale contra fidem: ergo debet esse contra præceptum speciale fidei; ergo datur præceptum speciale fidei: Major patet inductione v. g. peccatum furti est speciale peccatum contra justitiam, quæ præcipit non furari; minor eodem modo constat: quia hæresis, & fides immediate sibi opponuntur in eadem linea, cum hæresis nullam aliam virtutem specialiter lædat nisi solam fidem, igitur bene concluditur dari præceptum speciale fidei.

16. Colliges hoc præceptum fidei esse divinum; quia fundatur totum in scriptura, ut patet superius ex Evangelio *Joan. cap. 3. Hoc est præceptum ejus, ut credamus* &c.

17. Colliges 2. hoc præceptum esse bipartitum, partim esse negativum, partim affirmativum: Quod sit negativum, patet; quia obligat semper & pro semper, cum *sinè fide impossibile sit placere Deo*, ac excludit omnem dubitationem propter mysteria fidei certa, & evidenter credibilia, ait Regius prophet: *testimonia tua credibilia facta sunt nimis*; & demonstrant miracula, Prophetiæ, constantia Martyrum, Sanctitas Confessorum; ex quibus omnibus motivis excluditur omnis dubitatio fidei, & formido voluntaria contra ipsam, quod per se exigit præceptum negativum fidei.

18. Datur præceptum affirmativum sive præceptivum actuum fidei, prout obligat ad addiscenda mysteria fidei, certum est; nam Christus dominus in Evangelio; *Marc. ult. jessu prædicari Evangelium omni Creatura*; ergo Christus Dominus præcipit, ut omnis homo addiscat mysteria fidei per prædicationem, contenta in Evangelio, quibus sufficienter perceptis eliciat actus internos fidei supernaturalis: supra quod ait Bernardus; *Christus Dominus non dixit: qui baptizatus non fuerit, condemnabitur, sed tantum qui non crediderit*; ergo præcepit fidem Evangelicam credendam, nè quis condemnatur, & Trident asserit, *sinè fide nunquam ulli contigisse justificationem*, ergo &c. *Valentia 2.2. disp. 1. quest. 2. part. 4. Azorius lib. 8. cap. 2. quest. 6.*

lentia 2.2. disp. 1. quest. 2. part. 4. Azorius lib. 8. cap. 2. quest. 6.

Colliges; licet attento præcepto fidei elicantur actus aliarum virtutum, per hoc non debet dici præceptum fidei esse per se ad alias in ordine virtutes exercendas, sed solum secundario, & indirecte; Nam præceptum fidei quæ tale, est tam affirmativum, quam negativum speciale contradistinctum ab alijs præceptis virtutum primùm, & per se obligans ad assensum fidei propter testimonium Dei revelantis. Cum verò fides sit motivum, seu medium ad alias virtutes exercendas, negare nequeo, quod secundario, & indirecte exerceantur actus aliarum virtutum propter fidem, v. g. Deus revelat, quod lex Evangelica sit necessaria ad salutem, qui actus est speculativus per se, formaliter, & immediate obligans ad credendum ita esse; Item; ut salveris, debes legem Evangelicam incorruptam servare, qui actus est practicus, per se, & formaliter obligans ad hoc credendum; secundario, & indirecte infero ergo debeo exercere actus charitatis erga proximum, actus continentiae, & sic salvabor qui actus sunt merè practici ex motivo fidei eliciti.

Hinc optimè colligitur, quod tam præceptum affirmativum, quam negativum fidei sit speciale, & per se obligans ad assensum mysteriorum Dei; Proinde dicere, quod præcepta fidei sint solum propter exercitium aliarum virtutum est damnatum, ut ex dictis patet ab Alexandro VII. & Innocentio XI. in Proposit. supra relatis.

Hinc si Tyrannus urgeret ad negandam fidem, potius mille mortes subire teneretur, quam à fide deficere, sicque semper, & constanter palam confiteri teneretur vi præcepti positivi; & vi præcepti negativi teneretur semper internè credere quidquid Deus revelavit, & Ecclesia credendum proponit.

Præceptum fidei internè obligat omnes tam necessitate medijs, quam necessitate præcepti eliciendi actus fidei, qui usum rationis perfectè possident; illicò ac eis hoc præceptum sufficienter innòtescit, ait Apost. ad Hebræos 11. *sinè fide impossibile est placere Deo*; *Joan. 3. qui non credit jam judicatus est*, & D. Augustinus 13. de Trinit. cap. 20. ait, *necessaria est fides*; & serm. 38. de tempore *fides est humane salutis initium*; quia *sinè ipsa nec in hoc seculo quisquam justificationis consequitur gratiam, nec in futuro vitam possidebit eternam*; Ecce quomodo fides actum requirat.

Infantes, amentes; stolidi, impotentes salvantur quidem sinè actu, sed non sinè habitu fidei, qui in baptismo eis infusus est. Trident. sess. 6. cap. 7. *Valentia 2.2. disp. 1. quest. 1. part. 4. Azorius lib. 8. cap. 2. quest. 6. Sanchez 2. Decal. cap. 2. num. 18.*

CAPUT III.

*Quoties, & quando teneamur elicere actus fidei in vita.**Propositio 17. ab Innoc. XI. rejecta est:**Satis est semel in vita actum fidei elicere.*

SUMMARIUM.

24. Exponuntur variae opiniones, quae determinant tempus obligatorium ad eliciendum actum fidei.
25. † Non longo tempore sunt differendi act. fidei.
26. † Aliqua circumstantiae notantur, in quibus teneamur elicere actum fidei.
27. Infantes aut alij inter infideles enutriti, illico, ac sufficienter instructi sunt in fide, tenentur actus fidei elicere.
28. In primo instanti rationis pueri non tenentur elicere actum fidei.
29. Bonus Christianus in tentatione contra fidem, si alio mentem divertat sine elicitioe actus fidei non peccat.
30. Ultra duas hebdomadas non est differendus actus fidei.
31. Differendo ultra duas hebdomadas actum fidei per accidens potest peccare.
32. Assignantur aliqui actus fidei, vi quorum adimpletur praeceptum.
33. Motiva, cur debeam credere, quod praesignati actus sint supernaturales formaliter.
34. Motiva virtualis actus fidei notantur.
35. Quomodo ignorantes eliciant actum fidei sufficientem ad salutem.

Cum in praesenti propositione nihil innuatur, quo praecepto teneamur repetere actus fidei, sive ex praecepto affirmativo fidei, sive vi aliorum praeceptorum, quae dependent à praecepto fidei, ut sunt actus aliarum virtutum ex motivo fidei; sed solum, quod saepius, quam semel in vita teneamur actum fidei elicere quomodocunque, Auctores diversi varia tempora assignant, in quibus homo obligatur actus fidei elicere.

24. Scotus in 3. dist. 27. quest. unic. sect. quantum censet actum fidei debere elici singulis diebus festis. Arriaga 2. 2. de Fide disp. 13. sect. 4. n. 26. Leander tract. 2. de Fide, disp. 2. quest. 39. censent obligari actum fidei elicere in articulo mortis, vel maximè si adsint tentationes contra fidem. Hurtadus de fide disp. 8. diff. 11. Sanchez. 2. decal. cap. 4. num. 3. asserit quod urgente necessitate tentationis contra fidem omni

tempore eliciendus sit actus fidei. Lorca 2. 2. disp. 58. sect. 3. n. 8. Trullench lib. 1. cap. 1. dub. 6. in fin. censet, non esse praeceptum, ut quis singulis annis eliciat actum fidei. Gabriel à Sancto Vincentio 2. 2. disp. 2. n. 112. putat tertio, vel quarto anno pie elici actum fidei. Coninch existimat quolibet quinquennio sufficere, ut quis eliciat actum fidei. Vasquez 2. part. tom. 4. qu. 86 art. 2. dub. 6. n. 11. Arragonius 2. 2. qu. 2. art. 6. Sancius 1. select. n. 121. Quos citat Verde tit. 1. de fide in 4. autumant satis esse semel in vita actum fidei elicere.

Modò restat difficultas determinandi fixum tempus pro obligatione saepius eliciendi actus fidei; at arduum est hac in materia certam diem & horam stabilire, in qua tale praeceptum nos obliget propter tam varias opiniones auctorum mox citatorum; Nihilominus tamen.

Dico contra *Proposit. 17. ab Innocent. XI. excommunicatam*: non longo tempore differendi sunt actus supernaturales fidei; Ita inclinatur Lumbier in explicat. 1. *Proposit. damnata ab Alexandro VII. n. 709. Cardinalis de Lugo disp. 13. de fide sect. 2. n. 45.* Qui dicit hominem non posse servare legem DEI ad longum tempus, quin, & exerceat actus fidei, ergo concludo debere nos elicere saepius actus fidei, ex eo; qui nos teneamur semper servare legem Dei; Bannez 2. 2. S. Thomas dub. 1. qu. 2. art. 8.

Probat, sicut se habet cibus ad vitam corporalem, ita se habet fides ad vitam spiritualem; sed vita corporalis longo tempore non potest subsistere sine repetitione cibi (loquor moraliter, & secundum exigentiam naturae) ergo neque vita spiritualis poterit longo tempore subsistere sine repetitione actuum fidei supernaturalis: Major patet; quia ad omnem vitam est necessarium de lege ordinaria aliquod pabulum, quò sustentatur talis vita; ergo cum ad vitam corporalem sustentandam sit necessarius cibus materialis; igitur & actus fidei sunt necessarij ad vitam spiritualem, tanquam ejusdem proprius cibus; ad quod ait Apostol. Rom. 1. *justus ex fide vivit*; unde clarè constat, fidem esse pabulum vitae spiritualis; minor experientia habetur; ergo &c.

Probat 2. magnum est inconveniens; ut
T t id, quod

id, quod habet se tanquam forma activa diu otietur; sed fides supernaturalis infusa homini à DEO se habet in homine ac forma activa; ergo magnum inconueniens est, ut fides supernaturalis infusa homini à DEO, in homine diu otietur; ergo homo tenetur sæpius exercere actus supernaturalis fidei, & non otari in fide: Major patet, quia ratio naturalis postulat, ut formæ naturales non sint otiosæ, sed operentur secundum suam essentiam; ergo etiam fidelis in fide non debet otari propter magnam inconuenientiam. Tum, quia elicere sæpius actus supernaturales fidei est opus perfecti Christiani; sed quisque tenetur exercere sæpius actus supernaturalis fidei, nè tepiditas eum obruat, quæ est peccatum. Tum, quia præceptum legislatoris in utilitatem factum subditorum est observandum quotiescunque porrigatur commoditas: sed sæpius porrigitur commoditas observandi præceptum ad eliciendum actus fidei, ergo sæpius sunt eliciendi actus fidei. Major patet: quia ita exigit obedientia subditi erga suum Dominum, minor constabit ex mox dicendis.

26. Colliges dum quis contra fidem tentatur, vel *† Aliqua circumstantia notantur, in quibus tenemur elicere actum fidei.* currit periculum incidendi in aliquod peccatum grave, v. g. contra Decalogum, ut si prematur impetu luxuriæ, aut fluctuet in odio proximi, tenetur elicere actus contrarios, qui sunt fidei, ut assentiri deniò articulo fidei, contra quem tentatur ex motivo; quia DEUS ita revelavit: pariter de fide est, non licere luxuriari, aut odisse proximum, ut patet passim in Scriptura; *Valentia 2. 2. disput. 1. quest. 2. part. 5.* Insuper quisque tenetur actum fidei elicere, dum convertitur ad DEUM propter gratiam amissam per peccatum mortale. In articulo mortis eodem modo est obligatio eliciendi actum fidei, ut notat *Leander tractat. 2. de fide disp. 2. questione 39.* Aut quando infideli proponitur sufficienter fides, vel manifesta miracula, aut signa, aut rationes convincentes nostram fidem esse veram, suam sectam falsam; nam talis illicò tenetur se sistere in gratia credendo, & eliciendo actum contritionis de peccatis, & datâ commoditate suscipere alia Sacramenta, ut Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & abjurare sectam si opus est; nam eò ipso, quod conteratur, vel suscipiat Sacramentum Pœnitentiæ, vel abjuret suam sectam, credit, quod per similes actus redeat in gratiam Dei; ergo elicit actus fidei.

27. Infantes baptizati, & inter infideles enutriti, ac sufficienter instructi in fide, si juxta prudentis judicium sunt capaces perfecti usûs rationis, tenentur ad credendum, & eliciendum actus fidei, nec excusantur à peccato, nisi per ignorantiam invincibilem; quia quisque tenetur assumere medium ad salutem necessarium, cum in tali statu positi per sectam infidelium possent subverti; *Oriedo de fide, controvers. 7. part. 5. n. 62. Azorius 1. lib. 8. cap. 7. quest. 2. Sanchez 2. decal. cap. 3. n. 13. &c.*

In primo instanti verò rationis pueri non tenentur elicere actum fidei, cum ipsis impossibile sit. Ratio est; quia prius debent instrui de fide, *stanti ratione* quam illam teneantur elicere; sed impossibile *nis pueri non est*, ut in primo instanti sint instructi (loquor *tenentur elicere actum moraliter*) cum nullus possit percipere tale *cere actum* instans, ut illos instruat, & scientia fidei non *fidei*. præsupponitur esse in infantibus ante usum rationis, ut pro tali tempore actum fidei elicere teneantur, quod est impossibile; fidei enim articuli successivè addiscuntur per prædicationem ut ait *Apost. ad Rom. x. quomodo enim credent sine prædicante, & Trident. sess. 6. cap. 6. ait: fidem ex auditu concipientes liberè moventur ad credendum.*

Si quis bonus Christianus firmus in fide tentaretur contra aliquem articulum fidei & persistente tentatione aliò cogitationem diverteret, *Bonus Christianus intentione conspectu talis nullum est periculum labendi ad veram fidem si tenter in hæresim: Aliter diceretur, si quis esset alio mentem tam facilis, & corrupti intellectus, ut advertenter, dum urgeret tentatio ambigeret in fide. elicitioe a-*

Quæri potest, quantum temporis extrâ casus superpositos, possit aliquis relinquere ad eliciendum actus fidei sine peccato, cum in conclusionem nihil fixi determinetur? *Bassani* asserit, citans pro se *Sanchez; Hurtadum; Leandrum*, non teneri in omnibus, & singulis festis elicere actus fidei vi præcepti. Nunc respondeo, &

Dico; non danmo sub mortali, qui ad duas hebdomadas circiter ommitteret omnem actum fidei extrâ casus supra signatos; per accidens tamen posset peccare, si datâ occasione tale actum spernendo ommitteret. Ratio primi *rendus actus fidei.* est; quia quodcumque aliquod præceptum non determinat fixum tempus ad aliquid observandum sub peccato, nec nos ligari debemus sub tali comminatione; sed in scriptura clarè non constat, quod præceptum obliget intrâ duas hebdomadas circiter ad eliciendos actus fidei; ergo &c. Tum, quia in omni præcepto positivo datur Epikeia, & maximè in hoc casu, ita benignè interpretari debere præceptum fidei, ex quo fideles ab innumerabilibus anxietatibus liberantur: alias in continuis essent dubijs, an singulis diebus, vel horis ad tale præceptum teneantur.

Diutius tamen non est differendum propter rationes supràpositas, & propter magnam reverentiam præcepti, quod non est vilipendendum. Dixi, quod per accidens posset quis peccare, scilicet si intrâ tale tempus occurreret, ut in præsentia sanctissimi studio ommitteret venerationem ex eo, quia ad tale tempus in genere ipsum non obligat ad actum fidei, vel si ommitteret omnem pietatem, orationes, & alia Christiana opera ab ipso alias exercita; quia aliter ageret contra præcepta universaliter boni Christiani. Quæritur qui sint actus, & quibus possit adimpleri præceptum fidei?

Respon-

32. *Assignatur aliqui a-* Respondeo, dum quis credit esse unum De-
lius fidei, vi um, & Trinum, jam elicit actum fidei; vel
quorum ad- accepta, aut singulatim, ut v. g. Baptismus, vel
impletur prae- Sacramentum poenitentiae; vel credit secun-
ceptum. dam Personam in Trinitate esse incarnatam;
 vel si recitat (Credo) & credit, quæ in eo con-
 tinentur, quotiescunque hos, & similes actus
 fidei elicit, satisfacit præcepto.

Insuper mihi persuadeo, quod quivis fidelis
 soleat, si non singulis diebus, saltè aliquando
 in hebdomada orare *Pater noster; Ave Maria;*
 vel aliud officium ad honorem DEI, vel alicu-
 jus Sancti; vel signet se signo Crucis; *in nomine*
Patris, & Filij, &c. vel alias preces pro
 animabus purgatorij ad Deum fundat; vel
 commendet se invocationibus jaculatorijs DEO
 Beatæ Virgini, vel alicui Sancto, vel Angelo
 Custodi; vel suspiret in Cælum ad DEUM, vel
 sanctos pro auxilio; vel patienter sufferat tribu-
 lationes propter Deum; vel faciat aliqua bona o-
 pera, ut eleemosynam ad complacendum Deo,
 vel Beatæ Virgini; vel confiteatur, vel contera-
 tur de peccatis, vel milites dum pugnant ad-
 versus infideles propter fidem; vel dum videt
 imaginem Crucifixi, vel alterius sancti, fa-
 cit ipsi reverentiam, vel eam osculatur; vel
 dum obviam habet Eucharistiam, sive in
 templo, sive extra, eam adorat; vel dum
 pullatur in meridie Campana, recitat ter *Ave*
 ad honorem Annunciationis Beatæ Virginis;
 vel ejus *Lytanias;* vel dum *Pater, Mater, aut*
Pædagogus docet Catechismum parvulum,
 ut sunt mysteria fidei, vel Rosarium Beatæ
 Virginis, prout complectitur quindecim My-
 steria, vel prout recitatur ad honorem quinque
 vulnerum Christi. &c.

Hæc & similia nequaquam possunt exerceri,
 nisi necessario eliciantur in omnibus actus super-
 naturales fidei, quod nescio, quò corde possit
 quis orare *Pater noster* ad honorem Dei, vel al-
 terius sancti, nisi credat esse Deum, & SS. &
 quomodo se signare signo Crucis, nisi credat
 esse Trinitatem in tali signo expressam? &
 quomodo potest suffragari pro animabus purga-
 torij, nisi credat esse purgatorium? Insuper dum
 quis suspirat ad DEUM, vel Sanctos pro aliqua
 gratia impetranda; vel veneratur Eucharistiam,
 vel confitetur, & communicat, credit, quod
 DEUS possit ipsi impertire gratiam, etiam ex
 intercessionem Sanctorum; ergo credit in DEUM
 & Sanctos. Eodem modò in veneratione Eu-
 charistiæ, credit ibi esse DEUM sub speciebus
 panis, & dum confitetur, credit sibi remitten-
 da peccata; ergo ista, & similia objecta firmissi-
 mè credit.

Sed quæro, ex quo motivo credat? utique
 respondebit mihi ex motivo fidei; quia Deus
 illa revelavit; ergo sanctè credit, cum a-
 liud motivum credendi non sit assignabi-
 le.

33. *Motiva* Ut autem melius intelligas hos actus esse su-
per naturales per naturales fidei, qui duplices sunt, for-

males, & virtuales; Formales sunt, quando mi-
 hi proponitur aliquod objectum credendum, præsignati a-
 v. g. quod secunda persona in Sanctissima Trini-
 tate sit incarnata, tunc me reflecto hic, & nunc per naturales
 ad motivum quare debeam credere ita esse, formaliter
 & statim mihi occurrit, ideò debeam credere; notatur.
 quia Deus ita revelavit, ubi ly *revelatio Dei*
 firmat intellectum ad assentiendum, quod secun-
 da persona in Sanctissima Trinitate sit incarnata,
 & hic assensus dicitur assensus fidei forma-
 lis.

Virtualis actus fidei est, quando mihi propo-
 nitur objectum alià vice; v. g. quod secunda
 Persona in Sanctissima Trinitate sit incarnata, & illicò credo sine ulla reflexione ad revelatio-
 nem DEI, ita esse; Nam ille primus actus re-
 flexivus suprà revelationem incarnationis à Deo
 factam generavit in intellectu firmam credulita-
 tem, quod facta sit incarnatio, quæ credulitas
 est ipse formalis actus fidei supernaturalis; cum
 verò non veniat semper in memoriam obje-
 ctum, seu motivum formale propter quod
 credimus, id est ipsa revelatio DEI, sed ali-
 quando solummodò venit in memoriam obje-
 ctum materiale, quod credimus, id est ipsa In-
 carnatio secundæ personæ in Sanctissima Trini-
 tate; Hinc fit, quod talis actus fidei sit tantum
 virtualis; quatenus radicaliter procedit à me-
 moria notitiæ per fidem formalem comparatæ,
 & à cognitione prioris actus formalis fidei ali-
 quando elicit ex vi revelationis DEI: Ità sentit
 Cardinalis de Lugo disp. 13. sect. 2. num.
 51. alijque. Hoc præcedens assertum con-

firmatur ex quotidiana experientia fidelium,
 qui multoties credunt firmissimè aliquod my-
 sterium fidei absque ulla reflexione ad revelatio-
 nem DEI, quæ firmitas credendi non ex alio
 procedere potest, quam ex cognatione revelati-
 onis Dei aliquando cognitæ; quamvis hic &
 nunc talis revelatio non occurrat memoriæ: pro
 hac sententia citat de Lugo Sanctum Augustinum
 disp. 12. de fide sect. 2. & 3. dicens, quod om-
 nis actus honestus, & utilis ad salutem animæ
 procedat à fide; ergo qui adorat Eucharis-
 tiam sinè memoria revelationis DEI revelantis
 hoc mysterium, credens tamen præsentiam rea-
 lem Christi, utique elicit actum supernatura-
 lem adorationis; ergo actus fidei, quatenus
 mediatè habuit ortum ab auctoritate DEI reve-
 lantis; ita mecum Cardenas differt. 11. cap. 2. art.
 6. num. 79.

Ut autem scias in propositione, notavi in
 principio, licet actus fidei procederent ex mo-
 tivo aliarum virtutum, non obstat huic propo-
 sitioni, cum ab utroque præscindat damnatio;
 id est à præcepto fidei, & à præcepto ali-
 arum virtutum, sed sufficit, ut eliciantur actus
 fidei quomodocunque, jam satis fit nostro di-
 cto.

Possit mihi aliquis dicere: Pater nun-
 quam reflexionem feci, suprà revelationem ignorantes
 DEI quod DEUS revelaverit Mysteria eliciunt actum
 nostræ fidei à primo usque ad ultimum fidei sufficien-
 tum tē ad salutem

nam; sed credidi illa, quia ut parvulus ex Catechismo memoriter ea addidici: vel quia Parochus, vel Pater: aut Mater, Pedagogus me ita instruxerunt, ut credam, consequenter nunquam elicui, nec actum formalem, nec virtualemente fidei; non formalem, quia nunquam credidi ex motivo revelationis Dei, eò quòd non sciverim, quòd Deus ea revelaverit, nec ad hoc me reflexi: non elicui actum virtualemente; quia actus virtualis procedit juxta dicta ex cognitione prioris actus formalis fidei aliquan-

do exerciti; cum ergò nunquam elicuerim actum formalem fidei, ergò nec virtualemente. Ecce ah me miserum! Ratio hujus dubij patet ex propositione 21. ab Innocentio damnata, inferius cap. 6. ubi simile dubium solvo, quòd circa nò sæpius eandem rem repetam, eò te vellem recurrere. Præterea ratio etiam esse potest; quia cum Parochus, Pater, Mater credant ex motivo revelationis; ergò talis dum credit, credit fide illorum, quatenus se fundat supradicta majorum qui fide supernaturali credunt.

CAPUT IV.

Dum quis à publica potestate interrogatur de fide, tenetur eam confiteri.

Propositio 18. ab Innocentio XI. proscripta est.

Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo, tacere, ut peccaminosum per se non damno.

SUMMARIUM.

36. Datur præceptum exterius confitendi fidem.
37. Duplex modus tacendi fidem, notatur.
38. † Est peccatum per se tacere fidem, si quis de ea à publica potestate interrogetur.
39. Subinde non est peccatum tacere fidem, licet quis à publica potestate de ea interrogetur.
- Casus, in quo quis potest sine peccato tacere fidem, notantur.
- Exceptio priorum casuum.
40. Si Tyrannus per decretum publicum citaret fideles ad declarandam fidem, non tenentur comparere.
41. Si interrogatus de fide à publica potestate motivo indifferenti, & non in odium fidei, potest tacere eam.
42. Potest per accidens esse peccatum tacere fidem, licet de ea non interrogetur ex odio.
43. Si Catholicus interrogetur à privato de fide, & sine timore poenarum eam taceat, non peccat.
44. Non licet Catholico comedere carnes die vetitò à publica potestate illi impositas, bene tamen à privato, si urgeat necessitas, & non in odium fidei imponantur.
45. Potest quis adire templa hæretica, & conciones eorum audire si absit scandalum.
46. Non licet servo Catholico adjuvare Herum infidelem ad faciendum cultum præstandum idolo: bene tamen alia obsequia.

36. Datur præceptum exterius confitendi fidem.

Nulli Catholicorum auctori ignotum est præceptum confitendi fidem exterius, expressum in scriptura, Matth. x. qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, quod præ-

ceptum pugnat contra Elisaitas Hæreticos asserentes, licitum esse extrinsecus fidem negare instante persecutione, & sufficere eam in animo suo intrinsecus retinere, quæ propositio damnata est in Concil. Roman. sub. Cornelio Papa, prout refert Bonacina ad ann. 254.

Sententia damnata ab Innocent. XI. suprà relata duo habet. Primum, quòd potestati publicæ interroganti de fide gloriosum sit eam fateari. Secundò quòd non sit per se peccaminosum tacere fidem, dum de ea publica potestate interrogaretur.

Adverte; quòd dupliciter possit quis tacere fidem. Primò, si quis eam taceret ex metu tormentorum, vel eandem erubesceret fateri, nullo aliò signo externò adhibitò, quò indicium daret ad eam exterius manifestandam. Secundò si quis taceret, non respondendo ad interrogationem publicæ potestatis, interea tamen hilarem se monstraret non metuendo tormenta; vel suspirando, in cælum oculos erigendo, vel si præ manibus haberet alicujus sancti imaginem vel Crucifixum, intrepidè illum osculando. His positis.

Dico, contra propositionem 18. ab Innoc. XI. 38. † Est damnata est peccatum lethale per se tacere peccatum fidem, si quis à publica potestate de ea interrogaretur; ita quoque, Dominicus Bannez in selectis fidem, si Sancti Thomæ, quæst. 3. art. 2. Conclus. 3. quis de ea à publica potestate interrogetur.

Probat; quotiescunque subtrahitur magnus, & debitus honor Deo, toties est peccatum lethale; sed si quis à publica potestate interrogatus de fide, eam taceret, per se subtraheretur magnus, & debitus honor Dei; ergò peccaret lethaliter: Major patet: minor probatur; quia, qui observat præcepta Dei, magnum, & debi-

debitum honorem per se exhibet Deo; sed qui tacet fidem dum interrogatur à publica potestate, de ea non observat præcepta Dei; ergo agit contra magnum, & debitum honorem DEI; ergo peccat lethaliter: major patet; minor probatur ex *Apost. ad Roman. x. Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*; ergo dum interrogatur de fide, debet ore eam confiteri, uti præceptum annuit; ergo tacendo, agit contra præceptum; & consequenter peccat. Tum, quia qui tacet interrogatus auctoritate publicâ de religione, & nullò aliò signò externò dat indicium fidei nostræ, tacet, vel ob metum pœnarum, vel erubescit confiteri fidem; ergo lethaliter peccat; Antecedens præsumitur: quòd talis taciturnitas coram Tyranno sit signum timoris, vel erubescentiæ; sicque postponit confessionem fidei timori, & erubescentiæ, quòd est peccatum, ait Evangelium *Luce 9. Qui me erubuerit, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua*; sed qui interrogatus de fide in publico eventu, & tacet, sanè Christum erubescit; ergo &c. Et *Sanctus Hieronymus* clamat dicendo: *Deum negare eum, qui in persecutione captus Deum confiteri renuit*; ergo &c.

Probatur 2. Confessio vocalis est necessaria ad salutem: dicit *Apost. supra citat. ore autem confessio fit ad salutem*; sed si in nostro casu licitum esset silentium fidei, non posset assignari per se quando esset necessaria vocalis, & publica confessio fidei; ergo &c. Major patet; Minor ostenditur; quia confessio vocalis, & publica fidei non est magis necessaria, nisi in casu, quò periclitatur; sed in nullo casu magis periclitatur, quàm dum ex officio à publica potestate quis interrogatur de ea; ergo &c. Nam fides petit, sicut omnes aliæ virtutes per se sui defensionem, & maximè in tam ancipiti pugna, ubi agitur de honore Dei; ergo per se est lethale tacere fidem coram publico Tyranno.

39. Subinde Hucusque dixi, quòd per se sit peccatū tacere fidem in tali casu expresso; per accidens verò potest contingere casus licitus secundum notata supradicta, licet quis perius; nam *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 3. art. 2. asserit: Si quis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem, vel quòd fides non esset vera, vel alij per ejus taciturnitatem averterentur, in his casibus confessio fidei est de necessitate salutis*: ubi nota, quòd Sanctus Doctor non doceat universaliter, quòd quotiescunque quis quaeritur de fide, & non respondeat peccet; sed solum docet conditionaliter, si taceret interroganti, & interrogans, vel alij crederent, vel quòd non habeat fidem, vel quòd fides non esset vera; ergo per accidens tacere fidem publicæ potestati interroganti, non est peccatum, quando ex tali silentio non subtrahitur debitum honor Dei.

Casus in quo potest sine peccato

Primò, si Tyrannus publicus interrogaret Titium de fide, & Titius ei non responderet,

sed suspiraret intrepidè erigendo oculos in Cœlum pro auxilio Dei. Secundò si Titius taceret tacere notantur.

Tertiò, si Titius sileret, interim præmanibus haberet aliquam imaginem alicujus Sancti, quam veneraretur, vel Crucifixum, quem oscularetur: nam hujusmodi taciturnitas nullò modò est signum negatæ fidei, & erubescentiæ ejusdem; sed potius est virtualis confessio fidei, cum tacendo illudat Tyranno; ita *Suarez disp. 14. de fide sect. 3. num. 7.*

Excipe hos casus; si à tali taciturnitate Titius Exceptio prior alicui scandalum daret, ut aliquis deficeret à fide *orum casuum*. vel titubaret in ea; nunc tenetur solum ex charitate, sed ex ipso præcepto fidei eam publicè confiteri, eò quòd talis taciturnitas per se esset mala, prout sentit Petrus *de Tapia tom. 2. in cæten. moral. lib. 1. qu. 3. art. 6.*

Quartò, si per decretum publicum factum 40. Si Tyranno citarentur fideles, ut coram *raunus per magistratu declararent suam fidem*, non tenentur comparare; sic docet etiam *Cardinalis de Lubicum citago disp. 14. de fide sect. 2. num. 43. Castropallao ret fideles ad tom. 1. tr. 4. disp. 1. sect. 14. n. 2. Suarez suprâc. declarandam sect. 2. n. 43.* Ratio est; quia in generali citare, ut fides, non fideles compareant, nullus per se personaliter citatur: cum verè multi sint fideles occulti, qui se parere non tenentur prodere; sicque nullus propriè interrogatur de fide, uti censura exprimit; igitur nemo vi censuræ condemnatur.

Quintò, ait *Bannez in selectis Theologiae quest. 41. Si quis 3. art. 2.* Si quis interrogetur publicâ potestate, an sit Christianus, non tamen in odium fidei, sed quia infidelis vult investigare nationem vel mores, aut propter alium finem à fide distinctum, potest taceri; quia censura Pontificis respicit solum causam fidei, & confessionis; & non in odium ergo hic particularis casus non est illicitus, ait *um fidei po-Cardenas citans Patrem Suarez.* Ego sic expressum casum limito, videlicet: si interrogatus eam. tacendo fidem, sciret Tyrannum non eum interrogare in odium fidei, & silentium non displicere Tyranno; admitto talem posse tacere; secus nego, quia tale silentium præsumitur ex aliquo timore ortum, cum publicæ personæ. & in sua secta honestæ, non respondeatur. Hinc

Colliges; non licet in omni casu tacere fidem, 42. Potest per etiam si fidelis non interrogetur à Principe etiam *accidens esse Catholicus de Religione in odium fidei*, sed propter alium finem; quia talis taciturnitas est signum negatæ fidei: nam Episcopus Catholicus licet de ea non si in sua Diocesi interrogaret, ubi plurimi commixti dantur hæretici, aliquem de fide, talis incurreret censuram Pontificiam propter supra memoratam rationem; est quoque *Arriga 22. disp. 21. sect. 2. num. 5.*

43. Si Catholicus non interrogetur à privato de fide, & sine timore taceret, tholi non peccaret.

tholicus in tali casu fileret ob timorem pœnarum, aut erubescerentiam confessionis fidei, talis enim peccaret lethaliter ob superiores rationes, si verò responderet infideli privato, quis te constituit Judicem super me, vel quid ad te, vel quis es tu, ut respondeam tibi; talis sic tacendo non peccaret; quia nullam dat notam, nec erubescerentiam confessionis, nec timoris pœnarum de confitendo fidem: sic asserit citatus Bannez Concl. 3. circa fin.

44. Non licet Catholico comedere carnes die vetito. Septimò si Titius hæreticus offerret Cajo Catholico die vetito carnes comedendas auctoritate publicâ in ordine ad probandam ejus fidei, Cajo in tali circumstantia comedens carnes, violando præceptum jejuniij, peccaret. Ratio est; quia talis esus carniarum esset quædam expressio, bene trinfeca negatio fidei, ac approhatio sectæ Acatamæ à privatholicæ, nam Eleazarus senex, uti habetur in scriptura noluit comedere, nè scandalum posteris relinqueret: At si Cajo acciperet à Titio tanquam à persona privata tali die comedendas carnes, non motivò exquirendi ejus fidem, tunc Cajo si illis opus habet, vel timeret maximum damnum, ut periculum vitæ à Titio non illis vefcendo, potest eas comedere. Ratio est, quia talis esus carniarum in hoc casu non est confessio hæresis; nec detestatio Catholicismi. Tum quia, cum præceptum jejuniij sit positivum & Ecclesiasticum, non videtur cum tanto rigore obligare; ergò &c. est comm. Theol. cum Azorio tom. 1. lib. 8. cap. 27. quæst. 3. Sanchez: Trullench.

Octavò si Titius morans inter Acatholicos 45. Potest adire illorum templa, conciones audiendo, seclusò scandalò, & periculò perversionis, non censetur esse grave peccatum, nec professio falsa sectæ. Ratio est; quia talis interventus est actio indifferens; ita pariter Azorius; Sanchez a- audire, si ab- pnd Cassianum à Sancto Elia de fide n. 82. fit scanda- lum.

Servi, ancillæ, si comitentur heros suos infideles ad templa eorum, ibique illis inservientes ac ea obsequia præstantes, quæ extrâ templum illorum exhibere consueverunt, non censentur peccare; dummodo absit scandalum, & abstinentia à cultu simulacri, & cæremonijs infidelium. Hinc ait Sannig in Schola controv. lib. 3. cap. 3. art. 4. Nauman Syrus non peccavit genuflectendo cum Rege idololatra in templo, eò, quod per talem genuflexionem non exhibuerit actum Religionis, sed præcisè actum famulitij. Sic licet accedere Moscheas pro servitio politico præstando dominis infidelibus. Ratio est; quia talis actio ex se est indifferens, prout asserit Cassianus, & Azorius, citatus. At si servus sciat Dominum suum verè Idolo præstare internum cultum, adjuvando eum ad commodius id faciendum, servus peccaret. Ratio est; quia Innoc. XI. damnavit eam opinionem, quæ dicebat: posse famulum supponere humeros, & adjuvare herum ad ingrediendum per fenestram ad stuprandam Virginem; ergò etiam adjuvando eum ad idolo cultum præstandum.

CAPUT V.

An voluntas efficiat, ut assensus fidei sit magis firmus.

Propositio 19. ab Innoc. XI. rejecta est.

Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

Propositio 20. Ab Innocentio XI. damnata.

Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

SUMMARIUM.

47. Pia affectio describitur.

48. Mystèria fidei in se à nobis non cognoscuntur.

49. Differentia inter evidenter credere, & evidenter verum notatur.

50. Alia est evidentia metaphysica, alia moralis.

51. Motiva credibilitatis non habent evidentiam Metaphysicam.

52. Intellectus est potentia necessaria.

Intellectus non cogitur ad assensum fidei.

43. † Voluntas efficit, ut assensus fidei sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum.

54. Ad assensum fidei requiritur positivum imperium voluntatis.

55. † Nemo potest prudenter repudiare assensum fidei supernaturalem.

47. *Pia affectio describitur.*

Pia affectio est necessaria ad assensum fidei, quæ nihil est aliud, quam qualitas supernaturalis voluntatis eam inclinans ad objectum credendum, prout apprehenditur ab intellectu credibile, & talis actus piæ affectionis est liber, & meritorius.

48. *Mysteria fidei in se à nobis non cognoscuntur.* Pro meliori intelligentia hujus quæstionis adverte primò, quòd mysteria fidei in se à nobis non cognoscantur, nec nobis immediatè revelata fuèrint; ex quo sequitur, quòd talia mysteria sint nobis obscura; cum nobis ex se evidenter non constet, quòd fuèrint revelata, nisi solum ex eo, quatenus nobis ab Ecclesia credenda proponuntur.

49. *Differentia inter evidentiam & evidentiam notam.* Adverte 2. aliud est evidenter credibile, aliud est evidenter verum: evidenter credibile est id, quod importat motiva solida, & fortia, quæ suadent intellectui ad assentiendum tali mysterio, ita ut nullatenus intellectus formidet: evidenter verum est id objectum, quod in se immediatè cognoscitur; & ita esse, prout apprehenditur ab intellectu sine aliò intermedio.

50. *Alia est evidentia metaphysica, alia est evidentia moralis.* Insuper nota differentiam inter evidentiam moralem, & metaphysicam. Evidentia metaphysica est illa, quando objectum est ita evidens, ut implicet contradictionem rem aliter esse ac intelligitur. Evidentia moralis datur, quando tot sunt motiva, & testimonia, ut nullus prudens possit negare assensum objecto, licet non implicet contradictionem, rem aliter esse.

51. *Motiva credibilitatis non habent evidentiam metaphysicam.* Hinc motiva credibilitatis non habent evidentiam metaphysicam; quæ refundi potest in veritates fidei, ideò non sunt evidentes, & consequenter indigent imperio voluntatis, ut intellectus maneat certus eà firmitate, quæ major dari non potest.

Hinc est, quòd objecta fidei divinæ non sint evidenter vera respectu nostri, quia in se à nobis non cognoscuntur, nec immediatè nobis revelata fuere.

52. *Intellectus est potentia necessaria.* Adverte 3. quòd intellectus sit potentia necessaria, quæ necessariò fertur in objectum verum, si ei objectum evidenter sub formalitate veri proponitur, cogitur ad ejusdem assensum: Si verò objectum non proponitur evidenter verum, non necessitat ad ejus assensum; cum ergò mysteria fidei divinæ non ei proponantur ut evidenter vera, consequenter intellectus non cogitur ad eorum assensum; Hinc est, quod intellectus assentiens alicui objecto, non liberè assentiatur: sed necessariò, consequenter non meretur: actus verò fidei est meritorius: ergò debet firmari ab aliqua potentia; cum nulla alia potentia sit assignabilis, quam voluntas, quæ est libera; ergò actus fidei meritorius firmatur à voluntate. Ex his prænotatis, clarè constat falsitas propositionis suprà relatæ ab Innocent. XI. damnatæ; At ut magis lectori arrideam sequentem formo conclusionem.

53. *Voluntas efficit ut etiam assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum.* Dico contrà *Proposit. 19. ab Innocent. XI. rejecta* voluntas potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium. Pro-
fic magis firmatur, Assensus fidei debet esse firmus; sed si voluntas non posset efficere ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quàm meretur pondus rationum ad assensum impellentium, assensus fidei non esset firmus; ergò &c. Major est de fide; minor probatur; quia ad hoc, ut assensus fidei sit firmus, debet intellectus necessariò ferri in tale objectum ut evidenter verum; sed objectum fidei non est evidenter verum, ergò &c. Major patet ex prænotatis, & minor; quia objectum fidei est obscurum, cum nobis non sit revelatum, sed tantum ab Ecclesia ad credendum propositum. Tum, quia actus fidei est meritorius; sed si assensus fidei non posset esse magis firmus, quàm meretur pondus rationum, actus fidei non esset meritorius; ergò &c. major est de fide, & patet ex illo Evangelij; *qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit*: minor probatur; quia actus intellectus est necessarius; sed actus necessarius non est meritorius, ergò &c. Major patet: quia cogitur ad assentiendum objecto: minor etiam est certa; quia solum actus liber, ut est voluntatis, est meritorius, ut colligitur ex actibus humanis; & quia *credere est actus intellectus, quatenus moveitur à voluntate*. Tum, quia liberum est homini credere; ergò rationes impellentes non ita firmant intellectum circa objectum, ut evidenter certum: ergò &c. antecedens patet ex *Trident. sess. 6. cap. 7.* ubi ait: *disponuntur autem ad justitiā dum excitati divinā gratiā, & adjuti fidem ex auditu concipientes liberè moventur in Deum credentes*: consequentia est evidens; quia si rationes firmarent evidenter intellectum in objecto, esset actus necessarius, cum omnis actus intellectus circa objectum evidenter cognitum, sit necessarius, ergò &c.

Colliges, ad assensum fidei requiritur positivum imperium voluntatis, cum voluntas non possit per solam non resistantiam determinatè & movere intellectum ad magis credendum, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium: nam intellectus non movetur ad assensum objecti; nisi ex evidentia veri; cum ergò pondus rationum non evidenter proponat objectum ut verum, sed solum obscurum, quatenus ab Ecclesia ei proponitur revelatum; sicque non sufficit tale pondus rationum ad movendum intellectum, ut firmiter assentiatur objecto; ergò intellectus ex sola non resistantia voluntatis non potest determinari ad assensum objecti, cum positā tali non resistantiā adhuc sit indifferens ad objectum; ergò necessariò requiritur positivum imperium voluntatis ad intellectum determinandum.

E mox dictis clarè colligitur, quàm falsa sit propositio damnata *nn. 20. ab Innocent. XI.* Nemo potest Hæc enim admittit, quòd prudenter possit quis repudiare fidem, & qui prudenter agit: secundum sensum moralem, non malè agit, quia agit secundum dictamen rectæ rationis; ergò non peccaret: ergò omnis Apostata factus hæreticus, rejiciens nostram fidem, non peccaret

caret; Ecce quantum monstrum hæc propositio progignat, & tamen præceptum habemus sub interminatione divini iudicii libentiùs mo-

ri, quàm fidem negare, & peccare; igitur talis propositio 20. suprà notata est scandalosissima, & eliminanda.

CAPUT VI.

Assensus fidei excludit omnem probabilitatem, & formidinem.

Propositio 21. ab Innoc. XI. proscripta:

Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine, quâ quis formidet, nè non sit locutus DEUS.

SUMMARIUM.

56. *Actus fidei essentialiter fundatur suprà certam revelationem.*
57. † *Assensus fidei supernaturalis ità est firmus, ut excludat omnem probabilitatem, & formidinem à revelatione Dei.*
58. *Fides supernaturalis nequit terminari ad objectum, quod probabiliter contineatur sub vera revelatione Dei.*
59. *An in pueris, & rudibus requiratur evidentia credibilitatis, exponitur.*
60. *Solvitur obiectio.*
61. *Exponitur triplex certitudo, moralis videlicet, positiva, comparativa, & superlativa.*
62. *Objecta particularia, si certitudine morali superlativa contineantur sub revelatione universalis, sunt de fide Divina.*
63. *An objecta sint de fide credenda, de quibus aliqui Doctores hinc inde sentiunt, triplex responsio datur.*
64. *An sit de fide, Innocentium XI. esse verum Papam.*
65. *Non est pro certo damnata opinio docens, quòd possit esse simul fides, & opinio de eodem obiecto.*

formido de tali revelatione: Hinc apparet quòd in arena fabricarint, qui propositionem suprapositam construxerant; igitur meritò damnatur.

Pro ulteriori notitia nostræ sententiæ advertite, quòd Deus illuminet intellectum nostrum quodam lumine supernaturali, quòd internè, & ex se movet intellectum ad assentiendum revelationi DEI, ut id firmiter credat, quod ab Ecclesia ad credendum proponitur; nam tale lumen infusum satis instruit intellectum de veritate mysteriorum, & de honestate voluntatis credendi. Secundò, quia Spiritus Sanctus quodammodo invitat voluntatem ad assensum fidei, prout ei inspirat ad credendum, talis autem inspiratio non necessitat. Sed relinquit voluntatem in sua indifferentia libertatis.

Dico contra *Proposit. 21. ab Innocent. XI. rejectam*: assensus fidei supernaturalis ità sistit firmiter obiecto, ut essentialiter excludat omnem probabilitatem, & formidinem à revelatione DEI.

Probatur assensus fidei supernaturalis ea firmitate sistit in obiecto, quâ certitudine est revelatum; sed obiectum eâ certitudine est revelatum; ut excludat à se omnem probabilitatem, & formidinem de revelatione Dei; ergò assensus fidei supernaturalis ità firmiter sistit in obiecto, ut excludat à se omnem probabilitatem: & formidinem de revelatione Dei, de obiecto revelato liquet ità esse verum, ut impossibile sit posse esse falsum; suprà quod ait *Ap. ad Rom. 3. non est Deus quasi homo, ut mentiatur*, & *ad Hebræos 6. Impossibile est mentiri Deum*: ergò obiectum, quod Deus revelavit, nequit esse falsum. Tum, quia experientia constat, quòd fidelium intellectus sit ità à Deo illuminatus in fide lumine supernaturali, ut firmiter adhæreat obiecto revelato, & mallet subire mortem, quàm fidem relinquere, ergò ab assensu

56. *Actus fidei essentialiter fundatur suprà certam revelationem*

AD melius precipiendum statum quæstionis prædictæ propositionis, advertite, quòd omne id, quod Ecclesia credendum fidelibus proponit, ità sit certum, quòd sit revelatum, ut impossibile sit aliter esse; quia cum Deus sit veracissimus, qui constituit Ecclesiam ministram, cui assistit Spiritus Sanctus, ut fidelibus mysteria revelata ab ipso promulgaret, & credenda proponeret, non potest non esse verum quod proponit; sicut non potest non esse verum, quòd Deus sit verax; igitur actus fidei supernaturalis essentialiter fundatur suprà certam, & infallibilem revelationem Dei, ex quo excluditur omnis probabilitas, &

57. † *Assensus fidei supernaturalis, ità est firmus, ut excludat omnem probabilitatem, & formidinem à revelatione DEI.*

sensu fidei supernaturalis excluditur omnis formido, & probabilitas de revelatione. Huic sententiæ adhæret etiam *Pater Suarez disp. 6. de fide sect. 5.*

Fides supernaturalis nequit terminari ad objectum, quod probabiliter contineatur sub vera revelatione Dei.
 58. Hinc colliges, quod de essentia actûs fidei supernaturalis sit, adhærere circa objecta certò, & infallibiliter à Deo revelata; consequenter hæc fides non potest terminari ad objecta, quæ probabiliter continentur sub vera revelatione universali Dei, quia si quæro: vel credis, quod tale objectum sit probabiliter revelatum à Deo, vel non credis? si credis, quod probabiliter sit revelatum, impingis in primam propositionem damnatam, quæ excludit omnem probabilitatem à revelatione; si non credis, quod tale objectum sit revelatum; quomodo ergò talis fides sit divina, cum de essentia fidei supernaturalis sit credere in revelatione DEI? ergo &c.

An in pueris, & rudibus requiratur evidentiâ credibilitatis, ad actum fidei eliciendum?

Ante responsionem nota, quod plerumque pueri, & rudes instituuntur in fide à Patre, vel Matre, vel aliquo Religioso, qui non semper, efficaciam revelationis, vel alia convenientia argumenta ad fidem firmandam eis dixerunt, sed fortè solum, quod debeant credere mysteria nostræ fidei, quia fides Catholica ita exigit, vel quia à maioribus audiverunt, quod in hac fide salvabuntur, vel quia miraculis firmata est: Hæc & similia dicta pariunt fidem solum humanam, & non divinam, ecce in quo labyrintho major pars fidelum reperitur; cum verò summa Dei bonitas vellet omnes homines salvos fieri per fidem supernaturalem; credendum est, quod defectum talis evidentiæ credibilitatis suppleat per illuminationem, quâ Deus illuminat intellectum credituri: Ità sentit etiam *Cardenas in exposit. hujus propositionis citans Patrem Granad. concl. 1. de fide, tr. 2. disp. 3. sect. 2. n. 7.*

Nunc respondeo 1. In pueris, & rudibus non requiritur evidentiâ credibilitatis ex vi argumentorum convincentium, sed sufficit, ut firmiter adhæreant Mysterijs propositis sine omni titubatione, & formidine; nam talem defectum evidentiæ credibilitatis supplet illustratio Spiritûs Sancti, & lumen supernaturale infusum intellectui rudium, quo illuminati firmissimè adhærent objectis revelatis: seu ita assentiunt mysterijs fidei, ut mallent effundere sanguinem, quàm à tali fide defiltere, quod experimentiâ constat, igitur hoc dictum non incurrit, censuram Innocent. XI. cum à tali fide excludatur omnis probabilitas, & formido.

Solutur objectio.
 60. Sed posset aliquis dicere: ex hac responsione sequitur, quod rudes non credant fide divinâ; quod Pater, vel Mater; aut Religiosus illis dixit, ut credant mysteria Dei: credunt fundando se suprà dicta Patris, vel Matris, quod dictum est tantum humanum; ergo non credunt fide divinâ.

Respondeo verum esse, quod si rudes præcisè crederent mysteria, fundando se

tantum suprà dicta Patris, vel Matris, non crederent, nisi fide humanâ: Ast accedente inspiratione Spiritûs Sancti ad credendum, & illuminationem supernaturalem, quâ illuminatur intellectus de rebus fidei, cessat jam esse fides humana, sed credunt fide divinâ, in quantum per lumen fidei vident esse credenda; Ità *S. Thomas 2. 2. quæst. 1. art. 5. ad 1.* sicque credunt esse verum quod Pater, & Mater dixerunt ad credendum absque ulla formidine.

Eodem modò, si quis ignorat præceptum obligans ad firmiter credendum Mysteria fidei, & solum putaret, quod sufficiat ad salutem consequendam probabiliter credendum objecta fidei; vel dubitaret de tali veritate; postmodum verò per illustrationem Spiritûs Sancti, & per lumen supernaturale intellectui infusum veniret in cognitionem talis veritatis fidei, ità ut absolute non amplius ambigeret de Mysterijs revelatis, sed potius firmiter illis adhæreret credendo, non damnatur ex vi superpositæ propositionis.

Quæritur 2. an objecta singularia, quæ solum certitudine morali comprehenduntur in revelatione universali, sint de fide divina credenda?

Adverte triplicem esse certitudinem moralem. Alia est positiva, alia comparativa, alia superlativa. Positiva certitudo moralis est: quando ita est certum, ut prudenter non possim dubitare aliter esse, sic mihi ita est certum, quod orientis Imperator sit Mahometanus, ut nihil aliud re possim. Certitudo comparativa est, quæ continetur immediatè sub certitudine metaphysica, & est talis, quæ roboratur tam solidis fundamentis, ut tamen non excludant omnem possibilem casum dubitationis, quin aliter possit contingere. Certitudo superlativa est, quæ est talis, ut essentialiter includat omnem casum, ità ut in nullo possibili eventualiter possit res se habere, sic dum creditur Viennam esse in Austria, hæc propositio supponit, esse infallibiliter Austriam in rerum natura, & Viennam, quam Austria in sinu suo complectitur; sic ergò infallibiliter sequitur, ut in nullo possibili casu possit contingere Viennam non esse in Austria; ergò bene creditur certitudine superlativâ morali Viennam esse in Austria. Nunc respondeo, &

Dico: objecta singularia, si certitudine morali superlativâ contineantur sub revelatione universalis revelata, sunt de fide supernaturali credenda: ità volunt aliqui. Ratio est; quia omne singulare continetur in universali; sed universale est de fide: ergò & singulare. Tum, quia Deus non minus suam auctoritatem obligat objectis particularibus credendis, quàm universalibus; ergò &c.

Hinc bene infertur, quod ea, quæ in Concil. Trid. definita sunt, sint de fide: quia talia objecta particularia definita deducuntur ex una propositione universali revelata, & ex altera particulari, evidentiâ morali superlativâ,

v. g. omni Concilio legitimè congregato affuit Spiritus Sanctus; hæc est universalis revelata; sed Concil. Trident. fuit legitimè congregatum; hæc est particularis, quæ constat evidentiâ morali superlativâ, Concil. Trident. fuisse legitimè congregatum; nam quis mortalium formidare potest, quod tale Concilium non fuisset in rerum natura, & quod non fuisset legitimum. In primis quod fuerit, testantur innumerabiles Scripturæ, & universalis traditio Ecclesiæ: quod fuerit legitimum, testantur diplomata Pontificum, & universalis Ecclesia: ergo nemo mortalium de hoc formidare potest; igitur bene infertur, quod objecta singularia, quæ sola certitudine morali comprehenduntur in revelatione universali, sint credenda de fide divina; ita docet etiam de Lugo disp. 1. de fide sect. 13. n. 314. Hurtadus disp. 11. de fide. sect. 3.

63. *An objecta sint de fide credenda, de quibus aliqui Doctores hinc inde sentiunt, triplex responsio datur.*

Quæritur 3. quid sentiendum de objectis, quæ aliqui Doctores dicunt esse credenda de fide; aliqui verò negant?

Respondeo 1. si Doctores aliquod objectum affirmant esse de fide cum aliqua hæsitazione propter contrariam sententiam, hæc propositio subjacet damnationi: quia fides divina planè nullam admittit titubationem, ut supra dixi.

Respondeo 2. Si verò tales Doctores ita firmiter adhæreant objecto, ut absolute excludant omnem formidinem absque ullo respectu ad oppositam opinionem, talis est conformis nostræ conclusioni: quia credendum est tales authores habere intrinseca fundamenta fidei, ut ex revelatione cognita, moveatur ad credendum.

Respondeo 3. respectu verò illorum Doctorum, qui negant objectum credendum de fide, quamvis priores affirmant, inde evenit; quia fundamenta credibilitatis fortasse non accurate capiunt; consequenter non sunt damnandi, si res non est definita à sacra Sede.

64. *An sit de fide de Innocen-*

Hinc colliges controversam sententiam de Pontifice. Aliqui Doctores affirmant esse de fide, summum Pontificem, v. g. Innocent. XII.

esse legitimum Christi Vicarium, & Petri successorem: aliqui verò negant esse hoc de fide, se verum Patrem. consequenter respectu illorum censeo hoc esse adhuc altâ mente repositum propter varios casus concurrentes in electione. Tum, quia non potest deduci, hunc Pontificem ex puris motivis revelativis esse verum Patri successorem v. g. omnis Pontifex legitimè electus est verus Petri successor, hæc propositio universalis est revelata, sed Innoc. XII. est Pontifex legitimè electus, hæc non est revelata; ergo non concluditur ex merè revelatis Innocent. XII. esse verum Petri successorem.

Quæritur 4. an subsit censuræ assertum, quod fides, & opinio possit dari simul de eodem objecto?

Pro responsione adverte, quod opinio alia sit actualis, alia radicalis. Opinio actualis est, quando cognoscitur aliquod objectum cum hæsitazione certitudinis separatim ab omni alio motivo evidenti. Opinio radicalis est, quando cognoscitur objectum ex motivo naturali obscuro conjunctim cum alio evidenti motivo, & supponitur ex Logica esse probabilius, quod opinio non importet ex sua constitutione intrinseca formidinem actualem, sed solum radicalem; proinde respondeo, &

Dico: non constare certò, & evidenter damnatam esse opinionem, scilicet, quod possit esse simul fides, & opinio de eodem objecto respectu diversorum motivorum, Sancti Patres ex Scriptura ostendunt resurrectionem mortuorum, quod est motivum fidei; insuper ajunt, quod ad instar phœnicis, quæ moritur, & renascitur, etiam nos morimur, & renascimur; hoc motivum est probabile generans opinionem. Ecce quod fides, & opinio de eodem objecto sint simul; ex quo colligitur, quod in intellectu non detur formido actualis, ex eo; quia intellectus per motivum fidei jam est certus de resurrectione mortuorum; consequenter non deducitur certò talem opinionem esse subjectam censuræ.

CAPUT VII.

Fides est necessaria ad salutem tam Dei, quàm Remuneratoris explicitè.

Propositio 22. ab Innoc. XI. damnata.

Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate mediæ, non autem explicita Remuneratoris.

SUMMARIUM.

66. *Alia est fides explicata, alia implicita, qua hic declaratur.*

67. *Fides unius Dei, & remuneratoris est necessaria necessitate mediæ ad salutem.*

68. *Casus proponitur, in quo videtur, quod quis sine*

finè fide explicita Dei remuneratoris possit salvari.

66. *Casus secundus proponitur, in quo putatur, quod quis finè fide explicita Dei salvari possit.*

70. † *In nullo casu potest quis salvari finè fide explicita Remuneratoris.*

71. *Ad casum primum supra relatum respondetur.*

72. *Ad casum secundum supra positum respondetur.*

73. *Licet quis amaret Deum super omnia, & non cogitaret esse remuneratorem, non salveretur.*

74. *Si quis pro praterito eliciisset amorem Dei, ut remuneratoris, quem nunquam retractavit, modo verò, dum agit animam, amat DEUM solum amore amicitie, talis si moritur salvetur.*

75. *Si peccator aliquando elicit spem eternæ vitæ, & modo dum confitetur, non meminit talis gloria, adhuc si moreretur, salveretur.*

76. *Non sufficit ad salutem fides Remuneratoris Dei bonorum temporalium duntaxat.*

77. *Fides Dei Remuneratoris bonorum in abstracto sumptorum à temporali, & supernaturali termino sufficit ad salutem.*

78. *Sive dicatur, quod fides ut Remuneratoris sit necessaria ex lege Dei, sive ex natura rei, nihil refert.*

66. Alia est fides explicita que hic declaratur.

B Assæus de fide num. 3. & alij comm. duplicem assignant Fidem: implicitam, & explicitam: Fides explicita est illa, quando aliquod objectum in se ipso creditur, & in particulari, v. g. qui credit Christum resurrexisse, talis habet fidem explicitam mysterij resurrectionis Christi: Fides implicita est illa, quando aliquod objectum non creditur in se ipso, & in particulari, sed quatenus continetur in alio objecto universali; sic qui credit, quidquid credit Sancta Mater Ecclesia, credit implicitè etiam alia objecta, quæ complectitur credulitas sanctæ Matris Ecclesiæ, ut Incarnationem secundæ Personæ in Trinitate &c.

Cum summa DEI bonitas nos omnes super terram tanquam hospites, & peregrinos potuerit; necesse est, ut Patriam meliorem inquiramus, in qua nobis mansio æterna præparata est: sumus enim ordinati ad Deum consequendum, ut finem supernaturalem, proprijs actibus ex meritis Christi; debemus igitur ejicere omnem cæcitatem mentis ad hujus tam magni benefactoris gratiam cognoscendam, nè nos ingratos supplicij obruat æternis; sit, ergo.

67. † Fides
unius Dei, & ratio XI. damnata; actus fidei supernaturalis explicitus, quod Deus sit, & remunerator sit, est necessarius, necessitate medijs ad salutem omnibus adultis secundum legem ordinariam.

Probatur prima pars ex Apost. ad Hebræos 11. *finè fide impossibile est placere Deo: credere enim*

oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit; ergo fides est necessaria, ut quis placeat Deo, & credat esse remuneratorem explicitè.

Probatur 2. pars ex Apost. ad Galal. 3. *Justificatio tribuitur fidei; ergo non potest quis justificari, nisi credat in justificatorem. Tum, quia ex Trident. & Sanctis Patribus habetur, finè fide nulli unquam contigisse justificationem; ergo finè fide justificatoris.*

Probatur ratione, quotiescunque creatura rationalis tendit ad aliquem finem, debet talem finem præcognoscere, sed finis creaturæ rationalis est visio DEI remuneratoria, ergo creatura rationalis debet præcognoscere visionem Dei remuneratoriam, subsumo, & non potest talem visionem DEI remuneratoriam cognoscere, nisi Fide Divinâ: ergo &c. Ecce quàm fundatè censurata sit opinio contraria; Bassæus de Fide num. 7. citans Sanctum Thomam; Sylvium.

Quæritur, an conclusio sit ita universalis, ut absolutè nullum casum excipiat, in quo possit quis salvari finè explicita Fide remuneratoris?

Arriaga 2. 2. disp. 12. sect. 4. n. 27. asserit posse dari casum, in quo finè Fide explicita remuneratoris potest quis salvari, v. g. detur puer quo videtur, baptizatus, & educatur in sylvis, ita ut jam auctus non committat peccatum hæresis, sed fide explicita alia peccata gravia, si postea instruatur, ut Dei remuneratoris possit salvari. Quæritur, an conclusio sit ita universalis, ut absolutè nullum casum excipiat, in quo possit quis salvari finè explicita Fide remuneratoris?

Caramuel in Apolog. de probabilitate, Epist. 4. 69. Casus secundus proponitur, in quo putatur, quod quis finè fide explicita Dei salvari possit. Arriaga 2. 2. disp. 12. sect. 4. n. 27. asserit posse dari casum, in quo finè Fide explicita remuneratoris potest quis salvari, v. g. detur puer quo videtur, baptizatus, & educatur in sylvis, ita ut jam auctus non committat peccatum hæresis, sed fide explicita alia peccata gravia, si postea instruatur, ut Dei remuneratoris possit salvari. Quæritur, an conclusio sit ita universalis, ut absolutè nullum casum excipiat, in quo possit quis salvari finè explicita Fide remuneratoris?

Dico, conclusio est intelligenda universali-70. † *In nullo casu potest quis salvari finè fide explicita Remuneratoris, ut patet ex probatione superiori. Tum, quia omnis homo est ordinatus ad Deum consequendum ex meritis; & gratijs Christi; ergo nullus*

homo finè Fide supernaturali remuneratoris potest DEUM consequi ex meritis, & gratijs Christi; Major patet ex illo Apostoli, *quia Deus vult omnes homines salvos fieri, & Christus pro omnibus mortuus est*: Minor ostenditur ex Trident: quia asserit: *finè fide nulli unquam contigisse justificationem*, ubi ly

justificatio sumitur pro visione Dei remuneratoris; ergo &c. quia Apost. expressè asserit: *credere enim oportet accedente ad Deum, quia Remunerator sit*; ubi per ly *oportet credere quia Remunerator sit*, instruit præceptū universale fidei; & *Marc. ult.* Christus ait: *qui non credit, condemnabitur*: ergo fides respectu omnium Remuneratoris ad Deum consequendum est necessaria.

71. Ad casum Arriagæ nunc respondeo, talem puerum ex vi defectus fidei explicitæ de Deo, ut Remuneratore non salvari in casu posito; quia non est credendum, quod DEUS daret tali puero supernaturale auxilium ad talem attritionem eliciendam: Nihilominus tamen Deus ex misericordia sua præberet puero in illo discrimine vitæ æternæ talia media, ut aliquo mirabili modo instrueretur de Deo ut Remuneratore vitæ æternæ, & sic salvaretur.

72. Ad casum Caramuelis respondeo, vel talis Petrus illicò ac pervenit ad usum rationis mortuus est, nihil adhuc exercens virilis, vi cuius gratiam vel odium Dei mereretur; & ex hac suppositione dico, quod talis Petrus salvetur, ideò, quia mortuus est ut infans, & quia non ex culpa defuit illi tempus sufficiens pro instructione competenti de rebus fidei: vel mortuus est postquam jam aliquos paucos annos vixerit in usu rationis; tunc dico, quod ante mortem non potuerit ignorare DEUM; *Damasceus* enim ait *lib. 1. fidei cap. 1. Notitia Dei omnibus à natura est insita*; ergo &c. Secundò quia Deus ex sua speciali providentia, cum omnes homines velit salvos fieri, præbet talia auxilia Petro, ut se ipsum & remuneratorem cognoscendum proponat, & consequenter cum talis non commiserit post baptismum peccatum lethale, dum moritur, salvatur; sicque non potest contingere casus, ut talis mediocriter vivat sine cognitione Dei Remuneratoris. At si talis Petrus longo tempore vivat, non potest esse immunis naturaliter sine fide supernaturali Dei ab omni lethali, ut experientia docet propter maguam corruptionem naturæ humanæ; ergo &c. imò videtur talis casus moraliter esse impossibilis.

73. Quid si quis amaret Deum super omnia, quatenus est summè in se bonus, vel quatenus est infinitus, omnipotens, & nullò modò cogitaret de Deo *Premiatore* vitæ æternæ; talis, sic amando Deum, si moreretur, non salvaretur: tamen credo, quod talis casus sit Methaphysicus; quia summa Dei bonitas non relinqueret talem mori, donec præberet ei motiva ad credendum intuitu infinitæ providentiæ, etiam Deum ut Remuneratorem; ergo &c.

74. Si quis Si quis Catholicus actualiter amaret Deum pro præterito amore amicitiae, & hinc & nunc nullo modo se eliciisset a reflecteret de Deo ut Remuneratore, multoties tamen antecederet ad talem amorem amicitiae elicit tam actus charitatis, quam actus fidei explicitæ erga Deum ut Remuneratorem, quos non retractavit, talis si in simili amore amicitiae

moreretur, non damnaretur, quia licet talis sit immemor dilectionis DEI ut Remuneratoris, tamen actus charitatis, & fidei elicit erga Deum ut Remuneratorem antea non retractati virtualiter perseverant etiam in actibus amoris amicitiae hinc & nunc elicitis.

Eodem modo peccator, qui antecederet elicit actus amoris DEI, cum spe consequendi æternam gloriam, modò si confitetur peccata sacramentaliter sine reflexione ad consequendam æternam gloriam, talis non damnatur; quod huiusmodi confessio sacramentalis est effectus procedens à spe consequendi beatitudinem, nam talis si interrogaretur, cur confiteatur, illicò reflexivè responderet pro obtinenda venia à DEO, & acquirenda vita æterna; ex quo clarè patet, quod in talibus subsequentibus actibus peccatoris, dum confitetur exercitè, perseveret virtualiter spes gloriæ: quod confirmatur exemplo Coloni, ajunt Sancti Patres, quod dum agricola seminat grana in agro multoties non meminit fructuum colligendorum, & tamen quis dicet, quod agricola non habeat intentionem, & spem saltem virtualem colligendi ex tali semine fructus, aliàs desineret, finis seminandi, consequenter irrationabiliter operaretur; sic peccator habens spem vitæ æternæ instituit post aliquod tempus confessionem, & tunc non meminit vitæ æternæ, dum confitetur sacramentaliter; quia ergo dubitabit, quod talis confessio non sit instituta ex intentione saltem virtuali veniæ, & vitæ æternæ consequendæ; ergo licet peccator in confessione sit immemor vitæ æternæ, saltem virtualiter in tali operatione sperat acquirendam vitam æternam; aliàs pro tunc operaretur sine ultimo fine, quod de homine rationali non est credendum.

Quæritur an damnaretur, si quis crederet fide explicità DEUM ut Remuneratorem naturalem; vel si quis crederet solummodò in Deum ut Remuneratorem, abstrahendo à naturali, & supernaturali? Respondeo 1. si quis diceret, quod sufficiat ad salutem credere fide explicità Deum ut Remuneratorem bonorum naturalium corruptibilium, damnaretur; quia textus Apost. intelligitur ab Ecclesia de Remuneratore vitæ æternæ tantum, prout ad Hebr. 11. ait: *Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*: nota quod talis substantia rerum cum non appareat, sit supra bona temporalia. Tum quia idem Apostolus instat, & semper suadet credere in Deum, quatenus Remunerator sit: nota ly Remunerator importat promissionem revelatam, quæ promissio nihil est aliud, quam vita æterna; ergo &c.

Respondeo 2. si quis crederet in DEUM ut Remuneratorem, abstrahendo à naturali, & supernaturali, non damnatur. Ratio est; quia nulla fit mentio de hac sententia in censuris à Pontifice latis; ergo &c. & quia remuneratio præmij æterni ordinariè apprehenditur à fide cit ad salutem.

tractavit mo-
do vero, dum
agit animam
amat Deum
solum amore
amicitiæ, ta-
lis si moritur
salvatur.

7. Si peccator aliquando elicit spem æternæ vitæ, & moritur, dum confitetur, non meminit talis gloriæ, adhuc si moreretur salvaretur.

76. Non sufficit ad salutem fides Remuneratoris Dei bonorum temporalium duntaxat.

77. Fides Dei Remuneratoris bonorum in abstracto sumptorum æternæ, & supernaturali termino sufficit ad salutem.

à fidelibus in confuso, cum extra scholas terminus tam *naturalis*, quam *supernaturalis* parum sciatur; dico tamen, quod talis remuneratio formaliter, & in se sit *supernaturalis*, quamvis ut talis à rudibus non noscatur propter ignorantiam terminorum, & multoties materialiter apprehenditur sub termino *naturali*; ergo tales non deviant in substantia à sensu Apo.

Quæritur 2. an fides Dei ut *Remuneratoris*

sit necessaria ad salutem, vel ex lege Dei, vel ex natura rei?

Resp. sive dicatur ex lege Dei, sive ex natura rei fidem Dei ut *Remuneratoris* esse necessariam ad salutem, nihil infertur dignum censurâ Innocent. XI. quia jam admittitur, quod fides explicata Dei, ut *Remuneratoris* sit necessaria ad salutem, quod Innocentius definivit.

Sive dicatur, quod fides ut *Remuneratoris* sit necessaria ex lege Dei, sive ex natura rei nihil refert.

CAPUT VIII.

Quæ fides sit necessaria ad Salutem.

Propositio 23. ab Innoc. XI. reprobata.

Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

SUMMARIUM.

79. Quid sit fides latè sumpta, quid strictè, notatur.

80. † Fides latè sumpta, non sufficit ad salutem.

81. Cognitio naturalis Dei *Remuneratoris* non sufficit ad salutem.

82. Cognitio supernaturalis Dei ex creaturis habita, non sufficit ad salutem.

83. Dicendo, quod fides strictè sumpta ex lege Dei requiratur ad salutem, non subest censura.

84. Nullus infidelis priusquam acquirat fidem Divinam potest elicere actus supernaturales.

85. Solvitur obiectio.

86. Fidelis non potest elicere actus meritorios vite, nisi procedant ex fide stricta, sufficit tamen, ut promanent ex fide virtuali.

79. Quid sit fide latè sumpta, quid strictè notatur.

Supraposita propositio per se clarè annuit, quod fides latè sumpta sit illa, quæ fundatur in puro testimonio creaturarum, vel in alio simili motivo; ut si quis fidelium simpliciter Atheistæ diceret, dari Deum, Atheistæ id crederet, quod detur DEUS solum innixus dicto talis fidelis. Hæc fides Atheistæ esset fides latè sumpta. Fides strictè sumpta est, quæ fundatur in revelatione Dei, quatenus DEUS eam revelavit; sic dum Catholicus crederet esse Trinitatem, ideò credit; quia DEUS illam revelavit; ex quo

80. Dico; contrà *Proposit. 23. ab Innoc. XI. damnatam*; fides latè sumpta non justificat.

† Fides latè sumpta, non sufficit ad salutem. Probat, Christus Dominus *Marc. ult.* ait: qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur: supra quod sanctus Bernardus se reflectit dicens:

quod Christus Dominus non dixerit, qui baptizatus non fuerit, condemnabitur, sed tantum qui non crediderit, quod annuit fidem Divinam; ergo si quis fide divina non crediderit, condemnabitur, quam Christus Dominus credendam proposuit. Tum, quia *Trident. sess. 6. cap. 7.* asserit: *sine fide nulli unquam contingit justificatio.* & *Apostol. ad Hebr. 11.* exponit: *sine fide impossibile est placere Deo*: ex his patet, quod quis esset nimis vecors, qui tam claros textus scripturæ non agnosceret nos obligare ad credendum fide Divinâ in ordine ad justificationem.

Probat, ratione; quia fides latè sumpta non innititur testimonio æternæ veritatis, cum sit fides ex creaturis, quæ subsunt errori; fides verò, quæ salvat, neque metaphysicè debet subesse falsitati; igitur fides latè sumpta non salvat; alias fides non esset fundata supra firmam petram, ex quo rueret basis nostræ salutis, ait *Apost. ad Roman. 4.* *credenti in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam*; ergo fides ex creaturis sumpta non est ad justitiam, quod evidenter, & satis convincitur, cum textus contrarius in scriptura non reperiatur; ergo &c.

Hinc colliges; si quis invincibiliter ignoraret Mysteria fidei, & sola cognitione naturali cognosceret DEUM, talis cognitio non esset sufficiens ad credendum, prout spectat ad salutem; nam talem cognitionem Dei ex creaturis habent etiam Philosophi gentiles, qui tamen non salvantur; nec cognitio Dei naturalis habita ex creaturis, prout esset ex gratia Christi est sufficiens, uti asseruit *Sotus in lib. 2. de natura, & gratia, cap. 11. quam in 4. dist. 1. quest. 2. art. 3.* rejecit.

Uu 3

Nec

82. *Cognitio*

Nec quæcunque alia cognitio Dei superna-
supernatura- turalis, si supernaturalis dicenda sit, quæ de-
lis Dei ex rivat ex puro testimonio creaturarum, aut ex alio
creaturis ha- motivo creato, est sufficiens, quam refert *Mar-*
bita non suf- tinez *disp. 1. sect. 13. n. 204.* quia ad hoc ut talis
ficit ad salu- cognitio sufficeret ad salutem, deberet procede-
tem. re ex motivo Dei revelantis, uti superius conclu-
 si, & rationem atuli; ergo &c.

Colliges, si infideles, ut v. g. Turcæ, prout
 sunt illuminati à Deo lumine rationis exercent
 opera moraliter bona etiam cognitione natura-
 li, cognoscendo Deum, v. g. observando legem
 naturalem de non occidendo, non fornicando,
 non furando, non adulterando, egenis subve-
 niendo, ita tamen ut non labantur in peccatum
 contra legem naturæ: Deus in tali casu ex
 sua infinita bonitate, non ex merito infidelis;
 quia ipsius opera utpote naturalia non possunt
 mereri Fidem supernaturalem, cum superioris
 sit ordinis; porrigit ipsi infideli talia auxilia, ut
 instruantur in fide. Si verò infidelis contra le-
 gem naturalem peccavit, redditur indignus
 majoribus Dei gratijs, & sic in peccato suo mo-
 rietur.

Quæritur an subsit censuræ Innoc. XI. dicen-
 do, quod ideo Fides stricta requiratur ad salutem,
 quia Deus statuit se non velle concurrere ad a-
 ctus supernaturales charitatis, nisi mediante fi-
 de supernaturali; & si Deus hanc legem non
 posuisset homo per aliam cognitionem superna-
 turalem ex creaturis potuisset disponi ad actum
 amoris Dei super omnia.

83. *Dicendo,*

Respondet, hoc quæsitum non subesse dam-
quod fides nationi. Ratio est; quia hæc opinio docet op-
strictè sum- positum propositionis damnatæ, ergo non sub-
pta ex lege est censuræ Innoc. XI. antecedens patet: quia
Dei requira- hæc opinio expresse affirmat fidem strictam esse
tur ad salu- necessariam ad salutem; propositio damnata do-
tem non sub- cet Fidem latam ex testimonio creaturarum:
est censura. ergo &c. consequentia ex se constat, quia con-
 trariorum eadem est disciplina. Tum, quia di-
 cere, quod Fides stricta requiratur ad justifica-
 tionem ex lege Dei, nihil pugnat contra censu-
 ram Innoc. XI. quia censura solum vult Fidem
 strictam necessariam esse ad salutem, sive illa sit
 ex lege Dei, sive non, præscindit. Alia pars
 quæsitæ est conditionalis, nempe si Deus non
 posuisset hanc legem, homo ex cognitione
 Creaturarum disposuisset se ad amandum Deum
 super omnia: de hac conditione nihil meminit
 censura Pontificis, ergo sufficit, quod *absoluta*
 concordet cum decreto, *conditionalis* ei non
 contradicat.

84. *Nullus*

Hinc colliges dicendo, quod adulti infideles
infidelis pri- (Si Deus nos non obligasset ad legem strictam)
usquam ac- potuissent elicere actus aliquos supernaturales
quirat fidem ex creaturis, v. g. cognitionem Dei, qui actus
divinam fuissent quædam dispositio ad merendum sal-
potest elicere tem de congruo auxilia pro acquirenda fide.

stricta: hæc opinio quamvis non subiaceat *actus super-*
 censuræ Innoc. XI. ex eo, quia non asserit esse *naturales.*
 sufficientem ad salutem, uti vult Fides lata, sed
 solum, quod ipsius actus sint dispositio ad auxi-
 lia habenda pro Fide stricta; nihilominus tamen
 cum *Apost. ad Hebr. 11.* expresse *sinè fide im-*
possibile est placere Deo: & *Trident.* asserit: *sinè*
Fide nulla unquam contigit justificatio. Censeo
 nullum infidelem antequam acquirat Fidem di-
 vinam posse elicere actus supernaturales, cum
 infidelis, quousque est in infidelitate, sit inimicus
 Dei, quomodo ergo actus inimici Dei possunt
 mereri, & placere Deo igitur &c.

Sed posset quis mihi respondere, multi infi- *85. Solvitur*
 deles, dum fideles olim cruciabantur à Tyrannis *objectio.*
 præstiterunt martyribus beneficia, quas gra-
 tias Deus compensavit convertendo illos ad fi-
 dem; ergo infidelis actus potest placere Deo.

Respondet; tales infideles si absolute nul-
 lam habuerint fidem supernaturalem de Deo,
 illorum actus non fuerunt supernaturales, nec
 meritorij fidei divinæ, sed Deus cum sit infinite
 misericors, vel ex sua immensa bonitate absque
 ullo merito infidelium, vel ex instantia talis
 Martyris orantis pro suo benefactore tribuit in-
 fidelibus gratiam ad convertendum.

Hinc ultimo: colligitur, quod etiam fideles *86. Fidelis*
 non possint elicere opus vitæ meritorium, nisi non potest eli-
 necessario procedat ex Fide stricta; & patet hoc *cere actus*
 ex rationibus supra allatis, ubi ait *Apost. sinè Fi-* meritorios
de impossibile est placere Deo: & *ex Trident. sess. vita, nisi pro-*
6. cap. 6. fundamentum, & radix omnis justifi- cedant ex
cationis est Fides, ergo si opus non procedit ex *Fide stricta,*
 Fide, non est meritorium justificationis; alit ut *sufficit ta-*
 sit meritorium salutis æternæ sufficit, ut tale opus *men ut pro-*
 procedat ex Fide virtuali: sic dum si quis ali- *manent ex Fi-*
 quando credidit, quod oratio eleemosynæ, jeju- *de virtuali.*
 nium aliæque opera, quæ placent Deo, quate-
 nus ea Deus revelavit, efficeret, ut patet ex *To-*
bia cap. 12. bona est oratio cum jejunio, & eleemo-
syna: Talis postmodum ex aliquo affectu mul-
 toties orat, jejunat, dat eleemosynam sinè actu-
 ali reflexione ad revelationem Dei de talibus o-
 peribus, hi actus omnes sunt meritorij, quia
 procedunt ex Fide virtuali; nam in tali affectu
 orandi, jejunandi consistit ipsa Fides virtualiter,
 quatenus ipse affectus, seu propensio orandi, je-
 junandi propagatus est ex ipsa revela-
 tione Dei aliquando cognita, quæ docet esse je-
 junandum orandum, ut placeat Deo, eò modò,
 quò ego sæpius teneo aliquam conclusionem
 moralem aliquando ex præmissis legitime dedu-
 ctam, licet modò non recorder præmissarum,
 quæ sunt fundamentum talis conclusionis; quis
 ergo dubitaret, quod talis conclusio, quam te-
 neo non procedat modò virtualiter à talibus
 præmissis, pari ratione philosophandum est de
 actibus Fidei.

CAPUT IX.

*Quomodo fides est necessaria ad salutem.**Propositio 64. ab Innoc. XI. damnata:*

Absolutionis capax est homo; quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum fidei, & etiam si per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri JESU Christi.

Propositio 65. ab eodem Innoc. proscripta:

Sufficit illa mysteria semel credidisse.

Propositio 4. ab eodem damnata.

Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.

SUMMARIUM.

87. *Mysteria, quæ sunt necessaria necessitate mediæ ad salutem, notantur.*
88. *Fides explicita Incarnationis, & Sanctissimæ Trinitatis defacto est necessaria necessitate mediæ.*
89. † *Demonstratur falsitas propositionis 64. ab Innoc. XI. rejecta.*
90. † *Rejicitur propositio 65. ab Innocentio XI. damnata.*
91. *Actus quibus mysteria fidei eliciuntur, notantur.*
92. † *Propositio 4. ab Innocentio XI. damnata proponitur.*
93. † *In infideli non datur ignorantia invincibilis circa mysteria nostra fidei.*
94. *In mysterijs moralibus extrâ fidem datur ignorantia invincibilis.*
95. *In materijs moralibus possumus sequi opinionem probabilem, non sic in mysterijs fidei, dum habeamus probabilitatem circa eam.*
96. *Si infidelis post omnem adhibitam diligentiam circa fidem nostram non potest invenire veritatem defectu instructoris, tunc excusatur à peccato; cessante tali impossibilitate, iterum tenetur investigare.*
97. *Infidelis in casu quo convertatur ad fidem, tenetur credere per se evidentiam credibilitatis, excludendo omnem probabilitatem.*
98. *Si contingeret casus, quod infideli in aliquo instanti mysteria nostra fidei solum probabiliter credibilia proponerentur; tunc non peccaret manendo in sua secta.*
99. *Casus in quo infideli sua secta probabilior apparet quam nostra fides.*
100. *Casus, in quo Judæi se salvare conantur respectu tantarum sectarum.*

101. *Si quis ignorantia invincibili ignoraret articulum fidei non necessarium necessitate mediæ, vi hujus si moreretur, non damnaretur. Secus dicendum est de vincibili.*

102. *Peccat., qui deliberatè dubitat de aliquo articulo fidei.*

103. *Non est necesse explicare in confessione, contra quem articulum fidei dubitaverit.*

104. *Fides ex se sola sine operibus non justificat.*

Duplicia sunt mysteria fidei: alia mysteria, quæ sunt necessaria necessitate mediæ, sunt necessaria sine quibus homo non potest salvari necessitate mediæ, hujusmodi sunt existentia te mediæ ad Dei, & quod DEUS Remunerator salutem, notantur. prout clarè colligitur ex Apost. ad Hebr. 11. accedentem ad DEUM oportet credere, quod sit, & inquirentibus se Remunerator sit. & secundum sententiam probabiliorē post sufficientem fidei prædicationem, etiam Mysteria incarnationis, & Sanctissimæ Trinitatis sunt necessaria necessitate mediæ ad salutem, quatenus sine illis vitam æternam adipisci nemo potest; ideo simpliciter dicuntur necessaria, Ità Molina pact. 1. quæst. 1. art. 1. disput. 2. Valentia, Valderus, Bonacina &c. quod si plura de fide unius Dei Remuneratoris scire velles, lege cap. 7. ubi solida fundamenta reperies pro hac quæstione vincenda.

Eodem modò juxta opinionem probabiliorē 88. rem defacto fides explicita Mysterij Incarnationis, & Sanctissimæ Trinitatis est necessaria ta Incarnationis, & Sanctissimæ Trinitatis defacto est necessaria necessitate mediæ ad salutem; prout convincitur ex scripturæ locis: Sic patet Marc. cap. Etissimæ Trinitatis defacto est necessaria necessitate mediæ ad salutem; prout convincitur ex scripturæ locis: Sic patet Marc. cap. ubi exprimitur: *Predicate Evangelium omni creature &c. qui verò non crediderit, condemnabitur*; suprà quod Bernardus reflectit; *saria necessaria necessitate mediæ.*

non dixit Christus, qui baptizatus non fuerit, condemnabitur; sed tantum qui non crediderit, quod innuit fidem Evangelicam, quæ indicat explicitam Christi cognitionem, & Trinitatem. Tum, quia *Matth. 28.* legitur; doce omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Tum, quia *Joan. 3.* habetur: misit DEUS Filium suum, & ut salvetur mundus per ipsum; ergo &c. *Valentia 2.2. qu. 2. p. 4. Malderus 2.2. qu. 2. art. 8. Sanchez &c.*

89. † Ex mox dictis fundamentis patet falsitas Propositionis 64. ab Innocentio XI. reprobata in frontispicio hujus capituli descriptæ: itaque qui accedit confessionem cum ignorantia mysterij fidei sive DEI Remuneratoris, sive Incarnationis, & Sanctissimæ Trinitatis, non est capax absolutionis. Ratio est; quia fides Dei Remuneratoris est medicum necessarium simpliciter ad gratiam acquirendam, cum sine fide impossibile sit placere DEO; ergo quisque sine fide Dei Remuneratoris est incapax absolutionis, vi cuius nunquam adipiscetur gratiam; eodem modo loquendum est de mysterijs Incarnationis, Sanctissimæ Trinitatis, secundum opinionem probabiliorum. Nihilominus tamen juxta sententiam probabilem aliquorum; si hæc duo mysteria Titius invincibiliter ignoraret, & Confessarius inadvertenter, & sine omni reflexione daret ei absolutionem, talis absolutio esset probabiliter probabilitate speculativa valida: Ita *Castropolaus Tom. 1. tractat. 4. disp. 1. part. 9. num. 7. Salas in 4. dist. 5. quest. 2. art. 2. Hurtadus de fide disp. 8. difficult. 7.* Hæc tamen sententia est minus tuta respectu prioris, consequenter non est licita in praxi, & si Confessarius talem ignorantiam cognosceret, v. g. Titium in ea constitutum advertenter absolveret, peccaret lethaliter; quia sequeretur opinionem minus tutam in administratione Sacramenti, defectu malitiæ ignorantie Titij; igitur nunquam validè absolveret.

90. † In expeditione *Propos. 17.* quæ habet connexionem cum *Propos. 65. ab Innoc. XI. damnata*, videlicet; sufficit illa mysteria semel credidisse: satis prolixè probavi, quod non sufficiat, ut quis semel in vita eliciat actum fidei, sed tenetur sæpius eam renovare juxta dictum *Apost. ad Hebr. x. justus ex fide vivit*; ergo sicut ad vitam temporalem, non sufficit ad sustentationem corporis, ut tantum semel in vita sumatur cibus pro toto tempore vitæ suæ, sed sæpius; ita cum fides credendo Mysteria Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis, sit pabulum principale ad sustentandam vitam spirituale animæ, requiritur, ut actus fidei circa ea frequenter eliciantur.

91. Hinc; si v. g. Titius formaret crucem in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, credit esse Trinitatem in Deitate; adorat Hostiam, am in sacrificio missæ, credit ibi esse Christum; recitat credo, in quo continetur Mysterium Sanctissimæ Trinitatis; ergo illud, credit, vi-

det imaginem Crucifixi, credit Christum pro nobis crucifixum; & sic de cæteris.

Nunc *Propositio. 4. ab Innocent. XI. damnata, 92. †* exponenda mihi sternitur: videlicet: Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens dum opinione minus probabili: pro qua intelligenda.

Adverte, quod probabilitas, quæ datur in infideli circa mysteria fidei Catholicæ includat ignorantiam invincibilem: proinde peccat datur ignorantia invincibilis circa in indaganda veritate de fide Catholica, dum dubitat de ea, certò eam reperiret, v. g. consulendo doctos, perscrutando libros; ergo &c. sic qui dubitat, an cras sit jejunium, non potest omittere jejunium, nisi certificetur de non jejunio, aliàs si in dubio non jejunaret, peccaret, quia evidenter se exponeret periculo violandi præceptum jejunij; ita à pari peccat, qui omittit investigare veritatem mysteriorum ad credendum.

In mysterijs verò moralibus extrà fidem datur ignorantia invincibilis; est *Sancti Thomæ lib. In materijs 8. art. 15. dicens: Tunc datur error invincibilis moralibus excusans à peccato, quando procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire non potest, vel scire datur non tenetur*; ergo si quis non potest scire, quæ pars sit certa in quæstione utrinque probabili, utatur ratione probabili; quæ ad unam partem determinet intellectum, sic excusabitur invincibiliter à peccato.

Hinc in materijs extrà fidem, quando non datur spes attingendi veritatem post maturum examen Doctorum possumus sequi rationem verè probabilem, vel etiam minus probabilem propositam à viro prudente: Infidelis verò potest pervenire ad veritatem fidei, dum habeat probabilitatem circa eam: proinde tenetur adhibere majorem diligentiam.

At si infidelis adhibitâ omni diligentia circa veritatem Catholicam, & desunt ei alia media ad deponendam infidelitatem, nec datur pro tunc alia via ultrò investigandi, in tali casu excusatur à peccato; manendo in suo errore; postmodum verò cessante tali impossibilitate morali tenetur adhuc omnem diligentiam adhibere pro investiganda certitudine, quam infallibiliter reperiet; In primò casu non habuit virum, qui eum sufficienter instruxisset de veritate fidei: in secundo casu non deerunt Doctores pro tollenda ipsi infidelitate; ergo &c.

Ex quo infero infidelis illuminatæ mentis, sive stolidæ, dum proponuntur probabiliora eis mysteria fidei, semper sunt in ignorantia vincibili: nam DEUS satis illorum intellectum illuminat, qui eos inclinat ad credendum: sicque tenentur melius investigare veritatem.

Communiter asserunt Theologi, quod ut infidelis convertatur ad fidem Catholicam, requiratur in eo evidentia credibilitatis; sicque tenentur præcepto signatæ evidentie credere.

97. Infidelis in casu, quo convertatur

myste-

ac Fidem, Myſteria noſtræ Fidei. Ratio eſt ; quia ut
tenetur cre- obliget v. g. ad præceptum jejuniij ; requiritur
dere per ſe ex ſe evidentia præcepti jejuniij ; ergo etiam ut
evidentiâ cre- infidelis convertatur ad Fidem , requiritur per
dibilitatis ex ſe præceptum evidenter myſteria credendi : ſic
cludendo om- qui ex ignorantia vincibili omitteret jejunium
nem probabi- peccaret, eò , quòd ſe exponeret periculo vio-
litatem. landi tale præceptum ; quia in moralibus perim-
de eſt aliquid facere, & exponere ſe periculo fa-
ciendi, ut ait *Suarez diſp. 16. ſect. 2.* ergo infide-
liſ tenetur investigare evidentiam credibilitatis
nè ſe exponat periculo peccandi, vel ſimpliciter
credere ; nam ſi ſimpliciter crederet myſteria Fi-
dei aſſenſu ſupernaturali, cum notitia ſolum
probabili, vel probabilore, incurreret damna-
tionem *Propoſit. 21. Innocent. XI.* ideòque tenetur
credere evidentiâ credibilitatis ; cum notitia
probabilior, eò quòd non excedat limites pro-
babilitatis, nullam generat evidentiam ; ergo &c.

98. Si con- Datò tamen caſu, ſi in aliquo instanti myſte-
tingeret ca- ria noſtræ Fidei proponerentur intellectui infide-
ſus, quòd in- lis tantum ut probabiliter credibilia, in tali in-
fidei in ali- ſtanti non peccaret, non credendo, nec tenere-
qua inſtanti tur deſerere ſuam ſectam. Ratio eſt ; quia non
Myſterio no- eſt ipſi liberum pro tunc, ut claritas evidentiae
ſtræ Fidei ſo- ei aſſulgeat, ſicut non eſt liberum ſemicæco-
lum probabi- clare videre ſolem ; conſequenter evidentia pro-
liter credibi- tunc eſt ei impoſſibilis, ideòque in tali caſu eſt
liã propone- immunis à peccato, peccaret tamen, ſi deſiſteret
rentur ; tunc à diligentia non investigandi veritatem etiam
non peccaret pro tunc ; & illico cognita evidentiâ myſterio-
manendo in rum, tenetur amplecti Fidem, & deſerere ſim-
ſua ſecta. pliciter ſuam ſectam.

99. Caſus in Nuper à quodam intimo Conſiliario Cæſaris
quo infideli propoſitus mihi fuit ſequens caſus ; videlicet ;
ſua ſecta pro- Aſſerit hic Excellentiffimus Comes, ſe noſſe per-
babilior ap- ſonam nobiliſſimæ familiæ hæreticam, quæ li-
paret, quam benter converteretur ad Catholicifmum, ſi ſcru-
noſtra Fides. pulum non haberet offendendi Deum, abjuran-
do ſuam ſectam ; exiſtimant enim ſuam ſectam
eſſe meliorem : & ideò ſcrupulum habet ample-
ctendi Fidem Catholicam. Hic caſus mihi vi-
detur impoſſibilis : ſi talis hæreticus inve-
ſtigaret de veritate œcumenicæ Fidei, ut Catho-
licifmo, ſua ſecta probabilior ei proponeretur
propter tã claras, & evidentes rationes, quibus
Fides Catholica innititur ; ſicque talis cū auxilio
Dei ſatis illuſtrabitur in Fide noſtra, ſi reverà eã
quæſierit, igitur dicendum, quòd illius ſecta pro-
babilior ipſi appareat, cenſetur eſſe in pertinacia
erroris ; ergo &c.

100. Caſus Audiſi aliquoties à Judæis doctis, qui non
in quo Judæi plenè negant veniſſe Chriſtum, & alij clarè ad-
ſe ſalvare co- mittunt ; nihilominus tamen nolunt ad noſtrã
nantur reſpe- Fidem converti ; quia aſſerunt neſcire, quam Fi-
ſtantiarum dem amplecti, an Romanam Catholicam, an
ſectarum. Lutheranam, an Zwinglianam, an Calvinif-
ticam, an Huſſiticam, nam omnes iſti
proſitentur ſe eſſe Chriſtianos, & unus-
quiſque in ſua Fide ſalvari, licet altera alteram
ex his ſectis damnet, cum ſcriptum ſit, quòd
ſolum una fides ſalvet, vi cujus titubant, quæ ex
his omnibus ſit vera Fides, & ſic malint in ſua

antiqua lege manere, quæ ſaltem antiquitus fuit
vera, & in ea ſalvi facti ſunt : tales modò credunt,
quòd Deus ex ſua divina miſericordia illos ſalva-
bit. cum aliam determinatam Fidem meliorem
ignorent.

Ad hunc caſum propoſitum reſpondendum
eſt, ſicuti ad caſum priorem, nam ſatis eſt ex to-
ta expoſitione hujus propoſitionis, quòd tales
Judæi : ſi diligenter inveſtigarent de veritate Fi-
dei Romanæ Catholicæ facile devenirent ad ſoli-
da fundamenta ſuæ falſitatis, & veritatis Catho-
licifini, igitur tales nullò modò excuſantur à
peccato.

Quid ſi quis ex ignorantia invincibili ignora- 10. Si quis
ret articulum Fidei, id eſt ignorantia, ad quam de- ignorantia
ponendam, vel vincendam nulla occurrit co- invincibili
gitatio : talis non peccat ignorando articulum ignoraret ar-
Fidei ; nec ſi moreretur in tali infidelitate, vi ta- ticulum Fidei
lis ignorantie Fidei, damnaretur ; quia caret cul- non neceſſari-
pa : at ſi alia peccata haberet lethalia, tunc vi il- um neceſſita-
lorum damnaretur ; *Sanchez lib. 1. Moral. c. 28. medijs, vi*
16. num. 31. Limbo tamen hunc caſum, niſi hujus ſimore-
ignoraret illa myſteria, quæ ſunt de neceſſitate retur, non
medijs ad ſalutem. Quòd ſi eſſet aliquis in igno- damnaretur,
rantia vincibili, ita ut aliquam tenuem ſuſpicio- ſecus dicen-
nem de ſua ſecta haberet, jam incipit laborare eſt de vinci-
ignorantia vincibili, proinde obligatur ad inda- bili.
gandam veritatem rei : quòd ſi omitteret, pecca-
ret, quòd velit ignorare id, quòd ad ſalutem ne-
ceſſarium eſt.

Si quis deliberatè dubitat de aliquo articulo 102. Peccat,
Fidei ſufficienter propoſito, eſt mortale ; & ſi fi- qui deliberatè
at cum pertinacia, eſt hæreſis, quia non præbet dubitat de a-
aſſenſum objecto, cui ſub præcepto negativo liquo articu-
tenetur ; *Lugo de Fide diſp. 20. ſect. 1. n. 7. Ca- lo Fidei.*
ſtopallaus tr. 4. diſp. 3. part. 2. num. 9. Suarez
de Fide diſp. 19. ſect. 4. n. 10.

In Confeſſione non eſt opus explicare contrà 103. Non eſt
quem articulum Fidei dubitaſti, quia ſunt om- neceſſè expli-
nes in genere moris ejusdem ſpeciei, cum omnes care in con-
reſpiciant idem motivum infallibile, ſcilicet te- feſſione con-
ſtimonium Dei revelantis, ergo &c. trã quem ar-
ticulum Fidei
dubitaſti.

Hinc ſatit eſt dicere, dubitavi, vel negavi, vel
opinatus ſum advertenter ſemel, vel pluries ar-
ticulum Fidei, non exprimendo, an dubitaverit,
negaverit, opinatus fuerit, utrum Chriſtus ſit,
in Euchariftia, vel an ſit natus de Maria Vir. &c.

Quæritur : an Fides ex ſe ſola ſine bonis ope-
ribus juſtificet ?

Reſpondeo neg. Ratio patet ex Epift. Jacobi 104. Fides ex
c. 20. ubi ait, Fides ſine operibus mortua eſt, & ex ſe ſola ſine ope-
operibus juſtificatur homo, & non ex Fide, idem ribus non ju-
annuit Ap. ad Rom. 2. non enim auditores legis ju- ſtificat.

ſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabun-
tur. præterea ibidè ſic loquitur Deus reddet uni-
cuiq, ſecundũ opera ſua. & ad Corinth. 3. unusquiſq,
propriam mercedem accipiet, ſecundum laborem
ſuum : Item Matth. 19. habetur ; ſi vis ad vitam
ingredi, ſerva mandata. & Matth. 20. legitur
Voca operarios, redde illis mercedem : id ipſu ſen-
tiunt Sancti Patres cum S. Auguſtino lib. de Fide
& operibus cap. 14. ergo Fides ſola ſine operibus
non juſtificat.

CAPUT X.

*Fides non extinguitur per peccatum.**Propositio 1. ab Alexandro VIII. rejecta est.*

Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiam si videantur credere, non est fides divina, sed humana.

SUMMARIUM.

105. Amor Dei naturalis notatur.

106. Amor Dei supernaturalis exponitur.

107. † Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, per hoc non deficit Fides divina.

108. An quis in sua secta salvari possit, respondetur.

105. Amor Dei naturalis notatur.

UT melius appareat falsitas mox relatæ propositionis, adverte duplicem esse amorem, quorum alius est naturalis, alius supernaturalis. Amor naturalis est, quò Deus diligitur, ut auctor, conservator, & benefactor naturæ naturalis lumine cognitus, hoc amore Philosophi antiqui diligebant Deum; supra quod Aristoteles, dum in mare præcipitaretur fertur dixisse: *Ens entium miserere mei*; nam ipsa ratio dicat, quod omne bonum sit amandum; sed Deus est summè bonus, ergò amandus, ita etiam Scotus in 3. dist. 17. quæst. unica. Trullench. Decal. cap. 3. num. 8.

106. Amor Dei supernaturalis exponitur. Amor Dei supernaturalis est qualitas creata supernaturalis à Deo infusa, quæ voluntas habet posse diligere summam, & essentialem bonitatem super omnia propter se ipsam, ac cætera propter Deum, S. Thomas 2. 2. qu. 25. D. Augustinus lib. de morib. Eccles. cap. 11.

Ex quo adverte, quòd objectum amoris sit bonum, in quod fertur voluntas suo actu benevolentia, vel concupiscentia sub ratione boni. Fides verò divina fertur in suum objectum sub ratione veri. Quatenus ejus objectum coalescit ex veracitate, & testimonio Dei revelantis, hinc.

170. † Dico contrà Proposit. 12. ab Alexandro VIII. damnatam. quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, per hoc non sequitur, quòd deficiat etiam Fides Theologica, seu divina, est contrà Calvinum, Lutherum, Melanthon. aliosque nonnullos Hæreticos, moderni, ac præteriti sæculi.

Probatur 1. ex Apostolo 1. Corinth. 13. ubi sic loquitur; *Si habuero omnem Fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum*, ergò deficiente omni charitate, per hoc non deficit Fides divina, cum Apostolus expressè annuat, posse esse Fidem sinè om-

ni charitate. Tum, quia charitas attingit Deum, ut in ipso sistat, ita S. Thomas 2. 2. qu. 23. art. 6. in corp. & quidem actu voluntatis. Fides verò est virtus, quæ intellectus assentitur veritati à Deo revelatæ: ergò cum hæ duæ virtutes diversis potentijs specie differentibus tendant in suum objectum sub diversa ratione consideratum: sequitur, quòd deficiente unâ, non deficiat altera; igitur potest adesse fides supernaturalis in magno peccatore, licet deficiat in eo omnis amor. Tum; quia Lutherus olim docuit, quòd fides amittatur per quodlibet peccatum mortale, qui error in Concil. Trident. sess. 6. Canon. 15. & 28. proscriptus fuit, videlicet: *Si quis dixerit amissa per peccatum gratia simul & Fidem semper amitti, aut Fidem, quæ remanet non esse veram Fidem, licet non sit viva, aut eum, qui Fidem sinè charitate habet, non esse Christianum. anathema sit.* Ergò per nullum peccatum contrà charitatem amittitur fides divina. Tum, quia hoc idem convincitur ex pluribus parabolis Evangelij, & præcipuè de illo homine; qui intraverat ad convivium nuptiale, non habens vestem nuptialem, id est non fuit in statu gratiæ excludente peccata lethalia, habuit tamen fidem, per quam intraverat locum convivij, id est in Ecclesiam; hoc ipsum deducitur ex parabola quinque virginum fatuarum, Matth. 25. *Domine Domine aperi nobis!* ex quo manifestè colligitur habuisse fidem; ast clausa fuit ipsis janua per peccata habita, cum Sponsus responderit eis, *Amen dico vobis, nescio vos*; ergò &c. nec minoris sunt autoritatis alij textus scripturæ Matth. 17. *Multi dicent mihi in illa die Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus?* id est in fide miracula fecimus. Et postmodum subjungitur; *Tunc confitebor illis: quia nunquam novi vos*, id est operibus vestris veritati fidei vitâ vestrâ non correspondebatis: ita sentiunt expositores; ergò manifestè convincitur hæreticam esse propositionem 12. ab Alexandro VIII. damnatam.

Dicunt Hæretici: habetur Joann. 13. in hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem; ergò deficiente dilectione discipulorum Christi ad invicem, deficit etiam fides. Respondeo, hunc textum Joann. intelligi, quòd ad hoc, ut fides sit perfecta sinè omni

omni ruga, requiritur, ut sit associata charitate; aliter non est verum, quod fides nequeat esse in gradu remissiori sine omni dilectione, ergo &c.

Instant adhuc acatholici ex *Epist. Jacob. 2.* fides sine operibus mortua est; ergo si quis est in lethali, est sine fide. Respondeo Jacobum ibi intelligere per fidem mortuam infructuositatem fidei, id est, qui charitatem non habet, & in peccatis mortalibus delitescit, quanquam habeat fidem materialiter vivam, nihil verò ei prodest ad salutem, proinde dicitur spiritualiter mortua, eò quod non consequitur suum effectum beatitudinis.

108. Quæritur ultimò: an quisvis in sua fide salvus sit? licet hic sint diversæ sectæ acatholice, sua secta salva? Ante responsionem nota, Machomet in suo vari possit? Alcorono docet inter alios errores; posse in sua respondetur. Religione quemque salvari, modo Deum esse credat, huic adhærent Deita aliique nonnulli hæretici; nunc ad quæstionem.

Respondeo unicam, & solam fidem catholicam salvare. Probatur, ex *Apost. ad Rom. 1.* ubi sic lego; non enim erubescō Evangelium, Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, sed unum est Evangelium Christi; ergo, & unum in salutem omni credenti, quod unum sit Evangelium, patet ex eodem Apostolo, quia una

est fides duntaxat fundata in Evangelio, prout loquitur ad *Ephes. 4.* unus dominus, una fides, unum baptisma; ergo solum una fides salvat Evangelica. Tum, quia idem *Apost. Corinth. 1.* expresse definit dicens: obsecro vos fratres per nomen Domini nostri JESU Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Notahæc ultima verba sitis perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia, per quod indicat unitatem fidei; ergo &c. nam ipsemet in *Epist. ad Hebr.* monet dicendo: doctrinis varijs nolite abduci; ergo &c.

Dicunt acatholici ex *Evangel. Marc. 16.* habetur: qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit, qui verò non crediderit. condemnabitur; sed Lutherani, Calvini, &c. credunt, & baptizati sunt; ergo salvi erunt sine fide Catholica. Respondeo textum Evangelij intelligi, qui crediderit plenè eò modò, quò Catholici, & baptizatus fuerit, operando juxta doctrinam Christi, salvus erit, non eò modò quo acatholici operantur.

Instant adhuc ex *Joann. 3.* omnis, qui credit in illum, non pereat; sed habeat vitam æternam; ergo &c. Respondeo, dicit Evangelium; omnis qui credit in illum fide plenâ, & perfectâ, non pereat, non fide mutilâ sicut credunt hæretici; ergo &c.

TRACT. LXXXII.

DE FILIJS.

CAPUT Unicum.

De obligatione filiorum erga Parentes.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine filij accipitur, notatur.
2. Filij tenentur vi præcepti Divini præstare obsequia Patri, & Matri.
3. Filij odio graviter habentes Parentes, peccant lethaliter.
4. Filij etiam leviter percutientes genitores, peccant lethaliter.
5. Filij in rebus gravibus tenentur sub lethali obedire genitoribus.
6. Filij in contractu matrimonij tenentur per se sequi voluntatem genitorum.
7. Filius ducens sibi æqualem, & dignam contra voluntatem genitorum, non peccat.
8. Filij obligantur ad sustentationem parentum.
9. Filius debet abstinere ab ingressu Religionis pro sustentando genitores, si aliter nequeant ali.

10. Si urgeat miseria parentum, filius professus potest egredi, pro illis alendis.
11. Si urgeat gravis necessitas genitorum, & simul aliquod præceptum positivum, tunc hoc omitteandum est, & succurrendum genitoribus.
12. Filius renuens recognoscere genitores, per se est lethale.
13. Si Pater, & Mater esset in æquali necessitate, tunc filius per se tenetur prius succurrere Patri, quàm Matri.
14. Causa exheredandi filium, & filiam notatur.
15. Exponuntur casus, in quibus filius potest occidere Patrem.
16. Si parens in hæresim labatur, alios subvertendo, tenetur filius ipsum prodere.
17. Subditi tenentur debita obsequia præstare Heris suis.

18. Parentes tenentur bene educare filios vi præcepti naturalis.
19. Omnes Superiores, & Domini debent habere curam erga suos subditos sub peccato.
20. Parentes peccant pro modulo, si negligunt instruere filios in fide, & bonis moribus.
21. Frater, & Soror tenentur sibi succurrere alimentis.
22. Coniuges tenentur sub peccato sibi invicem succurrere.
23. Quis, & quamdiu parentes teneantur prolem alere, exponitur.
24. Pater etiam proli spuria tenetur dare alimenta, & in bonis artibus instruere.
25. Tam seculares, quam Clerici debent dotare, & alere filias spurias.
26. Filius impendens industriam suam in negotijs Patris, potest ab ipso salarium exigere, tanquam alienus.

1. **F**ilius derivatur à voce Græca *Fylos*, quæ amicum significat, & est effectus generationis per concubitum carnalem factus in similitudinem naturæ.

2. Filius & Filia vi præcepti divini; honora Patrem, & Matrem, tenentur debitum amorem, vi præcepti reverentiam, tam externam, quam internam, divini præcepti ac obedientiam præstare Patri, & Matri, ita ut re obsequia si in aliquo horum notabiliter deficient in re Patri, & gravi, peccent mortaliter; est comm Theol. Matri. cum *Fenich. Bassæo, Biesman, Archdekin.*

3. Filij odio Ex quo deducitur, filij, qui odio habent parentes, contumelijs illos afficiunt, vel exoptant eis graves Parentes grave malum sive animæ sive corporis, est lethales peccant thale tam contra pietatem Patri, vel Matri de-lethaliter. bitam, quam contra iustitiam moralem; *Bass.*

4. Filij etiam Hinc, peccatum est, torvo oculo aspicere parentes, ac acerbè illis loqui, vel ad iram gravem leviter percutientes genitorum, aut contristare; imò eos leviter percutere, est peccatum lethale, quia fit magna iniuria Patri, vel Matri; est *Reginaldi, Fillincij Tamburini, aliorumque comm.*

5. Filij in rebus gravibus Filij tenentur sub lethali obtemperare parentibus in rebus gravibus majoris momenti ad tenentur sub bonam educationem spectantibus; ut nè forni-lethali obedi-centur, nè socios malos foveant: in levibus verò re genitoribus sub veniali.

6. Si Filius vellet ducere uxorem, & nollet ducere dignam, quam parentes ipsi proponunt Filij in con-tractu Ma-trimonij te-nentur per se set, ut si sit infamis, turpis. Eodem modò si sequi voluntatem genitorum, duceret indignam contra voluntatem parentum, peccaret; Ita docet Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 5. *Fillincius in 4. præcept. Decal. cap. 1. num. x. Fenich, & alij.*

In negotijs, quæ ad salutem animæ pertinent, filius censetur esse sui juris, nec in hoc tenetur obedire Patri.

7. Filius ducens sibi æqualem, & digna matrimonium contra voluntatem Patris, qualem, & di-non peccat. Ratio est; quia in hoc, cum sit de

lege naturæ, filij non subjiciuntur parentibus; *gnam contra est Sancti Thomæ 2. 2. quæst. 104. artic. 5. Tolleti voluntatem lib. 5. cap. 1. num. 6. Sanchez, Henriquez.*

Filij obligantur sustentare parentes pauperes. non peccat. Ratio est, quia tenentur adimplere præceptum 8. Filij obli-de diligendo parentes; ergò &c. sic sentit *Bona-gantur ad su-cina disp. 4. quæst. unic. part. 5. S. Thomas: Fenich. stentationem*

Hinc filius tenetur manere in sæculo, & non parentum. ingredi Religionem, ad miseriam parentum sub-9. Filius de-levandam, si gravis vel extrema necessitas urge-bet abstinere at, & aliter succurrere eis nequeat; vel non da-ab ingressu-tur alius, qui eos sustentet, & ille manendo in Religionis pro-sæculo potest eis subvenire; *Fillincius tr. 28. cap. sustentandis*

4. quæst. 5. n. 9. *Sanchez lib. 4. cap. 2. n. 5. genitoribus si* Imò si ingressus fuisset Religionem, & pro-aliter neque-fessus, tenetur egredi, etiam invito superiore ad ant ali-succurrendum parentibus. Ratio est; quia si 10. Si urgeat extraneus est in extrema necessitate, v.g. submer-miseria pa-fionis, occisionis, & solus Religiosus potest ei rentum, filius succurrere, tenetur etiam invito superiore eum professus po-adjuvare titulò præcepti naturalis; ergò, & Re-test egredi-ligiosus parentibus succurrere; in tali tamen ca-pro illis alen-dis, su tenetur substantialia regulæ religionis obser-vare; Ita sentiunt Doctores cum *Bonacina disp. 4. quæst. unic. n. 7. Sanchez.*

Hinc occurrente gravi necessitate Patris, & 11. Si urgeat obligatione servandi aliquod præceptum posi-gravis neces-sivum tenetur filius omittere præceptum, quod sitas genito-sinè gravi jactura Patris eodem tempore serva-rum, & simul-re nequit, & succurrere Patri, vel Matri; Ratio aliquod præ-est; quia magis obligat jus naturale, quod ex ceptum posi-natura sua est immutabile, prout est sublevare tivum, tunc-miseriam genitorum, quam jus positivum, ut hoc omitten-est v. g. servare jejunium, audire Sacrum. Tum, dum est, & quia necessitas excusat ad non observandum, succurrendum tales leges cum magna jactura sui, & parentum, genitoribus. ergò &c. 12. Filius re-

Filius renuens recognoscere Patrem ob ejus nuens reco-conditionem vilem, vel paupertatem, peccat gnoscere ge-lethaliter, si facit ex contemptu. Ratio est; nitores per se quia facit contra debitam reverentiam Patris, est lethale. & censetur repugnare præcepto de honorando parentes: At si simularet ad vitandum aliquod incommodum, ut quia deberet subire jacturam in honore, fortuna; dummodo indè nullum oriatur scandalum, & necessitati Patris aliunde subveniat, non est mortale, prout asserit *Sroz. citans Tamburinum: Fillincium.*

Filius per se loquendo, si Pater, & Mater sunt 13. Si Pater in æquali necessitate, tenetur succurrere prius & Mater ef-Patri, quam Matri; & filius prius Patri, quam set in æquali suis filijs. Ratio est; quia Pater est excellen-necessitate-tius principium filij, quam Mater, utpote cau-tunc filius-sa agens, Mater verò est patiens: sic concor-per se tene-dat Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 26. art. x. Valen-tur prius fac-tia Tom. 3. disp. 3. quæst. 4. part. 4. *Rodriquez currere Patri*

Si parentes filiam matrimonio collocare vo-14. luerunt, tradendo ei pro viribus suis dotem, & Cause exhe-maritum æqualem, & filia renuit, ac postea insti-redandi fili-tuit vitam meretricalem, tunc si filia ita luxu-um, & filiam-riosè vivendo sit minor 25. annorum, potest ex-notantur, hæredari, quia est adhuc in mancipatu paren-tum;

tum; At si est major 25. annis quam collocare noluerunt Parentes in Matrimonium, tunc si contingat postea eam castitatem violasse, vel marito libero nupsisse, non possunt eam exhæredare, Ratio est, quia hoc peccatum videtur ex culpa, & negligentia parentum commississe; ita colligitur ex *Authent. Ut cum appell. cognosc. §. Aliud quoque.*

Eodem modo Pater filium exhæredare potest, si novercam carnaliter cognoverit, si testamentum à Patre condi impedierit; quod constat ex mox citato textu *Authen.*

Si verò filia minor 25. ann. contrahat matrimonium cum mancipio invitis parentibus, poterit exhæredari; ita ex supracit. *Authent. docet Molina tom. 1. tr. 2. disp. 176. Sanchez lib. 4. de Matr. disp. 24. & alij.*

15. Filius, si parens esset hostis Patriæ, vel Reipublicæ proditor; vel si in necem Principis conspiraret, potest eum occidere, vel accusare: extra hunc casum nunquam licet nocere in vita Patri ob reverentiam ei debitam. Ratio est; quia bonum privatum cedit bono publico, & plus Patriæ debemus, quam Patri: Ita consentit *Fillicius tract. 28. cap. 11. n. 19. Azorius, Stoz, Fenich.*

16. Filius in casu, quo Pater esset hæreticus, & alios à vera fide suadendo averteret, vel hæresim doceret, tenetur Patrem de tali peccato prode-
Si parens in hæresim labatur alios subvertendo, tenetur filius ipsam prode- re.

17. Eodem modo subditi cæteris paribus tenentur debitum amorem, obedientiam præstare heris suis, & si in notabili deficient, graviter peccant, quamvis facilius contrà reverentiam parentum, quam contrà superiores. Adverte, quod superioribus non teneantur subditi obtemperare, si id, quod præcipitur, sit peccatum, & colligitur ex *cap. Litteras de restitut. Fillincius tract. 22. quæst. x. art. 2.*

18. Parentes Parentes reciprocè, ita etiam Avus, Abavus, obligantur jure naturali ad bene educandos, & conservandos filios, & si in re gravi negligant debitum amorem filijs, lethaliter peccant.

19. Omnes Superiores Domini, Magistri si negligant habere curam in re gravi subditorum suorum, Discipulorum, famulorum, Ancillarum, mortaliter delinquant v. g. ipsos non corrigendo, dum non adimplent præceptum

Dei vel Ecclesiæ, ut si omittant negligenter suos subditos crum, jejunium, Confessionem annuam, vel sub peccato. alia peccata patrandò; *Bonacina disp. 16. quæst.*

1. p. 8. Fillintius, Navarrus, Biesman.

A fortiori graviter peccant parentes, si negligunt filios instruere in ijs, quæ sunt necessaria ad salutem, ut inrudimentis fidei, vel in bonis moribus; & desistunt corrigere illos, ut vitent inmalas Societates, peccata gravia; Nam si Heli struere filios filios suos Ophni, & Phinees, qui à sacrificio populum retrahebant, disciplinasset, & severè objurgasset, tale malum fortè factum non fuisset; ergo &c.

Frater opulentus, vel soror dives tenentur 21. Frater & fratri, vel sorori egenti dare alimenta, vel etiam Soror tenentem locò alimentorum, quæ opinio est commun. apud Juristas, ait *Reginaldus lib. 20. n. 49. currere alim. Panormitanus cap. Pervenit de arbitris, Bonacina, Fillicius.*

Conjuges, si in amore, vel in officijs debitis notabiliter deficient, graviter peccant; *Bonacina disp. 16. est comm.* Et maritus tenetur alere uxorem sub lethali, si possit, dummodo uxor à marito propria culpa non discesserit. *Sanchez currere. lib. 9. disp. 3. Bonacina disp. 6. qu. unic. p. 7. n. 3.*

Mater tenetur prolem alere usque ad triennium completum, quo finito tenetur Pater usque ad emancipationem, dummodo sit frugosus; aliàs si Pater, & Mater sint pauperes, & impotentes, tenentur ascendentes, ut Avi eos alere, exponere. Ita constat ex *leg. penult. ff. de liberis Agn. Bonacina citat. punct. 6. n. 3. Fillincius; Reginaldus, Sylvester.*

Pater non tantum proli legitimæ, sed etiam spurie tenetur procurare alimenta, & dotem dare, ac in civiles, & honestib⁹ artibus instruere per se, vel per alium; ita constet ex *Jure Canonico cap. Cum habetur; de eo, qui duxit, & cap. Per venerabilem, qui filij sint.*

Jus Canonicum mox citatum præcipit non solum secularibus dotare filias spurias; verum etiam relinquit Clericis, ut filias alant suas, docent etiam ex fructibus ex beneficijs acquisitis, Clerici denam hoc est consonum juri naturali, *Covarrubias de matr. cap. 8. sect. 6. n. 11. part. 2. Abbas in cap. Cum haberet: de eo, qui duxit n. 5. Fillincius, Navarrus, Fenich.*

Filius impendens industriam suam in mercatura alijsque negotijs Patris, ex quo Patri lucrat, potest mercedem exigere à Patre, tanquam alienus. Ratio est; quia lucrum Patris non tantum ex bonis Patris, sed etiam ex industria filij provenit, sicque talia bona partim inter adventitia, partim inter profectitia computantur; *Salarium Lopez part. 2. institut. cap. 21. Lessius lib. 2. cap. 12. num. 81. Navarrus cap. 17. num. 144. & alij comm.*

TRACT. LXXIII.

DE FORNICATIONE.

Propositio 48. ab Innoc. XI. proscripta:

Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

Propositio 25. ab Alexand. VII. damnata:

Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto dicens; commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

CAPUT Unicum.

De malitia peccati fornicationis.

SUMMARIUM.

1. Fornicationis peccatum describitur.
2. Fornicatio est lethale.
3. † Fornicatio est tam intrinsecè, quàm extrinsecè mala.
- Solvitur objectio hæreticorum.
4. Liberi diversæ sectæ, se invicem cognoscentes carnaliter juxta opinionem probabilem, committunt simplicem fornicationem duntaxat.
5. Liber cognoscens sponsam alterius carnaliter, committit simplicem fornicationem.
6. Primâ vice per congressum carnalem liberi cum libera violando virginitatem est simplex fornicatio tantum.
7. Si quis Virginem donis, precibus &c. Sed si nê dolo inducat ad deflorandum, in foro conscientie ad nihil tenetur, secus verò in foro fori.
8. † Fornicationem committens non satisfacit in confessione dicendo, se peccasse contra castitatem.
9. † Quamcunque speciem peccati contra castitatem tenetur in confessione explicare.
10. Qui sapius in eodem accubitu, seu congressu seminavit, tot peccata commisit, quoties seminavit.
11. Fœmina clam deflorata, si publicè se gerat ut Virgo, & ita nubit, nec timet Virum talem defectum cogniturum, vel agrè laturum, non peccat; secus benè propter magna jurgia.
12. Si quis cum pluribus fœminis ejusdem rationis peccat, non est opus pluralitatem fœminarum in Confessione explicare, sed solum peccatorum.
13. Qui stando, sedendo, jacendo fornicatur, non tenetur hanc circumstantiam in Confessione explicare per se.
14. Frigidi & Eunuchi fornicantes debent, in confessione suum statum exprimere.
15. Confessarius peccans cum filia sua spiritali, seclusò ordine sacro, committit fornicationem duntaxat.
16. Confessarius sollicitans in confessione fœminam, tenetur ad circumstantiam in Confessione aperire.
17. Confessarius in Confessione per chartam sollicitans fœminam, committit ultra peccatum fornicationis etiam sacrilegium.
18. Si quis congregatur cum puella, & non seminat in vase, committit peccatum fornicationis objectivè non realis. At si extrâ vas effudit semen, supra addit peccatum mollicitiei.
19. Si quis cum fœminis mortuis congregaretur, siue illa fuissent liberae siue solutæ solum animo explendi luxuriam, committit peccatum pollutionis duntaxat.
20. Si quis congregatur cum puella mortua, affectu ac si esset viva, vel ut cum moniali, vel ut cum consanguinea &c. ultra peccatum pollutionis committit alias species, ac si peccasset cum viva.
21. Peccans cū statua marmorea veneris, ac si esset viva

viva ultra peccatum pollutionis committit peccatum obiectiva fornicationis.

22. Puella se tactibus provocans ad pollutionem cum affectu ad masculum committit etiam malitiam fornicationis.

23. Si virgo cum juvene se tactibus ad seminandum provocant, supra notata peccata committunt.

24. Si virgo per puram violentiam defloretur sine omni consensu, amittit quidem laureolam virginittatis, non tamen formalem virginittatem, sicq. non peccat.

25. Virgo metu mortis, vel infamia consentiens ad sui violationem, semper peccat.

26. Fornicarij omni momentò tenentur se retrahere à congressu, licet alter illorum seminavit.

27. Episcopi, Generales congregantes cum foeminis non tenentur dignitatem sui officij in confessione exprimere.

28. Ebrij, & amentes, si antea non provideant fornicationem, quam in ebrietate commiserant, non peccant.

1. Fornicationis peccatum describitur.

Fornicatio est naturalis concubitus soluti cum soluta, id est complexus carnalis liberò consensu habitus inter marem, & foeminam, qui nullò vinculo, ut matrimoniò, religione, sanguine, vel votò sint obstricti; est commune Theologorum cum Sancto Thoma quaest. 154. art. 1.

2. Fornicatio est lethale.

Ad intelligendam propositionem 48. supra citatam ab Innocent. XI. reprobata, sciendum est, quòd non procedat difficultas, utrum fornicari sit peccatum lethale; nam hoc de fide constat, ex Apost. Corinth. 6. habetur: *Neque fornicarij Regnum Dei possidebunt*; Sed solum damnatur opinio Caramuelis, qui assererat fornicationem non esse intrinsecè malam sed solum, quatenus est interdicta à DEO, Proinde.

3. Fornicatio est tam intrinsecè, quam extrinsecè mala.

Dico contra Proposit. 48. ab Innocent. XI. damnatam: fornicationem non solum esse malam, quia jure Divinò prohibita, sed etiam, quia jure naturali illicita est; igitur esse malam tam intrinsecè, quam extrinsecè; est contra Orphitas, Cataphruges, Nicolaitas hæreticos, qui usum foeminarum quorumcunque indifferenter icitum esse voluerunt, sive sororis, sive matris, sive alterius.

Probatur quòd malitiam extrinsecam, nam idem Apostolus Corinth. 6. sic exprimit: *Neque fornicarij, neque Idolis servientes, neque adulteri, neq. molles regnum Dei possidebunt*: ergò &c. Tum, quia omnes SS. Patres hoc ipsum sentiunt, prout est Sanctus Hieronymus tom 3. in epist. ad Amandum, Ambrosius; Beda; Theophilactus. Tum, quia idem Apostol. ad Gal. 5. fornicationem simplicem computat inter mortalia, dicens: *manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio* &c.

Probatur fornicationem esse etiam intrinsecè malam hoc modò: Ille actus est intrinsecè

malus, qui per se lædit usum rationis; sed actus fornicationis per se lædit usum rationis; ergò est intrinsecè malus: major patet; quia ideò ebrietas voluntaria est intrinsecè mala, quia privat hominem usum rationis; ergò à pari &c. Minor probatur ex Sancto Thoma, qui asserit 2. 2. quaest. 153. art. 5. *ex luxuria oritur cecitas mentis, inconsideratio, precipitatio, inconstancia, amor sui, tadium Dei*: ergò &c.

Eòdem modò affirmat S. Augustinus relatus à Patre Contzen lib. 3. Politic. cap. 12. dicendo: *libido luxuria omnibus corporis voluptatibus major, ad ejus pervenitur extremum, ut pene omnis acies, & vigilia cogitationis obstruatur*, ergò &c. Tum, quia Angelicus Doctor repetit art. 2. ad. 4. ajens: *fornicatio simplex contrariatur dilectioni proximi*, quatenus exponitur proles varijs periculis, nam quoties meretrices, concubinae occultae, aut etiam politioris stemmatis puellae inpraegnantur, quae nè in publicum prodeat crimen illarum, expellunt foetum: aliae secretò natum filium occidunt; aliae ad Hospitale clam deponunt contra pietatem. Tum, quia quòd intrinsecè opponitur virtuti continentiae, intrinsecè est malum, sed fornicatio intrinsecè opponitur virtuti continentiae; seu castitatis; ergò &c. Tum, quia valde irrationale est, ut membra Christi efficiantur membra meretricis; ergò &c.

Dicunt Picardita, seu Adamita, qui anno Solvitur ob- 1424. hæresim suam in Regno Bohemae exci- *jectio hæreticorum*. taverant; per simplicem fornicationem potest conservari, & multiplicari genus humanum; sed hæc multiplicatio est de præcepto Dei, prout legitur Gen. 1. *crecite, & multiplicamini, & replete terram*; ergò est licita. Respondco distinguo minorem, multiplicatio generis humani est de præcepto Dei datò conjugibus, concedo minorem, dato liberis ut per fornicationem multiplicarent, nego minorem: nam Deus locatus est ad Adam, & Evam, qui fuerunt veri conjuges, & non ad alios, ut ibidem patet ex eodem textu; ergò &c.

Quæritur, quale peccatum committunt liberi 4. *Liberi diversi fidei se invicem carnaliter cognoscen- verse secta* tes: v. g. Titius fidelis celebs. peccans cum in- *se invicem* fidei, ut cum puella Turca, gentili, lutherana, *cognoscentes* judæa; vel cum vidua. Respondco talem com- *carnaliter* mittere tantum simplicem fornicationem, seclu- *juxta opinio-* sò scandalò, & periculò perversionis. Ratio *nem probabi-* est; quia Ecclesia ideò prohibet matrimonium *tem commit-* fidelis cum infideli, nè inde oriatur irreverentia *tunt simpli-* nostræ Religioni, contemptus, aut periculum *tem fornic-* perversionis in fidei: ergò si in congressu carnali *tionem dun-* libero fidelis cum infideli cessent ista, non *taxat*. peccant contra Religionem, sed solum contra sextum præceptum Decalogi: ergò committitur sola fornicatio. Tum, quia talis congressus fidelis cum infideli nullò speciali præcepto est prohibitus: ergò non reperitur in eo præter malitiam fornicationis, alia malitia specie distincta. Tum, quia poenæ constitutæ contra hoc delictum solum indi-

inducant gravitatem, non diversitatem specificam: sicut poenae constitutae in homicidio proditorio, quamvis sint graviores, quam homicidij non qualificati, per hoc non requiritur, quod haec homicidia specie differant: ergo nec huiusmodi fornicatio, *Azorius part. 3. lib. 3. cap. 29. quaest. 3. Tamburinus cap. 7. sect. 4. lib. 2. Sylvius. 2. 2. quaest. 154. art. 2. Filliucius tr. 30. num. 52.* contraria est etiam probabilis opinio, quam tuetur *Cardinalis de Lugo disp. 16. de poenit. sect. 6. n. 336. Sanchez lib. 7. de matr. disp. 5. n. 12. Diana part. 3. tract. 4. resol. 138.*

5. Liber cognoscens spon-
sam alterius
carnaliter,
committit
simplicem for-
nicationem.

Si Titius cognosceret carnaliter sponsam alterius de futuro matrimonio, probabiliter committeret solum peccatum simplicis fornicationis. Ratio est, quia sponsa de futuro matrimonio nondum habet jus ad corpus futuri sponsi, cum tantum per matrimonium tradantur sibi invicem corpora, & ante matrimonium quoad usum sui corporis, adhuc ambo sunt sui juris: ergo copula carnalis cum alterius sponsa habet solum malitiam fornicationis utpote non laedens jus alterius: ita admittit *Diana part. 1. tract. 7. resol. 5. Layman; Pontius; Azorius; Covarruvias; Megala, & alij.* Contraria opinio est etiam satis probabilis.

6. Primâ vi-
ce per congressum
carnalem
liberum
de in Confessione
non obligatur
Virginitatem
libera violan-
do virginitatem
est sim-
plex fornicationis
tantum.

Qui primâ vice, & voluntariè Virginitatem violat, sive sit puella, sive masculus, peccat solum peccatò simplicis fornicationis: proinde de in Confessione non obligatur Virginitatem libera violando manifestare. Ratio est: quia talis violatio virginitatis per congressum carnalem liberi cum libera opponitur tantum virtuti castitatis, quia volenti, & consentienti in talem actum nulla intercedit injuria: ergo &c. *Filliucius tom. 1. tract. 30. cap. 3. n. 71. Sanchez lib. 7. de matr. disp. 4. num. 5. Coninchius de Sacram. disp. 7. dub. 4. num. 19.*

7. Si quis vir-
ginem donis,
donis sine fraude,
& dolo ad eam
deflorantibus
&c. sed sine dolo
inducit ad de-
volenti, & consentienti
non fit injuria,
prout florandum
in asserit reg. Jur. in 6.
At in foro externo
foro conscientiae
tenetur eam dotare,
vel ducere in uxorem,
si tia ad nihil
sint æqualis conditionis,
imò etsi eam non in-
tenetur: secus
venisset virginem,
ad hoc tenetur quousque
non verò in foro
fori.

Hinc, qui virginem induxit precibus, vel donis sine fraude, & dolo ad eam deflorantibus &c. dam, in foro conscientiae pro tali violatione sed sine dolo virginitatis ad nihil tenetur. Ratio est; quia inducit ad de volenti, & consentienti non fit injuria, prout florandum in asserit reg. Jur. in 6. At in foro externo foro conscientiae tenetur eam dotare, vel ducere in uxorem, si tia ad nihil sint æqualis conditionis, imò etsi eam non intenetur: secus venisset virginem, ad hoc tenetur quousque non verò in foro fori.

Quæritur, an Titius committens peccatum fornicationis satisfaciat, si in confessione solum dixerit se peccasse contra castitatem?

8. † Fornica-
tionem com-
natam n. 25. ab Alex. VII.
quæ sic sonat: qui
mittens, non habuit
copulam cum soluta,
satisfacit confessionis
satisfacit in præcepto
dicens, commisi cum
soluta grave pec-
confessione dicatum
contra castitatem,
non explicando copu-
cendo se pec-
casse contra
castitatem.

Hoc quæsitum includit propositionem damnatam n. 25. ab Alex. VII. quæ sic sonat: qui mittens, non habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis satisfacit in præcepto dicens, commisi cum soluta grave peccatum confessione dicatum contra castitatem, non explicando copulando se peccasse contra castitatem.

Admissâ prædictâ
propositione luxuriantes
liberarentur à confitendo
varias species peccatorum;
quia si v. g. Titius habuerit co-

Admissâ prædictâ propositione luxuriantes liberarentur à confitendo varias species peccatorum; quia si v. g. Titius habuerit co-

pulam cum Berta soluta, satisfaceret confessioni dicendo se commisisse cum soluta grave peccatum contra castitatem, non exprimendo copulam: sequeretur, quod neque Titius committens cum Berta soluta consanguinea, etiam vi copulam, teneretur talem incestum & stuprum in confessione explicare. Eodem modo dicendum, est si cum moniali peccasset, vel si solis tactibus, vel osculis, cum soluta se ad pollutionem provocasset, vel si præposterè eam cognovisset, quia ly commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, est explicatio generica, continens in se omnes species peccatorum in genere luxuriæ cum soluta patratorum; ergo cum manifestè falsum sit, quod satisfiat confessioni, genericè peccata confitendo, seu in specie alternando, ergo non satisfacit obligationi suæ speciem peccati genericè accusando: igitur tenetur in specie atoma ea confiteri juxta naturam, & numerum eorum; ut clarè constat ex *Trident. sess. 14. cap. 5.* ergo copula cum soluta, cum sit species fornicationis per se considerata, tenetur eam confiteri. Tum, quia Confessarius ex tali confessione non posset judicium ferre, quale peccatum Titius commiserit, an stuprum, an simplicem fornicationem, an incestum, an raptum, vel an tactibus ad tale peccatum se provocarit, vel an sit in proxima occasione peccandi, vel non; ergo cum necessario requiratur, ut Confessarius tanquam Judex, & medicus sciat speciem peccatorum, ad rectè judicandum, & præservativam medicinam poenitentiae præscribendum, requiritur, ut omnes species peccatorum confiteatur; huic adhæret *Cardinalis de Lugo disp. 16. de Poenit. sect. 5. num. 238. Tamburinus.*

Ex prædicto paragrapho satis clarè constat 9. † Quam-
responsio ad quæsitum: proinde si Titius com-
miserit incestum, si raptum, si sacrilegium cum em peccati
moniali in re venerea, si fornicationem, si contra casti-
tatem sodomiam, quamvis imperfectam, si tacti-
tatem tene-
bus se ad pollationem provocaverant, tenetur tur in confes-
sione explica-
re.
latim.

Titius robustis viribus unicò incitamento lu-
xuriæ, & accubitu ter distinctis vicibus semina-
vit. Idem casus contingere potest in fæminis
cum aliquæ sint ita validæ, & naturâ sagaces, ut
uno congressu carnali bis, vel ter ante corruptio-
nem Mœchi semen emittant. Videntur hi ob
unitatem actionis in unico impetu morali fa-
ctam unum duntaxat peccatum commisisse
sicut Confessarius, unicâ vice, & in una sessio-
ne in statu peccati mortalis plures confessiones
audiens, & absolvens, unum tantum pecca-
tum censetur committere propter unitatem
taliū actionum, quæ constituunt unam tantum
administrationem: ast dico Titium, tot pecca-
ta commisisse, quoties distinctis vicibus semina-
verit. Ratio est; quia omnis fornicatio
versatur circa terminum definitum, & limita-
tum

10. Qui sapi-
us in eodem
accubitu se-
congressu se-
minavit, tot
misit quoties
seminavit.

tum, in quo consumatur, seu perficitur; ergo multiplicata actione, multiplicantur peccata; ergo tot peccata commisit Titius, quoties seminavit. Tum, quia omnis seminatio facit unum actum consummatum, nec unus actus consummatus & perfectus facit unitatem moralem cum alio actu consummo; ergo &c. Tum, quia plures confessiones in lethali audiens, illius actiones sunt per modum iudicii ex Trident. ergo illarum administrationes Sacramentales, licet successive fiant, moraliter uniuntur, seu efficiuntur per modum unius a Confessario, ecce quanta disparitas. *Escobar in Theol. moral. tom. 1. lib. 8. sect. 1. cap. 2. num. 51. Suarez 3. part. tom. 5. disp. 5. sect. 3. n. 7. & legatur Diana part. 3. tract. 4. respons. 67. & resol. 163.* Nota quod foemina cum Mæcho carnaliter copulata, etsi calidæ sint naturæ non semper advertunt emissionem sui seminis, cum diffuat intrinsecè in Matricem; proinde cautè cum similibus agendum est, an sæpius, vel pluries in eodem congressu seminarent.

11. Quæritur: an Florentia clam deflorata peccata clàm cet, si se Virginem exhibet in omnibus, ac si deflorata, si violata non fuisset, & tanquam Virgo nubit? publice se gerat ut Virgo, vir ejus probabiliter defectum Virginitatis in se ita nubit, venturus sit, & valde ægre sensurus. Ratio nec timet vi- est: quia dat occasionem gravem scandali, ac rum talem aliorum malorum, quæ charitatem frangunt, defectum co- Ità docet etiam Sanchez lib. 6. de Matrim. disp. gniturum, 27. num. 9. vel ægre latum, non peccatum defectum Virginitatis non sit reperturus, aut eat: secus bene non amare sensurus, non peccabit; quia contra ne propter nullam virtutem agat; nam cum sæpius ex utraque parte tales deceptiones contingere soleant, magna jur- conjuges in hoc cedunt juri suo, & quia nulla lex obligat, ut quis teneatur publicare occulta peccata sua, alias intollerabile onus inesset foeminis.

12. Titius si cum pluribus foeminis liberis peccat Si quis cum verit ejusdem rationis, sufficit illi in confessione pluribus fo- ne exponere numerum fornicationum, non de- minis ejus- clarando an cum una, vel cum pluribus sit for- dem rationis nicatus; Ratio est, quia in his omnibus eadem peccat non o- est malitia, & solum contra simplicem virtutem pus pluralita- castitatis delinquit, prout etiam annuit Bonaci- te faminarum na de Sacrament. disput. 5. quæst. 5. punct. 2. sect. in confessione 2. difficult. 3. proposit. 3. n. 14. Tamburinus cap. 7. explicare. sect. 4. n. 18.

13. Floridus meretricando non servat ordinem, Qui stando, sed coit modò præposterè, modò stando, se- sedendo, ja- dendo, si retinet vas naturale, & non adsit pe- cendo, forni- riculum effundendi extra vas semen, talem cir- catur, non re- cumstantiam non tenetur in confessione aperire netur hanc sub lethali. Ratio est; quia matrix eò modò circumstan- adhuc semen attrahit; Sanchez de Matrim. lib. 9. tiam in con- disp. 16. n. 30.

14. Frigidi, & Eunuchi fornicantes debent in confessione expli- care per se. confessione exprimere suum statum. Ratio est: quia præter malitiam fornicationis com- mittunt etiam malitiam contra naturam ex eo;

quia illorum semen non est prolificum, vi cu- niantes de- jus frustratur finis naturalis generationis, & pro- bent in con- digè perditur, ac provocatur semen tam suum, fessione suum quam foeminae, uti affirmat Sanchez suprà cita- statum ex- tus num. 8. Tamburinus, & alij. primere.

Confessarius peccans cum filia sua spirituali 15. Confessu- (abstrahendo à voto castitatis, quo Sacerdos rius peccans est ligatus, vel alià circumstantia accidentaliter cum filia sua superveniente) committit duntaxat fornicatio- spiritali se- nem. Ratio est: quia violat solum virtutem cluso ordine castitatis; alit in cluso ordine fit reus sacrilegij sacro com- mittit forni- prout alibi probabo. cationem.

Si Confessarius sollicitasset puellam ad pec- catum fornicationis in confessione in hoc casu præter peccatum fornicationis committeret eti- 16. Confessa- am malitiam sacrilegij contra reverentiam Sacra- rius sollicitas- mento debitam; ideo tenetur hanc circumstan- in Confessio- tiam in confessione aperire. de quo plura Verb. ne foeminam sollicitatio; Filliucius Tom. 2. tract. 39. cap. 5. nu. tenetur hanc 105. Tamburinus in Meht. confess. lib. 2. cap. 7. circumstan- sect. 4. num. 19. & alij. tiam in con-

Insuper, si Confessarius solam chartam de- fessione aperi- disse puellæ in confessione postea legendam, re.

in qua ad venerem eam provocat, committeret 17. Confessa- sacrilegium; Ratio est: quia Sacramentum pœ- rius in con- nitentiae est constitutum pro expiatione consci- fessione per- entiarum ad detestandum peccata, non pro in- chartam solli- citatione ad malum; sicque per chartam in tali citans foemi- tribunali sollicitasse ad venerem, magnam inju- nam commit- riam infert tanto Sacramento, consequenter pec- tit extra pec- cato fornicationis superaddit malitiam sacrile- catum forni- gij, imò talis est denunciandus, prout exposui cationis, eti- Verb. denunciatio. am sacrilegi-

Philadelphus pravus juvenis blanditijs at- um. traxit Filandram Virginem ad copulam carna- 18. Si quis- nalem, quam multoties cognovit; alit in vase congre- ditur nunquam seminavit ex timore, nè imprægnare- cum puella, tur; & aliquando in retractione extra vas effu- & non semi- dit semen, aliquando retinuit; tunc Philadel- nat in vase- phus quoties post penetrationem vasis se retra- committit- it retinendo pœnes se semen, commisit tantum peccatum for- peccatum fornicationis objectivæ, non realis; nicationis ob- quia ex tali congressu nulla secuta est commissio jective, non- seminum, seu semen non est positum, & effu- realis At si- sum in loco ordinato ad generationem prolis; extravas ef- itaque hujusmodi coitus fuit solum tactus im- fudit semen- pudicus cum affectu fornicationis; & dum phi- superaddit- lsdelphus post copulem ceptam resilit, & tan- peccatum- tum extra vas seminat, in hac circumstantia præ- mollitiei.

19. Si quis- tit etiam malitiam peccati mollitiei. Ratio est; cum foeminis quia prodigè profundit semen in loco infructi- mortuis con- ferro: sic sentio cum Sanchez de Matrim. lib. 9. grederetur- diff. 19. num. 3. Tamburino in Meth. Confess. lib. 5. ve ille fuis- 2. cap. 7. sect. 4. n. 27. sent libera si-

Philo valde luxuriosus modò congre- ditur ve soluta so- cum puella mortua, modo cum uxorata, modò lum animo cum moniali, eo quòd vivus motivo pulchritu- explendi lu- dinis concupiverat. Hic attendendum est, quo xuriam, com- fine congressus est cum illis: Primò si Philo coi- mittit pecca- vit cum illis solum animo satiandi suam libidi- tum pollutio- nem, tunc commisit duntaxat peccatum polluti- nis dunta- tionis xar.

tionis. Ratio est; quia provocare semen in-
strumento inanimato, & id profluere non differt
specie à pollutione; sed habere copulam cum
fœmina mortua, provocat semen, & id profluit
solum instrumento inanimato; ergò habere co-
pulam cum fœmina mortua, non differt specie à
pollutione. Major est clara: quia sive manibus
sive lecto procurat fluxum seminis, censetur so-
lum pollutio; Minor ex se patet: quia fœmina
mortua in genere instrumenti moralis non dif-
fert specie à lecto, indusio. Tum, quia fœmi-
na mortua propriè, non est fœmina, sed tantum
analogicè, & æquivocè fœmina dicitur, ergò
&c.

20. Quod si Philo concreditur cum puella mor-
tua, non prout mortua est sed affectu peccandi,
ac si esset viva; in hoc casu pollutioni superad-
dit malitiam fornicationis intentionalis; imò si
puellam voluisset violentare, si viva esset, talis
actus reducitur ad stuprum. Ratio est: quia
omnis actus liber specificatur ab intentione; er-
gò cum Philo peccaverit cum puella mortua af-
fectu, ac si esset viva, ipsius malitia est malitia
fornicationis: est etiam malitia pollutionis; quia
realiter disperdit semen.
Eòdem modò cum proportionem philosopho-
phandum est de violentia: item si peccasset cum
uxorata, consanguinea, moniali, idem argu-
mentum inservit; quia cum uxorata peccando,
committeret etiam malitiam adulterij; cum con-
sanguinea malitiam incestus; cum Moniali fa-
cilegij. Huic assertioni, quamvis non ità di-
stinctè, adhæret *Diana part. 9. tract. 9. resolut.*
1. Bassani.

21. Peccans cum statua Titius vidit in quodam loco statuum Veneris
marmorea marmoream perbellè formatam, illius ità igne
veneris, ac si luxuriæ accensus, ut noctu illam frequentaverit,
esset viva & carnaliter cum illa peccaverit, præfigurans
sibi esse realem puellam. Titius ex supradicta
pollutionem, ratione præter peccatum pollutionis commise-
rat peccatum objectivæ fornicationis.

Ad superiorem casum pertinent, & peccata
22. Puella se illius puellæ, quæ digitis, alijsque instrumen-
tibus pro tis inanimatis se corruerat cum affectu ad cæ-
vocans ad pol- libem juvenem: Talis enim est fornicatio in-
tentionalis cum pollutione reali: idem dicen-
dum est de masculo, qui tactibus se polluit cum
masculum, affectu ad concupiscendum puellam.

Eòdem modò discurrendum est, si liber cum
Virgine reciprocè, sive tactibus manuum, sive
alterius instrumenti se corrumunt cum affectu
fornicationis, ambas supra notatas malitias con-

23. Si virgo trahunt, nimirum fornicationem intentionalem,
& mollitiem realem.

Dalila honesta puella violentata in Venere à
Decio juvene, ità ut virga penetraverit claustra
pudicitæ; In hoc casu Dalila cum restiterit
quantum potuerit, ac delectationi naturali non
peccata com-
mittunt.

consenserit, nullam commisit malitiam; amisit 24.

quidem laureolam Virginitatis materialis, hoc Si Virgo per
est orificium matricis referavit, carunculosque puram vio-
disrupit. At formalem Virginitatem nequa- lentiam deslo-
quam perdidit, quæ consistit in resistentia non retur sine om-
offendendi Deum; cum ergò Dalila violentata ni consensu
signaculum suæ Virginitatis voluntariè non ami- amittit qui-
serit, & coram Deo integra animi puritate per- dem laureo-
manferit, non peccavit; supra hoc dum Pa- lam virgini-
schasius præfectus minitatus est sanctam Luci- tatis, non ta-
am ad Lupanar duci, respondit ei Virgo, si in- men forma-
vitam jusseris violari, castitas mihi duplicabitur lem virgini-
ad coronam, ergò per violationem violentam ratè, sicq. non
virginitatis formalis defectu consensu non per- peccat.
ditur; sicque Dalila nullum commisit peccatum
fornicationis; In quo casu se habuit purè pas-
sivè, nec tenebatur armis, nec clamore se de-
fendere ob metum scandali, vel infamiæ; Na-
varrus in compendio præcept. 6. in Decal. cap. 16.
num. 1.

Quòd si Dalila metu mortis, vel infamiæ co-
actè consensum præbuisse, non excusatur à pec- 25.
cato. Ratio est; quia in nullo casu licitum est Virgo meta
violare præceptum negativum, uti est præce- mortis, vel
ptum de non fornicando, cum sit intrinsecè ma- infamia con-
lum; uti superius num. 3. ostendi, & etiam de- sentiens ad
cet Navarrus notatus num. 1. sui violatio-

Hinc Fornicarius tenetur omni momento se nem semper
retrahere à fornicatione, licet nondum semi- peccat.
naverit, & fornicaria seminaverit, & è contra. 26.

Ratio est; quia omni tempore obligamur ab o- Fornicari
pere pravo cessare; in quo casu si recedens à fœ- omni momen-
mina seminet extra vas, seu involuntariè, non to tenentur se
erit nova culpa; quia præter intentionem talis retrahere à
spermatismus secutus est; sic etiam docet Basse- consensu, licet
us Verb. fornicatio. alter illorum
seminarit.

Episcopi, Generales, Abbates congregien- 27.
tes cum fœmina libera, si absit scandalum, non
tenentur manifestare in confessione dignitatem Episcopi, Ge-
Episcopatus, Generalatus, sed solum dicendo: neralis, con-
habeo votum castitatis, & peccavi cum libera. gredientes
Ratio est; quia tales dignitates, secluso voto cum fœminis,
castitatis, se habent purè materialiter in ordine non tenentur
ad tale peccatum; Est Sanchez lib. 7. de Matrim. dignitatem
disp. 27. num. 32. Henriquez lib. 5. capit. 5. num. sui officij in
6. Fillincij tract. 2. num. 125. Diana part. 1. tr. confessione
7. resol. 7. Villalobos tom. 1. tract. 9. dub. 36. num. exprimere.
14. & aliorum.

Ebrij, amentes si non præviderint ante ebrie- 28.
tatem se peccaturos, & in ipsa formali ebrieta-
te fornicentur, non peccant. Ratio est; quia Ebrij, & a-
licet fornicatio ebrij vel amentis sit actus homi- mentes, si an-
nis, non tamen est actus humanus: qui consistit tea non præ-
in usu rationis; ergò cum illi sint privati usu ra- viderant for-
tionis, non peccant; secus dicendum est, si talem nicationem,
actum prævidissent, & neglexissent vitare occa- quam in e-
sionem est comm. Theol. brietate com-
miserant, non
peccant.

De hac materia vide plura in tr. de Copula de
Mollitie, de Sodomia.

TRACT. LXXIV.

DE FURTO.

Propositio 31. ab Innoc. XI. proscripta.

Regulariter occidere furem pro conservatione unius aurei.

Propositio 36. ab Innoc. XI. damnata.

Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

Propositio 38. ab Innoc. XI. reprobata.

Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.

CAPUT Unicum.

De Malitia, & divisione furti.

SUMMARIUM.

1. Describitur furtum, quod distinguitur à rapina.
2. Quatuor sunt species furtorum, id est, sacrilegium, peculatus, abiegatus, & plagiatus.
3. Preceptum de non furando obligat per se sub mortali.
4. Datur materia ab alio auferibilis moraliter nulla.
5. Plures sententiae referuntur assignantes quantitatem furti pro lethali.
6. Mea opinio de quantitate sufficiente ad constituendum mortale in furto notatur.
7. Subinde etiam modica quantitas furti respectu circumstantiae facit mortale.
8. Varijs modis fur potest per pauca furta damificare Dominum rei.
9. Ex multiplicatione furtorum venialium videtur, non posse oriri obligatio restituendi sub lethali.
10. Unde oriatur obligatio sub lethali, quod per pauca furta ablatum sit, notatur.
11. † Qui per pauca furta devenit ad summam notabilem, tenetur sub mortali ad restitutionem.
12. Si fur praecedentium furtorum levium non recordetur, dum ultimum furtum leve committit, si tamen hoc furtum leve facit materiam notabilem cum antecedentibus, illico ac talis damni postmodum recordatur, tenetur sub lethali ad restitutionem.
13. Qui materiam levem voveret dare pro elemosyna singulis diebus, & multis annis non adimpleret, tenetur ultimo adimplere sub lethali.
14. Famuli surripientes per pauca furta tenentur ad restitutionem sub lethali, si simul faciant materiam notabilem secus dicendum est, si res fuerint comestibiles consumptae.
15. Major quantitas requiritur in furtis filiorum ad mortale, quam aliorum.
16. Quae quantitas furti requiratur ad mortale in Religiosis, notatur.
17. An peccet Religiosus surripiendo ex monasterio esculenta, & poculenta, licet per pauca ad gravem summam deveniret, notatur.
18. Defectus iudicii furem excusat à lethali.
19. Fur etiam intuitu parvi furti potest peccare lethaliter.
20. Solvitur Obiectio.
21. Christiani nec infidelibus possunt aliquid furari per se.
22. Licetum est Christianis abripere bona infidelium ex rata facultate Principum Christianorum.
23. Licet spoliare Turcas Europeas bonis, & Afros sine obligatione ad restituendum.
24. Nostri captivi in Turcia possunt spoliare dominos suos Turcas, & fugere.
24. Non licet Turcas mercatores spoliare ad nostras terras sub cautione venientes.
25. Unus Christianus potest rem suam ab alio Christiano accipere, si aliter nequit eam habere.
26. An fur furando rem sacram in loco sacro teneatur hanc circumstantiam in Confessione exprimere, notatur.
27. Quam poenam incurrat Clericus convictus de furto, exponitur.

28. Fur furando rem ad Ecclesiam spectantem, committit sacrilegium.
29. Fur in Ecclesia furando rem alienam, de qua Ecclesia non debet dare rationem, committit simplex furtum.
30. † Neque in gravi, neque in extrema necessitate permissum est furari.
31. In extrema necessitate licet ex rebus alienis (ut ita dicam) sibi subvenire.
32. In gravissima necessitate potest quis ex alienis bonis sibi subvenire.
33. In extrema necessitate constitutus potest armis contra dominum rei se defendere, si rem ablatam vellet ei recipere.
34. Notatur propositio 31. ab Innocentio XI. damnata.
35. † Non licet occidere furem pro conservatione unius aurei.
36. Potest vir honestus defendere unum aureum, vel quid aequivalens defensione occisiva, si fur palam cum rapina tentaret eum rapere.
37. Si fur derepente rapiat aureum ex manibus nobilis, & fugiat, non licet eum defendere occidendo.
- Neque licet plebeo occidere nobilem, qui rapuit ipsi aureum.
38. Licet aliquando defendere bona propria defensione occisiva cum moderamine inculpata tutelæ.

1. **F**urtum est occulta rei alienæ ablatio invito rationabiliter Domino; est comm. Doctor: utriusque Juris. Quod si res cum violentia, & palam rapiatur, dicitur rapina; quod peccatum specie distinguitur à simplici furto; quia per rapinam Dominus rei offenditur etiam in honore, cum per vim, & contumeliam res sua auferatur.

2. Species furtorum ad 4. capita reducuntur. Quatuor sunt Primum est sacrilegium: id est injusta ablatio rei sacræ, ita L. sacr. 6. ff. ad L. Ful. Secundum rum; id est est peculatus; id est furtum rei sæcularis, & sacrilegium, publicæ. ita L. 3. ff. ad leg. Ful. Tertium est peculatus ab Abiegatus; id est furtum de grege disperso. ita jegatus, & L. 2. ff. Abieg. Quartum est Plagiatus, quod est furtum hominis liberi venditi scienter, vel empti; Ita colligitur leg. 1. ff. de Plagearijs & cap. Per venerabil. 13.

3. Datur præceptum de non furando, de fide est; uti patet ex Decal. 6. Non furtum facies: de non furando & hoc præceptum ex genere suo obligat sub do obligat per mortali (nisi parvitas rei excuset) Ratio est; se sub mortali. quia lædere jus alienum in materia notabili; est mortale; sed qui furatur quantitatem notabilem, lædit jus alienum in materiâ notabili. ergo peccat moraliter: hoc idem convincitur ex Apostol. Epist. 1. ad Corinth. cap. 6. ubi sic lego: neque fures, neque avari &c. regnum Dei possidebunt; ergo &c.

Quæritur, an possit dari materia ab alio auferibilis sine furto, quæ moraliter, & politicè nihil est? Ante responsionem nota, aliud est esse aliquid physicè, aliud est esse aliquid

moraliter aut politicè, Aliquid esse physicè est omne id, quod habet rationem rei sensibilibis, & entis, sive id sit magnum sive parvum: esse aliquid moraliter, & politicè est id, quod juxta prudentum æstimationem aliquid reputatur, nunc

Respondeo dari politicè materiam ab alio auferibilem sine furto, quæ moraliter est nihil. 4. Ratio est, quia moraliter esse nihil, nihil est aliud, quàm esse aliquid in esse physico, quod nullam habet taxam, mensuram, aut civile pretium; sed datur materia, quæ numeratis conditionibus caret; ergo datur materia, quæ moraliter est nihil: major per se liquet; minorem probo, esse aliquid minimum moraliter, est id, quod æquivalet pretio minimæ monetæ Reipublicæ, sed datur materia, quæ nec pretio minimæ monetæ Reipublicæ æquivalet; ergo datur materia; quæ non est aliquid minimum moraliter; igitur moraliter nihil; consequentia est in forma; major per se est clara; minorem probo: datur nux, prunum, pomum, calamus, acus &c. hæc est materia, quæ secundum se sumpta multoties est minoris valoris omnis minimæ monetæ Reipublicæ; igitur moraliter: & politicè est nihil. Tum, quia habetur in jur. cap. Revera de cons. dist. 2. & L. si oleum §. ult. ff. de dolo, & leg. senat. 8. de leg. parum, & nihil in jure æquiparantur; ergo &c.

Hinc docet Caramuel in Reg. S. Benedicti. disp. 63. num. 954. hujusmodi materiam non esse sufficientem ad peccatum veniale consequenter eam ab alio auferendo, non teneri ad restitutionem per se, bene verò propter aliud si inde aliquod damnum sequatur,

Quænam verò qualitas requiratur ad constituendum mortale in ablatione rei alienæ, variorum sunt opiniones. Biesman de peccatis const. Plures sententia referunt assignantes quantitatatem furti pro lethali. 1. in sua Theol. f. 105. asserit ex comm. Theol. sententia, talem summam non ex valore rei ablata, sed ex circumstantiis divitiarum, & personæ, cui damnum infertur, æstimari debere. Proinde si valde diviti, imò etiam Regi unus, aut alter aureus auferatur, foret mortale: si mediocriter diviti medius imperialis: si mechanico quadrans imperialis: si Pauperi schillingus; Navarrus cap. 16. num. 6. de præcept. Decal. asserit, quantitatem notabilem constituentem lethale esse summam trium Juliorum, quæ in nostra moneta esset medius florenus: imò attendendo conditionem personæ, etiam unus Julius, vel medius ablati vult esse mortale. Ludovicus Schilders citatus ab Archdekin in 7. præcept. Decal. statuit, quantitatem censeri gravem, quæ æquaret stipendium diurnum honesti artificis; quia tam laborem, quàm pretium illius diei solent homines pro notabili æstimare. Rodriquez in summ. tract. 5. cap. 118. Sotus de Just. quæst. 3. art. 3. ad 3. ad notabilem furti quantitatem duos aureos absolutè requirunt, quos Layman respectu opulentorum sequitur cum alijs.

Mihi verò prima opinio arridet, quæ in substantia

6. *Stantia concordat cum sententia Molina de just. Mea opinio disp. 685. Vasquez de rest. cap. 5. dub. 5. Diana de quantitate part. 2. tract. 17. resol. 57. aliorumque, qui do-*
ssiciente ad cent notabilem quantitatem furci sub mortali
constituendū desumendam esse ex gravi incommodo perso-
mortale in *næ damnificatæ; id est, si priveretur tantā quan-*
furto nota- *titate, quæ sufficeret ei pro sustentatione uni-*
tur. *us dici, ut ditissimis sufficit unus aureus, vel 4.*
flor. ad summum etiam respectu omnium; me-
diocriter divitibus, ut Nobilibus ordinarijs
unus florenus; ordinarijs divitibus medius flo-
renus; mendicantibus tres grossi circiter. Ra-
tio communis est; quia bona fortunæ inservi-
unt ad sublevandam necessitatem naturalem,
& statum uniuscujusque; ergo cum commo-
ditas naturæ, vel status censeatur per signa-
tam summam ablatam notabiliter violari secun-
dum proportionem personarum, erit talis sum-
ma sufficiens ad constituendum lethale. hanc
opinionem noviter amplectitur P. Sannig. lib. 5.
decret. tit. 18. cap. 3. num. 6. ubi multos pro se ci-
tat DD.

7. Mox dicta regula quantitatis constituens le-
 thale in furtis non est ita fixa, quin etiam minor
 Subinde cri-
 am modica subinde sufficiat ad lethale, v. g. si sartori aufe-
 quantitas rendo acum unicam, quam habet, sequatur gra-
 furti respectu ve damnum, quia debet desistere à labore, &
 circumstan- aliam pro tali tempore habere non potest, quā
 tia facit mor- familiam suam alat; tunc acus, licet sit modica
 tale. res, est tamen lethale propter notabile damnum
 consequens, inde exortum. Eodem modō
 dicendum est, si auferatur subula sutori, vel cala-
 mus scribæ: Præterea esset mortale saltem con-
 trā charitatem, licet non contrā justiciam, si res
 modica auferatur Domino, quā ablata valdē tri-
 statur, & similis haberi nequit; Ita Archdekin
 part 3. tract. 5. cap. 7. nu. 4. Biesman f. 105. n. 1.
 At si fur bonā fide credit alia instrumenta hujus-
 modi habere, tunc à mortali excusaretur; est
 Lessij: Molina: Bassai.

Quæritur, an fur peccet mortaliter auferendo
 rem alienam per pauca furta?

Antiquitus docta fuit opinio hæc: *non te-*
netur quis sub pœna peccati mortalis restituere,
quod ablatum est per pauca furta, quantumcun-
que sit magna summa totalis: quam propositio-
 nem proscripsit Innoc. XI. tanquam scandalosam
 in num. 38.

8. Pro detegenda malitia mox expressæ propo-
 sitionis, sciendum est, quod fur multipliciter
 Varijs modis
 fur potest per
 pauca furta
 damnificare
 dominum rei. possit damnificare Dominum rei. Primò aufe-
 ferendo simul, & semel ab uno hero tantam sum-
 mam, quæ ex se constituit lethale.
 Secundò furando ab eodem hero sæpius par-
 vam quantitatem cum exiguo interstitio tem-
 poris inter unam, & alteram ablationem, v. g.
 unius dici, vel Hebdomadæ; in hoc casu, si
 illa minima furta simul sumpta faciant materi-
 am notabilem, est peccatum mortale, & re-
 putatur, ac si omnia simul abstulisset; quia tale
 interstitium temporis respectu damnificationis
 heri, pro nihilo reputatur. Tertiò potest
 furari ab eodem sæpius pravam quantitatem

cum longa temporis interpollatione, v. g. uni-
 us anni, vel aliquid minùs; tunc in hoc casu re-
 quiritur duplo major summa ad peccatum mor-
 tale; quia experientia docet, quod minùs detri-
 mentum sentiat herus, quàm si simul, & semel
 ablata fuissent; Ita Lessius de just. cap. 12. disp. 8.
 num. 46. Sanchez lib. 7. in summ. cap. 21. num. x.
 ubi plures citat Doctores; nam si singulis die-
 bus auferatur hero unus grossus, magis sentit
 damnum, quàm si singulis annis. Quartò eod-
 dem modō discurrendum est de fure, qui furatur
 diversis heris sive simul, sive successive; in quo
 casu major summa requiritur, quàm in supradi-
 ctis casibus, ut fur sub peccato lethali teneatur
 ad restitutionem; his prænotatis.

Scire velis, unde oriatur obligatio restituti-
 endi sub mortali, quod per pauca furta alteri
 ablatum est, prout ipsa Propos. 38. ab Innocent. catione fur-
 XI. damnata. refert: videtur, hoc fieri non torum venia-
 posse, cum ex sola multiplicatione veniali-
 um, non coalescat unum lethale, (prout ego nullam posse
 docebo in tract. de peccat. cap. 2. num. 43.) er-
 rori obligati-
 gò neque potest obligari ad restitutionem sub
 mortali. Huic difficultati fateor me aliquo tuendi sub le-
 thali.

tempore inhæsisse, & ex carentia solidæ ratio-
 nis, vix non simplici authoritati DD. subscri-
 bere me voluisse, nam nunquam bene capere
 potui, quomodo ex prius peccatis venialibus
 possit fieri mortale; siquidem plures materia
 parva quæ tales, non sunt una materia magna, sed
 plures parve, & cum quævis parvitas habeat
 suam essentiam, quæ per aggregationem cum
 alia materia parva nunquam mutatur; sicque
 non potest ex pluribus parvis fieri unum ma-
 gnum, & consequenter plura furta venialia non
 possunt obligare ad restitutionem sub mor-
 tali.

Pro melius discooperienda veritate nota, ju-
 sticiam commutativam suscipere majorem,
 & minorem offensam; do casum, v. g. furan-
 do tres florenos Titio esset lethale, & hodie
 Cajus furatur ei unum florenum, committit u-
 num veniale, cras iterum furatur alium flor.
 committit aliud veniale, furatur post crasti-
 num denuò unum flor. Nunc quæro, an
 furtum hujus ultimi flor. sit lethale, vel non?
 respondebunt mihi omnes, quod ita, quia
 hoc furtum respectu duorum superiorum con-
 stituit simul materiam gravem; ergo est le-
 thale.

Sed contrā, furtum unius floreni in hoc casu
 non est peccatum lethale; sed ultimum furtum
 est unius floreni; ergo ultimum furtum non est
 lethale. Respondebunt mihi distinguendo ma-
 jorem, furtum unius floreni non est lethale se-
 orsim sumptum, concedo majorem, respectivè
 ad alios duos florenos nego majorem, & conse-
 quentiam.

Sed contrā, ultimum furtum respectivè ad
 alios duos florenos non est mortale, ergo &c.
 Probo antecedens; ultimum furtum unius flo-
 reni seorsim sumptum non est mortale: ergo nec
 respectivè, probatur consequentia, furtum quod
 ex se

ex se est peccatum veniale, & respicit materiam parvam, non potest constituere unum mortale; Sed ultimum furtum ex se est veniale, & respicit materiam parvam, prout per se liquet; ergo &c. Tum, quia cuilibet furto correspondet sua pœna; sed furto ultimo unius floreni per se, correspondet pœna finita duntaxat, ita quoque furto duorum florenorum correspondet pœna finita, ergo etiam simul sumptorum major pœna non correspondet: quia soli furto lethali debetur pœna infinita. Subsumo, sed ex pluribus finitis non potest coacervari unum infinitum; ergo nec ex pluribus venialibus furtis unum lethale, aliàs de re finita fieret transitus ad infinitum, quod pugnat contra bonam philosophiam. Hæc, & similia argumenta me satis vincebant, nè tam citò ab eis deflecerem, re tamen melius perpensâ pro radicitus evertenda propositione damnata.

10. Adverte multipliciter posse considerari furtum. Unde oriatur ta parva; Primò si considerentur secundum obligationem re suum esse physicum, quodcunque per se habet constituendi sub suam essentiam, & malitiam venialem duntaxat, quæ malitia multiplicata fundata in parvis furtis, nunquam transibit in malitiam lethalem, nam plures unitates quæ tales, per se non faciunt unum magnum, quia unum parvum furtum additum alteri parvo ejusdem rationis, non superaddit ei in intensiōe majorem malitiam, cum eam in se non habeat, ergo talia furtiva remanebunt semper venialia.

Secundò considerari possunt furtiva parva, quatenus substant conceptibus mentis, quod dupliciter fieri potest divisim, & conjunctim, divisim si v. g. unum furtum parvum concipitur ab uno actu voluntatis, & aliud furtum ab altero actu voluntatis, & sic de cæteris, tunc in hoc sensu nunquam talia furtiva facient materiam magnam, sed semper parvam; quia eò modò talia furtiva sunt mala, quatenus in se concipiuntur; sed concipiuntur solum, ut furtiva parva; ergo erunt solum mala venialiter. Secundò modo considerari possunt conjunctim. Quatenus hujusmodi furtiva parva concipi possunt unico indivisibili actu voluntatis per modum unius objecti simplicis, quæ unitas objecti desumitur ab actu voluntatis, non à materia physica furtorum, quæ per se sunt venialia, concepta vero per modum unius, faciunt unum furtum moraliter magnum, respiciens gravem lesionem iustitiæ proximi, & sic in hoc sensu solvuntur omnes difficultates superius propositæ, ac hic discursus valde illuminat intellectum pro intelligenda propositione damnata; quæ de re formo conclusionem, &

11. † Dico contra propositionem 38. suprà positam ab Innocent. XI. damnatam, furem qui per pauca furtiva ab uno subjecto abstulit summam, quæ venit ad summam notabilem, si memor sit præcedentium furtorum, teneri sub lethali ad restitutionem, & hoc, sub mortali licet furtiva antecedentia consumpta sint. Ratio est, quia ultima ablatio parva constituit Dominum graviter damnificatum, & notabiliter in-

vitum; ergo tenetur restituere sub mortali. Tum, quia admissâ contrariâ doctrinâ liceret, uti staterâ dolosâ; imponere injustè parvas gabellas, vendere vinum, oleum, surripiendo aliquas guttas, & sic ditescere per pauca furtula, quod pugnat contra bonum Reipublicæ. Tum, quia, qui lædit jus alienum in re gravi tenetur sub mortali id reparare; sed fur surripiciens per pauca furtiva rem alienam, ita ut cum ultimo furto constituent materiam notabilem, aliter lædit jus alienum in re gravi, quia ponit æqualitatem exorbitantem. ergo tenetur id reparare, restituendo sub mortali: nam non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum ait August. Epist. 54.

Hinc licet fur non recordaretur præcedentium furtorum levium, dum ultimum furtum veniale committit, quod ex se cum antecedentibus facit materiam gravem, tenetur restituere sub mortali illicò ac adverterit ad pristinas ablationes leves, quæ cum ultima faciunt quantitatem notabilem, & non solum id, in quo factus est ditior; sed etiam omnes quantitates parvas; quæ consumptæ sunt. Ratio est; quia restitutio sub mortali resultat ex damnificatione notabilis damni, sed fur licet non meminerit præcedentium furtorum levium in ultimo furto levi unito cum pristinis ablationibus levibus, ex se damnificat notabiliter Dominum rei; ergo sub lethali obligatur ad restitutionem: Major patet; minor probatur; quia detur casus, quod Titius hodie furaretur Regi medium imperialem, post annum furaretur Regi alium medium imperialem, tertio anno eodem modò, & sic de cæteris, jam verò decimò anno furaretur eidem Regi v. g. medium florenum, qui facit quantitatem gravem ex se cum præcedentibus furtis, quorum Titius fur hic, & nunc est immemor; ergo ex furto levi ultimo, unito pristinis ablationibus levibus ex se oritur quantitas gravis damnificans notabiliter Regem; ergo Titius mox ac recordabitur furtorum præcedentium, quæ cum ultimo furto levi faciunt summam gravem, tenetur ad restitutionem sub mortali.

Eodem modò, si quis voveret dare unum obolum templo singulis diebus, & hodie, cras vel per mensem nihil daret committeret solum veniale ex parvitate materiæ; at si per decem annos votum non adimpleret, cum posset, certè ex tanta multiplicatione nummorum resultaret materia gravis, consequenter si tali tempore recordaretur voti facti, teneretur sub mortali totam summam nummorum, adimplere: eodem modò de alijs parvis furtis loquendum, quia licet peccata innumerabilia levia intrinsecè nunquam faciant mortale; ast in furtis consideratur quantitas extrinseca, quæ coalescit ex multis minimis in notabilem summam.

Famuli, ancillæ surripientes per pauca furtiva Dominis suis notabilem quantitatem, graviter delinquent, & tenentur ad restitutionem. Quod si res comestibiles per minimas partes furem-

12.

Si fur præcedentium furtorum levium non recordetur de ultimo furto leve committit; si tamen hoc furtum leve facit materiam notabilem cum antecedentibus, illicò, ac postmodum recordatur, tenetur sub lethali ad restitutionem.

13.

Qui materiam levem voveret dare pro eleemosyna singulis diebus, & multis annis non adimpleret, tenetur sub mortali adimplere.

14.

Famuli surripientes per pauca furtiva domini-

nis rem tenē- furentur, ita ut successu temporis coacervetur
tar ad resti- ex omnibus parvis furtis moraliter considera-
tationem sub tis notabilis quantitas; & si in proprium usum
lethali, si si- famulus id convertit, & non ad lulum, vel cum
nul faciunt ceteris consumpserit, non censetur lethaliter
materiā no- peccare. Ratio est; quia licet propositio dam-
tabilem? se- nata loquatur universaliter, per Epikeam tamen
eius dicen- videtur, quod Dominus non sit graviter invitus
dum est, si res in ordine ad substantiam rei; Ita sentit *Navarrus*
fuerint come- cap. 17. num. 138. *Lessius* lib. 2. cap. 12. dub. 8. n.
stibiles con- 48. & alij.

Non est dubium, quin major quantitas re-
15. quiratur in furtis filiorum, filiarum ad hoc, ut
Major quan- sit mortale, quam in furtis alienorum. Ratio
ritas requiri- est; quia Pater, vel Mater non sunt tantum
tur in furtis inviti circa furtum filiorum, quam alienorum.
filiorum ad Ex quo infero, quod si Pater est valde Dives,
mortale, filius auferendo duos, vel tres aureos pro sua
quam alio- honesta recreatione juxta consuetudinem Pa-
rum. triæ illos consumendo, non est mortale: si
Patet est mediocriter dives, citra lethale po-
test accipere duos florenos; si est mechanicus
duos, vel tres argenteos; sic sentit *Bassens*,
Verb. furtum. 2. Vasquez de restitut. cap. 4. sect.
2. dub. 6. nu. 45. Religinaldus lib. 20. n. 27. Bona-
cina de Restitut. disp. 2. quest. x. punct. 1. num. 5.
cum alijs.

16. Religiosus auferens ex bonis Monasterij in
Que quanti- notabili quantitate, etiam per pauca furta, pec-
ta furti re- cat mortaliter est certum; sic *Rodriguez tom. 2.*
quiritur ad cap. 31. *Navar. lib. 4. n. 195. Axorius tom. 1. lib.*
mortale, in 12. cap. 12. q. 6. Notabilem quantitatē in fur-
Religiosis? no- tis desumendam esse ait *Miranda tom. 1. quest.*
tatur. 28. act. 17. conclus. 2. A. Religionum, Persona-
rum, aliarumque circumstantiarum statu, arbi-
trio boni viri; quæ sententia placet *Cassensi*, &
Bassens, *Verb. furtum. n. 6.* Ideo volunt tantam
quantitatem sufficere ad mortale, quæ sufficit in
filijs parentum mediocriter divitum, ergo cum
Filius parentis mediocriter divitis non peccet
auferendo Patri quinque argenteos, neque Re-
ligiosus Monasterio.

17. Religiosus sine superioris facultate non po-
An peccet Re- test cibaria, & potabilia ad proprium usum,
ligiosus sur- & sine necessitate clam accipere; nam si per-
ripiendo ex veniret ad notabilem quantitatē, peccaret le-
monasterio e- thaliter juxta communem sententiam Theolo-
sculenta, & gorum. At *Bonacina de largit. numerum disp.*
poculenta, li- 1. punct. 5. num. 7. *Fernandez part. 1. cap. 6. sect.*
cet per pau- 2. nu. 12. *Diana tract. de Pauper. Relig. resol. 35.*
ca ad gravē part. 1. *Cassensi tract. 18. disp. 5. sect. 7. n. 56.* &
summam de- alij annuunt, Religiosum non peccare mortaliter,
veniret? no- nec teneri ad restitutionem, si accipiat paulatim
tatur. commestibilia, licet ad notabilem quantitatē
perveniat. Ratio est; quia talis acceptio non
censetur esse notabiliter invita superiori, nisi
aliter ab ipso interdicta sit. Tum, quia illa fur-
ta non continuant, sicque semper remanent in
sua materia levi. Hæc opinio est benigna Re-
gularibus, nam ex Epikea censetur, quod su-
perior nollet cum tanto rigore, & damno a-
nimarum illa prohibere: nota, nisi in aliqua
Religione vigeret strictissimus paupertatis u-

sus; *Navarrus lib. 3. conf. de statu Monach. con-*
sult. 3. Diana part. 1. tract. de Paupert. resol. 34.
Caramuel, cum alijs.

Furem à peccato lethali excusat defectus judi- 18.
cij, ita ut rem alienam auferendo, non ducat si- *Defectus ju-*
bi peccato, ut sit in pueris res commestibiles, ut dicij *furem*
poma, pyra, nuces furando, quod consumunt; excusat à le-
ità *Portelinus in dubio Relig. Verb. Reliquie Sanct. thale.*
num. 5. ait non excedere veniale furando parvi-
tatem Reliquiarum.

Fur peccat quoque mortaliter, si intenderat 19.
notabilem quantitatē furari, quam non potuit; *Fur etiam in-*
vel quia modicam partem solum invenit. Ra- *ruitu furti*
tio; quia actus moralis ab intentione specifica- *parvi potest*
tur; ergo cum intentio fuerit mortaliter prava, peccare le-
consequenter &c. *thaliter.*

Dixi, Authores constituere ditissimo furari 20.
plusquam unum aureum esse mortale; jam quæ- *Solvitur ob-*
ro, si fur furaretur unum aureum opulentissimo, *jectio.*
& unum argenteum; unus argenteus ultimò,
& per se respectu ditissimi non constituit nisi
veniale, & tamen talis argenteus simul supra u-
num aureum constituit mortale; ergo materia
levis constituit mortale; ergo non teneor resti-
tuere nisi materiam levem ad hoc, ut liberer à
mortali, quia id teneor restituere sum mortali,
quod constituit mortale; sed unus aureus per se
non constituit mortale; ergo teneor solum re-
stituere argenteum, qui cum aureo facit morta-
le; ergo restituendo materiam parvam libera-
bor à mortali.

Ad hanc instantiam propositam respondeo,
quod argenteus simul cum aureo mortaliter
considerandus sit, quatenus talis simultas læ-
dit justitiam, quæ poscit reparari damnum,
quod illatum est, sicque cum totum simul po-
nat inæqualitatem gravem, totum simul resti-
tuendum est, secundum proportionem mora-
lem, & non speculativam, prout instantia sonat;
ergo &c.

Queritur, an præceptum Decalogi: non fur- 21.
tum facies obliget Christianos etiam respectu in- *Christiani*
fideliū, id est, quod nec infideli licitum sit res *nec infideli-*
auferre? *bis possunt*

Respondeo 1. Præceptum de non furando *aliquid fura-*
esse universalissimum, & observandum respe- *ri per se.*
ctu omnium infidelium, qui nunquam subditi
fuerunt Principibus Christianis, nec terras
Christianorum inhabitant, aut Imperio Roma-
no aliquando subjecti fuerunt. Ratio est;
quia quotiescunque aliquis non habet jus ad a-
liquam rem, illam auferendo, facit contra jus
alterius; sed Christiani ad bona mox dicto-
rum infidelium nunquam habuerunt jus ut sup-
pono; ergo illa auferendo læderent jus alteri-
us; ergo non licet illa furari. Tum, quia
jus naturale docet; quod nunquam liceat of-
fendere proximum sine causa: ergo neque bo-
na illius: sed proximi nostri sunt etiam infide-
les; ergo &c. Tum, quia nullum jus statuit
horum infidelium bona usurpare: ergo &c. *Est*
Soti de Jure, & Just. lib. 5. quest. 3. art. 5. Caje-
tani 2. 2. quest. 66. art. 8.

Respon-

22. Respondeo 2. si infideles possideant bona
Licet spoliare Christianorum, vel inhabitant terras, Provin-
Turcas Eu- cias usurpatas à Romano Imperio, alijsque
ropeos bonis Principibus Christianis per injustum bellum,
& Afros sine tunc in hoc casu ex præsumpta licentia Princi-
obligatione pum Christianorum bona illorum auferentes,
ad restituendum. secluso scandalo, & damno aliorum Christia-
 norum, non peccant, nec tenentur ad resti-
 tutionem. Ratio est; quia Principes Christia-
 ni habent jus ad talia bona, quæ illis tyranni-
 cè, vel ab Antecessoribus illorum usurpata
 sunt, ergò ex rata facultate Principum cæteri
 fideles infideles spoliantes, tutâ conscientia
 possunt ea retinere: Huic opinioni adhæret *Ca-*
jetanus 2. 2. quest. 66. art. 8.

23. Hinc si à fidelibus Turcæ Europei bonis spo-
Licet spoliare lientur tutâ conscientia ea detinere possunt.
Turcas Eu- Ratio prior est; quia Turcæ Europei omnia,
ropeos bonis, quia habent, bello injusto occuparunt; ergò
& Afros sine cum fideles sint membrum Ecclesiæ possunt
obligatione Matris suæ bona recuperata ab injusto detento-
ad restituendum. relicte possidere, & sibi appropriare; ergò &c.
 Eodem modò philosophandum est de Afris,
 Saracenis possidentibus bona Christianorum:
 hæc veritas quot annis à Religione Malteni
 practicatur, alijsque Christiani nominis nau-
 tis; qui modò palam pugnant, & occupant
 prædam, modo clam spoliant classes, oppida
 Afrorum; ac nostri milites non solum tempore
 belli, verum etiam tempore armistitij multa
 mala inferunt barbaris, & tali tempore, licet
 conventio fiat cum Cæsare, nè civitates occupen-
 tur, ordinariè tamen inter nostros, & Turcas
 admittuntur excursions; ergò &c. *Molina*
tract. 2. de Just. disp. 37. Diana part. 5. tract.
13. resol. 98.

24. Si nostri ad captivitatem Turcarum, Sara-
Nostri capti- cenorum abducuntur, possunt accipere bona
vi in Turcia non solum Dominis suis, sed etiam alijs; tam
possunt spolia- pro compensatione injustæ captivitatis, obse-
re Dominos quorum præstitorum, quam titulò belli iusti,
suos turcas, & sic fugâ salvari, si possint. hic casus nuper
& fugere. contigit Belgradi, nam unus Christianus in
 obsidione Viennensi captus fuit, & ductus
 Constantinopolim, ubi cuidam Bassæ fideliter
 inservivit, postmodum veniens Belgradum cum
 magna summa pecuniarum, Christianus qua-
 dam nocte videns opportunitatem fugæ intra-
 vit stabulū, ac unum ex optimis equis Ephipica-
 pus, oneravit eum aliquibus millennis aureis,
 & sic intempestæ noctis silentio favum transfer-
 tavit, ad nostros antequam elucesceret dies, in-
 columis pervenit.

25. In casu verò, quo Turcæ ad nostras partes
Non licet mercibus, alijsque negotijs tractantis veni-
Turcas spoli- rent, *verbo Regio assecurati*, vel aliâ cautio-
are mercato- ne, nullus potest illis in bonis præjudicare; &
res ad no- si aufert tenetur ad restitutionem. Ratio est;
stres terras quia in tali circumstantia non censentur Prin-
sub cautione cipes Christiani hujusmodi spoliatoribus facul-
 tatem elargiri. Tum, quia in hoc casu Tur-
 cæ etiam nostris in suis ditionibus fidem tenent;
 ergò &c.

Si Christianus non posset rem suam ab alio 26.
 Christiano injustè detentam recuperare, tunc *Unus Chri-*
 si res extat in specie, sive clam, sive palam, *stianus potest*
 eam auferre poterit. Ratio est; quia injusto *rem suam ab*
 detentori rei propriæ nullam facit injuriam. *alio Christia-*
 per se, cum res injustè detenta semper clamet *ne accipere, si*
 ad Dominum suum; est comm. uniusque legis *aliter neque-*
 Doctorum. Quod si res non in specie exta- *at eam habe-*
 ret, sed solum indebito, debet prius per ju- *re.*
 dicem eum compellere ad solutionem, &
 non ex se per rem æquivalentem bonificare
 (cæteris paribus uti alibi dixi) Ratio est; quia
 debitum, ut legitimè recuperetur, petit cogni-
 tionem causæ per judicem; nam nemo debet
 esse iudex sui ipsius: at si absit scandalum, pe-
 riculum vitæ, vel infamiæ, & nequit in iudicio
 recuperare creditum, tunc etiam in hoc casu
 licet clam sibi ex bonis debitoris compensare,
 vi cujus nulli facit injuriam: *Sylvester verb.*
Furtum. num. 17. Innocent. in cap. Olim. de re-
stitut.

Fur, qui furatur res sacras ex loco sacro ju- 27.
 xtâ probabilem sententiam *Bassai Verb. furtum An fur fu-*
num. 17. ubi citat *Facundez*, sufficit dicendo in rando rem sa-
 confessione se furatum fuisse rem sacram, non *cram in loco*
 exprimendo in quo loco. Ratio est; quia *sacro tenea-*
 utraque circumstantia, *res sacra*, & *locus spe-* tur hanc cir-
 ctat ad virtutem religionis; Et talis licet com- *cumstantiam*
 mittat sacrilegium, non tamen est excommu- *in confessione*
 nicatus, nisi cum furto fregerit portam, fene- *exprimere?*
 stram, armaria; Ità colligitur ex *cap. Cum quest. notatur.*
de sentent. excomm. & cap. Conquestus de foro
compet.

Si Clericus sacris initiatus de furto legitimè 28.
 convictus, deponendus est à Judice Ecclesia- *Quam penè*
 stico, & si contumax est in tali peccato sine e- *incurrit Cle-*
 mendatione, excommunicari debet ab Episco- *ricus convi-*
 po; Ità *Trident. sess. 25. cap. 3.* *Etus de furto,*

Insuper si quis rem profanam, ut pecuni- *exponitur.*
 am, quæ ad Ecclesiam spectat, vel Ecclesiæ ac- 29.
 commodata est; ita ut si furetur ab Ecclesia, *Fur furando*
 Ecclesia tenetur pro illa, committit sacrilegi- *rem ad Ec-*
 um. Ratio est; quia etiam in tali casu fit in- *clesiam spe-*
 juria particularis loco sacro; *Tamburinus in Etantem com-*
Meth. Confess. lib. 2. cap. 5. sect. 2. *mittit sacri-*

Res sæcularis, quam fur in Ecclesia fura- *legium.*
 tur, v. g. pecuniam diviti ex sacco, gladium, 30.
 vel pallium ad Parochum spectans, non ad Ec- *Fur in Eccle-*
 clesiam, aliaque in Ecclesia collocata, de qui- *sia furando*
 bus Ecclesia non tenetur dare rationem; talis *rem alienam,*
 fur illa auferendo, committit solum simplex fur- *de qua Eccle-*
 tum, non verò sacrilegium: Ratio est: quia *sia non debet*
 in hoc casu non aggravat Ecclesiam; Ità etiam *dare rationem.*
Tamburinus loco citato; Bonacina disp. 3. quest. committit
6. in 1. precept. *simplex fur-*

Quæritur; an licitum sit furari tam in extre- *tum.*
 ma, quàm gravi necessitate? hic Inurit damna-
 tio *Innoc. XI. propos. 36.* quæ sub hoc quæsito
 continetur, videlicet: *permissum est furari, non*
solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

Pro meliori intelligentia hujus propositionis
 adverte, quòd aliud sit furari in extrema ne-
 cessitate, & aliud sibi subvenire de bonis com-
 muni-

munibus in extrema necessitate: nam furari in nullo casu permissum est, quia intrinsecè malum est. *Ita comm. Doctor. utriusque legis cum Lovanensibus*, prout testatur *Fagnanus in lib. 1. Decretal. cap. Ne innitatis*: Proinde

natura in tali casu faciat omnia communia, Dominus rei pro tunc possidet eam solum jure recipere. gentium, cui jus naturale in omni casu praevallet: igitur stat jus pro Titio.

Hinc ex damnata propositione patet, non esse licitum furari in extrema necessitate, multò minùs in gravi; nam tale furtum, cum sit intrinsecè malum, præcepto negativo vetitum, in nullo casu potest cohonestari: sicque semper malà conscientia jus alienum læderetur, consequenter nunquam licitum est furari: In extrema verò necessitate dum surripitur res aliena, ut ita dicam, surripitur, & auferitur bonà conscientia, cum in tali casu natura fecerit omnia communia.

Hinc satis patet, quòd in nullo casu, & nullo titulo, etiam egestatis per se, liceat auferre rem alienam: quia hoc concedendo aperiretur via infinitis furtis, cum multi fingerent se esse in valde gravi necessitate, ad hoc ut possint surripere aliena: ergò &c. *Sotus lib. 5. quest. 3. art. 4. Covarruvias, Cajetanus, & alij.*

Quæritur, an occidendus sit fur in fragranti inventus pro conservatione bonorum?

Propositio 31. damnata ab Innocentio XI. ad- 34. misit, quòd regulariter occidere possim furem Notatur pro conservatione unius aurei; pro cuius notia propositio 31. ab Innoc. XI.

Furem dupliciter posse furari rem alienam. damnata. Primò occultè, & sine advertentia pro tunc Domini rei: secundo apertè, & cum violentia illata possessori rei; ex quo oritur duplex malitia, id est simplicis furti in primo casu, & rapinae in secundo, quæ differunt specie. Ratio est; quia in furto simplici violatur solummodò jus possessionis Domini circa rem ablatam; in rapina verò injuriatur etiam ipse Dominus in persona, cui violentia infertur, prout etiam docet *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 66. art. 4. Cardinalis de Lugo tom. 1. de jur. & just. disp. 16. sect. 1. n. 11. & alij communiter*, modò respondendo, &

Dico 1. contra *Proposit. 31. ab Innocent. XI. proscriptam*: non licet occidere furem pro conservatione unius aurei; Probatur, non est rationabile inferre gravissimum damnum proximo pro modico damno temporali passo, vel patiendo, sed occidendo furem pro conservatione unius aurei, infertur gravissimum damnum furi; ergò &c. Major patet; quia non servatur æqualitas passi; & contra passi, minor quoque: quia vita furis est maximum suum bonum, cum sit summa rerum, conservatio aurei est modicum bonum respectu vitæ; ergò &c. imò ex hoc Dominus rei occidendo furem, peccaret contra justitiam, non servando justitiam distributivam, nam plus auferret à fure, quam ei debebatur. Tum, quia nullus debet esse Judex in causa propria, uti ajunt leg. Sed Dominus aurei occidendo furem pro conservando aureo, esset talis Judex; ergò

35. † Non licet occidere furem pro conservatione unius aurei.

30. † Neque Dico 1. contra propositionem 36. ab Innocent. XI. proscriptam, in nulla necessitate sive in gravi, sive in extrema permissum est furari. Probatur: quia, quòd est intrinsecè malum in sitate permissum est furari. nulla necessitate humana est dispensabile: sed furari est intrinsecè malum; ergò in nulla necessitate est dispensabile, sicq; nec in extrema necessitate est licitum furari: major patet per se: minor probatur ex *Decal. 6. non furtum facies*, ubi particula non universaliter excludit omnia furta: ergò &c. Tum, quia *Apostolus Epist. 1. ad Corinth. cap. 6. ait: iniqui Regnum Dei non possidebunt*, subjungendo neque fures; per quas particulas indicat, furtum in nullo casu esse licitum, cum per hoc excludatur à Regno DEI: ergò &c. Tum, quia cum furtum sit occulta rei alienæ ablatio invito Domino; ergò quotiescunque quis furatur, offendit Dominum, lædendo jus illius, sed lædere jus alterius semper est malum: ergò furtum semper est malum: sicque suprà citata propositio in omni circumstantia est iniqua.

31. In extrema necessitate licet potest aliquis ex rebus alienis sibi subvenire, sive manifestè, sive occultè ablati; sunt Verba *Sancti Thomæ 2. 2. quest. 66. art. 7. cum omnibus Theologis*. Ratio est: quia in tali casu homo non furatur, cum extrema necessitas faciat omnia communia: & quia nihil accipitur Domino jure invito, cum talis constitutus in extrema necessitate utatur jure suo: nam dum Domina divisa fuerunt sub conditione reservata, intelligendum est, ut in extrema necessitate fiant communia: sic etiam sentit *Tolletus lib. 5. cap. 5. Clavis Regia lib. 9. cap. 14. num. 18. alijque*.

32. In gravissima necessitate potest quis ex alienis bonis sibi subvenire. Dico 3. ad extremam necessitatem revocari necessitatem, quasi extremam: proinde non damnari: itaque licet accipere rem alienam (ut ita dicam) ad sublevandam suam gravissimam necessitatem, ut si v. g. Titio immineret evidens periculum incidendi in captivitatem Turcarum, tunc potest proximo equum alienum auferre pro fuga captanda. At si Dominus equi esset in æquali necessitate, pro tunc non licet eum tali equo spoliare, si eo pro fuga propria in tali casu indigeret. Ratio est: quia in pari causa melior est conditio possidentis, ut ait *Reg. Jur. 45.*

33. In extrema necessitate constitutus impeditur, tunc Titius potest adversus Dominum rei se tueri tanquam injustè invasus, & si necesse sit, servato justæ defensionis moderamine, etiam Dominum occidere. Ratio est: quia Titius habet jus naturale ad talem rem, cum

36. Potest
vir honestus
defendere u-
num aureum,
vel quid æ-
quivalens
defensione oc-
cisivâ, si fur
palam cum
rapina ten-
taret eum
rapere.

Dico 2. Licet Viro honesto defendere defensione occisivâ unum aureum, vel valorem unius aurei, si fur violenter, & cum rapina de manibus talis viri, vel de crumena tentaret aureum, vel talem rem rapere, vel spoliare eum veste, aut palliô, aut gladiô, & vel maximè si Viro honesto talis raptus sit infamis, vel ignominiosus, tunc illicò furi potest opponere arma; & si fur præsentet ipsi duellum, etiam cum moderamine inculpatæ tutelæ eum occidere. In casu tamen, quo fur desisteret à furto, & duello, non licet ipsum offendere. Ratio est; quia nullum est motivum dicendi, quòd vir honestus non possit defendere defensione occisivâ unum aureum, vel quid æquivalens, dum per rapinam fur intendat auferre; ergò &c. antecedens patet: quia talis modus furandi per rapinam, non exprimitur in propositione damnata ab Innocentio XI. Et quia ex reg. jur. in 6. cap. in obscuris, habetur: *In obscuris quod minimum est sequitur; & cap. contra eum: & in lege semper in obscuris, ff. de reg. jur.* Eodem modò docetur; ergò cum non detur ratio convincens, quòd hic casus exprimat in propositione damnata 31. dicendum est, honestum virum posse tueri unum aureum, vel quid æquivalens defensione occisivâ. Has regulas Juris sequitur Sanchez de Matrimon. disp. 41. num. 36. lib. 1. summ. cap. x. numer. 22. Henriquez; Suarez; Salas. Tum, quia hæc responsio non contradicit sententiæ damnatæ; quia adhuc verum est, quòd non liceat occidere furem, si furatur clam aureum per furtum simplex, vel si illum rapiat derepentè, & fugiat, ex quo nulla secuta est ignominia Domino aurei; ergò damnatio cadit solum supra malitiam furti, & non supra malitiam violentiæ ignominiosæ, quæ repelli possit defensione occisivâ.

37. Si fur de
repente ra-
piat aureum
ex manibus
nobilis, & fu-
giat, non licet
eum defen-
dere occiden-
do.
Neque licet
plebeo occide-
re nobilem,
qui rapuit
ipsi aureum.
30. Licet ali-
quando de-
fendere bona
propria de-
fensione occi-
sivâ cum mo-
deramine in-
culpatæ tu-
tela.

Hinc 1. si fur rapiat aureum ex manibus viri etiam nobilis, & fugiat, non potest talis nobilis insequendo furem vindicare rapinam defensione occisivâ, auferendo à fure aureum; quia talis occisio non fieret in defensionem honoris, cum jam sublatus sit, sed pro recuperatione aurei.

Hinc 2. videtur, non esse ignominiosum, si Vir spectatæ nobilitatis rapiat de manu plebei aureum: è contrà est ignominiosum, si Plebeus rapiat de manu talis viri.

Quæritur: an sicut pro defensione vitæ potest quis se ipsum defendere etiam defensione occisivâ, possit eo modo se defendere pro conversatione bonorum temporalium, mutatis circumstantiis?

Quanta debeat esse summa, ut quis possit eam defendere defensione occisivâ, Doctores iudicio prudentum decernendum relinquunt, quæ

triplex est: magna, mediocris, & parva; quæ à detrimento Domini passi calculanda est. Si Dominus rei per furtum maximum pateretur damnum, ita ut à suo statu deficeret, & non posset sustentare familiam, vel non posset collocare in matrimonium filias defectu dotis à fure surripiendæ, tunc potest cum moderamine inculpatæ tutelæ talia bona defensione occisivâ defendere. Ratio clarè patet ex scriptura Exodi 22. ubi sic legitur: *Si effringens fur domum, sive suffodiens, fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis.* Ità etiam colligitur ex cap. Olim de restit. spoliat. & ex cap. Dilecto. de cens. excomm. in 6. Layman. tract. 2. de just. part. 3. cap. 2. Sotus: Sylvester: Cajetanus.

Hinc si fur vellet furari pictori aliquem colorem valoris unius floreni, nec alium similem habere posset, ex quo deberet cessare à pictura, quâ sustentabat familiam, & hinc patitur maximum damnum, tunc in hoc casu potest tueri talem colorem cum moderamine defensione occisivâ. Eodem modo loquor, cæteris paribus, de instrumentis aliorum artificum; quia in similibus casibus non respicitur valor coloris, vel valor instrumentorum, sed damnum exorbitans, quod ex tali furto Domino rei eveniret.

Hinc colligitur, quomodo sententia damnata intelligenda sit, nec universaliter comprehendit omnes casus.

Si contingeret furem in furando occidi; privandus est sepulturâ fidelium, prout colligitur ex cap. Fures de furtis.

Ut intelligas quantitatem aliquorum furto- rum, necessarium est habere notitiam monetarum, quarum aliquas tibi expono; In primis nota hic Viennæ, & fermè in tota Germania monetæ sunt hæ: videlicet aureus, imperialis, florenus, quinarus, grossus, cruciger, numus, qui est infima moneta currens. Hic te notare volo, expono hanc monetam sinè alteratione, sed prout præterito valebat; sic aureus valet duos imperiales, imperialis semisecundum florenum, florenus quatuor quinaros, quinarus quinque grossos: grossus tres crucigeros, cruciger quatuor numos. In moneta verò Belgica, scutum hebet tredecim regales, Ducatus undecim, Philippus decem, florenus quatuor regales, Capitellum duos regales, regalis quinque stupheros, aut triginta quatuor marabetinos. In moneta venetica, Coronatus habet decem libras, libra habet viginti solidos, solidus duos numos, de alijs monetis in qualibet patria te invenire poteris.

Plura de furto vide in tract. de restitutione, de contractibus, de paupertate, quo ad furta Regularium.

TRACT. LXXXV.

DE GABELLA.

CAPUT Unicum.

Quid est Gabella, & quale peccatum sit eas fraudare.

SUMMARIUM.

1. Gabella describitur.
2. Nomine Gabella varia talia intelliguntur.
3. Soli supremam potestatem habentes possunt per se imponere Gabellas.
4. Papa juxta opinionem probabilem urgente necessitate potest imponere Gabellas in toto orbe, ita etiam Reges, & Principes absoluti in suis ditionibus.
5. Pro Reges, & alij subordinati Ministri per se nequeunt imponere Gabellas, bene tamen per accidens.
6. Ad posse imponere Gabellas requiritur publica, & legitima causa, alias essent injustae.
7. Gabella imponi possunt supra res ad vitam non necessarias: imò juxta probabilem opinionem etiam supra res ad vitam necessarias, si urgeat necessitas.
8. Gabella, quae imponitur indistincte supra capita subditorum, per se est iniqua.
9. Soli subditis regulariter loquendo possunt imponi gabellae.
10. Non subditis perpetuis per accidens possunt imponi gabellae à secularibus.
11. Notantur casus, in quibus Clericis possunt imponi gabellae.
12. Si gabella est tantum dubie aut probabiliter justa, potest fraudari.
13. Si gabella est evidenter justa, probabiliter nequit fraudari.
14. Licet gabella sit justa probabiliter, eam fraudando non tenetur ad restitutionem sub lethali.
15. Casus practicus, & fundamentalis proponitur, & solvitur, utrum post sententiam Judicis teneatur ad restitutionem Gabellarum fraudatarum.
16. Solvitur objectio.
17. Solvuntur objectiones secundae partis.
18. Si fraudator gabellarum exponit se periculo amittendi notabilem partem suorum bonorum cum detrimento familiae, peccat.
19. Conductor Principis potest sibi creditum compensare fraudando gabellas.

Gabella est onus impositum privatis i. à suprema potestate ad solvendam certam quantitatem in ordine ad scribitur. subveniendum necessitati communi; Ita comm. Doctores.

Gabellae variae sortitae sunt nomina pro diversitate rerum, supra quas imponuntur: si imponuntur supra bona stabilia, ut praedia, domos vocantur tributa: supra bona mobilia, quae portantur ad civitatem, vel Provinciam, vocantur vestigalia: quae imponuntur pro transvectione mercium per flumina, pontes, vocantur portoria &c.

Quæritur i. quis possit imponere Gabellas? Respondeo omnes, & solos, qui habent supremam potestatem, regulariter loquendo, posse imponere Gabellae, est commun. Doctorum cum Suarez de leg. lib. 5. cap. 14. Tolletq. lib. 1. cap. 22. n. 8. Navarroc. 27. n. 61. Vasquez in opuscul. cap. 6. sect. dub. 1. de restitut. Diana part. 1. tract. 3. resolut. 2. Salas de leg. disp. 15. sect. x. n. 18.

Hinc Caesar in suo territorio; Reges in suis Regnis; Duces, ac Princeps absoluti in suis Provinciis; Pontifex in subjectis sibi terris; Republicae in suis Ditionibus, possunt imponere Gabellas: imò affirmant communiter Doctores, quod Pontifex possit in toto orbe Catholico Gabellas imponere, quando id exigit spirituale bonum Ecclesiae; ut si Turcae, vel Haeretici eam essent destructuri, & bello oppressuri. Ratio est; quia indirecte, & intuitu boni spiritualis Pontifex habet dominium in totum orbem; & sicut ob bonum spirituale Reges deponere; ita potest Gabellas, & onera imponere.

Ratio etiam patet quoad alios Principes supremos; quia hi habent onus defendendi Regnum, & Urbes ab invasione inimicorum, tuendi jura Imperij sui; comprimendi Rebelles, humiliandi seditiosos; ut autem ista praestent, indigent pecuniâ, quae est nervus belli, & robur pro stabilienda tranquillitate, atque

ad hæc comparanda possunt imponere Gabellas. Tum, quia solis ipsis per se loquendo inest auctoritas gravandi subditos, qui electi sunt ad custodiam, & Regimen illorum; ergo &c.

5. Colliges ex supradicta responsione, quod Pro-Reges, & alij subordinati ministri Principum nequeant tributa imponere regulariter defectu supremæ auctoritatis; similiter nec Duces subordinati, Comites, nisi fortè talis facultas concedatur ipsis à supremo Principe, cui subditi sunt: Eodem modò nec civitates subiectæ imponere Gabellas in suos cives possunt: subinde tamen aliquas collectas ad reparationem viarum, pontium, mæniorum, vel ad alias hujusmodi publicas necessitates, imponere possunt. Quòd si alia consuetudo irrepserit, vel privilegium eis concessum sit, cum ipsis teneo.

6. Quæritur 2. quæ sit legitima causa imponendi vectigalia, vel Gabellas, cum nemo debeat pati sinè causa, ita nec debet graviari; quia si Gabella imponatur sinè iusto motivo, est potius rapina iniqua, quàm tributum debitum?

Ad posse imponere Gabellas requiritur publica, & legitima causa, aliàs essent injusta. Respondeo, legitimam causam imponendi Gabellas esse publicam necessitatem, vel utilitatem. Ratio est; quia bonum publicum debet præponderare cuicunque bono privato; ergo quando agitur de bono publico ejusque necessitate, ac utilitate potest postponi privatum; sicque possunt graviari privata personæ pro bono publico in contribuendis Gabellis. Ratio secundæ partis est, quia omnis causa, quæ est extrà publicam utilitatem, vel necessitatem, est causa privata; sed nulla causa privata potest esse iusta pro Gabellis imponendis; ergo nulla causa præter publicam est iusta. Tum, quia inter privatum; & privatum non datur præponderantia præcisè secundum hanc formalitatem; sicque nulla persona debet graviari in se propter bonum privatum alterius. Huic opinioni consentit *Vasquez in opusc. de restitut. capit. 6. sect. 1. Lessius lib. 2. capit. 33. dub. 6. Faustus in speculo Confessionum disp. 33. quest. x. Malderus in 2. 2. tract. 5. cap. 6. dub. 4.* Ex prædicta responsione colligere poteris in praxi innumerabiles casus, quos huc referre nimis longum esset.

Quæritur 3. suprà quæ possint imponi Gabellæ?

Nota duo esse genera rerum, suprà quæ possint imponi Gabellæ. Primum genus est earum, quæ sunt simpliciter necessariae ad vitam sustentandam, ut panis, vinum, oleum: Secundum genus est rerum, quæ non sunt simpliciter necessariae, sed tantum inserviunt ad abundantiam, luxum, & genium, ut v. g. sericum, tabacca, adustum.

7. Gabellæ imponi possunt suprà res ad vitam non necessarias; Respondet, indubitatum est, quòd Gabellæ imponi possint suprà res non necessarias ad vitam moraliter sustentandam. Dubium est tantum, an imponi possint suprà res necessarias;

& existimo etiam probabiliter quoad utramque partem. Ratio primi est; quia si subditi gravandi sunt, certè gravari debent in ijs, quæ non sunt adeo necessaria ad vitam; sed subditi gravandi sunt ob publicam necessitatem; ergo in rebus non necessarijs; neque tolerabilius sufferunt incommodum, & gravamen in rebus ad vitam non necessarijs, quam necessarijs. Ratio secundæ partis est; quia illud est probabile, quod habet hinc inde rationes, & Auctores: sed quòd non possint imponi Gabellæ super res necessaria ad vitam, sunt hinc inde Auctores, & rationes; ergo hoc est utrinque probabile. Pro parte negativa stat *Tolletus lib. 5. cap. 73. Diana tract. 3. Miscel. resol. 28. part. 2. Cajetanus verb. Vectigal. Angelus verb. Pedagogium num. 3.* Et ratio illorum est; quia hæc onera videntur esse contrà justitiam distributivam, cum non debeant æqualiter graviari pauperes, & divites in ijs, quæ ad vitam sunt necessaria. Pro parte affirmativa stat *Lessius lib. 5. cap. 33. dub. 7. Sylvius 2. 2. quest. 66. art. 8. conclus. 4. & alij.* Ratio illorum est; quia urgente gravi necessitate debent subditi exponere vitam pro bono publico; ergo etiam possunt graviari in necessarijs ad vitam pro bono publico, & Reipublicæ necessitate, servatâ quoad fieri potest debitâ proportionem. Tum, quia Gabellæ super ijs impostæ non pugnant contrà jus divinum naturale; ergo ex legitima causa publicæ necessitatis honestari possunt. In his de volo reservare consuetudinem Provinciarum.

Quæritur 4. an iusta sit illa Gabella, seu taxa, quâ solvendum imponitur tributum pro singulis capitibus, ut si Princeps dicat: singula capita Provinciæ, vel Regni solvant tantum quantum?

Respondeo regulariter, & per se loquendo esse contra justitiam distributivam. Ratio est; quia hoc modo non salvatur debita proportio Geometrica, cum æqualiter graventur pauperes, & divites: Attentâ verò proportionem cum respectu ad divitias subditorum, possessionumque illorum, possunt hujusmodi Gabellæ justificari.

Quæritur 5. quibus possint imponi Gabellæ?

Respondeo regulariter loquendo solis subditis, & membris talis Reipublicæ imponi posse. Ratio est; quia soli illi iustè gravantur Gabellis qui sunt partes ejusdem Reipublicæ; ergo soli subditi possunt graviari; quia illi debent in bonis privatis graviari, qui possunt participare de bono publico, suæ Provinciæ, vel Regni, nempe de publica tranquillitate, securitate; sed soli subditi, utpote membra Reipublicæ de tali felicitate participant: ergo &c.

Dices, ergo injustæ sunt Gabellæ, quæ imponuntur pro transvectione mercium, quas ple-rumque exteri non subditi advehere solent. Respondet, non subditi perperis per accidens possunt imponi Gabellæ.

8. Gabella, quæ imponitur in distincte suprà capita subditorum per se est iniusta.

9. Solis subditis regulariter loquendo possunt imponi Gabellæ.

10. Non subditi perperis per accidens possunt imponi Gabellæ.

spondeo, verum quidem est, quod exteri prætereuntes, & advehentes merces non sint permanentes, & formaliter subditi Reipublicæ vel Principis eos Gabellis gravantis; sunt tamen subditi ad tempus, & participativè; nam qui transit per aliquam Provinciam, & Civitatem, participat ad tempus de illis bonis, nempe de securitate viarum, de hospitio; ergo justè gravari possunt.

11. Quæritur 6. quomodo Religiosi sint exempti à Gabellis?

Religiosis, & Clericis regulariter non possunt imponi Gabella à secularibus. Respondeo regulariter Religiosos, & Ecclesiasticos omnes exemptos esse à Gabellis, quæ à Laica potestate imponuntur; est comm. Theol. Ratio patet ex *Jure Canon. cap. Quamquam 4. de censib. in 6. ubi Bonifacius VIII.* expressè declarat immunes Ecclesiasticos, atque excommunicat exigentes Gabellas ab ipsis: id ipsum colligitur ex *Jure civili*, ubi Fridericus Imperator id affirmavit in novella, quæ incipit: *Item nulla de Episcopis, & Clericis*; ut distinctæ præcipitur, *nè pijs locis, & Ecclesiasticis personis collecta, Angaria, exactiones imponantur.* Tum, quia in Bulla cænæ Domini excommunicantur, quia sic aggravant Ecclesiasticos. Tandem ratione etiam patet, quia Gabellæ debent imponi subditis; sed Laica potestas nullam habet auctoritatem in Ecclesiasticos, Religiosos: ergo &c.

Hinc colliges: Ecclesiasticos non solum esse exemptos à Gabellis, quoad bona Ecclesiastica, sed etiam quoad Patrimonialia, & alia hujusmodi in hoc sensu, quod postquam hæc bona ad Ecclesiasticos pervenerint, non liceat amplius Gabellas novas à Laico imponi, prout docent comm. Doctores cum *Rodriguez. 2. part. capit. 73. num. 11. Covarruvias cap. 31. num. 5. Diana part. 19. tr. 2. resolut. 36.*

12. Dixi superius in responsione regulariter Religiosos esse exemptos à Gabellis, ut detur appendix locus pro sequentibus casibus, in quibus tenentur ad Gabellas. Primus est, si Ecclesiasticus negotiationem exercent, eò ipso possunt vectigalia ab eo exigere, ita concessit Ecclesia in odium negotiationis, quam strictè interdicit Ecclesiasticis; itaque hujusmodi negotiatores Ecclesiastici, si post tertiam admonitionem non cessant, subjacent vectigalibus, prout notat Galossa suprà *textum statuentem.*

Secundus casus est, quando bona Ecclesiasticorum habebant onus aliquod invariabiliter annexum, antequam pervenirent ad manus Ecclesiasticas, tunc enim id solvi debet etiam sub potestate Ecclesiastica. Tertiùs casus est, quando contributio redundaret æquè, & primò in utilitatem Ecclesiasticorum; & Laicorum, ut pro reparatione aggerum, nè flumina inundent tum campos Ecclesiasticos, tum Laicos; nam in tali circumstantia præsupponitur gratia habitio, & licentia Pontificis, licet tutius sit, ut Princeps Laicus petat consensum Pontificis, si necessitas urgeat gravare Ecclesiasticos. Clericus vendens fructus perceptos ex bonis pro-

prijs non tenetur solvere, quia non est negotiari vendendo res suas.

Quæritur 7. utrum fraudare Gabellas sit peccatum, & ad quid teneantur, qui fraudant?

Gabella multipliciter se potest habere. Primò potest esse probabiliter justa. Secundò potest esse dubia negativè justa, ut si nulla probabilis ratio convincens adsit nec pro, nec contra, quod sit justa, vel injusta. Tertiò potest esse evidenter justa, nunc respondeo, &

Dico 1. si Gabella sit tantum probabiliter, aut dubiè justa, potest fraudari absque obligatione restitutionis, ait *Lessius lib. 2. cap. 33. Molina ac tantum dubiè alij quàm plures cum Diana.* Ratio est; quia aut probabiliter nemo tenetur solvere Gabellas, quantum justitia ter justa, potest tantum probabilis, vel dubia; quia nemo debet detrudi à possessione, nisi evidenter constet, quod non bene possideat: ergo cum solutio Gabellæ non sit evidenter justa, subditus non tenetur eamolvere, cum in dubijs melior sit conditio possidentis, ut ait *reg. Jur. 45.* sic si Titius possidet domum, non tenetur eam cedere Cajò quamdiu non probat evidenter Cajus suum jus in domum; ergo à pari &c. nam Titius patetur jacturam in bonis proprijs in causa tantum probabilis.

Dico 2. quando Gabella est evidenter justa, licet fraudari non potest, & fraudans probabiliter tenetur ad restitutionem; Ita *Clavis Regia lib. 9. cap. 16. n. 30. Valentia tom. 3. disp. 5. sta. probabiliter nequit na tract. 2. disp. 674.* Ratio est: quia quando Gabella est evidenter justa, adest debitum illam solvendi: ergo licet fraudari non potest, quia adest in subditis debitum vi justitiæ legalis succurrendi publicæ necessitati; ergo tenentur eam solvere sub peccato lethali, nisi levitas materiæ, vel inadvertentia excuset. Quod teneatur ad restitutionem fraudans Gabellam, etiam patet: quia qui fraudat Gabellam evidenter justam, lædit jus alienum: ergo contrahit obligationem restitutionis: antecedens patet: quia Princeps, & Respublica habent jus exigendi à subditis Gabellas necessarias pro bono publico: ergo qui fraudat Gabellam evidenter justam, fraudat jus alienum: ergo obligatur ad restitutionem.

Contraria opinio, fraudare Gabellas etiam justas, defenditur à pluribus Doctoribus, non esse lethale, nec teneri ad restitutionem; sic si sit justa Princeps statueret sub gravi pœna corporis, & subditus illas fraudando præteriret nihil solvendo, probabiliter non peccaret mortaliter, nec teneretur ad restitutionem; Ita *Reginaldus tom. 1. lib. 15. cap. 6. sect. nem sub le. 6. num. 50. Pallao tom. 1. tractatu 3. disput. 1. thali. punct. 15. n. 12. Sà Verb. Gabella n. 5. Angles in 4. de rest. Vectigalium difficut. 4. Beja. 1. part. cas. 30. & alij penes Dianam part. 1. resolut. 19. Stoz libr. 1. part. 3. questio. 3. artic. 2. sect. 2. num. 453.* Ratio illorum est; quia nullibi constat Principem obligare ad culpam solvendi Gabellas. Tum, quia ait Caspensis, hucusque leges pœ-

nales; prout est ista solvendi Gabellas, saltē mixta, non sunt recepta pro obligatione culpa, uti colligi potest ex cap. Ult. de prebend; ergo &c. Hinc etiam sequitur, non teneri ad restitutionem; quia ubi non est culpa, inde non oritur obligatio restituendi, & quia unus fraudando deprehensus solvit pro centum. Ex hac doctrina solvitur sequens casus, videlicet:

16. Nuper in telonio fuit repertus Cajus mercator, multis annis fraudans Gabellas sub titulo, quod ad unum exemptum Ministrum Principis merces spectarent, apud quem fuit Titius, & us praefectus amicus Caj: & ut fraus Gabellae solvitur, utrum magis palliaretur, omnes merces dirigebantur ad Titium, ex conventionem facta inter illos, ut medietatem lucri defraudati ex Gabellis reciperet: Interim fugit Cajus relinquens omnem substantiam suam penes Titium; hoc rescivit Judex; illico sententiam dedit, ut Titius omnia bona Caj sub poena confiscationis suorum bonorum, fisco tradat: Titius fisco tradidit tantum de bonis Caj, quantum importat pars Gabellae fraudatae, occultando legitima Caj cum alia parte Gabellarum sibi contingentium. Hic

Quaeritur: an Titius tutā conscientiam possit celare omnia bona legitima Caj, & retinere partem fraudatam ad se contingentem?

Pro meliori intelligentia hujus, & supra positae doctrinae sciendum est, tres esse leges humanas, quae possunt obligare ad culpam juxta Principis voluntatem: id est lex praepceptiva; lex poenalis; & lex mixta, quae respiciunt materiam gravem, vel levem, unde desumitur culpa moralis.

Sciendum est 2. quod Gabellae praepiciantur lege generali mixta, id est ultra quod praepiciantur solvi, superadditur etiam poena fraudatoribus, quae est amissio mercium fraudatarum.

Sciendum est 3. Cajum multas fraudasse Gabellas, & solummodo semel reum fuisse reperi- tum ex quo scitur, quod maximum damnum per decursum tantorum annorum intulerit Principi.

Sciendum est 4. quod praepiciatur Titio non solum lege universali ad restituendum loco Caj omnes Gabellas fraudatas, verum etiam pro poena sententiatur à Judice lege particulari sub confiscatione omnium bonorum, ut supra bona fraudata tradat fisco etiam legitima bona Caj.

Sciendum est 5. quod praepiciatur Titio tantum bona Caj deponere fisco in fraudem Gabellarum, non bona sua, licet sit particeps ejusdem fraudis. Nunc

Respondeo 1. Titius non potest celare in conscientia omnia bona legitima Caj. Ratio est; quia Apostolus ad Rom. 13. exclamat: quia potestati resistunt, DEI ordinationi resistunt, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt; ex quo sic arguo: qui potestati resistunt sibi damnationem acquirunt, sed Titius

non obtemperando Judici in deponenda bona Caj fisco, potestati sisteret; ergo Titius non deponendo bona Caj fisco, damnationem sibi acquirat; ergo &c. Tum, quia Apost. scribens ad Titum cap. 3. ait: admone illos Principibus subjectos esse; ergo si Titius celaret bona Caj, non esset Principi subjectus, id est Judici loco Principis. Tum, quia poena generalis Principis, de solvendo Gabellas, est sub amissione mercium defraudatarum; ergo poena particularis Judicis superaddita propter fraudem cognitam se extendit ad bona legitima Caj; alias poena Judicis esset frustranea; subsumo, sed poena particularis Judicis superaddita obligat in conscientia; ergo Titius tenetur tradere fisco bona legitima Caj; quia poena particularis superaddita respicit bonum regimen Reipublicae: ergo Titius non deponendo bona legitima Caj faceret contra bonum regimen Reipublicae, sicque peccaret. Tum, quia praepceptum pro tuenda justitia obligat in conscientia; sed tale praepceptum est sententia Judicis pro tradendo bona Caj fisco tam fraudata, quam legitima; ergo &c. De bonis fraudatis patet; de bonis vero legitimis probatur; quia omne delictum cognitum post sententiam Judicis debet puniri, vel aere, vel pelle; ergo cum Cajus fuerit repertus in delicto fraudationis Gabellarum, debet puniri post sententiam Judicis; sed non potest puniri in bonis fraudatis; quia jam absque tali poena debentur fisco; ergo debet puniri in bonis legitimis ex praepcepto particulari Judicis; ergo Titius debet dare fisco bona legitima Caj; Huic opinioni adherere videntur Suarez; Tolletus; Clavis Regia poenas Bonacinam de legibus disp. 1. qu. 1. punct. 7. num. 3.

Dices, Titius habuit praepceptum tradendi fisco omnia bona fraudata à Caj; sed pars, quam habet pro se, sunt bona fraudata à Caj; ergo & partem suam tenetur tradere fisco. Respondeo distingo majorem; Titius habuit praepceptum tradendi fisco omnia bona fraudata à Caj; quae ad Cajum pertinent, concedo majorem; quae ad Titium pertinent, nego majorem; sed pars Titij sunt bona fraudata tantum à Caj, nego minorem; quia fuerunt fraudata etiam à Titio, licet Titius non ea materialiter advexerit, fuit tamen principale motivum, & instrumentum fraudationis; quia manu tenebat dolo, observando bona fraudata, quorum particeps est.

Respondeo 2. Titius non tenetur in conscientia dare suam partem Gabellarum fisco, licet per fraudem eam acquisiverit: est supradictorum Doctorum cum Beja in respons. part. 1. cas. 13. Duarado in comment. Bullae Coena lib. 2. c. 15. quest. 12. n. 9. Ratio est: quia lex poenalis generalis mandansolvere Gabellas est odiosa: sed lex odiosa benignè explicanda est, quantum fieri potest: ergo non obligat in conscientia, sed tantum sub poena temporali juxta Reg. 15. Fur. odia sunt restringenda, favores amplian-

ampliandi. Tum, quia in cap. de Pœnis 49. habetur, *in dubio lex debet explicari de minori pœna*: Sed dubium est, an legislator apposuerit pœnam tam spiritualement, quàm temporalem; ergo debet explicari de pœna temporali. Tum, quia ex cap. *Nonne de præsumpt.* probatur: *Qui ex duobus propositis unum affirmat, alterum tacet, censetur excludere quod tacet.* ergo legislator apponens pœnam temporalem generaliter pro fraudatoribus Gabellarum, censetur excludere pœnam æternam; *Valentia part. 2. disput 7. quest. 5. punct. 6. Navarrus. Azorius lib. 5. cap. 6. quest. 4. Suarez lib. 5. cap. 3. num. 4. Decius, Gomez; Cassianus Verb. Lex. num. 43. & 48.*

Solvitur ob- Dices, pœna supponit culpam; ergo Titius *jectin, secun-* tenetur restituere bona fraudata, quoad partem *de partis.* suam propter pœnam generalem. Respondeo pœnam infligi propter culpam, vel civilem, vel moralem, concedo antecedens: tantum propter moralem, nego antecedens; culpa enim moralis respicit peccatum: civilis nequaquam.

Dices 2. lex continens præceptum obligat in conscientia. Sed lex pœnalis continet præceptum; ergo lex pœnalis obligat in conscientia. Respondeo, distinguo majorem, lex continens præceptum obligat in conscientia, quando constat, quod legislator præceperit sub culpa talem legem observari, concedo majorem, secus nego majorem: concedo minorem, & nego consequentiam. Dixi, quando constat, quod Legislator præceperit sub culpa; quia rarissimè, aut ferme nunquam solent Principes obligare sub culpa suos subditos ad observandum leges suas: nam dum imponunt vectigalia, ut solvantur, si velint: si verò ea fraudaverint, imponunt pœnam temporalem amittendi merces fraudatas, cum majori Principis lucro, vi cujus tacitè excludit pœnam æternam.

Dices 3. fraus Gabellarum cedit in damnum eas ementium, ut Apaltatorum &c. ergo &c. sic *Rodriquex in summ. part. 2. cap. 76. num. 3. Megala lib. 2. cap. 16. n. 130.* Respondeo Apaltatores dum emunt gabellas, sciunt eas fraudari, ideo emunt sub hac conditione, ut sibi imputent damnum, si non invigilant, & si eas fraudare in-

venerint, pœnam solvere exigunt cum magno suo emolumento, & quod in pluribus perdunt, in uno invento omnia damna refarciunt.

Pro corollario supradictæ doctrinæ nota, me 18. dare manum sententiæ, quod fraudantes gabel-*Fraudator* las non peccent lethaliter sub formalitate non gabella exposolvendi gabellas: alit non concedo, quod non *nens se peri-* peccent titulò exponendi se amissioni aliorum *culo amitten-* bonorum, quæ sub fraudatione Gabellarum *e-di notabilem* xactor in pœnam fraudis abriperet, & fortè cum *partem bono-* maximo damni sui, ac suæ familiæ, & statûs, *rum, peccat.* de orirentur jurgia, blasphemias, scandala, aliaque mala etc.

Quæritur ultimo; utrùm creditor Principis *19. Creditor* possit sibi compensare fraudando gabellas ju- *Principis po-* stas, quando non potest solutionem aliunde ob- *test sibi credi-* tinere? *tum compen-*

Respondeo 1. si gabellæ non sunt venditæ, vel *sare fraudā-* locatæ, potest sibi compensare creditum frau- *do gabellas.* dando gabellas, ita quoque *Malderus 2. 2. tract. 5. cap. 9. dub. 16. Molina tract. 2. diff. 674. n. 10. Diana tract. 2. Miscel. resol. 14. part. 2. Navarrus cap. 1. num. 246. &c.* Ratio est, quia si creditum facile obtineri non possit, non apparet, cur talis compensatio esset illicita, de qua plura vide in *tract de compensatione*, caveat tamen ne deprehendatur, quia posset puniri graviter.

Respondeo 2. quod si gabellæ sint venditæ, vel locatæ, probabilius est, quod non liceat eas fraudare ad compensandum creditum. Ratio est: quia tunc infertur damnum alteri scilicet, emptori, qui nullum contraxit debitum cum creditore: ergo sine læsione ipsius juris nequit fraudare Gabellas: igitur peccaret, & teneretur ad restitutionem. Dixi probabilius, nam oppositum docet *Vasquez in opus. c. 6. sect. 3. dub. 2. n. 37. Sylvester verbo Gabella 3. quest. 9. Lessius, Navarrus.* Ratio illorum est, quia conductor non habet majus jus, quàm habet Principalis, id est Princeps, ergo &c. Tum, quia emens jam prævidit fraudationes, quæ passim fiunt, ipsisque se spontè subicere censetur, & ideo hoc titulò minoris emere vectigalia traduntur, ac procurantur.

TRACT. LXXXVI. DE GRATIA.

Propositio 6. ab Alexandro VIII. reprobata sic sonat.

Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quàm perniciofa est, sicut proinde meritò possumus petere à gratia sufficienti, Libera nos Domine.

Pro-

Propositio 5. ab Alex. VIII. rejecta est.

Pagani, Judæi, Hæretici, alijque hujus generis nullum omnino accipiunt à JESU Christo influxum, adeoque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sinè omni gratia sufficiente.

CAPUT I.

De Quidditate, & divisione gratiæ.

SUMMARIUM.

1. *Triples acceptio gratiæ notatur.*
2. *Quid sit acceptio gratiæ propriè sumpta, & quid impropriè, notatur.*
3. *Quidditas gratiæ.*
4. *Gratia externa describitur.*
5. *Gratia interna actualis, & habitualis describitur.*
6. *Divisio gratiæ actualis demonstratur.*
7. *Gratia alia est sufficiens, alia efficax, alia subsequens.*
8. *Quid sentiant Pelagiani de gratia, notatur.*
9. *Quid Manichæi sentiunt de gratia, animadvertitur.*
10. *Nullum opus, quod nostræ salutis sit initium ex libero arbitrio sinè gratia fieri potest.*
11. *Solvuntur Objectiones.*
12. *Homo per peccatum non solum in gratuitis, verum etiam in naturalibus vulneratus est.*

1. *Triples acceptio gratiæ notatur.*

Gratia, quæ est radix omnium bonorum operum, tripliciter considerari potest: primò secundum se; secundò in ordine ad suam causam; quæ est DEUS: Tertiò in ordine ad suos effectus, qui sunt justificatio, meritum &c.

2. *Quid est acceptio gratiæ propriè sumpta, quid impropriè notatur.* Gratia dupliciter sumitur, propriè, & impropriè; Impropriè sumitur pro quocunque dono, quod à DEO conceditur, sive sit naturale, sive spirituale, ut est sanitas, pulchritudo, elegans dicendi modus &c. Gratia propriè sumpta sumitur pro libero Dei dono naturæ rationali gratis concessio non debito, ut sunt vocationes tam internæ, quàm externæ, illuminationes. gratia adjuvans, sanctificans &c.

3. *Quidditas gratiæ.*

Gratia dicitur à gratis dando ex mera liberalitate Dei, & opponitur merito, Justitiæ, tam de condigno, quàm de congruo.

4. *Gratia externa describitur.*

Gratia dividitur primò in internam, & externam; ad externam reducuntur actus amoris Dei, quibus Deus elegit prædestinatos ad gloriam, Scripturæ sacræ, miracula, vita Christi, Sacramenta, creatio totius mundi.

5. *Gratia interna actualis, & habitualis.*

Gratia interna est aliquid reale in anima ad vitam æternam dirigens: & dividitur in habitalem, & actualem. Gratia actualis est quali-

tas supernaturalis transiens, quâ homo adjuvatur ad bene operandum; consistit in inspirationibus, vocationibus. Gratia habitualis est qualitas supernaturalis in anima permanens, constituens filium adoptivum Dei, amicum, & hæredem gloriæ, quæ dicitur gratia sanctificans, gratia gratum faciens, pro qua latè sumpta sumuntur etiam habitus supernaturales fidei, spei &c.

Gratia actualis dividitur secundò in gratiam, quæ ordinatur ad proximorum salutem, & quæ ad propriam: primi generis sunt gratiæ gratis datæ, ut Prophetia, interpretatio sermonum, genera linguarum &c. Gratia actualis interna, quæ ordinatur ad propriam salutem, dividitur in excitantem, & adjuvantem: excitans est illa, quæ ponitur in intellectu, & est veluti lumen demonstrans quid agendum sit, per hanc operatur Deus in nobis sinè nobis; & hanc habere non est in nostra potestate, quæ prævenit nostrum consensum, & liberam voluntatem, diciturque præveniens: Gratia adjuvans est, quæ se tenet ex parte principij influentis, & simul cum potentia concurrat.

Dividitur ultimò gratia in sufficientem, efficacem, & subsequentem. Gratia sufficiens est, quæ sufficienter excitat, & adjuvat hominem, ut eliciat aliquem actum, licet homo recuset. Gratia efficax est, quæ ita excitat, & adjuvat hominem ad operandum, ut semper effectum obtineat, est contra Calvinum: Gratia subsequens est, quæ in præmium nostrorum operum datur.

Quæritur, quid Catholicè in materia de gratia tenendum sit.

Pellagius asserit, Adamum, etiamsi non peccasset, fuisse moriturum, & quod ipsius peccatum non infecerit genus humanum, consequenter vult, infantes etiamsi non baptizentur, habere vitam æternam; divites non salvari: insuper ait poenitentibus non dari veniam secundum gratiam, sed secundum meritum duntaxat. Semipelagiani, ut est Cassianus, docent ex parte nostri dari aliquod initium bonorum operum ad salutem conducentium.

Manichæi negant liberum arbitrium, unde volunt omnia fato evenire, quos sequitur Lutherus

actualis describitur.

6. *Divisio gratiæ actualis demonstratur.*

7. *Gratia alia est sufficiens, alia efficax, alia subsequens.*

8. *Quid sentiant Pelagiani de gratia notatur.*

9. *therus & Calvinus*, docentes, etiam cum gratia Dei esse impossibilem observantiam præceptorum. Deum esse causam peccati, & alia scommata, contra quos, ad statum quæstionis.

Respondere, opus nullum ex libero arbitrio absque divina gratia effici posse, quod nostræ salutis sit initium. Ratio est; quia Concilia id expresse definiunt, *Arauscanum* damnat, qui dixerit Deum expectare nostras voluntates: & *S. Augustinus*, ait *Pelagianam* pravitatem esse, si principium salutis male in homine collocetur, si divina voluntati impie voluntas humana præferatur. Tum quia *Apostolus ad Ephes. 5. DEUS operatur in nobis, velle perficere, & Proverb. 9. præparatur voluntas à Domino*, ergo &c.

Probatum ratione, si aliquod initium nostræ salutis posset esse ex nobis, deberet esse post bonam cogitationem; sed omnis bona cogitatio conducens ad salutem est donum Dei; ergo &c. Probatum minor ex *Apost. Corinth. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Tum quia, si aliquod initium nostræ salutis esset ex nobis, possemus de illo gloriari; sed hoc non, ergo &c. Probatum minor ex eodem *Corinthiorum 4. quid habes, quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis, & quia, si gratia daretur ex operibus nostris, gratia non esset gratia, sed debitum*, ergo &c.

Dices 1. *Matth. 25.* ubi Pater familias distribuit talenta secundum propriam cujusunque virtutem: Item *Apostolus ad Roman. quos præscivit, & prædestinavit*: id est ex præscientia bonorum operum naturalium prædestinavit Deus, & dedit auxilia efficacia, quibus homo infallibiliter salvabitur: ergo aliquod initium datur nostræ salutis absque divina gratia.

Respondere, Patrem familias distribuisse talenta adjunctâ divinâ gratiâ, per talenta possunt intelligi gratiæ gratis datæ; ut Paulum fecit doctorem gentium, Augustinum hæreticorum malleum. Ad secundum dico Apostolum non loqui de scientia speculativa, sed practica; quæ est causa operis, & antecedit merita: Sensus est, quos prædestinavit ab æterno, debere bene operari, illis dat auxilia in tempore, ut salutem consequantur.

Dices secundò, si Deus daret suam gratiam uni potius quàm alteri, non intuens bona opera naturalia unius potius, quàm alterius; sequeretur eum esse acceptorem personarum, sic non Judex, sed Tyrannus esset.

Respondere, Deum dare omnibus gratiam sufficientem, quâ possint salvari, si velint: Insuper merita naturalia nullam habent proportionem cum divina gratia, & ideo potest Deus eam dare cui vult, cum sit Dominus.

Dices 3. sequeretur ex conclusione, hominem nasci judicatum, non judicandum, quia antequam Deus prævideat naturalia alicujus opera futura, pro sua libertate hunc prædestinat, non illum; ergo &c.

Respondere cum Divo Augustino, quòd factum sit judicium, sed non appereat, & ideo nasci judicandum; quia secundum opera bona, vel mala in articulo mortis, vel elevabitur ad gloriam, vel damnabitur.

Quæritur: an homo habeat easdem vires nunc in statu naturæ lapsæ, quas habuisset in statu puræ naturæ.

Respondere, hominem per peccatum non solum in gratuitis, sed etiam in naturalibus vulneratum fuisse; ita *Joannes à S. Thoma*; Ratio colligitur ex *Ecclesiast. 21.* ubi peccatum dicitur *romphaea bis acuta*; quæ non solum in supernaturalibus, sed etiam in naturalibus vulnerat. Tum ex illo *Lucæ 10.* ubi peccator comparatur homini descendenti ab Jerusalem in Jericho, qui incidit in latrones, id est diabolos, qui cum spoliaverunt, cum plagis infixis abierunt semivivò relictò; ecce quòd non tantum in gratuitis spoliaverint, sed etiam in naturalibus vulnerarint; ergo &c.

Probo ratione, quantò magis augetur inclinatio ad unum oppositorum, tanto magis minuitur inclinatio ad aliud oppositum, sed per peccatū originale augetur inclinatio ad objecta dissona rationi, & minuitur inclinatio ad Deum; ergo &c. nam homo per peccatum originale est averfus à DEO, ut à fine naturali; & in puris naturalibus fuisset conversus ad Deum, ut ad finem naturalem, ergo post peccatum non habet tot vires, quot antea habebat; Sicut homo infirmus habet idem corpus, & animam, & non habet tot vires, quàm sanus, ergo à pari &c.

Quatuor vulnera homo per peccatum incurrit, videlicet ignorantiam, malitiam, infirmitatem, & concupiscentiam, eò, quòd homo per peccatum totaliter sit averfus à DEO, sit subditus tentationibus dæmonum, & sit eorum servus, quòd non fuisset in puris naturalibus: per hoc tamen in homine lapso nihil ex naturalibus amisit secundum esse physicum, non ita secundum inclinationem ad Deum.

CAPUT II.

An homo sine gratia possit aliquod verum cognoscere.

SUMMARIUM.

13. *Homo sine speciali gratia Dei potest naturaliter cognoscere plures veritates.*

14. *Nec cognitio omnium veritatum collectivè sumptarum, nec aliquarum in particulari potest haberi sine speciali gratia Dei.*

Aaa

15. Sol-

15. Solvuntur objectiones.

16. Homo in natura integra viribus natura potest habere actum efficacem amoris Dei, ut auctoris natura super omnia, non vero post lapsum.

17. Solvuntur objectiones.

18. Homo in natura lapsa potest sine speciali gratia efficere aliquod opus morale bonum, & vincere leves tentationes.

19. Homo lapsus nullam gravem tentationem vincere potest sine gratia speciali Christi.

20. Solvuntur objectiones.

21. In statu innocentiae ad servandam totam legem naturalem non fuisset necessaria gratia specialis.

22. In statu innocentiae pro observatione legis naturalis meritorie requiritur gratia.

23. In natura lapsa homo non potest servare diu totam legem sine gratia.

34. Solvuntur objectiones.

25. De via ordinaria ad observandam totam legem naturalem, non tantum requiritur gratia naturalis, sed etiam habitualis.

26. Solvuntur objectiones.

27. Homo cum gratia, quae de via ordinaria ei datur, non potest vitare omnia venialia.

28. Solvuntur objectiones.

29. Homo faciens, quod in se est neque de condigno, neque de congruo meretur primam gratiam.

20. Facienti, quod in se est ex auxilio gratiae efficaci, datur infallibiliter gratia sanctificans.

31. Solvuntur objectiones.

13. Homo sine speciali gratia Dei potest naturaliter cognoscere plures veritates.

Homo in natura lapsa plures veritates tam speculativas, quam practicas potest naturaliter cognoscere sine speciali gratia DEI.

Probatur ex Psalmo 4. multi dicunt, quis ostendit nobis bona: & signatum est super nos lumen vultus tui Domine: Item sapientiae 13. à magnitudine speciei, & creaturae cognoscibiliter poterit creator horum videri. Probatur ratione, homo habet naturaliter sensus dispositos ad operandum; ergo etiam naturaliter percipit objecta. Tum, quia omnis potentia debet habere naturalem virtutem ad tendendum in objectum sibi proportionatum; sed plures veritates tam speculativae, quam practicae sunt objectum proportionatum nostri intellectus; ergo &c. Probarur minor, nam dicere; continuum constat partibus; totum est majus parte, est veritas speculativa, & proportionata intellectui; ergo &c. Secundò practice certum est, quod parentes sint honorandi: pauperes sublevandi, ergo &c. Tum quia homo potest peccare sine gratia speciali; ergo, & cognoscere aliquas veritates: hoc est fugiendum; illud amandum; alias non peccaret.

14. Nec cognitio omnium veritatem collectivè sumptarum, nequit sine speciali gratia Dei haberi. non solum in statu naturae lapsae, sed etiam in statu innocentiae, quod experientia do-

cet: quia hucusque nullus omnes veritates cognovit, cum ferme sint infinitae.

Cognitio aliquarum veritatum in particulari non potest haberi sine speciali gratia Dei; nam potest haberi compositio continui à nullo hucusque cognita sine speciali gratia Dei. fuit, cum pluribus alijs veritatibus mathematicis, & quomodo ex eodem seminis grano aliud in herbam, aliud in florem, aliud in fructum evadat.

Dices: quoties excitantur cogitationes: 15. hic & nunc non est mentiendum; non est futurum; ita excitantur, ut potuerint non excitari; ergo quod defacto excitentur, est specialis gratia DEI. Respondeo, nego consequentiam, nam cum naturaliter excitentur, excitantur, etiam si Deus voluisset hominem reparare; nam cum Deus creaverit hominem liberum cum suis sensibus, debet etiam naturaliter eos excitare ad cognoscendum aliquas veritates.

Dices secundò: ex scriptura ad Corinthios 3. non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est: ergo &c. Respondeo, omnia loca scripturae sunt intelligenda de cogitationibus ad salutem conducentibus, vel de cogitationibus in ordine ad actus supernaturales, non naturales.

Dices 3. ex cognitione veritatum comparatur prudentia: sed haec non potest haberi sine gratia, prout patet proverb. 8. mea est prudentia; ergo &c. Respondeo, aliqualem prudentiam posse comparari naturaliter circa actus facile cognoscibiles, non verò posse prudentiam absolute, praesertim circa opera ardua; vel iste locus citatus intelligitur de prudentia conducente ad salutem, reliquae cogitationes merè naturales, non conducunt ad vitam aeternam.

Quaeritur: an homo viribus naturae in natura, & in puris naturalibus, posset habere actum efficacem amoris Dei, ut auctoris naturae super omnia, saltem per aliquod tempus.

Respondeo affirmative; quia Deus non praecipit impossibile; sed in natura integra fuisset praeceptum amoris Dei super omnia; ergo &c. adverte hic, quod in statu naturae integre nulla fuisset gratia, siquidem cum praecepto est impossibilis. Tum, quia amor Dei super omnia est actus proprius naturae sanae: sed in statu naturae integre nulla fuisset infirmitas; ergo &c.

Homo post lapsum non potest viribus naturae habere actum efficacem amoris Dei super omnia, sed tantum inefficacem, ut auctoris naturae. Ratio est; quia homo post lapsum est infirmus; sed infirmus non potest habere actum efficacem amoris Dei super omnia; ergo &c. probatur minor, quia infirmus non potest efficere opus arduum, & difficile; sed habere actum efficacem est habere tale opus; ergo &c. probatur minor, habere actum efficacem amoris Dei super omnia, est habere efficax propositum potius moriendi, quam non servandi totam

tarum, nec aliquarum in particulari potest haberi sine speciali gratia Dei. Solvuntur objectiones. Homo in natura integra viribus naturae potest habere actum efficacem amoris Dei, ut auctoris naturae super omnia, non vero post lapsum.

tam legem naturalem; sed hos homo non potest habere viribus naturæ; ergo &c. Tum, quia, ut quis diligat Deum amore efficaci super omnia, requiritur observantia totius legis naturalis; sed observantia totius legis naturalis in statu naturæ lapsæ sine gratia est impossibilis; ergo &c. major patet; quia efficax amor includit propositum nunquam offendendi Deum, & excludit omne peccatum; minor constabit inferius.

17. Dices: easdem vires habet homo in natura lapsa, ac habuisset in puris naturalibus; sed in puris naturalibus potuisset homo diligere Deum efficaciter sine gratia; ergo &c. consequenter respondeo, nego maiorem; nam licet habeat homo easdem potentias physicas, habet tamen vulneratas, & infirmas in natura lapsa. Secundo licet haberet easdem vires, habet tamen majores difficultates superandas, quas non habuisset in puris naturalibus; siquidem modo est subditus varijs tentationibus, & est aversus à Deo, ut fide naturali, non sic fuisset in statu puræ naturæ.

Dices 2. Homo solis naturæ viribus potest judicare Deum esse summum bonum, summe amabile; ergo & voluntas potest Deum amare magis quam aliud creatum; siquidem non minores sunt vires voluntatis, quam intellectus. Respondeo, negando consequentiam; disparitas est, quia ut docet Divus Thomas, voluntas est magis vulnerata, quam intellectus.

Dices 3. Homo habet naturalem inclinationem ad diligendum Deum super omnia; ergo etiam solis naturæ viribus poterit eum efficaciter diligere. Respondeo, concedo antecedens; nego consequentiam; nam licet habeat hanc inclinationem, non potest tamen exire in actum amoris propter infirmitatem, quam habet, sicut qui est in compedibus habet potentiam ad ambulandum, non tamen potest actu ambulare: vel sicut anima rationalis separata à corpore habet potentiam iterum reuniri corpori, non fiet tamen sine gratia.

Dices 4. contra secundum, ex Augustino liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati pravitate perdidimus. Respondeo hanc, & similes auctoritates intelligendas esse de dilectione in ordine ad salutem, vel de amore Dei efficaci, non de inefficaci naturali; nam dilectio inefficax non est opus arduum, nec deponit ad salutem.

18. Hinc sequitur, posse hominem in natura lapsa sine speciali gratia Dei efficere aliquod opus morale bonum ex facilioribus veræ virtutis.

Homo potest vincere aliquas tentationes leves in natura lapsa sine gratia Dei, non solum physice, sed etiam moraliter; Ratio est, quia habet potentiam physicam ad peccandum, & non peccandum sine gratia; ergo data tentatione levi potest eam vincere: Tum, quia impossibile videtur, ut homo omni tentationi assentiret, ad quam allicitur, v. g. ad mendacium, furtum, homicidium. Tum, quia per peccatum

non est extinctum liberum arbitrium; ergo si quis potest peccare, & non peccare, poterit etiam tentationi resistere.

Homo lapsus nullam gravem tentationem vincere potest sine gratia Christi, sive uno, si ve pluribus instantibus duret. *Probat. nullam gratiam* *Matth. 6. & ne nos inducas in tentationem; ex-rem tentatio-* *gò signum est, quod propria virtute non possi-* *nem vincere* *mus eas superare: Tum, quia Apostolus ad potest sine* *Corinth. 10. ait; fidelis DEUS, qui non patietur gratia specia-* *vos tentari supra id, quod potestis; ergo datur* *li Christi.*

tentatio, quæ non potest superari sine gratia Dei, uti confirmatur ex *Psal. 117. impulsus sum ut caderem, & Dominus suscepit me.* Probat. ratione, homo per peccatum factus est proclivis ad objecta sensibilia; ergo data tentatione gravi, nequit ei resistere independentem à gratia, cum vincere tentationem gravem sit opus arduum; sed opus arduum sine gratia fieri non potest; ergo &c. quia si homo lapsus posset vincere gravem tentationem, posset etiam subire martyrium sine gratia, & servare totam legem naturalem, quod est impossibile, & damnatur à patribus.

20. Dices: præcepta Dei non sunt impossibilia, *Solvuntur* *ut ait textus: jugum meum suave est; sed res fa-* *objectiones.* ciles possunt viribus naturæ fieri; ergo & vinctationes sine gratia Dei. Respondeo, concedo maiorem; distinguo minorem: res faciles possunt viribus naturæ fieri, præscindendo, à gravibus tentationibus concedo min. secus, nego min. verum est omnia præcepta Dei posse adimpleri cum gratia Dei, non vero sine.

Dices 2. Potest hæreticus pro tuenda sua secta mortem subire; ergo & poterit Catholicus propter Deum mori sine gratia; probatur consequentia: potest hæreticus, qui negat tantum unum articulum fidei, v. g. Christum non esse Deum, mori pro defensione; ergo & Catholicus poterit mori pro defensione hujusmodi articuli fidei sine gratia; nam ex quo motivo contrario moritur hæreticus, tantum ut placeat Deo; potuerit etiam mori Catholicus tantum ut placeat Deo, pro defensione veritatis. Respondeo, concedo antecedens; nego consequentiam; ad secundum antecedens respondeo: potest mori hæreticus, ut inde ostendat vanam gloriam, seu suam falsam opinionem esse veram, concedo; secus, nego antecedens. At verò Catholicus non potest mori sine gratia; nam si confiteretur, quod Christus sit Deus, & vellet mori pro tuenda veritate, Deus illum illustraret, vel per Angelum, vel per se, vel qualitercunque conferret ipsi gratiam de vera fide, ut in ipsa moreretur.

Dices 3. Si homo non habet potentiam moralem ad resistendum tentationibus; ergo non peccat consentiendo illis; consequentia patet; quia ad peccatum requiritur libertas, & potentia moralis: sicut, si quis esset in compedibus; licet habeat potentiam physicam eundi ad sacrum die festo; quia tamen non habet potentiam moralem, non peccat id

omittendo, ergo à pari. Respondeo, nego consequentiam, licet homo ex se non habeat potentiam moralem resistendi tentationibus; nihilominus Deus dat omnibus gratiam sufficientem, quâ possunt eas vincere; si non vincant, culpa est ex illis, cum adsit gratia vincendi.

Dices 4. Si Christus non reparasset genus humanum, adhuc futuræ fuissent tentationes; & si quis consensisset, peccasset, & tamen in tali statu non fuisset gratia, quæ cum illo impossibile est; ergo homo potest resistere sine gratia. Respondeo, etiam in tali statu Deus adfuisset suo auxilio, non quidem per modum gratiæ ad salutem conducentis, sed solum per modum adjutorij; hoc non est impossibile cum tali statu.

21. In statu innocentiae ad observandam totam legem naturalem quoad substantiam, non fuisset necessaria gratia specialis, quia in statu innocentiae natura fuisset sana, & appetitus subditus fuisset rationi, sed naturæ sanæ non est difficile operari semper honestè, & bene, ergo &c.

Ad observandam legem naturalem meritorie, seu quoad modum, etiam in statu innocentiae, requiritur gratia; Ratio est, quia ut aliquod opus si meritorium vitæ æternæ, debet esse supernaturale, sed homo in statu innocentiae viribus proprijs non efficeret opus supernaturale sine gratia; ergo requiritur gratia.

22. In statu innocentiae pro propria non efficeret opus supernaturale sine gratia; ergo requiritur gratia.

In natura lapsa homo non potest servare totam legem sine gratia ad longum tempus, est contra Pelagium; Ratio est: quia homo viribus naturæ sine gratia non potest vincere tentationes graves; ergo neque servare totam naturalem legem: antecedens patet ex supradictis, consequentia etiam est clara; quia servans legem, non debet labi per tentationes. Tum, quia Concilium Millevitanum ait: *Qui asserit nos posse sine gratia implere divina mandata, Anathema sit.*

23. Dices: homo in statu innocentiae fuisset liber, & indifferens ad bonum, & ad malum, ei que occurrissent plures occasiones ad peccandum; sed ubi est talis libertas, & occurrunt plures occasiones ad peccandum mortaliter, implicat observare totam legem naturalem sine gratia; ergo &c. Respondeo, distinguo minorem, sed ubi est talis libertas, & occurrunt plures occasiones ad peccandum mortaliter, implicat observare totam legem naturalem sine gratia, si sunt excitatae, proclives, & passionibus, concedo minorem: secus nego minorem, & consequentiam.

24. Dices: homo in statu innocentiae fuisset liber, & indifferens ad bonum, & ad malum, ei que occurrissent plures occasiones ad peccandum; sed ubi est talis libertas, & occurrunt plures occasiones ad peccandum mortaliter, implicat observare totam legem naturalem sine gratia, si sunt excitatae, proclives, & passionibus, concedo minorem: secus nego minorem, & consequentiam.

Dices 2. In eo statu fuissent tentationes dæmonum, sicuti fuerunt in Adamo; ergo ratione harum tentationum fuisset difficile servare totam legem. Respondeo. per accidens fuisse dæmones, quia potuit esse talis status absque eo, quod Angeli peccassent. Secundò tales tentationes fuissent leves; quia passionibus fuissent pacatae.

Dices 3. Contrà tertium, vel homo cum solo generali Dei concursu potest servare totam legem, vel non potest; si non potest; ergo non peccat transgrediendo aliquod præceptum, cum ad impossibile nemo teneatur, si potest, ergo ad illam servandam non indiget gratiâ. Respondeo, hominem posse servare cum solo generali Dei concursu præcepta naturalia, quousque non insurgant tentationes graves, pro quibus requiritur gratia superandi. Secundò licet per se non possit eam servare, potest tamen cum gratia Dei.

De via ordinaria ad observandam totam legem naturalem non tantum requiritur gratia naturalis, sed etiam habitualis. Probatur ex Jeremia, *Peccatum peccavit Jerusalem propterea servandam instabilis facta est.* Tum, quia Augustinus ait: *totam legem quam non implet, nisi qui Dominum acceperit naturalem Spiritum Sanctum Patri, & Filio utique aequalem: non tantum Sed Spiritus S. accipitur per infusionem gratiæ requiritur habitualis, seu sanctificantis; ergo ad implendam legem requiritur gratia sanctificans.* Tum, quia peccator sæpius privatur quotidianis auxilijs actualibus; Sed qui privatur talibus auxilijs, nequit servare totam legem naturalem; ergo requiritur gratia habitualis, ut servetur. Major patet; quia dicitur, peccator est sicut navis fracto gubernaculo in medio mari, quæ illuc deducitur quò tempestas appulerit, ergo &c.

Dices 1. si homo sine gratia sanctificante longum tempore peccata vitare non posset; ergo statim ac peccat, tenetur confiteri; quia tenetur vitare occasionem, nè cadat. Respondeo secundum diversam opinionem transeat major, ad id, quod sequitur, dico teneri vitare occasionem proximam, non remotam.

Dices 2. ut aliquis possit peccare, debet esse liber; Sed si requireretur gratia sanctificans ad observantiam totius legis, & ad vitanda omnia peccata mortalia, non esset liber; ergo &c. probatur minor: quia sine gratia sanctificante non posset vitare omnia peccata, sicque sine gratia non esset liber. Respondeo, distinguo minorem; non esset liber libertate physicâ sine gratia, nego minorem, libertate morali, concedo minorem, ergo gratia non requiritur, nego consequentiam: vel distinguo, non requiritur physicè, concedo consequentiam: moraliter nego consequentiam; eodem modò ad probationem respondeo.

Dices 3. si requireretur gratia sanctificans ad observantiam totius legis, sequeretur aliquem posse scire actu se esse in gratia: quia sciret per longum tempus se nullum commisisse peccatum mortale; ergo &c. Respondeo, sciret se esse in gratia conjecturaliter, concedo sequelam; sciret cognitione evidenti; nego sequelam.

Homo cum omnibus auxilijs, quæ de via ordinaria ei conceduntur, non potest vitare omnia venialia, est de fide. Probatur ex Trident. sess. 6. Can. 23. ubi sic ait? *Si quis dixerit hominem*

In statu innocentiae ad observandam totam legem naturalem non fuisset necessaria gratia specialis.

In statu innocentiae pro propria non efficeret opus supernaturale sine gratia.

In natura lapsa homo non potest servare totam legem sine gratia ad longum tempus.

In natura lapsa homo non potest servare totam legem sine gratia.

Solvuntur objectiones.

25. De via ordinaria ad observandam totam legem naturalem non tantum requiritur gratia naturalis, sed etiam habitualis.

26. Solvuntur objectiones.

nem semel justificatum posse in tota vita peccata omnia, & venialia vitare (nisi ex speciali DEI privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit. Tum, quia script. ait: septies in die cadit justus: & Paralip. 6. non enim est homo, qui non peccet. Tum, quia Joan. Epist. 1. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est; ergo &c.

28. Dices 1. Potest justus laudabiliter dicere, volo vitare venialia per totam vitam; ergo signum est, quod possit ea vitare. Respondeo, concedo esse laudabile, dicere, volo vitare venialia, sed tantum inefficaciter; ergo posset ea vitare ex privilegio speciali, concedo consequentiam; secus, nego consequentiam &c.

Dices 2. Illud non est peccatum, quod cum gratia divina vitari non potest; sed venialia juxta dicta cum gratia divina, quæ justis conceditur de via ordinaria, vitari non possunt; ergo &c. Respondeo: distinguo minorem; sed venialia cum gratia divina vitari non possunt moraliter concedo minorem: physicè, nego minorem, & consequentiam. Instabis, quod vitari moraliter non potest, moraliter peccatum non est; sed ex dictis mortaliter non possunt vitari venialia; ergo &c. Respondeo, distinguo minorem; sed moraliter vitari non possunt collectivè sumpta, concedo minorem distributivè sumpta, nego minorem, & consequentiam.

29. Homo faciens, quod in se est, neque de condigno, neque de congruo meretur primam gratiam. Ratio primæ partis est de fide, ex Confessio Arausicano, quod dicit: si quis dixerit sine gratia Dei, credentibus, desiderantibus, & pulsantibus nobis misericordiam conferri, anathema sit. Probatur ratione, ut aliquod opus sit meritum de condigno gratiæ, debet esse ejusdem rationis cum gratia; sed nullum opus viribus naturæ factum, est ejusdem rationis, & ordinis cum gratia; ergo &c. quia gratia est ordinis supernaturalis, & opus ordinis naturalis; ergo &c. Probatur 2. pars, quæ est etiam de fide ex Conc. Trid. neque tamen sine gratia Dei moveri ad justitiam coram illo libera suâ voluntate possit: & Joann. 6. habetur nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Probatur ratione: nihil potest se disponere ad altiore statum suâ naturâ: sed gratia est supra naturam creatam; ergo nulla creatura potest se disponere ad consecutionem gratiæ. Major patet: quia nihil est in effectu, quod ante non fuerit in causa, sic aer non potest disponi ad ignem, sed debet disponi à superiori virtute: ergo &c.

30. Facienti quod in se est auxilio gratiæ efficaci, datur infallibiliter gratia sanctificans cum in se est ex reliquis habitibus, qui gratiam sanctificantem auxilio gratiæ comitantur: pro auxilio intelligitur actus gratiæ efficaci contritionis, & amoris Dei super omnia. Probat infallibiliter gratia ut ponatur forma: sed contritio, & dilectio Dei super omnia proveniens à gratia efficaci sunt ultimæ dispositiones ad gratiam: ergo

&c. Major patet: quia posito v. g. octavo gradu caloris, ponitur ignis: ergo &c. Minor probatur ex Zach. Proph. dicente; convertimini ad me (hoc est per actum contritionis elicito à divina gratia) & ego convertar ad vos, hoc est per gratiam sanctificantem: sic Magdalena obtinuit remissionem peccatorum, quia dilexit multum.

Dices 1. Vocatio externa, & alia auxilia gratiæ sapè à ministris dependent: ergo poterunt etiam dependere à bonis operibus liberi arbitrij naturaliter factis: probatur consequentia: In primis nulla datur disparitas: quia tam actiones ministrorum, quam opera liberi arbitrij sunt naturalia. Respondeo verum esse vocationes externas dependere à ministris, non verò inspirationes internas; quia istæ à solo Deo infunduntur: nam multi à ministris vocantur, pauci verò eliguntur.

Dices 2. Multi Theologi cum divo Thoma dicunt, quod si quis esset nutritus in sylvis, & sequeretur ductum rationis in appetitu boni, & fuga mali, Deus illi immitteret internam inspirationem, vel daret concionatorem, qui illum de fide instrueret; ergo facienti, quod in se est, Deus non denegat gratiam. Respondeo, divum Thomam loqui, quod talis faceret, quod in se est, sequendo usum rationis ex gratia præveniente, cum ergo impossibile sit sine gratia observare totam legem naturalem, ideoque talis haberet gratiam. Instabis; ergo si talis faciat, quod in se est ex viribus naturæ tantum, non salvabitur, ergo ex necessitate damnabitur; quia non habet fidem, & gratiam quæ necessariò requiritur ad salutem. Resp. nego sequelam: quia Deus omnibus dat gratiam sufficientem, quâ possunt observare præcepta, si verò ea non observant, tunc propriâ voluntate damnabuntur.

Dices 3. Ex act. Apost. cap. 10. constat, quod Deus Cornelium propter bona opera, & elemosynam ad Petrum direxerit, ut instrueretur in fide; ergo bona opera naturaliter ab eo facta meruerunt, ut converteretur ad fidem. Respondeo, bona opera Cornelij non fuisse ex solo libero arbitrio, sed etiam ex gratia præveniente ipsi data.

Dices 4. Si facienti quod in se est viribus naturæ Deus non conferret gratiam; sequitur esse inanes omnes exhortationes Concionatorum, ut quis convertatur, det elemosynas &c. quia qui est in peccato mortali nihil potest operari ad salutem. Respondeo, Concionatores hortari omnes ad bona opera mediante divinâ gratiâ, quæ omnibus parata est, quoad sufficientiam: proinde si non operantur, juxta illud Osee: perditionis tua ex te Israel.

Dices. Contra secundam; ideo non possumus per opera naturalia mereri primam gratiam prævenientem; quia gratia ex operibus data, non esset gratia, sed debitum; sed hoc non; ergo &c. Probatur minor, per opera facta ex gratia præveniente, seu efficaci mere-

mur gratiam sanctificantem; ergo non est contra rationem gratiæ stare cum merito: Antecedens patet, nam meremur ex debito legali eodem modo, ac si Rex faceret legem dandi comitatum primo ascendenti ad muros inimicorum, quod si ascendat, ex debito legali ei debetur comitatus; ergo. Respondeo, concedo maiorem, nego minorem; ad probationem, nego antecedens; ad huius antecedens, iterum nego antecedens;

ad probationem de Rege concedo antecedens; nego consequentiam; disparitas est; quia miles ascendens inimicorum muros, ascendit proprijs viribus, non Regis, nec dat Rex illi posse, Deus verò cum sit ille, qui non solum dat posse, verum etiam efficere talem actum dilectionis Dei supernaturalem; ergo cum hoc auxilium gratis det: dat etiam gratiam sanctificantem; ergo &c.

CAPUT III.

De necessitate gratiæ, & viribus liberi arbitrij ad actus supernaturales.

SUMMARIUM.

32. *Actus meritorij gratiæ, & vitæ æternæ sive de condigno, sive de congruo sunt supernaturales quò ad modum, & substantiam.*

33. *Solvuntur objectiones.*

34. *Homo sine gratia non potest elicere actum contritionis, vel attritionis efficacem.*

35. *Solis naturæ viribus potest haberi aliqualis displicentia peccatorum.*

considerata, concedo maiorem: elevata à Deo per gratiam, nego maiorem, ideoque verum est, quod nulla potentia naturalis non elevata possit producere tales actus.

Dices 2. Isti actus debent esse liberi, & vitales: sed si essent in substantia supernaturales, non essent liberi, & vitales: ergo debent esse naturales: probatur minor, quod non est in potestate potentiæ liberæ, ut fiat, vel non fiat, non est liberum: sed tales actus non essent in potestate potentiæ liberæ: ergo &c. probatur minor, potentia libera non potest efficere tales actus sine gratia; sed hoc derogat conclusioni suprapositæ: ergo non est in potestate potentiæ eos efficere. Secunda pars patet: quia, ut actus sit vitalis, debet esse adæquatè à principio vitæ; sed tales actus non essent: quia essent partim à gratia, ergo &c. Respondeo, nego minorem: ad huius probationem dico, nec potentias posse efficere aliquid sine concursu generali, & tamen dum operantur, liberè operantur, ita & in proposito casu. Ad secundum, nego, quod actus vitales debeant esse adæquatè à principio vitæ: nam etiam species intellectuales concurrunt ad cognitionem, & tamen hæ sunt vitales; ita & gratia, licet concurrat ad actus, adhuc erunt vitales,

Dices 3. ideò gratia non potest produci ab ullo agente creato per modum causæ principalis: quia est tota supernaturalis: sed si actus essent in substantia supernaturales, essent totaliter supernaturales: ergo non possunt produci. Respondeo, nego maiorem, nam non ideò, non potest produci, quia est tota supernaturalis: sed ideò; quia agens creatum nullam habet proportionem ad illam producendam, antequam elevetur ad ordinem supernaturalem.

Dices 4. detur Philosophus, qui per scientiam sit certus, quod DEUS sit, fiat Catholicus, sit magis certus ex fide: ergo actus fidei est naturalis: quia intentio fit per gradus ejusdem rationis. Respondeo in tali Philosopho dari

32. *Actus meritorij gratiæ & vitæ æternæ sive de condigno, sive de congruo sunt supernaturales quò ad modum & substantiam.*

Actus, qui sunt meritorij gratiæ, & vitæ æternæ, sive de condigno, sive de congruo, non sunt tantum supernaturales quò ad modum, sed etiam quò ad substantiam, seu essentiam juxta nonnullos: Probatur prima pars: ideò adversarij negant actus esse supernaturales quò ad substantiam, quia sunt liberi, & vitales: sed etiam actio per quam producit actus, est libera, & vitalis. ergo neque actio ex hac ratione esset supernaturalis quò ad modum. Tum, quia actio, quæ actus fidei producit, vel est unum complexum cum termino, vel est entitas modalis, quæ mediante termino fit: non est unum complexum cum termino, quia tale complexum per adversarios est naturale; ergo est actio: non est entitas modalis, quia modus debet esse ejusdem rationis cum re, cujus est modus: sed res est naturalis: ergo & modus &c.

Probatur secunda pars. Actus specificatur ab objecto; ergo si objectum est supernaturale, erunt & actus. Tum, quia actus fidei, spei, & charitatis producuntur ab habitibus fidei &c. infusis à Deo; sed habitus sunt supernaturales, ut fides docet: ergo & actus; quia habitus debent producere actus proportionatos sibi.

33. *Solvuntur objectiones.*

Dices: actus qui sunt in substantia supernaturales, non possunt fieri à potentia naturali; sed actus nostri meritorij à nobis fiunt: ergo &c. Respondeo, distingo maiorem: non possunt fieri à potentia naturali secundum se-

dari diversos actus, si fiat Catholicus; unus actus est naturalis, alter supernaturalis, utpote ex diversis motivis.

nor includit voluntatem postponendi omnia sensibilia propter Deum, sed hoc est opus arduum: quia voluntas maximè à sensibus attrahitur.

34. Homo sine gratia non potest elicere actum contritionis, vel attritionis efficacem, quo includat efficax propositum vitandi omnia mortalia. Probat, opus arduum viribus naturæ fieri non potest, sed contritio, vel attritio efficacem includens efficax propositum non peccandi, est opus arduum, ergo &c. Probat, minus efficacem.

Solis naturæ viribus potest haberi aliquis 25. displicentia peccatorum, sed non cum proposito efficaci non amplius peccandi: Ratio est: quia nobis inest liberum arbitrium: sed liberum arbitrium habet aliquas vires naturales displicentiae vel non displicentiae; ergo &c.

Solis naturæ viribus potest haberi aliqua displicentia peccatorum.

CAPUT IV.

De Gratia actuali.

Propositio 5. ab Alexandro VIII. expulsa sic se habet.

Pagani, Judæi, Hæretici, alijque hujus generis nullum omnino accipiunt à Jesu Christo influxum, adeoque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inerinem sine omni gratia sufficienti,

Propositio 6. ab eodem Alexandro VIII. damnata.

Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quàm perniciosa est, sic ut proinde meritò possimus petere: à gratia sufficienti, Libera nos Domine.

SUMMARIUM.

36. Gratia operans, & cooperans exponitur.
37. Solvuntur objectiones.
38. Gratia efficax describitur.
39. Gratia sufficiens exponitur.
40. Datur gratia efficax; & sufficiens.
41. † Gratia sufficiens dat posse operari, si homo vellet.
42. Solvuntur objectiones.
43. † Deus omnibus adultis tam fidelibus, quàm infidelibus providit auxilia sufficientia ad salutem.
44. Solvuntur argumenta in contrarium.
45. Deus aliquibus magnis peccatoribus in penam precedentium delictorum denegat gratiam efficacem, & abundantiam auxiliorum sufficientium.
46. Gratia sufficiens non est in omnibus quocunque temporis momento.
47. Solvuntur objectiones.
48. Parvulis omnibus Deus providet auxilia sufficientia ad salutem.

36. Gratia operans, & cooperans exponitur.

Gratia actualis dividitur in operantem & cooperantem: Gratia operans est illa, per quam Deus operatur in nobis, sine nobis, hoc est, sine omni nostra cooperatione, gratia cooperans est, per quam Deus operatur nobiscum, hoc est nobiscum opus perficit, concurrente nostra operatione. Dari talem gra-

tiam, patet ex Apostolo ad Philipp. 1. qui capit in nobis opus bonum. Ecce gratiam operantem, & ad Corinth. cap. 15. non ego, sed gratia Dei mecum: ecce gratiam cooperantem.

Gratia operans est concursus prævius, cooperans est concursus simultaneus. Ratio est: quia gratia operans est, per quam Deus operatur in nobis sine nobis, sed operari in nobis sine nobis excludit simultaneum concursum; ergo &c. probatur minor; excludit omnem nostram cooperationem; ergo &c. alias non daretur disparitas inter *ly in nobis & nobiscum*. Tum, quia homo subordinatur Deo secundum omnes operationes tam intellectus, quàm voluntatis; sed hæc subordinatio fit per promotionem & applicationem intellectus & voluntatis; ergo &c. Nā De⁹ illustrat intellectum, infundit bonas cogitationes.

Dices, si gratia operans est concursus prævius, sequeretur nullum actum à nobis elic- 37. tum posse esse effectum, aut solius gratiæ operantis, aut solius gratiæ cooperantis; sed hoc non; ergo &c. Probetur sequela, nullus actus à nobis elicitur, ad quem Deus aut præviè, aut simultaneè non concurreret; ergo omnis actus est effectus utriusque gratiæ simul. Respondeo, nullum actum à nobis elicatum posse esse effectum aut solius gratiæ operantis, aut solius cooperantis, si talis actus sumatur tum quoad applicationem, tum quoad substantiam, concedo, si sumatur seorsim, nego; nam actus quoad

Solvuntur objectiones.

quoad applicationem est à sola gratia operante ; quoad substantiam est à gratia cooperante.

Dices 2. Hic concursus prævius, seu motio intellectus, & voluntatis vel est aliqua qualitas, quæ se habet per modum actus primi, vel per modum actus secundi, si se habet per modum actus secundi, non potest esse aliud quam ipsa intellectio, & volitio: si se habet per modum actus primi, talis qualitas est creata, jam indigebit aliâ qualitate ad excitandum, & sic in infinitum, ergo &c. Respondeo non esse qualitatem, vel aliquid quod se habet per modum habitus, sed est ipse motus animæ, seu est aliquid, quod se habet per modum qualitatis transeuntis & motus elicit: non quod se habet per modum qualitatis permanentis; seu est ipse concursus supernaturalis Dei: qui facit, ut causa secunda transeat ab actu primo in secundum, quare non requiritur propriè, neque per modum actus primi, neque per modum secundi.

Dices 3. non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed posita gratia extrinsecâ moraliter monente, & virtute divinâ nobis existente sufficienter intelligitur adjutorium Dei; ergo non est necessarius concursus prævius, seu motio physica. Respondeo, sufficienter intelligitur auxilium Dei extrinsecum tantum concedo, intrinsecum nego.

Quæritur; an detur gratia sufficiens, & efficax, & in quo sufficiens consistat?

38. Gratia
efficax descri-
bitur.

Gratia efficax est illa, quæ semper conjungitur cum effectu, seu quæ semper promovet hominem ad eliciendum actum meritorium.

39. Gratia
sufficiens ex-
ponitur.

Gratia sufficiens est, quæ tribuit voluntati virtutem sufficientem ad posse operari, & elice- re actus meritorios æternæ vitæ, aut nunquam conjungitur cum operatione illorum, seu nunquam sortitur suum effectum. Hujusmodi gratia, licet in Angelis, & Adam fuisset, aut in statu naturæ lapsæ negat dari Calvinus *libr. 2. Inst. cap. 3.* qui omnem gratiam internam dicit esse efficacem, cui adhæret Jansenius *libr. 3. de gratia cap. 1.* proinde gratiam, quam nos assignamus sufficientem, vocat esse inutilem reprobis; perniciosam, & monstrum à Pelagianis excogitatum.

40. Datur
gratia effi-
cax & suffi-
ciens.

Dico: dari gratiam sufficientem, & efficacem de fide est. Ratio primæ partis constat ex scriptura *Proverb. 1. vocavi, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. & Act. 7. habetur, vos semper Spiritui Sancto resistitis, id ipsum patet Corinthiorum 8. videte ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, & Matth. 11. Christus Dominus reprehendit Judæos, eò quod mediante gratiâ, quam habuerint, non fuerint ad poenitentiam conversi, dicens: Si in Tyro, & Sydone facta fuissent virtutes, quæ in vobis; pridem in cilicio, & cinere poenitentiam egissent: Confirmatur ex Tridentino sess. 6. Can. 13. ubi asserit: Deus enim, nisi ipsius gratia defuerint, sicut capit opus bonum, ita perficiet: Vide quomodo ex his omnibus textibus, manifestè appareat dari gratiam sufficientem; si verò non*

habeat homo effectum illius, ipsi imputandum est; quia voluntariè ab ipsa deficit.

Secunda pars, dari gratiam efficacem, etiam probatur ex *Ezechiel. 36. Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, ut in preceptis meis ambuletis: Et ex Apostolo habetur. Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere. Tum quia Augustinus de gratia ait cap. 16. certum est nos facere cum facimus; Sed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati. ergo &c.*

41. † Gratia
sufficiens
dat posse asse-
qui si homo
vellet.

Dico contra propositionem 6. ab Alexandro VIII. reprobam. Gratia sufficiens dat posse, & includit ea omnia, quæ ad actum primum sunt necessaria; quod si homo non operatur non est, quia non possit; sed quia non vult: ideoque ex sua intrinseca ratione gratia sufficiens, est bona, utilis, & proficua hominibus, eò quod sit motio supernaturalis Dei, quæ, ut instrumentum divinæ sapientiæ, & voluntatis antecedentis, quæ vult omnes homines salvos fieri, præbet vires intellectui, & voluntati ad bene operandum, si vellet, ideoque non est inutilis, & perniciofa, prout propositio damnata blasphematur. Ratio est; quia omnis potentia proxima in ordine ad actum suum est bona, utilis, & proficua, sed gratia sufficiens est potentia proxima; ergo est in ordine ad actum; ergo est bona, & utilis per se; igitur si non fit actus, provenit ex resistantia voluntatis, quæ non consentit. Tum quia Deus præcipit, ut mandata illius impleamus, non ut possimus implere, ergo gratia sufficiens est, ut ea impleamus. Tum quia *Matth. 22 habetur: Misit servos suos invitatos vocare ad nuptias, & volebant venire: & Proverbiorum 2. legitur, vocavi & renuistis: nota, ly vocavi, & vocare, per quod Deus indicat suam voluntatem, ut vocati, qui habent gratiam sufficientem, eam non negligant, sed conjungant cum effectu, obtemperando vocationi ideoque gratia ex se dat vires intellectui, & voluntati ad bene operandum, quod exprimit magnam utilitatem: aliàs si talis gratia non esset auxilium sufficiens, & utile ad meritum acquirendum, Deus frustra vocaret, si vocati non possent venire; consequenter dicendum est, gratiam sufficientem intrinsecè esse utilem, & proficua homini: quod si eam negligat, sibi imputet; Igitur scandalosa est *Propositio 6. ab Alexandro VIII. damnata, videlicet: Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quam perniciofa est, sic, ut proinde merito possumus petere à gratia sufficienti, libera nos Domine, ergo &c.**

42. Solvuntur
objectio-
nes.

Dices 1, frustranea, inutilis, & monstruosa est illa potentia, quæ nunquam reducitur ad actum; Sed gratia sufficiens est talis: ergo inutilis. Respondeo, inutilem, & frustraneam posse dici, si talis defectus proveniret ex parte potentiæ, concedo majorem. Si talis defectus provenit ex parte voluntatis rebellis, nego majorem, nam voluntas non vult consentire, & operari secundum stimulum gratiæ; Sic Deus solem suum oriri facit super justos, & injustos: si quis

si talis defectus proveniret ex parte potentiae, concedo maiorem. Si talis defectus proveniret ex parte voluntatis rebellis, nego maiorem; nam voluntas non vult consentire, & operari secundum stimulum gratiae: sic DEUS solem suum oriri facit super justos, & injustos: si quis verò radijs solis frui recusat claudendo oculos, non est culpa solis, sed cludentis oculos; ita etiam Deus radios suae gratiae sufficientis super omnes homines diffundit, quòd si illi secundum inclinationem ipsius agere nolunt, sibi imputent. Hic adverte, quòd talis gratia non sit frustranea, nam licet non reducit ad actum ultimum, causat nihilominus aliquem motum, ut illustrationem intellectus, ut motionem voluntatis: quare si detur ad contritionem eliciendam, & non elicitur, fit tamen alius motus inferior, ut attritio &c. proinde si contritio non sit, ad quam data est gratia, non est defectus ipsius, sed voluntatis.

Dices 2. illud auxilium non est sufficiens, ad quod requiritur aliud, ut fiat opus; sed ad gratiam sufficientem requiritur gratia efficax, ut fiat opus; ergò gratia sufficiens non est auxilium sufficiens. Respondeo, illud auxilium non est sufficiens ad posse, ad quod requiritur aliud, ut fiat opus, nego maiorem, non est sufficiens ad actum secundum, subdistinguo, ob voluntatem rebellem, concedo maiorem; respectu sui, nego maiorem: nam gratia efficax requiritur ad actum secundum, non ad actum primum.

Dices 3. gratia sufficiens est auxilium purae possibilitatis: sed hanc Augustinus contra Pelagianos semper rejecit: ergò non datur. Vel est frustranea. Respondeo, Augustinum lib. de natura, & gratia cap. 11. reprobasse possibilitatem, quae fundatur in solis naturae viribus, prout Pelagiani admiserunt: non illam possibilitatem naturae, quae assistitur auxilio Dei, & haec includit gratiam sufficientem, vi cuius homo potest bene operari si vellet, hancque tuetur S. Doctor c. 43.

Instabis; gratia sufficiens est debita naturae, ad hoc ut praeservet à peccato: ergò non est gratia, quia quod est debitum, excludit gratiam.

Respondeo distingo antecedens: gratia sufficiens est naturae debita, prout natura secundum se nudè consideratur, nego antecedens; prout natura ad statum supernaturalem est elevata, concedo antecedens, sic homini iusto debetur gloria intuitu meritorum, per hoc tamen non convincitur, quòd talis gloria non sit vera gratia. Archdek. part. 2. contra 5. sect. 2.

43. f. Deus Quæritur, an Deus omnibus adultis tam fidelibus, quam infidelibus providerit auxilia sufficientia ad salutem? respondeo, &

Dico contra propositionem 5. ab Alexandro VIII. proscriptam, Pagani, Judæi, Heretici, alijq. hujus generis omnino accipiunt à JESU Christo influxum: adeoque rectè inferes, in illis non esse voluntatem nudam, & inermem sine omni gratia sufficienti. Est contra Lutherum,

Calvinum, ac contra Jansenium lib. 3. de gratia cap. 13.

Probatur nostrum dictum ex scriptura, ex Apostolo ad Timotheum 2. Dicente: DEUS vult omnes homines salvos fieri. Nullumque excludit ait Chrysostomus. Tum, quia Luca 4. exprimitur: venit querere, & salvum facere, quod perierat: sed omnes perierant, ergò omnes gratia suâ sufficienti quærit ad salvandum. Tum, quia DEUS indeterminatè omnes peccatores invitat ad conversionem, ut patet Ezechiel. 18. Nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat. Tum, quia Concilium Senonense cap. 19. ait: Deus semper in promptu est, & nec momentum præterit, in quo non est ad ostium; & pulset; sed non possent hic textus scripturae salvari, si Deus aliquibus peccatoribus denegaret gratiam sufficientem; ergò &c.

Probatur 2. ratione, Christus est Redemptor omnium, quos peccatum Adæ infecit, sed peccatum Adæ infecit tam fideles, quam infideles: ergò justitia Christi debet esse ad salutem omnibus, saltè ad sufficientiam. Tum, quia si Deus non providisset auxilia sufficientia omnibus, maximè magnis peccatoribus; sed hoc non: ergò &c. Probatur minor, magni & indurati peccatores sunt viatores sed de ratione viatoris est, ut possint ad patriam accedere; ergò istis providit auxilia sufficientia ad salutem, cum non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat, eò, quòd pro omnibus mortuus sit: Ecce quam perniciofa fuerit Propositio 5. ab Alexandro VIII. reprobata.

Dices 1. inter media necessaria ad salutem est fides; sed multi sylviculæ, & Barbari non habent fidem nostram, quia nunquam audierunt de ea, ergò non habent media proxima, & sufficientia. 44. Solvuntur argumenta in contrarium.

Respondeo, concedo maiorem: distingo minorem: sed multi sylviculæ, & Barbari non habent nostram fidem actu, concedo minorem: non habere possunt, vel potuerunt, nego minorem; distingo consequens, non habent media ad salutem proxima, concedo consequentiam; non habent media remota, nego consequentiam.

Explico me, isti Sylviculæ si damnantur, non damnantur ex eo, quia non habuerunt fidem, sed ex eo, quòd commiserint alia peccata, ad quæ vitanda DEUS dat omnibus auxilia sufficientia semper, quòd si illa evitassent, DEUS illos ulterius illuminasset, quousque gratiam consecuti fuissent.

Dices 2. DEUS Tyrijs, & Sydonijs denegat omnem gratiam, cum dicat: Si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere poenitentiam egissent. Respondeo textus relatus de Tyrijs, & Sydonijs intelligitur, quòd Deus non denegaverit ipsis omnem gratiam sufficientem, sed solum talem gratiam, quam Deum præviderat fuisse

fuisse efficacem Tyrijs, & Sidonijs, vi cujus actu conversi fuissent, ideo Christus *Math. 11.* reprehendit Judæos dicens: *Va tibi Corozain, va tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere poenitentiam egissent; sic intelligendus est Sanctus Augustinus lib. 2. de bono persever. cap. 14.* qui in contrarium ab adversarijs citatur.

45. Deus aliquibus magnis peccatoribus in poenam præcedentium delictorum denegat gratiam efficacem, & abundantiam auxiliorum sufficientium, quibus facilius possint à peccato resurgere. Probatur prima pars cuicumque Deus dat gratiam efficacem, ille infallibiliter convertitur; sed experientiâ constat magnos peccatores raro converti: ergo sæpius ipsis gratiam efficacem denegat. Probatur secunda pars abundantiam ex *Isaiæ cap. 5. auferam sepem ejus, & erit in auxiliorum direptionem, & cap. 6. ex cæca cor populi sufficientium.* hujus. Ratio est etiam; quia gratia sufficiens est divisibilis: sed quod est divisibile potest semper magis, & magis minorari; ergo &c.

46 Gratia sufficiens non est in omnibus quocunque temporis momentò. Gratia sufficiens non est in omnibus quocunque temporis momentò: me explico, quod semper quando adest tentatio, adest etiam gratia sufficiens ad eam vincendam; aliàs si non adesset, & tunc peccaret homo illi peccatum non reputaretur. DEUS privat gratiâ hominem tempore dormitionis, maxime distractionis, quia homo tunc non est potens ad conversionem, cum non sit sibi præsens: probatur modò dictum; gratia sufficiens includit cogitationes congruas, illustrationes, excitationes: sed hæc non habet homo quocunque temporis momentò: ergo dum dormit, & est maxime distractus, &c. Tum, quia Joann. 12. habetur: *excavavit oculos eo-*

rum; & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & salvem eos.

Dices mox contrà dictam propositionem ex 74. *Concil. Senon. Nec tanta gratia necessitas libero præjudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu objectiones, nec momentum quidem prætereat, in quo Deus non stet ante ostium, & pulset.* Respondeo, Concilium esse intelligendum, quod non momentum prætereat, in quo urgeat tentatio: vel debeat servare aliquod præceptum, in quo non adsit gratia. Secundò intelligitur, quod non momentum prætereat, in quo Deus non det auxilia, ac pareat ea; quantum est ex se, si necessitas postulat.

Parvulis omnibus Deus providit auxilia sufficientia (saltè remota) ad salutem. Probatur ex *Apost. 2. ad Corinth. 5. Christus pro omnibus mortuus est; & est omnium Redemptor, & Salvator: sed si parvulis non providisset auxilia sufficientia, non pro omnibus mortuus fuisset, nec fuisset illorum Salvator: ergo &c.* Major est certa, minor per se patet: ergo &c.

Dices medium necessarium ad salutem est baptisma: sed infantibus, qui moriuntur in utero matris, qui nascuntur inter infideles, vel in locis, ubi non potest haberi tam citò aqua ad baptizandum; deest medium ad salutem; ergo non fuit provisum illis auxilium sufficiens ad salutem. Respondeo, distinguo minorem, talibus non potest applicari baptisma proximè: concedo minorem; remotè; nego minorem; nam si tales infantes vixissent, fuisset illis applicatum baptisma, cum non vixerint, proximè non potuit applicari, nam Deus relinquit agere causas secundas secundum suos cursus, ut author naturæ.

CAPUT V.

De natura gratiæ habitualis.

SUMMARIUM.

49. Gratia habitualis describitur.
50. Solvuntur objectiones.
51. Gratia habitualis constituit hominem Sanctū & amicum Dei.
52. Constituire hominem hæredem gloriæ æternæ, non sunt effectus gratiæ, sed proprietates metaphysicæ.
53. Positâ gratiâ habituali in homine, actualis amor Dei, quò amat hominem talem, non est novus favor, nec hic amor est effectus formalis gratiæ.
54. Actualis collatio gloriæ est ex novo favore Dei.
55. Solvuntur objectiones.
56. Gratia habitualis est participatio naturæ divinæ non solum accepta moraliter: sed etiam physice.

57. Gratia habitualis ex sua intrinsecatione nos constituit filios Dei adoptivos.
58. Nota ad filium naturalem requiritur participatio naturæ, non ad filium adoptivum.
59. Actus contritionis per se non sunt sufficientes causare justificationem.
60. Solvuntur objectiones.

Gratia habitualis est qualitas supernaturalis permanentemente animæ inherens, constituens hominem amicum hæredem, & filium adoptivum DEI; seu gratia habitualis est participatio Divinæ naturæ; est contrà Lutherum, Calvinum, qui negant dari in homine interiorem justitiam, seu gratiam habitua-

Datur

Datur gratia habitualis, quæ est qualitas supernaturalis inhærens animæ. Probatur ex Concilio Viennensi, Clem. 1. de summ. Trinit. ubi ait, & parvulis & adultis in baptismo infunditur habitus gratiæ, & virtutum; ergo &c. Tum, quia ex Apostolo ad Rom. 5. patet, cum dicat: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*: Sed quod diffunditur in corde, intrinsecè recipitur in illo; ergo gratia intrinsecè in corde nostro tanquam in sede animæ collocatur. Tum, quia homo denominatur justus; ergo ab aliqua forma intrinsecè inhærente; sed hæc nulla est alia quàm gratia habitualis; ergo &c. Tum, quia Deus diligit hominem, tam dilectione naturali, quàm supernaturali; sed quando diligit dilectione naturali, tribuit illi bonitatem naturalem, ergo quando supernaturali, tribuit ipsi bonitatem supernaturalem intrinsecam; sed bonitas supernaturalis, est gratia supernaturalis ergo &c. Tum, quia justificatio est transitus à peccatore in non peccatorem, sed non potest fieri hic transitus per aliquod omnino extrinsecum peccatori; ergo per intrinsecum, quod est gratia; Probatur minor, non potest fieri per actum Dei prædestinantis aliquem ad gloriam; quia iste actus non justificat, cum sit extrinsecus & est tantum causa justificationis, ut patet ex Apostolo ad Rom. 8. *quos autem prædestinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & justificavit*; ergo &c.

50. *Solutio* Dices 1. sicut se habet peccatum Adæ in ordine ad posteros, ita se habet justitia Christi in ordine ad justificandos; sed peccatum Adæ extrinsecè denominat posteros peccatores, cum sit peccatum extrinsecum, ergo justitia Christi denominat justos tantum extrinsecè. Respondeo, distinguo majorem, sicut se habet peccatum Adæ originale in ordine ad posteros, ita se habet justitia Christi ad justificandos, concedo majorem; sicut se habet peccatum Adæ actuale, nego majorem; sed peccatum originale Adæ extrinsecè denominat posteros peccatores, nego minorem, & consequentiam; nam peccatum Adæ actuale non inficit posteros, sed tantum inficit eos, ut fuit illis aliquo modo voluntarium.

Dices 2. Ille dicitur justificari, qui declaratur & comprobatur justus; sed declaratio, & probatio sunt extrinsecæ, ergo justificatur per aliquod extrinsecum. Respondeo, ille dicitur justificari, qui declaratur justus per aliquod, quod est ipsi intrinsecum, nego majorem, & consequentiam.

Dices 3. in tantum impius justificatur, in quantum remittuntur ei peccata; sed remissio est quid intrinsecum peccatori; ergo, & justificatio. Respondeo nego majorem, nam justificatio non est sola peccatorum remissio, sed etiam sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, quæ sunt intrinsecæ.

Dices 4. Si gratia Dei est qualitas, maxime,

quia Deus non amat creaturam, nisi benefaciendo; sed hoc non; ergo &c. Probatur minor, actus electionis ad gloriam est actus efficax Dei, quod amat creaturas; sed Deus cum hoc amore nihil ponit in creatura hic, & nunc, sed tantum postea vult dare gloriam, ergo &c. Respondeo, concedo majorem, quia ita scripturæ dicunt, & divus Thomas asserit, ac ita probat; nego minorem, ad probationem, concedo majorem, nego minorem, quia amor efficax non potest esse hic, & tunc efficax, nisi aliquid ponat in creatura; vel distinguo minorem, Deus cum hoc amore efficaci habito, hic & nunc nihil ponit in creatura, hic & nunc nego minorem, Deus cum hoc amore efficaci habito pro tempore nihil ponit in creatura concedo minorem at nego consequentiam, nam aliud est quod actus electionis sit efficax hic & nunc, aliud pro tempore.

Quæritur, an gratia habitualis constituat hominem amicum Dei, & hæredem vitæ æternæ? *§ 1. Gratia habitualis*

Respondeo, gratia habitualis constituit verè constituit hominem Sanctum, & Amicum DEI. Probatur; debet dari aliquid, quo homo constituitur, Sanctus & amicus Dei: sed nullum aliud est assignabile præter gratiam, ergo &c. Tum quia, Tridentinum docet sanctificationem impij fieri per voluntariam susceptionem gratiæ; ergo &c.

Constituere hominem sanctum, & amicum Dei, ac hæredem gloriæ æternæ, non sunt effectus secundarij gratiæ, sed sunt proprietates metaphysicæ. Probatur effectus secundarij alicujus formæ possunt separari ab ipsa forma; sed posita gratiâ sanctificante in homine implicat tantum hominem non esse sanctum, justum, & amicum DEI: ergo isti effectus non sunt secundarij; major patet, nam in Eucharistia extensio localis, seu occupatio loci, sunt effectus secundarij quantitatis, & tamen defacto separantur à quantitate; ergo &c. Probatur minor, posita gratiâ in homine, ponitur participatio divinæ naturæ; sed implicat ponere participationem divinæ naturæ in homine, quin constituat hominem sanctum, justum, & amicum DEI; ergo &c. nam sicut implicat ponere calorem in subiecto, & non constituere subiectum calidum, ergo à pari, &c.

Probatur secunda pars: illud est primum prædicatum gratiæ, quod est radix, & fons cæterorum: sed solum participatio divinæ naturæ, est radix cæterorum prædicamentorum gratiæ, ut sunt sanctificatio, amicitia cum Deo, hæreditas ad gloriam; ergo quia posita hoc ponuntur & illa.

§ 3. Posita Posita gratiâ habituali in homine, actualis amor Dei, quod amat talem hominem, non est novus favor, nec hic amor est effectus formalis gratiæ. Probatur prima pars: Novus favor debet ita poni, ut possit non poni, sed posita gratiâ sanctificante in homine, necessario ex suppositione debet talē nem talem, hominem amare; ergo hic amor non est novus favor. *ne actualis amor Dei, quod amat hominem*

Probatur secunda pars, effectus formalis alicujus formæ debet causari ab ipsa forma: sed hic amor est actualis amor DEI non procedit ab ipsa gratia, sed malis gratia.

sed est actus Dei: ergo non est effectus formalis gratiæ.

§ 4. *Actualis collatio gloriæ est ex novo favore Dei.* Actualis collatio gloriæ est ex novo favore Dei. Probat, potest Deus alicui conferre gratiam & non conferre gloriam, ergo si illam confert, est ex novo favore: antecedens patet, quia omne prius potest dari sine suo posteriori, sed gloria est posterior gratiæ, ergo &c. Consequentia patet, nam sicut Angelus petit ex natura sua in æternum durare, quia tamen Deus de potentia absoluta potest ipsum destruere, si ipsum non destruit, facit ipsi novum favorem, ita à pari potest Deus habenti gratiam, actu denegare gloriam, ergo actualis collatio gloriæ est ex novo favore Dei.

§ 5. *Solvuntur objectiones.* Dices 1. contra 1. Gratia est insufficiens, ut reddat hominem justum, & amicum Dei; ergo est tantum signum sanctitatis; Probat, antecedens, amicitia est tantum inter æquales; Sed gratia non potest reddere hominem æqualem Deo, ergo neque justum, & amicum. Respondeo primò, nego antecedens, ad probationem nego minorem; nam etiam Reges sæpè amant, amore amicitiae aliquos: qui non sunt ipsis æquales; secundò Deus cum Angelo, aut homine in puris naturalibus potuisset habere amicitiam naturalem. Ratio est; quia amor amicitiae est amor sistens in altero, quem amat propter se, & bonitatem, quam habet: fateor, quod amici debeant esse in eodem ordine: nam homo per gratiam tantum constituitur in ordine supernaturali, utpotè participans de divina natura.

Dices 2. substantia animæ est perfectior gratiæ sed substantia animæ non est sufficiens ad constituendam perfectam amicitiam cum Deo: ergo neque gratia, sicque est tantum signum justitiæ, &c. Respondeo, distinguo majorem, substantia animæ est perfectior gratiæ, physicè concedo majorem: moraliter nego majorem, concedo minorem, & nego consequentiam. Secundò, pulchritudo, & scientia est imperfectior homine, & tamen homo alium hominem propter ista amat, non sic sine illis, ita à pari amat Deus hominem propter gratiam, quæ physicè est imperfectior ipsò homine, non sic sine ipsa gratia.

Dices 3. contra 2. Si gratia constitueret ex sua intrinseca ratione hominem amicum Dei, justum, & heredem gloriæ æternæ, Deus necessario amaret justum, sed hoc est absurdum; ergo &c. Minor patet, quia Deus non esset liber, quod implicat. Respondeo, distinguo majorem: Deus necessario amaret justum, necessitate ex suppositione, concedo majorem, necessitate absolutà, nego majorem, secundum dicit imperfectionem, non primum; nam supposito, quod Deus vellet producere hominem, debet illum producere in loco, dare ipsi durationem, debet necessario illum scientiā visionis intueri, ita supposita gratiā in homine: illum debet necessario amare.

Dices 4. Si Deus necessario amat hominem, maxime amat propter participationem naturæ divinæ; Sed unus homo magis participat de

natura alterius hominis, per essentiam suam quam homo Dei, & tamen homo est liber ad amandum alterum hominem: ergo & Deus erit liber ad amandum hominem. Respondeo, nego majorem, sed amat, quia participatio naturæ divinæ reddit hominem bonum, perfectum, & optimè dispositum ad suum ultimum finem: implicat, quod Deus vellet dare tantum bonum homini, & ipsum non amare; nam amare aliquem, est velle illi bonum, & amare, ut amicum, est complacere in bono amici, hæc omnia non conveniunt uni homini respectu alterius; nam unus homo licet magis participet de natura alterius hominis, non tamen talis participatio facit illum bonum, perfectum, & amicum: ac dispositum ad ultimum finem; ergo &c.

Dices 5. Amicitia consistit in mutuo amore duorum; sed gratia non est mutuus amor, sed quid physicum in anima; ergo &c. Respondeo, nego majorem: nam infantes baptizati sunt verè amici Dei, & tamen nullum exercent actum amoris: vel duo amici dormientes verè sunt amici, & tamen nullum exercent actum; proinde, ut si aliquis amicus alterius, sufficit, quod habeat propensionem, & inclinationem ad amandum.

Dices 6. Effectus formalis gratiæ debent provenire ab ipsa gratia, sed esse sanctum, & amicum Dei non provenit tantum ab ipsa gratia, sed etiam ab unionem hypostatica; ergo esse sanctum, amicum Dei, non est effectus formalis gratiæ sanctificantis, major patet: minor quoque, quia Christus est Sanctus, & Amicus Dei vi unionis hypostaticæ, non vi rationis gratiæ. Respondeo, concedo majorem; Distinguo minorem, sed esse sanctum provenit etiam ab unionem hypostatica, sanctitate increata, concedo minorem; sanctitate creatâ, nego minorem: ergo sanctitas increata non est effectus formalis gratiæ, concedo consequentiam: Sanctitas creata, nego consequentiam: dico, quod Christus sit S. ratione unionis hypostaticæ sanctitate increatâ, quæ hypostasis seu verbū continet eminenter omnem sanctitatem. Nos verò hic loquimur de sanctitate per participationem, quæ est in filiis adoptivis Dei, non de sanctitate, quæ est in filio naturali Dei, qualis est Christus.

Corollarium: gratia habitualis est participatio naturæ divinæ, non solum acceptatæ moraliter & ethicè: sed etiam physicè, uti constat ex Divo Petro cap. 1. ubi asserit. *Maxima, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini Divina consortes nature:* per promissa intelligitur gratia, tum, quia Joann. 1. legitur, *dedit eis potestatem filios Dei fieri, & ex Deo nati sunt;* sed nasci ex Deo importat similitudinem in natura cum Deo, ergo participationem naturæ divinæ. Tum, quia natura divina physicè accepta est primum ac radicale principium operationum divinarum; cognitionis, & dilectionis DEI; sed gratia habitualis est tale principium; ergo &c. major patet; minor probatur, quia

§ 6. *Gratia habitualis est participatio naturæ divinæ non solum acceptatæ moraliter, sed etiam physicè.*

quia gratia habitualis, siue sumatur ut imperfecta in via, siue consummata in patria, est principium actuum supernaturalium cognitionis, dilectionis Dei super omnia, ab ipsa enim fluunt habitus fidei, charitatis, &c.

gratia formaliter sanctificat, non actus contritionis.

Dices 3: Qui Deum diligeret sine habitu, diceretur unus Spiritus cum Deo; ergo esset justus quia haberet affectum ad Deum. Respondeo, distinguo maiorem: diceretur unus Spiritus cum Deo formaliter: nego maiorem: dispositivè, concedo maiorem: ergo dispositivè est justus, concedo.

Dices 4. Actus contritionis, & dilectionis Dei, simul cum infusione habitus gratiæ, non eodem modò sanctificant, ac quando solum infunditur habitus gratiæ, ergo actus ipsi iustificcant; probatur antecedens; si Deus auferret habitum, ab infante recenter baptizato, non maneret justus: si verò auferret habitum ab adulto, qui per actum fuerat iustificatus, adhuc maneret justus, tum ratione dilectionis præteritæ, tum ratione bonorum operum in gratia factorum; ergo &c. Respondeo, concedo antecedens: nego consequentiam, ad probationem dico, concedo primam partem antecedentis: distinguo secundam: si auferret habitum gratiæ collatæ, tantum ex opere operato, adhuc maneret justus concedo: si auferret habitum gratiæ collatæ, tam ex opere operato, quam ex opere operantis, adhuc maneret justus, nego secundam partem; ergo &c. me explico: nam infans baptizatus accipit huiusmodi gratiam tantum ex opere operato, Adultus, qui elicit actus contritionis, & dilectionis Dei recipit gratiam, tam ex opere operato, quam ex opere operantis, consequenter si Deus tolleretur gratiam tantum collatam ex opere operato, maneret adhuc justus ex opere operantis; si utrumque tolleretur, tunc tantum dispositivè adultus maneret justus, non sic infans.

Dices 5. Fortior est dilectio Dei, ut convertat animam in Deum, quam voluntas Adæ ad averrendum homines à Deo, sed voluntas Adæ potuit avertere homines à Deo: ergo dilectio Dei potest convertere animam in Deum, illamque justam facere. Respondeo, distinguo maiorem: fortior est dilectio Dei, ut convertat animam in Deum, hoc est, disponat eam ad iustitiam, quam voluntas Adæ, transeat major: fortior est dilectio Dei, ut illam actu sanctificet, nego maiorem; ad minorem dico, voluntas Adæ avertit homines à Deo, & præter hoc relinquit maculam moralem in anima, quæ est per modum habitus: dilectio verò quamvis convertat animam in Deum, non facit tamen eam justam formaliter, sed tantum dispositivè, eò quod non expellat formaliter maculam, quæ est in anima per modum habitus, quæ macula debet ab habitu gratiæ expelli, quia habitus non est quid morale, sed physicum inherens, ut docet Tridentinum.

Bbb3

CAPUT

§7. Gratia

habitualis ex sua intrinseca ratione constituit nos filios Dei adoptivos, ut expressè constat Joann. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*: & ex Apostolo ad Romanos constituitur *manos 8. quisunque Spiritu Dei aguntur, ij filios Dei adoptivos*. Tum, quia ad constitutionem filij adoptivi Dei, requiritur participatio divinæ naturæ; sed per gratiam nos participamus naturam Divinam; ergo &c. Tum quia, per gratiam procedimus in similitudinem naturæ.

§8. Nota ad

filium naturalem requiritur participatio naturæ vitalis, non ad filium adoptivum. Collige; si participatur natura effectivè, & ut vocè filio, tunc constituit filium naturalem; si participatur analogicè, constituit filium adoptivum. Ad filium naturalem requiritur participatio naturæ vitalis, non ad filium adoptivum.

Actus contritionis, & dilectionis Dei ex se non sunt sufficientes nostram causare justificationem; ita colligitur ex Tridentino, quia contritio præparat ad remissionem peccatorum: ergo non sanctificat; probatur consequentia, nam si calorem præparat materiam ad recipiendam formam ignis, & tamen non dicitur, quod ipse calor informet; ergo neque contritio potest dici quod sanctificet. Tum, quia in tantum nos iustificamur, in quantum à Deo nascimur (uti patet Joann. 2. *ex Deo nati sunt*) sed in tantum ex Deo nascimur, in quantum participamus naturam divinam: sed hæc participamus per gratiam tantum: ergo &c. Tum, quia dispositio ad formam non est forma sed contritio est dispositio ad formam sanctificantem; ergo &c. major patet, prob. minor ex Trid. sess. 6. ubi inter dispositiones, quibus impius præparatur ad iustitiam, numeratur actus dilectionis Dei, & penitentia; ergo &c. Tum, quia justificatio est quid permanens, & actus contritionis non est, quid permanens; ergo &c. Ex quo collige contritionem, & dilectionem Dei esse tantum ultimas dispositiones ad formam sanctificantem, quæ est gratia; nam ut si quis sit verus amicus Dei, requiritur, ut constituatur in ordine supernaturali, quod fit per solam gratiam, consequenter non sufficit qualiscunque amor ad justificationem sine gratia.

60. Solutio-
tur objectio-
nes.

Dices 1. ex proverb. 8. *Ego diligentes me diligam. Et Luca 7. remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Respondeo, has, & similes objectiones intelligi de dilectione actuali, & contritione, tanquam ultimis dispositionibus, quibus additis, Deus immediatè infundit gratiam.

Dices 2. Actus est perfectior habitu; ergo si habitus charitatis formaliter sanctificat, sanctificat etiam actus. Respondeo, nego antecedens; quia habitus est quid permanens, non sic actus: & nego consequentiam, quia sola

CAPUT VI.

De causis gratiæ habitualis.

SUMMARIUM.

61. Quatuor causæ gratiæ exponuntur, videlicet causa efficiens, formalis, finalis, & materialis.
 62. Gratia non creatur, sed educitur ex anima tanquam ex subiecto.
 63. Solvuntur objectiones.
 64. Non implicat gratiam produci ab agente creato, ut à causa principali.
 65. Gratia habitualis per se nullam exigit dispositionem.
 66. Ad justificationem impij adulti est necessaria aliqua dispositio moralis.
 67. Dispositiones ad justificationem exponuntur.
 68. Solvuntur objectiones.
 69. Deus de absoluta potentia potest hominem peccatorem justificare, & remittere ei peccatum sine ipsius retractione.
 70. Solvuntur objectiones.

61. Quatuor
causæ gratiæ
exponuntur,
videlicet cau-
sa efficiens,
formalis, fina-
lis, & mate-
rialis.

Quatuor sunt causæ gratiæ: efficiens, formalis, finalis, & materialis. Causa efficiens principalis gratiæ est solus Deus. Ratio est, quia nulla causa creata potest producere aliquid, quod est altioris ordinis: sed gratia est altioris ordinis, quam causa creata, eò, quod sit in ordine supernaturali. Causa formalis est ipsa gratia. Ratio est, quia cum gratia sit forma & formæ non datur forma; ergò ipsa gratia sui ipsius est forma. Causa finalis est gloria Dei. Ratio est, quia omnia opera Deus operatus est propter se, tanquam propter ultimum finem. Causa materialis est anima; quia in illa gratia inhæret. Causa meritoria, & efficiens moralis est Christus: & instrumentalis est baptismus, cum cæteris Sacramentis.

62. Gratia
non creatur,
sed educitur
ex anima tan-
quam ex sub-
iecto.

Gratia non creatur, sed educitur ex anima tanquam ex subiecto: ita communiter docent Theologi. Ratio est, quia creatio est productio entis ex nihilo, id est nullò concurrente subiecto ad talem productionem: sed productio gratiæ non est talis: ergò &c. Probatur minor, productio gratiæ est dependenter ab anima, ergò non est creata; quia anima sustentat gratiam; sed quod sustentatur ab alio, dependet ab illo: ergò gratia dependet ab anima, cum sustentatio sit propria causæ materialis. Tum, quia gratia est accidens: sed accidenti est connaturale inhære subiecto, tam in fieri, quam in conservari; ergò &c.

63. Solvuntur
objectiones.

Dices 1. In scriptura sic legitur *Psalm. 50. Cor mundum crea in me DEUS, &c.* Tum, quia justus dicitur nova creatura: ergò gratia creatur, non educitur. Respondeo scriptu-

ras intelligi latò modò de creatione gratiæ, non strictò, uti habetur *Genesi 1. Deum creare cete grandia, & omnem animam viventem, quam produxerant aquæ;* & tamen hæc omnia facta sunt per educationem, concurrente subiecto. Dicitur à DEO infundi, quia causatur à DEO efficienter, ut à causa principali. Secundò dicitur creatio entis, quando nullum præsupponitur subiectum, ita gratia producitur à Deo, nullis præsuppositis meritis.

Dices 2. Si gratia produceretur à DEO prius tempore, quam uniretur subiecto, verè reciperet esse per creationem: sed idem recipit esse à Deo, licet in eodem instanti, quò producitur, uniatur animæ: ergò &c. Respondeo, concedo majorem, distinguo minorem: idem recipit esse diversò modò, concedo minorem, eodem modò nego minorem, & consequentiam: Nam diversitas patet; quia productio gratiæ fit dependenter à subiecto in nostro casu; si prius tempore produceretur, quam uniretur non fieret dependenter à subiecto, proinde esset creatio: diversitas hic debet sumi ex modo producendi, non ex terminò productò.

Dices 3. Nulla potest assignari causa subjectiva proportionata gratiæ; ergò gratia non educitur, sed creatur: probatur antecedens: si aliqua esset causa, tunc esset anima rationalis, sed hæc non; ergò &c. Probatur minor: Anima rationalis est ordinis inferioris gratiæ, gratia est ordinis superioris: seu anima est ordinis naturalis, gratia est supernaturalis; ergò anima non est proportionata gratiæ. Respondeo, nego antecedens; ad probationem nego minorem: ad ejus probationem distinguo antecedens; anima rationalis est ordinis naturalis secundum se considerata, concedo antecedens: secundum quod facit complexum cum Deo ipsam elevante, nego antecedens: ergò non est proportionata secundum se, concedo, ut elevata, nego consequentiam.

Dices 4. Saltem in Christo, Beata Virgine, Angelis, Adamo, fuit creata gratia; quia nullò instanti, in quo fuerant in rerum natura, ipsa carebant; ergò &c. Respondeo, nego antecedens; nam licet nullum fuerit instans temporis in quo non habuissent gratiam, fuit nihilominus instans prius naturæ, & hoc sufficit, quòd gratia fueriteducta, non creata.

Corollarium: Non implicat gratiam produci ab agente creato, ut à causa principali. Ratio est: quia si implicaret produci ab agente creato, & à causa principali,

64. Non im-
plicat grati-
am produci
ab agente cre-
ato, & à cau-
sa principali.

creatio, ut à causa principali; maximè quia talis causa deberet esse ita perfecta, vel perfectior ipsa gratia; sed non implicat ergò &c. Probatur minor: gratia, quæ defacto datur, est finita; ergò poterit dari alia gratia perfectior ista. quæ sit productiva gratiæ inferioris ordinis. Tum, quia si gratia non posset produci ab alia gratia perfectiore, maximè, quia gratia, quæ defacto datur, est participatio Divinæ naturæ, sed hoc non obstat: ergò &c. Probatur minor, quia etiam Angeli sunt participationes secundum gradum intellectivum in ordine naturali considerati, sicut gratia in ordine supernaturali; & tamen unus Angelus est aliò perfectior non tantum numero, sed etiam specie; ergò etiam gratia, licet sit participatio Divinæ naturæ in ordine supernaturali secundum gradum intellectivum; adhuc in hoc ordine poterit dari gratia specie diversa; nam natura Divina est participabilis in infinitum, cum sit infinita: ergò gratia, quæ defacto datur, est finita; ergò potest dari perfectior, quæ perfectius participat naturam Divinam, & si talis gratia est specie diversa ab ista; ergò potest esse alterius productiva.

65. Gratia habitualis per se exigit dispositionem.

Corollarium 2. Gratia habitualis ex conceptu suo nullam exigit dispositionem. Ratio est; quia si illam exigeret, exigeret vel ut spiritualis est, vel ut talis forma est, sed nullo modo exigit; ergò &c. Major patet; Probatur minor; quia si exigeret dispositionem ut spiritualis, & supernaturalis est, tunc etiam actus, qui assignantur pro dispositione, exigerent aliam dispositionem: & isti aliam, & sic in infinitum; quia etiam tales actus sunt spirituales, & consequenter supernaturales quoad substantiam. Tum, quia nulla est exigentia talis dispositionis, ut in pueris patet, qui in baptismo gratiam accipiunt absque dispositione.

66. Ad justificationem impij adulti necessaria est aliqua dispositio moralis.

Ad justificationem impij adulti necessaria est aliqua dispositio moralis, uti fides docet. Et probatur ex scriptura Reg. 7. *Preparate corda vestra Domine; supra quod Augustinus ait: qui facit te sine te, non salvabit te sine te. Ezechiel, 18. ait: Si impius egerit poenitentiam, ultra vivet.* Tū quia, peccatum hominis adulti fit dependenter à propria voluntate; ergò debet remitti dependenter ab eadem; probatur consequentia, remittitur per solam gratiam; sed infusio gratiæ fit dependenter à voluntate hominis adulti dispositi; alias non infunditur.

67. Dispositiones ad justificationem respondentur.

Collige; dispositiones ad justificationem alia sunt proximæ, alia remotæ. Dispositiones proximæ sunt illæ, quæ si ponantur, infallibiliter datur gratia sanctificans (ut positio calore ut octo, datur, & infunditur forma ignis in materiam) tales sunt actus supernaturales amoris Dei super omnia, actus contritionis, nota ly *actus*, antequam Christus instituisset Sacramenta fuerunt simpliciter necessarij ad salutem; post institutionem Baptismi, & confessionis, attritio supernaturalis, potest etiam

dici ultima dispositio ad gratiam sanctificantem conjuncta cum Sacramento, si verò non est conjuncta cum Sacramento, est tantum dispositio remota; sic etiam eleemosynæ, jejunia, humilitas; & cæteræ virtutes sunt dispositiones remotæ ad gratiam. Dispositiones, quæ per se requiruntur, sunt fides, spes, charitas ad gratiam uti scripturæ testantur. Apostolus ad Hæbr. 11. *accedentem ad Deum oportet credere, quia est & Trid. c. 8. fundamentum, & radix omnis justificationis, est fides.*

Actus contritionis, & dilectionis non sunt effectivè à gratia sanctificante. Ratio est; quia quod exercet realem causalitatem in aliud, non potest effectivè procedere ab illo; sed actus contritionis, & dilectionis Dei, exercet realem causalitatem in gratiam; ergò &c. Major patet, quia idem esset realiter, & non esset prior alterò: probatur minor: quia non ideo datur gratia, ut conteramur, & diligamus, sed ideo, quia hic, & nunc conterimur, & diligimus, uti ait Tridentin. *homo diligit, ut ei gratia conferatur.* Tum, quia actus contritionis est id, quod præparat subjectum ad formam recipiendam, id est gratiam. Tum, quia, quod meretur gratiam, & præcedit ipsam, non potest causari ab ipsa: sed actus contritionis meretur gratiam, & præcedit ipsam; ergò &c.

Dices 1. actus contritionis, & dilectionis

Dei sunt supernaturales; ergò debent procedere à voluntate habente habitum supernaturalem: Major patet; consequentia probatur, actus supernaturales naturalius procedunt ab habitu intrinseco, quam ab auxilio extrinseco: sed actus contritionis, & dilectionis Dei, sunt intrinsecè supernaturales; ergò erunt à gratia habituali. Respondeo, nego consequentiam: ad probationem dico sufficere si actus supernaturales producantur à voluntate cum auxilio actuali, quod auxilium non est extrinsecum, sed intrinsecum, licet sit per modum transeuntis, non per modum habitus.

Dices 2. eliciat quis actum contritionis, deinde statim moriatur, iste salvabitur, & merebitur gloriam; ergò supponitur habuisse gratiam habitualement, cum salus æterna non habeatur sine gratia habituali. Respondeo de potentia ordinaria hoc fieri non posse; quia in eodem instanti, in quo est contritio, est etiam gratia habitualis, & contritio est tantum prior prioritate naturæ, unde talis salvabitur per contritionem informatam gratiā; de possibili verò talis nec meretur gloriam, nec salvari deberet, si non ei infunderetur gratia.

Queritur, an per absolutam potentiam possit fieri justificatio sine dispositione?

Certum est fieri justificationem in parvulis sine ullo illorum actu: nam in parvulis est tantum peccatum originale.

Potest Deus peccatorem justificare, seu remittere ei peccatum actualiter commissum sine ullo ipsius retractationis actu. Ratio est; quia

Deus

69. Deus de absoluta po-

potest homi- Deus defacto infundit gratiam parvulis, & illos
nem peccato- justificat absque ulla illorum dispositione; ergo
rem justifi- etiam potest adultos; antecedens patet ex Tri-
care, & re- dent. probatur consequentia. Si gratia non
mittere ei pec- potest infundi adultis, & eos sanctificare maxi-
catum sine ip- me, quia ad eam requiritur dispositio aliqua, sed
ius retracta- hoc non obstat, ergo &c. nam patet, quod pue-
tione. ri per baptismum sanctificentur absque ulla dis-
 positione; ergo possunt etiam adulti per absolu-
 tam DEI potentiam. Tum, quia dispositio
 ad gratiam est actus hominis; sed actus homi-
 nis potest à Deo suppleri; ergo potest DEUS in-
 fundere gratiam absque dispositione, eò quod
 remissio peccati sit actus solius Dei, sicque Deus
 ut supremus Dominus potest id remittere sine
 ullo actu peccatoris.

70. *Solvuntur* Dices; eodem modo debemus loqui de pec-
objectiones. cato actuali, ut contra distinguitur ab habituali,
 sicut de peccato actuali habituali, sed peccatum
 actuale dum actu committitur per infusionem
 gratiæ, non potest tolli; ergo nec habituale.
 Respondeo, nego majorem; disparitas est,
 quia peccatum actuale, in eo instanti, in quo
 producit, necessario est, nec pro tunc potest
 destrui; quia si in eodem instanti, in quo produ-
 ceretur, destrueretur, in eodem instanti esset, &
 non esset, quod implicat, hoc autem nunquam
 accidit in peccato habituali, ergo &c.

Dices 2. peccatum habituale non tantum
 dicit privationem gratiæ, sed etiam moralem
 deordinationem voluntatis: sed per infusio-
 nem gratiæ non tollitur ista deordinatio volun-
 tatis: ergo neque peccatum; major patet: mi-
 nor probatur; si retractetur peccatum, & non
 infunditur gratia, non potest tolli peccatum,
 quia præter non retractionem actus, pecca-
 tum includit etiam privationem gratiæ, ergo
 etiamsi infundatur gratia, & non retractetur a-
 ctus, adhuc peccatum remanebit. Respondeo,

negō minorem, ad probationem, nego conse-
 quentiam; Disparitas est; quia gratia est ta-
 lis virtutis, ut ipsa posita, homo moraliter aver-
 teretur à creatura ad Deum, ut tollatur illa de-
 ordinatio, quæ fundatur in obligatione satisfa-
 ciendi: quia eò ipsò, quod Deus infundat gra-
 tiam, condonat peccatum, & tollit ipsam obli-
 gationem satisfaciendi: retractatio non est talis
 virtutis: igitur &c.

Dices 3. non potest Deus remittere pecca-
 tum homini, nisi ipsum diligendo, & in suam
 gratiam recipiendo, sed non potest hominem
 diligere, & in suam gratiam recipere, quamdiu
 voluntas hominis est à Deo averfa, ergo nisi
 ipsum convertat, non potest ipsum peccatum
 remittere, & eum justificare, ergo ut homo ju-
 stificetur, debet habere proprium actum. Re-
 spondeo, concedo majorem, & minorem: di-
 stinguo consequens, nisi ipsum convertat, vel
 physicè, vel moraliter, non potest ipsum pec-
 catum remittere concedo: nisi ipsum convertat
 tantum physicè, nego consequentiam, & dico
 sufficere, quod Deus hominem convertat mor-
 taliter. Sicut per peccatum habituale volun-
 tas est averfa à Deo tantum moraliter; ita suffi-
 cit, quod convertatur ad Deum per infusionem
 gratiæ moraliter: ideoque non est necesse, quod
 fiat per actus.

Instabis, dum homo non retractat actum
 præteritum, habitualiter permanet in illo: er-
 go dum peccatum non retractatur, non potest
 remitti. Respondeo, distingo antecedens:
 dum homo non retractat actum præteritum,
 nec physicè, nec moraliter, habitualiter perma-
 net in illo, concedo antecedens; proinde cum
 per infusionem gratiæ moraliter retractatur pec-
 catum, hoc sufficit.

CAPUT VII.

De effectibus gratiæ.

SUMMARIUM.

71. *Gratia habitualis ex natura sua delet peccata sine alio favore extrinseco Dei illud condonante.*

72. *Solvuntur objectiones.*

73. *Non potest peccatum tolli per solam extrinsecam Dei condonationem.*

74. *Solvuntur objectiones.*

75. *Implicat de absoluta potentia esse simul gratiam, & peccatum in eodem subiecto.*

76. *Solvuntur objectiones.*

77. *Peccata venialia remittuntur per contritionem extra Sacramentum.*

78. *In homine iusto carente mortali exponuntur modi, per quos remittuntur venialia.*

QUæritur; an gratia habitualis ex na-
 tura sua deleat peccatum, absque alio
 favore extrinseco Dei illud con-
 donante?

Respondeo affirmativè, ita con- 71: *Gratia*
 stat ex Trident. sess. 5. can. 5. per gratiam tolli *habitualis ex*
 totum id, quod veram, & propriam habet ratio- *natura sua*
 nem peccati & sess. 7. ait: *justificatio non est sola delet peccata*
 peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & reno- *sine alio favo-*
 vatio interioris hominis, per voluntariam suscep- *re extrinseca*
 tionem gratiæ. Tum, quia id ex natura sua de- *Dei illud con-*
 let peccatum absque alio favore Dei, quod ex *donante.*
 natura sua constituit hæredem, filium adopti-
 vum, & amicum Dei, sed gratia habitualis
 taliter constituit; ergo &c. Patet minor ex su-
 præ-

pra dictis: probatur major; quia gratia non potest constituere heredem, & filium adoptivum, nisi expellat peccatum; cum hæres, & filius non diligatur à Deo, si habeat peccatum, uti legitur in *Psal. odisti omnes, qui operantur iniquitatem*. Tum, quia per quod tollitur totum id, quod habet veram, & propriam rationem peccati, per id unicè, & totaliter deletur peccatum; sed per solam gratiam tollitur totum id, quod habet veram, & propriam rationem peccati; ergo &c. minor patet ex Trid. quia defacto per gratiam fit remissio.

72. *Solvuntur objectiones.* Dices 2. Si gratia ex natura sua posset expellere peccatum, deberet habere tantam perfectionem in ratione bonitatis, quantam habet imperfectionem peccatum, in ratione malitiæ, & offensæ: sed hanc non habet, nam bonitas gratiæ est finita, malitia verò peccati infinita: ergo &c. Respondeo, nego maiorem, nam forma finita potest habere compossibilitatem formalem cum infinita; sic, si daretur actus scientiæ infinitè intensus, potest expelli per unum actum erroris, circa idem objectum. Respondeo 2. nego minorem, nam peccatum entitative sumptum, est finitum.

Dices 2. plus aestimatur remissio peccati, quam collatio gratiæ, ergo gratia non potest causare expulsionem peccati, seu remissionem; Probatur antecens, nullus homo, nec de potentia absoluta, potest mereri sibi, neque alijs remissionem peccati, & tamen quis defacto meretur sibi augmentum gratiæ, & de potentia absoluta potest alijs mereri; ergo &c. Respondeo, distinguo antecens: plus aestimatur remissio peccati, quam gratiæ collatio innocenti, concedo antecens; quam collatio gratiæ peccatori, nego antecens, & consequentiam; nam collatio gratiæ peccatori dum datur, remittit peccatum: at dum datur collatio gratiæ innocenti; non remittitur per eam peccatum innocenti; proinde tanti aestimatur collatio gratiæ, peccatori data, quantum remissio peccati; quia per infusionem gratiæ, & remittuntur peccata, & homo sanctificatur.

Quæritur: an Deus per solam extrinsecam condonationem, possit remittere peccatum, sine gratia habituali?

Hic non procedit quæstio, utrum per unionem hypostaticam, aut visionem beatificam, possit remitti peccatum, neque de actu contritionis: de primis duobus modis non dubitatur, de tertio non procedit quæstio; sed quæritur tantum, an Deus (absque ulla forma sanctificante) per suam solam extrinsecam condonationem, possit peccatum remittere? quod de facto non remittatur, est de fide: quæstio igitur procedit tantum de possibili.

73. *Non potest peccatum tolli implicat, tolli privationem gratiæ seu formæ, si per solam extrinsecam Dei condonationem.* Ratio est: quia implicat, tolli privationem gratiæ seu formæ, si per solam extrinsecam Dei condonationem. Ratio est: quia ne aliqua forma; sed peccatum est privatio formæ, id est gratiæ; ergo &c. Major patet; quia implicat, tolli tenebras ab aëre sine luce;

minor patet ex tractatu de vitijs & peccatis. Tum, quia non potest fieri transitus à contradictorio in contradictorium, sine aliqua mutatione: sed si peccatum tolli posset per solam extrinsecam Dei condonationem, fieret talis transitus; ergo &c. Major supponitur ex Logica: minor probatur: talis mutatio non se tenet ex parte Dei, quia est immutabilis; neque ex parte peccatoris, ut suppono; quia si se tenet ex parte peccatoris, fit per aliquam positionem novæ formæ in peccatore, quod est gratia, & hic habeo intentum.

74. *Solvuntur objectiones.*

Dices 1. In statu puræ naturæ, potuit Deus remittere peccatum absque infusione gratiæ; nos, ergo, & nunc; antecens patet; quia cum tali statu erat impossibilis gratia: consequentia patet; quia non est major ratio de uno, quam de altero. Respondeo, concedo antecens: nego consequentiam; disparitas est; quia tunc peccatum habuisset tantum irrectitudinem naturalem, non supernaturalem contra charitatem, uti modò contingit, idè pro tunc peccatum potuisset remitti.

Dices 2. non potest fieri transitus ab uno statu ad alium, nisi quis transeat per medium; sed status puræ naturæ mediat inter statum peccatoris, & statum gratiæ; ergo prius debet pervenire ad statum puræ naturæ, quam ad statum gratiæ; ergo prius intelligitur remissum peccatum, quam intelligitur posita gratia; ergo potest remitti sine gratia. Respondeo, concedo maiorem, nego minorem; nam status puræ naturæ non mediat, sed est omnino disparatus, siquidem inter peccatorem, & justum, nihil mediat, sed est tantum transitus, de privatione formæ, ad formam seu ad gratiam.

Dices 3. posita infusione gratiæ, nondum intelligitur remissum peccatum, nisi accedat actus Dei, peccatum remittens; sed quod Deus facit ad exigentiam gratiæ, potest facere se solo: ergo &c. Respondeo, nego maiorem: nam voluntas infundendi gratiam, est voluntas condonandi peccatum, sic Deus eò ipso, quod infundat gratiam, remittit peccatum, cum per eam constituat hominem participem naturæ divinæ, quod pugnat cum objecto odij.

Dices 4. potuit Deus ab initio condere hominem sine peccato, & gratia; ergo postquam peccavit, potest ipsum ponere ad eundem statum; quia per peccatum hominis non diminuitur divina potentia. Respondeo 1. quod posset negari consequentia; quia potest creare virginem, nam si hæc virginitas amittatur, non potest fieri, quod non sit amissa. Respondeo 2. concedo totum, nam potest Deus alicui peccatori dare gratiam, quâ deletur peccatum; deinde gratiam destruere, & tunc remanebit sine peccato, & gratia, quod nihil pugnat contra nos.

Dices 5. potest Deus destruere peccatorem, & postea illum reproducere sine peccato, & gratia; ergo potest tollere peccatum, sine infusione gratiæ, etiamsi peccatorem non destruat, Respon-

Respondeo, nego consequentiam; disparitas est: quia tunc peccatum per accidens destruitur, cum destruat subjectum, in quo peccatum fuit: in productione Deus non potest producere peccatum, cum ab ipso nequeat fieri, neque conservari.

Dices 6. homo potest dici prædestinatus, per simplicem actum divinæ voluntatis; ergo potest etiam ei remitti peccatum, per simplicem actum Dei condonantis. Respondeo, nego antecedens, quod per simplicem actum divinæ voluntatis, possit quis efficaciter prædestinari; quia prædestinatio efficax semper ponit aliquem actum in creatura; vel transeat antecedens, nego consequentiam; disparitas est, quia quod dicatur quis prædestinatus, non supponit aliquid intrinsecum in homine, quod debeat tolli; at remissio supponit maculam peccati, quæ non potest à Deo tolli.

Quæritur: utrum per absolutam potentiam, possit simul esse gratia, & peccatum?

85. Respondeo implicare, quod per absolutam potentiam peccatum possit esse simul in eodem subjecto cum gratia. Ratio est; quia quæ privativè opponuntur, implicant esse simul; sed gratia, & peccatum privativè opponuntur; ergo &c. Major patet; quia posita forma tollitur essentialiter privatio: sic posita luce tolluntur tenebræ: minor patet; quia gratia constituit animam puram, & immaculatam; peccatum constituit eam impuram; alias idem esset maculatum, & immaculatum, quod implicat. Tum, quia implicat, alicui esse remissum peccatum, & non esse remissum in eodem instanti; sed hoc sequeretur, quia gratia id remitteret: ergo esset remissum, & non esset remissum, quia duraret; sicque in eodem instanti temporis, homo esset amicus Dei, & inimicus; esset amicus, quia in gratia, inimicus, quia in peccato. ergo &c.

76. Solvuntur objectiones.

Dices: duæ formæ positivæ, licet contrariæ, possunt divinitus conservari in eodem subjecto; sed gratia, & peccatum actuale, sunt duæ formæ positivæ; ergo &c. Major patet; quia duo positiva non dicunt contradictionem, sicut calidum in summo, & frigidum in summo, non dicunt calidum, & non calidum; ergo &c. Respondeo, distinguo majorem: si illæ duæ formæ positivæ solummodò sunt sibi contrariæ, concedo majorem: si verò ita sint sibi contrariæ, ut eorum effectus formales se ipsos destruant, nego majorem; uti v. g. sunt motus sursum, & deorsum; accessus, & recessus ab eodem termino; uti idem mobile est impossibile pro eodem instanti temporis, moveatur sursum, & deorsum ab eodem termino; quia effectus formales harum formarum in indivisibili consistunt, ac unus destruit alterum: talem oppositionem dicit gratia, & peccatum. ergo &c.

Dices 2. omne positivum, ut immediatè auferatur, debet auferri per suam carentiam, non per aliud positivum; sed peccatum actuale est quid positivum; ergo debet auferri per sui ca-

rentiam, & non immediatè per gratiam, quæ est positiva. Respondeo, nego absolutè majorem; nam actus scientiæ de aliquo objecto, tollitur per actum erroris de eodem; accessus ad terminum, tollitur immediatè per recessum ad terminum contrarium; unde sufficit, ut ponatur ejus carentia: sive tollatur per positivum, sive non, eodem modò fit in peccato, & gratia.

Dices 3. detur aliquis, qui sit in gratia, & committat peccatum, adhuc potest Deus conservare in eo subjecto gratiam: ergo in eodem subjecto erunt simul gratia, & peccatum. Probatur antecedens; in tantum Deus non posset conservare gratiam in subjecto, in quantum peccatum adveniens exigit destructionem, seu expulsionem ipsius: sed Deus potest facere contra exigentiam causarum, seu contra naturam rerum. ergo &c. Resp. nego antecedens: ad probationem, nego majorem; sed in tantum Deus non potest conservare gratiam in subjecto cum peccato, in quantum peccatum est privatio gratiæ; nam sicut implicat conservare lucem cum tenebris, quia tenebræ privativè opponuntur luci, & peccatum constituit inimicum, gratia amicum Dei.

Dices 4. Christus Dominus exhibuit pro nobis condignam satisfactionem æterno Patri, qui potuisset illam non acceptare, imò, & denegare nobis dona gratiæ: ergo etiam posita gratia in subjecto, poterit Deus illi non condonare offensam, & sic erunt simul gratia, & peccatum. Respondeo, nego consequentiam; disparitas est, quia Christus Dominus, quando exhibuit satisfactionem pro nobis Patri æterno, nos non immutavit, nec posuit in nobis gratiam: at dum Deus ponit in nobis gratiam, necessariò nos amat amore amabili, & consequenter remittit nobis omnem offensam.

Quæritur, quomodo peccata venialia remittuntur?

Peccata venialia remittuntur per contritionem extra Sacramentum, tanquam per ultimam dispositionem, non tanquam per formam sanctificantem. Ratio est; quia per id remittuntur venialia, per quod remittuntur mortalia; sed per contritionem remittuntur mortalia; ergo & venialia. Tum, quia nullus est alius modus remittendi venialia, nisi actus contritionis extra Sacramentum: ergo &c.

Remissio venialium in homine justo, hoc est, qui caret mortali, fit per excitationem alicujus fervoris, charitatis, & detestationis peccati. Ratio est, quia omne contrarium expellit contrarium sibi; sed peccatum veniale non opponitur gratiæ, & charitati, sed tantum fervori charitatis, ergo &c.

Hinc venialia tolluntur per attritionem, per receptionem Sacramentorum, ut confirmationem, poenitentiam &c. Insuper tolluntur per actus sequentes, qui hoc versu exprimuntur:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens. Orans, id est per orationem Dominicam venialia tolluntur; perunctionem pectoris,

In homine justo, carente mortali: expelluntur mortalia: ex di, per quos remittuntur venialia.

pectoris. Tinctus, id est per asperſionem aquæ luſtralis. Edens, id est per ſumptionem panis benedicti, & multò magis per Euchariſtiam. Confessus, id est per recitationem

confessionis generalis. Dans, id est per largitionem eleemoſynæ. Benedicens, id est per benedictionem Papalem.

CAPUT VII.

De augmento gratiæ habitualis.

SUMMARIUM.

79. *Justus per quemlibet actum supernaturalem meretur augmentum gratiæ, & gloriæ.*
 80. *Augmentum gratiæ datur statim, ac justus elicit opus bonum.*
 81. *Solvuntur objectiones.*
 82. *Per quemlibet actum supernaturalem infimæ virtutis, justus meretur aliquod augmentum gratiæ.*
 83. *Augmentum gratiæ habitualis datur bonis operibus juxta proportionem gratiæ actualis.*
 84. *Solvuntur objectiones.*
 85. *Gratiæ quantum est ex se, potest crescere in infinitum.*
 86. *Nullus potest crescere usque ad merita Christi.*
 87. *Nullus potest ita crescere in gratiâ, ut fomentum peccati extinguat.*

79. *Justus per quemlibet actum supernaturalem meretur augmentum gratiæ, & gloriæ.*

Quæritur: an gratia augeatur per quodlibet opus bonum?
 Respondeo; justus per quemlibet actum supernaturalem, etsi sit minoris intentionis cum habitu gratiæ, meretur gratiæ, & gloriæ augmentum. Ratio patet ex Evangelio Matth. 10. *Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigida, non perdet mercedem suam.* Tum, quia si quis gloriôsè se gerit in bello, accipit præmiû; si secundo se gerit, etiam accipit præmiû; sed DEUS est liberior hominibus; ergo &c. Tum, quia pro quocunque actu malo reddituri sumus rationem; ergo pro quocunque actu bono accepturi sumus præmiû.

80. *Augmentum gratiæ datur statim, ac justus elicit opus bonum.*

Augmentum gratiæ datur statim ac justus elicit opus bonum, sive intentum, sive remissum; Ità ex Trident. sess. 6. cap. 10. legitur: *Justi, & amici DEI renovantur de die in diem, & per Christi gratiam crescunt in justitia, atque magis justificantur; sed prima justificatio fit per infusionem actualem gratiæ; ergo dum de die in diem renovantur, & crescunt in justitia, & magis sanctificantur, fit per receptionem actualem augmenti gratiæ: major est ex Concilio; minor de fide; ergo &c.* Tum, quia si non daretur statim augmentum gratiæ, quando justus bene operatur, maximè, quia causaretur physicè ab illis actibus, vel quia tales actus essent, ut dispositiones ad receptionem sui; sed hoc non; ergo &c. Non primum; quia gratia non causatur effectivè ab actibus, sed à

solo DEO; non secundum; quia datur gratia sinè dispositione, ut patet in Sacramento Baptismi; quæ datur ex opere operato, non ex opere operantis.

Dices: causa physica v.g. calor, ut quatuor non intendit subjectum, quod sit calidum, ut tur objectio- quatuor, vel ut quinque; sed actus meritorij nes. sunt causæ dispositivæ gratiæ habitualis; ergo non possunt ipsam intendere, & augere, nisi sint intensiores. Respondeo, concedo majorem, distinguo minorem; actus meritorij sunt causæ morales dispositivæ per modum meriti, concedo minorem; sunt causæ physicae dispositivæ gratiæ, nego minorem, & consequentiam: nam causa meritoria non producit physicè gratiam, sed tantum apud DEUM ipsam meretur, ut illi eam det.

Dices secundo; si quodlibet opus remissum esset meritorium, sequeretur, quod si in tali opere bono quis duraret per horam, augeter gratiam in infinitum; sed hoc est absurdum: ergo &c. Probatur, quis v.g. Petrus si eliciat actum meritorium, ut duo, in primo instanti horæ per talem actum meretur duos gradus gratiæ: sed in hora sunt instantia infinita: ergo &c. Respondeo, nego antecedens; ad probationem nego minorem: nam hora, licet habeat partes seorsim sumptas indeterminatas, simul tamen sumptæ sunt determinatæ, proinde finitæ, quia tempus unius horæ est finitum.

Habitus infusi cum charitate connexi augentur juxta proportionem gratiæ. Ratio est; quia habitus infusi comitantur gratiam, tanquam proprietates essentiam; ergo si gratia augetur, etiam habitus infusi augentur.

Quæritur: an per quemlibet actum supernaturalem infimæ virtutis justus aliquid mereatur augmenti gratiæ?

Respondeo affirmativè: quia Trident. ait ad augmentum gratiæ requiritur tantum, ut actus eliciatur à justo, & sit ex gratia DEI, seu supernaturalis: sed actus infimæ virtutis licet sit tantum intensus ut unum, elicitur à justo, & est supernaturalis: ergo meretur aliquid augmenti gratiæ.

Probabilius est augmentum gratiæ habitualis, dari bonis operibus justorum, juxta proportionem gratiæ actualis quâ fiunt: sic colligitur ex definitione Conc. Arauscani: *Debetur merces bonis operibus, si fiant: sed gratia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant, ex quo sic argumentor.* Præ-

proportionem gratia actualis. mium debet dari juxta proportionem illius rei, quæ ultimò constituit meritum in ratione meriti: sed per dicta gratia actualis opera justorum constituit in ratione veri meriti: ergò juxta proportionem gratiæ actualis debet dari præmium; major patet. Quia sicut lumen gratiæ est ratio ultima constituens intellectum proportionatum ad visionem beatam: sic gratia actualis est talis ratio constituens opera justii, ut sint meritoria: sed visio datur juxta proportionem luminis gloriæ: ergò &c. ex quo collige, etsi intellectus aliqui essent inæquales in perfectione propria naturali, ut est intellectus Angeli respectu hominis: si eis detur æquale lumen gloriæ, æqualiter videbunt DEUM: sic etiam si aliquis eliciat actum infimæ virtutis, & alius perfectioris, sed sint in æquali gratia, æquale meritum constituunt, consequenter æquale debetur illis præmium.

84. *Solvuntur objectio- nes.* Dices contra dictum secundum, magis meretur justus eliciendo actus perfectioris virtutis, quàm eliciendo infimæ: sic magis meretur desiderando Martyrium, quàm dando obolum pro eleemosyna: ergò majus meritum non tantum desumitur à majori gratia actuali, sed etiam à perfectiori virtute. Respondeo, concedo antecedens: nego consequentiam: quia eliciendo actus perfectioris virtutis, requiritur major gratia actualis, cum sit major difficultas superandi Martyrium, quàm dandi eleemosynam, consequenter ex majori gratia actuali provenit meritum actus perfectioris.

Dices 2. magis meretur quis per actum charitatis ut unum, quàm per actum fidei ut unum; sed non requiritur major gratia actualis ad amandam Deum, quàm ad illi credendum; ergò meritum non desumitur tantum ex majori gratia actuali, sed etiam ex perfectiori actu virtutis: min. probatur: quia in tantum requiritur maj. gratia ad aliquem actum efficiendum, in quan-

tum debet vinci major difficultas; sed major difficultas est credere ea, quæ non videmus, v. g. quòd in Eucharistia non sit panis, & vinum, sed corpus Christi, quàm amare DEUM; ergò meritum non desumitur ex perfectiori gratia.

Respondeo concedo majorem: nego minorem; ad probationem, nego minorem; nam actus charitatis, ut eliciatur, essentialiter dirigitur à fide, sic ut amem Christum ut DEUM, debeo credere, quòd sit DEUS; at ut eliciat quis verum actum amoris DEI, debet antepone sibi ipsi DEUM, & omnibus bonis suis, tum corporalibus, tum animæ, tum fortunæ, cum proposito servandi omnia præcepta, quòd difficilius est, quàm solum intellectum captivare.

Quæritur: an gratia possit crescere in infinitum? Respondeo, quantum est in se, potest crescere in infinitum; quia si DEUS produceret infinitos homines, in quolibet posset ponere suam gratiam. *85. Gratia quantum est ex se, potest crescere in infinitum.*

Quæritur: an quis possit crescere usque ad merita Christi, Beatæ Virginis, aut Apostolorum? Respondeo, licet justus in via possit semper crescere in gratia, tamen nullus potest pervenire ad merita Christi, & Beatæ Virginis: ita definitum est in Clementina: quia merita Christi fuerunt infinita, & merita omnia justorum sunt finita: Beata Virgo verò habuit auxilia extraordinaria, quæ nulli alij in via conceduntur. *86. Nullus potest crescere usque ad merita Christi.*

Quæritur: an quis ita possit crescere in gratia, ut fomitem peccati extinguat? Respondeo negativè; quia fomes peccati, cum sit appetitus inclinans voluntatem ad objectum prohibitum, & præveniat usum rationis, deleri nequit: ait Apostolus ad Corinth. 12. *Datus est mihi stimulus carnis meæ; ad Roman. 7. video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* *87. Nullus potest ita crescere in gratia, ut fomitem peccati extinguat.*

TRACT. LXXXVII.

DE GULA.

Propos. 8. ab Innoc. XI. proscripta est:

Comedere, & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licetè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

CAPUT

CAPUT Unicum.

De vitio, & peccato Gulæ.

SUMMARIUM.

1. Vitium gula describitur.
2. Commessatio vitiosa quinque modis fieri potest.
3. Gula ex genere suo est veniale.
4. Gula per accidens potest esse mortale.
5. Non est per se lethale comedere carnes crudas animalium.
6. Carnibus humanis vesci, per se est lethale.
7. Propositio 8. ab Innocentio XI. reprobata, notatur.
8. Quomodo intelligenda sit propositio damnata.
9. † Comedere, & bibere usque ad satietatem immoderatam, est peccatum.
10. † Est peccatum comedere, & bibere ob solam voluptatem.
11. † Actus voluptatis per se consideratus est illicitus, hinc appetitus naturalis non potest licite suis actibus frui.
12. Est veniale tantum per se bibere, & comedere ob solam voluptatem.
13. Comedere, & bibere cibos, & vinum delicatū præcisā solā voluptate, non est peccatum.
14. Comedere, & bibere usque ad satietatem, per se non est peccatum.
15. Instituens convivium pretiosum juxta suum statum per se non est malum.
16. Frui pretiosis odoribus, coloribus, pulchritudine, &c. ex aliqua necessitate, non est peccatum.

1. Vitium gula describitur.

Gula est appetitus deordinatus à recta ratione in usu cibi, & potūs: Hòc locò solum loqnar de vitiosa sumptione cibi: nam de potu jam tractavi Verb. Ebriet.

Commessatio vitiosa juxta Sanctum Thom.

2. 2. quæst. 148. Lessium lib. 4. cap. 3. dub. 1. Divum Gregorium lib. 30. Moral. cap. 27. Bassam Verb. Gula citatos, quinque modis fieri potest, sequentibus verbis expressis:

Præproperè, lautè, nimis, ardentè, studiosè.

2. Vox præproperè indicat, si quis ante tempus ordinarium in die jejuniij comederet: vel sæpius, quàm par est. Lautè significat, si quis delicatiores cibos nimis sollicitè quæreret, quàm status suus postulat; aut in ipsis more Epulonis suam felicitatem statueret. Nimis, id est, si ita se cibò infarciret, ut stomachum aggravaret, ex quo læditur aliquando sanitas, & temperantia. Ardentè, si quis ita avidè, ac voraciter comederet, ut unum bolum post alium sinè sufficienti masticatione more canum devoraret, quod modestiam offendit. Studiosè, si quis nimio studio sibi curaret condiri cibos, ut si renueret comedere ex eo, quia defunt suavia aromata, succi, dulcedo sacchari, &c.

Gula in se, & ex genere suo est veniale; proinde licet quis ita comederet, ut inde sequatur vomitus, dummodo graviter non noceat valetudini, non committit lethale; sic febricitans comedens, vel bibens vitrum aquæ frigidæ, quæ inde auget febrim, committit tantum veniale.

3. Gula ex genere suo est veniale.

Gula per accidens potest esse mortale, ut si quis intuitu ejusdem paratus sit committere mortale, v. g. furando notabilem quantitatem pro comedendo; vel si frangit jejunium de præcepto; vel si advertenter notabiliter noceat valetudini; vel si talem quantitatem ciborum sumere, ut inde sequatur pollutio, cui voluntariè consentit: At si voluptuosè quis epularetur citrà scandalum, aliudque malum grave, ex quo prævideret pollutionem in somno, at eam non intendat, nec consentiat, non peccat intuitu pollutionis; quia opus involuntarium neque meretur, neque demeretur; Ita Stoz lib. 1. q. 3. part. 3. art. 3. sect. 3. n. 518. Bassam verb. Gula n. 3. ubi citat Tolletum; Lessium; Sylvium; Navarum; Fagundes.

4. Gula per accidens potest esse mortale.

Non est mortale comedere carnes crudas animalium, seclusò periculò nocendi graviter se sanitati; imò si necessitas gravis urgeat, nec est veniale, ut v. g. quia deest ignis ad ipsas coquendum, & famis nimis premit. Ratio est; quia causa gravis excusat, in quo casu talis comestio fit juxta dictamen rectæ rationis.

5. Non est per se lethale comedere carnes crudas animalium.

Hinc est, quòd foeminae prægnantes; aut illi, qui medicinæ gratiâ illas sumunt, excusantur; sic sentit Pasquali. in praxi jejuniij Ecclesiastici decit. 15. Bassam citatus n. 4.

Carnibus humanis vesci est semper lethale vi gravis feritatis, & barbariei. nisi necessitas humanis vesci per se est, gravissima adsit. Ratio est; quia licet alimentum debeat esse inferioris ordinis, quàm alitum, & homo mortuus est talis, quia æstimatione humanâ caro mortua non taliter appetiatur, quàm viva; ergò gravissima necessitas excusat. Tum, quia licet Genes. 9. DEUS dederit homini omne, quod movetur, & vivit in escam, ubi de carne hominis nihil exprimitur: nihilominus tamen gravissima necessitas hoc privilegium concedere æstimatur. Ratio primi est: quia natura rationalis abhorret à tali esca (quidquid in historijs Judicis de canibalibus contrarij constat, qui venabantur homines extraneos, ut lepores, ac eis instar delicatissimi cibi vescebantur) at advertè, nunquam licet occidere hominem, nec in gravissima necessitate pro esu, cum occidere eum est gravissimum malum, & contrà præceptum negativum Decal. 5. Non occides; Diana part. 3. tract.

tract. 6. resol. 48. Navarrus, Tolletus, Lessius de
just. lib. 4. cap. 3. dub. 2.

Quæritur nunc; an citra peccatum possit
quis comedere ob solam voluptatem?

7. Propositio
8. ab Innoc.
XI. reprobata
notatur.

Propositio 8. ab Innoc. XI. damnata huic quæ-
sito adhæret, quæ sic sonat: *Comedere, & bibere
usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est
peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite
potest appetitus naturalis suis actibus frui.*

8. Quomodo
intelligenda
sit propositio
damnata.

Circa mox expressam propositionem tria sunt
examinanda, ratione quorum damnatur. Primò,
an comedere usque ad satietatem, sit illa dam-
nata. Secundò, an ob solam voluptatem. Ter-
tiò, appetitus naturalis possit sine reatu culpæ
suis actibus frui.

Ly ad satietatem, quod ponitur in propo-
sitione potest dupliciter sumi. Primò comede-
dere, & bibere usque ad satietatem, id est usque
ad saturitatem sufficientem corporis cum extin-
ctione famis: Secundò modò sumitur usque ad
satietatem, quatenus ultra necessitatem mora-
lem adimpletur immoderatò cibo, & potu sto-
machus. Nunc respondeo, &

9. † Comede-
re, & bibere
usque ad sa-
tietatem im-
moderatam,
est peccatum

Dico 1. comedere, & bibere usque ad satis-
tatem immoderatam, est peccatum. Ratio est
quia nimium se farcire lædit virtutem temperan-
tiæ, ergò &c. Tum quia Sanctus Thomas 2. 2.
quest. 148. art. 4. expressè docet dicendo: *Pec-
catum Gula committit, qui nimis comedit; Sed qui
usque ad satietatem immoderatam comedit, nimis
comedit: ergò peccatum committit, cum id sit
superfluum ad sustentationem vitæ, supra quod
ait Cicero: non vivo, ut comedam, sed comedo, ut
vivam; volens per hoc indicare, quod cibo sit
solum propter necessitatem vitæ, & non propter
immoderantiam: Idipsum sentiunt Sancti. Gre-
gorius lib. 30. moral. cap. 17. Augustinus, alijque
his intellectis.*

Nota, quod docuerit Major in 4. distin. 31.
quest. unic. conclus. 7. Joannes Sancius in select.
disp. 2. num. 14. & 15. non esse peccatum. nec
quidem veniale, edere, vel bibere ob solam vo-
luptatem: His nonnulli apud Bossium tacite
adhærent: Rationem dat Sancius, quia talis a-
ctus non est contra rectam rationem seclusò no-
cumentò salutis: ergò &c. horum Authorum
doctrinam nimis latam aperit viam immoderatis
huius vitæ ingenijs, quæ sub hac formalitate de
non peccando varios patrare possent actus, qui
in se peccata sunt: proinde sua sanctitas, Innoc.
XI. huic malo obviare volens, supracitam pro-
scripsit opinionem, contra quam nunc formo
conclusionem, &

Dico 2. contra secundam partem Proposit. 8.
ab Innocent. XI. damnatam non est licitum, co-
medere, & bibere ob solam voluptatem. Pro-
batur, non est licitum ordinem à DEO institu-
tum invertere; Sed DEUS ordinavit principa-
liter cibum, & potum pro conservatione natu-
ræ, ut ipsa se sustentet, & nutriat, nè pereat, &
non pro voluptate per se capienda ex cibo, & po-
tu; ergò sumendo cibum, & potum principaliter
pro voluptate capienda, invertit ordinem à

DEO institutum, ideoque peccat: Nam volu-
ptas sensibilis in cibo, & potu habita, est condi-
mentum accessorium tantum, ad hoc ut cibus,
& potus facilius ab individuo sumatur pro con-
servanda natura; ergò si sumitur pro captanda
voluptate præcisè, deviat à recta ratione: cum
hæc petat honesta, & non delectabilia duntaxat,
prout hic evenit; ergò &c. Tum, quia ad-
missa doctrinà opposita, licitum etiam esset ex-
ercere quascunque actiones ad capiendam vo-
luptatem, quæ speciali præcepto non sunt veti-
tæ, ut v. g. aspicere quodcunque delectabile tan-
gere, audire, olfacere &c. cum de uno non sit
major ratio, quàm de altero; sed hoc non, uti
per se liquet, ergò &c. Tum quia S. Augustinus
lib. de mor. Eccl. cap. 21. ait, *vir temperans in re-
bus moralibus, & fluentibus vitæ regulam, ut co-
rum nihil diligat, nihil per se appetendum putet;
sed ad vitæ huius, atque officiorum necessitatem,
quantum satis est, ut super, utentis modestiâ, non
amantis affectu; sed voluptas in cibo, & potu in
hoc casu per se appetitur, diligitur, & non ad vi-
tæ, & officij necessitatem: ergò inordinatè appe-
titur, ideoque non sine culpa.* Tum quia passio
voluptatis est indita naturæ, in ordine ad supe-
randam aliquam difficultatem naturæ pro con-
servatione individui, sed bibere, & comedere ob
solam voluptatem, non ordinatur ad conser-
vationem individui, imò potius ad destructio-
nem, cum talis cibus, & potus ex sola voluptate
sumptus passim excedat necessitatem naturæ,
ut liquet in potatoribus, & esoribus gulosis, qui
noctu, dièque student delicatis cibis, & potu pro
se infarciendis; ergò &c.

Dico 3. & simul contra tertiam partem pro-
positionis damnatæ, quod actus voluptatis per
se consideratur sit illicitus, ergò appetitus natu-
ralis non potest licite suis actibus frui, itaque nec
comedere nec bibere propter solam voluptatem. tus hinc ap-
Probatur, actus voluptatis ut sic sumptus, non
habet finem honestum, ergò est illicitus; pro-
bo antecedens: finis honestus est non blandiri
passionibus carnis, sed potius Spiritui eam sub-
jugare prout monet Apost. ad Rom. 12. *Si enim se-
cundum carnem vixeritis moriemini, si autem
Spiritus facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Sed
actus voluptatis, ut sic sumptus blanditur carni,
ergò non habet finem honestum: Major per se
petet, quia blandiri carni repugnat rectæ rationi
cum talis actus sit puri hominis inferioris, im-
moderatus, & quodammodo brutalis; minorem
probo blandiri carni, est dare satisfactionem ap-
petitui sensitivo; sed per actus voluptatis hoc
fit; ergò &c. Major est clara, quia inclinatio
carnis satiatur per satisfactionem appetitus
sensitivi; minorem probo inductione v. g. tan-
gat quis rem mollem præcisè ad capiendum a-
ctum voluptatis, jam blanditur carni cum satis-
factione appetitus tactus; aspiciat sub eadem
formalitate objectum pulchrum, in hoc blandi-
tur potentia visivæ: audiat verba, ad quæ pro-
pendet potentia auditiva pro captanda volup-
tate, sic blanditur huic, ita de cæteris; ergò
per

per actum voluptatis blanditur carni; sed hoc est in honestum, & culpâ dignum, morbidis factis corpori adulari, quod repugnat *Apost. ad Rom. 6.* dicente, *non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentijs ejus, ergo &c.* Tum, quia blandiri sensibus corporis actibus voluptatis cum exclusione omnis alterius finis, est rebellare ab anima rationali, cum hæc honesta petat, & corpus non aliud appetit, quàm blanditijs, & delectationibus sensualibus foveri, uti per se liquet, per quod *caro concupiscit adversus Spiritum*, testante *Apost. ad Gal. 5.* & sic in his sibi complacet, tanquam de omni felicitate, quæ in hoc mundo haberi potest; Sed hoc est peccatum; ergo nunquam licitum est, blandiri carni voluptatibus; Voluptas enim est illud dulce venenum, carneas potentias invitans ad se fruendum, per quod omnem honestatem infascinat; v. g. honestum est, servare temperantiam, justitiam &c. & tamen hanc. numerum voluptas corrumpit; illam cibi, & potus: Itaque quoque sanctum est, servare castitatem: & valde turpe est, eam violare; quare turpe? audi *Andream Laurentium lib. 8. anath. cap. 1. quest. 7.* sic loquentem: *quis concubitus rem adeo fœdam sollicitasset, & amplexus fuisset? quò vultu divinum illud animal, plenum rationis, & consilij, homo, obscenas mulierum partes, tot sordibus inquinatas, & cã ratione in locum imum, velut sentinam corporis relegatas, attractasset? quæ fœmina maris in amplexum ruiisset, cum novimestris gestatio laboriosa sit: & fœtus exclusio diris cruciatibus molesta, sæpèque exitiosa: & editi fœtus educatio plena sollicitudinibus.* Ecce quàm fœdum & onerosum sit, castitatem violare, & quid hujusmodi onus, & turpitudinem superare facit? aliud non, quàm ingens libidinis voluptas, hanc enim nisi natura homini implantasset, species sanè humana interiisset, ait de *Graaf.* Et quare interiisset? quia nullus mortalium creditur, tam spurcus fuisset, ut præ verecundia, & fœditate, in tam obscenũ complexum se dimisisset. Hinc patet, quod sola voluptas quodammodo lumen rectæ rationis obnubilat, ad hoc, ut se ipsam fruendam præbeat, postponendo omnem honestatem, dum ad tam immundas operationes potentias corporeas invitat. Ex his manifestè convincitur, quod appetitus naturalis (consistens in fructu voluptatis) universaliter sumptus, non possit suis actibus frui, sine culpa; itaque quoque nec bibere & comedere, propter solam voluptatem.

12. Nunc scire cupis, quale peccatum est bibere, & comedere propter solam voluptatem? Respondere, si hoc temperatè, fiat per se non excedere veniale. Ratio est, quia licitum est bibere, & comedere ex necessitate, ad sublevandam famem, licet exinde sentiat etiam voluptas; ergo cum in hoc casu separatio voluptatis à necessitate, per se non notabiliter lædat rectam rationem, siquidem quâ talis, est separatio appetitus accidentalit duntaxat; igitur in substantia

non repugnat naturæ, nec deviat graviter à recta ratione; ergo non excedit veniale.

Dixi 1. bibere, & comedere propter solam voluptatem, non excedere veniale, si hoc temperatè fiat, ad eximendum casum, in quo quis sibi peccat ita biberet, & comederet usque ad ebrietatem, quis lethalicum plena privatione usus rationis, vel ita co-ter, si bibat, comederet, ut inde notabiliter naturæ seu sanitati & comedat noceret; tunc in hac circumstantia lethaliter ob solam voluptatem, peccaret. Ratio primæ partis est, quia privatione se usu rationis, & reddere se instar bruti, non tatur. solum naturæ rationali graviter repugnat, verum etiam Deo maximam facit injuriam, quatenus ita enormiter suam imaginem deturbat, utpote animam rationalem, creatam ab ipso in similitudinem sui; ergo &c. Ratio secundæ partis est, quia nocere notabiliter sanitati, lædit in re gravi præceptum charitatis, obligans seipsum pro conservatione sui individui: ergo peccat lethaliter; antecedens patet: quia nemini licet per se proximum lædere graviter, sine culpa mortali, & hoc quidem tam titulò charitatis, quàm justitiæ: uti liquet per se: igitur nec se ipsum, alias violaret præceptum Decalogi, diliges proximum tuum sicut te ipsum; ergo &c.

Dixi 2. per se non excedere veniale, bibere, & comedere ob solam voluptatem, ad distinguendum à casu, quo quis in tali voluptate, desumpta ex comestione vel potu poneret suum ultimum finem, in illo sistendo, tanquam in felicitate, quæ haberi potest, tunc talis peccaret lethaliter, peccatò hæresis contra primam tabulam Decalogi. Ratio est, quia in tali circumstantia postponeret Deum (in quo consistit omne bonum) felicitati voluptatis, ex esu vel potu desumptæ; ergo gravissimè peccaret. Tum, quia talis esor vel potator, se constitueret idololatram hujusmodi voluptatis, quatenus in ipsa collocaret suum bonum, utpote beatitudinem, quod execrandum est audire, taceo exerceri, ab homine ratione prædito. Hæc fuit vita *Sabaritharum*, quorum *Deus venter est*, prout meminit *Ap. Philip. 3.* *Eleogabalorum* dicentium, *ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas.* ergo &c. nam hi sunt in epulis suis macula convivantes, de quibus scribit *S. Judas in Epist. sua.* His intellectis,

Colliges 1. qui comedit cibos delicatos, & 14. bibit vinum optimum, non peccat, dummodo *Comedere, & bibere* non intendat sumere ob solam voluptatem, bibere cibos, sed propter necessitatem v. g. ut ad restaurandum melius vires corporis, ad recreandum animam, ad confortandam debilitatem stomachi; cisâ solâ voluptate, non est; quia talis non bibit, neque comedit ob solam voluptatem, vi cujus præcisè damnatur propositio, sed comedit propter necessitatem, licet id sumendo, sentiat etiam voluptatem, quæ non est motivum principale, cur sumatur talis delicatus cibus, & potus, sed solum se habet secundariò, & consequenter.

Colli-

15. *Comedere, & bibere usque ad sati-
etatem, id est restaurando sufficienter, suffi-*
cientiam morali, corpus cum depulsione fami-
is, non peccat.

Colliges 2. qui comedit, & bibit usque ad sa-
cientiam morali, corpus cum depulsione fami-
is, non peccat.
16. *Institu-*
ens convivium pretio-
sum juxta statum,
etum convivium videtur esse necessarium ne-
per se non est malum.

Colliges 3. qui facit convivium, nuptias,
juxta statum suum, & respondentes invitatis,
demonstrando suam liberalitatem in ferculis, &
potu delicato, prout urbanitas postulat, non
peccat: dummodo non excedat temperantiae
limites in prodigalitate; nam taliter constru-
ctum convivium videtur esse necessarium ne-
cessitate convenientiae: Huic opinioni annuit
Sanctus Thomas in respons. ad 2. tr. 22. qu. 141.
art. 6. ajens: *Aliud est necessarium, sine quo res*
non potest convenienter esse; Ex quo concludo
cum Cajetano: necessitas ergo congruentia pra-
esentis vitae, est regula temperantiae: ergo sic cele-
bratum convivium, non excedit regulam tem-
perantiae.

17. *Frui pra-*
tiosis odoribus, coloribus,
pulchritudine ex aliqua
necessitate, non est pecca-
tum.

Colliges 4. Qui olfacit aromata, flores, ad
confortandum caput, vel ad depellendum fœ-
torem, intuetur res pulchras, ad sublevandam
naturam pro honesta recreatione, vel ad sci-
entiam de tali re acquirendam, audit musicam
ad tristitiam sedendam, quæ hominum naturam

ferme semper cruciat, non peccaret: quia om-
nia delectabilia, quæ in usu hominis, veniunt, or-
dinantur ad aliquam hujus vite necessitatem, sicut
ad finem; ergo non peccaret: est S. Thome 2. 2.
quest. 141. art. 6. Si verò talibus delectabili-
bus uteretur ob solam voluptatem, & delecta-
tionem, peccaret venialiter, quia deficeret à re-
cta regulationis, quæ constituit, talibus uti ad
necessitatem duntaxat sublevandam.

Pro coronide hujus tractatus nota, à gula 18.
originem duxisse peccatum Protoplastorum: Gula effectus
Eva, & Adam primum gulæ peccatum commi-
serunt comedendo pomum, præceptum DEI
transgressi sunt: & ideo à Paradiso expulsi, &
filij iræ effecti Genes. 3. Noë vir perfectus in ge-
nerationibus suis vitiò gulæ devictus est, ine-
brius, & nudatus in tabernaculo suo Genes. 9.
Loth, quem Sodoma non conflagravit, vinò
corruptus est, ita ut duplicem incestum com-
mitteret Genes. 19. Esau eduliò lentis primoge-
nituram vendiderat Genes. 25. Holofernes ap-
petitu gulæ dementatus, à Judith interfectus est;
Jud. 11. multa alia exempla brevitatis gratià o-
mitto, per quæ homines, ex gula, corpus, & ani-
mam amiserunt.

TRAC. LXXXVIII. DE HÆRESI.

CAPUT Unicum.

De peccato, & proprietatibus hæresis.

SUMMARIUM.

1. Peccatum hæresis describitur.
2. Dantur aliqui hæretici, licet professionem fidei per baptismum non fecerunt.
3. Error contra fidem, importat positivum indicium in intellectu contra fidem.
4. Dubium negativum de fide, non sufficit ad hæresim.
5. Dubium positivum de fide, importat hæresim.
6. Ad hæresim sufficit, ut quis advertat, suam opinionem esse contrariam fidei.
7. Si quis adverteret opinionem esse contra fidem, quam illico corrigere paratus est, non esset hæreticus.
8. Si quis negaret conclusionem, quæ ex duobus revelatis deducitur, esset hæreticus.
9. Negare conclusionem, quæ deducitur ex una revelata, altera naturali, non est hæreticus.

10. Malitia hæresis, & paganismi, & Judaismi notatur, quæ non distinguuntur essentialiter.
11. Si alicui fides Catholica probabilior videretur, quam sua secta, tenerentur hanc deferere, & illam sequi.
12. Malitia Apostasia describitur.
13. Blasphemia peccatum notatur. Ecclesia non potest punire hæreticos purè mentales.
12. Hæretici sunt puniendi ab Ecclesia.
16. Ecclesia habet potestatem directivam, non coactivam suprà infideles.
17. Princeps secularis potest cogere infideles ad cultum veri Dei, non tamen ad Christi fidem suscipendam.

Hæresis, est voluntarius error intel-
lectus, cum pertinacia assertionis, hæresis de-
contra aliquam fidei veritatem, in scribitur,
eo, qui fidem recepit. Dicitur vo-
luntari-

luntarius error ; id est, liber assensus falsitatis, qui in intellectu perficitur, & consummatur ; nam si quis involuntariè erret circa fidem, peccatum hæresis committere non censetur. Dicitur, cum pertinacia assertionis, id est, quatenus hæreticus scit, se contrarium credere Ecclesiæ Romanæ. Dicitur, contra aliquam fidei veritatem, per quod indicatur contradictio articulo fidei ; quia si erret in alijs, quæ de fide non sunt, hæreticus non est : *Sanctus Thomas 2. 2. qu. 11. Layman libro 2. tractat. 1. cap. 13. num. 1. Bonacina de censuris disp. 2. quæst. 5. punct. 1. n. 1. Azorius tom. 1. lib. 8. cap. 9. quæst. 1. Filiucius tract. 22. cap. 6. n. 152. citati à Bassæo. verb. hæresis.*

2. Dantur aliqui hæretici, non importat professionem factam in Baptismo, licet professio nem fidei per ad ipsum ; ex quo infertur, quod Catechumenus non baptizatus, recedens à fide sit hæreticus ; ita constat ex *Concil. Nicæno can. 19. & ex 6. Synodo generali can. 95.* ubi definitur, quinam hæretici baptizari debeant, qui sunt Catholici, & qui non ; ergo Concilium supponit aliquos esse hæreticos, antequam baptizentur. Tum, quia Catechumenus ante Baptismum professus fidem, si pertinaciter avertatur ab illa per errorem aliquem, habet omnia requisita ad hæresim : ergo est hæreticus ; nam per fidem in veritate susceptam, intelligitur fides non in figura, sed in ipsa manifestatione, & exhibitione veritatis Evangelicæ, per quod distinguitur à Judeo. Attamen ut aliquis puniatur ab Ecclesia tanquam Hæreticus, necesse est, ut professus sit fidem Christi in baptismo : quia sine baptismo, tanquam janua ad Sacramenta, non est subditus potestati Ecclesiæ, ejusque jurisdictioni.

3. Error contra fidem, importat positivum judicium in intellectu contra fidem. Unde nota, quod externa professio hæresis, & negatio fidei, non sit formaliter hæresis, nisi proveniat ex interno errore intellectus, neque incurritur excommunicatio lata ; aut alia pæna contra hæreticos in foro conscientiae ; nihilominus tamen, si Titius, licet internè retineret fidem, externè tamen illam negaret, potest à iudice puniri ut hæreticus ; quia ex signis externis, prudenter præsumitur internum peccatum hæresis.

4. Dubium negativum de fide, non sufficit ad hæresim. Hinc 2. si Titius haberet negativam dubitationem de fide, id est, si careret omni notitiâ fidei, & iudicio, ac ita dubitans omnem actum assensus suspenderet, tale dubium non sufficit ad hæresim ; quia, qui suspendit dubium, non errat, siquidem non cum pertinacia tueatur errorem.

5. Dubium positivum de fide, importat hæresim. Hinc 3. Si Titius positivè dubitaret de fide, esset hæreticus : quia tale dubium versatur circa articulum fidei, qui sufficienter proponitur sub veritate revelata, ut credatur, in quo sensu intelligendus est *Stephanus Papa in cap. Dubius de hæreticis*, asserendo, quod dubius in fide infidelis est.

Ex pertinacia ut quis sit hæreticus, sufficit, ut advertat aliquam ex suis opinionibus esse contrariam Ecclesiæ, quam tueri vult ; ita *Cajetanus quis adver-* in 2. 2. quæst. 11. art. 2. *Bannez ; Arragonius ;* tat suam opinionem esse contrariam

At si illicò ac cognoscat, suam doctrinam esse fidei oppositam Ecclesiæ, corrigere paratus sit, ac de- 7. Si quis ad- testari, non est hæreticus. Ratio est ; quia tali verteret su- opinionem non pertinaciter adhæsit, ut ex defini- am opinionem tione patet, sed solum bonâ conscientia, ac sup- esse contra si- posito sanò titulò amplexus fuit ; ergo &c. *Arra-* dem, quam gonius 2. 2. quæst. 11. art. 2. *Diana part. 4. tract. 8. illicò corrige-* resol. 79. *alijque Theol.* re paratus est non esset hæ-

Si Titius negaret conclusionem, quæ ex dua- bus revelatis est deducta, est hæreticus. Ratio est ; 8. Si quis ne- quia talis conclusio est immediatè revelata à Deo, garet conclu- quatenus continetur in illis præmissis propositi- sionem, qua onibus revelatis, tanquam propositio particula- ex duobus re- ris in universali, ut v. g. Deus revelavit, quod velatis dedu- omnes Apostoli acceperint Spiritum Sanctum, citur, esset hæ- hæc est universalis ; ergo bene deducitur, quod reticus. etiam Petrus Apostolus acceperit Spiritum Sanctum ; sicque si negaret Petrum, Apostolum accepisse Spiritum Sanctum, esset hæreticus.

At si Titius negaret conclusionem, quæ esset 9. Negare deducta ex una revelata, alterâ naturali, non es- conclusionem, set hæreticus. Ratio est ; quia conclusio sequitur qua deduci- debiliorem partem ; cum ergo debiliior pars sit tur ex una naturalis, respectu revelatæ ; ergo &c. Tum, revelatâ, al- quia non est de fide, quod non dependet ab om- terâ naturali nibus motivis revelatis ; ergo non est hæreticus : non est hæ- v. g. agnoscat Titius Christum esse verum homi- reticus, nem ex revelatione ; neget tamen, quod sit risi- bilis, aut non intuitu revelationis, sed intuitu naturalis hominis : dummodo Titius paratus sit corrigere suam opinionem, quando ipsi proponetur, Christum esse risibilem ; *Sanchez lib. 2. moral. cap. 7. num. 33.* in quo casu Titius solum errat circa propositionem naturalem.

Quid dicendum sit, si Titius non crederet mysteria fidei Catholicæ, ex eo, quia sua secta videtur esse illi probabilis, licet minùs probabilis, quam fides Romana ; in hac materia damnatur ab Innocentio XI. propositio sequens, inter proscriptas num. 4. videlicet : *Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minùs probabili ;* De qua quæstione tractavi uberius in tractatu de fide cap. 9. Proinde ibi te quære volo, ubi solves & sequentem casum, heri mihi propositum.

Fuit hic Viennæ Comitissa alti nominis, secta Casus. Lutheranâ infecta, quæ in mortis puncto exclamavit, sæpius repetendo, se detestari omnes sectas, ac velle in vera fide mori, non obstante, quod Comes maritus suus cum ministro Lutheranò adhortarentur eam, ut in fide Lutheranâ consideret, ac in ea moriendo persiste-

ret: illa respuens omnia verba mariti, ac prædicantis, solummodo insistendo præsentibus pluribus Comitissis Catholicis, se desiderare in vera fide mori. Hæc pauperula cum non expresserit, ac cognoverit nostram Catholicam fidem esse illam, quæ salvat, dicendum est eam non esse salvam, quia *Apost. ad Romanos 10.* requirit confessionem expressam nostræ fidei, dicendo: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

10. Malitia Ad hanc materiam revocatur Paganismus, hæresis pagana, & judaismus. Paganus ille est, qui contradicit fidei receptæ in figura. Hæreticus est, qui in veritate, & manifestatione Evangelica recipit fidem, ac ei contradicit. Hæ species non distinguuntur essentialiter, sed tantum accidentaliter; infidelitas enim essentialiter dicit pertinacem errorem, de materiali: de formali verò oppositionem fidei Divinæ; sed quod fides Divina fuerit suscepta, nec nē, in veritate Evangelica, vel in figura, est aliquid merè accidentale, & illa oppositio est ejusdem rationis in gentili, Judæo, & Hæretico, licet non habeat ubicunque eandem circumstantias, per hoc tamen non dicit diversum essentialiter modum recedendi, & opponendi se honestati fidei; ergo solum differunt accidentaliter, secundum magis, & minus in eadem specie, nempe secundum majorem, & minorem oppositionem, cum auctoritate Divina; nec non majorem contemptum illius, qui major est, si illi non credatur, ubi majus est fundamentum credibilitatis, prout est in Hæreticis respectu Judæorum, & in Judæis, respectu Paganorum, ob majorem cognitionem. Unde gravissimum peccatum infidelitatis est Hæresis: quia licet in omni casu malum sit adversari fidei, pessimum tamen est, adversari in veritate, & acceptatione Evangelicæ evidentiae credibilitatis evidenter cognitæ: & licet Paganus erret circa plura, quàm Judæus, & iste adhuc plus quàm hæreticus, id solum auget malitiam extensivè, & materialiter, non intensivè & formaliter, & quoad majorem contemptum divinæ autoritatis.

11. Si alicui Quid si Titio hæretico, fides Catholica probabiliior ipsi videretur, quàm sua secta; utrū in tali casu (si absolute non posset pervenire ad evidentiam nostræ fidei) teneatur deserere hæresim, & amplecti Catholicismum?

cap. probabiliior videretur quàm sua secta, tenetur hanc deserere, & illam sequi. Respondeo affirmativè: Ratio est; quia in medio ad salutem, necessariò oportet nos viam ingredi securiorem, nè periculo perditionis exponamur, uti contingit in articulo mortis, ubi tempus, examinandi rem, nullum superest. Tum, quia licet possimus sequi opinionem probabilem, relictâ probabiliore in materia Juris, non tamen facti; sic dum conspicio à longe aliquod movens, quod probabilius judico esse hominem, quàm feram, non mihi licet jaculari, & occidere, ergo à pari de fide, ubi agitur de salute æterna; Ità *Ranez. 2. 2. quest. x. art. 1. disp. 3. conclus. 3. & 4. Sanchez lib. 3. in Decal. cap. 1. num. 6. Ledesma, & alij.*

Quæritur: quid sit Apostasia, & Blasphemia?

Respondeo, Apostasiam esse infidelitatem, per quam quis reverà recedit à vera fide suscepta in veritate, ut quando quis ex Christiano fit Judæus, vel Paganus; hæc species non est distincta ab alijs infidelitatibus suprâ positis, itaque ad hæresim revocare potest.

Tribus modis sumitur Apostasia: Primò ab ordine Clericali. Secundò ab obedientia. Tertiò à statu Religioso: *est comm. Theol.*

Respondeo 2. Blasphemiam esse convicium ad Deum, vel ad Sanctos: per se autem & primariò, est contrà Religionem; quia opponitur honori Divino, cui cultus debetur; non revelationi, & auctoritati Divinæ in dicendo; unde potest esse sinè peccato contrà fidem; secundariò & per accidens, potest habere malitiam oppositam virtuti fidei, ut patet in convicijs de Deo, ut si quis dicat, Deum esse Tyrannum, immiseri-cordem. Plura de hoc puncto, vide Verb. Blasphemia.

Quæritur: Quibus pænis puniantur Hæretici?

Respondeo 1. Hæreticos purè mentales, & internos, non posse puniri ab Ecclesia. Ratio est; quia Ecclesia non habet jurisdictionem quoad actus purè internos, uti patet de jure Canonico, ubi judicium talium actuum, Deo reservatur: qui scrutator solum est cordis, & oculis ejus omnia aperta sunt.

Respon. 2. Hæreticos externos, quantumvis occultos, posse puniri ab Ecclesia. Ratio est; quia occulta hæresis, dummodo sit externa, subest jurisdictioni Ecclesiæ; & hos punire potest pœnis corporalibus, etiam morte, præcipuè recidivos, etiam si resipiscant: quia præsumendum est prudenter, hos fidei se gerere: imò Hæresiarchas, etiam carcere perpetuò punire potest; & in bonis fortunæ, quæ ipsò factò confiscantur, uti habetur in jure civili *Auth. & in Canon. in cap. de hæreticis in 6.* Ast non privatur talibus bonis, nisi post Judicis declarationem, ut colligitur ex cap. *Cum secundum Leges.*

Ecclesia habet potestatem directivam supra infideles, cum habeat præceptum à Christo Domino, prædicandi Evangelium toti mundo, ut patet ex illis verbis: *Pasce oves meas*: non tamen habet potestatem coactivam, ad suscipiendam fidem cogendo infideles. Ratio est: quia credere, debet esse voluntarium, ac liberum, aliàs plures solum apparenter susciperent fidem, cum jactura fructus, pro vitandis vexis.

Princeps sæcularis potest infideles cogere ad cultum veri DEI, cum lumine naturæ, dari DEUM, notum sit, & omnibus à natura est inditum, dari DEUM, uti ait *Scriptura, Sapient. fideles ad cultum veri Dei, à magnitudine speciei, & creatura cognoscibiles*; & Damascenus lib. 7. fidei cap. 1. ait: *notitia Dei omnibus à Christi fidei natura est insita, & Job cap. 8. omnes homines vi-*

dent DEUM, unusquisque intuetur procul: ergo cum talis coactio non transcendat politicam potestatem, potest cogere infideles ad cultum veri DEI, quatenus habet obligationem, ut lex naturalis observetur: Non tamen potest cogere infideles ad Christi fidem susci-

piendam; quia hæc nititur obscuræ revelationi, ac spectat ad actum purè internum, supra quem jus nullum habet.

De absolutione ab hæresi vide *Verb. Absolutio; Regulares; Episcopus. Pœnitentia* &c.

TRACT. LXXIX.

DE HOMICIDIO.

Propositio 13. ab Innoc. XI. damnata.

Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

Propositio 14. ab Innoc. damnata.

Licetum est absoluto desiderio capere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

Propositio 15. ab eodem Innoc. proscripta.

Licetum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias, inde ex hæreditate consecutas.

Propositio 30. ab eodem Innoc. proscripta.

Fasest viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

Propositio 32. ab Innoc. XI. damnata.

Non solum licetum est defendere defensione occisivâ, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

Propositio 33. ab Innoc. XI. proscripta.

Licetum est tam hæredi, quam legatario contra injustè impediens, nè vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra eorum possessionem injustè impediens.

Propositio 17. ab Alexand. VII. proscripta.

Est licetum Religioso, vel Clerico, calumniatorem, gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere: quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, ipsi Religioso, vel ejus Religioni publicè & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

Propositio 18. ab eodem Alexand. VII. damnata.

Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem à quo iniqua certo imminet sententia, si alià vià non potest innocens damnum evitare.

Propositio 19. ab Alexand. VII. damnata.

Non peccat maritus occidens proprià auctoritate uxorem in adulterio deprehenfam.

CAPUT I.

De malitia Homicidij.

SUMMARIUM.

1. Homicidium describitur, quod ex genere suo est lethale.
2. Per Præceptum non occides, non prohibetur alia animantia occidere inferiora homine.
3. Licitum est autoritate publicà malefactores occidere.
4. † Non est licitum occidere falsum accusatorem, falsos testes, aut judicem, licet ab eo iniqua imminet sententia.
5. An innocens posset intuitu maximi damni passi, vel patiendi ab accusatore falso, vel iudice eos occidere, notatur.
6. Propositio 19. ab Alexandro VII. reprobata, notatur.
7. † Peccat maritus occidendo proprià auctoritate uxorem in adulterio deprehenfam.
8. Pater non potest occidere filias in adulterio deprehenfas.
9. Adultera, vel adulter potest se defendere contra proprium maritum volentem se occidere defensione occisiva.
10. Non licet marito ex lege civili propriam uxorem adulteram occidere sine sententia iudicis.
11. Iudex propriam uxorem adulteram nequit occidere.
12. Adulteri fugientes post latam sententiam ubique possunt occidi.
13. Maritus si habet publicam auctoritatem occidendi adulteros, & repererit Clericum cum uxore, eum occidendo, non incurrit poenas canonicas.

Homicidium describitur, quod ex genere suo est lethale.

Homicidium est injusta hominis occisio interdicta in 5. præcepto Decalogi. *Non occides*: & in Evangel. Matth. 5. *Audistis: quia dictum est antiquis non occides*: ex intrinseca sua ratione est lethale. Ratio est; quia immediate opponitur justitiæ proximi, quatenus vi aufertur vita homini, quæ est summum ejus bonum; est comm. utriusque legis Doctorum Cum S. Thoma 1.2. quæst. 100. art. 8. ad 3. Tolleto lib. 5. cap. 6.

Præcepto Decalogi: *Non occides*, non vetantur alia inferiora hominis, ut sunt animantia usu rationis carentia occidere, quæ inserviunt, vel ad usum hominis, & ad ejus sustentationem, nam DEUS homini ea concedit Genes. cap. 9. *Omne quod movetur, & vivit, erit nobis in cibum*: sic etiam Div. Thomas 2. 2. quæst. 64. art. 1. Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 1. alijque.

Quæritur: an liceat interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, à quo iniqua imminet sententia?

Ante expositionem quæstionis adverte; Iud esse occidere auctoritate proprià, aliud auctoritate publicà; Nicolaus Galeus Bohemus, qui fuit unus ex Legatis missus ad Concil. Basiliense, voluit nullà auctoritate humanà posse occidere quemquam; eandem opinionem defenderunt Waldenses, Brounita, &c. Fundantes se in Præcepto Decalogi, ubi lege divinà prohibetur *non occides*. Ergo cum hic textus loquatur indefinitè, consequenter lege humanà non est dispensabile; ergo &c. contra quos respondeo, &

Dico 1. licitum est publicà auctoritate magnos malefactores morte punire. Probatur ex Script. num. 25. ubi Moyses ex præcepto Domini jussit iudicibus, ut occidant eos, qui innitiati sunt Beelphegor filij Israël fornicantes cum filiabus Moab, & adorantes Deos earum. Tum quia in pluribus locis scripturæ legitur, quod David, Moyses &c. filios Israël magnos peccatores morte affici curarunt: & S. Hieronymus supra cap. 22. *Jeremia ubi ait homicidas, & sacrilegos, & venenarios punire, non est effusio sanguinis, sed legum ministerium*. Tum quia apud omnes gentes hæc justitia practicitur; ergo &c. His intellectis modò ad superius quæsitum respondeo &

Dico 2. contra propositionem 18. ab Alexandro VII. reprobata non esse licitum interficere falsum accusatorem, falsos testes, aut Judicem, à quo iniqua imminet sententia &c. Probatur ex script. Matth. 26. ubi Christus interdixit Petro occidere, licet gravissima injuria ipsi Domino

2. Per præceptum non occides, non prohibetur alia animantia occidere inferiora homine.

3. Licitum est auctoritate publicà Malefactores occidere.

4. † Non est licitum occidere falsum accusatorem,

falsos testes no facta fuisset. Tum quia hoc ipsum liquet aut *Judicem* ex *Decal. precept. 5. non occides*. Tum, quia prælicet ab eo ini notatâ propositione admissa, posset innocens qua immineat sententia. contra accusatores, falsos testes, & judicem vendicari, quod nefas est; siquidem omnia jura, ut canonicum, Politicum, Divinum contra talem interfectorem clamant, & ut homicidam punire statuunt. Ait Dominus: *Mihi vindicta, & ego retribuam eis*. Tum, quia testis, accusator, Judex scientes posse innocentem, inimicos justitiæ indemniter occidere, præoccuparent minas, & contra talem innocentem occisionem molirentur; quia in hoc casu se à nece defensores dicerent: ecce ingens seminarium malorum; igitur non licet interficere falsum accusatorum, falsos testes, ac judicem quamvis iniqua ab eo immineret sententia: ita quoque mecum. *Caramuel in Theol. Fund. cas. 1566. & 1380. Lessius 2. de justit. cap. 9. dub. 8. n. 47. Gabriel de just. disp. 7. qu. 1. n. 144.*

5. *An innocens posset intuitu maximi damni passi, vel patiendi ab accusatore* Quid si innocens per falsum testem, accusatorem, vel judicem maximum pateretur damnum, ita ut deveniret ad extremam necessitatem propter amissionem injustam bonorum, potestne in hoc casu talem testem, vel accusatorem occidere?

Respon. aliqui cum distinctione: vel tale malum, & extrema necessitas secuta est post falsam accusationem, vel primò sequenda est: Si secuta est, & per occisionem falsi accusatoris nullum speratur remedium, non licet eum occidere, quia esset vindicta; si per occisionem speretur justa recuperatio gravis damni, seu suorum bonorum, & non datur alia via, quâ damnum grave refarcire valeret, tunc servatò moderamine inculpatæ tutelæ, potest falsum accusatorem, testem occidere. Ratio est: quia falsus accusator, vel testis tenetur ex justitia refarcire damnum, & revocare suam falsitatem; ergo cum impediatur justitiâ iniquè, potest innocens eam occisione tueri; quæ opinio saltem speculativè probabilis admitti posset, quamquam practicari eam ob nimiam aviditatem in recuperatione temporalium bonorum, mihi nullatenus arridet. Primæ parti adhæret *Molina*, qui sine distinctione loquitur *tom. 3. disp. 727. Lessius de Just. lib. 2. cap. 12. dub. 18. Cassianus à Sancto Elia verb. Homicidium 4. c. 2. num. 8.*

Quæritur 2. an possit in conscientia maritus occidere propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam? Juristæ huic quæsito adhæserunt in *lib. Mariti ff. de adulterijs, & leg. Gracchus*; ita *Castillo in leg. 82. Taurin. 6. Gomez ibidem n. 52.* cum aliquibus circumstantijs adjunctis; quam opinionem anathematizavit *Alexander VII.* suprà relatus.

6. In Propositione 19. damnata ab *Alexandro Propositio 19. VII.* non exprimitur, an maritus occidens publicâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam peccet, sed solummodò de privata auctoritate meminit; nec dicit, an id faciendo violet

tam legem Canonicam, quàm civilem, sed ab ambabus abstrahit: nihilominus tamen

Dico 3. contra *Proposit. 19. ab Alexandro VII. 7. † reprobata*: Maritum peccare occidendo propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam contra legem Canonicam, & naturalem. Ratio est; quia quod est contra legem naturalem, est peccatum: sed uxorem adulteram occidere, est contra legem naturæ: ergo peccat: Major patet; quia lex naturæ obligat intrinsecè ad sui conservationem: Minor quoque est clara; quia jus naturale præcipit, nè aliquis in propria causa sit sui privatus Judex, testis, actor, uti docet *Sylvester Verb. Matr. 7.* Tum quia hoc ipsum prohibetur ex *cap. Inter hæc 33. quest. 2.* Tum quia admissa hac opinione daretur occasio maritis, ut fictè sub putato crimine adulterij occiderent uxores suas, vel ipsi uxoribus darent commoditatem adulterandi, ut possint ipsas occidere, pro ducenda alia, vel juniore, vel pulchriore, vel ditioe. Ecce quanta malitia inde pulularet. Tum quia esse posset, quod uxor violenter fuisset oppressa, in quò casu maxima impietas, & Tyrannis reputaretur marito occidendo; quia violentia excusat ab adulterio, ut ex *cap. Proposito 32. qu. 5. constat, & leg. vim passam ff. ad legem Juliam de adulteris*, ergo nunquam licet uxorem occidere, uti ipsemet *Sanctus Augustinus lib. 2. de Adulterijs conjugum cap. 15.* docet ergo &c. Tum quia ipsi uxoricidæ graviter puniuntur; *Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 5. Sanchez lib. x. de Matr. disp. 8. cum 78. Doctoribus ibi citatis Navarra de restit. lib. 2. cap. 3. n. 220. Valentia 2.2. disp. 5. qu. 8. punct. 3. Sanctus Thomas in 4. dist. 37. qu. 2. art. 1. in corpore Barbosa in collect. tom. 4. cas. 33. qu. 2. Bonacina de restit. disp. 2. qu. ultim. punct. 2. num. 5. Gabriel in 4. dist. 37. art. 3. dub. 2. Diana de Sacram. resol. 223. part. 3. Sancius in select. disp. 48. num. 60. Pontius de Matr. lib. 9. cap. 15. Sylvius in suppl. qu. 60. art. 1. aliq̃ue quam plures.* Ex hac doctrina patet virum non posse occidere uxorem etiam in fragranti adulterio deprehensam; Ità etiam sentit *Divus Antoninus 2. part. tract. 7. cap. 8. sect. 2.*

Propter easdem rationes in conclusione præcedenti allatas non potest Pater occidere filias in adulterio deprehensas, nec frater sororem, & id verum est, licet congressas inveniret.

Ex quo præterea sequitur, quod si maritus adulteræ adulterum occidere vellet, tam adulter; quàm adultera possunt licitè se defendere, & si aliter vitam propriam salvare nequeunt, etiam aggressorem occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ratio est; quia jure naturæ quisvis vitam suam defendere potest, eò quod charitas propriæ personæ postulet, ut in hoc casu vitam conservet eo meliori modo, quo possibile ipsi est; ergo cum aliter nequeat, nisi occidendo, si occidat, non peccat; Ità quoque *Salonius 2. qu. 64. art. 7. contrav. 1. concl. 2. Diana part. 5. tr. 4. resol. 4.*

D d d 3

Et li-

10. *Non licet marito ex lege civili propriam uxorem adulteram occidere sine sententia Judicis.*

Et licet lex civilis, & Cæsarea indulgeret maritis, ut uxores in adulterio deprehensas possent impunè occidere, adhuc in hoc casu maritus peccaret, nisi adultera per judicem marito tradita esset ad occidendam ob adulterium voluntarium juridicè confessum. Ratio primi est; quia non licet marito propriam auctoritate agere judicem, testem, & actorem, ut supra: Ratio secundi est; quia maritus eam occidit publicâ auctoritate: Alit caveat maritus in tali casu ferri odio, vindictâ ad suplicium exequendum, sed debet puro motivo justitiam administrare tanquam publicis Minister; Sic docet *Gutierrez 2. pract. quest. 1. num. 22.*

11. *Judex propriam uxorem adulteram nequit occidere.*

Hinc sequitur, si maritus esset publicus Judex non posset uxorem in adulterio inventam occidere; quia nemo debet esse Judex in propria causa, cum talis Judex in illa circumstantia consideretur, ut privata persona; *Gabriel in 4. dist. 37. qua. unie. art. 3. dub. 2. Sanctus Antoninus 2. part. titul. 7. cap. 8. sect. 2. &c.*

12. *Adulteri*

Si adulteri post latam sententiam Judicis fu-

gerent, potest maritus, cui tradita est facultas fugientes post publica ad occidendum eos ubicunque repererit latam sententiam occidere, tanquam publicus minister, eò modò, tiam ubique quobannis; Ita *Rodriguez tom. 1. in 2. dist. c. possunt occidi. 206. n. 9. citatus à Cassiano Verb. Homicidium 2. num. 99. Vega, & alij.*

In casu quo detur facultas viro ad occidendum adulteros, tam uxorem, quam ejus *13. Macheum, & si Mæchus est Clericus, qui in adulterio deprehensus occiditur, talis maritus habeat publicam auctoritatem occidendi adulteros & repere-* illum occidendo nec incurrit excommunicatio-*rit Clericum cum uxore & trimonij, non vult illum iterum altero mucrone* nem, nec irregularitatem. Ratio est: quia ta-*do non incur-* lis non est percussio, seu occisio facta suadente *tent. excomm. Suarez tom. 5. de censur. disp. 22. rit penas ca-* Diabolo, sed est facta ex justissimo, & vehementissimo animi dolore: in quo casu Ecclesia *sect. 1. num. 34. Cefallos quest. 835. Tolletus lib. nonicas. 1. cap. 25. Sylvester verb. Excommunicatio 6. num. 6.*

CAPUT II.

An liceat occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre.

Proposit. 30. ab Innoc. XI. sub censura rejecta est.

Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre; si aliter hæc ignomia vitari nequit, idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

Proposit. 17. ab Alexandro VII. reprobata.

Est licitum Religioso, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit; uti suppetere non videtur, si calumniator sit parvus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publicè, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

SUMMARIUM.

14. † *Non licet occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, vel alapam.*

15. † *Non est licitum Religioso, vel Clerico calumniato rem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere.*

16. *Si calumniator ignominiosis factis honorem niteretur auferre, tunc potest talis honor aliquando defendi defensione occisiva.*

17. *Licitum est defendere honorem contra facta adversarij defensione occisiva.*

18. *Licet defendere honorem thori cum modamine inculpata tutela defensione occisiva.*

19. *Virgo potest defendere suam Virginitatem defensione occisiva.*

20. *Virgo si vi opprimeretur, potest pati sui corruptionem non occidendo, si absit periculum consensûs, secus non.*

21. *Virgo non debet se ipsam occidere ex eo, quia nequit vitare sui corruptionem.*

22. *Si Virgo nec sui corruptionem, nec periculum con-*

nec aggressorem occidere potest, tunc Deum rogare tenetur pro auxilio ad resistendum.

23. *Propositio 32. ab Innocentio XI. damnata, notatur.*

24. *† Non est licitum, defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam nec id, ad quod jus inchoatum habemus, & quod nos possesuros speramus.*

25. *† Propositio 33. ab Innocentio XI. rejecta, notatur.*

26. *† Argumenta contra propositionem 33. supra relatam, proponuntur.*

44. *† Non licet occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, vel alapam.*

HÆ duæ propositiones eodem morbo laborant, sicque pro compescendâ malitiâ illarum, iisdem argumentis refellendæ sunt. Itaque

Dico 1. contra *proposit. 30. ab Innocentio XI. damnatam*: non licere occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, nec illum, qui impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, seu ictum, fugiat; est multorum cum *Tannero 2. 2. disputat. 4. quest. 8. dub. 4. num. 74. Sylvio 2. 2. quest. 64. art. 7. quasiuncul. 9. conclus. 2.* Ratio est; quia nefas est, lædere jus certum alterius; sed occidere, qui nititur calumniam inferre, est lædere certum jus alterius; ergo &c. Major patet inductione, nam non licet Petrum privare bonis fortunæ, vel honoris, aut famæ, vel membrorum, ad quæ habet jus legitimum possessionis, aliàs dominium in mundo non esset securum: cum homines maligni, potentes, & avari, omnia sibi arrogarent: minor probatur, nam quivis homo habet jus certum ad vitam suam, ex permissione Dei, quod jus ipsi non tollitur, nisi per alterius certum jus defensionis vitæ suæ, cum moderamine inculpatæ tutelæ: vel per jus Magistratûs, vindicandi delicta. Tum, quia ut liceat occidere calumniatorem, titulò defensionis ob infamationem, debet evidenter constare, talem occisionem fuisse medium necessarium, & nullum aliud ad vitandam calumniam, in hoc consistit moderamen inculpatæ tutelæ; sed non evidenter constat, talem occisionem fuisse medium necessarium, & nullum aliud ad vitandas calumnias; ergo &c. Major patet; quia non licet, cum solo motivo probabili, occidere quemquam, ut colligitur ex propositione 2. *ab Innocentio XI. reprobata*: Minor probatur; quia calumniatoris intentio de spargendis calumnijs, nulli, exceptò Deò, evidenter patet, & passim publicè diffamat, cujus diffamationi ordinariè non creditur ab audientibus; vel si creditur, jam cessat moderamen inculpatæ tutelæ, cum tali occisione, non se defendat à calumnijs, imò magis se diffamat; quia de tali homicida, homines magis suspicantur esse talem post homicidium, qualem calumniator asserbat, ut esse furem, adulterum, &c. Tum, quia defensio occisiva calumniatoris, legibus humanis interdicitur, & punitur: ergo &c. Tum, quia infinita mala ex tali permissione

occisionis orirentur; nam non rarò contingeret, quòd quis titulo calumniarum occiderit piissimos viros, quos aliò titulò fortasse odiò habet; sicque præjudicaret bono communi Reipublicæ, cujus membra injustè perderentur.

Secunda pars propositionis, sat clarè ex prædictis, ut temeraria, agnoscitur; nimirum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, postea nequit occidere. Ratio ultronea est; quia talis occisio, vel percussio, post impactam alapam, vel percussione fustis, non est receptio amissi honoris, sed potius acquisitio novi honoris, apud politicos; quia impossibile est, recipere eundem numerò honorem, læsum per ictum transeuntem, cum non possit fieri, quòd talis percussio non extiterit: ergo si læsus repercutiat, tunc facit ad ulciscendum, quod non licet: Et quia talis repercussio non est defensio honoris, si repercussor fugiat, & non tentet denuò ad percutiendum, quia defensio honoris respicit hic, & nunc, ad lædendum honorem, & non jam læsum, sicuti nefas est, si uxorem maritus deprehensam in adulterio flagranti occideret; ergo à pari, non licet percussorem actualem occidere, quia præcedens pars propositionis damnatæ, loquitur de honore invasò verbis, quem non licet defendere occisione defensivâ; & sequens pars propositionis loquitur, quòd impactâ alapam, vel percussione fustis liceat repercutere, & occidere, sub quibus terminis damnatur.

Dico 2. contra *propositionem 17. ab Alexandro 15. † Non est VII. reprobata*: non esse licitum religioso, vel licitum Re- Clerico, calumniatorem, gravia crimina de se, religioso, vel vel de sua Religione spargere minantem, occide- clerico calu- re, licet alijs modis defendendi non suppetit: *calumniatorem* Ultra rationes suprâ allatas in conclusione prima, gravia crimi- quæ pro hac probanda etiam militant, sunt *nade se, vel* etiam sequentes: imprimis in Scriptura sic de sua Religi- legitur; *Apost. 1. ad Corinth. 4.* loquitur: *ma- one spargere* ledicimur, & benedicimus: *persecutionem pa- minantem, oc-* timur, & sustinemus: quæ verba denotant a- cidere.

etum perfectionis, sustinere persecutiones propter Christum, quibus contravenire imperfectum est: ergo &c. Tum, quia Religiosus vel Clericus occidendo dehonatur, cum virtutem patientiæ, humilitatis, mansuetudinis, violare reputetur. Tum, quia admissâ hac opinione, aperiretur porta ad execranda mala; nam multorum innocentium sanguis prodigè expeteretur, cum ab invidis injustè accusari possint, quòd contra superiores Religionum gravia crimina spargere minitentur. Tum, quia inimicus innocentem occidere posset, sub titulo, quòd grave crimen de se, vel de Religione spargere voluerit: Ecce quantâ flabellaret Tyrannis sub umbrâ 17. opinionis ab *Alexandro VII. reprobata*. Tum, quia Religiosi, & Clerici fama non denigratur, cum plerisque non præstetur fides diffama-

matoribus; nam melius est dignum se reddere pro nomine JESU contumeliam pati, quam hujusmodi famam tueri; *Gabriel à Sancto Vincentio de jure, & just. disp. 6. quest. 6. n. 72. Arriaga, Suarez.*

16. Si Calu-

mniator igno- honorem niteretur auferre, tunc potest talis miniosis factis honor aliquando defendi, etiam defensione occi- honorem nite- sivâ; huic opinioni adhærere videntur *Lessius retur aufer- lib. 2. cap. 9. dub. 12. n. 77. Clavis Regia lib. 7. re, tunc po- cap. x. num. 27. Diana part. 3. tractat. 5. Mis- test talis ho- cel. Navarrus cap. 15. n. 3.* Ratio est; quia nor aliquan- hæc opinio non damnatur, ergo est licita: Pro- do defendi batur antecedens: quia non exprimitur in prima defensione oc- parte propos. 33. supra citatæ, ubi solum colli- cisivâ. gitur, non esse licitum occidere calumniatorem, nitentem calumniam inferre verbis, ubi patet ex 2. parte hujus propositionis, quæ de factis loquitur, tanquam de diversis objectis, aliàs essent propositiones identicæ; & secunda pars respectu primæ impertinens, cum idem diceret, quod non est admittendum. Neque hæc opinio exprimitur in 2. part. propos. damnatæ; quia ibi propositio loquitur de actu jam facto, uti per se clarum est, asserendo: *si impingat alapam, vel fuste percutiat*: Nostra verò opinio loquitur de honore, factis hic, & nunc lædendò: ergo non

17. Licitum damnatur.

est defendere Hinc; Titius vir nobilis aggressus fuit à Cajo honorem, con- ad alapam, infamem infligendam; Titius illicò tra facta ad- ante ictum alapæ opposuit Cajo pro defensione versarij, de- mucronem gladij, hoc videns Cajo, magis ex- fensione occi- canduit, & omnimodò, ac arte tentavit infligere alapam Titio: Titius in his angustiis constitutus, nequiens alapam fugere, perstitit oppositò gladiò contra Cajum, & Cajo impetu factò contra Titium, impegit ita in mucronem gladij, ut fuerit transfixus, & occisus: ex quo Titius licitè defendit gladiò honorem suum, cū moderamine inculpatae tutelæ, uti in hoc casu contingit; nam si Cajo destitisset à tali inordinato impetu contra Titium, ad alapam impertinendam, non fuisset occisus; igitur ipse sibi imputet mortem, non Titio.

18. Licet de-

defendere hono- Florimundus, homo libidinosus, nuper con- rem thori, traxit amicitiam cum Berta uxore Marcelli, vir nobilis: Florimundus ita rapit amorem Bertæ, ut etiam carnaliter commisceri spondeant; cum modera- tæ, ast cum pro tunc occasio patrandi scelus defuerit, Berta dat horam Florimundo pro adulterando: tale pactum inter Bertam, & Florimundum audivit servus Marcelli, illicò nunciat Marcello Domino suo, qui, ut experiretur dictum servi, expectat in loco opportuno horam, determinatam ab uxore; & ecce Florimundus venit, pro violando thoro Marcelli; Marcellus inopinatè opposuit gladium Florimundo, qui perterritus fugit: In hoc casu, Marcellus licitè nudò gladiò defendit honorem thori; ast cum Florimundus fugerit, non est licitum ulterius ipsum offendere. Post aliquos dies, denuò Florimundus ex conventionem Bertæ comparet in quodam secreto loco, pro explenda libidine,

Casus.

hoc advertens Marcellus, mox strictò gladiò occurrit contrà Florimundum, ad defendendum honorem proprium; Florimundus non piger præsentat Marcello duellum, dimicant aliquò tempore ad invicem, tandem cum Florimundus nimis insultet gladiò vitæ Marcelli, Marcellus recedere nequit sinè discrimine vitæ, producit mucronem, & occidit Florimundum; In hac circumstantia Marcellus se defendit defensione occisivâ, ex duplici motivo: Primò ex motivo defensionis honoris, ratione cujus incepit pugna, & ex motivo tuendæ vitæ; proinde occidendo non peccavit; quia licitum est armis tueri honorem, quando aliud medium non suppetit, ut hic supponitur: ait *Regul. Juris Leg. ut vim ff. vim vi repellere licet: & ex cap. si vero leg. de sentent. excomm.* Si verò Clericum vim sibi inferentem, vi quis repellat, vel lædat &c. ergo licitum fuit Marcello, occidere. *Valentia tom. 3. disp. 5. qu. 8. punct. 4. Bannez 2.2. quest. 64. art. 7. Diana part. 5. tract. 4. resolut. 1. Navarrus cap. 15. num. 3.*

Hinc secundò, potest Virgo se defendere de- 19. Virgo po- fensione occisivâ, contra violentum aggressorem test defendere suæ virginitatis, qui vult eam violare, sed adhuc suam virgini non violavit, dummodo illa fugâ salvari non tatem, defen- possit, vel ipsi clamor sit inutilis, vel ignomi- sine occisivâ. niosus, ex quo infamaretur, & res occulta fieret publica; Ita *Rodriguez tom. 1. cap. 220. num. 14. Diana part. 5. tract. 4. resolut. 36.* Eòdem Casu, modò masculus potest se defendere contra sodomitam, qui nititur ipsum opprimere crimine pessimò.

Si Virgo, vel adolescens vi opprimuntur, 20. Virgo si possunt pati pudicitia corruptionem, non occi- vi opprimere- dendo, dummodo non adsit periculum consen- tur, potest po- sùs in delectationem; quia in hoc casu apud De- ti sui corrup- um non peccant, neque amittunt virginitatem. tionem, non *Tolletus lib. 5. cap. 6. Sylvester Verb. Homicidi- occidendo, si- um 1. sect. 8.* Quòd si timerent periculum con- absq. pericu- sens in Venerem, tenentur occidere in valorem, lura consen-? si aliter nequeunt suppetias habere, quia tenen- secus non. tur omne remedium adhibere pro, vitando mortali; Ita *Cass. Verb. Homicid. 1. num. 9. Tanne- rus Tom. 3. disp. 4. quest. 8. dub. 4. num. 68. Villalobos part. 2. tract. 12. difficul. 22. Azorius tom. 2. lib. 2. c. 1. qu. 18. cum alijs.* Et si puella Casus. videret periculum consensùs, ob vehementiam delectationis, nec occidere posset Mæchum, tunc laudabile esset, ut potius præberet se occidendam Mæcho, quàm pudicitiam violare, cum offensa Dei.

In casu, quò puella vi opprimeretur, & nec 21. Virgo debet se ipsam occidere aggressorem valeret, nec pudicitiam debet se ipsam occidere, ex- servare, in hac circumstantia non debet se ipsam occidere, eo, quia neque- occidere pro vitanda corruptione, sed solum te- vitare sui netur consensum non præstare. Ratio est; quia se ipsum occidere, est intrinsecè malum, & corruptione si consensum non dederit, talis violatio non ipsi reputatur ad culpam; ita *Divus Augustinus de civit. Dei c. 26. Ensebius lib. 8. c. 12. Glossa in ca- Casus. pit. Non est nostrum. 23. quest. 5. cap. displicet 23. qu. 4.*

22. Si virgo Si puella esset in angustiis, ut nec aggressio-
nec sui corru- rem pudicitiae, nec corruptionem, nec pericu-
ptionem, nec lum consensus in delectationem evitare posset, in
periculum hoc casu tenetur puella instanter rogare Deum,
consensus, nec ut ipsi suo Divinò auxiliò assisteret, nè
aggressorem saltem consentiat in actum turpem, & creden-
occidere po- dum est, quòd Deus in tam ardua circumstan-
test, tunc De- tia, non deseret creaturam suam: Quòd si
um rogare te- Puella in tali casu ex ignorantia inculpabili ad
netur pro au- vitandum consensum se ipsam occideret, uti fe-
xilio ad resi- cerat *Lucretia Romana*, & *Sancta Apollonia* ex
stendum. instinctu Dei iniecerat se ad ignem, non pecca-
ret. Ità docet etiam *Molina de Jure*, & *justit.*
tom. 4. tract. 3. disput. 9. Lessius lib. 2. cap. 9.
num. 23. Filiucius tract. 29. n. 67. Sotus de Ju-
stit. lib. 5. qu. 1. art. 5. Malderus 2. 2. tract. 3.
cap. 1. dub. 17. cum alijs.

23. † Propo- Quæritur, an licitum sit defendere defensio-
sio 32. ab ne occisivâ, quæ actu possidemus, sed etiam
Innocentio ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos pos-
XI. damnata sessuros speramus. Affirmativa opinio in hac
notatur. quæstione exposita, proscripita est inter alias
propositiones damnatas, num. 32. ab *Innocent. XI.*
Proinde respondeo, &

24. † Non est Dico 4. contra proposit. 32. ab *Innocent. XI.*
licitum defen- proscripita: non esse licitum defendere defensi-
dere defensio- one occisivâ, quæ actu possidemus, sed etiam,
ne occisivâ, nec id, ad quod jus inchoatum habemus, &
quæ actu pos- quod nos possessuros speramus. Pro solidan-
sidemus, sed da ista opinione applica argumenta, mutatis
etiam nec id, mutandis, illa, quibus rejeci, *propositionem 30.*
ad quod jus ab *Innoc. XI. reprobata*, ut scandalosam, & sic
inchoatum clare constabit, quàm falsa sit opposita propo-
habemus, & tio. Tum, quia non licet, ut homo privatus
quod nos pos- tueatur aliqua jura, quæ defendenda ad solum
sessuros spe- Magistratum spectat; sed defendere defensione
ramus. occisivâ, jus, quod habemus ad rem, vel quod
nos habituros speramus, spectat ad solum Ma-
gistratum; ergò &c. Major patet ex *Jure in*
L. de quibus ff. de leg. Inveterata consuetu-
do pro lege non immeritò custoditur; minor
quoque constat; quia qui occidit, à Magistratu
punitur; ergò &c.

25. † Propo- Nunc objicitur mihi propositio 33. ab *Innoc.*
sio 33. ab In- XI. tanquàm scandalosa damnata, videlicet; Li-
nocentio XI. citum est tam heredi. quàm legatario, contra in-
rejecla, nota- justè impediens, nè vel hereditas adeatur, vel
tur. legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus
habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra
eorum possessionem injustè impediens.

26. Argu- Hæc propositio in eodem ponte pendet, quo
menta contra præcedens, ac 30. ab eodem summo Pontifice
propositionem rejecla; sicque eisdem fundamentis, quibus
33. supra re- illa, mortificanda est; eisque addo adhuc sequen-
latam, pro- tia: & nè tedium afferam, brevitate utar; sit
ponuntur. ergo. Quia, ut quis licitè se defendat armis,
requiritur, ut actualiter invadatur: cum ergo
alter, licet impediatur dolosè consecutionem hæ-
reditatis, solutionem legati, possessionem
Cathedræ, & præbendæ, actualiter non inva-
dit; ergò non potest occidi. Tum, quia
authoritate publicâ hæc defensio armis interdi-
citur, & offendens punitur. Tum, quia ex hac

propositione sequeretur, quòd etiam posset oc-
cidere injustè impediens exiguum valorem
hæreditatis, vel legati, eò quòd propositio ge-
neraliter loquatur, comprehendit quidquid hæ-
reditatis est, quod manifestè est scandalosum;
ergò &c.

Quæritur ultimò, an fas sit occidere Tyran-
num? Ante responsionem nota, dupliciter
sumitur *ly nomen Tyrannus*; primò, secundum
titulum, quatenus sine justo titulo aliena regna
sibi vendicat, ac potentiâ belli occupat, qualis
est Turca respectu Regnorum Christianorum,
&c. Alius est Tyrannus, qui, licet jure hære-
ditatis, aut electionis debeat ipsi aliquod Re-
gnum, &c. Illud tamen crudeliter administrat,
& sic ratione administrationis est Tyrannus.
His intellectis

Respondeo: nulli vasallo licitum est occidere *Non licet sub-*
Tyrannum Principem, intuitu crudelis admini- *dito occidere*
strationis Regni, duntaxat occisione privatâ. *suum Princi-*
Ratio est, quia vasallus est verus subditus sui *pem legiti-*
Principis, licet administratione Tyranni; sed *num regimi-*
nulli subdito data est potestas suprâ vitam Prin- *ne Tyrannum.*
cipis: ergò neque ipsum occidere. Major per
se liquet; minor probatur, quia ipsa conditio
subditi secum trahit obligationem, venerandi
suum constitutum Principem, tanquam mem-
brum communis suum caput; sed mem-
brum nullam habet potestatem in caput, aliàs
inverteretur ordo Reipublicæ, & magna mon-
struositas in orbe vigeret, quod absurdum est,
ergò &c. Tum, quia omnis potestas à Deo
est, vel maximè Principum, quibus competit
subditos regere, prout legitur *Proverb. 8. Re-*
per me Reges regnant; ergo vasallus tenetur se
subdere regimini principis legitimi, licet Tyran-
ni: ergo nullam habet potestatem justam
occidendi ipsum. Tum, quia hoc ipsum de-
finitum est in *Concilio Constantiensi session. 15.*
damnando sequentem propositionem, vide-
licet: *Quilibet Tyrannus potest, & debet licitè,*
& meritorie occidi per quemcunque vasallum su-
um, & subditum, etiam per clanculares insidias, &
subtiles blanditias, vel adulationes, &c. Ità etiam
sentit *Lessius l. 2. c. 9. d. 4. n. 10. Molina tom. 4.*
tractatu 3. disput. 6. num. 6. & alij, citati à Bo-
nacina disp. 2. de restitut. in particul. punct. 3.
num. 1.

In casu, quo talis Princeps legitimus ita ex-
cederet in gubernatione, ut præ tyrannide ni-
mia redderetur intolerabilis, tam statibus Regni,
quam subditis, nec speratur emendatio, tunc
membra Regni, vel Provinciarum possunt
ipsum declarare hostem Reipublicæ, ac ut ta-
lem dignum, ut à quocunque occidatur, &
sic occidatur ut privata persona, non ut Princeps,
quâ dignitate privatus est; ita *Cajetanus; Lessius*
Scotus, Herinx apud Sannig.

Respondeo 2. non est illicitum per se, occi- *per se occidere*
dere Tyrannum, qui sine justo titulo aliena Re- *Tyrannum, qui*
gna sibi vendicat, ac potentia armorum oc- *injustè armis*
cupat; dummodo absit periculum majoris ma- *occupat alie-*
li à suis successoribus, & non pateat recursus *na Regna, &*
ad Provincias.

ad superiorem pro satisfactione habenda, ac Respublica laesa in mortem consenserit. Ratio est; quia licitum est occidere aggressorem vitae, si aliter eam servare nequit: ergo licitum est etiam occidere injustum aggressorem Reipublicae, si haec aliter conservari nequit. Antecedens patet, consequentia est in forma, quia aggressor Reipublicae est major malefactor, cum laedat bonum commune, respectu aggressoris vitae privati hominis. Tum, quia *vim vi repellere licet l. ut vim ff. de iustitia, & jure.*

Sed Tyrannus, injusto titulo aggrediens Regnum ac occupans, &c. Facit vim; ergo, si aliter repelli nequit, quam occidendo, licet illud occidere. Tum, quia legitur in lib. *Judith. cap. 13.* quod ipsa abscederet caput Holofernis, Principis militiae Assyriorum, qui fuit aggressor injustus civitatis Bethuliae, cujus factum magnopere in Scriptura laudatur; ergo &c. *Bannez, Arragonius, Molina, Bonacina, &c.*

CAPUT III.

An licitum sit, desiderare alicujus mortem?

Propositio 13. ab Innocentio XI. damnata.

Sicum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristiari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare: non quidem ex displicentia personae, sed ob aliquod temporale emolumentum.

SUMMARIUM.

27. An liceat optare malum proximo, notatur ex Thoma.

28. Dupliciter potest quis desiderare malum proximo, copulativè scilicet, & abstractivè.

29. † Non est licitum tristiari de vita alicujus, vel de illius morte naturali gaudere.

30. Licitum est, sibi, vel proximo desiderare mortem, pro vitando gravi malo.

31. Licet inefficaciter desiderare mortem Principis Tyranni.

32. †† Propos. 14. & 15. ab Innocentio XI. damnata, notantur.

33. Filius potest speculativè in sensu abstracto gaudere de morte Patris.

34. † Quid si Filius occideret Patrem in ebrietate, non antecedenter provisâ, an peccaret? notatur.

35. Non est licitum, propter aliquale malum, sibi aut alteri appetere mortem.

36. Quando mulieres, &c. excusentur à lethali, imprecando sibi mortem, filijs, vel marito, notatur.

Casus fundamentalis exponitur.

37. Mandans occidere hominem, & ante executionem revocans omni meliori modo, quò potuit ordinem, licet revocatio non venerit ad mandatarium, non est reus homicidij formalis in executione.

38. In praedicto casu mandans occidere, non tenetur reparare damna familiae occisi, quoad lesionem formalem.

39. Quoad lesionem materiale, mandans occidere in memorato casu, tenetur reparare damna familiae occisi.

40. Solvuntur objectiones.

Sanctus Thomas, cujus Angelica doctrina semper maximi habetur 2.2. in 3. dist. optare malum 30. art. 1. ad 4. sic proloquitur: proximo, non potest aliquis salvâ charitate optare malum temporale alicui, & gaudere, si contingit, non in quantum est malum illius, sed in quantum est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere: & ultimo subjungit: sed hoc non est per se de malo gaudere, sed de bono, quod adjunctum est malo.

Adverte: dupliciter potest quis optare malum temporale alicui, v. g. mortem. &c. Primo pro ut vita proximi est impeditiva bonorum, vel alicujus commoditatis temporalis; sic desiderat, ut abbreviaretur vita proximi: accelerando ipsi mortem: secundò, potest quis optare mortem proximo, propter lucrum temporale habendum, non quatenus desideret absolutè, & formaliter mortem proximo, sed duntaxat, quatenus si Deus vellet eum mori, pro hæreditandis opibus, in quo confirmat se Divinae voluntati; v. g. in hoc sensu; vellem habere divitias Petri, si DEUS tolleret vitam Petri, de quibus divitijs gaudeo, gaudiò præcisò à morte Petri; ly gaudiò cadit tantum supra divitias acquirendas, & non supra mortem Petri, quod est malum ipsius.

Nunc, ut conformius doctrinae traditæ de obligatione diligendi proximum procedam,

Dico 1. contra Propos. 13. ab Innocentio XI. rejectam: nullatenus licitum est tristiari de vita alicujus, vel gaudere de illius morte, vel eam optare directè, & absolute ob emolumentum temporale; in hoc sensu damnatur propositio

27. An liceat optare malum proximo, notatur ex S. Thom.

28. Dupliciter potest quis desiderare malum proximo, copulativè scilicet, & abstractivè.

29. † Non est licitum tristiari de vita alicujus, vel de illius morte naturali gaudere &c.

fitio 13. ab Innocent. XI. Ratio est; quia quod est contra rectam rationem, est peccatum; sed desiderare mortem directè, & absolutè, ob commodum temporale alteri, est contra rectam rationem; ergo est peccatum: major per se constat, minor etiam; quia vitam proximi postponere divitijs temporalibus, offendit charitatem, existimando minùs vitam proximi, quæ est superioris ordinis, omnibus gazis temporalibus, ergo &c. Ità sentit *Navarrus in Manual. cap. 15. n. x.* Tum, quia qui injustè lædit innocentem, committit intrinsecè malum; ergo cum desiderare proximo mortem absolutè, lædat graviter innocentem; igitur committit intrinsecè malum; siquidem lædit jus ejus: quatenùs non est Dominus vitæ, & mortis proximi sui, ergo &c. Alia argumenta desume ex prop. x. ab Innocentio damnata, ubi exposui teneri unumquemque exhibere charitatem proximo, & succurrere ei in extrema necessitate. *Granados 2.2. contr. 3. de charit. tr. 6. disp. 2. sect. 4. Trullenck. in Decal. lib. 1. c. 6. dub. 2. n. 11.*

30: *Licetum est sibi, vel proximo desiderare mortem, pro vitandis gravibus malis.* Dico 2. licitum esse, desiderare sibi, & proximo mortem, ad vitandum aliquod grave malum imminens sibi, vel proximo, tam Spirituale, quàm temporale; Hæc doctrina colligitur ex Sancto Thoma supracitato, ac eam tuetur, *Granado 2.2. contr. 3. tr. 6. disp. 2. sect. 4. n. 22. Sotus in 4. dist. 5. quest. unic. art. 5. part. 5. Sanchez in select. disp. 2. n. p.* Ratio est; quia inter duo mala minùs est eligendum; sed minùs malum est, & levioris momenti, desiderare sibi mortem temporalem, vel proximo, quàm malum grande imminens superandum, quia non lædit charitatem sui, velle potius mori, quàm aliquam gravem afflictionem perpeti, ergo &c. Alia argumenta ex infra dicendis colliges.

Hinc licet desiderare sibi mortem potius, quàm in perpetuum in triremibus, in dira captivitate, in diuturnis, & horribilibus carceribus, in doloribus intolerabilibus, ac gravissimâ, & nimis molestâ infirmitate permanere; nam in similibus casibus non desideratur mors temporalis, in quantum est mala patienti, sed in quantum est impeditiva alterius ingentis mali; sicquæ apprehenditur mors ut sibi bona. Eodem modò potest quis desiderare mortem temporalem proximi, propter bonum spirituale ipsius, vel alterius; nam melius esset talem mori, quàm fortè ex gravi consuetudine peccati lethalis damnari.

31: *Licet inefficaciter desiderare mortem Principi Tyranno.* Hinc potest quis desiderare inefficaciter mortem Principi, vel alteri Tyranno, qui injustè occupat terras alienas, vel agit injustum bellum, ex quo depauperantur Provinciæ. Ratio est: quia bonum commune Provinciarum dolose defraudatum, præfertur bonò privato Tyranni; nam talis, licet Princeps, est tamen injustus invasor, vim afferendo bono publico: igitur licet etiam illi vim inferre, non solummodo optando mortem naturalem, sed etiam in acie occidere; *Molina tom. 4. tract. 5. disp. 6. Malderus 2.2. tract. 3. c. 1. dub. 4. Bonacina de rest.*

disp. 2. qu. ult. sect. 1. punct. 3. Sylvius 2.2. quest. 64. art. 3. conclus. 1. Bannez 2.2. quest. 64. artic. 3.

Eodem modò licet desiderare temporalem mortem, Turcis, alijsque infidelibus, nè alios fideles secum perdant, convertendo eos ad illorum sectam, vel nè occupent violenter terras fidelium. Sic etiam Parens potest inefficaciter optare mortem filio, quem credit patraturum enormia peccata, ob ipsius perversam naturam; vel uxor marito, quam nimis acerbè, & stoicè affligit, sinè spe emendationis; Item, etiam superbo, incorrigibili, luxurioso, ebrioso, licet desiderare infirmitatem, vel aliquod malum, vi cuius sperari possit probabiliter correctio; quia bonum spirituale illius, quod est correctio, præcedit omni malo temporali; ergo &c.

Ex *proposit. 13.* damnata, satis clarè deducitur, 32. † † *Pro-* quàm perniciofa sit. *Proposit. 14. & 15. ab Innoc. XI. anathematizata,* quæ sic se habent: 15. *ab Innoc. XI. da-* *Licetum est absolutò desiderio, cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura est pinguis hereditas. Et 15. asserit: licitum est filio gaudere de parricidio parentis, a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias, inde ex hereditate consecutas.* Tum, quia pietas erga Patrem magis obligat filium ad conservationem vitæ Patris, quàm alterius proximi: sed ex supradictis non licet desiderare mortem alterius proximi, ergo neque Patris.

Quæritur tamen: an filius saltè aliquò modò, possit gaudere de morte Patris, ob hæreditatem acquisitam?

Respondeo: Filium nunquam posse gaudere de morte Patris specificativè, bene tamen abstractivè; id est, non posse gaudere de morte Patris, vè in sensu quatenùs est malum Patris: quia hoc prohibetur in damnatione supradictæ propositionis, bene tamen posse gaudere abstractivè, in hoc sensu; nam mors Patris in se continet duas formalitates, una est privatio Patris, & altera est commoditas filio, quæ resultat ex tali privatione vitæ; sic filius liberè potest gaudere de commoditate hæreditatis tantum, quæ resultat ex morte Patris; non verò de ipsa privatione vitæ Patris: quia hoc est peccatum contra charitatem, & pietatem sui Genitoris. Hinc constat in quo sensu est damnata *proposit. 14.*

Quòd si filius in ebrietate occideret Patrem, 34. † *Quid si non prævisâ in ebrietate morte Patris, non esset filius occideret parricidij, quia in hoc casu tale parricidium est ipsi involuntarium: si verò in sobrietate prævidisset talem mortem, & tamen se inebriasset, non antecesset Parricida: Ratio est; quia, qui voluntariè ponit causam mali, peccat; sed filius inebriando se, cum prævisione parricidij, posuit causam parricidij: ergo est parricida; ex hoc sequitur, si de tali morte perpetrata gauderet ex quacunque causa facta, peccaret, & in hoc sensu damnatur* *Proposit. 15. ab Innocentio XI. his intellectis*

Dico: non esse licitum propter aliquale fastidium, appetere sibi, vel alteri mortem; Ità quod licitum pro-

pter aliquale que sentit *Diana part. 5. tract. 14. resolut. 92.* malum sibi, *Granado 2. 2. controvers. 3. tract. 6. disp. 2. sect. 4. n. 22.* Et ratio est; quia non est consonum rectæ rationi, velle perdere vitam, quæ est summum bonum, propter aliquod leve malum, ergo &c.

36. *Quando* Hinc mulierculæ peccant mortaliter, quando mulieres &c. v. g. propter minimam displicentiam, aut ob excusantur à unam, vel alteram alapam à marito incussam, prelethali, imcantur sibi mortem seriò, & deliberatè. Si veprecando sibi rò ex motu primò primò, vel primò secundo mortem, filijs apprecantur sibi mortem, non satis se reflectendo, ad talem imprecationem: vel eam in statu &c. notatur. reflexionis non approbando, non peccant mortaliter, ut ordinariè contingit, nam ipsa immatura indeliberatio voluntatis, eas excusat à lethali; cum passim ex subreptione tale malum sibi, vel alteri exoptent: Ex hoc fundamento innumerabiles quotidianos casus solves.

Casus fundamentalis.

Quæritur ultimò: an sit reus homicidij, qui jubet proximum occidere, & antequam sequatur homicidium, retractat animò mandatum, ac internè dolet, cum aliter impedire hujusmodi homicidium nequeat, quod defacto per mandatarium executum est: sit casus.

Nuper in quadam conversatione narratus fuit sequens casus: videlicet: Titius vir furibundus, intestinam habuit inimicitiam cum Cajo, cogitare cœperat paucis ante mensibus, quomodo eum è vita tolleret: & ecce dæmon suggerit ipsi sequens consilium, scilicet: ut mitteret aliquid de veneno per famulum suum fidum, qui id in vinum, vel cibos Caij injicere procuraret; obtemperat mandato famulus, & statim proficiscitur ex arce Titij, ad domum Caij, quæ tribus horis inde distans fuit: reversus ad se Titius, per horam circiter ante prandium, incipit cogitare de tanto facinore, dolet sumopere de morte commissa famulo, suspirat ad cælum contritus, & illicò veloci cursu mittit suum Ephëbum, qui revocaret famulum, ut desisteret à mandato Domini; sed frustra: nam ante quadrantem horæ, Cajus jam sumpsit cibum, in quem per famulum fuit injectum toxicum, ex quo mox Cajus decubuit, ita ut post paucas horas expiraverit.

Nunc Titius scire vellet, primò; utrùm reverà sit reus talis homicidij: Secundò: utrùm teneatur ad reparanda damna familiæ Caij, per sui occisionem, causata; Hæc dubia ita sicce proposita à Titio, non tam facile solvenda sunt, quam alicui fortasse videtur, proinde ego hunc casum esse arduum existimo, cujus tota ratio difficultatis ipsius est, quia Titius, antequam secutum est homicidium Caij, revocavit suam pravam intentionem, misit omni diligentia Ephëbum post servum, ut desisteret ab ordine ipsi dato, denique fecit, quantum pro hic & nunc potuit, ad impediendum tale crimen, nec ad aliud tenebatur; ergo videtur, in hac circumstantia nullam culpam, & poenam incurrisse: ergo &c. Contrariâ opinio non caret fundamentò, quia negari non potest, quod originaliter ho-

micidium processerit ex intentione Titij; quia mandatum, datum servo ad intoxicandum Cajum, efficaciter influxit in actum servi, quò subministravit ipsi venenum; ergo Titius reverà est reus homicidij, sicque tenetur ad reparanda damna familiæ Caij. Antecedens probatur; quia, in tantum famulus occidit Cajum, in quantum vigor mandati influxerit, sed hic efficaciter influxit, utpote positivò imperiò intoxicandi, sinè quo nullò modò motus fuisset famulus ad tale crimen patrandum, cum non suo nomine, sed Titij occidit; sicque famulus se habuit ut purum instrumentum, & Titius ut motor, seu causa principalis, movens tale instrumentum, quò occisus est Cajus: igitur est reus homicidij ac obligationis, omnia damna reparandi; Hæc non obstante,

Dico primò: Titium, factâ revocatione ante executionem homicidij, & procurata mandatariorio manifestatio ipsius, omni possibili diligentia, ad desistendum ab executione, quòd si expost facto secutum sit facinus, eò, quòd adhuc non pervenerit revocatio Titij ad famulum, tunc Titius coram Deo censetur esse immunis ab homicidio formali, quòad executionem, Dixi; ab homicidio formali, quòad executionem; quia homicidium formale, ut formale, importans actum voluntatis, illicò ac dedit Titius deliberatè mandatum occidendi, jam fuit illius reus in intentione. Ratio prioris est: quia ad peccatum externum morale, requiritur præter factum etiam intentio executionis talis facti, quæ est anima operis morales, sed hæc fuit revocata, coram Deo, ergo &c. Tum, quia si esset reus, tunc ideo, quia mandatum à Titio famulo datum, ad occidendum, perseverasset saltè virtualiter hujus intentio; sed hoc non: quia intentio, cum sit actus vitalis spiritualis, quandocunque oppositum intenditur, perit tota virtus prioris intentionis, nam hæc omni momentò est revocabilis, utpote libera humanæ voluntati. Tum, quia doceo in tractatu de matrimonio, si principalis revocet mandatum procuratori datum ante celebrationem matrimonij, cujus revocationis procurator inscius, si celebret contractum matrimonij, talis contractus erit invalidus; ita quoque *Fillincius tractat. 39. cap. 2. q. 7. Reginaldus lib. 25. num. 608. Sanchez de matrim. lib. 1. cap. 60. Layman lib. 3. sect. 5. tr. 4. c. 26. num. 6.* ergo à pari, licet famulus occidat, tale homicidium formaliter in executione non reputatur Titio, quia quantum potuit retraxit, & revocavit influxum formalem hic, & nunc, nec ad aliud tenebatur, cum pro hac circumstantia melius remedium ponere, fuerit ipsi impossibile, ergo &c. Tum, quia ait regula juris, *Consilium mutare in melius, sapientis est; ita L. nonnunquam. Gloss. ff. de collat. bonorum. Inst. de legat. in princ. Rebuff. in tractat. nom. quest. 17. n. 4.* Sed revocare intentionem malam, est consilium mutare in melius: ergo &c. Ratio secundæ partis patet ex tractatu de actibus humanis.

Dico

38. *In pradi-* Dico secundò: Si quæstio procedat de læsio-
cto casu man- ne formali, ut formali, Titium non teneri ad
ans occide- reparanda damna familiæ Caij coram Deo, imò
re, non tene- nec in foro externo: si sufficienter probaverit
tur reparare suam retractationem homicidij. Ratio est; quia
damna fami- obligatio ad reparanda damna, ex læsione forma-
lia occisi, quò- li, importat voluntatem, & directam intentio-
ad læsionem nem lædendi; sed in hoc casu, deficit hujusmo-
formalem. di intentio lædendi, cum illicò ante damnificati-
 onem, seu occisionem Caij, fuerit omni meliori
 modò revocata coram DEO, uti per se patet;
 ergo, &c. Tum, quia ubi non est voluntari-
 um, ibi nulla est culpa; sed in hoc casu deficit
 formalis, & voluntaria intentio occidendi; er-
 go deficit & culpa: subsumo; sed ubi abest cul-
 pa, nulla est obligatio restituendi coram Deo:
 ergo &c.

39. *Quoad læ-* Dico tertio: Si attendatur læsio materialis,
sonem mate- teneri Titium reparare omnia damna familiæ
rialem, man- Caij, per modum pœnæ; in hac sententia ratione
ans occide- munior, autoritate tamen careo, quam sic
re in memo- Probo; quia ille tenetur ad reparationem dam-
rato casu, re- norum, qui posuit inæqualitatem cum jure alie-
netur repa- no: sed Titius posuit materialem inæqualita-
re damna fa- tem cum jure familiæ Caij, ergo &c. Major
milia occisi. patet ex tractat. de Dominio, & restituit. Mi-
 nor probatur; quia mandatum intoxicandi Ca-
 jum, quatenus fuit à Titio datum, realiter influ-
 xit in damnificationem juris familiæ Caij, ex oc-
 cisione ipsius; ergo Titius originaliter læsit jus
 alienum; igitur, &c. Tum, quia tale man-
 datum à Titio fuit ineffaciter famulo datum, ad
 occidendum, quod moraliter perseverare existi-
 matur ex parte famuli, usque ad effectum homici-
 dij. Nam famulus cum tali ordine festinavit
 ad Cajum, qui ordo fuit quoddam signaculum
 intentionis Titij, & in mente famuli impressum;
 cum ergo illius revocatio, hic, & nunc, nullò
 signò, nec internò, nec externò, fuerit famulo
 cognita, sicque occidendo censetur per se, ex
 ipsa reali intentione Titij, occidisse. Tum,
 quia revocatio mandati Titij, in hoc casu se habet
 mortuò modò respectu famuli, eò quod non sit
 facta coram famulo, cui factum fuerit manda-
 tum ad illud exequendum: nam factum, &
 mandatum facti, cum se correlativè respiciant,
 semper censentur simul esse in intentione;
 igitur in executione, si ante hunc mandatari-
 um nihil constet de revocatione, videtur
 ex parte operis, ac si nulla facta fuisset revoca-
 tio.

40. *Solutio-* Dices primò: contra hanc ultimam conclu-
tur objectio- sionem; qui damnificat inculpabiliter, non te-
nes. netur ad restitutionem; sed Titius damnificavit

inculpabiliter, cum revocaverit suam pravam
 intentionem ante executionem damni; ergo,
 &c. Respondeo: distinguo majorem, qui da-
 mnificat inculpabilitate, tam formali, quam
 materiali; non tenetur ad restitutionem, seu re-
 parationem damnorum, concedo majorem;
 qui damnificat inculpabiliter, inculpabilitate
 tantum formali, non tenetur ad reparationem
 damnorum, nego majorem; nam Titius, licet
 per retractationem suæ pravæ intentionis, ex-
 stinxit culpam formalem, formalitate, tenente se
 ex parte intentionis, non tamen exstinxit per e-
 am omne periculum nocendi Cajo, ex parte me-
 dij, id est famuli, quod necessario requirebatur
 ad hoc, ut non foret obligatus ad reparationem
 mali.

Dices secundò: ubicunque evenit læsio mate-
 rialis, ex qua lædens non habet meliorationem,
 seu fructum, non tenetur reparare damnum
 ante sententiam judicis, ita docui in *tractatu de*
custode; sed in hoc casu nullam meliorationem
 sentit Titius ex occisione Caij, sicque saltè ante
 sententiam Judicis non tenetur ad reparatio-
 nem damnorum. Respondeo: veram esse ma-
 jorem, si talis læsio materialis non fuerit prius
 imperata à lædente; sed purè casu evenit; in no-
 stra verò circumstantia, Titius prius imperaverat
 occisionem, ponendo medium efficax ad illam
 exequendam, quod medium semel positum
 non fuit ipsi liberum impedire, pro hic, & nunc,
 intra tam breve spatium temporis sine miraculo,
 uti casus per se demonstrat, sicque saltè origi-
 neliter perseveravit, usque ad patrationem faci-
 noris; transeat etiam minor; dico transeat: quia
 absolutè negari potest, eò, quod Titius ex in-
 stinctu inimici, sensit aliquam alleviationem
 timoris, quam conceperat ex inimicitia Caij: eò
 modò distinguo consequens, & nego conse-
 quentiam. Plura ad hanc materiam contingen-
 tia, vide, verb. *furtum*, ubi exposui *Propos. 31.*
Innocentio XI. damnatam, videlicet; *Regulariter*
occidere possum furem pro conservatione unius
aurei. Insuper revide materiam abortus, in quo
 damnantur duæ propositiones, ab Innocentio XI.
 34. & 35. quæ sic sonant: *Licet procurare abor-*
tum ante animationem foetus, nè puella depre-
hensa gravida, occidatur, aut infametur.
Et 35. Probabile videtur, omnem foetum, quam-
dum in utero est, carere animâ rationali, &
tunc primum incipere eandem habere,
cum paritur: & consequenter dicen-
dum erit, in nullo abortu ho-
miciidum com-
mitti.

Sbogar Theol.

TRA.

TRACT. LXXX.

DE HONESTATE P U B L I C A.

CAPUT Unicum.

De impedimento honestatis publicæ.

SUMMARIUM.

1. Honestas publica, impediens contractum matrimonij, describitur.
 2. Impedimentum honestatis publicæ, contractum ex sponsalibus, se extendit tantum usque ad primum gradum.
 3. Si quis contraheret sponsalia cum una, & ipsa derelicta contraheret matrimonium cum ejus sorore, quam si cognovisset, nec valet tale matrimonium, nec posset amplius contrahere cum prima.
 4. Impedimentum honestatis contractum ex matrimonio rato, durat usque ad quartum gradum.
 5. Ex sponsalibus invalidis, non oritur impedimentum publicæ honestatis.
 6. Dupliciter invalidantur sponsalia juxta Doctores.
 7. Sponsalia signò externò confirmata sunt valida, quousque oppositum non probetur, sicque vi illorum, contrahitur impedimentum publicæ honestatis.
 8. Impedimentum publicæ honestatis oritur, etiam si sponsalia occultè fiant.
 9. Quousque non demonstretur nullitas consensus, remanet impedimentum publicæ honestatis.
 10. Ad contrahendum validè matrimonium, requiritur intentio interna.
- Casus notabilis.*
11. Si sponsalia valida, mutuo consensu dissolvuntur, probabiliter cessat impedimentum publicæ honestatis.
 12. Per mortem alterius sponsi, non cessat impedimentum publicæ honestatis.
 13. In contrahendis sponsalibus sub conditione de futuro, requiritur conditio contingens, & honesta, ad hoc, ut inducatur impedimentum publicæ honestatis, & solum impedimentum oritur, dum actu verificatur conditio. Secus verò, si conditio fuerit de presenti, vel de præterito.
 14. Si quis sine Parocho contraheret matrimonium, in loco, ubi receptum est Trident. contraheret impedimentum publicæ honestatis.

15. Ex matrimonio impuberum, nullum oritur impedimentum publicæ honestatis.

Honestas publica (ratione cujus inducitur est jure Ecclesiastico impedimentum, dirimens matrimonium) est propinquitus quædam, tum ex sponsalibus validè contra-

ctis, tum ex matrimonio rato, & non consummato proveniens; ita colligitur ex cap. ad audientiam de sponsalibus; & ex capit. sponsam: Sanctus Thomas in 4. distinct. 41. quest. 1. art. 2. 2. Impedimentum honestatis publicæ, contractum ex sponsalibus, se extendit tantum usque ad primum gradum.

Hoc impedimentum ex sponsalibus ortum, modo se extendit solum usque ad primum gradum: ita statuit Concil. Trid. sess. 24. cap. 3. de reformatione matrimonij; reformando jus antiquum, quod illud extenderat usque ad quartum gradum consanguinitatis, non affinitatis; Basil. ad primum gradum.

Si Titius iniisset sponsalia cum Tiburtia, & postea contraxisset matrimonium cum Tiburtina ejusdem sorore, hoc matrimonium est irritum, ideoque tenetur fidem servare Tiburtiæ, & cum ipsa matrimonium inire, si prius non cognoverit Tiburtinam; alias cognita Tiburtinâ, traheret matrimonium cum neutra posset contrahere: non cum Tiburtia; quia factus est ejus affinis per copulam habitam cum sorore: nec cum Tiburtina ob impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus validè contractis; ergo &c. ita definitum est in cap. unico de sponsalibus in 6. Layman lib. 5. tract. 10. part. 4. cap. 9. num. 6. Bonacina de matrimonio qu. 3. punct. 11. num. 20. Sanchez prima. disp. 68. num. 24.

Impedimentum verò, quod ex matrimonio rato, etiam irritum, hodie provenit, adhuc durat usque ad quartum gradum, nec in hoc quidem Trident. renovavit, ut videndum est ex decreto Pij V. ad Romanum: Henriquez lib. 12. cap. 10. num. 2. Sanchez disp. 70. n. 5.

Dixi superius ex, sponsalibus validè contractis, oriri impedimentum; nam ex sponsalibus invalidis, vel cum persona incerta contractis, usque ad quartum gradum.

§. Ex sponsa- Etis nullum oritur impedimentum. Ratio est;
libus invali- quia contractus invalidus, solvit omnes obliga-
dis, non oritur tiones. Tum, quia ait regula *Furis* 52. *Non*
impedimen- *præstat impedimentum, quod de jure non sortitur*
tum publica effectum: ergo &c.
honestatis.

6. *Dupliciter* Hinc sponsalia invalidantur, juxta Doctores, *invalidantur* vel defectu interni consensûs; vel ob aliud im-
sponsalia jux- pedimentum occultum, puta affinitatem. In ma-
ta Doctores. teria hac fui aliquando rogatus, ut quandam
virginem pro consensu sponsalium disponerem,
hæc nunquam vinci potuit; nihilominus paren-
tes instituerunt convivium, & importunis mo-
dis urserunt puellam, ut verbis annueret, se con-
sentire, quamvis mihi sæpius potestata est, nun-
quam internum consensum præbuisse: si hæc
sponsalia, defectu interni consensûs, invalida
fuere, sequitur nullum impedimentum publicæ
honestatis oriri, ut sponsus non possit validè
contrahere cum ejus sorore. Hæc difficultas
indiget majori explicatione: Primò, utrùm ad
valorem contractûs humani, sufficiat duntaxat
signum externum verbis expressum, vel etiam
requiratur consensus internus? Ego existimo, at-
tentâ quidditate contractûs humani, sufficere
libertatem, & consensum externum, sive verbis,
sive nutibus expressum, pro valore contractûs,
licet internè contrarium sentiat. Ratio est:
quia homines non more Angelicò per purum
consensum internum voluntatis possunt sibi ne-
cessitates manifestare, intelligere ad invicem, &
contractus formare; sed requiruntur signa ex-
terna, per quæ voluntates contrahentium expli-
cantur; ergo &c. Tum, quia Ecclesia non ju-
dicat de occultis, cum ipsi omnino ignota sint;
ergo, &c. Tum, quia Bibliopola sinè dolo mi-
hi vendat librum pretiò acceptò, & postmo-
dum illum repeteret, asserendo se non habuisse
internum consensum librum vendendi, nullus
Judex dicat talem venditionem esse invalidam?
& Bibliopola potius irrideretur: ergo ad valo-
rem contractûs humani, sufficit unicè consensus
signis externis expressus.

7. *Sponsalia* signò externo confirmata, sine interno consensu, fore valida pro presenti iustitia, quousque defectus consensùs sufficienter non probetur. Ratio est; quia sponsalia, eò quòd non sint Sacramentum, sed purus contractus humanus de futuro matrimonio inter sponsum, & sponsam, sortiuntur naturam huiusmodi contractùs; ex quo deducitur, quòd ex tali contractu sponsalium, oriatur impedimentum publicæ honestatis: licet non constet publicè defectus interni consensùs, quem opinio contraria requirit: nam semper habetur in foro externo pro vero contractu: ita mecum *Basil. lib. 12. cap. 2. & lib. 7. cap. 36.* ubi dicit: *probabilius oriri, casu quò defectus consensùs non constet exterius, quia tunc verè sponsalia sunt valida* (exceptò matrimoniò) eò quòd omnes contractus signis tantùm externis validè celebrentur; ita

etiam sentit Sanchez lib. 7. disp. 68. num. 14.

Henriquez lib. 12. de matr. cap. 10. num. 2.

Deducitur secundò; quòd oriatur impedi- 8. *Impedimen-*
mentum publicæ honestatis, etiamsi sponsalia *tum publicæ*
occultè fiant: dummodò in foro externo nul- *honestatis ori-*
la appareat eorum nullitas defectu consensûs; ità *tur, etiamsi*
colligitur ex *Trident. sess. 24. cap. 3. de reform.* sponsalia oc-
matr. quòd si appareat nullitas quacunque ex ra- *cultè fiant.*
tione, cessat impedimentum; *Canish. disp. 32. d.*
3. n. 69. Bonacina de matr. quest, 3. punct. 11. n.
3. & 4.

In casu verò; quò non possit nullitas consensûs demonstrari, semper remanet impedimentum; nam est probabilissima opinio, contractûs humani validitatem non pendere ab actibus internis: *Sylvester de matrim. lib. 8. num. 13. dist. 6. Caramuel.* 9. Quousque non demonstratur nullitas consensûs, remanet impedimentum

Adverte tamen, quòd in foro interno aliter se contractus matrimonij habeat ; ad hunc requiritur intentio interna, cum sit Sacramentum ex institutione Christi ; nam v. g. si Titius duceret Bertam, adhibendo omnia signa externa, in simili functione requisita, an nè tale matrimonium reputetur validum quòd forum externum ? & interim si Titius habuisset intentionem non consentiendi contractui matrimonij, nonnè matrimonium fuisset nullum in foro interno ? quòd postea si Titius protestaretur de invaliditate matrimonij, & duceret verè aliam uxorem, v. g. Leliam, cum qua jam consummasset matrimonium, tale matrimonium esset validum in foro interno ; & tamen si lis veniret ad forum Ecclesiasticum, Judex compelleret Titium ad recipiendam Bertam, cum qua invalidum fuit matrimonium : Titius in hoc casu non posset carnaliter cohabitare cum Berta, defectu invaliditatis matrimonij, nec posset illud revalidare ; quia vivit ipsius secunda legitima uxor Lelia : eodem smodò Lelia non posset alij marito nubere vivente Titiò, & tamen Judex concedit ei, cum alio se conjungere. Ecce labyrinthus ; & hæc omnia procedunt, quia Judex judicat solum de externis, siquidem nullus præter Deum est scrutator cordium.

Si sponsalia valida mutuò consensu dissol- 11. Si sponsa-
vuntur, probabile est cessare impedimentum lia valida
dirimens, uti constat ex declaratione Cardinali- mutuò con-
um, citatorum à Farinacio ad Concil. *Trid. c. 3. sensu dissol-*
sess. 24. hoc ipsum tentit *Pontius lib. 7. cap. 36. vuntur, pro-*
num. 9. Rebellus part. 2. lib. 3. quest. 14. num. babiliter ces-
3. & alij contra *Sanchez lib. 7. de matrim. disp. sut impedi-*
68. asserens, post dissolutionem sponsalium mu- mentum pu-
tuò consensu factam, adhuc remanere impedi- blica honesta-
mentum, eò, quòd ab Ecclesia inductum sit tis.
non à voluntate contrahentium, sicque non
debet ab ipsis solvi. Tu verò felige, quod tibi
arridet. 12. Per mor-

Post mortem alterius sponsi, impedimen-
tum publicæ honestatis non cessat; quia sicut post mortem alterius conjugis, non cessat impedimentum dirimens, vi perpetuitatis; ergo nec ex eadem ratione post mortem alterius sponsi;

sponsi; cum sponsus censetur obijisse in eadem voluntate contrahendi: *Leander part. 2. tract. 9. disp. 29. quest. 4.* & habetur *ex cap. sponsam, & ex cap. si quis desponsaverit 27. quest. 2.*

13 In contrahendis sponsalibus sub conditione de futuro, requiritur conditio contingens, & honesta. Hinc si Titius promitteret sponsalia cum Berta, sub conditione possibili, & honesta v. g. si acquiras hæreditatem promissam, te ducam in uxorem: postea verò si Titius post absoluta sponsalia contraheret cum sorore Bertæ, secunda sponsalia sunt invalida, utpote contra jus, & fidem datam pro priora Bertæ, ideòque nullum inducunt impedimentum publica honestatis, & solum impedimentum oritur, dum actu verificetur conditio; secus verò, si conditio fuerit de præfenti, vel de præterito.

In contrahendis sponsalibus sub conditione de futuro, ad hoc ut sint valida, requiritur conditio contingens, & honesta. Hinc si Titius promitteret sponsalia cum Berta, sub conditione possibili, & honesta v. g. si acquiras hæreditatem promissam, te ducam in uxorem: postea verò si Titius post absoluta sponsalia contraheret cum sorore Bertæ, secunda sponsalia sunt invalida, utpote contra jus, & fidem datam pro priora Bertæ, ideòque nullum inducunt impedimentum publica honestatis; quin Titius non posset ducere Bertam. Ità patet ex novo jure Trident. quòd si Titius matrimonium contraxisset cum sorore Bertæ, conditione hæreditatis nondum adimpletâ, tale matrimonium valeret: Ratio est, quia conditio nondum adimpleta, suspendit consensum usque ad ejus adimplerionem, sicque pro tali tempore nullum fuit impedimentum publicæ honestatis; ergo &c. *Henriquez lib. 12. c. 10. num. 2. Rodriguez cap. 233. num. 3. Sotus in 4. disp. 41. quest. 1. art. 2. Sanchez penes Bas. seu in disp. 69. de matr.* At si conditio realis Titij fuerit de præfenti, vel de præterito, tunc illico oritur hujusmodi impedimentum; quia existentia conditionalis, inducit existentiam impedimenti, v. g. si sol lucet te ducam.

14. Si quis sine Parocho contraheret matrimonium, in loco ubi receptum est Trident. contraheret impedimentum publicæ honestatis. Si Titius in loco, ubi receptum est Trident. contraheret matrimonium sine Parocho, & testibus, est probabile, quòd ex tali matrimonio oriretur impedimentum publicæ honestatis. Ratio est, quia hoc matrimonium non est nullum defectu consensûs, sed solum defectu solemnitatis, à Trident. requisitæ. Tum, quia ità constare videtur *ex cap. unic. de sponsal. in 6. ubi* decidit, ex sponsalibus, & matrimonio nullis, ex quacumque causa, præter defectum consensûs, hoc impedimentum oriri; ergo licet tale matrimonium sit nullum, inde oritur impedimentum; *Castropallao tom. 5. disp. 4. punct. 10. Pontius de matrim. lib. 7. cap. 35. Hurtadus disp. 21. diff. 1. n. 7. apud Bassæum, contra Sanchez lib. 7. disp. 70. num. 13.* asserens, ex nulla constitutione Trident. vel alterius Canonis, tale impedimentum exprimi, & quia per tale matrimoniū nec sponsalia induci; ergo &c.

15. Ex matrimonio impuberum nullum oritur impedimentum publicæ honestatis. Ex præcedenti doctrina sequitur, quòd ex matrimonio impuberum nullum oriatur impedimentum publicæ honestatis; quia tale matrimonium a Jure irritatur: dummodo malitia non suppleat ætatem: Alij verò putant, ut *Valentia tom. 4. disput. 10. quest. 5. punct. 3. Navarrus c. 22. n. 57.* tale matrimonium resolvi in sponsalia, & consequenter oriri impedimentum publicæ honestatis, ut colligitur *ex cap. tua nobis, de sponsalibus impuberum.*

Quæritur, an confurgat impedimentum publicæ honestatis, si frigidus, vel maleficatus contrahat sponsalia in tenella ætate, in qua non cognoscitur pro tunc impedimentum? Sit Casus.

Titius juvenis septem annorum, contraxit sponsalia cum Berta; crescente ætate discooperitur eum esse frigidum, vel maleficatum, ità ut nulla spes adsit reconvalescentiæ, consequenter arguitur impedimentum esse perpetuum. Hinc oritur difficultas: an ex his sponsalibus ortum sit impedimentum publicæ honestatis, ità ut Berta non possit nubere fratri Titij.

Ante responsionem nota: impedimentum perpetuum frigiditatis in duplici differentia temporis Titio inesse potest, & in primis tempore, quò contraxerat sponsalia cum Berta, quanquam pro tunc non dignoscebatur, cum in illa tenera ætate, vires non permittant. Secundo, potuit hujusmodi impedimentum supervenire post sponsalia contracta: his notatis, modò respondeo sub distinctione, &

Dico 1. Si tempore celebrationis contractûs, constitit de frigiditate perpetua ex parte Titij, tunc ipsò jure invalida fuerunt sponsalia, & consequenter nullum oriri impedimentum publicæ honestatis; ideòque Berta tutâ conscientiam poterit nubere fratri Titij. Probatur ex declaratione Concil. Trident. sess. 24. de reformat. matr. c. 3. ubi sic lego: *Justitia publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorsus tollit*; Sed sub prædictis terminis invalida fuerunt sponsalia, cum non possint sortiri suum finem, celebrando matrimonium in ordine ad procreationem prolis: ergo &c.

Dico 2. si frigiditas perpetua &c. tempore contractûs Titio inerat, licet pro tunc à nemine fuerat cognita, tunc ipsò factò in foro conscientiæ nulla fuerunt sponsalia, igitur, & nullum impedimentum publicæ honestatis. Probatur: sponsalia respiciunt finem metrimonij, qui est potentia generationis prolis; sed frigiditas perpetua, iniens Titio tempore contractûs sponsaliorum, ipsò factò opponitur potentiæ generationis prolis; ergo &c. Tum, quia ait *Sanctus Thomas in 4. dist. 41. c. unic. art. 1. q. 4. ad 3. omnia impedimenta, quæ faciunt sponsalia, non esse sponsalia, non permittunt ex pactione nuptiarum affinitatem fieri: unde sive habens defectum ætatis, sive habens votum solemne continentia: aut aliquod hujusmodi impedimentum, sponsalia de facto contrahat, ex hoc non sequitur aliqua affinitas, quia sponsalia nulla sunt, nec aliquis affinitatis modus.* Nota: per affinitatis modum, intelligunt DD. impedimentum publicæ honestatis. *Petrus de Ledesma de matr. q. 52. art. 1. dub. 2. Sotus in 9. dist. 35. qu. unic. art. 1.*

Dico 3. si tempore contractûs inerat Titio perpetua frigiditas, à nemine tamen cognita, tunc in foro fori præsumitur nullam fuisse, nisi contrarium probetur; proinde pro tali foro censetur legitimus contractus, ideòque & impedimentum publicæ honestatis probatur ex *L. Barbarius 3. ff. de offic. Præt.* ubi sic habetur: *error communis jus facit*; ergo cum nemini frigiditas tempore contractûs cognita fuerat, hic erat error communis, ideòque jus pro valido con-

contractu nam ait Regula Juris : *Contractus ex conventionem partium, legem accipiunt*, leg. 1. §. Si conveniant. ff. de posit. l. contractus ; ergo quousque non probetur, Titio fuisse frigiditatem tempore contractus, tunc in foro fori talis contractus subsistet. Tum, quia quisque praesumitur, nasci cum omnibus qualitatibus naturalibus, qualis est una potentia generandi, nam haec est indita natura; ergo debet elidi in foro fori, ad hoc, ut contractus sit nullus, &c.

19. Ex sponsalibus scilicet nullis, non oritur impedimentum publicae honestatis. Quæritur: an si Titius v. g. frigidus, contraxisset solemniter cum Berta sponsalia (cujus frigiditas ei quoque patet) contrahat impedimentum publicae honestatis. Ante responsionem nota, me non procedere secundum jus antiquum, quod probabile est contraxisse hujusmodi impe-

pedimentum, prout docet Sanchez de matr. lib. 7. disp. 68. n. 7. Nunc ego

Respondeo: attentò jure novò Concil. Trid. sess. 24. de reform. matr. cap. 3. nullum absolute impedimentum publicae honestatis ex tali contractu oriri. Tum, quia talis contractus est invalidus: sed ex contractu invalido non oritur impedimentum memoratum, uti liquet ex citato Trid. ergo &c. Major probatur, quia ad valorem contractus, requiritur consensus; in hoc casu verò, cum deficiat finis contractus, id est potentia ad contrahendum, & consummandum matrimonium, consequenter deficit etiam consensus, qui est antecedens ad suum finem; ergo cum finis non subsistat, etiam medium ad finem subsistere nequit, saltém efficaciter.

TRACT. LXXXI. DE HORIS CANONICIS.

Propos. 54. ab Innoc. XI. damnata.

Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem.

Propositio 20. ab Alexandro VII. rejecta.

Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis, & recitantes, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, eò quòd sit poena.

Propos. 21. ab eodem damnata.

Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suae obligationi, si officium per alium recitet.

Propositio 24. ab Alexandro VII. rejecta.

In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit Præcepto.

Proposit. 35. ab Alexandro VII. proscripta.

Unicò officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsentis, & crastinò.

CAPUT I.

De obligatione, & præcepto, recitandi horas Canonicas.

SUMMARIUM.

1. Quiditas horarum Canonicarum, notatur.
2. Officium Canonicum in septem horas dividitur.

3. † Licet quis nequeat recitare matutinum, si ceteras horas potest, tenetur ad illas.

Eff

4. E

sponsi; cum sponsus censeatur obijisse in eadem voluntate contrahendi: *Leander part. 2. tract. 9. disp. 29. quest. 4.* & habetur *ex cap. sponsam,* & *ex cap. si quis desponsaverit 27. quest. 2.*

13. In contrahendis sponsalibus sub conditione de futuro, requiritur conditio contingens, & honesta. Hinc si Titius promitteret sponsalia cum Berta, sub conditione possibili, & honesta v. g. si acquiras hæreditatem promissam, te ducam in uxorem: postea verò si Titius post absoluta sponsalia, contraheret cum sorore Bertæ, secunda sponsalia sunt invalida, utpote contra jus, & fidem datam pro prioribus, ideòque nullum inducunt impedimentum publicæ honestatis; ergo &c. *Henriquez lib. 12. c. 10. num. 2. Rodriguez cap. 233. num. 3. Sotus in 4. disp. 41. quest. 1. art. 2. Sanchez penes Bas. seu in disp. 69. de matr.* At si conditio realis Titij fuerit de præsentī, vel de præterito, tunc illicò oritur hujusmodi impedimentum; quia existentia conditionalis, inducit existentiam impedimenti, v. g. si sol lucet te ducam.

14. Si quis sine Parocho contraheret matrimonium, in loco ubi receptum est Trident. contraheret impedimentum publicæ honestatis. Si Titius in loco, ubi receptum est Trident. contraheret matrimonium sine Parocho, & testibus, est probabile, quòd ex tali matrimonio oriretur impedimentum publicæ honestatis. Ratio est, quia hoc matrimonium non est nullum defectu consensūs, sed solum defectu solemnitatis, à Trident. requisitæ. Tum, quia ita constare videtur *ex cap. unic. de sponsal. in 6. ubi decidit, ex sponsalibus, & matrimonio nullis, ex quacumq; causa, præter defectum consensūs, hoc impedimentum oriri; ergo licet tale matrimonium sit nullum, inde oritur impedimentum; Castropallao tom. 5. disp. 4. punct. 10. Pontius de matrim. lib. 7. cap. 35. Hurtadus disp. 21. diff. 1. n. 7. apud Bassæum, contra Sanchez lib. 7. disp. 70. num. 13. asserens, ex nulla constitutione Trident. vel alterius Canonis, tale impedimentum exprimi, & quia per tale matrimoniū nec sponsalia induci; ergo &c.*

15. Ex matrimonio impuberum nullum oritur impedimentum publicæ honestatis. Ex præcedenti doctrina sequitur, quòd ex matrimonio impuberum nullum oriatur impedimentum publicæ honestatis; quia tale matrimonium a Jure irritatur: dummodo malitia non suppleat ætatem: Alij verò putant, ut *Valentia tom. 4. disput. 10. quest. 5. punct. 3. Navarrus c. 22. n. 57.* tale matrimonium resolvi in sponsalia, & consequenter oriri impedimentum publicæ honestatis, ut colligitur *ex cap. tua nobis, de sponsalibus impuberum.*

Quæritur, an consurgat impedimentum publicæ honestatis, si frigidus, vel maleficatus contrahat sponsalia in tenella ætate, in qua non cognoscitur pro tunc impedimentum? Sit Casus.

Titius juvenis septem annorum, contraxit sponsalia cum Berta; crescente ætate discooperitur eum esse frigidum, vel maleficatum, ita ut nulla spes adsit reconvalescentiæ, consequenter arguitur impedimentum esse perpetuum. Hinc oritur difficultas: an ex his sponsalibus ortum sit impedimentum publicæ honestatis, ita ut Berta non possit nubere fratri Titij.

Ante responsionem nota: impedimentum perpetuum frigiditatis in duplici differentia temporis Titio inesse potest, & in primis tempore, quò contraxerat sponsalia cum Berta, quanquam pro tunc non dignoscebatur, cum in illa tenera ætate, vires non permittant. Secundo, potuit hujusmodi impedimentum supervenire post sponsalia contracta: his notatis, modò respondeo sub distinctione, &c.

Dico 1. Si tempore celebrationis contractus, constitit de frigiditate perpetua ex parte Titij, tunc ipsò jure invalida fuerunt sponsalia, & consequenter nullum oriri impedimentum publicæ honestatis; ideòque Berta tutà conscientia poterit nubere fratri Titij. Probatur ex declaratione Concil. Trident. sess. 24. de reformat. matr. c. 3. ubi sic lego: *Justitia publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorsus tollit; Sed sub prædictis terminis invalida fuerunt sponsalia, cum non possint sortiri suum finem, celebrando matrimonium in ordine ad procreationem prolis: ergo &c.*

Dico 2. si frigiditas perpetua &c. tempore contractus Titio inerat, licet pro tunc à iudice fuerat cognita, tunc ipsò factò in foro conscientie nulla fuerunt sponsalia, igitur, & nullum impedimentum publicæ honestatis. Probatur: sponsalia respiciunt finem metrimonij, qui est potentia generationis prolis; sed frigiditas perpetua, iniens Titio tempore contractus sponsaliorum, ipsò factò opponitur potentie generationis prolis; ergo &c. Tum, quia ait *Sanctus Thomas in 4. dist. 41. c. unic. art. 1. q. 4. ad 3. omnia impedimenta, quæ faciunt sponsalia, non esse sponsalia, non permittunt ex pactiōe nuptiarum affinitatem fieri: unde si habens defectum ætatis, si habens votum solemne continentie: aut aliquod hujusmodi impedimentum, sponsalia de facto contrahat, ex hoc non sequitur aliqua affinitas, quia sponsalia nulla sunt, nec aliquis affinitatis modus.* Nota: per affinitatis modum, intelligunt DD. impedimentum publicæ honestatis. *Petrus de Ledesma de matr. q. 52. art. 1. dub. 2. Sotus in 9. dist. 35. qu. unic. art. 1.*

Dico 3. si tempore contractus inerat Titio perpetua frigiditas, à nemine tamen cognita, tunc in foro fori præsumitur nullam fuisse, nisi contrarium probetur; proinde pro tali foro censetur legitimus contractus, ideòque & impedimentum publicæ honestatis probatur ex *L. Barbarius 3. ff. de offic. Prat.* ubi sic habetur: *error communis jus facit; ergo cum nemini frigiditas tempore contractus cognita fuerat, hic erat error communis, ideòque jus pro valido con-*

contractu nam ait Regula Juris : *Contractus ex conventionem partium, legem accipiunt*, leg. 1. §. *Si convenient ff. de posit. l. contractus*; ergo quousque non probetur, Titio fuisse frigiditatem tempore contractus, tunc in foro fori talis contractus subsistet. Tum, quia quisque præsuntur, nasci cum omnibus qualitatibus naturalibus, qualis est una potentia generandi, nam hæc est indita naturæ; ergo debet elidi in foro fori, ad hoc, ut contractus sit nullus, &c.

19. Ex sponsalibus sciens nullis, non oritur impedimentum publicæ honestatis. Quæritur: an si Titius v. g. frigidus, contraxisset solemniter cum Berta sponsalia (cujus frigiditas ei quoque patet) contrahat impedimentum publicæ honestatis. Ante responsionem nota, me non procedere secundum jus antiquum, quod probabile est contraxisse hujusmodi impe-

pedimentum, prout docet Sanchez de matr. lib. 7. disp. 68. n. 7. Nunc ego

Respondeo: attentò jure novò Concil. Trid. sess. 24. de reform. matr. cap. 3. nullum absolute impedimentum publicæ honestatis ex tali contractu oriri. Tum, quia talis contractus est invalidus: sed ex contractu invalido non oritur impedimentum memoratum, uti liquet ex citato Trid. ergo &c. Major probatur, quia ad valorem contractus, requiritur consensus; in hoc casu verò, cum deficiat finis contractus, id est potentia ad contrahendum, & consummandum matrimonium, consequenter deficit etiam consensus, qui est antecedens ad suum finem; ergo cum finis non subsistat, etiam medium ad finem subsistere nequit, saltè efficaciter.

TRACT. LXXXI.

DE HORIS CANONICIS.

Propos. 54. ab Innoc. XI. damnata.

Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem.

Propositio 20. ab Alexandro VIII. rejecta.

Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis, & recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, eò quòd sit pœna.

Propos. 21. ab eodem damnata.

Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

Propositio 24. ab Alexandro VII. rejecta.

In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit Præcepto.

Proposit. 35. ab Alexandro VII. proscripta.

Unicò officiò potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsentis, & crastinò.

CAPUT I.

De obligatione, & præcepto, recitandi horas Canonicas.

SUMMARIUM.

1. Quidditas horarum Canonicarum, notatur.
2. Officium Canonicum in septem horas dividitur.

3. † Licet quis nequeat recitare matutinum, si ceteras horas potest, tenetur ad illas.

Fff

4. E

4. *Ægrotus non tenetur recitare illas horas, de quibus dubitat, an possit eas perficere sine gravi incommodo.*
5. *Si quis nequit recitare maiorem partem unius horæ, probabiliter ad nihil tenetur.*
6. *Qui partem officij divini nequit recitare, potest tamen aliam, tenetur ad illam.*
7. *Propositio 21. ab Alexandro VII. damnata, notatur.*
8. *Omnes in Sacris constituti, tenentur ad officium Divinum.*
9. *† Qui est obligatus ad officium Canonicum, tenetur per se id recitare.*
10. *† Capellanus, et si studio litterarum vacet, tenetur per se recitare officium.*
11. *Solvitur objectio.*
12. *† Propositio 25. ab Alexandro VII. damnata notatur.*
13. *Ad fundamenta propositionis damnate respondetur.*
14. *† Unico officio non potest quis satisfacere pro die presenti, & crastino.*
15. *† Propositio 34. ab Alexandro VII. proscripta, notatur.*
16. *† Non satisfacit præcepto Ecclesiæ, recitando officium Paschale, in die Palmarum.*
17. *Si quis recitet officium pro officio, quod non notabiliter differant in quantitate, non peccaret lehaliter.*
18. *Non licet loco officij de Dominica, aliud recitare.*
19. *Solvitur objectio.*
20. *Non observando ordinem, sed anticipando unam horam alteri in officio divino, non excedit veniale.*

1. *Quidditas horarum Canonicarum.*

HOræ Canonice, sunt quædam orationes institutæ ab Ecclesia, quæ aliò nomine vocantur officium Divinum, seu Canonicum, persolvendum intra mediam noctem diei præcedentis, & mediam noctem diei sequentis. Ratio est; quia Divinum officium recitari debet singulis diebus, licet non jure Divinò, sed Ecclesiasticò, ut colligitur ex cap. *Dolentes de celebr. missar. & in Concil. Later. ac Bulla Pij V. ita Reginaldus lib. 30. num. 88. Bonacina disp. 1. quest. 2. punct. 5. num. 1. Fillucius tr. 33. n. 86. Lessius lib. 2. cap. 37. dub. 8. num. 41.*

2. *Officium Canonicum in septem horas dividitur.*

Officium Canonicum dividitur in septem horas, id est: Matutinum, & Laudes, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, & Completorium; quæ à certis personis recitari debent, ac singulæ subsunt præcepto recitationis, ut inferius demonstrabo; & patet ex capite 1. de celebration. missar. ad exemplum Davidis, qui dicit dumtaxat: *Septies in die laudem dixi Deo.* Suarez tom. 2. de Religione lib. 4. cap. 6. n. 6: Nunc

3. *† Licet quis nequit recitare ma-*

tutinum, & laudes, si verò ontest reliquas horas,

tenetur eas recitare. Ratio est; quia, cum *matutinum*: si Officium Canonicum non sit unum indivisibile, ceteras horas sed divisum in septem horas, præceptum potest, tene- de recitando officio, non solum recipitur ad illas. totum aggregatum, sed etiam partes, ex quibus fit totum, uti constat ex cap. *Dolentes*; ergo: qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest tamen reliquas horas, tenetur eas recitare; sicut si Titius esset debitor centum, & non possetolveret nisi quinquaginta, tene- tur ea solvere: quia præceptum de solvendo respicit non solum totum, sed etiam partes. Tum quia Innocentius XI. sequentem propositionem damnat: *Qui non potest recitare matutinum, & laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars, trahit ad se minorem*: ergo summus Pontifex statuit, tanquam Legislator, & declaravit hoc præceptum ad recitandum eam partem officij, quam quivis potest.

Colliges: si ægrotus non posset recitare sine 4. *Ægrotus gravi incommodo, & periculo valetudinis, non tenetur matutinum, & laudes, dubitat tamen, an possit recitare illas horas, de quibus dubitat, an possit eas perficere sine gravi incommodo.* Ratio est, quia præceptum Canonicum, est suave; & quibus dubi- non obligat cum timore, & periculo gravis de- trimenti; ita Suarez, quem exponit Sanchez lib. 1. in summ. cap. 19. num. 8. nam in hoc casu va- let hæc regula: *pars major trahit ad se minorem*: sicque solvuntur omnes scrupuli, & anxietates conscientiæ. Cardenas.

Si quis non posset recitare maiorem partem 5. *Si quis ne- unius horæ, v. g. Primæ, ad nihil tenetur; ita quit recitare probabiliter docent Suarez, Sanchez, supra ci- maiorem par- tati. Et ratio est: quia talis hora, respectu præ- tem unius ho- cepti recitandi officium divinum, videtur esse ra, probabili- materia indivisibilis; etgo &c. Nam minorem ter ad nihil partem, quam medietatem, vel etiam medietate- tenetur. tem Horæ recitare, non potest moraliter judi- cari, recitasse horam, prout præscriptam à præ- cepto. Contraria opinio tamen est probabili- or.*

Colliges; cæcus si non habeat aliam infirmi- 6. *Qui unam tatem, tenetur recitare illam partem officij, partem officij quam memoriter scit; Insuper, si quis non po- divini nequit test recitare matutinum, potest tamen laudes, recitare, potest tenetur eas recitare: quia laudes habent for- tamen aliam, mam unius horæ, cum possint dici seorsim à tenetur ad matutino, ut in nocte Nativitatis Domini; illam. & olim separatim dicebantur. Eodem modò, si quis potest recitare unum nocturnum in matutino duplici, vel semiduplici, & non alios duos nocturnos, tunc tenetur illud recitare; quia, cum olim separatim reci- tarentur nocturni, & modò unus nocturnus in Paschate, & Pentecoste constituat integram Matutinum; igitur cum plures noctur- ni non constituent materiam indivisibilem, unus sine altero recitari potest.*

Quæritur: an possit quis officium per alium 7. *† Proposit. recitare? in hac quæstione damnatur pro- 21. ab Alex. pos. 31. ab Alexandro VII. hujus tenoris: Habens VII. damna- Capellaniam collativam, aut quodvis aliud ta notatur. Bene-*

Beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit sua obligationi, si officium per alium recitet.

8. Omnes in Sacris constituti, tenentur ad officium Divinum recitandum; ita ex cap. Dolentes, & in Clement. 1. ac Bulla Pij V. ex quo nunc,

9. † Qui est obligatus ad officium Canonicum, tenetur per se id recitare. Dico 2. contra Proposit. 21. ab Alex. VII. re-

jectam, quivis obligatus ad officium Ecclesiasticum cum recitandum, tenetur illud per se orare, & non satisfacit, id per alium recitando. Ratio est; quia nemo oneri personali per alium satisfacere potest; sed opus recitandi officium, est personale; ergo &c. Major est certa; quia onus personale distinguitur per hoc ab onere reali, & alijs oneribus; Minor patet ex eo, qui sentit commoda Beneficij, debet sentire & onera officij; ita ex leg. 6. Decretal. cap. ultim.

reg. 55. Item eo leg. x. ff. de reg. Juris. Alias onera beneficiorum omnium in paucos conjicerentur, & sic justitia læderetur; quia omnes Canonici, & vel maximè Magnates, possent suis Clericis committere, pro se ipsis recitare officium. Tum, quia distributionibus quotidianis non gaudet Beneficiatus, qui Officio præsens non est; uti definit Concil. Trid. sess. 24. cap. 12. de reformat. & Bonifacius VIII. de Clericis non residentibus in 6. id declaravit.

Tum, quia si onus officij esset reale, teneretur Clericus infirmus, per alium officium Divinum complere, quod indicat durum opus, quotidianæ praxi omnino contrarium. Tum, quia præcepto Missæ non satisfacit, per alium audiendo. Eodem modò de jejunio, alijsque virtutibus; ergo &c. Est Barbosa Axiomat. 169. n. 3. Sanchez lib. 2. consil. cap. 1. dub. 62. Leandri tom. 6. n. 8. disp. 2. quest. 61. Decij: Dyni, aliorumque.

10. † Capellanus et si studio ab Alexand. VII. expulsa: Capellanus habentem litterarum Beneficium Ecclesiasticum, et si studio litterarum vacet, tenetur per se recitare officium. Hinc manifestè colligitur falsitas Proposit. 21. ab Alexand. VII. expulsa: Capellanus habentem litterarum Beneficium Ecclesiasticum, et si studio litterarum vacet, non satisfacere sua obligationi, officium per alium recitando. Tum, quia quivis Episcopus, Parochus, aut alius beneficiatus, posset singulis diebus per aliquod tempus, etiam parvum, vacare studijs, sic alteri committere, ut loco ipsius officium recitet: Ecce qualis esset rerum exorbitantia, pugnans contra æquitatem naturalem, dare lucrum non laboranti, cum Beneficium detur propter officium.

Dices; potest quis per alium solve, & sic liberari ab obligatione debita, ex justitia; ergo etiam poterit per alium recitare officium.

11. Solvitur objectio. Respondeo: verum esse, aliquem posse per alium solve, & sic liberari ab obligatione debite solutionis, quia tale onus est reale, ac alia ratio non obstat: In nostro verò casu, obligatio recitandi officium est personalis, uti manifestè ex propositione damnata 21. ab Alexand. VII. superius allatâ liquet. Tum, quia personalis obligatio recitandi officium, provenit ex obedientia, & Religione; ita sentiunt Doctores cum

Henriquez lib. 12. cap. 12. num. 3. Garzias tom.

1. de Beneficijs part. 3. cap. 1. n. 125.

Hunc impingo in propos. 35. ab Alex. VII. a-12. † Proposit. mathematizata, videlicet: Unico officio potest quis 35. ab Alex. satisfacere duplici præcepto, pro die præsentis, & VII. damnato: Qui præfatam opinionem docuit, nitebatur his fundamentis, nimirum: potest quis unico actu duplici obligationi satisfacere, v.g. unicâ missâ duplici festo eadem coincidenti; unicâ eleemosynâ satisfacere, & præcepto poenitentiae, faciendi eleemosynam, & præcepto subeundi extremè indigenti; item, unico jejunio adimplere, & præceptum Quadragesimæ; & præceptum vigiliæ, si incidat. Sic si quis sæcularis haberet votum recitandi officium Divinum, si fieret Sacerdos, unico officio satisfaceret, & voto, & præcepto recitandi breviarium, vi ordinis; ergo &c.

Ad hæc fundamenta respondeo: verum esse, quòd duplici festo eadem die concurrente, possit satisfieri unicâ missâ. Ratio est; quia Ecclesia non præcipit plures missas die festivo audire. Ad secundum dico: quòd quia præceptum subveniendi extremè indigenti coincidat simul cum præcepto poenitentiae de elargienda eleemosyna, non implicat in tali casu, duo præcepta unico actu adimplere. Pro tertia, eadem est ratio. Tum, quia unâ die est impossibile duo jejunia instituere. Ad quartum eadem responsio inservit, quæ ad secundum. His intellectis:

Dico 3. contra propositionem 35. ab Alex. VII. 14. † Unico damnatam; unico officio non potest quis satisfacere pro die præsentis, & crastino. Ratio test quis satis est; quia consuetudo legitime introducta, stat facere pro die pro lege: ita sancitur in cap. Cum dilectus. 8. de præsentis, & consuetud. & leg. Imperator 37. ff. de legib. sed crastino. consuetudine introductum est, ut singulis diebus recitetur totum officium Divinum: ergo unico officio non satisfacit diei præsentis, & crastino; major patet &c. Minor ex quotidiana praxi colligitur. Tum, quia Leo X. decrevit, ut omni die recitetur officium Canonicum, cui adhæret decretum Pij V. ab initio Breviarii Romani insertum. Tum, quia Alex. VII. contrariam opinionem supra citatam damnavit: ergo &c. Verde tit. 2. n. 628.

Quæritur: an satisfaciat quis præcepto, recitando officium pro officio?

Ante decisionem quæstionis, examinanda est 15. Proposit. 34. Proposit. 35. ab Alexandro VII. damnata, scilicet: In die Palmarum recitans officium Paschale, non le, satisfacit præcepto. Hæc propositio loquitur tatur. solum de officio Paschali, pro officio Dominicæ Palmarum substitutò, nihil exprimendo, an præcepto talis diei potuisset aliquò aliò officio satisfacere. Ratio dubitationis est; quia die Palmarum incipit tempus Paschale pro recipienda Eucharistia; sicque videtur includere, saltem tacite, etiam tempus in ordine ad alias obligationes Paschales subeundas, uti colligitur ex regula: Eadem est virtus tacite, & expressi. Ast

16. † Non fa-
tisfacit præ-
cepto Ecclesie
recitando offi-
cium Pascha-
le, die Palma-
rum.

Dico 4. contra *Proposit. 34. ab Alexandro VII. expulsam*; non satisfacere præcepto Ecclesie, recitando officium Paschale in die Palmarum. Ratio est; quia officium Paschale, ex *Capit. in die resurrectionis*. usque ad Sabbatum in Albis notabiliter brevius est, respectu officij Palmarum; ergo cum in hac circumstantia attendatur quantitas rei præcepta, id est, officium Palmarum, quod in quantitate notabiliter est majus, respectu officij Paschalis, sicque recitando officium Paschale pro officio diei Palmarum, non satisfacit præcepto Ecclesie; Nam matutinum officij Paschalis, constat solum tribus psalmis, & tribus lectionibus: Matutinum officij Palmarum, octo-decim psalmis, & novem lectionibus constat; ecce quanta est differentia in substantia officij. Eodem modo, si Titius hodie solveret Cajo, suo creditori, septem florenos, qui tenebatur ei solvere septem aureos, quis diceret, quod Titius adimpleverit obligationi suæ: nam septem floreni nullò modo correspondent pretio septem aureorum; ergo à pari, si Titius recitaret officium Paschale pro officio diei Palmarum, non satisfaceret præcepto diei Palmarum in recitatione septem horarum: quia officium Paschalis est valde brevius, respectu officij Palmarum. Tum, quia officium Paschale institutum est, ad sublevandos fideles jejuniò emunctos, & labore quadragesimali attritos: hæc ratio cessat in die Palmarum; ergo &c. *Ità Glossa in c. Resurrectio de consilijs. dist. 5. Suarez 2. de Religione. lib. 18. c. 16. n. 172. Tamburinus 1. Decal. lib. 2. c. 5. sect. 2. n. 22. Caram. in theol. fund. n. 1489. Cassian. à S. Elia verb. hora Can. 5. n. 13. ergo &c.*

Hinc sequitur, quod non liceat *generatim* recitare officium pro officio: quia particula generalis, includit quæcunque mutationem officij pro officio; nam si hæc propositio admitteretur, liceret in die Palmarum recitare officium Paschale, quod damnatum est: quia quantitas officij Paschalis, notabiliter est brevior, respectu officij Palmarum; ergo &c. nunc

17. Si quis
recitet offi-
cium pro officio
quod non no-
tabiliter diffe-
rat in quan-
titate, non pec-
caret lethali-
ter.

Quæritur; an quis satisfaceret præcepto, si recitaret officium pro officio; ita ut officium recitatum non notabiliter differat ab officio diei præscripto; v. g. Titius recitaret officium de aliquo Sancto pro officio feriæ; vel officium semiduplex pro simplici, aut semiduplex pro duplici. Respondeo: hanc mutationem officij, etsi fieret cum aliqua negligentia, dummodo absit contemptus, non peccaret lethali-ter, & satisfaceret præcepto, illud recitando; Imò si justam haberet causam, illud mutandi, nec peccaret venialiter. Ratio est; quia per talem mutationem servatur quantitas, longitudo, & substantia officij Divini, licet varietur modus; quia si attendatur matutinum feriæ, non videtur longius, quam matutinum unius Sancti, cum novem lectionibus, quod loco feriæ recitatur; Et sic propositione servatâ, dimetire alia cum alijs horis Canonici. Tum, quia pro-

positio damnata 36. ab Alex. suprâ allata, damnat duntaxat mutationem officij Paschalis, loco officij Palmarum, nihil annuens de alijs mutationibus; ergo cum odia sint restringenda, censendum est, hanc opinionem esse tutam; quam docet etiam *Valentia tom. 3. disp. 6. quæst. 2. puncto x. Vega part. 1. cap. 118. cas. 17. Rodriqu. in summ. tom. 3. c. 195. num. 3. Layman lib. 4. tract. 1. cap. 5. n. 4. Lessius de Jure & Just. lib. 2. cap. 37. dub. 12. n. 77. Pellizarius in Manual. tr. 5. c. 8. n. 76. Sotus lib. 1. qu. 5. num. a. Vivaldus cum Cassiano à S. Elia. Verb. Horæ. 5. num. 7. cum alijs.*

Hinc non est licitum, pro officio dominico, 18. Non licet recitare officium de aliquo Sancto, etiam novem loco officij de lectionum. Ratio est; quia in matutino, officium Dominica, & de Sancto notabiliter differt, à matutino Domini-
nica.

Dices, Pius V. statuit, Breviarium ipsum nullò tempore esse mutandum; Item in suo Decreto Breviarij ait: *neminem ex iis, quibus hoc dicendi, psallendiq; munus necessario impositum, nisi hæc sola formula satisfacere posse*: Item subjungit: *ad precandum, & psallendum juxta illius ritum, tam in choro, quam extra illum, maneat obligatio*: ergo, si quis recitat officium æquale pro officio, non satisfacit præcepto.

Respondeo: veros esse textus Pij V., alit no-
tandum est, quod in sua Bulla Papa prohibeat, *tur objectio- nes.* talia officia, distincta ob officijs Breviarij Romani, ab ipso editi; uti fuit Breviarium Francisci Cardinalis, & aliorum officia particularium, qui pro libitu forsitan sibi compegerant, & ritus, & formulas novas: proinde merito sua Sanctitas talia officia abolevit, & præcepit, ut Breviarium ab ipso approbatum teneant, ac Rubricas observent. Cum ergo mutando, seu recitando unum officium pro alio, quod in Breviario Romano continetur, non censeatur in substantia mutare officium, sed solum in modo, igitur censeo, talem non lethali-ter peccare, & satisfacere obligationi suæ, salvò meliori judicio. Tum, quia si quis inadvertenter recitaret officium pro officio, & ad vesperam veniret ad cognitionem, se non recitasse officium diei præscriptum, talis deberetne iterum totum officium recitare? ecce quale onus! ad quod non credo, quod quis talem Clericum obligaret; sicque ut tollantur scrupuli, talis satisfaceret obligationi suæ, recitando officium æquale pro officio.

Quæritur: an si quis exceptò matutinò in alijs horis recitandis, non excederet notabilem quantitatem in mutatione officij, satisfaceret obligationi suæ? Hæc quæstio pendet ab illa; an in officio divino recitando sit unum præceptum, quod obligat ad integrum officium, vel tot præcepta, quot horæ distinctæ. Proinde respondeo, &

Dico 5. Si admittis unum præceptum indivisum officij Divini, & si matutinum recitatum pro officio, notabiliter differat in quantitate ab officio diei, nec in alijs horis satisfacere-

ret, propter unitatem præcepti: at si quævis hora substat proprio præcepto, tunc satisfaceret, propter rationes suprâ allatas.

20. Non ob- Qui non observat ordinem in officio Divino servando or- recitando, v. g. si postponat Matutinum cæ- dinem, sed teris horis in recitando, si hoc absque causa fa- anticipando ciat, non excedit peccatum veniale. Ratio

est; quia licet modus Rubricæ non observetur, unam horam in substantia verò non deviat. Quod si, habeat alteri, in offi- cio divino, non justam rationem, alias horas anticipandi præma- tutino, nec venialiter peccat; ita docet Lessius excedit veni- lib. 2. cap. 37. dub. 11. num. 80. Tolletus lib. 2. ale. cap. 14. num. 4.

CAPUT II.

Quando Beneficiatus teneantur ad restitutionem, vi o- missionis officij, &c.

Propositio 20. ab Alexandro VII. damnata.

Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eò quòd sit poena.

SUMMARIUM.

21. † Constitutio, declarans, ad restitutionem teneri beneficiatos, ex omissione horarum.
22. † Beneficiatus omittens studio officium, tenetur ad restitutionem, pro rata omissionis, ante sententiam Judicis.
23. Restitutio beneficiatis omittentibus officium, imponitur vi legis communis.
24. Beneficiatus excommunicatus, tenetur ad restitutionem.
25. Beneficiatus omittens unâ die integrum officium, tenetur restituere integros fructus, correspondentes illi dici, & alijs horis proportionaliter.
26. Si Parochus habeat aliud simplex beneficium, tenetur utrosque fructus restituere.
27. Curatus, etiam si habeat tenue beneficium, ex omissione officij, tenetur ad restitutionem.
28. Omnes, qui obligantur ad aliquod officium sive B. V., si omittant, tenentur ad restitutionem.
29. Beneficiatus, etiam si omittat aliquam partem horarum, tenetur pro rata ad restitutionem.
30. Si fructus retenti, ex omissione horarum, sint notabiles, tenetur sub lethali eos restituere.
31. Cui fructus restituendi sunt ex omissione horarum, notatur.
32. Alij Sacerdotes non beneficiati, omittentes officium, non tenentur ad restitutionem.
33. Si benefactor eximeret beneficiatum ad restitutionem, non tenetur restituere.
34. Duæ personæ litigantes circa idem beneficium, quorum neuter id possideret, omittendo officium, non tenentur ad restitutionem.
35. In qua hora quis est promotus ad beneficium, tenetur illam recitare cum sequentibus; quibus omisis, tenetur ad restitutionem.
36. Stando, ambulando, sedendo, recitans horas, satisfacit obligationi.

37. Die festo potest audiri missa, & officium penes recitari.
38. Parvitas materia in recitatione horarum, notatur.
- Die Rogationum, & Sancti Marci, tenetur ad Litanias.
39. An peccet graviter, omittendo vespers Sabbathi Sancti, notatur.
40. Recitare horas Canonicas cum socio, satisfacit sua obligationi.
41. Tres recitantes officium, unusquisque unum versiculum, non satisfaciunt obligationi.
42. Recitando per se officium, non tenetur se ipsum audire.
43. Solum mentaliter recitando officium, de facto non satisfacit.
44. Quâ hora possit recitari matutinum cum laudibus pro sequenti die, notatur.
45. Interruptè recitando officium, non peccat lethaler.
46. An satisfaciat officio, truncando ultimas syllabas in recitando, notatur.
47. Si duo recitant officium, & nondum alter terminat ultimas syllabas, alter jam incipit, utrum satisfaciant, exponitur.
48. Precipitantis lingua, vel balbutientis recitando officium, an satisfaciat, declaratur.
49. Quæ infirmitas excusat à recitatione officij, notatur.
50. Aliqui convalescentes excusantur ab officio recitando.
51. Itinerantes ordinariè non excusantur ab officio recitando.
52. Senes, & oculis laborantes, per se non excusantur ab obligatione officij.
53. Surdi per se non excusantur ac officio.
54. Quid si quis studio se privaret breviariò, an peccaret toties, quoties non recitaret, notatur.

55. An officium B. Virginis, defunctorum, Psalm. Penitenciales, Graduales, teneatur recitare, exponitur.

21. † Constitutio, declarans ad restitutionem teneri beneficiatos, ex omissione horarum.

Non sine nota temeritatis intellexerunt verba Pij V. illi, qui docuerunt, non teneri beneficiatos ad restitutionem in conscientia, ante Judicis sententiam, non recitantes Horas Canonicas; & tamen si attentè legatur constitutio mox citati Pontificis sub 12. Kalend. Octobris Annò 1571. data, id ipsum clarè inveniet, ubi sic loquitur: *Statuimus, ut qui horas omnes Canonicas, uno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficij, seu beneficiorum suorum, fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur: qui verò matutinum, tantum dimidium: qui ceteras omnes horas, aliam dimidiam; qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat.* Hinc,

22. † Beneficiatus omittens studio officium, teneatur ad restitutionem pro rata omissionis, ante sententiam Judicis.

Dico: contrà proposit. 20. ab Alexandro VII. expulsam. Beneficiatus omittens culpabiliter Officium Divinum, tenetur pro rata omissionis Horarum ad restitutionem fructuum, ante sententiam Judicis, & quidem ex justitia, illico ac transacti fuerint sex menses, à die possessionis Beneficij: Nam primis sex mensibus omittendo officium, licet peccet non recitando, non obligatur tamen à Papa ad restitutionem, eò, quòd fructus pro tali tempore debeantur, & applicentur Beneficiato ratione tituli, & officij, in futurum præstandi; *Fillinius de horis Canonicis cap. x. qu. 3. n. 31. Vasquez de Benef. cap. 4. sect. 1. n. 44. Verde de restit. fruct. Benef. n. 821. & id patet ex Concil. Lateran. sub Leone X. celebrato sess. 9. cap. de reform. Curia.* Etratio est; quia res aliena detenta invitò Dominò, debet ex justitia, & ante sententiam Judicis restitui; sed fructus beneficij, per omissionem horarum detenti, est res aliena, detenta invitò Dominò: ergo &c. Major patet; quia res aliena ex justitia debetur Domino suo, & licet Judex quidquam de ea sciat, adhuc ex natura rei clamat ad Dominum, juxta regulam juris: Minor constat ex eo, quia Papa tanquam Dominus, & optimus administrator præbendarum Ecclesiæ, concedit Beneficiatis fructus, ut officium Divinum recitent; quòd si id omiserint, obligat eos ad restitutionem, ut patet ex *Bulla Lateran.* mox citata; & constitutione Pij V. nam si operarius Vineæ, reciperet pro labore vineæ mercedem, unde si eam non laborasset, tenetur in conscientia ad restitutionem mercedis, ante sententiam Judicis; ergo & beneficiatus, fructuum per omissionem officij. Tum, quia Dominia acquiruntur per justum, & approbatum titulum; uti patet ex *cap. de acquirendo rerum Dominio*; ergo, cum Lex Canonica reprobet detentionem fructuum post omissionem horarum, tenetur beneficiatus per se, & in conscientia, ante sententiam Judicis eos restituere. *Layman lib. 4.*

tract. 2. c. 5. n. 5. Leander tom. 6. n. 8. disp. 7. quest. 17. Arragonius 2. 2. quest. 83. art. 13. Bonacina; Suarez; Lessius.

Dixi: omittens culpabiliter; quia si legitimum impedimentum omissionis adsit, cessat talis obligatio, uti constat ex *Lateran. Concil.* dicente: *Si post sex menses obtentò beneficiò, Divinum officium non dixerit, legitimò impedimentò cessante, Beneficiorum suorum fructus non faciat suos, pro rata officij*; de hoc casu, vide proposit. 33. ab Alexandro VII. damnatam, quam expono in tract. de Restit. n. 45.

Et ut plenè intelligatur propositio damnata, 23. Restitutio sciatur, imponi ad restitutionem beneficiatis omittentibus officium vi Legis; ita Constit. quæ omittentibus decernit, non acquiri dominium fructuum, si officium, imculpabiliter omittat officium, uti ait *Lateran.* ponitur vi sicut rusticus conductus pro potanda vinea, legis communis non acquirit jus in denarium diurnum, si vineam non potaverit, & hoc non sit ei in poenam, sed ex vi legis communis; Ita præcipitur beneficiatis omittentibus horas Canonicas, ad restituendum fructus, non ex poena, sed ex constitutione Legis communis: Ita *cap. 1. de rescript. in 6.*

Eòdem modò, si beneficiatus sit excommunicatus, tenetur ad restitutionem fructuum, ante sententiam Judicis, propter allatas rationes: & ita habetur ex *cap. Pastoralis. sect. verum. de appellat. Navarrus c. 25. num. 120. Sanchez*; *Gabriel penes Verde de restit. fructuum. n. 823.* Quidquid in contrarium concedant *Hurtadus de cens. disp. 6. diff. 3. n. 3. Coninch de Sacram. disp. 14. dub. 63. n. 8. Avila de cens. part. 2. c. 6. disp. 6. dub. 1. conclus. 2.* Qui volunt excommunicatum ante sententiam judicis, non teneri ad restitutionem.

Hinc sequitur; quòd beneficiati omittentes totum officium Divinum, teneantur restituere integros fructus illius diei, correspondentes one-ri Divini officij; quòd si quis tantum matutinum omittat, debet restituere mediam partem fructuum; si recitat Matutinum, omittis alijs horis, eòdem modò tenetur ad restitutionem semifructuum: quòd si unam ex alijs horis, sextam partem fructuum restituat: Ita decidit *Pius V.* in constitutione superius citata; datà diei, & sic de alijs horis.

Hinc, si curatus habeat aliud simplex beneficium annexum curæ, secundum probabiliorem opinionem tenetur restituere integros fructus, utriq; beneficio correspondentes, pro proportionem omissionis officij Divini; Ita sentit *Suarez*; *alind simplex tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 30. num. 4. Valentia beneficium tom. 3. disp. 6. quest. 2. n. 10. Azorius pact. 1. l. tenetur n. x. cap. 14. qu. 3. Lorcha 1. 2. tit. 2. disp. 24. mēb. 1.* trosque fructus restituere.

Quæritur: an Beneficiatus habens Beneficium tenue, teneatur ex omissione horarum ad restitutionem fructuum? Quale sit beneficium tenue, vix certa regula assignari potest; nam fructus, respectu unius curati, in una civitate degentis, erunt tenues, & respectu alterius

terius curati in alio loco beneficiati, erunt sufficientes; nam hic Viennæ, fructus 50. Imperialium unius curati reputantur exigui, cum vix illis per decursu anni victu, & vestitum sibi comparare possit: & alibi, ubi victus est levi pretio, erunt sufficientes, quia ibi illis omnia necessaria procurare valet.

Respondeo: fabricæ Ecclesiæ, vel beneficij 31. Cui fructus pauperibus, & nomine pauperum venit etiam *Etus restituens* ipse beneficiatus, si verè pauper est; vel ejus consanguinei, aut animæ defunctorum; ita colligitur ex *omissione horarum* ex *Concil. Lateran. & ex Bulla Pij V.* Præterea, notatur, rea hoc ipsum docet *Suarez tom. 2. de religion. lib. 4. c. 30. num. 19. Villalobos tom. 1. tract. 24. d. 17. num. 9. Fiillincius tom. 2. tract. 23. cap. x. num. 325. Diana part. 2. tract. 12. ref. 27. cum pluribus alijs.*

27. Curatus etiam si habeat tenue beneficium, ex omissione officij tenetur ad restitutionem *Diana p. x. tr. 16. ref. 47. assignat summam 25. aureorum; alij 20. ut Ledesma part. 2. tr. 9. c. 4. conclus. 9. diff. 4. alij assignant minus: alij cum nullibi constet, quod quis solum ex fructu tenui beneficij debeat vivere, non video rationem, cur omittendo in tali circumstantia officium, non teneretur restituere pro rata omissionis; & quia in *constit. Later.* citata, fit mentio universalis de restitutione, nullum eximens à tali onere; ergo, &c. Ita *Pallao tom. 2. disp. 2. part. 1. sect. 2. n. 9. Fillincius penes Cassianum n. 16. contra Salas 12. tr. 8. disp. un. sect. 17. num. 154.**

28. Omnes, qui obligantur ad aliquod officium, sive B. V. si omittant, tenentur ad restitutionem. Huc revocantur omnes illi, qui aliquò titulò obligantur ad recitationem officij B. V. sive sint curati, sive non, ex aliquo stipendio adstricti, vel ad psalmos penitenciales; quia etiam hoc est beneficium spirituale, & quamvis non tenerentur ex constitutione Canonica, adhuc titulò justitiæ ad hoc adstringuntur; quia non ponent id, ad quod obligantur, vi stipendij fundati,

Titius Parochus, sæpius omittit aliquam partem exigua horarum, quæritur: an teneatur ad restitutionem fructuum pro rata omissionis, etiam si fructus sint tenues?

29. Beneficiarius etiam si omittat aliquam partem horarum, tenetur pro rata ad restitutionem. Respondet *Bonarr. lib. 2. de horis Canonicis c. 11. n. x. non teneri; Ratio est, quia Lat. Concil. & const. Pij V.* solum annuit de omissione horarum integrarum, & nihil meminit de omissione alicujus partis: ergo; cum odia sint restringenda, censetur non obligare ad restitutionem. Ego tamen Respondeo: transeat, quod *Lat. Concil. & Pius V.* non expressè sit locutus de parte omissionis alicujus horæ, sed tantum de omissione totius; cum verò totum constet ex partibus; ergo obligando ad restitutionem ex omissione totius, universaliter obligat etiam ad restitutionem ex omissione partis. Tum, quia admisso casu, quod ex constitutione citata, non teneretur ad restitutionem, adhuc ex propos. damnata ab *Innoc. XI. n. 38. obligaretur restituere, quia nullò iusto titulò, fructus correspondentes omissioni partis horæ, retinere posset: ergo tenetur eos restituere. Huic opinioni adhæret quoque Reginaldus l. 30. tr. 3. c. 4. n. 44. Suarez 2. de Rel. lib. 4. cap. 30. n. 9. Castropallao tom. 2. disp. 2. part. 7. n. 5.*

30. Si fructus retenti ex omissione horarum sint notabiles, tenentur sub levis restitutionem. Hinc si fructus retenti ex omissione horarum sint notabiles, sub peccato gravi tenetur eos restituere; si leves, sub veniali, sive respondeant uni, sive pluribus omissionibus. Quæritur: cui restituendi sint fructus ex omissione horarum?

Hinc, dum alij Sacerdotes non beneficiati omittunt officium Divinum, non tenentur ad restitutionem. Ratio est; quia constit. summo Pontificum solum loquuntur de beneficiatis; ergo non est ultra beneficiatos tale onus extendendum, utpote odiosum.

Hinc si benefactor fundaret aliquod beneficium, & constitueret, ut beneficiatus ex omissione horarum non teneretur ad restitutionem fructuum; in hoc casu probabiliter eximeretur à restitutione; Ratio est quia de tali circumstantia à restitutione nihil loquitur concil. Lateran. & constitutio Pij ne, non tenentur ad restitutionem. Si benefactor eximeret beneficium; in hoc casu probabiliter eximeretur à restitutione; Ratio est quia de tali circumstantia à restitutione nihil loquitur concil. Lateran. & constitutio Pij ne, non tenentur ad restitutionem. Tum, quia benefactoris est intentio, non tenetur restituendi, qui erat Dominus fructuum; ita *ere. constat ex leg. in re mandati cap. Mandat. Vasquez de beneficijs cap. 4. sect. 1. dub. 8. n. 45.*

Si duo litigarent circa idem beneficium, & neuter eorum id possideret, nullus teneatur vi beneficij officium recitare. Ratio est; idem beneficium quia in tali casu beneficium censetur, ut vacans, quorum & licet habeant spem ad illud, neuter tamen neuter id possidet jus in re; ergo nullus tenetur recitare, si deest, omittit nec restituere: Quod si alter illorum haberet tunc officium possessionem pacificam; & contrarius pro eo non tenetur litigare, tunc possessor tenetur recitare, & ad restitutionem si omiserit, obligatur ad restitutionem vi tituli, nem. & possessionis, quam habet in re; ita *Reginaldus lib. 39. Layman lib. 4. tr. 2. cap. 5. num. 3. quest. 4. Bonacina disp. 1. quest. 2. punct. 4. num. 20.*

Beneficiatus tenetur solum recitare illas horas, consequentes ab illa, in qua obtinuit Beneficium, ut v. g. si horam nonam matutinam promotus ad fuerat, tunc vi beneficij ad nonam, & ad vesperas cum Completorio tenetur: at si omiserit, ad restitutionem fructuum tenetur; ita etiam ille, qui promotus est ad sacros ordines, tenetur sequentibus; solum ad illam horam cum sequentibus, in qua quibus omis consecratus est; Sic sentit *Layman, lib. 4. tract. 18. capit. 6. dub. 4: Fillincius cap. 9. numero restitutione. 185.*

Si quis sedendo, vel ambulando recitet officium, dum genuflectendum esset, satisfaceret ambulo, præcepto, & suæ obligationi. Ratio est; quia sedendo, recitatio modus recitandi officium, hoc, vel illò modo, tans horas, non censetur obligare cum tanto rigore sub peccato, & magis censetur esse consilium, quam obligationi. præceptum. At si in choro aliquis sederet, dum reliqui starent, vel genuflecterent, non videretur esse immunis ab omni culpa, saltè veniali, contra reverentiam officij, si sine causa sederet; Ita *Fillincius tom. 2. tract. 23. cap. 8. qu. 6. n. 265. Reginaldus lib. 18. n. 72.*

Dices

37. *Die festo* Die festo possumus audire missam, & officium recitare; nam licet hæc duo diversis præceptis subjiciuntur, nihilominus tamen cum ambobus ad eundem finem pietatis dirigantur, non censentur esse incompatibilia, in ordine ad satisfaciendum ambobus simul, & semel, Ita Bonacina disp. 1. quæst. 3. punct. 2. sect. 2. num. 1. Cajetanus 2. 2. qu. 85. art. 13.

38. *Parvitas materia in recitatione horarum, notatur.* Quæritur: quæ parvitas materiæ in recitandis horis Canonicis, excusat à mortali? Respondet Caramuellib. 1. fundam. 46. art. 12. num. 6. probabile esse omissionem unius parvæ horæ, non excedere veniale; cui adhæret Marchinus penes Dianam part. 6. tract. 6. Sed hæc opinio communiter à Doctoribus rejicitur, tanquam nimis laxa.

Alia est opinio Reginaldi lib. 18. num. 143. Layman lib. 4. tract. 1. cp. 4. qui volunt, si quis medietatem horæ Canonice non recitaret, peccaret mortaliter: igitur minus admittunt, quam medietatem horæ, pro materia levi. Alij adhuc strictius loquuntur. Mihi tamen placet opinio Gavanti in Rubrica Breviarij sect. 1. cap. 5. n. x. Lessij lib. 2. c. 37. dub. 9. num. 52. Tamburini lib. 2. Decal. c. 5. sect. 2. num. x. Qui dicunt: si quis voluntariè omitteret unam parvam horam, committeret lethale (per horum parvam intelligitur una ex alijs à matutino, & laudibus distincta,) qui verò minus, quam totam parvam horam omittit, non peccat lethaliter; igitur, si duos, vel semitertium Psalmum non recitaret, non excederet veniale; quia non censetur, quod Sancta Mater Ecclesia vellet nos nimiam rigiditate præceptorum, igni gehennæ subicere, eo, quod jugum Christi suave est, nec minus censetur esse Ecclesiæ. Hanc sententiam Matth. Stoz libro 1. part. 3. qu. 3. num. 382. dicit esse in praxi tutam, & tenendam. Sub hac regula comprehenditur etiam quantitas omissa separatim in recitatione horarum; nam si simul sumpta adæquaret quantitatem unius horæ, esset lethale; tanquam pars notabilis spectans ad idem officium.

Die Rogationum, & S. Marci In die Rogationum, & S. Marci, si quis non adsit in choro, vel processione, obligatur privatim litanias recitare, ita clarè expressum est in Rubrica Breviarij, quæ præceptum indicat, sicque illas omittendo peccaret.

39. *An peccet graviter, omittendo vespervas Sabbati Sancti, notatur.* Si quis omitteret Vesperas Sabbathi S. consentiunt Theologi, peccare lethaliter, non vi quantitatis, sed vi qualitatis, quatenus constituit unam horam. Tamburinus verò citatus num. 11. non audet damnare omittentem sub mortali & fortè ex eo: quia si tales vespere comparentur cum alijs horis, respectivè censentur esse exigua pars, ergo &c.

40. *Recitare horas Canonicas cum sociis* Jam satis constat, quod consuetudine introductum sit, cum socio recitandi horas; quæ facit legem, ut patet ex cap. Cum dilectus de consuetudine, qui socius, sive sit Laicus, sive Clericus, parum refert, in qua circumstantia obligatus ad officium tenetur audire, seu percipere verba socij, & modus recitandi cum socio est, ut alter-

nis versiculis recitetur; nam si quis recitaret totum Psalmum, vel matutinum, vel alius alium Psalmum, non satisfaceret officio: Ratio est; quia excederet privilegium, & consuetudinem Ecclesiæ; quia audire integrum Psalmum, non est recitare; ergo cum Ecclesia ordinaverit recitare horas, & non audire tantum, ideo audiendò recitare, non satisfacit; Est Diana part. 9. tract. 7. resol. 28. At dum lectiones, capitula, responsoria, antiphonæ, orationes, à socio leguntur, & alter consocius solum eas audit, satisfacere censetur, vi consuetudinis inveteratæ, tam in choro, quam extra chorum, Ita Pellizarius in Manual. tom. 1. tract. 5. cap. 8. sect. 2. num. 91. Reginaldus lib. 18. cap. 12. n. 158. Tillicius tr. 23. c. 7. Bonacina part. 1. qu. 3. punct. 2. sect. 1. num. 11. Ab hac regula excipe, quæ secretò dici solent, ut Pater, Ave, Credo. Suarez de horis Can. lib. 4. cap. 25. num. 5.

Si tres socij recitent simul officium, non possunt separatim recitare unusquisque suum versiculum, alijs audientibus. Ratio est; quia talis recitatio non est in consuetudine: bene tamen lectiones possunt unusquisque suam legere, alijs attentè audientibus; Ita Azorius tom. 1. lib. x. cap. 7. quæst. 9. Suarez citatus num. 4.

Quæritur: An quando quis solus recitet officium, teneatur se ipsum audire?

Respondeo: non teneri, sed sufficit, ut verba distinctè exprimat. Ratio est, quia nullibi constat, dum soli recitamus officium, quod teneamur vi præcepti recitare, ad hoc, ut nos ipsos audiamus; nam in jure præcipitur solum recitatio, non auditio, & vox qualiscunque illa sit, est audibilis: quod tamen nos illam non audiamus, non spectat ad substantiam officij, quia fortè adest, vel impedimentum aliquod in sensu, vel aliquis rumor extrinsecus; ideoque cum omnis recitatio officij, sit vox articulata, consequenter audibilis; ergo per illam satisfacit præcepto; ita Silvius in resol. moral. verb. Hora Canonica. 3. Azorius part. 1. lib. x. c. 11. qu. 4. Tamburinus tom. 2. disp. x. quæst. 9. n. 5. n. 5. Caramuel in regul. S. Bened. n. 1380. Tannerus; Layman penes Basium Verb. Hora Can. 2. n. 15.

Mentaliter solum recitare officium, modo non est permissum, quanquam in contrarium refert aliquod privilegium Rodriguez tom. 1. qq. f. 42. art. 4. Miranda tom. 1. qu. 37. art. 14. Illud tamen fuit solum vivæ vocis oraculo à Leone X: Religiosis factum, quod defacto sublatum est, per Bullam Urbani VIII. Lezana in summ. tom. 1. cap. 12. num. 31.

Dixi superius: quod possit recitari matutinum cum laudibus officij Canonici, ad vespervas præcedentis diei. Hic determino tempus, nimirum: quod possit recitari hora quartà, tam in hyeme, quam æstate, uti habetur ex quotidiana praxi; ita Suarez de Religione tract. 4. sect. 4. cap. 27. num. 14. Azorius tom. 1. lib. 10. cap. 9. quæst. 5. relati à Reginaldo. Imò Gavantus admittit, posse dici etiam horam tertiã; ita refert in Rubrica Breviarij tract. 2. sect. 1. cap. 5. titul. 6. n. 6.

41. Tres recitantes officium, unusquisque unum versiculum, non satisfaciunt obligationi.

42. Recitando per se officium, non teneatur se ipsum audire.

43. Solum mentaliter recitando officium defactò non satisfaciunt.

44. Quam horam possit recitari matutinum cum laudibus præcedentis diei, notatur.

6. num. 6. Alij adhuc latius dicunt, posse recitari horâ secundâ, citati à *Diana part. 2. tract. 12. resolut. 29.* In casu tamen, quò quis recitaret matutinum cum laudibus pro crastino, ante expletionem hodierni officij, sinè causa, committeret saltèm veniale; quia ageret contra consuetudinem Ecclesiæ: sic *Castropallao part. 4. num. 4.*

45. *Interrumpit recitando* caret lethaliter; imò satisfaceret præcepto quod officium, non ad substantiam, nec quidquam teneretur repetere; Ratio est; quia singuli Psalmi faciunt completum sensum; Imò & singuli fermè versiculi seorsum sumpti, propriam habent significationem independentem ab alijs sequentibus; ita *Lessius lib. 2. cap. 37. dub. x. num. 57. Fillincius tr. 27. n. 202. Diana part. 2. resolut. 4.* Est contra *Azorium libr. x. cap. 8. quest. 5. Mediocris qu. 16. Sa verb. Hora. in fin.* Si verò in choro interrupteretur officium cum scandalo aliorum, vi legitimæ consuetudinis introductum, esset lethale, secundum *Bonacinam; Suarez,* aliosque.

46. *An satisfaciatur officio, truncando ultimas syllabas in recitando,* notatur. Truncatio etiam notabilis ultimarum syllabarum, in recitatione privata horarum Canonicarum, censetur non excedere veniale: et si involuntariè fit, nec est veniale: quia integra substantia officij servatur, nec transgreditur præceptum in re gravi; *Barbosa in cap. Delentes. num. 1. Lessius citatus dub. x. num. 56. Bassius verb. Hora 2. n. 8.* Alit in officio publico si id fieret ex contemptu, vel inde oriretur aliquod scandalum, esset lethale.

47. *Si duo recitant officium, & non dum alter terminans ultimas syllabas, alter iam incipit, utrum Reg. Sancti Benedicti.* In casu, quo duo recitent officium simul, & nondum expletis ultimis versiculis à socio, conlocius aliam partem recitando assumeret, si notabiliter interrupterent, non satisfacerent suæ obligationi, Ratio est, quia pars, quæ sequitur, non communicat cum primis verbis: ita loquitur *Sylvius 2. 2. qu. 83. art. 13. cap. 5. Caramuel in Reg. Sancti Benedicti. num. 1383.*

48. *Præcipiuntur iura, sive ex inolita consuetudine, quæ corrigi tantis lingue nequeunt, recitando horas Canonicas balbutientibus, cum omissione aliquorum verborum, dum recitando officium, an satisfaciatur.* Balbutientes, præcipitatis linguæ, sive ex natura, sive ex inolita consuetudine, quæ corrigi nequeunt, recitando horas Canonicas balbutientibus, cum omissione aliquorum verborum, dum modo non voluntariè omittunt, non peccant; si verò in choro fieret, cum omissione voluntaria in materia gravi, esset peccatum lethale, nisi repeterent. In officio verò privato, licet voluntariè syncoparent, non facile excederent veniale, prout docet *Sylvius 2. 2. qu. 83. art. 13. c. 5. Caramuel in Reg. S. Benedicti n. 1381. Fillincius tr. 23. c. 6. qu. 9. Azorius tom. 1. lib. x. c. 7. qu. 11. Lessius lib. 2. c. 37. dub. 21.*

49. *Quæ in firmis excusantur à recitatione officij Divini, sunt: Primò notabilis infirmitas, nec requiritur gravius, nam pia Mater Ecclesia non vult nos tantò rigore ligare, sicque satis est, si ex recitatione officij timeatur aliquod grave malum, prout v. g. esset magnus dolor capitis, cruditas stomachi, lassitudo corporis: ita sentit Tamburinus in Decal. lib. 2. cap. 3. sect. 8. num. 13.* In dubio consulatur Medicus, Superior, vel Confessarius: & si ipsi dubitant, non teneris id recitare, quia non est consonum se gravi periculo morbi exponere; ita *Castropallao part. 6. num. x. Tamburinus lib. 1. in Decalog. cap. 3. sect. 7.* Quòd si infirmus cum alijs confabulatur, ridet, historias legit; non sequitur per hoc, quòd etiam sit aptus ad recitandum officium Divinum, nam talis confabulatio potius mentem distrahit, quam aggravat: in officio verò Canonico, eò, quòd requiratur applicatio, vires defatigat: ita *Tamburinus lib. 2. cap. 5. sect. 8. num. 14. Stoz lib. 1. p. 3. quest. 3. art. 3. sect. 1. num. 402.*

Convalescentes ex gravi infirmitate, ut v. g. 50. *Aliqui ex febris, aliquibus diebus censentur liberi ab officio Canonico, nam debilitas est ipsa infirmitas, tes excusant, sicque pia mater non censetur ad tale onus, cum tur ab officio tanto incommodo convalescentes obligare; ita recitando, Stoz citatus.*

Itinerantes etiam per plurimos dies, ordinariè non excusantur à recitatione officij, nisi ita tes, ordinariè defatigati sint, ut officium recitare nequeant, non excusantur nisi cum magno suo incommodo, nam talis defatigatio in tali casu comparatur infirmitati, ut recitando. ait *Bruno de horis Canonicis. disp. 14. qu. 9. n. 19. Cotonius.*

Senes, vel oculis laborantes, si officium memoriter recitare possunt, non excusantur ab ejusdem obligatione; *Bonacina disp. 1. quest. 6. pun. 2. num. 6. Diana part. 4. tract. 4. res. 11. non excusantur ab obligatione officij.* Nec excusantur surdi à tali onere, quia licet tur ab obligatione officij, verba non intelligant, parum refert, cum satis substantiam officij mente percipere possint; *A. 53. Surdi, per tract. 1. lib. x. cap. 11. quest. 4. se non excusantur.*

Si quis studio se privaret breviariò, ad hoc, sanctur ab officio, peccaret lethaliter, & cito. toties, quoties id habere posset, & omitteret. 54. *Quid si Quod si breviarium habere non posset, in sequentibus diebus non peccaret, quia talis ommissio officij, non est ei volita, Stoz cit. n. 402. breviariò, an*

Quæritur: an officium Beatæ Virginiis Mariæ, defunctorum, Psalmos poenitentiales, & graduales, illis diebus, quibus in rubrica præscribitur ad psallendum, peccaret, si quis omitteret.

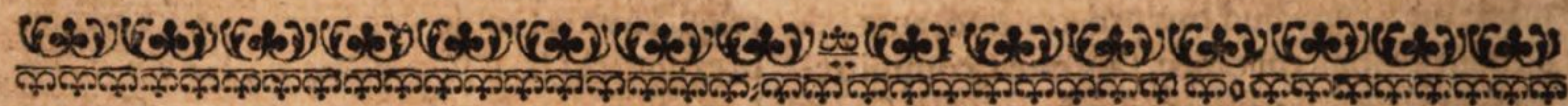
Respondet, si circa contemptum, licet voluntariè, quis omitteret, non peccaret. Ratio est; quia in Bulla *Pii V.* ab initio Breviarii Romani posita, à culpa omittentes excusantur, his verbis: *Etorum, Psalm. Nos propter varia vite huius negotia, multorum mi occupationibus indulgentes, peccati quidem pericula, Gratum ab ea præscriptione removendum duximus. duales teneatur recitare,*

Si quæ consuetudo piè introducta est, officium Beatissimæ Virginis Mariæ in choro recitare, tunc in mox citata Bulla sua sanctitas non intendit suò privilegiò illam tollere, imò adhortatur fidelium voluntates, ut prosequantur hunc salutarem usum; & concedit illis diebus, quibus in rubricis præfigitur Beatissimæ Mariæ officium, vel Defunctorum, & id recitaverit, centum dierum indulgentiam, de injuncta ipsi poenitentia;

qui verò psalmos pœnitentiales, vel graduales, quinquaginta dierum indulgentias, &c.

An horas Canonicas distractè recitando,

satisfacit præcepto, ac suæ obligationi, vide in tract. de Distractione.

TRACTAT⁹. XCII.

DE JACTANTIA.

CAPUT Unicum.

De vitio, & peccato jactantiæ.

SUMMARIUM.

1. Descriptio jactantiæ.
2. Jactantia ex genere suo est veniale, si non excedat modum, aliàs esset lethale.
3. Jactantia fit lethale, si fit cum gravi detrimento proximi.
4. Est grave, se extollere suprâ omnes sibi æquales.
5. Est lethale suam jactantiam juramento firmare.
6. An sit lethale, se de gravi peccato jactare, exponitur.
7. An jactare, de modo peccati lethalis, sit lethale, declaratur.
8. Jactantia suam speciem peccati, desumit ab objecto.
9. Aliquem indignum laudando, ad officium illum promovendo cum notabili damno proximi, est lethale.
10. Jactando se de re honesta sinè damno proximi, non excedit veniale.
11. Jactare se de re mortali cum scandalo proximi, est lethale.
12. Jactator subinde in jactando committit duplex peccatum, jactantiæ, & alterius speciei, cujus est objectum, de quo jactatur.
13. Quomodo jactator debeat peccata jactantiæ exponere in confessione, exponitur.

1. Descriptio jactantiæ.

Jactantia, est contra aliquam virtutem sermone extollentia; ejus finis ultimus movens ad jactandum, est consecutio vanæ gloriæ; Ità Sanctus Thomas 2. 2. quest. 112. art. 1. Bassens verb. Jactan. num. 1.

2. Jactantia ex genere suo est peccatum veniale. Ratio est; quia solum opponitur virtuti simplicis veritatis, & humilitatis. Ast si quis se jactat de re mortaliter mala, est mortale. Ratio est; quia laudare se, de rei lethaliter mala, est eam approbare; ergo est mortale.

Hinc, qui se jactat contra gloriam Dei, committit grave peccatum juxta Ezechielem cap. 18.

in persona Regis Tyri elevatum est cor tuum, Deus ego sum; Navarrus cap. 17. Sylvius, Escobar.

Ex quo infertur, lethale esse, qui se jactat cum gravi damno alterius, ut si diceret: se esse peritum Advocatum, Medicum, cum re ipsa non sit, unde oritur notabile damnum clientibus, pupillis, infirmis, hoc etiam cedit in præjudicium debiti lucrisuæ artis; Toletus lib. 8. cap. 8.

Eodem modò est grave, si quis se extollit supra omnes sibi æquales, præponendo suam excellentiam cum contumelia proximi, & contra ipsius charitatem, uti legitur de illo Pharisæo, Luca 18. non sum sicut ceteri hominum, raptores, injusti, adulteri, velut hic Publicanus.

Item, si quis suam jactantiam paratus esset falsò juramentò firmare; foret grave peccatum, est Cajetan 2. 2. quest. 112. art. 2. Lessii lib. 2. cap. 47. num. 42. Sanchez lib. moral. cap. 5. n. 12. penes Bassens num. 4.

Subinde contingit, quòd quis se jactat de peccato lethali, v. g. de homicidio, Blasphemia, Furto, peccato luxuriæ, ità sæpius homines perdit faciant, & alter ista audiens, si ea approbet, vel digna laude judicat, aut hoc bene fecisse, sive verbò, sive nutibus affirmat; peccat lethaliter. Ratio est; quia offensam Dei, & proximi in re gravi approbat esse laudabilem, quod militat contra charitatem Dei, & proximi; ità sentit Sanchez lib. 1. Decal. cap. 3. num. 10. Escobar, in Theologia morali. libro 4. sect. 1. n. 28.

Aliquando accidit jactantia de modo, quòd factum est peccatum, non approbando peccatum, ut de dexteritate, fortitudine, industria: ut aliqui fures ità artificiosè furantur, ut illo rum ars jactantiæ subjiciatur; nam laudare modum naturalem, si non complaceat sibi in peccato, illud approbando, non excedit veniale; Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 3. num. 12. Toletus lib. 8. cap. 8. num. 4. Cajetan 2. 2. quest. 122. art. 2. cap. 7. c. 3.

8. *Jactantia* Jactantia suam speciem peccati desumit à materia falsæ laudis, quod si de re lethaliter mala se ipsum jactat; vel alterum laudat, graviter peccat: si verò de leviter mala, venialiter peccat, nam cum jactantia sit quædam approbatio mali, ideò & ipsa erit mala, pro qualitate materiæ. *Caſetanus 2. 2. quæſt. 132. art. 3. Navarrus c. 23. num. 13.*

9. *Aliquem indignum* Si quis falsè laudaretur ab alio cum intentione, ut illum ad aliquod officium, vel dignitatem promovet, cum periculo notabilis damni illi proximi, est mortale, & ille, qui perperam taliter extollitur, tenetur jactatori sub gravi contradicere, si aliunde cesset tale malum; *Sanchez lib. 1. decal. c. 3. num. 3. Escobar cit. n. 24. Navarrus c. 23. num. 13.*

10. *Jactantia* Jactantia, quæ fit de re honesta, ut quod diligenter studeat scribat, vel componat concionem, doceat, oret, jejundet, vel quod agilis sit in saltando, venando, &c. Si inde nullum seminum proximo quatur damnum proximo, licet propria laus formidet, non excedit veniale, eò, quod non graviter deviat à recta ratione; ita communiter Doctores cum *Sanchez lib. 1. decal. cap. 3. num. 2. Lessius lib. 2. cap. 3. n. 42. Caſetanus in sum. c. 23. num. 13.*

11. *Jactare* Potest peccato jactantiæ addi etiam peccatum scandalum, si v. g. se jactat commisisse cum puella fornicationem, adulterium, coram fragilibus, tunc fragilis audiens fornicationem, potest de ea delectari; vel si Titius puniret inimicum Caij, & jactaret se coram Cajo, quod contra suum inimicum vindictam acceperit, tunc Cajo talis vindicta potest complacere, uti ordinariè fit; ergo peccat, & peccato scandalum; ita docet *Sanctus Antoninus 2. part. tit. 1. cap. 12. Escobar; Sanchez.*

Contingit sæpius, quod jactator in actu jactantiæ, vel maximè, si se jactat de rebus venereis, vel de inimicitia contra proximum: tunc delectatur de perpetrato scelere Veneris, vel de actu inimicitiae factò, talis committit præter peccatum jactantiæ, etiam peccatum approbationis, seu complacentiæ rei malæ, de qua jactatur. *Saucher lib. 1. cap. 3.*

Pœnitens jactando se de varijs speciebus luxuriæ, uti adulterio, incestu, vel de alijs enormibus peccatis, ut de magia, homicidio &c. Si absit novus actus complacentiæ, & desiderij, vel approbationis peccati, non tenetur in confessione exprimere crimen, de quo se jactaverit; sicque sufficit dicere in confessione, me jactavi de peccato gravi. Ratio est; quia in tali jactantia solum, relict simplex offensa Dei, vi cujus præcisè se jactat ad captandam inanem gloriam apud auditores; sic sentit *Castropalao tom. 2. tract. 2. disp. 2. punct. 11. num. 6. Tamburinus lib. 2. cap. 7. sect. 3. n. 11.*

Quod si jactantiæ accedat complacentia, vel desiderium de aliquo peccato, tunc explicandum est desiderium complacentiæ, quæ est speciale peccatum approbationis mali: *Biesman de peccatis. f. 112. num. 4.*

In confessione pariter exprimendum est peccatum conjunctum jactantiæ, si quis jactando diffamet proximum, v. g. si Titius se jactet commisisse fornicationem cum tali puella, vel adulterium cum tali fœmina, vel percussisse Patrem, vel matrem. Ratio est: quia præter peccatum jactantiæ, committi, & peccatum diffamationis, eò, quod valde injuriosum est diffamare publicè honestam puellam, vel fœminam, quæ ingentem capit pudorem.

TRACTATUS. XCIII. DE JEJUNIO.

Propositio 23. ab Alexandro VII. damnata.

Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel in obedientiâ hoc faciat, puta, quia non vult se subjicere præcepto.

Propositio 29. ab Alexandro VII. rejecta.

In die jejuniij, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

Propos. 30. ab Alexand. XII. proscripta.

Omnes Officiales, qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obli.

obligatione jejuniij, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

Propositio 31. ab Alexandro VII. damnata.

Excusantur absolutè à præcepto jejuniij omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

Proposit. 32. ab Alexandro VII. damnata.

Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova, & lacticia in quadagesima obliget.

CAPUT I.

De præcepto, & circumstantijs Jejuniij Ecclesiastici.

SUMMARIUM.

1. Jejuniij Ecclesiastici descriptio, de cibis, & hora comestionis in die jejuniij.
2. Licitum, & meritorium est jejunium.
3. † Datur præceptum jejuniij, obligans per se sub lethali.
4. Quæ jejunia cadant sub hoc præcepto, notatur.
5. Omni cibo licet vesci in die jejuniij, distinctò à carne.
6. † In jejunio quadragesima tantum prohibentur ova, & lacticia, sub lethali, eodem præcepto, quò caro.
7. In jejunijs extra quadragesimam possunt vesci lacticijs, & ovis.
8. † Possunt defacto comedi ova, & lacticia in quadragesima in illis locis, ubi ante propositionem damnatam comedebantur.
9. An liceat vesci ovis, & lacticijs Germano in Italia, tempore quadragesimæ, deciditur.
10. Licet potest privilegiatus vesci ovis, & lacticijs in illis locis, ubi tempore quadragesimæ proprijs subditis vetitum est.
11. An si v. g. hic Vienna esset jejunium speciale, & Praga nullum, possit civis Viennensis pro tunc Praga degens, comedere carnes, exponitur.
12. An si civis Viennensis reperiretur alibi, ubi est jejunium, possit vesci carnibus ibi, casu, quò esset jejunium, notatur.
13. An si hic Vienna, & Praga esset speciale jejunium, possit Civis Viennensis Praga pro tunc degens, vesci carnibus, notatur.
14. An tempore vetitò comedendi carnes, possint cibi comedi conditi ex larido, adipe, pinguedine, notatur.
15. † Propositio 29. ab Alexandro VII. damnata, notatur.
16. † Qui sapius per diem jejuniij aliquid comedit, extra ordinariam refectiorem, si illa partes non constituent materiam notabilem, non frangit jejunium.
17. Quæ quantitas ciborum reputatur materia parva, quæ die jejuniij citrà lethale comedi potest, notatur.
18. An & quæ sumptio cocolata, sit licita die jejuniij, notatur.
19. Quæ quantitas carnis possit in die jejuniij comedi sine lethali, deciditur.
20. Singulis diebus quadragesimæ parvam partem carnis comedendo, non frangit jejunium.
21. Qui die jejuniij aliquid per modum medicine sumit, non frangit jejunium per se.
22. Nullus potus adhibitus ad sitim extinguendam, frangit jejunium.
23. Licitum est, modicum cibum sumere, quando bibitur toties, quoties.
24. Lac, jus, in magna quantitate die jejuniij nō est licitum bibere.
25. Comedere magnam partem carnis sapius, die jejuniij, toties peccaret, quoties comederet.
26. Si extra præceptum, & extra diem determinatam proponeret adimplere jejunium ex voto, vel ex pœnitentia, & postea illud frangeret comedendo carnes, non excederet veniale.
27. Quando quis peccat sapius comedendo cibos jejuniales in notabili quantitate die jejuniij, notatur.
28. Si quis die jejunii comederet partem notabilem carnis, primà vice frangeret jejunium.
29. Dispensatus ad carnes, non teneatur jejunare.
30. Frangens semel jejunium, non tenetur amplius illà die à cibis jejunalibus abstinere.
31. Licitæ est collatio serotina.
32. Quantitas cibi pro collatione serotina, notatur.
33. Quæ quantitas collationis in vigilia nativitatæ Domini sumenda est, notatur.

34. *Quales cibi sumendi sunt in collatione serotina, notatur.*

35. *Etiā pisces, tam parvi, quā magni, in collatione serotina comedi possunt circa culpam.*

36. *In collatione serotina potest comedi pultis.*

Potest sinō peccato differri prandium ad vesperam, manē sumptā collatione, si adsit ratio, aliās esset veniale.

37. *Interrumpens prandium ex aliqua ratione, potest denuō ad mensam redire.*

38. *Intrā quantum tempus fieri potest interruptio prandij, pro redeundo ad comedendum, notatur.*

1. *Jejunij Ecclesiastici descriptio.*

Iejunium Ecclesiasticum, de quo in præsenti tractabo, est abstinentia voluntaria, à media nocte unius diei, usque ad mediam noctem alterius diei, à cibo, juxta statutum Ecclesie, vel constitutum Ecclesie, vel consuetudinem receptam; Itā colligitur ex cap. Non licet, & ex cap. Non oportet; Item cap. Concilium de observantia jejuniorum: Est comm. DD.

Quis potus est licitus die jejunij, & quis vetitus, notatur. In hoc jejunio non interdicitur potus usualis juxta consuetudinem loci, sic ubi est in usu bibere vinum, aquam, cervisiam, siceram, crematum, aquam cinanomi, mulsum &c. licet per hoc sedaret famem, non frangeret jejunium; quia ex nulla lege constat potum in die jejunij esse vetitum. Hoc assertum in dubium revocare voluit Reginaldus, ex ratione levi, cui fere omnes DD. contradicunt, ut Filliucius tom. 2. tr. 27. part. 2. qn. 10. num. 24. Fagundes Homobonus Vega &c. Dixi potum usualement non esse vetitum ad distinctionem quintarum essentiarum, vel maximè distillationem ex carne juscule, fortitiuncularum, quæ potius sumuntur per modum potus ad sitim extinguendam. Quid sentio de potu cocolatæ n. 18. &c. hujus tractatus meam opinionem exprimam.

Unica comestio conceditur die jejunij.

Præterea die jejunij unica comestio duntaxat conceditur, circa horam medianam, vel aliam pro consuetudine loci ex quibuscunque cibis, excepta carne: tales cibi debent esse substantiales & nutritivi, insufficientesque pro illa refectioe; his præmissis, modo:

Quæritur: an licitum sit jejunium? hoc quæsitum hæretici oppugnant, quos in sequenti conclusione referam, proinde contra illos

2. *Licitum & meritorium est jejunium.*

Dico 1. licitum ac meritorium esse jejunium. Probatur prima pars; Christus Dominus nihil illiciti egit; sed Christus quadraginta diebus, & quadraginta noctibus jejunavit, uti patet Matthæi 4. & Lucæ 4. ergo &c. Tum, quia Deus nihil mali præcipit; sed jejunium præcipit; ut liquet Joel. 5. cap. Cum dicat: convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & fletu; ergo, &c.

Probatur etiam secunda pars, nimirum, quod jejunium sit meritorium: Sanctus Basilius Hom. 1. de jejunio ait: Moysen per jejunium novimus in montem ascendisse, & paulò post. Per jejunium mandata digito Dei in tabulis conscripta

suscepit: ergo jejunium est meritorium. Tum, quia Matth. 17. lego, ubi Christus respondit discipulis, eò, quod non potuerint ejicere dæmonium ex lunatico; Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem, & jejunium; ergo &c. Tum, quia Judith jejunans merebatur liberare Bethuliam cum populo suo, à cessione Holofernis libr. Judith. c. 8. ergo &c. Plures textus scripturæ brevitatè gratiā omitto.

Dicunt hæretici producentes textum Isaia c. 50. nunquid tale jejunium, quod elegi, per diem affligere hominem animam suam. ergo illicitum est jejunium; quia præjudicat valetudini, extenuando vires, quibus amissis homo non est aptus, ad alia opera exequendum. Respondeo ad textum; Isaias non dicit jejunia esse illicita per se, sed solum intelligit illa jejunia Judæorum esse illicita, quæ fiunt ex motivo macerationis corporis, ad hoc, ut ad alia peccata se diffundant: nam quidem hæbrei antumârunt, si jejunent, licet omne aliud malum faciant, adhuc tale jejunium erit Deo gratum, quod falsum est, & sic Propheta solum talia jejunia esse infructuosa voluit. Ad secundum, ubi ait: quod jejunium præjudicet sanitati. Respondeo, non debere ita jejunare, ut se reddat ineptum ad alia opera faciendum, sed solum modaratè mortificare delicias carnis, nè ita prompta sit ad malum.

Urges ex Apostolo, 1. ad Timoth. 4. ubi reprehendit illos, qui prohibent nubere, & abstinere cibis; ergo &c. Respondeo, ibi loqui Apostolum, & reprehendere hypocritas, qui cibos prohibent, quos putant esse ex se malos, qui non sunt; nam alibi solus Apostolus docet, comedite quæ apponentur vobis: hæbrei multos cibos non comedunt, ut carnem suilam, more Machometanorum, certos pisces, nudos sine squamis &c. qui ex se sunt liciti pro comestione, ideoque talem superstitionem à populo Dei tollere intendebat: Christiani verò dnm abstinere à carne per jejunium, non absolute eam rejiciunt, ut non possent die aliò non vetitò illis vesci; ergo &c.

Quæritur, an detur præceptum de servandò jejunio sub mortali. Ante responsionem nota, Fovin. Monachus Rom. 5. sæculò florens, docuit, non prodesse ad salutem jejunia. Waldenses à quodam cive Lugdunensi Waldone nominato, desumunt denominationem, qui circa annum 1170. apostatavit, inter alios errores disseminavit, licitum esse Christiano quocunque tempore etiam in quadragesima vesci carnibus. Calvinus natus Novioduni in Picardia, alijs articulis hæreticis addidit, neminè teneri ad ullum jejunium. Lutherus excuculatus Monachus, ait, jejunia abstinentiæ, & alia opera bona nihil prosunt ad vitam æternam. His affinizat Propos. 23. ab Alex. VII. excommunicata, quæ sic sonat: Frangens jejunium Ecclesie ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta quia nō vult se subicere præcepto. Nūc ad quæsitum respondeo &

3. † Datur
præceptum
ieiunij obli-
gans per se
sub lethali.

Dico 2. contra Propos. 23. mox citatam ab Alexandro VII. damnatam; Præceptum ieiunij Ecclesiæ obligat per se sub mortali omnes valentes, & complentes annū 21. Ratio est; quia violatores ieiunij, vel maximè quadragesimalis sinè causa, puniuntur pœnâ excommunicationis, ut constat *Can. 28. Apost.* Sed excommunicatio non ponitur, nisi adest peccatum lethale, ut demonstravi in tractatu de excommunicat. & de censur. ergo præceptum ieiunij obligat sub lethali. Tum, quia Pontifex declarat, ut Episcopi dispensent cum infirmis à ieiunio, si necessitas urget; ita *cap. de observantia Ieiunior.* ergo cum necessitas requiratur pro dispensatione ieiunij, clarum est, ejus præceptum obligare graviter. Tum, quia hoc constat ex perpetua traditione, & observatione Ecclesiæ: nam communitas Confessorum, frangentes ieiunium, mortali damnatur; ita consuetudo invaluit, ut sub mortali ieiunia observentur; Ita *leg. si de interpretatione. 36. ff. de leg. & cap. ieiunia de cons. dist. 5. ex c. 40.* Tum, quia inest talis potestas Ecclesiæ ad imponendum præceptum ieiunij sub lethali, cum habeat claves solvendi, & ligandi; ergo &c. Tum, quia S. Ambrosius, sermone 23. & 26. de ieiunio quadragesimæ exprimit: *Id nunc sollicitius, & devotius est exequendum, ut Apostolica traditio quadraginta dierum ieiunij expleatur*, ergo &c. Hoc ipsum colligitur ex alijs SS. Patribus, ut Hieronymo Epist. 14. ad Marcell. Et ex Concil. Nicano 1. can. 5. Tolitano VIII. cap. 8. Laodicæno can. 50. & Sanctus Augustinus sermone 62. de tempore, ait: *in quadragesima non ieiunare, peccatum est*; ergo &c. Ita quoque Sanctus Thomas 2. 2. question. 147. art. 3. Sylvius quest. 1. conc. 2. Sylvester quest. 1. Valentia tom. 3. disput. 9. quest. 2. sect. quænam. Trullench. 3. Decal. cap. 21. dub. 5. num. 21 Durandus in 4. distinction. 15. quest. 9. Navarrus c. 21. n. 13.

Objicit Lutherus ex Evang. Luc. 10. manducate, quæ apponentur vobis; ergo quocunque tempore ponerentur carnes ad mensam, possumus eis vesci, sicque ruit præceptum, abstinendum à carnibus die ieiunij. Respondeo, per hunc textum scripturæ, voluisse Christum Dominum indicare discipulis suis modestiam, ac temperantiam, ut nimirum non appeterent cibos delicatos, sed qui apponerentur, sive à divite, sive à paupere eis contenti essent.

Instant hæretici: ex Matth. 15. non quod intrat in os, coinquinat hominem: ergo comedendo carnes, nunquam peccabimus; Respondeo, textum Matth. intelligi nimirum, quod intrat in os, non coinquinat hominem secundum se independent ab omni præcepto, verum esse, quia comestio carniū, non est intrinsecè mala, proinde secundum se considerata, potest sinè culpa comedi: Ast si conferatur cum præcepto de non comedenda carne diebus vetitis, tunc ea vescendo, opeccaret contra præceptum; ergo &c.

4. Quæ ieiun-

Hinc sub superiore præcepto cadent ieiunia

Quadragesimæ, quatuor temporum, Vigilia nia cadunt Nativitas Domini; Vigilia Pentecostes, Vigi- sub hoc præcepto, nota- lia Assumptionis B. V. M. Vigilia omnium San- cepto, nota- ctorum, Vigil. SS. Apost. Petri, & Pauli, ac aliorum Apostolorum. Vigil. S. Joannis Baptistæ, Vigil. Sancti Laurentij; quibus addo alia ieiunia, quæ ex laudabili consuetudine, vel aliò præcepto in quacunque Diocesi invaluerunt.

Dixi superius, quod quibuscunque cibis licitum ē. *Omni cibo sit vesci, die ieiunij, excepta carne*; id est, illò cibo, qui communi estimatione hominum ex- die ieiunij, stimatur pro carne: à piscibus, & alijs hujusmo- distinctio di ferculis ad pisces pertinentibus distinctio; id carne, constat ex *cap. Statuimus. dist. 4. & ex cap. de esu carniū. dist. 3.*

Queritur: an in ieiunio quadragesimæ sub 6. † In ieiunio mortali prohibeantur ova, & lacticia: nunc re- nio quadra- spondeo, & gesima pro-

Dico: contra Propositionem 32. ab Alexandro VII. damnatam; est evidens, quod consuetudo lacticia sub lethali, co- non comedendi ova, & lacticia in Quadra- gesima obliget. Ratio est; quia Gregorius dem præcepto Papa ad hujusmodi quæsitum Augustino An- quò caro. glorum Episcopo *cap. denique. dist. 4.* sic respondit: *Par autem est, ut nos, qui his diebus à carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quæ sementinam carnis trahunt originem, ieiunemus, à lacte videlicet, ovis, & caseo:* ergo cum præceptum de non comedenda carne, obliget sub mortali, id ipsum se extendit ad ova, & lacticia, in Quadragesima; nam dum Pontifex dicit: *Par est*, assignat æqualitatem, & convenientiam, quæ declarat similitudinem præcepti de abstinendo ab ovis, & lacticijs, cum præcepto de abstinendo à carnibus: Ergo, cum præscriptū de abstinendo à carnibus in Quadragesima, obliget sub mortali, uti superius patet; obligat, & præceptum de ovis, & lacticijs: Tum, quia accedit Propositio 32. ab Alex. VII. damnata, videlicet: *non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticia in quadragesima obliget*; ergo evidens est, quod in Quadragesima consuetudo obliget, non comedendo ova, & lacticia; nam contradictorium propositionis damnatæ, debet esse verum, ut patet; ergo &c. Tum, quia fideles per multa sæcula in pluribus Provincijs, & Regnis, ab ovis, & lacticijs in Quadragesima sub scrupulo lethalis abstinerunt: ergo cum consuetudo legitimè, & laudabiliter introducta, faciat legem, etiam in casu nostro, id ipsū sentiendū est; Ita etiā sentit Covarruvias 4. variar. cap. 29. n. 15. Mendo in stater. dist. 8. quest. 3. num. 13. Item Cap. consuetudo 5. dist. 1. Scotus in 1. dist. 11. quest. 1. Verb. periculosum.

Secunda pars etiam patet, nimirum, quod in 7. In ieiunio alijs ieiunijs per annum, extra quadragesimam extraqua- dragesimam non prohibeantur ova, & lacticia Jure com- dragesimam muni. Ratio est; quia nullus textus in to- possunt vesci to iurè reperitur id vetans; ergo &c. Tum, lacticijs quia consuetudo adest in contrarium exceptis & ovis. pau-

paucis locis in Hispania, & Gallia, quæ an ibidem obligat, & quò titulò sit introducta, habebunt proprios Doctores; Sanchez lib. 4. moral. 11. num. 53. Lezana verb. jejunium. in 3. Diana part. 2. tract. 6. resol. 80. Sancius disp. 51. n. 18. Pasqualigus decis. 71. & alij.

8. † Possunt Nunc quæro; an licitè post damnationem defacto comedendi ova, & lacticia in quadragesima, in illis locis, ubi ante damnationem paschim comedebantur?

Respondeo affirmativè: Ratio est; quia propositio damnata loquitur solum de evidentia consuetudinis, comedendi ova, & lacticia obligare; ergo in illis locis, ubi fuit consuetudo comedendi ova, & lacticia in quadragesima, præceptum Pontificis defacto non obligat. Tum, quia in illis locis, ubi ante sententiam damnatam viguit consuetudo comedendi ova, & lacticia tempore quadragesimæ, illa comedendo non peccarunt, quia talis comestio nullibi constat, quòd fuerit interdicta ibidem, nec fuit intrinsecè mala, ut per se patet; ergo nec post propositionem damnatam erit mala. Tum, quia datò casu, quòd fuisset præceptum universale, de non comedendo tali cibo in Quadragesima, adhuc tale præceptum modò non obligat. Ratio est; quia consuetudo rationabiliter introducta, habet vim abrogandi legem humanam, prout manifestè convincitur ex cap. Cum tanto. de consuetud. Tum, quia consuetudo parem vim habet. Ità legitur L. de quibus, ff. de legibus. §. ex non scripto. Inst. de jur. natural. gen. & civil. cap. de consuetud. Maria Bellet. disq. cler. p. 1. tit. de favor. cler. personal. §. num. 10. ergo: ubi prius comedebantur ova, & lacticia in quadragesima vi consuetudinis, possunt & de facto comedere, eò, quòd ipsa abroget legem contrariam, & per se habet vim legis. Tum, quia consuetudo dat jurisdictionem, ità ex cap. Cum contingat, & cap. Dudum: Glossa, &c. ergo continuatio usque ad nostra tempora comedendi ova, & lacticia in quadragesima, dat jurisdictionem; sicque citrà peccatum eis vesci licet, in illis locis, in quibus pro præterito, & de facto viget talis consuetudo, & quidem etiam post damnationem opinionis supra relatæ.

Ex prædictis constat, in quo sensu intelligenda sit opinio 32. ab Alexandro VII. damnata: Hinc est, quòd tutà conscientià in his partibus Germaniæ, alijsque Regnis, & Provinciis septentrionalibus, possint comedere ova, & lacticia in quadragesima, vi consuetudinis præscriptæ.

9. An liceat Nunc scire velles, an v. g. Titius germanus, qui tempore quadragesimæ tutà conscientià vesci ovis, & lacticiis possit vesci ovis, & lacticiis in patria sua, Germano possit etiam vesci in alijs Provinciis, ubi de facto interdictum est, ut v. g. in Italia, si tali tempore quadragesimæ degen- dum ego agerem officium pœnitentiarij Liburni in Etruria ad mare Tyrrenum, & simul con-

fessarium pro natione Germanica, singulis annis centurio talis nationis, in principio quadragesimæ petijt à mè facultatem, ut ipse cum suis militibus possit vesci ovis, & lacticiis; ego ejus petitioni illicò annui, ac sinè omni titubatione indulgentiam impertivi, non ex eo, quia mihi fuisset facultas dispensandi; sed ideò, quia in illo Præsidio milites germani jam fermè à centum annis tali tempore comedere ova, & lacticia consueverant: sicque sola consuetudo, (quæ stat pro lege) me movit, pro approbanda hujusmodi comestione: nunc ad quæstionem respondeo, &

Dico, si Titius germanus tempore quadragesimæ proficisceretur in Italiam, nec ibi permanere intenderet, sed denuò in patriam reverti, tunc tutà conscientià poterit ibi comedere ovis, & lacticia (dummodo absit scandalum) Ratio est: quia præceptum speciale alicujus territorij, non obligat nisi subditos loci: sed præceptum astinendi ab ovis, & lacticiis, est speciale Italiæ, non Germaniæ; ergo obligat subditos Italiæ duntaxat, non Germaniæ; itaque Titius tutà conscientià poterit ibi comedere ova, & lacticia: major colligitur ex cap. anim. 2. de const. in 6. & ex L. fin. ff. de jurisdict. ubi habetur: legem specialem alicujus territorij, non obligare in alia ditione: ergo neque obligat subditos illius, licet ibi reperiantur: minor quoque patet: quia in germania consuetudine introductum est, vesci hujusmodi cibis, prout quotidiana experientia docet: ergo &c. Lege Layman. libro 1. tr. 4. cap. 12. num. 4. Burghaber cap. 16. Sancium in select. disp. 44. num. 31.

Dices, præceptum de non comedendo ova & lacticia in quadragesima, stat pro lege universali; ergo unumquemque obligat. Respondeo, transeat, quod aliquando præceptum de non comedendo ova, & lacticia steterit pro lege universali; nego tamen, quod de facto steter, nam per contrariam consuetudinem in Germania est abrogata, prout supra notavi: dixi transeat, quia adhuc sub Judice lis est, an talis lex fuerit universalis.

Præcedens casus adhuc ulterius deducitur; 11. An si v. g. nam si Titius reperiretur in alio territorio, ubi hic Vienna est. pro tunc nullum extat jejunium, tunc poterit set jejunium comedere carnes citrà culpam, licet in territorio, speciale, & ubi ille est domi, tali die adsit speciale jejunium. Praga nullū, Ratio est: quia præceptum speciale alicujus territorij, non ligat subditos in alio territorio, existentes: ità patet ex citato cap. anim. pro tunc Praga 2. de const. in 6. Bonacina disput. 1. quæst. 1. pun- ga de gens, co- cto 6. num. 64. Arriaga disp. 15. num. 41. Sanchez; Heinlein fol. 342. Hinc est: quòd si Titius germanus, vel alius quiscunque peragraret Hispanias tempore quadragesimæ, ubi consuetudine introductum est, comedere armos, pedes aut caput animalium &c. tunc Titius licitè poterit his vesci. Ratio est: quæ supra. Tum, quia talis consuetudo comedendi hujusmodi cibos, stat pro privilegio loci, cui Titius licitè potest se accommoda-

modare. Tum, quia Itali venientes tempore quadragesimæ in Germaniam, licet per modum transcuntis, sine ullo scrupulo, & contradictione, vescuntur ovis, & lacticiis, ita quotidiana experientia docet, ergo à pari &c.

12. An si Civis Viennensis reperiretur alibi, ubi est ieiunium, possit vesci carnibus ibi, casu, quò non esset ieiunium.

Eodem modo, si Titius veniret ad aliquam Civitatem, vel locum, & ibi foret ieiunium, tunc si ieiunium non sit universale Ecclesiæ, vel Titius aliò titulò non sit obligatus, & ibi non tenderet permanere majori parte anni, non teneretur ad ieiunium per se, bene tamen per accidens: At si vellere eò modò ibi habitare, obligaretur ad ieiunium, uti colligitur ex *Can. illa autem. dist.*

21. ubi notatur illud celebre responsum S. August. à Divo Ambrosio pronunciatum; cum Romanam venio, sabbatum ieiuno, cum Mediolani sum, non ieiuno; ex quo prodierunt hi versus:

*Si fueris Romæ, Romanò vivito more,
Si fueris alibi, vivito sicut ibi.*

13. An si hic Vienna, & Praga esset speciale ieiunium, possit Civis Viennensis Praga pro tunc degens, vesci carnibus.

Præterea, si hic Viennæ esset aliquod speciale ieiunium, & Pragæ, ubi Titius Civis Viennensis de facto reperitur, est aliud speciale ieiunium, diversum à ieiunio Viennensi, tunc Titius, si hodie comederet Pragæ carnes, non peccaret. Ratio patet ex supradictis; quia vi præcepti Viennensis, non peccaret, cum tale præceptum se non extendat extra ditionem Viennensem: neque peccaret vi præcepti Pragensis; quia tale præceptum obligat solum, subditos Pragenses, non peregrinos, prout est Titius; ergo &c. ita Sancius; Layman citati. Imò si Titius exiret studio ex loco, ubi adest speciale ieiunium, ad alium, ubi pro tunc non servatur ieiunium, eò animò, ut possit vesci carnibus, tunc si ibi non servat ieiunium, non peccat. Ratio est; quia Titius utitur suâ libertate, & cum ieiunium in tali loco non obliget, Titius ibi comedendo carnes non peccat; Heilein. fol. 343. cas. XI.

Quæritur: an illis diebus, quibus licitum est comedere ova, & lacticia, liceat etiam comedere cibos ex larido, adipe, aliâque pinguedine animalium conditos?

14. An tempore vetitò comedendi carnes, possint cibi comedi, conditi ex larido, adipe, pinguedine, notantur.

Respondent Doctores infra citati, si absit scandalum, & erronea conscientia, probabile est, posse comedere citra mortale. Ratio est; quia in ieiunio extra quadragesimam (cæteris paribus) præcipitur tantum abstinencia à carne; sed huiusmodi pinguedo, juxta Aristotelem, non est caro, cum hæc ad ignem resolvatur in massam liquidam ad instar butyri, non sic caro; ergo maiorem consanguinitatem habet cum lacticiis, quam cum carne; Hanc sententiam defendit etiam Glossa in cap. Presbyter. dist. 82. Sylvester verb. ieiun. num. 16. Pasqualigus decis. 74. num. 4. & alij penes Bassum numero 3. Insuper sic discuro: Ova diebus jejuniij Veneris, & Sabbati extra quadragesimam non prohibentur, & tamen ova maximè concordant cum carne, imò est ipsa substantia sementina carnis, cum ex illis fiant pulli; ergo, licet pinguedo animalium habeat familiaritatem cum carne, per hoc non sequitur, quòd sit caro. Tum, quia communi æstimatione

pinguedo non est caro, licet trahat originem à carne; ergo &c. Tum, quia nullibi constat; pinguedinem esse vetitam in die jejuniij: ergo &c. An eadem sit ratio de sanguine, tu philosophare ex eo, quia non est formaliter caro. In his partibus, practicando mox expressam sententiam, scrupulizant aliqui viri docti, ac doctrinam appositam speculative duntaxat probabilem esse censent.

Quæritur: an licitum sit in die jejuniij aliquid extra refectionem ordinariam comedere?

Ante responsionem adverte, damnatam esse 15. † Propositionem n. 29. ab Alex. VII. videlicet: In sitio 29. ab A. die ieiunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi lexandro VII. notabilem quantitatem in fine comederit, non damnata, frangit ieiunium. Hæc propositio non damnata notatur. modicas partes ciborum, extra ordinariam refectionem sumptas, uti ex se patet, sed solum notabilem quantitatem, quæ ex talibus modicis partibus comestis confurgit. Ratio est; quia sicut si quis in lagenam sæpius modicam aquam infunderet, nonne illa modica aqua, simul sumpta, magnam aquam constitueret? ergo etiam modicæ partes cibi sæpius sumptæ, & in stomachum trajectæ, magnam quantitatem cibi constituunt, & notabiliter nutriunt; ergo frangunt ieiunium, prout docet etiam Vasquez 1. 2. disp. 146. c. 2. n. 4. Fillucius tr. 27. n. 37. Diana parte 3. tr. 6. resol. 43. Nunc

Respondeo: qui sæpius per diem jejuniij aliquid comedit extra ordinariam refectionem, si pius per diem omnes illæ partes simul sumptæ, non constituent notabilem quantitatem, non incurrit damnationem Alex. VII. nec frangit ieiunium. Ratio est, quia damnatio Pontificis respicit peccatum mortale: sed ubi deest notabilis quantitas onem, si illa in comestione die jejuniij extra refectionem permixta, non committitur mortale; ergo: maior est constituant certa, quia Pontifex damnans sub excommunicatione atiquam propositionem, & sub interminatione Divini Iudicij, semper agnoscit in ea non frangit ieiunium. peccatum lethale, uti alibi sæpius demonstravi: minor etiam constat, quia in omni præcepto positivo parvitas materiæ excusat à mortali; ergo etiam in ieiunio. Est comm. Theol.

Quantitas ciborum communium quadragesimalium, qui non excedunt mensuram duarum uncias, reputatur parvitas materiæ; reputatur sicque si quis duas uncias talis cibi comederet, & non plus, non frangeret ieiunium. Ratio est: quia Doctores asserunt, licitum esse sumere pro collatione serotina quartam partem cænæ ordinariæ, sine omni scrupulo, ergo etiam licitum erit extra, per diem sumere quartam partem collationis serotinæ sine culpa; subsumo; sed juxta communem opinionem licitum est pro collatione vespertina sumere octo uncias ciborum: ergo à pari licitum erit, sumere per diem extra comestionem præmissas duas uncias

uncias cibi communis sine culpa gravi; ita admittit *Reginaldus* libr. 4. cap. 14. num. 185. *Fillicius tract.* 27. part. 2. num. 33. *Diana* parte 5. tract. ref. 11. *Turrianus* part. 1. cap. 256. *Layman* lib. 4. tr. 8. cap. 1. num. 9. cum alijs. At si aliquid supra duas uncias moraliter consideratas comederet, extra permissam sumptionem, jam excederet parvitatem materiae; & hoc intelligendum est, siue replicatis vicibus, per pauca frustula; siue simul, & semel; ita sonat propositio damnata.

18. An potus Quæritur: an potus cocolatæ, frangat jejunium? circa hanc quæstionem variè loquuntur Doctores; *Hurtadus*, *Cardinalis Branchazius*, *Tamburinus*, alijque, quibus adhæret *Illust. D. D. Augustinus de Padilla*, *Archiepiscopus Hispanica in India* lib. 2. *Histor. Regni Mexicani* cap. 14. ubi refert aliquam declarationem trium sumorum Pontificum, & præcipuè *Gregorij XIII.* his urbis: *yo he visto la consulta, que se hizo al Papa Gregorio XIII. por mano del doctor Alpiçcuenta Navarro, à Instantia de la Provincia de Ghipapa, donde se començò esta bebida: y conser la relation harto encarecida, respondio el Papa por dos, que no quebrantaba al ayuno: Caramuel in reg. S. Benedicti disp. 128. sub num. 1613. asserit, posse sumi cocolatam, quin frangatur jejunium, in illis locis; ubi est in communi usu. Ratio est; quia ibi supponitur ille potus usualis; uti in India, & in Hispania multi credunt, esse potum usualem, nullatenus verò in utraque Germania, nec in alijs Provincijs septentrionalibus; ex quo colligo, hunc Doctorem pro sola India absolute admittere posse, sine fractione jejunij, bibi cocolatam.*

accomodare poteris citra fractionem jejunij. *Cassianus a Sancto Elia &c.*

In esu carnis scrupulosius loquuntur Doctores, in assignando parvitatem materiae. *Pasqual.* quantitas in jejunio Ecclesie. decis. 24. censet, dimidiam unciam carnis moraliter ponderatam, esse parvitatem materiae. *Sanchez* verò lib. 2. *Moral.* cap. 8. comedi sine le- num. 17. *Bonacina* disput. ultim. de præceptis Ecclesie. quest. 1. punct. 2. num. 2. *Diana* part. 1. tr. 9. ref. 43. & alij, admittunt parvitatem materiae in esu carnis, at nullam determinatam assignant. Ratio illorum est; quia admittitur in alijs præceptis, uti in furto, parvitas materiae, licet sit præceptum negativum; ergo etiam in hoc præcepto Ecclesie admittenda est. *Pater Matth. Stoz* lib. 1. part. 3. art. 3. sect. 3. num. 528. asserit, dimidiam partem quadrantis libræ sufficere ad peccatum mortale: ea verò, quæ notabiliter minor est, peccati venialis limites per se, & seclusò scandalò, non excedere, igitur concludo, quòd semisecunda uncia carnis, esset parvitas materiae, quia media uncia, quæ à duabus uncis tollitur, est pars notabilis, respectu duarum unciarum, cum sit pars quarta. Ratio verò dicti est: quia non videtur credibile, quòd sancta Mater Ecclesia, pro semisecunda uncia carnis, velit hominem damnare ad æternas pœnas, & quòd Christus Dominus, reputet lethaler malum homini, pro tam levi materia; nam esset onus nimis grave, repugnans misericordie Dei. Tum quia finis præcepti jejunij, qui est maceratio corporis, non læditur graviter; nam tam exigua particula carnis, non multum nutrit corpus, ergo &c.

Ex quo colligitur, quòd si quis singulis diebus quadragesimæ, aliquam parvam particulam carnis comederet, non frangeret jejunium, quia licet jejunium quadragesimale multis diebus continuis duret; obligatio verò abstinentiæ à carne est affixa diei, quò transactò cessat; ergo &c.

Hinc, non frangunt jejunium, qui medicinas sumunt; nec qui electuaria, bellaria, vel aliquid fructum, causa conservandæ, vel procurandæ valetudinis, aut vocis, ut sunt musici, dummodo in tanta quantitate non sumant, quæ esset in fraudem jejunij, aut plus vel sæpius, quam necessitas postulat; quia tali modo non frangerentur, ut medicamenta, quæ ab Ecclesia non prohibentur, sed ut alimenta, quæ prohibentur, taliter frangeretur jejunium. Sic sentiunt *Fillicius* tract. 27. par. 2. num. 143. *Pasqual.* decis. 133. *Fagundes* in præcepto. 4. lib. 1. c. 4. cum alijs pluribus.

Potus, siue vini, siue cerevisiæ, siue cujuscunque liquoris, qui ordinatus est ad sitim extinguendam, licet sumeretur, non ad sitim extinguendam, sed ad famem expellendam in die jejunij, adhuc non frangeret jejunium, quia ut supra notavi, Ecclesia non prohibet potum, quicumque & quandoque sumatur, sed solum esum ciborum. *Layman* lib. 4. tractatu 9. cap.

22. Singulis diebus quadragesimæ parvam partem carnis comedendo, non frangit jejunium.

23. Qui die jejunij aliquid per modum medicinæ sumit, non frangit jejunium per se.

24. Nullus potus, adhibitus ad sitim extinguendam, frangit jejunium.

cap.

19. Cocolata, an habeat virtutem nutritivam, an solum spirituum excitativam, dubitatur. Circà hoc quæsitum sic ego discuro: cocolata in se continere potest duplicem vim, videlicet: nutritivam, & spirituum vitalium excitativam duntaxat. Hinc, si peritissimi medici distillant cocolatam, & inveniant, non esse nutritivam, tunc ex tali relatione sumendo cocolatam per se non frangeret jejunium. Secus dicendum est, si haberet virtutem nutritivam, & vel maximè summam, prout nonnulli contendunt (salvâ opposita declaratione Papæ) nam in hoc casu frangeret jejunium. Dixi, salvâ opposita declaratione Papæ: quia superior declaratio Hispanicè relata, non videtur, esse authentica; sic *P. Thyrsus Gonzalez* in *Theol. fundam.* diff. 14. cap. 7. §. 2. num. 55: cum *Murcia* quest. 15. n. 12. & 22.

20. Quæ quantitas cocolatæ sine fractione jejunij, sumi possit, notatur. Ex toto prædicto discursu, scio te adhuc à me expectare, quæ quantitas cocolatæ defacto possit sumi (independenter ab omni declaratione Papæ, & decisione medicorum) sine fractione jejunij? Respondeo, duas uncias tibi sumere concedo, etiam si hæc essent nutritivæ, sine culpa gravi, quia duæ uncie est parvitas materiae, prout in superiori num. 17. demonstravi. Si verò cocolata sumatur per modum pharmaci, vel si alicubi vigeat consuetudo legitimè introducta, in majori quantitate sumendi, tunc illi te

c. 1. n. 7. *Diana part. 1. tr. 9. res. 23. Angl. qu. 9. art. 2. diff. 2. Navarrus; & alii.*

25. *Licet* Quando bibitur, licitum est aliquid de cibo est modicum sumere toties, quoties, nè potus noceat, dum cibum sumere, quando tem duarum unciarum, uti supra dixi, & huic opinioni adhæret etiam *Reginaldus; Diana part. 1. resolut. 24. & alij passim.*

26. *Lac, ius,* At lac, jus, cum non sit ordinatum ad extinguendam sitim, si biberetur in tanta quantitate, ut moraliter æquiperaret substantiæ, excedenti die ieiunii non duas uncias, frangeret jejunium: siquidem talis potus est ordinatus ad nutriendum.

27. *Comede-* Si quis in die jejuniij de præcepto sæpius, comederet carnes in notabili quantitate, toties peccaret graviter, quoties repetitis, & interruptis vicibus comederet. Ratio est; quia præceptum abstinendi à carnibus est negativum, quod omnino momentò ad jejunium obligat, sicut alia præcepta negativa, v. g. de non furando, mœchandando: ergo &c. Est comm. cum *Layman lib. 4. tr. 8. c. 1. Sancio disp. 54. num. 42. Tannero 2. 2. disp. 3. quest. 3. num. 93.*

28. *Si quis* Quod si aliquis ex voto, vel ex pœnitentia, extra præceptum, & extra diem determinatam, proponeret adimplere ieiunium ex voto, vel pœnitentia, & postea illud frangeret, comedendo carnes, non excederet veniale.

29. *Quando* Si Titius in die jejuniij sæpius comederet cibos jejunales, & semper in notabili quantitate, Titius in prima comestione non peccaret graviter. Ratio est, quia unica comestio in die jejuniij indulgetur, quæ stat pro prandio ordinario, nec videtur peccare in secunda comestione, saltèm lethaliter, dummodo illa quantitas comestionis non excederet collationem serotinam, quæ licita est: ergo peccat solum in tertia comestione. Si excesserit quantitatem duarum unciarum, per quam solvitur jejunium Ecclesiasticum. Titius ergo si quartà vice comederet, non amplius peccaret contra præceptum jejuniij, edendo cibos jejunales; quia præceptò in tertia comestione violatò, cessat imposterum omnis obligatio ad illud: nam licet non comedisset, adhuc præceptum jejuniij non observasset, quod consistit in unica comestione sufficiente; quod ad substantiam hæc opinio est communis: solum variavi, quod in secunda comestione non frangatur jejunium, intuitu consuetudinis collationis nocturnæ, quia alij volunt, quod in tali frangatur ieiunium; *Bassus verb. jejun. n. x. Pasqual. decis. 357. Fernandez part. 2. cap. 8. sect. 2. num. x. Tolleus lib. 6. cap. 3. nam. 5. cum alijs.*

At verò si Titius primà vice comederet partem notabilem carnis, tunc violaret jejunium; quia videtur de essentia jejuniij, abstinencia carnis, moderet partem ex eo: quia jejunium est institutum ad macerandum corpus; ergo cum caro reficiat vires, & decleat carnis substantiam, ipsa comestio illicò frangitur jejunium: Sic colligitur ex cap. de esu carnum: Tolleus lib. 6. cap. 2. num. 1: *Azorius tom. 1. lib. 7. iunium. cap. 8. quest. 3.*

Hinc, qui est dispensatus ad carnes, non tenetur ad jejunium; quia abstinencia à carne censetur esse de essentia jejuniij, ut mox dixi.

Hinc; qui frangit semel jejunium, non tenetur amplius pro illa die à cibis jejunalibus abstinere, sed imposterum potest liberè comedere toties, quoties. Ratio est; quia jejunio semel violatò, impossibile est amplius ipsum observare; tenetur tamen abstinere à carne, ut dixi; quia carnis abstinencia verò à pluribus refectionibus, præceptò positivò: ergo &c. Ita *Bonacina de jejun. quest. 1. puncto 3. num. 7. Layman lib. 4. tract. 8. cap. 1. numero 13. Lessius disputatione 3. numero 15.*

Quæritur: an licita sit collatio serotina?

Respondeo, quamquam in Lege unica, tantum comestio in die præcipitur, consuetudo tamen, quæ vim habet abrogandi legem, & aliam statuendi, invaluit per immemoratos annos, etiam vespertinam sumere collationem; Ita *Fillincius tract. 29. cap. 1. quest. 2. n. 21. Reginaldus lib. 4. cap. 14. n. 164. Bonacina disput. ult. qu. 1. punct. 3. n. 2. & alij comm.*

De quantitate ciborum hujus collationis variae sunt opiniones. *Grassius p. 1. lib. 2. c. 37. n. 29.* docet, duas, aut tres uncias debere sumere. *Azorius part. 1. lib. 7. cap. 8. quest. 8. Lexa Sa & alij* volunt posse quatuor uncias in refectionibus comedere. *Fillincius tractatu 27. part. 2. num. 32. Fagundes &c.* usque ad sex uncias protrahunt: primæ duæ opiniones mihi nimis rigidæ videntur: nam modò complexio humana non est assuetæ jejunijs, quibus olim monachi in desertis Thebaide se exercebant; qui vix aliquid in prandio comederunt; taceo ad vespertinum. Secunda opinio est benignior, & satis ab aliquibus practicata. Recentiores liberiori conscientia loquuntur, assignando quartam partem integræ cœnæ posse aliquem in collatione serotina sumere, hæc opinio est probabilis, cujus D. D. inferius citabo. Alij verò octo uncias posse sumere in cœnula statuunt, & hanc quantitatem, sive amplà, sive modicà utantur cœnâ, sumere possunt, & sive per eam fames extinguatur, sive non; quæ quantitas non mathematicè, sed moraliter mensuranda est paulò minus, vel plus: unde non est damnandus peccati lethalis, si eam quantitatem excederet, v. g. addendo unam vel alteram unciam: hæc ut supra notavi, esset materia levis, nec valdè declinat à recta ratione; ita recenter docet *Pater Matthias Stoz lib. 1. part. 3. n. 524. citans Fagundes, Tamburinum in Decal. lib. 4. c.*

4. c. 5. sect. 3. n. 1. *Diana part. 1. tr. 9. ref. 1.* qui ait: hanc opinionem expansis Brachijs amplectendam esse, tanquam prudenter pro praxi introductam, ad evitandum timoratorum scrupulos; nam aliquæ personæ, uti sunt plerique mulieres, vix duas uncias in cœnula comedere possent, si quarta pars cœnæ admitteretur: sic nè scrupulis locum demus, concessum est comedere octo uncias: At pro illis, qui multum comedunt ad vespertinum, opinio pro quarta parte cœnæ sequenda est, ut probabilis: ita etiam sentit *Layman lib. 4. tr. 9. cap. 1. n. 8. Fillinius tr. 27. part. 2. n. 33. Reginaldus lib. 4. n. 185.*

35. *Quæquam* In Vigilia Nativitatis Domini, potest sumi talis collatio: talis refectio in majori quantitate, ratione solennis in Vigilia nitatis: ita censet cum com. *Pasqualigus decis. 92. Nativitas Domini su* Sanchez, *Diana, Fagundes.*

Quod ad qualitatem cibi in refectioe ferotina, menda est, non major est difficultas: Comm. opinio docet, quod non liceat sumere cibos substantiales, sed solum

36. *Quales* fructus arborum, herbas, vel alios saccarō concibi sumendi ditos, ut videndum est passim apud Doctores; sunt in collatione ferotina docet, in tali refectioe non attendendum esse ad qualitatem ciborum, sed tantummodo ad quantitatem, modo utantur cibis jejunalibus: ita *Bonacina disput. ultima de præcepto Ecclesie qu. 1. punct. 3. n. 3.* citatus à *Basseo v. Jejun. n. 9. Caram. verò lib. 2. Theol. fund. in Dec. fund. 52. n. 2453.* sic loquitur: in collatione, recepta quantitas, est media libra, qualitas erit juxta mores in singulis Provinciis prescriptos. Et ratio esse potest; quia non memini me legisse apud legistas, qui tale præceptum ex Jure Canonico demonstrarent, nimirum, quod qualitas ciborum in tali cœnula vetita sit, etsi alicubi tales cibi adhiberentur, solummodo consuetudine introductum est.

Hinc, licitum est ad cœnulam comedere pisces, sive parvos, sive magnos, in quantitate non excedente cum alijs cibis octo uncias assignatas, vel aliquid modicum supra. Ratio est; quia pisces sunt exiguae nutritionis, tanquam massa proveniens ex aqua: imò medici asserunt; si quis tantummodo piscibus vesceretur, non diu viveret; Tū, quia alij plures cibi, qui pro tali collatione à Doctores assignantur, sunt substantiores quam pisces, etiam magni, & tamen citra scrupulum potest eos quis comedere; ergo &c. ita *Pasqualigus decis. 113.* Tum, quia in his partibus Germaniæ talis consuetudo jam invaluit, quæ dat jurisdictionem ad eos edendos: Insuper idem *Pasqualigus decis. 115.* admittit in die jejuniij, quæ lacticia possunt comedi, possunt & ova, si necessarium videatur pro confortatione stomachi, & tamen ova magis corroborant, quam alij cibi, *Bonac. Cafet.*

Imò probabile est; in collatione ferotina posse sumere pultim, jus coctum in cervisia, vino, vel herbas, fructus, panem butyro, vel oleo conditum. Ratio est: quia licet comedere panem, fructus, herbas, butyrum seorsim; ergo etiam comixta, & calida quæ cum solum acciden-

ter deslerant *Sporer citans Drexelium, Basseum.*

Dices, si fas esset in collatione ferotina comedere pultim, tunc posset aliquis bis tantum comedere, imò supra quam concessum est; sed hoc non; ergo &c. minor conceditur; major probatur: quia potest quis quatuor, vel quinque uncias panis sicci comedere, unam unciam butyri, vel duas, & bibere tantum aquæ, quantum libet, ergo potest etiam quatuor, vel quinque uncias panis, in aqua cocti, cum duabus uncijs butyri conditi comedere, ubi consuetudo viget: vel olei, ut in Italia: quia panis siccus à pane cocto non differt; Eodem modo poterit quatuor uncias orizæ sicci comedere, ergo etiam coctæ in aqua; in quo statu ob intumescationem tam panis, quam oriza, mixta aqua calidâ, erit in duplo majoris ponderis, uti experientia constat; sed hoc non admittitur: ergo nec pultis comedi debet. Respondeo: nego secundam partem majoris: me explico, potest quis comedere panem siccum quinque uncias, cum duabus uncijs butyri, vel quatuor, aut quinque uncias orizæ, &c. Quia hæc comestio non excedit quantitatem concessam ab authoribus, aut quinque uncias panis coquere, vel quinque orizæ simul cum aqua excedit multo in quantitate, licet aqua seorsim sumpta potest pro libitu bibi, aut dum per ignem unitur in olla quinque uncijs orizæ, vel panis simul cum duabus uncijs butyri, vel olei, non retinent substantiam potius, sed convertitur in cibum. Sic si in duabus libris aquæ coquantur quinque unciz orizæ, defalcatis v. g. quatuor uncijs, vel quinque ad ignem, per ebullitionem evaporatæ, remanent duæ libræ cibi, quas comedere vetitum est: ergo &c.

Hic tamen non nego, posse quem comedere pultim, dummodo non excedat in quantitate cum alijs adjunctis octo uncias.

Si vespertina collatio horâ prandij, vel manè sumatur ex aliqua ratione, & ad noctem differatur prandium, non peccatur; quia non violatur substantia jejuniij: Si verò id fieret sine ratione, esset veniale: ita *Tollatus lib. 6. c. 2. n. 5. Lessius lib. 4. c. 2. dub. 2. n. 11. Diana part. 1. tr. 9. ref. sol. 33. cum alijs.*

Qui prandium negotiorum causâ, vel ob aliam rationem interruptit, si animum habeat revertendi ad comestionem, potest & post longam moram redire ad mensam. Ratio est; quia moraliter judicatur unica comestio; ita *Lessius lib. 4. cap. 2. dubio 2. numero 11. Reginaldus libro 4. num. 177.*

Hinc, licet quis per integram horam interrupteret prandium, adhuc potest redire pro complemento prandij ad cibum sumendum; ita *Fillinius tom. 2. tract. 27. cap. 2. num. 41. Trullench. lib. 3. tom. 1. cap. 1. dub. 1. num. 13. Navarrus cap. 21. n. 15.* Hujusmodi interruptionem extendit *Leander tr. 5. de præcept. Ecclesie, disput. 8. quest. 33.* usque ad duas horas, *Pasqualigus de ieiun. decis. 121. num. 5.* usque ad noctem, si gravis necessitas postulat.

38. In collatione ferotina, potest comedi pultis.

39. Potest sine peccato differri prandium ad vespertinam, manè sumptâ collatione, si adsit ratio, aliâ esset veniale.

40. Interrumpere prandium ex aliqua ratione, potest de novo ad mensam redire.

41. Intrâ quantam tempus fieri potest interruptio prandij, proredeundum ad comedendum, notatur.

CAPUT II.

De causis, excusantibus à jejuniis.

SUMMARIUM.

41. Impotentia, tam physica, quam moralis, excusat ab obligatione ieiunij.
42. † Propositio 30. ab Alexandro VII. damnata, notatur.
43. † Non omnes officiales in Republica laborantes corporaliter, sunt exempti à jejuniis.
44. Nullus labor exiguus excusat ab obligatione jejunij, bene tamen gravis.
45. † Propositio 31. ab Alexandro VII. rejecta, notatur.
46. † Non omnes excusantur à jejuniis, qui iter equitando agunt.
47. Si equitando graviter defatigetur, excusatur à jejuniis.
48. Equitando per diem sex milliaria Germanica, excusatur à jejuniis, juxta Leandrum.
49. Pedites iter agendo, si conficiant sex leucas, veletiam aliquid minus, excusantur à jejuniis.
50. Itinerantes, à deficientia virium desumunt exemptionem à jejuniis.
51. Infirmi, & convalescentes excusantur à jejuniis.
52. Multae causae referantur excusantes à jejuniis.
53. Quae aetas excusat à jejuniis, tam in juventute, quam in senectute, notatur.
54. Quomodo DD. excusent pauperes à jejuniis, & utrum possint vesci carnibus.
55. Pueris non complentibus annum septimum, possunt carnes administrari.
56. Artifices graviter laborantes, excusantur à jejuniis.
57. Mechanici per se, non excusantur à jejuniis.
58. Conjux nequiens reddere debitum conjugale, excusatur à jejuniis.
59. Si maritus habeat rationem precipiendi, ne Uxor jejundet, excusatur à jejuniis.
60. Puella timens amittere venustatem, vi cuius amatur ab amasio pro ineundo matrimonio, non tenetur jejunare.
61. Opera pietatis laboriosa, notabiliter defatigantia, excusant à jejuniis.
62. Qui, & quando Concionatores excusantur à jejuniis.
63. Quando lectores, & Confessarii excusantur à jejuniis, notatur.
64. Ministri, & Lectores mensa, possunt ante mensam aliquid comedere.
65. Qui ponit causam impertinentem, vi cuius notabiliter defatigatur, excusatur à jejuniis, si hujusmodi causa esset ex recreatione assumpta, alias peccaret in origine.
66. In dubio, de obligatione jejunij post diligens examen, non obligantur.

67. Quando Catholicus potest apponere acatholica carnes in die jejunij, notatur.
68. An hospites possint die jejunij apponere carnes Acatholicis, notatur.
69. An opifices possint apponere famulis acatholicis carnes die vetito, notatur.
70. Judicans se habere justam causam frangendi jejunium, id frangendo, non peccat.
71. Quid si quis dubitaret, an sit transacta hora duodecima noctis, in qua incipit primo jejunium, posset comedere carnes, notatur.
72. Quis potest dispensare à jejuniis, notatur.

A

Dverte, quod nemo teneatur ob 41. Impotentiam tam physicam, quam moralem, excusari ab obligatione jejunij, si non possit jejunare, omittere opus, cui incumbit aliqua obligatio.

Causae excusantes à jejuniis, sunt multiplices: alia est impotentia, alia labor, alia pietas. Impotentia ad jejunium, alia est physica, quae consistit in aliqua impossibilitate jejunandi: alia est moralis, quae respicit aliquod grave damnum ex jejunio proveniens: utraque excusat à culpa. Ratio primi est: quia ad impossibile nullus tenetur. Ratio secundi est, quia praeceptum jejunij, est positivum humanum, quod non intendit cum gravi incommodo obligare: nam Ecclesia cum sit Mater, procurat potius conservare filios suos, quam illos destruere, vel graviter nocere, qui deficere possent ab ordinariis eorum muneribus.

Ante dilatationem hujus materiae, praenotanda est propositio, damnata ab Alexandro VII. 30. ab Alexandro VII. quae inter alias est 30. sequentis tenoris, videlicet: omnes officiales, qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunij, notatur. nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

Labor corporalis Officialium in Republica laborantium, alius est modicus, ut est ministeriorum Imperationis, Regum, consistens in auscultando in confessorio consiliorum, subscriptione decretorum, vel quid simile: alius est magnus, qui notabiliter minuit vires, ut infra.

Dico contra Propos. 30. ab Alexandro VII. damnatam: non omnes officiales in Republica laborantes corporaliter, sunt exempti à jejuniis. Ratio est; quia labor multorum officialium, est ita facilis, & brevis, ut nihil vel valde exiguum extenuet vires illorum; sed exigua mortificatio corporis, non tollit obligationem jejunij; quia parum pro nihilo reputatur. Tum, quia, praeceptum jejunij obligat sub

sub mortali, non debet per quamlibet vilem macerationem corporis solvi, nec tantâ de ica-
tione corpori adulari. Tum, quia hoc esset
contra institutum, & finem Ecclesiæ, quæ per
jejunium vult macerare hominum sensus, & re-
belles concupiscentiæ motus suppressere; vult
præterea, ut in obedientiæ exercitio proficia-
mus; qui fines deficerent, si officiales Reipublicæ
in modo explicato non jejunarent; ergo &c.
Ita etiam discurret *Caramuel lib. 1. fund. 18. n. 669.*

equitatione oriretur notabilis debilitas, sive ex *tur, excusa-*
itinere unius diei, sive plurium, tunc possunt re- *tur à jejunio.*
ficere vires pro libitu omni tempore; nam talis
lassitudo censetur esse impassibilis cum jeju-
nio, & Ecclesia Mater non obligat cum tanto ri-
gore: ideò ex hoc capite colligendum est, quòd
unus brevi tempore equitando valde defatigetur
alter non sic; proinde moraliter ex consuetudi-
ne virium, & corporis validitate, hæc regula de-
sumenda est.

Leander de præcept. Ecclesiæ tract. 2. disput. 8. 48. Equitan-
quest. 102. ait excusari equitantem à jejunio, si *doper diem*
non conficiat unâ die minus, quam 30. vel 24. 6. miliaria
miliaria, quæ essent quinque, vel sex germanica germanica,
ordinaria: & à fortiori ait, si equitantes pluribus *excusantur à jejunio, jux-*
diebus equitant. Ratio est; quia ex agitatione *à jejunio, jux-*
equi, & continuo corporis motu, intra tale spa- *tà Lean-*
tium equitans valde defatigatur; ita citatus *Do-*
drum.
Etor, quest. 105.

Quòd si equitans putaret, se habere causam
sufficientem frangendi jejunium v. g. quia timet
gravem debilitatem, non videtur teneri ad jeju-
nium; quia nemo tenetur se exponere periculo
gravis damni. Eòdem modò philosophandum
est, si aliquis in lectica, sive in curru defatige-
tur.

Hinc excusantur à jejunio, qui pedites iter a- *39 Pedites*
gunt, dummodo sex leucas per diem conficiant, *iter agendo,*
& in Belgio, ut testatur Archdekin, sufficit, si *si conficiant*
quatuor leucas, seu duodecim miliaria Italica, 6. leucas, vel
& semitertium Germanicum perficiunt, etiam *etiam aliquid*
solum recreationis causâ; quia ex tali itinere val- *minus, excu-*
de deficiunt spiritus animales, & notabilis advenit *santur à je-*
lassitudo corporis: *Diana part. 1. tract. 14. re-*
solutione 2. Rodriguez tom. 2. questione 100. art.
3.

Mihî tamen videtur opinio acceptior, quòd 50. *Itineran-*
in hac materia, ratio exemptionis desumenda sit *tes, à deficien-*
à deficientia virium, quas reficere debet, & las- *tia virium*
situdine acceptâ ex itinere, nam aliquis, si quin- *desumant e-*
que, vel quatuor miliaria facit pedes, per lapi- *xemptionem*
des, montem, pluviam, ventum, citius defa- *à jejunio.*
tigabitur, quàm si decem per planitiem, & in
bona tempestate. Insuper unus est citius fessus
quàm alter, proinde quivis ex sua defatigatione
potest se certificare de exemptione à jejunio, si
non vult stare opinioni priori; ita etiam adhæ-
ret *Pasqualigus decis. 313: num. 5.*

Alij verò excusant aliquem, si unicâ die am-
bulat; *Fillincius tr. 27. part. 2. n. 1222.*

Alia causa excusans à jejunio, est impotentia, *§1. Infirmi &*
sub cuius nomine sequentes casus ab hoc præce- *cōvalescentes,*
pto excusant. Primò, notabiliter infirmi (nec *excusantur*
requiritur gravissima infirmitas) item convale- *à jejunio.*
scentes, qui pristinas vires adhuc non recuperâ-
runt.

Prægnantes, lactantes, debiles, aut cui cibi *72. Multa*
jejunales notabiliter nocent; vel si tertianâ, *causa referri-*
aut quartanâ febris laboret; vel si quis unicâ co- *tur excusan-*
mestione tantum cibi capere nequit, ratio- *tes à jejunio.*
ne parvi ventriculi, quòd perferre jejunium, si-
nè notabili læsione virium, possit: hujus naturæ
ego novi hominem. Vel si jejunium cau-

H h h 3

saret

44. Nullus Hinc nullus minister Principum, nullus Ju-
labore exiguus dex, Advocatus, Procurator, Notarius, Scriba,
excusat ab est excusatus à jejunio, intuitu parvi laboris; Sic
obligatione *Bossius tom. 2. tit. 21: num. 78. Reginaldus libro*
jejunij, bene *4. num. 216. Ledesma tom. 2. tr. 27. cap. 2. con-*
tamen gra- *cl. 5. dub. 3. Limbo: at si ita infumant tempus in*
vis. studijs, scripturas ponderantes, legentes, compo-
nentes, examinantes, sive pro publico, sive pro
privato, prout necessitas exigit, ut verè adver-
tant, se esse notabiliter defatigatos, ratione con-
tinuæ applicationis, ex qua remanet corpus las-
sum; vel si tamdiu scribunt, ut se signanter debi-
lilent, juxta illud dictum: *Tres digiti scribunt;*
cetera membra dolent, probabiliter excusantur à
jejunio. Ratio ex dictis patet: quia ubi adest
longa, & assidua occupatio mentis, sive studen-
do, sive legendo, sive scribendo, adest notabilis
extenuatio virium: sed Sancta Mater Ecclesia ex
sua clementia, non videtur velle tanto oneri, ad-
dere adhuc aliud onus jejunij; quia non vult, ut
hi tales deficient à labore proximorum, tum ex
justitia, tum ex charitate debitò; ergo &c. Huic
opinionî adhæret quoque *Sanchez lib. 6. cap. x.*
dub. 1. num. x. Pasqualigus decis. 334. Diana
part. 1. tract. 9. resol. 12. Angles: Corona: San-
cius, & alij.

Est adhuc alia propositio in hac materia *num.*

45. † Propos. 31. ab Alex. VII. damnata, quæ sic loquitur: ex-
31. ab Alex. *cusantur absolute à præcepto jejunij omnes illi, qui*
VII. rejecta, *iter agunt equitando; ut cunque iter agant, citi-*
notatur, *am si iter necessarium non sit, & etiam si iter unius*
diei conficiant.

46. † Non o- Dico contra Propositionem 31. ab Alex. VII.
mnes excusan rejectam: non excusantur omnes à jejunio, qui
tur à jejunio, iter equitando agunt. Probat: quia hoc ad-
qui iter equi- missò, cessaret consequenter præceptum jejunij,
tando agunt. cum ex tali equitatione, nulla possit, vel planè
exigua resultare lassitudo, & defatigatio; & ta-
men vellet excusari à jejunio: Ecce virus falsita-
tis. Tum, quia præceptum jejunij omnes va-
lidos jejunare obligat: sed equitantes sunt vali-
di jejunare (nisi adveniat alia legitima causa,
illos excusans) ergo equitantes, quâ tales, possunt
esse ita robusti viribus, ac si non equitassent; ergo:
Ita Fillincius tract. 27. part. 7. cap. 6: num. 122.
Bonacina de præcept. Ecclesiæ disputat. ultim: qu-
1. punct. ultim. num. 11. Tolletus libro 6. summ.
cap. 4. num. 2. Sanchez 5. consil. cap. 1: dub. x.
num. 4.

47. Si equi- Dixi, nisi equitantes, aliqua causa excuset,
tando gravi- tenentur ad jejunium: quia adveniente cau-
ter defatiga- sa, per se eximuntur à tali onere; quia si ex

faret vertiginem, aut dolorem capitis, aut stomachi ventositates valde affligentes: vel si majori parte temporis, quò noctu solet dormire, non posset sine cœna dormire; Ita Bassans: Sanchez: Navarrus; Stoz; Archdekin; Fenich; qui suis locis multos citant Doctores. Ratio universalis est: quia in omnibus his intervenit ex jejuniis periculum, notabilis afflictionis corporis. Tum, quia id ipsum probo ex regula jur. 4. ubi sic legitur: *Quod non est licitum in lege necessitas facit licitum*; ergo cum necessitas in prædictis casibus reperitur: excusat à jejuniis.

§ 3. *Quæ ætas excusat à ieiunio, tam in inventute, quam in senectute, notatur.*

Ius super excusantur à jejuniis fideles, qui nondum expleverunt 21. annum: & qui dubitat de completionetalis ætatis, non tenetur jejunare; quia est in possessione libertatis, seu in possessione non completionis anni 21. quia nullus debet extrudi à tali possessione, nisi convincatur; ergo &c. Tamburinus lib. 4. cap. 5. sect. 7. num. 2. Dianapart. 1. tract. 9. resol. 49. Pasqualigus decis. 255. Et probabiliter excusantur etiam viri sexagenarii, licet adhuc sint vegeti, & robusti. Ratio est: quia natura, & vires, à tali anno decrescunt: nam fragiles senum sunt vires, cum senectus ipsa sit morbus: uti ait Cicero: Itaque indigent frequenti restauratione, nè se exponant periculo notabiliter lædendi vires. Eodem modò de fœminis philosophandum est, licet aliqui quinquagenarias excusent; Ita Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 22. num. 17. Tamburinus cit. num. 1. Dianapart. 1. tract. 9. resol. 20. Leander de jejun. tract. 5. disput. 8. quest. 17. cum multis alijs.

§ 4. *Quomodo D. D. excusant pauperes à ieiunio, & utrum possint vesci carnibus, notatur.*

Imò secundum Doctores infra citatos, excusantur pauperes, & rustici, quibus deest cibus proportionatus, & non habent nisi cibos vetitos; nam non intendit pia Mater Ecclesia totà die ad panem, & aquam, aut pauca legumina illos adstringere, nec alimentum necessarium pro viribus sustentandis eis subtrahere: quâ ratione eximuntur etiam rustici, habentes solum panem, aquam, fructus, vel olera. Ita Stoz citatus num. 521: Sanchez lib. 5. cap. 1. dub. 15. Angles de ieiunio quest. 6. Difficul. 9. Tum, quia tales cibi non sunt sufficientes ad vires sustentandas: imò, si quis tempore jejuniij haberet solum panem, & carnem, & nihil aliud, secundum Pasqualigum. & alios, decis. 49. posset vesci carnibus subinde; quia benignitas Ecclesiæ non videtur cum tanto rigore abstinentiam à carnibus præcipere, & obligare ad solum panem, Ita recenter Stephanus à Sancto Paulo tract. 1. de actibus humanis disp. 5. n. 96. ab Henrico Heinlein citatus fol. 348. casu 17.

§ 5. *Pueris non complentibus annum septimum, possunt ministrari carnes die jejuniij: Ratio est; quia hujusmodi parvuli ante septennium nullis subsunt legibus. Tum, quia illis vescendo, non peccant, cum nullibi constet talem administrationem & comestionem, esse illis prohibitam; Ita Sanchez lib. 1. Moral. cap. 12. num. 9. Pasqualigus decis. 50. Fagundez præcept. 4. Ecclesiæ lib. 1. c. 8. n. 8. Dianapart. 1. tr. 9. res. 42. & alij.*

Pueris non complentibus annum septimum, possunt ministrari carnes die jejuniij: Ratio est; quia hujusmodi parvuli ante septennium nullis subsunt legibus. Tum, quia illis vescendo, non peccant, cum nullibi constet talem administrationem & comestionem, esse illis prohibitam; Ita Sanchez lib. 1. Moral. cap. 12. num. 9. Pasqualigus decis. 50. Fagundez præcept. 4. Ecclesiæ lib. 1. c. 8. n. 8. Dianapart. 1. tr. 9. res. 42. & alij.

Secunda causa excusans à jejuniis, est labor, de qua jam superius tetigi, statim ab initio de causis excusantibus à jejuniis, ubi retuli proposuit. 30. ab Alexandro VII. reprobata.

Eugenius IV. ann. 1440. intuitu laboris, exempt ab obligatione jejuniij omnes artifices, exercentes artes laboriosas, sive illi divites, sive pauperes sint; quæ facultas passim ab authoribus producitur; Bassans verb. jejun. 2. num. 7. jejunio. Fagundez præcept. 4. lib. 1. cap. 18. num. 15. Navarrus c. 21. n. 16. Hæc ratione excusantur agricolæ, fabri lignarij, ferrarij, sutores, pistores, scrinarij, murarij, figuli, textores, fossiores, cementarij, Bajuli gravium onerum, lanarij, fullones, & omnes hujusmodi artifices, quorum opera sunt valde laboriosa, & magnam defatigationem causant: Ita Sanctus Thomas 2. 2. qu. 147. num. 2. Sub hoc privilegio continentur etiam famuli, & famulæ, si labores graves domesticos peragant.

Mechanici, ut sunt pictores, sculptores, solum recreationis causâ, & non continuo laborant, non videntur excusari à jejuniis; quia talis labor non est gravis, nec corpus multum fatigat. Ita Layman lib. 4. tract. 8. cap. 3. n. 3. Idem dico de Barbitonforibus, factoribus, quia horum labor videtur non exhaustire vires: itaque non apparet ratio exceptionis: sic Tolletus lib. 6. c. 4. n. 2. Reginaldus lib. 4. num. 216. cum alijs.

Conjux non valens cum jejuniis reddere debitum conjugale, excusatur à jejuniis. Ratio est: quia redditio debiti, est de præcepto naturali divino, & obligatio debita ex justitia: jejunium vero est solum de præcepto positivo Ecclesiæ, quod præceptum cedere debet præcepto naturali divino, ergo: Ita etiam Pasqualigus decis. 280. Sanchez de matr. lib. 9. disput. 3. n. x. Bonacina, & alij comm.

Imò si maritus non permittit jejunare uxorem, ex eo, quia timet nocere ejus valetudini, vel formæ, aut venustati; vel quia scit esse debilem: tunc uxor excusatur: quia ex jejuniis uxoris posset vir accipere nauseam de ea, vel aliquam displicentiam; causare contentionem, quæ turbaret mutuum amorem conjugum, in quo consistit status matrimonialis; bono autem statui matrimoniali cedit præceptum Ecclesiæ, siquidem non intendit generare scandalum: Ita Fagundez præcept. 4. lib. 1. cap. 8. num. 18. Pasqualigus decis. 281. Sanchez cum alijs: At si maritus præciperet uxori, ut frangeret jejunium in contemptum Ecclesiæ, in hoc casu debet potius mori, quàm obedire, sive maritus sit fidelis, sive infidelis.

Si puella nobilis, & proximè in matrimonio danda, timeret, per macerationem jejuniij amittere amorem amasij, & consequenter matrimonium, non tenetur jejunare: quia non videtur turpia mater cum tanto detrimento puellæ ipsâ ad jejunium obligare: Ita sentit Sanchez de matrim. lib. 9. disp. 3. num. 12. Tamburinus: Cassianus cum alijs.

Operare.

61. Opera pi- Opera pietatis majora, & laboriosa, quæ cau-
 eratis laborio- sant notabilem difficultatem ad jejunandum,
 sa, notabili- eodem modo excusant à jejunio: etiam quæ cum
 ter defatigā- mercede fiunt. Ratio est: quia Ecclesiæ præce-
 tia, excusant ptum, ut est jejunium, non intendit impedire
 à jejunio. majus bonum ad gloriam Dei faciendam, sicque
 cedit exercitio excellentiorum virtutum: Ita S.
 Thomas 4. dist. 13. quest. 3. art. 1. Pasqualigus
 decis. 139. Fagundes præcept. 4. lib. 1. cap. 8. n.
 19. Sancius in selectis disp. 54. num. 22. Navar-
 rus c. 21. n. 16. cum alijs.

62. Qui, & Hinc excusantur à jejunio Concionatores,
 quando Con- qui quotidie per quadragesimam concionantur,
 cionatores ex- vel saltē ter in hebdomada: quia hoc munus
 cusantur à requirit conservationem virium ratione studij,
 jejunio. attentionis, ac magnæ agitationis in proclaman-
 do, quæ dictio sinē præjudicio notabilis enerva-
 tionis spirituum animalium fieri nequit; ita Bas-
 saeus verb. ieiun. 2. num. 9. Stoz lib. 1. part. 3. n.
 523. ubi citat Pasqualigum decis. imò nullus eā
 die, quā concionatur, nec pridie, quā se parat
 pro concionando, tenetur jejunare; non pridie,
 nè perdat vires necessarias pro concionando:
 non ipsā die concionis, vi laboris præstiti, ex
 quo notabilis lassitudo secuta est; Hæc est sen-
 tentia communis, si talis comodè jejunare ne-
 queat, secus verò si facilè possit; ita Pasquali-
 gus de ieiunio decis. 326. Lessius libr. 4. cap. 2. n.
 44. Sancius disp. 54. num. 17. Stoz supracitatus;
 Bonacina; Bassæus, & comm. alij.

63. Quando Lectores, tam Theologiæ, quàm aliarum
 lectores, & facultatum; Confessarij, si debilis sint comple-
 Confessarij ex- xionis, & notabiliter defatigantur in docendo,
 cusantur a excusantur à jejunio, vel Confessiones per ma-
 jejunio, no- jorem partem diei cum incommoditate defatiga-
 ratur. bili audiendo. At si tantum exiguè ægrè fe-
 rant jejunium, non excusantur; Sanchez verò,
 ait: pro tollendis scrupulis melius est, ut dispen-
 sentur à suis superioribus; sic sentit Divus Tho-
 mas in quodlib. 5. art. 18. Fernandez part. 2. c. 8.
 sect. 2. n. 12. Archdekin part. 2. tr. 5. c. 3. n. x.

64. Ministri, Ministri, & Lectores mensæ, etsi à jejunio non
 & lectores sint exempti, possunt ante mensam aliquid, vel
 mensæ, possunt multum de cibo sumere; quia cum post prandi-
 ante mensam um, aliorum statim mensæ accumbant, censetur
 aliquid come- sequens comestio una moraliter reputari cum
 dere. prima, ita Lessius. lib. 4. c. 2. dub. 2. n. 11. cum

65. Qui ponit Stoz citato. Probabiliter excusatur à jejunio, si quis pone-
 causam im- ret causam non necessariam, v. g. lusum pilæ,
 pertinentem, ratione cujus ita defatigatur, ut requirat repara-
 vicus no- tionem virium; Ita Bonacina tom. 2. disp. 2.
 tabiliter de- tionem virium; Ita Bonacina tom. 2. disp. 2.
 fatigatur, ex quest. 8. punct. 1. num. 16. Imò dicit: Leander
 cusatur à je- de 5. præcept. tr. 5. disp. 8. quest. 156. citans Di-
 junio, si hu- anam, Medinam, Fillincium, Ledesma, posse
 jussimodi cau- frangere jejunium, etiam labore quærendi con-
 sa esset ex ra- cubinam. Ego tamen distinguo casum: si quis
 tione assu- accipit laborem, intuitu alicujus recreationis ho-
 pia; alijs pec- nestæ, & per accidens sequatur talis defatigatio,
 caret in ori- quæ exigit reparationem virium, quā frangatur
 gine. jejunium, talis nihil ageret contra tale præce-
 ptum positivum; at si solum intuitu jejuniij fran-
 gendi se defatigaret, tunc talis in causa pecca-
 ret.

In dubio de obligatione jejuniij, post diligens 66. In dubio
 examen factum, nemo obligatur. Ratio est, de obligatione
 quia possessio stat pro libertate: De hac materia ieiunii, post di-
 Vide verb. Dubium. ligens exa-

Si Titius hæreticus veniret ad Cajum Catho- men, non obli-
 licum, sibi amicum, in die jejuniij; Cajus si timet gatur.
 Titium contra se quærelari, vel murmurare, ta- 67. Quando
 xando illum rusticum incivilem, ex eo, quia non Catholicus
 apponeret ei carnes ad comedendum: in hoc ca- potest appone-
 su probabiliter potest ei ministrare carnes. Ra- re acatholico
 tio est; quia Cajus, non videtur cum tanto in- carnes in die
 commodo obligari, ad carnem ei negandam; ieiunii, nota-
 & quia non cooperatur formaliter ad peccatum, tur.
 sed tantum permissivè; ita Cardinalis de Lugo in
 tr. de fide. disp. 14. sect. 5. n. 167. si verò hujus-
 modi scommata, non timeantur, Cajus non de-
 bet ei hujusmodi cibos apponere.

Si hæretici vitarent hospitem cum magno 68. An hospi-
 suo damno, ex eo, quia non vult ipsis die jejuniij tes possint die
 apponere carnes, tunc non videtur in hoc casu ieiunii appo-
 iliicitum, eis tali die apponere carnes. Sic docet nere carnes
 Lessius in Posthumis, verb. Hæreticus. acatholicis,

Eodem modò, si opifex Catholicus haberet notatur.
 socios, seu famulos Acatholicos, valde peritos 69. An opifi-
 in arte, & quia illis denegat die jejuniij carnes, ces possint ap-
 volunt ab eo discedere, cum gravi detrimento sui ponere famu-
 operis, vel lucri, in hac circumstantia si non ti- lis acatholicis
 metur scandalum, potest eis apponere carnes; carnes die
 quia non cooperatur ad illorum formale pecca- vetitò.
 tum: sed solum permittit illud, quod corrigere
 nequit. sinē suo magno damno; ita Burghaber
 Centur. 1. cas. 28.

Si Titius judicaret, se habere justam causam 70. Judi-
 frangendi jejunium, id frangendo, non peccaret. cans se habe-
 Ratio est; quia bona fides, & opinio probabilis; re iustam
 quam sibi format in tali actu, excusat à culpa; causam fran-
 sic docet Fillincius tract. 27. c. 5. qu. 1. num. 29. gendi ieiunii.

Titius, qui præcedenti die j junij dubitat, an um, id fran-
 sit audita hora 12. noctis, stante hoc dubio in- gendone non pec-
 vincibili, adhuc potest cūedere carnes. Ratio est, cat.
 quia; est in possessione diei, non prohibentis car- 71. Quid si
 nes comedere; & quia possessio stat pro liberta- quis dubita-
 te, à qua non debet excludi, nisi contrarium evi- ret, an sit
 denter constet. At si die Sabbathi ad noctem transacta ho-
 dubitaret, an sit audita 12. ad diem Dominicū, ra duodecima
 non potest comedere carnes, quia Sabbatum est noctis, in qua
 in possessione: ita Escobar. de jejunio c. 3. Sanchez, incipit primo
 Stoz, & alij. ieiunium, pos-

De dispensatione à jejunio, vide verb. Ecclesia: set comedere
 & verb. Episcopus; nam ego sentio, quòd quivis carnes, nota-
 Confessarius, ac vir prudens possit cognoscere tur.
 & declarare causam, vi cujus, quis non tenetur
 ad jejunium; non tamen dispensare, cum ad 72. Quis po-
 solum Principem Ecclesiasticum hoc spectet, & test dispensa-
 de ejus facultate, delegata ad alios. re à ieiunio,

Plura si cupis, consule Authores, & quale notatur.
 jejunium requiratur, & sufficit
 pro sumenda commun o-
 ne, vide in tract. de
 comm.

TRACTAT⁹. XCIV.

DE IGNORANTIA.

Propositio 2. ab Alexandro VII. reprobata.

Tamet si detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa, non excusat à peccato formali.

CAPUT Unicum.

De natura, & divisione ignorantie.

SUMMARIUM.

1. Definitio ignorantie, & divisio illius, exponitur cum ignorantia vincibili.
2. Ignorantia consequens, concomitans, iuris communis, iuris particularis, & facti, declaratur.
3. Ignorantia concomitans, per se excusat à culpa.
4. Ignorantia supina, aut crassa, non excusat à peccato, quanquam excusari possit à censura.
5. Descriptio iuris naturalis iuxta ethnicum, notatur.
- Definitio iuris naturalis iuxta S. Thomam.
6. Lex naturalis apud omnes hominis, est eadem.
7. Jus naturale essentiale notatur, quod nec à præcepto divino, nec ab humano dependet.
8. In quo consistit ius naturale, notatur.
9. Jus naturale, seu lex moralis, omnes homines obligat, nec in aliquo casu, humanitus est dispensabilis.
10. Doctrina Jansenii, circa ignorantiam iuris naturæ, notatur.
11. Ignorantia invincibilis iuris naturæ, in statu naturæ lapsæ operantem, excusat à peccato.
12. Si quis ignoret aliquod præceptum iuris naturæ contra decalogum, id faciendo non peccat.
13. Ignorans invincibiliter aliquod mysterium fidei, & contra id faciendo, non peccat.
14. Ignorantia, tam iuris, quam facti, à peccato excusat.
15. Ignorantia à pœna excusat.
16. Ignorantia qualitatis excusat.
17. Ignorantia iuris humani, excusat à pœna, & culpa.
18. Ignorantia consequens, seu vincibilis iuris naturæ, non excusat à culpa.

Ignorantia, est privatio scientiæ, & cognitionis rei. Dividitur in antecedentem, consequentem, concomitantem, divisio illius vincibilem, & invincibilem: insuper exponitur, in ignorantiam juris communis, juris cum ignorantia vincibili, particularis, & facti. Ignorantia antecedens, est idem, quod invincibilis, & ideo & invincibilis dicitur antecedens, quia præcedit omnem suspicionem mali, quocirca dicitur invincibilis, quia adhibitâ sufficienti diligentia, vinci adhuc non potest. Vincibilis ignorantia est illa, quæ post sufficientem diligentiam vinci potest; ita Vasquez de pœnitentia. questione 92. art. 3. dubio 1.

Ignorantia consequens est idem, quod vincibilis, ideoque est culpabilis, utpote voluntaria. 2. Ignorantia consequens, concomitans,

Ignorantia concomitans, est sociæ actûs, & etsi illa non esset, actus adhuc fieret. 3. Ignorantia

Ignorantia juris communis, est quando ignoratur lex universalis per se, quæ omnes obligat ad faciendum. 4. Ignorantia

Ignorantia juris particularis, est privatio scientiæ juris particularis, sive sit alicujus Civitatis, sive Ruris.

Ignorantia facti, est, quando adest notitia legis, at solum ignoratur factum, in dicta lege prohibitum.

Ignorantia concomitans actionem, excusat à culpa, ut si quis videns inter vepres aliquod movens, & jacularetur, putans esse feram, & sit ipse inimicus, quem invincibiliter occidit, talis non est reus actualis homicidij, licet in mente fuerit ita dispositus, ut si novisset ibi esse inimicum, adhuc jaculatus fuisset. Ratio est: quia voluntas pro tunc ferebatur ad feram, non in hostem; At si jaculatus fuisset intentione indifferenti, ut quodcunque il-

illud sit, adhuc determinasset occidere, tunc occidendo inimicum, fuisset reus homicidij. Ratio est; quia talis actus jaculationis, per se est pravus, utpote indiscretus, ita docent communiter Theologi, cum Suarez de censuris disp. 4. sect. 8. n. 8. Reginaldus lib. 11. num. 20. Sylvius 1. 2. quest. 76. art. 3. concl. 4. Molina tom. 6. tract. 5. disp. 71. n. 8. Vasquez 1. 2. qu. 76. art. 3. disp. 125. c. 3. Filiucius tr. 11. cap. 8. quest. 9. Azorius tom. 1. lib. 1. cap. 14. qu. 4. & alii.

4. Ignorantia Ignorantia crassa, supina, & affectata, probabile est excusari ab incurrenda censura, quantumvis non excusat à peccato, imò potius auget malitiam peccati. Ratio est; quia talis ignorantia est simpliciter voluntaria, eò, quòd possit vinci si ignorans vellet, se nolle scire præceptum, ut liberior peccet: Sanchez lib. 1. moralium cap. 17. num. 5. Caspensis tr. 25. disp. 1. sect. 8. num. 122. Diana part. 5. tr. 9. resol. 17. Suarez de censuris disp. 4. sect. 10. n. 3. Sylvester verbo culpa qu. 1. penes Bassanum.

5. Descriptio Modò aggredior explicationem præfatæ propositionis secundæ, ab Alexandro VIII. anathematizata; pro cuius intelligentiâ bene notanda sunt; quæ Cicero in lib. 8. exprimit de Republica describendo hoc modò jus naturale: Est quidem vera lex, recta ratio natura congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna, quæ vocet ad officium jubendo, vitando à fraude deterreat, quæ tamen nec probos frustra inbet, aut vetat: nec improbos jubendo, aut vetando movet: huic legi nec prorogari fas est, nec derogari aliquid licet.

Definitio juris naturalis S. Thomas qu. 91. & 92. legem naturalem sic diffinit: est ipsummet naturale iudicium, seu rationis dictamen, quò per lumen, nobis à Deo tanquam authore natura inditum, ab æterna ejus lege derivatum, cognoscimus ea esse facienda, quæ recta, & iusta sunt: & è contra vitanda esse ea, quæ à iustitia, & rectitudine deflectunt: In his duabus descriptionibus naturalis legis, notandum est: Primò: quòd lex naturalis sit una, & eadem apud omnes homines: nam Deus omnibus idem lumen dedit rationis, de quo ait Psalm. 4. Signatum est super nos, lumen vultus tui Domine; quò direttore homo in suis actionibus errare non poterit, cum faciendæ sint juxta usum rectæ rationis, quæ dictat, bonum esse amplectendum; malum fugiendum.

6. Lex naturalis Secundò, notandum est ex Cicero citato, quòd talis lex diffusa sit in omnes: & est constans: nam non alia erit lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia posthac: sed omnes & omni tempore una lex, & sempiterna, & immutabilis continebit, unusquisque erit Magister, & Imperator, omnium Deus: Ille hujus Legis inventor, disceptator, lator, cui qui non parebit, ipse fugiet hanc naturam hominis, aspernetur; hanc legem Lactantius lib. 6. instituit. divinam: hortatur amplectendam, dum dicit: lex Dei est, quæ nos ad hoc iter, summumque bonum dirigat, illa scilicet lex sancta, illa celestis, quam Marcus Tullius divinâ voce depinxit.

Notandum est 3. duplex esse jus, aliud essentialiale, quod consistit in connexionem prædicamentorum essentialium, & à præcepto Divino, aut 7. Jus naturale humano independens: tale jus essentialiale, est quædam lex hominum, conscientias obligans ex natura rei, & totum consistit in præcepto honestè nec à præcepto vivendi; ille enim dicitur honestè vivere, qui to divino, nec semper habet paratum animum obediendi legibus, si ferantur. Hic nota, quòd divinis obediendi præceptis, non teneatur homo ex Divinis præceptis tantum, sed ex natura rei: quia, etsi per impossibile nihil Deus præcepisset hominibus, adhuc homo haberet actualem, & essentialem obligationem, obediendi Creatori, quando-cunque, & qualitercunque Deus ipsum vellet honorare præceptis: nam Deum dignatum esse homini præcepta imponere, favor est.

Jus verò naturale totum comprehenditur in hoc 8. In quo præcepto, alterum non ledere; sub qua voce aliter, intelligitur, Deum, Angelos, omnesque homines, non ledere: Juris naturalis præcepta primaria expressa, per ly non ledere, sunt negativa & si quæ sunt positiva, ex his negativis deducuntur: Hic advertendum est; quòd hoc præceptum alterum non ledere, dividatur in duo alia præcepta, ex quibus oriuntur tabulæ, id est: ama Deum, & proximum. Ama Deum, spectat ad primam tabulam, ex qua infertur ergo non assumes nomen Domini in vanum, ergo coles Deum, ergo aliquando coles Deum: nam omnes hæ consequentiæ deducuntur ex antecedenti, ut identicè connexæ cum ipso censi possint. Ad secundam tabulam, spectat ama proximum, ex qua deducitur, ergo honora parentes, ergo non occides, ergo non furtum facies, cum alijs contentis decem præceptis. His positis,

Dico 1. Jus naturale, quod aliò nomine vocatur lex moralis, seu conscientia nostra, omnes homines obligat, ita observandū est, ut in nullo casu humanitus dispensari possit. Ratio est; quia cum tale jus ab æterna Dei lege proveniat; ergo nemo hominum eam solvere potest; ita etiam concludit Sanctus Thomas 1. 2. qu. 19. art. 3. Tum, quia talis lex humanitus ex natura sua est immutabilis, & sempiterna, ut ait Cicero citatus, sicque nihil derogari ex hac aliquid licet, aliàs contra rectam rationem faceret. Tum, quia Apostolus ad Romanos 12. de hac lege loquens, præcepit, dicendo: reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui timorem, timorem, cui honorem, honorem nemini quidpià debeatis; nisi ut invicem diligatis; qui enim diligit proximum legem adimplevit: legem non adimplere, est peccatum; ergo &c.

An Deus in lege naturali secundæ tabulæ, possit dispensare; vide, verbo dispensatio circa finem, ubi de hac materia egi.

10. Doctri- Modò venio ad scopum propositionis dam-
na *Fansenij* natæ, quam docuit *Fansenius* in suo *Augustino*.
circa *ignoran* tom. 2. de *statu naturæ lapsæ*. lib. 2. cap. 2. nimi-
tiam *juris natura* : quod ignorantia invincibilis *juris natura*,
tura, nota- non excusat à peccato formali, si quis ex ipsa in
tur. hoc *statu naturæ lapsæ* operetur.

Ante conclusionem contra mox citatam pro-
positionem, reflecte ad divisiones, & definitio-
nes ignorantia, superius in frontispicio materiae
positas, quibus bene intellectis, facile sequentes
difficultates resolves, quò circa,

11. † Igno- Dico, contra propositionem 2. ab *Alex: VIII.*
rantia invin- reprobata: tametsi detur ignorantia invincibi-
cibilis *juris* lis *juris naturæ*, & in *statu naturæ lapsæ* operan-
naturæ, in sta- tem ex ipsa, excusat à peccato formali. Ratio
tu *naturæ la-* est; quia ignorantia invincibilis, causat simpli-
psæ operan- citer involuntarium, ergo excusat à peccato.
tem excusat Consequentia patet. Ratio antecedentis est,
à peccato. quia ubi est ignorantia invincibilis *juris*, deficit
omnis cognitio mali, ex ipsa proveniens: sed u-
bi deficit cognitio mali, cessat voluntarium mali,
ergo &c. Quia, si habuisset cognitionem ma-
li, ab illo abstinuisset. Tum, quia voluntas
humana, cum sit cæca, non potest ad prosecutio-
nem, vel fugam progredi, nisi ab intellectu illu-
minato ei objectum proponatur, quomodo
potest objectum voluntati proponi ut malum,
si intellectui est invincibiliter ignotum: de quo
ait regula morum: *ignoti nulla cupido*, & nihil
volitum, nisi præcognitum: ergo &c. Tum, quia
Sanctus Augustinus lib. 3. de *liber. arbitr.* cap. 19.
inquit: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invi-*
tus ignoras: sed quod negligis querere, quod i-
gnoras. Ergo Quomodo possibile est, quærere,
& scire se facere malum, si invitus ignoras esse
malum, nam ad omnem actum humanum, re-
quiritur voluntarium: igitur actus per se malus,
procedens ab homine, sive sit actus commissio-
nis, sive omissionis ex ignorantia invincibili *ju-*
ris naturæ, nunquam reputabitur homini volun-
tarius, nisi cognoscatur esse malus. Tum, quia
admissa propositione damnata, posset dari casus,
quem sive omittas, sive facias, necessario pecca-
res, v. g. si invincibiliter judices, te debere vindi-
cari contra inimicum: si vindices, peccas; quia
ignorantia vindictæ, cum sit intrinsecè malum
contra charitatem, non excusat à formali pecca-
to, ut propositio damnata asserit: Si non vindi-
ces, etiam peccas; quia agis contra dictamen pro-
priae conscientia, quam sequi teneris; ergo &c.
Tum, quia si vera esset doctrina *Fansenij*, *Sinni-*
chij in *Saule* ex *Reg. lib.* 1. cap. 96. Sequeretur,
quod multi Sancti, qui olim ex ignorantia in-
vincibiliter docuerunt, & operati sunt contra
jus naturæ, si talem errorem ante mortem non
retractassent, tunc fuissent damnati, quod ini-
quum est dicere, ergo &c. *Archdek;* tom. 2. part.
2. tr. 1. c. 1. *S. Thom.* de *volunt.* lib. 2. quest. 9. art.
Tannerus tom. 2. quest. 2. num. 13. *Suarez* di-
sput. *Matth.* 23. section. 7. numero. 4. *Clavis Re-*
gal lib. 2. cap. 9. num. 17. *Valentia* tom. 2. disp.
6. qu. 6. punct. 1. *Reginaldus* lib. 11. n. 23. *Caspé-*
sis tr. 12. disp. n. 19. *Sylvius* 12. qu. 76. art. 3.

Præpositus 1. 2. questione 76. art. 4. *Azorius* tra-
ctatu. 1. libro 1. cap. 13. *Sanchez* lib. 1. *Morali-*
um cap. 16. num. 32. *Diana* de *Sacram.* 1. resol.
108. part. 3.

Hinc, si quis invincibiliter ignoraret aliquod
præceptum *juris naturalis*, v. g. aliquod præce-
ptum Decalogi, quod furtum, fornicatio, quod præce-
mendacium sit peccatum, contra id agendo, ptum *juris*
non peccaret; Ratio est, quia talis actio mala, natura con-
nec ipsi est volita, nec libera, eò, quod non sit tra Decalo-
facta cum intentione, & cognitione offendendi gum, id frau-
di Deum, vel proximum, nec dignoscitur ut dando, non
mala, ergo ipsi non imputatur culpabilis. peccat.

Hinc 2. si quis invincibiliter ignoraret ali-
quod mysterium fidei, non peccaret, aliquid 13. Ignorans
contrafaciendo; v. g. Si Christianus traheretur invincibiliter
ad idolum adorandum, quod invincibiliter puta- aliquod my-
ret, se posse adorare pro vitanda morte, illud a- sterium fidei,
dorando, non peccaret. Ratio est; quia ubi & contra id
nulla objicitur cognitio, & cogitatio de malo, faciendo, non
illam sequendo, sequitur ductum rationis; sed peccat.
sequendo ductum rationis, non peccat, ergo &c.
Est Azorij tom. 1. lib. 8. cap. 6. qu. 6. *Sylvij* 2. 2.
qu. 2. art. 8. concl. 8.

Hinc 3. ignorantia, tam *juris*, quam facti in- 14. Ignoran-
vincibilis, à peccato excusat. Ratio est; quia tia tam *juris*
ubi est ignorantia invincibilis, deficit cognitio rei quam facti,
& voluntarium, quod requiritur ad rationem à peccato, ex-
peccati; nam ubi deficit usus libertatis, deficit cusat.
& malum volitum, prout docet etiam *Vasquez*
part. 2. disp. 122. cap. 2. *Navarrus* c. 23. num.
46.

Hinc 4. Si Titius cognosceret sororem uxoris 15. Ignoran-
sua, & sciret se commisisse adulterium, igno- tia poena ex-
raret tamen tale peccatum impedire petitionem cusat.
debiti, tunc tali impedimento non ligaretur, i-
deoque liberè sine dispensatione posset petere de-
bitum; *Castropallao* tom. 1. tractatu 1. disput.
1. puncto 17. num. 8. *Diana* part. 3. tractatu 5.
res. 12. *Sanchez* in *Decal.* lib. 4. cap. 221. num.
18. quia invincibiliter poenam ignorans, non
illam incurrit.

Eodem modò, si Cajus cognosceret Bertam 16. Ignoran-
liberam, quam ignorat esse consanguineam, tia qualita-
committeret tantum fornicationem, non ince- tis excusat.
stum; sic sentit *Layman* lib. 1. tr. 2. cap. 4. & a-
lij comm.

Pari passu ambulat ignorantia *juris humani*, 17. Ignoran-
tam communis, quam particularis, uti patet ex tin *juris hu-*
cap. 1. de *constitut.* in 6. Hinc si Titius occidit mani, excu-
Clericum, quem putat esse Laicum, esset immu- sat à poena.
nis à censura; *Filliucius* tract. 11. cap. 8. qu. 11.
num. 257. *Bonacina* qu. 8. part. 3.

Si quis die jejuniij comederet carnes, vel die
festò non audiret Sacrum, in quo nulla ei vene-
rit cogitatio de præcepto jejuniij, vel festi, excu-
satur à culpa intuitu learentis reflexionis ad præ-
ceptum; ita *Busenb.* l. 1. tr. 2. c. 4. n. 1.

Dico 3. ignorantia consequens, seu vincibilis 18. Ignorantia
juris naturæ non excusat à peccato. Ratio est, consequens
quia effectus procedens ex tali ignorantia, est seu vincibilis
voluntarius; ergo non excusat à culpa; ante- *juris natura*,
cedens patet: quia qui vult causam, vult non excusat
eti- à culpa.

etiam effectum contentum in causa : sed ignorantia consequens , seu vincibilis , est volita , eò , quòd in hominis potestate sit illam vincere , & deponere , institutio præviò examine , & sequi , quod honestum est ; & vitare , quod turpe est ; ergo ignorantia vincibilis , est causa voluntarij , consequenter affectus procedens ex ipsa , est voluntarius ; quia , qui vult ignorantiam , quam potest vincere , vult simpliciter voluntarium ; tà communiter sentiunt Theologi cum *Wiger*

1. 2. *quæst. 7. art. 8. Sanchez lib. 10. moral. cap. 16. Archdek. tom. 1. part. 2. c. 2. Divus Thom. Malderus &c.*

Hinc si quis poterat , & tenebatur scire , aut addiscere , & inquirere veritatem , vel si quis dubitabat , & neglexit indagare de certitudine , tunc contrafaciendo , peccavit , si fuit materia culpæ. Est *comm. Theol. cum D. Thoma.*

Plura de ignorantia , vide , in tractatu de actibus humanis , &c.

TRACTAT⁹. XCV.

DE IMPOTENTIA.

CAPUT Unicum.

De impotentia , consumandi matrimonium.

SUMMARIUM.

1. Impotentia defectus , describitur , qui dirimit matrimonium , si est antecedens , non verò si est consequens.
2. Impotentia absoluta , & relativa , perpetua , & temporalis , notatur.
3. Impotentia relativa , quid sit.
4. Impotentia respectiva , & ignota , ante contractum , dirimit matrimonium.
5. Impotentia respectiva , cognita ante contractum , dirimit probabiliter matrimonium.
6. Nullus est capax ad inueundum matrimonium , qui verum semen emittere nequit , ut sunt Eunuchi , & spadones , utroque teste carentes.
7. Solvuntur objectiones.
8. Si quis est impotens respectu alterius , poterit cum hac secunda contrahere.
9. Si mas habeat impotentiam debilitatis , respectu Virginis ductæ , & potentiam congregiendi cum vidua , tunc cum hac valebit matrimonium , non cum illa.
10. Eunuchus carens unò teste duntaxat , non est impotens ad contrahendum.
11. Quid est maleficium seu ligatura , quæ duplex est , absoluta & respectiva.
12. Maleficium respectuum perpetuum , dirimit matrimonium.
13. Quid faciendum est , si maleficium tribus annis in coniugatis perdurat , notatur.
14. Signum maleficij animadvertitur.
15. Quid faciendum , si dubitatur , an maleficium sit perpetuum , notatur.
16. Quando maleficium licitum est destruere.
17. Frigiditas , & caliditas maris , dirimit matrimonium.

18. Quid faciendum , si quis ducens uxorem in frigiditate , vi cuius separatur , & postea ducat aliam , cum qua est potens.
 19. Quid faciendum , si vir nequiret amplexari uxorem , ob deformitatem.
 20. Dubitans , an maleficiū sit factum ante , vel post contractum matrimonij , censendum est ante.
 21. Coniuges impotentes , caveant , se turpiter tangere.
 22. Quid faciendum est , si dubitatur , an sit aliena impotentia , deciditur.
 23. An femina , negans potentiam viri , ille verò eam affirmans , sit causa sufficiens ad dirimendum matrimonium.
 24. Datur subinde etiam impotentia ex parte femina , & quidem tam absoluta , quàm respectiva.
 25. An uxor debeat pati incisionem , vel alteri se prostituere , si præ arētitudine à marito cognosci nequit , deciditur.
 26. Si femina ante contractum , promisit viro auxilium ad congregiendum , tunc tenetur stare promissis , & arētitudinem suam aptare , dum modo grossities viri , non excedat potentiam uxoris.
 27. Arētudo etiam subinde in corruptis invenitur.
 28. Si impotentia arētudinis feminae , sine peccato , vel sine periculo vitæ auferri nequit , est impedimentum perpetuum , respectu grossitici mariti , non verò respectu alterius.
- Casus notabilis , solvitur.
29. An de essentia matrimonij sit , commistio seminum.

10. Doctrina Fanſenij natae, quam docuit Fanſenius in ſuo Auguſtino. circa ignorantiam: quod ignorantia invincibilis juris naturae, non excuſat à peccato formali, ſi quis ex ipſa in hoc ſtatu naturae lapſa operetur.

Ante concluſionem contra mox citatam propoſitionem, refleſte ad diviſiones, & definitiones ignorantiae, ſuperius in frontiſpicio materiae poſitas, quibus bene intellectis, facile ſequentes difficultates resolves, quod circa,

11. Ignorantia invincibilis juris naturae, in ſtatu naturae lapſae operantem excuſat à peccato.

Dico, contra propoſitionem 2. ab Alex: VIII. reprobata: tamenſi detur ignorantia invincibilis juris naturae, & in ſtatu naturae lapſae operantem ex ipſa, excuſat à peccato formali. Ratio eſt; quia ignorantia invincibilis, cauſat ſimpliciter involuntarium, ergo excuſat à peccato. Conſequentia patet. Ratio antecedentis eſt, quia ubi eſt ignorantia invincibilis juris, deficit omnis cognitio mali, ex ipſa proveniens: ſed ubi deficit cognitio mali, ceſſat voluntarium mali, ergo &c. Quia, ſi habuiſſet cognitionem mali, ab illo abſtinuiſſet. Tum, quia voluntas humana, cum ſit cœca, non poteſt ad proſecutionem, vel fugam progredi, niſi ab intellectu illuminato ei obiectum proponatur, quomodo poteſt obiectum voluntati proponi ut malum, ſi intellectui eſt invincibiliter ignotum: de quo ait regula morum: *ignoti nulla cupido, & nihil volitum, niſi præcognitum*: ergo &c. Tum, quia *Sanctus Auguſtinus lib. 3. de liber. arbitr. cap. 19.* inquit: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras: ſed quod negligis querere, quod ignoras.* Ergo Quomodo poſſibile eſt, querere, & ſcire ſe facere malum, ſi invitus ignoras eſſe malum, nam ad omnem actum humanum, requiritur voluntarium: igitur actus per ſe malus, procedens ab homine, ſive ſit actus commiſſionis, ſive omiſſionis ex ignorantia invincibili juris naturae, nunquam reputabitur homini voluntarius, niſi cognoscatur eſſe malus. Tum, quia admiſſa propoſitione damnata, poſſet dari caſus, quem ſive omittas, ſive facias, neceſſario peccares, v. g. ſi invincibiliter judices, te debere vindicari contra inimicum: ſi vindices, peccas; quia ignorantia vindictae, cum ſit intrinſecè malum contra charitatem, non excuſat à formali peccato, ut propoſitio damnata aſſerit: Si non vindices, etiam peccas; quia agis contra dictamen propriae conſcientiae, quam ſequi teneris; ergo &c. Tum, quia ſi vera eſſet doctrina Fanſenij, *Sinnichij in Saule ex Reg. lib. 1. cap. 96.* Sequeretur, quod multi Sancti, qui olim ex ignorantia invincibiliter docuerunt, & operati ſunt contra jus naturae, ſi talem errorem ante mortem non retractaſſent, tunc fuiſſent damnati, quod iniquum eſt dicere, ergo &c. *Archdek: tom. 2. part. 2. tr. 1. c. 1. S. Thom. de volunt. lib. 2. quaſt. 9. art. Tannerus tom. 2. quaſt. 2. num. 13. Suarez diſput. Matth. 23. ſectio. 7. numero. 4. Clavis Regia lib. 2. cap. 9. num. 17. Valentia tom. 2. diſp. 6. qu. 6. punct. 1. Reginaldus lib. 11. n. 23. Caſpēſis tr. 12. diſp. n. 19. Sylviuſ 12. qu. 76. art. 3.*

Propoſitus 1. 2. quaſtione 76. art. 4. *Azorius tractatu. 1. libro 1. cap. 13. Sanchez lib. 1. Moralium cap. 16. num. 32. Diana de Sacram. 1. reſol. 108. part. 3.*

Hinc, ſi quis invincibiliter ignoraret aliquod præceptum juris naturalis, v. g. aliquod præceptum Decalogi, quod furtum, fornicatio, mendacium ſit peccatum, contra id agendo, non peccaret; Ratio eſt, quia talis actio mala, nec ipſi eſt volita, nec libera, eò, quod non ſit facta cum intentione, & cognitione offendendi Deum, vel proximum, nec dignoſcitur ut mala, ergo ipſi non imputatur culpabilis.

Hinc 2. ſi quis invincibiliter ignoraret aliquod myſterium fidei, non peccaret, aliquid contrafaciendo; v. g. Si Chriſtianus traheretur ad idolum adorandum, quod invincibiliter putaret, ſe poſſe adorare pro vitanda morte, illud adorando, non peccaret. Ratio eſt; quia ubi nulla obijcitur cognitio, & cogitatio de malo, illam ſequendo, ſequitur ductum rationis; ſed ſequendo ductum rationis, non peccat, ergo &c. *Eſt Azorij tom. 1. lib. 8. cap. 6. qu. 6. Sylvi 2. 2. qu. 2. art. 8. concl. 8.*

Hinc 3. ignorantia, tam juris, quam facti invincibilis, à peccato excuſat. Ratio eſt; quia ubi eſt ignorantia invincibilis, deficit cognitio rei, & voluntarium, quod requiritur ad rationem peccati; nam ubi deficit uſus libertatis, deficit & malum volitum, prout docet etiam *Vasquez part. 2. diſp. 122. cap. 2. Navarrus c. 23. num. 46.*

Hinc 4. Si Titius cognosceret ſororem uxoris ſuae, & ſciret ſe commiſſiſſe adulterium, ignoraret tamen tale peccatum impedire petitionem debiti, tunc tali impedimento non ligaretur, ideoque liberè ſine diſpenſatione poſſet petere debitum; *Caſtopallao tom. 1. tractatu 1. diſput. 1. puncto 17. num. 8. Diana part. 3. tractatu 5. reſ. 12. Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 221. num. 18.* quia invincibiliter poenam ignorans, non illam incurrit.

Eodem modo, ſi Cajus cognosceret Bertam liberam, quam ignorat eſſe conſanguineam, committeret tantum fornicationem, non inceſtum; ſic ſentit *Layman lib. 1. tr. 2. cap. 4. & alij comm.*

Pari paſſu ambulat ignorantia juris humani, tam communis, quam particularis, uti patet ex *cap. 1. de conſtitut. in 6.* Hinc ſi Titius occidit Clericum, quem putat eſſe Laicum, eſſet immuſis à cenſura; *Filliucius tract. 11. cap. 8. qu. 11. num. 257. Bonacina qu. 8. part. 3.*

Si quis die jejuniij comederet carnes, vel die feſtò non audiret Sacrum, in quo nulla ei venerit cogitatio de præcepto jejuniij, vel feſti, excuſatur à culpa intuitu ſcarentis reflexionis ad præceptum; ita *Buſenb. l. 1. tr. 2. c. 4. n. 1.*

Dico 3. ignorantia conſequens, ſeu vincibilis juris naturae non excuſat à peccato. Ratio eſt, quia effectus procedens ex tali ignorantia, eſt voluntarius; ergo non excuſat à culpa; antecedens patet: quia qui vult cauſam, vult etiam culpam.

12. Si quis ignoret aliquod præceptum juris naturae, contra id agendo, non peccat.

13. Ignorans invincibiliter aliquod myſterium fidei, contra id agendo, non peccat.

14. Ignorantia tam juris quam facti, à peccato excuſat.

15. Ignorantia poenae excuſat.

16. Ignorantia qualitatis excuſat.

17. Ignorantia juris humani excuſat à poena.

18. Ignorantia conſequens, ſeu vincibilis juris naturae, non excuſat à culpa.

etiam effectum contentum in causa : sed ignorantia consequens , seu vincibilis , est volita , eò , quòd in hominis potestate sit illam vincere , & deponere , institutò præviò examine , & sequi , quod honestum est ; & vitare , quod turpe est ; ergo ignorantia vincibilis , est causa voluntarij , consequenter affectus procedens ex ipsa , est voluntarius ; quia , qui vult ignorantiam , quam potest vincere , vult simpliciter voluntarium ; tà communiter sentiunt Theologi cum Wiger

1. 2. quest. 7. art. 8. Sanchez lib. 10. moral. cap. 16. Archdek. tom. 1. part. 2. c. 2. Divus Thom. Malderus &c.

Hinc si quis poterat , & tenebatur scire , aut addiscere , & inquirere veritatem , vel si quis dubitabat , & neglexit indagare de certitudine , tunc contrafaciendo , peccavit , si fuit materia culpæ. Est comm. Theol. cum D. Thoma.

Plura de ignorantia , vide , in tractatu de actibus humanis , &c.

TRACTAT⁹. XCV.

DE IMPOTENTIA.

CAPUT Unicum.

De impotentia , consumandi matrimonium.

SUMMARIUM.

1. Impotentia defectus , describitur , qui dirimit matrimonium , si est antecedens , non verò si est consequens.
2. Impotentia absoluta , & relativa , perpetua , & temporalis , notatur.
3. Impotentia relativa , quid sit.
4. Impotentia respectiva , & ignota , ante contractum , dirimit matrimonium.
5. Impotentia respectiva , cognita ante contractum , dirimit probabiliter matrimonium.
6. Nullus est capax ad incedendum matrimonium , qui verum semen emittere nequit , ut sunt Eunuchi , & spadones , utroque teste carentes.
7. Solvuntur objectiones.
8. Si quis est impotens respectu alterius , poterit cum hac secunda contrahere.
9. Si mas habeat impotentiam debilitatis , respectu Virginis ducta , & potentiam congregiendi cum vidua , tunc cum hac valebit matrimonium , non cum illa.
10. Eunuchus carens unò teste duntaxat , non est impotens ad contrahendum.
11. Quid est maleficium seu ligatura , qua duplex est , absoluta & respectiva.
12. Maleficium respectivum perpetuum , dirimit matrimonium.
13. Quid faciendum est , si maleficium tribus annis in coniugatis perdurat , notatur.
14. Signum maleficij animadvertitur.
15. Quid faciendum , si dubitatur , an maleficium sit perpetuum , notatur.
16. Quando maleficium licitum est destruere.
17. Frigiditas , & caliditas maris , dirimit matrimonium.

18. Quid faciendum , si quis ducens uxorem in frigiditate , vi cuius separatur , & postea ducat aliam , cum qua est potens.
 19. Quid faciendum , si vir nequiret amplexari uxorem , ob deformitatem.
 20. Dubitans , an maleficiu sit factum ante , vel post contractum matrimonij , censendum est ante.
 21. Coniuges impotentes , caveant , se turpiter tangere.
 22. Quid faciendum est , si dubitatur , an sit aliena impotentia , deciditur.
 23. An femina , negans potentiam viri , ille verò eam affirmans , sit causa sufficiens ad dirimendum matrimonium.
 24. Datur subinde etiam impotentia ex parte femina , & quidem tam absoluta , quàm respectiva.
 25. An uxor debeat pati incisionem , vel alteri se prostituere , si præ arctitudine à marito cognoscere nequit , deciditur.
 26. Si femina ante contractum , promisit viro auxilium ad congregiendum , tunc tenetur stare promissis , & arctitudinem suam aptare , dum modo grossities viri , non excedat potentiam uxoris.
 27. Arctitudo etiam subinde in corruptis invenitur.
 28. Si impotentia arctitudinis feminae , sine peccato , vel sine periculo vitæ auferri nequit , est impedimentum perpetuum , respectu grossitiei mariti , non verò respectu alterius.
- Casus notabilis , solvitur.
29. An de essentia matrimonij sit , commistio seminum.

10. Doctrina Fanſenij natae, quam docuit Fanſenius in ſuo Auguſtino. circa ignoran- tom. 2. de ſtatu naturae lapſae. lib. 2. cap. 2. nimirum : quod ignorantia invincibilis juris naturae, non excuſat à peccato formali, ſi quis ex ipſa in hoc ſtatu naturae lapſa operetur.

Ante concluſionem contra mox citatam propoſitionem, reflecte ad diviſiones, & definitiones ignorantiae, ſuperius in frontiſpicio materiae poſitas, quibus bene intellectis, facile ſequentes difficultates resolves, quod circa,

11. † Ignorantia invincibilis juris naturae, in ſtatu naturae lapſae operantem excuſat à peccato.

Dico, contra propoſitionem 2. ab Alex: VIII. reprobata: tamenſi detur ignorantia invincibilis juris naturae, & in ſtatu naturae lapſae operantem ex ipſa, excuſat à peccato formali. Ratio eſt; quia ignorantia invincibilis, cauſat ſimpliciter involuntarium, ergo excuſat à peccato. Conſequentia patet. Ratio antecedentis eſt, quia ubi eſt ignorantia invincibilis juris, deficit omnis cognitio mali, ex ipſa proveniens: ſed ubi deficit cognitio mali, ceſſat voluntarium mali, ergo &c. Quia, ſi habuiſſet cognitionem mali, ab illo abſtinuiſſet. Tum, quia voluntas humana, cum ſit cœca, non poteſt ad proſecutionem, vel fugam progredi, niſi ab intellectu illuminato ei obiectum proponatur, quomodo poteſt obiectum voluntati proponi ut malum, ſi intellectui eſt invincibiliter ignotum: de quo ait regula morum: *ignoti nulla cupido, & nihil volitum, niſi præcognitum*: ergo &c. Tum, quia Sanctus Auguſtinus lib. 3. de liber. arbitr. cap. 19. inquit: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras: ſed quod negligis querere, quod ignoras*. Ergo Quomodo poſſibile eſt, querere, & ſcire ſe facere malum, ſi invitus ignoras eſſe malum, nam ad omnem actum humanum, requiritur voluntarium: igitur actus per ſe malus, procedens ab homine, ſive ſit actus commiſſionis, ſive omiſſionis ex ignorantia invincibili juris naturae, nunquam reputabitur homini voluntarius, niſi cognoscatur eſſe malus. Tum, quia admiſſa propoſitione damnata, poſſet dari caſus, quem ſive omittas, ſive facias, neceſſario peccares, v. g. ſi invincibiliter judices, te debere vindicari contra inimicum: ſi vindices, peccas; quia ignorantia vindictae, cum ſit intrinſecè malum contra charitatem, non excuſat à formali peccato, ut propoſitio damnata aſſerit: Si non vindices, etiam peccas; quia agis contra dictamen propriae conſcientiae, quam ſequi teneris; ergo &c. Tum, quia ſi vera eſſet doctrina Fanſenij, Sinnichij in Saule ex Reg. lib. 1. cap. 26. Sequeretur, quod multi Sancti, qui olim ex ignorantia invincibiliter docuerunt, & operati ſunt contra jus naturae, ſi talem errorem ante mortem non retractaſſent, tunc fuiſſent damnati, quod iniquum eſt dicere, ergo &c. Archdek; tom. 2. part. 2. tr. 1. c. 1. S. Thom. de volunt. lib. 2. quaest. 9. art. Tannerus tom. 2. quaest. 2. num. 13. Suarez diſput. Matth. 23. ſection. 7. numero. 4. Clavis Regia lib. 2. cap. 9. num. 17. Valentia tom. 2. diſp. 6. qu. 6. punct. 1. Reginaldus lib. 11. n. 23. Caſpensis tr. 12. diſp. n. 19. Sylvius 12. qu. 76. art. 3.

Propoſitus 1. 2. quaestione 76. art. 4. Azorius tractatu. 1. libro 1. cap. 13. Sanchez lib. 1. Moralium cap. 16. num. 32. Diana de Sacram. 1. reſol. 108. part. 3.

Hinc, ſi quis invincibiliter ignoraret aliquod præceptum juris naturalis, v. g. aliquod præceptum Decalogi, quod furtum, fornicatio, mendacium ſit peccatum, contra id agendo, non peccaret; Ratio eſt, quia talis actio mala, nec ipſi eſt volita, nec libera, cò, quod non ſit facta cum intentione, & cognitione offendendi Deum, vel proximum, nec dignoſcitur ut mala, ergo ipſi non imputatur culpabilis.

Hinc 2. ſi quis invincibiliter ignoraret aliquod myſterium fidei, non peccaret, aliquid contrafaciendo; v. g. Si Chriſtianus traheretur ad idolum adorandum, quod invincibiliter putaret, ſe poſſe adorare pro vitanda morte, illud adorando, non peccaret. Ratio eſt; quia ubi nulla obijcitur cognitio, & cogitatio de malo, illam ſequendo, ſequitur ductum rationis; ſed ſequendo ductum rationis, non peccat, ergo &c. Eſt Azorij tom. 1. lib. 8. cap. 6. qu. 6. Sylvij 2. 2. qu. 2. art. 8. concl. 8.

Hinc 3. ignorantia, tam juris, quam facti invincibilis, à peccato excuſat. Ratio eſt; quia ubi eſt ignorantia invincibilis, deficit cognitio rei, & voluntarium, quod requiritur ad rationem peccati; nam ubi deficit uſus libertatis, deficit & malum volitum, prout docet etiam Vaſquez part. 2. diſp. 122. cap. 2. Navarrus c. 23. num. 46.

Hinc 4. Si Titius cognosceret ſororem uxoris ſuae, & ſciret ſe commiſſiſſe adulterium, ignoraret tamen tale peccatum impedire petitionem debiti, tunc tali impedimento non ligaretur, ideoque liberè ſine diſpenſatione poſſet petere debitum; Caſtopallao tom. 1. tractatu 1. diſput. 1. puncto 17. num. 8. Diana part. 3. tractatu 5. reſ. 12. Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 221. num. 18. quia invincibiliter poenam ignorans, non illam incurrit.

Eodem modò, ſi Cajus cognosceret Bertam liberam, quam ignorat eſſe conſanguineam, committeret tantum fornicationem, non inceſtum; ſic ſentit Layman lib. 1. tr. 2. cap. 4. & alij comm.

Pari paſſu ambulat ignorantia juris humani, tam communis, quam particularis, uti patet ex cap. 1. de conſtitut. in 6. Hinc ſi Titius occidit Clericum, quem putat eſſe Laicum, eſſet immunitis à cenſura; Filliucius tract. 11. cap. 8. qu. 11. num. 257. Bonacina qu. 8. part. 3.

Si quis die jejunij comederet carnes, vel die feſtò non audiret Sacrum, in quo nulla ei venerit cogitatio de præcepto jejunij, vel feſti, excuſatur à culpa intuitu ſcarentis reflexionis ad præceptum; ita Buſenb. l. 1. tr. 2. c. 4. n. 1.

Dico 3. ignorantia conſequens, ſeu vincibilis juris naturae non excuſat à peccato. Ratio eſt, conſequens quia effectus procedens ex tali ignorantia, eſt voluntarius; ergo non excuſat à culpa; antecedens patet: quia qui vult cauſam, vult non excuſari à culpa.

12. Si quis ignoret aliquod præceptum juris naturae, contra id agendo, non peccat.

13. Ignorans invincibiliter aliquod myſterium fidei, contra id faciendo, non peccat.

14. Ignorantia tam juris, quam facti, à peccato excuſat.

15. Ignorantia poena excuſat.

16. Ignorantia qualitate excuſat.

17. Ignorantia juris humani excuſat.

18. Ignorantia conſequens excuſat.

etiam effectum contentum in causa : sed ignorantia consequens , seu vincibilis , est volita , eò , quòd in hominis potestate sit illam vincere , & deponere , institutò præviò examine , & sequi , quod honestum est ; & vitare , quod turpe est ; ergo ignorantia vincibilis , est causa voluntarij , consequenter affectus procedens ex ipsa , est voluntarius ; quia , qui vult ignorantiam , quam potest vincere , vult simpliciter voluntarium ; tà communiter sentiunt Theologi cum Wiger

1. 2. quest. 7. art. 8. Sanchez lib. 10. moral. cap. 16. Archde. tom. 1. part. 2. c. 2. Divus Thom. Malderus &c.

Hinc si quis poterat , & tenebatur scire , aut addiscere , & inquirere veritatem , vel si quis dubitabat , & neglexit indagare de certitudine , tunc contrafaciendo , peccavit , si fuit materia culpæ. Est comm. Theol. cum D. Thoma.

Plura de ignorantia , vide , in tractatu de actibus humanis , &c.

TRACTAT⁹. XCV.

DE IMPOTENTIA.

CAPUT Unicum.

De impotentia , consumandi matrimonium.

SUMMARIUM.

1. Impotentia defectus , describitur , qui dirimit matrimonium , si est antecedens , non verò si est consequens.
2. Impotentia absoluta , & relativa , perpetua , & temporalis , notatur.
3. Impotentia relativa , quid sit.
4. Impotentia respectiva , & ignota , ante contractum , dirimit matrimonium.
5. Impotentia respectiva , cognita ante contractum , dirimit probabiliter matrimonium.
6. Nullus est capax ad incedendum matrimonium , qui verum semen emittere nequit , ut sunt Eunuchi , & spadones , utroque teste carentes.
7. Solvuntur objectiones.
8. Si quis est impotens respectu alterius , poterit cum hac secunda contrahere.
9. Si mas habeat impotentiam debilitatis , respectu Virginis ductæ , & potentiam congregiendi cum vidua , tunc cum hac valebit matrimonium , non cum illa.
10. Eunuchus carens unò teste duntaxat , non est impotens ad contrahendum.
11. Quid est maleficium seu ligatura , quæ duplex est , absoluta & respectiva.
12. Maleficium respectivum perpetuum , dirimit matrimonium.
13. Quid faciendum est , si maleficium tribus annis in coniugatis perdurat , notatur.
14. Signum maleficij animadvertitur.
15. Quid faciendum , si dubitatur , an maleficium sit perpetuum , notatur.
16. Quando maleficium licitum est destruere.
17. Frigiditas , & caliditas maris , dirimit matrimonium.

18. Quid faciendum , si quis ducens uxorem in frigiditate , vi cuius separatur , & postea ducat aliam , cum qua est potens.
19. Quid faciendum , si vir nequiret amplexari uxorem , ob deformitatem.
20. Dubitans , an maleficiū sit factum ante , vel post contractum matrimonij , censendum est ante.
21. Coniuges impotentes , caveant se turpiter tangere.
22. Quid faciendum est , si dubitatur , an sit aliena impotentia , deciditur.
23. An femina , negans potentiam viri , ille verò eam affirmans , sit causa sufficiens ad dirimendum matrimonium.
24. Datur subinde etiam impotentia ex parte femina , & quidem tam absoluta , quàm respectiva.
25. An uxor debeat pati incisionem , vel alteri se prostituere , si præ ætitudine à marito cognosci nequit , deciditur.
26. Si femina ante contractum , promisit viro auxilium ad congregiendum , tunc tenetur stare promissis , & ætitudinem suam aptare , dum modo grossities viri , non excedat potentiam uxoris.
27. Ætitudo etiam subinde in corruptis invenitur.
28. Si impotentia ætitudinis femina , sine peccato , vel sine periculo vitæ auferri nequit , est impedimentum perpetuum , respectu grossitici mariti , non verò respectu alterius.
- Casus notabilis , solvitur.
29. An de essentia matrimonij sit , commistio seminum.

10. Doctrina Fanſenij natae, quam docuit Fanſenius in ſuo Auguſtino. circa ignorantiam tom. 2. de ſtatu naturae lapſae lib. 2. cap. 2. nimirum: quod ignorantia invincibilis juris naturae, non excuſat à peccato formali, ſi quis ex ipſa in hoc ſtatu naturae lapſa operetur.

Ante concluſionem contra mox citatam propoſitionem, reflecte ad diviſiones, & definitiones ignorantiae, ſuperius in frontiſpicio materiae poſitas, quibus bene intellectis, facile ſequentes difficultates resolves, quod circa,

11. † Ignorantia invincibilis juris naturae, in ſtatu naturae lapſae operantem excuſat à peccato.

Dico, contra propoſitionem 2. ab Alex: VIII. reprobata: tametiſi detur ignorantia invincibilis juris naturae, & in ſtatu naturae lapſae operantem ex ipſa, excuſat à peccato formali. Ratio eſt; quia ignorantia invincibilis, cauſat ſimpliciter involuntarium, ergo excuſat à peccato. Conſequentia patet. Ratio antecedentis eſt, quia ubi eſt ignorantia invincibilis juris, deficit omnis cognitio mali, ex ipſa proveniens: ſed ubi deficit cognitio mali, ceſſat voluntarium mali, ergo &c. Quia, ſi habuiſſet cognitionem mali, ab illo abſtinuiſſet. Tum, quia voluntas humana, cum ſit coeca, non poteſt ad proſecutionem, vel fugam progredi, niſi ab intellectu illuminato ei obiectum proponatur, quomodo poteſt obiectum voluntati proponi ut malum, ſi intellectui eſt invincibiliter ignotum: de quo ait regula morum: *ignoti nulla cupido*, & nihil volitum, niſi praecognitum: ergo &c. Tum, quia Sanctus Auguſtinus lib. 3. de liber. arbitr. cap. 19. inquit: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras: ſed quod negligis quaerere*, quod ignoras. Ergo Quomodo poſſibile eſt, quaerere, & ſcire ſe facere malum, ſi invitus ignoras eſſe malum, nam ad omnem actum humanum, requiritur voluntarium: igitur actus per ſe malus, procedens ab homine, ſive ſit actus commiſſionis, ſive omiſſionis ex ignorantia invincibili juris naturae, nunquam reputabitur homini voluntarius, niſi cognoſcatur eſſe malus. Tum, quia admiſſa propoſitione damnata, poſſet dari caſus, quem ſive omittas, ſive facias, neceſſario peccares, v. g. ſi invincibiliter judices, te debere vindicari contra inimicum: ſi vindices, peccas; quia ignorantia vindictae, cum ſit intrinſecè malum contra charitatem, non excuſat à formali peccato, ut propoſitio damnata aſſerit: Si non vindices, etiam peccas; quia agis contra dictamen propriae conſcientiae, quam ſequi teneris; ergo &c. Tum, quia ſi vera eſſet doctrina Fanſenij, Sinnerchij in Saule ex Reg. lib. 1. cap. 96. Sequeretur, quod multi Sancti, qui olim ex ignorantia invincibiliter docuerunt, & operati ſunt contra jus naturae, ſi talem errorem ante mortem non retractaſſent, tunc fuiſſent damnati, quod iniquum eſt dicere, ergo &c. Archdey tom. 2. part. 2. tr. 1. c. 1. S. Thom. de volunt. lib. 2. quaest. 9. art. Tannerus tom. 2. quaest. 2. num. 13. Suarez diſput. Matth. 23. ſection. 7. numero. 4. Clavis Regalib. 2. cap. 9. num. 17. Valentia tom. 2. diſp. 6. qu. 6. punct. 1. Reginaldus lib. 11. n. 23. Caſpensis tr. 12. diſp. n. 19. Sylvius 12. qu. 76. art. 3.

Propoſitus 1. 2. quaestione 76. art. 4. Azorius tractatu. 1. libro 1. cap. 13. Sanchez lib. 1. Moralium cap. 16. num. 32. Diana de Sacram. 1. reſol. 108. part. 3.

Hinc, ſi quis invincibiliter ignoraret aliquod praecceptum juris naturalis, v. g. aliquod praecceptum Decalogi, quod furtum, fornicatio, mendacium ſit peccatum, contra id agendo, non peccaret; Ratio eſt, quia talis actio mala, nec ipſi eſt volita, nec libera, eò, quod non ſit facta cum intentione, & cognitione offendendi Deum, vel proximum, nec dignoſcitur ut mala, ergo ipſi non imputatur culpabilis.

Hinc 2. ſi quis invincibiliter ignoraret aliquod myſterium fidei, non peccaret, aliquid contrafaciendo; v. g. Si Chriſtianus traheretur ad idolum adorandum, quod invincibiliter putaret, ſe poſſe adorare pro vitanda morte, illud adorando, non peccaret. Ratio eſt; quia ubi nulla obijcitur cognitio, & cogitatio de malo, illam ſequendo, ſequitur ductum rationis; ſed ſequendo ductum rationis, non peccat, ergo &c. Eſt Azorij tom. 1. lib. 8. cap. 6. qu. 6. Sylviij 2. 2. qu. 2. art. 8. concl. 8.

Hinc 3. ignorantia, tam juris, quam facti invincibilis, à peccato excuſat. Ratio eſt; quia ubi eſt ignorantia invincibilis, deficit cognitio rei, & voluntarium, quod requiritur ad rationem peccati; nam ubi deficit uſus libertatis, deficit & malum volitum, prout docet etiam Vaſquez part. 2. diſp. 122. cap. 2. Navarrus c. 23. num. 46.

Hinc 4. Si Titius cognoſceret ſororem uxoris ſuae, & ſciret ſe commiſſiſſe adulterium, ignoraret tamen tale peccatum impedire petitionem debiti, tunc tali impedimento non ligaretur, ideoque liberè ſine diſpenſatione poſſet petere debitum; Caſtropallao tom. 1. tractatu 1. diſput. 1. puncto 17. num. 8. Diana part. 3. tractatu 5. reſ. 12. Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 221. num. 18. quia invincibiliter poenam ignorans, non illam incurrit.

Eodem modo, ſi Cajus cognoſceret Bertam liberam, quam ignorat eſſe conſanguineam, committeret tantum fornicationem, non inceſtum; ſic ſentit Layman lib. 1. tr. 2. cap. 4. & alij comm.

Pari paſſu ambulat ignorantia juris humani, tam communis, quam particularis, uti patet ex cap. 1. de conſtitut. in 6. Hinc ſi Titius occidit Clericum, quem putat eſſe Laicum, eſſet immunitis à cenſura; Filliucius tract. 11. cap. 8. qu. 11. num. 257. Bonacina qu. 8. part. 3.

Si quis die jejunij comederet carnes, vel die feſto non audiret Sacrum, in quo nulla ei venerit cogitatio de praeccepto jejunij, vel feſti, excuſatur à culpa intuitu ſcarentis reflexionis ad praecceptum; ita Buſenb. l. 1. tr. 2. c. 4. n. 1.

Dico 3. ignorantia conſequens, ſeu vincibilis juris naturae non excuſat à peccato. Ratio eſt, quia effectus procedens ex tali ignorantia, eſt voluntarius; ergo non excuſat à culpa; antecedens patet: quia qui vult cauſam, vult etiam à culpa.

12. Si quis ignoret aliquod praecceptum juris naturae, contra id agendo, non peccat.

13. Ignorans invincibiliter aliquod myſterium fidei, contra id agendo, non peccat.

14. Ignorantia tam juris, quam facti, à peccato excuſat.

15. Ignorantia poena excuſat.

16. Ignorantia qualitate excuſat.

17. Ignorantia juris humani excuſat à poena.

18. Ignorantia conſequens, ſeu vincibilis juris naturae, non excuſat à culpa.

etiam effectum contentum in causa : sed ignorantia consequens , seu vincibilis , est volita , eò , quòd in hominis potestate sit illam vincere , & deponere , institutò præviò examine , & sequi , quod honestum est ; & vitare , quod turpe est ; ergo ignorantia vincibilis , est causa voluntarij , consequenter affectus procedens ex ipsa , est voluntarius ; quia , qui vult ignorantiam , quam potest vincere , vult simpliciter voluntarium ; tà communiter sentiunt Theologi cum Wiger

1. 2. quæst. 7. art. 8. Sanchez lib. 10. moral. cap. 16. Archde. tom. 1. part. 2. c. 2. Divus Thom. Malderus &c.

Hinc si quis poterat , & tenebatur scire , aut addiscere , & inquirere veritatem , vel si quis dubitabat , & neglexit indagare de certitudine , tunc contrafaciendo , peccavit , si fuit materia culpæ. Est comm. Theol. cum D. Thoma.

Plura de ignorantia , vide , in tractatu de actibus humanis , &c.

TRACTAT⁹. XCV.

DE IMPOTENTIA.

CAPUT Unicum.

De impotentia , consumandi matrimonium.

SUMMARIUM.

1. Impotentia defectus , describitur , qui dirimit matrimonium , si est antecedens , non verò si est consequens.
2. Impotentia absoluta , & relativa , perpetua , & temporalis , notatur.
3. Impotentia relativa , quid sit.
4. Impotentia respectiva , & ignota , ante contractum , dirimit matrimonium.
5. Impotentia respectiva , cognita ante contractum , dirimit probabiliter matrimonium.
6. Nullus est capax ad incedendum matrimonium , qui verum semen emittere nequit , ut sunt Eunuchi , & spadones , utroque teste carentes.
7. Solvuntur objectiones.
8. Si quis est impotens respectu alterius , poterit cum hac secunda contrahere.
9. Si mas habeat impotentiam debilitatis , respectu Virginis ductæ , & potentiam congregiendi cum vidua , tunc cum hac valebit matrimonium , non cum illa.
10. Eunuchus carens unò teste duntaxat , non est impotens ad contrahendum.
11. Quid est maleficium seu ligatura , qua duplex est , absoluta & respectiva.
12. Maleficium respectivum perpetuum , dirimit matrimonium.
13. Quid faciendum est , si maleficium tribus annis in coniugatis perdurat , notatur.
14. Signum maleficij animadvertitur.
15. Quid faciendum , si dubitatur , an maleficium sit perpetuum , notatur.
16. Quando maleficium licitum est destruere.
17. Frigiditas , & caliditas maris , dirimit matrimonium.

18. Quid faciendum , si quis ducens uxorem in frigiditate , vi cuius separatur , & postea ducat aliam , cum qua est potens.

19. Quid faciendum , si vir nequireret amplexari uxorem , ob deformitatem.

20. Dubitans , an maleficiū sit factum ante , vel post contractum matrimonij , censendum est ante.

21. Coniuges impotentes , caveant , se turpiter tangere.

22. Quid faciendum est , si dubitatur , an sit aliena impotentia , deciditur.

23. An femina , negans potentiam viri , ille verò eam affirmans , sit causa sufficiens ad dirimendum matrimonium.

24. Datur subinde etiam impotentia ex parte femina , & quidem tam absoluta , quàm respectiva.

25. An uxor debeat pati incisionem , vel alteri se prostituere , si præ arctitudine à marito cognosci nequit , deciditur.

26. Si femina ante contractum , promisit viro auxilium ad congregiendum , tunc tenetur stare promissis , & arctitudinem suam aptare , dum modo grossities viri , non excedat potentiam uxoris.

27. Arctitudo etiam subinde in corruptis invenitur.

28. Si impotentia arctitudinis feminae , sine peccato , vel sine periculo vitæ auferri nequit , est impedimentum perpetuum , respectu grossitiei mariti , non verò respectu alterius.

Casus notabilis , solvitur.

29. An de essentia matrimonij sit , commissio seminum.

30. De essentia contractus matrimonij, est commissio seminum maris cum femina, in vase ad generationem ordinato.
31. Christus ex semine Virginis originem traxit.
32. Fundamenta, quod femina suo semine concurrat ad generationem proles, notantur.
33. Si vir cum uxore nequeat fieri una caro per commissionem seminum, non valet contractus matrimonij. Aliqui casus exponuntur.
34. An si cognoscatur periculum mortis in partu ex parte femine, & hoc supposito, utrum femina possit reddere debitum marito, citra culpam, notatur.
35. Femina potest nubere juxta aliquos, licet præcognoscat manifestum periculum mortis in partu.
36. Si attendatur purus contractus naturalis matrimonij, licet femina præcognoscat periculum mortis in partu, poterit nubere, & reddere debitum.
37. Si femina præcognoscat periculum mortis in partu, & vir contraxit cum ea, ex intentione proliſcandi, tunc tale matrimonium est invalidum, secus, si intenderit cum ipsa continenter vivere.
- Si prædicta femina pateretur periculum consensûs in libidinem, licet præcognoscat periculum mortis propriæ, vel fatum mortuum parituram, tunc potest potere, & reddere debitum.
38. Sterilitas non impedit valorem matrimonij.
39. An hermaphroditus possit contrahere, exponitur, & in dubio, ad quem pertinet cognoscere potentiam sexûs, declaratur.
40. Caveant hermaphroditi, qui prius secundum unum sexum contraxerant, & postea mortuò conjugevellent secundum alium sexum contrahere.
41. Hermaphroditus etiam secundum sexum debiliorem potest contrahere, dummodo sit validus ad generandum.
42. Duo hermaphroditi contrahentes, caveant se mutuo cognoscere secundum ambos sexus.
43. Si conjux post contractum matrimonium, factus sit evnuchus, potest adhuc actum conjugalem exercere.
44. Si conjux post contractum matrimonij, factus sit impotens ad seminandum in vase uxoris, non permittitur ei talis complexus carnalis.

1. Impotentia defectus describitur, qui dirimit matrimonium, si est anteceden-
dens, non veniens, si est consequens.

Impotentia hoc loco sumitur pro impedimento dirimente contractum matrimonij: & est Inhabilitas perpetua, ad consummandum matrimonium, seu ad carnalem copulam habendam, & hæc sive leteneat ex parte maris, sive ex parte feminae, sive ex parte utriusque contrahentis, dirimit, dummodo matrimonij contractum præcesserit, non verò si postea advenerit. Ratio est; quia substantia contractus matrimonij, consistit in mutua traditione corporum, physice aptorum ad generationem proles; ergo si præcesserit impotentia ad generationem proles, non subsistit contractus matrimonij: & quidem talis impotentia non solum jure Ecclesiastico dirimit

matrimonium, ut colligitur ex cap. fraternitatis. De frigidis & maleficiatis. verum etiam jure naturæ. Ratio est; quia finis matrimonij est, ut conjuges possint fieri una caro, sed cum impotentia perpetua non possunt fieri una caro; ergo &c. Sic docent Theol. cum Tamburino tr. 6. de matr. cap. 2. sect. 2. Bonacina qu. 3. de matrim. punct. 13. Reginaldus lib. 13. num. 99. Sanchez de matrim. disput. 92. n. 2. P. Herman pr. 9. d. 3. qu. 8.

Impotentia dividitur in absolutam, & relativam, & utraque subdividitur in perpetuam, & temporalem. Impotentia absoluta est, quando respectu omnium censetur esse impotens: ut petua, & est spado, qui membrò caret. Eunuchus, qui temporalis, utroque teste compressus; nam hujusmodi mares nullatenus possunt congrredi cum femina.

Impotentia relativa illa dicitur, quæ non respectu omnium, sed solummodo respectu aliarum personarum dicitur esse impotens, quæ consistere potest, vel in magnitudine virgæ, vel in debilitate ejusdem, quæ erigi non potest.

Ex mox dicta explicatione quæritur: an tam impotentia ignorata perpetua, respectiva, quam non cognita, dirimat matrimonium? v. g. sit casus primus. Titius duxit in uxorem Bertam, reperit ex parte sui post contractum matrimonium impotentiam perpetuam congruediendi cum Berta, eò quod illa sit delicata puella, & pro ipso nimis arcta, nec aliquâ arte naturali, poterit juvari congressus, ob improporionatam magnitudinem penis Titij.

Sit casus 2. Cajus vult ducere Liam, cui manifestat grossitiem penis, dirimitivam contractus, nihilominus Lia consentit in contractum matrimonij, quæ postea in effectu reperit, Cajum non posse congrredi secum ob excessum virgæ, de qua lamentatur, nec datur alius modus defectum corrigendi. His positis;

Dico: Titij impedimentum ignotum, ob magnitudinem penis, dirimit matrimonium contractum cum Berta. Ratio est; quia quotiescunque non servatur conditio essentialis contractus, toties non valet talis contractus; sed in contractu matrimonij est conditio essentialis, posse reddere, & petere debitum, in ordine ad procreationem proles; ergo cum ex parte Titij desit talis aptitudo reddendi debitum conjugale, sequitur necessario, cessare contractum matrimonij cum Berta. Tum, quia expresse definitum est, impotentiam naturalem dirimere matrimonium. Ità constat ex c. litteris de frigidis, & maleficiatis: Sanchez lib. 7. disput. 93. num. 3. & 4. Hurtadus disputation. 22. difficul. 6. Leander part. 2. tr. 9. disput. 21. qu. 22. Corneus dub. 33. qu. 2. Huic recentet adhæret P. Amandus Hermann tr. 9. disput. 5. qu. 8. n. 18.

Ad secundum casum Caij dico: probabilius tenendum est, quod etiam impotentia, scita ante contractum, dirimat matrimonium, quidquid in contrarium aliqui contendunt, dicentes, quod Lia cesserit juri suo, cum spontaneè cognito

Impotentia respectiva, cognita ante contractum, dirimit matrimonium.

nitō impedimento Caij, in contractum matrimonij consenserit; igitur valet talis contractus, sicut si Cajus fuit mancipium sciente Liā, & cū illo in matrimonium consensisset, tale matrimonium esset validum: quia licet servitus sit impedimentum dirimens, per hoc tamen solvitur, si pars libera cedat juri suo, uti Liā cessit: ergo &c. Ratio verò nostra est: quia legitimo contractui debet correspondere actus physicus, propter quem est initus; ergo cū contractui matrimoniali inter Liā, & Cajum, non correspondeat actus physicus, seu potentia matrimonium consumandi, igitur hujusmodi contractus, ex sua intrinseca ratione, est irritus, non obstante scientiā impedimenti, ante contractum: nam aptitudo, hic, & nunc coeundi, non est in nostra potestate, cū sit naturalis, quam aptitudinem matrimonium, tanquam radicem contractus, supponit, & solum voluntas coeundi dependet à nostra potestate: igitur Liā non potest renunciare aptitudini coeundi, licet possit voluntati; ergo &c. Tum, quia *Sixtus V.* Eunuchis perfectis, qui utroque teste carent, prohibuit contrahere matrimonium, ob perpetuum impedimentum: consistens in eo, quod non possint verum semen emittere: ergo à pari, si ve sciatur, si ve non sciatur, impedimentum ante contractum matrimonij, semper dirimit jure naturæ, eò, quod naturalis actus generationis, exerceri non possit. *Lusius in summ. disput. 4. Corneus, Sanchez.*

6. Nullus est Hinc sequitur, quod nullus, qui verum semine capax ad in- nem emittere non potest, inire possit matrimo- eundam ma- nium; sed Eunuchi perfecti utroque teste carent- trimoniū, tes, non possunt verum semen emittere; expressè qui verum definit Sixtus V. in Bulla anno 1567. dicens: semen emitte- cum frequenter in istis Regionibus Eunuchi qui- re nequit, ut dem, & spadones, qui utroque teste carent, & ideo sunt Eunuch- certum, ac manifestum est, eos verum semen e- chi, & spado mittere non posse, quia in pura carnis tentigine, at- nes utroque que immundis complexibus cum mulieribus se com- testecarentes. miscent, & humorem forsan quemdam similem se- mini, licet t ad generationem, & matrimonij cau- sam minimè aptum, effundunt: ergo cū Eunuchorum perfectorum matrimonia sint irrita, per defectum emissionis veri seminis, igitur etiam omnes illi, qui intrā vas fœmineum semen emittere nequeunt, pro generatione prolis, matrimonia inire non possunt, & inita erunt invalida: *Valentia tom. 4. disput. 10. quest. 5. punct. 3. Layman. lib. 5. tract. 10. part. 4. cap. 11. Tannerus tom. 4. disput. 8. quest. 4. dub. 8. num. 136. Toletus lib. 7. c. 16.*

7. Solvuntur objectiones. Dices contra: Impotentia etiam perpetua juris, non dirimit matrimonium, v. g. si quis fecisset votum simplex castitatis perpetuæ, hæc est impotentia perpetua juris ad matrimonium contrahendum, & tamen si talis contrahit cum voto castitatis, tenet contractus matrimonij; ergo licet Cajus habeat impotentiam perpetuam respectu Liæ, adhuc inter illos tenet contractus matrimonij. Respondeo, concedo antecedens, nego consequentiam; disparitas

est: quia impotentia Caij est naturalis, respectu Liæ, quæ intrinsecè destruit contractum, eò, quod nullatenus possunt fieri una caro: Impotentia verò voti simplicis, non tollit intrinsecè radicem contractus, cū possint carnaliter misceri, quamvis impediatur extrinsecè usus, ideoque tenet illorum contractus, & possunt etiam licet reddere debitum cum dispensatione Pontificis; at in contractu Caij, ut fiat validus, nunquam potest Pontifex dispensare, eò, quod sit naturalis impotentia.

Instabis, possunt senes contrahere matrimonium, licet non prolificent, ergo, licet Cajus cum Liā non possit prolificare, tenet adhuc contractus matrimonij. Respondeo, 1. sub distinctione. Senes, licet provectæ ætatis sint, dummodo sint sani, possunt copulam carnalem habere, & vetulæ semper habent sufficientem calorem, ad semen virile suscipiendum, & retinendum, quod autem hic, & nunc non prolificent, est per accidens, nam per copulam perfectam, jam fiunt una caro. Audivi ab homine fide digno, qui dixerat se novisse vetulam ad eò robustam, quæ jam ad sexagesimum annum vergens, adhuc prolificabat. Et ego novi unam 52. annorum gravidam; imò nuper fuit scriptum Francofurtò, quod ad Flumen Mœnum reperta sit ibi vetula, 75. annorum, prægnans, & ideo intuitu senectutis præcisè Ecclesia nunquam prohibuit matrimonium senum, uti quotidiana praxis demonstrat: Nam quoties in articulo mortis Concubinarij senes, vel ut reddant prolem ex concubinato susceptā, legitimā, vel ut melius provideant animæ suæ, vel ut concubinam honestent, contrahunt matrimonium, & tamen in tali statu mortis, ob nimiam debilitatem, pro tunc sunt impotentes congregiendi, nihilominus tamen, si convalescant, censentur potentes, eò modò, quod ante morbum fuerant, sicque valet contractus matrimonij. *Leander lib. 7. part. 2. tr. 9. disp. 21. q. 18. Henriquez lib. 12. c. 7. n. 3. Bonac. Hurt. Candidus, Castropallao.*

Respondeo 2. si senes sint ægroti, ita tamen, ut discoopariatur aliqua impotentia incurabilis ad congregiendum, tales contrahere non possunt, concedo; quia cū humanitus impossibile sit, ut cum altero conjuge possint fieri una caro: quod respicit contractus matrimonij, ideo matrimonium redditur invalidum. Ut me intelligas, nota, non dico, ut hic & nunc, fiant una caro, sed solum ut possint fieri, nam ad hunc contractum non requiritur actualis commistio: sed solum possibilitas naturalis, qualis fuit in multis Sanctis, qui matrimonium inierunt, & postea continentiam ex mutuo consensu servarunt, ut legitur de Sancto Henrico Imperatore: & Sancta Cunegunde, ejus uxore, &c. *Hen- 8. Si quis est riquer lib. 12. de matrimonio cap. 5. n. 3. in com- impotens re- spectu unius,*

Cajus supra citatus, habens impotentiam & potens re- perpetuam respectu Liæ, ob grossitiem virgæ; *specu alteri* igitur impedimentum dirimens: si verò poterit *poterit cum* cum alia congregi, licitum erit ei, cum illa *hac secunda* con- contrahere.

contrahens matrimonium, indubitatum est apud Doctores.

9. Si mas habeat impotentiam debilitatis, respectu virginis du-
cta; & potentiam congregandi cum vidua, tunc cum hac valebit matrimonium, non cum illa.

Contigit aliquando adhuc ex parte maris impotentia debilitatis, quatenus non est potens viribus virgæ penetrare vas fœminæ: talis si duxerit virginem, quam præ debilitate non potest cognoscere, censetur impotens ad illam, & stante tali impedimento; est invalidus contractus matrimonij. Ad quid verò in tali casu virgo teneatur, inferius dicam: Quod si talis sit potens cum hac valebit matrimonium cum illa, quia per congressum possunt fieri una caro.

10. Eunuchus carens solummodo unò teste, non est impotens ad verum semen emittendum, sicut licet carens unò testis, vel unâ aure, potest adhuc aliâ audire, consequenter talis Eunuchi matrimonium erit validum; ita docet *Leander, ex experientia cognita, part. 2. tr. 9. disp. 21: q. 16. Basilins lib. 7. cap. 67. & alii.*

11. Quid est maleficium, seu ligatura, quæ duplex est, absoluta, & respectiva.

Aliud impedimentum ex parte viri, quod arte dæmonis fieri solet, vocatur maleficium, seu ligatura, & dupliciter fieri solet: primò, quatenus dæmon per suas artes ita destruit virtutem generativam, ut maleficiatus nullâ aliquò tempore etiâ extraneam cognoscere possit: Secundò modò, quatenus solum aliquam determinatâ personam est impotens cognoscere, ad alias verò cognoscendas est aptus: nunc quæritur; an tale maleficium respectivum dirimat matrimonium? Nunc

12. Maleficium respectivum perpetuum, dirimit matrimonium.

Dico, maleficiû respectivû perpetuû, dirimit matrimonium. Dixi perpetuum, hoc est, tale maleficiû, quod naturaliter tolli nequit, sicut divinitus curari possit; ita constat ex cap. final. de frigidis, & maleficiatis. Ratio etiam convincit; quia impedimentum perpetuum respectivum cognationis, vel affinitatis dirimit matrimonium, ergo etiam maleficiû perpetuum respectivum: ita sentit etiam D. Thomas art. 2. in corpore, citatus à Patre Zennero in Theol. Sacra. Henriquez lib. 12. c. 8. Sanchez de matr. disp. 94. n. 8. Scotus 4. d. 34. q. un.

13. Quid faciendum est, si maleficium tribus annis in conjugatis, non ratur.

Quod si maleficium, respectu suæ uxoris perduret tribus annis à lege præscriptis, & adhibitis omnibus remedijs tam spiritualibus, quam temporalibus, tale maleficium solvi adhuc non possit, tunc cognitò ab Ecclesia hujusmodi impedimentò dissolvitur tale matrimonium, & datur potestas ambobus, ut transire possint ad aliud matrimonium; quò consummatò, non est redeundum ad priorem conjugem, respectu cuius fuit impedimentum dirimens, nam per consummationem sequentium nuptiarum, non probatur potentia, respectu prioris conjugis: Sic S. Thomas in 4. dist. 35. qu. 1. art. 3. Henriquez lib. 12. de matr. disp. 99. n. 24. Tolletus in summ. lib. 7. c. 16.

14. Signum maleficii.

Signa maleficii sunt, quando vir congressum appetit cum erectione virgæ, aut dum vas

fœmineum penetrare tentat, virga decidit, nec consummare potest copulam: vel si unus conjugum avidus sit copulæ, & dum complexatur cum conjugē, sive in viro, sive in fœmina, insurgit aliquis horror, vel nausea, ut accedere nequeat, tunc est signum maleficii, Sanchez de matr. lib. 7. disput. 94. num. 5. cum alijs ibidem citatis.

In dubio, an aliquod maleficium sit perpetuum, vel temporale, si exorcismis, & alijs medicinis naturaliter tolli non possit, inter spatium triennij, quibus assignatum est tempus pro copula tentanda, & perfici non possit, censetur esse perpetuum: est Sancti Thomæ; Scoti; D. Bonaventuræ; & aliorum communiter.

Maleficium dupliciter auferri potest; primò per maleficium, id est: adhibendo alia maleficia, quibus tollatur aliud, & hoc modò semper est malum: proinde nunquam petendus est maleficus, ut per unum maleficium, dissolvat aliud. Secundò, tolli potest per destructionem medicinæ, vel imaginis, in qua factum est maleficium, sine alio maleficio; & hoc secundò modò licitum est petere maleficium, ut tollat maleficium; nam maleficium, quod auferri non possit arte naturali licitâ, vel auxiliò aliquò spirituali, ut orationibus, vel Reliquijs Sanctorum, sed cum peccato, vel aliquò præstigiò malefici, vel dæmonis, censetur esse perpetuum; ita communiter docent utriusque legis Doctores, cum Sanchez lib. 7. disp. 93. Navarro cap. 22. n. 88. Fillucio tr. 10. part. 2. num. 68.

Frigiditas maris, impedit etiam contractum matrimonij, quatenus virga erigi non potest ad congregiendum cum uxore: eodem modò caliditas in viro, qui illicò, ac conatur copulari, ante penetrationem vasis fœminæ, spermatur toties, quoties. Hinc, si tam frigiditas maris, quam caliditas, non possit arte medicinæ per triennium temperari ad penetrandum vas uxoris, censetur esse perpetuum impedimentum matrimonij; sic communiter docent Theologi cum D. Thomæ in 4. dist. 34. qu. un. art. 2. Sylvester de matr. 8. qu. 16. dist. 3:

Titius repertus est habere Bertam, qui ante aliquos annos duxerat Cajam, & per Consistorium separati sunt, eò, quod Titius dixerat se habere impedimentum frigidity: nunc autem diens Caja: Titium habere uxorem, accusat eum in Consistorio, citatur, & invenitur potens pro consummatione matrimonij; nunc quæritur, an Titius teneatur reverti ad Cajam priorem uxorem? Respondeo sub distinctione, vel Titius fuit revera frigidus, & impotens, tempore, quò contraxerat matrimonium cum Caja, & separatus fuerat, vel non; si pro tunc fuit potens, & finxit se impotentem, tunc tenet contractus cum Caja, & obligatur ad eam redire; si fuerit impotens, tunc juramentò firmare debet, & sic non obligatur redire ad Cajam: Sanchez lib. 7. disp. 99. n. 6.

Si contingat, virum non posse congregi cum uxore ob deformitatem; sive naturalem, sive artificialem, si

Vir nequi- te demonis ipsi false repræsentatam, tenetur
ret amplexa- excogitare modos ad capiendum erga ipsam a-
ri uxorem morem: & fœmina procuret se amabilem redde-
ob deformita- re viro munditie, affabilitate, pulchro ornatu,
tem. ut vir ad ipsam moveatur, & si nec hoc juvat,
 post triennium separandi sunt, ait *Albertus Ma-*
gnus n. 4. dist. 34. art. 4.

20. *Dubi-* Qui dubitat, an maleficium matrimoniū præ-
tans, an ma- cesserit: vel post contractum advenerit, censetur
lesicium sit dum est, factum fuisse ante contractum matri-
factum ante, monium. Ratio; quia in dubijs judicandum
vel post con- est in favorem contrahentium: Siquidem dislo-
tractum ma- lutō tali contractu, potest sanus conjux alteri
rimonij, cen- copulari; sicque habere fidem procreationis
fendum est prolis, & fugere periculum incontinentiæ; ita
ante. docet *Henriquez lib. 12. cap. 8. num. 3.* quid-
 quid in contrarium exponit *Sanchez lib. 7. disp.*
103. num. 5. Reginaldus lib. 31. num. 185.

Caveant Conjuges, qui certè sciunt se habere
 21. *Conjuges* impotentiam perpetuam, nè se turpiter tangant,
impotentes, & in Venere delectentur, nam ubi est scientia in-
caveant se validi matrimonij, inhibentur etiam tales actus;
turpiter tan- *Henriquez lib. 12. cap. 7. n. 7.*

In dubio tamen, an sit impotentia perpetua,
 22. *Quid fa-* indulgetur conjugibus à tempore attentatæ co-
ciendum est, pulæ, ut per triennium cohabitent pro attenta-
si dubitatur, tione consummationis matrimonij; si tali tem-
an adsit a- pore nihil efficiant, tunc post juramentum de-
liqua impo- positum de impotentia ab utroque conjugue co-
tentia, decidi gnita separandi sunt, ad vitandum periculum
tur. incontinentiæ. Ità cōmuniter sentiunt Doctores,
 cum *Coninch. disput. 31. num. 83. Sanchez de ma-*
trim. lib. 7. disp. 97. Si verò deest periculum
 incontinentiæ in conjugibus, tunc possunt si-
 mul cohabitare tanquam frater, & soror: ita
 conceditur in jure *ex c. consultationi. & c. Lauda-*
bilem. de frigidis.

Ex præcedentia casu insurgit sequens dubium;
 23. *An fœmi-* videlicet, Titius contraxerat matrimonium cum
na negans po- Berta, quæ accusaverat Titium, esse impotentem,
tentiam vi- & cum hæc impotentia clarè non patebat: ideo
ri, ille verò triennium ipsi erat concessum (prout leg. decer-
eam affir- nunt in *d. cap. laudabilem. de frigidis, & malefic.*)
mans, sit cau- pro attendenda copula; finito triennio iterum
sa sufficiens recurrit Berta, dicendo: Titium esse impoten-
ad dirimen- tem, Titius verò negat, affirmando, se co-
dum matri- pulam consummâsse: Pro solvendō hoc du-
monium. biō: inquirō, utrum Berta citò post contractū
 matrimonium, contra impotentiam Titij recla-
 maverit, nec nè? Si citò: id est saltē intra bime-
 stre à die attentatæ copulæ, prout *ex d. c. 1.*
vers. si autem, colligitur, & *ex Gloss. in cap. Si*
quis acceperit. verb. tempore. 33. quest. 1. Tunc
 admittenda est ad probationes. Si verò diutius,
 quàm ultra bimestre, à die attentatæ copulæ re-
 clamacionem contra impotentiam Titij protra-
 xerit, tunc non est audienda ad quinquennium,
 nec ad probationem admittenda. *Abbas in cap. 1.*
n. 5. de frigid. & malef. Brunellus de spons. concl.
28. limit. 1. num. 16. At si Berta haberet certa
 signa, quibus impotentiam Titij ostendere velit,
 si à peritissimis matronis conspiciendam se præ-
 beret, non esse cognitam à viro; sed adhuc esse

Virginem, tunc illa diutina taciturnitas illi non
 obesset ad citius legitimandam suam causam.
Innocentius cap. 1. num. ultim. de frig. Hic tamen
 te notare volo, quod aliqua fœminæ, vel ma-
 xime in America, licet sint corruptæ, videntur
 adhuc Virgines, uti infra ex historia Indica: pro-
 inde summa diligentia à pluribus matronis, re-
 quiritur in lustrando Bertam, an reverà Virgo
 sit, & nunquam à Titio cognita, prout ipsa asse-
 rit; nam oculus matronarum illudi facile possit,
 astutiâ Bertæ, quæ ut suum intentum obtineret,
 omnem artem adhibere posset, pro velanda sua
 corruptione, ideoque, nè in hoc casu deceptio
 contingat, cautè agendum est: ita habetur *ex c.*
proposuisti. de probat. Glossa c. Si quis acceperit. Ver-
bo: tempore. 33. qu. 8.

In casu tamen prædicto, quod Berta, nec signa
 impotentiae Titij habere possit ad præducendum
 ad judicium, nec se legitimare virginem, eò,
 quod aliunde sit corrupta, tunc in his circum-
 stantijs ait *Abbas supradictus, in capite laudabilem*
numero 2. cum Joanne Andrea ibidem num. 5.
Præposito & c. Cogendos esse ad copulam, co-
 ram expertis matronis pro veritate eruenda. Hic
 tamen modus, meò videri, lites decidendi, est ni-
 mis inhumanus, & repugnans verecundiæ, ac
 naturæ rationali, nec esse possit, sinè aliquo peri-
 culo culpæ; nam matronæ adstantes tali actui
 obsceno, non sunt lignæ, sed carneæ, sic valde
 periculosum est tales actus prospicere, &c.
 Proinde sanius judico cum *Alexandro de Nevo*
cap. laudabilem. num. 17. cas. 4. de frig. Henrico
apud Rosignoli. Credendum esse plus Titio, quod
 consummaverit matrimonium (ideoque se habere
 potentiam) quàm Bertæ neganti; nam Titius
 est caput mulieris, cui magis credendum est,
 quàm uxori. Tum, quia matrimonium stat
 pro possessione, quousque ejus invaliditas soli-
 dis rationibus demonstratur; Tum, quia nul-
 lus spoliandus est jure suo, nisi per liquiditatem
 oppositi juris; sed Bertæ assertum, non est liqui-
 dum, nimirum negando potentiam Titij, quam
 ille affirmat; ergo &c.

Vidimus varias impotentias ex parte maris, 24. *Datur*
 valorem matrimonij dissolventes, nec fœmina *quoque impo-*
 est immunis ab omni, nam subinde datur talis *tentia ex par-*
 clausura, seu arctitudo in Virgine, ut à nulla vi- *te fœmine, &*
 rili uirga, penetrari possit: narrat *P. Hermann* *quidem, tam*
tr. 9. d. 3. qu. 8. n. 8. sibi relatum fuisse, de qua- *absoluta,*
 dam Virgine, quæ orificium naturale, non latius *quàm respe-*
 habuit, quàm fonticulus Cauterij; & *Caramu-* *ctiva.*
 refert, de una Principissa nupta, ita arcta, ut ejus
 Mater nummō aureō aperire arctitudinem vasis
 debuit, pro aptanda ea marito suo; aliquando e-
 tiam contingere potest, ut pro uno viro sit ap-
 ta, pro alio nimis stricta; sicque in primo casu
 habet impotentiam absolutam, in secundo respe-
 ctivam; si nullā humanā arte, vel sinè peccato,
 tolli non possit; *Sanchez de matrim. disput. 93.*
n. 2. Bonacina qu. 3. punct. 13. num. 6.

Hinc detur fœmina, quæ dum contrahit, 25. *An uxor*
 præarctitudine nullatenus potest à viro cogno- *debeat pati*
 sci, ob grossitiem virgæ, talis fœmina non debet *incisio-*
 se al-

nem, vel al- se alteri prostituere ad deflorandum, ut proprio
teri se prosti- viro aptam se reddat : Nam impotentia, quæ
tuere, si pra sine peccato auferri nequit, censetur perpetua,
arctitudine à nec tenetur incisionem vasis pati, si non promi-
marito cogno serit ante contractum, ut vir congregari posset;
sci nequit, de- licet nullum esset periculum vitæ, tali modò rese-
ciditur. rare claustrum fœminæ: nam multi viri docti as-
 ferunt, claustrum virginale aperiri, clavi natura-
 li virgæ proprii mariti, non artificiali: à fortiori
 non tenetur pati incisionem, si adsit periculum
 vitæ, vel gravissimum morbi incommodum;
 sic sentit *Henriquez lib. 12. cap. 7. num. 8. verb.*
matrim. imper. num. 14. Gutierrez cap. 112. n.
31. Si verò talis fœmina consentiret in incisio-
 nem, & ex tali contrectatione vasis libidinis, ori-
 retur aliquod periculum pollutionis, vel consen-
 sus in delectationem, omittenda est incisio, &
 impotentia erit perpetua, juxta Canones, *ex cap.*
fraternitatis. Sexto de frigidis; &c. fin. 11. qu. 1.

26. Si fœmi- Quod si fœmina promiserit viro auxilium
 na ante con- congressus ante contractum matrimonium, eò
 tractum quod cognoscat non esse tale periculum vitæ, la-
 promissit viro xare claustrum, uti experientia docet, quod
 auxilium ad per primum partum valde dilatetur, & iterum
 congregien- concrevat, sine ordinario periculo vitæ; alias nul-
 dum, tunc te- la fœmina deberet nubere, si semper in primo
 netur stare partu deberet se exponere tali malo: tunc in tali
 promissis, & casu, si sine periculo peccati poterit vas laxare,
arctitudinem sive per incisionem ab alio, sive per se, quomo-
suam aptare, docunque, tenetur stare promissioni, tollendo
dummodo tale impedimentum, ut vir sive debilis, sive ali-
grossities vi- qualiter grossus, possit cum ipsa coire, dummo-
ri non exce- do talis grossities, non excedat proportionem
dat potentiam fœminæ; sic sentiunt Doctores, cum *Sancto*
uxoris. *Thoma in 4. dist. 34. questione 1. art.*
2. ad 5. qui sic loquitur: Si vir non possit
 implere carnalem actum cum vir-
 gine, & tamen possit cum corrupta: tunc
 medicinaliter aliquò instrumentò possunt clau-
 stra pudoris frangi, & ei conjungi: igitur
 fœmina etiam cum aliquo dolore, vi promissio-
 nis, in obsequium mariti, quem amare tenetur,
 & cui totum suum jus in ipsum transtulit,
 debet præparare vas, ad ipsum carnaliter ample-
 xandum. Ità etiam noviter *Pater Amandus*
Herman in 4. sent. tractatu 9. disput. 3. quest. 8.
num. 9.

27. Arctitu- Hujusmodi arctitudo etiam in corruptis sub-
 do etiam in- inde invenitur, quæ videntur virgines, quam vi-
 corruptis su- olatæ: Narrat *Oviedo* in historia de India occi-
 binde inveni- dentali cap. 10. fœminas hujus Regionis tam ar-
 tur. ctas esse, ut viri maximò labore appetitui suo sa-
 tisfaciant, & si non parturiunt, semper sunt
 quasi virgines; malitia tamen fœminarum est
 ità calida, ut aliquæ propriâ arte se adaptent,
 ac habiles marito se reddant.

28. Si impo- Si Berta nuberet Titio, & esset ità arcta, ut
 tentia arcti- Titius ob aliqualem penis excessum, cognosce-
 tudinis fœ- re eam nequeat, hic intercedit impedimentum
 mina sine pec- perpetuum, si sine peccato, vel gravissimo pe-
 cato, vel si- riculo vitæ, tolli impedimentum non posset;
 nè periculo vi quod si postea Berta separaretur per Consistori-
 ba auferri ne um à Titio, & nuberet Cajo, qui eam in ma-

trimonio redderet proportionatam priori ma-
 rito Titio, quæritur, num Berta teneatur redire *quit, est impa-*
 ad Titium? Respondeo negativè. Ratio est; *dimentum*
 quia primum matrimonium contractum cum *perpetuum*
 Titio, fuit validum, vel invalidum; si invalidum *respectu gros-*
 titio, fuit validum, vel invalidum; si invalidum *sitiei mariti,*
 uti certum est, quia arctitudo Bertæ sine pecca- *non vero re-*
 to, & sine periculo vitæ auferri non potuit, sic- *spectu alte-*
 que ex parte Bertæ fuit impotentia perpetua, re- *rim.*
 spectu virgæ Titij? ergo matrimonium secun-
 dum, cum Cajo contractum, est absolute validum
 ideòque Berta non potest ab hoc viro separari *Casus.*
 Tum, quia primum matrimonium fuisset vali-
 dum; ergo Berta commisisset adulterium, per-
 mittendo se cognosci à Cajo: sed impotentia,
 quæ sine peccato auferri nequit, est perpetua;
 ergo talis impotentia non debuit auferri per a-
 dulterium: nam sentio, quod si tempore
 contractus non adsint omnes conditiones essen-
 tiales ad matrimonium, eò ipsò invalidus
 est contractus; ergo cum una conditio essen-
 tialis, sit potentia congregandi maris, cum
 fœmina, in matrimonio, & hæc in
 nostro casu desit, uti per se patet; er-
 go &c.

Ex præcedenti fundamento solvitur iste casus. *Casus notabi-*
 Narcissus debilis, duxerat Nardam virginem, *lis solvitur.*
 quam præ debilitate cognoscere non potuit;
 declaratum est invalidum matrimonium, hoc
 factò, Narcissus postea duxit Leliam viduam,
 quam facile cognoscit; & Narda nupsit Tullio,
 qui ei virginitatis claustrum aperuit, in hoc
 casu Narda non tenetur redire ad Narcissum, nec
 Narcissus ad ipsam, propter supradictam ratio-
 nem.

Quæritur: an de essentia contractus matrimo- 29. An de
 nij sit commissio seminum utriusque contrahen *essentia ma-*
 tium in vase fœminæ facienda. Ante responsi- *trimonij sit*
 onem adverte, multos doctissimos Auctores te- *commissio se-*
 nere, semen fœmineum non esse necessarium ad *minum, no-*
 procreationem prolis, quanquam multum con- *atur.*
 ferat, ut liberi pulchriores, & bene formati ef-
 ficiantur; ità sentit *Divus Thomas 3. part. quest.*
31. art. 5. ad 1.

Adverte 2. damnatam esse propositionem se-
 quentem, ab Innocentio XI. num. 9. quæ sic
 sonat: opus conjugij ob solam voluptatem exerci-
 tum, omni penitus caret culpâ, ac de defectu veni-
 ali. Ex quo supponitur, quod opus conjugij sem-
 per debeat exerceri, in ordine ad generationem
 prolis: alias ob alium finem exercitum cum ex-
 clusione prolis, semper est peccatum, uti
 propositio damnata annuit.

Adverte 3. quod dum matrimonium inter
 virum, & fœminam initur, sit validum, licet
 nunquam carnaliter ex omni voto commiscean-
 tur, sufficit enim ad valorem contractus, ut pos-
 sint saltè commisceri, & intrâ vas seminare;
 nam si adsit aliqua impotentia seminandi in vase,
 cessat valor matrimonij. Modò ad superius quæ-
 situm respondeo, &

Dico: de essentia contractus matrimonij est cõ- 30. De essen-
 mistio seminum, utriusque contrahentium in *tiac contractus*
 vase fœmineo facta, ex suppositione, quod matrimonij,

est commissio commisceantur. Probatur: quia contractus *feminum in* matrimonij, est institutus in ordine ad procre-
vase, ad gene ationem prolis, per quod Conjuges fiant una ca-
rationem or- ro; sed si commissio feminum, non fit intra vas
dinato. fœmineum, cessat procreatio prolis, & conjuges

non fiunt una caro, ergo requiritur utriusque
contrahentium commissio feminum, in vase fœ-
minæ: major est certa; minor patet ex *cap. Lan-*
dabilem. de Frigidis, & maleficiatis: siquidem
non potest fieri, ut conjuges fiant una caro, nisi
quatenus eorum semina commisceantur, ex qui-
bus oritur fœtus, principium materiale prolis,
& fœtus, non oritur nisi intra vas fœminæ; ergo
requiritur seminatio mutua intra vas fœminæ.

31. *Christus* Probatur 2. specialiter de necessitate semina-
ex semine tionis fœminæ. Primò: afferuntur multa loca scri-
Virginis ori- pturæ, quæ afferunt, *Christum Dominum ex se-*
ginem traxit. mine Virginis originem traxisse; S. Augustinus,
lib. 2. de consensu Evan. cap. 2. cum autem eviden-
ter dicat Apostolus, ex semine David secundum
carnem Christum, ex qua stirpe fuit Maria: ergo
&c. *Beda lib. 4. in cap. 49. Luca 11. expresse ait:*
misit Deus filium suum, factum ex muliere, fa-
ctum sub lege: neque audiendi sunt, qui legendum
putant, natum ex Muliere, factum sub lege: sed
factum ex Muliere, quia conceptus ex utero vir-
ginali carnem, non de nihilo, non aliunde, sed ma-
terna traxit ex carne, alioquin nec verè filius ho-
minis diceretur, qui originem non haberet ex ho-
mine: ergo &c. *Idem Beda lib. 4. in Luc. c. 19. ulte-*
rius hanc veritatem demonstrare conatur, cum
dicat: *adversarios ignorare dialecticam*, sic con-
cludendo: *ejus lacte creditur nutritus, cujus*
semine negatur esse conceptus, cum ex unius ejus-
demque fontis origine, secundum physicos uterque
liquor emanat. Hic te vellem advertere, quod
nulla indecentia consistat in perfectione seminis,
cum sit naturale, sed solum in libidine, quâ o-
mnino caruit virgo; sicque licet Christus Domi-
nus ex semine David, secundum carnem, habeat
originem, ex quo semine Virgo concepta, &
Christus ex ea, per hoc nulla sequitur absurditas;
nam non posset intelligi, quomodo Christus sit
ex muliere, quomodo filius hominis diceretur,
quomodo esset ex semine David, secundum car-
nem, quomodo Beata Virgo ipsum genuisset, si
ad generationem non concurrisset? non dico vi-
tiò libidinis, sed concursu naturali Angelicæ pu-
ritatis: ergo fœminæ concurrunt ad generatio-
nem. Ità etiam concludit *Pennasiel. tom. 3. disp.*
1. qu. 5. sect. 3. num. 24. legatur Suarius tom. 2.
in 3. parti. disput. 10. sect. 1.

32. *Funda-* Probatur 3. si fœminæ non concurrerent
menta, quod ad generationem activè, non posset dari ra-
fœmina suo tio, cur mulus, & non equus nascatur, proge-
semine con- nitus ex equo, & asina: ergo sequitur, quod
currat ad necessariò concurrat & asina ad generationem:
generationem cum mulus degeneret ab equo, & assimiletur
prolis, notan- etiam asinæ. Tum, quia detur mihi ratio,
tur. cur fœminæ juvenes prolificant cum eodem vi-
ro? & cur non, dum sunt vetulæ? nam etiam in
tali provecta ætate, recipiunt semen virile,
& id retinent; quod semen est prolificum, uti
experientia docet: quia si talis vir mortuâ suâ ve-

tulâ, fœminam juvenem ducat, faciunt simul li-
beros; igitur, si vetula non prolificat, de-
bet oriri ex defectu sui seminis, eò, quod per-
dendo menstruum, perdit & vigorem seminis,
cum in tali ætate ordinarie fiat aquosum; igitur
fœmina necessariò concurrat suo semine ad gene-
rationem prolis. Tum, quia dicatur mihi, cur
pollutio in masculo sit peccatum, & non emis-
sio sanguinis, vel lactis in fœmina, cum tamen
omnis iste liquor secundum physicos, ex unius,
ejusdemque fontis origine emanat? ità citatus
Beda lib. 4. in Luc. c. 19. Ad hoc fundamentum,
an ne respondebitis mihi, ideò emissio volunta-
ria seminis, est peccatum: quia semen humanum
est ordinatum, tanquam unicum medium ad ge-
nerationem prolis, & ad conservationem generis
humani, non sic alius liquor; sicque ideò pollu-
tio est peccatum, quia prodigitur semen ordina-
tum ad procreationem prolis, ergo si semen fœ-
minæ, non concurreret ad generationem pro-
lis, polluendo se fœmina, non peccaret lethali-
ter. Quis Catholicorum hoc dicet? igitur ad-
mittendum est, quod semen fœminæ necessariò
concurrat ad generationem prolis; *Caramuel l. 3.*
de matrim. n. 381.

Ex mox data doctrina deducitur, primò: si vir
haberet potentiam penetrandi vas uxoris, im-
potens tamen esset seminandi intra illud, non te-
neret contractus matrimonij: quia taliter nun-
quam possent fieri una caro. Secundò: licet vir
in extractione virgæ possit seminare in ore valis
fœminæ, & non intra claustrum, non tenet con-
tractus matrimonij, quamvis fortè contingere
posset, quod matris, ex tali loco, suâ virtute ma-
gneticâ, attraheret aliquam particulam seminis,
ad generationem servientis; nihilominus tamè,
cum talis seminatio, passim non potest fieri sine
culpa, erit adhuc moralis impotentia ad seminan-
dum, eò, quod dedecet, ut actus matrimoni-
alis sit peccaminosus; Ità etiam *Hurtadus de ma-*
trim. disp. 22. diff. 3. n. 8. Tertiò, si vir pos-
set seminare intra vas, fœmina tamen esset impo-
tens ad seminandum, tenendum est, esse irri-
tum tale matrimonium; & à fortiori, si fœmina
esset Evnuchissa, seu castrata: nam deficiente se-
mine fœminæ, non potest cum ea fieri una caro,
per commissioem feminum; Quidquid in con-
trarium sentiat *Arist. lib. 2. generatione. cap. 2.*
Quartò: si fœmina præ nimia latitudine, vel ex
alia infirmitate, cognosci nequiret, vel si præ ni-
mia arctitudine, semen recipere non posset, secus
verò, si id recipere posset, non tamen id retine-
re. Quintò: si vir ex nimio calore expectare
vas fœminæ nequeat, sed præproperè extrâ vas
id effundit: si hi defectus sunt perpetui, nec ar-
te medicinæ juvari possint, erit impotentia diri-
mens. *P. Amand. Herm. in 4 sent. tr. 9. d. 3. q. 8. n. 6.*

Quæritur; an fœmina possit nubere, si non
possit parere, nisi cum manifestopericulo mortis, cognosci peri-
Ante responsionem adverte, talem fœminam, culum mor-
vix posse præcognoscere manifestum periculum tis in partu.
mortis, ante primum partum; sicque si concepe-
rit ex marito primâ vice, jam facti sunt u-
na caro, per quod consummatus est contra-
supposito.

utrum fœmina possit reddere debitum citrà culpam. Etus matrimonialis : tamen si contingat , quòd fœmina , sive ex prævisione medicorum , sive per se ipsam cognoscat , certè in primo partu periculum mortis passuram ; & nihilominus , in sciò maritò talem defectum , cum illo contrahit , postmodum verò denegat ei debitum conjugale dicens , se non posse ei reddere , quia exponeret se periculo mortis in partu passuram , vi cujus si conjungeretur , peccaret : quia peccatum est , se certo periculo mortis exponere , uti ipsa testatur , sic illicitè talis fœmina nupsit.

35. *Fœmina potest nubere juxtà aliquos licèt præcognoscat manifestum periculum mortis in partu.* Ad statum quæstionis , respondet 1. *Leander part. 2. tract. 9. disput. 21. q. 21.* tale matrimoniū esse validum , quanquam hic , & nunc licèt præcognoscat manifestum periculum mortis in partu. uxor sit impotens , intuitu periculi ad reddendum debitum marito. Ratio est ; quia contractus essentialis matrimonij , consistit in mutua obligatione ad perfectam copulam reddendam , ex natura sua aptam ad procreationem prolis , quod hic & nunc non fiat talis procreatio prolis , est purum accidens , siquidem fœmina per se considerata , non est impotens reddendi debitum , & ad semen viri suscipiendum , ergo &c. Tum , quia in impedimentum hujusmodi fœminæ , non est perpetuum : nam si vir expectaverit , quòdque illa fiet sterilis , tunc poterit sinè omni periculo reddere debitum conjugale ; ergo &c. Huic responsioni concordat *Henriquez lib. 12. cap. 7. n. 8. Fillincius tr. 10. part. 2. n. 65. Sanchez lib. 7. disput. 92. n. 27.*

36. *Si attendatur purus contractus naturalis matrimonij , licèt fœmina præcognoscat periculum mortis in partu , poterit nubere , & reddere debitum.* Respondeo 2. si attendatur purus contractus naturalis matrimonij , prout dicit mutuam traditionem corporum , tale matrimonium cum hujusmodi fœmina esset validum. Ratio est : quia præcisò jure Canonico matrimonij substantia consistit in obligatione reciproca reddendi debitum : præsciñdendo , an talis congressus sit peccaminosus , nec ne , ergo , si talis fœmina esset infidelis , licèt reddendo debitum peccaret , per hoc non sequitur , quòd talis contractus foret irritus apud infideles , quanquam apud fideles non valeret , eò quòd sinè peccato non possit exerceri complexus carnalis conjugalis.

37. *Si fœmina præcognoscat periculum mortis in partu , & vir contraxit cum ea , ex intentione proli- ficandi , tunc tale matrimonium est invalidum , se- cùs si intendere- rit cum ipsa continenter vivere.* Respondeo 3. tale matrimonium probabili- ter fore invalidum , si sponsus id contraxerit intentione ad prolem generandam , & concupiscentiam sedandam , cum melius sit nubere , quam uri ; Ratio est ; quia quotiescunque non servatur substantia contractus , talis contractus est irritus , sed habitio prolis , & concupiscentiæ tranquillitas , ingreditur contractum matrimonij , ex intentione sponsi ; nam non est credendum sponsum iuvenem , hujusmodi fœminam ducturam , si defectum congregiendi cum ipsa sci- visset. Quòd si sponsus intendisset continen- ter cum illa vivere , vel talis defectus ante con- tractum matrimonium ipsi innotuisset , cessaret prior ratio , sicque matrimonium valeret ; in casu tamen , quò similis fœmina graves patere- tur tentationes carnis , & instantèr urgeret peri- culum consentiendi in libidinem , poterit red- dere debitum marito , ex quo capite teneret

contractus matrimonij : nam licèt peccatum sit exponere se periculo mortis temporalis ; at su- perveniente aliò periculò mortis Spiritualis ani- mæ , consentiendi in venerem , non peccabit red- dendo debitum , quia periculum spirituale ma- gis obligat ad id vitandum , quàm temporale , cui necessariò cedere debet , *Sanchez lib. 7. disp. 108. num. 8.* Eòdem modò , si fœminæ insit *ris propria* , periculum succumbendi libidini , potest petere vel fœtum debitum , licèt sciat fœtum mortuum parituram , mortuum pa- nam non est in potestate ejus , vivum edere , & rituram , melius est proli sic esse , quàm non esse ; *Sanctus tunc potest pe- Augustinus lib. 5. contra Julianum. cap. 8. ait : tere , & reddere* Non dico , parvulos sinè Christi Baptismate mori- re debitum. entes , tantà pœnà esse plectendos , ut eis non nasci potius expediret.

Sterilitas non impedit valorem matrimonij. 38. *Sterilitas Ratio est , quia non impedit copulam carnalem non impedit perfectam , vi cujus possunt fieri una caro. Tum , valorem ma- quia licèt non possit haberi prolis generatio , tan- trimonij. quam finis principalis matrimonij , habetur ta- men secundarius ; videlicet remedium concupi- scentiae. Tum , quia pro nunc sunt steriles , successu temporis fortasse prolificabunt , uti quo- tidiana experientia docet. Tum , quia arte me- dicinæ , vel per intercessionem alicujus Sancti , à sterilitate liberari possunt ; quia legitur *Luca 1. de matrim. Zacharie , & Elisabeth steriles , & de El- cana , & Anna 1. Reg. 1. ergo &c. S. Th. in 4. d. 34. q. 1. a. 2. ad 3. Herm. tr. 9. d. 3. q. 8. n. 13.**

Hermaphroditus dicitur ille , qui duos sexus , 39. *An Her- maris videlicet , & fœminæ habet : si uterque se- maphroditus xus esset æqualiter potens , potest sibi seligere possit contra secundum quemcunque vellet contrahere matri- here , exponi- monium : ità L. queritur. ff. de statu hominum. tñr , & in du- in hoc casu caveat Parochus , assistere hujusmo- bio ad quem di matrimonij , nisi prius juret hermaphroditus , pertinet co- se velle solum determinatum sexum sequi ; sic gnoscere po- Coninch. disp. 31. num. 89. Majolus lib. 3. c. 27. tentiam se- num. 16. Si dubitatur , qualis sexus sit validi- xus , declara- or pro contrahendo matrimonio , ad medicos , vel tur. peritas matronas declarare spectat ; & si adhuc dubium non solvitur , tunc opinioni ipsius her- maphroditi standum est , & secundum illum contrahendum.*

Hermaphroditus , qui secundum unum sexum 40. *Caveant v. g. masculinum contraxit matrimonium , Hermaphro- mortuà suà conjugem , non potest postea mutare diri , qui pri- sexum , & contrahere aliud matrimonium se- us secundum cundum sexum fœmineum citrà peccatum. Ra- unum sexum tio est ; quia talis electio esset scandalosa , & con- contraxe- tra juramentum factum : matrimonium tamen rant , & mor- contractum , secundum sexum fœmineum , vale- tuo conjugem ret , dummodo non intercedat impotentia talis vellent secun- sexus ; sic sentit *Basilus lib. 7. de matr. cap. 65. dñm alium n. 8. Sanchez lib. 7. disputat. 106. Henriquez lib. sexum con- 1408. n. 6. contra Toreblanca , qui contrarium trahere. sentit lib. 5. de jure. c. 9. num. 15.**

Leander part. 2. tr. 9. disput. 21. quæst. 31. 41. Herma- Castropallao disput. 4. punct. 14. sect. 5. num. 2. phroditus dicit , Hermaphroditum posse contrahere secun- etiam secun- dum quemcunque sexum , dummodo sit potens , dñm sexum & sic existimat etiam secundum debiliorem , si debiliorem constet

potest contra- constet talem sexum esse aptum ad generandum; here, dum- nam nullibi legitur in jure Canonico, talem se- modo sit vali- xum esse exclusum. Tum, quia tale matrimo- nus ad gene- nium corresponderet potentiae naturali, ergo- randum. esset validum. *Hurtadus disp. 22. diff. 10. cum*

41. Duo her- aliquibus alijs. Si duo hermaphroditi contraherent matrimo- ti contrahen- nium, caveant utri ambobus sexibus: id est, ne- tes, caveant- tentent secundum ambos sexus reciproce se co- semutuo cog- gnoscere, modo eundem agendo marem, mo- noscere secun- do foeminam; taliter contingere posset, quod dum ambos- ambo simul ingravidarentur cum tanto scandalo proximorum. Tum, quia talis actus semper exerceretur cum mortali peccato, contra fidem

42. Si con- in matrimonio sibi datam. In casu, quo conjux fieret impotens post con- traxit post con- tractum matrimonium, etiam ratum, v. gr. si per trimonium- aliquod accidens factus sit Eunuchus &c. Tunc factus sit Eu- a tactibus obscenis abstinere debet. At si va- nuchus, potest- let exercere copulam conjugalem, potest, licet fortasse non emittat verum semen. Ratio est,

quia per contractum matrimonialem obtinuit adhuc actum tale jus, & quanquam fortasse non possit habere conjugalem finem primum matrimonij, id est, generatio- exercere. nem proles, habet tamen secundarium, sedando concupiscentiam carnis, ne urat; caveat tamen, ne ob solam delectationem talem exerceat actum; quia hoc modo peccaret saltem venialiter, pro- ut expresse annuit propositio 9. ab Innocentio XI. damnata; *Tolletus lib. 7. cap. 16. num. 4. Va- lentia tom. 4. disp. 10. qu. 5. part. 7. Filliucius tr. 10. part. 2. n. 103.*

Quod si post contractum matrimonium, fie- 43. Si conjux ret impotens ad seminandum intra vas foemine- post contra- um, sive ob debilitatem virgae, sive ob arcti- etum matri- tudinem claustrum foeminae, non permittitur illi monij factus talis actus, ut semen extra effundat. Ratio est: sit impotens quia ad substantiam copulae matrimonialis re- ad seminan- quiritur, ut semen in vase foeminae recipiatur: dum in vase sed hic non contingeret; ergo. *Sanchez lib. 9. disp. uxoris, non 17. n. 20. Henriquez lib. 11. cap. 15. n. 4. Cajetan. 2. 2. qu. 154. art. 1. & alij.*

eitalis com-
plexus car-
nalis.

TRACT. XCVI.

DE INCARNATIONE.

Propositio 4. ab Alex. VIII. expulsa, hoc modo se habet, scilicet:
Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus, & solis fidelibus.

CAPUT. Unicum

An Christus pro omnibus, tam fidelibus, quam infidelibus mortuus sit.

SUMMARIUM.

1. S. Thomas dicit, incarnationem decretam fuisse, intuitu reparandi peccatum.
2. Scotista ajunt, incarnationem decretam fuisse principaliter ob gloriam Christi, & secundario pro reparando peccato.
3. Medysta volunt, Christi adventus simpliciter fuit decretus, quod venerit in carne passibili, fuit finis reparationis peccati.
4. Peccatum originale omnes homines maculavit.
5. † Christus, tam pro justis, quam injustis, tam fidelibus, quam infidelibus mortuus est.
6. Colligitur falsitas propositionis Fansenij.
7. Proponuntur, & solvuntur objectiones modernorum haeeticorum.

8. Gratia sufficiens, non est inutilis hominibus per se, & si non consequitur suum effectum, provenit ex voluntate hominis.

Deus scit, reprobos non salvari, per gratiam sufficientem.

9. Falsitas propositionis 5. ab Alexandro VIII. damnata, notatur.

Quoniam meus non sit scopus, de Incarnationis mysterio quidquam tangere, cum scholasticis duntaxat id examinare proprium sit: nihilominus tamen propositio damnata, superius allata, me aliquam quaestionem pertractare obligavit, pro legitima expositione sensus ejusdem propositio-

tionis, quæ ab illa quæstione pender, videlicet:
An Christus venisset, si Adam non peccasset?

i. S. Th: dicit, Incarnationem decretam fuisse intuitu reparandi peccatum. Sanctus Thomas, cum tota schola, tuetur Incarnationem decretam non fuisse, nisi intuitu reparandi à culpa genus humanum: ideoque adæquatus finis Incarnationis, fuit redemptio generis humani, quæ conclusio in numerosissimis, tum scripturæ, tum Sanctorum Patrum textibus fundatur, uti infrà dicam.

2. *Scotistæ ajunt, quòd Deus quòdā substantiam Incarnationem decrevisset, propter suam gloriam, & quòdā modum tantum propter redemptionem hominum : igitur volunt, quòd finis Incarnationis immediatus, non fuisset reparatio peccati, sed excellentia, & manifestatio gloriæ, consequenter prætendunt, quòd Incarnatio fuerit decreta ante prævisionem peccati. Ratio est : quia ante prævisionem peccati, Christus fuit prædestinatus ad gloriam : ergo ante prævisionem peccati fuit decreta Incarnatio : quia Christus ab æterno, & antequam Adam peccasset, habuit gratiam, quæ gratia faciēda Adæ, præsupponit Christum ; igitur prædestinationem ad gloriam, eò quòd Christus sit caput omnium prædestinatorum, prout testatur Psalmista : *In initio libri scriptum est de me.**

3. *Medista volunt, Christi adventus simpliciter fuit decretus, quod venerit in carne passibili, fuit finis reparationis peccati.* Tertia opinio, est *Suarez*, docentis, quod finis mittendi Christum in carne passibili, & moriturâ, fuit reparatio peccati: non tamen finis mittendi Christum *simpliciter*; ad quod bene percipiendum, assignat tria signa, seu instantia rationis: In primo signo dicit: Deum decrevisse incarnationem quoad substantiam: in secundo signo, prævidisse peccatum; in tertio signo, decrevisse Incarnationem quoad modum, id est, in carne passibili.

A. *Peccatum originale omnes homines maculavit.* Sciendum est ulterius, quod peccatum originale omnes homines maculaverit, uti de fide credendum est; de quo loquitur Apostolus ad Romanos 5. *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, in quo omnes peccaverunt.* Hoc ipsum colligitur ex Osea cap. 6. *Ipsi autem, sicut Adam, transgressi sunt pactum, ibi pravaricati sunt in me.* Qualemcunque ex his tribus opinionibus tenere cupis, omnes ad nostrum tendunt scopum. Nunc

5. † *Christus, tam pro iustis, quam injustis, tam fidelibus,* Dico contra *Proposition. 4. ab Alexandro VIII. expulsam: Christus dedit semetipsum pro nobis oblationem DEO, & non tantum pro solis electis, & fidelibus, sed etiam pro reprobis, & infidelibus.*

quàm infidelibus mortuus est. 6. Colligitur falsitas propositionis Iansenij.

Probatur ex Apostolo ad Corinth. 6. *Empti enim estis pretiò magnò: Et ad Timoth. 1. Venit Christus in hunc mundum, peccatores salvos facere: Item Lucae 19. Venit filius hominis querere, & salvum facere, quod perierat.* Ecce, quòd in his textibus, etiam pro peccatoribus salvandis, prout sunt reprobi, & infideles, Christi

Deus Filium suum, ut eos, qui sub lege erant; redimeret: sed omnes homines erant sub lege, cum omnes transgressi sint pactum, peccando; ergo &c. Nota ly omnes, quæ particula universalis complectitur tam fideles, quàm infideles, ergo Christus pro omnibus mortuus est, & oblationem dedit se Deo. Tum, quia ad Timoth. cap. 2. ait Apostolus: obsecro igitur, primum omnium fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate; hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri: ergo, cum Apostolus adhortetur, ut pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, oretur, annuit sufficienter, quòd Christus etiam pro ipsis mortuus sit: sed tunc temporis Reges erant infideles, gentiles, reprobi: ergo Christus tam pro electis, quàm pro reprobis mortuus est: aliàs Apostolus gratis pro ipsis orationes commendasset. Tum, quia hoc ipsum insinuant Sancti Patres: Divus Augustinus serm. 9. ait: nulla causa veniendi fuit, nisi peccatores salvos facere: Sanctus Chrysostomus Homil. 10. sic loquitur: Sola causa incarnationis fuit, propter quam in hunc mundum descendit; sed omnes fuerunt infecti culpà: ergo ad omnes curandos, in hunc mundum descendit. Tum, quia Concil. Trident. sess. 6. cap. 3. habet: Etsi Christus pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt: sed ij duntaxat, quibus meritis passionis ejus communicatur: ex quo textu patet, quòd Christus tam pro illis, qui meritum passionis ejus ad salutem recipiunt, quàm alijs, qui non recipiunt, mortuus est: ergo &c. Tum, quia satisfactio Christi adæquaverit offensæ, & si offensa fuit infinita, etiam satisfactio Christi fuit infinita, cum processerit à persona Christi infinitè dignâ, cujus merita sunt immensa sine fine: ergo licèt peccata hominum reproborum essent infinita, Christus pro illis abundantissimè satisfecit, quia Christus moriendo, tam fidelibus, quàm reprobis ostendit, quomodo misericordia, & justitia obviaverunt tibi, in quo actu summam misericordiam erga genus humanum exercuit; ut sicut unus est Deus, & mediator Dei, & hominum, ità absque ulla exceptione omnes homines vult salvos fieri.

Hinc manifestè apparet, quàm iniqua sit doctrina *Fansenij in lib: 3. de gratia salvat. cap. 21.* docentis, quòd dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus, & solis fidelibus, cujus somnia *Alex. VII.* jam olim tanquàm hæreticâ, diplomate proscripsit.

Contra mox expositam doctrinam, dicunt 7. Propo-
hæretici recentiores: verum est, quod Chri-
stus pro omnibus mortuus sit, talem verò mor-
tem non omnibus applicavit, eò modò, quò-
licet merita Christi sint infinita, & pro omni-
bus coram.

bus sufficientia, non tamen à Christo pro omnibus oblata.

Sed contra imperceptibile est, quomodo Christus pro omnibus sanguinem fuderit, & non pro singulis eum Patri suo obtulerit, nam particula *omnis*, complectitur singula individua in genere contenta: ergo cum Christus sit Redemptor omnium, pro singulis impetravit auxilium ad salvandum.

Instant adhuc infideles, dicentes: Deus scit, reprobos per gratiam sufficientem non salvandos; ergo cum sciat damnandos, & non præbeat eis majus auxilium, cum possit, signum est, quod reverà non vult eos salvare: ergo non vult omnes homines salvos fieri: igitur reprobis talis gratia est frustranea, & melius esset, si nullam habuissent, cum ad majus tormentum eis inserviet, eò, quod debebunt de ea rationem reddere.

8. *Gratia sufficiens non est inutilis hominibus per se, & si non consequitur suum effectum, provenit ex voluntate hominis.* Respondeo 1. ad hoc dubium, quod mihi satisficiens non est propositum, & id hoc exemplò physico elusi, videlicet: detur Rex, habens duos finibus per se, lios v.g. Titium, & Cajum, quibus proponit debere currere in stadio, quivis pro sua parte Regni acquirenda: Titio dat equum, & Cajo asinum: Titius habens equum sinè magna difficultate illum ascendit, & facillimè currit in stadio, obtinet bravium: Cajus habens asinum, agnoscens, benè se posse pervenire ad metam stadij cum asino, sed magno cum labore, cujus periculus in stimulo, & urgendo asinum, liberè cessat à cursu: videns hoc Rex præmiat Titium unâ parte Regni, Cajum verò rejicit, intuitu

tu suæ ignaviæ: nam Rex dederat ipsi sufficiens auxilium, concedendo asinum, quò iter stadij perficere poterat, si Cajus voluisset, ideoque non ex voluntate Regis, sed ex defectu Caij, cursus stadij factus non est; sicque Cajus sibi impitet, quòd partem Regni non acquisierit.

Respondeo 1. & directè ad instantiam: verum *Deus scit, re-esse*, Deum scire reprobos non salvandos per probos non sal gratiam sufficientem, quæ damnatio reprobo-vari per gratiam sufficientem, cum semper hæc inclinat gratificatum ad entem. actum meritorium, nisi à libero hominis arbitrio impediatur; nec provenit ex voluntate Dei, talem gratiam concedentis, per quam intendit, ut homines applicent liberè studium suum ad operandum, & salventur; ergo si gratia non sortiatur suum effectum, provenit ex pura voluntate hominis, non Dei, & verum est, quod melius fuisset, si homo ille eam non habuisset, quam habitam voluntariè neglexisset, & secundum stimulationem ejusdem non operatus fuisset; at simpliciter loquendo, melius est habere gratiam inclinantem ad bonum, per quam homo poterat bene agere, & salvari, si voluisset.

Corollarium: ex mox data doctrina clarè 9. *Falsitas patet falsitas propositionis 5. ab Alexandro VIII. propositionis expulsa, cujus virus clariùs demonstravi in materia de gratia, uti ibi te videre desidero, quòd Pagani, Judæi, hæretici, alijque hujus generis, mnata, nota abundantem accipiunt influxum à Jesu Christo, tur. proinde in illis dari sufficientem gratiam, quâ possunt salvari, si voluerint.*

TRACTAT. XCVII.

DE INCESTU;

CAPUT Unicum.

De peccato Incestus.

SUMMARIUM.

1. Describitur Incestus.
2. Si quis cognosceret consanguineam intra quartum gradum, committeret incestum.
3. Si unus Conjux, cognosceret consanguineam alterius conjugis, intra quartum gradum, committeret incestum.
4. Si quis cognosceret fornicariè unam, v.g. Leliam, tunc si postea cum hujus consanguinea peccaret infra secundum gradum, esset incestus.
5. Cognoscens cognatam spiritualem, committeret incestum: ita etiam legalem.
6. Si quis iniret sponsalia cum una, & postea cognosceret ejus sororem, vel matrem, committeret incestum.
7. Si quis cognosceret consanguineam Uxoris sue, intra secundum gradum, non posset sinè dispensatione petere debitum ab uxore.
8. Si quis ignoraret pœnam petendi debitum, ortam ex commistione carnali cum consanguinea uxoris sue, eam non incurreret.

9. Olim incestuosi, mortuâ uxore nequierunt ducere aliam, non sic modo.
10. Si conjux congregaretur cum consanguinea uxoris suæ, & unus illorum non seminaret in vase, non contraheret impedimentum petendi debitum, imò nec verum incestum committeret.
11. Episcopus non potest cum conjugē dispensare, ad petendum debitum.
12. Confessarij Regulares, an dispensare possint cum conjugē ad petendum debitum, notatur.
13. Congressus Sodomiticus inter consanguineos, non est propriè incestus, sed analogicè duntaxat.
14. An omnes incestus sunt ejusdem, vel diversæ speciei, notatur.
15. Quales species incestus debeant explicari in confessione, deciditur.
16. In incestu Sodomitico, an debeant explicari gradus, & quales, deciditur.

Incestus, est coitus fornicarius inter consanguineos, vel affines, & inter conjunctos conjunctione spiritali, vel Legali, etiam intuitu publicæ honestatis; est peccatum lethale gravissimum, contra honorem, & reverentiam, debitam propinquis: Ita colligitur ex Apostolo, ad Corinth. 5. & Levit. capite 18. Est communis Theologorum & Jurisperitorum, cum Lessio: S. Thomas quest. 154. art. 9. Hæc doctrina est contra Novatianos hæreticos, docentes: esse gratum DEO concubitum, etiam cum propria matre, & sorore. &c.

1. Describitur incestus. Hinc 1. si Titius cognosceret carnaliter Bertam consanguineam, inter quartum gradum comprehendentem, committeret incestum. Ratio est: quia ad talem gradum, cum consanguineis est vetitum celebrare matrimonium, uti expressè colligitur ex Concilio Tridentino sess. 24.

2. Si quis cognosceret consanguineam inter quartum gradum committeret incestum. Hinc 2. Titius ducens in matrimonium Bertam, fit affinis omnium consanguineorum Bertæ, usque ad quartum gradum: Proinde si unam ex illis cognosceret intra tales gradus, committeret incestum, vi matrimonij consummati cum Berta: & è contra, si Berta cum consanguineis Titij commisceretur, in uno ex quatuor gradibus, talis copula esset incestuosa.

3. Si quis cognosceret fornicariè unam, cum filia Leliæ, vel nepte, aut matre, vel Avia v. g. Leliæ, ejusdem, vel cum duabus sororibus, vel consobrinis, vel si commisceretur cum ea, quam fratrem, vel Pater, vel avus ejus, fornicariè cognovisset; in his omnibus committeret incestum. Ratio est: quia Trid. sess. 24. c. 4. de consanguineis interdixit celebrare matrimonium, usque ad secundum gradum inter illos, qui contraxerunt affinitatem ex copula fornicaria: ita passim omnes Doctores utriusque legis affirmant: Filliungius tr. 30. part. 5. q. 1. Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 11. n. 175.

4. Cognoscere Hinc 4. si Sempronius cognosceret cognatam spiritualem, vel legalem, v. g. illam, quam cognatam ex sacro fonte levavit, vel baptizavit: aut in fili-

am adoptavit: eodem modò, si cognosceret matrem baptizatæ, committeret incestum: quod incestum, ita dixi de baptisate, idem dicendum est de confirmatione, respectivè.

Hinc 5. si Titius contraxisset sponsalia de futuro matrimonio cum Caja, & postea cognosceret ejus matrem, sororem, vel filiam; committeret incestum. Ratio est: quia Ecclesia postea cognatalem copulam vetuit, sub pœna impedimenti sceret ejus solidimentis matrimonium in primo gradu, rorem, vel propter reverentiam conjunctis debitam: à matrem, com- fortiori committitur incestus, si post contra- mitteret ince- ctum matrimonium, nondum consummatum, stum.

cognosceret aliquam, ex consanguineis suæ sponsæ usque ad quartum gradum: sic scribunt Theologi cum Cardinale de Lugo disp. 16. de penitentia sect. 6. num. 331. Tamburino lib. 2. cap. 7. sect. 7. num. 53. Sanchez de matrimonio lib. 7. disp. 68.

Hic advertite: quòd si Titius cognosceret consanguineam uxoris suæ in primo, & secundo gradu, non posset petere ab ea debitum. Ratio est: quia fit affinis uxoris in eo gradu, quòd uxoris suæ in consanguinea uxori est sanguine juncta; ita tra secundum etiam vetitum est in jure Canonico: Conjux verò innocens potest petere, & reus tenetur ei reddere debitum; quia innocens non debet jure suo privari, propter delictum alterius: In alijs vero gradibus copula cum consanguinea non impedit petitionem. ita Diana part. 3. tr. 5. resolut. 10. Pontius de matrimonio lib. 7. capit. 33. num. 6.

In casu tamen, quòd Titius ignoraret talem pœnam petendi debitum, eam non incurrit. Ratio est: quia non videtur rationabile, ut ignorans legem, ad eam teneatur: sicuti solidis fundamentis hoc demonstravi verb. Ignorantia; Imò si Titius scivisset prohibitionem sine impossibilitate pœna, adhuc propter eam rationem non obligatur ad eam; Castropallao tom. 3. tract. 2. disput. 1. de legibus part. 17. numero 8. Tamburinus lib. 7. cap. 4. sect. 2. numero 3. Sanchez de matrim. lib. 9. disputatione 32. num. 20. Diana part. 3. tr. 5. resolut. 12.

Olim incestuosis mortuâ uxore fuit vetitum ducere aliam, modò verò per contrarium utrum tale impedimentum abolevisse censetur, aliam, non sic ideoque licitum, cum alia post mortem primæ uxoris contrahere matrimonium; Tamburinus lib. 7. capit. 4. sectio. 2. num. 4. Cassianus, & alii.

In tract. de impotentia fundamentaliter ostendi, quòd ad hoc, ut conjuges fiant una caro, requiratur necessariò commistio seminum, facta in vase mulieris; sicque si unus seminaret, alterò impotente, deficeret talis commistio; igitur vi talis defectus, non valeret contractus matrimonij: ex quo deducitur, quòd si Titius congregaretur cum consanguinea, vel affine uxoris suæ, & unus illorum non seminasset in claustris fœminæ, nullum contraheret impedimentum petendi debitum: imò nec verum incestum.

7. Si quis cognosceret consanguineam uxoris suæ in primo, & secundo gradu, non posset petere ab ea debitum. Ratio est: quia fit affinis uxoris in eo gradu, quòd uxoris suæ in consanguinea uxori est sanguine juncta; ita tra secundum etiam vetitum est in jure Canonico: Conjux verò innocens potest petere, & reus tenetur ei reddere debitum; quia innocens non debet jure suo privari, propter delictum alterius: In alijs vero gradibus copula cum consanguinea non impedit petitionem. ita Diana part. 3. tr. 5. resolut. 10. Pontius de matrimonio lib. 7. capit. 33. num. 6.

8. Si quis ignoraret pœnam petendi debitum, eam non incurrit. Ratio est: quia non videtur rationabile, ut ignorans legem, ad eam teneatur: sicuti solidis fundamentis hoc demonstravi verb. Ignorantia; Imò si Titius scivisset prohibitionem sine impossibilitate pœna, adhuc propter eam rationem non obligatur ad eam; Castropallao tom. 3. tract. 2. disput. 1. de legibus part. 17. numero 8. Tamburinus lib. 7. cap. 4. sect. 2. numero 3. Sanchez de matrim. lib. 9. disputatione 32. num. 20. Diana part. 3. tr. 5. resolut. 12.

9. Olim incestuosis mortuâ uxore, nequierunt ducere aliam, non sic modo.

10. Si conjux congregaretur cum consanguinea uxoris suæ, & unus illorum non seminaret in vase, non contraheret impedimentum petendi debitum: imò nec verum incestum.

mentum petendi debitum. Ratio est; quia non fieret affinis uxoris suæ, eò quod nulla facta fuisset commistio seminum, per quam conjugati fiunt una caro; sic sentiunt Auctores cum Sanchez lib. 7. disp. 83. *Propositus part. 3. de matrim. d. 9. n. 81. Diana part. 4. tract. 2. ref. 42.*

11. *Episcopus* Conjux incurrens impedimentum ad petendum debitum, potest hodie Episcopus dispensare cum eo, ad petendum; ita praxis quotidiana docet, ac tale jus per consuetudinem introduci debet. Etum est. *Valentia tom. 4. disp. 10. qu. 5. punct. 5. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 12. num. 13. Fil-*

12. *Confessarius* *lucius tr. 16. num. 308. part. 2.*

Regulares, Confessarii regulares, olim potuerunt dispensare in hac pœna, ad petendum debitum conjugale ex facultate ipsis concessa à summis Pontificibus, conjugale ad vivæ vocis oraculo: alit modò tale privilegium petendum de eis per Bullam *Urbani VIII.* sublatum est: nihilominus tamen, & non obstante tali revocatione, adhuc Regulares dispensare possunt cum facultate sui Ordinarii Superioris, in foro conscientie, tantum virtute privilegij, concessi Monachis Sancti Benedicti Congregat. Vallis toletanæ à Julio XI. Ann. 1503. Ita sentit *Lezana tom. 3. difficultate 2. de affinitate. num. 4. & 5.* quod privilegium refert *Rodriguez in Bullario. Bulla 23.* Alit de hac facultate, valde timidè moderni Auctores loquuntur, proinde talem opinionem esse solummodo leviter probabilem existimo, de qua plus in *tractatu de Regularibus.*

Quæritur: an coitus Sodomiticus cum consanguineo, vel affine, præter malitiam Sodomie, includat etiam malitiam incestus.

13. *Congressus sodomiticus* Respondet *Sancius in selectis disput. 40. num. 21.* congressus sodomiticus inter consanguineos, vel affines nullam importat culpam incestus. Ratio ejus esse potest; quia talis coitus non est fornicarius, nec per illum contra propriè incestus, hitur aliqua affinitas, cum nulla fiat commistio seminum, ad hoc, ut ad invicem fierent una caro: Ego quidem concedo, non esse propriè incestum, congressum sodomiticum, ad hoc, ut inducat aliquod impedimentum matrimonij; negare tamen non possum, quod talis coitus, non sit contra reverentiam, & honorem debitum sanguine junctis, ideòque saltè analogicè erit incestus; *Sylvius 2.2. question. 154. art. 12. Azorius lib. 3. cap. 18. qu. 5.*

14. *An omnes incestus sint* Quæritur: an omnes incestus sint speciei, vel an diversificentur secundum diversitatem graduum; in hoc quæsito variæ sunt opiniones; *Tamburinus in meth. lib. 2. cap. 7. sec. 7. n. 49.* ait, probabile esse, nec consanguinitatem ab affinitate, nec unum gradum ex his, differre specie ab alijs, & citat pro se *Sanctum Thomam 2. 2. questione 15. art. 9. Cajetanum; Fillium, & alios.* Ratio ejus est; quia in omnibus his, una tantum deformitas contra reverentiam debitam conjunctis reperitur, modò gravior, modò levior. *Valentia verò tom. 3. disp. 9. qu. 3. punct. 3.* vult omnes

incestus differre specie, tam secundum diversitatem consanguinitatis ab affinitate, cognatione spirituali, legali: quàm secundum gradum. Proinde juxta hunc Auctorem, incestus habitus cum matre, differt specie ab incestu, commisso cum sorore, cum consobrina, &c. *Lessius verò lib. 4. cap. 3. dub. 11. numero 79. Azorius part. 3. lib. 3. capite 9. qu. 1.* asserunt: incestum cum consanguinea commissum differre specie ab incestu affinitatis, cognationis spiritualis, & legalis; alit gradus in una specie, differunt solum numerò ad invicem. Nunc.

Resp. opinionem Lessij esse valde probabilem, quæ mediat inter rigorosam, & nimis latam. *Species incestus* Nam turpius est peccare cum matre, quàm cum *stus debeant* Noverca; sicque datur aliqua notabilis differentia turpitudinis: Eòdem modò explicandus *confessione,* est incestus, si quis copulam haberet cum cognata, conjunctione spirituali, ut v. g. si Titius cognosceret Bertam, quam levavit ex Baptismate, vel confirmatione: nam talis turpitudine est etiam contra reverentiam, debitam cognatæ spirituali, intuitu Sacramenti, & quia diversa sunt præcepta in jure, præcipientia servare affinitatem: At non est necesse, explicare in confessione gradum unius speciei. Ratio est; quia omnes gradus hujus speciei in genere moris solum differunt secundum majus, & minus; sicque est solum circumstantia, aggravans: sicut quantitas furti v. g. unius aurei, quæ constituit lethale; & quantitas duorum aureorum, constituit etiam solum lethale, hæc duo furta non differunt specie, sicque sufficit dicere in confessione, commisi furtum lethale, sive fuerit unius aurei, sive duorum: ergo à pari, secundum hos auctores, si quis commisisset incestum cum matre, filia, aut sorore, sufficit ipsi dicere, commisi incestum cum consanguinea. *Bonacina de matr. questione 4. punct. 16. num. 5. Fillius tract. 30. cap. 5. num. 96.* Alij verò ut *Delugo, Escobar,* existimant, debere explicari primum gradum, si in tali commissus est incestus ob grandem deformitatem, & violationem reverentiæ debitæ, vi cujus agnoscunt specificam differentiam; Nihilominus tamen, cum perraro committatur incestus in primo gradu, non est necesse, gradum indagare à pœnitente, cum tales gradus probabiliter specie non differant; ita recenter notat *Gobat in Theol. experiment. tract. 2. casu 17. num. 143. Biesman &c.*

In incestu sodomitico, eòdem modò cum 16. In incestu proportionem loquendum est, quò de alio incestu; *stus sodomiticus* unde si quis sodomiticè congrederetur cum co, an deberet explicari in confessione consanguinitatem, vel gradum, & affinitatem &c. juxta opinionem Lessij; non quales, deciditur. verò est necesse, exprimere gradum, si primum dicitur. excipias, juxta de *Lugo.* In sententia verò *Tamburini, Cajetani,* sufficit dicere, commisi incestum absque alia expressione, quia omnes incestus dicit esse unius speciei, & solum importare circumstantiam aggravantem; In incestu

incestu tamen cum conjuncta conjunctione spirituali commisso, debet manifestare spiritualitatem, quia fit etiam contra debitam reverentiam

Sacramento, per quod talis persona ei conjuncta est. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 5. numero. 9.

TRACT. XCVII.

DE INDULGENTIJS.

Propositio 37. ab Alexandro VII. damnata.

Indulgentiæ concessæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

CAPUT I.

De veris, & Apocryphis Indulgentijs.

SUMMARIUM.

1. Quidditas Indulgentiæ exponitur.
2. Indulgentia alia est plenaria, alia non plenaria; per hanc remittitur aliqua pœna, per illam tota remittitur pœna culpa.
3. In Ecclesia Dei datur infinitus thesaurus, inferviens pro satisfactione infinitorum hominum.
4. Ecclesia potest relaxare per indulgentias, fidelium pœnas temporales.
5. Solus Papa habet potestatem in terris concedendi indulgentias omnibus Christi fidelibus.
6. Episcopi possunt concedere aliquas Indulgentias.
7. Episcopis, an sit facultas concedendi indulgentias aliquas de jure Divino, notatur.
8. Cardinales possunt concedere aliquas Indulgentias.
9. An Abbates, & Parochi possint concedere indulgentias, notatur.
10. Pro concessione Indulgentiæ requiritur causa legitima.
11. Indulgentiæ semel concessæ, non expirant per mortem concedentis.
12. Quid si alicui templo concedantur indulgentiæ, & postea destruantur, an expirent, notatur.
13. Quid, & qualis dispositio requiritur in homine, pro lucrando indulgentijs, declaratur.
14. Plures per diem potest quis, lucrari indulgentias.
15. Ad dispositionem lucrando indulgentias debet prius confiteri mortalia, si quæ habet.
16. Indulgentiæ prosunt animabus purgatorii, certum est.
17. Effectus Indulgentiarum pendet à libera Dei acceptione.

ANte expositionem propositionis reprobatæ scienda est quidditas indulgentiæ, quæ communiter definitur hoc modo: Indulgentia est relaxatio, seu remissio pœna temporalis, debita pro peccatis actualibus, jam remissis, concessa homini in gratia existenti, per applicationem satisfactionis Christi, & Sanctorum; Ità Valentia tom. 4. disput. 7. questione 10. punct. 1. Suarez tom. 4. disput. 49. Filliucius tract. 8. cap. 3. quest. 1. Sotus in 4. distinct. 21. quest. 1. art. 2. Archdekin part. 3. tract. 3. cap. 6. num. 1.

Indulgentia dividitur in plenariam, & non plenariam: hæc est partialis, quæ solet concedi ad aliquod tempus, v. g. ad septennium, vel per unam quadragenam, sicque per indulgentiam tanta remittitur pœna culpæ; quantam debuisse per pœnitentiam satisfacere; sic si conceditur indulgentia ad septennium, septem annorum pœnitentia remittitur, quam in purgatorio æquivalenter illis annis agere debuisse: ita patet ex cap. quicumque, sexto quest. 1. Per indulgentiam plenariam remittitur tota pœna peccatorum, quam quis debuisse in purgatorio luere, vel in hoc mundo: ita Faustus lib. 2. de indulgentijs. qu. 153.

In Ecclesia Dei exstat thesaurus infinitus, constans ex satisfactionibus Christi Domini, aliorumque Sanctorum, non quatenus Christi satisfactiones non essent sufficientes ex se pro satisfactione infinitorum hominum, sed adduntur tantummodo merita Sanctorum, ad demonstrandum, quod sancti, ut membra capitis sui, tam in triumphante, quam in militante Ecclesia, mereantur communicare cum Christo Domini.

dominio: hoc habetur ex *Clement. VI. & Extravagant. Unigenitus.*

4. Hic thesaurus commissus est Ecclesiæ à Christo Domino, ad illum dispensandum fidelibus, ut relaxare pro necessitate eorum, ut colligitur ex *Concilio Trident. sess. 25. decret. de Indulgentijs*; ita etiam fidelium am constat ex *Nicano 1. Can. 11.* Et continua pœnas temporales. praxi Ecclesiæ, quæ à tempore Apostolorum hucusque indulgentias distribuendo perseveravit. Tum, quia data est Ecclesiæ potestas ligandi, atque solvendi in terra, uti habetur in Evangelio *Matth. cap. 16.* Ergo Ecclesia potest relaxare per indulgentias fidelium pœnas temporales, prout testatur *Bellarminus lib. 1. de Indulgentijs. cap. 3. Sanctus Thom. Abelli, & alij communiter.*

5. Supremus Princeps in terris, habens plenissimam potestatem concedendi quasunque indulgentias omnibus Christi fidelibus, est solus Pontifex Romanus. Ratio est, quia Christus Dominus soli Petro dixit: *tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcumque solveris super terram, erit solutum, & in cœlis. Matth. 16.* Tum, quia solus Pontifex habet plenam authoritatem in thesaurum Ecclesiæ, & Christi fideles; *Sanctus Thom. part. 3. quest. 26. art. 3. Sotus in 4. dist. 21. quest. 1. art. 4.*

6. Difficultas non est, quòd etiam Episcopi possint concedere aliquas indulgentias, cum sint integri alicujus populi Rectores, uti habetur in compendio nostro de pœnit. & remiss. qui concedunt indulgentiam unius anni in dedicatione Ecclesiæ, & quocumque tempore, ex legitima causa concedere eam possunt quadraginta dierum: ita patet ex *Cap. Cum eo. de pœn. Abelli part. 2. tractat. 1. cap. 5. dub. 2. Bonacina disput. 6. de Sacrament. qu. 3. punct. 3.*

7. Difficultatur: an Episcopis insit talis facultas, concedendi indulgentias ex jure divino; quod probabilius censetur, eò, quòd *Spiritus Sanctus* possit Episcopos regere Ecclesiam Dei, ut habetur in *Act. cap. 20. & constituit eos dispensatores mysteriorum Dei*, prout loquitur *Apostolus 1. Corinth. 4.* In quantum verò Episcopi subsunt universali regimini Vicarij Christi, eis tale privilegium limitatum est, & ad aliquas tantum concedendas relictum, prout docet *Isambert. disp. 3. de Indulgent. art. 1.*

8. Cardinales concedunt etiam centum dierum indulgentias in suis legationibus, & Diœcesibus, quòd privilegium non tam à jure, quam à consuetudine, & à confessione summi Pontificis eis competit. *Abelli supra citat.*

9. Abbates, Parochi, alijque Ecclesiastici, Episcopi inferiores, non habent facultatem ex jure, concedendi indulgentias: ita habetur ex *cap. Accidentibus: Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Indulgentijs. cap. 11.* At si aliquando ex consuetudine præscripta adepti sunt tale jus, possunt indulgentias distribuere, uti colligitur ex *Gloss. cap. Accident. & ex cap. Cum contingat.* Tum, quia possunt acquirere per consuetudinem jus dispensandi in votis, juramentis, ut

asserit *Sanchez lib. 4. moralium cap. 38. num. 21. Paludanus in 4. dist. 38. art. 4. ergo, & concedere poterunt indulgentias.*

Ut indulgentiæ validè concedantur, requiruntur causa honesta, justa, proportionata cum bonitate finis, ratione cujus talis thesaurus dispensari possit: sic communiter sentiunt Doctores, uti requiritur cum *Bonacina disp. 6. quest. 1. punct. 1. Suarez. tur causa legitima. tom. 4. disput. 55. sect. 3. num. 4. Layman lib. 7. gitima. tract. 7. cap. 5. num. 1. Sotus in 4. dist. 21. quest. 2. art. 2.*

Indulgentiæ semel concessæ, non expirant 11. per mortem concedentis; imò si sine limitatione conceduntur, censentur perpetuæ. Ratio semel concessæ primi est: quia gratia durat, licet sit defunctus, sive non expi qui eam concesserat. Ratio secundi est; quia ante per mortem ubi non definitur tempus per se, excedit omnem limitationem: ergo &c.

Hinc si Indulgentiæ sint concessæ alicui templo, licet destratur, vel comburatur templum, Indulgentiæ non expirant, si tale templum reficiatur, vel alicui templo aliud in eodem loco refabricetur: nam in hoc casu concedantur su censetur moraliter eadem Ecclesia: sic *Layman lib. 5. tract. 7. cap. 3. num. 5.* Imò si idem & postea de templum ad alium locum transferatur, sub titulo, an lo ejusdem sancti, est probabile, quòd indulgentiæ expirent, notia cum templo transferantur: est *Sancti Antonii* tatur. *nini 1. parte tit. 19. cap. 1. Layman citatus. Dicastillo de purgatorio. num. 118.*

Ad hoc, ut quis possit lucrari indulgentias, requiritur 1. ut sit baptizatus. Ratio est: quia thesaurus Ecclesiæ non debet dispensari, nisi sub conditione, & fidelibus Ecclesiæ; *Sanchez de Indulgentijs dispositio disput. 53. sect. 4.* Secundò, non debet esse excommunicatus: quia talis est incapax participationis bonorum spiritualium, utpote sunt indulgentiæ. Tertiò, debet esse in statu gratiæ pro peccatis, tunc, quando fructum indulgentiæ percipit; declaratur. imò juxta opinionem *Cardinalis Bellarmini lib. 1. de indulgent.* requiritur, ut talis homo sit in gratia, dum opus injunctum perficit, sicque tenetur prius confiteri, vel perfectam contritionem de omnibus peccatis elicere, & postmodum reliquum opus perficere. Ratio est: quia non remittitur pœna, nisi prius remittatur culpa. *Paludanus* verò cum *Sancto Antonino* existimant, satis esse, si sit in gratia, quando indulgentiæ fructum percipit. Quartò, ut omne opus injunctum perficiat: nam si aliquod omitteret, quòd revera esset necessarium, non eas lucraretur: quia indulgentiæ in tantum valent, in quantum verba Bullæ sonant, juxta *Sanctum Thomam*: & hunc defectum non supplet communis error, uti clarè docent Doctores cum *Sanchez: Suarez*; Ultimò requiritur, ut homo ad lucrandum indulgentias sit subditus ejusdem Prælati, qui indulgentias concessit; ita colligitur ex *Cap. Quod autem.* In his re volo sollicitum, ut tutiorem opinionem semper sequaris, nè valorem indulgentiæ fortasse perdas.

CAPUT II.

De causis, excusantibus à jejunio.

SUMMARIUM.

41. Impotentia, tam physica, quam moralis, excusat ab obligatione ieiunij.
42. † Propositio 30. ab Alexandro VII. damnata, notatur.
43. † Non omnes officiales in Republica laborantes corporaliter, sunt exempti à jejunio.
44. Nullus labor exiguus excusat ab obligatione jejunij, bene tamen gravis.
45. † Propositio 31. ab Alexandro VII. rejecta, notatur.
46. † Non omnes excusantur à jejunio, qui iter equitando agunt.
47. Si equitando graviter defatigetur, excusatur à jejunio.
48. Equitando per diem sex miliaria Germanica, excusatur à jejunio, juxta Leandrum.
49. Pedites iter agendo, si conficiant sex leucas, vel etiam aliquid minus, excusantur à jejunio.
50. Itinerantes, à deficientia virium desumunt exemptionem à jejunio.
51. Infirmi, & convalescentes excusantur à jejunio.
52. Multae causae referuntur excusantes à jejunio.
53. Quae aetas excusat à jejunio, tam in juventute, quam in senectute, notatur.
54. Quomodo DD. excusent pauperes à jejunio, & utrum possint vesci carnibus.
55. Pueris non complentibus annum septimum, possunt carnes administrari.
56. Artifices graviter laborantes, excusantur à jejunio.
57. Mechanici per se, non excusantur à jejunio.
58. Conjux nequiens reddere debitum conjugale, excusatur à jejunio.
59. Si maritus habeat rationem precipiendi, ne Uxor jejuset, excusatur à jejunio.
60. Puella timens amittere venustatem, vi cuius amatur ab amasio pro incundo matrimonio, non tenetur jejunare.
61. Opera pietatis laboriosa, notabiliter defatigantia, excusant à jejunio.
62. Qui, & quando Concionatores excusantur à jejunio.
63. Quando lectores, & Confessarii excusantur à jejunio, notatur.
64. Ministri, & Lectores mensae, possunt ante mensam aliquid comedere.
65. Qui ponit causam impertinentem, vi cuius notabiliter defatigatur, excusatur à jejunio, si huiusmodi causa esset ex recreatione assumpta, alias peccaret in origine.
66. In dubio, de obligatione jejunij post diligens examen, non obligantur.

67. Quando Catholicus potest apponere acatholico carnes in die jejunij, notatur.
68. An hospites possint die jejunij apponere carnes Acatholicis, notatur.
69. An opifices possint apponere famulis acatholicis carnes die vetito, notatur.
70. Judicans se habere justam causam frangendi jejunium, id frangendo, non peccat.
71. Quid si quis dubitaret, an sit transacta hora duodecima noctis, in qua incipit primo jejunium, posset comedere carnes, notatur.
72. Quis potest dispensare à jejunio, notatur.

ADverte, quod nemo teneatur ob 41. Impotentiam tam physicam, quam moralem, excusari ab obligatione jejunij, si non possit jejunare, omittere opus, cui incumbit aliqua obligatio.

Causae excusantes à jejunio, sunt multiplices: alia est impotentia, alia labor, alia pietas. Impotentia ad jejunium, alia est physica, quae consistit in aliqua impossibilitate jejunandi: alia est moralis, quae respicit aliquod grave damnum ex jejunio proveniens: utraque excusat à culpa. Ratio primi est: quia ad impossibile nullus tenetur. Ratio secundi est, quia praeceptum jejunij, est positivum humanum, quod non intendit cum gravi incommodo obligare: nam Ecclesia cum sit Mater, procurat potius conservare filios suos, quam illos destruere, vel graviter nocere, qui deficere possent ab ordinariis eorum muneribus.

Ante dilatationem hujus materiae, praenotanda est propositio, damnata ab Alexandro VII. 30. ab Alexandro VII. quae inter alias est 30. sequentis tenoris, vide licet: omnes officiales, qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunij, notatur. nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

Labor corporalis Officialium in Republica laborantium, alius est modicus, ut est ministeriorum Imperationis, Regum, consistens in auscultando in confessorio consiliorum, subscriptione decretorum, vel quid simile: alius est magnus, qui notabiliter minuit vires, ut infra.

Dico contra Propos. 30. ab Alexandro VII. damnatam: non omnes officiales in Republica laborantes corporaliter, sunt exempti à jejunio. Ratio est; quia labor multorum officialium, est ita facilis, & brevis, ut nihil vel valde exigue extenuet vires illorum; sed exigua mortificatio corporis, non tollit obligationem jejunij; quia parum pro nihilo reputatur. Tum, quia, praeceptum jejunij obligat sub

sub mortali, non debet per quamlibet vilem macerationem corporis solvi, nec tantâ de ica- tione corpori adulari. Tum, quia hoc esset contra institutum, & finem Ecclesiæ, quæ per jejunium vult macerare hominum sensus, & re- belles concupiscentiæ motus suppressere; vult præterea, ut in obedientiæ exercitio proficia- mus; qui fines deficerent, si officiales Reipublicæ in modo explicato non jejunarent; ergo &c.

Ita etiam discurrit *Caramuel lib. 1. fund. 18. n. 669.*

44. Nullus Hinc nullus minister Principum, nullus Ju- labore exigui dex, Advocatus, Procurator, Notarius, Scriba, excusat ab est excusatus à jejunio, intuitu parvi laboris; Sic obligatione *Bosius tom. 2. tit. 21. num. 78. Reginaldus libro jejuniij, bene 4. num. 216. Ledesma tom. 2. tr. 27. cap. 2. con- tamen gra- cl. 5. dub. 3. Limito: at si ita infumant tempus in studijs, scripturas ponderantes, legentes, compo- nentes, examinantes, sive pro publico, sive pro privato, prout necessitas exigit, ut verè adver- tant, se esse notabiliter defatigatos, ratione con- tinuæ applicationis, ex qua remanet corpus las- sum; vel si tamdiu scribunt, ut se signanter debi- litent, juxta illud dictum: *Tres digiti scribunt; cetera membra dolent*, probabiliter excusantur à jejunio. Ratio ex dictis patet: quia ubi adest longa, & assidua occupatio mentis, sive studen- do, sive legendo, sive scribendo, adest notabilis extenuatio virium: sed Sancta Mater Ecclesia ex sua clementia, non videtur velle tanto oneri, ad- dere adhuc aliud onus jejuniij; quia non vult, ut hi tales deficient à labore proximorum, tum ex justitia, tum ex charitate debitò; ergo &c. Huic opinioni adhæret quoque *Sanchez lib. 6. cap. x. dub. 1. num. x. Pasqualigus decis. 334. Diana part. 1. tract. 9. resol. 12. Angles: Corona: San- cius, & alij.**

Est adhuc alia propositio in hac materia num.

45. † Propos. 31. ab Alex. VII. damnata, quæ sic loquitur: ex- 31. ab Alex. cussantur absolute à præcepto jejuniij omnes illi, qui VII. rejecta, iter agunt equitando, ut cunque iter agant, eti- notatur, amsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

46. † Non o- Dico contra Propositionem 31. ab Alex. VII. mnes excusan rejectam: non excusantur omnes à jejunio, qui tur à jejunio, iter equitando agunt. Probat: quia hoc ad- qui iter equi- missio, cessaret consequenter præceptum jejuniij, tando agunt. cum ex tali equitatione, nulla possit, vel planè exigua resultare lassitudo, & defatigatio; & ta- men vellet excusari à jejunio: Ecce virus falsita- tis. Tum, quia præceptum jejuniij omnes va- lidos jejunare obligat: sed equitantes sunt vali- di jejunare (nisi adveniat alia legitima causa, illos excusans) ergo equitantes, quæ tales, possunt esse ita robusti viribus, ac si non equitassent; ergo: Ita *Filliucius tract. 27. part. 7. cap. 6. num. 122. Bonacina de præcept. Ecclesiæ disputat. ultim. qu- 1. punct. ultim. num. 11. Tolletus libro 6. summ. cap. 4. num. 2. Sanchez 5. consil. cap. 1. dub. x. num. 4.*

47. Si equi- Dixi, nisi equitantes, aliqua causa excuset, tando gravi- tenentur ad jejunium: quia adveniente cau- ter defatiga- sâ, per se eximuntur à tali onere; quia si ex

equitatione oriretur notabilis debilitas, sive ex tur, excusa- itinere unius diei, sive plurium, tunc possunt re- tur à jejunio. ficere vires pro libitu omni tempore; nam talis lassitudo censetur esse impassibilis cum jeju- nio, & Ecclesia Mater non obligat cum tanto ri- gore: ideò ex hoc capite colligendum est, quòd unus brevi tempore equitando valdè defatigetur alter non sic; proinde moraliter ex consuetudi- ne virium, & corporis validitate, hæc regula de- sumenda est.

Deander de præcept. Ecclesiæ tract. 2. disput. 8. 48. Equitan- quest. 102. ait excusari equitantem à jejunio, si do per diem non conficiat unâ die minus, quàm 30. vel 24. 6. miliaria miliaria, quæ essent quinque, vel sex germanica germanica, ordinaria: & à fortiori ait, si equitantes pluribus excusantur à diebus equitant. Ratio est; quia ex agitatione à jejunio, jux- equi, & continuo corporis motu, intra tale spa- tium equitans valde defatigatur; ita citatus Do- drum. tor, quest. 105.

Quòd si equitans putaret, se habere causam sufficientem frangendi jejunium v. g. quia timet gravem debilitatem, non videtur teneri ad jeju- nium; quia nemo tenetur se exponere periculo gravis damni. Eòdem modò philosophandum est, si aliquis in lectica, sive in curru defatige- tur.

Hinc excusantur à jejunio, qui pedites iter a- 39 Pedites gunt, dummodo sex leucas per diem conficiant, iter agendo, & in Belgio, ut testatur Archidekin, sufficit, si si conficiant quatuor leucas, seu duodecim miliaria Italica, 6. leucas, vel & semitertium Germanicum perficiunt, etiam etiam aliquid solum recreationis causâ; quia ex tali itinere val- minus, excu- de deficiunt spiritus animales, & notabilis advenit santur à je- lassitudo corporis: *Diana part. 1. tract. 14. re- junio. solutione 2. Rodriguez tom. 2. questione 100. art. 3.*

Mihi tamen videtur opinio acceptior, quòd 50. Itineran- in hac materia, ratio exemptionis desumenda sit tes, à deficien- à deficientia virium, quas reficere debet, & las- tia virium situdine acceptâ ex itinere, nam aliquis, si quin- desumant e- que, vel quatuor miliaria facit pedes, per lapi- xemptionem des, montem, pluviam, ventum, citius defa- à jejunio. tigabitur, quàm si decem per planitiem, & in bona tempestate. Insuper unus est citius fessus quàm alter, proinde quivis ex sua defatigatione potest se certificare de exemptione à jejunio, si non vult stare opinioni priori; ita etiam adhæ- ret *Pasqualigus decis. 313. num. 5.*

Alij verò excusant aliquem, si unicâ die am- bulat; *Filliucius tr. 27. part. 2. n. 1222.*

Alia causa excusans à jejunio, est impotentia, 51. Infirmi & sub cujus nomine sequentes casus ab hoc præce- covalescentes, pto excusant. Primò, notabiliter infirmi (nec excusantur requiritur gravissima infirmitas) item convale- à jejunio. scentes, qui pristinas vires adhuc non recuperâ- runt.

Prægnantes, lactantes, debiles, aut cui cibi 72. Multa jejunales notabiliter nocent; vel si tertianâ, causæ referu- aut quartanâ febri laboret; vel si quis unicâ co- tur excusan- mestione tantum cibi capere nequit, ratio- tes à jejunio.

ne parvi ventriculi, quòd perferre jejunium, si- nè notabili læsione virium, possit: hujus naturæ ego novi hominem. Vel si jejunium cau- sare

faret vertiginem, aut dolorem capitis, aut stomachi ventositates valde affligentes: vel si majori parte temporis, quò noctu solet dormire, non posset sine cœna dormire; *Ita Bassans: Sanchez: Navarrus; Stoz; Archdekin; Fenich;* qui suis locis multos citant Doctores. Ratio universalis est: quia in omnibus his intervenit ex jejunio periculum, notabilis afflictionis corporis. Tum, quia id ipsum probo ex regula jur. 4. ubi sic legitur: *Quod non est licitum in lege necessitas facit licitum*; ergo cum necessitas in prædictis casibus reperiatur: excusat à jejunio.

§ 3. *Quæ ætas excusat à jejunio, tam in inventute, quam in senectute, notatur.*

Iusuper excusantur à jejunio fideles, qui nondum expleverunt 21. annum: & qui dubitat de completionetalis ætatis, non tenetur jejunare; quia est in possessione libertatis, seu in possessione non completionis anni 21. quia nullus debet extrudi à tali possessione, nisi convincatur; ergo &c. *Tamburinus lib. 4. cap. 5. sect. 7. num. 2. Diana part. 1. tract. 9. resol. 49. Pasqualigus decis. 255.* Et probabiliter excusantur etiam viri sexagenarii, licet adhuc sint vegeti, & robusti. Ratio est: quia natura, & vires, à tali anno decrepescunt: nam fragiles senum sunt vires, cum senectus ipsa sit morbus: uti ait Cicero: Itaque indigent frequenti restauratione, nè se exponant periculo notabiliter lædendi vires. Eodem modò de fœminis philosophandum est, licet aliqui quinquagenarias excusent; *Ita Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 22. num. 17. Tamburinus cit. num. 1. Diana part. 1. tract. 9. resol. 20. Leander de jejun. tract. 5. disput. 8. quest. 17. cum multis alijs.*

§ 4. *Quomodo D. D. excusant pauperes à jejunio, & utrum possint vesci carnibus, notatur.*

Imò secundum Doctores infra citatos, excusantur pauperes, & rustici, quibus deest cibus proportionatus, & non habent nisi cibos vetitos; nam non intendit pia Mater Ecclesia totà die ad panem, & aquam, aut pauca legumina illos adstringere, nec alimentum necessarium pro viribus sustentandis eis subtrahere: quæ ratione eximuntur etiam rustici, habentes solum panem, aquam, fructus, vel olera. *Ita Stoz citatus num. 521: Sanchez lib. 5. cap. 1. dub. 15. Angles de jejunio quest. 6. Difficul. 9.* Tum, quia tales cibi non sunt sufficientes ad vires sustentandas: imò, si quis tempore jejunii haberet solum panem, & carnem, & nihil aliud, secundum *Pasqualigum*, & alios, *decis. 49.* posset vesci carnibus subinde; quia benignitas Ecclesiæ non videtur cum tanto rigore abstinentiam à carnibus præcipere, & obligare ad solum panem, *Ita recenter Stephanus à Sancto Paulo tract. 1. de aëlibus humanis disp. 5. n. 96. ab Henrico Heinlein citatus fol. 348. casu 17.*

§ 3. *Pueris non completibus annum septimum, 7. possint carnes administrari.*

Pueris non completibus annum septimum, possunt ministrari carnes die jejunii: Ratio est; quia hujusmodi parvuli ante septennium nullis subsunt legibus. Tum, quia illis vescendo, non peccant, cum nullibi constet talem administrationem & comestionem, esse illis prohibitam; *Ita Sanchez lib. 1. Moral. cap. 12. num. 9. Pasqualigus decis. 50. Fagundez præcept. 4. Ecclesiæ lib. 1. c. 8. n. 8, Diana p. 1. tr. 9. res. 42. & alijs.*

Secunda causa excusans à jejunio, est labor, de qua jam superius tetigi, statim ab initio de causis excusantibus à jejunio, ubi retuli proposit. 30. ab Alexandro VII. reprobata.

Eugenius IV. ann. 1440. intuitu laboris, excusantur ab obligatione jejunii omnes artifices, exercentes artes laboriosas, sive illi divites, sive pauperes sint; quæ facultas passim ab authoribus producitur; *Bassans verb. jejun. 2. num. 7. jejunio. Fagundez præcept. 4. lib. 1. cap. 18. num. 15. Navarrus c. 21. n. 16.* Hac ratione excusantur agricolæ, fabri lignarii, ferrarii, sutores, pistores, scriniarii, murarii, figuli, textores, fossiores, cementarii, Bajuli gravium onerum, lanarii, fullones, & omnes hujusmodi artifices, quorum opera sunt valde laboriosa, & magnam defatigationem causant; *Ita Sanctus Thomas 2. 2. qu. 147. num. 2.* Sub hoc privilegio continentur etiam famuli, & famulæ, si labores graves domesticos peragant.

Mechanici, ut sunt pictores, sculptores, solum recreationis causâ, & non continuo laborant, non videntur excusari à jejunio; quia talis labor non est gravis, nec corpus multum fatigat. *Ita Layman lib. 4. tract. 8. cap. 3. n. 3.* Idem dico de Barbitonsoribus, sartoribus, quia horum labor videtur non exhaurire vires: itaque non apparet ratio exceptionis; sic *Tolletus lib. 6. c. 4. n. 2. Reginaldus lib. 4. num. 216.* cum alijs.

Conjux non valens cum jejunio reddere debitum conjugale, excusatur à jejunio. Ratio est; quia redditio debiti, est de præcepto naturali divino, & obligatio debita ex justitia: jejunium vero est solum de præcepto positivo Ecclesiæ, quod præceptum cedere debet præcepto naturali divino, ergo: *Ita etiam Pasqualigus decis. 280. Sanchez de matr. lib. 9. disput. 3. n. x: Bonacina, & alii comm.*

Imò si maritus non permittit jejunare uxori, ex eo, quia timet nocere ejus valetudini, vel formæ, aut venustati; vel quia scit esse debitum: tunc uxor excusatur: quia ex jejunio uxoris posset vir accipere nauseam de ea, vel aliquam displicentiam; causare contentionem, quæ turbaret mutuum amorem conjugum, in quo consistit status matrimonialis; bono autem statui matrimoniali cedit præceptum Ecclesiæ, siquidem non intendit generare scandalum: *Ita Fagundez præcept. 4. lib. 1. cap. 8. num. 18. Pasqualigus decis. 281. Sanchez cum alijs.* At si maritus præciperet uxori, ut frangeret jejunium in contemptum Ecclesiæ, in hoc casu debet potius mori, quam obedire, sive maritus sit fidelis, sive infidelis.

Si puella nobilis, & proximè in matrimonio danda, timeret, per macerationem jejunii amittere amorem amasij, & consequenter matrimonium, non tenetur jejunare: quia non videtur turpia mater cum tanto detrimento puellæ ipsâ ad jejunium obligare: *Ita sentit Sanchez de matrim. lib. 9. disp. 3. num. 12. Tamburinus: Cassi-*

Operare.

TRA-

TRACTAT⁹. XCIV.

DE IGNORANTIA.

Propositio 2. ab Alexandro VII. reprobata.

Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa, non excusat à peccato formali.

CAPUT Unicum.

De natura, & divisione ignorantie.

SUMMARIUM.

1. Definitio ignorantie, & divisio illius, exponitur cum ignorantia vincibili.
2. Ignorantia consequens, concomitans, iuris communis, iuris particularis, & facti, declaratur.
3. Ignorantia concomitans, per se excusat à culpa.
4. Ignorantia supina, aut crassa, non excusat à peccato, quanquam excusari possit à censura.
5. Descriptio iuris naturalis iuxta ethnicum, notatur.
- Definitio iuris naturalis iuxta S. Thomam.
6. Lex naturalis apud omnes hominis, est eadem.
7. Jus naturale essenziale notatur, quod nec à precepto divino, nec ab humano dependet.
8. In quo consistit ius naturale, notatur.
9. Jus naturale, seu lex moralis, omnes homines obligat, nec in aliquo casu, humanitus est dispensabilis.
10. Doctrina Fansenii, circa ignorantiam iuris naturæ, notatur.
11. † Ignorantia invincibilis iuris naturæ, in statu naturæ lapsæ operantem, excusat à peccato.
12. Si quis ignoret aliquod præceptum iuris naturæ contra decalogum, id faciendo non peccat.
13. Ignorans invincibiliter aliquod mysterium fidei, & contra id faciendo, non peccat.
14. Ignorantia, tam iuris, quam facti, à peccato excusat.
15. Ignorantia à pœna excusat.
16. Ignorantia qualitatis excusat.
17. Ignorantia iuris humani, excusat à pœna, & culpa.
18. Ignorantia consequens, seu vincibilis iuris naturæ, non excusat à culpa.

Ignorantia, est privatio scientiæ, & cognitionis rei. Dividitur in antecedentem, consequentem, concomitantem, divisio illius vincibilem, & invincibilem: insuper exponitur, in ignorantiam juris communis, juris particularis, & facti. Ignorantia antecedens, est idem, quod invincibilis, & ideo & invincibilis dicitur antecedens, quia præcedit omnem suspicionem mali, quocirca dicitur invincibilis, quia adhibitâ sufficienti diligentia, vinci adhuc non potest. Vincibilis ignorantia est illa, quæ post sufficientem diligentiam vinci potest; ita Vasquez de pœnitentia. questione 92. art. 3. dubio 1.

Ignorantia consequens est idem, quod vincibilis, ideoque est culpabilis, utpote voluntaria.

Ignorantia concomitans, est sociæ actûs, & etsi illa non esset, actus adhuc fieret.

Ignorantia juris communis, est quando ignoratur lex universalis per se, quæ omnes obligat ad sequendum.

Ignorantia juris particularis, est privatio scientiæ juris particularis, sive sit alicujus Civitatis, sive Ruris.

Ignorantia facti, est, quando adest notitia legis, at solum ignoratur factum, in dicta lege prohibitum.

Ignorantia concomitans actionem, excusat à culpa, ut si quis videns inter vepres aliquod movens, & jacularetur, putans esse feram, & fuit ipse inimicus, quem invincibiliter occidit, talis non est reus actualis homicidij, licet in mente fuerit ita dispositus, ut si novisset ibi esse inimicum, adhuc jaculatus fuisset. Ratio est: quia voluntas pro tunc ferebatur ad feram, non in hostem; At si jaculatus fuisset intentione indifferenti, ut quodcunque il-

illud sit, adhuc determinasset occidere, tunc occidendo inimicum, fuisset reus homicidij. Ratio est; quia talis actus jaculationis, per se est pravius, utpote indiscretus, ita docent communiter Theologi, cum Suarez de censuris disp. 4. sect. 8. n. 8. Reginaldus lib. 11. num. 20. Sylvius 1. 2. quest. 76. art. 3. concl. 4. Molina tom. 6. tract. 5. disp. 71. n. 8. Vasquez 1. 2. qu. 76. art. 3. disput. 125. c. 3. Filliucius tr. 11. cap. 8. quest. 9. Azorius tom. 1. lib. 1. cap. 14. qu. 4. & alii.

4. Ignorantia Ignorantia crassa, supina, & affectata, probabile est excusari ab incurrenda censura, quantumvis non excusat à peccato, imò potius auget malitiam peccati. Ratio est; quia talis ignorantia est simpliciter voluntaria, eò, quòd possit vinci si ignorans vellet, se nolle scire præceptum, ut liberior peccet: Sanchez lib. 1. moralium cap. 17. num. 5. Caspensis tr. 25. disp. 1. sect. 8. num. 122. Diana part. 5. tr. 9. resol. 17. Suarez de censuris disp. 4. sect. 10. n. 3. Sylvester verbo culpa qu. 11. penes Bassam.

5. Descriptio Modò aggredior explicationem præfatæ propositionis secundæ, ab Alexandro VIII. anathematizata; pro cuius intelligentiâ bene notanda sunt; quæ Cicero in lib. 8. exprimit de Republica describendo hoc modò jus naturale: Est quidem vera lex, recta ratio naturæ congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna, quæ vocet ad officium jubendo, vitando à fraude deterreat, quæ tamen nec probos frustra inbet, aut vetat: nec improbos jubendo, aut vetando movet: huic legi nec prorogari fas est, nec derogari aliquid licet.

Definitio juris naturalis S. Thomas qu. 91. & 92. legem naturalem sic diffinit: est ipsummet naturale iudicium, seu rationis dictamen, quò per lumen, nobis à Deo tantquam authore naturæ inditum, ab æterna ejus lege derivatum, cognoscimur ea esse faciendâ, quæ recta, & iusta sunt: & è contra vitanda esse ea, quæ à iustitia, & rectitudine deflectunt: In his duabus descriptionibus naturalis legis, notandum est: Primò: quòd lex naturalis sit una, & eadem apud omnes homines: nam Deus omnibus idem lumen dedit rationis, de quo ait Psalm. 4. Signatum est super nos, lumen vultus tui Domine; quò directore homo in suis actionibus errare non poterit, cum faciendæ sint juxta usum rectæ rationis, quæ dicat, bonum esse amplectendum; malum fugiendum.

6. Lex naturalis, apud omnes homines est eadem. Secundò, notandum est ex Cicerone citato, quòd talis lex diffusa sit in omnes: & est constans: nam non alia erit lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia posthac: sed omnes & omni tempore una lex, & sempiterna, & immutabilis continebit, unusquisque erit Magister, & Imperator, omnium Deus: Ille hujus Legis inventor, disceptator, lator, cui qui non parebit, ipse fugiet hanc naturam hominis, aspernetur; hanc legem Lactantius lib. 6. institut. divinæ hortatur amplectendam, dum dicit: lex Dei est, quæ nos ad hoc iter, summumque bonum dirigat, illa scilicet lex sancta, illa celestis, quam Marcus Tullius divinâ voce depinxit.

Notandum est 3. duplex esse jus, aliud essentialiale, quod consistit in connexionem prædicamentorum essentialium, & à præcepto Divino, aut 7. Jus naturale humano independens: tale jus essentialiale, est quædam lex hominum, conscientias obligans ex natura rei, & totum consistit in præcepto honestè vivendi; ille enim dicitur honestè vivere, qui semper habet paratum animum obediendi legibus, si ferantur. Hic nota, quòd divinis obedire præceptis, non teneatur homo ex Divinis præceptis tantum, sed ex natura rei: quia, etsi per impossibile nihil Deus præcepisset hominibus, adhuc homo haberet actualem, & essentialem obligationem, obediendi Creatori, quandounque, & qualitercunque Deus ipsum vellet honorare præceptis: nam Deum dignatum esse homini præcepta imponere, favor est.

Jus verò naturale totum comprehenditur in hoc 8. In quo præcepto, alterum non ledere; sub qua voce alterum, intelligitur, Deum, Angelos, omnesque homines, non ledere: Juris naturalis præcepta primaria expressa, per ly non ledere, sunt negativa & si quæ sunt positiva, ex his negativis deducuntur: Hic advertendum est; quòd hoc præceptum alterum non ledere, dividatur in duo alia præcepta, ex quibus oriuntur tabulæ, id est: ama Deum, & proximum. Ama Deum, spectat ad primam tabulam, ex qua infertur ergo non assumes nomen Domini in vanum, ergo coles Deum, ergo aliquando coles Deum: nam omnes hæ consequentiæ deducuntur ex antecedenti, ut identicè connexæ cum ipso censerì possint. Ad secundam tabulam, spectat ama proximum, ex qua deducitur, ergo honora parentes, ergo non occides, ergo non furtum facies, cum alijs contentis decem præceptis. His positus,

Dico 1. Jus naturale, quod aliò nomine vocatur lex moralis, seu conscientia nostra, omnes homines obligat, ita observandū est, ut in nullo casu humanitus dispensari possit. Ratio est; quia cum tale jus ab æterna Dei lege proveniat; ergo nemo hominum eam solvere potest; ita etiam concludit Sanctus Thomas 1. 2. qu. 19. art. 3. Tum, quia talis lex humanitus ex natura sua est immutabilis, & sempiterna, ut ait Cicero citatus, sicque nihil derogari ex hac aliquid licet, alias contra rectam rationem faceret. Tum, quia Apostolus ad Romanos 12. de hac lege loquens, præcepit, dicendo: reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui timorem, timorem, cui honorem, honorem nemini quidpià debeatis; nisi ut invicem diligatis; qui enim diligit proximum legem adimplevit: legem non adimplere, est peccatum; ergo &c.

An Deus in lege naturali secundæ tabulæ, possit dispensare; vide, verbo dispensatio circa finem, ubi de hac materia egi.

10. Doctrina Fanſenij natae, quam docuit Fanſenius in ſuo Auguſtino. circa ignorantiam tom. 2. de ſtatu naturae lapſae lib. 2. cap. 2. nimirum juris naturae: quod ignorantia invincibilis juris naturae, non excuſat à peccato formali, ſi quis ex ipſa in hoc ſtatu naturae lapſa operetur.

Ante concluſionem contra mox citatam propoſitionem, reflecte ad diviſiones, & definitiones ignorantiae, ſuperius in frontiſpicio materiae poſitas, quibus bene intellectis, facile ſequentes difficultates resolves, quod circa,

11. † Ignorantia invincibilis juris naturae, in ſtatu naturae lapſae operantem excuſat à peccato.

Dico, contra propoſitionem 2. ab Alex: VIII. reprobata: tamenſi detur ignorantia invincibilis juris naturae, & in ſtatu naturae lapſae operantem ex ipſa, excuſat à peccato formali. Ratio eſt; quia ignorantia invincibilis, cauſat ſimpliciter involuntarium, ergo excuſat à peccato. Conſequentia patet. Ratio antecedentis eſt, quia ubi eſt ignorantia invincibilis juris, deficit omnis cognitio mali, ex ipſa proveniens: ſed ubi deficit cognitio mali, ceſſat voluntarium mali, ergo &c. Quia, ſi habuiſſet cognitionem mali, ab illo abſtinuiſſet. Tum, quia voluntas humana, cum ſit cæca, non poteſt ad proſecutionem, vel fugam progredi, niſi ab intellectu illuminato ei objectum proponatur, quomodo poteſt objectum voluntati proponi ut malum, ſi intellectui eſt invincibiliter ignotum: de quo ait regula morum: *ignoti nulla cupido*, & *nihil volitum, niſi præcognitum*: ergo &c. Tum, quia Sanctus Auguſtinus lib. 3. de liber. arbitr. cap. 19. inquit: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras: ſed quod negligis quærere, quod ignoras*. Ergo Quomodo poſſibile eſt, quærere, & ſcire ſe facere malum, ſi invitus ignoras eſſe malum, nam ad omnem actum humanum, requiritur voluntarium: igitur actus per ſe malus, procedens ab homine, ſive ſit actus commiſſionis, ſive omiſſionis ex ignorantia invincibili juris naturae, nunquam reputabitur homini voluntarius, niſi cognoscatur eſſe malus. Tum, quia admiſſa propoſitione damnata, poſſet dari caſus, quem ſive omittas, ſive facias, in neceſſario peccares, v. g. ſi invincibiliter judices, te debere vindicari contra inimicum: ſi vindices, peccas; quia ignorantia vindictæ, cum ſit intrinſecè malum contra charitatem, non excuſat à formali peccato, ut propoſitio damnata aſſerit: Si non vindices, etiam peccas; quia agis contra dictamen propriæ conſcientiæ, quam ſequi teneris; ergo &c. Tum, quia ſi vera eſſet doctrina Fanſenij, Siniſchij in Saule ex Reg. lib. 1. cap. 96. Sequeretur, quod multi Sancti, qui olim ex ignorantia invincibiliter docuerunt, & operati ſunt contra jus naturae, ſi talem errorem ante mortem non retractaſſent, tunc fuiſſent damnati, quod iniquum eſt dicere, ergo &c. Archdek; tom. 2. part. 2. tr. 1. c. 1. S. Thom. de volunt. lib. 2. quaſt. 9. art. Tannerus tom. 2. quaſt. 2. num. 13. Suarez diſput. Matth. 23. ſection. 7. numero. 4. Clavis Regia lib. 2. cap. 9. num. 17. Valentia tom. 2. diſp. 6. qu. 6. punct. 1. Reginaldus lib. 11. n. 23. Caſpensis tr. 12. diſp. n. 19. Sylvius 12. qu. 76. art. 3.

Propoſitus 1. 2. quaſtione 76. art. 4. Azorius tractatu. 1. libro 1. cap. 13. Sanchez lib. 1. Moralium cap. 16. num. 32. Diana de Sacram. 1. reſol. 108. part. 3.

Hinc, ſi quis invincibiliter ignoraret aliquod præceptum juris naturalis, v. g. aliquod præceptum Decalogi, quod furtum, fornicatio, mendacium ſit peccatum, contra id agendo, non peccaret; Ratio eſt, quia talis actio mala, nec ipſi eſt volita, nec libera, eò, quod non ſit facta cum intentione, & cognitione offendendi Deum, vel proximum, nec dignoſcitur ut mala, ergo ipſi non imputatur culpabilis.

Hinc 2. ſi quis invincibiliter ignoraret aliquod myſterium fidei, non peccaret, aliquid contrafaciendo; v. g. Si Chriſtianus traheretur ad idolum adorandum, quod invincibiliter putaret, ſe poſſe adorare pro vitanda morte, illud adorando, non peccaret. Ratio eſt; quia ubi nulla objicitur cognitio, & cogitatio de malo, illam ſequendo, ſequitur ductum rationis; ſed ſequendo ductum rationis, non peccat, ergo &c. Eſt Azorij tom. 1. lib. 8. cap. 6. qu. 6. Sylvi 2. qu. 2. art. 8. concl. 8.

Hinc 3. ignorantia, tam juris, quam facti invincibilis, à peccato excuſat. Ratio eſt; quia ubi eſt ignorantia invincibilis, deficit cognitio rei, & voluntarium, quod requiritur ad rationem peccati; nam ubi deficit uſus libertatis, deficit & malum volitum, prout docet etiam Vaſquez part. 2. diſp. 122. cap. 2. Navarrus c. 23. num. 46.

Hinc 4. Si Titius cognosceret ſororem uxoris ſuæ, & ſciret ſe commiſſiſſe adulterium, ignoraret tamen tale peccatum impedire petitionem debiti, tunc tali impedimento non ligaretur, ideoque liberè ſine diſpenſatione poſſet petere debitum; Caſtopallao tom. 1. tractatu 1. diſput. 1. puncto 17. num. 8. Diana part. 3. tractatu 5. reſ. 12. Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 221. num. 18. quia invincibiliter poenam ignorans, non illam incurrit.

Eodem modo, ſi Cajus cognosceret Bertam liberam, quam ignorat eſſe conſanguineam, committeret tantum fornicationem, non inceſtum; ſic ſentit Layman lib. 1. tr. 2. cap. 4. & alij comm.

Pari paſſu ambulat ignorantia juris humani, tam communis, quam particularis, uti patet ex cap. 1. de conſtitut. in 6. Hinc ſi Titius occidit Clericum, quem putat eſſe Laicum, eſſet immunis à cenſura; Fillucius tract. 11. cap. 8. qu. 11. num. 257. Bonacina qu. 8. part. 3.

Si quis die jejunij comederet carnes, vel die feſtò non audiret Sacrum, in quo nulla ei venerit cogitatio de præcepto jejunij, vel feſti, excuſatur à culpa intuitu ſcarentis reflexionis ad præceptum; ita Buſenb. l. 1. tr. 2. c. 4. n. 1.

Dico 3. ignorantia conſequens, ſeu vincibilis juris naturae non excuſat à peccato. Ratio eſt, quia effectus procedens ex tali ignorantia, eſt voluntarius; ergo non excuſat à culpa; antecedens patet: quia qui vult cauſam, vult etiam culpam.

12. Si quis ignoret aliquod præceptum juris naturae, contra id agendo, non peccat.

13. Ignorans invincibiliter aliquod myſterium fidei, & contra id faciendo, non peccat.

14. Ignorantia tam juris quam facti, à peccato excuſat.

15. Ignorantia poenae excuſat.

16. Ignorantia qualitatis excuſat.

17. Ignorantia juris humani excuſat à poena.

18. Ignorantia conſequens, ſeu vincibilis juris naturae, non excuſat à culpa.

etiam effectum contentum in causa: sed ignorantia consequens, seu vincibilis, est volita, eo, quod in hominis potestate sit illam vincere, & deponere, institutio præviæ examine, & sequi, quod honestum est; & vitare, quod turpe est; ergo ignorantia vincibilis, est causa voluntarij, consequenter affectus procedens ex ipsa, est voluntarius; quia, qui vult ignorantiam, quam potest vincere, vult simpliciter voluntarium; tamen communiter sentiunt Theologi cum Wiger

1. 2. quæst. 7. art. 8. Sanchez lib. 10. moral. cap. 16. Archdekan. tom. 1. part. 2. c. 2. Divus Thom. Malderus &c.

Hinc si quis poterat, & tenebatur scire, aut addiscere, & inquirere veritatem, vel si quis dubitabat, & neglexit indagare de certitudine, tunc contrafaciendo, peccavit, si fuit materia culpæ. Est comm. Theol. cum D. Thoma.

Plura de ignorantia, vide, in tractatu de actibus humanis, &c.

TRACTAT⁹. XCV.

DE IMPOTENTIA.

CAPUT Unicum.

De impotentia, consumandi matrimonium.

SUMMARIUM.

1. Impotentia defectus, describitur, qui dirimit matrimonium, si est antecedens, non vero si est consequens.
2. Impotentia absoluta, & relativa, perpetua, & temporalis, notatur.
3. Impotentia relativa, quid sit.
4. Impotentia respectiva, & ignota, ante contractum, dirimit matrimonium.
5. Impotentia respectiva, cognita ante contractum, dirimit probabiliter matrimonium.
6. Nullus est capax ad incedendum matrimonium, qui verum semen emittere nequit, ut sunt Eunuchi, & spadones, utroque teste carentes.
7. Solvantur objectiones.
8. Si quis est impotens respectu alterius, poterit cum hac secunda contrahere.
9. Si mas habeat impotentiam debilitatis, respectu Virginis ductæ, & potentiam congregiendi cum vidua, tunc cum hac valebit matrimonium, non cum illa.
10. Eunuchus carens uno teste duntaxat, non est impotens ad contrahendum.
11. Quid est maleficium seu ligatura, qua duplex est, absoluta & respectiva.
12. Maleficium respectivum perpetuum, dirimit matrimonium.
13. Quid faciendum est, si maleficium tribus annis in coniugatis perdurat, notatur.
14. Signum maleficij animadvertitur.
15. Quid faciendum, si dubitatur, an maleficium sit perpetuum, notatur.
16. Quando maleficium licitum est destruere.
17. Frigiditas, & caliditas maris, dirimit matrimonium.

18. Quid faciendum, si quis ducens uxorem in frigiditate, vi cuius separatur, & postea ducat aliam, cum qua est potens.
 19. Quid faciendum, si vir nequiret amplexari uxorem, ob deformitatem.
 20. Dubitans, an maleficium sit factum ante, vel post contractum matrimonij, censendum est ante.
 21. Coniuges impotentes, caveant, se turpiter tangere.
 22. Quid faciendum est, si dubitatur, an sit aliena impotentia, deciditur.
 23. An femina, negans potentiam viri, ille vero eam affirmans, sit causa sufficiens ad dirimendum matrimonium.
 24. Datur subinde etiam impotentia ex parte femina, & quidem tam absoluta, quam respectiva.
 25. An uxor debeat pati incisionem, vel alteri se prostituere, si præ arctitudine à marito cognoscere nequit, deciditur.
 26. Si femina ante contractum, promisit viro auxilium ad congregiendum, tunc tenetur stare promissis, & arctitudinem suam aptare, dum modo grossities viri, non excedat potentiam uxoris.
 27. Arctitudo etiam subinde in corruptis invenitur.
 28. Si impotentia arctitudinis femina, sine peccato, vel sine periculo vitæ auferri nequit, est impedimentum perpetuum, respectu grossitiei mariti, non vero respectu alterius.
- Casus notabilis, solvitur.
29. An de essentia matrimonij sit, commistio seminum.

30. De essentia contractus matrimonij, est commissio seminum maris cum femina, in vase ad generationem ordinato.
31. Christus ex semine Virginis originem traxit.
32. Fundamenta, quod femina suo semine concurrat ad generationem proles, notantur.
33. Si vir cum uxore nequeat fieri una caro per commissionem seminum, non valet contractus matrimonij. Aliqui casus exponuntur.
34. An si cognoscatur periculum mortis in partu ex parte femina, & hoc supposito, utrum femina possit reddere debitum marito, citra culpam, notatur.
35. Femina potest nubere juxta aliquos, licet præcognoscat manifestum periculum mortis in partu.
36. Si attendatur purus contractus naturalis matrimonij, licet femina præcognoscat periculum mortis in partu, poterit nubere, & reddere debitum.
37. Si femina præcognoscat periculum mortis in partu, & vir contraxit cum ea, ex intentione prolificandi, tunc tale matrimonium est invalidum, secus, si intenderit cum ipsa continenter vivere.
- Si prædicta femina pateretur periculum consensu in libidinem, licet præcognoscat periculum mortis propriae, vel fatum mortuum parituram, tunc potest petere, & reddere debitum.
38. Sterilitas non impedit valorem matrimonij.
39. An hermaphroditus possit contrahere, exponitur, & in dubio, ad quem pertinet cognoscere potentiam sexus, declaratur.
40. Caveant hermaphroditi, qui prius secundum unum sexum contraxerant, & postea mortuo conjugeevellent secundum alium sexum contrahere.
41. Hermaphroditus etiam secundum sexum debiliorem potest contrahere, dummodo sit validus ad generandum.
42. Duo hermaphroditi contrahentes, caveant se mutuo cognoscere secundum ambos sexus.
43. Si conjux post contractum matrimonium, factus sit eunuchus, potest adhuc actum conjugalem exercere.
44. Si conjux post contractum matrimonij, factus sit impotens ad seminandum in vase uxoris, non permittitur ei talis complexus carnalis.

1. Impotentia defectus describitur, qui dirimit matrimonium, si est anteceden-

Impotentia hoc loco sumitur pro impedimento dirimente contractum matrimonij: & est Inhabilitas perpetua, ad consummandum matrimonium, seu ad carnalem copulam habendam, & hæc sive se teneat ex parte maris, sive ex parte feminae, sive ex parte utriusque contrahentis, dirimit, dummodo matrimonij contractum præcesserit, non verò si postea advenerit. Ratio est; quia substantia contractus matrimonij, consistit in mutua traditione corporum, physice aptorum ad generationem proles; ergo si præcesserit impotentia ad generationem proles, non subsistit contractus matrimonij: & quidem talis impotentia non solum jure Ecclesiastico dirimit

matrimonium, ut colligitur ex cap. fraternitatis. De frigidis & maleficiatis. verum etiam jure naturæ. Ratio est; quia finis matrimonij est, ut conjuges possint fieri una caro, sed cum impotentia perpetua non possunt fieri una caro; ergo &c. Sic docent Theol. cum Tamburino tr. 6. de matr. cap. 2. sect. 2. Bonacina qu. 3. de matrim. punct. 13. Reginaldus lib. 13. num. 99. Sanchez de matrim. disput. 92. n. 2. P. Herman pr. 9. d. 3. qu. 8.

Impotentia dividitur in absolutam, & relativam, & utraque subdividitur in perpetuam, & temporalem. Impotentia absoluta est, quando respectu omnium censetur esse impotens: ut petua, & est spado, qui membrum caret. Eunuchus, qui temporalis, utroque teste compressus; nam hujusmodi mares notantur, nullatenus possunt congregari cum femina.

Impotentia relativa illa dicitur, quæ non respectu omnium, sed solummodo respectu aliarum personarum dicitur esse impotens, quæ consistere potest, vel in magnitudine virgæ, vel in debilitate ejusdem, quæ erigi non potest.

Ex mox dicta explicatione quaeritur: an tam impotentia ignorata perpetua, respectiva, quam non cognita, dirimat matrimonium? v. g. sit casus primus. Titius duxit in uxorem Bertam, reperit ex parte sui post contractum matrimonium impotentiam perpetuam congregandi cum Berta, eo quod illa sit delicata puella, & pro ipso nimis arcta, nec aliquâ arte naturali, poterit juvari congressus, ob improporcionatam magnitudinem penis Titij.

Sit casus 2. Cajus vult ducere Liam, cui manifestat grossitiem penis, dirimitivam contractus, nihilominus Lia consentit in contractum matrimonij, quæ postea in effectu reperit, Cajum non posse congregi secum ob excessum virgæ, de qua lamentatur, nec datur alius modus defectum corrigendi. His positis;

Dico: Titij impedimentum ignotum, ob magnitudinem penis, dirimit matrimonium contractum cum Berta. Ratio est; quia quotiescunque non servatur conditio essentialis contractus, toties non valet talis contractus; sed in contractu matrimonij est conditio essentialis, posse reddere, & petere debitum, in ordine ad procreationem proles; ergo cum ex parte Titij desit talis aptitudo reddendi debitum conjugale, sequitur necessario, cessare contractum matrimonij cum Berta. Tum, quia expresse definitum est, impotentiam naturalem dirimere matrimonium. Ità constat ex c. litteris de frigidis, & maleficiatis: Sanchez lib. 7. disput. 93. num. 3. & 4. Hurtadus disputation. 22. difficul. 6. Leander part. 2. tr. 9. disput. 21. qu. 22. Corneus dub. 33. qu. 2. Huic recentior adhæret P. Amandus Hermann tr. 9. disput. 3. qu. 8. n. 18.

Ad secundum casum Caij dico: probabilius tenendum est, quod etiam impotentia, scita ante contractum, dirimat matrimonium, quidquid in contrarium aliqui contendunt, dicentes, quod Lia cesserit juri suo, cum spontaneè cognito

4. Impotentia respectiva, cognita ante contractum, dirimit matrimonium.

nitō impedimento Caij, in contractum matrimonij consenserit; igitur valet talis contractus, sicut si Cajus fuit mancipium sciente Liā, & cū illo in matrimonium consensisset, tale matrimonium esset validum: quia licet servitus sit impedimentum dirimens, per hoc tamen solvitur, si pars libera cedat juri suo, uti Liā cessit: ergo &c. Ratio verò nostra est: quia legitimo contractui debet correspondere actus physicus, propter quem est initus; ergo cū contractui matrimoniali inter Liā, & Cajum, non correspondeat actus physicus, seu potentia matrimonium consumandi, igitur hujusmodi contractus, ex sua intrinseca ratione, est irritus, non obstante scientiā impedimenti, ante contractum: nam aptitudo, hic, & nunc coeundi, non est in nostra potestate, cū sit naturalis, quam aptitudinem matrimonium, tanquam radicem contractus, supponit, & solum voluntas coeundi dependet à nostra potestate: igitur Liā non potest renunciare aptitudini coeundi, licet possit voluntati; ergo &c. Tum, quia *Sixtus V.* Eunuchis perfectis, qui utroque teste carent, prohibuit contrahere matrimonium, ob perpetuum impedimentum: consistens in eo, quod non possint verum semen emittere: ergo à pari, si ve sciatur, si ve non sciatur, impedimentum ante contractum matrimonij, semper dirimit jure naturæ, eò, quod naturalis actus generationis, exerceri non possit. *Luyfius in summ. disput. 4. Corneus, Sanchez.*

6. Nullus est capax ad in- nem emittere non potest, inire possit matrimo- eundum ma- nium; sed Eunuchi perfecti utròque teste carent- trimoniū, tes, non possunt verum semen emittere; expresse qui verum definit *Sixtus V.* in Bulla anno 1567. dicens: semenemitte- cū frequenter in istis Regionibus Eunuchi qui- re nequit, ut dem, & spadones, qui utroque teste carent, & ideo sunt Eunu- certum, ac manifestum est, eos verum semen e- chi, & spado mittere non posse, quia in pura carnis tentigine, at- nes utroque que immundis complexibus cum mulieribus se com- testecarentes. miscent, & humorem forsan quemdam similem se- mini, licet t ad generationem, & matrimonij cau- sam minimè aptum, effundunt: ergo cū Eunu- chorum perfectorum matrimonia sint irrita, per defectum emissionis veri seminis, igitur etiam omnes illi, qui intrā vas fœmineum semen emittere nequeunt, pro generatione prolis, matrimonia inire non possunt, & inita erunt invalida: *Valentia tom. 4. disput. 10. quest. 5. punct. 3. Layman. lib. 5. tract. 10. part. 4. cap. 11. Tannerus tom. 4. disput. 8. quest. 4. dub. 8. num. 136. Toletus lib. 7. c. 16.*

7. Solvun- tur objectio- nes.

Dices contra: Impotentia etiam perpetua juris, non dirimit matrimonium, v. g. si quis fecisset votum simplex castitatis perpetuæ, hæc est impotentia perpetua juris ad matrimonium contrahendum, & tamen si talis contrahit cum voto castitatis, tenet contractus matrimonij; ergo licet Cajus habeat impotentiam perpetuam respectu Liæ, adhuc inter illos tenet contractus matrimonij. Respondeo, concedo antecedens, nego consequentiam; disparitas

est: quia impotentia Caij est naturalis, respectu Liæ, quæ intrinsecè destruit contractum, eò, quod nullatenus possunt fieri una caro: Impotentia verò voti simplicis, non tollit intrinsecè radicem contractus, cū possint carnaliter misceri, quamvis impediatur extrinsecè usus, ideoque tenet illorum contractus, & possunt etiam licite reddere debitum cum dispensatione Pontificis; at in contractu Caij, ut fiat validus, nunquam potest Pontifex dispensare, eò, quod sit naturalis impotentia.

Instabis, possunt senes contrahere matrimonium, licet non prolificent, ergo, licet Cajus cum Liā non possit prolificare, tenet adhuc contractus matrimonij. Respondeo, 1. sub distinctione. Senes, licet provectæ ætatis sint, dummodo sint sani, possunt copulam carnalem habere, & vetulæ semper habent sufficientem calorem, ad semen virile suscipiendum, & retinendum, quod autem hic, & nunc non prolificunt, est per accidens, nam per copulam perfectam, jam fiunt una caro. Audivi ab homine fide digno, qui dixerat se novisse vetulam ad eò robustam, quæ jam ad sexagesimum annum vergens, adhuc prolificabat. Et ego novi unam 52. annorum gravidam; imò nuper fuit scriptum *Francfurtò*, quod ad *Flumen Moenum* reperta sit ibi vetula, 75. annorum, prægnans, & ideo intuitu senectutis præcisè Ecclesia nunquam prohibuit matrimonium senum, uti quotidiana praxis demonstrat: Nam quoties in articulo mortis Concubinarij senes, vel ut reddant prolem ex concubinato susceptā, legitimā, vel ut melius provideant animæ suæ, vel ut concubinam honestent, contrahunt matrimonium, & tamen in tali statu mortis, ob nimiam debilitatem, pro tunc sunt impotentes congregiendi, nihilominus tamen, si convalescant, censentur potentes, eò modò, quò ante morbum fuerant, sicque valet contractus matrimonij. *Leander lib. 7. part. 2. tr. 9. disp. 21. q. 18. Henriquez lib. 12. c. 7. n. 3. Bonac. Hurt. Candidus, Castropallao.*

Respondeo 2. si senes sint ægroti, ita tamen, ut discooperiatur aliqua impotentia incurabilis ad congregiendum, tales contrahere non possunt, concedo; quia cū humanitus impossibile sit, ut cum altero conjugē possint fieri una caro: quod respicit contractus matrimonij, ideo matrimonium redditur invalidum. Ut me intelligas, nota, non dico, ut hic & nunc, fiant una caro, sed solum ut possint fieri, nam ad hunc contractum non requiritur actualis commistio: sed solum possibilitas naturalis, qualis fuit in multis Sanctis, qui matrimonium inierunt, & postea continentiam ex mutuo consensu servarunt, ut legitur de Sancto Henrico Imperatore: & Sancta Cunegunde, ejus uxore, &c. *Hen- 8. Si quis est riquez lib. 12. de matrimonio cap. 5. n. 3. in com- impotens re- spectu unius, ment.*

Cajus supra citatus, habens impotentiam & potens re- perpetuam respectu Liæ, ob grossitiem virgæ; *specu aliter* igitur impedimentum dirimens: si verò poterit poterit cum cum alia congregi, licitum erit ei, cum illa hac secunda con- contrahere.

contrahens matrimonium, indubitatum est apud Doctores.

9. Si mas habeat impotentiam debilitatam, respectu virginis ducta; & potentiam congregandi cum vidua, tunc cum hac valebit matrimonium, non cum illa.

Contigit aliquando adhuc ex parte maris impotentia debilitatis, quatenus non est potens viribus virgæ penetrare vas fœminæ: talis si duxerit virginem, quam præ debilitate non potest cognoscere, censetur impotens ad illam, & stante tali impedimento; est invalidus contractus matrimonij. Ad quid verò in tali casu virgo teneatur, inferius dicam: Quod si talis sit potens cognoscere viduam, erit validum matrimoniū cum illa, quia per congressum possunt fieri una caro.

10. Eunuchus carens solummodo unò teste, non est impotens ad verū semen emittendum, sicut licet quis careat unò oculò, poterit alterò videre, vel unâ aure, potest adhuc aliâ audire, consequenter talis Eunuchi matrimonium erit validum; ita docet *Leander, ex experientia cognita, part. 2. tr. 9. disp. 21: q. 16. Basilii lib. 7. cap. 67. & alii.*

11. Quid est maleficium, seu ligatura, quæ duplex est, absoluta, & respectiva.

Aliud impedimentum ex parte viri, quod arte dæmonis fieri solet, vocatur maleficium, seu ligatura, & dupliciter fieri solet: primò, quatenus dæmon per suas artes ita destruit virtutē generativam, ut maleficiatus nullā aliquò tempore etiā extraneam cognoscere possit: Secundò modò, quatenus solum aliquam determinatā personā est impotens cognoscere, ad alias verò cognoscendas est aptus: nunc quæritur; an tale maleficium respectivum dirimat matrimonium? Nunc

12. Maleficium respectivum perpetuum, dirimit matrimonium.

Dico, maleficiū respectivū perpetuū, dirimit matrimonium. Dixi perpetuum, hoc est, tale maleficiū, quod naturaliter tolli nequit, sicut divinitus curari possit; ita constat ex cap. final. de frigidis, & maleficiatis. Ratio etiam convincit; quia impedimentū perpetuū respectivū cognationis, vel affinitatis dirimit matrimoniū, ergo etiam maleficiū perpetuū respectivū: ita sentit etiam D. Thomas art. 2. in corpore, citatus à Patre Zennero in Theol. Sacra. Henriquez lib. 12. c. 8. Sanchez de matr. disp. 94. n. 8. Scotus 4. d. 34. q. un.

13. Quid faciendum est, si maleficium tribus annis in conjugatis perdurat, notatur.

Quod si maleficium, respectu suæ uxoris perduret tribus annis à lege præscriptis, & adhibitis omnibus remedijs tam spiritualibus, quam temporalibus, tale maleficium solvi adhuc non possit, tunc cognitò ab Ecclesia huiusmodi impedimentò dissolvitur tale matrimonium, & datur potestas ambobus, ut transire possint ad aliud matrimonium; quò consummatò, non est redeundum ad priorem conjugem, respectu cuius fuit impedimentum dirimens, nam per consummationem sequentiū nuptiarū, non probatur potentia, respectu prioris conjugis: Sic S. Thomas in 4. dist. 35. q. 1. art. 3. Henriquez lib. 12. de matr. disp. 99. n. 24. Tolletus in summ. lib. 7. c. 16.

14. Signum maleficij.

Signa maleficij sunt, quando vir congressum appetit cum erectione virgæ, aut dum vas

fœmineum penetrare tentat, virga decidit, nec consummare potest copulam: vel si unus conjugum avidus sit copulæ, & dum complexatur cum conjugē, sive in viro, sive in fœmina, insurgit aliquis horror, vel nausea, ut accedere nequeat, tunc est signum maleficij, Sanchez de matr. lib. 7. disput. 94. num. 5. cum alijs ibidem citatis.

In dubio, an aliquod maleficium sit perpetuum, vel temporale, si exorcismis, & alijs medicinis naturaliter tolli non possit, inter spatium triennij, quibus assignatum est tempus pro copula tentanda, & perfici non possit, censetur esse perpetuum: est Sancti Thomæ; Scoti; D. Bonaventuræ; & aliorum communiter.

Maleficium dupliciter auferri potest; primò per maleficium, id est: adhibendo alia maleficia, quibus tollatur aliud, & hoc modò semper est malum: proinde nunquam petendus est maleficus, ut per unum maleficium, dissolvat aliud. Secundò, tolli potest per destructionem medicinæ, vel imaginis, in qua factum est maleficium, sine alio maleficio; & hoc secundò modò licitum est petere maleficium, ut tollat maleficium; nam maleficium, quod auferri non possit arte naturali licitā, vel auxiliò aliquò spirituali, ut orationibus, vel Reliquijs Sanctorum, sed cum peccato, vel aliquò præstigiò malefici, vel dæmonis, censetur esse perpetuum; ita communiter docent utriusque legis Doctores, cum Sanchez lib. 7. disp. 93. Navarro cap. 22. n. 88. Fillincio tr. 10. part. 2. num. 68.

Frigiditas maris, impedit etiam contractum matrimonij, quatenus virga erigi non potest ad congregiendum cum uxore: eodem modò caliditas in viro, qui illicò, ac conatur copulari, ante penetrationem vasis fœminæ, spermatisat toties, quoties. Hinc, si tam frigiditas maris, quam caliditas, non possit arte medicinæ per triennium temperari ad penetrandum vas uxoris, censetur esse perpetuum impedimentum matrimonij; sic communiter docent Theologi cum D. Thomæ in 4. dist. 34. q. un. art. 2. Sylvester de matr. 8. q. 16. dist. 3:

Titius repertus est habere Bertam, qui ante aliquos annos duxerat Cajam, & per Consistorium separati sunt, eò, quod Titius dixerat se habere impedimentum frigiditatis: nunc audiens Caja: Titium habere uxorem, accusat frigiditate, cum in Consistorio, citatur, & invenitur potens pro consummatione matrimonij; nunc quæritur, an Titius teneatur reverti ad Cajam priorem uxorem? Respondeo sub distinctione, vel aliam cum Titius fuit revera frigidus, & impotens, tempore, quò contraxerat matrimonium cum Caja, & separatus fuerat, vel non; si pro tunc fuit potens, & finxit se impotentem, tunc tenet contractus cum Caja, & obligatur ad eam redire; si fuerit impotens tunc juramento firmare debet, & sic non obligatur redire ad Cajam: Sanchez lib. 7. disp. 99. n. 6.

Si contingat, virum non posse congregi cum uxore ob deformitatem; sive naturalem, sive artificialem, te doc-

Vir nequit te demonis ipsi false representatam, tenetur
ret amplexa- excogitare modos ad capiendum erga ipsam a-
ri uxorem morem: & foemina procuret se amabilem redde-
obdeformita- re viro munditie, affabilitate, pulchro ornatu,
tem. ut vir ad ipsam moveatur, & si nec hoc juvat,
 post triennium separandi sunt, ait *Albertus Ma-*
gnus n. 4. dist. 34. art. 4.

20. *Dubi-* Qui dubitat, an maleficium matrimoniū præ-
tans, an ma- cesserit: vel post contractum advenerit, censens
leficium sit dum est, factum fuisse ante contractum matri-
factum ante, monium. Ratio; quia in dubijs judicandum
vel post con- est in favorem contrahentium: Siquidem disso-
tractum ma- lutō tali contractu, potest sanus conjux alteri
rimonij, cen- copulari; sicque habere fidem procreationis
sendum est prolis, & fugere periculum incontinentiæ; ita
anse. docet *Henriquez lib. 12. cap. 8. num. 3.* quid-
 quid in contrarium exponit *Sanchez lib. 7. disp.*
103. num. 5. Reginaldus lib. 31. num. 185:

Caveant Conjuges, qui certè sciunt se habere

21. *Conjuges* impotentiam perpetuam, nè se turpiter tangerent,
impotentes, & in Venere delectentur, nam ubi est scientia in-
caveant se validi matrimonij, inhibentur etiam tales actus;
turpiter tan- *Henriquez lib. 12. cap. 7. n. 7.*

In dubio tamen, an sit impotentia perpetua,
 22. *Quid fa-* indulgetur conjugibus à tempore attentatæ co-
ciendum est, pulæ, ut per triennium cohabitent pro attenta-
si dubitatur, tione consummationis matrimonij; si tali tem-
an adsit a- pore nihil efficiant, tunc post juramentum de-
liqua impo- positum de impotentia ab utroque conjuge co-
tentia, decidi- gnitā separandi sunt, ad vitandum periculum
tur. incontinentiæ. Ita cōmuniter sentiunt Doctores,
 cum *Coninch. disput. 31. num. 83. Sanchez de ma-*
trim. lib. 7. disp. 97. Si verò deest periculum

incontinentiæ in conjugibus, tunc possunt si-
 mul cohabitare tanquam frater, & soror: ita
 conceditur in jure ex c. consultationi. & c. *Lauda-*
bilem. de frigidis.

Ex præcedenti casu insurgit sequens dubium;

23. *An fami-* videlicet, Titius contraxerat matrimonium cum
na negans po- Berta, quæ accusaverat Titium, esse impotentem,
tentiam vi- & cum hæc impotentia clarè non patebat: ideo
ri, ille verò triennium ipsi erat concessum (prout leg. decer-
eam affir- nunt in d. cap. *laudabilem. de frigidis, & malefic.*)
mans, sit cau- pro attendenda copula; finito triennio iterum
sa sufficiens recurrit Berta, dicendo: Titium esse impoten-
ad dirimen- tem, Titius verò negat, affirmando, se co-
dum matri- pulam consummāsse: Pro solvendō hoc du-
monium. biō: inquirō, utrum Berta citò post contractū

matrimonium, contra impotentiam Titij recla-
 maverit, nec nè? Si citò: id est saltē intra bime-
 stre à die attentatæ copulæ, prout ex d. c. 1.
vers. si autem, colligitur, & ex *Gloss. in cap. Si*
quis acceperit. verb. tempore. 33. quest. 1. Tunc
 admittenda est ad probationes. Si verò diutius,
 quàm ultra bimestre, à die attentatæ copulæ re-
 clamationem contra impotentiam Titij protra-
 xerit, tunc non est audienda ad quinquennium,
 nec ad probationem admittenda. *Abbas in cap. 1.*
n. 5. de frigid. & malef. Brunellus de spons. concl.
28. limit. 1. num. 16. At si Berta haberet certa
 signa, quibus impotentiam Titij ostendere velit,
 si à peritissimis matronis conspiciendam se præ-
 beret, non esse cognitā à viro; sed adhuc esse

Virginem, tunc illa diutina taciturnitas illi non
 obesseret ad citius legitimandam suam causam.
Innocentius cap. 1. num. ultim. de frig. Hic tamen
 te notare volo, quòd aliquæ foeminae, vel ma-
 xime in America, licet sint corruptæ, videntur
 adhuc Virgines, uti infra ex historia Indica: pro-
 inde summa diligentia à pluribus matronis, re-
 quiratur in lustrando Bertam, an reverà Virgo
 sit, & nunquam à Titio cognita, prout ipsa asse-
 rit; nam oculus matronarum illudi facile possit,
 astutiā Bertæ, quæ ut suum intentum obtineret,
 omnem artem adhibere posset, pro velanda sua
 corruptione, ideoque, nè in hoc casu deceptio
 contingat, cautè agendum est: ita habetur ex c.
proposuisti. de probat. Glossa c. Si quis acceperit. Ver-
bo: tempore. 33. qu. 8.

In casu tamen prædicto, quòd Berta, nec signa
 impotentiae Titij habere possit ad producendum
 ad judicium, nec se legitimare virginem, eò,
 quòd aliunde sit corrupta, tunc in his circum-
 stantijs ait *Abbas* supradictus, in *capite laudabilem*
numero 2. cum Joanne Andrea ibidem *num. 5.*
Præposito & c. Cogendos esse ad copulam, co-
 ram expertis matronis pro veritate eruenda. Hic
 tamen modus, meò videri, lites decidendi, est ni-
 mis inhumanus, & repugnans verecundiæ, ac
 naturæ rationali, nec esse possit, sinè aliquo peri-
 culo culpæ; nam matronæ adstantes tali actui
 obsceno, non sunt lignæ, sed carneæ, sic valde
 periculosum est tales actus prospicere, &c.
 Proinde sanius judico cum *Alexandro de Nevo*
cap. laudabilem. num. 17. cas. 4. de frig. Henrico
apud Rosignoli. Credendum esse plius Titio, quòd
 consummaverit matrimonium (ideoque se habere
 potentiam) quàm Bertæ neganti; nam Titius
 est caput mulieris, cui magis credendum est,
 quàm uxori. Tum, quia matrimonium stat
 pro possessione, quousque ejus invaliditas soli-
 dis rationibus demonstratur; Tum, quia nul-
 lus spoliandus est jure suo, nisi per liquiditatem
 oppositi juris; sed Bertæ assertum, non est liqui-
 dum, nimirum negando potentiam Titij, quam
 ille affirmat; ergo &c.

Vidimus varias impotentias ex parte maris, 24. *Datur*
 valorem matrimonij dissolventes, nec foemina *quoque impo-*
 est immunis ab omni, nam subinde datur talis *tentia ex par-*
 clausura, seu arctitudo in Virgine, ut à nulla vi- *te foemina, &*
 rili uirga, penetrari possit: narrat P. *Hermann* *quidem, tam*
tr. 9. d. 3. qu. 8. n. 8. sibi relatum fuisse, de qua- *absoluta,*
 dam Virgine, quæ orificium naturale, non latius *quàm respe-*
 habuit, quàm fonticulus Cauterij; & *Caramu-* *ctiva.*
refert, de una Principissa nupta, ita arcta, ut ejus
 Mater nummō aureo aperire arctitudinem vasis
 debuit, pro aptanda ea marito suo; aliquando e-
 tiam contingere potest, ut pro uno viro sit ap-
 ta, pro alio nimis stricta; sicque in primo casu
 habet impotentiam absolutam, in secundo res-
 pectivam; si nullā humanā arte, vel sinè peccato,
 tolli non possit; *Sanchez de matrim. disput. 93.*
n. 2. Bonacina qu. 3. punct. 13. num. 6.

Hinc detur foemina, quæ dum contrahit, 25. *An uxor*
 præarctitudine nullatenus potest à viro cogno- *debeat pati*
 sci, ob grossitiem virgæ, talis foemina non debet *incisio-*
 se al-

nem, vel al- se alteri prostituere ad deflorandum, ut proprio
teri se prosti- viro aptam se reddat : Nam impotentia, quæ
tuere, si pra sine peccato auferri nequit, censetur perpetua,
arctitudine à nec tenetur incisionem vasis pati, si non promi-
marito cogno serit ante contractum, ut vir congregari posset;
sci nequit, de- licet nullum esset periculum vitæ, tali modo refe-
ciditur. rare claustrum fœminæ: nam multi viri docti as-
 ferunt, claustrum virginale aperiri, clavi natura-
 li virgæ proprii mariti, non artificiali: à fortiori
 non tenetur pati incisionem, si adsit periculum
 vitæ, vel gravissimum morbi incommodum;
 sic sentit *Henriquez lib. 12. cap. 7. num. 8. verb.*
matrim. imper. num. 14. Gutierrez cap. 112. n.
31. Si verò talis fœmina consentiret in incisio-
 nem, & ex tali contrectatione vasis libidinis, ori-
 retur aliquod periculum pollutionis, vel consen-
 sus in delectationem, omittenda est incisio, &
 impotentia erit perpetua, juxta Canones, *ex cap.*
fraternitatis. Sexto de frigidis; &c. fin. 11. qu. 1.

26. Si fœmi- Quod si fœmina promiserit viro auxilium
na ante con- congressus ante contractum matrimonium, eò
tractum quod cognoscat non esse tale periculum vitæ, la-
promisit viro xare claustrum, uti experientia docet, quod
auxilium ad per primum partum valde dilateretur, & iterum
congregien- concrefcat, sine ordinario periculo vitæ; alias nul-
dum, tunc te- la fœmina deberet nubere, si semper in primo
netur stare partu deberet se exponere tali malo: tunc in tali
promissis, & casu, si sine periculo peccati poterit vas laxare,
arctitudinem sive per incisionem ab alio, sive per se, quomo-
suam aptare, docunque, tenetur stare promissioni, tollendo
dummodo tale impedimentum, ut vir sive debilis, sive ali-
grossities vi- qualiter grossus, possit cum ipsa coire, dummo-
ri non exce- do talis grossities, non excedat proportionem
dat potentiam fœminæ; sic sentiunt Doctores, cum *Sancto*
uxoris. *Thoma in 4. dist. 34. questione 1. art.*
2. ad 5. qui sic loquitur: Si vir non possit
 implere carnalem actum cum vir-
 gine, & tamen possit cum corrupta: tunc
 medicinaliter aliquò instrumentò possunt clau-
 stra pudoris frangi, & ei conjungi: igitur
 fœmina etiam cum aliquo dolore, vi promissio-
 nis, in obsequium mariti, quem amare tenetur,
 & cui totum suum jus in ipsum transtulit,
 debet præparare vas, ad ipsum carnaliter ample-
 xandum. Ità etiam noviter *Pater Amandus*
Herman in 4. sent. tractatu 9. disput. 3. quest. 8.
num. 9.

27. Arctitu- Hujusmodi arctitudo etiam in corruptis sub-
do etiam in- inde invenitur, quæ videntur virgines, quam vi-
corruptis su- olatæ: Narrat *Oviedo* in historia de India occi-
binde inveni- dentali cap. 10. fœminas hujus Regionis tam ar-
tur. ctas esse, ut viri maximò labore appetitui suo sa-
 tisfaciant, & si non parturiunt, semper sunt
 quasi virgines; malitia tamen fœminarum est
 ità calida, ut aliquæ propriâ arte se adaptent,
 ac habiles marito se reddant.

28. Si impo- Si Berta nuberet Titio, & esset ità arcta, ut
tentia arcti- Titius ob aliqualem penis excessum, cognosce-
tudinis fœ- re eam nequeat, hic intercedit impedimentum
mine sine pec- perpetuum, si sine peccato, vel gravissimo pe-
cato, vel si- riculo vitæ, tolli impedimentum non posset;
nè periculo vi- quod si postea Berta separaretur per Consistori-
um auferri ne um à Titio, & nuberet Cajo, qui eam in ma-

trimonio redderet proportionatam priori ma-
 rito Titio, quæritur, num Berta teneatur redire
 ad Titium? Respondeo negativè. Ratio est;
 quia primum matrimonium contractum cum
 Titio, fuit validum, vel invalidum; si invalidum
 uti certum est, quia arctitudo Bertæ sine pecca-
 to, & sine periculo vitæ auferri non potuit, sic
 que ex parte Bertæ fuit impotentia perpetua, re-
 spectu virgæ Titij? ergo matrimonium secun-
 dum, cum Cajo contractum, est absolute validum
 ideoque Berta non potest ab hoc viro separari
 Tum, quia primum matrimonium fuisset vali-
 dum; ergo Berta commisisset adulterium, per-
 mittendo se cognosci à Cajo: sed impotentia,
 quæ sine peccato auferri nequit, est perpetua;
 ergo talis impotentia non debuit auferri per a-
 adulterium: nam sentio, quod si tempore
 contractus non adsint omnes conditiones essen-
 tiales ad matrimonium, eò ipso invalidus
 est contractus; ergo cum una conditio essen-
 tialis, sit potentia congregandi maris, cum
 fœmina, in matrimonio, & hæc in
 nostro casu desit, uti per se patet; er-
 go &c.

Ex præcedenti fundamento solvitur iste casus.
 Narcissus debilis, duxerat Nardam virginem,
 quam præ debilitate cognoscere non potuit;
 declaratum est invalidum matrimonium, hòc
 factò, Narcissus postea duxit Leliam viduam,
 quam facile cognoscit; & Narda nupsit Tullio,
 qui ei virginitatis claustrum aperuit, in hoc
 casu Narda non tenetur redire ad Narcissum, nec
 Narcissus ad ipsam, propter supradictam ratio-
 nem.

Quæritur: an de essentia contractus matrimo-
 nij sit commissio seminum utriusque contrahen-
 tium in vase fœminæ facienda. Ante responsi-
 onem adverte, multos doctissimos Auctores te-
 nere, semen fœmineum non esse necessarium ad
 procreationem prolis, quanquam multum con-
 ferat, ut liberi pulchriores, & bene formati ef-
 ficiantur; ità sentit *Divus Thomas 3. part. quest.*
31. art. 5. ad 1.

Adverte 2. damnatam esse propositionem se-
 quentem, ab Innocentio XI. num. 9. quæ sic
 sonat: opus conjugij ob solam voluptatem exerci-
 tum, omni penitus caret culpâ, ac de defectu veni-
 ali. Ex quo supponitur, quod opus conjugij sem-
 per debeat exerceri, in ordine ad generationem
 prolis: alias ob alium finem exercitum cum ex-
 clusione prolis, semper est peccatum, uti
 propositio damnata annuit.

Adverte 3. quod dum matrimonium inter
 virum, & fœminam initur, sit validum, licet
 nunquam carnaliter ex omni voto commiscean-
 tur, sufficit enim ad valorem contractus, ut pos-
 sint saltè commisceri, & intrâ vas seminare;
 nam si adsit aliqua impotentia seminandi in vase,
 cessat valor matrimonij. Modò ad superius quæ-
 situm respondeo, &

Dico: de essentia contractus matrimonij est cõ-
 missio seminum, utriusque contrahentium in
 vase fœmineo facta, ex suppositione, quod

quit, est impe-
 dimentum
 perpetuum
 respectu gros-
 sicci mariti,
 non vero re-
 spectu alia-
 rim.

Casus.

Casus notabi-
 lis solvitur.

29. An de
 essentia ma-
 trimonij sit
 commissio se-
 minum, no-
 tatur.

30. De essen-
 tia contractus
 matrimonij.

est commissio commissceantur. Probatur: quia contractus *feminum in* matrimonij, est institutus in ordine ad procre-
vase, ad gene ationem prolis, per quod Conjuges fiant una ca-
rationem or- ro; sed si commissio feminum, non fit intra vas
dinato. fœmineum, cessat procreatio prolis, & conjuges
non fiunt una caro, ergo requiritur utriusque
contrahentium commissio feminum, in vase fœ-
minæ: major est certa; minor patet ex *cap. Lau-*
dabilem. de Frigidis, & maleficiatis: siquidem
non potest fieri, ut conjuges fiant una caro, nisi
quatenus eorum semina commissceantur, ex qui-
bus oritur fœtus, principium materiale prolis,
& fœtus, non oritur nisi intra vas fœminæ; ergo
requiritur seminatio mutua intra vas fœminæ.

31. *Christus* Probatur 2. specialiter de necessitate semina-
ex semine tionis fœminæ. Primò: afferuntur multa loca scri-
Virginis ori- pturæ, quæ afferunt, *Christum Dominum ex se-*
ginem traxit. mine Virginis originem traxisse; S. Augustinus,
lib. 2. de consensu Evan. cap. 2. cum autem eviden-
ter dicat Apostolus, ex semine David secundum
carnem Christum, ex qua stirpe fuit Maria: ergo
&c. Beda lib. 4. in cap. 49. Luca 11. expresse ait:
misi Deus filium suum, factum ex muliere, fa-
ctum sub lege: neque audiendi sunt, qui legendum
putant, natum ex Muliere, factum sub lege: sed
factum ex Muliere, quia conceptus ex utero vir-
ginali carnem, non de nihilo, non aliunde, sed ma-
terna traxit ex carne, alioquin nec verè filius ho-
minis diceretur, qui originem non haberet ex ho-
mine: ergo &c. Idem Beda lib. 4. in Luc. c. 19. ulte-
rius hanc veritatem demonstrare conatur, cum
dicat: adversarios ignorare dialecticam, sic con-
cludendo: ejus lacte creditur nutritus, cujus
semine negatur esse conceptus, cum ex unius ejus-
demque fontis origine, secundum physicos uterque
liquor emanat. Hic te vellem advertere, quod
nulla indecentia consistat in perfectione seminis,
cum sit naturale, sed solum in libidine, quâ o-
mnino caruit virgo; sicque licet Christus Domi-
nus ex semine David, secundum carnem, habeat
originem, ex quo semine Virgo concepta, &
Christus ex ea, per hoc nulla sequitur absurditas;
nam non posset intelligi, quomodo Christus sit
ex muliere, quomodo filius hominis diceretur,
quomodo esset ex semine David, secundum car-
nem, quomodo Beata Virgo ipsum genuisset, si
ad generationem non concurrisset? non dico vi-
tiò libidinis, sed concursu naturali Angelicæ pu-
ritatis: ergo fœminæ concurrunt ad generatio-
nem. Ità etiam concludit *Pennasfel. tom. 3. disp.*
1. qu. 5. sect. 3. num. 24. legatur Suarius tom. 2.
in 3. part. disput. 10. sect. 1.

32. *Funda-* Probatur 3. si fœminæ non concurrerent
menta, quòd ad generationem activè, non posset dari ra-
fœmina suo tio, cur mulus, & non equus nascatur, proge-
semine con- nitus ex equo, & asina: ergo sequitur, quod
currat ad necessariò concurrat & asina ad generationem:
generationem cum mulus degeneret ab equo, & assimiletur
prolis, notan- etiam asinæ. Tum, quia detur mihi ratio,
tur. cur fœminæ juvenes prolificant cum eodem vi-
ro? & cur non, dum sunt vetulæ? nam etiam in
tali provecta ætate, recipiunt semen virile,
& id retinent; quod semen est prolificum, uti
experientia docet: quia si talis vir mortuâ suâ ve-

tulâ, fœminam juvenem ducat, faciunt simul li-
beros; igitur, si vetula non prolificat, de-
bet oriri ex defectu sui seminis, eò, quod per-
dendo menstruum, perdit & vigorem seminis,
cum in tali ætate ordinariè fiat aquosum; igitur
fœmina necessariò concurrat suo semine ad gene-
rationem prolis. Tum, quia dicatur mihi, cur
pollutio in masculo sit peccatum, & non emis-
sio sanguinis, vel lactis in fœmina, cum tamen
omnis iste liquor secundum physicos, ex unius,
ejusdemque fontis origine emanat? ità citatus
Beda lib. 4. in Luc. c. 19. Ad hoc fundamentum,
an nē respondebitis mihi, ideò emissio volunta-
ria seminis, est peccatum: quia semen humanum
est ordinatum, tanquam unicum medium ad ge-
nerationem prolis, & ad conservationem generis
humani, non sic alius liquor; sicque ideò pollu-
tio est peccatum, quia prodigitur semen ordina-
tum ad procreationem prolis, ergo si semen fœ-
minæ, non concurreret ad generationem pro-
lis, polluyendo se fœmina, non peccaret letha-
liter. Quis Catholicorum hoc dicit? igitur ad-
mittendum est, quod semen fœminæ necessariò
concurrat ad generationem prolis; *Caramuel l. 3.*
de matrim. n. 381.

Ex mox data doctrina deducitur, primò: si vir
haberet potentiam penetrandi vas uxoris, im-
potens tamen esset seminandi intra illud, non te-
neret contractus matrimonij: quia taliter nun-
quam possent fieri una caro. Secundò: licet vir
in extractione virgæ possit seminare in ore vasis
fœminæ, & non intra claustrum, non tenet con-
tractus matrimonij, quamvis fortè contingere
posset, quod matris, ex tali loco, suâ virtute ma-
gneticâ, attraheret aliquam particulam seminis,
ad generationem servientis; nihilominus tamē,
cum talis seminatio, passim non potest fieri sine
culpa, erit adhuc moralis impotentia ad seminan-
dum, eò, quod dedecet, ut actus matrimoni-
alis sit peccaminosus; Ità etiam *Hurtadus de ma-*
trim. disp. 22. diff. 3. n. 8. Tertiò, si vir pos-
set seminare intra vas, fœmina tamen esset impo-
tens ad seminandum, tenendum est, esse irri-
tum tale matrimonium; & à fortiori, si fœmina
esset Evnuchissa, seu castrata: nam deficiente se-
mine fœminæ, non potest cum ea fieri una caro,
per commissioem feminum; Quidquid in con-
trarium sentiat *Arist. lib. 2. generatione. cap. 2.*
Quartò: si fœmina præ nimia latitudine, vel ex
alia infirmitate, cognosci nequiret, vel si præ ni-
mia arctitudine, semen recipere non posset, secus
verò, si id recipere posset, non tamen id retine-
re. Quintò: si vir ex nimio calore expectare
vas fœminæ nequeat, sed præproperè extrâ vas
id effundit: si hi defectus sunt perpetui, nec ar-
te medicinæ juvari possint, erit impotentia diri-
mens. *P. Amand. Herm. in 4 sent. tr. 9. d. 3. q. 8. n. 6.*

Quæritur; an fœmina possit nubere, si non
possit parere, nisi cum manifestoperculo mortis. *34. An possit*
Ante responsionem adverte, talem fœminam, *cognosci peri-*
vix posse præcognoscere manifestum periculum *culum mor-*
mortis, ante primum partum; sicque si concepe- *tis in partu.*
rit ex marito primâ vice, jam facti sunt u- *ex parte fœ-*
na caro, per quod consummatus est contra- *mina, & hoc*
supposito.

utrum fœmina possit reddere debitum citra culpam. Etus matrimonialis : tamen si contingat , quod fœmina , sive ex prævisione medicorum , sive per se ipsam cognoscat , certè in primo partu periculum mortis passuram ; & nihilominus , in sciò maritò talem defectum , cum illo contrahit , postmodum verò denegat ei debitum conjugale dicens , se non posse ei reddere , quia exponeret se periculo mortis in partu passuram , vi cujus si conjungeretur , peccaret : quia peccatum est , se certo periculo mortis exponere , uti ipsa testatur , sic illicitè talis fœmina nupsit.

35. *Fœmina potest nubere juxta aliquos licet præcognoscat manifestum periculum mortis in partu.* Ad statum quæstionis , respondet 1. *Leander part. 2. tract. 9. disput. 21. q. 21.* tale matrimoniū esse validum , quanquam hic , & nunc licet præcognoscat manifestum periculum mortis in partu. uxor sit impotens , intuitu periculi ad reddendum debitum marito. Ratio est ; quia contractus essentialis matrimonij , consistit in mutua obligatione ad perfectam copulam reddendam , ex natura sua aptam ad procreationem prolis , quod hic & nunc non fiat talis procreatio prolis , est purum accidens , siquidem fœmina per se considerata , non est impotens reddendi debitum , & ad semen viri suscipiendum , ergo &c. Tum , quia in pedimentum hujusmodi fœminæ , non est perpetuum : nam si vir expectaverit , quousque illa fiet sterilis , tunc poterit sinè omni periculo reddere debitum conjugale ; ergo &c. Huic responsioni concordat *Henriquez lib. 12. cap. 7. n. 8. Fillincius tr. 10. part. 2. n. 65. Sanchez lib. 7. disput. 92. n. 27.*

36. *Si attendatur purus contractus naturalis matrimonij , licet fœmina præcognoscat periculum mortis in partu , poterit nubere , & reddere debitum.* Respondeo 2. si attendetur purus contractus naturalis matrimonij , prout dicit mutuam traditionem corporum , tale matrimonium cum hujusmodi fœmina esset validum. Ratio est : quia præcisò jure Canonico matrimonij substantia consistit in obligatione reciproca reddendi debitum : præscindendo , an talis congressus sit peccaminosus , nec ne , ergo , si talis fœmina esset infidelis , licet reddendo debitum peccaret , per hoc non sequitur , quod talis contractus foret irritus apud infideles , quanquam apud fideles non valeret , eò quod sinè peccato non possit exerceri complexus carnalis conjugalis.

37. *Si fœmina præcognoscat periculum mortis in partu , & vir contraxit cum ea , ex intentione proli ficandi , tunc tale matrimonium est invalidum , secus si intendit cum ipsa continenter vivere.* Respondeo 3. tale matrimonium probabiliter fore invalidum , si sponsus id contraxerit intentione ad prolem generandam , & concupiscentiam sedandam , cum melius sit nubere , quam uri ; Ratio est ; quia quotiescunque non servatur substantia contractus , talis contractus est irritus , sed habitio prolis , & concupiscentiæ tranquillitas , ingreditur contractum matrimonij , ex intentione sponsi ; nam non est credendum sponsum juvenem , hujusmodi fœminam ducturam , si defectum congregandi cum ipsa sciavisset. Quod si sponsus intendisset continenter cum illa vivere , vel talis defectus ante contractum matrimonium ipsi innotuisset , cessaret prior ratio , sicque matrimonium valeret ; in casu tamen , quò similis fœmina graves pateretur tentationes carnis , & instanter urgeret periculum consentiendi in libidinem , poterit reddere debitum marito , ex quo capite teneret

contractus matrimonij : nam licet peccatum sit exponere se periculo mortis temporalis ; at superveniente aliò periculò mortis Spiritualis animæ , consentiendi in venerem , non peccabit reddendo debitum , quia periculum spirituale manens , licet prægis obligat ad id vitandum , quàm temporale , cognoscat peccui necessariò cedere debet , *Sanchez lib. 7. disp. 108. num. 8.* Eòdem modò , si fœminæ insit ris propria , periculum succumbendi libidini , potest petere vel fœtum debitum , licet sciat fœtum mortuum parituram , mortuum panam non est in potestate ejus , vivum edere , & rituram , melius est proli sic esse , quàm non esse ; *Santus tunc potest pe Augustinus lib. 5. contra Julianum. cap. 8. ait : tere , & reddere. Non dico , parvulos sinè Christi Baptismate mori-re debitum. entes , tantà poenà esse plectendos , ut eis non nasci potius expediret.*

38. *Sterilitas non impedit valorem matrimonij.* Ratio est , quia non impedit copulam carnalem non impedit perfectam , vi cujus possunt fieri una caro. Tum , valorem matrimonij , quia licet non possit haberi prolis generatio , tantum finis principalis matrimonij , habetur tamen secundarius ; videlicet remedium concupiscentiæ. Tum , quia pro nunc sunt steriles , successu temporis fortasse prolificabunt , uti quotidiana experientia docet. Tum , quia arte medicinæ , vel per intercessionem alicujus Sancti , à sterilitate liberari possunt ; quia legitur *Luca 1. de matrim. Zachariæ , & Elisabeth steriles , & de Elcana , & Anna 1. Reg. 1. ergo &c. S. Th. in 4. d. 34. q. 1. a. 2. ad 3. Herm. tr. 9. d. 3. q. 8. n. 13.*

Hermaphroditus dicitur ille , qui duos sexus , 39. *An Hermaphroditus videlicet , & fœminæ habet : si uterque sexus esset æqualiter potens , potest sibi seligere possit contra secundum quemcunque vellet contrahere matrimonium : ita L. queritur. ff. de statu hominum. tur , & in du hoc casu caveat Parochus , assistere hujusmodi matrimonio , nisi prius juret hermaphroditus , pertinet co se velle solum determinatum sexum sequi ; sic gnoscere possit Coninch. disp. 31. num. 89. Majolus lib. 3. c. 27. tentiam sexum. 16.* Si dubitatur , qualis sexus sit validi xus , declarator pro contrahendo matrimonio , ad medicos , vel tur. peritas matronas declarare spectat ; & si adhuc dubium non solvitur , tunc opinioni ipsius hermaphroditi standum est , & secundum illum contrahendum.

Hermaphroditus , qui secundum unum sexum 40. *Caveant v. g. masculinum contraxit matrimonium , Hermaphro mortuà suà conjugem , non potest postea mutare diti , qui pri sexum , & contrahere aliud matrimonium se-ns secundum cundum sexum fœmineum citra peccatum. Ra- unum sexum tio est ; quia talis electio esset scandalosa , & contra- contraxe- tra juramentum factum : matrimonium tamen rant , & mor- contractum , secundum sexum fœmineum , vale- tuo conjugem- ret , dummodo non intercedat impotentia talis vellent secun- sexus ; sic sentit *Basilus lib. 7. de matr. cap. 65. dūm alium n. 8. Sanchez lib. 7. disputat. 106. Henriquez lib. sexum con- 1408. n. 6. contra Toreblanca , qui contrarium trahere. sentit lib. 5. de jure. c. 9. num. 15.**

Leander part. 2. tr. 9. disput. 21. quæst. 31. 41. Hermaphroditus Castropallao disput. 4. punct. 14. sect. 5. num. 2. phroditus dicit , Hermaphroditum posse contrahere secundum quemcunque sexum , dummodo sit potens , dūm sexum & sic existimat etiam secundum debiliorem , si debiliorem constet

potest contra- here, dum- modofit vali- dus ad gene- randum. confectam sexum esse aptum ad generandum; nam nullibi legitur in jure Canonico, talem se- xum esse exclusum. Tum, quia tale matrimo- nium corresponderet potentia naturali, ergo esset validum. *Hurtadus disp. 22. diff. 10. cum*

41. Duo her- maphrodi- ti contraben- tes, caveant se mutuo cog- noscere secun- dum ambos sexus. Si duo hermaphroditi contraherent matrimo- nium, caveant uti ambobus sexibus; id est, ne tentent secundum ambos sexus reciprocè se co- gnoscere, modo eundem agendo marem, mo- do foeminam; taliter contingere posset, quod ambo simul in gravidarentur cum tanto scandalo proximorum. Tum, quia talis actus semper exerceretur cum mortali peccato, contra fidem in matrimonio sibi datam.

42. Si con- jux post con- tractum ma- trimonium aliquod accidens factus sit Eunuchus &c. Tunc factus sit Eu- nuchus, potest let exercere copulam conjugalem, potest, licet fortasse non emittat verum semen. Ratio est,

quia per contractum matrimonialem obtinuit adhuc actum tale jus, & quanquam fortasse non possit habere conjugalem finem primum matrimonij, id est, generatio- nem prolis, habet tamen secundarium, sedando concupiscentiam carnis, nè urat; caveat tamen, nè ob solam delectationem talem exercentia actum; quia hoc modo peccaret saltè venialiter, pro- ut expresse annuit propositio 9. ab Innocentio XI. damnata; *Tollerus lib. 7. cap. 16. num. 4. Va- lentia tom. 4. disp. 10. qu. 5. part. 7. Fillucius tr. 10. part. 2. n. 103.*

Quod si post contractum matrimonium, fie- ret impotens ad seminandum intra vas foemine- um, sive ob debilitatem virgæ, sive ob arcti- tudinem claustrum foeminae, non permittitur illi talis actus, ut semen extra effundat. Ratio est: quia ad substantiam copulae matrimonialis re- quiritur, ut semen in vase foeminae recipiatur: sed hic non contingeret; ergo. *Sanchez lib. 9. disp. 17. n. 20. Henriquez lib. 11. cap. 15. n. 4. Caje- tan. 2. 2. qu. 154. art. 1. & alij.*

43. Si conjux post contra- ctum matri- monij factus sit impotens ad seminandum, non permittitur illi talis actus, ut semen extra effundat. Ratio est: quia ad substantiam copulae matrimonialis re- quiritur, ut semen in vase foeminae recipiatur: dum in vase uxoris, non permittitur talis complexus car- nalis.

TRACT. XCVI.

DE INCARNATIONE.

Propositio 4. ab Alex. VIII. expulsa, hoc modo se habet, scilicet:
Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus, & solis fidelibus.

CAPUT. Unicum

An Christus pro omnibus, tam fidelibus, quàm infidelibus mortuus sit.

SUMMARIUM.

1. S. Thomas dicit, incarnationem decretam fuisse, intuitu reparandi peccatum.
2. Scotista ajunt, Incarnationem decretam fuisse principaliter ob gloriam Christi, & secundario pro reparando peccato.
3. Medysta volunt, Christi adventus simpliciter fuit decretus, quod venerit in carne passibili, fuit finis reparationis peccati.
4. Peccatum originale omnes homines maculavit.
5. Christus, tam pro justis, quàm injustis, tam fidelibus, quàm infidelibus mortuus est.
6. Colligitur falsitas propositionis Fansenij.
7. Proponuntur, & solvuntur objectiones modernorum hæreticorum.

8. Gratia sufficiens, non est inutilis hominibus per se, & si non consequitur suum effectum, provenit ex voluntate hominis.

Deus scit, reprobos non salvari, per gratiam sufficientem.

9. Falsitas propositionis 5. ab Alexandro VIII. damnata, notatur.

Quoniam meus non sit scopus, de Incarnationis mysterio quidquam tangere, cum scholasticis duntaxat id examinare proprium sit: nihilominus tamen propositio damnata, superius allata, me aliquam quaestionem pertractare obligavit, pro legitima expositione sensus ejusdem propositio-

tionis, quæ ab illa quæstione pender, videlicet :
An Christus venisset, si Adam non peccasset?

1. S. Th: dicit, Sanctus Thomas, cum tota schola, tuetur Incarnationem decretam non fuisse, nisi intuitu reparandi à culpa genus humanum: ideoque adæquatus finis Incarnationis, fuit redemptio generis humani, quæ conclusio in numerosissimis, tum scripturæ, tum Sanctorum Patrum textibus fundatur, uti infrà dicam.

2. *Scoristæ ajunt, Incarnationem decretam fuisse, principaliter ob gloriam Christi, & secundo, pro reparando peccato.*

3. *Medista volunt, Christi adventus simpliciter fuit decretus, quod venerit in carne passibili, fuit finis reparationis peccati.* Tertia opinio, est *Suarez*, docentis, quod finis mittendi Christum in carne passibili, & moriturâ, fuit reformatio peccati: non tamen finis mittendi Christum *simpliciter*; ad quod bene percipiendum, assignat tria signa, seu instantia rationis: In primo signo dicit: Deum decrevisse incarnationem quoad substantiam: in secundo signo, prævidisse peccatum; in tertio signo, decrevisse Incarnationem quoad modum, id est, in carne passibili.

4. *Peccatum originale omnes homines maculavit.* Sciendum est ulterius, quod peccatum originale omnes homines maculaverit, uti de fide credendum est; de quo loquitur Apostolus ad Romanos 5. *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, in quo omnes peccaverunt.* Hoc ipsum colligitur ex Osea cap. 6. *Ipsi autem, sicut Adam, transgressi sunt pactum, ibi pravaricati sunt in me.* Qualemcunque ex his tribus opinionibus tenere cupis, omnes ad nostrum tendunt scopum. Nunc

5. † *Christus, tam pro iustis, quam injustis, tam fidelibus,* Dico contra *Proposition. 4. ab Alexandro VIII. expulsam*: Christus dedit semetipsum pro nobis oblationem DEO, & non tantum pro solis electis, & fidelibus, sed etiam pro reprobis, & infidelibus.

quàm infidelibus mortuus est. 6. Colligitur falsitas propositionis Iansenij.

Probatur ex Apostolo ad Corinth. 6. *Empti enim estis pretiò magnò: Et ad Timoth. 1. Venit Christus in hunc mundum, peccatores salvos facere: Item Lucae 19. Venit filius hominis querere, & salvum facere, quod perierat.* Ecce, quòd in his textibus, etiam pro peccatoribus salvandis, prout sunt reprobi, & infideles, Christi

Deus Filium suum, ut eos, qui sub lege erant ; redimeret : sed omnes homines erant sub lege, cum omnes transgressi sint pactum, peccando ; ergo &c. Nota ly omnes, quæ particula universalis complectitur tam fideles, quam infideles, ergo Christus pro omnibus mortuus est, & oblationem dedit se Deo. Tum, quia ad Timoth. cap. 2. ait Apostolus : obsecro igitur, primum omnium fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate ; hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri : ergo, cum Apostolus adhortetur, ut pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, oretur, annuit sufficienter, quod Christus etiam pro ipsis mortuus sit : sed tunc temporis Reges erant infideles, gentiles, reprobi : ergo Christus tam pro electis, quam pro reprobis mortuus est : aliàs Apostolus gratis pro ipsis orationes commendasset. Tum, quia hoc ipsum insinuant Sancti Patres : Divus Augustinus serm. 9. ait : nulla causa veniendi fuit, nisi peccatores salvos facere : Sanctus Chrysostomus Homil. 10. sic loquitur : Sola causa curationis fuit, propter quam in hunc mundum descendit ; sed omnes fuerunt infecti culpâ : ergo ad omnes curandos, in hunc mundum descendit. Tum, quia Concil. Trident. sess. 6. cap. 3. habet : Etsi Christus pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt : sed ij duntaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur : ex quo textu patet, quod Christus tam pro illis, qui meritum passionis ejus ad salutem recipiunt, quam alijs, qui non recipiunt, mortuus est : ergo &c. Tum, quia satisfactio Christi adæquaverit offensæ, & si offensa fuit infinita, etiam satisfactio Christi fuit infinita, cum processerit à persona Christi infinitè dignâ, cujus meritis sunt immensa sinè fine : ergo licet peccata hominum reproborum essent infinita, Christus pro illis abundantissimè satisfecit, quia Christus moriendo, tam fidelibus, quam reprobis contendit, quomodo misericordia, & justitia obviaverunt tibi, in quo actu summam misericordiam erga genus humanum exercuit ; ut scilicet cut unus est Deus, & mediator Dei, & hominum, ita absque ulla exceptione omnes homines vult salvos fieri.

Hinc manifestè apparet, quàm iniqua sit doctrina *Fansenij in lib: 3. de gratia salvat. cap. 21.* docentis, quòd dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus, & solis fidelibus, cujus somnia *Alex. VII.* jam olim tanquàm hæreticâ, diplomate proscripsit.

Contra mox expositam doctrinam, dicunt 7. Propo-
hæretici recentiores: verum est, quod Chri-
stus pro omnibus mortuus sit, talem verò mor-
tem non omnibus applicavit, eò modò, quò-
licet merita Christi sint infinita, & pro omni-
bus eorum.

bus sufficientia, non tamen à Christo pro omnibus oblata.

Sed contra imperceptibile est, quomodo Christus pro omnibus sanguinem fuderit, & non pro singulis eum Patri suo obtulerit, nam particula *omnis*, complectitur singula individua in genere contenta: ergo cum Christus sit Redemptor omnium, pro singulis impetravit auxilium ad salvandum.

Instant adhuc infideles, dicentes: Deus scit, reprobos per gratiam sufficientem non salvandos; ergo cum sciat damnandos, & non præbeat eis majus auxilium, cum possit, signum est, quod reverà non vult eos salvare: ergo non vult omnes homines salvos fieri: igitur reprobis talis gratia est frustranea, & melius esset, si nullam habuissent, cum ad majus tormentum eis inserviet, eò, quod debebunt de ea rationem reddere.

8. *Gratia sufficiens non est* pius fuit propositum, & id hoc exemplo physico elusi, videlicet: detur Rex, habens duos finibus per se, lios v. g. Titium, & Cajum, quibus proponit & si non confiteatur suum effectum, provenit ex voluntate hominis.

Respondeo 1. ad hoc dubium, quod mihi satisficiens non est propositum, & id hoc exemplo physico elusi, videlicet: detur Rex, habens duos finibus per se, lios v. g. Titium, & Cajum, quibus proponit & si non confiteatur suum effectum, provenit ex voluntate hominis. Titio dat equum, & Cajo asinum: Titius habens equum sine magna difficultate illum ascendit, & facillimè currit in stadio, obtinet bravium: Cajus habens asinum, agnoscens, benè se posse pervenire ad metam stadii cum asino, sed magno cum labore, cujus periculus in stimulo, & urgendo asinum, liberè cessat à cursu: videns hoc Rex præmiat Titium unâ parte Regni, Cajum verò rejicit, intuitu

suæ ignaviæ: nam Rex dederat ipsi sufficiens auxilium, concedendo asinum, quod iter stadii perficere poterat, si Cajus voluisset, ideoque non ex voluntate Regis, sed ex defectu Caij, cursus stadii factus non est; sicque Cajus sibi impitet, quod partem Regni non adquisierit.

Respondeo 1. & directè ad instantiam: verum *Deus scit, re-esse*, Deum scire reprobos non salvandos per probos non sal gratiam sufficientem, quæ damnatio reproborum non provenit ex intrinseca ratione gratiam sufficientiæ, cum semper hæc inclinat gratificatum ad entem. actum meritorium, nisi à libero hominis arbitrio impediatur; nec provenit ex voluntate Dei, talem gratiam concedentis, per quam intendit, ut homines applicent liberè studium suum ad operandum, & salventur; ergo si gratia non sortiatur suum effectum, provenit ex pura voluntate hominis, non Dei, & verum est, quod melius fuisset, si homo ille eam non habuisset, quam habitam voluntariè neglexisset, & secundum stimulationem ejusdem non operatus fuisset; at simpliciter loquendo, melius est habere gratiam inclinantem ad bonum, per quam homo poterat bene agere, & salvari, si voluisset.

Corollarium: ex mox data doctrina clarè 9. *Falsitas* patet falsitas propositionis 5. ab Alexandro VIII. propositionis expulsa, cujus virus clariùs demonstravi in materia de gratia, uti ibi te videre desidero, quod 5. ab Alexandro VIII. data Pagani, Judæi, hæretici, alijque hujus generis, *mnata, nota* abundantem accipiunt influxum à Jesu Christo, *tur.* proinde in illis dari sufficientem gratiam, quâ possunt salvari, si voluerint.

TRACTAT. XCVII.

DE INCESTU;

CAPUT Unicum.

De peccato Incestus.

SUMMARIUM.

1. Describitur Incestus.
2. Si quis cognosceret consanguineam intra quartum gradum, committeret incestum.
3. Si unus Conjux, cognosceret consanguineam alterius conjugis, intra quartum gradum, committeret incestum.
4. Si quis cognosceret fornicariè unam, v. g. Leliam, tunc si postea cum hujus consanguinea peccaret infra secundum gradum, esset incestus.
5. Cognoscens cognatam spirituales, committeret incestum: ita etiam legalem.
6. Si quis iniret sponsalia cum una, & postea cognosceret ejus sororem, vel matrem, committeret incestum.
7. Si quis cognosceret consanguineam Uxoris sue, intra secundum gradum, non posset sine dispensatione petere debitum ab uxore.
8. Si quis ignoraret pœnam petendi debitum, ortam ex commistione carnali cum consanguinea uxoris sue, eam non incurreret.

9. Olim incestuosi, mortuâ uxore nequiverunt ducere aliam, non sic modo.
10. Si conjux congregaretur cum consanguinea uxoris suæ, & unus illorum non seminaret in vase, non contraheret impedimentum petendi debitum, imò nec verum incestum committeret.
11. Episcopus non potest cum conjuge dispensare, ad petendum debitum.
12. Confessarij Regulares, an dispensare possint cum conjuge ad petendam debitum, notatur.
13. Congressus Sodomiticus inter consanguineos, non est propriè incestus, sed analogicè duntaxat.
14. An omnes incestus sunt ejusdem, vel diversa speciei, notatur.
15. Quales species incestus debeant explicari in confessione, deciditur.
16. In incestu Sodomitico, an debeant explicari gradus, & quales, deciditur.

Incestus, est coitus fornicarius inter consanguineos, vel affines, & inter conjunctos conjunctione spirituali, vel Legali, etiam intuitu publicæ honestatis; est peccatum lethale gravissimum, contra honorem, & reverentiam, debitam propinquis: Ita colligitur ex Apostolo, ad Corinth. 5. & Levit. capite 18. Est communis Theologorum & Jurisperitorum, cum Lessio: S. Thomas quest. 154. art. 9. Hæc doctrina est contra Novatianos hereticos, docentes: esse gratum DEO concubitum, etiam cum propria matre, & sorore. &c.

Hinc 1. si Titius cognosceret carnaliter Bertam consanguineam, inter quartum gradum comprehendentem, committeret incestum. Ratio est: quia ad talem gradum, cum consanguineis est vetitum celebrare matrimonium, uti expressè colligitur ex Concilio Tridentino sess. 24.

Hinc 2. Titius ducens in matrimonium Bertam, sit affinis omnium consanguineorum Bertæ, usque ad quartum gradum: Proinde si unam ex illis cognosceret intra tales gradus, committeret incestum, vi matrimonij consummati cum Bertæ: & è contra, si Bertæ cum consanguineis Titij commisceretur, in uno ex quatuor gradibus, talis copula esset incestuosa.

Hinc 3. si Cajus liber cognosceret Leliam, sit affinis consanguineis Leliæ, usque ad secundum gradum inclusive: quapropter, si coiret postea cum filia Leliæ, vel nepte, aut matre, vel Avia v. g. Leliam, ejusdem, vel cum duabus sororibus, vel consobrinis, vel si commisceretur cum ea, quam fratrem, vel Pater, vel avus ejus, fornicariè cognovisset; in his omnibus committeret incestum. Ratio est: quia Trid. sess. 24. c. 4. de consanguineis interdixit celebrare matrimonium, usque ad secundum gradum inter illos, qui contraxerunt affinitatem ex copula fornicaria: ita passim omnes Doctores utriusque legis affirmant: Filliung. str. 30. part. 5. qm. 1. Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 11. n. 175.

Hinc 4. si Sempronius cognosceret cognatam spiritualem, vel legalem, v. g. illam, quam cognatam ex sacro fonte levavit, vel baptizavit: aut in fili-

spiritualem, am adoptavit: eodem modò, si cognosceret matrem baptizatæ, committeret incestum: quod incestum, ita dixi de baptismo, idem dicendum est de confirmatione, respectivè.

Hinc 5. si Titius contraxisset sponsalia de futuro matrimonio cum Caja, & postea cognosceret ejus matrem, sororem, vel filiam; committeret incestum. Ratio est: quia Ecclesia postea cognatalem copulam vetuit, sub pœna impedimenti sceret ejus sordimentis matrimonium in primo gradu, rorem, vel propter reverentiam conjunctis debitam: à matrem committitur incestus, si post contraheret incestum matrimonium, nondum consummatum, si cum cognosceret aliquam, ex consanguineis suæ sponsæ usque ad quartum gradum: sic scribunt Theologi cum Cardinale de Lugo disp. 16. de penitentia sect. 6. num. 331. Tamburino lib. 2. cap. 7. sect. 7. num. 53. Sanchez de matrimonio lib. 7. disp. 68.

Hic advertite: quòd si Titius cognosceret consanguineam uxoris suæ in primo, & secundo gradu, non posset petere ab ea debitum. Ratio est: quia sit affinis uxoris in eo gradu, quòd uxoris suæ in consanguinea uxori est sanguine juncta; ita tra secundum etiam vetitum est in jure Canonico: Conjux vero innocens potest petere, & reus tenetur ei reddere debitum; quia innocens non debet jure suo privari, propter delictum alterius: In alijs vero gradibus copula cum consanguinea non impedit petitionem. ita Diana part. 3. tr. 5. resolut. 10. Pontius de matrimonio lib. 7. capit. 33. num. 6.

In casu tamen, quòd Titius ignoraret talem pœnam petendi debitum, eam non incurrit. Ratio est: quia non videtur rationabile, ut ignorans legem, ad eam teneatur: sicuti solidis fundamentis hoc demonstravi verb. Ignorantia; Imò si Titius scivisset prohibitionem sine impossibilitate pœna, adhuc propter eam rationem non obligatur ad eam; Castropallao tom. 3. tract. 2. disput. 1. de legibus part. 17. numero 8. Tamburinus lib. 7. cap. 4. sect. 2. numero 3. Sanchez de matrim. lib. 9. disputatione 32. num. 20. Diana part. 3. tr. 5. resolut. 12.

Olim incestuosis mortuâ uxore fuit vetitum ducere aliam, modò verò per contrarium utrum tale impedimentum abolevisse censetur, aliam, non sic ideoque licitum, cum alia post mortem prius uxoris contrahere matrimonium; Tamburinus lib. 7. capit. 4. sectio. 2. num. 4. Cassianus, & alii.

In tract. de impotentia fundamentaliter ostendi, quòd ad hoc, ut conjuges fiant una caro, requiratur necessariò commistio seminum, facta in vase mulieris; sicque si unus seminaret, alterò impotente, deficeret talis commistio; igitur vi talis defectus, non valeret contractus matrimonij: ex quo deducitur, quòd si Titius congregaretur cum consanguinea, vel affine uxoris suæ, & unus illorum non seminasset in claustrò fœminæ, nullum contraheret impedimentum incestus.

7. Si quis cognosceret consanguineam uxoris suæ in primo, & secundo gradu, non posset petere ab ea debitum. Ratio est: quia sit affinis uxoris in eo gradu, quòd uxoris suæ in consanguinea uxori est sanguine juncta; ita tra secundum etiam vetitum est in jure Canonico: Conjux vero innocens potest petere, & reus tenetur ei reddere debitum; quia innocens non debet jure suo privari, propter delictum alterius: In alijs vero gradibus copula cum consanguinea non impedit petitionem. ita Diana part. 3. tr. 5. resolut. 10. Pontius de matrimonio lib. 7. capit. 33. num. 6.

8. Si quis ignoraret pœnam petendi debitum, eam non incurrit. Ratio est: quia non videtur rationabile, ut ignorans legem, ad eam teneatur: sicuti solidis fundamentis hoc demonstravi verb. Ignorantia; Imò si Titius scivisset prohibitionem sine impossibilitate pœna, adhuc propter eam rationem non obligatur ad eam; Castropallao tom. 3. tract. 2. disput. 1. de legibus part. 17. numero 8. Tamburinus lib. 7. cap. 4. sect. 2. numero 3. Sanchez de matrim. lib. 9. disputatione 32. num. 20. Diana part. 3. tr. 5. resolut. 12.

mentum petendi debitum. Ratio est; quia non fieret affinis uxoris suæ, eò quod nulla facta fuisset commistio seminum, per quam conjugati fiunt una caro; sic sentiunt Auctores cum Sanchez lib. 7. disp. 83. *Propositus part. 3. de matrim. d. 9. n. 81. Diana part. 4. tract. 2. ref. 42.*

11. *Episcopus* Conjux incurrens impedimentum ad petendum debitum, potest hodie Episcopus dispensare cum conjugate dispen- re cum eo, ad petendum; ita praxis quotidiana docet, ac tale jus per consuetudinem introdu- dum debet. Etum est. *Valentia tom. 4. disp. 10. qu. 5. punct. 5. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 12. num. 13. Fil-*

12. *Confessarius* tr. 16. num. 308. part. 2.

Regulares, Confessarii regulares, olim potuerunt dispensare in hac pœna, ad petendum debitum conjugale possunt cum ex facultate ipsis concessa à summis Pontificibus, conjugate ad vivæ vocis oraculò: ast modò tale privilegium petendum de- eis per Bullam *Urbani VIII.* sublatum est: nihili- bitum, nota- lominus tamen, & non obstante tali revocatio- ne, adhuc Regulares dispensare possunt cum facultate sui Ordinarii Superioris, in foro consci- entia, tantum virtute privilegij, concessi Mo- nachis Sancti Benedicti Congregat. Vallis to- letanæ à Julio XI. Ann. 1503. Ità sentit *Lezana tom. 3. difficultate 2. de affinitate. num. 4. & 5.* quod privilegium refert *Rodriguez in Bullario. Bulla 23.* Ast de hac facultate, valde timide mo- derni Auctores loquuntur, proinde talem o- pinionem esse solummodo leviter probabilem existimo, de qua plus in tractatu de Regulari- bus.

Quæritur: an coitus Sodomiticus cum con- sanguineo, vel affine, præter malitiam Sodomæ, includat etiam malitiam incestus.

13. *Congressus sodomiti-* Respondet *Sancius in selectis disput. 40. num. 21.* congressus sodomiticus inter consanguineos, vel affines nullam importat culpam sanguineos, incestus. Ratio ejus esse potest; quia talis co- itus non est fornicarius, nec per illum contra- priè incestus, hitur aliqua affinitas, cum nulla fiat sed analogicè commistio seminum, ad hoc, ut ad in- vicem fierent una caro: Ego quidem con- cedo, non esse propriè incestum, congressum so- domiticum, ad hoc, ut inducat aliquod impedi- mentum matrimonij; negare tamen non pos- sum, quod talis coitus, non sit contra reveren- tiam, & honorem debitum sanguine junctis, ideòque saltè analogicè erit incestus; *Sylvius 2.2. question. 154. art. 12. Azorius lib. 3. cap. 18. qu. 5.*

14. *An omnes* Quæritur: an omnes incestus sint ejusdem speciei, vel an diversificentur secundum di- versitatem graduum; in hoc quæsito variæ sunt opiniones; *Tamburinus in meth. lib. 2. cap. 7. sec. 7. n. 49.* ait, probabile esse, nec consan- guinitatem ab affinitate, nec unum gradum ex his, differre specie ab alijs, & citat pro se *Sanctum Thomam 2. 2. questione 15. art. 9. Cajetanum; Fillium, & alios.* Ratio ejus est; quia in o- mnibus his, una tantum deformitas contra reverentiam debitam conjunctis reperitur, modò gravior, modò levior. *Valentia verò tom. 3. disp. 9. qu. 3. punct. 3.* vult omnes

incestus differre specie, tam secundum diver- sitatem consanguinitatis ab affinitate, cognatio- ne spirituali, legali: quàm secundum gradum. Proinde juxta hunc Auctorem, incestus habitus cum matre, differt specie ab incestu, commis- so cum sorore, cum consobrina, &c. *Lessius verò lib. 4. cap. 3. dub. 11. numero 79. Azorius part. 3. lib. 3. capite 9. qu. 1.* asserunt: incestum cum consanguinea commissum differre specie ab incestu affinitatis, cognationis spiritualis, & le- galis; ast gradus in una specie, differunt solum numerò ad invicem. Nunc.

Resp. opinionem Lessij esse valde probabi- lem, quæ mediat inter rigorosam, & nimis latam. *Species ince-* Nam turpius est peccare cum matre, quàm cum *stus debeant* Noverca; sicque datur aliqua notabilis diffe- *explicari in* rentia turpitudinis: Eòdem modò explicandus *confessione,* est incestus, si quis copulam haberet cum cogna- *deciditur.* ta, conjunctione spirituali, ut v. g. si Titius co- gnosceret Bertam, quam levavit ex Baptismate, vel confirmatione: nam talis turpitudine est etiam contra reverentiam, debitam cognatæ spirituali, intuitu Sacramenti, & quia diversa sunt præce- pta in jure, præcipientia servare affinitatem: Ac non est necesse, explicare in confessione gradum unius speciei. Ratio est; quia omnes gradus hujus speciei in genere moris solum differunt secundum majus, & minus; sicque est solum circumstantia, aggravans: sicut quantitas furti v. g. unius aurei, quæ constituit lethale; & quantitas duorum aureorum, constituit etiam solum lethale, hæc duo furti non differunt specie, sicque sufficit dicere in confessione, commisi furtum lethale, sive fuerit unius aurei, sive duorum: ergo à pari, secundum hos au- ctiores, si quis commisisset incestum cum matre, filia, aut sorore, sufficit ipsi di- cere, commisi incestum cum consanguinea. *Bonacina de matr. questione 4. punct. 16. num. 5. Fillius tract. 30. cap. 5. num. 96.* Alij verò ut *Delugo, Escobar,* existimant, debere explicari primum gradum, si in tali commissus est incestus ob grandem deformitatem, & violationem re- verentiæ debitæ, vi cujus agnoscunt specificam differentiam; Nihilominus tamen, cum perraro committatur incestus in primo gradu, non est necesse, gradum indagare à pœni- tente, cum tales gradus probabiliter spe- cie non differant; ita recenter notat *Gobar in Theol. experiment. tract. 2. casu 17. num. 143. Biesman &c.*

In incestu sodomitico, eòdem modò cum 16. *In ince-* proportionè loquendum est, quò de alio incestu; *stus sodomiti-* unde si quis sodomiticè congredditur cum co, an debe- *ant explicari* consanguineo, vel affine &c. debet in con- *gradus, &* fessione exprimere consanguinitatem, vel *affinitatem &c.* affinitatem &c. juxta opinionem *Lessij*; non *quales, deci-* verò est necesse, exprimere gradum, si primum *ditur.* excipias, juxta de *Lugo.* In sententia verò *Tam-* burini, *Cajetani,* sufficit dicere, commisi ince- stum absque alia expressione, quia omnes ince- stus dicit esse unius speciei, & solum im- portant circumstantiam aggravantem; In ince-

incestu tamen cum conjuncta conjunctione spiritali commisso, debet manifestare spiritualitatem, quia fit etiam contra debitam reverentiam

Sacramento, per quod talis persona ei conjuncta est. Sanchez lib. 7. de marrim. disp. 5. numero. 9.

TRACT. XCVII.

DE INDULGENTIJS.

Propositio 37. ab Alexandro VII. damnata.

Indulgentiæ concessæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

CAPUT I.

De veris, & Apocryphis Indulgentijs.

SUMMARIUM.

1. *Quidditas Indulgentiæ exponitur.*
2. *Indulgentia alia est plenaria, alia non plenaria; per hanc remittitur aliqua pœna, per illam tota remittitur pœna culpa.*
3. *In Ecclesia Dei datur infinitus thesaurus, in serviens pro satisfactione infinitorum hominum.*
4. *Ecclesia potest relaxare per indulgentias, fidelium pœnas temporales.*
5. *Solus Papa habet potestatem in terris concedendi indulgentias omnibus Christi fidelibus.*
6. *Episcopi possunt concedere aliquas Indulgentias.*
7. *Episcopis, an sit facultas concedendi indulgentias aliquas de jure Divino, notatur.*
8. *Cardinales possunt concedere aliquas Indulgentias.*
9. *An Abbates, & Parochi possint concedere indulgentias, notatur.*
10. *Pro concessione Indulgentiæ requiritur causa legitima.*
11. *Indulgentiæ semel concessæ, non expirant per mortem concedentis.*
12. *Quid si alicui templo concedantur indulgentiæ, & postea destruatur, an expirent, notatur.*
13. *Quid, & qualis dispositio requiritur in homine, pro lucrando indulgentijs, declaratur.*
14. *Plures per diem potest quis, lucrari indulgentias.*
15. *Ad dispositionem lucrandi indulgentias debet prius confiteri mortalia, si quæ habet.*
16. *Indulgentiæ prosunt animabus purgatorij, certum est.*
17. *Effectus Indulgentiarum pendet à libera Dei acceptione.*

ANte expositionem propositionis reprobatæ scienda est quidditas indulgentiæ, quæ communiter definitur hoc modo: Indulgentia est relaxatio, seu remissio pœna temporalis, debita pro peccatis actualibus, jam remissis, concessa homini in gratia existenti, per applicationem satisfactionis Christi, & Sanctorum; Ità Valentia tom. 4. disput. 7. questione 10. punct. 1. Suarez tom. 4. disput. 49. Filliucius tract. 8. cap. 3. quest. 1. Sotus in 4. distinct. 21. quest. 1. art. 2. Archdekin part. 3. tract. 3. cap. 6. num. 1.

Indulgentia dividitur in plenariam, & non plenariam: hæc est partialis, quæ solet concedi ad aliquod tempus, v. g. ad septennium, vel per unam quadragenam, sicque per indulgentiam tanta remittitur pœna culpæ; quantam debuisse per pœnitentiam satisfacere; sic si conceditur indulgentia ad septennium, septem annorum pœnitentia remittitur, quam in purgatorio per illam tæquivalenter illis annis agere debuisset: ità patet ex cap. quicumque, sexto quest. 1. Per indulgentiam plenariam remittitur tota pœna peccatorum, quam quis debuisset in purgatorio luere, vel in hoc mundo: ità Faustus lib. 2. de indulgentijs. qu. 153.

In Ecclesia Dei exstat thesaurus infinitus, constans ex satisfactionibus Christi Domini, aliorumque Sanctorum, non quatenus Christi satisfactiones non essent sufficientes ex se pro satisfactione infinitorum hominum, sed adduntur tantummodo merita Sanctorum, ad demonstrandum, quod sancti, ut membra capitis sui, tam in triumphante, quam in militante Ecclesia, mereantur communicare cum Christo Domini.

dominio: hoc habetur ex *Clement. VI. & Extravagant. Unigenitus.*

4. Hic thesaurus commissus est Ecclesiæ à Christo Domino, ad illum dispensandum fidelibus, rest relaxare pro necessitate eorum, ut colligitur ex *Concilio Trident. sect. 25. decret. de Indulgentijs*; ita etiam fidelium am constat ex *Nicano 1. Can. 11.* Et continua praxi Ecclesiæ, quæ à tempore Apostolorum hucusque indulgentias distribuendo perseveravit. Tum, quia data est Ecclesiæ potestas ligandi, atque solvendi in terra, uti habetur in Evangelio *Matth. cap. 16.* Ergo Ecclesia potest relaxare per indulgentias fidelium pœnas temporales, prout testatur *Bellarminus lib. 1. de Indulgentijs. cap. 3. Sanctus Thom. Abelli, & alij communiter.*

5. Supremus Princeps in terris, habens plenissimam potestatem concedendi quascunque indulgentias omnibus Christi fidelibus, est solus Pontifex Romanus. Ratio est, quia Christus Dominus soli Petro dixit: *tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque solveris super terram, erit solutum, & in cœlis. Matth. 16.* Tum, quia solus Pontifex habet plenam authoritatem in thesaurum Ecclesiæ, & Christi fideles; *Sanctus Thom. part. 3. quest. 26. art. 3. Sotus in 4. dist. 21. quest. 1. art. 4.*

6. Difficultas non est, quod etiam Episcopi possint concedere aliquas indulgentias, cum sint integri alicujus populi Rectores, uti habetur in compendio nostro de pœnit. & remiss. qui concedunt indulgentiam unius anni in dedicatione Ecclesiæ, & quocunque tempore, ex legitima causa concedere eam possunt quadraginta dierum: ita patet ex *Cap. Cum eo. de pœn. Abelli part. 2. tractat. 1. cap. 5. dub. 2. Bonacina disput. 6. de Sacrament. qu. 3. punct. 3.*

7. Difficultatur; an Episcopis insit talis facultas, concedendi indulgentias ex jure divino; quod insit facultas probabilius censetur, eò, quod *Spiritus Sanctus* possit Episcopos regere Ecclesiam Dei, ut habetur in *Act. cap. 20. & constituit eos dispensatores mysteriorum Dei*, prout loquitur *Apostolus 1. Corinth. 4.* In quantum verò Episcopi subsunt universali regimini Vicarij Christi, eis tale privilegium limitatum est, & ad aliquas tantum concedendas relictum, prout docet *Isambert. disp. 3. de Indulgent. art. 1.*

8. Cardinales concedunt etiam centum dierum indulgentias in suis legationibus, & Diœcesibus, quod privilegium non tam à jure, quam à consuetudine, & à confessione summi Pontificis eis competit. *Abelli supra citat.*

9. Abbates, Parochi, alijque Ecclesiastici, Episcopi inferiores, non habent facultatem ex jure, concedendi indulgentias: ita habetur ex *cap. Accidentibus: Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Indulgentijs. cap. 11.* At si aliquando ex consuetudine præscripta adepti sunt tale jus, possunt indulgentias distribuere, uti colligitur ex *Gloss. cap. Accident. & ex cap. Cum contingat.* Tum, quia possunt acquirere per consuetudinem jus dispensandi in votis, juramentis, ut

asserit *Sanchez lib. 4. moralium cap. 38. num. 21. Paludanus in 4. dist. 38. art. 4.* ergo, & concedere poterunt indulgentias.

Ut indulgentiæ validè concedantur, requiruntur causa honesta, justa, proportionata cum bonitate finis, ratione cujus talis thesaurus dispensari possit: sic communiter sentiunt Doctores cum *Bonacina disp. 6. quest. 1. punct. 1. Suarez tur causa le. tom. 4. disput. 55. sect. 3. num. 4. Layman lib. 7. gitima. tract. 7. cap. 5. num. 1. Sotus in 4. dist. 21. quest. 2. art. 2.*

Indulgentiæ semel concessæ, non expirant per mortem concedentis; imò si sinè limitatione conceduntur, censentur perpetuæ. Ratio semel concessæ primi est: quia gratia durat, licet sit defunctus, sive non expi qui eam concesserat. Ratio secundi est; quia ante per mortem non definitur tempus per se, excedit omnem limitationem: ergo &c.

Hinc si Indulgentiæ sint concessæ alicui templo, licet destratur, vel comburatur templum, non expirant, si tale templum reficiatur, vel alicui templo aliud in eodem loco refabricetur: nam in hoc casu censetur moraliter eadem Ecclesia: sic *Layman lib. 5. tract. 7. cap. 3. num. 5.* Imò si idem & postea de templum ad alium locum transferatur, sub titulo ejusdem sancti, est probabile, quod indulgentiæ cum templo transferantur: est *Sancti Antonini 1. parte tit. 19. cap. 1. Layman citatus. Dicastillo de purgatorio. num. 118.*

Ad hoc, ut quis possit lucrari indulgentias, requiritur 1. ut sit baptizatus. Ratio est: quia thesaurus Ecclesiæ non debet dispensari, nisi sub conditio, & fidelibus Ecclesiæ; *Sanchez de Indulg. lib. 1. disput. 53. sect. 4.* Secundo, non debet esse excommunicatus: quia talis est incapax participationis bonorum spiritualium, utpote sunt indulgentiæ. Tertiò, debet esse in statu gratiæ pro tunc, quando fructum indulgentiæ percipit; declaratur. imò juxta opinionem *Cardinalis Bellarmini lib. 1. de indulgent. requiritur*, ut talis homo sit in gratia, dum opus injunctum perficit, sicque tenetur prius confiteri, vel perfectam contritionem de omnibus peccatis elicere, & postmodum reliquum opus perficere. Ratio est: quia non remittitur pœna, nisi prius remittatur culpa. *Paludanus* verò cum *Sancto Antonino* existimant, satis esse, si sit in gratia, quando indulgentiæ fructum percipit. Quarto, ut omne opus injunctum perficiat: nam si aliquod omitteret, quod revera esset necessarium, non eas lucraretur: quia indulgentiæ in tantum valent, in quantum verba Bullæ sonant, juxta *Sanctum Thomam*: & hunc defectum non supplet communis error, uti clarè docent Doctores cum *Sanchez: Suarez*; Ultimò requiritur, ut homo ad lucrandum indulgentias sit subditus ejusdem Prælati, qui indulgentias concessit; ita colligitur ex *Cap. Quod autem.* In his te volo sollicitum, ut tutiorem opinionem semper sequaris, nè valorem indulgentiæ fortasse perdas.

14. Juxta probabilem opinionem Doctorum, *Plures per diem potest quis lucrari indulgentiam particularem, v. g. si quis sæpius per diem requiritur lacrarum petat Rosarium, vel quinquies Pater, & Ave, indulgentias.* visitet talem, vel talem Ecclesiam, tunc toties poterit lucrari indulgentias, quoties tale opus perficiet, vi cuius concessæ sunt, Ratio est; quia favores sunt ampliandi. Tum, quia formulæ indulgentiarum indefinitè loquuntur: igitur signum est toties, quoties perficiuntur talia opera, lucratur quis indulgentias. De Indulgentiis verò plenariis contrarium tenendum est; sic etiam sentit *Trullench lib. 1. in Bulla Cruciate sect. 6. dub. 4. num. 2. Pellizarius tract. 8. cap. 5. num. 234. Diana part. 1. tract. 11. resolut. 104.*

15. Ad indulgentiam lucrandam requiritur, ut *Ad lucrandum Indulgentias debet quæ habet, prout superius tetigi: at si nullus prius confite- lius mortalis peccati conscius sit, non est ne- ri mortalia, cessarium confiteri, ad illas indulgentias lucran- si quæ habet.* das: quia in Diplommatibus Pontificiis, cum venialia sint materia solummodo sufficiens, nihil de his exprimitur: sic *Bellarminus* citatus cum *Sancto Antonino: Layman de indulgent. cap. 6. Suarez disp. 52.*

Quæritur: an prosint indulgentiæ animabus purgatorij, si pro illis applicentur; negat *Lutherus, Calvinus, Albigenes* hæretici: contra quos nunc

16. Respondeo citra omnem dubitationem a- *Indulgentia* pud Catholicos affirmativè, quòd indulgen- *profunt ani-* tiæ, quæ in Ecclesia militante pro defunctis *mabus pur-* applicantur, illis omnino prosint. Ratio est; *gatorij, cer-* quia cum fideles defuncti, ita conjuncti sint cum *tum est.* fidelibus viventibus, ut simul cum his unam Ecclesiam militantem constituent: sicque orationibus viventium juvari possunt, prout clare constat ex *lib. Machabeorum cap. 12. Sancta, & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur; ergo multò magis possunt per applicationem meritorum Christi, sanctorumque sublevari.* Tum, quia ita defini-

tum est in *Concil Trident. sess. 25. contra Lutherum, hanc propositionem docentem, videlicet: Indulgentia sex hominum generibus nec sunt necessaria, nec utiles: mortuis, seu morituris, infirmis, legitimè impeditis, ijs qui admiserunt crimina, ijs qui crimina commiserunt, sed non publica, ijs qui meliora operantur.* Nostram verò veritatem confirmant Sancti Patres, apud *Gratianum 13. quest. 2. & constat, quòd Paschalis 1. qui ante 700. Annos Ecclesiam Dei rexit, indulgentias pro defunctis applicandas concesserat, quam Sanctam consuetudinem moderni summi Pontifices sequuntur; de quo loquitur Bellarminus lib. 1. de Indulgent. cap. 14.*

Est controversia apud Doctores: an indulgentiæ defunctis certò, & infallibiliter prosint. Difficultas pendet in hoc, quòd Christus Dominus dum dedit potestatem Petro solvendi, & ligandi, annuit solum super terram, & non infra terram, scilicet in purgatorio;

Ex quo deducitur, quòd DEUS, ut Judex, 17. non sit obligatus acceptare satisfactionem ex *Effectus in-* meritis Christi, & sanctorum, oblatam pro *dulgentiarum* defunctis: quocirca tales indulgentiæ non per *pendet à libe-* modum absolutionis, sed per modum suffra- *ra Dei acce-* gij, quatenus DEUS supplicatur, ut misere- *prione.* ricorditer suscipiat in refrigerium animas purgatorij, ac eas à pœnis liberet: itaque effectus indulgentiarum pendet solum à libera Dei acceptione. Tum, quia nullibi constat in scripturis, quòd Deus tales satisfactiones sibi oblas pro defunctis, acceptare promiserit; per hoc tamen non desistere debent fideles à charitate erga defunctos, orando, celebrando, indulgentias applicando pro illis; nam Deus ex sua infinita misericordia, semper potest eas acceptare, itaque pulsare suffragiis oportet, ut gratia remissionis Dei aperiatur; ita *Amicus tom. 8. disput. 20. sect. 8. num. 176. Layman lib. 5. tract. 7. num. 3. Sanctus Bonaventura, Abelli part. 2. tract. 1. cap. 5. Bellarminus tract. de indul. lib. 1. cap. 14. quest. 4. Bassanus verbò Indulgentia. 3. num. 3.*

CAPUT II.

An Indulgentiæ revocatæ à Regularibus, sint revalidatæ, & quid de Apocryphis.

SUMMARIUM.

18. *Propositio 37. ab Alexandro VII. damnata, notatur.*

19. *† Quæ Indulgentiæ fuerunt Regularibus concessæ, notatur.*

20. *Indulgentiæ concessæ Regularibus, & à Paulo V. revocatæ, hodie non sunt revalidatæ.*

21. *Nostri suscipientes habitum Religionis verè*

pœnitentes, consequuntur indulgentiam plenariam.

22. *Regulares, recitantes Coronam B.V.M. Indulgentiam plenariam acquirunt. &c.*

23. *Pro articulo mortis non revocantur Indulgentiæ concessæ Regularibus.*

24. *Infirmi Regulares possunt consequi Indulgentias in lecto.*

25. *Indulgentiæ Apocryphæ notantur.*

Nunc

18. Prof. 37. ab Alex. VII. dā- nata, nota- tur.

Nunc ad examinandam propositionem 37. ab Alexandro VII. damnatam me converto, quæ sic loquitur: *Indulgentia concessa regularibus, & revocata à Paulo V. hodie sunt revalidate.*

19. † Variæ indulgentiæ fuerunt à summis Pontificibus regularibus concessæ. Benedictus II. indulget regularibus, ut Abbatibus, Prioribus Regularibus &c. posse concedere indulgentiam annorum 1227. & dierum 777. audientibus concionem in Ecclesia. Præterea Bonifacius IX. Clemens VII. Pius V. anno 1566. 16. Kalendas Februarij, concessit Abbatibus, alijsque superioribus, indulgent. 40. dierum post missarum solemnia. Paulus V. quas indulgentias concessit regularibus, & revocavit, vide in Bullario tom. 3. ejusdem Pontificis Bullam, quæ incipit: *Romanus Pontifex.* data anno 1606.

20. † Hinc indulgentiæ regularibus concessæ à Pio V. Clemente VII. Benedicto II. revocatæ concessæ Regularibus, & can. 9. tollit quæstores eleemosynarum, & à Paulo V. punit prædicantes indulgentias, concessas illis, revocata, hodie non sunt revalidata. *tentiam Alexandri VII.*

Hæ omnes indulgentiæ, & quæ in Bulla Pij V. continentur, ideò summus Pontifex sub dato 23. mensis Maij anni 1606. revocavit, annullavit, & cassavit omnes, & singulas indulgentias, quibuscunque ordinibus, & institutis regularibus, etiam mendicantibus, alijsque personis regularibus, quovis modo, per quoscunque Romanos Pontifices suos Prædecessores, & Apostolicam Sedem hætenus concessas, confirmatas, & innovatas, conjunctim, & separatim: omnes denique reformavit; uti videndum est in Bulla, impressa penes Bassaum tom. 2. fol. 58.

21. Non obstante prædictâ Bullâ, apud mox Nostri suscitatum Bassaum expressâ, nostri quando pientes habi- suscipiunt habitum religionis, verè pœnitentes, & confessi Sacramentum sumpserint, nis, verè pœnitentes, consequuntur plenariam indulgentiam consequuntur; ita tenentur, constat Pater Don Alexander Peregrinus, in nostro compendio Privilegiorum, ex ore admodum R. Patris D. Joann. Antonij Angrisani, Præpositi Generalis nostræ Congregationis; quod privilegium concessum fuit à Julio II. prout legitur sub titulo, Declarare. §. 1. in dicto compendio.

22. Post revocationem privilegiorum per supra memoratam Bullam, idem summus Pontifex Paulus V. concessit minoribus, recitanti- nam B. V. M. bus coronam B. Mariæ, indulgentiam plenariam: si verò ante Sanctissimum Sacramentum recitent sex Pater, & Ave, cum gloria Patri, ad finem cujuslibet Ave, concessit omnes indulgentias stationum Romæ, Jerusalem, Sancti Jacobi in Compostella, & Portiunculæ. Hanc concessionem renovavit Urbanus VIII. dummodò statio fiat ante Altare principale Ecclesiæ, ut asserit Rodriguez: has easdem indulgentias

consequuntur omnes regulares, communicantes in privilegijs cum mendicantibus. Ità pro certo tenet Antonius à Spiritu Sancto, citans Portel in directorio regulari tract. 2. disp. 5. sect. 2.

Per dictam Bullam non revocantur indulgentiæ, concessæ regularibus in articulo mortis: Pro articulo ex quo capite poterunt regulares frui tali gratia, concessâ à Xysto IV. & Eugenio IV. Ra- revocantur tio est: quia quæ speciali digna sunt notâ, non Indulgentia censentur tacite esse sublata, ut habetur in lege. concessa Regularibus. Idem apud Labeonem lege. ait præter. ff. de in- jurijs. Peyerinus de Privileg. tom. 2. in const. Pauli V. sect. 19. num. 10.

Infirmi regulares possunt consequi indulgentias in lecto suo, si non possint adire Ecclesiam, dummodo satisfaciunt operi, à Confessario ipsis imposito. Ità declaravit Paulus V. Congregat. Sanctæ Mariæ fulien: Indulgentias die 14. Novembris, annò 1609. Pontificatus sui annò quintò: sic exprimitur in nostro compendio, sub titulò: infirmi; Lezana in sum. tract. 1. cap. 3. num. 19.

DECRETUM

De Apocryphis Indulgentijs.

Delate sapius fuere ad Sacram Congregationem, Indulgentijs, Sacrisque Reliquijs præpositam, Indulgentiæ quadam confictæ, & omnino Apocryphæ, false, quæ per diversas Orbis Christiani partes notantur. circumferuntur; alia verò examinanda; quæ adhibitiò studiò inventa sunt, vel apocryphæ, vel à Romanis Pontificibus revocata, vel nulla, quòd datum eis tempus præterisset; quarum equidem plurimæ, cum non facilem cognitionem habeant Christi fideles, harum rerum minus peritos fallunt, qui spe Indulgentiæ, remissionisque peccatorum suorum consequenda frustrantur. Quam ob rem eadem Sacra Congregatio, vehementer cupiens huic malo, magis indies serpenti, occurrere, animarum profectui, & Indulgentiarum dignitati consulere, plures earum singulari diligentia colligi, & in indicem referri curavit.

Tales imprimis sunt illa, uti asserunt concessæ à Joanne II. & Sixto IV. recitanti- bus orationem charitatis JESU Christi Domini nostri; Precor te piissime Domine &c. Ab Urbano II. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, ut vulgò dici solet, Campagnole, & S. Victoriæ Ab Eugenio III. Revelationi de plaga in humero JESU Christi, facta S. Bernardo. Ab Innocentio III. Archi-Confraternitati, & Ordini Redemptionis A Bonifacio IX. visitanti- bus Capellam S. Nicolai de Tolentino, in ejus die festo. A Joanne XXII. osculantibus mensuram Plantæ pedis B. Virginis Mariæ. Ab Alexandro VI. Imagini B. Mariæ vulgò dictæ Laghetti. A Leone X. gestantibus funiculum S. Francisci, primum in Urbe impressa, deinde Mediolani anno 1665. (suas tamen habent & veras, Confratres Archi-Confraternitatis Chordigerorum S. Francisci) recitanti- bus salutationem Angelicam ad pulsus horologii, & Imagini Conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ, cujus pedibus Luna subjecta est, A Pio IV. à Pio V.

V. Principi senatum, à Clemente VIII. dicentibus orationem: O magnum mysterium &c. & Ecclesia S. Maria, quam vocant Montis ferrati, Aveone impressa Madriti 20. Julij, à Paulo V. cantantibus Hymnum: Te Matrem Dei laudamus, Te Mariam Virginem confitemur &c. vel si die Sabbathi interierint, dum idem canitur, & coronis Rosarijs, Imaginibus, & Numismatibus, quæ medallas appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Boromeo supplicanti 1611. dum Ecclesia Roma in honorem S. Caroli edificaretur, & ab eodem Paulo, & Gregorio XV. dicentibus: sia lodato il Santissimo Sacramento; laus Sacramento, ab Urbano VIII. in honorem ejusdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti, & Sacerdotibus, celebratâ Missâ dicentibus: Ave filia Dei Patris, Ave Mater Dei Filij &c. à Clemente X. recitantibus manè, meridie, ac Vespere consuetam Antiphonam; Angelus Domini &c. & in fine, Deo gratias, & Maria. Ac demum alie, à nonnullis Romanis Pontificibus tributa, ut ajunt coronis Mysteriorum Passionis Domini nostri JESU Christi, prece magni Ducis Hetruria.

Talis Indulgentia Sodalitatis S. Nicolai, quâ repetitâ quinquies oratione Dominicâ, & Salutatione Angelicâ, unam liberari animam quolibet die à purgatorij pœnis, affirmant. Tales alie Perusij, confraternitatis SS. Sebastiani, & Rochi, & Roma, Societatis S. Bernardi ad Columnam Trajani. Tales demum alie cruce signorum S. Eustorgij, Mediolani, Arimini, & Bononie.

Eius generis sunt & alie concessæ, ut ajunt Capella Rosarij, in Ecclesia S. Antonij de Rovigo seu Rodigij, vel Ecclesia Sanctissima Trinitatis Bergomi, aut S. Petri Montis Todoni, die festo Inventionis S. Crucis, vel gestantibus Funiculum S. Francisci de Paula, vel celebrantibus Missas S. Augustini, aut alias quinque, in honorem quinque festivitatum B. V. vel recitantibus officium Franciscæ Romanæ, aut Antiphonam: O Passio magna &c. in memoriam Passionis JESU, aut Rosarium S. Anna. (Quod Congregatio Sacrorum Rituum non probat.) Aut orationem, quæ impressa cum imagine Sanctæ Anna circumferri solet: Ave gratia plena &c. (quæ oratio prohibetur) aut officium Conceptionis B. V. Immaculatæ, quod asserunt à Paulo V. probatum fuisse, aut orationem: Deus qui nobis in S. Sindone &c. (excipitur indulgentia centum dierum, anno 1671. concessa precibus Ducissæ Sabaudie ad annos 25. cunctis in illius ditone degentibus) aut aliam; Ave Filia Dei &c. post communionem recitandam, vel aliquò conspicuò signò venerantibus Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti nomen. Indulgentia rursus octuaginta millium annorum, veteri de Tabula exscripta, quam in Basilica Lateranensi asseruari affirmant, pro dicentibus orationem illam verè piâ: Deus qui pro Redemptione mundi &c. Tum quæ impressæ fuerunt Papiæ 1670. sub hoc titulo. Sumario delle Indulgentie concesse dalla Santità di nostro Signore Papa Leone X. alla Imagine, della concessione della gloriosa Virgine Maria. Vel Pissauri, sub nomine B. Joannæ, anno 1608. evulgata.

Vel Barleta, seu Baruli, à recitantibus quasdam non sanè malas orationes, lucranda. Vel Parma, à visitantibus per quadragesimæ dies, Ecclesias Tertij Ordinis S. Francisci. Vel Pistorij, & Guastalla, à recitantibus orationem: Ave Sanctiss. Maria Mater Dei, Regina cœli &c. & alie, in peculiari impresso libro descriptæ, quibus frui dicunt devotos Seraphicos, & Benefactores.

His annumeranda sunt, quæ crucibus Caravaccansibus tributa dicuntur, vel corona sub stellarario Conceptionis Virginis Immaculatæ, quæ ex duodecim globulis precarijs constat, vel granis, Crucibus, & Coronis Aloysiæ ab ascensione, Hispana Monialis Ordinis sanctæ Clare; vel mensura altitudinis JESU Christi Domini nostri; vel Imagini, aut mensura vulneris lateris ejus inflati; vel orationi, ut ajunt, in sepulchro Domini nostri reperta, & Indulgentiæ, ut ajunt, innixa revelationi factæ Sanctis, Brigittæ, Methildi, & Elisabeth, vel Beata Joannæ de Cruce, & concessa, ut asserunt granis, qui aliquod ex tribus granis tetigerint, extantibus penes Romanum Pontificem, Hispaniarum Regem, & Ministrum Generalem Fratrum Minorum observantiæ S. Francisci.

Omnes vero, & singulas jam dictas Indulgentias, sacra Congregatio, partim esse confictas, & plane falsas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini suffragari possunt, easque in futurum ullo in loco, ut veras publicari, & lucrandas Christi Fidelibus proponi vetat; foliæque, & libros, ubi sic proponunt, vel asserunt, omnino precipit aboleri, nisi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ; nec ideo tamen vult alias, quas hoc decretum non continet, pro veris, & legitimis, taciteque probatis haberi.

Ac demum omnes Indulgentias, concessas ante Decretum Clementis VIII. latum die 9. Januarij 1597. coronis, Rosarijs, granis, seu calculis, crucibus, & Imaginibus sacris, vel ante Breve Pauli V. quod incipit Romanus Pontifex &c. editum 23. Maij, anno 1606. personis regularibus quarumcunque Religionum, & ordinum, etiam Mendicantium; vel ante Constitutionem 15. Clementis VIII. cujus initium: Quacunque &c. & 68. Pauli V. incipientem: Quæ salubriter &c. habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archiconfraternitate ulla, ordine, Congregatione, Societate, etiam JESU, Capitulo, vel Cœnu quocunque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus, alijsque personis, vel persona, etiamsi earum vel ejus mentio specialis, & individua faciendæ esset, nisi fuerint deinde Romani Pontificis auctoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius esse roboris, & momenti declarat.

Porro summaria Indulgentiarum, pro Congregationibus doctrinæ Christianæ, & confraternitatibus SS. Trinitatis, Redemptionis captivorum, Nominis DEI, Rosarij Beata Mariæ de Mercede Redemptionis captivorum, Beata Mariæ de Monte Carmelo, cincturæ Sancti Augustini, & Monica, nisi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

Indul-

Indulgentias verò Stationum Urbis, quæ à Romanis Pontificibus singulari quodam beneficio vel communicatæ sunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis, ordinibus, aut personis, diebus tantum stationum, in Missali Romano descriptis suffragari posse declarat, semel autem duntaxat in die, plenariam Indulgentiam in certos dies, Ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus per agentibus lucriferi.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctissimum, cuncta Sanctitas sua probavit, & inviolatè servari iussit. Datum Roma, die 7. Martij. 1678.

ALOYSIUS CAR: HOMODEUS
Loco † Sigilli.

MICHAEL ANGELUS
RICCIUS servet.

Die 12. mensis Martij 1678. supradictum decretum, affixum, & publicatum fuit ad valvas curiæ, & in acie campi Floræ, ac alijs locis solitis, & consuetis Urbis, per me Rochum de Stephanis, Sanctissimi Domini nostri Papæ Cur.

LAURENTIUS SEGNUS.
Magister Cursor.

TRACTAT. XCIX. DE INTENTIONE.

CAPUT. Unicum

De divisione, & natura Intentionis.

SUMMARIUM.

1. Definitio intentionis exponitur.
2. Triplex Intentio notatur.
3. Intentio actualis definitur.
4. Intentio virtualis describitur.
5. Intentio habitualis exponitur.
6. Intentio directa, indirecta, & conditionata explicatur.
7. Intentio absoluta, explicita, & implicita declaratur.
8. Admonitio, ad Intentionem virtuales reformatam.
9. Voluntas est potentia cæca, & imperans.
10. Voluntas est libera.
11. Voluntas aliquando operatur cum intentione actuali, absque eo, quod reflectat supra suum actum; hanc doctrinam bis relege.
12. Intentio virtualis, ab aliquibus non bene explicatur, nam impossibile est, ut hac possit aliquid causare, & efficere, sine intentione actuali.
13. Intentio actualis semel elicitæ, perdurat usque ad finem operis.
14. Solvitur obiectio, quam notare te vellem.
15. Nota bene hanc objectionem.
16. Nota, ne sacerdos ore, vel corde pronuntiet intentionem.
17. Metum cordis, oris, aliorumque membro-

rum præcedit intentio voluntatis, quæ ex imperio ipsius moventur.

18. Ad Sacramenta conficiendum, & conferendum, requiritur intentio ministri.
19. Quæ intentio sufficit pro Sacramentis perficiendis, notatur.
20. Christus Dominus non videtur supplere intentionem ministri, si illam omiserit.
21. Minister, licet sit infidelis, & peccator, si habet intentionem, valide conficit Sacramenta.
22. Ut valide, & licite Minister conficiat Sacramenta, requiritur in ipso fides, & gratia.
23. Casus necessitatis, excusat ministrum à peccato, in lethali cum sola contritione, administrans Sacramenta.
24. Intentio actualis, est optima ad valorem Sacramentorum.
25. Intentio Virtualis actualis, est bona ad valorem Sacramentorum.
26. Intentio habitualis, non est sufficiens ad conficienda Sacramenta.
27. Intentio interpretativa, non est sufficiens ad valide conficiendi Sacramenta.
28. Intentio absoluta, pro conficiendis Sacramentis est bona.
29. Intentio conditionalis de futuro, est insufficiens ad conficienda Sacramenta.
30. Intentio conditionalis de presenti, vel præterito

terito potest esse sufficiens pro valore Sacramen-
ti.

Casus notabilis.

31. Pro satisfaciendis praeceptis positivis, non requiritur Intentio, sed sufficit, ut opus liberè fiat.

32. A conclusione praeiterita excipitur communio, & Confessio annua.

33. Quomodo quis adimplet praeceptum animò illi non satis faciendi, notatur.

34. Quomodo coactus faciendi praecepta positiva, adimplet obligationem suam.

35. Praecepta positiva non obligant ad obedientiam formalem, sed solum ad materiale.

36. Solvuntur reliquae objectiones.

37. Si quis satisfacit materia praecepta sine intentione, peccat contra praeceptum naturale.

38. Satisfacit quis suae obligationi, adimplendo materiam praeceptam, seu finem intrinsecum praecepti, licet non sequatur finis extrinsecus.

39. Solvuntur objectiones.

40. Sufficit intentio exercita, per casum explicata, ad valida conficienda, & administranda Sacramenta, sine omni actu cordis, vel oris positivo.

Intentio, quæ se habet velut anima-
verborum, seu forma ad aliquod faciendum, est liber actus voluntatis intendens aliquid facere: Actus verò voluntatis cum sit purè internus, ideo intentio est actus merè internus, de quo nullus ambigit; Caramel in Theol. fundam. lib. 1. fundam. 31. num. 760.

Triplex intentio juxta vetustam aucto-
rum doctrinam, in actualem, virtualem, & habitualem:
triplex intentio notatur.

Intentio actualis, est liber actus voluntatis, quò quis intendit hic, & nunc facere, quod facit juxta exigentiam, & naturam ejusdem operationis: seu est id, cum quis actu cogitat, & intendit facere, quod facit secundum exigentiam rei, quam facit; ita communiter Theologi cum Diana part. 2. tract. 17. resol. 32.

Intentio virtualis, est ipsa actualis intentio, moraliter perseverans in aliquibus actibus subordinatis ad illum finem, ad quem est actualis intentio ordinata; Dicastillo tract. 1. de Sacramentis disput. 3. dubit. 6. sect. 2. num. 100. cum alijs, qui dicunt, intentionem virtualem esse continuam successionem intentionum actualium, tam tenuium tamen, ut non advertantur: v. g. dum Titius citharam pulsant, ad singulos digitorum motus, requiritur voluntas movendi illos, eò quòd digiti per se ad talem ordinatum pulsum determinare se nequeunt: igitur determinantur ab alio principio intrinseco, & libero, quod principium imperans hunc numerò motum digitorum, ad talem melodiam formandam, est sola voluntas: sicque tales actus sunt voluntatis, & tamen Citharedus multoties ad tales actus non advertit, quis enim dicet non esse actus Citharedi? nemo; ergo dantur

actus voluntatis liberi, quin voluntas se supra ipsos reflectat.

Intentio habitualis, est propensio, seu facilitas, conficiendi aliquam actualem intentionem, quæ oritur ex pluribus actibus aliquando elicitis; ita loquuntur Doctores. Diana verò part. 2. tract. 17. resol. 32. ait, intentionem habitualem esse, cum quis aliquando habuit intentionem aliquid faciendi, quam nunquam retractavit, sed nec in se, nec in alio perseverat, quod habeat connexionem cum illa.

Subdividitur adhuc intentio, in directam, & in indirectam, absolutam, implicitam, & explicitam. Intentio directa est, quando aliquid in se intenditur: Indirecta est, quando intenditur aliquid in alio, vel in sua causa: ut si quis expertus sit, in somno se blasphemare, procurat somnum, ut blasphemet; vel qui intendit malum proximo, ut homicidium, subordinat aliquem, ut occidat; vel si vellet bonum alicui, procurat media, ut fiat ei bonum. Intentio conditionata triplicem respicit dimensionem temporis præsentis, ut v. g. contingit in administratione Sacramentorum: te baptizo, te absolvo, si sis capax &c. temporis præteriti, v. g. te absolvo, te baptizo, si non es baptizatus, vel absolutus &c. temporis futuri: v. g. te absolvo, si restitues furtum &c.

Intentio absoluta, est immunis ab omni circumstantia, ut v. g. dum positivè dico: te baptizo, te absolvo à peccatis. Intentio explicita est, quando quis determinate, & specificè intendit aliquid facere, v. g. dum expressè dicit: te absolvo. Implicita est, dum aliquid intendo non in se, sed in alio, in quo inclusum est, v. g. dum quis suscipiat ordinem sacrum, intendat servare omnia, quæ talis ordo includit, v. g. castitatem, quæ implicitè includitur in observatione ordinis, recitare breviarium, &c.

Cognitis mox expositis divisionibus intentionis, nunc aggredior examinandam melius intentionem actualem cum virtuali: quòd si hanc secundam aliquantulum deferam, ne te mea temeritas confundat, primus enim non sum; & quanquam communis schola eam doceat, mihi tamen vulgaris illius explicatio non ardet, sed plùs ratio solida, & fortis me convincit, quàm ingens caterva scribentium, sine sufficienti argumentò eam proponentium. Veneror tamen doctrinam uniuscujusque, & quamquam in hac parte eis contradicam, per hoc Catholicum sensum illibatum servabo, nec à Theologica veritate in minimo deflectere præsumam, sed solum animasticam mihi melius examinandam propono, pro recto fundamentò hujus difficultatis inveniendò, quocirca sequentem doctrinam vellem omnes mente perscrutari, at imprimis, antequam sensum meum declarem.

Adverto primò; Voluntatem esse potentiam cœcā; ita ut ex se, sine intellectu non cognoscatur aliquam bonitatem, vel malitiam in objecto

5. Intentio habitualis exponitur.

6. Intentio directa, indirecta, & conditionata, explicatur.

7. Intentio absoluta, explicita, & implicita, declaratur.

8. Admonitio ad intentionem virtualem reformatam.

9. Voluntas est potentia cœca, & imperans.

Adverto secundò: quod in anima rationali adsit aliqua potentia imperans, illuminata ab intellectu, qui proponit ei objectum cum suis rationibus, & operationibus, circa illud exercendas.

10. Adverto tertio: Voluntatem esse potentiam liberam, quæ nullò modò potest cogi ad volendum, vel nolendum: igitur cum aliquem actum elicit, liberè illum elicit, & quotiescunque anima aliquid operatur, tunc semper voluntas est motrix ipsius actionis.

11. Adverto quartò, Voluntas actualis, quæ est ipsa intentio actualis, aliquando operatur cum ipsa reflexione animi, quatenus supra suum actum se reflectit, & cognoscit signatè hanc intentionem a- & nunc talem operationem elicere: Aliquando actuali, absque operatur sine reflexione supra suum actum, eo, quod se reflectit supra ponit hunc librum, quem præ oculis habeo assum actum. tentè legere, nonne talis lectio incipit cum intentione actuali? quis dubitat: & tamen interdum contingit, quod me non reflectam, quid contineant in se aliquæ lineæ, licet eas lectione perlustraverim. Eodem modò, dum oro Breviarium, sæpius evenit, quod non recorder reflexè, an exprefferim aliquem versiculum determinatum, quamquam certus sim illum me non omisisse. Sic aliquando video aliquem, & tamen me non reflecto illum videre: audio liberè concionem, & tamen accidit, quod multa dicta me non reflectam audire. Quis super hoc dicet, quod in his circumstantijs talis continua lectio libri, recitatio Breviarij, visio, auditio, &c. non processerit liberè à voluntate: nam illa sola est, quæ movet animam, & quidem liberè, ad operandum: igitur dantur actuales operationes voluntatis, seu intentionis, quæ hic, & nunc intrinsecè procedunt ab ea, absque eo, quod illa supra illos se reflectat; Consequenter intentio actualis, bene dividitur in intentionem exercitam, seu non reflexam, & aliam reflexam: Hæc doctrina animastica nullam patitur censuram, uti per se perspectum est.

12. Nunc intelligere vellem, in quo consistat intentio virtualis? Superius dixi ex communi scholasticorum doctrina, quod intentio virtualis sit ipsa actualis intentio, moraliter perseverans in aliquibus actibus subordinatis: scire hic exopto, an ipsa virtualis intentio; sit ipse actus subordinatus ad illum finem, ad quem est actualis intentio ordinata, vel in illo actu subordinato talis intentio recipiatur, contradistincta ab intentione actuali. v. g. Titius induit se vestibus Sacerdotalibus, intentione actuali celebrandi Missam, exit ad Altare, celebrat; inquitur, an vestes sacerdotales sint intentio virtualis, vel an in illis vestibus recipiatur talis intentio, ad validè celebrandam Missam? Vestes non sunt intentio, sed sunt effectus intentionis, dum eis induitur: nec hujusmodi intentio recipitur in vestibus, eò quod vestes non sint subjectum capax recipiendi actum vitalem, & spirituales, nec ipsa conservandi; quemadmodum est ipsa

intentio. Assignetur modo mihi aliud, in quo consistat talis intentio virtualis, & ego respondebo ipsi: si desinat intentio actualis, impossibile est, ut aliquid possit causare intentio virtualis: Nam hæc intentio virtualis, vel actu intenditur, & liberè à voluntate, tanquam suus actus merè internus, sicque actu causat, quod facere intendebat, & hanc ego voco intentionem actualem: vel actu non intenditur liberè à voluntate, tanquam suus actus merè internus, ut supponitur, cum solum moraliter perseverat in aliquibus actibus subordinatis; igitur cessavit realiter, esse prima intentio formalis, eò quod voluntas, quæ prius elicit hujusmodi intentionem, modò non est, sed implicat, ut sine voluntate intentio esse possit, eò quod intentio sit actus transiens spiritalis, qui cessante voluntate, tanquam sui causâ, & ipse cessare debet, utpote actus purè internus; ergo intentio virtualis, modò explicatò sumpta, non est sufficiens ad conficienda Sacramenta, eò quod non existente voluntate, tanquam causâ reali efficiente intentionis, non possit operari ex intentione: his fundamentis positis,

Dico: intentionem actualem semel elicitam 13. perdurare usque ad finem operis incepti, & intentio actualis semel elicitâ, perdurare usque ad finem operis. Ratio est; quia quotiescunque voluntas ex intentione operatur, liberè operatur; nam cum in se sit potentia cæca, & illuminata ab intellectu, proponente ei objectum cum suis rationibus, ad operationes circa illud liberè exercendas, ideoque dum operatur, ex præsupposita ratione operatur, secundum elicitam intentionem finis, alias stultè operaretur, si non eliceret actiones, cum intentione finis operis inchoati; ergo &c. Tum, quia dum Titius Sacerdos vocatur ad celebrandum Sacrum, movit manum dum se induit, movit pedem dum ad altare progressus est, movit linguam dum Missam legit; utique movit: ex quo imperio movit? quæ causa imperans talis motus fuit, an non voluntas? certò, ergo idè Titius movit manum, pedem, linguam, quia voluit? igitur Titius cum actualiter se movit, erat in eo volitio actualis, ergo & intentio actualis; siquidem implicat, ut aliquis effectus procedat actualiter à suâ causâ, non existente actualiter ipsâ causâ. Nā quomodo est possibile, ut sit dies in hemisphærio nostro, si non est sol in hemisphærio nostro, qui est causa lucis? ergo à pari, quomodo est possibile, ut procedat actu aliquis effectus à voluntate, sine actuali volitione voluntatis, nam voluntas est ita potentia libera, ut non possit pati violentiam; ergo &c.

Neque dicas: dum Titius movit pedem, linguam &c. in legendo missam, non se reflectit ad intentionem, nec eam pro tunc cognovit; ergo non habebat intentionem actualem. Respondeo, dum Titius vocatus fuit ad legendam missam, an non movit pedem cum intentione legendi missam? certò: alias se non movisset, eò quod defuisset ipsi causa imperans talem motum; nunc Titius scit se legisse missam

sam, movisse pedem ad altare; hæc lectio, & motus pedum, est effectus actualis; debet igitur procedere à causa actualiter existente; sed hæc est unica voluntas; ergo dum legit missam, talis lectio processit à voluntate actuali, tanquam liber actus, intentus à voluntate actuali, utpote à sua causa. Quod Titius, dum movit pedes, & linguam in lectione missæ, non se reflexerit ad suos actus, hoc provenerat ex deficientia actus reflexivi: nam plures actus promanant à voluntate actuali, ut experientia docet, quin homo supra illos se reflectat; solemus aliquando aliquid videre, audire, intelligere, sine eo quod reflectamus nos audire, videre, & intelligere: Ego sæpius audio horologii pulsum, absque eo, quod me reflectam ad talem pulsum; hoc provenit ex interrupta reflexione animi. Sic molitor in molendino continuo audit rotas molæ circumvolveentes saxum, cum magno strepitu aquæ, & tamen sæpius non se reflectit ad illum strepitum, nec ipsum impedit à dormitione, ac si esset in loco pacato, aliàs non posset dormire; ergo sæpius datur in nobis voluntas, & intentio actualis, ad quam actu reflexo pro nunc non animadvertimus; ita etiam discurret Caramuel *lib. 1. fundam. 1. numero 167.*

15.
Nota bene hanc objectionem.

Dices 2. potest quis elicere actum liberum circa aliquod objectum, sine reflexione animi ad bonitatem, vel malitiam talis objecti, v.g. ego possum liberè ambulare, fricare manus, spueri in terram, &c. Sine ulla reflexione, cur hoc faciam; talis ambulatio, fricatio manuum, &c. neque erit meritoria, neque demeritoria; ergo si actio voluntatis fiat sine reflexione, non erit operativa Sacramentorum.

Respondeo: verum esse, quod si aliquis elicuerit aliquem actum voluntatis circa objectum, sine reflexione inculpabili ad bonitatem, aut malitiam objecti, talis actus voluntatis neque erit bonus, neque malus; quia sine ulla cognitione reflexa est inceptus; Ast in nostro casu aliter se habet; nam dum Titius vocatur ad celebrandam missam, ad baptizandum, ad audiendas confessiones, accipit brevium ad recitandum horas Canonicas &c. eò ipso elicit intentionem actualem celebrandi missam, baptizandi &c. Dicas mihi, quis Titium actu movit, anne voluntas? certò quod voluntas, & cur ipsa eum movit, an ne ut celebret missam? certò; ergo Titius actu voluntariè se movit, ut celebret missam; Ecce quod Titius liberè actu se movit cum actuali, & internâ intentione celebrandi missam; aliàs Titius actu se non movisset, nisi actu intendisset celebrationem missæ; siquidem celebratio missæ eum movit, ut causa finalis, & voluntas, ut causa effectiva, quæ causa effectiva semper existit, quando operatur: ergo cum semper operetur, quousque opus inceptum non perficiatur, tenendum est, quod talis causa effectiva actualiter semper existat, aliàs opus

perfici non posset, nisi causa actualiter id producat. Eòdem modò si interrogarem, dum datur signum campanæ ad prandium, quis movet convivas veniendum ad mensam, an non sumptio epularum, ut causa finalis, & voluntas, ut causa efficiens; certò: nam certus sum, quod nullus conviviarum motus factus sit, nisi cum intentione actuali prandendi; ergo à pari de alijs philosophandum est.

Ex hac doctrina colligitur, quod scrupulosè 16. sacerdos operaretur, si vocatus esset ad administranda Sacramenta, & ore, vel corde diceret, *Nota: ne sacerdos ore, vel volo v.g. baptizare, consecrare, absolvere, &c. corde pronunciet intentionem.* Nam sufficit, dum confecturus est Sacramentum, ut pro tunc animò præsens sit, & attendat quid faciat. Ratio est: quia ille motus, & apprehensio conficiendi Sacramentum, effectivè provenit ab intentione actuali administrandi Sacramenta. Hæc est doctrina classica, quam proficitur etiam *Matthæus Stoz. lib. 1. part. 3. art. 3. sect. 1. num. 329.*

Eòdem modò: dum me moveo ad chorum, 17. pro recitando officio divino, vel accipio brevium ad privatim orandum, vel Rosarium, &c. *Motum cor- dis, oris, alio- rumq; mem- brorum, præ-* Non est opus corde, vel ore proferre intentionem. Ratio est; quia cor, & lingua sunt pura instrumenta, & Nuncij ipsius voluntatis, nec cedit intentio per se sine ipsa quidquam meritorij, vel demeritorij possunt efficere; ergo dum actu se movent ad aliquid operandum, sive meritorij sive demeritorij, hoc provenit ex imperio, & ex præcepta intentione voluntatis. Sicque intentio corde, vel ore prolata, nihil juvat ad meritum, vel demeritum operis, imò potius est nociva scrupulosis; quia taliter augentur, & nutriuntur scrupuli; Tum, quia certus sum, quod dum me moveo ad chorum ad orandum, & accipio brevium ad officium divinum, sive publicè, sive privatim recitandum, jam percipio quid operaturus sum: ergo jam intendo facere, quod faciam, cum non coactè, sed voluntariè facio: aliàs nec verbum ex officio proferrem, nisi adesset intentio id perficiendi. Hic nota, quod distractiones, quæ superveniunt, non tollant intentionem actualem, sicut si sutor intendit conficere calceum, quamvis distrahatur alijs negotijs, per hoc non cessat sua intentio actualis suendi, & perficiendi calceum; ergo &c. His positis.

Ad conficiendum, & conferendum Sacra- 18. menta, est necessaria intentio ministri, sive explicita, sive implicita. *Ad sacramen- ta conficien- dum, & con-* Ratio est: quia sola intentione tollit indifferentiam verborum, & determinat actionem ad esse Sacramentale: ita ferendum re- concludit *Sanctus Thomas quest. 64. art. 8. & quiritur in 10. ad 2. Valentia tom. 4. disput. 3. quest. 1. punct. 2. Sylvius 3. part. quest. 64. art. 8. concl. 1. Et Tri-* excommunicat, qui dicit, in ministro non requiri intentionem, ut Sacramenta conficiat, & conferat: his verbis: *Si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem sal-*

tere

tem faciendi, quod facit Ecclesia: anathema sit.

19. Hinc sufficit, intendere facere, quod Christus instituit, vel quod Ecclesia solet facere, sufficit pro sacramento vel alij veri sacerdotes, & ministri faciunt, & quod alius ab illo petit, ut Sacramentum perficiat; hæc omnia includunt intentionem Christi, & Ecclesiæ.

Imò, si quis intenderet facere, quod alia Ecclesia hæreticorum facit, quia putat esse membrum Ecclesiæ universalis, non tolleret valorem Sacramenti, licet errat respectu intentionis particularis Ecclesiæ, *Cassensis tract. 2. 1. disp. 5. sect. 6. num. 64.*

20. Imò *Alensis; Gabriel; Durandus*, & alij *Christus Dopenes Abelli part. 2. tract. 1. cap. 1. de Sacramentis non in genere*: putant, si aliquis minister, sive ex videtur super malitia, vel ignorantia, vel inadvertentia, intentionem non faceret, tunc in hoc casu Christus Dominus, tanquam summus sacerdos, talis minister defectum in Sacramento suppleret, ex sua infinita charitate, eò quod omnem hominem vult salvum fieri. Pro hac opinione (quæ mihi attentâ modernâ doctrinâ solum renuiter probabilis videtur) citatur *S. Thomas art. 8. in responsione ad 2.*

22. In ministro, ut validè Sacramentum conficiat, sufficit, ut habeat intentionem, licet sit defecto infidelis, & careat gratiâ sanctificantis, & peccet, te: ita definitum est in *Trident. sess. 7. can. 12. & si habeat intentionem*, 19. hoc ipsum sanciverunt summi Pontifices, *Gregorius Magnus lib. 9. registri. epist. 61.*

Ut minister tam validè, quàm licitè Sacramentum conficiat, requiritur, ut sit fidelis, &

23. in gratia sanctificante: juxta illud *Leviticorum* *Ut validè, & cap. 19. Sancti estote, quia ego sanctus sum*; hæc licite minister conficiat *cap. 1. de Ecclesiast. Hierarch.* ubi sic loquitur: *Sacramenta, malis non est fas, nec tangere symbola*: & *Sanc-* requiritur in *etius Augustinus lib. 2. cap. 10. contra Parmenianum*, ait: *Omnia Sacramenta cum obsint indignè tractantibus, prosunt tamen, per eos dignè sumentibus*: igitur, qui in peccato mortali administrat Sacramenta, peccat.

24. Ab hac mox data doctrina excipitur casus *Casus necessitatis*, si v. g. Parochus, vel aliquis habens lethale, vocaretur ad baptizandum infan-tem moribundum: si non haberet commoditatem confitendi, eliciat actum contritionis de peccato, & ita baptizando non peccabit: imò si tempus non suppetat, pro elicenda contritione, adhuc non peccabit baptizando. Ratio est: quia potior habenda est ratio necessitatis, quàm reverentiæ sacramento debitæ. Striclius namque obligat charitas, quàm religio: idem dicendum est de alijs sacramentis. *Sanctus Thomas quest. 64. art. 6. ad 3. Isambertus ad quest. 64. disput. 4. art. 7. Vasquez, & alij communiter.*

Si Auctores cognoscunt, & accipiunt intentionem virtualement pro intentione actuali non reflexa, seu pro hîc, & nunc non cogni-

ta, superius explicatâ, tunc porrigo illis manum, &

Dico 1. intentionem actualem reflexam esse optimam, & sufficientissimam ad valorem Sacramenti; *Suarez lib. 13. sect. 3. Layman lib. 5. tract. 1. cap. 5. Diana tract. 3. Miscel. resol. 32. prima ad va-* & omnes utriusque legis Doctores. Ratio est; quia talis intentio hic, & nunc se conformat intentioni Christi, & Ecclesiæ; ergo &c.

Dico 2. intentionem virtualement (quam ego voco intentionem, actualem directam, non reflexam) esse sufficientem ad valorem Sacramentorum: ita *Trident. sess. 7. can. 11. Sanctus Thomas quest. 64. art. 8. in responsione ad 3. Suarez disput. 13. sect. 3. ad quest. 64. cap. 3. Scotus; Sacramentorum*, & communiter Doctores. Ratio fundamentalis hujus dicti, superius exposita est; proinde si v. g. voceris ad Ecclesiam pro missa celebranda, pro baptizando &c. jam scis cur voceris, & ideo te moves, ad id faciendum propter quod voceris, aliàs te non moveres: interim induis te vestibus sacerdotalibus, licet interea alia cogites, juxta te semper remanet intentio actualis non reflexa, quam alij, juxta meam explicationem, necessariò debent vocare virtualement; aliàs non posset assignari, in quoniam constituent intentionem virtualement.

Dico 3. intentionem habitualement non esse sufficientem ad valorem Sacramentorum. Ratio est: quia talis intentio, cum sit solum facili- tas concipiendi aliquam intentionem actualem, est sufficiens, pro hîc, & nunc non est operativa; ergo &c. ita ad conficiendum sentiunt Theologi, cum *Suarez da Sacramentorum* *citato disp. 13. sect. 2. Ricardo; Scoto; Abelli;*

Nec est sufficiens intentio interpretativa, ad validè conficienda Sacramenta: nam talis intentio est solum voluntas, quam putarem me habiturum fuisse, si mihi casus ille advenisset. Ratio est: quia talis intentio est voluntaria tantum in causa, & potest esse tam ista, quàm habitualis in homine ebrio, & dormiente, quorum neuter est capax administrandi Sacramenta, defectu actionis humanæ liberæ; nam voluntas in his casibus, non influit humanò modò in actum; *Cassensis tractatu 21. disp. 5. sect. 7. n. 70. Layman lib. 3. tract. 1. cap. 5.*

Ut intentio sit operativa, debet esse absoluta, indubitatum est. Ratio est; quia illa sola actu animat formam Sacramentorum, & talis intentio dirigenda est ad materiam præsentem, & determinatam; nam si intentionem restringeret, v. g. si vellet baptizare infan-tem Petri ut est bona.

Petri, & absolute nullius alterius, tunc si infans esset Pauli, non conferret Sacramentum infanti Pauli, propter restrictionem mentalem ministri. Quòd si verò vellet absolute baptizare infan-tem præsentem, quem putat esse Petri, & esset Pauli, tunc verè baptizaret infan-tem Pauli, eò quod intentio cadat absoluta supra infan-tem, licet per accidens, & extrinsecè aberrat in parente infantis, quem putat esse Petri. Hæc est doctrina communis; *Bonacina tom. 1. disput. 2. quest. 2. punct. 4. num. 2.*

Mmm

Graf-

sam, movisse pedem ad altare; hæc lectio, & motus pedum, est effectus actualis; debet igitur procedere à causa actualiter existente; sed hæc est unica voluntas; ergo dum legit missam, talis lectio processit à voluntate actuali, tanquam liber actus, intentus à voluntate actuali, utpote à sua causa.

Quod Titius, dum movit pedes, & linguam in lectione missæ, non se reflexerit ad suos actus, hoc provenerat ex deficientia actus reflexivi: nam plures actus promanant à voluntate actuali, ut experientia docet, quin homo supra illos se reflectat; solemus aliquando aliquid videre, audire, intelligere, sine eo quod reflectamus nos audire, videre, & intelligere: Ego sæpius audio horologii pulsum, absque eo, quod me reflectam ad talem pulsum; hoc provenit ex interrupta reflexione animi. Sic molitor in molendino continuo audit rotas molæ circumvolvcentes saxum, cum magno strepitu aquæ, & tamen sæpius non se reflectit ad illum strepitum, nec ipsum impedit à dormitione, ac si esset in loco pacato, aliàs non posset dormire; ergo sæpius datur in nobis voluntas, & intentio actualis, ad quam actu reflexo pro nunc non animadvertimus; ita etiam discurret Caramuel lib. 1. fundam. 1. numero 167.

15.
Nota bene
hanc objectio-
nem.

Dices 2. potest quis elicere actum liberum circa aliquod objectum, sine reflexione animi ad bonitatem, vel malitiam talis objecti, v.g. ego possum liberè ambulare, fricare manus, spueri in terram, &c. Sine ulla reflexione, cur hoc faciam; talis ambulatio, fricatio manuum, &c. neque erit meritoria, neque demeritoria; ergo si actio voluntatis fiat sine reflexione, non erit operativa Sacramentorum.

Respondeo: verum esse, quod si aliquis elicuerit aliquem actum voluntatis circa objectum, sine reflexione inculpabili ad bonitatem, aut malitiam objecti, talis actus voluntatis neque erit bonus, neque malus; quia sine ulla cognitione reflexa est inceptus; Ast in nostro casu aliter se habet; nam dum Titius vocatur ad celebrandam missam, ad baptizandum, ad audiendas confessiones, accipit brevium ad recitandum horas Canonicas &c. eo ipso elicit intentionem actualem celebrandi missam, baptizandi &c. Dicas mihi, quis Titium actu movit, anne voluntas? certo quod voluntas, & cur ipsa eum movit, an ne ut celebret missam? certo; ergo Titius actu voluntariè se movit, ut celebret missam; Ecce quod Titius liberè actu se movit cum actuali, & internâ intentione celebrandi missam; aliàs Titius actu se non movisset, nisi actu intendisset celebrationem missæ; siquidem celebratio missæ eum movit, ut causa finalis, & voluntas, ut causa effectiva, quæ causa effectiva semper existit, quando operatur: ergo cum semper operetur, quousque opus inceptum non perficiatur, tenendum est, quod talis causa effectiva actualiter semper existat, aliàs opus

perfici non posset, nisi causa actualiter id producat. Eodem modo si interrogarem, dum datur signum campanæ ad prandium, quis movet convivas veniendum ad mensam, an non sumptio epularum, ut causa finalis, & voluntas, ut causa efficiens; certo: nam certus sum, quod nullus convivarum motus factus sit, nisi cum intentione actuali prandendi; ergo à pari de alijs philosophandum est.

Ex hac doctrina colligitur, quod scrupulosè 16. sacerdos operaretur, si vocatus esset ad administranda Sacramenta, & ore, vel corde diceret, *cerdos ore, vel volo v. g. baptizare, consecrare, absolvere, &c. corde pronun-* Nam sufficit, dum confecturus est Sacramentum, ut pro tunc animò præsens sit, & attendat quid faciat. Ratio est: quia ille motus, & apprehensio conficiendi Sacramentum, effectivè provenit ab intentione actuali administrandi Sacramenta. Hæc est doctrina classica, quam profitetur etiam *Matthæus Stoz. lib. 1. part. 3. art. 3. sect. 1. num. 329.*

Eodem modo: dum me moveo ad chorum, 17. pro recitando officio divino, vel accipio brevium ad privatim orandum, vel Rosarium, &c. *Motum cor- rium ad privatim orandum, vel Rosarium, &c. dis, oris, alio-* Non est opus corde, vel ore proferre intentionem. Ratio est; quia cor, & lingua sunt pura instrumenta, & Nuncij ipsius voluntatis, nec per se sine ipsa quidquam meritorij, vel demeritorij possunt efficere; ergo dum actu se movent ad aliquid operandum, sive meritorij sive demeritorij, hoc provenit ex imperio, & ex præcepta intentione voluntatis. Sicque intentio corde, vel ore prolata, nihil juvat ad meritum, vel demeritum operis, imò potius est nociva scrupulosis; quia taliter augentur, & nutriuntur scrupuli; Tum, quia certus sum, quod dum me moveo ad chorum ad orandum, & accipio brevium ad officium divinum, sive publicè, sive privatim recitandum, jam percipio quid operaturus sum: ergo jam intendo facere, quod faciam, cum non coactè, sed voluntariè facio: aliàs nec verbum ex officio proferrem, nisi adesset intentio id perficiendi. Hic nota, quod distractiones, quæ superveniunt, non tollant intentionem actualem, sicut si sutor intendit conficere calceum, quamvis distrahatur alijs negotijs, per hoc non cessat sua intentio actualis suendi, & perficiendi calceum; ergo &c. His positis.

Ad conficiendum, & conferendum Sacra- 18. menta, est necessaria intentio ministri, sive explicita, sive implicita. *Ad sacramen-* Ratio est: quia sola intentione tollit indifferentiam verborum, & determinat actionem ad esse Sacramentale: ita *con-* concludit *Sanctus Thomas quest. 64. art. 8. & queritur in-* 10. ad 2. *Valentia tom. 4. disput. 3. quest. 1. punct.* 2. *Sylvius 3. part. quest. 64. art. 8. concl. 1. Et Tri-* *dent. sess. 8. can. 11.* excommunicat, qui dicit, in ministro non requiri intentionem, ut Sacramenta conficiat, & conferat: his verbis: *Si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem sal-* *tena*

rem faciendi, quod facit Ecclesia: anathema sit.

19. Hinc sufficit, intendere facere, quod Christus instituit, vel quod Ecclesia solet facere, sufficit pro sacramentis vel alij veri sacerdotes, & ministri faciunt, & perficiendis, quod alius ab illo petit, ut Sacramentum perficiat; hæc omnia includunt intentionem Christi, & Ecclesiæ.

Imò, si quis intenderet facere, quod alia Ecclesia hæreticorum facit, quia putat esse membrum Ecclesiæ universalis, non tolleretur Sacramenti, licet errat respectu intentionis particularis Ecclesiæ, *Casspensis tract. 2. 1. disp. 5. sect. 6. num. 64.*

20. Imò *Alensis; Gabriel; Durandus*, & alij *Christus Dominus* penes *Abelli part. 2. tract. 1. cap. 1. de Sacramentis non in genere*: putant, si aliquis minister, sive ex videtur super malitia, vel ignorantia, vel inadvertentia, intentionem non faceret, tunc in hoc casu Christus Dominus, tanquam summus sacerdos, talis ministri defectum in Sacramento suppleret, ex stri si illam omiserit. sua infinita charitate, eò quod omnem hominem vult salvum fieri. Pro hac opinione (quæ mihi attentâ modernâ doctrinâ solum renuit probabilis videtur) citatur *S. Thomas art. 8. in responsione ad 2.*

22. In ministro, ut validè Sacramentum conficiat, sufficit, ut habeat intentionem, licet sit defacto infidelis, & careat gratiâ sanctificantis, & peccet, te: ita definitum est in *Trident. sess. 7. can. 12. & si habeat intentionem*, 19. hoc ipsum sanciverunt summi Pontifices, *Gregorius Magnus lib. 9. registri. epist. 61.*

Ut minister tam validè, quam licitè Sacramentum conficiat, requiritur, ut sit fidelis, &

23. in gratia sanctificante: juxta illud *Leviticorum* *Ut valide, & cap. 19. Sancti estote, quia ego sanctus sum*; hæc licite minister conficiat *cap. 1. de Ecclesiast. Hierarch.* ubi sic loquitur: *Sacramenta, malis non est fas, nec tangere symbola*: & *Sanctus Augustinus lib. 2. cap. 10. contra Parmenianum*, ait: *Omnia Sacramenta cum obsint indignè tractantibus, prosunt tamen, per eos dignè sumentibus*: igitur, qui in peccato mortali administrat Sacramenta, peccat.

24. Ab hac mox data doctrina excipitur casus *Casus necessitatis*, si v. g. Parochus, vel aliquis habens lethale, vocaretur ad baptizandum infan-
ministrum à tem moribundum: si non haberet commoditatem confitendi, eliciat actum contritionis de peccato, & ita baptizando non peccabit: imò si tempus non suppetat, pro elicienda contritione, adhuc non peccabit baptizando. Ratio est: quia potior habenda est ratio necessitatis, quam reverentiæ sacramento debitæ. Strictius namque obligat charitas, quam religio: idem dicendum est de alijs sacramentis. *Sanctus Thomas quest. 64. art. 6. ad 3. Isambertus ad quest. 64. disput. 4. art. 7. Vasquez, & alij communiter.*

Si Auctores cognoscunt, & accipiunt intentionem virtualement pro intentione actuali non reflexa, seu pro hic, & nunc non cogni-

ta, superius explicatâ, tunc porrigo illis manum, &

Dico 1. intentionem actualem reflexam esse optimam, & sufficientem ad valorem Sacramenti; *Suarez lib. 13. sect. 3. Layman lib. 5. tract. 1. cap. 5. Diana tract. 3. Miscel. resol. 32. prima ad va-* & omnes utriusque legis Doctores. Ratio est; lo-
quia talis intentio hic, & nunc se conformat intentioni Christi, & Ecclesiæ; ergo &c.

Dico 2. intentionem virtualement (quam ego voco intentionem, actualem directam, non reflexam) esse sufficientem ad valorem Sacramentorum: ita *Trident. sess. 7. can. 11. Sanctus Thomas quest. 64. art. 8. in responsione ad 3. Suarez disput. 13. sect. 3. ad quest. 64. cap. 3. Scotus; Paludanus*, & communiter Doctores. Ratio

fundamentalis hujus dicti, superius exposita est; proinde si v. g. voceris ad Ecclesiam pro missa celebranda, pro baptizando &c. jam scis cur voceris, & ideo te moves, ad id faciendum propter quod voceris, aliàs te non moveres: interim induis te vestibus sacerdotalibus, licet interea alia cogites, juxta te semper remanet intentio actualis non reflexa, quam alij, juxta meam explicationem, necessariò debent vocare virtualement; aliàs non posset assignari, in quoniam constituent intentionem virtualement.

Dico 3. intentionem habitualement non esse sufficientem ad valorem Sacramentorum. Ratio est: quia talis intentio, cum sit solum facilitas concipiendi aliquam intentionem actualem, pro hic, & nunc non est operativa; ergo &c. ita ad communiter sentiunt Theologi, cum *Suarez da Sacramentato disp. 13. sect. 2. Ricardo; Scoto; Abelli;*

Nec est sufficiens intentio interpretativa, ad validè conficienda Sacramenta: nam talis intentio est solum voluntas, quam putarem me habiturum fuisse, si mihi casus ille advenisset. Ratio est: quia talis intentio est voluntaria tantum in causa, & potest esse tam ista, quam habitualis in homine ebrio, & dormiente, quorum neuter est capax administrandi Sacramenta, defectu actionis humanæ liberæ; nam voluntas in his casibus, non influit humano modò in actum; *Casspensis tractatu 2. 1. disp. 5. sect. 7. n. 70. Layman lib. 3. tract. 1. cap. 5.*

Ut intentio sit operativa, debet esse absoluta, indubitatum est. Ratio est; quia illa sola anima-
formam Sacramentorum, & talis intentio dirigenda est ad materiam præsentem, & determinatam; nam si intentionem restringeret, v. g. si vellet baptizare infantem Petri ut Petri, & absolute nullius alterius, tunc si infans esset Pauli, non conferret Sacramentum infanti Pauli, propter restrictionem mentalem ministri. Quod si verò vellet absolute baptizare infantem præsentem, quem putat esse Petri, & esset Pauli, tunc verè baptizaret infantem Pauli, eò quod intentio cadat absoluta supra infantem, licet per accidens, & extrinsecè aberrat in parente infantis, quem putat esse Petri. Hæc est doctrina communis; *Bonacina tom. 1. disput. 2. quest. 2. punct. 4. num. 2.*

Grassius 2. parte lib. 1. cap. 3. num. 33. Ab ista doctrina excipe Sacramentum matrimonij, cuius valori obstat error circa personam, ut si ducas Tulliam, cum volueris ducere Bertam; *Layman lib. 5. tract. 1. cap. 4. num. 6.*

29. Intentio conditionalis de futuro, est omnino insufficientis: quia suspendit valorem Sacramentalis de menti; ut v. g. te absolvo, si ejeceris concubitu futuro, est insufficientis ad militat immediate contra institutum Christi Domini, qui vult, ut conferantur Sacramenta sine conditione. Tum, quia tale Sacramentum exponitur periculo frustrationis: est doctrina hoc tempore classica; *Reginaldus lib. 29. Coninch. quest. 64. art. 8. dub. 2. &c. & alij.*

30. Intentio conditionalis de presenti, vel præterito, potest esse sufficiens; imò si iusta ratio adsit, debet minister taliter administrare Sacramentum. Ratio est; quia talis conditio æquivalet absolutæ, cum non suspendat valorem Sacramenti, v. g. si dubitatur, an quis infans sit baptizatus, potest sub conditione rebaptizari; ita habetur in cap. 2. de Baptismo. Quod si sine iusta causa sub tali conditione administraret Sacramenta, peccaret: quia hoc modo exponeret periculo frustrandi Sacramentum, defectu fortè verificationis conditionis. *Henriquez lib. 1. cap. 10. num. 7. Matthæus Stoz lib. 1. part. 3. quest. 3. art. 3. sect. 1. num. 336.*

Quæritur, an sicut in administratione, & confessione Sacramentorum, requiratur intentio, ita etiam in adimplendis alijs præceptis positivis? v. g. sit casus.

Casus notabilis.

Titius, & Cajus nefarii juvenes: Titius frequentat Ecclesiam diebus festivis ad concupiscendas fæminas, interim occasionaliter, & spontaneè audit Missas, alias non auditurus, recitat officium divinū, ex jurato voto obligatum, sine reflexione, voto, & juramento satisfaciendum. Cajus tempore jejuniij solet adimplere cibis stomachum, more Sabaritharum, ita ut nihil prorsus patiatur, nec finem jejuniij adimplet in macerando corpore, pro extinguenda luxuria habituali, imò præ nimia comestione magis invalidatur: distribuit impositam sibi eleemosynam, pro pœnitentia, ex vana gloria, recitat Rosarium votivū, ad ostentationem ex hypocrisi. Hinc

Quæritur; an Titius satisfaciat præceptis Ecclesiæ de audienda Missa, in recitando officio ex voto, & juramento? Ita etiam, an Cajus adimpleat præceptum jejuniij absq; maceratione corporis, distribuendo ex vana gloria eleemosynam, obligatam ex pœnitentia, recitando Rosarium votivum ad ostentationem? Ante responsionem nota:

Dupliciter potest impleri præceptum, materialiter, & formaliter: materialiter adimplere præceptum, est quando quis agit juxta naturam, & exigentiam præcepti, quatenus tale præceptum est, ut v. g. audire Sacrum, quatenus est cultus Dei; recitare horas Canonicas, quatenus est actus orationis. Formaliter adimplere præceptum, est satisfacere præcepto: quia tale

præceptum est, v. g. recitare horas, quia præcepta sunt: &c. Ideo

Intentio Legislatoris dupliciter considerari potest: primò, quâ præcipitur fieri materia præcepti, qui dicitur finis intrinsecus: Secundò, quâ intenditur finis præcepti, qui dicitur extrinsecus. Materia præcepti id est, quod verbis præcipitur fieri: finis illius, est fructus bonus, natus ex materia præcepti, & hic fructus vocatur extrinsecus, ut v. gr. finis jejuniij est maceratio corporis, vel satisfactio pro peccato, materia est ipsum jejunium, etsi lautè fiat. Nunc ad primam partem propositi casus,

Respondeo: Titium satisfacere præceptis 31. Ecclesiæ, liberè opus faciendo, licet non habeat intentionem illis satisfaciendi in proposito faciendi præceptis positivis, sed sufficit ut opus liberè fiat. Ratio est; quia opus factum juxta præscriptionem Legis, satisfacit legi; sed audiendo non requiritur Intentio, sed sufficit ut opus liberè fiat.

Probat. Titius, quia Ecclesia præcipit solum, ut audiat Sacrum die festo, non ut audiat cum intentione satisfaciendi præcepto; ita etiam de recitando officio &c. ergo &c. Tum, quia intentio satisfaciendi operi præcepto, pertinet ad actum internum, sed Ecclesia non præcipit actum internum, si præceptum de diligendo proximum a actu interno excipias, & actum contritionis, vel attritionis, propter aliquas propositiones reprobata &c. ergo faciendo opus præceptum, sine intentione satisfaciendi præcepto, satisfacit præcepto Ecclesiæ; minor patet; quia Ecclesia non potest punire, & judicare actus internos, cum sint occulti, & solus Deus intuetur cor hominis; ergo &c. Tum, quia lex divina, est necessaria ad directionem animæ hominis: sed non esset necessaria, si Ecclesia præciperet actus internos, & illos judicaret, ac puniret; ergo &c. Probat. major, quia si Ecclesia hoc faceret judicando, & puniendo internum hominis, præsupponeret cognitionem internam hominis, quod non admittitur: ergo non præcipit intentionem internam hominis. Tum, quia præceptum solum obligat, ut sponte, & voluntariè actu humano exequatur opus, nam alia obligatio nullibi invenitur: ergo, qui præter intentionem spontè, & liberè exequitur opus actu humano, adimplet præceptum. Tum, quia ad adimplenda præcepta negativa, nulla requiritur intentio, v. g. non furandi, non occidendi; ergo nec ad adimplenda præcepta positiva, vel affirmativa naturalia, ut, honorandi parentes &c. Tum, quia qui Missam audit die festo, nesciens esse diem festum, non tenetur aliam Missam audire; quia re ipsa Missam audit, ergo non requiritur intentio satisfaciendi præcepto, sed sufficit opus factum. Tum, quia, qui facit id, quod præcipitur à lege, legem non transgreditur, ergo non peccat; sed qui non peccat, satisfacit legi; ergo &c.

Hæc quæstio procedit pari passu de jejunio, horis

horis canonicis, eleemosynâ, votò, juramento, pœnitentiâ, dummodò pro alia re non applicentur, etsi non adsit intentio adimplendi, satisfacit præcepto; imò quanquam aliquis haberet contrariam intentionem, non adimplendi huiusmodi præcepta, adhuc illis satisfaceret. Sanchez lib. 1. in præcept. Decal. cap. 13. num. 9. & 13. Bonacina de leg. disp. 19. 1. part. Filliucius tom. 1. tract. 5. cap. 7. num. 110. Et tract. 2. cap. 8. num. 251. Azorius 1. part. lib. 7. cap. 2. quest. 6. Suarez tr. 3. in 3. part. disp. 88. sect. 3. Castropallao tom. 1. tract. 3. disp. 1. part. 17. num. 4. S. Thomas 2. 2. quest. 104. art. 3. ad 2. Sporer tract. de horis Canon. cap. 2. sect. 1. num. 67. & tract. 1. in Decal. cap. 3. à num. 45.

32. Ab ista supra posita conclusione, excipe communionem, & confessionem invalidam Pœnitentiam: quam quivis tenetur omni debitâ intentione interna perficere, cum requisita dispositione, attritione, vel contritione mentali, propter sententiam damnatam ab Innoc. XI. num. 55. prout refert in ipsius expositione Cassianus à S. Elia.

33. Hinc primò: qui recitat horas Canonicas animò non satisfaciendi præcepto pro tunc, sed postea recitandi, satisfacit suæ obligationi. Secundò, qui missam audit animò non satisfaciendi præcepto, sed aliam audiendi, eodem modò satisfacit, nec tenetur aliam audire: eodem modò philosophandum est de pœnitentia, voto, & juramento: quia intentio adimplendi præceptum jam acceptatur, non ut donatio, sed ut debiti solutio.

34. Hinc secundò, famuli, servi, filij, qui missam die festò, coacti metu verberum audierunt, satisfaciunt præcepto. Ratio est; quia talis metus non tollit libertatem; pari modo si vinculis quis cogeretur recitare horas Canonicas, & ipsas recitaret, satisfaceret suæ obligationi: quia vincula non possunt compellere linguam ad recitandum, & non tollunt libertatem voluntati ad recitandum, vel non recitandum. Secus dicendum est de illo, qui vi, seu coactè detineretur die festò à missa audienda, vel aliò præceptò positivò adimplendò, talis suæ obligationi non satisfaceret; quia materiam præceptam liberè non adimpleret.

35. Dices 1. præcepta obligare ad obedientiam: sed ubi non est intentio satisfaciendi præcepto, non est obedientia: ergo non satisfaciunt. Respondeo: præcepta obligare ad obedientiam materiale, concedo maiorem: ad obedientiam formalem, nego maiorem: id est, præcepta obligant, ut fiat id, quod præceptum est: at non obligant, ut fiat ideo, quia præceptum est.

36. Dices 2. votum obligat ad fidelitatem actus; sed nulla est fidelitas actus, nisi adsit animus, & intentio satisfaciendi; ergo &c. Respondeo: votum ad fidelitatem materiale obligare, concedo maiorem; non verò obligare ad fidelitatem formalem, uti supra distinximus; nam hæc omnia obligant ad instar legis gene-

ralis, ita ut fiat res promissa, vel à Confessario imposita, absque actu voluntatis satisfaciendi, sic obligant ad fidelitatem materiale, non formalem.

Dices tertio: per opus donatum, vel præter intentionem factum, non satisfieri debito iustitiæ: sed Titius audiendo missam die festò, sine intentione satisfaciendi præcepto, est opus donatum Deo: ergo non satisfacit debito præcepti ex iustitia; quia de ratione satisfactionis præcepto est intentio satisfaciendi. Respondeo, distinguo maiorem: per opus donatum, & acceptatum ut donatum, non satisfieri præcepto, vel debito iustitiæ, concedo maiorem; nam ille actus auditionis missæ, licet sit factus sine intentione satisfactionis præcepto, tamen cadebat sub præcepto: & cum præceptum non curet, an opus sit factum ex devotione, vel donatione, sufficit ut debitè fuerit factum, jam acceptatur uti debiti solutio, non ut donatio ex legis obedientia.

Quæritur: an saltem peccet talis contra aliam virtutem, qui adimplet præcepti materiam, at non intendit se velle satisfacere præcepto? Resp. talem peccare contra præ-

ceptum naturale divinum: quia tenetur quivis facit materiae subjectus esse legi, & legislatori; ita Suarez præcepta sine intentione, peccat contra-

Respondeo 2. ad 2. partem casus propositi Cajum satisfacere præcepto, jejunando abs-

que maceratione corporis, distribuendo eleemosynam ex vana gloria, recitando Rosarium Satisfacit

ad ostentationem. Ratio est: quia lex solum obligat ad id, quod præcipit; sed solum præcipit materiam jejunii, tanquam finem intrinsecum, non extrinsecum, quæ est maceratio corporis; ergo si materia executioni mandetur, satisfacit præcepto; minor probatur, nam in fine intrinseco non reperitur, nec exprimitur maceratio corporis, sed solum jejunium tanquam materia præcepti, licet non hil annuendo de maceratione corporis; dicit: *recites officium*, & non dicit: *cum interna attentione, vel applicatione*. Tum, quia intentio prava non impedit sufficientem attentionem ad recitationem officij, vel auditionem sacri; quia actus sic factus, sufficienter indicat cultum Dei extrinsecum, & Ecclesiæ rectam gubernationem.

Quamquam talis satisfaciat præcepto positivo, non tamen excusatur à peccato, si contra aliquam virtutem in satisfactione operis egerit, vilipendendo finem extrinsecum, & modale præcepti. Idem dicendum est, de legibus civilibus illis, quæ solum pertinent ad exteriorem Reip. gubernationem.

Tum, quia si finis extrinsecus, ut virtus &c. caderet sub præcepto, aperiretur via infinitis scrupulis, circa impletionem præceptorum, v. g. in jejunio, auditione sacri, recitatione horarum &c. quia difficilè posset quis cognoscere consecutionem finis; id est, ita exquisitè opus facere, ut sciat se attigisse finem

finem extrinsecum præcepti. Tum, quia qui substantiam præcepti implet, satisfacit præcepto, licet modum non adimpleat; sed ad substantiam præcepti spectat materia præcepti, & ad modum spectat virtus; ergo &c.

39. *Solvuntur objectiones.* Dices 1. ex regula 8. *Furis in Extravagan.* ubi dicitur; *qui ex timore facit præceptum aliter quam debet, facit, & ideo jam non facit*: ergo non satisfacit præcepto. Respondeo: si talis faciendo præceptum ex timore, cum animo non faciendi, non implet præceptum in affectu voluntatis, & quoad Deum; adimplet tamen id in re ipsa, & quoad Ecclesiam, quod sufficit ad nostrum casum.

Dices 2. Ecclesia, & lex, præcipit solum opus bonum, ut Dei cultum, temperantiam, charitatem, &c. ergo per actum malum non satisfacit præcepto. Respondeo: lex humana præcipit actum de se, & intrinsecè bonum, non tamen præcipit omnes modos necessarios, ut bene fiat; v. g. præcipit auditionem Missæ: talis auditio Missæ ex se, & intrinsecè non est mala, sed bona, licet extrinsecè sit mala, quatenus ille, qui audit eam, habuit finem pravam, v. g. concupiscendi fœminas, qui finis est extrinsecus Missæ, nam hæc extrinseca malitia non obstat impletioni præcepti, cum sola auditio Missæ, quæ est materia, præcipiatur. Respondeo 2. Lex præcipit cultum Dei in genere, id est, ut studiosè fiat, non tamen præcipit, ut fiat purè, & sine omni admistione alicujus malitiæ: hoc expressè patet in materia justitiæ, nam præcipit, ut fiat actus justitiæ, quò servatò non peccat contra justitiam, etsi ex avaritia, vel alio fine quis operaretur: itaque talis secundum aliquam mediocritatem extrinsecè exequeretur cultum Dei, licet intrinsecè sit hypocrita.

Pro solutione argumentorum aliorum, nota

bene, quòd si quis dicat, finem præcepti cadere sub præceptum, intelligitur de fine intrinseco, qui coincidit cum materia præcepti, non de fine extrinseco, qui est effectus consequens.

Quæritur: an sufficiat intentio exercita, ad 40. conficiendum, & administrandum Sacramenta, *Sufficit in-* quæ sine omni actu positivo cordis, & oris fieri *tentio exer-* solet, v. g. sit casus. *cita, per in-*

Titius Parochus, varijs curis distractus, vocatur ad administrandum Sacramenta, v. g. baptismi, poenitentiae &c. absque alia reflexione, ad validam induit se vestibus more aliorum Sacerdotum, conficienda, & adit baptisterium, baptizat, adit confessionale administrans, & absolvit more consuetò: postmodum Titius da Sacramentum, sine rit Sacramenta? Respondeo affirmative: Ratio est, quia eò ipso, quòd Titus Parochus, cordis, vel o- dum vocatus fuit, & ivit, induendo se sacris vestibus, accessit ad baptizandum: accessit ad Sacramentum poenitentiae administrandum, in his actibus includitur intentio, conficiendi talia Sacramenta: nam impossibile est, ut Titius non adverterit, suas actiones esse Parochiales, dum talia Sacramenta administrat: ergo impossibile est, ut non intendat ea administrare, ut decet Parochum, siquidem dum vocatur, jam percipit id, ad quod vocatur faciendum: & dum se movet ad faciendum, impossibile est, ut non intendat facere id, ad quod est vocatus faciendum, ut Parochus: Nam dum se movet, reflexivè se movet ad Sacramentum administrandum, eò quòd ex vocatione, vel visione se movet ad faciendam functionem Parochi, juxta exigentiam, & naturam Sacramenti, quod administrat: alias more brutali moveretur, & faceret id, quod nesciret, quid faceret, quod absit dicere: *Reginaldus tom. 2. lib. 26. cap. 3. num. 38. Diana part. 2. tract. 17. resolut. 32. &c. & alij.*

TRACTATUS C. DE INTERDICTO.

CAPUT Unicum,

De Poena Interdicti Ecclesiastici.

SUMMARIUM.

1. Interdicti descriptio.
2. Interdictum personale, locale, & mixtum, declaratur.
3. Interdictum generale exponitur.
4. Quando incurritur interdictum locale generale, notatur.

5. Propter debita pecuniaria, non incurrit interdictum aliqua communitas.
6. Casus exempti ab interdicto notatur.
7. Quando extrema unctio in interdicto est administranda, declaratur.
8. An Matrimonium possit in interdicto contrahi, notatur.

9. Qui non incurrunt interdictum generale alicujus communitatis, notatur.
10. Quando interdicti possunt functiones Ecclesiasticas exercere, declaratur.
11. In Ecclesijs specialiter non interdictis, possunt januis causis celebrari Missæ.
12. An in loco interdicto persona interdicta possit sepeliri, notatur.
13. Interdictum non cessat, si edificium interdictum corruerit.
14. Cessante tempore interdicti, cessat interdictum.
15. Si interdictum non est reservatum, potest ab Episcopo tolli.
16. Est lethale, violare interdictum generale, aut speciale, si cum scandalo fiat.
17. Laici cogentes celebrare Sacerdotem in loco interdicto, incurrunt excommunicationem.
18. Causa interdicti, est culpa lethalis.
19. Cessatio facta à divinis sub eadem poena debet servari ac interdictum.

Interdicti descriptio.

Interdictum est Ecclesiastica censura, per quam homo privatur participatione divinorum officiorum, Sacramentorum, & usu Ecclesiasticæ sepulturæ: ita habetur in Capit. Non est nobis: & in capite, Quod in te. Bonacina disp. 5. punct. 1. & omnes communiter utriusque legis Doctores.

Interdictum personale, locale, & mixtum declaratur.

2. Interdictum triplex est: aliud personale, aliud locale, aliud mixtum. Personale est, quod persona aliqua, vel populus aliquis alicujus Civitatis, vel Provinciæ, interdicatur divinis assistere officiis, & susceptione Sacramentorum: Locale est, quod prohibetur locus duntaxat, nè in eo cives, aut extranei, ad divina officia peragenda, & Sacramenta administranda, congregentur; libere tamen loci illius habitatores, possunt alibi Sacramenta suscipere, & divinis officiis assistere: Mixtum est illud, quod & personale, & locale comprehendit: Hæc est doctrina communis, cum Bonacina de interdicto. punct. 1. num. 2. Toleto lib. 6. cap. 21. Suarez de censuris. disp. 32. sect. 1. Sylvestro, Abelli, Fenich.

Interdictum generale exponitur.

3. Interdictum generale est, quod complectitur aliquam integram communitatem, ut diocesim, Urbem, Provinciam; hujusmodi interdictum ligat omnes illius communitatis habitatores, etiam innocentes, exceptis privilegiatis. Bonacina de censuris disput. 6. & alij passim.

Quando incurritur interdictum locale generale, notatur.

4. Incurritur interdictum locale generale, quoties Episcopus à Domino terræ injuriosè verberibus tractatur, vel vinculis astringitur, ex mandato ipsius, aut aliter ignominiosè vilipendatur. Prætera, si impedit, nè Legatus Pontificius suum officium præstare queat; aut ante denunciationem interdictum non habet effectum.

Propter debitam pecuniariam non incurratur interdictum.

5. Interdictum non potest ferri in aliquem populum, vel civitatem, ob debitum pecuniarum. Ita Bonifacius XIII. statuit in suo decreto; proinde vide ascendentes.

Ab omni interdicto excipiuntur sequentes

casus. Primò, non obstante quocunque interdicto, possunt administrari Sacramenta baptismatis, & confirmationis, prout expressè colligitur ex capite, Quoniam, & ex alio capite, Alma Mater, sub eodem titulo. Insuper in articulo mortis potest administrari Sacramentum Eucharistiæ, & si hoc non haberetur promptum in Ecclesia, potest Januis clausis Sacerdos celebrare, & illud conficere, pro consolatione ægroti; ita constat ex cap. Quod in te. de Pœnitentia. Sacramentum verò pœnitentiæ hodie cuicunque, etiam sano interdicto potest administrari, ut habetur ex cap. Alma Mater, dummodo talis sanus non sit excommunicatus, aut specialiter interdictus, vel non fuerit causa, cur fulminatum fuerit tale interdictum; sic sentiunt Doctores cum Fenich.

Extrema unctio, si moribundus non acciperit alia Sacramenta, est etiam in interdicto administranda; secus non, nisi adsit speciale privilegium; ita sentit Fillinius tract. 18. cap. 18. n. in interdicto 3. ita etiam habetur ex cap. 3. Quod in te.

De matrimonio contrahendo in interdicto, stranda, duplex est opinio: Navarrus cap. 27. num. 179. claratur. cum Layman, Sanchez, docet, tempore interdicti licite matrimonium contrahi posse. Bona-

cina verò citatus cum Suarez, & alijs, absolute nulum possit in negat, quod extendit etiam ad Sacramentum interdicto contrahi, notatur. A supradictis casibus, dum aliqua communitas alicujus loci interdicatur, non comprehenduntur in tali interdicto Advenæ, ut studiosi, Clerici, Religiosi. Ratio est, quia non sunt pars talis populi; imò nec interdicto Clero, censentur interdicti religiosi, cum Religiosi strictè sumpti non sint Clerici, nam in favorabilibus privilegiis, notatur.

In principalioribus solemnitatibus, non obstante interdicto, permittuntur celebrari omnia divina officia, & benedictiones publicæ exerceri, ut in festo Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes, festo Corporis Christi cum Octava, ex privilegio Martini V. Assumptione, & Conceptione B. Mariæ Virginis. Sic concessit re, Leo X. ad quæ possunt venire omnes interdicti, exceptis excommunicatis, & qui causam dederunt interdicto, non adeant prope altare; sic docet Bonacina de interdicto punct. 1. sect. 3. n. 4.

In Ecclesijs non specialiter interdictis, quotidie celebrari permittuntur Missæ, aliaque officia, sed januis clausis, & sinè pulsu campanarum, nè ingrediantur interdicti, & excommunicati; sic exprimitur in jure Canonico, cap. Alma Mater.

Interdictum locale, & personale, secum importat privationem Ecclesiasticæ sepulturæ: uti habetur ex cap. Quod in te, de Pœnitentia, & re-missione; ita etiam legitur in Clementina de sepulturis; Layman tamen capit. 2. de interdicto notat, quod licet seculares, etiam non interdicti, non possint sepeliri in loco interdicto, Clerici verò possunt, dummodo personaliter non sint interdicti, quæ sepultura peragi debet sinè pulsu cam-

fu campanarum : Imò, & Laici etiam person-
liter interdicti, si denunciati non sint, possunt
in locò sacrò, non interdicto sepeliri; juxta *Abelli*
part. 2. tract. 1. cap. 6. sect. 3.

13. Si ædificium interdictum corruerit, per
Interdictum hoc non cessat ille locus interdictus. Ratio
non cessat, si est: quia interdictum se extendit etiam ad ba-
adificium in- sem ædificij, in quo tale ædificium constructum
terdictum fuerat; *Bonacina* citatus *punct. ultimo num. 2.*
corruerit. cum plurimis alijs.

14. Interdictum durat solum quousque præ-
Cessante tem- scriptum est, quò tempore elapsò, cessat hujus-
pore interdi- modi censura. Ratio est; quia in odiosis re-
cti, cessat stringendum est; nam non debet pœna amplia-
interdictum. ri ultra intentionem Legislatoris eam impo-
nentis: *Reginaldus lib. 32. tract. 3. num. 35.* &
alij communiter.

15. Si interdicta jure communi imposita, non
Si interdi- sint reservata, possunt ab Episcopo tolli, & ab
ctum non est alio supra communitatem interdictam, jurisdi-
reservatum, ctionem habente; *Busenbaum lib. 7. cap. 4.*
potest ab Epi- dub. 3. Imò ab interdicto particulari, si refer-
scopo tolli. vatum non est, quilibet Confessarius absolvere
potest.

16. Non licet sub mortali violare interdictum
Est lethale, generale, aut speciale; nam talis immediate
violare inter- destrueret jus Ecclesiasticum in re gravi: *Inno-*

centius in capite Tanta. de excessibus Prelato- dictum gene-
rum; Sylvester verb. interdictum quest. 6. at rale, aut spe
Navarrus cum pluribus Doctoribus existimat, ciale cum
Laicos, in quibusdam interdictis, violatis sine scandalo.
scandalo, & contemptu, non excedere veniale.

Quòd si Laici cogant celebrare sacerdotem 17.
in loco interdicto: vel vocant interdictos ad Laici cogen-
audienda officia divina in loco interdicto: aut tes celebra-
prohibent, nè exeant interdicti, post admoni- sacerdotem
tionem incurrunt excommunicationem Papæ in loco inter-
reservatam, simul cum interdictis, si nolint dicto, incur-
exire post factam admonitionem; ita colli- runt excom-
gitur ex *Clementina 1. & 2. de sent. excommu-* municatio-
nic. Tenich. nem.

Ad ferendum interdictum requiritur cul- 18.
pa mortalis, cum interdictum sit pœna valde *Causa inter-*
notabilis: & quivis potest interdicere, qui *dicti, est culpa*
habet auctoritatem excommunicandi, & su- *lethalis.*
spendendi.

Layman docet ex communi Theologorum 19.
opinione, cap. 6. de cessat à Divinis, quòd Cessatio facta
cessatio à divinis, licet non sit censura, sed à divinis, sub
simplex prohibitio divinatorum officiorum, ad eadem pœna
ministrationis Sacramentorum, & sepulturæ, debet servari
quæ imposita est ob justum dolorem alicujus ac interdi-
injuriae, Deo, & Ecclesiæ factæ, debeat servari etiam.
ac interdictum.

TRACT. CI.

DE INVIDIA.

CAPUT Unicum.

De natura, & circumstantijs invidiæ.

SUMMARIUM.

1. Definitio invidiæ.
2. Declaratio distincta peccati Invidiæ exponi-
tur.
3. Quomodo actus invidiæ transit ad odium.
4. Quale, & quando est peccatum, tristiari de bono
debito, vel indebito proximi.
5. Si quis tristaretur de bono proximi, non quate-
nus est utile, & bonum proximi, sed quatenus
tristans non ipsum habeat, non est invidia,
nec peccatum, dummodo in circumstantia non
vitiatur.
6. Si quis tristatur de bono proximi præcisè, qua-
re nus est ipsi nocivum, non est peccatum.
7. Potest quis gaudere de morte proximi abstra-
ctivè, non tamen specificativè.

8. Non potest quis fugere peccatum invidiæ, tri-
stari de bono proximi, ut est sua excellentia di-
minutivum.
9. Quomodo mulieres peccant peccatò invidiæ, do-
lendo de bonis aliarum mulierum.
10. Quæ peccata pullulant ex invidiæ, notatur.
11. Quale peccatum est invidiæ ex genere suo, duæ
opiniones proponuntur.

Invidia ab auctoribus communiter de- 1.
finitur, quòd sit inordinata tristitia, non Definitio in-
quatenus est bonum illius, sed quatenus vidia.
per illud propriam excellentiam minuire
videtur; ita exprimit *Valentia tom. 3.*
dispnt. 3. quest. 13. punct. 1. Diana part. 3. tract.
6. miscel. resol. 85. Biesman, Bassens, & alij
communiter.

3. *Declaratio* *1. sect. 2. num. 149.* de invidia sic discurret: sci-
distinta pec- re oportet, inquit, invidum ex quadam animi
cati invidia pusillanimitate bonum alterius, ut bonum illud
exponitur. est, falso apprehendere, ut proximè causati-
 vum proprii mali; v. g. quod honor socii sit meum
 dedecus. Dico autem, falso: si enim verè ita esset,
 & ego id, ita ut esset, apprehenderem, non spe-
 ctaret ad invidiam: v. g. si videam meum socium
 promoveri ad aliquam dignitatem, quæ verè, &
 aperte dignus est, & ego apprehendam, eam pro-
 motionem cedere in excellentiæ meæ diminutio-
 nem, cum illum honorem socii verè promerue-
 rim, non ero invidia reus, si de eo bono trister,
 ut est causa mea ignominie: At si simile quid
 falso apprehendam, v. g. proximi mei sanctita-
 tem, divitias, honorem, scientiam &c. cedere
 in meum dedecus, & idcirco de ijs bonis trister si-
 ne fundamento, meritò invidia condemnabor.
 Hucusq; prædictus Doctor: ex quo invidiæ de-
 finitionem sic deducit: Invidia, est voluntaria,
 & falsa apprehensio de bono alieno, ut proprii im-
 minutivo, cum inordinata tristitia: In hac de-
 finitione advertendum est, quod actus invidiæ
 duo importet, scilicet: inordinatam tristitiam
 de bono alieno: secundò, quatenus false putat,
 tale bonum, esse causativum diminutionem pro-
 pria excellentiæ.

4. *Quomodo a-* Hinc, si quis simpliciter tristetur de bono
ctus invidia proximi, quatenus ei tale bonum inest, præ-
transit ad o- sciendando an illò dignus sit, & sine reflexione
dium. ad diminutionem suæ excellentiæ, talis tristitia
 spectat propriè ad odium: quia ratio tristitiæ
 de tali bono provenit ex malevolentia perso-
 næ.

5. *Quale, &* Si Titius tristetur de bono Caji, v. g. quia
quando est indignè promotus est ad aliquam dignitatem,
peccatum, vel quid simile, cum exclusionem digni, talis
tristari de tristitia non spectat ad invidiam, sed ad indi-
bono debito, gnationem: Et si rationabiliter tristetur, &
vel indebito moderatè ex fine bono, non erit peccatum.
proximi. Ratio est; quia ipsius tristitia provenit solum,
 quod injustè administrata sit justitia: At si in-
 ordinatè tristaretur cum aliqua indignatione
 erga personam, quod indignè promota sit, erit
 veniale, seclusò gravi scandalò. Caveat tamen
 quis excandescere contra Deum, arguendo
 ipsum de injustitia, quod indignos permittat
 prosperare: tunc enim esset lethalis blasphemia.

6. *Si quis tri-* Quod si Titius tristaretur de bono Caji, non
staretur de quatenus tale bonum inest Cajo, & ipsi utile
bono proximi, est, sed quatenus in Titio non est, optando id si-
non quatenus bi, sine injuria Caji, ut illo privaretur, hu-
est utile & jusmodi tristitia non est invidia, sed æmulatio.
bonum proxi- Sic si Titius videt Cajum doctum, divitem, &
mi; sed qua- tristetur, se non habere illam doctrinam, divi-
tem tristans tias, quas habet Cajus, sine desiderio tamen,
non ipsum ha- ut Cajus talibus bonis spoliaretur, non est
bet, non est malum: At tamen, si Titius de aliquo tem-
invidia, nec porali bono sibi improporcionado tristaretur,
peccatum, esset saltem veniale, ratione inordinati appe-
dimmodo in titus; ut v. g. si rusticus doleret, se non esse Im-

peratorem; Clericus ordinarius, se non esse Pa-
 pam &c. ita concordant unanimiter Doctores, *circumstan-*
tian non vitia- Layman lib. 3. tract. 3. cap. 10. n. 2. Busenbaum tur.
 lib. 5. cap. 3. dub. 4. num. 4.

Eodem modò, si Titius tristaretur de pro-
 motione Caji; quia sibi, vel alteri per hoc est
 valde nociturus, non est invidia, sed timor fu-
 turi mali: ita Biesman: Layman citatus &c.

Si Titius dolet de bono Caji, ut est propriæ
 excellentiæ imminutio, & sui mali causativum Si quis tri-
 præcisè, qui dolor non cadit supra bonum Caji, staretur de
 prout ipsi est bonum, & utile, sed solum respi- bono proximi
 cit bonum Caji, prout inde emanat malum Ti- præcisè, qua-
 tio; sub hac ratione non videtur esse peccatum. *tenuis est ipse*

Pari modò potest Titius gaudere de morte *nocium, non*
 Caji, ob hæreditatem acquisitam improprie, & est peccatum.
 abstractivè, non verò directè, & specificativè; 7.
 id est, non potest gaudere de morte Caji, qua- *Potest quis*
 terus est malum Caji, siquidem hoc prohibe- *gaudere de*
 tur in propositione, ab Innocentio XI. damnata, morte proxi-
 mum. 3. quæ sic se habet. Si cum debita mode- *mi abstracti-*
 ratione facias, potes absque peccato mortali de vè, non tamen
 vita alicujus tristari, & de illius morte naturali specificativè,
 gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deside-
 rare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob a-
 liquod temporale emolumentum.

Abstractivè verò gaudere de morte Caji,
 non videtur esse peccatum, id est, in hoc sensu;
 nam mors Caji continet in se duas formalita-
 tes: una est privatio vitæ Caji, & altera est
 commoditas Titij, quæ resultat ex tali privatio-
 ne vitæ: sic Titius liberè potest gaudere ab-
 stractivè, de morte Caji, id est, de commoditate
 duntaxat, quæ consequenter resultat ex mor-
 te Caji, non tamen de ipsa privatione vitæ Ca-
 ji; quia hoc est peccatum contra justitiam, &
 charitatem. Hanc sententiam sic à me propofi- 8.
 tam, speculativè censeo probabilem. *Non potest*

Titius æqualis virtutis cum Cajo, Titius vi- *quis fugere*
 dens Cajum in virtutibus crescere, labore, & peccatum in-
 arte, vi quorum sit excellentior ipso: si hanc *vidiæ, tristari*
 excellentiam Caji apprehendit Titius, uti sibi de bono pro-
 malam, & diminutivam propriæ excellentiæ, *ximi, ut est*
 committeret peccatum invidiæ. *sua excellen-*

Mulieres ambitiosæ, videntes sibi æqua- *ria diminuti-*
 les pulchriores esse, nobiliores vestes portare, *vum.*
 ditiores viros habere, contingit, quod dole- 9.
 ant de hujusmodi pulchritudine, de vestibus, & *Quomodo*
 divitis sociæ suæ; si apprehendunt hæc dolendo, *mulieres pec-*
 ut sibi diminutivum propriæ excellentiæ, pul- *cant peccatò*
 chritudinis, nobilitatis, vestium: injustè do- *invidia, do-*
 lent. *lendo de bonis*

Ex invidia multa alia peccata pullulant, vi- *aliorum mu-*
 delicet detractio, susurratio, odium proximi, *lierum.*
 gaudium de malo proximi, & dolor de prospe- 10.
 ritate proximi: proinde meritò invidia nume- *Quæ peccata*
 ratur inter peccata capitalia; Nider in Decalogo pullulant ex
 præcept. 5. cap. 6. Tolerus lib. de peccatis cap. 67. *invidia, nota-*
 S. Thomas 2. 2. quæst. 36. art. 3. *tur.*

Nunc quæritur, quale peccatum est invidia 11.
 ex genere suo? duæ opiniones sibi oppositæ *Quale pec-*
 proponuntur. Prima docet, invidiam esse pecca- *catum est In-*
 tum vidia ex

genere suo tum lethale ex genere suo. Ratio est; quia *duæ opiniones* pugnat immediatè contra charitatem proximi; *proponuntur*. nam sicut charitas gaudet de bono proximi; Invidia verò è contra de eo tristatur, & petit illius destructionem; *Sanct. Thom. 2. 2. quest. 36. art. 2. & 3. Reginaldas lib. 17. num. 129. Filliucius tract. 28. cap. 8. quest. 5. Diana part. 5. tract. 5. resol. 67.*

Nihilominus tamen hæc opinio, mox exposita, admittit in invidia peccatum veniale, ex imperfectione consensûs, & non plenæ advertentiæ, vel ob parvitatem materiæ.

Secunda opinio, docet invidiam ex genere suo esse tantum peccatum veniale; ita *Stoz. lib. 1. part. 3. qu. 3. art. 1. sect. 2. n. 150.* ubi pro se ci-

tat *Tamburinum lib. 5. in Decal. cap. 3. num. 42. Lorcam.* Ratio horum est; quia si invidia consideretur formaliter, quatenus sistit in falsa illa apprehensione pusilli, qui putat aliorum bonum, esse propriæ excellentiæ diminutivum, vel si consideretur præcisè, quatenus inordinatè tristatur de bono alieno, nunquam secundum hos terminos perveniet ad eam materiam, quæ notabiliter, & graviter lædat bonum proximi, vel sui ipsius, ergo &c. nam falsa apprehensio, non causat malum proximo; sub qua explicatione hanc opinionem ego admitto.

In casu, quo ex invidia graves insidiæ orientur, odia, detractiones, aut grave damnum alicui, esset mortale.

TRACT. CII.

DE IRA.

CAPUT. Unicum

De Malitia, & circumstantijs Iræ.

SUMMARIUM.

1. *Definitur Ira.*
2. *Dupliciter ex ira potest appeti vindicta, justa, & injusta.*
3. *Ira per se est actus indifferens, & potest fieri bonus, & malus, secundum diversa motiva.*
4. *Ira prout est appetitus gravis vindictæ, est lethale.*
5. *Ira licet fiat ex injusta vindicta, vi parvitas materiæ, est veniale.*

1. **I**Ra definitur, quod sit inordinata ex-
fervescencia animi, voluntatem incli-
nans ad actum vindictæ. Alij verò,
ut *Nissenus lib. 4. Philosoph. cap. 13.*
Busenbaum, Biesman. dicunt iram ni-
hil aliud esse, quàm appetitum vindictæ.

2. *Dupliciter* potest appeti vindicta, justè, & in-
justè: Petere vindictam justè potest ille, qui ha-
bet legitimam potestatem aliquem puniendi, &
appeti vindi-
ctæ, justè, & in-
justè.

corrigendi crimina aliena, secundum propor-
tionem culpæ, & in hoc sensu vocatur potius
zelus, secundum illum psalm. 4. *irascimini, &
nolite peccare,* eò quod invehamur in delinquen-
tem, ex motivo justitiæ, & charitatis erga Deum,
petendo servare suum debitum honorem. Ex
ira potest etiam quis appetere vindictam inju-
stam, v.g. si Titius appeteret Cajo malum, sine le-

gitima causa, quia non habet auctoritatem in
ipsum.

Ira secundum se considerata, est actus indif-
ferens ad bonum, & ad malum; si talis actus ex
bona, & legitima vindicta fiat, est zelus; ut cum
Christus Dominus flagellò ejecit ex templo
Christus Dominus flagellò ejecit ex templo
ferens, & po-
ementes, & vendentes, & evertit mensas nu-
mulariorum, ut constat *Matth. cap. 21.* Si verò
ira ex inordinato fine proveniat, est actus malus,
Sic *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 158.*

Quod si ira consideretur, quatenus est ap-
petitus gravis vindictæ, contra justitiam, ex ge-
nere suo est mortale: imò licet v. g. Titius ha-
beret justam vindictam in Cajum, eam tamen si
non appetit tanquam justam, sed ut satiativam
animi sui, malevoli, in re gravi, est lethale; quia
notabiliter pugnat contra debitam, & Christia-
nam charitatem Caji; ergo &c.

Ira injustæ vindictæ, potest esse veniale, de-
fectu plenæ advertentiæ: aut si solum in re levi
vindicta appetitur: Eodem modò si Titius ex
graviter excandescat, per inordinatum clamo-
rem, quò iram nimiam manifestat, corpore
contremiscat, sive contra hominem, sive con-
tra bruta, sine appetitu gravis vindictæ, talis
motus quamvis inordinatè perturbat mentem,
etsi cum advertentia, non excedit veniale,
dummodò fiat sine gravi scandalo, blasphe-
miâ, maledictione, & absit intentio gravis ma-
lipa-

li patrandi; aliàs per accidens fieret lethale: Reginaldus lib. 21. cap. 9. num. 122. Stoz lib. 1. part.

3. quest. 3. art. 1. sect. 2. num. 141. Lessius lib. 4. cap. 4. dub. 4. num. 24. Biesmann, & alij.

TRACTATUS CIII.

DE IRREGULARITATE.

CAPUT Unicum.

De natura irregularitatis, provenientis ex defectu, & delicto.

SUMMARIUM.

1. Irregularitas describitur.
2. Causa materialis irregularitatis notatur.
3. Causa efficiens irregularitatis, est Papa.
4. Irregularitas impedit suspensionem primæ tonsuræ.
5. Irregularitas alia oritur ex defectu, alia ex delicto; qua oritur ex defectu, multiplex est, & primò ex defectu animæ exponitur.
6. Irregularitas, qua oritur ex defectu corporis, notatur.
7. Irregularitas ex defectu natalium declaratur.
8. Irregularitas ex defectu ætatis, & libertatis, notatur.
9. Irregularitas ex defectu bonæ famæ, exponitur.
10. Irregularitas ex bigamia punctatur.
11. Irregularitas lenitatis notatur.
12. Judex Ecclesiasticus non fit irregularis, tradens reum brachio seculari.
13. Ut quis incurrat irregularitatem ex delicto, requiritur delictum lethale.
14. Si quis scienter curaret se rebaptizari, fieret irregularis.
15. Si quis scienter indebitè suscipiat ordines, & illos exercet, fit irregularis.
16. Irregularitas ex homicidio, & mutilatione, notatur.
17. An quis incurrat irregularitatem ex homicidio, non lethaliter culpabili, declaratur.
18. Occidere aggressorem suæ vitæ, cum moderamine inculpata tutele, non fit irregularis.
19. Si quis inculpabiliter acceleraverit proximo mortem, non incurrit irregularitatem.
20. Solvuntur objectiones.
21. Accusans reum, qui ad mortem condemnatus est, si prius de ea non est protestatus, fit irregularis.
22. An Confessarius, reos adhortans ad mortem &c. incurrat irregularitatem.
23. Solvitur objectio.

24. Si Confessarius neget Judici absolutionem, eò quòd injustè renuit proferre sententiam mortis in reum, non fit irregularis.
25. Confessarius obligans reum ad manifestandum suum crimen, ex quo sequitur ejus mors, non fit irregularis.
26. An fieret irregularis, si quis permetteret sibi amputari virilia, notatur.
27. An sacerdos occultè occidendo possit celebrare sine dispensatione, deciditur.
28. An heretici, eorum filij, & fautores sint irregulares, notatur.
29. Quando per Baptismum tollitur irregularitas, notatur.
30. Irregularitas ex defectu natalium, tollitur per professionem Religionis.
31. Per sublationem causæ, tollitur irregularitas ex defectu.
32. Per dispensationem tollitur irregularitas.
33. Episcopus potest dispensare cum suis subditis in irregularitate, proveniente ex delicto occulto.
34. Si delictum etiam occultum, ad forum contentiosum sit deductum, non potest Episcopus in eo dispensare.
35. In irregularitate, contracta ex mutilatione occulta, potest Episcopus dispensare.
36. Episcopus potest dispensare in quacunque irregularitate, ad suscipiendam primam tonsuram, exceptò in Homicidio voluntario.
37. An absens possit ab irregularitate, contracta ex delicto absolvi, notatur.

Irregularitas non est propriè censura, i. sed est impedimentum canonicum, Irregularitas ex defectu, vel ex delicto promatas describi-
ans, & impediens suspensionem, ac tur-
usum ordinum Ecclesiasticorum: ita
quoque Fillicius tractat. 19. quest. 1. numero
2. Reginaldus lib. 30. tractat. 2. num. 2. Hen-
riquez lib. 14. cap. 1. num. 2. Rodriquez tom. 1.
N n n
quest.

quest. 24. art. 1. Bonacina de Irregularitate disp. 7. quest. 1. punct. 1. & alij passim.

2. *Causa materialis*, efficiens altera: causa materialis irregularitatis, est omnis homo, subditus juri communi, capax suscipiendi ordines: ita constat ex cap. Licet. de Elect. Dixi: omnis homo subditus juri communi, per quod excipitur Papa, qui non est subditus suis legibus; sicque nec legi irregularitatis. Dixi: capax suscipiendi ordines, per quod excipiuntur foeminae, & infideles, pagani, qui propriè sunt incapaces ordinum, eò quòd non ligentur poenis Ecclesiasticis. Reginaldus lib. 30. num. 94. Bonacina de Irregular. quest. 4. num. 2. Filliucius de Irregularit. num. 237. Salas, & alij communiter.

3. *Causa efficiens irregularitatis*, est Papa, uti per se patet, nam ille habet auctoritatem sancientiendi leges Canonicas, in quibus talem irregularitatem expressit, uti habetur ex cap. 15. qui de sent. excommunicat. in 6. & hic advertè, quòd nulla habenda sit irregularitas, nisi in Canone aliquo, facto, vel approbato à Papa reperiatur; idèò nullus in dignitate Ecclesiastica constitutus, qui inferior est Papà, potest irregularitatem aliquam ferre, defectu potestatis condendi jus commune, prout docent Scholastici, cum Suarez disput. 40. sect. 4. Clavis Regia cap. 2. num. 9. Navarrus cap. 27. num. 194.

4. *Irregularitas impedit susceptionem primæ tonsuræ*, eò quòd prima tonsura, strictè sumpta, non sit ordo, sed solum dispositio ad ordines: hoc non obstante, in jure Canonico nomine ordinum, sumitur etiam prima tonsura, ut colligitur ex cap. Cum contingat. de Etate, & qual. Itaque irregularitas impedit etiam susceptionem primæ tonsuræ: sic sentit Rota Romana, anno 1583. cum consultoribus poenitentiarie Mediolan. teste Bonacina disp. 3. quest. 1. parte 1. num. 4.

5. *Irregularitas alia oritur ex defectu*, & indecentia inculpabili: altera, quæ ex delicto.

Irregularitas ex defectu, quæ contrahitur ex defectu, est, alia ex multiplex est: prima oritur ex defectu animæ, delicto, quæ v. g. si quis sit amens, phræneticus, lunaticus, multiplex est, energumenus, epilepticus, neophytus, usque & primò ex dum judicio prudentum sit sufficienter in fide instructus, illiteratus pro ordinibus suscipiendis exponitur.

6. *Irregularitas, quæ oritur ex defectu corporis*, ut si quis sit valdè deformis, & inhabilis ad functiones Ecclesiasticas exercendas, ut sunt cæci, surdi, muti, claudi, qui sine adiutorio nequeunt ad altare ire, vel stare: vel si careat oculò sinistro, seu canonicò, juxta probabiliorem opinionem, vel manu, aut pollice, vel indice, vel nasò, & alias similes monstruositates si habeat; vel si sit hermaphroditus, pygmæus, gigas, ut communiter docent Theologi, Toletus: Layman: Bonacina, & alij.

Tertia provenit ex defectu natalium, ut 7. si quis esset illegitimus, & non per subsequens Irregulari-matrimonium parentum legitimatus, vel pertas ex defectu dispensationem Papæ absolutus. In dubio etu natalium verò, an sit legitimus, standum est pro parte affirmativa, cum illa sit favorabilis. Toletus supra citatus, & alij.

Quarta irregularitas statuitur ex defectu ætatis, & libertatis, ut sunt servi, uxorati: quæ Irregulari-ætas verò requiratur ad irregularitatem, vide de etas ex defectu Sacramento Ordinis, ubi fusiùs tracto. atatis, & li-

Quinta irregularitas provenit ex defectu bertatis, non bonæ famæ, quæ duplex est; juris una: facti altera. Ex jure irregulares reputantur infames, hi-9. striones, mimi, comædi, &c. ex facto infames Irregulari-sunt illi, qui intuitu criminis patrati tales, & no-tas ex defectu toriè scandalosi censentur, ut sunt proditores, sa-bona fame crilegi, & hujusmodi homines, ut videndum est exponitur. apud Tolletum cap. 62. & 74.

Se xta irregularitas desumitur ex defectu Samenti, ratione bigamiæ; nam bigamus cum 10. duxerit, & cognoverit plures uxores, non re-Irregulari-præsentat perfectam unionem Christi cum Ec-tas ex biga-clesia. mia, pñcta-

Bigamia triplex est: vera, interpretativa, & similitudinaria. Vera dicitur illa, quando reverà, & regulariter plures uxores duxit: interpretativa, quando viduam, non virginem duxit, & cognovit, vel si duceret aliquam ab alio priùs corruptam, etiam per fornicationem; quia per hoc jam esset divisa caro, imò si v. g. Berta committeret adulterium, & postea à proprio viro cognita esset, incurreret vir irregularitatem, propter divisionem carnis; ita Toletus, Busenbaum; non verò si vir priùs eam cognovisset tantum, & postea ipsam duxisset in uxorem. Ratio est; quia in hoc casu nulla esset divisio carnis in plures; sic sentiunt Doctores, Pater Suarez de Irregularitate sect. 3. n. 3. Filliucius ibid. n. 117. Bonacina disp. 3. quest. 1. punct. 5. num. 7.

Bigamia similitudinaria est, si quis in sacris constitutus, vel in Religione professus, duceret uxorem, etiam Virginem, cum qua consummavit; talis prius contraxerat matrimonium spirituale cum Christo, & Ecclesia, quod violat per subsequens matrimonium temporale, cum virgine contractum, idque consummatum, in quo datur certa similitudo analogica, transeundo de matrimonio in matrimonium. Ità cap. Quotquot. qu. 1. & cap. ult. de Bigamis. De hoc vide plura in tract. de Bigamia.

Septima irregularitas venit ex defectu lenitatis, quando quis licitò modò, sive per se, si-Irregulari-ve per alium cooperatur ad mortem proximi, cas ex defectu vel mutilationem ipsius: ut Judex condem-lenitatis, no-nans reum, scriba sententiam scribens, testis, tatur. carnifex, alijque ministri, miles in bello occidens hostem; ita exprimitur in cap. Perito sua. Ad irregularitatem non sufficit voluntas occidendi, vel graviter vulnerandi, uti docet Bonacina disput. 7. quest. 4. Tannerus disput. 6. qu. 10. dub. 11.

Si quis

Si quis svaderet alios, ad reum accusandum, ex quo sequeretur mors, vel mutilatio, esset irregularis.

12. Judex Ecclesiasticus, tradens reum brachio seculari, cum protestatione, ut non moriatur, non fit irregularis. Idem de inquisitoribus dicendum est, licet nullam præmittant protestationem de morte: ita constat ex *Bulla Pij V. Bonacina* disp. 7. quest. 4. punct. 2.

Secunda species irregularitatis est, quæ oritur ex delicto; ad talem poenam non sufficit

13. quaecunque delictum; sed requiritur delictum lethale. Ratio est; quia poena proportionari debet delicto, uti patet ex *cap. Felicis. de Poenis.* Ergo, cum irregularitas orta ex delicto, sit gravissima poena, debet incurri ex delicto gravi, non levi: Est communis cum *Bonacina* disp. 7. quest. 1. punct. 3. num. 1. *Fillincio* quest. 7. num. 24. penes *Abelli.*

14. Primò, qui absolute, & scienter curat se rebaptizari, incurrit irregularitatem: ita etiam si curaret se de ministro dicendum est, qui scienter aliquem rebaptizat: at si solum dubitaret, infantem valde primò vice baptizatum, postea si eum sub conditione rebaptizat, nullam contrahit poenam irregularitatis. *Bonacina citatus* disp. 7. qu. 3. punct. 3.

15. Secunda, si quis indebitè, & scienter suscipiat ordines, & illos exercet cum advertentia poenæ, fit irregularis; ita colligitur ex *cap. Si quis sciens*: & ex *cap. 15. qui.* secus si cum ignorantia faceret, vel ex oblivione: Imò juxta *Bonacina*, si urgeret gravis necessitas, vel pro evitando scandalo, posset licite sine irregularitate exercere actum ordinis, v. g. celebrando Missam, baptizando &c. Eodem modò, si quis exerceret aliquem ordinem Sacrum, quem non haberet, uti si simplex Clericus solemniter baptizaret, fieret irregularis.

16. Tertia species irregularitatis oritur ex homicidio, & mutilatione injusta, qualitercunque patrata, sive per se, sive per alium, consilio, imperio, auxilio &c. Imò, etsi homicidium fuisset solum casuale, & præter intentionem, quando debitus circumspectus, & diligentia non fuerit adhibita, incurrit hujusmodi censuram. Sic etiam *Tolletus* lib. 1. cap. 79. Secus dicendum est, si adhibita fuisset requisita diligentia. Pro clariori explicatione, pono casum.

17. Titius studiosus in campo se recreans, habens bombardam onustam solò pulvere pyriò, abripiens eam, & ex joco jaculatur in faciem sui consocij, qui terrore ictus, ita percussus est, ut illico ad terram, quasi mortuus occideret: post modicum tempus aliquantulum convaluit, ita, ut domum reversus sit, & aliquò spatio temporis supervixerit; tamen cum debitam curam (ejicendo interea timorem,) non adhibuerit, expiravit. Titius ex hoc homicidio irregularitatem incurrisse videtur. Ratio est; quia dedit occasionem mortis consocij, uti colligitur ex *cap. Clerico jacenti*, ubi dicitur, irregularitatem incurrisse ex homicidio casuali. Ad quod respon-

detur, quòd ubi homicidium non est ex culpa lethali, & negligentia cognita commissum, non incurritur vi illius irregularitas; sed in hoc casu Titius non præbuit mortaliter peccaminosam occasionem mortis, nam neque mors alterius, in mentem illi occurrit, uti per se ex casu patet; proinde

Dico: Titium nullam incurrisse irregularitatem ex tali homicidio; Ratio est; quia talis mors fuit ipsi absolute involuntaria, & sine ulla prævia intentione; ergo, cum ad irregularitatem ex homicidio incurram, requiratur culpa lethalis: igitur cum Titius ista careat, hujusmodi irregularitatem non incurrit: Nam irregularitas, cum sit poena gravissima, respicit necessariò culpam gravem, tanquam sui causam; igitur cum tale homicidium nullò modò fuerit prævisum, & volitum, consequenter nec lethaliter malitiosum, itaque non meretur poenam gravem, prout est irregularitas, sic etiam sentiunt Doctores, cum *Suarez* tom. 5. in 3. part. disp. 45. sect. 5. n. 6. *Avila* 7. part. disp. 6. sect. 1. dub. 11. concl. 3. *Hurtado de Irregularitate*, difficultate 8. num. 31. *Lessio*. *Valentin. Soto*. *Sylvestro*.

Titius, si occideret aggressorem suæ vitæ, 18. vel bonorum cum moderamine inculpatae tutelæ, non fieret irregularis. Ratio est; quia occidere aliquem sine culpa, non incurrit irregularitatem, uti superius dixi; sed Titius occideret aggressorem suum cum moderamine inculpatae tutelæ, occidit sine culpa, ergo non incurrit irregularitatem. *Lessius* lib. 2. cap. 9. dub. 11. num. 13. *Clavis regularis*. *Regia* lib. 6. cap. 17. num. 33. *Fillincius* tr. 20. cap. 5. quest. 6. num. 146. Eodem modò non incurritur irregularitas ab illo, qui justè proximum vulnerat, dummodo non occidit, quamquam à suo consociò fuerit postea occisus, sed sine culpa Titij: Imò, licet postea ex solo vulnere, à Titio inflicto justè, si moreretur intuitu malæ curationis, vel propter aliam supervenientem infirmitatem; secus dicendum est, si injustè hujusmodi homo fuisset vulneratus, ex quo postea mortuus. Ità colligitur ex *cap. Presbyteri*. & *cap. Ad audientiam. de Homicidio*. In quo sufficit, ut sit causa injusta, & lethalis, mortis alterius.

Nuper mihi contigit, ut videndo quemdam pauperem, valde ægrotum, in platea jacentem, curavi eum portari ad domum, ex quo accelerata fuit ipsius mors, sed non prævisa; celeraverit insuper Titius Confessarius, visitans suum amicum in extremis positum, petiit ab eo, ut ex uno semine, non in latere, ad aliud eum inverteret: Titius illico currit irregularitatem, obtemperavit ægroto, & dum arripit eum invertendo, moritur; inquit, an accelerando amico mortem, incurrerit irregularitatem? Respondeo, neque ego, qui fui causa accelerationis mortis non prævisæ, neque Titius Confessarius, in prædictis casibus incurrimus irregularitatem. Ratio est: quia ego bonâ fide, & ex puro Zelo Christianæ charitatis, ordinaveram, ut ægrotus ex via in domum transportaretur. Quòd verò mors accelerata fuerit, hoc præter

præter intentionem, & sine ulla voluntaria, & prævisa culpa factum est, ideoque, cum irregularitas ex delicto, requirat culpam lethalem, ut passim Doctores docent, ad hoc ut pœna proportionetur culpæ: ergo, cum nulla fuerit culpa lethalis, igitur nulla incurritur pœna gravissima, qualis est irregularitas: sic etiam sentit *Suarez de censuris dispnt. 47. sect. 3. num. 21. Avila de Censuris. part. 7. dispnt. 6. sect. 1. dub. 8. Sotus, Navarrus: & alij.*

20. *Solvuntur objectiones.* Dices 1. Judex cum ministris sit irregularis, occidendo justè reum; ergo licet præter intentionem accelerata fuerit mors, ego cum Titio incurrimus irregularitatem. Respondeo: judices, & ministros, licet sine culpa occidant, fieri irregulares intuitu lenitatis, tanquam publici executores mortis alterius, uti Leges exprimunt, qui casus non procedit de homicidio privato involuntario, & mortaliter inculpabili. Nam jura, dum imponunt irregularitatem tanquam pœnam, supponunt homicidium ex peccato commissum.

Dices 2. Medici, & Chirurghi incurrunt irregularitatem, si alicui mortem accelerent, iste secundo venam, alter medicinam præbendo. Respondeo, si Medicus, & Chirurgus sine culpa, & negligentia lethali accelerent mortem ægris, nullam incurrunt irregularitatem, uti prædicti tenent Authores, cum *Burghaber centur. 3. cas. 91.*

21. *Accusans reum, qui ad te rei, licet hoc non faciat ex vindicta, si inde mortem consequeretur mors rei, fieret irregularis; quia demnatus est, deficiente protestatione, censetur voluntariè si prius de ea causa mortis; ita habetur ex cap. 2. de Homic. in non est protestatus, sit irregularis.* Si quis accusaret aliquem ob injurias justas ei factas, absque eo, quod protestaretur de mortem con-

Menelaus Confessarius reorum, frequentans carceres, adhortatur reos, fateri veritatem, & ut

22. *An Confessarius* acquiescant sententiæ justæ; interrogatus à judice, an teneatur reos propter tale crimen condemnare, & respondit in genere, sine determinatione Rei, teneri; postmodum comitatur reum ad supplicium, suggerit ministris justitiæ breviorē viam, adhortatur eos [ad] celeriorē gressum, animat reum, ut scalam ascendat, ut collum laqueo præbeat, & ultimò carnifici, putanti reum jam esse mortuum, quem adhuc vivere cognoscit, suggerit vitam, qui denuo reum arripit, ejus collum strictius fune comprimit, donec expiret; modò interrogat Menelaus: an incurreret irregularitatem?

Respondeo negativè; ita *Vasquez; Turrianus, Bannij*: quam opinionem probabilem vocat *Diana part. 8. tract. 4. resp. 79. penes Bussenbaum lib. de cens. cap. 5. dub. 5. num. 2. Hurtado de irregul. difficult. 11. num. 36.* Ratio est: quia *cap. Ne Clerici.* ubi prohibetur, ne concurrant ad homicidia, intelligitur ad homicidia tanquam publici ministri justitiæ, sive ad causæ probationem, & executionem, vel ne concurrant, ut privatus, dolosè, & injustè damnificando cum lethali; sed Menelaus nullo

ex his modis concurret ad mortem Rei; ergo est immunis ab irregularitate.

Dices; Menelaus præbuit consilium judici, 23. unde secutum est homicidium; ergo est irregularis. Resp. si Menelaus juridicè fuisset interrogatus, & respondisset, incurrisset irregularitatem, concedo antecedens; In hoc casu verò, nullò modò Menelaus taliter interrogatus fuit, sed solum privatim informavit judicem, ut singularem personam, tanquam Theologus, vel ipsius confessarius: ergo &c. *Avila part. 7. dispnt. 5. dub. 6.*

Si confessarius neget absolutionem judici, 24. eò quod injustè renuerit proferre sententiam in Si Confessarius reum sanguinis, ad quam in conscientia obligatur, non sit irregularis. Ratio est: quia ei absolutionem non est credendum, quod Ecclesia vellet talenem, eò quod pœnā mulctare Confessarium ex actione, ad injustè renuquam jure divino tenetur: quia in tali negatione proferre no absolutionis, Confessarius procedit ut Vicariarius Christi in hoc modo, utens jure suo tanquam judex conscientie judicis sæcularis, non tanquam judex sanguinis: ergo &c.

Eodem modò, si Confessarius obligaret reum ad manifestandum crimen grande, dignum morte, vel mutilatione, quod jure naturæ patefacere tenetur, non incurreret irregularitatem. Ratio est: quia in hac circumstantia, non concurret Confessarius ad mortem ex parte judicis sententiam pronunciantis, sed ex parte rei: & quia confessarius in tali constrictione rei, ad delictum patefaciendum usus est jure suo sine culpa: ergo, *Burghaber centur. 1. cas. 53.*

26. Si quis propriâ voluntate curaret sibi abscindi testiculos, esset irregularis, sicquæ sine dispensatione nequiret promoveri ad Ordines; ita colligitur ex *cap. Ex parte. de Corpore vitiat.* Aut teret sibi amputari virilia, non debet privari jure ad Ordines suscipiendos, prout colligitur ex *Canon. Si quis à Medicis: & Canon. Si quis in infirmitate. dist. 15. Fenich num. 9.*

27. Si sacerdos occultè hominem occidisset, potest antequam dispensationem obtineat, præmissâ confessione, & debitâ contritione celebrare, & alias functiones Ecclesiasticas peragere, si ista omittendo veniret in suspicionem, quod ille occiderit. Ratio est: quia nullus tenetur se ipsum prodere, & diffamare, nam charitas erga se ipsum obligat, & fama lege naturali magis servanda est, quàm lex humana, in abstinendo ab exercitio Ordinis: igitur &c. *Navarrus cap. 27. num. 239.*

Quarta irregularitas, oritur ex hæresi, ut legitur in *cap. Qui in aliquid: & in cap. Presbyteros. dist. 5.* Hinc omnes Hæretici, Apostatæ eorum filij & à fide, & eorum fautores, defensores, receptores, etiam occulti, sunt irregulares; ita etiam eorum filij usque ad secundam generationem, licet ad fidem conversi sint: ita habetur in *cap. Statutum*: In casu tamen, quando parentes ante mortem fidem susceperint, adhuc remanent

remanent irregulares, filij verò nullam irregularitatem in hac circumstantia ab eis contrahant.

Solutio irregularitatis, quatuor modis fieri potest.

29. Primò per baptismum, ut si quis in sua infirmitate per delictum commississet delictum, dignum tali potest baptismum nã, tunc si baptizetur, illa tollitur; Ast si in infirmitate delictum insit ei aliquis defectus naturalis, vi cuius redditur irregularis, & adhuc post baptismum remanet, non tollitur exinde irregularitas.

30. Secundò aufertur irregularitas ex defectu natalium proveniens, quoad Ordines suscipiendos, non verò quoad Prælaturas per professionem alicujus religionis, prout constat ex cap. tollitur per 1. de Filijs Presbyterorum.

Tertiò tollitur irregularitas ex defectu per Religionis. sublationem causæ, ut si cæcus sit videns, vel si phræneticus, Lunaticus, Energumenus sapientia caret; nam cæcitas, phrænesis &c. fuit causa inductiva irregularitatis: ergo illa oblata, aufertur, & irregularitas: est communis utriusque defectu.

32. Quartò solvitur irregularitas per dispensationem à legitimo iudice factam, ex quo Papa in omnibus irregularitatibus dispensare potest, quæ jure humano latae sunt. Ratio est: quia solus Pontifex habet supramam auctoritatem in Ecclesia in terris, ad leges solvendas, & concedendas: ergo &c. est communis cum Bonacina de Irregularitate punct. 1. Suarez disput. 41. sect. 1. num. 7. Fillincio tract. 20. cap. 10. quest. 5. hic nota, quod Papa raro dispensare soleat in irregularitatibus, quæ oriuntur ex homicidio voluntario: ut habetur in Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. ex illis verbis: Ordine perpetuo careat.

33. Episcopus virtute Trident. sess. 24. cap. 6. de Reformat. in sua Diocesi potest dispensare in qualibet irregularitate, proveniente ex omni delicto occulto, etiam pro foro externo. Dicitur delictum occultum, quatenus non est notorium vicinitati, collegio, monasterio: dicitur notorium, quatenus majori parti Collegij, Mo-

nasterij, vel vicinitatis notum est, & si solum ex delicto decem personæ in tali vicinitate reperiantur: sic occultum.

Bartolus lib. 1. ff. peti de Success. Tutorum. Propositiones 3. part. qm. 1. dub. 14. n. 99. Suarez 3. part. tom. 5. disp. 41. sect. 2.

Limitatur modò expressa auctoritas Episcopi, qui virtute citati Tridentini cap. 7. non potest dispensare in irregularitate, proveniente etiam occulto ex homicidio voluntario, etiam occulto, neque tum ad foris ex quocunque alio delicto ad forum contentiosum deducto; ita Diana part. 4. tract. 4. resol. sit deductum, 116. Sanchez lib. 2. cap. 11. non potest E-

Si quis incurrerit irregularitatem ex justa causa mutilatione, sed occulta, poterit in ea Episcopus dispensare. Ratio est, quia Tridentinum excipit tantum homicidium voluntarium: ergo cum odia sint restringenda, talis lex non extenditur ad mutilationem: igitur Episcopus poterit dispensare in irregularitate ex ea mutilatione occulta proveniente, prout sentit Suarez disput. 44. sect. 4. potest Episcopus 35. faterur, hoc ipsum sacram congregationem determinasse.

Vigore Tridentini sess. 14. Episcopus potest dispensare in quacunque irregularitate, (homicidium voluntarium si excipias) ad suscipiendam tonsuram, & Ordines minores duntaxat: proinde cum illegitimo dispensare potest etiam ad beneficium simplex: Ad Ordines sacros verò, & ad alia beneficia, dispensatio spectat ad Papam; ita exprimitur in cap. de Filijs Presbyterorum in 6. Navarrus cap. 27. nu. 250. suram ex-Panormitanus in cap. vestra. de cohabitatione Clericorum; Fenich; Abelli cum alijs.

Diana part. 4. tract. 2. resol. 102. refert, post se ab irregularitate absolvi absens, contracta ex delicto. Ratio est; quia absolutio censuræ est independens à peccatis; igitur potest conferri absenti; ita etiam sentit Bassans verb. irregularitate gul. XI. num. 13.

Confessarius verò sit cautus in absolutione à censuris, attendat quænam sint reservatæ summo Pontifici, Episcopo; etiam quam habet facultatem.

Plura de Irregularitate vide verb. Bigamia.

TRACTAT. CIV.

DE JUBILÆO.

CAPUT I.

De causa, & circumstantijs acquirendi Jubilæum.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine jubilæi intelligitur, declaratur.
2. Solus Papa potest concedere per se jubilæum.
3. Qui

3. Qui peccatores possunt absolvi in jubileo, notatur.
4. Que indulgentia suspenduntur in jubileo, notatur.
5. An tempore jubilæi possit quis absolvi, ante executionem operum, pro jubileo acquirendo, notatur.
6. An peregrinus, anno jubilæi volens ire Romam, & justa de causa ex itinere reversus, confessus, & communicavit, acquirat Indulgentias, notatur.
7. An possit quis sapius lucrari jubileum, exponitur.
8. An sit bene absolutus in jubileo à reservatis, censuris, si postea renuit lucrari jubileum, notatur.
9. Opera requisita ad jubileum, notantur.
10. Quot Ecclesias pro lucrando jubileo debet quis visitare, notatur.
11. Moniales, quales debent visitare Ecclesias, declaratur.
12. Si alicujus monasterij Ecclesia sit destinata, an satisfaciant illi regulares, illam visitando.
13. An lucraretur jubileum, si quis usque ad diem Dominicum differret visitandas Ecclesias.
14. An sufficiat visitare cimiterium loco Ecclesia, & ibi orare pro lucrando jubileo.
Cum agrotis dispensanda est Visitatio Ecclesia.
15. Qualis oratio facienda est, pro lucrando jubileo.
16. Jejunium pro jubileo lucrando requiritur.
17. An pro jejunio jubilæi, satisfiat per aliud jejunium de precepto.
18. An jejunium sufficiat pro lucrando jubileo, licet de eo nihil cogitat.
19. Que quantitas Eleemosynæ exigebatur olim, pro lucrando jubileo, quæ de facto, notatur.
20. Si Dominus ordinat famulo, pro se largiri eleemosynam, & famulus mandatum non exequitur, non acquirit jubileum.
21. An eleemosyna spiritalis sufficiat pro lucrando jubileo.
22. Mendicantes Religiosi, Dominiò carentes, debent curare Eleemosynam in aliud opus bonum à Confessario commutari, pro jubileo lucrando.
23. Religiosi, Dominium in Communi habentes, debent largiri eleemosynam pro jubileo lucrando.
24. An quis possit eleemosynam sibi facere, pro lucrando jubileo.
25. An satisfaciat dives, succurrendo extremè indigenti, pro eleemosyna jubilæi.
26. Quorum peccatorum confessio est necessaria, pro lucrando jubileo.
27. An sufficiat Contritio, pro lucrando jubileo.
28. Si quis non haberet lethale, non tenetur confiteri pro lucrando jubileo.
29. Pro lucrando jubileo, non est necesse, ut Confessio antecedit alia opera.
30. An poenitens, jussu Confessarij differens confessionem post jubileum, possit pro tunc ab omnibus reservatis absolvi.
31. Quid faciendum, si in ipsa confessione incidat impotentia ad illam perficiendam, utrum finito jubileo possit ab alijs censuris absolvi.

32. Pro lucrando jubileo, requiritur communio realis.
33. Communio facienda est in eadem hebdomada, cum alijs operibus.
35. Communio facta in mortali, non inseruit in jubileo.
35. Pueri sufficientes pro Confessione, licet non pro communione, possunt consequi jubileum.
36. An quis culpabiliter opera jubilæi omittens, & postmodum ultimâ horâ jubilæi poenitens confitetur, possit lucrari jubileum, deciditur.
37. An quis ex negligentia, in propria Diœcesi jubileum omittens, possit in alia Diœcesi id lucrari, declaratur.
38. An in una hebdomada possit quis sepius lucrari jubileum, exponitur.

Nomine Jubilæi, sumitur plenaria potestas, absolvendi ab omnibus peccatis, censuris, tam, quæ Papæ, quam, quæ in Bulla Cœnæ Ordinaris locorum reservantur, per quem

cunque Confessarium ab Ordinario approbatum, pro acquirenda indulgentia plenaria; in quo datur etiam facultas commutandi vota, excepto votò castitatis perpetuò tantum, & Religionis, & quod esset in præjudicium tertij. Zerola in praxi Episcop. part. 1. verb. absol. lect. 6.

Soli Papæ competit de jure, concedere jubileum. Ratio est; quia ille solus est universalis Pastor gregis Christi, cui data est potestas divinitus, ligandi, atque solvendi.

Per virtutem Jubilæi, non solum possunt absolvi omnes, qui nullâ censurâ sunt ligati, verum etiam excommunicati, hæretici, apostatae, suspensi, interdicti, licet palam sint denunciati, non eximuntur in Bulla. Ratio est; quia ubi nulla ponitur exemptio alicujus casus, vel censuræ, neque nos eam ponere debemus, cum in favorabilibus sit ampliandum; & quia finis jubilæi est, ut omnes illud consequi possint, in quo tolluntur omnes reservationes cujuscunque generis, & juris: ita Sotus in 4. disp. 22. quest. 2. concl. 5. cas. 1. Fillinius 1. part. tract. 8. cap. 10. num. 265. Hic tamen advertit, quod licet virtute jubilæi possit poenitens ab omnibus reservatis absolvi, per hoc non sequitur, quod possit etiam ab irregularitate, per delictum incurra, liberari, nec quidem in foro conscientia; ita communiter docent auctores, cum Navarro in summa cap. 27. num. 194. & num. 278. &c.

Scias: annò Sanctò, seu annò jubilæi, extra Urbem omnes indulgentias plenarias, quoad vivos, suspendi. Ab hac restrictione eximuntur indulgentiæ, concessæ constitutis in articulo mortis, & pro defunctis, prout declaravit Urbanus VIII. anno 1625. Bonacina disp. 6. q. tur. 1. num. 2. Nec suspenduntur indulgentiæ, personis particularibus concessæ; nec privilegia Religiosorum; nec Bulla cruciatæ, alicubi publicata. Ratio est: quia illa conceditur per modum

Quid nomine jubilæi intelligitur, declaratur.

Solum Papæ potest concedere per se jubileum.

Qui peccatores absolvi in jubileo, notatur.

Quæ indulgentia suspenduntur in jubileo, notatur.

modum contractus ex iustitia, nec indulta per *Concil. Trident. sess. 24. cap. 6. expressa, & concessa* Episcopis, absolvendi, & dispensandi cum suis subditis in irregularitate, in impedimentis matrimonij, & petendi debitum; nam hæc omnia jure communi eis debentur, prout unanimiter docent *Cardinalis de Lugo, verbo Pœnitentia disp. 20. sect. 8. num. 145. Quintaven. in append. tract. 8. disp. 16. Paulus Layman lib. 5. tr. 7. cap. 8. num. 4. Zerola verbô Jubilæum sect. 4.*

5. Tempore jubilæi potest quis à reservatis absolvi, ante executionem operum, ad indulgentiam plenariam obtinendam requisitorum, dummodo habeat intentionem eis satisfaciendam; ita etiam talis pœnitentis vota commutari poterunt. Ratio est: quia pro tunc concessa est universalis facultas, quoscunque sine ulla limitatione absolvendi: sic etiam tenent scholastici cum *Henriquez lib. 6. cap. 16. sect. 1. Suarez tract. 2. de religione lib. 6. de Voto cap. 16. num. 6.*

6. Observat *Glossa in Extravagant. antiq. coll. 8. vers. sed quero*: dicens: si peregrinus, prius verè Confessus, præcinxit se ire Romam annò jubilæi volens jubilæi, pro indulgentijs lucrands, & jam incire Romam, pto itinere etiam exiguo, legitimè impeditur & justa de ab illo, lucratur indulgentias plenarias, & fructus exitine tur iisdem privilegijs, ac si fuisset Romæ, pro re reversus, inde à quolibet Confessario, à quocunque casu, Confessus, & censura poterit absolvi, & in articulo mortis etiam à simplici sacerdote.

Anno jubilæi potest sæpius quis lucrari jubileum; imò in alijs jubilæis, duabus hebdomadibus durantibus, in qualibet hebdomada

7. semel, dummodò omnia requisita in una, & altera hebdomada perficiat; ita *Henriq. in praxi sapius lucra lib. 6. cap. 16. n. 3. Rodriguez in summa. cap. 183. ri jubilæum, n. 17. Diana part. 2. tract. 3. Miscelano. resol. 49.* exponitur.

sic etiam constat ex declarat. Urbani VIII. pro anno jubilæi, quod refert *Busenbaum lib. 6. tr. 6. cap. 1. dub. 4. num. 2. citans Sanchez: Suarez.* Quod verò ad jubilæum duarum hebdomadarum, probabilius mihi videtur, semel tantum posse lucrari. Ratio est; quia in formulario concessionis, ordinariè ponitur verbum: *posse lucrari hac vice tantum*; Tum, quia id ipsum declarasse refert congregationem Cardinalium *Bonacina tom. 1. disp. 5. quæst. 7. punct. 5. sect. 2. num. 17. Sanchez lib. 4. moralium cap. 54. num. 30. Alst Gobar novissimè de Jubilæo cap. 15. cum Reginaldo Lezana.* primam opinionem ut probabiliorē tuetur; tu verò pro beneplacito tibi selige. Si meam tenere renuis, quamquam in hac quæstione opposita docentur, per hoc nihil contra bonos mores inferitur, sicque pro tuo

8. libitu, quod placet, sequi poteris.

An sit, bene absolutus in pis, & censuris reservatis, est bene absolutus, jubileo à re- licet postmodum malitiosè se retrahit, pro lucrando jubilæo. Ratio est; quia absolutio censuris, si non dependet ab operibus pro jubilæo lucrando impositis, sed in ordine ad id acquirendum dumtaxat, prout annuit *Navarrus de Ordine. cap. 19. & in manuali. cap. 16. num. 13.*

Ad jubilæum lucrandum, ordinariè sex opera sequentia præscribuntur. Videlicet visitatio Operar equi- unius, aut plurium Ecclesiarum; secundo oratio; tertio jejunium; quarto Eleemosyna; um, notantur. quinto Confessio: sexto communio.

In visitatione Ecclesiarum observandum est 10. statutum Bullæ: unde si Bulla plures, quam Quot Eccle- unam Ecclesiam designat, tunc visitare oportet quotquot Bulla præcipit, nisi ex rationabili crando jubi- causa à confessario dispensetur. Hic adverte, lae debet quis quòd si in Bulla una solum Ecclesia designetur, visitare, no- Ordinarij locorum solent nihilominus plures ratur. assignare; v. g. tres, tunc intelligendum est, quòd Episcopus solum disjunctivè unam ex illis tribus designatis intelligat, ut visitetur, non copulativè omnes tres; nam illas tres in distinctis locis Civitatis assignat, pro commoditate populi, quamcunque ex illis commodum erit visitare; *Bossius sect. 4. de Jubil. cas. 16. num. 6.* Et si in Bulla non exprimitur, quòd debeat aliquis plures, quam semel visitare, sufficit semel illà hebdomadà, quā accipit jubilæum. *Filiucius de Jubilæo 1. part. tract. 8. cap. 10.*

Moniales, cum intuitu clausuræ non possunt 11. sint visitare Ecclesias alienas, illis per dispositionem conceditur, ut propriam Ecclesiam, quales debent vel aliqua Altaria, in ea sita, visitent: est communis Doctorum. visitare Ecclesias, declaratur.

Si alicujus monasterij, vel Collegij Ecclesia, sit deputata ab Ordinario pro visitatione, regulares illius loci satisfaciunt, illam visitando, Si alicujus dummodò in Bulla constet, quòd plures non monasterij sint visitandæ; est opinio classica cum *S. Antonio 1. part. tit. 10. cap. 2.* Ecclesia sit destinata, an satisfaciunt

Nè differas facile visitationem, usque ad diem Dominicum proximum illius hebdomadæ, illi regulares, in qua accipis jubilæum, sed intra hebdomadam illam visitandam perficias: nihilominus est valdè probandum.

le secundum *Rodriguez tom. 1. part. 1. summa. 13. 164. num. 3. Navarrum, Bossium, & alios,* quòd An lucraretur jubilæum, si quis die Dominico, in qua terminaretur hebdomada, visitaret Ecclesiam, dummodò ante si quis usque occasum solis, satis esset pro lucranda indulgentia. Ratio est: quia Papæ, & Ordinarijs hoc notum est; ergò, cum non contradicant, si ferret visitandum est, esse validum. Tum, quia eodem die das Ecclesias.

potest fieri confessio, & communio: cur ergo non visitatio? caveas tamen, nè ultra occasum solis hujusmodi visitationem protrahas: quia esset quoad valorem lucrandi indulgentias, indicium tenuis probabilitatis. A fortiori rejicienda est illa opinio, quæ docet, opera præstari posse intra duas Hebdomadas, uti in una, visitando Ecclesiam, in altera, confitendo, dando eleemosynam &c. Ratio est, quia in materia indulgentiarum corrumpit opinio probabilis. Sic si oppositum est certum, sequitur necessariò, illius contradictorium esse falsum; *Bonacina tom. 1. disp. 6. quæst. 1. punct. 5. num. 34. Diana part. 3. tract. 4. resol. 153. & alij.*

In casu, quòd quis visitet Ecclesiam, & præ multitudine populi non posset ingredi, censetur ciat visitare sufficere in cœmeterio, & prope Ecclesiam orare, cœmeterium re,

locò Ecclesiæ, re, quia moraliter cæmeterium reputatur per
 & ibi orare modum unius cum Ecclesiæ, ait *Layman lib. 5.*
pro lucrando tract. 7. cap. 3. num. 3. Tutius tamen est ex-
 jubileo. peccare, donec ingressus pateat, ob certitudinem
 Cum agrotis facti. Cum ægrotis, & claudis, qui non pos-
 dispensanda sunt accedere templum, dispensanda est visita-
 est Visitatio. tio, seu potius commutanda, in aliud bonum
 opus.

15. Oratio, quæ requiritur ad jubilæum in vi-
Qualis oratio sitatione Ecclesiæ, non solet à Papa in Bulla de-
facienda est terminari, consultum tamen est, juxta Sanctum
pro lucrando *Carolus Borromeus*, quinquies Pater, & Ave,
 jubileo. vel Rosarium, aut Litanias Lauretanas, &
 quid simile, pro libitu pœnitentis, sive stando,
 sive ex causa sedendo, ad intentionem Pontifi-
 cis, in quacunque lingua orare, sive per se, sive
 cum socio; & sufficit etiam oratio mentalis, quæ
 attentius, & devotius fieri solet, quàm vocalis,
 proinde illi præferenda, nisi vocalis in Bulla præ-
 scribatur; ita sentit pari modò *Navarrus cap.*
Quando. disp. 10. num. 17. Diana part. 5. tract.
12. resol. 33. & 44.

16. Jejunium jubilæi non obligat sub peccato,
Jejunium sed est conditio requisita, ad lucrandum jubilæ-
pro jubileo um: quod jejunium tribus diebus in hebdo-
lucrando re- mada, quâ suscipitur jubilæum, fieri debeat, vi-
quiritur. delicet feriâ quartâ, feriâ sextâ, & Sabbathò, nec
 in alias dies, pro libitu, sine licentia Confessarij,
 & causa legitima, commutari potest. Ratio
 est: quia in Bulla exprimuntur determinatè
 illi tres dies: sic scribit *Bossius citatus, casu 7.*
Cardinalis de Lugo disp. 22. de jubileo num. 205.
contra Castropalaum; Bonacinam; quorum o-
 pinionem falsam vocat.

17. Pro jejunio ad jubilæum lucrandum, satisfacit
An pro jeju- per aliud jejunium præcepto, aut injunctum
nio jubilæi sa- pro pœnitentia: alias sequeretur, quòd jubilæ-
tis fiat per a- um nequireret quis lucrari in quadragesima tam
liud jejuni- anni sancti, quàm aliud particulare, cum tamen
um de præce- Pontifex soleat publicare jubilæum ordinariè,
 pro. prout experientia docet, in quadragesima: er-
 go opera, ut jejunium ex præcepto, vel alia
 obligatione, sufficiunt ad lucrandum jubilæum.
Lazena tom. 3. summ. verb. jubileum. num. 20.
Bossius citatus cas. 6. secus juxta Dianam part. 5.
tract. 12. resol. 31. De alijs requisitis ad je-
 junium, vide verb. Jejunium.

18. Imò sufficit jejunium, licet jejunans nihil
An jejunium de lucrando jubilæo cogitaret. Ratio est, quia
sufficiat pro Christus vult, & Pontifex, ut opus bonum,
lucrando ju- quod facit, ipsi profit quantum prodesse potest;
bileo, licet de ergo &c. Tum, quia sæpè Papa concedit in-
eo nihil cogi- dulgentias moribundo, quin ipse de eis sciat;
 tet. ergo pari modò dicendum est de jubilæo. *Lu-*

19. *go disp. 27. num. 801. Salas disp. 27. cap. 5. Dica-*
Quæ quanti- stillo tract. 9. disp. 22. num. 173.
tas Eleemosy- Eleemosyna in vetustis Bullis solebat præ-
na exigeba- scribi sub hac formula, videlicet: *juxta possibi-*
lur olim, pro litatem cujuscunque; sub quo termino respicie-
lucrando ju- bantur divitiæ, & conditio uniuscujusque
bileo, quæ de- personæ: sicque dives obligabatur metiri elec-
 factò, nota- synam cum facultate sua, & juxta illam
 aur.

multò plus elargiri, quàm pauper, quò non ser-
 vatò, non lucrabatur jubilæum; unde multi
 scrupuli oriri poterant, an quis semper pro pro-
 portione substantiæ suæ fecerit eleemosynam.
 In modernis Bullis, formula sic sonat; *qui elee-*
mosynas pro arbitrio suo fecerit; ex quo trunca-
 tur omnis anxietas conscientiæ, in ordine ad e-
 leemosynam faciendam.

Hinc primò, si in Bulla posterior formula ex-
 primitur, uti passim fit, sufficit respectu cujus-
 cunque personæ, sive pauperis, sive divitis, ad
 lucrandum jubilæum, elargiri etiam minimam
 eleemosynam.

Hinc secundò: si dominus ordinat famu- 20.
 lo, ut pro se distribuat eleemosynam, & famu- *Si Dominus*
 lus non exequitur ordinem Heri, faciendo elee- *ordinat fa-*
 mosynam, finito jubilæo, herus non conseque- *mulo pro se*
 tur jubilæum. Ast si die dominicò, etiam post *largiri elec-*
 communionem Heri, distribuit eleemosynam, *mosynam, &*
 lucratur jubilæum, prout decidit *Gregorius XIII. famulus*
Bonacina tom. 1. disp. 6. part. 5. num. 18. non exequi-

Hinc 3. juxta *Divum Thomam 2. 2. quest. tur, nò acqui-*
 32. art. 3. videtur quis satisfacere suæ obligatio- *rit jubilæum.*
 ni, si faciat aliquod opus misericordiæ, ut v. 21.
 g. visitare ægrotum, captivum &c. quia talia *An eleemosy-*
 opera, facta ex charitate, sunt vera eleemosyna, *na spiritualis*
 quod ego non nego: Ast cum hæc sit tantum e- *sufficiat pro*
 leemosyna spiritualis, non censetur in Bulla hæc *lucrando ju-*
 intelligi, sed potius realis, & temporalis, ideò- *bileo.*
 que illam insufficientem esse censeo, cum *Botti-*
no pag. 194. 22.

Hinc 4. Religiosi utriusque sexûs, paupe- *Mendicantes*
 res, mendicantes, & non possidentes domini- *Religiosi, Do-*
 um, pro lucrando jubilæo debent opus eleemo- *miniò caren-*
 synæ sibi commutari curari per Confessarium, in *tes, debent cu-*
 aliud opus bonum; est communis, cum *Grassio rare eleemo-*
lib. 2. cap. 5. num. 58. Diana part. 5. tract. 12. re- *synam in ali-*
fol. 14. In casu tamen, quò alius se offerret pro- *nd opus bo-*
 Religiosis, & pauperibus, dare eleemosynam *num à Con-*
 nomine ipsorum, hæc sufficeret ad lucrandas *fessario com-*
 indulgentias, sine ulla prædicta commutatio- *mutari.*
 ne. 23.

Hinc 5. alij Religiosi, quibus adsit domi- *Religiosi Da-*
 nium in communi, ad hoc ut consequantur in- *miniù in co-*
 dulgentias jubilæi, tenetur illorum Superior *muni haben-*
 pro ipsis eleemosynam elargiri; *Sanchez lib. 7. res, debent lar-*
summ. cap. 19. num. 92. Si verò in particulari giri *eleemo-*
 tales Religiosi habeant aliquod dominium usua- *synam pro ju-*
 le, cum facultate Superiorum, tunc poterunt ali- *bilæo lucrando.*
 quid ex illa portione pro eleemosyna dare. 24.

Pauper, qui unicum obolum habet, vel quid *An quis possit*
 simile, quò tamen pro sua sustentatione indiget, *eleemosynam*
 potest ex concessione Confessarij sibi met applica- *sibi facere, pr-*
 care pro eleemosyna, & sic satisfaciet pro lu- *lucrando ju-*
 crando jubilæo: nam talis applicatio oboli, est *bilæo.*
 certa elargitio sibi met facta. 25.

Si Titius videns pauperem extremè indi- *An satisfaci-*
 gentem, & tenetur ei succurrere ex obligatio- *at dives, su-*
 ne naturali, tamen illum succursum, quem facit *currendo ex*
 indigenti, potest etiam applicare per modum tremè ind- *genti pro*
 eleemosynæ in ordine ad lucrandum jubilæ- *plu- bilæi.*
 um; nam sæpius jam probavi, quòd unicò opere *leemosyna*

pluribus obligationibus satisfieri possit; ita tenet etiam *Diana part. 5. tr. 12. resol. 31.*

26. *Quorum peccatorum confessio est necessaria pro lucrando jubileo.* Confessio integra mortalium, quorum peccata nitens conscius est, est necessaria pro lucrando Jubilæo. Ratio est: quia talis conditio in Bulla exprimi solet; *Navarrus, Grassius*, cum alijs communiter. Generalis verò Confessio non est necessaria; quia idem effectus Jubilæi per se, extenditur etiam ad alia peccata, rite confessa, & quoad culpam deleta: *S. Antoninus 1. part. tit. 10. cap. 3. sect. 5.*

27. *An sufficiat contritio, pro lucrando jubileo.* Ex quo infertur, quod poenitens habens aliquam commoditatem confitendi, & negligenter renuit, licet alia opera adimpleat cum contritione de peccatis, non lucratur jubilæum. Ratio est; quia confessio præscribitur, ut conditio sine qua non, & quia opinio contraria est certa, sicque non oportet præsumere aliter de mente summi Pontificis, quam de eo, quod in Bulla clarè exprimitur; *Suarez tom. 4. disp. 52. sect. 3. n. 6. Diana part. 5. tr. 12. resol. 29.*

28. *Si quis non haberet lethale, non tenetur confessio pro lucrando jubileo.* Si quis sibi non sit conscius lethalis, quamvis venialibus est aggravatus, non tenetur ea confiteri pro lucrando jubilæo, in quo casu sufficit de illis dolere, & sic communicare, eo quod venialia non excludant gratiam, sicque remanet immunis ab obligatione confitendi, secluso scandalò; de hoc casu fusiùs egi, verbò, Confessarius; *Grassius de Jubil. cap. 15. n. 54.*

29. *Pro lucrando Jubilæo non est necessesse, ut confessio antecedit alia opera.* Ad satisfaciendum pro Jubilæo, non requiritur, ut confessio antecedit alia opera: proinde si differret confessionem, præmissis operibus, usque ad alteram Dominicam, obtineret indulgentias; ita ex praxi fidelium constat, sciente Papà, *Lugo disp. 27. n. 105. Layman, Menachius, Bonacina penes Busenbaum l. 9. tr. 4. c. 1. dub. 4. asserens*: Posse etiam confiteri sabbatò ante primam Dominicam Jubilæi.

30. *An poenitens jussu Confessarii differens Confessionem post Jubilæum, possit pro tunc ab omnibus referuari absolvi.* *Diana part. 3. tr. 4. resol. 147. & part. 5. tr. 12. resol. 17.* citans nostrum Bossium, & alios, ait: si poenitens jussu Confessarii differret confessionem in aliud tempus post Jubilæum, potest pro tunc ab omnibus casibus, & censuris absolvi, sicut in Jubilæo. Ratio est: quia nullà solidà ratione contrarium evinci potest; nam favor animarum, nullò modò est restringendus, sed ampliandus. Ego tamen de hac opinione valde dubito, attentà circumstantià casus; quia cum sententia contraria sit certa, non debemus nos extendere ultra id, quod in Bulla præscriptum est: ergo &c.

31. *Quid faciendum, si in ipsa confessione incidat impotentia ad illam perficiendam, utrum finito Jubilæo possit ab alijs censuris absolvi.* Quod si quis tempore Jubilæi ceperat confiteri, interea incidit aliqua impotentia physica, vel moralis, vi cujus non potuit perficere confessionem: si reservata confessus est, poterit statim ab illis absolvi, cum contritione de alijs, postea verò, si cesset impotentia, poterit etiam extra Jubilæum ab alijs omnibus absolvi, simul cum reservatis oblitis, & in censuris dispensari. Ratio est; quia prima illa absolutio ad omnia peccata, & censuras se extenderat, ad confessa directè; oblita, & alia legitime relicta, indirectè absoluta fuerunt. Tum, quia talis, qui voluit

confiteri, & ob legitimum impedimentum non potuit, censetur, quoad DEUM esse verè confessus, & in gratia. Tum, quia incepta causà, manet potestas delegata, donec finiatur. *Lessius lib. 2. c. 40. disp. 16. Diana tractat. 2. resol. 11. Zerola lib. 1. de Jubilæo. c. 15. d. 13. &c. Layman, Bonacina.* Hanc opinionem admitto quoad absolutionem à reservatis, etiam finito Jubilæo propter rationes allatas, & si talis lucratus est Jubilæum, valet etiam commutatio votorum, ante Jubilæum factorum: At si non acquirit Jubilæum, censeo, finito Jubilæo, quamvis valeat absolutio à reservatis, non tamen valere commutationem à votis; quia vota non commutantur indirectè, sicut absolvuntur peccata, prout tenet etiam *Filliucius tr. 8. n. 279. Diana, Bossius.*

Communio ex *Trident. sess. 7. c. 8.* potest sumi dupliciter, (spiritualiter, & sacramentaliter, vel utroque modo simul. Pro lucrando Jubilæo facienda est communio realis sacramentalis ab omnibus, quibus nulla inest impossibilitas physica, aut moralis: ita expresse colligitur ex Bulla Jubilæi: & est communis cum *Bottonio in Bulla Xysti V. pag. 211.*

Communio fieri potest quacunque die ejusdem hebdomadæ, quæ opera alia fiunt, etiam die Dominicò, terminante primam hebdomadam: ita moderna praxis fidelium observat; & quia tutius est, in una hebdomada omnia perficere, quam in aliam hebdomadam partem operum dividere, quidquid in contrarium referat *Henriquez lib. 3. capit. 10. num. 8. penes Bossium.*

Lego apud aliquos, quod communio facta in mortali, satis sit pro lucrando Jubilæo, ac aliquis Classicus Doctor dicit, hanc esse opinionem communem. Sed salvà veniâ illorum dico, quod omnes Patroni similis doctrinæ, in aperto sole valde cœcutiunt, & attentà constitutione Innocentij XI. in qua sequentem propositionem 55. damnavit, videlicet, *Præcepto communionis annuæ satisfacit per sacrilegam Domini manducationem*: ergo falsum est, quod communio facta in mortali, satis sit pro obtinendo Jubilæo, utpote sacrilega.

Si communio fit cum solo veniali, quod non 35. *Pueri sufficientes pro confessione, licet non pro* extinguit gratiam, erit sufficiens ad indulgentias lucrandas: *Bossius de Jubilæo sect. 4. cas. confessio, 20.*

Pueri sufficientes pro confessione, & adhuc incapaces pro communione, possunt acquirere indulgentias Jubilæi, petendo à Confessario commutationem communionis, in aliud opus proprium; hoc ipsum possunt facere ægroti, patientes vomitum, rufim, qui sacram Eucharistiam retinere nequeunt, vel saltem cum periculo; nam cum juxta Bullam requiratur communio realis, itaque in defectu susceptionis commutanda est: ita *Fernandez part. 3. cap. 8. sect. 8. Diana part. 5. tr. 12. resol. 17. Grassi lib. 2. cap. 5. num. 50. Sanctarellus de Jubilæo cap. 7. dub. 1. & alij passim.*

36. *An quis culpabiliter opera jubilæi omittens, & postmodum ultimâ horâ us potest cum Titio dispensare, & opera in Bul-
Jubilæi pœni- la jubilæi præscripta, in alia pia opera commuta-
rens confitea- re, v. g. jejunia, ut aliâ hebdomadâ peragat; ita
tur, possit lu- etiam de cæteris, si illâ die perficere non possit,
crari jubila- nam Titius dicitur esse impotens pro tunc ad je-
um, decidi- junia, & defectus omissionis operum pro ta-
tur.*

Quid dicendum est, si Titius v. g. culpabili-
ter omnia opera ad jubilæum præscripta omit-
teret, & ultimâ die, vel horâ jubilæi cum pœni-
tentia ad Confessarium accederet, exponens cum
dolore peccatum suum? in hoc casu Confessari-
us potest cum Titio dispensare, & opera in Bul-
la jubilæi præscripta, in alia pia opera commuta-
re, v. g. jejunia, ut aliâ hebdomadâ peragat; ita
etiam de cæteris, si illâ die perficere non possit,
nam Titius dicitur esse impotens pro tunc ad je-
junia, & defectus omissionis operum pro ta-
li tempore, est illi involuntarius; ita noviter do-
cet Gobat tract. 3. cap. 17. Diana parte 3. resol.
152. Filliucius tr. 8. num. 268. Hæc opinio est
valde pia, & favorabilis fragilitati humanæ,
juxta quam Confessarius posset etiam commuta-
re, & dispensare cum Titio in communione,
si ex aliqua circumstantia indispositionis, vel tem-
poris communicare non posset; quia v. g. manè
jejunium fregit, v. cujus nequit amplius sumere
Eucharistiam pro jubilæo, eò, quod illâ die ter-
minat tempus jubilæi; Legatur Diana supra cita-
tus.

37. *An, si quis ex negli-
gentia in pro-
pria Diœcesi
jubilæum o-
mittat, in a-
lia id lucrari
possit, decla-
ratur.*

Si Titius ex ignavia omiserit lucrari Jubilæ-
um in sua Diœcesi, vel loco, potest aliò ire, ubi
est, & ibi lucrari, adimplendo omnia opera in
loco, ubi Jubilæum de factò durat; hæc est opi-
nio certa, quam tradit Layman lib. 6. tract. 7.
cap. 8. num. 11. Ugolinus de potest. Episcop. cap.

11. sect. 4. num. 4. Alij etiam probabiliter cen-
sent, quod si Titius v. g. hic Viennæ morans
tempore Jubilæi, jam peractis jejunijs, & visi-
tatis Ecclesijs, deberet in aliam Diœcesim ne-
gotiorum causâ migrare, ubi pro nunc non est
Jubilæum, posse ibi eligere sibi approbatum
Confessarium, qui ipsum à reservatis absolvat,
& vota commutet. Ratio est; quia favor Ju-
bilæi est personalis: ita Bonacina de Sacramentis.
disput. 6. qu. 1. punct. 5. num. 35. Hanc opi-
nionem puto esse tenuis probabilitatis, propter
certitudinem contrariæ. In casu tamen, quò
Titius in hac Diœcesi habitans, & in ultima heb-
domada Jubilæi, peractis jejunijs, deberet ire, v.
g. in diœcesim Passaviensem, ubi primò die Do-
minicò promulgatum est Jubilæum, videtur
probabile, si illâ die confiteretur, & alia opera
perageret, lucrari Jubilæum. Ratio est; quia in
una hebdomada omnia perageret, quæ ad Jubi-
læum requiruntur, & confitetur Confessario
habenti facultatem, à reservatis absolvendi in lo-
co Jubilæi; ergo &c.

Concurrentibus pluribus Jubilæis in una heb-
domada, satis est in primo confiteri, & perseve-
rare in gratia, etiam tempore secundi, ut ambo
lucretur; cætera opera in ambobus repetenda
sunt. Turrecremata part. 2. disp. 31. dub. 64.
Diana part. 4. tract. 4. resol. 166.

38. *An in u-
na hebdoma-
da possit sapi-
us lucrari ju-
bilæum, expo-
nitur.*

CAPUT II.

De commutatione votorum in Jubilæo.

SUMMARIUM.

39. Confessarius virtute Jubilæi, potest commu-
tare pœnitentiam,
40. An opus pium, in quod commutatur votum,
debeat esse æquale voto, exponitur.
41. Quæ vota vi Jubilæi commutari possunt, nota-
tur.
42. Votum dubium qualecunque, non subest refer-
varioni Pape.
43. Votum castitatis, & Religionis temporale, est
commutabile per jubilæum.
44. Si quis suscipiat habitum Religionis non ap-
probata, tale votum est commutabile.
- Votum strictæ Religionis, potest commutari in laxio-
rem.
45. An conjugum votum, de non petendo debito, pos-
sit commutari, exponitur.
46. Virgo vovens virginitatem, si postea eam a-
mittit, cessat tale votum.
47. Votum de non nubendo, in quale opus bonum
potest commutari, notatur.
48. An vota jurata tempore Jubilæi possint com-
mutari, duplex est opinio, sibi opposita.
49. An vota peregrinationis in Jerusalem, limi-

na Apostolorum, & Compostellam, sint commu-
tabilia, notatur.

50. In materia indulgentiarum, opinio tutior se-
quenda est.

51. Vota laboriosa, commutanda sunt in opus labo-
riosum, & vota suavia, in opus suave &c.

IN Jubilæo conceditur Confessario facul-
tas, commutandi vota pœnitentium, in
aliud opus pium, non verò dispensandi,
ut expresse Bullæ annuunt: Opus, in quod
commutantur vota, tripliciter conside-
rari potest; opus melius, æquale, & minus: At-
tendenda est ratio voti, & finis ipsius, fragili-
tas voventis, & causa major, vel minor com-
mutandi, ac difficultas adimplendi.

Opus pium, in quod commutatur votum, non est de substantia commutationis, ut abso-
lutè commensureretur materiæ votæ, secundum
rationem magnitudinis, durationis, aut nume-
ri, sed talis sit, ut sit æqualis obsequij Divini, vel
non notabiliter minoris. Ratio est; quia opus
pium subrogatum, intuitu suæ qualitatis intrin-
secæ, aliquando excedere potest incompara-
bi-

39. Confessa-
rius virtute
Jubilæi, po-
test commu-
tare vota pœ-
nitentium.

40. An opus
pium, in quod
commutatur
votum, debeat
esse æquale vo-
to, exponitur.

biliter materiam votam, ex quo arguitur, quod aliqua vota perpetua commutari possint in opus temporale, v. g. Multæ præces ex voto singulis diebus recitandæ, possunt commutari in aliqua pauca sacra, quæ sacra vi sui infiniti valoris, & incomparabilis dignitatis, respectu precum adæquantur excessivè illis quotidianis precibus. Adverte tamen, quod vota non sint commutanda, in opera debita ex præcepto vi obligationis singularis. *Lessius lib. 2. capit. 40. dub. 11. num. 87.*

41. *Quæ vota* Hinc in primis vi Jubilæi omnia vota commutari possunt, excepto votò castitatis perpetuæ, perfectæ, absolutæ, etiam simplicis, votò religionis, & votò, quod in præjudicium tertij vergeret, jam acceptatò, *Archdekin part. 3. tr. 3. cap. 6.* Tum, quia talis est praxis moderna, quæ in Bullis exprimitur.

42. *Votum* Hinc 2. votum dubium castitatis, vel Religiosis, non subest reservationi Papæ, proinde in Jubilæo commutari potest. Ratio est: quia ubicunque est dubium, libertas stat pro possessione. Tum, quia odia sunt restringenda, & sic non debet quis se obligare, ubi non urget certitudo: *Suarez tom. 3. de religione. lib. 6. de voto c. 26.* Hic te volo habere admonitum, ut de hoc casu videas verbò, Dubium, ubi alia reperies.

43. *Votum* Hinc 3. Votum tam castitatis, quàm religionis, & nis non perpetuum, sed tantum ad tempus factum, est commutabile, licet sit factum cum intentione, verè ingrediendi religionem, ad probationem, non tamen ad professionem faciendam, sed ante finem novitiatus exeundum, nam hoc est simplex votum religionis. *Bonacina disp. 4. qu. 2. punct. 7. sect. 4. num. 18. solis lib. 8. de iustit. qu. 4. part. 3.*

44. *Si quis* Hinc 4. si quis ingrediatur, & suscipiat habitum religionis non approbatæ, v. g. Tertiarii, Beatarum, quia adhuc non sunt approbatæ à Papa, potest tale votum Religionis commutari. Ità etiam de alijs religionibus adhuc non confirmatis, dicendum est. Ratio est: quia tales solum vovent non nubere, alias verò virtutes, ut paupertatem, & obedientiam, non vovent; *Sanchez disp. 9. n. 13.* Eodem modò, non commutatur simpliciter Religio, sed solum arctitudo, seu qualitas Religionis; ità etiam *Clavis Reg. lib. 6. c. 11. n. 63.*

45. *An conjugum votum* Hinc 5. si conjuges mutuo consensu voverint, ant, & reciproce renuncient jus suum ad petendum debitum, & inter illos tale votum acceptetur, neuter potest petere: probabile tamen est, hujusmodi votum commutari posse; Quia non est simpliciter votum, sed solum secundum quid, videlicet in ordine ad petendum debitum. Ratio est: quia redditionem non sibi renunciaverunt; Ast si tam petitionem, quàm redditionem debiti sibi renunciarent, & in tale votum mutuo consentirent, esset votum simplicis, & integræ castitatis, in hac circumstantia non posset per Jubilæum commutari; *Arragonius 2. 2. qu. 88. art. 8. Auch.* A fortiori potest commuta-

ri votum unius conjugis de non petendo, licet alter in id consentiat; sic vovens tenetur reddere, dum alter petit, nam tale votum est solum secundum quid; *Navarrus c. 12. n. 16.*

Si virgo voveat servare præcisè virginitatem, 46. *Virgo vovens virginium.* & postea voluntariè violetur, cessat omne votum. Ratio est: quia ablata semel Virginitate, ratem, si potest impossibile eam servare; Ast si violenter laqueam virginis amisisset, sine ullo consensu, rat, cessat ratem tenetur illam servare, nec in hoc casu per virtutem Jubilæi posset tale votum commutari. *Rodriguez part. 2. c. 98.*

Si Titius voveat non nubere, tale votum potest commutari in novem Sacra, vel aliquas confessiones faciendas. Ratio est: quia non est votum in quale opus simplicis castitatis, sed secundum quid tantum, bonum potest cum non includatur alia violatio castitatis, v. g. commutari, fornicationis. Ità sentio cum communi. *Sotus in notatur. 4. dist. 28. qu. 2. art. 2.*

Controversum est apud Doctores, an vir- 48. *An vota* tute Jubilæi, possint vota jurata, & juramenta jurata, tem- DEO facta, commutari; *Sanchez lib. 4. moral. pore Jubilæi cap. 53. num. 30. cum Lessio lib. 2. cap. 42. dub. possint commutari, da- 12. n. 60. & alij negant.* Rationem dant, quia in juramento invocatur Deus, ut Judex, & testis, pro veritate rei, sicque videtur juramentum superaddere simplici promissioni DEO factæ, in qua consistit ratio voti; ergo facultas commutandi vota, non extenditur ad juramenta DEO facta.

Altera opinio est opposita, quæ asserit, omnia vota, etiam libere jurata, & juramenta pia, per se facta, esse virtute Jubilæi commutabilia. Ratio est, quia promissio facta, & jurata, respectu DEI importat tantum circumstantiam aggravantem, quatenus res promissa obligatur duplici titulò, id est, titulò simplicis promissionis, & titulò juramenti, nam non minus in conscientia debetur res promissa sine juramento, quàm cum juramento: ergo in ordine ad rationem intrinsecam debiti, juramentum censetur tantum circumstantia aggravans, seu magis obligans, hanc sententiam tueretur *P. Suarez tom. 2. de Relig. tr. de voto lib. 6. c. 14. Pontius de matrim. lib. 8. c. 11. n. 9. Diana part. 5. tr. 12. ref. 57. penes Bassanum, verb. Jubilæum n. 12.* dicentes: vinculum simplicis promissionis, & juramenti, in ordine ad commutationem, reputantur ut unum, & idem ejusdem rationis, nec unum addit alteri novam gravitatem intensivam: de hoc dubio vide plura, quæ fundamentaliter scripsi, verbò, Dispensatio.

Vota peregrinationis in Jerusalem, ad li- 49. *An vota* mina Apostolorum, & ad Sanctum Jacobum peregrinationis in Jerusalem, probabiliter hodie virtute Jubilæi possunt commutari. Ratio est: quia dum in Bullis exeipiuntur vota castitatis perpetuæ, & religionis, nec de alijs mentio fit, sequitur necessario, omnia alia vota, exceptis illis duobus, esse commutabilia. Tum, quia hæc tria vota non unâ restrictione reservantur, siquidem reservatio voti castitatis, & Religionis, est multò antiquior, quàm reservatio horum trium votorum

torum; ergo censetur in generali concessione Bullæ tempore Jubilæi, non reservari. Ita ex schola multorum doctissimorum Doctorum demonstratur; *Sotus de justit. lib. 7. quest. 4. art. 3. Malderus in 2. 2. tract. 10. cap. 5. dub. 10. Rodriguez. & alij contra Paulum Layman lib. 4. tract. 4. cap. 8. num. 7. Sanchez lib. 4. cap. 40. num. 16. Suarez citatus tom. 2. de Religion. tr. de Voto lib. 6. cap. 25. num. 4. & alios penes mox expressos auctores citatos.*

50. In materia indulgentiarum opinio tutior sequenda est.

In materia indulgentiarum vellem te imprimis observare, ut semper certam opinionem, incertæ, & probabili anteponas, & pœnitentibus in operibus faciendis persuadeas, ut intra spatium unius hebdomadæ, omnia pia opera, quæ in ordine ad lucrandum indulgentias, requiruntur, peragant. Ratio est, quia si hæc opinio coram DEO, & à parte rei, certa est, uti per se supponitur, sequitur necessario, quod si juxta opinionem contrariam, probabilem dumtaxat, opereris, nullam fortè consequeris indulgentiam: nam in tantum acquiruntur indulgentiæ, in quantum verba Bullæ exprimunt; proinde

dividendo pia opera requisita, & partem unâ hebdomadâ, & partem in alia si adimpleas pro lucrando jubilæo, est solum opinio probabilis, ergo tutius est, omnia in una hebdomada explere. Ast si aliter esse nequeat, melius est, secundum opinionem probabilem indulgentias acquirere, quam absolute relinquere: ita etiam sentit Antoninus; *Diana part. 5. tract. 12. resol. 31. Leonardus; cum pluribus alijs. &c.*

Secundò, in commutatione votorum inviolabiliter observa, ut votum laboriosum, seu riosum, commutetur in quod sine labore perfici nequit, prout sunt vota tanta sunt in peregrinationis, commutes in opera laboriosa: opus laboriosum suave, in opera suavia: & sic in cæteris sum, & vota proportionem aliquam materiæ serves, secundum trinam dimensionem, videlicet in majus, suave, &c. æquale, & minus, attentis causis, & circumstantijs, vi quarum moveris ad hujusmodi commutationem.

Vide, plura verbò, Votum, Indulgentia, Dispensatio.

TRACTAT. CV.

DE JUDICE.

Proposit. 2. ab Innocentio XI. proscripta est.

Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem, etiam minus probabilem.

Propositio 26. ab Alexandro VII. damnata, ita sonat.

Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere, pro ferenda sententia in favorem unius, præ alio.

CAPUT I.

An Judex teneatur sequi opinionem probabiliorem.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine Judex accipitur.
2. *Propositio 2. ab Innocentio XI. damnata, supponit Judicem, tam in materia juris, quam facti, debere sequi opinionem probabiliorem.*
3. † Judex in materia juris tenetur sequi opinionem probabiliorem.
4. Quid nomine probabilitatis intrinseca; & extrinseca, intelligitur.
5. Quid per probabilitatem majorem extrinsecam intelligo, notatur.

6. † Si judici aliqua opinio proponatur ut certa, hanc sequi debet, licet oppositam multi sapientes doceant.
7. † Si judici opinio videatur esse solida ratione fundata, decet eam sequi, licet extrinsecè, quoad copiam Doctorum, censeatur esse improbabiliorem. Si judex non fideret sibi, sequi aliquam opinionem, tunc consulat DD.
8. Si judex careat ratione intrinsecâ pro judicando, consulat Doctores.

9. An iudex possit semper sequi opiniones usure-
ceptas, discutitur.
10. Iudex in lege, quæ duplicem habet sensum, de-
bet attendere, secundum quem consuetudine est
recepta, tunc secundum illam partem iudica-
re debet.
11. In dubio intelligentiæ legis, ad legislatorem pro
explicatione recurrendum est.
12. Quid observare debet Iudex, si ex eadem le-
ge diversimodè iudicatum pro præterito repere-
rit, adnotatur.
13. Si plures iudices concurrant, ad decidendum a-
liquam causam, quid faciendum est, in casu,
quò unus certius haberet fundamentum,
quàm alij, utrum in tali circumstantia, debe-
ret se alijs conformare.
14. Quid si coniudici ejus opinio videatur solum
probabilior, & non ut certa, utrum in hoc ca-
su possit se confirmare opinioni aliorum.
15. Si iudici videatur sua opinio probabilior, licet
alijs multis iudicibus opposita videatur tutior,
non peccat Iudex, suam sequendo.
16. Iudex inferior, non potest sequi opinionem iu-
dicis superioris, si suam cernoscit esse probabi-
liorem.
17. Si iudex superior imperat, ut iudex inferior
iudicet secundum suam opinionem, quam exi-
stimat esse minus probabilem, peccat; si iudici
verò appareat, ut probabilior, poterit secun-
dum ipsam iudicare.
18. Si iudex inferior censeret suam opinionem ef-
se probabilior, & non certam, tunc si superi-
or imperat oppositum iudicare, potest obtempe-
rare, ait Cardenas.
19. Si iudici superiori videatur aliqua opinio pro-
babilior, licet iudici inferiori censeatur oppo-
sita probabilior, potest juxta opinionem superi-
oris iudicare, si præcipiat.
20. Iudex etiam in criminalibus tenetur sequi o-
pinionem probabilior.
21. Si crimen Rei non plene probatur, standum est
pro ipso.
22. Si Reus peteret Appellationem in causa capita-
li, est ipsi danda.
23. Iudex accipiens munus, nè reum puniat, pec-
cat.
24. An Iudex possit condemnare reum per testes
convictum, quem scit esse innocentem, exponi-
tur.
25. Iudex non potest relaxare, & absolvere reo-
rum poenas, non assentiente parte: secus bene,
& vel maxime in illis, quæ sunt ipsi arbitraria.
26. Iudex debet ferre sententiam pro possidente,
si probaverit legitime rem possessam possidere, li-
cet partis opposita opinio sit probabilior.
27. Si possidens rem, non sufficienter probaret esse
suam, & pars contraria ratione probabiliori,
probaret, rem esse suam, tunc iudex pro senten-
tia probabiliori decidere debet.
28. Si rem possidens, nequeat probare, legitime esse
suam, & pars contraria pariter solum probabi-
les rationes affert, talem rem esse suam, iudex
debet pro possidente decidere.

29. Legitima possessio rei, pravalet omni probabi-
liori contraria, nisi iudex aliter cognos-
cat.

30. Quomodo iudex iudicare debet, si possidens
non posset contra actorem probare legitimam
possessionem rei, deciditur.

IN hoc tractatu, nomine Iudex venit per-
sona publica, quæ constituitur ad jus di-
cendum, secundum æquitatem causarum; accipitur.
prout colligitur ex eap. For. §. Iudex. de
Verb. Signif. sic quoque legitur.

Circà prædictas propositiones insurgunt soli-
dæ difficultates, & nè magnam tibi causam con-
fusionem, laconicè, & sinè fūco tibi eas expo-
nam; & imprimis scias, quòd Propos. 2. superi-
us allata, ab Innocentio XI. anathematizata, sup-
ponat, Iudicem semper debere jus dicere, secun-
dum opinionem probabilior, tam in materia quàm facti,
juris: videlicet, quando una lex apparet proba-
bilior, tunc secundum illam debet iudicare: qui opinionem
quàm in materia facti, scilicet quando factum probabili-
videtur esse probabilius, quàm ipsius opposi-
tum. Imò si contingeret, contrarias opinio-
nes circà eandem materiam esse æqualis probabi-
litis: tunc in hoc casu, re diligenter examinata,
tenetur decidere, secundum quod ipsi probabi-
lius repræsentatur. Quid autem, si absolutè
ex neutra parte inveniret indicia magis vera? in-
ferius dicam: pro nunc verò formo conclusionē,
&

Dico 1. contra Proposit. 2. ab Innocent. XI. 3. Iudex in
exsufflatam: Iudex in materia juris tenetur ce-
teris paribus sequi opinionem probabilior, tenetur sequi
Ratio est: quia Iudex debet operari ad mayo-
rem utilitatem Reipub. ex vi contractus, quem probabilio-
fecit cum Reipub. se velle omni meliori modò rem.
administrare justitiam, nè innocentibus injuria
fiat; ergo aliter faciens delinqueret; antecedens
patet, quia sponndit, ingenuè se decisurum dif-
ficultates, secundum intentionem communita-
tis: & cum hæc petat, ut postponatur omnis
respectus humanus, citrà omnem acceptionem
personarum in ferenda sententia: unde indicatur
obligatio procedendi juxta opinionem probabi-
liorem, siquidem Respub. petit omne, quod ma-
gis conducit ad sui conservationem; ergo iudex
tenetur iudicare secundum opinionem probabi-
liorem. Tum, quia oppositum faciendo, i-
psa factio incurreret censuram Propositionis secun-
da, ab Innocentio XI. rejecta, quæ dicit: Probabi-
liter existimo, iudicem posse iudicare juxta opi-
nionem, etiam minus probabilem; Ergo &c.

Ut autem melius percipere possis difficulta-
tem antecedentem, cum conclusionibus subse-
quentibus; adverte, duplicem dari probabilita-
tem, unam intrinsecam, quæ consistit in pura scæ, & ex-
trinscæ intel-
tendum. Altera est extrinsecæ, quæ fulcitur
Autoritate Doctorum, illam docentium, &

hanc ego divido in probabilitatem majorem, & probabilitatem minorem.

§. Quid per probabilitatem majorem & minorem extrinsecam intelligo, notatur.

Probabilitas extrinseca Major, erit, quando aliqui pauci Doctores aliquam opinionem Methodo Scholasticâ diligentissimè examinant, ac utramque partem contradictionis bene perpendunt, solvendo argumenta opposita, & stabiliendo solidâ ratione proprium assertum.

Probabilitas extrinseca minor est, quando plures Authores solummodo summam aliquam opinionem referunt, ut probabilem, sine convincenti ratione, quam ego non multum pendo: Nam meo judicio plus unam fortem rationem existimo, quam decem ora, nudam opinionem mihi referentia. Hinc, si in libris aliquam doctrinam à S. Thoma traditam lego, alijsque magni nominis scholasticis, licet non referatur illorum Ratio, statim majorem habeo inclinationem illis adhaerendi, quam si decem alij puri Summistæ, mihi oppositam opinionem probabilioris esse dicerent. Pro hoc Paragrapho stat etiam Cardenas in prima parte Crisis Theol. disp. 11. cap. 2. art. 4. Navarrus in summ. cap. 27. n. 289. Sanchez, Caramuel, Hurtadus, Castropalao, Sancius. Ratio est: quia S. Thomas alijsque magni nominis Scholastici, quanquam aliquam Doctrinam sine dialecticis argumentis tradant, nihil tamen, sine solida ratione (etiamsi pro hic, & nunc non expressâ,) proferunt. His prænotatis, descendendo ad Conclusionem, &

†. 6. Si judicio aliqua opinio proponatur, ut ei aliqua opinio proponatur ut certa, hanc sequi debet, licet oppositam multi sapientes doceant.

Dico 2. Si judicio aliqua opinio proponatur, ut certa moraliter, non debet secundum partem oppositam judicare; licet magna Caterva Authorum, etiam ex sapientioribus testaretur probabilem. Ratio est; quia nulla certitudo debet postponi authoritati, & puræ probabilitati. Nam esse potest, quod Doctores contrarium docentes, non cognoverint illud principium, ex quo derivat certitudo opinionis. Tum, quia Judex non debet agere contra dictamen propriæ conscientiæ, quæ certam rationem moralem sibi subministrat; ergo &c. Tum, quia Conscientia nostra, cum sit quoddam lumen naturale, juxta illud scripturæ: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, obligat, ut eam sequamur; ergo è Diametro indecens esset, si oppositum judicaret verum; ergo &c.

7. † Si judicio sua opinio videretur esse solidâ ratione fundata, debet eam sequi. Ratio est: quia cum magis convincat judicem humilis extrinsecus, quam authoritas Doctorum, etiam respectu sui, est intrinsecè probabilior: ergo tenetur illam sequi. In casu tamen dubij, si non firmiter esse improponitur, censetur esse probabilior. Si Judex non fideret sibi, se-ss. & disp. 56. c. 11.

qui aliquam opinionem tenet, aliquid sequendum, ut licitum certitudine consulat DD.

probabilitatis; tunc Judex modò supradictò consulat Doctores; qui si cum eadem ratione concordant, & prævaleant autoritate, ac ratione, contrariæ parti, juxta hanc sententiam judicium, seu decisionem determinet; quia jam ex se præ se fert fundamentum probabilioritatis.

Quæres, quomodo Judex in opinionibus usu receptis, se gerere debeat? Respondeo, in his examinare tenetur, an hujusmodi opiniones sint legitimæ, vel per abusum admixtæ, & vel maxime in materijs, pertinentibus ad restitutionem ex justitia, & ad jus naturale spectantibus. Hinc est, si aliqua opinio est accommodata moribus civium, quæ a multis retrò annis practici solent, sine advertentia alicujus mali, censetur semper esse probabilior, vel certa. Ratio est; quia leges civiles per consuetudinem legitimè introductam, aut interpretari autoritate, aut abrogari, aut novam obligationem statuere possunt, ut patet ex cap. *Cum dilectus*. & ex cap. *Cum tanto*. De consuet. ac in leg. Nam Imperator ff. de Legib. In quo consuetudo retinet vim abrogandi legem humanam; ergo, cum praxis consuetudinaria, inducat certitudinem, lex civilis ei cedere debet. Sic quoque Joannes de Cardenas in 2. parte Crisis Theol. disp. 23.

Si Judex inveniatur legem scriptam, quæ duplicem habet sensum, tunc attendere debet, secundum quem sensum est consuetudine recepta, si vel à populo, si in Tribunali: si tam à populo, quam in Tribunali secundum eandem significationem consuetudine recepta sit, signum est, quod sit vel certa, vel probabilior; nam opinio communis habenda est pro lege, quod usque contrarium non demonstratur.

Si vero lex aliter intellecta est à populo, & aliter in Tribunali, tunc pro securitate rei, si lex sit humana, recurrendum est ad Judicem supremum, pro recta explicatione illius.

Ultimò, si ex eadem lege diversimodè judicatum est in eodem judicio pro præterito, tunc novus Judex indaget, quæ rationes magis præponderant, ac secundum easdem judicium fetat. Si tamen contingeret, quod in alio populo, & Tribunali aliter consuetudo vigeret circa eandem legem, & aliter judicatum est in judicio: Judex in hoc casu observet consuetudinem sui populi. Ratio est; quia diversa consuetudo in diverso populo, diversum facit jus, prout experientia docet. Quod si tamen Judex manifestam deprehenderet injusticiam, ex abusu praxe consuetudinis exercitam, decidat, quod in Domino secundum suam conscientiam rectè judicaverit.

In sequenti casu te bene volo advertere, quod in certis Tribunalibus receptum sit, quod multi Judices conveniant, ad decidendum causas. In hac circumstantia, si unus ex confessoribus haberet opinionem certioris de administranda justitia, talis non posset, stante hac probabilioritate morali de veritate judicii sui, se alijs conformare, ferendo judicium forsitan oppositum. Ratio est; quia vi opinionis secundæ

8. Si Judex careat ratione intrinsecâ pro judicando, consulat Doctores.

9. An Judex possit semper sequi opinionem usum receptam, discutitur.

10. Judex in lege, quæ duplicem habet sensum, debet attendere secundum quem consuetudine est recepta, tunc secundum illam partem judicare debet.

11. In dubio intelligentia legis ad legislatorem pro explicatione recurrendum est.

12. Quid observare debet Judex, si ex eadem lege diversimodè judicatum pro præterito repererit, adnotatur.

13. Si plures Judices concurrant ad decidendum aliquam causam, quid faciendum est in casu, quo

minus certius cude ab Innocentio XI. damnata, tenetur sequi opinionem certior, ergo cum propria omnibus alijs consideratis, certior ipsi proponatur, quam alij, ut tenetur illam sequi, sicque aliter faciendo incurret censuram prædictæ propositionis.

circumstantia In casu tamen, quod aliqua opinio existimata deberet se aliâ a Iudice ut probabilior, si ei non videatur ut sit conforma certa, potest se conformare cum alijs Iudicibus, perpensis eorum rationibus. Ratio est: quia

14. *Quid, si* talis probabilitas, cum ei non appareat, ut e-
conjudici e- videnter vera, poterit existimare aliorum opi-
jus opinio vi- nionem esse verior, judicando, se non bene,
deatur solùm & exacte suam apparentem rationem perpende-
probabilior, re. Ergo &c. Itaque quoque sentit Lumbier tom.

& non certa, 3. summ. in exposition. 1. propos. ex damnatis ab
utrum in hoc Innocentio XI. n. 1732. cui pariter adhæret Jo-
casu possit se annes de Cardenas in Crisi Theol. supra declaratio-
conformare nem ejusdem.

opiori alio- Hinc nupernus casus, qui hic Viennæ conti-
rum. git, solvitur, videlicet: quatuor medici vocati

15. *Si Judi-* fuerunt ad quendam ægrotum prædixit, pro
ci videatur consultatione circa infirmitatem ejusdem. Me-
sua opinio pro dicus ordinarius, auditis rationibus aliorum tri-
babilior, licet um, adjuncto iudicio suo, quod sibi videbatur

alijs multis probabilius, ex quo juxta suam opinionem præ-
judicius ap- scripsit medicinam, quâ sumptâ, mortuus est in-
posita vide- firmus. Ex quo videtur talem Medicum pec-
turturior, cisse: quia si conformasset se opinioni contrariæ

non peccat ju- aliorum Consultorum, forsitan ægrotus evasis-
dex, suam se- set. Nihilominus tamen censo, illum Medi-
quando. cum immunem fuisse à peccato. Ratio est: quia,

suo videri fundatâ ratione processit, quæ sibi ut
probabilior videbatur, quam ipsa natura dictat
sequi, utpote honestam, sic quoque habetur ex
Leg. ob crimen. ff. de Testibus. Ubi sic loquitur:
Non enim ad multitudinem respici oportet, sed ad
sinceram testimoniorum fidem, & testimonia, qui-
bus potius lux veritatis assistit. Ergo, cum suum
Judicium steterit sibi pro luce veritatis, ipsum
sequendo, non peccavit. Sic etiam Pater
Thyrsius Gonzalez dissertation. 4. §. 6. numero
41.

16. *Judex in* Quæritur, an Judex inferior teneatur obtem-
rior non po- perare Judici superiori in ferenda sententia, se-
test sequi opi- cundum opinionem minus probabilem?

nionem judi- Respondeo: Si Judex inferior habet opinio-
cis superioris, nem ita certam, ut omnino existimet esse pro-
se suam cogno- babilior, præ opinione Judicis superioris, non
sit esse proba- potest, nec debet judicare secundum opinionem

Judicis superioris. Ratio est; quia operari con-
tra rectum dictamen conscientie suæ, est pecca-
tum; sed reducere in praxim opinionem minus
probabilem, pro opinione certa, & probabiliori,
est operari contra dictamen rectæ conscientie:
ergo est peccatum. Major, & minor patet;
quia in decreto Innocentij XI. ne incurrat dam-
nationem Propositionis 2. Judex tenetur sequi o-
pinionem certam, & probabiliorem: ergo &c.
Tum, quia, qui deserit opinionem, quam con-
scientia sua dictat non esse securiorem, & sine
periculo errandi, non peccat: ergo sequendo
sententiam minus probabilem, relicta tutiore,
exponitur periculo peccandi: ergo peccat:

nam ait Suarez: in moralibus perinde est aliquid
facere, & exponere se periculo faciendi: Ita disp.
16. sect. 2. Tum, quia, qui amat periculum, pe-
ribit in illo: sic Eccles.

Quod si verò Judex superior agnoscat su- 17. *Si Judex*
am opinionem esse minus probabilem, respectu superior im-
opinionis Judicis inferioris, & nihilominus im- perat, ut Ju-
perat Judici inferiori, ut ferat sententiam juxta dex inferior
minus probabilem; Judex superior peccat, ex ra- judicet secun-
tione supradicta. In quo casu, si Judex inferi- dum suam o-
or censeat opinionem probabiliorem, quam Ju- pinionem,
dex superior judicat esse solum minus probabi- quam existi-
lem, poterit securè eam sequi. Ratio est; quia mat esse mi-
suo iudicio non judicat juxta opinionem minus nûs probabi-
tutam, sed operatur ex iudicio per se tutiori; lem, peccat; si
ergo &c. Tum, quia licet superior, si impe- Judi vero
ret, talem opinionem ad praxim reducere, pec- apparet, ut
cat contra dictamen propriæ conscientie, hoc probabilior,
non refert, quin inferior non teneatur præce- poterit secun-
ptum superioris ex natura rei exequi, dum ipsam
quatenus sua opinio videtur sibi probabilior, cui judicare.
inferior sistere debet, licet putativè à superiore
videatur minus tuta; nam per hoc adhuc per
se sequitur opinionem probabiliorem; ergo
&c.

Ex qua ultima ratione patet, quod si Judex 18. *Si Judex*
inferior censeret suam opinionem esse probabi- inferior cense
liorem, aut non certam: tunc si superior imperat ret suam opi-
oppositam sententiam ferendam, quam inferior nionem esse
existimat, esse juxta opinionem minus probabi- probabiliorem
lem, tenetur eam praticare. Ratio est; quia & non cer-
ubi non apparet certò malum, debet inferior o- tam, tunc si
bedire superiori; sed hic non apparet certò pec- superior impe-
catum in nostro casu, ergo licet inferiori sua o- rat oppositum
pinio videatur probabilior, tenetur inferior judicare, po-
jussa superioris exequi: nā conveniens est, ut infe- test obtempe-
rior in rebus dubijs servet directionem sui supe- rare.
rioris, qui in tali casu censi debet magis illu-
minatus. Ita sentit Joannes de Cardenas 1. part.
Crisi Theolog. disput. 16. cap. 4. & part. 3. disp.
59. cap. 7. art. 3.

A fortiori, si Judex superior existimat aliquam 19. *Si Judi-*
opinionem probabiliorem, & inferior cense- ci superiori
oppositam esse probabiliorem, sed cum aliqua videtur ali-
formidine, tunc inferior tenetur obtemperare qua opinio pro
Judici superiori, & secundum ipsius opinionem babilior, licet
judicare, propter mox dictam rationem. Tum, Judi infe-
quia id patet ex textu S. Bernardi lib. de Præcep. riori censea-
& disp. 9. ubi sic loquitur: Quid quid vice DEI, tur opposita
(id est, superioris) præcipit homo, quod non sit ta- probabilior,
men certum displicere DEO, haud secus omnino poterit juxta
accipiendum est, quàm si præcipiat DEUS. Sed opinionem su-
in hoc dubio non est certum, rem præceptam perioris judi-
displicere DEO; ergo in hoc dubio poterit infe- care, si præci-
rior sequi opinionem superioris, cum manife- piat.
stè, & certò non appareat esse mala; nam qui-
vis subditus lege naturali, tenetur obtemperare
superiori suo, in eo, quod non est pro certo pec-
catum.

Hinc: si Episcopus præciperet Parocho, Supe-
rior Religionis suo subdito, Imperator Judici-
bus suis, tenetur in re, juxta regulas superius po-
sitas, obtemperare.

Qua-

20. *Judex etiam in criminalibus teneatur sequi opinionem probabiliorem.*

Quæritur : an Judex in criminalibus quoque teneatur judicare secundum sententiam probabiliorem. Respondeo affirmativè ; ita expresse colligitur ex propositione 2. ab Innocentio XI. proscripta, quæ cum universaliter loquatur : *Judicem posse judicare, juxta opinionem etiam minus probabilem.* Per quod omne judicium includitur ; ergo quoque damnatur, posse Judicem in criminalibus judicare secundum opinionem probabilem, relictâ probabiliori ; igitur, ne inuratur hac censura, tenetur judicare juxta opinionem probabiliorem.

21. *Si crimen rei non plenè probatur, standum est pro ipso.*

Hinc, si producat aliquis reus in Judicium, cujus crimen plenè non probatur, standum est pro reo. Ratio est, quia opinio, quæ patronizat reo, est probabilior, utpote fundata in jure. 1. ex regul. 11. juris. in 6. ubi sic exprimitur : *Cum partium jura sunt obscura, Reo favendum potius, quàm Actori.* Ergo probabilitas stat pro reo. Tum, quia hoc ipsum convincitur ex Regul. 47. Jur. quæ sic sonat : *presumitur innocentia, ubi culpa non probatur ;* sed Rei culpa plenè non probatur : ergo standum est pro ipsius innocentia. Tum, quia in dubio nemo censetur obligatus ; ergo neque reus puniendus, cum in obscuris minimè sequendum est, prout meminit Regula Juris 30. Tum, quia ad hoc, ut Judex possit punire reum, debet convinci de culpa : sed non convincitur, nisi semiplenè : nam talis semiplena probatio defectu evidentiae generat dubium ; Sed in dubio stat possessio pro innocentia Rei ; Sic demonstro ex Reg. 46. Juris, quæ hòc modò loquitur : *in pari causa melior est conditio possidentis ;* Sed ante dubium præcesserat possessio innocentiae Rei ; ergo &c. Sicque, si Judex cum tali semiplena probatione Reum puniendum judicaret, se exponeret periculo errandi, seu ipsum injustè condemnandi, quia esse posset, quòd putativus Reus esset inculpabilis, prout contigit Venetijs ante plurimos annos, nos, videlicet : Fuit quidam Pistor inventus noctu à Satellitibus, penes quendam hominem occisum cultro, qui infixus in vulnere mortui adhuc hærebat, captus supra hoc is miserabilis Pistor, ductus ad carceres, examinatus : an ille occidisset, negavit, & quidem justè ; ast cum penes ipsum inventa fuerit vagina sinè alio cultro. mox allatus fuerat culter, qui in vulnere occisi infixus fuerat, & commensuratus cum vagina Pistoris, quæ ita adaptata cultro fuerat, ac si reverà omni diligentia, ac studio pro eodem cultro confecta fuisset ; supra quod miserabilis pistor condemnatus fuerat ad laqueum : siquidem ex illo signo habebatur aliqualis probatio homicidij, eò quòd præsentia sui apud cadaver exanime inventa, sinè omni alio, & vagina proportionata cultro, dederat non exiguam præsumptionem, quòd reverà ille fuisset homicida : itaque cum pro tunc adhuc propositio secunda, in frontispicio allata, non fuerat anathematizata, videtur Judicem potuisse ipsam sequi. Tandem hujus falsitatis eventus probavit : nam paulò post captus fuit insignis latro, ductus ad car-

ceres, qui inter alia facinora confessus est, ipsum fuisse homicidam illius, penes quem inventus erat ille infelix pistor, qui casu per illam plateam sinè socio, & lumine transiverat, quem Judex injustè ad patibulum condemnarat : auditò hoc illicò Magistratus, utpote justissimus, dedit ordinem, ut omnis honor suspensio Pistori fieret, ac suis sanguine junctis, perpetuum stipendium assignavit, in præmium innocentiae, & dedecoris habitì, ex suspensio proprii sanguinis. Ecce, quòd semiplena probatio non sufficiat ad condemnandum reum, posset enim contingere, fore innocentem, prout ex prædicto casu colligitur.

Imò si Judex urgeret, & Reus peteret Appellationem in causa capitali, esset admittenda : peteret appellationem in causa capitali, licet sit reo favorabilis, adhuc est probabilior : quia in tali casu clarè constare debet delictum, pro recto judicio ferendo : siquidem contingere posset, quòd in decisione pænæ ipsi injuria fieret. Hunc Paragraphum cum antecedenti tuetur quoque Cardenas, in positione propositionis 2. ex damnatis ab Innocentio XI. Lumbier, tom. 3. summ. numerò 1731. Diana, in additione tertia partis, resol. 13. ubi citat pro se Clavim Regiam, Solonium, Alphonsum de Leone, Merollam.

Quæritur : an Judex accipiens aliquid à Reo, vel amicis suis, ex motivo non puniendi crimina, peccet contra justitiam ? Respondeo, affirmativè. Ratio est ; quia ille peccat, qui facit aliquid contra justitiam ; Sed Judex accipiendo dona, nè puniat crimina, facit contra justitiam ; ergo peccat. Major est certa ; quia non administraretur Justitia, secundum suam intrinsecam exigentiam, eò quòd causa esset majorum malorum, quatenus Rei, intuitu corrumpendi Judicem, possent sibi sternere viam, ad multa alia crimina patrandum : Minor probatur ; quia Judex accipiendo à Reo, vel Parentibus ejus, dona, ex motivo, non puniendi Reum, lædit leges civiles, & non observat Rempublicam indemnem, cujus intentio est, administrandi justitiam omni meliori modò : sicque aliter faciendo, læderet intentionem Reipublicæ, consequenter, & Leges, & Justitiam ; Ergo &c. Tum, quia hujusmodi Judex, præberet gravem tentationem etiam viris probis, ad ulciscendum contra inimicos, cum spe pacificandi muneribus Judicem, ad nos ipsos puniendum. Ex quo innumerabiles impietates, & iniquitates malorum hominum pullarent, quòd susque deque tranquillitatem, & bonum Regimen Communitatis, seu Magistratûs, invertere possent ; ergo &c.

Quæritur : Utrum Judex posset aliquem condemnare, quamvis convictum per testes legitimè examinatos, & quamvis juridicè probatum sit, v. g. esse homicidam, quem tamen certò novit innocentem, ex privata scientia. R. negativè, ita Lessius, Lyranus c. 23. Cardin. de Lugo, Filliucius, Bonac. citati à Tobia Lehner de principijs Just. prin. 9. Probatur ex Scriptura. Exponitur.

22. *Si reus lationem in causa capitali, peteret appellationem in causa capitali, licet sit reo favorabilis, adhuc est probabilior : quia in tali casu clarè constare debet delictum, pro recto judicio ferendo : siquidem contingere posset, quòd in decisione pænæ ipsi injuria fieret.*

23. *Judex accipiens munus, nè reum puniat, peccat.*

24. *An Judex possit condemnare Reum per testes convictum, quem scit esse innocentem, exponitur.*

cap. 23. ubi sic legitur: *Non sequaristurbam ad faciendum malum: nec in judicio plurimorum acquiesces sententia, ut à voto devies.* Ergo si innocentem noveris, quamvis accusatum ut Reum, nequaquam ut talem condemnare poteris citrà læsionem justitiæ. Tum, quia non licet operari Judici, quod est intrinsecè malum, sed condemnare innocentem, putatim, & convictum ut reum, est intrinsecè malum, & in nullo absolutè casu est dispensabile, eò, quod immediate pugnat contra legem Divinam naturalem; ergo &c. Minor etiam probatur; quia condemnare innocentem per se, lædit præceptum Divinum naturale, quatenus indicat servare justitiam, ac indemnitate innocentis; ergo &c. Tum, quia autoritas puniendi, concessa est Judici in bonum Reipublicæ, sed punire innocentem, non est in Bonum Reipubl. ergo &c. Minor probatur, quia punire innocentem, est in destructionem totius corporis communitatis, quatenus innocens est membrum bonum corporis moralis Reipublicæ, ergo si puniretur innocens, læderetur membrum bonum Reipublicæ. Tum, quia si Judex sciret, se non habere potestatem in reum, non posset eum condemnare, utpote extra suam jurisdictionem existentem, ergo si sciret reum falsè accusatum, non habere culpam, non posset eum condemnare. Tum, quia hæc opinio firmatur validissimâ autoritate Innocentij XI. damnantis propositionem 2. videlicet: *Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem;* ergo cum Judici constet, Reum esse innocentem, hæc est certò ruta, ideoque nequit aliquem condemnare, quamvis convictum per testes, ut homicidam, quem certò novit innocentem.

25. *Judex* Quæritur; utrum Judex justè possit reorum pœnas relaxare, & absolvere? Respondeo cum laxare, & ab- *Divo Thoma in 2. 2. questione 67. art. 4.* Judicem Reorum pœnas, ne relaxare, nec absolvere justè posse, non assentiente parte, (intelligitur de quocunque Judice, sive supremo, sive subalterno:) re parte, secus satisfactâ verò parte, posse Judicem solum subvenire, & vel premium in his relaxare, & absolvere, quæ sunt à lege determinata; in his verò, quæ sunt arbitraria Judici, sive supremo, sive infimo, relaxare posse. Ratio primæ partis est, quia ad hoc, ut Judex possit justè absolvere reos à pœnis, debet servare omne jus illæsum; sed si absolveret reos à pœnis non consentiente parte læsâ, non servaret omne jus illæsum; ergo non potest justè illos absolvere. Major per se est clara; minor probatur: quia Judex non servaret jus illæsum partis damnificatæ, eò quod per talem absolutionem rei, adhuc remaneret obligatio satisfaciendi parti damnificatæ; sicque Judex injustè ageret. Tum, quia quamdiu quis non cedit juri suo, tamdiu habet jus exigendi compensationem; sed si Judex absolveret reum, non assentiente parte, pars non cederet juri suo; ergo semper haberet Jus exigendi compensationem; igitur Judex iniuste absolveret re-

os, quatenus violaret Jus Reipub: quæ præcipit; debere tenere innoxios cives, nullumque damnum illis injustè inferre, uti contingeret, si Judex sinè consensu illorum, qui sunt læsi, Reos absolveret. Quod si verò pars damnificata consentiat in relaxationem pœnarum, quas Judex relaxat, nulla fit hujusmodi damnificatio injuriâ, cum ex se cedat juri suo: ergo &c.

Quæritur: quomodo Judex debeat ferre sententiam pro eo, qui rem possidet, si dubium aliquod in judicando intercurrat? Sit casus.

Terentia nuper amisit unionem: post aliquas hebdomadas casu in templo invenit Florentiam, 26. *Judex* apud quam cernit aliquem unionem, quem debet ferre cit esse suum: venit ad Judicem. Florentia sententiam probat plenè, unionem esse suam, ac legitimè e- pro possidente, um possidere; Terentia eodem modò per te- si probaverit stes probat, efficacius habere jus, & proprietatem legitimè rem ad illum unionem: in hoc casu, licet Terentia possessoriam possit efficacius probabilitate probabiliore probet, do- dere, licet par minium habere ad talem unionem, non debet eis opposita o- tamen Judex judicare in favorem Terentiæ. Ra- pinio sit pro- tio est, quia Florentia, etiam plenè demonstra- babilior. verit legitimam possessionem unionis, quæ possessio facit jus certum eum retinendi; ergo nullò modò potest Judex eam exspoliare tali jure; quia jus certum retinendi, excludit omnem probabilitatem restituendi: alias jus certum, non esset certum, quod implicat, cum semper jura clament pro possessione sui, uti colligitur ex *Regula Juris 44. Melior semper est conditio possidentis;* ergo, licet Terentiæ probatio sit probabiliore, quod habeat jus ad unionem: Judex non potest pro ipsa decidere; quia opinio certa prævalet probabiliore: imò respectu probabilitatis, est probabilissima.

Quid si Florentia non probasset sufficienter 27. *Si possi-* legitimam possessionem prædicti unionis, & dens rem non Terentia ratione probabiliore probaret, eum sufficienter spectare ad se? in hoc casu, si Terentiæ deesset probaret esse plena probatio de legitima possessione, tunc suam, & pars prævaleret probatio Terentiæ; sicque Judex contraria ra- deberet decidere juxta probabiliorem rationem tione probabi- Terentiæ. Ratio est; quia deficiente omni alio liori probat majori fundamentò, Judex deberet decidere rem esse su- secundum allegata, & probata; ergo cum non am, tunc Ju- constet possessio legitima unionis ex parte Flo- dex sententiâ rentiæ, jus pronunciare debet, ac si pro neutra probabiliore parte exstaret possessio, ergo in favorem Teren- decidere de- tiæ; Tum, quia ait *Arist. ethic. 1. & Rhetoric. bet. 15. Judex debet esse sicut cognitor argenti, & au- ri, ut abyssum ab adultero distinguat,* quia nimirum debet unice attennere, quis nam ex litigantibus habeat jus verum, & quis nam jus apparens dumtaxat, nulloque modò personas respicere, ut ob amicitiam, consanguinitatem, vel aliam ipsarum qualitatem, dimoveatur à veritate judicii; ergo tenetur pronunciare sententiam pro jure Terentiæ, utpote probabiliore. Ità P. Thyrsus Gonzalez, de Recto usui opinionum probabili- lium. diff. 4. §. 6. n. 36.

Ppp

In casu

28. Si rem possidens nequeat probare legitimè esse suam, & pars contraria pariter solum probabiles rationes affert, esse suam, Judex debet pro possidente decidere.

In casu verò, si Florentia non posset probare, se habere omnino legitimam possessionem unionis, & certam, sed tantum probabiliter legitimam: & Terentia ex alia parte produceret pariter probabiles rationes, de proprietate ejusdem Unionis, si neutra probabilitas, facta diligenti reflexione harum partium, prævaleret, censeo pro Florentia jus decidere. Ratio est; quia possessio probabiliter legitima, superadditò actuali Dominiò rei, facit probabiliorē opinionem; ergo pro Florentia jus dicere debet. Tum, quia multoties contingit, quòd quis, licet sit verus possessor rei, nequeat juridicè evidenter probare, hujusmodi rem esse suam, vel propter carentiam testium, vel quia ignorat modum probationis: ergo &c. Tum, quia nemo debet à possessione rei extrudi, nisi convincatur, rem non esse suam, cum semper melior sit conditio possidentis. Sed Terentia suà ratione non convincit Florentiam de illegitima possessione unionis; quia ipsius Ratio non præponderat rationi Florentiæ; ergo &c. Alias ipsi fieret violentia injusta. Secus dicendum esset, si efficaciores rationes à Terentia, pro proprietate talis unionis adducerentur.

Ex casu prædicto patet 1. si quis probat plenè, possessionem legitimam rei, licet alia pars habere probabiliorē rationem, seu proprietatem ad rem, non posset Judex decidere pro non possidente; quia ex propositione damnata ab Innocentio XI. num. 2. debet judicare secundum opinionem certam, cum certò habeat possessionem.

29. Legitima possessio prævalet omnino probabiliori, nisi Judex aliter cognoscat.

Aliud tamen dicendum esset, si Judex ex aliqua ratione intrinseca, & sibi nota, cognosceret rem esse pro certò partis non possidentis, tunc, in favorem hujus jus dicere tenetur, tanquam Domini legitimi rei.

Patet 2. Si quis possideret rem, & non posset probare in judicio contra suum actorem de legitima, & plena possessione rei, debet Judex rem decidere secundum opinionem probabiliorē, rem, sine reflexione ad possessionem, secundum allegata, & probata.

30. Quomodo Judex indiget, si rem decidere secundum opinionem probabiliorē, non posset contra suam a-

Patet 3. Si possessio non est omnino certa, & proprietas alterius est probabilis, Judex debet judicare pro probabiliori. Ita quoque sentit Joannes de Cardenas in expositione 2. Propositionis ab Innoc. XI. damnatæ, dissert. 3. cap. 1. citans sur. pro se Filguir am.

CAPUT II.

An Judex possit accipere munus, pro ferenda sententia in favorem dantis.

Propositio 26. ab Alexandro VII. damnata est.

Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia, in favorem unius, præ alio.

SUMMARIUM.

31. Quid aequalitas opinionum importat, notatur.
32. †. Judex in aequalitate opinionum, non potest accipere pecuniam pro ferenda sententia, in favorem unius, præ alio.
32. Solvuntur objectiones.
- Nomine pecunie veniunt omnia munera pretiò aestimabilia.
34. Si litigantes habeant aequales probationes ad rem, quorum neuter eam possidet, tunc Judex equaliter rem dividere tenetur.
35. In prædicto casu, si res sit indivisibilis, tunc Judex debet disponere, ut una pars tradat medium pretium alteri, vel sorte distribuant.
36. In supra relata circumstantia, si unus litigantium rem possideat, Judex pro eo debet judicare.
37. Sententia justa, gratis sine omni munere temporali ferenda est.
38. Munus ex mera liberalitate judicii factum, potest retineri.

39. Testis peccat, exigendo aliquid pro veritate dicenda.

40. Si duo litigantes in diversis causis, equali tempore sint in litigio, utrum in hoc casu possit Judex munus accipere ab uno, pro citius eo expediendo, quam altero, exponitur.

41. Solvitur objectio.

42. Pro qua parte litigantium major probabilitas militat, Judex gratis pro illa causam decidere tenetur.

AQualitas opinionum pro utraque parte importat in Judice quandam indifferentiam, ut consideratis pro & contra rationibus, tunc, notatur, neutri parti adhaerendum inducatur, eò quòd intellectus æqualiter in utramque partem propendeat.

Hinc oritur quæstio: an Judex in æqualitate opinionum possit accipere pecuniam pro

feren-

ferenda sententia in favorem unius præ alio?

Nunc Respondeo, &

32. † *Judex* Dico: contra Propositionem 26. ab Alexandro in æqualitate VII. rejectam; Iudex in æqualitate opinionum non potest accipere pecuniam, pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

Probatur: quia æqualitas opinionum facit, ut ambæ partes habeant æquale jus ad rem, ergo Iudex accipiens pecuniam pro ferenda sententia in favorem dantis, spoliaret jure suo partem contrariam, quod iniquum est: & consequenter accipiendo hujusmodi pecuniam, illam restituere tenetur: quia sententia à Iudice lata, est semper actus Justitiæ, vel Injustitiæ. Si est actus Justitiæ, vendi nequit. Ratio est; quia actus Justitiæ, cum sit virtus ordinis superioris, nullâ pecuniâ æstimari potest, utpote hæc ordinis inferioris. Si est actus injustitiæ, est vitium deterius omni pretiò, ac pecuniâ pro ipsa data, iniquè datur; ergo accipiens tenetur ad restitutionem, cum Justitia ex intrinseca sua ratione petat dare unicuique, quod suum est; Ergo &c. Tum, quia dantis pecuniam, velleam dat pro justa sententia, vel pro injusta: non potest dare pro justa sententia; quia *cap. Non sane. 14. qm. 15.* Interdicitur Iudici, vendere justum iudicium; ergo talis delinqueret. Neque potest dare pecuniam pro injusta sententia; quia esset rem alienam injustè emere, consequenter teneretur ad restitutionem, alias peccaret; ergo &c. Tum, quia contraria opinio damnatur ab Alexandro VII. prout superius in frontispicio hujus capit. legitur. Itaque quoque *Ver de tit. 2 p. num. 86 b. Cassianus à S. Elia, verb. Judex. 2. num. 21. Covarruvias part. 2. sect. 3. Sotus libro 4. questione 2. art. 1.*

25. *Solutio* Dices: in Bulla solum damnari, non licere accipere pecuniam pro ferenda sententia in favorem unius præ alio, quando jura sunt æqualia, nec ibi aliquid exprimitur de libertate Iudicis; ergo potest accipi pecunia pro privatione libertatis, quatenus Iudex ratione opinionum æqualium sit liber, & dum fert sententiam unius præ alio, privat se tali libertate: Ergo &c.

Respondeo: Nego antecedens, nam licet expressè, & formaliter solum damnetur, accipere pecuniam pro ferenda sententia, virtualiter tamen etiam damnatur, accipiendo pecuniam pro privatione libertatis, intuitu cujus fertur sententia in æqualitate opinionum, in favorem unius præ alio. Ratio est; quia ex una propositione infertur alia. Nam semper esset verum dicere, quod Iudex accipiens pecuniam pro privatione libertatis, accipit eam etiam pro ferenda sententia, cum unum sit inseparabile ab alio: ergo &c. Tum, quia alteri comparti manifestam faceret injuriam, spoliando eum jure suo, æquali, cum parte contraria: nam hæc non habet majorem prætensionem, quam illa.

Nomine pecuniae veniant etiam alia munera, sicque Iudex pro ferenda

sententia nihil, quod pretiò temporali æstimabile est, accipere potest; ita *Glossa, Leg. pecunia. munera prefin. 22. ff. de verb. signif. Sanchez in decel. tom. 10. tit. æstimabili. lib. 2. c. 2. n. 6. Tiraquellus de justitia, cum alijs nonnullis penes hos citatis.*

Dices 2. ferre sententiam in favorem unius, etiam justam, est pretiò æstimabile, cum ipsa alicui sit proficua: ergo litigans tenetur Iudici ad gratificandum: igitur & Iudex poterit accipere pecuniam pro ferendo jure. Respondeo: Verum esse teneri litigantem ad gratificandum Iudici; gratificatione pecuniæ, aut aliorum munerum, nego consequentiam; quia hoc expresse includitur in *Propos. damnata ab Alexandro VII.* Tenetur ad gratificandum Iudici, gratificatione antidotali, concedo consequentiam: id est, tenetur ipsi præstare obsequium, sive gratias agendo, reverendo, pileum deponendo, & ipsum cognoscendo pro amico sibi charissimo, & sub hac gratificatione consistit prædicta obligatio, quæ non includitur in præcitata, propositione damnata, nam nullum munus materiale pretiò æstimabile, per eam, pro sententia ferenda, Iudici tribuitur.

Quod si partes litigantes habeant pro se opiniones æqualiter probabiles, ita ut Iudex omnibus inspectis æqualiter, in utramque partem feratur, eo quod jus unius partis, non præmineat alteri: tunc si rem, pro qua litigantes hæc, & nunc quorum neutra pars possideat, & si hujusmodi res sit divisibilis: in hoc casu tenetur Iudex cui libet partem suam æqualem dijudicare, alias si plus uni, quam alteri supererogaret, manifestam faceret injuriam parti minus accipienti, eo quod sine ullo fundamento præferret partem oppositam; ita docet *Prosper Pagnanus, insignis Juris Consultus, & Roma utriusque signaturæ referendarius*, qui tribus Pontificibus, Urbano XIII. Innocentio X. & Alexandro VII. in gravissimis negotijs inservivit, in illustri Commentario ad *cap. Ne in iuris. n. 2. 31. & sequentium.* Itaque quoque *Thomas Sanchez lib. 2. de marr. disp. 41. n. 15. Cajetanus, Sotus, Navarrus, Henricus, & alij nonnulli.*

In casu tamen, quod si res sit indivisibilis, & neutra parti eam possideat, tunc Iudex tenetur dat medium partes componere, ita ut nulla pars alteri medietatem rei refundat, vel sorte distribuant. Ratio est; quia Iudex tenetur dijudicare cuicunque suum, ne uni faciat injuriam, ob commodum alterius. Itaque *Salas in 1. 2. tr. 8. disp. un. sect. 23. num. 36. In supra 240. Fillucius tom. 2. tr. 21. c. 3. n. 144.*

Quando litigantes habent opiniones circa rem, æque probabiles, & unus illorum eam possidet, tunc Iudex tenetur & ei rem dijudicare. Ratio est: quia habetur ex *Reg. Jur. 45. quod in pro eo debet pari causa, melior sit conditio possidentis; ergo Iudex* cum

cum una pars litigantium eam possideat, jus stat pro ipsa.

37. *Sententia* Hinc ex superioribus clarè patet, quòd Judex non possit aliquod munus accipere, pro justa, gratis ista sententia ferenda; & si id accipit, tenetur ad restituere omni munere tempora- restitutionem. Ratio primi est, quia sententia li ferenda est. justa est debita virtute justitiæ, quæ cum sit virtus superioris ordinis, non est pretiò æstimabilis; igitur nec vendenda. Ratio secundi per se constat; quia tale munus acciperetur indebitè, siquidem sententiam justam ex natura rei gratis proferre obligatur; ergo &c. Ità *Toletus in summ. lib. 5. cap. 21. num. 5. Arragonius 2. 2. quest. 75. art. 4. Navarrus in manual. cap. 17. num. 34. Corduba lib. 1. qu. 32. Covarruvias parte 2. in Reg. peccat. sect. 3.*

38. *Munus* Quòd si munus daretur Judici ex mera libera- ex mera liber litate, ut justam sententiam dicat, non teneri ad rate judici fa- restitutionem, dummodo ei non detur pro redi- ctum, potest menda vexa. *Cassianus à S. Elia supracit. n. 7. retineri. Lessius lib. 2. cap. 14. dub. 9. n. 64.*

36. *Testis pec-* exigendo aliquid pro veritate dicenda. Ratio est: cat, exigendo quia veritatem dicere tenetur, intuitu conservan- aliquid pro da Justitiæ, & indemnitis proximi, quæ per veritate di- se ipsum obligat lege naturali ad eam tuendam, cenda, secus relinqueret contra illam legem, quod tibi non vis fieri, alteri nè feceris; ideoque munus acceptum tenetur restituere. Ità colligitur ex leg. 2. ff. de Conditione ob turpem causam, Bonacina de restitut. quest. 3. punct. 2. n. 1. Bannez 2. 2. qu. 26. art. 5. dub. 4. Vasquez. opusc. de rest. c. 7. dub. 5. n. 47.

40. *Si duoli-* Si duo litigantes in diversis causis, æquali tē- tigantes in di- pore sunt in litigio, v. g. ambo per annum: tunc versis causis videtur probabile, posse judicem accipere pecu- aequali tem- niam ab uno, & illum citius expedire. Ratio pore sint in li- est, quia talis obligatio prioris expeditionis, est tigio, utrum pretiò æstimabilis *Layman in Theol. moral. lib. 3. sect. 5. tr. 4. c. 4. n. 9.* At cavendum est, nè a- in hoc casu possit Judex liij, qui diutius exspectant in litigio, postpo- munus ac- nantur in expeditione causæ; quia illis manife- cipere ab uno, sta fieret injuria: quatenus privarentur tempore pro citius ex- debitò, quod pro ipsis judex impendere debet, pediando, ergo &c.

quàm alte- Dices: in propositione damnata solum expri- orum, expo- mitur, quòd non liceat accipere pecuniam pro nitur. sententia ferenda in æqualitate juris, in favorem 41. *Solvitur* unius, præ alio: nihil exprimens, an saltèr Ju- obiectio.

dex in pari causa, pro suo libitu, sine omni mune- nere, possit uni favere præ alio; ergo Judex po- test pro suo arbitrio, gratis in favorem unius liti- gantis, præ alio sententiam ferre, licet sint in pa- ri causa.

Respondeo: concedo antecedens, nego consequentiam. Ratio est; quia licet vi hujus damnationis, consequens non damnetur, damnatur tamen vi opinionis reprobata, ab In- nocentio XI. in propositione 2. vi cujus non li- cet, secundum opinionem minus probabilem ju- dicare: ergo cum opinio minus probabilis sit, quòd Judex in pari causa litigantium, possit judi- care in favorem unius præ alio; ergo cum proba- bilius sit, rem æqualiter dividendo, vel partes componendo, secundum hanc tenetur judicare: nam prima opinio importat aliquam acceptatio- nem personarum, ideoque refellenda; ergo &c.

Hinc, si pro una parte est major probabilitas, 42. *Pro qua* quàm pro altera, pro illa debet sententia favora- parte litigan- bilis ferri, non tamen licet pecuniam accipere, tum major propter rationes supra allatas, & hoc verum est, probabilitas licet ambo litigantes, vi facti essent æquales. militat, ju- Prima pars colligitur ex cap. 1. hujus tract. Tum, dex gratis quia Judex, ut justè judicet, interrogatus debet pro illa cau- dare rationem sui judicii, cur ità deciderit, re- sam decidere spondendo, quia cognovi ex hac parte majora tenetur. fundamenta, & probabiliora, quàm ex opposita.

Etsi in tali judicio fortasse contingeret error, dummodo non proveniat ex passione, vel ex af- fectu sanguinis, Judex coram DEO erit tutus, eò, quòd juxta solidiora, seu meliora funda- menta, ipsi apparentia, litem deciderit: sicque pru- denter operatus est. Tum, quia habetur ex Lege: *Rem novam Cod. de Judicijs.* Ubi admo- nentur Judices, hòc modò: *Judicare cum ve- ritate Sacramentò prestitò. & §. Hodie.* dicitur: *Eos jurare, se facturos, quòd eis visum fuerit ju- stius, & melius;* ergo cum in prædicta circum- stantia justius, & verius Judici pro illa parte, pro qua judicavit judicium, & fundamenta appare- bant, proinde coram DEO nequaquam delin- quit, licet fortasse contraria pars sit certa, quæ pro hic, & nunc, non est nota. *Thyrsus Gon- zalez de usu opin. prob. dissert. 4. num. 39.* Secun- da pars patet: quia pecunia nulla potest æ-

quiparari justitiæ, eò, quòd hæc, cum sit ordinis superioris, excedit om- ne pretium temporale; ergo, &c.

Sbogar Theologia.

CAPUT III.

De ferenda sententia à Iudice circa Sacramenta, & alia, tam ad Jus Canonicum, quàm Civile pertinentia.

SUMMARIUM.

43. Videtur, quòd Iudex sapius teneatur sequi opinionem minùs probabilem, dicendo jus circa valorem Sacramenti.
Casus fundamentalis, & difficilis proponitur.
44. Iudex in prædicto casu, tenetur declarare matrimonium clam contractum, esse validum.
45. An Iudex Ecclesiasticus, aliter possit judicare in foro interno, & aliter in foro externo.
Casus notabilis.
46. Differentia Iudicij fori interni, & externi, notatur.
47. Iudex Ecclesiasticus in foro externo, non sequitur iudicium fori interni, quando partium iura sunt obscura.
48. Solvitur obiectio.
Casus notabilis.
49. Datur casus, in quo Iudex Ecclesiasticus non infert violentiam iudici seculari, compellendo eum per excommunicationem ad obtemperandum.
50. Si Iudex Ecclesiasticus vellet judicare secundum opinionem evidenter minùs probabilem, Iudex secularis potest tunc eum impedire.
51. Si verò opinio Iudicis Ecclesiastici non est certò minùs probabilis, non potest iudex secularis impedire, quin Iudex Ecclesiasticus non possit secundum ipsam judicare.
52. Iudex Ecclesiasticus potest judicare, licet causa sit solum probabilis probabilitate minori.
53. Iudex Ecclesiasticus nunquam potest decidere causam, secundum opinionem minùs probabilem.
54. Iudex in causis intermedijs, & preparatorijs, tenetur sequi opinionem probabiliorem in ferenda sententia.

43. Videtur, quòd Iudex sapius teneatur sequi opinionem minùs probabilem, dicendo jus circa valorem sacramenti.

Casus fundamentalis, & difficilis proponitur.

QUæritur I. An Iudex teneatur sequi opinionem probabiliorem in dicendo Jus, circa valorem Sacramenti? Respondeo: videtur, quòd Iudex in dicendo jus circa valorem Sacramenti, multoties debeat sequi opinionem minùs probabilem, si illa sit tutior; e. g. sit casus.

Si Titius duceret Bertam, quæ, ut libera, habuit rem cum Fratre Titij: postmodum obtentâ dispensatione, iterum clam contraxit cum Titio, timuit enim ei dilectum manifestare, nè ipsam repudiaret, aut occideret; ac nè scandalum oriretur: ideo usa est hac astutiâ, habitâ jam dispensatione finxit se esse tristem, ac ma-

lè contentam; hoc advertens Titius, eam consolari desiderans, interrogat, quid ei esset? illa respondit: ah! quid mihi esset, ego infirmior præ amore tui; ideo si me diligis, vis esse meus fidelis conjux, sicut ego desidero esse tua? Titius respondit, omnino ego volo tibi esse fidelis Conjux. Post dies aliquot petijt Titius debitum conjugale, illa iterum finxit se esse simplicem, & se habere scrupulum, de reddendo debito, adducendo pro ratione sextum præceptum Decalogi: *Non fornicaberis.* At Titius respondit, quòd Conjugibus liceat talis actus: illa replicuit, ergo, si sinè peccato possumus simul copulari, sum contenta: Titius affirmavit: *Omnino.* Hic adverte, quòd Titius congressus sit cum Berta affectu maritali, qui post aliquot menses venit in cognitionem de impedimento dirimente supra relato; illicò repudiat Bertam, & promittit sponsalia cum Caja. Berta recurrit ad Episcopum, exponit ipsi casum, cum renovatione matrimonij, modò superius explicatò: citatur Titius, & affirmat omnia, quæ Berta pro sua causa allegavit. Ecce Syrtes: si Episcopus judicaverit matrimonium, clam contractum sinè Parocho, & testibus, inter Titium & Bertam esse validam, sequetur opinionem minùs probabilem, quæ versatur circa valorem Sacramenti; sicque incurreret damnationem I. *Propositionis, ab Innocentio XI. rejectæ.* Si judicaverit tale matrimonium esse validum, exponit se periculo injuriandi Sacramentum, quod fortè coràm DEO est verum matrimonium. Quid ergo in hoc casu decidendum?

Dicam ego: Episcopum debere decidere inter Bertam, & Titium Matrimonium clam contractum, esse validum. Hæc est opinio tuta, & probabilior: nam absentia Parochi, & Testium in Matrimonijs contrahendis, inducunt solum impedimentum dirimens, jure humano Ecclesiasticò impositum, quod jus non videtur obligare cum tanto scandalo, & damno contrahentium. Tum, quia, etsi non liceat excommunicato, ministrare Sacramentum, aut non jejuno communicare; nihilominus tamen, si urgeat extrema necessitas, non est illicitum; ergo à pari. Tum, quia etiamsi hæc opinio in favorem Bertæ judicata, esset minùs probabilis, in tali periculo verò extremæ necessitatis redditur tuta (ut mox ostendi de non jejuno,) per Epikeam. Tum, quia verum est, quòd coràm DEO matrimonium clam contractum, sit validum, ut patet in clandestinis, ubi non est receptum Concilium Tridentinum:

ergo, cum Ecclesia non imposuerit conditionem ut Parochus, & testes assistant, nisi ut vitentur mala, ut patet in præmio hujus decreti: in hoc verò casu cessat motivum talis mali, imò potius hoc matrimonium impedit, nè alia mala sequantur: videlicet separatio, ratione cujus possent oriri scandala; & si Titius aliam duceret, committeret se periculo perpetui concubinatùs. Tum, quia Episcopus additò suo actu reflexò, judicat esse verum matrimonium, ergo &c. Tum, quia Pius V. tali modò contractum matrimonium validum esse declaravit, uti testatur Navarrus & communiter Theologi, quibus adhæret Doctissimus P. Joannes de Cardenas, in prima parte Cris. Theologica disp. 9. cap. 8. num. 133. Sanchez, Sotus, & alij.

Hinc sequitur, quòd Judex circa valorem Sacramenti, eòdem modò debeat judicare secundum opinionem probabiliorem, aut certam; nam Judicium ultimò reflexum, secundum quod judicatur, semper debet esse certum de valore Sacramenti, alias incurreret damnationem Propositionis 1. ab Innocentio XI. anathematizata, prout efficaciter probabo in tract. De Sacramentis in genere.

45. An Judex Ecclesiasticus aliter possit judicare in foro interno, & aliter in foro externo.

Quæritur: an Judex Ecclesiasticus possit circa eandem causam in diversis tribunalibus opposita judicare vera, id est, aliter in foro interno, & aliter in foro externo? Sit casus.

Casus notabilis.

Berta contraxit fictè, seu sine intentione, matrimonium cum Titio, cujus fictio nunquam cognoscebatur, & jam habità prole, pœnitentià tacta, venit ad Confessarium Sempronium, Vicarium Generalem, accusat se de tanto scelere: qui prohibet, nè amplius conveniat carnaliter cum Titio, sine revocatione consensùs matrimonij, hoc ità spondens, eam absolvit, quò peractò, cupiens dissolvere matrimonium; recurrit ad Consistorium, ubi Sempronius Judex sedet pro Tribunali, protestatur contra valorem matrimonij, defectu consensùs, prout in confessione Sempronio aperuerat.

Nunc quæritur: utrum Sempronius possit judicare in foro externo in favorem Bertæ, declarando nullitatem matrimonij? videtur, quòd ità: quia forum externum sortitur partes fori interni; ergo, cum Sempronius reverà sciat, in foro poli, Bertam non habuisse consensum, sicque tenetur judicare in favorem illius, decidendo nullum fore hujusmodi matrimonium, aliàs secus faciendo, sibi contradiceret in eadem causa, quòd resultat in præjudicium Bertæ, & sonat magnam inconstantiam Judicis: hoc non obstante pro rectè decidendo casum:

46. Differentia Judicij fori interni, & externi notatur.

Nota differentiam, inter judicium fori interni, & externi. In foro interno pœnitens est sui accusator, testis, & actor, sicque Confessarius in tali Tribunali, cum nequeat habere de occultis majorem notitiam, de vita, & peccatis pœnitentis, tenetur ipsius testimonium acceptare, ac credere talem, qualem se esse accusat; ideoque judicium, quòd fert suprà sua peccata, juxta quæ taxat, & pœnam, benè & sanctè judicat.

Insuper advertet: judicium in Tribunali Sacramentali esse privatum, quà de causa non requirit illam solemnitatem, quam judicium extrinsecum in foro fori faciendum, hoc enim in remagni momenti requirit plures testes, omni exceptione majores, pro testimonio deponendo de actione rei; & licet Berta sit sui testis, sed singularis duntaxat, sicque non plenè probat invaliditatem matrimonij. Ità Cap. licet causam. de prob. Glossa, verb. Singulares: His intellectis,

Dico: Sempronium in foro externo debere judicare inter Bertam, & Titium, pro validitate matrimonij, quousque non produxerit testes omni exceptione majores, deponentes illam caruisse consensu in prædicto contractu: (dixi, quousque non produxerit testes oppositum deponentes, quos nunquam adducere poterit, cum præter DEUM nullus sit scrutator cordium.) Probatur ex L. Si debitor. ff. de pignore. L. is, qui destinavit. ff. de rei vendit. vin. ubi ait regula juris: Melior est conditio possidentis; Sed matrimonium inter Titium, & Bertam stat pro possessione, quia Titius acquisivit legitimum jus in corpus Bertæ, per publicum actum contractus coram Parocho & testibus, ergo, quousque Berta non probaverit contrarium per testes &c. Sempronius debet judicare pro validitate matrimonij. Nam ait Alciat. de presumptione 21. à princip. Hom. leg. 50. Tauri. num. 37. Rebuff. tr. de pacificis. possessor. num. 269. qui probat initium possessionis, præsumitur & hodie possessor; ergo, cum ab initio contractus inter Bertam, & Titium habiti, satis patebat traditio mutua corporum, per actum intrinsecum facta, ergo & hodie. Tum, quia turpitudinem allegans, non est audiendus: ità ex text. in l. mercenalem (C. de cond. obtrp. caus.) de transatione l. si pign.

Sed Berta protestans de valore matrimonij post tam multum temporis, turpitudinem suam allegat, eò, quòd Titio se prostituerit, ex quo (juxta ipsam,) fornicariè progenuit filios, ergo non est audienda. Tum, quia actiones extrinsecæ hominis, liberè factæ, sunt signa intentionis voluntatis, alias tales actiones non elicuisset; Sed Berta in contractu matrimonij cum Titio, liberè elicuit actiones extrinsecas, requisitas ad hunc contractum; nam dum Parochus exquisierat, an vellet Titium habere pro Conjugè, annuit affirmativè: tradidit ipsi manum &c. ergo signum est, ipsam habuisse veram intentionem acceptandi talem contractum, sicque Judex habet solidum fundamentum, decidendi pro valore matrimonij: nam cum homines, & Ecclesia judicent solum de extrinsecis, interna soli DEO patefcunt, ergo &c. Tum, quia eò modò, quò Berta fingendo contractum matrimonij mentita est, prout de se testatur, ergo defacto mentiri poterit; sicque standum est pro valore matrimonij.

Dices: Sempronius in foro interno prohibuit, nè Berta carnaliter cum Titio, sine renovatione consensùs matrimonij, concubat; ergo tale matrimonium, ante consensum Bertæ, est null-

nullum; ergo cum hucusque intentionem non elicuerit, etiam defectus est nullum; consequenter Sempronius in foro externo debet declarare matrimonium nullum. Responsio plenè patet ex supra notatis. Tum, quia Sempronius in foro interno, quanquam iusserit renovare consensum, hoc fecit: quia Berta, utpotè sui accusatrix, revelans Sempronio talem defectum, cuius opinionem pro tali foro in hac circumstantia sequi obligatur, per hoc tamen Sempronius non est pro certo securus, an reverà ita se habeat, sicut ipsi dixerat, sed solum probabiliter probabilitate desumpta ex fide Bertæ; ergo Sempronius non tenetur stare opinioni ipsius, eique credendo pro foro externo, si fortiores rationes oppositæ præsententur, iquales posui in præcedenti conclusione. Tum, quia Sempronius, non est scrutator cordium, sed solus DEUS; igitur nullam habet certam scientiam de facto consensu Bertæ, in tali matrimonio habito. Tum, quia Sempronius non debet sibi prævalere in externo regimine, de scientia quam habuit ex confessione, per hoc enim læderet Signillum Sacramentale, quod omni lege vetitum est sub lethali; ergo &c.

Quæritur: an Iudex Ecclesiasticus inferat violentiam, quando iudicat secundum opinionem minus probabilem? & è contra, an Iudex secularis respectivè eodem modò inferat violentiam Iudici Canonico, sententiam oppositam huic declarans? casus est in promptu.

Ante aliquos annos exivit ex templo nostro N. Titius vir nobilis, & dum in carpentum ascenderet, ecce Cajus, vetustus ejus famulus, voluntariè sclopetò ipsum trajecit, qui tertà diem mortuus est; homicida verò, mox ut expleret, per templum trajecit se ad Collegium, ubi in quodam cubiculo moratus, illicò verò, ac Titius è vita decesserat, dum nostri erant ad mensam vespertinam, satellites intrarunt Collegium, ac violentà manu à potestate Patrum Reum extraxerant; Hoc factò Patres recurrunt ad Episcopum, & ad Nuncium Apostolicum, qui sinè mora misit ad Magistratum, ut Reum restitueret; Magistratus verò protestatus est, homicidam illum non gaudere immunitate, eò, quòd Titius ante absolutum triduum occubuerit: stante hòc litigiò, binis vicibus in domo judiciali expositum fuit vexillum sanguinis, pro Reo morte puniendo. Nuncius verò, dum hæc violentia tentaretur Ecclesiæ faciendæ, intravit Domum Magistratus, ac protestatus est, se velle omnes excommunicare; insuper & omnibus Confessarijs interdixerat, nè ullus sub eadem censura incurreretur, reo in tali morte assisteret; Magistratus videns talem resolutionem Nuncij, recessit ab opinione sua, ac ultimò decrevit, se velle reum ad idem Collegium liberum reducere, & Patribus restituere, quòd factum est; ubi jam Iudex Ecclesiasticus cum suis Assessoribus pro Tribunali sedit, ac Reum coram se comparandum citavit, quòd præsentatò data fuit sententia, illum non gau-

dere immunitate Ecclesiasticà; factò hòc, traditus fuit homicida extra limites Collegij Magistratui sæculari, cum omni debita formalitate.

In hoc exposito casu, duo notanda sunt; primò, quòd Magistratus sæcularis per violentiam eripuerit reum è potestate Ecclesiastica, ante latam sententiam. Secundò, quòd Iudex Ecclesiasticus violentaverit per minitamentem excommunicationem Magistratum, nè puniret Reum ante sui restitutionem. His expositis:

Dico, in hoc, & similibus casibus, Iudex Ecclesiasticus, nullò modò intulit injuriam Magistratui sæculari; interdicens sub excommunicatione, nè supplicio afficeret Reum. Ratio est; quia ubi est justa defensio immunitatis Ecclesiasticæ, non inferitur injuria per excommunicationem; ipsam defendendo; sed in hoc casu fuit justa defensio immunitatis Ecclesiasticæ; ergo &c. Nam evidens est, quòd si Magistratus morte affecisset reum, sine prævia sententia à Iudice Ecclesiastico lata, quòd reus in tali casu non gauderet immunitate Ecclesiasticà, ipsi facta fuisset maxima injuria. Tū, quia ait

Regula Juris: vim vi repellere licet. ita L. 1. §. 1. tit. ff. de vi, & vi armata. L. Scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad legem Aquiliam. Insuper L. is, qui aggressorem. Et L. si quis percussorem. Codice ad leg. Corneliæ de Sica. cap. Significasti. in 2. de homicidio. cap. Si verò de sententia excommunicationis. capit. Dilecto, eodem tit. lib. 6.

Tum, quia Nuncius in hoc casu, usus est opinione tutà de possessione immunitatis Ecclesiasticæ; ergo nulla facta est violentia Magistratui sæculari, impellendo eum ad restituendū Reum; imò è contra, Magistratus fecerat violentiam Ecclesiæ.

Quòd si Iudex Ecclesiasticus in decidendo causam, sequatur opinionem minus probabilem, id est, talem, quæ certè, & evidenter sit minus probabilis, v. g. si præciperet Clerico, ut restituat aliquam pecuniam, quam fortè non tenetur: pro qua causa decidenda appellat superiorem: aut Iudex inferior urget sub excommunicatione lata sententiæ, nè appellet, sed restituat; talis interdictio appellationis est opinio certè minus probabilis, quòd Iudex inferior possit eam interdicere, & urgere executionem, i. vide- tur inferre violentiam: in quo casu non peccat Iudex sæcularis, si impediat executionem, iudicando, injustè Clerico inferri violentiam. Ratio est; quia Iudex Ecclesiasticus (si talis opinio est evidenter minus probabilis,) operatur contra intentionem Innocentij XI. damnantis propositionem, numero 2. superius allatam; ergo iudicat contra jus expressum; ergo peccat. Subsumo: sed licet à Iudice sæculari impediri peccatum; ergo Iudex sæcularis reverà resistendo Iudici Ecclesiastico in tali casu, non peccat.

In casu tamen, quòd Iudex Ecclesiasticus, si verò op- judicaret secundum opinionem, non certè, & nio iudicis Ei-

Casus notabi-
lis.

elestastici non evidenter minus probabilem, licet Judici sæculari videatur minus probabilis, executionem *certò minus* probabilem, sententiæ latæ à Judice Ecclesiastico non potest impedire. Ratio est; quia sicut non est certum, quod Judex Ecclesiasticus judicaverit se impedire, quin eundem opinionem minus probabilem: ita non *judex Eccle-* est evidens, quod in judicando deflexerit ab opinione probabiliori; ergo cum non constet pro certo injuriam in judicando fecisse: igitur neque violentiam; nam quivis Judex opinatur suam sententiam esse meliorem; ergo Judex sæcularis executioni talis sententiæ nullò modò potest obstare; alias, nunquam inter Rempublicam sæcularem, & Ecclesiasticam esset pax, propter diversas opiniones Doctorum; igitur Judex sæcularis peccaret contra immunitatem Ecclesiasticam; quia se exponeret periculo errandi, quod idem est in moralibus, ac actualiter peccare, ut ait *Smarez* *disp. 16. sect. 2.*

Quæritur: an Judex Ecclesiasticus possit sine nota violentiæ judicare, in causa, quæ tantum probabiliter probabilitate accepta est spiritualis; licet alia ex parte est minus probabiliter spiritualis, id est, verè probabile esse probabilitate minori, talem causam esse spiritualem?

§ 2. Judex Ecclesiasticus Respondeo: posse Judicem Ecclesiasticum in tali causa decernere absque eo, quod inferat violentiam Juri civili. Ratio est: quia ubi non est certum: quod injuria sit lata, ibi non reputatur violentia: sed non est certum, quod Judex Ecclesiasticus inferat injuriam, decernendo causam juxta opinionem præscriptam: quia non constat evidenter, ejusmodi causam esse sæcularem; ergo non est certum de injuria lata, igitur nec de violentia. Tum, quia Judex Ecclesiasticus decidendo causam, probabiliter spiritualem, non resistit decreto Innocentij XI. ubi decernit, non debere sequi in judicando, opinionem minus probabilem; ergo &c. Antecedens patet; quia sua Sanctitas in tali decreto sancivit, ut substantia causæ, secundum opinionem probabilem non decidatur, seu ut merita causæ, & ejus robur, in quo fundatur, alteri villiori rationi, non postponatur: non verò, an talis causa, de qua dubium est, an probabilius sit esse spiritualem, vel temporalem, debeat potius decidi à Judice Ecclesiastico, vel laico. Igitur si Judex Ecclesiasticus decernat substantiam causæ secundum opinionem probabiliolem, nullam facit violentiam; v. g. si fœmina inventa fuisset, violans castitatem in loco, verè probabiliter sacro, licet fortè probabilius sit, quod locus sit profanus: in quo casu, si Judex Ecclesiasticus eam puniret juxta pœnas constitutas, nullam inferret violentiam; quia causa in substantia, judicata est juxta opinionem probabiliolem, licet ex alia parte Judex sæcularis contendat, se habere majus jus ad eam puniendam.

In casu tamen, quò Judex sæcularis recurrisset ad supremum Judicem Ecclesiasticum, ut decideret, an talis causa sit spiritualis, vel temporalis, tunc Judex Ecclesiasticus teneretur de-

cernere juxta opinionem probabiliolem, propter supra posita fundamenta.

Hinc 1. constat, quod si Judex Ecclesiasticus *§ 3. Judex* judicaret secundum opinionem certò, & evidenter minus probabilem, ageret contra damnationem Innocentij XI. quia inferret violentiam *Ecclesiasticum* *nunquam po-* *test decidere* *causas, secun-* contra jus rectum.

Hinc 2. Si Judex Ecclesiasticus ageret juxta opinionem, quæ non esset evidenter minus probabilis, licet minus probabilis aliquibus impetitis videatur, in hoc casu non oportet opinari eum inferre violentiam. Ratio est: quia non censetur violentia, nisi injuria sit evidens; sed non constat evidenter hujusmodi injuria, cum non appareat certò, sententiam contrariam, quæ deserit, esse probabiliolem: ergo &c.

Eodem modò, si verè probabile esset, quod causa sit spiritualis, licet probabilitate minori: Judex Ecclesiasticus non inferat violentiam, cum verè probabile sit, talem causam spectare ad jus Ecclesiasticum, quoad decisionem sententiæ, in qua tamen sequi debet probabiliolem opinionem.

Hucusque dixi, quod Judex in causa principali semper teneatur sequi opinionem probabiliolem: nunc

Inquiritur: An Judex in causis intermedijs seu interlocutorijs, quæ ordinantur ad causam universalem, teneatur sequi probabiliolem: Nam antequam decidatur aliqualis, Judex examinat testes, scripta partis, & contrapartis, excipit confessionem actoris, assignat terminum, ad defensionem faciendam, vel probationem producendam. Hinc scire velles: an Judex etiam in his præparatorijs actibus, directis ad causam principalem, teneatur judicare secundum opinionem probabiliolem, (prout dixi,) vel sufficit secundum minus probabilem: nunc

Respondeo: Judicem etiam in his obligari juxta *§ 4. Judex* *in causis inter-* *medijs, &* *præparatorijs* *teneretur etiam* *sequi opinio-* *nem probabi-* *liorem in se-* *renda senten-* *tia.* *Ratio est;* quia Propositio damnata ab Innoc. XI. in frontispicio hujus tractatus, loquitur aperte, judicem non posse judicare secundum opinionem minus probabilem; ergo si in causa principali, si in causis intermedijs, ordinatis ad causam principalem, ad id teneatur: cum ibidem nulla limitatio appareat, quod Judex in causis intermedijs ab hac obligatione esset exemptus: nam clarè constat, quod totus scopus suæ Beatitudinis fuerit, ut omnis avaritia, & personarum acceptio à Judicibus exulet, ac solidiori, & magis concordato juri conscientiæ adhæreant: nam cum hæ intermediæ præparationes dent plenam probationem causæ principali: igitur facile possent dispensare, si judicarent in his secundum opinionem minus probabilem, ut etiam causa principalis hujusmodi rationibus munita, decidatur juxta illas: sicque juxta opinionem minus principalem, quod reprobatur est.

CAPUT IV.

De monitis Iudicis, ad rectè judicandum.

SUMMARIUM.

55. *Judex caveat judicare secundum acceptationem personarum.*
 56. *Judex caveat adulationibus præbere aures, & in favorem illarum judicare.*
 57. *Judex vi amicitiae, caveat ladere justitiam, in judicando.*
 58. *Judex in arduis causis non fidat ingenio suo in judicando.*
 59. *Judicibus injustis, quæ mala debentur, notatur.*
 60. *Judicibus justis, quale premium debetur, notatur.*

55. *Judex caveat judicare secundum acceptationem personarum.*
IN primis Judex cavere debet in judicando, omnem acceptationem personarum: Ita decernit Lex Divina *Deut. cap. 1.* ubi Moyses ex ore Dei præcipit sapientibus populi Israel, ad justè sententias ferendum indifferenter, dicens; *Quod justum est judicare: siue Civis sit ille, siue peregrinus, nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis, ut magnum, quia Dei judicium est:* Hinc vè vobis iudicibus sæculi, qui ex amore sanguinis, viduas, & pupillos opprimitis, qui ad complacendum alicui scemellæ, quæ facta quâdam commiseratione Rei, Judicem blandè alloquitur, cui ille non raro respondet: Domina, quid vultis, quid vobis placitum erit? ad vestrum gustum, & intentionem omnia faciam, dignetur mandare, sum humilimus ejus servus; & utinam hæc verba non eructarentur subinde, etiam ex interesse lasciviæ: O Pilati loquela, quæ tradunt sanguinem justum! Ille ad complacendum Judæis expressit: *quid vultis faciam Regi Judeorum*, ad imitationem horum Judicum, qui deprimunt justitiam, ut Idolo injustitiæ immolent, quoties videmus pueros nullius meriti, viris dignis postpositis ad officia per favores promoveri quoties unum civem, aut pauperculum rusticum iniquè suâ facultate spoliari, ut per hoc complacere opulento nobili, aut amico, ita ut hi miserabiles rectè exclamare possent: Plus valet favor Judicis, quam centum Leges Codicis.

56. *Judex caveat adulationibus præbere aures, & in favorem illarum judicare.*
 Caveat præterea Judex adulationibus præbere aures; scire enim debet, prout loquitur *Palchalis de virtute, & vitijs. cap. 12.* *fistula volubere aures, & crebra deceptis, esca occidit;* ita adulatio Judicem. & Alanus de complacentia naturæ, hoc modò discurre: *Tuba commendationis spargit fontem derisionis, tuba laudis, sonum fraudis, mel in ore, fel in corde: oleo ungitur, ararium emangitur: ex*

pupillo sub cubito, sit saxum grave subito: sagitta volans molliter, transfigit horribiliter: heu! quanta adulationis mala! ita ut dicere quisque possit: plus nocere linguam adulatoris, quam gladium persecutoris.

Est etiam attendendum, nè vinculo amicitiae 57. *Judex vi in judicando* Judex se præcingat: nam in tribu- *amicitiæ cave* nali sedens, unicū scopū legis justæ rimari tene- *at ladere ju* tur: proinde non ex amore amici judicare, supra *sticiam in ju* quod ait Aristoteles lib. Rhetoric. *amor & odi* *dicando.* *um, & proprium commodum, faciunt sæpè Judi-* *cem non cognoscere verum:* quia, ut inquit Sene- *ea de beneficijs lib. 2. capit. 14.* *Judicium inter-* *pellat affectus.* Nam affectus ita fascinat intelle- *ctum hominis, ut veritas, & justitiæ trutinam,* *præ caliginoso amore cognoscere recusat.* Ad hoc fugandum, sequendum est Baldum, qui au- *reò calamò hanc expressit doctrinam: Propari* *modo litigantes fundant intentionem, potest ju-* *Judex ex disereo motu animi sui, solò DEO in-* *spectò, & non inhaerendo per viam alicujus carna-* *litatis, vel amicitiae, vel alterius passionis, eligere,* *quam partem vult obtinere.* In hoc igitur casu postponenda est ratio amicitiae, nam probi & *justi Judices, ait Cicero consil. 42º.* *solent se ex-* *cusare, quando manifestum est, alteram apud eos* *partem, gratiæ prævalere.* Quis est hic, qui hujus ethnici doctrinam amplectatur, & laudabimus eum? præstat enim amicitiam humanā postpone- *re offensæ DEI.* Prout ipsemet testatur: cen- *ties millies mori, quam DEUM vel levissimè* *offendere.*

In arduis, & intricatis causis, Judex semper 59. *Judex in proprio non fidat ingenio, & juxta illud judica-* *arduis causis* *re;* certum enim est, corruptas passionibus aliquo- *non fidat inje-* *rum tantum à tramite æquitatis recedere, quan-* *no suo in ju-* *tum à jure, per ignaviam veritatis inquirendæ* *dicando.* *aberrare: verum nemini Judicium concessum est,* *à legibus, & statutis, arbitrio suo deflectere, &* *pro placito voluntatis quamlibet æquitatem in* *meritis causæ effingere: Sed Judices Leges custo-* *dire debent, tanquam pupillam oculi sui, ab eis se* *avelli non patiantur, tametsi Cælum ruat.* Ita *Simancas de Republ. lib. 4. capit. 18.* quod di- *ctum confirmatur ex Fabio lib. 8. cap. de vi pu-* *blica: Ita contra similes Judices proprio judicio* *æquitatem sancientes, exclamat quid ad inducen-* *dos errores accommodatus, quam si in reddendo* *jure propriam cujusque animi sententiam pro ra-* *tione sequi, & nescio, quò æquitatis commentitiæ* *obtentæ legibus illudere concedatur? mos enim so-* *lennis ille est istiusmodi hominū, ut siue delirent, si-* *ve recta sentiant (quod casu evenire necesse est) o-* *mnia referunt ad æquitatē, quā pro arbitrio sibi* *fin-*

TRACT. CVI.

DE JUDICIO TEMERARIO.

CAPUT Unicum.

De quidditate, & malitia Iudicij temerarij.

SUMMARIUM.

1. Definitio Iudicij temerarij.
2. Si quis sine sufficienti fundamento iudicat, proximum fecisse grave malum, est lethale.
3. Temerè iudicare de mortali proximi ex indiciis levibus, est veniale.
4. Temerè iudicare de malo proximi ex sufficientibus signis, non est illicitum.
5. Probabiliter suspicari de gravi malo proximi, ex indicijs probabilibus, non excedit veniale.
6. Ex levi conjectura male de proximo iudicando, sine firma credibilitate mali, non excedit veniale.
7. Si quis temerè de aliquo ignoto iudicet esse malum, ex conjectura habita, non est lethale.
8. Temerarium iudicium defectu deliberationis, excusat à lethali.
9. Suspicio temeraria de malo proximi, ordinariè non excedit veniale.
- Ex malevolentia persistere in gravi suspitione, est lethale.
10. Cave de personis gravibus temerariè de lethali iudicare, quia esset mortale.
11. Nota, quæ excusant iudicium temerarium à lethali.
12. In dubio de malo proximi, cave, nè in deteriorem partem iudices.
13. Nullus debet iudicium temerarium, quod habet de proximo, alteri manifestare, nisi ex utili fine; si vero culpa est nota, non est lethale.
14. Malum, quod temerariè de proximo iudices, nõ est opus in confessione speciè ejusdem exprimere.
15. Iudicando temerariè de malo proximi, non tenetur ejus famam restituere, si alteri non manifestavit, secus bene.

sufficienti fundamento, est lethale. Ratio est; Iudicat, pro quia Christus Dominus Matth. 7. prohibuit, diximus fecisse grave malum, est lethale. Tum, quia iuxta reg. iuris, presumitur Innocentia, ubi malum, est culpa non probatur: ergo cum desit fortis ratio lethale. male iudicandi, fit iniuria proximo, temerariè de illo iudicare; siquidem nullus debet privari bonâ famâ, quam antea possidebat, eò, quod melior sit conditio possidentis, nisi clarè constet eam amisisse: sed qui sine sufficienti fundamento temerariè iudicat de malo proximi, non constat ei bonam famam amisisse; ergo taliter Jus proximi graviter violatur, prout communiter scribunt Theologi, cum Fillucio tract. 40. cap. 1. quest. 3. Sylvio. 2. 2. quest. 60. art. 3. quest. 1. conclus. 3. Reginaldo lib. 24. num. 20. Layman. lib. 3. tr. 3. cap. 2. num. 5. Cardinale de Lugo disp. 14. de justitia. sect. 2. num. 11. Ità etiam recenter Pater Thyrsus Gonzalez de rect. usu opinion. probat. Dissert. n. 41.

Aliquando contingit, quod etiam de peccato 3. Temerè iudicare de proximo, non excedat veniale. v. g. si de luxurioso aliàs cognito pro tali proximo, tali iudicetur ex aliquibus indiciis levibus, quod ex indicijs le sollicitaverit ad venerem; vel de milite, quod vixit, est veniale. ad duellum provocaverit; vel de ebrioso, quod fuerit ebrius. Ratio est, quia tales personæ huiusmodi iudicia temeraria non multum curant; imò subinde soli de illis gloriantur, nec infamiae sibi reputant; sic sentit Sylvius 2. 2. qu. 60. art. 3. apud Bassæum num. 2.

Si quis ex sufficientibus signis, & conjecturis iudicet, suspicatur de aliquo malo proximi, iudicare de aut de eius probitate dubitat, non est illicitum, malo proximi Ratio est; quia nulla fit ipsi iniuria, nec violatur ex sufficientibus signis, non est illicitum, eius jus, qui sufficientia præbet indicia, de se male iudicandi, & suspicandi: est commune Theologorum. Valentia disp. 5. questione 4. de Iudicio. punct. 3. Layman lib. 3. de justitia. tract. 3. part. 2. cap. 2. S. Thomas 2. 2. qu. 60. art. 3. Lessius lib. 2. c. 29. dub. 2. n. 5. Reginaldus lib. 24. num. 21.

Iudicium temerarium, est actus intellectus, quod de altero sine sufficienti ratione aliquod malum iudicatur.

Iudicare, proximum fecisse grave malum pro certo, deliberatè, & infallibiliter, sine

Salonius 2. 2. qn. 60. art. 3. Sayrus lib. 12. cap. 3. num. 11. Azorinus tom. 3. cap. 11. dub. 3. cum alijs.

9. Probabiliter suspicari malo alterius, ex judicijs probabilibus, non excedit veniale. Ratio est; quia tale iudicium fundatum in probabilitate, continetur intra rectam regulam morum. Sic docet Tannerus 2. 2. babilibus, non disp. 4. qn. 3. dub. 2. P. Thyrus Gonzalez de re-excedit veniale. Et o. n. opin. diff. 3. n. 37.

Si cui obijciatur aliqua levis conjectura, malè de proximo iudicandi cum aliqua suspicione, & conjectura malè ei firmiter non assentitur, non est lethale. Ita de proximo Bonacina disp. 1. quest. 7. punct. 1. n. 1. Filliucius iudicando, sine us tract. 4. c. 2. qn. 2. num. 2. Imò dubitare firmæ credibilitate, non excedit veniale. Etus indifferens in genere moris, & totam suam malitiam, vel bonitatem, desumit ex conjecturis.

Proinde, si conjecturæ sint fundatæ, tunc iudicare malè de proximo, juxta proportionem conjecturæ, non est malum; Si verò excedit iudicium temerarium cum conjectura, erit malum, quia iudicium temerarium desumit suum robur malitiæ, ab actu intellectus non sufficienter fundato, ideoque, si excedit vim conjecturæ in materia gravi, erit grave, &c.

Hinc, si Titius videret Cajum juvenem ascendere noctu per fenestram, ubi habitat meretrix, vel fortè alia puella, cum qua solus in abscondito moratus fuerit, habet sufficientia signa de fornicatione Caji suspicandi, & corruptione illius puellæ: sic juxta antecedens fundamentum non peccat.

7. Si quis temerariè de aliquo ignoto iudicet, esse malum ex conjectura habita, non est lethale. Solent subinde aliqui temerè iudicare de honestate hujus puellæ, vel alterius, ex eo solum, quia vident colloquentem cum hoc, vel illo mare, vel quia aliquo modo liberè per vias coambulat, quas tamen non noscunt, nisi solummodo ex visu, vel ex itinere obviando, vel in alijs diversorijs conveniendo: Item contingit, ut iudicent, temerè, sed indeterminatè de militibus, quod sint fures, nullum sigillatim assignando: in his & similibus casibus, tale iudicium temerarium non est lethale. Molina tract. 4. disp. 16. num. 3. Reginaldus lib. 24. num. 22. Ratio horum Auctorum est; quia in hoc casu nulli fit gravis injuria, defectu cognitionis, respectu puellarum, & defectu determinationis, respectu militum.

8. Temerarium iudicium defectu deliberationis excusat à lethali. Siquis in iudicio temerario se non perfectè reflecteret de mala, & gravi suspicione proximi, excusatur à mortali, defectu deliberationis. Bonacina de restitutione. disp. 2. quest. 7. punct. 1. n. 4.

9. Suspicio re-meraria de malo proximi ordinariè, & per se, non excedere veniale. Ratio est; quia suspicio cum sit error intellectus, fundata in judicijs putativis, sufficientibus suspicandi malum grave de proximo, pro tunc est invincibilis, & reputatur ut fundata; ergo &c. dum modo in hoc casu, si postea advertat, indicia non esse sufficientia, illicò suspensionem deferere paratus sit. Tum, quia licet

suspicio magis in unam partem inclinet, quam in alteram, per hoc nunquam tollit honestatem contrariæ partis; sicque erit solum imperfecta, prout sentit Layman lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 2. cap. 2. num. 6. Joannes della Cruz in precepto 7. quest. 1. dub. 2. Concl. 2. Alit si quis reflexivè, & ex malevolentia persisteret in gravi suspicione proximi de malo, vel positivè dubitaret sine causa, esset lethale. Ratio est; quia sine gravi injuria tale iudicium haberi non potest: Lessius, Filliucius; adverte, quod quando contingat suspicio indeliberatè, & præter intentionem, talis si ei non adhæreat, & procuret eam è mente evellere, non peccat.

Hinc cave temerariam suspensionem admittere, circa graves, & honestas personas, vel maxime, de quibus non potest præsumi sufficiens causa, v. g. si quis de persona Religiosa, pia, & virtuosa, aut de homine notæ integritatis suspicaretur, esse hæreticum fornicarium, incestuosum, furem, vel intentasse prodere patriam, & similia, in his enim casibus esset peccatum lethale. Sic prædicti Doctores sentiunt cum Bassæo, verbò, Iudicium temerarium in supplemento, n. 3.

Levitas materiæ in suspicione de malo alterius, ita etiam aliquando circumstantia personæ, & imperfectio actus, & defectus deliberationis, excusat à mortali; sic pariformiter docet Cardinalis de Lugo. disp. 14. de Justitia. sect. 2. num. 25.

Si quis dubium habet de malo proximi, ita ut ad utramque partem æquale pendeat iudicium, tunc pro meliori parte est interpretandum. In casu tamen, quod agitur de damno alicujus, tunc fas est in deteriore partem interpretari; cavendum tamen est, nè in puro dubio, proximum tuum malum, sicut tibi dubium suggerit, existimes, uti v. g. esse adulterum, homicidam, furem, &c. Ratio est; quia sine sufficienti fundamento læderet jus famæ alterius. Filliucius tract. 40. c. 1. qn. 9. Navarrus lib. 2. c. 4. n. 453. Sylvius 2. 2. qn. 60. art. 4.

Caveat qui vis iudicium temerarium, vel suspensionem quamlibet de malo proximi sui, alteri manifestare, nisi fiat ex causa honesti, & utilis finis. Ratio est; quia fama proximi poscit sui conservationem, alias eam læderet secundum proportionem mali, quod manifestat. Alit si culpa jam esset publica, vel jam illi nota, cui manifestatur, non esset lethale. Ratio est; quia ex tali propagatione mali, audiens non majorem augebit suspensionem de malo proximi, quam antea habebat; Est Sayri lib. 12. cap. 3. n. 20. Salonij 2. 2. qn. 60. art. 3.

Malum, quod quis de proximo temerariè iudicat, & suspicatur, non est necesse, in confessione speciem ejusdem mali exprimere. Ratio est; quia omnia mala in genere moris opponuntur justitiæ commutativè duntaxat, id est, alienam famam non lædere; igitur omnia sunt ejusdem speciei atomæ, sicque non est opus illa exprimere ratione unius speciei. Ita docet Lessius.

Ex malevolentia persistere in gravi suspicione, est lethale.

10. Cave de personis gravibus temerariè de re lethali iudicare quin esset mortale.

11. Nota, quæ excusant iudicium temerarium à lethali.

12. In dubio de malo proximi, cave, ne in deteriore partem iudices.

13. Nullus debet iudicium temerarium, quod habet de proximo alteri manifestare, nisi ex utili fine, si verò culpa est nota, non esset lethale.

14. Malum quod temerariè de proximo iudicas, non est opus in confessione speciem ejusdem mali exprimere.

n. 13. penes Feninck.

15. *Judican-* Dum quis temerariè judicat de malo proxi-
do temerariè mi, nulla oritur obligatio ad restitutionem fa-
de malo pro- mæ. Ratio est; quia cùm Judicium temera-
ximi, non te- rium, & suspicio, sit actus purè internus, non

Secun-

3. Insuper ad
juramentum
verum, re-
quiritur ve-
ritas, judici-
um, & justi-
tia.

Secundò, requiritur veritas, judicium, & justitia. *Veritas*, quatenus materia, supra quam cadit Juramentum, ita se habet, prout pronunciatur sine ullo mendacio præsumpto, & cognito. *Suarez lib. 3. de Jurament. c. 4. n. 6. Judicium* requiritur, quatenus Juramentum non debet fieri sine magna necessitate, vel utilitate publici, vel sui proximi; aliàs, si quis sine hujusmodi necessitate juraret, de re levi, non quæsitus, peccaret venialiter, quia invocaret Deum sine debita reverentia; Ità *Bozacina de 2. præcept. disp. 4. q. 1. punct. 3. n. 4. & 8. Requiritur Justitia*, quatenus Deus, ut testimonium, nunquam debet adduci in confirmationem rei illicitæ, & inhonestæ, cum animo inde illi majorem fidem adhibendi; juxta illud *Feremie: Jurabis, vivit Dominus in veritate, in Judicio, & in justitia. S. Thomas qu. 89. art. 3. Filliucius tr. 25. c. 2. qu. 2. n. 4. cum alijs pluribus.*

4. Verba ju-
ramenti tri-
pliciter pro-
ferri possunt,
proprie, mate-
rialiter, &
abstractivè.

Verba Juramenti tripliciter possunt proferri: Imprimis, cum intentione positiva, invocandi Deum in testem sui dicti; secundò, sinè intentione positivæ invocationis Dei; tertio, præscindendo à tali invocatione, quæ fieri potest vel advertenter, vel ignoranter. Primò modò invocare Deum, est formale Juramentum: secundò & tertio modò nequaquam, nam in secundo casu expresse excluditur invocatio Dei, & in tertio casu solum materialiter videtur proferre verba Juramenti, cum illa non in proprio sensu adhibeat; hæc regula valet pro foro conscientiæ; sic notat *Tamburinus lib. 3. supra decalog. cap. sect. 3. n. 6. Stoz lib. 1. part. 3. qu. 3. art. 2. sect. 1. n. 192.*

5. *DEUS dupliciter potest invocari in testem, expresse, & tacite.*

Deus dupliciter potest testificari in juramento : primò expresse, ut cum quis jurat apertè per Deum, per Christum, vel si dicit, testor Deum; secundò, tacitè, seu implicitè, ut cum quis jurat per creaturam, quatenus in illa insignis aliqua dignitas DEI elucet, movendo illum talis memoria DEI : ut si jures per Sanctos, per Sacramenta, per Crucem, per Beatam Virginem, per Evangelium, per fidem Catholicam, per animam meam, per Cælum, per Elementum, per Solem &c. Nam in his Juramentis non reputatur creatura per se in testem vocari, sed prout dicit ordinem ad Deum, & in his accipitur creatura pro Creatore, prout docent *Suarez lib. 1. Sayrus lib. 5. cap. 1. Rodriquez 1. pars. capit. 190. numerò 2.* Aliud est dicendum, si quis per creaturas juraret sinè ullo respectu ad DEUM, tunc hujusmodi Juramenta non censentur propria Juramenta, v. g. si quis dicat, reverà, certè, profectò, quàm verè vivo, in veritate, per fidem meam, in fide boni viri, vel boni Christiani, aut Sacerdotis, vel in conscientia, vel per conscientiam meam, &c. Ratio est; quia talis enunciatio verborum, non attingit, ut supponitur, fidem supernaturalem DEI, sed solum intendit significare suam veritatem, quam vir probus in suis promissis adhibere solet; Aliàs, si per fidem Catholicam juraret, esset Juramentum, prout sentit *Lessius*

lib. 2. c. 42. dub. 1. Sanchez lib. 3. moral. c. 2. n.
16. Layman lib. 4. tr. 3. c. 2. n. 2. Fillius tr.
25. c. 2. Abelli part. 2. tr. 2. c. 4. sect. 2. Biesman.
& alij communiter.

Neque erit propè Juramentum, si dicar: Deus scit, ita esse; coram Deo loquor, Deus erit meus testis, Deus videt meam conscientiam, & non proprie juravit me verum dicere. Ratio est; quia per hæc verba Deus non invocatur in testem, sed solum enunciat Deum scire, quæ manifestat. Tum, quia non præsumitur, quod intendat per talia verba vocare DEUM in testem. Si verò ab homine, solito jurare, hæ formulæ pronunciarentur, præsumitur verè jurare. Sic Sanchez lib. 9. capit. 2. num. 20. Sylvius 2. 2. quest. 89. art. 1. Layman lib. 4. tract. 3. cap. 2. num. 4. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 7. punct. 2. & alij quàm plures.

Neque propriè censetur esse Juramentum, si 7. *Secundus*
 dicas, hoc tam verum est, quàm Deus est, *modus nota-*
 quàm Deus verè vivit, quàm verè Christus in *tur, in quo nō*
 Eucharistia est, quàm verum est Evangelium; *consistit verū*
 vel sum tam innocens, quàm Beata Virgo sit. *juramentum*
 Ratio est; quia per hæc verba nemo invocatur
 in testem sui dicti, imò si reverà est, quod dicis,
 non committis blasphemiam. Sic etiam exponit
Mathæus Stox lib. 1. part. 3. quæst. 3. art. 2.
sect. 1.

Neque si iuraveris per falsos Deos, ut per Jo- 9. Si per fal-
vem, per Dæmonem, erit Juramentum verum, *fos Deos iurēs,*
& propriè dictum. Ratio est; quia falsi Dii, *non est verum*
cùm nihil sint, & Dæmon, cùm sit author falsi- *juramentum*
tatis; non invocantur in testimonium infallibile *per se, seous*
sui asserti, sed potiùs illusoriè utitur illis verbis. *per accident.*
Secus dicendum est, si sincerè, & seriò per illos
iurares. Ratio est: quia taliter attribueretur il-
lis honor, qui soli Deo debetur, consequenter
in tali circumstantia mortaliter peccares. *Re-*
ginaldus lib. 18. num. 29. Suarez lib. 1. de Jura-
mento c. 5. num. 7.

Neque si dicas, Deus me puniat, vel moriar, ^{9. Enunciatio}
aut dæmon me rapiat, grando, fulgur me per-^{verborum nu-}
cutiat: erit iuramentum, nam hæc verba potius ^{da, non est ju-}
indicant increpationes, quam Juramenta; Eo-^{ramentum.}
dem modò: si dicam: per Deum, per Christi
Corpus, vel Sanguinem, non erit Juramentum.
Ratio est; quia non invocatur Deus in testem,
si nihil aliud addatur, sed potius per hoc iram
suam manifestat, quàm iurat; ità etiam si dicas,
hoc tamen verum est, quàm sol lucet, quàm
hic sedeo, vel ambulo; quia in nullo ex his invo-
catur Deus pro confirmando dicto; ità scribit
pariter Bonacina de juramento quest. 1. punct. 1.
num. 12. Reginaldus lib. 18. n. 9.

Neque, si dicas; iuro per vestes, per capil- ^{10. Jurare}
los, per digitos: est verum iuramentum, eò, ^{sinè invocatio-}
quòd non invocetur Deus in testem, cùm hæc ^{ne Dei, non}
partes corporis, & vestes, non importent specia- ^{est verum ju-}
lem Dei bonitatem, neque adducuntur in testi-^{ramentum.}
monium per ordinem ad Deum. Ità sentit
citatus Bonacina num. 7. & 4. Suarez. de jura-
mento cap. 13. num. 3. Eòdem modò, si dicas:
iuro me facturum; nam *by jaro*, cùm sit verbum
indi-

indifferens ex se solo, non importat testimonium DEI; ergo non est verum juramentum; sic citatus Stoz.

In reliquis verò juramentis formalibus, ubi relucet aliqua specialis Dei dignitas, censetur verum juramentum, proinde cave, nè in ea aliquò modò prorumpas.

11. Si adsit
argens neces-
sitas, & con-
currat veri-
tas, judicium,
& justitia, li-
citur est ju-
rumentum.

Quamquam per se considerando non expediat jurare, juxta Christi Domini doctrinam in Evangelio *Matthai 5.* expressam, cum ait: *Ego autem dico vobis, non jurare omnino*; nihilominus tamen concurrentibus tribus superpositis comitibus, videlicet: *veritate, judicio, & justitia*, est licitum, prout colligitur ex psalmo 62. *Laudabuntur omnes, qui jurant in eo: & Deuteronomij 6. illi soli servies, & per nomē illius jurabis.* Ratio est etiam; quia per juramentum DEI, in-

fallibilis veritas agnoscitur, & prædicatur. Est contra *Waldenses*, qui omne juramentum peccatum esse dicunt. Cavendum tamen est, nè temerè, & de causa levi jures; ita expressè monet scriptura, *Ecclesiast. cap. 23. Jurationi non asuescat os tuum, multi enim casus sunt in illa.* Tum, quia tale juramentum aliquam irreverentiam Deo importat.

Hinc deducitur, licita esse juramenta, quæ ab Ecclesia in professione fidei exiguntur, & in alijs urgentibus casibus. Ità etiam quæ à Magistratu civili in decidendis litibus, suscipiendis muneribus, & officijs imponuntur. Ratio est; quia nulla major firmitas rei, & veritatis dari potest, quam, quæ per Testimonium Dei procuratur. Ità Doctores, cum *Thobia Lohner de Religione. sect. 3.*

CAPUT II.

De Juramento assertorio, & promissorio.

Propositio 24. ab Innocentio XI. damnata.

Vocare Deum in testem mendacij levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

SUMMARIUM.

12. Juramentum assertorium describitur.
13. Juramentum promissionis exponitur.
14. Quæ requiruntur ad verum Juramentum, & licitum, notatur.
15. Juramentum imprecatorium describitur.
16. Ad hoc, ut Juramentum obliget, debet fieri sine peccato, aut damno, & non debet res promissa notabiliter mutari.
17. Juramentum secundum, contra primum juramentum validum, non tenet.
18. Contractus sponsalium cum una, si postea contrahat cum alia, qua juramento firmavit, non solvitur.
19. Judici legitime interroganti, tenetur veritatem dicere.
20. Propositio 24. ab Innocentio XI. damnata, notatur.
21. † Vocare Deum in testem mendacij levis, est lethale.
22. Juramentum, etiam sine intentione adimplendi promissa in re levi, obligat, & est lethale.
23. Qui jurat promittendo, cum vera intentione exequendi, & postea non adimplet in re levi, peccat venialiter duntaxat.
24. Si quis Juramento aliquid promittit, sine animo se obligandi, non tenetur in conscientia ad promissum, peccat tamen contra juramentum.
25. Si quis juramento reverà promittit, tene-

tur stare promissis, licet non habuit animum adimplendi.

26. Si quis cum juramento verè aliquid promittit, & postea ex aliqua fragilitate non adimplet, non peccat contra veritatem, sed contra fidelitatem.
27. Si aliqua communitas jurasset, aliquid promittendo, & major pars id non servaret, nec minor tenetur servare.
28. Contractus aliqui contra juramentum tenent.
29. Juramentum factum infideli, debet servari, si inde timeatur aliquod malum.
30. Si quis inter Christianos è carcere dimitteretur, cum juramento redeundi; si injustè detentus sit, non tenetur redire.
31. Juramentum promissorium non tenet, si inde sequatur malum communitati.
32. An genitores, & quomodo peccent sub juramento minitantes prolibus verbera, & postea id non servant.
33. Si dubitat, an plus, vel minus sub juramento promiserit, tenetur ad minus.

Juramentum dividitur in assertorium, & 12. *Juramentum promissorium*: Juramentum assertorium est, quando Deus vocatur in testem pro confirmatione enunciationis præsentis, aut de præterito factæ; ut v.g. si juro, vel juraverim per Deum, Titium furatum fuisse; vel esse hominem doctum, aut blasphemum.

13. *Juramentum promissorium ex promittitur.*

Juramentum promissorium est, quando Deus adducitur ad confirmandam enunciationem de futuro. Differt à Juramento assertorio per hoc, quod illud requirat solum unam veritatem presentem, vel præteritam, quæ assertitur: Promissorium exigit duplicem veritatem presentem, quatenus requirit voluntatem faciendi, quod promittis, & futuram, ut postea id exequaris, cum poteris. Præsens veritas, vel præterita, est principalis: futura est secundaria, ut v. g. juro Deum, meriti daturum centum aureos, si hoc feceris, quicunque illud sit; *Ita cap. Contingat. de jure jurando: Bassaus verb. Juramentum. num. 2. Tollerat lib. 3. cap. 22.*

Hoc Juramentum promissorium est, quando promittitur cum animo exequendi; & dividitur in pium, & non pium, semper habens pro suo objecto primatio ipsam veritatem intentionis, quâ intendit exequi promissionem, et si in minimo deficit talis veritas intentionis, peccatur mortaliter: pro objecto secundario habet ipsam fidelitatem adimplendi promissa, quæ si non adimplentur in materia levi, peccatur venialiter.

14. *Quæritur ad verum juramentum, & licitum, notatur.*

Pro majori claritate præteriti dicti, adverte, quod promissio, sit datio fidei deliberata, vera & spontanea, de re licita, & possibili. Ita *Bassaus tom. 2. fol. 533. n. 1.*

Adverte secundò, quod ad promissionem requiratur plena advertentia, sine qua promissio non est valida. Insuper adverte 3. quod promissio non debeat esse ficta, qualis est in eo, qui promittit absque animo promittendi, vel se obligandi; nec debet esse ex metu, vel dolo, nec de re turpi, & impossibili.

Præterea nota, quod mendacium ex Divo Augustino lib. 1. contra mendacium, definiatur, quod sit falsa significatio vocis, cum intentione fallendi, seu falsum dicenti.

15. *Juramentum imprecatorium describitur.*

Insuper adhuc aliud est juramentum imprecatorium, in quo Deus non solum vocatur ut testis, sed etiam ut vindex; v. g. DEUS me puniat, ut nunquam hinc sanus abeam, vel ex hoc loco surgam, vel uxorem, vel liberos hodie vivos non intuear, vel ut statim, & de repente moriar, si verum est, quod loquor; quod juramentum est gravissimum peccatum in re falsa.

16. *Ad hoc ut Juramentum obliget, debet fieri sine peccato, aut damno, & non debet res promissa notabiliter mutari.*

Ultimò adverte, quod ut juramentum obliget, debeat fuisse factum de materia licita, & non contra bonos mores; quia, si juramentum non possit adimpleri sine peccato, aut sine periculo salutis alterius, vel quia res promissa sit impossibilis, vel sit de vindicta sumenda, vel si vergeret in damnum majoris boni, cessat omnis ejus obligatio. Ratio est, quia juramentum, juxta regulam juris in *cap. Cum contingat. 28.* non debet esse vinculum iniquitatis; hoc ipsum colligitur ex *leg. 6. decret. c. ult. reg. 58. & in cap. In malis. 22. qu. 4.* Ita *Barbosa axiomate 134. n. 6. Canisius, Dinus, Fenich, Biesman, & alij.*

Hinc deducitur primò, si quis jurat, se aliquid facturum, & postea res promissa notabiliter mutatur, ut quia prius fuit bona, postea evadit illicita, vana, aut majoris boni impeditiva, tale

juramentum non teneris adimplere. *Reginaldus lib. 8. c. 56.*

Hinc secundò, juramentum factum contra primum juramentum validum de re licita, nullò modo obligat. Ratio est: quia secundum juramentum, seu promissio per tale juramentum firmata, non potest servari sine læsione justitiæ, virtute primæ promissionis; ergo &c. Ita tuetur *Filliucius tr. 25. c. 2. qu. 2. n. 165. Bonacina; Sanchez, cum alijs.*

Hinc tertio, si Titius contraxisset sponsalia cum Berta, & postea alia sponsalia iniisset cum Caja, quæ juramentò firmavit, hæc secunda sponsalia, cum facta sint invalida, sic & non obligant: Ita *Ferdinandus de Castro part. 5. disp. 1. punct. 22. n. 2. Lohner, Sanchez.*

In casu, quò Titius juret, se crimen Caij, Judici legitime interroganti, non revelaturum, Titij juramentum non obligat. Ratio est: quia credit in præjudicium justæ gubernationis Reipubl.

Modò descendendo, ad exponendam propositionem 24. ab Innocentio XI. damnatam, videlicet: *vocare Deum in testem mendacij levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.*

Circa hanc materiã propositionis damnatæ in varias opiniones abierunt Doctores. *Reginaldus lib. 18. n. 79. Bonac. punct. 14.* & alij probabilius affirmant, juramentum promissorium violare, esse lethale in re parva promissa; si ve talis res parva sit tota materia, si ve pars tantum propter magnam injuriã Deo factã, in quantum is facit Deum testem falsi. *Bassaus tom. 2. de jurament. num. 8.* ubi citat *Cajetanum, Covarruviam*; quando res parva est tota materia promissionis, tunc violatio juramenti erit peccatum mortale; si vero est pars materiæ promissæ, erit peccatum veniale. *Navarrus cap. 12. n. 10. Diana part. 4. resol. 70.* dicunt, si res parva promissa, sit tota materia, si ve pars tantum, est solum peccatum veniale. Nunc decidendum est, quæ harum opinionum subsit censura Innocentij XI. proinde revoca in mentem supranotata, ex quib⁹ deduco, &

Dico primò, contra propositionem 24. ab Innocentio XI. damnatam. Vocare Deum in testem mendacij levis, sit maxima irreverentia Deo Ratio est; quia, qui privat Deum æternam veritatem, maximam facit ei irreverentiam: sed vocare Deum in testem mendacij levis, privat Deum æternam veritatem; ergo &c. Major est clara: Minor probatur; quia vocare Deum in testem mendacij levis, est DEUM constituere, ut verum neget, vel ut falsum affirmet, quod idem est, ac DEUM facere mendacem, cum citetur, ut auctoritate suã veritatem detestetur, quod in maximam injuriam suæ infinitæ veritati vergit, qui mentiri non potest, ut ait *Apostolus ad Romanos 3. Non est Deus quasi homo, ut mentatur.* Est contra

17. *Juramentum secundum contrarium primum juramentum validum, non tenet.*

18. *Contrarius sponsalium cum una, si postea contrahat cum alia, quæ juramentum firmavit, non solvitur.*

19. *Judici legitime interroganti, tenetur veritatem dicere.*

20. *Propositio 24. ab Innocentio XI. damnata, notatur.*

21. *Vocare Deum in testem mendacij levis, est lethale.*

22. *Juramentum etiam sine intentione adimplendi promissa in re levi, obligat, & est lethale.*

tra *Mahevialistas, Flagellantes, Apostolicos, &c.* Hinc colligitur, si quis aliquid promittat, etiam exiguum, cum iuramento, ita ut non habeat intentionem promittendi, & se obligandi; vel si quis iuret se facturum aliquid, sine proposito id faciendi: in utroque casu est reus perjurii, cum formaliter mentiatur, quatenus falsè profert vocem ex intentione fallendi. Quod sit perjurus, patet, quia facit Deum testem falsitatis in promissione voluntariè ficta, ergo peccat lethaliter, licet periuravit in materia levi, propter magnā iniuriam Deo factam: Nam in scripturarum Num. c. 30. præcipitur, promissa implere, cum dicat: *Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit Juramentò, non faciet irritum verbum suum, sed omne, quod promisit, implebit.* Vide, qualiter juramentum liget ad implendum promissa. Hanc sententiam tenet Bonacina superius citatus, & plures alii.

Quæritur; an peccaret lethaliter vel venialiter, si quis juraret se aliquid facturum, cum vera intentione adimplendi, v. g. se velle pro elemosina elargiri unum obolum, vel recitare unam salutationem Angelicam, vel abstinere ab uno vitrello vini; &c. & postmodum voluntariè eon adimpleret? Videtur, quod talis peccaret mortaliter, quia faceret Deum testem falsi, ob superius datas rationes.

23. *Qui jurat promittendo cum vera intentione adimplendi, & postea non adimplet in re levi, peccat venialiter dumtaxat.*

Respondeo, talem peccare solum venialiter, ob parvitatem materiæ; Ratio est: quia talis, dum promittit jurando, velle dare unum obolum pro elemosyna, non fictè; sed verè promittit, quod postea non det, non peccat contra mendacium; ergo neque Deum facit testem falsi, consequenter non peccat mortaliter, eò quod mendacium, iuxta Sanctum Augustinum superius citatum, sit falsa significatio vocis, cum intentione falsum dicendi; ergo talis, dum promittit iurando, non est mentitus; igitur neque DEUM fecit testem falsi, quia verè intenderat elargiri elemosynam oboli, sine ullo animo fallendi: quod postea talem elemosynam non fecit, quam scivit Deus, non facturum, se habet secundariò respectu primæ intentionis, & sic Juramentum promissorium, de elargiendo pro elemosyna obolo, cadit tantum supra primam intentionem, quæ est vera, excludens omne mendacium, siquidem quod verbò promittit, complere intendit; sicque Deus fuit vocatus in testem veri. Hanc sententiam tuetur pariformiter Sanchez lib. 3. summ. cap. 4. num. 23. qui citat Azorium: Henriquez: Ledesma: Arragonium. Eandem docet Suarez tom. 2. de Religion. tract. 5. lib. 3. cap. 16. num. 4. Et est communis Auctorum. Probatur 2. ex Sancto Thoma 2.2. quest. 110. artic. 3. ad 5. ubi sic habet: *qui aliquid promittit, si habet animum faciendi, quod promittit, non mentitur; quia non loquitur contra id, quod gerit in mente, id est: verba conformat menti.* Si verò non faciat, quod promittit, tunc videtur infideliter agere per hoc, quod animum mutet.

Ex quo argumentor: Qui aliquid promittit, si habeat animum faciendi, quod pro-

mittit, non mentitur; Sed qui modò non elargitur pro elemosyna obolum, licet antecederet cum iuramento promiserat, se velle elargiri eò modò, quò promiserat, ergo defacto talè obolum non elargiendo, non mentitur: ergo neque peccat lethaliter, non tenendo verbum in materia levi. Tum, quia ait Sanctus Doctor, *qui aliquid promittit cum animo faciendi, & postea non faciat, quo promittit, peccat tantum peccatò infidelitatis;* Sed qui peccat peccatò infidelitatis in re levi, extra fidem Dei, peccat solum venialiter, ergo &c. Hanc opinionem Bassanus asserit probabilem, Verbò, Juramentum. n. 7.

Colliges ex prædictis, quod si quis sub Juramento aliquid promittat, sine animo se obligandi, peccaret quidem ratione Juramenti, alit non teneretur in foro conscientie ad obligationem. Ratio est; quia Deus, cum sit scrutator cordium, scit se internè non obligare; sicque solum suscipit iuramentum prout ex corde emanat; Ità Can. *Humana aures. 2. qu. 5. Sanchez in sum. c. 10. n. 8. Sylvester verb. Juramentum. qu. 2. n. 144.* Alit ad promissum in foro externo contrarium tenendum est.

In casu tamen, quò quis per iuramentum habeat animum se obligandi, non verò adimplendi, tenetur vi iuramenti sub periurio adimplere; Ratio est: quia tota vis standi promissioni, consistit in animo se obligandi, qui se habet tanquam anima in contractibus, quod ad forum internum, & est antecederet ad intentionem adimpletionis: ergo animus non adimplendi, non tollit obligationem standi promisso, per Juramentum firmato; ita docet Sanchez eodem modò lib. 3. c. 10. n. 5. Filliucius tr. 25. 6. qu. 4. n. 150. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 8. n. 4. proinde talis, qui aliquid promittit cum Juramento, absque animo exequendi, quod promittit, etiam in materia levissima lethaliter peccat; quia vocatur Deus in testem falsi, & in hoc sensu propos. 24. est damnata.

At si quis aliquid Juramentò promittit, cum vero animo faciendi, talis non vocat Deum in testem falsi, sed veri; quod postea ex aliqua fragilitate mutet animum, & non adimpleat promissum, agit contra fidelitatem tantum, & non contra veritatem, sicque Deum non facit mendacem, consequenter, si in hoc casu promittitur materia levis, & non adimpletur, peccat tantum venialiter; si est materia gravis, tunc lethaliter peccat peccatò infidelitatis, & non mendacii.

Si quædam communitas iurasset se aliquid facturam, & postea maior pars id non servat: nec minor servare tenetur; quia pro tali casu ceteri non præsumuntur se obligasse, & totum onus sibi adpropriasse: Ità Archdekin.

Dantur tamen aliquæ obligationes, quæ post primam obligationem iuratam valent, ut si quis iuraverit se aliquid non venditurum, & postea id vendat, valet talis contractus; vel si ineat matrimonium contra sponsalia iurata, est validum. Ità patet leg. Tradit. cap. de pactis,

& legi Quoties. cap. De rei vindicat. Sic Fenich, citatus Bonacinam de juramento. num. 1.

Casus.

Vidi nuper quemdam militem nobilem, per Civitatem compedes portantem, dimissum à Turcis, cum Juramento redeundi, pro collectione eleemosynæ, ad se redimendum ex captivitate:

29. *Furamentum factum infideli, debet servari, si inde timetur aliquod malum.*

Quæritur, an teneatur servare juramentum, redeundo ad mancipatum? Respondeo, talem militem tenere reverti, si aliquod scandalum, vel contemptus nostræ Religionis oriretur; nam tale juramentum cum sit, cultus Religionis nimis vilipenderetur ab infidelibus, & magnū damnum inde Christianis sequi posset; eò quod nulli vellent postea credere, & in bonum publicum dimittere, pro tractando libertatem captivorum. Huic opinioni adhæret *Leander tractatu 1. de Juramento. disp. 10. qu. 21. Diana, Tamburinus.*

30. *Si quis inter Christianos dimitteretur ex carcere, sub Juramento redeundi, nos è carcere dimitteretur, redire, si injustè detineatur, & inde timetur pecum juramentum redeundi, si injustè detentus sit, non tenetur redire.*

In casu tamen, quò quis inter Christianos dimitteretur ex carcere, sub Juramento redeundi, talis juxta probabilem opinionem non tenetur redire, si injustè detineatur, & inde timetur pecum juramentum riculum mortis. Ratio est; quia juxta regulam Juris 28. *Juramentum non debet esse vinculum si injustè detentus sit, non violaretur justitia, uti præsupponitur; sic discutitur etiam Fagundes lib. 2. in Decalog. cap. 13. num 10. Vasquez 1. 2. quest. 96. art. 5. Reginaldus: Tabiena: Navarrus, penes Archdekin.*

31. *Furamentum promissorium non*

Titius addidit artem curandi malum matricis, malum cancri, &c. à Cajo, cui sub juramento promiserat, se nulli illam velle mani-

festare, ac alterum in illa instruere, accidit, ut tenet, si inde Titius omnibus non possit subvenire, rogatur oriatur matrem à Sempronio, ut eam sibi communicet pro communib. Titius citra peccatum potest Sempronio revelare artem ad fœminas curandas, & alios. Ratio est; quia Juramentum non obligat, quando vergit contra charitatem, & utilitatem proximorum, vel maxime contra bonum commune, ut in hoc casu contingit, alias esset vinculum iniquitatis; sic tenet *Fagundes lib. 2. in decalog. cap. 14.* Ubi citat *Sanctum Thomam, & Sylvestrum* penes *Burgaber.*

Superius dixi, quò intentio sit velut anima juramenti; proinde dum aliquando mater, pater, & quædam filijs suis, vel servis sub iuramento, modo peccant, illos castigaturos, non intendunt ad id positivè sub juramento obligare, sed reservant sibi saltè interpretativè libertatem, se ipsis pœnam donare, vel capere, si ita expedire videbitur: Aft cum nulla sit necessitas talis juramenti, proinde non erunt immunes, saltè à veniali peccato, juxta *Abellum* part. 2. tr. 2. c. 4. sect. 2.

Titius juravit, se daturum Bertæ pecuniam pro dote, nescit tamen, an promiserit centum florenos, vel centum aureos: in hoc casu, Titius plus, vel minus talis juramenti, tenetur solum ad minus. Ratio patet ex cap. 1. de jure juran. in 6. leg. *Quidquid mento promittitur astringenda. ff. de verborum obligat. Abbas in cap. sit, tenetur Clericis.* Tum, quia in odiosis minus est eligendum, secundum regulam juris 15. *Odia debent restringi; ergo &c.*

CAPUT III.

An licitum sit, jurare sinè animo jurandi, &c.

Superest adhuc Propositio 25. ab Innocentio XI. expulsa, qua sic loquitur.

Cum causalelicitum est jurare, sinè animo jurandi, si res sit levis, si gravis.

SUMMARIUM.

34. Aliud est jurare cum animo jurandi, cum damno proximi, & aliud sinè damno.

35. An jurare sinè animo jurandi obliget coram Deo, notatur doctrina Authorum.

36. Jurare sinè animo jurandi in materia falsa, vel in contractu, aut Judicio, est lethale.

37. Jurare sinè animo jurandi extra judicium, vel contractum, in materia vera, est veniale.

38. Jurare abstractivè, ab homine solito jurare, ordinariè est lethale, nisi aliter intendat.

39. Jurare abstractivè, ab homine non solito jurare, est veniale.

40. Jurare abstractivè advertenter, subest censura.

41. Narrando juramentum alterius, non est peccatum.

42. Non est peccatum, ex rationabili causa exigere juramentum ab alio, licet sciamus falsè juraturum.

43. An juramentum, extortum ob metum gravem de re licita, obliget, notatur.

44. Si quis ex metu gravi cogereetur ad matrimonium

rum contrahendum, non obligatur stare tali juramento.

45. Qui sunt incapaces pro juramento deponendo, notatur.

46. Non est opus in Confessione exprimere speciem juramenti, ordinariè loquendo.

47. Per accidens juramentum potest aliam speciem mali includere, quæ explicari debet in confessione.

48. Malitiam peccati jurati in confessione debet exprimere.

ad servandum juramentum: ergo talis committeret perjurium.

Dico 2. Jurare sine animo jurandi extra judicium, vel contractum in materia vera, est veniale dumtaxat, nec subest damnationi Pontificis. Ratio est: quia hæc opinio non asserit, licet do extra judicium esse jurare sine animo jurandi, sicut opinio dicium, vel damnata dicit, sed solum admittit, esse tantum contractum, peccatum veniale, jurare in materia vera sine animo jurandi: ergo non subest censuræ.

Quod sit peccatum veniale, in materia vera veniale.

jurare sine intentione jurandi, probatur; quia committere mendacium simplex, ex genere suo est peccatum veniale; sed jurare in materia vera, sine intentione jurandi, committitur mendacium simplex; ergo &c. major est certa: minor probatur; quia mendacium simplex est, quod neque Deo, neque proximo est exitiosum; ergo &c. non Deo, quia quamvis materialiter vocetur Deus in testem, vocatur tamen in testimonium veri: non proximo est exitiosum; quia taliter jurare extra judicium, & contractum, & sine damno proximi, nulla fit ipsi injuria: ergo est solum peccatum veniale mendacii simplicis; quia dicere se jurare verè, cum non jures defectu intentionis jurandi, sicque est simplex mandacium: ita sentit Sanchez lib. 3. summ. cap. 6. n. 10. Castropalao tom. 3. tract. 14. dispus. 1. punct. 8. num. 4. Suarez; Lessius, & alij communiter.

Quæritur; quale sit peccatum, & an contineatur sub hac censura, jurare abstractivè, scilicet nihil affirmando, vel negando, uti sæpius audivi diversæ nationis homines: v. g. *guro dio*, hoc est, juro Deum, vel per sanguinem Christi, vel juro per Sanctum Antonium, &c.

Respondeo 1. si hæc, & similia verba proferrantur à viris solitis jurare præsumuntur juramenta, nisi aliter constet de animo jurantis; ita sentit Layman lib. 4. tract. 3. cap. 2. num. 4. Valentia 2. homine solito 2. disp. 6. quest. 7. punct. 2. Sanchez, Lessius, & alij ordinariè est le-

Respondeo 2. si hæc verba eruantur ab thale, nisi ali- homine, qui non habet consuetudinem jurandi, ter intendat, nec intentionem Deum inhonorandi, talis saltem non excusabitur à peccato veniali, propter inanem, & veram prolationem nominis DEI, ab vi cujus aliquantulum lædit reverentiam Deo debitam.

Respondeo ad secundam partem quæstionis, videlicet, si quis proferret prædicta verba inopinatè, absque aliqua reflexione ad juramentum, probabiliter non subesset prolatio talium verborum huic censuræ: si verò advertenter diceret v. g. juro per Christum, &c. & nihil aliud, jam talis advertentia in proferenda hæc verba, accusat ipsum de irreverentia externa in tali juramento facta Christo; quod non habuerit intentionem jurandi, patet, quia nihil aliud intendebat præter externam prolationem verborum, consequenter in hac explicatione subest censuræ.

Rrr 2

Col-

34.

Aliud est jurare sine animo jurandi cum damno

proximi, & sine damno.

ANte Demonstrationem falsitatis prædictæ propositionis, adverte, quod juramentum sine intentione jurandi, supra duplicem materiam possit cadere: primò, dum quis jurat in judicio, vel contractu, aut cum damno proximi: Secundò potest jurare sine animo jurandi, extra judicium, & contractum, & absque damno proximi, quod insuper dupliciter potest contingere: primò, in materia vera, quando v. gr. quis juret sine animo jurandi, dari solem: 2. in materia falsa, ut quando jurat, in rerum natura non dari solem.

De hac materia discurret Bassæus verb. *Jurare sine animo jurandi*. 2. num. 2. hoc modo: si quis exteriori juret sine animo jurandi, non obligatur ex vi judicii, obligetur tamen: coram Deo tamen, si juramentum sit causa alterius damni, tenetur jurans illud renotatur do- sarcire; imò in foro externo cogeretur ad servandum juramentum, ob præsumptionem veri juramenti. Lessius: Sanchez: Suarez: sub eodem numero, penes Bassæum, dicunt, in contractibus jurare cum animo non solvendi, non tollit obligationem, ergo &c. Modò restat adhuc difficultas, quale juramentum sit damnatum sine animo jurandi, tam in materia vera, quam in materia falsa, & statuo duas conclusiones; proinde sit prima.

36. † Dico primò contra Proposit. 25. ab Innocent. XI. damnatam: jurare sine animo jurandi in materia falsa, vel in contractu, aut judicio, vel dum insurgit damnum, est lethale: ita Bassæus supra citatus num. 3. qui ibidem refert Sanchez cap. 4. num. 9. Lessium disp. 8. num. 42. Bonacinam: Suarez, Navarrum, Valentiam; consequenter legitimè damnatur. Probatur quoad primam partem, nimirum, jurare sine animo jurandi in materia falsa, quod ex propositione 24. cap. 2. satis clarè constat, quàm perniciofa sit. Secunda pars constat etiam; quia jurare in judicio, vel contractu sine animo jurandi, vel se obligandi, intercedit gravis deceptio, quia aperitur via ad dolum, & ad infinita mala occultanda, quod expressè repugnat usui, & fini juramenti, tam necessarij in commercio humano, & exinde magnum oriretur scandalum etiam inter infideles. Tum, quia in tali juramento deesset veritas præsens, scilicet animus exequendi, uti in propositione 24. annotavi, qui animus exequendi requiritur essentialiter

41. Colliges, si quis narraret juramentum al-
Narrando terius, nullum committeret peccatum; quia
juramentum prolatio juramenti, se habet purè materialiter si-
 alterius, non ne ullo animo jurandi, nec internè neque exter-
 est peccatum. nè, itaque sub nullam cadit censuram.

Colliges 2. est regula generalis, quòd ju-
 rare sine animo jurandi, in materia vera extra
 judicium, & contractum, & sine confirmatione
 falsi, sit veniale duntaxat, quia tale juramen-
 tum, ut supra dixi, neque cadit supra deceptio-
 nem proximi, neque supra confirmationem fal-
 si, neque tali juramentò illuditur DEO, cum
 non vocetur in testimonium falsi: si verò hu-
 jusmodi juramentum caderet supra mendacium,
 v. g. dicendo: juro me jurare, cum non habe-
 ret intentionem jurandi, esset lethale; à fortio-
 ri, si quis in judicio, aut contractu juraret in ma-
 teria falsa, esset gravissimum mortale.

42. Non est illicitum justa ex causa exigere ju-
Non est pec- ramentum, tam in judicio, quàm extra judicium,
caturum, extra- ab illo, quem scimus falsè juraturum. Ratio
tionabili cau- est, quia petitio juramenti ex justa ratione, non
sa exigere ju- est ex parte petentis malum, cum utatur jure
ramentum suo: nam ille non intendit, ut alter committat
ab alio, licet perjurium, sed solum exigat jus suum; quòd si
sciamus falsè alter falsè juret, videat ipse, nec tenetur impedi-
juraturum. re illud malum cum tanto sui incommodo. Sic
 docent communiter utriusque legis Doctores;
Suarez tom. 2. de religione. tract. 4. lib. 3. cap. 14.
n. 16. Sanctus Thomas quest. 68. art. 4. Lessius lib.
2. de justitia. cap. 42. nn. 49. Bonacina tom. 2. disp.
4. quest. 10. punct. 11. num. 1. & alij.

43. Juramentum extortum per metum gravem
An juramen- de relicta, juxta communem opinionem obli-
tum extortu gat in conscientia: alij verò sic distinguunt: si
per metum jurans se intendebat obligare, tunc concedunt,
gravem, dere- quòd obliget; si se non intendebat obligare, non
licita, obliget, obligat. Ratio est: quia Deus suscipit juramen-
notatur. tum, prout in intentione fuit; Est Sylvestri verb.

44. *Juram. 4. num. 7. Panormitani.*

Si quis ex
Si quis ex metu gravi
metu gravi geretur, & ex metu gravi juraret, qui cadit in vi-
cogereetur ad rum constantem, non obligatur tali juramento
matrimoni- stare. Ratio est, quia non præsумitur jurasse a-
um contra- nimò adimplendi juramentum; quem casum
hendum, non pro foro externo communiter docent Auctores.
obligatur

Ad juramentum faciendum, jure communi
stare tali ju- sunt incapaces pueri, & puellæ ante annos pu-
ramento. bertatis; & in causis criminalibus, non admit-
 tuntur ante viginti annos; ita patet ex leg.

45. *Qui sunt in-*

Inviti. ff. De testibus. Infuper rejicitur perju-
 rus cognitus, ex cap. *Parvuli. 22. quest. 5. & juramento*
 Apostata, ex cap. *Alieni. 3. quest. 4.* præterea deponendo,
 inimicus malevolus, ex cap. *Cum oporteat. De notatur.*
accusat: Item non admittitur ordinariè soci-
 us criminis, infamis, consanguineus, affinis
 usque ad quartum gradum, pro illo, de quo est
 testimonium dandum: ex cap. *Similiter. De testi-*
bis: Item Sacerdos, cui sufficit, in judicio sine
 juramento veritatem dicere, ex cap. *Si quis Pres-*
byter. 2. quest. 4. in rebus magni momenti, po-
 test sacerdos in judicio jurare, tangendo suum
 proprium pectus; in alijs causis eximitur, ex cap.
citato. Si quis Presbyter. Archdekin.

Quamquam juramenta omnia, per se sumpta 46.
 extrinseca, suâ ratione sint ejusdem speciei; *Non est opus,*
 proinde in confessione non est necesse exprime- *in confessione*
 re, an per DEUM, vel Sanctos, vel per aliam *exprimere*
 creaturam, in qua divina bonitas specialiter e- *speciem jura-*
 lucet, juraveris. Ratio est: quia omnia in hoc *menti, ordi-*
 conveniunt, quòd Deum in testem vocent, sive *nariè loquen-*
 expresse, sive tacite in creaturis eclucentem; *do.*
Lessius lib. 2. cap. 42. disp. 2. num. 9. Suarez. De
juram. lib. 1. cap. 5. n. 13. Bonacina de juram. disp.
4. quest. 1. punct. 2. num. 2.

Per accidens verò, juramenta possunt su- 47.
 per addere aliam malitiam simplici juramen- *Per accidens*
 to, ut v. g. si Patri, Matri, per Deum imprece- *juramentum*
 ris grave malum: nam in hoc juramento pec- *potest aliam*
 cas citra pietatem debitam genitoribus suis: *speciem mali*
 Eòdem modò de cæteris proximis, eò quòd *incluere,*
 talis imprecatio semper pugnet contra charita- *qua publicari*
 tem; sic scribit *Stoz.* In casu tamen, quò *debet in con-*
 imprecatio non procedit ex animo, uti com- *fessione.*
 muniter fit, quis dum imprecatur illis, ut dia-
 bolus illos rapiat, vel exoptat sibi mortem, vel
 ut fulgur percutiat: non est necesse in confessio-
 ne illam circumstantiam exprimere; prout cum
 communi docet *Valentia; Biesman; Sanchez;*
Bonacina:

Si quis juret, se commissurum aliquid pec- 48.
 catum, tunc tenetur malitiam talis peccati ex- *Malitiam*
 primere, v. g. si jures te velle occidere, adulte- *peccati jura-*
 rari, furari, &c. nam juramento superaddit ma- *ti, in confes-*
 litiam homicidii, adulterij, furti, vel maximè, si *sione debet*
 cum intentione fiat. *exprimere.*

Quis in juramentis possit dispensare, vide
 verb. *Dispensatio, Episcopus.*

Plura de Juramentis vide, verb. *Amphibolo-*
gia, Blasphemia, Votum.

Theologia Sbogar.

TRA-

TRACT. CVIII.

DE LAUDE MARIÆ.

Propositio 26. ab Alex. VIII. censurata est.

Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana est.

CAPUT Unicum.

De laudibus Mariæ, ut Mariæ.

SUMMARIUM.

1. Varijs modis potest accipi, Maria, ut Maria.
2. † Laus debetur Maria quomodocunque; ex prædictis accipitur. (Maria.)
3. † Ratione probatur, deberi laudem Mariæ, ut

1. Varijs modis potest accipi Maria, ut Maria.

Nomine Mariæ, ut Mariæ, in hac propositione, vel sumitur Maria nudè, vel prout importat rationem Virginis duntaxat, vel prout ornata virtutibus, & donis supernaturalibus. Hinc

2. † Dico: Quomodocunque laus Virgini defertur, bona est, de qua laude Sanctus Antoninus, dum cum morte luctaretur, sæpius promuniabat: Sancta, & immaculata Virginitas, quibus te laudibus offeram; & Sanctus Damascenus art. 2. de Nativit. expressit: Virgo omnium Encomiorum legem excedit, nec si omnes toto orbe dispersa lingua in unam coeant, ejus laudes oratione consequi possent. Sanctus Casimirus, filius Regis Poloniae, canit de Virgine: omni die, dic Maria, me laudes anima, &c. Quid dicat de ea S. Anselmus, de excellentia Virginis cap. 6. audi: velocior est nonnunquam salus, invocato nomine Mariæ, quam invocato nomine Jesu, & id non ideo fit, quod ipsa major sit, & potentior: nec illa enim magna est, & potens, nisi per ipsum; sed quia filius judex est omnium, & discernit merita singulorum: Invocato autem nomine Matris, etsi merita invocantis non mereantur, ut exaudiatur, merita tamen Matris id merentur. Ecce laudes, quæ deferuntur Mariæ à Sancto Antonino, sub titul. virginis, non sunt vanæ, neque deferuntur sub titulo indifferenti, ut Sanctus Damascenus, & Sanctus Casimirus, neque deferuntur sub titulo meriti, ut Sanctus Anselmus: aliàs hi Sancti ita laudando Mariam, etiam ut Mariam, immeritò lau-

dassent, quod nefas est dicere. Sanctus Ephrem de laudibus Virginis, sic proloquitur: Ave Dei, hominumque mediatrice optima, Ave totius terrarum orbis consolatrix efficacissima; in hoc textu exprimitur laus Mariæ, ut Mariæ, cum præscindat ab omni alio prædicato, & dono, ergo &c.

Probat 2. quia ubi datur aliqua excellentia, ibi est locus laudis, & honoris: sed in Beata Virgine innumeræ reperiuntur excellentiæ; ergo in Beata Virgine datur locus laudis, & honoris: Major est per se clara; minor probatur: nam in Beata Virgine nudè sumpta, dantur innumeræ virtutes, pietatis, humilitatis, charitatis, &c. uti scripturæ sufficientissimè testantur; ergo Beatæ Virgini nudè sumptæ, seu Mariæ, ut Mariæ, debetur omnis laus. Tum, quia est contra decretum Pij IV. non laudandos Sanctos, quam veritatem nemo Catholicorum negare præsumit; ex quo, ut melius persuadeam, deberi laus Mariæ, ut Mariæ, sic discorro. Si enim in donis naturalibus prudentiæ, sapientiæ, nobilitatis, datur motivum laudis; ergo multò magis datur in Maria, ut Maria, quæ innumerabilibus, tam naturalibus, quam supernaturalibus donis gratiæ, & terrenæ nobilitatis est dotata: erat enim ex stirpe Regia propagata, uti scriptura confirmat: Igitur non tam laus terrena, sed ei adoratio hyperdulæ debetur: ergo hæreticum est dicere, quod laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana sit. Sic quoque P. Illung. tract. 6. disp. 6. quest. 4. art. 3. sect. 2. num. 89.

3. Ratione probatur, deberi laudem Mariæ, ut Mariæ.

Plura de laude Mariæ scribit P. Amandus Herman in tertio lib. sent. iv. 2. per totum; ubi pulchra argumenta de Conceptione Virginis reperiuntur, quæ brevitate gratia ego omitto, ac te ibi quærere volo.

TRACT. CIX.

DE LEGATIS.

Propositio 43. ab Alex. VII. rejecta, sic sonat.

Annuum legatum pro anima relictum, non durat plus, quam per decem annos.

CAPUT Unicum.

De natura, Proprietatibus, & circumstantijs Legati.

SUMMARIUM.

1. Definitio legati, notatur.
2. Quis potest legare, exponitur, & quis non.
3. Qui ultra testari nequeunt.
4. An Religiosi, & Novitij testari possint.
5. Qui sunt capaces legati, & qui non.
6. Qui privantur hereditate, notatur.
7. Parvuli, & amentes sunt capaces legati.
8. An professi Religiosi sint capaces legati, notatur.
9. Fratres Minores, & Capucini, sunt incapaces legati alicujus predij.
10. Quomodo jus civile, & Canonicum disponit de legatis.
11. Religio privilegiata potest hereditare facultates consanguineorum Religiosi professi.
12. † Propositio 43. ab Alexandro VII. damnata, notatur.
13. † Annuum legatum pro anima relictum, durat plus quam per decennium.
14. Legata pro suffragio anima purgatorii relictæ, citò solvi debent, ut anima prosit ad citius liberandum ex pœnis.
15. Si legata non citò solvuntur, anima in purgatorio diutius manet, per hoc tamen non tam diu manet, quamdiu non solvantur.
16. Solvitur objectio.
17. Quò tempore sunt solvenda legata, notatur.
18. In legatis solvendis, attendenda est mens testatoris.
19. Puella etiam corrupta, si pro virgine habeatur publice, est capax legati.
20. In dubio, an legatum sit factum, censendum est, non esse factum.
21. Legatum in testamento minus solemniter factum, est solvendum in foro conscientia.

Legatum definitur, quòd sit donatio 1. quadam à defuncto relictæ, ab hærede præstanda: ita exprimitur lib. 2. Insti. titul. 20. De legatis. Id est, talis donatio legataria, est liberalis alicujus rei particularis cessio, facta alicui per defunctum, ut per hæredem adimpleatur.

Legare possunt omnes, qui liberam habent 2. facultatem de suis bonis testandi; ita leg. di- *Quis potest* vis. codicil. & ut legatum sit meritorium vitæ legare expo- æternæ apud DEUM, tunc testator, id faciens, nitur, & qui debet esse in gratia; quia opera facta in lethali, non censentur esse mortua; est communis cum Bonacina de leg. part. 8. sect. 2. Dixi, qui liberam habet facultatem: nam aliqui, licet habeant bona, non habent tamen facultatem testandi, ut sunt infantes, furiosi, amentes, quibus jure naturali interdicitur testari; At si dilucida intervalla acquirant, tunc poterunt testari, licet in aliena singulari materia delirent, & non in toto, prout passim docent scholastici, & legistæ, cum Sanchez lib. 1. de matr. disp. 8.

Insuper jure positivò prohibentur testari, 3. surdi simul & muti à natura, servi, usurarii *Qui ultra te-* publici, filij familias de bonis adventitijs, ante *stari neque-* Clericatum acquisitis, impuberes, captivi apud *unt.* hostem, damnati ad mortem, si bona eorum confiscantur; ita Cardinalis de Lugo lib. de justitia disp. 24. num. 67. penes Busenbaum lib. 3. tract. 5. dub. 5.

Insuper professi in Religione approbata, te- 4. stari non possunt: novitij verò illiorum possunt, *An Religiosi* quia adhuc sunt juris sui ante professionem fa- & *Novitij* ctam; Imò Religiosi Societatis Jesu nondum testari pos- facta professione, licet emiserint vota simpli- *sint.*

cia, adhuc possunt validè testari, non verò licet. Ratio est; quia tale iuramentum nullò modò excluditur, & sub hac regula ex consuetudine etiam ordines militarium comprehenduntur, quibus Pontifex facultatem testandi dare solet, qui extra claustrum beneficium, vel Episcopatum habent. Ità citatus *Busenbaum*, cum *Trullenchi*: sà: *Bonacina*.

3. *Qui sunt capaces legati*, exceptis hæreticis, & Apostatis, eorumque fautoribus, defensoribus, hæbreis, percussoribus Cardinalium, damnatis ad metalla, vel aliquod crimen enorme in lege expressum habentibus; Ità *Lessius lib. 2. cap. 19. dñb. 5. Sanchez lib. 2. cap. 14. n. 31.*

6. *Qui privantur hæreditate*, si testatorem occidunt; Ità *leg. ult. ff. de Bonis donat.* Item, si quis testatori prohibuit testari, aut testamentum revocare, aut si ad uxorem testatoris accedat; vel si testator mente captus fuit, & hæres illius non habuit curam, vel captivum redimere neglexit; sic exprimit *Busenbaum* citatus, *Molina disp. 168. Lugo Cardinalis disput. 24. n. 74.*

7. *Parvuli, & amentes*, sunt capaces legati. Item parvuli, dementes sunt capaces legati, quia licet in actu secundo careant usu rationis, non tamen in actu primo. Tum, quia talibus dantur tutores, qui eorum bona custodiunt; ergo adhuc in actu primo, sunt capaces administrandi legata.

8. *An professi Religiosi sint capaces legati*, notatur. Hinc professi ordinum, ut filij familias, non ut personæ sui iuris, sunt capaces legati: quorum nomine monasterium succedit, exceptis *Minoribus de observantia, & Capucinis*, qui in *Concilio Trident. session. 25. cap. 3.* incapaces dominij declarantur. Limitatur primò, quia minores, licet sint incapaces dominij, possunt nihilominus legata suscipere, per modum piæ donationis, & eleemosynæ, v. g. pro fabrica Templi, & ornamentis ejusdè, pro vestibus, pro Sacrificiis, pro studio, pro emendis libris. Ità docet *Sanchez tom. 2. lib. 7. cap. 26. num. 46. Cassianing.* quia *Clement. ex. vi. ff. cupientes. de verb. signific.* Prohibet legata pro eorum usu, non pro Ecclesijs.

9. *Fratres minores, & Capucini*, sunt incapaces legati alicujus prædij, domus separatae à Monasterio, prout colligitur ex cap. *Exijs. sess. Ad hac, quia fratribus.* Ratio est; quia tales fratres debent sibi singulis diebus mendicitate procurare victum, vestitum: At si quis legaret annuos redditus pro ornamentis templi, luminibus pro Altari necessarijs, possunt acceptare. Ratio est, quia tale legatum non violaret illorum institutum, cum non pro ipsi sed pro Ecclesia relinquatur, & in *Clem. Ex. vi.* prohibentur solum legata pro illorum usu, non pro Ecclesijs uti superius dixi.

Quæritur: An possint Religiosi in hæreditatem succedere suis consanguineis, cum exclusione aliorum consanguineorum remotioris gradus.

Hic instituitur quæstio, non solum de legatis

paternis, verum etiam de bonis, tam castrensibus vel quasi castrensibus, simul cum adventijs, & profectijs fratrum, aliorumque consanguineorum, & affinium.

Quod Regulares in particulari sint incapaces dominij, certum est, ut jam supra dixi, quia *Trident. sess. 25. c. 11.* clare prohibet illis dominium, cum dicat: *Nemini igitur Regularium, tam virorum, quam mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, cujuscunque qualitatis fuerint, etiam quovis modò ab eis acquisita, tam propria, aut etiam nomine Conventus, possidere, vel tenere.*

10. *Quomodo* Ante decisionem quæstionis advertendum est, *jus civile* & quod aliter disponant jura civilia, & aliter jura Canonica; jura Civilia præsciunt ab omni ligamine, & voto successoris in hæreditatem defuncti, solumque loquuntur, & disponunt unicuique suum dare; unde, si v. g. Titius in religione approbata professionem fecisset, tunc solum intuitu Canonice dispositionis, & vi voti, per se redderetur incapax, ad talia bona hæreditandù; non tamen per hoc sequitur, quod ipse religio, (si ex privilegiatis sit,) reddatur inhabilis ad hæreditatem consequendâ consanguineorum, & affiniù Titij, eò quod ipsa Religio Titij, in comuni non voverit votum paupertatis. Proinde licet Titius non possit, ut persona particularis hæreditare bona consanguineorū, parentū, vel affiniū, potest tamen simul hujusmodi hæreditatē cū cæteris Religiosis, constitutis communitatē hæreditare. His positis, instituitur casus pro solvenda quæstione, qui mihi modò præ manibus est, videlicet:

Titius in religione privilegiata professus, cujus frater germanus est mortuus in sæculo ab intestato, relinquens post se cum alijs bonis bona Castrensia, vel quasi Castrensia. ex hoc oritur difficultas utrū religio Titij possit hæreditare totam facultatem fratris Titij, cum exclusione omnium consanguineorum remotioris gradus? Nunc ad statum quæstionis supra positum, & simul ad casum universaliter,

11. *Religio*

Respondeo affirmative: quia *Justinianus privilegiata novell. 118. cap. 3.* expresse fratrem defuncti potest hæredare præponit, atque, eum succedere ad bona defuncti, exclusis omnibus alijs remotioris gradus consanguineis.

Imò si Titius fuisset frater germanus Caij, Titius succedit defuncto Cajo, cum exclusione omnium aliorum consanguineorum, & fratrum uterinorum; ergo à fortiori Titius excludit alios consanguineos, remotioris gradus: Ità *Ludovicus Engel. part. 2. lib. 4. titul. 15. numero 11.* Ex qua lege manifestè probatur, religionem privilegiatam capacem esse, hæredandi intuitu Titij fratris Caij defuncti, omnes facultates Caij. Ratio est: quia *Concil. Tridentin. sessione 25. cap. 3.* hoc ipsum declarat, dicendo: *Concedit Sancta Synodus omnibus monasterijs, & domibus, tam virorum, quam mulierum, exceptis domibus fratrum Sancti Francisci, Capucinorum, & eorum, qui Minorum de observantia vocantur, deinceps bona immobilia eis possidere liceat; ergo religio privilegiata, potest hæredare non tantum bona alte-*

lodialia cujuscunque generis, verum etiam alia, tam adventitia, quam profectitia, simul cum castrensibus, vel quasi castrensibus talis defuncti. Tum, quia in prædicto textu *Trid. cap. 3.* nulla bona excipiuntur: ergo ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus, consequenter stat totum jus pro dicta Religione; & cum novella Justiniani excludat omnes consanguineos remotioris gradus respectu fratris, concludendum est, solum pro favore fratris legem decidere, consequenter in favorem suæ Religionis, cujus Titius membrum est. Idem casus, servatis servandis, pro alijs consanguineis applicandus est. His intellectis

12. *Proposit.*
43. *ab Alex-*
andro VII.
damnata, no-
tatur.

Nunc casus Bullæ examinandus est: *an annuum legatum pro anima relictum, plus duret, quam per decennium?*

Joannes de la Cruz part. 2. Directorij de pœnit. qu. 8. dub. 2. Catharinus lib. 1. de statu pueror. sine Sacrament. decedent. Conradus part. 2. resp. qu. 189. citantes Sotum & Paulinum, penes Verde titul. 32. n. 883. docuerunt, animas in purgatorio esse per decennium; ex quo infertur pro tali tempore cessare annuum legatum, pro anima relictum. Quam temeraria sit hæc doctrina, ex se clarè constat; sed ut magis ejus virtus manifestetur, sequentem expono conclusionem; Itaque

13. *† Annuum*
legatum pro
anima reli-
ctum, durat
plus, quam
decennium.

Dico contra *Proposit. 43. ab Alexandro VII. rejectam*: annuū legatū pro anima relictū durat plus, quam per decem annos. Probatur: annuū legatum usufructus proprietatis, non extinguitur per centum annos, ergo &c. Major patet ex lege. *Si usufructus. ff. de usufruct. legat. leg. Corrup. 10. cap. de usufruct. & ex leg. Annuam pecuniam ff. De annuis legat. leg. Purè. §. fin. ff. De dolo malo.* Ex quibus textibus patet, annuum legatum durare ultra centum annos: Ità *Verde, citans Cornæum consil. 22. num. 19. Abbatem in cap. fin. de testamen.* Tum, quia in iure annuum & perpetuū sunt Synonima; uti constat ex *tit. ff. de Annuis legat. fin. cap. De legatis.* Ergo annuum legatum durat in perpetuum; *Sanchez lib. 4. consil. capit. 1. dub. 24. num. 1.* Tum, quia nobis non constat, sinè revelatione DEI, quamdiu anima in Purgatorio mansura sit, sive per unum, sive per decem, sive per centum annos; ergo non est dicendum, quod annuum legatum duret solum per decennium. Tum, quia nullus testatorū vellet, ut post decenniū annuū legatum cesseret, & hoc admissō, aperiretur porta ad tollenda multa suffragia, etiam alijs animabus Purgatorij, cum talis eleemosyna recipiatur in thesaurum Ecclesiæ, & applicatur etiam illis, quibus prodesse potest: ergo &c. Tum, multæ sunt historiæ in Ecclesia DEI, quæ narrant: etiam post decennium animas in Purgatorio comparuisse, & postulasse Suffragia à fidelibus, ut liberentur. Insuper Pontifices solent centum, & pluribus annis concedere Indulgentias; ergo animæ in Purgatorio plus possunt pro sui satisfactione, quam per decennium manere, alijs Pontificum Indulgentiæ

non possent se extendere ad tantum tempus.

Si legata statim non solvuntur per hæredem 14. *Legata, defuncti, per hoc non sequitur quod anima de- pro suffragio functi puniatur ob dilationem solutionis, sed anima purga-* puniatur solum executor, qui negligens est in sol- *torij, relictæ,* vendo talia legata. Nihilominus tamen negli- *ciro solvi de-* gentia hæredis facit, ut anima defuncti non ha- *bent, ut ani-* beat sublevamen debitum, ut citius possit libe- *ma pro fit ad-* rari à pœnis, defectu suffragiorum, quæ ab hære- *ciis liberan-* de non procurantur: Ità sentit etiam *Bonacina de dum ex pœ-* *legatis. punct. 8. sect. 6. n. 4. Petrus Navar. lib. 3. nis,* *c. 4. n. 169. Sylvester verb. Test. lib. 9.*

Ex quo infertur, quod negligentia hæredis in 15. *Si legata solvendo legata, facit, ut anima defuncti diutius non cito sol-* in pœnis purgatorij maneat: per hoc tamen non *vuntur, ani-* sequitur, quod anima tam diu in Purgatorio de- *ma in purga-* tinenda sit, quamdiu legata non solvuntur: aliàs *torio diutius* purgatorium mutaretur in infernum. Ratio est; *manet, per* quia si nunquam legata solverentur, nunquam *hoc tamen* talis anima liberaretur à pœnis purgatorij, quod *non tam diu* est absurdum dicere, & intolerabile: igitur in *manet, quam* purgatorio nulla requiritur restitutio pro libera- *diu non sol-* tione, sed solum satisfactio pœnæ, quæ pœna *vuntur,* per solutionem legati abbreviatur, & subleva- *tur.*

Dices ex *Augustino*; non remittitur peccatum, 15. *Solvitur* donec restituatur ablatum; ergo remanet sem- *objectio.* per pœna peccati, quousque non restituatur ab- *latum.* Respondeo: dictum Augustini intelligi de remissione quoad culpam in hoc mundo, non verò de remissione, quoad pœnam in Purgatorio. Ità *Fenich verb. Leg. n. 4. citans Patrem E-* *vangelistam de Rossis, in summa tract. de rest. n.* *21.*

Legata, quoad forum internum, sunt solven- 17. *Quotem-* da statim: in foro fori habent tempus solutionis *pore solvenda* per integrum annum; Ità ex *Auth. amplius. c. De sunt legata* *fidei commiss.* Legata verò pia, intra sex menses *notatur.* sunt solvenda. *Naldus verb. Legat. n. 17. penes* *Cassianum à S. Elia.*

In legatis solvendis semper attendenda est 18. *In lega-* mens testatoris, ut si orphanis, puellis, viduis, *tis solvendis* maritatis &c. legaverit, tunc illis in individuo *attendenda* solvenda sunt. *est mens te-*

Hinc sequitur, si puella occultè corrupta sit, *statoris.* & pro virgine publicè habeatur, est capax talis 19. *Puella e-* legati, si voluntas testatoris talem casum non *tiam corru-* excipiat. Sic communiter sentiunt Auctores *pt a, si pro vir-* cum *Trullench. tomò 2. librò 7. capit. 8. dub. 12. gine habeatur* *num. 15.* Circa hunc paragraphum multa vi- *publicè, est* debis apud Doctores, quæ brevitatibus causâ præ- *capax legati* *tereo.*

In dubio; an legatum sit factum, præsumi- 20. *In dubio,* tur non esse factum; Ità constat ex lege. *In bello. an legatum* *ff. facta ff. de Captivis, & postlimin. reversis.* Ideo- *sit factum,* que, si quis in dubio dicit esse factum legatum, *consensum e-* ei incumbit probare; Ità ex *leg. 2. ff. De pro-* *non esse facti-* *bationibus.* Quod communiter docent Ju- *ristæ.*

Quod si testator legasset aliquid v. g. Titio, 21. *Legatu-* in testamento minus solemni, quamquam hæ- *in testamen-* res tale testamentum repudiaret, nihilominus to- *minus* *tale*

solemni fa- tale legatum in foro conscientiae est solvendum.
 tum est sol- Ratio est, quia ita fuit mens testatoris, & quia
 vendum in solemnitas in testamentis requiritur solum ad
 foro conscien- evitandas fraudes; ergo mens testatoris non
 tia. invalidatur per annulationem testamenti mi-
 nus sollemnis; ita communiter Doctores; Co-

mitolus lib. 7. quast. 8. Becanus part. 2. tom. 3. cap.
 7. quast. 3. concl. 1. vide, Vasquez in 2. 2. tom. 2.
 disput. 193. cap. 3. num. 19. Dianam part. 5. tract.
 3. resol. 119. qui oppositum probabiliter viden-
 tur docere.

Plura de Legatis vide in tract. de Testamen.

TRACT. CX.

DE LEGE.

Propositio 28. ab Alex. VII. damnata.

Populus non peccat, etiam si absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

CAPUT Unicum.

*De essentia, divisione, & obligatione ser-
 vandi leges.*

SUMMARIUM.

1. Definitio legis.
2. A quo debeat lex ferri, notatur: lex, ut summi fi-
nem sortiatur, debet esse promulgata.
3. Lex aeterna notatur.
4. Lex naturalis, notatur.
5. Lex humana notatur.
6. Lex humana duplex est, nova, & antiqua.
7. Ad quem spectat legem condere.
8. Papa per totum mundum potest legem canonici-
cam ferre.
9. Praelati Ecclesiastici pro suis subditis possunt le-
gem ferre.
10. Concilia generalia cum facultate Papa, possunt
legem ferre.
11. Princeps secularis, imò etiam Regina absoluta,
potest pro suis subditis legem condere.
12. Leges humanae sunt tres, quae possunt ad cul-
pam obligare, id est, lex praeceptiva, poenalis,
& mixta.
13. Aliud est legem non acceptare, aliud acceptam
transgredi.
14. Quid per populum intelligitur, notatur.
15. A quo saeculares Principes accipiunt authori-
tatem ferendi legem: & à quo Papa, notatur.
16. † Populus legem justam à Principe latam, te-
netur sub peccato acceptare.
17. Quomodo lex proponitur, quae non obligat sub
lethali.

18. Si legislator injungat, legem obligare sub le-
thali, illam violando erit lethale.
19. Si legislator nollet, legem obligare sub peccato,
sed solum sub poena, tunc illam violans, non
peccabit graviter.
20. Si lex communiter servetur sub lethali, eam
transgrediendo erit lethale.
21. Legem injustam non tenetur populus accepta-
re.
22. Si lex humana Divina repugnat, non debet ac-
ceptari.
23. Lex indiscreta, & inequalis, notatur.
24. Lex nimis onerosa, non est acceptanda.
25. De lege poenali idem sentiendum est, quam de
praeceptiva.
26. Lex civilis sub gravi poena obligans, obligat
sub lethali.
27. Legem poenalem violans caute, absque pericu-
lo gravis damni incurrendi, non peccat lethali-
ter.
28. Lex mixta, non obligat in conscientia.
29. Judex Ecclesiasticus volens obligare legem in
conscientia, potest.
30. Violans legem poenalem, non tenetur ad re-
stitutionem.
31. Poena privativa ante judicis sententiam incur-
ritur.
32. Qui privandus est bonis, quousque sententia
non fertur, remanet Dominus illorum.
33. In dubio, an lex sit lata, ad eam non tenetur.
34. In

34. In dubio, an aliquis casus in aliqua lege contineatur, post diligens examen non continetur.
35. Dubitans, an lex obliget sub mortali, vel veniali, si aliter non constet, censeri debet obligare sub veniali duntaxat.
36. Dubitans, an lex lata, sit accepta, pro acceptata servatur.
37. Cessante adequatō fine legis, cessat & lex.
38. Cessante particulari fine legis, non cessat lex.
39. Contra legem aliquid faciens, factum invalidum censetur.
40. Judex in iudicando equitatem attendere debet, non exempla antecessorum.
41. Consuetudo legitime introducta, abrogat legem humanam.
42. Lex humana non obligat in necessitate gravi.
43. Legi humane sine pravia intentione satisfieri potest.
44. Lex municipalis alicujus territorij, non obligat in alio territorio.
45. Lex Episcopalis non obligat extra suam Diocesim.

Definitio legis.

1. **L**ex definitur à Theologis, quod sit ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata: ita Bonacina de legib. disput. 1. quest. 1. punct. 1. Caspensis tom. 1. tractat. 13. disput. 1. sect. 1. Sayrus lib. 3. cap. 1. &c.

2. Ex hac definitione collige, quod lex debeat ferri ab eo, qui publicam potestatem habet, & in bonum commune. Ita patet ex Cap. Erit tatur. Lex, ut autem lex, dist. 4. & talis lex, ut suum finem sortiatur, requiritur, ut sufficienter permulgetur, sive voce, sive scripto; & ijs innotescat, pro quibus facta est. Et si nullum tempus præscriptum sit, pro quo obliget, censetur illico obligare, ac promulgata est; ita Suarez de leg. lib. 4. cap. 15. num. 11. Navarrus consul. 1. de constit. quest. 14. n. 18. Est contra Reginaldum in praxi lib. 13. num. 152. & alios, docentes, legem à supremo Principe latam, ut à Papa, Imperatore, Rege, non obligare, nisi post duos menses, nisi aliter in ea exprimatur. Ratio nostra est: quia Romæ puniuntur transgressores legis ante duos menses à promulgatione elapsos, ex quo inferitur tales transgressores legis peccare: Azorinus part. lib. 5. cap. 3. quest. 8. cum Salas; Cassiano, verb. Lex. num. 7.

3. Lex communiter dividitur in æternam, naturalem, humanam, & divinam. Lex æterna, est ipsa ratio Dei, bona præcipiens, & mala prohibens; ita docent moralistæ, cum Bonacina de leg. disput. 1. quest. 1. punct. 1. Becanus, & alij.

4. Lex naturalis est ipsum lumen rationis, quod cognoscimus aliquid rectè esse faciendum, & aliud fugiendum: ut est bonum amplectendum, malum fugiendum: vel quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; sic Suarez de legibus lib. 2. cap. 6. Vasquez, &c.

Lex humana est, quæ autoritate humanâ independenter à Deo fertur; & dividitur in Ecclesiasticam, quatenus fertur à potestate Ecclesiastica, ut à Papa, &c. & in sæcularem, quatenus à potestate sæculari conditur, ut ab Imperatore, Rege, &c.

Lex divina est, quæ à Deo fertur; & hæc duplex est: Mosaica una: Evangelica altera; seu Lex divina nova, & antiqua: Escobar in Theologia morali duplex est, nova, & antiqua, lib. 5. cap. 1. num. 4.

Leges condere, pertinet ad illos solum, qui publicam habent potestatem; sic communiter Legistæ: Becanus 1. 2. tract. 3. cap. 1. qu. 5. cum alijs. Ad quem spectat legem

Hinc Pontifex legem Ecclesiasticam potest condere, pro toto orbe condere, non verò civilem, nisi in suis Territorijs; indirectè tamen etiam hanc Papa per se ferre potest ubique locorum, quatenus talis lex politica inserviret ad bonum spirituale animarum; ita Sylvius 1. 2. q. 96. art. 5. legem canonicam ferre.

Hinc omnes Episcopi, Prælati, Ecclesiastici, habentes jurisdictionem, possunt legem Ecclesiasticam pro suis subditis ferre; sic Suarez Prælati Ecclesiastici pro suis subditis ferre; sic Bonacina de legib. disput. 1. quest. 1. punct. 3. num. 29. & hæc facultas se extendit etiam ad Abbates privilegiatos, quasi Episcopalem dignitatem habentes: sic Salas de leg. disput. 8. sect. 10. cum alijs.

Concilia generalia, ex facultate summi Pontificis, possunt leges ferre. Ratio est; quia cum illa habeant publicam potestatem gubernandi Rempublicam, debent etiam habere potestatem ad leges rectas condendas, quibus gubernentur; prout sentiunt Molina de justitia. tract. 2. disput. 21. Escobar, &c.

Eodem modò de potestate sæculari loquendum est: nam Imperator in suis Regnis, & Princeps sæcularis, in Provincijs habet jus condendi leges; imò si aliqua Regina habeat Regnum jure hæreditario, licet nubat, potest per se condere legem absolutam, potest pro suis subditis legem condere. Ratio est; quia ipsa est domina, habens supremam potestatem supra subditos suos; ergo competit ei ferre legem in Regno suo, nisi suam facultatem renunciat marito pro gubernatione; Salas disput. 7. sect. 9. num. 63. Idem cum proportionem tenendum est de alijs absolutis Rebus publicis, & Principibus; ita expressum est leg. Omnes. ff. de justitia. leg. 3. cap. De leg. dispositis.

Tres sunt leges humanæ, quæ possunt obligare ad culpam juxta Principis voluntatem: videlicet lex præceptiva, lex pœnalis, & mixta; respicientes materiam gravem, vel levem, quarum transgressio inde suam desumit malitiam: dicitur lex præceptiva, quatenus certis verbis præcipit, quæ indicat obligationem gravem, vel levem, lex præceptiva, pœnalis, & mixta.

Nunc ad casum Bullæ redeo, inquisendo, an populus teneatur legem promulgatam à Prin-

Principe acceptare sub peccatō? pro cuius majori intelligentia,

13. Aliud est legem non acceptare, aliud acceptam transgredi. Nota 1. aliud est non acceptare legem sine causa, & aliud est legem acceptatam transgredi: si populus, postquam acceptavit legem, eam transgressus est, non incurrit censuram. Eodem modō, si populus auditā lege peteret à Principe ejusdem legis revocationem, non excommunicaretur; quia Bulla loquitur solum, de non acceptatione legis, non de suspensione, quousque Princeps ad supplicationem respondeat; & si nulla omnino esset causa legem suspendendi, quæ neque consuetudini, neque bono Provinciae, nec statutis &c. repugnet, esset peccatum eam suspendere. *Cassianus verb. Lex. num. 10.* At si causa adesset, non peccaret, cum propositio damnata loquatur, solum, *et si absque ulla causa legem non recipiet.*

14. Quid per populum intelligitur, notatur. Nota 2. Nomine populi in hac materia, accipiuntur omnes subditi Principis, legem ferentis; proinde talis lex omnes obligat ad eam observandā, licet essent, Senatores, Patritij, Nobiles, Ministri Aulae, &c. Ita colligitur ex leg. *Plebscitum, vers. nam Rebuff. ad leg. plebs 2. 88. ff. De verbor. signif.* Et si lex est Pontificia, se extendit etiam ad Clericos, & Regulares.

15. A quo saeculares Principes accipiunt auctoritatem ferendi legem: & a quo Papa, notatur. Nota 3. aliter supremus Princeps saecularis, ut Imperator, Rex &c. accipiunt auctoritatem ferendi legem, & aliter summus Pontifex: nam Princeps saecularis totam suam potestatem Legislatoris, accipit à populo per electionem. Summus Pontifex immediatē eam accipit à Christo Domino, & non à communitate humana; ita unanimiter Doctores: *Reginaldus lib. 13. num. 160. Salas de Legib. disp. 13. sect. 1. Becanus de Legib. tract. 3. qu. 3. n. 3. Filicinus tract. 21. cap. 11. num. 429.* Modō ad quæsitum supra propositum respondeo, &

16. Populus legem justam à Principe acceptam tenetur sub peccato acceptare. Dico 1. contra *Proposit. 28. ab Alexandro VII. damnatam*. si lex præceptiva à Principe promulgata, sit justa, & in bonum communitatis, populus tenetur sub peccato eam acceptare. Ratio est: quia *Concil. Trident. ait: esse in hominibus potestatem condendi leges, & statuta, quorum observantia obliget in conscientia.* Sed si populus non teneretur legem justam acceptare, frustranea esse talis potestas: ergo tenetur eam acceptare in conscientia. Tum, quia habetur ex Apostolo *ad Rom. cap. 13. Qui potestati resistunt, DEI ordinationi resistunt, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*: ergo populus non acceptans legem justam Principis, ordinationi DEI resisteret: igitur peccaret. Tum, quia lex justa, est lex rationalis, ordinata ad publicum bonum, ita colligitur *ex cap. Erit. dist. 4. in materia de Legib.* ergo populus sine ulla causa non accipiens legem justam, à Principe promulgatam, ageret contra rectam rationem; igitur peccaret; quia creatura rationalis, rationabiliter operari debet: ergo respuendo legem justam, contradicit rectæ conscientiae, cum agat contra rationem, quæ dictat amplectendum, quod bonum, & justum est, & fu-

giendum, quod malum, & injustum est. *Verde tit. 30. num. 870. Bonacina de Leg. disp. 1. qu. 1. punct. 7. num. 3. Paulus Layman lib. 1. tra. 4. cap. 14. num. 1. Salas de Leg. disp. 10. sect. 1. num. 6. Sanchez lib. 3. moral. cap. 9. num. 34.* cum alijs pluribus ibidem citatis. Ex hoc

Dico 2. Si lex est Ecclesiastica, censetur sub mortali obligare in materia gravi, si sequentibus verbis proponitur; videlicet: *jubemus, obligamus, præcipimus, prohibemus, mandamus, vetamus, interdiciamus, debeant, teneantur, obligentur, non potest, necesse est, non liceat*: vel si lex profertur his, aut similibus verbis, scilicet: *injungimus, præcipio ex vi voti, vel juramenti, sub pœna præstiti juramenti, præcipio in virtute sanctæ obedientiæ, strictè præcipio, arctè jubeo, mando sub interminatione divini Judicii, aut obtestatione mortis aeternæ, sub indignatione DEI, aut Sanctorum Petri & Pauli, sub maledictione aeterna, excommunicatione &c.* Hæc mandata sub mortali obligant, nisi levitas materiæ excuset: ita communiter Doctores cum *Suarez, lib. 3. cap. 26. num. 6. Vasquez 1. 2. disp. 158. cap. 3. Becanus 1. 2. tract. 3. cap. 6. num. 7. penes Escobar in Theol. moral. lib. 5. cap. 6. n. 44.*

At si lex fertur per verba oportet, caveant *17. Quomodo audiant, faciant, dicant; facite, abstinete, sancimus, intendimus, volumus, invocamus, statuimus, iur, quæ non decernimus, stabilimus, ordinamus &c.* juxta obligat sub communem opinionem talia verba non obligant sub mortali, nisi aliter constet de mente legislatoris, vel nisi magna fieret injuria proximo, vel communitati; ita *Escobar n. 45. citans Clavim Regiam lib. 3. cap. 7. nu. 26. Reginald. lib. 15. num. 48. &c.*

Præterea scias, si Legislator ferens legem, *19. Si Legislator injungat observandam sub lethali, erit lethale illam violando, dummodò materia levis non gat legem obliget*: siquidem materiam levem nullus præcipere potest sub mortali, cum ex se sit incapax thali, illam tantæ obligationis, & excederet usum rectæ rationis, nisi esset mortalibus signis circumstantia-lethale. *ta: sic Sanchez etiam docet in Decal. lib. 1. cap. 20. Si Legislator nolle,*

Quod si Legislator exprimit, se nolle obligare in conscientia sub lethali, sed solum ad peccatum, transgressor legis non peccat lethali-*cato, sed solum sub peccato*. Ratio est: quia lex non obligat ultra mentem Legislatoris, prout citatus *Suarez tenet lib. 4. cap. 17. Valentia 1. 2. disp. 1. qu. 5. punct. 6. violans, non*

Insuper, si aliqua lex consuetudinariè, & communiter sub mortali observetur à sapientibus, censendum est eam obligare sub lethali, *21. Si lex quia consuetudo stat pro lege; sic Valentia 1. 2. communiter disput. 7. quæst. 8. punct. 6. dub. 3. cum alijs ibid. servetur sub lethali, eam*

Dixi superius, quod legem justam Principis teneatur populus sub peccato acceptare; *endo, erit lethale.*

Itas Principis est data in ædificationem Reipublicæ, non in destructionem; & ad justitiæ observantiam, non ad fomentum iniquitatis; hæc tenetur populus opinio communis Doctorum cum *Escobar. lus accepta-*

in sua Theologia morali lib. 5. cap. 8. num. 36. præcisò scandalò, & Reipublicæ perturbatione.

23. Hinc si lex humana divinæ repugnat, non debet acceptari: Ratio est; quia malum nemo na divina re- accipere debet, vel maximè, si lex apertè adver- pugnat, non setur bono communi; Ità Pater Suarez libr. 1. debet acce- De Legib. cap. 9. S. Thomas 1. 2. quæst. 96. artic. 4. prari. Sayrus lib. 3. cap. 7. n. 3.

24. Eodem modò injusta reputatur lex, si cum Lex indiscre- inæquali, & indiscreta proportionem sit lata, v.g. ta, & inæqua- si pauper tantum deberet contribuere, quan- lis, est injusta. tum dives, vel plus, sine rationali causa; sic citatus Suarez lib. 1. cap. 9. num. 16. Sotus lib. 1. q. 6. art. 4.

25. Vel si lex esset de re gravi, & nimis onerosa Lex nimis o- subditis, quæ magnam in populo posset excita- nerosa, non est re confusionem, & sic repugnet bono com- acceptanda. muni, non esset justa, nec eam populus tenere- tur acceptare; Cassianus verbò, Lex. cap. 1. n. 16.

26. De lege pœnali idem sentiunt plures Do- De lege pœ- ctiores, quàm de lege præceptiva. Ratio est: nali idem sen- quia pœna præsupponit culpam; ità Paulus tiendum est, Layman lib. 1. tract. 4. cap. 15. Lessius de Justitia quàm de præ- lib. 2. cap. 33. dub. 8. n. 59. & alij penes Cassianum ceptiva. à Sancto Elia citatum num. 43.

27. Ex mox dicta doctrina sequitur, quòd si lex Lex civilis civilis prohibeat aliquid sub pœna capitis, mu- sub gravi pœ- tilationis, servitutis, perpetui carceris, damna- na obligans, tionis ad triremes, confiscationis bonorum, vel obligat sub le- amissionis illorum, aut infamiae, aut officij pu- thali. blici privationis, aut exilij: talis lex sub mortali obligat. Ratio est; quia licet ad hæc lege hu- manà sub mortali non obligaretur, obligatur ta- men lege natureli, quia natura dictat bona pro- pria conservare, & vitam nemo potest proprià voluntate prodigere; ità Escobar; Navarrus cap. 23. num. 57. & 58.

28. Quòd si quis violaret legem pœnalem, & Legem pœna- ita cautè ageret, ut in probabile vitæ periculum, lem violans & gravis damni detrimentum se non exponeret, cautè, absque non est lethale, prout expressè multi sentiunt periculo gra- Doctores, cum Reginaldo tom. 1. lib. 15. cap. 6. vis damni sect. 5. num. 50. Navarro cap. 23. num. 55. Phi- incurrendi, liarco tom. 1. parte 2. libr. 3. cap. 2. dub. 4. Ra- non peccat le- tio est; quia legislator, si imponit pœnam tem- thaliter. poralem, & non meminit pœnæ æternæ, cen- setur ad istam non obligare in conscientia, ità colligitur ex leg. Cum pretor. ff. De Judic. cap. Nonne.

29. Lex mixta, quæ neque est propriè præce- Lex mixta, ptiva, neque pœnalis, sed potiùs conditionalis, non obligat & modalis, aut conventionalis, non obligat in in conscien- conscientia; ut v. g. dum legislator præcipit a- lia, quid observandum eò modò, vel conditione, ut si tale, vel tale opus fecerit, aut in illo inven- tus fuerit, vel pecunià multabitur, aut instru- menta, vel merces amittet, de quo plura, verbò Gabella videbit. Ratio nostri dicti est; quia legislator non intendit tales actus prohibere sub reatu culpæ; sed potiùs illos permittit sub pœna temporali. Tum, quia ex cap. Nonne. De præsumptione. colligitur, quòd qui ex duobus propositis unum affirmat, alterum tacet, cen-

setur excludere, quod tacet; ergo legislator apponens pœnam temporalem, censetur exclu- dere pœnam æternam. Tum, quia in dubio lex debet explicari de minori pœna, tanquam de minori malo; ergo dum non constat, legis- latorem aliquid præcipere sub pœna æterna, sed tantum temporali, debet explicari de pœna temporali; prout confirmatur ex cap. De pœnis. 49. reg. juris. Sic Salas De legib. disp. 15. num. 8. penes citatum Escobar. n. 53.

Judex Ecclesiasticus, dum in conscientia vult 30. obligare subditos, solet imponere pœnam spiri- Judex Ecele- tualem; si verò tantum imponit pœnam tem- siasticus, vo- poralem, præsumendum est non obligare in fo- lents obligare ro interno, sed solum ad pœnam temporalem, legem in con- eò quòd in dubijs odia sint restringenda; est Dia- scientia, illam na part. 1. tr. 10. resol. 20. exprimit.

Hinc si quis transgressus est legem pœna- 31. lem, non tenetur ad pœnam, nisi post Judicis Violans le- sententiam, si pœna exigit aliquam executio- gem pœna- nem, ut sunt pœnæ pecuniariæ, carceris, & si- lem, non tene- milium. Ratio est; qui ita usu receptum est, tur ad resti- qui optimus legum interpret est, & quia juxta tutionem an- regulam 15. juris, odia sunt restringenda. Tum, te Judicis quia idem non debet esse agens, & patiens, & sententiam. hoc verum est, si talis pœna imponatur ipsò jure, vel factò. Suarez tom. 1. De relig. tractat. 3. lib. 4. De Simonia. cap. 43. n. 13.

Quòd si pœna sit privativa, quæ nullam 32. actionem admittit, ante sententiam Judicis in- Pœna priva- curritur; ut v. g. sunt pœnæ excommunicatio- tiva ante Ju- nis, suspensionis, interdicti, irregularitatis, Sna- dicis senten- rez supra citatus; Bonacina De legib. disp. 1. qua- tiam incurrit- 1. punct. 7. sect. 2. num. 8. Sanchez de Matrimo- tur. niolib. 9. disput. 30. num. 1. Cajetanus 2. 2. quæst. 62. art. 3. Salas De legib. disp. 15. sect. 2. num. 29. quidquid alij in contrarium sentiant penes Cas- sianum.

Qui privandus est bonis, vel officiò, vel be- 33. neficiò ob dilectum, potest permanere in pos- Qui privan- sessione rei, & talia bona donare, vel distrahere, dus est bonis, donec à Judice sententia contra talem profera- quousq; sen- tur, & delictum declaretur; sic plures sentiunt tentia non- unanimiter cum Bonacina disp. 1. quæst. 1. punct. fertur, rema- 7. sect. 2. num. 11. Molina, Azorio, &c. net dominum illorum.

In dubio, an lex sit lata, ad eam non tene- 34. tur. Ratio est; quia nemo tenetur se obliga- re ad aliquod onus, nisi prudenter præsumatur In dubio an id existere; ergo cum dubitat legem existere, lex sit lata prudenter non potest præsumere eam existere; ad eam non igitur dubitans manet in possessione suæ liber- tenetur. tatis; sic tenet etiam Archdekin tom. 2. part. 2. tr. 1. cap. 1.

Insuper, qui certus est de lege, alit dubitat, In dubio, an talis casus sit in lege comprehensus, censeri aliquis casum debet post diligens examen veritatis, talem ca- in aliqua le- sum in lege non contineri. Ratio est; quia in ge continetur omni dubio præsumptio stat pro libertate; er- tur, post a- go etiam quoad talem casum dubium. Si verò ligens exa- invenit talem casum in lege contineri, sed du- men, non so- bitat, an satisfecerit, illi satisfacere debet, eò tinnet. quòd possessio stet pro lege.

Quòd si quis dubitat, an lex sit justa, & an Dubitans obligat

Imò docet *Layman lib. 1. tract. 4. cap. 12. n. 4. cum multis, penes Burghaber cap. 16. quòd si tam in territorio Passaviensi esset aliquod jejunium speciale, diversum à jejunio civitatis Viennensis, & Titius civis Viennensis comederet ibidem carnes in Diœcesi Passaviensi, non peccaret. Ratio primi est: quia vi legis domesticæ non peccaret, cum ad talem locum hujusmodi lex se non extendat; neque peccaret vi le-*

gis Passaviensis: quia tale præceptum non obligat, nisi subditos loci; Ergo cum Titius neque sit membrum, nec subditus Diœcesis Passaviensis, consequenter illius lex non ipsum adstrinxit; Sancius in sec. disp. 44. n. 21.

Eodem modò subditus alicujus loci, non tenetur festa servare sui domicilij in alio loco, ubi non servantur, si ibidem pro tunc reperiatur; ità communiter sentiunt citati Doctores.

TRACTAT. CXI.

DE LIBRIS PROHIBITIS.

Propositio 45. ab Alexandro VII. damnata est:

Libri prohibiti donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibitâ diligentia corrigantur.

CAPUT Unicum.

Qui Libri vetiti sunt ad legendum, & retinendum.

SUMMARIUM.

1. *Quid nomine libri antiqui intellexerant, notatur.*
2. *Quid nomine libri ego intelligo, exponitur.*
3. *Pius IV. sub excommunicatione prohibet legere libros suspectos de hæresi.*
4. *Propositio 45. ab Alexandro VII. damnata, notatur.*
5. *Causa, cur libri prohibentur, notatur.*
6. *Libri prohibiti non possunt detineri, donec expurgentur.*
7. *Libros prohibitos, etiam pro illis confutandis, non est licitum retinere.*
8. *Libros prohibitos nec alienò nomine potest quis retinere.*
9. *Servus retinens librum prohibitum Domini, qui habet facultatem eum legendi, non peccat.*
10. *An Bibliothecarius possit retinere in bibliotheca libros prohibitos, notatur.*
11. *Deponens librum prohibitum apud aliquem, qui habet facultatem retinendi, non excommunicatur.*
12. *Ex ignorantia retinens libros prohibitos, excommunicatur.*
13. *Ignorans legere, & scienter retinens libros prohibitos, excommunicatur.*
14. *Retinens scripta prohibita, incurrit censuram.*
15. *Librum prohibitum volens tradere inquisitori, & non adsit commoditas, potest illum retinere, quousque adsit opportunitas tradendi.*
16. *Si quis hæreticus convertatur ad fidem, & adhuc retinet sue sectæ fundamenta in memoria, non excommunicatur, dummodo eis non adhaereat.*
17. *An comburens librum prohibitum, incurrat excommunicationem, notatur.*
18. *An aromatarij retinentes libros prohibitos, excommunicentur, notatur.*
19. *Qui facultatem habet retinendi libros vetitos, an possit diutius illos retinere, quam facultas se extendit.*
20. *An in retentione libri vetiti detur parvitas materia.*
21. *Habens intentionem retinendi diu librum vetitum, & solummodo exiguo tempore retinuit, non excommunicatur.*
22. *An in retentione partis alicujus libri, detur parvitas materia.*
23. *An in provincijs, ubi non est acceptata Bulla Cæna, possint retineri libri prohibiti, notatur.*
24. *An licitum sit legere librum ab hæretico compositum, qui nullam hæresim continet, notatur.*
25. *Non est licitum legere libros vetitos.*
26. *An Cardinales, Episcopi, possint legere libros prohibitos.*
27. *An Regulares possint legere libros vetitos.*

27. Cardinales inquisitores possunt legere libros.
 28. Non est concessum legere libros prohibitos per se, ad alios refutandos.
 29. An audiens legere librum prohibitum excommunicetur, notatur.
 30. An narrando doctrinam hæreticam, incurrat censuram.
 31. An librum mentaliter legendo, sine articulatione, incurrat censuram.
 32. An legentes libros prohibitos, quos non intelligunt, incurrant censuram.
 33. An legendo librum Catholici, continentem sententias hæreticas, excommunicetur, notatur.
 34. Quæ quantitas excusat legentem à censura libri hæretici.
 35. Qui libri prohibentur, notatur.
 36. Libri non hæreticales, prohibentur etiam sub excommunicatione, sed nemini reservatâ.
 37. Libri hæreticorum, non continentes hæresim, nec ex professo illam dictantes, an prohibeantur.
 38. Quid de libris Astrologia, Negromantia sentiendum.
 39. An excommunicetur conficiens librum famosum.

Quid nomine libri, antiqui intellexerant, notatur.

Nomine libri, an includantur etiam manuscripta, controversatur inter Doctores: *Pancratius lib. 5.* ait, quod antiqui ante chartæ inventionem, pro libro sumpserint corticem interiorum arboris, quæ se habet per modum tenuissimæ cartilaginis, in qua suos conceptus scripserint. *Tamburinus* verò 2. *Decalog. cap. 1. sect. 8. num. 24.* vult, nomine libri, accipi solum libros ex charta confectos, & imperissos. Ratio ipsius est: quia dum prohibetur aliquis liber, *ly liber* vult debere strictè intelligi, cum omnis prohibitio sit odiosa; igitur strictè interpretanda; & quia dum prohibentur manuscripta, illa clarè in prohibitione exprimuntur; ut *Conc. Lateran. sub Leone X. sess. 10. Trident. sess. 14.*

2. Nominè libri, ego intelligo scripturam aptam ad manifestandum conceptum intellectus, sive hæc sit impressa, sive manuscripta, parvi interest. Ratio est; quia olim in primitiva Ecclesia tempore S. Hieronymi, &c. non fuit adhuc inventa ars typographica, & tamen extabant scripturæ manu conscriptæ, quæ appellabantur libri: ergo &c. Tum, quia litteræ impressæ, non differunt à litteris manuscriptis, nisi materialiter tantum; ergo &c. *Bardus de reg. fur. regul. 15. cap. 12. num. 75. Trullench. lib. 1. in Decalogum. cap. 13. dub. 9. §. 5. num. 16. Oviedo Controversia 12. num. 4. Delbene de offic. inquisit. part. 1. dub. 36. Corolar. 3.* His præsuppositis ad exanimandam propositionem damnatam descendo.

3. Jam olim *Pius IV.* in Bulla 77. prohibuit, sub excomm. retinere, vel legere libros hæreticorum, vel qui de hæresi suspecti sunt, his verbis, videlicet: *Dominici gregis: si quis*

autem adversus eas regulas, prohibitionemq, fecerit, is quidem, qui hæreticorum libros, vel cuiuslibet auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, damnata, atque prohibita legerit, habueritque, ipso iure in excommunicationis pœnum incidat.

Prædictæ constitutioni, accedit nunc decretum *Alex. VII.* datum die 18. Martij, anni *Proposit. 45.* 1666. in quo strictè sub iisdem pœnis *Pij V. ab Alex. VII.* hanc propositionem damnat, videlicet: *Libri damnata, non prohibiti donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibitâ diligentia corrigantur: quæ propositio nihil annuit de hæresi, sed in genere dumtaxat libros prohibitos interdicat.*

Causa, cur tales libri prohibeantur, triplex est: primò, quia continent hæresim, vel aliquid falsi dogmatis suspicionem, ut ex Bulla *Pij IV.* constat. Secundò, quia sunt damnati Auctoris. Tertiò, quia sunt obsceni, & contra bonos mores: Ità *Leo Romanus in praxi ad Litteras, & Bullas part. 3. cap. 36. num. 1.* His reflexis,

Dico; contra *Proposit. 45. ab Alexan. VII. 6. t. damnatam*: libri prohibiti, donec expurgentur, non possunt retineri, usque dum adhibitâ diligentia corrigantur. Ratio est: quia finis legis, est illico extirpare tales libros, & tollere donec expurgentur. imbitatur in falsis dogmatibus; ergo tales libri prohibiti, non possunt retineri, nec conservari, donec corrigantur: ità *Suarez De fide disp. 10. sect. 2. num. 27.* Tum, quia lex obligans aliquid sub excommunicatione faciendum, obligat in conscientia sub lethali: sed decretum *Alex. VII.* quod stat pro lege, obligat sub excommunicatione, ad non retinendum libros prohibitos, donec corrigantur: ergo obligat sub lethali. Tum, quia huiusmodi libri continent doctrinam venenissimam animabus, utpotè hæresim, falsa dogmata, &c. Sed doctrina falsa, & tam periculosa animabus, est semper destruenda, non retinenda: ergo, &c. Quia qui retinet angvem in herba, & virus, semper currit periculum, nè ex incircumspectione unâ, vel alterâ vice inficiatur, mordeatur ad interitum. Est communis Doctorum, cum *Card. de Lugo tom. De fide. disp. 21. num. 62. Diana part. 6. tract. 6. resol. 49. Sanchez, Castropalao: Azorio: Conin. contra Marcantium tom. 2. tract. 2. tit. 2. disp. 4. dub. 5. Caramuelem in Theol. fundamental. num. 434. Granadum. 1. 2. controuv. 7. tract. 3. part. 2. disp. 15. sect. 2.*

Nè te objectiones perturbent, adverte, 7. quod finis legis non sit tantum prohibitio retinendi huiusmodi libros, sed est ipsa destructio eorum; proinde licet abesset omne pro illis conservandum, aut alicujus periculum fovendi hæresim, aut dogmata falsa confutandum, adhuc est obligatio, huiusmodi libros annihilandi, non conservandi, sub excommunicatione; prout sentit etiam *Farinaceus de hæresi. quest. 180. num. 33. Suarez. De fide. disp. 20. sect. 2. num. 21.*

Hinc

8. **Libros prohibitos nec propriò, sive alienò nomine, & quocunque aliò titulo incurrit excommunicationem, secundum tam antiquos, quam modernos auctores communiter.** *Sayrus lib. 3. De cens. cap. 5. num. 16.*

9. **Servus retinens librum secundò in Dec. cap. 10. nu. 56.**

prohibitum Servus retinens librum prohibitum Domini, qui ni sui, qui habet facultatem illum legendi, non habet facultatem eum non legat, quia talis retentio libri; se habet, ac si legendi, non per se ipsum Dominus retineret; *Ovidio 2. 2. peccat. controuv. 12. num. 22.*

10. **An Bibliothecarius Religiosus, retinens in Bibliotheca publica religionis, libros prohibitos, possit retinere in Bibliotheca libros solum in communitate eos tolerat, cum nec ad prohibitos, non ipsum, nec ad alium Religiosum in particulari tatur.** *pertineant. Ita censet Bordonus in miscell. 188.*

11. **Deponens librum prohibitus a Superioris, posset huiusmodi libros destruere.**

quid aliquem, Si quis deponat librum prohibitum apud aliquem, qui habet facultatem illum legendi, cultatem re- non excommunicaretur. Ratio est; quia licet tinendi, non eum deponit, adhuc verum est dicere, quod ta- **excommuni-** lem librum non retineat; ergo non incurrit hu- **catur.** *jusmodi censuram. Verde tit. 34. num. 896.*

12. **Ex ignorantia retinens libros prohibitos, etiam ex aliquali ignorantia crassa, non incurrit impositam censuram. Ratio est; quia talis ignorantia facit involuntarium, ad non excommu-** huiusmodi retentionem; est opinio *Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 10. num. 38.*

13. **Ignorans legere, & scienter retinens libros prohibitos, ret præceptum à sua sanctitate impositum, pro-** ut etiam concordat *Suarez De censuris. disp. 20. catur. De fide. sect. 2. num. 2.*

14. **Retinens scripta prohibita, incurrit censuram.** *Ex supradictis colligitur, quod qui teneret aliquem librum prohibitum, nondum impressum, aut aliquam Epistolam hæreticalem, vel tabellam, falsò dogmate insignitam, incurreret eandem censuram. Megala in 3. part. libr. 3. cap. 1. n. 55. eximens hunc casum pro lectione.*

15. **Librum prohibitus volens tradere inquisitori, & nunc non habet commoditatem, excusatur à censura pro tali retentione, dummodo primà commoditas, opportunitate eum resignat. Ratio est, quia potest illum præceptum non videtur cum tanto rigore obli-** gare, sed intelligendum est, pro opportunita- **usque adsit** te tradendum; cui opinioni adhæret quoque **opportunitas** *Reginaldus lib. 9. num. 256. Tamburinus libr. 2. tradendi. in Decal. cap. 1. sect. 7. num. 44.*

16. **Si quis hæreticus ad fidem, retinendo fundamenta in memoria suæ abjuratæ sectæ, non incurrit aliquam pœ-** nam. Ratio est, quia talis retentio hæreseos in **adhuc reti-** memoria, est ipsi intrinseca, quam voluntariè **net suæ sectæ** non potest evellere, ac ipsius oblivisci, dum- **fundamenta** modo ei non adhæreat, non est illius culpabilis:

contingit etiam hic casus viris sanctissimis, & in memoria, doctissimis, qui callent variarum sectarum fun- **non excom-** damenta, non ut ipsis adhæreant, sed ut illa con- **municatur,** futent, & etsi studium adhiberent ad eliminan- **dummodo eis** dum ea è memoria, non possent: per hoc non **non adhære-** sunt culpabiles: ergo nec talis conversus ad fi- **at.** dem, erit puniendus censurâ.

Comburens librum prohibitum propriâ 17. **authoritate, etiâ hæresim continentem, non vi-** **An comburen-** **detur incurrere excommunicationem.** Ratio **librum pro-** **est;** quia, qui comburit, verè non retinet; er- **hibitum, in-** **go immunis est à censura; est contra Del bene, currat ex-** **qui vult, talem excommunicationem incurrere communi-** **propter constit. Julij III. quæ incipit: Cum me-** **tionem, nota-** **ditatio: Fillius verò tom. 1. tr. 16. cap. 3. n. 43. tur.** **cum Sylvestro, verbo: Hæresis 1. num. 10. Bonaci-** **na De cens. disp. 2. q. 5. sect. 4. n. 20. volunt ab-** **solutè, nullam incurrere pœnam Canoniciam: E-** **go tamen distinguo, si liber combustus jam sit** **inquisitoribus simul cum Auctore ipsius notus,** **concedo nullam incurrere excommunicationem.** Ratio est: quia tales errores jam satis patent, ut refutari, & emendari possint, ac auctor puniri, & ad salubrem viam reduci valeat: Si nec liber, nec auctor est notus, incurrit excommunicationem comburendo librum; quia sic hic, & nunc non potest remedium poni, ad talem defectum emendandum, imò semper extat periculum, nè tales errores clam, vel palam, de novo propalentur; sicque fieret in detrimentum Sacræ inquisitionis, & fidei orthodoxæ.

Aromatarij, & alij, retinentes libros pro- 18. **hibitos, ut chartatim cum mercibus in involu-** **An aromata-** **cris eos distribuunt, si absit periculum lectionis,** **rij retinentes** **probabiliter non incurrunt pœnam censuræ; libros probi-** **quia huiusmodi libri non reputantur ut libri, sed** **ut massa chartacea, inserviens ad usus indiffe-** **muncentur;** **rentes, non ad lectionem, & sic destruuntur, & notatur.** **annihilantur; ita Delbene De off. Inquisit. part. 6. dub. 40. num. 1. Contraria est etiam probabi-** **lis, quod si Aromatarij scienter tales libros re-** **tineant, incurrant censuram; Ratio est; quia** **revera eos retinent. Fagundes libr. 1. Decalog. cap. 14. num. 31. Naldus verbo, Lib. num. 4.**

Qui habet licentiam ad tempus retinendi 19. **libros prohibitos, probabilius est, non posse il-** **Qui facultatem habet re-** **los diutius retinere; quam facultas se extendit.** **tem habet re-** **Ratio est; quia cessante tali tempore, reddit pri-** **tinendi libros** **mum præceptum prohibens tales libros: Alit si vetitos, an** **possit diutius** **licentia proroganda speratur, ex prudenti volun-** **tate sacre Sedis, poterit in hoc casu eos retinere, illos retinere,** **& sollicitare facultatem ulteriorem pro reten-** **quàm facul-** **tione illorum, est probabile; quia talis facultas** **tas se exten-** **pro hic, & nunc concessa creditur; Sic etiam dit.** **Delbene loco citato part. 7. Verde tit. 33. nu. 899.**

In retinendo tales libros, datur parvitas 20. **materiæ. Ratio est; quia omnia præcepta po-** **An in reten-** **sitiva, & humana admittunt parvitatem mate-** **tione libri** **riæ: ergo etiam in hoc præcepto canonico datur** **titi datur** **parvitas materiæ.** **parvitas ma-**

Hinc retinens per duos dies huiusmodi li- **teria.** **bros, etiam ex negligentia, censetur esse parvi-** **tas materiæ duntaxat: ait Ovidio 2. 2. Controv. 12. num. 24. Sayrus lib. 3. cap. 5. num. 16.**

Quod

22. Habens Quod si quis habuit animum, retinendi librum interdictum per longum tempus, & intentionem retinendi diu rim detinuit solum per breve spacium, non in librum veri- currit censuram Bullæ. Ratio est; quia pœnam rum, & solum Canonum nullus incurrit, nisi intentio opere exiguo tem- compleatur, prout autumat pariformiter Antopore retinuit, minus Dianapart. 1. tr. 5. resol. 43. Hurtadus non excom- disp. 10. de Censur. diff. 12. Reginaldus lib. 2. n. municatur. 256. Clavis Regia tom. 1. lib. 3. cap. 5. n. 16. &c. 21. An in re- In retentione partis alicujus libri prohibiti, tentione, partis datur quoque parvitas materiæ, & quidem ma- alicujus libri, joris quantitatis, quàm in lectione, quia majus detur parvi- periculum est in lectione, quàm in retentione; tas materia. Ita Trullench. 1. decal. cap. 3. dub. 9. num. 25. Sanchez 2. decal. cap. 10. n. 644. Leander de Cen- sur. tr. 3. disp. 1. qu. 67. Cassianus; Verde. &c. Proinde retinens parvam partem libri, non in- currit censuram.

23. An in pro- In Provinciis, ubi non est recepta Bulla Cœ- vincijs, ubi næ, ut in Anglia, Gallia, Germania, retinendo non est acce- libros prohibitos, non incurritur excommuni- ptata Bulla catio; quia si non incurritur illos legendo, dum- Cœna, possint modò legantur studio cognoscendi, & confu- reiineri libri tandi eorum errores, multò minus retinendo. prohibiti, no- Ita Diana part. 1. tr. 11. resol. 35. Azorius inst. satur. moral. tom. 1. lib. 8. cap. 16. qu. 6. Layman. lib. 2. tom. 1. c. 15. num. 4. Bassaus; Sanchez; Bec- canus. An hi populi teneantur acceptare Bul- las alias, attentâ Propos. 28. ab Alexandro VII. damnatâ, dixi Verb. Judex. Quod si aliquod Decretum extra Bullam Cœnæ in supradictis Pro- vincijs, continens prohibitionem aliquorum li- brorum, receptum sit, nullum est dubium, quin tale decretum liget omnes præfatorum Regno- rum subditos, sub excommunicatione illos non legendi: nam Bulla specialis, non continetur sub Bulla cœnæ.

24. An lici- Si liber aliquis esset ab aliquo hæretico com- tum sit, legere positus, in quo de hæresi, vel religione nihil tra- librum ab hæ- detur, illum legendo, probabiliter non incur- retico com- rit excommunicationem; quia deficiente hæresi, positum, qui & religione falsâ, tanquam motivis excommu- nullam hæ- nicationis, deficit ratio excommunicationis. Sic refim cõtinet, etiam Cardin. de Lugo disp. 21. de Fide. sect. 2. n. notatur. 56. penes Archdekin part. 3. tract. 6. sect. 2. im- mō dictus Archdekin refert part. 3. tract. cap. 5. sect. 8. expressè, quod aliquando concedendus sit usus librorum prohibitorum, qui non sunt e- diti ad stabilienda dogmata hæreticorum, seu, qui non agunt ex professo ad aliquam hæresim firmandam, & probandam.

25. Non est Hucusque tractavi, non licere tenerè libros licitum legere prohibitos; & à fortiori dico, non esse licitum libros vetitos eos legere, uti manifestè damnatum est in Bulla cœnæ, & per Constitutionem Pij IV. superius citatam.

26. An Cardi- Hinc Cardinalibus, Episcopis, Primatibus nales, Episcopi, &c. revocata est facultas legendi libros prohibi- possint legere tos, per constitutionem Urbani VIII. 2. April. an- libros prohibi- ni 1631. quæ olim fuit illis concessa à Paulo IV. in decreto, Cum in futurum. & à Pio IV. Cum pro mu- nere; Ita etiam hujusmodi facultas revocata est Regularibus, eò quod talia privilegia legendi

hujusmodi libros, fuerunt facta illis vivæ vocis An regulares oraculò; Ita exprimit Gabriel de Remedio ignoran- passint legere tia. disp. 13. dub. 17. num. 137. Quidquid in con- libros vetitos, trarium exponat Antonius à Spiritu Sancto, penes Cassianum à Sancto Elia, verb. Liber. num. 45.

At si Cardinales sint Inquisitores, possunt li- 27. Cardina- bros interdictos liberè legere; ita etiam magister les inquisito- Sancti Palatii, quia Sacra congregatio hodie eis res possint le- concedit talem facultatem, prout testatur Del- gere libros ve- bene part. 1. de offic. Sacra inquisitionis. dub. 46. per ritos. hoc tamen non eximuntur à peccato, si se ex- ponant periculo consentiendi in doctrinâ dānatā.

Non est licitum legere hujusmodi libros, si- 28. Non est nè facultate Sacra inquisitionis, ad illos impu- concessum, le- gnandos. Ratio est; quia jus universaliter lo- gere libros quitur sinè omni exceptione; ergo &c. Sanchez prohibitos per 2. Decal. c. 10. n. 40. Tolletus lib. 1. sum. c. 19. n. se, ad illos re- 9. Azorius tom. 1. lib. 8. c. 16. qu. 6. quidquid futandos. in oppositum contendit, Felinus in c. Quis Epi- scopus. de Heret. Mascardus lib. 2. de prob. Concl. 862.

Quod si quis audiret, legentem librum prohi- 29. An audi- bitum, aut concionem hæreticam, non incur- ens legere li- reret excommunicationem; Ratio est: quia in brum prohibi- odiosis, & pœnalibus, non est extendenda lex, tum, excom- nisi juxta suam positivam expressionem; igitur municatur. cum lex solum loquatur de legentibus, & non de audientibus, ligat excommunicatione legentes dumtaxat, non audientes. Sic colligitur ex lege Interpretat. ff. de Pœnis: Gerunda de Privileg. ex- plicat. n. 540. Fillincius tr. 15. c. 2. qu. 8. n. 45. Reginaldus lib. 9. n. 251. Farin. de Heret. qu. 180. Gabriel de Censur. disp. 4. qu. 9. n. 201. Ast audi- ens, si se exponat periculo adhærendi doctrinæ falsæ, peccat, indubitatum est.

In casu, quò quis aliquam doctrinam hæreti- 30. Annar- cam alicujus libri memoriter sciret, & illam pa- rando doctri- lam recitaret, aut narraret, non incurreret pœnā nam hæreti- censuræ. Ratio est; quia recitare, & narrare, non cam incurrat est legere, igitur non debet aliter accipi, nisi pro censuram. propria significatione, cum odia non sint ampli- anda; ita sentit quoque Trullench 1. Decal. c. 3. dub. 9. sect. 5. n. 24. Fillincius tr. 16. c. 2. qu. 8. n. 45. Azorius part. 2. lib. 8. c. 16. qu. 4. Navar. c. 27. n. 56.

Habens librum prohibitum, & mente illum 31. An librū percurrendo, seu legendo, sinè articulata ex- mentaliter le- pressine verborum adhuc incurreret excommu- gendo sinè ar- nicationem. Ratio est; quia lex non distinguit ticularione, in- hujusmodi lectionem, sed universaliter loquitur: currat cen- ergo sive mente, sive ore legit, idem est &c. suram. sic convincitur ex lege 1. §. legi autem. ff. De his que in testem; cui adhæret Suarez de Fide. di- spnt. 120. sect. 2. n. 18. Sanchez cit. c. 10. n. 41.

Legentes libros prohibitos, quos non intelli- 32. An legen- gunt, non incurrunt excommunicationē. Ratio est; tes libros pro- quia cum lex sit pœnalis, debet intelligi ly legere hibitos

quos nō intel-
ligunt, incur-
rant censu-
ram.

cum intelligentia lectionis, nam finis prohibi-
tionis est, amovere omne periculum labendi in
hæresim; sed in legente, & non intelligente ces-
sat tale periculum hæreseos; ergo talis est im-
munis ab omni lata censura; prout sentit *Gabriel*
à S. Vincentio de Censuris. disp. 4. qu. 9. n. 209.
Tum, quia talis lectio est materialis tantum, &
se habet, ac si nulla esset, cum inde nullus effe-
ctus formalis lectionis generetur; Ita *Suarez* ci-
tatus confirmat *disp. 20. sect. 2. n. 18. Roccaful.*
part. 3. Praxeos. lib. 3. cap. 8. dub. 7. Oviedus 2. 2.
controvers. 12. n. 19. scusa in Bulla disp. 13. n. 5.
Leander de Censuris tr. 3. disp. 1. qu. 55. Diana
part. 1. tr. 11. ref. 36. Duardus in Bulla Cœna. lib.
2. can. 1. qu. 4. 7. num. 5. Trullench. 2. decal. ca.
3. dub. 9. sect. 3. num. 2. Tamburinus 2. decal.
cap. 1. sect. 7. n. 31. & alij, penes Verde supraci-
tatum, num. 902.

33. An legens
librum Ca-
tholici, conti-
nentem sen-
tentias hære-
ticas, ex-
communicat-
ur, notatur.

Legendo librum Catholici, qui refert verba,
& sententias hæreticorum, etiamsi animo dis-
cendi hæresim legitur, non incurrit excommu-
nicationem, secundum opinionem *Pauli Lay-*
man lib. 2. tr. 1. cap. 15. penes Busenbaum, citans
Navarrum; Sanchez. Ratio esse potest, quia
non legit librum prohibitum. *Suarez* tamen
limitat talem doctrinam *tr. 5. disp. 31. sect. 1.*
ajens: dummodo talis liber Catholici non vide-
atur potius contextus esse ex scholijs hæretici,
quàm Catholici, sicque, si ex hujusmodi scholi-
js hæreseos esset compilatus majori ex parte,
tunc illum legendo, non liberatur à censura. Ra-
tio est; quia licet auctor ipsius esset Catholicus,
liber tamen per se spiraret hæresim.

Quæritur, quæ quantitas excusat lectorem
libri hæretici à peccato mortali?

34. Quæ
quantitas ex-
cusat legen-
tem à censura
libri hæretici,
notatur.

In hac materia variæ sunt opiniones Docto-
rum: aliqui æstimant unam, vel alteram lineam,
ut *Suarez; Azorius*; alij quatuor lineas, ut *Clau-*
de Regia, Pesantius; alij integram paginam, eti-
am ex majoribus folijs; alij desumunt suam opi-
nionem ex majori, vel minori periculo subver-
sionis in legente, ut v. g. si vir esset doctus, &
timoratus, minus est periculum subversionis in
illo, quàm in homine indocto, & perverso; sic
autumat *Becanus tr. de Fide. c. 15. qu. 8. n. 7.*

Opinio, quæ docet, integram paginam pos-
se legi sinè incursione censuræ, quia reputatur
pro materia parva, est valde favorabilis, dum-
modo absit periculum subversionis, defenditur
à *Patre Sanchez 2. decal. cap. 10. nu. 3. Fillincio*
tom. 2. tract. 22. c. 7. n. 204. Farinacio de Hære-
si. qu. 180. num. 13. Baldello de Fide. disp. 45. num.
14. Coninchio disp. 18. dub. 11. n. 179. & alij pe-
nes Verde citato, n. 910.

Quæritur, qui libri continentur sub nomine
prohibitionis? Respondeo 1. omnes libri hære-
ticorum, hæresim tractantes, vel saltè si de hæ-
resi suspecti sint, & falsi dogmatis; ita colligitur
ex constitutione *Pij IV. supra citata. Suarez de*
Fide. disp. 20. sect. 2. num. 29. Fillincius tract. 1.
6. cap. 2. num. 42. Bonacina de Censuris. quest. 5.
punct. 4. num. 2. & hos libros, nemo sinè fa-
cultate legere præsumat, citra pœnam excommu-
nicationis. Respondeo 2. Prohibentur quoque
libri obscœni, de rebus lascivis tractantes, &
contra bonos mores, sed non sub excommuni-
catione, licet illos legentes peccent, prout tenet
Duardus ad Bullā Cœna. lib. 2. quest. 34. num. 15.
Bonacina citatus disp. 1. qu. 2. punct. 4. num. 5.
apud Verde tit. 34. n. 9. 13. Leo Romanus part. 3.
c. 3. num. 5.

Respondeo 3. Libri non hæreticales, in indice
prohibiti sub excommunicatione, prohibentur
& sub pœna pecuniaria: Ast talis excommuni-
catio nemini est reservata, prout communiter etiam sub-
sentiunt Theologi cum *Toledo in Summa lib. 1. c. excommuni-*
41. Peyrino tom. 2. de Pralat. quest. 3. c. 9. n. 2. catione, sed
Lazena in Summa. tom. 4. verb. Lib. nu. 5. Cassi-
anus &c. & alij. nemini reser-
vata.

Respondeo 4. Libri hæreticorū Philosophici,
Historici, & alij hæresim non tractantes, non
prohibentur, sic sentit etiam *Layman lib. 2. tr. 1. c. 15. n. 3. imò probabiliter nec illi interdiciuntur*
qui tantum incidenter continent hæresim, sed hæresim, nec
non ex professo illam tractant; sic *Busenbaum ex professo il-*
lib. 7. cap. 2. dub. 5. numero 2. citans Graffi-
um. lam dictan-
tes, an prohibe-
antur.

Respondeo 5. Libri necromantiæ, Astrolo-
giæ judiciariæ &c. non veniunt sub prohibitio-
ne Bullæ Cœnæ; ita exprimit *Cassianus à S. Elia libris Astro-*
verb. Liber. num. 6. citans Bonacinam, Tambu-
linum. logia, Necro-
mantiæ, senti-
endum.

Respondeo 6. Qui conficit librum infamatori-
um contra summum Pontificem, vel Cardina-
lem, aut contra Religiosos mendicantes, est ex-
communicatus: quod si contra alios Prælatos,
Sacerdotes, vel Religiosos hujusmodi liber con-
ficeretur, non est excommunicatus, sed excommu-
nicandus; ita deciditur ex c. *Quidam align. & ex*
cap. Qui inventi. Qui conficit librum famosum
contra sæculares, puniendus est pœnâ capitis, in-
tuitu *leg. 1. Cod. De libellis famosis: per leges Ec-*
clesiasticas excipiendus est virgis: Ita ex cap. Qui
in alterius. Sayrus lib. 1. cap. 6. num. 24.

Cassianus à Sancto Elia, & alij com-
muniter.

TRA:

TRACT. CXII.

DE LICENTIA ASSISTEN- DI MATRIMONIJS.

CAPUT Unicum.

Cui competit dare licentiam assistendi Matrimonijis.

SUMMARIUM.

1. Parochus potest alium substituere loco sui, assistendi matrimonijis.
2. Parochus, etiam excommunicatus, potest substituere alium, assistendi matrimonio, juxta nonnullos: contraria verò est tutior.
3. Sacerdos etiam Regularis, potest deputari ad assistendum Matrimonio.
4. Parochus ubique locorum potest suis Parochianis assistere matrimonio, ita etiam talem facultatem potest alteri concedere.
5. Si aliquis Sacerdos etiam per metum gravem à Parocho extorqueret licentiam assistendi matrimonio suis Parochianis, valide assisteret.
6. Si Parochus fidei alteri Sacerdoti concederet facultatem assistendi matrimonio, valide assisteret.
7. Cum licentia tacita, vel ex rati habitatione praesumpta, nullus potest assistere matrimonio.
8. Si simplex Sacerdos sine licentia Parochi, vidente Parocho assisteret matrimonio, tunc validus esset contractus.
9. An si christianus fingeret se Sacerdotem, & Parochus daret ei facultatem assistendi matrimonio, esset ne validum, notatur.
10. Parochus dans facultatem generalem alicui Sacerdoti, administrandi omnia Sacramenta, potest etiam matrimonijis assistere.
11. Vicarij foranei, & alij Vicarij Parochorum, per se nullam habent licentiam assistendi matrimonijis, sed solum delegatam.
12. Si Vicario foraneo conceditur facultas generalis, & specialis, ad universales causas in Sacramentis, tunc potest etiam alijs dare facultatem assistendi matrimonijis, juxta aliquos, quanquam tutius est, de hoc consilium Episcopum, pro vitandis litibus.
13. Solvitur objectio.

Parochus potest concedere licentiam, assistendi matrimonijis suorum subditorum; Ita Concilium Trident. sess. 24. c. 1. de reformatione matrimonij. ubi expressam facultatem tribuit, ut pos-

sit alterum Sacerdotem loco sui pro assistendo matrimonio suis Parochianis constituere; quæ licentia sufficit, ut sit verbalis; ita autumat quoque Ugolinus de Irregularitate. cap. 687. n. 3.

Parochus excommunicatus non toleratus, dummodo non sit privatus beneficiò suo, potest concedere licentiam alteri Sacerdoti, matrimonio assistendi suis subditis. Ratio est; quia juxta probabilem opinionem Doctorum, concedere licentiam assistendi matrimonio, non est actus jurisdictionis: Sanchez lib. 3. disp. 21. n. 7. Henriquez lib. 11. c. 3. sect. 5. Bonacina; Bassani, Ank: contra nonnullos alios, qui dicunt, talem concessionem esse actum jurisdictionis, quorum opinio mihi arridet, ac ut tutiorem existimo, quam tuetur Connich. disp. 27. dub. 2. num. 24. Diana part. 5. tr. 9. ref. 78. Gutierrez, Sylvester, & alij. Ratio est; quia ubi agitur de valore Sacramentorum, tutior opinio est sequenda: ergo cum tutior sit opinio nostra in ordine ad assistendum matrimonijis, ut licentia à Parocho non excommunicato, & tollerato detur alteri Sacerdoti, pro hujusmodi assistentia, sic tolleretur omnis scrupulus; ergo &c.

Sacerdos deputatus à Parocho pro matrimonio assistendo, potest esse etiam Regularis. Ratio est, quia Concilium Trident. sess. 24. supra citatum, nullum omnino Sacerdotem eximit: ergo &c. Tum, quia in Clementina Relig. de privil. hoc ipsum contineri, asserit Barbosa de Potestate Episc. alleg. 32. n. 112.

Nota: quod sicut Parochus suis Parochianis potest assistere matrimonio ubique locorum, e- is parochianis assistere talem facultatem concedere alteri Sacerdoti: Homobonus de exam. Eccles. tr. 11. c. 10. ita etiam tamquam. 23. resolut. 3. Bossius de triplici Jubilao. sect. 1. lem facultatem potest alteri concedere.

Quid dicendum est, si à Parocho aliquis re. Sacerdos, per metum etiam gravem licentiâ assistendi matrimonio extorqueret, essetne tale Sacerdos etiam

2. Parochus etiam excommunicatus, potest substituere alium pro assistendo matrimonio juxta nonnullos: contraria verò est probabilior.

3. Sacerdos etiam Regularis, potest deputari ad assistendum matrimonio.

4. Parochus ubique locorum potest assistere matrimonio, ita etiam potest talem facultatem concedere alteri Sacerdoti.

1. Parochus potest alium substituere, loco sui assistendi matrimonijis.

am per me- matrimonium legitimum? Respondeo: in hoc
tum gravem casu ille Sacerdos malevolus valide assisteret ma-
à Parocho ex- trimonio, dummodo aliunde tale matrimoni-
torquens li- um aliquò impedimentò dirimente non vitietur.
centiam assi- Ratio est: quia Parochus licet intrinsecè nollet
stendi matri- sponso copulare, si in ipsius præsentia matri-
monio suis Pa- monium ineant, etiam renitente ipsò est validum;
rochianis, va- ergo à pari, licet involuntariè dat facultatem,
ludè assisteret. secundum quid assistendi matrimonio, talis li-
centia est valida, eò, quod per se inaportet ratio-
nem licentiæ; ut scribit Sanchez lib. 3. disp. 39.
Gutierrez. tr. 89. n. 14.

6. Si Parochus Eodem modò, si quis Sacerdos peteret licen-
fictè alteri Sa- tiam assistendi contractui matrimonij, & Paro-
cerdoti conce- chus fictè eam concederet, talis Sacerdos valide
deret faculta- assisteret matrimonio. Ratio est: quia talis li-
tem assistendi- centia in foro externo præsuntur legitima, quia
matrimonio, est collata à Parocho legitimo. Tum, quia
valide assiste- cum intentio Parochi ficta, non sit manifesta à
ret. parte rei, censetur in foro externo esse valida.
Tum, quia talis licentia Sacerdotis existimatur
in foro fori vera: unde si talis non sit, tunc est
error communis, qui suppletur ab Ecclesia;
proinde sine ulla oppositione potest assistere ma-
trimonio, ergo &c.

7. Cum licen- Cum licentia tacita, ex rati habitatione de futuro,
tia tacita, vel nullus Sacerdos potest assistere matrimonio.
ex rati habi- Ratio est: quia cum contractus matrimonialis
one præsump- sit Sacramentum, non potest ejus valor suspen-
ta, nullus po- di, quousque Parochus talem assistentiam ap-
test assistere- probet: nam illicò, ac fit contractus, reputatur
matrimonio. validus, vel omnino nullus; Ità Bossius de tripli-
ci Jubileo. sect. 42. n. 117.

8. Si simplex In casu tamen, quò hic & nunc assisteret
Sacerdos sine simplex Sacerdos matrimoniò, vidente Paro-
licentia Paro- chò, sciente, & non contradicente, dicit Sanchez
chi, vidente disp. 31. num. 20. tale matrimonium esse vali-
Parochò assi- dum, quia in assistentiam talis Sacerdotis, actu-
steret matri- aliter consentit; ego tamen pro certo teneo,
monio, tunc quòd tale matrimonium validum sit, ideo, quia
validus esset Parochus vidit contrahendum, cum juxta Con-
contractus. cilium Tridentinum, sufficiat, ut Parochus assi-
stat, ergo cum idem Parochus viderit, & agno-
verit contrahentes matrimonium contrahere,
jam salvatur ratio Tridentini; quanquam nullam
absolutè voluisset alteri Sacerdoti præbere licen-
tiam.

9. An si Achri- Quòd si aliquis Hæbreus, Turca, aliusque sæ-
stianus finge- cularis, fingeret se Sacerdotem, & Parochus
ret se Sacerdo- uni ex ipsis bonâ fide daret licentiam assi-
tem, & Paro- stendi matrimonio, essetne tale matrimonium
chus daret ei validum? videtur, quòd non; quia Tridentin.
facultatem session. 24. expressè requirit Sacerdotem; nihilo-
assistendi- minùs tamen ex alia parte censetur esse vali-
matrimonio, dum matrimonium, juxta Bossium de triplici
esset ne vali- Jubileo. sect. 3. casu 2. numero 144. Ratio est,
dum, nota- quia quamvis sæculari, alijsque achristianis,
tur. non possit dari facultas pro tali functione exer-
cenda; tamen cum communiter censentur Sa-
cerdotes, vi cuius intervenit error communis,
qui est juris humani, suppletur ab Ecclesia; Ità
quoque Bonacina de matrimonio. quest. 2. punct.
8. num. 30.

Si Parochus approbato Sacerdoti ad confessio-
nes audiendas, daret facultatem generalem ad- 10. Parochus
ministrandi omnia Sacramenta, cum hac licentia dans faculta-
potest assistere etiam matrimonijs, nisi hoc ipsi tem genera-
limitatum sit; Ità decisum esse à Sacra Congre- lem alicui Sa-
gatione, ait Rebellus de obligatione justit. lib. 4. in cerdoti, admi-
declarat. sect. 4. Sanchez verò asserit, Ità consue- nistrandi om-
tudine receptum esse. nia Sacramen-
ta, potest et-
per se nulla inest facultas assistendi matrimonijs. am matrimo-
Ratio est: quia in jure non habentur pro Pa- nijs assistere.
rochis, proinde solummodo delegata facultas 11. Vicarij
ipsis conceditur ad assistendum matrimonijs: à Foranei, & a-
fortiori non possunt talem licentiam alijs Sacer- lij Vicarij Pa-
dotibus subdelegare; quia textus Tridentini sess. rochorum per
24. cap. 1. de reformatione matrimonij solis se nullam ha-
Parochis, & Ordinarijs, alium Sacerdotem de- bent licenti-
legandi concedit facultatem; ergo cum Vicarij am assistendi
non sint Parochi, nequeunt hoc præstare. Tum, matrimonijs
quia non est exponendum Sacramentum pericu- sed solum de-
lo frustrationis, sed si Vicarij concederent licen- legatam.
tiam alteri Sacerdoti assistendi matrimonio,
exponerent tale matrimonium periculo frustra-
tionis, propter opinionem contrariam, quæ
est tuta, Bassius. Verb. Matrimonium. 5. num.
6. Bossius citatus cap. 4. sect. 14. num. 26. ergo
&c.

In casu tamen, quò Vicario Foraneo commit- 12. Si Vicario
tatur specialis facultas ab Episcopo, vel ejus Vi- Foraneo con-
cario Generali, ad universales causas in Sacra- ceditur fa-
mentis, & matrimonio agnoscendas, tunc po- cultas genera-
test assistere matrimonijs, & alijs dare licentiam lis, & specia-
assistendi. Ratio est; Quia cui licet, quod lis ad univer-
plus est, licet quod & minus est: ait Regula Juris; sales causas
in 6. Sed tali Vicario licet cognoscere de univer- in Sacramen-
salibus causis matrimonij, quod plus est, quàm tis, tunc potest
assistere, & dare licentiam assistendi; ergo u- etiam alijs
trumque potest: Ità Segura in direct. 2. part. dare faculta-
cap. 15. num. 16. Tum, quia talis Vicarius tem assistendi
Foraneus est locò Parochi, vel maximè ubi Reli- matrimonijs,
giosi habent Parochias, & per se non exercent juxta aliquos
officium Parochi. Hoc non obstante, cautè a- quanquam
gendum est: quia dicta regula juris, non semper tutius est de
tenet, uti alibi ostendi, sed solum se extendit ad hoc consilere
lineam facultatis. Proinde ut tutius agatur, pe- Episcopum:
tenda est facultas ab Episcopo, vel ejus Vicario pro vitan-
Generali, ad posse etiam alijs Sacerdotibus licen- litibus.
tiam concedere, quam nunquam negabit, pro
assistendo matrimonijs, & hòc modò nunquam
tale Sacramentum exponetur periculò frustratio-
nis.

Dices contra supradictam doctrinam: con- 13. Solvitur
sensum clandestinum olim suffecisse ad valorem objectio.
Sacramenti; ergo non est necessarius Parochus,
ad validitatem matrimonij; antecedens patet:
probatur consequentia; quia essentia rerum,
nunquam mutantur: ergo si olim sine Paro-
cho validum fuit matrimonium, erit & modò,
eò, quòd idem est in essentia contractus de fa-
cto, qui olim erat. Respondeo, transeat
antecedens: nego consequentiam. Ad cujus
probationem concedo antecedens, & nego
consequentiam: disparitas est, nam licet conce-
datur

datur, olim sine Parocho fuisse validum matrimonium, & quod essentiae mutari non possint, tamen Ecclesia habet auctoritatem ponendi certas condiciones, ut contractus matrimonij cum illis conditionibus celebretur, quæ si non

serventur, contractus invalidus deputatur, uti in nostro accidit casu.

Vide plura de hac materia, verb. Matrimonium, ubi ago, quod matrimonium debeat contrahi coram Parocho. plura in tr. de Parocho c. 3.

TRACT. CXIII.

DE LIGAMINE.

CAPUT Unicum.

Quomodo ligamen dirimit matrimonium.

SUMMARIUM.

1. Describitur ligamen dirimens matrimonium.
 2. Patriarchæ olim habentes plures uxores, non peccarunt.
 3. Num concessum uni fœmina plures maritos simul, & semel in antiquo testamento, notatur.
 4. De possibili poterit Deus dispensare, ut una uxor habeat plures viros.
 5. Deus, ut legislator non potest defacto facere, ut una uxor plures viros habeat.
 6. Deus, ut supremus Dominus, potest in polygamia fœminarum dispensare.
 7. Si Deus sextum præceptum Decalogi non dedisset, tunc fœmina possent plures viros habere, defectu legis Divinæ, non verò legis naturalis.
 8. An si quis contrahat matrimonium cum una? quam carnaliter non cognovit, postea relicta illa, contrahit cum alia, cum qua consummavit matrimonium, utrum hoc secundum matrimonium sit validum?
 9. Qui contrahit cum una, licet non consummavit matrimonium cum illa, validum est matrimonium.
 10. Si unus conjugum moritur, tunc superstes potest liberè contrahere aliud matrimonium cum alio.
 11. Si alter conjux in primis nuptijs non accepit benedictionem, poterit in secundis eam accipere.
- Casus notabilis.
12. An si quis contraxerit matrimonium ex eo, quia putavit pro certo, primum conjugem esse mortuum, & postea venit ad aliquam suspitionem ipsum vivere, possit separari à secundo conjugē, & amplius cum ipso non cohabitare in matrimonio, & hic secundus conjux, an possit ad alias nuptias transire, deciditur.

13. Probabilis aliqua præsumptio de morte conjugis duntaxat, non sufficit quod superstes non possit ad alias nuptias transire.
14. Ut Conjux superstes possit ad alias nuptias transire, requiritur moralis certitudo, priorem conjugem esse mortuum.
15. Si quis bonâ fide contraxisset matrimonium, ex eo, quod habuit sufficientia signa, primum conjugem esse mortuum, & postea reperiret, non esse ita, eo quod comparuerit, tunc in eodem instanti debet redire ad primum. derelictò secundo.
16. Absentia viri 25. annis transacta, non sufficit per se, ut uxor ad alias nuptias transeat.
17. Solvuntur objectiones in casu fundamentalis.
18. An si seculares deficerent pro propagatione generis humani, tenerentur Regulares ducere uxores pro conservanda specie, exponitur.
19. An si extaret periculum extinguendi fidem Catholicam, per bella infidelium, occupando terras, possent in tali casu Regulares ducere uxores pro servanda fide.

Ligamen, est vinculum ortum ex contractu matrimoniali, ita, ut viventibus ambobus conjugibus, unus non possit ad alias nuptias transire: sic nec vir aliam uxorem habere, nec uxor alium virum. Ità statuitur de fide, prout expressè colligitur ex Concil. Trid. sess. 24. can. 2. de matrimonio, ubi sic legitur: Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nullâ lege Divinâ esse prohibitum; anathema sit; Castropalao disp. 3. punct. 1. n. 2. Bellarminus lib. de matr. c. 10. Baunius tr. 12. qu. 13. est contra Machometanos: Adamitas: & Anabaptistas, Sannig. lib. 4. cont. c. 7. art. 3.

Nunc quæres, an olim Patriarchæ in ve-

teri testamento habentes plures uxores, peccaverint?

2. Patriarchae olim habentes plures uxores, non peccarunt.

Respondeo negativè. Ratio est: quia unanimiter fatentur Sancti Patres, & Theologi, quod Deus cum illis dispensaverit. Sic etiam sentit Innocentius Papa in cap. *Gaudemus*, ad illa verba Deut. cap. 20. *Si habuerit homo plures uxores, S. August. lib. De bono cogni. & lib. 22. contra Faustum. c. 47. S. Thom. in 4. dist. 33. qu. 1. art. 3.* Tum, quia si prædicta ratio non placet, eò, quod supponat revelationem, dicendum est, veteri testamento homines, ducentes plures uxores, invincibiliter ignorarunt, id fuisse prohibitum; siquidem si talia matrimonia illicita fore cognovissent, non est credendum, quod *Moses, Jacob*, alijque Sancti viri, hujusmodi matrimonia inijsent; ergo licet dispensatio pro polygamia ex scriptura non constaret, dicendum est, id fecisse ex ignorantia invincibili, ex qua ratione *Acacius, March. de Valasco tom. 2. resol. 271.* excusat gentiles à peccato, ducentes plures uxores. Tum, quia hujusmodi matrimonia non pugnarunt contra finem principalem matrimonij, qualis est procreatio prolis: ergo &c.

3. Num concessum fuit uni foemina plures maritos ducere: ergo & uni foemina pluribus viris nubere.

ziquo testamento, notatur.

Quæritur 2. an concessum fuerit olim, uni foemina plures maritos potuisse simul, & semel habere; nam si viris licitum fuit, plures uxores ducere: ergo & uni foemina pluribus viris nubere.

Respondeo negativè: Ratio est: quia nullibi constat, talia matrimonia in veteri testamento admissa fuisse. Tum, quia cum contractus matrimonij sit principaliter institutus propter generationem prolis: foemina cognoscens plures viros, destrueret talem finem generationis, & fieret sterilis, ut experientia docet in meretricibus propter commitionem, seu confusionem variorum seminum in matrice, quod repugnat juri naturæ. Tum, quia hoc admissio, orirentur multa jurgia, & contentiones, ac totius domus dissonantia, in tali conjugio; *Est Lessij libro 4. capit. 3. dubio 9. num. 74. Henriquez libro 20. capit. 6. Hurtadi de Matrimon. disp. 9. diff. 1.*

4. De possibili potest Deus dispensare, ut una uxor habeat plures viros.

5. Deus ut legislator, defactorum non potest facere, ut una uxor plures habeat viros.

Quæritur; an saltè Deus defactorum possit dispensare, ut una foemina plures viros habeat? Dico 1. cum *Sanchez de Matrimon. disp. 80. num. 15. cum Aversa qu. 14. de Matrim. sect. 1.* quamvis defactorum concessum non fuit, ut una mulier plures viros habeat, tamen de possibili id fieri potuisse. Ratio est, quia Deus, cum sit supremus legislator, potuit facultatem foeminis concedere, citralæsionem sui; ergo &c.

Dico 2. Deus, ut legislator, & institutor Sacramentorum, defactorum nullò modò potest in polygamia foeminarum dispensare. Idem dicendum est de polygamia virorum. Ratio est, quia Deus defactorum instituit, ut una foemina nubat tantum uni viro, & unus vir ducat tantum unam uxorem, ut patet ex scriptura Genesi 2. *erunt duo in carne una* Nota ly duo; ergo pro matrimonio legitimo contracto, vel contrahendo solum duæ personæ

requiruntur. Tum, quia matrimonium actuale, est quædam figura mystica matrimonij spiritualis inter Christum, & Ecclesiam; ergo cum Christus sit unicus, & Ecclesia unica, requiritur solum una foemina, & unus maritus in actuali matrimonio carnali, aliàs esset contra institutum Christi, quod tenetur observare. Tum, quia Deus primum matrimonium instituit solum inter duos, videlicet inter Adam & Evam, dicendo: *Erunt duo in carne una, & relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ, non uxoris suis, &c.* Ità *Innocentius III. c. Gaudemus.*

Dico 3. Si Deus consideretur ut supremus s. Deus in Dominus, non habeo difficultatem, quin in supremus Dopolygamia foeminarum possit dispensare. Ratio est; quia tali modò consideratus Deus, non in polygamia est astrictus legibus. *Sanchez de matr. libr. 7. foeminarum disp. 80.* De hoc casu vide verbò Dispensatio; c. dispensare. 2. ubi egi: An Deus possit dispensare in 2. præcepto Decalogi.

Dico 4. Si Deus non posuisset sextum præceptum decal. *non fornicaberis*, tunc nulla polygamia illicita fuisset vi præcepti Divini, in tali casu foemina tot posset habere viros, quot placuisset, eò, quod nulla actio venerea fuisset peccatum, ex suppositione defectus præcepti, siquidem non pugnasset contra aliquam legem positivam, ait *Scotus in 3. dist. 37. qu. 1. Bec. in 2. qu. 19.* An autem talis commissio libidinosa mala fuisset ex lege naturæ, & intrinsecè criminosa, dixi, verbò Fornicatio, & verbo, Mollities.

Quid dicendum est: si Titius v. g. duceret Bertam, & matrimonium cum illa non consummasset: postmodum verò contraheret cum Caja, & matrimonium cum illa consummaret, videtur secundum matrimonium tenere, & non primum quia est consummatum. Ratio dubitandi est: quia si Sempronius v. g. venderet equum Leonardo, sed eum non traderet, & postmodum eundem equum venderet Leoni, & illum traderet, Juristæ asserunt communiter, secundam venditionem esse legitimam; quia vix ullum contractum sine traditione esse perfectum, putant ex leg. tradit. *Cod. de pacto. & leg. Quoties. Cod. hoc secundum de Rei vendit.* Igitur ex hoc fundamento arguitur, quod secundum matrimonium Titij cum Caja contractum, sit validum, eò, quod facta sit realis traditio corporum, vi cujus perfectus, & consummatus est contractus; Ità *Hostiensis. penes Covarruviam, de Matr. 2. part. cap. 7. sect. 3. num. 5. & alij ibidem.*

Sed contra dicendum est: Titij secundum matrimonium cum Caja contractum: est omnino nullum: itaque solum primum est validum. Ratio est; quia matrimonium semel legitime contractum, est indissolubile, cum sit elevatum ad dignitatem Sacramenti, significans unionem Christi cum Ecclesia. Tum, quia primum matrimonium Titij cum Berta initum, ex institutione Dei est inseparabile, juxta Pauli, quod *Dens conjunxit, homo non separet*; ergo solum primum matrimonium est validum, & secundum

7. Si Deus 6. Præceptum Decal. non dedisset, tunc foemine potuissent plures viros habere defectus legis divina, non vero legis naturalis.

8. An si quis contrahat matrimonium cum una, quam carnaliter non cognovit, postea relicta illa contrahat, cum qua consummavit matrimonium, utrum sit validum.

dum cum Caja contractum, licet consummatum, est omnino adulterium, & nullum, prout quoque docet *Malletus maleat. 61. tract. 41. Coninchius de Sacram. disp. 26. dub. 2. num. 28. Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 13.* & alij ibidem; Hinc patet solutio ad primam dubitationem, cum hic sit vinculum divinum, illud tantum humanum.

10. Si unus conjugum moritur, Si unus conjugum moritur, alter liberè potest contrahere matrimonium. Est certum de fide, uti constat ex *Concil. Nicen. can. 8.* talisque tunc superstes contractus est verè Sacramentalis. Ratio est; quia potest liberè per mortem dissolvitur primum matrimonium; & omnia in secundis nuptijs reperiuntur, quæ aliud matrimonium cum primum, erit & secundum, ita de cæteris. *S. Thomas alio. in supplement. qu. 63. art. 1. Bonacina de Matr. qu. 3. punct. 10. & 11. Fillicius; Sanchez; & alij.*

11. Si alter conjugum in primis nuptijs non accepit benedictionem, In secundis nuptijs, si alter conjux nunquam susceperit benedictionem, consuetudine receptum est, ut ei conferatur, quæ benedictio saltè per accidens cadit etiam supra alterum conjugem, in primis nuptijs jam benedictum, secus, si ambo fuerint prius benedicti, in quo casu non est danda ipsis benedictio; Ita constat in *cap. Vir. de am accipere. secundis nuptijs. Sanchez lib. 7. disp. 82. n. 3. Henriquez lib. 11. de Matr. c. 2. n. 3.*

Quæritur; quæ certitudo requiratur de morte alterius conjugis, pro contrahendo secundas nuptias, aliqui censent, sufficere unum testem id affirmantem; alij dicunt esse necessarios duos, omni exceptione majores. Pro solvenda hac questione, propono obvium casum, videlicet:

Casus notabilis.

Berta, matrona honestissima, cujus maritus Sempronius, à Turcis tempore obsidionis Vienne in mancipatum ductus, tribus abhinc annis fugit Titius ex Turcia, asserit Sempronium mortuum, quod juramento confirmavit. Audiens hoc Berta, cum consensu Parochi nupsit Florimundo, prius adhibita diligentia omnibus præteritis annis; & defacto post nuncium, an res se ita habeat, nihilque in contrarium reperit; itaque magis certificatur de morte mariti: Hoc factò, ante quatuor menses beneficiò navis Gallicæ, fugit Caju ex captivitate, refert Sempronium vivere maritum Bertæ, Smyrnæ in Asia: Hoc audiens Berta, nihil turbatur: immò lætò animò, præten dit habitare in matrimonio cum Florimundo; Florimundus verò audiens Sempronium vivere, illicò deliberat, se velle deserere Bertam, aliamque uxorem ducere, quod vi, & defacto in executionem ponere urget; Ecce Syrtes undique periculosas. Ratio dubitandi est: quia de valore Sacramenti requiritur, ut tutior pars eligatur: tutior pars verò esse videtur, faciendum divortium, quam simul in matrimonio habitandum, cum periculo continui adulterij: potest enim esse verum, Sempronium vivere, ergo facienda est separatio; potest esse, Sempronium esse mortuum: ergo manendum est in matrimonio absque ulla separatione; Ecce undique angustia; modò

Quæritur: an Florimundus tutà conscientia possit deserere Bertam, aliamque uxorem ducere? & an Berta peccet, habitando cum Florimundo in matrimonio? Respondeo, Florimundum non posse deserere Bertam, aliamque uxorem ducere: neque Berta peccat, habitando cum Florimundo in matrimonio. Ratio est; quia matrimonium bonà fide contractum, non potest resolvi, nisi adsit certum impedimentum dirimens; ergo Florimundus non potest deserere Bertam; major per se patet, minor probatur: quia unus testis, nullus testis, ait regula juris, sed duobus credendum est omni exceptione majoribus. ita *cap. de Testibus, & attestat.* ergo Berta non debet detrudi a matrimonio, cujus valor certus est, & ita à superioribus cognitus, nisi evidenter contrarium demonstraretur. Tum, quia quicumque se exponit periculo violandi jus matrimoniale in re gravi, peccat mortaliter, sed Florimundus deserendo Bertam, & ducendo uxorem aliam, exponit se periculo violandi jus matrimoniale in re gravi; ergo peccaret mortaliter; probatur minor: quia jus matrimoniale obligat cohabitare simul, usque ad mortem, cum sit vinculum indissolubile, peccare, & reddere debitum sibi ad invicem, propter periculum incontinentiæ; non committere alijs, quousque non constet matrimonium esse invalidum inter Bertam, & Florimundum; sed non constat per unum testem, uti superius dixi; ergo &c. Quia jus stat pro matrimonio inter Bertam & Florimundum, cum melior sit conditio possidentis, quousque scientia partis contrariæ sufficienter non probetur: sed non probatur sufficienter per unum testem vita Sempronij; quia aliunde patet, jam mortuum esse, teste Titio, ergo &c. Tum, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona; multò minùs, ut eveniant alia mala; sed Florimundus faciendo divortium, seu destruendo contractum matrimonij, pro ducenda alia uxore, faceret malum, unde eveniret aliud malum, scilicet, ageret contra fidem datam, in matrimonio Bertæ, ex quo oriretur scandalum, & damnum Bertæ, ac periculum continui adulterij; quia secunda uxor reputaretur pro concubina, quousque clarè non constet Sempronium mortuum; sed hæc omnia sunt mala, ergo &c. Tum, quia Berta habuit certum nuncium, & juratum de morte Sempronij mariti sui, quod satis esse, plurimi Auctores affirmant, juxta Canones, prout colligitur ex *cap. In presentia. de Sponsalibus.* ubi sic legitur: *Non permittas eos contrahere, donec certum nuncium de morte recipiant.* Ergo &c. Tum, quia Berta, cum adhibuerit debitam diligentiam, & nihil in contrarium reperijt de vita mariti, hæc diligentia inservit pro alio teste, maritum suum Sempronium esse verè mortuum; ergo &c. accedit postea approbatio Ecclesiæ, seu Parochi quæ dat majus robur, rem se ita habere, vi cujus magis, & magis confirmatur, Sempronium mortuum, ac matrimonium inter Bertam, & Florimundum.

21. An, si quis contraxerit matrimonium ex eo, quia putavit primum conjugem, pro certo mortuum esse, postea venit ad aliquam suspicionem, ipsum vivere, possit separari à secundo conjugem, & amplius cum ipso non cohabitare in matrimonio, & hic secundus conjux, an possit ad alias nuptias transire, deciditur.

& Flo.

& Florimundum esse legitimum; Sanchez lib. 2. de Matrimonio. disp. 46. Bonacina de Matrim. qu. 4. punct. 4. num. 20. Mascardus cum alijs pluribus, Gutierrez de Matrim. cap. 51. num. 3. Sylvester verb. Matrim. 8. qu. 13. penes Bassam de Matrim. 7. num. 62.

13. Probabilis aliqua præsumptio de morte conjugis duntaxat, non sufficit, ut superstes possit ad alias nuptias transire. Quod si Berta solum aliquam probabilem præsumptionem habuisset de morte Sempronij prioris conjugis, curâ conscientia alias nuptias contrahere non potuisset, vi Canonis supra notati, qui requirit certum nuncium. Tum, quia valde cautum est modernò tempore sequi opinionem solum præsumptuosè probabilem, in Sacramentis conferendis, & conficiendis, prout etiam docet Inn. XI. intuitu prop. 1. repr. Pontius de Matr. lib. 7. cap. 25. Barbosa in coll. tom. 2. lib. 5. tit. 21. c. 2. Sanchez lib. 2. disp. 46. qu. 1. hoc ipsum desumitur ex Cap. Dominus de Secundis nuptijs. Ubi præcipitur Ordinario, ut mulieres ad secundas nuptias transire non permittat, nisi constet certitudo de morte maritorum.

14. Ut conjux superstes possit ad alias nuptias transire, requiritur moralis certitudo, priorem conjugem esse mortuum. Hinc ad credendum, quod maritus alicujus uxoris sit mortuus, non sufficit sola fama mortis, sed requiruntur tales circumstantiæ ad famam, quæ generant moralem evidentiam mortis, ut v. g. si duo testes omni exceptione majores, id asserant, etiam sine juramento, uti patet ex cap. In negotio. & ex cap. Qualiter. 2. de Accusat. Insuper requiritur, ut testes testentur se audivisse publicè à majori parte populi, & à personis honestis, ac fide dignis: 3. desideratur causa rationalis, quæ movet ad credendum, ita esse sicut testes deponunt, v. gr. si maritus erat senex, & in alio longinquo loco morabatur, nec comparent amplius solitæ epistolæ, quæ ipsum vivere notificant, vel si transfretavit mare, & fama est communis, navim naufragatam esse, nec tempore illò, quò venire debuit, comparet: nec quidquam in contrarium suspicari possit; vel si in pugna repertus fuit, & post pugnam quæsitus, non sistitur, nec invenitur, nec littera videtur, illum a libi esse, vel in captivitatem ductum fuisse: hæc & similia fundamenta, generant certitudinem moralem de morte alterius conjugis; Ita sentit pariter Mascardus de Probat. Concl. 748. & 749. Sanchez de Matr. lib. 7. disput. 46. Navarrus in Manual. cap. 22. Sylvester de Matr. 8. qu. 13. Ex quo vides, non esse contrahendum matrimonium, si dubitetur, an alter conjux sit mortuus. Sanchez de Matrimonio. libr. 2. disputati- one 80.

15. Si quis bonâ fide contraxisset matrimonium, ex eo quia habuit sufficientiam si- gna, primum conjugem mortuum fuisse, & postea reperiet, non In casu tamen; quò quis ex datis fundamen- tis certificaretur de morte conjugis, & contra- heret cum altero nuptias; postmodum insperatè rediret primus conjux, qui putabatur mortuus: matrimonium contractum cum secundo, est nul- lum, & sic illò instanti tenetur redire ad primum conjugem, relictò secundò. Imò si constaret clarè post secundas nuptias, primum conjugem vivere, non posset amplius carnaliter misceri cum secundo, sed obligatur ipsum cum consen- su Parochi deferere. Ratio per se est clara, quia Quod Deus conjunxit, homo non separet; ergo

cum primus conjux vivat, est adhuc unum cor- pus cum illo, ideoque si secundum cognoscit, adulteratur. esse ita, eò, quod compa- ruit, tunc in- ti debet redi- re ad primum de seculo secun- do.

Absentia viri, qui 25. annis emanerat sine ulla notitia, an pro tali tempore vivus vel mor- tuus sit, non erat sufficiens per se, sine alia melio- ritate, ut uxor ejus ad secundas nuptias tran- sfire posset; Ita Sacra Congregatio Concil. Mediol: 18. Septembris Anno 1627.

Contra casum superius allatum, Bertæ objici- tur 1. hoc modò; Ubi agitur de valore Sacra- menti, tutior pars est eligenda; sed tutius est, pro valore Sacramenti matrimonij deferere Ber- tam, quam cum ipsa habitare; quia sic evitatur omne periculum adulterij, ex dubio de vita Sem- pronij: ergo &c.

Respondeo: Concedo majorem, nego minorem; & consequentiam; quia valor Sa- cramenti matrimonij, desumitur à materia apta, & approbata ab Ecclesia: Ecclesia verò approbavit, quòd matrimonium inter Ber- tam, & Florimundum, sit validum, cum bo- na fide contractum sit; & quousque clarè non constabit de vita Sempronij, Florimundus non potest separari; igitur minus periculum est manendo cum Berta, quam eam deferendo, alias exponeret se periculo violandi fidem matrimo- nialem.

Objicies 2. stante hoc dubiò inter Bertam, & Florimundum, neuter potest petere, & reddere debitum, quia se exponerent periculo adulterij, propter incertam mortem Sempronij, ergo est tutius separari ipsos. Respondeo, nego ante- cedens: nam uterque potest petere, & reddere, sequendo opinionem de certo valore contractus matrimonij, cum bona fide initum sit, & quousque non probetur nullitas talis contractus matrimonij, stat conditio possessionis pro vali- ditate matrimonij, cum probari, & certificari contrarium non possit, igitur censendum est, Sempronium mortuum, prout approbatum ante contractum nuptiarum fuit, consequenter non insurgit impedimentum petendi, & red- dendi debitum. Ita Bonacina superius citatus de Matr. qu. 4. punct. 4.

Objicies, si Cajus venisset, ante contractum matrimonium inter Bertam, & Florimundum, & deposuisset Sempronium vivere, licet Titius prius affirmasset mortuum esse, non potuissent contrahere matrimonium, quia se exposuissent periculo nullitatis, eò, quòd uni non fuisset major fides adhibita, quam alteri ex testibus; ergo etiam postquam Cajus venit, deponens Sempronium vivere, est periculum nullitatis, propter eandem rationem: nam uni non est plus credendum, quam alteri. Respondeo, concedo antecedens, nego consequentiam: di- sparitas est; quia postquam matrimonium con- tractum bonâ fide sit, post adhibitam diligen- tiam à Berta, standum est pro validitate ma- trimonij: quia semper melior est conditio pos- sidentis, quæ stat pro matrimonio: relatio Caij de vita Sempronij certificari nequit; In- cumbit

eumbitigitur Cajo probare, & quousque non probaverit evidenter, Sempronium vivere, Berta erit semper tuta in conscientia, cum Florimundo manere in matrimonio. ita *Tamburin. in Decal. lib. 1. cap. 3. sect. 7. de Matrimonio. n. 3.* ubi citat *Suarez, Sa, Sanchez*: Ast ut totaliter pacificentur conscientiae, tam Bertae, quam Florimundi, consilium praebeo, si fieri possit, scribere Smyrnam, ubi asseritur Sempronium vivere, & indagare, an ita sit, sicuti Cajus testatur; interea hi duo conjuges cohabitare poterunt, tanquam frater, & Soror. In casu tamen, quod moraliter impossibile esset, transmittere litteras ad locum, ubi Sempronius dicitur esse, vel propter nimiam distantiam loci, vel propter aliud impedimentum: tunc incumbit Cajo vitam Sempronij probare, & quousque non probaverit, Berta & Florimundus in possessione matrimonij tute cohabitare poterunt, eo, quod ipsis insit impossibilitas moralis, inquirendi de vita Sempronij, & per matrimonium contractum, & per diligentiam adhibitam sunt in possessione de morte Sempronij.

18. An si seculares deficerent in propagatione generis humani, tenerentur Regulares ducere uxores, pro conservanda specie, exponitur.

Huc revocari potest illa quaestio: an si seculares deficerent pro conservatione generis humani, tenerentur Regulares in tali casu ducere uxores, ad propagandam speciem humanam? Circa hanc quaestionem, duplicem opinionem reperio apud Doctores: prima opinio negat, in tali casu posse Regulares matrimonium inire, asserens, in hujusmodi circumstantia ex dispositione Dei fore finem mundi, quam tunc Pater *Vasquez* in 3. part. tom. 2. disp. 5. cap. 3. Sed contra; nam non est credendum, talem esse intentionem Dei, ut pereat species humana, nisi specialiter reveletur, cum dixerit: *non igitur ultra percutiam omnem animam viventem, sicuti feci. Genes. 8. Et statuam pactum meum vobiscum; & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvij. Genes. 9.* ergo gratis dicit *Vasquez*, instare finem mundi.

Secunda opinio affirmat, in hujusmodi casu debere Regulares ducere uxores, pro conservanda specie humana. Ratio est; quia Deus in origine Mundi *Genes. 2.* jussit conservari hominem, cum dixerit: *Crescite, & multiplicamini.* Ergo si periret species, non imputaretur saecularibus. Quia praeter illorum culpam hoc fieret; nec tali malo obviare possunt; ergo talis deficientia generis humani, Regularibus adscriberetur; igitur instante hoc malo, tenerentur Regulares illud defendere, ducendo legitimas uxores, cum fine, propagandi genus hominum; nam non videntur in hac circumstantia obligare vota solemnia, cum tanto detrimento generis humani. *Sanchez tom. 1. lib. 2. disp. 3. num. 4.* alijque quam plurimi Theologi.

Sed quid dicendum est, si Mahometani, 19. An fin- alijque infideles ita bellis opprimerent, & extin- staret pericu- guerent catholicos, ut instet periculum, mun- lum, extin- dum infidelibus relinquendi, tenerentur in- guendi fidem quirere modum pro conservanda fide, & si non catholicam possent invenire, nisi solummodo recurrendo per bella infi- ad Regulares, an in tali casu melius esset, ut Re- delium, accu- ligiosi per legitima matrimonia fideles propa- pando terras- garent, & per se, sine dispensatione, possent uxo- possent in tali- res ducere, & an Pontifex teneretur in tali casu casu Regula- cum ipsis dispensare? si vim quaestionis perpen- res ducere ux- das, facile dubium resolves, an plus obliget con- ores pro ser- servatio fidei catholicae, quam vota Regulari- vat da fide. um: haec lege humana obligant, fides vero lege divina; ergo &c. Tum, quia olim in veteri testamento Deus permisit Patriarchis plures uxores habere, ut populus electus, & verum Deum colens, conservaretur, ac fides illorum propagaretur, & ne a gentibus destrueretur; ergo a pari &c. In tali vero casu, hujusmodi Religiosi ducere uxores deberent, non victi libidine, sed ducti pietate, ad propagandam fidem, & prolem fidelem.

TRACT. CXIV.

DE MAGIA.

CAPUT Unicum.

Quae Magia vetita est.

SUMMARIUM.

1. Magia alia est naturalis, alia superstitiosa. Magia naturalis est licita.

2. Magia superstitiosa, est per se lethale.

3. Magia ex ignorantia facta, est veniale.

U u u

4. Quo-

4. Quomodo cognoscitur, an aliqua actio sit magica ex causa.
5. Quomodo magia cognoscitur ex effectu.
6. Quomodo cognoscitur magia ex conditione operationis.
7. An licitum sit alloqui magum, ut maleficium solvat, exponitur.
8. Sub qua ratione licet desiderare à mago, ut dissolvat maleficium.

ne ullo miraculo, adhibendo suas superstitiones, & artes; sic *Delrius lib. 2. quest. 8. Sayrus lib. 4. cap. 6.*

Quæritur: an licitum sit adire magum, ut maleficium dissolvat? sit casus.

Titius duxit in uxorem Bertam virginem, qui primâ die nuptiarum arte magica ligatur, ut neque possit amplius videre Bertam, neque cum ea matrimonium consummare. Vadit ad Patrochum, qui præscribit ei, ut medicinas adhibeat, & devotiones instituat, pro tali maleficio solvendo. Factis his omnibus, infirmitas ejus non curatur: nunc scire desiderat, utrum Magum alloqui possit, qui maleficium destruat?

Respondeo affirmativè, si sine alio maleficio id fieri possit. Ratio est: quia destruere maleficium, est solvere amicitiam cum dæmone; sed solvere amicitiam dæmonis, non est illicitum: ergo &c. Tum, quia maleficium ordinariè fieri solet, per aliqua signa materialia, in quibus dæmon occultè operatur, ac inficit maleficiò homines, anne Magus talia signa auferendo, præcisè ex intentione solvendipactum cum dæmone, & liberandi maleficiatum à malo, sine alio maleficio, peccaret? nequaquam, quia in hoc casu ex nulla circumstantia apparet esse illicitum: ergo &c. Tum, quia quis diceret, esse peccatum abijcere secundinas, certos grillos, funem, quo aliquis suspensus fuit: quibus rebus utuntur ad superstitiones. Vel, quis diceret, esse malum, comburere aliquos crines, certa ossa, & radices, quæ ad inhonestum amorem conciliandum adhibent: ergo &c. Tum, quia judices sæculares curant omnes pilos Sagarum abradi, ne in illis aliquod maleficium lateat, quo saga defendere se posset: ergo licitum est, destruere maleficium ex fine, ut pactum cum dæmone dissolvatur: sic etiam discurret *Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. de Superstitione cap. 17. Castropallao tract. 17. disput. 1. punct. 11. num. 8. Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 96. n. 3. Lessius lib. 2. de Just. cap. 44. dub. 4.*

Pro solvendis objectionibus, quæ contra præsens quæsitum afferri possunt, nota, quod dum petitur à Mago, ut destruat maleficium, non desideratur aliquod malum, sed bonum; quatenus petitur, ut Magus naturali modò, sine omni superstitione solvat maleficium, & pacet, quod habet cum dæmone, vi cujus intenditur sanitas maleficiati, & reconciliatio magi cum Deo; nec in tali casu concurret dæmon ad talem destructionem maleficii, qui cum sit æternus hostis hominis, non vellet, ut sua ars annihilaretur: ideoque solutio maleficii, hoc modò facta, non est mala, consequenter sanitas procuratur modò licito, & honestò.

- M**agia à Doctoribus duplex assignatur, naturalis & supernaturalis. Magia naturalis, est ratio operandi mira per causas naturales, sine auxilio dæmonis; si intervenit aliquod auxilium, vel pactum cum dæmone est superstitiosa. Magia naturalis, consistens in puris naturalibus, sine omni intelligentia dæmonis, non est peccatum: Ratio est; quia effectus illius proveniunt ex causa licita, & per se non mala; sic etiam *Lessius. lib. 2. cap. 44. dub. 1. Layman. lib. tract. 10. cap. 4. num. 1.*
2. Magia superstitiosa, est 1^a. Ratio est; quia semper importat tacitam, vel expressam invocationem dæmonis, prout communiter tenent Auctores, cum *Toletolib. 4. cap. 14. num. 12. Diana. part. 5. tract. 5. resol. 29.*
3. Magia ex ignorantia facta, est veniale. Potest tamen magia ex ignorantia esse veniale. Ratio est: quia, qui non advertit se malè operari contra conscientiam, non ligatur culpâ gravi. Tum, quia si non advertit ad tacitam invocationem dæmonis, non reputatur ei talis actio ad malum, cum non cognita fuerit ut mala; ergo &c. *Sanchez lib. 2. mor. cap. 38. num. 18.*
4. Quomodo cognoscitur, an aliqua actio sit magica ex causa. Magia tribus modis cognosci potest. Primò, ex conditione causæ. Secundò, ex conditione effectus. Tertiò, ex conditione operationis. Ex conditione causæ cognoscitur, quando causa, quæ ponitur, nullam habet concordantiam cum effectu, qui expectatur, & est absolute talis actio aliena ab Ecclesia Dei, v. g. dum adhibentur characteres ad thesauros inveniendos, specula ad videndam suam amasiam in illis, vel per potula, ad amorem contrahendum, vel verba, figilla, sacræ res, ad alios effectus producendos &c. sic *Pater Svarius de Superstitione, lib. 2. cap. 15.*
5. Quomodo cognoscitur ex effectu. Secundò cognoscitur ex conditione effectus; sic videmus multa mala à Magis causari, ut tempestates, tonitrua, fulgura, eradicationes arborum, dissipationes segetum, infirmitates, & incantationes in hominibus, jumentis, &c.
6. Quomodo cognoscitur Tertiò contingit, quod Magi aliquas infirmitates derepente sanent, ut equos, homines, si-

TRACT. CXV.

DE MALEDICTIONE.

CAPUT Unicum.

Quid, & quale peccatum sit Maledictio.

SUMMARIUM.

1. Maledictio describitur, quæ duplex est, formalis, & materialis.
2. Maledictio materialis exponitur.
3. Maledictio formalis ex genere suo est lethale in materia gravi.
4. Propositio 13. ab Innocent. XI. damnata notatur.
5. Maledictio materialis per se non est mala, quando malum imprecatur pro bono certa de causa.
6. Parentes inefficaciter ex certatione desiderantes malum proli, non peccant.
7. An sit peccatum sibi, vel alteri desiderare mortem pro vitando alio malo, exponitur.
8. Malefactoribus desiderare mortem ex zelo, non peccat.
9. An licitum sit optare mortem gubernatoribus publicis malis, exponitur.
10. Non est illicitum desiderare mortem proximo, si est impeditiva alterius magni damni amici.
11. Non est illicitum desiderare mortem proximo ad vitandum leve malum temporale.
12. Quando mulieres peccant, & alij, desiderando sibi mortem ad vitandum afflictiones, notatur.
13. Quomodo filij, & alij inferiores suis genitoribus, & superioribus imprecantes malum peccant.
14. Maledictio materialis verbalis sine animo, ut tale malum proximo eveniat, est veniale per se.
15. Quomodo peccat quando quis ex ira imprecatur grave malum proximo, notatur.
16. Imprecando grave malum proximo ex motu primo primo ira, vel primo secundo est veniale.
17. Maledicere creaturis irrationalibus per se est veniale.
18. Maledicere creaturis irrationalibus cum indignatione ad personam, vel Deum, cuius sunt, esset grave.
19. Maledicere integra communitati, est unum peccatum, duntaxat.
20. An debeat quis exprimere malum, quod optavit in confessione, deciditur.

Maledictio est imprecatio mali alicui sibi, vel alteri: quæ duplex est; formalis una, materialis altera: Maledictio formalis est velle malum sibi, vel proximo, ut malum est.

Maledictio materialis est intendere malum alicui sub ratione boni, iusti, & utilis, de qua studiosè loquitur Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 76. art. 1. hōc modō: si autem aliquis imperet, vel optet malum alterius sub ratione boni, sic est licitū, nec erit maledictio per se loquendo, sed per accidens, quia principalis intentio dicentis non fertur ad malum, sed ad bonum: contingit autem malum aliquod dici imperando, vel optando sub ratione duplicis boni; Quandoque quidem sub ratione iusti, & sic Iudex licite maledicit illum, cui præcipit justam penam inferri: & sic etiam Ecclesia maledicit anathematizando: sicut & Prop. in scripturis quandoque imprecantur mala peccatoribus, quasi conformantes voluntatem suam Divine Justitiæ: licet hæc imprecationes possint etiam per modum prænuntiationis intelligi; quandoque vero dicitur aliquod malum sub ratione utilis, puta, cum aliquis optat aliquem peccatorem pati aliquam aegritudinem, aut aliquod impedimentum, vel ut ipse melior efficiatur, vel ut saltem ab aliorum nocumēto cesset: Itā Sanctus Doctor expressit: modō ad primam quæstionem redeo, &

Dico maledictionem formalem esse ex genere suo peccatum mortale, in materia gravi, ut v. g. exoptare pestem, mortem, infernum, ex-citatem, infamationem, amissionem bonorum genere suo est ex vera intentione, & similia. Ratio est; quia maledictio, quæ violat virtutem charitatis in materia grave, est lethale; sed maledictio formalis violat virtutem charitatis, eò, quod pullulet ex interno rancore, & odio, vindicta, vel invidia contra proximum, cui malum deliberatè, & seriò animò imprecatur, ut malum est: ergo est lethale, prout communiter docent Theologi; Reginaldus libro 18. num. 203. Valentia tom. 3. disp. 5. qu. 19. punct. 1. Sotus de justitia lib. 5. quæst. 12 art. 3. Toletus lib. 4. cap. 17. Fernandez part.

part. 4. cap. 4. sect. 5. n. 4. Bonacina disput. 3. qu. 8. punct. 3. num. 4. Filliucius tract. 40. cap. 5. num. 147.

4. Modò videndum est, quomodo maledictio materialis, quâ quis imprecatur malum ali-
Propositio 13. Etio materialis, quâ quis imprecatur malum ali-
ab Innocentio cui sub ratione boni sit mala. In hac materia
XI. damnata, tres propositiones damnantur ab Innocentio XI.
notatur.

scilicet propositio 13. 14. & 15. de quibus uberè
egi verbò homicidium: modò pro meliori in-
telligentia hujus materiae propositionem 13. à ci-
cato Pontifice anathematizata ad mentem re-
voco, quæ sic sonat: *si cum debita moderatione*
facias, potes absque peccato mortali de vita alicu-
jus tristari, & de illius morte materiali gaudere,
illamque inefficaci affectu petere, & desiderare,
non quidem ex displicentia persona, sed ob aliquod
temporale emolumentum.

5. Ut distinctius mox dictam propositionem
Maledictio intelligas adverte, quòd intellectus noster possit
materialis præscindere à malo, v. g. Titij, quod ipsi sub ra-
per se non est tione boni desideratur: nam Titio non optatur
mala, quâdo malum, quod pugnat contra charitatem, sed
malum im- optatur malum, quâ bonum: nam Titius si es-
precatur pro set vir sceleratus, cui si desideraret mortem, nè
bono certa de amplius offendat Deum, desiderat Titio
causa.

bonum: quia mors Titij, vi cujus non amplius
offendat Deum, est ipsi bona, quia ipsum præ-
servat à peccatis ulterius faciendis; ergo &c.
Hic casus in præcedenti propositione non
damnatur: sicque maledictio materialis non est
illicita.

6. Hinc dum parentes desiderant inefficaciter
Parentes in- mortem liberis, eò quòd cognoscant eos ad præ-
efficaciter ex vam vitam inclinare; ex qua timent, vel credunt
certa ratione ipsos graviter Deum offendere, non peccant.
desiderantes Ratio est; quia bonum spirituale filij præcedit
malum proli bono temporali vitæ; sicque desiderare illi mor-
non peccant. tem, nè peccet, & nè perdat animam suam, est
illi desiderare melius sinè peccato; ita Bonacina
de præcept. disp. 3. quæst. 8. punct. 3. num. 6. Re-
ginaldus lib. 18. num. 203.

7. Eòdem modò desiderare sibi, vel alteri gra-
An sit pecca- ve malum, ut mortem &c. ad vitandam vitam
tum sibi, vel acerbam, vel alia mala temporalia; non videtur
alteri deside- esse peccatum. Ratio est; quia talia mala respe-
rare mortem Etu mortis existimantur majora. Diana part.
pro vitando 5. tract. 14. resol. 92. Sotus: Balderus; Sanchez;
alio malo ex- cum alijs pluribus,
ponitur.

Hinc 2. dum quis desiderat mortem malefa-

8. Etoribus ex zelo conservandi justitiam, non in-
Malefacto- currit damnationem propositionis præcedentis.
ribus deside- Ratio patet ex Scriptura, cum dicat: *latabitur*
rare mortem justus, cum viderit vindictam.

ex zelo non est Eòdem modò; si quis moliretur ingens
peccatum. malum communitati, v. g. posset contingere in

9. ducibus belli, officialibus Provinciarum: aut
An licitum sit si quis esset tyrannus, talibus tutè desiderari
optare mortē potest mors. Ratio est; quia bonum publi-
gubernatori- cum communitatis præferendum est bono pri-
bis publicis vato particularium. Tum, quia juxta Di-
malis, expo- nam Thomam supra citatum; Prophetæ impre-
nitur. cabantur malum peccatoribus, quasi conforman-
tes voluntatem suam Divine justitiæ: ergo

&c. sic docet Lessius lib. 2. cap. 47. num. 21. San-
cius in select. disp. 2. num. 11.

Hinc 3. non est illicitum desiderare mortem 10.
alicui, si talis est impeditiva alicujus magni dam- Non est illi
ni amici: Sanctus Thomas in 3. dist. 30. art. 1. tumdesidera-
ad 4. ait: *potest aliquis salva charitate optare re mortem*
malum temporale alicui, & gaudere si contingit: proximo, si
non in quantum est malum illius, sed in quantum impeditivum
est impeditivum malorum alterius, est opinio alterius ma-
quoque Cardenas in exposit. propos. 13. ab Innoc. gni damni
XI. exsufflata num. 9. mici.

Si quis directè desideraret mortem proximo 11.
sub ratione mali ob aliquod leve malum tempo- Non est lici-
rale, esset grave peccatum contra charitatem, in tumdesidera-
quo sensu prædicta propositio 13. damnatur; re mortem
ita Pater Granado 212. controvers. 3. tract. 6. proximo ad
disp. 2. sect. 4. n. 22. vitandum le-

Mulieres aliquando ex vita pœnali, afflictio- ve malum
ne mariti, alijsque varijs accidentibus sibi mor- temporale.
tem exoptant: si hujusmodi vita pœnalis est illis 12.
valde dolorosa, excusantur à lethali: secus di- Quando mu-
cendum est, si ex levi molestia mortem deside- lieres peccant
rarent, prout communiter sentit, Diana part. & alij deside-
5. tr. 14. resol. 92. Castropalaa; Bonacina penes rando sibi
Matthæum Stoz lib. 1. part. 3. quæst. 3. art. 2. mortem ad
sect. 2. num. 226. vitandam

Caveant filij genitoribus suis, vel subditi afflictiones,
superioribus suis maledicere, nam esse potest, notatur.
quòd talis maledictio, licet secundum se consi- 13.
derata, & alijs optata levis esset, respectu verò Quomodo fi-
genitorum, vel superiorum erit gravis, si de- lij, & alij in-
liberatè imprecentur, ve maximè in faciem, li- feriores suis
cèt animò non seriò ipsis audientibus. Ratio genitoribus
est: quia immediatè pugnaret contra debitam & superiori-
reverentiam, charitatem, & pietatem, ex justis impre- bus impre-
tia ipsis debitam; imò talis actus contrahit ma- cantes malū
litiam contumeliæ, & scandali, prout notat e- peccant.
tiam Baldus disp. 25. num. 10. Bonacina; Na-
varrus, & alij.

Maledictio materialis, quatenus aliquod ma- 14.
lum imprecatur solò ore, v. g. diabolus te ra- Maledictio
piat, mors ut tibi eveniat, sinè animo ut hoc materialis
succedat, non excedit veniale. Ratio est; quia verbalis sinè
intentio, cum sit anima facti in rebus moralibus, animo, ut ta-
si desit non censetur coram Deo tale factum ac- le malum
ceptatum; sic sentiunt scriptores; Fernandez proximo eve-
part. 4. cap. 2. sect. 5. num. 4. Filliucius tract. niat est veni-
40. cap. 5. num. 148. Sylvius 2. 2. quæst. 76. ale per se.
art. 3. cum alijs ibidem citatis.

In maledictionibus gravibus adverte, quòd si 15.
quis ex impetu iræ deliberatè, & voluntariè Quomodo pec-
grave malum alteri exoptat, non excusatur à cat, quando
mortali. Ratio est; quia ira non excusat à pec- quis ex ira
cato, si tale peccatum voluntariè factum sit; si- imprecatur
cuti si in ira voluntariè occideret, vel scēminam grave malū
alienam concupisceret, coram Deo esset reus u- proximo, no-
triusque peccati; dummodo se in tali casu suprā tatur.
consensum suum deliberatum reflectat, & sciat
quid pro tali circumstantia agat.

A mox dicto paragrapho excipitur, si quis 16.
tale grave malum desideraret alteri, vel sibi Imprecando
in motu primò primo iræ, vel in motu primò grave malū
secundo, & ex pura subreptione; non esset proximo ex
mor- mo

mò primo mortale. Ratio est, quia in tali impetu deest ira, vel pri- plena advertentia mali, & deliberatus consen-
mò secundo, sus, qui est anima operationis humanæ, pro-
est veniale. ut exprimit etiam *Molina tr. 4. de justit. disp. 22. num. 5. Cajetanus 2. 2. question, 76. art. 1.* hæc doctrina valde notanda est à Confessarijs, pro rectè in Confessione pœnitentium peccata distinguendo, & conscientias prudenter judicando.

part. 3. num. 5. Lessius lib. 2. cap. 45. dub. 5. n. 29. & alij quàm plures.

Si quis maledicit integræ communitati, vel 19. alicui domui, committit solum unum peccatum *Maledicere* Ratio est; quia hæc tota multiplicitas persona-*integra com-*
rum constituit unum corpus duntaxat, ideòque *munitati est* sufficit in confessione dicere, pluribus simul *unum pecca-*
maledixi, nam hæc est circumstantia aggravans, *tum dunta-*
non speciem mutans. *xat.*

Probabile est non esse necessariò exprimendū 20. malum in confessione: quod quis imprecatur. *An debeat* Ratio est; quia omnes imprecationes conve-*quis expri-*
niunt in eo, quod malum proximo optasti, & *mere malum* disconveniunt solum secundum majus, & mi-*quod optavit*
nus; sicque est tantum circumstantia aggravans: *in confessione,* sic docet *Lessius ex Divo Thoma, libro 4. cap. 4. deciditur.*
disputatione 4. Biesman fol. 75. quipquid in con-
trarium contendunt alij, uti Sancius in select.
disp. 6. num. 1. Rodriquez part. 1. cap. 213. n.
3. Clavis Regia lib. 2. cap. 5. num. 20. Navarrus
cap. 6. num. 18. docentes omnes species malo-
rum in confessione exprimendas, quas quis al-
teri imprecatur. Ego verò cenſeo omnes im-
precationes temporales in genere moris esse ejus-
dem speciei, propter rationem supra datam Les-
ſij; imprecationes verò spirituales, ut dum
quis imprecatur seriò, & ex animo alteri in-
fernum, aliàmque hujusmodi maledictionem,
hæc distinguitur specie à malo temporali, nam
notabiliter differunt ex motivo objecti æterni,
cùm temporale sit transitorium: ergo hæc duæ
species in confessione sunt exprimendæ.

17. Sæpius audiavi maledicere creaturis irrationalibus, ut pulcibus, muscis, canibus, bobus, lapidibus &c. talis maledictio non excedit veniale si præcisè super tales creaturas cadat. Ratio est; quia hujusmodi creaturæ per se sunt incapaces felicitatis æternæ; sicque nec sunt objectum charitatis, nec odij, quatenus notat pariter *Tolæus lib. 4. cap. 13.*

18. Eòdem modò, si quis malediceret diei, in qua *Maledicere* natus est: vel in qua vidit uxorem; vel in qua ad *creaturis ir-*
studia, aut artem applicatus est, &c. talis ma-
ledictio, si solum sistit in die &c. non est nisi ve-
niale: si verò maledicitur hujusmodi creaturis
in ordine ad personam, cujus sunt, tunc erit
tale peccatum, quale malum desideravit. Ra-
Deum, cujus tio est: quia tale malum ex intentione maledi-
sunt, esset gra-
centis resultat in odium, & malevolentiam per-
sonæ; ergo si grave malum imprecetur super
prænotatis creaturis, in tali circumstantia erit
& peccatum grave: Imò si quis hujusmodi
creaturis malediceret, v. g. vento, pluviae,
grandini, &c. ex indignatione contra DEUM,
qui illa mittit ad nos mortificandos; esset blas-
phemia; Bonacina de præcept. disp. 3. quest. 8.

TRACT. CXVI.

DE MATRIMONIO.

Propositio 1. ab Innocentio XI. damnata, sic se habet:

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id verat lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

CAPUT Unicum.

De natura, divisione, & ministro matrimonij.

SUMMARIUM.

1. Definitio matrimonij.

2. Triplex matrimonium notatur.

3. Quando fuit Matrimonium institutum, nota-

ur.

Unus

4. Ma-

4. *Materia proxima, remota, & forma matrimonij exponitur.*
 5. *Matrimonium legitimum per se consideratum non est Sacramentum.*
 6. *Matrimonium Christianorum est verum Sacramentum novæ legis.*
 7. *Matrimonium Christiani cum achristiana contractum non est Sacramentum.*
 8. *Ministri essentiales Matrimonij sunt ipsi contrahentes.*
 9. *An contrahendam licite matrimonium requiritur, ut contrahentes sint in gratia.*
 10. *Contrahentes matrimonium debent mysteria præcipua fidei callere, & tribus distinctis festis ante contractum in Ecclesia denunciari.*
 11. *Quomodo Parochus potest nominari minister Matrimonij, notatur.*
 12. *Matrimonium Christianorum triplicem habet respectum, primo ut est contractus civilis, secundo ut est contractus naturalis, tertio ut est Sacramentum.*
 13. *An Christianus cum Christiana posset contrahere matrimonium absque eo, quod foret Sacramentum.*
 14. *Probabile est defæcto, quod Christiani contrahentes matrimonium tantum ut contractus civilis, & naturalis est sine ulla intentione ut Sacramentum est, adhuc talis contractus est Sacramentalis.*
 15. *Videtur, quod Christiani possent contrahere matrimonium sine ratione Sacramenti.*
- Casus notabilis.*
16. *Contractus naturalis, & civilis in matrimonij Christianorum censetur idem cum ratione Sacramenti, sicq; si contrahitur unum, etiam necessario & aliud.*
 17. *Fortes propono objectiones, quod contractus naturalis, & civilis possit celebrari, & stare sine ratione Sacramenti matrimonij.*
 18. *Dicunt nonnulli Christianos posse contrahere matrimonia valide, quæ nunc non sunt Sacramenta.*
 19. *An matrimonia inter Christianos per Procuratorem celebrata sint Sacramenta, notatur.*
- Sententia opposita priori proponitur.*
20. *An si achristiani conjuges suscipiant Catholicismum, illorum matrimonium fiat Sacramentum, tres sententiae proponuntur, & quid ego sentio, intelliges*

1. *Definitio matrimonij.*

Matrimonium definitur; quod sit conjunctio maris, & feminae inter personas legitimas, individuum vitæ consuetudinem retinens; ita Magister sententiarum in 4. dist. 22. quæst. 2. sect. 1. est contra Simonem magum Nicolaitas, Adamitas, Florianos, Picardos, &c. qui sine matrimonio promiscuum concubium admiserunt ex illo textu, Genes. 1. Crescite, & multiplicamini. Qui textus intelligitur de multiplicatione per concubium conjugalem, non fornicarium.

2. *Triplex* Matrimonium est triplex; legitimum, ratum, & consummatum. Matrimonium legitimum, notatur.

num est contractus inter personas non impeditas initus; siue sint fideles, siue ethnici. Matrimonium ratum est legitimum, nondum per copulam carnalem consummatum, quale fuit inter Beatam Virginem, & Sanctum Iosephum: consummatum dicitur, quatenus per copulam perficitur; Sotus in 4. dist. 26. quæst. 2.

Matrimonium institutum in lege naturæ fuit 3. à Deo inter Adam, & Evam ante lapsum illum, quibus cum dixerit: Crescite & multiplicamini Gen. 1. & quidem factum est in officium naturæ ad liberos procreandos, uti per se Scriptura notificat, crescite, & multiplicamini, & replete terram; itaque est licitum. Henriquez lib. 11, cap. 2. Reginaldus lib. 31. num. 9. est contra Tarianos, Encratitas, Marcionistas, Manicheos, Adamianos, Picarditas, &c. qui dicunt; matrimonium esse illicitum, eo, quod per id exercetur actus concupiscentiæ. Sed contra, nam solus concupiscentia cum aliena exercita, est vetita, & taliter dividatur caro, prout per se liquet, non verò exercita cum propria uxore.

Materia contractus matrimonij duplex est; 4. proxima, & remota, materia remota sunt corpora sponsi & sponsæ secundum se sumpta. Ratio est; quia contractus matrimonij versatur circa corpora illorum; ergo sunt materia remota matrimonij: aliud assignari nequit: ergo &c. Materia proxima matrimonij est mutua corporum traditio, consensu reciproco, verbis, vel nutibus expressa. Et forma est ipsa mutua acceptatio. Ratio est, quia illud habet rationem materiæ, quod se habet ut determinabile, & illud habet rationem formæ, quod est determinativum materiæ, & perfectivum contractus matrimonij, sed mutua traditio corporum habet rationem determinabilis in hoc contractu matrimonij, & mutua acceptatio habet rationem determinantis, & perficientis contractum matrimonij; ergo se habent ut materia, & forma: Major per se patet ex Dialectica: Minor probatur; quia in contractu matrimonij sponsus tradit suum corpus sponsæ, & reciprocè sponsa dat suum corpus sponso; hæc traditio est materia determinabilis, nam licet v. g. centies sponsus traderet suum corpus sponsæ, & ipsa tenueret acceptare, & è contra, nunquam esset perfectus contractus ultro citroque obligationem pariens; igitur sola acceptatio mutua corporum, quæ est forma, determinat, & perficit mutuum contractum matrimonij: sic philosophatur etiam Sanctus Thomas in 4. dist. 29. qu. 6. art. 1. ad 1. & alij cum Henrico Heinelein de Sacram. qu. 12.

Matrimonium legitimum ex natura sua, & 5. per se consideratum non est Sacramentum, uti Matrimonium per se notum est, sic inter Adam, & Evam in lege naturæ fuit matrimonium, ita quoque matrimonium paganorum defæcto, & olim in lege Mosaica erat legitimum matrimonium, & tamen non erat Sacramentum, sed solus contractus naturalis in beneficium conservationis humanæ.

humanæ, seu generationem proles institutus: sicque non erat Sacramentum: quia nullam causabat gratiam contrahentibus ex opere operato, nec talis contractus est meritorius, vel demeritorius. Proinde, si infideles defacto, ut Pagani, & Turcæ, legitimè matrimonium contrahant, & illò rectè utantur, non peccant: secus dicendum est de matrimonijs fidelium, quæ conferunt gratiam, & si contrahentes sint immunes à lethali, ac illò debite utantur, merentur, sicut in alijs bonis operibus. prout concordat Sanchez de Matrim. disp. 7. Bellarminus lib. 1. de Matr. cap. 5. ad 2. Henriquez lib. 11. de Matr. cap. 2. n. 1. apud Bassæum.

6. Matrimonium Christianorum, est verum sacramentum nova legis.

Matrimonium Christianorum novi testamenti, est verum, & proprium Sacramentum: hæc conclusio est contra Manichæos, Albigeneses, Calvinianos, Armenos, aliosque hæreticos. Probat 1. ex scriptura. Nam Apostolus ad Ephesios cap. 5. expressè dicit: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia; ergo matrimonium Christianorum est propriè Sacramentum. Tum quia S. Augustinus lib. De bono conjugali. cap. 18. asserit: in nostrorum quippe nuptijs plus valet sanctitas sacramenti, quam fecunditas uteri; Ergo &c. Tum quia matrimonium in statu legis gratiæ, est vinculum insolubile, ut constat ex illo dicto Christi, Math. 16. Quod Deus conjunxit, homo non separet; sed hujusmodi insolubilitas ei non competit, nisi per sanctitatem sacramenti, quia matrimonio, quæ civilis contractus est, non debetur talis prærogativa, uti inferius dicam, ergo &c. Tum quia hoc ipsum affirmat Tridentinum sess. 7. canon. 1. Ergo matrimonium Christianorum est verum Sacramentum. Tum quia Sacramentum est signum visibile invisibilis gratiæ; sed hæc omnia reperiuntur in matrimonio fidelium; ergo &c. Quod sit signum, per se patet: quod conferat gratiam, constat ex Apostolo 1. ad Timoth. 2. cum dicat: Salvabitur conjux per filiorum generationem.

7. Matrimonium Christianum a Christiana contractum, non est Sacramentum.

Quod si Catholicus urgente gravi necessitate, ex dispensatione summi Pontificis, duceret in uxorem, paganam, Ethnicam, ut v. g. Turcam, Judæam, tale matrimonium essetne Sacramentum? Respondeo negativè, sed esset purus contractus naturalis. Sic lego in Ucaligone Thoma Joannis Pessina fol. 22. quod Georgius Despota, Princeps Serviciæ, coactus fuerat, filiam suam Irenem in matrimonium dare Amurathi secundo Turcarum Imperatori. Ratio est, quia cum in utroque conjugè sit unus, & indivisibilis contractus, vi cujus per copulam fiunt una caro, fidelis cum infideli: ergo cum infidelis, defectu Baptismi, qui est janua Sacramentorum, sit incapax suscipere aliud Sacramentum; igitur talis contractus non est Sacramentum; alias idem contractus esset Sacramentum, & non esset Sacramentum. Esset Sacramentum ex parte fidelis, ut adversarij volunt: etiam non esset Sacramentum, quia idem contractus ex parte infidelis Turcæ, vel Judææ non esset. Ergo

tale matrimonium esset Sacramentum, & non esset Sacramentum. Tum quia sicut inter fideles, ambo conjuges constituunt unum numerum matrimonium, ita constituunt unum numerum sacramentum: ergo cum Conjug infidelis sit incapax Sacramenti, cum non repræsentet unitatem perfectam Christi cum Ecclesia, siquidem pars infidelis non est membrum Christi, quæ cum parte fidei possit facere unum indivisibile, & repræsentare unitatem sacramentalem. Huic demonstrationi dat manum Connich. de Matrimon. quest. 64. art. 8. dub. 3. Reginaldus lib. 31. num. 2. Toletus, lib. 7. cap. 9. contra nonnullos.

Ministri essentiales Sacramenti matrimonij, sunt ipsi contrahentes. Ratio est, quia ille est essentialis minister hujus sacramenti, qui tollit indifferentiam materiæ per positionem formæ: sed ambo contrahentes tollunt indifferentiam materiæ, per positionem formæ; ergo illi sunt ministri essentiales Sacramenti matrimonij: major ex phisicis patet: minor etiam constat ex supra dictis; consequentia est clara, siquidem ipsi soli contrahentes, perficiunt verum contractum matrimonij, per mutuam acceptionem corporum, prout demonstrat etiam Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Matrimonio, cap. 6. Vivaldus in Candelab. aureo. tit. 17. de Sacrament. matrimonij. Tanner, Sotus, & communiter Theologi.

Nota, quod dum contrahentes matrimonium celebrant, caveant, nè sint in peccato mortali. Ratio est, quia si essent in lethali, tale Sacramentum nec utiliter, nec licitè susciperent, uti clare monet Concilium Trident. sess. 24. dicitur, ut contrahentes, vel saltem triduo ante contrahentes matrimonij consummatione sua peccata diligenter confiteantur: secus facientes, peccarent mortaliter.

Insuper requiritur, ut contrahentes præcipua mysteria nostræ fidei calleant, pro instruendis liberis in ipsis: sic exponit Catechismus Romanus part. 2. cap. 8. Præterea requiritur, ut contrahentes ante contractum matrimonij, tribus distinctis festis in ecclesia inter missarum solennia publicè denuncientur: ita supra dictum Trident. & Lateranense sub Innoc. III.

Parochus, vel alius sacerdos, nomine ipsius assistens matrimonio, non est minister, sed solus principalis testis in tali sacramentali contractu, ex institutione Ecclesiæ requisitus; ita est certum apud omnes cum Petro Ledesma tract. de Matrim. cap. 2. Si verò velles ipsum Parochum nominare ministrum, pro ceremonijs matrimonialibus, & benedictione ab Ecclesia præscriptis, in tali functione adhibendis, bene dices; ex quo inferitur, si Parochus in peccato mortali assisteret tali contractui, non peccaret mortaliter, siquidem ille non conficit sacramentum; Mercerus in supplement. 3. par. quest. 42. dub. 0. Henriquez lib. 11. cap. 2. Imò Canus lib. 8. cap. 5. Estius in 4. disput. 26. sect. 10. Sylvius, 3. part. quest. 42. art. 1, volunt, Parochum

chum esse ministrum matrimonij, in quantum sacramentum est. Ratio illorum est; quia actio sacramentalis est sacra; Ergo petit ministrum sacrum: unde dicunt, matrimonia clandestina ante Trident. celebrata, fuerunt legitima, non tamen sacramenta.

12. *Matrimonium Christianorum tripliciter considerari potest. Primo, ut est contractus civilis, sub quo titulo subest juri Cæsareo, seu legibus secularium Principum. Secundò, prout est contractus naturalis, in ordine ad procreandam prolem, sub quo titulo subest legi naturæ. Tertiò, prout est Sacramentum, & hoc modò subest soli juri Ecclesiastico: ita Sanctus Thomas in 4. dist. 34. quæst. unica art. 1. ad 4. Superius solidè probavi, quòd matrimonium Christianorum sit verum sacramentum. Nunc quæritur, an omne matrimonium Christianorum, sit propriè sacramentum? id est, an tam illorù, qui matrimonium per Procuratorem celebrant, quàm matrimoniù ethnicorum, hic & nunc ad fidem Catholicam conversorum? & in primis,*

13. *An Christianus cum Christiana possit contrahere matrimonium absque ratione Sacramenti.* Quæritur, an possit stare matrimonium Christiani, sinè ratione Sacramenti? hæc quæstio procedit ex hypothesi, si v. g. Titius contraheret matrimonium cù Berta, quatenus matrimonium est contractus Civilis, & naturalis, in ordine ad prolem generandum, cum expressa intentione non contrahendi matrimonium cum Berta, in quantum est Sacramentum: in hoc casu tale matrimonium videtur esse verum, & legitimum, sinè ratione sacramenti, eò quòd ad conficienda sacramenta requiratur intentio; ita *Trid. sess. 7. can. 11.* sed hæc in Titio abfuit, Ergo, &c.

Pro ulteriori nòtitia mox expressæ quæstionis, adverte, Christum Dominum liberè instituisse Sacramenta; itaque si voluisset, potuisset in nostra potestate relinquere, tam rationem matrimonij, prout importat nudum contractum naturalem, & civilem, seorsim à ratione Sacramenti, quàm prout defacto importat rationem Sacramenti. Hinc si quis voluisset contrahere matrimonium, prout importat rationem contractus naturalis duntaxat, potuisset; Ita etiam si voluisset contrahere matrimonium, simul cum intentione conficiendi Sacramentum, sibi liberum fuisset, & sic in hæc hypothesi talis contractus fuisset Sacramentalis, non in prima. Hic paragraphus nullam involvit difficultatem, eò quòd omnia fierent secundùm institutionem Christi: sed solum quæritur, an in præsentī statu possit hoc fieri?

14. *Probabile est defacto, cum aliquibus discipulis S. Thomæ. Stante elevatione matrimonij Christianorum in novo testamento, ad rationem Sacramenti per Christum Dominum facta, probabile est ex hypothesi, si v. g. Titius Christianus contraheret legitimum matrimonium cum Berta, licet nollet contrahere, ut Sacramentum est, adhuc tale matrimonium foret Sacramentale. Ratio illorum est, quia contractus matrimonialis Christi-*

anorum est inseparabilis à ratione Sacramenti; Ergo si contrahit legitimum matrimonium, suscipit etiam Sacramentum. Consequentia patet, quia quæ sunt inseparabilia, si unum suscipitur, suscipitur & aliud, & si unum conficitur, conficitur & aliud. Antecedens probatur ex *Trid. sess. 24. can. 1.* ubi Christus Dominus contractum legitimum naturalem, & civilem matrimonij, elevavit ad rationem Sacramenti novæ legis; ergo &c. Hoc ipsum colligitur ex *Trid. ex decreto unionis Armenorum*, ubi statuit, causam totalem Sacramenti matrimonij, esse mutuum consensum per verba de præsentī expressum; ergo, ubi est legitimus contractus matrimonij, per mutuum consensum expressus, ibi est ratio Sacramenti; igitur contractus matrimonialis, est inseparabilis à ratione Sacramenti; quia *quod Deus conjunxit, homo non separet Math. 16.* Tum quia ratio Sacramenti matrimonij Christianorum, non dependet ab intentione contrahentium, sed ab institutione Christi, proinde si quis legitime contrahit matrimonium, suscipit etiam Sacramentum.

Secunda opinio docet, in prædicta hypothesi contrahere matrimonium, nullatenus conficeretur Sacramentum. Ità *Vasquez. tom. 2. in 3. part. disp. 138. cap. 5.* Ratio est, quia non constat in scripturis, concilijs, & Sanctis patribus: quòd ratio Sacramenti matrimonij sit inseparabilis à ratione contractus naturalis, & civilis. *Caramuel in Theol. fundamental. lib. 3. fundam. 70. notat. 4. num. 3712.* circa hanc hypothesim sic discurret: *si à me, quid ego dicam? postulet, ab intellectu voluntatem distinguam: non enim quòd desidero, sentio; inter Christianos rationem contractus à ratione Sacramenti non posse separari desiderarem, nam ab opposita, difficultates & turbationis sæpè proventuras pravi deo; at pro mea sententia habeo demonstrationem, nec condemnare audeo oppositam, quam viri tam docti teneantur:* Hæc sunt verba doctissimi viri: sentit ergo expresse, quòd ratio contractus matrimonij Christianorum, separetur à ratione Sacramenti, proinde vult, quòd si, v. g. Titius contrahat cum Berta matrimonium, & non intendat contrahere, prout est Sacramentum, erit tale matrimonium, sinè Sacramento; Metamen hoc nudum dictum, sinè sufficienti ratione non convincit: existimo enim, quòd unica, & sola ratio, quæ movet ad hoc asserendum, sit requisita intentio ad conficiendum Sacramentum. Nam dicant mihi adversarij, utrùm sinè intentione ministri conficiatur Sacramentum, vel non? nullus Catholicorum hoc mihi negare poterit, alias expresse contradiceret. *Trident. sess. 7. canon. 11.* ubi sic lego: *Si quis dixerit in ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem, saltem faciendi, quòd facit Ecclesia: anathema sit.* Ergo Titius, qui est minister sacramenti matrimonij, debet habere intentionem, in tali contractu, conficiendi Sacramentum, vel saltem intendere in tali contractu, recipere, & facere, quòd Christus

ulla intenti-
one, ut sacra-
mentum est,
adhuc talis
contractus e-
rit Sacramen-
talis.

Videtur,
quòd Christi-
ficeretur
3. part. disp. 138. cap. 5. Ratio est, quia non
constat in scripturis, concilijs, & Sanctis patri-
bus: quòd ratio Sacramenti matrimonij sit inse-
parabilis à ratione contractus naturalis, & civi-
one Sacra-
menti.

stus instituit, vel quod in tali functione facit Ecclesia; sed Titius contrahendo cum Berta matrimonium, expressè non intendit conficere Sacramentum, ergo &c. Tum quia dentur conjuges Achristiani, legitimè sine omni impedimento contrahentes matrimonium, prout est contractus naturalis: tale est verum matrimonium, non minùs, quàm olim inter Adam & Evam: nunc quæro, an horum matrimonium, si ad fidem convertantur, ipso instanti conversionis, transeat in esse Sacramenti, vel non? secundum adversarios debet dici, quod transeat; quia inter Christianos non datur matrimonium à parte rei, sine ratione Sacramenti, ergo &c. Sed hoc non est admittendum, quia fieret transitus de non esse Sacramenti, ad esse Sacramentum sine aliqua actione contrahentium, quod est contra bonam Philosophiam; nam hi in hoc casu relinquunt in suo esse primum contractum, sine renovatione, Ergo &c. alia argumenta inferius habebis.

16. Contra-
tus natura-
lis, & civilis
in matrimo-
nii Christiano-
rum, censetur
esse idem
cum ratione
Sacramenti,
sicque si con-
trahitur nu-
m, etiam
necessario &
aliud.
17. Fortes
propono obje-
ctiones, quod
contractus na-
turalis, & ci-
vilis possit ce-
lebrari, & sta-
re sine ratione
Sacramenti
matrimonij.

Præcedentes rationes propositæ, fateor, quod multum juvent pro confirmatione hujus secundæ opinionis: hoc tamen non obstante, si dicatur, quod in matrimonio sufficiat intentio ad contractum Civilem, & naturalem, & nulla requiratur in hoc casu ad rationem Sacramenti, eò quod talis ratio Sacramenti non pendeat à conficiente contractum, sed à Christo Domino, quatenus talem contractum elevavit ad rationem Sacramenti; sicque sive velit, sive nolit, si contractus matrimonij est legitimus, conficit, & suscipit etiam Sacramentum.

Obiectio mox expressa non est levis roboris: contra quam sic opponitur; ad conficiendum Sacramentum Baptismatis, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Ordinis &c. requiritur intentio; ergo etiam ad conficiendum Sacramentum matrimonij. Ad hoc tamen responderi potest: concedo totum: nam eò ipsò, quod Titius consentiat in contractum cum Berta, qui contractus legitimus inter Christianos dari non potest, quin sit Sacramentum: sicque consentit etiam in Sacramentum: nam verum quidem est, quod ratio contractus per intellectum sit diversa à ratione Sacramenti, à parte rei verò in Ecclesia Catholica naturaliter unum non potest dari sine alio. Sed

Contra: intentio est actus purè internus, attingens solam rationem contractus naturalis in casu præsentis, sub qua ratione contrahitur matrimonium, non sub ratione Sacramenti, ut per se patet: ergo ratio Sacramenti, ut Sacramenti, requirit aliam intentionem, eò, quod ratio Sacramenti non sit realiter identificata contractui naturali, & civili, sed solum superveniens illi ex institutione Christi: igitur à parte rei potest haberi contractus matrimonij, sine ratione Sacramenti. Fateor, quod hæc instantia, quam mihi propono, non leve robur opinioni secundæ attribuat: nam si intentio requiratur ad conficiendum alia Sacramenta, totaliter convincit opinionem contrariam. Si verò solum

sufficiat intentio ad contractum naturalem, & civilem, in quo conficitur præter intentionem contrahentis, etiam Sacramentum matrimonij, darem manum huic opinioni, tanquam communi, de qua adhuc sub Judice lis est. Ast *Pontius lib. 1. cap. 9. num. 3. Rebellus lib. 2. quest. 5. concl. 1.* & alij plures, unanimiter docent, quod ratio Sacramenti sit separabilis à ratione contractus, prout inferius ex declaratione Urbani VIII. demonstrabitur. Ita quoque recentior *Pater Herman. in 4. sent. tract. 9. disp. 2. quest. 2. nu. 10. & quest. 1. nu. 21.* ex mente Scoti

Ex mox data doctrina concludit *Henricus Heinlein.* in sua Medulla Theologiæ pastoralis, de Sacramentis in specie. fol. 278. quest. 6. & 7. quod Christiani validè, sed non licitè possint contrahere matrimonia, quæ non sunt Sacramenta, sed purus contractus Civilis. Ratio est; quia ad valorem contractus civilis requiritur duntaxat, ut contrahentes sint habiles, & præbeant mutuum consensum coram Parocho, & testibus: sed hoc potest fieri cum expressa intentione non conficendi Sacramentum, ergo &c. Tum, quia ex nulla lege potest demonstrari oppositum: igitur nec nos hujusmodi contractum invalidare debemus, si leges illum non invalident. Quod talis contractus foret illicitus, patet, quia esset sacrilegus, quatenus per actionem extrinsecam fingeretur conficere Sacramentum, & id non conficere; sicque incurreret damnationem *prop. 21. ab Innocentio XI.* reprobata.

Matrimonia Christianorum inter absentes, per Procuratorem celebrata, Theologi communiter affirmant esse Sacramenta, ut *Sotus, Navarrus, Abelli, Zanerus, de Ledesma*, prout colligitur ex cap. final. in 6. ubi Bonifacius VIII. pro tali contractu sequentes condiciones præscribit. Primò, ut Procurator habeat speciale mandatum à principali, ad nomen ipsius matrimonium contrahendum: Secundò, ut Procurator id exequatur per se ipsum in persona. Tertiò, ut mandatum exprimat certam, & determinatam personam, cum qua contrahendum est. Quartò, ut ante contractum matrimonium per Procuratorem non sit revocata potestas contrahendi à principali, quæ revocatio, si præcedat contractum, licet lateat Procuratorem, postquam contraxit, non tenet contractus. Quintò, ut Procurator ad amissim servet omnes clausulas in mandato positas, Ultimò requiritur, ut Procurator contrahat matrimonium coram Parocho, & testibus in Trid. requisitis, secus faciendo, esset irritum matrimonium. *Henriquez lib. 11. cap. 2. num. 2. Fillius tract. 10. cap. 1. qua. 10. Sanch. lib. 2. disp. 11. Gutierrez de Matrimonio. cap. 45.* Supra quod caput final. in 6. notat *Glossa*, ex præfato Pontifice, quod si aliquis designaret Procuratorem aliquem ad omnia negotia, sive sæcularia, sive judiciaria, & non in particulari ad con-

18. Dicunt nonnulli, Christianos posse contrahere matrimonia validè, quæ non sunt Sacramenta.

19. An matrimonia inter Christianos per Procuratorem celebrata, sint Sacramenta, notatur.

trahendum matrimonium. Imò, etiamsi haberet ad hoc quoque mandatum, tamen non determinatum ad contrahendum cum ista, vel cum illa in particulari, licet interim contraheret matrimonium, tale nullum foret, & ad hoc contrahendum, non potest procurator instituire alium procuratorem, quamvis possit in ordine ad alia negotia, nisi habeat ad hoc specialem commissionem. Ratio horum esse potest: quia matrimonium, cum sit contractus omnium contractuum gravissimus, nè aliquod periculum invalidationis oriatur, defectu consensûs principalis, debent servari omnia puncta, à principali mandata; Nam si procurator in uno deficeret, jam variaret intentionem sui principalis; Ergo servatis omnibus, erit tale matrimonium Sacramentum. Ratio est, quia in tali contractu reperiuntur omnia, quæ requiruntur ad legitimum matrimonium, videlicet materia, & forma, cum intentione contrahentium, ergo &c.

Sententia opposita priori proponitur. Alii ut *Villalobos tom. 1. tract. 13. difficul. 9. num. 3. Estius in 4. sent. disp. 26. sect. 10. Sylvius quest. 42. art. concedunt*: fidelium absentium matrimonia, esse vera matrimonia, per procuratorem nomine principalis celebrata: negant tamen esse Sacramenta. Ratio illorum est, quia si in alijs Sacramentis requiratur, ut minister præsentis materiæ applicet formam, ad hoc, ut conficiat Sacramentum; eò quod perceptio, & confectio Sacramenti, sit actus personalis: ergo, & ad matrim. Ex quo, ait *Villalobos* citatus, in simili casu ad vitandos scrupulos, deberent contrahentes iterum præsentem contrahere, ut si non susceperint antea Sacramentum, per novum contractum illud suscipiant. Huic opinioni adhæret quoque *Gutierrez de Matrimonio. cap. 43. num. 23.* & alij, &c. Modò inter Principes renovatio consensûs practicitur.

20. An si Achristiani conjuges su-
tholicismu, il-
lorum matri-
monium fiat
Sacramen-
tum, tres sen-
tentia propo-
nuntur, & opinio *Vasquez*, qui in 3. part. tom. 2. dispnt. 138. cap. 5. ait: Rationem sacramenti contrahentis, intelliges. Qui naturali infidelium, esse in fieri: at si semel

contigat, contractum validè fieri, & tamen Sacramentum non esse, non posse in Sacramentum successu temporis transire. Ratio ipsius esse potest: quia rerum essentia sunt immutabiles; ergo si matrimonium in statu infidelitatis est legitimum, ac validum absque eo, quod sic Sacramentum, impossibile est, ut illud numero contractus fiat per conversionem Sacramentum: hæc ratio, quam pro confirmanda opinione *Vasquez* appono, reverà meò iudicio est solida, cui adhærere censetur quoque *Diana part. 3. tr. 4. resol. 253.*

Tertia opinio est media, quam refert *Paulus Layman part. 2. de Matrim. cap. 3.* ubi citat pro se *Henriquez, Bellarminum, Petrum de Ledesma, Rebellum part. 2. lib. 2.* asserentes, quod si Achristiani conjuges ad fidem convertantur, & baptizentur, in quo casu, si noviter consentiant in matrimonium, vel antiquum contractum signò aliquò confirmant, tunc tale matrimonium fit ratum, & indissolubile, ac proinde Sacramentum.

Authores prædictarum trium opinionum, videntur laborare in æquivoco; nam aliud est matrimonium in infidelitate contractum, quod cum non sit Sacramentum, est dissolubile, ut expressè constat ex declar: *Urbani VIII. in Brevisuo expedito die 20. Octob. anni 1626.* & rursum anno 1627. die 27. Septemb. ubi sic loquitur: *nos attendentes, huiusmodi infidelium matrimonia non ita censerì, quin necessitate sua dente dissolvi possint*; ergo cum essentia rerum mutari non possint, talia matrimonia per conversionem ad fidem nunquam transibunt in Sacramentum. Sed dico, quod converforum contractus, in infidelitate initus, per susceptionem baptismatis esset immediatè, ac novum consensum, sive verbis, sive signis, pro renovatione matrimonij præbeant; sic igitur aliud matrimonium contrahunt, contradistinctum à primo; nam hoc secundum, est juxta ritum Ecclesiæ, & ideo habet rationem Sacramenti, ac indissolubilitatis, non sic primum in infidelitate initum; ergo, &c. De hoc puncto plura scripsi, in tract. de Cultûs disparitate: & plura ibi desiderata reperies, vel maximè, an liceat conjugi ad fidem converso cohabitare cum altero conjugè, renuente conversionem; Ecclesia defacto tale commercium conjugum interdicat; ut colligitur ex cap. *Judex 1. sapè 28. quest. 1. Layman de Matrim. part. 2. cap. 3. Sotus. Henriquez.*

Theologia Sbogar.

CAPUT II.

De Indissolubilitate matrimonij.

SUMMARIUM.

21. *Matrimonia ex natura rei non sunt indissolubilia.*

22. *Indissolubilitas matrimonij Christianorum, provenit ex institutione Dei duntaxat.*

23. *Conceditur conjugibus in matrimonio rato, spatium duorum mensium ad deliberandum, pro ingressu ad Religionem.*

24. *Etiā post multos annos, alter Conjugum, si matrimonium nondum est consummatum, potest ingredi Religionem.*

25. *Per ingressum Religionis non approbata, non solvitur matrimonium ratum.*

26. *Per mortem alterius Conjugis, solvitur matrimonium.*

Si conjux moreretur, & alter superstes de novo cum alio matrimonium contraheret, tunc, licet mortuus miraculose revivisceret, non tenetur ipsum amplius recipere.

27. *Per quam copulam solvitur matrimonium ratum, vide Verbo, Impotentia.*

21. *Matrimonia ex natura rei non sunt indissolubilia.*

QUæritur: unde proveniat indissolubilitas matrimonij, tam rati, quam consummati?

Respondeo; Indissolubilitatem matrimonij non provenire ex natura rei. Ratio est, quia matrimonia infidelium, etiam si sint consummata, ex urgente causa dissolvi possunt, ut expresse colligitur ex declaratione Urbani VIII. supra citata: ergo matrimonia ex natura rei non sunt indissolubilia. Tum quia licet matrimonia ex natura rei sint ordinata ad prolem perfecte generandam, & educandam, quatenus respiciunt bonum publicum liberorum, ne partus male tractentur; per hoc tamen non convincitur, matrimonia ex natura rei, seu de jure naturæ, esse indissolubilia, siquidem sunt instituta ab extrinseco, id est, ab ordinatione Dei, ergo non ex natura rei. Tum, quia liberi illegitimi Principum, aliorumque Divitum, melius extra matrimonium educantur, quam liberi plurimorum pauperum, ex legitimo matrimonio habiti; ergo ruit ratio, quod indissolubilitas matrimonij, ut sic, oriatur ex natura rei, ad hoc, ut melius provideatur liberis. Tum, quia magis nocet liberis mors genitorum, quam separabilitas matrimonij; ergo talis separatio Parentum, per mortem facta, esset contra naturam liberorum, quod immediate pugnaret contra perfectam dispositionem legis naturalis, quam Deus, ut author naturæ, conservare tenetur; sicque non est dicendum, matrimonia ex natura sua esse inseparabilia. Tum, quia contractus matrimonialis est solum

accidentalis; nam si Deus reliquisset masculum, & foeminam, sine omni lege ad contrahendum, uti facere poterat, nonne in tali casu congressus carnalis viri cum foemina, ordinatus fuisset etiam ad generationem proles? nam Deus jam constitueret, quomodo liberis fuisset succurrendum; ergo &c.

Respondeo 2. Indissolubilitas matrimonij perfecta, provenit ex institutione Divina tantum. Ratio est; quia Christus Dominus in Evangelio; *Math. 16.* exprimit; *quos Deus conjunxit, homo non separet; ubi ly, non separet, venit ex in-* provenit ex Dei dispositione solummodo, institutione Tum, quia matrimonium in lege Evangelica est Dei duntaxat elevatum ad rationem Sacramenti, conferens gratiam, ac significans intimam unionem Christi cum Ecclesia; ergo &c. Tum quia ita in Trid. sess. 24. can. 6. & 7. definitur. & in cap. *Quanto. De divortijs.* Tum quia S. Bonavent. in 4. dist. 24. art. 3. quest. 1. & 2. hoc ipsum sentit, cum dicat: *tam rati, quam consummati matrimonij indissolubilitatem, tum à significatione Sacramentali, tum ab institutione Divina provenire; ergo &c.* ex quo concludit Ricardus in 4. dist. 27. art. 2. quest. 1. ad 3. dicendo: *quod super impossibile poneremus, conjuges non esse sub Divina potestate, per mutuum dissensum possent matrimonium dissolvere; quia omnia, quæ jure contrahuntur, contrariò jure pereunt.* Ut constat ex lib. 1. *Leg. Cajus.* Est contra Montanum, Anabaptistas, Calvinum, Lutherum, qui volunt, ob fornicationem posse dissolvi conjugium. Sannig lib. 4. *controv. cap. 7. art. 4.*

Matrimonium ratum, quamvis per se loquendo sit indissolubile, conceditur tamen spon- 23. *Conceditur conjugibus in matrimonio rato, spatium duorum mensium, ad deliberandum, prout statuitur in cap. Publico. de conversion. conjug.* Intra quod tempus, si unus illorum ingrediatur religionem, si professionem faci- tum, ad deliberandum pro senti casu, alter conjux manens in sæculo, potest ingressu ad ad alias nuptias transire, prout expresse colligitur ex constit. *Concil. Triden. sess. 24. can. 6. Lessius lib. 2. cap. 41. disput. 8. num. 69. Sylvius in supplemento quest. 61. art. 2.*

Supradicta quæstio adhuc magis amplificatur; imo si transactis duobus mensibus, vel etiam pluribus annis, à contracto matrimonio nondum consummato, etiam per injustam negationem debiti, potest alter horum ad Religionem ingredi. Ratio est; quia textus supracitatae legis ex Cap. *Publico.* indifferenter concedit ingressum Religionis ante consummationem

24. *Etiā post multos annos alter conjugum, si matrimonium non est consummatum, potest ingredi Religionem.*

nem matrimonij, nam illis duobus mensibus solum conceditur sponsis libertas supra corpus proprium, quibus transactis, cessat, & petenti tenetur alter in conscientia reddere debitum; quod si consponsus ipsi neget, tunc posset ipsum compellere, si vellet, vel ad ingrediendam Religionem, vel ad consummationem matrimonij.

25. Per ingressum Religionis non approbata, non solvitur matrimonium ratum.

Dixi superius, quod per professionem in Religione approbata factam, solvatur matrimonium ratum, ad excipiendas Religiones non approbatas, in quibus solum simplicia emittuntur vota, ut sunt vota Tertiariorum, & Beatarum, in dominibus particularium habitantium: Ast si in conventu vivant, sub regula alicujus superioris, aliud dicendum est, vel maximè si professionem solemniter fecissent. Eodem modò simplicia vota in Societate Jesu emissa, non dirimunt ante solemnem professionem. Nec dirimit matrimonium ratum, si conjux in Episcopum consecraretur, vel Ordinibus sacris initiaretur. Ratio est, quia jus Canonicum de sola solemnii professione loquitur: ergo &c. *Sotus in 4. dist. 27. qu. 1. art. 4. Valentia. tom. 4. disp. 10. q. 3. & alij communiter.*

Solvitur etiam matrimonium per mortem

alterius conjugis. Hinc si Berta conjux Titij 26. Per moreretur, Titius potest illico cum altera contrahere.

In casu tamen, quo Berta miraculosè revivisceret, Titius non teneretur relinquere secundam uxorem, & Bertam suscipere. Ratio patet ex A. Si conjux post. *Corin. 7. Mulier alligata est legi, quantum tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Dño.* ergo mors per se denovo matrimonium solvit: Igitur reviviscencia Bertæ non debet alterare legem novi testamenti, quæ concedit post mortem conjugis libertatem superstiti transeundi ad secundas nuptias.

Per qualem copulam consumatur matrimonium ad hoc, ut cesset matrimonium ratum, an per solam penetrationem vasis femineæ, an per utriusq; seminationem in vase, an per seminationem solum unius: de hoc & similibus cas. vide verbò, Impotentia, ubi nervosè de hac materia tracto.

Quæritur, an Pontifex possit dispensare in matrimonio rato? Respondeo affirmative; ita liquet experientiâ, nam Martinus V. Eugenius IV. Paulus III. & alij sæpè dispensarunt. *Henriquez. lib. 11. de Matr. c. 8. n. 11. Navarr. cap. 2. n. 21. Hermann. in. 4. sent. tr. 9. disp. 11. quest. 2. n. 9.*

CAPUT III.

De consensu requisito ad contractum matrimonij.

SUMMARIUM.

28. Qualis consensus requiritur ad contractum matrimonij, notatur.

29. Caveant filij, sine consensu parentum matrimonia contrahere, quia peccarent.

30. Quomodo excusantur filij à peccato, contrahendo matrimonium sine consensu parentum.

31. Ad contractum matrimonij non sufficit externus consensus sine intentione se obligandi.

32. An consensus requisitus ad contractum matrimonij, debeat esse simultaneus, vel utrùm sufficiat interpolatus, notatur.

33. An sufficiat ad contractum matrimonij, taciturnitas filiorum, dum Parentes, vel tutores loco illorum contrahunt, & non contradicunt.

34. Ad contractum matrimonij requiritur consensus, signò extrinsecò manifestatus.

35. Quo modo Americani gentiles exprimunt suum consensum externum, dum contrahunt Matrimonium, notatur.

36. Quomodo aliqui Asiatici Christiani exprimunt suum Consensum externum, in contractu matrimonij.

37. An in contractu matrimonij Catholicorum Romanorum, locò verborum, sufficiant alia signa extrinseca, per quæ consensum manifestant.

38. Ad contractum matrimonij, requiritur consensus liber.

39. Consensus matrimonij, debet fieri coram Parocho, & duobus testibus.

Consensus mutuus liber, signò aliquò exteriori coram Parocho, & duobus testibus de præsentibus expressus, est enim contractus matrimonialis, ita ut contrahentes in

uno ex his si deficient, ubi acceptatum est Concilium Tridentinum, nullum absolutè erit matrimonium. Dixi, quod requiratur consensus mutuus; propter mutuam traditionem, & acceptationem corporum; nam si unus illorum non consentiret, jam contractus esset mutilus, & nullus; ita Concil. Tridentinum. de Sacram. Matrimonij. ubi requiritur consensus liber, ex dispositione juris; prout constat ex Cap. Sufficiat: & Cap. Si quippe. 27. quest. 2. Requiritur etiam, ut sit signò aliquò exteriori expressus. Ratio est; quia cum matrimonium sit Sacramentum, necesse est signum externum, in quo tale Sacramentum consistere debet. Requiritur de præsentibus, prout patet ex decreto Eugenij Papa, & ex Catechismo Romano. part. 2. cap. 8. Requiritur coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus, prout definitum est in Tridentino, sess. 24. cap. 1. De reformatione matrimonij, ubi sic loquitur: qui aliter, quam præsentibus Parocho, vel aliò Sacerdote de ipsi-

28. Qualis consensus requiritur ad contractum matrimonij, notatur.

us Pa-

Parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt; eos Sancta synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit; & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout presenti decreto irritos facit; & annullat; ita unanimiter utriusque legis Doctores.

29. Caveant Ante diffusionem ad alias quaestiones; filij filij, sine consensu parentum, de quibus cura proprie ad parentes spectat, uti exprimitur Sapientia 7. Da filiam tuam viro prudenti; hoc ipsum constat in Cap. Alter. 30. quest. 5. Hac de causa, si filij invitis rationabiliter parentibus, sine illorum consensu matrimonium contraherent; peccarent lethaliter, ob violationem debitae subjectionis, in retanti momenti. Sic docet etiam Bellarminus lib. 1. de Matrim. cap. 19. propos. 3. Rodriguez tom. 1. cap. 14. num. 2. Sotus in 4. dist. 28. quest. 1. art. 1. & alij communiter.

30. Quomodo Ab hoc onere peccati mortalis, eximuntur filij, non obtemperando parentibus, si vellent ipsis imponere, ut ducant uxorem infamem, haereticam, furiosam, aliisque vitijs infectam, quam amare nequirent, ob frequentiam rixarum, vel aliarum incommoditatum: vel si parentes nolint eos permittere in matrimonium copulari, sed perpetuo retinere vellent domi, tanquam servos, tunc filij obedire non tenentur; Sic Gamach. cap. 11. Petrus de Ledesma de Matrim. cap. 8. Nihilominus tamen, quandoque nullum intercedit impedimentum dirimens, filij absque consensu parentum, validum matrimonium contrahere possunt, ut definitur in Concil. Triden. sess. 24. cap. 1. Sanctus Thomas; Bassaus, & communiter Theologi.

31. Ad contrahendum matrimonij, occurrunt sequentia dubia. Primo inquiritur; an sufficiat consensus externus sine intentione se obligandi? Respondeo negativè. Ratio est; quia ad conficiendum Sacramentum requiritur intentio; sed matrimonium est Sacramentum; ergo, ut in illo contractu subsistat, & conficiatur Sacramentum, requiritur intentio. Tum, quia deficiente intentione se obligandi, deficeret aliquod essentiale ad contrahendum, qui dicitur actus externus inter duos, vel plures, ex consensu ipsorum interno, ultrò citroque obligationem pariens: ita colligitur ex leg. 19. ff. de Verb. significat. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 5. Layman. lib. 3. tract. 4. cap. 3.

32. An consensus requiratur ad contrahendum matrimonij, debet esse simultaneus, vel an sufficiat, etiam si aliquod interstitium temporis interveniat, ut alter primò consentiat? Ledesma assignat spatium unius anni, juxta quem, si hodie v. g. Titius consentiret contrahere cum Berta, & Berta primò post annum, suum consensum præberet Titio, esset verus contractus, dummodo Titius suum consensum per integrum annum non revocaverit, qui censetur semper moraliter perseverare. Sotus determinat sep-

tem annos in 4. dist. 27. quest. 1. art. 3. Alij assignant pauciores annos. Verior mihi videtur opinio, quæ desumit distantiam à circumstantijs; nam aliquando concurrunt tales difficultates, quæ tam cito non permittunt comparati ad consentiendum, ut v. g. propter distantiam loci &c. Ita Sanchez lib. 2. de Matr. disp. 32.

Tertiò, quaeritur: an praesentibus, & tantis filiis, si parentes vel tutores pro ipsis contrahant, sit validum matrimonium? Ratio difficultatis est, quia ad conficiendum sacramentum, non sufficit internus consensus tantum, sed requiritur signum externum, & sensibile, in quo tale sacramentum consistere debet; ergo licet v. g. puella praesens internè consentiret, pro qua pater, mater, vel tutor, cum Amasio contrahunt, per hoc non convincitur, quod talis contractus sit sacramentalis, defectu externi signi puellæ. Tum, quia esse potest, quod talis taciturnitas puellæ, procedat ex pura reverentia, vel timore parentum; ergo &c. Huic opinioni adhæret Gabriel in 4. dist. 27. quest. 1. ad 2.

Contrariae sententiae Gabrielis, adhæret Layman lib. 5. tract. 10. punct. 1. cap. 2. num. 13. Coninch. disput. 21. dub. 3. Gutierrez de Matrim. cap. 13. num. 1. Amicus tract. 9. disp. 4. sect. 7. Covarruvias part. 2. cap. 4. num. 4. dicentes: si puella tacendo internè consentiat de praesenti, dum Pater, Mater, vel tutor pro illa contrahit, tunc valet matrimonium. Ratio est; quia filijs in tali circumstantia, inest libertas naturalis contradicendi, si verò tacent ex reverentia, vel timore filiali, est res facti; ergo cum taceant, servatâ illorum libertate, consentire videntur; sicque tale matrimonium censetur validum, donec oppositum probetur. Ad fundamentum Gabrielis responderi potest, quod licet puella taceat, verba verò parentum, qui sunt alter ego puellæ, censentur esse signa extrinseca puellæ, in quibus consistit ratio sacramenti. Tum, quia puella in praesentia cum nullum dederit signum extrinsecum renitentiae, satis extrinsecè manifestat per constantiam suum consensum. Nihilominus tamen attentâ ratione intrinsecâ, mihi videtur probabilior opinio Gabrielis.

Quartò, requiritur consensus signò aliquò exteriori expressus, eò quod non possit confici sacramentum, nec consistere in alio, nisi in aliquo signo extrinsecò. Signa varia pro varietate nationum in hoc contractu matrimonij adhibentur.

Primò, Indi gentiles in contrahendo matrimonium, sequentibus verbis consensum expriment, videlicet: ego te sepeliam cum morieris; & alter conjux respondet: & ego te primò succedam cum morieris; vel, ego post mortem tuam succedam tui loco; sum exterius apud quos populos praecedentia signa consensum sonant, ac ego te accipio in uxorem. In contrahunt illis locis Americae, ubi mortuò marito vivæ uxores comburantur, tunc in contractu ma-

matrimonij respondet uxor amasio suo, futuro marito: *ego cum morieris, tecum comburor*; ita scribit in suo libro *Ludovicus Cunneo*, quem refert *Caramuel*.

36. *Quomodo aliqui Asiatici Christiani expriment suum consensum externum, in contractu matrimonij.*

Aliqui Christiani Asiatici, celebrant matrimonia sequentibus signis, videlicet: Sacerdos illorum accipit duo ferta, sponsis in Templo existentibus cum candelis accensis in manu, quibus Sacerdos hæc ferta imponit supra capita: interim recitat multas orationes, & patrinus à sponsis electus, consuit vestes sponsorum adinvicem, vel una acu ipsas unit; hoc factò, accipit Sacerdos unum poculum vini, & porrigit sponsis ad bibendum: patrinus, dum illi bibunt, manibus sustentat ferta in capitibus contrahentium, ne cadant; hoc finitò, Sacerdos reassumit suas orationes, quibus terminatis, solvit vestes sponsorum, in signum perfecti contractus matrimonij. Ita *Archangelus Lamberti in descriptione Colchidis cap. 16.* Ecce, quòd in his matrimonijs à sponsis nullus petatur consensus, & tamè satis clare percipitur illorum consensus, ex huiusmodi signis externis; nam nisi contrahere velent, renuerent facere omnia, quæ ipsis à Sacerdote, & patrino mandantur; ergo illorum matrimonium erit validum.

37. *An in contractu matrimonij Catholicorum Romanorū, locò verborū, sufficiant alia signa extrinseca, quibus consensus manifestant.*

Inter Catholicos Romanos, nulla verba determinata pro contractu matrimonij præscribuntur; Imò nec verba formalia, sunt de essentia contractus, sed sufficiunt alia signa extrinseca, quibus percipitur sponsorum consensus; hoc colligitur ex jure cano. *Cap. 15. Qui fidem. De sponsalibus*; ubi deciditur, matrimonium contrahi subsequatà copulā post sponsalia; sed in hoc casu, nulla sunt verba de præsentī, consensum indicantia, ergo &c. Tum, quia muti valide, juxta

omnes contrahunt matrimonium; ergo cum illis desint verba, sufficit, ut signis alijs consensus manifestent. Tum, quia Christus Dominus, dum elevavit contractum naturalem, ad rationem Sacramenti, nulla determinata verba pro ineundo matrimonio instituit; ergo cum contractus civilis possit celebrari validè sine verbis, poterit & contractus matrimonij: ita *Sanctus Thomas in 4. dist. 27. quest. 1. art. 2. & 3. Divus Antoninus 3. part. tract. 1. cap. 19. sect. 1. Sotus in 4. dist. 27. quest. 1. art. 3. concl. 2. Bartholomeus de Ledesma de Matrim. dub. 17. Paludanus quest. 2. art. 3. num. 17. Cano. lib. 8. cap. 5. ad. 3. & plures alij Jurisperiti penes Zannerum, contra Riccardum in 4. dist. 27. art. 1. quest. 3. in corp. & nonnullos alios; qui volunt, verba esse necessaria ad exprimendum internum consensum: sed si negabis, dicendo, verba esse quidem necessaria ad probationem facti, non verò esse necessaria pro contractu matrimonij, sic fundamentum horum Auctorum eludes.*

Quintò requiritur consensus liber; unde si extorqueretur huiusmodi consensus ex metu gravi, injustè incusso, cadente in virum constantem, matrimonium esset invalidum. Hanc questionem transfero cum omnibus alijs, hinc dependentibus ad materiam de metu, ubi verbo *Metus*, omnia quæ desideras, te reperturum spero.

Sextò requiritur, ut coram Parocho, & duobus testibus, vel tribus, contractus matrimonij fiat; hanc pariter materiam transporto ad verbum, Parochus, ubi quamplura in hac materia propono, & solvo dubia, sicque tuæ voluntati ibi satisfiet.

38. *Ad contractum matrimonij, requiritur consensus liber.*

36. *Consensus matrimonij debet fieri coram Parocho, & duobus testibus.*

CAPUT IV.

De Matrimonio clandestino.

SUMMARIUM.

40. *Matrimonium clandestinum describitur.*

41. *Si Parochus sine testibus, & è contra, alicui contractui matrimoniali assisteret, esset adhuc clandestinum matrimonium.*

42. *An si Parochus, & testes solum audirent, & non viderent contrahentes, foret validum matrimonium, notatur.*

43. *Matrimonium contractum coram Parocho, & testibus, sine prævijs denuntiationibus, esset validum.*

44. *Matrimonium dolosè contractum, etiam sine solemnitate, & denuntiationibus coram Parocho & testibus repugnantibus, est validum.*

45. *Matrimonium contractum coram Parocho, & uno teste, esset clandestinum, ubi est receptum Concilium.*

46. *Juris antiqui impedimenta dirimentia matrimonium, notantur.*

47. *Est probabile, remanere omnia impedimenta juris antiqui, ubi non est receptum Tridentinum.*

48. *Ubi Tridentinum non est promulgatum, non obligat illius loci subditos.*

49. *An validum sit matrimonium clandestinum Christianorum, in locis, ubi concil. Trident. fuit acceptatum, & modo illas terras infideles possident, sine admissione Parochi.*

50. *Hæretici tenentur celebrare matrimonium juxta Trident: si ibi fuit acceptatum.*

51. *Matrimonia Christianorum, in terris Paganorum contracta sine Parocho, sunt valida.*

52. *Quid dicendum est de matrimonio illorū sponsorum, qui clam se transportarunt ad locum, ubi*

ubi non est receptum Trident. ut ibi sine Parocho copulentur, notatur, & è contra.

53. Si unus contrahentium esset ex loco, ubi Trid. receptum est, & alter esset, ubi non est acceptatum Trid. valide contraheret sine Parocho, ubi non est acceptum Trident.

54. Proponitur casus, in quo videtur, posse matrimonium clandestinè celebrari sine Parocho, etiam ubi est acceptatum Tridentinum.

55. Quales pœnas incurrit, qui contrahit clandestinè in locis, ubi est receptum Trident. vel aliò fraudulentè vadit ad contrahendum, ubi non est receptum Trident. notatur.

4. Matrimonium clandestinum describitur.

Matrimonium clandestinum est contractus matrimonialis inter matrem, & foeminam, sine Parocho & testibus initus. Hujusmodi matrimonium ante Conc. Trid. validum fuit, semper tamen illud detestata est Ecclesia, ut illicitum, prout colligitur ex eodem Conc. sess. 24. cap. 1. De reformatione matrimonij. Et ex cap. Nullus. 30. quest. 5. & cap. Cum inhibito. De clandestin.

41. Si Parochus sine testibus, vel testes sine Parocho, in celebratione alicujus matrimonij adessent, adhuc illud esset clandestinum. Ratio est: quia Concil. Trid. pro tollenda clandestinitate utramque partem requirit, cum dicat sess. citata, cap. 1. Qui aliter, quam presenti Parochò, vel aliò Sacerdotè, de i- esset adhuc p-ius Parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus, clandestinum vel tribus testibus, matrimonium contrahere attemptabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritat. Nota, quod dicat Concil. præsente Parochò, & duobus, vel 3. testibus: ubi ly &, vox copulativa, utrumq; requirit, Parochum videlicet, & testes.

42. An si Parochus, & testes in aliquo cubiculo inclusus, & contrahentes vocati àlta, audiente Parocho, & testibus, contraherent, & testes noscerent vocem contrahentium, matrimonium esset validum, etiam ubi Trid. est receptum, quia Parochus, & testes videntur esse sufficienter præsentes, cum audiant, & agnoscant vocem contrahentium. Diana part. 8. tr. 7. resòl. 68. Cotonius.

43. Matrimonium, quod contrahitur coram Parocho, & testibus, sine debitis denunciationibus, & dispensatione illarum, non est clandestinum, sed est validum ubique locorum: nihilominus & testibus, si tamen contrahentes, & Parochus, si sine urgenti causa talem publicationem omittant, peccant lethaliter, ob violationem præcepti in re gravi; Reginaldus lib. 3. num. 222. Sanchez lib. 3. disp. 5. num. 6. Sylvius quest. 45. art. 5.

44. Matrimonium, quod contrahitur coram Parocho, & testibus, sine debitis denunciationibus, & dispensatione illarum, non est clandestinum, sed est validum ubique locorum: nihilominus & testibus, si tamen contrahentes, & Parochus, si sine urgenti causa talem publicationem omittant, peccant lethaliter, ob violationem præcepti in re gravi; Reginaldus lib. 3. num. 222. Sanchez lib. 3. disp. 5. num. 6. Sylvius quest. 45. art. 5.

publicantes illum coram Ordinario repugnante, coram Parocho, & servis, sine omni denunciatione, & solemnitate: similis casus contigit etiam uni meo amico bus repugnante. Suntne similia matrimonia valida? nantibus, est Respondeo affirmativè. Ratio est, quia quamvis illicitus fuerit contractus cum dolo initus: nihilominus tamen in illo omnia essentialia, ad talem contractum faciendum, reperiebantur, videlicet Parochus, duo testes, & contrahentes, ex suppositione, quod aliud impedimentum dirimens, inter Sponsum, & sponsam non fuerit: ergo fuit validum. Tum, quia licet Ordinarius contradixerat, per hoc nihil refert, quia juxta Trident. requiritur solum præsencia Parochi, ergo, &c.

Si in contractu matrimonij adesset Parochus, 12. Matrimonium clandestinum, quia supracitatus textus Trident. requirit duos testes ad minimum; ergo ram Parocho, ubi viget Concil. supracitatum, hujusmodi matrimonium esset invalidum. & uno teste, esset clandestinum, ubi est receptum Concilium.

Quæritur: an ubi non est receptum Trid. restantur, ubi maneant Juris antiqui impedimenta, quæ per dictum Conc. sublata sunt.

Ante responsionem nota, impedimenta Juris antiqui esse: primò ante Trid. nullus inter consanguineos potuit contrahere matrimonium, sub impedimento dirimente, usque ad septimum gradum, quod impedimentum per Conc. Trid. est restrictum usque ad quartum gradum inclusivè, ut patet ex eodem Trid. sess. 24. cap. 5. Ità etiam affinitas, quæ ex legitima copula proveniat, dirimebat matrimonium cum affinibus, usque ad septimum gradum, prout colligitur ex jure Can. cap. Nullum: Modo usque ad quartum gradum contracta est, de quo vide plura, ex citato Trid. cap. 2. Nunc

Respondeo: probabilissimè remanere omnia impedimenta Juris antiqui, ubi Concil. Trid. non est receptum. Ratio est: quia non est concedendus favor, ubi onus recusatum præsumitur; ergo, cum subditi nolint obedire decretis Trid. neque gratias debent accipere per Trid. Nam servanda est semper æqualitas passi, & est receptum contra passi; igitur cum subditi renuant gravamen, illis non debetur favor; Alterius tom. 2. disp. 8. cap. 3. concl. 4. ubi asserit, sacram Congregationem hoc declarasse; Vasquez, Suarez.

Ubi Concil. Trid. nec promulgatum, nec receptum est, non obligat illius loci subditos. Ratio; quia ità disposuit Ecclesia, quæ in hac parte est magistra morum, ut nullum obligare voluerit, nisi post triginta dies, à quo facta, & acceptata prius fuerit promulgatio, in singulis provincijs: Ità testatur Sanchez lib. 3. disp. 18. nu. 1. Pontius & alij.

Suppono, ut certum, quod nunquam possit revalidari matrimonium, contractum in impedimentis naturalibus, ut v. g. contingit ex defectu consensûs, & ex impotentia congregandi, quibus adhærere videtur matrimonium inter matrem, & filium, propter nimiam turpitudinem, reverentiam, & conjunctionem sanguinis. Nunc

Nunc quæritur; an possit aliquando revalidari matrimonium in locis, ubi aliquando fuit receptum Concil. Trid. in impedimentis Jure positivò, & Canonicò, illatis?

39. *An validum sit matrimonium* Circa mox dictam quæstionem duplex currit opinio; prima docet, in nullo casu etiam cum periculo mortis hoc admitti posse, ut matrimonium tale revalidari possit, quam tueretur Sanchez Christianorù, lib. 3. disp. 17. Hurtadus disp. 5. diff. 3. Alia in locis ubi opinio ex opposito admittit aliquos casus re-
Concil. Trid. validationis matrimonij; quorum primus est, fuit acceptatum, & modo ex declaratione Clementis VIII. asserens; ibi Parochus contractum matrimoniale valere absque non patitur. Parocho in oppidis, & pagis ab Hæreticis occupatis, in quibus Trident. vigeat, ubi nullus Pastor, aut vices gerens, adest pro assistentia talis matrimonij: hoc ipsum ad consultationem Episcopi Tricaricensis sacra Congregatio respondit, uti testatur Caramuel, & ante ipsum Sylvius in additione ad 3. partem quæst. 45. art. 5. ex Bellarmino. Legatur de hac materia Paulus Layman lib. tract. 10. part. 2. cap. 4. nu. 7. In hoc casu requiritur ex eadem consultatione sacrae congregationis, ut in illis locis, si Parochus haberi nequeat, adhibeantur saltem in tali contractu duo testes.

50. *Hæretici* Hæretici verò, ubi prius promulgatum fuit tenentur celebrare matrimo-
nium juxta formam Concilij: proinde si solum coram ministro hæretico, contractum incunt: ta Trident. si irritum, & invalidum censetur; quod eadem scilicet fuit acceptatum. cet, ut inimici Ecclesiæ fruantur majori privilegiò, quam Catholici.

51. *Matrimonia Christianorum incho* Quid dicendum est de matrimonijs Christianorum, in terris infidelium celebratis sine Parocho, uti auditur de Christianis, qui tempore obsidionis Viennensis ducti sunt à Turcis in captivitatem, hujusmodi matrimonia ad invicem contracta sine lebrasse.

Parocho, sunt valida. Dico hujusmodi matrimonia omnia valida, dummodo in tali functione adhibuerint testes necessarios, qui testari possint de contractu facto; ita Rebellus part. 2. lib. 2. quæst. 7. nu. 8. Bellarminus consultus ab Octavio Caraffa, Nuncio Apostolico, de hujusmodi matrimonijs, sic loquitur: De matrimonijs contractis, ubi nulli jam sunt proprii Pastores, jam olim actum fuit cum Sanctissimo Domino nostro, & cum Congregatione Concil. Trident. ac sententia communis fuit, illa esse recta, nec ad ea pertinere Decretum Concilij, cum in hujusmodi locis observari non possit: non video ergo, cur ea matrimonia non debeant tolerari, cum satis constet Concilij decretum, quod jubet matrimonium fieri coram Parocho, non se extendere ad ea loca, ubi nulli sunt Parochi; ergo certum est, talia matrimonia valere: nam sua Sacritas, & sacra Congregatio scit, & non contradicit: igitur confirmare censetur.

25. *Quid dicendum est de* Si quis ex Parochia, vel Diocesi, ubi acceptatum est Concilium Trident. aliò cum sua sponsa de futuro matrimonio se transferat, ubi non

est acceptatum Concilium, ad vitandas inimicitias parentum, & obstacula contrahendi, & ibi illorum sponcitra omnem aliam fraudem intendat figere dos, qui micilium, per majorem partem anni, & celebrare matrimonium sine Parocho, præsentibus portarunt duobus testibus, tale matrimonium esset validum, ad locum, ubi prout expressè testatur Homobonus tract. 11. de non receptum Exam. Ecclesiastico. cap. 7. quæst. 17. resolut. 3. Trid. ut ibi referens declarationem sacrae Congregationis sine Parocho Concilij 7. Februarij anni 1607. At si sine spe copulentur, ciali causa, vel solum, ut sine Parocho ibidem & è contra, copulari possent, se ad talem locum transportassent, esset matrimonium irritum: Et Petrus de Ledesma quæst. 45. punct. 3. ait, si incolæ ex territorio, ubi non est acceptatum Concil. Trident. veniant ad locum, ubi est acceptatum, tenentur servare formam Trident. in matrimonijs contrahendis. Ratio est; quia privilegium contrahendi clandestinè non est personale, sed locale; igitur cum reperiantur in loco, ubi est acceptatum Trident. tenentur juxta formam illius contrahere.

In casu verò, quò unus contrahentium esset 53. Si unus ex Parochia, ubi acceptatum est Trident. & al- contrahenti- ter ex alia Parochia, ubi non est acceptatum, um ex locoutunc, si contraherent in hac secunda Parochia. bi Trid. acceptatum est, con- clandestinè, esset validum matrimonium: Ita do- ptum est, conce- Farinaceus in declaratione ad cap. 1. verbo: traheret clam Irritas facit: ajens, ita definuisse sacram Congre- destine cum gationem Concilij. alio, ubi non

Amicus tom. 9. disp. 7. sect. 13. num. 136. est Trid. rece- proponit sequentem casum, in quo persuadere ptum in hu- videtur: posse sine Parocho, etiam in loco ubi jus Parochia acceptatum est Trident. matrimonium celebra- valide contra- ri, videlicet: sit Princeps in articulo mortis con- heret.

54. *Proponitur casus, in quo videtur posse matrimonium clandestinè celebrari sine Parocho, etiam ubi est acceptatum Trid.* stitutus, habens ex concubina unicum filium, quem legitimare desiderat, ne totus ipsius principatus devolvatur ad infideles parentes, inire tur casus, in matrimonium cum concubina desiderat, si Pa- quo videtur rochum haberi posset. Ultimò occurrit ei con- posse matri- filium, & sine Parocho coram 2. testibus ducit moniū clau- ipsam in uxorem, ac statim moritur: hic colligi- destine cele- tur, quòd talis Princeps contraxerit matrimoni- brari sine Pa- um in tali extremo casu cum concubina, ad sal- rocho, etiam vandum totum suum principatum in fide, qua- ubi est acceptatum Trid. tenus legitimando filium relinquit eum hæredem totius Provinciæ; ergo cum leges humanæ non videntur cum tanta jactura fidei, & bonorum obligare: tale matrimonium erit legitimum, contractum cum concubina sine Parocho. Tum, quia sacra Congregatio declarat, si Parochia, in qua fuit aliquando observatum decretum Concilij, propriò Parochò careat; & cathedralis itidem, Episcopò & Capitulò habentibus ex Concilio facultatem alium Sacerdotem ad id delegandi; nullusque alius ibi sit, qui vices Parochi aut Episcopi suppleat, matrimonium valet absque præsentia Parochi, servatâ tamen in eo, in quo potest formâ Concilij, nempe adhibitis saltem duobus testibus; ergo cum in tali casu Principis Parochus haberi non potuerit, matrimonium illius valet. Sed timet Amicus sine decisione sacrae Sedis in similibus casibus validi.

validitatem matrimonij affirmare; nam admissio hoc casu, de omnibus alijs impedimentis Canonis possemus à pari argumentari, ut consideranti patet.

In casu tamen, quod impedimentum esset publicum, & ejus dispensatio obtenta est sciente Parocho, nunquam licet, etiam in articulo mortis, sine Parocho, & testibus inire matrimonium, propter decretum Trident. *Diana part. 9. tr. 3. resol. 98.*

§5. *Quales* Si clandestinè in locis, ubi Concilium Tridentin. est receptum, matrimonium contrahit, vel ad alium locum, ubi decret. Trident. non est promulgatum, fraudulenter ad contrahendum se trahit clandestinè in locis, confert, filij ex tali matrimonio geniti, ipso

facto sunt illegitimi. Ita colligitur ex cap. *fin. Si quis verò clandestinè desponsat.* Secundò: Mulier spoliata à marito, non debet restitui ei ablata p^{re}terea, ac si in facie Ecclesiæ contraxisset. Ita cap. *tinum, vel Transmissa. de Restit. spoliat.* Ratio est, quia o^{mn}is fraudum culpa meretur poenam, ergo &c. Tertiò: lenter vadit, si Sponsi in aliquo impedimento non ignorato ad contrahendum contraxerint, carere debent spe dispensationis dum, ubi non habenda. Ita ex Trident. refertur sess. 25. cap. 5. est receptum de Reformatione matrimonis. Aliæ poenæ secundum diversitatem dioceseos pro libitu, talibus clandestinè contrahentibus, infliguntur; ut legitur in decreto ejusdem Trident. sess. 24. cap. 1.

CAPUT V.

De manifestatione impedimenti dirimentis.

SUMMARIUM.

§6. *Quivis* sub lethali tenetur manifestare impedimentum dirimens inter volentes contrahere, etiam occultum, si inde non timeat grave damnum.

§7. *Quid* faciendum est, si impedimentum dirimens occultum, oriatur ex peccato, utrum in tali casu denunciandus sit, notatur.

§8. *Casus* notabilis, in quo soror cum fratre matrimonium contraxerat.

§9. *Nullus* tenetur detegere invaliditatem matrimonij, cum gravi suo incommodo.

§10. *Solvuntur* objectiones supradicti difficultis casus.

§11. *Casus* in quo sponsus contrahit matrimonium cum sponsa, qui est illius Pater, & frater.

§12. *Casus* in quo frater, & soror contrahunt matrimonium coram Parocho, illorum Patre.

§13. *Casus*, an uxor teneatur denunciare Maritum qui duxit aliam uxorem.

nunciandum; ut sentit Sanchez lib. 3. disputat. in talicasis 13. num. 8. Coninch; Bonacina, & alij. Si verò denunciandum impedimentum occultum probari non possit, dicitur, notat dicit Diana de Sacram. part. 3. resol. 221. cum sur. communi opinione Doctorum, adhuc esse denunciandum; quidcunque in contrarium doceat Basilus Pontius, qui in tali casu negat esse denunciandum.

Quæritur 2. an quis teneatur denunciare impedimentum dirimens occultum, cum gravi suo incommodo, vel si probabiliter imminet ex tali manifestatione impedimenti magnum scandalum? Sit casus.

Tullia matrona nobilis, in juventute sua habuit clam ex adulterio Rosinam, in absentia matris, quam illico natam, tradidit Lix, nutrici jurata educandam; dum Rosina ageret annum quintum, Lia sua putativa mater moritur; peractò funere, Tullia accepit Rosinam in domum suam, sub titulo charitatis; quæ dum veniret ad nubilem ætatem, Cajus, filius legitimus Tullia, captus est pulchritudine Rosinæ, ex quo ipsa concepit, pollicendo ei matrimonium; maturante fructu Rosinæ, refertur Casus ad Episcopum, qui præcepit Cajo, ut præstò duceret Rosinam, alias poenâ Ecclesiasticâ mulsetur: hoc audiens Tullia mater Caji, tremens restitit, quantum potuit, ne ipsam duceret, hoc non obstante Cajus jussu Episcopi duxit Rosinam: Hoc factò, accedit Tullia Confessarium, consulens eum, quid sibi faciendum sit; dicit se maximum scrupulum, & tormentum animæ habere, filium, & filiam in matrimonio copulatos videre, quod juri naturæ repugnare videtur, ut frater, & soror in matrimonio relinquuntur.

Quæritur hic, an Tullia teneatur suum facinus prodere, pro solvendo matrimonium inter filium, & filiam, vel potius sit silendum, relinquendo eos in concubinato, & incestu?

Fateor abominabile esse, relinquere fratrem cum sorore in perpetuo incestu, (ab illis

Yyy

igno-

§6. *Quivis* sub lethali tenetur manifestare impedimentum dirimens inter volentes contrahere, etiam occultum, si inde non timeat grave damnum.

Respondent communiter Doctores affirmative, dummodo inde nullum sibi imminet grave damnum. Ratio est; quia quilibet tenetur servare proximum indemnem, si potest citra suum damnum; ergo cum impedimentum sit in præjudicium tertij, tenetur illud manifestare; Ita discurret etiam Reginaldus lib. 31. num. 228. Navarrus c. 22. n. 83.

§7. *Quid* faciendum est, si impedimentum dirimens oriatur ex peccato, utrum in tali casu denunciandus sit, notatur.

ignorato,) quod ipsamet natura abhorreat; nihilominus tamen conabor ostendere, non obligari Tulliam ad detegendum suum occultum adulterium, ex quo conceperat Rosinam, pro solvendo incestuoso matrimonio inter filium, & filiam. Nunc ad casum.

50. Nullus tenetur detegere invaliditatem matrimonij, cum gravi suo incommodo.

Respondeo: Tulliam non teneri detegere invaliditatem matrimonij inter Cajum, & Rosinā. Probatur ex Jure Canonico *Cap. de Consanguinit. ubi Joannes III.* consultus fuit de quibusdam, qui subreptitiā dispensatione matrimonium contraxerant, sic Pontifex respondit: *Diffimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta, cum ex separatione grave scandalum immineret; sed si Tullia detegeret impedimentum matrimonij inter Cajum, & Rosinam, grave scandalum immineret, scilicet manifestatio sui facinoris, incestuosa cohabitatio inter fratrem, & sororem: ergo non tenetur hujusmodi impedimentum detegere.* Tum, quia ex *Cap. de Viduis. lib. 2. Nulli laqueum debemus injicere.* Sed Tullia manifestando matrimonium invalidum inter fratrem, & sororem, laqueum sibi injiceret, quia se exponeret mille contumelijs, & opprobrijs; imò & ipsi periculo mortis. Tum, quia Divus Hieronymus *Epist. 109.* sic loquitur: *Frustrā niti, neque aliud se fatigando, nisi odium querere, extrema dementia est;* sed Tullia patefaciendo adulterium, odium sibi quæreretur, ut per se clarum est; ergo.

Probatur 2. ratione. Præcepta DEI, & Ecclesiæ, ad nihil difficile, & intolerabile obligant sed si Tullia teneretur aperire impedimentum matrimonij inter Cajum, & Rosinam, ex præcepto Dei, & Ecclesiæ, ad aliquid difficile, & intolerabile obligaret; ergo non est aperiendum: Major patet; quia dicit Dominus: *Fugum meum suave est, & onus meum leve;* Ecclesia etiam ut Mater idem approbat: Probatur minor, quia est difficile, & intolerabile, ut Tullia suum adulterium occultum patefaciat mundo, ex quo habuit Rosinam; nam inde orirentur magna scandala, suam bonam famam prostitueret, Rosinam, quæ putabatur legitima filia Liæ, spuriam declararet, cum tanto rubore suæ domus, & consanguinitatis, unde multorum odia contra se provocaret, & suam amitteret dotem, pro pœna adulterij: hæc omnia dura, & difficilia sunt, ergo præstat tacere impedimentum. Tum, quia non est faciendum malum, ut eveniat bonum; sed aperiendo impedimentum hujus matrimonij, eveniret malum, scilicet scandalum, ergo &c. Tum, quia nullum jus admittit, credere debere Tulliæ, quod Rosina filia sua esset, nisi manifeste hoc probet, quod facere vix posset: nam potius contrarium dicendum, quod Tullia intendat hoc matrimonium solvere velle, propter aliquem alium finem sibi notum, &c. ergo &c. Sic cohæret etiam Sanchez libro 2. de Matrim. disput. 38. Homobonus de Modo addiscendi moralem Theologiam. fol. 158. questione 13. Vasquez tractatu de Test. cap. 5. num. 3. Sotus, Henriquez, Ledesma, Cordu-

ba. Insuper Rodriguez disp. 216. num. 9. Reginaldus lib. 31. num. 228. Navarrus cap. 22. n. 83. & alij.

Objicies 1. ex cap. *Qui scandalizaverit;* 60. Solvuntur utilius est, ut permittatur scandalum nasci, tur Objectio- quam ut veritas occultetur: Ergo Tullia tene- nes supradicti- tur manifestare impedimentum dirimens ma- difficultis ca- trimonium inter Cajum, & Rosinam. Re- sus, spondeo, caput citatum intelligendum esse, quod utilius sit, fieri scandalum, quam ut occultetur veritas, quando talis omissio, vel actio cum peccato fieret, concedo antecedens: non verò quando talis omissio sine peccato fit, ut contingit in nostro casu: nam tam Rosina, quam Cajus, sunt in ignorantia invincibili de invaliditate matrimonij; igitur non peccant, consequenter Tullia tutā conscientiam potest eos relinquere simul.

Objicies 2. ex cap. 2. de Hæred. Qui est potens alios ab errore revocare, & tacet, se ipsum errare demonstrat: ergo Tullia &c. Respondeo: Hunc textum intelligi de errore culpabili, id est, qui potens est alios ab errore revocare culpabili, & tacet, se ipsum errare demonstrat; non verò de errore inculpabili, uti casus per se exprimit; cum neuter sponsorum sit in tali errore culpabili.

Objicies 3. Ex scriptura Actorum 20. *Mundus ego sum a sanguine omnium vestrum, non enim subterfugi, quo minus annuntiare omne consilium Dei vobis.* Tum, quia Divus Ambrosius sermone 83. inquit: *ego interdum parco vobis, tacere vellem: Sed malo vos contumeliā reddere, quam negligentia sustinere judicium:* ergo error debet manifestari. Respondeo ad textum Divi Pauli, & Ambrosij, aliorumque SS. Patrum: quod hujusmodi assertiones intelligi debeant, quatenus Doctor publicus, ut Concionatores, teneantur publice veritatem docere, licet fructus alicujus privati non speretur, sed scandalum illius: nam non obstante hoc, talis doctrina adhuc ad bonum publicum ordinatur. Immo advertit Sotus, & Ledesma, alijque, quod si timeatur ex manifestatione hujusmodi Doctrinæ, pusillorum scandalum in Republica, in aliud tempus differenda esset hujusmodi promulgatio. Noster verò casus est privatus, proinde textus ad hoc convincendum non inserviunt.

Objicies 4. Charitas poscit, ut præleveretur proximus ab omni peccato; ergo Cajus, & Rosina admonendi sunt de invaliditate matrimonij, ne in incestu marcescant, ergo &c. Respondeo: Concedo antecedens; Nego consequentiam. Ratio est; quia Cajus, & Rosina non peccant cohabitando in matrimonio, cum nullum illis constet impedimentum, ratione cujus deberent separari: Immo bona fide existimant se esse legitimos sponsores, intuitu ignorantie invincibilis, impedimenti dirimentis, & illorum consanguinitatis: Igitur Tullia non tenetur manifestare, neque ex hoc cap. illegitimationem talis matrimonij.

Ex

61. *Casus, in quo sponsus contrahit matrimonium cum sponsa, qui est illius Pater & frater.* Ex prædictis fundamentis solvitur sequens casus, videlicet: Livia ex proprio filio Lucio suscepit filiam Lentulam, eò ignorante; postmodum dum venisset Lentula ad naturam ætatem, cum sponsa, petijt Lucius cum ipsa matrimonium contrahere, cui Lentula illico acquiescit: Livia hoc videns, relinquit illos in matrimonio, nō obstante, quòd Lucius fuerit Lentulæ frater, & Pater: In hoc casu Livia non tenetur manifestare illorum impedimentum, intuitu gravis scandali, & infamiæ, quam sibi progigneret.

Comitolus lib. 1. quæst. 112. refert, accidisse sequentem casum, videlicet: quidam Parochus, quo frater, & ex diversis concubinis genuerat quasi eodem tempore masculum, & fœminam: hi dum venissent ad nubilem ætatem, promiserunt sibi matrimonium corā Parocho, illo-
rimens consanguinitatis: hoc agnoscens Parochus, nec amplius ob promissionem factam potuit eos à proposito separare, sinè manifestatione sceleris sui, quorum pater fuerat: tacuit impedimentum, ac assistit illorum matrimonio in facie Ecclesiæ, prout decet Parochum: hic casus iisdem rationibus solvitur, quibus superiores.

Quæritur; an possit quis alium accusare

de matrimonio invalido, si illi alteri immineat grave damnum? sit casus.

Berta scit, virum suum ad secundas nuptias transivisse, quem si accusaret Judici, capite pleteretur, scire desiderat, an tacere possit?

63. *Casus, an Uxor teneatur denunciare maritum, qui duxit alicuiam uxorem.* Respondeo, si crimen viri esset occultum, omnino, & nec Berta posset illud probare, non debet denunciare virum: alit si matrimonium cum secunda uxore contractum, omnino sit publicum, tenetur illud deferre ad superiorem. Ratio est: quia hoc vergit in præjudicium tertij, & boni publici, scilicet in damnum Bertæ, & deceptionem secundæ uxoris, in contemptum sacramenti matrimonij, & Ecclesiæ, cum suspitione hæresis. Tum, quia Berta tenetur avertere omne malum grave, tam temporale, quam spirituale à communitate, aut proximo, eò modo, quò potest; ergo, cum secundæ nuptiæ sint malum grave, in præjudicium Reipublicæ Ecclesiæ, & civilis, tenetur denunciare, prout admonetur ex scriptura, Levit. 5. *Si peccaverit anima, & audierit vocem jurantis, testisque fuerit, quod aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam.* Valentia tom. 3. disp. 5. quæst. 12. punct. 1. & alij communiter.

CAPUT VI.

De matrimonio, sub conditione celebrando.

S U M M A R I U M.

64. Sub triplici conditione celebrari potest matrimonium.
65. Matrimonium celebratum cum conditione de presenti, vel præterito possibili, & honesta, est validum.
66. An valeat matrimonium contractum sub conditione de futuro, notatur.
67. Matrimonium cum conditione necessaria contractum, est validum, nisi contrahentes suspendant intentionem, quousque verificetur.
68. Matrimonium celebratum cum conditione turpi, est invalidum, si prius in contractu talem conditionem posuisset, secus esset validum.
69. Matrimonium contractum cum conditione turpi, in mente retenta duntaxat, est invalidum in foro interno, non vero in externo.
70. Si Conditio turpis, cum qua contrahitur Matrimonium, id vitiet, est validus contractus.
71. An validum sit Matrimonium, contractum cum conditione impertinente.
72. Matrimonium contractum sub conditione impossibili, est invalidum.

64. Sub triplici conditione, celebrari potest matrimonium.

Matrimonium sub triplici conditione celebrari potest, videlicet cum conditione de presenti, præterito & futuro: quæ subdividuntur in conditiones honestas, turpes,

necessarias, & impossibiles: & ut matrimonij contractus sit validus, initus sub conditione, à lege non expulsâ, requiritur necessario consensus contrahentium, qui est anima totius operis: unde si matrimonium contraxerint sub conditione cum suspensione consensûs, quousque; ista non verificabitur, nunquam erit validum, nisi illa purificata, sive hujusmodi conditio sit necessaria, sive impertinens, sive honesta; Covarruvias 2. parte cap. 3. sect. 2. Sylvester, verbo, Matrimonium. 3. quæst. 2. Filliucius tract. 10. cap. 4. n. 136. cum alijs communiter.

Matrimonium celebratum cum conditione de presenti, vel præterito possibili, & honesta; v. g. si nunquam fuisti infidelis, nec defacto es, tunc tecum contraho matrimonium, est validum. Ratio est; quia conditio defacto verificatur, pro ut supponitur, juxta quam initur contractus: præterito ergo est validus, siquidem non censetur aliter possibile dicere contrahens, interrogatus de fidelitate, honesta, est quàm in corde gerit: sic etiam tenet Diana de validum. Sacrament. resol. 291. part. 3. Sanchez de Matr. lib. 5. disp. 6. n. 1.

Quæritur: an valeat matrimonium contractum sub conditione de futuro? v. g. sit casus.

Titius inivit matrimonium cum Berta præsentente Parochô, & testibus, si parens Bertæ promoveatur ad dignitatem Prætoris; post
Yyy 2 men-

mens factus est Prætor: nunc scire vellet, an verificatâ prædictâ conditione teneat Matrimonium, vel an denuo coram Parocho, & testibus contrahendum sit?

66. An valeat matrimonium contractum sub conditione de futuro, notatur.

Respondeo, quod omnino Titius cum Bertha noviter coram Parocho, & testibus inire debet matrimonium. Ratio est: quia primus consensus Titij, suspensus fuerat usque ad verificationem conditionis, & cum juxta Trident, requiratur Parochus cum testibus, debet noviter coram Parocho, & testibus, Titius cum Bertha contrahere, ad evitandas multas difficultates, quæ ex utroque foro pullulare possent; nam consensus, cum sit actus internus, non censetur perseverare tantò tempore, quousque purificetur conditio; proinde in similibus casibus cautè agendum est, ne contractus irritus intuitu circumstantiarum fiat. Sic quoque sentit *Propositus quest. 3. de Matrim. dub. 8. Layman. lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 7. num. 3. Perez. de Matrim. disp. 16. num. 4. Coninch de Sacrament. disp. 29. num. 15.* Eodem modò dicendum est, si duo affines contraherent matrimonium sub conditione, si Papa dispensaverit, & obtentâ dispensatione, debent renovare consensum coram Parocho, & testibus: hæc est opinio tutior.

67. Matrimonium cum conditione necessaria contractum, est validum, nisi contrahentes suspendant intentionem, quousque verificetur.

Matrimonium cum conditione necessaria contractum, ex consensu actuali utriusque contrahentium, est validum; v.g. si nocte stellæ scintillabunt: vel si cras sol orietur, ducote in uxorem &c. Ratio est: quia conditio necessaria, secundum se sumpta, nullò modò suspendit consensum, cum semper sit invariabilis, & infallibilis. At si contrahentes nollent valere contractum, donec conditio verificetur, tunc intuitu talis suspensionis consensus de facto, hujusmodi matrimonium non esset validum; proinde in verificatione conditionis tenentur renovare intentionem. Ratio est: quia ille primus consensus conditionatus, perseverasse non censetur usque ad purificationem dictæ conditionis, eò quod sit actus internus transiens: *Sanchez. lib. 5. de Matrim. disp. 2. n. 2. Coninch. de Matr. disp. 29. dub. 1. n. 8. Gutierrez. cap. 81. n. 7. cum alijs.*

68. Matrimonium celebratum cum conditione turpi, est invalidum, si prius in contractu talem conditionem

Si matrimonium celebretur cum conditione turpi, v.g. ducote te in uxorem, si conceptum vitaveris: si vas præposterum, pro vase naturali mihi dederis: si te alijs, prostitueris, pro domo juvanda: hæc conditiones & similes, immediate pugnant contra intrinsecam rationem contractus; siquidem matrimonium est institutum ad procreationem prolis, & non ad impeditionem ejusdem: & ad repræsentandam

unionem Christi cum Ecclesia, non ad divisionem carnis: & ad gratiam acquirendam, non pro adulterio patrando &c. ergo supradictæ conditiones, sunt contra intrinsecam rationem contractus matrimonij, proinde est invalidum; *Covarruvias parte. 2. cap. 3. sect. 1. num. 9. Sanchez. lib. 5. disp. 6.* At si quis prius absolute contraxisset matrimonium, & postmodum vellet cum suprapositis conditionibus indebitò modò illò uti, est adhuc validum. Ratio est: quia *quod Deus semel conjunxit, homo non separet*; ergo matrimonium semel legitime contractum, per nullum subsequens vitium irritari potest, prout colligitur ex *Cap. final. De conditione apposit.* *Gutierrez. Cap. 82. num. 4.*

Quid tamen dicendum est, si quis contraxisset matrimonium cum prædictis conditionibus, in mente retentis, ita ut alias absolute contrahere non intenderit? Dico tale matrimonium in foro interno absolute esset invalidum, quia pugnat contra intrinsecam rationem contractus matrimonialis; quoad forum externum censetur esse validum, siquidem animus internus contrahentis malevolus, in puncto contractus, nulli extraneo manifestus fuit, consequenter iudex non potest de illo judicare, nisi solus Deus, cui manifesta sunt abscondita cordis.

Si quis contraheret sub aliqua conditione turpi, ita ut non vitiet contractum matrimonij, tunc esset validum, v.g. si diceret, ducote in uxorem, si sis corrupta &c. quia hæc conditio de præterito si verificatur, correspondet consensui actuali; ergo legitimat contractum. Tum, quia posset hæc specialis conditio esse etiam ex fine congruo, ut casu quò conjux esset debilis, possit facilius matrimonium consummare. *Sylvius in Supplemento. quest. 43. art. 1. conc. 3.*

In casu, quò quis contraheret cum conditione impertinente, sed nullò jure reprobata, v.g. ducote te in uxorem, si nunquam sine facultate mea exiveris: vel si religiosam in pietate egeris: vel si pater tuus nobilis factus fuerit: tunc illico verificatâ conditione, contractus sponsalium consolidatur: secus non; *Gutierrez cap. 82. n. 33. Sanchez citatus disp. 18.* & alij penes ipsos citati.

Matrimonium contractum sub conditione impossibili, nunquam validari poterit; quia tota vis contractus dependet à verificatione conditionis: ergo si hæc nunquam in actum secundum venire poterit, neque matrimonium verificari poterit.

CAPUT VII.

*De regulis contrahendi tutè matrimonium.**Attent à Propos. 1. ab. Innoc. XI. reprobata videlicet:*

Non est illicitum, in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum damni gravis incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

SUMMARIUM.

- 73. Non est licitum contrahere Matrimonium, cum valore tantum probabili.
- 74. Opinio certò probabilis, non invalidat contractum Matrimonij.
- 75. Omne matrimonium, vel est certò validum, vel certò invalidum.
- 76. Non qualibet probabilitas facit certum contractum Matrimonij, vel incertum.
- 77. Valor propositionis damnata, versatur circa contrahendum Matrimonium, non contractum.
- 78. Quinquies possunt considerari rationes probabiles, versantes circa valorem Matrimonij.
- 79. Differentia inter probabilitatem facti, & Furis, demonstratur.
- Casus exponitur, in quo apparet, quomodo in probabilitate facti non liceat Matrimonium contrahere.
- 80. Probabilitas Furis, importat certitudinem.
- 81. Qui habet probabilitatem facti, de impedimento dirimente, & nullam habet probabilitatem de carentia ejusdem, non potest contrahere licitè Matrimonium.
- 82. Qui meram habet probabilitatem de carentia impedimenti, nullam autem certitudinem, peccat in contrahendo Matrimonium.
- 83. In questione facti, cum puro dubio vincibili, de carentia impedimenti dirimentis, non potest contrahi Matrimonium.
- 84. In puro dubio invincibili de impedimento dirimente, potest contrahi Matrimonium.
- 85. Cum vera probabilitate Furis humani, licitum est contrahere Matrimonium.
- 86. Matrimonia celebrari possunt tutè cum opinione verè probabili.
- 87. An judicium Ecclesia versetur circa essentiam Matrimonij, vel circa valorem contractus, notatur.
- 88. ✠ Principium verum, & securum, in quo fundatur certus valor contractus Matrimonij, demonstratur.
- 89. Sacra Rota juxta opiniones verè probabiles, in multis casibus decidit validum, Matrimonium celebratum.

90. An patrinus in necessitate, & sine solemnitate infantem v. g. Berta ex baptismo levans, possit postmodum contrahere Matrimonium cum Berta, affirmatur.

91. Sponsi prius in facie Ecclesia contrahentes, & postea unus illorum advertit impedimentum dirimens, tunc prius obtentâ dispensatione, clam potest revalidare Matrimonium.

92. In Matrimonijs Achristianorum, si convertantur ad fidem, opinio probabilior sequi potest.

93. In diversitate opinionum, preferenda est, quæ stat pro valore matrimonij.

94. An valeret contractus Matrimonij, celebratus juxta opinionem minus tutam.

Primò, nunquam licet contrahere Matrimonium, quando ejus valor esset licitum, certum probabile, relictâ opinione trahere Matrimonium, propter supra damnatam propositionem.

Secundò, si inventum fuerit aliquod principium certum directum, vel reflexum, quod habili (non obstante varietate opinionum opposita-74. Opiniorum,) reddat omnino certum valorem matrimonij, in tali casu opinio, quæ docet licitè possibile, non infestat celebrari matrimonium, non subiacet huic validat condemnationi, eò quod non exponat Sacramentum frustrationi.

Tertiò, quodcunque matrimonium, est vel 75. Omne certò validum, vel certò invalidum. Ratio Matrimonij est: quia omne matrimonium Christianorum, vel est ex institutione divina, (ut superius probavi,) est certò validum, indissolubile: nam in quolibet matrimonio vel certò inconjuges sibi spondent, ac se mutuò obligant, validum, tradendo reciprocè sibi corpus, & suam voluntatem ad perpetuò cohabitandum, cum sint duo in carne una.

Probabilitas verò matrimonij qualiscun-76. Non quæque si admitteretur: tunc possent conjuges se- libet probacundum talem probabilitatem separari, & ma- bilitas, facitrimonium destruere, si favorabilior esset, quàm certum compar negativa; ex quo ingentia sequerentur tractum ma- absurda: nam conjuges malè contenti, post- trimonij, vel sent illico invenire difficultates, quæ redderent incertum,

probabiliter matrimonium invalidum, & sic daretur locus separationi.

77. *Valor propositionis damnata, circa contrahendum matrimonium, non circa contrahendum.* Quartò, Decretum *Innocenti XI.* damnat solum opinionem minus tutam, relicta tutiore circa valorem sacramenti; igitur non esse materiam damnationis matrimonium jam contractum, sed solum contrahendum, ad hoc, ne exponatur imposterum sacramentum periculo frustrationis, eò quod jam factum sit, infectum fieri nequit, nisi contrarium probetur.

78. *Quinquies possunt considerari rationes probabiliter rationabiles.* Quæritur: quid faciendum sit in probabilitate facti, circa valorem matrimonij? Nota, es possunt considerari rationes probabiliter rationabiles. Primò, ut fundamenta, quæ seorsim sunt probabilia, simul considerata, faciunt certitudinem moralem, de existentia impedimenti circa valorem dirimentis. Secundò, ut simpliciter considerata, faciunt certitudinem moralem de carentia impedimenti dirimentis: ex quo colligitur, quod ubi certum est impedimentum, illicitum sit contrahere matrimonium; E contra, ubi est certa carentia impedimenti moraliter considerata, sine scrupulo potest contrahi matrimonium. Tertiò, potest resultare mera probabilitas de existentia impedimenti. Quartò, potest resultare mera probabilitas de carentia impedimenti. Quintò, potest resultare purum dubium, sine eo, quod mens judicis possit in alterutram partem flecti, concurrentibus pro utraque parte æqualibus conjecturis. His bene perceptis:

79. *Differentia inter probabilitatem facti, & juris demonstratur.* Dico 1. qui habet probabilitatem facti, de impedimento dirimente, & nullam habet probabilitatem de carentia ejusdem, non potest licite contrahere matrimonium.

Ut statum conclusionis bene percipias, nota differentiam, inter probabilitatem facti, & probabilitatem juris. Probabilitas juris semper importat principium certum, unde fit certus valor contractus, siue matrimonij, siue alterius rei. In probabilitate facti, non apparet tale principium certum, v. g. si Titius in vitaretur pro patrino ad levandam puellam ex baptismo, aut tenendam eam in confirmatione, in actu autem baptismatis illam physicè, & realiter non tangeret, sed staret aliquantulum à puella remotè; Titius in hoc casu, ex opinione probabiliter recepta, non contraheret impedimentum dirimens, consequenter eandem puellam nubilem, posset ducere in uxorem sine scrupulo, in foro conscientiae; secus verò, si & ipse Titius dubitaret, licet tantum semiplenè, de tactu physico & reali; proinde si Titius non posset certò probare coram Judice, se physicè, & realiter non tenuisse puellam in baptismo, vel confirmatione: Judex, seu Parochus non dabit ipsi facultatem, sine dispensatione contrahendi matrimonium cum puella, quia ei non constat pro certò factum Titij, quod non tenuerit realiter in baptismo puellam &c. Si verò factum clarè, & plenè Titius probaret Judici, seu Parocho, quod est principium certum ad salvandum dubium: tunc Parochus, seu Judex poterit dare facultatem contrahendi cum puella, sine dispensatione, propter probabilitatem opinionis receptæ, quæ docet non

contrahi cognationem spirituales, si physicè & realiter non tangitur baptizandus, vel confirmandus, in actu baptismi, vel confirmationis.

In probabilitate Juris, semper apparet principium certum, siue consuetudo legitimè introducta, siue leges stantes pro libertate, siue opinio probabilis communiter recepta, siue autoritas Judicis legem explicans, vel novam cum ratione concedens &c. Hinc vide disparitatem inter probabilitatem facti, & probabilitatem Juris. *Cardenas in dissert. 2. cap. 8. art. 13. quest. 1.* Modo ad statum quæstionis

Resp. quod qui habet probabilitatem facti de impedimento dirimente, & nullam habet probabilitatem de carentia ejusdem, non potest licite contrahere matrimonium. Ratio est; quia non est licitum, relinquere opinionem tutiorem, ne exponatur sacramentum periculo frustrationis, quia cum probabile sit, adesse impedimentum dirimens, erit etiam probabile, quod matrimonium erit invalidum, & sic in tali casu deesset omne principium certum, siue directum, siue reflexum, ex quo possit reddi certus valor matrimonij. Tum, quia in capit. *Inquisitioni. De senten. excommunicat.* definitum est, quod ille, qui habet credulitatem probabilem, & directam de impedimento dirimente, non possit petere debitum in matrimonio jam contracto; ergo non licet contrahere matrimonium cum credulitate probabili, de existentia impedimenti dirimentis, cum habita probabilitate de carentia illius, in quo casu valor matrimonij non esset certus; ergo exponeretur periculo frustrationis.

Qui habet meram probabilitatem facti, de carentia impedimenti dirimentis, nullam autem certitudinem, graviter peccat contrahendo matrimonium. V. g. contigit casus, ut Titius quadam nocte invenisset puellam incognitam solā, quam violavit; peractò scelere, sine ulteriori investigatione puellæ abivit. Post annum vult ducere uxorem, nomine Floram, & primò se reflexit ad violationem puellæ ante annum perpetratam, quam ex certis signis probabilibus existimat, esse sororem Floræ, nomine Filandram, quæ ante menses rapta fuit, & in tali statu decessit: In hoc casu Titius habet meram probabilitatem facti, de carentia impedimenti circa Floram, quā modo in uxorem habere cupit; proinde graviter peccaret, cum ipsa contrahendo matrimonium. Ratio est; quia non sequitur, quod tutius est: nec apparet principium aliquod, unde reddatur certus valor talis matrimonij; ergo in hoc casu exponeret sacramentum periculo frustrationis.

Si in quæstione facti, ex conjecturis utrinque probabilibus, resultat purum debitum, & si hoc est vincibile, non licet contrahere matrimonium, donec vincatur dubium, ita ut stet certitudo pro carentia impedimenti. V. g. si Titius non vocatus fuisset ad assistendum, seu ut melius dicam, elevandum ex baptismo filiam Caij amici sui; postmodum crescente prole, & mortuò amico Cajò, vellet contrahere matrimonium cum una ex filiabus Caij; at ignorat

80. *Probabilitas juris, importat certitudinem.*

81. *Qui habet probabilitatem facti de impedimento dirimente, & nullam habet probabilitatem de carentia ejusdem, non potest contrahere licite matrimonium.*

82. *Qui habet probabilitatem de carentia impedimenti, nullam autem certitudinem, peccat contrahendo matrimonium.*

83. *In quæstione facti cum puro debito vincibili, de carentia impedimenti dirimentis, non potest contrahere matrimonium.*

quam filiam ex Baptismo levaverit, nec testem nec scripturam habere potest, pro certitudine rei: in hoc casu cum neutra ex filiabus matrimonium inire licitum erit, donec vincat suum dubium, pro certitudine carentiæ impedimenti. Ratio est primi; quia si contraheret matrimonium cum dubio vincibili, exponit Sacramentum periculo frustrationis; nam si Titius faceret debitam diligentiam, fortasse veniret in cognitionem impedimenti dirimentis, vi cuius non posset inire contractum matrimonij; ergo &c.

84. In puro Si verò contingeret casus, in quo resultaret purum dubium omnino invincibile, circa impedimentum, tunc non obstat tale impedimentum; v.g. si Titius in aliqua communitate petitus fuisset ad assistendum confirmationi puellæ, postmodum se resolveret pro ineundo matrimonio cum aliqua puella, ex eadem communitate: interim ignorat, quam puellam ex illo cœtu in confirmatione tenuerit; nam cum nullus adsit, ut possit ipsi veritatem dicere, cuius puellæ factus sit Patrinus, ex quo oritur dubium invincibile de cognatione spirituali, contracta cum determinata puella: in hoc casu posset unam qualemcunque ex illa communitate ducere. Ratio est; quia dum impedimentum dirimens est in statu puri dubij invincibilis, non impendit, nec dirimit matrimonium, nam in huiusmodi dubio standum est pro libertate Titij, uti expresse docet Sanchez lib. 8. de Matr. dub. 6. n. 18. Cardenas & alij communiter; siquidem in tali circumstantia fluctuante, non censetur ius Ecclesiasticum ipsum obligare ad vitandum tale matrimonium, cum absolute ignoret impedimentum certum.

85. Cum vera Quando est vera probabilitas juris, circa valorem matrimonij, saltè in ijs, quæ pendent à iure humano Ecclesiastico, valor matrimonij fit omnino certus. Nota, me dicere *vera probabilitatem*, ad excludendum opiniones, de quarum probabilitate dubitant sapientes, quæ communiter censurari solent huiusmodi verbis à Doctoribus, videlicet: *Talis opinio est rejicienda; aut non est admittenda, vel illam carere fundamentò: vel deferendam esse, aut esse parum tutam in praxi, aut malè audiri à Theologis*: quibus adjungitur, quæ sunt contra stylum Curiae Romanæ, aut quæ sæpius rejiciuntur à Sacra Rota, vel quæ solent praticari in Tribunalibus publicis, de quibus plura vide in tractatu de probabilitate, hæc solum censentur tenuiter probabiles; proinde jure meritò subsunt damnationi Innocentij XI. insertæ in propos. 3. quæ sic loquitur: *Generatim dum probabilitate, sive intrinsecà, sive extrinsecà, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeat, consili aliquid agimus, semper prudenter agimus.*

86. Matrimonia Ex mox dictis principiis adhuc magis inculco, quòd possit celebrari matrimonium cum opinione probabili, recepta tanquam probabili sine omni periculo frustrationis, propter principium certum probabilitatis, ex quo pendet valor Sacramenti: Unde Doctores volunt, in Sacramenti semper tutiorem opinionem esse eligendam, quando agitur circa valorem Sacramenti; in matrimonio verò posse praticari opiniones quascunque verè probabiles, prout inferius radicatus demonstrabo: Huic sententiæ adhæret Suarez tom. 3. in 3. partem quest. 67. art. 8. in comment. dub. ultim. Diana part. 4. tract. 4. resol. 4. sic discurret: Aliæ verò res sunt, quarum veritas à summo Pontifice determinata existit, v.g. quòd talis Confessarius habeat jurisdictionem, vel non; vel quòd hic talis contractus sit verè matrimonium, vel non; horum igitur veritas in indivisibili consistit, sed juxta opinionum varietatem multiplicatur; unde quando opinio probabilis adest, circa eorum valorem, tunc in ædificationem Ecclesiæ summus Pontifex illa approbat: & Ecclesia tacitè in his casibus præbet jurisdictionem, alias nimis conscientie gravarentur.

Ad solvenda omnia dubia, & scrupulos circa hanc materiam, adhuc ego quæro: an matrimonia, quæ sunt virtute opinionis probabilis receptæ, vel sunt tantum probabilia, vel certa. Si sunt tantum probabilia, ergo subsunt periculo invaliditatis; igitur & periculo frustrationis Sacramenti. Si sunt certa: ergo non sunt tantum probabilia, cum Ecclesia non habeat potestatem mutandi essentias rerum.

Respondendo, verum esse, quòd Ecclesia non possit mutare essentias rerum; aut solum discernit contractus, qui sunt validi, qui invalidi, nã contractus præsumpti invalidi, non spectant ad essentiam, vel formam Sacramenti matrimonij, sed tantum contractus validi. Proinde ad satisfaciendum statui quæstionis, solum superest ad ostendendum principium verum, in quo fundatur certus contractus matrimonij; unde pendet valor hujus Sacramenti: sit igitur:

Principium verum, in quo fundatur certus, & validus contractus matrimonij, unde valor hujus Sacramenti dependet, est ipsa antiquissima consuetudo Ecclesiæ, quæ assuevit celebrare contractum matrimonij, ex opinione verè probabili de carentia impedimenti dirimentis, saltè juris humani; ergo consuetudo est principium infallibile, & sufficiens, constituendi valorem certum contractus matrimonij.

Tum, quia consuetudo rationabilis habet vim abrogandi legem humanam, uti patet ex e. Cum tanto. De consuetudine: ergo etiam habet vim abrogandi leges humanas dubias, uti patet ex capite, Cum dilectus; sicque cum consuetudo habeat vim legis, prout in Lege Nam Imperator. ff. De legibus. colligitur: necessario sequitur, quòd secundum illam celebrando contractum matrimonij, semper erit validus; ergo cum ab antiquitate usitatum sit, viros sapientes & Ecclesiam praticare, inire matrimonia juxta opinionem verè probabilem de carentia impedimenti dirimentis, ita contrahendo erit

do erit validus contractus. Tum, quia *Petrus de Tapia*, Archiepiscopus Hispalensis, tom. 1. cat. moral. lib. 1. qu. 8. art. 11. sect. 3. num. 9. ait: *Longi temporis comprobatio opinionis, assimilatur consuetudini, & traditioni, quæ in moralibus est magni ponderis probatio*; ergo cum vir tantæ doctrinæ opinionem probabilem assimilet consuetudini, & traditioni, signum est, tunc posse contrahi matrimonium, secundum opinionem verè probabilem, & antiquam.

89. *Sacramento* Præcedens dictum magis roboratur. Pri-
ta juxta opi- mō, quia Sacra Rota decidit, non dirimere matri-
monium metum reverentialem; (licet opinio
probabilis contraria sit etiam valde probabilis, quod diri-
in multis casu- mat,) & addit: *nisi talis metus sit qualificatus mi-*
bus decidit nis, & verberibus, vel gravioribus circumstantijs;
validum ma- supra quod refert casum *Diana in fine part. 11.*
rimonium ce- uti ibidem videndus est; Confirmatur secundo:
lebratum. etiā sacra Rota declaravit, 13. Martij annō 1651.
matrimonium validū, licet testes non essent ro-
gati, vel quod contrahentes non essent à Parocho
interrogati, vel quod licet Parochus invitatus ad-
esset matrimonio, & nullatenus præstaret suum
assensū tali contractui; (licet contraria opinio sit
etiam probabilis;) ita refert citatus *Diana in fine*
part. 10. ergo consuetudo contrahendi matri-
monium, secundum opinionem verè probabi-
lem, stat pro lege; sicque non exponitur Sacra-
mentum periculo frustrationis. *Cardenas dis-*
sert. 2. cap. 8. art. 4. lege. Sanchez lib. 4. disput.
6. num. 7.

90. *An patri-* Hinc si quis v. g. Titius esset Patrinus in Ba-
nus in necessi- ptismo, contraheret impedimentum dirimens
tate, & sine ex cognatione spirituali, itaque Titius patrinus
solemnitate nequit contrahere matrimonium validum cum
infantem v. g. matre baptizati, jam vidua; Est etiā opinio proba-
Berta ex Ba- bilis & communiter recepta, id non intelligi, quan-
ptismo levans, do sine solemnitate sit baptizatus ob necessitatē,
possit postmo- & periculum vitæ infantis, prout docet *Gutierrez*
dum contra- cap. 100. num. 7. *Bonacina qu. 3. punct. 6. sect.*
here matri- 2. num. 9. *Rodriguez tract. 3. c. 22 §. qu. 6. n. 16.*
monium cum *Diana part. 5. tract. 3. resol. 7.* ergo esset certè
Berta, affirmat validum matrimonium patrini cum matre ba-
ptizati, in tali casu necessitatis infantem elevan-
tis. Nam Ecclesia ex opinione probabilis recep-
tis. Nam Ecclesia ex opinione probabilis recep-

91. *Sponsi pri-* ta, si iniatur matrimonium, tacitè illud appro-
us in facie bat.

Ecclesia con- Eodem modò est opinio probabilis, & rece-
trahentes, & pta, quæ docet, quando matrimonium contra-
postea unus ctum est in facie Ecclesiæ coram Parocho, & te-
illorum ad- stibus, & postea advertitur impedimentum di-
vertit impedi- rimens occultū, tunc obtentā prius dispensatione
mentum diri- posse denuò matrimonium contrahi sine Paro-
mens, tunc cho, & testibus, non obstante opinione contra-
prius obtenta riā; sic *Sanchez lib. 2. de Matrimonio. disp. 37.*
dispensatione num. 3.
clam potest
revalidari
matrimonium.

Præterea licitum est sequi opinionem favora- 82. *In matri-*
biliorem in matrimonio infidelium; ut cum monijs Achri-
stianorum, quis Paganus, aliusque Achrstianus convertatur stianorum,
ad fidem, potest relinquere suas uxores, id est, si convertan-
concubinas in infidelitate habitas, & post con- tur ad fidem,
versionem in facie Ecclesiæ contrahere cum fide- opinio favo-
li: Ita *Urbanus VIII.* reliquit Barbaris, prout nar- rabilior sequi
rat *Pater Nicolaus Techo*, in sua historia. Hoc potest.

etiam probatur ex cap. fin. de Sent. & re judic. ac
c. Ex littera. De probat. ubi deciditur, inter pro-
bationes æquales judicem stare pro reo; *Glossa*
verb. Liberal. Hoc etiam constat ex regula 15.
juris in 6. ubi dicit: *Odia esse restringenda, & fa-*
vores ampliandos, prout docent utriusque legis
interpretes. Imò si agatur in præsentī de valore
matrimonij, quia est favorabilis, & si unus so-
lus Doctor assereret talem contractum esse vali-
dū, præferendus est pluribus alijs, quid negant,
nisi textu apertò, aut ratione evidenti contrari-
um probetur: Sic scribit *Sanchez lib. 1. de Ma-*
trim. disp. 18. num. 7. citans *Ostiensensem; Antoni-*
um Ancortanum; Henricum Nevo; Præpositum
Felinum: Decium: Barbatiam: Vervium: Ro-
sellam: & alios. Ubi observant, hoc in utroque
foro tutum esse, *Castropallao tom. 1. tr. 1. disp.*
2. punct. 1. citans *Maschardum, Villalobos.*

Insuper Pontifex in cap. fin. statuit: duobus 93. *In diver-*
judicibus diversas sententias proferentibus, or- sitate opinio-
tas ex jurisdictione ordinaria, ut teneret senten- num, præfe-
tia pro valore matrimonij; in quo casu non sup- rendæ est,
ponit Pontifex unam esse evidenter justam, & quæ stat pro
alteram evidenter iniquam; sed utramque pro- valore, matri-
babilem; & nihilominus, quamvis sit utraque monij.
probabilis, Pontifex decidit præferendam esse
eam, quæ versatur circa valorem matrimonij, &
quamlibet materiam favorabilem, ut v. g. im-
munitatis Ecclesiæ, &c. ergo ex statuto Ponti-
ficis valet matrimonium, contractum cum opi-
nionem probabili, tanquam materia favorabili, li-
cèt contraria sit etiam probabilis, Tum, quia
impossibile est, & intolerabile, ut judex Eccle-
siasticus, aut alijs in dubijs, aut sententijs, ex
utraque parte probabilibus, possit invenire sem-
per sententiam evidentem: *Cardenas dissert. 2.*
cap. 8. art. 7. part. 1. n. 565.

In casu tamen, quò quis celebraret matrimo-
nium juxta opinionem minus tutam, valeret 94. *An vale-*
talis contractus, si intercederet circumstantia ret contractus
talis, quæ certum redderet valorem hujus Sacra- matrimonij
menti: hoc dictum satis ex superioribus ratio- celebratus
nibus convincitur: igitur non subest damnatio- juxta opini-
ni; quia non exponit Sacramentum periculo onem minus
frustrationis, prout ipsa *Propositio prima* tutam.

ab Innocentio XI. damnata

concludit.

Sbogar Theologia.

TRA.

CAPUT VII.

De revalidatione contractus Matrimonij.

SUMMARIUM.

95. *An matrimonium in facie Ecclesie contractum, cum impedimento dirimente occulto, possit obtentâ dispensatione revalidari clam, inter solos contrahentes.*
96. *An possit revalidari matrimonium, licet alter conjux ignoret impedimentum dirimens.*
97. *Ad clam revalidandum matrimonium, ordinari conjux ignarus impedimenti, debet fieri illius particeps.*
98. *Si timetur grave scandalum, aut ingens malum, potest conjux conscius impedimenti, habitâ dispensatione revalidare matrimonium, non manifestando impedimentum alteri.*
99. *Quomodo extorquendus est consensus ab altero conjuge, ignorante impedimentum dirimens, pro revalidando clam matrimonium, notatur.*
100. *Quid facere debeat conjux conscius impedimenti, si alter illius ignarus, peteret debitum conjugale, notatur.*

95. *An matrimonium in facie Ecclesie contractum cum impedimento dirimente occulto, possit obtentâ dispensatione revalidari clam, inter solos contrahentes.*

QUæritur: an matrimonium invalidum, vi impedimenti dirimentis occulti, obtentâ dispensatione possit revalidari sine Parocho & testibus?

In hoc cardine quæstionis propositæ, duæ vertuntur opiniones oppositæ, quarum prima negat, posse sine Parocho, & testibus matrimonium invalidum, etiam post dispensationem impedimenti dirimentis occulti, revalidari. Ratio hujus est: quia eligeretur opinio minus tuta, relicta tutiore, quæ versatur circa valorem sacramenti matrimonij. Tum quia *Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. De reformat. Matrim.* irritat contractum matrimonij, si sine Parocho, & testibus celebretur; *Ledesma, Gutierrez, Perez, Veracruz, & alij penes Sanchez.*

Secunda opinio affirmat, posse matrimonium invalidum ex impedimento dirimente occulto, obtentâ prius dispensatione, solo mutuô consensu contrahentium, sine Parocho, & testibus revalidari, quam sententiam, tanquam tutam in praxi, ego amplector. Ratio est, quia in *Concil. Trident. sess. 24.* non comprehenditur hic casus: nam scopus ac basis, cur concilium statuit, ut matrimonia sine Parocho, & testibus sint irrita, est, ut præcludatur occasio gravissimis peccatis, quæ ex clandestinis nuptijs pullulabant. Nam compertum est, quod quis clam contraxerat cum puella matrimonium, & postquam satiatus fuerat ejus libidine, illam deseruit, ac cum alia palam inivit secundas nuptias, qui casus sæpius practicus fuerat: hoc malum magnum

Ecclesia sanare non potuit, cum ipsi de prioris matrimonio, quod clam celebrabatur, non constaret, nec per se, nec per testes; non per se: quia consensus nec internus, nec externus contrahentium manifestus fuerat: nam contrahentes, suæ causæ non debent esse testes: non per alios extraneos testes; quia clandestinè sine alio assistente initum fuerat; sed hæ rationes non comprehendunt nostrum casum; ergo vi *Tridentini* potest cum dispensatione, clam, sine Parocho, & testibus revalidari matrimonium: Major est certa ex præmio ejusdem Decreti, uti ibi videndum est; minor quoque constat; quia matrimonium prius contractum coram Parocho, & testibus, censetur validum, ac insolubile in foro externo, propter impedimentum occultum: sicque rurè, solum mutuô consensu, cum dispensatione impedimenti, possunt contrahentes revalidare matrimonium. Tum, quia ita receptum est consuetudine, quæ facit legem, ut conjuges putativi veri, denuo in foro conscientiæ, mutuô consensu revalident nuptias. Hæc opinio est celebris apud Doctores; ac *Pius V.* Summus Pontifex, tali modò revalidatum matrimonium, validum esse declaravit, uti testatur *Navarrus cap. 22. num. 80. & Abelli parte 2. tract. 1. cap. 8. sect. 2.* ubi citat etiam *Petrum de Ledesma.* Tum, quia *Cardinales Concil. Trident.* interpretes, & sacra Pœnitentiaria, hoc ipsum validum sæpius esse affirmant, ut refert *Rebellus de Instit. part. 2. lib. 2. quest. 9. num. 5. Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 36. num. 3. Henriquez lib. 1. de Matrim. cap. 3. num. 6.* cum alijs pluribus: ergo sequendo mox expressam sententiam, non eligitur opinio minus tuta, relicta tutiore, consequenter non subest damnationi propositionis primæ, ab *Innocentio XI.* factæ: sicque securè in praxi sequi eam poteris *Bonacina quest. 2. punct. 9. num. 3. Harcadius de Matrim. disp. 3. diff. 11.*

Hinc si v. g. *Filadelphus* cognovisset *Fidalpham*, cujus postea sororem, ex aliqua ignorantia de impedimento dirimente duceret sibi in uxorem: cognito postmodum impedimentò, illico debet abstinere a copula carnali, & petere dispensationem, quâ obtentâ, poterit de novo cum sponsa | clam matrimonium contrahere. *Coninchi. disp. 24. dub. 10. Henriquez lib. 1. c. 3. n. 5.*

Quæritur: an possit revalidari matrimonium, etiam si alter conjux ignoraret impedimentum dirimens?

De hoc quæsito, geminatae adsunt opiniones se invicem excludentes; prima absolute

96. *An possit revalidari matrimonium, licet alter conjux ignoret impedimentum dirimens.*

negat, posse revalidari matrimonium, nisi alter conjux fiat prius particeps de huiusmodi invaliditate. Ratio est; quia ubicunque intercedit error circa substantiam contractus, non censetur voluntas contrahentis in contractum præbere consensum; cum actus voluntatis, seu intentio ipsius, sit tanquam anima, & forma dans causam, vigorem, & validitatem contractui, sine qua nulla reperitur ratio, quæ ultra citroque (saltem in foro conscientie,) obligationem pariat: igitur requiritur, ut ambo conjuges sciant de invaliditate, pro noviter contrahendo matrimonio. Ita *Scotus* cum alijs, supra triginta, apud *Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 36. Navarr. cap. 22. num. 47. Covarruvias in 4. decret. part. 2. cap. 4. num. 5. Henriquez lib. 11. cap. 3. Pontius lib. 4. cap. 85. Diana part. 5. tra. 13. resol. 82.*

Opposita scientia, asserit, posse revalidari matrimonium absque eo, quod alter conjux sit conscius de invaliditate matrimonij, & maxime, si timeatur inde oriri aliquod scandalum, vel damnum: huic opinioni patronizat *Sotus in 4. dist. 28. quest. 1. art. 2. Cajetanus tom. 1. tract. 12. quest. 2. penes præcitatum Sanchez lib. 2. de Matrimonio disp. 23.* Ratio est; quia cum persona ignara de invaliditate, non revocaverit suum consensum, sufficit ut altera pars conscia de impedimento, cessante impedimento, si ve per dispensationem, si ve aliunde, renovet consensum suum alteri comparti: cui si adhæret si ve verbis, si ve nutibus, jam contractus renovatus est. His positis, nihilominus tamen

97. Ad clam
revalidan-
dum matri-
monium, or-
dinarie con-
jux ignarus
impedimenti,
debet fieri il-
lius particeps

Dico, veram esse sententiam primam, quod ordinarie conjux ignarus impedimenti dirimentis, debeat fieri particeps illius, pro revalidando mutuo consensu contractus matrimonij. Dixi, quod debeat fieri de impedimento dirimente particeps: non tamen opus est, ut in specie impedimentum illi manifestetur, vel maxime, si nullitas matrimonij oriatur ex delicto: sed sufficiat in genere eodem modo, quod inferius declarabo. Ratio nostri dicti, est jam superius apposita. Tum, quia *Clemens VIII.* annuit, debere conjugi ignorantem de nullitate matrimonij, impedimentum exponi pro noviter contrahendo; ita refert *Basilus Ponze lib. 4. de Matrim. cap. 25. num. 5.* Tum, quia sacra Pœnitentia in his dispensationibus præcipit, ut conjux ignarus impedimenti, certior illius fiat, his versiculis: *Cum eodem latore, ut dicta muliere, de nullitate prioris consensu certiorata. sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur, dispenses:* ita refert *Leo in Praxi. part. 2. pag. 171.* Tum, quia hæc est opinio tutior, quam multi Doctores tuerentur, penes *Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 26. num. 7.* prout ibi videnti sunt.

98. Si time-
tur grave
scandalum, aut
ingens malum.

Dixi: quod ordinarie conjux ignarus impedimenti, debeat illius conscius fieri, pro contrahendo clam noviter matrimonio: quia per accidens fieri potest, ut conjux sciens impedi-

mentum dirimens, non possit conjugi ignorantem manifestare huiusmodi impedimentum; ut v. g. si contingeret casus, ut uxor ante contractum matrimonium, habuisset rem cum fratre, vel cum Patre mariti sui, in hoc casu, si uxor ei aperiret suum scelus impeditivum contractus, forte maritus tale conciperet odium, ut morte, vel aliò ingenti malò, sæviret in uxorem, aut peteret illico separationem, pro ducenda alia, cum maximo scandalo communitatis &c. In hac circumstantia extremæ necessitatis, censeo, posse conjugem scientem de impedimento, petita prius dispensatione, renovare consensum matrimoniale, nō manifestando nullitatem matrimonij alteri conjugi, ex timore prænotati periculi.

Ratio est; quia hæc opinio, licet sit de via ordinaria minus tuta, nihilominus in periculo extremæ necessitatis, redditur valde tuta; nam Sancta Mater Ecclesia cum tanto periculo infamiae, & damni proximi, huiusmodi contractum reprobare non censetur. Tum, quia, licet v. g. baptizare extra necessitatem in juscule, cerevisia, aut aqua rosacea, sit grave peccatum; si tamen baptizandus sit in periculo mortis, & non habeatur aqua naturalis, tanquam materia propria, & tuta, licite baptizet in juscule, vel aqua rosacea, citra omnem culpam: eodem modo non est licitum absolvere semiconfessum, & tamen si pœnitens mox mox est moriturus, licet: sic etiam magna est irreverentia, communicare non jejunum, & tamen urgente necessitate est permissum; ergo à pari, licet extra necessitatem, non licet inscio altero conjuge, de impedimento dirimente, contrahere matrimonium: si timeatur grave scandalum, aut aliud ingens malum, obtenta prius dispensatione, non est illicitum, inscio altero conjuge nuptias revalidare. Ratio est: quia aliter in hoc casu fieri non potest, propter moralem impossibilitatem: ergo opinio minus tuta, redditur per gravissimam necessitatem tuta in utroque foro. Huic opinioni adhæret doctissimus Pater *Joannes de Cardenas in 1. part. Crisis. Theol. disp. 9. cap. 8. num. 133.* ex mente *Sanchez* supra citati. *Navarri; Soti:* & in 3. part. *Crisis. disp. 79. cap. 2. num. 20.* ubi affirmat, opinionem tenuiter probabilem, per extremam necessitatem roborari; sicque tute hæc sententia, ex insignita circumstantia potest praticari, tanquam immunis à damnatione Innocentij XI. eo, quod hæc omnia vergant in bonum commune animarum, quod sua sanctitas præcludere non intendit.

Ut conjux conscius de impedimento dirimente, possit recte revalidare contractum matrimonij, semper prius procuret dispensationem, & data occasione blandè à conjuge, ejusdem ignorante, consensum extorquere studeat, v. g. dicendo *si diligis me, volo, ut habeas me pro conjuge tuo: vel si amas, volo, ut sis fidelis conjux meus?* si respondebit, volo, adjungat & conjux conscius impedimenti consensum suum, & ego te volo; vel volo esse tuum; vel alijs æquivalentibus

poteſt conjux
conſcius im-
pedimenti,
habita diſpe-
ſatione reva-
lidare matri-
monium, non
manifeſtan-
do impedi-
mentum al-
teri.

99. Quomo-
do extor-

quendus est
consensus ab
altero conju-
ge, ignorante
impedimen-
tum diri-
mens, pro va-
lidando clam
matrimonio,
notatur.

lentibus

lentibus verbis procuraret inducere alteram conjugem ad consensum, qui si annuerit, ecce matrimonium revalidatum. Si verò non timeatur scandalum, nec aliud grave damnum, poterit conjux, conscius impedimenti, protestari, se non habuisse consensum, quando secum contraxit matrimonium: nam sic non mentietur; quia prior consensus, ratione impedimenti, fuit nullus, sicque & matrimonium; ideòque non mentietur: qua de re reciprocè renovabunt consensum, pro hìc, & nunc revalidando matrimonio. Si verò aliquod malum timeatur, ut alter conjux suspiciari de impedimento dirimente ex aliquo delicto contracto, posset, vel consensum novum ab altero conjuge habere non valeat, tunc dum ille petit debitum conjugale affectu maritali, renovet consensum matrimonij, & amplexetur conjugem ignorantem impedimenti, intentione conjugali; nam cum ille exerceat copulam amore maritali, satis exprimit consensum in matrimonium. *Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 36. num. 5. usque ad num. 9. inclusive, & alij penes ipsum.*

100. Quid
facere debeat
Conjux con-

ad huc non haberet dispensationem, & interim

alter conjux, ignarus de invaliditate matrimonij peteret debitum conjugale, ad hoc dubium *menti, si alter respondeo, pro interim debere se excusare, illius igna- vel submisit petere, ut illi obligationem reddendi debitum pro tunc condonet; vel maxime, si nondum duo menses, a quo contraxerunt, elapsi sint; quia pro illis duobus mensibus eximuntur ab obligatione reddendi debitum.* Si verò transivit spatium prædictorum mensium, & primò cognovit impedimentum dirimens, tunc precibus exorare debet, ut illi parcat, prout supra. Si verò insistit petere, nec precibus replicatis flecti vult, tunc conjux sciens de impedimento, si aliquod peccatum habeat etiam veniale, tunc dicere oportet, se esse infirmum, intelligendo infirmitatem animæ, cum repositione, quòd per talem actum conjugalem majorem infirmitatem sibi causaret; nam verum esset, quòd reddendo debitum, auget infirmitatem spirituales, eò quòd adjungeret novum peccatum animæ ex indebito congressu carnali, & illicito ex parte sui: quòd ille non diceret mendacium, dicendo se esse infirmum, liquet, quia qui est in peccato, est verè spiritualiter infirmus.

CAPUT IX.

De Impedimentis dirimentibus matrimonium.

SUMMARIUM.

101. Impedimenta dirimentia matrimonium, summam notantur.

101. Impedi-
menta diri-
mentia ma-
trimonium,
summam
notantur.

QUamquam proprium fuisset, impedimenta dirimentia matrimonium ad hunc locum apponere: prout communiter faciunt Doctores, ego verò cum alphabeticum sequar ordinem, secundum quamlibet litteram hæc impedimenta conscripsi, quæ his versiculis exprimentur; videlicet.

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.
Si sis affinis, si forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit presentia testis.*

*Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta,
Hac socianda vetant connubia, fastare tractant.*

Impedimentum error, vide verbò *Error*; impedimentum conditio, lege verb. *Conditio*; impedimentum votum, quare verb. *Votum*; Cognatio, verb: *Cognatio*; impedimentum crimin. verb. *Crimen*. impedim: cultus disparitas, verb. *Cultus disparitas*; impedim. vis, verbo *Metus*; impedim. Ordo; verbò, *Ordo*; Impedim. ligamen, verbò, *Ligamen*; impedim: honestas, verbò *Honestas*; impedim. affinis, verbo *Affinis*; impediment: si fortè coire nequibis, verbò, *Impotentia*. impediment. si Parochi, verbò, *Parochus*. impediment, si desit duplex testis, verbò, *de Matrimonio clandestino* partim, & partim verbò, *Parochus*; impedimen. Raptus, verbò, *Raptus*. Hæc omnia impedimenta assignatis locis uberimè invenies.

CAPUT X.

De impedimentis non dirimentibus.

SUMMARIUM.

102. An in impedimentis non dirimentibus possit quis contrahere matrimonium, notatur.

103. Quinque sunt impedimenta, non dirimentia matrimonium.

104. Ecclesia & Papa potest constituere impedimenta dirimentia matrimonium, certum est.

Zzz 2

105. Epi.

105. *Episcopi defacto nequeunt constituere impedimenta dirimentia matrimonium.*

106. *Principes seculares non possunt constituere impedimenta dirimentia matrimonium, inter subditos Christianos.*

107. *Princeps secularis potest, & debet constituere impedimenta dirimentia matrimonium, supra subditos AChristianos, si quos in suis ditionibus tolerat.*

101. *An in impedimentis non dirimentibus possit quis contrahere matrimonium.*

TEstantur Doctores, tam antiqui, quam moderni, quod modò possit quis citra dispensationem licitè contrahere matrimonium cum aliquo, ex impedimentis impediens sine peccato, (exceptò votò, interdictò, & sponsalibus.) Ratio est, quia ita consuetudine introductum est, quæ stat pro lege abrogante contrarium præceptum Canonicum; sic sentit *Diana de Sacrament. resol. 259. Sylvius in Supplemento quest. 50. art. 1. dixi exceptò votò, interdictò &c. ad quod requiritur dispensatio.*

103. *Quinque sunt impedimenta, non dirimentia matrimonium.*

Impedimenta non dirimentia, sunt quinque, quæ sequentibus versibus exprimuntur, scilicet:

Ecclesia vetitum, nec non tempus feriarum, Atque catechismus, sponsalia, jungito votum; Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur *Ecclesia vetitum, nec non tempus feriarum*; scilicet interdictum juris, quò non licet solemniter celebrare matrimonium, prout in quadragesima, adventu, & illis diebus, quibus ab Ecclesia prohibetur, vel ab Episcopo, vel Parocho. Contractus verò privatus matrimonij, sive in templo, sive alibi, & traductio sponsæ in domum sponsi, prædictis temporibus non interdictur: dummodo sine musica, & alia tripudiatione fiat. Ita *Trident. sess. 24. cap. 10. hoc ipsum constat ex cap. Ne uxorem. 33. qu. 1. cap. Capell. de Ferijs.*

Dicitur *atque Catechismus*, per quod indicatur secundum impedimentum impediens; quatenus ille, qui instruit solenniter ante januam Ecclesiæ in fide aliquem, contrahit cum illo impedimentum cognationis spiritualis, quæ impedit contractum matrimonij, prout legitur *cap. Per Catechismum. De cognatione spirituali. in 6.* Ast hoc impedimentum sublatum est per *Trident.* citatum, prout communis opinio docet cum *Gutierrez.* Tum, quia consuetudine receptum est, supra tale impedimentum non amplius petere dispensationem.

Dicitur *sponsalia*, quod est tertium impedimentum, quatenus impediunt, si prius quis illa cum aliqua persona contraxisset, & illam insalutatam reliquisset. Ratio est; quia contractus cum sit ultro citroque obligationem pariens, ex iustitia impedit secundum contractum: Ita *Filiucius: Bassani &c.*

Dicitur *jungito votum*, quod est quartum impedimentum impediens, quatenus quis simplex vorum castitatis, vel Religionis ingredi-

endæ fecerit. Ratio est; quia promissio obligat in conscientia; ergo cum suam integritatem castitatis Deo voverit, vel Religioni, tenetur illam observare: alias injuram faceret ipsi Deo, vel Religioni, eò quòd reciperet, quòd alteri ex iustitia, vi promissionis servare tenetur. Ita patet ex *cap. de Viduis. & cap. Si quis votum. 27. quest. 1. cap. unic. de Voto. in 6. & in cap. Novimus. 27. quest. 2. Reginaldus, & alij communiter.*

Adjungitur *crimen*, quintum impedimentum, quod multiplex est, sequentibus versiculis expressum, scilicet:

Incestus, raptus sponsata, mors mulieris, Susceptus propria sobolis, mors presbyter alia. Vel si poeniteat solemniter, aut monialem Accipiat; prohibent hac conjugium sociandum.

Dicitur *incestus*. Si incestus dicendus est, hoc est ille, qui cognovit consanguineam uxoris intra secundum gradum consanguinitatis, contrahit impedimentum impediens, quod crimen alij usque ad quartum gradum extendunt, volentes impedire matrimonium cum quacunque ex illis gradibus; non verò, qui cognovit suam propriam consanguineam, quia Jura de hoc non loquuntur; ita *cap. 1. De eo, qui cognovit consang. Sanchez lib. 7. disp. 15. n. 16. Bonacina quest. 3. punct. 14. num. 11.* Dicitur *raptus sponsata*, cum qua impedit matrimonium, neque cum alia, vi talis criminis, contrahere citra impedimentum possit; imò nec ipsa sponsata, si consensum raptui præbuit, ita ex *can. Statutum. 37. quest. 2.* Dicitur *mors mulieris*: unde si maritus occidit uxore, contrahit impedimentum cum quacunque alia ineundi matrimonij; ita *Can. Admonere. 33. quest. 2. Sanchez lib. 7. disp. 16. num. 6. Toletus lib. 6. num. 3.* Dicitur *susceptus propria sobolis*: hoc est, si unus conjugum suscipiat in baptismo, vel confirmatione suam prolem, vel alterius conjugis, ad hoc ut contrahat cum illo cognationem spirituales, in finem, ne alter possit petere debitum; tunc mortuò conjugē impedit, ne cum alio contrahere matrimonium valeat; Ita *can. De eo. 30. quest. 1. Bonacina quest. 3. punct. 10. num. 17.* Dicitur *mors presbyteralis*: unde si quis convictus est de presbytericidio, impedit, ne possit inire matrimonium; sic *cap. 22. num. 74. patet.* Dicitur *solemnis poenitentia*: unde si alicubi adhuc existat consuetudo agendi solemnem poenitentiam, tunc talis impedit contrahere matrimonium: ita *can. De his. 33. quest. 2.* Dicitur *monialem accipiat*: id est, si sciat esse monialem professam, & cum illa contrahit, incurrit impedimentum cum quacunque alia contrahendi; ita *can. Si quis. 27. quest. 1.* Hæc sunt impedimenta impediens matrimonium, quod si illud contrahunt, contractus tenet; *Bonacina qu. 3. punct. 14.*

Quæritur; quis possit constituere impedimenta dirimentia in contractu matrimonij? & Papa po-
Non

104. Ecclesia

& Papa po-

est constitu- Non est dubium, quin Ecclesia hîc & nunc, ita
ere impedi- etiam Papa possit constituere, imò defacto con-
menta diri- stituit impedimenta dirimentia matrimonium;
mentia ma- quod assertum de fide est, uti expressè constat
rimonium. in Triden. sess. 24. can. 4. his verbis: *si quis di-*
xerit Ecclesiam non potuisse constituere impedi-
menta Matrim. dirimentia, anathema sit.

105. *Episco-* Episcopi, quamquam de concessione Eccle-
pi defacto ne- siæ, possint in suis Diocesisibus, imò etiam per
queunt con- se, impedimenta matrimonij constituere; siqui-
stituere im- dem quidquid potest Papa in tota Ecclesia, E-
pedimenta piscopi possunt in sua Diocesi: hodie tamen
dirimentia hoc jus ipsis restrictum est per consuetudinem
matrimonij. ab Ecclesia introductam. *Diana part. 8. tract.*
106. Princi- 1. resol. 76.

pes saculares Quæritur: an Principes Christiani possint
non possunt erga suos subditos Christianos impedimenta
constituere dirimentia statuere? Respondeo negative; quia
impedimen- Christus Dominus defacto contractum matri-
ta dirimen- monij elevavit ad rationem sacramenti, circa

quod saculares non habent potestatem, & sic *tiam matrimo-*
nium inter omnes causæ, quæ circa valorem matrimonij *subditos Chri-*
stianos. versantur, ab Ecclesia examinari, & decidi de-
bo tract. 14. dif. 1. n. 3. Torres in summ. 2. cap.
109. dub. 5. Ochagavia tract. 3. q. 3.

Princeps tamen secularis, potest, & debet 107. Prin-
 ferre Leges dirimentes circa matrimonia Achri-
 stianorum, si quos in suis ditionibus tolerat; ali-
 as deficeret à recta gubernatione subditorum; *bet constitu-*
 nam si hoc non faceret, tunc frater posset du-
 cere sororem, eò quòd tale matrimonium ju-
 ta dirimen-
 re naturæ, secundum aliquos, non dirimitur; ne-
 tia matrimo-
 que secundum legem Machometanam, vel *nium, supra*
 Judaicam. Ratio est quia cum hujusmodi ma-
 trimonia consistant in puro contractu naturali, *subditos A-*
 christianos, si
 non eximuntur à potestate Laica; *Sanchez lib. quos in suis*
 7. disput. 3. num. 5. *Leander tract. 9. disput. 9. ditionibus*
 quæst. 8. *Henriquez lib. 12. cap. 1. n. 5. & alij ple-*
 rique.

TRACTAT. CXVII.

DE MENDACIO,

Propos. 24. ab Innoc. XI. damnata sic sonat.

Vocare Deum in testem mendacij levis, non est tanta irreverentia, propter
 quam velit, aut possit damnare hominem.

CAPUT Unicum.

De malitia, & circumstantijs mendacij.

SUMMARIUM.

1. Definitio mendacij.
2. Ad formale mendacium requiritur intentio proximum fallendi, & falsa enuntiatio vocis.
3. Mendacium materiale describitur.
4. Mendacium formale exponitur.
5. Mendacium perniciosum, officiosum, & jocosum notatur.
6. Mendacium ex intrinseca natura sua est peccatum.
7. Solvantur objectiones.
8. Mendacium formale in re gravi, est lethale.
9. Mendacium ex parvitate materia, est veniale.
10. † Mendacium ex se veniale, juramento firmatum, fit lethale.
11. Solvantur objectiones.
12. Non licet mentiri pro conservatione totius mundi.
13. Solvitur objectio.
14. Quomodo mendacium perniciosum lethale, fiat veniale, notatur.
15. An viri perfecti in materia levi mentiundo, committant lethale, exponitur.
16. Mendacia operis, & simulationis, eodem modo sunt mala cum proportionem, quam mendacia oris.
17. An puella peccet, regendo suam deflorationem, ac si Virgo esset.

Definitio
mendacij.

Mendacium juxta *divum Augustinum* lib. 1. contra mendacium. cap. 42. definitur, quod sit falsa significatio vocis, cum voluntate fallendi, seu falsum dicendi; Divus Thomas 2.2. quest. 1. 10. art. 1.

2. Ad forma-
le mendaci-
um, requiri-
tur intentio
proximum
fallendi, &
falsa enuncia-
tio vocis.

Ex hac definitione colligitur, quod ut di-
ctum alicujus sit formale mendacium, duo es-
sentialiter requirantur: Primo intentio proxi-
mum fallendi, idest, faciendi credere contrari-
um ejus, quod mente sentit, secundo requiri-
tur, falsa enuntiatio vocis, quæ aliter rem re-
præsentat, quam in effectu est; idem verbum
mentiri, idem sonat, ac contra mentem ire, in or-
dine ad decipiendum proximum; huic dicto
adhæret *Lessius* lib. 2. cap. 47. dub. 6. num. 33.
Sayrus lib. 12. cap. 2. num. 2. *Sylvius* 2.2. quest. 1.
10. art. 1. *Abellus* tract. 2. cap. 4. sect. 8. in 8. præ-
cept. decal.

3. Mendaci-
um materia-
le describi-
tur.

Mendacium dividitur in materiale, & for-
male: mendacium materiale est, quando quis
aliquid enunciat, quod revera putat esse tale, sicut
dicit, & oppositum contingit: sicque falsum
dicit, quod putat esse verum; talis falsitas dici-
tur esse materialis, cum præter intentionem di-
centis sit, de qua loquitur *Divus Augustinus*, ci-
tatus c. 181. *Enchir.* Judicandus non est menti-
ri (dicit Sanctus,) quoniam quantum in ipso est,
non fallit ille, sed fallitur.

4. Mendaci-
um formale
exponitur.

Mendacium formale est, quando illud, quod
enunciat existimat esse falsum ad proximum
suum decipiendum, licet fortè per accidens ve-
rum sit, quod dicit, alit præter sui intentionem;
de quo differit *Sanctus Thomas* 2.2. quest. 110.
cum dicat: actus ejus in quantum est voluntarius,
& moralis, habet per se falsitatem, & per acci-
dens veritatem.

5. Mendaci-
um perniti-
osum, officio-
sum, & joco-
sum notatur.

Insuper dividitur mendacium in perniti-
osum, officiosum, & jocosum, quod potest reci-
pere materiam gravem, vel levem: dicitur perniti-
osum, quod intenditur nocere proximo; dici-
tur officiosum, quod intenditur aliquod bonum
temporale sibi, vel proximo, citra damnum ter-
tij: dicitur jocosum, quod sit recreationis cau-
sâ, uti solent homines varia mentiri in narrandis
historijs, novellis; est *Azorij* 3. part. lib. 13. cap. 1.
Trullench. tom. 2. in decal. lib. 8. cap. 8. num. 3.
Sayrus lib. 12. cap. 2. *Tolletus*, *Sylvius*, & alij com-
muniter.

6. Mendaci-
um ex in-
trinseca na-
tura sua,
est ni veritatem
proximo suo.
Tum, quia Joannes
peccatum.

Mendacium quâ tale, ex intrinseca sua ra-
tione est peccatum, ita ut in nullo casu hone-
stari possit. Ratio patet ex Apostolo ad *Ephesi-*
os 4. cum dicat: Deponentes mendacium, loquimi-
tura sua, est ni veritatem proximo suo. Tum, quia Joannes
III. cap. Superior. de Usura. sic loquitur. scripturâ
sacram prohibere, ne quis etiam pro alterius vita
servanda mentiatur. Tum, quia ratio dicitur,
quod omne id sit intrinsecè malum, quod in-

trinsecè lædit rectam rationem; sed mendacium
intrinsecè lædit rectam rationem, ergo est intrin-
secè malum; Nam prima veritas Deus, ita illu-
minat animum nostrum in veritate, ut si quis
eam mendacio afficiat, lumen primæ veritatis
inficiat; ergo est intrinsecè malum: huic opinio-
ni concordat *Bonacina disput.* 10. quest. 1. punct. 2.
num. 2. *Divus Thomas* 2.2. quest. 110. art. 3. *Syl-*
vester verb. Mendacium, num. 2. Canon. Ne quis
arbitretur 21. quest. 1.

Dices contra prædictum punctum: *Isaac*
Gen. 26. cum interrogaretur à *Palestinis* super
uxore sua *Rebecca*, respondit: soror mea est; ti-
muerat enim confiteri, quod sibi esset sociata
conjugiò, reputans, ne fortè interficerent eum,
propter illius pulchritudinem, ergo mendacium
non est peccatum, aliàs *Isaac* non confitendo, *Re-*
beccam uxorem suam esse, peccasset, quod absit
hoc dicere de tanto Viro. Confirmatur, quia
hoc ipsum legitur de *Abraham*, Gen. 12. Dixit *A-*
braham *Sarai uxori suæ*: novi, quod pulchra sis
mulier: & quod cum viderint te *Egyptij*, dicturi
sunt, uxor illius est, & interficient me, & te serva-
bunt; dic ergo obsecro te, quod soror mea sis, ut be-
ne sit mihi propter te; ergo mentiri non est pec-
catum, aliàs *Abraham* peccasset, quod dicendum
non est.

Respondeo: *Isaac*, & *Abraham* nequaquam
commisisse mendacium, sed amphibologicè il-
los locutos fuisse, quæ locutio nec modernò
tempore est illicita, dum justa causa intervenit:
nam in scripturis. Genes. 13. etiam frater accipi-
tur pro consanguineo. Ita etiam *Abraham* ac-
cipit nomen sororis, pro consanguinea uxore.
Potest etiam responderi, recurrendo ad igno-
rantiam invincibilem; dicendo, quod in tali
periculoso casu putaverint sine culpa posse finge-
re, & unum pro alio dicere, ergo &c. *Lessius*
lib. 20. cap. 46. dub. 6. *Filliucius* tract. 4. cap. 2.
quest. 3. *Bonacina* disput. 10. quest. 1. punct. 2.
num. 3.

Mendacium formale, & perniciosum, dum
notibile damnum proximo sive in bonis fortu-
næ, sive in fama infert, ex genere suo est lethale.
Probat ex scriptura, *Sapientia* 1. Os quod men-
titur occidit animam; sed aliud peccatum non
occidit animam, quàm lethale; ergo &c. Tum,
quia illud est lethale, quod lædit jus alterius in
re gravi; sed mendacium mox explicatum, lædit
tam in bonis fortunæ, quàm in fama, graviter
jus alienum; ergo est lethale contra charita-
tem; *Filliucius* tract. 40. cap. 2. num. 38. *Caje-*
tanus 2.2. quest. 110. art. 4. *Sylvius* 2.2. quest. 110.
art. 4.

Mendacium ex parvitate materiæ, dum nec
in fama, nec in bonis fortunæ graviter proxi-
mum lædit, non excedit veniale; & hæc regula
se extendit, sive in judicio, sive in confessione, est veniale.

sive

7. Solventur
objectiones.

8. Mendaci-
um formale
in re gravi
est lethale.

9. Mendaci-
um ex parvi-
tate materiæ

five extra mentietur, erit veniale duntaxat. Ratio per se est clara; quia non exorbitat notabiliter contra charitatem. Huc revocantur omnia mendacia jocosa, officiosa, dummodo sine gravi scandalo fiant, prout concludit *Sanctus Thomas* 22. *quest.* 110. *art.* 4. *Toletus de Peccatis. cap.* 54. Nunc aggredior propositionem 24. ab Innocent. XI. damnatam &.

10. † *Mendacium ex se* tio XI. *damnatum.* Vocare Deum in testem mendacij, etiam levissimi, si juramentum confirmetur, v. g. si quis juraret atramentum esse al-
tum, fit lethale.

Dico contra propositionem. 24. ab Innocentio XI. damnatam. Vocare Deum in testem mendacij, etiam levissimi, si juramentum confirmetur, v. g. si quis juraret atramentum esse album, quod revera tale non esset, sed simpliciter nigrum, esset peccatum lethale. Ratio est; quia, qui privat Deum æternam veritatem, maximam facit ei injuriam; sed jurare falsè in re levissima, privat Deum æternam veritatem; ergo facit DEO maximam injuriam; igitur peccat lethaliter, quatenus vocat Deum, ut suam divinam auctoritatem falsum testetur, quod est facere illum mendacem, ac ei in maximam injuriam resultat: nam, non est Deus, quasi homo, ut mentietur: ait *Apostolus ad Romanos* 3. &c. Tum, quia Innocentius XI. damnavit propositionem 24. hujus tenoris: *Vocare Deum in testem mendacij levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem*: ergo propter mendacium juratum, etiam levissimum, potest Deus damnare hominem; igitur est lethale perjurium.

11. *Solvuntur ob- jectio- nes.* Dices contra supradictam conclusionem ex Regio Propheta, psalm. 5. *Perdet omnes, qui loquuntur mendacium*; ergo omne mendacium est lethale: sicque falsum est dari materiam levem in mendacio, etiam extra juramentum, Respondeo textum psalmi intelligi de mendacio pernicioso: & de mendatio jurato, non de jocoso, & officioso mendacio, quod nemini affert grave damnum, & quod solum versatur in materia levi; ex quo vides, quod non urgeat ob- jectio: & S. Augustinus dicit: *Duo sunt genera mendaciorum, in quibus non est magna culpa, sed tamen non sunt sine culpa; cum aut jocamur, aut proximo consulendo mentiamur*; ergo datur mendacium leve.

12. *Nov licet* Ex supradictis infertur, in nullo omnino ca-
mentiri, pro su esse licitum mendacium, absolute etiam ad
conservatio- conservandum propriam vitam, vel integrum
ne totius mundum. Ratio est; quia non sunt facienda
mundi. mala, ut eveniant bona, nec Deus offendendus est pro conservatione omnium causarum secundarum; ergo &c. hæc conclusio est Catholica, cum omnibus Doctoribus utriusque legis. *Lessius lib.* 2. *cap.* 47. *num.* 26. *Stoz. lib.* 1. *patr.* 3. *quest.* 3. *art.* 2. *num.* 216.

13. *Solvitur ob- jectio.* Sed dices contra, aliqui antiquorum putaverunt, non solum licitum esse mendacium, sed aliquando etiam necessarium, illoque utendum esse tanquam helleborò, quod sumitur imminente aliquò exitiali morbo, ut legitur penes *Cassianum. coll.* 17. *cap.* 8. ergo &c.

Respondeo, falsam fuisse doctrinam in hoc genere antiquorum, quam jam pridem *Sanctus*

Augustinus lib. 7. *Contra mendacium.* expilavit. Tum, quia opposita sententia moderno tempore est damnata: ergo &c.

Urgebis, licet furtum sit intrinsecè malum, & tamen in extrema necessitate licitum est; ergo & mendacium, dum urget gravissimum malum vitandum.

Respondeo, nego secundam partem antecedentis, & consequentiam; Ratio est, quia bona fortunæ cujuscunque, in extrema necessitate fiunt communia; proinde in tali circumstantia, dum providet sibi egenus ex bonis communibus, nullum est furtum: nam in simili casu cessat omne meum, & tuum, eò quod cesset jus humanum, per quod possidebantur hujusmodi bona. Tum, quia Dominus qui ante talem necessitatem fuit possessor illorum bonorum, in hujusmodi casu non debet esse rationabiliter invitatus; ergo in tali circumstantia providere sibi de bonis communibus, non peccat, nec furtum committit: In mendacio verò nunquam potest materia venire ad talem indifferentiam, eò quod semper erit dictum, vel factum, contra rectam rationem; ideoque ex nulla circumstantia talis actus poterit cohonestari.

Hinc clarè constat, quod omne mendacium sit malum intrinsecè, & quidem perniciosum ex genere suo, mortale, prout dixi, si cum plena advertentia, fiat cum notabili damno alterius, vel cum detractioe honoris Dei: in casu tamen, quo ex subreptione fiat, sine sufficiente advertentia animi, vel si non sequatur grave damnum proximo, erit veniale duntaxat, quia non pugnat plenam voluntate contra virtutem charitatis. Ita sentit etiam *Lessius lib.* 2. *cap.* 47. *num.* 47. *Cajetanus* 22. *quest.* 1. 10. *art.* 4.

Aliqui existimant mendacia per se levia, si a viris perfectis, ut Episcopis, Religiosis proferantur, esse mortalia, propter statum perfectionis, quem profitentur: sed contrarium tenendum est, nunquam excedere veniale in re levi, si inde nullum grave scandalum oriatur. Ratio est; quia malitia desumitur ex objecto, & fine operis illius; ergo cum Religiosus, vel alius æqualis perfectionis, proferat mendacium in materia levi, non est ex objecto malitia notabilis, uti per se perfectum est; neque ex fine erit grave, cum non intendat per hoc notabiliter nocere proximo; ergo si fiat per accidens lethale, fit defectu pusillanimitatis audientium, qui nimis fragiliter pro scandalo gravi sumunt rem levem; ita concordat *Azorius part.* 3. *lib.* 13. *cap.* 1. *dist.* 8. *Sanctus Thomas* 22. *quest.* 110. *art.* 4. ad 5. *Reginaldus*, & alij passim.

16. *Menda-* Huc revocantur non solum mendacia oris, cia operis, & verum etiam operis, & simulationis: Ratio simulationis est: quia malitia in eo consistit, ut proximum nostrum fallere intendamus; sed omnibus his sunt mala tribus modis fieri potest mendacium; ergo &c. cum propor-
tione, quam
mendacia
oris.
habea-

14. *Quomo-*
do mendaciū
perniciosum
lethale, fiat
veniale, nota-
tur.

15. *An viri*
perfecti in
materia levi
mentiando
committant
lethale, expo-
nitur.

71. An puella habeatur; Ratio est, quia videtur solum servare famam bonam, quam prius habuit. In casu de sua de-tamen, quod talis puella contractum matrimonialationem, lem inire vellet, & timeret, ne vir defectum virginitatis discooperiat, ex quo insurgere possent gravia damna, & scandala, tunc in tali circum-

stantia puella cautè agat, ne huiusmodi scandala insurgant.

De hac materia vide plura, verbò, Juramentum, Fides, Confessio, & vel maximè, Amphibologia, ubi varios casus exposui.

TRACT. CXVIII.

DE MERITO.

CAPUT Unicum.

De essentia, causa, & effectibus meriti.

SUMMARIUM.

1. Definitio meriti, quod dupliciter sumitur, id est, de congruo, & de condigno, notatur.
2. In viatoribus propriè reperitur meritum.
3. Solvuntur objectiones.
4. Merita Justorum, sunt de condigno meritoria vite aeternae.
5. Solum actus liberi arbitrij, sufficit ad rationem meriti.
6. Ad meritum sufficit libertas naturalis.
7. Ad hoc, ut actus virtutum, tam interni, quam externi sint meritorij, debent imperari à charitate, vel alio actu supernaturali.
8. Justi per actus supernaturales virtutum, distinguuntur à charitate, merentur augmentum gloriae.
9. Actus meritorius patitur secum aliquam malitiam venialem extrinsecè.
10. Solvuntur objectiones.
11. Opera supernaturalia justorum, sine promissione Dei sunt meritoria.
12. Opera nostra ut sint meritoria ex justitia &c. requiritur lex seu, promissio Dei.
13. Solvuntur objectiones.
14. Ad meritum requiritur status viatoris.
15. Enoch & Elias defuncti non merentur, licet vivant.
- Etiam Beati de possibili possunt mereri.
16. Solvuntur objectiones.
17. Meritum crescit juxta proportionem operis boni.
18. Solvuntur objectiones.
19. Opera mortificata, mortua, mortifera, notantur.
20. Merita mortificata, per quamcunque justificationem reviviscunt.
21. Solvuntur objectiones.
22. Peccata semel remissa, nec de absoluta potentia redire possunt, per subsequens peccatum.

23. Solvuntur objectiones.

24. Merita reviviscunt, partim ex natura sua, partim ex misericordia Dei. (ale.)

25. Nemo potest sibi mereri primum auxiliu actus.

26. De condigno nemo potest mereri sibi primam gratiam habitualement.

27. De congruo potest quis sibi mereri primam gratiam habitualement.

28. Neque de condigno potest justus sibi mereri reparationem post lapsum.

29. Solvuntur objectiones.

30. Nullus justus potest sibi promereri, per severantiam de condigno, usque ad mortem.

31. Dispositio ultima ad gratiam sanctificantem, extra Sacramentum collatam, potest de condigno mereri primam gloriam.

32. Solvuntur objectiones.

33. Nullus purus homo, quantumvis justus, potest alteri de condigno mereri primam gratiam.

34. Bona temporalia cadunt sub meritum, non tamen secundum se, & absolute.

Meritum definitur, quod sit opus exigivum compensationis, quod si meriti quod meritum in ordine ad praeium dupliciter suscipiatur: est opus meritum, id est, exigivum compensationis super de congruo, naturalis apud Deum; & dupliciter sumitur; & de condigno, Meritum de congruo, & de condigno, Meritum de condigno, est quaedam aequalitas inter praeium, & meritum, secundum rectam aestimationem, hoc est non secundum rem, sed secundum virtutem. Meritum de congruo, non habet talem aequalitatem, sed importat tantum quandam congruentiam, ac respicit libertatem donantis praeium; ita S. Thomas, & communiter Theologi.

Quæritur: an in viatoribus proprium reperitur meritum?

Res. affirmative, contra Lutherum, & Calvinum, num,

2. In viatoribus propriè reperitur meritum.

num, negantes dari meritum verum hominis apud Deum; Ratio nostræ responsionis fundatur in scriptura Gen. 15. *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis*; Tum quia sapientiæ sic legitur: *Iusti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum*. Tum, Ecclesiastici 18. habes: *nè verearis usque ad mortem justificari; quoniam merces DEI manet in æternum*. Tum, quia subditus operans aliquid honesti propter Principem meretur aliquid à Principe; sed homo est subditus, & DEUS est Princeps: ergo operans aliquid honesti propter DEUM meretur apud Deum, cum omne obsequium factum sit meritorium; ergo &c.

3. Dices contra, de ratione meriti est, ut aliquod modò spectet ad illum, apud quem est meritum; sed nullum opus hominis spectat ad Deum; ergo nullum opus est meritorium apud DEUM. Probatum minor ex Job. 15. *si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?* Respondeo: distingo minorem; nullum opus hominis spectat ad Deum intrinsecè, concedo minorem; extrinsecè sumptum, nego minorem: id est nullum opus accrescit intrinsecam Dei perfectionem; at extrinsecè parit ipsi gloriam, & æstimationem tanquam auctori omnium bonorum: ad textum Job dico, nulla creatura potest dare aliquid, quod redundat in intrinsecam perfectionem ad gloriam Dei.

Dices 2. qui reddit aliquid alicui, à quo illud prius accepit, non meretur apud illum; sed omnia opera nostra sunt donum Dei, prout testatur Apostolus Corinthiorum 4. *quid habes, quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* ergo &c. Respondeo, si reddit illi, quò modò accepit, non meretur apud illum, concedo maiorem: si diversò modò reddit, quò accepit, non meretur apud illum, nego maiorem: nam homo reddit DEO cum adjunctione proprii operis, nempe liberi arbitrij; distingo etiam minorem, omnia opera nostra sunt dona DEI tantum, nego minorem, sunt dona Dei etiam, concedo minorem, & nego consequentiam.

Dices 3. quod datur ex gratia, & misericordia, non datur ex meritis; sed Deus dat augmentum gratiæ, & gloriam ex misericordia; ergo &c. minor patet ex Psal. 102. *qui coronat te in misericordia, & miserationibus*. Respondeo; nego universaliter maiorem: nam verum est, quòd gratia actualis detur nobis ex misericordia propter Christum, attamen augmentum gratiæ habitualis, sed nobis datur ex merito, eò modò, ac si alicui pauperi daretur instrumentum; ut laboret in vinea Domini; qui antea carebat tali instrumentò; nam laboret talis pauper in vinea cū instrumento Domini, certè in fine laboris talis pauper meretur præmium: ita à pari Deus gratis dedit gratiam actua-lem, & postea homo mediante ipsa elicit actus virtutis; ergo vi illarum meretur apud Deum.

Quæritur: an meritum, quod reperitur in viatoribus sit de condigno, vel tantum de congruo? Ante responsionem nota, duplicem esse æqualitatem meriti cum præmio: aliam in humanis, aliam in Divinis: in humanis est quando quis præstat tantam utilitatem, v. g. Titio operibus suis, quantam mercedem accepit, v. g. decem ducatorum, æqualitas in Divinis est, quando tanta est dignitas operis, quantum est augmentum gratiæ, vel gloriæ, nunc.

Respondeo merita iustorum sunt de condigno meritoria vitæ æternæ, quia dignificantur à gratia. Ratio est; quia Trident. sess. 6. ait: *Merita iustorum sunt bene operantibus proponenda est vita æterna tan- de condigno quam merces*. Tum, quia scripturæ dicunt meritoria vi- dari opera, quæ habent æqualitatem cum vita æterna; ergo &c. probatur antecedens ex Apostolo ad Hebræos 6. *non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri*. Et ad Romanos 4. *ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam*. Tum, quia debet dari disparitas inter meritum de condigno, & meritum de congruo; sed si merita iustorum non essent meritoria de condigno vitæ æternæ, non posset assignari disparitas; ergo &c. Tū, quia eò modò debemus loqui de meritis nostris supernaturalibus ex gratia factis à iusto in ordine ad gloriam, sicut de semine naturali in ordine ad arborem; sed semen est æquale in virtute toti arbori; ergo etiam merita gloriæ: major patet; quia gratia est semen gloriæ.

Dices contra; inter finitū, & infinitum nulla datur æqualitas; sed merita nostra sunt finita, præmium ut est vita æterna, est infinitum: quia durat in æternum; ergo &c. Respondeo: nego minorem: nam præmium non est infinitum, quatenus est visio Dei, quæ in se non est infinita, secundum propriam identitatem, licet terminativè sit infinita; id est, quatenus iustus attingit Deum, qui est infinitus.

Dices 2. gloria datur benè operantibus, sicut bravium in stadio propositum currentibus; sed bravium non est æquale cum meritis; ergo neque gloria &c. Respondeo gloriam non solum proponi ut bravium, sed etiam ut coronam, & præmium debitum: ad minorem dico sæpe bravium esse æquale cum merito, proinde nego minorem, & consequentiam.

Quæritur: an actus meritorius debeat esse liber, & supernaturalis? Ante responsionem advertite, quòd ad rationem meriti requiratur actus voluntatis: siquidem meritum non potest concipi, sine actu elicito. Modò.

Respondeo 1. non quilibet actus sufficit ad rationem meriti; id est actus necessarius, sed solum actus liberi arbitrij, prout communiter liberi arbitrij Doctores asserunt. Ratio est; quia ad rationem meriti requiritur actus laude dignus; sed ad rationem nullus actus necessarius est laude dignus, propter actum liberum; ergo &c. major patet; minor probatur ex Bernardo, qui ait: *tolle liberum arbitrium, & non eris, qui salvetur*.

6. Respondeo 2. ad meritum sufficit libertas naturalis, hoc est levis advertentia, quæ includit potentiam agendi, vel non agendi. Ratio est: quia illa libertas sufficit ad meritum, quæ sufficit etiam ad demeritum; sed ad demeritum sufficit potentia agendi, & non agendi cum levi advertentia; ergo &c. Tum, quia ad meritum sufficit, ut actus sit supernaturalis laude dignus: sed eò ipsò, quod talis actus fiat, ut potuerit non fieri, est laude dignus, cum potuerit transgredi, & non est transgressus.

Colliges; omnis actus meritorius vitæ æternæ debet esse supernaturalis, quia debet proportionari cum præmio, quod est vita æterna.

Quæritur; an actus naturales virtutum sive interni, sive externi possint in iusto esse meritorij sine influxu aliquo charitatis? Nota, omnes virtutes morales posse habere actus suos internos, præter externos: interni sunt v. g. velle dare eleemosynam, velle reddere unicuique suum, audire Sacrum, jejunare, &c. externi sunt actualis largitio eleemosynæ, redditio unicuique suum &c. Nunc.

Respondeo: actus virtutum, tum interni,

7. tum externi naturales, à iusto elicit, non sunt meritorij vitæ æternæ, nisi imperentur à charitate, vel alio actu supernaturali. Ratio primi est? quia ad hoc, ut aliquis actus sit meritorius, debet habere proportionem cum præmio; sed nullus actus naturalis habet proportionem cum præmio supernaturali, ergo &c. Tum, à quia Concilia intantum requirunt gratiam supernaturali ad meritum, in quantum actus naturales, reddantur supernaturales, & proportionentur præmio supernaturali per gratiam; sed hæc ratio cessaret, si actus naturales ex se essent meritorij vitæ æternæ; ergo &c.

8. Iusti per actus supernaturales virtutum infusarum à charitate distinctarum merentur augmentum gratiæ essentialis: & gloriæ, ita ut distinctum finem in DEO sperantibus; proponenda est vita æterna: ergo &c. hoc etiam patet ex Evangelio Matthæi 25. Venite Benedicti Patris mei possidete Regnum Dei propter opera misericordiæ datur, non propter actum charitatis: ergo per actus aliarum virtutum merentur gloriam.

Quæritur: an actus meritorius patiatur secum aliquam malitiam; videlicet: an actus intrinsecè bonus, & supernaturalis, extrinsecè verò malus venialiter duntaxat, possit esse meritorius, v. g. si Titius modò constitutus in gratia, elargitur eleemosynam propter Christum, taliter tamen, ut quando eam distribuit, habeat aliquam inanem gloriam venialem tantum, & ostentationem, ut videatur ab hominibus misericors. Nunc quæritur: an talis actus sit meritorius?

9. Actus meritorius pati- non implicat talis actus mox expositus; ergo ne-

que implicat actus intrinsecè meritorius, & extrinsecè venialiter demeritorius; antecedens patet: quia potest Titius dare eleemosynam ex duplici fine supradicto: vel pergere ad templum, ad audiendum Sacrum ex uno fine: & ex cetero alio ob aliquam curiositatem, ad inspiciendum templi ornatum; ergo &c. Probatur consequentia: talis actus largiendi eleemosynam propter Christum habet omnes condiciones ad meritum: ergo est meritorius: videlicet est factus ex amore Dei, ex virtute misericordiæ ad sublevandam miseriam pauperis; ergo est meritorius. Tum, quia potest quis confiteri peccata sua cum vero dolore, talis confessio ex se est meritoria: potest etiam contingere, ut talis confessio fiat ex quadam vana gloria venialitè duntaxat: ergo talis actus intrinsecè erit meritorius, & extrinsecè demeritorius; ergo actus meritorius patitur aliquam levem malitiam secum.

Dices 1. bonum ex integra causa, malum 10. ex singulis defectibus: sed actus, qui habet venialem malitiam, non est bonus ex integra causa: ergo non est absolute bonus, sed absolute malus, & demeritorius. Respondeo, verum esse Axioma de causis intrinsecè, & immediate concurrentibus ad opus constituendum, & sic intrinsecè debet esse undequaque bonum; non verò intelligi debet hoc ipsum de causis etià extrinsecis, & alijs motivis; hinc patet posse dari aliquod opus, quod ex objecto, & fine intrinsecè sit adæquatè, & intrinsecè bonum; quod tamen tale opus possit etiam esse ex alio fine extrinsecè malum, patet v. g. ex subreptione, vel alio actu venialiter malo.

Dices 2. si actus intensus ut quatuor esset licitus, & intensus ut 8. esset prohibitus hic si fieret, esset tantum demeritorius, etiam si priores quatuor gradus essent honesti, ergo idem actus non potest esse meritorius, & demeritorius. Respondeo, concedo totum argumentum: quia dum prohibentur 8. gradus, non tantum prohibetur octavus, sed prohibentur omnes, cum omnes requirantur ad componendum octavo gradus.

Respondeo 2. me non loqui de tali actu, sed de actu intrinsecè bono, & extrinsecè venialiter malo.

Quæritur: an ad meritum requiratur promissio Dei de præmio conferendo?

Respondeo: ut opera supernaturalia iustorum sint meritoria præmij, quantum est ex se, non requiritur promissio Dei. Ratio est; quia ut opus aliquod sit meritorium ex se, sufficit ut factum sit in obsequium alicujus, & ut habeat proportionem cum præmio: sed opus supernaturale factum à iusto, est factum in obsequium, & habet proportionem cum augmento gratiæ, & gloriæ exclusâ promissione; ergo &c. probatur minor; quia si ex se non habet proportionem cum gratia, neque habebit per promissionem: quia promissio, quæ est extrinsecè, non immutat valorem operis; sed sup-

supponit. Tum, quia si quis laboraret in vinea domini, talis labor ex se meretur præmium, absque promissione Dei; ergo &c. Tum, quia mala opera ex se, præsciendo à quocunque præcepto Dei, merentur pœnam; ergo non requiritur ad meritum promissio Dei.

12. *Opera nostra, ut sint sive ex iustitia, sive ex titulo fidelitatis, gratiæ, & meritoria ex gloria, requiritur lex, seu promissio Dei.* Ratio est; quia quidquid Deus facit ad extrâ, liberè facit, cum sit Dominus omnium: ergo aliquò modò teneatur, sive ex iustitia, sive ex fidelitate, dare præmium, requiritur promissio, prout patet ex Evangelio Matth. 2. *conventionem facit cum operariis, ex denario diurno, id est, præmio.* Tum, quia si venditor proponeret unum equum, qui valet centum aureos emptori, emptor est adhuc liber ad dandum pro equo centum aureos, vel non dandum; & posita promissione, quòd vellet emere equum, tunc teneatur dare centum aureos; ita à pari, licet actus supernaturalis ex se sit meritorius, augmenti gratiæ; nihilominus Deus ante promissionem est liber, ad dandam vitam æternam, vel non: ergo &c.

13. *Solvuntur objectiones.* Dices 1. Si opera bona essent ex se meritoria, præsciendo à promissione Dei, tunc ex se essent meritoria vitæ æternæ, sicut opus malum ex se est meritorium mortis æternæ: ergo non sunt meritoria ex se. Respondeo, nego sequelam maioris, nam nullum opus bonum ex se est meritorium vitæ æternæ, sed tantum si sit supernaturale, & fiat ab homine iusto. Secundò: opera bona non sunt meritoria, nisi in actu primo; in actu secundo non, quia potest Deus acceptare, vel non acceptare.

Dices 2. Ad hoc, ut opera sint meritoria de condigno, debent habere proportionem cum præmio, id est, cum vita æterna: sed hanc non habent: ergo &c. nam opera sunt momentanea, & levia, præmium verò est æternum, & infinitum: ergo nulla proportio. Respondeo, nego minorem; nam merita habent proportionem virtualement cum præmio: siquidem eò ipso, quòd procedant ab homine iusto, id est, filio adoptivo Dei, cui debetur hæreditas, datur proportio.

Dices 3. Si quis operaretur in vinea Domini, absque conventionem inita cum Domino vineæ, Dominus non teneretur dare mercedem: ergo, & si quis bene & supernaturaliter operaretur in hac vita, nisi adsit pactum, Deus non teneretur illi dare gloriam. Respondeo, concedo totum: nam hoc ipsum ego assero, est cum hoc stet, quòd sicut labor, quantum est ex se, esset meritorius præmij, ita quantum est ex se, merita nostra sunt meritoria gloriæ, quam tamen Deus non teneretur, nisi accesserit promissio.

Dices 4. *Concil. Mogunt. ait: opera iustorum sunt digna remuneratione vitæ æternæ; ergo &c.* Respondeo, hæc & similia intelliguntur tantum, quòd ad merita prius requira-

tur gratia liberaliter concessa, & promissio Dei, ut teneatur dare ex debito gloriam.

Quærit. an ad meritum requiratur status viatoris?

Respondeo affirmative; quia omnis actio meritoria debet liberè versari circa arduum, & difficile, quòd possit omitti ob commodum aliquod temporale. Ratio est, quia in tantum aliquod opus est meritorium apud Deum, in quantum colligitur ex scripturis: sed ex scripturis colligitur, quòd solis operibus arduis, & difficilibus, detur à Deo præmium vitæ æternæ; ergo &c. Probat minor ex Evangel. Matth. 11. *regnum Cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud; & Apostolus ad Timot. 2. ait: non coronabitur, nisi qui legitime certaverit.* Tum, quia omnis actio meritoria est actus virtutis; sed omnis actus virtutis versatur circa arduum, & difficile; ergo omnis actio meritoria debet versari circa arduum, & difficile; quòd ut habeatur, debet contemni bonum temporale; ergo &c. Tum, quia debet assignari differentia inter actum viatoris, & non viatoris: sed nulla alia potest assignari, nisi quòd istius actus sit meritorius, alterius non; ergo &c. Hinc est, quòd actus viatoris consistat in oppositione termini: terminus est ille, in quo quis perpetuò stare debet: hoc fit post mortem; ex quo

Collige, quòd Enoch, & Elias sint modò extra statum viæ, consequenter non possunt mereri. Ratio est; quia si essent in via possent concedere merita Beatæ Virginis, & Apostolorum, quòd non est dicendum; & licet modò vivant, non vivunt tamen sub lege mortalitatis; postmodum verò, dum iterum venient, merebuntur. Per absolutam potentiam possunt Beati in patria etiam mereri augmentum beatitudinis. Ratio est; quia Christus meruit, quamvis fuerit comprehensor, & viator; ergo etiam Beati possunt esse viatores, consequenter mereri perfectiorem gradum gloriæ.

Dices; si arduitas, & difficultas, quæ potest liberè omitti, requiratur ad meritum; ergo quò major erit difficultas, & arduitas, majus erit meritum: sed hoc est falsum; ergo &c. quia viri sancti, & specialiter Beata Virgo, perfectissimos elicuerunt actus meritorios, & tamen nullam, aut parvam experiebantur difficultatem; ergo &c. Respondeo, nullam aut parvam experiebantur difficultatem, quia cum promptissima voluntate opera ardua alliciebant, juxta illud: diligentibus nihil est difficile: ex hoc tamen non sequitur, quòd non fuerint opera ardua, & difficilia, consequenter Beata Virgo & sancti, maxime meruerunt.

Quæritur; an juxta proportionem gratiæ sanctificantis, meritum crescat, sicque investigatur: an opus fiat magis meritorium in illo subiecto, in quo gratia sanctificans est magis intensa, quam in alio, in quo non est intensa?

Respondeo: si duo inæquales in gratia sanctificante, producant actus contritionis æquales, non magis meretur unus, quam alter.

Aaaa a

tio

14. *Enoch & Elias defuncti non merentur, licet viant.*

15. *Etiam Beati depossunt mereri.*

16. *Solvuntur objectiones.*

17. *Meritum crescit juxta proportionem operis boni.*

ratio est; quia in tantum crescit meritum ex gratia, in quantum gratia influit in opus bonum; sed si quis habeat gratiam ut centum: & alius ut decem, & efficiant ambo actum ut tria; major gratia in hoc casu non magis influit in opus, quam minor: ergo nec opus erit unius magis meritorium, quam alterius. Tam, quia in tantum gratia concurret ad meritum, in quantum constituit hominem in ordine supernaturali; sed tam gratia ut unum, quam ut decem, constituit hominem in ordine supernaturali; ergo tam habens gratiam ut unum, quam ut decem, si efficiant idem opus supernaturale, idem meritum, & præmium habebunt.

18. *Solvuntur objectiones.*

Dices 1. Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita se habet secundum quid, ad secundum quid; sed gratia habitualis simpliciter confert ad meritum; ergo major gratia, ad majus meritum. Respondeo, distinguo majorem. Ita se habet simpliciter ad simpliciter, sicut secundum quid, ad secundum quid: si eodem modo sumantur isti termini, concedo maj: si diverso modo sumantur, nego majorem: distinguo minorem: gratia habitualis simpliciter confert ad meritum, dignificando subiectum in quo est, concedo minorem; dando actui esse meritorium, nego minorem, & consequentiam.

Dices 2. In humanis, quò persona est dignior, eò magis meretur apud Principem, v. g. actio facta à Duce exercitus, est magis meritoria, quam facta à simplici milite; ergo servatà paritate etiam apud Deum. Respondeo, concedo antecedens, nego consequentiam; disparitas est, quia Dux censetur moraliter influere, & facere opus bonum militis: at gratia non influit in opus bonum, sed tantum requiritur, ut conditio ad dignificandum subiectum; sicut cognitio essentialiter requiritur, ut fiat opus liberum, & meritorium, & tamen cognitio non influit, nec major cognitio facit actum magis meritorium, aut liberum; ergo &c.

Dices 3. Si quis habeat duos amicos par conditionis, & unus sit magis amicus, quam alter, magis movebitur ad dandum præmium magis amico, quam alteri, etsi æqualia sint opera; ergo etiam servatà proportionem hoc facit Deus. Respondeo, ex dictis tantum sequi, quòd major propensio sit in remunerante erga amicum chariorem, quam erga alterum: non verò, quòd opus sit magis meritorium charioris amici, quam alterius; unde nego consequentiam. Hinc solum sequitur, quòd, qui habet majorem gratiam, sit persona magis digna, & Deus majorem propensionem habeat erga talem personam, quam erga aliam, minorem gratiam habentem: non verò quòd opus, si sit æquale, sit magis meritorium in uno, quam in alio.

19. *Opera mortificata, & mortifera, notantur.*

Quæritur: an merita mortificata per subsequentem justificationem reviviscant? Ante responsionem nota, alia esse opera mortificata, alia mortua, alia mortifera. Opera mortificata sunt, quæ ab homine iusto elicitæ fuerunt, & ex se sunt meritoria vitæ æternæ: hoc tamen

meritum impeditur per subsequens peccatum. Opera mortua sunt, quæ ex se vitæ æternæ meritoria non sunt, hujusmodi sunt illa, quæ fiunt ab homine, qui gratiâ caret. Opera mortifera sunt illa, quæ mortem inferunt animæ: hujusmodi sunt peccata mortalia. Nunc ad quæstionem

Respondeo: merita per peccatum mortificata, per quamcunque minimam justificationem reviviscere, quoad totum suum valorem, ita ut per quam restituatur tota gratia, quam quis ante peccatum habebat. Ratio est; quia in qualibet justificatione merita adæquatè reviviscunt: antecedens patet; quia in qualibet justificatione auferitur peccatum lethale, quod impedit reviviscientiam: probatur consequentia; quia merita ideò non reviviscunt, quatenus impediuntur à peccato lethali: ergo cum in qualibet justificatione auferatur totum peccatum, necessariò sequitur, merita reviviscere: prout confirmatur ex *Ezechiel 33. Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua.* Et Apostolus ad Hebræos. 6. ait: *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostenditis in nomine ipsius:* ergo merita mortificata, per subsequentem justificationem reviviscunt.

Sed contrà dices; si merita non extinguuntur per peccatum, sed solum impediuntur, sequitur, quòd in inferno non sint merita extincta. Item si Deus alicui damnato daret gratiam, & illum justificaret, illius merita reviviscerent; sed hæc sunt absurda; ergo merita mortificata, per sequentem justificationem non reviviscunt. Respondeo: merita non extinguuntur, quamdiu peccatum est auferibile; at in inferno non est amplius peccatum auferibile; ergo ruit argumentum; nam Deus secundum præsens decretum, non potest damnatum justificare, cum per illud decreverit damnatum in perpetuis pœnis mansurum.

Dices 2. Si reviviscant omnia merita: ergo reddit tota gratiâ prior: sed hoc est falsum: ergo non reviviscunt; sequela patet: minor probatur, quia prior gratia fuit annihilata; ergo amplius non potest redire sine miraculo; probatur consequentia: quia si posset redire, maximè ex exigentia meritorum, quæ reviviscunt; sed nulla res creata exigit, ut reproducat id, quod antea corruptum est; ergo &c. Respondeo, concedo sequelam; nego minorem, quia sicut gratia non creatur, ita neque annihilatur, sed solum destruitur, & desinit esse; distinguo etiam consequentiam; ergo non potest redire sine novo miraculo illa prior gratia numerò, transeat consequentia; æqualis, vel æquivalens, nego consequentiam. Dixi transeat, quia quæstio adhuc remanet, an id quod fuit annihilatum, iterum possit reproduci.

Dices 3. In tantum merita reviviscunt, in quantum dignificantur per gratiam expellentem peccatum: sed gratia expellens peccatum, est

20. *Merita mortificata, per quamcunque justificationem reviviscunt.*

21. *Solvuntur objectiones.*

est proportionata tantum dispositioni presentis: ergo &c. Respondeo, nego minorem; nam eo ipso, quod Deus videat hominem sufficienter dispositum, simul & semel infundit gratiam commensuratum dispositioni presenti, & meritis omnibus antiquis, unde nego consequentiam:

Quæritur: an peccata semel remissa, redeant per subsequens peccatum.

22. *Peccata semel remissa nec de absoluta potentia redire possunt per subsequens peccatum.* Respondeo, peccata semel remissa, nec de absoluta Dei potentia redire possunt per subsequens peccatum; est divi *Thomæ: Suarez & communiter aliorum, contra Gratianum &c.* Ratio est; quia non potest assignari causa, à qua peccata reproducantur; ergo &c. probatur antecedens; quia talis causa reproductionis peccatorum, non potest esse peccator; siquidem quod definit esse absolute, nequit reproduci à causa creata; sed peccata desierunt; ergo &c. nam si peccator antiqua produceret, nova peccata produceret, non eadem, hoc est clarum; ergo &c. neque talis causa productionis peccatorum, potest esse Deus; quia reproduceret aliquod malum, quod implicat; ergo peccata remissa, non redeunt per subsequens peccatum; supra quod ait scriptura *Ezechiel 18. Si impius egerit penitentiam, omnium iniquitatum ejus non recordabor; ergo &c.*

23. *Solvuntur objectiones.* Dices: Deus potest infligere poenam, quâ quis dignus erat ob peccatum jam remissum; ergo etiam potest redire peccatum, cui annexa erat hujusmodi poena. Respondeo: concedo antecedens; nego consequentiam, nam afflictio illa, quâ Deus punit, non habet rationem poenæ, ut patet in *Job*, quem Deus afflixit, & tamen nullam habuit culpam, sicque in ipso talis afflictio non fuit per modum poenæ, sed solum fuit ad probandum constantiam patientiæ viri tam Sancti.

Dices 2. Ideo possunt reviviscere merita, quia possunt tantum mortificari, non tolli; sed etiam peccata possunt tegi, non tolli; ergo & peccata possunt reviviscere. Respondeo, concedo majorem, nego minorem; disparitas est, quia meritum post mortificari per hoc, quod auferatur dignitas personæ, etiamsi perseveret moraliter actus; at si macula eo ipso, quod sit, non dependet ab alio, ut sit macula, sed posita in subiecto, præstat suum effectum formalem. Tum, quia ideo merita reviviscunt, quia est assignabilis causa reproductionis illorum, non sic est assignabilis causa reproductionis peccatorum.

Quæritur: an merita resurgant ex natura sua, vel ex Dei misericordia?

24. *Merita reviviscunt, partim ex natura sua, partim ex misericordia Dei.* Respondeo: merita reviviscere partim ex natura sua, partim ex divina misericordia. Ratio primæ partis est; quia opera viva, ex natura sua petunt præmium, (posita de novo gratia in subiecto,) sed quando de novo ponitur gratia in subiecto, sunt opera viva, quia non fuerunt extincta per peccatum: ergo reviviscunt. Ratio secundæ partis est; quia quando

Deus dat de novo gratiam, est opus solius Dei, proinde dat ipsam ex misericordia. Tum, quia licet merita in actu primo, ex natura sua petant præmium, in actu vero secundo Deus est liber ad præmiandum, proinde si det præmium, dat ex misericordia.

Quæritur: an aliquis possit sibi mereri gratiam? ante responsionem nota, quod nomine gratiæ intelligantur prima auxilia actualia, prima gratia sanctificans, & ejus augmentum.

Respondeo: certum esse, neminem sibi posse 25. *Nemo potest mereri primum auxilium actuale.* Ratio est: *test sibi mereri primum auxilium actuale.* quia ad meritum requiritur, ut proveniat ex gratia, & ut actus sit supernaturalis: sed sine auxilio primo actuali non habet gratiam, neque elicere actum supernaturalem potest: ergo &c.

Quæritur: an quis de condigno, vel de congruo possit mereri primam gratiam habitualem?

Respondeo primò: de condigno non potest 26. *De condigno nemo potest mereri si bi primam gratiam habitualem.* se mereri. Ratio est: quia ad meritum de condigno, requiritur sanctitas in subiecto, quod meretur: sed ante gratiam habitualem non datur hæc sanctitas in subiecto: ergo non potest illam mereri.

Respondeo secundo: de congruo potest 27. *De congruo potest mereri primam gratiam habitualem.* mereri primam gratiam habitualem. Ratio est: quia ante gratiam habitualem, potest quis elicere actus supernaturales, sicque de congruo mereri gratiam habitualem; quia tales actus sunt in ordine supernaturali, cum gratia habituali.

Quæritur: an homo possit mereri sibi reparationem post lapsum?

Quæstio est, utrum homo, dum est justus, per opera supernaturalia, quæ facit, possit sibi mereri reparationem, si ceciderit in peccatum?

Prima sententia docet, justum posse de congruo mereri sibi reparationem post lapsum; secunda negat, sive merito de condigno, sive de congruo; ita Sanctus *Thomas; Medina &c.* Respondeo: neque de condigno, neque de congruo, justum posse sibi mereri post lapsum reparationem. Probatur: ad meritum de condigno requiritur, ut præmium possit conferri justo; sed reparatio post lapsum non potest conferri justo, quia impedimentum posuit per peccatum. Probatur secunda pars: quod neque de congruo, quia id, quod cadit aliquo modo sub meritum, debet posse conferri propter meritum vigen: sed reparatio non potest conferri propter meritum vigen: ergo reparatio nullò modo cadit sub meritum; major patet, quia præmium datur solum propter meritum vigen; minor quoque, quia meritum nullum est.

Dices primò: potest justus mereri alteri reparationem: ergo etiam sibi.

Respondeo; nego consequentiam; disparitas est, quia quando meritum ipsius, actu vivum est; & persona quæ meretur est subiectum dignum: unde si confertur, confertur propter meritum vivum illius personæ: at

quando debet conferri reparatio sibi ipsi, meritum nullum datur.

Dices 2. omnes homines majorem habent spem, de reparatione hominis, qui diutissime religiosam vitam duxit, quam de homine perditæ vitæ: ergo valde congruum videtur, Deum propter bona opera præcedentia hominis religiosi, moveri ad danda auxilia, quibus à peccato resurgat. Respondeo: ideò homines majorem habent spem de reparatione hominis religiosi, quia hic difficulter committit peccata, & raro, non verò quia merita facta in gratia, etiam post peccatum habent rationem meriti, quò Deum movent: quia post peccatum nulla sunt merita, & homo malæ vitæ, potest formaliter peccare, absque alio fræno.

Quæritur; an justus possit sibi mereri perseverantiam?

30. Nullus justus potest sibi promereri perseverantiam de condigno, usque ad mortem. Respondeo, nullus justus potest sibi promereri perseverantiam de condigno, usque ad mortem: Ita probatur ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 13. quod ait: *si quis magnum illud donum perseverantiae, usque in finem se cerio habiturum, absoluit, & infallibili certitudine dixerit, anathema sit*: Et Apostolus Corinth. 10. asserit: *qui se existimat stare, videat nec cadat*. Et ad Philip. 1. *Cum metu, & tremore, vestram salutem operamini*. Tum, quia mereri perseverantiam de condigno usque ad mortem, est mereri auxilia efficacia ad vitandum omnia lethalia: sed nullus justus de condigno potest sibi mereri auxilia efficacia ad vitandum omnia lethalia: ergo &c. probatur minor: nam David, & Petrus, licet diu sanctè vixerint, tamen postea peccaverunt; ergo signum est, quòd de potentia ordinaria, nullus justus possit sibi promereri perseverantiam de condigno, usque ad mortem: quia ad meritum de condigno, requiritur, ut opus meritorium sit æquale cum præmio, quatenus dignificatur à gratia sanctificante; sed meritum justis, non est tam dignum, quam gratia: ergo &c.

Non tamen implicat, ut perseverantia, hic & nunc possit cadere sub meritum de congruo, quia ait Christus Dominus: *si quid petieritis in nomine meo, dabitur vobis; petite & accipietis*. Et Divus Augustinus expressè intonat: *perseverantiam suppliciter homo mereri potest; non de condigno: ergo de congruo*.

31. Dispositio ultima ad gratiam sanctificantem extra sacramentum collatam, potest de condigno mereri primam gloriam. Ratio est: quia justo debetur prima gloria diversò titulò, ac parvulo justificato per baptismum: sed parvulo debetur ut hæreditas solum; ergo adulto debetur ut corona, & præmium: Major patet, quia adultus actibus proprijs se disponit ad gratiam, ut per actus contritionis &c. parvulus non ita: minor patet: quia adulto non solum datur ut hæreditas, sed etiam ut præmium, cum aliò titulò nequeat dari. Tum, quia Trident. sess. 6. can. 32. ait: *si quis dixerit, homi-*

nis justis bona opera non verè mereri augmentum gratiae, & gloriæ, anathema sit; ergo &c.

Dices 1. in tantum actus contritionis est meritorium, in quantum procedit ex gratia: ergo prius est gratia in subjecto, quam actus contritionis: sed eò ipsò, quòd prius sit gratia in subjecto, jam est debita prima gloria: ergo non potest illam mereri. Respondeo, nego primam consequentiam; nam eò ipsò, quòd gratia ponatur in subjecto, in eodem signo contritio procedit, & dignificatur ab ipsa, unde prima gloria duplici titulò datur.

Dices 2. Actus contritionis non potest mereri primam gratiam sanctificantem: ergo neque primam gloriam; antecedens patet: consequentia probatur: jus ad gloriam est idem cum gratia: sed actus contritionis non potest mereri primam gratiam: ergo &c. Respondeo, concedo antecedens: nego consequentiam: ad probationem concedo totum argumentum: nam verum est, quòd jus ad gloriam, sit idem cum gratia, & non meremur hoc jus, sed tantum gloriam, quæ posterius datur, & est effectus hujus juris.

Dices 3. non est major ratio, cum aliquis possit sibi mereri primam gloriam, extra sacramentum, quam in sacramento: sed in sacramento non potest sibi illam mereri: ergo neque extra sacramentum: major patet; quia si quis sit attritus, tunc illi in sacramento confertur gratia: ergo per eandem attritionem potest mereri primam gloriam. Respondeo, nego majorem: nam dum quis sanctificatur extra sacramentum semper in eodem instanti, in quo adest contritio, datur gratia: quod non semper accidit, quando quis justificatur in sacramento: nam multis in sacramento quis justificatur, & non perseverat attritio, sed jam desit: si verò perseverat attritio, tunc tali correspondebit peculiaris gradus gratiæ, non gloriæ.

Nullus purus homo, quantumvis justus, potest alteri de condigno mereri primam gratiam. Ratio est: quia gratia est semen gloriæ: sed semen non sanctificat, nisi in subjecto, in quo est: ergo neque gratia poterit fructum producere in alio, de condigno. Tum, quia in tantum gratia fundat meritum, in quantum constituit personam in ordine supernaturali; sed hos effectus efficit tantum in subjecto, in quo est: ergo non in alio. Tum, quia bonum monasticum, non potest respicere bonum aliorum: sed gratia est bonum monasticum, non politicum: ergo neque poterit alteri homini eam mereri.

Quæritur: an bona temporalia cadant sub meritum? Respondeo bona temporalia, quantumvis justum adjuvant ad Beatitudinem consequendam, cadere sub meritum. Ratio est: quia Deus dat justo omnia, quæ sunt necessaria ad gloriam consequendam: sed bona temporalia sunt talia; ergo cadunt sub meritum.

Respondeo 2. si bona considerantur secundum se, & absolute, non cadunt sub meritum. Ratio

34. Bona temporalia cadunt sub meritum, non tamen secundum se, & absolute.

mas, & Divus Augustinus, qui ait : *Imperium Romanum fuisse virtutibus moralibus dilatatum*; & tamen tunc temporis Romani Consules, ac Imperatores Idololatræ, & Pagani fuere, qui tantam massam gazæ merebantur.

CAPUT Unicum.

SUMMARIUM.

- nis parentū, stupri, infamiæ, aliorūque simili-
um malorum: sic vir constans cogitur ad sus-
cipiendum minūs malum pro evitando majori:
non è contrā; nam pertinax ille est, qui non po-
test cogi ad minus malum, pro evitando mayo-
re: & hic metus à duplici causa provenire po-
test: primò à causa intrinseca, ut v. g. dum
concubinarius ægrotus metu mortis, & inferni
ducit in Matrimonium concubinam; secundò à
causa extrinseca libera provenit, ut dum quis
incidit in latrones mortem ei comminantes; ad
faciendum aliquid, quod legi, &c. repugnat: ita
patet ex *Cod. de ijs, quæ metus, cap. Cum dilectus.*
ex leg. metum 1. ff. Ità exarat suam opinionem
etiam *Sotus in 4. dist. 29. qu. 1. art. 3. Lessius lib.*
2. cap. 17. disp. 6. n. 35. aliique comm.

Metus cadens in virum inconstantem quis 3.
 ille sit, judicio prudentum relinquo, nam mul- *Metus viri*
 toties contingit, ut respectu unius personæ *inconstantis*
 censeatur gravis, non verò respectu alterius, uti *unde oritur*
 quotidiana experientia docet: quòd si quis fœ- *à complexio-*
 minis, pueris aliquod damnum minitaretur, ci- *ne naturæ ju-*
 tiùs, & graviùs apprehendunt tale malum, ob *dicandū est.*
 majorem fragilitatem sexûs, & ætatis, quàm
 aliquis vir fortis; Ità scribit quoque *Valentia*
tom. 4. disp. 10. qu. 3. punct. 2. Coninch. disp. 18.
dub. 28. & alij comm.

Quæritur : an voluntas possit pati violentiam, & in quibus actibus ? ante responsionem nota.

Violentum ex Philosopho 3. Ethicorum 4. definitur, quod sit à Principio extrinseco, passio Violentum non conferente vim, id est resistente; particulæ definitur. illæ, passio non conferente vim, non intelligi debent negativè, sed positivè, secùs infusio habituum supernaturalium esset violentia, cum anima nullâ vi agat, neque resistat, sed merè negativè se habeat, recipiendo tales habitus supernaturales per potentiam obedientialem, quæ potentia est mera non repugnantia ad rati-

I.
Descriptio
metus.

Metus est futuri mali, seu imminen-
tis periculi mentis trepidatio: hæc
definitio concordat cum illa Ulpia-
ni: quam tradit leg. 1. ff. de eo,
quod metûs causa &c.

2. Doctores dividunt metum in eum, qui cadit *Causa unde* in virum constantem, & in eum, qui cadit in *oriatur me-* virum inconstantem. Metus viri constantis *ius viri con-* oritur ex timore gravis mali imminetis, etiam *stantis.* tantum probabiliter, ut v. g. perpetui carceris, mutilationis, mortis, captivitatis, ammissionis bonorum, verberum, enormis indignatio-

rationem violenti sufficit, ut sit contra inclinationem naturalem, sive activam, sive passivam.

5. *Alij actus sunt elicit, alij imperati tantum; alij simul elicit, & alij imperati.* Sciendum præterea est, quod actus alij sunt elicit, alij imperati tantum; alij simul elicit, & alij imperati. Primi generis sunt, qui immediate eliciuntur à voluntate, & sunt ratio eliciendi alios in voluntate quatenus ex eorum imperio isti eliciuntur, qui proinde elicit simul, & imperati dicuntur, sicut se habet amor finis, & amor mediorum: secundi generis sunt actus cæterarum potentiarum, à quibus tantum sunt elicitivè, & imperativè à voluntate; nunc.

6. *Voluntas in actibus elicitis nullam potest pati violentiam.* Respondeo: voluntas in actibus elicitis nullam potest pati violentiam. Ratio est; quia omnis actus elicitus est voluntarius; ergo nullus actus voluntatis potest esse violentus: probatur antecedens, omnis actus elicitus est à principio intrinseco cum cognitione prævia; prout unicuique liquet; ergo omnis actus elicitus est voluntarius. Probatur antecedens quia omnis actus elicitus est à voluntate tantquam à potentia intrinseca sui ipsius imperatrice; ergo cum coactum sit à principio extrinseco, actus voluntatis elicitus à principio intrinseco, est semper voluntarius. Tum, quia omnis actus elicitus est juxta inclinationem voluntatis, ergo &c.

7. *Voluntas in actibus imperatis aliarum potentiarum potest pati violentiam.* Voluntas in actibus imperatis aliarum potentiarum potest pati violentiam, non sic in actibus sibi imperatis saltem positivè. Ratio primi est; quia possunt impediri exteriores potentiae, ne exerceatur opus. Ergo voluntas in actibus imperatis aliarum potentiarum potest pati violentiam; consequentia patet; antecedens probatur, nam potest impediri potentia volitiva vinculis infirmitatis, potentia visiva excussione oculorum, potentia auditiva obtusione aurium; ergo possunt impediri exteriores potentiae. Secunda pars etiam patet, nam quando actus imperatur à voluntate, procedit à principio intrinseco: ergo est voluntarius.

8. *Metus potest causare involuntarium totaliter, & secundum quid.* Quæritur: quomodo metus causet involuntarium. Nota, quod metus dupliciter possit esse causa alicujus actionis, totaliter primò; & partialiter: totaliter quatenus se solò movet, & impellit, ita si non esset metus non fieret talis actio, proinde si sit, præcisè ex metu fit; v.g. si vir sicarius, & perditus scortator minatur grave damnum matronæ honestæ, nisi cum eo consentiat in fornicationem, talis extorsio fornicationis, si illa modesta matrona se subicit, procedit ex metu simpliciter, quatenus nullò modò illa in talem actum consentiret, nisi gravis metus illam impulisset: proinde metus est totalis causa talis oppressionis, & consensûs in fornicationem. Exemplum secundi est in fœmina inhonestâ, cui dum minatur aliquod malum, nisi se prostituat, movetur partim ex metu ad consentiendum in fornicationem, partim ex sua intrinseca fragilitate habitûs contracti. Modo.

9. *Quæ sunt ex metu per se sunt voluntaria simpliciter, & involuntaria se-*

cundum quid. Ratio primæ partis est; quia se sunt voluntaria simpliciter, quod procedit à voluntate efficaciter imperante; sed quod fit ex metu per se, fit à voluntate efficaciter imperante, ergo quod fit ex metu per se, illud est voluntarium simpliciter: major patet; minor probatur exemplo communissimò mercatoris, qui dum inter undas patitur naufragium, voluntariè exonerat classim: ac merces dejicit in mare, ad alleviandam navim, ut ipse cum alijs rebus salvetur: talis projectio mercaturæ ad aquas est ipsi simpliciter voluntaria, quatenus per eam procurat majus bonum, scilicet salutem sui, aliæque superstitis substantiæ; est etiam involuntaria secundum quid, quia per talem abjectionem mercium patitur aliquod damnum; ergo &c. Tum, quia quæ fiunt ex metu per se, sunt à principio intrinseco singula cognoscente; ergo sunt voluntaria simpliciter; ac etiam libera, quia procedunt ex electione voluntatis eligentis minus malum, & procurantis majus bonum, ut in prædicto exemplo mercatorio clarè patet. Tum, quia magis solidatur secunda pars hoc argumentò, videlicet, quodocunque assumitur aliquod medium, quod displicet assumenti in ordine ad finem bonum, est involuntarium secundum quid; sed voluntas accipit medium, quod displicet in ordine ad finem bonum; ergo est involuntarium secundum quid, prout, ex se clarum est.

Dices: metus cadens in constantem virum 10. invalidat matrimonium, & votum solemne; ergo destruit voluntarium simpliciter, nam eò ipsò, quod illa essent simpliciter voluntaria, deberent esse valida: sed non sunt valida propter metum: ergo non sunt voluntaria propter metum. *Solvuntur objectiones.*

Respondeo: concedo antecedens, nego consequentiam; ad id, quod additur: distinguo debent esse valida per se loquendo attentò jure naturali, & quantum est ex vi consensûs, & voluntatis, concedo majorem: per accidens, & attentà dispositione juris positivi, nego majorem. Nam jus positivum Canonicum appositum quædam conditiones, vi quarum matrimonium, & votum irritantur, inter quas una est, quæ fiunt cum metu, vel sinè Parocho, & testibus in loco, ubi Concilium Tridentinum est receptum: nam licet in tali loco celebraretur matrimonium clandestinum, & esset omni modò voluntarium, adhuc foret invalidum.

Urgebis: metus gravis excusat transgressorem legis Ecclesiasticæ à culpa transgressionis, ut patet in omittente Sacrum die festò, vel non observante jejunium Ecclesiasticum: ergo metus non patitur voluntarium simpliciter: transgressio siquidem legis non aliter potest esse inculpabilis, nisi quia est involuntaria. Respondeo; nego assumptum, loquendo de transgressione formali, quæ fit durante obligatione legis, quæ existente, metus non excusat simpliciter à culpa, licet eam diminuat: quod si frangens jejunium, si non audiens sacrum ob

ob gravem metum non peccet, id fit, quia in tali casu lex non censetur obligare, cum non obliget, nisi possit sine grave incommodate servari.

Dices 2. quæ fiunt ex metu fiunt à principio intrinseco cum cognitione prævia; ergo nullatenus sunt involuntaria. Respondeo, concedo antecedens: nego consequentiam: non enim est involuntarium, quatenus est à principio intrinseco, sed quatenus contra conatum voluntatis efficacem sit.

Urgebis: repugnat idem esse voluntarium, & involuntarium, quia repugnat esse, & non esse à principio intrinseco, quale est voluntarium; ergo &c.

Respondeo, repugnat idem esse voluntarium, & involuntarium, respectu ejusdem motivi, concedo antecedens, respectu diversorum motivorum, nego antecedens, & consequentiam, uti in præsentibus circumstantiis accidit: sicque non sequitur, quod talis actus sit, & non sit à principio intrinseco, sed reverà procedit ab eodem principio, cum cognitione prævia.

Quæritur; an metus gravis mali v. g. mortis, excuset à violatione præcepti negativi?

Respondeo negativè. Ratio est; quia, quod est intrinsecè malum, in nullo casu potest cohonestari: sed quæ sunt præcepta præcepto negativo, sunt intrinsecè mala: ergo in nullo casu possunt cohonestari. Ex hoc deducitur, quod nunquam liceat mentiri, nunquam negare fidem; nunquam fornicari, nunquam occidere ex motivo metus gravis, etiam mortis.

Quæritur: an metus gravis excuset à transgressione præcepti positivi, tam divini, quam humani?

Respondeo: per sæpè excusare. Ratio est: quia, quæ non sunt intrinsecè mala, non censentur obligare cum tanto rigore, & damno; siquidem illa, quæ valdè difficilia sunt, in moralibus difficilia quoque censentur esse, ad quæ observanda cum tanta difficultate non constat, prout probatur clarè ex cap. Consilium. de observant jejun. &c.

13. Per accidens gravis metus potest stituere rem alienam, quæ tantum lege divinâ non excusare positivâ injungitur; sic etiam non obligatur ad à transgressione præcepti positivi.

Dixi in responsione superius: per sæpè excusare; ad excipiendum casum, in quo agitur de extrema necessitate spirituali proximi, tunc si pat-

periculum tibi non immineat, teneris etiam ex metu gravis mali proximo in hoc casu succurrere: v. g. baptizare infantem certò moriturum, absolvere peccatorem moribundum, vel maxime ille, qui ex justitia obligatur, ut sunt Parochi, alijque Curati. O utinam aliqui, etiam levi illorum incommoditate, & negligentia miserimos infantulos ad limbum, & alios magnos peccatores moribundos ad æternas pœnas, ob illorum ignaviam non transmitterent: ita pariformiter sentit Archdekin part. 3. tract. 1.

Secunda pars quæstionis etiam patet, scilicet non obligare legem humanam in metu gravis damni. Ratio est; quia debet dari distinctio inter legem positivam & negativam: ergo cum lex negativa in omni casu sit indispensabilis, sequitur legem positivam saltem in aliquo casu esse dispensabilem, & non obligatoriam, eò quod legislator nunquam censetur cum tanto rigore homines ad servandam legem obligare.

Hinc requiritur, quod si urgeat metus gravis, dummodo fiat sine contemptu Religionis Catholicæ, potest quis vesci carnibus diebus jejuniis; imò si instat nimis grandis metus, potest etiam vesci carnibus humanis; quia carnes humanae non prohibentur præcepto negativo; sic Navarrus in manual. cap. 23. num. 122. ut alij passim.

Occurrit mihi casus: scilicet fuit Berta, quæ ex metu gravi commisit adulterium cum fratre mariti sui; venit anxia ad confessarium, & narrat peccatum suum, profitendo se esse fragilem, & petit, utrum incurrerit aliquam pœnam de non petendo debito à marito suo?

Respondeo, quamvis Berta potius debuisset subire mortem, quam in adulterium incestuosum consentire, nihilominus tamen pœnam memoratam nullatenus incurrat; proinde liberè poterit petere, & reddere debitum marito. Ratio est; quia cum Ecclesia sit mater, non censetur cum tanto incommodo fideles obligare, & cum in Berta nulla fuerit contumacia, contra tale præceptum Ecclesiæ; ergo tenendum, est ex tali timore, commitendo adulterium incestuosum, non incurrere pœnam de petendo debito: sic sentit Salas de legib. disp. 11. sect. 1. Bonacina tom. 1. tract. de Censuris disp. 1. quæst. 2. punct. 3. num. 1. Navarrus cap. 27. num. 63. & alij contra Sanchez; Perez; aliosque ibidem citatos.

12. Si Virgo aliqua ex metu gravi consentiret in adulterium cum consanguineo mariti sui adhuc potest ab eo petere debitum.

Theologia Sbogar.

Bbbb

TRA-

TRACT. CXX.

DE METU, SEU VI DIRI- MENTE MATRIMONIUM.

CAPUT Unicum.

Quæ Vis dirimit matrimonium.

SUMMARIUM.

1. Gravitās metūs non solum desumenda est ex se, sed etiam ex fragilitate personæ.
2. Plura facta ex metu gravi elicta, sunt jure positivō tantum invalida, non jure naturali.
3. Metus cadens in virum constantem injuste incussus, ex quo fuit celebratum matrimonium, censetur invalidum jure positivō.
4. Ex metu gravi, justè à Judice incusso, celebrans matrimonium, est validum.
5. Simulatè celebrans matrimonium, in est Sacramentum, peccat.
6. Ex metu gravi simulare contractum matrimonij, ut est contractus civilis, non est illicitum.
7. Casus notabilis, in quo simulatur contractus matrimonij, ut est contractus humanus.
8. Metus reverentialis per se non invalidat matrimonium.
9. Metus reverentialis cum gravi damno concussus, irritat matrimonium.
10. Preces importuna per se non causant metum gravem, igitur matrimonium cum illis celebratum, est validum.
11. Preces importuna conjunctæ cum metu reverentiali, irritant matrimonium.
12. Proponuntur casus, in quibus ex metu gravi contrahitur matrimonium validum.

IN præsentī materia, nolo me ad infructuosam contentionem demittere, an metus, qui intercurrit in contractibus matrimonij, tantundem à violentia extrinseca procedat; proinde ne in hac investigatione diutius immorer, ex substantia discursus tu solus distinguere poteris; ac alia, quæ pro hoc tractatu scire desideras, ex præcedenti, de metu in genere, colligere poteris. Supra quod,

1. Gravitās metūs non solum desumenda est ex

Sciendum est primò; quòd in omni contractu requiratur consensus liber, & quòd gravitas metūs non solum consideranda sit secundum se, sed etiam in ordine ad personam, cui minita-

tur quis malum, ut superius memoravi; unde adverte, quòd citius possit terreri fœmina, quàm vir robustus; sicque sæpius respectu puellæ existimabitur gravis metus, non sic respectu viri.

Sciendum est 2. quòd plura, facta ex metu gravi, & injurioso, invalida sint jure positivō tantum, ad hoc ut evitentur lites, & alia inconvenientia, quæ ex metu factis sequi solent: tum ob defectum interni consensūs, qui sæpius deest, quamquam exterius exprimitur; tum ob poenam illius, qui metum injuriosè incussit: meretur enim eò fructu carere, & effectu, quem metu injurioso studuit extorquere. Cæterum jure naturali, constat Theologis, non esse irritos tales actus; quidquid in oppositum dicant aliqui Juristæ cum Soto; sicut enim metus non facit involuntarium simpliciter, sic non solvit valorem contractūs ipsò jure naturæ, spectante rationem voluntarij consensūs: rursus, sicut voluntarium ex metu, sufficit ad lethale peccatum, ut patet in negatione Petri, dum negavit Christum Dominum; & eorum, qui minis, ac pœnis deficiebant à fide: ita ad valorem contractūs sufficit voluntarium ex metu, cum nec major voluntas, nec major libertas requiratur ad hoc, quàm ad illud: tandem, sicut sufficit ad meritum, ut constat quantum est ex se ratio voluntarij liberi, ita debet sufficere ad contractum; ergo &c. His positis,

Dico: metum cadentem in virum constantem, injustè incussum, vi cujus contractum fuit matrimonium, censetur invalidum jure positivō. Probatur ex cap. Veniens. De sponsalibus; & ex cap. Cum locum: ac ex cap. 2. De his, quæ incussus, ex vi. Tum, quia ex cap. Cum locum. patet expressè; ubi rogatus Papa super matrimonio cujusdam puellæ, quam duo cives Papienses petebant, & uterque contendebat, se cum illa hoc matrimonium contraxisse, timebatque puella, sibi metum inferendum: summus Pontifex de finit, eam in locum tutum esse reponendam, quousque causa definiatur; redditque rationem

sc, sed etiam ex fragilitate persona.

2. Plura facta ex metu gravi elicta, sunt jure positivō tantum invalida, non jure naturali.

3. Metus cadens in virum constantem, injustè incussus, ex quo fuit celebratum matrimonium, censetur invalidum jure positivō.

nem, quia matrimonium solò consensu perficitur, qui non invenitur, ubi adest timor, cadens in virum constantem; ergo consentit Pontifex, consensum ex metu contractum, sufficientem non esse ad valorem matrimonij. Tum, quia colligitur etiam casus similis ex cap. *Significasti: De eo, qui duxit in matrimonium*. Quidam metu compulsus duxit uxorem; postmodum spontaneâ voluntate aliud contraxit matrimonium: consultus fuit summus Pontifex, quod horum matrimoniorum sit validum? respondit Papa: *Si constiterit, quod tanta vis eidem illata fuerit, quod non sponte in primam cōsenserit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam postea in uxorem accepit, revertendi liberam tribuas facultatem*. Ecce vides, quod primum matrimonium, ex metu contractum, fuerit invalidum; eò, quod Papa non relinqueret illum liberè in secundo matrimonio permanere, si fuisset invalidum. Tum, quia cum matrimonium significet unionem liberam Christi cum Ecclesia, sequitur talem contractum debere necessariò esse liberum, non violentum, ad vitandas magnas inconuenientias in tali statu nuptiarum: quia ubi intervenit coactio sponsaliorum, deficit omnis amor, inducitur dæmon causans jurgia, dissensiones, ac hujusmodi matrimonia violenta, infelices generant exitus, uti notatur Cap. *Requisivit De sponsal.* Ergo dicendum est, quod metus cadens in virum constantem, irritet matrimonium: Ita Tannerus, citans *Divum Thomam in 4. dist. 29. quest. unic. art. 3. quest. unic. cap. 1. in corpor.* *Divus Antoninus 3. Part. tit. 1. cap. 7. & recenter P. Amandus Hermann in 4. sent. tract. 9. disp. 3. part. 6. num. 8. Diana part. 3. tract. 4. resolut. 229. Bartolomæus à Ledesma; Sylvester; Tabiena; Sanchez; Hurtado; & alij communiter.*

4. Ex metu Dixi in conclusione, quod ex metu gravi, justè à injustè incusso invalidetur matrimonium, ad iudice incusso, distinctionem oppositæ partis: proinde non sufficit gravis metus qualiscunque, nisi etiam sit injuriosus à causis liberis, & liberè procedentibus incussus secundum juris ordinem. Cæterum, si fieret hujusmodi contractus ex metu gravi, sed non injusto, qualis incutitur à causis naturalibus, vel liberis, procedentibus secundum juris ordinem, non invalidatur, ut patet etiam in voto, emisso ab aliquo, in extremo discrimine vitæ posito, ob metum mortis incussum ab ægritudine, vel tempestate: Unde si hujusmodi metus justè incutitur à superiore, habente potestatem, viro, qui v. g. defloravit puellam, vel quia sponsalia vult solvere sine justa causa, in similibus casibus matrimonium celebratum ex metu gravi, est validum, uti expressè colligitur ex *Ex cap. Litteris. De Sponsal.* Tum, quia *Exod. 22.* legitur: *Si quis seduxerit Virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam uxorem.* hoc idem confirmatur ex *Deuter. 22.* Tum, quia iudex compellendo reum ad contrahendum matrimonium, in tali casu nullam injuriam illi facit, cum ex justitia teneatur contrahe-

re; ergo nullum metum contrahenti infert, sed solum decidit, ut servet justiciam; ita *Gloss. cap. Cum dilectus V. metum. De his quæ vi. P. Hermann* supra citat. *rr. p. disp. 3. qu. 6. n. 11.*

Ex mox dictis incidit mihi propositio 29. ab *Innocentio XI. reprobata*, quæ sic loquitur. *Urgens metus gravis, est causa justa, Sacramentorum administrationem simulandi.* Hinc

Quæritur: an licitum sit, ex metu gravi simulando inire matrimonium? Pro solutione hujus quæstionis adverte, quod matrimonium fidelium resultet ex duplici ratione: id est, ex ratione contractus, & ex ratione Sacramenti; nam matrimonium Paganorum, ut Turcarum, aliorumque Achristianorum, est etiam matrimonium, quod consistit in puro contractu naturali, seu in mutua corporum traditione; unde si quis iniret matrimonium cum Berta, intentione solum contractus naturalis, & civilis, & non ut est Sacramentum, tale matrimonium non esset Sacramentum, defectu intentionis: tamen hujusmodi matrimonium inter fideles non censetur validum, juxta sententiam aliquorum, cum ratio contractus à ratione Sacramenti non separetur; & hoc habetur ex institutione Christi, prout in materia de matrimonio notavi, & hoc patet ex Evangelio *Matthæi 16. Quod Deus conjunxit, homo non separet; Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 10. num. 6* cum alijs pluribus. Modo ad quæsitum.

Respondeo 1. Si quis simulatè contraheret matrimonium, ut est Sacramentum, peccaret lethaliter, propter irreverentiam factam Sacramento, sub quo titulo damnatur propositio: ut est *Sacramentum, peccat. 29. ab Innocentio XI. notata*, de qua ex professo tractabo in tract. de Sacramentis in genere.

Respondeo 2. Si quis ex metu mortis vel graviissimi damni, simularet consensum in contractu matrimonij, quatenus est purus contractus humanus, & non quatenus est Sacramentum, non peccaret; quia non facit contra-reverentiam Sacramenti; siquidem intentio simulationis contractus, non cadit supra rationem Sacramenti, sed solum supra rationem contractus humani, qui est nullus, & invalidus, defectu intentionis se obligandi. Tum, quia ad Sacramentum matrimonij requiritur materia, quæ est mutua corporum traditio; & forma, quæ est mutua acceptatio traditionis; sed in hoc casu neque reperitur mutua traditio corporum, neque mutua acceptatio, ut per se clarum est, cum simulatus sit contractus duntaxat. Tum, quia contractus humani non videntur obligare, cum gravi ruina animarum, de bono spiritali; ita consentit quoque *Sanchez lib. de matrim. disp. 11. num. 2. & lib. 2. disp. 5. num. 6. Castropalao tract. 4. disp. 2. p. 12. num. 3. & alij penes illos.*

Ex mox dicta conclusione, solvitur ille casus Titij comitis, qui contraxit sponsalia cum Murtia, nobilissima puella: ex quo facta præsimulatur gnans, postmodum Titius tantam amicitiam contraxerat cum Philadelfa, matre Murtiæ, ut in

quadam familiaritate nimis intrinseca, ex fragilitate amborum, suadente dæmone, carnaliter se cognoverant. Hoc factò, Titius cognoscens se reum impedimenti dirimentis, timet adire Episcopum pro dispensatione, ne Philadelpham, & se ipsum diffamaret de tanto scelere; & ex alia parte, Episcopus recusat hujusmodi dispensationes. Interea Murtia sollicitat pro celebrando matrimonio, ne infametur illa, & tota sua Nobilissima familia, ex prole concepta in cœlibatu: Titius ita distrahit tempus, ut Murtiæ imprægnatio à patre suo advertatur, qui illico admonet Titium, ut mox filiam ducat, aut gravissimum damnum, etiam mortem, ipsi minitatur, vel ad carcerem cum maxima sua ignominia trahetur; quid ergo in hoc casu faciendum? vel ducere Murtiam cum impedimento dirimente, quod est facere matrimonium nullum, vel pati periculum mortis, vel ignominiosè relinquere se trahi ad vincula, ex quo inducet in se maximum odium parentum, amicorum, causabit infamiam Murtiæ, Herulæ Nobilissimæ, ob ipsius deflorationem. Ut Titius ex his angustiis liberetur, simulet cum aliqua amphibologia licita, contrahere matrimonium sub ratione puri contractus humani, sine intentione se obligandi, sic non peccabit, alias si sub ratione Sacramenti se obligaret, peccaret lethaliter & incurreret censuram *propositionis 29. ab Innocentio XI. damnata* propter rationes supradictas. Interea abstineat à copula, & procuret dispensationem pro matrimonio legitimo clam contrahendo, tribuendo suum consensum, renovando pariter consensum uxoris, eò modò, quò docui in *tract. de Matrim. cap. 8. de Revalidatione matrim.*

8. Metus reverentialis, per se non invalidat matrimonium.

Quæritur: an metus reverentialis invalidet matrimonij consensum. Nota quòd duplex sit metus reverentialis: alius est pure reverentialis, quando v. g. Pater, vel Mater, Tutor, Princeps, mandat puellæ, sine minis gravibus, ut contrahat cum tali viro matrimonium; puella ob nimiam timiditatem, & obsequium erga Parentes, & superiores, non est ausa eis contradicere, sed consensit: talis metus non invalidat contractum matrimoniale; Ratio est, quia cum puellæ in sit naturalis liberas contradicendi sine gravi offensa, non censetur involuntariè consensisse contractui, prout colligitur *ex cap. Quamvis pactum. de Pactis. in 6.* Tum quia hoc idem constat *ex l. Si patre cogente 22. ff. de Ritibus nuptiarum. Hermann. tr. 9. disp. 3. q. 6. n. 17. contra Navarrum, Layman de Matrim. par. 2. cap. 5. citatum.*

9. Metus reverentialis cum gravi damno conjunctus, irritat matrimonium.

At si parentes minitarentur puellæ grave damnum, vel illa timeret longævam indignationem Patris, Matris, Principis, aut aliam sævitiam contra se ipsam, talis metus est gravis, & invalidat matrimonium, defectu pleni, & liberi consensûs; ita *Abelli part. 2. tr. 1. cap. 8.*

Quæritur ulterius; an preces importunæ per se causent metum gravem, cadentem in virum constantem?

Respondeo 1. negativè. Ratio est: quia 10. Preces non lædunt naturalem libertatem contradicendi, uti in quæsito antecedente dixi. Tum, per se non quia preces importunæ, secundum se considerata, non tantum afficiunt libertatem v. g. Puellæ, ut illa æqualibus precibus citra omnem timorem non posset petitioni blandè & suaviter contradicere: sic pariter *Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 9. num. 5. Lopez. 2. p. de Matrim. cap. 40.* ex quo patet, quòd si puella cum talibus precibus matrimonio iniret, non foret invalidum.

Respondeo 2. Si precibus importunis conjungatur metus reverentialis singularis personæ, juxta probabiliorem opinionem censetur talis metus cadere in virum constantem. Ratio est: quia importunitas precum, valde affligit ob indiscretam inquietudinem illorum, ac reddit hominem nimis pusillanimum, in ordine, quòd proferantur à persona, cui debetur grandis reverentia, ac ab ipsa pro gratia exposcatur, vi cujus homo redditur nimis perplexus, & timidus: proinde censetur talis metus cadere in virum constantem ob amissionem gratiæ, præfatæ personæ. Tum, quia *Judic. 10. lego, quomodo Sampsonem Dalila precibus importunis ad secretum suæ fortitudinis manifestandum coëgit; cujus anima ex eis usque ad mortem lassata fuit; ergo &c. Sanchez de Matrim. lib. 4. disp. 7. n. 7. Gutierrez lib. 1. q. canon. cap. 37. n. 17. Archidiaconus cap. fin. n. 2. de Rescript. in 6.*

Assignantur sequentes casus, in quibus licet ex metu gravi quis contraheret matrimonium esset absolute validum: & quidem primò, si Titius incarceratus detineretur, & offerret se vel filiam licitoris, vel carnificis, vel meretricem in uxorem ducere ad hoc, ut à vinculis liberetur, tale matrimonium esset validum. Ratio est: quia ille propriâ, & spontaneâ voluntate in talem contractum consentit, quæ est anima in foro externo omnium contractuum, vel maxime matrimonij, ad quem faciendum requiritur intentio operantis, sed in hoc casu hoc totum habetur; ita concordat etiam *Sanchez lib. 4. disput. 12. num. 10. Conich. Fillius, & alij.*

Secundus casus est, quòd si v. g. Cajus raptor Camillæ virginis, ex metu mortis se offerret ad eam ducendam, eodem modò esset validum matrimonium, propter supra dictam rationem, quòd docet *Bonacina de Matr. quæst. 3. nu. 22. Reginaldus, Henriquez.*

Tertius casus est, quòd si Medicus Sempronio persuaderet, eum non diu victurum, si non ducat uxorem: vel si esset ægrotus, & Medicus nollet eum mederi, nisi suam ducat filiam: si Sempronius in his casibus contraheret matrimonium, valeret, secundum *Sanchez supra citatum, disp. 12. cum alijs pluribus.* Ast hic casus ab alijs negatur.

11. Preces importunæ conjunctæ cum metu reverentiali, irritant matrimonium.

12. Proponuntur casus, in quibus ex metu gravi contrahitur matrimonium validum.

Quartus : si concubinarium metu mortis, vel inferni in infirmitate, vel alio periculo constitutus, celebraret matrimonium cum concubina, esset ritum. Ratio est: quia tales causales circumstantiae periculi, per se ipsas, & ab intrinseco movent voluntatem concubinariorum, ad ineundum talem contractum matrimoniorum; ergo est validum intuitu voluntarii consensus. Sic Bonacina cum alijs pluribus.

TRACTAT. CXXI.

DE MISSA.

Propositio 53. ab Innocentio XI. proscripta est.

Satisfacit præcepto Ecclesiæ, de audiendo Sacro, qui duas ejus partes: imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

Propositio 8. ab Alexandro VII. damnata est:

Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem, etiam specialissimam, fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

Propos. 9. ab Alexandro VII. damnata est:

Post decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendij sibi retentâ.

Propos. 10. ab Alexandro VII. rejecta est;

Non est contra justitiam, pro pluribus sacrificijs stipendium accipere, & sacrificium unum offerre: neque etiam est contra fidelitatem, etiam si promittam promissione, etiam juramento firmatâ, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

Propos. 38. ab Alexandro VII. repulsa est:

Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quàm primùm, est consilium, non præceptum.

Propos. 39. ab Alexandro VII. damnata est:

Ista particula, quàm primùm, intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

CAPUT I.

De essentia, & institutione sacrificij Missæ.

SUMMARIUM.

1. Quid venit sub nomine Missæ, notatur.
2. Vox Missa usurpatur pro vocabulo Missæ.
3. Unde derivatur vox Sacrificium.
4. Definitio Sacrificij.

5. Septem condiciones requiruntur ad constituendam rationem Sacrificij.
6. In Missa verum, & proprium sacrificium Deo offertur.
7. Solvuntur objectiones.
8. Essentia sacrificij Missæ, consistit in sola consecratione corporis, & sanguinis Christi.

1. Quid ve-
nit sub nomi-
ne Missae, no-
tatur.

Missa, est vox latina, significans ve-
rum sacrificium incruentum Chri-
sti, sub speciebus panis, & vini ab
eodem institutum, his verbis: *Hoc
facite in meam commemorationem.* Luca 22. Hoc Sacrificium offertur DEO
per legitimum Ministrum, Sacris Ritibus, & ce-
remonijs adhibitis, vel ad delenda peccata, vel
ad gratias agendas pro beneficijs, vel ad opem
invocandam, vel ad supremum Dei Dominum
profitendum; sic etiam *Azor. lib. 10. cap. 18. q. 5.*

2. Vox Missae
usurpatur
pro vocabulo
missach.
Scribit Cardinalis Baronius. quod Anno 34.
usurpatur vox missa, pro vocabulo missach, quod
spontaneam oblationem significat; nam Hæ-
brei in die Pentecostes offerebant hoc missach,
quod erat panis tritici, uti legitur *Deuteronom. 16.*
eademque die Sanctus Petrus primam missam
celebravit in pane azymo, in Cœnaculo Sion,
uti notat *Antonius de Mochanis tom. 2. de sacrif.
missa. cap. 4. & Pamelius tom. 1. Liturgia Ecclesia-
stica latina.*

3. Unde deri-
vatur vox
sacrificium.
Modò investigatur; an Missa sit propriè di-
cendum Sacrificium, vel non? Nota, quod vox
Sacrificium, conficiatur ex vocabulo Sacro, &
facit, quod importat aliquam actionem sacram,
factam in honorem, & cultum divini Numinis.
Ex quo

4. Definitio
Sacrificii.
Sacrificium definitur; quod sit oblatio religio-
sa, & à legitimo ministro soli Deo facta, alicujus
rei exterioris sensibilis, & permanentis, qua ritu
mystico consecratur, & transmutatur, in recogni-
tionem, & testificationem supremi Domini, quod
in omnes creaturas habet; legatur *Sanctus Tho-
mas 2. 2. quest. 85. art. 2.*

5. Septem
Conditiones
requiruntur
ad constituen-
dam rationem
sacrificii.
Ex præcedenti definitione septem conditio-
nes colliguntur, quæ rationem sacrificij consti-
tuunt. Primò oblatio Religiosa dicitur, ad di-
stinctionem oblationum profanarum, quæ non
sunt spirituales. Secundò dicitur: à legitimo mi-
nistro, qui debet esse Sacerdos, non aliquis alius.
Tertiò dicitur: Soli Deo facta, quod intelligitur
sive implicite, sive explicite debet ordinari ad
honorem Dei, de quo loquitur *Augustinus lib.
10. de Civit. cap. 4. Quis verò sacrificandum cen-
suit, nisi ei, quem Deum aut scivit, aut putavit,
aut finxit.* Quartò dicitur: alicuius rei exterioris
sensibilis, & permanentis, ad excludendum
alias preces transeuntes. Quintò dicitur: ritu
mystico consecratur, nam quod mysticè consecra-
tur, Divino cultui dedicatur, eò quod per formam
consecrationis res, quæ ante fuit profana, fit sacra.
Sextò dicitur: & transmutatur, nam hoc
est necessarium, ut res, quæ offertur in sacrificio,
perimatur, aut mutetur, ita ut illico pronuntia-
tâ formâ, res desinat esse id, quod ante erat.
Septimò dicitur: in recognitionem, & testificatio-
nem supremi Domini, quod in omnes creaturas
habet, per quod insinuat, in quem finem of-
ferri debet sacrificium, scilicet ad honorem Dei.
His positis,

6. In Missa
verum, &
proprium sa-
Dico: de fide esse, in missa verum, & pro-
prium sacrificium Deo offerri; probatur 1. ex
Apostolo ad Hebræos 7. ubi dicitur de Christo:

*Quoniam tu es Sacerdos in æternum, secundum or-
dinem Melchisedech.* Ex quo sic discurre: Sa-
cerdotium Christi in Ecclesia debet esse in æter-
num; sed nequit esse in æternum, nisi perpetuò
sacrificium offeratur; ergo cum Christus Do-
minus semel tantum mortuus sit, sicque semel
tantum Sacrificium cruentum oblatum est; er-
go necesse est, ut Sacrificium perpetuò offera-
tur per Sacerdotes Vicarios Christi, (quibus de-
dit potestatem, dicens: *hoc facite in meam com-
memorationem;*) ad hoc, ut verificetur voca-
bulum in æternum: nam Christus Dominus
non amplius patietur, nec morietur: & nota,
quod Melchisedech Rex Salim, offerebat panem
& vinum, erat enim Sacerdos altissimi, uti le-
gitur *Genesi 14.* ergo in Ecclesia offerendus
est Christus sub specie panis & vini, alias verba
Apostoli non bene intelligentur, quod Christus
sit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech.
Tum quia *Matth. cap. 5. exprimitur: Si of-
fers munus tuum ad altare;* sed ad altare sacri-
ficando, per Sacerdotes offertur munus sub
speciebus panis & vini, de quo edere non habent
potestatem, qui tabernaculo deserviunt, ait
Apostolus ad Hebræos 13. Tum, quia hoc ipsum
definitum est in Concil. Nicæno 1. *Can. 14.*
ubi sancitur: Diaconos non habere potestatem
offerendi sacrificium, sed solos Sacerdotes: er-
go per Sacerdotes perpetuò sacrificatur & offer-
tur nomini meo oblatio munda, uti *Malachias
cap. 1. asserit;* quam doctrinam *Trident. sess. 22.
cap. 1. confirmat.*

Probat 2. ex Sanctis Patribus, *Augustinò
lib. 19. de Civitate. cap. 22. qui ait: Apparuit sa-
crificium, quod nunc à Christianis offertur DEO,
totò ore terrarum:* & in *Psal. 33. habetur: ipse
dominus de corpore, & sanguine suo instituit sa-
crificium secundum ordinem Melchisedech.* Unde
& ipsi Apostoli sacrificasse leguntur: & quidem
primus in die Pentecostes Sanctus Petrus, uti
superius notavi, quod *Clemens Epist. 2. Isidorus
lib. 1. de off. cap. 13. confirmat;* ergo &c.

In primitiva Ecclesia, sæculò secundò San-
ctus *Iustin. Martyr. in dialog. sic loquitur: Om-
nia sacrificia, quæ suo nomine facienda JESUS
Christus tradidit, id est, in Eucharistia panis, &
poculi, quæ in omni loco à Christianis fiunt, præoc-
cupatione usus Deus sibi grata esse testatur: ec-
ce quid clariùs Sanctus dicere potuisset, confir-
mando, ubique locorum sacrificium à Christia-
nis oblatum illud, de quo loquitur *Ambrosius
cap. in Lucam: Cum sacrificamus, Christus adest,
Christus immolatur:* ergo &c.*

Probat 3. ratione: Deus in omni statu
ordinavit aliquod sacrificium sibi offerri, in testi-
ficationem, & recognitionem supremi domi-
nij: sic legitur in lege naturæ, per *Abelem, Noë, sa-
crificia facta fuere DEO:* ita etiam in lege scri-
pta Mosaica: sed lex Evangelica est multò ex-
cellentior: ergo in hæc lege datur sacrificium:
nam ad quid essent Altaria constructa, Sacer-
dotes ordinati, si non sacrificaretur; sicque
censeretur Ecclesia DEI deterior, quàm Syna-
goga

goga Hæbræorum olim fuerit, in qua sacrificium offerebatur : ergo in Missa verum, & proprium sacrificium Deo offertur.

7. Solvuntur objectiones.

Sed contra dicunt hæretici, *Calvinus, Lutherus*: de ratione sacrificij est, ut res oblata destruat, immutetur : nam victima debet mactari, si est res viva, vel destrui ; sed Christus, qui offertur in sacrificio Missæ, non destruitur ; quia consecratio solum constituit Christum sub speciebus panis & vini, qui destruitur, vel immutatur. Respondeo, distinguo majorem : de ratione sacrificij est, ut res oblata destruat, si verealiter, sive mysticè, concedo majorem ; semper realiter, & physicè, nego majorem. Christus Dominus per consecrationem destruitur, & immutatur mysticè, & incruentè in sacrificio Missæ, & hoc sufficit ad rationem sacrificij ; non verò cruentè, ut olim in sua passione fecerat.

Instant adversarij, & dicunt : Christus Dominus neque mysticè, neque incruentè per consecrationem destruitur, sed tantum sistitur sub speciebus panis & vini, & sic in Missa Deo præsentatur : ergo non destruitur, & immutatur. Respondeo, Christum Dominum in sacrificio Missæ non destrui, & immutari, secundum formalitatem, secundum quam sistitur, & præsentatur Deo in Altari, sed solum quatenus ita constituitur in Altari, ut vi verborum ponatur corpus seorsim à sanguine, sub qua formalitate Christus manet mortuo quodam modo, per modum cibi, & potûs ; sicque mysticè, & cruentè immutatur, quamvis comitanter, ubi est corpus vivum, est etiam sanguis, & è contra : ergo &c.

Dices 2. Christus in scriptura vocatur Sacerdos in æternum ; ergo non est necesse illi subsistueret alios Sacerdotes in terris ; sicque nec ab illis possunt sacrificia offerri. Respondeo, concedo antecedens : nego consequentiam ; nam licet admitteretur, non esse necesse substituere alios Sacerdotes Christo Domino, per hoc non convincitur, quod Sacerdotes ab ipso constituti, (cùm dixerit : *hoc facite in meam commemorationem*;) repugnent æternitati Sacerdotij Christi ; ergo verum est, quod Sacerdotes, dum sacrificant, non faciunt ut caput Sacerdotum, sed solum Vicarij Christi, in cujus virtute consecrando, conficiunt corpus, & sanguinem Christi.

Dices 3. ex Apostolo ad Hæbræos 10. Christum unà sui oblatione consummâsse in æternum sanctificatos, ergo non indigemus aliâ sanctificatione, siquidem Christus, offerens se pro salute humani generis in cruce, perfecit omnem redemptionem ; sicque non est necessaria alia oblatio, cùm illa fuerit infiniti valoris. Respondeo, concedo antecedens : alit non obstat continuum sacrificium textui Apostoli, prout loquitur *Conc. Trid. sess. 22. cap. Quod in Ecclesia sua, visibile (sicut hominum natura exigit,) reliquerit sacrificium, quò cruentum illud, semel in cruce per actum, repræsentaretur, ejusque memo-*

ria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salvatoris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum, applicaretur.

Quæritur : in quo consistat essentia sacrificij Missæ ?

In varias opiniones, Theologi circa hoc quæsitum abierunt : Cardinalis de Lugo *tract. de Eucharistia. disp. 22. sect. 1. num. 4.* asserit : probabile esse, non consistere sacrificium in consecratione : ideoque concludit, de essentia sacrificij Missæ non esse consecrationem ; huic opinioni pariformiter adhæret *Capezudo quest. 83. art. 1. diff. 2.* Alij docent, hanc essentiam sacrificij Missæ consistere in sola consumptione, & oblatione : Alij dicunt, constare hujusmodi essentiam ex oblatione, consecratione, & consumptione : de quo lege Patrem *Suarez tom. 3. disp. 75. sect. 4.* Alij, ut *Canus lib. 12. de loco Theologiae. cap. 13.* docet, quatuor actiones principales, quæ fiunt in hoc Sacrificio, scilicet consecrationem, oblationem, fractionem hostiæ, & consumptionem, pertinere ad integritatem, & substantiam hujus sacrificij Missæ, non tamen ad essentiam ; Alij, ut *Sotus*, asserunt : consumptionem saltem unius speciei, pertinere ad essentiam sacrificij Missæ. His prætermisiss,

Dico ; essentiam sacrificij Missæ consistere in sola consecratione corporis & sanguinis Christi ; ita *Pater Suarez tract. de Eucharistia. disp. 75.* cum alijs pluribus ; & quidem : Probatur 1. *8. Essentia sacrificij Missæ, consistit in sola consecratione corporis & sanguinis Christi.* quia Evangelistæ solum consecrationem factam fuisse à Christo Domino referunt, nihilque annunt ipsam Christum corpus & sanguinem solum sumpsisse ; ergo cùm Evangelistæ sint fidelissimi Historici factorum Christi Domini, sicque si Christus suum corpus & sanguinem sub speciebus panis, & vini sumpsisset, certè hoc retulissent. Tum quia *Sanctus Thomas quest. 82. art. 10.* inquit : *Hoc Sacramentum perficitur in consecratione Eucharistie, in qua sacrificium Deo offertur ;* ergo essentia sacrificij Missæ, consistit juxta Sanctum Doctorem, in sola consecratione.

Probatur 2. in illa actione consistit essentia sacrificij Missæ, quâ immolatur, & mactatur victima, in qua representatur passio, & mors Christi : sed per solam consecrationem immolatur, & mactatur victima, scilicet Christus Dominus ; ergo in sola actione consistit essentia sacrificij Missæ ; major per se est clara ; min. prob. quia per consecrationem, Sacerdos ex vi verborum separat sanguinem Christi à corpore, dum sub specie panis, ex vi verborum, ponitur solum corpus, & sub specie vini, solus sanguis Christi, in quo fit mystica quædam separatio, repræsentans mortem Christi Domini, siquidem ubi est separatum corpus à sanguine, corpus vivere non potest : ergo cùm vi verborum neque anima Christi ponatur, (quamvis omnia per concomitantiam in tali consecratione habeantur,) expressè repræsentatur corpus separatum ab anima, & sanguine ; consequenter mors Christi Domini ; ergo in sola conse-

consecratione essentialiter consistit sacrificium Missæ.

Probat 3. excludendo fundamenta oppositæ sententiæ. Primò, sacrificium Missæ essentialiter non consistit in oblatione panis, & vini. Ratio est: quia in tali oblatione nuncupatâ *offeritorium*, non offertur Christus sacramentatus, cum adhuc res oblata non sit immutata: ergo in tali oblatione non consistit essentia sacrificij missæ. Neque consistit in fractione sacræ hostiæ. Ratio est: quia licet nullahieret fractio, adhuc remaneret perfectum Sacramentum; ergo &c. Tum, quia in Liturgia non adhibetur fractio, & tamen ibi habetur totum sacrificium missæ; ergo &c. neque consistit in ipsa sumptione sacræ Hostiæ. Ratio est: quia sumptio est communis Sacerdotibus, & populo: & quia hostiæ, quæ consecrantur pro communicandis laicis, sequeretur, quòd non essent consecratæ, eò quòd servantur, & non consumantur à Sacerdote; ergo essentia hujusmodi sacrificij Missæ non consistit in alio, nisi in sola consecratione.

Sed contrà insistant adversarij, dicentes, est usus Ecclesiæ, ut si quis Sacerdos post consecrationem & ante sumptionem è vita decedat, vel ob gravem infirmitatem Missam perficere non possit, tunc alius Sacerdos debet exire, & sacrificium perficere; ergo sacrificium Missæ consistit etiam in sumptione. Respondeo, verum

esse, quòd sit Ecclesiæ usus, ut alter Sacerdos in simili casu missam terminet, non tamen per hoc requiritur, quòd Sacramentum perficiat, cum jam per ante actam consecrationem sit perfectum; sed solum talis ritus ideò ordinatur, ut fiat sumptio, per quam percipitur fructus Sacramenti, ideò ne sanguis Christi patiatur aliquod periculum irreverentiæ, corruptionis, vel effusionis &c.

Urgebis: sumptio repræsentat passionem Christi Domini; ergo in sumptione consistit essentia sacrificij Missæ; ergo in sumptione consistit essentia sacrificij Missæ; antecedens patet ex Apostolo 1. Corin. 11. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis*; ergo &c.

Respondeo, sumptionem non per se repræsentare passionem Christi Domini, sed in ordine ad consecrationem præcedentem, ita intelligitur citatus textus Apostoli.

Instabis adhuc: in die Parasceves repræsentatur passio Christi per solam sumptionem: ergo in sola sumptione consistit essentia sacrificij Missæ.

Respondeo, in die Parasceves fiunt tantum cæremoniæ Ecclesiæ, & non offertur sacrificium Missæ. Nam cum tali die Christus cruentam passionem in cruce subierit, non est conveniens, ut eadem exprimat quoque mystica passio Domini.

CAPUT Secundum.

De effectu Sacrificij Missæ.

SUMMARIUM.

9. *Sacrificium Missæ tam ex opere operantis, quam ex opere operato confert gratiam.*
10. *An sacrificium Missæ per se ex opere operato sit remissivum culpæ, varia sententia proponuntur.*
11. *Sacrificium Missæ per se ex opere operato directe remissionem pœna temporalis pro peccatis debita causat.*

9. *Sacrificium Missæ tam ex opere operantis, quam ex opere operato confert gratiam.*

Sacrificium missæ dupliciter considerari potest. Primò in ordine ad suam dignitatem, & essentiam entitativam, id est, independentem à sacerdote sacrificante; Secundò, in ordine ad sacerdotem, tale sacrificium offerentem: itaque hoc sacrificium missæ utroque modò confert suum effectum, ex opere operantis, scilicet ratione bonitatis talis sacerdotis, qui hoc sacrificium offert; & ex opere operato, videlicet per se, & virtute solius sacrificij confertur gratia sine ullo respectu ad bonitatem, vel pravitatem ministri offerentis: ita communiter docent Theologi cum

Cardinale Bellarmino lib. 2. de sacrificio missæ. cap. 4. cum alijs.

Contendunt Theologi, an sacrificium missæ ex opere operato, & per se, sit remissivum culpæ peccatorum? Prima opinio absolute negat; Ratio illius est: quia ad talem remissionem culpæ, requiritur infusio alicujus doni, sive remissivum actualis gratiæ, per quam deletur macula peccati: sed nullibi constat ex scriptura, quòd Deus tale donum promiserit pro delenda culpa peccati; ergo sacrificium Missæ per se, ex opere operato non est remissivum culpæ; ita sentit: Reginaldus lib. 29. num. 151. Bonacina disp. 4. dub. ultimo. punct. 3. num. 5. Alij verò sentiunt, quòd Deus intuitu sacrificij Missæ conferat peccatori aliquod auxilium gratiæ actualis, quò peccator facilius ad actum pœnitentiæ per contritionem disponitur; ita memorat Concil. Trid. sess. 2. cap. 22. his verbis: *hujus oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit*; ita Bellarminus lib. 2. de Missa. cap. 2. Suarez disp. 79. sect. 3.

Alij verò dicunt: per hoc sacrificium Missæ deleri peccata venialia per se, sicut per dona-
Sacra-

Sacramentalia, prout docet *Corduba lib. 1. qu. 3. n. 4. Henriquez lib. 9. cap. 13.* hispositis.

Dico: hoc sacrificiū missæ, habet ex opere operato directè, & ex institutione, remissionem pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, juxta intentionem dispositionis, pro quo offertur, dummodo talis aliunde sit in gratia constitutus, & habeat devotionem erga tantum sacrificiū missæ; sic docet *Sanctus Thomas 3. p. quæst. 79. art. 5. Vasquez 3. p. disput. 288. cap. 4.* Tum, quia definitum est in *Conc. Trid. sess. 20. cap. 2.* hoc Sacrificiū missæ esse impetratorium beneficiorum. Tum, quia ex continua praxi Ecclesiæ, constat hoc ipsum, eo quod per totam missam preces recitentur, ad beneficia impetranda; & narrat *Sanctus Augustinus lib. 22.*

de Civitate. cap. 8. pro confirmatione nostræ opinionis, de aliquo viro, nomine Hesperio, qui cum Domum suam à malignis spiritibus infestari comperisset, servos, & animalia vim illorum noxiam perpeti, rogavit nostros, ait Sanctus, me absente Presbyteros, aut aliquis eorum illò pergeret, cujus orationibus cederent: perrexit unus, obtulit ibi sacrificiū corporis Christi, orans quantum potuit, ut cessaret illa vexatio, Deoque protinus miserante cessavit. Hæc veritas continuo manifestatur tot signis, quod per sacrificiū missæ beneficia innumera-bilia obtineantur. Legatur de hac materia *Reginaldus lib. 29. num. 151. Sanctus Thomas, Sanctus Chrysostomus.* alijque.

CAPUT III.

De valore Sacrificij Missæ.

SUMMARIUM.

12. *Sacrificiū Missæ, secundum se, est infiniti valoris.*

13. *Sacrificiū Missæ, quò ad effectum est, finitum, seu finiti valoris.*

14. *Valor Sacrificij Missæ pro omnibus Christi fidelibus, tam vivis non excommunicatis, quam defunctis purgantibus, offerri potest.*

15. *Pro infidelibus, & excommunicatis, Sacrificiū directè offerri non debet, bene tamen indirectè.*

16. *Pro damnatis, & cum originali decedentibus, Sacrificiū Missæ non offertur.*

17. *Missæ Sacrificiū, potest ad honorem Beatorum offerri, non verò pro necessitate illorum.*

12. *Sacrificiū missæ, secundum se, est infiniti valoris.*

Valor sacrificij missæ, dupliciter considerari potest. Primò secundum se, & quoad sufficientiam, & hoc modò sumptum sacrificiū, est infiniti valoris. Ratio est: quia semper excellentiorem in infinitum, tam intensivè, quam extensivè, potest effectum producere, ita ut omnibus æqualiter, & infinitis hominibus prodesse possit. Tum, quia cum Christus Dominus in sacrificio missæ contineatur, qui est infinitus, proinde oblatio talis secundum se est infinita. Tum, quia hoc sacrificiū nullam absolutè limitationem admittit, uti colligitur ex *Conc. Trid. sess. 22. cap. 2.* cum dicat: *Nullam maculam suscipere sacrificiū istud, ab offerente;* ergo cum per se sit illimitatum, est valoris infiniti.

13. *Sacrificiū missæ quò ad effectum, est finitum, seu finiti valoris.*

Secundò modò considerari potest, quoad efficaciam, secundum quod est finiti valoris, habens effectum tantum finitum; aliàs si esset infiniti valoris intensivè, sequeretur, posse unò sacrificiò missæ totum Purgatorium exhaustiri; imò & infinitas animas, si darentur, liberare;

quod tamè nunquam contingit; ergo &c. Tum, quia valor hujus Sacramenti, seu effectus, recipitur secundum quantitatem devotionis offerentium, ergo devotio offerentium, cum sit finita, etiam valor erit finitus; prout docet *S. Thomas, quæst. 79. art. 5. in corpore; Suarez,* alijque Doctores communiter.

Quæritur: quibus valor sacrificij missæ prodesse possit, seu pro quo missa sit offerenda?

Respondeo: indubitatum esse apud Theologos, quod pro omnibus Christi fidelibus, tam vivis non excommunicatis, quam defunctis in Purgatorio existentibus, sacrificiū missæ offerri, & prodesse possit; ita habetur ex praxi Ecclesiæ, ut legitur apud Pamelium *tom. 1. liturgia. Pro omnibus orthodoxis, inquit, atque Catholica, & Apostolica fidei cultoribus, & pro omnibus in Christo quiescentibus, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis.* Abelli *part. 2. tract. 1.*

Dixi, pro fidelibus defunctis in Purgatorio existentibus, prodesse posse valorem sacrificij missæ: quæ conclusio est contra hæreticos moderni temporis, qui Purgatorium negant; nostra verò doctrina est de fide, quæ ulterius probatur, ex *lib. 2. Machabæorum cap. 12.* ubi sic legitur: *Sancta, & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.* Tum quia *Trid. sess. 25. cap. 1.* sic habet: cum Catholica Ecclesia Spiritu Sancto edocta, & sacris litteris, & antiqua Patrum traditione, in sacris Concilijs, & novissimè in hac Oecumenica Synodo, docuerit Purgatorium esse, animasque ibi detentatas fidelium suffragijs, potissimum verò acceptabili Altaris sacrificiò juvari, præcipit sancta Synodus Episcopis, ut sanam de Purgatorio doctrinam, à Sanctis Patribus, & sacris Concilijs traditam, à Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter studeant. Ergo

Cccc

Catho-

14. *Valor Sacrificij missæ pro omnibus Christi fidelibus, tam vivis non excommunicatis, quam defunctis purgantibus, offerri potest.*

Catholicum est pro fidelibus defunctis Sacrificium missæ offerri; est communis Auctorum cum *Suarez tom. 3. disp. 78. sect. 3. Sylu. in supplemento. 3. part. quest. 71. art. 2. & 6.*

15. Pro infidelibus, & excommunicatis notorijs, & nominatis, nondum poenitentibus, & contritis, sacrificium offerri directè non debet, bene tamen indirectè in comuni, quatenus offertur pro exaltatione Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, & extirpatione hæreseos, prout praxis quotidiana docet. Dixi directè non debet offerri pro illis, quod docet *Sanctus Augustinus lib. 1. De origine animæ. cap. 9.* sic loquens: *quis enim offerat Sacrificium Corporis Christi, nisi pro ijs, qui sunt membra Christi; ergo cum infideles non sint membra Christi, non debet directè pro illis offerri.*

16. Pro damnatis, & cum peccato originali decedentibus. Ratio patet: quia alicui decedenti tentò decretò Dei, impossibile est, ut ipsis probus, sacrifici-

tus: noli credere, nec docere, Sacrificium Christi missæ non stianorum pro ijs, qui non baptizati de corpore offerunt, exierunt, offerendum, si vis esse Catholicus: ergo &c.

Quæritur: an Sacrificium missæ offerri possit pro Beatis?

Respondeo, quamquam sacrificium missæ non possit offerri pro necessitate Beatorum: Ratio est; quia imunes sunt ab omni malo: nihilominus tamen licitè offertur in honorem & memoriam illorum: ita *Concil. Triden. sess. 22. offerri, non cap. 3. definivit: Non enim illis offeratur Sacrificium, inquit, sed Deo soli, qui illos coronavit: cessante illorum nec Sacerdos dicere solet, offero tibi Sacrificium S. Petre vel Paule, sed Deo, de illorum victorijs gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in Cælis, quorum memoriam facimus in terris.* De his legatur *Azorius tom. 1. lib. 10. cap. 22. quest. 5. Filliucius tract. 5. cap. 2. quest. 11. Sylvius in 3. partem. quest. 83. art. 1.*

CAPUT IV.

De loco, pro sacrificio Missæ celebrando.

SUMMARIUM.

18. Locus pro celebrando Missas, debet esse consecratus, benedictus cum licentia Episcopi.
19. Altare pro celebrando Missas, debet esse lapideum, ab Episcopo consecratum.
20. Episcopus non potest deputare oratoria in domo privata per se.
21. Si aliqua domus privata habeat speciale oratorium, & permanens, ad quod patet publicus aditus, tunc potest Episcopus dare facultatem in eo sacrificandi.
22. Episcopo est licitum, in omni honesto loco super altari portatili celebrare.
23. Episcopus ex rationabili causa, magnatibus si è domo exire nequeunt, potest concedere facultatem, ut domi Missam audiant.
24. Episcopus ex causa urgente, in quocunque loco decente potest concedere celebrationem Missæ.
25. Regulares privilegiati, in quocunque honesto loco celebrare possunt.
26. An Sacerdotibus Secularibus insit facultas celebrandi, ubi possunt Regulares.

18. Locus pro celebrando Missas, debet esse consecratus, vel benedictus, cum licentia Episcopi.

Locus proprius, in quo Sacra celebrari possint, debet esse ab Episcopo consecratus, vel ab alio ex ejus licentia benedictus, & divino cultui permanentiter dedicatus: ita colligitur ex *Cap. De consecratione.*

19. Altare sales, debet esse lapideum, & ab Episcopo consecratum, vel saltem Ara lapidea, similiter ab

Episcopo consecrata, non ab alio, quæ tam ampla sit, ut hostiam, & majorem partem calicis capiat.

Nunc quæritur: an Episcopus possit deputare oratoria in domo privata? Respondeo 1. negativè cum *Gavanto*, ex literis Cardinalis *Lancellotti*, ad Episcopos datis nomine *Pauli V. non potest de 10. Martij. anni 1615. Scorcia lib. 2. cap. 13. Mi-randa tom. 1. quest. 40. art. 9.*

Respondeo 2. Si privata domus habeat Oratorium specialiter, & permanentiter deputatum, ac erectum ad cultum Divinum, ita ut publicus aditus pateat pro omnibus, licet alia ex parte pro commoditate inhabitantium domum constructum sit, tunc potest Episcopus facultatem concedere ad sacrificandum. Ratio est; manens, ad quia tale Oratorium est per modum Capellæ, quod patet cum omnibus aditus expositus sit, ad ibi missam publicam audiendam; consequenter hunc casum non comprehendit *Concil. Triden. sess. 22. de observantia in celebrat. missæ. cum dicat; ne privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & Oratoria ad divinum tantum cultum dedicata, ab iisdem Ordinarijs designanda, & visitanda, Sanctum hoc Sacrificium à secularibus quibuscunque peragi: Nam hic textus Triden. solum abusus vult tollere privatæ celebrationis; ergo cum hæc capella sit potius publica, non subiacet censuræ *Triden.* Sic sentit etiam *Pasqualigus in decisionibus moralibus. decis. 165. Diana tract. De celebrat. missæ. resol. 38.**

Episcopis verò indultum est, in omni honesto loco super altari portatili sacrificare, vel

omni honesto vel altero sacrificante missæ assistere, ut notat loco supra. *ad. Carolus Episcopus Navariensis in comment. Caroli portatili non. ad cap. Missæ. 13. de Consecrat. disp. 1. ubi ait: celebrare. palatium Episcopi non comprehendi sub domo privata. Suarez disp. 81. sect. 3.*

23. Episcopus Possunt etiam Episcopi ex causa rationabili ex rationabili concedere personis conspiciis, si è domo exili causa mare nequeunt ad missam in alio solemni festo augnatibus, si è diendam, ut in honesto loco domi missam audiant, quia tales personæ dignæ sunt, tali favore nequeunt, potest gaudere: ita declaravit sacra Congregatio rest concedere penes Barbosam part. 2. De officio, & potestate Episcopi facultatem, scop.

ut domi missam audiant. Insuper possunt Episcopi concedere celebrationem missæ, ex causa urgente, in quocunq; decenti loco, etiam sub dio, ut v. g. contingit in bello, in castris militum, in longa peregrinatione per terras infidelium, in concursu magni Populi, quem Ecclesia capere non potest, in longa navigatione, ut possint celebrare in littore, & in alijs similibus casibus: imò si commodè ad Episcopum recurri non possit, & magna devotio fidelium impediretur, censendum est ex rati habitatione licentiam adesse. Legatur *Triden. sess. 22. Suarez 3. parte tom. 3. disp. 81. sect. 3. Rodriguez tom. 1. quest. reg. questiuiculi: 43 art. 6. Reginaldus lib. 29. n. 178.*

24. Episcopus bello, in castris militum, in longa peregrinatione per terras infidelium, in concursu magni Populi, quem Ecclesia capere non potest, in longa navigatione, ut possint celebrare in littore, & in alijs similibus casibus: imò si commodè ad Episcopum recurri non possit, & magna devotio fidelium impediretur, censendum est ex rati habitatione licentiam adesse. Legatur *Triden. sess. 22. Suarez 3. parte tom. 3. disp. 81. sect. 3. Rodriguez tom. 1. quest. reg. questiuiculi: 43 art. 6. Reginaldus lib. 29. n. 178.*

25. Regularis privilegiati, in quocunq; honesto loco celebrare possunt. Respondeo, Regulares medicantes, & qui cum ipsis in privilegijs participant, possunt in altari portali non solum in domesticis Oratorijs à superioribus approbatis, verum etiam in quocunq; honesto, & congruente loco, etiam in castris militum, cum debito honore, & reverentia celebrare, tempore missionis, exceptis

cubiculis sæcularium; & nota: quamquam hoc privilegium olim sublatum fuerat per *Concil. Trident. sess. 22. in decreto de observat. & evitat. modò verò per Constitutionem Gregorij XIII. quæ incipit: usus altaris viatici Societati Jesu, restitutum est, prout patet in compendio privilegiorum congregationis nostræ, & penes Rodriguez tom. 1. quest. Regul. questiuiculi: 43. ar. 5. Prepositum in 3. parte quest. 83. ar. 3. n. 151. Imò, si Regulares infirmi sunt, hoc privilegiò uti possunt, etiam ut in illorum cellis aliquis sacerdos illis celebret, prout constat ex concessione Pij IV. Canon: Regular: post Concil. Trident. facta die 18. Maij Anni 1565. Marchinus de Sacram. Ordinis. tract. 3. part. 3 cap. 9. num. 12. Pasqualigus in decis. moral. decis. 176. Quòd si infirmus Regularis in domo sæcularis inveniretur, putant aliqui, posse ibidem in suo cubiculo curare celebrari, propter privilegium personæ.*

Dubium est; an in dictis locis Regularium, 26. An sacerdos possint in Altari portatili sacerdotes sæculares doti Sacula-celebrare? hoc dubium sub distinctione solvi insit facultandum est: videlicet, si huiusmodi privilegia eas celebrant conceduntur locis Regularium, in quibus celebrare possunt, etiam in illis sæculares sacerdotes celebrare poterunt, existimo. Si illa privilegia dirigantur ad personas Regulares duntaxat, nego sæculares posse ibidem in Altari portatili celebrare, prout quoque sentit Suarez 3. parte tom. 3. disp. 71. sect. 3. Paulus Layman lib. 5. tract. 5 cap. 5. si verò locus est ab Episcopo approbatus, ut ibi legantur sacra, poterunt & alij sacerdotes ibidem celebrare, nisi specialiter limitetur talis concessio pro sæcularibus, quod non credo faciendum. Legatur Bassani fol. 304. sub num. 1.

CAPUT V.

De tempore, & paramentis celebrationis missæ.

SUMMARIUM.

27. Omni quadrante horæ in mundo celebrantur missæ.

28. An ante auroram licitum sit celebrare Missam, notatur.

29. An licitum sit celebrare Missam post meridiem.

30. In die Nativitatis omnes tres missæ noctu celebrari possunt.

31. Citius ante auroram possunt celebrari Missæ, si causa urgens adsit.

32. Si causa urgeat, post meridiem, potest celebrari Missa.

33. Ut citius ante auroram celebrari possit Missa, sub climate septentrionali tempus excusatur.

34. Potest dispensare Episcopus, ut citius vel tardius missa celebretur.

35. Regularibus concessum est, citius vel tardius Missas celebrare.

DE paramentis pro celebranda missa hic quæstionem instituere superfluum mihi videtur: nam si quæ difficultas tibi objiceretur, ad Rubricas missalis Romani recurre, ubi voluntati tuæ satisfacies.

Quamquam verum sit, omni quadrante horæ 27. *Omni* in aliqua parte globi terræquei legi missas, quia quadrante in hoc globo quolibet momento temporis orientetur sol, sic cum in omni Regione defacto laudes deo celebrantur, Deo funduntur à Christianis, deducitur ibi celebrantur missæ.

Rubricæ tamen missalis Romani præscribunt tempus legendi missam ab aurora usque ad meridiem: in hac materia valde strictè intelligunt sensum Rubricæ Doctores. Sanctus Thomas quest. 83. art. 2. docet, non esse licitum ante auroræ crepusculum, id est, ante primam irradiationem solis, missam celebrare, exceptò

de Nativitatis Domini. *Azorius lib. 20. cap. 25. quæst. 6.* asserit, tertiam partem horæ ante auroram celebrare missam, esse notabilem partem ad lethale. *Suarez disp. 80. sect. 4. Layman tract. 5. de Sacrificio missæ. cap. 4.* cum alijs, ad vitandam culpam satis fore existimant, si missa privata ad initium auroræ finiatur. Ratio horum est; quia in moralibus parum pro nihilo reputatur; unus quadrans, vel media hora, respectu temporis quod præscribitur in Rubrica pro legendis missis, censetur esse exigua pars; propter hanc rationem, quam mihi adjungo, *Svarij* opinionem, ut probabilem admitto.

29. An licitum sit, celebrare missam post meridiem.

Dicit insuper Rubrica, quod missæ celebrandæ sint usque ad meridiem: proinde si quis sine privilegio postea celebraret, peccaret, tam contra Rubricam, quam contra constitutionem *Pij V.* quæ incipit, *Sanctissimus*: *Azorius* supra citatus dicit: si per quadrantem horæ post meridiem quis celebraret, committeret peccatum mortale. *Navarrus cap. 25. num. 87.* si etiam sine privilegio usque ad tertiam post meridiem celebraret, non esset lethale, ait. Sed hæc opinio nimis excedit; proinde ut improbabilis & contraria modernæ praxi, eliminanda est. *Suarez, Layman* supra relati, excusant à culpa Sacerdotem, si missam incipiat celebrare, saltem in ipso meridie. Ratio esse potest: quia opus inceptum intra terminos legis, censetur esse moraliter finitum: ergo cum lex meridiem attingat, & in ipso inchoatum sit sacrum, censetur esse pro tunc finitum.

30. In die nati-
vitatibus, om-
nes tres missæ
noctu cele-
brari possunt.

In Nativitate Domini, probabile est, posse omnes tres missas de nocte celebrari. Ratio est: quia nullâ solidâ ratione contrarium evincitur. Tum, quia consuetudine hoc receptum est: Tum, quia distinctis vicibus illas celebrare, intelligitur de missis Conventualibus. *Suarez disp. 80. sect. 4. Reginaldus lib. 29. num. 174. Diana part. 5. tract. 5. resol. 35. Rodriguez cap. 248. num. 5.*

31. Citiùs ante auroram possunt celebrari Missæ, si causa urgens ad sit.

A regulis datis ex æquo justam causam, vi cuius, ut ante auroram, & post meridiem celebrare licitum erit; ut v. g. si ægrotus periclitaretur decedere sine communione, tunc statim finitâ mediâ nocte, celebrari poterit pro subveniundo hujusmodi ægroti. Ratio est; quia potior habenda est ratio necessitatis, quam præcepti positivi, expectando usque ad auroram pro celebratione missæ; strictius namque obligat charitas, quam religio, ut docet *Vasquez, cum Diana part. 2. tract. 13. resol. 2.*

Insuper si faciendum est aliquod iter, vel ratione alicujus solemnitatis missa cantata cum concione nimis prolongatur, tunc erit causa excusans, post meridiem celebrare; unanimiter sentit *Suarez* penes *Gavantum in comment. Missæ. Rubric. missal. part. 1. titul. 15.* ubi addit: in tali casu est expetenda licentia ab Episcopo, si commodè fieri possit. *Henriquez; Miranda. Layman.*

Multum in aliquibus locis septemtrionalibus attendendus est usus: nam ibidem, ut in Belgio, Germania, Bohemia, non ita maturè surgit sol in hieme, quam v. g. in Italia, Hispania, Græcia, Asia, & Africa; nam ibi aurora lucefcit in corde hiemis ad duas vel tres horas citius, pro diversitate climatis, quam hic in Germania; ita etiam tardius illis occidit sol, quam nobis Germanis: proinde majus jus competit septemtrionalibus, quam meridionalibus ad citius inchoandum missas; solent enim in Belgio, ac in quibusdam plagis Germaniæ, aliquot horis ante solis ortum missas legere, in gratiam operariorum, & famulorum, qui expectare ob illorum negotia non possunt auroram; ita consuetudine introductum est, ne priventur tantò beneficio, prout testatur *Abelli part. 2. tract. 1. cap. 4. Bassus verbò Missæ. 4. num. 6.*

Episcopus cognoscens causam, potest dispensare, ut missa legi possit ante auroram diei, & post meridiem, eo quod Rubricæ, quæ præcipiunt de jure humano, non excedant in casu particulari facultatem Ordinarij. Sic *Coninch quæst. 83. art. 2. dub. 4.*

Regulares privilegiati, possunt celebrare missas, horâ ante auroram, & unâ horâ post meridiem, ex concessione suorum superiorum, etiam localium à Patre generali deputatorum, ad hanc facultatem concedendam: ita patet ex privilegio *Gregorij XIII. Societ. Jesu* dato, uti adducitur in compendio privilegiorum *Congregationis Sanctæ Mariæ Euliensis tit. Missæ; sect. 3.* Imò refert *Rodriguez in Bullario, Bull. 13. Alexandri VI.* quod Religiosi in suis claustris possint celebrare missas, duabus horis post mediam noctem, ex indulto *Alexandri VI. Monachis sancti Benedicti in monasterio de Monte serrato; & Diana part. 2. tract. 14. resol. 33. & 34.* adducens pro sua opinione *Suarez, Joannem de la Cruce,* posse Regulares tribus horis ante ortum solis, & tribus horis post meridiem celebrare.

Theologia Sbogar.

CAPUT

CAPUT VI.

*De ministro sacrificij Missæ.**Propos. 38. ab Alexandro VII. repulsa est:*

Mandatum Tridentini, factum sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimùm, est consilium, non præceptum.

Propos. 39. ab Alexandro VII. damnata est:

Ista particula, quamprimùm, intelligitur, cùm sacerdos suò tempore confitebitur.

SUMMARIUM.

36. Minister Sacrificij Missæ, est solus sacerdos.

37. In Sacerdote sacrificante, requiritur Intentio.

38. Sacerdos nè celebret cum lethali.

39. † Datur præceptum, sub lethali confitendi, ante celebrationem Missæ.

Sacerdos non habens copiam confessarij, si sit in lethali, & urget obligatio celebrandi, tenetur elicere actum contritionis.

40. † Si Sacerdos celebraverit in lethali, cum sola contritione, tunc quamprimùm presentatâ commoditate confitendi, tenetur confiteri.

41. † Quomodo intelligenda est illa particula, quamprimùm, quæ obligat ad confitendum, exponitur.

42. An si celebrans in iniectione Missæ recorderetur, se non esse jejuniū, vel se esse excommunicatum, teneatur ab Altari recedere, exponitur.

43. Quid debeat facere Sacerdos, habens reservatâ, & solum adest confessarius simplex; utrū illi teneatur confiteri reservatâ, notatur.

44. An Regularis Sacerdos possit cum reservatis celebrare.

45. Quid si Sacerdos timeat grave malum ex confessione lethalis, utrū in tali casu adhuc teneatur confiteri, notatur.

46. Regula, in qua excusatur Sacerdos, vel alius pœnitens mortalia confiteri, ante communionem.

47. An Sacerdos ante celebrationem Missæ, sub veniali saltem teneatur matutinum, & laudes recitare, si commodè fieri potest, notatur.

48. Nullus Sacerdos sine dispensatione Papæ de via ordinaria potest celebrare opertò capite.

49. An fœmina possit inservire sacro, notatur.

50. An sacerdos possit celebrare presente hereticò, notatur.

51. An sine lumine possit celebrari, notatur.

52. Sacerdos per integrum annum desistens à celebratione sine causa, peccat lethaliter.

53. Quid faciendum est, si corpus Christi appareat sacerdoti in figura infantis, vel calix in specie sanguinis, notatur.

54. Quid facere debet sacerdos, si araneus in calicem consecratum incidat, notatur.

55. Concil. Trident. constitutiones in celebrandis Missis.

Minister sacrificij missæ, est solus Sacerdos consecratus, uti superius retuli, & etiam colligitur ex cap. Firmiter. De summa Trinitate.

Ut autem Sacerdos validè sacrificet, requiritur in ipso intentio sacrificandi, si non actualis secundum meam opinionem, saltem ad minimum virtualis, secundum alios: prout videndum est verbò, Intentio, ubi de hac materia plura: ac lege Isambertum ad quest. 85. disp. 7. art. 13.

Caveat præterea Sacerdos, & ne præsumat hoc sacrosanctum sacrificium conficere, cum gravamine peccati lethalis: sed omnem operam, & diligentiam, ut ait Triden. sess. 22. in eo ponendam esse, ut quantâ maxime fieri potest interiori cordis munditiâ, & puritate, atque exteriori devotionis, accipietis specie, hoc divinum atque tremendum mysterium peragatur.

Ex hoc præmissis textu Triden. occurrit mihi propositio 38. ab Alexandro VII. reprobata, quæ sic sonat: Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimùm, est consilium, non præceptum: cui adjungitur propositio 39. ab eodem Alexandro VII. rejecta, quæ dicit: Illa particula, quamprimùm, intelligitur cùm Sacerdos suò tempore confitebitur.

Hæ duæ propositiones, ignorare videntur 39. † Datur præceptum, confitendi peccatum lethale ante communionem sacramentalem: & tamen idem Concil. Trident. sess. 13. confitendi, ante cap. 7. expressè illius meminit, cùm dicat: quæ te celebrationem missæ.

re communicare volenti, revocandum est in memoriam ejus præceptum: Ergo sacrilegum est cum peccato lethali communicare:

Sacerdos non habens copiam confessionis, si sit in lethali, & erget obligatio celebrandi, tenetur elice- re actum contritionis. Proinde sacerdos, qui caret commoditate confitendi mortale, & in tali flagitio ex necessitate urgente si celebrat, debet semper de tali crimine ante missam præmittere actum contritionis; ut v. g. contingeret casus in moribundo communicando, vel finire missam ab alio sacerdote mortuo in sacrificando, vel si nuptiæ sint benedicendæ, vel si Parochianis celebrare teneretur, vel si adsit confessarius, aut ignarus ejus sermonis, nam per interpretem nullus confiteri tenetur: quia Ecclesia non obligat cum tanto incommodo, ut alteri sua crimina manifestet: sic *Amicus tom. 7. disp. 26. sect. 1. num. 17.*

40. ✕ Si sacerdos celebraverit in lethali cum sola contritione, tunc quamprimum præsentata commoditate confitendi, tenetur confiteri. Terminatis præcedentibus, & similibus casibus, in quibus sine prævia confessione lecta fuerit missa, post hujusmodi celebrationem, ex præcepto *Concil. Trident.* quamprimum confiteri tenetur. Ratio est: qui contraria opinio est damnata ab *Alexandro VII. num. 38.* superius relata. Et nota, ly *quamprimum* non intelligitur cum sacerdos suo tempore confitebitur, nam talis opinio est inter damnatas ab eodem *Alexandro VII. num. 39.* Ratio est: quia sacerdos in tali casu posset ad hebdomadas, & menses talem confessionem protrahere. Nec intelligendum est *To quamprimum*, ut sacerdos illico, vel statim post celebrationem missæ confiteatur: limito hoc, nisi timeret non posse tam citò amplius habere confessarium, tunc in hoc casu statim deberet confiteri absolutâ missâ; ita ex *cap. Eos, qui. 22.*

41. ✕ Quo- modo intelligenda est illa particula, *quamprimum*, quæ obligat ad confitendum, exponitur. Nunc dico, illam particulam *quamprimum*, accipiendam esse pro tempore moraliter considerato juxta pij, & prudentis viri resolutionem: ita etiam docet *Cardinalis de Lugo trac. de Eucharistia. disp. 14. sect. 7. num. 161.* In jure vero ly *quamprimum*, indicat spacium triū dierum; ita *leg. final. Cod. de Judicijs: Gonzalez in regula 8. Cancell. Sanchez tom. 1. de Matrimonio disp. 51. Coninch de Sacram. disp. 22. dub. 2. num. 6.* Igitur ex hac doctrina sequitur, quod si sacerdos per triduum protraheret talem confessionem, non peccaret lethaliter; *Cassianus à Sancto Elia, verbò amor 3. num. 59. Diana verò part. 9. tract. 3. resol. 22.* asserit, ly *quamprimum* importare decem dierum spatium; & hoc probat ex textu in *leg. Quod dicimus. ff. de Solutionibus*: aut hanc opinionem videtur referre duntaxat, non amplecti. Mihi tamen placet opinio *Gonzalez*, spacium tridui, quæ est media inter rigorosam, & latam.

42. Hinc si celebrans in inceptione Missæ recorderetur, se non esse jejunum, vel se esse excommunicatum Si sacerdos recordatur se non esse jejunum, vel meminit se esse irregularem, vel excommunicatum, in ipsa celebratione missæ privata recedere debet ab Altari, dummodo nondum inchoaverit Canonem: ita *Sanctus Thomas quest. 83. art. 6. ad 2.* Quod si timeret grave scandalum, vel notam alicujus infamiæ, & suspicionem de se ipso alicujus peccati gravis; vel si Canonem jam incepisset, tunc consultius

est, ipsum posse continuare celebrationem missæ, eliciendo in tali casu actum contritionis de peccatis suis. Ratio est: quia in similibus casibus, non videtur mater Ecclesia, cum tanto onere suæ famæ ad recedendum ab Altari obligare. *Coninch. art. 8. num. 64.*

Hinc si sacerdos habet reservata, & adest solum confessarius, habens potestatem absolventi à non reservatis, & urget necessitas celebrandi, poterit confiteri non reservata, & de alijs confiteri, & sic celebrare; nam in hoc casu indirectè etiam à reservatis absolvetur, prout docent Theologi cum *Lessio 3. p. quest. 80. art. 4. dub. 2. n. 9. Arriaga Tom. 3. disp. 46. sect. 5. num. 13. Castropalao part. 1. tract. 4. disput. 4. Fillucio tom. 1. tract. 4. cap. 8. num. 213.*

Hinc 2. Si Regularis sacerdos habens reservata, & non petijt facultatem à superiore pro illorum absolutione, poterit cum contritione celebrare, si ex omissione sacri oriretur aliquod scandalum vel infamia; imò pro prima vice per se absolvi poterit, vi Indulti Clementis VIII. ait *Gabriel; Diana part. 9. tract. 3. resol. 15.* quia in tali circumstantia, videtur superior concedere facultatem pro tali absolutione.

Sacerdos si timet scandalum, vel aliquod grave periculum sive famæ, sive bonorum, lethale confitendo, tunc in tali casu potest venialia confiteri, illud mortale reticendo, quod neque in specie, neque in genere tenetur confiteri; bene tamen de illo conteri, ut fiat recta formalis confessio; sic sentit *Suarez disput. 18. sect. 2. num. 6. Bonacina de Sacram. disput. 5. sect. 2. punct. 2.*

Ex quo conficitur regula generalis, cognoscendi quomodo pœnitens solum contritus, & non confessus; vel solum dimidiate confessus, possit communicare, vel Sacerdos celebrare. Hæc est nimirum, quando pœnitens prudenter timet sibi, vel confessario, vel alteri cuicumque grave damnum spirituale animæ, vel corporale imminere, ut infamia, vel sollicitatio, vel notabilis jactura bonorum, tunc tacere potest in confessione peccatum, ex cujus aperitione tale malum veretur. Ratio est; quia præceptum confessionis, ut ex *Trid. sess. 14. cap. 5.* patet, non est carnificina, nec obligat ad impossibile, vel valdè difficile. Tum, quia præceptum charitatis de non nocendo graviter sibi, vel proximo, prævalet præcepto integritatis confessionis, uti colligitur ex Apostolo, quia præceptum charitatis est primum, & maximum mandatum; ita exprimit quoque *Pater Suarez disput. 22. sect. 2. Coninch de Sacram. disput. 7. dub. 9. Arriaga penes Verde tit. 14. num. 441.*

Debet etiam Sacerdos ante celebrationem missæ recitare matutinum cum laudibus, si commodè fieri poterit; Unde id sine rationabili causa omittendo, non excusarem talem à veniali, propter violationem Rubricæ missalis, quæ ordinat, ut missa privata post matutinum, & laudes dici possit; Est contra *Lohner*, qui principio 1. ait nullum esse peccatum, celebrare missam

43. Quid debeat facere sacerdos, habens reservata, & solum adest Confessarius simplex, utrum illi teneatur confiteri reservata, notatur.

44. An Regularis sacerdos possit cum reservatis celebrare.

45. Quid si sacerdos timeat grave malum ex confessione lethali, utrum in tali casu adhuc tenetur confiteri, notatur.

46. Regula, in qua excusatur sacerdos, vel alius pœnitens mortalia confiteri, ante communionem.

47. An Sacerdos ante celebrationem Missæ sub veniali teneatur matutinum, & laudes recitare, notatur.

sam sine prævia recitatione matutini & laudum, asserens omnia sunt licita, quæ nullâ lege, aut iure sunt prohibita. Est etiam contra antiquos, qui opinabantur esse mortale: tamen hi rejiciuntur, quia nullibi in iure constat, tale præceptum obligare sub lethali: ergo. *Lessius lib. 2. cap. 27. n. 81. Bonacina disp. 1. qm. 3. punct. 4. n. 11. de horis canonicis. Sylvius 3. part. quest. 83. art. 2.*

48. *Nullus* Nullus sacerdos celebrare potest opertò capite, sine dispensatione Papæ; ita declaravit dispensatione cra congregatio Rituum 13. Julij Anni 1626. Papa de via quod renovavit Urbanus VIII. Proinde si adsit ordinaria aliqua necessitas, v.g. dolor capitis, vel alia causa, test celebrare recurrendum est ad Pontificem: si verò urget opertò capite, ratio, tunc Episcopus in aliquo casu particulari poterit concedere, ut testò capite quis celebret; sic *Henriquez penes Archdekin par. 3. tract. 4. cap. 4. sect. 2. n. 3.*

49. *An fami-* Si urgeat aliqua ratio, poterit sacerdos sine na possit in- ministro celebrare, respondendo sibi met: v.g. *servire sacro*, si die festò, nec ipse, nec populus audierunt adhuc sacrum, & in hoc casu si fœmina respondere sciat, tunc ex loco remoto respondeat, nec ad Altare pro ministrandis ampullis accedat, sed solum penes Altare illas relinquat, ut solus celebrans sibi inservire, seu infundere poterit, prout scribunt *Præpositus; Lessius; Cardinalis de Lugo*, cum alijs pluribus.

50. *An sacer-* Si sacerdos advertat hæreticum esse in templo, si scandalum aliàs non oriatur, poterit ministrare, si scilicet celebrare: ita supra citatus *Cardinalis de Lugo*, qui refert, id sæpius se vidisse.

Nunquam licitum est sine lumine celebrare; Proinde si adesset lumen, & ante consecrationem lumine possit extingueretur, nec aliud haberi possit, debet à celebrari, non missa cessare; prout sentit *Fagundes cum Lugo*. In casu tamen necessitatis, in quo solum haberetur unum lumen olei, vel adipis, citra mortale potest celebrari, dummodo absit scandalum; est *Graffij in aur. decisio. part. 1. lib. cap. 43. num. 1. Layman lib. 5. tract. 5. cap. 6. 17.*

52. *Sacerdos* Si sacerdos liber, & ex rationabili causa per integrum non impeditus à missa celebranda, integrò annum desistat, peccat lethaler. Ratio est; quia dat suspicionem suæ pravitate, ex quo oritur grave scandalum. Ita *Sanctus Thomas part. 3. quest. 8. art. 10. Fillucius tract. 5. cap. 4. quest. 1. num. 96. Bonacina De sacrificio missæ punct. 7. num. 1.*

53. *Quid faci-* In casu, quò corpus Christi appareat sacerdoti celebranti in specie infantis, vel sanguis Christi in forma sanguinis, non debet id sumere; sed alius sacerdos, cui apparet in forma hostiæ, vel vini. Quòd si omnibus eodem modo appareat, tunc inter reliquias conservari debet, & aliam hostiam consecrare, & illam sumere: & si denuo primum miraculum contingeret, aliqui putant, sufficere spiritualiter manducare; aliqui verò dicunt, adhuc id replicare; *Sanctus Thomas in 4. dist. 10.*

54. *Quid faci-* Eodem modò, si araneus incidat in calicem ere debet sa- post consecrationem, tunc species sanguinis

debet in aliud vas deponi, & conservari in tabernaculo, donec corrumpantur, vel strophium album imbibatur, & comburatur, & cineres in consecratum sacrarium mittantur, ac aliud vinum, & aqua incidat, nota- consecratur pro sumptione; *Lessius de Sacramen. quest. 83. art. 7. n. 70.*

Concil. Trid. sess. 22. in decret. de observand. 55. Concil. ac evitand. in observat. missæ vult, ut omnem Trid. constitutionem, & diligentiam in eo ponendam esse; ut tutiones in quantà maxima fieri potest, interioris cordis celebrandis munditiâ, & puritate, atque exteriori devotionis, missis. ad pietatis specie, hoc divinum, atque tremendum mysterium peragatur: ideoque decernit, ut Episcopi ea omnia prohibere, atque è medio tollere sedulo curent, ac teneantur, quæ vel avaritia, Idolorum servitius, vel irreverentia, quæ ab impietate vix sejuncta esse potest; vel superstitio, vera pietatis falsa imitatrix, induxit.

Atque ut multa paucis comprehendantur, in primis quod ad avaritiam pertinet, cuiusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid promissis novis celebrandis datur; nec non importunas, atque illiberales elemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliæque hujusmodi; quæ à simoniaca labe, vel certè à turpi questu non longè absunt, omnino prohibeant.

Deinde ut irreverentia vitetur, singuli in suis diocesis interdicant, nec cui vago, & ignoto sacerdoti missas celebrare liceat: neminem præterea, qui publicè, & notoriè criminosus sit, aut Sancto altari ministrare, aut sacris interesse permittant, neve patiantur in privatis domibus, atque omnino contra Ecclesiam, Oratoria ad divinum tantum cultum dedicata, ab eisdem Ordinarijs designanda, & visitanda, Sanctum hoc Sacrificium à secularibus, aut Regularibus quibuscunque peragi; ac nisi prius, qui intersint, decenter compositò corporis habitu, declaraverint se mente etiam, ac devoto cordis affectu, non solum corpore adesse. Ab Ecclesijs verò musicas eas, ubi siue organò, siue cantu, lascivum, aut impurum aliquid miscetur: etiam seculares omnes actiones, vana, atque adeo profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant; ut domus Dei verè domus orationis videatur, ac dici possit.

Postremò, ne superstitioni locus aliquis detur, editò, & pœnis propositis caveant, ne sacerdotes alijs, quàm debitis horis celebrent; neque ritus alios, aut alias ceremonias, & preces in Missarum celebratione adhibeant, præter ea, quæ ab Ecclesia probata, ac frequenti, & laudabili usu recepta fuerint. Quarundam verò missarum, & candelarum certum numerum, qui magis à superstitione cultu, quàm à vera Religione inventus est, omnino ab Ecclesia removeant: doceantque populum quis sit, & à quo potissimum proveniant Sanctissimi hujus sacrificij tam preciosus, ac celestis fructus. Moneant etiam eundem populum, ut frequenter suas Parochias, saltem diebus dominicis, & majoribus festis accedant.

CAPUT VII.

*De obligationibus, & stipendio missæ.**Propos. 8. ab Alexandro VII. damnata est:*

Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam, fructus, ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

Propos. 9. ab Alexandro VII. damnata est:

Post decretum Urbani, potest sacerdos, cui missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendij sibi retentâ.

Propos. 10. ab Alexandro VII. rejecta est:

Non est contra justitiam, pro pluribus sacrificijs stipendium accipere, & sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione, etiam juramento firmatâ, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

SUMMARIUM.

56. *Varie declarationes exponuntur, pro celebrandis missis.*

Missæ privata pro defunctis de requiem, in festis duplicibus non celebrentur.

Missæ anniversaria solenniter cantari potest in festo duplici, pro testatore defuncto.

57. *Ad Altare privilegiatum, in festo duplici non debet celebrari Missa pro defunctis, sed Missa de festo.*

58. *Sacerdos caveat, stipem accipere pro sacrificio Missæ; sed solum pro labore extrinseco illius.*

59. *An fructus trium Missarum partis specialissimæ, possit æquivalere uni parti speciali.*

60. *† Sacerdos non potest accipere duplex stipendium, pro celebratione unius Missæ.*

61. *Sacerdos non potest duplex stipendium accipere, pro sustentatione sui.*

62. *Sacerdos pro cultu Ecclesiæ celebrans, potest pro applicatione Missæ accipere stipem.*

63. *Si benefactor dâns Eleemosynam, non intendit applicationem excipere, tunc poterit celebrans aliud stipendium pro celebratione accipere.*

64. *Sacerdos plures eleemosynas à diversis accipiens, satisfacit celebrando tot missas, quot fuerunt eleemosynæ in confuso pro illis applicandæ.*

65. *Sacerdos non potest pro illo applicare, quem Deus scit, daturum eleemosynam.*

66. *Sacerdos potest antecedenter satisfacere suæ obligationi, in celebrando Missas, dummodo benefactor non contradicat.*

67. *Si stipendium pereat cum culpa detinentis, tenetur id reparare.*

68. *Si stipendium Missarum notabiliter minua-*

tur, tunc pro reductione recurrendum est ad Papam.

69. *Sacerdos in extrema necessitate constitutus, potest plura stipendia accipere.*

70. *† Nequit Sacerdos unicò sacrificio pluribus stipendijs satisfacere.*

71. *Propositio 6. ab Alexandro VII. damnata, notatur.*

72. *† Sacerdos simplex, nequit sibi retinere partem stipendij ordinarij, ut alter loco ipsius pro minori celebret.*

73. *Si Sacerdos pro minori stipendio celebrans, liberè donet aliam partem stipendij, tunc poterit illam securè retinere.*

74. *Beneficiatus, non tenetur alteri Sacerdoti plus quàm ordinarium stipendium dare, ut pro ipso celebret.*

75. *Sacerdos hereditans pinguem eleemosynam pro Missis legendis, non potest alteri minus dare, ut loco ipsius celebret.*

76. *An sacristia, vel aliqua communitas, possit retinere aliquam partem stipendij, alteri partem minorem tribuendo, ut pro ipsa celebret, notatur.*

77. *Proponuntur plurima dubia, circa celebrationem missarum.*

78. *Ad supradicta dubia, Sacra congregatio respondet.*

79. *Si Sacerdos ex recepta eleemosyna notabiliter differat celebrationem missarum, peccat.*

80. *Quantò tempore potest quis prolongare obligationes Missarum, notatur.*

81. *An possit aliquis ante mortem curare legi Missas pro anima sua, notatur.*

UT melius difficultates circa præsentem materiam intelligantur, præmitto sequentes declarationes in varijs Congr. definitas. Videlicet sit.

§ 6. Variæ declarationes Primò, duæ missæ sunt celebrandæ in Ecclesia, in qua ex legato relicto præcipitur, ut in singulis sabbatis celebretur Missa de B. Virgine, si in sabbato aliud festum occurrat. *S. Congregatio Rit. in Pampelon. 1. Septembr. 1607. Barbosa in collectam Bullam. verbò, Missa. 1.*

Secundò, missæ votivæ à testatoribus relictæ, non sunt acceptandæ de cætero, nisi in illis diebus, in quibus secundum regulas Missalis celebrari possunt. De missis verò jam acceptatis, petenda est à Sanctissimo dispensatio, pro transferendo in dies, in quibus liceat. *S. Congregatio Rit. in Turritana. 1. & 3. Septembris. 1612. & 19. Maij 1614. Barbosa cit.*

Tertiò, missa conventualis in quadragesima, Adventu, quatuor temporibus, & similibus, etiamsi in dictis diebus occurrat festum duplex, non est omittenda, sed utraque missa, nempe de Sancto, & de feria est celebranda; *S. Congregatio Rit. in Lunens. Sarzan. 5. Martij 1633. Barbosa supra.*

Quartò, Missæ defunctorum non sunt celebrandæ, & cantandæ in diebus solemnibus; *S. Congreg. Rit. in Veronens. 23. Junij 1607. Barbosa.*

Quintò, missæ pro defunctis ritu de requiem, celebrari possunt in Dominicis, & festis, insepultò, & in Ecclesia præsentem corpore, ubi nimirum viget consuetudo sepeliendi defunctos simul cum missa. *S. Congreg. Rit. de 23. Maij 1603. Barbosa ibidem.*

Missæ privatae pro defunctis de requiem, in festis duplicibus non celebrantur. Sexto, Missæ privatae pro defunctis, seu de requiem, in festis duplicibus nullatenus celebrari audeant, vel præsumant. Quòd si ex benefactorum præscripto, missæ huiusmodi celebrandæ incidant in festum duplex, tunc minimè transferantur in aliam diem, non impeditam, sed dicantur de festo currenti, cum applicatione sacrificij juxta mentem eorundem benefactorum. Ita statuit *Alex. VII. in suo decreta*, quod modo præ manibus habeo, publicatò die 5. Augusti 1662.

Missæ anniversaria, solenniter cantari potest in festo duplici protestatore defuncto. Septimò; Dubitas, an Anniversaria, & missæ defunctorum solenniter cantari possint quotannis, recurrente die obitus in festum duplex majus? Respondeo affirmativè, si talia anniversaria facta sint ex dispositione Testatorum, non verò ad arbitrium vivorum, ita annuit *Clemens IX.* in suo decreto, quod præ manibus teneo, publicatò die 23. Septembris ann. 1669. & decidit, hunc casum non comprehendi in *Bulla Alex. VII.* superiori numerò citati & *sac. Cong. 1. Septemb. 1607. & 20. Junij 1626. Barbosa.*

Ad Altare privilegiatū in festo duplici, non debet celebrari. Octavo, idem *Clemens IX.* in eadem Bulla, quoad Altaria privilegiata pro animabus fidelium defunctorum, in perpetuum vel ad tempus decoretur, in quibus quotidie, etià in festis duplicibus celebrabantur missæ defunctorum ex obliga-

tionem, declaravit, per celebrationem missarum *ri Missa pro de festo currenti, satisfieri in iunctis obligationibus; & indulgentias, per ejusmodi privilegia Apostolica concessas Animabus fidelium defunctorum in purgatorio existentibus suffragari, ac si celebratæ fuissent missæ defunctorum, ad formam dictorum privilegiorum.*

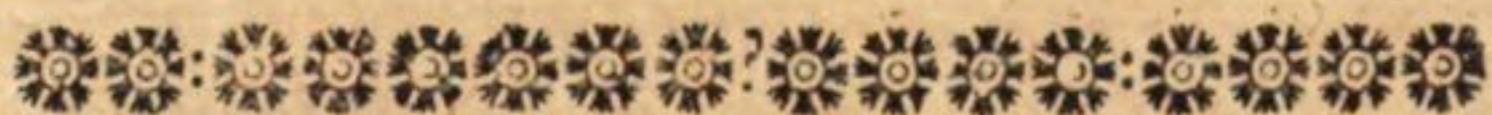
Nonò, missæ votivæ, & de requiem non possunt dici in illis diebus, quibus prohibetur fieri de festo duplici, nimirum infra octavam Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, in hebdomada majori, feriâ quartâ Cinerum, & in vigilia Nativitatis Domini, & Pentecostes, ac per Octavam Corporis Christi. *Sacr. Congreg. Rit. 28. Augusti. 1627.*

Decimò, missas, quæ circumferuntur à *S. Congreg.* non approbatas Sancti Gregorij pro vivis, & defunctis, quindecim Auxiliatorum, & de Patre Eterno, exceptis ijs, quæ sunt permissæ Regularibus tantum, veluti Rosarij, Sanctæ Mariæ de monte Carmelo, & alijs: sicut etiam Officia ab eadem non approbata, prohibuit, rejecit omnino, & damnavit respectivè, & prohibitis, & damnatis habere voluit. *Sac. Congreg. Rit. sub. die 7. Aprilis Anni 1628. Barbosa verbò Missa.*

Undecimò, missam peculiarem de Rosario celebrandi, quando onus in legato pio imponitur, tunc locò missæ de Rosario, celebratur missa votiva Beatæ Virginis de tempore. *Sac. Congreg. Rit. in polic. 31. Julij 1632. Barbosa.*

Duodecimò, non est celebranda missa votiva alterius Sancti, in diem alicujus festi duplicis. *Verde probat ex cap. quidem 2. de celebrat miss. & licet in prædicto decreto sub die 5. Augusti anni 1662. dato, hoc non prohibeatur, nihilominus tamen in re peculiari decretum non est extendendum.*

Nunc legendum est, ac minutè penetrandū, quidnam permittatur, & damnetur in subsequenti Bulla Urbani VIII. quæ est hujus tenoris, videlicet.

DECRETA.

S. Congregationis Concilij, Sanctissimi D. N. Urbani, divinâ providentiâ Papæ VIII. autoritate edita de, celebratione missarum.

*C*um sæpè contingat, in quibusdam Ecclesijs tam magnum Missarum celebrandarum numerum, ex varijs defunctorum relictis, aut priorum eleemosynis impositum esse, ut illis pro singulis diebus præscriptis nequeat satisfieri; & tamen nova onera Missarum indies suscipiantur, indeque fiat, ut desperent pia testantium voluntates, obstricta benefactoribus fides violetur, defunctorum anime suffragijs priventur, Ecclesijs debitus subtrahatur cultus, ac Christi fideles gravi scandalò affecti, plerumque à similibus charitatis operibus

Dddd

retra-

retrahantur. Cumque his malis maximum inter cetera fomentum praebeat, aut quod ij, qui missas supra vires celebrandas suscipiunt, sperent illas brevi, ad pauciores numerum à Superioribus reductum iri, aut quod Ecclesiis, forte pecuniarum absumptis, plerumque nuda remaneant onera Missarum, absque ullo emolumento; aut quod elemosyna pro illis celebrandis sit adeo tenuis, ut non facile inveniuntur, qui velint huic se muneri subicere; & redditus Ecclesiae, aut Monasterij adeo exigui, ut Sacerdotes pro necessaria sua sustentatione, novis se oneribus obstringere compellantur: S. Congregatio Card. Concil. Trid. Interpretam animadvertens, facturam se rem Deo gratissimam, charitativae ac justitiae maximè consentaneam, si pro viribus satagat, hunc teterrimum abusum à Christiana Republica convellere, atque eradicare: Sanctiss. D. N. Urbani, divina providentia Papae VIII. auctoritate, sibi specialiter attributa, infra-scripta decreta edidit.

Ac primò districtè prohibet, atque interdicit, nè Episcopi in Dioecessana synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, vel aliis quoquo modò reducant onera ulla missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine foundationis: sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel, commutandis, ad Apostolicam sedem recurratur, quare diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur; alioquin reductiones, commutationes hujusmodi, quas contra hujus prohibitionis formam fieri contigerit, omnino nullas, atque inanes decernit.

Deinde, ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis celebrandis plura stipendia quantumcunque incongrua, & exigua, sive ab una sive à pluribus personis collata fuerant, aut conferrentur in futurum Sacerdotibus Ecclesiis, Capitulis, Hospitalibus, Societatibus, Monasterijs, Conventibus, Congregationibus, domibus, ac locis pijs quibuscunque, tam secularibus, quam Regularibus, sacra Congregatio sub obtestatione divini Judicii mandat, ac praecipit, ut absolute tot Missae celebrentur, quot ad rationem attributa elemosyna praescripta fuerunt; ita ut alioquin ij, ad quos pertinet, sua obligationi non satisfaciant, quin imò graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.

Id verò, ut deinceps observetur exactius, sacra Congregatio eadem auctoritate revocat privilegia & indulta omnia, quibusvis personis, Ecclesiis, ac locis pijs, tam secularibus, quam Regularibus cujuscunque Ordinis, Congregationis, & instituti, quamcunque ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, ut aliquibus collectis, seu orationibus, plurimum Missarum oneribus in futurum suscipiendis, satisfiat.

Ac similiter, omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscipit celebrandam, cum certa elemosyna, nè eandem Missam alteri, parte ejusdem elemosyna sibi retenta, celebrandam committat.

Praterea, nè in Ecclesijs, in quibus onera Missarum in perpetuum imposita sunt, Sacerdotes in eis, ut par est, adimplendis, eò tepidiores, ac segiores reddantur, quod onera hujusmodi, cum nulla, aut parva sua utilitate conjuncta: statuit, atque decernit, ut pecunia, ac bona mobilia Ecclesijs, Capitulis, Collegijs, Hospitalibus, Societatibus, Congregationibus, Monasterijs, Conventibus, ac locis omnibus, tam secularibus, quam Regularibus, atque illorum personis in futurum simpliciter acquirenda, cum onere perpetuo Missarum celebrandarum, ab ijs, ad quos pertinent, sub poena interdicti ab ingressu Ecclesiae ipsò factò incurrenda, à die realis acquisitionis, statim deponi debeant penes eadem sacram, vel personam, fide, & facultatibus idoneam, ad effectum illa, seu illorum pretium quam primùm investiendi in bonis immobilibus fructiferis, cum expressa, & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur: ac si eadem bona immobilia, auctoritate Apostolica deinceps alienari contigerit, eorundem pretium sub eadem poena, ut supra, deponi, atque in alijs bonis stabilibus, itidem fructiferis, cum ejusdem oneris repetitione, atque annexione, converti debeat.

Ad haec sacra Congregatio quibusvis Capitulis, Collegijs, Societatibus, & Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, ac piorum locorum, tam secularium, quam Regularium Superioribus, vel alijs, ad quos pertinet, districtè prohibet, nè imposterum onera perpetua suscipiant Missarum celebrandarum: seculares quidem sine Episcopi, vel ejus Generalis Vicarij, Regulares, verò sine Generalis, vel Provincialis consensu, & licentia in scriptis, & gratis concedenda: alioquin secularis, qui hujus prohibitionis transgressor extiterit, ab ingressu Ecclesiae interdictus sit eò ipsò; Regularis verò poenam privationis omnium officiorum, quae tunc obtinebat, ac perpetua inhabilitatis ad alia de cetero obtinenda, vocisque activa, ac passiva, absque alia declaratione incurrat. Eleemosynas vero manuales, & quotidianas pro missis celebrandis, ita demùm accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant; alioquin omnino abstineant ab hujusmodi elemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis, & capulas auferant ab Ecclesijs, cum inscriptione illa: Eleemosyna pro Missis, vel alia simili, sub iisdem poenis ipsò factò incurrendis, nè fideles hac ratione frustrentur.

Episcopus verò, seu ejus Vicarius, aut Generalis, vel Provincialis, ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requisiti, in singulis casibus diligenter inquirent, de singulis missarum celebrandarum obligationibus, cuique Ecclesia, monasterio, aut loco pio incumbens, nec antea assensum hujusmodi, aut licentiam praebeat, quam eis legitime constiterit, illius sacerdotes, tam novo oneri suscipiendo, quam antiquis jam susceptis, satisfacere posse; praecipuamque rationem habeant, ut redditus, qui Ecclesijs, & locis pijs relinquantur, omnino respondeant oneribus ad-

adjuvatis, secundum morem cujusque civitatis, vel provincie, intelligentque, si in re tanti momenti desides, aut negligentes fuerint, in novissimo die se hujus pratermissi muneris rationem esse reddituros.

Postremo Illustrissi. Patres non sine gravi animi dolore intelligentes mala fore omnia, quae regularem disciplinam evertunt, ac precipue nimiam hanc facultatem fovant in oneribus missarum supra vires suscipiendis, veluti ex infecta radice, pululare ex majore Regularium numero, quam ferverant redditus, & eleemosyna cujusque monasterij, inherentes summorum Pontificum, ac Sacrosancti Trid. Conc. decretis hac de re editis, Sanctiss. D. N. auctoritate precipiunt, ac mandant omnibus, & singulis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, presidentibus, Abbatibus, Prioribus, Praepositis, Guardianis, Vicariis, & quibuscunque alijs superioribus Monasteriorum, Conventuum, ac domorum Regularium bona immobilia possidentium, vel non possidentium, cujuscunque Ordinis, Congregationis, vel institutionis existentium intra fines Italiae, & Insularum adjacentium, ut singuli ad quos pertinet in qualibet provincia, adhibitis duobus, aut tribus Regularibus sui Ordinis, vel congregationis probatoribus, & rerum usu peritioribus, bona immobilia, census, redditus, & proventus omnes, consuetas item eleemosynas, & obventiones, tam communes Monasteriorum, Conventuum, & domorum ejusdem provinciae, quam etiam singularibus personis Religiosis assignatas, seu permissas, in communem usum deinceps conferendas, decem annorum immediate praecedentium habitae ratione diligenter & mature recognoscant, ijs omnibus detractis, quae reparationes, praestationes, grandines, sterilitates, aliave cujuslibet generis onera consueverunt absorbere: eaque omnia scripto fideliter exarata, eodem Superior, cujus interest, in proximo Capitulo, seu congregatione Generali, vel Provinciali, coram tribus iudicibus ab ipso met Capitulo, seu congregatione deligendis, proponat; qui computatis hujusmodi redditibus, eleemosynis, & obventionibus universis, & oneribus ut supra detractis, sedulo examinent, quot Religiosi homines, connumeratis etiam Laicis, aliisque necessarijs servientibus, in unoquoque Monasterio, Conventu, & domo Regulari, juxta regionis, & proprii instituti morem, victum, & vestitum, & medicinalia in communi habeant, competenter valeant sustentari. Tum eorundem bonorum, reddituum, eleemosynarum, & onerum, precisam notam ipsimet Capitulo, seu Congregationi exhibeant, ut in illo diligenter omnibus discussis! cujusque familiae Monasterij, Conventus, ac domus Regularis in singula quoque provincia certus earum tantum personarum numerus, Patrum Capitularium voto praefigatur, quae redditibus, eleemosynis, & obventionibus, ut superius sufficienter ali possunt. Ne vero superiores, qui id prestare debent, segnitius, aut remissius, quam par est, suo muneri satisficiant; mandat sacra Congregatio, ut infra annum post proximum Capitulum generale, vel provin-

cialiale computandum, omnia hoc de genere particulariter gesta, in authenticam formam redacta, ad sacram ipsam congregationem Concilij singuli mittant, numerumque familiae, singulorumque conventuum, Monasteriorum, & domorum hujusmodi regularium, Capituli, seu Congregationis generalis, vel Provincialis sententia, & auctoritate praefinitum, iidem superiores, tam Generales, quam Provinciales omnes, quam locales perpetuo omnino servare teneantur, nec possint illum quoquo modo augere, etiam praetextu augmenti reddituum absque sacra ipsius Congregationis licentia. superiores autem hujusmodi, qui praedicta omnia in praefixo termino non praestiterint, vel numerum, ut supra praescriptum, quovis modo augere praesumpserint, privationis omnium officiorum, quae tunc temporis obtinebunt, vocisque activae, ac passivae ad omnia suae Religionis officia, & gradus inhabilitatis perpetuam poenam corpore incurrere, atque alijs etiam gravioribus a Sede Apostolica infligendis poenis sacra congregatio subjacere voluit, & declaravit.

Deinceps vero Monasterium, Conventus, Domus, Congregatio, vel societas Religiosorum, seu Regularium, nullibi recipiatur, nisi praeter alia ad id requisita, in singulis ejusmodi locis, duodecim saltem fratres, aut Monachi, seu Religiosi degere ex redditibus, & consuetis eleemosynis, detractis omnibus, ut supra detrahendis, competenter sustentari valeant ad praescriptum decreti felic. record. Gregor. XV. hac de re editi. Alioquin Monasteria, & loca hujusmodi posthac recipienda, in quibus duodecim Religiosi, ut supra sustentari, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitaverint, Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimoda jurisdictioni subiecta esse intelligantur.

Porro, ne ullo unquam tempore hac in oblivionem, seu desuetudinem abeant, superiores locales cujusque Monasterij, Conventus, ac Domus Regularis curare, atque efficere teneantur sub poena privationis officij, vocisque activae, & passivae ipsorum factum incurrenda, ut in perpetuum, sextio quoque mense, id est, feria secunda post Dominicam primam Adventus, & feria sexta post Octavam corporis Christi praesentes ordinationes in publica mensa perlegantur; Omnibus tam Ecclesiasticis personis, cujuscunque sint ordinis, conditionis, & gradus, quam Laicis quocunque honore, ac potestate praeditis, praesentia decreta declarandi, vel interpretandi facultate penitus interdicta.

Non obstantibus, quod ad supra scripta omnia, & singula in praesentibus Decretis contenta, constitutionibus, & ordinibus, Apostolicis in favorem quarumcunque personarum, atque Ordinum, tam mendicantium, quam non mendicantium; Militarum etiam Sancti Joannis Hierosolimitani, Congregationum, Societatum, ac cujuslibet alterius instituti, etiam necessario, & in individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, & aliorum quorumcunque, tam secularium, quam Regularium locorum, nec

non illorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate aliâ roboratis, statutis, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus privilegijs quoque indultis, & litteris Apostolicis, etiâ mari Magno, seu Bulla aurea, aut aliâs nuncupatis, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis derogatorijs, alijsque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus Decretis, etiam motu proprio & ex certa scientia, ac de Apostolica potestatis plenitudine, aut aliâs quomodolibet, etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus, approbatis, & innovatis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis, & specialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, mentio seu quavis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent, presentibus expressis habens, quibus, quò ad ea, quæ presentibus adversantur, illis aliâs in suo robore permansuris, sacra congregatio, sanctitatis suæ autoritate, & specialiter, & expresse derogat, ceterisque contrarijs quibuscunque!

Et ne præmissorum ignorantia à quoquam prætendi possit, voluit eadem sacra Congregatio, ut presentes ordinationes in Valvis Basilicarum S. Joann. Lateran. & Principis Apostolorum de urbe, in acie Campi Floræ, ut moris est, affixa omnes, ad quos pertinet, ita arctent, & afficiant, ut unicuique personaliter intimata fuissent. Utque earundem presentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarij publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constituta munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ presentibus adhiberetur, si forent exhibita, vel ostensa.

Datum Romæ die 21. Junij 1625.

Cosmus Cardin. de Torres

Locus † Sigilli.

Prosper Fagnanus Sac. Cong. Secr.

Suprà dicto decreto adjunguntur adhuc tres propositiones ab Alexand. VII. damnatæ quarum prima num. 8. posita, sic loquitur: duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus, ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.

57. Sacerdos Ante expositionem dictæ propositionis notet, caveat stipem pro Sacrificio Missæ, nam ipsò factò committeret peccatum symoniæ, eò quòd daret spirituale, id est Sacrificium Missæ pro re tempo-

rali nam tale Sacrificium est ex natura sua inveni-
dibile: proinde solum prætendat, & accipiat stipendium pro labore extrinseco, ad hujusmodi functionem adhibito, qui est pretio æstimabilis. Tum quia qui Altari servit, de Altari vivere debet, cum dignus sit operarius mercede suâ; nunc.

Adverte: quòd triplex fructus ex missæ Sacrificio redundet, primus est fructus communis, qui correspondet toti Ecclesiæ, & omnes Christi fideles eum accipiunt, cum pro omnibus in Sacrificio Missæ oretur: secundus est proprius, & specialis, & prodest illi, pro quo ex justitia Missa applicatur: tertius est specialissimus, & debetur soli Sacerdoti sacrificanti; *Valentiæ tr. specialissimus*
4. dub. 6. quæst. 11. punct. 1. Vasquez 3. part. disp. 231. cap. 7. Facundez lib. 3. cap. 6. num. 4. hinc.

Antiquitus orta fuit quæstio; an Sacerdos possit duplex stipendium pro celebratione unius missæ accipere, applicando partem propriam uni, & partem specialissimam alteri? de parte propria nullum est dubium; asserbant solummodo, quòd trium Missarum fructus partis specialissimæ sacrificanti debitus, possit suppleri pro una integra missa, alteri ex justitia debita; sic Tamburinus de jure Abbatum tom. 2. disp. 9. qu. 9. Dianapart. 2. tr. 14. resol. 14. Gavantus in comment. Rubric. Missal. part. 3. titul. 12. n. 29. Hæc opinio modò subest damnationi; proinde.

Dico contra proposit. 8. ab Alexandro VII. 60. † damnatam, non posse Sacerdotem accipere duplex stipendium pro celebratione unius Missæ. Dixi pro celebratione missæ, quia sacrificium, ut re duplex stipendium pro celebratione notavi, est invendibile, & inappretiabile, cum sit infiniti valoris; ex quo tollitur omnis suspicio simoniæ. Ratio nostri dicti est; quia Urbanus VIII. & Alexander VII. contrariam opinionem damnavit suprà relatâ, quæ sapit avaritiam, & arcet fideles ab elemosynis. Tum, quia sacerdos nequit fructu specialissimò sibi debitò privari, & alteri applicare, cum sit personalis non realis *Suarez disp. 79. sect. 9. & disp. 86. sect. 1. Homobonus tract. 4. cap. 13. quæst. 22. Trullench. lib. 2. de Sacrament. cap. 8. dub. 12. num. 8.*

Hinc ruit opinio, quæ docuit, posse multiplex stipendium accipi necessarium pro sustentatione sui. Ratio est; quia nullibi constat tale privilegium Sacerdotibus esse concessum, imò potius contrarium; siquidem Sacerdos juxta Concil. Trident. sess. 21. cap. 2. ex proprio patrimonio debet habere alimenta, seu sustentationem. Tum, quia si duplex stipendium pro missa acciperet, fraudaret intentionem fidelium: quòd esset contra justitiam: eodem modò dicendum est de Sacerdote Regulari, qui vel ex proprio instituto vivit, vel si est mendicans ex mendicatione: *Suarez 3. part. tom. 3. disp. 63. sect. 4. Arriaga tom. 3. disp. 52. num. 31. Cardinalis de Lugo tr. de Sacrament. disp. 19. num. 25. Bonacina tom. 1. disp. 4. de Sacram. punct.*

punct. 7. sect. 2. n. 8. Vasquez part. 2. quest. 83. disp. 231. n. 5. Diana cum alijs pluribus.

tract. 3. part. 2. cap. 31. numero 10. Verde ci-
tans Leandrum, ubi simul alios quam plures Do-
ctores refert.

Si stipendium missarum pereat cum culpa de-

67. Si stipendium
tinentis, tenetur totum damnum reparare; ra-
tio est; quia non debet fraudari intentio bene-
factoris ob peccatum alterius: in casu tamen, quo culpa detinetur
stipendium sine culpa detinentis periret, ad nihil
tenetur. Ratio est, quia omnis poena supponit id reparare.
culpam; ergo cum restitutio sit quaedam poena,
non debet obligare ad resarciendum damnum
sine culpa factum; Fraxinellus de obligat. Sacer-
dotis sect. 4. num. 27.

Si stipendium missarum minuatur, ita ut
beneficiatus sustentari nequeat, tunc recurren-
dum est ad Papam, pro reducendis Missis, vult
Tamburinus citatus num. 90. penes Cassianum notabiliter
à Sancto Elia, quod si Pontifex adiri non possit, minuatur
tunc solus per se posset minuire obligationes ad
proportionem stipendij; hanc verò secundam
partem opinionis tenuis probabilitatis esse judi-
co. currendum
est ad Papam

Sacerdos in extrema necessitate constitutus, 69.

potest plura stipendia pro Missa accipere. Ratio
est quia extrema necessitas facit omnia commu-
nia, & tale stipendium non accipitur præcisè
pro labore Missæ; sed pro reparatione extremæ
necessitatis, & hic casus non censetur contineri
sub damnatione præfatæ propositionis, ita de
Lugo lib. 5. de sacramen. cap. 12. qu. 4. num. 188. cipere,
Fillinius tr. 32. num. 143 Lessius lib. 2. cap. 12:
n. 7. cum alijs.

Imò Magister Capizudo & alij penes Zano-
rum de effectu Sacrificij Missæ volunt, si Sacer-
dos sit verè pauper, & non habeat ex deficien-
tia patrimonij, unde victum quærat pro se, &
suis pauperibus parentibus, talis potest accipere
tot stipendia, quot necessaria sunt ad sui, & pa-
rentum sustentationem. Ratio est; quia dedecet
Sacerdotem suos Parentes mendicare; nam
taliter sanctum Sacerdotium prostitueretur:
alij etiam ad vestes humiles comparandas, &
libros necessarios hunc casum deducunt. Ego
veneror Doctores, ast admoneo, nè hic casus
tam facile ad praxim deducatur, nisi instet ma-
xima necessitas, quia admittenda hac universali Do-
ctrinâ posset contingere, ut daretur locus alicui
avaritiæ, & nimiae ignaviæ ad cumulandum hu-
jusmodi stipendia circa talem necessitatem.

Octavæ propositioni adjungitur decima, quæ
sic sonat: non est contrà justitiam pro pluribus sa-
crificijs stipendium accipere, & sacrificium unum
offerre; neque est etiam contrà fidelitatem etiam
si promittam promissione, etiam juramento fir-
mata dari stipendium, quod pro nullo alio of-
feram; hanc inter alias reprobavit Alexander
VII.

Ex dicta propositione manifestè constat, 70. †
quod peccet Sacerdos, neque satisfaciat suæ ob-
ligationi, si celebret unam missam pro obliga-
tione plurimorum sacrificiorum; id est, si acce-
pit stipendia pro pluribus missis, nequit unâ
missâ omnibus satisfacere. Ratio est; quia
satisfacere,

D d d d 3

cele-

62. Sacerdos Hinc: si Sacerdos in aliquo loco celebraret
pro cultu Ec- solùm pro cultu Ecclesiæ, tunc pro applicatione
clesiæ cele- missæ potest tutè accipere stipendium. Ra-
brans potest tio est, quia adhuc verum est, quod proprium
pro applica- fructum Sacrificij Missæ applicet ad intentionem
tione missæ benefactoris; est opinio etiam Diana part. 11. tr.
accipere sti- 7. miscellan. resol. 27. sorie part. 2. tr. 1. sect. 5.
pem. disp. 2. aliorumque.

63. Si benefa- Ex quo inferitur, si quis certus esset, quod be-
ctor dās elec- nefactor dans ipsi elemosynam, solùm intendat
mosynam audire Sacrum, & non præ tendit applica-
non intendat tionem missæ, tunc pro applicatione ad-
applicationē huc aliud stipendium accipere potest: ast hic ca-
accipere &c. sus est valdè rarus; proinde quotiescunque datur
elemosyna, fermè semper datur pro applicatio-
ne, & non tantum pro auditione: ergo ad inten-
tionem benefactoris applicanda est missa.

64. Sacerdos Sacerdos accipiens plures elemosynas à di-
plures elemo- versis, satisfacit obligationi, si tot Missas in
synas à diver- confuso celebrat, quot elemosynas acceperat,
fis accipiens, applicando pro talibus benefactoribus Missas;
satisfacit ce- Ratio est; quia talis confusio apud Deū censetur
lebrando tot esse accepta semper pro una speciali obligatione;
missas, quot prout scit distinctè Sacerdotem obligatum esse;
fuerunt elec- sic sentit Bonacina de sacrificio Missæ disp. 4. quest.
mosina in con- ultim. punct. 7. sect. 3. num. 1. Diana part. 11.
fuso, pro illis tr. 7. resol. 27. cum alijs pluribus.

applicando. Sacerdos nequit applicare Missam pro eo, quē
65. Sacerdos Deus prævidit daturum sibi net elemosynam:
non potest ita colligitur ex decreto Clementis VIII. die 15.
pro illo appli- Novembris edito anni 1905. Corduba lib. 1. quæ.
care; quem 4. dub. 5. Antoninus Diana part. 2. tr. 14. resol.
Deus scit da- 15. Leander tom. 2. tr. 8. disp. 4. quest. 19. Tū,
turum elemo- quia talis applicatio indicaret notam nimiae avari-
mosynam. ritæ.

Eodem modò Sacrifica non debet ordinare Sa-
cerdotibus, ut celebrent Missam cum applicatio-
ne pro futura elemosyna, licet moraliter sit cer-
tū quod eā sit accepturū. Tū, propter decretū Cle-
mentis VIII. hoc vetans; Tū, quia talis applicatio
eum sit transiens consequenter non amplius exi-
stet dum actu benefactor elicit intentionem dan-
di elemosynam, ad hoc, ut pro ipso celebre-
tur Missa; Facundæ præcept. 1. lib. 3. cap. 9.
num. 8.

66. Sacerdos Quidam Sacerdos habet obligationem bis ce-
potest antee- lebrandi in hebdomada in uno Altari, & singu-
denter satis- lis diebus veneris pro defunctis, hujusmodi
facere suæ o- Sacerdos multoties talia Sacra anticipatè per-
bligationi in- solvit, & die veneris pro alia obligatione appli-
celebrandis cavit, in hoc casu hic Sacerdos censetur suæ
Missis dum- obligationi satisfacisse; Ratio est; quia sive pro
modo benefa- vivis, sive pro defunctis talis fructus Missæ anti-
ctor non con- cipatè applicetur, jam prodest, & recipitur a-
tradicat. pud Deum, eodem modò, quò si quis debitum
anticipatè suo creditori solvit, non videtur ali-
cui creditori præjudicare; ergo à pari &c.

Ast si huic anticipationi benefactor contradice-
ret, vel honor Ecclesiæ aliter exigeret, deberet
à tali anticipatione cessare, prout docet Cardi-
nalis de Lugo disp. 21. numero 44. Philibertus

celebratio unius missæ correspondet tantum uni stipendio; ergo retinendo reliqua stipendia, retinet rem alienam invito Dominò; quia largitores eleemosynarum tales eleemosynas dederunt pro pluribus missis, & non tantum pro una;

Imò si Sacerdos promississet juramento se tot missas celebraturum, quot stipendia accepit, & id non servasset, peccatò perjurij, & infidelitatis peccaret; est Doctrina Sancti Thome 2.2. qu. 89. art. 7.

71.
Proposit. 9. ab
Alexandro
VII. damna-
ta notatur.

Propositio 9. ab Alexandro VII. damna-
ta est:

Post Decretum Urbani VIII. potest Sacerdos, cui missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere collatò illi minori stipendiò, aliâ parte stipendij sibi retentâ. Sacerdos celebrans Missam alius est beneficiatus, & curam animarum habens, vel capellaniam; alius est simplex, & privatus ab omni obligatione celebrandi immunis. Hispositis.

72.
† Sacerdos
simplex ne-
quit sibi reti-
nere partem
stipendij ordi-
narij, ut al-
ter locò ipsius
pro minori ce-
lebrat.

Dico contrà Propositionem 9. ab Alexandro VII. reprobata, non posse Sacerdotem simplicem, licet industriose, & laboriose perquisivit missas, sibi retinere partem stipendij ordinarij dando minus stipendium alteri Sacerdoti, ut pro ipso acceptâ obligatione celebret. Ratio est ultrà, quòd opinio contraria damnetur ab Alexandro VII. suprâ relata; quia retentio partis stipendij est jure naturæ injusta, siquidem nullus est titulus honestus assignabilis, quò talem partem stipendij conscientiosè retinere possit: ergo caret Dominò in ordine ad talem partem stipendij. Tum, quia innumeræ inde orirentur fraudes, eò, quòd non solum Sacerdotes, verum etiam sæculares exinde injustum quærerent lucrum, v. g. mittendo aliò obligationes, ubi missæ notabiliter minori stipendiò leguntur: ex quo defraudaretur suffragijs animarum nam quò majus datur stipendium magis sacrificium prodest animabus, tanquam uberior eleemosyna. Arriaga tom. 7. disp. 56. num. 15. Gabriel de Sacrificio Missæ disp. 3. qu. 7. Aragonius 2.2. qu. 85. art. 5. Diana p. 2. tract. 14. resol. 10. Verde cum alijs pluribus.

73.
Si Sacerdos
pro minori
stipendio cele-
brans liberè
daret aliâ
partem sti-
pendij, tunc
poterit illam
securè retine-
re.

At si Sacerdos accipiens minus stipendium spontè & liberè donat superfluum de stipendio sibi debito pro celebratione, in hoc casu potest alter sibi retinere illam partem superfluum titulò donationis; sic citatus Arriaga docet num. 9. Caveat tamen talis ly superfluum à celebrante aliquò modò indebitò extorquere: nam in tali circumstantia celebrans non præsumeretur vel liberè donare.

74. Beneficiatus, & conductus Capellanus non tenetur plus dare pro celebratione missæ pro se celebranti, quàm currentem eleemosynam, licet forsan habeat de præbendis debita plus. Ratio est; quia bona beneficij debita beneficiato, non dantur tantum pro missis, sed pro alijs oneribus subeundis; sic scribit Antoninus Diana part. 1. tractat. 14. resol. 11. ubi refert ità declarasse ut pro ipso celebrat.

perfect. confessor. lib. 4. punct. 1. Arriaga tract. 7. disp. 56. sect. 2. n. 24. Verde & alij.

Quòd si aliquis testator imposuisset v. g. Titio Sacerdoti pro se celebrando Missam, relinquens ei pinguem eleemosynam, tunc Titius rediens pium non posset retinere aliquam partem stipendij, quem eleemosynam pro & per alios Sacerdotes satisfacere hujusmodi offerenti, sed tenetur secundum proportionem eleemosynæ integrum stipendium dare: Homobonus de Bonis, qui asserit hoc declarasse sacram Congregationem apud Mendum in statera be- dare, ut locò nignæ opinionis diser. 16. quest. 6. ipsius celebret

Quæritur; an Sacrilla, vel aliqua communitas possit sibi retinere aliquid de stipendio, seu eleemosyna data pro tot missis celebrandis, & alibi pro minori stipendio curare ipsas legi?

Decretum Urbani VIII. & Alex. VII. vide-76. tur solum loqui de Sacerdotibus in particulari, An Sacrilla, (cùm dicat: Potest Sacerdos, cui missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, adeoque communitas cùm odia sint restringenda, nullatenus comprehendit sacrificia, & communitatē Monasterij. Tum quia cessat periculum in communitate ad fraudandam intentionem benefactorum, quæ numero missarum à benefactore ordinarum non minorabit, sicuti minorare posset Sacerdos particularis ex avaritia, seu aviditate colligendi plurimas missas, quibus fortè satisfacere non posset: lege Cassianum à Sancto Elia verb. Sacerdos 2. num. 12. hanc opinionem in praxi rejicio, & ad summum tenuissimæ probabilitatis esse judico: ergo &c.

Declarationes suprâ sequentia dubia à Sacra Congregatione factæ.

Primo: Sacræ Congregationis decreto de celebratione missarum, quo prohibetur ne Episcopi in diocesana Synodo; aut Generales in capitulis generalibus, vel alijs quomodò reducant onera ulla Missarum celebrandarum aut post idem Concilium imposita, aut in limine foundationis.

Quæritur: quid si Legatum sit ita tenuè, ut non sit, qui velit onus illi injectum subire, & si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut ferè totum infumendum sit pro expensis ad id necessarijs?

Et quid, si permittatur Episcopo in fundatione, ut possit hujusmodi onera moderare?

Secundo: super secundo ejusdem Congregationis Decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Missæ, quot ad rationem tributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint.

Quæritur; an verba illa, præscripta fuerint, intelligenda sint de præscriptione facta ab offerente, vel ab Ordinario?

Tertio: an cùm ordinarius præscripserit eleemosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum, ac temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minus congruum, teneantur missas sibi ab offerente præscriptas celebrare?

Quæritur; an Sacerdotes, qui tenentur Missas

Missas celebrare ratione beneficii, seu Capellæ, legati, aut salarii, possint etiam manualementem eleemosynam pro missis votivis, aut defunctorum, recipere, & unicuique missæ sacrificiū utrique oneri satisfacere?

Quintò, positò quòd testator relinquat, ut celebrentur pro sua anima centum missæ, absque ulla præscriptione eleemosynæ: nunc quæritur, an liberum sit hæredibus, eleemosynam sibi bene visam præscribere, an verò eadem eleemosynam præscribenda sit ab Ordinario?

Sextò, super tertio Congregationis decreto, in quo eadem Congregatio revocat privilegia, quibus indulgetur, ut certarum missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus collectis, seu orationibus, plurium missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat?

Quæritur, an verba, *in futurum suscipiendis*, intelligenda sint de oneribus suscipiendis post privilegium?

Septimò, super quarto ejusdem Congregationis decreto, quò prohibetur sacerdoti, qui missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem missam altari, parte ejusdem eleemosynæ sibi retentâ, celebrandam committat;

Quæritur, an permittendum sit administratoribus Ecclesiarum, ut retineant aliquam eleemosynarum portionem pro expensis manutentionis Ecclesiæ, Altarium, inservientium, paramentorum, luminum, vini, hostiæ, & similibus?

Octavò, An hoc decretum habeat locum in beneficiis, qui potest per alium celebrare, teneantur sacerdoti celebranti dare stipendium ad rationem reddituum beneficii?

Nonò, an sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemosyna, major solitâ, pro celebratione missæ, debeant dare eandem integram eleemosynam ijs, quibus missas celebrandas committunt; An verò satis sit, ut dent celebrantibus eleemosynam consuetam?

Decimò, super quinto, ejusdem Congregationis Decreto, quo inter cætera statuitur in hæc verba: *Eleemosynas verò manuales, & quotidianas pro missis celebrandis, ita demum ijsdem accipere possunt*, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera obire valeant: Alioquin omnino abstinere ab hujusmodi eleemosynis: etiam sponte ablati in futurum recipiendis, & capsulas auferant &c.

Quæritur, an hoc decretum prohibeat absolute, quò minus accipiant novas eleemosynas ij, qui acceptis non satisfecerunt, & quid si congruò tempore possint omnibus satisfacere?

Undecimò, quid si offerens eleemosynas, auditò impedimentò, consentiat, ut sacerdos missam celebret, cum primum poterit?

Duodecimò, an pœna interdicti, & aliæ appositæ in eodem decreto, afficiant tam eos, qui accipiunt eleemosynas contra formam sibi præscriptam; quàm eos, qui non auferunt ca-

psulas ab Ecclesijs, ut ibidem præcipitur?

Decimò tertio, an in hoc decreto comprehendantur illæ capsulæ, quæ apponi solent in Ecclesijs, in die commemorationis omnium defunctorum, & vulgò dicuntur, *casse de morti*?

Decimò quarto, an administratores Ecclesiæ magnæ devotionis, & concursus, possint eleemosynas pro missis celebrandis accipere, si ijsdem missis non nisi post longum tempus satisfacere valeant, ne alias cultus Ecclesiæ, & devotio, ac concursus fidelium, ut ajunt, minuantur?

Decimò quinto, quia prohibito dicti decreti videtur aliquibus directis solis Capitulis, Collegijs, Societatibus, Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, & piorum locorum, tam sæcularium, quàm Regularium Superioribus, de quibus sit expressa mentio; non autem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehenduntur sub clausula generali, & alijs, ad quos pertinent, supplicatur pro opportuna declaratione?

Decimò sexto, super septimo ejusdem sacre Congregationis decreto, quò caveatur, ut in singulis monasterijs Religiosorum præfigatur numerus, qui ex consuetis redditibus, aut eleemosynis commodè possit sustentari;

Quæritur, an ubi hæc præfixio facta jam fuit, in vim similis decreti *Sanc. Mem. Pauli. V.* absque; tamen computatione reddituum cujuscunque Religiosi, sit denuò facienda, nec ne?

Decimò septimò, an novitij ad habitum Regularem admissi, possint admitti ad professionem in Monasterijs, in quibus habitant, ut supra præfixo numero, commodè ali non possint?

Decimò octavò, super ultimo, quò cavetur, ut nullibi recipiantur Conventus Regularium, nisi præter alia ad id requisita, duodecim saltem fratres in eis degere, & competenter sustentari valeant, ita ut alioquin subsint jurisdictioni Ordinarij.

Quæritur, an hoc decretum, quod videtur editum in ordine ad celebrationem missarum, comprehendat eas Religiones, quæ non consueverunt onera Missarum recipere, ut sunt Religiones Capucinatorum, ac Societatis Jesu?

Ultimò, an idem decretum, ubi disponit, ut nullibi recipiantur Monasteria, nisi &c. habeant locum in Italia dumtaxat, ad quam est restrictum Decretum proximè antecedens, an verò etiam extra Italiam?

Ad supra dicta dubia Sac. Congreg.

hoc modo respondit.

Ad primum. Et si legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra dicta dubia impositi ab ijs, ad quos pertinet, sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in domino esse esse judicaverit; veruntamen si in ipsa beneficii erectione expressè cautum fuerit, ut liceat Episcopo injectum onus reducere, ac moderari, legem hanc foundationis, quam decreta hæc de re edita non

78. Ad supra dicta dubia sacra Congregatio respondit.

ta non sustulerunt, esse validam, & observandam.

Ad secundum, esse intelligenda de præscriptione facta ab eo, qui eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario. Quod si tribuens eleemosynam, numerum missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius, secundum morem suæ Civitatis, vel Provinciæ.

Ad tertium, teneri.

Ad quartum, sacerdotes, quibus diebus tenentur missas celebrare ratione Beneficij, seu Capellæ legati, aut salarij, si eleemosynas pro alijs etiam missis celebrandis susciperent, non posse eadem missâ utrique obligationi satisfacere.

Ad Quintum, censuit ubi nullam certam eleemosynam testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus missarum celebrandarum, secundum morem Civitatis, vel Provinciæ.

Ad sextum, ita esse intelligenda.

Ad septimum, respondit, permittendum non esse, ut Ecclesiæ, ac loca pia, seu illorum administratores, ex eleemosynis missarum celebrandarum ullam, utcumque minimam portionem retineant, ratione expensarum, quas subeunt in missarum celebratione, nisi cum Ecclesiæ, & loca ipsa, alios non habent redditus, quos in usum earundem expensarum erogare licite possint: & tunc, quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantum missæ sacrificio necessariò sunt subeundæ: & nihilominus eò etiam casu curandum esse, ut ex pecunijs, quæ supersunt expensis, ut supra deductis, absolute tot missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerunt ab offerentibus eleemosynas.

Ad Octavum, non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficij, qui potest missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam secundum morem civitatis, vel provinciæ, nisi in fundatione ipsius beneficij aliud cautum fuerit.

Ad nonum, debere absolute integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse.

Ad decimum, respondit non prohibere absolute, ac propterea, etsi oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam onera suscipere missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere.

Ad undecimum, quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum missarum celebratione id sciat, & consentiat, ut illæ tunc demum celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit, decretum non prohibere, quominus eò casu eleemosyna accipia-

tur, pro iisdem missis, juxta benefactoris consensum celebrandis.

Ad duodecimum, has pœnas non habere locum, nisi in suscipientibus onera perpetua missarum celebrandarum, sine licentia Episcopi, vel ejus Generalis Vicarij, aut Generalis, aut Provincialis.

Ad decimum tertium, comprehendendi.

Ad decimum quartum, non posse nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuant, ut supra, responsione ad duodecimum.

Ad decimum quintum, comprehendendi etiam privatos Sacerdotes.

Ad decimum sextum, numeri præfixionem esse iterum faciendum, servatâ formâ ultimi decreti, de hac re editi.

Ad decimum septimum, esse admittendos ad professionem, si aliàs habiles existant, ac deinde in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commodè alipossint:

Ad decimum octavum, censuit comprehendere.

Ad ultimum, habere locum etiam extra Italiam.

Cosmus Cardi. de Torres.

Locus † Sigilli.

Prosper Faganus, Sac: Congr. Secr.

Quæritur; an peccet Sacerdos, accipiens eleemosynam pro celebratione missarum, quibus obligationibus cum notabili mora satisfacit?

Respondeo, talem graviter peccare. Ratio est; quia decretum Urbani VIII. de celebratione missarum expressè annuit, ne accipiantur alia eleemosynæ, donec primis satisfiat. Tum, quia contingere potest, ut initio benefactorum in re gravi defraudetur: videlicet, si necessitas urgeat, ut hodie pro infirmo, itinerante, &c. missa celebratur ad recuperandam sanitatem, vel felix iter habendum, & cesset infirmitas, vel moriatur, & iter perfectum sit ante satisfactione missæ, tunc talis Sacerdos non potest amplius intentioni benefactoris satisfacere; ergo peccaret; ita *Raiffenstuel tract. 14. dist. 5. quæst. 8. num. 27. citans Herinx disp. 8. De missa. quæst. 15. num. 118. Sed*

Quæres, quantò tempore potest quis detinere eleemosynam, donec satisfaciat?

Respondet Sa. Congr. ad decimum quæsi- 80. *Quantum supra relatum: non prohibere absolute ac si tempore propterea, & si oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam onera suscipere missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere: Nota. ly modicum tempus diversimodè Auctores interpretantur. Peyerius de Privileg. tom. 3. const. 6. per modicum tempus, intelligit spacium trium annorum. Diana part. 2. tract. 14. resol. 25. Gar-*

79. Si sacerdos ex recepta eleemosyna notabiliter differat celebrationem missarum, peccat.

80. Quantum supra relatum: non prohibere absolute ac si tempore propterea, & si oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam onera suscipere missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere: Nota. ly modicum tempus diversimodè Auctores interpretantur. Peyerius de Privileg. tom. 3. const. 6. per modicum tempus, intelligit spacium trium annorum. Diana part. 2. tract. 14. resol. 25. Gar-

Etia in summ. moral. tract. 3. diff. 10. dub. 8. num. 4. Lezana tom. 4. num. 39. verb. Missa, intelligunt per *ly modicum tempus*, spacium 50. vel 60. dierum, quorum opinio est valde probabilis. Alij hoc *modicum tempus* extendunt usque ad tres menses; hæc etiam opinio est tolerabilis tamquam media inter latam, & strictam, respectu illorum, qui per modicum tempus intelligunt spacium unius mensis. Legatur *Herinx citatus num. 128.* quapropter, ut improbabilem censeo sententiam *Peyerini.*

Quæritur, utrum laudabile sit, ut quis ante mortem curet legi sacra pro anima sua, ac si defunctus esset?

81. An possit Circa hoc quæsitum binæ extant opinio-
aliquis ante nes penes Auctores: prima est affirmativa,
mortem cu- innitens fundamento, quod sicuti merita morti-
rare legi mis- ficata per pœnitentiam, & contritionem suble-
sas pro ani- quentem, ex gratia Dei reviviscunt, ita etiam
ma sua. bona opera, facta in vita, & fructus missarum
celebrandarum pro anima sua, dum talis homo

moritur, reddit, & prodest animæ defuncti. Ita
Fagundez De precepto 1. Ecclesia. lib. 3. cap. 3. n. 13. Lezana tom. 4. verb. Missa. num. 54. Faustus lib. 2. De Sacramen. Eucha. quest. 148.

Contraria opinio superiori, absolute negat, esse laudabile, ut quis in vita pro anima sua, ac si separata esset à corpore, curet legi missas defunctorum; Ratio est, quia talis praxis absolute contradicit usui Ecclesiæ, quæ constituit, ut huiusmodi missæ defunctorum, solum pro actualiter defunctis applicentur, uti clarè patet ex Rubricis missalis. Hanc tuetur *Diana part. 5. tract. 13. resol. 2. Layman lib. 5. tract. 5. cap. 2. num. 25.* Hæc opinio, & mihi arridet, quæ est conformis Ecclesiæ, quamquam pertinaciter non negem, quod & fructus missarum, pro defunctis celebrandarum, possit prodesse etiam ipsis vivis, cum non sit credendum, quod idem Deus ex sua miseratione in beneficium elemosynæ datæ sacerdoti, aliquò modò non compenset meritum benefactori.

CAPUT VIII.

De præcepto audiendi missam.

Propos. 53. ab Innocentio damnata est:

Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul, à diversis celebrantibus audit.

SUMMARIUM.

82. Datur præceptum pro audienda missa.
83. Non satisfacit præcepto, audiendo missam siccam duntaxat.
84. Præceptum de audiendo missam, obligat omnes Christi fideles, usum rationis habentes.
85. Ut quis satisfaciatur præcepto de audienda missa, qualis sacerdotis debeat audire, notatur.
86. An Episcopus, vel Parochus possit cogere Parochianos, ut audiant in Parochiali missam, notatur.
87. Satisfacit præcepto de audienda missa, diebus festivis, & Dominicis extra Parochiam illam audiendo.
88. Etiam in privatis oratorijs die festo audiens missam, satisfacit præcepto per se.
89. An satisfaciatur præcepto de audienda missa, si solum moraliter sit præsens, nec audire, nec videre potest celebrantem, quia est extra templum, vel post aliquam columnam.
90. An si quis ex domo sua non procul à templo distans, audiret missam, satisfaceret præcepto, notatur.
91. Dormientes, Ebrij, vi detenti in templo, non satisfaciunt præcepto, audiendo missam.
92. Pro satisfaciendo præcepto de audienda missa,

requiritur intentio.

93. Si caderet festum Annuntiationis in Parasceve, non est obligatio, audiendi missam.
94. In casu, quò festum Annuntiationis caderet in Sabbatho sancto, potest illa die missa celebrari de præcepto, nisi transfertur.
95. An sufficiat ad satisfaciendam præcepto de audienda missa, illam audire solum cum attentione externa.
96. †. Non satisfacit præcepto de audienda missa, qui duas ejus partes à diversis celebrantibus simul audit,
97. Datur parvitas materia in auditione, & omissione sacri.
98. Quæ quantitas missæ est parvitas materia, excusans omitterem à lethali.
99. Confitendo tempore auditionis missæ, an satisfaciatur præcepto, notatur.
100. Recitatio horarum, non impedit auditionem missæ.

Dari præceptum Ecclesiasticum 82. Datur sub lethali de audienda missa diebus Dominicis, & festivis, manifestè colligitur ex cap. *Missæ*: missa, & ex cap. *Omnes fideles. De consecr.* dist. 1. prout refert Cardinalis de Lugo tract. de Eucha-

Eucharistia. dist. 22. sect. 1. n. 2. Henriquez lib. 9. cap. 25. n. 2. cum alijs communiter.

83. *Non satisfacit præcepto, audiendo missam dumtaxat.* Nec satis est, si quis audiat missam siccam, quæ secundum meam opinionem consistit in sola consecratione utriusque speciei: sicq; talis obligatur ad assistendum omnibus alijs ceremonijs, ad hoc, ut satisfaciat præcepto missæ, quæ in tali functione adhibentur. Ratio est; quia huiusmodi functiones cum consecratione simul sumptæ, constituunt missam realem; ita etiam *Dicastillo tom. 1. in part. 3. tr. 5. disp. 5. dub. 1. n. 18. Fagundez lib. 3. cap. 6. n. 2.*

84. *Præceptum de audiendo missam, obligat fideles adultos, verum etiam pueros, ac puellas, subito ac perveniunt ad perfectam, obligat etiam usum rationis, qui venire solet communiter in septennio completo.* Ratio est; quia *fideles, usum rationis habentes.* *in capite, Omnes fideles,* nullus excipitur: ergo &c. Tum, quia pueri habentes usum rationis, sunt doli capaces; ergo etiam boni; igitur ligantur præcepto Ecclesiæ; hæc est opinio communis, *cum Castropallao tract. 22. punct. 16. n. 11. Bonacina de Sacr. Suarez disp. 88. sect. 2. Diana part. 5. tr. 23. resol. 77. contra Sotum, & quosdam alios, qui nimis protensè loquuntur, opinando, fideles præceptis Ecclesiæ non ligari, antequam pubertatis annos attigerint.*

85. *Ut quis satisfaciat præcepto de audienda missa, qualis sacerdotis debeat audire, notatur.* Pro adimpletione huius præcepti, sufficit audire missam cujuscunque Sacerdotis, dummodo non sit nominatim excommunicatus. Quod si sit hæreticus, vel excommunicatus, & non tomis, qualis sacerdotis debeat audire, notatur. *leratus, non est licitum, nè videatur illius imperfectioni adhærere.* In casu, quò Romanus Catholicus, Sacerdotis Catholici Græci, Syri, Mozarabi, missam audit, suæ obligationi satisfacit. Ratio est; quia *Caput, Missas,* non distinguit, quam missam audire teneamur; ergo sufficit pro satisfactione præcepti, si veram, & Catholicam missam audit. *Filliucius tract. 5. cap. 7. nn. 204. Toletus lib. 6. cap. 7.*

86. *An Episcopus, vel Parochus, possit cogere subditos, ut audiant in Parochiali missam, notatur.* Ex declaratione Clementis VIII. anni 1592. die secundâ Decembris factâ, non potest Episcopus, vel Parochus, cogere populum, ut diebus Dominicis, & festivis audeat in Cathedrali, vel Parochiali subditos, ut sacrum, dummodo id alibi audire possit. Sic *audiant in Parochiali missam, notatur.* *Diana part. 10. tract. 10. resol. 25. &c.*

Quæritur; utrùm satisfaciat Parochianus præcepto audiendi missam, si diebus Dominicis & festivis, extra suam Parochiam illam audit? Circa hoc quæsitum variæ fuerunt contentiones exortæ, intra Clerum sæcularem, & Regularem; & quidem obligatio audiendi missam Parochianam diebus præceptis, se extendebat usque ad Conc. Trid. quod & modò illud observat, prout constat sess. 22. cum dicat: *Moneant etiam eundem populum, ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus dominicis, & majoribus festis accedant:* & in Synodo Tornacenti Anno circiter 1570. & Concilio Provinciali Cameracensi Anno 1586. legitur, videlicet: *Studiose observent Pastores eos, qui diebus Dominicis, & festis, vel omnino missam non audiunt, vel ad missam Parochialem non conveniunt; ac primum privatim,*

& paternè sui officij commoneant; quòd si post admonitiones non emendentur, ad Ordinarios deferant; ex quo concludunt, quòd Parochiani diebus Dominicis, & festivis, ad hoc, ut satisfaciant præcepto, debeant missam audire in Ecclesia Parochiali: his non obstantibus,

Dico: satisfacere præcepto Ecclesiæ, si quis extra Parochiam diebus dominicis, & festivis missam audit: Ratio est; quia *Concilium Tridentinum sess. 24. cap. De Reform.* monet solum missam diebus de Concionibus audiendis in Parochiali, cum festivis, & dicat: *Moneat Episcopus diligenter populum, teneat unumquemque Parochia sua interesse, ubi tra Parochia commode id fieri potest, ad audiendum verbum am illam audiendi.* ergo præscindit à præcepto audiendi missam in Parochiali. Tum, quia si aliquando fuit talis lex audiendi missam in Parochiali, modò per universalem consuetudinem abrogata est, non solum per se, verum etiam per privilegia Religiosorum, uti constat ex declaratione Cardinalium Concilij Trid. interpretum, hoc modò: *Ordinarius non potest per hoc Concilium multis, & poenis, etiam in causa notabilis negligentia, cogere populum ad audiendam missam, & sacram Concionem in Ecclesia Parochiali; nec pueros ad discendam doctrinam Christianam, etiam si hoc fieri voluerit in Oppidis, Villis, aut alijs locis extra Civitatem;* prout refert Bauni in Theol. moral. tom. 1. tract. 8. de Præcept. audiendi missam. quest. 5. *Præpositus in part. 3. qu. 83. art. 6. dub. 4. Reginaldus lib. 19. num. 22. Cardinalis de Lugo; Arragonius, Decastillo penes Stoz lib. 1. p. 3. qu. 3. art. 3. sect. 1. n. 248. ergo &c.*

Hinc collige; quòd si quis in privatis Oratorijs, qualia sunt in arcibus, & ædibus Nobilium, audit missam diebus festivis, & dominicis, suæ obligationi satisfacere censetur, nisi specialiter Ordinarius loci, aut alius, habens potestatem abrogandi leges, id prohibeat. Ratio est: quia attentò jure communi, nullus locus est determinatè deputatus pro audienda missa, sed solum præcipit auditionem missæ; *Castropallao tract. 22. part. 13. numer. 3. Bonacina de Sacrificio missæ. disput. 4. quest. ultim. punct. 12. num. 4. & hæc facultas, audiendi missam in huiusmodi Oratorijs privatis Religiosorum, etiam in majoribus solemnitatibus totius anni, extendenda est, tales satisfacere præcepto, dummodo id in contemptum propriæ Ecclesiæ Parochialis non fiat.* Ità constat ex Congregatione Episcoporum primâ Junij, Anno 1606. Tum, quia hæc consuetudo in universo fermè orbe invaluit, & tolerata est, scientibus, & non contradicentibus Ordinarijs; ità refert Hank, citans *Azorium, Institution. moral. part. 1. lib. 7. cap. 6. quest. 4.*

Ut quis satisfaciat præcepto de audienda missa, est necessaria saltem præsentia moralis, & faciat præceptum corporalis, humana, voluntaria, & libera; ita ut pro de audienda missa, si visum, vel auditu percipere non possit, quid Sacerdos agat, saltem ex signis populi, cui adhæret tamquam pars illius, colligere actiones sacrificantis valeat, jam satisfacit. Ratio est; nec audit. quia

re, nec videre quia multoties præ multitudine turbæ, ut con-
potest, celebrā- tingit in concursibus devotionum, non potest
tem, quia est fieri etiam in vastis templis, ut tota gens in-
extra templū, grediatur templum; vel ut audiat, vel videat
vel post ali- sacerdotem; proinde si intelligit ex signis extra
quam colum- portam templi, vel aliquam columnam, vel
nam, sacristiam, vel post altare existens, cum alia tur-
ma populi unitus, quando missa celebratur, &
intendit illam audire, satisfacit obligationi suæ.
Ratio est; quia censetur moraliter fore præsens
tali sacro, eò quod fuerit pars illius populi, qui
in templo astitit pro tunc, audiendo idem sa-
crum. *Stoz. lib. 1. part. 3. quest. 3. art. 3. sect. 1.*
num. 249. Fagundes præcept. 2. lib. 2. cap. 7.
num. 3.

Ex hac doctrina sequitur, quod si quis esset
surdus, & cæcus, adhuc satisfaceret præcepto
de audienda missa, dummodo præsens sit sacer-
doti sacrificanti, & intendat missam audire, licet
nec ex se, nec ex alijs percipere posset, quid sa-
cerdos agat. *Bonacina citatus punct. 11. num.*
192. & alij communiter.

90. *An si quis* Imò *Cardinalis de Lugo tract. de Eucharist.*
ex domo sua, disput. 22. sect. 2. num. 22. Dicastillo de Sacrificio
non procul à missa. disput. 5. dub. 4. num. 59. & alij ajunt, si
templo distans quis ex sua domo, quæ fortè non plus, quam
audiret mis- triginta pedes à templo distaret, audiret sacrum,
sam, satisfac- satisfaceret suæ obligationi; quia adhuc cense-
ret præcep- tur moraliter præsens; est contra nō nullos &c.
to, notatur. Dormientes, Ebrij, vel vi detenti, non sa-
91. *Dormi-* tisfaciunt suæ obligationi, licet sint in templo,
entes, ebrij, dum celebratur sacrum; Ratio est: quia dormi-
vi detenti in entes, & Ebrij, non more humano assistunt; &
templo, non vi detenti, contradicunt voluntariæ satisfactio-
satisfaciunt ni.
præcepto de Intentio audiendi sacrum, saltem virtualis,
audiendo mis- & implicita requiritur, quæ consistere potest in
sam. eo, quod quis audiens pulsum campanæ pro
92. *Pro satis-* missa, indreditur templum, vel se solo sponte
faciendo præ- intrat, & videt sacerdotem sacrificantem, audit
cepto de au- liberè missam sine alia reflexione intentionis.
dienda missa, Ex hoc colligitur, quod si quis intret templū in
requiritur in- ordine ad alium finem. Ut v. g. quærendi soci-
tentio. um, vitandam pluviam &c. & si pro tunc lega-
tur sacrum, non adimplet obligationem de au-
dienda missa. Ratio est; quia audit illam præ-
ter suam intentionem; sic *Cardinalis de Lugo*
supra citatus sect. 2. num. 23. & alij communiter.

93. *Si cade-* Si caderet festum Annuntiationis in Para-
ret festum sceve, non potest eā die missa legi, nec festi, nec
Annuntiatio- alia; sed solum fit sumptio hostiæ præcedenti
nis in Paras- die consecrata; sicque nulla est obligatio audi-
ceve, non est endi tali die sacrum, prout declarat *Sacra Con-*
obligatio au- gregatio Rituum, die 12. Februarij, Anni 1622.
diendi mis- *Barbosa in Collect. Bul. verb. Annunci 2.*
sam.

In casu tamen, quò incideret festum An-
94. *In casu,* nuntiationis subbatō sanctō, tunc illā die plu-
quò festum res missæ de festo vel ordinariæ illius diei legi
Annuntiati- possunt, & fideles obligantur sub mortali, ad au-
onis caderet diendam missam; ita *Marchinus tract. 3. de Sa-*
sabbatō San- *crist. missæ. cap. 8. part. 3. num. 8. Gavantus in*
ctō, potest illā *Comentarijs Rub. missalis. part. 4. titu. 10. nu. 34.*
die missæ ce- Dixi, tali die sub mortali fideles obligari ad au-

diendum sacrum, nisi festum Annuntiationis lebrari de
transferatur in aliam diem, prout contigit An- præcepto, nisi
no 1690. quod ab Alex. VIII. translatum fu- transferatur.
it in feriam secundam post octavam Paschæ,
tunc hac die excusarentur ab auditione missæ. 95. *An suffi-*

Attentionem pro satisfaciendo præcepto de ciat ad satis-
audienda missa esse necessariam, indubitatum est faciendum
apud omnes; dubium solum oritur, an debeat præcepto de
esse interna, vel an sufficiat externa? *Diana part. audienda*
3. de horis Canonicis. resol. 2. & part. 3. tract. 4. missa-illam
resolut. 101. cum pluribus alijs dicit, requiri audire solum
attentionem internam. cum attentio-
ne externa,

Alij verò oppositum tenent, & volunt suffi-
cere audire sacrum cum sola attentione exter-
na. Ratio est: quia Ecclesia, cum non possit
judicare de internis, præcipere solum videtur ad
faciendum actum externum. Tum, quia non
implicat oratio cum sola attentione externa.
Tum, quia etiam cultus externus comprehen-
ditur inter actus Religionis, & Lætiæ. Tum,
quia hæc opinio est benevolentior, attentā hu-
manā fragilitate, & benignitate Matris Ecclesiæ,
quæ in suis præceptis rigorem non exigit. Ita
quoque *Cardinalis de Lugo, tract. de Eucharistia,*
disput. 22. sect. 2. num. 27. Dicastillo de Sacrif.
missæ. disput. 5. dub. 8. n. 100. Divus Antoninus;
Coninch; Lessius; Paulus Layman; Tamburi-
nus; Henriquez, & alij.

Ex innox dictis colligitur, quod si Titius in-
grederetur templum, animò videndi Amasiam,
& audiendi sacrum, si verè audiret sacrum, satis-
facit obligationi suæ, etiam si ex intentione tur-
pi Amasiam intueretur: nam hoc non obstat
auditioni missæ, quamvis peccet contra virtu-
tem castitatis, & reverentiæ debitæ templo.
Sanchez lib. 1. moralium. cap. 14. num. 1. Castro-
palao tract. 3. de Legibus. disput. 1. punct. 18.
num. 3.

Eodem modò, si Titius voluntariè sacrum
audiret, cum expressa intentione non satisfaci-
endi præcepto, adhuc suæ obligationi satisfacere-
ret. Ratio est; quia præceptum de audienda
missa, cadit solum supra auditionem missæ, non
supra se ipsum; ergo &c. Alit nihilominus Ti-
tius peccaret, ex mala inclinatione, spernendo
præceptū. *Suarez tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 26.*
num. 8. Castropalao; Bonacina; Vasquez &c.

Hinc à fortiori, si Titius audiret die festo sa-
crum, & ignoraret esse diem festum, adhuc sa-
tisfaceret præcepto. Ratio patet ex superiori;
quia sufficit ponere rem præceptam. Sic *Arria-*
ga tract. 7. disput. 97. sect. 7. num. 42. Sanchez
in Decal. lib. 1. cap. 13.

Currit etiam ratio, si Titius sciens esse diem
festum, & per primum sacrum, quod audit ex
devotione, non habet animum satisfaciendi
præcepto, sed per secundum sacrum, quod pro-
posuit sibi audire, adhuc satisfaceret per primū,
licet secundum non audiret. Sic *Palao de Leg.*
disp. 1. punct. 17. nam. 12. Dicastillo; Lugo; Tam-
burinus.

Dixi superius, quod requiratur attentio, ad
excludendum omnes actiones externas, quæ in
Eccc 2 com-

impossibiles sunt cum auditione missæ, ut est v. g. confabulatio, narratio novorū, lectio profana, circumscriptio, & nimia vagatio oculorum ad intrantes, & exeuntes è templo &c. talis enim distractio externa, defraudat præceptum Ecclesiæ, proinde est impossibilis cum auditione missæ, ergo non satisfacit obligationi. Sic *Stoz. lib. 1. par. 3. quest. 3. art. 3. sect. 1. num. 255.*

96. † Non satisfacit præcepto de audienda missa, qui duas ejus partes à diversis celebrantibus simul audit.

Quæritur, an satisfaciatur præcepto Ecclesiæ de audienda missa, qui duas ejus partes, vel quatuor simul, à diversis celebrantibus audit? nunc respondeo &

✠ Dico contra propositionem 53. ab Innoc. XI. damnatam: non satisfacere præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes: imò quatuor simul, à diversis celebrantibus audit. Ratio est, quia admittitur propositio, sequeretur, quod posset v. g. Titius unò quasi momentò temporis, integram missam audire. v. g. si essent multa Altaria, quibus simul Titius esse posset præsens, & in uno missa inciperet, in secundo Epistola, in tertio Evangelium, in quarto Oblatio, in quinto Canon, & sic de cæteris partibus: ergo quasi instantaneè Titius missam audiret, quod est contra usum Ecclesiæ; ergo. Tum, quia præceptum obligat ad audiendam missam totam; sed duæ medietates, etiam successive auditæ, non faciunt unam missam totam; quia illæ duæ partes non constituunt unum sacrificium; ergo &c. Eodem modò, si unus. Sacerdos celebraret usque ad consecrationem inclusivè, & postea recederet, & alter à consecratione exclusivè usque in finem, neuter celebrasset missam integram; ergo falsum est, quod satisfaceret præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul, à diversis celebrantibus audit; proinde requiritur, ut ab uno sacerdote integrum sacrum audiat. *Suarez de Eucharistia, disput. 88. sect. 2. Caramuel in Theol. fundament. n. 781.*

Colliges, quamvis in propositione damnata, non videatur comprehendere opinio, quæ docet, licitum esse, audire successive duas medietates missæ, à duobus celebrantibus, non tamen est tuta in praxi, & ad summum est tenuiter probabilis.

97. Datur parvitas materiae, in auditione & omissione sacri.

Quæritur: an detur parvitas materiae in auditione missæ, quæ excusat à lethali?

Respondeo affirmativè. Ratio est; quia licet præceptum de audienda missa obliget sub mortali; at cum non constet in indivisibili, sed ex partibus heterogeneis, admittit majus & minus; ergo &c.

Deduces, 1. quod si quis omitteret medietatem missæ, peccaret lethaliter, eò, quod medietas sic pars notabilis, prout communiter docent Theologi.

98. Quæ quantitas Missæ est parvitas materiae, ex-

Deduces 2. Aliqui existimant, quod si quis omitteret ab initio missæ usque ad Evangelium exclusivè, peccaret solum venialiter ob parvitas materiae. Alij volunt, etsi Evangelium inclusivè, cum toto, quod præcedit in, missa non

audiret, esset solum veniale, dummodo cæteris sensus omnium usque ad finem audiat; sic *Tamburinus in tenem à lea decal. lib. 4. cap. 2. num. 3. Hurtadus De sacrif. thali. Miss. disp. 5. diff. 1. Diana part. 5. tract. 4. resol. 38. Henriquez lib. 9. cap. 25. num. 7.* Hanc opinionem extendit *Amalarinus* penes *Layman lib. 4. tract. 7. cap. 3. num. 3.* usque ad offertorium, ita, ut si quis ab initio usque ad offertorium non audiret missam, adhuc non esset materia notabilis. Aliqui opinantur, quod si quis à consecratione exclusivè usque in finem omitteret missam, non excederet veniale. Alij loquuntur strictius, dicentes, si quis ommitteret sacrum ab initio usque ad Epistolam inclusivè, mortaliter peccaret; ita *Toletus lib. 6. cap. 7. Suarez disp. 88. sect. 2.* Ego tamen sentio cum *Tamburino, Hurtado* citatis, quorum opinio est media inter nimis latam, & nimis strictam, ac tolerabilis. Siquidem non censetur, quod sancta Mater Ecclesia nimis arctè nobiscum procedere intendat; proinde solum peccatum veniale illum committere censeo, qui ab initio missæ, usque ad Evangelium inclusivè, missam voluntariè omittit. Unicum tamen vellem, ut quivis observet, nempe semper adesse consecrationi specierum procuret, in quibus, secundum meam opinionem, consistit essentia sacrificij hujus, quod si omitteret, non audiret sacrum.

Quid si quis tempore auditionis missæ, confiteretur per modicum tempus? Censetur satisfacere præcepto de audienda missa ob parvitas materiae: At si per notabile tempus se in tali narratione peccatorum detineret, non satisfaceret obligationi sacri. Ratio est: quia talis occupatio nimis distrahit mentem, proinde non censetur talis poenitens moraliter præsens; ita docet *Cardinalis de Lugo* supra citatus *sect. 2. num. 22. Arriaga de Miss. sect. 6. num. 36. Suarez de Sacrament. disp. 88. sect. 6. Azorins Institut. moral. part. 1. lib. 7. cap. 5. quest. 3.*

Non tamen improbabilis est opinio *Gobarr. 5. fol. 454. cas. X.* asserens, si quis à fine præfationis ad orationem usque dominicam in templo confiteretur, cum intentione audiendi simul sacrum, potest dici audire propriè sacrum. Ratio est; quia est moraliter præsens, & subinde aliquis confitendo tam bene potest advertere, quid sacerdos agat ac alij, qui non confitentur. Tum, quia narratio peccatorum facta sacerdoti, se habet, ac si ipsi Christo confiteretur, ergo &c. Est *Reginal. lib. 19. num. 14. Palao tr. 22. p. 16. n. 4. Molfesy tr. 3. cap. 17. n. 45.*

Recitatio horarum Canonicarum, aliarumque orationum, vel officij &c. non impediunt auditionem missæ, etiam de præcepto. Ratio est: quia non tollitur per hoc moralis præsentia, nec offendunt externam, imò nec internam religiosam attentionem; ergo &c. Ita concordat *Suarez* citatus *de Sacrament. disp. 88. sect. 6. Castropalao tract. 72. punct. 16. num. 4. Sanchez in decal. lib. 1. cap. 14. num. 5.*

99. Confiterendo tempore auditionis missæ, an satisfaciat præcepto, notatur.

100. Recitatio horarum, non impedit auditionem missæ.

CAPUT IX.

De causis à Missa excusantibus.

SUMMARIUM.

101. Impotentia physica, & moralis, excusat ab auditione missæ.
 102. Ægroti excusantur ab auditione sacri.
 103. Ancustodes domorum, Urbium, natrixes, coqui &c. excusantur ab auditione Missæ, notatur.
 104. Timens grave malum, excusatur ab auditione missæ.
 105. Matres excusantur ab auditione Missæ, filias domi custodiendo.
 106. An puella teneatur audire sacrum, si advertat in templo turpiter ab alijs conspici.
 107. Vestitu carens fœmina, excusatur ab auditione sacri.
 108. Fœmina fornicariè ingravidata, non tenetur audire sacrum, si timeat pro palationem delicti sui.
 109. An parturientes, & fœmina, quarum mariti mortui sunt, excusantur per aliquod tempus ab auditione missæ.
 110. An peregrini teneatur celebrare festa alterius diœcesis, audiendo festum tali die, notatur.
 111. An providens tardam occupationem, tenetur manè audire sacrum die festo, & si id omittat, utrum peccet.
 112. Qualis distantia excusat ab auditione sacri, notatur.
 113. Excommunicati non tenentur audire Missam.

101. Impotentia physica, & moralis, excusat ab auditione missæ.

DUæ præcipuè assignantur causæ, quæ excusant à præcepto audiendi missam, videlicet impotentia physica, & moralis. Additur in aliquibus locis etiam consuetudo in certis casibus, ac peregrinatio: de impotentia physica per se patet, quia ad impossibile nullus tenetur. De impotentia morali etiam convincitur; quia pia mater Ecclesia non intendit cum gravi, & sæpe etiam cum mediocri, sive proprio, sive alieno incommodo, obligare subditos suos; ergo &c. sic *Arriaga disp. 57. sect. 5. num. 29.*

102. Ægroti excusantur ab auditione sacri.

Hinc 1. excusantur omnes ægroti ab auditione missæ, imo etiam convalescentes, si timeant, vel dubitant, exitum eis nociturum. Ratio est: quia nunquam consultum est, cum dubio infirmitatis operari: nec benevola mater Ecclesia in tali casu obligare censetur. Sub eadem ratione eximuntur infirmarii, si non habent alium substitutum. Tum, quia ita charitas exigit, ne patiaturs ægrotus, quæ prævalet præcepto positivo, tanquam Princeps in-

ter virtutes; cohæret *Sylvius 2. 2. quest. 122. art. 4. Henriquez lib. 9. cap. 25. num. 10.*

Hinc 2. eximuntur incarcerati, etiam illi, qui intuitu correctionis, in cubiculo per præceptum Superioris obstricti sunt manere: ita *Fagundes*. Excusantur etiam nutrices, quæ domi non possunt relinquere solum infantem, citra periculum.

Idem est de alijs, qui ponuntur pro custodia parvulorum, vel domus, vel mercis, vel gregis, vel urbis, vel castrorum, vel ut coquant, dummodo non habeant alium, qui loco illorum onus suppleret. Ratio est; quia hæc opera, & similia, non patiuntur omissionem sine præjudicio sui, proximorum; sic sentit *Bonacina disp. 4. de Sacrif. missæ. punc. ult. num. 3. Tamburinus lib. 4. in decal. cap. 2. sect. 2. n. 4.*

Hinc 3. sunt immunes à præcepto de audiendo sacro, omnes illi, qui timeant probabile periculum gravis mali, vel amissionis boni, sive in vita, sive in honore, sive in bonis fortunæ, tam proprijs, quàm alienis. Ratio est: quia præceptum positivum humanum, non obligat cum tanto detrimento subditorum; sic *Marchinus de Ordine tract. 5. part. 3. cap. 17. n. 19.*

Ex mox dicto fundamento eximuntur omnes, quibus instat grave periculum magnarum rixarum, verberum, reprehensionum, detractionum, quæ aliter vitari nequeant, nisi domi manendo: vel si timeant fœminæ, vel famuli, talia à suis heris ventura, excusantur: ita etiam, si quis timeat lictores, milites, qui capere eum volunt pro incarceratione; *Suarez disput. 88. de Euchar. sect. 6. Fillinius tract. 5. num. 227. Grassius part. 1. lib. 2. cap. 36.*

Eodem modò excusantur ab obligatione missæ, qui timeant eam audiendo ob aliquod detrimentum spirituale; Unde si mater remanet in domo, custodiendo filiam, cui probabile periculum amittendi pudicitiam instat, si ad missam profiscisceretur, non peccat: sæpius enim contingit, ut lascivi, & præpotentes puellis insidiantur, dum solæ relinquuntur domi, & subinde ducendo eas etiam ad templum: *Bonacina disp. 4. de Sac. missæ. punc. ult. num. 2. Navarrus, &c.*

In casu tamen, quò puella non timeat sibi violentiam inferri, sed solum credit se ab adolescente lascivo luxuriose conspiciendam, uti sæpius fit, talis puella potest sine remorsu conscientia ad audiendam missam profiscisci. Ratio est; quia citra peccatum potest uti naturalilibertate; licet luxuriosè à tali adolescente concupiscitur, sed præter intentionem puellæ; proinde tota malitia se tenet ex parte adolescentis, prout docet etiam *Bonacina de Matr. quest. 4.*

punct. 9. num. 17. *Sotus in 4. Distinct. 13. quest. 2. art. 1.* quod si puella vellet actum charitatis erga huiusmodi adolescentem exhibere, manendo domi, ne ipsam concupiscat, potest sine peccato missam deferere. Ratio est; quia præceptum positivum censetur dispensare in simili casu. Sic sentit *Sà verb. Missa. num. 3. penes Bassæum. fol. 325. num. 4.*

107. *Vestitu* Potest etiam fœminatutè, & sine culpa die carens fœmina, excusatur ab auditione sacri. festo manere domi sine auditione missæ, cui defunt vestes suo statui competentes: ita etiam rustici, si verentur nudipedes adire templum. Ratio est; quia Ecclesia non censetur eos obligare cum tanta verecundia, quæ magis illos mortificat, quàm aliquod aliud damnum grave.

108. *Fœmina* Quid si puella, vel alia fœmina ingravida fornicariè in-tur ab alio, in absentia mariti sui, deberetne augravida, nō dire missam die festo, cum periculo dis-cooperi-tenetur audi-tionis delicti sui? R. negativè. Ratio est; quia re sacri, si ti-licet huiusmodi crimen mereatur gravè pœnā: meat propa-non tenetur tamē cum tanto incommodo famæ, lationem de-& honoris sui, ad publicum prodire, nec videtur lieti sui. aliquando præceptum positivum humanum ad hoc obligare; ergo &c.

109. *An par-turientes, & fœmina, quarum mariti mortui sunt, excusentur per aliquod tempus ab auditione missæ.* In aliquibus Provincijs consuetudine introductum est, ut uxor mortuò maritò cum filiabus, sororibus, per aliquot dies abstineat à frequentatione templi: si hæc consuetudo jam per quadraginta annos viguerit, & nunquam per aliquod decretum à Principe Ecclesiastico reprobata est, excusat ab auditione missæ die festo, dummodo tali tempore alias choreas, vel spectacula non frequentat. Ratio est; quia stat consuetudo pro lege, uti sufficienter demonstravi, verbò, de *Matrim. & verb. Consuet. Stoz. lib. 1. part. 3. quest. 3. art. 3. sect. 1. num. 26. Tamburinus; Castropalao.* Eodem titulò excusantur parturientes ab auditione missæ, quæ primò post aliquas hebdomadas ingrediuntur templum: sic *Bonacina de Matrim. quest. 4. punct. 9. num. 26.*

110. *An peregrini teneantur celebrare festa alius diocesis, audiendo sacrum tali die, notatur.* Peregrini, & Vagi, tenentur missam die festo audire, quando festum est universale Ecclesiæ, in illo loco, ubi defacto morantur. Ratio est; quia lex Ecclesiastica universaliter obligat.

Quid dicendum est, si Titius Civis huius diocesis Viennensis, transmigraret ad diocesium aliam, v. g. Passaviensem, in qua celebratur aliquod festum speciale illius diocesis? Videtur Titium non obligari, ibidem pro tunc se detinendo audire sacrum. Ratio est; quia leges municipales Diocesis, non obligant nisi subditos; ergo cum Titius non sit subditus Passaviensis, non obligat illum tali festo ad audiendum sacrum. Econtrà, si crastinà die celebratur aliquod festum particulare in hac Diocesi Viennensi, & hodie se transferat ad Diocesium Passaviensem, ubi totò crastinò ibi moratur, in qua non celebratur tale festum, ibi non teneretur audire die crastinò sacrum. Ratio est; quia

lex Diocesis Viennensis, non obligat extra suum Territorium; ergo licet Titius sit incolæ Viennensis, non ligatur tali lege, eo quod non sit personalis, sed realis dumtaxat. Sic consentit quoque *Layman lib. 1. tract. 4. cap. 12. num. 7. Sancius in selec. disp. 54. num. 34. & alij.*

Quæritur: an Cajus, qui prævidet aliquod impedimentum in medio manè, teneatur tale impedimentum præoccupare, & citius audire sacrum die festo? Respondeo, si sine suo gravi incommodo possit prius audire sacrum, teneatur manere. Ratio est; quia præceptum obligat ad sacrum audiendum, quandoque aliquis potest sine suo gravi incommodo; ergo illud o-mittendo, peccat secundum hanc opinionem. Contrarium est etiam probabile, ipsum non tene-neri præoccupando audire sacrum. Ratio est; quia præceptum non obligat ad certam horam pro audiendo sacro: ergo cum illò tempore, quò occupatus legitimè fuerat, potuisset audire sacrum, si cessasset occupatio, signum est non fuisse obligatum anticipare; igitur tale impedimentum eum excusat. Hoc non obstante, prima opinio mihi arridet, ut probabilior, in casu, quò reverà Cajus prævidisset impotentiam tardius audiendi sacrum: nam voluntariè pro hora antecedenti illud omisisset; ergo peccaret.

Quæritur; qualis distantia excuset ab obligatione audiendi missam? de hoc dubio tractavi verbò Festu, ubi, si tibi placet, perlustrare poteris: *Stoz verò lib. 1. part. 3. quest. 3. art. 3. sect. 1.* existimat, sufficere distantiam trium milium passuum communium: Ast ego existimo melius esse, hunc casum desumere à qualitate personarum, virium, accidentium temporis, ut pluvix, frigoris, venti, glaciei &c. In quo itinere sub talibus accidentibus gravem quis patitur incommoditatem; imò si Parochiani sint distantes unius horæ itineris à Templo; excusantur à mortali, diebus festivis non audientes missam. Ratio est; quia præceptum humanū, non debet esse tam arduum, ut cum tanta difficultate itineris obliget. Tum, quia unius horæ distantia videtur sufficiens excusatio à mortali per se, tamquam includens rationem sinistri accidentis, quod in tali itinere contingere posset. Ita sentit *Arriaga de Eucharistia. disp. 57. num. 30. Castropalao tract. 22. disp. unic. punct. ult.*

Excommunicati non tenentur audire missam, etsi facile possint absolutionem obtinere. Ratio est; quia hoc præceptum non obligat ad tollendam excommunicationem. Tum, quia excommunicati sunt incapaces participationis in bonis spiritualibus, sicuti accipitur in auditione missæ: est *Tamburini de Sacrif. missæ. lib. 3. cap. 6. sect. 2. Suarez disp. 88. sect. 9. & aliorum,*

TRACT. CXXII.

DE MOLLITIE.

Propos. 49. ab Innoc. XI. damnata est.

Mollities jure naturæ prohibita non est, unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esse bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

Propos. 24. ab Alexand. VII. damnata est.

Mollities, sodomia, & bestialitas, sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.

CAPUT Unicum.

De peccato, & circumstantijs Mollitiei.

SUMMARIUM.

1. Definitio mollitiei.
2. Duplex est mollities, voluntaria una, altera involuntaria.
3. Mollities voluntaria, est lethale.
4. † Propositio 49. ab Innocentio XI. reprobata, notatur.
5. † Mollities est intrinsecè mala, proinde jure naturæ prohibita, & consequenter in nullo assignabili casu licita.
6. Non licet se fricare, vel sumere medicamenta, directè pro expellendo semine corrupto.
7. Quid, & quotuplex est semen humanum, notatur.
8. Datur in vesiculis seminarijs aliquis humor, distinctus à verò semine.
9. An sit peccatum, aliquam parvam particulam humoris seminei è lumbis expellere.
10. In peccato mollitiei, non datur parvitas materia.
11. Causam pollutionis ponens, quale sit peccatum, notatur.
12. Rem necessariam exercens, vel licitam, unde sequatur pollutio involuntaria, non est peccatum.
13. Quale peccatum est pollutio secuta à causis leviter malis.
14. Si ex equitatione involuntariam patitur pollutionem, non tenetur cessare ab equitatione.
15. Confessarius, expertus pollutionem involuntariam ex auditis, & lectis, non tenetur ab officio desistere.
16. Quid facere debet Parochus, qui ex auditis in confessione, in voluntarias incidat pollutiones, notatur.
17. Si quis commoditatis gratiâ, taliter, vel aliter jaceat, ex quo experitur involuntarias pollutiones, non tenetur à tali jacentia cessare.
18. Quale est peccatum, pollutio orta ex aspectu, loquela mulieris, ex esu, potu, tactu. &c. notatur.
19. An licitum sit, gaudere citra lethale de pollutione in somno secuta, ob sanitatem, notatur.
20. Non est licitum sub lethali, directè procurare pollutionem causa sanitatis.
21. Non est licitum sub lethali, directè expellere semen corruptum.
22. Si semen incidat in lumbos, non est licitum sub lethali, adjuvare, ut expellatur.
23. Virgo primâ vice se polluens, committit simplex peccatum mollitiei.
24. Maritati se polluentes, committunt præter peccatum mollitiei, etiam peccatum contra fidem.
25. Mollities persona sacra, est etiam sacrilegium.
26. Pollutio in semi somno facta, non est lethale.
27. Propos. ab Alexand. VII. damnata, notatur.
28. Notatur doctrina Caramuelis, quod mollities, sodomia, bestialitas, non differant specie, & infra adejus fundamenta respondeo.
29. † Mollities, sodomia, & bestialitas, specie differunt.
30. Qui se polluit, cum intentione ad sodomiam, brutum,

præter testiculos; si autem vesicula seminales, & prostata semen generent, necesse quoque est, tria esse materia seminalis genera. Natura enim eidem operi efficiendo partes tam diversa constitutionis, nunquam extruxit. Neque enim fieri potest, ut tanto discrimine se juncta, in eodem munere exequendo convenient. Ex his citatus Author concludit, quod castrati etiam semine emittant; & quod non tantum in testiculis, verum etiam in vesiculis seminalibus, & prostatis, semen generetur.

Ad mox exposita argumenta *Whartoni*, respondet de *Graaf* in lib. de *Viror. organ.* fol. 117. &c. & quidem ad primum; negando, quod castrati semen emittant, sed tantum menstruum, siue vehiculum seminis. Ad secundum negat, quod in vesiculis seminariis, & prostatis, verum semine generetur, sed solum in testiculis, quod in vesiculis asservatur & opportunò tempore & horà, in urethram propellitur, ibique corporis glandosi humore obvolvitur, ulterius in uterum ejaculatur,

Scire modò velles, cui inservit humor, qui in corpore glandoso, & forsàn etiam in vesiculis seminariis secernitur? Respondet citatus de *Graaf*: talem humorem pro menstruo siue vehiculo seminis inservire, ne scilicet seminalis materia, antequam ad uterum perveniat, evanescat, vel cum in parva quantitate tantum, per duo exigua foramina effluere in urethram possit, ad uterum non pertingat, atque ideo necessario illos humores cum semine permiscendos judicans, ut subtilissima, & optimè elaborata seminis pars ijs involvatur, conserveturque ad meliorem speciei propagationem.

Ex prædictis ratiocinijs nonnulli volebant, non excedere veniale, si solum aliqua exigua pars in renibus detenta expellatur, eò, quod talis non censeatur esse semen verum, sed menstruum, seu humor non inserviens generationi, siquidem carere videtur spirituositate, quæ sine adminiculo urget ad expellendum. Secundò, animadvertēbant, humorem seminalem esse duplicē, aqueum, & solidum: proinde ajebant, aqueum humorem expellere, non esse mortale. Rationem dabant: quia hujusmodi humor non inservit ad generandum, sed solum se habet tanquam excrementum veri seminis, sicut sanguis aqueus respectu boni: ergo cum per talem expulsionem nulla fiat injuria procreationi prolis, illum expellendo, non est lethale. Tertiò, autumabant, quod solum semen solidum, utpote vigorosius & vivax, inserviat pro generatione, consequenter id expellendo, erit lethale. Ratio esse potest, quia experientia docet, quod fœminæ vetulæ non generent, ex eo, quia in illa ætate semen illarum est aqueum, proveniens ex defectu naturalis caloris, qui inservit ad roborandum, & nutriendum spiritus vitales, generationi inservientes: ergo &c.

Ante responsionem nota, me hic non disputare, an & quale sic peccatum, procurare expulsionem humoris menstrualis, præcisè in vesiculis seminariis geniti; solum dico, quod nemo certificari possit, an illa pars in renibus de-

tenta & expulsa, sit immunis à continentia aliqujus particulæ veri seminis; proinde, qui illam expellit, semper se exponit periculo peccati lethalis; igitur lethaliter peccat. Ad secundum & tertium dubium, eodem modò respondeo, quod nemo sit certus, utrùm aqueo humori nō sit aliqua pars solidi seminis admixta; sicque talis semper se exponit periculo prodigendi verum semen. Tum, quia non est verum generaliter, quod fœminæ vetulæ non generent, nam nuper inventa est aliqua vetula, 75. añorum ad flumen Mœnum prægans, ita quoque de alijs suspicari potest, ergo &c.

De humore seminali scribit noster *P. Angelus Bossius* in tract. de *Conscientia scrupulosa*, part. 3. tit. 1. §. 60. n. 22 33 hoc modò: Primò igitur advertendum, à corpore humano præter urinam, & menstruum, duos alios humores defluere per meatus pudendorum, quæ generationi deputata sunt, de quibus *Galenus* latissimè lib. 14. &c. & breviter *Gerſo de Pollut. diurna*. not. 1. *S. Thom.* op. 64. c. de *Libid.* *Cajet.* to. 1. tr. 22 de *Pollut. ex auditu Conf. q. unic.* art. 2. §. animad. tamen. *Margarita confess. quest. moral.* *Sanchez de Matr. lib. 9. disp. 45. n. 2.* scribit: Unus est humor verè seminalis, qui nihil est aliud, quàm superfluum ultimæ digestionis. *Superfluum ultima*, non intelligitur in qualitate, sed quantitate: quando enim natura habet sufficientem cibum pro alimeno corporis, emittit ex omnibus membris superfluū ad vasa genitalia, & quando natura superabundat, conatur variè expellere, quandoque in actu concubitūs & generationis, quandoque ex infirmitate, quandoque cum somnio in somnis, quandoque in somno sine phantasmatē, & alijs modis. Alius humor est quodammodo medius, qui ab aliquibus vocatur salivalis, vel sputalis, & differt à verò semine, eò quod non sit ita mordax, ac grossus; faciliusque fluat, nec cum tanta carnis commotione, & in minori copia, ac aliquando inperceptibiliter, & sine motu carnis, & solet appellari, distillatio; de qua *Cajetanus*, & *Margarita* ajunt, non esse magis curandum, quam de sudore, nisi ipsa carnis rebellio comitetur; & *S. Thomas* dicit: signum, quod nō sit pollutio, hoc esse, quod pollutio in vigilia contingere nequeat, absque carnis commotione, ac venerea delectatione. Hujusque *Bossius*: nunc ad superius quæsitum respondeo, &

Dico 3. Non dari parvitatem materiæ in peccato mollitiei; (est contra *Sancium de Matr. turparitas*; lib. 9. disp. 45. n. 9. 27. & 40. *Zanardo in direct. materia in conf. p. 1. de Matr. cap. 41. q. 28.* & nonnullos a-

peccato molli-
69. n. 1052. ubi asserunt, in omnibus rebus, exceptò juramentò assertoriò, levem materiam reperiri, ergo &c. Prob: mea conclusio, quia omnis mollities est in grave præjudiciū speciei humanæ; ergo omnis mollities est lethale; probò ant. illud est in grave præjudiciū speciei humanæ, quò destructò, destruitur species humana, & quò conservatò, conservatur species humana; sed per quamcunque particulam amissam seminis

FFF

nis

8. Datur in
vesiculis se-
minariis ali-
quis humor,
distinctus à
verò semine.

9. An sit lici-
tum, aliquam
parvam par-
ticulam hu-
moris semi-
nalis lumbis
expellere,
notatur.

nis humani destruitur species humana; & per quamcunque particulam conservatam, conservatur species humana: ergo &c. Major est certa. Minor constat ex *Joanne Marco Marci*, ubi in suo opere: *Idea operatricum* cap. 3. fol. 5. ait, in unaquaque seminis particula, quantumvis exigua & insensibilis existimetur a sensu, tota virtus plastica, eaque indivisa colligatur, ac si dicamus, esse totam in toto, & totam in qualibet parte. Ratio est: quia ex uno semine interdum singuli, interdum plures fetus cooriuntur, ut non minus ex una particula, quam ex toto, fetus integrè perficiatur; ergo si minima particula seminis per molliem expellatur, jam vergit in destructionem speciei humanæ, cum semen sit unicum, & intrinsecum instrumentum, quò conservatur species. Tum, quia nulla est tam parva fornicatio, quæ non sit peccatum mortale; ergo à fortiori, nulla erit tam parva mollietis, quæ non sit culpa gravis. Antecedens probavi in *tract. de fornicatione*. Consequentiam probabo: quia mollietis magis repugnat naturæ rationali, eò quòd per hanc totaliter prodigatur semen, cum extra vas ordinatum ad generationem, profundatur, non sic per fornicationem; ergo &c. Tum, quia minima scintilla mollietis, ita accendit ollam Veneris, ut tota anima simul & semel commoveatur, & partes ad generationem inservientes, ita ex delectatione intumescunt, ut illico seminalem humorem ad effundendum proponant; sed nunquam est licitum sub lethali, uti superius dixi, effundere seminalem humorem, ne destruat species humana; ergo &c.

11. Causam pollutionis Causam pollutionis, sive proximam, sive remotam, ex qua oritur motus Veneris, vel periculum consensûs in delectationem, nunquam licitum est ponere. Hinc aliqui DD. regulam generalem esse dicunt, quòd si causa influens in pollutionem sit moralis, pollutio erit mortalis. Ratio est: quia efficaciter influit ad commotionem spirituum Veneris, unde sequitur pollutio; si causa influens erit venialis, pollutio erit tantum venialis. Ratio est; quia talis causa remotè, & per accidens dumtaxat concurrat, & imperfectè ad pollutionem; si causa non est peccaminosa, neque pollutio inde secuta, erit peccaminosa, præcisò omni voluptatis consensu. Concordat *Sayrus lib. 8. cap. 5. num. 9. Cajetanus 2. 2. quest. 154. art. 8. Angelus, verbò Pollutio; Sylvester; Bassæus* cum alijs.

12. Rem necessariam exercens, vel licitam, unde sequatur pollutio involuntaria, non est peccatum. Ex mox data regula, deducitur 1. quòd, qui exercet rem necessariam, vel licitam, ex qua prævidet pollutionem, si illam non intendat, nec consentiat, sit immunis à peccato: nec à tali opere tenetur abstinere. Ratio est; quia talis pollutio, cum sit involuntaria, & per accidens, non reputatur ad culpam. Ita sentit, *Sanchez de Matrimonio tom. 3. lib. 9. disp. 45. n. 8. Vasquez part. 2. tom. 1. d. 115.*

13. Quale peccatum est, In casu, quò quis ex conspectu curioso mulieris, ob faciem conversationem, tactum non inhonestum, lectionem amoroſam, esum cibo-

rum calidorum, nimium potum, &c. pateretur ta à causis pollutionem; si talis has actiones non exercet leviter ma- animò luxuriòſo, & firmiter proponit, nunquã lis. consentire pollutione, licet illa sequatur, non censetur lethale. Ratio est: quia hujusmodi actiones per se non sunt ordinatæ ad Venerem, sed solum ad aliquam distractionem animi, juxta conditionem personæ. *Bonacina quest. 4. p. 10. n. 9. Fill. tr. 30. c. 8. q. 6. Suarez Vasquez &c.*

Deducitur 2. Qui expertus est, ex equitatione pollutionem pati, non tenetur ab equitatione cessare, & pedes incedere, dummodo absit periculum omnis consensûs in delectationem.

Deducitur 3. Confessarius, cui instat periculum pollutionis involuntariæ ex studiis casu conscientia, & ex auditis confessionibus foeminarum de turpibus confitentium, non tenetur ab officio suo desistere.

In casu tamen, quò Parochus ex auditis Veneris peccatis in confessione in voluntarias pollutiones labatur, non tenetur suam curam deferere, dummodo firmiter proponat, posterum se velle ab omni consensu abstinere. Ratio est; quia parochiale officium, cum sine culpa exerceri possit, nemo tenetur se illo privare. Talis Parochus verò, si sine scandalo, & infamia possit vitare auditionem confessionum, quæ ex devotione fiunt, unde scaturit ipsi occasio consentiendi in pollutionem voluntariam, tunc vitare eas tenetur; ait *Lopez 1. parte cap. 25. Navarrus cap. 3. num. 26. Sancius disp. 10. v. 18. in select.* Ratio illorum est, quia confessiones ex devotione factæ, sunt solum consilij, vitare periculum lapsus in peccatum, est de præcepto, sicque poterit relinquere consilium, & servare præceptum.

Ego tamen hunc casum sic decido: Si Titius Parochus adeo fragilis, ut sæpius ex confessione foeminarum incidat in voluntariam pollutionem: & hodie extra tempus Paschale petit Bertæ confiteri, quam Titius noscit luxuriosam; in hac circumstantia reperit, & agnoscit Titius, se fore in periculo probabili tantum pollutionis, & ejusdem consensûs voluntarij, si Bertæ confessionem suscipiat: debet ne Titius in hoc casu ab officio suo abstinere? nequaquam: potest enim esse, quòd Bertæ in aliquo peccato mortali sit constituta, vi cujus urget ipsam conscientia ad confitendum, & cum non sciat diem, neque horam suæ mortis, procurat per expiationem sacramentalem redire ad gratiam, instat enim ipsi semper periculum æternæ damnationis. Vi cujus, & ex charitate propriæ salutis, quæ ei stat pro præcepto, in tali casu recurrit ad Confessarium pro absolutione: proinde Titius obligatur vi sui officij, & ex contractu, quem habet cum oviculis suis, ad administrandum eis sacramenta omni tempore. Nam si Titius renueret eam audire, & Bertæ interim moriretur, uti sæpæ sæpius ex apoplexia tacti, illico expirant, quis esset causa damnationis Bertæ? nonne Parochus? nam abominabile est, ut ex malitia interna Parochi, ovicula

14. Si ex equitatione involuntaria patiatur pollutionem, non tenetur cessare ab equitatione.
15. Confessarius, expertus pollutionem involuntariam ex auditis, & lectis, non tenetur ab officio desistere.
16. Quid facere debet Parochus, qui ex auditis in confessione involuntarias incidat pollutiones, notatur.

culæ ejus pereant ; in hoc casu tenetur Parochus extenuare periculum formale peccandi, instantè rogando Deum, ut ipsi sua sancta gratia assistat ; quod si fecerit, & firmiter proposuerit, protestando se nolle in peccatum pollutionis consentire, non creditur, quod infinita bonitas Dei suum divinum auxilium in tali conflictu negatura sit, siquidem occasio tentationis venerat in hoc puncto audiendi confessionem, ipsi est involuntaria. Tum, quia est etiam probabile, ipsum in turpem actum non consensurum, quod experientia habet, ergo &c. Ast si evidenti periculo lapsus per talem confessionem se exponeret, deberet potius illam vitare.

17. Si quis Deducitur 4. Si quis commoditatis gratia tantum faceret, ex quo tam in somno, quam in vigilia experitur pollutiones, non tenetur aliter decumbere, & vitare talem effusionem seminis, si absit omnino omne periculum commixtionis. Ratio est ; quia talis causa est solum per accidens, quam nemo obligatur vitare, & quia deficiente consensu voluntatis, deficit ratio formalis peccati ; ergo talis pollutio non est moraliter mala. Sic sentit *Sayrus lib. 8. cap. 5. Toletus lib. 5. cap. 13. n. 6. Curiel 1. 2. quest. 74. art. 8. dub. 2. sect. 2. Sancius disp. 21. n. 12.*

18. Quale est Deducitur 5. Aspicere, vel loqui mulieribus : secundò edere cibos calidos, vel nimium bibere ; Tertio tangere se ipsum, vel alium causâ medendi, vel ob aliam honestam rationem, si inde involuntaria prævideatur pollutio, in cujus delectationem non consentit, non est lethale. Ratio est ; quia hæc causa posita, solum imperfectè, remotè, & per accidens concurrunt in pollutionem : imò talis pollutio censetur provenire potius ex debilitate naturæ, & complexionis, quam ex intentione hominis tales causas ponentis. Ità sentit pariformiter *Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 45. num. 17. & 18. Diana tract. 1. Miscel. result. 31. part. 2. Cajetanus 2. 2. quest. 154. art. 5. Archdekin part. 3. tr. 5. cap. 6. n. 16.*

19. An licitum Deducitur 6. Probabile esse, citra peccatum sit gaudere lethale posse aliquem gaudere de pollutione in cura lethale somno secuta ob sanitatem, vel ad sedandam de pollutione concupiscentiam, sub hac ratione, videlicet : de in somno sentur Titius, qui in somno passus est pollutionem, cuncta, ob sanitatem, nota- gaudet de ea, non quatenus pollutio est, cum ipsa expressè pugnet contra castitatem ; sed gaudet de sanitate, & tranquillitate concupiscentiæ, orta ex tali pollutione naturaliter proveniente sine offensa DEI, in quo casu Titij principale objectum gaudij est pura sanitas, & carnis tranquillitas, non formalis pollutio. *Pontius de Matrim. lib. 10. cap. 16. sect. 2. n. 13. Caspianus à Sancto Elia. n. 12.*

20. Non est Si quis directè procuraret pollutionem ob licitum sub sanitatem, vel tranquillitatem carnis, est semilethali, directè per malum lethale. Ratio est ; quia pugnat directè procurare immediatè contra naturam generationis, uti super pollutionem perius probavi. Tum, quia hoc ipsum expressè damnatum est in *Capit. Infirmitas.* cum dicat : *ceterum cum anima sit pretiosior corpore,*

sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali salute aliquid agrotato suadeat, quod in periculum animæ convertatur ; ergo, &c.

Hinc est, quod nunquam liceat directè expellere semen corruptum, practicè loquendo ; licitum sub quia nunquam scitur, an aliqua pars boni seminis sit ipsi immixta, quidquid in contrarium tenet *Sanchez de Matrim. lib. 9. dist. 17. num. 15. semen corruptum Bonacina de Matrim. quest. 4. punct. 10. num. 12. ptum.* Hanc opinionem ad summum speculativè probabilem esse censeo : mecum tenet *Rebellus part. 2. lib. 3. quest. 19. sect. 3.* Et ratio est ; quia nunquam licitum est, se exponere periculo peccati, uti in hoc casu eveniret. Tum, quia admissa opinione *Sanchez*, leprosis ob seminis corruptionem liceret procurare pollutionem ; vel feminis, quæ venerosa matricis accidentia patiuntur, quod tamen valde periculosum est ob commixtionem seminis corrupti cum incorrupto ; sicque nunquam sunt facienda mala, ut eveniant bona ; in tali casu sumant potius medicamenta, quæ materiam corruptam in alium humorem convertant.

Subinde contingit, ut inculpabiliter semen decidat è lumbis, tam in somno, quam in vigilia, ex aliqua causa involuntaria : in hac circumstantia non licet sub mortali adjuvare, ut expellatur semen, sed potest solummodo cursum naturæ relinquere, ita ut si per se diffuat adjuvare, ut citra consensum in delectationem, tunc non expellatur. Ratio est : quia talis effusio seminis, est quædam passio naturæ, proveniens ex debilitate complexionis. *Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 17. num. 16. Corduba lib. 1. quest. 22. Vega tom. 2. sum. cap. 67. casu 11. Diana tract. 5. Miscel. ref. 21. part. 3. Fagundes part. 3. lib. 3. cap. 6. n. 11. penes Bassaun, & alij.*

Virgo, quæ primâ vice se polluit, committit simplex peccatum mollitiæ. Ratio est : quia mâ vice se nihil habet pro objecto suæ corruptionis, nisi polluens, committit in confessione exprimere, se mollitiem commisisse. *23. Virgo pri-*

Si uxoratus, vel uxorata, se ipsos corrumpunt, præter peccatum mollitiæ, superaddunt se polluentes, malitiam contra fidem conjugalem, cum nullus sit Dominus corporis proprii, sed alter alterius conjugis ; Est etiam *Cajetani 2. 2. q. 154. art. 11. tum mollitiæ, etiam peccatum*

Mollities facta à personis sacris, sive Clericis, utriusque sexus, sive secularibus ordinatis, peccato mortali superaddit peccatum sacrilegij, contra votum Religionis, & Ordinis. Ità communiter sentiunt Theologi, cum *Tamburino lib. 2. cap. 7. sect. 4. & alij.*

Si contingit pollutio in semisomno, non est mortale. Ratio est ; quia in tali circumstantia deficit actio purè humana, cum deficiat plenum judicium. Quod si quis experrectus,

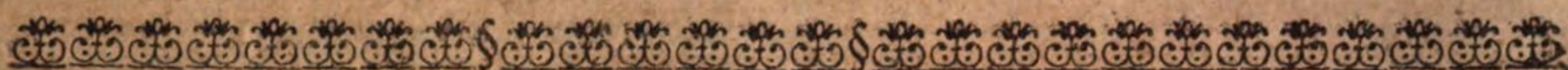
eam provenire animadvertat sine sua voluntate, suspiret ad Deum pro auxilio, ut à consensu eum conservet, vel faciat signum crucis : in quo

tentionalis, in ipso affectu consummata, prout concordat *Fillincius tract. 3. cap. 8. n. 139. Cajetanus art. 11. Ad dubium 2. & alij passim.*

33. *Pollutio* Quod si pollueret inter brachia, coxendices, mamillas, os, sive fœminæ, sive viri, debet id fateri in confessione. Ratio est; quia ordinarie congregitur ex affectu ad talem personam; proinde est quædam inchoata copula fornicaria, vel alterius speciei, cujus est persona patiens; & potest esse etiam sodomia, si haberet affectum ad partem præposteram. Par-

tes verò corporis supra expressas, vel alias, non est necesse explicare, quia respectivè se habent purè materialiter ad talem actum, nam sapius ipsa verecundia retraheret talem obscenitatem corporis fateri. *Fillincius* dat mihi manum, supra citatus, *num. 155. penes Cassianum. num. 16. Tamburinus lib. 2. cap. 7. sect. 10. n. 64.*

Plura de hac materia, vide verbo Copula, Bestialitas, Sodomia, Impedimenta matrimonij, Osculum, Tactus, Aspectus, Turpiloquium.

TRACT. CXXIII.

DE MUTUO.

Propos. 42. ab Alexandro VII. reprobata, sic se habet:

Licetum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non rependendam sortem, usque ad certum tempus.

Propos. 41. ab Innocen. XI. reprobata, sic loquitur.

Cum numerata pecunia preciosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quàm futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, & eò titulò ab usura excusari.

CAPUT Unicum.

De essentia, & proprietatibus mutui.

SUMMARIUM.

1. Definitio mutui.
2. Mutuans tenetur admonere mutuatarium, de vitio rei mutuata.
3. Dilatio temporis, & privatio sortis, est de essentia mutui.
4. Si res mutuata pereat, etiam casu fortuito, tunc mutuatario perit.
5. Mutuans non potest rem citò repetere.
6. Habens solum liberam administrationem domini, potest mutuum dare.
7. † Non est licitum, aliquid ultra sortem exigere, licet se obliget ad non rependendam sortem, usque ad certum tempus.
8. An mutuans possit pacisci cum mutuatario, ut si non solvat præfixò tempore, debeat pœnam deponere, exponitur.
9. An licitum sit, pecuniam mutuare, ut successivè ex redditibus aliquid supra sortem accipiat, exponitur.

10. Non est licitum mutuare tempore abundantia, ut tempore caritatis restituatur in numero, pondere, & mensura.
11. An liceat numeratâ pecuniâ emere redditus plures, quàm sit pretium; concurrentibus impositis circumstantijs, licet, secus non.
12. Merces ultroneæ, minori pretiò emi possunt.
13. Merces sub hasta expositæ, pro tertia parte vilescunt, quò pretiò possunt licitè emi.
14. Propositio 41. ab Innocentio XI. damnata, notatur.
15. † Mutuator, mutuans pecuniam mutuatario, non potest aliquid ultra sortem ab eo exigere.
16. Ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, potest mutuans aliquid ultra sortem exigere.
17. Non possunt Chirographa emi minori pretiò, si nullum instet periculum damni emergentis, aut lucri cessantis, secus bene.
18. Res litigiosæ vendi nequeunt pluris.
19. Regentes à creditoribus anticipanda solutionem

tionem nequeunt jus illorum minori solvere pretio.

20. Chirographa possunt minori pretio solvi, si emens negotiatus fuisset talem pecuniam.

21. Si contractui mutui adjungerentur difficultates, v.g. periculum damni emergentis, lucri cessantis, & fiat contractus trium contractuum, tunc licet ultra sortem etiam duodecim pro centum exigere.

22. In quibus casibus non licet accipere duodecim pro centum, notatur.

Casus Principis à me noti, notatur.

23. Filij familias pro foro fori carentes Dominio bonorum Castrensiū, non tenentur restituere mutuum.

24. Casus, in quibus filius familias tenetur solvere mutuum, etiam in foro fori.

25. Filius familias, juxta probabilem opinionem, etiam pro foro poli non tenetur solvere mutuum.

26. Est etiam probabile, teneri filium familias omni tempore solvere mutuum, si ei adsint bona solvendi, & hoc pro foro poli.

27. Etiam minores eximuntur à restitutione mutui.

28. Qui in extrema necessitate accepit mutuum, non tenetur pro hic, & nunc ad restitutionem.

29. Cessante extrema necessitate, mutuarius tenetur ad restitutionem mutui.

30. Qui non sunt sui juris, nequeunt dare mutuum.

I. Definitio mutui.

Mutuum est contractus, quò transfertur alicujus rei dominium, consistens in numero, pondere, vel mensura, à mutante in mutuatarium, cum spe recipiendi similem in specie, & bonitate. Differt à deposito, quia in deposito non transfertur dominium, sed solum traditur res custodienda cum obligatione, ut eadem in individuo restituatur: differt à commodato, quò res aliqua ad solum usum pro certo tempore conceditur, cum obligatione eandem restituendi, non sic in mutuo. Fenich de Mutuo. cap. 40. num. 1. Bonacina disput. 3. quest. 3. punct. 1. Alij in substantia eodem modo definiunt mutuum, uti videndum est ex leg. 2. ff. Si certum petat. &c.

2. Mutuans tenetur adrequiritur, ut mutuans admoneat mutuatarium monere mutuatarium, de vitio rei mutuatae, si quod habeat; aliàs tacendo vitium, & si per hoc mutuarius patere de vitio rei tur damnum aliquod, mutuans in conscientia teneretur illud bonificare. Ratio est: quia jus naturæ dictat, proximum suum indemnem servare; nam quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Est communis doctorum, & si de hoc dubio quid dubites, vide verb. Accommodatum, Depositum; ubi plura.

3. Dilatio temporis, & privatio sortis, sit de essentia mutui, ita ut non livatio sortis, ceat repetere rem ante tempus, nisi mutuans sit est de essentia in æquali necessitate. Ratio est; quia in tali contractu transfertur dominium in mutuatarium,

quò non debet privari sine urgente causa; ergo &c.

E contra mutuarius habet onus ita servandi indemnem mutuante, ut si res mutuata etiam casu fortuito pereat, obligatur eandem suò tempore bonificare mutuanti, in quantitate, & bonitate. Ratio est, quia qui non est causa damni alterius, non debet pati damnum vi illius; sed mutuans non est causa damni mutuatarij, etiam si res casu fortuito pereat; ergo debet mutuanti illam bonificare; sic colligitur ex lege Incendium. Cap. Si certum petatur. Tum, quia res mutuata est penes mutuatarium; ergo sequitur ex regula Juris, quòd si pereat res, Domino pereat; Busenbaum lib. 3. tract. 5. cap. 3. dub. 6. n. 3.

In casu, quò mutuum datum est sine determinatione temporis pro restitutione, tunc mutuans non potest illico rem repetere. Ratio est; quia mutuum datur in utilitatem mutuatarij, in quo casu cessaret talis utilitas; ergo &c. Panormitanus in cap. Precarium. num. 2. De precarijs. Unde si contingeret hæc controversia, tunc ad judicem spectat tempus determinare, & quidem non prius, quàm post quindecim dies; ita deciditur in leg. Si parum. ff. De verb. significatione. Menochius. De arbit. lib. 20. casu 22. Barthol. & alij.

Non quivis potest mutuum dare, & accipere; sed solum ille, cui ex jure licitum est liberè posse disponere, administrare, contrahere, alienare sua, &c. Hinc vetitum est dare, & mutuum accipere filijs familias, pupillis, minoribus, furiosis, amentibus, prodigis, &c.

Modò descendo ad proposit. 42. ab Alexandro VII. damnatam, in frontispitio allatam, ex qua formatur sequens quæsitum; videlicet

Quæritur: An licitum sit mutuanti, aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem, usque ad certum tempus? pro quo

Dico contra Propos. 42. ab Alex. VII. damnatam, & respondeo: non esse licitum aliquid ultra sortem exigere, licet se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. Ratio est: quia mutuans exigendo aliquid ultra sortem, ob dilationem temporis repetendi sortem, exigit aliquid, quod ei non debetur; ergo iniquè exigit. Antecedens patet: quia dilatio temporis, obligata non repetendi sortem, est quædam prorogatio mutui, spectans ad essentiam contractus mutui; ergo exigendo aliquid pro dilatione temporis, exigeret pro re, quam tenetur dare vi contractus; ergo malè exigeret, cum mutuans reportaret lucrum ex re aliena, & non ei debita, quod expressè prohibetur Exod. cap. 22. his verbis: si pecuniam mutuum dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes. Tum, quia admissa propositione 42. ab Alexandro VII. damnata, potest quis pro quolibet modico tempore exigere aliquid ultra sortem ex mutuo, quia quodlibet mutuum da-

4. Si res mutuata pereat, etiam casu fortuito, tunc mutuarius perit.

5. Mutuans non potest rem cito repetere.

6. Habens solum liberam administrationem domini, potest mutuum dare.

7. Non est licitum, aliquid ultra sortem exigere, licet se obliget, non repetendam sortem usque ad certum tempus.

tur ad aliquod tempus utendum; ergo pro quolibet tempore exigi posset aliquid ultra sortem; ecce porta aperta, ad introducendas infinitas usuras. Igitur execranda est propositio 42. quod licitum sit mutuantibus aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. *Caramuel in Theol. intent. num. 767. & 763. Salas tra. de usuris dub. 9. num. 12. Cardinalis de Lugo tra. de Justitia tom. 1. disput. 25. sect. 3. num. 17. Tamburinus lib. 8. tract. 3. cap. 8. sect. 5. num. 1. Verde, & alij.*

8. An mutuantis possit pasci cum mutuatario, ut si non solvat prefixo tempore, debeat pœnam depone-
re, exponitur.

Potest mutuantis facere pactum cum mutuatario, ut si non solvat prefixo tempore mutuum, ut solvat aliquam pœnam pro mora solutionis ultra sortem, si concurrant sequentes conditiones: Primò, ut pœna non apponatur in fraudem alicujus, v. g. si mutuantis prœvidet, mutuatarium non fore potentem ad solvendum tempore determinatò: secundò, ut mutuatarius verè ex propria culpa non solverat, non verò si inest ipsi impotentia solvendi; quia pœna imponitur pro mora culpabili: Tertiò, ut pœna moderatè, & adequatè correspondeat culpæ, uti sancitur in cap. Felicis. de Pœnis: Quartò, ut sit mora notabilis juxta prudentium judicium; Hic casus non includitur in Bulla. Ratio est; quia nihil exigitur ex mutuo ultra sortem, sed solum ex mora culpabili, exigitur pœna; ergo non committitur usura. Tum, quia non solum pertinet ad superiores imponere pœnam, sed etiam ad particulares, cù illorù consensu; ita ex Cap. Suam. de Pœnis Leg. Si pacto, quo pœnam Cod. de Pact. 17. Bonacina de Mutuo punct. 7. num. 1. Solminus de Contractu censùs. art. 3. controversia 17. num. 4. Bart. in leg. Cunctos populos. cap. de Summa Trinitate, & fide Cathol. Gratianus tom. 4. verb. Fructuum appell. conclus. 484. num. 48. &c.

9. An licitum sit pecuniam mutuari, ut successe-
re ex redditibus aliquid supra sortem accipiat, exponitur.

Quæritur: an liceat mutuari pecuniam numeratam, v. g. centum, ut successive per decursum temporis possit accipere ex redditibus cæporum, vinearum, v. g. olei, frumenti, vini, biscentum. Respondeo 1. Virtute mutui, quâ mutuum pecuniam dedit, nihil poterit supra sortem accipere. Ratio est; quia de lege naturæ constat, mutuum debere dari gratis; ita *Caram. in Theol. fundament. num. 797.* Si verò esset periculum lucri cessantis, & damni emergentis, posset aliquid pro rata proportionem supra sortem accipere; sic docent passim Doctores cum *Turrecremata in Cap. Si res. 14. quest. 17. S. Thomas 2. 2. quest. 78. art. 2. ad 1.*

10. Non est licitum, mutuari tempore abundantie, ut tempore caritatis restituatur in numero, & pondere, & mensura.

Hinc: non est licitum Titio, tempore abundantie mutuari Cajo, v. g. decem modios tritici, ut Cajus eos restituat tempore caritatis, vel ut eos refundat in hyeme; nisi Titius per se pro tempore caritatis, & hyemis, in suo horreo tale triticum conservaturus fuisset. Ratio est; quia licet mensura tritici esset æqualis, restitutionis tamen tempore pluri valeret, sicque restitueret in valore aliquid supra sortem: ergo esset usura formalis.

Quæritur, an liceat pecunia numeratâ emere redditus plures, quàm sit pretium pecuniæ, 11. An liceat v. g. pro centum aureis, bis centum ex redditibus, ut successu temporis solvantur.

Respondeo; si tales occurrunt circumstantiæ, ut redditus cessare inspiciantur, vel per creditores suspendantur, aut hostium incursum devalsentur, vel abripiantur, ex quo insurgit periculum amittendi sortem: non videtur absolute improbabile, tales redditus duplò minori pretio emere. At cautè agendum est, ne tam ex parte ementis, quàm ex parte vendentis, palliata non fraudis vel deceptio ingrediatur; Ratio est, quia securitas pecuniæ est pretio æstimabilis, & labor, curâ reddituum non parvi penditur, vel maximè, si timeatur lucrum cessans, & damnum emergens. *Major in 4. distinct. 15. quest. 4. art. 7. Navarrus lib. 3. cap. 20. punct. 1. dub. 11.*

Hinc: si venditor esset ultroneus, tunc emptor tutâ conscientia posset minori pretio ad tertiam partem merces ipsius emere pro parata pecunia. Ratio est; quia merces ultroneæ videntur pro tertia parte; sic scribit *Bonacina disp. 3. de Contract. quest. 3. punct. 4. num. 25. Lessius lib. 2. cap. 25. dub. 4. num. 33. Filliucius tom. 2. tract. 35. cap. 1. num. 70. Cajetanus 2. 2. quest. 77. art. 1. Imò Rebelle part. 2. lib. 9. quest. 1. num. 36. Diana part. 1. tract. 8. resol. 23. cum Megala, volunt, merces ultroneas vilescere per medieta-*

tem. Ex quo infertur, quod si quis sub hasta red- ditus, aliasque merces venderet, tunc pro tertia parte pecuniæ emere, non esset illicitum salva quacunque fraude; Ratio est, quia volenti, & consentienti non fit injuria: nam reliquum pretium mercium donare censetur; *Verde tit. 31. num. 880. & 881.*

Superest adhuc propositio 41. ab Innocentio XI. damnata, hujus tenoris: Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit qui non majoris faciat pecuniam presentem, quàm futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, & eò titulo ab usura excusari. Ad discooperiendum virus hujus propositionis, advertendum, quod usura sit lucrum immediate ex mutuo proveniens, prout fusiùs probabo in tract. de Usura, circa finem: hoc ipsum prohibetur Lege Canonicâ, Divinâ, & naturali, ita expressè colligitur ex *Concil. Vienne. sub Clemente V. ubi omnes leges, usuris faventes, annihilatæ sunt.* Tum, quia *Luca 6.* patet, ubi dicit: *mutuum date, nihil inde sperantes.* Et quia jus naturæ postulat, mutuum dare gratis. Tum quia, qui dat rem mutuum, tradit dominium rei mutuatario; ergo habet jus utendi tali re; ergo injustum est exigere à mutuatario aliquod lucrum pro usu rei mutuatae; sic sentit quoque *Divus Thomas. 2. 2. quest. 88. art. 1. Covarruvias lib. 3. cap. 7. num. 3. Navarrus cap. 17. num. 206. Aragonius cap. 68. num. 36. Maranta resp. 20. num. 105.* Nunc ad quæsum respondeo, &

Dico

15. † *Mutu-* Dico contra *Proposit. 41. ab Innocentio XI.*
ator mutuans damnatam: non posse mutuatore, mutuan-
pecuniam tem pecuniam mutuatario, aliquid exigere ultra
mutuatario, sortem à mutuatario. Ratio est: quia exigere
non potest ali- aliquid à mutuatario ultra sortem in puro con-
quid ultra tractu mutui, est usura; ergo si mutuator, mu-
sortem ab eo tuans pecuniam mutuatario, exigeret ab eo a-
exigere. liquid ultra sortem, committeret usurā. Tum,

quia pecunia numerata respectu mutuatoris nō est pretiosior numerandā; ergo mutuator nihil potest ultra sortem accipere; antecedens probatur: detur v. g. Titius mutuator, qui in gazophylacio conservet pecuniam mortuam, mutuet ex tali pecunia Cajo mille, quod mille post annum restituit. Quæro: an illa pecunia post annum à Cajo restituta sit deterioris pretij, quàm pecunia à Titio ipsi mutuata? non est deterioris pretij; quia pecunia restituta à Cajo, ejusdem est ponderis, numeri, & valoris, ergo &c. Tum, quia per mutationem Titius nullum damnum passus est; siquidem pecunia mutuata in scrinio sine applicatione retenta, nihil ei fructificasset; ergo cum eandem Cajus restituerit, idem est, ac si in scrinio mortua remansisset: ergo &c. Sic concordat quoque *Basseus verb. Usura. 3. num. 9.* ubi citat *Medinam, Filliuc. Bonac. Molina.*

16. *Ratione* In casu tamen, quò Titius talem pecuni-
lucris cessan- am omnino ad negotia impendisset, quā lucra-
tis, vel damni- turus fuisset aliquid: vel si ei immineret peri-
emergentis, culum sortis, tunc ratione lucris cessantis, vel
potest mu- damni emergentis, quod est pretiō æstimabile,
tuans aliquid posset aliquid ultra sortem exigere, ut v. g. si
ultra sortem mutuatarius non restituit pecuniam tempore
exigere. præfixo, quò mutuator illā pecuniā emere vo-

luit frumentum tempore messis, quā finitā lucrum cessavit: non verò potest exigere ratione pecuniæ, ut pecuniæ æstimabilioris, cum non dicatur numerata pretiosior quàm numeranda; ita supracitati Doctores, quibus subscribit *Lessius lib. 2. de just. cap. 20. dub. 14. Card. de Lugo to. 2. de just. disp. 25. ser. 3. num. 17. Layman. 1. lib. 3. sen. 5. tract. 4. cap. 10. num. 8. Molina de just. tract. 2. disput. 38. num. 8. Amicus tom. 4. disput. 20. sess. 8. num. 131. Reginald. lib. 23. num. 52.*

17. *Non pos-* Quæritur: an Chirographa debitorum pos-
sunt Chiro- sint minori pretiō emi; id est, an possit emi jus,
grapha emi quod habet aliquis ad exigendum è suo debi-
minori pre- tore?

tiō, si nullum Respondeo, secluso damno emergente, aut
inset pericu- lucro cessante, periculo, litigio, aliāqua diffi-
lum damni, cultate, obtinendi solutionem à debitore, non
aut lucris ces- licet anticipatā solutione minoris pretij chiro-
santis, secus grapha emere; ita *Tolet. lib. 5. cap. 31. Va-*
lene. *lencia 2. 2. disp. 5. quest. 20. punc. 2. Filliuc. tr. de*

Usura. num. 104. & alij. Si verò intervenit aliqua ex numeratis difficultatibus suprapositis, & cum venditor roget emptorem, ut Chirographum emat, tunc absque labe usuræ poterit Chirographum emere minori pretiō. Ratio primæ partis est; quia, qui minoris emit creditum sine onere, in solutione accipit aliquid

supra sortem ex mutuo, mutuatur enim implicite minorem pro majori pecunia, acceptanda sine difficultate: nec dici potest, quòd dilatio temporis in solvendo, tollat hanc in æqualitatem, nam etiam in mutuo fit dilatio temporis pecuniæ numeratæ ad numerandam; atqui in mutuo dare aliquid supra sortem ob dilationē temporis, est usura accidens; quia talis dilatio temporis, & privatio pecuniæ, contractui mutui est essentialis, prout supra notavi; ergo propter dilationem temporis aliquid exigere, est usura.

Hinc res litigiosæ vendi nequeunt pluris; 18. *Res liti-*
giosæ vendi sicq; qui emit mille pro quingentis, non potest
nequeunt à debitore plus exigere, quàm quingenta; sicq; colligitur ex *leg. Ab Anastasio. Cod. Mandat. ac ita*
pluris. definitum est ob comune bonū. *Fenich & alij.*

Hinc vix Ministris Regis, alijsque Regenti- 19. *Regentis,*
à creditori- bus, qui ut anticipatam faciant solutionem, ac-
bus anticipa- cipiunt aliquid à creditoribus, aut Chirogro-
do solutionē pha minoris emunt.

Respondeo secundo, quòd ad secundam 20. *Chiro-*
grapha pos- partem; nam si talis emptor fuisset negotiatu-
sunt minori rus pecuniam, vel quid simile, potest minori
pretiō solvi, pretiō ad æqualitatem damnificationis Chiro-
si emens nego- graphum emere. Ratio est; quia hoc non est
tatus fuisset mutuum, sed emptio jurisdictionis. Ita patet ex
talem pecu- *Leg. Minus. ff. de reg. jur. Sylvest. tra. de usura. 2. quest. 14.*
niam.

Quæritur: an si contractui mutui, ut ita di- 21. *Si contra-*
ctui mutui cam, adjungerentur alij Tituli, seu difficultates, si emens nego-
ad jungeren- posset quis exigere aliquid supra sortem, v. g. tatus fuisset
tur difficulta- octo, decem, duodecim pro centum; & hæc talem pecu-
tes: v. g. pe- consuetudo solet vigere in Emporijs celebra-
riculum da- rimis, ut Antverpiæ, Hispali, &c. Do casum: 21. *Si contra-*
ni emergē- Titius mercator habet pecuniam mutuandam, tatus fuisset
ris, lucris ces- accedit ad eum Cajus, petit, ut sibi Titius eam
santis, & fiat mutuet: respondit, se velle ipsi mutuare, si da-
contractus ret finitō annō duodecim pro centum.
trium con-

Respondeo, si hæc tria sequentia conjungun-
 tur, licet Titius potest accipere duodecim pro
 centum: primò, si adsit periculum damni e-
 mergentis, id est, amittendæ sortis in totum, vel
 in partem, vel alia litigia, quæ sumptus requi-
 runt, ad ea in judicio recuperanda &c. Secun-
 dō: si adsit lucrum cessans ex eo, quia Titius
 negotiaturus fuisset illā pecunia: Tertiō: si ad-
 sit contractuum contractuum, qui consistit
 in hoc, v. g. Titius dat pecuniam Cajo, cum
 quo inivit societatem, ut suam industriam im-
 pendat ad lucrandum, cujus lucris ex tali pecu-
 nia resultantis vult particeps fieri: at cum Ti-
 tius ignoret, quantumnam lucrum Cajus cu-
 mulabit, dicit se contentum fore aliquò medio-
 cri: & ut de tali lucro sit securus, init cum Cajo
 contractum assecurationis: Ultimò, ne præjudi-
 cetur in sorte, contrahit cum Cajo pro eadem
 assecuranda; & hic numerus duodenarius vi-
 detur dividi in tres partes quaternas, quarum
 una, v. g. quatuor correspondet damno emer-
 genti; 2. pars lucro cessanti. 3. contractui
 trium contractuum: Hanc sententiam tenet
Giballinus tract. 2. de Usuris. cap. 3. art. 1. citans
Ostiensē cum alijs viginti sex magnæ autho-
 ritatis

18. *Res liti-*
giosæ vendi
nequeunt
pluris.

19. *Regentis,*
à creditori-
bus anticipa-
do solutionē

20. *Chiro-*
grapha pos-
sunt minori
pretiō solvi,
si emens nego-
tatus fuisset
talem pecu-
niam.

21. *Si contra-*
ctui mutui
ad jungeren-
tur difficulta-
tes: v. g. pe-
riculum da-
ni emergē-
ris, lucris ces-
santis, & fiat
contractus
trium con-
tractuum,
tunc licet ul-
tra sortem e-
tiam duode-
cim proce-
tum exige-
re.

riratis Doctoribus. Ratio quoque est; quia tale pretium duodecim pro centum, communi iudiciō negotiatorum taxatum est; ergo spirat æqualitatem.

22. In quibus casibus non licet accipere duodecim pro centum, notatur. Colliges: non licere accipere duodecim pro centum; primò, si unus ex tribus titulis superius positis desit, ut si Titius det pecuniam alicui, qui non est negotiaturus, seu per eam lucraturus, in hoc casu solum potest accipere, quod correspondet lucro cessanti, aut damno emergenti, si hi tituli subsistunt: Secundò, si Titius haberet mortuam pecuniam in scrinio, & non daret ad negotiandum, tunc non licet accipere duodecim pro centum; quia deest titulus lucri cessantis, & contractus trium contractuum.

Colliges secundò; si Titius accipit à Cajo pignus securum pro mutuatione (ut ita dicam,) centum aureorum: jam Titius non potest accipere à Cajo duodecim pro centum, quia in hoc casu esset periculum damni emergentis. Neque potest accipere fructus pignoris supra sortem, quia fructus supra sortem, sunt pretiō æstimabiles: ergo esset usura. Ita patet ex *Leg. Si Dominus. Cod. De pignore. Dicastillo lib. 2. tract. 10. disput. 2. num. 300. & alij.*

Casus Principis, à me noti. Queritur: an detur aliquis casus, qui excuset à restitutione mutui? Pro claritate hujus materię pono casum, his diebus mihi narratum, alicujus Principis filij familias, qui ante aliquot annos in perlustratione Europæ cum suo Camerario repertus fuerat Romæ, egens pecuniâ, à suo Camerario decem millia florenorum mutuo acceperat; hoc audiens Pater, dum redux in Germaniam venerat, nullatenus mutuum à filio acceptum solvere voluit; eò quòd illam pecuniam in lusu, & alijs oblectamentis, etiam honestis, consumpserat. Nunc queritur, an istius Principis Pater solvere teneatur, vel an saltem ipse filius, sive ante, sive post mortem Patris? Ante responsionem.

Nota 1. Certum esse, quòd jus naturæ obliget omnes illos ad restitutionem mutui, qui possunt contrahere, ac de bonis disponere.

Nota 2. Certum esse, filium familias non posse contrahere de bonis paternis, quousque non est emancipatus, & non habens facultatem à patre contrahendi.

Nota 3. Certum etiam esse, filium familias posse contrahere de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus, quia talia bona pendent ab industria filij. Nunc

23. Filius familias pro foro fori castrensium, vel quasi castrensium, non tenetur restituere 100 millia florenorum. Ratio est; quia lex civilis est servanda in foro fori; sed lex civilis indulget, ne solvant filij familias de bonis parentum; ergo non tenentur solvere ex illis: Major patet; minor probatur ex *leg. 1. Cod. ad Macedoniam*; ubi declaratur, ne solvantur similia debita; ergo &c. Tum, quia filij familias, ex obligatione solutionis talis mutui, arripiebant

occasionem inferendi mortem parentibus, pro habenda pecunia; sicque si deberent solvere, vigeret tale periculum; nam quærerent, ubi possent ad mutuum accipiendum, quia mutuator semper esset securus de solutione, sive exigitione pacifica, sive judiciali. *Lege Bassanum, verbo Mutuum. num. 3. & 4.*

Excipiuntur à regula mox dicta sequentes casus, in quibus tenetur solvere. Primò si accipit pecuniam mutuam cum consensu parentis; secundò, si talis pecunia versa est in utilitatem patris: Tertiò, si illam accipit pro convenienti sustentatione sui, vel pro emptione librorum; in foro fori. Quartò, si publicè putabatur sui juris; Quintò, si habeat bona castrensia, vel quasi castrensia, quæ semper obligant ad restitutionem.

Difficultas modò procedit, an teneatur solvere in foro conscientię? Videtur quòd sic, quia lex civilis non potest solvere legem naturalem, quæ obligat ad restitutionem in foro poli; nihilominus tamen,

Respondeo: probabile esse, filium familias non teneri solvere mutuum in foro conscientię: Ratio est. Quia de jure naturæ est, procurare vitam, & salutem innocenti: sed si filius familias teneretur solvere in conscientia (utpote juxta legem naturæ,) non procuraretur vita, & salus innocenti; ergo non tenetur solvere: Major per se patet; minor probatur; quia si filius familias teneretur solvere, semper machinaretur mortem patri, pro habenda pecunia ad solvendum &c. ergo &c. Tum, quia jus naturæ dictat, quòd malum sit vitandum, & scandalum fugiendum, quod vitari vix posset, si filius familias teneretur ad restitutionem; ergo. Tum, quia hoc privilegium, non restituendi, est concessum in favorem parentum, ad tranquillitatem Reipublicæ, non in favorem filiorum familias, ad magna incommoda sedandum, lites vitandum; ergo ne lex inutilis reddatur, concedendum est, filios familias non teneri ad restitutionem. Sic ex *leg. 1. de Senat. Consult. Macedon. lege 7. & 9. ff. de Senat. consult. Sanchez de Matrim. lib. 6. disp. 39. num. 3. Molina disp. 301. Lessius lib. 2. cap. 20. disp. 1. num. 8. Cassianus à Sancto Elia, verbo Mutuum. num. 2.*

Non obstante præcedenti conclusione, si filius familias habet bona castrensia, vel quasi castrensia, tenetur ex his solvere; imò Bonacin. de veri filium Contract. disp. 3. quest. 3. punct. 1. num. 6. Reginaldus lib. 25. num. 155. volunt, filium familias teneri in conscientia ad restitutionem omnitemporalem, quòd ei facultas erit, & administratio bonorum; Ratio horum est, quia leg. Tamen, ubi communiter ff. ad Macedo: quæ lex solum conceditur in favorem parentum; ergo filius familias tenetur solvere. Tum, quia licet filij familias liberentur ab obligatione civili, per hoc non sequitur, quòd liberentur etiam ab obligatione naturali: ergo &c. Hæc est opinio valde probabilis.

Eximuntur ab obligatione mutui etiam minores, si illorum nomine mutuum acceperunt minores exi-

*mutur à re-
stitutione
mutui.*

Curatores : nisi probetur, quòd tale mutuum conversum sit in utilitatem talium minorum ; Ità colligitur ex *leg. 3. Cod. Quando ex facto tuto- ris*. Eodem modò liberantur à restitutione mutui, loca pia, Ecclesiæ, Civitates, Oppida, quibus mutuum datum est, nisi probetur, in eorum utilitatem hujusmodi mutuum conversum fuisse, prout constat ex *leg. Civitas ff. Si certum petatur*.

Casus.

Quid dicendum est de casu Caij, qui constitutus fuerat in necessitate, in qua pecuniam mutuum à Sempronio accepit, quam abundanter ei subministravit, quousq; duravit indigentia ejusdem. Nunc quæritur, an Cajus teneatur restituere tale mutuum, si venerit ad frugem ? Ratio dubitandi est, an illa necessitas liberet Cajum à tali restitutione ? Pro solutione dubij,

Nota duplicem esse necessitatem ; alia est necessitas strictè sumpta, alia latè. Necessitas strictè sumpta, est necessitas extrema, quæ immediate solvit legem positivam, ac respicit charitatem ; necessitas latè sumpta, est illa, quæ respicit discretionem amicitiae ; & quamvis illi non obviaretur, inde grave damnum non oriretur. His intellectis,

*28. Qui in
extrema ne-
cessitate ac-
cepit mutu-
um, non tene-
tur pro hic &
nunc ad re-
stitutionem.*

Respondeo ; si Cajus constitutus fuerat in extrema necessitate, sive vitæ, sive famæ, sive libertatis, sive salutis, vi quorum acceperat mutuum, non tenetur ad restitutionem illius hîc, & nunc. Ratio est, quia quotiescunque est aliquis constitutus in lege naturæ, gaudet privilegiò naturæ ; sed qui est in extrema necessitate vitæ, vel famæ &c. est constitutus in lege naturæ ; ergo cum Cajus repertus fuerit in simili circumstantia, gaudet privilegiò naturæ, quia extrema necessitas vitæ, petit ab intrinseco conservationem sui ; ergo Cajus accipiendo mutuum in tali necessitate vitæ, non tenetur postmodum aliquid restituere, siquidem lex naturæ in tali casu omnia temporalia facit communia ; ergo pecunia mutuata, fuit communis, quam Sempronius concesserat respectu necessitatis Caij. Tum, quia qui obligatur ex charitate, & con-

scientia debita, succurrere proximo, non debet obligare talem ad restitutionem ; sed Sempronius obligabatur ex charitate, & conscientia debita succurrere Cajo ; ergo &c. Tum, quia extreme indigenti, debita est jure naturæ sustentatio : ergo injuria fit illi, contra charitatem imponere opus restitutionis. His non obstantibus,

Respondeo 2. Verum esse, Cajum non te-
neri ad restitutionem mutui, quousque durat ex-
trema necessitas, quia ad impossibile nemo ob-
ligatur : cessante verò tali necessitate, & adve-
niente commoditate solvendi, Cajus tenetur
ad restitutionem mutui. Ratio est : quia Ca-
jus petijt à Sempronio mutuum : sed mutuum
obligat ad restitutionem ; ergo tenetur ad re-
stitutionem : Major patet ; minor probatur ex
definitione mutui, quò quis alteri rem suam tra-
dit in numero, pondere, vel mensura constan-
tem, ut statim fiat accipientis cum obligatione,
ut similis in specie, & bonitate restituatur : ergo
&c. Tum, quia contractus humani deterio-
rarentur, si non solverentur : nam quivis time-
ret dare mutuum ob periculum amissionis for-
tis, cum regula naturalis dicet : *quod tibi non
vis fieri, alteri ne feceris* ; ergo si Cajus aliquid
mutuò daret, iterum optaret sibi restitui ; sicque
ne fiat aliquod periculum retrahendi, in exhi-
bendo charitatem mutui, quivis obligatur id re-
stituere.

Quæritur ; an, qui non sunt sui juris, possint dare mutuum ? Respondeo negativè, quia non
possunt transferre dominium in alium : Hinc nequeunt
est, quòd Procuratores Religionum propriâ au-
thoritate mutuum dare nequeunt, cum ipsis nò
insit dominium, sed toti communitati ; nihilo-
minus tamen, si in aliqua Religione libera con-
cedatur dispositio Procuratori, potest hoc præ-
stare, sicuti totum Monasterium. Sic colligitur
ex *leg. Procurator, cui : & Lege. Mandata ff. de
Procurator*.

De hac materia vide plura, in tract. de Usu
ra, Contractib. tam in genere, quàm in specie.

TRACT. CXXIV.

DE OBLATIONE.

Propos. 24. ab Alexandro VIII. reprobata, ita sonat :

Oblatio in templo, quæ fiebat à B. V. Maria in die Purificationis suæ, per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testantur, quòd indiguerit purificatione : & quòd filius, qui offerebatur, etiam maculâ Matris maculatus esset secundum verba legis.

CAPUT

CAPUT Unicum.

De natura, & circumstantijs oblationis.

SUMMARIUM.

1. Definitio oblationis.
2. Oblatio spiritualis, & profana notatur.
3. Cur mulieres post partum oblationem faciunt.
4. † B. Virgo est immunis ab omni peccato.
5. † B. Virgo non indiguit purificatione.
6. Beata Virgo assumpserat habitum mulieris, pro purificando.
7. In oblationibus Ecclesiasticis attendenda est consuetudo.
8. Oblationes pro fabrica Ecclesia datae, debent pro ea applicari.
9. Oblationes pro ministris Ecclesiae datae, spectant ad illos.
10. Ad quem spectant oblationes, occasione contrahus matrimonij facta, notatur.
11. Capellanus pro Parocho curam gerens, potest oblationes sibi retinere.
12. Cujus sunt oblationes, Oratorio, vel Capella, intra terminos Parochiae sita, facta, notatur.
13. Cujus sunt oblationes, facta alicui Capellae in Ecclesia sita, deceditur.
14. Cujus sunt oblationes, statuae, vel alicui imagini facta extra Ecclesiam.
15. Quando oblationes debentur ex Praecepto.
16. Oblationes, quae anno Sancto, vel in Jubileo fiunt, cui debentur, deceditur.

1. Definitio oblationis.

Oblatio est alicujus rei praesentatio, quae alia est rei mobilis, alia immobilis; Ita Cap. Qui oblationes; & cap. Clerici. 13. quast. 2.

2. Oblatio spiritualis, & profana notatur.

Oblationes aliae sunt spirituales, aliae profanae. Oblationes profanae fiunt inter saeculares ex fine aliquo temporali; oblationes spirituales fiunt Deo, vel Ecclesiae ex fine spirituali, ut cum offertur aliquid Altari pro honore Dei, vel alicujus Sancti, intuitu gratiae impetrandae, vel jam obtentae, de quibus infra.

3. Cur mulieres post partum oblationem faciunt.

Antequam pertingam fallaciam propositionis damnatae, perscrutandum est, quid in Levitico cap. 12. legitur, videlicet: *mulier, si suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus &c. cumque expleti fuerint dies purificationis suae, pro filio, sive pro filia deferat agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbae, sive turturem pro peccato*; quae verba legis, indicant in muliere peccatum. Hinc deducunt haeretici, quod M. Virgo indiguerit purificatione, vi praesuppositi peccati, & quod ex eadem ratione Christus Dominus macula matris infectus fuerit. Quid loqueris o haeretice? somniasne, Mariam Virginem purificatione a peccato indiguisset? nequaquam: proinde,

Dico contra Prop. 24. ab Alexandro VII. 4. † Beata reprobata; Beatam Virginem non indiguisset Virgo est immunis ab omni peccato.

Probatur, quia Beata Virgo sola inter pueros homines ab omni peccato immunis fuit: ergo non indigebat Purificatione. Antecedens probatur: Audi quid tam de originali, quam actuali dicat Idiotas in Canticis cap. 4. *Tota pulchra es Virgo Gloriosissima, non in parte, sed in toto, & macula peccati, sive mortalis, sive venialis, sive originalis non est in te, nec fuit unquam, nec erit.*

Divus Bonaventura in speculo Virginis cap. 9. suo Theologico sensu, sic exclamat: *O Maria, Dominus tecum fuit, tecum est, tecum erit: tecum fuit in Conceptione, te obumbrans adversus omnia peccati originalis ignea tela.*

Sanctus Augustinus sermo. 20. hac tuba suum exprimit conceptum: *Maria Mater electa est, ut de mundissima Matre mundissimus Filius nasceretur, & ita omnibus gratijs fuit fecundata, & omni sanctitate repleta, ut sicut in Caelo Filius habuit Patrem Immortalem, & aeternum: sic & in terra haberet Matrem omni corruptione carentem.*

Sanctus Anselmus hoc sensu suam eructat meditationem: *Ad tuam tantam excellentiam, quis aspiciet? quis attinget? & certe, ut ad hanc excellentiam pervenires, in utero Matris tuae purissima oriebaris, quod sit tali modo concepta non fuisses, ad tantam celsitudinem non succevisse.*

Nunc audivisti oracula Sanctorum de puritate Mariae o haeretice: audi Alcoranum, qui non acatholice ad confusionem tuam proloquitur, cum dicat: *Nullus de filiis Adam nasciturus, quem non tangat Satan, praeter Mariam, & Filium ejus.*

Audi, & Lutherum: *dignum & justum erat, inquit, Mariae personam ab originali peccato praeservari, de qua Christus sumpturus erat carnem, quae omnia peccata superaret.* Ex his omnibus concluditur: Igitur Maria non indigebat purificatione, uti manifeste testatur Durandus de Purificatione B. V. M. ad ostendendam Virginis puritatem: *Ne quis audiens ejus Purificationem, credere possit, eam Purificatione indiguisset; Virgo Beata Purificatione non indiguit, sed tota fuit ruralans, tota splendens: haec sunt verba Doctoris; Accedit & Mellifluus Doctor Bernardus Sanctus, sermon. de Nativitate hoc modo loquens: Copiosior in eam gratia Sanctificationis descendit, quam in alios in utero Sanctificatos, quae vitam ejus immunem ab omni peccato efficeret, quod nemini inter natos mulierum credimus esse donatum.* Eodem modo proloquitur Sanctus An-

Gggg 2

selmus

selmus librò de Conceptione Virginis, cap. 3. à servitute omnis peccati Maria libera fuit, in qua Spiritus Sancti operatione construebatur, &c.

5. **† B. Virgo** Ex quibus autoritatibus hoc argumen- non indiguit tum formo: Purificatio præsupponit peccatum; purificatione. sed Maria tam ab originali, quàm ab actuali pec-

cato fuit immunis; ergo non indiguit purifica- tione: Major est evidens: quia quomodo possi- bile est, ut possit purgari peccatum, quod in re- rum natura non existit; minor constat ex testi- monio mox relatorum textuum, tam Sancto- rum Patrum, quàm aliorum; ergo evidens est, propositionem 24. citatam, quoad primam par- tem esse execrandam. Nec minori efficacità convincitur secunda pars propositionis ejusdem, videlicet: quia cum B. Virgo sit libera ab omni macula, sequitur necessariò, quòd filius ejus nullam ab ea contrahere potuerit maculam, se- cundùm verba legis. De hac materia lege *Amandum Hermann in tertio lib. sent. tr. 2. disp. 1.* qui de Immaculata Conceptione fusissimè, & e- gregiè scripsit.

6. **B. Virgo** Nihilominus tamen B. Virgo assumpserat habitum mulieris impuræ pro purificatione, habitum mu- quamvis fuerit purissima: quid splendidius eà, lieris pro pu- quam splendor elegit: tanta est ejus pulchritudo, rificando. ut sole lucentior extitit, inquit *Ambrosius De lau- dibus Mariæ*: tamen cum Virgo fuerit obser- vantissima legis, volens præcludere passum om- ni scandalo, determinaverat se ad implendum præceptum legis, offerendo in templo duos pullos columbarum, unum in holocaustum, al- teram pro peccato, non ex necessitate purifica- tionis, quâ ob immunitatem culpæ non indigu- erat, sed ad præbendum exemplum bonum cæ- teris mulieribus, ad hoc, ut inviolabiliter ob- servent præceptum legis.

7. **In oblatio-** Modò me ad alias oblationes Ecclesiasti- nibus Eccle- cas convertò, in quibus attendenda est consue- stasticis, at- tudo loci. Ità sentit *Marcus Syon de Oblationibus tendenda est lib. 18. num. 17. Rota in Lunen, Sazanen. oblatio- consuetudo. ne, 8. Februarij Anno 1627.* hujusmodi verò o- blationum administratio Parochis in Ecclesijs Parochialibus competit; sic *Abbas in Capite Po- stulatis. num. 2. vers. administrat. De his quæ fi- unt à Prælato sine consensu Capituli.*

8. **Oblationes,** Oblationes sunt aliæ liberæ, alia ex præce- pro fabrica pto: oblationes liberæ, quæ fiunt Ecclesiæ pro Ecclesiæ data, fabrica, vel pro missis legendis, non debet Pa- debent pro ea rochus eas sibi pro sustentatione erogare, sed te- applicari. netur servare intentionem benefactorum; ità de- finivit *Rot. in Bracharens. oblat. 17. Decembris Anni 1612.*

9. **Oblationes** Quòd si oblationes fiant pro sustentatione pro ministris ministrorum Ecclesiæ, tunc censentur esse de Ecclesiæ data, jure Parochiali ob labores, quos ministri Ec- spectant ad clesiæ in administratione Sacramentorum adhi- illos. bent, sicque sunt eis debitæ. Ità patet *Constitut. ex cap. Sanctorum 14. quæst. 1. Hostiensis in sum- ma. titulò de Parocho. n. 3.*

10. **Ad quem** Quòd si Parochus in aliena Parochia cele- spectant obla- bret missam pro sponsis, in qua fiunt oblationes, tiones occa- tunc censentur pertinere ad celebrantem; eò

quòd ratione illius elargiuntur. Ità sentit *Hie- sione contra- ronymus Carat. tit. 3. cap. 13. In princ. Oblata ve- etus matri- rò celebranti in Ecclesia, independenter à missa monij facta, pro sponsis, spectant ad Rectorem; ità citatus notatur. Auctor.*

Capellanus administrans Sacramenta Pa- 11. Capella- rochianis, locò Parochi infirmi, vel aliter oc- nus pro Paro- cupati, potest sibi retinere oblationes factas sibi, cho curam quæ alias deberentur Parocho; quia qui altari gerens, potest inservit, ex altari vivere debet. *Cagnolinus tom. oblationes sibi 2. Decis. consut. 80. retinere.*

Quòd si oblationes fiant Capellæ, vel Ora- 12. Cujus torio, sito inter terminos Parochiæ, non capel- sunt oblatio- læ, vel Oratorij beneficiatis, seu Ecclesiæ Paro- nes, Oratorio, chiali, & Parocho adjudicari debent, etiamsi vel Capella beneficium esset à Parochiali distinctum. Ità Sa- intra termi- tra *Rota decis. 256. part. 1. recent. & decis. 308. nos Parochia num. 2. part. 2. & in Hispalensi Primitiarum. 13. sita, facta, no- tatur.*

Eodem modò, si oblationes fierent alicui 13. Cujus Capellæ in Ecclesia existenti, debentur Paro- sunt oblatio- cho, & Ecclesiæ; nisi constet tantum factas es- nes, facta ali- se intuitu Capellæ. Sic *Felinus in cap. Dilectus. cui Capella in num. 1. De offic. ordinarij. Marcus Antonius Ecclesia sita, Genoenfis in præf. Archi-Episc. Neopolit. cap. 72. deciditur. num. 14.*

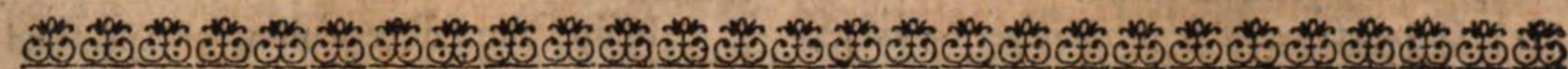
Si alicui imagini, vel statuæ sacrae, fierent 14. Cujus oblationes, etiam extra Ecclesiam sitæ, tunc sunt oblatio- spectant ad Parochum; quia jus spirituale ha- nes statua, bet solus Parochus in sua Parochia; ergo cum vel alicui tales oblationes pertineant ad jus spirituale, i- imagini, fa- gitur ad Parochum. *Sanctus Thomas art. 2. & extra Ec- tex. in cap. Pastoralis: & in cap. Hanc. 10. quæst. clesiam.*

1. & in cap. Dilectus. de Offic. Sacr. Congreg. in u- na. In casu tamen, quò aliqua ex hujusmodi imaginibus esset depicta in domo alicujus civis particularis, & oblatio fieret intuitu illius civis, eò motivò, v.g. quia est pauper, vel propter ali- am honestam causam: tunc spectarent ad illum, cujus est domus, prout exponit *Hieronymus Ca- rat. titul. 3. cap. 11.* At si dubium esset, ex quo sine oblationes factæ fuissent, tunc præsumen- dum est, intuitu talis imaginis factas esse.

Oblationes, quæ debentur ex præcepto, ad 15. Quan- sequentes casus reducuntur: Primò, si debentur oblationes d- tur intuitu alicujus contractus cum Ecclesia, ut bentur e- fit in censu, pensione obligata; *Angel. in sum- Præcepto. ma, verbò, Oblatio. num. 1.* Secundus casus, si debentur ex voto, testamento, Legato, dona- tione; *Rebuff. de Decim. quæst. 1. num. 24.* Ter- tius, si ministri Ecclesiæ non possunt juxta sta- tum illorum sustentari, tunc ex præcepto di- vino naturali debentur illis oblationes, ut an- notavi verbò, de Decimis. Quartus, si oblatio- nes saltè per decem annos sint consuetudi- ne introductæ, & à majori parte populi Paro- chiae constanter servatæ, tunc talis consuetu- do facit legem obligatoriam, & si postea omit- teret, posset cogi ad conservandam: nam ab initio licet liberè fuerit introducta, modò ta- men transivit in debitum. Ità sentit *Gutierrez lib. 2. cap. 21. num. 140. Navarrus in manuali. cap. 13. num. 19.*

Obla-

16. Oblationes, quæ in anno Sancto, & in Junis, quæ annô bilæo fiunt, debentur Parocho in Parochijs, & Sancto, vel in Archipresbytero in Cathedrali Ecclesia. Ratio est, quia ille, cum administret Sacramenta, non Episcopus, illi sunt devinctæ jure communibus, decimis. Abbas in cap. Quoniam. 1. de Decimis, Rota. dicitur. in Benevent. spolij. 2. Decemb. An. 1585. Vide plura de Decimis.

TRACT. CXXV.

DE OCCASIONE PECCANDI.

Proposit. 61. ab Innoc. XI. damnata:

Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere; quin imò directè, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

Propositio 62. ab eodem Pontifice damnata:

Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

Propos. 63. ab Innocent. XI. proscripta:

Licetum est, quærere directè occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

CAPUT I.

Quid importat occasio peccandi.

SUMMARIUM.

1. Occasio peccandi duplex est, proxima, & remota. Occasio proxima definitur.
2. Occasio remota peccandi notatur.
3. Periculum certum peccandi describitur.
4. Periculum probabile peccandi exponitur.
5. Periculum leve peccandi notatur.
6. Periculum formale peccandi describitur.
7. Periculum materiale peccandi notatur, quod semper non importat occasionem proximam.
8. Periculum voluntarium, & involuntarium notatur.
9. Periculum formale peccandi, includit gravitatem materiae, fragilitatem, & evidentiam mortalem futuri mali.
10. Periculum formale peccandi, consistit in ultima dispositione peccandi.
11. Unde possit cognosci periculum formale peccandi, notatur.
12. Potest dari periculum proximum peccandi sine periculo formali.

13. An possit quis se exponere periculo formali peccandi, ex utraque parte contradictionis, notatur.
14. Casus notabilis conclusionis solvitur.
15. Nulla lex obligat, ad se exponendum periculo formali peccandi.
16. Quivis tenetur extenuare formale periculum peccandi.
17. Quivis tenetur extrema media adhibere, ad eliminandum formale periculum peccandi.
18. Motivum probabile potest quivis sequi, non obstante contraria opinione probabili.
19. An possit primâ vice absolvi, qui versatur in proxima occasione peccandi.
20. An possit bis, vel ter absolvi, qui est in proxima occasione peccandi.
21. An possit toties quoties absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur.
22. † Sola impossibilitas physica, & moralis, excusat, ut quis possit manere in proxima occasione peccandi, ad hoc, ut primâ vice possit absolvi.
23. † Con-

23. † *Concubinarus nec primâ vice potest absolvi, si possit expellere concubinam, & non expellit.*

Concubinarus tenetur per actus internos formale periculum peccandi tollere.

24. *Quomodo puella debet tollere periculum peccandi continuum, in domo propria habitum.*

25. *An absolvendus sit filius familias, qui domi concubinam habet, quam ejicere nequit, v. g. quia ipsa est ejus Soror, vel alterius conditionis, exponitur.*

26. *Si instat grave periculum damni, potest retineri puella domi ab aliquo, dummodo periculum formale peccandi extenuat.*

27. *Quivis tenetur fugere extrinsecam occasionem peccandi, si adsit probabile periculum peccandi.*

28. *Si occasio externa est associata magna fragilitati, tunc si potest eam vitare, tenetur sub mortali.*

1. *Occasio peccandi duplex est: proxima, & remota. Occasio proxima definitur.*

E Gi jam de consuetudine peccandi, verbo Consuetudo; nunc occasio peccandi sub calamum meum incidit, quæ duplex est: Proxima, & remota. Occasio proxima peccandi, dici potest commoditas extrinseca objecti. v. g. concubina in domo Heri habitantis, per se frequenter allicientis voluntatem Heri, ad actum pravam. *Suarez verò tom. 4. in 3. part. disput. 32. sect. 2. num. 4.* sic eam definit: Occasio proxima peccandi est, quæ ex suo genere talis est, quæ frequenter inducit homines ad peccatum. Alij verò ajunt, occasionem proximam esse, quâ nunquam, vel fermè nunquam utitur homo, consideratis circumstantijs, absque novo peccato. *Cassianus verb. Occasio n. 2.*

2. *Occasio remota peccandi notatur.*

Occasio verò remota est, quæ non frequenter allicit hominem ad peccatum: v. g. Berta habitans in domo aliena, subinde loquitur cum Titio de amoribus, qui amores tam procul deveniunt, ut Titium aliquando disponant ad peccandum cum Berta, talis occasio dicitur remota, quia Berta non habitat in domo Titij, nec semper eum ad congregiendum disponit, sed solum aliquando.

3. *Periculum certum peccandi describitur.*

Periculum ut sic, juxta *Caramuelem* dividitur in certum, probabile, & mixtum. Periculum certum est, quando attentâ circumstantiâ rei, moraliter certò sibi persuadet de futuro malo venturo: ut cum Titius valde deditus luxuriæ, convenit voluntariè meretricem in loco secreto, cum qua confabulatur, jam reperitur in certo periculo fornicandi, intuitu suæ pravæ inclinationis.

4. *Periculum probabile peccandi exponitur.*

Periculum probabile est, dum proponuntur rationes probabiles, quæ suadent probabilem lapsum: ut si Titius remisè deditus luxuriæ, conveniat meretricem solam propter finem honestum, nihilominus tamen, cum aliquando in tali circumstantia lapsus sit cum ea, probabiliter poterit & modò labi.

5. *Periculum*

Periculum leve est, quando proponitur

solum exiguum motivum, vi cuius timetur leve peccatum: ut cum Titius alias Vir castissimus timet di-notatur, conversari cum fœminis ob aliqualem suspicionem, nè fortè in delectationem morosam consentiat.

Insuper aliud est periculum formale, aliud 6. *Periculum materiale.* Periculum formale est, quod at-formale peccantis omnibus circumstantijs extrinsecis, & candi, describitur. intrinsecis, inclinat voluntatem ad lapsum peccati. Dixi *extrinsecis*, ut est cohabitatio concubinae cum suo Hero: dixi *intrinsecis*, ut est consuetudo labendi, orta à propria fragilitate per sæpius repetitos actus.

Periculum materiale est ipsa occasio, sive 7. *Periculum circumstantia extrinseca*, ut v. g. est concubina respectu Heri, quæ ipsum provocat ad lapsum, & si hujusmodi concubina detineatur tatur, quod in domo Heri, importat periculum materiale semper non proximum. Hic tamen nota, non omne periculum proximum importare occasionem proximam peccandi, tamquam circumstantiam extrinsecam, ut constat in eo, qui consuetudinarie se polluit, vel blasphematur &c. in quo casu habetur periculum peccandi, ortum à fragilitate intrinseca peccatoris, & non à circumstantia extrinseca.

Præterea aliud vocatur periculum voluntarium, aliud involuntarium, seu necessarium. 8. *Periculum voluntarium* est, quando est in potestate hominis id deferere. Periculum necessarium, vocatur solum ratione circumstantiæ extrinsecæ; v. g. si fœmina esset in aliquo gravi periculo, poterit Herus eam adjuvare, & retinere domi citra scandalum, nè tale damnum ei adveniat: in hoc casu verò tenetur Herus per actus internos remove omne periculum peccandi.

Periculum formale peccandi, ut censeatur 9. *Periculum strictè proximum*, tria requirit, nimirum gravitatem materiæ, fragilitatem conscientiæ, & evidentiam moralem peccandi: Dixi, requirit gravitatem materiæ: quia si materia gravis non est, rem materiæ deest etiam evidentia moralis peccati. Ratio fragilitatem est, quia materia levis non ita despotice flectit, & evidentiam aut allicit voluntatem ad peccandum: v. g. unus am morales grossus, aut schillingus non ita trahit voluntatem furis ad furandum, quam centum aurei, sicque respectu grossi, aut schillingi, erit solum probabile periculum, vel forte nullum in fure ad furandum, non verò respectu centum aureorum. Dixi, requirit fragilitatem, seu inclinationem ad malum. Ratio est, quia si fragilitas desit, licet varia proponantur objecta peccaminosa, nunquam homo constans, & timoratus ei pro certo adhærebit. Legitur in vita *Sancti Bernardi*: hic adhuc adolescens decorus facie, cujus formositate quædam puella capta, dum ille in lectulo suo dormiret, puellam incastus amor clam ad lectum castissimi juvenis cubandum transportavit, ad insidias virginitati struendum: his actis adhuc dormit Bernardus, & ecce puella crescente noctis silentiò audacior facta, juvenem excitando, ad amores invitat, exper-

expergefactus ille fraudem advertit, sine repon-
so profundè se dormire simulavit, & instar lapi-
dis in lecto jacere studuit. En, quod carentia fra-
gilitatis per se, licet adsit occasio proxima, quo-
ad circumstantiam extrinsecam, non sufficit ad
peccatum. Dixi, requirit evidentiam moralem
futuri peccati. Ratio est, quia solum eviden-
tia proposita intellectui, prædeterminat liberè
voluntatem ad assentiendum peccato.

10. *Pericu-* Scire optas, in quo consistat periculum for-
lum formale male peccandi. Respondeo, pro periculo for-
malis, ego intelligo ultimam dispositionem ad
peccandi, con- peccatum; sic v. g. positò calore ut octo, qui est
sistit in ul- ultima dispositio ad ignem coram stupa, immedia-
ne peccandi. tate accenditur ignis, tanquam effectus caloris ut
octo: ita à pari, positò formali periculo peccandi,
coram materia peccaminosa, immediate pone-
tur peccatum, tanquam effectus ultimæ dispo-
sitionis; & solum hæc paritas differt in hoc, quod
calorem ut octo, sequatur necessariò ignis, pec-
catum verò procedit liberè à voluntate. Hinc
ut voluntas se constituat in formali periculo
peccandi, necessariò includere debet illas tres
conditiones, superius annotatas.

11. *Unde pos-* Inquis, unde cognosci possit periculum
sit cognosci formale proximum peccandi? Respondeo,
periculum posse cognosci ab experientia, supra quod ait
formale pec- Suarez de Charit. disp. 9. sect. 2. n. 8. *Pericu-*
candi, nota- lum est in determinata materia, in qua aliquis
tur. fragilem se expertus est. E. G. Titius octies ac-
cessit domum Bertæ, & Cajus pariter octies do-
mum Livie. Titius omnibus octo vicibus
commisit fornicationem cum Berta, & Cajus
quater cum Livia, & quater servavit continen-
tiam. Hinc dicit Caramuel in Regul. S. Bene-
dicti disp. 70. n. 1056. *Illud dicenda est gravis futu-*
ra constantia experientia, quam non vincit alia,
plus quam septuplò major. Sicque Titius habet
experientiam evidenter moralem, de periculo
proximo, & formali, peccandi cum Berta, pro-
inde non licet ei sub mortali (attentis iisdem
circumstantijs,) accedere domum Bertæ non sic
Cajus, qui accedendo domum Livie, probabiliter
non peccabit.

12. *Potest* Adhuc inquis, utrum possit dari periculum
dari periculū proximum sine periculo formali? Respondeo,
proximum si pro periculo proximo intelligas solam occa-
peccandi, sine sionem extrinsecam peccandi, & non eviden-
periculo for- tiam effectus, nullum est dubium, nam non im-
mali. plicat, imò sæpè sæpius evenit, quod Mas cum
fœmina in loco actu reperiatur pro peccato
committendo, & tamen licet adsit tentatio, &
periculum proximum, non tamen committant
peccatum &c.

Quæritur, an possit quis se exponere peri-

13. *An possit* culo formali peccandi, ex utraque parte contra-
quis se expo- dictionis. Sit casus. Sempronius insignis Chi-
vere periculo rurgus, fecit votum, & Juramentum, se omnes cu-
formali pec- rare velle ad quos fuerit vocatus: nunc voca-
candi, ex u- tur ad fœminam, gravi morbo in verendis labo-
traque parte rantem, examinat conscientiam suam, & expe-
contradictio- rientia invenit, se non posse hujusmodi fœminam
nis, notatur. curare, sine formali periculo in morosam dele-

stationem consentiendi &c. angitur, quid debeat
facere; nam si omittat curam, peccat contra vo-
tum, & juramentum: si medetur, incidet in for-
male peccatum delectationis morosæ &c. ecce
ubique angustia. *Castrapalao tom. 1. moral.*
tract. 2. disput. 2. punct. 9. §. 3. & n. 11. & 13-
ait: Chyrurgus potest verenda fœmina curare,
cum periculo consensus. Hic Doctor non solvit
difficultatem, quia dicit posse mederi *cum periculo*
consensus, noster casus stat pro evidentia con-
sensus, proinde &c. Audiamus *Sancium*, qui
in disp. 21. num. 9. sic discurret: *quoties aliquis*
ex causa necessaria, vel urgente, se exponit pericu-
lo peccandi, non ob id delinquit, dummodo quando
se objicit tali periculo, determinatam habeat vo-
luntatem non peccandi, cum in tali casu involun-
tarium sit periculum. Neque hic Author mihi
arridet, nam si per ly *se exponit periculo peccandi*,
intelligat, periculo probabili, tunc sumus extra
casum; si verò intelligat, se exponit periculo
formali peccandi, & ob id non delinquit, in hoc
sensu aliter philosophandum est. Proinde

Dico 1. Sempronium Chirurgum tenere sub 14. *Casus no-*
mortali curare fœminam in prædicto casu. Se- *tabilis con-*
cundo, peccare etiam lethaliter, exponendo se *clusionis sol-*
etiam formali periculo, consentiendi in dele- *uitur.*

stationem morosam &c. non obstante causâ ne-
cessariâ urgente talem actionem. Ratio pri-
mæ partis est, quia frangere votum in re gravi,
& constituere se perjurum, etiam in re levi, est
mortale, sed in hoc casu ita evenit, ergo pec-
caret lethaliter. Majorem probo, in tra-
ctatu de Voto, & in Juramento, ubi te ea vide-
re cupio, ergo &c. Minor per se est clara,
& consequentia est in forma, ergo &c. Ra-
tio secundæ partis est, quia formale periculum
peccandi in re gravi, uti hic contigit, trahit
evidentiam moralem peccati, prout supra no-
tavi, in quo casu propriè applicatur dictum
Eccl. 3. Qui amat periculum, peribit in illo; ergo
&c.

Dico 2. Nullam legem esse, aut esse posse, quæ 15. *Nulla*
obligat Sempronium, ad se exponendum peri- *lex obligat ad*
culo formali peccandi: hoc non obstante ad- *se exponen-*
huc teneri in prædicto casu sub lethali, mederi *dum periculo*
verendis fœminæ. Ratio primæ partis per se *formali pec-*
patet. Ratio secundæ partis, desumitur ex ipsa *candi.*
obligatione voti, & juramenti, prout supra, er-
go &c.

Dico 3. Sempronium teneri curare talem 16. *Qui vis*
fœminam in dicto morbo, & simul teneri exte- *tenetur exte-*
nuare periculum formale peccandi; utrumque *nuare for-*
sine peccato facere potest, v. g. orando Deum, *male pericu-*
ut sibi in tali periculo concupiscentiæ, suò Divi- *lum peccan-*
nò auxiliò assistat, eliciendo firmissimum pro- *di.*

positum non consentiendi in hujusmodi dele-
ctationem, detestando omnem actum, quò su-
am Divinam Majestatem offendere posset: his
factis, omnino extenuabit periculum proximū
labendi, & fortificabit ita voluntatem, ut sine ti-
tubatione securè accedere possit ad medendam
prænotatam fœminam, & sic utrique obligatio-
ni satisfacies.

Dico

17. *Quivis
tenetur ex-
trema media
adhibere, ad
eliminandum
formale peri-
culum pec-
candi.*

Dico 4. Si Sempronius adhibuerit omnia media, in mox data conclusione tertia, assignata, ad eliminandum periculum formale pro medenda notata scemina, & adhuc id non eliminavit, tunc tenetur ferventiùs orare Deum, ac majores actus virtutis elicere, quàm antea pro detestando peccato, & sic eam curare; nam non est credibile, quòd sua Divina Majestas in tali circumstantia denegaret auxilium Sempronio, pro resistendo hujusmodi venereæ delectationi; voluntas enim non est potentia necessaria, sed libera, proinde Sempronio favorabilis. Igitur serio cum hac actualiter, & contra rebelles motus carnales pugnat, qui sunt voluntati quoad consensum subditi, censendum est illis non consentire; sicque si hujusmodi spiritus excitentur, unde ebullit aliqua sensualis delectatio, tunc non est adscribenda voluntati, sed corporeitati, cum huic sit innata, non illi. Proinde licet Sempronius sentiat aliquam voluptatem, per hoc non peccat: quia sentire non est consentire: nam sensus se tenet ex parte carnis, cujus dominium plenum non subest animæ rationali, quâ de re non potest ab ipsa illico pro libitu extinguere; consensus verò subest voluntati, cui hæc propriè dominatur; ergo &c.

18. *Motivum
probabile po-
test quivis
sequi, non ob-
stante con-
trariâ opini-
one probabili.*

Dico 5. Si Sempronius habeat motivum probabile, se in delectationem non consensurum, licet è contra ex alia ratione probabili timeat se consensurum, poterit licitè illam sceminam curare, conformando se primæ opinioni probabili. Ratio est, quia qui sequitur opinionem probabilem de non peccando, tutè operatur: ergo non peccat. Probatur antecedens: ille tutè operatur, qui se conformat iudicio sapientiorum, & rectæ rationi; sed sequendo opinionem probabilem de non peccando, se conformat iudicio sapientiorum, & rectæ rationi; ergo &c. Primam partem minoris probō: nam *Martinez in 1.2. tom. 1. quest. 29. art. 6. Malderus in 12. quest. 19. art. 5. disp. 68. assert. 3. Tannerus in 12. dist. 2. quest. 4. dub. 3. num. 36. Sanchez in Summ. tom. 1. lib. 1. cap. 9. num. 14. Caramuel in reg. Sanct. Benedict. fol. 25. art. 11. num. 57.* & alij quàm plures sapientes admittunt, licitum esse sequi opinionem probabilem de non peccando, non obstante contrariâ opinione de committendo peccato, ergo &c. Secundam partem minoris efficacissimè probō in tract. de Probabilitate. soncl. 10. num. 39. ubi pro tua satisfactione rationes videre poteris, ergo &c. Hic te notare volo, si adsit extrinseca occasio peccandi, tunc nunquam licitum est fragili, se exponere tali occasione cum probabili periculo peccandi, prout inferius num. 27. noto. Et ratio est, quia extrinseca occasio peccandi, respectu fragilis importat formale periculum lapsus, scilicet evidentiam moralem futuri mali, proinde sub mortali cavendum per se; ergo &c. In nostra mox expressa conclusione, abest tale periculum formale peccandi, siquidem adest motivum probabile de nō peccando; nam potest firmiter proponere, nullatenus tentationibus consen-

tire, ideoque cum dominus sit suæ voluntatis, potest in tali circumstantia eam coercere sine omni periculo mali; ergo &c. His intellectis, nunc

Proponitur illa celebris quæstio, sub censura Innocentij XI. comprehensa num. 61. *An possit aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quā potest, & nō vult relinquere.*

Pater Mathæus de Moya tract. 8. de Sacra- 19. *An possit ment. pœnit. disput. 7. quest. 5. num. 5.* citans pro primâ vice se *Svarez disp. 32. sect. 3. Tabienam verb. Con- absolvi, qui cubinatus, num. 2. Sancium in selectis disp. 10. est in proximo. num. 4.* admittit, posse primâ vice absolvi, qui in proxima occasione peccandi, dummodo peccandi internè doleat de peccato, firmiter & efficaciter proponat, se velle ipsam deferere. Ratio est; quia hoc propositum efficax, deferendi occasionem proximam peccandi, jam est aliquantulum inchoativum, saltem in actu primò, in executionem mandandi suum propositum, & respectu Dei, videntis pœnitentis animum, facit id, ac si jam talem occasionem deseruisset; igitur, cum confessario per actus extrinsecos detestationis peccati, & firmi propositi, pateat efficax voluntas pœnitentis, in tali statu censendus est, ac si jam eam ejecisset; ergo &c.

Imò supra positum fundamentum deduci- 20. *An possit tur ad casum, si pœnitens in proxima occasione bis, vel ter ab- peccandi se detinens, semel, vel bis fuerit abso- solvi, qui est lutus sine fuga, & desertatione talis occasionis. in proxima Tertiâ vice, si ad confessionem compareat, & ad- occasione pec- candi.* huc non deseruit, in hac circumstantia, si non demonstrat firmissimum, & extraordinarium propositum deferendi tale peccatum, non est absolvendus. Ratio est: quia sine tali dispositione censetur carere firmo dolore, & proposito se emendandi, licet verbis dicat, corde verò contradicat. Ità *Granado controvers. 7. tract. 10. disp. Henriquez lib. 4. cap. 24. num. 4. Cardinalis de Lugo disp. 14. num. 166.*

In casu tamen, quò post binam absolutionem in proxima occasione peccandi obtentam, tertiâ vice firmissimè proponat, vitare hujusmodi occasionem, cum extraordinario dolore, quod propositum Confessarius ex signis & circumstantijs colligere poterit; tunc adhuc tertiâ vice absolvi poterit. Sic citatus de Moya num. 8. *Bauni tom. 1. de Sacrament. tract. 4. de Pœnit. quest. 15. Cardinalis de Lugo, disp. 14. sect. 19. num. 151. Tamburinus lib. 3. cap. sect. 3. num. 6.* & alij ab his citati.

Imò Pater Henricus Heinlein in medulla 21. *An possit Theologia fol. 336. casus 5.* vult cum *Sancio*, apud toties quoties *Dianam part. 1. tract. 7. resol. 55.* posse pœnitentem absolvere toties, quoties in proxima occasione peccandi versantem, si in eò quatuor conditiones reperiantur. Primò, si peccator verè doleat de peccatis commissis. 2. Si firmiter proponat, se velle emendare, non obstante tali periculo. Tertiò, si adsit aliqua impossibilitas moralis, quatenus intercedat aliqua justa, gravis, & rationalis causa, non deferendi hujusmodi periculum. Quarto, si pœnitens promittit adhibere

bere omnia media, quæ Confessarius ipsi proponit, ad vitandum lapsum in peccatum. His circumstantiis interjectis, autumant præcedentes Doctores, posse peccatorem, in tali occasione se detinentem, semper absolvi. Ratio est: quia hic pœnitens vel accedit contritus, vel attritus ad confessionem: si Contritus, jam Deus intuitu Charitatis, erga seipsum elicitur à peccatore, ipsi per se remittit omnia scelera. Si accedit Attritus, confitendo omnia delicta sua, quorum recordatur cum firmo proposito emendationis, & doloris, & sic cum nihil plus requiratur in tali Sacramento, pro obtinenda venia de delictis suis, licet, & valide absolvi poterit: nam mediâte absolutione, ex attrito fit contritus, ergo &c.

Dices: si talis peccator aliquando absolvi-
tur, & adhuc fit recidivus, signum est, quod non fuerit bene dispositus, ideoque in sequentibus neganda est ipsi absolutio. Respondent prædicti Doctores: non esse impossibile, talem in qualibet confessione, fuisse bene dispositum; nam cum *septies de die cadat justus*, & iterum resurgit, proponendo emendationem suorum peccatorum: cur etiam peccator magnus non posset sæpius cadere in mortale, & iterum firmiter proponere, se impostertum velle abstinere à lapsu, & omnia peccata ex metu gehenæ & turpitudine peccatorum fugere; ergo &c.

Non obstantibus mox expositis fundamentis, quæ speculativè considerata non sunt vilipendenda, in praxi verò non tam avidè amplectenda sunt, propter varias circumstantias, quæ in simili materia contingere possunt, proinde aliter resolvo, &.

Dico: solam impossibilitatem physicam, vel moralem, excusare ad non deferendam occasionem proximam peccandi lethaliter. Ratio est, quia nunquam licitum est, se exponere periculo peccandi, juxta textum scripturæ: *qui amat periculum, in illo peribit*. Sicuti nunquam licet appropinquare leoni sævissimo, nè ab ipso occidatur; talis enim, quotiescunque leonem insequentem non fugeret, exponeret se periculo proximo mori; ita etiam si quis occasionem non evitaret peccandi, esset in periculo mortis spiritualis; ergo tenetur eam fugere, si potest. Igitur sola impossibilitas moralis, vel physica, excusat ad non deferendam hujusmodi occasionem. Tum quia concubiniarius, dum retinet domi concubinam, quam potest expellere, est in statu peccati lethalis; ergo ad hoc, ut absolvi possit, tenetur eam expellere; alias si in tali statu absolveretur, absolveretur in statu peccati lethalis, eo quod non velit ponere ea omnia, quæ pertinent ad salutem spiritualem: sicque retinendo concubinam, retinet peccatum lethale, tanquam occasionem proximam peccandi. Ita Sanchez lib. 2. in Summ. cap. 32. n. 45. Azorius part. 8. inst. moral. lib. 3. cap. 7. quest. 2.

Dico contra propositionem 61. ab Innocentio XI. reiectam: nec primâ vice potest absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere. Hinc si concubiniarius habens concubinam, quam potest &

nolit expellere, licet firmiter proponat, se non primâ vice velle impostertum peccare, non est absolvendus. potest absolvi. Ratio est: quia talis concubiniarius semper visus possit ex-
erit in periculo proximo peccandi, quousque pelleret concubina secum manebit, & quia præcubinam, & ptum non retinendi concubinam, est negativum, non expellit, quod obligat semper & pro semper; ergo &c. Tum, quia nemo se eripit à periculo mortis, si solum proponat in tali periculo constitutus, se velle fugere leonem solutum, & actu non fugit; ergo neque si proponat vitare concubinatum, quem actu, cum possit, non vitat. Alia argumenta desume ex superiori numero.

Hinc 1. concubiniarius, qui non potest au-
ferre occasionem extrinsecam peccandi, tene-
tur per actus internos tale periculum formale per actus in-
avertere, quod si non avertit, peccat lethali-
ter; quia saltem indirectè se exponit hujusmo-
di periculo formali peccandi.

Hinc 2. Si puella esset in continuo periculo
peccandi in domo propria, quam deferere ne-
quit, tenetur adhibere omnia media ad tale pe-
riculū vitandum. Primò firmiter proponere de-
bet, ad non loquendum cum amasio sine necessi-
tate, vel maxime in loco privato; & quoties
peccaverit cum eo, certam pœnitentiam sube-
at; sæpius per diem coram crucifixo, vel alio
Sancto firmiter proponendo, se velle a tali faci-
nosa abstinere: sæpius confiteri cum interna
detestatione peccati, & firmo proposito e-
mendationis. Ita quoque sentit Coninchius disp.
8. de Pœnitent. n. 34. si talis puella promittat hæc
omnia se facturam, poterit semel, & etiam se-
cundò, si reincidat, absolvi; confessarius tamen
reddat se difficilem dandi absolutionem, osten-
dendo ei, in quantonam periculo æternæ dam-
nationis versatur; in quo casu imponat ei,
ut enixè Deum oret pro assistentia, ut possit à
tali periculo liberari.

Eodem modò Titius concubiniarius, vel filius
familias, qui non possit ejicere concubinam, ab-
solvendus est, si promittat se velle adhibere su-
pra dicta media ad avertendum periculum proxi-
mum peccandi, quantum ipsi sibi possibile erit; quia taliter dat signum, quod sit bene dis-
positus in anima, cum proponat tales actus eli-
cere, per quos exstinguitur tale periculum for-
male peccandi. Ex prædictis fundamentis colli-
gitur, quomodo debeat confessarius expedire
fratrem & sororem, qui domi propriæ suæ tutela
Parentū in continuo incestu vivunt: de hoc ca-
su ante horā quidem Confessarius me consuluit,
cui mox expressam instructionem dedi.

Hinc 3. si Puella pateretur grave periculum
sive famæ, sive corporis, vel fortunæ: v. g. quia
facta est prægnans, potest eam Titius ad tempus
clā in domo retinere, quousq; pariat: cū pepererit, providere debet proli, postea ipsā dimittere,
Eodem modò potest puellam retinere, quæ
inquireretur ad deflorandum, vel graviter per-
cutiendum, aut mutilandum, aut eiatricandum.
Insuper si puella non haberet propriū diversoriū,
& recurreret ad Titium, tunc Titius potest eam
Hhhh in do-

22. Si Sala
impossibili-
tas physica &
moralis, ex-
cusat, ut quis
possit mane-
re in proxi-
ma occasione
peccandi, ad
hoc, ut primâ
vice possit ab-
solvatur.

23. Concu-
binarius nec

26. Si instat
grave peri-
culum, dam-
num, potest reti-
nere puella
domi ab ali-
quo, dum mo-
di periculum

domo conservare citra scandalum dandum : in his, & similibus tamen casibus, tenetur extenuare periculum formale cum ea peccandi, per actus internos, quò factò cessat occasio proxima peccandi: eò quòd cessat periculum formale, per actus internos jam extenuatum.

27. *Quivis tenetur fugere extrinsecam occasionem peccandi, si adsit probabile periculum peccandi.*

Hinc 4. Si Titio extrinseca occasio peccandi obijceretur, cū fòrmaliter probabili periculo lapsus, v. g. Puella in loco commodo peccandi, cum qua expertus est aliquando lapsum, vel quid simile, tenetur sub mortali tale periculum fugere, juxta illud Eccles. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo*, sicut quis tenetur vitare duellum sub mortali; licet non certò, sed solum probabiliter occideretur. Eodem modò, si Leo sævissimus proximus esset, tenetur eum fugere, ne probabiliter laceretur; ergo tenetur quis fugere occasionem extrinsecam, si adsit probabile periculum peccandi. In casu tamen, quò ta-

lem occasionem nequit fugere, tunc tenetur per actus proprios internos extenuare tale periculum formale. Ita, quoque docet *Navarrus in Summ. cap. 3. n. 14. Sanchez lib. 1. in decal. 8. n. 1. & alij.*

Colliges, si occasio externa est associata 28. Si occasio passioni vehementi, vel habitui vitioso, vel potenti suggestioni, ut solet accidere in illis, qui nimium dediti sunt luxuriæ, avaritiæ, vehementi iracundiæ: in his & similibus casibus, si moraliter possibile est, tenetur sub morali vitare occasiones externas, & non sufficit conari extenuare periculum formale per actus internos, quia hujusmodi hominibus occasiones externæ sunt per modum hostis potentissimi, quem proprijs viribus internis, intuitu nimix fragilitatis illorum, superare nequeunt; ideò ne succumbant, externas occasiones fugere tenentur.

CAPUT II.

De vitanda proxima occasione peccandi.

Propositio 62. ab Innoc. XI. damnata:

Proxima occasio peccandi non est fugienda quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

SUMMARIUM.

29. *Placitum Doctorum, assignantium causas excusantes vitandi occasionem proximam peccandi.*

30. *† Nota censuram Propositionis 62. ab Innocentio XI. damnatæ.*

31. *Impossibilitas tam physica, quàm moralis tantum, est sufficiens ad non deferendam occasionem proximam peccandi.*

32. *Periculum gravis damni, excusat pro retinenda occasione proxima peccandi.*

33. *Concubinarium ex nullo titulo, alieno ab impossibilitate physica, vel morali, potest detinere concubinam.*

34. *An concubina possit manere in domo concubinarum, si discedendo fame perire debeat, vel meretricando victum querere, notatur.*

35. *Propositio 60. ab Innocentio XI. damnata, notatur.*

36. *Ut quis possit absolvi requiritur verus dolor internus, & firmum propositum emendationis.*

37. *An danda sit absolutio pœnitenti, qui cum dolore confitetur, & proposito emendationis, putat tamen se certò relapsurum.*

29. *Placita doctorum assignantium causas excu-*

Pro exponenda mox exposita Propositione, in varias sententias abierunt Theologi. Aliqui gravissima incommoda assignant esse causam sufficientem, ad non deferendam occasionem proximam peccandi.

Alij dicunt, sufficere grave detrimentum, sive temporale, sive spirituale. Alij volunt, si ex tali reparatione sequatur scandalum, infamia, aut grave detrimentum temporale, talis occasio servari potest.

Quàm pernitiola sit conscientijs supra dicta Propositio 62. considerata, sicuti jacet, ab Innoc. XI. damnata, ipsamet significatio vocis declarat; nam vix esset casus assignabilis, in quo non posset reperiri aliqua causa, aut honesta, aut utilis, de non fugiendo talem occasionem peccandi, quod resultat in deplorabilem damnationem animarum: ex ea sequeretur, quòd concubinarium non teneretur deferere concubinam, quia ipsi esset serva fidelis: alius herus amasiam propter culinam, quia ipsi cibos nobilissimè pareret: tertius Bertam charam suam, ne contristaret ipsam, vel ne ipsam amoveat ab amicitia, aut tollat ipsi emolumentum, & commoditatem, quam nequiret habere, si ipsam dimitteret, ne displiceat parentibus suis, ne privaret se dulci ipsius colloquio, ne causet aliquas rixas, turbationes. Deus bone! quantus infernus oriretur ex generali admissione dictæ Propositionis, quæ non se aliter habet, ac venenosissimus laqueus conscientiarum. Sic etiam Bertaz in repet. lib. Si quis Major. cap. de Transf. 640. Boier decis. 224. n. 6.

Expressâ hac Doctrinâ, investigandum est, an etiam fugienda sit talis occasio proxima

peccandi.

peccandi, si occurreret causa gravis utilitatis, notabilis honestatis, ut v. gr. nota gravis infamiae, scandali magni tam spiritualis, quam temporalis, detrimenti pergrandis, vel aliqua alia ratio, quæ redderet aliquam impossibilitatem, fugiendi talem occasionem proximam.

His positis:

31. † *Impos-* Dico, solum causam necessariam, seu impos-
sibilitas tam bilitatem, sive physicam, sive moralem, esse suffi-
physica, quam cientem ad non deferendam talem occasionem
moralis, tan- proximam peccandi. Ratio est; quia juxta pro-
tium est suffi- positionem damnatam, non sufficit causa ho-
ciens ad non nestā, aut utilis: sed ubi non sufficit utilitas, aut
deferendam honestas, requiritur necessitas, seu impossibili-
occasionem tas; ergo, &c. Tum, quia Commendans Arcis,
proximam dum ab hoste potente obsidetur, est in prima
peccandi. occasione amittendi arcem; quam occasionem,
si potest, omni vi tenetur evellere, & fugare,
nē expugnetur: ergo cum occasio proxima
peccandi, sit hostis animæ savissimus, tenetur
quis eam fugare, nē in ipsa arcem gratiæ amit-
tat. Itā quoque Doctissimus Joannes de Carde-
nas in expos. hujus propositionis à n. 132.

32. *Pericu-* Dico 2. Adveniente notā gravis infamiae,
lum gravis scandali magni, vel detrimenti pergrandis est
damni, excu- causa sufficiens, pro retinenda occasione proxi-
sat pro reti- ma. Ratio est; quia tales necessitates consti-
nenda occa- tuunt moralem impossibilitatem eam fugiendi,
sione proxi- eò quod libenter vitarentur, si possent sine gra-
ma peccandi, vi incommodo sui, vel proximi; ergo morali-
ter non sunt voluntariæ; igitur illas non fugien-
do, non est peccatum, quia passio involuntaria
occasionis peccati, non est peccatum: sed hujus-
modi occasiones causant passionem involunta-
riam occasionis peccati; ergo, &c. Tum, quia
summus Pontifex concessit frigidis, & maleficia-
tis, simul domi permanere, ut sorores, propter
scandalum separationis à matrimonio contra-
cto, licet sit continuum periculum tactuum la-
scivorum; ergo potest quis permanere in occa-
sione proxima peccandi, propter periculum im-
minens magni damni temporalis, vel spiritua-
lis. Itā constat ex consult. De frigidis, & Malefi-
ciatis. Hujus conclusionis Patroni sunt Laym.
lib. 5. tract. 6. n. 9. cap. 4. Bonacina de Matrim. qu.
4. punct. 14. n. 11. ubi citat Suarez, Henriquez,
Beja, Lopez, cum alijs. Reginaldus lib. 5. num.
63. & lib. 8. n. 19. Cassianus à Sancto Elia Verb.
Occasio. 2. n. 4. & Verb. Concubinat. n. 2.

Hinc 1. Si concubiniarius ex ejectione concu-
binæ reduceretur ad extremam necessitatem,
vel quasi extremam, v. g. quia amorā illa debe-
ret agere vitam miserrimam, vel præ necessita-
te summè ægram ducere vitam; Ex eo, quia vi-
vit ex medijs concubinae, vel quia concubina in
publico putatur legitima conjux, vel quia ex
tali ejectione sequeretur grave scandalum; tunc
in his, & similibus casibus videtur impossibili-
tas moralis eam dimittendi; tenetur tamen in
tali circumstantia concubiniarius extenuare om-
ne periculum formale peccandi, per actus pro-
prios, & intrinsecos, ut possit cum ipsa morari.
Itā ex superiori conclusione deducit Cassian. cit.

Hinc 2. Concubiniarius nullō titulō utilita- 33. *Concubi-*
tis, quā talis, potest servare concubinam; quia varius ex
v. g. est bona œconomia, fidelis in custodiendo nullo titulo
divitias suas, etsi jam similem invenire nequiret liquo ab im-
pro gubernatione domus; quia in his nulla in-possibilitate
venitur impossibilitas urgens ad eam detinen-physica, vel
dam; nam melius est aliquam jacturam pati in morali, potest
bonis temporalibus fortunæ, quā in bonis detinere con-
gratiæ, & non in continuis peccatis sordescere, cubinam.

34. *An con-*
Hinc Berta concubina Titij confitetur Con- cubina possit
fessario cum dolore de peccatis suis: at assertit, manere in
sibi esse impossibile deferere domum Titij, quia domo concu-
si discederet, deberet præ egestate fame perire, binarij, si di-
vel meretricando victum lucrari. Confessarius scedenda fa-
agnoscens impossibilitatem discessus, adhorta- me perire de-
tur ad media opportuna adhibenda, pro extin- beret, vel me-
ctione periculi formalis peccandi: illa respon- retricando
det sibi esse impossibile resistere libidini Titij, victum qua-
quia si resciret Titius, eam è domo ejiceret, rere.

& sic fame periret: Ecce undique angustijs
premitur. In quo casu, cum Berta in domo Ti-
tij degens, & nullō modō possit à libidine libe-
rari, adhortetur eam confessarius, ut speret in
auxilio Dei, & ut à domo actu egrediatur, alias
non absolvatur; quia licet ipsa ore proponat, se
nolle amplius peccare: cum verò alia ex parte
sciat, se non posse resistere libidini Titij, signum
est, si nolit exire è domo, quod vellet in concu-
binatu persistere.

Attentō præcedenti dubiō, occurrit mihi 35. *Propositio*
propos. 60. ab Innoc. XI. damnata, videlicet: Pæ- 60. ab Inno-
nitenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, centio dam-
natura, aut Ecclesie, etsi emendationis spes nulla nata, nota-
appareat, nec est neganda, nec differenda absolu- tur.
tio, dummodo ore proferat, se dolere, & propone-
re emendationem.

Mox dicta propositio, damnatur ex motivo
insufficientis doloris supernaturalis, & propo-
siti emendationis, in ordine ad dandam absolu-
tionem pœnitenti, ex hoc deducitur necessariō,
quod requiratur, ut pœnitens sit ritè dispositus,
id est, ut non habeat qualemcumque dolorem
verbalement, & propositum syllabale emendatio-
nis: sed verum animi dolorem de peccatis com-
missis, cum firmo proposito emendationis.

Hinc de essentia veri doloris, & firmi pro- 36. *Ute quis*
positi emendationis, est, ut sicuti ore dolorem possit absolvi,
profert, itā & animi dolore correspondeat; & requiritur
sicuti ore proponit emendationem, ita & vo- verus dolor
luntate confirmet, se non velle amplius cum au- internus, &
xilio Dei delinquere; in hoc includitur spes e- firmum pro-
mendationis, essentialis dolor, & propositum, positum e-
cui addendum est, ut auferatur proxima occa- mendationis.

sio peccandi, si moraliter fieri possit. Hinc pa-
tet, quā pernicioosa animabus fuerit doctrina
asserens: dummodo ore proferat se dolere, & pro-
ponere emendationem; nam taliter sumptus tam
dolor, quā propositum emendationis, non
fuit formalis, sed solum materialis; itaque non
sufficiens. Quod si fundamenta hujus verita-
tis scire cupias, lege tract. de Consuetudine. num.
8. ubi prænotatam propositionem 60. ab Inno-

centio XI. reprobata, radicitus ostendi esse execrabilem.

Ex prædictis patet alia responsio ad superiorem casum Bertæ: quod si illa verum dolorem habuisset de peccatis, propositum emendationis, & quantum ex sua parte possibile fuisset, amovere omnem occasionem proximam peccandi, tunc non videtur adeo impossibile, quod Confessarius pro tali casu non potuisset ei impertire absolutionem, dummodo formale periculum per actus internos extenuasset.

37. *An danda sit absolutio pœnitenti, qui cum dolore confitetur, & proposito investigatur emendatio-* Quæritur: An Titio solito peccare, & confiteri cum vero dolore, & proposito emendationis, cognito à Confessario; aut dum adhortatur ad non amplius peccandum, asserenti se vel le iussa Confessarii adimplere, putanti tamen se certo in peccatum relapsurum, ideò an tali neganda sit absolutio?

Respondet, huiusmodi pœnitenti danda est absolutio. Ratio est: quia putare se certo relapsurum in peccatum, nullum involvit impedimentum ad absolutionem: ergo non est ipsi neganda. Antecedens probatur; quia *ly putare se certo relapsurum*, nullam involvit imperfectionem moralem, quia omnis imperfectio moralis provenit à libera voluntate: sed putare se certo relapsurum, non pervenit à libe-

ra voluntate, quia *ly putare*, est actus intellectus, repræsentans fragilitatem pœnitentis proclivis ad peccandum; sed hæc repræsentatio fragilitatis, non provenit à libera voluntate pœnitentis; ergo &c. Nam de ratione imperfectionis actus moralis est, consentire in actum repræsentatum malum: non putare, seu dubitare, vel timere, se imposterum consensurum. Sic v. g. si Titio præsentatur sua fragilitas ad se inebriandum sæpius, vel blasphemandum, ad quod pro præterito fuit proclivis, vi cuius putat se certo relapsurum, non tamen approbat voluntate, quod de novo vellet inebriari, vel blasphemare, imò ex opposito detestatur cum firma intentione non labendi, quod est virtutis, non malitiæ; ergo licet talis pœnitens se certo putet relapsurum, non est ipsi neganda absolutio, cum requisita ad absolutionem habeat, id est, dolorem de peccatis ex motivo supernaturali, cum firmo proposito emendationis. Huic conclusioni consentit etiam *Sylvester in summ. Verb. Confessio 1. part. quæst. 21.* ubi asserit: *velle ac proponere est actus voluntatis: existimare autem se relapsurum, est actus intellectus.* Lugo de Pœnit. disp. 14. sect. x. n. 156. & alij penes ipsum. *Cassianus Verb. Occasio. 2. n. 8.*

CAPUT III.

An liceat quærere occasionem peccandi.

Propos. 63. ab Innocent. XI. proscripta:

Licetum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

SUMMARIUM.

38. *Non est licitum, quærere directè occasionem proximam peccandi.*

39. *Varij casus periculi proximi peccandi, exponuntur.*

40. *Filius familias habens domi servam concubinam, quam nequit expellere, tenetur extinguere periculum formale peccandi.*

HÆc propositio pendet è duabus Superioribus, & manifestè constat, si admitteretur, prout jacet quantum Chaos malorum secum portaret. Proinde

38. † *Non est licitum, quærere directè occasionem proximam peccandi.* Dico contra *propos. 63. Innocentio XI. reiectam*: nunquam est licitum quærere directè occasionem proximam peccandi. Ratio est; quia nunquam est licitum peccare; sed quærere directè occasionem proximam peccandi, est peccare; ergo &c, quia quærere talem occasio-

nem, est liberè velle periculum proximum peccandi: sed liberè velle periculum proximum peccandi, est peccatum; nam in moralibus perinde est aliquid facere, ac exponere se periculo faciendi. Ita *Suarez disp. 12. sect. 2. & Ecclesiast. cap. 3. Qui amat periculum, peribit in illo*; sed directè quærere occasionem proximam peccandi, est amare periculum, cum appetat ipsum quærendo. Tum, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona; sed quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali, est malum, quia volitum; ergo tale periculum peccandi ex nullo bono, sive spirituali, sive temporali quærere licitum est; uti patet ex *Evang. Matth. 5. Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, anima verò sua detrimentum patitur.*

Hinc non licet Titio accedere meretricarium, vel popinam pro potando, vel ad locum duelli pro duellando, vel ad alienum thesaurum, etiam ex fine alicujus boni: si Titius est

39. *Varij casus periculi proximi peccandi, exponuntur.*

val-

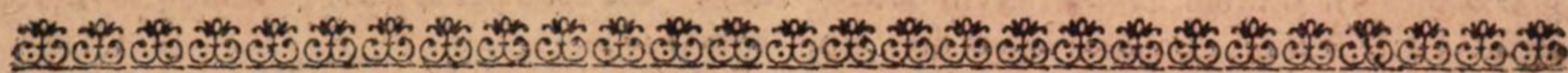
valdè luxuriosus, ebriosus, indomitus duellator, aut nimium proclivus ad furandum, quia meretricarius, locus duelli, respectu naturæ Titi, est occasio proxima peccandi.

Hinc, non licet simplicibus, & male fundatis, aut infirmis in fide, conversari cum infidelibus de Religione; ut cum Turcis, Judæis, Lutheranis; quia taliter se constituunt in occasione proxima subversionis; de quo passim experientia constat, quod ex nimia familiaritate infidelium deficiant, si non toto, saltem in parte à Catholicismo. Ego comperi scemellas catholicas inservientes A catholicis, quæ jam judæizabant, turcizabant, & Lutheranizabant. Huic assertioni adhæret etiam Sanctus Thomas 2. 2. quæst. x. art. 9. & 10. ubi ait: infirmi in fide, de quorum subversione probabiliter timeri potest, prohibendi sunt ab infidelium communione.

Quod si hujusmodi fideles essent in casu, in quo interveniat causa, quæ illam occasionem

proximam reddat moraliter involuntariam, ut v. g. si quis necessario deberet conversari cum infideli, ut sunt Legati Catholici cum aula sua cum Principibus, alijsque hæreticis; vel ut sunt captivi in Turcia: In hoc casu oportet extinguere tale periculum formale peccandi per actus internos, & proprios, nè peccant, eodem modo, quod in propos. 60. dixi.

Colliges, si Filius familias solitus peccare 40. Filius famulatus cum serva domus suæ, quam expellere non potest; aut frater incestuare cum sorore sua, quam bene domi suæ ejicere de domo Patris, aut Matris, in qua si concubimul degunt, non potest; tunc non tenetur de nam, quam ferere occasionem proximam peccandi, nec ejicere servam, si inde oriretur gravis infamia; lere, tenetur nec sororem ob ingens detrimentum, & scandalum: tenetur tamen extenuare periculum formale per actus proprios, & internos, & vitare commercium, quantum possibile illi erit, peccandi. De alijs casibus, vide Verb. Cultus disparitas.

TRACT. CXXVI.

DE ODIO.

Proposit. 10. ab Innoc. XI. rejecta est.

Non tenemur proximum diligere actu internò, & formali.

CAPUT Unicum.

De natura, & circumstantijs Odij.

SUMMARIUM.

1. Definitio Odij.
2. Odium abominationis, & odium inimicitie exponitur.
3. Odium abominationis, & inimicitie perfectum, ex genere suo est lethale.
4. † Propositio 10. ab Innocent. XI. damnata, notatur.
5. Est illicitum, communia signa delectionis proximo negare.
6. Renuere reconciliationem inimici, est peccatum odij.
7. In odio Dei, per se non datur parvitas materia.
8. Odium proximi admittit veniale.
9. Ex injuria gravi accepta, vitare familiaritatem, non est lethale.
10. Ex justa causa negare salutationes, aliaque signa delectionis, si absit scandalum, non est lethale.

11. Peccatorem, ut peccatorem, odio habere, non est illicitum.
12. Odio prosequi peccatorem ex fine bono, non est illicitum.
13. Ex odio non parcere proximo, est grave peccatum.
14. Omnia odia proximorum censentur ejusdem speciei, nisi ex parte objecti pugnent contra diversas virtutes, specie differentes.

Odium derivatur à verbo defectivo i. Definitio odi, quod importat aliquod malum, proximo suo volitum; Proinde sic definiri potest: Odium est actus voluntatis, quod proximo malum volumus sub ratione mali; quod si ipsum præsens est, ejus perseverantia desideratur; si absens est, ejus presentia exoptatur: de quo legatur Layman lib. 2. tract. 3. cap. 7. num. 1.

Hhhh 3

Divi-

2. *Odium* Dividitur odium juxta communem do-
abominatio- *abominatio-* *abominatio-* *abominatio-* *abominatio-*
nis, & odium *nis, & odium* *nis, & odium* *nis, & odium* *nis, & odium*
inimicitia *inimicitia* *inimicitia* *inimicitia* *inimicitia*
exponitur. *exponitur.* *exponitur.* *exponitur.* *exponitur.*
 Strinam, in odium abominationis, & in odium
 inimicitia. Odium abominationis est, aversio
 voluntatis à proximo, ratione alicujus mali, quod
 in eo cognoscimus. Odium inimicitia est, qua-
 tenus exoptamus alteri malum, sub quacunque
 ratione. Sic cohæret *Abelli part. 2. tract. 2. cap.*
4. sect. 5. Hic nota, quod odium tam abomi-
 nationis, quam inimicitia, non solum possit ver-
 sari circa proximum nostrum, verum etiam cir-
 ca Deum, infinite bonum. His positis,

3. *Odium* Quæritur: quale peccatum est odium, tam
abominatio- *abominatio-* *abominatio-* *abominatio-* *abominatio-*
nis, & inimi- *nis, & inimi-* *nis, & inimi-* *nis, & inimi-* *nis, & inimi-*
citia, per se ex *citia, per se ex* *citia, per se ex* *citia, per se ex* *citia, per se ex*
genere suo est *genere suo est* *genere suo est* *genere suo est* *genere suo est*
lethale. *lethale.* *lethale.* *lethale.* *lethale.*
 Dico: Odium perfectum, & formale,
 utrumque ex genere suo est lethale, tam con-
 tra Deum, quam contra proximum. Probatur
 primò de odio Dei, quò vult quis Deo ma-
 lum, quatenus est vindex peccati, vel sub alia
 quacunque ratione. Nunc sic discuro: datur
 præceptum sub mortali, servare legem decalogi;
 sed odisse Deum, est contra legem decalogi,
 quæ dicit, *diliges Dominum Deum tuum ex toto*
corde tuo; ergo odium Dei est lethale. Tum,
 quia Christus Dominus in Evangelio *Joannis*
15. ait: *manete in dilectione mea*; sed habere
 odiò Deum, non est manere in dilectione Dei;
 ergo, &c. Tum, quia cum Deus sit summè, &
 infinite bonus, implicat in ipso dari occasionem
 alicujus odij; ergo si quis ipsum odiò habet, ma-
 ximam illi facit injuriam; cui subinde potest eti-
 am conjungi peccatum blasphemia, & hæresis,
 &c. *Layman lib. 2. tract. 3. cap. 8. num. 5. San-*
ctus Thomas 1. 2. quest. 73. art. 4. Navarrus. cap.
11. num. 14. & alij communiter.

Probatur 2. pars: quia de fide quoque est,
 nos teneri diligere proximum, uti manifestè ex-
 ponitur in Evangelio *Lucæ 10.* *Diliges proxi-*
um tuum sicut te ipsum: Item *Matthæi 5.* *Dili-*
gite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt
vos; & *Joannis 3.* legitur: *qui odit fratrem suum,*
homicida est, quod indicat gravitatem peccati.

4. † *Proposi-* Probatur etiam ratione, quia Proximus no-
tio 10. ab In- *ster, est opus Dei perfectum, capax æternæ bea-*
nocentio XI. *titudinis*; sed repugnat rectæ rationi, tale arti-
damnata, no- *ficiam odiò habere, participativum divinæ na-*
tatur. *turæ.* Tum, quia damnatur propositio deci-
 ma ab *Innocentio XI.* superiùs relata, quæ indi-
 cat odium proximi, videlicet, *non tenemur pro-*
ximum diligere actu interno, & formali; ergo
 tenemur omne odium deponere, habitum con-
 tra proximum, ut *Deus in nobis maneat*, & *cha-*
ritas ejus in nobis perfecta sit, prout monet Apo-
 stolus *Joannes*, &c.

5. *Est illicitum, commu-* Caveat quivis renuere communia signa di-
lectionis pro- *lectionis proximi, nam si omnes amicos in pla-*
ximo negare. *nia signa di-* *tea salutes, solum inimicò exclusò: si omnes*
lectionis pro- *consanguineos, & tibi familiares domui inuites,*
ximo negare. *cum exclusionem inimici, posset esse mortale.*
 Ratio est; quia per hoc te declaras graviter o-
 disse proximum tuum; prout autumat quoque
Sanchez lib. 1. cap. 3. Reginaldus, Biesman cum
alijs.

Insuper si inimicum, in gravi necessitate con- 6. *Renuere*
 stitutum, sive animæ, sive corporis nolis, tibi re- *reconciliatio-*
 conciliari petentem, vel saltem signa amicitia nem inimici,
 tibi indicantem, est signum notabilis odij erga est peccatum
 talem personam: ita etiam, si renuis eum ægro- *odij.*
 tum invisere pro reconciliando ipsum tibi, &
 Deo, vel si calamitosum in domum tuam reci-
 pere nolis, cum commodè fieri posset, demon-
 stras grave odium, ideoque peccas. Ita sentit
Laym. & communiter Theologi.

Quæritur: an odium Dei possit esse veniale,
 ex parvitate materiae?

Respondeo negativè. Ratio est: quia vi in- 7. *In odio Dei*
 finitæ perfectionis in omni genere attributo- *per se non da-*
 rum, semper fit ei maxima injuria, quæ est in- *tur parvitas*
 trinsecè mala, prout docet eodem modò *Bona-* *materia.*
cina tom. 2. disput. 3. quest. 4. Sylvius 2. 2. quest.
34. Nihilominus tamen si tale odium procedat
 ex defectu plenæ advertentia, censetur esse so-
 lum veniale, ob imperfectionem actus volun-
 tatis. Sic *Stoz lib. 1. part. 3. quest. 3. artic. 1.*
num. 111.

Quæritur: an odium proximi possit esse ve-
 niale?

Respondeo affirmativè, imprimis defectu 8. *Odium*
 deliberationis voluntatis, vel subreptionis, vel *proximi, ad-*
 ex levitate materiae; v. g. si quis desideret, ut *mittit venia-*
 proximus malè à Patre, vel Matre, aut præce- *le.*
 ptore, verbis, vel verberibus non gravibus tra-
 ctetur; vel ut in publica declamatione, vel con-
 cione non excellenter partem suam peragat, &c.
Bonacina de Præc. disput. 3. quest. 4. punct. ult. sect.
1. num. 6.

In casu, quò v. g. Titius accepisset notabi- 9. *Ex injuria*
 lem injuriam à Cajo, & Titius ejus conversa- *gravi acci-*
 tionem renueret, vel salutationem, ac solitam *pta, vitare*
 familiaritatem, non esset lethale. Ratio est: *familiarita-*
 quia negatio solitæ amicitia censetur procede- *tem, non est*
 re ex iusto dolore, & ingenti animi acerbitate. *lethale.*
 Ita quoque scribit *Layman lib. 2. tract. 3. cap. 4.*
Biesm. de Peccatis. & alij communiter.

Solent sæpius negari salutationes, & alia 10. *Ex iusta*
 dilectionis signa inter sanguine junctos, ut con- *causa nega-*
 juges, Fratres, Sorores, vel alios familiares: *re salutatio-*
 etiam timorata conscientia, & hoc ex aliquo *nis, aliaque si-*
 disgustu accepto: si desit grave scandalum, non *gna dilectio-*
 excedit veniale. Ratio est; quia non ex odio, *nis, si absit*
 sed ex aliquali eorum mortificatione, in signum *scandalum*
 accepti gravaminis, negant solitam benevolen- *non est leth-*
 tiam. Sic cohæret *Diana part. 5. tr. 13. resolut. 87. lo.*
Mendoza ibidem.

Potest etiam contingere, ut odium proxi- 11. *Peccato-*
 mi careat quoque culpâ veniali, v. g. si Titius *rem, ut pec-*
 Cajum odiò habet, non quatenus homo est, *catorem odiò*
 sed quatenus peccator est, juxta illud *Psalmi habere, non*
118. *Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi.* *est illicitum.*
 Ratio quoque est clara, quia tale odium cadit
 supra peccatum dumtaxat, quod per se est abo-
 minabile.

Eodem modò, si Titius Cajum peccatorem 12. *Odio pro-*
 odiò prosequeretur, exoptando illi aliquod ma- *sequi pecca-*
 lum, mediante quò intenderet destructionem *tozem ex fine*
 peccati Caji, non inculparetur. Ratio est, quia *bono, non est*
illicitum.
 Titius

Titius imprecando malum Caij, non intendit ut malum ipsi, sed malum ut bonum, mediante quò desiderat ejus emendationem, cum exterminatione peccati. Sic licitum est, desiderare meretricibus, furibus, latronibus, carceres pro bono spirituali illorum. Ita *Reginaldus lib. 17. num. 14. Turrianus 2. 2. disp. 91.*

13. Ex odio non parcere proximo, est peccatum grave.

Quid dicendum est de casu unius juvenis undecim annorum circiter, qui ab alio juvene percussus fuerat ad partem sinistram antemensem ita enormiter ad lichen, ut paulò post ex ipsius putrefactione, ipsum expuerit; adhortati fuerant juvenem percusum, ut inimico parceret, is adhortationi restitit, respondendo, se vellet potius mori, quam parcere, eò quòd inculpabiliter se esse ictum protestatur? Respondeo, si talis juvenis in hujusmodi odio contra inimicum, è vita decesserit (nisi eum excusat ignorantia invincibilis de præcepto dilectionis proximi, quod non supponitur, vel aliqua perturbatio mentis,) eum non salvum decessisse, propter rationes suprãdadas, ubi in Epistola exprimit *Joannes III. qui odit fratrem suum, homicida est.*

Quæritur: an omnia odia proximorum, sint ejusdem speciei. Nota, me dicere odia proximorum: ad differentiam odij Dei, & odij proximi, quæ differunt specie; indubitatum est apud Doctores; quia fines, quos odium terminat,

sunt speciei diversi, videlicet Deus, & homo; ergo etiam odium. Sic *Cassropallus tract. 6. dub. 4. num. 5. Coninch. de Charitate. disput. 29. dub. 3. num. 6. &c.* Nunc ad statum quæstionis

Respondeo: probabile esse, omnia odia proximi esse ejusdem speciei, dummodo sistant in solo malo proximi, ut malum est. Ratio est; quia malum ut sic, in sua ratione præscindit ab omni termino subalterno mali; ita *Valentia 2. 2. nisi ex parte disput. 9. quæst. 3. punct. 2. Bonacina tom. 2. disp. objecti punct. 3. quæst. 4. punct. ult. sect. 1. n. 10.* Hanc opinionem ego admitto in casu, quò gaudeamus de aliquo malo ut sic, quod aliunde proximo advenit: aut si in particulari nos illud infligere intendimus, rectius iudico, unum malum distinguere ab altero specie; v. g. si intendo ex odio puellam deflorare, vel occidere, hæc duo mala pugnant contra diversas virtutes, speciei differentes; primum contra castitatem, secundum contra justitiam, diversam à castitate; ergo in confessione hæc species, & similes sunt aperiendæ, prout docet etiam *Tamburinus in methodo Confess. lib. 2. cap. 6. sect. 3. num. 10. Suarez de Charitate disp. 6. sect. 2. num. 2. Sto. lib. 1. part. 3. quæst. 3. art. 1. sect. 2. num. 38. Silvius 2. 2. qu. 34. art. 6.*

Plura de odio vide in tract. De Charitate; De Detractione &c.

TRACT. CXXVII.

DE ORDINE PRIMO

Proposit. 1. ab Innoc. XI. damnata, est:

Non est illicitum, in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hinc sententiâ probabili tantum, utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut Episcopalis.

CAPUT I.

De natura, & multiplicitate Sacramenti Ordinis.

SUMMARIUM.

1. Definitio Ordinis, & causa efficiens ejusdem notatur.

2. Septem sunt Ordines majores, & quatuor minores.

3. Prima tonsura non est Ordo.

4. An Episcopatus sit Ordo, duæ opiniones notantur.

5. Episcopatus est verus Ordo partialis.

6. Pa.

2. *Odium abominatio- nis, & odium inimicitia exponitur.* Dividitur odium juxta communem doctrinam, in odium abominationis, & in odium inimicitia. Odium abominationis est, aversio voluntatis à proximo, ratione alicujus mali, quod in eo cognoscimus. Odium inimicitia est, quatenus exoptamus alteri malum, sub quacunque ratione. Sic cohæret *Abelli part. 2. tract. 2. cap. 4. sect. 5.* Hic nota, quod odium tam abominationis, quam inimicitia, non solum possit versari circa proximum nostrum, verum etiam circa Deum, infinite bonum. His positis,

3. *Odium abominatio- nis, & inimicitia, per se ex genere suo est lethale.* Quæritur: quale peccatum est odium, tam abominationis, quam inimicitia, seu malevolentia? Nunc respondeo & Dico: Odium perfectum, & formale, utrumque ex genere suo est lethale, tam contra Deum, quam contra proximum. Probatur primò de odio Dei, quò vult quis Deo malum, quatenus est vindex peccati, vel sub alia quacunque ratione. Nunc sic discurre: datur præceptum sub mortali, servare legem decalogi; sed odisse Deum, est contra legem decalogi, quæ dicit, *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*; ergo odium Dei est lethale. Tum, quia Christus Dominus in Evangelio *Joannis 15.* ait: *manete in dilectione mea*; sed habere odiò Deum, non est manere in dilectione Dei; ergo, &c. Tum, quia cum Deus sit summè, & infinite bonus, implicat in ipso dari occasionem alicujus odij; ergo si quis ipsum odiò habet, maximam illi facit injuriam; cui subinde potest etiam conjungi peccatum blasphemia, & hæresis, &c. *Layman lib. 2. tract. 3. cap. 8. num. 5. Sanctus Thomas 1. 2. quest. 73. art. 4. Navarrus. cap. 11. num. 14.* & alij communiter.

4. † *Propositio 10. ab Innocentio XI. damnata, notatur.* Probatur etiam ratione, quia Proximus noster, est optus Dei perfectum, capax æternæ beatitudinis; sed repugnat rectæ rationi, tale artificium odiò habere, participativum divinæ naturæ. Tum, quia damnatur propositio decima ab *Innocentio XI.* superiùs relata, quæ indicat odium proximi, videlicet, *non tenemur proximum diligere actu interno, & formali*; ergo tenemur omne odium deponere, habitum contra proximum, *ut Deus in nobis maneat, & charitas ejus in nobis perfecta sit*, prout monet *Apostolus Joannes, &c.*

5. *Est illicitum, communia signa dilectionis proximi, nam si omnes amicos in planitia signa dilectionis proximi negare.* Caveat quivis renuere communia signa dilectionis proximi, nam si omnes amicos in planitia salutis, solum inimicò exclusò: si omnes consanguineos, & tibi familiares domui invites, cum exclusione inimici, posset esse mortale. Ratio est; quia per hoc te declaras graviter odisse proximum tuum; prout autumat quoque *Sanchez lib. 1. cap. 3. Reginaldus, Biesman cum alijs.*

Insuper si inimicum, in gravi necessitate constitutum, sive animæ, sive corporis nolis, tibi reconciliari petentem, vel saltem signa amicitia nem inimici, tibi indicantem, est signum notabilis odij erga talem personam: ita etiam, si renuis eum ægrò, tum invisere pro reconciliando ipsum tibi, & Deo, vel si calamitosum in domum tuam recipere nolis, cum commodè fieri posset, demonstras grave odium, ideoque peccas. Ita sentit *Laym. & communiter Theologi.*

Quæritur: an odium Dei possit esse veniale, ex parvitate materia?

Respondeo negativè. Ratio est: quia vi infinitæ perfectionis in omni genere attributorum, semper fit ei maxima injuria, quæ est intrinsecè mala, prout docet eodem modò *Bonacina tom. 2. disput. 3. quest. 4. Sylvius 2. 2. quest. 34.* Nihilominus tamen si tale odium procedat ex defectu plenæ advertentia, censetur esse solum veniale, ob imperfectionem actûs voluntatis. Sic *Stoz lib. 1. part. 3. quest. 3. artic. 1. num. 111.*

Quæritur: an odium proximi possit esse veniale?

Respondeo affirmativè, imprimis defectu deliberationis voluntatis, vel subreptionis, vel ex levitate materia; v. g. si quis desideret, ut proximus malè à Patre, vel Matre, aut præceptore, verbis, vel verberibus non gravibus tractetur; vel ut in publica declamatione, vel concione non excellenter partem suam peragat, &c. *Bonacina de Prac. disput. 3. quest. 4. punct. ult. sect. 1. num. 6.*

In casu, quò v. g. Titius accepisset notabilem injuriam à Cajo, & Titius ejus conversationem renueret, vel salutationem, ac solitam familiaritatem, non esset lethale. Ratio est: quia negatio solitæ amicitia censetur procedere ex justo dolore, & ingenti animi acerbitate. Ita quoque scribit *Layman lib. 2. tract. 3. cap. 4. Biesm. de Peccatis.* & alij communiter.

Solent sæpius negari salutationes, & alia dilectionis signa inter sanguine junctos, ut conjuges, Fratres, Sorores, vel alios familiares: etiam timorata conscientia, & hoc ex aliquo disgustu accepto: si desit grave scandalum, non excedit veniale. Ratio est; quia non ex odio, sed ex aliquali eorum mortificatione, in signum accepti gravaminis, negant solitam benevolentiam. Sic cohæret *Diana part. 5. tr. 13. resol. 87. lo. Mendozæ ibidem.*

Potest etiam contingere, ut odium proximi careat quoque culpâ veniali, v. g. si Titius Cajum odiò habet, non quatenus homo est, sed quatenus peccator est, juxta illud *Psalmi 118. Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi.* Ratio quoque est clara, quia tale odium cadit supra peccatum dumtaxat, quod per se est abominabile.

Eodem modò, si Titius Cajum peccatorem odiò prosequeretur, exoptando illi aliquod malum, mediante quò intenderet destructionem peccati Caji, non inculparetur. Ratio est, quia

Titius

6. *Renuere reconciliatio- nem inimici, est peccatum odij.*
7. *In odio Dei per se non datur parvitas materiae.*
8. *Odium proximi, admittit veniale.*
9. *Ex injuria gravi accepta, vitare familiaritatem, non est lethale.*
10. *Ex justa causa negare salutationes, aliaque signa dilectionis, si absit scandalum, non est lethale.*
11. *Peccatore rem, ut peccatorem odiò habere, non est illicitum.*
12. *Odio prosequi peccatorem ex fine bono, non est illicitum.*

Titius imprecando malum Caij, non intendit ut malum ipsi, sed malum ut bonum, mediante quò desiderat ejus emendationem, cum exterminatione peccati. Sic licitum est, desiderare meretricibus, furibus, latronibus, carceres pro bono spirituali illorum. Ita *Reginaldus lib. 17. num. 14. Turrianus 2. 2. disp. 91.*

13. Ex odio non parcere proximo, est peccatum grave.

Quid dicendum est de casu unius juvenis undecim annorum circiter, qui ab alio juvene percussus fuerat ad partem sinistram antemensem ita enormiter ad lichen, ut paulò post ex ipsius putrefactione, ipsum expuerit; adhortati fuerant juvenem percusum, ut inimico parceret, is adhortationi restitit, respondendo, se vel lepotius mori, quam parcere, eò quòd inculpabiliter se esse ictum protestatur? Respondeo, si talis juvenis in hujusmodi odio contra inimicum, è vita decesserit (nisi eum excusat ignorantia invincibilis de præcepto dilectionis proximi, quod non supponitur, vel aliqua perturbatio mentis,) eum non salvum decessisse, propter rationes suprãdadas, ubi in Epistola exprimit *Joannes III. qui odit fratrem suum, homicida est.*

Quæritur: an omnia odia proximorum, sint ejusdem speciei. Nota, me dicere odia proximorum: ad differentiam odij Dei, & odij proximi, quæ differunt specie; indubitatum est apud Doctores; quia fines, quos odium terminat,

sunt specie diversi, videlicet Deus, & homo; ergo etiã odium. Sic *Castropallao tract. 6. dub. 4. num. 5. Coninch. de Charitate. disput. 29. dub. 3. num. 6. &c.* Nunc ad statum quæstionis

Respondeo: probabile esse, omnia odia proximi esse ejusdem speciei, dummodo sistant in solo malo proximi, ut malum est. Ratio est; sentur ejus- quia malum ut sic, in sua ratione præscindit ab omni termino subalterno mali; ita *Valentia 2. 2. nisi ex parte disput. 9. quæst. 3. punct. 2. Bonacina tom. 2. disp. objecti pu- 3. quæst. 4. punct. ult. sect. 1. n. 10.* Hanc opinionem ego admitto in casu, quò gaudeamus de aliquo malo ut sic, quod aliunde proximo advenit: alit si in particulari nos illud infligere intendimus, rectius iudicò, unum malum distinguì ab altero specie; v. g. si intendo ex odio puellam deflorare, vel occidere, hæc duo mala pugnant contra diversas virtutes, specie differentes; primum contra castitatem, secundum contra justitiam, diversam à castitate; ergo in confessione hæc species, & similes sunt aperiendæ, prout docet etiam *Tamburinus in methodo Confess. lib. 2. cap. 6. sect. 3. num. 10. Suarez de Charitate disp. 6. sect. 2. num. 2. Sto. lib. 1. part. 3. quæst. 3. art. 1. sect. 2. num. 38. Silvius 2. 2. qu. 34. art. 6.*

Plura de odio vide in tract. De Charitate; De Detractione &c.

TRACT. CXXVII.

DE ORDINE PRIMO

Proposit. 1. ab Innoc. XI. damnata, est:

Non est illicitum, in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hinc sententiã probabili tantum, utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut Episcopalis.

CAPUT I.

De natura, & multiplicitate Sacramenti Ordinis.

SUMMARIUM.

1. Definitio Ordinis, & causa efficiens ejusdem notatur.
2. Septem sunt Ordines majores, & quatuor minores.
3. Prima tonsura non est Ordo.
4. An Episcopatus sit Ordo, duæ opiniones notantur.
5. Episcopatus est verus Ordo partialis.

6. *Papatus, Patriarchatus, Archi-Episcopatus, non est ordo.*
 7. *Ordo est Sacramentum novae legis.*
 8. *Ordo Presbyteratus per se in particulari, est Sacramentum.*
 9. *Ordo Diaconatus, est Sacramentum.*
 10. *Ordo Subdiaconatus, est Sacramentum.*
 11. *Quatuor Ordines minores, sunt Sacramenta.*
 12. *Episcopatus est etiam Sacramentum indistinctum secundum quid à presbyteratu.*
 13. *Omnes septem Ordines constituunt unum adaequatum, completum, & ab solutum Sacramentum Ordinis.*

1. *Definitio Ordinis & causa efficiens eiusdem notatur.*

Ordo est à Christo Domino institutus in ultima cena. *Luca 22.* cum dixit: *hoc facite in meam commemorationem.* Est signaculum Ecclesiae, per quod spiritualis potestas traditur ordinato, & gratia confertur ad Ecclesiastica munia rite obeunda. Dicitur, *per quod spiritualis potestas traditur ordinato*; id est per formam, quam consecrans profert, confertur ordinato jus exercendi, quæ sui sunt ordinis: Dicitur, *gratia confertur ad Ecclesiastica munia rite obeunda*: per quod exprimitur effectus Sacramenti, qui est gratia, & jus ministrandi, quæ ad sacram Eucharistiam spectant; sive immediate eam conficiendo, sive mediate alios minores exercendo. Sic *Tannerus de Ordine.* Alij strictius definiunt Ordinem, hoc modo: *Ordo est Sacramentum, quod spiritualis potestas circa Eucharistiam in Missæ Sacrificio traditur.* Sic *Marchinus de Sacrament. Ord. tr. 1. part. 1. cap. 4. Valentia tom. 4. disp. 9. quest. 1. punct. 2. Vasquez tom. 3. in 3. part. disp. 235.*

Nunc quæritur, quot dantur Ordines?

2. *Septem sunt ordines, licet Presbyteratus, Diaconatus, & Subdiaconatus tres majores, & quatuor minores.*
 3. *Prima tonsura, non est Ordo.*
 4. *An Episcopatus sit Ordo, duæ opiniones notantur.*

Respondeo septem; tres majores: videlicet Presbyteratus, Diaconatus, & Subdiaconatus. Minores sunt quatuor; scilicet Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus, & Ostiariatus. Ita Concilium *Trid. sess. 23. cap. 2.* Prima Tonsura, est tantum dispositio ad Ordines; quia non reperitur, quod aliquod Concilium Ordinem vocet: Nihilominus tamen per illam redditur homo capax privilegiorum Ecclesiasticorum. Hæc veritas est contra acatholicos, qui solum tres Ordines in Ecclesia Dei esse dicunt: nimirum Episcopatum, Presbyteratum, & Diaconatum. Ita, *Calvinus lib. 4. Institut. cap. 4. Lutherus & alij.* Ast fulcrum Orthodoxæ veritatis, ultra *Trid.* citatum, à *Conc. Carthagin. 4. Canon. 2. Florentino in decreto Eugenij: & Chalcedonensi* roboratur; ergo &c.

Quæritur: an Episcopatus sit ordo? Geminæ opiniones de hoc quæsito apud Doctores reperiuntur. Prima affirmat, esse Ordinem. Ratio est: quia per Episcopatum accipitur facultas realis consecrandi cæteros ministros Ecclesiae, seu conferendi Ordines, & Sacramentum confirmationis. Ita quoque *Scotus in 4. dist. 24. art. 2. Vasquez 3. part. tom. 3. disput. 240. cap. 4. Layman lib. 5. tract. 9. cap. 7.* Opinio se-

cunda, negat Episcopatum esse propriè Ordinem. Ratio hujus est; quia cum concilium *Trid.* supra citatum, numerando omnes alios Ordines, tacuerit de Episcopatu: signum est non esse Ordinem, alias essent octo Ordines, quod male sonare videretur in Ecclesia Dei. His notatis, 5. *Episcopa-*

Dico, Episcopatum esse verum Ordinem, *tus est verus ordo paria-* non totalem totalitate distinctâ ab Ordine presbyteratus, sed partialem, quatenus cum sacerdotio facit unum perfectum, & indistinctum Ordinem; id est, Episcopatus complet Sacerdotiû in totali dignitate sacerdotali, superaddendo jus conferendi alijs Ordines, & confirmandi. Quod non sit Ordo separatus à presbyteratu, patet ex *Trid. sess. 23. cap. 4.* Tum, quia per Episcopatum non datur specialis facultas ad conficiendum corpus Christi; ergo &c. ita consentit *Sanctus Thomas in supplemento 3. part. quest. 40. art. 5. Covaruvias lib. 1. cap. 10. num. 15. Alfisiodorensis lib. 4. tract. 8. quest. 1. Scotus lib. 10. quest. 1. art. 2. Major in 4. dist. 24. quest. 1. &c.*

De Papatu, Patriarchatu, Archiepiscopatu, non est dubitandum, non esse Ordinem, cum nihil supra Episcopatum addant, in ordine ad conficiendum corpus Christi, nisi solam dignitatem extrinsecam; ergo non est Ordo; imò Cardinalatus, secundum se consideratus, non est aliud, quam sola eminentissima dignitas sine omni charactere constituta à Papa, ad hoc, ut Cardinalibus Consilijs suis uti possit pro nunc, & pro successore eligendo. *Azorius part. 2. lib. 4. cap. 1. quest. 1. quest. 3. Bonacina disp. 7. quest. unica punct. 1. num. 5.* Nunc

Quæritur: an Ordo sit Sacramentum novæ legis?

Respondeo affirmative; ita sancitum est in Concilio *Trid. sess. 23. cap. 3. Cum Scripturæ testimonium inquit, Apostolicâ traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram ordinationem, qua verbis, & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri, dubitare nemo debet, Ordinem esse verè, & propriè unum ex septem Sanctæ Ecclesiæ Sacramentis.* Et Canon 1. & 2. sic loquitur: *Si quis dixerit, non esse in novo testamento Sacerdotium visibile, externum, vel non esse potestatem aliquam consecrandi, & offerendi verum corpus, & sanguinem domini, & peccata remittendi, & retinendi; sed officium tantum, & nudum ministerium predicandi Evangelium; vel eos, qui non predicant, non esse Sacerdotes, anathema sit; ergo Ordo, novæ legis est Sacramentum.*

Probat 2. ex Augustino cap. 13. contra Episc. Parmeniani: *Si nos malè facimus, ait sanctus, ipsi explicent, quomodo Sacramentum baptismi non possit omitti, & Sacramentum ordinis possit omitti. Si enim utrumque Sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non omittitur, & istud omittitur; neutri sacramento iniuria facienda est; ergo &c.*

Probat 3. ratione: Sacramentum definitur, quod sit signum visibile invisibilis gratiæ; sed tale est ordo; ergo est sacramentum. Major

ior est certa; minor probatur: quia Ordo confert gratiam, uti clarè loquitur *Ambros. lib. De dignitate sacerdot. cap. 5. Quis dat Episcopalem gratiam; Deus, an homo? Respondet sine dubio, Deus: sed per hominem dat Deus: homo imponit manus, Deus largitur gratiam; ergo &c.*

Hucusque probavi, Ordinem in genere esse Sacramentum verum novæ legis: modò inquiritur, an etiam Ordines in particulari, sortiantur dignitatem Sacramentalem? Proinde,

8. Ordo Presbyteratus per majores, quam quatuor minores, esse verum Sacramentum; & quidem de Ordine Presbyterali est. Sacramentum nullum omnino est dubium, de quo Concilia, & Sancti Patres expressè loquuntur esse Sacramentum, prout colligitur ex *Trid. sess. citata, Can. 4.* in quo imprimatur character, & *Sanctus Leo Epistola 8. Ad Dioscorum. cap. 1.* cum aliis, hunc Ordinem vocat Sacramentum; ergo &c.

9. Ordo Diaconatus, est etiam Sacramentum; quia Diaconi ordinantur ab Episcopo per impositionem manuum, his verbis: *accipite Spiritum Sanctum*; sed acceptio Spiritus Sancti per impositionem manuum, denotat signum visibile invisibilis gratiæ; ergo est Sacramentum. Tum, quia *Concil. Carth. 4. Canon. 4.* refert: etiam Apostolos Diaconos per impositionem manuum ordinasse; & *Sanctus Hieronymus. cap. 3. contra Vigilant.* manifestè docet, esse Sacramentum.

10. Ordo Subdiaconatus, est etiam Sacramentum. Convincitur pariter, Subdiaconatum auctoritate esse Sacramentum ex tantorum Doctorum, tam vetustorum, quam modernorum; qui *Sanctus Thomas in 4. dist. 24. quest. 2. art. 1. Valentia quest. 1. De Sacrament. ordin. punct. 4. Magister in 4. dist. 24. Medina lib. 1. cap. 46.* Tum, quia Sanctus Ignatius Episcopus ita sentit, ac de eo *Concilium Carthag. in citat. can. 5.* ubi expressè illius meminit, esse Sacramentum; ergo &c. Tum, quia talis Ordo causat gratiam; igitur &c.

Quòd quatuor Ordinis minores sint etiam Sacramenta, patet; quia singula habent materiam, & formam diversam, ac officium Sacrum, quod ordinatur tanquam individuum ad suum genus, nimirum ad Sacerdotium, & Eucharistiam conficiendam; ergo sunt Sacramenta. Tum, quia *Eugenius IV.* postquam declarat, tres majores Ordines esse Sacramenta, subdit: & *similiter de alijs*: ergo etiam quatuor Ordines minores sunt Sacramenta. Legatur *Conc. Trid. sess. 23. cap. 2. Isambertus disput. 2. de Ordine art. 2.*

De Episcopatu dubitant Auctores, an sit Sacramentum? sed ut omnis æquivocatio tollatur, dico: esse quidem Sacramentum, sed non distinctum à Sacramento Sacerdotij, nisi ad summum secundum quid, seu partialiter. Ratio est: quia in consecratione Episcopi, non datur major facultas ad Corpus Christi, nec potest quis consecrari in Episcopum, nisi prius sit Sacerdos. Tum, quia per Ordinem Episcopalem solum additur dignitati Sacerdotali alia major dignitas, & facultas, exercendi aliquos sublimiores actus in Ecclesia Dei, ut consecrandi alios in Sacerdotes, conficiendi, & ministrandi Sacramentum chrismatis; ergo &c. *Zannerus & alij. Nihilominus tamen de hoc uberius lege penes Bellarminum lib. 1. De Sacram. Ordinis. cap. 5.*

Ut autem respondere possis objectionibus, advertite: me non dicere, quòd omnes Ordines sint Sacramenta per se completa, & totalia totitate absolutà, sed necessariò important aliquem respectum, tanquam membra ad suum adequatum corpus, quatenus omnia referuntur ad Sacramentum Sacerdotij; cum illo simul sumpta, faciunt, & componunt unum perfectum, & integrum Sacramentum Ordinis. Sic consentit Marchinus de Sacramento ordinis, *tractat. 1. part. 1. cap. 15. num. 14.*

CAPUT II.

De materia, & forma Sacramenti Ordinis.

SUMMARIUM.

14. Christus omnium Ordinum materias in communi, non in particulari instituit.
15. Instrumentum sensibile, per quod traditur potestas aliqua ordinando, habet rationem materiæ remotæ Ordinis, ipsa traditio rationem materiæ proximæ, & verba prolata ab Episcopo, habent rationem formæ.
16. Materia Ostiariatus, est tam traditio clavium Ecclesiæ, quam cymbali ab Episcopo ordinando facta; unde si una ex his materijs omitteretur, incurreret censuram Innocentij XI.
17. Officium Ostiarii quale est, notatur.
18. Materia Lectoratus, est traditio libri Prophetiarum, tam veteris, quam novi testamenti.

19. Officium Lectoratus, est traditio libri exorcismorum.
20. Materia Exorcistatus, est traditio libri exorcismorum.
21. Materia Acolythatus, est tam traditio Illiceorum vacuorum, quam candelabri, cum cereo extincto.
22. Officium Acolythi notatur.
23. Materia Subdiaconatus, est traditio Calicis vacui, cum patena duntaxat, quamquam alij volunt, esse etiam traditionem libri Epistolarum.
24. Duplex materia Diaconatus à DD. assignatur.

25. † *Materia Diaconatus, est tam traditio libri Evangeliorum, quam impositio manuum ab Episcopo facta.*
26. † *Materia Ordinis Sacerdotalis, est tam traditio calicis cum vino, & patena cum pane, quam impositio manuum, ab Episcopo facta.*
27. *Si ordinandus acciperet calicem cum patena ab Episcopo, sub pronuntiatione formæ, sine impositione manuum, esset verus Sacerdos, non tamen posset administrare alia Sacramenta, defectu facultatis.*
28. *Materia totalis Episcopatus, congeritur ex impositione manuum à tribus Episcopis facta, ex unctione capitis, & manuum, & ex traditione baculi Pastoralis, annuli, & libri Evangeliorum impositione supra cervicem, & scapulas.*
29. *Qualis tactus requiritur materia, in suscipiente Ordines, duplex opinio notatur.*
30. *Dicere, quod sufficiat tactus moralis materia, in praxi subest censura.*
31. *Ad valide recipiendum Ordines, est de essentia, tactus physicus materia remota.*
32. *Tactus Physicus materia, debet esse simul simultate formæ.*
33. *Dicere, quod Ordines minores cum Subdiaconatu, & Diaconatu non deberent sub conditione iterari, si juxta opinionem probabilem, sed minus tutam fuissent collati, non subest damnationi, secus dicendum est de Presbyteratu.*

DUbi procedit, an detur aliqua sententia in conferendis Ordinibus, quæ propositioni primæ ab Innocentio XI. damnatæ subjiciatur? Ut autem veritas manifestetur, singulorum Ordinum materia exponenda est.

14. *Christus* Nè aliqua difficultas suborietur, adverte, omnium Ordinum materiam instituisse; non quidem in particulari, sed in communis, non in particulari instituit. Christum Dominum omnes materias Ordinum instituisse; non quidem in particulari, sed in communi dumtaxat, præcipiendo Apostolis, & per illos Episcopis, ut Ordines conferrent per traditionem instrumentorum, quibus significaretur eorum potestas per verba expressa. Sic docet quoque Cardinalis Bellarminus cap. 9. de Ordine. Isambertus. art. 6. & 8.

15. *Instru-* Nota 1. Hic inquirendum non esse de prima mentum sensibile, per uti per se Concilia, Sancti Patres, alijque Doctores satis clarè testantur; igitur solum investigandum est de Ordinibus, tanquam de Sacramentis, quatenus significant signum sensibile, illud instrumentum, per quod potestas ordinandi ad aliquod officium sacrum exercendum traditur per verba, quæ à ministro proferuntur, dum tale instrumentum, tanquam materiam remota Ordinis motam exhibet; & hic adverte, quod illud instrumentum, quod traditur, habeat rationem materiae remotæ Ordinis; ipsa verò traditio, rationem materiae proximæ: Verba verò imperativa, quæ ab Episcopo rem porrigente profertur ab Episcopo, habent rationem formæ. Ità habetur ex

traditione universali Ecclesiæ, & definitione Conciliorum, Florentini &c. Bonacina disp. 8. De Sacram. ordinis. quæst. unica. punct. 3. Nunc ad materia particularia descendo; & quidem.

Dico 1. Materiam Ordinis Ostiariatus, (qui est infimus Ordo,) esse traditionem clavium Ecclesiæ, ab Episcopo Ostiario factam, in ordinatione, & Cymbali, juxta probabilioris opinionem: proinde, si quis ordinaretur in Ostiarium cum sola traditione clavium sine Cymbalo, esset ordinatus juxta opinionem minus tutam; ergo Cymbali, ab inureretur censura propositionis primæ ab Innocentio XI. reprobata; est contra nonnullos, quos tacito nomine refert Bassani De Sacram. ord. etia; unde si sub num. 4.

Officium Ostiarii, est aperire, & claudere portas Ecclesiæ, pulsare campanas pro convocando populum ad divina audiendum; custodire, quæ templi Dei sunt, ac fideles in illud admittere, & infideles, excommunicatos expellere. Adverte, quod ordinandus, dum materia ei traditur, debeat eam physicè tangere, dum forma ab Episcopo profertur, quæ est hujus tenoris: sic agite, quasi Deo reddituri rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur. Eodem modò observandum est in alijs Ordinibus.

Dico 2. Materiam Lectoratus esse traditionem libri Codicis divinarum lectionum, seu continens Prophetias veteris, & novi testamenti. Forma est: Accipe, & esto relator verbi Dei.

Officium Lectoratus, est legere Prophetias, non est tamen necesse intra Missarum solemnias, sed extra ad alias preces, & horas: Si alius liber loco hujus porrigeretur, in quo hujusmodi lectiones Prophetiarum non contineretur, invalida esset ordinatio; igitur subjiceretur censuræ Innocentii XI.

Dico 3. Materiam Exorcistatus esse traditionem libri Exorcismorum, & formam esse: accipe, & commenda memoria, & habeto potestatem imponendi manus super Energumenum, sive baptizatum, sive Cathechumenum. De materia hujus Ordinis, loquitur Concil. Carthag. 4. Can. 7. Proinde Ordinarius adhibendo alium librum in ordinatione Exorcistæ, incurreret damnationem memoratæ propositionis primæ, ab Innocentio XI. expulsæ.

Dico 4. Materiam Acolythatûs non solum esse traditionem urceolorum, seu ampullarum vacuarum, ut vult Durandus in 4. dist. 24. quæst. 3. Sotus. Ledesma. Nec solum candelabri cum cereo extincto traditionem; sed utrumque simul. Ratio est: quia Concil. Florent. in decreto Eugenij; Carthagin. citatò Can. 7. utriusque memoratæ materiae facit mentionem; ergo si Episcopus solam unam ex his materijs in ordinatione adhiberet: vel si ordinandus solam unam physicè tangeret, esset dubiè ordinatus; quia tutior est opinio, quæ utramque materiam pro tali Ordine requirit, & minus est periculum errandi; ergo &c. Marchius tractat. 2. part. 5. cap. 2. Zannerus disput. 7. quæst. 2. dub. 3.

Officium

supradictæ formæ, vi cuius datur huiusmodi facultas.

28. † *Materia totalis Episcopatus congeritur ex tribus partialibus; quarum prima est impositio manuum à tribus Episcopis facta, super caput ordinandi; secunda, est unctio capitis, & manuum per Episcopum consecratorem facienda; tertia, est traditio baculi Pastoralis, annuli, & libri Evangeliorum, cum impositione eius supra cervicem, & scapulas electi; unicuique ex his materijs correspondet propria formula, quæ per Episcopum consecratorem in traditione materiæ profertur. Unde omnes aliæ opiniones, quæ separatim aliquam ex his numeris materijs docerent sufficere ad consecrationem Episcopi, subsunt in praxi damnationi propositionis primæ, ab Innocentio XI. damnatæ. (non obstante quod fortè speculative, ut probabiles admitti possent.) Ratio est: quia hæc nostra opinio circa valorem sacramenti versans, tutior est, aliæ minùs tutæ, eò quod excludunt opiniones, quæ in praxi probabiles admittuntur. *Isambertus*, & alij plures.*

Hinc est, quod sententia *Vasquez*, relata *disp. 240. cap. 5.* quæ docet materiam Ordinis Episcopalis consistere solum in manuum impositione à tribus Episcopis facta: ad summum speculative admitti potest, in praxi verò subest censuræ Innocentij XI.

29. *Qualis tactus requiritur materiæ in suscipiendo Ordine, duplex opinio notatur.*

Binæ opiniones oppositæ de hoc quæsito proferuntur. Prima docet, sufficere contactum moralem, quam tuetur *Layman de Sacrament. Ordinis; Vasquez penes Castropalao tom. 3. tract. 27. punct. 4. num. 21.* Secunda opinio, dicit non sufficere contactum moralem, sed de essentia requiritur tactus physicus. Ita *Sanctus Thomas in 4. dist. 24. quest. 1. art. 1. quest. iunct. 5. ad 5. Diana part. 3. tract. 1. resol. 40. Sotus. Paludanus. Valentia*, & alij. Nunc respondeo, &

30. † *Dicere quod sufficiat tactus moralis materiæ in receptione Ordinum, est opinio ad tactus moralis materiæ: subest censuræ propositionis primæ ab Innocentio XI. rejectæ. Ratio est, quia attentis omnibus circumstantijs, est minùs tuta pro valore sacramenti; ergo &c.*

31. † *Advalide recipiendum Ordines est de essentia tactus physicus materiæ remotæ.* Dico 10. De essentia valoris consecrationis, & receptionis Ordinis in ordinante, est tactus physicus materiæ remotæ, seu instrumenti, quod porrigitur ab Episcopo. Ratio est: quia hæc est opinio tutior, & nullatenus exponit sacramentum periculo frustrationis. Tum, quia in sacramento baptismi, Confirmationis, extremæ unctionis, est necessarius tactus physicus materiæ, aliàs non reciperetur, nec conficere-

tur sacramentum: ergo &c. Tum, quia si deesset contactus physicus, non verificaretur sensus formæ, qui exponitur per verbum imperativum *accipe* v. g. librum, calicem &c. quia si non tangitur liber, non accipitur. Tum, quia iura volunt, ut tangatur materia, ut colligitur ex *dist. 23.* ergo cum solum tactus physicus sit verus, & propriè sumptus tactus, consequenter iste est necessarius pro valore sacramenti: de quo plura in *tract. de Sacramentis in gener.*

Quæritur: An tactus physicus debet esse simul, simultate formæ? Circa hoc quæsitum docent plurimi Doctores, ut *Cardinalis de Lugo lib. 1. moral. dub. 33. Layman. lib. 5. tract. 2. cap. 7. esse simul, simul. 8. Diana part. 3. tract. 4. resol. 6.* non esse necessarium ad valorem Sacramenti, ut tactus physicus materiæ in eodem instanti, quod forma pronunciatur, fiat, sed sufficere, ut sit, simul moraliter, id est, immediate post, vel antea sine mora interposita, quia hoc modò forma videtur adhuc cadere supra materiam, vi cuius faciunt unum compositum morale. Imò *Fernarius de Ordine cap. 2. num. 5.* citatus à *Cassiano à Sancto Elia tract. de Ordine. num. 168.* ait: Ita Romæ in quadam Congregatione definitum fuisse: Quamquam meò iudiciò melius foret, si tactus materiæ semper existeret cum simultate formæ, ad præcludendum multas anxietates, quæ ex contactu morali pullulare possent, uti solidè probò in tractatu de Sacramentis in genere, & ibi te videre cupio.

Quæritur: An damnaretur opinio docens, quod si Ordines minores, cum Subdiaconatu, & Diaconatu collati fuissent solum juxta opinionem probabilem, sed minùs tutam, non debere sub conditione iterari. Respondeo, doctrinam præsentis quæsiti non subesse damnationi propositionis primæ, ab *Innocentio XI.* anathematizatæ. Ratio est: quia hæc opinio non asserit, quod conferendi sint Ordines juxta opinionem minùs tutam; sed solum si taliter collati non sunt iterandi, quia non ita necessarii sunt, quin per Ordinem sacerdotalem legitime sumptum, non possint eorum munera suppleri. Tum, quia non habent annexum aliquod officium ad salutem animarum simpliciter necessarium. In casu tamen, quo etiam Ordo sacerdotum minùs tutè collatus esset, dicendo, quod non sit iterandus sub conditione, talis opinio subesset damnationi. Ratio est; quia dubitatio valoris talis Ordinis à nullo alio Ordine suppleri potest; sicque talis Sacerdos esset solum probabiliter Sacerdos, & solum probabiliter administraret sacramenta, quod vergeret in maximum detrimentum animarum; ergo talis Ordo sub conditione est iterandus. Ita quoque; *P. Granado 3. part. contr. 9. tr. 5. disp. 9. penes Cardenas dissert. 2. cap. 7. art. 3. num. 512. & 513.*

33. Dicere, quod Ordines minores cum Subdiaconatu, & Diaconatu non deberent sub conditione iterari, si juxta opinionem probabilem, sed minùs tutam, fuissent collati, non subest damnationi, secundum dicendum est de Præteratu.

CAPUT III.

De ministro Sacramenti Ordinis.

SUMMARIUM.

34. Solus Episcopus, etiam excommunicatus, hæreticus, degradatus, est minister sacramenti Ordinis.
35. Episcopus non debet subditos aliorum Episcoporum ordinare, sine dimissoriis.
36. Si quis ab alio Episcopo consecraretur, cum fidei dimissoriis, videtur non esse valide consecratus.
37. Est valide, illicitè tamen consecratus, cum sola fictitia licentia ab alio Episcopo.
38. Si quis ex ignorantia curaret se sine facultate ab alieno Episcopo consecrari, non peccaret.
39. An sufficiat unus Episcopus pro consecratione alterius Episcopi, exponitur.
40. Simplex Sacerdos potest conferre Ordines minores cum facultate Papæ.
41. Abbates Presbyteri, habentes ius miræ & baculi, possunt conferre Ordines minores suis subditis, & aliis secularibus, si dimissorias habent.
42. An capitulum sede vacante possit dare dimissorias, notatur.
43. An Abbas Cistercij, defacto possit conferre Subdiaconatum, & Diaconatum, notatur.

34. Solus Episcopus, etiam excommunicatus, hæreticus, degradatus, est minister sacramenti Ordinis.

Minister ordinarius sacramenti Ordinis, est solus Episcopus valide consecratus, licet pro hic, & nunc esset excommunicatus, hæreticus, degradatus. Ratio primæ partis est: quia solus Episcopus est princeps, & Hierarcha supra officia ecclesiastica, cui vi suæ dignitatis competit constituere, & creare alios inferiores ministros, & officiales Ecclesiæ dignitatum, ergo &c. Tum, quia *Trident. sess. 23. cap. 4.* hoc ipsum definit. Tum, quia hæc est perpetua Ecclesiæ, & Sanctorum Patrum traditio. Ita *Cardinalis Bellarminus de Sacramento Ordinis cap. 11. Sanctus Thomas 3. part. quest. 38. art. 1. Zannerus. Marchinus.*

Probatur Secunda pars: Quia validitas, & nullitas Sacramenti Ordinis, non dependet ab excommunicatione, vel hæresi Episcopi, sed solum à potestate Ordinis, quæ fundatur essentialiter in charactere Episcopali sacerdotali: ergo cum nec per hæresim, nec per ullam aliam censuram, vel culpam deleatur character in anima impressus, dicendum est, hæreticum Episcopum posse valide conferre Ordines, si omnia alia, quæ tum ad materiam, tum ad formam in tali functione requiruntur, adhibeat. Sic concordat *Sanctus Thomas dist. 25. quest. 1. art. 2. Vasquez disp. 243. cap. 1. Zannerus; Scotus; Paludanus, & alij communiter.*

Jurisdictio Episcopi non se extendit ultra suam diocesim: unde non debet subditos aliorum Episcoporum ordinare, sine licentia illorum, prout expresse prohibetur in *Cap. Eos, qui; & Cap. Cum nullus De tempore. ordinat. in 6.*

35. Episcopus non debet subditos aliorum Episcoporum ordinare sine dimissoriis.

Quid tamen dicendum est, si contingeret, ut v. g. Turnus, Diocesis Parisiensis, fingeret litteras dimissoriales, & hic intuitu illarum ab Ordinario Viennensi ordinaretur in Sacerdotem, estne bene ordinatus? Ratio dubitandi est; quia decretum Episcopale, prohibet accedere ad Ordines suscipiendos sub excommunicatione omnes indignos in jure expressos, ut sunt interdicti, suspensi, spurij, infames, ex alia Diocesi oriundi, si sine licentia sui Episcopi ordinantur, & similes. Igitur cum Turnus non habuerit facultatem à suo Episcopo Parisiensi, pro Ordinibus suscipiendis, signum est, quod Ordinarius Viennensis saltem interpretativè non habuerit intentionem illum consecrandi, sed solummodo illos, qui immunes fuerunt ab obstaculis præmoniti decreti. Tum, quia cum Turnus innodatus excommunicatione ad Consecrationem accesserit, Episcopus non intendit contrahere eandem pœnam in participatione sacramentorum cum Turno; ergo nec ipsum excommunicatum intendit consecrare. His non obstantibus,

36. Si quis ab alio Episcopo consecratur cum fidei dimissoriis, videtur non esse valide consecratus.

Resp: Turnum, licet excommunicatum, & cum sola fictitia facultate præsentatum, esse valide ordinatum. Ratio est, quia *Concil. Trident. sess. 14. cap. 2. & sess. 21. cap. 2.* innovare videtur Canonum pœnas, de his, qui sine licentia sui Ordinarii ab alio Diocesano consecrantur. Inter alias pœnas talis subditus suspenditur ab exercitio Ordinis suscepti, & redditur incapax ad beneficium; sed nemo suspendi potest ab exercitio Ordinis, quem non suscepit; ergo Turnus, cum suspensus sit ab Ordine illo, sicque eum suscepit, licet excommunicatus initiatus fuerat. Ita colligitur ex *Cap. Neminem. & Cap. Sanctorum. dist. 50. Navarrus cap. 27. num. 158. Isambertus dist. 6. art. 1. Caramuel lib. 3. fund. 71. num. 3954.* Talis tamen suspensio, si delictum est occultum, potest tolli defacto à proprio Episcopo, ex *cess. Trident. sess. 14. cap. 6.*

37. Est valide, illicitè tamen consecratus, cum sola fictitia licentia ab alio Episcopo.

In casu tamen, quò alienæ Diocesis subditus bonâ fide, & ex ignorantia curaret se ordinari à non suo Ordinario, sine facultate, nullam incurreret censuram quoad forum internum. Ratio est: quia pœna non imponitur, nisi ratione culpæ; ergo si culpa desit, deerit & pœna. *Tolleus lib. 1. cap. 48.*

38. Si quis ex ignorantia curaret se sine facultate ab alieno Episcopo consecrari, non peccaret.

Ad rationem dubitationis de consecratione Turni, & intentione Episcopi, supra relatæ,

Respondeo: non esset credibile, quod Episcopus conditionatam haberet intentionem consecrandi Turnum. Ratio est: quia Ordinarius nullam haberet rationem cum tali conditione ipsum consecrandi, eò, quod absolute putaret, Turnum esse bonum, & firmiter crederet, habere legitimas dimissorias, cum nullum motivum dubij de malitia Turni ipsi occurreret, uti infallibiliter supponitur: nam omnis præsумitur bonus, nisi malus probetur, ait regula morum; alias magna temeritas Episcopi adesset (quod absit dicere,) si suspicaretur de malo, ubi malum non apparet. Tum, quia certus sum, si Episcopus de excommunicatione Turni sciret, nullatenus ad consecrationem eum admitteret, nè & ipse per communicationem talem poenam incurreret: imò nec materiam ei traderet, nec formam pronunciaret; ergo cum defacto omnia circa Turnum fecerat sine omni titubatione malitia Turni, evidens est, illum cum vera, positiva, & absoluta intentione in Sacerdotem consecrassè. Ità quotidiana praxis docet. Legatur *Diana part. 5. tra. 9. res. 82. Mercerus in 3. part. quest. 21. dub. 4. num. 12.*

39. An sufficiat unus Episcopus pro consecratione alterius Episcopi, exponitur.

Quæritur: an subjaceat censuræ opinio, docens sufficere unum Episcopum pro consecratione alterius Sacerdotis in Episcopum, vel an necessario requirantur tres? Prima opinio est *Diana tom. 12. tract. 1. res. 27. & 29.* ubi alios Doctores refert, dicentes: sufficere unum Episcopum, cum duobus Abbatibus infulatis, vel Canonicis. Secundam opinionem tuetur *Castropallao tom. 4. tract. 27. disp. un. punct. 14. num. 13. Marchinus, Isambertus*, volentes requiri tres. Modò

Respondeo: quamvis solum speculative videatur posse admitti, unum Episcopum sufficere pro consecratione alterius Sacerdotis in Episcopum; nihilominus tamen etiam in praxi admittitur ut certa. Ratio est: quia legitur, quod *Divus Gregorius Magnus* concesserit *Augustino* Episcopo, ut ipse solus Episcopos Angliæ consecraret. *Gregorius XIII.* Patriarchæ *Æthiopiarum* hoc ipsum indulgit. Ac *Beatus Pius V.* concessit, ut apud Indos per unum Episcopum alij consecrarentur. Ita refert *Cardenas 1. part. Crisis Theologia. disp. 15. cap. 2. art. 7. num. 127. Henriquez lib. 10. de Ordine. cap. 24. Machado tom. 2. lib. 4. part. 6. tract. 2. docum. 9. num. 4. Et Innocentius XI. Anno 1677. dedit facultatem Opicio Pallavicino, Nuncio Apostolico Co-*

loniæ, consecrandi *Paulum Aussemium*, Episcopum *Armiriensem*, assistentibus consecrationi duobus Abbatibus tantum. Si tamen sine dispensatione Papæ talis consecratio fieret, probabiliter esset invalida, ideò sub conditione iteranda, nè exponatur Sacramentum periculo frustrationis. *Herinx. Silder. Aversa.*

Cum dispensatione & facultate Summi Pontificis, potest simplex Sacerdos conferre quatuor Ordines minores; nec in hoc dubio morantur Doctores, eò quod adjuncta auctoritate Papæ, non excedit vim sphaeræ sacerdotij. Est communis Theologorum, cum *Valentia disp. 9. quest. facultate 3. punct. 1. Zanero; Abelli &c.*

A fortiori eadem facultas conferendi primam tonsuram, & Ordines minores suis subditis Religiosis, conceditur Abbatibus Presbyteris, qui habent jus mitræ & baculi, & ab Episcopo benedicti. Ità colligitur ex *Cap. Quoniam dist. 69. culi, possunt & Cap. Cum contingat.* Imò possunt etiam alijs, conferre Ordines Regularibus non subditis, & etiam secularibus, dummodo habeant litteras dimissorias à suo Episcopo, & cum consensu ipsius ordinentur. Ita refertur sacram secularibus Congregationem declarasse *Caramuel in regulâ Sancti Benedicti 1633. Tamburinus De jure habent. Abbatum tom. 2. disp. 2. quest. 7. Prapositus 3. part: quest: unic: penes Bassanum. 1.*

Sede vacante, Capitulum nequit dare subditis dimissorias infra annum à die vacationis; nisi ei, qui beneficii occasione recepti, vel recipiendi premitur. Ità *Conc. Trid. sess. 3. cap. 10. de sit dare dimissorias, no-*

Refertur aliquod Privilegium ab *Innocentio VIII.* concessum Anno 1488. *Joanni Abbati Cistercij*, in quo conceditur, posse suis Religiosis subditis etiam Diaconatum, & Subdiaconatum conferre: Ast de facto utendo tali privilegio, non videtur tolerabile sub poena incurrendi damnationem propositionis 1. ab *Innocentio XI.* exsufflatæ. Tum, quia valde dubium est tale privilegium. Tum, quia etsi concessum fuisset, modò revocatum est, per *Concil. Trid. sess. 23. cap. 12.* Tum, quia jure divino videtur esse determinatus Minister sacrorum Ordinum solus Episcopus. Ità docet *Covarruvias lib. 1. cap. 10. num. 10. Rodriguez part. 2. cap: 13. num. 4* quibus adjungitur *Tamburinus tom. 2. disp: 2. quest: 5. Lazenat tom. 2. summ: cap. 2. num. 37. & alij.*

CAPUT IV.

De subjecto Sacramenti Ordinis.

SUMMARIUM.

44. Objectum Sacramenti Ordinis, est solus homo masculus, baptizatus.

45. Subjectum ordinis, non est homo Achristianus.
46. An mulieres sint capaces Ordinis, ex jure divino.

47. Qui

47. *Qui jure natura sunt incapaces Ordinis, notatur.*

48. *Qui jure Ecclesiastico excluduntur à susceptione Ordinum, exponitur.*

49. *Puer ante usum rationis, si ordinaretur, esset validè ordinatus, sed illicitè.*

50. *Ad licitè suscipiendum Ordines, requiritur puritas conscientie, ut sit confirmatus, ut non sit aliquà censurà innodatus, ut si ab alio Episcopo ordinandus sit, habeat litteras dimissorias.*

51. *Curiales ordinari non possunt, nec ille, qui in infirmitate curavit se baptizari per se.*

52. *Si quis à Papa ordinatus fuisset, non posset ad sublimiores Ordines promoveri, sine facultate ipsius.*

53. *Ut quis licitè ordinetur, debet servare interstitia.*

54. *Possunt quatuor minores cum Subdiaconatu unica die conferri.*

55. *Ut ordinetur quis legitimè, debet posse sustentari honestè, vel titulo Patrimonij, vel beneficij, vel paupertatis in Religione professæ.*

56. *Si quis ordinaretur sine titulis patrimonij, beneficij, vel paupertatis religiosa, non est suspensus, Episcopus tamen tenetur ipsi de honesta sustentatione providere.*

57. *Casus, in quo videtur dubia susceptio Ordinum.*

58. *Saculares ordinati Ordinibus sacris, tenentur portare tonsuram, comam non nutrire sub excommunicatione, vestes oblongas, humiles, non sericeas portent, sub pœna suspensionis.*

44. *Subiectum Sacramenti Ordinis, est solus homo masculinus, baptizatus.*

Subiectum capax, pro suscipiendo Sacramento Ordinis, est solus homo masculinus baptizatus. Dixi homo masculinus, quia jure divinò fœminæ sunt incapaces harum dignitatum. Ità colligitur

ex cap. Nova. De pœnit. & remiss. & ex Apostolo

1. Corinth. 14. ubi ait: mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, &c. turpe est enim mulieri, loqui in Ecclesia.

Igitur cum per Sacramentum Ordinis detur potestas supra alios, quæ mulieribus competere non debet, sed subditas esse, prout præcipit Apostolus: ergo, &c. Hoc ipsum legitur Genesis cap. 3. ubi Deus dicit mulieri: sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Ergo cum dignitas sacerdotalis non competat subditis, mulieres ab ipsa excluduntur.

45. *Subiectum Ordinis, masculinus baptizatus, non est homo Achristianus.*

Dixi, subiectum capax Ordinis debet esse masculinus baptizatus, ad excludendum omnes non baptizatos, qui pro tali dignitate sunt incapaces, prout patet ex cap. Veniens. De Presbyteris non baptizatis. Tum, quia cum baptismus sit janua omnium Sacramentorum, excludit per se habilitatem ad alia Sacramenta, nisi prius hoc Sacramentum percipiatur; ergo &c. Sanctus Thomas part. 3. quest. 34. art. 2.

46. *An mulieres sint capaces Ordinis, ex jure divi-*

Dices, olim dabantur Subdiaconissæ, Presbyterissæ, Episcopissæ, ut constat ex Concil. Laodiceensi Canon. 11. Quarum ordinationes à Græcis in eodem Concilio fuerunt abrogatæ, & à latinis in Conc. Arausicano 1. can. 26. Ergo mulieres

sunt capaces pro Ordinibus ex Jure Divino.

Respondeo: falsum esse, quòd aliquando in Ecclesia DEI Orthodoxa fœminæ fuerint insignitæ Ordinibus: sed vocabantur Diaconissæ &c. ex eo, quia illis dabatur aliqua cura ad officia obeunda, circa mulieres, in Ordine ad baptismum suscipiendum, ut testatur S. Epiphanius hæresi 79. vel tali nomine fœminæ vocabantur, quia illarum mariti ad dignitatem Ecclesiasticam assumebantur, ut unus ordinatus Diaconus, alter Presbyter, alter Episcopus; Ita constat ex Conc. 2. Turonensi cap. 20.

Dices: legitur in historijs, quòd Joannes VIII. summus Pontifex fuerit fœmina; sed nullus potest esse Pontifex, nisi sit initiatus sacris Ordinibus; ergo fœmina potest initiari sacris Ordinibus.

Respondeo, falsum esse, citatum Pontificem fuisse fœminam, sed est purum inventum fabulosum hæreticorum, & commentum pravitatis, qui aliter suas sectas stabilire nequeunt, quam perviciam, & scommatibus contra Catholicos Romanos objectis, uti clarè demonstrat Bellarminus lib. 3. de Romano Pontifice. Honorius in annotationibus apud Platinam. Bonacina tom. 3. De cens. disp. 1. quest. 2. punct. 1. num. 11.

Præterea jure naturæ inepti sunt ad Ordines perpetuò, amentes, totaliter cæci, muti, carentes manibus, hermaphroditi, si sexus fœminæ prævaleat. Ita leg. Quæritur. ff. De statu hominum. Tum, quia cæci, & muti à nativitate nequeunt legere missas, cum illi visu careant, isti loquelâ. De Hermaphroditis notatis per se liquet; ergo &c.

Jure Ecclesiastico excluduntur à susceptione Ordinum mancipia; quia non sunt sui juris: Ecclesiastico homicidæ, quia dedecet ministros pacis commisceri cum sanguinarijs: spurij, quia ob peccatum parentum excluduntur; Irregulares, suspensi, excommunicati, infames; de quo legitur Conc. Trident. sess. 23. cap. 4.

Quòd si contingeret, ut puer baptizatus ante usum rationis ordinaretur, validè quidem ordinatus esset, sed illicitè. Ratio est: quia licet in adultis requiratur intentio ad suscipiendum Ordinem, ut patet ex Cap. Presbyteros. dist. 50. de, sed illicitè & ex cap. Majores. De baptismo. In tali puero ordinaretur.

verò, Ecclesia, & parentes, vel alius, qui curat eum ordinari, supplet intentionem illius. Tum, quia puer ante usum rationis validè baptizatur, eò quòd materia, & forma talis Sacramenti non pendet ab actu interno pueri, ergo etiam poterit ordinari ob eandem rationem. Quia licet hic, & nunc non possit exercere talem Ordinem, non tamen deest ei intrinseca potentia ad aliquando eum exercendum; ergo per ordinationem suscipit characterem Ordinis, quem successu temporis exercere poterit. Tum, quia in Sacramento matrimonij, & pœnitentiæ, dumtaxat requiritur usus rationis, ratione materiæ, quæ debet ab actore percipi; nam matrimonium non valeret, si signò externò aliquò, quod est materia, non manifestetur; nec confessio, si deesset pec-

peccatum, quæ est materia; non sic in alijs sacramentis: Tum, quia Sacramentum, quod non in actu, sed in potestate consistit, conferri potest ante omnem actum suscipientis: sed Sacramentum Ordinis est tale; ergo &c. Ita sentit *Divus Thomas in 4. dist. 25. art. 1. quest. 2. Sanctus Bonaventura dist. 25. art. 2. quest. 2. Lessius de Ordine. cap. 6. dub. 2. Hermann recenter tr. 6. disput. unic. quest. 4. num. 9.*

50. *Ad licitè* Ad licitè suscipiendum Ordines, requiritur, ut sit ab omni peccato lethali immunis; Ita *Concil. Carth. ajens: ut qui sacris initiandi sunt, prius pœnitentia Sacramentò conscientiam purgare diligenter studeant.* Secundò, requiritur, ut sit nullâ censurâ, vel vinculo sit innodatus. Tercò, ut sit confirmatus; Ita *Concil. Trident. sess. 23. cap. 4.* Quartò, si ab alio Episcopo sit ordinandus, etiam pro prima tonsura, requiruntur innodatus, ut dimissoria proprii Ordinarij. Ita *Diana part. 3. tract. 4. resol. 194.*

scopo ordinandus sit, Presbyteratûs promoveri aultum, qui in infirmitate curavit se baptizari; Ita sancitum est in *Concil. Neocæsariense. cap. 12. can. Si quis. 57.* tamen si convalescens dat signa boni Christiani, & aliqua necessitas urgeat, non prohibetur promo-

51. *Curiales* veri. Insuper ordinari non possunt curiales; Ita *ordinari non Can. Præterea. 51. &c.*

possunt, nec ille, qui in infirmitate curavit se baptizari per se. Non potest ad sublimiores Ordines promoveri, qui prius initiatus est aliquo Ordine à Papa, sine licentia Papæ; Ita *cap. In distribuendis. De tempore ordin.* Ratio etiam est: quia non debet baptizari per alias manum imponere sine licentia Pontificis, quorsum ipse eam imposuit, sine læsione reverentiæ erga suum Superiorem.

52. *Si quis à Papa ordinatus fuisset*, non servando interstitia temporis, in quibus ex non potest ad rationabili causa potest Ordinarius dispensare. *Bonacina disp. 8. punct. 5. quest. unic. De Ordine.*

Ordines promoveri, sine solent servare interstitia in conferendis minoribus: sed omnes quatuor simul cum prima tonsura, unicâ die consecrationis conferunt; Ita consuetudine receptum est.

53. *Ut quis licitè ordinetur*, debet interstitia servanda sint, & nunquam unicâ die servare in-

terstitia. sonum est, si quatuor Ordines minores cum Subdiaconatu unicâ die consecrationis conferantur, ubi hæc consuetudo viget. Ratio est: quia nullibi constat hanc opinionem reprehensam esse; Ita consentit *Layman de Ordine. cap. 8. tu, unicâ die Sanctus Antoninus, & alij.* Secundum Menochium verò interstitia locum habent tam in

54. *Possunt* diaconatu unicâ die consecrationis conferantur, ubi hæc consuetudo viget. Ratio est: quia nullibi constat hanc opinionem reprehensam esse; Ita consentit *Layman de Ordine. cap. 8. tu, unicâ die Sanctus Antoninus, & alij.* Secundum Menochium verò interstitia locum habent tam in

55. *Ut ordinetur quis legitime*, debet sit. Ut legitime conferantur alicui Ordines, secundum *Conc. Trid. sess. 21. cap. 2.* requiritur ut nusex his Titulis, videlicet, ut ordinatus decenter secundum suum statum sustentari valeat, vel ex patrimonio, vel ex beneficio, vel titulo paupertatis, in Religione professæ. *Archdekin, & alij in Religione. communiter,*

Nunc dubium oritur, an si quis sine aliquo ex his Titulis ordinaretur, incurreret pœnam suspensionis? videtur quod ita, quia *Conc. Trid. capitulum 2. De reformatione.* putatur innovasse antiquorum Canonum pœnas, quæ latæ fuerunt *Cap. Neminem; & cap. Sanctorum. distinct. 70. Suarez disput. 31. sect. 1. nu. 33. Fagundez De precept. lib. 3. num. 7. Bonacina De Sacramento ordinis. punct. 5. num. 24.* Contraria tamen opinio magis mihi arridet, quam tueretur etiam *Barbosa de Potest. Episc. allegat. 2. num. 27.* ubi refert, ipsi de honesta Congregationem anno 1383. declarasse sequens dubium his verbis: *Ordinatus contra formam hujus decreti sine beneficio, vel Patrimonio, non est per hoc suspensus, nec aliquam pœnam incurrit, sed cogendus est Ordinarius illi provide- re juxta caput: Cum secundum Apostolum. De præbendis. Qui solus canon, non alij, à Concilio innovantur.* Ita etiam *Homobonus part. 2. tract. 11. cap. 11. Clavis regia lib. 4. de Conf. cap. 14. num. 16. Toletus lib. 1. cap. 48. num. 17. & alij penes Bassæum. num. 7.*

Requiritur præterea, ut Ordinandus suscipiat Ordines à legitimo Episcopo. Unde si ille esset schismaticus, vel non legitime baptizatus, incurreret periculum nullius consecrationis, prout sequens casus demonstrat, videlicet:

Marius Parochus ait se esse consecratum in Presbyterum ab uno Episcopo, qui baptizatus fuerat in terris hæreticorum, & maxime in una civitate ab uno Prædicante, qui solebat baptizare in quocunque liquore, apto pro balneo, juxta doctrinam *Luth. in colloquijs symposiacis. cap. 17.* hic modò baptizavit in aqua naturali, modò in aqua rosacea, modò in vino, modò in cerevisia, modò in lacte, prout commoditas materiæ ipsi offerebatur; neutram ex his materijs scit Episcopus, in qua sit baptizatus.

Ex expressis circumstantijs casus, non sine solida ratione Marius dubitat, an ille sit ritè ordinatus, quia dubitat, an Episcopus sit valide baptizatus, cum ignoretur, an in aqua naturali, vel rosacea, vel vino, vel cerevisia, vel lacte? nam omnis materia, præter aquam naturalem, est dubia, uti patet ex definitione *Eugenij IV. in decreto fidei; habitò in Conc. Trid. post ultimam sessionem:* asserentis, aquam naturalem esse materiam certam Baptismi; ergo omnis liquor alius, est materia dubia; ergo Episcopus solum probabiliter in aqua naturali est baptizatus; ergo solum probabiliter contulit Ordines sacros Mario; ergo Marius solum probabiliter est Sacerdos. Ratio est: quia baptismus est janua aliorum Sacramentorum, de quo dubitatur, an Episcopus sit in materia certa baptizatus. Hoc dubium posset procedere in infinitum, nam dato casu, & admissò, quod talis Episcopus solum probabiliter, seu potius dubiè fuisset baptizatus, ille consecrans alios Episcopus, tunc alij Episcopi etiam solum dubiè essent Episcopi, & sic de cæteris ab illis consecratis. Pro tranquillitate conscientiæ Marius pro certo supponat, talem Episcopum fuisse legitime in materia tuta bapti-

baptizatum, si oppositum non constat, neque probare possit, consequenter legitime suscepit Ordines sacros ab huiusmodi Episcopo.

§ 8. *Saculares ordinati* est sacris Ordinibus, tenetur servare stylum Ecclesiasticæ disciplinæ; & in primis obligatur ad *cris*, tenentur portandam tonsuram, quæ in usu fuerat jam tempore Apostolorum, prout testatur Rabanus *suram*, co- lib. 1. De instit. Clericali. cap. 2. asseritque, Sanctum Petrum hunc ritum primum sumpsisse, ut *trire*, sub *ex-formam*, & similitudinem Christi in capite gestaret. Ex quo deducitur, ut Clerici comam, seu *tione*, vestes cæsariem non nutrant, quod in Concilijs, Roma- oblongas, hu- nō sub Gregorio II. cap. ult. Conc. Moguntinō 1. miles non sub Leone IV. Canon. 15. sub anathemate prohiberetur. Secundo, ut vestes humiles ob- tent, sub pœna longas, nec sericeas deportent, prout monet suspensionis. Conc. Senonense cap. 24. cum dicat: *vestes sint talar- res*, nec nimia amplitudine superflue, nec plus æquò constricta, in quibus Clericalis Ordinis Majestas, & modestia deprehendatur; fastus, jactantia, vel elationis vitium devitetur. Et in Concil. Nicano 2. Canon. 16. decisum: ut Episcopi, & Clerici ex sericis texturis variatum vestimentum non habeant, nec se splendidis vestibus exornent. Relinquo tot alia Concilia, hoc ipsum affirmantia, solum unicum Trid. sess. 14. cap. De reform. refero, ubi sic loquitur: *Omnis Ecclesiastica persona, quantumcunq, exempta, quæ aut in sacris fuerint, aut dignitates, personatus, officia, aut bene-*

ficia qualiacunq; Ecclesiastica obtinuerint, si postquam ab Ep. suo, etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum habitum Clericalem, illorum Ordini, & dignitati congruentem, & juxta ipsius Episcopi ordinationem mandatum, non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, ac officio, & beneficio, de fructibus, redditibus, & proventibus ipsorum beneficiorum, nec non si semel correpti, denuò in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, & beneficiorum huiusmodi coerceri possint, & debeant.

Clarè ex præsentis textu Trid. constat, quòd si quis Clericus contemneret, portando Clericam, & habitum secundum suum statum, graviter ipsum peccare. Ratio est: quia censura suspensionis non infligitur, nisi ex culpa lethali; ergo cum talis violator legis suspendatur, deliquit lethaliter. Imò si huiusmodi Clerici in sacris constituti, aut beneficium obtinentes, solum per aliquod notabile tempus Tonsuram, aut habitum Clericalem non gestant, peccant quoque lethaliter. Bonacina disp. 8. De Sacram. ord. quæst. unica. punct. ult. citans Navarrum: Reginaldum: Henriquez.

Nihilominus tamen, usu, & consuetudine receptum est, etiam à pijs doctoribus, quòd in itinere licitum sit aliquantulum brevioris vestem portare, quæ distincta sit, ab habitu sæculari, simul cum tonsura in capite, per modum coronæ formata.

CAPUT V.

De ætate, & scientia subjecti Ordinis.

SUMMARIUM.

59. Prima tonsura cum quatuor minoribus, potest conferri puero, illico ac ad usum rationis perveniat.
60. Si tamen non adsit causa sufficiens, non debent minores Ordines conferri pueris, priusquam calleant, vel saltem intelligant linguam latinam, & sciant officium uniuscujusque Ordinis.
61. Ætas requisita pro suscipiendo Subdiaconatu, Diaconatu, Presbyteratu, & Episcopatu, notatur.
62. In dubio, an quis ingressus sit annum 25. non potest ordinari sine culpa.
63. Ordinati tenentur officia sua in Ecclesia exercere diebus Dominicis, & solemnibus communicare, ab omni vita scandalosa, vel maxime libidine immunes se tenere.
64. Presbyteri debent bonam famam habere, & ut habiles sint populum mysteria fidei docere, Sacramentaria administrare.

Atas, quæ requiritur in mare ad suscipiendos Ordines, debet esse discreta, & proportionata legibus Ecclesiasticis: unde cum pro prima tonsura, & quatuor mino-

ribus Ordinibus nulla sit constitutio lata, quæ test cinfeorr ætatem præscriberet, potest Episcopus pro libi- puero, illico actu ex rationabili causa eam conferre, dummodo ad usum rationis non minori septenniò; & ut ordinandus habeat tionis perveniat. Ita Sancius. Bonifac. VIII. Capi- te. Nullus. de Tempor. ordina. in 6. Quintanadvenas tract. 6. Filiucius tract. 9. cap. 4. n. 28.

Ad Acolythatum suscipiendum, dicit supra 60. Si tamen citatus Doctor, requiri duodecim annos compleros; tamen si adsiturgens ratio, cur puero illi- sa sufficiens, co, ac pervenerit ad usum rationis, danda non non debent sit prima tonsura cum quatuor minoribus, tunc minores Orservandus est textus Concil. Trid. sess. 23. cap. 11. dines conferde Refor. ubi ait: *Minores Ordines ijs, qui saltem ripueris, pri- linguam latinam intelligunt per temporum inter- usquam cal-* stitia, (nisi aliud Episcopo expedire magis videre- leant, vel sal- tur,) conferantur, ut eò accuratius, quantum tem intelli- sit hujus disciplina pondus, possint edoceri; ac in gant linguã utroque munere, juxta præscriptum Episcopi se latinam, & exercean; idque in ea, cui adscripti erunt Eccle- sciant offici- sia, nisi fortè ex causa studiorum absint, atque ita um uniuscu- de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum æta- jusq; Ordinis. te, vitæ meritum, & doctrina major accrescat. Ex quo textu nota, quòd ordinandus debeat linguã latinam, si non bene callere, saltè intelligere: insuper scire tenetur, quale sit officium unius- Kkkk- cujus-

19. Prima tonsura cum quatuor minoribus, po-

cujusque Ordinis, in quo se exercere debeat, si Episcopus jusserit, antequam ad altiores gradus promoveatur, in ea Ecclesia, cui adscriptus est; imò idem *Trid. citatum cap. 11.* præcipit, non esse admittendos ignorantes ad Ordines minores, de quibus non habetur spes sufficientis scientiæ pro suscipiendis minoribus. *Zanervus de Min. Ord. quest. 2. & communiter alij.*

61. *Ætas requisita pro suscipiendis sacris Ordinibus, scilicet Subdiaconatu, diaconatu, & Presbyteratu, Conc. Trid. sess. 23. cap. 12. de reformatione: clare exprimit, cum dicat, ut nullus impotestum, ad Subdiaconatus ordinem ante 22. ad Diaconatus ante 23. ad Presbyteratus ante 25. atatis sue annum promoveatur.* Hic textus non est intelligendus de annis completis, sed de annis inchoatis dumtaxat; Excipe de Episcopatu, in quo requiruntur 30. anni completi, uti aperitè annuit jus antiquum, *cap. Cum in cunctis;* Ita etiam declaratio pro alijs Ordinibus Pij V. penes Quarantam legitur *Bonacina disp. 8. quest. 1. Layman lib. 5. tract. 9. cap. 6. Diana part. 3. tract. 4. ref. 192.*

62. *In dubio, an quis in gressus sit annum 25. non debet ordinari sine culpa.* Bardi de Ordine, *disp. 6. cap. 11. part. 6. sect. 2* Sanchez, & alij communiter.

63. *Ordinati tenentur officia sua in Ecclesia* Invigilet Episcopus supra mores, & vitam ordinandorum, ac inhabiles, & indignos ad tantum munus ne admittat: sed dignos dum-

taxat, & quorum probata vita, senectus sit, ut *clefia* exerceat *Triden. cap. 12.* Et si ad Ordines majores promoveri sint, ut ad Subdiaconatum, observet *minicis* & *sa-* eiusdem Concilij doctrinam *cap. 13.* in quo sic *lemnibus* admonet: *habentes bonum testimonium*, inquit, *communica-* & in minoribus Ordinibus jam probatos, ac *lit-re*, ab omni *vi-* teris, & iis, quæ ad Ordinem exercendum perti- *ta* scandalosa *neut*, instructos, qui sperent, Deo auctore se *contri-* vel maxime *nere posse;* Ecclesiis, quibus adscribentur *infer-* libidine *im-* vient, *sciantque maxime decere, si saltem diebus munes tene-* Dominicis, & solemnibus, cum Altari ministra- *re,* verint, *Sacram Communionem* perceperint. Ecce quanta maturitas morum, & integritas mentis in ordinandis requiratur, ut non solum se alijs exemplares præbeant, exercendo statutis diebus, à Tridentino præscriptis, officia in Ecclesia Ordinum, quibus sunt initiati; verum etiam, ut frequenter *Sacram Communionem*, cum illa debita reverentia, sumant: nec non, ut se perpetuò ab omni inquinamento libidinis tã mente, quàm corpore custodiant.

Pro Ordine Presbyteratus suscipiendo, eo- *64. Presby-* dem modo præscribit regulam *Trident. sess. citatã* *ri debent bo-* *cap. 14.* ut ordinandi habeant competentem testi- *nam famam* monium tantæ dignitatis, & ut sufficientes sint *habere, & ut* populum in mysteris nostræ fidei erudire, & ad *habiles sint* ministranda ritè Sacramenta Baptismi, Eucha- *populum* ristiae, Extremæ Unctionis, valeant. Insuper in *mysteriis* necesse est, ut ita pietate, & castis moribus *fidei docere,* *spicui sint, ut præclarum bonorum operum exem-* Sacramenta *plum, & vita monita ab eis possint expectari;* Ita *rite admini-* dictum Concil. *strare.*

CAPUT VI.

De Tempore conferendi Ordines.

SUMMARIUM.

65. *Prima tonsura, qualibet die feriali conferri potest.*

66. *Quatuor minores etiam die feriali conferri possunt. Tamen decentius est, ut diebus dominicis, vel festivis, aut quatuor temporibus conferantur.*

67. *Ordines sacri conferendi sunt Sabbathò quatuor temporum.*

68. *Si adsit justa causa, potest Episcopus die dominicò sequenti post generalem ordinationem conferre sacros Ordines.*

69. *Regulares privilegiati, possunt quocunque festo &c. ordinari, non servatis interstitiis.*

65. *Prima Tonsura qualibet die, etiam feriali conferri potest.*

Tempus determinatum non est à Jure, pro conferenda prima Tonsura: proinde qualibet die, etiam feriali, conferri potest. Ita patet ex *Cap. pen. De tempor. ordin.*

Pro conferendis quatuor minoribus, si attendendus est rigor Juris, nullibi constat obligare

eos conferre diebus dominicis, vel festivis; sed quacunque die, ex *Cap. Quando. 75.* Nihilominus tamen propter reverentiam tantæ dignitatis, congruum est eos conferre diebus saltem *66. Quatuor* Dominicis, & festivis, si ratio postulat, ut extra *minores etiam* quatuor tempora à Jure determinata, alicui *am die fe-* conferantur. *riali conferri* *possunt, ta-* *men decenti-* *us est, ut die-* *bus dominicis* *vel festivis* *aut quatuor* *temporibus* *conferantur.*

In Ordinibus sacris Jus servandum est, pro- *67. Ordines* ut præscribitur *Cap. De eo autem de temp. ordin. sacri confe-* Videlicet Sabbathò quatuor temporum anni, & *rendi sunt* Sabbathò ante Dominicam Passionis, & Sabbathò *Sabbathò qua-* Sanctò majoris hebdomadæ. *tuor tempor.*

Quæritur: An si adsit justa causa, possit Epi- *69. Si adsit* scopus die Dominicò sequenti post generalem *justa causa* ordinationem, conferre licitè sacros Ordines? *potest Episcopus* Respondeo affirmativè. Ratio est: quia *pus die domi-* causa facit actionem licitam, dummodo præce- *nico sequenti* dentis diei jejunium duret, tam Episcopi, quàm *post genera-* Clerici ordinandi; ita *Cap. Quod à Patribus. dist. ralem ordi-* 75. Caveat tamen Clericus finè speciali dispen- *nationem* satione Pontificis extra tempora ordinari; quia *conferre sa-* ipso factò incurreret suspensionem perpetuam *crois Ordini,* *à se-*

66. *Quatuor minores etiam die feriali conferri possunt, tamen decentius est, ut diebus dominicis vel festivis aut quatuor temporibus conferantur.*

67. *Ordines sacri conferendi sunt Sabbathò quatuor temporum anni, & Sabbathò ante Dominicam Passionis, & Sabbathò Sanctò majoris hebdomadæ.*

69. *Si adsit justa causa, potest Episcopus die Dominicò sequenti post generalem ordinationem, conferre licitè sacros Ordines? Respondeo affirmativè. Ratio est: quia causa facit actionem licitam, dummodo præcedentis diei jejunium duret, tam Episcopi, quàm Clerici ordinandi; ita Caveat tamen Clericus finè speciali dispensatione Pontificis extra tempora ordinari; quia ipso factò incurreret suspensionem perpetuam à se-*

solo Papa solubilem: sic Pius II. Cum ex Sacrorum. *Barbosa de Potestate Episcopi. allegat. 17. num. 14.* Tamen si sit occultus casus, potest ab Episcopo absolvi, ex facultate *Conc. Trid. sess. 24. cap. 6. de Reform.*

69. *Regula- res privilegi- ati, possunt à quocunq; E- piscopo, quo- cunque festo ordinari, non servatis in- terstitijs.* Regulares circa Ordinationem extra tempo- ra, in lege communi determinata, multa habent privilegia summorum Pontificum: In primis Religiosi Societatis Jesu ex facultate suorum superiorum, possunt quocunque festo, vel tri- bus diebus festivis continuis, interruptis inter- stitijs à quocunque Episcopo ordinari; ita ex privilegio *Gregorij XIII.* concessio dictæ socie-

tati; quod privilegiū meæ quoq; Religioni Cle- ricorum Regul. Sancti Pauli, & Theatinæ, com- municatum esse, testatur *Marchinus noster, de Ordine tr. 1. part. 7. cap. 7. & Congregat. Sancti Joannis Evangelista in Portugallia*, hoc ipsum privilegium obtinuit à *Clemente VIII. die 23. Novembris, anno 1596.* Extant adhuc similia privilegia pro alijs Religiosis *Alexandri VI. & Eugenij IV. à Trident.* non revocata, prout do- cet *Barbosa de Potestate Episcopi, allegat. 17. n. 6. Rodriguez tom. 1. quest. 15. art. 17. tom. 3. qn. 23. art. 5.*

Vide plura, de Sacramentis in genere.

TRACT. CXXVIII.

DE ORDINE SECUNDO.

CAPUT Unicum.

De Ordine dirimente Matrimonium.

SUMMARIUM.

1. *Cœlibatus servandus ab initiatis sacris Ordini- bus, est de jure Ecclesiastico.*
2. *Quomodo Sacerdotibus Græcis relinquuntur u- xores, exponitur.*
3. *Ordines minores non impediunt matrimonium.*
4. *Si quis ignorantia invincibili, dum suscipiat Ordines minores, emitteret votum castitatis, tale votum non dirimit matrimonium, sed so- lum impedit.*
5. *Si quis in susceptione Subdiaconatus ignorasset obligationem servandæ castitatis, adhuc tene- tur eam servare.*
6. *Si quis in susceptione Subdiaconatus haberet in- tentionem de non servanda Castitate, adhuc te- netur eam servare.*
7. *† Si puer ante usum rationis initiaretur sacro Ordine, posset postea, dum ad nubilem ætatem perveniret, Uxorem ducere.*
8. *Si quis ex metu gravi initiaretur sacris Ordini- bus, juxta me nō posset uxorem ducere, quid- quid in oppositum sentiant alij.*
9. *Qui sacris Ordinibus initiatus esset, & uxorem ducere præsumeret, ipso factō excommunica- tur.*
10. *Si initiatus Ordine sacro sponsalia contraheret, non excommunicaretur, & si matrimonium contraheret, ipsius uxor non esset excommuni- cata.*

ORdo, impedimentum octavum diri- mens matrimonium, modò mihi 1. *Cœlibatus* exponendum est, cui adjungitur ex *servandō*, ab *Conc. Trid. sess. 23.* obligatio servan- di continentiam, vi cujus institui- tur sequens dubium: &

Quæritur; an cœlibatus ab initiatis Ordini- bus sacris sit servandus de jure divinō, vel Ec- clesiastico duntaxat? R. probabilior est opinio, quæ asserit continentiam in Ordinatis, esse de ju- re Ecclesiastico; Ratio est, quia *Trident. sess. 24. can. 9.* hoc ipsum exprimere colligitur, cum as- serat: *Si quis dixerit Clericos in sacris constitu- tos, vel Regulares solemniter castitatem professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel votō, anathema sit.* Tum, quia ex permissione Papæ in Ecclesia Græca relinquitur usus matri- monij Sacerdoti, ergo cum nullō textu divinō contrarium convincatur, signum est, cœliba- tum sacris Ordinibus initiatis, esse solum de ju- re positivo Ecclesiastico. Sic consentit *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 98. art. 11. Cardinalis Bellar- minus de Cleric. lib. 1. cap. 13. Layman lib. 5. tract. 9. cap. 11. num. 1. & noster. Marchinus de Ord. tract. 2. part. 6. cap. 8. diff. 1. cum alijs commu- niter penes Bassæum.*

Dixi in præcedenti probatione, quòd in Ec- 2. *Quomodo*lesia Græca usus matrimonij relinquatur Sacer- *Sacerdotibus*doti; quòd intelligendum, & deducendum non *Græcis relin-*est, quòd Sacerdotes possint in tali Ecclesia du- *quatur uxo-*cere res, exponitur

cere uoces, absit; nam Casus procedit solum, quod prius, & antequam talis Sacerdos Græcus initiatus fuerit sacris Ordinibus, jam in matrimonio copulatus erat: postquam verò factus est Sacerdos, relinquitur ei uxor; & si illa moritur, nunquam repertum est, vel concessum, quod huiusmodi Sacerdotes, vel Episcopi, alias uxores duxerint; & hoc observatum esse videtur etiam tempore Apostolorum, quamvis in scripturis non sit expressum: de quo plura *Card. Bellarminus lib. 1. de Cleric. cap. 18. Covarruvias de Matrim. part. 2. cap. 6. sect. 3. Azorius part. lib. 13. cap. 14. quest. 7.* cum alijs pluribus.

3. *Ordines* Minores Ordines non impedire, nec dirimere matrimonium, quotidiana experientia docet: quod etiam colligitur ex *cap. Si quis eorum. dist. 32.* quæ veritas exemplis comprobatur. *Sanchez* cum omnibus utriusque legis DD.

4. *Si quis ex ignorantia* Sed quæritur; an, v. g. Titius, suscipiendo sponte Ordines Minores, quibus putaret ex invincibili ignorantia invincibili esse annexum votum castitatis, dirimens matrimonium, possit nè postea Ordines, Minores emitte- Titius, si scivisset, non adesse obligationem emittendi votum castitatis in susceptione Ordinum, castitatis, tale illud non fecisset; aut de facto tale votum emile votum non sit, ideò, quia existimabat, se non posse ordinari dirimit matrimonium, sine emissionem talis voti.

Casus.

Respondet: licet Titius emisit votum in suscipiendo Minores Ordines, tale votum tamen non dirimit matrimonium, si vellet id cum aliqua contrahere, sed solum impedit. Ratio est; quia est votum solummodò simplex. Tum, quia nulla lex adest, quæ asserat, matrimonium Ordines Minores dirimere: proinde licet Titius in ordinatione putaret se tale impedimentum incurrisse, non tamen à parte rei id verificatur; ergo cum iura huiusmodi impedimentum non agnoscant, Titius non eo ligatur. Sicut è contra, si Titius ad solemnitatem testamenti putaret solum duos esse testes necessarios, tale testamentum esset invalidum; Ratio est: quia valor, & invaliditas pendet à constitutione reipublicæ, non à voluntate Titij, ergo à pari &c. Ità quoque *Leander disp. 17. quest. 4. cum Caramuele lib. 3. de Matrim.*

5. *Si quis in susceptione Subdiaconatus ignorasset obligationem de servanda castitate, adhuc tenetur eam servare.* Quid si Titius ignoret, esse adjunctum coelibatum, & oblationem castitatis Subdiaconatus, quò suppositò, illo initiaretur, an teneatur in hoc casu servare castitatem? Ratio dubitationis est: quia ignorantia invincibilis ex meo principio generali excusat à pœna, alijsque obligationibus, uti videndum est verbò, Ignorantia; & verbò Culpa: ergo non tenetur legi: Nihilominus tamen:

Respondet: Titium in hac circumstantia teneri servare castitatem. Ratio est: quia implicat in terminis, ut in hoc casu possit intervenire ignorantia invincibilis, de non servanda castitate; quia dum Titius fuit ordinatus, nonne audivit de quo Episcopus Consecrator eum admonuerit, cum dixerit: *Hactenus enim liberi estis, licetque vobis pro arbitrio ad sacularia vota*

transire, quòd si hunc Ordinem susceperitis, amplius non licebit à proposito resilire, sed DEO, cui servire, regnare est, perpetuò famulari, & castitatem, illò adjuvante, servare oportebit, atque in Ecclesia ministerio semper esse mancipatos: proinde dum tempus est cogitare, & si in Sancto proposito perseverare placeat, in nomine Domini huc accedite. Ex his vides, quòd implicet ignorantia invincibilis servandi castitatem ex parte Titij, dum Episcopus ipsò præsentem eam servandam præcipiat. Tum, quia quivis obligatur ex intrinseca sua ratione, scire onera officij sui; ergo implicat, Titium invincibiliter castitatem ignorasse, & non esse annexum Ordini Subdiaconatus; igitur si ignoravit, fuit ignorantia crassa, quæ ligat, & ut culpabilis obligat ad ea, quæ ex ipsa facta, vel omissa sunt, intuitu vincibilitatis.

Titius fateatur, se non ignorasse castitatem esse annexam Ordini Subdiaconatus: dicit solummodo, dum tali Ordine initiatus fuit, se non habuisse voluntatem servandi castitatem; imò expressè intenderat, se oppositum servaturum pro sua libertate: Ex quo inquiritur, an Titius possit uxorem ducere? Ratio dubitationis est, quia Titius non emisit votum castitatis in susceptione Subdiaconatus: Proinde non videtur contrariam DEO impedimentum incurrisse, quin non possit pro libitu transire ad nuptias contrahendas. Nihilominus tamen,

Respondet: Titium, licet expressè exclusit votum castitatis in susceptione Ordinis Subdiaconatus, adhuc teneri servare castitatem; non vi voti, quod non fecit, sed vi legis. Ratio est, quia *Trident. sess. 24. Can. 9.* contrarium damnat, cum asserat: *Si quis dixerit, Clericos in sacris constitutos, vel Regulares, solemniter castitatem professos, posse matrimonium contrahere &c. anathema sit.* Tum, quia *Concil. Toletan. 2. cap. 1.* hoc ipsum annuit: *Cavendum est, inquit, Diaconis, & Subdiaconis, nè quando sponsionis sue immemores ad terrenas nuptias, aut furtivos concubitus ultra recurrant; quòd si fecerint, ut sacrilegij rei, ab Ecclesia habeantur extranei.*

His definitionibus concordant quoque *Concil. Carthagin. 1. cap. 3. & Concil. Roman. sub Calixto XI. cap. 20.* Ergo licet Titius internè castitatis professionem non fecerit, extrinsecè saltè per susceptionem Ordinis solemniter suscepti, juxta exigentiam ejusdem Ordinis eam professionem facere censetur; quod sufficit, ut Ecclesia ad eam servandam ipsum compellat, quæ solum de extrinsecis, non de intrinsecis actionibus judicat: præsumit enim id internè voluisse, quod extrinsecè egit. Tum, quia ut quis initietur Ordine sacro, non ipsi remanet libertas ad servandam, vel non servandam continentiam, quam sacer Ordo sibi annexam habet necessitudo: nam nunquam Ecclesia intendit alibi conferre tales Ordines, nisi ordinatus se obliget servare ea omnia, quæ sunt annexa Ordini; ergo &c. Tum, quia ordinatus facit contractum spiritualem cum DEO, & Ecclesia, quatenus elevatur ad dignitatem altiore, redditur enim immu-

immunis ab omni jure civili, & sanguinis, in quo statu Ecclesia stat pro ipso. E contra Ecclesia eum obligat ad servandum ejus jura, prout est virtus continentiae; ergo Titius vi contractus tenetur ad castitatem; licet enim DEO per actum internum mentitus sit, saltem per actum externum Legi Ecclesiae se stare obligavit; ergo cum Ecclesia judicet solum de externis, potest ipsum astringere ad continentiam. Hæc opinio est contra *Basilium lib. 7. cap. 23. num. 14. Vasquez in 2. partem disp. 247. num. 99.* quorum sententia transeat, quod quoad actum internum tolerari possit; alii satis efficaciter convincitur ex argumentis mox expositis, si non totaliter, quoad obligationem servandæ continentiae, quoad votum internum, saltem refellitur totaliter pro servanda castitate extrinseca. Ita quoque recenter *Pater Amandus Herman in 4. sent. tr. 9. disp. 3. quest. 12. num. 3.*

7. Si puer ante rationis Ordine Subdiaconatus initiaretur, an hic teneretur servare castitatem dum ad perfectum usum rationis perveniret? Ratio dubitationis est: quia in ordinatione talis pueri, nec in postea dum vincibilis ignorantia præcessit, quia fuit pro ad nubilem tunc incapax ad investigandam veritatem suæ obligationis, nec præcessit malitia pravæ intentionis, non servandi continentiam; sicque ordinatus est inscienter. Ad hoc dubium respondet *Lessius*, talis puer postquam veniret ad usum rationis, non teneretur servare castitatem, proinde posset uxorem ducere, cui adhærere videtur *Cajetanus tom. 1. Opusc. tr. 27.* Ergo tamen respondeo, quod si postea talis puer factus vir, vellet inire contractum matrimonij, non est eonstringendus absolute ad cœlibatum; Ratio est: quia cum solus non concurreret actu secundo ad hujusmodi ordinationem, non est privandus suâ naturali libertate, quam suâ culpâ in suscipiendo Ordine Subdiaconatus non ligavit, nec Ecclesiae obligavit: Alii si absolute uxorem ducere vellet, tunc suadeo, ut à Papa dispensationem suscipiat, pro vitando scandalo pusillorum.

8. Si quis ex metu gravi tur sacro Ordine, v. g. Subdiaconatu, possit potest uxorem ducere? sit casus, v. g.

Albanus nobilis familiae juvenis, quem Patrens Ecclesiasticum esse cupit, alii semper à tali statu se excusat; cognoscens parens renitenti- am filij, magnum concipit Odium in ipsum, mittere, quid nitando eum excludere è gratia, & exheredare, quid alij in re, ac per totam vitam pessimè carceribus, & oppositu sentiant. tractare: his perterritus Albanus, initiatur Subdiaconatus Ordine. Nunc quaeritur, an possit ut Subdiaconus uxorem ducere? Videtur, quod ita. Ratio est: quia sicut, si quis ex metu gravi in Religione approbata professionem faceret, talis professio est irrita, & exiens, potest ducere uxorem; ergo à pari poterit & Albanus, intuitu metus gravis, *Sanchez lib. 7. disp. 29. num.*

5. cum pluribus alijs, ibidem citatis. Nihilominus tamen

Respondeo: Albanum nullò modò posse transire ad terrenas nuptias; Ratio est: quia nulli constat, quod jus positivum concedat sacris Ordinibus per metum gravem initiatis, ut possint matrimonium inire, sicut permittit illi, qui professionem per metum gravem fecit. Tum, quia non currit paritas de voto professionis, ad Ordinem sacrum, quia sacer Ordo ex metu gravi semper validè confertur, & in ordinando imprimitur character, vi cujus obligatur servare continentiam ex lege Canonica; Nam indecens est, ut qui cum Deo, & Ecclesia matrimonium spirituale inierit, divortiat ab ipso, & transeat ad matrimonium terrenum. Tum, quia stando juri naturæ, possessio per metum gravem extorta est valida, quia est simpliciter voluntaria, licet secundum quid involuntaria, quatenus respicit motiva extrinseca metus; quamquam per legem positivam irritetur. Ordinatio verò sacra Albani, non solum est ex natura rei valida, quia simpliciter voluntaria, verum etiam jure Canonico, cum nullus extet textus illam invalidans. Tum, quia *Concil. Trident. sess. 24. citatò Can. 9.* præcipit sub anathemate, ut Clerici sacris Ordinibus initiati, matrimonium inire non possint: & *sess. 23. cap. 13.* monet, ut illi, qui sunt ordinati, ab omni macula Veneris se custodiant; ergo &c. *Caramuel citans Maletum, huic meæ resolutioni concordat maleat 56. tract. 18.*

Quaeritur: quas pœnas incurrit, qui sacris Ordinibus initiatus, uxorem ducere præsumeret? *9. Qui sacris*

Respondeo, qui in Ordinibus sacris constitutus esset, vel in Religione approbata professus, matrimonium ducere tentaret, ipso factò excommunicatur per *Clement. unic. De consanguin. & affin.* ubi sic exprimitur: *Eos, qui Divino timore facto excommunicato scienter in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis, constitutione Canonica interdictis, vel cum monialibus contrahere non verentur; nec non Religiosos, moniales, ac Clericos in sacris Ordinibus constitutos, matrimonium contrahentes, ipsos excommunicationis sententia ipso factò decernimus subiacere.*

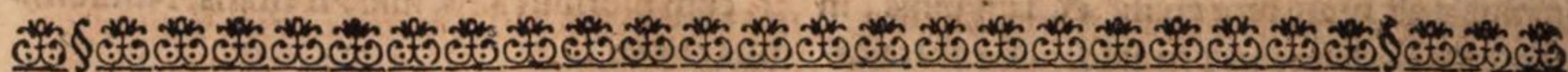
In hoc mox expresso textu Juris, nota, quod nihil exprimitur de sponsalibus; ergo si Titius Subdiaconus sponsalia contraheret cum Berta sacro, sponsali, quam etiam intentione maritali cognosceret, non incurreret dictam excommunicationem, quia sponsalia non sunt matrimonium, *Sanchez lib. 7. disp. 48.*

Præterea, si Berta secularis cum dicto Titio Subdiacono in matrimonium copularetur, non incurreret excommunicationem; Ratio est: quia ille textus nihil loquitur de fœminis secularibus Clerico sacro nubentibus. Ita *Leander part. 2. tr. 9. disp. 17. quest. 8.*

Plura de hac materia, lege in tract. de Voto secundo, ubi rari, & valde utiles scitu propono Casus.

Kkkk 3

TRA-

TRACT. CXXIX.

DE OSCULO.

Propos. 40. ab Alexandro VII. proscripta, ita sonat:

Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris, & pollutionis.

CAPUT Unicum.

De honestate, malitia, & circumstantijs osculi.

SUMMARIUM.

1. Osculum describitur.
2. Osculum Sanctum notatur.
3. Osculum profanum exponitur.
4. Osculum lascivum notatur.
5. Quomodo Propositio 40. ab Alexandro VII. data, intelligitur.
6. Delectatio naturalis, libidinosa, & non libidinosa osculi notatur.
7. † Osculum lascivum ob delectationem carnalem habitum, est lethale.
8. Osculum Sanctum est licitum.
9. Osculum profanum, per se non est illicitum.
10. Osculum sensuale, per se non est illicitum.
11. Osculum, si principaliter fiat ad capiendam delectationem sensualem, distinctam à delectatione Veneris, est veniale.
12. Si mas oscularetur fœminam cum nimia aviditate capiendi delectationem, censetur lethale.
13. Si fœmina fœminam, vel mas marem, delectationis Veneris gratiâ oscularetur, esset lethale.
14. Osculari molles carnes puerorum, non est illicitum.
15. Oscula juxta morem Patria data, precisò consensu in Venerem, non sunt illicita.
16. Oscula honestè facta, joci, vanitatis, aut levitatis gratiâ, per se non excedunt veniale.
17. Si puella advertit se ex affectu Venereo juxta morem patrie publicè osculari, per se non tenetur se retrahere, bene tamen si privatè titulò charitatis.
18. Si puella involuntariè oscularetur, ex quo patitur involuntariam pollutionem, non peccat.
19. Sponsis de futuro matrimonio, conceduntur oscula non impudica, citrà lethale.
20. Sponsis de futuro matrimonio, non sunt licita oscula impudica.

21. Oscula inter conjugatos ob delectationem carnalem, non excedunt veniale.
22. Oscula turpia inter conjuges, intentione ad preparandum se ad copulam, non sunt illicita per se, nisi fiant ad capiendam majorem delectationem in copula, tunc esset veniale.
23. Oscula inter conjuges, si fiant cum periculo pollutionis, ita, ut pro tali circumstantia non possint carnaliter conjungi ad eam vitandam, est lethale.
24. Oscula passivè suscepta à proprio conjuge, licet inde oriatur periculum pollutionis, si in ipsam non consentiat, non videtur esse lethale.
25. Aliquando nec conjux, agens osculando ex justa causa alterum conjugem, licet exinde exurgat periculum pollutionis involuntaria, peccat lethaliter, secus bene.
26. Quamquam oscula per se, & ex genere suo non sint mala, nihilominus tamen, quantum fieri potest, sunt vitanda.

Osculum, est applicatio oris ad objectum charum, cum affectu dilectionis, reverentia, vel delectationis capiende; & dividitur in sanctum, in profanum, in sensuale, & in lascivum.

Osculum Sanctum servatum fuit non promiscuè, sed tantum in proprio sexu; sic testatur Clemens Romanus lib. 2. Apost. ut vir viros, fœmina fœminas, cum ad Eucharistiâ accedant, osculentur. Dicitur Sanctum, quia in sacris conventibus usurpatur per verba: *pax tecum*; indicando signum concordia, & amicitia. Orig. epist. ad Rom. cap. 26. Apost. ad Rom. 16. Chrysostomus Hom. 30. cap. 1. ad Corinth. cap. 13. Lucæ cap. 16. v. 45.

Oscu-

1. Osculum describitur.
2. Osculum Sanctum notatur.

3. *Osculum profanum exponitur.*

Osculum profanum, est signum submissio-
nis, & venerationis indicium. Sic *David* de o-
sculatus est *Ionatham* ob reverentiam sui, ut
patet *lib. 1. Reg. cap. 20. Mendoza atom. 3. reg. 1. Can. 10. num. 5.* Et hoc osculum profanum pro
dignitate personæ usurpabatur, osculando os,
manum, frontem, pedem. *Seneca Epist. 47. Claudianus lib. 2. in Eutrop. Consul.*

Osculum sensuale est, ex quo percipitur
aliqua sensibilis delectatio, non Venerea, prove-
niens ex contactu rei molliis v. g. catuli, infantis,
manuum, alterius faciei &c.

4. *Osculum lascivum notatur.*

Osculum lascivum est id, cuius delectatio
oritur ex appetitu Veneris, prout contingere
solet inter hominis proclivos ad carnalia. Sic os-
cula concubinariorum ordinariè fiunt ex affe-
ctu capiendæ delectationis carnalis, ita etiam

5. *Quomodo propositio 40. ab Alexand. VII. damnata intelligitur.*

Nunc aggredior examinandam propositio-
nem 40. ab *Alexandro VII.* proscriptam, in fron-
tispectu huius tractatus positam, quæ videtur
esse intelligenda de solutis duntaxat; quia cum
omnis damnatio sit odiosa, non debet ampliari,
ultra quod salvari potest: ergo cum in solis so-
lutis salvari possit, licitum est Doctoribus, de de-
lectatione in matrimonio conjugatorum, &
sponsorum futuri matrimonij disputare, ait
Cassianus verb. Osculum; num. 12. circa finem.

6. *Delectatio naturalis libidinosa, & non libidinosa osculi, notatur.*

In Propositione 8. ab *Innocentio XI. damnata*,
& in tractatu de *Gula* exposita, egi, quod non
liceat comedere, & bibere ob solam volupta-
tem; ideo cum præsens materia affinizet cum il-
la, volui & hic mentionem facere; proinde

Ut distinctè procedam, noto cum *Cassiano*
à *S. Elia. verb. Osculum. 1.* triplicem esse speci-
em delectationis; naturalem, veneream, & non
libidinosa. Delectatio naturalis osculi, consi-
stet in proportionem qualitatum inter objectum
& potentiam; v. g. dum manibus tango mollia,
prout holosericum, moscos &c. Osculum libi-
dinosa, consistit in qualitate delectationis li-
beræ, & provenientis voluntariè ex commo-
tione partium, intervenientium ad generationem
prolis. Osculum non libidinosa, consistit in
actu secundum se indifferente; sic dum quis os-
culatur puellam, hic actus per se est indifferens,
quia potest intervenire ad capiendam castam, &
puri amoris benevolentia delectationem ex ip-
so secundum partem superiorem, & luxuriosam
secundum partem inferiorem: Primò modò
osculum non est libidinosa, bene verò secun-
dò. Nunc pro rejicienda supra citata propositio-
ne ab *Alex. XII. damn. formo conclusionem, &*

7. *Osculum lascivum ob delectationem carnalem habitum, est lethale.*

Dico 1. *Proposit. 40. ab Alexandro VII. pro-*
scriptam: osculum lascivum, habitum ob dele-
ctationem voluntariè carnalem, & sensibilem,
etiam præcisò omni periculò pollutionis, est le-
thale. Ratio est: quia delectatio carnalis, &
sensibilis indebita, destruit intrinsecè virtutem
castimoniam; sed destruere virtutem castimoniam,
est lethale; ergo &c. Major est certa, quia car-
nalis delectatio opponitur castitati coram Deo,
cum unum, privative excludat alterum: mi-
nor probatur, quia castitas est maximum bonum

spirituale animarum, in scripturis valde com-
mendatum; sed destruere maximum bonum spi-
rituale, est lethale; ergo osculum lascivum ob de-
lectationem carnalem habitum, ex lethale. Tū,
quia delectatio carnalis & sensibilis, est proxima
dispositio ad molliem, & copulam fornicari-
am; sed proxima dispositio ad molliem, vel
copulam fornicariam, est lethale; ergo &c.
Major patet, quia delectatio carnalis ita accen-
dit partes Veneris, ut semen: minor proba-
tur, quia hoc modò consentiendo delectationi,
tanquam causæ emissionis seminis, consentit
saltem virtualiter emissioni seminis, tanquam
effectui à causa proximè provenienti; ergo cum
molliem, vel fornicatio sub lethali prohibea-
tur, tanquam finis delectationis carnalis, pro-
hibetur & delectatio carnalis; quia interdictò
fine, interdicuntur & media ad talem finem. Ita
colligitur ex *Leg. Oratio. ff. De sponsalib. Tum*,
quia libido luxuria, omnibus corporis voluptatibus
major, ad ejus pervenitur extremum, ut penè
omnis acies, & vigilia cogitationis obstruatur.
Ita scribit *Sanctus Augustinus lib. 3. polit. cap. 12.*
relatus ibidem à *Patre Conzen*; sed obstruere
voluntariè omnem aciem, & vigiliam cogita-
tionis, est lethale: eò quòd acies, & vigilia co-
gitationis in homine sit summum bonum, quò
nunquam est licitum sub gravi peccata se privare.
Huic opinioni adhæret *Sanctus Thomas de Mulo. quest. 15. art. 2. ad 18. Valentia 2.2. disp. 9. quest. 3. Vasquez disp. 109. n. 5. Cajetanus 2.2. quest. 134. art. 4. dub. 1. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 49. n. 7. Navarrus cap. 1. 6. in Manual. n. 11. & alij Comm.*

Dico 2. Osculum Sanctum, prout importat 8. *Osculum*
pulum amicitia, & concordia vinculum, est li-
citur. Ratio est, quia tale osculum abstrahit
ab omni fœditate Veneris; ergo &c. Supra quod
ait *Apost. ad Rom. 16. Salutate in osculo Sancto*:
& *Chrysostomus Homil. 30. cap. 13. epist. ad Rom.*
sic loquitur: datum est osculum, ut charita-
tis igniculus, & fomes sit: ergo osculum, ut tale,
est honestum & licitum. Sic *Aaron* perrexit ob-
viam *Moyse* in montem Dei, & deosculatus, est
eum. *Exod. 4.* Huic opinioni adhæret quoque
S. Th. 2.2. quest. 144. art. 4. ubi sic ait: oscu-
lum secundum suam rationem, non nominat pec-
catum mortale; igitur &c.

Dico 3. Osculum profanum superius expli-
catum, per se est licitum. Ratio est: quia oscu-
lum profanum secundum se, sumptum, est purum
venerationis, & submissiois indicium: sub
qua ratione consideratum, nulla appareret pravi-
tas, accircumstantia refectioni dissoluta, cum
osculum secundum se, sit actus indifferens; &
totam suam malitiam, vel bonitatem sumat ex
motivo, quò exercetur; ergo cum nostrum mo-
tivum sit honestum; tale osculum est licitum.
Sic *Laban* osculatus *Jacob*, filium sororis suæ
Gen. 29. Legatur *Seneca Epist. 47. Claudian. lib. 2. 10. Osculum*

Dico 4. Osculum sensuale, ex quo percipi-
tur aliqua naturalis delectatio, consurgens ex se non est il-
licitum. Ratio est: quia delectatio sensibilis, & objecti osculati, præ-

præcisò omni motu carnis, & intentione ad Venerem, non est illicitum, si fiat principaliter ex casto amore, & benevolentia habita erga osculatum. Ratio est: quia tale osculum neq; ex fine, neque ex objecto est peccaminosum; ergo &c. Non ex fine: quia finis est castus amor, & benevolentia, quæ ex genere suo sunt bona: non ex objecto, quia delectatio naturalis osculi, præcisà à pravitate Veneris, & principaliter capta ob bonum finem, non videtur, cur esset mala; ergo &c. Sic *Jacob* osculatus est *Rachelem*, consobrinam suam, filiam *Laban*. *Gen.* 29.

11. Osculum Dixi: Si osculum principaliter fiat ex casto amore; quia si osculum non fieret principaliter ex tali amore, sed solum propter delectationem capiendam, & secundariò propter amorem, licet abesset omnis prava intentio ad Venerem, adhuc hujusmodi delectatio non careret omni culpâ, saltèm veniali. Ratio est: quia *Innoc. XI.* damnavit *prop.* 8. quæ asserit: *licet veneris, est re comedere, & bibere, ob solam voluptatem, & quòd appetitus naturalis, universaliter sumptus, possit suis actibus sine culpa frui; ergo à pari non licet osculum dare, principaliter ad capiendam dumtaxat voluptatem, seu delectionem naturalem; ergo &c.*

Ut scias, ego prædictum paragraphum intelligo, solum de osculo factò in parte honesta, quia de osculo in parte obscœna factò, aliter est philosophandum, propter periculum proximum consensûs carnalis.

12. Si mas Hinc, si mas liber osculetur fœminam cum osculetur tanta aviditate, ut unitis faciebus, connexi a fœminam, liquantulum facie ad faciem persisterent delectationis gratiâ, talem non credo posse excusari à lethali. Ratio est: quia attentâ fragilitate humanâ, videtur valde difficile, ut talis delectatio careat omni titillò sensibilitatis carnalis partis inferioris, & à fortiori, si osculando suggeret carnem osculatæ fœminæ, & è contra.

13. Si fœmina Hinc 2. Si fœmina fœminam, vel mas marem, delectationis carnalis gratiâ oscularentur, semper est lethale. Ratio est: quia talis delectatio est quædam inchoatio mollitiei, vel peccati alterius speciei. Ità quoque docet *Sanchez lib.* 9. *De Matrim. disp.* 46. *num.* 8. cum pluribus alijs ibidem citatis.

14. Osculari Prædicta ratio urget, & se extendit, etiam si unus sit conjugatus, & alter liber: aut si ambo sint conjugati seorsim, quia talia oscula inter se comparata eandem contrahunt malitiam, quàm in liberis: imò talis carnalis delectatio ex oculis cœlibis, vel ligatæ contracta, specie differt in conjugato, quia affectus matrimonij respectu alterius conjugis violatur.

14. Osculari In *prop.* 49. ab *Innoc. XI.* proscripta, dixi: quòd illi, qui affectuosè osculantur molles carnes puerorum, non delinquant graviter, dummodo non id faciant ex concupiscentia carnis. Ratio est: quia delectatio ex tali osculo sumpta, provenit solum ex tenero, & suavi amore infantis. Sic etiam *Sanchez lib.* 9. *de Matrim. cap.* 46. *n.* 13. *Escobar, Navarrus* penes *Cassianum à Sancto Elia. Verb. Oscul.*

Oscula manuum, & fortè etiam oris, si fiant juxta morem Patriæ, aut ex casto amore, quamvis aliqua delectatio Venerea inde exortatur, modò ei non consentiatur, non sunt peccata, prout sentit *Busenbaum lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 2. *dub.* 1. *n.* 3. *Tamburinus lib.* 7. *in Decalog. cap.* 8. *rem.* non sunt scilicet. 2. *n.* 3. *Filliucius. Lessius. Cassianus Verb. Osculum. n.* 17.

Oscula honestè facta, joci, vanitatis, aut levitatis gratiâ, ut sit in choreis, conversationibus: si absit omne scandalum, ac delectationis Venereæ consensus, volunt aliqui non excedere veniale; & ego hanc opinionem non improbarem puto, quia nec ex objecto, nec ex fine apparet ratio lethalis; quidquid in contrarium contendit *Arriagatom.* 3. *disp.* 47. *n.* 18. ubi asserit: *nulla oscula esse naturalia, nisi inter Matrem, & filium, & inter beatos; ceterum inter alios sunt canò fœdata.*

Si puella advertit, se affectu Venerèò publicè juxta morem Patriæ urbanè osculari, in tali casu puella non tenetur se retrahere, vel maxime si infamiam osculatam causeret: at si privatè tentaretur libidinose hujusmodi osculò tractari, tenetur se retrahere ex charitate, ad malum osculantis impediendum, si commodè fieri potest, prout sentit *Diana part.* 2. *tract.* 5. *resol.* 22. *se non tenetur se retrahere, bene tamen, si privata*

Aliquando contingere potest, ut quis puellam involuntariam osculetur, & nihilominus tamen ex tali osculo illico excitantur spiritus Venerei, ac internè polluantur: si puella in hoc casu non consentit pollutioni, non peccat. Ratio est: quia nec causa fuit talis pollutionis, ex qua secutus est involuntarius ejus effectus; ergo &c.

Docet *Cassianus à Sancto Elia Verb. Osculum. n.* 57. quòd sponsis de futuro matrimonio, cedantur oscula non impudica, sinè culpa lethali; licet inde sentiant aliquam delectationem carnalem, dummodo absit periculum copulæ, & pollutionis. Ratio est: quia sicut matrimonium cohonestat copulam: ac præparationem osculis factam, ad eam exercendam; ita sponsalia debent cohonestare quamdam inchoationem copulæ, cum sponsalia sint initium matrimonij. Tum, quia actualis contractus sponsalium de futuro matrimonio, ex natura sua ordinatur ad actus, copulam matrimonialem præcedentes, cujusmodi sunt oscula: & in hoc genere certò plus concedi debet sponsis, quàm alijs liberis, cum sint jam aliquantulum ligati; & habeatur inter illos aliquod mutuum jus, in corpus reciprocum, cum neuter liberè possit alterum deserere, & alieno nubere. Ita *Cassianus Verb. Sponsalia. Philarchus de Officio Sacerdotis. tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 4. *cap.* 18. *dub.* 3. *Navarrus in summ. cap.* 14. *num.* 18. *Grassius part.* 1. *lib.* 2. *Decis. cap.* 82. *n.* 3. & est communis, ut testatur idem *Cassianus à Sancto Elia*, quanquam opposita opinio mihi magis arrideat.

Dices: sua sanctitas damnavit oscula cum delectatione carnali sub lethali; ergo sponsi de futuro, osculis se delectando, peccant mortaliter: Responderi potest, propositionem damnatam 40. ab Alex. VII: salvari in delectatione carnali ex osculis liberorum habita, & non extendi ad sponfos: quia omnis lex odiosa, sub excommunicatione aliquid interdicens, non est amplianda, sed restringenda, quando locus est restrictioni, prout hic adest. Tum, quia diversa est ratio conversationis inter libros, & sponfos, uti ex superius dictis appareat; ergo. Ita citatus *Cassianus. n. 45.*

20. *Sponsi de futuro* Caveant tamen sponsi de futuro, impudicè se osculari, sive in uberibus, vel cum nimia applicatione oris, aut linguæ alterius ad alterum; quia tale osculum esset mortale propter actum ordinatum ad proximiorum copulam. Imò si sponsalia essent solum conditionata, nullò modò eis conceduntur oscula etiam pudica, cum delectatione carnali, quia sic adhuc non sunt ita strictè ligati, & absolutè non sunt sponsi. Sic etiam docet *Navarrus in sum. c. 16. n. 13. penes Cassianum & Sanch. de Matrim. lib. 5. disp. 5. n. 38. cum alijs.*

21. *Oscula inter conjugum* Oscula inter conjuges ob delectationem carnalem, non excedunt veniale, dummodò absit pollutionis periculum. Ratio est; quia conjuges, cum habeant jus ad copulam, debent etiam habere jus ad præparatoria ad copulam, excedunt veniale, quia *Innoc. XI.* damnavit *prop. 9.* quæ asserit: *opus conjugis posse exerceri sine culpa, ob solam voluptatem;* ubi ibidem *Verb. Copula,* videndum est.

22. *Oscula inter conjuges* At si oscula turpia exercentur inter conjuges, intentione debite præparationis ad copulam, licet inde sentiant delectationem carnalem, nullum est peccatum. Ratio est; quia hæc præparationes delectabiles: cum copula censendum ad copulam, non pertinet ad maiorem delectationem in copula, est veniale. Ratio est: quia intentio majoris delectationis videtur principaliter intendi, vi cuius actus redditur vitiosus. Sic docet *Sanchez de Matrim. disp. 11. n. 4. Divus Antoninus 3. part. titulum delectationem in copula. ult. Ledesma de Matrim. quest. 49. art. 6. Sotus; Sylvius; Rosella cum alijs.*

Oscula inter conjuges, si fiant cum periculo pollutionis, & hic, & nunc sunt in loco, in quo inter conjuges nequeunt reddere debitum, ut pollutionem vitent, sunt mortalia. Ratio est: quia hoc modò se exponunt periculo ad effundendum semen,

& qui tali periculo se exponit, non est immunis à lethali; nam in moralibus perinde est aliquid pro facere, & exponere se periculo faciendi, ut sentit *Sanchez disp. 17. sect. 2. Cardenas in Crisi Theologica.*

Quod si v. g. Titius passivè à propria conjugis suscipiat Oscula, & è contra, ex quo oritur periculum pollutionis, dummodò in ipsam non consentiat, non videtur esse lethale. Ratio est: quia dat operam rei licitæ, ad quam vi conjugis matrimonij obligatur. Tum, quia conjugis negando talia Oscula conjugi, potest causare odium, & dare indicium inimicitiae, ac inurbanitatis. Est *Cassiani citat. n. 56.* Sanius tamen est, ab hujusmodi Osculis se retrahere.

Aliquando nec conjux agens, seu osculans alterum conjugem, videtur peccare mortaliter, licet in ipso exuberent motus venerei cum periculo pollutionis; dummodo non consentiat, vel maxime si Oscula distribuit ex aliqua justa causa, v. g. ad conciliandum amorem conjugis, conservandam amicitiam, vel juxta morem Patriæ: nam si desineret ab hujusmodi osculis, alter conjux forte suspicari posset de inimicitia, & subiceretur notæ alicujus inurbanitatis. Ratio est: quia hæc causæ excusari videntur, vi quarum talia Oscula cohonestantur; At si Osculis sine causa urgente procuraret sibi pollutionem, vel se poneret in periculo proximo polluenti voluntariè, peccaret lethali. Sic sentit *Sanchez disp. 45. num. 8. penes Cassianum à Sancto Elia.*

His non obstantibus, prudenter in Osculis procedendum est, ne tali signo benevolentiae bene lethargum parturient animabus: Hinc olim Osculis ita creverat amicitiae amor, ut etiam sub velamine Osculorum Sanctorum introduxisset per se, & ex se diabolus, fovens Veneris oblectamenta; quapropter *Clemens Alexandrinus lib. 3. Padagia non sunt mala, cap. 1. ait:* tale Osculum mutatum fuit in tabelam sacram: & *Tiberius* interdixerat quotidiana tamen, quam Oscula, ut *Trang.* in ejus vita *Cap. 34.* notat. Igitur si in Oscula S. & honesta irrepsit turpitudine testis, sunt vitiosæ, quid nunc in Oscula profana? sicque nè tanta puritas animarum fœderetur: quantum fieri potest, sunt fugienda. Audi quid dicit *S. Bernardus cap. 72. de osculis Religiosorum:* periculum esse credimus omni Religioso vultum mulierum nimis attendere: & ideo nec Viduam, nec Virginem, nec Matrem, nec Sororem, nec Amitam, nec ullam aliam feminam aliquis Frater osculari presumat. Fugiat ergo fœminea oscula Christi militia, per quæ solent homines sæpe periclitari, ergo &c.

TRACT. CXXX.

DE PAROCHO PRIMO.

Propositio 16. ab Alexandro VII. damnata est.

Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.

CAPUT I.

De officio, & obligatione Parochi.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine Parochi intelligitur, notatur.
2. Sacerdos, ut possit ad beneficium curatum promoveri, quales condiciones habere debet, notatur.
3. Ut ad Canonicatum in Ecclesia Cathedrali promoveatur, tenetur intra annum ad Subdiacnatum promoveri.
4. Episcopus intra tres menses tenetur consecrari.
5. Parochus dum accipit possessionem, tenetur professionem fidei facere.
6. Parochus non indiget approbatione Episcopi ad Confessiones exaudiendas.
7. Parochus tenetur residere intra limites Parochie.
8. Parochus omni tempore tenetur administrare Sacramenta suis Parochianis.
9. Parochus sub qua obligatione, & quomodo tenetur tempore pestis administrare Sacramenta Parochianis, notatur.
10. Si timore pestis quis Parochianus nimis diu confiteretur, quomodo se debeat regere Parochus, notatur.
11. Parochus potest audire Confessiones suorum Parochianorum extra suam Diocesim.
12. Parochus tenetur sepelire suos Parochianos, & pauperes etiam gratis.
13. Parochus tenetur predicare Verbum Dei.
14. Parochus tenetur per se, vel per alium, diebus Dominicis, & festis concionari.
15. An Parochus dare facultatem Regulari possit concionandi, notatur.
16. Tam seculares, quam Regulares, tenentur petere benedictionem ab Ordinario pro concionando.
17. An Parochiani teneantur audire concionem in propria Parochia, exponitur.
18. An quis obligatur audire concionem sub lethali, notatur.

19. Parochus tenetur doctrinam Christianam Parochianos docere.
20. Parochus non potest totum onus Capellani imponere, sed per se etiam tenetur laborare.
21. Parochus redditus impotens, potest cooperatori munus suum committere.
22. Parochus tenetur celebrare missam suis Parochianis.
23. Parochus in habitatione sua nullam patitur habitare mulierem.

Hic nolo disputare, unde derivatur nomen Parochi, an à verbo Græco *Perachos*, quod incolatum significat: an à nomine *Perechis*, quod habitatorem loci significat.

In Jure Can. cap. Sicut in unaquaque. 21. quest. 5. pro Parocho accipitur Rector alicujus Ecclesiæ, cui cura demandata est, ad populum tali Ecclesiæ subditum, in spiritualibus pascendum, & de fide instruendum: qua de causa vocatur etiam Curatus, tamquam curam animarum habens; & Plebanus, tamquam plebis minister. Ita colligitur ex Cap. Cum olim. de Presumpt. Barbosa De officio & potestate Parochi. cap. 1. Azorius part. 2. lib. 3. cap. 12. quest. 1.

Clericus, ut beneficio curato præfici possit, requiritur, ut sit ex legitimo toro natus; Ita ex ut possit ad cap. 1. de Filijs Presbyterorum. Secundò, si non-beneficium dum attigerit annum 25. est incapax curæ animarum; nec in hoc potest dispensare Episcopus, prout colligitur ex Clement. 1. num. 34. De statu les. conditiones habere debet, notatur. Tertiò, ut sit vitæ, & moribus exemplaris, ac scientiâ sufficiente imbutus, pro rectè administrando officio suo. Ita cap. Cum in cunctis. de Elect. & Trid. sess. 24. cap. 12. Gelasius in Epistol. Ad Episcopos Lucania. cap. 18. ait: litteris carens sacris, non potest aptus esse mysteriorum. Quarto, ut saltè sit primâ tonsurâ initiatus,

initiatum, & intra annum acquisitionis Beneficii ad Sacerdotium promoveatur; alias ipso jure illud privabitur, nisi justum impedimentum eum excuset; Ita ex *litteris de transactionibus*: & ex *Cap. Licet. Canon. 14.* dixi, nisi justum impedimentum eum excuset; quia casu quod Ecclesia Parochialis non præbeat sufficientem sustentationem Parocho, non in iato sacris, non tenetur infra annum promoveri ad Sacerdotium, imò eam dimittere debet; ita *Garzias part. 2. cap. 5. num. 121.* Quintò, ne aliquà censurâ Canonicâ, vel irregularitate sit innodatus; nam talis promotio est ipso factò irrita. Ita constat in *Cap. postulastis. 7. de Cleric. excomm. & Cap. Tanta. 18. De excessibus Prelatorum.*

3. Ut ad canonicatum in Ecclesia cathedrali promoveatur, tenetur intra annum ad Subdiaconatum promoveri; ita præcipit *Concil. Triden. sess. 22. cap. 4.*

Episcopus si negligit ad tres menses suam consecrationem, tenetur ad restitutionem fructuum; & si per alios tres menses protraxerit, ipso factò spoliatur Episcopatu; sic constituitur *Triden. sess. 23. cap. 2.*

4. Episcopus intra tres menses tenetur consecrari. Parochus illico, ac accipit possessionem, vel saltem intra duos menses, tenetur facere professionem fidei coram Episcopo, vel suo Vicario Generali, quam si omittit, mulctatur pœnâ amissionis fructuum; nec Episcopus potest ipsam condonare; ita *Concil. Trid. 24. de Reform. cap. 12:* Tum, quia talis casus condonationis, non est sub potestate Episcopi, cum non habeat jus mutandi leges Principis superioris.

5. Parochus dum accipit possessionem, tenetur professionem fidei facere. Parochus non indiget approbatione Episcopi ad confessiones secularium audiendas. Ratio est; quia eò ipso, quod detur beneficium parochiale, censetur esse approbatus; nam Concilium ipsum excipit. *Sioz. lib. 2. quest. 2. art. 1. n. 33.* de quo inferius cap. secundo plura:

6. Parochus non indiget approbatione Episcopi ad confessiones audiendas. Officia Parochi sunt: imprimis tenetur residere intra Parochiam, prout *Concil. Trident. sess. 23. cap. 1. de Reformat.* expressè annuit, licet teneam habeat Parochiam, vel paucas personas. Ita declaratum est penes *Garziam part. 3. num. 159.* nec possunt abesse, nisi per duos menses intra annum ex legitima causa, quò tempore relinquunt Curatos idoneos pro cura. Si tamen postulet christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas diutius emorari poterunt. *Trid. sess. 23. cap. 1.*

7. Parochus tenetur residere intra limites Parochia. Officia Parochi sunt, administrare Sacramenta suis Parochianis, non solum tempore salubri, sed vel maximè si urgeat præceptum, vel si pœnitens aggravatus sit mortali, vel si appetat lucrari indulgentias, vel si proponat longam & periculam peregrinationem, vel in aliquo festo, si suas devotiones ad id honorandum facere intendat: & vel præcipuè, si urgeat extrema necessitas, pœnitenti tunc sub lethali succurrere tenetur. Ratio est; quia bonus pastor tenetur dare animam pro ovibus suis, & ponere vitam pro illis. Tum, quia violaret jus

& contractum, quem cum subditis inivit, & qui dem in re gravi. Nam illi se obligarunt ad præbendas, & ad sustentandum ipsum temporaliter, ut ille reciprocè adhibeat operam suam pro succurrendo ipsis in necessitate spirituali; ergo si in hoc deficeret, frangeret contractum in re gravi, cum periculo perditionis animarum; igitur peccaret lethaliter. In alijs verò casibus non tam facillè committet lethale, præcisò omni scandalò, & si commoditas adsit Religiosorum, illos mittendo ad pœnitentes. *Castropallao De pœnit. disp. unic. part. 19. sect. 1. num. 4.* *Dicastillo disp. 10. n. 480.* *Layman. lib. 5. tract. 6. cap. 13. num. 2.*

Parochus tempore pestis tenetur non solum 9. Parochus pestiferis, verum etiam sanis, qui omni momento currunt periculum, tali tempore contrahendi infirmitatem, succurrere sanctissimis Sacramentis; circumspicere tamen agat, ne se in periculum contrahendi eandem infirmitatem repestis adline necessitate injiciat; proinde si adsit infectus in domo, ut possit ad fenestram adire, illum ibi audiat: si hoc fieri nequit, tunc remotè talis confessionem percipiat: si plurimi simul jaceant in eadem domo, & neuter possit confiteri peccata sua ita submissè, ut ab alio non audiat, tunc adhortetur eos Parochus, ut unum veniale proferant, tacendo mortalia, quæ redderent scandalum, vel periculum infamiae, de quibus sufficit dolere, & sic absolutionem eis impertiat. *Castropallao de Pœnitent. disp. unic. punc. 19. sect. 1. num. 5.* *Gobat tract. 1. num. 116.* cum sequentibus. *Layman lib. 5. tract. 6. cap. 13. num. 4.*

10. Si timore In casu tamen, quo aliquis infectus contagione nimis diu confiteatur, ita ut instaret periculum, ne alii pariter ægroti sine absolutione moriantur, tunc potest audire peccatum, quod magis ipsum gravat, cum instructione, ut doleat de cæteris, & si convalescat, postea illa confiteatur, dare ipsi absolutionem potest. Ratio est: quia in tali casu sufficit confessio formalis, *ro Parochus, Diana part. 5. tract. 3. resol. 74.* Imò si Parochus sibi timeat probabilissimum periculum pestis, & cognoscit pœnitentem non esse gravatum mortali, vel aliunde esse contritum, & ex morte talis Parochi communitas aliqua non posset habere alium, qui in tali necessitate spirituali ipsi succurrat, tunc non tenetur ei succurrere, cum certus sit moraliter de salute talis personæ. Tum quia præponderat communitatis bonum, bonò privato, *Diana part. 5. tract. 3. resol. 93.* *Layman lib. 2. tract. 3. cap. 3. num. 3.* *Barbosa de off. Parochi. part. 2. cap. 17. num. 15.*

11. Parochus potest audire confessiones suorum Parochianorum ubique locorum, etiam extra suam diocesim. Ratio est, quia jurisdictio Parochi non se extendit ad loca materialia Parochiæ tantum; sed vel maximè ad personas, si alibi reperiantur, dummodo domicilium ibi fieri non intendat. Tum, quia hæc jurisdictio non est contentiosa. *Barbosa de off. Parochi diocesim. cap. 29. n. 5.* Hæc facultas non conceditur Regularibus, cum incolæ illius loci, ubi sunt appro-

approbati, non censeantur subditi Regularium, in ordine ad jurisdictionem spiritualement. Tum, quia hoc idem interdicitur à Clemente X. §. 4. in suo decreto.

12. Parochus tenetur Sepeliendi non solum opulentos, verum etiam sepelire suos pauperes suae Parochiae, licet inde nullum emolumentum temporale adeptus sit, & quidem ex Parochianis, justitia, cum sit pastor illorum, & parens spiritalis, obligatus vi contractus, intra communiteratem, & ipsum tacite initum. Tum quia ita charitas postulat, ne sanguis, & corpus Christianum sepeliatur more brutorum.

13. Parochus tenetur Terrium officium Parochi, est obligatio praedicandi verbum Dei per se, si aliter consuetudo, vel legitima causa ipsum non excuset; ita colligitur ex varijs Conciliorum textibus. *Trid. sess. 5. cap. 2. & sess. 24. cap. 4.* Tum, quia habet emolumentum, & sustentationem à Parochianis temporalem: ergo tenetur recipere illos alere cibo spiritali verbi Dei. *Suarez tom. 1. de Relig. tract. 2. lib. 2. cap. 16. num. 7. Bonacina de Praeceptis. disp. 5. quest. unic. punct. 2. num. 28. Possivinus de Off. Curati cap. 3. num. 3.*

14. Parochus tenetur Insuper tenetur Parochus diebus Dominicis, & solemnibus festis, saltem per alium, si consuetudo antiquissima invaluerit, praedicare & docere necessaria ad salutem populum, vitia extirpare, & virtutes propagare, omnia brevi, & facili stylo exponere, relinquendo falsa miracula propter excommunicationem, & inutiles quaestiones, quae non inserviunt ad vitam spiritualement, sed potius ad ostentationem oratoris. *Trident. sess. 5. cap. 2. & sess. 24. cap. 4. Navarrus cap. 27. num. 113. Bavadii. in sua Polit. lib. 2. cap. 18. n. 194. &c.* Praeterea in Quadragesima, Adventu, quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere duxerint: ita cit. *Tr.*

Imò Parochus, etiam si non sit eloquens, per hoc non debet ex se omittere gregem suum erudire, alias non satisfaceret officio suo coram Deo. *Barbosa de Parocho part. 1. cap. 14. n. 4. &c.*

15. An Parochus possit Quæritur: an Parochus possit dare Regulari gravi, & noto, ibi non approbato, facultatem aliquibus vicibus praedicandi? affirmat *Portellius in disp. regul. verb. Prædicat. n. 2.*

16. An Parochus possit Scire velis, an sicuti seculares, ita etiam Regulares praedicare volentes in Ecclesijs sui Ordinis, teneantur benedictionem petere ab Ordinario? Respondeo affirmative, & si qui sint contradicentes, aut contrasacientes, poterit eos punire &c. Non poterit tamen eis generatim prohibere, nè in proprijs Ecclesijs praedicent. Ita habetur ex declarat. *Const. Clement. X. qua incipit: superna magni Patris familias, Sedit a. 1670.*

17. An Parochus possit Quæritur, an Parochiani teneantur audire concionem in propria Parochia? Respondeo teneri, si commodè fieri possit: ita *Trident.* Per hoc tamen non peccat populus, si in templis Regularium conciones frequentat: quia non est verisimile, quòd *Trident. sess. 14. cap. 4.* strictò præceptò populum obliget ad audiendum ver-

bum Dei, multò minùs in proprijs Parochijs, quæ passim sunt incapaces ad totum gregem recipiendum. Tum quia *Conc.* exprimendo præceptum, hoc modò loquitur: *Moneatque Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque par. Parochia sua interesse, ubi commodè id fieri potest ad audiendum Verbum Dei.* Nota ex hoc textu, ly *interesse, ubi commodè fieri potest*: ergo solum declarat pro opportunitate fidelium concionem in Parochiali audire. Igitur cum multoties erit opportunius, frequentare conciones Regularium, vel propter vicinitatem templi, vel propter meliorem concionatorem, vel propter aliud commodum spirituale, quàm Parochia; ergo &c. Tum quia *Pius V. in Bulla: Et semendicantium.* post *Trid. anno 1567. 17. Kal. Junij.* hoc privilegium concessit Religiosis, ut pro libitu eorum Missas, & conciones fideles per decursum totius anni diebus festivis, & dominicis audire possent, etiam tempore, quò in Ecclesia Cathedrali prædicatur, ergo &c.

Inquiris, an quis teneatur sub reatu culpæ lethalis audire Concionem? Respondeo, quamvis non videatur dari præceptum, sub lethali obligans ad concionem audiendam: nihilominus existimo, aliquando aliquos obligari sub gravi, qui quamvis bene periti in politicis, in articulis verò nostræ fidei valde ignari reperiuntur; tales tenentur frequentare pro instructione, nè ex ignorantia vincibili animam perdant.

Praeterea docere tenetur Parochus doctrinam Christianam, vel per se, vel per alios; & si tenetur doctorem negligit, posset compelli per censuras ab Ordinario ad illam faciendam, prout colligitur ex *Triden. sess. 24. cap. 4.* quia scientia doctrinae Christianae est necessarissima fidelibus, sine qua non possunt in fide proficere, quod vergeret in maximum detrimentum animarum. Ita *Riccius in decis. Cur. Archiepis. Neapol. part. 1. decis. 22. Rodriguez tom. 1. summ. cap. 18. Sanchez lib. 2. summ. cap. 3.* Et si rudes, & pueri ad hanc saluberrimam doctrinam accedere renuerent, Episcopus posset sub censuris ipsos compellere. *Barbosa de Offi. Parochi part. 1. cap. 15. num. 6. Fagundez; Sanchez. &c.*

Advertant tamen bene Parochi, nè totum onus curæ tradant Capellanis suis, nam immoderatè pugnaret contra *Trid.* Et ratio est: quia beneficium collatum est Parocho, tanquam personæ idoneæ, ut per se illud administret, & laboret in vinea Domini, non ad otium colendum, & ad consumptionem reddituum, & patrimonij pauperum, & Christi dilapidandum. Non enim talis debet se præbere, ut corpus inanimatum, sed ut verus Pastor ovium: videretur Ecclesia respectu hujusmodi Parochi vidua, nam ille se haberet ob inutilitatem Parochianorum, ut umbra pastoris, non ut operarius gregis sui. Ita quoque sentit *Barbosa de Parocho cap. 8. num. 40. Carranca de Residen. Episcop. cap. 3. & in cap. Inter corp. De translat. Episcop.* Nihilominus tamen

tamen difficiliora officia potest Capellano committere, tamquam suo Cooperatori, non tamquam subdito. Ita *Possevinus de Offi. Curati, cap. 1. num. 10. & Sacra Congregatio Concil. cap. Nullus. 3. anno 1591.*

20. *Parochus redditus impotens, potest cooperatori munus suum committere.* In casu tamen, quo Parochus ex aliqua indispositione redderetur inhabilis ad præstandum munus suum, non est privandus officio suo, sed constituere suum Cooperatorem potest, cum intelligentia Ordinarij, qui loco sui munia curæ peragat. Ita ex *Cap. de Rectoribus; Cap. Ex part. Cap. fin. de Cleric. egrot. Lancelotus in Instit. canon. lib. 1. titul. de Coadiut. §. 1.*

21. *Parochus reneat celebrare Missam.* Quartum officium Parochi, est celebrare Missam Parochianis: & quidem juxta monitum *Concil. Trident. sess. 23. cap. 14.* sæpius, cum dicat: *curet Episcopus, ut in saltem diebus dominicis, & festis solemnibus: si autem curam animarum habuerint, tam frequenter, ut suo muneri satisficiant; ergo cum munus Parochi sit adeo pium, & in favorem parochianorum institutum, discretio postulat, ut quotidie sacra peragat, quantum fieri potest ad majorem honorem Dei, bonum subditorum, & suæ animæ consolationem: hæc praxis valde a Sanctis Patribus commendatur; de quo Sanctus Hieronymus lib. 1. adversus Jovinianum; Sanctus Cyprianus lib. 1. epist. 2. Sanctus Ambrosius & alij.*

Accedit officio Parochi salubre monitum tot Conciliorum, & Sanctorum Patrum; nimirum, ut curati procurent se abstinere a mulieribus, nec ipsas in domibus suis sub quocumque titulo patiantur; sunt enim toxicum amabile, & viscosum, fascinnans subinde etiam purissima corda hominum, de quibus loquitur *rem.*

Sanctus Hieronymus Epistola ad Nepot. de vita Cler. Hospitium, dicit Sanctus, tuum aut raro, aut numquam mulierum pedes tereant; omnes puellas & virgines Christi, aut aequaliter ignora, aut aequaliter dilige, ne sub eodem tecto manseris, nec in præterita castitate confidas; nec Davide sanctior, nec Salomone sapientior potes esse; & germana, vel mater &c. periculose tibi ministrat, cujus vultum frequenter attendis. Conc. Mogunt. Cap. Inhibendum est; hoc ipsum decernit cum dicat: ne Sacerdos etiam mulieres illas, quas canones concedunt, matrem, amitam, & sororem, secum in eadem domo retineat: quia instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earum. Conc. Agat. Cap. 11. statuit, ancillas ab eadem mansione, in qua Clericus manet, remove. Conc. Toletanum 4. cap. 41. Carthaginense 4. Cap. 46. Turonense 2. cap. 10. Aurelianense 3. cap. 4. &c. hoc ipsum definiverunt.

CAPUT VI.

De Jurisdictione Parochi.

Propositio 16. ab Alexandro VII. damnata.

Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem, approbatum ab Ordinario.

SUMMARIUM.

- 23. *An Parochus possit simplici Sacerdoti facultatem delegare, pro suis confessionibus audiendis.*
- 24. *Parochus illico ac approbatur pro beneficio curato, habet jurisdictionem sine alia approbatione ad confessiones audiendas.*
- ✠ 25. *Parochus non potest sibi eligere simplicem Sacerdotem in Confessarium.*
- 26. *Parochus non potest eligere simplicem Sacerdotem, pro confessionibus suorum subditorum audiendis.*
- 27. *Parochus videtur, quod possit constituere ex aliena diœcesi Parochum, pro audiendis confessionibus suorum Parochianorum.*
- 28. *Ex parochus non potest admitti ab actuali Parocho ad Confessiones.*
- 29. *Parochus Parochiam amittens, ipso facto amittit jurisdictionem.*
- 30. *In eadem Diœcesi, Curati possunt se ad invicem juvare.*

31. *An Prælati Regularis possit sine approbatione Episcopi confessiones suorum Regularium audire, duplex opinio notatur.*

HÆc propositio mox expressa, fundata fuit, quantum mihi imaginor, in titulo *Ordinarius*; id est, eodem modo, quod Episcopus est ordinarius Minister in tota sua diœcesi, in qua potest pro libitu delegare idoneos Sacerdotes ad confessiones audiendas; ita Parochus, qui est ordinarius in sua Parochia, poterit delegare facultatem alteri simplici Sacerdoti, pro suis confessionibus audiendis. Hanc ego merito damnatam opinionem, audiivi non pridem ab aliquo Parocho noto praticari, ac postquam contra talem ignorantiam insurrexeram, emendatum audiivi.

24. Parochus Quamvis Parochi actuales, & beneficium curatum defacto habentes, eo ipso, quod Parochiam obtineant, ad confessiones esse approbatos censentur, vi *Trid. sess. 23. cap. 15. his verbis: ratato, habet decernit tamen Sancta synodus, nullum etiam Regularium posse confessiones secularium, etiam Sacerdotum sine alia cerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi approbatione si aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliis idoneis judicetur, & approbationem, quae gratis datur, obtineat. Ubi leg. nec ad id idoneum reputari, nisi Parochiale Beneficium obtineat, nota, per quas particulas denotat, Parochum actuale sine alia approbatione habere jus audiendi confessiones, intuitu Beneficij Parochialis illico, ac ad illud approbatur, & possessionem accipit Ita Hurtadus de Sacramen. poenit. disput. 10. difficult. 16. Floronus de Casibus reservat. part. 1. cap. 4. sect. 12. num. 2. Torreblanca de Jure spir. lib. 14. cap. 2. num. 19. Cassianus & alij.*

25. Parochus non potest sibi eligere simplicem Sacerdotem in Confessarium. Dico nunc contra propos. 16. ab Alex. VII. reprobata, nullò modò Parochum posse sibi eligere simplicem Sacerdotem in Confessarium. ab Ordinario non approbatum, prout propositio damnata voluit. Ratio est; quia hoc solum est Episcopis concessum in iure, non Parochis, prout constat ex cap. fin. De poenit. & remis. quam facultatem etiam ad locales Praelatos extendunt aliqui; sed Parochus nec est Episcopus, nec Praelatus; ergo non competit ipsi Privilegium, simplicem Sacerdotem in Confessarium sibi eligere. Non est Episcopus, uti patet per se, neque est Praelatus, quia nōmine Praelati intelligitur vir pastoralis dignitate fulgens. Tum, quia Conc. Trid. sess. 23. cap. 15. supracitatum, solum censuit Parochos approbare ipso facto ad Confessiones audiendas, non verò, ut ipsi alios Sacerdotes approbent, uti clarè ex textu colligitur. Ergò efficaciter convincitur, propositionem 16. ab Alexandro VII. damnatam, esse falsissimam, tum ratione, tum autoritate. Suarez disp. 26. sect. 2. num. 10. & disput. 25. sect. 2. num. 11. Cardinalis de Lugo disp. 19. num. 4. Vilalobos tom. 1. tract. 9. difficult. 47. num. 4. Granado tract. 10. disput. 5. num. 4. Coninch. disput. 8. num. 6. Nugnius ad 3. p. quest. 8. sect. 5. dub. 5.

26. Parochus non potest eligere simplicem Sacerdotem pro confessionibus suorum subditorum audiendis. Ex dicta mox conclusione, à fortiori convincitur, quòd non possit simplicem Sacerdotem eligere pro confessionibus suorum subditorum audiendis Parochus. Ratio est; quia si pro se non potest, multò minus poterit ipsum eligere pro alijs. Tum, quia simplex Sacerdos nec ante Trid. excipiebat confessiones; ergo neque debet defacto: Arriaga tom. 8. disput. 42. sect. 1. num. 2. Verde &c.

27. Parochus videtur, quòd constituere actualem Parochum alterius diocesis, possit constituere ex aliorum Parochianorum. Multi volunt, quòd Parochus possit constituere actualem Parochum alterius diocesis, ad audiendas in sua Parochia confessiones suorum Parochianorum. Ratio est: quia Bulla Alexandri VII. loquitur solum, non licere simplicem Sacerdotem approbare: sed Parochus actualis alterius diocesis non est simplex Sacerdos, sed Curatus: ergo poterit à Parocho alte-

rius diocesis constitui ad audiendas confessiones suorum subditorum. Tum, quia Trid. supracitatum, requirit pro confessionibus audiendis beneficium curatum: ergo cum Parochus talis habeat beneficium curatum, potest eas audire. Sic sentit Arriaga tom. 8. disput. 42. sect. 1. num. 4. citans Cardinalem de Lugo; Vasquez; Ludovicus part. 1. tract. 1. resol. 28. num. 448. Diana part. 2. tr. 4. resol. 146. Henriquez lib. 7. cap. 12. num. 4. Coninch. disp. 8. dub. 7. n. 57. della Cruz. quest. 7. dub. 6. Concl. 3. & alij. Hanc opinionem non improbabilem judicare in casu aliquo magni concursus, ubi Parochus solus per se poenitentibus non posset satisfacere, quinquā opposita opinio videatur mihi probabilior, intuitu constitutionis Clementis X. ubi ait: Religiosos non posse in alia Diocesi absque Episcopi diocesani approbatione confessiones audire; tamen, cum Parochi sub hac non contineantur, videtur 1. opinio extrinsecè probabilis.

Si aliquis Sacerdos fuit aliquando Parochus, & modò caret curà animarum, nunquam poterit à Parocho actuali ad audiendas confessiones approbari, quia talis est simplex Sacerdos, pro hic & nunc.

Hinc si Parochus Beneficium curatum defacto fecerit, ipso facto jurisdictionem ad audiendas confessiones amittit: nec poterit sine nova approbatione absolvere; quia Conc. Trident. citatum requirit, ut habeat actuale beneficium. Parochus ad confessiones audiendas non potest admitti ab actuali Parocho ad confessiones audiendas.

In his partibus Germaniæ, deficiente ex infirmitate Parocho, vel in alijs negotijs occupato, unus pro alio Sacramenta administrare conatus fuit, dummodo ab uno Episcopo sint approbati, & in eadem diocesi Curati; ita consuetudo invaluit.

Quæritur, an Praelatus Regularis possit excipere Confessiones Regularium, sine approbatione Episcopi?

Respondet Azorius part. 3. lib. 12. cap. 21. qu. 6. Arriaga tom. 8. disput. 42. sect. 1. num. 5. ad invicem Henriquez lib. 6. num. 2. non posse. Ratio jurare. illorum est: quia Praelatura Regularis non est beneficium.

Respondeo 2. in Trid. sess. 23. cap. 15. text. supra allato, prohibetur solum, ut nullus Regularis possit confessiones secularium etiam Sacerdotum audire, nihil exprimendo de Regularibus; ergo cum odia sint restringenda, censetur posse Praelatos Regulares sine approbatione Episcopi confessiones Regularium audire. Ità Valerius in differentijs utriusque fori, verbò Nullitas. diff. 5. n. 1. Medina, Bonin. Hæc opinio censetur probabilis, stante textu. Trid. Imò lego modò ex Trid. in prætermisissis declarationibus sess. 23. Cap. 15. posse Praelatos Regulares, ubi vigent Regularia instituta, sive aliorum religiosorum, absque licentia Episcopi confessiones, sive secularium, qui sunt verè de familia, & continui commensales, non tamen illorum, qui tantum deserviunt in Monasterijs, audire.

TRACT. CXXI.

DE PAROCHO SECUNDO.

CAPUT Unicum.

De jure Parochi, assistendi Matrimonij.

SUMMARIUM.

1. Pro valide contrahendo matrimonium, requiritur moralis presentia Parochi.
2. Parochus licet non sit Sacerdos, potest valide assistere matrimonij.
3. Parochus valide assistit matrimonio, cum solo titulo colorato.
4. An sicut Parochus cum solo titulo colorato possit valide assistere matrimonij, possit etiam si intercedat aliquod impedimentum juris naturalis, vel Divini, notatur.
5. Parochus etiam publice excommunicatus, suspensus, interdictus, irregularis, &c. valide potest assistere matrimonij.
6. Intrusus Parochus, seu simplex Sacerdos, per se non potest assistere matrimonij.
7. Caocta presentia Parochi, sufficit pro legitime Matrimonio contrahendo.
8. Testis contractus Matrimonij, omnis homo, tam mas, quam femina, tam Christianus, quam Paganus, dummodo habeat usum rationis, esse potest.
9. Si contrahentes essent diversarum Parochiarum, tunc sufficit, ut Parochus assistat, ubi matrimonium contrahitur.
10. Parochus sponsi valide assistit matrimonio in Parochia sponsa, etiam si sit ex aliena Dioecesi; & vice versa.
11. Si quis transferret domicilium in aliam Parochiam, etiam ex dolo, dummodo ibi per maiorem partem anni commorari intendat, tunc prima die sit incola illius Parochiae, sicq; statim illius loci Parochus potest ejus matrimonio assistere.
12. Qui habet duo domicilia in diversis Parochiis, si in uno medio anno, in altero alio medio habitet, tunc ambo Parochi possunt ejus matrimonio assistere; si vero diutius in uno, quam in alio habitat, tunc hic secundus erit proprius illius Parochus.
13. Si quis recreationis gratia in una Parochia moratur, tunc Parochus illius loci non potest ejus matrimonio assistere.
14. In dubio, ad quem Parochum domicilium spectat, censetur spectare ad illam Parochiam,

ubi frequentius Missam, & Sacramenta percipit.

15. An sponsi de futuro matrimonio alio discedentes, possent legitime contrahere in alia Parochia matrimonium, sub distinctione resolvo.
16. An Parochus originis, vel habitationis, debeat assistere contractibus matrimonij, deciditur.
17. An sponsi Catholici licite possint postea contrahere coram ministro haeretico.
18. Vagorum Parochus quilibet esse potest, & legitime illorum matrimonij assistere.

Concilium Trid. infra citatum statuit, ut matrimonium celebretur coram Parocho, & duobus testibus, vel tribus, & nomine Parochi hic intelligo, non solum proprium Curatum contrahentium, verum etiam Episcopum, Vicarium Generalem, quorum unum, & duo, vel tres testes non solum physice, sed etiam moraliter debeant esse praesentes. Ratio est: quia Parochus cum testibus debet intelligere, & percipere quid agant, & vellent contrahentes in tali functione, ad hoc, ut testificari possint, sed ad hoc requiritur praesentia moralis: nam potest quis physice esse praesens, dormiendo, nec quidquam de tali contractu cognoscendo; ergo necessaria est praesentia moralis, ut patet ex Trid. sess. 24. cap. De refor. matrim. ubi sic lego: *Qui aliter quam praesente Parocho &c. eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit.* Layman part. 2. de Matrim. cap. 4. Herman in 4. sent. tr. 9. dub. 2. q. 8. n. 3.

Insuper adverte, non esse necessarium in Parocho pro valide assistendo matrimonio, potestas Ordinis, seu ut sit Sacerdos, sed sufficit, ut habeat potestatem jurisdictionis. Ratio est, quia Trid. sess. 24. De reform. matrim. determinat proprium Parochum pro assistendo hujusmodi contractui, praescindendo a Sacramento Ordinis, & sic cum possit dari proprius Parochus absque potestate Ordinis, quia Parochia, & Episcopatus potest conferri non ordinato: ergo. Tu, quia assistentia tali contractui, non dependet a potestate

1. Pro valide contrahendo matrimonium, requiritur moralis presentia Parochi.

2. Parochus licet non sit Sacerdos, potest valide assistere matrimonij.

state Ordinis, sed solum jurisdictionis: ergo sine Sacerdotio poterit valide assistere matrimonio. Advertendum tamen est, quod talis Parochus non possit dare benedictionem sponis, nec stola uti: proinde si sine necessitate per se assisteret, quamvis valide, non tamen licite assisteret; sicque in tali casu melius est, alteri Sacerdoti conferre licentiam assistendi. Filliucius *tr. 10. cap. 6. n. 203. Reginaldus lib. 3. n. 177.*

3. *Parochus* Imò, ut Parochus valide assistat matrimonio, sufficit, ut habeat titulum coloratum, & præsumptum beneficii, in foro fori; ita colligitur ex *Cap. Infamis. 3. qu. 7.* Tum, quia in tali contractu nullum intercedit impedimentum juris naturalis, aut divini. Tum, quia hic intercedit error communis, vi cuius Ecclesia supplet defectum, prout sæpius alibi monstravi. *P. Amandus Herm. in 4. sent. tr. 9. disp. 2. qu. 8. n. 8.*

4. *An sicut* Hinc, si legitimus Superior conferret beneficium Parochiale, v. g. Titio Sacerdoti excommunicato, suspenso, irregulari occultè, talis collatio beneficii esset invalida; nihilominus possit valide tamen Titius in foro externo præsumeri esse assistere matrimonio.

possit, etiam si intercedat aliquod impedimentum juris naturalis, vel divini, notatur. Eodem modò, si Titius reciperet hujusmodi beneficium à legitimo Superiore valide, & licite, & postmodum committeret aliquod expeditum delictum, vi cuius ipso jure privatur tali beneficiò: tunc Titius retinet adhuc titulum coloratum beneficii. In his, & similibus casibus, ut Titius sub titulo præsumpto, ac colorato possit valide assistere matrimonio, requiritur necessariò, ut communiter habeatur pro vero Parocho, in quo consistit error communis: Ratio est, quia talia impedimenta, cum sint introducta Jure positivò, & humanò; tunc illorum defectus Parochi, suppletur ab Ecclesia, ad tollendos innumerabiles scrupulos, & anxietates Parochi, & contrahentium. Secus dicendum est, si Parocho interveniret aliquod impedimentum Juris divini, vel naturalis, ut v. g. si discooperiret, se non esse bene ordinatum, baptizatum &c. in quo casu ejus assistentia esset invalida. Ita patet ex *L. Barbarius. ff. de Offic. Pretoris. Paludanus 4. dist. 17. quest. 9. art. 1. Lessius lib. 2. cap. 29. dub. 8. num. 67. & 68. Filliucius tr. 10. quest. 4. Sanchez de Matrim. lib. 3. disput. 22. num. 60.*

5. *Parochus* In casu, quo Parochus esset excommunicatus, suspensus, interdictus, irregularis, & vi hæc excommunicatus, suspensus, interdictus, irregularis, &c. non possit assistere matrimonio suis Parochianis, dummodo constet legitimum esse Parochum, & de facto suo beneficiò non privari. Ratio est: quia *Trid. sess. 24. cap. 1.* solum requirit in contrahentibus matrimonij assistentiam Parochi: sed licet sit censuris humanis innodatus, non cessat esse Parochus, nisi de facto beneficiò spoliatur: ergo valide potest assistere. Tum, quia censuræ non invalidant auctoritatem Parochi, ad ratificandum contractum esse legitime factum; ergo &c. *Henriquez lib. 11. c. 3. Coninch. disp. 27. dub.*

27. num. 2. Amandus Herman in 4. sent. tr. 9. disp. 2. quest. 8. num. 7.

Intrusus Parochus, v. g. si simplex Sacerdos 6. Intrusus constitueretur Curatus à Laico, invalidè assisteret contractui matrimonij, cum ab Ecclesia non simplex Sacerdos recognoscatur pro legitimo Parocho. *Sanchez. cerdos, per se lib. 3. disp. 27. num. 29. Coninch disput. 27. n. 26. non potest assistere matri-*

Quæritur: an ad valorem matrimonij requiratur libera, & voluntaria præsentia Parochi, & monij. testium?

Respondeo negativè, sed sufficit præsentia 7. Coacta coacta. Ratio est: quia *Trid. sess. 24. cap. 1.* nihil exprimit de præsentia libera, cum dicat: *qui rochi sufficit aliter quam presente Parochò, vel aliò Sacerdote pro, legitime ipsius Parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus, mado mavel tribus testibus, matrimonium contrahere at- trimonio contentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum tractq omnino inhabiles reddit.* In hoc textu nihil exprimitur de præsentia Parochi voluntaria, & libera; ergo sufficit coacta. Tum, quia in tantum requiritur præsentia Parochi, in quantum est necessarium, ut contractus matrimonij fiat in facie Ecclesiæ, & ut testimonium possit de tali contractu præbere; sed hoc fieri potest cum sola præsentia coacta, ergo &c. *Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 39. num. 10. & alij communiter.*

Testes matrimonij, qui in mox citato textu 8. Testis con- requiruntur, sufficit, ut habeant usum rationis, tractus ma- & etiam si non sint rogati, & quamvis sint impu- trimonij, om- beres, Sacerdotes, Monachi, consanguinei, Pa- nis homo, tam- gani, excommunicati, fœminæ, servi, infames, Christianus hæretici, & alij hujusmodi. Ratio est: quia quam Paga- Trid. in superiori textu nullum excipit. Tum, nus, dummo- quia in testando de fide, & matrimonijs, nullus do habeat absolutè hominum rationalium est exclusus. Ità usum ratio- colligitur ex *cap. Fid. de Heret. in 6. Lopez lib. 1. n. 1, esse po- titul. 3. punct. 4. cum Sanchez citato num. 9. Ric- test. cio decis. 25. Bonacina, Fenich.*

Quid dicendum est de assistentia Parochi, si 9. Si contra- contrahentes essent diversarum Parochiarum, hentes essent an ne requiruntur ambo Parochi assistentes? diversarum Respondeo, sufficere illum, in cujus Parochia Parochia- celebratur contractus matrimonij. Ita constat ex *rum, tunc Rituali Romano. De Sacrament.* Et hoc jus facit sufficit, ut Pa- quotidiana consuetudo, quæ habet vim legis, rochus assi- & jus abrogandi contrariam legem humanam; stat, ubi ma- uti convincitur ex *cap. Cum tanto cons. Abelli trimonium part: 2. tr. 1. cap. 8. sect. 2.*

Eodem modò Parochus sponsi valide assi- 10. Parochus stit matrimonio in Parochia sponsæ, etiam alte- sponsi valide rius Diœcesis, & vice versâ. Ratio est, quia ju- assistit ma- xtatextum *Trident. sess. 24.* supra relati, sufficit, trimonio in ut assistat proprius Parochus contrahentium: Parochia ergo cum secundum numerum præcedentem sponsæ, etiam possit assistere matrimonio, licet alter contra- si sit ex alie- hentium sit alterius Parochiæ, poterit etiam as- na Diœcesi sistere in alia Parochia suo proprio subdito, con- & vice ver- trahenti cum alieno Parochiano. Tum, quia sâ. *Bellarminus ad cap. 1. Trid. sess. 24. De reformat. Matrim.* refert sequentem declarationem à sacr. Congregatione factam, videlicet, Matrimoni- um contractum in Parochia mulieris coram Pa- rocho viri, & è converso, valet, etiam si Parochi viri

recreationis

Ex præcedenti doctrina colligitur solutio
sequentis casûs: videlicet; Titius natus in pa-
rochia A. & Berta originaria ex parochia B. hi
contraxerunt sponsalia in parocchia C. Hoc factô,
se conferunt ad serviendum in parochiam D. Fi-
nitô servitiô, se transferunt ad parocchiam E. cum
intentione ibi figendi domicilium, quod actur-
aliter figunt: Nunc quæritur, quis est illorum
Parochus proprius, pro validè celebrando ma-
trimonio. Respondeo, esse solum Parochum
habitationis, seu domicilii E. Ratio est, quia il-
le dicitur Parochus alicujus hominis, in cujus
distriktu talis homo hic & nunc figit domici-
lium, cum intentione morandi majori partē anni;
sed Titius cum Berta hic & nunc figit domici-
lium, cum intentione morandi in distriktu Pa-
rochi E. majori parte anni: ergo &c. majorem
probo ex *Trid. sess. 24. cap. 1.* ubi pro assistendo
matrimonij, requirit propriam Parochum; sed
nullus est Parochus Titii, præter Parochum pa-
rochiæ E. ergo &c. Major liquet. Minorem pro-
bo: Parochus Titii & Bertæ, non est Parochus
originis, nec servitij, neque ubi contraxerunt
sponsalia &c. cum hic & nunc illorum territori-
um deseruerunt, aliàs quivis vagus deferens
ocum originis, servitij &c. deberet redire ad
Mmm

Parochum originis &c. pro matrimonio ineundo, quod falsum est, uti constat ex eodem *Trident. cap. 7.* ergo &c. Tum quia Parochianus non debet dare canonicam portionem Parocho, ut sunt decimæ, legata pia &c. ex Parochia originis, servitij &c. sed ex loco habitationis; ergo &c. Tum quia *Bellarminus ad cap. 5. Trident. sess. 24.* ait hoc decidisse *S. Rotam Rom. part. 2. divers. decis. 105. & 150. Bossius de Matr. cap. 4. §. 6. n. 14.* citans *Sanchez lib. 3. disp. 23. num. 7. &c.*

Inquiritur: an Titius catholicus, qui contraxit matrimonium cum Berta coram proprio Parocho, licite postea contrahat coram ministro hæretico? In hoc casu duplex est opinio; *Lessius* negat, quia minister hæreticus videtur pro Parocho assistere, sicque censetur esse aliquis professio ritus hæretici. Opposita est opinio *Joannis Vernuii in sua pastoralis tract. 13. art. 7.* ait, hanc esse praxim inter Catholicos, in aliquibus partibus Hollandiæ, nam ministri hæ-

retici verba, inserviant solum ad apperecandam felicitatem conjunctis, non pro professione ritus Acatholici. Tum quia hæretici matrimonium non admittunt esse Sacramentum; proinde assistentia ministri, facit solum ad contrahendum civiliter matrimonium; *Archdekin part. 3. tr. 4. cap. 8. de Matrimon. num. 17.*

Vagorum Parochus, quilibet Curatus habens curam esse potest. Imò, si v. g. Titius vagus, contrahere vellet cum Berta, quæ habet proprium domicilium, potest eam ad quemcunque Parochum ducere, & præsentem eò contrahere. Ratio est: quia talis Parochus est verus pastor Titij vagi. Ita declaratum est a sacra congregat. *Concil. interpret. 28. Augusti anno 1607.*

Plura de hac materia vide *Verb. Licentia: De assistentia Parochi, verbo Matrimonium cap. 4. De matrimonio clandestino: De impedimentis dirimentibus seorsim sumptis.*

TRACT. CXXXII.

DE PAUPERTATE.

CAPUT Unicum.

De natura, & obligatione Paupertatis Religiosæ.

SUMMARIUM.

1. Quid, & quotuplex est paupertas, notatur.
2. An licitum sit votum paupertatis, exponitur.
3. Solvuntur objectiones.
4. In quo consistit votum paupertatis, triplex opinio notatur.
5. Objectiones contra primam, & secundam opinionem solvuntur.
6. Votum solemne paupertatis, consistit in dispositione juris Ecclesiastici.
7. An communitas Regularium habeat votum paupertatis, duplex opinio notatur.
8. Solvuntur objectiones.
9. Communitas Religiosa non habet votum paupertatis, exceptis excipiendis.
10. Superior communitatis Religiosæ, tenetur ad votum paupertatis.
11. Nullus Regularis post solemne votum paupertatis est capax domini.
12. An Regularis, promotus ad Episcopatum, absolvatur a voto paupertatis, notatur.
13. An Religiosus promotus ad beneficium, possit liberè disponere cum fructibus beneficii, signatur.
14. Religiosus professus circa lethale nequit, sine licentia alienare res Religionis.

15. An Religiosus peccet, commodando res Religionis sine licentia, notatur.
16. An unus Religiosus possit rem notabilem dare alteri Religioso, notatur.
17. An Religiosus distribuens pecuniam in elemosynam loco secularis, peccet.
18. An Religiosus clam accipiens cibos, & eos consumens, peccet.
19. An licitum sit Religiosis professis, habere loculos, notatur.
20. An Superior possit pro usu indeterminato concedere Religioso subdito peculium.
21. Multiplex licentia notatur, ut cuius subditus tunc operari possit.
22. An Religiosus cum sola licentia implicita possit rem notabilem accipere, vel donare.
23. An Religiosus possit occultare coram Superiore rem notabilem, cum licentia implicita, sibi donatam.
24. An licentia concessa transpiret, mutatio, vel mortuo Superiore.
25. An Religiosus iter faciens, possit elemosynam distribuere.
26. An Religiosus peccet contra paupertatem, accipiens elemosynam pro celebratione missæ.

27. An Papa possit dispensare in solenni voto paupertatis, notatur.

1. Quid, & quomplex est paupertas, notatur.

Paupertas rigorosè sumpta, est privatio possessionis, & juris rei temporalis. Hinc alia est paupertas involuntaria, quam dedit fortuna, & hæc reperitur in hominibus, qui capaces sunt dominij, & illò carent. Alia est paupertas voluntaria, seu generosa, qualis est in Regularibus, qui per votum spontaneè renunciârunt omni dominio bonorum terrenorum, & hi dicuntur pauperes spiritu; hæc paupertas in quatuor ramos dividitur. Primò, si quis emitteret votum absolutum paupertatis, quod non esset ab Ecclesia solennizatum, tunc talis nullum posset habere dominium rei, nec aliquâ re tanquam propriâ uti; per hoc non redditur incapax dominij, virtute Ecclesiæ. Secundò, si quis intuitu voti non privetur dominio absolutò, aut usu rei, ut propriâ, sed solum obligatur ad certam summam. V. G. ad non retinendum, nec quærendum alia bona temporalia, nisi ea, quæ sunt sufficientia ad honestam vitæ sustentationem, & hoc votum videntur habuisse antiqui Religiosi, qui per se, & non in communitate aliquam vitam traduxerunt. Tertiò, quatenus vi voti quis statim non est incapax dominij, sed solum nullâ re potest, ut propriâ, uti; itâ Clerici Societatis Jesu, quousque student &c. Quartò, dum quis per solemnem professionem votum paupertatis emittit, tunc talis privatur omni dominio temporali, nec potest aliquâ re uti, tanquam suâ. His intellectis,

2. An licitum sit votum paupertatis, exponitur.

Quæritur, an licitum sit votum solenne paupertatis?

Respondeo affirmativè; itâ liquet ex *Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. de Regular.* Tum quia Apostoli servârunt paupertatem, sic legitur de *S. Petro actor. 3.* dum sanâset illum claudum natum, quem quotidie ponebant ad portam templi, ut peteret eleemosynam, intuens in eum Petrus cum Joanne, dixit: *Argentum, & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do; in Nomine Jesu Christi Nazareni surge, & ambula.* Hinc patet, Petrum servâsse paupertatem. Tum quia *Actor 20.* Paulus ait; *argentum, & aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut ipsi scitis, quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ; ergo &c.* Tum, quia hoc idem convincitur ex Evangelio *Matth. 10.* ubi sic lego: *nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis vestris; ergo &c.* Hæc Doctrina est contra *Lutherum, Calvinum, Wicleffum.* Hinc

3. Solvuntur objectiones.

Obijcunt acatholici ex Scriptura *Deuter. 15.* ubi sic loquitur: *omnino indigens, & mendicus, non erit inter vos, ergo votum paupertatis est illicitum.* Respondeo, hunc textum dirigi ad Israelitas, qui si legem Dei servâssent, promisit Deus eos nunquam egenos fieri.

Instant adhuc ex *Psal. 36.* ubi habetur: *non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens*

panem: ergo paupertas Religiosa ex voto inducitur, quæ impellit voventem ad quærendum panem pro sui sustentatione, est iniqua, quia facit hominem injustum, nam si justus esset, non quæreret panem. Respondeo cum S. Augustino, dicente: illa verba non intelligi de pane corporali, sed de pane spiritali verbi Dei, quem Deus justis nunquam denegavit, neque eos dereliquit, ut famen verbi Dei patiantur: alias si de pane corporali intelligeretur, tunc David fuisset injustus, cum panes propositionis quæsit à Sacerdote, uti liquet *1. Reg. 21.* quod absit dicere, ergo &c.

Quæritur, in quo consistit votum paupertatis, excludens capacitatem omnis dominij acquirendi vel retinendi. Triplex opinio circa hoc dubium à Doctoribus ventilatur. Prima docet, votum paupertatis consistere in quadam benedictione, quæ personæ voventi solemniter datur, ac ipsam incapacem reddit ad dominium temporale. Secunda vult, essentiam talis voti consistere in ipsa promissione paupertatis, facta Superiori, & per ipsum Deo, qui vices ejus gerit; sicque tale votum jure Divinò inducit incapacitatem ad dominium habendum, vel retinendum; quia cum promiserit Deo paupertatem, & mediante Superiore hujusmodi votum accepit, non est amplius liber recedendi ab eo, sine dispensatione Dei; ergo &c.

Sed contrâ; prima opinio mihi non arridet, s. *Objectiones contra primam, & secundam opinionem solvuntur.* quia in pluribus Religionibus sunt professiones votorum paupertatis, Castitatis, & obedi-
entia, sine ulla benedictione personæ professionem emittentis, hujusmodi stylum servat Congregatio mea, S. Dominici Religio, Societatis Jesu &c. & tamen ego feci verum votum paupertatis, itâ de cæteris; ergo &c. Tum, quia potest quis solum internè vovere tria vota, sine omni benedictione, & talis citra dubium esset verus Religiosus, & teneretur ad vota. Ergo &c.

Secunda opinio æquè rejicitur, quia non apparet sufficiens fundamentum, quomodo quis in ipsa emissionem voti paupertatis, facti Superiori, propriâ auctoritate possit se inhabilem reddere ad dominium: nam si v. g. Titius privatim extra Religionem, in manibus sui Confessarii faceret votum paupertatis, tale votum non minùs ligat coram Deo, quam votum solenne, nam hæc non differunt specie, prout communiter sentiunt Doctores. Nunc quæro, si v. g. Cælius amicus sine liberis, aut consanguineis decederet, & per testamentum hæredem faceret Titium Regularem, 1000 aureorum, esset nê Titius Dominus talis hæreditatis, vel non? contrariæ opinionis Doctores mihi responderunt, quòd non esset, propter rationem supra allatâ. Contra quos sic argumentor: nullus debet spoliari dominio, nisi convincatur per legem, aut testes, ipsum non esse Dominum; sed nec per legem, nec per testes convincitur, Titium non esse Dominum talis hæreditatis; ergo &c. non per legem, (quia Titium suppono virum honestum, & liberum;) nam lex permittit potius Titio domi-

dominium; ita habetur *L. 2. Inst. de Hered. tit. 14.* Nec per testes, quia Titij ingenuitas palam est nota, ergo &c. Tum, quia si Titius non esset verus Dominus, & hærestalis substantiæ, tunc post mortem Caij nullius esset, quia nullum alium instituit hæredem, quod non admittitur. Dici mihi posset, talia bona in simili casu devolvuntur ad fiscum. Sed contra: nam fiscus non habet jus ad aliquid, nisi lege ei concessum est. Sed nulla lex assignabilis pro fisco militat; ergo &c. His notatis,

6. *Votum solenne paupertatis, consistit in dispositione Juris Ecclesiastici.*

Dico, votum solenne paupertatis, excludens capacitatem Dominij, consistere in sola dispositione juris Ecclesiæ: nam antequam fuisset hoc decretum latum, multi olim postquam in Religione solenniter vovissent, exhibant, & matrimonia contrahebant, repetentes bona, si quæ in sæculo reliquerant, ac alia cumulabant; proinde huic imperfectioni Ecclesia per tale præceptum obviare statuerat, nunc. Probatur, quia Papa habet totam auctoritatem ad bonum regimen Ecclesiæ; ergo ubi desunt rationes convincentes, quod aliquid de jure Divino sit, si practicatur in Ecclesia, dicendum est, esse de jure Ecclesiastico; subsumo: sed nullibi constat, esse de jure Divino tale votum, excludens capacitatem Dominij, ergo &c. Itaque quoque liquet in *cap. unic. De voto, in 6. Bonifacius VIII. & Gregor. XIII. constit. 102. Ascendente Domino. Anno 1584. & cap. Quod votum de voto, voti redempt. in 12. ergo &c. Covarruvias de Testam. cap. 2. num. 5. Lessius lib. 1. cap. 41. dub. 8. num. 71. Vasquez 12. disp. 65. cap. 6.*

7. *An communitas Regularium habeat votum paupertatis, duplex opinio notatur.*

Quæritur, an communitas regularium habeat votum paupertatis? affirmativam sententiam admittit Major in 4. dist. 24. quest. 6. Navarrus in comment. 2. de Reg. num. 3. qui universaliter negant, Religiosos habere dominium in communi: sed solam administrationem. Ratio horum est, quia in jure bona Religiosorum passim nuncupantur patrimonium Christi; ergo bona, quæ administrant, non sunt illorum, sed Christi; sicque vi voti, in communi sunt dominij incapaces. Tum, quia communitas regularium componitur ex singularibus; sed singuli in particulari emisunt votum paupertatis; ergo & communitas.

Pro enodandis rationibus prædictæ sententiæ, nota, aliud est dare aliquid Deo, & usum illius relinquere monasterijs, vel Ecclesijs: aliud est aliquid donare monasterijs, ad honorem Dei. v. g. si quis donat immediatè Deo calicem &c. ad hoc, ut pro usu Dei duntaxat applicetur, tunc talis calicis dominium spectat ad solum Deum, & sic communitas Regularium non poterit illum distrahere ad usum monasterij, etiam si talis calix rumpatur. At si talis calix donatus fuisset monasterio ad honorem DEI, tunc communitas posset ipsum ad proprium usum applicare. His intellectis,

8. *Solvuntur objectiones*

Nunc ad primam rationem præcedentis opinionis respondeo: bona religiosorum nuncupari patrimonium Christi intentionaliter, & po-

liticè, id est, quatenus religiosi dantur ex intentione amoris Christi, ad hoc, ut consequantur meritum apud eum, qui dixit: *cuiusque aliquid ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*: non tamen dantur indispensabiliter, ita ut non possint cum illis ad libitum dispensare. Si quis donet v. g. Filio Titij centum aureos, intuitu Titij, quia aliquod bonum à Titio acceperat, vel sperat se accepturum, per hoc Titius non dicitur Dominus 100. aureorum, sed solum filius ejus, ergo à pari &c.

Ad secundum argumentum respondeo: communitatem Regularium dupliciter considerari posse: primò, prout componitur ex particularibus, respiciendo particulares cum omnibus votis: in hoc sensu communitas dicitur vovisse votum paupertatis. Secundò, consideratur, ut est suprema dignitas, consistens in potestate gubernandi singulos in particulari: & sic quoad hanc formalitatem nullam vovit paupertatem, cum super omnes emineat. Nunc ad argumentum respondeo: communitas Regularium componitur ex singularibus, concedo majorem; Sed singuli in particulari fecerunt votum paupertatis, concedo Minorem; ergo & communitas. Nego consequentiam, vitium syllogismi apparet eo eo, quia *ly communitas* aliter accipitur in majori, aliter in consequenti: vel claritatis gratiâ, distinguo consequens; ergo etiam communitas fecit votum paupertatis, prout respicit particulares voventes, seorsim sumptos, concedo consequentiam; prout est suprema dignitas, gubernans singulos, nego consequentiam. Insuper Regularis dupliciter considerari potest: primò, ut persona privata, sub qua formalitate vovit paupertatem. Secundò, ut pars communitatis, quatenus cum alijs facit unum aggregatum; & sub hac formalitate non vovit paupertatem; sicque est capax dominij, cum multa possint convenire communitati, non sic particularitati, ergo &c. Nunc ad questionem superiorem respondeo, &

Dico: communitas religiosa nullum habet votum paupertatis; (excipio Capucinos, & Minoris observantiæ.) Probatur 1. ex *Trid. sess. 25. 9. Communitas Religiosa cap. 3.* ubi sic lego: *Concedit sancta synodus omnibus monasterijs, & domibus, tam virorum, quam non habet mulierum, & mendicantium, exceptis domibus votum pauperum S. Francisci Capucinorum, & eorum, qui pertatis, ex Minorum de observantia vocantur &c. ut deinceps exceptis excipienda possessio bonorum excludit votum paupertatis, cum paupertas sit privatio possessionis, & Juris rei temporalis, ergo religiosi in communi non habet votum paupertatis: Probatur 2. Si communitas religiosa haberet votum paupertatis, tunc vel ratione voti, vel ratione alicuius legis: sed neutrum dici potest, ergo &c. Non ratione alicujus legis, quia hæc non est assignabilis, ergo ratione voti: sed hoc non, quia votum paupertatis non emisit communitas, prout supra notavi, & nullibi in constitutionibus Regularium liquet, ergo &c.*

Quæ.

Quæritur, an Superior alicujus communita-
 10. Superior tis Religiosæ, teneatur ad votum paupertatis?
 communita- Respondeo affirmativè. Ratio est, quia talis
 tis Religiosæ, Superior non minùs emisit solenne votum pau-
 ienetur ad pertatis, quàm quivis subditus; sed subditi te-
 votum pau- nentur ad votum paupertatis; ergo & Superior.
 peratis. Hinc est, talem Superiorem non esse dominum
 bonorum communitalis, sed solum administra-
 torem, tutorem & œconomum. Ità cap. *Fra-*
ternitatem. De donat.

Colliges: Superiorem communitalis Religio-
 sæ non posse pro libitu bona Conventus, aut
 collegii &c. ad quoscunque usus expendere, sed
 solum juxta normam, seu Regulam cujuscun-
 que Religionis. Ratio est, quia licet sit admi-
 nistrator, per hoc non est Dominus, nec com-
 munitas transfudit in eum Dominium; ex quo
 sequitur, omnes donationes profanas, sine ali-
 quo justo titulo debitas, esse iniquas, multò ma-
 gis ad res turpes oblatas. Si verò adsit rationa-
 bilis causa, tunc tales donationes cohonestari
 possunt, de quo vide plura in tract. de Donatio-
 ne. Sanchez lib. 7. moral. cap. 19. num. 22. Ro-
 driquez tom. 3. quest. Regular. quest. 29. art. 10.

An Regularis post solennem professionem
 paupertatis possit habere proprium? Ante re-
 sponsum nota, quod sicut defacto dantur Re-
 ligiones, in quibus adest dominium in Commu-
 ni, & paupertas in particulari, è converso non
 implicat Religio, in qua possit dari paupertas
 solennis in communi, & dominium in particula-
 ri: Nunc ad quæsitum

11. Nullus Regularis post solenne votum pau-
 peratis, est capax domi-
 nij. Respondeo: nullum Regularem defacto
 post solenne votum paupertatis habere alicu-
 jus rei proprietatem. Probatum 1. mō. ex Trident.
 sess. 25. cap. 2. ubi sic exprimitur: *Nemini Re-*
gularium, tam virorum, quàm mulierum, liceat
bona immobilia, vel mobilia, cujuscunque quali-
tatis fuerint, & quovis modò ab eis acquisita,
tanquam propria, aut etiam nomine Conventus
possidere, vel tenere: sed statim ea Superiori tra-
dantur, conventuique incorporentur. Tum quia
 hoc ipsum confirmatur ex cap. *Cum ad monaste-*
rium. De statu Monach. ubi dicitur: *Prohibemus*
in virtute S. obedientie, nè quis Regularis propri-
um aliquomodo possideat, sed si quis aliquid ha-
beat proprii, totum incontinententer resignet. Ergo
 Regulares professi omnis dominij sunt incapa-
 ces. ex hoc colligo, quàm perniciosè aliqui in-
 sensati, & ignorantes Regulares contendunt,
 posse ipsos res mobiles citrà facultatem Supe-
 riorum penes se retinere: hi non solum incur-
 runt pœnam proprietatis contra votum, ve-
 rum etiam positivè contradicunt decretis Pon-
 tificum, & Tridentini. S. Thomas 2. 2. quest. 186.
 art. 3. & 6. Trullench. tom. 2. lib. 7. cap. 5. dub.
 9. num. 1. & 2. Bonacina ad restitut. disp. 2.
 quest. 10. punct. 3. & 2.

12. An Regu- Inquiris; an si Religiosus professus fiat Epi-
 laris, pro- scopus, aut Cardinalis, absolvatur à voto pau-
 modus Epif- pertatis? circa hoc dubium duplex opinio sibi
 copatum, ab- opposita notatur. Prima docet, hujusmodi Epi-
 scopum non liberari per sui promotionem à vo-

tis essentialibus Religionis, benè tamen ab aliis
 observationibus Regulæ; nam per talem pro- solvatur à
 motionem, Papa eum non absolvit à statu Reli- votopaupe-
 gioso, ergo &c. S. Thomas 2. 2. quest. 88. art. 11. *tatis, nota-*
Valentia tom. 3. disp. 10. quest. 3. part. 2. Sanchez tur.
lib. 6. moral. cap. 6. num. 19. Lessius lib. 2. cap.
40. dub. 19. num. 149.

Secunda sententia vult, Religiosum ad E-
 piscopatum elevatum, absolvi à voto paupertatis.
 Ratio est, quia non minòs Episcopo Regu-
 lari, quàm sæculari, canonicè adjudicatur sua
 portio, cum libertate transferendi in alium ad-
 ministrationem dominij, ergo &c. Tum, quia
 habetur in cap. unico 18. quest. 1. de Religios.
vetat legitimus hæres paternam sibi hæreditatem,
postea jure vendicandi potestatem habet. Ergo,
 cum vendicatio hæreditatis importet domini-
 um; igitur &c. Sotus de Iustitia. lib. 7. quest. 4.
 art. 2. Vasquez 1. 2. disp. 165. cap. 8 num. 91.
 Diana part. 1. 3. tract. 2. ref. 50.

Quæritur; an religiosus promotus ad bene- 13. An Reli-
 ficium, possit liberè disponere cum fructibus giosus promo-
 beneficii, sine læsione voti paupertatis. Circa *us ad bene-*
 hoc dubium duplex opinio proponitur: prima ficium, possit
 est communis, & negat talem Regularem esse libere dispo-
 dominum fructuum beneficii, sed liberum ad- nere cum
 ministratorem duntaxat. Ratio est: quia talis fructibus be-
 Regularis in beneficio degens, non est absolu- neficii signa-
 tus à voto paupertatis, ergo &c. Secunda tur.
 opinio docet, hujusmodi Regularem posse vali-
 de quascunque donationes facere ex fructibus
 beneficii, etiam ad usus profanos. Ità in praxi
 habetur, nec de hoc dubio à Papa, vel Episco-
 pis aliquid in contrarium sancitum est. Tum,
 quia monasterium nullam habet curam de tali-
 bus bonis, ergo &c. Bassani tom. 2. de Paupert.
 num. 11. Wadingus de Contract. disp. 2. dub. 3. §.
 2. n. 11.

Quæritur, an liceat Religioso professio citrà 14. Religio-
 læsionem lethalem voti paupertatis, alienare res f. professus
 ad Religionem spectantes? Respondeo sub di- citrà lethale
 stinctione: si Religiosus alienat rem notabilem nequit sine
 ultrà id, quod secundum usum communem Re- licentia alie-
 ligioso conceditur, sine expressa, vel rationabi- nare res Re-
 liter præsumpta licentia sui Superioris, tunc le- ligionis.
 thaliter peccat contra votum paupertatis, indu-
 bitatum est. Ratio est, quia licitè, & validè a-
 lienare rem, præsupponit dominium, sed Reli-
 giosus professus nullum habet dominium, uti
 superius demonstravi, ergo &c. Tum quia
 votum paupertatis excludit omne jus proprie-
 tatis, ideoque & jus dandi, distrahendi &c. er-
 go &c. Dixi: sine expressa, vel præsumpta li-
 centia sui Superioris non posse Religiosum alie-
 nare res Religionis; si verò hæc accedit, tunc ali-
 ter philosophandum est. Lessius lib. 2. cap. 47.
 dub. 9. num. 90. Rebellus, Navarrus.

Scire velis, an saltem citrà mortale possit 15. An Reli-
 Religiosus commodare res, quæ ad proprium giosus peccet,
 usum sui conceduntur? Respondeo: per se commodan-
 non excedere veniale, dummodo commodans do res Religio-
 securus sit de receptione rei. Ità quoque San- nis sine licen-
 chez lib. 7. moral. cap. 19. num. 65. Hoc assertum tia, notatur.

Ledesma. Peyerinus. Diana &c. extendunt etiam ad pecuniam mutuò dandam, cum securitate recuperationis. Ratio est, quia in hac circumstantia non propriè alienatur res religionis, sed solum ad tempus distrahitur, ergo &c.

16. *An unus Religiosus possit rem notabilem dare alteri Religioso, notatur.* Quæritur, an unus Religiosus ejusdem monasterij peccet, dando rem magni valoris, ad usum sibi concessum, alteri Religioso? Respondeo, talem non peccare contra paupertatem. Ratio est, quia quoad substantiam, hujusmodi res manet adhuc penes eundem Dominum, nempe communitatem. Nam nihil refert, si res sit apud Petrum, si ve apud Paulum; dummodo quoad substantiam non alienetur: per hoc nulli fit notabilis injuria. Si verò Superior strictè sub comminatione Divini Judicij prohibuerit, ne res sine ejus licentia transportentur, tunc posset peccare lethaliter contra obedientiam. Si verò non prohibuerit, tunc peccabit solum contra Regulam Religionis in foro externo, & sic, si talis deprehensus fuerit, pro modulo culpæ puniendus est.

17. *An Religiosus, distringens pecuniam in elemosynam loco saecularis, peccet.* Quæritur, an Religiosus accipiens à saeculari pecuniam, ut nomine ipsius in elemosynam distribuatur, peccet contra paupertatem? Respondeo negativè. Ratio est, quia Religiosus talis pecuniam non constituit se dominum, sed purum instrumentum talis saecularis; ergo &c. *Faustus in thesauro Relig. lib. 8. quest. 109. num. 2. Sanchez in sum. tom. 2. lib. 7. cap. 30. num. 4.*

18. *An Religiosus clam accipiens cibos, & eos consumens, peccet.* Quæritur, an peccet Religiosus contra votum paupertatis, qui insciò Superiore solet clam accipere cibos, & eos consumere? Respondeo sub distinctione: si Religiosus clam surripiat cibos ordinarios, pro una vel altera sumptione à se, vel confratre sumendos, tunc non videtur peccare contra votum paupertatis. Ratio est, quia talis acceptio clandestina, & sumptio ciborum, non censetur quoad substantiam involuntaria Superiori, sed solum quoad modum, quatenus clandestina est, ergo &c. Nam Religiosi subditi, comparandi sunt cum filiis parentum saecularium, qui passim cibos domi clam surripiunt, & comedunt sine gravi nota, ergo &c. Dixi, si surripiunt cibos ordinarios, quia de extraordinariis, & majoris valoris, aliter philosophandum est, qui fortè studiò pro aliqua necessitate conservantur. Dixi insuper, pro una, vel altera commestione: quia si multum acciperet, v. g. Dolium vini, ut successivè per plures dies, vel hebdomadas biberet, &c. tunc peccaret contra paupertatem. Ita quoque *Tannerus 1. 2. disp. 7. quest. 3. dub. 4. num. 106. Suarez de Relig. tom. 3. lib. 8. cap. 11. num. 41.*

19. *An licitum sit Religiosis professis, habere loculos, notatur.* Quæritur, an sit licitum Religiosis professis habere loculos? Ante responsum nota, habere loculos dupliciter potest contingere: primò quoad substantiam, quatenus talis Religiosus habet directum dominium in aliquam summam pecuniarum. Secundò quoad usum, quatenus solum usum habet alicujus summæ, cum facultate Superioris: nunc

Respondeo, licitum esse in aliquibus Reli-

gionibus habere loculos, seu gazophylacium, in quo pecuniæ particularium reservantur, comparatæ sive industriæ, sive donò ab amicis, & sic eis cum licentia Superioris ad usus honestos uti poterunt, ita tamen, ut omni tempore hujusmodi usus revocari possit. Ratio est, quia loculi per se nullam important proprietatem ex parte religiosi particularis, cum totum eorum dominium se teneat penes communitatem; ergo sunt liciti. Tum quia Christus Dominus possedit quoque loculos, ut liquet *Joan. 12. ergo. &c.* Tum, quia licentia solius usus, excludit proprietatem contra votum, ergo &c. Tum, quia loculi tam communitati, quam particularibus sunt utiles; communitati quidem, quia ex eis subvenit necessitati particularium, aliàs deberet ex bonis conventus subvenire, & particularis facilius obtinet licentiam his loculis utendi, quam bonis monasterij; ergo &c. Tum, quia loculi faciunt Religiosos diligentiores, industrios ad studia, & ad alias artes præptiores, quibus loculos sibi congregare procurant, per quod multa odia, invidia, æmulationes, aliæque peccata vitantur. *Tannerus 2. 2. disp. 6. quest. 3. dub. 4. num. 108. Bartholomæus à S. Faustolib. 8. quest. 30. Sanchez in sum. tom. 2. lib. 7. cap. 22. num. 11.* Hinc tamen te notare volo, non licere coacervare loculos sine licentia Superioris, multò minùs exponere, nec eos congregare ex alia cupiditate avaritiæ, aut aliò malò fine.

Quæritur, an Superior possit concedere Religioso peculium, ut pro quacunque necessitate indeterminata eò uti possit? Ante responsum adverte: ad hoc, ut Superior possit concedere suis subditis peculium, requiritur justa causa, & quidem primò, si monasterium nequeat præ egestate subditis subvenire, ad comparandum sibi necessaria, v. g. vestes, libros, &c. vel si Religiosus suâ arte multa bona comparavit, aut portavit monasterio, tunc dignum est, ut ei plus concedatur; vel si suis studiis, vel publicâ famâ nomen gloriosum adeptus sit in honorem Religionis, tali major facultas danda est. *Navarrus comment. 2. Reg. num. 24.* Item si Religiosus suâ doctrinâ inservit Reipub. sive intrâ, sive extrâ monasterium; vel si talis concessio vergeret in utilitatem Religionis, quia v. g. vir vel femina dives, nolit profiteri, nisi relinquatur ei peculium. Ità capite insinuante. *Qui Clerici vel voventes.* vel si hujusmodi consuetudo in religione viget; his intellectis.

Respondeo, posse Superiorem subdito Religioso professo concedere peculium ad quoscunque usus honestos, & licitos, juxta normam Religionis. Ratio est, quia Superior potest prohibere disponere ad usus honestos, cum his, quæ ipsi donantur; ergo & inferior cum Superioris licentia, dummodo in tali religione hujusmodi consuetudo vigeat: nam talis subditus peculium expendendo indeterminatè, non auctoritate propriâ id expendit, sed Superioris. *Navarrus lib. 3. de Restit. cap. 1. part. 3. dub. 1. num. 106. Peyerinus tom. 1. de Subdit. quest. 2. de paupertate*

20. *An Superior possit pro usu indeterminato concedere Religioso subdito peculium.*

paupertate cap. 8. §. 1. Sanchez lib. 7. moral. cap. 12. num. 10. Lessius lib. 2. cap. 4. num. 33.

21. Multi-
plex licentia
notatur, vi-
cinius subdi-
tus tunc ope-
rari possit.

Quæritur, quæ licentia requiritur ad hoc, ut subditus Religiosus tunc possit ex ea operari. Ante responsionem, nota multiplicem esse licentiam, videlicet, alia est scripta, alia expressa, alia implicita seu tacita, & interpretativa. Licentia scripta datur in scriptis, expressa conceditur verbis expressis: implicita est: quando colligo evidenter, aut, saltém probabiliter, voluntatem superioris non contravenire, si hoc, vel illud facio: interpretativa, seu tacita est, quando præsumo superiorem non mihi negare, si peterem; nunc

Respondeo, Religiosum posse operari tunc cum qualibet, ex mox numeratis licentijs, prout mox patebit. De licentia scripta & expressa, per se liquet: operari ex licentia implicita & interpretativa, adverte, non esse opus, ut hæc inferantur evidenter ex expressa, sed sufficit probabiliter. Ratio est, quia in moralibus, cum raræ sint evidentiæ, ideoque sufficit, in operando habere licentiam probabilem, etiam cum formidine partis contrariæ, uti fundamentaliter ostendam in tractatu de Probabilitate. Sanchez in sum. tom. 2. lib. 7. cap. 19. num. 13. Caramuel &c. Hic nota, interpretativam licentiam desumi posse ex benevolentia superioris erga subditum, ex eiusdem humanitate, suavitate, ex concessione licentiæ, factæ sibi æquali, ex utilitate, si nimirum cedat licentiæ in bonum communis &c.

22. An Reli-
giosus cum
sola licentia
implicita, pos-
sit rem nota-
bilem accipe-
re, vel dona-
re.

Ex mox supra dictis oritur dubium, an si Religiosus professus, de licentia implicita sui superioris, acciperet rem magni momenti, vel eam donaret, peccaret graviter. Respondeo cum Tannero 2.2. disp. 6. quæst. 3. dub. 4. num. 165. Suario de Religione tom. 3. lib. 8. cap. 11. Fagundes de Præceptis tract. 2. lib. 8. cap. 6. n. 3. talem non peccare contra paupertatem. Ratio est, quia facultas implicita sui superioris eum excusat. Neque peccavit in modo contra obedientiam, quoad forum internum, cum hæc non obliget ante præceptum; ideoque solum peccavit quoad forum externum, inde debet severe puniri, ne hæc licentia ad usum veniat, cum magno præiudicio observantiæ Religiosæ.

23. An Reli-
giosus possit
occultare co-
ram superio-
re rem nota-
bilem, cum li-
centia impli-
cita sibi dona-
tam.

Quid dicas, si Religiosus cum licentia implicita sui superioris, clam accipere dono rem notabilem, ac eam in visitatione cubiculi occultaret, nè superior eum deprehendat: dico talem esse propriarium, ac peccare graviter, si intendat rem celare quoad substantiam, nè superior de illa sciat: quia in simili casu non eam exponit directioni superioris, sed suâ propriâ auctoritate eam detinet. Si verò eam occultat, solum, ut superiori sit ignota, illa clandestina acceptatio, & vellet eum ostendere, si hæc non manifestaretur; at cum non possit hoc fieri, nisi etiam clandestinitas aperiatur, tunc ideo eam celat. In hoc casu non est propriarius, est tamen graviter puniendus, quoad forum externum, quia

Ecclesia de internis non iudicat, ideoque quoad tale forum, censendus est reus, Sanchez in sum. tom. 2. lib. 7. cap. 17. num. 61. Rodriguez qq. Reg. tom. 3. quæst. 29. art. 5. concl. 5. Faustus lib. 8. quæst. 162. num. 3.

Scire velis, an licentia retinendi peculium, ab uno superiore concessa, si superior mutetur, aut moriatur, expiret. Respondetur, probabile esse, si superior major ad vitam concessit peculium, tunc licet alter superveniat, & talem licentiam non revocat, durare. Sic colligitur ex cap. perire. si super gratia. De officio delegat. num. 6. Naldus in sum. verb. Licentia num. 6. Sayrus tom. 1. lib. 7. cap. 14. num. 7. Gutierrez lib. 2. quæst. canon. cap. 17. num. 7. si verò ad tempus concedatur, tunc ipso expirat, cessat & facultas retinendi, & exponendi peculium.

Colliges, ex supradictis, si Religiosus cum facultate sui Superioris iter agat, poterit dare eleemosynam ex pecunijs concessis pro itinere, quia in tali alienatione pecuniæ, censetur Superiori non esse contrarium, imò licentiam concedere interpretativam. S. Thomas 2. 2. quæst. 32. art. 8. ad 1. Navarrus, Lessius.

Quæritur, an Religiosus peccet contra paupertatem, recipiens eleemosynam pro celebratione Missæ. Ante responsionem nota, alias esse Religiones, quæ nullum Sacrum relinquunt dispositioni Religiosi suo commodo applicandum, alias esse, quæ relinquunt aliqua sacra ad libitum particularis Religiosi. His notatis

Respondeo primò: si religio relinquat aliquam applicationem sacrorum, pro libitu proprio Religiosi, tunc tunc conscientia poterit pro extrinseco labore talis sacri, accipere eleemosynam, & ad gazophilacium eam ponere, si consuetudo Religionis vigeat, aut eam expendere cum licentia sui Superioris. Ratio est; quia talis acceptio eleemosynæ nec pugnat contra votum paupertatis, nec est simoniaca; non pugnat contra votum, quia sua Religio liberè talem acceptionem ei concedit, dummodo apud se sine facultate Superioris eam non detineat, aut expendat; nec est simoniaca, quia non datur spirituale pro temporali, prout in tractatu de Missa cap. 7. num. 57. ostendi: ergo &c.

Respondeo secundò: si Religio non dispensat, ut Religiosus pro libitu suo possit applicare Missas, & eleemosynam ad proprium usum sumere, tunc eam accipiendo, peccat. Ratio est, quia talis violat præceptum constitutionum, (ex supposito, quod ligent conscientiam); ergo &c. Tum, quia quicumque invito Superiore, & Religione, aliquid sibi usurpat peccat, ergo &c.

Quæritur, an Papa possit dispensare in solenni voto paupertatis. Circa hanc quæstionem duplex opinio sibi opposita à Doctoribus traditur. Negativam defendunt multi ex Thomistis cum Sylvio, Arragonio, Zannero, alijsque. Ego tamen sto pro affirmativa, cujus rationes transfero ad tractatū de Dispensatione Voti, ubi

num.

num. 28. 29. 30. 31. 32. latè eas videre poteris, simul cum resolutione argumentorum contrariæ opinionis &c.

Circa hanc materiam plura vide, de Dominio, ubi aliquos causas ad hunc tractatum spectantes invenies. &c.

TRACT. CXXXIII.

DE PECCATIS.

Propositio 2. ab Alexandr. VIII. damnata, 24. August. 1690.

Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum verò & mortale, est transgressio libera divinæ legis: Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque æternâ poenâ dignum.

Proposit. 1. ab Alexandr. VIII. reiecta est.

In statu naturæ lapsæ, ad peccatum mortale, & demeritum, sufficit illa libertas, quâ voluntarium ac liberum fuit in causa sua peccato originali, & voluntati Adami peccantis.

CAPUT I.

De origine & quidditate peccati.

SUMMARIUM.

1. Definitio peccati.
2. Contra quid homo pravaricatur, & quæ libertas requiritur ad demeritum.
3. Ad incurrendum lethale, requiritur perfecta libertas: sub nomine Peccati etiam vitium sumitur.
4. Peius est peccatum, quam vitium.
5. Omne vitium, est contra naturam rationalem.
6. Malitia, vitio est adequatè intrinseca.
7. Potest dari habitus neuter, qui nec bonus nec malus sit.
8. Habitus vitiosi permanent in damnatis. Non sic in purgatorio existentibus.
9. Peccatum sex habet respectus.
10. Peccatum aliud est Theologicum, aliud Philosophicum, aliud mechanicum, aliud politicum, aliud grammaticum.
11. Malitia peccati, consistit formaliter in privatione rectitudinis debita.
12. Privatio boni, est indistincta realiter ab entitate positiva actus liberi mali, impossibilis intrinsecè cum actu bono.
13. Lex divina naturalis notatur.
14. Lex divina positiva notatur.
15. Lex humana naturalis notatur.
16. De essentia peccati est, esse contra legem divinam.
17. ✚ Dantur aliquæ actiones humane, quæ independentè ab omni divino præcepto, sunt ex natura sua moraliter malæ, seu repugnant rectitudini philosophicæ.
18. Deus de facto à nullo, prædito usu rationis, ignorari potest positivè.
19. ✚ Peccatum philosophicum semper offendit Deum: & si est grave, meretur poenam æternam.
20. Peccato inest malitia iniustitiæ adversus Deum.
21. Non quodlibet peccatum præsupponit errorem in intellectu.

1. Definitio peccati.

Peccatum in genere definitur, quod sit dictum, factum, vel concupitum, contra legem DEI. Ita S. Augustinus lib. 22. contra Faustum. cap. 27. vel: Peccatum est pravaricatio legis divine, & celestium inobedientia preceptorum. Sic Sanct. Ambr. lib. De paradiso. cap. 8. In his definitionibus non solum includuntur peccata commissionis, verum etiam peccata omissionis; videlicet, per ly factum, dictum, non intelligitur tantum, quod aliquando factum sit, sed etiam, quod non factum, & non dictum sit. E. G. urget preceptum, ut die festivo audiat missa, ut fiat correctio fraterna, &c. Si quis omittat missam, vel correctionem fraternam, peccat eodem modo contra preceptum peccati. Ratio est: quia affirmatio, & negatio ad idem genus spectant. Sanctus Thomas 1.2. quest. 71. art. 6.

2. Contra

quid homo
pravarica-
tur, & qua
libertas re-
quiritur ad
demeritum.

Ut autem peccati naturam facilius percipias, sterno tibi prae oculis precepta Dei, ut sunt in prima, & secunda tabula Decalogi, circa quæ homo liberâ suâ voluntate versatur: si in eis rectè ambulaverit, merces gloriæ ipsi erit; si pravaricatus fuerit, poenam Altissimi non vitabit. Deus ab initio constituit hominem, inquit Siracid. cap. 13. & relinquit illum in manu consilij sui, adjecit mandata, & precepta sua, si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere, apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris, porriges manum tuam: ante hominem vita, & mors: bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi. Ecce quantum bonum promittitur conservanti precepta Dei, & quantum malum pravaricanti minuitur. Scaturit igitur mors, & vita ex eodem fonte voluntatis hominis: unde, ut actus humanus sit meritorius vitæ, requiritur, ut sit liber, & conformis rectæ rationi, quæ homini à Deo indita est, prout testatur Apostolus ad Romanos 2. Opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. Eodem modo, ut actus humanus sit demeritorius, debet esse liber, & difformis rectæ rationi, & oppositus primæ regulæ morum.

3. Ad incur-
rendum le-
thale, requi-
ritur perfe-
cta libertas.

Præterea adverte, quod ad incurrendum peccatum lethale non sufficiat quælibet scni- plena advertentia, sed requiritur perfecta, & expressa cognitio, ac advertentia offensæ Dei, vel proximi. Ratio est: quia ad peccatum requiritur voluntarium; sed ubi deest plena cognitio, deest voluntarium: ergo &c. Major est certa, minor probatur: quia ubi deest plena cognitio rei, non fertur voluntas in id, quod non est cognitum, cum impossibile sit amare, & inclinare ad aliquid, quod non repræsentatur sub ratione boni. Sed non potest repræsentari sub ratione boni, nisi cognoscatur tale bonum, ut bonum, (quamvis fortè in se malum sit:) ergo, si voluntati non repræsentetur, ut tale, voluntas non fertur in illud. Sanchez lib. moral. cap. 1. num. 8. Azorius tom. 1. lib. 4. cap. 5. quest. 4. Bonacina tom. 2. disp. 2. quest. 2. punct. 7. num. 3.

4. Sub nomi-

Sub nomine peccati sumitur in hac materia

etiam vitium, quamvis minùs propriè; nam vitium propriè sumptum, est habitus perfectè radicatus, ex se inclinans ad peccatum. Ratio est: quia virtus est habitus per se inclinans ad actus bonos; ergo vitium ad actus malos; siquidem contrariorum eadem est disciplina. Tum, quia homo non dicitur vitiosus, quia semel, vel bis peccat: sed ille, qui assuetus est peccare; ergo vitium est habitus, ex se inclinans ad peccatum.

Quæritur, quidnam sit pejus, an peccatum, an vitium? Respondeo peccatum: quia est formaliter malum; vitium radicaliter tantum. Malderus 1.2. quest. 71. art. 3.

Quæritur 2. An omne vitium sit contra naturalem rationalem?

Respondeo affirmativè. Ita Sanctus Augustinus lib. 3. De libero arbitrio. cap. 13. ubi ait: non aliunde vitium est malum, nisi quia natura adversatur. Tum, quia peccatum est contra rationem; ergo, & vitium.

Quæritur 3. An malitia, quæ competit vitio, sit illi adæquatè intrinseca, an tantum denominatio extrinseca? Respondeo, esse adæquatè intrinsecam, quia vitiosus, per habitum vitiosum distinguitur intrinsecè à non vitioso; ergo est ipsi malitia adæquatè intrinseca.

Quæritur: an possit dari habitus neuter, hoc est, qui neque sit malus, neque bonus, sed ex se indifferens? Respondeo affirmativè, v. g. spuerare, tollere festivam, fricare manus, tales enim actus, neque pariunt meritum, neque poenam: ergo &c.

Quæritur: An habitus vitiosi permaneant in damnatis, vel in purgatorio existentibus? Respondeo, in damnatis illos permanere, quia continuo male operantur. In purgatorio existentibus non, quia sunt ordinati ad bonum. Hæc de vitio sufficiant: modò transeo ad rationem peccati propriè sumpti, secundum definitionem supra allatam, & quidem,

Peccatum propriè sumptum multos habet respectus. Primò respicit subjectum, in quo est, & hoc modò vocatur malum. Secundò, respicit finem, à quo deviat, & est deordinatio. Tertiò, principium à quo liberè producit, & sic dicitur culpa. Quartò, respicit legem, quam transgreditur, & sic dicitur transgressio. Quintò, respicit DEUM, quem offendit, & sic vocatur offensio. Sextò, respicit poenam, quam meretur, & sic dicitur reatus. His intellectis,

Peccatum in communi sumptum, varias sortitur divisiones: aliud enim est Theologicum, aliud Philosophicum, aliud Mechanicum, aliud Politicum, aliud Grammaticum. Peccatum Theologicum, est transgressio libera divinæ legis, sive omissione, sive commissione: ita S. Thomas 1.2. quest. 71. art. 6. ad 5. Peccatum philosophicum, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi, præscindendo, an sit contra mandatum DEI ita, vel non: ut v. g. est ingratitude, mendacium, inconstantia &c. quæ per se dissonat rectæ rationi, & independentè ab omni præcepto DEI est mala. Ca-

ne peccati
etiam viri-
um sumitur.

4. Pejus est
peccatum,
quàm viti-
um.

5. Omne vi-
tium est con-
tra naturam
rationalem.

6. Malitia
vitio est ade-
quatè intrin-
seca.

7. Potest dari
neuter, qui
nec bonus,
nec malus sit.

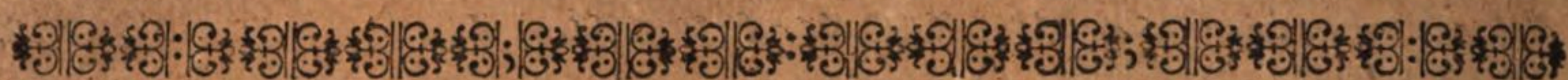
8. Habitus
vitiosi per-
manent in
damnatis, nō
sic in purga-
torio existen-
tibus.

9. Peccatum
sex habet re-
spectus.

10. Peccatum
aliud est
Theologicū,
aliud Philo-
sophicū, aliud
Mechanicū,
aliud Politi-
cum.

num. 28. 29. 30. 31. 32. latè eas videre poteris, simul cum resolutione argumentorum contrariæ opinionis &c.

Circa hanc materiam plura vide, de Dominio, ubi aliquos causas ad hunc tractatum spectantes invenies. &c.

TRACT. CXXXIII.

DE PECCATIS.

Propositio 2, ab Alexandr. VIII. damnata, 24. August. 1690.

Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum verò & mortale, est transgressio libera divinæ legis: Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque æternâ poenâ dignum.

Proposit. 1. ab Alexandr. VIII. reiecta est.

In statu naturæ lapsæ, ad peccatum mortale, & demeritum, sufficit illa libertas, quâ voluntarium ac liberum fuit in causa sua peccato originali, & voluntati Adam peccantis.

CAPUT I.

De origine & quidditate peccati.

SUMMARIUM.

1. Definitio peccati.
2. Contra quid homo pravariatur, & quæ libertas requiritur ad demeritum.
3. Ad incurrendum lethale, requiritur perfecta libertas: sub nomine Peccati etiam vitium sumitur.
4. Peius est peccatum, quàm vitium.
5. Omne vitium, est contra naturam rationalem.
6. Malitia, vitio est adequatè intrinseca.
7. Potest dari habitus neuter, qui nec bonus nec malus sit.
8. Habitus vitiosi permanent in damnatis. Non sic in purgatorio existentibus.
9. Peccatum sex habet respectus.
10. Peccatum aliud est Theologicum, aliud Philosophicum, aliud mechanicum, aliud politicum, aliud grammaticum.
11. Malitia peccati, consistit formaliter in privatione rectitudinis debita.
12. Privatio boni, est indistincta realiter ab entitate positiva actus liberi mali, impossibilis intrinsecè cum actu bono.
13. Lex divina naturalis notatur.
14. Lex divina positiva notatur.
15. Lex humana naturalis notatur.
16. De essentia peccati est, esse contra legem divinam.
17. ✚ Dantur aliquæ actiones humanae, quæ independentè ab omni divino precepto, sunt ex natura sua moraliter male, seu repugnant rectitudini philosophicæ.
18. Deus de facto à nullo, prædito usu rationis, ignorari potest positivè.
19. ✚ Peccatum philosophicum semper offendit Deum: & si est grave, meretur poenam æternam.
20. Peccato inest malitia iniustitiæ adversus Deum.
21. Non quodlibet peccatum præsupponit errorem in intellectu.

1. Definitio peccati.

Peccatum in genere definitur, quod sit dictum, factum, vel concupitum, contra legem DEI. Ita S. Augustinus lib. 22. contra Faustum. cap. 27. vel: Peccatum est pravaricatio legis divine, & celestium inobedientia preceptorum. Sic Sanct. Ambr. lib. De paradiso. cap. 8. In his definitionibus non solum includuntur peccata commissionis, verum etiam peccata omissionis; videlicet, per *ly factum, dictum*, non intelligitur tantum, quod aliquando factum sit, sed etiam, quod non factum, & non dictum sit. E. G. urget preceptum, ut die festivo audiat missa, ut fiat correctio fraterna, &c. Si quis omittat missam, vel correctionem fraternam, peccat eodem modo contra preceptum peccati. Ratio est: quia affirmatio, & negatio ad idem genus spectant. Sanctus Thomas 1.2. quest. 71. art. 6.

2. Contra

quid homo pravaricatur, & quæ libertas requiritur ad demeritum.

Ut autem peccati naturam facilius percipias, sterno tibi præ oculis præcepta Dei, ut sunt in prima, & secunda tabula Decalogi, circa quæ homo liberâ suâ voluntate versatur: si in eis rectè ambulaverit, merces gloriæ ipsi erit; si pravaricatus fuerit, pœnam Altissimi non vitabit. Deus ab initio constituit hominem, inquit Siracid. cap. 13. & relinquit illum in manu consilij sui, adjecit mandata, & præcepta sua, si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere, apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam: ante hominem vita, & mors: bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi. Ecce quantum bonum promittitur conservanti præcepta Dei, & quantum malum pravaricanti minuitur. Scaturit igitur mors, & vita ex eodem fonte voluntatis hominis: unde, ut actus humanus sit meritorius vitæ, requiritur, ut sit liber, & conformis rectæ rationi, quæ homini à Deo indita est, prout testatur Apostolus ad Romanos 2. Opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. Eodem modo, ut actus humanus sit demeritorius, debet esse liber, & difformis rectæ rationi, & oppositus primæ regulæ morum.

3. Ad incur-

rendum lethale, requiritur perfecta libertas.

Præterea adverte, quod ad incurrendum peccatum lethale non sufficiat quælibet semi-plena advertentia, sed requiritur perfecta, & expressa cognitio, ac advertentia offensæ Dei, vel proximi. Ratio est: quia ad peccatum requiritur voluntarium; sed ubi deest plena cognitio, deest voluntarium; ergo &c. Major est certa, minor probatur: quia ubi deest plena cognitio rei, non fertur voluntas in id, quod non est cognitum, cum impossibile sit amare, & inclinare ad aliquid, quod non repræsentatur sub ratione boni. Sed non potest repræsentari sub ratione boni, nisi cognoscatur tale bonum, ut bonum, (quamvis fortè in se malum sit:) ergo, si voluntati non repræsentetur, ut tale, voluntas non fertur in illud. Sanchez lib. moral. cap. 1. num. 8. Azorius tom. 1. lib. 4. cap. 5. quest. 4. Bonacina tom. 2. disp. 2. quest. 2. p. 1. 7. num. 3.

4. Sub nomi-

Sub nomine peccati sumitur in hac materia

etiam vitium, quamvis minus propriè; nam vitium propriè sumptum, est habitus perfectè radicatus, ex se inclinans ad peccatum. Ratio est: quia virtus est habitus per se inclinans ad actus bonos; ergo vitium ad actus malos; siquidem contrariorum eadem est disciplina. Tum, quia homo non dicitur vitiosus, quia semel, vel bis peccat: sed ille, qui assuetus est peccare; ergo vitium est habitus, ex se inclinans ad peccatum.

Quæritur, quidnam sit pejus, an peccatum, an vitium? Respondeo peccatum: quia est formaliter malum; vitium radicaliter tantum. Malderus 1.2. quest. 71. art. 3.

Quæritur 2. An omne vitium sit contra naturalem rationalem?

Respondeo affirmativè. Ita Sanctus Augustinus lib. 3. De libero arbitrio. cap. 13. ubi ait: non aliunde vitium est malum, nisi quia natura adversatur. Tum, quia peccatum est contra rationem; ergo, & vitium.

Quæritur 3. An malitia, quæ competit vitio, sit illi adæquatè intrinseca, an tantum denominatione extrinseca? Respondeo, esse adæquatè intrinsecam, quia vitiosus, per habitum vitiosum distinguitur intrinsecè à non vitioso; ergo est ipsi malitia adæquatè intrinseca.

Quæritur: an possit dari habitus neuter, hoc est, qui neque sit malus, neque bonus, sed ex se indifferens? Respondeo affirmativè, v. g. spuat, tollere festivam, fricare manus, tales enim actus, neque pariunt meritum, neque pœnam: ergo &c.

Quæritur: An habitus vitiosi permaneant in damnatis, vel in purgatorio existentibus? Respondeo, in damnatis illos permanere, quia continuo male operantur. In purgatorio existentibus non, quia sunt ordinati ad bonum. Hæc de vitio sufficiant: modò transeo ad rationem peccati propriè sumpti, secundum definitionem supra allatam, & quidem,

Peccatum propriè sumptum multos habet respectus. Primò respicit subjectum, in quo est, & hoc modò vocatur malum. Secundò, respicit finem, à quo deviat, & est deordinatio. Tertiò, principium à quo liberè producit, & sic dicitur culpa. Quartò, respicit legem, quam transgreditur, & sic dicitur transgressio. Quintò, respicit DEUM, quem offendit, & sic vocatur offensio. Sextò, respicit pœnam, quam meretur, & sic dicitur reatus. His intellectis,

Peccatum in communi sumptum, varias sortitur divisiones: aliud enim est Theologicum, aliud Philosophicum, aliud Mechanicum, aliud Politicum, aliud Grammaticum. Peccatum Theologicum, est transgressio libera divinæ legis, sive omissione, sive commissione: ita S. Thomas 1.2. quest. 71. art. 6. ad 5. Peccatum philosophicum, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi, præscindendo, an sit contra mandatum DEI ita, vel non: ut v. g. est ingratitude, mendacium, inconstantia &c. quæ per se dissonat rectæ rationi, & independentè ab omni præcepto Dei est mala. Ca-

4. Pejus est peccatum, quam vitium.

5. Omne vitium est contra naturalem rationalem.

6. Malitia vitio est adæquatè intrinseca.

7. Potest dari neuter, qui nec bonus, nec malus sit.

8. Habitus vitiosi permanent in damnatis, non sic in purgatorio existentibus.

9. Peccatum sex habet respectus.

10. Peccatum aliud est Theologicum, aliud Philosophicum, aliud Mechanicum, aliud Politicum, aliud Grammaticum.

rammel. tom. 1. Theol. fundament. Verde &c. Peccatum mechanicum dicitur error, qui in aliqua arte mechanica fit, v. g. si sutor non recte conficit calceum, defectus calcei peccatum vocatur. Peccatum politicum vocatur omnis defectus in politica commissus. Peccatum grammaticum, dicitur omnis mala locutio contra præcepta grammatices. Peccatum naturæ, secundum *Aristotelem 2. Physicor.* dicitur omne monstrum à natura degenerans. *Fernandez. part. 4. cap. 1. sect. 1. num. 1.* Nunc

Quæritur, in quo consistat formaliter malitia peccati? Ante responsionem tene pro certo, bonitatem moralem actuum bonorum, consistere formaliter in prædicato positivo, quod dicitur conformitas ipsius actus, cum prima regula morum. Nunc.

11. *Malitia peccati consistit formaliter in privatione rectitudinis debita.*

Respondeo: malitiam moralem peccati, consistere formaliter in privatione rectitudinis debita, quam homo ex vi legis æternæ, & dictamine rectæ rationis in actum inducere tenetur. Ratio est: quia quodcunque malum consistit formaliter in defectu boni proportionati, & debiti subiecto; ergo & malum morale peccati. Antecedens patet: quia cui adest omne bonum sibi proportionatum: & debitum, impossibile est, ut adsit illi aliquis defectus. Sed bonum debitum, & proportionatum subiecto, est rectitudo debita; ergo defectus boni, est privatio rectitudinis debita; ergo malitia moralis, consistit in sola privatione rectitudinis debita; nam rectitudo debita, est positiva, & bona; ergo defectus rectitudinis est privatio, quæ est mala. Tum, quia Sanctus Augustinus *tract. 1. in Joann.* ait: *peccatum esse nihil, quia per verbum factum non est; & Lib. 12. de Civitat. cap. 1.* ait: *nemo querat causam efficientem humanæ voluntatis: non enim est efficiens, sed deficiens: quia nec illa effectio est, sed defectio: Abelli part. 2. tr. 2. cap. 2. sect. 1. & alij.*

12. *Privatio boni est indistincta realiter ab entitate positiva actus liberi mali, incommpossibilis intrinsecè cum actu bono.*

Privatio boni, est indistincta realiter ab entitate positiva actus liberi mali, incommpossibilis intrinsecè cum actu bono. Ratio est: quia omne bonum est indistinctum realiter, ab aliquo positivo; Sed privatio (quæ est malitia moralis peccati,) est bona; ergo &c. Probatur minor: privatio hæc est quid positivum; ergo est bona. Probatur antecedens: hæc privatio est actus liber hominis; sed actus hominis est positivus; ergo &c. Nam positivum, & bonum, convertuntur. Privatio dicitur ex eo, quia excludit gratiam Dei, & amicitiam ejus, interim tamen est aliquid in se positivum. Tum, quia quodcunque provenit ab aliquo principio, est aliquo participativum illius; sed malitia moralis peccati, id, est privatio, provenit à creatura rationali; ergo est participativa illius; ergo non est purum malum: ergo bonum positivum; ergo indistinctum ab ente positivo.

13. *Lex divina naturalis notatur.*

Quæritur: an sit de essentia peccati, esse contra legem Dei?

Ante responsionem adverte, aliam esse legem Divinam, aliam humanam, quæ dividuntur in naturalem, & positivam. Lex Divina na-

turalis, est ea, quæ Deus obligat creaturas ad ea, quæ sunt determinatè necessaria ad consecutionem sui finis, v. g. amare Deum super omnia, eum colere, non contemnere, non blasphemare, non adorare idola, reprimere passionem; hæc sunt necessaria ad consecutionem sui finis.

Lex divina positiva, est ea, quæ Deus obligat creaturas ad ea, quæ non sunt determinatè necessaria ad consecutionem sui finis, v. g. tali-
14. *Lex divina positiva notatur.*
ter colere Deum, talibus Sacramentis, tali ritu &c.

Lex humana naturalis, est à Deo scripta in cordibus nostris; sic dicit Psalmus: *signatum est lumen vultus tui super nos.* Apostolus ad Romanos 2. inquit: *opus legis scriptum in cordibus suis, tur.*
15. *Lex humana naturalis notatur.*
testimonium redente illis conscientia ipsorum.

Respondeo: de essentia peccati est, esse contra legem divinam. Ratio est: quia peccatum est dictum, factum, concupitum, contra legem æternam; ergo &c. Tum, quia de essentia peccati est, esse contra primam regulam morum; nam, sed voluntas Divina, est prima regula morum, seu lex viva; ergo de essentia peccati est, esse contra legem divinam.

Dixi: de essentia peccati est, esse contra legem Dei, per quod nullò modò excludo peccatum philosophicum, quod licet non sit contra legem positivam à Deo latam, est tamen contra regulam rectæ rationis; pro cuius meliori intelligentia nota: quod dentur aliquæ actiones humanæ, quæ ex natura sua sunt mortaliter male, & quidem ante omnem Dei prohibitionem. Unde si Deus nullam absolutè sanxisset legem, nec Decalogi, nec aliam, vel illam, quam de facto fecit, tolleretur, adhuc illæ essent pravae. In hoc supposito mendacium, pollutio voluntaria, ingratitude, & similia peccata, si quis perpetrasset, contra nullam legem Dei peccasset, quia nulla extasset, sicque talis nullatenus offenderet Deum, ut Legislatorem, consequenter nec committeret peccatum Theologicum, quod consistit in transgressione Divinæ legis; & tamen mentiri nunquam licet, cum intrinsicè pugnet contra rectam rationem. Neque licet voluntariè pollui, quia offendit puritatem, & vergit in præjudicium conservationis humanæ, quatenus profunditur, & prodigitur semen, quod est unicum principium materiale pro conservatione generis humani; quæ mala, cum non dependent à lege lata sint peccata, igitur ex natura rei sunt talia, quatenus per se & intrinsecè repugnant rectæ rationi independentem ab omni præcepto.

Ut discooperiatur magis falsitas propositio-
18. *Deus deus secundæ ab Alexandro. VIII. primâ vice facto à nullo die vigesima quartâ Augusti damnata. Anno prædicationis 1690.* adverte, quod de facto nemo præditus rationis, possit ignorantiam positivam invincibiliter ignorare Deum, sub conceptu particulari; quia ignorare invincibiliter Deum, debet carere omni dubio, quod Deus non sit; sed hoc pro hic, & nunc carere non potest, quia respiciendo ad creaturas, videt, quod omnia, quæ facta sunt, ab alio facta sint; ergo si non habebit

habet scientiā saltē, habet dubiū, an detur aliquid, à quo hæc facta sunt, & illud à nullo factum sit. Tum, quia Damascenus lib. 7. de Fide. cap. 1. ait: *notitia Dei omnibus à natura est insita*, & Iob. cap. 36. *Omnes homines vident Deum*, inquit, *unusquisque intuetur procul*. Sic Deus defacto ignorari non potest. His positis:

19. ✕ *Pec-
catum philo-
sophicū sem-
per offendit
Deum, & si
est grave,
meretur pœ-
nam æter-
nam.*

Dico contra proposit. 2. ab Alexandro VIII. *damnatam annò 1690.* peccatum philosophicū grave, est semper offensa Dei, & puniri meretur pœnā æternā. Ratio est: quia peccatum, quod graviter offendit Deum meretur pœnam æternā; sed tale est peccatum philosophicum; ergo &c. Major patet: Minor probatur: quia peccatum, quod graviter deturpat rectam rationem, & naturam humanam, graviter offendit Deum; ergo meretur pœnam æternā; antecedens constat, quia offensus gravis naturæ hominis, est offensus Dei, ut conditoris naturæ rationalis, cum hæc sit participatio Dei; *Quid enim est aliud natura, quam Deus, & Divina ratio, toti mundo, partibusque ejus inserta?* ait Seneca lib. de Beneficiis; & prosequitur: *ergo nihil agis ingratiissime mortalium, qui te negas Deo debere, sed naturæ; quia nihil natura sine Deo est, nec Deus sine natura; sed idem est uterque, nec distat officio*: hucusque Seneca. Tum, quia recta ratio est opus perfectum Dei: sed opus perfectum Dei graviter inficere independentem ab omni lege est malum; & non solum vergit in detrimentum rectæ rationis, sed etiam in ludibrium artificis talis operis, qui est Deus; ergo per peccatum philosophicum offenditur etiam Deus, quando offenditur recta ratio. Tum, quia per peccatum philosophicum violatur lex

naturæ, cui nec prorogari aliquid fas est, neque derogari aliquid licet. Ita Lactantius lib. 6. Instit. ex Ciceron. lib. 3. de Repub. ergo &c. Tum quia si peccatum philosophicum non offenderet Deum, Deus sive per possibile, sive per impossibile mentiendo, non esset sibi contrarius intentionaliter; sed hoc dici non potest; quia æternæ veritati contradictoriè opponitur mendacium; sicque mentiendo se ipsum offenderet; ergo mendacium, cum lædat rectam rationem hominis, tanquam participativum Divinæ naturæ, lædit etiam Deum; igitur peccatum philosophicum intuitu offensæ Dei, meretur pœnam æternam. Proinde falsa est propositio secunda, quæ dicit: *peccatum philosophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque æternā pœnā dignum.* Legatur Sanctus Thomas 1.2. quest. 71. art. 6. & 5.

Quæritur, an peccato insit malitia injustitiæ adversus Deum?

Respondeo affirmativè. Ratio est: quia ex 20. An peccato, quod in Deo detur justitia late sumpta, quæ catò insit malitia, fundatur in quocunque jure, tam proprietatis, litia injustitiæ jurisdictionis, cui juri contradicit peccatum, quia defacto opponitur præceptis divinis; Deum. ergo hoc lædit justitiam Dei.

Quæritur, an quodlibet peccatum præsupponat errorem in intellectu?

Respondeo negativè, quia aliqui peccant 21. Non ex malitia, & scienter, teste Augustinò, dicens: *quodlibet peccatum supponit errorem in intellectu*. hi, qui sunt viri, absorbentur, qui sciunt malum esse, & faciunt. Tum, quia Adam, & Angelus peccaverunt nullò præcedente errore in intellectu; ergo &c.

CAPUT Unicum.

De Peccato lethali & Veniali.

SUMMARIUM.

22. *Varie differentiæ inter peccatum mortale & veniale, assignantur.*
23. *Datur tam peccatū mortale à quàm veniale.*
24. *Dantur etiam peccata venialia.*
25. *Gravitas peccati, cognoscitur primò ex ipsius natura, quatenus est aversio à Deo.*
26. *Gravitas peccati, cognoscitur etiam ex effectu.*
27. *Peccatum lethale, distinguitur à veniali per hoc, quod mortale sit simplex aversio à Deo, & conversio ad creaturam, veniale est aversio secundum quid duntaxat.*
28. *Divisio peccati in mortale & veniale, est analogica.*
29. *Regula cognoscendi peccata mortalia, & venialia ex objecto, notatur.*
30. *Peccata mortalia ex genere suo notantur.*
31. *Quæ peccata non admittunt parvitatem materie, notatur.*
32. *Ebrietas, & inordinata iracundia, ex objecto sunt lethalia.*

33. *In delectatione rei venerea, non datur parvitas materie.*
34. *Si quis post aliquod factum malum dubitat immediatè, an consenserit, censere debet se non consensisse.*
35. *Peccata venialia sunt triplicia.*
36. *Peccata venialia ex genere suo notantur.*
37. *Venialia ex parvitate materie notantur.*
38. *Omne peccatum lethale, ex indeliberatione factum, sit veniale.*
39. *Motus primò primi concupiscencie, impatientia &c. non sunt peccatum.*
40. *Qui solum confuse cognoscit, suam actionem esse malam, peccat venialiter duntaxat.*
41. *Peccatum ex se veniale, per successionem nequit fieri mortale.*
42. *Peccatum ex genere suo veniale, ex aliqua circumstantia potest fieri mortale.*
43. *Ex sola multiplicatione venialium, non potest fieri unum mortale.*
44. *Ex pluribus furtis levibus, ultimū respectivè*

ad alia potest virtualiter continere malitiam lethalem.

45. Qui sapius modicum die jejuniæ comedit, ultima modica comestio, respectivè ad alias, potest virtualiter esse lethalis.

46. Obligatus ad horas canonicas, si in singulis aliquam parvam partem omittit, ita, ut respectivè faciant partem notabilem, est lethale.

47. Qui plura venialia comittit, animò perveniendi ad lethale, in singulis mortaliter peccat.

48. Habens propositum committendi omnia peccata venialia, probabiliter peccat lethaliter.

49. Religiosus proponens transgrediendi omnes suas Regulas, sub lethali non obligantes, probabiliter peccat lethaliter.

22. Varia differentia inter peccatum mortale, & veniale assignantur.

Quæritur, per quid peccatum lethale distinguatur à veniali?

Varias differentias inter peccatum mortale & veniale, assignant Doctores. Primò, quòd lethale privet animam vitâ æternâ, juxta illud Ezechiel. 18. *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur*: mancipiatque ipsam gehennæ ignis perpetui, tollit radicem omnis meriti: Veniale verò non excludit animam à totali gratia Dei, nec causat ei spirituales mortem, sed solum imminuit fervorem charitatis; nec causat supplicium æternum, sed punitur poenâ temporali duntaxat, ac in ea cum veniali perseverat radix meriti.

23. Datur tam peccatum mortale, quam veniale.

Dari peccata tam mortalia, quam venialia, de fide est, prout sancitum est in Concil. Trident. sess. 6. cap. 15. contra Lutherum, dicentem: *nulum dari peccatum mortale, præter incredulitatem*. Et primò dari peccata lethalia, patet ex Apostolo ad Ephes. 5. *Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, (quod est idolorum servitus,) non habet hereditatem in Regno Christi, & Dei; sed ab hæreditate Christi, & Regno Dei, excludunt solum peccata lethalia; ergo dantur peccata lethalia*. Hoc ipsum probatur ex Apoc. 21. ubi sic loquitur: *incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis &c. pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda; ergo &c.* Tum, quia fatentur Sancti Patres, Petrum negando Christum, & David adulterium committendo cum Bethsabee uxore Vriæ, peccasse ambos lethaliter. Sanctus Augustinus tract. 66. & Sanctus Ambrosius lib. 2. de Apolog. David, cap. 16. ergo dantur peccata lethalia.

24. Dantur etiam peccata venialia.

Dari peccata venialia, est etiam de fide contra Pelagianos, & hæreticos nostri temporis, quorum propositio docta fuit à Michaeli Bajo, quæ asserit; *nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne meretur poenam æternam*, proscripta est à Gregorio XIII. ab Urbano VIII. & olim à Pio V. Ergo dantur venialia. Tum, quia Concil. Trident. sess. 6. cap. 11. expressè docet, etiâ justos, & Sanctos in levia saltè, & quotidiana, quæ etiam dicuntur venialia peccata, quandoque

cadere. Hoc confirmatur ex scriptura Proverb. 26. *Septies in die cadit justus; & ex Sancto Iacobo cap. 7. In multis offendimus omnes; & Ioannis 1. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Tum, quia quis dicet aliquam levem intemperantiam, verbum ociosum, actum levis impatientiæ &c. mereri ignem æternum? suppono, quòd nemo prudens, ergo &c. Valentia 1. 2. disp. 6. quest. 18. punct. 1. Bellarminus de Amissio. gratiæ, lib. 1. cap. 9. &c.

Gravitas peccati tam mortalis, quam venialis, primò cognosci potest ex ipsa natura, & essentia peccati, quatenus per id fit aversio à Deo ad creaturas, prout loquitur Ier. cap. 2. *Obstipescite Cæli super hoc, & porta ejus desolamini*, & vehementer, dicit Dominus: *duo enim mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aversio à se, quæ vita, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continero non valent aquas.* Ecce aversio peccatoris à Deo, & conversio ad creaturas.

Secundò, gravitas peccati cognoscitur ex ipsorum effectibus, prout Deus per eundem Prophetam Ieremiam mox supra citatum loquendo demonstrat: *scito, & vide, quia malum, am ex effectibus & amarum est reliquisse te dominum Deum tuum, &c. & non esse timorem ejus apud te.* His positis, redeo ad statum quæstionis, inquirendo, per quid formaliter distinguatur peccatum mortale à veniali?

Scotus opinatur, peccatum lethale distinguere à veniali per hoc, quòd mortale sit contra legem Dei, veniale verò contra Consilium duntaxat: hæc opinio mihi non placet; quia Consilium non obligat sub comminatione alicujus peccati, aliàs non esset Consilium, sed præceptum. Nunc

Dico, peccatum mortale distinguere à veniali per hoc, quòd mortale sit aversio simplex, & absoluta ab ultimo fine, & conversio ad bonum creatum, seu temporale. Veniale est aversio tantum secundum quid ab ultimo fine; & hoc, quòd conversio ad creaturam: est contra Calvinum, docentem, nullam dari differentiam inter peccatum mortale & veniale, quòd damnatur in Trident. sess. 4. cap. 5. & can. 7. Probatur: quia per hanc differentiam positam, propriè dignoscitur lethale à veniali; ergo est bona. Probatur antecedens, quia qui mortaliter peccat, postponit Deum bono creato, seu temporali, non retinendo ipsum simpliciter, & absolute pro ultimo fine: Qui verò venialiter peccat, convertitur, & adhæret bono creato, retinendo tamè simpliciter, & absolute Deum pro ultimo fine; nam talis deordinat tantum circa media; ergo hæc est bona differentia. Tū, quia, qui avertitur simpliciter à Deo, & convertitur ad creaturas, derelinquit fontem aquæ vivæ, & fodit sibi cisternâ poenæ æternæ, prout superius annotavi: non sic qui veniale committit, siquidem per hoc adhuc remanet in amicitia, & gratia Dei; ergo &c.

Quæ-

28. *Divisio peccati in mortale, & veniale, est analogia.* Quæritur: an divisio peccati in mortale, & veniale sit divisio univoci, vel analogi? Respondeo, esse divisionem analogi; Ratio est: quia prædicatur secundum prius, & posterius, secundum magis & minus; uti divisio entis in substantiam, & accidens, eò quod perfecta ratio peccati convenit solum peccato lethali; è contra veniali convenit solummodo imperfecta, cum non tollat gratiam Dei, nec causet mortem spiritualementem.

29. *Regula cognoscendi peccata mortalia & venialia ex objecto, notatur.* Quæritur, quænam sint peccata mortalia ex objecto? Ad dignoscendum huiusmodi peccata, duæ regulæ à doctoribus traduntur. Prima est, quando in sacra scriptura vi alicujus peccati DEUS minuitur pœnam æternam, est signum tale peccatum esse per se lethale. Secunda est, quando Doctores unanimiter concordant, affirmantes, aliquod peccatum esse mortale, pro tali tenendum est. Hinc gravitas peccati desumitur tum ex materia secundum se, tum à fine intento à Legislatore. Unde aliqua malitia, in ordine ad hunc finem à Legislatore intentum, erit gravis: in ordine ad aliū finem erit levis. Sic etiā sentit Valentia tom. 2. disp. 6. quæst. 18. punct. 3. Bonacina tom. 2. disp. 2. quæst. 3. punct. 3. num. 5. Sanchez lib. 1. moral. cap. 1. num. 4. Reginaldus libr. 5. num. 34. Suarez, Vasquez, & alij communiter.

30. *Peccata mortalia ex genere suo, notantur.* Peccata mortalia ex genere suo, sunt peccata contra fidem, spem, charitatem Dei, & proximi. Item blasphemia, perjurium, homicidium, adulterium. Item illa, quæ ab Apostolo ad Galat. 5. enumerantur: Fornicatio, immunditia, impudicitia, idolorum servitus, & ferme omnia, quæ contra Decalogum, & præcepta Ecclesiæ fiunt. Ratio est: quia repugnant charitati, & simpliciter dilectioni Dei, & proximi. Layman lib. 1. tract. 3. cap. 5. num. 6. Suarez tom. 1. de Relig. cap. 3. lib. 4. num. 5. Diana part. 5. tr. 5. resol. 28. Sylvius 1. 2. quæst. 88. art. 6. Conc. 2.

Quæritur, an in aliquo casu possit dari parvitas materiæ in odio Dei, desperatione, infidelitate, perjurio, Simonia, homicidio, fornicatione, fractione sigilli sacramentalis, magia, superstitione, quæ sit cum expresso pacto Dæmonis?

Respondeo negativè. Ratio est: quia materia penanda est penes objectum excellens, quod est Deus, cui talia peccata opponuntur; ita etiam in simonia, modica res spiritualis, si vendatur, est lethale. Ratio est: quia maxima injuria spiritualitati irrogatur, eò, quod sit inestimabilis, & pretio temporali indebitè subiciatur. Sic sentit Layman. lib. 1. tract. 3. cap. 5. Hugolinus de Simonia tab. 1. cap. 17. n. 3. Caspensis tract. de Peccatis disp. 3. sect. 4.

32. *Ebrietas & inordinata iracundia, ex objecto sunt lethalia.* Quæritur: an ebrietas, & iracundia inordinata, sint ex objecto peccata lethalia?

Respondeo affirmativè. Ratio est: quia immediate opponuntur dilectioni Dei: nam per ebrietatem privatur homo usu rationis, quod est deturpare imaginem Dei, & naturam rationalem in bestialem convertere. At si non

prævideretur ebrietas, non esset lethale, propter actum involuntarium. Eodem modo si iracundia est ordinata, quatenus quis irascitur contra malum morale alicujus, intuitu corrigenditale malum, non est peccatum, sed potius Zelus.

Quæritur: an in delectatione rei venereæ 33. In delectatione rei detur parvitas materiæ? Non defuerunt Doctores hoc affirmantes, ut Sancius in selec. disp. venereæ, non 11, num. 22. Salas 1. 2. disp. 6. sect. 12. num. 149. datur parvitas. Ast opinio contraria, practicè loquendo, est veritas materia. rissima, nunquam dari posse veniale in delectatione venerea deliberata admittit. Ratio est: quia in omni tali delectatione, non tantum pars, sed tota anima igne Veneris accenditur, ita, ut illico genitalia excitentur ad semen frustra prodigendum. Ita Claudius Aquaviva; Pater Moya in selet. tract. 6. miscell. disp. 1. quæst. 2. art. 3. tamen nemo debet statim judicare, se commississe in tali materia lethale, nisi certus sit, quod liberè, & voluntariè consenserit. Ita etiam in alijs materijs non debet censere se prævaricasse mortaliter, nisi certificetur, se voluntariè præceptum sub mortali obligans violasse; Ratio est: quia tanta est peccati mortalis iniquitas, ut hominem usu rationis capacem latere nequeat, Tum, quia Sanctus Thomas in quodlib. 9. quæst. 7. art. 15. ait: periculose determinatur, aliquod esse peccatum mortale, nisi expressa veritas habeatur: ergo Theologi non debent esse faciles ad asserendum, aliquas actiones, vel omissiones esse peccata mortalia, nisi id certò sciant; alias temerariè ponerent laqueum animabus, ubi non est ponendus. Ita Gabriel. in 4. distinct. 15. num. 2.

Hinc si quis statim post factum dubitat, an 34. Si quis voluntariè, seu deliberatè consenserit, probabiliter judicare potest se non consensisse. Ratio est: quia incredibile est, quod si verè consensisset, conscientia de tanto scelere solum dum immediate, bitasset, cum parvitas tanti mali non soleat movere tam citò animum ad pœnitentiam: sic docet Jacob Alvarez. Imò scrupulosus, si jurare sere debet se non posset, se lethale commississe, non debet sibi persuadere, quod illud commiserit; ita sisse. communiter docent Theologi cum, Patre Suarez; Vasquez, Layman. Hinc, si Laicus tangat res sacras, etiam ciborium cum hostijs consecratis, sinè temeritate, non est citò de lethali damnandus. Sic Gobat, tract. 3. num. 327.

Quæritur, quotuplex sit peccatum veniale? 35. Peccata venialia sunt triplex, videlicet veniale ex genere suo, veniale ex parvitate materiæ, & veniale triplicia, ex indeliberatione, seu inadvertentia.

Venialia ex genere suo, sunt illa, quæ non 36. Peccata averfantur notabiliter amicitia, charitati Dei, & proximi, nec habent pro ultimo fine simplici genere suo ter bonum creatum, licet contineant in se aliquid notantur, qualam deordinationem; ut v. g. est verbum otiosum, simplex mendacium, superfluous risus. Insuper venialia sunt, quoties aliquis in cibo, & potu plus accipit, quàm necesse sit; quoties plus loquitur, quàm expedit; quoties pauperem im-

portune petentem exasperat; Ita Sanctus Augustinus *serm. 4. de Anim defunct.*

37. Venialia Venialia ex parvitate materiae sunt, quæ ex parvitate materiae notantur. licet ex genere suo sint gravia, alii non ita in indivisibili consistunt, ut non admittant magis & minus; ait Augustinus *lib. De natura & gratia. cap. 38. Sape in levissimis, & aliquando incantis ipsis obrepere peccatum.* V. g. furtum ex genere suo est lethale, non tamen tale erit, si diviti auferatur unus, vel aliter grossus; Eodem modo mortale est, magnam partem Missæ, vel divini officij, sine urgente causa omittere, vel per notabilem partem die jejuniij extra consuetam refectioem comedere; si tamen quis aliquam parvam partem Missæ, vel horarum omittit, vel modicum comedat, non est lethale, prout etiam consentit Reginaldus *lib. 15. num. 30. Sylvius 1.2. quest. 88. art. 2. concl. 3. Sanchez lib. 1. moral. cap. 1. num. 4. & alii communiter.*

38. Omne peccatum lethale ex indeliberatione factum, sit veniale. Omne peccatum, quantumvis enorme ex genere suo, potest fieri veniale ex indeliberatione. Ratio est: quia ubi adest indeliberatio, seu inadvertentia, ibi deest plena cognitio objecti; proinde voluntas, quæ requiritur ad peccatum lethale, non invenitur in tali circumstantia sufficiens ad mortale, cum ei desit plenum iudicium deliberationis in huiusmodi actum, ergo est solum veniale. Ita sentit Sanctus Thomas *1. 2. quest. 74. art. 10. Sayrus lib. 2. cap. 14. num. 8. & 9. Layman lib. 1. tract. 3. cap. 5. num. 4. & 5. Bonacina tom. 2. disp. 2. quest. 3. punct. 3. Azorius 1. part. lib. 4. cap. 9. quest. 7.*

Ex regulis modo positis colligitur, quod si quis ex repentina ira blasphematur, odit Deum, vel si sine sufficiente advertentia exurgant motus concupiscentiæ, delectationis carnalis, sive in vigilia, sive in semidormiente, numquam peccabit lethaliter, si non præstet perfectum assensum; nam hi motus sunt tantum secundò primi, de quibus meminit Sanctus Augustinus *lib. 6. contra Julianum cap. 9. & 10. sic loquens: Sine peccato semper essemus, donec sanaretur hoc malum (id est, concupiscentia,) si ei nunquam consentiremus ad malum: sed in quibus ab ipso rebellante, etsi non lethaliter, sed venialiter tamen vincimur, in his contrahimus; unde quotidie dicamus: dimitte nobis debita nostra; ergo &c. Major in 3. dist. 73. quest. 14. &c.*

39. Motus primi primò concupiscentiæ, impatientiæ, non sunt peccatum. Contingit aliquando, ut oriantur turpes cogitationes, & motus inordinati concupiscentiæ, impatientiæ sine omni advertentia rationis, qui motus vocantur primò primi, ex quo appetitus sensitivus fertur naturaliter in objectum turpe, unde ex tali commotione spirituum animalium, sentitur aliqua naturalis delectatio præter omnem voluntatem: unde hi actus nec venialiter sunt mali. Ratio est; quia non est in nostra potestate delectatio sensus inferioris, dummodo voluntariè non procuretur. Peccatum perfici, ait Sanctus Gregorius *respons. 10. ad Augustinum, Anglorum Episcopum, cum in his motibus primò primis omnis actus liber volun-*

tatis absit, nullum erit peccatum. Sanctus Thomas *1. 2. quest. 74. ad 1.*

Accidit, ut aliqui suam actionem solum in 40. Qui confuso indicent esse malam, ut sæpius contingit in opificibus, qui die festo laborant, & solum in genere, & confuse videtur ipsis esse peccatum; tales non peccant, nisi venialiter. Ratio est: quia ubi non agnoscitur culpa lethalis, non debet imputari voluntati. Tum, quia operans in odiosis, ex natura sua ad minorem partem inclinat, juxta regulam Juris, in qua odia sunt restringenda: ergo &c. Ita docet Arriaga *tract. 3. de Peccatis. disp. 13. num. 7. Bresserus lib. 5. num. 205. Valentia, & alii.*

Quæritur: an peccatum veniale possit fieri mortale?

Hæc quæstio tripliciter considerari potest: Primò, an idem numero actus, secundum esse physicum, quod est peccatum, possit successive fieri mortale: secundò, an actus, ex genere suo peccatum veniale, possit fieri mortale: Tertiò, an ex sola multiplicatione venialium, possit fieri unum lethale.

Respondeo 1. Si peccatum veniale primò 41. Peccatum modo consideratur, implicat, ut possit fieri mortale. Ratio est, quia essentia rerum numquam mutari possunt; ergo, cum malitia mortalis peccati sit adæquatè intrinseca actui interno, qui est venialiter malus, nequit mutari: igitur non potest fieri lethale; alias mutaretur ejus essentia, quod implicat.

Respondeo 2. Peccatum veniale secundò 42. Peccatum modo consideratum, ex aliqua circumstantia ex genere potest fieri mortale; ut v. g. ex conscientia erronea, quæ putaret esse lethale, quamvis in se ex aliqua circumstantia prævidet grave scandalum oriturum, & nihilo minus ab illo abstinere renuit; ut si quis simplici mendaciò, vel verbò otioso ad committendum mortale proximum induceret. Tertiò, si quis ita paratus sit veniale committere, ut si mortale esset, adhuc deliberatus sit illud patrare. Toletus *lib. 3. cap. 12. Sanchez lib. 1. moral. cap. 5. num. 7. Sanctus Thomas 1. 2. quest. 88. art. 2. & 4. Reginaldus lib. 15. cap. 3. Sayrus lib. 2. cap. 14. num. 15. Sylvius 22. quest. 186. num. 9.* Nunc ad quæsitum directè respondeo, &

Dico, ex sola multiplicatione venialium, non potest fieri unum mortale. Ratio est: quia multiplicatio venialium, addit extensionem malitiæ venialis duntaxat; Sed extensio venialis nequit facere mortale; quia aliàs mutaretur essentia peccati; ergo ex sola multiplicatione venialium, nequit fieri unum mortale. Tum, quia peccata, quæ non avertunt simpliciter ab ultimo fine, non possunt esse lethalia; sed multiplicatio venialium, est talis; ergo &c. Tum, quia cuilibet peccato veniali debetur solum pœna temporalis, mortali debetur pœna infinita; ergo &c. Tum, quia admissò casu sequeretur, quod nos per venialia peccata excludi possemus à gratia sanctificante, quod immediatè pugnat contra

43. Ex sola multiplicatione venialium, non potest fieri unum mortale.

contra *Triden. sess. 14. cap. 5.* ergo ex multiplicatione venialium, non potest fieri mortale, sic consentit *Azorius tom. 1. lib. 4. cap. 9. num. 10.* *Sanctus Thomas 2.2. q. 88. art. 4. ad. 3.* *Scotus in 3. distinct. 29.1. Layman lib. 1. tract. 3. cap. 4. num. 7.* *Suarez tom. 2. de Relig. lib. 5. cap. 5. num. 9.* *Vasquez 1. 2. quest. 88. diff. 146. art. 4. cap. 2. num. 3. & 4. &c.*

44. Ex pluribus furtis, ut levibus, ultimum respectu ad alia ne notat *Pater Cronfers lect. 14. fol. 620.* Unde potest virtualiter continere malitiam lethalem.

Conclusio mox expressa, non se extendit ad omnes materias iustitiæ commutativæ, ut beati *Pater Cronfers lect. 14. fol. 620.* Unde qui plura furtiva leviter committeret sine animo furandi materiam gravem, & postea advertat, se pervenisse ad materiam notabilem, tenetur sub mortali ad restitutionem. Non ex eo, quod illa modica furtiva, quæ præcesserunt, faciant lethale, vel obligent ad restitutionem sub lethali; sed quia in ultimo furto continetur tanta malitia, ut respectivè ad alia includat materiam notabilem: proinde tale furtum est mortale; ergo &c. Tum, quia damnatur propositio 38. ab Innocentio XI. quæ dicit: *non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furtiva, quantumcunque sit magnæ summæ totalis*, ergo &c. de hoc casu plura vide verbò furtivum. 10. & 11. ubi fundamentaliter demonstratur, unde oritur obligatio restituendi sub mortali, ex parvis furtis contracta.

45. Qui sapius modicum Dei jejuniis comedit, ultima

Hinc: si v. g. Titius die jejuniis sapius modica comedit, ita ut ultimum modicum faciat materiam notabilem respectu aliorum modicorum, talis rangit jejunium; non verò si singulis diebus quadragesimæ quid modicè fumeret; ita ut hæc modica ultimâ hebdomadâ quadragesimæ coalescant in notabilem quantitatem: in primo casu esset lethale, non sic in secundo. Ratio est: quia jejunium cum sit onus diei, obligat ad servandam temperantiam pro tali die, tantum consequenter, illa modica respectu talis diei, faciunt materiam notabilem; non verò modica, quæ diversis diebus quadragesimæ sumuntur, quia modicum unius diei, non respicit jejunium, neque modicum alterius diei, prout cohæret etiam *Diana part. 3. tract. 6. Resol. 43.* *Vasquez. 1. 2. disp. 158.*

46. Obligatus ad horas canonicas, si in singulis aliquam partem amittit, ita ut respectivè faciant partem notabilem, est lethale.

Ex mox dato fundamento solvuntur sequentia dubia. Primò, si quis obligatus ad Horas Canonicas, & in singulis eadem die aliquos parvos versiculos omitteret, ita ut respectivè faciant materiam notabilem, peccaret lethaler: est si singulis diebus unum vel alterum versiculum omitteret, solummodò qui simul sumpti in fine hebdomadæ faciunt quantitatem unius, vel plurium horarum, non peccaret lethaler. Ita philosophandum est de labore diebus festivis, de auditione Missæ, & de aliis similiter. Ratio u-

niversaliter est; quia hæc admittunt quantitatem secundum magis, & minus. *Sayrus lib. 2. cap. 14. num. 20.* *Reginaldus lib. 19. num. 53.* *Azorius veniendi ad part. 2. lib. 1. cap. 28. quest. 5.*

Hinc 2. qui committit plura furtiva levia, animò perveniendi ad materiam gravem, in singulis furtis peccat lethaler. Ratio est: quia illa voluntas furandi materiam gravem, est per se peccaminosa lethaler; ergo &c. Tum, quia in omni casu, respectivè sumpto, statim dolosa, abominatio est apud Deum, prout legitur *Proverb. cap. 11.*

Quæritur: an propositum committendi omnia peccata venialia tantum, sit peccatum lethale?

Respondeo: esse probabiliorē opinionem affirmativam. Ratio est; quia qui se exponit periculo peccandi lethaler, peccat lethaler; nam in moralibus perinde est aliquid facere, & exponere se periculo faciendi, ait *Suarez disp. 16. sect. 2.* sed qui habet propositum committendi omnia peccata venialia, se exponit periculo peccandi lethaler: ergo peccat lethaler. Major patet; minor colligitur ex eo, quia per successivam charitatis infirmitatem, se exponit periculo amittendi auxilia spiritualia, prout monet *Ecclesiasticus 19. qui spernit modica, paulatim decidet*: supra quod bene proloquitur *Augustinus serm. 244. noli despiciere peccata tua*, inquit Sanctus, quia parva sunt: nam & pluviarum guttæ parva sunt, sed flumina implent, & arbores cum suis radicibus tollunt. Tum, quia dicit, quia parvum peccatum est, velim scire, quoties tale peccatum admittis, si tot parvulas plagas in corpore, & maculas, aut scissuras in vestibus tuis fieri velis? cum ergo nec in corpore plagas, nec in veste scissuras, vel maculas fieri acquiescis, quia conscientia hoc facere in anima tua non metuis? huic opinioni adhæret etiam *Layman lib. 1. tract. 3. cap. 5. num. 7.* *Sanchez lib. 1. moral. cap. 5. num. 4.* contra *Granado 1. 2. contr. 6. tract. 2. disp. 2. sess. 7.* & *Diana part. 3. tract. 6. sess. 24.*

Quæritur; an Religiosus habens propositum transgrediendi omnes suas Regulas, vel majorem partem illarum non obligantium sub mortali, peccet mortaliter?

Respondeo affirmativè. Ratio est; quia talis se exponit periculo violandi vota, quæ obligant sub mortali. Tum, quia Religiosus tenetur sub mortali, tendere ad perfectionem, juxta illud scripturæ: *quicumque ponit manum ad aratrum, & respiciens retro, non est aptus regno Dei.* Tum, quia immediatè pugnat contra virtutem charitatis, quam tenetur exhibere suæ Religioni, ex quo dat ansam gravis scandali aliis, in violatione observantiæ; ergo peccat lethaler.

Religiosus proponens transgredi omnes suas Regulas sub lethali non obligantes, probabiliter peccat lethaler.

CAPUT III.

De Malitia, numero, & specie peccati lethalis.

SUMMARIUM.

50. Offensa peccati lethalis, est infinita in genere mali, non verò in genere entis.

51. Malitia lethalis non est infinita simpliciter, sed solum secundum quid.

52. Peccata solò numerò distinguuntur, quæ ad invicem sunt negabilia secundum esse mortale.

53. Peccata differunt specie, quæ sunt dissimilia per prædicata intrinseca.

54. Assignantur exempla peccatorum specie differentium.

50. Offensa peccati lethalis, est infinita in genere mali, non verò in genere entis.

Offensa peccati mortalis est, infinita in genere mali, quatenus offendit infinitum bonum, privat creaturam æternâ beatitudine, & subdit eam æternæ poenæ, quæ est infinita extensivè; Non tamen est infinitum in genere entis, quia est limitatum, cum procedat à creatura limitata, & finita: ergo est infinitum tantum secundum quid, non simpliciter; eò ferè modò, quò linea aliqua si daretur infinita, talis linea non esset infinita, secundum omnem dimensionem, id est, secundum latitudinem: ergo esset infinita tantum secundum quid, id est, secundum longitudinem duntaxat; ita & peccatum &c. Proinde

51. Malitia lethalis, non est infinita simpliciter, sed solum secundum quid.

Dico: malitiam peccati lethalis non esse infinitam simpliciter, sed tantum secundum quid. Ratio est: quia malitia unius peccati lethalis, est major alterius peccati lethalis, ergo non est simpliciter infinita; antecedens patet, quia unum peccatum est majus altero: Consequentia patet: quia unum infinitum non est majus alterò; ergo &c. Tum, quia quantitas malitiæ peccati, dependet à qualitate cognitionis: sed hæc qualitas cognitionis non est infinita: ergo &c. Nam peccans attingit tum bonum creatum, tum bonum increatum, solummodo finitè: ergo non est infinitum. Tum, quia malitia, quæ non reperitur radicaliter in creatura, neque reperitur in ipsius actibus: sed malitia infinita non reperitur radicaliter in creatura: ergo neque in actibus proprijs; Probatum minor, quia malitia radicalis infinita, excludit vel radicem omnis boni, vel importat radicem infinitæ cognitionis, volitionis; sed neutrum dici potest: ergo &c. Non excludit radicem omnis boni; quia creatura est ens positivum: ergo bonum non importat infinitam cognitionem, quia est absurdum dicere creaturam infinitam.

Nunc ad secundam capituli quæstionem accedo, & primò ut pro certo suppono, posse dari actum realiter indivisibilem, æquivalentem pluribus actibus realiter distinctis; v. g. furetur quis in templo propter homicidium cum scan-

dalo adstantium, talis exerceret actum realiter unum, cui tamen inesset multiplex malitia specie diversa: nempe talis actus ultra malitiam furti simplicis, includeret etiam malitiam sacrilegij, homicidij, scandali; ergo &c. Nunc

Quæritur: quænam sint peccata solò numerò formaliter distincta?

Respondeo, esse illa, quæ sunt ad invicem negabilia secundum esse morale, & sunt omnia non similia inter se, ut v. g. est furtum aurei in una hora, & furtum alterius aurei in altera hora: ita unanimiter concordant Doctores.

Quæritur: quænam peccata differant inter se specie?

Respondeo: illa peccata specie differre, quæ non solum sunt ad invicem negabilia secundum esse morale, sed etiam, quæ sunt ad invicem dissimilia per prædicata intrinseca, secundum esse morale: seu quorum objecta formalia oppositionem habent cum perfectionibus moralibus specie diversis. Ratio est: quia omnis malitia peccati consistit in privatione rectitudinis debitæ, quam homo ex vi legis æternæ, & dictamine rectæ rationis inducere tenetur; ergo cum finis legis æternæ comprehendat diversas virtutes specie differentes, quas lex præcipit sequendas, quibus malitia peccati opponitur, sequitur necessariò, quod illa peccata specie differant, quæ diversis opponuntur virtutibus, & honestatibus specie differentibus secundum prædicata intrinseca, consideratis. Ita sentit Sanctus Thomas in quæst. 72. art. 1. Sanchez lib. 9. disp. 15. n. 5. Castropalluo tract. 2. disp. 3. punct. 1. n. 4. Bonacina tract. De peccatis. disp. 2. quæst. 4. punct. 3. num. 5. & alij communiter.

Ex mox dicta quæstione colligitur, quod peccata, quæ sunt contra fidem, spem, charitatem, religionem, justitiam, specie differant, quia hæc virtutes inter se specie diversificantur.

Insuper adverte, quod subinde plura peccata opponantur uni virtuti duntaxat, sed sub diversa intrinseca ratione; proinde non solum numerò, sed etiam specie differunt, ut v. g. perjurium, violatio voti, repugnat virtuti Religionis, & tamen hæc peccata specie differunt, quia perjurium opponitur formaliter veracitati Dei, violatio voti, formalitati justitiæ, quatenus obligatur ad solutionem ejusdem voti. Ita etiam furtum, & homicidium, virtuti justitiæ opponuntur; & tamen respectu diversæ formalitatis, specie differunt. Eodem modò sciendum est, illa peccata specie differre, quæ eidem virtuti extremè opponuntur, uti v. g. est avaritia, & prodigalitas, quæ repugnant liberalitati. Abelis part. 2. tract. 2. cap. 2. Stoiz lib. 1. part. 3. quæst. 4. sect. unica. & alij.

CAPUT IV.

Quomodo peccata multiplicantur numero.

SUMMARIUM.

55. Peccata multiplicantur, juxta multiplicationem actuum voluntatis, moraliter consideratorum.

56. Per moralem interruptionem, & novam renovationem peccati, multiplicantur peccata.

57. Formalis, vel virtualis perseverantia actus, licet saepius repetatur, non multiplicat peccata.

58. Renovatio peccati, subsequens distractionem oblongam, multiplicat peccata.

59. Brevis mora, licet repetatur actus, non multiplicat peccata.

60. Plures assignantur casus, in quibus mora non facit multiplicatatem peccatorum, licet actiones repetantur.

61. Actus externi consummati, si repetantur, multiplicant peccata.

62. Inter imperfectionem operis, si distrahitur, & iterum redit ad implendum, non multiplicat actionem.

63. Nullus potest se licite exponere periculo peccandi lethaliter.

64. Homo, & Angeli in statu innocentia, physice, non ex subreptione, potuissent venialiter peccare.

55. Peccata multiplicantur juxta multiplicationem actuum voluntatis, moraliter consideratorum.

Pro clariori notitia adverte: alia esse peccata externa, quæ per actus externos consummantur, ut blasphemia, periurium, fornicatio, &c. alia esse interna, quæ purè in animo fiunt, ut v. g. odium, invidia, complacentia carnalis.

Insuper adverte, quòd si loquamur metaphysice, vel physice, certum esse, quòd quilibet actus, per quamlibet minimam interruptionem temporis, distinguatur numero ab alio actu, consequenter non est eadem numero entitas, eò quòd entitas metaphysicè consistat in indivisibili: sic plura oscula, plura convitia, plures alapas, in uno interrupto temporis spatio distribuere, tot sunt peccata physica, quot sunt distincta oscula, convitia &c. Quòd si loquamur moraliter, tunc actus potest interrumpi tripliciter; Primò, per retractationem, secundò per voluntariam aversionem, Tertiò per distractionem naturalem. Nunc

Dico: peccata multiplicantur ad multiplicationem actuum voluntatis, moraliter consideratorum. Ratio est: quia causa peccati est voluntas, & peccatum est actus voluntatis. Ex quo sic argumentor: ad constituendum unum peccatum, sufficit unus actus voluntatis; ergo multiplicatis actibus pravis, moraliter consideratis, multiplicantur peccata. Antecedens patet indu-

ctione, quia dum quis furatur, occidit hominem, fornicatur, &c. sufficit unus actus volitionis furandi, occidendi, fornicandi, licet talis actus per plura instantia temporis, moraliter & virtualiter perseverat; ergo &c. Consequentia probatur quia si quis semel hodie furatur, elicit unum actum voluntatis; & si crastinà die iterum furatur, elicit secundum actum voluntatis, quia prior actus nullò modò influit in secundum furtum; ergo &c. *Suarez part. 3. tract. 4. cap. 22. sect. 5. Navarrus cap. 6. num. 16. Tannerus, & alij communiter.*

Hinc 1. Quotiescunque actus interrumpitur per retractationem, ita, ut detur sufficiens nota interruptionis moralis, tunc toties distinguitur actus interruptus ab actu subsequenti, quoties interrumpitur: consequenter, si denuò renovetur, non dicitur esse primus actus, sed alius ab illo distinctus, quamquam sit similis primo: igitur si talis actus versatur circa materiã pravam, erit secundum peccatum: v. g. si Titius pejeravit in instanti A: quam periurationem retractavit, in instanti B. (loquor moraliter,) & iterum perjuravit in instanti C. erunt duo peccata: quia actus primus, utpote retractatus, non influit in secundam periurationem: ita etiam philosophandum est de retractatione actuum per voluntariam aversionem &c.

Hinc 2. Si actus formaliter, vel virtualiter perseverat in actibus subordinatis, licet saepius circa eandem rem repetatur, censendum est unum tantum peccatum. V. g. si Titius possideret rem alienam, quam proposuit saepius interrumpere non restituere, committit tantum unum peccatum. Eodem modò, si Tittius intenderet furari, vel occidere proximum suum, & sine interruptione voluntatis furandi, occidendi, saepius repeteret, volo furari, vel occidere, esset unum peccatum duntaxat. Ratio per se patet: quia continuatio primæ voluntatis, cum sit unica moraliter perseverans, non multiplicat peccata. Legatur *Sanctus Thomas in 2. dist. 42. quest. 1. art. 1. Azorius, Tabiena &c.*

Quòd si prior voluntas furandi, occidendi, in casu mox proposito interrumpatur, ita ut sequens actus non censeatur fieri dependenter a primo actu voluntatis, erit distincta actio, igitur aliud peccatum. Proinde si Titius revocaret actum furandi, vel occidendi, & iterum renovaret eandem voluntatem furandi, vel occidendi, esset novum peccatum. Idem dicendum est, si post voluntariam aversionem, vel post somnum, repeteret eandem pravam voluntatem, toties, quoties posterior actio non se haberet ex vi posterioris, esset novum peccatum.

Oooo

In

59. Brevis
mora, licet
repetatur a-
ctus, non mul-
tiplicat pec-
cata.

In casu tamen, quo inter actum, & actum tam breve tempus mediet, ut secundus, vel tertius actus censeatur dependere à primo actu voluntatis, moraliter considerato, secundus actus non erit peccatum distinctum à primo, v.g. comedat quis carnes die jejunijs usque ad satietatem, facit propositum imposterum abstinendi; si post brevem moram iterum comedat carnes, censeatur unum tantum peccatum committere: Ratio est; quia brevis mora, non reputatur moralitatem primæ actionis interrumpere, ita ut cum secundo actu non faciat unitatem; ergo &c. Sic docet *Stoz lib. 1. part. 3. quest. 4. art. 2. sect. 2. num. 574.* citans *Cardinalem de Lugo; Pasqualigum, & alij.* Eodē modō philosophandum est, si quis in uno impetu iræ sæpius cum aliquali interruptione temporis blasphemat, detrahit, verberat &c. unum peccatum duntaxat in genere moris committit. Sic exponit *Dica- stillo disp. 9. dub. 2. Diana; Castropalan.*

60. Plures
assignantur
casus, in qui-
bus mora non
facit multi-
plicitatem
peccatorum,
licet actiones
reperantur:

Sed petes, quanta debeat esse illa brevis mora, quæ unitatem actionis non interrumpit? Respondeo, hanc interruptionem physicam temporis, quæ non distinguit peccata, desumendam esse ex prudentum judicio, eò quod certa regula universalis assignari non possit propter varias circumstantias casuum. Ut tamen singularem habeas satisfactionem, tibi aliqua exempla præ oculis sternam, quæ passim à doctoribus tractantur, ex quibus alios casus facile solvere poteris: Ad cujus meliorem intelligentiam scire debes, Duplicia esse opera: alia sunt, quæ habent ad invicem quandam connexionem, & ordinantur tamquam media ad complementum unius operis; alia sunt, quæ ad invicem nullam habent concordantiam, sed per se constituunt opus absolutum. His positis, sit casus.

Casus.

Titius frequentat Bertam, quam sæpius osculatur, turpiter tangit, verba obscena loquitur, eò fine, ut cum ipsa fornicetur: persoluta fornicatione, iterum eam turpiter tangit, in perfecta fornicatione delectatur, committit solum unicum peccatum, licet aliquantulum hujusmodi actiones interrumpat. Ratio est: quia etiam si diversæ sint actiones, omnes tamen ad unum opus ordinantur, tanquam media ad complementum sui finis, dummodo in sequentibus actibus non habeat intentionem perpetrandi aliam copulam.

Casus.

Eodem modō, si Titius per plures horas diei sæpius concupisceret puellam, quas concupiscentias involuntariè distractione naturali, vel somnō interrumpit, committit solum unum peccatum. Ratio est: quia involuntariæ distractiones non distinguunt peccatum. *Fillucius tract. 21. cap. 8. num. 317. Coninch. disp. 7. de Pœnit. dub. 7. Salas; de Lugo.* Quanquam in hoc casu, juxta fundamenta data, non sit necessarium in confessione distincte actus concupiscentiæ explicare: nihilominus tamen Lugo citatus existimat, ut saltē in genere explicet, an sæpius vel rarius per diem concupiverit talem puellam, propter mutationem judicij Confessarij.

Similiter, si Titius intendens furari magnam

summam pecuniarum in unica die, vel nocte, & quoties aliquid parum furatur, renovat intentionem, totam summam furandi, post completionem integri furti, committit solum unicum peccatum, propter prædictam rationem.

Casus.

Ita etiam, si Titius unō impetu ire repetitis vicibus cum aliquali interruptione alterum dif- famat, unum peccatum committit; Ita de alijs, ut v. g. si percuteret, malediceret &c.

Casus.

In casu tamen, quo Titius unā detractione coram centum personis detraxit famam alijs centum personis: vel si unō jaculō plures occidat, in ordine ad confessionem, non est necesse, exponere numerum infamatorum, nec occisorum, sed solum dicere: pluribus detraxi famam, coram pluribus assistentibus; & plures unō jaculō occidi. Ratio est, quia *Concil. Tri- den.* obligat solum ad confitendum singulas species peccatorum cum eorum numero, nihil annuens, quod teneamur confiteri singulas malitias in uno indivisibili actu contentas. *Suarez de Pœnit. disp. 22. sect. 2. Tamburinus, Cardinalis de Lugo,* quos citat *Biesman.*

Casus.

Qui in una assensione plures confessiones exaudit in peccato mortali, sufficit dicere, plures absolvi successu temporis in una assensione: & sic de alijs.

Casus.

A præcedentibus casibus excipiuntur casus 61. Actus externi, qui per se faciunt opus absolutum. Unde si Titius intendit per diem, vel noctem sæpius fornicari, & primā vice consummatā fornicatione, si successivè perficiat plures, tot peccata committit, quot fornicationes consummavit. Ratio est, quia una fornicatio non dependet, nec ordinatur ad aliam, cum quælibet per se faciat completum opus in genere moris. Eodem modō si Titius die jejunijs summō manē proponat, sæpius velle comedere carnes, toties peccabit, quoties interruptis vicibus vescetur illis. Ratio est: quia quælibet comestio frangit abstinentionem, quæ quolibet momentō temporis vetat hujusmodi comestionem carniū, ergo secunda comestio carniū, cum non dependeat à prima, facit secundum peccatum. Ita dicendum est de alijs peccatis per se completis, ut homicidium unius hominis post alium &c. operis si di-

62. Inter im-

Quod si quis interrumpat comestionem imperfectam, v. g. lectione Epistolæ, vel novorum, aliorumque negotiorum, vel si intra sacrum concionetur, etiam ultra horam, licet post concionem audiat cæteram partem sacri, censeatur esse unum sacrum. Ita si redeat post lectionem Epistolæ ad complendam comestionem, censeatur esse unica comestio; quia secundum judicium prudentum, hujusmodi intercedo temporis, quæ per lectionem, & concionem consumitur, non violat moralem unitatem comestionis, & sacri. Ita concordat *Stoz lib. 1. part. 3. quest. 4. art. 2. sect. 3. num. 584. Pasqualigis verb. Jejun.*

63. Nullus

Quæritur: an possit quis licitè se exponere periculo peccandi lethaliter? Respondeo negativè, quia bonum spirituale non debet exponi ma-

63. Nullus

poteſt se licitè

exponere pe-

riculo pec-

candi.

poni magno periculo amissionis; sed si quis se exponeret periculo peccandi lethaliter, exponeret se periculo amittendi bonum spirituale, id est, gratiam, & amicitiam Dei; ergo &c. Tum, quia in moralibus perinde est aliquid facere, & exponere se periculo faciendi; ergo talis peccaret lethaliter, ita se exponendo. *Suarez disput. 16. sect. 2. Cardenas in Crisi Theologica.*

64. Homo & Angeli in statu innocentiae potuerint peccare venialiter? Respon-

deo, hominem potuisse peccare in tali statu venialiter physice, ex parvitate materiae, non venialiter ex subreptione: Nam licet mortaliter non potuisset, quia in tali statu caruisset fomite, & pars inferior perfecte fuisset subdita superiori; per hoc tamen non probat, quod physice non potuisset cadere in veniale. Quoad Angelos suppono ex tractatu de Angelis, potuisse peccare.

CAPUT V.

De peccatis omissionis, & commissionis.

SUMMARIUM.

65. Peccatum commissionis, pugnat contra praeceptum negativum.
66. Peccatum omissionis, est contra praeceptum affirmativum.
67. Differentia inter peccatum commissionis, & omissionis, notatur.
68. Actus conjunctus cum peccato omissionis, quatenus est causa illius, contrahit malitiam peccati.
69. Actus omissionis, praeter malitiam peccati omissionis, habet etiam aliquam peculiarem malitiam.
70. Qui ponit voluntarie causam omissionis praecepti, & postea per contrariam voluntatem eam retractat, si postea ex aliqua inadvertentia transgreditur praeceptum, non peccat, secus dicendum est, si eam non retractasset.
71. Peccatum commissionis non solum opere, verum etiam mente committi potest, & quid requiritur ad tale peccatum, notatur.
72. Delectatio prava, sumit specificationem peccati ab objecto.
73. Qui concupiscit foeminas, delectando se de ipsis, utpote objecto venereo, praescindendo ab oppressione illarum, siue delectatur de libera, siue moniali. haec delectationes non distinguuntur specie.
74. Qui saepius per diem iterat intentionem, cum una fornicandi, nunquam tamen eam retractat, unum tantum peccatum committere videtur.
75. Peccatum omissionis, & commissionis, non differunt necessario specie.

Hic difficultas procedit, dari peccatum purae omissionis, quod in nullo actu positivo fundetur? secundò, an malitia peccati mortalis consistat in aliquo praedicato positivo, vel privativo? de hac quaestione egi in materia de Actibus humanis, & nunc eam bis repetam, ibi te quaerere vellem.

65. Peccatum Inquiritur, per quid distinguatur pecca-

tum commissionis, à peccato omissionis. Ante resp: nota, quod peccatum omissionis sit contra praeceptum negativum, quod dicitur: *ne facias*; & obligat semper, & ad semper, sic v. g. blasphemans peccat contra praeceptum negativum: *ne blasphemem*; nam blasphemare nunquam licet, cum sit intrinsecè malum. *Sanctus Thomas 1. 2. qu. 33. art. 2. Sayrus lib. 2. cap. 6. &c.*

Peccatum omissionis, est contra praeceptum affirmativum, seu positivum: *facias hoc, vel illud*; sed non obligat semper, & pro semper. Sic v. g. omittens sacrum die festivo, est peccatum omissionis, tamen si gravis causa urgeret affirmativum omissionis sacri, non esset peccatum. Ita *Layman lib. 1. tract. 3. cap. 4. Sylvius 1. 2. quest. 72. art. 6. Fillucius tract. 21. cap. 7. num. 255.*

Notandum est praeterea, quod praeceptum affirmativum obliget ad actum determinatae speciei, & indeterminatè ad omissionem actus impossibilis cum priori; v. g. praeceptum audiendi sacrum est affirmativum, quod determinatè obligat die festivo ad audiendum sacrum, indeterminatè ad omissionem actuum impossibilium cum sacro: ut v. g. abstinere à labore. Praeceptum negativum obligat determinatè ad omissionem talis actus, v. g. furti, homicidii, blasphemiae &c. Et indeterminatè ad actum omisivum. Nunc respondeo, &

Dico: Peccatum commissionis distinguitur à peccato omissionis per hoc, quod peccatum commissionis privet rectitudine aliquam actum, ad quem determinatè obligamur. V. g. obligamur determinatè ad abstinendum à fornicatione, odio, furto &c. Ergo si committatur fornicatio &c. deturpatur actus omissionis per fornicationem commissam. Peccatum omissionis privat rectitudine aliquam actum, ad quem indeterminatè tenemur, v. g. praeceptum jejunii nos obligat determinatè ad abstinendum à carnibus, & frequenti comestione: proinde, si tali die comeditur caro, tunc talis actus comestionis non est rectus, eo quod violet praeceptum jejunii. Ergo benè assignatur discrimen in praedicatis assignatis inter peccatum omissionis

omissionis, & commissionis. *Valentia* 1. 2. *disput.* 60. *quest.* 2. *punct.* 2. *Azorius* lib. 4. *dom.* 1. *cap.* 3. *quest.* 3. & 2. & c.

Quæritur, an quilibet actus positivus, conjunctus cum peccato commissionis, & impossibilis cum observantia præcepti affirmativi, contrahat malitiam peccati omissionis?

Ante responsionem adverte: dupliciter potest sumi talis actus positivus, vel ut causa omissionis, v. g. si quis studeret tempore, quò urget præceptum audiendi Missam, tunc studium esset causa omissionis; Secundò, si studens sit talis opinionis, ut etsi non studeret, adhuc nollet audire sacrum; tunc in hoc casu si studet, tempore quò deberet audire Sacrum, tale studium est tantum concomitans, & per accidens, quoad rationem omissionis sacri, quia aliunde sine studio auditum non fuisset.

68. Actus conjunctus cum peccato omissionis, quatenus est causa illius, contrahit malitiam peccati.

Respondeo, actum conjunctum cum peccato omissionis, ut est causa illius, contrahere malitiam peccati. Ratio est: quia talis actus est volutus, & ut talis, est formaliter impeditivus auditionis Sacri, tanquam causa omissionis adimplendi præceptum. *Isambert.* *quest.* 71. *art.* 4.

Actus omissionis, qui fuit causa omissionis præcepti, si non habet malitiam peculiarem, & gravem, non est exprimendus in confessione, ut, si non audiat sacrum propter studium: at si non audiat sacrum, v. g. propter homicidium, furtum: tunc talis actus explicandus est in confessione, utpote intrinsecè malus, prout sentit communis schola. *Sylvius* 1. 2. *quest.* 7. *art.* 5. *Azorius* 1. lib. 4. *cap.* 3. *quest.* 5.

69. Actus omissionis, præter malitiam peccati omissionis, habet etiam aliquam peculiarem malitiam.

Actus omissionis, præter malitiam peccati omissionis, habent etiam malitiam aliquam peculiarem, ut v. g. si quis datà operâ studeret, dum urget præceptum audiendi missam. Ratio est: quia tale studium est inordinatum, inconveniens cum Missæ auditione. Tum, quia omnis causa peccati, est peccatum; sed studium est causa peccati; ergo est peccatum. In casu tamen, quò quis proponeret, se nolle audire sacrum independenter à studio: si postea studeret dum deberet audire sacrum, tale studium nullam haberet malitiam peculiarem. Ratio est: quia non est causa omissionis sacri, sicque non est causa peccati, neque per se studium est malum; ergo &c. *Layman* lib. 1. *tr.* 3. *cap.* 4. *num.* 2. *Bonacina* tom. 2. *disp.* 2. *quest.* 4. *punct.* 4. *num.* 1. 3. *Tannerus* 1. 2. *disp.* 4. *quest.* 4. *dub.* 2. *Caspiensis* tom. 1. *de Peccat.* *disp.* 1. *sect.* 7.

Casus

Quæritur, an volens aliquid libere, ex quo prævidet peccatum omissionis, vel commissionis, peccet? v. g. si Titius die festivo summò manè exiret ad venationem liberam, eò fine, ne audiat sacrum, vel domi manendo se maturè inebriaret, vel somnum caperet ad omitendum sacrum pariter; Hic difficultatur, an Titius peccet, non solum quando posuit causam omissionis sacri, verum etiam, an quando actualiter est impotens audiendi sacrum, v. g. quia dormit, ebrius est: in quo casu non est sibi præsens, pro adimplendo præcepto de audienda Missa.

Respondeo 1. quoad primam partem, nullam esse difficultatem, quòd Titius peccet, dum ponit voluntariè causam omissionis præcepti. Ratio est: quia Titius, cum posuerit voluntariè causam omissionis, quæ immediatè adversatur præcepto, & pugnat contra rectam rationem, per se est mala; quia, qui vult causam peccati, vult ipsum peccatum; ergo. *Thomas* 2. 2. *quest.* 150. *art.* 4. 7. *Azorius* tom. 1. lib. 4. *cap.* 3. *quest.* 4. *Vasquez* *disp.* 94. *num.* 2. & alij communiter.

Respondeo 2. & quoad secundam partem distinguo: vel Titius retractavit causam totalem omissionis, per contrariam voluntatem, ut v. g. si antequam se totaliter inebriasset, proponit firmiter, se vellet audire sacrum, & postea ex aliqua inadvertentia se supinè inebriat: tunc talis ommissio sacri, non est nec ex parte causæ, nec ex parte effectûs voluntaria, ideo non peccaminosa: non ex parte causæ est voluntaria, quia ipsam retractaverat; neque ex parte effectûs, quia ebrietas totalis præter intentionem secuta est: ergo talis ommissio sacri non est peccaminosa. Si verò Titius sine retractatione causæ omissionis se inebriasset, dormivisset: tunc talis ommissio sacri per se esset virtualiter peccaminosa, quatenus esset voluta ex parte causæ, quæ liberrè fuit posita, prout etiam docet *Molina* 1. 2. *quest.* 71. *art.* 5. *Valentia* 1. 2. *disp.* 6. *qu.* 1. *punct.* 4. *Tannerus* 1. 2. *disp.* 4. *quest.* 4. *dub.* 3. *Sylvius* 1. 2. *quest.* 71. *art.* 5. *quest.* 2. penes *Bassium* verb. *Peccat.* 2. *num.* 6. & c.

Peccatum commissionis, non solum opere, verum etiam corde, & cogitatione committi potest, ut patet ex Evangelio Mathæi 15. *De corde enim, inquit, exeunt cogitationes mala, homicidia, adulteria, furta, falsa testimonia, blasphemiae: hæc sunt quæ coinquinant hominem.*

Ad formale peccatum cogitationis internæ, requiritur, ut objectum, circa quod cogitatio versatur, sit ex se malum; secundò, ut cogitans noscat se liberè cogitare de objecto pravo: Tertiò, ut actu concupiscentiæ feratur in tale objectum, ita ut spontaneè consentiat suâ cogitatione in malitiam talis objecti, & de ipso delectetur, sive v. g. de homicidio, sive de fornicatione &c. *Isambertus* ad *quest.* 74. *disp.* 5.

Delectatio parva, si feratur efficaciter in pravitatem objecti, sub ratione specifica malitiæ illam perpetrandi, quam objectum continet; tunc idem peccatum contrahit, ac objectum per se distinguit. Ratio est, quia delectatio specificatur ab objecto; ergo cujus malitiæ est objectum, erit & cogitatio: Sic Evangelista *Matthæus* *cap.* 5. hoc annuens: *Qui viderit mulierem, ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Sanctus Thomas* *quest.* 74. *art.* 8. & alij communiter.

Hinc: si Titius intentionem habuisset adulterandi, fornicandi, occidendi hominem, furandi &c. tunc reverà in delectatione talem malitiam contraxisset, quam concupierit, quæ in confessione distinctè exprimenda est, tanquam speciem mutans.

70. Qui ponit voluntariè causam omissionis præcepti, peccat.

71. Qui ponit causam omissionis præcepti, & postea ex aliqua inadvertentia, transgreditur præceptum non peccat, sed dicendum est si eam non retractasset.

72. Peccatum commissionis, non solum opere, verum etiam mente committi potest & quid requiritur ad tale peccatum, notatur.

73. Delectatio parva, sub ratione specifica malitiæ, continet specificationem peccati ab objecto.

74. Qui con-
cupiscit fa-
minas, dele-
ctando se de
ipsis, impote-
re de objecto ve-
nerco, præ-
scindendo ab
oppressione
illarum, siue
delectatur de
libera, siue
maritata, si-
ve moniali, hæ-
delectationes
non distin-
guntur spe-
cie. Casus.
75. Qui sa-
pius per di-
em iterat in-
tentionem
cum una for-
nicandi,
nunquam ta-
men eam re-
tractat, ne-
num tan-

In casu tamen, qui sæpius contingit, si Ti-
tius concupisceret fœminas solum sub ratio-
ne delectationis venereæ, præscindendo ab op-
pressionis huius vel illius fœminæ, nec intentio-
nem habet, cum illis in opus externum fornicæ-
rium perveniendi, tunc ejusmodi delectationes
non distinguuntur specie, siue delectatus fuis-
set de puella libera, siue de maritata, siue de
moniali. Ratio est, quia Titius pro suo obje-
cto habuit solum fœminam, ut objectum Vene-
ris est, præscindendo à fornicatione, adulterio,
& sacrilegio. Ita sentit etiam Layman. lib. 1.
tract. 3. cap. 7. Aragonius: De hoc casu plura expre-

Titius juvenis lascivus, arripens amorem er-
ga Tulliam, quam convenire intendit ad deflo-
randam, is per multas horas diei sæpius iterat in-
tentionem suam, sine aliqua præcedenti retracta-
tione: ultimò conveniunt in loco secreto, & post
multa obscœna colloquia, tactus, & oscula, con-
grediuntur. Perpetratâ fornicatione, adhuc reci-
procè varij venerei tactus inter illos sequuntur:
In hoc casu ambigitur, quot peccata Titius
commiserit? Videtur tot peccata ipsum com-
misisse, quot reiterationes peccandi cum Tul-
lia elicit, quia illæ videntur numero distingui,
intuitu repetitæ intentionis. Hoc non obstan-
te, dico: Titium unicum tantum peccatum forni-
cationis cum Tullia puella commisisse; Ratio

est, quia omnes illæ actiones Titij ad unum con-
summatum actum extrinsecum fornicationis tum peccatū
referebantur, tanquam media ad suum finem: tum commit-
tam reiterationes peccandi cum Tullia; confi-
derantur per modum unius, unitate mora-
li, eò quod per totum spatium illius diei semper
quæsierit opportunitatem violandi Tulliam, &
nunquam retractavit; Igitur illæ repetitæ in-
tentiones peccandi, moraliter consideratæ, non
distinguuntur intuitu unius consummatæ actio-
nis, ad quam omnes dirigebantur: id ipsum di-
cendum est de tactibus, & osculis lascivis, quæ
fuerunt quædam media præparatoria ante co-
pulam, facta ad ipsam consummandam, & quæ
subsecuta sunt copulam, fuerunt complemen-
tum ejusdem, sicque omnia propter finem for-
nicationis patrata fuerunt: consequenter non
constituunt separatim peccatum à fornicatione
Titij cum Tullia. Ita Cardinalis de Lugo tract.
de Pœnit. disp. 16. Salas. 1. 2. tom. 4. tract. 13. disp.
5. sect. 8. num. 91. Aragonius disp. 43. num. 29.
Baldel. tract. de Peccat. disp. 21. num. 3. Navar-
rus, & alij.

Peccatum omissionis, & commissionis, non
necessariò differunt specie, prout patet: in gulo-
so, qui commisit peccatum commissionis contra
temperantiam, & simul omissionis. Quod si
aliqua actu differant, se habent tantum per aci-
dens.

76. Peccatum omissionis & commissionis, non differunt necessario specie.

CAPUT VI.

De peccato habituali.

SUMMARIUM.

77. In quo consistit peccatum habituale formaliter, notatur.

77. In quo consistit peccatum habituale formaliter, notatur.

Quæritur, in quo consistit peccatum habituale? Respondeo, peccatum habituale, formaliter sumptum, id est, adæquarè, consistit in peccato actuali, præterito ut præterito, & in præsentis privatione gratiæ sanctificantis, inducta per peccatum actuale. Ratio est, quia positus his, ponitur peccatum habituale, & non positus, non ponitur; ergo in his consistit. Probatur antecedens: nam si peccatum actuale sit præteritum, & anima perseverat in eo, privatur gratiâ sanctificante; ergo &c. Secunda pars etiam patet: nam si peccatum actuale sit præsens: & licet cum illo sit privatio gratiæ, non adest peccatum habituale; ergo consistit in præterito, ut præterito. Tum quia nequit aliud melius assignari, in quo consistat peccatum habituale, ergo &c.

Peccatum habituale formaliter, id est, secundum suam rationem differentialem, & propriam sumptum, consistit in privatione gratiæ sanctificantis, inducta per peccatum actuale, & conservata vi ejusdem. Ratio est: quia ratio

differentialis peccati habitualis, est id, per quod distinguitur peccatum habituale ab actuali: sed per privationem gratiæ sanctificantis, inductam per peccatum actuale, & conservatam vi ejusdem, est id, per quod distinguitur peccatum habituale ab actuali; ergo &c. Probatur minor, nam dentur duo, qui ambo peccaverunt actualiter: Ille dicitur peccator habitualis, qui perseverat in peccato, & habet privationem gratiæ, non ille, qui non perseverat, & non habet talem privationem; ergo peccatum habituale formaliter sumptum, consistit in privatione gratiæ sanctificantis, inducta per peccatum actuale, & conservata vi ejusdem.

Quæritur, in quo consistit peccatum veniale, habituale?

Respondeo, id non consistere in privatione gratiæ habitualis, vel sanctificantis, quia potest stare cum gratia, licet diminuat fervorem actualem charitatis, & privet animam pulchritudine debita, ac maculet eam, tanquam lutum pulchrum corpus. Respondeo 2. Peccatum veniale habituale, consistere in peccato veniali præterito, ut præterito, & in præsentis privatione cujusdem fervoris actualis charitatis, inductivi peccati venialis actualis.

CAPUT VII.

De peccato Originali.

Propositio 1. ab Alexandro VIII. damnata est.

In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum, sufficit illa libertas, quâ voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis.

SUMMARIUM.

78. Peccatū originale habet verā rationē peccati Deus creavit hominem rectum.

Homo in statu naturæ lapsæ, est perfectè liber.

79. Dum Deus inierat pactum cum Adam, non id inierat tanquam cum persona privata, sed tanquam cum capite totius generis humani: unde si Adam non peccasset, posteris Adæ debita fuisset justitia originalis, quam defacto amiserunt.

80. Pactum, quod Deus fecerat cum Adam de non comedendo pomo, fuit solum de non transfundenda justitia originali ad posteros Adæ.

81. Omnes posteris Adæ, considerantur ut unus homo, & quomodo transfunditur originale in posteros Adæ, notatur.

82. Peccatum Adæ omnes posteros Adæ viâ generationis infecit.

Objectiones difficiles proponuntur, & solvuntur.

83. Peccatum originale respectu posterorum Adæ, est ipsis non physicè voluntarium, sed moraliter.

84. Per peccatum originale, amissa est justitia originalis.

85. Ad peccatum requiritur præcognitio objecti sufficiens, & proportionata intellectus.

86. Nullus sine debita libertate suis actionibus potest mereri, vel demereri.

87. In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum, non sufficit illa libertas, quâ voluntarium, ac liberum fuit in causa sua peccato originali, & voluntate Adami peccantis.

88. Si Adam non comedisset pomum, licet alia peccata commisisset, gratiam sibi duntaxat, non nobis amisisset.

89. Si Adam genuisset filios, & postea peccasset, illi Filij non contraxissent originale.

90. Si solum Eva peccasset, non contraxisset originale.

91. Si quis ex foemina tantum nasceretur, non contraheret originale.

92. Si quis miraculose ex carne humana formatus esset, non contraheret originale.

93. Si quis nasceretur virtute demonis ex semine humano, contraheret originale.

94. Si Adam non peccasset, adhuc posteris ejus potuissent peccare.

95. Melius est, ut quis nasceretur in originali quam si nunquam nasceretur.

78. Peccatum originale, habet veram rationem peccati.

ANte demonstrationem falsitatis mox expositæ propositionis, sciendum est, de fide esse, quod peccatum originale habeat veram rationem peccati, & quod omnes posteris Adæ id contraxerint. Ita definivit Concil. Trident. sess. 5. can. 3. Florent. in Decret. Eugenij IV. S. August. &c.

Sciendum est 2. Quod DEUS fecerit hominem rectum, quæ rectitudo consistebat in perfecta subordinatione & partis superioris ad DEUM, nec non in perfecta subordinatione appetitus, & partis inferioris ad rationem, & partem superiorem.

Sciendum est 3. Quod in statu naturæ lapsæ homo sit totaliter liber, libertate indifferentiæ, quod est de fide, ut clarè constat ex Trident. sess. 6. p. 1. est perfectè liber, ubi declaratur virus hæreticorum, qui libertatem homini negarunt. Hoc ipsum colligitur ex Josue. cap. ult. his verbis: optio vocis datur, & eligitur hodie, quod placet. Tum, quia homo per peccatum non amisit suas naturales facultates perfectivas, sed libertas est ejus naturalis facultas, utpote ejus facultas vitalis; ergo &c. vide plura in tract. de Actibus humanis cap. 5. n. 36.

Sciendum est 4. Quod Deus, dum pactum fecerat cum Adam, non id fecerat tantum ut cum persona privata, sed ut cum persona publica, & capitis vices gerente totius generis humani: pro quo tempore parvuli adhuc non fuerunt in rerum natura extra suas causas, sed solum in potentia; in quo casu, si Adam non prævaricatus fuisset, comedendo pomum, tunc omnibus filiis ejus debita fuisset justitia, per modum habitualis conversionis ad Deum, finem supernaturalem, consequentis meritum interpretativum nostrum in capite, ita eò peccante prævaricata sunt, & voluntates parvulorum, quæ conjunctæ interpretativè cum voluntate capitis erant: inde debita nobis fuit privatio justitiæ, per modum habitualis aversionis à Deo, sine supernaturali, consequentis peccatum interpretativum nostrum in origine; Ita Amicus tom. 3. disp. 25. sect. 2. num. 63. & serunt.

79. Dum Deus inierat pactum cum Adam, non indigerat tantum cum persona privata, sed tanquam cum capite totius generis humani. Unde, si Adam non peccasset, posteris Adæ debita fuisset justitia originalis, quam defacto amisissent.

30. & num. 35. in fine; *Caramuel libr. 2. in Theol. fundament. num. 1521.* Tum, quia hoc ipsum patet ex *Osea 6. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum. Et ex Apost. ad Roman. 5. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, in quo omnes peccaverunt.*

Pactum,

quod Deus fecerat cum Adam, de comedendo pomo, fuit solum de transfundenda iustitia originali in posterum.

Sciendum est 5. Quod pactum cum Adamo de non comedendo pomo factum, fuit solum de transfundenda iustitia originali ad posterum Adæ. Ratio est: quia scriptura de nullo alio præcepto mentionem facit; igitur si Adam non comedisset de ligno vitæ, licet alia peccata commisisset, sibi gratiam amisisset, non nobis, quia talia peccata non fuissent originalia, & transmissa in posterum. Ex quo deducitur, quod aliorum parentum peccata non maculent Theologicè filios; quia Deus ex sua, infinita bonitate voluit Adamo unicum præceptum imponere, quod servatò facilius nobis posset acceptam iustitiam, & gratiam promereri. Est communis Theologorum. *Caram. lib. 2. n. 1524. in fine.*

81. Omnes

posterum Adæ considerantur, ut unus homo, & quomodo transfunditur originale in posterum Adæ,

Sciendum est 6. Quod omnes posterum Adæ considerari possint ut unus homo, in quantum conveniunt in natura, quam ab Adam, ut capite suo, per participationem speciei accipiunt: itaque peccante capite contra præceptum de non comedendo pomo, peccant & posterum Adæ, tanquam membra corporis, eò modò, quò peccat manus, pes, oculus, lingua, cum peccat homo, eò quòd sint aliquid hominis, & moveatur ab ipso, tanquam à principio intrinseco. Ita *Sanctus Thomas 1.2. quæst. 81. art. 1. in corpor.* At si considerantur actus unius membri corporis, v.g. manus, quæ occidit hominem, tunc tale homicidium non est voluntariū, voluntate ipsius manus, sed voluntate animæ duntaxat, quæ movit manum, ut membrum suum, ad occidendum; igitur tale homicidium non imputatur manui ad culpam, si consideretur manus secundum se, ut divisa à corpore; sic contingit in posterum Adæ ex ipso generatis, quibus deordinatio non imputatur voluntaria, voluntate illorum, sed voluntati Adæ, quæ movet motu generationis omnes, quatenus omnes ab ipso proveniunt: unde peccatum, quod provenit ab Adam, in posterum transfusum, dicitur originale; sicut peccatum, quod ab anima derivatur ad membra corporis, dicitur actuale; & sicut actuale peccatum, quod per membrum aliquod committitur, non est peccatū ipsius membri, nisi in quantum illud membrum est aliquid illius hominis: ita peccatū originale non est peccatū posterorū, nisi quatenus posterum recipiunt naturam ab Adam; unde vocatur peccatum naturæ, juxta Apostolum: *Eramus naturæ filij iræ. Caramuel lib. 2. De leg. natura. in Theol. fundam. n. 1516.* His intellectis,

82. Peccatum

Adæ per generationem infecit. Ut status quæstionis bene intelligatur, sciendum est, quòd homo non solum ex anima, verum etiam ex corpore constituatur; & cum corpus viâ generativâ procedat ab Adamo, cui, utpote parti hominis, debebatur iustitia originalis, nisi A-

dam peccasset; idcirco cum defacto ipsa careat; tunc anima in primo instanti creationis, dum corpori unitur, constituit hominem integrum, in quo instanti pariter privatur iustitiâ originali tanquam principalis pars hominis. Hæc conclusio est de fide; prout expressè docet Apost. 1. Corinth. 15, ajens: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Hoc ipsum constat ex *Concil. Trid. sess. 5.* his verbis: *Si quis Adæ pravaricationem sibi soli, & non ejus propagini asserit nocuisse, anathema sit. C. Milevitanum Can. 2. Arausican. 1. Can. 2. Florent. &c.* id ipsum definiunt: ergo peccatum originale omnes posterum Adæ maculavit. Plures autoritates SS. Patrum citare possem, ut *S. August. lib. 2. nupt. fusè de hac conclusione tractat, & lib. 14. de Civit. cap. 1. S. Ambrosium, Dionysium Areopagit. & alios, quos brevitate gratiâ omitto.* Contra mox expressè doct.

Objicit *Julianus*: non potest demonstrari origo, transfundens peccatum originale ad posterum Adæ; ergo per generationem non contrahitur originale: antecedens probat; quia si daretur causa originalis, deberet esse, vel ex parte Dei, vel ex parte ipsius generantis; sed neutrum dici potest, uti per se liquet; ergo &c. In primis, non se tenet ex parte generantis, quia si hic est Christianus, & in matrimonio legitime constitutus, caret originali, & generat sine peccato prolem; ergo &c. Nec datur causa originalis ex parte Dei animam creantis, quia Deus, cum sit infinite Sanctus, nullum peccatum facere, aut creare potest; ex hoc concludit hic hæreticus, non patere, per quas rimas inter tot innocentia præsidia peccatum originale intrat in mundum. Respondet *S. Augustinus* huic sectario lib. 2. de *Nupt. & concupis. 28. Quid quæris latentem rimam, cum habeas aptissimam januam, per unum hominem, ait Apostolus, peccatum in hunc mundum intravit.*

Respondeo 2. negando primum antecedens, ad cujus probationem iterum nego primam partem antecedentis: nam scire debet, aliud est, esse causam originalis, seu transfundere, aut committere originale, aliud id contrahere: concedo, quòd generans, si est Christianus, careat originali, quòd per baptismum deletum est: concedo etiam, quòd generans gignendo prolem, non committat originale; & quidem non fideo, quia genitor ad id ipsum cooperatur, ut causa ipsius, cum non sit; sed ideo, quia voluntas Adæ, peccatò ad omnes se extendit, in cuius voluntate pro tunc nostra voluntas æquivalenter comprehendebatur: & hæc in posterum perseverat, prout ex sequentibus conclusionibus melius intelliges.

Objicies 2. Peccatum originale non consistit in corpore: sed in anima, vi cuius excluditur à gloria æterna; prout loquitur *Evangel. Joann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*; sed anima non generatur ex Adamo, sed creatur à Deo purissima; ergo non contrahit originale. Ad similia

Objectiones
difficiles pro-
ponuntur &
solvantur.

similia argumenta respondet *Augustinus Epist. 29. scribens D. Hieronymo: Sufficere nobis debet, ut sciamus modum, quò ab originali peccato liberari possimus: etiam si nesciamus malum, quò in illud inciderimus.* Respondeo 2. Distinguo majorem: peccatum originale non consistit in corpore positivè, & totaliter, concedo majorem: non consistit privativè, & partialiter, nego majorem; id est, peccatum originale non consistit in corpore, tamquam aliqua substantia creata, seu realis; sed solummodo in tantum consistit, in quantum ipsum corpus privatur justitiâ originali, quam habuisset, si Adam non peccasset. Eodem modò respondeo ad secundam partem majoris, quia, cum anima præcise se sola non constituat hominem, nisi solum secundum quid: proinde in ea consistit peccatum originale, solum secundum quid; ideoque totum consistit in anima, & corpore simul; quatenus ambæ hæ partes essentielles hominis, priventur justitiâ originali. Ad minorem syllogismi respondeo: sed anima non generatur ex Adamo effectivè, concedo minorem; non generatur dispositivè, nego minorem, id est, anima dependet ab Adamo in tantum, in quantum corpus organicum generatum ex Adam, necessariò petit introductionem formæ, quæ est anima, per quam constituitur homo: & sic totus homo constitutus ex materia, & forma, dicitur generari ex Adam. Ideoque cum corpus privetur justitiâ originali, consequenter etiâ anima, cum in primo instanti suæ creationis informat materiam hominis, privatur simul cum ipsa justitiâ originali, tamquam pars principalior totius compositi. His intellectis, aliæ objectiones faciliè solvantur.

Colliges 1. Peccatum originale non consistit in aliqua substantia creata, prout somniavit *Matthias Illiricus*. Ratio est, quia peccatum non consistit in aliquo positivo, sed in privativo, quatenus privat gratiâ & justitiâ originali; Tum, quia inquiri, quis illam substantiam creasset? Deus non; quia Deus utpote infinitè Sanctus, peccatum creare non potest: alia potentia extra Deum non habet potentiam creandi; ergo &c.

Colliges 2. Peccatum originale non consistere in aliquo fomite communicativo maculæ, seu in concupiscentia hæreditaria naturæ rationali, quam sententiam docent *Calvinus libr. 2. inst. cap. 1. p. 8. & Lutherus de Concupiscent.* qui jam pridem in *Trid.* damnati sunt *sess. 5. can. 5.* Tum, quia per baptismum tollitur originale, & tamen adhuc concupiscentia remanet in homine, ut patet ex *Apost. ad Gal. 5. Caro concupiscit adversus Spiritum & ad Rom. 7. Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ; ergo &c.*

83. Peccatum Originale, respectu posterorum Adæ, est ipsius non Physicè voluntarium, sed moraliter.

Dico 2. Peccatum originale respectu parvulorum, seu posterorum Adæ, est ipsis voluntarium non physicè, sed moraliter, & æquivalenter; Ratio primæ partis est: quia id est voluntarium physicè, quod est à principio physicè intrinseco, cum cognitione finis; Sed pec-

catum originale, respectu posterorum Adæ, non est à principio physicè intrinseco cum cognitione finis; ergo non est respectu illorum voluntarium Physicè. Probatur minor: quia parvuli in primo instanti conceptionis, in quo contrahunt originale, non habent cognitionem, seu volitionem dependentem ab Intellectu, & Voluntatem elicitam; Ergo respectu Adæ tantum fuit peccatum Physicè Voluntarium.

Probatur 2. Pars: quia Peccatum originale fuit respectu posterorum Adæ à Principio intrinseco moraliter, & æquivalenter ex eo, quod Voluntates posterorum Adæ fuerant à Deo translatae, in voluntatem Adæ, tamquam primi parentis, capitis totius Generis Humani, quoad effectum conservandi Justitiam Originalem, vel illam amittendi per Peccatum; ergo &c. quia addit *Os. 6. Ipsi sicut Adam transgressi sunt pactum meum, ipsi pravariciati sunt in me.* Nam Deus disposuerat, ut rectitudo, & gratia, liberè, & dependentem à voluntate Adæ conferatur posteris ejus, quam voluntatem posterorum Deus posuerat in ipsa voluntate Adæ, ut diserneret cum ipsis, prout omnium sapientissimus immediate à Deo procedens: Sic si conservasset Innocentiam per Justitiam originalem, etiam posterii innocentes nascerentur, si non, nunc posterii nascerentur in Peccato, & privarentur justitiâ originali; eò ferè modò, quò pupilli renuntiant voluntatem tutoribus, ut de bonis illorum disponant; & cives committunt Principi suam libertatem, gerendi bellum cum hoste, vel componendi pacem, quodcunque Princeps faciet, cives contenti erunt ad procurandam felicitatem, nam ipsi ut sapientiori, & majorem cognitionem habenti rerum, renuntiant propriam voluntatem, ut quidquid ille disposuerit, & civium voluntas erit: ita posterii Adæ ad voluntatem Adæ. His bene perceptis, pro ulteriori intelligentia Propositionis superius damnatae,

Dico 3. Ad Peccatum requiritur præcognitio objecti sufficiens, & proportionata intellectus, ad hoc, ut voluntas ad tale objectum malum moveatur. Ratio est; Quia voluntas, cum sit potentia cæca, non potest ferri ad prosecutionem, vel fugam objecti, nisi intellectus ei objectum proponat. Nam ignoti nulla cupido, ait axioma: & nihil volitum, nisi præcognitum; ergo &c.

Ex quo infertur, quòd si quis aliquid faceret, quod per se consideratum esset grave Peccatum, si ignoraret talem actum factum esse malum, nullam contrahit malitiam moralem. Secundò, qui existimat aliquam actionem esse venialem, quam voluntariè facit, licet per se considerata sit mortalis, non committit nisi veniale. Insuper, si quis percuteret Clericum, vel laicum, non incurreret Excommunicationem, latam ob eandem rationem. Ita *Cap. 1. vero 4. de Sententia Excommunicationis.* Hæc Conclusio est Communis Theol. cum Sancto *Thoma lib. 3. Quest. 9. Art. 1. suant. de 1. p. 23. sect. 2.*

84. Per peccatum originale, amissa est Justitia Originalis.

85. Ad peccatum requiritur præcognitio objecti sufficiens, & proportionata intellectui.

Sect. 7. num. 4. Tanner. tom. 2. quest. 2. num.

13.

36. Nullus si-
ne debita Li-
bertate suis
actionibus po-
test mereri.

Dico 4. Non censetur quis in suis actionibus mereri, vel demereri, si debitam libertate careat. Ratio patet ex Scriptura Ecclesiast. 31. ubi laudatur ille, qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala, & non fecit; Ergo &c. Tū, quia ille actus est bonus, qui est conformis rectæ rationi: & ille est malus, qui est difformis; sed actus carens libertate, nec est conformis, nec difformis rectæ rationi; Ergo neque est meritorius, nec demeritorius. Non est conformis rectæ rationi, quia est factus contra deliberationem voluntatis, quæ est basis omnis meriti; Ergo &c. Tum, quia actus sine libertate factus, eodem modo se habet, sic lapis, dum ad suum Centrum fertur. Sed talis lapsus, lapidis, nec meretur, nec demeretur, eod quod sit necessarius, & non liber: ergo &c. Est communis cum Lohner Princ. 2. sect. 2. in Theol. moral. Tum, quia cessante libertate, cessat status viæ, & Ecclesia non potest dici Militans; Ergo cessat & status meriti, de quo plura in tract. de Actibus humanis, & in tractat. de Gratia:

Hinc, si tentatio turpis insurgat, nunquam erit Peccatum, si illi homo non consentiat, quia non nocet Sensus, si desit consensus, ait Bernardus. Secundò, si cui tentatio obscena obijciatur, & commovet sensum ante sufficientem cognitionem malitiæ, non erit culpabilis; Quia talis motus non est liber, cum sit primò primus. Tertiò, qui est obligatus ad aliquod Præceptum implendum, v. g. auditionem Missæ die Festò, & si illam omittit contra voluntatem suam, non est peccatum; ita ex Leg. 6. Decretat. Cap. ult. Regul. 41. Sancta 2. lib. 1. Cap. 1. num. 19. & alij: Prænotatis his Fundamentis,

37. In
Statu Natu-
ra lapsa, ad
peccatum
mortale &
demeritum,
non sufficit il-
la Libertas,
quæ Volunta-
rium ac libe-
rum fuit in
Causa sua,
Peccato Ori-
ginali & Vo-
luntate Ada-
mi peccantis.

Dico 5. contra propositionem primam, ab Alexandro VIII. proscriptam in statu natura lapsa ad peccatum mortale, & demeritum non sufficit illa libertas, quæ voluntarium ac liberum fuit in Causa sua peccato originali, & voluntate Adam, peccantis. Probatur: quia ad peccatum actuale mortale, requiritur præcognitio Objecti, ut mali, ad quod voluntas liberè fertur; Sed libertas, quæ voluntarium, & liberum fuit in causa sua peccato originali, & voluntate Adam peccantis, non sufficit ad tantam cognitionem: Ergo &c. Major constat ex conclusione 2. & 3. superioribus: Minor probatur: quia libertas, seu voluntarium posterorum Adæ, in voluntate Adæ constitutum, fuit solum interpretativum, & pro tunc considerabantur posterii Adæ, ut unus Homo cum Adamo, vi pacti facti, cum Deo in ordine ad consequendam justitiam originalem, vel demerendam; sed modò posterii Adæ non considerantur, ut unus Homo, sed unusquisque per se; Ergo &c. Tum, quia ad peccatum actuale mortale, requiritur præcognitio objecti mali, quod voluntas realiter appetit; sed intellectus actualiter non præcognoscit causam mali,

ad cuius Objectum ex suppositione voluntas inclinabitur; ergo &c. Minor patet, quia quomodo intellectus potest actualiter præcognoscere causam mali, si intellectus non existit, uti parvuli pro tunc non existerant: & datò, quod intellectus, & voluntas existissent, adhuc illud voluntarium, quod fuit sufficiens ad peccatum originale, non sufficit ad peccatum actuale. Ratio est: quia cum peccatum actuale exigit individualement inclinationem libertatis, ad Objectum malum præcognitum, eod quod sit peccatum personale: Igitur non sufficit voluntarium, & libertas originalis, quæ sufficiebat ad peccatum originale, eod, quod hæc concurrat interpretativè ad solum peccatum naturæ, vi Pacti, facti cum Adamo, prout ait Apostolus: *Erantus naturæ Filij iræ.* Tum, quia ut aliqua actio sit peccaminosa, debet procedere ab homine; qui hic, & nunc noscit, & percipit, quid mali in ea sit, & antequam id videat, aut animò reflectat, actio neque bona, neque mala erit; ergo &c. Imò docet Archdekan & Major part. 2. fol. 228. sect. 2. peccatum originale non transfundi in posteros Adæ, propriâ voluntate, sed propagatione dumtaxat; Ergo manifestè convincitur, falsam esse propositionem primam ab Alexandro VIII. damnatam, quæ docet: *In Statu Naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum, sufficere illam libertatem, quæ voluntarium ac liberum fuit in causa sua peccato originali, & voluntate Adam peccantis.*

Hinc 1. Si Adam non transgressus fuisset Pactum, comedendo Pomum, & alia peccata commisisset, gratiam sibi tantum amisisset, non nobis, nec maculam originariam aliorum Peccatorum in nos transmisisset; Ratio est, quia pactum Dei cum Adamo, de transfundenda justitia originali ad posteros, alligatum fuit tantum ad non comedendum Pomum, ergo &c. Caramuel in Theol. Fundamental. num. 1525.

Si Adam non
comedisset Po-
mum, licet alia
Peccata
commisisset,
Gratiam sibi
dumtaxat,
non nobis a-
misisset.

Hinc 2. aliorum Parentum peccata, non inficiunt Theologicè Filios.

Hinc 3. Si Adam genuisset Filios, & postea peccasset, huiusmodi Filij non contraxissent originale: Ratio est, quia pactum fuit initum cum Adam de contrahenda labe originaria viâ generativâ: Ergo Peccatum originale in illos non fuisset translatum, quia fuerant jam geniti.

89. Si Adam
genuisset Fi-
lios, & postea
peccasset illi
Filij, non con-
traxissent
originale.

Hinc 4. Si Adam solum peccasset, & non Heva, Heva non contraxisset peccatum originale. Ratio est, quia Pactum cum Adam fecit de ipsis, posteris, viâ naturali propagatis; Heva non fuit sic propagata: Ergo &c.

90. Si solum
Eva peccasset
non contra-
xisset origi-
nale.

Hinc 5. Si solum Heva peccasset, non Adam: Filij non contraxissent peccatum originale, quia pactum fuit tantum cum Adam, non cum Heva factum.

Hinc 6. Si quis miraculosè nasceretur ex femina tantum, talis probabilius non contraheret originale, quia non procederet ex semine Adæ; Hoc modò natus fuit Christus Dominus.

91. Si quis ex
Femina nas-
ceretur tan-
tum, non con-
traheret Ori-
ginale.

Pppp

Hinc

92. Si quis miraculose ex carne humana formatus esset, non contraheret originale.

93. Si quis nasceretur virtute dæmonis ex semine humano, contraheret originale.

Hinc 7. Si quis miraculose ex carne humana formatus esset, non contraheret originale. Ratio est: quia originale contrahitur viâ generativâ tantum: sed qui esset formatus miraculose ex carne, non procederet viâ generativâ: ergo non contraheret originale.

Hinc 8. Si quis nasceretur virtute dæmonis ex semine hominis, contraheret originale, quia talis procederet viâ generationis propagatus ex semine Adæ, & dæmon in hoc casu esset tantum causa applicans semen humanum; ergo &c.

Quæritur 1. Si Adam non peccasset, posset ne posterius Adæ peccare? Respondeo affirmative, quia per talem statum non fuissent confirmati in gratia: illorum peccatum tamen fuisset personale, non hæreditarium.

Quæritur 2. An pueris melius sit creari in originali, quam non existere? R. affirmative: 95. Melius quia existere est bonum maximum, è contrario non existere, est malum: ergo melius est esse, quam non esse. Tum, quia originale facile deletur.

CAPUT VIII.

De subjecto & causa peccati.

SUMMARIUM.

96. Causa peccati triplex est, materialis, efficiens & moralis.

97. Causa peccati actualis, est voluntas hominis.

98. Dantur etiam extrinsecæ causæ peccati.

99. Intrinsecæ causæ peccati, sunt concupiscentia, phantasia, passionēs.

100. Quomodo passio appetitus sensitivi, sit causa peccati.

101. An Deus sit causa peccati.

102. Solvuntur objectiones propositæ.

103. Primus effectus peccati, est corruptio naturæ humanæ; Secundus, est privatio gratiæ; Tertius, sunt quatuor vulnera hominis &c.

104. Peccatum lethale meretur pœnam æternam.

105. Peccati veniali, debetur pœna temporalis.

106. Peccatum veniale, per accidens punitur pœnâ æternâ.

107. Pueri decedentes cum originali, puniuntur pœnâ damni, non sensûs.

108. Pueri decedentes cum originali, detinentur in loco subterraneo.

109. Solvuntur objectiones.

110. Effectus puerorum cum originali decedentium, exponuntur.

96. Causa peccati triplex est, materialis, efficiens, & moralis.

Triplex est causa peccati originalis materialis, efficiens, & moralis. Causa materialis, sunt posterius Adæ, & subjectum proximum ipsius, est voluntas alij volunt esse essentiam animæ. Causa efficiens physica peccati, est Adam. Causa moralis peccati, sunt voluntates posterorum Adæ, ut erant in Adam. His intellectis,

Dico, causam præcipuam peccati actualis per se, esse voluntatem hominis. Ratio est: quia hæc liberè determinat concursum indifferenter Dei, potius ad objectum per se malum, quam ad objectum bonum; ergo &c.

Tum, quia Sanctus Augustinus lib. contra Manichæos cap. 11. Peccatum sine voluntate, inquit, esse non posse. Tum, quia propositio Valentini,

asserens: peccatum non est à libero hominis arbitrio, sed à malo demone, proscripta est in Conc. Chalcedonensi 4. sub Leone 1. ergo peccati causa præcipua, est voluntas hominis.

Dantur etiam aliæ causæ peccati, quæ non intrinsecè influunt in malum, sed per accidens extrinsecè: huiusmodi sunt aliquæ extrinsecæ, ut secunda causa dæmon, peccata aliorum, ac persuasiones, quæ voluntatem cogere non possunt, ut consentiat in malum, sed solum invitant blanditijs, alijsque artibus ad labendum.

Intrinsecæ causæ peccati, sunt ipsa concupiscentia hominis, ut ait Sanctus Jacobus cap. 1. Ubi causa peccati, à concupiscentia sua abstracta, sunt concupiscentia, & illecebræ: Secunda causa, est phantasia, cui diabolus infinitas suggestiones phantasia, pravas proponit, uti ait Sanctus Petrus cap. 5. phantasia. Adversarius vester diabolus, tanquam Leo rugiens circuit, querens, quem devoret; qui tamen non aliter se habet, ac canis catenis vinctus, qui latrat, sed neminem mordere potest, nisi liberè approximantem: resistite diabolo, & fugiet à vobis, ait Sanctus Jacobus cap. 4.

Passio appetitus sensitivi, dupliciter potest contingere: primò indeliberatè; ita ut sine modo passio nulla prævisione, aliquando quis vehementi irâ, odio præoccupetur, quæ passio mentis, si ita obcecet mentem, ut moderari talem passionem, sit pro tunc impotens, nullum erit peccatum. Ratio est, quia in tali casu deest omnis actus voluntarius deliberatus, qui est anima operationis humanæ; igitur & peccati. Si verò deliberatè, & cum aliqua advertentia se quis ad iram excitat, ex qua oritur gravis passio, erit peccatum pro qualitate materiæ, quia tales, ut dicitur Job. cap. 34. quasi de industria recesserunt à Deo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt. Sanctus Thomas quest. 38. & alij passim. Sed

Objicies 1. Deus physice concurrat ad omnes actiones hominis, tam pravas, quam bonas: sed homo est causa peccati; ergo etiam Deus, quia sine concursu Dei, homo nè quidquam operari potest,

Respon-

102. Solvitur Respondeo, verum esse, quod Deus physice concurrat ad omnes actiones, tam pravās, quā bonas hominis, non tamen concurrat sub ratione pravitatis formaliter sumptae, sed solum concurrat ad actus, prout important esse positivum, & materiale, non prout important defectum, & privationem rectitudinis in ipsis contentae, dicit *Psalm. 5. non Deus volens iniquitatem tuam*: sicut anima concurrat ad omnes actiones corporis, quod si quis autem ambulando claudicat, talis defectus claudicationis non provenit ab anima, sed à defectu pedis læsi, vel tibiae fractae: ideo à pari peccatum adscribendum est causae deficienti, qualis est homo, non efficienti, vel concurrenti, qualis est Deus. Sanctus Thomas *quest. 79. art. 2.*

Objicies 2. Deus præcepit Osee Prophetæ, ut *gigneret ex meretrice filios fornicationum*: ergo Deus vult peccatum; igitur est causa illius. Respondeo, copulam Osee cum foemina illa, fuisse quasi matrimonialē, eò quod Deus, ut supremus Dominus, eam dispensaverit, cujus opera semper sunt juxta exigentiam naturae; ad ipsum enim spectat determinare modum, quò multiplicanda est natura humana. Ita Cardenas *diff. 29. c. 7. n. 139.*

Objicies 3. *DEI operari omnia, secundum Consilium voluntatis suae*; prout dicit Apostolus ad Ephesios 1. ergo etiam consilio voluntatis suae concurrat ad malum. Respondeo, verum esse, quod omnia recta, & indifferentia, procedant ex Consilio DEI, non verò peccata: nam Deus intentator malorum est, ut ait Jacobus cap. 1. de quo textu sic loquitur Hieronymus. *Non quod omnia, quae in mundo sunt, DEI voluntate, & consilio peragantur: alioquin & mala Deo posset imputari; sed quod universa, quae facit, consilio faciat, & voluntate.*

Objicies 4. Excecatio mentis, & induratio cordis, est causa peccati; sed legitur in multis scripturae locis, quod Deus peccatores excecaverit, induraverit; ergo ipse est causa mali. Respondeo: textus hos, & similes, intelligendos esse, quod Deus excecaverit, & obduraverit peccatores, subtrahendo eis gratiam efficacem tantum, cujus defectu peccatores in peccatis suis perseverare relinquit, non verò, quod omnino auxilium gratiae sufficientis eis subtraheret, cum quo si voluerint agere poenitentiam, revertentur ad gratiam Dei.

Quæritur, quinam sint effectus peccati?

Ante responsionem nota, quod homo in sua prima creatione ornatus fuerit multis donis, tam naturalibus, ut sunt esse rationalem, prudentem, continentem, liberum, immortalem, incorruptibilem; quā supernaturalibus, ut est gratia habitualis, & actualis, quae mundam & decoram reddebat animam. Nunc

103. Primus Respondeo: primus effectus peccati, est corruptio naturae humanae. Ita definitum est in Trident. contra Pelagianos sess. 5. cap. 2. ubi sic exprimitur: *Si quis non confitetur, totum Adam per illam pravagationis offensam, secun-*

dum corpus, & animam in deterius commutatum fuisse, anathema sit. Sanctus Thomas privatio gratiae, 85. Tannerus 1. 2. Disp. 4. qu. 10. dub. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. Secundus effectus peccati, est privatio sunt quatuor gratiae, & iustitiae originalis. Tertius effectus peccati, sunt quatuor vulnera hominis, ut minus &c. infirmitas, ignorantia, concupiscentia, & macula, seu malitia; de qua loquitur Jeremias 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus.* Hic tamen advertendum est, quod peccatum non tollat essentialia hominis, & quae ad constitutionem ipsius naturae pertinent, ut est liberum arbitrium, ac aliae proprietates: est contra Calvinum, qui liberum arbitrium per peccatum esse amissum ait. Ratio nostra est: quia post peccatum, adhuc homo remanet esse homo, quamvis in natura, & libero arbitrio dicatur vulneratus, in ordine ad aliqua supernaturalia dona, quibus natura condecorabatur. Valentia tom. 2. disp. 6. quest. 15. punct. Conradus 1. 2. quest. 85. art. 3. Quartus effectus peccati, est mors, & innumerabiles ægitudines. Quintus effectus, est reatus poenae, quae per peccatum incurritur, quod summa & infinita Dei Bonitas offenditur: hæc poena tamen distribuitur, secundum intensiorem demeriti.

Porro peccatum mortale personale, etiam 104. Peccatum unicum duntaxat, meretur poenam æternam, lethale, meretur poenam æternam. tum sensus. Est de fide, prout constat ex Apocalip. 20. *Qui non inventus est in libro vite, missus est in stagnum Ignis.* Et ex illo Evangelij Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Item ex Isaia 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Ecce quod tam poenā damni reprobi puniantur, quatenus in æternum privabuntur visione beatificā Dei. Est contra Origenem, qui docuit, damnationem non esse perpetuam, sed post aliquot secula damnatos reversuros esse ad cælum; Quam etiam puniuntur poenā sensus, uti ex textibus citatis convincitur, & confirmatur ex Divo Gregorio lib. 4. Decal. cap. 44. *Ad magnam Justitiam, inquit, judicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui nunquam voluerunt carere peccato.* Tum, quia quodcunque peccatum mortale ita offendit Deum, ut nunquam pura creatura possit pro ipso satisfacere: inimicatur homo cum Deo infinite, & convertitur ad foedissimam fruitionem creaturæ. En quantos dolores sensuum, totiusque corporis; exterius, interiusque summos cruciatus in illis molestissimis, & horribilibus tenebris, ubi nullum tormentorum interstitium, nullū in supplicijs solatium, cum tanta tristitia, & mœrore, inter tot furores, & desperationes, damnati sustinere coguntur, maledicentes se ipsos, & Parentes suos, qui illos genuerunt; amicos, qui ipsos seduxerunt, & Dæmones, qui deciperunt. Ita quoque Is. ad quasitum 7. disp. 2. art. 3. Lohner in Theol. moral. art. 3. n. 6. Lessius lib. 13. de Perfect. Divin. Sanctus Thomas lib. 3. cant. gent. cap. 144.

105. Peccato veniali, debetor pœnatēporalis.

Peccato veniali non debetur pœna æterna, sed temporalis, sive in hac vita, sive in Purgatorio, si peccatum secundum se consideretur. Hoc patet ex *Concil. Trident. sess. 6. can. 30*: Ratio etiam convincit; quia superius dixi, per peccatum veniale, præcisè sumptum, non amittitur gratia Dei: ergo &c. Tum, quia non fit aversio simplex à Deo, & conversio totalis ad creaturas, ut in illis constituat suum ultimum finem; ergo per se non ei debetur Pœna æterna; sic sentit communis Schola Catholicorum, cum *Belarmino lib. 2. de Purgat. cap. 11.*

106. Peccatum veniale, per accidens punitur pœnâ æternâ.

Peccatum veniale, per accidens si est conjunctum cum lethali, punitur Pœnâ æternâ simul cum mortali, si quis in illo decedat. Ratio est: quia cum ex Inferno nulla sit redemptio, ut ait Script: tale peccatum in perpetuum Pœnâ æternâ mulctatur, eò quod merita Christi, quæ pro peccatis applicantur, applicantur solum pro peccatis Hominum, adhuc in vita degentium, quorum liberantur, & redeunt ad gratiam; ergo cum damnati non sint amplius in via, merita Christi pro illis non applicantur: consequenter peccata venialia illorum, simul cum mortalibus in æternum puniuntur. *Suarez 3. part. tom. 4. disp. 11. sect. 2. num. 11. Tannerus 1. 2. disp. 4. quest. 10. dub. 4. num. 75. & alij plures, à Basseo citati.*

107. Pueri decedentes cum originali, puniuntur pœnâ damni, non sensûs.

Quæritur, an pueri decedentes cum originali peccato, aliquâ Pœnâ puniantur? Respondet, o, pueros decedentes cum originali, puniri Pœnâ damni, de illa tamen nullum habebunt dolorem: nec puniuntur Pœnâ sensûs. Quod puniantur Pœnâ damni, patet ex illo *Joann: 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*; ergo &c. Tum, quia *Innocentius III.* declaravit, quod Pœna originalis peccati, sit carentia visionis Dei; ergo puniuntur Pœnâ damni. Quod de tali Pœna nullum sentiant dolorem, etiam patet; quia, qui non peccat propriâ voluntate, non meretur aliam Pœnam, præter carentiam gloriæ. Quod non puniantur Pœnâ sensûs, etiam clarum est; quia ille solum torquetur Pœnâ sensûs, & igne gehennæ, cujus actiones graviter increpari possunt; sed puerorum actiones totaliter increpari nequeunt, cum pro tali statu nullas malas exercent: ergo cum pueri non peccaverint propriâ voluntate, non puniuntur Pœna sensûs.

108. Pueri decedentes cū originali, detinentur in loco subterraneo, in quo erit capacitas talis, ut possint ambulare, accedere ad se, & recedere,

colloqui, & se invicem cognoscere. Quod detinentur in loco subterraneo, patet ex communi consensu omnium Scholasticorum, quorum opinio est probabilissima. Tum, quia *Concil. Florent.* definit. *Eos, qui cum originali, vel actuali decedunt, statim in infernum detrudi, Pœnis tamen disparibus puniendos.* Quod colloquantur, ex eo colligitur, quia non puniuntur Pœnâ sensûs: nec sunt detinendi perpetuò in tenebris, quia hæc esset maxima pœna sensibilis; ergo relinquendum est ipsis aliquod solatium colloquutionis. Tum, quia Beati, & damnati resurgent cum sensibus; ergo & pueri; sicque poterunt colloqui, ambulare naturaliter;

Objicies: in judicio ultimo omnes judicandi sunt illis verbis: *Venite Benedicti Patris mei, & percipite Regnum &c. & : ite maledicti in Ignem vos æternum*; sed pueri decedentes cum originali, non ibunt in Cælum, uti per se notum est; ergo in ignem æternum. Respondeo, pueros esse judicandos illis verbis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in Regnum Dei*; per quod judicium pueri non detrudentur in Infernum.

Objicies 2. ex *Sancto Augustino, Fulgentio &c.* dicentibus: *Parvulos, qui sine Baptismo decedunt, puniendos esse Igne æternò*; ergo detrudentur in Infernum. Respondeo, quod hic locò ignis æterni, intelligatur aliqua Pœna latè sumpta pro igne, ut species pro genere, eò quod nullibi constat, illos doloribus Inferni cruciari.

Hinc 1. collige, quod hujusmodi pueri recreabuntur, quod non sint destinati ad Ignem æternum; neque dolebunt, quod gloriam affectui non sint, eò modò, quò Rusticus non dolet, quia non est Rex, ex eo, quia non est natus ad regendum, ita neque pueri ad gloriam.

Hinc 2. probabile est, tales pueros aliquâ luce perfusos, & habere aliquas Scientias naturales, & amare Deum, ut Auctorem naturæ: illos tamen non fore naturaliter Beatos; quia ubi est peccatum, non potest esse felicitas.

Hinc 3. pueri, quando patientur famem, frigus, talis pœna est ipsis connaturalis, & non spectat ad justitiam originalem.

Quando dicitur, quod pueri sint sub potestate Diaboli, intelligitur, quod habeant peccatum originale, quæ opinio est magis conformis misericordiæ Dei, quamquam opinio Augustini sit etiam probabilis.

109. Solvuntur objectiones.

110. Effectus puerorum cum originali decedentium exponuntur.

TRA-

TRACT. CXXXIV.

DE PŒNITENTIA.

Propositio 9. ab Alexandro VIII. reprobata est.

Reverâ peccat, qui odiô habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sinè ullo ad Deum offensum respectu.

Propositio 10. ab Alexandro VIII. damnata est.

Intentio, quâ quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut coelestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

Propositio 13. ab Alexandro VIII. damnata est.

Quisquis, etiam æternæ mercedis intuitu, Deo famulatur, charitate si caruerit, vitiô non caret, quoties, intuitu licet beatitudinis, operatur.

Propositio 14. ab Alexandro VIII. damnata est.

Timor gehennæ, non est supernaturalis.

Propositio 15. ab Alexandro VIII. proscripta est.

Attritio, quæ gehennæ, & poenarum metu concipitur, sinè dilectione benevolentiae Dei, propter se non est bonus motus, ac supernaturalis.

Propositio 16. ab Alexandro VIII. rejecta est.

Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit non politica, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio naturæ rei, id ipsum quodammodo dictante.

Propositio ab Alexandro VIII. reprobata est.

Per illam praxim mox absolvendi, ordo poenitentiae est inversus.

Propositio 18. ab Alexandro VIII. rejecta est.

Consuetudo moderna, quoad administrationem Sacramenti poenitentiae, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet authoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

Propositio 19. ab Alexandro VIII. damnata est.

Homo debet agere totâ vitâ poenitentiam pro peccato originali.

CAPUT I.

De essentia, & divisione Pœnitentiæ.

SUMMARIUM.

1. Unde desumitur pœnitentia nomen, notatur.
2. Dupliciter accipitur pœnitentia: primò pro virtute detestativa peccati.
3. Secundò modò sumitur pœnitentia, pro Sacramento.
4. Definitio pœnitentiæ notatur.
5. Pœnitentia non est specialis virtus, sed generalis.
6. Pœnitentia adæquatè sumpta, habet plura motiva formalia.
7. Objecta materialia pœnitentiæ notantur.
8. Objectum prosecutionis pœnitentiæ, sunt omnia opera bona, assumpta ad dolendum.
9. Objectum materiale fuga, sunt omnia peccata, tam propria, quàm aliena.
10. Differentia inter pœnitentiam, ut est virtus, & pœnitentia, ut est Sacramentum, notatur.
11. Per pœnitentiam omnia peccata remitti possunt.
12. Datur præceptum pœnitentiæ, quòd peccatorem in lethali constitutum statim obliget.
13. Præceptum pœnitentiæ, extrinsecè non statim obligat.
14. Pœnitentia est Sacramentum novæ legis.
15. Pœnitentia Sacramentum, est necessariè post baptismum lethaliè lapsis.

motivo alterius virtutis. Nota: in hac definitione me dixisse, quòd pœnitentia sit *virtus moralis detestativa peccati Theologici*; nam suppono, quòd defacto non datur aliquod vitium, vel peccatum, quòd non contineatur sub lege DEI formaliter, aut virtualiter; proinde peccatum philosophicum, quòd de possibili esse potuisset purum, & abstractivum ab omni lege positiva, stante hoc rerum ordine, subjacet etiam divinæ legi positivæ.

Quæritur: an pœnitentia sit specialis virtus, distincta ab alijs virtutibus: vel potius, an sit generalis, potens vagari per omnes alias virtutes? Nunc respondeo; &

Dico, pœnitentiam non esse specialem virtutem, sed generalem. Ratio est: quia ubi non est assignabile speciale objectum, neque est assignabilis specialis virtus; sed hic non est assignabile speciale objectum, ergo neque specialis virtus. Major per se patet: minor probatur, quia possumus peccare contra omnes virtutes: ergo & pœnitere ex motivo omnium virtutum. Tum, quia ubi non datur speciale oppositum alicujus virtutis, neque datur specialis virtus: Sed hic non datur speciale oppositum; ergo neque datur specialis virtus. Probatur minor; quia impœnitentia potest vagari per omnia, v. g. si daretur homo, qui haberet plura peccata specie diversa: si hic homo non pœniteret, hæc impœnitentia vagaretur per omnia illa peccata, de quibus non doleret, ergo &c. Sic sentit quoque Cardinalis de Lugo *disp. 2. sect. 1. cum multis alijs, contra Trullench. tom. 3. lib. 4. cap. 1. dub. 1. num. 5. Vasquez de Pœnitent. qu. 85. art. 2. dub. unicò. Nugnum in 2. part. qu. 85. art. 2. dub. 1. &c.*

4. Pœnitentia non est specialis virtus, sed generalis.

Pœnitentia adæquatè sumpta, non habet tantum unicum motivum formale, sed plura, juxta motiva pœnitentis. Ratio est: quia potest quis detestari peccata ex pluribus motivis; ergo pœnitentia non habet tantum unicum motivum formale. Probatur antecedens; nam potest v. g. Titius detestari peccata, & propter amorem Dei, & sic habebit motivum Charitatis; & propter turpitudinem, & sic habebit motivum honestatis; & propter metum pœnarum &c. Tum, quia pœnitentia agit id, quòd agunt aliæ virtutes; ergo habet motiva aliarum virtutum ad pœnitendum. Probatur antecedens, quia pœnitentia, dum detestatur luxuriam, agit id, quòd agit Castitas: dum detestatur irreverentiam Templis factam alijsque præceptis Dei, agit id, quòd agit cultus Dei: dum detestatur furtum, id agit, quòd justitia, &c. Ergo habet plura motiva pœnitendi.

Objec.

Pœnitentiæ nomen, desumitur à verbò pœna, prout expressè colligitur ex Scriptura Job. cap. 42. *Ipse me reprehendo, & ago pœnitentium in favilla, & cinere: & ex Evangelio Matth. 11. Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.*

2. Dupliciter Pœnitentia dupliciter sumitur in præsentia materia. Primò pro virtute, quatenus disponit voluntatem, ad detestandum peccata ob injuriam Deo factam, cum proposito, illam reprobandi, ac se emendandi, de qua mentionem facit Conc. Triè. sess. 14. cap. 1. *Qui se mortali aliquò peccatò inquinassent, quovis tempore ad gratiam, & justitiam assequendam necessaria &c. Layman. Tract. 6. lib. 3. cap. 1. Sylvius part. 3. quest. 85. art. 2.* Hoc affectum, est contra Novatum, Episcopum Africanum Heresiarcham, qui nemini dandam pœnitentiam putavit, teste Sanctò Ambrosio lib. 1. de Pœnitentia.

3. Secundò modò sumitur pœnitentia pro Sacramento, quæ ultra detestationem peccatorum, addit sensibilem confessionem, & absolutionem sacerdotalem.

Hinc bene definitur pœnitentia, quòd sit virtus moralis detestativa peccati Theologici, sub

6. Objecta
materialia
pœnitentia
notantur.

Objectum materiale pœnitentiæ duplex est, aliud prosecutionis, aliud fugæ. Objectum prosecutionis est illud, quod eligimus, & intendimus, v. g. aliquod opus bonum, tanquam medium pro fugando, & detestando peccato. Objectum fugæ est id, quod odio habemus, & fugimus tanquam malum morale animæ. Insuper aliud est objectum proximum, aliud remotum. Objectum proximum est id, circa quod immediatè versatur virtus pœnitentiæ; remotum, circa quod mediatè.

7. Objectum
prosecutionis
pœnitentiæ,
sunt omnia
opera bona,
assumpta ad
delendum
peccatum.

Objectum prosecutionis pœnitentiæ, sunt omnia opera bona, assumpta ad delendum peccatum. Ratio est: quia objectum materiale prosecutionis, est id, quod eligimus, & amamus; sed pœnitentia eligit, & amat omnia opera bona assumpta ad delendum peccatum; ergo &c. Probatur Minor: elemosyna v. g. jejunia, aut Orationes, sunt opera bona pœnitentiæ, electa ad satisfaciendum pro peccato; ergo sunt objectum materiale pœnitentiæ; ita passim docent Theologi.

8. Objectum
materiale fu-
ge, sunt om-
nia peccata,
sed pœnitentia
detestatur
peccatum, tam
proprium,
quàm ali-
ena.

Objectum materiale fugæ, sunt, omnia peccata, tum propria, tum aliena. Ratio est: quia id est objectum fugæ, quod pœnitentia detestatur; sed pœnitentia detestatur peccatum, tam proprium, quàm alienum; ergo est objectum fugæ. Probatur minor: detestatur peccatum proprium, quia illud retractat per voluntatem oppositam: detestatur peccata aliena, quia de ipsis dolet, per quæ offensa est summa Dei Majestas. Ita communiter Doctores.

9. Differen-
tia inter pœ-
nitentiam, ut
est virtus, à
pœnitentia
Sacramentum,
notatur.

Quæritur: per quid differat pœnitentia virtus, à pœnitentia Sacramento? Respondeo, multipliciter differre: Primò ex eo, quod pœnitentia virtus sit, in genere actûs intrinseci; pœnitentia Sacramentum, in genere actûs extrinseci, & sensibilis; Secundò in eo, quod pœnitentia virtus, possit stare sinè Sacramento, non verò pœnitentia, ut Sacramentum; Tertiò in eo, quod pœnitentia Sacramentum, sit instituta per modum iudicii, in quo debet intervenire iudex, accusator, & testis: non sic pœnitentia ut virtus. Quartò, quod pœnitentia virtus, sit antiquior, quàm pœnitentia Sacramentum. Legatur Bonacina tract. 1. disp. 5. quest. 1. punct. 2. Filliucius, & alij.

10. Per pœ-
nitentiam
omnia pecca-
ta remitti
possunt.

Quæritur 2. An per pœnitentiam omnia peccata remitti possint? Respondeo cum omnibus Catholicis, contra hæreticos tam antiquos, quàm modernos: nullum peccatum esse irremissibile. Probatur ex *Ezech. 8. Si impius egerit pœnitentiam &c. omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Tum, quia ita Concilia definiverunt, & hoc derogaret summæ misericordiæ Dei &c.

11. Datur
præceptum
pœnitentiæ.

Quæritur 3. An deetur præceptum pœnitentiæ? Respondeo affirmative: Ita colligitur ex illo Evangelij *Lucæ 13. Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simpliciter peribitis*; ergo datur præceptum pœnitentiæ, de quo nullus Catholicorum ambigit.

12. Præcep-
tum pœni-
tentiæ,

Quæritur 4. An præceptum pœnitentiæ obliget statim? Respondeo: si quis est in statu

peccatis lethalis, tenetur redire per actum pœnitentiæ, sive per contritionem, sive per reconciliationem sacramentalem, statim ad gratiam in lethali con-
Dei, propter periculum damnationis æternæ; statutum statim obligat.
nam Christus Dominus *Mathæi 25. nos expresse admonet: vigilate itaque, quis nescitis diem, neque horam*; ergo Præceptum pœnitentiæ obligat statim.

Respondeo 2. Si quæramus, an præceptum pœnitentiæ extrinsecum obliget, dico non statim illud obligare, nam nullus textus scripturæ, aut præceptum positivum humanum, ad hoc nos astringit. Tum, quia quotidiana praxis Confessariorum contrarium nos docet, qui rarissimè interrogant de dilatione pœnitentiæ.

Quæritur 5. An pœnitentia sit Sacramentum novæ legis, & quando fuerit institutum?

Respondeo 1. Certum esse, pœnitentiam esse Sacramentum novæ legis, & à Christo Domino institutum post Resurrectionem suam, ut clare convincitur ex illis verbis Evangelij *Joan. 20. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Et ex illo *Matthæi 16. Tibi dabo claves regni cœlorum: quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.*

Probatur etiam ratione: quia Sacramentum definitur, quod sit invisibilis gratiæ visibile signum; sed pœnitentia est talis: ergo pœnitentia est Sacramentum novæ legis. Major non habet difficultatem; probatur minor: quia ipse actus absolutionis, est sensibile signum, per quod confertur, & reditur ad gratiam per peccatum amissam, post salubrem confessionem factam. Ita sentit pariformiter *Isidorus lib. 1. cap. 12. cum dicat: Confessio sanat, Confessio justificat, Confessio peccatis veniam donat, omnis spes in Confessione consistit, in Confessione misericordia locus est; nulla tam gravis est culpa, qua per Confessionem non habet veniam.* Tum, quia Concil. Triden. Sess. 14. cap. 1. Can. 8. expresse definit, hanc pœnitentiam, esse Sacramentum: &c. Hoc ipsum constat ex *Cap. ut constituentur. dist. 50. Sotus in 4. dist. 8. quest. 1. art. 1. & ex Catech. Rom. pag. 294. Sanct. Thom. 4. disp. 17. sect. 1. Bonacina tom. 1. disp. 5. quest. 2. punct. 4. cum alijs, &c.*

Dico, Sacramentum pœnitentiæ est medium necessarium omnibus Christi fidelibus, post baptismum lethaler lapsis, sive in re, sive in voto. Dixi in re, per quod iudicatur, quod debeat peccatum confiteri, si adsit comoditas Confessarii. Dixi sive in voto, quia si Confessario non potest confiteri, tunc tenetur elicere actum contritionis de peccato, cum proposito confitendi suò tempore, sicque tale peccatum remitteretur. Dixi suò tempore tenetur peccatum confiteri, quia si hoc negligeret, lethaler peccaret, ed quod non adimpleret præceptum de facienda Confessione. Hoc assertum patet ex Concil. Triden. Sess. 14. cap. 2. cum dicat: *Sacramentum pœnitentiæ, lapsis post Baptismum, ad salutem necessarium esse.* S. Thom. quest. 89. art. 2. Filliucius tract. 6. cap. 2. num. 51.

Caput

CAPUT I.

De Materia Sacramenti Pœnitentiæ.

SUMARIUM.

16. De fide est, dari materiam, & formam pœnitentiæ.
17. Materia remota pœnitentiæ, sunt sola peccata actualia hominis baptizati.
18. Peccata hominis ante baptismum patrata, non sunt materia pœnitentiæ.
19. Solum peccata mortalia sunt materia necessaria pœnitentiæ, non venialia, non originale, & mortalia, aliquando confessa & rite absoluta.
20. Materia proxima pœnitentiæ, est dolor, & oris confessio.
21. Satisfactio est pars integralis Sacramenti pœnitentiæ.
22. Differentia inter attritionem, & contritionem, notatur.
23. Contritio ex motivo inferioris virtutis, v. g. obedientiæ, gratitudinis, non sufficit ad iustificandum.
24. Non est necesse, ut contritio includat formalem actum dilectionis Dei, sed sufficit secundario, detestando peccatum simpliciter.
25. In detestando peccatum super omnia, sufficit, quod sumatur appretiative.
26. Peccata non sunt detestanda equaliter, sed magis propria, quam aliena, & magis gravia, quam levia.
27. Ad Sacramentum pœnitentiæ, requiritur dolor.
28. Dolor requisitus ad Sacramentum pœnitentiæ, non est necesse, ut antecedit confessionem.
29. Dolor requisitus ad Sacramentum pœnitentiæ, non est opus, ut sit ex intentione confitendi.
30. Pro qualibet distincta confessione, non est necessarius novus dolor, si primus adhuc durat, secus bene.
31. Ad valorem Sacramenti pœnitentiæ, requiritur Dolor universalis.

16. De fide est, dari materiam pœnitentiæ.

Datur materia, & forma Sacramenti pœnitentiæ, tanquam partes essentielles, & constitutivæ illius. De fide est, uti expresse sancivit Concil. Trid. sess. 14. &c.

17. Materia remota pœnitentiæ, sunt sola peccata actualia hominis baptizati.

Materia Sacramenti pœnitentiæ, duplex ab omnibus assignatur: proxima, & remota. Materia remota, sunt omnia, & sola peccata actualia hominis baptizati, post baptismum commissa. Ratio est: quia Sacramentum pœnitentiæ, est per modum iudicii, versans circa peccata subditorum, quæ per illam delentur; sed circa quod aliquid versatur, est materia illius; ergo materia Sacramenti pœnitentiæ, sunt peccata actualia hominis baptizati. Sanctus Thomas part. 3. quest. 84. art. 2. Catechis. Rom. Pag. 294.

Lublinus, Sylvester. Armilla. Soto. Cajetanus cum Layman tract. 6. cap. 3. de Sacrament. pœnitent.

Dixi. Sola peccata actualia hominis baptizati, post baptismum commissa, esse materiam remotam pœnitentiæ, per quod excluduntur illa peccata, quæ ante baptismum ab adulto fuerunt commissa, quæ non admittuntur pro materia pœnitentiæ, eò, quod sint extra jurisdictionem Ecclesiæ patrata; & de quibus Iudex Ecclesiasticus, seu Confessarius non potuit ferre sententiam, cum subditus ejus talis peccator non fuerit; nam Ecclesia in neminem iudicium exercet, qui non prius in ipsam per baptismi januam fuerit ingressus. Ita Trident. sess. 14. cap. 2.

Non omnia peccata actualia sunt materia necessaria pœnitentiæ, (si mortalia excipiam:) peccata mortalia sunt peccata venialia, originale, & mortalia semel dimissa, quæ sunt tantum materia sufficiens & libera. Ratio est: quia peccata venialia non tollunt amicitiam Dei, & delentur per alia bona opera, & per benedictionem Episcopi, asperisionem aquæ benedictæ &c. & Trident. sess. 14. capit. 5. loquens de venialibus, inquit: Taceri tamen circa culpam, multisque alijs remedijs expiari possunt. De peccatis mortaliibus semel dimissis etiam constat, quia nullibi legitur in tota scriptura, talia peccata esse iterum confitenda. Quoad originale eadem est ratio, nam huiusmodi peccatum sufficienter deletur per Baptismum. Sic communiter omnes Theologi. Layman de Peccatis. cap. 5. tract. 6. &c.

Materia proxima Sacramenti pœnitentiæ, est dolor, & oris Confessio. Ita Trident. Sess. 14. cap. 3. Dolor duplex est: perfectus, & imperfectus. Dolor perfectus, est contritio, quæ est dolor de peccato, propter offensam DEI summè diligibilem, de quo meminit citatum Trident. Sunt autem quasi materia huius Sacramenti, inquit, ipsius pœnitentis Actus, nempe contritio, confessio; & cap. 4. sic loquitur: animi dolor, ac detestatio de peccato commisso non peccandi de cetero. Dolor imperfectus, vocatur attritio, & est dolor de peccato propter turpitudinem ejus, vel propter metum pœnarum; de qua idem Trident. cit. cap. 4. sic scribit: quamvis sine Sacramento pœnitentiæ, per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandum disponit; Igitur attritio est materia proxima Sacramenti pœnitentiæ.

Satisfactio, licet in suprâ expresso Cap. Trident. conjungatur cum contritione, & confessione, non tamen est essentialis pars materiæ proximæ

18. Peccata hominis ante baptismum patrata, non sunt materia pœnitentiæ.

19. Solum peccata mortalia sunt materia necessaria pœnitentiæ, non venialia, non originale, & mortalia.

20. Materia proxima pœnitentiæ, est dolor, & oris Confessio.

21. Satisfactio est pars integralis Sacramenti pœnitentiæ.

ximæ pœnitentiæ, sed est pars inæqualis Sacramenti duntaxat. Ratio est: quia sine illa potest esse Sacramentum pœnitentiæ, uti patet in illo, cui in articulo mortis datur absolutio, & statim decedit sine satisfactione, imò sine imposita pœnitentia; de quo videatur *Catechis. Rom. pag. 2. cap. 5.*

21. Differentia inter attritionem, & contritionem. Differentia inter contritionem, & attritionem est, quod contritio sit dolor de peccato, ex motivo charitatis erga Deum summè diligibilem; Attritio, est dolor de peccato propter turpitudinem ipsius, vel propter metum pœnarum; ita patet ex *Concil. Trident. sess. 14. cap. 4.* ubi expressè docet, contritionem esse charitate informatam, non sic attritionem; ergo hæc duo ex motivis intrinsicis differunt, quia contritionis actus specificatur ab objecto charitatis, non sic attritionis; sed ab objecto turpitudinis, vel metu pœnarum: *Odiū peccati*, ait *Augustinus serm. 7. & amorem Dei efficere veram, & perfectam pœnitentiam.* Per *ly odiū peccati*, indicat attritionem: per *Tō amorem Dei*, denotat contritionem; ergo attritio differt à contritione, per prædicata intrinsicæ; sic communiter Theologi.

22. Contritio ex motivo inferioris virtutis, & obedientiæ. Contritio, quæ esset ex motivo inferioris virtutis, v. g. obedientiæ, gratitudinis, non esset sufficiens ad justificationem, juxta opinionem probabiliorē. Ratio est: quia *Trident. requirit*, ut reverà contritio sit charitate informata. Tum, quia *Apostolus Corinth. 3. ait: Sine charitate nihil sum.* Et *1. Joann. 3. Qui non diligit, manet in morte*; ergo &c.

Quæritur: an sit necesse, ut contritio includat formalem actum amoris Dei? ante responsionem nota, me solum quærere, an requiratur, ut contritio includat duos actus formales explicitos, unum amoris Dei super omnia, alium detestationis peccati? id est, unum per modum prosecutionis in Deum, alium per modum fugæ à peccato: an verò sufficiat actus detestationis formalis, qui virtualiter, & secundariò tendat in Deum summè diligibilem.

23. Non est necesse, ut contritio includat formalem actum dilectionis Dei. Respondeo: non est necesse, ut contritio includat formalem actum dilectionis Dei, sed sufficit virtualiter, & secundariò. Ratio est; quia perfectæ detestationi super omnia promittitur in scripturis justificatio; ergo non est necesse, ut contritio, ad hoc ut sit dispositio ad justificationem, includat formalem actum amoris Dei. Antecedens probatur ex *lib. 2. Reg. cap. 12.* ubi David ordinans percutere Uriam Hethæum gladiò, ut acciperet sibi uxorem illius, & postquam à Nathan Propheta de hoc crimine correctus fuisset, dixit David ad Nathan: *Peccavi Domino: Dixitque Nathan ad David: Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris*; quæ verba David, exprimunt simplicem detestationem peccati. Tum, quia Scriptura ait: *Si converterit se peccator ab injustitia sua, non recordabor*; ergo simplici detestationi promittitur justificatio: igitur non requiritur necessariò actus formalis amoris Dei. Tum, quia si dilectio

formalis ad contritionem requireretur, esset nimis difficilis. Quia sicut difficile, imò vix possibile est, ut quis unicò instanti temporis bis conteratur: ita durum est credere, ut quis possit eodem instanti temporis duos actus formales, & explicitos elicere, unum amoris DEI, alium detestationis peccati; ergo ad contritionem sufficit dilectio Dei virtualis, & secundaria.

Quæritur: an in detestatione peccati, debeat *ly super omnia* sumi intensivè, an solum appretiativè? *intensivè* dixi, id est, an actus detestans peccata, debeat esse intensior, quàm omnes alij actus: *appretiativè* dixi, id est, an si daretur optio, potius detestandi aliud malum, quàm peccatum?

Respondeo: *ly super omnia* in detestatione peccatorum sufficit, quod sumatur appretiativè. *stando peccata* Ratio est: quia non requiritur contritio summè *tum super omnia*, sufficit intentata, ergo sufficit *ly super omnia* sumi appretiativè. Probatur antecedens, contritio summè *quod sumata* intentata est impossibilis, quia esset creatura infinita in linea intensiōis; ergo sufficit detestatio *tivè* appretiativa. Tum, quia datà quacunque contritione intensâ, potest dari semper major, & major; ergo &c. Tum, quia contritio est dispositio ad gratiam, sive sit intensa ut quatuor, sive ut sex; ergo non requiritur contritio summè intensa.

Quæritur: an peccata debeat quis detestari æqualiter: & an unum debeat detestari supra aliud?

Respondeo: peccata non sunt detestanda æqualiter, sed magis propria, quàm aliena: magis gravia, quàm levia. Ratio est: quia illud *testanda æ-* debet quis magis detestari, quod magis opponitur amicitiae Dei, respectu ipsius; sed peccata *magis pro-* propria, præ alienis, gravia præ levibus, magis *pria, quàm* opponuntur amicitiae Dei respectu peccatoris: *aliena, &* ergo &c. Tum, quia si daretur optio eligendi, vel magis, vel minus grave peccatum, teneretur eligere minus grave, & potius relinquere *levia.* alienum lethale, quàm proprium veniale; proinde unusquisque debet antepone, si optio daretur, odium peccati, unicuique malo alterius, quod peccatum non est, & potius velle Infernum, quàm peccare. Ità Theologi communiter.

Ad Sacramentum pœnitentiæ certum est requiri dolorem, ut passim in scripturis legitur, *cramentum* uti *Ezechiel 18: Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris.* Ita etiam requiritur patet *Act. 3. Pœnitimini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata vestra*; ergo. Ad Sacramentum pœnitentiæ requiritur dolor, qui, an sit eliciendus ante Confessionem, vel an ex intentione confitendi, vel an pro quacunque confessione, mox dicam; & quidem primò:

Dolor requisitus ad Sacramentum pœnitentiæ, non est necesse, ut antecedit confessionem. *quisinus ad* Ratio est: quia constat experientiâ, quod Confessarius sæpius procurat dolorem in pœnitentia, *Sacramentū* tente excitare, absolutâ jam confessione, & pœnitentia, *pœnitentia,* nitens sæpè petit corrigi à Confessario, pro dolore *non est necesse* *ut antecedit* *lore Confessionē.*

lore excitando: ergo signum est, non esse necessesse, præcedere dolorem ipsam confessionem. Tum, quia pars essentialis materialis sufficit, ut existat ante formam absolutionis; Sed dolor est pars essentialis materialis Sacramenti poenitentiae; ergo sufficit, ut existat ante formam absolutionis, pro remittendis peccatis. Ita passim Doctores; *Suarez disp. 20. sect. 4. n. 31. Hugo disp. 14. sect. 2. Filliucius tr. 7. n. 158. Hurtadus disp. 6. diff. 10. Bauni tom. 1. de Sac. tr. 4. q. 12. Carius. Vasquez.*

29. Dolor requisitus ad Sacramentum poenitentiae, non est opus, ut sit ex intentione confitendi.

Dolor requisitus ad Sacramentum poenitentiae, non est necesse, ut sit ex intentione confitendi. Ratio est: quia nec Christus, nec Ecclesia hoc decrevit; ergo est solum arbitrium. Tum, quia si dolor requisitus ad Sacramentum poenitentiae, deberet esse ex intentione confitendi, esset maximè, quia ille dolor est actio, seu materia sacramentalis, quæ debet poni ex intentione Sacramenti; sed hæc ratio non subsistit; ergo &c. Probatur minor: nam species sacramentalis, ut est panis triticeus, qui est materia Eucharistiæ, & tamen non est necesse, ut fiat ex intentione Sacramenti Eucharistiæ; ergo à pari, neque dolor de peccatis.

Pro qualibet distincta confessione, non est necessarius distinctus, & novus dolor. Ratio est: *libet distincta confessione est necessaria* quia experientia constat, quod si quis post absolutionem recordetur peccati invincibiliter obliti, & illud statim confiteatur, non obligatur ad novum dolorem excitandum; quia in hoc casu primus dolor censetur saltem moraliter perseverare usque ad secundam absolutionem peccati confessi. In casu tamen, quod non perseveraret, novus eliciendus est; hæc opinio est tutior in praxi. *Dicastillo de Poenitent. tractat. 8. disput. 9. dub. 12. Diana 3. part. tract. 4. resol. 116. Tancredi tr. 1. part. 12. quest. 6. de Poenit.*

Ad valorem Sacramenti poenitentiae, requiritur dolor universalis, non solum de omnibus confessis, sed etiam de omnibus commissis, & nunquam remissis. Ratio est: quia ad valorem Sacramenti poenitentiae requiritur, ut peccatum commissum, sit remissum; sed peccatum non est remissum, nisi dolor extendatur ad ipsum, sicque nisi dolor sit universalis. Vide plura de Contritione.

CAPUT III.

De Attritione.

SUMARIUM.

32. Ad Sacramentum poenitentiae sufficit attritio, cognita ut talis.
33. † Propositio 14. ab Alexandro VIII. damnata, notatur.
34. † Timor gehennæ est supernaturalis.
35. Solvuntur objectiones.
36. Propositio 15. ab Alexandro VIII. damnata, notatur.
37. † Attritio, quæ gehennæ, & poenarum metu concipitur, sine dilectione benevolentia Dei propter se, est bonus motus, ac supernaturalis.
38. Solvuntur objectiones.
39. † Non peccat, qui odio habet peccatum, ac ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sine ullo alio respectu ad Deum.
40. Propositio 10. ab Alexandro VIII. proscripta, notatur.
41. † Intentio, quæ quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè, ut coelestem obtineat gloriam, est recta, & Deo placens.
42. Propositum requisitum ad Sacramentum poenitentiae, aliud est explicitum, aliud implicitum.
43. Ad Sacramentum poenitentiae sufficit propositum implicitum.
44. Dolor etiam de veniali eliciendus est, si causat mortale.
45. In quo consistit propositum, & dolor de peccatis, notatur.

46. † Propositio 13. ab Alexandro VIII. damnata, notatur.

47. Potest quis aeternæ mercedis intuitu, Deo famulari virtuosè sine actu charitatis.

48. Solvitur objectio.

JAm egi satis clarè de attritione, verbò Attritio: & de contritione, verbò Contritio, ubi propositionem 57. ab Innocentio XI. damnatam, exposui, quæ sic sonat; *Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.* Modò supersunt aliæ propositiones, supra eandem materiam exponendæ, ab Alexandro VIII. anathematizatae infra posita. Antequam tamen illas pertingam, generalem Conclusionem appono; &

Dico 1. Ad Sacramentum poenitentiae sufficit attritio, etiam cognita ut talis. Est contra Lutherum, aliosque recentiores Hæreticos, dicentes, attritionem de peccatis insufficientem esse pro accipienda remissione peccatorum in Sacramento poenitentiae, quorum propositio, teste *Isamberto disp. 14. de Sac. poenit. art. 6.* tanquam temeraria, & erronea ab universitate Parisiensi expuncta est, die primâ Julij, anni 1638. Nunc nostram conclusionem probò: & quidem primò ex Concilio Trident. sess. 14. cap. 4. ubi sic de attritione loquitur: *Non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem,*

32. Ad Sacramentum poenitentiae, sufficit attritio cognita ut talis.

tozem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsus, non quidem adhuc inhabitantis, sed tantum moventis, quò poenitens adiutus, viam sibi ad iustitiam parat. Et subiungit: *Quamvis sine Sacramento poenitentia, per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento poenitentia impetrandam disponit; ergo attritio, quæ ex motivis dictis, sive ex turpitudine peccati, sive ex metu poenarum elicitur, in Sacramento poenitentia sufficit, pro obtinenda remissione peccatorum.* Tum, quia Sacramentum poenitentia, est Sacramentum mortuorum; ergo contritio non est necessaria ad Sacramentum poenitentia, sicque sufficit attritio; antecedens patet: Probaturs consequentia, quia si contritio esset necessaria ad Sacramentum poenitentia, pro obtinenda venia peccatorum, Sacramentum poenitentia non esset Sacramentum mortuorum; quia jam inveniret hominem vivum per gratiam, eò, quòd contritio per se vivificet, tanquam ultima dispositio ad gratiam obtinendam; nam juxta Sanctum Thomam, tertiâ parte, quaestione 1. art. 2. contritio vocatur annihilatio, & destructio peccati: ergò &c. *Dicastillo de Poenitentia. dub. 10. Paludanus in 4. dist. 1. p. quest. 1. art. 2. Becanus. Cominch. Layman. Turrianus. Card. de Lugo. Diana. Fagundez. Sanctus Antoninus.* In articulo mortis, vellem ut quivis eliceretur actum contritionis, pro infallibili remedio salutis, siquidem illa per se justificat: & si fortè moribundus bene baptizatus non fuisset, ipsum salvat; ita etiam Gobat.

33. *Propositio 14. ab Alexandro VIII. damnata, quæ sic sonat: Timor gehennæ non est supernaturalis; ex qua evidenter sequeretur, attritionem non esse sufficientem, etiam in Sacramento poenitentia; tamen, ut falsitas ejus omnibus pateat, advertet, quòd timor gehennæ dupliciter considerari possit: primò, prout peccator horret poenam gehennæ, quatenus talis poena ex intrinseca sua ratione tormentativa est, sicque finis principalis, & ultimus timoris, vi cujus peccator dolet de peccato, & se præservat ab ipso, est ipsa poena gehennæ, per se mala, & odiosa; hujusmodi timor vocatur, serviliter servilis.*

Secundò modò considerari potest timor, quatenus talis poena à Deo proponitur in vindictam peccati: sicque hic timor, qui vocatur simpliciter servilis, non consistit duntaxat in simplici fuga gehennæ, sed respicit etiam Deum offensum, ideo dolendo de peccato ex metu gehennæ, includitur etiam in tali metu timor Domini, quatenus peccatorem non conversum, poenâ æternâ gehennæ punit, consequenter per talem timorem peccator non solum retractat peccatum commissum, verum etiam convertitur ad Deum. Ità etiam docet Cardinalis Bellarminus lib. 2. de Poenit. cap. 18.

34. *Timor gehennæ est* Dico 2. contra *Proposit. 14. ab Alexandro VIII.*

damnata, timor gehennæ simpliciter servilis, est supernaturalis. Ratio est: quia Concilium Tr. lis. sess. 14. cap. 4. expresse ait, hujusmodi timorem esse donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus. Tum, quia talis timor convertit Ninivitas ad poenitentiam ex predicatione Jona Propheta, dum clamaret: *adhuc 40. dies, & Ninive subvertetur;* & tamen Deus ipsis pepercit, quia timuerunt ab eo se puniendos, tanquam à Vindice supernaturali. Tum quia Tridentinum sess. 6. Can. 8. sic loquitur: *Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo, confugimus, vel à peccato abstinemus, peccatum esse, anathema sit;* ergo hujusmodi timor est bonus, & utilis ad salutem: nam nullus actus est sufficiens ad salutem, nisi proveniat ex motivo supernaturali; ergo hic timor conducent ad salutem est supernaturalis. Tum, quia idem Tridentinum citatum, sess. 14. Can. 5. exprimit: *quid autem est, actum aliquem esse bonum, & honestum, quàm quòd verus sit, & utilis ad salutem;* Sed hi textus non bene dicerent, timorem gehennæ esse donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus, & esse utilem ad salutem, si non esset supernaturalis; ergò &c. Tum, quia Matth. cap. 10. legitur: *nolite timere eos, qui occidunt corpus, per quod exprimitur timor naturalis, non sufficiens ad veniam peccati; & subiungit; Sed potius timeate eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam.* Ecce timor gehennæ supernaturalis, aliàs frustra Christus Dominus timorem mundanum, à timore Dei distinxisset; ergo timor simpliciter servilis gehennæ, est supernaturalis. Tum, quia omnis actus specificatur à suo objecto: sed timor gehennæ est actus, habens pro objecto poenas æternas à Deo infligendas in vindictam peccati: ergo specificatur ab ipsis. Subsumo: sed Deus prout vindex peccati, est objectum supernaturale: ergò &c. timor gehennæ ex tali motivo elicitus est supernaturalis.

Dices 1. Timor, qui elicitur ex amore sui, non est supernaturalis: sed timor gehennæ elicitur ex amore sui, non ex amore Dei, ut patet; ergò non est supernaturalis. Respondeo: timor gehennæ elicitur ex amore sui, quatenus per ipsum procurat, ad evitandum poenas æternas à Deo infligendas, ut vindice peccati, ubi vides, quòd talis timor respiciat Deum, quem scit fide supernaturali delicta puniendum; ergo detestatur peccata propter timorē Dei: igitur non timet simpliciter propter amorem sui, sed propter Deū.

Dices 2. Timor, qui non detestatur peccatum, non est supernaturalis, sed timor gehennæ est talis, de quo ait *Kennit.* talem attritionem esse poenitentiam Judæ, nam si nulla esset poena peccati, peccatum non detestaretur; ergo non est supernaturalis. Respondeo, concedo majorem; distinguo minorem: timor gehennæ serviliter servilis, de quo supra dixi, non est supernaturalis, nego minorem; nam satis clarè constat ex suprapositis probationibus Tridentini

tini, talem timorem esse donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus, quod odio habetur peccatum, cum respectu ad vindicem Deum.

† 36. *Propositio 15. ab expulsa*, hujus tenoris: attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentia Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

Pro intelligenda veritate, nota: dilectionem benevolentia esse actum amoris Dei, quod voluntas fertur in Deum summum bonum, propter se super omnia summè amabilem: & hic amor dividitur in naturalem, & supernaturalem. Amor Dei naturalis est, quod viribus naturæ voluntas amat Deum, cognitum lumine naturali, ut summum bonum, Benefactorem, Conservatorem, ac Factorem Universi: Amor supernaturalis est, quod voluntas auxiliò supernaturali gratia actualis, fertur in Deum, ut summum bonum, cognitum lumine Fidei; & hic amor dividi potest in objectivum, appreciativum, & intensivum, de quo tractavi verb. Charitas; & ejusdam meminit *Arriaga tom. 5. disp. 35. num. 2. Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 26. art. 2. Gabriel à Sancto Vincentio 2. 2. disp. 18. num. 2. Suarez de Charitate. disp. 1. sect. 4.* His positis

† 37. *Attritio, quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentia Dei propter se, esse bonum motus ac supernaturalis.* Dico, contra propositionem 15. ab Alexand. VIII. damnatam: attritionem, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentia Dei propter se, esse bonum motus, ac supernaturalem: est contra Lutherum jam pridem in Concil. Triden. Sess. 6. Can. 8. reprobata. Probatur Conclusio: nullum datur Dei propter præceptum, ut attritio, concepta ex metu gehennæ, concipiatur etiam ex dilectione benevolentia Dei propter se; ergo sine dilectione benevolentia Dei, talis attritio est bonus motus, ac supernaturalis; antecedens ostenditur ex

Triden. Sess. 14. cap. 4. ubi sic loquitur: attritionem illam, quæ vel ex turpitudine peccati, vel gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe venia &c. donum esse Dei, & impulsus Spiritus S. & quamvis sine Sacramento per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam, in Sacramento pœnitentia impetrandum disponit. Ecce quomodo in hoc textu Triden. definit expresse attritionem ex metu gehennæ conceptam, esse donum Dei, & disponere peccatorem in Sacramento pœnitentia ad gratiam Dei impetrandam, nullâ factâ mentione de dilectione benevolentia Dei propter se; sicque talis motus attritionis, & est bonus, & supernaturalis, utpote donum Dei. Tum, quia Augustinus in Psalm 127. expresse hoc ipsū docet: *Timore facit, inquit, quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum: non timet, ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet, ne mittatur in gehennam; bonus est, & iste timor utilis est: vide quomodo Sanctus Doctor proficitur timorem, ne mittatur in gehennam, esse bonum, & utilem,*

præcisâ omni dilectione benevolentia; ergo &c. Insuper Triden. Sess. 6. Can. 8. damnat propositionem contrariam, cum asserat; *si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei, de peccatis dolendu, confugimus, vel à peccato abstinemus, peccatum esse, anathema sit; hunc autem verum, & utilem esse dolorem; ergo cum nullibi constet, attritionem ex metu gehennæ elicitam, debere esse conceptam etiam ex dilectione benevolentia Dei propter se, & cum aliunde pateat, hanc attritionem esse bonam, & supernaturalem, tanquam Spiritus Sancti impulsus, satis manifestum est, quàm temeraria, & hæretica fuerit doctrina propositionis 15. superius relatæ. Tum, quia Triden. Sess. 6. Can. 8. anathematizavit doctrinam Lutheri, admittentis, pœnitentiâ, quæ oritur ex metu gehennæ, esse noxiam, & inanem; ergo &c. Inservit etiam pro stabilitate conclusionis ipsamet differentia attritionis, ex sua intrinseca ratione, quæ non elicitur ex aliquo motivo charitatis, prout in initio hujus materiae ex Triden. ostendi; aliâ non distingueretur à contritione, quæ per se est ultima dispositio ad gratiam. Tum, quia si attritio ex metu gehennæ concepta, non esset actus bonus, & supernaturalis, nec pœnitens Catholicus cum ea posset validè absolvi, nec paganus adultus, licet Sacramento Baptismatis suscipere, quod tamen est contra omnem usum Ecclesiæ. Sic quoque Suarez de Charitate. disp. 5. sect. 3. num. 2. Sylvius 2. 2. quæst. 44. art. 3. Bonacina disp. 3. quæst. 4. punct. 2. num. 1. Diana part. 5. tract. 14. resol. 105. Sed*

Dices 1. Concil. Triden. Sess. 6. Can. 6. vult, ut adulti infideles, antequam baptismum suscipiant, se disponant dilectione Dei, pro suscipiendo Sacramento baptismatis, his verbis: *disponuntur ad justitiam, dum excitati divina Gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, & Divina Justitia timore, quò utiliter concutuntur, ad considerandam Dei Misericordiam, se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum propitium fore: illumque, tanquam omnis justitia fontem, diligere incipient.* Respondeo, hic textus Triden. omnis justitia fontem diligere incipiunt, potest intelligi de amore contritionis, quæ disponit peccatorem ad justificationem extra Sacramentum, non de attritione, eò quod de amore Dei determinato per se nihil exprimat: vel potest intelligi de amore concupiscentia, quatenus Deus consideratur, ut sibi bonus.

Dices 2. Per Sacramentum pœnitentia peccator redit ad gratiam Dei; ergo attritio ex metu gehennæ, includit necessariò dilectionem benevolentia Dei propter se, probatur consequentia, quia ad hoc, ut quis redeat ad gratiam Dei, requiritur necessariò dispositio ad talem gratiam acquirendam; sed nullibi constat ex Triden. quod attritio proximè disponat ad gratiam: ergo cum dilectio benevolentia Dei disponat proximè ad gratiam, attritio debet eam includere. Respondeo, concedo antecedens; nego

38. Solvuntur objectiones.

nego consequentiam: ad probationem, concedo maiorem, distinguo minorem: nullibi constat attritionem proximè disponere ad gratiam extra Sacramentum, concedo minorem: nam satis patet, dum Triden. ait: *Sess. 14. cap. 4. Attritionem, quamvis sine Sacramento per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentia impetrandam disponit.* Igitur licet non dicat, proximè disponit, intelligitur tamen ly proximè, cum nullatenus in tali circumstantia meminit charitatis. His intellectis, nunc

✠ 39. Non peccat, qui odio habet peccatum ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura sine ullo respectu ad Deum.

Dico, contra *proposit. 9. ab Alexandro VIII. rejectam*: reverà non peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sine ullo ad Deum offensum respectu. Hæc propositio ex intrinseca sua ratione se ipsam destruit, nam quod opponitur naturæ rationali, eamque deturpat, id ipsum contrariatur Deo, tanquam Conditori ipsius naturæ, cui participatur; igitur falsum est peccare, qui odio habet peccatum ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sine ullo alio respectu ad Deum. Tum, quia *Triden. Sess. 6. Can. 8. damnat sequentem propositionem, videlicet: si quis dixerit, gehennam motum, per quem ad misericordiam Dei, de peccatis dolendo, confugimus, vel à peccato abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit*; ergo à fortiori damnatur *propositio 9. supra citata.* Tum, quia odio habere peccatum sine charitate ad Deum, præcisè ob ejus turpitudinem, est reprobare, quod naturæ, & Deo repugnat; sed hoc non est peccatum, quia talis actus odij peccati, nulli contradicit præcepto, neque Dei, neque naturæ; ergo non est malum. Tum, quia *Triden. Sess. 14. cap. 4. declarat attritionem, quæ vel ex turpitudine peccati, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, donum Dei esse, & impulsu Spiritûs Sancti*; & *quamvis, inquit, sine Sacramento per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam, in Sacramento pœnitentia impetrandam, disponit*; ergo cum Triden. nullam faciat mentionem de respectu ad Deum, tale odium peccati ob turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, disponit ad gratiam, sicque est rectum.

✠ 40. Propositio 10. ab Alexand. VIII. proscripta, notatur.

Adiicitur *Propositio 10. ab Alexand. VIII. Proscripta*, sic loquens, *Intentio, quâ quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut Cœlestem obtineat gloriam, non est recta nec Deo placens.*

Pro stabilienda conclusione expulsiiva mox citatæ propositionis, adverte: intentionem detestandi malum ex duplici fine posse fieri: primò detestari malum potest propter turpitudinem ejus, quatenus ex natura sua intrinseca, & entitativè importat inhonestatem; & hæc detestatio mali, vocatur purè naturalis, & indifferens: secundò potest detestari malum, quatenus Deo displicet, vel ob metum pœnarum à Deo infligendarum, & hæc detestatio est vera attritio, de qua fit mentio in *Concil. Triden. Sess. 14. cap. 4.*

In nostro casu, finis detestationis mali, & prosecutionis boni, est obtentio gloriæ cœlestis, quæ obtentio haberi nequit sine speciali gratia Dei. Proinde

Dico, contra *Propositionem 10. ab Alexandro VIII. damnatam*: intentio, quâ quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut cœlestem obtineat gloriam, est recta, & Deo placens. Ratio est: quia illa detestatio mali est malum, & recta, & Deo placens, quæ fit ex impulsu Spiritûs Sancti; sed detestatio mali, & prosecutio boni, ex fine obtinendi cœlestem gloriam, fit ex impulsu Spiritûs Sancti; ergo est bona. Major obtineat gloriam, est ratio, quæ fit ex motivo supernaturali, & impulsu Spiritûs Sancti, est recta, ac sufficiens ad consequendam gratiam in Sacramento pœnitentiæ; sed detestatio mali, & prosecutio boni, ex fine obtinendi cœlestem gloriam, est talis; ergo est recta, & conducens in Sacramento pœnitentiæ ad gloriam. Major constat ex *Triden. Sess. 12. cap. 4. minor non videtur pati difficultatem*; quia finis detestationis mali, est cœlestis gloria, quæ est supernaturalis, & est ex fine supernaturali: igitur est supernaturalis. Quòd talis detestatio fiat ex impulsu Spiritûs S., ostenditur, quia detestatio mali est associata lumini fidei, dictanti ei, indecens esse Christiano tale malum: ideo credit per talem detestationem, consequendam esse æternam gloriam, quæ haberi nequit, nisi per fidem. Sed fides est donum Dei: ergo talis detestatio fit ex dono Dei: ergo ex impulsu Spiritûs S. sicque est Deo placens. Tum, quia actus detestationis specificatur à suo fine: Sed cœlestis gloria est finis detestationis mali; ergo &c. Subsumo: sed cœlestis gloria est supernaturalis, utpote participatio divinæ essentia; ergo & hujusmodi detestatio mali est supernaturalis, ergo fit per impulsu Spiritûs S. igitur est recta. Tum, quia *Trid. sess. 14. cap. 4. ait: Illam attritionem, quæ vel ex turpitudine peccati, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, donum esse Dei, & impulsu Spiritûs S.* Ergo detestatio mali, & prosecutio boni, intuitu cœlestis gloriæ obtinendæ, si voluntatem peccandi excludit cum spe veniæ, est donum Dei, & Spiritûs Sancti impulsus, nam detestatio interna, includit in se voluntatem non peccandi; igitur est bona, & Deo placens.

Quæritur, quodnam propositum requiratur ad Sacramentum pœnitentiæ?

Ante responsionem nota, duplex esse propositum: unum formale seu explicitum, aliud implicitum. Propositum formale & explicitum, est actus expressus voluntatis, quò voluntas proponit, se impofterum cessaturam ab omni peccato: hoc propositum includitur in ipsa perfecta contritione, juxta *Conc. Triden. sess. 14. cap. 4. Contritionem, inquit, esse detestationem cum proposito.* Ratio etiam est: quia perfecta contritio, formaliter, & expresse includit propositum, servandi mandata Dei, juxta illud *Joann.*

42. Propositum requiritur ad Sacramentum pœnitentiæ. Aliud est explicitum, aliud implicitum.

14. si quis diligit me, sermonem meum servabit; Sed propositum servandi mandata Dei, includit formaliter de cætero non offendendi Deum; ergo &c.

Propositum implicitum, est inclusum in alio actu: ut v. g. si quis dicat, doleo de peccatis, quia tollunt amicitiam Dei, vel quia merentur gehennam; iste actus, si efficax est, includit etiam propositum, amplius non peccandi. His positis,

43. Ad Sacramentum pœnitentiæ, sufficit propositum implicitum.

Dico: ad Sacramentum pœnitentiæ sufficit propositum implicitum, in ipso dolore inclusum. Ratio est: quia nullum est præceptum, nec divinum, nec humanum, quod requiratur propositum explicitum; ergo non est onus imponendum sine sufficiente fundamento: igitur sufficit propositum implicitum. Tum, quia Conc. Trid. sess. 14. definit, attritionem, si voluntatem peccandi excludat, ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponere, sed sine proposito formali, seu explicito potest dari attritio, quæ voluntatem peccandi excludit: consequenter sufficit propositum implicitum, in attritione contentum, de amplius non peccando. Ita Petrus Soto in 4. dist. 17. de Pœnitent. Almainus in 4. dist. 14. qu. 1. Vega lib. 13. in Trid. cap. 21. Medina de Pœnit. tract. 1. qu. 1. Coninch, disp. 4. de Pœnit. dub. 5. Lugo disp. 14. sect. 5. Villalobos tom. 3. tract. 9. contra Cajetanum tom. 1. tr. 4. quest. 1. Alensem; Tolletum lib. 3. summ. cap. 4. sect. 5.

44. Delor, etiam de veniali eliciendus est, si careat mortali.

Dolor, & propositum, non solum de mortali, verum etiam de uno saltē veniali eliciendus est, in casu, quod pœnitens lethalibus careat. Si verò pœnitens lethale habet, de hoc sufficit dolor. Ratio est: quia ille dolor sufficit ad Sacramentum pœnitentiæ, qui est materia sufficiens ad constituendum tale Sacramentum: sed dolor de uno veniali, est sufficiens ad constituendum tale Sacramentum: ergo &c. Dixi in casu, quod pœnitens lethalibus careat, quia si his est gravatus, de omnibus requiritur dolor.

Hinc, nullus potest accedere ad Sacramentum pœnitentiæ cum solis venialibus, sine ullo dolore. Ratio est: quia inferret gravem injuriam Sacramento pœnitentiæ, eò quod frustraretur forma absolutionis, defectu materiæ sufficientis, sicque talis lethaliter peccaret.

45. In quo consistit propositum, & dolor de peccatis, notatur.

Propositum, & dolor de peccatis vitandis, ex supradictis conclusionibus consistit in metu inferni, vel pœnarum, in timore Dei, qui signò aliquò extrinsecò exprimi poterit, v. g. transfusione pectoris, humiliatione capitis: asserendo cum David, peccavi Domino, vel cum Publicano: Deus propitius esto mihi peccatori; vel cum filio prodigo, peccavi in cælum, & coram te: vel cum Magdalena, fundendo lachrymas; quæ signa indicant internum dolorem de peccatis, & propositum, imposterum ab illis abstinendi.

Quæritur: an possit quis sine formali actu charitatis apud Deum aliquid mereri?

Hoc quæsitum, quanquam non sit hujus loci,

sed potius ad tractatum de charitate, vel merito referendum esset, nihilominus tamen, propter aliquam combinationem propositionum supra relatarum, statui hic, intuitu Propositionis 13. Alexandro ab Alexandro VIII. damnata, hoc exponere, quæ sic legitur; Quis quis, etiam æternæ mercedis intuitu, Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu, licet beatitudinis, operatur. Hæc propositio coincidit ex parte, cum propositione 11. ab eodem Pontifice reprobata, & supponit, quod non possit quis virtuosè operari, nisi tale opus procedat ab ipsa charitate, tanquam à radice omnium virtutum. His intellectis,

Dico contra Propos. 13. ab Alexandro VIII. damnatam; Possit aliquem æternæ mercedis intuitu Deo famulari virtuosè, sine actu charitatis. Ratio est: quia potest quis adultus sine actu charitatis voluntariè martyrium pati, ex motivo, testificandi per effusionem proprii sanguinis, fidei divinæ veritatem, & intuitu beatitudinis, seu æternæ mercedis: talis enim adultus salvabitur sine actu charitatis; nam dicit Evangelium Matthæi 16. qui perdidit animam suam propter me, inveniet eam; in quo textu nihil exprimitur de charitate, & tamen ille salvatur; ergo &c. Tū, quia Innocentes Martyres sine ullo actu charitatis justificantur, ut patet factum fuisse sub Herode propter Christum. Tum quia, si quis sine actu charitatis non posset DEO virtuosè famulari, sequeretur, quod frustra distingueretur baptismus sanguinis, à baptismo flaminis, sive amoris: Sed per baptismum sanguinis quis salvatur: ergo &c. ita Archdekin part. 2. cap. 2. de Sacrament. Tum, quia auctor idem, refert part. 2. sect. 3. damnatam fuisse hanc propositionem; Non est vera obedientia legis, qua fit sine charitate: ergo potest reverà observari lex ex obedientia, sine charitate; subsumo, sed obedientia est actus virtuosus, qui est meritorius; ergo sine charitate potest quis actum virtuosum elicere, carentem omni vitio: proinde temeraria est propositio 13. superiās relata.

Dices, ex S. Augustino: nihil prodesse martyrium sine charitate. Et ex Apostolo Corinth. 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest; ergo sine charitate opus intuitu æternæ mercedis factum, non conducit ad salutem, licet propter Deum factum sit. Respondeo, similes textus intelligendos esse, si hujusmodi bona opera, vel martyria facta fuissent, associata odiò, vindictâ, dissensione, vel aliò peccato mortali, non prodesse, nec mereri vitam æternam; concedo antecedens: non verò si quis his careat, dum martyrium subit, vel aliud opus intuitu Dei, & æternæ salutis operatur; nam sufficit, ut in tali casu exequatur opus bonum, & tueatur sanguine suo fidem Christi; nam in hujusmodi circumstantia, nec adversatur charitati Dei, nec illam includit.

De Forma Sacramenti Pœnitentiæ, & an liceat moribundos, non confessos materialiter, absolvere.

49. Ad formam Sacramenti pœnitentia, sunt de
essentia verba.

50. Forma ordinaria pœnitentia, notatur.

51. Essentialia forma Sacramenti pœnitentia, sunt
solum duo verba, absolvo te.

52. Quid significant verba, absolvo te, notatur.

53. Absolutio sub conditione præterita, vel præsen-
ti data, est valida.

54. Absolutio sub conditione de futuro data, est in-
valida.

55. Non potest conferri absolutio persone absen-
ti.

56. Licite potest absolvi moribundus, qui signum
doloris dedit, ac petijt Confessarium, & dum
advenit, est sensibus destitutus, dummodo unus
testis id affirmat.

57. Si moribundus sensibus destitutus, dubia ex-
hiberet signa doloris, adhuc sub conditione est
absolvendus.

58. Si moribundus sensibus destitutus, nullum de-
derit signum doloris, nec Confessarium petijt,
dummodo constat, christianè eum vixisse,
adhuc sub conditione danda est ei absolu-
tio.

59. Si moribundus est Catholicus, licet pro præte-
rito sceleratè vixerit, & quanquam nullum
dederit signum doloris, nec Confessarium pe-
tierit, adhuc sub conditione est absolvendus.

49. Ad for-
mam Sacra-
menti poeni-
tentia sunt de
essentia ver-
ba.

AD formam Sacramenti poenitentiae,
non sufficit Scriptura, neque nutus,
aut signum, sed essentialiter requi-
runtur verba, juxta constitutio-
nem Christi Domini; est commu-
nis Theologorum, cum *Zanero de Sacram. poe-
nitent. Busebaum.*

fo. Forma
ordinaria Sa-
cramenti pœ-
nitentie, no-
tatur.

Forma ordinaria hujus Sacramenti est: *Ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen.* Quòd si timeatur aliqua censura, tunc adjungendum est: *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, in quantum possum, & tu indiges: reliquum verò, quod antecedit, videlicet: Dominus noster JESUS Christus te absolvat, & ego autoritate illius: & quod consequitur, nimirum: Passio Domini nostri JESU Christi, & merita Beatae Mariae Virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, vel*

mali patienter sustinneris, sint tibi in remissionem omnium peccatorum, augmentum gratiae, & praemium vitae aeternae, Amen. Hæc quamvis valde laudabiliter ponantur, non tamen est peccatum ex rationali causa omittere, v.g. ob brevitatem Confessionum, vel ob concursum populi, tunc sufficit prædictam formam exprimere. Ità communiter Theologi, cum Diana part. 3. tract. 4. resol. 97. Valentia tom. 4. disp. 7. quest. 1. punct. 3. Sâ; Tannero &c.

Dico: ad essentiam formæ Sacramenti poenitentiae, requiri solum sequentia duo verba, videlicet: *absolve te*; proinde sine mortali pos- sunt omitti etiam verba: *à peccatis tuis*. Ratio est: quia illa verba sunt de essentia formæ solum duo hujus Sacramenti, quæ exprimunt effectum, per modum judicii hujus Sacramenti; sed illa duo verba taliter exprimunt; ergo illa duo sunt tantum de essentia. Major per se est clara; minor etiam patet, quia exprimunt libertatem à peccatis in persona confitente. Tum, quia in Trident. solum leguntur voces: *absolve te*; ergo &c. Tum, quia non requiritur ly *ego*, quia hoc implicite includitur in verbo, *absolve*; non requiritur ly *à peccatis*, ut voluit Martinon, Werges; quia hoc subintelligitur ex circumstantia Confessionis: non requiritur ly *in nomine* &c. sicut voluit Major; Durand. quia Christus Dominus, dum instituit hoc Sacramentum, non invocavit Sanctissimam Trinitatem, sed tantum dixit: *Tibi dabo Claves Regni Cælorum*, Matth. 17. & *quorum remiseritis peccata, remittentur eis*, Joann. 20. Nec sufficit solum verbum *absolve*, ut voluit Henriquez, Sotus, Paludanus: quia non satis exprimitur, nec intelligitur. an personam præsentem, vel absentem absolvat: proinde requiritur pronomen *te*, quod determinatam, & præsentem personam indicat. Sic contendit Leander 1. part. tract. 5. disp. 2. qu. 7. & 8. Diana part. 2. tract. 17. resol. 14. Trullench; Valentia; Nugnus, & alij.

Verbum *absolvote*, in hac acceptione signifi- § 1. *Quid si-*
cat: ego confero tibi gratiam remissivam pec- *gnificant*
catorum, quæ commisisti. Ità *Sanctus Tho-* *verba absol-*
mas quest. 90. art. 2. ad 2. Dicastillo; Suarez; vote, nota-
Tannerus. Juxta Card. de Lugo disp. 13. n. 1. tur.
verbum Absolve, idem significat, ac ego condono
tibi peccata tua. In casu tamen, quò Confessa-
rius aliò idiomate exprimeret formam absolu-
tionis,

tionis vel verbis æquivalentibus, hujusmodi absolutio valida esset, eò quòd servaretur substantia significationis formæ ordinariæ.

§ 3. Absolutio sub conditione præterita, vel præsentis datam, est valida.

Quæritur, utrum absolutio, sub conditione data sit valida? Respondeo, absolutionem, sub conditione præterita, vel præsentis datam, validam esse, de quo nemo dubitat. Ratio est: quia non suspendit effectum Sacramenti. Ita passim Doctores.

§ 4. Absolutio sub conditione de futuro data, est invalida.

Respondeo 2. Absolutionem sub conditione datam de futuro, non esse validam; ita communiter docent Theologi. Ratio est; quia si esset valida, tunc maximè, quia verba absolutionis censentur perseverare moraliter, usque ad purificationem conditionis, quâ purificatâ ponitur Sacramentum pœnitentiæ; Sed hoc non, quia ad valorem absolutionis requiruntur verba actualia realia, non virtualia, id est, moraliter perseverantia, aliàs sufficerent etiam nutus & Scripturæ, cum sint virtualiter verba: Sed hoc non, uti superius retuli ex Zannero; ergo &c. Tum, quia si esset valida, tunc ideo, quia effectus Sacramenti suspendi posset, usque dum sit purificata conditio; Sed hoc non, quia nulli constat, quòd sit in potestate ministri, effectum Sacramenti pœnitentiæ suspendere. Est communis Theologorum.

§ 5. Non potest conferri absolutio personæ absenti.

Quæritur: an possit conferri absolutio personæ absenti?

Respondeo negativè. Ità declaravit Clemens VIII. in suo Decreto sub comminatione excommunicationis; Et ratio quoque est, quia absolutio exigit ex natura sua, per ly pronomen To præsentiam personæ, aliàs frustraret suum sensum, si absolutio absenti tribueretur; ergo &c. Bonacina de Sacram. pœnit. punct. 5. num. 1. Filliucius tr. 6. cap. 9. qu. 11. Reginaldus lib. 6. n. 5. & alij passim.

§ 6. Licet potest absolvi moribundus, qui signum doloris dedit, ac petijt Confessarium, & dum advenit est sensibus destitutus, dummodo unus testis id affirmat.

Quæritur, an licet possit absolvi moribundus, qui signum doloris dedit, ac petijt Confessarium, si unus testis id deponat Confessario advenienti, qui reperit infirmum jam sensibus destitutum?

Respondeo affirmativè. Ratio est: quia si non posset impertiri ei absolutio, tunc ideo, quia non posset ferre judicium de conscientia pœnitentis, defectu materiæ remotæ, & proximæ; sed hoc non: ergo &c. Probatur minor, quia in hac circumstantia adest tam materia remota, quàm proxima; nam testis deposuit, moribundum elicuisse signum doloris, ecce materia proxima; Insuper petijt Confessarium ad confitendum, ecce indicatio materiæ remotæ in genere, licet non in specie, pro quo casu impossibile est aliter confiteri; ergo cum Christus velit omnes homines salvos fieri, credendum est, sufficere talem confessionem pro absolutione, aliàs Christi Domini jugum nimis durum esset, eò quòd hominem pœnitentem cum attritione saltem, præsentis Confessario exponeret periculo damnationis: quod pugnat contra charitatem proximi sui. Huic sententiæ adhæret Prado tom. 1.

Theol. moral. cap. 1. quest. 6. num. 10. Dicastillo de Pœnit. disp. 9. dub. 9. num. 840. Leander tom. 2. tr. 5. disp. 5. qu. 44. Diana part. 11. tract. 7. Miscellan. ref. 31. quos citat Pater Moya tract. 3. de Pœnitent. disp. 6. quest. 2. n. 4. Quam ego aliquando practicavi, quotiescunque objecta mihi fuit necessitas.

Imo, si moribundus Christianus sensibus destitutus, dubia exhibeat doloris signa de peccatis suis, adhuc sub conditione est absolvendus. Ratio est: quia credere debemus, quòd qui vis in articulo mortis suæ salutis remedium perhibere desiderat omni meliori modò, quòd potest: ergo talia signa doloris censentur procedere propter offensam Dei; ergo est materia sufficiens pro absolutione. Tum, quia in tali circumstantia, potior habenda est ratio necessitatis, quàm reverentiæ Sacramento debitæ, ait Vasquez; ergo &c. Huic opinioni cohæret, Henriquez lib. 3. de Pœnit. cap. 10. n. 7. & 8. Layman lib. 5. tract. 7. cap. 8. Lugo disp. 17. sect. 2. n. 29. Diana part. 3. tract. 3. ref. 2. Hæc resolutio est probabilis etiam in praxi, quam tuetur citatus Moya quest. 3. num. 3. contra Bonacinam, Suarez, & alios.

Præcedens casus procedit, etiam si reverà dubitetur, an signa doloris proveniant ex metu mortis, vel morbi, vel an ex peccato, tunc danda est absolutio sub conditione, quia charitas salutis proximi id exigit, quæ præponenda est reverentiæ Sacramenti; nam in hac circumstantia nullatenus exponitur Sacramentum periculo frustrationis, intuitu conditionis adjectæ. Henriquez lib. 3. de Pœnit. cap. 10. num. 8. Sanchez disp. 44. num. 32. Diana part. 3. tract. ref. 3. Card. de Lugo disp. 17. sect. 1. num. 20. & alij penes ipsos.

Quid dicendum est de illo, qui moribundus jacet, & nulla indicia doloris præbuit, nec Confessarium petijt, anne ei impertienda sit absolutio sub conditione? videtur quòd non. Ratio est: quia ubi nullum apparet motivum materiæ, non debet forma Sacramenti pœnitentiæ exponi periculo frustrationis; sed in hoc casu contingeret ita; ergo &c. Nihilominus

Respondeo 1. Si talis moribundus christianè vixit, confitendo sæpius, & communicando: vel saltem semel in anno adimplendo præceptum Ecclesiæ circa Festum Paschatis, vel aliò tempore aliquoties Eucharistiam sumendo, tunc danda est ipsi absolutio sub conditione, licet nullum signum doloris pro tunc dederit. Ratio est, quia infallibiliter credendum est, quòd talis aliquod signum doloris excitaverit, eò quòd cum per annum expiaverit conscientiam suam, & redijt ad Deum exercendo pœnitentiam: deducitur evidentiâ morali, quòd in tali circumstantia articuli mortis non minus erit providus salutis suæ; nam illa prima vita bona, sufficiens dat indicium sensibilitatis doloris, quòd sicut pro præterito fuit sensibilibiter bene dispositus, sic etiam pro hic & nunc: ergo &c. Tum, quia licet fortè dubium esset ejus sensibilis dispositio

tio, adhuc tenetur Confessarius eum absolvere, aliàs contra charitatem delinqueret, exponendo fortè ipsum periculo damnationis; & in hoc casu consultius est studere saluti moribundi, quàm ipsam deferere, eò quòd per conditionem appositam absolutioni, vitetur omnis injuria Sacramenti: nam melius est dubiè ipsi procurare salutem, quàm nullò modò. Tum, quia legitur, quòd *Clemens VIII.* videns aliquem cadentem ex fabrica, illico absque omni notitia doloris, sub conditione dedit ipsi absolutionem; ergo &c. Ita *Malsesius tom. 1. in summ. tract. 7. cap. 5. n. 48.* *Lugo disp. de Sacrament. in gener. sect. 9.* *Urtado disp. 1. de Sacrament. diff. 11.* *Homobonus part. 1. tract. 7. cap. 18. quest. 84.* *Antonius de Litteratis in summ. Rom. impressa. part. 1. de Confess. cap. 33. num. 7.* *Lander tom. 1. de pœnit. tr. 5. disp. 5. qu. 46.* *Accacius de Valasco tom. 1. resolut. 12. num. 4.* *Diana 3. part. tract. 3. resolut. 8.* *Tamburinus in Meth. confess. lib. 2. cap. 10. sect. 1. num. 11.* *Caramuel. part. 1. in Theol. fundam. n. 6. 195.* qui asserit hanc opinionem, ut probabilem, approbatam esse ab Universitate Viennensi, in thesibus, quibus præsuit *Pater Turkovich Societatis Jesu*, & alij ultra viginti, quod citat; & sequitur *Pater Moya*, supra relatus.

§9. Si moribundus est Catholicus, licet pro præterito scelere vixerit, & quanquàm nullum dederit signum doloris, nec confessarium petierit, adhuc sub conditione est absolvendus.

Respondeo 2. Si moribus est catholicus, licet pro præterito fuit perditæ vitæ, & quanquam pro hic, & nunc nullum dederit signum doloris, nec Confessarium petierit, adhuc sub conditione est absolvendus, plurimi docent Auctores: sed ut rem magis examinem, videtur, quòd hæc opinio sit tenuiter probabilis, eò quòd nulli solido fundamento intrinseco sit innixa; proinde subesse videtur damnationi *Innocentij XI.* contentæ sub propositione prima, & tertia, ab eodem Pontifice reprobata: nihilominus tamen censeo, quòd iste casus nullatenus sub sit censuræ dicti Pontificis, proinde tutâ conscientia Confessarius poterit hujusmodi moribundo sub conditione (si est capax absolutionis,) dare absolutionem. Ratio est: quia in hac circumstantia non eligitur opinio minùs tuta, relictâ tutiore: ergo non damnatur. Antecedens patet, quia si possibile esset, ut Confessarius aliter posset administrare Sacramentum, reverà faceret: nec in sua potestate stat, opinionem tutiorem eligere, propter gravissimam indispositionem moribundi, qui nullum externum

signum doloris præbere potest, uti casus supponit: ergo &c. Tum, quia licitum est baptizare in jussulo, quando urget necessitas, si aqua naturali careat, uti in tractatu de Baptizmate probavi: ergo & absolvere &c. Tum, quia in extrema necessitate sufficit quæcunque probabilitas: sed plurimi Doctores docent, posse, & debere absolvi talem moribundum: ergo &c. Major patet, quia opinio parum probabilis, per extremam necessitatem accipit majus robur, ut optimè docet *Sotus quest. 2. Conclus. 2.* cum alijs. Tum, quia in hoc casu non exponitur Sacramentum periculo frustrationis, quando absolutio impenditur sub conditione, quâ non subsistente non confertur: ergo nulla fit injuria Sacramento. Tum, quia cum Sacramentum pœnitentiæ sit institutum in favorem animarum, tamquam medium necessarium, conducens ad salutem hominū post lapsum: sicq; illa opinio eligenda est, quæ pœnitenti magis favet; subsumo, sed dare ipsi absolutionem, maximè favet: ergo ipsi est danda. Tum, quia medium cedit suo fini; sed Sacramentum est medium, & finis est salus hominum: ergo intuitu Sacramenti, non debet exponi talis ægrotus periculo æternæ damnationis, qui fortè in tali statu solum attritionem de peccatis suis elicit: nam semper credendum est de viro Catholico, quòd in simili statu omni meliori modò se disponat, pro consequenda salute, sicque jam adest materia absolutionis; ergo absolvendus est sub conditione, si est capax. Ita etiam sentit *Joan. Sancio in select. disp. 44. num. 35.* *Svarez disp. 23. sect. 1.* *Caramuel. lib. 3. in Theol. moral. disp. 4. num. 1. 542.* *Thomas Sanchez lib. 2. de Matr. disp. 36. n. 8.* *Hurtado tom. 1. tract. 3. cap. 3. resol. 13.* *Martinez de Prado tom. de Pœnitent. qu. 3. dub. 2. num. 31.* *Verricelli tom. 1. tract. 6. quest. unic. num. 12.* & sequentibus: hic auctor asserit, hanc opinionem esse *Divi Augustini tom. 6. lib. 1. de Adulterinis conjugis: cap. 18.* propter quam auctoritatem, ei adhæret *Dicastillo de Pœnitent. disp. 9. dub. 9. n. 854.*

Quæritur, an plures simul, & semel, possit Confessarius absolvere? & concludo affirmative, si necessitas urgeat; de quo videre te vellem verbò Absolutio, & præterea lege *Antonium Noctinot in summ. verb. Baptismus &c.*

CAPUT IV.

De Confessione auriculari, & satisfactione.

SUMMARIUM.

60. ✠ An Confessio auricularis admitti debeat, vicius Propositio 18. ab *Alexandro VIII.* damnata, notatur.

61. ✠ Confessio auricularis, est verè usus Ecclesiæ, à Christo Domino institutus.

62. Solvitur objectio.

63. Satisfactio describitur.

64. Satisfactio à pœnitente acceptata, causat gratiam.

65. Satisfactio à pœnitente facta, causat remissionem pœnæ.

Rrrr

66. Par-

66. *Parva poenitentia pro magna culpa imposita, adhuc causat gratiam.*

DE hoc capite egi uberius, verbò Confessio. cap. 1. ubi ostendi, quòd confessio sit necessaria necessitate medij, lethaliter lapsis post Baptismum, & quidem jure Divinò, uti expressè patet ex verbis Christi Domini, cum dixerit: *accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata: &c.* Illam tamen Deus pro nullo determinato tempore præscripsit faciendam, sed Ecclesia dumtaxat statuit, & singulis annis ad minimum semel, vult fideles conscientiam expiare; sic definitum est in Concil. Lateranensi.

60. *† An Confessio auricularis admitti debeat; Jodocus Coccius tom. 2. lib. 8. art. 3. eos secutus est Lutherus, Calvinus, à Card. Bellarmino lib. 3. de Poenitent. cap. 1. relati, qui unanimiter cum Novatianis penes Sanctum Cyprianum Lib. 4. Epist. 2. contra Hereticos. Confessionem auricularem auferre conati sunt, negantes, eam ex jure Divino esse necessariam; Jacobita verò docuerunt, soli Deo, non homini confitenda esse peccata. His A catholicis accedit propositio 18. ab Alexand. VIII. damnata, notatur.*

Contra mox dictam veritatem, multi jam olim insurrexerant Hæretici, ut *Messaliani, Iacobita, Waldenses, Albigenes*, alijque, quos citat *Jodocus Coccius tom. 2. lib. 8. art. 3.* eos secutus est *Lutherus, Calvinus, à Card. Bellarmino lib. 3. de Poenitent. cap. 1.* relati, qui unanimiter cum *Novatianis* penes *Sanctum Cyprianum Lib. 4. Epist. 2. contra Hereticos.* Confessionem auricularem auferre conati sunt, negantes, eam ex jure Divino esse necessariam; *Jacobita* verò docuerunt, soli Deo, non homini confitenda esse peccata. His A catholicis accedit propositio 18. ab *Alexandro VIII. damnata*, quæ ut suum firmaret fulcrum, pristinum errorem excitare tentaverat, cum dicat; *consuetudo moderna, quoad administrationem Sacramenti poenitentiae, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet; nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.* Proinde

61. *† Confessio auricularis, est verè administratio Sacramenti poenitentiae esse usus Ecclesiae, verè usum Ecclesiae à Christo Domino institutum. Probatur ex Triden. sess. 14. cap. 5. & mino institutus.*

Dico, contra proposit. 18. ab *Alexandro VIII. damnatam*: Confessionem auricularem, seu administratio Sacramenti poenitentiae esse usum Ecclesiae, verè usum Ecclesiae à Christo Domino institutum. Probatur ex *Triden. sess. 14. cap. 5. & mino institutus.* *Can. 6.* ubi asseritur: *Si quis negaverit Confessionem Sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure Divinò: aut dixerit, modum secretè confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, & observat, alienum esse ab institutione, & mandato Christi, & inventum esse humanum: anathema sit.* Ecce, quòd Concil. exprimat & Confessionem auricularem, cum dicat: *secretè confitendi soli Sacerdoti, & eam esse de jure Divino necessariam*: ergo talis Confessio non habetur ab Ecclesia pro abusu, sed pro vero usu, dum annuit, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, & observat. ergo &c.

Roboratur præcedens doctrina ex Evangelio Joannis 20. *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Et in *Epist. Jacobi 5.* legitur; *confitemini alterutrū peccata vestra.* Ita etiā constat *Matthæi 18.* *Quaecunque ligaveris super terram, erunt ligata & in Caelis: & quaecunque solveris super terram, erunt soluta & in*

Caelis. Ex hoc manifestum est, quòd Christus Dominus constituerit Judices, ut peccata absolvant, seu administrent Sacramentum poenitentiae. *Sanctus Leo Papa Epistol. 80.* prohibet, peccata secreta publicari, dicens: *Reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus Confessione secreta indicari.* *Sanctus Augustinus hom. 49. Cap. 3.* reprehendit occultam soli Deo factam Confessionem, inquiens; *nemo sibi dicat, occultè ago, apud Deum ago, novit Dominus, qui mihi ignoscit, quid in corde ago: ergo sine causa dictum est, quæ solveritis in terra, soluta erunt in Caelis; ergo sine causa sunt Claves datae Ecclesiae Dei: frustraneum Evangelium, frustranea verba Christi, promittimus nobis, quod ille negat; ergo &c.* *Sanctus Basilius in Reg. Breviar. num. 288.* necessario, inquit, *ijs peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei.* Siquidem rationem hanc in poenitentia, etiam veteres illos cernimus secutos fuisse: ergo tot auctoritatibus scripturæ, & Sanctorum Patrum, solidè convincitur, Confessionem auricularem, seu administrationem Sacramenti poenitentiae, esse verè usum Ecclesiae, & quidem à Christo Domino institutum: igitur falsissima est propositio 18. suprà relata.

Ex dictis fundamentis corrumpit propositio *Lutheri*, sequentis *Petrum Hispanum*, docentem, Confessionem esse humanum inventum, quæ jam olim damnata fuit in *Concil. Trident. sess. 4. Can. 3.* & prius in *Concilio Florent. & Constantinensi*, expulsa fuit propositio *Jacobi Syri*, asserentis, non esse necessarium confiteri peccata Sacerdoti, sed soli Deo, quem secutus fuerat *Lutherus*: ergo &c.

Dices: *Partiarca Nestarius Constantino-62. Solvitur politanus*, abrogavit Poenitentiarium, cujus jus obiectum ad Confessiones audiendas sustulit; ergo tale jus est solum humanum, quia si esset Divinum, auferri nequivisset. Respondeo: *Nestarium* Confessionem Sacramentalem secretam nunquam abrogasse, sed solum quemdam usum particularem poenitentiarij, qui dum audiebat Hæreticos Novatianos conversos, cogebat eos aliqua peccata publicè confiteri, quod causabat magnam renitentiam, & tumultum populi; reliquit tamen eis privilegium, ut secretè omnia peccata confiteantur, sine obligatione publicè ea propalandi. Secundò: dato casu, sed non concessò, quòd *Nestarius* abstulisset usum auricularis confessionis, per hoc non convincitur, quòd hujusmodi Confessio non sit de Jure Divino; nam una singularis persona non facit casum, cui tota Ecclesia cum Concilij contradicit, ac praxis ab initio Ecclesiae, usque ad nostra tempora perducta, contrarium demonstrat; ergo: &c.

Quæritur, quid sit satisfactio? Respondeo, 63. *Satisfactio* esse compensationem poenæ temporalis, debitæ ob peccatum commissum, quæ consistit in operibus, à Confessario taxatis.

Satis-

Satisfactio dupliciter consideratur: Primò, ut à pœnitente anteabsolutionem acceptatur: secundò, ut peragitur post absolutionem:

64. Satisfactio à pœnitente acceptata, causat gratiam.

Satisfactio, ut imponitur à Confessario, & à pœnitente acceptatur ante absolutionem, causat gratiam ex opere operato. Ratio patet ex Trid: cum expresse dicat: *Satisfactio est requisita ad remissionem peccatorum*; sed remissio peccatorum fit per gratiam; ergo causat gratiam. Tum quia omnis vera pars Sacramenti, causat gratiam ex opere operato; sed satisfactio est vera pars Sacramenti, ut acceptatur à pœnitente; ergo causat gratiam.

65. Satisfactio à poenitente facta, causat remissionem poenae.

Satisfactio, quam exequitur poenitens, non causat gratiam ex opere operato, sed remissionem poenae dumtaxat. Ratio est: quia in tantum satisfactio causat gratiam, in quantum est pars Sacramenti; sed dum peragitur, non est pars

Sacramenti; ergo non causat gratiam ex opere operato; probatur minor, quia dum peragitur, supponit jam Sacramentum in esse sui: ergo &c. Ratio secundæ partis est, quia satisfactio debet causare aliquid; sed non causat gratiam, nec remissionem culpæ; ergo remissionem pœnæ: prima pars ex se patet: secunda pars probatur, quia culpa jam supponitur remissa per absolutionem: ergo causat tantum remissionem pœnæ.

Pœnitentia parva, quando imponitur pro magna culpa, adhuc est causativa gratiæ. Ratio est, quia magna causa producit magnum effectum; ergo cùm Pœnitentia parva se habeat ut causa parva, respectu magni criminis, sicque producit effectum parvum, seu modicæ gratiæ.

CAPUT VI.

*De Obligatione imponendi & adimplendi
Pœnitentiam.*

SUMMARIUM.

67. *Confessarius pro culpa gravi, tenetur sub lethali imponere pœnitentiam per se.*
68. *Casus, in quibus non est imponenda pœnitentia, exponuntur.*
69. *Confessarius pro pœnitentia, omnia opera moraliter bona, potest imponere.*
70. *Etiam opus ex praecepto debitum, potest imponi pro pœnitentia.*
71. *Confessarius non imponens pœnitentiam pro venialibus, peccaret venialiter dumtaxat.*
72. *Pœnitens tenetur acceptare satisfactionem sub lethali.*
73. *An pœnitens teneatur per se, vel an sufficiat implere per alium pœnitentiam, triplici responsione deciditur.*
74. *An pœnitens obligetur, determinatô tempore adimplere pœnitentiam, notatur.*
75. *Pœnitens non tenetur, perpetuam acceptare pœnitentiam.*
76. *Pœnitens etiam per opera debita alicui congregationi, potest satisfacere pœnitentia.*
77. *Pœnitens omitendo voluntariè majorem partem pœnitentiae, peccat graviter.*
78. *Pœnitens in adimplendo opus impositum à Confessario, licet non habet intentionem adimplendi pœnitentiam, adhuc satisfacit.*
79. *Tempus pro adimplenda pœnitentia, est integer annus.*
80. *Pœnitens per se nequit commutare pœnitentiam.*
81. *Confessarius potest commutare pœnitentiam pœnitentis.*

82. Pœnitens adimplet obligationem, adimplendo
pœnitentiam in statu peccati.
- ✠ 83. Propositio 16. ab Alexandro VIII. notatur,
& reiicitur.
84. Solvitur objectio.
- ✠ 85. Propositio 17. ab Alexandro VIII. damnata,
notatur, & reiicitur.
86. Peccata lethalia, de potentia absoluta sine Sa-
cramento pœnitentie remitti possent.
87. Peccata per contritionem remittuntur.
88. Solvuntur objectiones.
89. Quando per Sacramentum pœnitentie remit-
titur culpa, per hoc non sequitur, quod semper
remittatur & pœna.
90. Confessio defectu debiti examinis de mortali-
bus, est informis, & invalida, si ex culpa crassa
fiat.
91. Si quis ex ignorantia invincibili non institue-
ret debitum examen de mortalibus, quæ in
Confessione involuntarie omittit, talis Confes-
sio est probabiliter valida.
- ✠ 92. Propositio 19. ab Alexandro VIII. damna-
ta, notatur.
- † 93. Homo baptizatus, non debet agere pœniten-
tiam pro originali.

67. Confessa-
rius pro cul-
pa gravi, te-

Confessarius tenetur sub lethali *netur sub*
pro culpa gravi imponere pœ-lethali im-
nitentiam: Ratio est, quia ita *Trid: ponere pœni-*
sess. 24. cap. 3. præcipit; & sess. 14. tentiam per
cap. 8. ubi sic loquitur: debent se.
ergo Sacerdotes Domini &c. Salutares, & con-
venientes satisfactiones injungere; ergo &c. Tum
quia Confessarius debet integrum administrare

66. *Parva pœnitentia pro magna culpa imposita, adhuc causat gratiam.*

DE hoc capite egi uberius, verbò Confessio. cap. 1. ubi ostendi, quòd confessio sit necessaria necessitate medijs, lethalter lapsis post Baptismum, & quidem jure Divinò, uti expressè patet ex verbis Christi Domini, cum dixerit: *accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata: &c.* Illam tamen Deus pro nullo determinato tempore præscripsit faciendam, sed Ecclesia dumtaxat statuit, & singulis annis ad minimum semel, vult fideles conscientiam expiare; sic definitum est in Concil. Lateranensi.

60. ✠ *An Confessio auricularis admitti debeat; Jodocus Coccius tom. 2. lib. 8. art. 3. eos secutus est Lutherus, Calvinus, à Card. Bellarmino lib. 3. de Pœnitent. cap. 1. relati, qui unanimiter cum Novatianis penes Sanctum Cyprianum Lib. 4. Epist. 2. contra Hæreticos. Confessionem auricularem auferre conati sunt, negantes, eam ex jure Divino esse necessariam; Jacobita verò docuerunt, soli Deo, non homini confitenda esse peccata. His A catholicis accedit propositio 18. ab Alexand. VIII. damnata, notatur.* Contra mox dictam veritatem, multi jam olim insurrexerant Hæretici, ut *Messaliani, Iacobita, Waldenses, Albigenses*, alijque, quos citat *Jodocus Coccius tom. 2. lib. 8. art. 3.* eos secutus est *Lutherus, Calvinus, à Card. Bellarmino lib. 3. de Pœnitent. cap. 1.* relati, qui unanimiter cum *Novatianis* penes *Sanctum Cyprianum Lib. 4. Epist. 2. contra Hæreticos.* Confessionem auricularem auferre conati sunt, negantes, eam ex jure Divino esse necessariam; *Jacobita* verò docuerunt, soli Deo, non homini confitenda esse peccata. His A catholicis accedit propositio 18. ab *Alexandro VIII. damnata*, quæ ut suum firmaret fulcrum, pristinum errorem excitare tentaverat, cum dicat; *consuetudo moderna, quoad administrationem Sacramenti pœnitentiae, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet; nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.* Proinde

61. ✠ *Confessio auricularis, est verè administratio Sacramenti pœnitentiae esse usus Ecclesiae, verè usum Ecclesiae à Christo Domino institutum.* Dico, contra proposit. 18. ab *Alexandro VIII. damnatam*: Confessionem auricularem, seu administratio Sacramenti pœnitentiae esse usus Ecclesiae, verè usum Ecclesiae à Christo Domino institutum. Probatur ex *Triden. sess. 14. cap. 5. & Can. 6.* ubi asseritur: *Si quis negaverit Confessionem Sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure Divinò: aut dixerit, modum secretè confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, & observat, alienum esse ab institutione, & mandato Christi, & inventum esse humanum: anathema sit.* Ecce, quòd Concil. exprimat & Confessionem auricularem, cum dicat: *secretè confitendi soli Sacerdoti, & eam esse de jure Divino necessariam*: ergo talis Confessio non habetur ab Ecclesia pro abusu, sed pro vero usu, dum annuit, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, & observat. ergo &c.

Roboratur præcedens doctrina ex Evangelio Joannis 20. *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Et in *Epist. Jacobi 5.* legitur; *confitemini alterutrū peccata vestra.* Ita etiā constat *Matthæi 18.* *Quaecunque ligaveris super terram, erunt ligata & in Caelis: & quaecunque solveris super terram, erunt soluta & in*

Caelis. Ex hoc manifestum est, quòd Christus Dominus constituerit Judices, ut peccata absolvant, seu administrent Sacramentum pœnitentiae. *Sanctus Leo Papa Epistol. 80.* prohibet, peccata secreta publicari, dicens: *Reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus Confessione secretà indicari.* *Sanctus Augustinus hom. 49. Cap. 3.* reprehendit occultam soli Deo factam Confessionem, inquiens; *nemo sibi dicat, occultè ago, apud Deum ago, novit Dominus, qui mihi ignoscit, quid in corde ago: ergo sine causa dictum est, quæ sol veritis in terra, soluta erunt in Caelis; ergo sine causa sunt Claves datae Ecclesiae Dei: frustraneum Evangelium, frustranea verba Christi, promittimus nobis, quod ille negat; ergo &c.* *Sanctus Basilius in Reg. Breviar. num. 288.* necessario, inquit, ijs peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei. *Siquidem rationem hanc in pœnitentia, etiam veteres illos cernimus secutos fuisse: ergo tot auctoritatibus scripturæ, & Sanctorum Patrum, solide convincitur, Confessionem auricularem, seu administrationem Sacramenti pœnitentiae, esse verè usum Ecclesiae, & quidem à Christo Domino institutum: igitur falsissima est propositio 18. suprâ relata.*

Ex dictis fundamentis corrui propositio *Lutheri*, sequentis *Petrum Hispanum*, docentem, Confessionem esse humanum inventum, quæ jam olim damnata fuit in *Concil. Trident. sess. 4. Can. 3.* & prius in *Concilio Florent. & Constantinensi*, expulsa fuit propositio *Jacobi Syri*, asserentis, non esse necessarium confiteri peccata Sacerdoti, sed soli Deo, quem secutus fuerat *Lutherus*: ergo &c.

Dices: *Partiarca Nectarius Constantino- politanus*, abrogavit Pœnitentiarium, ejus jus obesse. ad Confessiones audiendas sustulit; ergo tale jus est solum humanum, quia si esset Divinum, auferri nequivisset. Respondeo: *Nectarium* Confessionem Sacramentalem secretam nunquam abrogasse, sed solum quemdam usum particularem pœnitentiarij, qui dum audiebat Hæreticos Novatianos conversos, cogebat eos aliqua peccata publicè confiteri, quod causabat magnam renitentiam, & tumultum populi; reliquit tamen eis privilegium, ut secretè omnia peccata confiteantur, sine obligatione publicè ea propalandi. Secundò: datò casu, sed non concessò, quòd *Nectarius* abstulisset usum auricularis confessionis, per hoc non convincitur, quòd hujusmodi Confessio non sit de Jure Divino; nam una singularis persona non facit casum, cui tota Ecclesia cum Concilijs contradicit, ac praxis ab initio Ecclesiae, usque ad nostra tempora perducta, contrarium demonstrat; ergo: &c.

Quæritur, quid sit satisfactio? Respondeo, esse compensationem pœnæ temporalis, debitæ ob peccatum commissum, quæ consistit in operibus, à Confessario taxatis.

Satis-

63. Satisfactio descriptio

Satisfactio dupliciter consideratur: Primò, ut à pœnitente ante absolutionem acceptatur: secundò, ut peragitur post absolutionem:

64. Satisfactio à pœnitente acceptata, causat gratiam.

Satisfactio, ut imponitur à Confessario, & à pœnitente acceptatur ante absolutionem, causat gratiam ex opere operato. Ratio patet ex Trid: cum expresse dicat: *Satisfactio est requisita ad remissionem peccatorum*; sed remissio peccatorum fit per gratiam; ergo causat gratiam. Tum quia omnis vera pars Sacramenti, causat gratiam ex opere operato; sed satisfactio est vera pars Sacramenti, ut acceptatur à pœnitente; ergo causat gratiam.

65. Satisfactio à pœnitente facta, causat remissionem pœnæ.

Satisfactio, quam exequitur pœnitens, non causat gratiam ex opere operato, sed remissionem pœnæ dumtaxat. Ratio est: quia in tantum satisfactio causat gratiam, in quantum est pars Sacramenti; sed dum peragitur, non est pars

Sacramenti; ergo non causat gratiam ex opere operato; probatur minor, quia dum peragitur, supponit jam Sacramentum in esse sui: ergo &c. Ratio secundæ partis est, quia satisfactio debet causare aliquid; sed non causat gratiam, nec remissionem culpæ; ergo remissionem pœnæ: prima pars ex se patet: secunda pars probatur, quia culpa jam supponitur remissa per absolutionem: ergo causat tantum remissionem pœnæ.

Pœnitentia parva, quando imponitur pro magna culpa, adhuc est causativa gratiæ. Ratio est, quia magna causa producit magnum effectum; ergo cum Pœnitentia parva se habeat ut causa parva, respectu magni criminis, sicque producit effectum parvum, seu modicæ gratiæ.

66. Parva pœnitentia pro magna culpa imposita, adhuc causat gratiam.

CAPUT VI.

De Obligatione imponendi & adimplendi Pœnitentiam.

SUMMARIUM.

67. Confessarius pro culpa gravi, tenetur sub lethali imponere pœnitentiam per se.
68. Casus, in quibus non est imponenda pœnitentia, exponuntur.
69. Confessarius pro pœnitentia, omnia opera moraliter bona, potest imponere.
70. Etiam opus ex precepto debitum, potest imponi pro pœnitentia.
71. Confessarius non imponens pœnitentiam pro venialibus, peccaret venialiter dumtaxat.
72. Pœnitens tenetur acceptare satisfactionem sub lethali.
73. An pœnitens teneatur per se, vel an sufficiat implere per alium pœnitentiam, triplici responsione deciditur.
74. An pœnitens obligetur, determinatò tempore adimplere pœnitentiam, notatur.
75. Pœnitens non tenetur, perpetuam acceptare pœnitentiam.
76. Pœnitens etiam per opera debita alicui congregationi, potest satisfacere pœnitentia.
77. Pœnitens omittendo voluntariè maiorem partem pœnitentiæ, peccat graviter.
78. Pœnitens in adimplendo opus impositum à Confessario, licet non habet intentionem adimplendi pœnitentiam, adhuc satisfacit.
79. Tempus pro adimplenda pœnitentia, est integer annus.
80. Pœnitens per se nequit commutare pœnitentiam.
81. Confessarius potest commutare pœnitentiam pœnitentis.

82. Pœnitens adimplet obligationem, adimplendo pœnitentiam in statu peccati.

† 83. Propositio 16. ab Alexandro VIII. notatur, & rejicitur.

84. Solvitur obiectio.

† 85. Propositio 17. ab Alexandro VIII. damnata, notatur, & rejicitur.

86. Peccata lethalia, de potentia absoluta sine Sacramento pœnitentiæ remitti possent.

87. Peccata per contritionem remittuntur.

88. Solvuntur obiectiones.

89. Quando per Sacramentum pœnitentiæ remittitur culpa, per hoc non sequitur, quod semper remittatur & pœna.

90. Confessio defectu debiti examinis de mortalibus, est informis, & invalida, si ex culpa crassa fiat.

91. Si quis ex ignorantia invincibili non institueret debitum examen de mortalibus, quæ in Confessione involuntariè omittit, talis Confessio est probabiliter valida.

† 92. Propositio 19. ab Alexandro VIII. damnata, notatur.

† 93. Homo baptizatus, non debet agere pœnitentiam pro originali.

67. Confessarius pro culpa gravi, te-

Confessarius tenetur sub lethali pro culpa gravi imponere pœnitentiam: Ratio est, quia ita Trid: sess. 24. cap. 3. præcipit; & sess. 14. cap. 8. ubi sic loquitur: debent se.

ergo Sacerdotes Domini &c. Salutares, & convenientes satisfactiones injungere; ergo &c. Tum quia Confessarius debet integrum administrare

Sacramentum; sed pœnitentia est pars integradis Sacramenti; ergo &c. Tum, quia non potest Confessarius sine iusta causa deficere à munere, ad quod tenetur: sed deficeret, si non imposeret pœnitentiam: ergo &c. Nam munus ipsius est ponere Sacramentum in esse perfecto, cum debeat taxare pœnam, ut Judex culpæ per modum iudicij: sed si non imposeret pœnitentiam, ab hoc deficeret: ergo &c. *Bellarminus de Pœnitentia. lib. 4. cap. 6. Bonacina disp. 5. quest. 2. sect. 3. punct. 1. num. 8. Arriaga tomo 8. disput. 47. num. 39. & communiter Theologi.*

68. Casus in quibus non est imponenda pœnitentia, exponuntur.

A supra dicta regula excipiuntur sequentes casus. Primò, quando pœnitens est scrupulosus, & frequenter confitetur: tunc poterit Confessarius ipsum absolvere, confirmando priorem pœnitentiam: ita sentit *Gobat. tract. 7. num. 743. & alij.*

Secundus casus est, quando pœnitens est sensibus destitutus, vel morti proximus, nam regulariter illi non est imponenda pœnitentia: ita patet ex *Cap. Ab infirmis. 26. quest. 7.* Ratio est: quia ut moribundus adimplere possit opus pœnale, debet esse moraliter potens: sed in tali statu non esset moraliter potens: ergo &c. Dixi regulariter, quia si capax est recitandi unum Pater, & Ave, aut quid simile, sine aggravatione infirmitatis, vel alio fastidio, tunc ei imponenda est.

Tertius casus est, quando pœnitens accedit ad Confessionem cum dolore tam intenso, ut credatur per se ipsum satisfecisse: sic sentit *Castropalao disput. unica. part. 2. sect. 2. num. 8.* Hic adverte, quòd talis satisfactio cognosci possit ex vehementi suspiratione animi, quæ solet procedere ab ipsa contritione, seu dolore propter offensam Dei, vel à fundendis lachrimis: hoc tamen valde difficile est, perfecte cognoscere, an reverà omnes suspirationes pullulent ab ipso fonte doloris.

Quartus casus est, quando instat martyrium pœnitentis, tunc illud pro satisfactione peccatorum imponi posset, sine alia pœnitentia. *Dicastillo disput. 14. de Pœnit. num. 14.* Alij volunt, etiam in casu, quo instat aliqua Indulgentia Plenaria, ita ut Confessarius prudenter colligere possit, pœnitentem lucraturum talem Indulgentiam: sic citatus *Dicastillo num. 19.*

69. Confessarius pro pœnitentia, omnia opera moraliter bona potest imponere.

Quæritur: quænam opera possit Confessarius imponere pro satisfactione?

Respondeo, omnia opera moraliter bona, possunt imponi pro pœnitentia, non tantum pro medicinali, sed etiam vindicativa. Ratio est: quia hæc omnia opponuntur alicui vicio, & habent aliquam difficultatem in se, ea ad effectum ponendi. *Card. de Lugo tract. de Pœnit. disp. 24. num. 41. & alij communiter.* Imo & pro pœnitentia possunt imponi actus interni, ut fidei, spei, charitatis; nam etiam hi, dum à pœnitente exercentur, & à Confessario imponuntur, & acceptantur, fieri possunt sensibiles, &

pœnales pœnitenti. Sic *Diana part. 4. tract. 4. ref. 241. & alij ibidem.*

Per eandem actionem potest pœnitens satisfacere duplici obligationi, v. g. per eandem recitationem officij satisfacere obligationi ordinis, & beneficij, ita à pari per eandem actionem poterit satisfacere præcepto, & culpæ, ut v. g. jejuniio quadragesimali; & potest satisfieri præcepto simul, & pro peccatis: igitur potest imponi pro pœnitentia, opus aliunde ex præcepto debitum. Ratio est: quia non obstante præcepto, adhuc hujusmodi opus est satisfactivum pro culpa: Et in casu, quo pœnitens omitteret tale opus, duplex peccatum committeret, unum contra Religionem, alterum contra irreverentiam Sacramenti: seu unum contra violationem præcepti, & alterum contra virtutem pœnitentiæ. Sic *Layman lib. 5. tract. 6. cap. 15. num. 10. Dicastillo disp. 14. num. 89. Castropalao disput. de Pœnit. punct. 13. sect. 3. num. 1.* Adverte tamen, non debere communiter pro pœnitentia imponi tale opus ex præcepto debitum, si hoc advertitur, esse in majus bonum spirituale pœnitentis.

Quæritur: an pro peccatis venialibus, teneatur Confessarius sub lethali imponere pœnitentiam?

Respondeo, si Confessarius, etiam voluntariè non imposeret pœnitentiam pro venialibus, vel moralibus aliquando confessis, & remissis, non excederet veniale ob parvitatem materiæ; siquidem pro similibus peccatis, levis, imponenda est pœnitentia. Sic *Card. de Lugo disp. 25. sect. 4. n. 49. Diana part. 6. tract. 6. ref. 44. cum alijs penes ipsos.*

Quæritur, an pœnitens teneatur acceptare satisfactionem?

Respondeo affirmativè, & quidem sub lethali. Ita constat ex *Conc. Trident sess. 14. cap. 9.* Tum, quia Confessarius habet veram potestatem imponendi satisfactionem; ergo pœnitens tenetur eam acceptare; Antecedens patet, quia habet potestatem ligandi, & solvendi: Probatur consequentia, quia si non teneretur pœnitens acceptare pœnitentiam, delusoria esset talis potestas; ergo &c. *Suarez disp. 18. sect. 2. n. 2. Fillucius tract. 8. cap. 1. quest. 10. n. 5.*

In casu tamen, quo pœnitens recusaret absolutionem, ne subeat pœnitentiam, non videretur peccare graviter, quia citra mortale potest quis differre absolutionem, si aliunde non urgeat præceptum: ergo potest eam etiam recusare, ne subeat pœnitentiam.

Quæritur: An teneatur pœnitens implere pœnitentiam per se, an possit adimplere per alium? Hic triplex oritur difficultas. Primò, quatenus pœnitentia injuncta, non est obligata personæ, ut est eleemosynam dare per se, vel per alium &c. Secundò, quando pœnitenti dicit Confessarius, imple hanc pœnitentiam, vel per te, vel per alium: Tertio, quatenus pœnitens

70. Etiam opus ex præcepto debitum, potest imponi pro pœnitentia,

71. Confessarius non imponens pœnitentiam pro venialibus, peccaret venialiter duritaxat.

72. Pœnitens tenetur acceptare satisfactionem sub lethali.

73. An pœnitens teneatur per se, vel an sufficit implere per alium pœnitentiam: triplex responsio ne deciditur.

nitens propriâ authoritate alium constituit, ut pro se adimpleat.

Respondeo 1. ad primum casum, posse pœnitentiam per alium adimplere. Ratio est: quia adhuc pœnitens est causa principalis executiva Pœnitentiæ: ita *Sanctus Thomas in 4. distinct. 20. quest. 1. art. 2. Suarez de Pœnitent. disp. 38. num. 9. Diana, & alij.*

Ad secundum respondeo negativè, si pœnitens non influeret actualiter in talem pœnitentiam. Ratio est: quia cum pœnitentia sit pars integralis Sacramenti, non potest Confessarius sine præjudicio integritatis separare unam partem ab alia; ergo &c. *Hurtado disp. 14. difficult. 3.*

Ad tertium casum respondeo, nullatenus pœnitentem posse alium propriâ authoritate constituere, ut adimpleat pro se pœnitentiam. Tum, quia opinio affirmans damnata est ab *Alexandro VII. proposit. 15.* prout exposui verbò Confessarius: Tum, quia præceptum adimplendi Pœnitentiam, est personale, & ad correctionem determinatæ personæ impositum: ergo &c. Plura solida argumenta, vide verbò Confessarius. *Arriaga tom. 8. disp. 48. num. 9. Suarez disp. 38. sect. 9.*

74. An pœnitens obligetur determinari tempore pœnitentiæ? Respondetur, si Confessarius præscribit determinatum tempus pro pœnitentia, tunc pœnitens tenetur illud servare; nihilominus tamen, si talem determinationem temporis, mutet in pœnitendo, etiam notabiliter, & ex negligentia, dummodo adimpleat pœnitentiam, peccat solum venialiter. Ratio est: quia deviat solum à circumstantia temporis, non à substantia præcepti, *Rodriguez tom. 2. cap. 29. num. 12. Baunius tract. 3. quest. 23.*

75. Pœnitens non tenetur perpetuam acceptare pœnitentiam. Quid si Confessarius perpetuam imponeret pœnitentiam, teneturne pœnitens ipsam acceptare & exequi? Respondetur negativè: Ratio est, quia exorbitat à regula discretionis, & nec est rationabilis, nec moderata. Non est rationabilis, quia nunquam ponit integritatem Sacramenti, quæ constat ex absoluta pœnitentia, actu confessionis, & absolutionis: neque est moderata, quia quod semper durat, sæpè sæpius negligitur, ergo &c. *Layman lib. 5. tract. 6. cap. 15. num. 11. Castropalao tract. 23. punct.*

76. Pœnitens etiam per opera debita alicui Congregationi, potest satisfacere pœnitentiæ. Quæritur: An pœnitens possit per opera debita intuitu alicujus Congregationis, satisfacere pœnitentiæ? Respondetur affirmativè, quia hujusmodi debita, vi Congregationis, non obligant sub peccato, sed sub devotione duntaxat, prout per se notum est; Ita *Stor. lib. 2. qu. 3. art. 3. sub n. 113.*

77. Pœnitens omittendo voluntariè majorem partem pœnitentiæ, peccat graviter. Pœnitens omittendo studio majorem partem pœnitentiæ, peccat graviter. Ratio est: quia per talem omissionem satisfactionis, facit mutilum Sacramentum de rigore, & materialiter. Ita etiam sentit *Castropalao, Nugnus, Verde.* In casu tamen, quo pœnitens omitteret levem pœnitentiam duntaxat, peccaret tantum venialiter, ob parvitatem materiæ, Ita *Sanchez*

disp. 24. num. 14. Arriaga tom. 8. disp. 47. num. 40. Imo Suarez disp. 38. sect. 7. num. 5. expressè asserit, si omitteret gravem pœnitentiam pro venialibus impositam, vel pro mortalibus, aliàs confessis, non excederet peccatum veniale. Ratio est: quia sicut veniale non est offensa gravis Dei, ergo nec omisio ipsius satisfactionis.

Si pœnitens habuit intentionem recipiendi Sacramentum, & postea in adimplenda pœnitentia caret, tam intentione actuali, quam virtuali satisfaciendi, adhuc satisfacit, dummodo situm à Confessario, licet non habeat intentionem recipiendi, non in exequente. *Card. de Lugo disp. 25. num. 37. Arriaga tom. 8. disp. 47. num. 35.* Hinc deducitur, quod si quis obliviscitur pœnitentiam, & exequitur pœnitentiam, opus injunctum, adhuc satisfacit cum intentione interpretativa. *Sanchez.*

Tempus adimplendi pœnitentiam est integer annus, sicut & tempus confitendi; ita *Cap. Omnis utriusque sexus. De pœni. & remiss. Arriaga tom. 8. disp. 48. num. 18. Fernandez part. 1. document. 4. num. 1. Diana parte 2. tract. 15. resol. 53. Leander tract. 5. de Pœnitentia. disp. 9. questio 84.*

79. Tempus pro adimplenda pœnitentia, est integer annus. Quæritur: An pœnitens possit commutare pœnitentiam per se ipsum, vel commutationem procurare per alium Confessarium? Respondetur, per se ipsum non posse commutare. Ratio est: quia Confessarius est Judex, & superior respectu pœnitentis: sed inferior non potest commutare præceptum superioris; ergo &c.

Respondetur 2. Confessarium posse commutare pœnitentiam, non auditâ priori Confessione, intellectâ prius ratione, cur eam adimplere nequeat. Ratio est: quia hoc modò commutando exercet jurisdictionem in subditum. Tum, quia in sequenti Confessione, sufficienter colligere poterit statum prioris Confessionis. Tum, quia oppositum est gravissimum onus, & pravis Confessariorum hoc habet. Ita *Layman lib. 5. tract. 6. Cap. 15. Diana resol. 53. Valentia disp. 7. quest. 14. punct. 4. Toletus lib. 3. Cap. 11. num. 5. Henriquez lib. 2. de Pœnit. Cap. 22. art. 1.* Imò alij docent, posse Confessarium commutare pœnitentiam extra Confessionem sacramentalem. Ita citatus *Valentia cum Navarro Cap. 26. num. 22. Rodriguez in summ. part. 1. Cap. 113. num. 8. Verde tit. 19. num. 59.* Insuper alij volunt, posse Confessarium inferiorem mutare pœnitentiam, pro peccatis reservatis injunctam. Ratio est: quia peccata reservata semel absoluta, desinunt esse reservata: sicque omnis Confessarius circa illa postmodum judicium ferre potest, & potestatem in illa habet. *Bonacina disp. 5. de Pœnitent. quest. 5. sect. 3. punct. 3. num. 6. Sà verbo Satisfactio. num. 5. cum alijs.*

80. Pœnitens per se nequit commutare pœnitentiam. Quæritur: utrum pœnitens satisfaciatur, implendo pœnitentiam in statu peccati? Respondetur affirmativè. Ratio est: quia Confessarius non imponit pœnitenti pœnitentiam, ut exequatur in gratia. Tum, quia qui recitat officium, catur.

cium, audit Sacrum die Festô in peccato lethali, satisfacit præcepto: ergo à pari. Tum, quia Sacramenta, recedente fictione, sortiuntur suum effectum: ergo etiam satisfactio facta in peccato mortali, consequitur suum effectum, illicò absolutò, & remissò mortali. *Suarez disp. 38. sect. 8. num. 5. Reginaldus lib. 7. num. 9. Bonacina disp. 5. sect. 3. punct. 4. num. 17. Fenich. & alij.* Hinc

✠ 83. Pro- Dico contra prop. 16. ab Alexand. VIII. dam-
positio 16. ab natam; quanta temeritas sit, asserere, quòd ordi-
Alexand. nem præmittendi satisfactionem absolutioni, indu-
VIII. nota- xit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Chri-
tur, & reij- sti lex, & præscriptio naturæ rei, id ipsum quodam-
citur. modo distantis, prout vult propositio damnata, mox expressa: vellem enim scire, in quo textu comprehenditur hujusmodi lex, quam Christus, & præscriptio naturæ rei, id distantis, definit: scio, quòd ab origine Ecclesiæ absolutio pœnitentibus ante satisfactionem impertiebatur: & sanè, si ordo præmittendi satisfactionem absolutioni, in praxi moderna servanda foret, nullò modò excusanda esset Ecclesiæ, quæ istum ordinem inter partes Sacramenti necessarium, per tot sæcula in hunc usque diem perversi permisisset: Ita Archdekin part. 2. sect. 7. punct. 4. Tum, quia damnata est sequens propositio à Sixto IV. videlicet; non licet Sacerdoti peccatorem absolvere, nisi prius satisfactionem injunctam expleverit: ergo falsum est, quòd ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxerit Christi lex; ita constat ex Petro de Osma. & ex Bullario tom. 1. Bulla 17. Tum, quia ex proposit. damnata sequeretur, quòd moribundi nunquam deberent absolvi: quia nunquam possent satisfactionem præmittere; sed hoc est falsum; ergo &c.

84. Solvitur Dices, priusquam peccator absolvatur, debet Deum sibi conciliare, & placare: sed hoc
objectio. fit per satisfactionem: ergo debet satisfactio-
✠ 85. Pro- nem, seu emendationem absolutioni præmit-
positio 17. ab tere. Respondeo, distingo majorem: debet
Alexandro prius Deum sibi conciliare per emendationem
VIII. damna- in voto, seu per efficac propositum emendatio-
ta, reijcitur. nis, concedo majorem: per mox exercitam, & extrinsecam emendationem, nego majorem: distingo pariter minorem; ergo debet satisfactio- nem absolutioni præmittere in voto, & per efficac propositum, concedo consequentiam; actualiter, nego consequentiam. Ex opposita doctrina clarè deduceretur, quòd ægroti, & moribundi, etiam si essent internè contriti, non possent absolvi defectu satisfactionis, quod praxis continua refellit: ergo &c.

Ex supra dictis fundamentis devincitur etiam falsitas propositionis 17. ab Alexandro VIII. præscriptæ: videlicet, per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus. Nam nullibi constat ex scriptura, quòd aliterumquam Sacramentum pœnitentiæ fuerit administratum peccatoribus occultis, & si publicis excommunicatis, aliquando ante absolutionem pœnitentiæ præ absolutione Sacramentali imposita fuit, ut

perficiatur: advertite tamen talis pœna fuit profana dumtaxat, non Sacramentalis, sicque falsum est, quòd per praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ inversus sit.

Quæritur: utrum peccata lethalia, post Bap- 86. Peccata
tismum commissa, possint de potentia absoluta lethalia de
remitti sine Sacramento pœnitentiæ, tum in re, potentia abso-
lutum in voto? Respondeo affirmativè. Ratio est: quia gratia potest conferri de absoluta sacramentopotentia sine Sacramento, tum in re, tum in voto, tum in vo-
nitentiæ re-
to, quam quæstionem satis probavi in tractatu mitti possunt.
de Gratia, uti ibi videndum est.

A fortiori dimittuntur peccata per contri- 87. Peccata
tionem sine Sacramento pœnitentiæ in re, uti per contriti-
expresse patet ex scripturis, Psalm. 50. Sacrificium Deo Spiritus contribulatus; cor contritum, tunc, & humilitatum, Deus non despicies. Et Lucæ. 7. legitur de Maria Magdalena: remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Sanctus Chrysostomus Homil. 2. in Psalm. 50. Vis dicam, quantum lachrymæ valeant? Maximum virtutis munus est martyrium: sicut enim martyres sanguinem fundunt, & peccata delent, ita peccatores lachrymas fundunt, & peccata obliterant: Et idem Sanctus, Homil. 6. in Cap. 2. Matthæi inquit: cum amoris ignis alicujus mentem fuerit ingressus, totum inde torporem expellit; ergo peccata per contritionem delentur.

Dices: aliqua peccata in scripturis dicuntur objectis. 88. Solvitur
irremissibilia, ut sunt illa in Spiritum Sanctum, prout legitur Matthæi 12. ergo peccata per contritionem non delentur. Respondeo: hunc textum posse intelligi de peccatis in statu finalis impœnitentiæ commissis, quia certum est, talia peccata non amplius remitti, cum pro tali statu non detur amplius locus, nec absolutionis, nec pœnitentiæ, cum talis peccator ponatur extra statum viæ; ita Sanct. Augustinus! serm. 11. de Verb. Dom. vel responderi potest cum Henriquez lib. 4. Cap. 13. num. 6. quòd ideò dicantur irremissibilia, quia requirunt magnam gratiam Dei, ad obtinendam remissionem: nostra verò ratio est, quia merita Christi Domini, quæ sunt infinita, mundant nos ab omni malo, dummodo intrinsecè quis disponatur ad pœnitentiam. Trident. sess. 14. Suarez tom. 4. disp. 8. sect. 1. Bonacina tom. 1. disp. 5. quæstio. 6. sect. 1. punct. 2. &c.

In Sacramento pœnitentiæ advertendum 89. Quando
est, quòd licet remittatur peccatum, quoad culpam, per hoc non sequitur quòd semper remittitur culpa, per hoc
tatur etiam pœna temporalis, uti definitum est per hoc
in Concil. Trident. sess. 6. Cap. 14. Nam ideò non sequitur, additur pœna, ut per illam satisfiat: Sanctus quòd semper
Thomas 3. part. quæst. 86. art. 4. Fillinius remittatur
tract. 6. Cap. 4. quæst. 7. num. 97. Henriquez etiam pœna.
lib. 4. Cap. 14. num. 1. Bonacina tom. 1. disp. 5. quæst. 6. sect. 1. punct. 4. num. 1.

Quæritur; An si quis ex culpa crassa igno- 90. Confessio
raret, debere ante Confessionem sufficienter examinis
examinare conscientiam suam, ad omnia lethalia confitendum, postea confiteretur, & omittit
teret mis

invalida ex
culpa crassa
fiat.

teret lethale, defectu diligentis examinis, præcedenti ignorantia mortaliter culpabili, esset ne talis confessio informis valida; Respondeo, hujusmodi confessionem esse omnino peccaminosam, consequenter invalidam, igitur continetur sub damnatione propositionis 1. ab Innocentio XI. reprobata. Ratio est: quia Sacramentum pœnitentiæ exponit evidenti periculo frustrationis.

91. Si quis ex
ignorantia
invincibili,
non institue-
ret debitum
examen de
mortalibus,
quæ in confes-
sione involun-
tariè omittit,
talis Confes-
sio est probabi-
liter valida.

Quæritur: quid si aliquis ex ignorantia invincibili non institueret examen debitum conscientia, pro confitendis peccatis, ex quo defectu sæpius omittit mortalia, quæ post communionem ipsi occurrunt, sunt ne tales informes confessiones validæ? *Cardenas in part. 3. Crisis Theolog. disp. 37. cap. 3. num. 4.* asserit, esse hujusmodi confessiones sub dubia probabilitate validas; sed datò, quòd illæ censeantur verè probabiliter validæ, subiaceant damnationi, utpotemini tuta circa valorem Sacramenti? & respondetur, quod non; quia non affirmat, licitum esse practice, facere talem confessionem informem: Prodest talis confessio ad hoc, ut si in sequenti confessione advertatur defectus, tunc nulla erit obligatio repetendi illa peccata, quæ in priori confessione informi ritè declarata sunt. Et ratio est: quia ex una parte loquitur de licito usu prioris confessionis, ex altera verò, non exponit periculo frustrationis sequentem confessionem; hucusque *Cardenas in Crisi Th. dissertat. 2. cap. 6. art. 1. n. 58.* Tamen in casu, quo pœnitens nimium turbaretur, repetendo pristinam confessionem informem, ex ignorantia invincibili factam, tunc universaliter dolere debet de omnibus peccatis suis, & in sequenti confessione cum recenter peccatis commissis ipsum absolvere: dicit *Augustinus Homil. 41. Si scirem non tibi prodesse, non te admonerem, non te terrerem.* Tum, quia jam illa peccata aliquando palam Confessario exposita fuere. Lege *Layman. lib. 3. tract. 6. cap. 13. num. 5. de Pœnit.*

92. † Propo-
sit 19. ab A-
lexandro
VIII. damna-
ta, notatur.

Quæritur: quantò tempore debeat quis pœnitere pro peccato suo? Hic non instituo quæsitum de peccatis actualibus, cum satis pateat, quòd enormius peccatum, mereatur majorem, & longiorem pœnitentiam, sed solum me converto ad peccatum originale, an pro illo agenda sit pœnitentia juxta statutum propositionis

19. ab Alexandro VIII. damnata, quæ sic sonat: *Homo debet agere totà vità pœnitentiam, pro peccato originali.* Ut autem radicitus expiletur temeritas hujus propositionis, adverte:

Homo dupliciter considerari potest. Primò in statu paganismi, seu prout adhuc non baptizatus; Secundò, prout hic & nunc baptizatus; de homine non baptizato, non videtur hic difficultas ab hæreticis proposita, quia pagani plerique, non agnoscunt se esse maculatos peccatò originali, cum ignorent Sacram scripturam; sicque & ignorant obligationem pœnitentiæ pro tali culpa. Si de Judæis sermo est, nec illis tale præceptum pœnitendi notum est, cum secundum scripturam, per circumcisionem peccatum originale tolli dicant, quam gratiam in antiquo testamento Deus ipsis concesserat, quæ modò ablata est, uti constat *Joann cap. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. non potest introire in Regnum Dei:* ideòque sive agant, sive non agant pœnitentiam pro originali, si sine fide decedunt, damnabuntur. Quæstio ergo se extendit ad hominem baptizatum. Qua propter

Dico, contra *Proposit. 19. ab Alexandro VIII. † 93. Homo rejectam.* Homo baptizatus non debet agere pœnitentiam pro originali. Ratio est: quia per baptismum fit remissio omnis culpæ, & pœnæ peccati originalis; ergo abest præceptum pœnitentiæ in posteris Adu, de peccato originali; antecedens quoad culpæ remissionem, paret ex *Conc. Carthaginiensi 4. Can. 1.* ubi obligat Episcopos consecrandos, ut prius profiteantur remissionem peccatorum per baptismum; hoc ipsum postmodum in *Trident. sess. 5. Can. 5.* & prius in *Florent. in Decret. Eugenij* definitum est; *Sanctus Thomas quest. 56. art. 1.* De remissione totius pœnæ per baptismum ablata, tam peccati originalis, quam actualis, colligitur ex *Trident. citato sess. 6. cap. 14.* ubi asserit, in Sacramento pœnitentiæ temporalem pœnam non totam semper, uti in Baptismo fit, dimitti. Tum, quia hoc constat ex universali praxi Ecclesiæ, quæ nunquam baptizandis satisfactionem imponit pro peccatis, tum originali, tum actualibus, ante baptismum commissis; ergo hæreticum est dicere, quòd homo debeat agere pœnitentiam totà vità pro originali. *Abelli verb. Bapt.*

CAPUT VII.

Aliqua requisita ad Confessarium exponuntur.

SUMMARIUM.

- 94. Sacerdos ad audiendas Confessiones, debet ab Ordinario approbari.
- 95. Scientia requisita in Confessario, notatur.
- 96. Confessarius mediocriter doctus, sæpius fructuosius administrat Sacramentum pœnitentiæ, quàm doctissimus.

- 97. Titulus coloratus cum vera probabilitate circa jurisdictionem, licet forte coram Deo falsus sit, talis Confessarius bene absoluit.
- 98. Si Sacerdos non habet titulum, quamvis habeat probabilem opinionem: nequit valide pœnitentem absolvere.

99. Con-

99. *Confessarius juxta opinionem probabilem absolvens, receptam ut talem, licet forte à parte rei non subsistit, valide absolvit.*

100. *Non licet absolvere cum opinione tenuiter probabili, circa jurisdictionem.*

101. *Si urgeat gravis necessitas, potest Confessarius absolvere excommunicatum, si cessat ejus contumacia.*

102. *Potest peti absolutio à Confessario excommunicato tolerato.*

94. *Sacerdos ad audiendas Confessiones, debet ab Ordinario approbari.*

UBere egi de Confessario, verbò Confessarius; hic solum aliqua, quæ supersunt, breviter pertractabo: & in primis sciendum, quod Confessarius approbari debeat pro audiendis Confessionibus ab Ordinario loci, uti expressè sancivit *Concil. Trident. sess. 23. Cap. 15. de Reformatione.* Tum, quia illius est, approbare Sacerdotem simplicem ad audiendas Confessiones, cujus est attribuere jurisdictionem; sed Episcopo competit attribuere jurisdictionem; ergo &c. Ita *Stoz. lib. 2. quest. 2. art. 1. num. 29.*

Quæritur, quænam scientia requiritur in Confessario?

95. *Scientia requisita in Confessario, notatur.*

Respondeo: scientia, quæ requiritur pro Confessionibus audiendis, non requiritur talis, ut sciat de omnibus discernere, & cognoscere, an sint peccata lethalia, vel venialia, quia etiam aliquando Viri doctissimi discernere nesciunt. Tum, quia nec ipsum jus in omnibus sciri potest. Tum, quia non potest aliquando perfectè sciri ipsum factum, V.g. an pœnitens cum plena advertentia consenserit, vel non &c. Satis enim est, si sciat, & cognoscat ea, quæ regulariter occurrunt, an sint mortalia, an venialia: & quæ habent annexam excommunicationem, & quæ sunt reservata. In casu tamen, quò dubites, an casus sit reservatus, vel an ad restitutionem teneatur, vel an occasio sit deferenda, tunc vel differre debes absolutionem, & pœnitenti dicere, ut redeat. In alijs verò casibus, an hoc, vel illud peccatum sit lethale, si dubites, poteris statim absolvere, dummodo in fine confessionis statum pœnitentis percipias, an magnus, mediocris, vel levis peccator sit. Ratio est: quia cum jugum Dei suave sit, non creditur Christum Dominum ad moraliter impossibilem actum obligare; nam impossibile est, ut Confessarius pro tali tempore discernat, quale sit peccatum. Tum, propter magnam differentiam Doctorum, quorum unus affirmat, alter negat. *Suarez. part. 3. tract. 4. disp. 28. sect. 2. num. 2. & 3. Tannerus tract. 4. disp. 6. quest. 9. num. 98. Reginaldus lib. 1. num. 147. Stoz. & alij plures:* ex quo sequitur, quod non requiratur, ut Confessarius in dubijs omnia sciat per se resolvere: sed sufficit, si sciat de difficilioribus dubitare, & de ipsis Do-

96. *Confessarius mediocriter doctus, saltem fructuo-*

ctores consulere. Hinc deducitur sufficere, ut Confessarius mediocriter doctus sit, & serenò judiciò polleat, ac maturâ prudentiâ stipatus sit; nam

hujusmodi Confessarij sæpè sæpius fructuosius *finis admini-* hoc Sacramentum administrant, quàm Viri doctissimi, qui subtiliter de rebus discunt, momentum pœnitentia, quâ ter acquiescentes, nisi in materijs per se evidentibus, quæ in moralibus semper haberi non possunt: unde pullulat illorum hæsitatio, & dubietas; ex quo sequitur, non esse necesse in hoc judicio adeò subtiliter agere, sed aliquo modo crasso modò, prout notat *Victoria in Summ. num. 120. citatus à Stoz. lib. 2. quest. 1. art. 2. num. 16.* Et ratio est, quia *Concil. Trident. sess. 14. Cap. 5.* non instituit hoc judicium Sacramentale, per modum carnificinæ, sed voluit esse medicamentum salubre animarum: nam ita rigide cum pœnitentibus agere, tam ex parte Confessarij, quàm pœnitentis valde molestum est. Tum, quia onus Christi Domini suave, non durum est, cujus clementiæ nimia rigiditas opponitur &c. Tum, quia ob frequentem usum, & copiam pœnitentium, non possunt haberi semper doctissimi Confessarij, sicque sufficiunt mediocriter docti, quos quotidiana praxis Ecclesiæ ad hoc judicium exercendum approbat. In casu tamen, si quis de sufficientia sui ipsius debitet, acquiescat judicio prudentis, & docti Superioris, qui si idoneum illum cognoscat, ei stare tutâ conscientia poterit. *Tannerus disp. 6. quest. 9. dub. 5. num. 96.*

Observationes Confessarij, pro rectè administrando Sacramento Pœnitentiæ.

IN primis advertat Confessarius, quod si habeat veram probabilitatem, communiter à Doctoribus receptam, circa jurisdictionem, in administrando Sacramento pœnitentiæ, si ea opinio fortè coram Deo falsa sit, defectum illius jurisdictionis infallibiliter supplet Ecclesia, nempe licet fortè si talis Confessarius habeat titulum coloratum, seu putativum, à legitimo Superiore collatum. Hæc opinio est communis Theologorum, & Jurisprudentum. *Sanchez lib. 3. de Matrim. disp. 22. num. 5. ubi citat supra viginti Doctores. vit. Diana part. 2. tract. 13. resol. 2. Lugo de Pœnit. disp. 19. sect. 2. num. 30. Lumbyrtom. 3. Summ. num. 1690. Suarez de Censur. disp. 11. sect. 3. num. 13. Filguira; Cardenas in exposit. proposit. 1. ab Innocentio XI. damnata. num. 154. Stoz. lib. 2. quest. 2. art. 2. num. 53.* ubi hic Doctor quadruplicem altruit limitationem; Primò, ut in illo loco plerique ignorent Confessarium carere jurisdictione: Secundò, ut hæc jurisdictio non stabiliter, sed pro singulis tantum actionibus censeatur concessa; Tertiò, ut non censeatur esse amplior, quàm requirit titulus: Quartò, ut propterea ipse Confessarius conscius sui defectus, non sit excusatus à peccato, quia Ecclesia non in ipsius, sed tantum in pœnitentium communi errore labentium gratiam, supplet jurisdictionem.

Adver-

Advertat 2. Confessarius, non licere sibi ab-
 98: Si Sacer. solvere cum opinione circa jurisdictionem, de
 dos non habet cujus probabilitate dubitant multi sapientes;
 titulum, imò, quamvis ut probabilis à sapientibus existi-
 quamvis ha- metur, si non habet titulum, aut licet ipsum ha-
 beat probabi- beat, si non à legitimo Superiore fuit ipsi colla-
 lem opinio- tus: quia communiter receptum est, in his casi-
 nem, nequit bus Ecclesiam non supplere jurisdictionem, sic-
 valide pœni- que absolutio exponeretur periculo frustratio-
 nentem ab- nis, consequenter non esset certò valida. Carde-
 olvere. nas citatus num. 157. Lumbyer tom. 3. sect. 3.
 num. 1696. Lugo, Moya.

99. Confessa- Confessarius absolvens pœnitentem jux-
 rius juxta ta opinionem probabilem circa jurisdictionem,
 opinionem quæ verè ut probabilis recepta sit, licet fortè
 probabilem hujusmodi opinio probabilis à parte rei non
 absolvens re- subsistat, sed falsis realiter nitatur fundamentis,
 ceptam ut ta- etiam in hoc casu, independentè ab errore com-
 lem, licet for- muni, Ecclesia supplet jurisdictionem. Bonaci-
 te à parte rei natom. 2. disp. 5. de Sacrament. Pœnitent. qu. 7.
 non subsistit, punct. 2. sect. 4. n. 5. Lessius lib. 2. cap. 29. dub.
 valide absol- 3. num. 68. sic ait: non solum error communis, sed
 vit. etiam probabilis doctorum opinio, efficit, ut Eccle-
 sia det jurisdictionem. Tum, quia clarè constat
 ex jure, quòd consuetudo det jurisdictionem;
 ita ex cap. Cum contingat. sic habetur: nisi fortè
 hi ex indulgentia, vel consuetudine speciali, juris-
 dictionem hujusmodi valeant sibi vendicare. Et
 Glossa ait: Nota, quòd consuetudo dat jurisdictio-
 nem: item constat ex cap. Romana. De sent. ex-
 comm. & de foro comp. in 6. præterea ex Cap. Du-
 dum. §. Scilicet. De elect. & Trident. sess. 22. in
 Decret. de Reform. cap. 3. Quæ sententia confir-
 matur ex universali Ecclesiæ consuetudine, quæ
 est sufficiens signum jurisdictionis, prout con-
 firmat Suarez. tom. 4. in 3. part. disp. 27. sect. 5.
 num. 7. Diana part. 3. tract. 2. ref. 3. sic exponit:
 Ad usum verò universalis Ecclesiæ, Confessarii pas-
 sim absolunt cum opinione probabili, etiam in ca-
 su, in quo agitur de eorum jurisdictione. Et Card.
 de Lugo disp. 19. de Pœnit. sect. 2. num. 31. ex-
 clamat: Hæc est praxis omnium fidelium, & totius
 Ecclesiæ; quibus adhærent communiter alij.

Ex prædictis fundamentis collige, quòd, qui
 sequitur opinionem probabilem Doctorum,
 sententium ipsum habere jurisdictionem ab-
 solvendi à reservatis, vel Privilegium absol-
 vendi non esse revocatum, validè absolvit,
 ac si re ipsa jurisdictionem haberet, quæ si

fortè à parte rei non subsistit, Ecclesia i-
 psam supplet.

Collige 2. Licitum est sequi opiniones verè 100. Non li-
 probabiles, de quarum probabilitate non dubi- cet absolvere
 tatur inter sapientes, & communiter recipiun- cum opinione
 tur ut tales. E contra non est licitum sequi o- tenuiter pro-
 piniones tenuiter probabiles, seu de quarum babili, circa
 probabilitate dubitant sapientes, quia tales o- jurisdictio-
 piniones non sunt verè probabiles, nec possu- nem.
 mus dirigere tutè, & prædicè conscientiam, se-
 cundum illas, propter periculum frustrandi Sa-
 cramentum. Tum, quia hujusmodi opinio-
 nes saltem reflexæ, generant improbabilitatem,
 ex qua ratione Ecclesia non supplet jurisdictio-
 nem. Tum, qui eas damnat Innocentius XI. in
 proposit. 3.

In casu urgentissimæ necessitatis, potest 101. Si ur-
 Confessarius absolvere excommunicatum, se- geat gravis
 clusò scandalò, si cessat contumacia excommu- necessitas, po-
 nicationis in excommunicato: v. g. quia jam sa- nest confessa-
 tisfecit, vi cujus fuit excommunicatus, vel quia rius absolve-
 est impotens ad satisfaciendum: in hoc casu re excommu-
 communiter concordant DD. Ratio est: quia nicatum, si
 hæc opinio est verè probabilis, sicque defe- cessat ejus
 ctum valoris quoad jurisdictionem supplet contumacia.
 Ecclesia, ex quo certus redditur valor Sacra-
 menti. Cardenas differt. 2. cap. 6. artic. 10.
 num. 445.

Est sententia verè probabilis, posse peti absolu-
 tionem à Confessario excommunicato tolerato, id
 est, ab eo, cujus excommunicatio non est denun-
 ciata, neque eam incurrit ob notoriam Clerici
 percussione. Ratio est: quia hæc opinio quo-
 ad valorem Sacramenti, est omnino certa; ergo
 non eligitur minus tuta, relictà tutiore. Antece-
 dens constat ex Concil. Constantiens. ubi in ex-
 travagant. habetur: neminem teneri vitare alter-
 rum, ratione alicuius sententia vel censura in Sa-
 cramentorum receptione, vel administratione,
 nisi si denunciata, vel oriatur ex notoria Clerici
 percussione. Hoc non posset verificari, nisi in
 Confessariis persistat jurisdictio, ut sic possint
 communicare in administratione Sacramento-
 rum, cum excommunicatis toleratis. Suarez de
 Censuris. disp. 10. sect. 2. conc. 2. Castropallao
 tract. 6. de Censuris. disp. 2. punct. 8. num. 4.
 Hurtado disp. 4. de Excomm. diff. 3. num. 12.
 Navarrus, & alij communiter.

Plura vide verbò Confessio, Confessarius,
 Attritio, Contritio.

TRACT. CXXXV

DE PRÆDESTINATIONE.

Propositio 56. ab Innocentio XI. proscripta.

Frequens confessio, & communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

CAPUT Unicum.

De Providentia Dei prædestinantis, & reprobantis.

SUMMARIUM.

1. Quid est fatum, notatur.
2. Definitio providentia exponitur.
3. Actiones nostra ab ullo fato dependent.
4. Solvuntur objectiones.
5. Datur in Deo perfecta providentia.
6. Prædestinationis acceptio notatur.
7. Definitio prædestinationis.
8. Datur in Deo prædestinatio.
9. Deus nullum prædestinavit ad gloriam, dependenter à meritis, in statu separationis elicitis.
10. Electio efficax ad gloriam, non fit ante prævisa merita.
11. Non datur ex parte reprobis causa reprobationis negativa.
12. Deus ante prævisa merita, positivè neminem damnat.
13. Negatio auxiliorum efficiacium, & permissio peccati, sunt effectus reprobationis negativa.
14. Sola poena æterna, per se est effectus reprobationis positiva.
15. Certitudo prædestinationis, & reprobationis, bene coheret cum libertate creata.
16. † Frequens Confessio, & communio, in his, qui gentiliter vivunt, non est nota prædestinationis.
17. † Signum prædestinationis, est diuturna, & perseverans observantia Divina legis.
18. Effectus prædestinationis supernaturales, notantur.
19. Effectus prædestinationis naturales, assignantur.

1. Quid est fatum, notatur.

ANtequam pertingam Virus propositionis damnatæ, sciendum est, quod nonnulli Philosophi Ethnici negaverint Divinam providentiam, ac omnia à Fato dependere autumabant. Per Fatum intellexerunt aliquod invariabile principium, cujus virtus influit in corpora, & actiones humanas, ut nullatenus aliter homo cum illis disponere possit, quam virtus Fati eas determinat, quam in stellis, aliisque influxibus Cælorum consistere dicebant &c. proinde si aliquid operentur, nullatenus aliter evenire queat, quam evenit.

Catholici verò omnes, perfectam in Deo admittunt providentiam, variant solummodò in assignanda definitione. Aliqui dicunt, eam consistere in actu intellectus, & illam definiunt hoc modò: Providentia est ipsa Divina ratio, in summo omnium Principe constituta, quæ cuncta disponit; ita Boëcius. Alij ipsam dicunt consistere in actu voluntatis, & sic eam definiunt: Providentia est voluntas Dei, perquam res omnes aptè, congruenter gubernantur; ita Damascen. Alij in utroque eam consistere admittunt, dicentes: Providentia est dispositio rerum omnium, in finem determinata per voluntatem, & regulata per intellectum. His intellectis,

Dico 1. Actiones nostras, vel maximè liberas ab ullo dependere Fato; est contra Epicurum, Priscillianum, Wiclephum, Petrum Abailardum, Paganos, &c. Probatur 1. Autoritate Conciliorum, & Sanctorum Patrum; nam Concilium Braccarense primum Cap. 9. contrarium absolute damnat, dicendo: si quis animas, & corpora humana, Fatali signò credit astringi sicut Paganis, & Priscillianus dixerunt, anathema sit: hoc idem sentit S. Leo in Epist. ad Astor. Episcop. ubi sic differit: undecima ipsorum blasphemiam est, quæ fatalibus stellis, & animas hominum, & corpora opinantur astringi; ergo &c.

Probatur 2. Si actiones nostræ liberæ à fato dependerent, tolleretur liberum hominis arbitrium; sed hoc repugnant scripturæ, & rationi, ergo &c. Major patet ex ipsa conclusione, cum voluntas humana ab ipso fato regeretur, nec in oppositum se determinare posset, juxta sui beneplacitum: ergo &c. Minor probatur ex Josue ultimo, ubi sic habet: optio vobis datur, eligite hodie, quod placet. Et in Eccles. legitur: beatus vir, qui potuit transgredi. Et non est transgressus. Ergo datur in homine liberum arbitrium. Tum, quia, si actiones humanæ dependerent à Fato, neque essent meritoria, neque demeritoria: sed hoc non admittitur, ergo &c. Non essent meritoria, quia ad hoc requiritur liberum arbitrium: neque demeritoria, quia essent necessaria, utpote à Fato determinatæ; ergo &c. De hoc plura scripsi in tractatu, de Actibus humanis

2. Definitio providentia exponitur.

3. Actiones nostra ab ullo fato dependent.

4. Solvuntur nis Cap. 5. ubi pro tua satisfactione legere potes objectiones. ris.

Obijcies 1. ex *Apostol. ad Roman. 7. v. 15. Non enim, quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio; sed agere, quod nolit, & facere, quod odit, indicat impulsus coactivum Fati, aliàs liberè ageret; ergo &c. Respondeo: textum Apostoli intelligi, quòd pravitas appetitûs sensitivi, ita propendeat ad oblectamenta delectabilia, ut illis fruendo aliquàlter ligetur, & sic homo carnalis suam inclinationem malam difficile superare possit, ad oppositum operandum; nam vellet frui sensibili objecto, & non peccare, cum cognoscat esse oppositum rectæ rationi, quatenus pars superior contradicit inferiori, & è contra.*

Obijcies 2. Deus fataliter influit in voluntatem humanam, cum ipsam moveat, quorsum placeat, prout habetur *Proverb. 21. Cor Regis in manu Domini est, & quò voluerit, vertet illud; ergo &c. Respondeo: textum intelligi, quòd Deus tanta auxilia præbeat voluntati humanæ, ut spontaneè, ac liberè, sinè ulla coactione veritatur, quorsum Deus vult; de quo plura inferius. Hinc*

5. Datur in Deo perfecta providentia.

Dico 2. In Deo dari perfectam providentiam quarumcunque creaturarum, per quam omnia gubernat, & in proprios fines dirigit. Probatur 1. ex Scriptura. *Sap. 8. legitur: Attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Et Sap. 6. habetur: Aequaliter est illi cura de omnibus. Et 14. Tua autem Pater providentia, ab initio cuncta gubernat. Ergo &c. Tum quia Deus est causa efficiens omnium creaturarum, tam quoad existentiam, quàm quoad ordinem, quò diriguntur: ergo debet necessariò eis providere, cum omnis agens agat propter finem. Tum quia omnis perfectio est in Deo: sed providentia rerum omnium in ordine ad suum finem, est perfectio, & quidem maxima: Ergo &c.*

Hinc colliges: Providentiam non consistere essentialiter, & formaliter, vel in solo actu intellectûs, vel voluntatis, sed in utroque simul, sicque bene definitur, quòd sit dispositio rerum omnium, in finem determinata per voluntatem, & regulata per intellectum. Dicitur dispositio: quæ particula non sumitur passivè ex parte rerum dispositarum, sed activè ex, parte Dei disponentis; per hoc distinguitur providentia à Fa o. Dicitur rerum omnium: ad innuendum, nihil esse, quod sub Dei cura non esset. Dicitur in finem: sub quo intelligitur tam finis universalis, quàm particularis, & ultimus, id est, Deus, juxta illud Scripturæ: *Propter se ipsum omnia operatus est Dominus. Dicitur determinata per voluntatem: quod importat curam & sollicitudinem, quæ spectat ad voluntatem. Dicitur regulata per intellectum: quod importat actum prudentiæ, qui spectat ad intellectum, ergo &c.*

Hinc 2. providentia Dei dividitur 1. in naturalem, & supernaturalem. Naturalis, est

ordinatio in finem naturalem, per media naturalia. Supernaturalis, est ordinatio in finem supernaturalem, per media supernaturalia, & hæc solum exercetur in creaturis rationalibus, quæ si ad electos spectat, dicitur prædestinatio, si ad reprobos, reprobatio. Dividitur 2. in physicam, & moralem: illa per media physica res in finem suum ordinat: hæc per media moralia. Dividitur 3. in communem, & specialem. Communis est, quæ omnes creaturas respicit, tam rationales, quàm non rationales, quibus præbet communia auxilia ad finem dirigentia. Specialis est, quatenus respicit unam dumtaxat creaturam, ac ei sigillatim providet. His intellectis,

Obijcies: Si in Deo daretur providentia omnium creaturarum, Deo adscriberetur vitium injustitiæ; sed hoc est absurdum; ergo &c. Probatur sequela majoris; justitia distributiva poscit, ut merita præmientur, & vitia puniantur; sed in hoc deficit Deus; ergo &c. Probatur minor: tot homines devoti, ac pij merentur præmium, & tamen multis miserijs opprimuntur, ut paupertate, persecutionibus &c. E contra perversi, voluptatibus, divitijs, alijsque felicitatibus juvantur, ut legitur in *Jerem. Cap. 10. Quare via impiorum prosperatur, & bene est omnibus, qui male agunt.*

Respondeo, nego majorem; ad hujus probationem, nego minorem: ad ultimum dico, verum esse, quòd multi homines pij, miserijs opprimantur in hoc mundo, & reprobi felicitatibus affluant; & in hoc reperitur summa justitia, & providentia Dei; nam multi reprobi non semper ita male agunt, ut etiam aliquando aliquas virtutes morales non exerceant, prout testatur *Augustin. Imperium Romanum virtutibus moralibus dilatatum est. Et tamen tunc temporis fuerunt regentes reprobi, utpote idololatæ, persecutores Christianæ Fidei &c. Tamen cum Deus sit gubernator prudentissimus, scit tales in peccatis morituros, voluit, & vult merita illorum in hoc mundo bonis temporalibus remunerare, & in hoc apparet summæ providentiæ æquitas. E contra, justos afflictionibus varijs exerceri permittit, tum ad probandam eorum finem, tum ad pleniorum pro peccatis satisfactionem, tum ad majora merita cumulandum, ad hoc, ut in alia vita uberius eis compensare possit, ait *Augustin. Quòd ideo felicitatibus terrenis amaritudines miscet, ut illa queratur felicitas, cujus dulcedo non est fallax.**

Quæritur: Quid sit, & an detur prædestinatio? Ante Responsum nota, materiam prædestinationis non solere misceri quæstionibus moralibus. Pauca de ea referam, sternendo solummodò aliquam cognitionem, ad intelligendam propositionem § 6. ab Innocentio XI. proscriptam, in frontispicio relatum; itaque

6. *Prædestinationis acceptione notatur.*

Respondeo: nomine prædestinationis primo intelligi aliquod Decretum, quod Deus statuit aliquid fieri in tempore. 2. Sumitur pro ordinatione creaturæ rationalis ad beatitudinem infalibiliter consequendam, per media efficacia. Hinc

7. *Definitio prædestinationis.*

Aug. sic definit prædestinationem, quod sit præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certe liberantur, qui liberantur. Dicitur *præscientia*, quæ particula importat actum practicum intellectus, hoc est, actum simplicis intelligentiæ, dirigentis voluntatem in electione mediorum, nè talis electio imprudens fiat. Dicitur *præparatio*, quod importat actum voluntatis, hoc est, decretum prædestinantis. Dicitur *beneficiorum Dei*, quod includit invocationem, gratiam, justificationem. Dicitur, *quibus certe liberantur*, ad innuendum efficaciam mediorum, ad salutem conducentium. Nunc

8. *Datur in Deo prædestinatio.*

Dico: de fide est, dari in Deo prædestinationem, & reprobationem, Probatur 1. ex *Apostolo ad Roman. 8. Quos prædestinavit, hos & vocavit: & ad Ephesios 1. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum, in qua sumus prædestinati secundum propositum eius.* Ergo &c. Tum, quia hoc idem decernit *Concil. Valentin. cap. 3.* hoc modò: *fidenter fatemur prædestinationem electorum ad gloriam.* Probatur ratione: Deus est conditor & gubernator totius universi, ad quem spectat providere creaturæ rationali media ad consequendum suum ultimum finem. Sed finis ultimus creaturæ rationalis, est ipsa visio Dei, seu beatitudo; ergo ad ipsum spectat providere, & dare media ad illam consequendam. Nam cum viribus naturæ, utpote inferioris ordinis, visio Dei, seu beatitudo non potest obtineri, igitur necesse est, ut Deus auxilia præbeat ad eam consequendam: ergo datur in Deo prædestinatio, qua omnia regit, & gubernat.

Dices: Diffusum est rectæ rationi, aliquem prædestinari ad gloriam, & non omnes, quia reprobi possent conqueri, esse contra justitiam distributivam; ergo non datur in Deo prædestinatio. Respondeo: nego primam partem antecedentis, nam nulla videtur difformitas in Principe, distribuere subditis aliquibus gratiam independentem ab illorum meritis, excludendo alios, nec operari contra justitiam, cum nihil in præsupposito casu ipsis debeatur: ita à pari; Deus prædestinans aliquem ad gloriam, relictò aliò, nulli facit injuriam, nec lædit justitiam, cum sit Dominus universalissimus suorum donorum, nec quidquam antecedenter ad merita (prout hic contingit,) tenetur creaturæ; ergo &c.

Dices 2. Legitur in *lib. Job. cap. 22. Deus noster non considerat, circa cardines Cæli perambulat:* Sed non considerare, & circa cardines cæli perambulare, excludit prædestinationem creaturæ rationalis ad gloriam, ergo &c.

Respondeo: prædictam sententiam non teneri à *Job*, sed ab ipso positivè damnari, utpote suò tempore à quibusdam infidelibus somniatam fuisse: quo circa solum eam refert, & non amplectitur. Nunc

Quæritur: Utrum electio efficax prædestinatorum ad gloriam, sit omnino gratuita, & ante prævisa merita? Anteresponsionem nota, duas præcipuè opiniones circa hoc quæsitum versari: prima est *Scoti*, dicentis, electionem efficacem ad gloriam, esse donum gratuitum ex sola Dei liberalitate, proinde ante prævisa merita: nam eò ipsò, quod Deus eligat efficaciter ad gloriam, dat ipsi merita ad eam consequendam. Secunda opinio, est *Medijstarum* &c. qui volunt, electionem fieri ex prævisis meritis, ita, ut Deus moveatur ad eligendum v. g. Petrum efficaciter ad gloriam, quia prævidet ipsius futura merita.

Ante decisionem prædictæ quæstionis, nota: Origenem in *lib. Periarch. Anno 220.* docuisse, animas rationales à Deo creatas fuisse ante mundi constitutionem, in quo statu opera meritoria, & demeritoria eliciebant, etiam ante informationem corporis humani, & sic prædestinationem à Deo factam esse, dependentem ab illorum meritis: contra quem sic

Dico 3. Deum nullum prædestinasse dependentem à meritis, in statu separationis ab animabus elicitis. Probatur 1. autoritate scripturæ & P. P. *Apostolus ad Timoth. 3. ait: non ex operibus justitiæ, qua fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit;* ergo non dependentem à meritis, sed gratuito hominem prædestinavit. Tum quia animæ antecedenter ad unionem corporis non fuerunt creatæ, ergo neque mereri, neque demereri potuerant, consequenter neque prædestinari dependentem à meritis: antecedens patet ex *Leone Papa Ep. decret. 83. cap. 10.* ubi sic lego: *Catholica fides constanter prædicat, atque veraciter credit, quod anima hominum, priusquam suis inspirentur corporibus, non fuere:* ergo pro tunc mereri, nec demereri potuerunt.

Probatur ratione: quia si animæ rationales ante informationem corporis creatæ fuissent, & in tali statu mereri, vel demereri potuissent, tunc talia merita, & demerita, frustranea omnino fuissent: sed hoc est absurdum, ergo &c. Probatur antecedens, quia illud est frustraneum, quod non conducit ad finem: sed talia merita & demerita non conduxissent ad finem, nam finis meritorum creaturæ rationalis, est beatitudo supernaturalis, & tamen tales animas quæro, cur Deus vi meritorum non assumpserat ante informationem corporis ad gloriam cum Angelis bonis, & vi demeritorum, cur non detruserat illas ad gehennam ignis cum Lucifero: ergo cum neutrum factum sit, talia merita forent omnino frustranea. Nunc ad supradictum quæsitum respondeo, &

Dico 4. Electionem efficacem ad gloriam, non fieri ex prævisis meritis, sed esse omnino gratuitam, proinde ante prævisa merita. Probatur 1. ex *Apost. 1. ad Ephes. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus Sancti, & immaculati, &c.* Ergo fuit electio ante prævisa

la me.

9. Deum nullum prædestinasse dependentem à meritis, in statu separationis ab animabus elicitis. Probatur 1. autoritate scripturæ & P. P. *Apostolus ad Timoth. 3. ait: non ex operibus justitiæ, qua fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit;* ergo non dependentem à meritis, sed gratuito hominem prædestinavit. Tum quia animæ antecedenter ad unionem corporis non fuerunt creatæ, ergo neque mereri, neque demereri potuerant, consequenter neque prædestinari dependentem à meritis: antecedens patet ex *Leone Papa Ep. decret. 83. cap. 10.* ubi sic lego: *Catholica fides constanter prædicat, atque veraciter credit, quod anima hominum, priusquam suis inspirentur corporibus, non fuere:* ergo pro tunc mereri, nec demereri potuerunt.

10. Electio efficax ad gloriam, non fit ante prævisa merita.

sa merita. Probatur consequentia: si electio non fuisset ante merita, Apostolus non bene dixisset, *essemus Sancti*, sed debuisset dicere, elegit nos, quia *eramus Sancti*; ergo &c. Tum quia ad *Roman. 8.* sic loquitur. *Quos prædestinavit, hos & vocavit, quos vocavit, hos justificavit; quos justificavit, hos glorificavit:* ergo prædestinatio est ante vocationem, & justificationem; ergo ante merita; quia merita sunt post justificationem, & vocationem.

Probatur etiam ratione: quia gloria, danda prædestinatis, est finis à Deo intentus, & merita sunt media ad talem finem: sed finis intenditur prius, quam media: ergo merita sunt posterius ad prædestinationem: Probatur minor: quælibet causa eò modò, quò causat, est prior suò effectu: sed finis ab operante intentus, est causa mediorum: ergo finis est prior in intentione, quam media. Probatur minor: finis ab operante intentus, est ille, qui movet operantem ad media, ergo est causa mediorum. Tum, quia si merita essent causa prædestinationis, ratio distinctionis bonorum à reprobis, essent talia merita; unde posset prædestinatus gloriari adversus reprobum, quòd esset contra Apostolum, dicentem: *ne ullus infletur adversus alterum.*

Obijcies primò ex Apostolo ad *Roman. 8.* *Quos præscivit, hos prædestinavit:* ergo prius Deus prævidit merita, deinde ex meritis prædestinavit, secus debèret dicere: *prius prædestinavit, & postea præscivit.* Tum quia *Divus Petrus in Ep. 2.* ait, *Satagite, ut per bona opera vestram vocationem certam faciatis;* ergo prius intenduntur opera, quam vocatio, & electio ad gloriam. Respondeo: has & multas alias similes auctoritates, loqui de prædestinatione, & electione ad gloriam, in ordine executionis, non intentionis, ut supra probavi; verum quidem est, quòd defacto ex operibus nostris meritorijs elevemur per Christi gratiam ad gloriam cœlestem, ad quam gratis ab æterno in intentione sua efficaci nos elegerat Deus, & vocaverat independentem à prævisis meritis.

Obijcies 2. Voluntas dandi gloriam, ut præmium, & coronam, non potest efficaciter intendi ante prævisa merita: Sed gloria datur defacto adultis ut præmium, & corona; ergo non potest efficaciter intendi ante prævisa merita. Minor patet ex *Apostolo*, ubi dicit: *reposita est mihi corona Justitiæ;* & alibi; *currite ut comprehendatis.* Major probatur: præmium & corona necessariam dicunt relationem ad merita, siquidem intuitu meritorum detur præmium, ut corona, aliàs id quod daretur, non daretur ut præmium meritorum, sed ut donum gratuitum; ergo cum gloria ut præmium, & corona, defacto detur, datur ex prævisis meritis. Respondeo, distinguo majorem: voluntas dandi gloriam in executione, non potest efficaciter intendi ante prævisa merita, concedo majorem; voluntas dandi gloriam non potest efficaciter intendi, in intentione ante prævisa merita, ne-

go majorem: pari modò distinguo minorem, & nego consequentiam.

Obijcies 3. In eodem instanti, quò gloria datur, ut corona, in eodem debet dari ex meritis prævisis; Sed etiam in ordine intentionis datur gloria ut corona; ergo in ordine intentionis debet dari ex meritis prævisis. Probatur minor: Deus dat in tempore, seu in executione gloriam, eò modò, quò ab æterno eam dare intenderat; Sed in tempore dat eam ut coronam; ergo etiam ab æterno intenderat eam dare ut coronam. Major per se patet, quia aliàs diversa esset voluntas, quâ actu eam dat, quam quâ ab æterno intenderat eam dare, quod non admittitur, eò quòd saperet variationem in Deo. Respondeo, concedo majorem; distinguo minorem; Sed etiam in ordine intentionis gloria datur ut corona, ex parte objecti, concedo minorem; ex parte actûs, nego minorem, & consequentiam. Distinguo pariter probationem minoris: Deus dat in tempore eò modò gloriam, quò ab æterno eam dare intenderat ex parte objecti, concedo majorem: ex parte actûs, nego majorem. Pariter distinguo consequens, & nego consequentiam; sicque Deus ex nullis meritis motus est ab æterno, seu ex parte intentionis, ad dandam gloriam, ut coronam: proinde ex parte actûs dat eam gratis; quia talis actus non est causativus gloriæ à meritis; nam Deus dicit: volo, quòd talis mereatur gloriam, & ecce, quòd gloria ex parte talis objecti, intendatur ut corona v. g. Dux videns militem otiosum, sinè meritis, dicit ei, accipe hunc ensen, dimica, & illum merere, quem tibi nunc dono. Certe talis Dux non fuit motus ab otio militis, ad dandum ei ensen, sed donatio ensis fuit merè gratuita, & tamen vult, ut dimicando eum lucretur, & sic intuitu dimicationis debebitur ei ut præmium; & corona. Ita à pari.

Obijcies 4. Si princeps velit dare præmium militi victori, non potest id efficaciter dare, nisi sciat sui victoriam: itaque nec Deus potest velle dare gloriam, ut coronam merenti, nisi prius videat ipsius merita; ergo non tantum potest actu dare, quod se tenet ex parte objecti, sed nec potest velle dare, quod se tenet ex parte actûs volitionis, sinè prævisis meritis. Respondeo: Principem posse ante meritum prævisum velle dare præmium, ex sua benevolentia militi, ut postea id mereatur, dimicando cum hoste: unde illa intentio dandi præmium, videtur efficax, ex amore, seu benevolentia velle dare præmium: attamen dando actualiter ipsi præmium, non fit ex amore, sed ex meritis. Vel transeat prima pars antecedentis, disparitas est: nam licet Princeps non possit velle dare præmium efficaciter militi sinè prævisis meritis, Deus verò potest, quia volitio Dei efficax dandi coronam, etiam si defacto non sint merita, ipse tamen facit merita, dando creaturæ rationali talia auxilia, quibus operando infallibiliter acquireret meri-

ta, sicque Deus dicere potest: volo dare tibi gloriam, ut coronam, quia licet non habeas merita, dabo tibi media ad hoc, ut consequaris merita. Princeps verò non habet in sua manu, merita militis dimicantis, nec potest illa causare, sed debet illa expectare, quousque sibi ea comparet.

Obijcies 5. Volitio Dei est in omnibus bene ordinata, ergo & prius intendit, quod prius ponendum est à parte rei. Sed merita prius ponenda sunt à parte rei, quàm gloria, ergo prius vult merita, quàm gloriam; consequentia prima constat, quia ordo posterioritatis & prioritatis, in Divinis actibus sumitur ab ordine, quem habent objecta inter se, ergo merita prius ponenda sunt. Minor subsumpta per se patet, quia merita causant coronam. Respondeo: concedo antecedens, distinguo consequens; ergo prius intendit, quod prius ponendum est ordine executionis, concedo consequentiam: ordine intentionis, nego consequentiam. Ad subsumptum: ergo prius vult merita ordine executionis, quàm gloriam, concedo consequentiam: ordine intentionis, nego consequentiam.

Obijcies 6. Illa intentio, quâ Deus independentè à prævīs meritis intendit electis gloriam, vel est efficax, vel inefficax. Si efficax: ergo illa sufficit, & superfluum merita, quia voluntas efficax habet infallibiliter suum effectum: si est inefficax, ergo gloria datur dependentè à meritis, quia ex intentione inefficaci nequit haberi effectus, ergo debet dari ex intentione efficaci, quæ non potest esse, nisi post prævīs merita, ergo &c. Respondeo, illam intentionem, quâ Deus independentè à prævīs meritis, intendit electis gloriam esse efficacem, & quia talis est, ideo eligit media ad finem intentum, nempe merita in ordine executionis.

Instabis: Si illa intentio est efficax, ergo includit merita, cum defacto gloria detur ex meritis, cum detur ex vi illius intentionis, alias non daretur. Respondeo: illam intentionem efficacem, includere merita, tanquam ipsius effectum, non tanquam causam sui ipsius, & sic Deus ex illa intentione efficaci movetur, ad danda merita electis, non verò ex meritis movetur, ad habendam illam intentionem de gloria conferenda.

Quæritur: Quænam sit causa reprobationis, an peccatum, vel solum Dei beneplacitum? circa hoc quæsitum duæ tractantur principales opiniones. Prima docet, Deum antequam prævīdisset ullum peccatum, aut meritum hominis, ex suo merè beneplacito alios eligere, alios excludere à Regno gloriæ, quamvis ad ignem non eos destinasset, nisi post prævīsum peccatum. Alij docent: reprobationem negativam, aliam non habere causam, quàm Dei beneplacitum: reprobationem positivam verò, semper habere causam peccatum. Nunc

11. Non datur ex parte reprobationis negativæ, seu non electionis ad gloriam. Probatur primò ex Apost. ad Roman. 9. O homo tu quis est, qui respondeat Deo, vis negativa.

nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? Tum quia habetur ibidem, quod *Esau* odio habitus fuerit, antequam quidquam mali fecisset, *Jacob* dilectus, antequam quidquam boni. *Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? absit: igitur non est volentis, nec currentis, sed misereantis est Dei.* Hoc ergo cum exponi de reprobatione positiva non possit, necessario debet de negativa; hoc est, *ly odium*, non debet intelligi de odio positivo, quod peccatum supponit. Unde ait Augustinus: non odit Deus *Esau* hominem, sed *Esau* peccatorem; ergo intelligitur de reprobatione negativa.

Probatur ratione: Reprobatio fuit anteprevīsa demerita: ergo nulla datur causa ex parte reprobi. Probatur antecedens: quia in eo signo fuit reprobatio, in quo fuit electio ad gloriam; sed hæc fuit anteprevīsa merita, uti superius in Conclus. 4. probavi: ergo & reprobatio anteprevīsa demerita.

Dico 6. Deus ante prævīsa peccata neminem positivè damnat, seu excludit à Regno, reprevīsa. Probatur 1. ex Sapient. 1. *Deus mortem non fecit, merita, post nec delectatur in perditione vivorum.* Et Ezechiel. 18. legitur: *nunquid voluntatis mea est mors nemini impij.* Et ex Apostol. ad Timoth. 2. legitur: *Vult nat. omnes homines salvos fieri.* Et Tobia 3. habetur: *Non delectaris in perditionibus nostris.*

Probatur etiam ratione: Non datur reprobatione positiva anteprevīsa demerita; ergo Deus neminem positivè damnat anteprevīsa demerita. Probatur antecedens: reprobatio positiva respicit culpam, seu peccatum; sed anteprevīsa demerita non fuit peccatum, cum non sit decretum de peccato: ergo &c. Tum, quia reprobatio non debet obesse summæ bonitati, & justitiæ Dei. Sed si Deus ante prævīsa peccata positivè aliquem reprobareret, seu damnaveret, obesset bonitati, & justitiæ Dei: Ergo &c. Major per se patet. Minor probatur: quia summæ bonitati opponitur crudelitas, & Justitiæ, damnatio sine causa prævīsa; sed si Deus ante prævīsa peccata aliquem positivè damnaveret, hæc duo, sc. crudelitas, & injustitia, ei obessent, uti legenti per se liquet, cum detruderet ad gehennam ignis aliquem, solum ex suo beneplacito, antecedenter ad prævīsa peccata.

Obijcies 1. In eo signo, in quo Deus efficaciter eligit prædestinatos ad gloriam, cogitat etiam de reprobis, & vult illos non eligere ad gloriam. Sed velle non eligere ad gloriam, est velle illos excludere à gloria: ergo in eo signo, in quo Deus aliquos eligit ante merita ad gloriam, alios reprobant anteprevīsa demerita. Tum, quia inter reprobationem, & electionem, non datur medium; ergo si aliquem non eligit, ipsum damnat; sed anteprevīsa demerita non eligit: ergo damnat. Respondeo: in eo signo, in quo Deus efficaciter eligit prædestinatos ad gloriam, reprobos non vult efficaciter eligere ad gloriam, bene tamen ineffaciter, quatenus dat eis auxilia sufficientia ex post facto, ut possint salvari mediantibus illis, si vellent. Ad minorem dico:

per

per hoc, quod Deus reprobos non eligat ad gloriam, non ipsos ab ea positivè excludit, sed solum negativè, scilicet negando eis media efficacia. Ad ultimum respondeo: dari inter reprobationem positivam, & electionem, medium, id est, reprobationem negativam, quæ consistit in negatione auxiliorum efficacium, per hoc tamen Deus non vult mortem peccatoris, sed dat ei auxilia sufficientia ad posse salvari, si vellet.

Obijcies 2. Deus in eo signo, in quo vult gratiam efficacem, illam vult propter salutem: ergo etiam in eo signo, in quo vult gratiam sufficientem, & permissionem peccati, illam vult propter damnationem. Respondeo: concedo antecedens, nego consequentiam; nam vel le gratiam sufficientem, est velle, ut homo per ipsam salvetur, si vellet; & velle permissionem peccati, non est velle peccatum, sed solum relinquere creaturam rationalem, ut pro suo libitu agat, quod vult, si bene, habebit præmium, si malè, poenam.

Obijcies 3. Quamvis corona, ut corona, in executione pendeat à meritis, sicut poena à demeritis, adhuc non potest Deus prius velle ordine intentionis gloriam per modum coronæ, quam merita; ergo etiam poterit velle prius poenam, quam demerita. Respondeo: concedo antecedens, nego consequentiam; quia Deus ex se ipso potest esse beneficus, & sinè meritis creaturarum ipsis dona conferre, non tamen esse crudelis, & injustus, ut supradixi.

Obijcies 4. ex *Calvino lib. 3. Instit. cap. 22. sect. 4.* qui hunc textum scripturæ ad *Romam. 9.* severe urget, videlicet: *Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori, sicut scriptum est, Jacob dilexi, Esau autem odio habui;* Sed Esau odio habere, denotat positivam damnationem ipsius. Respondeo, ibi scripturam pro odio intelligere reprobationem negativam duntaxat, hoc est, Deus non elegit Esau ex sua benevolentia ad gloriam. Ita quoque *S. Augustinus*, & alij.

23. *Negatio auxiliorum efficacium, & permissio peccati, sunt effectus reprobationis negativæ.*
Dico 7. Negatio auxiliorum efficacium, & permissio peccati proprii reproborum, sunt effectus reprobationis negativæ. Hic nota: in permissione peccati duo advertenda sunt: primo, quod Deus det auxilium sufficiens, quod homo possit non peccare, hoc non est effectus reprobationis negativæ, sed voluntas salvandi omnes. Secundum est, quod Deus non det auxilium efficax, hoc est, effectus reprobationis negativæ. His intellectis, sic proba conclusionem: Quando affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis; sed electio efficax ad gloriam, est causa auxiliorum efficacium, ergo negatio electionis efficacis, est causa negationis auxiliorum efficacium: nam ad negationem talium auxiliorum, sequitur permissio peccati, cum sit causa eorum impropria, eodem modo, quod una negatio est causa alterius negationis.

Dico 8. Sola poena æterna, aut alia cum illa proximè conjuncta, est effectus reprobationis

positivæ. Probatur: ad hoc, ut aliquid sit effectus reprobationis positivæ, debet sequi voluntatem divinam, positivè excludentem aliquem ad gloriam: sed poena æterna tantum, vel aliquid cum illa conjunctum, uti est mors, sequitur voluntatem divinam; ergo illa est effectus reprobationis positivæ. Major patet: minorem proba, quia positiva exclusio à gloria, fuit prævisa post finale peccatum, ergo tantum id, quod sequitur finale peccatum, est effectus reprobationis: sed hæc est poena æterna; ergo.

Pro corollario supra dictæ doctrinæ scire velles, quomodo creata libertas concordat cum certitudine prædestinationis, cum efficacia divinorum decretorum: nam videtur, quod certitudo prædestinationis, & reprobationis tollat libertatem humanam; illa enim supposita, quidquid fecerit prædestinatus ad gloriam salvabitur &c. Pro intelligenda difficultate,

Nota 1. Deum esse causam efficacissimam non solum quoad substantiam, verum etiam quoad modum cujuscunque entis, operationis &c. Hinc sequitur, quod non solum fiant ea, quæ Deus vult fieri: sed etiam fiunt eodem modo, quod Deus vult fieri, vult enim aliqua fieri necessario, aliqua libere.

Nota 2. Libertatem esse potentiam ad opposita, non simul ponenda, cum sit impossibile, sed ad opposita, divisim ponenda: nam de ratione libertatis est, similitudo potentiae ad opposita, non verò potentiae simultatis, quod explicatur per distinctionem sensus compositi, & sensus divisi: Dicitur sensus compositus, quia jungit compositum; dicitur sensus divisus, quia dividit actus oppositos v. g. Voluntas prædeterminata ad amorem, potest odio habere in sensu diviso, non in composito, hoc est, stante tali prædeterminatione efficaci ad amorem, retinet adhuc potentiam ad odium ponendum, divisim ab amore: nam voluntas dum amat, non potest odio habere, sicut dum sedeo, stante sessione, habeo potentiam ad ambulandum, non tamen ad ponendam ambulationem simul, cum sessione, sed tantum divisim. Alij idem explicant alijs terminis, & dicunt voluntatem prædeterminatam ad amorem, posse odisse potentiam antecedente, non consequente, vel possibilitatis, non futuritionis, vel actuabili, non actuali. His intellectis,

Dico 9. Certitudinem prædestinationis, & reprobationis, bene coherere cum libertate creata. Probatur: Deus prædefinendo voluntatem creatam ad operandum, non solum prædefinit substantiam talium actuum, sed etiam bene coheret modum, libere producendum tales actus; ergo cum libertate &c. nam decretum determinans, non potest ad te creatam, duo invicem contraria terminare; ergo certitudo prædestinationis, non repugnat cum libertate humana, ergo coheret ratione ejusdem decreti; nam Deus v. g. vi decreti efficacis movet voluntatem creatam ad amorem v. g. quia tamen est libera quoad modum, proinde Deus eam libere determinat ad operandum. Tum quia

14. Sola poena æterna per se est effe-

quia Deus est primum liberum, primum determinans per essentiam, Dominus voluntatis creatæ eminentissimus; proinde in se continet omnem liberam determinationem illius, cum sit libera per participationem; ergo potest illam causare sine præiudicio libertatis, relinquendo, quod ipsa se determinet, tanquam secundum liberum ad suos actus liberos. Tum quia causa efficiens potest producere effectus, quos eminenter continent; ergo &c.

Obijcies 1. Prædestinatio efficax tollit libertatem, ergo non bene cohæret cum libertate creata: Probatur antecedens: ille est liber, qui in sua operatione se ipsum determinat, & per se agit; sed prædestinatus non se ipsum determinat, nec agit, sed determinatur à Deo, & agitur; ergo &c. R. Nego antecedens; ad probationem distinguo maiorem: ille est liber, qui in sua operatione se ipsum determinat, & agit, vel tanquam proximum, & secundum determinans, concedo maiorem: vel tanquam primum determinans, nego maiorem: distinguo etiam minorem: sed prædestinatus non se ipsum determinat tanquam primum agens, concedo minorem: non se ipsum determinat, ut proximum, & secundum agens, nego minorem. Me explico: Voluntas creata, cum non sit primum agens, alias esset ens à se, proinde in sui determinatione non debet esse independens à Deo. Itaque dum se ad aliquid determinat, licet dependenter à Deo determinante, adhuc liberè se determinat, tanquam secundum determinans; ergo &c.

Obijcies 2. De ratione libertatis est, indifferentia ad opposita: sed prædestinatus ad gloriam, non est amplius liber indifferentiâ ad opposita, quia prædestinatio Dei infallibiliter consequitur suum finem. R. Concedo maiorem; distinguo minorem: prædestinatus non est amplius liber in sensu composito, concedo minorem: in sensu diviso, nego minorem, prout supra num. 14. notatò 2. clarè explicui, ubi videre placet &c.

Obijcies 3. Decretum prædeterminans Petrum ad actum amoris Dei, non potest eum odisse; ergo necessariò, & non liberè amat Deum. Probatur antecedens; si posset odisse, tunc Decretum Dei prædeterminans talem amorem, frustraretur: sed hoc est absurdum, eò quod denotaret variationem Divinæ voluntatis. R. Distinguo antecedens: voluntas prædeterminans Petrum ad amorem Dei, non potest odisse in sensu composito, (uti supra,) concedo antecedens: in sensu diviso, nego antecedens; id est, stante actu amoris Dei, non potest simul poni actus odij, nihilominus tamen in sensu diviso retinet Petrus potentiam ad ponendum actum odij. Et sic nego consequentiam.

Obijcies 4. Voluntas creata non potest prædeterminari per aliquod extrinsecum, præce-

dens suam deliberationem: ergo non potest prædeterminari à Deo ad aliquid. Probatur antecedens: quod est extrinsecum, & præcedit deliberationem voluntatis, non potest esse liberum voluntati subsequenti, alias voluntas in tali statu non posset se ad oppositum determinare; consequentia etiam ostenditur: quia voluntas Dei, seu Decretum, quò prædeterminat voluntatem creatam ad aliquid, est prius voluntate creatâ, saltem prioritate naturæ, cum sit primum movens; ergo prædeterminans voluntatem creatam, eam prædeterminat ante sui deliberationem, sicque tollit ei libertatem, cum vi talis decreti, non potest se ad oppositum determinare. R. Voluntatem creatam non posse prædeterminari per aliquod extrinsecum, præcedens suam deliberationem formaliter, concedo antecedens: non posse causaliter, nego antecedens. Me explico: nam verum quidem est, quod Deus per suum Decretum, quò prædeterminat voluntatem creatam, v. g. ad amorem, & præcedit eam ordine naturæ, non prædeterminat eam formaliter, quasi antecederet tollendo ei potentiam ad opposita, causaliter tamen eam prædeterminat, quatenus in nobis causat libertatem, quæ ex se inclinatur ad actum, ad quem Deus suò efficaci decreto eam prædeterminat, & sic solvitur tota objectio.

Obijcies 5. Prædestinatus certò salvabitur, & reprobatus certò damnabitur: ergo licet prædestinatus malè vixerit, salvabitur, & reprobus benè, damnabitur. R. Distinguo antecedens: prædestinatus pro certò salvabitur, ideo præcise, quia Deus ipsum prædestinavit ad gloriam, nego antecedens: (loquor secundum præsentem statum:) salvabitur, quia Deus ipsum prædestinavit, & quia ordine executionis, prævidit ejus futura merita, concedo antecedens; eodem modò, reprobus non damnabitur ideo præcise, quia Deus ipsum prævidit damnandum, sed etiam quia prævidit ipsius futura demerita, vi quorum damnabitur. Me explico: Deus prædestinati salutem non solum quoad substantiam præordinavit, verum etiam quoad modum, quò salvabitur. Sic v. g. Deus præviderat Petrum salvandum, qui fuit maximus peccator, negando Christum, præviderat etiam modum, quò salvaretur, dando ei gratiam poenitentiae, quâ deleteret peccata sua, pro salute consequenda; sic etiam latro in cruce pendens, ab æterno fuit prædestinatus ad gloriam, & Deus præsciverat, eum in vita finali poenitentiam acturum, quâ salvabitur: contra Judam præsciverat impoententem moriturum, ac damnaturum. Ex his colligis, quod Deus dependenter à meritis, ordine executionis salvet hominem, licet ab æterno independenter à meritis eum prædestinaverat: & sic hic benè quadrat illud dictum, qui creavit te, sine te, non salvabit te, sine te.

Intellectis prædictis Conclusionibus speculativis, ad Propositionem 56. ab Innocentio XI. reprobata accedo, quæ sic se habet: *Frequens Confessio, & communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.* Hæc propositio duo includit membra, se invicem excludentia; unum meritorium vitæ æternæ, quod est frequens Confessio, & communio, si debitò modò fiat: alterum demeritorium, & est vita gentilis, quæ quasi semper nutritur moribus depravatis, & corruptis, qui reddunt hominem inimicum Dei, & mancipium Dæmonis. Hinc

16. † *Fre-* Dico 10. contra propositionem 56. ab Innocen-
quens confes- tio XI. damnatam: frequens Confessio, & com-
fio, & com- munio, in his, qui gentiliter vivunt, non est nota
munio, in his, prædestinationis. Ratio est: quia, quomodo est
qui gentiliter possibile secundum legem ordinariam Dei, ut
vivunt, non homo continuò immensus in peccatis lethali-
est nota præ- bus, quotidie se ritè disponat ad gratiam, elicien-
destinationis. do actum contritionis, vel attritionis de pecca-
tis suis, pro Confessione ritè facienda, & com-
munionem dignè suscipienda; sicut capere non
valeo, quomodo ille, qui frequenter contritus,
vel attritus, confitetur, & communicat dignè,
possit diu perseverare in depravata vita, propter
tam magna auxilia, & bonas inspirationes, quas
DEUS in tali susceptione Eucharistiæ sibi elar-
gitur. Nam magni peccatores potius præ se fe-
runt signum reprobationis, quàm vitæ æternæ.
Audi Bernardum, dicentem: *O homo, si te vide-
res, mihi placeres, & tibi displiceret; sed quia te
non vides, tibi places, & mihi displices: veniet
tempus, cum nec mihi, nec tibi placebis; mihi
quia peccasti, tibi, quia ardebis.* Tum, quia
quæ sunt ad invicem opposita, unum non po-
test esse dispositio recta ad aliud: sed vita genti-
lis opponitur fructuosæ Confessioni, & com-
munioni; ergo non potest esse recta dispositio
ad illam; nam vita prava despicitur à Deo, cujus
gratiam valdè minuit, & peccatores abomina-
tur, ut ait Oseas cap. 9. *Ab alienati sunt in con-
fusionem, & facti sunt abominabiles sicut ea, quæ
dilexerunt; ergo &c.*

Hinc diuturni concubinarij, molles, magi
&c. dum sæpius confitentur, & communi-
cant, nec se emendant expellendo concubinam,
frenando mollietatem, desistendo à magijs, for-
noribus &c. ordinariè negatur ipsis absolutio,
quousque ab errore resipiscant, quia judica-
tur, non esse ritè dispositos, ad recipiendum ta-
le Sacramentum; & consequenter perseveran-
tia diuturna in pravo statu, qualis est vita gen-
tilis, potius indicat notam reprobationis, quàm
prædestinationis.

17. † *Signum* Dico 11. Signum prædestinationis, est diutur-
prædestina- na, & perseverans observantia divinæ legis. Ra-
tionis, est diu- tio est: quia quod juvat ad salutem, & conducit
turna, & per- ad vitam æternam, est signum prædestinationis;
severans ob- sed diuturna, & perseverans observantia Di-
servantia Di- vinæ legis est talis: ergo est signum prædesti-
vina legis,

nationis. Major per se patet: minor etiam, quia
qui observat legem Dei, lex erit illi fidelis. Tum,
quia diu observantes, & perseverantes in lege
Dei, reputantur justi: *Sed justus in perpetuum vi-
vent, & apud Dominum est merces eorum.* Sap.
5. ergo &c. Tum, quia Concil. Trident. sess. 6,
ait: *Bene operantibus, proponenda est vita æter-
na; ergo malè operantibus proponenda est
mors æterna; ergo, quomodo possibile est, ut de
illo, qui diu non observat legem Dei, licet fre-
quenter confiteatur, & post Confessionem re-
dit statim in pristinum lacum peccatorum, pos-
sit conjici, habere signum prædestinationis?*
*Montoya de Prædestinatione. disputat. 56. sect. 2.
num. 10.*

Colliges 1. Effectus prædestinationis inter do- 18. *Effectus*
na supernaturalia, tres enumerantur, &c. Vo- prædestina-
catio, justificatio, & glorificatio. Si verò est vo- tionis super-
catio inefficax, non est effectus prædestinatio- naturales, no-
nis, quia non conducit ad salutem. tantur.

Colliges 2. Justificatio, & gratia, quæ obti-
netur in fine vitæ, vel quæ ab initio, est effectus
prædestinationis; imò etsi justificatio interrup-
tatur per peccatum, & per poenitentiam vivifi-
cetur, est hujusmodi effectus, quia conducit ad
gloriam.

Colliges 3. Etiam dona naturalia sunt effe- 19. *Effectus*
ctus prædestinationis. Primò temperamentum prædestina-
corporis, felix ingenium, bona educatio, indo- tionis natu-
les ad virtutes prona, circumstantia nativitatæ, rales, assi-
& mortis, mors præmatura impeditiva peccati, gnantur.
consuetudo familiaris cum probis hominibus,
actus virtutum moralium, & alia quàm plura.

Quæritur ultimò, an plures homines sint præ-
destinati, an reprobi, & quid de libro vitæ.

Resp. 1. Per librum vitæ, juxta D. Thomam
art. 3. est conscriptio ordinatorum in mente
divina; seu est scientia visionis in divino in-
tellectu existens, omnes ad vitam æternam ele-
ctos complectens, de quibus loquitur Daniel
cap. 11. *Salvabitur populus omnis, qui scriptus
fuerit in libro vitæ.*

Resp. 2. Si attendam omnem congeriem ho-
minum, ab initio mundi hucusque progenito-
rum, tunc plures sunt reprobi, quàm prædesti-
nati; Nam *arcta est via, quæ ducit ad vitam, &
pauci sunt, qui intrant per eam*: Insuper, multi
sunt vocati, pauci vero electi. Uti fuerunt tot
idololatræ, Pagani, ac modò alij infideles, qui
longè superant numerum Alumnorum S. Ro-
manæ, & Orthodoxæ fidei. Quòd si loquar de
illis, qui in vera Romana fide, seu Ecclesia sint
educati, & perseverantes usque ad transitum
remanerint, tunc existimo plures esse præde-
stinatos, quàm reprobos. Ita quoque Suarez
lib. 6. cap. 3. contra Gonetum. In hac tamen quæ-
stione nè sis curiosus, nam soli Deo cognitus est
numerus electorum, in suprema felicitate locan-
dus. *Fac bonum, & salvaberis &c.*

TRACT. CXXXVI.

DE PRIVILEGIO.

Propositio 36. ab Alexandro VII. damnata, sic loquitur.
Regulares possunt in foro conscientiae uti privilegijs suis, quae sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum.

CAPUT Unicum.

De natura, divisione, & effectu Privilegij.

SUMMARIUM.

1. Privilegium definitur, cujus causa efficientes etiam notantur.
2. Privilegium Generale, particulare, personale, & reale, notatur.
3. Privilegia, quae sunt inserta in corpore juris, non revocantur per generalem revocationem.
4. Privilegia, quae in jure communi continentur, si per aliquam Bullam specialiter revocantur, censentur esse revocata.
5. Confessarii Societatis Jesu, nequeunt defacto per se absolvere à reservatis Episcopo.
6. † Regulares nequeunt uti suis privilegijs, revocatis expresse per Concilium Trident.
7. Quae dicuntur privilegia, viva vocis oraculo concessa, notatur.
8. An privilegia viva vocis oraculo Regularibus concessa, sint defacto revocata, opinio affirmativè notatur.
9. Secunda opinio docet, privilegia viva vocis oraculo concessa, non esse revocata.
10. Omnia privilegia, quae in litteris Apostolicis expressa non sunt, sunt ab Urbano VIII. abrogata.
11. Privilegia Regularibus concessa viva vocis oraculo, in foro conscientiae non amplius vigent.
12. Solvuntur objectiones.
13. Dicere, quod privilegia viva vocis oraculo concessa, defacto vigeant, est opinio tenuiter probabilis.
14. Regulares vi privilegiorum, non possunt defacto absolvere rapientes bona naufragantium, & malefactores mittendos ad triremes, ab omnibus casibus reservatis.
15. Si aliquod privilegium fuit uni Religioni viva vocis oraculo concessum, & alteri per Bullam, defacto non censetur esse annullatum.
16. Si aliquod privilegium viva vocis oraculo concessum, venerit in consuetudinem, non censetur esse abrogatum, nisi exprimatnr.

17. An Regulares privilegiati, possint defacto dispensare cum incestuosis, ad petendum debitum, & in voto simplicis castitatis, notatur.

Privilegium definitur, quod sit privata lex, concessa in favorem alicujus: *Sanctus Thomas 1. 2. quest. 96. art. 1. Valdensis tom. 1. lib. 2. art. 3. capit. 42. efficientes etiam notantur.*
Hic adverte: cui competit legem condere, ille & privilegium conferre potest. Sic Papa, quoad spiritualia, in toto mundo potest privilegium conferre: Episcopus in sua Diocesi: Quoad temporalia Imperator in suo Imperio, Rex in suo Regno privilegia distribuere potest &c. *Suarez, Bassani.* Hic adverte, quod eò modò, quò locutus sum de legibus, servatà proportionem intelligo de privilegijs.

Privilegia in varias classes dividuntur, & præcipuè in privilegium generale, & particulare: Generale est, quando omnibus conceditur; v. g. est privilegium saltem præscriptivum in Germania, ut in Quadragesima omnes possint comedere lacticia, ova, citra peccatum, &c. Privilegium particulare est, quando tantum uni personae conceditur, ut si detur uni solo confessario facultas absolvendi à censuris, & casibus reservatis: huc revocatur privilegium personale, quod conceditur personae intuitu suiduntaxat. Insuper aliud est reale, quod datur alicui Ecclesiae, Magistratui, loco &c. Alia brevitate causam omitto, quae videnda sunt apud *Layman. lib. 5. tract. 4. cap. 23. Bonacin. de Leg. disp. 1. quest. 3. pœnit. Suarez. lib. 8. de Leg. cap. 4. & alios.*

Inter privilegia, alia sunt inserta in corpore juris, alia extra. Quae sunt inserta in corpore juris, habentur pro lege communi, quae omnes obligat ad sui conservationem, & observantiam cationem.

3. Privilegia quae sunt inserta in corpore juris, non revocantur per generalem revocationem.

am, sicque huiusmodi privilegia non revocantur per generalem revocationem privilegiorum. Ratio est: quia hæc privilegia, non tantum privilegia, verum etiam publicæ leges esse censentur; ita Bonacin. cum Cassiano à Sancto Elia verb. Privileg. cap. 2. num. 14. ubi citat Lezanum.

4. Privilegia, Quod si privilegia, quæ in Jure communi continentur, specialiter in aliqua Bulla revocantur, si Ratio est, quia summus Pontifex eandem habet per aliquam potestatem, quam sui antecessores, concedentes Bullam specialia privilegia: ergo sicut alij ea concesserunt, hic potest ea destruere; nam non tenetur stare jurisditioni priorum Pontificum, cum non sit subditus, nec minor respectu illorum, eò quod suprema jurisdictio ei confertur à Deo, non ab antecessoribus suis. Ita cap. Sacros. & cap. Omnes. Capistranus de Autoritate Papæ. part. 2. Ex quo patet, quod Pontifex non teneatur servare formam præscriptam ab antecessoribus suis, in revocatione talium privilegiorum; sed per quamcunque potest revocare, dummodo mentio specialis fiat de ipsis, tunc illico censentur revocata.

5. Confessarii Ex mox dicto fundamento, non mihi arripet Mendus, qui in Bulla Cruciat. disp. 23. cap. su. nequunt 4. num. 49. docuit, Confessarios Societatis Jesu defacto per se posse absolvere à reservatis Episcopo. Ratio ipsius fuit: quia in tali revocatione non est servata reservatis Episcopo. forma revocandi; nam Gregorius XIII. in Bulla.

Aequum reputamus; concessit eis, ut eorum privilegijs unica revocatio præjudicare nequeat, sed solum trina ejusdem tenoris, distinctis vicibus facta: ergo cum hæc formula in revocatione talis privilegij de absolvendis poenitentibus à casibus Episcopis reservatis, servata non fuerit, voluit non esse revocatum. Sed meo videri hæc opinio ad summum est speculative probabilis, & tenuis probabilitatis, propter rationes supra datas. Legatur Diana tract. 10. res. 29. Propter eadem fundamenta rejicitur Aluisei in prædicta Bulla §. 4. dub. 7. num. 30. qui asseruit. Papam non posse revocare privilegia Regularia. Tum, quia Alex. VIII. damnavit propositionem, num. 12. docentem: Mendicantes posse absolvere à casibus Episcopis reservatis, sine licentia illorum; ergo &c.

Argumenta, quæ militant pro revocatione privilegiorum, insertorum in corpore juris: à fortiori militant de alijs privilegijs, concessis extra corpus juris. Hinc

6. Regulares Dico, contra Proposit. 36. ab Alexand. VII. res nequeunt rejectam. Regulares non posse uti suis privilegijs, revocatis per Conc. Trid. Ratio est, quia cuius est condere leges, illius est etiam destruere, & annullare; Sed Papæ est concedere leges, & dare privilegia, tamquam capitis visibilis Conciliorum, & Monarchæ Hierarchiæ Ecclesiasticæ in terris: ergo si aliquas leges condiderit, vel privilegia in rebus spiritualibus dederit, & ea iterum revocaverit, non erit licitum talibus privilegijs amplius uti. Hæc con-

clusio est per se nota, nec indiget aliâ probatione; ergo &c.

Hinc 1. non obstat privilegium Eugenij IV. concessum Cassinensibus, quod annuit, eorum privilegia esse irrevocabilia à Concilijs sequentibus. Nec obest restitutio, à Pio V. facta Minoribus Anno 1566. 25. Maij; qui concesserat, ut privilegijs à Trident. revocatis, possent in foro conscientiae uti. Ratio est: quia Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit: In tanta &c. ea revocavit. Et eodem modo Urbanus VIII. ea annullavit, quæ pro foro conscientiae Societati Jesu à Gregorio XIII. renovata fuere, ut idem Verde citatus refert. Tum, quia validissimâ autoritate Alexandri VII. intuitu propositionis suprâ relatæ, rejiciuntur; ergo &c.

Quæritur, an privilegia vivæ vocis oraculo à summis Pontificibus concessa, sint omnia defacto per Bullam Urbani VIII. revocata? Adverte, quod ideò dicantur privilegia vivæ vocis oraculo, quia oratenus duntaxat, sine scriptura, à Papa facta fuere.

7. Quæ dicantur privilegia vivæ vocis oraculo concessa, non ratur.

Ante responsionem ad quæsitum, bene iudico, pro tranquillitate conscientiarum apponere constitutionem prædicti Urbani VIII. quæ huiusmodi privilegia revocavit, & abolevit; & ne quidquam in hac parte fidelium intelligentiam lateat, quod vel angustiam, vel nimiam abusionem scientiæ causare posset, quivis per se perlustrare quibit. Sic ergo.

URBANUS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Alias fel. rec. Gregorius Papa XV. Prædecessor noster, ut subnascentibus jugiter variis difficultatibus, & abusibus, ex privilegijs à Sede Apostolica vivæ vocis oraculo sæpe numero concessis, obviam iret, constitutionem edidit tenoris subsequenti. videlicet: Gregorius Papa XV. Ad perpetuam rei memoriam.

Rom. Pont. in specula militantis Ecclesiæ divina providentia constitutus, gratias & indulta, à se, & prædecessoribus suis concessa justis interdum svadentibus causis, juxta creditum sibi pastoralis officij debitum, moderatur, aut revocat: prout rerum, & temporum qualitatibus debite pensatis, conspiciit in domino salubriter expedire. Itaque motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione, nostris aeq; Apostolica potestatis plenitudine, omnia & singula indulta, facultates, privilegia, gratias, & concessiones quasunque spirituales, & Ecclesiasticas quæ tam ad forum interius, quàm ad exterius spectant, ac tam ad supplicationem partium, quàm motu, scientiâ, & potestatis plenitudine, similibus à Sede Apostolica, quæ tamen vivæ vocis oraculo hactenus quan-

docunque, & qualitercunque, ex quavis etiam de necessitate exprimenda causa, quibusvis Collegiis, Capitulis, Ordinibus, tam mendicantium, quam non mendicantium, Societatibus, etiam Societatibus Jesu, ac Congregationibus quibuslibet, sive eorum, & earum respectivè Prepositis, Decanis, Magistris, Ministris, Prelatis, Prioribus, Rectoribus, Generalibus, vel Provincialibus, quocunque nomine nuncupatis; Superioribus etiam quomodolibet exemptis, ac Sedi prædictæ immediate subjectis, cujuscunque dignitatis, præeminentiæ, aut quovis privilegio munitis, non tamen ad supplicationem Regum concessas, in iis videlicet, quæ non sunt sortita effectum, tenore presentium revocamus, cassamus, tollimus, abrogamus, & annullamus, ac revocata, cassa, subrogata, & annullata, viribusque, & effectum vacua perpetuò fore, & esse, neque imposterum cuiquam suffragari posse, etiamsi expressa, & specifica mentio, etiam de verbo ad verbum de iis faciendæ esset, decernimus, & declaramus, firmis tamen, & in suo robore permanentibus, omnibus indultis, & alijs concessionibus prædictis, vivæ vocis oraculo S.R.E. Cardinalibus, ad ipsorum, vel aliorum quorumcunque favorem, propriâ S. R. E. Cardinalium manu firmatis, pro ipsis, vel aliis factis, & de quibus iidem S. R. E. Cardinalis testimonium in scriptis præbuerunt; decernentes presentes litteras, & in eis contenta quacunque, etiam ex eo, quod quicunque præmissis interesse habentes, seu habere pretendentes, ad hoc vocati, & auditi non fuerint, de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ, seu aliquo quocunque defectu notari, impugnari, redargui jure, vel in controversiam revocari, ad terminos juris reduci, aut adversus illas quodcunque Juris, gratiæ, vel facti remedium impetrari nullatenus posse, sed illas semper validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, sicque per quoscunque Judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, S. R. E. Cardinales, etiam de latere legatos, & Nuncios (Sublatâ eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & autoritate,) judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit, attentari. Non obstantibus præmissis, ac quibusvis constitutionibus, & ordinationibus, Apostolicis privilegiis quoque, indultis & litteris Apostolicis, Ordinibus, Societatibus, & Congregationibus prædictis, eorumque Prepositis, Decanis, Magistris, Ministris, Prelatis, Prioribus, Rectoribus, & aliis Superioribus prædictis, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, ac irritari, & aliis Decretis in genere, vel in specie, ac aliis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo

ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quavis alia expressa habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi presentibus pro plenè, & sufficienter expressis, & ad verbum insertis habentes (illis aliis in suo robore permanentibus,) hac vice duntaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscunque.

Volumus autem, ut presentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillò persona in dignitate Ecclesiastica constituta munitis, eadem prorsus fides adhibeatur in iudicio, & extra illud, quæ presentibus adhiberetur, si forent exhibita, vel ostensa, quodque eadem presentes litteræ, seu illarum exempla, ad valvas Basilicarum Sancti Joannis Lateranensis, ac Principis Apostolorum de Urbe, & in acie campi Floræ affixæ, omnes ita ardeant, & afficiant, ac si unicuique personaliter intimata fuissent. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die 2. Julij 1622. Pontificatus nostri Anno secundò.

S. Cardinalis S. Susannæ.

Cum autem experientiâ rerum magistrâ compertum sit, concessionibus, & gratiis vivæ vocis oraculo, etiam à S. R. E. Cardinalibus obtentis, & ipsorum manu firmatis sæpè ab his, in quorum favorem emanarunt, minus canonicè interpretatione extendi, & perperam in disciplina Ecclesiastica detrimentum executioni demandari, idcirco quantum cum Domino possumus, his, & alijs malis occurrere volentes, motu proprio, ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolica potestatis plenitudine, & de consilio nonnullorum venerabiliorum Fratrum nostrorum. S. R. E. Cardinalium, quibus negotium hujusmodi maturè discutiendum commissimus, omnia & singula privilegia, facultates, licentias, & gratias quascunque, per summos Pontifices prædecessores nostros, ac per nos vivæ vocis oraculo, & S. R. E. prædictæ Cardinalium quorumcunque manu firmata, quibuscunque Generalibus, Provincialibus, ceterisque Superioribus, & personis cujuscunque Ordinis, Congregationis, instituti, & societatis sive secularibus, sive regularibus, vel etiam ipsis Ordinibus, congregationibus, institutis, & societatibus, etiam Societatis Jesu, aut ejus Clericis, seu Presbyteris: aliisque personis prædictis, quacunque de causa, etiam de necessitate exprimenda, occasione, prætextu, vel colore, etiam intuitu, contemplatione, seu ad instantiam Imperatoris, Regum, Principum quorumcunque, aut aliis quomodolibet concessa, illorum, tenores presentibus, pro expressis habentes, tenore presentium revocamus, cassamus, tollimus, abrogamus, & annullamus, ac de cetero revocata, cassa, sublata, abrogata, & annullata, viribusque, & effectum vacua esse, & fore, nullisque prorsus deinceps suffragari posse, nec debere declaramus.

Præterea, ut presentes literæ omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, quanto citius innotescant: omnibus, & singulis Generalibus, & alijs quocunque nomine nuncupatis superioribus, quorumcumque Ordinum, congregationum, societatum, etiam Societatis Jesu, & institutorum, sub excommunicationis, ac privationis officiorum, & dignitatum, nec non vocis activæ, & passivæ pœnis, ipsò factò incurrendis, precipimus, & mandamus, ut infra tres menses proximos à die publicationis præsentium computandos, omnes & singulos Provinciales eorundem suorum Ordinum, congregationum, societatum, etiam Societatis Jesu, & institutorum, de eisdem præsentibus literis certiores faciant, earundemque præsentium exemplaria illis transmittant, qui quidem Provinciales sub eisdem pœnis teneantur singulis Superioribus Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, domorum, & locorum regularium præcipere, ut easdem præsentibus subditis suis, ut moris est, publicent.

Decernentes præsentibus literas, etiam ex eo, quod quicunque in præmissis interesse habentes, vel habere prætendentes, ad hoc vocati, & auditi non fuerint, de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ, seu alio quopiam defectu notari, impugnari, invalidari, redargui, in jus, vel controversiam vocari, aut ad viam, & terminos juris reduci, siue adversus quodcunque juris gratia, vel facti remedium impetrari nullatenus posse, sed illas semper validas, firmas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere. Sicque per quoscunque judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores (sublatà eis & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate,) judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si quid secus super his à quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstant præsertis literis hujusmodi, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, & quatenus opus sit, etiam regula nostra, de non tollendo jure quæsito, privilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis, eisdem Cardin. ac Ordinibus, congregationibus, institutis, & societatibus, eorumque Superioribus, quocunque nomine nuncupatis, sub quibuscunque verborum formis, & ten. ac cum quibusvis, etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsque efficacioribus, & insolitis clausulis, ac irritantibus, & alijs decretis, in genere, vel in specie, ac aliàs in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, & expressa, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium tenores præsentibus pro plenè, & sufficienter expressis habentes, specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscunque.

Volumus autem, quod præsentium transsumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarij publici subscriptis, & sigillò per se, in dignitate Ecclesiastica constituta, munitis, eadem prorsus ubique fides adhibeatur, quæ præsentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibita, vel ostensa, quoque eadem præsentibus literæ, siue illarum exempla, ad valvas Basilicarum prædictarum, & in acie Campi Floræ hujusmodi similiter affixa, omnes, quos concernunt, perinde arctent, & afficiant, ac si unicuique personaliter intimata fuissent. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die 20. Decemb. 1631. Pontificatus nostri anno nono.

M. Antonius Maraldus.

Die, & annò supradiçtò, affixa, & publicata fuit ad valvas Basilicarum Sancti Joannis Lateranensis, & Principis Apostolorum, ac in acie Campi Floræ, alijsque locis solitis, & consuetis, ut moris est, per me Andreæ Scalamm, Sanctiss. D. N. Papæ Cursorem.

Intellectà judiciò maturò Bullà præfatà, adhuc multi recentiores Theologi ambigüe loquuntur, quorum opiniones mox exponere non desinam. Modò

Respondeo ad quæsitum superius positum, 8. An privilegia esse opiniones Doctorum post prædictam constitutionem Urbani VIII. latam. Pri-
cis oraculò ma sententia docet, omnia privilegia vivæ vocis concessa, sint oraculò Regularibus concessa pro absolvendis defacto revocata, & alia, esse per memoratum Decretum revocata. Probatur, quia per Bullam revocantur omnia privilegia, quæ ore tenus, & sine notatur. signatura litterarum Pontificiarum concessa fuere; sed privilegia vivæ vocis oraculò sunt talia; ergo sunt revocata. Major patet ex notato quæstionis: minor colligitur ex ipso sensu Bullæ: consequentia est clara: igitur &c. Hæc assertio magis roboratur ex deductionibus inferius positis. Ita Card. de Lugolib. 4. respons. moral. dub. 33. num. 2. Quintana duennas tom. 1. tract. 9. Rocca fult in praxi tom. 2. part. 3. lib. 7. cap. 6. num. 44. Baldellus tom. 2. lib. 3. disp. 34. num. 19. Escobar in Theol. moral. tom. 1. lib. 6. sect. 2. cap. 33. Bordonus tom. 1. resol. 31. num. 4.

Secunda opinio docet, privilegia vivæ vo-
cis oraculò à Papa concessa, non esse revocata opinio, docet per prædictam constitutionem; Ratio est: quia privilegia vivæ vocis oraculò facta, si confirmantur ex certa scientia per Bullam alicujus culò concessa, Pontificis, cessant esse vivæ vocis oraculò, & non esse revocantur rationem juris, in corpore juris inserti: sed talia privilegia reverà sunt confirmata per constitutionis summorum Pontificum: ergo censentur esse leges. Minor probatur; quia Pius V. Gregorius XIV. & Paulus V. statuerunt in suis Decretis, ut privilegia mendicantium revocari non possint: ergo si sint inserta in corpore juris, siue vivæ vocis oraculò concessa, censentur irrevocabilia. Tum, quia dictus Pius V. addit, etiam post factam revocationem dicta privilegia reviviscere, quibus Regulares

uti possunt arbitrio sui Generalis; ergo non obstante revocatione *Urbani VIII.* privilegia vivæ vocis oraculò, retinent suum robur dependenter à Generali cujuslibet religionis. Tum, quia privilegia data intuitu justitiæ, sunt irrevocabilia: sed privilegia vivæ vocis oraculò sunt taliter data; ergo sunt irrevocabilia. Major patet, quia quod ex justitia alicui debetur, non potest amplius alterari. Minor probatur: quia privilegia sunt data Regularibus, intuitu meritorum propter magnos labores in vinea Domini exercitos, propagationem Sanctæ Matris Ecclesiæ, & fidei Catholicæ per Regulares, in toto terrarum Orbe disseminatæ, & insertæ; ergo sunt eis concessa intuitu justitiæ. Tum, quia privilegia sunt Regularibus collata per modum donationis: sed donatio acceptata est irrevocabilis, cum in legitimum contractum transeat, quæ ex natura sua est insolubilis; ergo &c. Hanc opinionem tuetur *Peyerimus in Privil. Minim. tom. 3. Cap. 12. constitut. 18. Leander à Murtia in Reg. S. Francisci, quest. 20. ad Cap. 6. num. 3. Garzia tom. 1. tract. 8. diff. 1. dub. 6. num. 6. Joannes de Soria in Summ. de Regul. dub. 1. Pellizarius in Manual. regul. tom. 2. tract. 8. cap. 1. sect. 5. num. 130. Laxena in Summ. quest. regul. tract. 1. cap. 3. num. 2. & alij quàm plures, relati à Diana.*

Ecce hæ duæ opiniones, mox expressæ, se invicem excludentes, ambæ videntur probabiles, tam quoad authoritatem intrinsecam, propter rationes expositas: quàm propter authoritatem extrinsecam tantorum Doctorum; nihilominus tamen pro ulterius indaganda veritate, sequentes expono Conclusiones; & in primis

† 10. *Omnia privilegia, quæ in literis Apostolicis expressa sunt, ab Urbano VIII. ab omni Sacra Romana Ecclesiæ Cardinalibus obtemporata sunt.* Dico 1. Certum esse, *Greg. XIII. & Urbani VIII.* omnia privil. quæ in literis Apostolicis expressa non reperiuntur, abrogasse: ita clarè constat ex præfata bulla Urbani VIII. ubi sic loquitur: *cum ces expressa non autem experientia rerum magistrâ compertum sunt, ab Ur-* sit, concessionem, & gratias vivæ vocis oraculò et ibano VIII. ab am à Sacra Romana Ecclesiæ Cardinalibus obtemporata sunt. *tas, & ipsorum manu firmatas, sæpè ab his, in quorum favorem emanarunt, minus Canonica interpretatione extendi, & perperam in disciplina Ecclesiastica detrimentum executioni demandari; idcirco quantum cum Domino possumus, his, & alijs malis occurrere volentes, motu proprio, ex certa scientia, ac matura deliberatione, nostra, deque Apostolica potestatis plenitudine, omnia, & singula privilegia, facultates, licentias, & gratias quascunque, per summos Pontifices prædecessores nostros, ac per nos vivæ vocis oraculò concessa, revocamus, cassamus, tollimus, abrogamus, & annullamus.* Ecce, quòd citata verba Pontificis, clarè exprimant privilegia, vivæ vocis oraculò concessa, tam ab antecessoribus suis, quàm per se ipsum, revocare, & non qualitercunque, sed de plenitudine potestatis, & ex certa scientia, cum experientia rerum magistrâ compertum sit, hujusmodi gratias minus canonicâ interpre-

tatione extendi, & perperam in disciplina Ecclesiasticæ detrimentum executioni demandari. Ex hoc citato textu sic discarro, &

Dico 2. Primam opinionem in foro conscientie tenendam esse. Et ratio est: quia licet privilegia vivæ vocis oraculò concedantur confirmata *legia regularibus concessa* fuisse in genere ab alijs summis Pontificibus, per *vivæ vocis oraculò in foro* hoc non inveniuntur scripta de verbo ad verbum in litteris Apostolicis, quæ conditio requiritur ad valorem hujusmodi privilegiorum; ergo sunt revocata. Tum, quia admitto argumentum *Beati Pij V.* quòd privilegia regularium sint irrevocabilia à successoribus suis de potestate ordinaria; per hoc non sequitur, quòd non possint revocari de plenitudine potestatis. Ratio est; quia summa potestas Pontificum, non dependet ab antecessoribus suis, sed ei confertur divinitus. Ità colligitur ex *Cap. Sacrosan. & Cap. Omnes. Capistran. de Autoritate Papæ. part. 2.* Nam quivis Pontifex est immediatus Vicarius Christi, supremus Legislator, & Monarcha quoad spiritualia in hoc mundo, proinde non tenetur stare constitutionibus antecessorum suorum: ergo cum *Urbanus VIII.* expressè revocaverit de plenitudine potestatis privilegia, vivæ vocis oraculò aliquando concessa, censendum est, ea modò nullatenus vigere. *Baldellus tom. 2. lib. 3. disp. 34. num. 19. & alij citati.*

Ad prima argumenta opinionis contrariæ, *12. Solon obiectio* sufficit respondere, quòd Antecessores Pontifices non possint ligare potestatem plenariam successorum Pontificum, eò quòd non sint eorum subditi, nec minoris conditionis, & authoritatis, quàm ipsi, consequenter, si hi aliquid renovent, vel revocent gratias Antecessorum Pontificum de plenitudine potestatis, remanent revocatæ, & abrogatæ. Ecce ex hac responsione totum robur argumentorum corrui.

Ad aliud argumentum, quòd dicit, hujusmodi privilegia esse data ex justitia, ergo sunt irrevocabilia: Respondeo, nego, quòd rigorosè dici possit, quòd sint data ex justitia, sed tantum ex remuneratione. Ratio primi est: quia Religionem, quæ promovenit fidem Catholicam, & laborant in vinea Domini, tenentur vi suarum constitutionum, & intuitu Evangelij Christi, disseminare in omni terra Fidem Catholicam, vi cujus laboris in cœlis accipient mercedem suam, non hic in terris. Tum, quia licet concederetur hujusmodi privilegia esse data ex justitia, cessat tamen talis contractus (si contractus dicens est,) quando vergit in detrimentum boni publici, eò modò, quòd Belli Dux intuitu meritorum, V. g. Titij militis, qui strenuè pugnavit contra hostem, promoveret eum ad Chiliarchatum, talis promotio diceretur ei debita, ex justitia latò modò, ob præstita merita in bello, quia Titius aliunde titulo militis tenetur hostem prosterne, si possit; ita concessio privilegiorum Regularibus dicitur esse ex justitia improprie, ob merita Ecclesiæ præstita: Quòd si postea

Titius

Titius Chiliarcha, ambuteretur, & male impenderet eum, cum detrimento boni publici, datus enim illi fuit, ut robustum cum hoste dimiceret, non ut suum militem perniciosè destruat; & dum alij pro patria certant, ipsemet solus à pugna se retrahat, cum notabili periculo amittendi patriam, & victoriam: si in hoc casu Titius deficeret, & exinde spoliaretur chiliarchatu, annè fieret illi injuria? nequaquam; quia licet pro præterito illum merebatur, modò verò demeritus est. Eodem modò respondeo ad rationes supra allatas in secunda opinione: licet summi Pontifices concesserint Religiosis privilegia vivæ vocis oraculò, talibus verò abutebantur in detrimentum Reipublicæ Spiritualis, uti expressè annuit *Urbanus VIII.* inquiens: *cum compertum sit, concessionem, & gratias vivæ vocis oraculò ab his in quorum favorem emanarunt, minus canonice interpretatione extendi, & perpetuam in discipline Ecclesiastica detrimentum executioni demandari; idcirco annullatæ sunt; ergo nulla facta est Regularibus injuria, illa revocando.*

13. † Dicere, Dico 3. Admittere, quòd privilegia vivæ vocis oraculò, defacto vigeant, est opinio tenuiter probabilis, quæ cum importet dubium practicum, nunquam ad praxim deducenda est. Ratio est: quia opinio, quæ caret solidò fundamento, non est practicanda; sed hæc opinio est talis; ergo &c. Major per se est clara; minuter probatur deducitur ex rejectione illorum fundamentorum, superius relatorum; ergo cum opposita sententia sit clara, illa est tenenda, non ista: sic quoque sentit *Cardenas differt. 2. cap. 6. art. 7. quest. 5. à nrm. 363. &c.*

14. Regula- Hinc cessat facultas absolvendi eos, qui bona naufragantium rapuerint, licet eis restitutio consueta injungeretur. Hoc privilegium non fuit vivæ vocis oraculò concessum à *Gregorio XIII. die 18. Maij anno 1584.* Confessarijs Sorapientes Societatis JESU. Cessat etiam, & privilegium absolvendi malefactores ad trirèmes mittendos, & ab omnibus casibus reservatis, sicut in articulo malefactores mortis, quia & hoc privilegium concessum fuit à *Pio IV.* vivæ vocis oraculò eidem Societati. Corruit etiam privilegium à *Leone X.* concessum Minoribus vivæ vocis oraculò, posse ritè satisfacere suæ obligationi, recitando solum mentaliter horas canonicas. Ratio est, quam ego exposui de horis canonicis, quia præceptum est recitandi hujusmodi horas vocaliter, non mentaliter. Alia privilegia vide apud Patrem *Rodriguez,* & in nostro compendio *P. Auch,*

quæ vivæ vocis oraculò concessa fuere duntaxat.

Si factum est, quòd aliquod privilegium uni Religioni fuerit per Bullam concessum, & alteri idem privilegium vivæ vocis oraculò confirmatum, tunc si hæc Religio communicet cum illa in privilegijs per litteras Apostolicas concessis, tale privilegium, licet sit solum ore tenus concessum, & confirmatum, per Bullam *Urbanæ VIII.* non est alteri per Bullam annullatum. Ratio est: quia vi communicationis per Bullam illud obtinet. Ità *Peyerinus,* non censetur *Bordonus* penes *Basseum* verb. *Privilegium. n. esse annullatum.*

Quòd si aliqua privilegia olim fuerant à summis Pontificibus concessa solum ore tenus, quæ per longam consuetudinem, à lege præscriptam, devenerunt in praxim, non censentur per dictam Bullam *Urbanæ VIII.* abrogata. Ratio est: quia lex non revocat consuetudinem legitimam, rit in consuetudine in 6. *Snarez, Basseus, & alij &c.*

Regulares privilegiati, pro confessionibus abrogatum, exaudiendis approbati, & expositi, possunt homines exprime- die dispensare, tam cum incestuosis ad petendum debitum conjugale, quam cum illis, qui cum voto simplicis castitatis contraxerunt males privilegium, ut reciprocè possint petere, & red- dere debitum. Hoc privilegium concessum defacto est vivæ vocis oraculò à *Pio V.* ut refert *Rodri- quez n. 9. & 10.* vi cuius indulti corruerent hoc incestuosis, ad privilegium si non fulciretur per Bullam *Engel- denij IV. Congregationi S. Justine* annò 1436. prid. bitum, & in *Kal. Julij datam.* Hanc refert etiam *Sorbus* in voto simplicis Annotazione ad *Compend. Mendicant. verb. Di- castitatis, no- spensat. factam à Martino V. Monachis S. Bene- tatur.*

dicti ex quo deducit *Basseus, verbò Privileg. n. 8.* defacto hanc opinionem probabilem esse, citans *Thomam Hurtadum* in *res. morali tract. 12. num. 1199. Brunonem Chasaing. de Privileg. Regularium. tract. 1. cap. 2. proposit. 6.* Mihi tamen hoc assertum dubium videtur. Ratio est: quia *Alexander VII.* omnia privilegia hujusmodi tenoris annullavit, & defacto *Urbanus VIII.* illa annullat. Nihilominus tamen, si privilegia, quæ à Trident. fuerunt abrogata, de novo Casinensibus concessa, & revalidata sint, do manum *Basseo &c.*

Plura de renovatione, communicatione, alijsque qualitatibus privilegiorum, quæ non ad meum scopum tendunt, vide apud Doctores, de quo plura in tractatu de Regularibus, Voto, Absolutione, Dispensatione,

TRAC. CXXXVII.

DE PROBABILITATE.

Propositio 27. ab Alexandro VII. damnata.

Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censerī probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica, tanquam improbabilem.

Propositio 3. ab Innocentio XI. proscripta est.

Generatim, dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

Propositio 3. ab Alexandro VIII. rejecta est.

Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.

CAPUT I.

De quidditate, & divisione Probabilitatis intrinsecae.

SUMARIUM.

1. Vox probabilitatis describitur.
2. Primum fundamentum probabilitatis unde sumatur, notatur.
3. Secundum fundamentum probabilitatis.
4. Tertium fundamentum probabilitatis.
5. Opinionis probabilis descriptio, notatur.
6. Quid est opinio speculativa, & practica, notatur, & utrum speculativa possit reduci ad praxim.
7. Sub qua ratione opinio speculativa potest reduci ad praxim, notatur.
8. Variæ opiniones probabiles, notantur.
9. Quid importat opinio tenuis probabilitatis, quid vera probabilitatis, quid opinio probabilior, & quid probabilissima.
10. † Propositio 3. ab Innocentio XI. damnata, notatur.
- Non omnis opinio, quæ ab aliquo censetur improbabilis, talis ab omnibus existimari debet.
11. Quando aliqua opinio censetur esse improbabilis, notatur.
12. Probabilitas dubij practici, notatur.

13. Probabilitas intrinseca quid sit, notatur.
14. Probabilitas extrinseca quid sit, notatur.
15. Probabilitas intrinseca, est omnibus probabilitatibus probabilissima.
16. Opinio intrinseca probabilitatis, praefertur omni probabilitati extrinsecae.
17. An unus Doctor possit toti Universitati contradicere, notatur.
18. Opinio certè probabilis, & opinio probabiliter probabilis, est ejusdem securitatis.
19. Opinio minùs probabilis, respectu opposita probabilioris, non est improbabilis.
20. ✕ Probabilitas tenuiter probabilis, est damnata in propositione 3. ab Innocentio XI.
21. Cùra damnationem potest quis sequi opinionem tenuiter probabilem, si urgeat gravissima necessitas.

SI consideretur etymologia vocis probabili- 1. Vox probabile, est medium inter duo extrema, scilicet inter certū, & non probatum: nam scribitur. importat aliquid plus, quàm non probatū, & minùs quàm certum: sicque probabilitas est incompleta rei manifestatio; seu est cognitio, & notitia

notitia rei cum aliqua dubitatione, quod res aliter se habere possit, quam à nobis cognoscatur.

2. Primum

fundamen-
tum probabi-
litas unde
sumitur,
notatur.

Fundamenta probabilitatis tot dari possunt, quot certitudinis. Et quidem primum fundamentum certitudinis desumitur à ratione intrinseca; Secundò desumitur ex dicto illius, qui in dicendo errare non potest; ita fundamentum probabilitatis desumitur ab autoritate, seu dicto alicujus viri fide digni, licet in dicendo errare possit; in quantum est fide dignus, facit cognitionem; in quantum potest errare, facit dubitationem. Hinc fit, quod autoritas scriptorum, & dicta, vel opiniones sapientum, faciant maximum probabilitatis fundamentum prout docet Aristoteles lib. 1. Topic. cap. 8. qui probabilem, & dialecticam propositionem illam esse, ait, quæ vel omnibus, vel pluribus sapientibus, non dico certa, sed probabilis & verisimilis judicatur.

3. Secundum

fundamen-
tum probabi-
litas.

Fundamentum secundum certitudinis, est evidentia sensus: fundamentum verò probabilitatis, est non clara cognitio sensus, quæ per indicia, conjecturas, & signa obtinetur, de qua loquitur Philosophus lib. 1. Poster. tex. 44.

4. Tertium

fundamen-
tum probabi-
litas.

Fundamentum 3. certitudinis, est evidentia intellectus, quæ reperitur in propositionibus per se notis. Sed quia intellectus in omnibus non potest habere certam evidentiam, & multi homines rudes, ignorant plures propos. per se notas, unde provenit, quod tales cognitiones respectu illorum sint solum probabiles: itaque cognitio intellectus non evidens, est fundamentum probabilitatis. Ex his colligitur, quod omnis cognitio, quæ habet aliquod fundamentum veritatis incertæ, sive in autoritate dicentis, sive in lumine intellectus, aut sensus, dicatur cognitio probabilis, prout ipsemet Arist. lib. 1. Poster. testatur. His intellectis, descendendo ad quidditatem opinionis probabilis, & dico:

5. Opinionis

probabilis
descriptio no-
tatur.

Opinio probabilis definitur, quod sit actus intellectus, tendens in objectum suum cum formidine partis oppositæ: vel est assensus ad unam partem cum formidine alterius, propter motivum probabile. Distinguitur à dubio, eo quod illud suum suspendit iudicium, circa objectum propositum, hæc adhæret objecto, ex motivo alicujus rationis gravis, vel autoritatis. Ita quoque Joannes Martinez de Prado tom. 1. moral. cap. 1. quest. 1. sect. 1. Sanchez lib. 1. cap. 9. num. 6. Layman. lib. 1. tract. 1. cap. 5. sect. 1. & communiter Theologi docent.

6. Quid est

opinio specu-
lativa, &
practica, no-
tatur, & u-
trum specu-
lativa possit re-
duci ad pra-
xim.

Opinio dividitur in practicam, & speculativam. Opinio speculativa illa dicitur esse, quæ in Scholis & Cathedris intuitu rationum, quibus innititur, ut probabilis suaderi potest, v. g. sit ne hic vel ille contractus licitus &c. Opinio practica est, quæ versatur circa mores, & contractus humanos, quatenus intellectus illuminat voluntatem, ac judicat per pensis omnibus difficultatibus, licitum esse, hic & nunc operari, & forte jam stat pro possessio, ut tunc ad actum reduci possit. Arauxo disp. 9. assert. 1. num. 7. Joannes Martinez de Prado tom. 1. moral. Cap. 1. de

Consc. cap. 9. 2. sect. num. 7. Hi Doctores volunt, non licere opinionem purè speculativam ad praxim deducere.

Alij autem, ut Sancius, Pasqualig. contentunt, quod si aliqua opinio speculativa non possit reduci ad praxim, in illis materijs, quæ practice admittunt, v. g. propter aliquam oppositam legem, quæ illi resistit, vel ob aliquod inconveniens, quod inde sequeretur, tunc talis opinio neque speculativè sit verè probabilis, quamvis hic, & nunc defectus improbabilitatis non cognoscatur; proinde bene observat Sanchez lib. 2. de Matrimonio. disp. 41. num. 5. inquit: si omnes circumstantiæ, & inconvenientiæ, quæ in praxi occurrere solent, speculativè benè perpendantur, ita ut nulla amplius superveniat difficultas speculativa, quæ aliquam actionem humanam improbabilem reddat, tunc in hoc sensu omnis opinio speculativa potest reduci ad praxim.

Ratio est: quia cognitio speculativa ita illuminat voluntatem circa opus faciendum, ut planè nulla ei occurrat difficultas superanda, cur ad praxim non possit deduci: ergo opinio speculativa, hoc modò considerata, potest securissimè reduci ad praxim, quia nihil invenitur in opinione speculativa, quod discordare possit cum opinione practica: igitur cum cognitio speculativa dirigat voluntatem ad opus, tale debet esse iudicium practicum, quale est speculativum, consequenter cum speculativum censeatur probabile, etiam practicum erit probabile: è contrà si speculativum erit improbabile, etiam practicum erit tale, siquidem in hoc sensu, opinio practica tutum suum robur accipit à cognitione speculativa: ergo &c. Ita quoque Serra 1. 2. quest. 19. art. 6. dub. 4. Diana part. 2. tract. 13. resol. 5. Lugo de Probabil. cap. 3. quest. 4. Henriquez, Marchado, & alij.

Opiniones probabiles multiplicis generis 8. Variæ assignantur, ex quibus aliæ sunt certè probabiles, aliæ sunt probabiliter probabiles: insuper aliæ sunt dubiæ probabilitatis, aliæ sunt tenuis probabilitatis; quæ ratio probabilitatis triplicem admittit gradum, positivum, comparativum, & superlativum, secundum triplicem gradum motivorum.

Ex assignatis opinionibus, præceteris nota 9. Quid im-terminum tenuis probabilitatis, qui importat portet opinio oppositionem cum termino vera probabilitatis: tenuis probabilitatis, quid nam quando aliqua opinio est tenuis, intelligi-
tur, quod sit sine gravi Fundamento, & habere vera probabi-
censetur solum aliquam levem rationem exigui litatis, quid
momenti, quâ intellectus humanus non convin- opinio proba-
citur: probabilitas vera importat solidum & bilior, & quid
grave fundamentum, vi cujus movetur intelle- probabili-
ctus ad assentiendum objecto, quod proponitur. ma.

Ecce quantà disparitas inter opinionem tenuiter probabilem, & verè probabilem. Hinc in materia probabili, si motivum est bonum, dicitur opinio verè probabilis, quia ipsa ratio probabilitatis in tali motivo bono firmatur; si motivum comparativè est melius, vocatur opinio probabilior: si motivum est optimum respectu

Uuuu

alio-

aliorum, dicitur opinio probabilissima, in tali ratione stabilita; prout etiam concordat Sanchez in decal. cap. 9. n. 5. Bordonus tom. 3. resol. 94. n. 16. cum alijs pluribus.

† 10. *Propositio 3. ab Innocentio XI. intrinseca, sine extrinseca, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeat, confis- tatur.*

Pro opinione damnata ab Innocentio XI. propositione 3. generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sine extrinseca, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeat, confis- aliquid agimus, semper prudenter agimus: intelli- gitur illa, de cujus probabilitate merito dubi- tant multi viri sapientes, & quamvis habeat ali- quam probabilitatem apparentem, generat ta- men dubium practicum, in quo tutior pars eli- genda est: & quidem signa hujus opinionis te- nuiter probabilis, sunt: Primò, quando dubi- tatur de probabilitate opinionis, & de firma ra- tione ejusdem, & quando Auctor, qui illam do-

Non omnis o- pinio, quæ ab aliquo cense- tur improba- bilis, talis ab omnibus exi- stimari debe- at.

cet, non est omni exceptione major, nec dat ra- tionem ejusdem. Hic tamen adverte, quòd sæpè ab uno, vel altero Doctore dicatur aliqua opinio improbabilis, per hoc præcisè non debet talis censeri, nisi careat ratione, vel demonstre- tur ejus improbabilitas. Nam testatur Arriaga tom. 8. disp. 44. num. 5. quòd aliquando Docto- res etiam probabiliores opiniones vocent erro- neas, & improbables; nam sæpè sæpius eadem opinio eidem homini ex una ratione potest esse probabilis, & ex alia ratione improbabilis; imò uni certa, alteri probabilissima, tertio probabi- lis, quarto falsa, aut improbabilis, ex diversis mo- tivis, quæ magis penetrantur à perspicacioribus ingenijs, quàm ab imbecillibus. Sic etiam sentit Bordonus tom. 3. resol. 53. Sanchez in Decal. cap. 8. num. 19. quòd etiam colligitur ex cap. Cer- te. 18.

11. *Quando aliqua opinio censetur esse alij firmiter asseverant, esse improbabilem, vel improbabilis, parum tutam, vel malè auditam à Theologis, & notatur.*

Quando verò tantum unus, vel alter, ali- quam opinionem docet probabilem, & plures censetur esse alij firmiter asseverant, esse improbabilem, vel improbabilis, parum tutam, vel malè auditam à Theologis, & esse rejiciendam; vel quando dubitatur, an ra- tio opinionis sit levis, an gravis, (nomine ratio- nis levis intelligitur etiam ratio sophistica, & æ- quivoca,) tunc censetur esse improbabilis.

12. *Probabi- litas dubij practici, no- tatur.*

Probabilitas dubij practici est, quando nul- la occurrit ratio probabilis, sive intrinseca, sive extrinseca, (de qua inferius,) vi cujus intellectus deponat dubium.

13. *Probabi- litas intrinse- ca quid sit, notatur.*

Insuper adhuc duplex est probabilitas: una intrinseca, alia extrinseca: ad quas supradictæ probabilitates reducuntur. Probabilitas in- trinseca est, quæ fundatur in ipsis rationibus, seu motivis, vi quorum ipse intellectus, ex impe- rio voluntatis movetur ad assentiendum inde- penderet ab omni dicto Doctorum, uni parti potius quàm alteri, & elicit judicium prudens circa tale objectum, vel ipsum approbando, ut bonum, vel rejiciendo, ut malum. Sic etiam Pater Moya tract. 1. de Opin. probat. quest. 1. num. 4.

14. *Probabi- litas extrin-*

Probabilitas extrinseca est, quæ nititur solâ autoritate, sive plurium, sive solum unius docti, & prudentis viri, vi cujus movetur intel-

lectus ad assentiendum objecto, vel ipsi dissen- ciendum, eò quòd vir pius, prudens, & doctus ita etiam existimet. Sic quoque discurrit Cassa- dorus in Decal. 7. num. 17. de Causa possess. Barda tract. de Conscientia. discept. cap. 1. n. 1.

Attentâ consanguinitate expositarum pro- positionum damnatarum, quarum una Alexan- VII. in num. 27. altera Innocentij XI. num. 3. ter- tia Alexandri VIII. num. 3. superius expressarum, nunc meò judiciò

Dico 1. Probabilitas intrinseca est omnibus 15. Probabi- litatibus probabilissima. Ratio est: quia intrinse- quia probabilitas intrinseca, cum ducatur recta ca, est omni- ratione, tamquam lege naturali, eò modò flectit intellectum, ut inducatur ei assentire absque omni formidine in oppositum; aliàs prudenter non operaretur, supra quòd ait Plinius lib. 1. In re magna vincat ratio auctoritatem.

Opinio intrinsecæ probabilitatis, præfertur 16. Opinio in- omni probabilitati extrinsecæ. Ratio est: quia intrinseca pro- nemini licet à recta ratione deflectere, opposita bilitatis, quacumque auctoritate, eò quòd intellectus, præfertur utpote potentia necessaria hujusmodi ratione omni proba- imbutus, ita firmat suum assensum, ut sine for- bilitati ex- tiori ratione nequeat auctoritati extrinsecæ ad- trinsece, hærere: aliàs imprudenter ageret; ergo &c. Tum, quia Cicero de Natura Deorū. lib. 1. ait: Non enim tam auctoritatis, quàm rationis momenta querenda sunt: & lib. 2. de Legib. sic loquitur: Lex vera, atque Princeps, ipsa ad jubendum, & providendum, est ratio recta: ergo probabilitas intrinseca est Princeps omnium probabilitatum probabilissima.

Hinc docet Glossa verbò Sententia. dub. 31. & 17. An una cap. 1. De his, quæ sunt à major. Unum Docto- Doctor possit rem cum ratione posse toti Universitati contra- toti Universi- dicere, & illi plus credere, quàm multis sine ra- tati contradi- tione. Ita Abbas in cap. ult. De fer. Maranda in cere, notatur. Medull. decret. verb. Opinio. Decius consult. 259. Azorius tom. 1. lib. 2. cap. 16. quest. 6. Bonacina disp. 2. de Legib. qu. 4. punct. 9.

Dico 2. Opinionem certè probabilem, & 18. Opinio opinionem probabiliter probabilem, esse ejus- certè probabi- dem securitatis; quòd sic probo: non minus lis, & opinio opinio probabiliter probabilis, quàm opinio cer- probabiliter- tè probabilis, est verè probabilis: sed opinio ve- probabilis, est- rè probabilis, flectit intellectum ad sui assensum: ejusdem secu- ergo etiam opinio probabiliter probabilis; quia- ritatis. eò ipsò, quòd non excedat limites probabilita- tis, nititur fundamento gravi, cum formaliter major probabilitas non excludat minorem, si- cut major lux non excludit minorem. Nam mi- nor potest eodem modò cæteris paribus præ- stare suum effectum indigenti, quò major; er- go & opinio probabiliter probabilis, respectu o- pinionis verè probabilis. Tum, quia qui pro- babiliter procedit, prudenter procedit: sed qui format probabile judicium, de probabilitate opi- nionis probabiliter probabilis, probabiliter pro- cedit: ergo prudenter procedit: aliàs innume- rabilibus scrupulis porta aperiretur. Nam quis esset hic, qui semper certò probabiliorem opi- nionem

nionem, à probabiliter probabili discernere posset? Siquidem aliquando variatis circumstantijs, opinio probabiliter probabilis tantum, potest reddi certò probabilior. Tum, quia pono casum, in materia justitiæ est opinio probabilis, quòd, qui intulit damnum cum peccato veniali, non teneatur per se ad restitutionem; & est etiã opinio probabilis, quòd teneatur; datur ergo, quòd ambæ sint probabiliter probabiles; in hoc casu eligenda est opinio tutior; quæ est ergo tutior? demus, quòd tutius sit, damnificatori restituere; ergo tenetur restituere. Deinde damnificato tutius est, non recipere restitutionem, quia deberet de novo restituere: ergo inferuntur contradictoria, quia damnificator teneretur solvere, & non teneretur; ecce quantum intricarentur conscientia. Tum, quia opinio probabiliter probabilis, non generat dubium practicum circa operationem eliciendam; ergo non damnatur, quia habet probabile fundamentum, vi cuius prudenter deponit dubium: ergo &c. Tum, quia opinio probabiliter probabilis, defacto est in possesso; ergo &c. Ita quoque *Salas 1.2. tom. 2. tract. 8. disp. unic. sect. 4. & sect. 16. num. 144. Vasquez 1.2. disp. 62. cap. 5. & cap. 9. cum alijs ibidem citatis.*

19. *Opinio minus probabilis respectu oppositæ probabilioris, non est improba-*

Dico 3. Opinio minus probabilis, respectu oppositæ opinionis probabilioris, non est improbabilis. Ratio est: quia probabile est inclusum intra essentiam probabilitatis, non minus, quam probabilius; ergo cum probabilitas opposita probabili, non destruat essentiam probabilitatis oppositæ, neque destruit opinionem minus probabilem. Tum, quia probabilitas, opposita contradictoriæ, non opponitur opinioni probabili, cum ambo termini sint positivi, sicque eam non excludit. Tum, quia minus lucidum, respectu magis lucidi non est totaliter obscurum: & minus doctus, respectu doctioris, non est ignorans, & stultus: neque bonum respectu melioris, redditur malum: ergo neque opinio minus probabilis, respectu probabilioris, est improbabilis: proinde talem opinionem quivis tutè poterit sequi, (exceptò, ubi agitur de valore Sacramentorum, ac in præjudicium tertij, in sententia à iudice ferenda,) tamquam in probabili ratione fundatam. Tum, quia si opinionem minus probabilem quis non posset sequi, intuitu oppositæ opinionis probabilioris, esset ex eo, quia non haberet certitudinem moralem, & practicam: sed hoc est falsum; ergo &c. Minor probatur, quia eò ipsò, quòd opinio sit probabilis, licet minus probabilis, habet rationem honestatis, vi cuius intellectus sumit sufficiens motivum pro formando prudente, & determinato iudicio circa objectum apprehensum: ergo opinio probabilis, licet minus probabilis, in concursu probabilioris, adhuc retinet honestatem

moralem, & practicam: siquidem opinio probabilior, respectu ejusdem non est evidenter vera, ac certa: consequenter non destruit probabilitatem, & veritatem moralem practicam, opinionis minus probabilis: ergo opinio minus probabilis, respectu probabilioris, non est improbabilis: de qua plura inferius. *Verde tit. 25. Vasquez 1.2. disp. 62. num. 13. Vericellit. 1. quest. moral. tract. 2. quest. 1. Caramuel in Reg. S. Benedic. disp. 6. num. 58.*

Dico 4. Probabilitas tenuiter probabilis, subest damnationi propositionis 3. ab Innocentio XI. *reprobata.* Clare patet, siquidem nullò solidò fundamentò pollet, vi cuius intellectus humanus est damnata convinceretur, ad assentiendum objecto. Tum, in propositione quia ipsius tenuis probabilitas, neque fundatur in opinione probabiliter probabili, cum hæc opinio sit vere probabilis, ut superius ostendi: nec fundatur in opinione certò falsa, & certò improbabili: quia hæc nullam admittit probabilitatem: ergo fundatur in sola probabilitate apparente, quæ caret solidâ ratione, vi cuius intellectus convinci possit ad assentiendum objecto: sicque subest censuræ Innocentij XI. si quis præsumptuosè eam sequeretur.

Quamvis opinio tenuiter probabilis sit damnata, nihilominus tamen in gravissima necessitate, non censetur tali censuræ subesse, consequenter tutè possumus eam sequi, v. g. licet baptizare extra necessitatem in iusculo, aut aqua artificiali, sit grave peccatum: si verò baptizandus sit in periculo mortis, & non habeatur alia materia præter iusculum, in hoc casu licet in iusculo baptizatur. Sic magna est irreverentia, si non jejunos communicaret, si verò necessitas urgeat infirmi, tollitur talis irreverentia. Ita si excommunicatus esset in articulo gravis necessitatis, satisfactâ parte absolvi potest, licet extra necessitatem non liceat. Eodem modò, si in matrimonio contracto, unus conjugum adverteret impedimentum dirimens, tunc obtentâ dispensatione, potest ravalidari matrimonium, in sciò aliò conjugis, si timeatur scandalum, vel aliud damnum, prout probavi verbò *Matrimonium*; in hoc casu conjux impedimenti conscius, blandè exposcere potest consensum inserviente occasione v. g. si non essem tuus Conjux, velles me modò habere? vel alijs formulis, alibi doctis: si respondet, volo: ecce matrimonium validum. Ratio horum est: quia licet sinè necessitate nunquam permissum sit hanc opinionem ad praxim deducere, aut urgente ipsâ, cum moraliter sit impossibile habere tutiorem, ne scandala, vel majora damna oriantur, hanc sequi possumus: quæ licet extra necessitatem faciat dubium practicum, non tamen in extrema necessitate, prout fusiùs probabo de Sacramentis in genere.

CAPUT II.

De opinione extrinsecè probabili.

SUMMARIUM.

22. Quid requiritur, ut aliqua opinio reddatur extrinsecè probabilis, notatur.
23. Unus vel duo Doctores, docentes aliquam opinionem sine ratione, per se non faciunt extrinsecè probabilem, nisi sint nota doctrina, & probitatis.
24. Doctoris antiqui opinio sine ratione proposita, non censetur generatim probabilior, si excipias materiam de fide.
25. An & quando Doctoris antiqui opinio, recentiori anteponenda sit, notatur.
26. Opinio viri Nobilioris, per se non debet censeri probabilior, respectu ignobilioris.
27. Quorum opiniones Reges, alijque Principes sequi debeant, notatur.
28. Non debet opinio junioris censeri per se probabilis, licet non constet esse rejectam à Sede Apostolica, tanquam improbabilem.
29. Si junior doceat aliquam opinionem in ratione fundatam, censetur probabilis, nisi aliter obstat.
30. Cujus Doctoris opinio in singulari sequi potest, notatur.
31. Solvuntur objectiones.
32. In multis unus testis est sufficiens ad testandum.
33. Licet potest quis sequi opinionem probabilem, relicta probabiliore, excepto in materijs Sacramentorum.
34. Solvuntur objectiones R. P. Thyrsi Gonzalez.
35. Propositio 3. ab Alexandro VIII. damnata, notatur.
36. Licitum, est sequi opinionem inter probabiles probabilissimam.
37. Licet sequi opinionem verè probabilem, stantem pro libertate, adversus opinionem probabiliorem, stantem pro lege.
38. Opiniones inter strictas, & largas, tutissimum est sequi.
39. Solvitur objectio.
40. Potest quis duas opiniones appositas probabiles judicare, & quamlibet pro libitu sequi.
41. Solvuntur objectiones.
42. Sequendo opiniones oppositas probabiles, modo unam, modo alteram, non se exponit periculo peccandi.
43. An probabilitas possit versari circa legem naturalem, cujus quidditas declaratur.
44. Potest versari probabilitas ex ignorantia circa legem naturalem.
45. Quotiescunque versatur probabilitas honestatis circa materiam juris, semper erit licitum eam sequi.

46. Solvitur objectio.
47. In materia facti quando agitur in prejudicium tertij, tutior opinio sequenda est.
48. Tam in foro externo, quam in interno, potest quis sequi opinionem probabilem.
49. Aliqua instantiæ ponuntur, in quibus demonstratur, posse sequi opinionem probabilem pro foro interno.
50. Etiam in articulo mortis per se potest sequi opinio probabilis, relicta probabiliore, exceptis excipiendis.
51. Si quis ex præmissis probabilibus deducit aliquem casum particularem, tunc secure operatur.
52. Confessarius potest contra suam opinionem acquiescere opinioni pœnitentis probabili, & contra.
53. Potest quis sequi opinionem probabilem, licet nesciat solvere objectiones sententia oppositæ.
54. Subditus potest sequi opinionem sui superioris, circa materiam præceptam, si non appareat falsitas.
55. Habens probabilem jurisdictionem, potest licite eam uti, quanquam contradicat opinio contraria.
56. Aliqua exceptiones oppositæ regulis supra notatis, ponuntur.
57. Advocatus potest suscipere causam dubiam sui clientis, & ipsam secundum opinionem probabilem tueri.
58. Advocatus nequit suscipere causam clientis improbabilem, alias litigando si perderet, teneretur ad restitutionem.
59. Unde argumenta probabilia desumi possint, notatur.

UT aliqua opinio reddatur extrinsecè probabilis, seu ex autoritate, requiritur primò nota doctrina Auctoris, quæ præsumitur prudenter, & sufficienter materias examinasse, & discussisse: Secundò, requiritur probitas talis doctoris omni exceptione majoris, quæ facit fidem, quòd talis recta dicat, ac nolit quemquam decipere.

Hinc, si unus vel plures doctores aliquam opinionem docent sine ratione, non censetur talis opinio extrinsecè probabilis, nisi hujusmodi doctores sint notæ doctrinæ viri, & probitatis, suprà quod bene quadrat dictum Senecæ, videlicet: Argumentum pessimi turba est, præterea. Ratio est: quia fluctuat opinio ratione viduata. Ita cap. Nunquid. 1. in fin. 28. quest. 1. & cap. Nicenæ Synod. 12. dub. 31. Cassadorus decis. 7. num. 17. apud Verde. Sic nuda unius Senioris Docto-

22. Quid requiritur, ut aliqua opinio reddatur extrinsecè probabilis, notatur.

32. Unus vel duo Doctores, docentes aliquam opinionem sine ratione, per se non faciunt extrinsecè probabilem, nisi sint nota doctrina, & probitatis.

Doctōris authoritas, non facit per se opinionem intrinsecè probabilem, supra quod ait *Anastasi-
us lib. 1. exam. nunquam aberrans, & perfectare-
rum cognitio, est solius Dei*; ergo seniores errare
possunt. Ita expertus est *Divus Augustinus in
lib. Retract. Epist. 3.*

24. Doctōris antiqui opinio, spoliata ratio-
nis acumine, probabilior generatim censi de-
bet, (exceptis in articulis fidei. Ita patet ex tex-
ne proposita, tu in *Cap. S. Romana dist. 15.* ubi non est rece-
ndum à doctrina Patrum antiquorum; & *Di-
gus Augustinus lib. 10. de Civitate. cap. 4. Tosta-
tus teste Senense lib. 4. in Mathæum quest. 5. ait.*
si excipias antiqui non ita benè, verè completè tradiderunt,
materiam de sicut novi. Ratio est: quia novi potuerunt per-
pendere omnes doctrinas veterum, ac ex se al-
as excogitare, & meliorare, quia diuturnitas
temporis semper novas tribuit inventiones,
cùm facilè sit inventis addere, prout etiam sen-
tit *Lorca 2.2. quest. 1. art. 7. disp. 17. Arauxo in
decision. moral. disp. 9. assert. 3. num. 14. Cajeta-
nus 1.2. quest. 1. art. 7. Canus lib. 8. de Locis. cap. 1.
sect. 1.*

25. An & In pari verò ratione, & eruditione, autho-
ritas doctōris antiqui præferri potest recentiori,
etior anti- propter venerationem verustatis; at si recen-
tior graviore fundamentò suam firmat opinio-
nem, antiquis est præferendus. Ita *Cap. Hoc ip-
ponenda sit, sum. 11. & Cap. Domino Sancto. 28. in fin. distinct.*
notatur. 50.

36. Opinio Nec opinio viri nobilioris, & potentis, cen-
seri debet probabilior præ hominis ignobilioris
virinabilio- cæteris pluribus. Ratio est: quia nobilitas per
ris, per se non debet censeri se nec est causa veritatis, nec conducit ad certitu-
dinem: ad quod ostendendum, sanè doctè hæc
probabilior, verba eructat *Cicero 1. in Tusc. Sape sub sordi-
do pallio latet Sapientia.* Ità etiam in lutosi-
respectu igno- conchis nutritur unio. Ad hoc canit *Martialis*:
bilioris. ut possis melius fallere, sume togam; ergo nobili-
tas non est ratio veritatis.

27. Quorum Ex mox dicto cap. caveant Reges, Princi-
opiniones pes, in consilijs respicere authoritatem virorum
Reges, alii- nobilium, sed viridicorum, & ut tuti in consci-
quo Principes entia esse possint, quibus consilijs dirigere se
sequi debe- debeant, advertant, non omnes Doctores esse
ant, notatur. bonos. Nam sunt, qui in speculativis alte præcel-
lunt, ast ad praxim non multum conducunt: sunt
qui eleganter prædicationi incumbunt, & mira
in populo operantur: in moralibus verò pau-
peres reperiuntur, & in consilijs dandis imbe-
cilles, ac pro regimine insufficientes. Proinde
Principes, ut securè procedant, quinque in
Consiliarijs suis numerent virtutes: Primò do-
ctrinam; Secundò humilitatem; tertio timo-
rem Dei; quartò peritiam; quintò prudentiam.
Doctrinam inquam, pro distinguendis difficul-
tatibus; humilitatem, ne consilijs suis lucifera-
tionem, & honores sibi vendicent; timorem
Dei, ut citra passionem, & acceptionem persona-
rum, æquitatem administrent; peritiam, ut se-
cundum qualitatem necessitatis tam in bello,
quàm in pace, tam pro nobili, quàm pro igno-
bili, suum rectum deponant consilium; pruden-

tiam, ut suaviter, moderatè, ac etiam rigidè, si
necessitas urgeat, regant, ac consilium præbe-
ant. Pro ultimo adverte, non omnes pro sin-
gulis consilijs valere: nam Deus unicuique in
hoc pro sua infinita dispositione uni plus, quàm
alteri, sua partitus est talenta; quibus regere
mundum in sapientia valeant, prout notatur *Sap.
cap. 6. multitudo sapientum, sanitas est orbis ter-
rarum.*

Prænotatis doctrinis, tam de opinione in-
trinsecè probabili, quàm de opinione extrinse-
cè probabili, nunc ad conclusionem procedo,
&

Dico 5. Magnam temeritatem sapere pro- 28. Non
positionem 27. ab *Alexandro VII.* damnatam, debet opinio
prout jacet, videlicet: Si liber sit alicuius ja- junioris cen-
nioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, seri per se
dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica, probabilis,
tanquam improbabilem. Nam admissa hac pro- licet non con-
positione sequeretur, quod si junior, & moder- stet esse reje-
nus, aliquam opinionem doceret, quàm solam etiam à Sede
futili, tenui, aut sophisticā, vel nullā ratione Apostolica, ut
profferret, aut probaret, jam redderetur pro- improbabili-
babilis, quod insanum est dicere; & inde dedu- tem.
ceretur, quod talem opinionem in comparatio-
ne opinionis, fundamentis solidis firmatā, adhuc
tutè posset quis sequi, & quidem in omnibus
materiis, tam in administratione Sacramento-
rum, quàm justitiæ, ac decem præceptis Deca-
logi; ecce quale chaos malorum inde pullularet.
Tum, quia nec antiqui doctōris opinio, nec ejus
authoritas, nec nobilitas, aut potentia, uui supe-
rius ostendi, sufficit per se ad faciendam opinio-
nem probabilem; ergo neque junioris, & mo-
derni, quā talis est. In hoc sensu intelligenda est
propositio damnata superius relata. *Bordonus
tom. 3. ref. 77. Moyatract. 5. qu. 4. sect. 4. num.
15. & 16.*

Dico 6. Si junior & modernus, aliquam opi- 29. Si jū-
nionem fundatam in ratione solida, proponit, or doceat ali-
censetur verè probabilis, nisi aliud obstat. Ra- quam opinio-
tio est: quia talis opinio non tantum desumit ne fundatam
suam probabilitatem ab authoritate Doctōris: censetur pro-
moderni, quàm à ratione efficaci proposita: babilis, nisi
nam unica & sola ratio solida, est illa, quæ prin- aliud obstat.
cipaliter facit opinionem probabilem: ergo si
aliæ opiniones communes ratione flectunt in-
tellectum, & dicuntur probabiles, etiam opinio
moderni, ex eodem capite censetur probabilis.
Nam sæpe sæpius juniores investigatione per-
spicaci solidas reperiunt rationes, quæ antiquis
forsitan ignotæ fuerunt, quorum authoritati, in-
tuitu nervosi fundamenti renunciant. Nā pigri
est ingenij, contentum esse his, quæ ab alijs inven-
ta sunt, ait *Quintilianus l. 10. Instit. Orat. cap. 20.*
Tum, quia veritas non tantum vetustis Doctōri-
bus despōsata est, verum etiam junioribus, prout
annuit *Cicero de Orat. nec Aristotelem in philoso-
phicis deterruit à scribendo amplitudo Platonis,*
nec ipse *Aristoteles cæterorum studia restrinxit.*
Quod confirmat *Tacitus l. 11. cap. 8.* Tum, quia
quotiescunque aliqua opinio rationabiliter fle-
ctit intellectum ad sui assensum, censetur esse
Uuuu 3 proba-

probabilis: Sed opinio solidâ ratione firmata alicujus moderni, flectit intellectum ad sui assensum; ergo &c. Major est certa, minor probatur; quia cum intellectus sit potentia necessaria, propositâ illi ratione de objecto, in illud fertur, & ei assentitur: ergo talem opinionem sequi possumus, utpote verè probabilem. Sic sentit quoque *Bossius tom. 1. part. 1. sect. 22. num. 207. Valentia tom. 2. disp. 2. quest. 14. punct. 4. Joannes Martinez de Prado tom. 1. moral. cap. 1. qu. 2. sect. 3. Vasquez 12. disput. 72. cap. 2. Sanctus Antoninus 1. part. tit. 3. cap. 10. Pasqualigus decis. 22. Gobat. Navarrus.*

30. Cujus do- Hic tamen adverte, non cujusvis doctoris
ctoris opinio sententia est admittenda, ut probabilis, sed solum
in singulari illius, qui acerrimò sapientiæ, & virtutis studiò
sequi potest, pollet; ac qui solidâ & nervosâ ratione suam ro-
notatur. borat opinionem: ex quo patet, si *Divus Thomas* aliquam sententiam proponit, ut probabilem, talis censenda est, quia tam à sapientia, & probitate, quàm ratione fundata hujus S. Doct. suam probalitem desumit; ita quoq; de cæteris classicis, & probis Doctoribus dicendum est, qui gravissimis rationibus, & omnibus benè perspetis, suas firmant conclusiones, prout notat etiâ *Mercadus part. 1. ref. 554. Bart. de Conf. probab. dist. 4. cap. 4. penes Verde tit. 26. num. 740.* Tum, quia creditur Divi Pauli dictis, *Divi Hieronymi* Epistolis, *Divi Antonij* de sanctitate Pauli primi Eremitæ, propter probitatem illorum, de quibus præsumitur, quòd neque Deum, neque homines decipere vellent; ergo etiam uni viro probo, & docto ex modernis, si cum gravi ratione aliquid dicit, illi credendum est. *Cardenas De probab. 2. num. 2. cit. Fagnan. de Opin. num. 417. & Gabriel. de Opin. prob. sic disserit: probabilem esse junioris opinionem, si gravibus fundamentis firmata est, & licitum est sequi auctoritatem viri clarissimi præcipue, & in moralibus versatissimi,* prout notatur, *L. Si Pater. ff. de Solut. Pasqualigus in decis. moral. decision. 2. num. 8.*

31. Solvitur Dices, unus testis non sufficit ad testandum,
objectio. sed duo vel plures requiruntur omni exceptione majores; ita ex *L. Ubi numerus. ff. de Testib.* ergo neque unus doctor facit opinionem probabilem, cum deberet esse testis de veritate.

32. In mul- Respondeo 1. Non esse verum universaliter,
tis unus testis quòd unus testis non sit sufficiens ad testandū:
est sufficiens nam sæpe in jure reperitur, quòd uni testi cre-
ad testandū. dendum sit; ita etiam Jure expressum est, quòd uni Doctori credendum sit, ut v. g. quando agitur de validitate matrimonij. Ità *Abbas in cap. Si vir. de Cognatione spirituali. Felinus in cap. de Sponsal.* Secundò, pro potestate clavium: sic *Hofstiensis in cap. Rursus, qui Clerici vel vovent.* Tertiò, pro juramento: cap. *Quamvis pactum. de Pactis.* Quartò, pro rebus pijs, & Religiosis: sic patet ex *L. Sunt persona. ff. de Relig. & sumptibus.* Quintò, pro persona miserabili: ita *dist. 58.* Sextò, pro validitate actûs; ità ex *L. Quoties. ff. de Rebus dubijs.* Septimò, pro testamento, & libertate: sic cap. *fin. de Rejudicata. & ex*

L. Quoties dub. ff. de Reg. Juris.

Respondeo 2. Verum esse, quòd uni doctori ordinario sinè ratione firma rem proponenti, nò sit credendum, at non ita dicendum est de Doctore eximio, pio, qui solidâ ratione, & fundamentò rem credendam proponit; nam in nostro casu non solum auctoritate stabilitur opinio probabilis, verum etiam solidâ ratione.

Dico 7. Licitè potest quis sequi opinionem **† 33. Licitè**
probabilem, relictâ probabiliore (exceptò in ma- **potest quis se-**
terijs Sacramentorum Baptismatis, & Ordinis, qui **quæ opinionem**
dum agitur de valore Sacramenti, propter opi- **probabilem,**
nionem damnatam ab *Innocentio XI. num. 1. & relictâ proba-*
in materia de judicio à judice ferendo, ob pro- **biliori, excep-**
positionem rejectam, ab eodem Pontifice **num. 10 in materi-**
2.) Hæc conclusio est contra *P. Thyrsum Gonzales sacramen-*
lez dissert. 3. de Recto usu opin. Nunc assertum sic **torum &c.**

probo ex *Apost. ad Timot. 2. cap. 15.* ubi sic loquitur: *cura te ipsum exhibere probabilem Deo;* ergo satis est se exhibere probabilem Deo, & non probabiliorem; & ad *Thessal. cap. 5.* habet *omnia probate, quod bonum est, tenete; ecce Ap. dicit, quod bonum est, tenete, & non, quod melius est.* Tum, quia licitum est sequi id, quod est conforme rectæ rationi; Sed opinio probabilis est conformis rectæ rationi: ergo licitum est eam sequi: Major est clara: minor patet, quia improbabilitas non est conformis rectæ rationi: ergo probabilitas est conformis, cum contineatur intra lineâ prudentiæ, prout testatur *Aristot. Ethicor. cap. 4. Probabile est, quod sequi vituperabile non est.* ergo &c. Tum, quia si opinionem probabilem quis sequi non posset in concursu probabiliore, sequeretur, quòd fermè nūquam licitè operaremur, quia in moralibus nullam habemus certitudinem, nisi illam, quæ ex definitione, & usu ecclesiæ desumitur, ac consensu omnium Doctorum; ergo si quis sequeretur rectam rationem, & solum aliquorum doctorum opinionem, non rectè operaretur, quòd esset intolerabile, & redderet jugum Christi svave, nimis durum, si obligatio esset, probabiliorem semper sequi; ergo tutè potest quis amplecti opinionem probabilem, relictâ probabiliore: nam secundum illam operando, est certus, se non peccaturum, eò quòd sciat se prudenter agere, sequendo regulam rectæ rationis. Tum, quia opinio probabilis, in concursu oppositæ probabiliore, non minus remanet intuitu suorum fundamentorum intra sphaeram veræ probabilitatis, & apparentis veritatis, quàm opinio probabilior; sed hanc tutè possumus sequi, licet sit tantum apparenter vera: nam si certè esset vera, non esset tantum probabilior, sed evidens; ergo possumus sequi etiam probabilem, huic oppositam. Major est per se clara. Minor probatur: quia ideo juxta adversarios debemus sequi probabiliorem, quia in ea apparet major veritas, quàm in opinione probabili dumtaxat; sed hæc ratio non urget, quia licet pro hic, & nunc illa opinio videatur probabilior, & hæc probabilis tantum, hoc forte provenit

nit ex aliqua imbecillitate ingenij, quia motiva hujus sententiæ tam benè penetrare nequit, vel quia illius circumstantias nimis repidè consideravit, vel propter aliud simile motivum: nam sæpius contingit, ut successu temporis opinio, quæ defacto est probabilis, reddatur postmodum probabilior, & fortè hîc & nunc uni videtur probabilis tantum, alteri probabilior: sicque excessus opinionis probabilioris non convincit, nec sufficit, ut quis obligetur probabiliori amplecti, cum exclusione probabilis, vel maxime cum ille, qui secundum opinionem probabilem operatur, jam certus sit se prudenter agere, & non peccare: nam certus etiam est, quod in opinione probabiliori veritas etiam lateat, & solum apparens intellectui humano proponatur; igitur eâ securitate, quâ sequi potest quis opinionem probabilior, poterit sequi etiam probabilem, cum ex neutra parte appareat certa veritas. Tum, quia moraliter est impossibile, semper invenire opinionem probabilior: ergo cum Deus non præcipiat impossibilia, relinquit nobis operari juxta dictamem moraliter certum, aliàs si opiniones probabiles invenire, & sequi semper teneremur, hæc sententia nimis cruciaret animos timoratos, prout ait Medina 1. 2. qu. 19. art. 6. qu. 6. nam docti obligarentur semper inquirere probabilior, quod valde durum esset infirmitati humanæ, ac multis scrupulis exponeretur, vel maxime cum non raro, quæ modo magis apparent vera, falsa sint; prout notat Aristoteles. Sanchez lib. 1. sum. cap. 9. num. 14. Cajetanus 2. 2. quæst. 100. art. 7. & noster Pater Angelus Bossius tom. moral. varior. ad tit. in append. asserit: in toto orbe Christiano nihil magis decantatum, quàm licitum esse, in operando sequi quamcunque opinionem, dummodo sit probabilis, ubi non agitur de valore facti, vel de damno insequendo, sed de sola honestate operationis; ergo à fortiori sequenda est probabilis, relicta probabilior. Est pro hac opinione Archdekin in in part. 3. tract. 1. citans de Champs lib. de Quæst. Facti. ubi numerat summam Auctores plus quàm centum. Tum, quia opinio probabilis, dum proponitur intellectui, ut licita, non minus flectit ipsum ad sui assensum, quàm probabilior, vi apparentis rationis propositæ; ergo &c. Arriaga tom. 3. disp. 24. num. 2. Bordonus tom. 5. cap. 89. num. 49. Vericelli tract. 2. qu. 15. ubi citat 20. Doctores. Bonacina de Peccat. disp. 2. qu. 4. punct. 9. Valentia 1. 2. disp. 2. quæst. 14. punct. 4. Layman tom. 1. tract. 1. cap. 5. sect. 2. n. 7. Moya tract. 1. de Opin. probab. quæst. 6. Vasquez 1. 2. disp. 62. num. 13. Bardi discip. 4. de Consc. cap. 10. n. 5. Leander 1. 2. lib. 2. resol. 17. n. 6. Escobar lib. 2. disp. 1. res. 16. n. 10. &c.

Objicies 1. ex P. Thyrso Gonzalez, qui in suo doctissimo libro oppositâ docet sententiam, & hoc argumētō omnia fundamēta nostræ conclusionis evertere cōatur, videlicet, ut quis possit in concursu opinionum probabilium, aliquam sententiam licitè sequi, tunc requiritur, ut citra omnem passionem, & culpam adhibeat sufficien-

tem diligentiam, quæ ex opinionibus oppositis sibi videatur vera, & magis conformis rectæ rationi, sed opinio probabilis, in concursu probabilioris non apparet sibi vera, & magis conformis rectæ rationi, ergo non est sequenda. Major probatur, quia si opinionem desereret, quæ videtur sibi vera, & magis conformis rectæ rationi, amplectendo aliam contrariam minus tutam, ageret contra lumen naturale rectæ rationis, consequenter peccaret; ergo tenetur sequi opinionem probabilior, sive illa stet pro libertate, sive pro lege, seu præcepto, dummodo ei vera appareat. Non enim in hac parte passio vincere debet, sed recta ratio, & veritas, prout exclamat Seneca Troad. Veritas nunquam lateat: ergo quamvis odij fuligine obumbrata, & squalore inimicitia concussa, & patrociniò promotoris viduata, adhuc peregrina Gymnasia sapientum transfugurat, supra fluctus fallaciae gloriosa evecta, emicat, contra calliditatem ingeniorum principatur, ac ipsa sui vindex, fordescentia pravatum corda, sua venustate concutit, vincit & superat; ergo omnibus anteponenda: noster itaque scopus: in quem collimare, & stella polaris, quam inspicere debemus, est veritas. Nec in quæstionibus decidendis attendi debet, quæ opinio sit rigida, & quæ benigna, sed quæ vera. Ita cit. P. Gonzalez differt. 14. cap. 2. num. 15. ergo opinio probabilior in concursu probabilis, tanquam magis vera est eligenda.

Hæc objectio est principalis Achilles contra sententiam nostram. Pro ea solvenda scire debes, in moralibus dari majorem, & minorem apparentiam veritatis, eò modò, quò majus, & minus lucidum, magis & minus album admittitur. Sic v. g. si proponatur à longe tam objectum album, quàm objectum lucidum, respectu unius, tale objectum magis apparebit album, quàm respectu alterius: ita etiam, & magis apparebit lucidum respectu unius, quàm respectu alterius; & hoc provenit ex ipsa perfectione visionis respectu unius, & ex imperfectione visionis respectu alterius. Sic dum intellectui nostro proponitur aliqua opinio, quæ ipsum illuminat, v. g. ut quatuor, & proponitur alia opinio priori contraria, quæ ipsum illuminat ut duo, consequenter si hanc posteriorem amplecteretur, quæ est minus probabilis, videtur agere contra dictamen rectæ rationis, quia deserit primam, quæ est probabilior, & magis conformatur rectæ rationi, igitur ipsum peccare. Respondeo, talem nullò modò peccare, nec teneri amplecti opinionem probabilior, quia eò ipsò, quod sequatur opinionem probabilem, jam sufficienter intellectus illuminatur, vi cujus approbat judiciò practicò, se posse rationabiliter eam amplecti: sicut si quis deberet ire Constantinopolim, & proponerentur sibi duæ viæ, una per Danubium, quæ est commodior, altera per terram, quæ est incommodior, sed magis tuta: per hoc, si eligeret sibi viam Constantinopolitanam per aquam Danubij, non diceretur irrationabiliter operari, licet sit minus tuta: ergo à pari

pari &c. Tum quia opinio probabilior, in concursu opinionis contrariæ minùs probabilis, si post diligentem perquisitionem non reperitur ut certa, cum exclusione probabilitatis opinionis minùs tutæ, nullò modò præjudicat veritati conclusionis nostræ; quia certum est, quòd eò usque non excludatur à sua probabilitate, per evidentiam opinionis contrariæ: tunc semper censetur in possesso esse, quòd verè sit probabilis: ergo cum hujus improbabilitas vinci non possit intuitu suæ possessionis, consequenter remanet sufficiens ad flectendum intellectum in sui consensum; nam verum est, quòd melior sit conditio possidentis, sicque intellectus ultimò voluntatem illuminans, satis ei proponit honestatem objecti, ac in operando judicat certitudine morali, ipsum non peccare: quòd si forte tale opus coram Deo non sit rectum, voluntati non reputatur formaliter malum: sed tantum materialiter, intuitu ignorantia invincibilis, eò quòd post sufficientem diligentiam, falsitas opinionis juxta quam operata est, non repræsentabatur ipsi ut iniqua, sed omnino honesta, probabilitate morali; igitur vera veritate morali. Ex quo patet responsio ad objectionem *P. Thyrsi Gonzalez*, non requiri, ut quis possit honestè operari, agat juxta opinionem probabiliorē, sed sufficit, ut in concursu illius amplectatur opinionem probabilem, vi cujus jam redditur certus de honestate morali; igitur de veritate: nam in tali circumstantia homo absque ullo errore judicat, sibi licitum esse operari hìc & nunc, quòd honestatis judicium ex probabilitate opinionis acceptum, ita roborat voluntatem, ut sine aliqua reflexione inhonestatis liberè agat. *Lessius libr. 1. de Justitia. dub. 1.*

Respondeo 2. Nego majorem, quòd qui tenetur sequi opinionem magis conformem rectæ rationi, sed sufficit, ut sit positivè conformis, & verè probabilis, prout ex dictis, & infra dicendis clariùs patebit. Ad minorem, nego illam particulam, quòd opinio probabilis in concursu probabilioris non appareat vera, nam eò ipsò, quòd innitatur forti rationi, jam secum fert apparentiam veritatis; ex quo nego consequentiam.

Objicies 2. Illa opinio sequenda est, quæ liberat hominem ab omni periculo peccandi, & amittendæ salutis; sed opinio probabilis respectu probabilioris, non liberat hominem ab omni periculo peccandi: ergo non est sequenda. Probatur minor: quia si opinio contraria, quæ est probabilior, & tuta, liberat ab omni periculo peccandi: ergo opinio probabilis inducit in periculum peccandi. Respondeo, concedo majorem; nego minorem; ad cujus probationem dico, si opinio contraria, quæ est probabilior, & tuta, liberat ab omni periculo peccati formalis, illa pro libitu sequenda est, concedo antecedens: necessariò sequenda est, nego antecedens: ergo opinio probabilis inducit in periculum peccandi materialiter, transeat conse-

quentia; inducit in periculum peccandi moraliter, nego consequentiam; nam concedo, quòd opinio probabilis, non careat periculò peccati materialis, tamen cum illa proponatur intellectui ut moraliter tuta, adjectò reflexò judicìò practicò, redditur secura ad ipsum pro hìc & nunc sequendum sinè offensa Dei, quæ fortassè, si coram Deo est falsa, non reputatur, sequendo eam culpabilis formaliter, eò quòd ut talis ignoratur; sicque ipsa ignorantia invincibilis excusat à culpa formali.

Objicies 3. Si licet sequi opinionem probabilem in concursu probabilioris oppositæ, tunc etiam hæreticus poterit sequi opinionem probabilem in fide, cum sua secta non minùs ut probabilis repræsentetur, quàm fides catholica, & quidem non solum ab extrinseco, eò quòd multi docti Prædicantes eam doceant, verum etiam est probabilis ab intrinseco, quatenus aliquibus rationibus firmetur; sed hoc est absurdum dicere; ergo non licet sequi opinionem probabilem relictà probabiliorē: hanc objectionem mihi nuper proposuit quidam Reverendissimus, & meus singularissimus Patronus.

Respondeo, nego sequelam majoris: ratio disparitatis est, quia hæreticus dum habet aliquam probabilitatem suæ sectæ, si adhibeat debitam diligentiam, infallibiliter inveniet falsitatem illius; ita etiam si sufficienter inquisierit de veritate orthodoxæ fidei, eam procertò reperiet: aut in materijs moralibus extra fidem, etiam post sufficientem diligentiam adhibitam, non potest perveniri ad certam scientiam partium oppositarum, sicque datur in illis ignorantia invincibilis, non sic in articulis fidei, prout clarè constat ex propositione 4. ab Innocentio XI. damnata, quæ sic sonat: *Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minùs probabili.* Ex quo clarè patet, si infidelis, sive illuminatæ mentis, sive stolidæ, dum proponitur ei aliquod mysterium fidei ut probabile, semper erit in ignorantia vincibili, proinde si deseruerit veritatem ipsius investigare, peccabit: nam Deus, cum omnes homines velit salvos fieri, satis illos illuminat ad credendum, si voluerint captivare intellectum in obsequium Christi, & fidei; ergo &c.

Objicies 4. Ad hoc, ut quis sit tutus in conscientia, debet esse certus, se hìc & nunc bene operari; sed qui operatur juxta opinionem probabilem, relictà probabiliori oppositâ, non est certus in conscientia, se hìc & nunc bene operari: ergo non potest sequi opinionem probabilem: relictà probabiliori. Major patet, quia qui non est certus, se hìc & nunc bene operari, sed dubitat, an talis actus sit potius malus, quàm bonus, tunc exponit se periculo peccandi: ergo peccat, nam in moralibus idem est peccare, ac exponere se periculo peccandi; ergo &c. Minor probatur: quia, qui operatur juxta opinionem probabilem, non est certus suam conclusionem esse veram & honestam, cum deducta sit ex puris probabilibus, nec potest præbere suum assen-

assensum certum: ergo &c. Inprimis respondeo, hoc argumentum nimis probare, ex quo sequeretur, quod neque opinionem probabiliorem posset quis in praxi sequi, quia ex ea certè, & infallibiliter non posset deducere, suam conclusionem ita esse veram, ut etiam de opposita non haberet aliquam formidinem. Respondeo secundo, concedo maiorem argumenti; distinguo minorem; qui operatur juxta opinionem probabilem, si solum intuitu ipsius opinionis probabilis operetur, non esset certus in conscientia se bene operari, concedo minorem: si simul iudicio probabili, conjungit iudicium certum, quod ipsa opinio sit certò probabilis, nego minorem; nam talis prudenter iudicat, talem opinionem sibi licere hinc & nunc sequi, tamquàm certò probabilem, & rationalem: ergo operatur securè. Nam qui opinionem in moralibus verè probabilem eligit, & in praxi utitur, certus est ex motivis solidis se operari, sicque prudenter, & rationabiliter operatur: consequenter honestè, & sine omni formidine peccandi; ergo &c.

Objicies 5. Si ex *reg. jur. cap. auditis. de el. Can. de iis dist. quod ab initio. ff. de Reg. jur. l. Obligationes. ff. de Act. & oblig. ubi sic legitur: quod ab initio non valet, ex post facto convalescere non potest*; sed prout testatur *P. Thyrsus Gonzalez* in introductione ad lectorem *fol. 1. num. 2. De usu opin. probabil.* benignam sententiam primò præcedenti seculò introductam esse, estque adeo constans, inquit, hanc doctrinam benignam incepisse ad finem præcedentis sæculi, ut *P. Franciscus Amicus*, Theologus eruditissimus, & sententiæ benignæ Patronus *tom. 3. sui cursus Theologici, primùm excussò anno 1640. disp. 15. num. 75* affirmaverit, omnes ferè antiquos Theologos negare, licitum esse operari secundum sententiam minùs tutam, & simul minùs probabilem, semperque ad licitè operandum ex sententia minùs tuta, exigere, ut illa sit probabilior; ergo de facto non debet valere; consequenter probabilior stat pro possessione, non probabilis. Confirmatur ex alia regula juris; *in dubijs tutior pars est eligenda*; item ex *cap. Si quis. de Pœnit. habetur: incertum est dimittendum, & certum tenendum*: ergo cum opinio probabilior sit certior, & tutior, hæc est amplectenda, & probabilis deferenda.

Respondeo ad primum textum juris: transeat, quod primis sæculis opinio probabilior fuerit in possesso, ast melius examinatis rationibus successu temporis, inventa fuit non ita certa, quin in concursu ipsius opinio probabilis non posset in conscientia teneri, vel maximè, cum non careat fundamentis solidis, quæ sufficienter flectunt intellectum ad eam amplectendum, & morali certitudine juxta eandem operandum. Nam *Reg. 15. jur. Cap. Placet. de Contract. conjugat. cap. Apostolica. de Divortijs. ait: quod non valet ab initio, tractu temporis convalescit*; ergo &c. Ad confirmationem respondeo: illa regula juris, in dubijs tutior pars est eligen-

da, intelligitur quando adest purum dubium, nò quando cum sufficiente ratione, vel autoritate alia pars creditur, & flectit intellectum ad se sequendam; prout sentit etiam *Sotus in 4. dist. 27. quest. 1. art. 3. Navarrus in manual. cap. 27. num. 294. Vericellitom. 1. tract. 2. quest. 10. num. 5. Ad aliam regulam juris, quæ dicit: incertum est dimittendum, & certum tenendum*. Respondeo, quod ille, qui sequitur opinionem probabilem, relictà probabiliori, sit moraliter certus, se bene agere, cum in moralibus sufficiat illa certitudo, quæ ex probabili opinione desumitur, prout docet *Aristoteles lib. 1. Ethicor. Arauxo disp. 3. num. 16. asser. 9. num. 16. Joannes Nider cap. 13. & alij.*

Nunc occurrit mihi *propositio 3. ab Alexandro VIII. expulsa*, videlicet: *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam*. Hæc propositio duas complectitur partes. Primò dicit, *non licet sequi opinionem*: per quod indicat, quod omnis opinio sit deferenda, & solum securitas tenenda: secundo dicit: *vel inter probabiles probabilissimam*. Id est, neque probabilissimam opinionem potest quis tutè amplecti. Hæc opinio si vera esset prout exprimitur, non exiguum laqueum animabus sterneret; nam quomodo possibile est propter circumstantias variorum casuum, in quibus nulla penitus haberi potest securitas, debere semper aliquem operari, juxta opinionem certam, tutam, & strictam: & admittam hac propositione, jugum svave Christi indurum, & intolerabile onus verteretur; nam impossibile foret, toties quoties ad certitudinè pervenire; & *mundum tradidit disp. eorum, ut non inveniat homo opus, ait Eccles. 3.* Igitur inter opiniones versamur, non in scientijs, & certitudine. His intellectis.

Dico 8. contra *propositionem 3. ab Alexand. 36. Licitum est sequi opinionem inter probabiles probabilissimam*. Ratio est: quia licet sequi opinionem probabilem relictà probabiliori, uti in Conclusionem 7. probavi, ergo & probabilissimam. Tum, quia habetur ex regula 53. *Jur. Cui licet id quod est plus, licet utique, quod est minus*: sed plus est libertatis, sequi opinionem probabilem, quam probabilissimam, ergo licitè quisque potest sequi opinionem probabilissimam. Tum, quia *reg. 39. Jur. loquitur: cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo*; sed non constat prohibitum esse, sequi opinionem verè probabilem; ergo neque probabilissimam. Tum, quia quotiescunque adest iudicium moraliter certum de honestate actûs, tunc est licitum hujusmodi actum elicere: Sed non obstante quacunque opinione in contrarium, dum quis operatur secundum opinionem probabilissimam, jam habet iudicium moraliter certum de honestate sui actûs: ergo &c. Major est per se clara, quæ fundatur in recta ratione: Minor probatur, quia, qui operatur secundum opinionem probabilissimam, sequitur regulam rectæ rationis, fundatam in ratione solida, quæ flectit

Suarez: Sed hoc est falsum, talem damnandum, prout expressè definit *Triacant. sess. 14. cap. 4.* Nam, *quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatores nequeat, tamen cum ad DEI gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam, disponit.* Ergo per pœnitentiam attritio salvat. Tum, quia habetur ex regula Juris 11. in 6. *Cum partium jura sint obscura, reo potius favendum est, quam auctori:* ergo cum possessor libertatis semper reputetur reus, proinde non debet amittere libertatem operandi, nisi à parte contraria, quæ stat pro lege, evidenter convincatur: igitur potest sequi opinionem, quæ favet libertati, eò quòd in dubio melior sit conditio libertatis. *Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 9. Diana part. 4. tr. 3. resol. 2. Prado tom. 1. quest. 9. sect. 1. num. 3.*

38. Opiniones Hinc est, quòd nec largæ opiniones, quales inter strictas, sunt illæ, quæ tenuiter probabiles vocantur: & largas, tunc nec strictæ conscientiæ, quæ stare dicuntur pro vltimum est lege, sed mediæ verè probabiles, sint tutæ, proinde sequendæ. Ità etiam tenet *P. Suarez tr. 3. in 1. 2. disp. 12. sect. 5. num. 8.* ubi sic loquitur: *quotiescunque est opinio probabilis, hanc actionem non esse malam, vel prohibitam, vel præceptam, potest aliquis formare conscientiam certam & practicam, conformem opinioni, quia aliàs esset onus intolerabile, obligare omnes ad conferendas singulas opiniones;* hucusque hic *Eximius Doctor;* ergo &c. Cujus opinionis meminit *Moya in app. ad qu. de Usu licito. art. 713.*

39. Solvitur obiectio. Dices: opinio, quæ stat pro lege, sive divina, sive naturali, nullum omnino importat periculum, & suspicionem errandi; sed opinio contraria probabilis, quæ stat pro libertate, importat suspicionem errandi, utpote minus tuta, ergo opinio, quæ stat pro libertate in concursu opinionis probabilioris oppositæ, quæ stat pro lege, est deferenda. Respondeo, opinionem, quæ stat pro lege divina, vel naturali, nullum omnino importare periculum, vel suspicionem errandi ex parte sui, si talis est, qualis esse putatur, concedo majorem; nullam omnino importare suspicionem errandi, & talis certitudo non errandi est à nobis cognita, nego majorem. Me explico: nam quamvis talis opinio videatur stare pro lege, nobis tamen non evidenter constat ita esse; proinde rationabiliter possumus suspicari, illam opinionem posse fortasse errare. v. g. est opinio, quæ asserit, debere reum peccati, illico post commissum peccatum lethale, per contritionem, vel confessionem ad gratiam redire; hanc dicunt stare pro lege: & è contra est opinio, quæ asserit, non obligare legem tam citò à peccato per contritionem, vel confessionem resurgere. Hic nota: prima opinio, quæ favet legi, quamvis sit tutior pro salute rei, non est tamen evidens, illam tam citò ad recuperandam gratiam obligare: proinde contraria opinio, quæ stat pro libertate id negans, est etiam probabilis, eò quòd per sententiam contrariam non evidenter convincatur. Nam si hæc opinio coram Deo est vera, tunc etsi peccator per ali-

quod tempus protrahat redire ad gratiam, nullò modò peccat: si verò coram Deo est falsa, eò quòd illico deberet detestari peccatum per pœnitentiam, prout prima opinio docet, adhuc secundam opinionem libertati faventem sequendo, non peccat ratione procrastinationis pœnitentiæ. Ratio est: quia hæc opinio invincibiliter est falsa: & reus illam sequendo, ductus ratione forti cum determinatione sui ultimi judicii, licet illam sequitur; nec peccat formaliter, sed solum materialiter, intuitu invincibilis falsitatis. Ex his patet responsio ad minorem, & consequentiam.

Dico 10. Potest intellectus duas opiniones 40. *Potest* oppositas judicare probabiles, & cuilibet pro quis duas o- libitu assentire. Ità etiam *Banholzer in Eth. Chri-* piniones oppo- *stiana. art. 3.* Ratio est: quia ex praxi habetur, sitas probabi- quòd Doctores contradictoria probabiliter ve- les judicare, ra judicent, ac problematice defendant; nam & quamlibet intellectus non potest assentiri uni parti eviden- pro libitu se- ter ut veræ, sed solum probabiliter tali: ergo & qui. contrariæ parti sub eadem ratione assentiri potest, quatenus apparet probabilis; ergo cum nullò modò apparere potest una pars ita vera, ut judicet contrariam omnino falsam, propter inevidentia motiva, etiam oppositæ parti adherere poterit. Tum, quia quotiescunque aliqua opinio proponitur, quam sequendo nullum instat periculum peccandi, potest tute quis eam sequi: sed qui duas opiniones probabiles oppositas, pro libitu sequeretur, modò unam, modò alteram, nullum instat periculum peccandi; ergo &c. Probatur minor, in primis, qui sequitur opinionem A. non peccat, quia innititur ductu rectæ rationis, eò quòd intuitu fundamentorum propositorum flectatur intellectus, & voluntas se determinat, ac judicat, sibi licitum esse pro hinc & nunc, illam sequi; ergo si talis opinio coram Deo sit falsa, non reputatur malum morale operanti juxta illam, sed materiale duntaxat, eò quòd ex ignorantia invincibili putabat esse operationem suam honestam. Eodem modò de opposita opinione B. est argumentandum. Tum, quia non minus ratio unus opinionis contradictoriæ movet intellectum ad sui assensum, quam altera, cum ambæ in æquali trutina, & æquilibrio pendeant; ergo cum judicium sit indifferens, liberum est voluntati, quamcunque amplecti, modò unam, modò alteram, prout placet. Sic etiam sentit *Arauxo in Decis. moral. disp. 9. de Statu civili. assert. 3. num. 12. fol. mihi 428. Joannes de Prado tom. 1. tr. 1. qu. 4. sect. 3. de Moya tract. 1. de Opin. probab. qu. 6. sect. 1. num. 4.*

Obicies 1. Qui judicat opinionem esse pro- 41. *Solvun-* babilem, judicat esse veram; sed eò ipso, quòd ju- tur obiectio- dicet esse veram, judicat oppositum ipsius esse nes. falsum, consequenter improbabile; ergo non potest intellectus duas oppositas opiniones judicare probabiles, quia si unum oppositorum est verum, alterum redditur ex consequenti falsum; nam qui probabiliter judicat, carere culpâ lethali, furari florenum, non potest simul

simul probabiliter judicare, esse peccatum lethale ipsum furari; ergo &c.

Respondeo: concedo majorem; nego minorem, vel distinguo minorem; qui judicat alteram esse absolute veram, nego minorem; probabiliter veram, concedo minorem; probabile enim non est idem, ac verum, sed quod apparet verum pro utraque parte: licet stare non possit veritas absoluta pro contradictorijs, per hoc non sequitur, quod non possit stare probabilitas, & apparentia veritatis pro una, & altera parte, quatenus utraque procedit per media probabilia. Verificatio autem unò oppositorum in re, & absolute, alterum redditur quidem falsum, quia idem non potest simul esse, & non esse, non tamen, si unum verum sit tantum apparentur, & probabiliter, judicatur tale, vi mediocum probabilitum inter se oppositorum; ergo &c.

Urgebis: licet probabilitas sit apparentia veri, tamen stante judicio, & assensu pro una parte, talis pars judicatur vera: secus non judicaretur credibilis, & probabilis; ergo stante illò judicio probabili, de probabilitate veritatis unius partis, non potest stare alterum judicium, utpote contradictorium de illius falsitate: ergo &c. Respondeo, non judicari talem partem veram absolute, secundum veritatem rei, seu quod sit, vel non sit in re: sed judicari probabiliter secundum veritatem, scilicet quatenus apparet per talia motiva vera; ideòque stante judicio de una parte, quod vera sit probabiliter: stare potest judicium de opposita parte, quod eodem modo vera sit: ergo &c.

Objicies 2. Qui operatur ex conscientia dubia, peccat; sed qui duas opiniones oppositas judicaret probabiles, & cuilibet pro libitu assentiret, operaretur ex conscientia dubia; ergo peccaret: quia cum conscientia dubia non sit regula operationum, eò quod semper pendeat inter bonum, & malum, sicque ad quamcunque partem declinaret, semper se exponeret periculo peccandi. Probatur minor: quia duæ opiniones oppositæ, pro utraq; parte contradictionis repræsentant intellectui suas rationes, ita ut si sint æquales ad invicem, impediunt intellectum ad sui assensum, sicque ad neutram determinari potest: ergo neque poterit illas pro libitu sequi. Respondeo: concedo majorem; nego minorem: ad cujus probationem concedo majorem; & ad minorem dico, verum esse, quod illæ opiniones oppositæ pro utraque parte contradictionis, repræsentent intellectui suas rationes, quæ divisim sumptæ faciunt, ut quælibet opinio seorsim judicetur ab intellectu ut verè probabilis; & hoc sufficit, ut voluntas possit pro libitu se determinare, ac flectere intellectum modò ad unam, modò ad alteram partem.

Instabis: si intellectus duas opiniones oppositas posset judicare probabiles, & utramque pro libitu sequi, tunc objectum, circa quod versatur intellectus, æqualiter apparebit verum simul, & falsum; apparebit verum, ex probabilitate sui fundamenti; apparebit falsum, ex probabilitate fundamenti opinionis contrariæ: ergo

simul verum, & falsum, consequenter dubium; sed intellectus non potest agere circa objectum dubiæ honestatis: ergo &c. Respondeo, in hoc casu transeat, quod objectum, circa quod versatur intellectus, si motiva simul, & semel considerentur, appareat verum, & falsum; non verò si voluntas se determinet ad unam partem contradictionis, intuitu sui motivi probabilis, vi cujus, objectum, circa quod versatur, sibi reverà apparet ut verum: sicque nullò modò peccat, illud eligendo: quia jam est armata certitudine de actu honestatis, licet cum formidine oppositis sic è contra, si se determinat ad partem oppositam, deserendo contradictoriam, prudenter operabitur, eò quod in moralibus formido non est impossibilis cum assensu probabili; imò est ejus proprietas, eò quod sola evidentia expellit formidinem: ergo inter opiniones contradictorias probabiles, poterit tute unam post alteram sequi.

Urgebis; Si intellectus posset duas opiniones oppositas probabiles pro libitu amplecti, posset etiam duo similia pocula vini sibi eligere, & bibere: licet in uno illorum esset toxicum: sed hoc non, quia non licet seipsum occidere; ergo neque eligere opiniones oppositas probabiles. Respondeo, nego sequelam majoris: nam in primis actus Physicus, non æqualiter ambulat cum actu morali prudentiali: unde intellectus, dum operatur juxta opinionem probabilem, repræsentatur sibi objectum, circa quod versatur, sub ratione boni, & honesti: licet fortasse in se malum sit: proinde si voluntas illuminata ab intellectu, aliquid circa objectum operatur, tunc illius actio moraliter considerata, semper judicatur prudens, tamquam procedens ex fundamento rationabili; quod si in se, & coram Deo sit mala, ac peccaminosa, tunc tale peccatum respectu operantis, se habet purè materialiter. Tum, quia melius est, amplecti veritatem cum periculo errandi, quàm omnino illà carere: sicut melius est moribundo, accipere medicinam probabiliter profuturam, quamvis fortè non illi proderit, quàm omnino nullam: ergo cum opinio probabilis, accedente judicio reflexò, reddatur certè probabilis, consequenter illam sequendo prudenter operatur; sicque erit certus de honestate actus opinionum contrariarum.

Dices: unica via est, quæ ducit ad gloriam: ergo non possum sequi opiniones contra oppositas. Respondeo, per *ly unicam viam*, intelligi per unicam fidem. Secundò dico: non sequitur quod talis via sit indivisibilis, uti exprimitur Sapient. 10. *Justum deduxit Dominus per vias rectas*: ergo cum non dicatur *viam rectam*, denotat pluralitatem viarum; ergo cum hæ sint etiam bonæ, possumus per eas venire ad Cælum, licet sint oppositæ; & quidem sive per strictiorem observantiam legis, sive per strictissimam, sive per strictam, dummodo non excedat limites bonitatis, jam habemus intentum; ergo cum opiniones probabiles oppositæ repræsententur apparenter bonæ, tute docet quis eas sequi. Ex

Ex dictis satis clarè constat, quòd si quis sequatur opinionem probabilem, modò unam, modò huic oppositam, non se exponat periculo peccandi, eò quòd procedat juxta ductum rectæ rationis, intra lineam sapientiæ, & prudentiæ consistentem, quatenus tales opiniones secundum formalitatem probabilitatis repræsentantur intellectui, ut honestæ, bonæ, & rectæ.

43. An probabilitas possit versari circa legem naturalem, cujus quidditas declaratur.

Quæritur, an possit versari probabilitas circa legem naturalem?

Ante responsum nota: legem naturalem esse lumen rationis humanæ, à Deo cum ipsa natura impressum, juxta illud Scripturæ: *signatum est super nos lumen vultus tui Domine*; hoc lumine discernit homo quid sibi sequendum, & quid fugiendum sit; & sic omne, quod disconvenit rectæ rationi, est contra legem naturalem. Hæc lex naturalis duplex est: alia per se nota, & indemonstrabilis, ut sunt illa prima principia totius Ethices: *Quod tibi non vis fieri, alteri nè feceris, & quod tibi vis fieri, alteri facias. Bonum est prosequendum, malum fugiendum* &c. Alia est lex naturalis magis obscura, nec est per se nota, ut sunt aliqua præcepta etiam Decalogi, cujus rationes à priori desumptæ, nobis sunt ignotæ. *Lege Suarez de Leg. lib. 2. cap. 6. Sotum de Justitia. lib. 1. qu. 4. art. 4.*

44. Potest versari probabilitas ex ignorantia circa legem naturalem.

Dico 1. Potest versari probabilitas ex ignorantia circa legem naturalem. Ratio est: quia licet aliquæ rationes sint nobis per se notæ: sunt tamen aliæ, quæ plures latent, eò quòd ignorant deducere suas conclusiones ex principiis remotis, vel ob obæcationem mentis, vel ob ruditatem ingenij. v. g. potest quis ex ignorantia invincibili judicare, licere sibi jurare ob aliquam necessitatem, nè patiatur ipse, vel proximus suus. Eodem modò non defuerunt, qui simplicem fornicationem probabiliter esse licitã putarunt, ac delectationem morosam Veneris, esse peccatum ignorarunt. Legitur etiam de Roderico Diaz, dicto à Mauris, qui ex ignorantia invincibili putaverat non esse matrimonium contractum perpetuum, eò quòd filias suas à primis maritis abstulerat, & alijs nuptui illas tradiderat. Legatur Vasquez 1. 2. disp. 121. c. 2. & 3. Molina tr. 5. disp. 49. Imo idem Molina 1. part. quest. 2. art. 1. citatus à Clemente Scoti, tam rudes, & incultos posse aliquos homines esse, inquit, ut maxima cum probabilitate affirmare possimus, in eis ignorantiam invincibilem Dei posse reperiri. Porro eam ignorantiam excusabuntur à peccato infidelitatis, & quòd DEUM non colant, nec ei honorem debitum exhibeant, nec erit ipsi culpæ tribuendum &c. Insuper ait: Brasiliæ quoque Regionis incolas, antequam Lusitani in eas oras navigassent, nullam penitus DEI cognitionem habuisse, nec rem aliquam ut DEUM coluisse, certâ multorum relatione accepim⁹ ergo; &c. De hoc ultimo dubio, vide Opinionem meam verbò Fides, ubi plura distinctè scripsi.

45. Quotiescunque ver-

Dico 12. Quotiescunque versatur probabilitas honestatis, circa materiam Juris, semper

erit licitum eam sequi: id est, quotiescunque ex opinione probabili judico, me hic, & nunc posse licitè, & honestè operari, tunc hanc sequendo, nunquam peccabo. Hic nota, quòd honestas operationis totaliter promaneat à prudenti judicio operantis, quatenus cognoscit, talem actum derivari virtute opinionis verè probabilis. Hinc

est, quòd si talis actus à parte rei sit talis, qualis existimatur ab operante, tunc per se est bonus, & honestus: si non est talis, qualis existimatur, tunc per se est malus; malitia tamen illius non reputatur operanti, eò quòd invincibiliter sit ipsi ignota; v. g. si ægrotus petit consilium, an possit die jejunii comedere carnes, illico intelligens statum ægroti, judico posse tali die vesci carnibus, ductus ratione probabili, quòd Mater Ecclesia in tali casu non velit homines obligare ad jejunium. Eodem modò, si pictor petit, an possit die festivo pingere pro recreatione, illico concludo, posse, quia probabiliter censetur artem pictoriam esse liberalem, quæ die festo non interdicitur; in casu tamen, quo fortasse ars pictoria non esset liberalis, sed mechanica, tunc certum est, die festo non esse licitum pingere: proinde si revera talis est, tunc licet pingat, non peccabit, eò quòd probabiliter putat esse liberalem. Ratio est: quia cum conscientia sit regula actuum humanorum, & intellectus proponat voluntati, utpote potentia cæcæ objectum ut bonum, & honestum: sicque dum illa se ad objectum determinat, nullo modò peccat, quanquam forsitan opposita sententia sit certa: nam si errat, tunc invincibiliter errat, consequenter talis error nullo modò ei reputatur, nisi ad summum materialiter; ergo sequendo hanc opinionem decisivam, ad quam omnes suprapositæ conclusiones reducuntur, moraliter honestè operatur. *Mastrius 2. sent. disp. 5. num. 142. Fagnanus in cap. Nè innitaris. de Conscient. num. 25. quem citat Terillius qu. 22. n. 17. Reiffenstuel tr. 1. qu. 4. de Conscient. probab.*

Dices: qui habet probabilitatem de honestate circa materiam juris, habet etiam formidinem de inhonestate intuitu opinionis oppositæ, quæ forte est probabilior; ergo qui habet probabilitatem tantum de honestate circa materiam juris, non est certus suam actionem esse honestam; igitur peccat, quia cum dubio operatur. Respondeo, distingo secundam partem antecedentis: habet formidinem speculativam de honestate circa materiam juris, concedo antecedens: habet formidinem practicam, nego antecedens. Me explico: id est, dum se reflectit ad sententiam contrariam, format sibi in animo aliquam titubationem, quòd forte illa opinio sit vera, per hoc tamen non obest certitudini morali, eò quòd voluntas illuminata ratione probabili, se practicè determinat ad actionem, ac hic & nunc prudenter judicat, illam esse licitam, vi cujus certificatur practicè de honestate talis actionis; ergo &c.

46. Solvitur objectio.

Xxxx 3

Huc-

47. † In materia facti, modò descendendo ad materiam facti, circa quam quando agitur in præjudicium tertii, rosacea, vel jusculo, sit validus? an medicina sit tutior opinio ægroto profutura, vel nocitura &c. In his, & sequenda est.

Ratio est: quia malum est, proximum exponere periculo notabilis damni, sive spiritualis, sive temporalis, quando hinc, & nunc meliori, & securiori modò sine difficultate, potest quis illi succurrere, & eam liberare à tali periculo: sed si in materia facti sequeretur opinionem probabilem, quando potest commodè sequi opinionem probabiliorē, hoc contingeret: ergo &c. Major patet ex tractatu de Charitate, & Lege naturali, quia: *quod tibi non vis fieri, alteri nē feceris*; Minor probatur ex propositione prima ab Innocentio XI. damnata, & propositione 2. in tractatu de Sacram. in genere, expositas. Hinc est, nunquam licere administrare Sacramenta cum materia, & forma probabili, & dubia, si potest haberi certa, & probabilior. Nam exponeret Sacramentum periculo frustrationis, & si baptizaret in materia dubia, exponeret baptismum periculo damnationis. Ita etiam Medicus, si habeat medicinam certam, non debet probabilem applicare. Eodem modò Judex in sententia ferenda, tenetur juxta opinionem probabiliorē eam decidere, nē injustè agat cum notabili damno litigantis, ergo &c. De hoc casu vide plura verbò Judex, ubi exposui propositionem secundam à præcitato Pontifice reprobata, hujus tenoris: *probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem*; ergo in materia facti tenemur sequi probabiliorē.

48. Tam in foro externo, quis uti opinione probabili, verum etiam in foro interno. Ratio est: quia omnes rationes sunt præpositæ, quæ militant pro foro externo, possunt applicari etiam pro foro interno, cæteris paribus. Unde multoties contingit, ut quis in foro externo censeatur reus, non sic in foro interno, v. g. si quis in vehemēti ira proferat verba hæreticalia, dubitat tamen, an illis internè consenserit, talis revera in foro fori puniretur, ut hæreticus, quia verba externa probant, & stant pro præsumptione hæreseos; in foro autem interno habet probabilitatem, non consensisse; proinde in hoc foro excusaretur à culpa hæresis. Sic etiam, si quis coactè iniret matrimonium, & omnem externam functionem faceret, postmodum dubitaret, an internè præbuerit suum consensum, tunc certum est, hoc matrimonium in foro externo esse validum; non tamen sic in foro interno, imò probabiliter est irritum, defectu consensūs, & ratione violentiæ ipsi factæ, quæ stat pro possessione nullitatis. *Lessius lib. 2. cap. 4. num. 41. num. 66. Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 18. n. 4.*

49. Aliqua Eodem modò, potest quis probabiles habere instantia potest rationes in materijs purè internis, v. gr. in

delectatione morosæ consenserit, an odio proximum habuerit, an contra charitatem ejus *brus demon-* machinatus fuerit, an vindictæ locum dederit, *stratur, posse* &c. Nam in his, & similibus actibus internis *sequi opinio-* lus DEUS testis est; proinde si ratio probabilis *nem probabi-* occurrit, vi cujus flectitur intellectus, quòd *lem pro foro* voluntas non plenè adhæserit, tunc credere poterit, se non esse reum gravis culpæ. *interno.*

Contingit etiam subinde, ut Princeps ferat aliquam legem ex aliquo determinato fine, v. g. ut tempore belli quivis subditus tantum contribuere debeat: quæ lex semper obligat in foro externo, quousque non revocetur. At si circumstantiæ necessitatis belli notabiliter minuentur, vel planè cessent, tunc licet lex non revocetur, in foro interno non obligat ad servandam. Ratio est: quia propter notabilem variationem circumstantiarum jam lex videtur injusta, & ideo tenetur Princeps eam revocare. Tum, quia cessante causâ legis, cessat & ipsa lex, ergo &c. Sic etiam sentit *Petrus Navarrus tom. 2. lib. 3. cap. 2. num. 2.*

Nec in articulo mortis adest obligatio sequendi opiniones probabiliores, exceptis excipiendis, (prout supra); proinde cum extra tale periculum licitè possimus operari juxta opiniones probabiles, possumus etiam in articulo mortis. Ratio est: quia in utroque casu certi sumus Deum non offendere, sequendo talem opinionem; nec minor est cura de salute hominis extra periculum mortis, quàm in illo, & non minùs operando juxta talem opinionem, sequimur judicium rectæ rationis in utraque circumstantia; ergo cum simus certi de honestate actionis extra articulum mortis, sequendo opinionem probabilem, relicta probabiliori, erimus & in articulo mortis. *Matthæus de Moya fol. 558. num. 21. citans Sancium in select. disp. 19. num. 8. Pasqualigum.* Hic tamen advertere te volo, & suadeo, ut si possibile est in tali articulo mortis elicere actum contritionis, tunc illum elicias, non ex eo, quia doctrina data non sit probabilis: sed ex eo, quia si talis fortasse bene baptizatus non sit, & pro præterito nunquam elicit actum contritionis, tunc adhuc reperitur gravis peccatò originali simul cum actualibus, si quæ commiserit, nec talia per alia Sacramenta delera fuissent, proinde per contritionem elicitam omnia delebit, & sic salvabitur.

Ex supradictis conclusionibus deducitur t. § 1. Si quis si quis ex præmissis probabilibus deducit aliquem casum particularem, practicè, & securè operatur, nam semper est certus de formali honestate suæ rationis. Ratio est: quia sufficit ambulare per vias rectas, & arctas, nec arctiores sequi præcipimur, *Ecclesiast. 24. Et Apostolus rem, tunc se-* 2. ad Timoth. cap. 2. ergo nulla est obligatio sequendi opiniones probabiliores, exceptis excipiendis. Tum, quia Papa dispensat in voto solemnī castitatis, & Religionis, licet tutius sit non dispensare, cum juxta *D. Thomam 2.2. qu. 88. art. 1.* hæc sint de Jure naturali divino, in quibus dispensare non potest. *Barbosa in cap. Ad Mona-*

Monasticos, de statu Monach. num. 13. Faustus 3. Thesaur. quest. 36. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 8. num. 7.

§2. Confessarius potest contra suam opinionem acquiescere opinioni penitentis. Deducitur 2. Non solum penitentem posse sequi opinionem probabilem, sui Confessarii, & illi acquiescere, sed etiam Confessarius contra propriam opinionem, posse acquiescere opinioni penitentis, dummodo illa verè probabilis sit. Ratio est: quia si opinioni rationabili se conformet, jam prudenter operatur. Tum, quia humanæ fragilitati sic melius prospicitur in ordine ad plura peccata vitanda, ergo &c. *Vasquez disp. 6. cap. 4. num. 8. Sorus lib. 6. de Justitia. quest. 1. art. 6. Grassi part. 1. lib. 1. cap. 15. num. 22. de Castillo tract. 8. de Penitent. disp. 10. n. 556. Bossius de Conscient. part. 1. sect. 17. num. 127. tit. 1.*

§3. Potest quis sequi opinionem probabilem, licet non sciat solvere objectiones oppositæ sententiæ. Deducitur 3. Posse aliquem opinionem verè probabilem amplecti, licet non sciat solvere objectiones oppositæ sententiæ: sicque impenitentem, licet rite, scrupulosi, possunt consulere doctos, & sequi nesciat solvere objectiones probabilem opinionem illorum; prout etiam docet *Aristoteles 1. Top. c. 1. Ethic. cap. 4. Viro sententia operum sapientum, inquit, consilium sequi, reprehendi non posse.*

§4. Subditus potest sequi opinionem sui Superioris, circa materiam præceptam, si non appareat falsitas. Deducitur 4. Potest etiam subditus sequi opinionem sui superioris circa materiam præceptam, licet perseveret dubius de honestate rei præceptæ; ut v. g. dubius de justitia belli, si dum circa materiam operatur, deponat dubium, & conformet se recto judicio superioris: prout docet *Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 75. Justus si forte etiam sub Rege, homine sacrilego militet, recte potest jubente bellare, si quid sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel an sit, certum non est. Barthol. de Ledesma tr. de Penit. diff. 14.*

§5. Habens probabilis jurisdictionem, potest ea licite uti, quamvis in opposita jurisdictione, positum militat contraria opinio. Deducitur 5. Si quis habet probabilis jurisdictionem, potest ea licite uti, quamvis in opposita jurisdictione, positum militat contraria opinio. Ratio est: quia talis erit semper certus de honestate actus, & si revera talis opinio non tenet, habetur error communis, cujus defectum talis jurisdictionis, supplet Ecclesia, ut alibi docui. Hinc est quod Parochus cum probabili opinione jurisdictionis, possit assistere matrimonio, absolvere, ac alias functiones Ecclesiæ perficere. Sic quoque *Angelus de Conscient. probabil. quest. 4. num. 61.*

§6. Aliqua exceptiones oppositæ regulis supra positæ, ponuntur. A præscriptis regulis excipiuntur casus, qui vergunt in detrimentum proximi, aut ex leg. vel conventionione debentur; sic video inter vepres aliquod movens, & probabile mihi videtur, esse feram, & etiam probabile esse hominem, non debeat jaculari, propter periculum gravis mali, proximo infligendi.

Eodem modo Medicus tenetur applicare medicinam infirmo certam, relictam probabili, vel probabiliori, si illam præ manibus habet, & sine suo, & ægri periculo adhiberi possit. Ratio est: quia justitia id petit, ut Medicus vi conventionis saltem interpretativè adhibeat remedia securiora, ergo &c. Tum, quia charitas ex se hoc postulat. In casu tamen, quo non adsint remedia certa, tenetur Medicus probabilius re-

medium, omnibus alijs consideratis, & relictis, applicare.

Si esset in circumstantia, in qua desperatum foret de vita infirmi, & æquè ambigeret in applicando medicinam, an potius conducere infirmo, an noceret; tunc adhuc applicare probabilem, aut dubiam poterit: quia melius est, succurrere extremè indigenti dubiè, quàm omnino nullò modo. Sic etiam docet *Schilder de Conscient. pag. 170. Sanchez, Layman, Bonacina*, quos citat *Archdekin part. 3. tractat. 1. in principijs practiois. 21.*

Quæritur, an Advocatus possit suscipere causam dubiam sui clientis? *Advocatus potest suscipere causam dubiam sui clientis?*

Respondeo affirmativè. Ratio est: quia, qui secundum dictamen rectè rationis procedit, non peccat; igitur cum advocatus in causa dubia defendens jus, juxta opinionem probabilem sui clientis, procedat secundum dictamen rectæ rationis, quia eò ipsò, quod ambulet in opinione probabili, jam nititur solidò fundamentò, consequenter non peccat. Tum, quia officium Advocati non est, decidere causam, sed solum Judici eam proponere, qui attendere debet, ad rectè eam definiendam, nè incadat in damnationem propositionis 26. *ab Alexandro VII. proscripta*, prout notavi verbò Judex: ergo Advocatus non peccat, sequendo opinionem probabilem, licet fortasse opinio contraria, à suo æmulo defensa, sit probabilior. Tum, quia subinde contingit, ut à principio opinio appareat aequaliter tantum probabilis, & successu temporis indagando rationes, reddatur probabilior; ergo &c.

Advertat tamen Advocatus, si invenerit aliquam opinionem omnino improbabilem, tunc ne illam suscipiat, sed cautè admoneat clientem de iniquitate causæ, ac ipsi persvadeat, ut eam deserat, ac compositionem cum suo adversario inquit, ac compositionem cum suo adversario inquit, inquit, citra damnum sui proximi. Nam si pertinaciter hujusmodi causam tueretur, cum superfluis do expensis sui clientis, tunc restituere illas tenere, utpote pravus defensor erroris, & injustæ restitutionis. *S. Thomas 2.2. quest. 71. art. 3.*

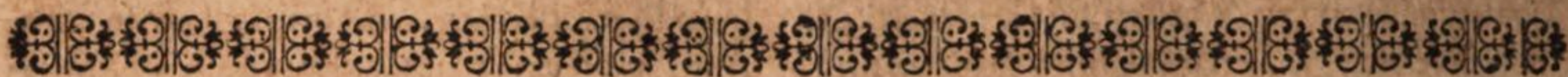
Quæritur ultimò: Unde argumenta probabilia desumi possint pro aliqua Conclusionem probanda? *Unde argumenta probabilia desumi possint pro aliqua Conclusionem probanda?*

Respondeo, 1. ab autoritate scripturæ, solum probabiliter existimata. Secundò, ab autoritate traditionum, cum Christi, tum Apostolorum, probabiliter putata. Tertiò, ab autoritate Conciliorum non dum explanata. Quartò, ab autoritate definitionis Pontificiæ, probabiliter existimata. Quintò, ab autoritate totius Ecclesiæ, probabiliter ita habitata etiam ab autoritate alicujus sententiæ, quæ apud fideles piè creditur esse de fide. Sextò, ab autoritate Sanctorum Patrum, quorum sententiæ adhuc non concordant in uno. Septimò, ab autoritate historiæ Ecclesiasticæ. Octavò, potest fieri etiam argumentatio ex ratione naturali probabili, & autoritate, tam Theologorum, quàm Philosophorum &c. *Clem. Scoti. Tannerus tract. 1. disp. 1. quest. 5. dub. 1. num. 5.*

De

De Probabilitate plura perspice verbô Judex, & verbô de Sacramentis in genere, verbô Conscientia, verbô Dubiû, Circumstantia, Pœnitentia, Actus humanus, Votum, Impedimenta Ma-

trimonij, Absolutio, Ignorantia, Restitutio, Sponsalia, & alibi plures selectos reperies Casus,

TRA. CXXXVIII.

DE PROMISSIONE.

CAPUT Unicum.

De Obligatione, & Circumstantijs Promissionis.

SUMMARIUM.

1. Promissiones aliqua notantur.
2. Promissio liberalis describitur.
3. Acceptatio promissionis, est de essentia contractus hujus, ad hoc ut obliget.
4. Aliqui casus exponuntur, in quibus promissio etiam non acceptata, obligare videtur.
5. An simplex promissio acceptata obliget sub lethali, duplex opinio exponitur.
6. Promissio sequi videtur intentionem promittentis, unde si solum sub veniali se obligaverit stare promissioni, eam non adimplendo, non peccat nisi venialiter: si sub mortali, tunc peccaret mortaliter.
7. Si quis aliquid promittat, cum intentione, se non obligandi, non tenetur ad promissionem, nisi inde grave damnum promissario oriretur.
8. Si quis fidei aliquid promittat, ex quo sequitur damnum proximo, tenetur id damnum resarcire, vel promissionem adimplere.
9. Promissio interna facta DEO de meliori bono, obligat in conscientia per modum voti.
10. Promissio interna sine intentione voti, non obligat.
11. Ad hoc ut promissor teneatur ad promissionem, res promissa debet esse licita, possibilis, & utilis.
12. Si rei promissæ circumstantia mutatur, vel ipsius promissoris, promissum servare non tenetur.
13. Si puella promississet deflorationem sui, etiam juramento firmatam, non tenetur stare promissis.
14. An promissio mercedis pro opere malo, & hoc executò, teneatur ad promissionem, notatur.
15. In dubio an quis promiserit, non obligatur ad promissum.
16. Si constat promissio facta, & dubitat, an fidei vel verò animò promiserit, censetur verò.
17. Qui aliquid revera promittit, cum intentione se obligandi, & non adimplendi, tenetur promissum servare.

18. Obligatio adimplendi promissum, statim obligat.

19. Si promissarius concedit dilationem ad adimplendum citò promissum, tunc promissor à tali subitatione excusatur.

Promissio alia est purè liberalis, alia est, i. Promissio quæ vagatur per omnes contractus, de qua multis in locis egi. Et ne eandem materiam modò repetam, vellem te de Contractibus in genere, Matrimonio, Sponsalibus, Emptione venditione, Commodato, Voto &c. videre. Insuper alia est promissio interna, alia externa, de quibus inferius.

Promissio liberalis & gratuita, est voluntaria & spontanea elargitio fidei, de aliqua re possibili, liberalis de honesta exequenda: In hac definitione duo consideranda sunt: primò, quòd si hujusmodi promissio non sit plenè voluntaria, non obligat in foro poli. Ratio est: quia voluntarium, est anima obligationis; ergo deficiente ipsò, deficit aliquid intrinsecè constitutivum promissionis, quia nemo se intendit obligare cum privatione liberi consensûs, prout docet etiam Lessius lib. 2. cap. 18. dub. 1. Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 8. Bonacina de Contract. disp. 3. quest. 12. punct. 1. num. 3. Reginaldus lib. 25. num. 83. &c.

Conditio 2. quæ obligat promissionem, est ut acceptetur à promissario; unde licet promittens spondeat aliquid se facturum, vel negaturum, quousq; non acceptatur, est semper liber, & ad eam revocandam, & ad non standum promissis. Ratio est: quia promissio est quidam contractus, respiciens consensum alterius personæ in civilibus, ita ut si iste desit, promittens remanet in sua pristina libertate, nec alteri facit injuriam, non eam servando. Sic leg. 1. ff. de Publ. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 2. Lessius lib. 2. cap. 18. dub. 6. Sotus lib. 4. de Just. qu. 5. art. 1. Bonac. disp. 3. qu. 12. punct. 2. n. 5. Reginaldus lib. 24. sect. 2. num. 75.

3. Acceptatio promissionis est de essentia contractus ad hoc ut obliget.

Aliqui casus exponuntur, in quibus promissio etiam non acceptata, obligare videtur.

A mox dicta regula aliqui Doctores excipiunt sequentes casus, dicentes, promissionem obligare, nec revocari posse, licet adhuc non fuerit acceptata, v.g. si facta fuerit civitati, rei publicæ, Universitati, Ecclesiæ, monasterio, clerico hospitali, seu pauperibus, vel alicui xenodochio, quod demonstrare conantur ex *leg. 1. ff. de Pollicit.* Tum, quia hi casus censentur habere hanc prærogativam, & jus ad rem, illico ac res promittitur, cum ex circumstantiis pateat, quod respublica, Ecclesia, & pauperes, semper auxilio indigeant, sicque censentur tacite semper acceptare promissionem; hujus opinionis est *Bonacina disp. 3. quest. 12. punct. 2. Sanchez lib. 2. de Matrimon. disp. 6. num. 15. Molina tract. 2. disp. 263.*

Contrariam sententiam sustinet *Layman tract. 4. cap. 1. Sotus, Gomez, & alij*, qui in praxi tutam eam esse censent. Ratio esse potest, quam superius exposui, quia nullus contractus consistit in unica persona, sed necessario requiruntur plures, ut ultro citroque obligationem pariat; ergo qui promittit, si alteri parti non innotuerit, vel promissum acceptatum non sit, remanet in sua libertate.

Nunc inquiritur, quomodo simplex promissio obliget, signò aliquò externò facta, & acceptata? circa hoc dubium in geminam opinionem abierunt Doctores. Prima docet, licet promissio sit facta de re notabili, & acceptata, non obligare ad eam exequendam sub lethali. Ratio horum est: quia liberalis promissio obligat solum titulò fidelitatis; sed fidelitas, secundum se sumpta, non censetur adstringere ad adimplendum sub mortali, quia includit solummodo gratiam liberalem; ergo non obligat sub lethali. Ità docet, *Cajetanus 2.2. quest. 113. art. 1. ad 4. Sotus in 4. disp. 20. quest. 2. art. 2. Dicastillo tract. 5. disp. 4. dub. 22. num. 421. quam refert Archdekin in part. 3. tract. 5. cap. 9. num. 10.*

Oppositam sententiam suprà relatæ, communiter docent Auctores, dicentes, si promissio de re gravi, serio, & deliberatè facta fuerit, cum animo eam adimplendi, in hoc casu, si à promissario fuerit acceptata, promissor tenetur sub mortali eam adimplere. Ratio est: quia promissor renuens adimplere promissionem, potest excommunicari, ut constat ex *cap. 1. de Pactis.* Sed nullus potest excommunicari, nisi ex causa peccati lethalis: ergo obligat sub lethali. Tum, quia in omni promissione intervenit actus justitiæ, quatenus promissarius per promissionem acquirit jus ad rem promissam, juxta illud vulgare dictum: *promissio boni viri cadit in debitum*: ergo promissor tenetur ex justitia promissum adimplere: proinde peccaret lethaliter, si notabilem rem promiserit, & renuat eam adimplere. Sic sentit *Lessius lib. 2. cap. 18. dub. 8. Sanchez lib. 1. de Matrimon. disp. 5. num. 20. Rodriguez 2. part. cap. 29. Sylvestre: Reginaldus: Malderus. Vasquez, Fillinius: Navarrus*, cum pluribus alijs.

Assertum mox dictum limitant aliqui Doctores, & volunt, quod si quis promittendo habeat intentionem se obligandi sub mortali, tunc tenetur adimplere sub mortali; si sub veniali, tunc obligatur tantum adimplere sub veniali; unde si solum vel si solum intendat se obligare ex liberalitate, vel ali. honestate morali, tenebitur sub veniali obligaverit dumtaxat: si verò ex justitia habeat animum se obligandi, tenebitur sub lethali. In casu tamen, quo intentionem habuisset se obligandi, & adimplendi promissum, sed abstrahendo, an sub obligatione gravi, vel levi: tunc promissa si non servet, peccat tantum venialiter. Ratio horum est: quia cum intentio sit anima promissionis, ab ipsa desumenda est obligatio adimplentionis, vel sub gravi, vel sub levi culpa. Quoad ultimum assertum etiam patet: quia voluntas, seu intentio inclinat semper ad minus malum: ergo tantum ad veniale. *Sanchez de Matrimon. lib. 1. disp. 5. num. 25. Leander de Sacrament. tom. 2. tract. 8. disp. 4. quest. 16. Molina tract. 2. disp. 362. Dianapart. 2. tract. 13. resol. 9. penes Stoz lib. 1. part. 3. quest. 3. art. 3. sect. 1. num. 274.*

Ex hac dicta ratione deducitur, quod si quis verbò, vel aliò signò externò aliquid promittat, cum intentione se non obligandi, non tenetur ad adimplentionem promissionis, nisi inde promissario grave malum, seu damnum oriretur. Ratio primi est: quia promissio obligat solum dependentem ab intentione promissionis; ergo cum promissor non intendat se obligare ad adimplendam promissionem, ad illam non obligatur. Sic *Reginaldus tract. 25. sect. 6. num. 89. Bonacina disp. 12. num. 8.* Dixi, nisi exinde promissario grave damnum oriretur, nam promissor in hoc casu tenetur ad omnia damna resarcendum. Ratio est: quia quotiescumque est aliquis causa influens alterius damni, & violationis juris alieni, tenetur illud reparare; sed promissor in hoc casu, ut supponitur, est causa damni promissarii: ergo tenetur id reparare. Major per se patet. Minor probatur: quia si promissor dolose non promississet, promissarius aliquò aliò mediò damnum suum impedivisset. Sic aliquod promittat, ex quo sequitur damnum proximo, tenetur id damnum resarcire, vel promissionem adimplere.

Ex supradictis fundamentis solvitur ille frequens casus, v.g. Titius, ut accessum lascivum habeat ad Bertam, promittit fidei, se illam ducturam, si Berta voluntariè ei consentiat, Titius tenetur eam in uxorem accipere, ipsa consentiente. Ratio est: quia Berta revera consentit petitioni Titij, sub obligatione, ut ipsam ducat, in quo consistit contractus, qui non debet solvi ob dolum Titij, aliàs Berta ingens damnum pateretur, videlicet infamiā propter deflorationem, in quo violatur jus Bertæ; ergo tale jus tenetur resarcire, vel ipsam in matrimonium ducere.

A fortiori sequitur, quod si Titius solum animò promississet Bertæ matrimonium, quā abusus

usus est cum promissione nuptiarum, tenetur eam ducere. Ratio est: quia talis promissio coram DEO acceptata est, cum sit de meliori bono, obligat ad servandam Bertam indemnem. Ita docet quoque *Coninch de Matrimon. disp. 22. dub. 9. n. 58. & alij.*

9. Promissio interna, facta DEO de meliori bono, obligat in conscientia per modum voti. Promissio interna tantum, quæ facta est Deo, vel Sanctis per modum voti, si est de meliori bono, quivis tenetur eam servare. Ratio est: quia est chara Deo, & cum ipse sit scrutator cordium, semper quod melius est, acceptat. Sic autumat etiam *Reginaldus lib. 25. num. 74. Sanchez de Matr. lib. 1. disp. 7. num. 25. Diana part. 3. tr. 5. resol. 16. cum alijs.*

Hinc si quis internè promittat per modum voti, se velle elargiri eleemosynam, vel ducere uxorem, ad vitandam fornicationem, quam aliàs difficulter vitare potest, propter nimiam inclinationem ad Venerem, tunc & similia adimplere tenetur, tanquam majus bonum, conducent ad salutem suam. Sic *Molina tom. 1. disp. 149. Azorius part. 3. lib. 11. cap. 5. qu. 1.*

10. Promissio interna sine intentione voti, non obligat. Dixi, promissionem internam obligare per modum voti, ad eximendam aliam promissionem internam sinè voto factam, quæ probabiliter non obligat. Ratio desumitur ex *leg. 1. ff. de Verbor. Obligat.* ubi asseritur, quod animus in mente retentus, non pariat obligationem. *Lessius lib. 2. cap. 18. dub. 5. Reginaldus lib. 25. n. 75. Bonacina disp. 3. qu. 12. punct. 2. n. 2. cum pluribus alijs, ab his citatis.*

11. Ad hoc, ut promissor teneatur ad promissionem, res promissa debet esse licita, utilis, & possibilis. Ut autem promissor teneatur ad promissionem, res promissa debet esse licita, utilis, & possibilis. Ratio est: quia si res est illicita, obligatio non potest, cum nemo debeat ex promissione offendere Deum, vel proximum. Eodem modò, si res est impossibilis, non obligat ex natura rei, cum ad impossibile non detur potentia. De re inutili promissio per se est nulla.

12. Si rei promissa circumstantia mutatur, vel ipsius promissionis, promissum servare non tenetur. Item si promissoris circumstantia, vel rei promissæ mutetur, ita ut in tali eventu promissor non intenderat se obligare sive explicitè, sive implicitè, promissum servare non tenetur. Ratio est: quia promissio non debet se extendere ultra voluntatem, & intentionem promittentis, quæ est anima contractus; ergo &c. *Canon jetanus 2.2. quest. 113. art. 1. Lessius, Abelli, Reginaldus.*

12. Si puella promississet deflorationem sui, etiam juramentò firmatam, non tenetur stare promissis. Hinc est, si puella promississet Titio violationem sui, etiam juramentò firmatam, non debet se prostituere, & illam servare. Vel si Caramentò firmatam, non tenetur stare promissis. Hinc est, si puella promississet Titio violationem sui, etiam juramentò firmatam, non debet se prostituere, & illam servare. Vel si Caramentò firmatam, non tenetur stare promissis. Hinc est, si puella promississet Titio violationem sui, etiam juramentò firmatam, non debet se prostituere, & illam servare. Vel si Caramentò firmatam, non tenetur stare promissis.

14. An promissio mercedis pro opere malo, hoc executò teneatur. In casu, quò v. g. Titius pro violatione puellæ promississet eam dotare, vel aliquod aliud donum ei facere, licet ante actum turpem non teneatur illud exequi, aut si puella in hoc casu se ipsi prostituat, probabiliter tenetur post patratum scelus Titius servare promissum

suum. Ratio est: quia usus corporis puellæ, ad promissionem, & violatio sui honoris, videtur prætiò æstimabilis. *Medina de Restitutione quest. 188. Covarruvias ad Reg. peccat. part. 2. sect. 2.* Opposita opinio est etiam probabilis. Ratio est: quia opus malum non debet mereri, & præmiari, sed potius puniri, & damnari; ergo juxta hanc sententiam Titius ad nihil tenetur. *Diana part. 4. tract. 4. resol. 27. penes Bassæum.*

Promissiones extortæ metu etiam levi, sive per vim, non obligant in conscientia. Ratio est, quia ubi intervenit violatio Justitiæ, promissio non tenet; sed in hoc casu violatur Jus promissionis, quia deturbatur à sua spontanea libertate, igitur à Jure suo: ergo non obligant. Dixi, non obligare in conscientia, ad eximendum forum externum, in quo casu, si metus, vel vis fuerit levis duntaxat, tenet promissio, ad vitandas lites, & gravia incommoda partis, & contrapartis. Sic docet etiam *Navarrus cap. 17. num. 3. Bonacina disp. 12. num. 14. cum alijs pluribus.*

In dubio, an quis aliquid promiserit, non obligatur ad dubium promissum. Ratio est: an quis promiserit, quia voluntas, quæ est regula determinationis, non debet spoliari suo Jure libertatis, nisi liquè constet, se promissionem fecisse: nam in omnino non obligatur ad dubium promissum. In Jure melior est conditio possidentis, prout exprimit regula juris 65. ergo cum libertas stet pro possessione, censetur nullum esse obligatum ad dubiam promissionem, etiamsi magis ad partem affirmativam, quam negativam inclinaret. Ita concordat *Sanchez lib. 1. de Matr. disp. 9. n. 3. & lib. 8. disp. 20. num. 11. Suarez de Relig. tom. 2. tract. 5. lib. 2. de Jurament. cap. 33. num. 3. & tract. 6. lib. de Voto. cap. 2. num. 7. Filliucius tract. 21. cap. 4. num. 165. Layman lib. 1. tr. 1. cap. 5. sect. 4. num. 31. penes Stoz lib. 1. part. qu. 3. art. 5. n. 139. Corol. 1. & alij.*

Quòd si constaret de promissione facta, dubium tamen esset, an animò fictò, vel verò voluerit se obligare, in hac circumstantia tenetur adimplere promissionem. Ratio est: quia verba sunt signa intentionis; ergo cum non constet liquidè, se caruisse animò adimplendi promissum, promissio stat pro possessione facta, quæ non debet sinè vincente ratione à Jure suo detrudi, & frustrari, uti colligitur ex *leg. Labeo 7. ff. de Supellest. legata.* Sic etiam *Reginaldus lib. 25. num. 90. Castropallao part. 10. num. 4. Bonacina de Contract. disp. 3. quest. 12. punct. 1. num. 5. Sanchez lib. 4. moral. cap. 1. num. 34. & alij ibidem citati.*

Eodem modò, qui aliquid revera promittit cum intentione se obligandi, & non adimplendi, tenere obligatur promissum. Ratio est: quia intentio se obligandi, cum sit tota anima contractus, constituit naturalem obligationem adimplendi promissum, prout docet unanimiter *Sanchez lib. 4. moral. cap. 1. num. 23. Suarez lib. 1. de Voto. cap. 4. & alij passim.*

Obligatio adimplendi promissum, statim obligat, ac conditiones in tali contractu factæ purifican-

19. Si promissarius conce-
dit dilatio-
nem ad ad-
In casu tamen, quo dilatio concessa sit ad
adimplendum promissum ex consensu promif-
sarij, sive expresso, sive tacito, promissor libera-
tur à subitanea adimpletione promissi. Ratio

Plura de promissione, vide verbô Matrimo-
niûm, Sponsalia, Contractus, Restitutio &c.

CAPUT Unicum.

SUMMARIUM.

- mas 2.2. quest. 154. art. 7. citatus à Fillincio tr. 10. de Matrimon. part. 2. cap. 8. n. 257. Tamburinus lib. 2. cap. 7. sect. 9. num. 61. In hac definitione duo notanda sunt: ly violentia, & Tò ad turpem actum. Quæ circumstantiæ sunt de quidditate raptûs, ita ut si violentia non fiat personæ, vel custodibus illam custodientibus, dum abducitur, vel si non ad exercendam luxuriam rapiatur, non censetur verus raptus. Ita quoque Rodriguez de Matrim. part. 1. cap. 231. num. 2. Sanchez tr. de Matrim. lib. 7. disp. 12. num. 3. & alij apud illos citati, cum P. Hermann in 4. sent. tr. 9. dist. 3. qu. 7.*

2. Raptus jure natura
Canonico, & Cæsareo
est dirimere matrimonium.

Raptus ex triplici lege potest dirimere matrimonium, videlicet jure naturæ, jure Canonico, & Cæsareo. Primum, si fœmina rapta, ita sit constituta, ut præ nimia confusione amittat naturalem, & physicam libertatem, matrimonium jure naturæ erit invalidum. Quod si ex metu gravi ineat talem contractum, tunc jure Canonico dirimitur hujusmodi matrimonium, uti expresse colligitur ex *Conc. Trident. sess. 24. de Reformat. cap. 6.* ubi sic legitur: *Decernit sancta Synodus, inter raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium: quod si rapta à raptore separata, & in loco libero, & tuto constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat.* Jus Cæsareum *Leg. unis. de Matrim. inter raptorem, & raptam.* hoc ipsum decernit: consequenter &c.

3. Qualis, & quam spatiosa abductio puella requiratur, ad hoc ut dicatur raptus, notatur.

Nomine raptus non venit qualiscunq; violentia fœminæ incussa, sed solum, si de uno loco ad alterum vi abducatur, in ordine ad ipsam violandam: unde si Herus servam domi suæ operimat, non incurrit crimen raptus; vel si de uno cubiculo tantum in aliud trahit, licet in aliena domo: vel si repererit illam in sylva, vinea, horto, & solum ad aliquod breve spacium commodum, eam transportet, pro violando, non censetur raptor juris. Ratio est: quia in moralibus parum pro nihilo reputatur. Tum, quia talis brevis abductio, censetur spectare ad eundem locum, in quo eam repererit, & violenter oppresserit: consequenter non incurrit censuram raptus ob parvitatem materiæ. Ita sentit *Sanchez de Matrimon. lib. 7. disp. 12. num. 3. Rodriguez part. 1. cap. 231. n. 3.* In casu tamen, quo raptor de una domo ad aliam, vel de uno agro ad alium puellam abduceret, pro fornicando, talis abductio censetur formalis raptus, uti communiter testantur Doctores: quia jam notabiliter movetur ab uno loco ad alium. *Gutierrez de Matrim. cap. 86. n. 9. Molina disp. 105. n. 3.* cum alijs citatis.

4. Si raptor rapiat fœminam ipsâ consentiente, videtur posse cum ipsa matrimonium contrahere.

Quid si v.g. Titius rapiat Bertam Virginem, sub potestate parentum constitutam, ipsâ tamen spontaneè consentiente, esset nè in hoc casu talis raptus impedimentum dirimens: ita ut Titius nequiret eam in matrimonium ducere?

Circa hoc dubium gemina currit opinio. Prima docet, talem abductionem Bertæ Virginis cum suo consensu, non esse raptum. Ratio est: quia volenti, & consentienti non fit injuria. Tum, quia juxta *Divum Thomam 2.2. qu. 154. art. 7.* ad raptum requiritur violentia; sed in hoc casu nulla est facta violentia Bertæ; ergo neque intercedit impedimentum dirimens, quin Titius non possit ipsam ducere in uxorem. Ita *Diana part. 10. tr. 16. resol. 84. Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 13. n. 13. Decianus lib. 8. cap. 7. n. 9. Malderus de Prob. concl. 1259. n. 29.* & alij passim utriusque legis Doctores.

Antequam secundam opinionem proponam, advertendum est, quod impedimentum di-

rimens sit latum independentè à voluntate Bertæ. Ita ut si Bertam velit, si nolit, raptus semper dirimit jure Canonico matrimonium, ut patet ex *cap. Placuit. 36. quest. 2.* His positis

Dico, si Titius rapiat Bertam liberam cujus-[†] tumque illa conditionis sit, & licet in raptum rapiat puellam consentiat, invitis tamen parentibus, vel ejus invitis parentibus, sub quorum tutela est, semper erit tibi, vel ei crimen raptus. Ratio est: quia *Concil. Trident. ratoribus, li. sess. 24. cap. 6.* non præscindit à consensu puellæ, cum dicat: *Decernit sancta Synodus inter raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium;* sed si consentiat, si dissentiat raptui, ipsam adhuc manet in potestate raptoris; ergo &c. Tum, quia *Leg. unic. Cod. de Rapt. Virgin.* conditio volitionis dirimit, uti expresse legitur: *sive volenti, sive nolenti fœmina, raptum admitti;* ergo &c. Tum, quia ad hoc, ut talis raptus non dirimat matrimonium, debet constare Ecclesiæ expressus consensus Bertæ puellæ; sed dum rapitur, non constat hujusmodi consensus, imò præsumptio semper stat, quod invita fuerit rapta; ergo &c. Tum, quia dato casu, quod in raptum ex fragilitate consenserit, prius tamen quam matrimonium cum raptore contrahat, fortè revertetur ad se ipsam poenitentia ducta, quod tantam injuriam parentibus, & amicis fecerit: in quo casu, dum raptor petet consensum matrimonij, esse poterit, quod ex aliquo metu, & interna indispositione invitè consentiat; ecce casum formalis raptus, vi cujus hujusmodi matrimonia semper erunt de nullitate suspecta. Proinde nè notam invaliditatis incurrant, prius puella ad suam pristinam, & naturalem libertatem ponenda est; in quo statu licitè postea cum raptore contrahere poterit: & hæc opinio non incurrit censuram propositionis primæ ab Innocentio XI. damnatæ, quam defendit etiam *Abbas cap. penult. num. 4. de Raptor. Navarrus, lib. 5. Consil. de Raptoribus 6. Consil. 2. Henriquez, Tolletus, Rebellus, Candidus, & plurimi alij.*

Ad argumentum contrariæ sententiæ, superius in primo loco positæ, ubi dicitur: volenti, & consentienti non fit injuria; Respondeo, transeat, quod puellæ volenti secundum quid non fiat injuria, fit tamen injuria parentibus suis, & legi Canonice, quæ violata est: & hoc sufficit, ut tale matrimonium decernatur invalidum, quousque evidens consensus puellæ, Ecclesiæ non constiterit. Dixi transeat, quod puellæ consentienti non fiat injuria secundum quid: quia reverà talis puella etiam injuriam patitur, quatenus suum sanguinem offendit, injuriando parentes; injuriâ afficit politicè etiam se ipsam, cum filij censeantur alter ego cum parentibus suis. Ad secundum argumentum responsio etiam patet, quia fit injuria legi.

Ex supradictis deducitur, quod si puella esset orbata parentibus, ita ut absolute esset sui juris, & Titius importunis precibus, quæ æquiperantur pernici pre-

6. Solvitur obiectio.

7. An puella orbata parentibus, si importunis pre-

cibus, vel parantur violentiæ, vel minis etiam levibus, vel blanditijs ratione timoris reverentialis, quia v. g. est magis abducere, & hoc modo eam rapiat, esset verus raptus. Sic Sanchez de Matrimon. lib. 4. disp. 1. num. 5. & alij penes ipsum. P. Amandus Hermann in 4. sent. tract. 9. disp. 31. quest. 7. num. 3. docet, si puella solum blanditijs, promissionibus, donis, dolis, fraudibus, aut fallacijs abducatur, non censetur rapti, & hoc probat ex jure l. 3. v. non solum. ff. de Incendio, ruina. ubi sic legitur: aliud autem esse rapti, aliud amoveri, palam est, siquidem amoveri aliquid etiam sine vi potest, rapti autem sine vi non potest. Consequenter concludit in hoc casu, si tales matrimonium inirent, esset validum, dummodo puella sui esset juris, secus non, prout in superiori numero probavi.

8. Quis fœmi- A fortiori deducitur, committere crimen nam invitam raptus, qui fœminam invitam rapit, licet postea spontaneè raptori se violandam præbet. Ratio est: quia revera cum rapina abducta est, siquidem præter suam intentionem: quod si postea prostituerit se liberè, & voluntariè raptori, est quid consequens in ordine ad raptum; ergo in hoc casu incurritur crimen raptus. Ita docet quoque Valentia tom. 3. disp. 9. quest. 3. punct. 3. sect. Raptus. Sylvius 2. 2. quest. 154. art. 7. & alij.

9. Si quis rapiat puellam, ipsam in matrimonium ducendam, sed ad fornicandum dumtaxat, & postea dum jam fœmina in sua potestate esset, mutaret intentionem, non contrahendū, ipsam opprimendi, sed in matrimonium ducendi, si illa consenserit; & datō casu, quod talis fœmina in hujusmodi matrimonium consentiat, essetne validum? Ratio dubitationis est, quia in quam tamen jure superius citato, solum videtur invalidari non violat, matrimonium coactum inter raptorem, & raptum postea tam: ergo cum fœmina ab initio non fuerit rapta si puella spontaneè in matrimonio sentit, censetur esse validum. Sanchez lib. 7. disp. 13. num. 4. Leander part. 2. tract. 9. disp. 22. quest. 5. cum alijs.

consentiat, sit Ego tamen opinionem superiori contrarium teneo, motus principijs, supra, & alibi datis. Ratio est: quia jus Ecclesiasticum definit, invalidum esse matrimonium, antequam puella rapta suæ pristinae libertati restituatur. Ita Trident. sess. 24. cap. 6. Sed puella dum in matrimonium cum Titio consentit, non est posita in sua pristina libertate, sed est sub potestate Titij: ergo &c. Tum, quia transeat, quod Titius talem puellam, solum pro explenda libidine cum ipsa, eam rapuerit: hoc tamen non constat Ecclesiæ, cum interna hominis videre non possit: ergo jus Canonicum per hoc non amittit suum robur, consequenter tale matrimonium est invalidum, cum hujusmodi fœmina contractū. Tum, quia præsumendum est, quod puella ex metu turpis violationis, consentiat in matrimonium cum Titio: quia imaginari sibi potest, si sponte ei non consentiat in contractum conjugalem; se per

vim opprimendam esse. Tum, quia ita Cardinales Sac. Concil. Trident. interpretes declarasse, testatur Sa verb. Matrimon. 9. Ochagavia tract. 3. quest. 44. Bonacina de Matrimon. quest. 4. punct. 18. num. 2. Corneo disp. 7. dub. 38. quest. 2. Hermann. supracitatus num. 11.

In casu, quo Titius propriō studiō rapiat 10. Quid si v. puellam, ut cum Cajo amico ipsa matrimonium g. Titius rapiat puellam, censetur validum, si puella liberā voluntate cum Cajo in contractum matrimonij consentiat. Ratio est: quia Trident. citatum cap. 6. matrimonium solum meminit, invalidum esse matrimonium amico tradat inter raptorem, & raptam: ergo cum Cajus non utrum tale sit raptor, non innodatur tali poenā: igitur valet matrimonium contractum cum puella liberè consentiente, licet adhuc esset sub potestate matris, si ipsa Titij. Bonacina de Matrimon. quest. 4. punct. 18. spontaneè in num. 12. At si Titius ex mandato Caji rapuisset id consentiat, puellam, tunc Cajus nequiret cum illa validè in matrimonium conjungi, quousque puella non ponatur ad locum tutum, & ad pristinam libertatem; quia Cajus moraliter hoc modō influeret in raptum puellæ, sique censetur etiam ipse raptor in causa, vi cujus mandati raptus factus est. Ita quoque docet Gutierrez de Matrimonio. cap. 86. num. 10. Sanchez de Matrimon. lib. 7. disp. 13. num. 6. citatus à Bassao.

Inquirere posset Titius, an si raperet puellam, purè nē ipsa nubat Cajo, quia est ejus inimicus; vel nē abducatur ad longinquas partes, per quod privaretur ipsius amicitia, vel aliō beneficio, in quo casu Titius nec habet pro objecto monio, raperet ipsam puellam, sibi in matrimonium ducendam, nec ejus pudicitiam violandam, sed habet finem utrum si potest omnino à Venere alienum; in hac circumstantia scire vellet Titius, an si animus sibi veniret, contrahere postea matrimonium cum tali puella contrahendum, posset nē sinē aliquo impedimento diutius cum tali rimente ipsam ducere. Respondeo: neque in hoc casu posset. Ratio est: quia cum indistinctè loquatur textus Trident. citati, etiam hic spondetur nec casus sub ipso comprehendī censetur: quia ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus: sique quousque puella libertati pristinae non restitueretur, esset incapax cum Titio matrimonium inire.

Si Titius ad puellam dormientem accederet, licet perfectam copulam cum ipsa haberet, non incurreret poenam raptus. Ratio est: quia talis copula, quanquam præter intentionem floraret, non puellæ, & saltē interpretativè sit cum violentia facta, quia si puella vigil fuisset, nunquam creditur, eam quod admisisset; cum tamen in tali crimine de loco ad locum Titius puellam non abduxerit, non est propriè violatio puellæ facta in raptu. Bassaeus in supplemento. verb. Raptus. n. 5. Diana part. 9. tract. 9. ref. 2.

Si Titius contraxisset sponsalia cum Berta de futuro matrimonio, & postea ipsam rapiat, contrahat intuitu, ut actualiter illam sibi desponsset, tale sponsalia matrimonium contractum esset invalidum. Ratio est, quam posui superius ex Concil. Trident. quam postea

invita, non *sess. 24.* Tum, quia præsумitur invita contra-
 potest cum ea xisse matrimonium, quousque non restituatur
 validum con- ad locum liberum, & tutum. Tum, quia cen-
 trahere ma- sendum est, quod Titius timuerit constantiam
 trimonium. Bertæ, vel parentum suorum, ne sponsalia sol-
 vantur propter aliquam difficultatem occultam
 fortasse; quia cum Berta aliunde, & sine raptu
 potuerit esse sua, cur ergo tali violentiâ usus
 est, in qua latere præsумitur aliquod impedi-
 mentum: ergo tale matrimonium est nullum.
Sanchez lib. 7. de Matrimon. disp. 13. num. 5.
Diana part. 10. tract. 16. resolut. 83. Leander.
part. 2. tract. 9. disp. 22. quest. 4. Candidus. &
alij.

14. Non est Scire vellet Titius: an si in prædicto casu
 raptus, si post Berta ejus sponsa in raptum consensisset invitis
 contracta ejus parentibus, possent in tali statu matrimo-
 sponsalia, cõ- nium validum inire? videtur quod non propter
 sentiente spõ- textum Tridentini, superius positum: nihilomi-
 sa ipsam ab- nus tamen *P. Amandus Hermann. in 4. sent. tr. 9.*
 ducat, & ma- *disp. 3. quest. 7. num. 13.* cui ego adhæreo, sentit
 trimonium affirmativè. Ratio est: quia ita lex decernit,
 celebret, eti- prout expressè habetur in *cap. penult. de Raptor.*
 am contradi- his verbis: *Cum ibi raptus dicatur admitti, ubi*
 centibus ejus ante nihil de nuptijs agitur, iste raptor dici non
 Parentibus. debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius
eam desponsaverit, quam cognoverit, licet Parentes
reclamarent, à quibus dicitur eam rapuisse; ergo
 cum ante raptum de nuptijs actum sit, & consen-
 sus puellæ præcessit, sicque non obstante con-
 tradictione Parentum, matrimonium inter illos
 celebratum, est validum. A fortiori non est
 raptus, qui post contractum matrimonium, &
 adhuc non consummatum, sponsam abducit.

15. An si fœ- Quid dicenda est, si fœmina virum ra-
 mina rapiat piat, ad matrimonium cum ipso contrahendum:
 virum, posset essetne tale matrimonium validum? Doctores
 validè con- non desunt, qui utramque partem probabilem
 trahere cum vocant. Ita *Leander* citatus *disp. 22. quest. 2.*
 illo matrimo- Prima opinio docet, tale matrimonium esse ab-
 nium, duplex solutè invalidum. Ratio hujus sententiæ de-
 opinio expo- sumitur à pari; quia si vir rapiat fœminam, jux-
 nitur. ta *Canones leg. un. Cod. de Matrimon. inter rap-*
torem & raptam: & ex *Trident.* citato, raptor
 non potest validè cum rapta contrahere; ergo
 è contrà cum idem omnino sit crimen, neque
 fœmina rapiens cum rapto validè potest inire
 matrimonium. Ita *Henriquez lib. 12. de Ma-*
trim. cap. 14. n. 4. Vegetom. 2. cap. 34. casu 157.
penes Bassæum citatum n. 4. Hanc ego opinio-
 nem desero, propter fortiores rationes oppositæ
 sententiæ; proinde

Dico: Si fœmina rapiat marem, potest va-
 lidè in raptu cum ipso contractum matrimonij
 inire. Ratio est: quia lex pœnalis non est exten-
 denda ultra suum positivum sensum, uti colli-
 gitur ex *cap. Pœna. de Pœnis. dist. 6.* Sed matri-
 monium non posse inire, est pœna; ergo cum in
 lege non constet, quod fœmina rapiens virum,
 prohibeat cum ipso in raptu matrimonium
 contrahere, si illud contrahat, erit validum.
 Major per se est nota: quia odia sunt restringen-
 da, non amplianda, juxta regulam Juris, prout

communiter docent Canonistæ cum *Rebello de*
Obligat. Justit. lib. 1. part. 1. quest. 6. art. 6. Sua-
rez lib. 6. cap. 3. num. 5. Minor quoque est cla-
 ra; quia restringere libertatem homini, est val-
 dè pœnale. Consequentia demonstratur ex *Trid.*
sess. 24. cap. citat. in quo sic legitur: *Decernit*
sancta Synodus inter raptorem, & raptam, quam-
diu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum
posse consistere matrimonium. Nota ly *quam-*
diu ipsa in potestate raptoris manserit, in quo tex-
 tu pœna inhabilitatis ad contrahendum matri-
 monium solum cadit supra raptorem, & non su-
 pra raptricem; quod magis confirmatur ex se-
 quentibus verbis *Trident.* quod si rapta à rapto-
 re separata, inquit *Conc. & in loco libero, & tuto*
constituta, illum in virum habere consenserit, eam
raptor in uxorem habeat. Ecce quod nihil in
 lege contineatur, vi cuius annullaretur matrimo-
 nium contractum inter raptricem, & raptum,
 ergo clarum est, tale matrimonium esse vali-
 dum: nam si *Trident.* voluisset hanc pœnâ mul-
 tati raptrices, credendum est, quod in textu il-
 las expressisset. Tum, quia cum major inju-
 ria fiat fœminæ raptæ, quam viro à fœmina ra-
 pto, consonum est, non eadem pœna puniri de-
 bere; quia dum fœmina rapitur, etiam paren-
 tibus ejus in magnam injuriam vergit, propter
 infamem violationem filia suæ; non sic cense-
 tur, nec tantæ infamiae existimatur raptus viri;
 ergo &c. Huic opinioni patrocinantur quoque
Rebellus part. 3. qu. 3. Bonacina de Matr. quest. 4.
punct. 18. Decianus in tr. Criminal. lib. 8. cap. 7.
n. 27. Sanchez lib. 7. disp. 12. num. 25. Menochi-
us lib. 2. de Arbitr. Centur. 3. cas. 291. Diana
part. 10. tract. 16. res. 83. Julius Clarus lib. 5.
sect. Raptus. n. 6. Leander part. 2. tract. 9. disp. 22.
Est contra P. Hermann. in 4. sent. tract. 9. disp. 3.
qu. 7. num. 16.

Quæritur: An si Virgo rapta in raptu de-
 floretur, confitenda sit hæc circumstantia? Re-
 spondeo, si Virgo rapta vi defloretur in raptu, floretur, an
 præter peccatum fornicationis, superadditur confitenda
 etiam malitia stupri, proinde in Confessione a- hac circum-
 perienda. Quod si puella sit sui juris, & in raptu stantia, ex-
 spontaneè consentiat suæ violationi, tunc com- ponitur.
 mittitur simplex fornicatio. Si verò puella fuisset
 sub potestate parentum, & licet in raptu in
 Venerem consensum præbuisset, adhuc hic a-
 ctus explicandus est in confessione. Ratio ha-
 rum trium circumstantiarum est, quia in primo
 casu, cum puella non cedat juri suo, sit magna in-
 juria, referando ei clam violentiâ claustrum
 virginale, sicque malitiæ fornicationis adjun-
 gitur malitia stupri. Ad secundum casum, per
 se patet responsio. Ad tertium dico, quia præ-
 ter malitiam fornicationis, violatur etiam Jus
 parentum, à quorum custodia abducta fuerat:
 ergo hujusmodi circumstantiæ deponendæ sunt
 in confessione. Ita sentit quoque *Lessius lib. 2.*
cap. 10. dub. 1. Suarez tom. 4. disp. 22. sect. 4. &
alij communiter.

De alijs personis raptis, pariformiter philoso-
 phandum est; uti si maritata, consanguinea,
 monia

monialis rapta fuisset, in violatione cujuscunque ex his, explicanda in Confessione circumstantia speciem mutans.

17. *Quas pœnas raptos* Quæritur, quales pœnas raptos incurrant? Respondetur, ultra pœnam inhabilitatis ad matrimonium contrahendū cum rapta, ipsō factō incurrere pœnam excommunicationis, cum alijs ad id auxilium præstantibus, nec non plures alias pœnas, quæ in citat. *Trident. cap. 6.* exprimuntur, videlicet, raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipsō *Jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumq; dignitatum incapaces; & si Clerici fuerint, de proprio gradu decident.*

Additur etiam alia pœna, scilicet, raptor tenetur honestè dotare raptam arbitriō judicis, etiam si cum illa matrimonium non contraxisset: & si revera eam cognoverit, hoc malum jure naturæ tenetur compensare. Sic unanimiter concordant Doctores. *Coninch. de Matrim. disp. 4.*

nu. 48. Caramuel lib. 3. de Matrim. & alij passim.

Secundum Jus civile, *Leg. Raptos. Cod. de Ra-* 18. *Quæ pœ-*
ptu virg. & Authent. de Raptu mulier collat. 9. na à Jure ci-
leg. Raptos. tam raptor, quàm alij auxilium ei vili Raptori-
præbentes, pœnâ capitis puniuntur, etsi fœmina *bus imponan-*
sit ingenua: raptor, & illi, qui manum ei in ra- *tur, notatur.*
ptu tenent, privantur omnibus bonis, quæ rap-
tæ fœminæ applicantur, si in raptum dissenserit:
si verò illa consenserit, tunc parentibus ejus ap-
plicantur. Sic Julius Clarus *lib. 5. sentent. 1. Si*
raptus Herman. in 4. sent. tr. 9. disp. 3. quæst. 7.
n. 7.

Si quis alienam sponsam ipsâ renitente rapi- *19. Raptus a-*
at, non solum prohibetur cum illa inire matri- *liena sponsa*
monium, verum etiam cum quacunque alia. Ita *quas pœnas,*
colligitur ex cap. *Statutum. 32. qu. 2.* Ipsa tamen *importat, no-*
rapta priori sponso nubere poterit, vel alteri, si *tatur.*
ille recusat eam ducere: si verò illa raptui con-
senserit, tunc eodem impedimentō innodatur,
quàm ipsemet raptor.

TRACTAT. CXL.

DE REGULARIBUS.

Propositio 4. ab Alexandro VII. rejecta, sic loquitur.

Prælati Regulares possunt in foro conscientie absolvere quoscunque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurfa.

Propositio 12. ab Alexandro VII. damnata, sic sonat.

Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

Propositio 13. ab Alexandro VII. rejecta, sic loquitur.

Satisfit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

Propositio 20. ab Alexandro VIII. damnata est.

Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque, vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

Pro-

Propositio 21, ab Alexandro VIII. damnata est.

Parochianus potest suspicari de mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua poenitentia, seu satisfactione, ob quæstum, seu lucrum subsidij temporalis.

CAPUT I.

De natura, & circumstantijs statûs Regularis.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine Regularium intelligitur, notatur.
2. Status Regularis dividitur in contemplativum, activum, & mixtum.
3. Numerus institutorum Regularium, notatur.
4. Regulares approbati, sunt immunes in spiritualibus ab omni iudicio seculari.
5. Habitationes Regularium, non sunt erigenda sine facultate Episcopi.
6. Qui Regulares in communi possunt habere dominium, notatur.
7. Regularis ante annum Novitiatus, & adhuc non completò 16. annò, nequit facere professionem.
8. Regularis Professus, ante quinquennium potest reclamare de nullitate professionis.
9. Regularis tam externos, quàm internos Veneris motus tenetur rejicere.
10. Regularis Professus nulla bona ex se retinere potest.
11. Regularis fugitivus tenetur ad omnia vota sua professionis.
12. Regularis è Religione ejectus, tenetur ad vota in Religione professa.
13. Regulares juxta suam Regulam vivere tenentur.
14. Regularis si in vestibus excederet statutum suum notabiliter, peccaret lethaliter.
15. Quomodo peccat Regularis supra suas vestes ferenda alias vestes seculares, notatur.
16. Quomodo peccat Regularis dimittendo habitum, non animò vagandi.
17. An servi possint ingredi Religionem, notatur.
18. Quam pœnam incurrunt ingredientes claustrum monialium, & è contra quam fœmina, ingredientem monasteria virorum, notatur.
19. An fundatrices possint ingredi Monasteria Virorum, duplex opinio notatur.
20. Monachis, & Canonicis Regularibus, sub pœna excommunicationis prohibetur adire Curias Principum, cum animo nocendi suis Prelatis.
21. Alij Regulares non innodantur prædictâ pœna, licet curias Principum ingrediantur ex supra notato fine.

22. Excipiuntur aliqui casus, in quibus non incurrunt censuram monachi, & Canonici Regulares, ingredientem Aulas Principum.

23. Regulares advena, ubi studere, & habitare debent, notatur.

24. Quales pœnas incurrunt Regulares, extra suum monasterium leges, vel medicinam audientes, notatur.

Nomine Regularium, hic accipio sacrum statum personarum Ecclesiasticarum ab Ecclesia approbatum, sub communi regula viventium, qui se cum ordinarijs votis DEO dicant.

Status regularis in triplicem dividitur classem: Primò in contemplativam, quatenus tales Religiosi solummodò propriæ salutis invigilant. Secundò in classem activam: quatenus profitentur Regulares, circa proximum suum opera misericordiæ exercere, tam spiritualia, quàm corporalia. Tertiò in classem mixtam: quatenus Religiosi alicujus Religionis non solum in contemplatione vitam suam ducunt, verum etiam salutaribus monitis, Sacramentorum administratione, tanquam coadjutores Episcoporum, proximos ad salutem æternam juvant.

Quæritur, quot instituta Regularium reperiantur?

Respondeo quatuor universaliora, videlicet Regularium, Regulæ S. Basilij, S. Augustini, Sancti Benedicti, Sancti Francisci: sub quibus ferme omnes Religionem vivunt. His adduntur constitutiones Societatis JESU, Clericorum Regularium Sancti Pauli: Carthusianorum, &c.

Regulares, quorum status est approbatus à Sede Apostolica, sunt immunes in causis Ecclesiasticis ab omni iudicio seculari. Ratio est: quia cum eorum status, quod regimen dependeat à sola potestate Ecclesiæ, datâ ei à Christo Domino, proinde sunt illi solum subditi, non legi seculari. Ita Suarez lib. 4. cap. 11. Bellarminus lib. 1. de Pontif. cap. 7. Imò Conc. Trident. sess. 25. de Regularibus. cap. 3. interdicat, ut nullus Regularis sine Superioris licentia quovis prætextu subiciat se obsequio alicujus Prelati, Principis, Universitatis, communitatis, aut cujuscunque personæ.

sona, seu loci, neque privilegium, neque facultas cum alijs obtenta suffragetur.

5. *Habitatio* Collegia, Monasteria, vel domus Regularium, *Regula-* erigendæ non sunt sinè licentia Episcopi, Ità *erigenda*, non press. Trident. citatum de Relig. cap. 3. dicens: nec sunt erigenda de cetero similia loca erigantur.

6. *Qui Regularis in communi possunt habere dotum Episcopi.* minium rerum temporalium, tam mobilium, quàm immobilium, exceptis Minoribus de observantia, & Capucinis. Ratio est: quia communitas Religiosorum non vovit paupertatem. Tum, quia ita permissum est in Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. his verbis: concedit sacra synodus omnibus Monasterijs, & domibus, etiam mendicantium, exceptis Capucinorum, & Minorum de observantia, etiam ijs, quibus, aut ex constitutionibus erat prohibitum, aut à Pontifice non permissum, ut deinceps bona immobilia possideant; ergo &c.

7. *Regularis* Quæritur, quotò annò potest quis facere ante annum professionem?

Novitiatus, Respondeo: Regularis, licet ante pubertatem ingressus sit Religionem, non potest ante completò 16. annum 16. completum facere professionem, nec ante annum post susceptum habitum, aliàs si ufacere professionem. num ex his tentaret, professio esset nulla. Ita Trident. citatum cap. 18. Abvenientibus verò ante professionem, omnia bona Novitij restituantur. Ita etiam Conc. cap. 16. Et si contigerit novitium aliquà difficultate laborare, tunc finitò tempore Novitiatus, Superiores habiles admittant, aut ejiciant. Sic citatus textus.

8. *Regularis professus ante quinquennium, potest reclamare de nullitate professionis.* Casu quò Regularis post professionem reclamaret se per vim, aut metum ingressum fuisse Religionem, vel ante determinatum tempus professionem fecisse, tunc si post quinquennium reclamaret, non audiat: Ante quinquennium verò deferat rationes suas Superiori suo, & Ordinario, qui illas, an legitimæ sint, maturè considerabit. Sic determinatur in Trident. citato cap. 19. hoc modò: Si habitum antea dimiserit, non admittatur, sed cogatur ad monasterium redire, & tanquam Apostata puniatur, vel nullò Religionis sue privilegio juvetur.

9. *Regularis* Regularis ratione suæ professionis, tenetur non tantum externam illibatam servare canonicam, quàm internam, verum etiam internos Veneris impetere reijcere, & animam suam puram custodire; Ita eum votum perpetuæ castitatis obligat.

10. *Regularis professus nulla bona possidere potest.* Caveat professus possidere bona, tam mobilia, quàm immobilia tanquam sua: nam illico violaret votum paupertatis, & contra expressum textum Trident. citati cap. 1. ageret; ergo pro quantitate bonorum peccaret. Quòd si aliquid ipsi concedatur à suis Superioribus, ita ut ad omnem nutum illorum sit revocabile, non repugnet hujusmodi voto. Lohner de Statibus hominum art. 3.

11. *Regularis* Regularis, qui fugam caperet, tenetur ad fugitivus, tenetur ad omnia vota sua professionis. omnia vota servanda per professionem facta, etiam si inter infideles reperiretur, quem Superior inquirere debet, si spes super sit ipsum inveniendo. Quòd si talis iterum rediret, tunc

Superior ipsum recipere debet, dummodo incorrigibilitatis notam non incurrerit.

Eodem modò si Regularis è Religione ejiceretur, ad omnia tria vota servanda vi professionis astringitur, ab alia vero particulari observantia absolvitur. Ita docent communiter utriusque Juris Doctores.

Quæritur, quomodo Religiosi vivere debent?

Respondeo, Concil. Trid. sess. 25. cap. 1. de Regularibus præcipere, ut omnes Regulares juxta regulam vivant, & præcepta ad eorum essentiam, nec vivere teneant non ad communem vitam, victum, vestitum, continentia, fideliter observent. Sic citatus textus.

Ex mox dicta sanctione Trident. deducitur 14. Regularis primò, quòd Regularis, si alijs vestibus sæcularibus uteretur, quæ excederent suum statutum, peccaret lethaliter, ut v. g. si ferisset, aut aurò, vel argentò ornaretur, qui debet ret juxta suam professionem contentus esse vestibus, peccaret lethaliter. Nam in hoc casu violaret votum paupertatis, & præsumendum est, quòd nullus Superior talem facultatem concedere possit, utendi hujusmodi vestibus, siquidem illico pugnant contra suum statutum. Henriquez in Compen. moral. cap. 38. n. 47.

Deducitur 2. Quòd si Regularis alijs vestimentis sæcularibus extrinsecis indueretur, re-peccat Regularis, si in vestibus excederet statutum suum, communior opinio asserit, suas vestes fecerit excommunicationem. Ita colligitur ex cap. Ut pernitiosa nè Clerici, vel Monachi, in 6. vestes sæculares Rodriquez tom. 1. quest. 30. artic. 2. Azorius res, notatur. tom. 1. lib. 12. cap. 13. qu. 5. casu 16. Bannez 2. 2. disp. 1. quest. 12.

Contraria sententia est etiam probabilis. Ratio est: quia occultare habitum Religionis, alià superposità veste, non est illum dimittere, sed solum palliare; ergo per hoc nullam incurrit censuram. Tum, quia pœna excommunicationis imponitur ob dimissionem habitus; sed qui illum celat, non ipsum dimittit; ergo non incurrit excommunicationem. Tum, quia sæpius alibi dixi, quòd lex pœnalis, (prout est ista,) non debeat extendi, nisi ad illos casus solos, quos per se exprimit; ergo cum talis detineat interiùs suam vellem, hic casus non censetur comprehendi in textu citato. Suarez de Censuris. disp. 23. sect. 4. num. 33. Paludanus in 4. distinct. 18. qu. 3. art. 3. Prima opinio mihi videtur probabilior, propter textum Trid. sess. 25. cap. 19. ubi sic loquitur: Non detur licentia cuiquam Regulari, occultè ferendi habitum suum Religionis; Ergo Conc. intendit à fortiori, nè peccat Regularis, si per se illum occultet: igitur &c.

Petès, an Regularis dimittendo habitum, tendo habitum, non animò vagandi, sed propter aliquem honestum finem, in quo casu se sæcularibus, cum vestimentis solum interioribus, conspiciendum præbet, incurrat ne excommunicationem? Ante responsionem nota, quòd alij sint Regulares strictioris observantia, qui sub tunica non solent aliam vestem portare, præter perizoma-

ta; alij sunt Regulares mixti status, qui sub veste talari portant alia vestimenta, &c. De his posterioribus Regularibus nulla videtur esse difficultas, nec illos incurrere excommunicationem, quamvis deponant vestem externam, & in sola interna in cubili obambulant coram sæcularibus. Ratio est: quia si talis Regularis, id non faciat ex contemptu, vel alio pravo fine, nec dat alijs scandalum, sæculares illum videntes, judicabunt, hujusmodi dimissionem habitus non esse temerariam, cum non sit ad religionem occultandam ordinata, sed solummodo commoditatis gratiâ. Ita pariter sentit *Texeda in Theol. moral. tom. 1. lib. 2. tract. 1. controvers. 6. dub. 1. penes Bassanum verb. Regul. num. 5.* Hanc opinionem alij extendunt, etiam ad alios Religiosos in communi, qui asserunt, ad hoc, ut aliquis incurrat excommunicationem in demissione habitus, requiri, ut ex temeritate dimittatur habitus, & contemptu sui status, ac alienus assumatur, qui ei præbet occasionem vagandi; nam si Regulares strictioris observantiæ habitum superiorem deponant, & remanent in solis perizoniis, & indusio, taliter verò homines vestiti non solent vagari: ergo non excommunicantur. Tum, quia ad ea, quæ raro contingunt, leges non solent se extendere. Ita *leg. Nam ad ea. ff. de Legibus. Navarrus cap. 27. num. 131. Rodriguez tom. 2. quest. 77. art. 6. Valentia 2. 2. disp. 1. quest. 12. punct. 1. Salmaticensis verb. Regular. num. 1.*

17. *An servi possint ingredi Religionem?* Respondetur: in jure prohibetur, nè servus ingredi Religionem, nec recipi potest ad aliquam Religionem, nisi de facultate Domini. Ita constat ex *Can. Si quis incognitus. 17. quest. 2.* Quod si talis servus professionem fecerit, adhuc Domino restituendus est, & si Monasterium in culpa fuerit, sciens esse servum; vel ex negligentia inquirere omiserit, cum notus esset, tunc talis in Religionem manebit cum obligatione, ut Monasterium pro ipso Domino satisfaciât. Ita patet ex *Can. Si Servus.*

18. *Quam poenam incurrunt ingredi claustra monialium?* Respondetur: si quis præsumat sine facultate Ordinarii, aut sine alia iusta causa intrare claustra Monasteria mulierum, incurrit poenam excommunicationis: & eadem ligantur Abbatiſſæ, si eam quampiam personam admittant ingredi sua claustra, contra quam Monasteria, prætextu facultatum, à summo Pontifice habentium. Ita *Gregorius XIII.* qui ultra excommunicationem incurrunt privationem omnium dignitatum, & sunt inhabiles impoſtulerum ad illas obtinendas. Ita etiam eandem poenam incurrunt Superiores, qui aliquam foemina ingredi, aut admittere permittunt in Monasteria suæ Religionis; imò foeminae ingrediuntur, licet ullam licentiam habere præendant: Sic *Bonacina de Clausura, & poenis violat. punct. 5. num. 1. Fillius tract. 15. cap. 5. quest. 7. num. 116.* Excipiuntur ab hac excommunica-

tione in aliquibus casibus Reginae cum comitatu suo, quæ sine scandalo in Monasteria virorum ingredi possunt. Secundò, si contingat sepultura alicujus Religiosi, tunc si usus invaluerit, possunt mulieres per monasterium Regularium mortuum ad tumulum comitari. *Fenich & alij.*

Quæritur: an mulieres Fundatrices possint ingredi monasteria virorum Religiosorum? *datrices possint ingredi monasteria virorum Religiosorum?* Circa hoc dubium duplex ventilatur opinio à *Doctoribus*; alij negant, intuitu constitutionis *Pij V. & Gregorij XIII.* qui solum videntur virorum, dare facultatem mulieribus ex stirpe Regia nascentibus, ut monasteria Sancti Francisci de Paula visitare possint, & alijs dicti Ordinis fundatricibus, honestà cum comitiva septis, communi hora: Ità *Sacra Congregat. die 21. Novemb. anni 1577. apud Peyrinum*; ergo cum alij Religiosi his constitutionibus careant, non possunt admittere ad monasteria hujusmodi foeminas, etiam fundatrices, juxta *Sanchez, Bonacinam, & nonnullos alios.*

Opposita sententia est affirmativa, asserens, posse fundatrices monasteria virorum ingredi sine omni poena censuræ, non obstante prohibitione *Pij V. & Gregorij XIII.* Nam sub tali prohibitione non censeri ligari fundatrices, utpote quasi Dominas monasterij; nam in jure est privilegiatum, nè aliquam notam ingratiitudinis ab Ecclesia sentiant; ergo sub illa generali prohibitione, nè foeminae ingrediantur monasteria, non comprehenduntur fundatrices. *Suarez tom. 4. de Relig. cap. 7. num. 6. Castrapalaopunct. 8. num. 40. Pellizarius in manual. tom. 1. tract. 5. cap. 6. quest. 12. num. 44. citati à Joanne Chrysostomo Philippino de Privilegio ignorantia. append. ad cap. 4. privil. 9. num. 134.*

Prohibetur pariter Monachis, & Canonicis Regularibus, sub poena excommunicationis ipsò facto incurrenda, adire Curias Principum sæcularium, cum animo nocendi suis Prælatiſ. Ita sonat textus *Clement. leg. nè in agro. De statu Monachorum.* videlicet: *nos eorum in hac parte reprobis ausibus obviare volentes, hoc edito perpetuò prohibemus, ne Monachi, aut Regulares Canonicis Regularibus, administrationem aliquam non habentes, ad curias Principum absque speciali Prælatorum cum animo suorum licentia se conferre præsumant. Quod si ut suis Prælatiſ, aut Monasterijs damnum aliquod inferant, ad dictas se conferre præsumperint, excommunicationis sententiam eos incurrere volumus ipsò facto.*

Nota primò, quod prædictus textus loquitur de Monachis, & Canonicis Regularibus, consequenter alij Regulares non innodantur hujusmodi censurâ. Ratio est: quia odia sunt restringenda; & lex poenalis non est de uno casu paritatis gratiâ ad alium casum extendenda, prout sæpè sæpius demonstravi superius.

Nota secundò, quòd ut Monachi, & Canonici Regulares incurrant excommunicationem, non sufficiat, quòd ingressi sint curias Principum sine licentia suorum Prælatorum, sed ultra requiritur, ut talis aditus ad curias, sit cum animo pravo nocendi Prælatis, aut Monasterijs, ut expresse habet citata Lex.

22. *Excipiuntur aliqui* Nota Tertiò, quòd tales Regulares, si habent animum nocendi uni religioso sui Conventus, in quibus, qui non est Prælatus, vel alteri Monasterio, non incurrunt huiusmodi censuram, quia lex loquitur solum de suis Prælatis, aut Monasterijs.

23. *Regulares advenae, ubi studere, & habitare eos procedatur.* Excipiuntur etiam religiosi prædictarum Religionum, qui aliquam administrationem habent, sive temporalem, sive spirituales, si hi ingrediantur curias supradictas, etiam cum animo nocendi tam Prælatis, quàm monasterijs, exempti essent à pœna excommunicationis. Toletus lib. 1. cap. 39. Bonacina tom. 3. disput. 2. quest. 3. punct. 9. Fillincius tractat. 14. cap. 8. quest. 6.

24. *Regulares advenae, ubi studere, & habitare eos procedatur.* Regulares, qui studiorum causâ ad Universitates mittuntur, in Conventibus tantum habere, ubi studere, tunc obligantur, alioquin ab Ordinario contra & habitare eos procedatur. Ità sancivit Concil. Trident. sess. 25. cap. 4. de Studiis Religiosorum. Imò huiusmodi studentes non possunt quæcunque studia frequentare extra suam civitatem, & Monasteri-

um, nisi accedat facultas majoris partis Capituli, cum Superiore suo; & in hoc contra facientes incurrerent excommunicationem, prout colligitur cap. Periculosa. Nè Clerici, vel Monachi. in 6. Sanchez lib. 6. moral. cap. 8. n. 73. Suarez de Censuris disp. 23. sect. 4. n. 35.

Regularis absentans se à suo Monasterio, 24. *Qualis* & alibi sine facultate sui Conventus audiens le- pœnas incur- ges, vel physicam, incurrit excommunicationem, si non redeat intra spatium duorum men- runt Regula- res extra su- sium. Ità Alexander III. in Concil. Thronensi, & um monaste- cap. Non magnopere. Nè Clerici, vel Monachi. rium leges, ijs verbis declarans, videlicet: Unde nè occasio- vel medici- ne scientie, spirituales viri mundanis rursus nam audien- actionibus involvantur, statuimus, ut nulli om- tes, notatur. nino post votum Religionis, & post factam in ali- quo loco Religioso professionem, ad Physicam, le- gesve mundanas legendas, permittantur exire: Si vero exierint, & ad claustrum suum intra duo- rum mensium spatium non redierint, sicut ex- communicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa, si patrocinium prestare voluerint, audian- tur. At si Religiosus in eadem civitate det operam talibus studiis, juxta probabilem opi- nionem Doctorum non incurrit excommuni- cationem, dummodo ad suum Conventum con- tinuò redeat, vel saltem intra spatium bime- stre. Ità Clavis Regia lib. 3. de Censuris. cap. 33. num. 2. Toletus lib. 1. cap. 32. & alij penes illos.

CAPUT II.

An Regulares teneantur petere Jurisdictionem ab Ordinario, & quid de jurisdictione supra sæculares, tam pro absolvendo eos in Paschate, quàm aliò tempore?

SUMMARIUM.

25. *Propositio 13. ab Alexandro VII. proscripta, notatur.*
 26. *Ad hoc ut Regularis possit absolvere pœniten- tes, debet esse à Diocesano pœnitentis approba- tus.*
 27. *An Regularis possit oviculam Diœcesis, in qua approbatus est, si in alia Diœcesi reperitur, ubi non est approbatus, absolvere, deceditur.*
 28. *† Regularis sine facultate Episcopi nequit pœ- niten- tes absolvere, licet injustè fuisset reproba- tus, pro satisfaciendo præcepto annuæ confessionis.*
 29. *An Regularis injustè reprobatus, saltem extra annuam confessionem posset pœniten- tes absolve- re, deceditur.*
 30. *† Propositio 30. ab Alexandro VIII. reproba- ta, notatur.*
Aliqua notata circa jurisdictionem ponuntur.
 31. *Ex jure communi, omnes pœniten- tes confiteri tenentur suis Parochis, saltem in Paschate.*
 32. *† Confessiones apud Religiosos facta quocun- que tempore, sunt valide, & licite.*

33. *† Propositio 21. ab Alexandro VIII. excom- municata, rejicitur.*

Descendo ad examinandam propo- 25. *† Propo- sitionem 13. ab Alexandro VII. sitio 13. ab proscriptam, quæ sic se habet: Alexandro Satisfacit præcepto annuæ confes- VII. proscri- sionis, qui confitetur Regulari E- pta, notatur. piscopo presentato, sed ab eo injustè reprobato. Ex hac propositione adverte, quòd aliud sit confiteri tempore, quò nullum urget præcep- tum ad faciendam talem confessionem; aliud est confiteri tempore præscriptò, pro adimple- tione annuæ confessionis. Adverte secundò: Regularis Episcopo præsentatus pro approba- tione ad audiendas confessiones, potest esse, vel 26. *Ad hoc, doctus, & sufficiens pro exercendo tali mune- ut Regularis re, vel indoctus, & insufficiens.* possit, valide*

Ad hoc ut Regularis possit licite, & valide absolvere pœ- absolvere pœniten- tes, requiritur approbatio niten- tes, de- facta ab Ordinario pœnitentis, vel ejus Vicario bet esse à Diœ- Generali, aut alio huiusmodi jus habente, ubi cesano pœni- Religiosus confessiones audit, Snar. disp. 28. sect. tentis appro- 6. num. batius.

6. num. 5. qui asserit, hoc declaratum fuisse à sacra Congregatione. *Hurtado disp. 20. de Pœnitent. diff. 18. Arriaga tom. 8. disp. 42. num. 17. usque ad num. 24.* Et ratio est: quia Ordinarius habet jurisdictionem in suas oves.

Quod requiratur approbatio Confessarii, clarè expressum est in *Trid. sess. 23. cap. 15.* quia sola approbatio dat Jurisdictionem, sine qua nemo validè absolveret.

27. *An Regularis possit oviculam* Hinc inquitur, an Confessarius Regularis v. g. in Diœcesi Viennensi approbatus, si transsit per Diœcesim Passaviensem, possit nè in illa Diœcesis, in peregrinum Viennensem absolvere? Videtur quod non, quia suppono, quod in Diœcesi Passaviensi talis Confessarius non sit approbatus: ergo in alieno loco non potest exercere Jurisdictionem. Ita *Reginaldus lib. 1. cap. 16. Fillinckius tit. 7. cap. 9. qu. 10.* Videtur etiam posse validè, & licitè absolvere. Ratio est: quia peregrinus Viennensis, si non stabilivit domicilium in Diœcesi Passaviensi, sed solum ibi reperitur per modum transitus, adhuc remanet ovicula Viennensis, ad quam talis Confessarius habet Jurisdictionem; ergo licitè potest eum absolvere.

Proinde, si Regularis esset Parochus, suam oviculam ubique locorum absolvere poterit, et si ibidem in illa Diœcesi non esset approbatus: Ita *Gabriel de Stat. ignorant. disput. 12. dub. 16. n. 126. Barbosa* cum viginti duobus Auctoribus n. 20. ait *Cassianus*. Inter has opiniones primam dico esse tenendam. Ratio est: quia ita habetur in declaratione *Clementis X.* his verbis: *Regulares ab Episcopo ad Confessiones secularium in sua Diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia Diœcesi eas absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, à quo ipsi Religiosi jam fuerunt approbati; ergo &c.* De audiendis confessionibus Regularium sui Ordinis, aliter dicendum est.

Nunc ad examen propositionis damnatæ redeo, in qua procedit quæstio, an v. g. si Titius, Sacerdos Regularis probus, & doctus, præsentatus fuisset Episcopo pro approbatione, ad confessiones exaudiendas, & Episcopus ex aliquo odio, vel inimicitia ei hanc facultatem negasset: ita ne Titius injustè reprobatus fuisset, quia Episcopus dignum pro indigno irrationabiliter rejecisset? Nunc.

28. *An Regularis sine facultate Episcopi nequit pœnitentes absolvere, licet injustè fuisset reprobatus, pro solum etiam Regularem posse confessiones secularis faciendo* Dico contra Propositionem 13. ab *Alexandro VII.* proscriptam, verum esse, quod ante *Conc. Trident.* Regulares sine facultate Episcoporum potuerint quoscunque pœnitentes absolvere, quia jurisdictionem ad Confessiones audiendas immediate accipiebant à summo Pontifice: modo verò hæc facultas Regularibus est abrogata. Tum, quia *Conc. Trident. sess. 23. cap. 15.* ait: *nul-lum etiam Regularum posse confessiones secularis faciendo, etiam Sacerd. audire &c. nisi approbetur;* ergo censetur talem facultatem Regularibus omnino derogasse. Tum, quia illud privilegium in *Extravagant. Supra Cathedram.* per *Trid.* illis fuit revocatum. Ita *Card. de Lugo* in

dicto textu *Extravagant. Suarez & alij;* ergo cum *Trid.* requirat approbationem pro Regularibus ad jurisdictionem habendam, sine illa nequeunt absolvere.

Hinc Regularis injustè reprobatus, non potest validè administrare Sacramentum pœnitentiæ pœnitenti, pro adimplendo præcepto annuæ confessionis. Ratio est: quia propositio contraria est damnata. Tum, quia injusta reprobatio non dat jurisdictionem: ergo &c.

Quæritur: an saltem Regularis injustè reprobatus possit validè absolvere Diœcesanos, extra obligationem adimplendi annuam confessionem? Ratio dubitandi est, quia propositio damnata loquitur solum de adimplendo præcepto annuæ confessionis; igitur præcisà tali obligatione relinquitur quæstio disputationi. Nam *Diana part. 2. de Dubijs regul. resol. 24. cit. Sotum, Layman, Villalobos, Mirandam, Henriquez, Cenodum, Wegam de la Cruz,* volunt, posse Regularem injustè reprobatum validè absolvere pœnitentes in omni circumstantia: igitur à fortiori etiam extra obligationem adimplendi annuam Confessionem.

Hoc dubium ego sic solvo: si talis opinio modò esset in praxi recepta, ut verè probabilis, quod Regularis injustè reprobatus, validè audire possit confessiones, & extra præceptum annuæ Confessionis absolvere, ego promptò animò porrigerem ei manum. Ratio est: quia licet fortè talis opinio coram Deo non subsisteret, nihilominus tamen in hoc casu Ecclesia suppleret jurisdictionem: nam habetur clarè in Jure, quod consuetudo det jurisdictionem. *Glossa & ex cap. Roman. De sent. excommunicat. Lessius lib. 2. cap. 29. dub. 8. num. 68.* ait: non solum error communis, sed etiam probabilis Doctorum opinio, efficit, ut Ecclesia det Jurisdictionem, & ita est praxis universalis Ecclesiæ, inquit *Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 27. sect. 5. n. 7.* At ego non memini me audivisse, talem opinionem modò esse in praxi, proinde oppositam ut tutiorem tenendam judico. In hoc tamen casu Episcopus malè facit, reprobando idoneos Regulares ad confessiones audiendas.

Quæritur, an Confessiones factæ penes Confessarios Regulares, omni tempore sint validæ? *30. Propositio 20. ab Alexandro*

Ante responsionem nota: *Joannem à Folio* Doctorem Parisiensem docuisse, nec Papam, VIII. reprobare Deum posse dispensare, ut quis alteri confiteatur, quam proprio Parocho. Unde qui Regulari alicui confitetur, tenetur sub damnatione eadem peccata reconfiteri. Insuper adverte, quod difficultas procedat circa hoc quæsitum, intuitu propositionis 20. ab *Alexandro VII.* reprobata, hujus tenoris scilicet: *Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.*

Hæc propositio duas complectitur partes, quarum una ex altera pendere videtur: Primò dicit, hujusmodi Confessiones esse Sacrilegas: Secundò esse invalidas. Ut virus clariùs pateat, examinandum est, unde oriri possit hæc confessio-

fectionum invaliditas, an defectu jurisdictionis Regularium, an defectu bonæ dispositionis poenitentium.

Imprimis ex doctrina superius allata requiritur, quod, ut quis possit absolvere poenitentem, debeat habere jurisdictionem supra poenitentem, tanquam Superior in subditum, cum tribunal Confessionis sit tribunal jurisdictionis, quod se non extendit, nisi in subditos. Ex hoc

*Aliqua nota-
ta circa juris
dictionem po-
nuntur.*

Inquiro, quis est, qui ordinariam habeat jurisdictionem in Sacramento poenitentiae administrando, & invenio, quod proximam, & immediatam jurisdictionem nullus habeat, præter summum Pontificum universalem per totum mundum: Episcopus in sua Diocesi: Parochus in sua Parochia. Dixi Parochus in sua Parochia: nam hic est proprius Pastor suorum Parochianorum. Ita colligitur ex *Trident. sess. 14. cap. 9. cum dicat: Uniusque gregi assignatum propriam Pastorem.* Hoc ipsum patet ex jure Canon. cap. *Omnis utriusque sexus*; sicque unusquisque fidelium sortitur Parochiam, ubi firmum habet domicilium. Ita quoque *Petrus de Ledesma cap. 11. concl. 4. Suarez disp. 25. sect. 2. Mercerus in supplement. part. 3. qu. 8. dub. 3. Toletus lib. 3. cap. 14. n. 7.* Ex quo nunc

31. *Ex jure communi, omnes poenitentis confiteri tenentur* Dico, stando jure communi, omnes fideles confiteri tenentur suis Parochis, vel de eorum licentia alijs approbatis Confessarijs, saltem in Paschate; & hoc probatur ex cap. *Omnis utriusque sexus de Poenit. & remis.* in quo Innocentius III. in Concil. Lateranens. statuit: ut omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio Sacerdoti, & injunctam sibi poenitentiam proprijs viribus studeat adimplere. Sed proprius Sacerdos de via ordinaria est solus Parochus; ergo illi soli confitendum est peccata sua. Ex hoc fundamento deducta esse videtur propositio 20. ab Alexandro VIII. expulsa, nimirum: *Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.* Ratio est: quia textus Concil. Lateranens. supra citatus, præcipit proprio Parocho, non alieno, peccata sua confiteri; ideoque si confiteretur Religioso, contra mentem Concilij confiteretur; sicque invalidè, & sacrilegè impertiretur absolutio. Confirmatur ex eodem capite: omnis utriusque sexus, ubi sic loquitur: *si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justæ de causa sua, confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat à proprio Sacerdote: cum aliter ipse illum non possit absolvere, vel ligare.* Ergo manifestè convincitur, quod Religiosus intuitu Juris communis, nequeat validè absolvere, vel ligare poenitentes cujuscunque sexus, sine facultate Parochi: ideoque tales Confessiones fore sacrilegas, & invalidas. Hoc non obstante,

32. *† Confessiones apud Religiosos factæ quocumque* Dico, contra *Proposit. 20. ab Alexandro VIII. reprobata*: Religiosos privilegiatos, ab Ordinario approbatos, posse licitè, & validè quocumque tempore, etiam Paschali, Confessiones

exaudire, & validè absolvere, quibus Præcepto *que tempora Paschali satisfaciunt*, licet nulla accesserit licentia Parochi; imò etiam illò contradicente, & *licet* hoc quidem non intuitu juris ordinarij, sed vigore suorum privilegiorum.

Probatur 1. ex *constit. Clementis X.* Data Anno 1670. ubi sic declaratur: *Regulares semel approbati, posse in Diocesi Episcopi approbantis, quovis anni tempore, etiam Paschali, quorumcumque, etiam infirmorum, Confessiones audire, absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia; ergo &c.*

Probatur 2. ex Bulla Clementis VIII. data Anno 1592. die 22. Decembris; qui ut discordias, quæ Duaci in Belgio eodem annò inter Clerum Regularem, & sæcularem ortæ fuere, componeret: nam ibidem duo doctissimi Parochi, suis Parochianis intimaverant publicè sub comminatione excommunicationis, obligatos Parochianos, ut nimirum diebus Dominicis, & festivis, Missam in propria Parochia audiant, ac Confessionem saltem Paschalem penes proprium Parochum faciant, quod Præceptum ex Concil. Lateranen. supra citato desumpserant; quibus jurgijs imposuit pacem citatus Pontifex, excudendo Bullam, quæ incipit: *Significatum fuit*; & circa medium sic loquitur, videlicet: *Præsenti nostro Decreto sancimus, licere secularibus universis, liberè Missas diebus Dominicis, & alijs majoribus festis audire in Ecclesijs, tam Fratrum Predicatorum, quam aliorum mendicantium, nec non etiam Collegij Societatis Jesu juxta illorum Privilegia, & antiquas consuetudines: dummodo in contemptum Parochialium Ecclesiarum non faciant.* Et tam dictis Fratribus Predicatoribus, & Presbyteris dictæ Societatis, quàm alijs privilegiatis prædictis, quibus id à Sede Apostolica indultum est, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata sua, etiam quadragesimali, & Paschali, & quovis aliò tempore, confiteri posse. Ecce quid clariùs dici potest? ergo confessiones à sæcularibus apud Confessarios Regulares omni tempore factæ, à quocumque suorum, licitæ, & validæ erunt, ac legitimè absoluti, si aliud non obstat: proinde funditus corrumpit propositio damnata supra relata. Tum, quia hæc est communis consuetudo, quæ stat pro lege, absolventi omni tempore sæculares à Confessarijs Religiosis; ergo &c. *Coninch disp. 8. de Poenit. dub. 9. num. 66. Rodriquez tom. 1. quest. 60. art. 4. Miranda tom. 1. in manual. quest. 45. art. 14. concl. 2. Barbosa de Officio Parochi. cap. 19. num. 26. & alij.* Ex hac doctrina patet responsio ad oppositam conclusionem supradictam.

Accedit *Propositio 21. ab Alexandro VIII. 33. † Propositio 21. ab Alexandro VIII. anathematizata*, sic blasphemans: *Parochia-
nus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemo-
synis communibus vivunt, de imponenda nimis le-
vi, & incongrua poenitentia, seu satisfactione, ob
cata, rejectum, seu lucrum subsidij temporalis.* Falsitas hujus Propositionis ex objecto patet: nam quomodo possibile est, ut præsumi possit suspitio tantæ malitiæ de perfectione Religiosorum,

qui reliquerunt omnia] secularia, ac divitias mundi contempserunt, ut Christum lucrifaciant propter lucrum subsidij temporalis. Virtus enim in illis tanta elucet, ut propter votum Sanctæ paupertatis, quam voluntariè amplexi sunt, minimè propter temporale emolumentum sacrilegia patraturi sint in tantum damnum sui, ac pœnitentium; Sciunt enim peroptimè, quanta obligatio illis incumbit, unicuique pœnitentiam imponendi juxta culpam confessam,

pro medicina spirituali animæ, & præservatione à futuris peccatis. Nam hoc illis suggerit *Conc. Trident. sess. 14. cap. 8.* cum dicat: *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum Spiritus, & prudentia suggererit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutare, & convenientes satisfactiones injungere:* sicque quis est tam vecors, qui de Mendicantibus suspicaretur, illas leviores pœnitentias pœnitentibus imponere, quàm merentur, ob quæstum corporalem.

CAPUT III.

An Regulares post Decretum Urbani VIII. possint absolvere à casibus in Bulla Cœnæ.

SUMMARIUM.

34. Omnes casus Papales occultos, ad forum contentiosum non deductos, contentos in Bulla Cœnæ, defacto Episcopis esse reservados, certum est.
35. † Regulares defacto sine alia facultate, non possunt absolvere faculares à casibus occultis Bullæ Cœnæ.
36. Solvitur fortis objectio.
37. † Prelati Regulares defacto nequeunt absolvere Sæculares ab hæresi occulta.
38. Si censura auferatur, quivis Confessarius potest absolvere à quocunque casu, etiam hæresis.
39. Si quis scienter committeret internum peccatum hæresis, ignorat tamen esse reservatum, vel excommunicationem incurrisse, potest à quolibet Confessario absolvi.
40. Si quis incurreret hæresim internam tantum, vel externam duntaxat, quilibet Confessarius potest eum absolvere.
41. An Prelati Regulares suos subditos à casibus occultis in Bulla Cœnæ contentis absolvere possint, exponitur.
42. Prelati Regulares suos subditos ab omnibus casibus occultis in Bulla Cœnæ, & ab hæresi occulta absolvere possunt.
43. Prelati Regulares possunt absolvere in foro conscientie suos subditos à suspensione à divinis, & à pœnis incurris, ratione introductione fœminarum ad Conventum.
44. Solvitur objectio.

34. Omnes casus Papales occultos, ad forum contentiosum non deductos, contentos in Bulla Cœnæ, defacto Episcopis esse reservados, certum est.

UT claris procedam, si ignoras casus, & censuras Bullæ Cœnæ, illos videre poteris in tractatu de Excommunicatione, ubi breviter eos ad caput uniuscujusque exposui.

Te etiam animadversum volo, quod jure novò *Concil. Trident. sess. 24. de Reformat. cap. 6.* omnes casus Papales occultos, ad forum contentiosum non deducti, simul cum crimine hæresis, & his, qui continentur in Bulla Cœnæ, defacto Episcopis esset reservados, & quidem facultatem

illos absolvendi, ipsò Jure annexam esse dignitati Episcopali, & officio, non personæ, proinde hujusmodi potestas non est eis delegata, sed ordinaria. Ita *Thomas Sanchez lib. 2. de Matrimon. disp. 49. num. 14.* Supra quod ait *Henriquez lib. 6. de Pœnit. cap. 14. num. 7:* *Tridentinum restituit Episcopis sublatam olim jurisdictionem, quam habebant Jure communi, aut divinò.* Sic etiam sentit *Hurtado tom. 1. tract. 5. cap. 14. resolut. 17. §. 2.* *Covarruvias, Baldus, Imola, Sylvester, Rodriguez,* cum alijs pluribus. Nunc ad quæst.

Respondeo: Regulares post Decretum Sacræ Congregationis, jussu *Urbani VIII. die 17. Novembr. Anno 1628.* non posse absolvere faculares à casibus occultis Bullæ Cœnæ. Ratio est: quia per Decretum talis Bullæ, annullantur omnia privilegia Regularium, in ordine ad absolvendum ab hujusmodi casibus, prout annotavi in tract. de Privileg. ergo &c.

Ex prædictò punctò deducitur, quod opinio, docens Bullam cruciatæ prodesse Regularibus pro eligendo Confessario, ad reservata in Bulla Cœnæ absolvendum, sit tenuis probabilitatis, igitur excludenda, cum involvatur in Bulla *Urbani VIII. & Clementis VIII.* Ratio est: quia quod declarat Pontifex, est omnino certum; sed Pontifex declarat non prodesse Bullam Regularibus ad electionem Confessarii pro reservatis: ergo &c.

Objicies: Per Bullam Cœnæ solum revocatur facultas absolvendi, quando casus sunt publici, prout docet *Diana part. 4. tract. 4. resolut. 239. Leander à Sacrament. tom. 4. tract. 2. disp. 17. quæst. 85. Texeda tom. 1. lib. 2. tract. 1. con. 18. num. 14.* Ergo Regulares ab occultis in Bulla Cœnæ, vi suorum privilegiorum absolvere possunt. Probatur antecedens, quia odia sunt restringenda; igitur cum Bulla Cœnæ possit salvari, si dicatur, quod solum casus publicos prohibeat, ergo non occultos: itaque si tales casus sint occultis, poterunt Regulares illos absolvere. Ita quoque sentit *Candidus tom. 1. disp. 22. art. 49.*

Bauni

Bauni tom. 1. tract. 4. de Pœnit. quest. 32. Sousa in Bulla cap. 23. disp. 100. Concl. 7. n. 13. penes Matthæum de Moya.

36. **H** Solvi-
tur fortis ob-
jectio.

Respondeo ad hanc objectionem, negando primum antecedens: nam si hæc sententia esset vera, tunc sequeretur, quod Regulares vi suorum privilegiorum possint absolvere quoscunque sæculares ab omni censura, & casibus occultis, quod manifestè falsum est, uti colligitur ex propositione 3. & 4. ab Alexandro VII. reprobata, quæ sic se habent: *Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare Facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est. Anno 1629. 28. Julij in Consistorio Sacre Congregationis Eminent. Cardinalium, visa, & tolerata est.*

Quæritur: an saltem Prælati Regulares, possint absolvere in foro conscientie dumtaxat sæculares ab hæresi occulta? Hæc quæstio solvenda est cum reflexione ad propositionem 4. ab Alexandro VII. rejectam, quam infra referam.

Ut autem clariùs solvatur quæstio, adverte, quod hæresis occulta dupliciter se habere possit: Primò cum advertentia excommunicationis, hoc est, quatenus delinquens præter peccatum hæresis, scit se incurrere excommunicationem. Secundò, quatenus delinquens agnoscit se incurrere peccatum hæresis: ignorat tamen tali peccato injectam esse excommunicationem.

Insuper adverte secundò, quod hæresis occulta dupliciter consideretur. Primò, si ita est occulta, hoc est, ita interna, ut nullò externò signo manifestata fuerit, quò ab aliquo percipi potuerit. Secundò, si ita sit occulta, ut tamen aliquàlter aliquò actu extrinsecò manifestata fuerit. His positis ad quæsitum respondeo, &

37. **H** Præla-
ti Regulares, VII. damnatam.
defacto ne-
queunt ab-
solvere sæc-
ulares ab hæ-
resi occulta.

Dico 1. contra Proposit. 4. ab Alexandro VII. damnatam. Prælatos Regulares quacunque fulgeant dignitate, attentò jure modernò, non posse absolvere, nec quidem in foro conscientie sæculares ab hæresi occulta. Ratio est: quia in propositione dicta, ab Alexandro VII. damnata, contrarium excommunicatur, cum dicat, *Prælati Regulares possunt in foro conscientie absolvere quoscunque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursum.* Tum, quia non possunt absolvere ex officio, eò quod Prælati Regulares, per se nullam habeant jurisdictionem circa sæculares, nec contentiosam, nec legalem, cum non sint eorum subditi. Ita Trident. sess. 23. cap. 15. de Reformat. & Clement. Dudum. de Sepultur. Tum, quia nec possunt absolvere virtute privilegiorum: quia talia privilegia sunt eis revocata à Clemente VIII. die 9. Novembr. Anno 1602. ubi restrictum est ipsis, absolvere à reservatis in Bulla Cœnæ, & ab ijs quinque, videlicet nec à violatione immunitatis Ecclesiasticæ ex Gregorio XIV. nec à violatione clausuræ monialium ad malum finem:

nec duellantes, juxta constitutionem Gregorij XIII. nec simoniacos simoniæ reali, & confidentiali: nec percutientes Clericos ex cap. *Siquis suadente Diabolo*: nec à casibus, reservatis Ordinarijs locorum.

Ex mox data doctrina patet, esse revocatum privilegium Fratrum Minorum, & Dominicanorum, concessum à Sixto IV. incipiens: *Sedis Apostolicæ*, ad absolvendum à reservatis in Bulla Cœnæ, & à reservatis ab Ordinario. Eodem modò revocatum est idem privilegium Societati JESU, datum à Paulo III. quod incipit: *cum inter cunctas*. Ita docet Verde citans Bordonum tom. 2. part. 1. resol. 6. num. 43. Dianam part. 11. tract. 2. resol. 18. Aversam de Pœnit. qu. 17. sect. 6. contra Candidum, Bassam, Villalobos, Leonardum, Hurtado, & alios. Tum, quia propositio damnata loquitur universaliter: ergo &c.

Quæritur: an Prælati Regulares possint 38. *Si censetur* absolvere ab hæresi occulta, & ab alia excommunicatione, si hujusmodi censura prius à Superioriore tollatur? Respondeo affirmative; imò quivis Confessarius ab his casibus absolvere potest. Ratio est: quia intentu solius censure, à quocunque peccata reservantur; igitur si hæc aufertur, à casu, etiam quocunque Confessario licitè, & validè absolvi poterunt.

Hinc 1. si v.g. Titius negans aliquem articulum fidei, accedit ad Superiorem, ut ipsum absolvat ab excommunicatione tantum, & non à peccato hæresis, tunc sic absolutus ab excommunicatione potest adire Confessarium, sive Regularem, sive sæcularem, ut ipsum ab hæresi absolvat, qui casus redditur communis; sicque poterit ab illo licitè absolvere. Ratio est, quam supra dedi, eò quod sola censura sit nodus, cur ab hæresi Confessarius Regularis absolvere nequeat, igitur hæc ablata, à tali peccato legitime absolvit. Hæc doctrina non subest damnationi Alexandri VII. nec alicubi constat esse reservatam; ergo &c.

Hinc 2. si Titius cognoscens se commississe 39. *Si quis* internum peccatum hæresis, & si ignoraret incurrisse excommunicationem, potest eodem modo à quolibet Confessario absolvi. Ratio est: quia poena excommunicationis non incurritur, nisi scienter; ergo cum Titius ignoraverit excommunicationem, contra tale crimen latam, eam defacto non incurrit: igitur cum peccatum hæresis non reservetur, nisi adjuncta excommunicatione, non reservatur peccatum Titij. Nam propositio damnata discurrit copulative, tam de hæresi occulta, quam de excommunicatione; ergo cum sola censura faciat reservatum crimen hæresis: Proinde Titius poterit in hoc casu à quolibet Confessario à peccato hæresis absolvi, cum ei non sit adjuncta excommunicatione. Ita communiter sentiunt Doctores. Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 11. n. 1. Cassianus à S. Elia verb. *Hæresis* cap. 1. n. 11. & alij quamplures utriusque legis interpretes.

Imo

40. Si quis incurreret hæresim inter Regia lib. 4. Navarrus. & alij penes Bassæum, nam tantum, volunt, quod si Titius incurreret hæresim tantum internam, vel tantum externam, quilibet duntaxat, confessarius approbatus possit ipsum absolvere: quilibet Confessarius potest eum absolvere.

Imò Suarez de Censur. disp. 4. num. 22. Fagundes præcept. 2. lib. 8. cap. 8. num. 39. Clavis Regia lib. 4. Navarrus. & alij penes Bassæum, volunt, quod si Titius incurreret hæresim tantum internam, vel tantum externam, quilibet duntaxat, confessarius approbatus possit ipsum absolvere: quam opinionem, ut probabilissimam, amplector. Ratio est; quia hæresis intuitu solius excommunicationis reservatur; ergo cum hæresis interna duntaxat, non subiaceat huiusmodi censuræ, dummodo aliquò signò externò manifestata non fuerit, nam de internis tantum, Ecclesia non iudicat, utpotè sibi occultis, & alienis à suo foro; ergo &c. Ratio secundi est: quia hæresis solum externa, eodem modò non inritur excommunicatione, eò quod non sit in intellectu consummata, sicque improprie tantum, materialiter, & abusive vocatur hæresis: siquidem nullum importat errorem intellectus, qui requiritur ad constituendam hæresim, stricte, & formaliter sumptam: consequenter in foro interno non reservatur; itaque à quolibet Confessario pro foro conscientiae absolvi poterit.

Modò scire velles: an saltem Prælati Regulares, suos subditos Religiosos, à casibus occultis in Bulla Cœnæ contentis, & ab hæresi occulta absolvere possint?

41. An Prælati Regulares suos subditos à casibus occultis, in Bulla Cœnæ contentis, absolvere possint, exponitur.

Hæc quæstio procedit ex diverso fundamento, & præscindit ab omni privilegio particulari Regularium: pro cuius claritate adverte, me superius in frontispicio huius capitis dixisse, quod omnes casus papales, etiam, qui in Bulla Cœnæ continentur, si occulti sint, Episcopis de jure esse reservatos, vigore Concil. Trident. sess. 24. De reformat. cap. 6. In quo textu Prælati Regulares, ut Generales, Provinciales, nomine Episcoporum intelliguntur. Ita Matth. de Moya in opusculo pro Jesuitis. tract. de Fide. proposit. 2. & tract. 3. de Pœnit. disp. 8. de Ministro ad reservata. qu. 5. n. 7. citans Leandrum à Sacramento. tom. 4. tract. 2. disp. 17. quæst. 41. & 45. 46. &c. Hinoiosam in Director. disquisit. Regular. verb. Absolut. Modò ad quæsitum Respondeo, &

42. Prælati Regulares suos subditos ab omnibus casibus occultis, in Bulla Cœnæ contentis, & ab hæresi occulta, ipsos absolvere. Ratio est: quia Propositio num. 4. ab Alexandro VII. damnata, nihil annuit, an Prælati Regulares possint absolvere suos subditos, sed solum ex Cœnæ concludit absolutionem sæcularium; ergo, cum ab juxta Regul. Jur. 15. in 6. odia non sint amplianda, sed restringenda, censendum est, posse absolvere à dictis casibus, & censuris. Tum, quia eadem ratione, quâ Episcopi pollent supra suos subditos, in ordine ad eos absolvendum, pollent etiam Prælati Regulares supra suos Religiosos: Sed Episcopi possunt illorum subditos à prædictis casibus absolvere: ergo & Prælati Regulares suos Religiosos. Major patet ex prænotato textu Concilij Trident. Minor quoque: nam utrobique Superiores Ordinum veniunt nomine Episcoporum; ergo &c. Tum, quia Regulares non

sunt deterioris conditionis, quàm sæculares; hi habent Prælaturam suam, ad quem possunt recurrere pro absolutione; ergo etiam Regulares debent habere proprium Pastorem, ut eos ab occultis reservatis absolvat. Ita Ioannes de la Cruz lib. 1. cap. 6. num. 14. conclus. 2. Candidus tom. 1. disp. 3. art. 36. Villalobos part. 1. tract. 9. difficult. 61. num. 2. Delgradil. Hic solum difficultas venit, qui Superiores nomine Episcopi intelligantur. Bartholomæus à S. Fausto lib. 3. quæst. 23. citans Sayrum lib. 6. cap. 11. num. 89. Azerium lib. 11. cap. 18. quæst. 4. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 5. num. 9. Suarez lib. 6. cap. 10. num. 24. ait, nomine Prælati, accipiuntur omnes Superiores regentes, à Generali usque ad Guardianum, Priorem, Vice Provincialem, cum omnibus alijs intermedijs. Ratio est: quia hi omnes habent jurisdictionem quasi Episcopalem in suos subditos. Supra quod Hinoiosa in Directorio disquisit. supra citato, verb. Absolutio, primò sic loquitur. absolutio a quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi Apostolica reservatis, quæ in foro conscientia, licet Episcopis per Concil. Trident. Sess. 24. cap. 6. licet etiam Prælati ordinarijs Provincialibus, Prioribus &c. ex declaratione Furis Concilij, &c.

Prædictam Facultatem absolvendi, limitat supracitatus de Moya, dicens: secundum jus commune Tridentini solum Generalibus, & Provincialibus competit huiusmodi auctoritas; proinde subditi, si casu reservatò occultò ligentur, ad illos pro absolutione recurrendum esse iudicat.

Prælati Regulares insuper possunt absolvere in foro conscientia suos subditos, non solum a suspensione a Divinis, verum etiam ab alijs pœnis, & eos qui secretò Mulieres admiserunt ad Convēntum; ita colligitur, ex Bulla Pii V. Provincialibus Ord. Prædicatorum, quibus tota auctoritas conceditur pro foro conscientia, quæ a Concil. Trident. Episcopis pro suis subditis; scilicet, ut dispensare possint in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, præter illa, quæ oriuntur ex homicidio voluntario, & quæ in iudicio non fuerint deducta. Sic Sorbo in compend. verb. cum in Convēntum ingredi monasteria. Hic tamen te advertere volo, quod Regulares per propria Privilegia non possint absolvere a censuris, quoad forum externum. Sic declaratur in Decreto Clementis X.

Obijcies contra conclusionem: Facultas absolvendi a reservatis in Bulla Cœnæ, est Regularibus sublata, in qua exprimitur peccatum hæresis, quæ singulis annis promulgatur; ergo, &c. Tum, quia Anno 1628. die 7. Novembris. Sacra Congregatio oppositum declaravit, ut videre est penes Rodriguez tom. 1. quæst. 20. art. 9. Sanchez 2. Decal. cap. 11. num. 3. Suarez tom. 4. de Religione tract. 9. lib. 2. cap. 10. Diana de dubio Regul. resol. 72. Vecchis disput. 9. dub. 6. Lezana cap. 18. num. 38. Bordonus tom. 2. resol. 3. num. 8. Ref.

43. Prælati Regulares possunt absolvere in foro conscientia suos subditos à Divinis, & a pœnis in Convēntum, & a pœnis in Convēntum, & a pœnis in Convēntum.

44. Solvitur obiectio.

Respondeo : ad primam rationem , facultatem absolventi à reservatis, esse Regularibus ablatam in ordine ad absolvendum à similibus casibus ipsos sæculares, concedo antecedens , non verò in ordine ad absolvendum suos subditos religiosos, prout in ipsa probatione conclusionis constat. Ad secundam rationem respondeo, ubi dicit esse declaratum contrarium à Sacra Congregatione, in quo intelligendum est, esse solum declaratum, quòd Regulares Præ-

lati non possint absolvere virtute suorum privilegiorum : non verò, quòd nequeant absolvere virtute juris communis; prout superius noto; quia idem jus Regularibus Prælati competit in suos subditos, quàm Episcopis in suos; ergo &c. Tum, quia nostra opinio est communiter accepta, quæ si coram Deo falsa fortasse esset, defectus talis jurisdictionis suppletur ab Ecclesia; prout passim sentiunt Doctores.

CAPUT IV.

An Mendicantes possint absolvere à casibus Episcopo reservatis.

Propositio 12. ab Alexandro VII. rejecta, sic loquitur.

Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

SUMMARIUM.

45. *Alique facultates notantur, vi quarum possunt Regulares absolvere, & dispensare.*
46. *Casus à Jure reservati Episcopis, notantur.*
47. *Casus synodales propriæ Diœcesis, quos Episcopus sibi reservat notantur.*
48. *† Regulares mendicantes non possunt absolvere à casibus Episcopo reservatis, non obtentâ ad id Episcopi facultate.*
49. *† Regulares defacto possunt absolvere à casibus, de jure ordinario Episcopis reservatis, cujusmodi sunt omnes Papales occulti, exceptis casibus Bullæ Cœnæ.*
50. *Regulares possunt absolvere ab omnibus casibus Papalibus, tam occultis, quàm publicis casibus, in Bulla Cœnæ contentis.*
51. *Solvuntur objectiones.*
52. *Si quis ignorat poenas adjunctas peccato, licet committit peccatum, non eas incurrit, sicque quivis Confessarius à tali peccato absolvere poterit.*
53. *Reservatio Episcopi, non se extendit extra Diœcesim morantem.*
54. *Regulares possunt absolvere vi privilegiorum, à reservatis Anno sancto extra Urbem.*

45. *Alique facultates notantur, vi quarum possunt Regulares absolvere, & dispensare.*

Hic non est Scopus meus, referendi aliquas facultates, quæ Regularibus aliquando ad absolvendum & dispensandum conceduntur, cujusmodi sunt : Primò, ut possint in aliquo casu absolvere à casibus specialiter reservatis. Secundò, eis quoque subinde conceditur ad commutandum omnia vota, etiam jurata, in alia pia opera, ob rationalem causam, aliàs commutatio nulla esset. Tertiò, da-

tur eis licentia non rarò, ad dispensandum cum eis, qui contraxerunt impedimentum ex concubitu adulterino cum consanguinea alterius conjugis habito, ad non posse petendum debitum, ut imposterum possint petere. Hæc dicta sint pro aliquali notitia confessariorum. Ut autem rectè propositio memorata intelligatur, ante ejus rejectionem aliquas jurisdictiones ad solos Episcopos attinentes expono. Sint igitur

Casus Episcopo reservati, à Jure censentur 46. *Casus à jure reservati Episcopis, notantur.* esse sequentes, (quidcunque in oppositum teneant aliqui Doctores, qui nullos casus à jure reservatos esse volunt :) Primò, communicantes in crimine criminoso cum excommunicato ab Episcopo, excommunicatione reservatâ. Ità Tolæti lib. 1. cap. 13. Secundò, absolutus in periculo mortis ab excommunicatione reservata Episcopo. Ità ex Trident. sess. 14. cap. 7. Si postmodum non se præsentet Episcopo, incidit in excommunicationem reservatam Papæ. Sic Navarr. cap. 27. n. 46. Tertiò, percutiens Clericum vel maximè enormiter, incidit in casum reservatum Episcopo, ex Can. Si quis suadente Diabolò. Quartò, impediens adire Papam ob justum impedimentum. Sic Floronus de Casibus reserv. cap. 2. sect. 7. Quintò, transgressores præcepti Episcopi, sub censura reservata lati. Sextò, facientes abortum fœtûs animati, &c.

Prædictis casibus adduntur alij casus synodales propriæ Diœcesis, quos Episcopus sibi reservat pro beneplacito. In hac Diœcesi Vienne, tres tantum sunt reservati, videlicet : Homicidium voluntarium, sodomia perfecta, &c. 47. *Casus Synodales propriæ Diœcesis, quos Episcopus sibi reservat, notantur.*

An congruum sit hujusmodi casus reservare, ego minimè ambigo; scio enim omnem reservationem esse in ædificationem, non in destructionem.

Aaaaa

nem

nem, per quam procuratur terror, & abominatio peccati, ut delinquentes ab ipso resipiscant. Memini me legisse apud *Caramuelem*, qui ut Episcopus in sua Dicecesi, nullos casus sibi reservatos esse voluit, autumando fore superfluum, dando per hoc facilitatem, ut quilibet Confessarius potuisset ab omnibus peccatis delinquentes absolvere. Nunc contra propositionem damnatam,

48. † Regulares mendicantes non possunt absol- vere à casibus Episcopo reservatis, quas ipse in sua Dicecesi sibi reservat virtute privilegiorum, non obtentâ ad id Facultate absolvendi. Ratio est: quia contraria opinio est damnata ab *Alexandro VII.* uti dixi in frontispicio hujus capituli allata; ergo &c. Hoc ipsum declaravit Sacra Congregatio Anno 1617. 7. Januarij, & confirmatur ex decreto sub *Urbano VIII.* die 17. Novemb. 1628. emanato. Id ipsum convincitur ex decreto *Clementis X.* asserentis, qui possunt absolvere à casibus Sedi Apostolica reservatis, non ideo etiam à reservatis Episcopo. Tum, quia Regulares, in ordine ad sæculares non habent majorem jurisdictionem, quam ordinarij Parochi, ut constat ex *Extravagant. Inter cunctas*: Sed Parochi ordinarij non possunt absolvere à reservatis Episcopo. Itâ titul. 2. De pœnis. in 6. ergo neque Confessarius mendicantium. Tum, quia vilesceret jurisdictio Episcopalis, si mendicantes possent illam relaxare, & redderetur omnino frustranea, quod dedecet tantam dignitatem; nec præsumi debet, quod Papa per Privilegia mendicantium, auctoritatem Episcopalem velit minuere, & evertere: nam indecens est, ut qui subditi erant aliquando Episcopis, evadant eis superiores, per Privilegia derogantia jurisdictionem Episcopi. Sic quoque *Verde tit. 8. num. 198. Ludovicus à Cruce in expositione Bullæ cruciata. disp. 1. cap. 3. dubio 5. Zespides de Exempt. Regul. cap. 6. dub. 112. Marcus Vidal. in Arca vitali. de Casib. reservat. Inquisi. 1. num. 121. Lezana verb. Casus. n. 5. Leander. Quintanaduennas, & alij, citati à Matth. de Moya tract. 3. de Sacrament. pœnit. disp. 8. quest. 6. num. 16.*

47. † Regulares defacto possunt absolvere à casibus de jure ordinario Episcopis reservatis, & ab alijs Papalibus? Ad hanc questionem Respondeo, &

Dico 2. Regulares non obstante decreto *Clementis VIII. Urbani VIII. & Clementis X.* ac damnatione propositionis 12. ab *Alexandro VII.* fulminatæ, adhuc defacto absolvere possunt à casibus, de iure ordinario Episcopis reservatis, cujusmodi sunt omnes casus Papales occulti, qui in *Trident.* in perpetuum ipsis conceduntur. (Excipiuntur casus Bullæ Cœnæ, à quibus nequeunt Regulares virtute Privilegiorum absolvere.) Itâ communiter Doctores. Ratio est: quia nullibi constat, quod Privilegia Regularium sublata sint per Decretum *Clementis VIII.*

Urbani VIII. &c. ad absolvendum à casibus de jure communi Episcopo reservatis; sed solum ab illis, quos Episcopi sibi specialiter reservant; ergo &c. Itâ expressè *Diana part. 3. tract. 2. resol. 1. Aversapart. 8. tract. 7. res. 71. Donatus in addit. ad praxim tom. 4. quest. 3. n. 3. Thomas Hurtado tom. 1. Resolution. moral. tract. 5. cap. 4. resol. 17. §. 2. ubi citat supra 39. Doctores*; Insuper *Acatius de Valasco tom. 1. Resolution. moral. verb. Absolutio. resol. 5. & 7. Leander à Sacramento tom. 4. tract. 2. disp. 17. qu. 84. Bardi, Croufers, Bassani, Oliverius, Joannes de Soria, & alij* quàm plures. Tum, quia hæc veritas patet ex ipso decreto Sacre Congregationis, jussu *Urbani VIII.* in quo, postquam sublata declaratur Facultas absolvendi à casibus contentis in Bulla Cœnæ, aut Ordinario loci reservatis, ait: *ab alijs vero casibus, & censuris Sedi Apostolica reservatis, siquidem Regulares habeant à Sede Apostolica absolvendi Facultatem, illam extra Italiam minimè sublatam esse eisdem Sacre Congregationis decretis, hac de re editis, jussu Sanctæ memoriæ Clementis VIII. quæ quidem Facultas, cum nec jussu Urbani VIII. sublata fuerit, poterunt extra Italiam Regulares ab omnibus casibus Papæ reservatis, exceptis contentis in Bulla Cœnæ, & quæ Episc. sibi reservarunt, sæculares absolvere.* Tum, quia sua Beatitude *Alex. VII.* solum damnavit, ut scandalosam opinionem 12. cui Regulares innxi, non obstantibus Decretis *Clementis VIII. & Urbani VIII.* adhuc prætextu privilegiorum, à casibus, quos Episcopi sibi reservaverant, absolvebant; ergo à Papalibus absolvere possunt.

Præcedens opinio amplificatur, & quidem 30. Regulares primò: licet casus papales occulti, non essent Episcopales, sed semper manerent Papales, adhuc vere ab omnibus Regulares ab illis omnibus virtute suorum Privilegiorum absolvere possunt. Imò ab omnibus casibus Papalibus, etiam publicis, (si casus tam occultis, Bullæ Cœnæ excipias,) toties, quoties absolvere possunt. Itâ habetur ex Bulla *Pauli III.* data cis, exceptis Anno 1545. Confessarijs Societatis JESU, quæ casibus in incipit; *Dilecti Filij.* ubi sic asseritur: *Nec non Bulla Cœnæ illis ex vobis, qui Presbyteri fuerint, quorumcunque utriusque sexus Christi Fidelium, ad vos undecunque accedentium, confessiones audiendi, & ab omnibus, & singulis eorum peccatis, criminibus, excessibus, & delictis, quantumcunque gravibus, & enormibus, etiam Sedi Apostolica reservatis, & à quibusvis ex ipsis casibus resultantibus sententijs, censuris, & pœnis Ecclesiasticis (exceptis contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini solita est legi,) absolvendi;* ergo cum in hac Bulla nulli casus reserventur Papæ, quàm illi, quæ in Bulla Cœnæ continentur; igitur ab omnibus alijs, tam occultis, quàm publicis Regulares absolvere possunt, quoscunque fideles. Sic quoque *Matth. de Moya. tract. 3. de Sacramento pœnit. disp. 8. qu. 6. n. 18. &c.*

Objicies primò contra primam: regulares vi Privilegij mox citati, possunt absolvere ab omnibus casibus Papalibus, tam occultis, quàm publicis, nec. (exceptis

(exceptis illis, qui continentur in Bulla cœnæ;) ergo etiam à casibus particularibus, quos Episcopi in sua Diœcesi sibi reservant, quia facultas à Papa concessa, se extendit ad omnes; ergo &c.

Respondeo, verum esse, quòd Papa concesserit privilegium Regularibus, ab omnibus casibus absolvendi. Hanc tamen facultatem *Urbanus VIII.* & *Alexander VII.* limitavit, damnando propositionem, ut scandalosum, posse mendicantes absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate; ergo &c.

Obijcies 2. Privilegium Regularium à casibus Episcopis reservatis, est insertum in corpore Juris, ut patet ex *Clement. Dudum* & ex *Extravagant. Inter cunctas*. Ita docet *Rodriguez tom. 1. quest. Regular, quest. 66. art. 2. D. Anoninus, Tabiena, Armilla* &c. Sed quod est insertum in corpore Juris, est de Jure communi, & per Generalem derogationem privilegiorum non extinguitur; Ergo privilegia Religiosorum manent in suo robore: ideoque possunt absolvere à casibus Episcopo reservatis. Hoc ipsum confirmatur ex Bulla *Gregorij XIII.* quæ incipit, *Æquum reputamus*. Ubi conceditur Societati Jesu, ut nullius privilegij revocatio eis præjudicet, nisi sit illis intimata per trinas distinctas litteras, eundem tenorem continentes tribus distinctis vicibus; Sed talis revocatio privilegij, non est ita intimata Societati Jesu; ergo &c. Ita *P. Mendo in Bulla Cruciat. disp. 23. cap. 4. n. 49.*

Respondeo ad primum, transeat: quòd privilegia Regularium sint inserta in corpore Juris, quæ per Bullas conceduntur: tamen hoc non refert, quin per subsequentes Pontifices de plenitudine potestatis, uti factum est ab *Alexand. VII.* revocari possint, ut latè ostēdi in *tractat. de Privilegiis*. Ad confirmationem respondeo: modò non vigere illam solennitatem, quam Jesuitæ prætendunt, sed sufficit, ut fiat mentio de privilegijs Societatis Jesu, prout constat ex stylo Curiae Romanæ. Ita notat *Diana part. 10. tr. 13. ref. 22.*

Quæritur: an si quis ignoret poenam latam ac injunctam alicui peccato, incurrat eam.

Respondeo, eam non incurrare. Ita *Portell. verb. Ignorantia, ad dubium Regular. num. 25.* Imò generaliter loquendo de poenis, ac censuris, ut excommunicationis, suspensionis, interdicti, sive latis à Jure comuni Papæ, sive ab Episcopo, non incurruntur ab ignorantibus eas, quamvis ignorantia sit aliquantulum culpabilis, sive Juris, sive facti. Ita docet expressè *Thomas Sanchez de Matrimonio. tom. 3. lib. 9. disp. 32. Valentia tom. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 1. Corollarij 9. Cassianus à Sancto Elia. verb. Reservatio. num. 10.* ubi alios citat: proinde in his casibus, quivis Confessarius potest absolvere.

Si Diœcesanus esset absens à Diœcesi, in hoc casu reservatio Episcopalis non se extendit ad talem Diœcesanum subditum. Ita *Diana part. 3. tr. 4. ref. 103.* quapropter in hujusmodi circumstantia ubique poterit absolvi, ubi tale crimen non est reservatum.

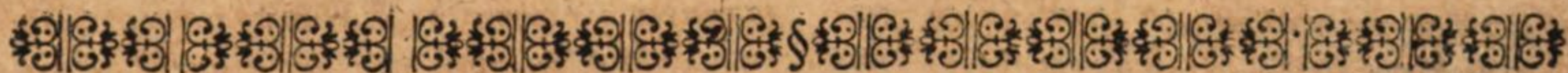
Quæritur: an Regulares possint absolvere à reservatis Annò Sanctò extra Urbem? Est opinio aliquorum, privilegia, quibus gaudent Regulares ad absolvendum à reservatis, revocari per Jubilæum Anni Sancti. Ex opposito est opinio aliorum, asserentium, hujusmodi privilegia non revocari. Si hæc secunda opinio coram Deo est falsa, est error communis, cum sit communiter recepta: ergo cum Regulares habeant titulum putativum, consistentem in privilegio Pontificis, & approbatione Ordinarij: si eà virtute absolvunt, & coram Deo non valeret, nihilominus tamen tales Confessarij jurisdictionis suppletur ab Ecclesia: ergo hujusmodi absolutio est certò valida. Ita *Cardinalis de Lugo tract. de Pœnit. disp. 23. sect. 8. num. 145. Diana tract. 1. de Bulla Cruciatæ. resol. 100. Joannes de Cardenas, & alij quàm plures penes hos citati.*

Pro ulteriori noticia prædictæ doctrinæ, impono constitutionem *Clementis X.* ut quivis clare ea omnia percipere possit, quæ in illa per extensum posita sunt, sit ergo.

25. Si quis ignoraret poenas adequatas peccato, licet committit peccatum, non eas incurrit, sicque Confessarius à tali peccato absolvere poterit.

§ 3. Reservatio Episcopi non se extendit ad Diœcesanum, extra Diœcesim morantem.

§ 4. Regulares possunt absolvere vi privilegiorum, à reservatis Annò Sanctò extra Urbem.

C O N S T I T U T I O C L E M E N T I S X. P. M.

In qua Regularium Privilegia, quoad Prædicationem Verbi Dei, & Sacramenti Pœnitentiæ administrationem declarantur.

De hac materia vide *Conc. Trid. sess. 23. Cap. 15. & sess. 24. cap. 4. & Gregorij XV. Constit. Inscrutabili.* ubi plura ad rem videre poteris.

CLEMENS EPISCOPUS

Servus Servorum DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

Edita A. D.
1670.
Exordium.

Supernâ magni Patris familias praedestinatione, creditum Nobis universalis Ecclesiae mysticum agrum, circumspectâ providentiâ custodire, atque excolere (quantum ex alto creditur,) sat agentes, animum in eas curas libenter intendimus, quibus valeant diffidia inter villicos, & operarios componi, iurgia tolli, scandalis, atque offensionibus aditus praeccludi, ut quibus una fides, una mater Ecclesia, & unus Dominus, qui charitas est, & pacis cogitans cogitationes, fiat etiam cor unum, atque anima una: sic etenim evulsis opportunè Zizanijs, dum plantamus, & rigamus, incrementum dabit Deus, quò benedicente, messis multa cum fructu contestimo, coeleste in horreum congregabitur.

Statutum
Conc. Tr.
De Regul.

§. 1. Sanè, cùm Sacri Concilij Tridentini Decretis providè statutum fuerit, ut Regulares cujuscunque Ordinis, nisi à suis Superioribus de vita, moribus, & scientia examinati, & approbati fuerint, ac de eorum licentia etiam in Ecclesijs suorum Ordinum predicare non possint, cum qua licentia personaliter se coram Episcopis presentare, & ab eis benedictionem petere teneantur, antequam predicare incipiant: in Ecclesijs verò, quae suorum Ordinum non sunt, ultra licentiam suorum Superiorum, etiam Episcopi licentiam, gratis ab eo dandam, habere teneantur, sine qua in ipsis Ecclesijs non suorum Ordinum, nullò modo predicare possint. Atque ut nullus secularis, sive Regularis, etiam in Ecclesijs suorum Ordinum, contradicente Episcopo predicare praesumat. Itidemque cùm nullus Sacerdos Regularis possit confessiones secularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneus reputari, nisi aut Parochiale beneficium obtineat, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quae gratis datur, obtineat, privilegijs, & consuetudine quacunque non obstantibus. Innotuit nobis, dubitationes nonnullas circa benedictionem, licentiam, contradictionem, examen, & approbationem ejusmodi, in aliquibus Diocesibus excitatas fuisse, ex quibus controversia & dissensiones permultae inde subsequi possent occasione privilegiorum, quae per sedem Apostolicam Religiosis Ordinibus concessa fuerunt.

§. 2. Non-attendentes, quòd aliàs diversis temporibus praedictae dubitationes & controversiae, nonnullis praedecessorum nostrorum summorum Pontificum constitutionibus, earumque declarationibus definitae fuerint, ejusmodi definitiones in unum collectas, ut magis magisque dissensionum tollantur semina, & in posterum firmior in agro Dominica Pax Christi floreat, pro summo, quò fungimur, Apostolatus officio, novis Apostolicis

litteris muniendas duximus, & roborandas. Itaque de consilio nonnullorum venerabiliorum fratrum nostrorum, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium, & dilectorum Filiorum, Romanae Curiae Praelatorum, pietate, doctrinâ & prudentiâ praestantium, & maturâ deliberatione nostrâ, atque ex certa scientia, hac generali, & perpetuò valiturâ constitutione decernimus, & declaramus.

§. 3. Regulares, qui in Ecclesijs sui Ordinis predicare voluerint, teneri ab Episcopo Diocesano benedictionem petere: predicare tamen posse, quamvis illam non obtinuerint. Quòd si Episcopus benedictionem nedum non concesserit, & etiam contradixerit, nec in praedictis quidam ecclesijs licere Regularibus predicare: eosque contravenientes, ab illo, tanquam Sedis Apostolicae delegato, censuris, aliisque poenis Ecclesiasticis in vim constitutiones fel. record. Gregorij XV. Praedecessoris nostri, incipientis: Inscrutabili DEI providentiâ: coerceri, & puniri posse. Episcopum tamen absq; justâ & rationabili causa, contradicere non debere, & hujusmodi benedictionem teneri etiam Regulares petere, si in quibuscunque oratorijs sui Ordinis sermonem coram populo, vel in Ecclesijs, aut ad crates Monasteriorum sanctimonialium, eorum jurisdictioni subjectarum, licet clausis januis, & nullus secularis ibi intersit, habere voluerint. Posse autem Episcopum, licentiam concessurum Regularibus, in Ecclesijs, quae suorum Ordinum non sunt, predicare volentibus illos, quamvis ab universitatibus, aut à magistratibus laicis nominatos, etiam si Episcopi antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverit, quoad doctrinam examinare, si ita ipsis arbitrio, quò moderatum & discretum esse debet, visum fuerit, & licentiam praedicandi semel iisdem concessam ob rationabiles causas, licet occultas, predicationem tamen concernentes, suspendere. Non posse tamen Episcopum generatim prohibere Regularibus, qui in Ecclesijs suorum ordinum praedicant.

§. 4. Ad haec Religiosos ab Episcopo ad confessiones secularium in sua Diocesi audiendas approbatos, non posse in alia Diocesi eas absque Episcopi Diocesani approbatione audire, quamvis poenitentes subditi sint ejus Episcopi, à quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati, & generaliter approbatos ab Episcopo ad personarum secularium confessiones audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione, atque approbatos pro audiendis confessionibus Monialium unius monasterij, minime posse audire confessiones Monialium alterius monasterij.

Regulares
ab Episcopo
benedictionem
petere tenentur.

Perij. Itemque Confessores extraordinarios, semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo, ad Monachalium Confessiones pro una vice audiendas, haud posse expleat deputatione, in vim approbationis huiusmodi, illarum Confessiones audire, sed toties ab Episcopo esse approbandas, quoties casus deputationis contigerit. Ceterum in Monasterijs ac etiam Collegijs, ubi juxta Regularia instituta vivitur, posse iam Praelatos Regulares, quam Confessores Regularium eorundem monasteriorum, seu Collegiorum, audire confessiones illarum secularium, qui inibi sunt vere de familia, & continui commensales; non autem illorum, qui tantum ipsis deserviunt. Illos autem Religiosos, qui ad Confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab Episcopis generaliter quoque, & indistincte absque aliqua limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis personarum in Diocesi propria admittendos: quoad ceteros vero qui non adeo idonei reperiuntur, si petierint se admitti, arbitrio Ordinariorum relinqui, ipsos cum limitata facultate, prout eisdem Ordinarijs magis expedire videbitur, probare, & admittere, semel autem simpliciter approbatos posse in Diocesi Episcopi approbantis quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcunque etiam infirmorum Confessiones audire absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia. De qua tamen confessione teneri dictos Religiosos eorundem infirmorum Parochum illico certiores reddere. Et hoc posse illis ab Episcopo sub poena suspensionis à facultate audiendi confessiones precipi: sufficere tamen, ut certioratio huiusmodi fiat saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam.

Constitutio-
ni, Omnis u-
triusque sexus:
in quantum
satisfieri cen-
sendum sit,
declaratus.

§. 5. Et eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbati Paschali tempore confessi fuerint, constitutioni, quae incipit: Omnis intriusque sexus, quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censendos. Regulares vero ad ejusmodi confessiones audiendas praevisio examine simpliciter, & absque ulla temporis praefinitione ab ipsomet Episcopo: secus autem ab ejus Vicario, aut ab antecessoribus Episcopis approbati non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterum examinari, aut ab eisdem confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illis concessas revocari, nisi nova superveniente causa, quae ipsas confessiones concernat. De qua tamen haud necessarium esse, ut in actis constet, nec eam teneri Episcopum, ipsis Regularibus significare, sed sedi Apostolicae dumtaxat, ubi eam sibi aperiri postulaverit.

Regulares ap-
probati, ob
scandalum
possunt sus-
pendi.

§. 6. Porro si Regulares cum scandalo, ut alias inhonestè vivant, vel aliquod delictum committant, per quod rat. onabilis Episcopi Judicio videantur à confessionibus suspendendi, in quo ipsius Episcopi conscientiam onerata esse volumus, cum praecipua ministri Sacramenti poenitentiae qualitas sit vitae integritas, ac morum honestas: Utique eam causam ad confessionis ministerium pertinere, ac proinde nihil obflare, quò minus ob eam possit Episcopus Regulares à semetipso approbandos suspendere, aut repellere à confessionibus audiendis: Attamen confessiones audiendi facultatem omnibus simul unius Conventus Regularibus confessori-

bui adimi ab Episcopo, inconsultà sede Apostolica, nullatenus posse. Ex facultatibus per maiorem magnum, aliave privilegia Regularibus cuiuscunque Ordinis, instituti, aut Societatis, etiam Jesu concessis factam eis non posse potestatem absolvendi in casibus ab Episcopo sibi reservatis, & per confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica post sacrum Concilium Trid. obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, aut deinde Apostolicis etiam decretis sublata, atque extincta, si quae habeant, absolvendi à casibus Episcopo reservatis.

§. 7. Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolica reservatis non ideo à casibus Episcopo reservatis posse absolvere. Possit autem Regularem confessorum in ea Diocesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Diocesi à peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem poenitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam Diocesim pro absolutione obtinenda migrasse. Vigore supradictorum privilegiorum nequaquam licere Regularibus etiam satisfactà parte absolvere poenitentes à censuris quoad externum, & Judiciale forum, & absolutos ab eis in foro poenitentiali, utique non censeri absolutos in exteriori Judicio, & contentioso quin imo censuris Ecclesiasticis irretitos, & denunciatos ab Episcopis cogi posse gerere se protalibus, etiam si à Regularibus fuerint absoluti. Quoties exhibitis aliquibus regul. Apostol. privilegijs coram Episcopo, ab eo judicaturi ipsa non suffragari casui de quo agitur. Si dictorum privilegiorum verba obscura sint, & ambigua, non esse ad Metropolitanum provocandum, sed cum ejus sit interpretari, cuius est condere, dictorum privilegiorum interpretationem Sedi Apostolicae Judicio, prout alias constitutione praedecessoris nostri fel. recordationis Clem. IV. statutum fuit, esse relinquendam.

§. 8. Decernentes, sic & non alias, per quoscunque iudices ordinarios, vel delegatos quavis auctoritate, & dignitate fulgentes, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, etiam de latere Legatos, Vice Legatos, & Nuntios, & quosvis alias, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate judicari, & definiri debere. Irritum quoque & inane quidquid secus super his à quoquam quaqua auctoritate scienter, & ignoranter contigerit attentari.

§. 9. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus & ordinationibus Apostolicis in favorem quorumcunque personarum, atque quorumvis Ordinum, tam mendicantium, quam non mendicantium, militarium, etiam S. Joannis Hierosolymitani, congregationum Societatum etiam Jesu, ac cuiuscunque alterius instituti etiam necessariò, & in individuo exprimendi, Monasteriorum, Conventuum, Capitulorum, Ecclesiarum, & aliorum quorumcunque, tam secularium, quam Regularium locorum, nec non illorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alià roboratis statutis, vel consuetudinibus, etiam im-

memorabilibus, exceptionibus quoque, indultis, & Privilegijs, etiam in Corpore juris clausis, aut ex causa, & titulo oneroso, vel in limine foundationis concessis, etiam mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis. Conservatorum deputationibus eorumque, atque alijs inhibitionibus, quibus Episcopi deferre minimè teneantur, & quibusvis alijs, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis derogatorijs, alijsque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus, & alijs decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolica Potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet, etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis. Quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis specialis, specifica, expressa, & individua, & de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exposita forma ad hoc servanda foret, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita, & observata, inferri forent, presentibus pro plenè, & sufficienter expressis, & insertis habentes, illis quoad ea, quæ eisdem presentibus adversantur, alias in suo robore permansuris, horum seriè specialiter, & expressè derogamus, ceterisque contrarijs quibuscunque.

§. 10. Ceterum quia difficile foret presentes litteras ad singula quoque loca deferri, & edi, tamen ut omnibus innotescant, mandamus illas ad valvas Ecclesie Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, atque Cancellariæ Apo-

stolica, & in Acie Campi floræ affigi, & publicari.

§. 11. Volentes, quòd earundem presentium litterarum transumptis, etiam impressis, manu tamen alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillò Prelati, seu personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, in iudicio, & extra illud, ubi opus fuerit, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus adhiberetur, si forent exhibita, vel ostensa.

§. 11. Nulli ergò omnino hominum liceat hanc Sanctio paginam nostrorum decreti, declarationis, derogationis, mandati, & voluntatis, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Roma apud Sanctam Mariam majoris. D. P. An. rem, anrò incarnationis Dominicæ 1670. Undecimo Kalendas Julij, Pontificatus nostri anno primo. Annò à Nativitate Domini nostri JESU Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo, indictione octava, die verò secunda Mensis Augusti, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Clementis, Divinæ Providentiæ Pape X. annò ejus primò, Præsens constitutio affixa, & publicata fuit ad valvas Ecclesie Lateranensis Basilicæ Principis Apostolorum, & Cancellariæ Apostolicæ, & in Acie Campi Floræ, locis solitis, & consuetis Urbis, per me Hilarium Centellum. Sanctiss. D. N. Papa Curs.

PETRUS MARCHERATUS MAG.
CURS. M. P. &c.

TRACT. CXLI. DE RESTITUTIONE.

Propositio 33. ab Alexandro VII. rejecta, sic se habet.

Restitutio fructuum ab omissionem horarum, suppleri potest per quascunque Eleemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

Proposito 39. ab Innocentio XI. refutata, sic sonat.

Qui alium movet, aut inducit, ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

CAPUT I.

De natura, præcepto restitutionis.

SUMMARIUM.

1. Definitio restitutionis, notatur.
2. Obligatio restitutionis oritur tam ex læsione materiali, quàm ex formali Furis alieni.
3. Restitutio non est necessaria necessitate medij, sed necessitate præcepti duntaxat.
4. Præceptum restitutionis, probabilius est negativum.

1. Definitio
restitutionis,
notatur.

Restitutio est actus iustitiæ commutativa, quò reparatur damnum, quod proximo contra jus ejus, quod habet in re, vel ad rem, injustè illatum est. Huic definitioni in substantia cohæret Lessius lib. 2. cap. 7. dub. 4. num. 15. Navarrus lib. 2. cap. 1. num. 5. & alij passim. Nunc

2. Obligatio
restitutionis,
oritur tam
ex læsione
materiali,
quàm ex for-
mali Furis
alieni.

Dico 1. Obligationem restitutionis oriri tam ex læsione materiali quàm ex formali Furis alieni. Dicitur *Læsio materialis*, quando quis accipit rem alienam, vel illam possidet, nesciens esse alienam: dicitur *læsio formalis*, quando quis possidet, vel accipit rem alienam, sciens esse alienam, & hæc est semper injusta. Nunc probatur assertum: quia quotiescunque læditur jus alterius, toties oritur obligatio restituendi: sed tam ex læsione formali, quàm materiali, læditur jus alterius; ergo ex utraque oritur obligatio restituendi. Major per se est clara, minor probatur, quia tam ex læsione formali, quàm ex læsione materiali ponitur inæqualitas cum jure alterius; ergo utroque modò læditur jus alterius; consequenter oritur obligatio restitutionis. Tum, quia quando quis advertit, bonâ, vel malâ fide rem alienam ablatam esse, & non restituit, peccat; ergo tam ex læsione formali, quàm ex læsione materiali oritur obligatio restituendi: quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Ita colligitur ex *Leg. 6. Decret. cap. fin. rec. 4.* & ex *cap. Si res. 14. quest. 6. & cap. Cum er. 5. Dinus, Valentia 2. 2. disp. 5. qu. 6. part. 3. Sayrus lib. 10. tract. 2. cap. 6. Azorius 3. part. lib. 4. cap. 1. qu. 5. &c.*

3. Restitutio non est necessaria necessitate medij ad salutem, sed necessitate præcepti duntaxat. Ratio primæ partis est: quia id tantum

est necessarium necessitate medij, quod est medium requisitum ad habendam primam gratiam; sed restitutio non est tale medium, requisitum ad habendam primam gratiam: ergo non est necessaria, necessitate medij ad salutem. Major patet per se. Minor probatur: quia damnificatori potest condonari furtum, per quod redditur ad primam gratiam, sinè obligatione ad restituendum: ergo; &c. Ratio secundæ partis est: quia datur præceptum ad restituendum; ergo restitutio est necessaria necessitate præcepti. Probat antecedens: quia datur præceptum de non furando, quod est præceptum restituendi, quia dicere, *ne fureris*, saltem æquivalenter est dicere, *alienum restitue*; ergo &c. Tum quia *S. August. epist. 54. ad Macedoniam*. hoc ipsum insinuat: *Si res aliena*, inquit, *propter quam peccatum est, reddi possit, & non reddatur, pœnitentia non agitur, sed simulatur: Si autem veraciter agitur: non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si restitui possit*: ergo datur præceptum restituendi. Tum, quia *Mathæi 23.* hoc ipsum convincitur, ubi ait Christus Dominus: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris Cæsari: & quæ sunt Dei Deo*: ergo &c. *S. Thomas qu. 62. art. 2. Valentia tom. 3. disp. 5. qu. 6. & cõmuniter utriusque legis Doctores.*

De præcepto restitutionis, an sit affirmativum, vel negativum, variè discurrunt Doctores: alij dicunt esse purè affirmativum: alij negativum. Pro affirmativo ratio militat, quia non obligat pro semper. Tum, quia hoc præceptum præcipit solvere, & reddere quod ablatum est; ergo est affirmativum. Hoc non obstante, verior est opinio contraria, admittens, tale præceptum esse negativum. Ratio est: quia præceptum, quod fundatur in negativo, ex suo genere est negativum; sed præceptum restitutionis fundatur in negativo, ergo est negativum. Probat minor, quia fundatur in septimo præcepto Decalogi, *non furtum facies*: sicque expressè dicit, *nè retineas rem alienam*: igitur &c. *Sotus lib. 9. cap. 6. ars. 2. Molina disp. 716. num. 3. Medina quest. 2. de Restit. num. 3. & alij.*

4. Præceptum
restitutionis,
probabilius
est negati-
vum.

CAPUT II.

Quid restituendum sit.

SUMMARIUM.

6. Genera bonorum sunt quatuor, videlicet fortuna, fama, corporis, & anima.

6. Quod est injustè ablatum, debet restitui, vel secundum entitatem, vel æquivalentiam.

7. Abla-

7. *Ablatâ famâ, vel honore, ipsa restituenda est, non aliud æquivalens.*
 8. *Pro læsione vitæ, vel corporis, reparanda sunt damna inde secuta.*
 9. *Bona animæ læsa compensanda sunt, si fieri potest, si non, tunc compensentur in alio pro damnis.*

UT melius intelligatur ordo restitutionis, qui sequentibus versiculis exprimitur, videlicet:

Quid, quis, restituit, cui, quantum, quomodo, quando.

Ordine quò, vel locò, quæ causa excusat iniquum.

§. *Genera bonorum sunt* si sint ablata, restituenda sunt. Primum genus quatuor, videlicet fortu-
na, fama, corpus, & ani-
ma. Adverte quatuor genera esse bonorum, quæ si sint ablata, restituenda sunt. Primum genus est bonorum fortunæ, in quo includuntur divitiæ temporales. Secundum genus est bonorum famæ, & honoris. Tertium genus est bonorum corporis, & vitæ, ut sunt membra corporis, & vita temporalis. Quartum genus est bonorum animæ, & sunt duplicis generis: naturalia, ut prudentia, scientia; & supernaturalia, ut gratia: Nunc ad quæsitum respondeo, &

6. *Quod est injuste ablatum, debet restitui, vel secundum entitatem, vel æquivalentiam.* Dico 1. Id quod injustè ablatum est, debet restitui, & quidem primò bona fortunæ, vel secundum entitatem, vel secundum æquivalentiam restituenda sunt. Ratio est: quia id restituendum est, quod tollit inæqualitatem, & læsionem juris alieni: sed ipsa entitas bonorum ablata, vel aliquid ei æquivalens, tollit inæqualitatem, & læsionem juris alieni: ergo illa est restituenda. Major est clara: minor probatur ex *Authent. Hoc nisi. Cod. de Salut.* quia ipsa entitas bonorum reddita, reparat totum jus læsum; ergo &c. Ità quoque docet *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 63. art. 2. Navarrus cap. 17. num. 24. Bonacina de Restitut. quest. 3. punct. 2. Abelli tract. 2. cap. 4. sect. 7. quest. 3.*

7. *Ablatâ famâ, vel honore, restituenda*

est eadem fama, & honor, non aliud æquivalens. re, ipsa restituenda est, æqualitatem, & læsionem juris alieni; sed nihil non aliud æquivalens. & honoris, quàm ipsamet fama ablata; ergo sola fama ablata, & honor restituendus est. Major ex se patet; minor probatur, quia fama, & honor, utpote bona ordinis superioris, nihil potest eis æqualificari ex bonis fortunæ, cum sint bona ordinis inferioris; ergo &c. Legatur *Toletus lib. 1. cap. 22.*

Dico 3. Quoad ablationem bonorum vitæ, 8. *Pro læsione vitæ, vel corporis, reparanda sunt damna inde secuta.* & corporis, non est facienda restitutio pro ipso-
corpus, & membrum se-
secuta. rum læsione directâ, & formaliter sumpta: bene tamen pro damnis inde sequentibus. Ratio primæ partis est: quia quod non potest reddi, non debet reddi: sed corpus, & membrum secuta, etiam non potest reddi; ergo non debet reddi. Major per se patet, quia nullus tenetur ultra possibile; Minor probatur: quia resuscitare hominem, vel membrum mutilatum iterum reintegrare, excedit omnes vires humanas: ergo cum homo nequeat miracula facere, prout requiritur ad mortuum suscitandum, non tenetur id facere. Ratio 2. partis est: quia si ex mutilatione, vel occisione, sequeretur damnum, vel in bonis fortunæ, vel famæ, tenetur reus ex justitia ea reparare: ergo tenetur ad restitutionem, siquidem mutilando, occidendo, lædit jus alienum. Ità communiter Doctores.

Dico 4. Bona animæ compensanda sunt, 9. *Bona animæ læsa, compensanda sunt, si fieri possit in genere suo, & quidem directâ reparatione.* Quod si hoc fieri nequeat, tunc restitutio facienda est in diverso bonorum genere, pro damnis inde sequentibus. Ratio primæ partis est, quia quoties potest fieri restitutio boni læsi in eodem genere, uti supra dixi, tunc facienda est: ergo compensandæ sunt læsiones animæ in eodem genere, si fieri possit; ut v. g. privetur judiciò Titius, tunc medicamentis procuranda est ipsi sanitas, &c. Ratio 2. partis patet ex ipsis dictis; ergo &c.

CAPUT III. Quis debeat restituere.

SUMMARIUM.

10. *Propositio 39. ab Innocentio XI. rejecta, notatur.*

11. *Qui realiter lædit jus alterius, sive physicè, sive moraliter, tenetur ad restitutionem.*

12. *Novem modi exponuntur, quibus moraliter lædi potest jus alienum.*

13. *Qui alium movet ad inferendum damnum proximo, tenetur ad restitutionem.*

14. *Si quis dat Consilium simplex, quod ante secutum damnum revocavit, non tenetur ad restitutionem.*

15. *Qui præbet Consilium damnificandi proximum,*

additò modò, quò melius damnificare posset, licet ante effectum id revocavit, si sequatur damnum, tenetur ad restitutionem.

16. *Si verò quis præbet Consilium damnificandi, additò modò prius cognitò à damnificante, qui aliunde tale malum patrasset, in hoc casu post sufficientem revocationem non tenetur consulens ad restitutionem.*

17. *Confessarius dans Consilium penitenti ex ignorantia vincibili, de retinendo rem alienâ, tenetur ad restitutionem, si non revocat Consilium.*

18. *Confessarius ex aliqua malitia relinquens admonere*

monere poenitentem de restitutione, videtur non obligari pro eorestituere.

19. Confessarij si culpabiliter suadent malum alteri, tenentur ad restitutionem.
20. Si quis dat Consilium judici, ad ferendum sententiam injustam, tenetur ad restitutionem.
21. Si quis muneribus, minis, Impetiō, laude, &c. induxerit aliquem, ad aliquem damnificandum, tenetur ad restitutionem.
22. Qui infallibiliter dispositus est ad majus malum faciendum, non tenetur consiliarius ad restitutionem, minus malum ipsi consulendo.
23. An licitum sit, furtum, fornicationem, tanquam minus malum suadere proximo, exponitur.
24. An licitum sit suadere ebrietatem, ad impediendum grave malum, notatur.
25. Non est licitum suadere minus malum uni personae, pro vitando majori malo in alia persona.
26. Non est licitum meretrici, se offerre fornicandam pro vitando stupro in virgine.
27. Si quis consuleret uni minus malum, qui pluribus simul, vel successive intenderet inferre infallibiliter malum majus, non peccaret.
28. Melius est suadere opulento aliquam in bonis damnificationem, quam aliquem reducere in extremam necessitatem.
29. Dominus mandans servo damnificare proximum, tenetur tam damnum proximi reparare, quam damnum servi, si inde aliquod patiatur.
30. Qui inculpabiliter damnum intulit, non tenetur ad restitutionem ante sententiam Judicis.
31. Qui ex culpa veniali damnificat, non tenetur ad restitutionem sub lethali ante sententiam Judicis.
32. Qui ex impetu irae cum semiplena advertentia damnificat proximum, non tenetur sub lethali ad restitutionem.
33. Famuli, ancilla, excusantur sub lethali à restitutione, consumentes comestibilia dominorum, citra malitiam lethalem.
34. Si quis cum veniali lederet, graviter famam proximi, unde sequatur notabile damnum, tenetur ad restitutionem.
35. Non tenetur ad restitutionem, qui impedit aliquod bonum indigno, ut id dignior obtineat.
36. Qui digniori aliquod bonum per fraudem impedit, tenetur ad restitutionem.
37. Qui muneribus, vel blandijs impedit, ut dignior aliquod bonum non consequatur probabiliter tenetur ad restitutionem.
38. Qui dubitat, an proximo damnum causaverit, non tenetur ad restitutionem.
39. Qui ex communicatione gravis damni, damnificaret proximum per se, non tenetur ad restitutionem.
40. Uxores possunt facere eleemosynas ex bonis mariti.
41. Possunt filij intuitu laboris aliquid pro honesta recreatione accipere ex bonis parentis, citra restitutionem.
42. Uxor, juxta opinionem probabilem, potest aliquid ex bonis mariti surripere, pro sustentatione propria defuncti mariti.

43. † Propositio 33. ab Alexandro VII. damnata, notatur.

44. Beneficiatus omittens horas canonicas, tenetur ad restitutionem fructuum.

45. Duplici officio non potest satisfieri obligatio restitutionis fructuum.

46. Officium defunctorum recitando alià die, potest obligationi satisfieri aliquantulum.

47. Beneficiatus post omissionem horarum eleemosynam distribuens, censetur suae obligationi satisfacere.

48. Beneficiatus excusatur à restitutione fructuum, si inculpabiliter omitteret horas.

49. Quid excusat beneficiatum à restitutione pro omissionem horarum, notatur.

Modo revoco in memoriam pro- 10. † Propositionem 39. ab Innocentio XI. scio 39. ab damnatam, & in frontispicio hujus tractatus positam, videlicet: rejecta, nota- Qui alium movet, aut inducit ad tur.

inferendum damnum tertio, non tenetur ad restitutionem illius damni illati. Hujus falsitas in sequentibus decisionibus cribanda est: & quidem

Dico primò: quicumque influit in læsionem 11. Qui rea- realem alterius Juris, sive physicè, sive moraliter ledit jus liter, tenetur ad restitutionem. Ratio est: quia alterius, sive obligatio restitutionis, oritur ex læsione juris physicè, sive alieni: ergo sive physicè, sive moraliter, moraliter, tenetur ad restitutionem: quia tam physicè, quam moraliter potest causari inæqualitas cum jure alterius: sicque læsio, ergo &c. Est communis utriusque legis interpretum, cum Navarro lib. 2. cap. 1. num. 8. Covarruvias regul. peccat. parte 2. art. 1. Cajetanus qu. 62. art. 6. Filliucius tract. 32. num. 17.

Ex hac conclusione sequitur, quod non solum ille, qui proximè damnificat, accipiendo, physicè rem alienam, teneatur ad restitutionem: verum etiam ille, qui moraliter influit ad damnum alienum, teneatur. Hic influxus moralis sequentibus exprimitur versiculis, videlicet:

Fussio, Consilium, Consensus, Palpo, recursus,

Participans, mutus, non obstand, non manifestans.

Vox *Fussio* indicat illum, qui jubet, & imperat ad damnum proximi faciendum: Sed qui imperat, moraliter influit in læsionem Juris alterius; ergo talis tenetur ad restitutionem.

Vox *Consilium* significat, quando quis suò testis alie- consilio, sive rogando, suadendo, vel hortando, inducit aliquem ad læsionem Juris alterius; si tamen consulens bonâ fide putabat bonum consilium dare, & præter sui intentionem secutum est damnum ex tali consilio, ad nihil tenetur, prout asserit Regul. 52. Juris in 6. Nullus ex consilio, nisi fraudulentum sit, obligatur.

Vox *Consensus*, indicat quando quis suò consensu influit in aliquod damnum, v. g. dando

suffragium, vel subscribendo se, ut solet fieri in Capitulis, judicijs &c. talis fit fautor mali.

Vox *Palpo*, significat laudantem, adulantem, ita ut sua adulatione paret viam, ut audiens, intuitu ipsius causet damnum alteri, tunc laudator dicitur in tale damnum influere. Ita *Lessius lib. 2. cap. 13. num. 25. Azorius part. 3. lib. 4. cap. 13. Reginaldus lib. 10. num. 85.*

Vox *recursus* repræsentat hominem, qui præbet damnificatori refugium ad patrandum damnum, ut conservando furtum, vel ei assistendo, vel instrumenta, quibus damnificat, occultando, & malum protegendo: talis tenetur ad restitutionem, quia est causa moraliter influens in malum. *Molina de Restitutione. disp. 733. n. 2. Navarrus lib. 3. cap. 4. num. 37. Layman lib. 3. sect. 5. tract. 2. n. 6.*

A restitutione excipitur recursor, qui furem recipit in hospitium, non ei præbendo protectionem ad male agendum. Imò si receptor timeret notabile damnum sive in bonis, sive in vita à damnificatore, excusatur à restitutione, recipiendo damnificatorem in domum, dummodo formaliter non concurrat ad damnum proximi. Ita *Bonacina de Restitutione. disput. 1. qu. 2. punct. 9. num. 4. Lessius, Sylvius, & alij.*

Vox *participans*, importat hominem, qui participat in furto, præda, lucro, cum damno alterius. *Vasquez de Restitut. cap. 9. sect. 10. dub. 2. num. 39. Filliucius tract. 32. cap. 13. quest. 11.*

Vox *mutus, non obstand, non manifestans*, significat eum, qui tenebatur impedire vi officij, vel pacti, aut stipendij damnum alterius, & non impedivit, ut si omiserit facere correctionem fraternam, vel aliquod bonum præcipere, ex quo secutum est malum, talis tenetur ad restitutionem. Sub hac regula comprehenduntur omnes Superiores, tam officij Ecclesiastici, quam sæcularis, qui sæpius in hoc delinquent; ita etiam peccant custodes, vigiles nocturni, & vinearum, si non clamant contra latrones, rem alienam auferentes: eodem modo ad restitutionem obligantur illi, qui ex officio habent ad manifestandum malefactorem, & illum non manifestant. Sic communiter Doctores cum *S. Thoma. 2.2. quest. 62. art. 7. Bonacina de Restitutione. disp. 1. puncto 11. num. 1.* His prænotatis,

13. † Qui alium movet ad Inferendum damnum proximo, tenetur ad restitutionem. Dico secundò contra Propositionem 39. ab Innocentio XI. damnatam, supra citatam: qui alium movet, ad inferendum damnum proximo, tenetur ad restitutionem illius damni illati. Ratio est: quia, qui est causa efficaciter influens in damnum proximi, tenetur ad restitutionem; Sed qui alium movet ad inferendum damnum, est causa efficaciter influens in huiusmodi damnum: ergo tenetur ad restitutionem. Ita *Azorius 3. part. lib. 4. cap. 11. Bonacina de Restitutione. disp. 2. punct. 7. Lessius, Navarrus, Sayrus, & alij communiter.*

14. Si quis dat consilium simplex, consilium ante effectum secutum, teneatur ad

restitutionem, licet consequenter damnum sequatur, v. g. si Marius simpliciter consilium daret Tullio, ut alterius thorum violaret, occideret, &c. *quod ante secutum damnum revocavit, non tenetur ad restitutionem.*

Respondeo: in hoc casu consulens non tenetur ad restitutionem, nec hic casus subest damnationi *Propos. 39. ab Innoc. XI. rejecta.* Ratio est: quia consilium simplex revocatum, non movet ad inferendum damnum, nec influit moraliter in læsionem Juris alterius, cum sit simpliciter annullatum. Tum, quia revocatio, seu possessio stat, pro annulatione consilij, cum hæc sit certa, ac juxta judicium prudentum sufficiens: unde facta damnificatio à Tullio, præsumitur evenisse ex sola malicia illius. Ita etiam *Navarrus lib. 3. de Restitutione. cap. 4. num. 27. Diana 3. part. tr. 5. Miscell. Resolutione 83. Bonacina disp. 1. de Contract. quest. 2. punct. 4. num. 3. Gabriel quest. 13. Resolutione 1. n. 9.*

Quæritur 2. An præbens consilium damnificandi proximum, additò modo, quò possit damnificare, teneatur ad restitutionem, v. gr. Si Marius consilium det Tullio ad deflorandam Virginem, manifestando ei commoditatem, quâ horâ solam inveniet, vel si consilium det ad occidendum v. g. Lentulum inimicum suum, ad hoc, ut hæreditatem ejus consequatur: vel in finem, ut lites, & inimicitie cessent: vel suadet, ut fureretur, ascendendo per talem, vel talem fenestram, cum asssecuratione libertatis, vel ut violaret Bertam, ad faciilius sibi pro uxore obtinendam, aliàs non habituram, &c. *15. Quipræbet consilium damnificandi proximum, additò modo quò melius damificare posset, licet ante effectum id revocet, si sequatur damnum, tenetur ad restitutionem.*

Respondeo: qui tale consilium præbet, quamvis ante effectum damnificationis illud revocet, si postea sequatur damnificatio, tenetur ad restitutionem, & subest damnationi *Innocentij XI.* Ratio est: quia talis Consiliarius suo consiliò, & instructò modo, ac motivò nocendi, commovit, & induxit efficaciter ad damnificandum proximum: nam etsi revocavit consilium, non tamen abstulit motivum damnificandi, nec impedivit modum nocendi, qui modus, & motivum, est causa influxiva, incitando, & inducendo in tale malum. Tum, quia possessio consilij stat pro efficacia, cum certum sit, fuisse datum ad causandum tale malum, & non est certum, fuisse sufficienter revocatum; ergo tenetur ad restitutionem. Tum, quia pro eo stat Juris præsumptio: sed positò consiliò ad damnificandum, & secutò damno, præsumptio Juris stat pro efficacia consilij; ergo saltem in foro externo, quousque non probetur de sufficientia revocationis, possessio stat pro consilio: ergo pro restitutione: sicut si quis daret alteri gladium, ut occidat inimicum suum, talis præbens gladium, si inimicus occidatur, censetur influere in homicidium inimici in foro externo, (licet ante occasionem sæpius tentasset, etiam efficaciter surripere gladium,) donec evidenter probet, se voluisse impedire homicidium, recipiendo gladium, si potuisset; ergo à pari de consilio &c. Ita etiam *Cardinalis de Lugo tract. 1. de Justitia. disp. 19. sect. 2. num. 33. Molina Th. 3. disp.*

16. Si vero 3. diff. 736. num. 6. Sanchez diff. 41. num. 17. quis praberet Lessius de Justitia lib. 2. cap. 27. diff. 3. cap. 13. & Consilium diff. 3. num. 16. Menochius lib. 1. quest. 4. n. 3. S. damnificandi las 1. 2. tr. 8. diff. 1. sect. 23. num. 242. contra additō modō Castropallao part. 1. diff. 3. num. 4. Henriquez lib. prius cognitō 14. de Irregular. cap. 3. num. 4. Fillucium tom. 2. à damni- tr. 21. cap. 4. num. 67.

Prædicta quæstio limitatur, quod si Tullius aliunde præparatus fuisset efficaciter, ad damni- ficandum in expositis casibus independenter à Consilio Marij, ita ut ex se solo sciverit omnes prædictas circumstantias damnificandi, à Mario ipsi apertas; Si Marius ostendere posset suum Consilium revocasse, præsumptio esset pro suf- ficiente revocatione Consilij Marij, etiam in fo- ro externo.

Quæritur, an Confessarius teneatur ad re- stitutionem, dum dat Consilium pœnitenti, ad injustam retentionem rei alienæ?

Respondeo, si confessarius imperitè ex i- gnorantia vincibili, & malitiosè dat consilium pœnitenti, aliquid contra justitiam retinendi, te- netur principaliter ad restitutionem, propter rationes supra allatas: si verò Confessarius po- stea revocat tale consilium, & seriò instat penes pœnitentem, persuadendo, suum primum consi- lium fuisse injustum, tunc Confessarius ad nihil amplius tenetur: amborum partium rationes su- perius assignatæ, sunt probabiles.

Confessarius, qui ex aliqua malitia deserit admonere pœnitentem de restitutione, proba- biliter non tenetur pro eo restituere. Ratio est: quia Confessarius tenetur ex justitia, & ex vi sui officij procurare tantum bonum spirituale pœnitenti, cujus pro tunc judex est, non bonum temporale alterius, supra quem pro tali circum- stantia nullam habet auctoritatem: ergo &c. Ita Suarez de Pœnit. diff. 32. sect. 6. num. 9. Valen- tia tom. 3. diff. 5. quest. 6. punct. 3. Reginaldus lib. 10. tr. 2. num. 92. Nec hæc opinio subest damna- tioni Propositionis 39. si strictè illa Propositio sumatur: quia neque movet, neque inducit Con- fessarius ad inferendum grave malum alteri, sed solum permissivè se habet respectu mali ablati tertio: ergo &c. Quanquam virtualiter opi- nio contraria videatur esse tutior, quam tueretur Sylvius in supplement. qu. 8. art. 5. Sayrus lib. 10. tr. 2. cap. 14. n. 16.

Ad supra positam doctrinam revocantur Consilia Juris Consultorum, Concionatorum, qui culpabiliter, vel ex ignorantia crassa sua- dent injustam retentionem rei alienæ. Insu- per consilia Ministrorum, qui multoties nefariè suadent bellum injustum Regibus, iniquas con- tributiones, & gabellas; nec non pravas actio- nes, ad violandum immunitatem Ecclesiasticam. &c. In his & similibus casibus, tales Consilia- rij tenentur omne damnum reparare, quia sunt causa mali, quæ influit efficaciter in talem effe- ctum pravam.

Quæritur: an v. g. Titius dans Consilium Judici, ad ferendam contra Cajum sententiam

injustam, teneatur ad restitutionem. Respon- dendo, Titium teneri ad restitutionem, si seriò dam senten- non revocavit suum pravam Consilium, ante tiam injustam, sententiam injustè factam. Ratio primi est: quia tenetur ad Titius est causa damni illati, cum ad tale dam- restitutionem. num moverit, & induxerit judicem ad id infe- rendum. Ratio secundi est: quia si revocavit suum malignum Consilium, ante datam senten- tiam, jam non influit in tale damnum, nec in- ducit judicem ad id faciendum: ergo non tene- tur ad restitutionem.

Ex mox data doctrina multi casus practici 21. Si quis solvuntur; qui v. g. muneribus, minis, imperiò, muneribus, laude, alijsque modis aliquem induxerit, ad pro- minis, impe- ximum damnificandum, tenetur ad restitutio- riò, laude, in- nem illati damni, quia est causa influxiva i. læsio- duxerit ad nem juris alterius; si verò executor damni, ali- aliquem da- unde, & ex se, sine ullo superveniente Consilio mnificandū, proximum damnificasset, tunc Consiliarius non tenetur ad restitutionem in hac circumstantia, restitutio- quamvis peccet gravissimè contra charitatem, nem. & injustitiam. Ratio est, quia tale damnum ex Consilio Consiliarij, tanquam à causa non profuit efficaciter. Navarrus lib. 3. cap. 4. n. 48. Bassius de Restit. &c.

Quæritur: an qui suò Consiliò induxit pro- 22. Qui in- ximum ad minus malum, qui alioquin infallibi- fallibiliter ter majus malum perpetrasset, teneatur ad resti- dispositus est tutionem, vel maximè cum non possit ab omni ad maj⁹ ma- damnificatione ipsum abstrahere? Respondeo, lum facien- talem Consiliarium ad nihil teneri. Ratio est: dum, non te- quia ipsius Consilium non fertur absolutè in netur Consili- malum, sed in bonum, scilicet ad evitandum ma- arius ad re- jus malum; nam minus malum, quod sequitur, stitutionem, non est simpliciter intentum à Consiliario, cum minus malū solum sub conditione ei proponat, & aliunde ipsi consulen- vitari non possit. Ita quoque Sanchez de Matr. do. lib. 7. diff. 11. n. 15. Molina tr. 2. diff. 135. Lay- man lib. 2. tr. 3. cap. 13. n. 7.

Hinc colliges, si fur absolutè vellet furari 23. An licitū v. g. centum aureos Titio, tunc possum licitè ei sit furtum, suadere, ut fureretur minorem sumam. Vel si fornicationē, vellet occidere Titium, possum ei Consilium tanquam mi- præbere, ut potius ei fureretur thesaurum, quam nus malum vitam auferat. Insuper si quis esset dispositus ad suadere pro- adulterandum, tunc non est illicitum ei suadere ximo, exponi- in genere, ut potius fornicetur, quam adultere- tur. tur: quod idem est dicere: si vis facere malum, fac potius minus, quam majus. Dixi in gene- re, quia determinatè eum movere, ut cum, per- sona singulari fornicetur, non est licitum, pro- pter injuriam, quam faceret tali personæ.

Hinc 2. colliges, secundum Lessium lib. 4. 24. An licitū diff. 4. num. 33. Villalobos tom. 2. tract. 6. diff. sit suadere 6. num. 9. qui ajunt, licitum esse, & suadere, ebrietatem, ut v. g. inebrietur Titius, qui impedit, ne Civi- ad impediē- tas in manu rebellium, vel hæreticorum deten- dum grave- ta, ad suum legitimum Principem perveniat. malum, no- Ratio est: quia suadere ebrietatem, est suadere tatur. minus malum: hanc opinionem ego quidem teneo, sed non tali modō propositam, ut videre est verbò Ebrietas.

Bbbbb 2

Quæ.

25. *Non est licitum suadere minus malum uni personæ, pro vitando majori malo in alia persona.*

Quæritur: An licitum sit suadere minus malum diversæ personæ, ad evitandum majus malum in altero, v. g. qui furi, parato accipere centum Cajo, suaderetur furari tantum quinquaginta Titio, alias Titium non damnificandum? Respondeo, illicitum esse suadere minus malum Titio, pro vitando majori malo Caji. Ratio est: quia hoc est intrinsecè malum, siquidem tale Consilium est causa efficax, influens in malum Titij. Tum, quia consulens violat jus Titij, quod habet supra bona sua; ergo peccat, & tenetur ad restitutionem.

26. *Non est licitum meretrici, se offerre fornicandam pro vitando stupro in virgine.*

Ex datis fundamentis collige 1. non esse licitum praticare illum casum, quem finxerat sibi Berta meretrix, habens filiam Floram virginem, quam venerat per vim violare Titius; & Berta, hoc videns rogavit Titium, ut desisteret à stupro filia, se ipsam offerens pro satisfactione libidinis Titij: nam hoc etiam est grave, & quidem intrinsecè malum: licet vitavit, seu impedivit stuprum, quod est majus malum.

27. *Si quis consuleret uni minus malum, qui pluribus simul, vel successivè intendet inferre infallibiliter malum majus, non peccaret.*

Colliges 2. Si fur statueret firmiter, Titio, vel Cajo furari, vel utrique simul, tunc si quis suaderet in genere minus malum furi, non peccaret, cum non inducat ad damnificandum unum potius, quam alterum, ideoque non tenetur ad restitutionem. Ita etiam *Azorius 3. part. lib. 4. cap. 11. qu. 1. Sanchez, Sylvius, Bassani de Restitutione fol. 192. n. 6.* Eodem modò si fur vellet absolute furari pauperi, tunc possum ei suadere, nè damnificet pauperem, sed potius alium divitem indeterminatum.

28. *Melior est suadere opulento aliquam in bonis damnificationem, quam aliquem reducere in extremam necessitatem.*

Colliges 3. Si fur tentet v. g. spoliare Paulum bonis, reducendo eum ad extremam necessitatem, tunc potest quis ei suadere, ut potius aliquid surripiat Petro opulento; quia Petrus obligatur succurrere Paulo in extrema necessitate constituto, sic non debet esse invitatus amittendo aliquid ex suis bonis.

29. *Melior est suadere privatum malum, pro evitando publico malo.*

Colliges 4. Si quis sicario persuaderet volenti occidere efficaciter, & sine spe remotionis à tali proposito personam publicam, v. g. Regem; vel si vellet movere injustum bellum contra rempublicam: ut potius occidat subditum Regis, vel noceat privatis personis reipublicæ, tunc non peccabit, quia subditi Regis, vel reipublicæ, tenentur pro bono publico tam vitam, quam bona exponere,

30. *Dominus mandans servo damnificare proximum, tenetur tam damnum proximè reparare, quam damnum servi, si inde aliquid patitur.*

Colliges 5. Qui suis subditis mandavit aliquid delictum, ex quo illi damnum patiuntur, tenetur tam illi, contra quem delictum factum est restituere, quam subditis damnum reparare, quia subditi videntur hoc damnum facere coactè, non voluntariè. Sic v. g. si herus juberet famulo occidere, v. g. Titium, tunc herus tenetur reparare, & damnum Titij, & famuli, si inde aliquid patitur. Si verò quis suaderet, v. g. Cajo, ad damnum faciendum Petro, & Cajo majus damnum ex hoc Consilio patitur, Consiliarius non tenetur ei restituere, quia sibi imputet, cum liberum illi fuerit tale Consilium exequi;

Ita *Azorius 3. part. lib. 4. cap. 11. quæst. 6. Sayrus lib. 10. cap. 12. n. 26.*

Quæritur: utrum qui inculpabiliter damnus intulit, teneatur ad restitutionem? Respondeo, talem non teneri ad restitutionem ante judicis sententiam. Ratio primæ partis est: quia obligatio restitutionis oritur ex injusta rei acceptatione, & damnificatione: sed in hoc casu non datur injusta rei damnificatio; ergo non tenetur ad restitutionem. Major patet; minor probatur, quia injusta rei damnificatio supponit culpam; sed in hoc casu nulla est culpa: ergo nulla datur obligatio restitutionis. Tum, quia hoc ipsum constat ex *cap. ultim. de Injurijs, & damno*: ergo &c. Hinc est, quòd si quis inadvertenter alterum occidat, ad nihil tenetur.

Ratio 2. partis est: quia quotiescunque præcipitur aliquid in bonum commune ex legitima sententia, & juxta leges, obligat ad restitutionem; sed datâ sententiâ judicis, restitutio præcipitur in bonum commune; v. g. si Titius habeat jumenta, quæ præter ejus intentionem devastant vineam alterius: vel servus ejus insciò Titio Dominò occidat alterius animal, tunc si judex præcipiat Titio ad restitutionem, tenetur restituere, eò quòd tale præceptum restitutionis vergat in bonum commune, quatenus per talem sententiam sternitur via, ut diligentius attendatur rebus suis, & quod hodie accidit Titio, poterit cras accidere alteri, qui Titio forte damna refarciat. Tum, quia hoc ipsum stabilitur in *jur. §. Constit. de Novalibus cap. 1. de Injurijs, & damno*: sic etiam *Navarrus cap. 1. n. 4. Card. de Lugo tract. de Jure. disp. 8. num. 56. Henriquez, Salas, Sà, & alij.*

In casu tamen, quo jumentum Titij vel ejus servus aggressus fuisset à jumento alterius, v. g. Caji, tunc si jumentum Caji occidatur à jumento, vel servo Titij, neque in foro fori Titius obligatur ad reintegrationem damni illari Cajo. Ita deciditur *Leg. 1. §. Cum aries. ff. Si quadrupedem pauperiem fecisse dicatur. Filliucius tr. 32. n. 29. & alij communiter.*

Quæritur: an teneatur ad restitutionem, qui culpâ non lethali, sed veniali dumtaxat damnificat proximum? Respondeo, talem non teneri ad restitutionem in conscientia sub lethali, ante sententiam judicis. Ratio est: quia obligatio restitutionis sub lethali, præsupponit culpam lethalem; sed actio per quam factum est damnum non est lethalis; ergo non tenetur ad restitutionem sub lethali. Tum, quia reparatio læsionis gravis sub mortali, oritur ex voluntaria damnificatione gravi; sed in hoc casu nulla reperitur voluntaria damnificatio gravis, uti per se clarum est; ergo non tenetur ad restitutionem sub lethali: quia ubi deest voluntarium, non committitur delictum, neque injuria; ergo nec obligatio restitutionis: de hoc quæsito vide plura verb. Culpa, ubi numerosos citavi Doctores.

33. Qui ex Ex mox dicto fundamento sequitur, quod impetu ira si quis in impetu iræ cum semiplena advertentia damnificaret proximum suum, non tenetur sub lethali ad restitutionem damni illati: neque tenetur ille, qui ex levi culpa notabile damnum in contractu, ut venditione, committit, dato, deposito, pignore, proximo causavit. Ita *Tannerus disp. 4. quest. 6. num. 54. Card. de Lugo disp. 8. num. 106.* Ex prædictis rationibus deducuntur omnes casus illorum, qui aliquam diligentiam tenentur adhibere in custodiendo rem alienam, ut sunt famuli officinarum, custodes urbium, vinearum &c. qui, si solummodo ex culpa levi illorum, damnum proximo eveniat, immunes sunt ab obligatione restitutionis ante latam sententiam Judicis. *Lessius libr. 2. cap. 9. num. 113. Espinosa quest. 35. Lohner princ. 2. de Justit.*

34. Famuli, Eximuntur etiam à restitutione ancillæ, custodes rerum comestibilium, qui citra lethale consumunt, destruunt, res comestibiles Domesticali, à re norum, etiam in gravi quantitate. Quod si restitutione, hujusmodi res realiter adhuc extant, vel si cum consumentes advertentia malitiæ lethalis perierint, tenentur comestibilia ad restitutionem. Sic *Lessius libr. 2. cap. 7. disp. 6. dominorum, num. 17. Tamburinus, Sylvius, Sotus penes Bies-* circa malitiam fol. 24. de Restitut.

35. Si quis sum *Molina tom. 5. disp. 40. Tamburinus libr. 9. cum veniali cap. 3. sect. 3.* afferentes, quod si quis ex subreptione cum solo peccato veniali convitiaret, læviter famam dando graviter famam proximi, unde notabile damnum secutum est, tenetur & famam, & damnum reparare. Ratio est: quia damnificatio destruit jus alterius; ergo tenetur tollere ex jure, tenetur stitia omne medium, quò notabiliter proximus læditur.

Quæritur: An teneatur ad restitutionem, qui ab alio divertit aliquod bonum, vel impedit, nè proximus ad officia, beneficia, & dignitates promoveatur?

Hæc quaestio est valde familiaris inter malignos, quam Lector distinctè cape, & nota 1. quod dupliciter possit quis impedire bonum, nè proximus id consequatur: primò fraude, & violentiâ: Secundò precibus, muneribus, blanditijs &c. Nota 2. quod subjectum, à quo divertitur tale bonum, in triplici comparatione esse possit: primò, prout indignus talis boni: Secundò, ut dignus illius boni 3. ut dignior. His positis.

36. Non te- Respondeo 1. Si quis impedit, nè proximus aliquod bonum obtineat, quò indignus erat, restitutionem, substituendo alium dignum, non tenetur ad restitutionem. Ratio est: quia non lædit justitiam aliquod bonum distributivam; ergo &c.

Respondeo 2. Si impedit fraude, vel per vim, nè dignior aliquam dignitatem, seu officium, vel beneficium consequatur, tenetur ad restitutionem arbitriò boni viri, juxta probabilita-

37. Qui di- gniori ali- tem, & spem, quam habuit ad id obtinendum. quod bonum Ratio est: quia ex justitia distributiva debeatur tale bonum digniori. Sic sentit communis

schola cum *Layman lib. 3. sect. 5. tract. 2. cap. 7. dem impedit, Lessio lib. 2. cap. 12. dub. 18. num. 125. Molina tr. tenetur ad re-* 3. disp. 727. num. 2. *Bonacina de Restitut. punct. stitutionem.* 12. num. 6.

Respondeo 3. Si citra vim, vel fraudem, 38. *Qui mu-* sed puris muneribus, vel blanditijs motus sit neribus, vel promotor, ad promovendum ad dignitatem di- blanditijs in- gnum, relicto digniore, quem prius gratiâ ho- pedis, ut di- norare intendebat: tunc procurator talis pro- gnior aliquod motionis peccat; non tenetur tamen ad resti- bonum non tutionem, juxta opinionem probabilem *Azorij consequatur,* 3. part. lib. 3. cap. 9. *Diana tract. 5. Miscelan. re-* probabiliter sol. 23. Alij autem existimant probabilius, in tenetur ad hoc casu procuratorem teneri ad restitutionem, restitutio- intuitu violationis justitiæ distributivæ, eò nem. quod dignior respectu digni promovendus sit. Ita *Covarruvias part. 2. sect. 7. num. 8. Cajetanus* 2.2. quest. 62. art. 2.

In dubio, an suâ actione induxerit aliquem 39. *Qui da-* ad damnificandum proximum, non obligatur bitat, an pro- ad restitutionem. Ratio est: quia in dubio me- ximo dam- lior est conditio possidentis libertatem; ergo num causa- cum ante dubium certus fuerit, se ad tale dam- verit, non te- num non cooperatum fuisse, censetur neque in netur ad re- dubio; sicque erit immunis à damnificatione stitutionem. alterius; ergo & ab obligatione restitutionis. Ita etiam *Sanchez in Summa lib. 5. cap. 10. num. 44. Lessius lib. 2. cap. 13. dub. 4. num. 38. Regi-* naldus lib. 5. cap. 10. num. 44.

Si quis cum comminatione gravis damni, 40. *Qui ex* sive in vita, sive in bonis fortunæ, cogeretur ad comminatio- cooperandum in damnificando proximos in ne gravis bonis, quibus ablati solum peccatur contra le- damni, dam- gem positivam, talis non videtur teneri ad resti- nificaret pro- tutionem; nec hic casus censetur contineri sub ximum, per damnificatione propositionis 39. ab *Innocentio XI. se non tenere-* rejectæ. Ratio est: quia coactus ex metu tur ad resti- gravis damni, damnificando proximum, tutionem.

existimatur præstare opus indifferens dumtaxat; ergo &c. Tum, quia in tali casu, bona, quæ subsunt legi positivæ, ipsa lex censetur cum tali damnificatore dispensare: nam timor gravis damni in vita, & defensio propriorum bonorum, magis urget ad illa conservanda, quam aliena. Ex hoc sequitur, Christianos captivos inter infideles, non peccare, qui metu gravis damni navigant in triremibus infidelium contra Christianos, consequenter nec teneri ad restitutionem. Excipio tamen casum, in quo magnum damnum oriretur reipublicæ Christianæ; nam pro nunc deberent potius mori, quam cooperari ad tale detrimentum fidelium. Ratio est: quia utpote personæ privatae obligantur postponere vitam, & bonum privatum, pro bono ingenti reipublicæ. Sic *Bonacina disp. 1. qu. 2. punct. 10. n. 3. Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 8. Regi-* naldus lib. 12. cap. 8. n. 119. penes *Fenich.*

Quæritur: quantam summam auferre possint uxores à maritis sine obligatione restitutio- 41. *Uxores* nis? sit casus. possunt face-

Berta opulenti viri uxor, de bonis commu- nam ex bonis nibus liberales facit eleemosynas, tum in filios mariti. ex priori marito habitos, tum in fratres paupe- Casus. res,

res, & alios: nec reprehensa à marito ab his eleemosynis desistit: in hoc casu Berta non peccat, nec tenetur ad restitutionem, si moderatas distribuit eleemosynas, more aliarum foeminarum suae conditionis, dummodo vigesimam partem annuorum proventuum non excedant. Ratio est: quia aliàs maritus in hac circumstantia irrationabiliter esset invitus; nam dedecet ut uxor sua, cum sit socia bonorum, & alter ego mariti, impediatur in simili libertate. Ità Bonacina disp. 2. de Restit. qu. 10. punct. 2. num. 9. Bannez in 2. 2. quest. 32. art. 8. Diana part. 2. tr. 5. resolut. 34.

42. *Possunt* Quæritur: an filius, vel filia, accipiens alii filii intuitu quid intuitu sui laboris ex bonis paternis, tene laboris, alii-atur ad restitutionem? Sit casus: Titius si- quid pro ho- lius mercatoris divitis, multum ex industria nesti recrea- sua domui lucratur, alijs fratribus otiantibus, tione accipe- potest petere mercedem à Patre, quantum alius re ex bonis famulus; vel si metu reverentia non audeat parentis, ci- hoc exigere, quia Pater nimis austerus est, po- tra restitu- test clam aliquid accipere ad suam honestam tionem. recreationem habendam. Ratio est: quia hoc lucrum, quod filius domui procurat, est mix- tum, seu profectitium, & adventitium; ergo &c. Ità Lessius lib. 2. cap. 12. num. 81. Part. Navar. Hoper, &c.

43. *Uxor* Quæritur: An licitum sit aliquid surripere juxta opinio- ex bonis communibus domui suae, pro sui su- nem probabi- stentatione? v. g. Berta uxor Titij, advertit lem, potest ali- virum suum plura contrahere debita, quam quid ex bonis sit solvendo: post mortem inopinatam mariti, mariti surri- citò tantum bonorum subtrahit, quantum pro pere, post ipsi- sui, & filiorum sustentatione satis putat; unde us mortem. venit suspecta creditoribus, coram judice depo- nit, nihil se de bonis viri abstulisse, intelligendo non nisi necessarium ad honestae vitae sustentationem: In hoc casu Bertam non peccare putat Navarrus, nec teneri ad restitutionem lib. 3. c. 1. n. 556. Diana part. 5. 14. res. 57. Ratio eorum est: quia creditores non possunt esse inviti rationabiliter. Tum, quia rem alienam injuste non retinet; siquidem justum esse videtur, in gravi sua, & suorum necessitate, aliquid clanculum subripere, quando aliter sibi succurrere non potest.

44. † *Propo-* Hic mihi subvenit propositio 33. ab Alexan- sitio 33. ab A- dro VII. proscripta. Hujus tenoris: Restitutio lexand. VII. fructuum ob omissionem horarum, suppleri potest damnata, no- per quasunque eleemosynas, quas antea beneficia- tatur. tus de fructibus sui beneficii fecerit. Nunc contra mox dictam propositionem formo conclu- sionem, &

45. † *Benefi-* Dico contra Propositionem 33. ab Alexandro ciatus omit- VII. rejectam. Beneficiatus omittens horas ca- zens horas Ca- nonicas, tenetur ad restitutionem fructuum, nec nonicas, tene- potest tali oneri supplere per quasunque ele- tur ad resti- mosynas, quas ante omissionem horarum de- fructuum. fructibus sui Beneficii fecerit. Ratio est: quia eleemosyna facta ante omissionem horarum, illico sortitur suum effectum meriti, & non manet in suspenso; ergo nequit amplius satisfacere pro futura omissionem horarum. Nam cum a-

ctualis satisfactio pro debito, respiciat hic, & nunc debitum, tanquam suum correlativum, nequit esse solutio alicujus debiti, si non extat debitum; ergo cum tempore, quò datur eleemo- syna pro omissionem horarum, non sit omisso horarum, tali eleemosynà non potest satisfieri pro omissionem futura horarum: quis enim diceret, me die Sabbathi pro die Dominico posse audire Sacrum, vel die Dominico jejunare, pro die futurae vigiliæ, aut recitare horas Canonicas pro post crastinum, aut facere poenitentiam pro peccato adhuc non commisso, &c. ergo etiam non possum restituere per eleemosynam antecedentem, pro futura omissionem horarum, ergo &c. Suarez lib. 4. de Horis Canon. cap. 13. num. 13.

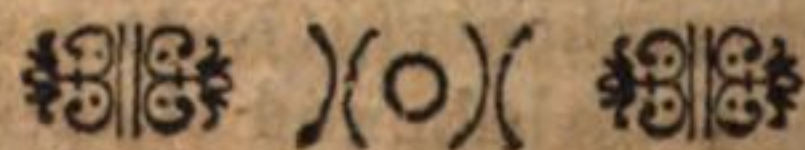
Hinc licet sequenti die Beneficiatus dupli- 46. *Duplici-* catum recitaret officium, unò supplendo pro o- officio non po- missionem diei hesternæ, adhuc teneretur ad re- rest satisfieri stitutionem fructuum hesternorum: quia cum obligatio re- officium sit onus diei, transacta die, non potest stitutionis fructuum. amplius suppleri, sicque ad fructus hesternos non habet dominium: igitur tenetur restituere. Leander tom. 6. tr. 8. disp. 7. qu. 15. Filliucius tr. 23. cap. 10. qu. 2. 307. Henriquez lib. 13. cap. 13. Bonacina, Navarrus, Verde.

Si tamen hodie officium recitandum esset 47. *Officium* pro defunctis, & primò sequenti die beneficia- defunctorum tus id recitaret, potest pro rata diminueret re- recitando a- stitutionem. Suarez tom. 2. lib. 4. de Relig. cap. 27. n. 5. Bonacina, Ledesma &c. lia die, potest obligationi

In casu, quo Beneficiatus omitteret horas 48. *Beneficia-* canonicas, & postea eleemosynas distribueret, qualiter. tus post omis- sine alia reflexione ad omissionem horarum, sionem hora- obligationibus satisfacere. Ita Pellizarius tom. rum eleemo- 1. tract. 5. cap. 8. sect. 4. quest. 24. num. 29. San- synam distri- chez 2. Conc. 2. cap. 3. dubio 121. Verde. buens, conse- tur sua obli-

Beneficiatus excusatur à restitutione fru- 49. *Beneficia-* ctum, si inculpabiliter omitteret officium, ut ob- tus excusa- tur sua obli- legitimum impedimentum, oblivionem natura- gationi satis- lem. Ratio est: quia obligatio restitutionis, ori- facere. tur ex culpa. Ità patet ex constitutione Pij V. & 49. Beneficia- ex Concil. Lateranensi sub Leone X. celebrato. sess. tus excusa- tur à restitu- 9. Tum, quia talis praesumenda est intentio tione fructu- Fundatoris. Bonac. de Horis Canon. disp. 1. quest. um, inculpa- 5. punct. 2. num. 4. Nec juvat hic opponere, biliter omit- quòd quando advertit, se habere rem alienam tendo hora- illegitimò modò, tenetur ad restitutionem. Nam cum Concil. Lateranense, & Pius V. dicat, posse fructus retinere cum tali omissionem officij: sicque censetur esse legitima retentio fructuum.

Si pauperes, vel locus pius, donet Beneficia- 50. *Quid ex-* to fructus ex Beneficio accepto ratione officij- cusat benefi- omissi, vel si obtinuit dispensationem restitu- ciatum à re- tionis à summo Pontifice, vel si est pauper, ut stitutionem pro- nequeat restituere, ad nihil tenetur. omisione ho- rarum, nota- tur.

CAPUT V.

Cui restituendum sit.

SUMMARIUM.

- § 1. *Obligatio restitutionis, respicit primò debitum certum, & determinatum creditorem; secundo respicit indeterminatum creditorem.*
- § 2. *Possessor tam bonæ, quàm malæ fidei, tenetur ordinariè Domino læso rem restituere,*
- § 3. *Si verò quis bonâ fide rem alienam ex emptione &c. possideat, tunc potest restituere illam, à quo emerat pro recipiendo suo pretio.*
- § 4. *Docent nonnulli, etiamsi quis malâ fide rem alienam ab alio acciperet, adhuc cum damno proprio non tenetur Domino legitimo eam restituere, sed sufficit, à quo illam acceperat.*
- § 5. *Si quis bonâ fide rem possideat, cujus Dominus est in terris longinquis, non tenetur proprijs expensis eam illi transmittere: secus dicendum est, si malâ fide illam possideret.*
- § 6. *Si debitor satisfacit creditori creditoris sui, liberatur ab obligatione alia restitutionis in foro poli.*
- § 7. *Si quis bonâ fide possideret rem alienam, & non post sufficiens examen inveniret Dominum rei, tunc probabiliter posset sibi eam retinere, quamquam probabilis est, debere fieri restitutionem spiritualement.*
- § 8. *Si possessor rei alienæ bonâ fide, non posset invenire Dominum rei, post modum illam consumpsisset quomodocunque, non tenetur ad restitutionem comparente Domino, nisi in illo, in quo factus est ditior.*
- § 9. *Possessor malæ fidei rei alienæ, licet non posset Dominum postea invenire, non posset sibi eam retinere, sed tenetur ad restitutionem spiritualement.*

§ 1. *Obligatio restitutionis, respicit primò debitum certum, & determinatum creditorem. Secundo respicit indeterminatum creditorem.*

Obligatio restitutionis dupliciter considerari potest. Primò, quatenus respicit debitum certum, & determinatum creditorem, cujus per restitutionem reparari debet: secundo consideratur, prout respicit creditorem indeterminatum, quia nimirum scit debitor, se habere in sua potestate rem, quæ ipsius non est, ac ignorat, etiam post diligens examen, ad quem spectat: nam res quæcunque, sive furtò ablata, sive inventa, sive mutuo accepta, pro certo supponitur habere, vel habuisse aliquem legitimum Dominum, quam sibi vult omni meliori modò restitui.

§ 2. *Possessor tam bonæ, quàm malæ fidei, tenetur regulariter ipsi Domino læso restituere rem suam, & non alteri, à quo fortè eam accepit, cujus Dominus non erat. Ratio est: quia ipsi*

facienda est restitutio, cui ablata est æqualitas ordinariè Dominus; sed ipsi Domino rei læso, ablata est æqualitas juris: ergo ipsi restituendum est. *Sanctus restituere. Thomas 2.2. quest. 62. art. 5. Card. de Lugo disp. 17. n. 29. Molina, Covarruvias, & alij.*

Dixi, regulariter ipsi læso Domino faciendum esse restitutionem, ad excipiendum casum, quæ bonâ fide in quo quis bonâ fide rem alienam possideret titulus emptionis, vel alterius contractus; tunc nam ex emptione &c. post cognitam veritatem, non tenetur Domino legitimo rem restituere, sed sufficit restituere illi, à quo bonâ fide rem acceptaret, pro recuperando suo pretio. Ratio est: quia nulla charitas, & iustitia obligat, ut magis teneatur quis prospicere bonis alienis, quàm proprijs: solum pro recipiendo obligatur admonere malum possessorem, ut eandem rem restituat. Ita Toletus lib. 3. cap. 17. n. 12. Bonacina disp. 1. qu. 4. punct. 2. n. 1. Vasquez de Restit. cap. 9. sect. 2. dub. 2.

Prædictam rationem extendunt alij etiam ad possessorem rei alienæ, malâ fide sibi ab alio acquisitæ, quia v. g. scivit rem esse furtò ablatam, & nihilominus pretiò eam pro se recuperavit, tunc non tenetur cum periculo amissionis sui pretij, domino restituere, sed sufficit damnum auctoritatori. Legatur Sayrus lib. 10. tract. 2. cap. 3. Toletus lib. 5. cap. 17. num. 13. Malderius 2.2. ret., adhuc tract. 4. cap. 3. dub. 2. Lessius lib. 2. cap. 14. dub. 3. cum damnum. 22. Sylvester, & alij penes Bassaun. A proprio non fortiori, si v. g. Titius acciperet à fure rem alienam, non obligatur restituere Domino rem suam, si timet grave damnum personæ à fure sibi infligendum: nam nullus tenetur cum tanto sui incommodo tueri rem proximi sui. Fillius tract. 32. cap. 14. n. 44. Sylvester verb. Restitut. 4. sect. 1.

Nec restituenda est res aliena illi Domino læso, cui à jure prohibetur administratio rei, ut sunt furiosi, amentes, prodigi &c. Sed illorum curatoribus, & tutoribus tradenda est.

Quæritur 1. Cui restituendum est, quando Dominus læsus abiit in terras longinquas, non communicantes in commercio?

Respondeo, si res sit bonâ fide accepta, & cum materiali læsione juris dumtaxat, non debere transmitti ad Dominum cum proprio dispendio. Ratio est: quia possessor bonæ fidei, tenetur tantum restituere rem, & id in quo factus est ditior: nec debet poenâ mulctari aliquis, sine præcedente culpa: ergo cum possessor bonæ fidei nullam habeat culpam, non tenetur cum præiudicio suæ facultatis rem Domino transmitti; & si aliter huiusmodi res Domino transmitti nequit, nisi cum aliquo notabili periculo, vel ret.

vel scandalo, tunc facienda est restitutio spiritalis, dividendo illa bona inter pauperes, & loca pia, uti suadet ex *Can. 1. Ad Hebræos. & Can. Quo jure. 8. distinct.* Sic *Navarrus cap. 17. n. 29. & cap. Cum de usuris.* In casu tamen, quò res malà fide fuisset accepta, tunc possessor malà fidei tenetur rem transmittere ad Dominum propriò dispendiò. Ratio est: quia possessor malà fidei tenetur servare indemnem Dominum rei in omnibus, & si ultra aliquid exponat, tunc in pœnam ipsi reputatur, pro culpa commissa in retentione rei alienæ.

§ 6. Si debitor Si debitor satisfacit creditori creditoris sui tantum, quantum debebatur ipsi, liberatur ab alia obligatione in foro conscientiæ. Ratio est: quia nullum damnum infertur creditori proprio, imò reddit ipsum liberum ab obligatione, quam habebat cum suo creditore. Dixi in foro conscientiæ: quia si creditor accusaret debitorem apud judicem, posset ipsum compellere ad sibi restituendum debitum, non creditori creditoris, maximè in casu, quò incerta esset obligatio. Ita sentit *Bart. in Leg. Solut. 10. ff. de Pignor. Molina 743. Bonacina disp. 1. de Restitut. qu. 5. punct. 3. num. 1. Layman lib. 3. sect. 5. tract. 2. cap. 9. num. 8. Sayrus lib. 10. tr. 5. cap. 7. num. 6. Sylvius 2. 2. qu. 62. art. 8.*

§ 7. Siquis bonà fide possideret rem alienam, & nec post sufficientem examinem inveniret Dominum rei, Quæritur 2. Cui restituendum sit, quando læsus est incertus? v. g. Titius invenit in platea civitatis crumenam fartam pecunijs, & adhibitâ sufficiente diligentia non reperit Dominum illarum; hic investigatur, an Titius possit pro se ipso retinere, vel alicui alteri restituere illas teneatur?

Circa prædictum casum gemina opinio apud Auctores reperitur. Prima docet, debere fieri restitutionem spiritualement Christo Domino, tanquam hæredi universali omnium; videlicet illam pecuniam distribuendam esse inter egenos, & loca pia. Ratio est: quia jus naturale est sequendum, quando id leges humanæ non restringunt: sed jus naturale poscit fieri restitutionem spiritualement, quando fieri non potest restitutio materialis pecuniarum, ergo &c. Tum, quia hoc ipsum admitti posse, colligitur ex *Navarr. cap. 17. n. 29.* Secunda opinio docet, talem pecuniam inventorem posse sibi tutâ conscientia retinere, si post adhibitam necessariâ diligentiam, nec aliquem reperit Dominum illius. Ratio est: quia omnia licent, quæ lege non prohibentur. Ità *Gloss. cap. Cum apud. De sponsal.* At nullâ lege prohibetur, ut inventor rem inventam retinere non possit, si Dominum illius invenire nequiverit; ergo hujusmodi pecuniam asservare potest. Ità *Diana part. 2. tractat. 3. Miscel. resolut. 5. Penes Archdekin part. 3. tract. 5. cap. 14. sect. 1. num. 16. & tract. 17. resolut. 5. Penes Caramuelem lib. 2. Decal. fol. 59. casu 2776.* Hanc opinionem probabilem vocat idem *Caramuel*, contrarium verò probabiliorem, stando legi divinæ, quæ præcipit, ut tantum restituatur, quantum quis potest:

ergo tenetur secundum hanc opinionem restituere spiritualiter, cum materialiter nequeat.

Ex opposita sententia probabili sequitur, § 8. Si possessor quòd si Titius post diligens examen factum, non for rei aliena repperit Dominum pecuniarum, etiam si con- bonà fide, non sumpisset talem pecuniam cum socijs in con- posset inveniri vivijs, lusibus, & luxurijs, quæ convivias, lu- re Dominum susque suâ pecuniâ non instituisset: & compa- rei, postmodum rente postea Dominò, Titius ad nihil tenetur. illa consump- Ratio est: quia omnia licent, quæ lege aliqua sisset quomodo non prohibentur, uti superius notavi: sed nulla documt, non lex prohibet, quòd Titius non potuerit utili tenetur ad pecunia, post diligens examen, non inventò restitutionem Dominò: ergo illam tutè consumpsit tanquam comparente suam, sine obligatione restitutionis. Tum, quia Dominò, nisi talem pecuniam tutâ conscientia possedit, tan- in illo, in quo quam possessor bonæ fidei, quâ expensâ nec pe- factum est dis- percit rebus suis, quas more solito cum illa con- tior. sumpsit: nec factus est per hoc ditior, uti supponitur: ergo cum modò nihil habeat ex alieno, sequitur consequenter ipsum nihil debere restituere: At si aliàs pepercisset rebus suis, & factus fuisset ditior, tunc pro rata restituere deberet. Sic quoque docet *Layman. de Restit. lib. 3. tr. 2. cap. 3. Biesma de Restit. n. 4.*

Dices contra secundam opinionem: inven- § 9. Possessor tor crumenæ pecuniarum plenæ, post diligens mala fidei rei examen non inventò Dominò, potest tutè pro se aliena, licet talem pecuniam retinere; ergo etiam fur, si rem non posset Dominum post- etiam notabilem furetur, si postea ipsum pœni- minum possi- teat, & factâ diligentia sufficiente, non inveniat, ea invenire, nec sciat Dominum rei, cui furatus est, poterit non posset sibi furtum sibi retinere, tanquam rem suam, quia eam retinere; ignorare Dominum rei, & rem nullum habere sed tenetur Dominum, pari passu ambulant; Sed quando ad restitu- res non habet Dominum, efficitur primi occu- nem spiritua- pantis: igitur non solum inventor rei, sed etiam lem. fur si ignoret Dominum, non tenebitur ad restitutionem; ergo si fur tenetur ad restitutionem, tenebitur & inventor. Ità *Clavis Regia, Rebellus, Reginaldus, Malderus, & alij*, quos citat *Caramuel casu 2272.*

Respondeo: probabile esse, inventorem pecuniarum posse ipsas in conscientia retinere, propter auctoritatem Doctorum, qui hanc opinionem tuentur, intuitu citati textus ex *Glossa cap. Cum apud. De sponsal.* & alias leges. At nunquam verum erit, hoc privilegium concessum esse furibus, & raptoribus, eò quòd leges in omni casu ad restitutionem ipsos astringant: si non possunt materialiter, tementur saltem damnum proximi resarcire spiritualiter, cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum. Tum, quia ait regula Juris 48. *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria*, ex quo pullulavit hoc commune axioma: *nemo debet ex delicto utilitatem reportare.* Tum, quia hoc ipsum colligitur ex *Glossa contra usurarios. cap. cum tr. de Usuris. & cap. Cum qui. de Præbendis in 6. & cap. Leg. 16. qu. 1. leg. 3. de Donationibus inter vir. & uxor. leg. Savinus. ff. Quod vi, aut clam; ergo &c.*

CA-

CAPUT V.

Quantum sit restituendum.

SUMMARIUM.

60. Restitutio semper respicit *Justitiam commutativam*, & aliquando etiam *punitivam*.
61. Possessor bonæ fidei debet restituere ipsam rem, & id in quo factus est ditior, si res existat, non aliud.
62. In dubio quantitatis damnificationis, debet restitui ea quantitas, quæ à viris prudentibus judicabitur.
63. Si quis bonæ fide rem emeret, & antequam resciret Dominum rei emptæ, eam cariori pretio venderet persona ignota, si postmodum compareret legitimus dominus, emptor ad nihil tenetur.
64. Ex re bonæ fide possessa non tenetur restituere fructus industriales, sed naturales, & mistos duntaxat, & id in quo factus est ditior. Fructus naturales, vel misti per triennium bonæ fide possessi non debent restitui, si sint mobiles, secus si sint immobiles.
65. Si quis consumeret bonæ fide rem alienam, non tenetur ad restitutionem, nisi ad id, in quo factus est ditior.
66. Qui rem bonæ fide possidet, & dubitare incipit an sit aliena, post diligentem perquisitionem potest tutâ conscientia eam retinere.
67. Fur ex re furtiva lucrum industriale accipiens, non tenetur ad restitutionem illius.
68. Pretium acceptum pro opere malo potest tutè retineri.
69. Meretrix potest retinere pretium acceptum pro usu corporis sui.
60. Meretrix aliquid accipiens pro usu corporis sui à Religioso, vel pupillo, tenetur id restituere.
70. Meretrix potest judicialiter petere à Macho pretium pro usu fornicario, non verò alia fœmina.
71. Simonici Simonicè aliquid accipiendo tenentur ad restitutionem.
72. Possessor malæ fidei debet restituere, quantum sufficit ad reparandum damnum proximi.
73. Possessor malæ fidei præter capitale tenetur etiam lucrum cessans, & damnum emergens reparare detractis suis expensis.
74. Possessor malæ fidei etiam augmentum rei alienæ restituere tenetur.
75. Possessor malæ fidei licet sine culpa illius res pereat, adhuc tenetur ad restitutionem: nisi etiam apud Dominum pro certo illa periisset. secus si dubiè.
76. Non licet aliquid auferre à proximo suo intentione id pro se retinendi, licet præcognoscat, ab hoste pro certo exspoliandum.
77. Rem variabilem in pretio possessor tenetur restituere, & id, in quo factus est ditior.

Debitor obligatus ad restitutionem 60. rei alienæ, alius est possessor bonæ fidei rei non suæ, alius est malæ fidei. Insuper adverte, cit *justitiam* quod restitutio ex intrinseca sui *commutativam*, & *aliquando etiam punitivam*. ratione respiciat *justitiam commutativam*, quantum tantum petit restitui, quantum ab alio est: alias numquam repararetur jus alienum. Aliquando respicit etiam *justitiam punitivam* obligando reum plus restituere ex pœna à Judice inflictâ, quam obligatus est; Ità communiter utriusque legis doctores.

Possessor bonæ fide tantum debet restituere ipsam rem, si existat: & id in quo factus est ditior. Ratio est: quia tantum restituendum est, quantum sufficit ad æquandum jus alienum, sed sola res vestita alijs circumstantijs non sufficit ad æquandum jus alienum: ergo non solum res si existat restituenda est, verum etiam id in quo factus est ditior, v. g. Si Titius donavit tibi equum furto ablatum, quo usus fuisti in aratro, vel alijs pro mercede utendum tradidisti, tunc si postea compareat legitimus Dominus equi, teneris restituere ei equum, & mercedem pro usu equi habitam. Quod si equus tibi perijt, antequam comparuisset dominus ejus, tunc non teneris solvere equum, sed tantum lucrum, quod habuisti ex equo. Si verò equus tibi furto ablatum est, & nullum emolumentum accepisti ex eo, ad nihil absolutè teneris: quia neque habes rem alienam, neque factus es ditior: *Layman lib. 3. tr. 2. cap. 3. Sanchez lib. 2. moral. 62. c. 23. num. 1186. Bonacina de restitutione quest. 7. punct. 3.*

In dubio quantitatis damnificationis quantum restitui debeat, ut v. g. si vineam, segetes destruxisti, tunc judicio prudentis viri, quantum tempore collectionis segetes, vel vinum valuissent, restituendum est: *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 62. art. 4. ad 4. Fillincius tract. 32. cap. 10. num. 265.*

Quod si quis bonæ fide aliquid emeret, & iterum cariori pretio venderet, postea invento legitimo domino rei venditæ, teneatur ad restitutionem: v. g. Si Titius emeret unionem centum ducatis bonæ fide hic Viennæ, & illam revenderet homini incognito pro centum quinquaginta, facto hoc, compareret verus dominus unionis, tenetur nè Titius tam ad restitutionem unionis, quam, ad lucrum inde reportatum quinquaginta ducatorum? Ratio dubitationis est, quia pretium succedit pro re, & saltem tenetur ad id, in quo factus est ditior.

Respondeo, probabiliter Titium ad nihil teneri; Ratio est: quia si Titius teneretur ad restitutionem, tunc si Titius venderet, postea invento legitimo domino rei venditæ, teneatur ad restitutionem: v. g. Si Titius emeret unionem centum ducatis bonæ fide hic Viennæ, & illam revenderet homini incognito pro centum quinquaginta, facto hoc, compareret verus dominus unionis, tenetur nè Titius tam ad restitutionem unionis, quam, ad lucrum inde reportatum quinquaginta ducatorum? Ratio dubitationis est, quia pretium succedit pro re, & saltem tenetur ad id, in quo factus est ditior.

Cecce

stitutionem, teneretur ratione injustæ acceptio-
nis; sed hoc non: quia unionem bona fide eme-
rat; ergo &c. Tum, quia nec teneretur ratione
lucris acquisiti in emptione rei: quia non est fa-
ctus ditior intuitu rei acceptæ ex venditione ip-
sius, sed illud lucrum provenit tantum illi ex pro-
pria industria; ita quoque sentit *Layman tract.*
4. de justitia cap. 13. sect. 3. numero 25. Molina
disp. 721. Card. de Lugo disp. 17. de justitia num.
19. Lessij, & alij.

Ad dubitationem superius allatam respon-
detur, quod pretium succedat pro re, quando
malâ fide quis rem venderet; ergo cum Titius
non teneatur aliquid ex suo perdere, & in hoc
casu nulla lex ipsum obliget, ut pretium rei bo-
nâ fide emptæ, & revenditæ Domino rei resti-
tuat; itaque ad nihil tenetur, alias Titius suum
perderet.

64. Si quis possideat bonâ fide rem alienam, &
Ex re bonâ fide possessa non tenetur restituere fructus industriales, sed naturales & mistos duntaxat, & id in quo factus est ditior. hæc res sit fructifera, ut sunt pomaria, greges
animalium foetantium, non tenetur restituere
fructus industriales ex ea receptos; sed natu-
rales, & mistos duntaxat, ac id, in quo factus
est locupletior detractis expensis. Ratio pri-
mâ est; quia fructus industriales pendent ab
industria possessoris rei alienæ, v. g. si Titius
possideret bonâ fide canem alterius, quem in-
strueret in aliqua arte, & illâ lucraretur aliquid,
tunc si compareat dominus canis, tenetur resti-
tuere canem, non lucrum ex arte canis acqui-
situm, eò quod canis prius ignarus fuerit talis
artis: hoc ipsum applicandum est ad alios casus,
ut si frumentum alienum alio portasti, & carius
vendidisti; vel pecuniam alienam ad negotia-
tionem adhibuisti, ex qua lucrum acquisivisti,
&c. Ratio secundi est, quia locupletari non de-
bet aliquis cum alterius injuria, vel jactura; ita
docet *Reg. Juris 48. ita quoque in cap. Leg. 16.*

*Fructus naturales, vel mistos per triennium bonâ fide possessi non debent restituui, si sint mobiles secus si sint immobili-
les.* Si fructus natu-
rales, vel mistos per tri-
ennium bonâ
fide possessi non
debent resti-
tui, si sint mo-
biles secus si
sint immobi-
les. Si fructus natu-
rales, vel mistos, quis per triennium pacificè jam
possideat, & sint mobiles, vel per se movendi,
non tenetur amplius illos restituere; Ratio de-
sumitur ex *leg. in usu capione 6. ff. de usu capion.*
nam tales fructus usu capiuntur spatio trienniali.
De fructibus immobilibus aliter dicendum est,
ut patet ex *leg. in omnibus ff. de act. & oblig. Mo-*
lina tom. 3. part. 2. disp. 718. num. 1. Covarruvias
lib. 1. cap. 13. num. 7. cum alijs ibidem citatis.

65. In casu, quo v. g. Titius bonâ fide consum-
psisset rem alienam, putans esse suam, tenetur so-
lum restituere id, non quo factus est ditior. Unde
si dono accepisset aliquid, vel si cum furibus
dilapidasset comedendo, bibendo, vel alio
modo distrahendo rem, quam existimabat non
esse furtivam, tunc tenetur tantum restituere
in re, quantum suis rebus pepercit, eò quod pro
proportione parvitatatis rei suæ factus est locu-
pletior: ita *leg. §. & si leg. sect. item si rem: &*
leg. item §. præter hac verba ff. de pet. heredit.
Sanctus Thomas 2. 2. qu. 62. art. 6. Vasquez de
restitut. cap. 5. sect. 1. num. 5.

Si Titius, postquam bonâ fide habeat rem, & 66.
postea dubitare incipiat, an sit aliena, & factâ di-
ligenti perquisitione non pervenit ad veritatem, nâ fide possi-
tutâ conscientia potest rem retinere. Ratio est: *det. & dubia-*
quia in dubio melior est conditio possidentis nec re incipit an
debet se ipsâ spoliare, donec veritas compareat. *fit aliena possi-*
Ita etiam *Bonacina disputat. 1. quest. 2. punct. 2. diligenter per-*
unum. 1. Gartias de Beneficijs part. 7. cap. 1. num. quæstionem
14. &c. potest restitui.

Quod si fur furatus fuisset magnam summam scientia cam
pecuniarum, quâ industriâ suâ in tantum nego-
tius esset, ut adæquaverit capitale, qui casus 67.
nuper mihi relatus est: In hac circumstantia fur *Fur ex re for-*
non tenetur restituere, nisi capitale, & lucrum *tiva lucrum*
cessans, vel damnum emergens Domino pecu-
niarum. Ratio est: quia Dominum undique accipiens, non
servat indemnem; reparando restitutione capi-
talis, & lucrum cessans adæquat jus læsum ipsi-
us: ergo cætera summa, quæ superest, furi debe-
tur intuitu industriæ adhibitæ.

Ad textum, quo dicitur, quod nemo debeat
ex delicto utilitatem reportare, responderi po-
test verum esse, si Domino suo adhuc non satisfac-
ecerit tam in capitali, quam in lucro cessante, &
damno emergente.

Quæritur; an pretium acquisitum pro opere 68.
malo patrato sit retinendum, aut restituendum? *Pretium re-*
Respondeo, licitum esse ipsum retinere: Ratio *ceptum pro o-*
est; quia licet tale opus exequi sit peccatum, pere malo po-
per hoc non excluditur ejus valor, vel ratione *test tunc reti-*
alicujus utilitatis inde pullulantis, vel ratione *veri-*
alicujus delectationis habendæ, vel ratione al-
terius finis pretio æstimabilis, vi cujus tale opus
est vendibile: ergo &c. Ita *Lessius libr. 2. cap.*
18. numer. 18. Diana part. 2. tract. 16. resol. 40.
& alij.

Hinc 1. homicida potest petere salarium ab
illo, qui tribuit ipsi incumbentiâ ad occiden-
dum, nam tale opus quamvis per se sit execran-
dum, est tamen in satisfactionem, & utilitatem
jubentis occidere, sicque pretio æstimabile; er-
go per se vendibile.

Hinc 2. meretrix restituere non tenetur 69.
quod acquisivit à mæcho ob usum corporis sui; *Meretrix pe-*
est *Divi Thomæ 2. 2. quest. 12. art. 7. Lessij lib. 2. test retinere*
cap. 18. num. 18. similiter aliæ fœminæ, vel con-
cubinæ, moniales, masculi; non obligantur ad *ceptum ex u-*
restitutionem salarii, quod acceperunt ex abusu *su corporis*
fornicario, &c. Corporis sui; ita communiter *sui.*
Canonistæ 14. quest. 5.

Hinc 3. solvitur ille casus Lucretiæ matro-
næ, quæ pro usu corporis sui à nobilissimo quo-
dam juvene accepit annulum inæstimabilis pre-
tij, extortum ab ipso blanditijs, fingendo se ex-
trâ ordinariâ amore erga ipsum ardere: tunc
Lucretia angitur, an possit retinere illud pre-
tium blanditijs extortum? Respondeo affir-
mative; Ratio est: quia actus meretricarius
non prout turpis, & peccaminosus est, est pre-
tio æstimabilis, sed prout naturalis est, nam hoc
modo est delectationi hominum accommoda-
tus: & astutia Lucretiæ se habet per modum
medij

medij procurantis majus pretium, & juvenis principaliter dedit ei annulum, intuitu usus corporis sui, & secundario tantum, intuitu patefaci amoris. *D. Thomas 2. 2. quest. 62. art. 5. ad 4. Lessius lib. 2. cap. 24. disp. 8. Tannerus tract. 3. disp. 4. qu. 6. n. 300.*

69. Meretrix Hinc excipitur casus, quod meretrix accipiens aliquid, vel alia foemina, a Religioso, vel pupillo, tunc tenetur Monasterio, & tutoribus re corporis sui restituere pretium. Ratio est: quia Religiosus Religioso, vel ob votum paupertatis non habet dominium rei, sed Monasterium: & pupillus non potest rem alienare, sine licentia tutoris. *Molina tract. 2. disp. 94.*

70. Meretrix Meretrix potest judicialiter petere justum pretium a mæcho, si ei id post usum corporis aliter petere neget. Ratio est: quia actio, quæ in foro ex a mæcho præterno toleratur ob aliquem justum finem, est ium pro usu pretio æstimabilis: sed meretricium in foro fornicario, externo toleratur, ut tradunt Juristæ *lib. 4. ff. non vero alia Ob justam causam*; ergo est pretio æstimabilis, consequenter datur actio petendi pretium. *Bart. lib. 4. Covarruvias punct. 2. num. 2.* Aliæ foeminae petere nihil possunt pro sui corporis prostitutione, imò punirentur tanquam adulteræ, & fornicariæ; nam nemo debet ex delicto intolerato utilitatem reportare. *Sylvius 2. 2. quest. 62. art. 5. concl. 2. Caramuel penes Bassam, Fenich, &c.*

71. Si Simoniaci Simoniaci, si ob realem simoniam aliquid accipiant, restituere tenentur; ita etiam munereretur, tene- nentur ad re-stitutionem. Pontificis, pro creatione Cardinalium, tunc pauperibus distribuenda sunt, ut ex *Bulla Gregorij XIII. Clementis VIII.* clarè patet.

72. Possessor malæ fidei, debet restituere, quantum sufficit ad reparandum damnum proximi. Quæritur: quantum debeat restituere possessor malæ fidei? ille dicitur possessor malæ fidei, qui habet rem cum læsione formali juris alterius, quatenus voluntariè, & scienter damnificavit proximum. Respondeo, tantum debet restituere, quantum sufficit ad reparanda omnia damna læsi, ita ut ponat æqualitatem cum jure alterius: nec quidquam sibi retineat, quod vergeret in præjudicium tertij, aliàs semper maneret læsum jus alterius, donec plenè reparetur.

Hinc furem obligari ad reparanda omnia damna Domino rei, etiam illa, quæ ei obvenierint ex neglecta restitutione, indubitatum est. *Ita leg. 1. Cod. De his, quæ vi, metusve causâ. & leg. final. de Condi. furti.* deciditur.

73. Possessor malæ fidei, præter capitale, tenetur etiam lucrare, & damnum emergens reparare, detractis expensis. Insuper Possessor malæ fidei, ultra capitale, tenetur & fructus perceptos ex capitali restituere, compensare damnum emergens, & lucrum cessans, detractis suis expensis. Ratio est: quia res semper Domino fructificat; & hoc procedit, licet injustus damnificator non si factus opulentior, nam semper censetur causa moralis totius damni. *Layman lib. 3. tract. 2. cap. 4. n. 7. Lessius lib. 2. cap. 12. dub. 12. n. 18. Bonacina disp. 1. quest. 3. punct. ult. sect. 2. n. 4. Navarrus cap. 17. n. 5.*

Dixi detractis suis expensis, ad quas in foro conscientiae non tenetur, licet omnes non fuissent necessariae, aut utiles. Ratio est: quia hujusmodi expensæ cedunt etiam in emolumentum Domini rei, quatenus res facta est melior. Sic quoque *Lessius lib. 2. cap. 12. dub. 17. num. 11. Fillinius tr. 32. cap. 4. quest. 4. num. 9.* Licet contrarium disponatur in foro fori, ex leg. *Cod. de Infantibus: & leg. Domum. Cod. de Rei vindicatione.*

Præterea possessor malæ fidei rei alienæ, si 74. Possessor ipsa in prætio augeatur, non detentori, sed Domino legitimo augmentatur, qua propter hujusmodi Possessor tam rem, quam ejus augmentum, mentum rei Domino proprio reddere tenetur. Ratio est: aliena restitui quia nullus debet cum detrimento alieno detinere tene- scere, nec per peccatum locupletari. Ita com- tur. muniter Doctores, cum *Layman lib. 3. tract. 2. cap. 4.*

Si res malè parta, penes furem, vel detento- 75. Possessor rem malæ fidei, sine culpa illius perijt, adhuc te- male fidei li- netur ad restitutionem. Ratio est: quia per hoc cet sine culpa jus Domini injustè læsum non reparatur, sed illius res per- semper remanebit offensum, donec reintegra- erat, adhuc tur. *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 62. art. 6. in casu tenetur ad- tamen, quo talis res aliena pro certo æquè pe- restitutione: rijisset apud Dominum proprium, tunc injustus nisi etiam a- illius detentor ad nihil tenetur. Ratio est: pud Dominum quia malæ fidei Possessor in hoc casu non facit pro certo illa notabilem injuriam Domino rei, eò, quod etiam- perijisset, secus si eam non injustè detinisset, adhuc peritura si dubie.*

fuiisset: sicque talis detentor se habuit purè materialiter, in ordine ad conservationem rei. Sic si res per inundationem aquarum, vel si in eadem tempestate undarum, incursione hostium &c. periret, quatenus & reus, & Dominus rei patiuntur damnum, & neuter illam conservare potuisset, fit immunis à restitutione. Ita colligitur ex leg. 1. ff. ad Leg. Rhodiam. *Lessius lib. 2. cap. 12. n. 92. Bonacina disp. 1. qu. 3. punct. 10. Reiffenstuel tr. 9. dist. 5. quest. 4. num. 67. & 68.* At si res non pro certo, sed solum dubiè apud Dominum perijisset, tunc detentor malæ fidei, si penes ipsum perijt, tenetur ad restitutionem. Ratio est: quia in dubio melior est conditio innocentis; ergo restituere tenetur. *Reginaldus lib. 8. tract. 2. num. 46. Fenich, Lessius, & alij.*

Quæritur: an liceat aliquid subripere ab alio, qui aliunde per tertium damnificabitur? sit casus:

Titius Anno 1683. ingruente Turcâ in Au- 78. Non licet striam, reperiebatur in quadam Arce, ubi nota- aliquid au- bilis summa auri conservabatur. Agnoverat Ar- ferre à pro- cem mox mox à barbaris occupandam, bonis ximo suo, in- expoliandam, ac simul comburendam. Tunc tentione id præoccupavit spoliū, intra se dicens, melius pro se reri- est, ut ego partem auri accipiam, quam hostis. nendi, licet Ita fecit, & tria millia aureorum abstulit; pau- præcognoscat- lo post barbari Arcem expugnaverunt, post di- ab hoste pro- reptionem bonorum, flammæ eam tradiderunt: certo ex spoli- nunc quæritur, an Titius auferendo illos aureos. andum.

Casus.

peccaverit, & utrùm nunc ad restitutionem teneatur. Ratio dubitationis est: quia si Titius aureos non accepisset, Turca eos infallibiliter abripuisset, uti cum cætera summa fecerat: sicque non videtur peccare, nec eos reddere teneri, eò quòd idem se habet Titius, ac si illos non accepisset, cum aliunde in potestatem hostis pro certo devenissent, sicque se habet solum per accidens, & materialiter, quòd ille spoliū talium aureorum præoccupaverit: hoc non obstante,

Respondeo: Titium peccare lethaliter vi summae notabilis, si cum intentione non restituendi, signatos aureos accepisset, & tenetur eos reddere Domino suo. Ratio est: quia ea obligatione, quā Turca tenetur ablatam summam aureorum restituere, tenetur & Titius summa; Sed Turca tenetur restituere ablatam summam; ergo tenetur & Titius. Major probatur: quia non minus Titius, quàm Turca invitò Dominò abripuit aureos; ergo cum Turca teneatur ad restitutionem, tenetur & Titius; nam

semper aurei ablati à Titio, clamant ad Dominum: quòd verò Titius, & non Turca ipsos abripuerit, se habet purè materialiter: nam datò casu, quòd Turca ipsos abripuisset, fuisset obligatus ad restitutionem; ergo obligatur & Titius.

In casu tamen, quo Titius hujusmodi summam aureorum cum intentione restituendi accepisset, tunc illos auferendo non peccavit; imò si iterum illos perdidit, aut ipsi aliò modò ablati sunt, ad nihil tenetur, propter inculpabilem perditionem.

Qui rem alienam, variabilem in pretio, bonà fide possidet, si postea venit ad cognitionem, cuius res sit, tunc tenetur ipsam in specie restituere, & id, in quò factus est ditior: alias non servaretur indemnitas Dominus rei; At si res aliena malà fide possidetur, & penes ipsum peccatum in quo factus est ditior, tunc ultra sortem, ad omnia damna inde exorta tenetur, pro compensando damnum Domini læsi. *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 62. art. 6.*

CAPUT VI.

Quomodo, & quando sit restituendum.

SUMMARIUM.

78. Res eò modò restitui debet, quò ablata est.
79. Restitutio statim fieri debet per se, & semper, ac ablata est res.
80. Si quis rem ablatam statim non restituat, cum possit, peccat.
81. Commodatarius illico ac terminatur tempus commodationis, tenetur restituere, imò etiam si res casu fortuitò pereat.
82. Debitor ex contractu legitimo statim debet restituere, ac contractus terminaverit.
83. Si terminus restitutionis non fuit assignatus, excusatur debitor à mortali per se, non tam citò restituendo, nisi inde creditor grave damnum patiatur.
84. Per accidens non tenetur debitor citò restituere.
85. Si debitor non vult restituere, cum possit, & sapius à Confessario admonitus fuit, tunc deneganda est ipsi absolutio.
86. Caveat Confessarius pœnitentes à restitutione remove, quia ipse tenetur ad restituendum pro ipsis.

reparandum: si factum est privatim, tunc privatim reparatur, servatà proportionem juris læsi, ne ex restitutione majus damnum oriatur in fama, vel vita damnificantis. *Reginaldus lib. 10. num. 214. Fillinius tract. 32. cap. 4. quest. 12. &c.*

Quæritur: quando facienda sit restitutio?

Respondeo: si respiciatur intrinseca læsio juris alieni, regulariter, & per se loquendo, restitutio fieri debet semper, & statim post datum illatum. Ratio est: quia præceptum restitutionis est negativum; Sed præceptum negativum obligat semper: ergo restitutio debet fieri semper. Quòd obliget etiam statim, patet: quia cum præceptum restitutionis obliget semper, debet necessariò obligare etiam statim: cum *ly semper* includat omnia instantia temporis. Ita communiter Theologi cum *Divo Thoma 2. 2. qu. 3. art. 2. Anacleto Reiffenstuel tract. 9. de Præcept. Decal. dist. 5. qu. 4. num. 73. Bonacina de Restitutione. qu. 6. p. 1.*

Hinc detinens rem alienam invitò Dominò, si statim non restituat cum possit, peccat: Imò rem ablatam si tamdiu rem detineat, ut prima intentio restituendi censeatur interrumpi, tot peccata committit, quoties moraliter interrumpitur. Ratio est: quia intentio restitutionis, cum sit animæ ponendi æqualitatem cum jure alieno, si desinit, sive ante actum propositum, vel continuatione jam extinctâ, vel per somnum, quia talis retentio diutina rei alienæ, spirat intentionem nolendi restituere. Ita *Cajetanus 2. 2. quest. 66. art. 6.*

Say.

78. Res eò modò restitui debet, quò ablata est.

Quomodo res ablata debeat restitui, non est magna controversia apud Doctores: nam dummodo reparatur æqualitas juris alterius, sive per se, sive per alium, satisfat Domino læso. Nihilominus tamen advertendum est, quòd modus restitutionis poscat, ut rota res ablata simul restituatur, & si damnum factum est publicè, tunc publicè est

79. Restitutio statim fieri debet per se, ac ablata est res.

80. Si quis rem ablatam statim non restituat, cum possit, peccat.

Sayrus lib. 10. tr. 5. cap. 5. Sylvius 2. 2. quest. 62. art. 8. Bonacina quest. 6. num. 11.

81. *Commo-* Commodatarius, si finitò tempore præscri-
datarius illi- ptò commodatum non restituat, & si commo-
co ac termi- datum pereat etiam ex casu fortuito, tenetur ad
natur tempus omnia damna reparanda. Ita ex cap. unic. de
commodatio- Commod. Eodem modò fur tenetur ad reparan-
nis, tenetur da omnia damna, si ex mora restitutionis orian-
restituere, i- tur. Ita ex Leg. 1. Cod. De his qua vi metusve
mo etiamsi causa &c.

res casu for- Qui rem alienam bonâ fide detinet, vel si
tuitò pereat. talis est debitor ex contractu legitimo, tenetur
 82. *Debitor* illico restituere, ac effluxerit terminus contra-
ex contractu ctus, pro quo res debitori datâ erat. Ita cap. fin.
legitimo sta- de Locato, & conducto. Non debet tamen de-
rim debet re- bitor tam cito mulètari culpa lethali, si est mo-
stituere, ac rosus in restitutione, dummodo semper inten-
contractus dat restituere, & inde creditor non patiatu-
terminatur. ve damnum, nec periculum amittendi sortem.
 Ratio est: quia in hoc casu non videtur esse cre-
 ditor notabiliter invitus, defectu talis moræ re-
 stitutionis, cum inde non imminet ipsi grave
 detrimentum, prout etiam sentit Molina tom. 3.
 tract. 2. disp. 753. num. 3.

83. *Sitermi-* A fortiori excusatur debitor ex contractu
nus restitu- à mortali, ob moram præscriptionis, si terminus
tionis non fu- restitutionis non erat assignatus, quò debuisset
it assignatus, restituere. Ratio est: quia non censetur esse
excusat debi- morosus in restitutione, si prius non admonea-
torem à mor- tur, ait Rodriquez part. 2. cap. 46. In casu ta-
tali per se, men, quo creditor timeat admonere debitorem,
non tam cito quia v. g. est præpotens, vel nimis ferus, &c.
restituendo, Tunc debitor per se tenetur restituere, & si est
nisi inde cre- notabiliter longus in restitutione, non excusa-
ditor grave tur à peccato. Ratio est: quia supponendum
damnum pa- est, quòd graviter inuitò Dominò retineat rem
tiatur. alienam, uti experientia quotidiana demonstrat.
 Reginaldus lib. 10. tr. 2. n. 222. Fenich.

74. *Per acci-* Dixi superius, quòd debitor per se loquen-
dens non te- do statim debeat restituere; per accidens verò
notur debitor potest contingere casus ex aliqua justa ratione,
cito restitue- quòd non teneatur illico jus alienum reparare,
re. ut v. g. si imminet majus damnum debitori, vel
 tempus non permittat, &c. Tunc debitor ab
 omni culpa excusabitur, si habeat intentionem
 restituendi, & non possit, vel propter impedi-
 mentum Physicum, vel morale, hic & nunc re-

stituere. Reiffenstuel citatus num. 74. Dynus:
 Canisius.

In hac materia restitutionis cautè agat Con- 85. *Si debi-*
fessarius, nam si pœnitentes reperiat, quibus tor non vult
 diversis vicibus fuerit imposita restitutio, & non restituere,
 restituerunt, si potuerint, tunc deneganda est cùm possit, &
 ipsis absolutio. Ratio est: quia qui potest re- sapius à Con-
 stituere, & non restituit, retinet rem alienam in- fessario ad-
 vitò Dominò: sed hoc modò retinendo rem a- monitus fuit,
 lienam, peccat: ergo qui non restituit, peccat. tunc dene-
 Subsumo: sed qui est in continuo peccato, nec ganda est ipsa
 vult illud purgare, cùm possit, non est dignus absolutio.
 absolutione, imò ipsi sacrilegè impertiretur, si
 daretur, eò quòd caderet supra materiam inde-
 bitam, seu daretur homini indispositio effectù
 continui peccati, eò modò, quò si quis retineat
 concubinam, & non vult ipsam dimittere, cùm
 posset, deneganda est ipsi absolutio intuitu in-
 debitæ indispositionis ad pœnitentiam; & con-
 firmatur ex Proposit. 60. ab Innocentio XI. dam-
 nata, quæ sic se habet: Pœnitenti habenti con-
 suetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ,
 aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appa-
 reat, nec est neganda, nec differenda absolutio,
 dummodo ore proferat se dolere, & proponere e-
 mendationem: ergo necessario sequitur, quòd ta-
 li pœnitenti sit deneganda absolutio, cùm nulla
 spes emendationis appareat, eò quòd nolit resti-
 tuere cùm possit, post sæpius replicatam ad-
 monitionem à Confessario; sicque erit in con-
 tinuo peccatò; igitur cùm contraria opinio sit
 negata, deneganda est ipsi absolutio. Ita etiam
 sentit Cajetanus in summa. verb. Restitut. cap. 6.
 Reginaldus lib. 10. n. 221. Fenich, & alij.

Caveat Confessarius, pœnitentes à restitu-
 tione dimovere, vel imponere, ut restituant
 uni, quod alteri teneantur: in tali circumstantia
 obligaretur ipse Confessarius, pro pœnitente
 damnum Domini læsi refarcire. Ratio est:
 quia esset causa efficax influens in tale damnum.
 Ast si ex ignorantia, vel alia perplexitate incul-
 pabili, non admoneret pœnitentem pro restitu-
 tione, ad nihil teneretur. Ratio est: quia offi-
 cium Confessarij est, providere solum de bono
 spirituali pœnitentis, non de bono temporali.
 Suarez de Pœnitent. disp. 32. sect. 6. num. 4. Lessius
 lib. 2. cap. 14. dub. 10. num. 70.

85. *Caveat*
Confessarius,
pœnitentes à
restitutione
removere,
quia ipse te-
netur ad re-
stituendum
pro ipsis.

CAPUT VII.

Quò Ordine, & locò restituendum sit.

SUMMARIUM.

87. *Series restitutionis,* qui prius tenetur restituere, notatur.

88. *Si Possessor rei alienæ illam restituit,* omnes cæteri in damnum influentes ab obligatione restitutionis liberantur.

89. *Si plures damnificant independenter ab alio,* tunc quivis tenetur reparare pro rata portione.

90. *Si Dominus condonet restitutionem,* causa lædenti minus principali, per hoc causa principalis non liberatur à restitutione, bene verò è converso quis tenetur ad reparationem, si plures essent damnificatores, notatur.

91. *Quæ debita debeant prius solvi,* exponitur.

92. *Debita ex delicto prius solvenda sunt,* quàm ex contractu.

Ccccc 3

93. *Debi-*

93. Debita realia prius solvenda sunt, quam personalia.

94. Prius solvenda sunt debita antiquiora per se, quam recentiora.

95. Excipiuntur aliqui casus, in quibus non servatur regula supra data, in Ordine ad restituendum unum debitum præ alio.

87. Series restitutionis, qui prius tenetur restituere, notatur.

Quæritur 1. Utrum plures concurrentes ad damnum, prius teneatur restituere unus, quam alter?

Respondeo: inter obligatos ad restitutionem, servatur sequens Ordo; videlicet prius principaliter tenetur ad restitutionem, qui rem sublatam habet, vel formaliter, vel æquivalenter: post ipsum tenetur imperans: post hunc tenetur exequens damnum, post istum tenetur consulens: reliqui tenentur sine Ordine, ut consentiens, palpans &c. quicquid tamen obligatur pro modulo influxus. Ratio primi est: quia, qui rem habet, res illum magis urget, & clamat ad Dominum. Tum, quia, qui magis influxit in damnum alterius, prius tenetur ad restitutionem; sed qui rem habet, magis influxit in damnum Domini rei, quia hic & nunc retinet rem alienam invito ipsò Domino: ergo hic prius tenetur restituere.

Post hunc tenetur magis, imperans: quia præcæteris (dempto primò,) fuit causa efficax, & principaliter influxiva in violationem juris alieni. Ita cum proportionem de cæteris philosophandum est, prout communiter docent utriusque legis Doctores, cum *Esparza*.

88. Si possessor rei alienæ illam restituit, tunc omnes alij, in huiusmodi damnum influentes, liberantur ab onere restitutionis, quia per it, omnes cæteri in damnum influentes, ab obligatione restitutionis liberantur. Quod si possessor rei alienæ illam restituit, tunc omnes alij, in huiusmodi damnum influentes, liberantur ab onere restitutionis, quia per it, omnes cæteri in damnum influentes, ab obligatione restitutionis liberantur. Quod si hæc solvunt, tunc poterunt restitutionem à principali repetere. Ratio est: quia causæ minus principales, reparantes damnum alienum, succedunt aliquantulum in jus læsi: ergo tenetur causa principalis solutionem resarcire.

89. Si plures damnificant independenter ab alio, tunc quivis tenetur reparare pro rata portione. In casu tamen, quo plures æqualiter sine dependentia, & ordine ad Superiorem, damnificantur jus alienum, si nullus illorum damnum reparat, tunc alij tenentur pro rata proportionem uniuscujusque, compensare expensas reparatori. Est communis cum *Bonacina*.

90. Si Dominus rei, cujus jus læsum à pluribus est, cum ordine ad causam principalem, condonat damnum, causæ lædenti minus principaliter, per hoc non sequitur, quod causa principalis liberetur æquè à restitutione. Ratio est: quia causa principalis non pendet à minus principali. E contra si condonetur causæ principali, per hoc si damnum, tunc minus principalis liberatur ab omni obligatione. Ratio est: quia causæ secundariæ dependent à prima causa. Quod si essent plures æqualiter damnificantes, ita ut nullus sit principalis, v. g. si ex communi con-

sensu furati sunt unum equum, valoris centum aureorum, tunc si Dominus equi condonaret uni furi restitutionem, per hoc non sequitur, quod alij consocij liberentur ab obligatione restituendi, pro rata suæ partis. Unde si fures fuissent quinque, tunc alij quatuor deberent octuaginta aureos restituere, quivis viginti. In casu tamen, quo Dominus se explicasset, & voluisset totum pretium equi condonare, tunc omnes liberarentur. Legatur *Vasquez cap. 9. dub. 4. n. 68. sect. 1. Molina disp. 737. Sylvius 2. 2. qu. 62. art. 7.*

Quæritur: quod si debitor multa haberet debita diversis generis, & non haberet tantum in bonis, unde possit omnibus creditoribusolvere, quæ debita prius solvenda sint?

Respondeo: inter solvenda debita, prius debent solvi certa, quam incerta: postmodum, prius debita ex delicto, præ debitis ex contractu: item prius debita realia, quam personalia: item prius antiquiora, quam recentiora. Ratio primæ partis est: quia prius æquandum est illud jus, quod magis instat pro solutione; sed jus debitoris certi, magis instat, quam jus debitoris incerti: ergo prius æquandum est jus debitoris certi, quam incerti: sicque prius solvenda sunt debita certa, quæ scilicet respondent juri certo, quam incerto. Minor patet: quia jus certum, & manifestum, magis urget, quam jus occultum & dubium. Tum, quia cum debitum sit ex natura sua magis capax suspensionis, est etiam capax majoris dilationis; sicque magis differri potest solutio debiti dubij, quam certi. Ubi nota breviter, quod si quis incertus est, an debeat aliquid, non teneturolvere: quia in dubijs melior est conditio possidentis. Ita sentit etiam, *Sayrus lib. 10. tr. 5. cap. 10. Fillinius tract. 23. n. 121. & alij.*

Ratio 2. partis est, quod nimirum debita ex delicto, debeant præferri debitis ex contractu, nempe, si quid debetur alicui, ratione injustæ acceptionis, puta v. g. intuitu furti &c. nam id prius debet solvi, quam id, quod debetur ratione contractus. Sic probo: Major est obligatio circa debita ex delicto, quam circa debita, ex contractu; ergo illa præferenda sunt. Antecedens patet: nam circa debita ex delicto, est obligatio tum ex re accepta, tum ex injusta acceptione; non sic circa debita ex contractu, ut per se notum est. Tum, quia magis est contra iustitiam, debitum ex delicto, quam debitum ex contractu; ergo potius, & prius extinguendum est illud debitum, quam istud. Probatur antecedens: nam major est injuria furtum, & rapina, quam sit pura non satisfactio obligationis, quæ est inter contrahentes. Hanc sententiam tuetur *Sanctus Thomas opusculo 37. cap. 18. Salonius 2. 2. quest. 62. art. 8. Molin. de Restitut. quest. 2. ad 5. Item S. Antoninus, & alij.* Est etiam probabilis opinio contraria, quæ docet, debere præferri debita ex contractu. Hanc tenet *Cajetanus, Navarrus &c.* Item est etiam probabilis opinio *Card. de Lugo, Bonacina, aliorumque, afferentium inter*

91. Qua debita debeant prius solvi, exponitur.

92. Debita ex delicto prius solvenda sunt quam ex contractu.

inter hæc debita non dari ordinem, legatur *Bo-
nacina de restit. disp. 1. punct. 2. n. 22.*

93. Ratio 3. partis est, quod debita realia debe-
Debita rea- ant præferri personalibus: pro quo nota brevi-
lia prius sol- ter debitum reale esse, quando res ipsa est devin-
venda sunt, et a juris alterius, seu quando creditor habet su-
quàm perso- per eam jus in re: Debitum personale esse, quan-
naliam. do est obligata persona non res, quando scilicet
creditor habet jus ad rem non in re, quo suppo-
sito, sic probo assertum. Illa debita sunt prius,
& principaliter solvenda, quæ potiori jure pe-
tuntur, sed debita realia potiori jure petuntur,
quàm personalia; ergo prius solvenda sunt, mi-
nor patet, nam debita realia petuntur à jure in
re; personalia verò à jure ad rem, inter quæ ju-
ra illud est majus, quàm istud, ità communiter
Doctores utriusque juris.

94. Ratio 4. partis est quod prius solvenda sint
Prius solven- debita antiquiora, cæteris paribus, quod sic
da sunt debi- ostendo; Prius solvendum est creditori anti-
ta antiquiora quiori; ergo debita antiquiora debent præferri
per se quàm recentibus; consequentia patet; probatur ante-
recentiora. cedens, prius solvendum est habenti majus,
& potius jus: sed creditor antiquior cæteris pa-
ribus habet potius jus; ergo illi prius solven-
dum est; probatur minor ex regula juris, ubi
habetur: *Qui Prior est tempore, potior est jure.*

ergo, &c. Tum quia æquitas postulat, ut pri-
us liberetur à damno, & molestia, qui diutius
eam patitur: sed creditor diuturnus magis pati-
tur, propter prolixiorē carentiam: ergo &c.
Dixi cæteris paribus, nam in aliquibus casibus
debet, & potest antiquior postponi restitutioni,
& quidem.

Primò creditor ex contractu oneroso præfe- 95.
rendus est creditori ex contractu gratuito; un- *Excipiuntur*
de si v. g. quis debeat Titio intuitu emptionis *aliqui casus,*
aliquid, & Cajo intuitu legati liberalis, præfe- *in quibus ser-*
rendus est Titius: *Lessius lib. 2. cap. 15. n. 35. Say-* *vatur regu-*
rus lib. 10. tr. 5. n. 34. *la supra da-*

Secundò, si aliquis ex creditoribus sit Hypo- *ta in ordine*
thecarius, alter non, quamvis hic sit antiquior, *ad restitu-*
debet postponi. Ratio est; quia Hypotheca *dum unum*
habet jus in re, & non sic alter. *debitum, præ-*

Tertiò, si alter ex venditoribus sit privilegia- *alio.*
tus, tunc etiam si sit posterior, debet tamen præ-
ferri; habet enim iste ex privilegio prælationem
inter cæteros creditores. Privilegiati autem
sunt, qui habent jus dotale: pupillus respectu
bonorum sui tutoris, & alij; de quibus fusè
Juristæ, & Theologi in materia de pignoribus,
& Hypothecis tractant: lege *Fenich; Bassanum de*
restitutione fol. 600. n. 24. & 25.

CAUPT VIII.

De causis à restitutione excusantibus.

SUMMARIUM.

96. Causa 1. excusans à restitutione est impotentia
tam physica, quàm moralis in debitore.
97. Qui est in extrema necessitate, aut gravi, ex-
cusatur à restitutione.
98. Si timetur factura notabilis in bonis fame, &
honoris per se non tenetur ad restitutionem.
Nec tenetur ad restitutioem, si debitor pate-
retur damnum majus creditore.
99. Non tenetur ad restitutionem, qui timet ja-
cturam notabilem proprii status justè possesse;
secus dicendum est, si injustè illum acquisi-
vit.
100. Cessante impotentia tenetur ad restitutio-
nem.
101. Si res ablata fuit in extrema necessitate, & in
tali consumpta, hæc cessante non tenetur ad re-
stitutionem.
102. Si res fuit ablata ante extremam necessita-
tem, & in illa consumpta hæc cessante tenetur
ad restitutionem.
103. Cessio juris alterius excusat à restitutione per
se loquendo.
104. Sufficit cessio juris præsumpta, ut quis excu-
setur à restitutione.
105. Cessatio juris in creditore excusat à restitu-
tione.
106. Quomodo impotentia prædicta intelligenda
sunt ad hoc, ut pro semper excusent à restitu-
tione, notatur.
107. Cessio bonorum per se non excusat in foro po-
li à restitutione, bene tamen in foro fori.
108. Solutio facta creditori creditoris in foro con-
scientie excusat à restitutione regulariter.
109. Per accidens assignantur casus, in quibus so-
lutio facta creditori creditoris, non excusat à
restitutione.
110. Excusatur à restitutione, si scit restitutionem
nocituram creditori: non verò, si creditor pro
sua libertate ipsa abuteretur per se loquendo.
111. Si timeatur creditorem solutione proximā
graviter nociturum, differenda est.
112. Prescriptio excusat à restitutione in utroque
foro.
113. Compositio cum Papa facta circa bona vaga,
excusat à restitutione.
114. Si scitur Dominus bonorum, nequit fieri com-
positio cum Papa, sed illicò tenetur restituere.
115. Dubium rei cuius sit, excusat à restitutione.
116. Ignorantia invincibilis tam juris, quàm facti
de re, cuius sit, excusat de restitutione.
117. An debitor tutā conscientia possit ingredi Re-
ligionem sine prævia solutione, triplex opinio
exponitur.

Varias

Varias causas à restitutione excusantes assignant Doctores. Aliqui plures: aliqui pauciores. *Reginaldus lib. 1. cap. 13. num. 250. adducit 16. Lessius vero lib. 2. de justitia c. 16. num. 1. assignat 12. alii nò locum prolixitatis astruam, cæteris omissis, aliquas fundamentales proponam, ex quibus cæteræ, facillè intelligi poterunt, & quidem.*

96. *Causa excusans à restitutione est impotentia tã Physica quàm moralis in debitore.* Prima causa excusans à restitutione est impotentia Physica, & moralis in debitore. Ratio est: quia in primis, quod est impossibile restituere, excusat à restitutione; nam est commune axioma, quòd ad impossibile Physicè nemo tenetur. Tum, quia omne debitum præsupponit potentiam restituendi; igitur ubi non est potentia, non est debitum: ergo excusat à restitutione. Ratio secundæ partis de impotentia morali etiam patet; quia nemo tenetur ad id, quod est moraliter impossibile: ergo impotentia morali pariter excusat: ratio antecedentis est; quia omne debitum supponit potentiam sibi proportionatam, nempe debitum Physicum potentiam Physicam; debitum morale, potentiam moralem; ergo cum debitum restitutionis sit morale, debet supponere potentiam moralem; sicque si desit talis potentia, excusatur à restitutione.

97. *Qui est in extrema necessitate, aut gravi excusatur à restitutione.* Ex dictis fundamentis, primò excusatur à restitutione, qui est in extrema, vel gravissima necessitate; quia in extrema gravissima necessitate omnia sunt communia. Tum, quia, qui habet extremam, vel gravem necessitatem, censetur moraliter impotens ad restituendum: sic si Titio necessarium esset alienum ad vitam sustentandam, servandam integritatem membrorum &c. Ità ut, si ex restitutione sit secutura mors, vel mutilatio, vel gravis, aut longa infirmitas, non tenetur ad restitutionem, quia censetur impotens moraliter; Ità Bonacina de restitutione disp. 1. quest. ult. punct. 1. num. 30. Valentia in supplemento punct. 7. Layman lib. 3. sect. 5. tract. 2. cap. 12. num. 1. & alij communiter utriusque legis Doctores. Imò in casu, quo utriusque necessitas, videlicet tam debitoris, quàm creditoris extrema esset, tunc debitor potest sibi consulere præ creditore, prout fundamentaliter ostendi de contractibus.

98. *Si timetur jactura notabilis in bonis fama, & honoris per se non tenetur ad restitutionem, si debitor patere-tur damnum majus creditore.* Secundò, generaliter non tenetur quis ad restitutionem, si timetur ex tali restitutione jactura notabilis bonorem superioris ordinis, puta vitæ, famæ, honoris &c. Ratio est; quia quando non potest aliquis restituere, nisi cum hujusmodi jactura, censetur quisque moraliter impotens: Ità Abellius tr. 2. cap. 4. sect. 7. quest. 4. Arragonius 2. 2. quest. 62. art. 8. Trullench. lib. 7. cap. 15. dub. 1. num. 14. Bonacina, Fenich, & alij. Imò neque tenetur restituere; quando ex tali restitutione pateretur damnum notabiliter majus damno creditoris in eodem bonorum genere v. g. non tenetur restituere quinquaginta, si ex hac restitutione deberet pati damnum, ut centum.

Tertiò excusatur à restitutione, qui non potest restituere sinè notabili jectura proprii statûs justè possessi, & acquisiti: Ratio est: quia hic quoque censetur moraliter impotens; ità sentit quoque Navarrus cap. 17. num. 55. Cajetanus 2. 2. quest. 62. art. 6. Valentia, Vasquez. Hic tamen adverte, quòd si talis ad solam pompam aliquid expendat, tunc tenetur illam minuere, retinendo sibi statui necessaria, & reliquum restituendo.

Hinc, non tenetur Eques privare se his, quæ decent proprium statum, ut restituat: tenetur tamen attemperare suum jus, ut successivè, & paulatim redonat peculium, unde restituat; ità Trullench lib. 7. cap. 15. disp. 3. num. 3. Sayrus lib. 10. tract. 5. cap. 6. num. 27. Dixi superius, non teneri ad restitutionem, qui non potest sinè jactura proprii statûs justè acquisiti: nam si injustè illum acquisivisset, tunc tenetur ipsum perdere, ut ad habendos equos, famulos, rhedas, prædia, &c. Hæc omnia debet perdere pro reparando jure læso alterius; quia tunc non perdit statum suum, sed reducitur ad pristinum. Tum, quia nemo debet locupletari cum damno alieno; *Fraus, vel dolus alteri patrocinari non debet*: sic Cod. sedes, & Cod. exten. de rescriptis.

Advertendum tamen est, quòd cessantibus suprädictis impotentijs, si quis venerit ad frugem, ut possit restituere, tunc tenebitur; Ratio est, quia cessante causa impotentiae redit prima obligatio; ità patet ex cap. Odour dus, de solut. nunc.

Quæritur; an teneatur ad restitutionem transacta necessitate, qui rem alienam in extrema necessitate consumpsit; Ante responsionem adverte, me quærere, an consumpta fuerit ablata in extrema necessitate, vel antecedenter; nunc:

Respondeo 1. si res aliena ablata fuit in extrema necessitate, & in illa consumpta, cessante tali necessitate non tenetur quidquam restituere, licet defacto commodè possit. Ratio est: quia bona temporalia in extrema necessitate sunt communia, cessant enim in tali casu omnia jura positiva expressa per particulas, & redit jus naturale commune; ergo in tali circumstantia egenus nihil consumit; de alieno, sed de communi bono, proinde non potest assignari talis obligatio, unde debeat restituere post ablatam necessitatem: ergo &c. Ità etiam Azorius post 3. lib. 4. cap. 33. Reiffenstuel tract. 9. de restitutione disp. 5. questio. 6. numero 100.

Respondeo 2. si res aliena ablata fuerit ante extremam necessitatem, & postmodum in illa consumpta, hæc cessante, tenetur æquivalenter restituere. Ratio est; quia res ablata cum violatione juris positivi semper petit sui reparationem; quòd postmodum intercesserit jus commune, per hoc solùm convincitur, quòd dispensa fuerit obligatio restituendi, non quòd repara-

99. *Non tenetur ad restitutionem, qui tenet jacturam notabilem proprii statûs justè possessi: si injustè est, si injustè illum acqui-*

sivit.

*Cessante impotentia re-
netur ad re-
stitutionem.*

Si res ablata fuit in extrema necessitate, & in illa consumpta, cessante tali necessitate non tenetur quidquam restituere, licet defacto commodè possit.

Si res ablata fuit in extrema necessitate, & in illa consumpta, cessante tali necessitate non tenetur quidquam restituere, licet defacto commodè possit.

Si res ablata fuit in extrema necessitate, & in illa consumpta, cessante tali necessitate non tenetur quidquam restituere, licet defacto commodè possit.

Si res ablata fuit in extrema necessitate, & in illa consumpta, cessante tali necessitate non tenetur quidquam restituere, licet defacto commodè possit.

paratum remaneat Jus civile; ergo si potentia restituendi redit, tenetur ad restitutionem. Sic *Scotus 4. dist. 15. quest. 2. art. 5. Lessius lib. 2. cap. 16. num. 4. Sayrus, & alij.* A fortiori convincitur, debere rem restituere, si adhuc exstet, vel si non fuerit in extrema necessitate consumpta, licet pro tunc fuerit ablata: Unde si quis auferret in extrema necessitate centum aureos, & solum quinquaginta consumpsisset teneretur quinquaginta superstites restituere; vel si cessante tali necessitate, aliquam summam ex illis consumpsisset, tenetur pariter illam reddere, quia post necessitatem res aliena clamat ad Dominum. *Lessius lib. 2. cap. 1. n. 3.*

103. *Cessio Juris alterius, excusat à restitutione, per se loquendo.*

Cessio Juris, quando creditor cedit Juri suo, quando condonat debitum, tunc tollitur obligatio restituendi. Ratio est: quia quando creditor cedit juri suo, desinit detentio rei alienæ invitò Dominò; ergo excusat restitutionem, cum non vergat contra jus proximi. Notatamen hic, quòd cessio juris debeat habere tres conditiones, ut eximat ab obligatione restitutionis. Prima est: ut non sit metu, fraude, vel vi extorta; his enim intervenientibus, sicut condonatio non est perfectè voluntaria, ita nec censetur sufficiens ad remissionem debiti, & ad alienandum jus alienum. Secunda est: quando quis condonat, debet habere potestatem alienandi, & donandi; unde solus ille condonare potest, qui donare potest: sic pupilli, filij familias, servi, uxores &c. in quibus non datur facultas donandi, ita nec condonandi. Tertia conditio est: quando talis condonatio non est à Jure prohibita, aut invalida. Unde Canonici, qui non interfuit divinis officijs, non potest sibi retinere portionem præbendæ, sibi competentem, etiam am condonantibus alijs Canonicis. Ratio est: quia hæc remissio, & condonatio irritatur à Jure, ut habetur ex *Trid. sess. 24. cap. 12. Sayrus lib. 10. tr. 5. cap. 6. n. 1. Filliucius tr. 32. cap. 8. n. 157. Lessius lib. 2. cap. 16. dub. 2.*

104. *Sufficit cessio Juris præsumpta, ut quis excusetur à restitutione.*

Dubitatur hic, an sufficiat ad eximendum à restitutione, cessio, & condonatio tacita, aut tantum præsumpta, an verò requiratur expressa? Et respondeo, sufficere cessionem rationabiliter præsumptam, v. g. si quis præsumat Dominum non esse rationabiliter invitum circa rei detentionem, excusatur à restitutione, sicut præsumpta donatio, vel concessio excusat à furto. Ita *Card. de Lugo tract. de Just. disp. 21. sect. 4. n. 52. & 53. Reiffenstuel tract. 9. quest. 6. num. 12. Reginaldus lib. 12. cap. 14. num. 15. Amicus, Azorius, Molina.* Ex hoc capite excusantur domestici à restitutione: qui subinde aliquid accipiunt de comestione, vel aliud, invitò Dominò, non quoad substantiam, sed quoad modum, in quo casu non censetur Dominus velle illos restituere.

105. *Cessatio juris in creditore, excusat à restitutione.*

Excusat etiam à restitutione, cessatio juris in creditore, quæ differt à cessione per hoc, quòd in cessione jus dependeat ex voluntate illud habentis, in cellatione verò, dependet jus etiam independentem à voluntate illud habentis, puta

per hoc, quòd spoliatur tali jure, à publica, & superiori potestate, vel aliò simili modò. Nunc sic ostendo: cessante jure in creditore, cessat debitum in debitore, sunt enim hæc duo relativa, & necessariò connexa; ergo cessatio juris in creditore, eximit à debito restitutionis. Tum, quia cessante Jure, cessat læsio juris alieni, ut per se patet; sed cessante læsione Juris alieni, cessat obligatio restitutionis; ergo &c.

Hinc si creditor privetur jure, quod habebat adversus aliquem, quod utique fieri potest, quia si potest privari bonis, poterit & jure privari à publica authoritate, v. g. si Judex dicat Petro, privo te jure, quod habes ad accipiendum centum à Paulo: tunc Paulus non tenetur quidquam Petro restituere. Item, qui per prescriptionem legitimam occupat jus alienum, non tenetur amplius restituere, & sic in similibus casibus.

Quæritur: utrùm causæ hætenus explicatæ, excusent pro semper, vel tantum ad tempus à restitutione?

Respondeo: omnes, & singulas excusare pro modulo suo, nempe impotentia physica, & moralis, excusant, quamdiu durant: his autem cessantibus, redit obligatio restitutionis, uti super excusent perius notavi. Cessio pariter excusat pro arbitrio condonantis, nam si cedit absolutè, & pro semper juri suo, excusat pro semper: si cedit juri suo ad tempus, excusatur tantum ad tempus. Cessatio pariter, si est pro semper, uti est vera, & absoluta destructio juris alieni, excusat pro semper: si verò est ad tempus, & ad modum puræ suspensionis, excusat pro tali tempore.

Quæres: an, & quomodo cessio bonorum excuset à restitutione? Cessio bonorum est, quando creditor cedit bonis publicè, vel concussionem petra, quæ est actus juridicus, vel acceptò viridi pileò, vel impositione publica in collarium, vel alijs similibus modis ignominiosis &c.

Respondeo: cessionem bonorum in foro conscientia non liberare à restitutione sui formaliter, ac præcise, sed tantum ratione impotentia ad solvendum. Ratio est: quia non liberatur ratione sui formaliter; quia hoc modò nulla est facta solutio, nec condonatio creditoris, & non est ipsa formaliter impotentia, sed hanc supponit. Insuper ratione sui præcise non eximit ab obligatione restitutionis, & licet sit valde ignominiosa prædicta poena, tamen non est in satisfactionem creditoris, nec in reparationem Juris alieni, sed in punitionem negligentia, vel improvidentia debitoris. Dixi, in foro conscientia: nam pro foro fori liberat creditorem ab omni molestia, & facit, nè possit conjici in carcerem. Hinc sicut qui excusantur ratione impotentia, qui si ad meliorem frugem redeunt, tenentur restituere: ita etiam cessatarius, si postea redit ad meliorem fortunam, & aliquid habeat ultra necessaria ad victum, tenetur adhucolvere. *Navarrus cap. 17. num.*

106. *Quæritur: an, & quomodo cessio bonorum, per se non excuset à restitutione, in foro fori.*

107. *Cessio bonorum, per se non excuset à restitutione, in foro fori.*

88. & ex leg. *Qui bonis. ff. de Cessione bonorum. Di-*
ana part. 4. tr. 4. res. 78. Clavis Regia lib. 10. tr.
5. cap. 7.

108. *Solutio*
facta credi-
tori credito-
ris, in foro
conscientie
excusat à re-
stitutione re-
gulariter.

Quæritur: utrùm solutio facta creditori
 creditoris, excuset à restitutione: v. g. Petrus
 debet centum Paulo, qui pariter debet centum
 Cajo; quæritur, an si Petrus solvat Cajo, exi-

matur ab obligatione restituendi Petro?
 Respondeo: Regulariter talem solutionem
 liberare à restitutione, saltem in foro conscien-
 tiæ, prout jam superius probavi. Ratio est:
 quia, qui ponit æqualitatem cum jure alterius,
 statim liberatur à restitutione: Sed qui solvit
 creditori creditoris, ponit talem æqualitatem;
 ergo liberatur à restitutione, quia, qui solvit
 creditori creditoris, reponit creditorem suum
 in pristino, & justo statu; ergo ponit æquali-
 tatem cum jure illius. Probatur antecedens: qui
 solvit creditori creditoris, constituit creditorem
 suum habentem illa centum, quæ debebat alte-
 ri; ergo constituit illum in pristino, & justo
 statu. Probatur antecedens: æquale est in rigo-
 re Juris, non debere centum, & habere centum;
 sed qui solvit creditori creditoris, constituit cre-
 ditorem non debentem amplius centum; ergo
 constituit ipsum habentem centum; ergo con-
 stituit ipsum in pristino statu. Volui in hoc casu
 demonstrativè procedere, quia aliqui sunt mistæ
 de hoc dubitant. Ita etiam *Molina disp. 643.*
Bonacina disp. 1. de Restitut. quest. 5. punct. 3.
num. 1. Fillincius, Rebellus, Lessius, & plurimi alij
ab his citati.

109. *Per ac-*
cidens assi-
gnantur ca-
sus, in quibus
solutio facta
creditori cre-
ditoris, non
excusat à re-
stitutione.

Dixi, regulariter solvere creditori credito-
 ris, liberari à restitutione, quia per accidens con-
 tingere potest, eum non eximere. Et primò,
 si aliquis creditor habeat jus petendi, & exigen-
 di à suo debitore solutionem intra mensem, cre-
 ditor autem sui creditoris, non habet jus exigen-
 di nisi post annum, tunc non potest solvere cre-
 ditori creditoris propter magnam differentiam
 temporis. Secundus casus est, si v. g. tuus
 creditor sit privilegiatus, non sic creditor cre-
 ditoris, tunc non potest solvere creditori cre-
 ditoris, quia tuus creditor debet anteponi. Ter-
 tius casus est: si debitum tui creditoris non sit
 ita liquidum, actuum, tunc enim non potest
 solvi, quia debita liquida præponderant du-
 bijs.

Dixi, pro conscientia, nam pro foro fori non
 semper eximit, ut notat *Bartol.*, quia si citatus
 esses à creditore tuo ad solvendum, posses illi
 ostendere cessationem ejus debiti, quod debe-
 bat ipse erga creditorem suum, & sic posses eti-
 am in foro judiciali liberari à restitutione: dum
 enim solvis creditori creditoris, transfers in te
 ejus jus; & si creditori tuo debeas centum, ipse
 quoque tibi debet centum; ergo &c.

110. *Excus-*
satur à resti-
tutione, si scit
reipublicæ, vel alijs, ut si quis restituendo gla-
restitutionem
nocituram
creditori, nō

Quæritur: utrùm excusetur à restitutione,
 qui scit restitutionem nocituram creditori, vel
 reipublicæ, vel alijs, ut si quis restituendo gla-

restitutionem nocituram creditori, nō
 quod non sit obligatio restituendi, ubi Dominus

non censetur rationabiliter invitatus circa deten-
 tionem rei; ergo &c. antecedens patet ex his, quæ
 supra dixi, cessionem juris excusare. Quod si
 periculum nocendi cesset, tunc restituendum est.
Lessius lib. 2. cap. 16. dnb. 4. n. 53. Reiffenstuel ci-
tatus n. 115.

In casu tamen, quo creditor abusus esset
 re pro sua libertate, sive ludendo, sive meretri-
 cando, tunc debitor, si non possit citra pericu-
 lum sui gravis damni ipsi solutionem differre,
 præmissa correctione, restituere tenetur. Ra-
 tio est: quia licet charitas postulat solutionem
 differre, justitia tamen urget eam solvere. *Say-*
rus lib. 10. tr. 5. cap. 8. n. 10.

Quod si timeatur creditoris solutionem in
 præjudicium notabilis proximi conversurum, ut
 occisurum, graviter verberaturum; tunc debitor
 illam differre debet. Ratio est: quia magis obli-
 gat justitia, quàm charitas, nam creditor inno-
 centem lædendo, violaret jus alterius, & quan-
 do solutione abutitur pro sua relaxatione, lædi-
 tur solum charitas contra seipsum. *Molina tom.*
3. disp. 755. Valentia 2. 2. disp. 5. quest. 6. punct.
4. &c.

Præscriptio quoque est causa justa excusan-
 di à restitutione à tam in foro fori, quam in foro
 conscientie, dummodo fiat debitis, & assigna-
 tis modis, à jure præscriptis, uti constat *Leg.*
Cum notissimi. Cod. De prescription. 30. vel 40. an-
nor, id est, si res bonâ fide possidetur per 30. vel
40. annos, licet postea deveniat in cognitionem,
rem fuisse alterius, non tenetur ad restitutio-
nem. Ita Leg. Si aliena. de Usucap. Ratio etiam
est: quia pro tunc jura cessant, & cedunt in
bonum commune, nè lites exoriantur; ac ne res
destruantur, & deperdantur; quia res, quæ nul-
lius est, citò deseritur. Ita quoque Lessius lib. 2.
cap. 6. num. 51. Sayrus lib. 9. cap. 12. num. 38. &
alij.

Compositio cum Papa, excusat à restitutio-
 ne in debitis vagis, quando nullus scitur deter-
 minatus, & certus creditor, & hoc procedit, sive pa-
 debitum factum sit ex delicto, sive aliò modò.
 Ratio est: quia jus positivum disponit, ut res
 malæ partæ cedant in usus pios, quando non ap-
 paret Dominus certus horum bonorum, de quibus
 Pontifex potest disponere, tanquam supre-
 mas Dominus bonorum piorum; sicque pote-
 rit, & damnificatori condonare per compositio-
 nem hujusmodi bona. Ita quoque *Bannez 2. 2.*
quest. 62. art. 5. dnb. 8. Sayrus lib. 10. tract. 5. cap.
8. n. 22. & alij communiter.

Quod si sciretur Dominus rei, tunc nullate-
 nus posset fieri hujusmodi compositio cum Pa-
 pa, sed illico tenetur debitor talis rei, illam resti-
 tuere. Ratio est: quia talis res non cedit in
 jus Ecclesiasticum, sed remanet in suo statu na-
 turali, & semper clamat ad Dominum. Sic do-
 cet *Bonacina de Restitutione. disput. 1. quest. 8. sed illico re-*
punct. 2. num. 27. Fillincius tractat. 32. cap. 5. netur resti-
quest. 12.

Alij existimant, posse fieri compositionem
 in similibus bonis, etiam cum Episcopo. Ratio
 est,

est: quia etiam ille est Princeps Ecclesiasticus in sua Diocesi, & habet jus in spiritualibus, exceptis excipiendis, sicuti summus Pontifex, in toto mundo: ergo eò modò, quò Papa potest componere cum quocunq; homine sibi subdito in talibus bonis, poterit & Diocesanus in sua Dioc.

115. Dubi- Dubium quoq; excusat à restitutione rei, v. g. **um rei excu-** si quis possideat rem, & etiam post adhibitam sufficientem diligentiam remanet in dubio, an sit sua, an aliena, an ad damnificationem alterius concurrerit, talis non tenetur restituere. Ratio est: quia

melior est conditio possidentis, prout expresse loquitur regula juris 65. & alia fundamenta de hoc dubio, vide de Contractibus, ac verb. *Dubium*, Ita sentiunt passim Doctores cum *Lessio* citato lib. 2.

c. 13. n. 38. *Anacleto*; *Reiffenstuel*. tr. 9. de Precept. Decal. dist. 5. q. 6. de Rest. n. 123. *Sotus* 4. dist. 15. c. c.

116. Igno- Ignorantia probabilis, & invincibilis, tam **rancia invin-** Juris, quam facti, quòd res sit aliena, excusat **cibilis, tam** pariter à restitutione. Ratio est: quia illa ignorantia excusat à restitutione, quæ excusat à peccato: Sed ignorantia probabilis, & invincibilis sit, excu- lis, tam Juris, quam facti, excusat à peccato, **sat à restitu-** prout fundamentaliter demonstravi, verb. *Ignorantia*; ergo etiam excusat à restitutione, cum restitutio semper respiciat inæqualitatem Juris alieni, consequenter aliquam culpam.

117. An de- Quæritur: an liceat debitori ingredi Religio- **bitor tutâ** nem? Circa hoc quæsitum tres apud Doctores **conscientia** reperiuntur opiniones. Prima absolute negat, **possit ingredi** talem posse vestiri, nisi prius creditoribus satisfaciat: Ita ex constitutione *Sixti V.* & *Gregorii* **finè prævia XIV.** demonstrare conantur, prout refert *Escobar* **solutione, de Statu Religionis.** c. 7. Et ratio illorum esse potest: quia obligatio præcepti naturalis, cæteris **triplex opi-** paribus, debet anteponi omni consilio: Sed restitutio rei alienæ subest obligationi præcepti naturalis, & status Religionis consilio dumtaxat; ergo restitutio rei alienæ debet præponi Religioni, consequenter hujusmodi debitor non posset ingredi Religionem, donec restituat, & reparet jus læsum creditoris. Hanc sententiã tuetur *Valentia* tom. 3. dist. 5. q. 6. *Reginaldus* lib. 10. n. 255. *Card. de Lugo*, tr. de Restit. *Gerson*, & alij ibidem citati.

Secunda opinio affirmat, posse debitorem ingredi Religionem, ante positionem æqualitatis cum jure creditoris. Ratio est: quia status Religionis, utpote ordinis superioris, præponderat omnibus debitis sæcularibus, quæ sunt ordinis inferioris.

Tertia opinio, est media inter affirmativam & negativam, quæ asserit, si debitor sperat, suam permanentiã in sæculo, per spatium brevis temporis tantum acquirere suam industriã, ut possit creditori pro suo debito satisfacere, tunc tenetur permanere in statu sæculari, usquedum totum debitum solvat; in casu tamen, quo non sit spes proxima solvendi, nisi post interstitium longi temporis, (quod aliquibus censetur esse biennium,) non teneri debitorem tamdiu expectare. Ratio est: quia nemo tenetur restituere cum notabili detrimento, in bonis superioris ordinis; sed privare se statu Religioso, & præ-

ferrim ad longum tempus, intervenit notabile detrimentum debitori in bonis superioris ordinis, nempe animæ, & salutis æternæ; ergo nemo tenetur restituere, si hoc inducat privationem Religionis; sicque talis debitor tutam conscientiam valedicere poterit sæculo, & amplecti Religionem, sine prævia restitutione temporali.

Ex dictis colligere poteris, quòd obligatio restitutionis tunc urgeat, præcipue, quando dilatio ingressus in Religionem, non potest esse causa notabilis damni spiritualis in debitore. Quòd si saltè probabiliter timeatur in debitore hujusmodi grave damnum spirituale, tunc licet sine solutione creditoris ex natura rei Religionem ingredi. Ratio est: quia talis in hac circumstantia, censetur esse impotens ad refarciendum damnum creditori. Ita pariformiter sentit *Divus Thomas* 2. 2. qu. ult. art. 6. ad 3. *Lessius* lib. 2. cap. 16. dub. 8. *Sanchez* lib. 4. cap. 19. n. 8. *Sayrus* lib. 10. tr. 5. cap. 7. n. 15. *Navarrus* lib. 4. cap. 4. n. 94. *Diana de dub. Regul. resol.* 41. Alij adhuc in hoc casu volunt, quòd si ingrediatur debitor sine solutione in Religionem, tunc in ipsa tenetur laborare, si quam artem noverit, & solvere, quia debet reponi jus alterius. Ita *Molina* tom. 3. disp. 758. *Sylvius* 2. 2. qu. 62. art. 8. qu. 1. Sed hi Auctores debent se reflectere, quòd Monachus quidcunque acquirit, Monasterio acquirit; nec habet dominium rei, cum paupertatem voveat: ergo ex tali labore nihil tenetur restituere.

Dixi, quidcunque monachus acquirit, monasterio acquirit: intelligo, quidcunque acquirit intra spatium 12. horarum diei: quia pro tunc debet esse utilis monasterio, & non plus, salvò ulteriori mandatò Superioris. Dixi non plus: quia non videtur obligatus per se, pluribus horis in die communicati servire, esset enim austeritas nimia, & rigor servilis super jugum mancipiorum, quæ ultra 12. horis, dominis suis non laborant; cur ergo Monachum ad majus onus condemnare deberemus, qui est filius familias, & membrum communitatis.

Hinc, si Monachus extra illas 12. horas industriam suam aliquid laboraverit, v. g. pingendo, scribendo &c. poterit creditori debitum compensare. Ratio est: quia actiones picturæ &c. non sunt Monachi, ut Monachi per se: ergo licet poterit cum illis disponere. *Bonac. in tract. var. disp.* 3. punct. 1. n. 5. *Caramuel in Reg. S. Ben.* n. 869. Dixi, salvò ulteriori Mandatò Superioris: tunc si horis liberis pro extraneo laboraret, peccaret contra obedientiam, non contra paupertatem: quia arte facta, quæ talia, non pertinent ad communitatem, sed ad artificem, cum Artifex, quæ artifex, non sit monachus: Idèd si charta, tela, colores, aurum, sit hominis extranei, in quibus Monachus suam artem imponit, illam dando extraneis, donat actionem partim spiritualem, partim corporalem ad se pertinentem, tamquam ad causam, proinde paupertatem non lædit. Secus dicendum esset, si materia supra quam pinxerat, scripserat, fuisset monasterij, tunc non absolveretur à peccato proprietatis.

TRACTAT. CXLII.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

Propositio 1. ab Innocentio XI. reprobata, sic se habet.

Non est illicitum, in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetat lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum, utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

Propositio 49. ab Innocentio XI. rejecta est.

Urgens metus gravis, est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

CAPUT I.

De quidditate, institutione, & numero Sacramentorum.

SUMMARIUM.

1. *Definitio Sacramenti in genere exponitur.*
2. *Sacramenta sunt septem nova legis.*
3. *Omnia septem Sacramenta nova, legis sunt à Christo Domino instituta, & non plura.*
4. *Quot Sacramenta sectarii moderni admittant, notatur.*

1. *Definitio Sacramenti in genere, exponitur.*

PRætermitto varias acceptiones Sacramentorum, ad prolixitatem materiæ fugiendam, nam meæ intentionis est, solum brevitati studere, & genuinam cujusunque Tractatus essentiam explanare: itaque cum excellentissima substantia Sacramentorum in genere mihi sub calamus cadit, quam Theologi communiter definiunt hoc modo: *Sacramentum est signum sensibile, gratiam DEI ex institutione divina efficaciter significans, ordinatam ad salutem hominis viatoris.* Vel, *est signum rei sacrae, aut formæ visibilis, invisibilis gratiæ.* Ita S. Augustinus lib. 10. de Civitat. Vel adhuc brevius: *est signum visibile invisibilis gratiæ.* Hæc o-

mnes definitiones sunt bonæ; quia constant genere, & differentiâ; ly *signum sensibile* ponitur loco generis, & convenit cum omnibus alijs signis, alia verba stant pro differentiâ; ergo &c. Insuper dicitur *signum*; quia præter sui speciem, quam sensibus ingerit, facit nos devenire in cognitionem alterius, id est, gratiæ Dei, & Deus ideò instituit Sacramenta in signis, & rebus sensibilibus: qui voluit providere unicuique rei juxta naturam ejusdem: sic ergo cum homo constet animâ, & corpore, tanquam parte visibili, & invisibili; voluit Deus instituere pro salute ipsius partem sensibilem, & partem insensibilem, & partem insensibilem, seu spiritualem: sensibilem, quoad entitatem, insensibilem, quoad effectum; sicque motivum, cur Deus instituerit Sacramenta, est salus hominis viatoris dumtaxat, tanquam ultimus finis talis institutionis. S. Thomas 3. part. quest. 60. art. 1. Bonacina tom. 1. disp. 1. quest. 1. punct. 1. num. 1. Scotus in 4. dist. 1. quest. 2. Raiffenstuel tract. 14. dist. 1. quest. 1. Suarez tom. 3. disp. 4. sect. 1. Sylvius part. 3. qu. 60. art. 2. Layman lib. 5. tr. 1. cap. 2. Henriquez lib. 1. cap. 2. n. 4.

Quæ-

2. Sacramen-
ta sunt septē
novæ legis.

Quæritur: quot sint Sacramenta novæ legis? Respondeo septem: videlicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium, & non plura. Nam Christus Dominus videns Judeos magnò mysteriorum, & legum onere pressos ingemuisse, & adventum ejus suspirasse, voluit alleviare hujusmodi leges, & pauca remedia instituere, quæ propria sunt ad omnes morbos animæ curandos. S. Augustinus lib. de Vera Relig.

3. Omnia sep-
tem Sacra-
menta novæ
legis, sunt à
Christo Do-
mino institu-
ta; & non
plura.

Mox enumerata Sacramenta omnia instituta sunt à Christo Domino, & non superant, nec minuunt numerum septimum. De fide est, uti patet ex Trid. sess. 7. hoc modò loquente; si quis dixerit Sacramenta novæ legis omnia non fuisse à Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quàm septem: videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse verè, & propriè Sacramentum, anathema sit. Hæc septem Sacramenta habent aliquam analogiam cum vita corporali, sicut homo primo corporaliter generatur, ita per Baptismum primò ad vitam spiritualem generatur. Secundo homo corporaliter augetur, ita per confirmationem in fide roboratur, ac augmentatur. Tertio, homo corporaliter nutritur, ita per Sacram Eucharistiam refocillatur, & anima in gratia nutritur. Quarto, homo, ab infirmitatibus curatur, ita per pœnitentiam à peccatis curatur. Quintò, homo armatur ad defensionem corporalem, si necessitas

urgeat ad se tuendum, ita armatur per extremam unctionem ad resistendum insidijs demonis. Sextò, homo constituitur in dignitate ad homines corporaliter regendos, ac leges humanas observandas; ita per Ordinem constituitur in dignitate ad animas fidelium regendas, & leges Canonicas observandas. Septimò, homo licet per Matrimonium dat operam propagationi humanæ; ita per Matrimonium spirituale anima meritorie semper propagatur in virtutibus exercendis. Ita observat S. Thomas part. 3. quest. 65. art. 1. Fillicius de Sacrament. cap. 3. quest. 8. art. 49. Henriquez lib. 1. cap. 7. Valentia part. 3. disp. 3. quest. 6. punct. 2.

Hæc modò expressa doctrina, est contra se- 4. Quot Sa-
ctarios moderni temporis, qui duo tantum Sa-
cramenta admittunt, nimirum Baptismum, & etariorum mo-
Eucharistiam: sed valde malè, quia nullibi con-
stat in tota Scriptura, dari tantum duo Sacramen-
ta; ergo &c. Lutherus assignat quatuor, ni-
mirum Baptismum, Cœnam, Ordinem, & Ma-
trimonium: & scribens de potestate Papæ ait: Septem ponenda sunt Sacramenta. Et ad Walden-
ses, inquit: duo tantum sunt Sacramenta; & in lib. de Captivit. Babylon. ait: si juxta Scripturas lo-
qui vellem, esset tantum unum Sacramentum; & alibi de Captivitat. Babylon ait: tria tantum sunt Sacramenta pro tempore ponenda. Ecce quantas hic hæreticus sibi contradictiones sternit, quæ se ipsas destruunt, ac validâ definitione Trident. & Florent. citati expilantur.

CAPUT II.

An ante Legem Evangelicam fuerint Sacramenta.

SUMMARIUM.

1. In statu innocentie nulla fuerunt Sacramenta.
2. In statu legis naturæ fuerunt Sacramenta. Sacramentum, quò parvuli ab originali liberabantur, notatur.
3. In statu legis scriptæ, seu Mosaicæ, fuit remedium sacramentale.
4. Circumcisio contulit olim gratiam ex opere operato, non ex opere operantis.
5. Sacramenta novæ legis, ab antiquis differunt.

ANte responsionem ad quæsitum, nota triplicem fuisse statum ante legem Evangelicam, id est, status innocentie, status naturæ, seu legis naturæ, & status legis scriptæ. Nunc

Dico 1. In statu innocentie nullæ fuere Sacramenta. Ratio est: quia Sacramenta sunt instituta ad medelam; sed in statu innocentie, quando creatus fuit Adam cum justitia originali nulla fuit necessitas medelæ; neque ergo fue-

runt Sacramenta. Major patet ex supradictis, quia Sacramenta inserviunt pro morbis animæ curandis. Minor etiam est clara: quia deficiente fine, deficiunt & media ad finem; nam morbus animæ est finis, & medela datur propter finem; igitur cum in statu innocentie nulla fuerit animæ, nec corporis infirmitas, cessavit motivum dandi Sacramenta: ergo &c. Tum, quia nullibi constat ex Scriptura, in tali statu illa fuisse; ergo &c. Lege Sancti Thomæ part. 3. qu. 61. art. 2. Bonacinam de Sacram. punct. 3. n. 2. Fillicius tr. 1. cap. 3. &c.

Objicies: in statu innocentie fuit matrimonium inter Adam, & Evam; sed hoc est Sacramentum; ergo &c. Major per se patet; minor probatur ex Apostolo ad Ephes. 5. v. 32. ubi ait: Sacramentum hoc magnum est: ergo &c.

Respondeo: concedo Majorem: distinguo Minorem; sed hoc est Sacramentum in statu legis Evangelicæ, concedo Minorem; nam Christus Dominus hunc contractum ad rationem Sacramenti primò elevaverat, prout ostendi in tractatu de Matrimonio: sicque in statu inno-

Dddd 3

centie

centiæ Matrimonium, fuit contractus naturalis duntaxat, institutus ad usum naturæ, in ordine ad propagandum genus humanum, & id conservandum. Ad textum Apostoli dico: ipsum contractum Matrimonij vocasse latè modò Sacramentum, quatenus erat mysterium, indicans conjunctionem Christi cum Ecclesia.

6. In statu legis naturæ, fuerunt Sacramenta.

Dico 2. In statu legis naturæ fuere Sacramenta, seu remedium salutare. Nota hunc statum durasse ab instanti, quo Adam prævaricatus fuit, usque ad Moysen: nam pro tunc nulla fuit lex positiva, Sancita à DEO. Ratio est: quia DEUS etiam post lapsum Adæ, nunquam deseruit hominem, sed in omni statu voluit saluum fieri; ergo in tali statu fuere remedia sacramentalia, conducentia ad salutem. Tum, quia Deus exegit semper ab adultis poenitentiam: ergo signum est, voluisse ipsos salvare per aliquod medium Sacramentale, conferens gratiam. Hic nota: sacramentalia signa pro adultis in tali statu, probabiliter fuisse sacrificium, seu oblationes: preces, quas pro se ipsis offerebant, ad gratiam consequendam, quibus actuale peccatum delebatur, & quidem per tales actiones emittebant professionem fidei Dei creatoris. *Suarez disp. 4. sect. 2. & 4. Valentia tom. 4. disp. 3. quest. 2. punct. 2. Henriquez de Sacrament. cap. 5. num. 6. Sylvius part. 3. quest. 61. dist. 3. concl. 1.* Sacramentum pro parvulis, quò liberabantur ab originali, consistebat probabiliter in aliqua oratione, vel benedictione à parentibus, vel alijs, oblata pro illis; quæ benedictio fuit signaculum quoddam fidei, vi cuius ex misericordia Dei, virtus passionis Christi fuit pro parvulis applicata, ad hoc, ut ab originali mundarentur. *D. Thomas 3. part. qu. 61. art. Fillius tr. 1. cap. 3. Bonacina de Sacram. in genere. punct. 3. n. 7. &c.*

7. In statu legis scriptæ, seu Mosaycæ, fuerunt Sacramenta.

Dico 3. In statu legis scriptæ, seu Mosaycæ, fuerunt aliqua remedia sacramentalia: videlicet circumcisio, quæ data fuit Abrahamo quadringentis annis ante legem Mosaycam, & obligabat omnes descendentes Abrahami, non alios, nisi solum libere. Ita patet *Genes. c. 17.* his verbis: *Tam emptius, quàm vernaculus circumcidetur, & quicumque non fuerit ex stirpe vestra.* *Suarez part. 3. qu. 70. art. 2. Bonac. disp. 1. qu. 1. punct. 3. sect. unic. n. 2.* Aliud signum sacramentale, fuit *Sacrificium: tertium Agnus Paschalis: quartum consecratio Sacerdotum, ac Ministrorum Domini &c.* Ratio est: quia lex scripta fuit perfectior lege naturæ: sed in lege naturæ fuerunt Sacramenta; ergo &c. Tum, quia nihil est in lege Evangelica, cuius figura non præcessisset in lege veteri: ergo cum in lege Evang. dentur perfectissima Sacramenta, ita in lege Mosayca ejus signa. Tum, quia *Trident.* assignat differentiam inter vetera, & nova Sacramenta: ergo supponit, in lege Mosayca fuisse vera signa sacramentalia. Tum, quia *S. Augustin. lib. 2. de Nuptiis, & concupisc. cap. 11.* ait: *ex quo instituta est circumcisio in Populo Dei, (quod erat tunc signaculum justitiæ fidei,) ad*

significationem purgationis valebat, & parvulis originalis veterisque peccati: sicut & Baptismus ex illo valere cepit ad innovationem hominis, ex quo est institutus &c.

Tum, quia hoc idem patet ex *cap. Majores, §. Cautè. de Baptismo.* Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium, & damnationis periculum evitebatur, non tamen perveniebatur ad Regnum celorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus observatum. Ex his testibus clarè convincitur, quòd in veteri lege vera fuerint Sacramenta, siquidem non remittitur peccatum, sive actuale, sive originale de lege Dei ordinaria, nisi infusione gratiæ sanctificantis; sed per circumcisionem remittebantur peccata; ergo circumcisio fuit signum sensibile insensibilis gratiæ: igitur Sacramentum: de alijs pariformiter argumentandum est. *S. Thomas 3. part. quest. 70. Scotus 4. dist. 1. qu. 6. Reiffenstuel tr. 14. dist. 1. quest. 1. n. 12. Clavis Regia de Sacrament. lib. 4. cap. 4. art. 4.*

Inter Sacramenta antiquæ legis probabilius 8. Circumcisio est, quòd circumcisio contulerit gratiam ex opere operato, non ex opere operantis. Ratio est: quia olim gratiæ si circumcisio non causasset gratiam ex opere operato, sed dependenter à dispositione ministro-rato, non ex opere operantis, nimis incerta fuisset salus puerorum: quia opere operantis aliquando ministri, intuitu propriæ pravitate, detulissent ex parte sui in bono opere: ergo cum per circumcisionem delebatur originale, ad quod requirebatur gratia, signum est, quòd talis gratia, quam circumcisio significabat, fuerit ex opere operato: Tum, quia per quod deletur originale, per id censetur gratia ex opere operato; sed per circumcisionem deletur originale, uti constat ex *Augustino lib. 3. contra Julianum cap. 18.* ubi sic loquitur: *ex quo instituta est circumcisio in populo Dei ad purgationem veteris peccati, valebat magnis, & parvulis, sicut Baptismus.* Major patet ex *Script. Gen. 17.* *Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima ejus de populo suo; ergo &c.* *Scotus 4. dist. 1. Reiffenstuel tract. 14. dist. 1. qu. 1. n. 12. Herman. in 4. de Sacrament. dist. 1. gen. 2. num. 18. Henriquez lib. 1. cap. 6. num. 1. Bonacina, & alij.* Reliqua verb Sacramenta antiquæ legis, non contulerunt gratiam ex opere operato: quia non fuerunt ita excellentia, sicut Sacramenta novæ legis. De circumcissione urget necessitas; ergo &c. *S. Thomas 3. part. art. 70.*

Quæritur: an differant Sacramenta novæ legis ab antiquis? Respondeo, ipsa differre ab antiquis solutè. De fide est, prout sancivit *Trident.* Tum, quia figura, & figuratum, differunt necessariò: sed Sacramenta antiquæ legis fuerunt figura; & novæ legis sunt figuratum, ergo &c. Tum, quia Sacramenta novæ legis habent determinatam formam, vel quid simile, ut patet in Sacramento Matrimonij; & Sacramenta antiquæ legis, vel nullam habuerunt formam, vel omnino diversam; ergo &c.

CAPUT III.

De necessitate Sacramentorum novæ legis.

SUMMARIUM.

10. Describitur necessarium simpliciter, necessarium ex suppositione, necessarium necessitate medij, & præcepti.

11. Sacramenta novæ legis, non sunt necessaria, absolute, ad salutem.

12. Defacto aliqua Sacramenta nec sunt necessaria necessitate medij, nec necessitate præcepti singulis hominibus, bene tamen Ecclesie.

13. Sacramentum Eucharistiæ adultis est necessarium, necessitate præcepti tantum.

14. Sacramentum Confirmationis, & Extreme Unctionis, per se nec est necessarium necessitate medij, nec præcepti.

15. Sacramentum Baptismatis, & Pœnitentiæ, est necessarium necessitate medij ad salutem, post Baptismum lapsis in lethale.

10. Describitur necessarium simpliciter, necessarium ex suppositione, necessarium necessitate medij, & præcepti.

Ad conclusionem adverte, necessarium aliud esse absolute tale; aliud ex suppositione. Necessarium absolute tale, est aliud, quod tale est ex natura sua, ita ut spectatâ ipsius rei naturâ omnino requiratur. Sic cibus est necessarius ad conservationem animalis, lux ad visionem &c. Necessarium ex suppositione sumitur in præsentia pro eo, quod ad aliquid requiritur non ex natura sua, sed ex institutione superioris, ita ut finis obtineri non possit, nisi per media ab eo instituta.

Insuper necessarium subdividitur, in necessarium necessitate medij, & necessitate præcepti. Necessarium necessitate medij est, quod est institutum à superiore, uti per illud consequatur quis finem: necessarium necessitate præcepti est, quod eatenus est necessarium, quatenus est præceptum. His positis,

11. **Sacramenta novæ legis, non sunt necessaria absolute ad salutem.** Dico 1. Sacramenta novæ legis non esse necessaria absolute, & ex natura rei. Ratio est: quia nullam habent necessariam connexionem cum fine, propter quem sunt instituta, ex eo, quia Deus libere omnia instituit. Tum, quia Deus multis alijs modis potuisset conferre salutem absque Sacramentis, & defacto contulisset, si status Innocentiæ permansisset; ergo &c. Legatur *Suarez qu. 66. disp. 6. sect. 1. Sylvius 3. part. qu. 61. art. 1.*

12. **Defacto aliqua Sacramenta, nec sunt necessaria necessitate præcepti singulis hominibus, bene tamen toti Ecclesie, ut sunt Ordo, & Matrimonium, quod per se sine alia probatione clarum est; nam sufficit, ut aliqui ordinentur in Ecclesia Dei, & aliqui tantum**

matrimonium ineant, non omnes. Hæc est doctrina communis Doctorum; ergo &c. *minibus, bene tamen Ecclesie.*

Dico 3. Sacramentum Eucharistiæ adultis *se.* est necessarium, necessitate præcepti tantum, non 13. *Sacramentum Eucharistiæ adultis est necessarium, necessitate præcepti tantum.* Ratio primæ partis patet ex Evangelio Joann. 6. *Nisi manducaveritis carnem charistiæ, ad Filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Tum, ultis est nequa *Conc. Trid. sess. 13. cap. 2. ait: Salvator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc instituit, & in illius sumptione colere cepti tantum.* sui memoriam præcepit: ergo &c. Hoc præceptum obligat non tantum in articulo mortis, verum etiam singulis annis circa tempus Paschæ. Ita perpetua praxis Ecclesiæ docet *Suarez disp. 69. sect. 3. Valentia disput. 6. quest. 8. de Eucharistia. punct. 4.* Ratio secundæ partis est: quia datur salus sine receptione reali Eucharistiæ; ergo non est hoc Sacramentum necessarium necessitate medij. Antecedens patet ex verbis Christi Domini. *Marc. ultimò: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: & Tridentin. sess. 21. cap. 4. sic definit: nullâ obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiæ communionem: siquidem per Baptismi lavacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam jam filiorum DEI gratiam, in illa ætate amittere non possunt, S. Thomas qu. 71. art. 5.*

Sacramenta Confirmationis, & Extreme Unctionis, (secluso omni contemptu, & scandalolò) secundum se absolute sumpta, non sunt necessaria necessitate medij, neque necessitate præcepti. Ratio est: quia ex nullo textu convincitur, hæc Sacramenta esse taliter necessaria: ergo &c. Dixi, secluso omni scandalò, & contemptu: quia unò ex his adveniente, sub lethali tenetur ea suscipere, & in praxi semper adhortandi sunt fideles, nè illa omittant. *Scotus 4. dist. 7. quest. 2. & 3. Ita etiam colligitur ex cap. Omnes fideles. de Consecr. dist. 5.*

Dico 4. Sacramenta Baptismatis, & Pœnitentiæ, sunt necessaria necessitate medij ad salutem, & quidem Baptismus omnibus, vel in re, vel in voto. Eodem modò pœnitentia adultis, si post Baptismum aliquod actuale lethale peccatum commiserint. Ratio primæ partis patet ex verbis Evangelij Joann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire salutem post in Regnum DEI.* Ita etiam definit *Conc. Trident. Baptismum sess. 6. cap. 4. & cap. Baptismi. de Consecrat. dist. 4. Sic omnes orthodoxi sentiunt. Ratio secundæ partis, patet ex Trid. sess. 14. cap. 2. ubi sic loquitur: est autem hoc Sacramentum pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis, ipse Baptismus: ergo hoc Sacra-*

Sacramentum, vel in re, vel in voto, est necessarium necessitate medij, ad salutem adultis baptizatis, si in peccato lethali reperiantur. Lege Reginaldum lib. 26. Valentiam 3. part. disput. 3.

quest. 2. Graff. 2. part. lib. 1. cap. 1. S. Thomam 3. part. quest. 95. art. 4. Plura de hac materia, vide in quolibet Sacramento in particulari.

CAPUT IV.

De materia, & forma Sacramentorum.

SUMMARIUM.

16. Deus potuit instituire Sacramenta, sine verbis, & rebus.
17. Quid nomine rerum, & verborum, quæ se habent per modum materiae, & formæ, sumatur, notatur.
18. Deus potuit relinquere potestatem Ecclesiæ, ut tam materiam, quam formam pro Sacramentis determinare potuisset in individuo.
19. Christus defacto omnium Sacramentorum novæ legis determinatam materiam, & formam, quoad substantiam instituit.
20. Materie Sacramentorum recensentur.
21. Materia Sacramentorum alia est remota, alia proxima.
22. Formæ Sacramentorum, est à Christo Domino determinata.
23. Formæ Sacramentorum, formaliter, & prædictice præferri debent.

16. Deus potuit instituire Sacramenta, sine verbis, & rebus.

Hic disputationi locus non est, an DEUS potuisset instituire Sacramenta, sine rebus, & verbis, eodem modo, quod antiquæ legis Sacramenta, in quibus nulla fuit verborum forma necessaria, ut patet in circumcisione, pro qua nulla fuit à Deo instituta, nec aliqua legitur in scriptura, ergo à pari potuit Deus taliter instituire Sacramenta novæ legis. Ex quo colligitur, ad rationem Sacramenti in genere considerati, non esse de essentia verba: Alit defacto non ita sentiendum est, nam omnia Sacramenta novæ legis, hic & nunc constant rebus, & verbis, prout manifestè colligitur ex definitione Conc. Florent. in Decret. Eugenij Papa dicentis: *hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur: videlicet rebus, tanquam materia, verbis, tanquam forma, & persona ministri.* S. Thomas quest. 60. de Sacrament. art. 6. Suarez disp. 2. sect. 1. cap. 2.

17. Quid nomine rerum, rerum, quæ particula ponitur pro materia, sumatur, & verborum, mitur id totum, quod ex se in ordine ad perficienda Sacramenta, indeterminatam habet significationem: & nomine verborum sumitur id, per quod determinatur materia ad unum determinatum compositum sacramentale: v. g. aqua naturalis ex se diversimodè usurpari potest, vel propter humiditatem; quam continet: vel propter frigiditatem: vel in ordine ad aliquid mundandum. Si verò adhibetur in baptismo cum expressione formæ, ego te baptizo, & inten-

tionem Ministri, tunc deperdit suam indeterminatam significationem, & contrahitur ad significandam emendationem spirituales animæ baptizati. Sic etiam S. Thomas quest. 60. art. 6. Abelli part. 2. tract. 1. cap. 1. sect. 2. & alij.

Quæritur: An ad cōficienda Sacramenta, determinatæ res, & determinata verba requirantur? Ante responsionem nota, quod Christus Dominus liberè instituerit Sacramenta in rebus & verbis: unde si ipse voluisset, potuisset jubere Ecclesiæ in genere, ut Sacramenta in rebus, & verbis conficerentur, & cæteras dispositiones relinquere prudentiæ Papæ, tanquam Vicario suo in terris, ut ipse res determinaret pro materia, & certa verba pro forma; v. g. si dixisset, volo ut conficiatur Sacramentum Eucharistiæ in pane, tunc potuit Deus relinquere determinationem Ecclesiæ, ut vel in pane triticeo, vel in siligineo, vel in spelteo, de quo dubium non est, quia voluntas conditoris stat pro ratione. His intellectis,

Dico 1. Defacto Christum Dominum omnium Sacramentorum novæ legis determinatam materiam, & formam, quoad substantiam instituisse: hæc determinatio tamen in omnibus non est æqualiter facta. Ratio primi est: quia omnia hæc Sacramenta sunt divinitus instituta, ut patet partim ex scriptura, partim ex traditionibus, prout probō de singulis in particulari; ergo cum determinata materia, & forma quoad substantiam. Sylvius 3. part. quest. 6. art. 7. Suarez disp. 2. sect. 3. cap. 2. Ratio secundæ partis est: quia Christus Dominus instituit in baptismo pro materia aquam naturalem; oleum olivarum in extrema unctione; ergo determinatam materiam.

In quibusdam verò Sacramentis, Christus Dominus solum in genere determinavit materiam, ut patet in Eucharistia, qui instituit panem triticeum, & vinum de vite; unde valida est consecratio in quocunque pane conficiatur, sive in azymo, sive in fermentato: & in qualibet panis triticeus specie, si aliquod triticeum specie differat ab alio: Ita etiam in quolibet vino vitis, sive græco, sive latino, sive rubro, sive albo. Ita patet etiam in Sacramento Ordinis, cujus tam materia, quam forma solum genericè fuit à Christo Domino instituta, quatenus per signum sensibile, in consecratione confertur aliqua potestas ordinato in Ecclesia Dei. De Sacramento poenitentiae per se clarum est, cujus materia pro-

18. DEUS potuit relinquere potestatem Ecclesiæ, ut tam materiam, quam formam pro Sacramentis determinare potuisset in individuo.

19. Christus defacto omnium Sacramentorum novæ legis determinatam materiam, & formam, quoad substantiam instituit.

20. Materia Sacramentorum recensentur.

proxima est tam contritio, quam attritio, quæ specie differunt, & cujuscunque speciei peccata subsunt absolutioni. *Cardinalis de Lugo de Sacramento. disp. 2. sect. 5. Suarez part. 3. tom. 3. disp. 1. sect. 3. Reiffenstuel tract. 4. de Sacrament. distinct. 1. quest. 2. num. 21. Mastrins 4. disp. 4. num. 36.*

21. Materia Quæritur: quotuplex sit materia Sacramentorum? Recentiores Theologi in quolibet Sacramento duplicem assignant materiam, proximam, & remotam; proxima est ipsa actio, quæ versatur circa rem, res verò est materia remota, circa quam versatur actio, ut v. g. in Baptismo aqua naturalis est materia remota, ipsa actio, seu ipse usus aquæ, & ablutio, est materia proxima. *Reiffenstuel citatus num. 18. de quo vide in tr. de Sacram. in parte.*

22. Forma Forma Sacramentorum eodem modo est à Christo Domino determinata, quæ consistit in verbis, quæ per Ministrum proferuntur, quando conficit aliquod Sacramentum, v. g. si Sacramentum Baptismi, cujus forma consistit in his verbis: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*; quæ ab ipso Christo est insti-

tuta, prout patet *Matth. 28. & ex Conc. Trident. sect. 7. can. 4.* Sic etiam habetur in *cap. Firmiter. de summ. Trinitat.* De alijs Sacramentis etiam constat, prout expressè in tractatu de quolibet in particulari ostendo: Imò pro Sacram. Matrimonij valde genericè omnia sunt instituta, cum consensus contrahentium non solum verbis, verum etiam nutibus exprimi possit. *S. Thomas qu. 60. art. 8. Coninch quest. 60. art. 8. num. § 6. Caramuel lib. 3. de Sacram. art. 3.*

Quæritur: quomodo formæ Sacramentalis proferendæ sint? Respondeo, proferri debent formaliter, & practicè, non materialiter, & speculativè: videlicet, dum conficitur aliquod Sacramentum, tunc debent proferri cum intentione significandi objecta, quæ dictiones important, & producendi effectus, ad quos tale Sacramentum est institutum, &c. Ratio est: quia si formæ solum materialiter pronunciantur, id est, sinè intentione conficiendi, operandi in ordine ad finem, ad quem sunt iustitiæ, tunc nullum causarent Sacramentum, & talia verba se haberent sicuti corpus sinè anima; ergo &c.

CAPUT V.

An formæ Sacramentorum debeant verificari Physicè: vel an satis sit, si verificentur moraliter.

SUMMARIUM.

24. Quid importat verificatio Physica formæ, & moralis, notatur.

25. † Forma Sacramentorum debet verificari Physicè, & realiter.

26. An possit per Procuratorem, vel Procuratricem reddi debitum, & consummari matrimonium.

27. De facto non potest per Procuratorem reddi debitum conjugale, quidquid de possibili fieri possit, non disputo.

28. Solvuntur fortes objectiones.

29. Licitum est in extrema necessitate baptizare hominem, etiam iuxta opinionem leviter probabilem.

30. Mutatio substantialis tam in rebus, quam in verbis, non verò accidentalis, invalidat administrationem, & consecrationem Sacramentorum.

31. Mutatio accidentalis formæ, non invalidat Sacramentum.

32. Qualis mutatio accidentalis vitiat Sacramentum, & qualis non, notatur.

24. Quid importat verificatio Physica formæ, &

Verificatio Physica formæ, importat actionem individualement factam ab ipso ministro, ita ut immediate per se ponat omnes partes essentielles ipsius Sacramenti, quæ à

Ministro exiguntur. Verificatio moralis formæ est, quando à Ministro profertur forma, & ab alio substituto adhibetur materia, cum consensu Ministri, & vice versa: His intellectis

Dico 1. Forma Sacramentorum debet verificari Physicè, & realiter. Ratio est: quia Minister Sacramentorum debet repræsentare personam Christi individualement; sed non posset repræsentare hoc modo personam Christi, si forma Physicè non verificaretur in conficiendis Sacramentis; ergo &c. Major patet: quia nomine institutoris, qui est Christus, administrantur, & conficiuntur Sacramenta. Minor probatur: quia Persona Christi, est una; ergo debet Minister repræsentare unum; consequenter nequit per duos administrari Sacramentum. Tum, quia tutior est opinio, imò certa, quæ asserit, debere verificari formam realiter: quia hoc modo nullatenus exponitur Sacramentum periculo frustrationis, eò quod verba formæ respondeant toti actioni, dum conficiuntur Sacramenta; sicque opinio contraria, subjicitur censuræ propositionis primæ, ab *Innocentio XI. damnata.* *S. Thomas quest. 67. art. 6. ad 3. Scotus distinct. 6. quest. 2. Ledesma part. 4. quest. 8. art. 6. Ochagavia de Bapt. qu. 3. n. 6. Fillinius tr. 2. n. 79. Bonacina disp. 2. n. 23. Henriquez lib. 2. cap. 12. n. 1.*

Eeeee

Hinc

Casus.

Hinc 1. ruit ille Baptismus, qui in Hollandia collatus fuit cuidam filio Principis Agæ; nimirum, quidam Superintendens Hæreticus, ut magnificentius functionem perageret, posuit se ad altum solium, illico ac infantulus per obsterices in Templum præsentaretur, quem lugentem tradi curavit suo subministro, & dum iste parvulum ablueret, Superintendens in Throno sedens, formam Baptismi pronunciavit: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Hæc Historia quæstionem præsentem excitavit.

Casus.

Hinc 2. ruit etiam administratio Sacramenti poenitentiae, facta à duobus, prout contigit cuidam viro docto, dum Gallaciam peragraret. Ingressus quoddam Templum, in eo cuidam senis Sacerdoti confessus fuit, & dum is absolutio- nem impertiebatur, mussitavit quædam impropria verba, ita ut poenitenti satisfactionem non dederit: qui ut bene absolvatur, accessit Parochum juvenem, sed stupidum idiotam, cui conquestus fuit: is irâ percussus accersit Sacerdotem senem, quem sic allocutus fuit: cur tu mascule decrepite meam quotidie turbas Ecclesiam? cur te ingeris in alienum officium, quod ignoras; non ego tibi facultatem concessi pro absolvendo poenitentes, sed eorum peccata audiendo duntaxat: jam scias quid debeas facere, si dimitti non vis; iterum dico tibi, tu solum Confessiones excipe, & poenitentes ad me pro absolutione mitte. Ex hoc stolido discursu obstupuit poenitens & judicavit, frustraneum esse cum ignorantissimo Parocho disputare, sed satis fore Episcopum de hoc defectu admonere. Ecce quod & hic casus concordat cum priori in baptismo Hollandico: quomodo possibile est, ut quis absolvere possit sine præcedenti iudicio, factò de poenitente? Scimus, quod in omni Confessione, & valida absolutione, intervenire debent iudex, accusator, & reus: in hoc casu verò deest accusator, eò quod juveni Parocho ille vir doctus non propalat peccata sua, sicque desit & reus; ergo &c.

26. An possit per procuratorem, vel procuratorem reddi debitum, & consummari matrimonium, notatur.

Major est difficultas in Sacramento Matrimonij. Nam sicuti hoc per procuratorem validè, & licitè iniri potest, indubitatum est: quia Procurator, qui consensum sui Principalis sponsæ absenti insinuat, tunc Principalis absens moraliter influit in talem contractum: Ex hoc investigatur, an possit Principalis etiam per procuratorem reddere debitum, & consummare matrimonium? Hanc opinionem veteres Hæbreæ practicasse censentur; nam locò sui aliquando ancillas juniores domi detinuerunt, quas maritis substituerant, ut per illas, tanquam per causas morales, liberos ex maritis gignerent. Ita legitur Genesi 16. de Sarai: igitur Sarai uxor Abraham non genuerat sibi liberos, sed habens ancillam Egyptiam, nomine Agar, dixit marito suo: ecce conclusit me Dominus ne parerem; ingredere ad ancillam meam, si forte saltem ex illo suscipiam filios; cumque ille acquiesceret, ingressus est ad eam, at

illa concepisse se videns &c. Adverte textum dicere: *si forte saltem ex illo suscipiam filios*; dixit *suscipiam*, non suscipies, vel suscipiet: per quod indicat, quod ancilla nomine Sarai, reddiderit debitum Abraham marito suo: sic quoque nomine Sarai debebat concipere, & parere filios; ergo &c.

Ad hunc, & similes textus Scripturæ respon- 27. De facto deo, Abraham non cognovisse Agar ut ancillam, sed ut propriam uxorem; nam ibidem capite citatò lego sic: *tulit Agar Egyptiam ancillam rem reddi suam post annos decem, quam habitare ceperant in terra Chanaan, & dedit eam viro suo uxorem.* Igitur Abraham cognoscens Agar, cognovit uxorem. Tum, quia transeat, quod Deus concedere potuisset, ut debitum per aliam personam reddatur; Ast in novo Testamento nunquam hoc permissum est, cum sit intrinsecè malum, prout probavi verbò *Adulterium*; & verbò *Molities*. Tum, quia debitum conjugale est personale; ergo non potest reddi per Procuratorem, utpote per personam tertiam. Tum, quia ad textum responderi potest, quod Sarai ex ignorantia invincibili putaverit, licitum esse proferre ancillam suam Agar Abraham marito, ut eam cognoscat, & procreat liberos, &c.

Objicies 1. contra ex Regula juris 77. *Qui facit per alios, est perinde, ac si faciat per se ipsum*; tur fortè ob- ergo cum hæc regula sit in possesso, consequenter, qui abluit per alium infantem, ipse pronuncians formam; qui audit per alium poenitentem, & ipse absolvit: qui reddit debitum per Procuratorem, per se ipsum hæc omnia facere videtur. Respondeo, hanc Regulam juris intelligendam esse, quod qui in actionibus pure civilibus, & naturalibus, aliquid per alium facit, per se ipsum facere videatur, non verò in actionibus Sacramentalibus, quæ sunt pure personales, sicque ruit tota difficultas; ergo, &c.

Objicies 2. Qui stillicidio imponit infantem, & ipse formam Baptismi profert, bene baptizat: ergo etiam, qui per alium infundit aquam, ipse pronuncians formam, bene baptizat; nam idem videtur esse stillare ex tecto aquam, ac per alium illam infundere: ergo &c. Respondeo, nego consequentiam. Ratio disparitatis est: quia, qui stillicidio supponit infantem, ipsum realiter immergit; ergo realiter, & physicè per se baptizat, non verò, qui per alium abluit. Respondeo secundò: nego potius antecedens; nam valde dubium est, an talis Baptismus sit validus, eò quod non verificetur particula, *ego baptizo*. Ita quoque de Raconis tract. 2. de Sacrament. disp. 2. qu. 3. art. 1.

Si tamen contingeret casus, ita ut unus solus non posset infantem in extrema necessitate constitutum baptizare, quia v. g. ibidem non reperitur alia persona, quam unus mutus, & aliter mancus; tunc in hoc casu mutus deberet ipsum absolvere, & mancus formam Baptismi pronunciare. Ratio est: quia urgente extrema

mā

ma necessitate melius est dubiè procurare salutem infanti, quam omnino nullo modo, ergo melius est dubiè baptizare, quam nullo modo. uti per se liquet. Tum, quia Sacramentum baptismatis est institutum à Christo Domino tanquam medium necessarium ad salutem hominis ita patet ex verbis Christi Domini: *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in Regnum DEI*: ergo in tali casu debet infans baptizari: probatur consequentia; quia si non posset baptizari, tunc ideo esset; quia Sacramentum baptismatis exponeretur periculo frustrationis; Sed hoc non obstat; ergo debet baptizari: Probatur minor, quia medium debet semper cedere suo fini, nam finis Sacramentorum est salus hominis, propter quam Sacramenta sunt instituta; ergo convenientius est, ut medium exponatur periculo frustrationis, scilicet Sacramenta, si aliter fieri non potest, quam salus hominis. Tum, quia opinio, quæ ex se est tenuis probabilitatis, roboratur per extremam necessitatem, sicque fit probabilis, igitur tutè possumus eam sequi; consequenter licitum est in tali casu per duos baptizare infantem: huic opinioni adhæret quoque *Marsilius quest. 4. art. 3. dub. 11. Paludanus dist. 6. quest. 2. Suarez disp. 23. sect. 3. Sotus & plurimi alij à Diana citati part. 5. tract. 3. resol. 26.* Hic nota postquam fuerit infans hoc modo baptizatus, tunc si supervivat, debet iterum sub conditione rebaptizari: & si in tali periculo mallet quis infantem sine baptismo mori, quam prædicto modo baptizare, peccaret graviter. Tum, quia ita administrando baptismum in hac necessitate non sequitur opinio probabilis, relictâ probabiliore, cum hanc secundam impossibile sit habere; ergo nullo modo inuritur damnatione *Propositionis primæ ab Innocentio XI. reprobate.*

30. Quæritur; quanam mutatio in rebus, & in verbis divinitus determinatis impediatur validitatem Sacramentorum?

Mutatio substantialis tam in rebus quam in verbis, non verò accidentalis invalidat administrationem, & confessionem Sacramentorum. Respondeo mutationem substantialem tam in rebus, quam in verbis; non verò accidentalem. Mutatio substantialis impediens valorem Sacramentorum est, quando secundum existimationem, & usum hominum prudentum

differt materia, & forma à materia, & forma, quam Christus instituit, & Ecclesia usurpat, ut v. g. massa farinacea nondum pista est mutatio substantialis panis, & materia invalida pro Sacramento Eucharistiæ: sic vinum, lachrymæ, est mutatio substantialis materiæ pro valore baptismi &c. Illis materijs verò, quæ dubiæ sunt, in casu necessitatis licitè potest quis uti: ut est lixivium, cervisia in baptismo &c. Mutatio substantialis formæ est, quando non retinet eum sensum, quem habet forma à Christo Domino præscripta: si verò retinet sensum, est mutatio tantum accidentalis.

Hinc variatio idiomatum, transpositio verborum, additio, detractio, barbara pronuntiatio, Synonima &c. non variant substantiam formæ: idem dicendum est de interpolatione, & forma, non interruptione, si moraliter sensum non tollant: invalidat Sacramentum. similiter neque verba æquivoca impediunt substantiam formæ, si sint apta ad exprimendum id, quod requirat vera forma, & minister in illo sensu intendat eam exprimere; ita communiter Theologi cum *Reiffenstuel tract. 14. de Sacram. dist. 1. quest. 2. num. 22. & sequentib. Bellarminus lib. 1. capit. 3. Reginaldus lib. 26. numero 2.* Proinde si quis in lingua vernacula baptizat, imò si ipsemet sacerdos in tali lingua baptizaret studio, relinquens formam latinam, dummodo absit contemptus, & servetur sensus non excederet veniale; *Bonacina disput. 2. quest. 2. punct. 4. numero 17. Nugnustom. 1. quest. 60. art. 8. diff. 3.*

Hic adverte, quòd loco formæ non possint adhiberi nutus, vel quid simile in illis Sacramentis, pro quibus Christus instituit propriam formam, quia deviare substantialem ab intentione institutionis Christi Domini. In Sacramento verò matrimonij, eò quòd Christus latissime instituerit formam, possunt adhiberi nutus, & scripta, ita praxis Ecclesiæ continua docet. Minister, qui prætermittit aliquod verbum ex forma, quod credit esse de essentia, cum non sit, valide non conficit Sacramentum. Ratio est; quia talis non habet intentionem veram conficiendi Sacramentum, cum studio illud omitat.

CAPUT VI.

Quenam simultas materiæ, & formæ requiratur, ad hoc, ut Sacramentum verè conficiatur.

SUMMARIUM.

33. An sufficiat positio moralis materiæ ad formam, vel e contra, ad hoc, ut validum conficiatur Sacramentum, notatur.

34. Ad valide conficiendum Sacramenta requiritur simultas physica forma cum materia, vel moralis scotistica.

35. Dicere, quòd sufficiat simultas moralis formæ cum materia ad conficiendum Sacramenta, subest damnationi.

36. † In Sacramento Baptismi, & ordinis non est licitum separare materiam à forma.

Eeeee 2

271 † Di-

37. † Dicere posse administrare Sacramentum confirmationis, & extremae unctionis juxta opinionem quaecunque probabilem non videtur subesse damnationi Innocentij XI.

38. † An in Sacramento poenitentiae possit separari materia à forma, & nihilominus conficere verum Sacramentum, exponitur.

39. † In Sacramento Eucharistiae materia à forma non debet separari.

40. Quomodo simultras materia; & forma in Sacramento matrimonij requiruntur.

33. An sufficiat positio moralis materiae ad formam, vel e contra ad hoc ut valide conficiatur Sacramentum notatur.

Circà praesens quaesitum binæ opiniones proponuntur, quarum prima asserit sufficere moralem conjunctionem materiae cum forma, quae simultas moralis consistit secundum Vincentium Fernandez de hered. disputat. de Sacrament. in genere part. part. 6. dub. 2. num. 8. in intercapedine spatij quanto tempore oratio Dominica recitari potest; sicque si Minister modò apponeret materiam v. g. baptismi, confirmationis &c. & primò post spatium temporis quantum recitari potest unum Pater, pronunciaret formam, adhuc juxta illum materia cum forma facerent unum compositum morale: sicque infans esset bene baptizatus. Alij volunt si statim post ablutionem totaliter finitam verba formae primò proferantur, adhuc diceretur esse simultas moralis, & validè conficeretur Sacramentum.

24. Ad validè conficiendum Sacramenta requiruntur si multas physicae formae cum materia, vel moralis scotistica.

Secunda opinio docet, ad hoc, ut Sacramentum validè conficiatur, requiruntur simultas & coexistentia physica formae cum materia, id est requiritur talis simultas, ut unum cum altero simul, & semel ponatur, vel saltem ut unum non finiatur totaliter antequam alia compars incipiat. Si hoc ultimum volunt intelligere per simultatem moralem doctorem Scoti, qui in 4. dist. 6. quaestione. 3. coexistentiam moralem materiae cum forma ita exponit, asserendo, quòd inter materiam, & formam Sacramentorum talis simultas requiratur, qualis requiritur in actibus humanis: noluit enim Christus nos obligare ad tam subtilem simultatem, quam vix posset aliquis percipere, & servare, sicque secundum hunc doctorem non requiritur, ut ambae compartes simul, & semel totaliter coexistent, quod sic

Probat, ad hoc, ut forma faciat unum compositum cum materia, sufficit, quòd intelligatur formam actuare materiam: sed si una pars compositi adhuc extat, quando altera primò incipit, jam intelligitur formam actuare materiam; ergo non requiritur necessario: ut totaliter simul existant: Major est clara; minor probatur: quia quando defacto aliquid unius partis compositi existit, dum altera pars primò incipit, v. g. quando minister in instanti A, incepit pronunciare formam, quae durat per totum instans B. & primò in instanti B. posuit materiam jam adest conjunctio sufficiens, & proportionata inter materiam, & formam, quia ve-

rum est dicere, materia, & forma simul coexistunt, & secundum aliquam partem se contingunt; ergo jam intelligitur materiam esse actuatam à forma; igitur cum Sacramentum sit indivisibile, & forma in substantia sit indivisibilis, consequenter si aliquid formae cadit supra materiam, jam facit cum ipsa unum compositum, nam tota vis formae moraliter perseverat, etiam in ultimis syllabis prolatis cum intentione associatis: itaque si cadit supra aliquid materiae, jam ipsam actuat. Tum, quia dum minister in baptismo proferit formam; ego te baptizo in nomine Patris &c. & primò dum pronunciat, & Spiritus abluit infantem, haec coexistentia formae cum materia sufficit ad valorem talis baptismi: quia in eodem instanti morali est simul materia, & forma, & optimè ex ipsa actione physica intelligitur, quòd ly baptizo actualiter, & physice cadat supra infantem primò in instanti B. ablutum, haec est doctrina classica, & tuta. Legatur Richardus dist. 5. art. 4. qu. 2. Cajetanus tom. 1. tr. 26.

Ex hoc fundamento colligitur primam opinionem subesse censuræ propositionis primae ab Innocentio XI. proscriptae, nam licet olim fuerit accepta ut probabilis, est defacto censetur ad summum tenuiter probabilis: proinde defenda, eò quòd propter separationem materiae à forma exponat Sacramentum periculo frustrationis.

Hinc deducitur: quòd in Sacramento baptismi, & ordinis, nunquam licitum sit separatè totaliter materiam à forma. Dixi in Sacramento baptismi, quia hoc est medium necessarium ad salutem, idèoque omni meliori modo administrari debet, nè animae periculo aeternae damnationis exponantur. Dixi in Sacramento ordinis, & quidem tam sacerdotalis, quam Episcopalis, nam si sacerdotium secundum opinionem probabilè tantum, & non certam collatum fuisset, tunc sacerdos esset tantum probabiliter sacerdos, sicque tantum probabiliter poenitentes absolvere posset: consequenter hi essent tantum probabiliter absoluti, vi cujus incurrerent periculum damnationis. Eodem modo dicendum est de ordine Episcopali: quia si Episcopus solum juxta opinionem probabilè esset consecratus; tunc ille solum probabiliter alios in sacerdotes consecrare posset, ex quo oriretur periculum maximi damni spiritualis fidelium: ergo &c.

In Sacramento confirmationis, & extremae unctionis aliter discurrendum est, nam si rigorem damnationis propositionis primae ab Innocentio XI. censuratae attendam, non videtur damnare opinionem, quae docet licitum esse administrare Sacramentum confirmationis, & extremae unctionis juxta quaecunque opinionem probabilè, dummodò sit verè probabilis; quia cum propositio dicat: non esse illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, & subdit, hinc sententià probabili tantum utendum non est in Innoc. XI.

est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis: Hic nota particulam exceptivam tantum cadere solum supra hæc tria Sacramenta in propositione expressa, ergo in alijs non est illicitum sequi opinionem verè probabilem vigore proscriptæ propositionis. Tum, quia hæc duo Sacramenta confirmationis, & extremæ unctionis, non sunt de necessitate medijs ad salutem, uti per se notum est: ergo non cum tanto rigore administranda sunt, ita ut materia, & forma semper physicè coëxistant. Hic adverte, me per decursum hujus libri tractasse, & persuasisse, ut semper tutiorem opinionem ministri sequantur, nè habena malitiæ magis solvatur, quia si quis vilipenderet opinionem, & administraret semper juxta opinionem probabilem, videretur peccare contra reverentiam Sacramenti: ergo &c. Lege *Leandrum tom. 1. tract. 3. disp. 1. quest. 6. & 7. Villalebos tom. 1. tr. 10. diff. 5. n. 1.*

38. De Sacramento poenitentiae videtur esse aliqua difficultas, quod forma à materia non tantum physicè, sed etiam moraliter separaretur in casu, quo Confessarius dimittit poenitentem consuetudinatum post factam confessionem, ad hoc ut removeat prius omnem commoditatem peccandi, ut v. g. dimittat concubinam, quod si poenitens obtemperet, & interea nullum aliud committat peccatum, si postmodum post aliquos dies redeat ad confessarium pro absolutione, potest ipsum virtute prioris confessionis absolvere: ecce quod in hac circumstantia videatur materia, quæ fuit ante aliquos dies posita, totaliter separari à forma defacto à Confessario prolata: igitur non est necesse, ut materia coëxistat formæ pro faciendocomposito Sacramentali. Sed contra, præcedens discursus valde aberrat à tramite veritatis proinde.

Dico quod talis, qui prius bene confessus est, & dimittitur à Confessario sine absolutione pro corrigenda hic, & nunc sua imperfectione, quoperacto si redeat pro absolutione sine alio novo peccato, jam satis manifestat dolorem de peccatis prius confessis, qui dolor est materia proxima, & tacitè confirmat Confessionem priorum peccatorum, cum cognoscat se culpabilem; ergo actualiter ponit, & materiam proximam, & remotam poenitentiae; igitur Confessarius atquam ipsum absolvit, fecit judicium de materia poenitentis: consequenter talis absolutio cadit supra materiam actualiter præsentem: proinde validè, & licitè absolvit.

In Sacramento Eucharistiæ, ad hoc ut conficiatur verum compositum Sacramentale, requiritur, ut materia sit omnino coëxistens formæ, dum hæc profertur. Ratio est; quia aliàs non posset verificari pronomen *hoc* & *hic*, quod indicat præsentiam physicam materiæ: ita communiter Doctores.

Quodad coëxistentiam materiæ, & formæ Sacramenti Matrimonij, latè philosophandum est, quia cum hoc Sacramentum sit institutum per modum contractûs, tunc tam diu perseverare censetur consensus semel datus, quamdiu in alijs contractibus: unde fit, quod etiam per Procuratorem absentes contrahere possint, uti expresse colligitur ex *cap. Accedens de Procurat. & cap. ultim. tract. 6.* Hic nota ubi *Concil. Trident.* non est receptum, si in ipsa copula consentiant, censetur matrimonium consummatum. Ubi verò est receptum, requiritur, & præsentia Parochi, & duorum, vel trium testium, prout alibi ostendi *verb. Parochus secundo, & in tract. de Matrim.*

39. In Sacramento Eucharistiæ materia à forma non debet separari.

40. Quomodo si multas materiam, & formam in Sacramento matrimonij requiritur.

CAPUT VII.

De Ministro Sacramentorum novæ legis.

SUMMARIUM.

41. Christus ut Deus est causa universalissima Sacramentorum, & ut homo est, est causa principalis, & meritoria Sacramentorum.
42. Christus constituit alios Ministros ad conficiendum Sacramenta.
43. De via ordinaria solus Sacerdos est Minister Sacramentorum.
44. Minister in statu peccati lethalis validè potest administrare Sacramenta non licitè per se loquendo.
45. Si urgeat necessitas potest Minister contritus de mortali peccato administrare Sacramenta citrà culpam.
46. In dubio an habeat potestatem, non est licitum administrare Sacramenta: secus dicendum est, si habeat probabilitatem.

47. Minister scienter administrans Sacramenta indignè, ordinariè peccat.

An licitum sit à Ministro indigno Sacramenta petere, notatur.

48. Si urgeat grave scandalum, vel infamia potest Minister indigno administrare Sacramenta.

49. An fœminæ, Angeli, & dæmones possint administrare Sacramenta.

50. Anima gloriificata non possunt conficere Sacramenta.

51. Homines beatos in Cœlis animâ, & corpore existentes probabile est posse esse Ministros Sacramentorum.

52. Angeli de via ordinaria nequeunt esse Ministri Sacramentorum, benè tamen de via extraordinaria, talia verò Sacramenta non essent

Eeeee 3

ejusdem

eiusdem rationis cum nostris quoad formam, siquidem verbis non conficerentur, licet essent eiusdem rationis, quoad effectum.

53. Si revelatum esset aliquem Angelum bonum confecisse Sacramentum, id validum esset.

54. Angeli mali non possunt conficere Sacramenta.

41. **I**N primis nota, Christum Dominum dupliciter esse causam Sacramentorum: primo, ut DEUS est, & hoc modo est causa Principalis, seu Universalissima Sacramentorum: secundò est causa, ut homo ministerialis; nam DEUS non immediatè instituit Sacramenta, sed mediante Christo, ut homo principalis. Item Christus ut homo est, est causa Ministerialis, & meritoria Sacramentorum, quia Christus ut DEUS est, nequit mereri: ergo &c. Nam merita Christi sunt causa omnium bonorum spiritualium: ergo, & Sacramentorum, quia propter merita Christi nobis gratia confertur, quæ est effectus Sacramentorum: *Suarez disput. 12. sect. 1. Valentia tom. 4. disp. 3. quest. 5. punct. 3. Clavis Regia lib. 2. cap. 2. questio. 2. Sylvius part. 3. quest. 64. art. 2.*

42. Christus Dominus ante suam Ascensionem in Cælum voluit nos esse participes omnium bonorum spiritualium, quo circa instituit sub se alios Ministros ad conficienda nobis Sacramenta, prout fides docet; & *Apostolus Corinth. 4. & ad Ephes. 4. sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores Mysteriorum DEI.*

43. Quæritur; quis sit Minister Sacramentorum? R. de via ordinaria esse solum Sacerdotem ab Episcopo consecratum, & institutum: nam Sacerdos est nulli melius competit actio Sacramentorum, quàm Sacerdoti: ergo &c. Insuper in tali ministro duæ requiruntur conditiones; prima ut legitimam habeat potestatem conficiendi Sacramenta juxta modum, & intentionem institutoris, qui est Christus: secunda conditio est, ut habeat intentionem conficiendi Sacramentum, vel quod facit Ecclesia.

44. Quæritur: an minister in statu peccati lethalis validè possit administrare Sacramenta? Respondeo affirmativè, licet peccet mortaliter: lethalis, validè Ratio est; quia peccata enormia non delent potestatem ad validè consecrandum, & conficiendum Sacramenta, prout expressè definitum est in *Concil. Trident. sess. 7. Can. 12. si quis dixerit non licitè per Ministrum in peccato mortali existentem, modo se loquendo. omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema sit; & hoc verum est, licet esset defacto infidelis. Per hoc tamen non excusatur à peccato Sacriligij, tamquam indignè ea administrans, ac immediatè operans contra Religionem, & debitum honorem DEI: nam ut licitè ea tractet requiritur, ut sit in gratia DEI, prout expressè le-*

gitur in *Levit. cap. 21. Sacerdotes incensum Domini, & panes DEO offerunt, & ideo Sancti erunt: hoc ipsum monet Sanctus Augustinus cap. Omnia 1. quest. 1. omnia Sacramenta ob sunt indignè tractantibus: ergo &c. S. Thomas quest. 64. art. 4. & 6. Vasquez part. 3. disp. 136. cap. 3. Reginaldus lib. 26. num. 47.*

Præcedens assertum limitatur, quòd si contingeret casus, ita ut Minister esset in mortali, & Si urget necessitas infirmi, debere ipsum absol- vere, aut dare extremam unctionem, vel baptizare infantem in extremis constitutum, tunc in tali circumstantia si non posset prius confiteri, tali peccato tenetur elicere actum contritionis, & sic indigenti succurrere administrando Sacramenta. Ratio est, quia necessitas extrema ipsum excusat, citrà culpam, nec hic casus continetur sub damnatione *Innocentij XI.* eò quòd non deferat opinionem tutiorem, cum ipsi sit impossibile eam eligere pro hic, & nunc; ergo &c.

Si quis dubitat, an habeat potestatem conficiendi Sacramenta, si ea conficit, peccat graviter; si ipsi constet probabilissimè jus habere ad conficiendum, vel si gravis urgeat necessitas, cui est licitum non potest alià securiore via indigenti subvenire, administrare non peccat; *Suarez cap. 16. sect. 2. Cardenas in Sacramenta: Crisi Theol.*

Minister scienter administrans Sacramentum indigno mortaliter peccat; Ratio est: quia qui cooperatur actioni Sacriligæ, peccat; sed Minister administrando Sacramenta indigno, cooperatur ejus indignæ susceptioni: ergo peccat, quia agit contra cultum Dei, & reverentiam Sacramento debitam. Ex dictis patet, quòd ne- mo possit Sacramentum petere ab eo, qui illud invalidè, aut dignè administrare non potest; siquidem talis administratio citrà Sacriligium exerceri nequit, ergo &c. *Mastrius verò disp. 16. num. 51. putat licitum esse à Ministro tolerato omni tempore Sacramenta suscipere; quia parochianus per hoc nullum amittit jus petendi: ergo &c.*

A prædictis Regulis excipio casum urgentis- simæ necessitatis, ut in articulo mortis; vel si timeatur infamia, vel Scandalum, quod aliter vitari non potest, tunc potest indigno conferri Sacramentum; Ratio est, quia Christus Dominus etiam Judæ Iscariotæ præbuit Sacramentum Eucharistiam, & tamen sciebat esse indignum. Eodem modo concurrentibus mox expressis circumstantijs, potest excommunicatus licitè suscipere Sacramentum poenitentiae (et si excommunicatio sit reservata, & non habeat copiam Superioris) Ratio est; quia in tali casu necessitatis cessat lex excommunicationis, ut constat ex *Rubrica Missalis de defect. dispos. animæ num. 5.* Sicque Confessarius validè poterit absolvere talem poenitentem, licet extrà talem necessitatem non posset. Tum, quia hic casus non subest damnationi *Innocentij XI.* cum non eligatur opinio minùs tuta relicta tutiore; siquidem in tali

tali casu necessitatis impossibile est eligere tutiorem, nam ipsa necessitas urget eligere minus tutam, tanquam medium, pro hic & nunc unice necessarium, ad evitandum imminens damnum; ergo &c. *Cardenas dissert. 2. cap. 6. art. 10. num. 436.*

49. *An fœmina, Angeli, & demones possint administrare Sacramenta.* Hucusque locutus sum de Ministro ordinario Sacramentorum, qui est solus Sacerdos; nunc quæritur, an etiam fœminæ, Angeli, an demones, an animæ glorificatæ, possint esse Ministri Sacramentorum.

Martinus Lutherus lib. de Captivitat. Babylon. omnes homines esse Sacramentorum Ministros ordinarios autumat; hinc laici apud Lutheranos Missas celebrant, & concionantur, asserens omni homini Christum æqualem indulsisse potestatem. Ex hoc errore orta fuit fœminarum sub Cromvvelo, Angliam gubernante, temeritas, quæ publicè concionari in Ecclesijs cœperant, eas fovente eodem Rectore, dicente: *Spiritus ubi vult spirat.* Unde error ex errore provocatus, ita ut idem *Martinus Lutherus lib. 2. de Abroganda Missa privata*, administrandi Sacramenta potestatem ad Angelos, & demones extenderit. Contra hos errores *Celestinus Bruno in suo Quodlibetico 18. disp. 3. sect. 2. num. 3.* sic scribit: *Catholica doctrina affirmat, solos homines esse Ministros ordinarios Sacramentorum; ita Divus Thomas, & omnes Scholastici: & quamvis de hac re non extat expressa definitio Ecclesiæ, tamen communis consensus Doctorum, & ratio evidens, desumpta ex principiis fidei, efficiunt, ut sine errore oppositum nequeat affirmari.*

50. *Anima gloriificata non possunt conficere Sacramenta.* Idem Auctor, tractans de animabus gloriificatis, inquit, an possint conficere sacramenta? & *sect. 4. num. 6.* concludit, non posse. Ratio est: quia non sunt homines, quatenus verbis proferrent formam, cum organis careant.

51. *Homines beatos in Cœlis, & animæ, & stantes?* Et *sect. 4. num. 8.* inquitur, an in Cœlo debeat homines gloriificati, corpore, & animâ conclusi, & stantes? & an hi censerī debeant Sacramentorum ordinarij Ministri? supra quas quæstiones, sic discurret: si sermo sit de hominibus Sanctis, in Cœlo existentibus in corporibus suis, (est enim satis probabilis opinio, & multum pia, multos Sanctos, præsertim eos, quorum corpora surrexerunt in Christi morte, assumptos etiam esse cum Christo in die Ascensionis in Cœlum, & secum ibi in corporibus suis regnare; sicuti dicitur similiter de B. Joanne Evangelista, & alijs,) de illis ergo probabile esse poterit, posse conficere Sacramenta, cum nil videatur deesse eis, ex requisitis ad rationem Ministri Sacramentorum; quod enim sint in termino, vel in via, non videtur conditio necessaria, cum nullibi habeatur, Christum restrinxisse hoc munus ad viatores tantum; licet viatoribus illud commiserit: nam eos tantum præsentēs habebat, & per eos revera exercenda erant, & suæ Ecclesiæ dispensanda Sacramenta; non tamen alicubi exclusisse legitur homines comprehen-

fores; nec Sacramentorum Ministerio apposuit aliquam circumstantiam, seu conditionem, quam non possent exercere beati homines: nec hoc per aliquam antiquam traditionē habemus. Cumque potestas hæc data sit hominibus præcisè, sine aliqua limitatione statūs, videtur satis probabile, beatos homines in patria, posse Sacramenta ministrare.

52. Angeli de via ordinati. Scribit præterea *sect. 6. num. 14.* de Angelis, quos asserit non esse Ministros ordinarios Sacramentorum, posse tamen eos à Deo in extra-esse Ministros ordinarios determinari, cum dicat: at verò, Sacramento quia Deus non alligavit taliter virtutem suam, bene taliter Ministris Ecclesiæ, quin etiam & Angelis, & men de via beatis possit eandem tribuere potestatem, (ut extraordinario docet *Divus Thomas, & Joannes de Turrecremari: talia vetera. cap. Rom. de Consecrat. dist. 4.* relatus à *Bartholomæo Sibilla in suo speculo peregrin. quest. Decat. ta non essent 2. quest. uncul. 3. cap. 7.*) Ideò dicendum est, ejusdem rationis cum & verbis constarent, posset eadem Sacramenta nostris, quoad taliter instituere, ita ut applicatō eodem sensu formam, si li signō, ab Angelo, per solam intentionem ipsius quidem ver- Angeli, seu voluntatem faciendi, quod Dominus non confusus jubet per illam suam Creaturam facere, videretur, li- rē diceretur is, cui conferretur tale Sacrament- cēt essent e- rum, vel cui applicaretur tale signum, baptiza- jusdem ratio- tus, ordinatus, confirmatus &c. Ast quia no- nis quoad ef- fectum. fectum. fectum.

Angeli non loquuntur verbis, subjungit: non tamen hoc esset, servatō rerum ordine, secundum prius Decretum divinum, quod voluit Sacramentum constare debere rebus, & verbis; sed præter illum ordinem, & secundum aliud decretum novum: in tali casu Sacramentum illud non diceretur esse secundum essentiam ejusdem rationis cum nostris: nam non esset eadem forma, quæ in nostris consistit in verbis: esset tamen ejusdem rationis quantum ad effectum, & etiam quantum ad materiam: & hoc solum voluisse credo Divum Thomam.

In casu tamen, quo revelatum esset, quod *53. Si reve-* aliquis Angelus bonus perficeret aliquod Sa- latum esset- cramentum, tunc illud validum censendum est. *aliquem An-* Super hoc refert *Nicephorus lib. 11. cap. 20.* cita- gelum bo- tus à *Suarez*, historiam Amphilochoj, qui cum in num confe- solitudine vitam monasticam ageret, electus est cisse Sacra- in Episcopum, non tamen est ordinatus ab E- mentum, id- piscopis, sed ab Angelo; Unde Episcopi, qui validum es- ad eum ordinandum convenerant, intelligen- set. tes ipsum per Angelum ordinatum fuisse, ratam habuerant illam ordinationem.

De Angelis malis contrarium tenendum est.

Proinde cum *Martinus Lutherus* etiam dæmo- *54. Angeli* nes, ut Ministros Sacramentorum constituerit, mali non pos- idem *Celestinus Brunus* ei contradicit, sic asse- sunt confice- rendo: non autem sic sentiendum de Angelis re Sacramen- malis, qui sunt Spiritus mendacij, & cum sint ta- perversissimi, nullō modō intenderet procura- re salutem baptizati, quæ est spiritualis regene- ratio, sed facerent intentione decipiendi.

CAPUT VIII.

Quæ intentio requiratur in Ministro, ad validè administrandum Sacramenta.

SUMMARIUM.

- § 5. *Ad conficiendum Sacramenta, requiritur intentio in Ministro.*
 § 6. *An si Minister omnes actiones faceret, quæ ad conficiendum Sacramentum requiruntur, sine tamen intentione conficiendi illud, utrùm conficiat verum Sacramentum, vel saltè utrùm Deus talem intentionem suppleat? exponitur.*
 § 7. *Ad conficiendum Sacramentum, est necessaria intentio ministri ad id conficiendum.*
 § 8. *Solvuntur objectiones intentionis primæ.*
 § 9. *Intentio subsequens formam, non est sufficiens ad valorem Sacramenti.*
 § 10. *Intentio pura, non sufficit ad conficiendum Sacramenta.*
 § 11. *Intendere, quod facit Ecclesia particularis, vel alij boni ministri, sufficit.*
 § 12. *Si minister non habeat finem conferendi gratiam, non invalidat per se Sacramentum.*
 § 13. *Error in intentione circa personam, non invalidat Sacramentum, nisi illam ex suppositione excludat.*
 § 14. *Intentio conditionalis, æquivalens, absoluta, sufficit ad valorem Sacramenti.*
 § 15. *Intentio conditionalis de futuro, irritat Sacramentum.*
 § 16. *In suscipiente Sacramentum validè, requiritur intentio, & fides.*
 § 17. *Peccatum lethale in suscipiente, non invalidat Sacramentum.*

§ 5. *Ad conficiendum Sacramenta, requiritur intentio in Ministro.*

Hic non multùm discurrerem de intentione Ministri, eò quòd si aliqua difficultas te presserit, vide verbò *Intentio*, ubi ex professo de hac scripsi; tamen, ut quæstionem vacuum non relinquam, aliquod dubium solvere hic etiam volo: & quidem primò, quòd requiratur intentio in Ministro, nullus Catholicorum dubitare præsumat, eò quòd hoc ipsum definitum sit in *Conc. Trident. sess. 7. Can. 11.* dicente: *Si quis dixerit, in Ministris, dum Sacramentum conficiunt, aut conferunt, non requiri intentionem, saltè faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit.* Secundò, quòd sufficiat intentio virtualis, quam ego nomino actualem, per se clarum est: quia licèt ex multiplicitate objectorum, quæ mentem distrahunt, ita ut diu in uno puncto indivisibili non possit permanere intuitu specierum, quæ continuò per sensus acquiruntur, unde causant distractionem intellectus, vi cujus ille facilè de una cognitione in aliam migrat: per hoc tamen non sequitur, quòd opus,

quod intentum fuit, non procedat actualiter ab ipsa intentione, prout fusiùs verbò *Intentio* probavi: ergo &c.

Nunc investigatur: an si minister deficeret § 6. *An si Minister omnes actiones faceret, quæ ad conficiendum Sacramentum requiruntur, sine tamen intentione conficiendi illud, utrùm conficiat verum Sacramentum, vel saltè utrùm Deus talem intentionem suppleat? exponitur.* Nunc investigatur: an si minister deficeret § 6. *An si Minister omnes actiones faceret, quæ ad conficiendum Sacramentum requiruntur, sine tamen intentione conficiendi illud, utrùm conficiat verum Sacramentum, vel saltè utrùm Deus talem intentionem suppleat? exponitur.* Nunc investigatur: an si minister deficeret § 6. *An si Minister omnes actiones faceret, quæ ad conficiendum Sacramentum requiruntur, sine tamen intentione conficiendi illud, utrùm conficiat verum Sacramentum, vel saltè utrùm Deus talem intentionem suppleat? exponitur.* Nunc investigatur: an si minister deficeret § 6. *An si Minister omnes actiones faceret, quæ ad conficiendum Sacramentum requiruntur, sine tamen intentione conficiendi illud, utrùm conficiat verum Sacramentum, vel saltè utrùm Deus talem intentionem suppleat? exponitur.*

Prima opinio asserit, talem defectum ministri supplere Deum, sicque talem infantem valide esse baptizatum. Ratio hujus est: quia non creditur, quòd facienti, quod in se est, DEUS de- neget gratiam, cum ex sua infinita misericordia velit omnes homines salvos fieri: nam genitores, qui præsentant infantem baptizandum Ministro malo, faciunt, quod in se est: ergo &c. Tum, quia homo in lege Evangelica est melioris conditionis, quàm in lege naturæ, & Mosayca, cum Christus Dominus illam duram legem solverit, & pro ea instituerit septem Sacramenta, quæ sunt salubriora, & faciliora, prout testatur S. Augustinus in Ps. 33. sed in lege naturali, & Mosayca, genitores non indigebant intentione alienà, ut filij ab originali liberarentur; nam non pendeat circumcisionis valor ab intentione ministri, uti superiùs probavi; ergo neque in lege Evangelica pendet valor Sacramenti ab intentione Ministri. Huic opinioni patrocinatur Bartholomeus ab Angelis in Exam. Confess. de Sacrament. Dial. 31. Paludanus in 4. dist. 6. quest. 2. art. 3. Zanardus part. 1. de Sacram. Bapt. cap. 4. Marius Gallus in summ. Theol. dist. 5. de Sacram. qu. 6.

Secunda opinio docet, esse necessariam intentionem Ministri ad conficienda Sacramenta, ut Sacramenta sunt. Ita definitum est in Trident. sess. 7. c. 11. supra citat: *Si quis dixerit in Ministris, est necessaria intentio faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit; ergo &c.* Tum, quia conficiendum Sacramentum, est intentio faciendi, quod facit Ecclesia, & omnes bonorum morum Theologi hoc affirmant; ergo &c. Tum, quia opposita opinio est valde dubia, an Deus suppleat malitiam, & intentionem Ministri: proinde ne incurramus censuram propositionis primæ, ab Innocentio XI. reprobata, dicendum est, nostram doctrinam.

doctrinam esse tutiorem, & Catholicam. Tum, quia nullibi constat, quod Deus promiserit, vel le supplere intentionem Ministri; ergo &c. Ita sentit etiam *Suarez tom. 3. disp. 13. sect. 2. Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 27. Vasquez disp. 138. cap. 2. Diana part. 3. tr. 4. de Sacram. resol. 17. Quintaventenae tom. 1. de Bapt.*

§ 8. Solvuntur objectiones opinionis prima.

Ad argumenta sententiæ oppositæ, Respondeo 1. *Faciendi, quod in se est, Deus non denegat gratiam*, hoc argumentum nimis probat: nam ex hoc sequeretur, quod si pœnitens confiteretur Sacerdoti, qui non haberet intentionem ipsum absolvendi, adhuc esset bene absolutus: imò si quis fingeret se esse Sacerdotem, & illi pœnitens confiteretur, adhuc censeretur valide absolutus, quia Deus suppleret intentionem, & defectum talis Ministri illegitimi. Tum, quia idem dicendum esset de Sacramento Eucharistiæ, Confirmationis, Ordinis, Extremæ Unctionis: Imo etiam de Sacramento Matrimonij; quia si contrahentes darent sibi ad invicem solum extrinseca signa contractûs, quanquam internè nullum præstarent consensum, adhuc tale matrimonium reputaretur legitimum in foro interno, quia Deus hunc defectum suppleret: & tamen quis Catholicorum hoc dicet? ergo argumentum nimis probat: igitur nihil. Respondeo, in tali casu *facienti, quod in se est, Deus non denegat gratiam*, scilicet si incidat præcedens casus, tunc Deus suò tempore dabit gratiam extra Sacramentum, vi cujus actum contritionis elicere possit, & sic delebit peccata sua: nam cum Deus velit omnes homines salvos fieri, tantam in ipso habeo spem, ut non solum charos suos, verum etiam perfidos subinde illuminet, & internè moveat, & compungat ad pœnitentiam, per quam redeunt ad gratiam.

Ad aliud argumentum, quod dicit: homo in lege Evangelica est melioris conditionis, quàm in lege Mosayca: ergo cum infantes salvarentur, & ab originali liberarentur per circumcisionem, sine intentione aliena, & illius valor non penderet ab intentione Ministri; ergo neque in lege Evangelica. Respondeo: etiam hoc argumentum nimis probat: quia ex illo sequeretur, quod defacto fœmellæ, vel alij infantes, si in utero matris morerentur, adhuc salvarentur in fide parentum sine baptismo, eò modò, quò in lege Mosayca hujusmodi fœmellæ in fide parentum, vel aliqua oratione pro ipsis oblata, salvabantur, ex quo sequeretur, quod in lege Evangelica pro fœmellis non esset necessarius Baptismus, necessitate medij ad salutem, quod hæreticum est dicere, & expressè hæc opinio subest censuræ propositionis primæ, ab *Innocentio XI. reprobata*; ergo &c.

§ 9. Intentio subsequens formam, non est sufficiens ad valorem Sacramenti.

Hinc 1. intentio immediatè subsequens ad prolationem formæ, non videtur sufficere ad valorem Sacramenti. Ratio est: quia intentio ex natura sua habet hoc, quod debeat præcedere illi, quod intenditur; ergo non sufficit, si subsequatur.

60. Intentio

Hinc 2. si minister solum attenderet ad id,

quod facit in Sacramento, non conficeret verum *pura, non sufficiens* Sacramentum. Ratio est: quia attentio non *ficit ad conficiendum* est intentio, cum hæc sit solum actus intellectûs, *ficiendum Sacramenta* non voluntatis.

Hinc 3. sufficere, ut Minister intendat face- *61. Intenderet* re, quod una Ecclesia particularis intendit face- *quod facit* re, dummodo sit vera Ecclesia, vel quod alij vi- *Ecclesia particularis, vel* ri, & boni Sacerdotes faciunt. Ratio est: quia *hujusmodi intentiones* intentionem Christi, & Ecclesiæ. Ita *Cassensis tr. 21. disp. 5. sect. 6. n. 64.* nistri, sufficit.

Hinc 4. non invalidari Sacramentum, si mi- *62. Si Minister non habeat finem consequendi gratiam, sed non habet finem* nister non habeat finem consequendi gratiam, *beat finem* vel remissionem peccatorum, dummodo inten- *dat conficere Sacramentum, & quod facit vera conferendi* dat conficere Sacramentum, & quod facit vera *Ecclesia. Nam hic casus sæpius contingit cum gratiam, non* Ecclesia. Nam hic casus sæpius contingit cum *idiotis, qui nesciunt, quid conferant Sacramen-* invalidat per- ta, & tamen dum ineunt v. g. matrimonium, *se Sacramen-* verum Sacramentum conficiunt, ergo &c. Tum, *tum,* quia gratia non pendet à voluntate ministri, sed à Deo, qui mediante Sacramentò, tanquam causâ morali eam confert.

Quæritur: an error in intentione circa per- *63. Error in intentione* sonam, reddat invalidum Sacramentum?

Hoc quæsitum sub distinctione resolvendū *circa personam, nam, non in-* est, si minister intendat eum, quem præsentem *habet v. g. ordinare, confirmare, baptizare &c. validat Sa-* non invalidat Sacramentum, licet persona, cui *cramentum,* hic, & nunc contulit Sacramentum, non sit illa, *nisi illam ex* quam fortasse putaverat. Ratio est: quia in *suppositione* hoc casu, minister practicè applicat intentionem *excludat.* determinatæ personæ, & præsentis: sicque tota vis consecrationis indistinctò modò cadit supra illam personam; ergo est validum Sacramentum. In casu tamen, quo minister præscindendo excluderet absolutè omnem aliam personam, & nullam aliam v. g. baptizare intenderet, præter filium Titij, tunc si substitueretur alius pro filio Titij, tale Baptisma esset invalidum. Ratio est: quia intentio, cum sit anima operationum humanarum, non caderet supra illum substitutum infantem, & tantum ex suppositione fuit baptizatus, quæ suppositio in illo non verificatur: ergo &c. Ita sentit quoque *Bonacina tom. 1. disp. 2. qu. 2. punct. 4. n. 2. Graff. 2. part. lib. 1. cap. 3. n. 33. Toletus lib. 2. cap. 20. & communiter alij.*

Quæritur: an intentio conditionalis suffi- *64. Intentio* ciat ad validitatem Sacramenti? Respondeo, *conditionalis* quamvis ad valorem Sacramenti requiratur con- *equivalens* ditio absoluta, quæ sine animi suspensione ca- *absolutè suffi-* dere debet supra materiam, & formam: nihilo- *cit ad valo-* minus, si est intentio conditionis, æquivalens *rem Sacra-* absolutæ, & actuali, seu quæ æquivaleret præ- *menti.* senti, & præteritæ, v. g. si non es Baptizatus, te baptizo: si non es absolutus, te absolvo: hæc sufficit. Ratio est: quia hæc conditio non suspendit valorem Sacramenti, sed realiter confertur personæ præsentis; ergo &c. *Layman lib. 5. tract. 1. cap. 3. num. 13. Suarez disp. 13. seq. 3.*

Quod si Sacramentum confertur cum in- *de futuro, ir-* tentione conditionalis de futuro, erit irritum; *ritat Sacra-* v. g. si mentum.

Fffff

v. g. si restitueris ablata, vel si concubinam egeris, te absolvo. Ratio est: quia in his casibus Minister non habet hic & nunc intentionem conficiendi Sacramentum, sed tantum pro tunc, quando restituet, & ejiciet concubinam; interim perit materia, & forma Sacramenti. Tum, quia non est in potestate ministri, suspendere valorem Sacramenti, cum hic divinitus dependeat; ergo &c. *Reginaldus lib. 26. n. 36. Coninch. qn. 64. art. 8. dub. 2. Fillinius tract. 1. Sylvius, & alij.*

66. In susci-
pente Sacra-
mentum va-
lidè, requiri-
tur intentio
& fides.

Quæritur: quid requiratur in homine ad validè suscipiendum Sacramentum? Respondeo, in homine adulto requiri rectam fidem, & intentionem. Ratio primi est: quia, ut quis possit suscipere Sacramentum, debet esse dispositus: sed qui non habet rectam fidem, non est bene dispositus; ergo &c. Major patet: quia, ut in materiam ligni introducat formam ignis, requiritur dispositio in materia; ergo à pari &c. Minor per se est clara; ergo &c. Ratio 2. partis est: quia non debet Christianus invitus suscipere Sacramentum, ergo requiritur in ipso intentio id suscipiendi. Tum, quia in Ministro requiritur intentio conficiendi Sacramentum, prout patet ex Decis. *Cap. Minores. de Baptism.* ergo etiam in suscipiente. Advertendum tamen est,

quod in tali suscipiente sufficiat etiam intentio talis, quam aliquando habuit, & amplius ipsam non retractavit. Ratio est: quia sufficit intentio dispositiva in suscipiente, ita ut non repugnet ad suscipiendum Sacramentum. Nam quamvis hæc intentio censeatur esse habitualis tantum, est tamen æquivalens actuali, cum defacto, & libere habeatur. In Ministro conficiente ideò requiritur intentio saltem virtualis actualis, quia ille est principium, & causa actionis sacramentalis, non sic suscipiens. Ita colligitur ex *cap. citato Majores. §. fin. de Baptismo. Reiffenstuel tract. 14. de Sacrament. dist. 1. quæst. 4. n. 40.* asserens, esse communem in praxi.

Dixi superius, requiri intentionem in homine adulto ad suscipiendum Sacramentum: ad distinctionem, quia in infantibus, & perpetuo amentibus, nulla requiritur, defectu impotentiae, quam pro ipsis supplet Ecclesia.

Adverte, quod peccatum mortale in susci- 67. Peccatū
mortale in su-
scipiente, non
invalidat Sa-
cramentum.
piente non invalidet Sacramentum, proinde po-
test ordinari, ducere uxorem cum lethali: alit-
er graviter peccat. Dixi, quod non invalidet
Sacramentum Ordinis, quia licet gratia non con-
feratur ordinato, imprimitur nihilominus cha-
racter, qui potest stare cum peccato, eò quod sit
diversæ rationis à gratia; ergo &c.

CAPUT IX.

De Gratia per Sacramenta acquisita.

SUMMARIUM.

68. Omnia Sacramenta novæ legis, conferunt gratiam ex opere operato.

68. Omnia
Sacramenta
novæ legis,
conferunt
gratiam ex
opere operato.

OMnia Sacramenta novæ legis confe-
runt gratiam ex opere operato, dummodo subjecta sint rectè disposita ad illa suscipienda. Ita expressè definitum est contra hæreticos tam modernos, quam vetustos *Messalianos*, prout notat *Bellarminus tom. 3. lib. 2. cap. 2. & Trid. sess. 7. Can. 8.* ubi sic loquitur: *Si quis dixerit, per ipsa novæ legis Sacramenta, non conferri gratiam ex opere operato, anathema sit.* Et *S. Cypr. serm. de Cœna Domini* ait: *Sacramentis inesse æternæ vitæ effectum.* Conc. *Florent. in Decret. Eugenij* de quolibet Sacrament. sic

exprimit: *Per Baptismum spiritualiter renascimur, per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide, renati autem, & roborati, nutrimur divina Eucharistia alimonia; quod si per peccatum a gratia incurrimus animam, per poenitentiam spiritualiter sanamur; spiritualiter etiam, & corporaliter (prout anima expedit,) per Extremam Unctionem: per Ordinem vero Ecclesiæ gubernatur. & multiplicatur spiritualiter, per Matrimonium augetur corporaliter.* Ecce quod Sacramenta etiam specialia gratiæ auxilia nobis conferant. *Abelli part. 2. tr. 1. cap. 1. sect. 5.* Plura de gratia Sacramentorum, vide in quolibet Sacramento in particulari, & in tractatu de gratia & merito, ubi totum, quod desideras, inveniens.

CAPUT X.

De Characteribus Sacramentorum.

SUMMARIUM.

69. Quid est character, & quales causat effectus, notatur.

70. Tria Sacramenta imprimunt characterem, id est, Baptismus, Ordo, & Confirmatio.
71. Solus homo in hac vita degens, est capax Sacramentorum.

Chara-

69. Quid est
character, &
quales cau-
sat effectus,
notatur.

Character in hac circumstantia, ac-
cipitur pro quodam signo spiri-
tuali indelebili, quod in colla-
tione Sacramenti imprimitur a-
nimæ. Sic sentiunt Doctores cum
S. Thoma sect. 63. art. 2. & 3. Scotus 4. dist. 6. qu.
9. dicentes, characterem esse qualitatem quen-
dam spiritualem supernaturalem, quæ tria præ-
fertim efficit in anima, cui imprimitur: videli-
cet confert quandam potestatem spirituales ad
ea peragenda, quæ ad cultum divinum spectant,
quæ potestas est, vel passiva, ut in baptismo, per
cujus characterem redditur homo idoneus ad
alia Sacramenta licite, & valide suscipienda; vel
activa, ut in Ordine, & Confirmatione: per Or-
dinem efficitur homo idoneus ad Sacramenta
alijs administranda; per Confirmationem verò
ad fidem profitendam. Secundum est, quod
hominem Christo Domino configuret, à quo
tanquam summo Sacerdote derivatur omnis po-
testas spiritualis, & ideo, qui characterem aliquò
sacramentali insigniti sunt, Christo Domino si-
miliores efficiuntur præ alijs, qui simili chara-
ctere non sunt insigniti. Tertium denique est,
quòd consignet hominem, eumque ab alijs se-
cernat, qui ejusmodi characterem non recepe-
runt, ita, ut v. g. illi qui characterem sacerdotali
præditi sunt, quovis in loco, vel statu reperian-
tur, per totam æternitatem, ut tales agnosci po-

terunt, & ab alijs distingui. Ita Bellarminus lib.
2. cap. 19.

Tria Sacramenta imprimunt characterem: 70. Tria Sa-
cilicet Baptismus, Ordo, & Confirmatio; de fi-
de est. Ita Trident. sess. 7. Can. 9. Si quis dixerit, imprimunt
in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confir-
matione, & Ordine, non imprimi characterem in id est, Baptis-
anima, hoc est signum quoddam spirituale, & in-
delebile, unde in ea iterari non possunt, anathema Confirmatio.
fit. Tum, quia homo solum per ista tria cense-
tur quodammodo suum statum mutare: primò
ex non baptizato fit baptizatus, ex sæculari fit
Sacerdos &c. Tum, quia hæc tria Sacramenta in
praxi constat, quòd nunquam iterentur, & hæc
remaneant impressa in anima per totam æterni-
tatem, tam in illis, qui sunt in cælo, quàm illis,
qui sunt in inferno: proinde si aliquis his cha-
racteribus insignitus, iterum à mortuis resurge-
ret, non deberet de novo in Sacerdotem conse-
crari, rebaptizari &c.

Quæritur, quis sit capax Sacramentorum? 71. Solus ho-
mo in hac vi-
gentem. Ratio est: quia si est mortuus non il-
lis indiget, ut v. g. si est in cælo, non indiget am-
plius medela Sacramentorum, quia est jam un-
dique sanus, & felix: si est in inferno tamquam
desperatus ea non admittit, quia essent illi fru-
stranea; ergo &c.

CAPUT XI.

De opinione probabili eligenda circa Sacramenta.

*Circa hunc titulum versatur Propositio 1. ab Innocentio XI. reje-
cta, qua sic loquitur.*

Non est illicitum, in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem
de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut peri-
culum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum, utendū
non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

SUMMARIUM.

- 72. † Propositio 1. ab Innocentio XI. damnata per
partes exponitur.
- 73. Differentia inter opinionem probabiliorem, &
opinionem tutiorem, declaratur.
- 74. Opinio tutior, sed minus probabilis, notatur.
- 75. Opinio tutior, & simul probabilior, notatur.
- 76. ✠ Tenetur omittere opinionem probabilio-
rem, versantem circa valorem Sacramenti,
quando opinio minus probabilis est tutior.
- 77. Potest intellectus ex ignorantia aliquam opi-
nionem judicare tutiorem, quamvis à parte rei
talis non est.
- 78. † Non est licitum per se, in collatione Baptis-
mi, Ordinis Sacerdotalis, & Episcopalis, sequi
opinionem probabilem de valore Sacramenti,
relictâ tutiore.
- 79. Solvitur obiectio.
- 80. Si de sola administratione licita Sacramento-
rum agatur, licitum est illa administrare jux-
ta opinionem verè probabilem, relictâ tutiore in
his duntaxat, quæ pendent à Jure humano, non
divino.
- 81. Si adsit gravis necessitas, tunc inter opiniones
probabiles eligere poterit eam, quæ magis favet
saluti animarum, quàm quæ favet integritati
Sacramenti; hæc respectu superioris est minus
tuta.
- 82. Solvitur obiectio.
- 83. † In casu urgentis necessitatis, potest juxta
Fffff a quam-

quamcunque opinionem administrare Sacramenta.

† 84. Etiam juxta opinionem tenuiter probabilem, si urget necessitas, possunt administrari Sacramenta.

† 85. Videtur, quod Confessarius ferme semper administret Sacramentum poenitentiae juxta opinionem probabilem dumtaxat, relictâ tutiore.

† 86. Non licet studio recipere Sacramenta juxta opinionem probabilem, relictâ tutiore.

† 87. An in praxi sit licitum, recedere à formis communibus in administratione Sacramentorum, notatur.

88. An valeat Sacramentum, dicendo locò formæ, ego te baptizo, vel confesco: nos te baptizamus, absolvimus, consecramus, vel ego vos baptizo, vos confesco, si solum una esset persona, exponitur.

89. Quomodo invalidum esset Sacramentum, omit- tendo aliquid ex forma Sacramentali.

90. Unus Minister potest simul, & semel pluribus Sacramentum conferre.

91. Si quis simul, & semel plures baptizaret, absolveret, &c. tunc tot Sacramenta conficeret, quot essent subjecta baptizata, absoluta, &c.

† 72. Propositio 1. ab Innocentio XI. damnata, per partes exponitur.

EX supradicta propositione expressa, nota imprimis illas primas particulas, videlicet: non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore. Hæ particulae solum prohibent collationem Sacramentorum, non eorum receptionem, si strictè intelligantur, prout inferius dicam. Insuper nota: ly nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Ex hoc deducitur, quod Minister Sacramenti non debeat sequi opinionem minus tutâ circa valorem Sacramenti, quando id vetat lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Insuper deducitur secundo, quod si inter Ministrum, & poenitentem esset conventio, sequendi semper opinionem tutiorem, in ministrando Sacramentum poenitentiae, baptismatis &c. deberet Minister id fideliter præstare. Tertiò adverte id, quod sequitur, nimirum: Hinc sententia probabilis tantum, utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis. In hoc dicto, nota particulam tantum, quæ cadit dumtaxat supra Sacramentum Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, & Episcopalis, cum exclusionem aliorum Sacramentorum, & facit hunc sensum: in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis tantum, sententia probabilis utendum non est, sed probabiliori, & tutiore, ergo in aliis Sacramentis licitum est, uti opinione probabilis, prout etiam intelligit Cardenas differt. 2. cap. 1. n. 6.

† 73. Differentia inter opinionem probabilem & tutiorem, nota differentiam inter opinionem tutiorem, & probabilior, Nam probabilitas alicujus

opinionis, provenit ex ipsis rationibus, & argu-
mentis speculativis, ita ut quanto fuerint argu-
menta fortiora in linea probabilitatis, tanto opi-
nio erit probabilior. Securitas opinionis tutioris claratur,
per se præscindit ab omni difficultate speculati-
va, & periculo errandi, saltem quoad substan-
tiam, & tenet viam in administratione Sacra-
mentorum planam, liberam ab omni oppositio-
ne practica. v. g. est opinio probabilior, fundata
in multis argumentis, quod in consecratione
Calicis sufficiat formula: *Hic est Calix sangui-
nis mei*: alit est opinio tutior, asserens de essen-
tia consecrationis calicis esse omnia verba, quæ
in ordinaria formula apponuntur, prout sentit
S. Thomas. Hæc sequens opinio est securior in
conscientia, quia nullò modò exponit periculo
invaliditatis Sacramentum.

Item alia est opinio tutior, sed tamen secun-
dum se est minus probabilis; v. g. tutius est, ac-
cedere ad confessionem contritum, quam attri-
tum dumtaxat: alit quod contritio sit necessaria
pro tali Sacramento suscipiendo, est minus pro-
babile, cum probabilius sit, sufficere solam attri-
tionem: ergo &c.

Eodem modò alia est opinio, quæ simul est
tutior, & probabilior. Sic tutius est, asserere so-
lum panem triticeum esse materiâ Eucharistiæ,
quamvis alij admittant, hujusmodi materiam ef-
se etiam panem ex spelta, est tamen minus tuta,
& minus probabilis.

Ex his collige, quod opinio minus tuta, ex-
ponat probabiliter Sacramentum periculo fru-
strationis, cum præjudicio salutis proximorum,
non sic opinio tutior; itaque de rigore propo-
sitionis damnatæ, renemur omittere opinionem
probabilior, ut si-
probabilior, ut si-
probabilior, ut si-
do opinio minus probabilis esset tutior. Sic licet
v. g. baptizare in juscule, sit opinio speculative
probabilior, quod talis baptismus sit validus,
quam non validus, eò quod juscule sit aqua
naturalis, quamquam alijs cibis alterata: alit
cum tutius sit, baptizare in aqua naturali pura,
debeo omittere juscule, & baptizare in aqua
naturali. Cardenas citatus num. 7. & 13.

Insuper adverte, quod intellectus huma-
nus in duplici suppositione se habere possit, v. g.
potest ex ignorantia invincibili aliquam opi-
nionem judicare tutiorem, quamvis à parte rei
talis non esset; v. g. si urgeret aliquod festum, &
Sacerdos non haberet hostiam triticeam, sed
spelteam, tunc posset judicare, tutius esse, ut con-
secret in hostia speltea, quam omittat sacrum;
si in hoc casu hostia speltea non sit legitima ma-
teria Eucharistiæ, prout opinio tutior à parte
rei judicat, tunc Sacerdos tutius fecisset, si non
celebrasset, eò quod fortè coram Deo nulla fa-
cta sit consecratio; proinde exponit Sacramen-
tum periculo frustrationis; & concurrente tali
circumstantiâ, non obligatur audire Sacrum, aut
celebrare, si desit ei Hostia triticea. Ex his
prænotatis, sequentes formo conclusiones, &
quidem:

Dico

78. **¶ Non** est licitum per se, in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, & Episcopalis, sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore. Ratio est: quia illam opinionem non est licitum sequi, quæ exponit Sacramentum periculo frustrationis, & proximum periculo æternæ damnationis: sed conferre Sacramentum Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, & Episcopalis, cum sola opinione probabili de valore Sacramenti, relictâ tutiore, ita sequetur; ergo &c. Major per se est clara: quia peccatum est, Sacramentum exponere periculo frustrationis, eò, quòd immediatè pugnat contra Religionem, & reverentiam Deo debitam: & quia tenemur sub lethali servare proximum, ne incurrat periculum damnationis, qui fortè non reciperet Sacramentum, si ei collatum esset juxta opinionem probabilem dumtaxat; sicque peccaret, eò, quòd in moralibus perinde est aliquid facere, ac exponere se periculo faciendi, prout notat *Suarez disp. 16. sect. 2.* Tum, quia quotiescunque aliquis operatur practicè, & voluntariè relinquendo, quod bonum, & securum est pro salute proximi, non solum facit contra charitatem ipsius in re gravi, prout hinc contingere potest, exponendo cum periculo amissionis æternæ salutis, verum etiam contra rectam rationem practicam ageret, eò modò, quò quis determinaret ire ad aliam partem Danubij super marcidum, & periculosissimum pontem, qui potest transire super securum, & firmum pontem, vel in tuta navi. Sic etiam Medicus, si habeat medicamentum certum, quò infirmum posset liberare infallibiliter à morte temporali, & ipsi applicaret medicamentum probabile solum, quò relinquit infirmum in periculo mortis, talis Medicus reverà ageret contra rectam rationem, & charitatem, igitur peccaret; quia exponeret infirmum periculo mortis, quem potuisset liberare, si voluisset; ita à pari. Tum, quia Christus instituit Sacramenta, ut hic & nunc medeantur plagis animæ, ad hoc, nè in illis succumbat; ergo si administraretur Sacramentum cum opinione solum probabili, poneretur in periculum amittendi finem institutionis Sacramenti, quia fortasse invalidè administraretur; sicque non prodesset plagis animarum. Nam Sacramentum ad hoc, ut verè conficiatur, requiritur necessariò vera materia, & vera forma: ergo cum probabilis materia, vel forma, non reddat certum Sacramentum: consequenter etiam reddit incertitudinem salutis: nam Sacramenta efficiuntur per modum rei Physicæ, de cujus essentia est vera materia, & vera forma; & si hæc desit, coram Deo tale Sacramentum nullò modò subsistere potest. Tum, quia Sacramentum Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, & Episcopalis, ex intrinseca sua ratione petunt administrari omni meliori modò, quò possunt, nè inde homines pagani, defectu Baptismi, salute periclitentur: defectu Ordinis homo non posset absol-

vere, ac alia Sacramenta administrare. Defectu Ordinis Episcopalis, non posset alios Sacerdotes consecrare: & consequenter, si unus Sacerdos esset dubiè tantum consecratus, tunc solum dubiè absolveret. Ita etiam Episcopus dubiè dumtaxat alios Sacerdotes consecraret, & sic in infinitum: ex quo intolerabilia absurda sequerentur. Tum, quia ait *Augustinus tom. 1. Homilia 41. de Pœnit: Tene certum, & dimitte incertum in articulo mortis; ergo &c.* *Sanchez lib. summ. cap. 9. num. 3. Basilii Pontius lib. 4. de Matrim. cap. 25. num. 8. & 9. Vasquez 1. 2. disp. 63. cap. 2. & 3. Leander de Sacrament. tom. 1. tract. 1. quest. 14. Vericelli tom. 1. moral. tract. 2. quest. 26. num. 11. Diana part. 5. tract. 13. resol. 47. & alij,*

Dices contra: possumus in alijs materijs, e- **79. Solvitur** tiam gravibus, sequi opinionem probabilem, re- **objectio.** lictâ tutiore, v. g. si daretur aliquis contractus, qui probabilius est, quòd sit injustus, possum sequi opinionem probabilem tantum, quæ asserit esse justum; vel si rem possideo, quæ probabiliter est mea, tutè eam possum conservare, licet probabilior opinio sit opposita, quæ asserit non esse meam; ergo possum sequi etiam opinionem probabilem in administratione Sacramentorum, relictâ probabiliore, & tutiore. Respondeo: transeat antecedens; si opinio versatur circa actionem, nego consequentiam, quia in materia Sacramentorum, est ratio specialis, quæ si relinqueret opinionem tutiorem, tunc exponeret Sacramentum periculo frustrationis, quod non solum contra justitiam, verum etiam contra charitatem, & Religionem Sacramenti vergeret.

Dico 2. Si agatur de sola administratione li- **80. ¶ Si de** cita Sacramentorum, tunc non est illicitum, illa sola admini- **stratione lici-** administrare juxta quamecunque opinionem ve- **ta Sacramen-** stratione probabilem, relictâ tutiore, dummodo con- **torum aga-** suetudo, & usus Ecclesiæ id permittat, (excep- **tur, licitum** tò in illo, quod ad Jus divinum spectat, de valo- **est illa admi-** re Sacramentorum, & essentia illorum, quia **strare juxta** defectus horum ab Ecclesia suppleri non pos- **opinionem** sunt.) Ratio nostræ conclusionis est: quia quo- **verè probabi-** tiescunque quis operatur juxta rectam rationem, **lem, relictâ** non peccat: sed qui administrat Sacramenta **tutiore, in his** juxta opinionem probabilem, versantem circa **dumtaxat,** licitum, operatur juxta rectam rationem; ergo **quæ pendent** non peccat: Major per se est clara. Minor pro- **a jure huma-** batur: quia qui administrat Sacramenta juxta **no, non divi-** opinionem probabilem, format sibi judicium **no.** ultimum, certum, & practicum, quòd hic & nunc sibi liceat juxta talem opinionem administrare Sacramenta; ergo prudenter, & juxta rectam rationem operatur; ergo &c. Tum, quia est opinio probabilis, posse simplicem Sacerdotem moribundum absolvere, etiam præsentè propriò Parochò ægroti: sed hanc opinionem licet simplici Sacerdoti sequi in tali casu, quamquam tutius est, ut infirmus in tali circumstantia à proprio Parochò absolvatur; hoc non obstante infirmus censetur bene absolutus; siquidem illa,

quæ pendent à Jure humano, ab Ecclesia defectus illorum suppleantur, prout in hoc casu contingit, in quo suppletur jurisdictio simplicis Sacerdotis. Tum, quia multoties evenit, quod post celebratum Matrimonium in facie Ecclesiæ, discooperatur ab uno contrahente impedimentum dirimens, ignorante aliò; & tamen permisum est, ut talis dispensatione obventâ, si timeat grave scandalum: vel nè alter à matrimonio resiliat, si impedimentum resciret: in hoc casu, si conscius impedimenti consensum novum ab ignorante habere non possit, tunc si hic amplectatur consciam impedimenti affectu maritali, poterit iste in tali circumstantia renovare consensum, qui sufficit ad ratificandum Matrimonium, uti probavi *verbò Matrimonium*. Ecce quod hæc opinio sit minùs tuta, & tamē subsistit valor matrimonij; ergo licitum est, administrare Sacramenta juxta opinionem probabilem, relicta tutiore, si consuetudo Ecclesiæ id permittat. Hanc conclusionem bene nota, me dixisse, *si usus Ecclesiæ permittat, posse licitè administrari Sacramenta juxta opinionem probabilem, relicta tutiore*; per quod excludo omnem opinionem speculativam: nam non est licitum illas ad praxim deducere, si aliunde pro præterito ab Ecclesia non fuit earum usus admissus: sæpius enim est aliquod speculativè probabile, quod practici illicitum erit. *Lugo de Pœnit. disp. 7. sect. 13. n. 273. Medina 1. 2. quæst. 19. art. 6. Prædicatorum. 1. Theol. moral. cap. 1. quæst. 6. n. 6. Serra 1. 2. tom. 2. quæst. 19. art. 6. dub. 4. quos citat Matthæus de Moya tract. de Opinion. probab. quæst. 9. n. 4. & sequent.*

Ex supradictis conclusionibus quæri potest, quæ opinio sit tutior, an quæ favet integritati Sacramenti, an quæ favet utilitati suscipientis Sacramentum? supra quod respondeo, &

81. † Si adfir-
gravis neces-
sitas, tunc in-
ter opiniones
probabiles eli-
gere poterit
eam, qua ma-
gis favet sa-
luti anima-
rum, quam
qua favet in-
tegritati Sa-
cramenti; hæc
respectu Su-
perioris, est
minus iuta.

Dico 3 Si occurrat casus, in quo tam inte-
gritas Sacramenti periclitaretur, quam salus
proximi; id est, si tam frustratio Sacramenti ti-
meatur, quam damnatio proximi, tunc tenenda
est opinio, quæ potius saluti proximi favet, quam
quæ integritate Sacramenti; hæc enim in hac
circumstantia est tutior. Ratio est: quia peri-
culum nullitatis Sacramenti, postponendum
est periculo amittendæ salutis proximi: ergo
potius eligenda est opinio, quæ favet proximo,
præ alia &c. Antecedens probatur: quia omne
medium debet cedere suo fini, propter quem tale
medium positum est; sed Sacramenta sunt insti-
tuta à Deo, tanquam media conducentia ad sa-
lutem proximi, & salus proximi est finis; ergo
periculum nullitatis Sacramenti, postponen-
dum est periculo amittendæ salutis proximi;
minor per se est clara, quòd scilicet Sacramen-
ta sint instituta in favorem, & utilitatem homi-
nis, non è contra homo propter Sacramenta,
uti docet S. Thomas 3. parti. quest. 61, De majore
nulla est difficultas, quia medium respectu finis,
est quid consequens, sicque debet potius expo-
ni periculo nullitatis Sacramentum, quòd est

medium, quàm salus æterna hominis, quæ est finis. Nã potior habenda est ratio necessitatis, quàm reverentia Sacramento debita, strictius namque obligat charitas, quàm Religio, ait Vasquez cum Diana part. 2. tract. 13. resol. 2. & part. 3. tr. 13. ref. 9. Bonacina, Sanchez, citati à Biesman de Virtut. Theol. fol. 3. n. 1.

Obijcies contra: si in casu necessitatis lice- 82. *Solutio*
at sequi opinionem probabilem relictâ tutio- *objectio.*
re, tunc ideo: quia Minister in tali circumstan-
tia adjecto suo ultimò judiciò practicò, existimat
se verum conficere Sacramentum, (alias si pu-
taret non verum efficere Sacramentum, tunc
peccaret, eò quòd sciret se facere injuriam in-
tegritati illius, & sic talis actio esset omnino
frustranea, eò quòd neque prodesset proximo
indigenti,) sed etiam extra necessitatem potest
adjicere suum judicium practicum, sequendo
opinionem probabilem, relictâ tutiore; ergo
&c. Sed hoc non: ergo &c. Respondeo, verum
esse, quòd etiam extra necessitatem probabili-
ter conficeret Sacramentum, hoc tamen est ma-
gnæ imperfectionis; nam si possit conficere Sa-
cramentum pro certo, & infallibiliter, quod ver-
git in honorem, commendationem, & reveren-
tiam Sacramenti, ac in magnam utilitatem pro-
ximi, cùm vellet tantum probabiliter succurre-
re necessitati proximi, & postponere certam va-
liditatem probabilitati, quod est notabilis im-
perfectionis; sic miles urgente utilitate potest
se licet exponere periculo vitæ, pro tuenda Pa-
tria, non tamen, si non urgeat necessitas; er-
go &c.

Dico 4. In casu tamen, quo premit necessi-
tas, potest juxta quamcunque opinionem ad-
ministrare Sacramenta, v. g. si non habeatur
aqua naturalis pro baptizando infante moribun-
do, habetur tamen lixivium, jusculum, vel a-
qua rosacea, tunc potest baptizare in una ex his
materiis, cum periculo nullitatis Sacramenti. Ra-
tio est: quia fortè talis Baptismus coram DEO
est validus: eodem modò si quis non sciret ali-
am formam pro baptizando, quàm v. g. hanc:
*Ego te baptizo in nomine Genitoris, & geniti, & pro-
cedentis ab utroque.* Tum licet extra periculum
non liceat eâ uti, bene tamen in periculo: sic
quoque si moribundus non posset exprimere
sua peccata, & daret signum doloris, tunc non
licer extra necessitatem ipsum materialiter in-
confessum absolvere: in hac verò necessitate de-
bet Confessarius ipsum absolvere: Insuper si Lai-
cus extra necessitatem baptizaret, peccaret: non
sic urgente necessitate; ergo &c.

In præcedentibus, & similibus casibus, pro
rectè administrando Sacramenta, adverte, sem-
per debere administrari juxta aliquam opinio-
nem probabilem, quæ Sacramento faver, si-
postea talis opinio sit verè probabilis, si-
lùm tenuiter probabilis, nihil refert: nam si tu-
tior haberi non possit, jam sufficit tenuiter pro-
babilis, vi cujus Minister format judicium præ-
dicum, licere in tali circumstantia, se illi confor-
mare

mare. Tum, quia non videtur Deus, ubi agitur de periculo aeternae salutis proximi, velle in simili casu reputare in culpam huiusmodi administrationem Sacramenti. Tum, quia in his circumstantiis non relinquitur opinio tutior, cum impossibile sit pro hic & nunc illam habere; igitur nulla fieri videtur irreverentia Sacramento, à qua ipsa necessitas excusat. Hæc opinio est tuta in conscientia, & immunis ab omni censura propositionis primæ ab *Innocentio XI. reprobatae*. ergo &c. *Zannerus de Celebrat. & confect. sacrament. fol. 19. respons. 1.*

§ 7. Videtur, Eodem modò, dum Confessarius absolvit quod Confessarius ferme recta dispositione poenitentis, sive defectu contritionis, aut attritionis, vel integræ confessionis; hæc cognitio probabilis, quamvis veretur circa valorem Sacramenti, cum sit de essentialia Sacramenti dolor, & confessio formaliter integra, nihilominus huiusmodi absolutio non obstat Decreto *Innocentij XI.* quia non utitur absolute, dumta solvendo opinione probabili, relicta tutiore, cum in tali casu impossibile sit eam ponere; nam cognitio confessarii tendit in dictum poenitentis, & in alia signa externa ejusdem, quæ sunt fallibilia; & ideo non potest aliter operari, nisi juxta cognitionem facti probabilem, per hoc tamen non relinquit tutiorem: quia nunquam potest esse certus de bona dispositione poenitentis, si excipiam articulum mortis, & sic si deberet ponere tutiorem, ferme nunquam posset absolvere poenitentem propter periculum frustrandi Sacramentum, quod tamen praxis contrarium docet; ergo &c. *Cardenas dissert. 2. c. 3. n. 25. & 26.*

Si quis recipere vellet Sacramenta juxta opinionem probabilem, relicta tutiore, talis opinio, quam hic & nunc sequeretur, licet expresse recipere Sacramenta non damnetur in Decreto *Innocent. XI.* eò quod sacramentum, propositio prima ab eo expulsa loquatur solum juxta opinionem de administratione, non de receptione: nihilominus tamen damnatur virtualiter, quia est incommensurabilis cum prima propositione; nam si tutiore, semel admitteretur, posse licite v. g. Titium suscipere Sacramentum poenitentiae, etsi sit indispositus, infertur consequenter: ergo & licitum etiam erit ipsi, taliter administrare illud; quia suscipere, & administrare ita sunt connexa, ut unum sine altero esse nequeat; ergo si unum liceat, & alterum licebit, consequenter cum administrare sub censura non possit, sequitur necessario, opinionem, docentem posse recipere Sacramenta juxta opinionem probabilem, relicta tutiore, esse virtualiter damnatam. Tum, quia frustraretur fructus Sacramenti, qui in favorem recipientium institutus est; ergo &c. *Cardenas dissert. 2. cap. 4. n. 37. & 38. & Suarez tr. 4. in 3. part. disp. 27. sect. 6.*

Non est licitum sub mortali attentâ prohibitionem Decreti *Innocentij XI.* administrare baptismum in digito, aut in alia parte minima corporis, aut in solis capillis, aut in pelle secundina infantis involuti, extra casum necessitatis, nec in succo herbarum, juscule cocto, lixivio, cervisia, aqua rosacea, imò nec in aqua ex sale resoluta. Ratio est: quia hæc est opinio minus tuta, versans circa valorem Sacramenti. Si tamen urgeat necessitas, aliter dicendum est.

De Formis Sacramentorum.

SUMMARIUM.

87. † An in praxi sit licitum, recedere à formis communibus in administratione Sacramentorum.
88. An valeat Sacramentum, dicendo locò formæ, ego te baptizo, vel confesco, nos te baptizamus, confsecramus, vel ego vos baptizo, vos confesco, si solum una esset persona, exponitur.
89. Quomodo invalidum redderetur Sacramentum, omittendo aliquid ex forma Sacramentali.
90. Unus Minister potest simul, & semel pluribus Sacramentum conferre.
91. Si quis simul, & semel plures baptizaret, absolveret &c. tunc tot Sacramenta conficeret, quot essent subjecta baptizata, absoluta &c.

87. † In praxi non est licitum, recedere à formis communibus in administratione. Sic Paludanus pro Sacramento poeniten-

tiae admittit sufficere formam unicam particularem absolvo: alit in praxi rejiciendam esse. Eodem modò idem est dicendū in speculatione absolveris, vel absolvetur à me, quam absolvo te, Sic idē est, in baptizari à me, vel baptizatur, quam ego te baptizo. Insuper idem est in lingua latina dicere: ego te baptizo, quam in lingua Germanica. Ich tauff dich; aut in lingua Illirica, iest ta Kerstim; & tamen in hac lingua mihi bene nota, ly ta Kerstim, sonat tantum, te Christianizo; seu te facio Christianum, non te baptizo, aut te abluo: ideo hæc & similes formulæ, quamquam in speculatione nullum sit periculum ipsas amplecti, eò quod non vergant in præjudicium animarum, sicque pro libitu Doctores poterunt de illis disputare. At si attendamus praxim, absolute ab illis discedendum est: siquidem in hoc tribunali agitur de salute animarum, proinde nunquam à communi, & tuta sententia recedendum est, nè incurrat periculum incidendi in censuram *Innocentij XI.* Nota, quod superius dixerim absolveris, & absolvetur, baptizaris, vel

ris, vel baptizetur in comparativo, vi cuius Sacramentum exponitur periculo frustrationis: nam si in indicativo præsentis diceretur: *absolvitur à me*, vel *absolveris*, *baptizaris*, vel *baptizatur à me*, aliter philosophandum est, eò quòd hæc forma idem dicit, quòd latina, & hæc est vera forma græca, non prima.

88. An vale- Caveat præterea Sacerdos in administran-
at Sacramen- dis Sacramentis mutare pronomina, ut v. g. lo-
tum, dicendo cò ego te baptizo, dicere, *nos te baptizamus*, quia
locò formæ, si attentatur sermo politicus alicujus Prælati ex
ego te bapti- majoribus, qui loco ego, solent se nominare nos,
zo, vel conse- licet talis baptizaret per illam formam; quia
cro, nos te ba- nos te baptizamus in sensu politico, idem sonat,
ptizamus, ab- ac ego te baptizo. Sic Bonaventura in 4. dist. 5.
solvimus, cò- Lublinus 1. part. verb. Baptif. num. 1. Bannius
secramus, vel de Bapt. quest. 2. distinct. 5. Leander tom. 1. tract.
ego vos bapti- 2. disp. 3. quest. 4. Angelus verbò Bapt. num. 4.
zo, vos con- Nihilominus tamen suadeo, ut nullus à com-
secro, si solum muni formula divertat. Tum, quia modò tam
una esset per- Nunciij Apostolici, quàm alij Principes Episco-
sona, exponi- pi, dum administrant Sacramenta, non alià for-
tur. mâ utuntur, quàm communi. Ità etiam, nè
quis præsumat, si alicui magno Principi admini-
strare debeat Sacramenta, mutare formulam, v. g.
ego vos absolvo: vel ego vos consecro, vel vos ba-
ptizo &c. sed simpliciter dicat, ego te absolvo, te
baptizo &c.

89. Quomo- Attendat præterea quivis, nihil omnino o-
do invalidum mittere de formis Sacramentorum: nihilomi-
esset Sacra- nus tamen, si quis omitteret aliquam particulam
mentu, omit- accidentalem, qualis est illa *enim*, quæ ponitur
tendo aliquid in formæ Eucharistiæ, talis peccaret, sed venia-
ex forma liter duntaxat, nec per hoc obstatet valori Sa-
Sacramen- cramenti. Quòd si omitteret essentialem par-
tali. ticulari, non solum peccaret lethaliter, verum
etiam nullum conficeret Sacramentum: Imò si
talis voluntariè omitteret particulam acciden-
talem tantum, putans esse essentialem, requisi-
tam ad valorem Sacramenti, talis peccaret mor-
taliter, & nullum conficeret Sacramentum. Ra-
tio est: quia licet talis forma per se sit suffici-
ens ad Sacramentum, nullum tamen conficit,
quia hujusmodi Minister, non censetur habere
requisitam intentionem ad conficiendum Sa-
cramentum. Quòd si omitteret particulam ef-
ficientem, quam existimat esse accidentalem,
nullum conficeret Sacramentum, per hoc ta-
men non peccaret lethaliter, sed venialiter tan-
tum, propter ignorantiam invincibilem. Ita sen-
tit quoque Cabrera 3. part. de Sacrament. quest.
60. art. 8. disp. 2. citatus à Diana part. 2. tr. 17.
ref. 14.

90. Unus Mi- Quæritur: an unus possit simul, & semel, plu-
nister potest ribus Sacramentum conferre? Ratio difficul-
simul, & se- tatis se tenet solum penes materiam, & formam.
mel pluribus Inprimis est difficultas ex parte formæ, quia
Sacramen- una, & indivisibilis forma non censetur posse
tum confer- cadere supra plura subjecta, quorum quodvis
re. recipere exigit integrum Sacramentum: cum
una forma conficiat tantum unum Sacramen-
tum, non plura pro numero subjectorum; ergo
&c. Ex parte materiæ eadem est difficultas,

quia sicut una forma non potest correspondere pluribus subjectis: ita nec una materia, per unam actionem posita. His non obstantibus,

Respondeo: unus minister potest simul, & 91. Si quis si-
semel pluribus Sacramentum conferre. Ratio mul, & semel
est: quia quotiescunque adest applicatio formæ plures bapti-
ad materiam, à legitimo ministro facta, tunc va- zaret, absol-
lidum conficitur Sacramentum: sed si plura sub- veret &c.
jecta sunt, v. g. baptizanda, ut Petrus, Paulus, Tunc tot Sa-
Joannes, & minister profert formam, dum a- cramenta
spergit super illa aquam, dicendo: ego vos bapti- conficeret,
zo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti; quot essent
hic applicatio datur formæ ad materiam, à legi- subjecta ba-
timo ministro facta; ergo hi omnes verè sunt ptizata, ab-
baptizati. Me explico: hæc forma, ego vos bapti- soluta &c.
zo in nomine Patris &c. est virtualiter multiplex,
& æquivaleret huic: ego baptizo Petrum, ego ba-
ptizo Paulum, ego baptizo Joannem, sicut v. g.
dum Cæsar concedit Viennensibus aliquod pri-
vilegium, dicens: ego vobis concedo tale privilegi-
um, tunc tota substantia privilegij, non solum
cadit supra universitatem Viennensem, verum e-
tiam supra singulos in particulari: sicque hæc
propositio, ego vobis concedo privilegium, æ-
quivaleret his singularibus, & Civi Viennensi A.
& Civi B. & Civi C. concedo privilegium: ita à
pari, ego baptizo Petrum, & baptizo Paulum
ergo &c. In Ordine ad materiam nulla pariter
incurrit difficultas, quia tot sunt materiæ distin-
ctæ, quot sunt subjecta baptizata, nam supra
quodlibet subjectum cadit aliqua guttula aquæ,
quæ abluit baptizandum: ergo tot sunt materiæ,
quot sunt distinctæ ablutiones; consequenter
verum est, unum posse simul, & semel pluribus
Sacramentum conferre.

Ex prædicta quæstione dubium oriri posset,
quot ergo in tali Baptismo sint Sacramenta?
Respondeo, si individuatio materiæ, & formæ à
subjectis baptizatis desumatur, tunc tot sunt Sa-
cramenta, quot individua baptizata fuere; quia
supra quodlibet individuum tota materia, & to-
ta forma sibi correspondens, cecidit; ergo &c.
Tum, quia in actibus Apostolorum legitur,
quòd S. Petrus unicâ die quinque millia homi-
num baptizaverit; qui, cum non potuerit præ
multitudine omnes sigillatim baptizare, tunc
difficultas non est, quòd unicâ asperzione simul,
& semel plures baptizaverit: Et magis confir-
matur præcedens quæsitum, ex Historia Hollan-
dica de quadam Comitissa, quæ cuidam scæminæ
pauperi objurgaverat, eò quòd geminos genu-
erat; hæc objurgationem ægrè ferens, reci-
procè Comitissæ imprecata est, ut tot pareret fi-
lios, quot sunt dies in anno: ita paulo post con-
cepit, & peperit 365. infantes, qui conjunctim
in una pelvi positi, & simul baptizati fuerunt, ac
paulò post mortui; ergo &c. Huc opinioni
adhæret S. Thomas quest. 66. art. 5. art. 4. Henri-
quez lib. 1. cap. 7. num. 5. Bonacina disp. 2. quest.
2. punct. 4. num. 21. Dicastillo disp. 1. num. 136.
Trullench lib. 2. cap. 1. dub. 4. num. 16. Leander
tom. 1. tract. 2. disp. 2. disp. 4. quest. 12. Diana
part. 9. tract. 6. resol. 10. Huic tamen adverte
sen.

Sententiam hanc licitum non esse sequi, nisi in necessitate, prout quotidiana experientia docet: quod si huiusmodi necessitas urgeret, ut

v.g. in naufragijs, conflictibus exercituum, tunc plures simul, & semel absolvere poterit, uti notavi verbò Absolutio, Confessio, &c.

CAPUT XII.

An liceat fingere, seu simulare administrationem, & receptionem Sacramentorum.

Propositio 29. ab Innocentio XI. rejecta, sic se habet.

Urgens metus gravis, est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

SUMMARIUM.

92. Fictio civilis in recipiente Sacramentum, notatur.
 93. Fictio Sacramentalis in recipiente Sacramentum, notatur.
 94. An recedente fictione per poenitentiam factam, Sacramentum receptum conferat suum effectum, id est, gratiam, in illis Sacramentis, in quibus imprimitur character.
 95. An si Sacramentum Eucharistia cum fictione reciperetur, conferat gratiam, notatur.
 96. An omnia Sacramenta cum fictione suscepta si hac recedat, causant effectum gratia sanctificantis.
 97. † Propositio 29. ab Innocentio XI. damnata notatur.
 Simulatio formalis, & materialis describitur.
 98. Simulatio materialis, alia est, culpabilis, alia non.
 99. † Tam simulatio formalis, quam materialis, in administratione Sacramentorum, est damnata.
 100. † An possit Sacerdos metu mortis fingere consecrationem panis in platea vendentis, non tamen in odium fidei.
 101. † An possit Sacerdos loco forma consecrationis panis pronunciare alia verba per modum consecrationis, ad fugiendam mortem.
 102. † An possit Sacerdos administrare hostiam non consecratam, cum intelligentia sumentis.
 103. † An possit Sacerdos sacram communionem peccatori fingere se dare, cum intelligentia ipsius; scilicet accipit consecratam hostiam, quam denuo ex dexteritate reservat.
 104. † Non licet Confessario simulare absolutionem in Confessione.
 105. † Si Confessarius inveniat poenitentem indignum absolutione, tunc debet aliquam orationem indifferentem submissa voce recitare, ne circumstantes advertant negatam absolutionem.
 106. † Si poenitens vellet occidere Confessarium, quia negat sibi absolutionem, quid, & qualiter se

debeat gerere in danda ipsi absolutione, notatur.

107. † Si quis accedat Confessarium genus flexus ante ipsum, ex animo tractandi aliquod negotium indifferens à confessione, per quod intendit decipere circumstantes, peccat.
 108. Si quis accedit Confessarium genus flexus ad tractandum negotium indifferens, sine animo decipendi circumstantes, non peccat.
 109. Matrimonium Christianorum, resultat ex ratione Sacramenti.
 110. Matrimonium Christianorum defacto probabile est, includere semper rationem Sacramenti.
 111. † Si quis simulando, & fecte contraheret matrimonium, ut est Sacramentum, peccaret graviter.
 112. Si quis ex metu gravissimi damni, simularet, seu fingeret contrahere matrimonium, ut est contractus humanus, non peccaret.

Fictio in praesenti materia, dupliciter summi potest: alia enim est civilis, vix in recipiente Sacramenti: unde si quis accederet fecte ad baptismum, fingendo se velle baptizari, & defacto curaret se abluí, interne vero non vellet suscipere Baptismum, talis non solum graviter peccaret peccato sacrilegij, sed nec reciperet Sacramentum, nec characterem baptismi.

Alia est fictio Sacramentalis, quae consistit in aliqua indispositione recipientis, & haec sub- dividitur in negativam, & positivam, fictio positiva est, quae quis intendit cum aliquo peccato Sacramentali recipere Sacramentum, & si illud recipit, tunc verum Sacramentum recipit, & characterem illius, si tale est ex illis tribus, quae imprimunt characterem, prout est Baptismus, Confirmatio, & Ordo. Unde si v.g. Turca habeat intentionem suscipiendi baptismum, & defacto cum vera intentione suscipiat, aut cum noluerit relinquere suas concubinas, nec de peccatis pra-

tatis præteritis dolore, tunc hic est verè baptizatus, ac recepit characterem Baptismi, non verò gratiam, imò lethaliter peccavit: quia accessit indispositus ad Sacramentum. Fictio negativa est, v. g. si quis cum intentione reciperet Sacramentum, & ex alia parte indispositus, aut talis indispositio est ipsi invincibiliter involuntaria, vi cuius, intuitu huiusmodi receptionis, excusatur à peccato, hoc tamen non obstante nullam reciperet gratiam Sanctificantem. Nunc

94. *An recedente fictione per pœnitentiam factam, Sacramentum receptum conferat suum effectum, id est, gratiam sanctificantem?* Est opinio asserens, si Baptismus, Confirmatio, & Ordo, cum fictione Sacramenti recipiatur, tunc ista recedente, causat Sacramentum suum effectum gratiæ sanctificantis. Ratio est, quam dat *Cajetanus*: quia in his tribus Sacramentis imprimitur character, & recedente fictione, per characterem producit gratia sanctificans. Ita etiam sentit *S. Augustinus lib. 1. de Baptismo, cap. 12. Reiffenstuel tract. 9. de Sacramentis, distinct. 2. quest. 4. num. 54. & 55. Sylvest. in 4. quest. 69. art. 10.*

95. *An si Sacramentum Eucharistiæ nulla absolute est difficultas: nam si quis illud cum fictione recipiat, nullum absolute participat effectum gratiæ sanctificantis, imò graviter peccat peccato sacrilegij: quia, qui manducat eam carnem, & bibit meum sanguinem indignè, iudicium sibi manducat, & bibit: testatur Apostolus 1. Corint. cap. 11.* Aut si species Sacramenti Eucharistiæ adhuc in stomacho permaneant, & interim pœniteat peccatorem, de peccato commisso in ficta receptione Sacramenti, tunc recipit gratiam sanctificantem: quia species incorruptæ in stomacho, eundem effectum præstant, quem præstarent, si defacto cum debita dispositione reciperentur. Ita sentit etiam *Caramuel in sua Theol. Fundamental. de Sacrament. lib. 3. art. 11. &c.*

96. *An omnia Sacramenta cum fictione suscepta, & cum fictione ista recedente, causare suum effectum gratiæ sanctificantis, prout expresse docet Cabrera de hæc recedat Sacrament. quest. 69. art. 10. disp. 4. num. 9. peccarent effectum gratiæ sanctificantis.* Non desunt Doctores, qui positivè docent, omnia Sacramenta cum fictione suscepta, & cum fictione ista recedente, causare suum effectum gratiæ sanctificantis, prout expresse docet *Cabrera de hæc recedat Sacrament. quest. 69. art. 10. disp. 4. num. 9.* peccarent effectum gratiæ sanctificantis. *Caramuel*, quia non est major ratio de uno Sacramento, quam de alio: ergo si recedente fictione Baptismus, Confirmatio, Ordo, &c. conferunt suum effectum gratiæ: igitur & alia Sacramenta; hæc opinio valde commendat dignitatem Sacramentorum. Nihilominus tamen mihi probabilius videtur contrarium; nam in Sacramentis, quæ conferunt characterem, & in Sacramento Eucharistiæ, in casu proposito, adest specialis ratio, prout ex suprapositis rationibus manifestè patet: ergo &c. quæ convincit, recedente fictione conferri gratiam, non sic in alijs Sacramentis.

† 97. *Propositio 29. ab Innocentio XI. Propositionem 29. ab Innocentio XI. contritam, damnata, notatur.* Hic est locus adjungendi materiæ prædictæ *Innocentio XI. Propositionem 29. ab Innocentio XI. contritam, damnata, notatur.* quæ sic se habet: *Urgens metus gravis, est causa iusta, Sacramentorum administrationem simu-*

landi: quibus ex verbis nota, damnatum esse dicere metum gravem posse reddere licitam simulationem administrandi Sacramenta: & nota, Simulatio quod simulatio duplex sit: alia formalis, alia materialis. Simulatio formalis est, cum quis per signa externa factorum, vel rerum, significat aliud contrarium illius rei, quam credit. Simulatio materialis est, cum quis dat signa externa factorum, vel rerum indifferentia, ad plura significanda, per quæ præter intentionem quis decipiatur: proinde simulatio formalis semper est peccatum mendacij: quia vult demonstrare rem aliter se habere, quam ille eam intelligat, & cognoscat. Ita S. Thomas 2. 2. quest. 3. art. 1. in corpor.

Simulatio materialis, alia est, quæ ex aliqua circumstantia redditur dolosa, seu culpabilis, ut cum quis simulat se esse Turcam, non ex intentione decipiendi, sed v. g. ob intentionem carius suas merces vendendi. Alia est simulatio materialis, quæ nullam habet circumstantiam culpabilem, aut rem dolosam, ut cum serenissimus Dux Carolus Lotharingia 1683. p. nes Strigonium anhelans confligere cum Turca, circumflecto à tergo monte, & à fronte palude, vi cuius in tali loco inimicum aggredi nequiverat, simulavit fugam, dâns ordinem militi, ut recederet pulsatis tympanis, & tubis, quod factum agminiter fuerat; hoc videns Turca, putans nostros ex timore fugere, & non ex intentione ipsum ex suo forti nido alliciendi, & provocandi ad commodius dimicandum cum Thrace: Turca ingenti impetu movit castra sua contra Cæsareanos, qui intrepidis animis frontem ei verterunt, ac sic inchoata fuit ita cruenta pugna, ut multa millia Turcarum cæsa fuerint. Talis simulatio materialis licita est: quia non fuit intenta à Belliduce Austriaco ex metu, ut Turca putaverat, sed ex vero desiderio congregiendi armis cum ipso. Ita etiam *Josue cap. 8.* excusatur à culpa, qui præcepit Israëlitis fugam ad protrahendum hostem in commodiorem locum pugnandi; non quatenus intendebat illum decipere, sed solum per mittebat deceptionem. Sic Christus Dominus *Lucæ 24.* finxit se longius ire, non, quia intendebat deceptionem duorum discipulorum incredulorum in Emmaus, sed solum illam per mittebat; nam Christi Domini iter fuit, in Cælum ire, & non viâ materiali, uti discipuli autumabant.

Ex dictis oritur quæstio: an tam simulatio formalis, quam materialis in administratione Sacramentorum respiciat circumstantiam viciosam, consequenter ab *Innocentio XI.* damnata? his intellectis,

Dico: contra *Proposit. 29. ab Innocentio XI. † 99. Tam si damnata*: tam simulatio formalis, quam materialis, in administratione Sacramentorum damnatur. Ratio utriusque est: quia tam simulatio materialis, quam formalis affert irreverentiam Sacramentis; ergo utraque damnatur. Antecedens probatur, & quidem de simulatione

formalis est damnata

formali patet, quia si v. g. Petrus Laicus, ex intentione simularet se esse Sacerdotem pro legendo Sacro, uti multoties factum narratur, faceret irreverentiam Sacramentis: ergo &c. De simulatione materiali, patet etiam à pari, quia non est licitum idolo facere reverentiam, vel adolere ei thus, etiam sine intentione adorandi, quod se habet purè materialiter: ergo etiam non est licitum simulare, administrando Sacramenta sine reverentia. Sic dum Sacerdos portat Sanctissimum ad infirmum per plateam, & Petrus omnibus alijs genuflexis, nec genuflecteret, nec deponeret pileum, solum propriæ commoditatis gratiâ, & non ex intentione inhonorandi Sanctissimum: quis excusabit Petrum ab irreverentia debita Sacramento, quamvis ejus simulatio fuerit solum materialis? ergo à pari simulando materialiter administrare Sacramenta, agit contra reverentiam. Tum, quia qui simulat administrare Sacramenta, etiam materialiter, fingit se dispensare merita Christi, cum revera ea non dispensat: sed fingere se dispensare merita Christi, & ea non dispensare, est illudere Christo Domino: ergo &c. Sicut, si quis proferret verba consecrationis, sine intentione consecrandi, peccaret. Ita Innocentius III, ex cap. de Homine, & celebrat. Missarum. non solum, quia decipit astantes ipsius Missæ, sed etiam, quia illudit Deo: &c. Ita Castropallao tom. 1. tract. 2. disp. 1. punct. 13. num. 8. citatus à P. Moya tract. 4. Miscel. de Sacrament. quest. 2. n. 1. contra Antonium de Escobar tom. 1. Theologia moral. lib. 1. sect. 2. problem. 26.

† 100. An Quid si hæreticus metu mortis coeret Sacerdotem, (sed non in odium fidei,) consecrare dos metu omnem panem in foro vendendum? in hoc casu mortis finge- ait Joannes Sanchez in selectis disp. 35. num. 3. re consecra- posse proferre verba consecrationis, absque intentionem panis, tentione consecrandi sine nullo peccato contra in platea ven- Religionem, vel justitiam, & absque nulla mendentis, non daci j labe: habet enim justam causam utendi tamen in odi- æquivocatione. Rationem dat, quia licet per nm fidei, hoc sterneret aliquibus occasionem adorandi talem panem, per hoc hujusmodi adoratio non censetur idololatria formalis, sed tantum materialis, quam Sacerdos vitare non debet cum tanto sui periculo. Sed contra sic argumentatur citatus Moya: Gentiles adorabant Jovem, Martem, Solem, & Lunam, putantes ex ignorantia, ipsis inesse veram divinitatem, & tamen omnes Sancti Patres ipsos idololatrias reputabant; ergo à pari &c.

Ad mox dictum casum, si contingeret, respondet Moya, fideles rationabiliter dubitare, & imaginari sibi poterunt, talem panem fortè non esse consecratum, defectu intentionis violentati Sacerdotis, qui metu mortis solum materialiter verba consecrationis proferre censetur, id est, sine intentione: ex quo vitatur tam idololatria formalis, quam materialis: vitatur formalis, quia non adoratur panis, ut panis, tamquam Deus: vitatur etiam materialis; quia adorari debet tan-

tum sub conditione, id est, si panis est consecratus, adoro: si non est consecratus, non adoro; & sic vitatur omnis error, qui importat idololatriam, quatenus falsè putatur in aliquo esse Deitatem, ubi revera non est; ergo cum hic error in casu nostro non sit, dicendum est, signa externa adorationis, procedere ex voluntate conditionata fidelium, quæ ad materiale idololatriam constituendam non sufficit. Ita discutit P. Moya tract. 4. miscel. de Sacrament. quest. 2. sect. 3. num. 15. & num. 20. ait: in omnibus Sacramentis licitum esse, ex justa causa simulatione uti, proferre verba forma, absque intentione requisita; sed hanc explicationem, licet speculative admitti posse censeam, in praxi verò aliter dicendum est, propter rationes superiores, in conclusione datas: nam semper verum esset, dicere, quod à parte rei vi talis fidei consecrationis, illuderet Deo: ergo &c.

Quod si hæreticus in prædicto casu esset † 101. An ignarus verborum consecrationis, & Sacerdoti possit Sacerminaretur mortem, si non consecraret panem dos loco forvenditioni expositum, tunc Sacerdos ad eva- ma consecrandam mortem, loco verborum consecrationis rionis panis, posset recitare v. g. unum Pater, simulando ma- pronunciare terialiter consecrationem panis, & sic non pec- alia verba caret: quia unum Pater se habet indifferentè per modum ad administrationem, & consecrationem Sacra- consecratio- menti, cum talis Oratio non sit instituta ad com- nis, ad fugi- secrandum. Secundò, quia Sacerdos non in- endam mor- tendit decipere hæreticum, sed solum permittit tem. ejus deceptionem: & si talis panis ab aliquibus fidelibus adoraretur ut consecratus, tales non peccarent, intuitu invincibilis ignorantie.

Quæritur: an liceat Sacerdoti administra- † 102. An re Hostiam non consecratam, etiam cum intel- possit Sacer- ligentia sumentis? Respondeo negativè: quia dos admini- talis simulatio importat saltem externum cul- strare hosti- tum adorationis, v. g. genuflexionis, tunctionis am non con- peccatoris &c. quæ non debetur Hostiæ non consecratæ, sed soli Deo; sicque taliter illi illu- intelligentia deretur, quod est intrinsecè malum. Tum, quia sumentis, daretur occasio idololatriæ. S. Thomas part. 3. quest. 80. art. 6. ad 2.

In casu tamen, quo peccator paratus esset † 103. An Sacram communionem sacrilegè sumere, nè possit Sacer- mala vita ejus discooperiatur, tunc Sacerdos po- dos sacram- terit cum intelligentia peccatoris consecratam Commu- nionem peccato- Hostiam in manum accipere, & fingere se pec- nem peccato- catori porrigere, quam tamen non porrigit, sed ri fingere se ex dexteritate illico ad pixidem eam reponit, dare, cum in- v. g. si Maritus veller occidere uxorem ex su- telligentia i- spicione adulterij, vel concubinatûs &c. Et de psua; scilicet, illo magis confirmatur, eò quod viderit illam ad accipit conse- confessionem accedere, & non communicare, cratam Ho- tunc licet talis scemina non esset absoluta, pote- stiam, aliam- rit alloqui Confessarium, ut ipsam communica- verò non con- re fingat modò supradictò: nam in hac circum- secratam ed- stantia Sacerdos non dat causâ idololatriæ, cum porrigit, & veram Hostiam fingat se ministrare. Tum, consecratam quia ad evitandum grave malum, licet uti am- reservat. phibologiâ, dummodo non sit in præjudicium

tertij, prout suô locô probavi, vel maximè externâ ad occultandum grave peccatum talis ad-
 alterâ, & ad liberandum eam à morte: ergo &c.
Ita Diana part. 4. tract. 4. resol. 47. Leander tom. 2. tract. 7. disp. 7. quest. 61. Joannes Sancius disp. 35. num. 9. apud P. Matthæum de Moya tract. 4. miscel. quest. 2. sect. 2. num. 10.

Quæritur: An liceat simulare absolutionem in Confessione?

† 104. *Non* Respondeo negativè, quia numquam per-
 licet Confes- missum est proferre fictè verba absolutionis, seu
 sario, simula- materialiter sinè intentione absolvendi, eò quòd
 re absolutio- talis simulatio Sacramenti, esset formale menda-
 nem in Con- cium, juxta Divum Thomam 2. 2. quest. 3. art.
 fessione. 1. ubi ait: *sive verbis, sive factis quis simulet, idem est.*

† 105. *Si* Respondeo 2. Si Confessarius reperit pœ-
 Confessarius nitentem indignum absolutione, tunc debet ali-
 inveniat pœ- quam Orationem submissâ voce recitare, ne
 nitentem in- circumstantes advertant negationem absolu-
 dignum abso- tionis, propter periculum frangendi sigillum
 lutione, tunc Confessionis. Ratio est: quia ita faciendo, non
 debet aliquâ simulat propriè administrationem Sacramenti:
 Orationem siquidem illa verba, recitata per modum formu-
 indifferen- læ pœnitentiæ, non spectant ad absolutionem.
 tem submissâ Itaque talis simulatio est indifferens, & habet se
 voce recitare, purè materialiter ad Sacramentum pœnitentiæ;
 nè circum- nam Confessarius in tali casu non intendit deci-
 stantes ad- pere circumstantes, sed solum permittit eorum
 vertant ne- deceptionem. *Vericelli tom. 1. tract. 1. quest. 10.*
 gatam abso- num. 3. de Moya tract. 4. miscel. quest. 2. num. 13.
 lutionem. *Prepositus in 3. part. quest. 2. de Sacrament. Ma-
 trim. dubio 4. num. 37. Diana part. 3. tract. 6. miscel. resol. 83.*

† 106. *Si pœ-* Quid si pœnitens esset tam crudelis, ut ne-
 nitens vellet gatâ sibi absolutione vellet occidere Confessa-
 occidere Con- rium, nisi det ipsi absolutionem? Tunc in hac
 fessarium, circumstantia posset modò supradictò aliam O-
 quia negat rationem recitare: si verò pœnitens urgeret,
 ipsi absolutio- ut Confessarius clarè, & distinctè proferat ver-
 nem, quid & ba absolutionis, tunc non posset eadem profer-
 qualiter se re, nec cum intentione, nec sinè intentione ab-
 debeat gerere solvendi, prout superius decidi; sed debet hu-
 in danda ipsi jusmodi verba absolutionis recitare, cum inten-
 absolutione, tione absolvendi à censuris: v. g. *ego te absolvo,*
 notatur. & submissâ voce à censuris, ne advertat Ty-
 rannus, in quo sensu illa verba accepta, non sunt
 forma absolutionis Sacramentalis: ergo &c. Ita

† 107. *Si quis* etiam Cardenas.

accedat Con- Quæritur: An liceat accedere Confessarium
 fessarium, ge- sedentem in confessionali, & genuflectendo an-
 nusflectens te ipsum, cum intentione non confitendi, sed
 ante ipsum, tractandi alia negotia, prout sæpè sapius fa-
 ex animo ciunt mulieres? Ad quod quæsitum.

tractandi a- Respondeo 1. Quòd si quis accedat Confessa-
 liquod negoti- rium ad confessionale genuflectens, cum inten-
 um indiffe- tione tractandi aliquod negotium, ut circum-
 rens à Con- stantes decipiat sub pallio Confessionis, men-
 fessione, per titur, & committit irreverentiam Sacramento.
 quod intendit Quod mentiatur, patet ex Divo Thoma 2. 2. qu.
 decipere cir- 3. art. 1. in corpor. qui ait: *non refert, utrum ali-*
 cumstantes, quis mentiatur verbò, vel quocumque aliò factò:
 peccat.

ergo talis factò mentitur. Quòd faciat irreve-
 rentiam Sacramento, etiam patet: quia si Mini-
 ster fictè administret Sacramentum, facit contra
 reverentiam: ergo etiam suscipiens fictè, cum
 intentione circumstantes decipiendi, facit irre-
 verentiam Sacramento: quia ficta administra-
 tio, & ficta susceptio, sunt correlativa: Eodem
 modò, si quis in tali loco Confessarium ad Vene-
 rem sollicitaret, graviter contra reverentiam Sa-
 cramento debitam peccaret: vel ad aliquod aliud
 malum faciendum, eodem modò delinqueret.

Respondeo 2. Si quis accedit Confessarium † 208. Si
 ad confessionale genibus flexis, ad tractandum quis accedit
 negotium indifferens, & honestum, modò non Confessarium
 habeat intentionem decipiendi circumstantes, genus flexus,
 non peccat. Ratio est: quia jam consuetudine ad tractan-
 ductum est, quòd actio accedendi ad Con- dum negoti-
 fessarium in confessionali sedentem, non sit actio um indiffe-
 determinatè expressa ad confitendum, sed est rens, sinè ani-
 omnino indifferens, vel ad Confessionem faci- mo decipi-
 endam, vel ad aliud negotium tractandum. di circum-
 Tum, quia talis accessus ad Confessarium, deno- stantes, non
 tat diversam significationem, per modum actio- peccat.
 nis æquivocæ. *Cardenas in exposit. proposit. 29.*
ab Innocentio XI. damnat.

Quæritur: An licitum sit ex metu gravi si- † 109. Ma-
 mulatè inire matrimonium? Pro facilitate so- trimonium
 lutionis hujus quæsit, adverte, quòd matrimo- Christiano-
 nium fidelium, resultet ex duplici ratione, id est, rum resultat
 ex ratione contractûs, & ex ratione Sacramenti: ex ratione
 nam hæc duo ex natura rei unum non est aliud, contractûs,
 uti patet in matrimonijs Turcarum, quæ vera & ratione
 sunt matrimonia, consistentia in puro contractû Sacramenti.
 naturali, seu in mutua traditione corporum, sinè
 ratione Sacramenti, uti per se clarum est: ergo
 ratio Sacramenti est aliud ex natura sua, quam
 ratio matrimonij: His positis,

Quæritur: An matrimonia Christianorum † 110. Matri-
 includant semper rationem Sacramenti? v. g. si moniū Chri-
 Titius contraheret matrimonium cum Berta, stianorum,
 sub ratione solius contractûs naturalis, & non defacto pro-
 sub ratione Sacramenti, videtur tale matrimo- babile est in-
 nium, non esse Sacramentum defectu intentio- cludere sem-
 nis, prout docet Sylvius 3. part. quest. 42. art. 1. per rationem
 quesit. 3. Conclus. 2. citans Cajetanum: *Victo- Sacramenti.*
 riam: Canon: & hos de Moya tract. 4. miscel.
 quest. 2. num. 19. Hoc tamen non obstante, est
 etiam opinio probabilis, quæ docet, tale matri-
 monium à parte rei defacto esse Sacramentum.
 Ratio est: quia contractus matrimonialis inter
 fideles à ratione Sacramenti non separatur, &
 hoc habetur ex institutione Christi, prout patet
 Matthæi 16. quòd *Deus conjunxit, homo non sepa-*
ret: sicque talis separatio non dependet à Titio:
Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 10. num. 6. De † 111. Si
 hoc dubio plura vide in tractatu de Matrimo- quis simulan-
 nio, ubi fundamentaliter de hoc discuro. do, & fictè

Quæritur: An si quis simulando contra- contraheret
 heret matrimonium, ut est Sacramentum, pec- matrimoni-
 caret lethaliter? um, ut est Sa-

Respondeo sub distinctione: Si talis fictè cramentum,
 contraheret, cum intentione deceptionis, reve- peccaret gra-
 viter.

ra peccaret peccatō sacrilegij: quia non solum faceret contra reverentiam debitam Sacramento, verum etiam contra reverentiam Christi Domini, ut institutoris talis Sacramenti. Tum, quia per se mentiretur, exhibendo signa Sacramentalia, quæ revera talia non sunt. Tum, quia alteri comparti, bonâ fide contrahenti, injuriam faceret: & si illam cognosceret, teneretur ad restitutionem damni. Ita *Sporer in Th. Sacram. part. 4. cap. 2. sect. 3. n. 1.*

112. Si quis ex metu gravissimi damni, simularet, seu fingeret contrahere matrimonium, ut est contractus humanus, non peccaret. Ratio est: quia non faceret contra reverentiam Sacramenti, cum intentio simulationis contractus, non cadat supra rationem

Sacramenti, sed solum supra rationem contractus humani, qui est nullus ac invalidus, defectu intentionis se obligandi. Tum, quia ad Sacramentum matrimonij requiritur materia, quæ est Mutua corporum traditio; & forma, quæ est Mutua acceptatio traditionis: Sed in hoc casu neque reperitur mutua traditio corporum, neque acceptatio; ergo &c. Tamen, ut talis ne mentiat in hujusmodi fictione, utatur aliquâ amphibologiâ licitâ, & sic immunis erit à culpa. Ita *Pater de Ledesma lib. 4. diff. 16. num. 1. Sanchez lib. 1. de Matrimon. diff. 11. num. 1. Palao 5. tract. disput. 3. punct. 13. num. 3. Villalobos tom. 1. tract. 1. difficult. 6. num. 4. Henriquez, Sylvest. Lopez, Navarrus, & alij, quos citat De Moya tract. 4. Miscellan. de Sacram. quest. 1. num. 19. &c.*

TRACT. CXLIII.

DE SCANDALO.

CAPUT Unicum.

De materia, & circumstantijs peccati scandalij.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine Scandalij intelligitur, notatur.
2. Scandalum formale quid est, describitur, & quid activum.
2. Scandalum passivum definitur.
4. Scandalum pusillorum, & pharisaicum, describitur.
5. Scandalum definitur in genere.
6. Scandalum activum, seu formale, ex genere suo est mortale.
7. Scandalum activum, ex parvitate materie potest esse veniale.
8. Subinde actio de se lethalis ab alio facta, non præbet nisi scandalum veniale.
9. Ex re de se veniali, subinde potest causare scandalum grave.
10. Subinde ex re de se mortali, non dat proximo scandalum lethale.
11. Non est licitum facere opus indifferens sine causa, ex quo proximus sumeret scandalum.
12. Ex justa causa potest ponere opus indifferens, quamvis per accidens aliud scandalizetur.
13. Puella non est licitum, sine causa se præbere ab alio turpiter conspiciendam.
14. Puella non est illicitum per se, sub lethali, se præbere conspiciendam cum causa, licet turpiter ab alio ametur.
15. Non est lethale per se, si puella juxta statum suum splendide ex aliqua vanitate se vestiat.
16. Si puella novum modum vestium inveniat, quibus non tegitur pars magna pectoris, mammillarum, aliarumque partium obscenarum, est lethale.
17. An licitum sit, aliquando publice se nudare vestibus, coram alijs promiscui sexus.
18. Urgente gravi necessitate non est illicitum, ex bono fine nudare se vestibus, & nudum se præbere conspiciendum alijs promiscui sexus.
19. An sit lethale sollicitare fœminam ad turpia, sine animo ad actum perveniendi, etsi tunc vellet, pro certo scit, talem fœminam non consentire.
20. Verba aulica, invitativa ad Venerem, non licet sub mortali pronunciare.
21. Verba aulica invitativa ad Venerem, si materialiter sine malitia intelligantur, per accidens non sunt lethalia.
22. Scandalum indirectum, cum advertentia præbens occasionem mali, ex genere suo est lethale.
23. Scandalum indirectum, si sine advertentia fiat, non est lethale, imò subinde nec veniale.
24. Non est licitum, quodcunque opus malum coram alijs patrare.
25. Scand-

25. Scandalum passivum debet impediri, si com-
mode fieri potest.

Casus notabilis.

26. Non est illicitum per se uti Jure suo, licet inde
præbeat alteri occasionem ruinae.

27. Solvuntur objectiones.

28. Si femina pro certo sciat, suo artificioso saltem
præbere occasionem ruinae proximo, tenetur ab-
stinere ex charitate, secus non.

29. An possit quis securâ conscientia violare ali-
quod præceptum, tam positivum, quam negati-
vum, pro vitando scandalo proximi, exponitur.

30. An sit licitum, Sacramentum ministrare indi-
gnis pro vitando scandalo, & an Parochus pos-
sit cum impedimento dirimente assistere matri-
monio.

31. Scandalum pusillorum passivum, non est semper
vitandum.

32. Scandalum pharisaicum, non est obligatio vi-
tandi.

33. Licitum est locare domum meretricibus, & u-
surarijs, si inde non timeatur ruina honestis
fœminis &c.

34. Peccatum scandali, est explicandum in confes-
sione simul cum circumstantijs specie differen-
tibus, an unum, vel plures scandalizaveris,
& in quali peccato.

1. Quid no-
mine scanda-
li intelli-
gitur, nota-
tur.

Scandalum derivatur à verbò Græco Scan-
dalon, quod latine idem, quam offen-
diculum pedum significat: sic dum qui
impingit in aliquam rem pede, illa res
est ipsi scandalum. A Theologis verò
nomen Scandalum sumitur pro actu, qui præ-
bet occasionem peccandi, sive verbis, sive fa-
ctis. Sic si quis verbis ab alio prolatis, inducatur
ad offendendum Deum, tunc verba illa sunt illi
instrumentum scandalosum &c.

2. Scandalū

formale quid
est, describi-
tur, & quid
activum.

Scandalum dividitur in activum, & passi-
vum, seu in scandalum datum, & acceptum.
Scandalum activum, & formale, est studiosa
voluntas alterum inducendi in malum: v. g.
dum meretrix invitat juvenem ad fornican-
dum, activè operatur in ejus malum, sicque
præbet ei scandalum activum propriè sumptum.
Scandalum activum impropriè sumptum est,
quando quis aliquam actionem facit, quæ alte-
ri potest dare occasionem ruinae, præter inten-
tionem sui; ut v. g. si quis die festo laborat, &
alter id videns, per se sumit ansam tali die labo-
randi.

3. Scandalū
passivum
definitur.

Scandalum passivum, est ipsa voluntaria exe-
cutio mali moralis, orta ex occasione dicti, vel fa-
cti alterius. Sic si v. g. Titius videns fornicari
socium, accipit inde animum fornicandi: talis
fornicatio Titij, dicitur scandalum passivum,
quia ortum ex occasione fornicationis socij:
nam si socius non fornicatus fuisset, nec Titius
tale malum patrasset.

4. Scandalū
pusillorum,
& pharisa-
icum, descri-
bitur.

Insuper aliud est scandalum pusillorum,
aliud pharisaicum: Scandalum pusillorum est,
cū quis ex nimia sua fragilitate, vel ignoran-
tia, accipit ex dicto, vel facto alterius occasio-

nem ruinae; ut v. g. Si Titius nimis proclivis in
iram, luxuriam, blasphemiam, ex quolibet actu
leviusculo ab altero facto, sumit ansam irascendi,
lasciviendi, blasphemandi &c. Scandalum
pharisaicum est, cū quis ex opere bono alte-
rius, desumit occasionem ex propria malitia pec-
candi, ut olim fecerant Pharisei, taxando opera
Christi Domini, quod manducaret cum pecca-
toribus, quod Magdalenam osculari sibi pedes
passus fuisset, quod in Sabbatho alijs beneficeret
&c. His intellectis,

Scandalum bene definitur à Theologis, s. Scandalū
quod sit dictum, vel factum minus rectum, præ-
bens alteri occasionem ruinae spiritualis. Ita S. *definitur in*
Thomae 2. 2. qu. 43. art. 1. Sanchez lib. 1. mor. genere.
cap. 6. num. 1. Layman lib. 2. tract. 3. cap. 13. n. 1.
& alij. Dicitur dictum, id est, si quis turpia præ-
sentibus alijs loquitur, vi quorum inducit alte-
rum ad peccatum. Dicitur factum, id est, si quis
facto suo proximum movet ad malum, ut v. g.
si domi suæ detineat concubinam, vel pingat
res obscenas, vel in præsentia aliorum signa in-
ordinata edat, quæ præbent occasionem mali.
His præmissis, investigandum est, quale pecca-
tum sit scandalum, &

Dico 1. Scandalum activum, quod quis po- *6. Scanda-*
sitivè, & formaliter intendit ruinam spiritua- *lum activū,*
lem proximi, sive dicto, sive facto causatam, *seu formale,*
ex genere suo est mortale, si ab illo non absti- *ex genere suo*
nuerit, cū potuerit, & debuerit. Et hoc pro- *est mortale.*
batur ex Evangelio *Matth. 58. Qui autem scan-*
dalizaverit unum ex pusillis istis, qui in me cre- *dunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in*
collo ejus, & demergatur in profundum maris.
Ecce quod ex hoc textu clarè constet gravitas
peccati; nam demersio, cū sit pœna notabi-
lis, quam Scandalum meretur, igitur & illud
includit culpam gravem, proportionatam suæ
pœnæ. Hoc ipsum patet ex Apostolo 1. ad Cor.
8. ubi sic habetur: *Si esca scandalizat fratrem*
meum, non manducabo carnem in æternum. No-
ta, quod abstinentia à carnibus in æternum, sit
pœnitentia gravis; ergo & scandalum ex gene-
re suo. Convincitur etiam hac ratione: quia
præceptum de diligendo proximo, & conser-
vando eum à malo, obligat unumquemque, ad
hoc, ut conservetur ab omni malo morali, ut
patet ex Decal. *Diliges proximum tuum sicut*
te ipsum: ergo si ipsi præbet scandalum, quod in-
ducit proximum ad ruinam spiritualem, fran-
git præceptum charitatis; igitur peccat &c. *Spo-*
rer tract. 5. in Decal. cap. 1. num. 13. Tannerus
tom. 3. disp. 2. quest. 6. dub. 8. num. 97. Suarez
disp. 10. sect. 2. num. 2. Sanchez lib. 1. moral. cap. 6.
num. 9. Sto. lib. 1. part. 3. quest. 3. art. 3. sect. 2.
num. 499.

In mox dicta Conclusionem dixi: Scandalum *7. Scandalū*
ex genere suo esse lethale; per hoc tamen non ex pravitare
excludo, quin ex parvitate materiæ possit esse *materia, po-*
veniale v. g. si quis colloquatur secretè cum *test esse veni-*
fœmina honesta, vi cujus inducit proximum su- *ale.*
um ad aliquam levem suspicionem de malo:
vel si persona Religiosa exerceat actus veniales
coram

coram sæcularibus, in quibus concipiunt aliqualem ansam judicandi, illum Religiosum non esse adeò observantem regularum suarum.

8. Subinde

Potest etiam contingere, quòd quis actione de se mortaliter peccaminosa coram alio facta, ab alio non committat nisi scandalum veniale, v. g. si facta, non causat nisi scandalum veniale. Titius osculetur puellam ex delectatione morosa coram persona proba, Titius de se peccat mortaliter: alit non committit grave peccatum scandalum, cum illam personam perfectam non inducat ad peccatum lethale, prout supponitur. Ratio est: quia gravitas, & levitas scandalum, desumitur ex ruina spirituali proximi; ergo cum proximus passus non sit ruinam gravem, neque scandalum erit grave. Sanchez lib. 1. moral. cap. 6. num. 10. Bonacina de Peccatis. disp. 2. quest. 4. punct. 2. S. Antoninus 2. part. tit. 7. cap. 4. sect. 4. Sto. citat. n. 500.

9. Ex re per

se veniali, contingere etiam potest, quòd quis ex levi actione, de se venialiter peccaminosa tantum, posset causare grave scandalum in proximo, v. g. Si quis causare scandalum grave. Titius aliqua morosa verba loqueretur cum puella calida, vi quorum illa commoveretur ad delectationem morosam. Titius hoc sciens, & adhuc in loquela continuans, peccaret graviter. Ita etiam si voluntariè procuraret levi peccatò inducere ad lethale proximum suum, peccaret graviter, v. g. si mendaciò levi inflecteret puellam ad lapsum, ad blasphemiam, ad iram gravem prævisam, &c.

10. Subinde

ex re, de se mortali, non dat proximo scandalum lethale. Quòd si quis actiones inhonestas, coram alijs pravis moribus imbutis, exerceret, quibus non moventur ad malum, v. g. si quis opprimeret meretricem in præsentia alterius meretricis. videtur talis non committere peccatum scandalum. Ratio est: quia meretrix ex vi talis actionis visæ, non movetur ad actum turpem: Si hoc est verum, concedo casum, quamvis in casu luxuriæ valde dubitem: nam talis meretrix cum sit habituada in Venere, & prona ad malum, valde difficulter resistit: nihilominus tamen non censeo, esse impossibile casum, etiam respectu meretricum: in alijs verò materijs facile assertum admitto, v. g. potest quis inebriari, furari &c. non tamen per hoc inducere alios ad ebrietatem, furtum &c. Legatur Sanchez in summ. lib. 1. cap. 6. n. 7. de Lugo disp. 16. sect. 4. n. 3. & alij penes Palao tom. 1. tr. 6. n. 7.

Quæritur, an licitum sit, facere opus indifferens, ex quo alij sument scandalum?

11. Non est

licitum facere opus indifferens sine causa, ex quo proximus sumeret scandalum. Respondeo 1. cum distinctione. Primò, si opus indifferens sit sine rationabili causa, ita ut intuitu ipsius scandalizetur proximus, non est licitum ipsum ponere. Ratio est: quia charitas postulat, proximum nostrum indemnem, & purum à peccato servari omni tempore, quantum commodè fieri potest sine damno sui; ergo talis, faciendo opus indifferens sine causa, peccat: quia voluntariè, saltem indirectè, cooperatur malo alterius, ut v. g. si Titius peteret mutuum gladium à Cajo, quòd vult occidere Sempronium, tunc Cajus male faceret, gladium concedendo, nam si sequeretur homicidium, ille in-

directè cooperatus fuisset, cum potuerit facile impedire, & renuit; ergo &c.

Respondeo 2. Si adit justa causa, potest quis 12. Ex justa exercere opus indifferens, quamvis per accidens causa possuspiceretur, proximum inde scandalizari. Ratio est: quia exercendo opus indifferens ex justa causa, utitur jure suo sine omni intentione ad indifferens, cooperandum malo alterius; ergo si malum inde sequatur, non reputatur ponenti opus indifferens. Hic te notare volo, quòd causa justa non solum respiciat grave damnum, quod inde pateretur, si tale opus omitteret, sed quæcunque rationabilis circumstantia sufficit, juxta prudentis judicium.

Ex mox dicta responsione, sequitur, mercatores licitè posse vendere prætiosa ornamenta, fucum, quòd forminae se depingant, ut pulchriores appareant, & suis amarijs chariores reddantur. Ratio est, quia hæc merces per se sunt indifferentes, & solum remotè concurrunt ad malum: causa verò justa, quæ mercatores à peccato excusat, est lucrum cessans, quod sequeretur, si illas non venderent. Ex hoc capite excusantur etiam tabernarij, vinum præbentes hospitibus cum periculo inebriandi: coqui, qui die jejuniij parant cenam petentibus, cum violatione jejuniij. Ratio est: quia hi solum materialiter concurrunt ad peccatum, nec est ipsis voluntarium, sed solum permissum. Ita Reiffenstuel tract. 4. dist. 7. quest. 2. num. 27. Sanchez lib. 1. moral. cap. 7. num. 16. Diana part. 5. tract. 7. res. 38. Lessius lib. 4. cap. 2. num. 24. Layman, lib. 2. tr. 3. cap. 13. n. 4. & alij plures.

Præterea ex dictis responsionibus colligi- 13. Puella tur 1. Si puella scit se turpiter amari ab alio, non potest sub lethali sine omni necessitate se illi præbere conspiciendam, ut inde arripiat occasum sine causa se præbere conspiciendam. Ratio patet superius: quia tenetur titulo charitatis præservare proximum à ruina spirituali, si commodè fieri possit, uti hic supponitur. Ita Sanchez tr. 1. in Decal. lib. 1. cap. 6. num. 16. Bonacina de Matrimonio qu. 4. punct. 9.

Quòd si puella vellet uti libertate suâ, sine 14. Puella omni intentione ad complacendum alteri, qui eam turpiter amat, & huic libertati conjungitur aliqua alia causa, ut privatio alicujus utilitatis, sub lethali se commoditatis, tunc poterit sine lethali se præbere conspiciendam, adire templum, stare ad fenestram pro captanda aura, pro recreandis oculis. Ratio est: quia puella in his & similibus circumstantijs, non intendit malum ab alio amando, sed solum utitur suâ commoditate, proinde tale scandalum non provenit activè à puella, sed solum à pravitate amarij. Cajetanus 2. 2. quest. 154. art. 4. Fillinius tr. 28. cap. 10. num. 132. Azorius, & alij, penes Bas-

15. Non est lethale per se, si puella juxta statum suum splendide vestiat.

Ita etiam non est lethale, si puella juxta statum suum, & consuetudinem patriæ, splendide etiam ex aliqua vanitate levi se ornet, dummodo non faciat intuitu lasciviæ, ad complacendum alicui, qui eam concupiscit. Ratio est: quia vanitate se

commune est puellarum, ad se pomposè ornandum juxta morem patriæ. Tum, quia habent jus ad talia ornamenta, alias vilipenderentur cum gravi incommodo sui, & fortasse etiam cum periculo amissionis nuptiarum; ergo &c. Sic *Tamburinus lib. 7. in Decal. cap. 8. sect. 8. Layman.* & alij communiter. At si vestes essent ita subtiles, ut ubera pateant, vel aliæ partes obscenæ corporis, quibus usa est uxor Potipharis, sollicitando castissimum Joseph, tunc non excusarem ipsas à mortali. Ratio est: quia hujusmodi partes patentis nimis, velociter provocant ad concupiscentiam, & sunt quædam permanens occasio peccandi.

16. Si puella novum modum vestium inveniat, qui nudata apparetur pars magna pectoris, mamillarumque partium obscenarum, est lethale. Huc revocatur ille casus: nimirum, si aliqua Puella inveniret novam formam vestium, quibus magna pars pectoris, mamillarumque nudata apparetur &c. peccaret lethaliter, peccatò scandali, & à fortiori, si alias fœminas ad similem incesum invitaret. Ratio est: quia denudatio pectoris, & mamillarum præbet ansam concupiscentiæ, & labendi in delectationem morosam; ergo est mortale. Nam Apostolus ad Galatas. 5. excludit omnem impudicitiam à Regno Dei: igitur cum talis denudatio sit species impudicitiae, vi cujus homines intuitu magnæ fragilitatis incitantur ad libidinem; ergo &c.

Tum, quia negari non potest, quod primus aspectus mamillarum puellæ, pro præterito nunquam visarum, in homine calido, fragili, & libinoso, illico excitat Spiritus venereos, concupiscentiam: sicque talis nuditas pectoris puellæ, est quoddam dulce toxicum, invitativum ad luxuriam; ergo est mortale. Nam D. August. Epist. 73. prohibet, dicendo: *capillos nudare fœminas, quas etiam caput velare Apostolus jubet, nec maritatas decet*; ergo si fœmina capillos nudare non decet, multò minùs pectus: igitur &c. *Lessius lib. 4. cap. 4. num. 112. Dicastillo lib. 1. D. 3. dub. 35. Palao d. 3. punct. 8. Layman lib. 2. tract. 3. cap. 13. contra Granado in 12. contr. 3. tr. 13. d. 5. sect. 5. 31. qui ad summum veniale admittit cum alijs.*

17. An licitum sit, aliquando publicè se nudare vestibus, coram alijs promiscui sexus. Quid dicendum est, si urgente causâ, se aliquis, vel aliqua publicè nudos ostenderent? Casus est in promptu, videlicet; ego adhuc adolescentens vidi Salcani in flumine Lifontio submersam cymbam onustam hominibus, aliqui illorum natatione salvati, aliqui submersi; inter alios fuit quædam puella mergenda, quæ modò ad fundum cadens, modò flexione pedum jactabatur supra aquam; & dum hæc luctaretur cum morte, quidem juvenis eximius natator, cupiens eam à morte liberare, illico exutis vestibus ad nudum, præsentibus alijs hominibus promiscui sexus, intrepidè projecit se ad Flumen; puellam mox mox submergendam è faucibus mortis eripuit, quam in littore capite deorsum evertit ad aquam è ventre effundendam. In hoc casu quis damnabit juvenem de peccato Scandali, qui nudum puellæ, & alijs fœminis circumstantibus se monstravit? fortè nullus: quia respondebunt mihi, idèò non

peccavit peccatò Scandali; quia fecit actum necessarium extremæ charitatis, sinè quo puella submersa fuisset. Sed ego replico, verum esse, quod fecerit actum extremæ charitatis, per hoc tamen non excusatur, quin alijs fœminis præsentibus, ac ipsimet puellæ, jam extra periculum positæ, dederit occasionem gravis Scandali, ac saltem periculum consequens consentiendi in delectationem morosam; ecce ambages, sive juvenis succurrat puellæ, peccare videtur, sive non succurrat, cum possit. Nam si se nudum non præbuisset, puella mersa fuisset, consequenter ei non succurrendo cum potuerit, graviter contra charitatem peccasset, & è contra ei succurrendo nudò corpore, videtur etiam graviter peccare, intuitu gravis Scandali, circumstantibus, & puellæ dati: imò & ipsò passivò Scandalò peccare videtur, eò quod exposuerit se periculo consentiendi in delectationem morosam, tangendo nuda crura puellæ in effusione aquæ. Ante decisionem adverte, in hoc casu triplicem oportet examinare circumstantiam: primò juvenem nudum, quæ nuditas ex natura sua non est intrinsecè mala, sed indifferens, ut patet per se. Secundò, talis nuditas fuit instrumentum necessarium, necessitate medijs ad salvandam à morte puellam. Tertiò, talis nuditas, quatenus fuit occasio proxima scandalizandi circumstantes fœminas, erat præter intentionem juvenis. His positis

Dico, in casu exposito: si juvenis habuit solum illum charitativum fervorem, (uti pro certo supponitur,) eripiendi à morte puellam, nullò modo peccavit, ostendendo se nudum fœminis præsentibus, & puellæ. Ratio est: quia nuditas, quatenus est naturalis constitutio hominis, applicata fuit ex bono fine, ad exhibendam extremam charitatem proximo, sinè qua mors secuta fuisset, ergo quæ talis non est mala: alias nec mater parvulos nudos posset licitè intueri: & quod plurimum est, neque Chirurgo liceret contrectare, aspicere, & mederi verendis fœminarum, malò morbo infectis, propter periculum consensùs in delectationem morosam, & tamen hoc passim fit tam titulo justitiæ, quàm charitatis: quia in hospitalibus ad similes morbos curandos stipendiantur, & tamen quis diceret ipsos peccare? nullus: ergo &c. Tum, quia quod natura dedit, non est malum morale: ergo juvenis urgente extremâ necessitate charitatis, non fecit malum, adhibendo nuditatem præsentibus alijs ad bonum. Tum, quia in Paradiso licitum fuit aspicere nuda diversi sexus, uti per se notum est, nam Adam post peccatum originale solum ex pura verecundia texit verenda, & non idèò, quia illa aspiciendo per se malum fecisset. In his tamen circumstantijs, propter fragilitatem humanam, tam juvenis, quàm fœminæ præsentibus, ac ipsamet puella, tenentur extenuare periculum formale proximum, de non consentiendi in luxuriam, id est, tenentur orare Deum, ut sibi auxiliò suò assistat, eliciendo firmissimum propositum, non consentiendi in de-

18. Urgente gravi necessitate, non est illicitum ex bono fine nudare se vestibus, & nudum alijs promiscui sexus.

delectationem, cum detestatione omnis actus, quò Deum offendere possent, sic faciendo cum auxilio Dei non peccabunt.

19. An sit lethale, sollicitare foeminam ad turpia, sine animo ad actum per-

Inquiritur, quid dicendum est, si quis sollicitaret foeminam ad turpia, sine animo ad actum perveniendi, sed solum per hoc ostendendo suum amorem erga ipsam, quam pro certo scit (licet ille vellet,) illam non consensuram? Hic modus sollicitationis saepius contingere solet inter Magnates, & Aulicos, cum dicant, si sint remoti à societate: ecce hic est locus proprius pro amore exercendo, pro simul dormiendo: ecce mea Domina si tu me amares, sicuti ego te amo, ires ad secretum cubiculum mecum, vel me visitares tempore opportuniore, quando nullus nos videret: hæc, & similia sunt verba aulica, quæ Scandalum dare non videntur. Ratio est: quia prolatio illorum non est formalis, sed materialis dumtaxat, eò quòd proferantur sine intentione provocandi ad actum malum. Tum, quia constantia castitatis foeminae, quam pro certo scit nullatenus in turpem actum consensuram, removel scandalum, eò quòd nulla spiritualis ruina ex parte illius reperiatur; ergo &c. Ita Ludovicus Lopez part. 2. cap. 58. ex Navarro, ubi sic scribit: *de casu satis dubio queritur apud Navarrum, utrum fuit occasio mortalis, quam gravis quidam vir præbuit cuidam honorata foemina, quando sine malo animo, urbano sermone illi dixit: vis ut in eodem lecto o Domina nos metiamur? & respondit: puto hanc occasionem non esse mortalem: quia licet hæc verba per se ad peccatum mortale dirigantur, tamen attendenda qualitate personarum, modo dicendi, & carentia mali animi, & mali finis, non est occasio mortalis.*

20. Verba aulica invitativa ad Venerem, non licet per se, sub mortali pronunciare,

Hoc non obstante, ad præcedentem casum respondeo sub distinctione, & quidem primò pro certo teneo, quòd verba relata ex natura sua sint invitativa ad malum grave luxuriæ: sicque in se continent talem malitiam, ad quam inducunt: & in hoc sensu non excuso huiusmodi sollicitationem à lethali, licet hic & nunc absit omne periculum consentiendi in delectationem morosam ex parte utriusque: tamen negari non potest, quòd saltem remotè exponat se periculo ad aliqualem scintillam Veneris, propter nimiam fragilitatem humanam.

21. Verba aulica invitativa ad Venerem, si materialiter sine malitia intelligantur, per accidens non sunt lethalia,

Respondeo 2. Si huiusmodi verba aulica solum intelligantur, prout sonant, præscindendo ab omni malitia Veneris, concedo posse dari casum sine peccato, nam simul dormire, ad secretum locum ire, in lecto se metiri, potest fieri sine malitia, & in hoc sensu iudico hanc opinionem esse tutam.

22. Scandalum indirectum, cum advertentia præbens occasio-

Dico 2. Scandalum indirectum, quatenus quis suò dictò, vel factò cum advertentia præbet occasionem ruinæ proximo, licet non intendat malum ipsius, est peccatum ex genere suo lethale, ideo omittendum. Ratio est: quia tenemur titulò charitatis, quotiescunque possumus, citra nostrum incommodum, avertere ma-

lum spirituale à proximo: ergo &c. Cardialis de Lugo disp. 6. de Pœnit. sect. 4. Tamburinus in Methodo Confess. lib. 2. cap. 1. num. 105. Sporer tract. 5. in 5. præcepto decal. cap. 1. num. 7. & sequent.

Hinc nota: non committit semper Scandalum indirectum, qui coram alijs peccat, sed solum ille, qui advertit, & advertere debet esse periculum, ut ex tali sua mala actione etiam alij ad ruinam commoveantur: imò saepè esse potest, ut ille, qui peccat coram alijs, nullum det Scandalum illis, eò quòd ex bona vita illorum, & prudentia, nullò exemplò malò peccatoris ad aliquam ruinam spiritualem perducantur.

Ex dictis deducitur, quòd quivis cavere debeat, quodcumque opus malum in præsentia aliorum patrandum, sive locutione verborum obscenorum, sive contra honorem proximi, sive contra rectam gubernationem &c. Sive factis, ut eliciendo illa opera, quæ militant contra decalogum, vel contra legem Dei, aut contra humanam; sive tacendo, ut non corrigendo defectum proximi, quem debet, & potest corrigere; nam talis non solum charitatem, verum etiam subinde contra iustitiam delinquere posset.

Dico 3. Scandalum verè passivum, quatenus oritur ex indifferenti opere alterius, debet impediri, si commodè fieri potest. Ratio est: quia charitas postulat, debere tolli omne medium, quod ruinam animæ in proximo causat: ergo debet impediri. Unde si tu conversaris cum aliena foemina, etiam ex fine honesto, si alter te videns inde desumat aliquod Scandalum, tunc si tibi nulla intervenit incommoditas, procures talem conversationem deferre, ad tollendum Scandalum proximi, & sic de cæteris; at si tibi aliquod incommodum, vel defectus nullitatis inde proveniat, non teneris illud vitare.

Quæritur: an liceat uti jure suò, quamvis inde præbeat alteri occasionem ruinæ? v. g. Mutius cognovit sororem uxoris suæ, vi cuius factus est affinis cum uxore, nomine Dalila, quæ non obstante affinitate sibi notâ, adhuc Mutio reddit debitum, quotiescunque illud exigit. Ex hoc difficultas procedit, an Dalila peccet peccatò Scandali, cooperando peccato mariti, reddendo ipsi debitum conjugale, intuitu affinitatis cum ipsa contractæ, per violationem sororis. Ante responsionem nota, quòd Mutius illicitè, & injustè petat debitum à Dalila uxore. Dixi illicitè: quia cognoscendo ipsam, peccat graviter propter affinitatem contractam ratione incestus commissi. Dixi injustè: quia jus petendi amisit per violationem matrimonij, eò quòd divisit carnem cum sorore Dalilæ, ex quo capite Dalila potest licitè ipsi negare debitum, si vellet. Nunc

Respondeo: Dalilam non peccare reddendo debitum Mutio petenti. Ratio est: quia Dalila reddendo debitum Mutio, dat operam rei licitæ; ruina.

nem mali, ex genere suo est lethale.

23. Scandalum indirectum, si sine advertentia fiat, non est lethale, imò subinde nec veniale.

24. Non est licitum, quodcumque opus malum cooperari alijs patrare,

25. Scandalum passivum debet impediri, si commodè fieri potest.

Casus notabilis.

26. Non est illicitum per se, uti jure suò

ta: ergo non peccat, probatur antecedens, quia Dalila reddendo debitum, utitur jure suo per matrimonium acquisitum; ergo dat operam rei licitae, cum sit innocens à peccato mariti: nam ideo ex parte Mutij est illicitum opus conjugale, quia commisit incestum, vi cujus factus est affinis Dalilae; ergo cum ipsa sit libera à tali incestu, licitum est ei reddere, & petere debitum; quia ille debet poenam subire, qui peccavit; ergo cum solus Mutius peccaverit, ille debet privari jure petendi debitum, non Dalila. Tum, quia Dalila jure divino acquisivit jus in corpus Mutij, & impedimentum affinitatis est solum de jure humano; ergo cum jus humanum debeat cedere juri divino, Dalila adhuc retinet tale jus ad reddendum, & petendum debitum sine culpa. Tum, quia habetur in jure, *Cap. Transmiss. tua. De eo, qui cognovit consanguineam.* ubi deciditur, incestuosum cum consanguinea alterius conjugis, non posse petere, teneri tamen reddere, quia affinitas post matrimonium contracta, conjugii innocenti officere non debet; sed officeret, si Dalila peccaret peccato scandali, reddendo, vel petendo debitum; ergo &c. *Lege Sanchez de Matrimon. lib. 9. disp. 6. num. 4. 7. 12. Covarruvias 4. decret. 2. part. cap. 7. sect. 3. num. 4. Bonacina de Matrimon. qu. 4. punct. 3. num. 3. Ledesma 2. part. 4. qu. 60. art. 4.*

27. Solvuntur
tur objectiones.

Obijcies 1. Qui cooperatur peccato alterius, peccat: sed Dalila reddendo debitum Mutio, cooperatur peccato ipsius: ergo peccat, quia agens, & consentiens pari poenâ puniuntur.

Respondeo: concedo Majorem, & nego Minorem, quia Dalila reddendo debitum, utitur jure suo, exercendo actum conjugalem, qui ei licitus est, cum sit innocens à culpa Mutij.

Obijcies 2. Non possum reddere pecuniam alteri, quam amisit ludendo, ut ipsa utatur pro fornicando; ergo neque Dalila potest reddere debitum Mutio, cujus jus petendi amisit incestuando. Respondeo, transeat antecedens: nego consequentiam: disparitas est, quia reddere pecuniam alteri pro fornicando, est liberum reddenti; at reddere debitum Mutio, est quodammodo coactum Dalilae, ne ipsa, utpote innocens, privetur jure suo per matrimonium acquisitum, & cogatur semper petere debitum, contra pudorem naturaliter insitum foeminis: sicque scrupulis angi posset, an sit petitio, an redditio: Dixi transeat antecedens, quia si aliquod grave damnum immineret, aliter respondendum esset.

Obijcies 3. Bonum spirituale, praeferendum est bono corporali; sed propter bonum corporale non licet reddere debitum, si reddendo sequeretur grave damnum corporale petenti; ergo neque si spirituale &c. Respondeo cum Bonacina, posse aliquando reddi debitum cum periculo animae ipsius petentis, licet non possit cum periculo corporis, quia homo non habet dominium supra corpus suum, sicut habet supra animam, quam Deus reliquit in manu con-

silij hominis? Respondeo secundo: bonum spirituale sui praeferendum est bono corporali, si inde nulla sequatur injuria reddenti, concedo majorem, secus nego majorem. Ratio est: quia Dalilae fieret injuria libertatis ad corpus Mutij, & amitteret jus innocentiae, si reddendo debitum peccaret.

Si puella, vel maritata inter saltandum ita 28. Si fami-
artificiosè pedes collocat, prout sonus musicae na procerto
indicat, non tenetur abstinere, licet timeat ut sciat, suò ar-
inde aliquis occasionem accipiat concupiscen- ficiosò saltu-
tiae, nam talis timor est nimis generalis, & in- praeberè occa-
certus de malo, ideo à saltu cessare non obliga- sionem ruina-
tur. Si verò pro certo sciat, praeberè occasio- proximo, re-
nem ruinae proximo, tunc si sine suo incommo- netur absti-
do possit abstinere, abstineat: ita postulat cha- nere excha-
ritas spiritualis proximi, secus non tenetur. ritate, secus
Sporer tractat. 5. praecept. Decalog. cap. 1. sect. 3. non.
num. 40.

Quaeritur: an sit violandum aliquod prae- 29. An possit
ceptum pro vitando Scandalo alterius? v. g. est quis securi
praeceptum naturale divinum, de reddendo de- conscientia
bito matrimoniali; & dum conjux petit, alter violare ali-
non potest reddere, nisi in praesentia aliorum, ut quod prae-
fit in longa navigatione, in captivitate &c. primum, tam po-
Ita etiam est praeceptum de audiendo sacrum sicuti, quam
die festivo, & si puella ingrederetur templum, negativum,
suâ pulchritudine praeberet occasionem seipsam pro vitando
concupiscendi ab alijs: quid ergo in his, & si scandalo pro-
milibus casibus decidendum, an violandum ximi, exponi-
praeceptum naturale divinum, negando debi- tum
tum conjugale petenti, & transgrediendum
praeceptum Ecclesiasticum, non audiendo Mis-
sam pro vitando scandalo proximi, desumpto
ex formositate puellae? Circa hoc quaesitum
duplex est opinio: & quidem utraque proba-
bilis. Prima docet, nullum praeceptum, si-
ve positivum, si-ve negativum, esse omittendum, in
ordine ad vitandum Scandalum proximi. Ra-
tio est: quia praeceptum, quod obligat sub pec-
cato, non est violandum cum praesudicio salu-
tis propriae, nam magis urget salus propria,
quam aliena: sic praestat relinquere scandalum
proximi, & adimplere praeceptum. Unde se-
cundum hanc opinionem, conjux deberet red-
dere debitum conjugii petenti, & puella adire
Sacrum die festivo, licet alij inde desumant
Scandalum concupiscentiae, nam redditio debiti
& auditio Sacri, per se est bona, proinde nun-
quam vitanda. *Suarez de Charitate disp. 10. sect. 3. num. 9. Turrianus 2. 2. tom. 2. disp. 9. dub. 1. Pallao tom. 1. tract. 6. punct. 16. num. 3. Valentia tom. 3. art. 3. qu. 10. punct. 4. Layman lib. 2. tr. 3. cap. 3. num. 10. & alij penes Bassanum verb. Scand. num. 6.*

Secunda sententia docet, adveniente tali casu, potius vitandum esse Scandalum proximi, quam adimplere praeceptum humanum, quod pro salute sua militat. Ratio est: quia praeceptum humanum, v. g. de audiendo Sacro, debet postponi praecepto naturali divino, quale est de servando immunem à Scandalo proximum, ergo non tenetur puella audire Sacrum, si inde time-

timetur Scandalum proximi: nam charitas postulat (juxta illud Scripturæ: *Misericordiam volo, et non sacrificium*.) immunem à peccato servare alterum. De non reddendo debito etiam patet, quia in tali circumstantia non videtur obligare præceptum exercendi opus conjugale cum tanta indecentia, & Scandalo proximi: proinde continentiam servare tenetur, usque ad commodiorem locum.

30. An sit licitum Sacramentum ministrare indignis, providendo scandalum, & an Parochus possit cum impedimento dirimente assistere matrimonio. Quæritur, an sit licitum administrare Eucharistiam, & assistere Matrimonio indignis, ad vitandum magnum Scandalum? v. g. Parochus deprehendit in Confessione impedimentum dirimens inter contrahentes: in hoc casu debet suadere omni modo, ne contrahant ante dispensationem: Si verò nolunt obedire, sed volunt copulari, tunc suadeat ipsis, ut contrahant sub conditione, si Pontifex dispensabit, & interea vivant simul ut frater, & soror, quousque venerit dispensatio. Si verò adhuc sub hac conditione renuunt contrahere, tunc Parochus, cum non possit uti notitiâ confessionis, si petant publice Eucharistiam, & assistentiam matrimonij, det ipsis, & assistat: quia ne diffamentur, & inde grave Scandalum oriatur, hoc præstat illis facere. Prout docet *Bea part. 2. casu conf. 32. Castropalao tract. 18. de Sacrament. in genere disp. unic. punct. 15. num. 3. penes Burghab.*

31. Scandalum pusillorum passivum, non debet semper vitari, sed solum aliquando. Dixi non semper: quia tale Scandalum passivum, quod oritur ex opere de se non malo, non intenditur ab operante tale opus, proinde non est causa talis Scandali; sola igitur prava inclinatio pusilli, est ruina sui ipsius. Tum, quia ait *D. Gregorius Magnus cap. 7. in Ezech. Si de veritate Scandalum accipitur, melius permittitur, quam ut veritas relinquatur. Et Venerab. Beda cap. Qui Scand. de reg. fur. Utilius est Scandalum nasci, quam veritas relinquatur*; ergo &c. Unde aliquando ex justa causa licite permitti potest. Ita etiam *S. Thomas 2. 2. quest. 78. art. 4. penes Sporer citat. num. 26.*

32. Scandalum pharisaicum passivum, non est obligatio vitandi. Dico 5. Scandalum pharisaicum passivum, quod desumitur ex opere bono, nulla est obligatio illud vitandi; unde licet timeatur ex correctione fraterna, inimicitia, vel aliud malum, sive spirituale, sive temporale, non debet omitti. Ratio est: quia malitia alterius non debet

impedire bonum opus alterius: sicque non est omittendum Sacrum diebus ferialibus, & alia bona opera, ut eleemosyna, jejunia &c. ex quibus desumit scandalum proximus. *S. Thomas 2. 2. qu. 47. art. 7. & 8. alijque plures.*

Quæritur: an licite possit quis locare domum meretricibus in vicis? *33. Licitum est locare domum meretricibus, & minis honestis.*

Respondeo affirmative, ubi nullum timetur damnum spirituale, ex vicinitate pellicum fornicatrici, & minis honestis. Ratio est: quia locatio domus per se considerata, non conducit formaliter ad peccatum. Tum, quia vidi in aliquibus locis Italiae, talem locationem à publico ipsis determinatam, & cum meretrices aliunde nolint converti, tantum toleratur eorum peccatum, non procuratur: inde etiam vitantur insultus, quæ fieri possint fornicariis honestis. Tum, quia Dominus locans domum, utitur jure suo; ergo &c. *Valentia 2. 2. disp. 5. quest. 21. punct. 4. Vasquez de Scandalo quest. 43. art. 8. dub. 5. n. 38. Diana part. 5. tract. 7. resolut. 26.* Dixi, ubi nullum timetur damnum spirituale fornicariis honestis: nam si hoc immineret, non esset licitum locare ipsis domum, quia tenemur servare proximum nostrum indemnem ab omni ruina spirituali, quantum fieri potest; ergo &c. *Bassus, Sanchez, Sylvius, & alij.* Hic nota, quod dixi de locatione meretricibus, dicendum est de Usurariis.

Quæritur: an peccatum scandali sit explicandum in confessione? *34. Peccatum scandali est explicandum.*

Respondeo, præter peccatum proprium scandali, est explicanda etiam species peccati, una cum circumstantiis personarum, quibus occasionem scandali præbuiisti ad peccatum patrandum: unde si verbis lascivis induxeris virginem, uxorem, monialem, ad fornicandum, adulterandum, sacrilegium patrandum, debet explicare, & verba lasciva, & fornicationem, adulterium, nam, vel plura sacrilegium, simul cum numero toties, quoties res scandali, talia mala causaveris. Ratio est: quia non solum peccas contra charitatem proximorum, verum etiam contra illam virtutem, quam percas.

Scandalum violasti. Insuper si determinate non potes explicare numerum personarum, quibus dedisti Scandalum, tunc debes confuse dicere pluribus simul, & semel dedi Scandalum tali, ac tali actione mala, toties. *Marcantius tract. 2. tit. 4. sect. 2. quest. 1. dub. 1.*

TRACT. CXLIV.

DE SCRUPULIS.

CAPUT I.

Quædam Operationes animæ notantur.

SUMMARIUM.

1. *Voluntas humana, est potentia libera, & cæca.*
2. *Voluntas est motrix animæ, intellectus director, alia potentie instrumentum.*
3. *Sensus interni non subjacent totaliter dominio voluntatis.*
4. *Sensus communis animæ, notatur.*

1. *Voluntas humana, est potentia libera, & cæca.*

ANte definitionem Scrupuli, præliminares aliquas operationes animæ notabis, quæ tanquam radices ad bene distinguendum opus bonum à malo, scrupulum à non scrupulo, tibi inservient: & inprimis adverte, voluntatem nostram esse potentiam liberam, quæ nullâ vi potest cogi ad volendum, aut nolendum, quoad suos actus internos. Secundò, esse potentiam cæcam, ita ut ex se sinè intellectu nullam cognoscat bonitatem, vel malitiam, nisi illuminata ab ipso.

2. *Voluntas est motrix à nimæ, intellectus Director, alia potentie instrumentum.*

Nota secundò, quòd anima dum operatur, voluntas sit motrix ipsius actionis: intellectus Director: aliæ verò potentie instrumenta voluntatis. V. g. dum volo scribere, intellectus ostendit mihi utendum esse calamò, voluntas movet ad scribendum, manus tanquam instrumentum scribit.

Nota 3. Sensus internos, & appetitus sensitivos, cum passionibus suis non subjacere totaliter absoluto Dominio voluntatis, præcipuè cum Dæmon incitat, commovet, ac turbat internas potentias sensitivas.

3. *Sensus interni non subjacent totaliter dominio voluntatis.*

Nota 4. Sensus communis est forma aliorum sensuum, in quo formatur, & ex quo procedunt cæteri sensus. Vocatur communis, quia concurrit ad operationes omnium sensuum, & quia habet hanc proprietatem, quòd in eo figantur omnes figuræ apprehensæ, aut imagines aliorum sensuum; v. g. dum video oculis aliquod objectum, statim sensus communis illud apprehendit, & conservat in se figuram illius, sic de cæteris. Quare sensus communis est quoddam conclave omnis generis figurarum, imaginum, statuarum &c. omnes enim sensus in illo conservant sua opera, siquidem ipse est quidam Magister, cognoscens rerum differentias cum operationibus reliquorum sensuum externorum: hinc fit, quòd turbetur quandoque imaginativa, ob ingentem figurarum confusionem, quæ in mente repræsentantur, His fundamentis præsuppositis, sit.

4. *Sensus communis animæ notatur.*

CAPUT II.

Proponitur actus Hominis.

SUMMARIUM.

3. *Fundamentales aliquæ operationes animæ notantur, in quibus cognoscitur actus voluntarius hominis, à non voluntario.*

3. *Fundamentales aliquæ operationes animæ notantur, in quibus cognoscitur actus voluntarius hominis, à non voluntario.*

Observa voluntatem aliò modò dominari v. g. in manum, aliò verò modò in phantasiam; si voluntas velit, ut manus moveatur, movebitur: si nolit, non movebitur; (suppono illam non impediri violenter ab aliquo:)& idem est quoad alios externos sensus: contrarium autem accidit subinde in phantasia, ut moveatur absque voluntate; v. g. si videtur casu aliquod objectum delectabile, statim in phantasia excitantur mille imaginationes, v. g. vanitatis, vanæ gloriæ &c. prout est objectum, quod repræsentatur. Interdum etiam Dæmon commovet in phantasia hominis

tales imaginationes, v. g. dum dormit, sæpè somniando sibi imaginatur peccare in materia Veneris, superbiæ, odij, &c. Et tamen non est peccatum, cum nec libertas, nec voluntas concurrat ad hos actus: & in tentationibus sensualitatis, generatur aliquis carnis motus cum delectatione sensitiva majori, vel minori, secundum repræsentationem, quæ fit in phantasia. Hæc delectatio dicitur naturalis, in quam homo non dominatur, sed inest ipsi naturæ: idè dum eam sentit in parte inferiori, non peccat, utpote ipsi involuntaria. Quare nihil curandum est de tali pugna, quam adversus nos gerunt Dæmon, caro, & mundus; nam si voluntate resistemus illis, triumphabimus, & meritum magnum apud Deum adipiscemur. Ex quo deducitur, quòd si homo nolit peccare, nunquam peccabit, licet patiat plurès tentationes, repugnantias, internas rabies, & furias, quam habeat in capite crines: atque ità, si vult esse malus,

lus, erit malus: si bonus, erit bonus. Hinc animæ tentatæ, & internis offuscationibus, ac miserijs plenæ, non debent omittere opera bona, sed sint certæ, quod in apparente ista fragilitate, fructus erunt meritorij; sæpè enim homo timoratus nollet sentire internas tempestates animæ, quibus importuna sensualitas ipsum tyrannizat; per hoc tamen turbari non debet, nam dico innumeros esse effectus, qui non à voluntate, sed à natura, & arte dæmonis proveniunt, ac propterea non sunt peccaminosi; scire enim debet, quod dæmon ita artificialiter moveat in mente has tempestates, cum pravis illis mortibus, quos anima afflicta sentit, ac putat se esse causam illorum, cum tamen non sit; ideò, quia non percipit quid sit vera voluntas, & quid appetitus

sensitivus, qui magis inter se differunt, quàm Cælum, & terra. Proinde concludere, inclinationem sensûs interni, non esse sufficiens indicium consensûs voluntatis, nam iste sensus non subjacet perfectio voluntatis Domino, præcipue cum agitur actibus, tentationibus: Ideòque non debet concludi, esse peccatum, quod à sensu sentitur, & appetitur: nam multoties sensus præcipitat voluntatem in aliquod objectum, sine eò, quod voluntas sufficienter animadvertat, ut consentiat suggestionibus suis: ergo &c. cum ad peccatum requiratur libertas, voluntas, & vera cognitio, quorum si unum desit, non peccat: nam non nocet sensus, si desit consensus, ait Bernardus: ergo &c.

CAPUT III.

Quænam sit Causa, quod homo inclinet ad malum, & quid ex nostra integritate amiserimus per peccatum originale.

SUMMARIUM.

6. Causa inclinativa ad malum, est peccatum originale.
7. Quantum bonum perdidimus ob peccatum originale, notatur.

6. Causa inclinativa ad malum, est peccatum originale.

Posset hic aliquis mihi dicere, quid est hoc, quod adeo sumus miseri, ut non possimus domare in momento sensus internos, sicut domamus externos? v. g. si volo videre, in momento video: si nolo videre, non video; si volo scribere, scribo, &c. Cum vero oppugnor ab aliquo odio, aut sen-

sualitate, nequeo tam citò hanc expellere, prout vellem. Respondeo causam esse peccatum originale, per quod homo factus est Deo rebellis, & pars inferior cum passionibus suis, facta est rebellis parti superiori, quæ est usus intellectûs, voluntate comprehensa.

7. Quantum bonum perdidimus ob peccatum originale, notatur.

Ad secundam tituli partem, Respondeo: dimisimus ob peccatum originale nos perdidisse summam prudentiam, perpetuam sanitatem, tranquillitatem carnis, & bonitatem perfectam. Hinc colligitur, quod propter peccatum Adam, facti fuimus ignorantes, malitiosi, infirmi, sensuales.

CAPUT IV.

Modus cognoscendi, quod quis non consentiat peccato, & modus distrahendi tentationes.

SUMMARIUM.

8. Modus cognoscendi non consensisse in peccatum.
9. Modus distrahendi tentationem, notatur.

7. Modus cognoscendi non consensisse in peccatum.

Primò, quando alicui displicet ipsa tentatio, & procurat mentem distrahere, & nollet eam habere, nō consentit. Secundò, quando quis malet mori, quàm peccare. Tertiò, quando voluntas conatur

reprimere passiones, v. g. odij, superbiæ, iræ, motus inordinatos Veneris, & diligenter recurrit ad DEUM, Sanctosque, nunquam consentit, quantumvis caro repugnet. Quartò, quando quis nollet jurare per Sanctum Evangelium, se consensisse. Quintò, contingit etiam, ut quis patiatu tam in somno, quam in vigilia naturalem exonerationem naturæ, cui si non voluntariè adhæret, nullatenus peccat.

Distrahere verò tentationes potest, bene custodiendo quinque sensus externos, & præcipue

9. Modus distrahendi tentationes, notatur.

Hhhhh 3

cipue oculos, qui sunt veluti quædam fenestræ, per quas ingrediuntur in phantasiam mille pestes animæ, ita de alijs. Secundò, mane, & vesperi commenda te Deo, illique offerito omnia opera bona, quæ facturuses illâ die in honorem ipsius: invoca Beatissimam Virginem, Sanctum Angelum Custodem, & muni te signò Sanctæ Crucis. Tertiò, dum urget tentatio,

distrahe mentem, præfigendo tibi in phantasia passionem Christi, aliquem alium laborem, aut exercitium, seu ad quidpiam aliud, quod per se peccatum non est, reflectere te poteris. Cave diligenter ab otio, & ab illis rebus, quæ nocumentum inferre animæ valeant, hoc modò plurimum mereberis, & inimicum confundes.

CAPUT V.

Quid est Scrupulus.

SUMMARIUM.

10. Definitio scrupuli declaratur.

11. Scrupulus strictò, & latò modò sumptus, exponitur.

12. Scrupulus procedit ex levitate, & apparentia rationis.

10. Definitio scrupuli declaratur.

Scrupulus est inordinatus conscientiæ timor, proveniens ex levibus causis, proponentibus aliquid tanquam peccatum, quod peccatum non est. Huic definitioni cohæret illa, quam tradit

Sporer ex alijs tractat. 1. cap. 1. sect. 5. num.

100. videlicet: scrupulus est inani ratione nixa apprehensio, indeque natus timor, & anxiosa mentio, alicubi peccatum esse, vel fuisse, ubi reverà non est. Quibus definitionibus concordat, P. Vasquez disput. 67. cap. 2. Abelli part. 2. tractat. 2. cap. 1. sect. 4. Sanchez lib. 1. moral. cap. 9. num. 2.

11. Scrupulus

Scrupulus dupliciter considerari potest,

strictò, vel latò modò sumptus. Scrupulus strictò, & latò modò sumptus, præscindit ab omni scientia, fide, & opinione, & consistit in pura apprehensione objecti, quod putat esse peccatum, licet tale non sit. Scrupulus latò modò sumptus, procedit ex aliqua frivola ratione, quæ generat in intellectu aliquam opinionem, & suspicionem de malitia objecti, circa quod versatur, id est, ita fluctuat circa objectum, ut illi firmiter acquiescet, ex eo, quia repræsentatur ipsi aliquod fundamentum leve, & inanè, quod formidinem generat de veritate partis oppositæ. Bresserus de Conf. lib. 6. cap. 1. n. 2.

Sciendum hic est, quòd origo scrupuli, subiectivè non procedat à firmitate iudicii, id est, quòd intellectus hic & nunc acquiescat objecto, vel dubitet de ipso: Sed procedit ex ipsa levitate rationis, vi cuius intellectus vexatur: ideo si liberari velit, hanc deferere necesse est. Solutus in 4. disp. 27. quest. 1. art. 3. Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 4. num. 3. & alij.

CAPUT VI.

De signis scrupulosæ conscientiæ.

SUMMARIUM.

13. Signa varia, ex quibus scrupulosa conscientia cognoscitur, proponuntur.

12. Signa varia, ex quibus scrupulosa conscientia cognoscitur, proponuntur.

Primò, signum scrupulosæ conscientiæ est, quando quis ex quacunque inani ratione dubitat, an aliquid sit peccatum, quod reverà non est. Secundò, quando, postquam interrogaverit virum doctum de aliqua re, an sit peccatum, & illi respondit non, & adhuc ex pertinacia iudicii nō acquiescit. Tertiò, quando quis habet reflexiones extraordinarias infinitarum circumstantiarum, ita ut sæpius vi illarum angatur. Quartò, quando de una re frequenter interrogat, an sit bona, vel mala. Quintò, quando timet in omnibus peccatū, ut si res quascunq; in dubium revo-

cet, & ex qualibet levi apparentia suū iudicium mutet, an hoc vel illud bene fecerit, vel quæ aliquando sciverit, & pro certò tenuerit, non esse peccata, modò de illis suspicatur, vel invenit novas rationes dubitandi, quas homines prudentes, & docti flocci faciunt. Sextò, si fugiat conversationes, & omnia ridicula peccata extraordinaria curâ, vel si exercitia, quæ viri timorati faciunt, ipse cum difficultate facit, vel timet facere: vel si sæpius repetat orationes, vel alia, quæ ad bonum statum pertinent, aliquando tranquillè exercuerit, & modò turbatum, & inquietum se reperiatur. Septimò, qui præteritis annis hilarem duxit vitam, & in operationibus indifferentibus nullam sentit perturbationem, modò verò ex aliqua apprehensione, & sine solido fundamento tristem, melancholicum, & vehementibus imaginationibus impugnatum

gnatam vivit vitam. De alijs pluribus vide in
sequentibus : *Azorius part. 1. lib. 2. cap. 10. qu.*
4. Bonacina disp. 2. de Peccat. qu. 4. punct. 8. num.

*2. Reginaldus lib. 13. num. 108. cap. 17. & alij
plures citati à Rossel de Prax. deponend. conscient.
cap. 2.*

CAPUT VII.

De causis Scrupulorum.

SUMMARIUM.

*14. Variæ causæ assignantur, ex quibus oriuntur
Scrupuli.*

*14. Variæ
Causæ assi-
gnantur, ex
quibus oriun-
tur scrupuli.*

Primò, scrupuli oriri possunt ex com-
plexione naturæ frigidaë, & subjectæ
timori. Hinc colligi potest, quod fœ-
minæ, senes, & melancholici, qui ma-
ximè componuntur ex his duobus
humoribus, sint scrupulosi : timor enim, &
frigus, constringunt cor, corde verò contracto
generatur in phantasia quædam imaginatio, quæ
disponit ipsam animam ad conspiciendum ma-
lum futurum, quod est ipsemet scrupulus. Ita
etiam *Reginaldus lib. 13. cap. 11. n. 108.*

Secundò, proveniunt quandoque scrupuli
ex debilitate capitis, quæ læditur potentia ima-
ginativa, repræsentans aliquam frivolum ratio-
nem intellectui, in qua titubare incipit.

Tertiò, subinde scrupuli proveniunt ex dæ-
mone, qui perturbat phantasiam, & commoveret
in ipsa humores melancholicos, quibus com-
motis, repræsentat intellectui unam rem pro a-
lia, unde generatur timor conscientiaë.

Quartò, non rarò generantur scrupuli ex le-
sione librorum caluum conscientiaë, qui vel ex
se nimis stricti sunt, vel non bene, & sanò mo-
dò intelliguntur.

Quintò, ex nimis abstinentijs, vigiliis : hæc
enim exsiccant cerebrum, unde derivat timor
propter deficientiam humoris humidi, qui ne-
cessarius est ad temperandam sedem cere-
bri. Imò subinde scrupuli oriuntur etiam, ex
conversazione cum hominibus scrupulosis.

Sextò, prodeunt ex ignorantia, quæ quis
non scit distinguere, inter culpam gravem, & le-

vem; inter tentationem, & consensum, vel
quatenus præcepta Dei, & Ecclesiæ non sanè
intelligit; putans requiri, ut cum strictissima
attentione, & diligentia impleantur, quod ta-
men non est credibile, quod DEUS, & Ecclesia
petat ab homine tam strictam observantiam, ut
vilius in dementia ruat, & omni debitâ li-
bertate privetur. Pullulant interdum etiam
scrupuli ex ipsa actione practicata scrupulosè
sæpe sæpius; hæc facit habitum, ac postmodum
vacillanter reddit intellectum.

Septimò, subinde ipse Deus permittit scru-
pulos in pœnam, & bonum spirituale hominis
scrupulosi, id est, ad perfectiùs humilitatem co-
lendam, ad superbiam temperandam, ad ali-
quod malum fugiendum: nam scrupuli non ita
mali sunt, ut non ad aliquod bonum inducere
possint.

Octavò, proveniunt etiam scrupuli ex in-
discreto, & servili timore Dei, & nimio studio
purificandi animam, ac vitandi omnia venialia,
unde provenit certa apprehensio, & metus la-
bendi in malum, eò modò, quò quis per scalam
altam ascenderet, vel pontem strictum, in quo
nimis attentè periculum cadendi consideraret,
citiùs cadere posset, quàm alter, qui animosè
ambularet, quia nimia attentio tremulum ho-
minem reddit, & animum aliquantulum perturbat,
vi cuius se magis ad periculum exponit; qui-
bus convenit dictum Psalm 13. *illic trepidave-
rant timore, ubi non erat timor*, ita facit scrupu-
lus. Legatur *Bardi de Conscient. scrup. cap. 3. Bal-
dellus de Conscient. lib. 4. disp. 19. Bonacina disp. 2.
de Peccat. quest. 4. punct. 8. num. 2. Reginaldus
lib. 13. cap. 11. num. 108. Rodriguez tom. 3. quest.
66. art. 2. Layman tract. 1. cap. 6. n. 2.*

CAPUT VIII.

De effectibus Scrupulorum.

SUMMARIUM.

*15. Effectus deplorabiles Scrupulorum declaran-
tur.*

*15. Effectus
deplorabiles
Scrupulorum
declariantur.*

Primò, scrupuli extinguunt fervorè Deo
serviendi. 2. Spoliant viribus ad bene a-
gendum, tam in ordine ad se, quàm in
ordine ad alios. 3. Sæpe præcipiunt in de-

speratione. 4. Reddunt homines inquietos, me-
lancholicos, molestos, intractabiles, solitarios,
nihil aliud agentes, quàm consumentes propri-
um cerebrum, examinando sua peccata, utrum
venialia, vel mortalia sint, an aliqua circum-
stantia in confessione aperienda sit, vel non: utrū
teneantur credere, aut non, ea, quæ Confessa-
rius

rius pro bono ipsorum illis dicit, &c. Alij consumunt dies, & horas lambicando cerebrum, in legendo libros Confessionum, ut discant quidnam sit, aut non sit peccatum. Verum hi tales non bene agunt, sæpè enim non intelligunt ea, quæ legunt; & licet intelligant, nesciunt tamen sua dubia bene distinguere: ideoque tantò magis se ipsos immergunt in mare scrupulorum, quod in maximam animæ afflictionem cedit.

Alij non contenti unò Confessariò, continuò quærunt alios, ut expiscantur, quid illi sentiant: nam nemo valet his satisfacere, nisi, qui eos audiendo, ipsorum discursum non interruptit.

His tamen adhuc non contenti, nam finitâ Confessione, & abeuntes à Confessionario, vix accedunt ad Altare pro communione suscipien-

da, illis denuo superveniunt in phantasiâ mille alij scrupuli, dubitando, an bene confessi fuerint hoc, vel illud peccatum, aut, an ipsum omiserint, utrùm hanc, vel illam circumstantiam bene exposuerint, &c. Hæc sanè est ingens dementia: sed unde provenit? nimirum ex eo, quia sibi ipsis nimis fidunt, & nolunt acquiescere discursui, & correctioni Confessarij, cui omnino obtemperare tenentur. Supra hoc ait *Androti: melius esse parere consilio medici, licet erraret, id est, consilio Confessarij, sic enim numquam quis errabit.* In tali casu Deus jubet se dependere ex alieno arbitrio. Igitur si vis esse liber ab his cruciatibus, fac, quod Confessarius jubet, nec de alio cogites, alioquin vitam tibi abbreviabis.

CAPUT IX.

De Remedio contra Scrupulos.

SUMMARIUM.

16. Contemnere scrupulos, est optimum remedium ad se ab eis liberandum.
17. Remedium liberativum à scrupulis juxta Sanctum Antoninum, proponitur.
18. Remedium liberativum à scrupulis est optimum, non sequi judicium proprium, sed Confessarij.
19. Remedium liberativum à scrupulis juxta Joannem Gerson, proponitur.
20. In actibus inhonestis, non debes judicare te consensurum, nisi pro certo scias.
21. Ut illi, qui habent conscientiam latam, vel arctam, liberentur à scrupulis, regula proponitur.
22. Quid agere debet, si dubitet, an aliquid sit peccatum, pro vincendo scrupulo.
23. Quomodo cogitatio differat ab assensu, exponitur in Ordine ad cognoscendum peccatum pro vitando scrupulo.
24. Cogitationes inhonestæ contra fidem, Sanctos, odium proximi, per se sine consensu, non sunt peccatum.
25. Doctus, vel quisunque alius, quomodo debeat agere pro vitandis scrupulis, notatur.
26. Non est per se malum, induere se vestibus præstiosis, nec præbere se alijs videndum, dum scrupulus dicitur, forte per hoc causare malas cogitationes in proximis.
27. Quomodo circa vota omissa tollendi sint scrupuli, notatur.
28. Quomodo superandi sunt scrupuli circa tactum sui, vel proximi, in lectione librorum de rebus inhonestis, vel circa auditionem illorum, notatur.
29. Non semper quando scrupulosus putat in ob-

jectione turpium, vel aliarum tentationum, consentit in ipsas.

30. Scrupulosi non debent multò solliciti esse circa iram, impatientiam, avaritiam, gulam, superbiam, &c. quod graviter peccarint.
31. Scrupulosi nè crucientur multum circa fervorem Dei, devotionem, charitatem proximi, & similia.
32. Scrupulosi nè sint nimis solliciti circa explicationem peccatorum, & utrùm Confessarius illos intellexerit, aut attentè die Festò Sacrum audierint.
33. Scrupulosus est necessaria expulsio pusillanimitatis, ad confundendum demonem, & complacendum Deo.
34. Sæpè communicare, & raro confiteri, est bonum remedium contra scrupulos.
35. Ut liberes te à scrupulis, necesse est postponere præsumptionem tuam in merendo, sed confide plurimum in misericordia Dei.
36. Scrupulosus fugiat longas, & anxias Confessiones.

Inter alia remedia, quis quis liberare se possit à scrupulis, primum, & præcipuum est, eos contemnere: & qui ab his infestatur, conetur omnino contradicere, formando sibi aliquam rationem practicam contrariam, illamque sequendo. Secundo, S. Augustinus docet, quod homo debeat se præparare ad Divinam Gratiâ, dolo de peccatis suis, ea confitendo, & sincere proponendo, numquam amplius se offensurum Deum, deinde exerceat se sæpius in Orationibus, & precetur suam Divinam Bonitatem, ut ab his tenebris ipsum liberet.

Ter-

18. *Remedium liberati.* Tertiò, procures ne innitaris prudentia tua. *Proverb. 3.* sed prudentia, & iudicio Confessarij. Hinc semel D. Bernardus, cuidam suo discipulo, qui ob scrupulos non audebat celebrare missam, non tam, præcepit in virtute Sanctæ obedientiæ, sequi iudicium celebrare: discipulus obedivit, & ecce aum propriæ xilante Deo liber ab omni scrupulo factus est. um, sed Con- Ex quibus deducitur, pœnitentem debere ob-

temperare suo Patri spirituali, illique credere, quæ dicit, & sic nunquam errabit; prout testatur S. Brigitta in suis revelationibus. Ideo si Confessarius mandaret, ut communicet singulis diebus, faciat, & sanctissimè aget; nec debet reponere, se habere scrupulum de hoc, vel illo peccato, exequatur obedientiam, quæ superat sacrificium.

19. *Remedium liberati.* Quartò, docet Joannes Gerson, ad tollendos scrupulos valdè utile remedium esse, eos convellere, veluti latrantes canes, currentes ad nos pulis juxta mordendum; quos si quis vilipendat non aspi- ciendo, latrare cessant, nullum nobis damnum inferentes; idem sit cum scrupulis, dum urgent. Dicit præterea idem Gerson, rem salutarem esse spueri, v. g. in Ecclesia, dum scrupulus dicit, nè spuas, calcare in terra, dum scrupulus prohibet, ne calces &c. Recta enim ratio docet, hos actus non esse peccaminosos, quando non fiunt in contemptum Christi, & Ecclesiæ.

20. *In afflicto.* Quintò, sæpè tentant cogitationes inhonestæ: quandoque sentitur etiam aliqua delectatio carnalis aliquò temporis spatio, & projudicare te pter confusionem specierum diversi generis in consensum, intellectu, aut ob defectum advertentiæ, sive nisi pro certo ob aliquam aliam perplexitatem, tentatio non statim reprimatur, & repellitur, ex quo oritur scrupulus: an talis peccaverit mortaliter, aut non? In hoc dubio adverte, quòd non debeas formare iudicium, te præbuisse consensum, eò quòd ad peccatum mortale requiratur advertentia plena, & voluntas reflexa: ideoque persona timens Deum, non debet in simili casu existimare, se tale admisisse peccatum; quia ad peccatum mortale requiritur voluntarium, juxta Divum Augustinum, qui ait: *peccatum ita est voluntarium, ut si voluntarium non est, non est peccatum.*

21. *Ut illi, qui habent conscientiam latam, vel arctam, liberentur à scrupulis, regule proponitur.* Sextò, quando dubitas, an peccatum aliquod sit mortale, vel veniale, non debes statim iudicare, te commisisse mortale, sed veniale tantum, vel ardu taxat, præsertim si malles potius mori, quàm Elam, liberentur à scrupulis, regule proponitur. peccare; & hic nota, quòd dæmon observet conscientiam omnium, an sit lata, vel arcta; si est lata, conatur eam amplius dilatare, si verò est arcta, magis eam constringit. V. g. si animadvertit aliquem contemnere peccatū veniale, conatur facere, ut contemnat etiam paulatim mortalia. Eodem modò, si quis habeat conscientiam arctam, ita ut sumopere abominetur peccata venialia, nititur, ut talis aliquid agat, quod reipsa non est peccatum: deinde illum excoecando, facit, ut appareat ipsi, id esse peccatum. Igitur ut vincas quoad hæc diabolus, conare semper id agere, quod est contra-

rium tentationi. Si habueris conscientiam arctam, fac, ut eam dilates: Si habueris latam, nitere eam coarctare, omnia tamen moderatè agendo, & hoc modò deludes infernum.

Septimò, si incidat tibi scrupulus aliquid faciendi, aut dicendi, & dubites, utrum id sit peccatum, vel non; Si illud non est contra usum dubitat, an a Ecclesiæ, aut charitatem Dei, vel proximi, potest illud facere, aut dicere, absque peccato.

Octavò, hoc punctum est bene intelligendum, scilicet, quòd cogitatio differat ab assensu.

Cogitatio mala quatuor modis considerari potest: Primò, si illico repellitur, ac in phantasia venit, tunc talis illam repellens meretur: fert ab assensu quia per hoc repellit, & vincit tentatorem. Secundò, si durat aliquò tempore, & tentatus non in ordine ad sufficienter se reflectit de tali malo, tunc negligentia expulsionis non excedit veniale, quando peccatum talis cogitatio versetur circa objectum tum, pro vi- lethale. Tertiò, si tali tentationi quis præbet tantis scrupulis.

retur occasio; hoc modò, si materia circa quam versatur, est lethalis v. g. objectum sensualitatis, homicidij, est mortale, & ejusdem speciei, cuius est objectum. Quartò, aliquando delectatur aliquis voluntariè in tali cogitatione, absque intentione exequendi id, quod cogitat: Si materia de qua deliberatè delectatur, est sufficiens ad mortale, talis peccat mortaliter: Si materia est venialis, peccat venialiter.

Nonò, aliqui continuo tentantur, semper. 24. *Cogitationes inhonestæ.* que sunt immergi in cogitationibus inhonestis. Alij putant se semper blasphemare Deum, Sanctos, &c. Alij existimant, se semper dubitare de fide, aut illam negare. Alij, se semper invidere, aut odio habere proximum &c. Tales patiuntur in anima maximos cruciatus, & præsertim dum volunt confiteri, pudet eos explicare similes tentationes, putantes se peccasse, quod tamen verum non est: nam licet quis centum annis cruciaretur hujusmodi tentationibus, etiam turpioribus, quàm unquam humanus intellectus percipere, & excogitare possit: nunquam peccabit, nisi præbeat eis consensum, sed potius meretur coronam in Cælo, & ideo nec est opus eas confiteri: similibus cogitationibus sensus, aggressus fuit Ap. Paulus, à Deo petens ijs liberari, cui respondit Dominus: *Sufficit tibi Paule gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. 2. Corinth. 12.* Idem etiam legitur de S. Catharina Senensis.

Decimò, si quis est doctus, subiciat se iudicio prudentis Confessarij, præcipit enim Deus, & vult nos in hac circumstantia morbi tam spiritualis, quàm temporalis, dependere ex consilio aliorum. Hinc necesse est, ut pertinax frangat iudicium proprium, & credat alijs sapientibus; Superbus nè confidat suæ prudentiæ: doctus petat ab alijs instrui: timidus consideret bonitatem Dei, qui non imponit tam difficilia præcepta, ut inducant hominem ad anxietatem adeo conscientia præjudicalem. Melancholicus curet evacuare per medicinam atram bilem &c.

26. *Non est.* Undecimò, quidam timent videri ab hac, vel per se ma- illa persona, cogitando, quòd præbeant illi oc- lum, induere casionem malarum cogitationum: alij hac ipsa se vestibus de causa timent se bonis vestibus induere; præstiosis, nec hæc est subtilis adinventio dæmonis, ad aufe- præbere se a- rendam hominis libertatem: ad arctandam, aut liis videndū, planè vinciendam eorum conscientiam, ac ad dum scrupu- reddendos nos solitarios, quòd tam animæ, lus dictat, quàm corpori affert ex continua machinatione forte per hoc scrupulorum infinita damna. Proinde ad illu- causare ma- dendum dæmoni, quilibet induat se juxta bene- las cogitatio- placitum, & secundum propriam conditionem: nes in proxi- sinat se videri, dum occasio id exigit, sive ex mis. necessitate, sive ex urbanitate, aut alio quopiam honesto fine: hoc nunquam erit malum. Sic pul- cherrima *Judith cap. 10.* legitur ornasse se vesti- bus superbissimis, & ungens se præstiosissimis liquoribus, prodijt ad Exercitum Holofernis, cujus oculis statim plurimum placuit, ipsa ta- men non intendebat offendere Deum, prout Ho- lofernes, sed habuit finem liberandi populum suum ab obsidione Bethulæ civitatis suæ, ideo non peccavit, sed gloriam, & merita adepta est: ergo, &c.

27. *Quomo-* Duodecimò, multi imaginantur se vovisse do circa vo- castitatem, Religionem &c. Istæ omnes appa- ta emissæ tol- rentiæ, quando non fundantur super evidentia, lendi sint ita ut aliquis possit jurare, se emisisse tale vo- scrupuli, no- tum, non obligant. Præterea licet hi tales emi- tatur. sissent votum in aliquo primo motu, aut secun- do, tale votum non obligat ad sui impletionem. Ratio est: quia ad hoc requiritur deliberata, & voluntaria promissio, facta Deo de meliori bono: in hoc autem casu est tantum deliberatio voti imperfecta: ergo non obligat. Hinc, in du- bio standum est pro libertate. Secundò, re- quiritur promissio adimplendi votum: ideo si quis in animo proponeret aliquid se facturum, si non promittit illud implere, non peccat omit- tendo, in tantum enim aliquis obligatur, in quantum promittit.

28. *Quomodo* Decimotertio, aliqui, vel maximè fœminæ, superandi patiuntur scrupulos in tollenda, & abstergen- sunt scrupu- da ex necessitate distillatione solita, tales nul- li circa fa- lō modò peccant, dummodo non præbeant con- etum suū, vel sensum delectationi, quæ eas vexari posset: nam proximi, in in removendis illis maculis naturæ, nullum ma- lectione libro- lum finem habent, sed honestum, id est, mundi- rum de rebus tiem humanam. Ita etiam illi, qui legunt vitas inhonestis, Sanctorum, aut alios pios libros: vel audiunt vel circa au- prædicari res in materia inhonesta luxuriæ, vi- ditionem illa- cujus excitantur in illis motus sensualitatis, non rum, nota- peccant, si non præbeant consensum; eodem sur. modò, si quis tangat alterum, seu casu, seu ex honestate, sive ex urbanitate, & commoditate: quantumvis excitetur à tentatione commotio carnis, dummodo absit consensus; non est reus culpæ; hic enim actus sunt naturales, non mora- les: ex his solvuntur infiniti scrupuli, si bene fundamenta penetrentur.

29. *Non sem-* Decimoquartò, notat Sanchez, quosdam ta- per, quando liter offuscari à scrupulis, ut cum primum ali- scrupulosus quæ illis repræsentetur in mente tentatio, pu-

tent se illi præbuisse consensum: tales licet exi- putat, in obje- stiment se posse jurare, quòd fixerint volunta- ctione turpi- riè mentem in has cogitationes, debent tamen um, vel alia- sibi persuadere, quòd non ita sit, & credere, quòd rum tentatio- tunc tantum peccent, quando patrant actum num, consen- externum. Persuadeant sibi, quòd voluntas sit in ipsas, in illa instantanea repræsentatione non ample- ctatur has cogitationes, sive sint de sensualita- te, sive odio, sive de fide, vel de quocumque alio objecto, ideoque debent eas vilipendere.

Decimoquintò, scribit Ricardus à S. Victore, 30. Scrupu- iram, impatientiam, tristitiam, avaritiam, gu- losi non de- lam, superbiam, vanam gloriam, &c. non est bent multum se semper peccata mortalia, imò rarissimè: ideo solliciti esse si scrupulosi incidant in similes defectus, non circa iram, judicent se peccasse mortaliter, & confiteantur impatienti- de peccato, de quo illis certò constat se commi- am, avariti- sisse, nihil plus vel minus addendo, quàm illis am, gulam, propria conscientia dictat. superbiam,

Decimosexto, multi cruciantur internè, quia &c. quod sibi videntur non habere verum fervorem Deo graviter pec- serviendi. Alij verò, quia nequeunt se trade- caverim, re, prout ipsi vellent, devotioni. Alij, quia 31. Scrupu- sibi videntur à Deo derelicti, eò quòd nullam losi ne cruci- ex oratione percipiant dulcedinem. Alij, quia entur mul- putant se carere charitate tam erga Deum, quàm tum circa proximum. Hæ, & hujusmodi anxietates sunt fervorem superflue: ideo si sibi immaginantur se destitu- serviendi tos fervore serviendi Deo, aut opportunitate se Deo, devotio- devotioni tradendi, orent JESUM, ut hæc illis nova, charita- concedat, & hoc modò actiones ipsorum erunt tem, proximi, meritorie. Pariter, si non experiantur aliquam & similia, dulcedinem in oratione, aut charitatem suam in Deum, & proximum, conentur se humiliare in conspectu Altissimi, orentque illum, ut hæc ipsis largiri dignetur.

Decimoseptimò, aliqui summè affligun- tur, quia putant se nescire bene explicare in 32. Scrupu- confessione sua peccata. Alij dubitant, utrum losi ne sint ni- confessarius ea bene intellexerit, quando confi- mis solliciti tebantur. Ad primum dico, hominem non circa expli- teneri explicare sua peccata, nisi eò modò, quò cationem pec- scit, & dum hoc facit, satisfacit Deo, & Confes- cationem, & sario. Ad secundum respondeo, eos debere utrum Con- supponere, Confessarium esse virum pruden- confessarius illos tem, qui non velit seipsum perdere pro alijs: intellexerit, ideoque ut judex teneatur judicare ipsorum con- aut attente scientiam, quam non posset judicare, si non in- die festo Sa- telligeret eorum peccata: ergo &c. Quidam crum audi- etiam affliguntur, quia sibi imaginantur, non verint, &c. audivisse Sacrum diebus festis, eò quòd fuerint suis cogitationibus ad alia objecta distracti. Re- spondeo satis esse, quòd isti externam attentio- nem habuerint, jam satisfecerunt præcepto audiendi missam, quòd non obligat, nisi ad a- ctum externum, ideoque sequantur hanc doctri- 33. Scrupu- nam, & quiescant. losi est neces-

Decimooctavò, sæpe nascuntur scrupuli ex saria expulsi- defectu cognitionis infinitæ bonitatis Dei, qui pusillanimi- summo salutis nostræ desiderio ardet, per Isai- tatis, ad con- am cap. 35. sic loquens: confortamini pusilla- fundendum nemes, & nolite timere. Unde apparet, scrupu- dæmonem, & losum magnam injuriam irrogare DEO, dum complacen- nondum DEO

non vult desistere à sua pusillanimitate: talis ne-
feit, nec cognoscit, Deum esse ipsius amicum, &
Patrem, qui penetrat internè cor, & cogitatio-
nes ejus: cum tribularis, videt animum tuum,
permittit tamen te tentari, ut te ipsum agnoscas,
ac merearis: Sicque generosè contemne scrupu-
los hos, & vivò corde confidas in suam divinam
bonitatem; scribit *D. Gregorius*, quòd Dæ-
mon agat sicuti formicaleo, qui ubi reperit for-
micas detectas, aggreditur, ac devorat, qui ta-
men si ab alijs majoribus belluis deprehendatur,
statim ab his conculcatur pedibus, & occiditur.
Ita Dæmon observat conscientias hominum, &
quos animadvertit frigidos, ac pusillanimes, ani-
mosè illos aggreditur, & conatur eos interime-
re scrupulis; ab alijs verò generosis, & armatis,
qui in Deo confidunt, facile vincitur, ac profligatur.

34. *Sape com-
municare, &
medium contra
scrupulos.* Decimò nonò docet *Androti*, optimum re-
medium contra scrupulos esse, saepe commu-
nicare, & raro confiteri, vivere, & omnia age-
re secundum judicium confessorij, & ita quili-
bet poterit pluribus modis mereri: primò e-
nim confundet diabolum, sedabit animum su-
um, & evadet gratus Deo, qui nunquam ratio-
nem poscet de eo, quod ex obedientia Confessa-
rij fecerit.

Vigestimò, fatetur *Bellarminus*, Doctor claris-
simus, in sua juventute scrupulosus, quòd post-
quam ex lumine rationis cognoverit, non posse
salvum fieri ex proprijs meritis, ac industriâ,
sed ex misericordia Dei, & meritis Christi, tunc
liberatus fuit à laqueo scrupulorum. Ideo ne-
cesse est, nè ullus confidat in suis viribus, sed in
gratia Dei, humiliando se, & commendando
B.V. & Sanctis, & in omnibus se illi committendo,
qui dirigit ejus conscientiam, tanquam anchoram
salutis suæ. Qui hoc egerit, nunquam in amaris
tentationum undis periclitabitur, semperque
certus erit, quòd non errabit.

Vigestimò primò, scrupulosus fugere debet
longas Confessiones, quia hæc perturbant cere-
brum, & inquietam faciunt conscientiam; ideo
exponat breviter peccata mortalia, si quæ com-
miserit: venialia verò poterit recensere in gene-
re: imò in concursu populi poterit confiteri u-
num, vel alterum, & alia Deo permittere, dolen-
do de illis; nam hæc peccata venialia non sunt
materia necessaria confessionis, cum remittan-
tur etiam per contritionem, orationem, per aquam
lustralem cum devotione attactam, per benedi-
ctionem Episcopi, genuflexionem, ac demum
per omnia alia opera bona &c. Cave tamen illa
committere, nè offendatur Deus.

CAPUT X.

*An liceat agere contra conscientiam scrupulosam,
non depositò scrupulò.*

SUMMARIUM.

37. *Licet agere contra conscientiam scrupu-
losam, non depositò scrupulò.*

38. *In dubio an peccatum commiserit, censere de-
bet nequaquam.*

35. *Licet agere con-
tra conscien-
tiam scrupu-
losam, non de-
positò scrupu-
lò.*

Circa hoc quæsitum jam egi in tractatu
de Conscientia erronea, modò illam
doctrinam adhuc sequentibus fun-
damentis confirmo, &

Dico: licet agere contra con-
scientiam scrupulosam, non depositò scrupulò.
Ratio est: quia licet agere sequi opiniones pro-
babiles oppositas, prout docui fundamentaliter
in tractatu de Probabilitate; ergo, licet scrupulus
pro sua parte urgeat, adhuc licet ex opposita
sententia contra ipsum agere, non obstante for-
midine in contrarium. Tum, quia si non pos-
semus agere contra conscientiam scrupulosam,
tunc ideo, quia illius dictamen contrarium do-
cet; sed hæc ratio non urget: ergo &c. Major
per se est clara, Minor probatur: quia scrupu-
lus cum nitatur ratione levi, frivolâ, & inani
dumtaxat, generans solum imperfectum, & im-
prudens judicium, non est sufficiens ad extin-

guendam certitudinem moralem opinionis con-
trariæ; ergo cum hæc fundetur in ratione mo-
raliter certa, flectit judicium ad sui assensum,
sicque non obstante formidine scrupuli, adhuc
contra ipsum agere possumus, eò quòd ad lici-
tè sequendam aliquam opinionem, non requi-
ratur certitudo physica, excludens omnem for-
midinem sententiæ contrariæ: sed sufficit judi-
cium prudens, & probabile de honestate rei,
quam amplectitur; ergo licet instet scrupulus,
operando juxta opinionem probabilem opposi-
tam, tutè operamur. *Reiffenstuel tract. 1. de
Actibus humanis distinct. 3. quest. 5. num. 70.*
Tum, quia si non esset licet agere contra scrupu-
lum, ipsò non depositò, plures periclitaren-
tur salute, vel maxime illi scrupulosi, qui in om-
nibus peccare se putant; sed hoc est intolerabi-
le, & jugum Christi non suave, sed durissimum
redderetur; ergo &c. *Reginaldus lib. 13. num.
122. Bossius part. 3. tit. 1. sect. 52. n. 2052. San-
chez lib. Moral. cap. 10. num. 80. Rodriguez tom.
3. quest. Regul. quest. 66. art. 3. Joannes Sancius
disp. 41. num. 7. Castropallao tract. 1. disput. 4.
punct. 1. Salas sect. 29. num. 298.* Tum, quia
non solum debemus contra scrupulos agere,
sed subinde tenemur sub pœna gravi, quia qui
indul-

indulget scrupulis, posset incurrere periculum maximi damni, tam animæ, quam corporis, v.g. amentia, abbreviationis vitæ, desperationis, continuæ inquietudinis &c. quod sub peccato tenemur vitare; nam ipse Deus per *Isaiam cap. 35.* nos admonet his verbis: *Confortamini pusillanimes, confortamini, & nolite timere*: vult ergo sua divina Majestas, nos non esse pusillanimes, sed sine timore vivere in lætitia, & exultatione; proinde ne injuriatur in negando ipsi obedientiam, obligatur tristitiam scrupulorum deponere: nam ipse nunquam exigit, cum tanto onere angustiarum nos operari; ergo &c. *Stoz lib. 1. part. 5. qu. 3. art. 7. sect. 2. num. 180. & 181.* Igitur per quamcunque rationem moraliter probabilem deponi possunt, & debent scrupuli, ac contra eos agere, licet formidet peccare;

nam certitudo moralis, ad aliquid agendum sufficiens, semper patitur aliquam formidinem juxta *Aristotelem &c.* alias vix esset remedium pro scrupulosis: igitur, ut tutè operentur, satis est sequi consilium viri prudentis, vel Confessarij, aut ducti ratione probabili. *Bonacina disp. 2. de Peccatis quest. 4. punct. 8. num. 3. Alvarez tom. 2. lib. 1. cap. 12. sect. 5. Reginaldus lib. 13. cap. 11. num. 112.*

Hinc colligitur, quòd si quis dubitet, an aliquod peccatum commiserit, v.g. an suggestionibus luxuriæ, an blasphemia, an odij Dei, an invidia &c. consensum præbuerit, tunc si expertus sit se eis resistere, persuadere sibi poterit non consensisse: nam hæc practica resistantia, est sufficiens conjectura ad faciendam probabilitatem, quòd illis peccatis non adhæserit.

CAPUT XI.

An quis teneatur ad Confessionem peccatorum, de quibus non recordatur, an sit confessus.

SUMMARIUM.

39. *Quale examen conscientia requiritur in scrupulosis pro confitendo.*

40. *Si quis post sufficiens examen conscientia, quietè confessus, & absolutus est, & postea dubitare cæperit, an omnia peccata confessus sit, censere debet, nihil omisisse.*

41. *Si suspicio scrupuloso venerit, se non confessum fuisse aliquod peccatum, & è contra alia suspicio occurrerit, quòd confessus sit tale peccatum, censere debet confessum fuisse.*

42. *Solvuntur objectiones.*

39. *Quale examen conscientia requiritur in scrupulosis pro confitendo.*

Hic casus sæpius contingere potest, vel maxime in hominibus frigida complexionis, brevis memoria, & nimis anxijis in operibus suis, qui postquam confessi sunt, titubare incipiunt, an omnia peccata, & circumstantias illorum exposuerint. Ante decisionem hujus dubij advertendum est, quòd ad omnem confessionem requiratur examen conscientia; & quidem in scrupulosis sufficit mediocre: in non scrupulosis, exigitur diligens, vel sufficiens, & tam in his, quam in illis potest esse defectus memoria, ratione cujus non bene recordantur, prout jam memini. His positis,

40. *Si quis post sufficiens examen conscientia, quietè confessus, absolutus est, & postea dubitare cæ-*

Dico, si quis post debitum examen conscientia confitetur, & absolutà cum quiete confessione, postmodum dubitare incipiat, utrum hoc, vel illud peccatum, hanc, vel illam circumstantiam in confessione omiserit, non tenetur denuo confiteri: sed credere debet, quòd sicut cætera peccata subjecit clavi confessionis, ita etiam illa, de quibus ambigit. Ratio est: quia præcepta Dei, & Ecclesiæ, ad nihil nimis

difficile, & intolerabile obligant; sed si quis teneatur repetere peccata, de quibus post sufficiens examen conscientia dubitat, an sit confessus, præcepta Dei, & Ecclesiæ, ad nimis difficile, & intolerabile obligarent; ergo non tenetur talia peccata confiteri. Probatur Minor: quia nunquam foret finis repetitionum, cum ordinariè similibus hominibus occurrat post confessionem aliquid, cujus non meminerunt, an fuerint confessi; hæc enim repetitio est difficilis, & intolerabilis, causans continuam inquietudinem animæ, & perturbationem mentis molestissimam.

Probatur secundò: Peccatum est, injuriare Deum; sed si tales tenerentur reiterare peccata, de quibus dubitant, an sint confessi, injuriarent Deum; ergo &c. Probatur Minor: injuriare Deum, est ipsum existimare nimis severum, & rigorosissimum exactorem Sacramentorum; sed si similes tenerentur reiterare peccata in confessione, de quibus dubitant, an sint confessi, existimarent nimis severum, & rigorosissimum Deum, contra illud *Matthæi 11. jugum meum suave est, & onus meum leve*; ergo &c. Ratio est: quia existimarent DEUM semper petere reiterationem confessionum, quotiescunque ambigunt de peccatis cum rigorosissimo examine conscientia, quòd indicat severitatem præcepti; igitur nimis rigorosum exactorem Sacramenti poenitentia, vi cujus induceret odiosam confessionem, & hoc modò se exponerent periculo dementia, ob nimiam cogitationem rei tristis, quatenus putarent nunquam se bene satisfecisse præcepto confessionis. Tum, quia quivis sub peccato saltem veniali tenetur procurare conscientia tranquillitatem: sed reiteratio confessionum im-

38. *In dubio an peccatum commiserit, censere debet nequaquam.*

perit, an omnia peccata confessus sit, censere debet nihil omisisse.

pedi

pedit hanc conscientiae tranquillitatem; quia semper reddit dubiam, afflictam, & ineptam ad obsequium Deo reddendum. *Sancius disp. 4. n. 18. Diana part. 3. tr. 4. resol. 107. in fine.* Tum, quia confessio Sacramentalis est instituta ad sepelienda peccata, morali diligentia confessa, & non ad injiciendos animae laqueos; sed si tales tenerentur subicere confessioni peccata, de quibus dubitant, an sint confessi, non esset instituta ad sepelienda peccata morali diligentia confessa, sed potius ad injiciendos animae laqueos; quia semper inquietarentur, ambigendo, an sint confessi, vel non, quod causaret mille distillationes cerebri, passiones animi, imò ipsam conscientiae Martyrium. *Cassianus à S. Elia, verbò Peccat. 1. num. 4. Sà verb. Confess. num. 42. Rossel. fol. 75. num. 1. Bossius, & alij.* Tum, quia *Cajetanus* inquit, quòd si quis ante confessionem aliquomodo praepraverit conscientiam suam, post confessionem non debet ulterius dubitare, se aliquod peccatum, vel circumstantiam omisisse, quam non fuerit confessus, sed debet formare hoc judicium, dicendo: sicut confessus sum alia peccata, ita etiam confessus sum istud, de quo dubito, & sic quiescere poterit. *Stoz lib. 1. part. 5. quest. 3. art. 7. sect. 4. num. 207. &c.*

41. Si suspicio scrupulosa dubites, an aliquid confessus sis, licet occurrit venerit, se non aliqua suspicio, te hoc, vel illud peccatum, v. g. confessionem fornicationis, odij &c. non exposuisse, & interfuisse aliquod rea tibi etiam occurrit aliqua contraria suspicio, peccatum, & te confessum fuisse, tunc hanc tenere debes post è contra alia mediocre examen conscientiae, & credere in tali suspicio confessione nihil omisisse. Ratio est: quia homo currerit, timoratus, numquam solitus aliquid omittere, desiderans placere Deo, servare praecepta ejus, & Ecclesiae, jam sufficientes habet conjecturas, ex quibus prudenter deducere potest sum rectum judicium, quòd simul cum alijs peccatis, etiam id, de quo ambigit, confessus sit; siquidem pro dubio non militat aliud, quam le-

vis, & frivola suspicio, generans scrupulum, seu formidinem: & pro confessionis suae certitudine, militat cura conscientiae suae, ac integra voluntas, nunquam omittendi peccata extra confessionem, quae stat pro fundamento rectae rationis, flectens intellectum ad credendum, quòd nihil in tali confessione omisissum sit.

Objicies 1. In dubijs tutior pars est eligenda; ergo si quis dubitat, an aliquod peccatum confessus sit, tenetur reiteratè illud confiteri, & sic se non exponet periculo sacrilegij, & damnationis. Respondeo: nego, quòd dubium quis teneatur confiteri, accedente judicio practico, uti fundamentaliter demonstravi in tractatu de Dubio, ubi te videre cupio; nam talis se non exponit periculo sacrilegij, tenens opinionem, quòd talia peccata non sit obligatus denuo confiteri.

Objicies 2. Praeceptum confitendi stat pro possessione; ergo dubitans, an aliquod peccatum confessus sit, tenetur illud confiteri. Respondeo, distinguo antecedens: praeceptum confitendi peccata certa, stat pro possessione, & quae nunquam confessus est, concedo antecedens; peccata aliquando confessa, nego antecedens: & dico, quòd talis peccata, de quibus dubitat, confessus sit; nam rationabiliter, seu moraliter non potest ambigere, quòd illa non sit confessus, quia examen ante confessionem factum, fuit sufficiens, & omnia, quae ipsi tunc occurrerunt, confessus est; sique non est credendum, uti experientia docet, quia peccata mortalia semper haerent in mente, & propulsant conscientiam ad confitendum, illa extra confessionem omisisse: proinde ipsa infirmitas memoriae tunc scrupulum ipsi infligit, qui absolutè contemnendus est. Eodem modò si quis anxius esset in administratione Sacramentorum, de prolata forma absolutionis, credat se bene officium suum peregissee, & continuet in opere incepto. *Fillincius tract. 31. num. 101.*

CAPUT XII.

De Privilegijs Scrupulosorum.

SUMMARIUM.

43. Privilegia scrupulosorum notantur.

43. Privilegia scrupulosorum notantur.

Primò, scrupulosus non tenetur examinare, conscientiam suam, nisi ad summum mediocriter, & quidem nec tali modò, qualiter se alij examinare solent. Secundò, quando occurrit aliquid agendum, & dubitat, utrùm id sit peccatum, aut non: si non cognoscit certò esse peccatum, potest id tutà conscientia facere. Tertiò, non obligatur quidquam repetere ex praeeritis confessioni-

bus, nisi ei certò constet, se omisisse peccatum mortale: quando verò dubitat, non est certus; igitur non tenetur, nec dubia, nec scrupulos confiteri. Ratio est: quia in scrupulosis, propter ingentem timorem peccandi, taliter perturbatur judicium, ut nequeant se bene examinare, aut cognoscere quid sit peccatum, vel meritum. Unde quamvis talis non fuisset aliquid confessus, non tenetur cum tanto sui damno, periculo, anxietate, ac poena, iteratè confiteri, cum ab hoc saepe aliae leviores difficultates excusent, nisi evidentissimè sciat, se mortale omisisse.

CAPUT XIII.

Instructio pro his, qui repetunt Pœnitentiam, Confessionem, Orationes.

SUMMARIUM.

44. *Scrupulosus non debet repetere orationes, pœnitentiam, ex eo, quia distractè oravit.*

44. *Scrupulosus non debet repetere orationes, pœnitentiam, ex eo, quia distractè oravit.*

Reflectendum est hoc locò, mentē nostram plenam esse tenebris, propter multitudinem phantasmatum, quæ reperiuntur in potentia imaginativa, & taliter eam offuscant, ut modò repræsentent unā rem, modò aliam: sic dum oculus attente considerare vult aliquem radiū in una rota currūs, dum velociter currit, illico distrahitur, perditq; illum radiū, & alius locò illius ipsi occurrit, & objicitur: sic etiam, dum in aliquod cubile, ornatum varijs picturis, quis ingreditur, illico distrahuntur oculi, ut non satis unam picturam intueatur, ut statim circumspiciendo a-

lia, & alia ipsi repræsentetur ad contemplandū. Pari modò accidit in mente hominis, qui v. g. dum recitat officium canonicum, dum meminit confessionis, dum peragit pœnitentiam orationum, à Confessario impositam, statim excitantur in ejus mente tot phantasmata, diversa repræsentantia objecta, ut nequeat attentè orare unum Pater, & Ave, ex quo nascitur scrupulus, ad quem tollendum, continuanda est oratio, nec unquam repetenda; ita de cæteris. Nam bona intentio, quam quis habet, suæ obligationi satisfaciendi, sufficit, illamque DEUS suscipit, qui optime novit, defectum illum non provenire ab ipsa persona orante, aut pœnitente, quæ nollet à tentationibus perturbari: Sed provenit involuntariè à phantasmatibus mentis, & subinde ab ipso dæmone, confundente organa mentis.

CAPUT XIV.

Instructio pro his, qui dubitant, se non habere sufficientem dolorem de peccatis in actu Confessionis.

SUMMARIUM.

45. *Scrupulosus quomodo potest se juvare circa dolorem de peccatis, notatur.*

45. *Scrupulosus quomodo potest se juvare circa dolorem de peccatis, notatur.*

Tilius multoties conqueritur, se non habere debitum dolorem in actu confessionis de peccatis suis, & ideò scrupulizat, se fortè frustrasse Sacramentum pœnitentiæ. Ecce nova jaculæ Sathanæ.

Nunc dic mihi chare Titij, quis te cogit ad confitendum? & respondere debes, vel aggravatio peccatorum, vel timor gehennæ, vel offensa Dei &c. Si aggravatio peccatorum, quæ conscientiam tuam pulsant, & animam anxiam reddunt, ecce actum attritionis, nam quod conscientiam pulsant, & anxiam facit, displicet naturæ rationali, ergo displicet tibi peccatum, quò aggravaris; ergo doles de peccatis tuis, igitur validè, & meritò confiteris.

Secundò: vel te cogit ad confitendum timor pœnæ inferni, vel purgatorij: nam si Deus deleret infernum, & Purgatorium, confiteris nè ex aliquo timore pœnæ? Respondebis mihi, quòd non: ergo cum defactò confitearis

ex timore talis pœnæ, attritus confiteris; ergo fructuosè confiteris.

Tertiò: Si Deum, quem per peccata offendisti, non timeres, non confiteris, ergo ex timore Dei, utpotè judicis punientis, confiteris, nè subeas peccati supplicium: ergo &c.

Quartò: Si Deus non esset ita bonus, nec parcens offensam contriti peccatoris, vel si tibi non promississet cælum, illum non amares, & si peccatum contra illum committeres, ex hoc motivo non confitereris, quia nullum bonum ab eo sperare posses; ergò cum modò confiteris, offensam Dei, promittentis veniam, & tibi contrito cælum, confiteris cum dolore offensæ Dei summè boni, & remuneratoris; ergo &c.

Quintò: vel confiteris peccata tua ideò, quia Deus præcipit pro agenda pœnitentia, tunc habes motivum præcepti Dei, pro venia obtinenda; ergo dum confiteris, ex obedientia præcepti Dei confiteris; Igitur vel ex amore DEI detestaris peccata tua, vel ex timore gehennæ ab ipso infligendæ, vel ex turpitudine peccati, vel ex dolore amittendi Gloriam æternam; si

unum

unum ex his motivis abesset, credo nullus hominum confiteretur peccata sua: quod sic demonstro.

Titius defacto confitetur peccata sua; reflecte Titi, cui confiteris, & cur confiteris, cur te ante confessionem præparas, tam interna, quam externa peccata exponere? cur genuflectendo humiliter ante Confessarium, & ad pedes ipsius te reum constituis? cur te indignum coram ipso ex enormitate delictorum sistis, quæ in conspectu hominis patrare erubescis, modo ei omnia sigillatim aperis, & quæ soli Deo patent omnia arcana cordis tui, (nec quidem unum omittere præsumis, sine magnis angustiis animæ,) voluntariè cum tanto tuo rubore, postposita omni verecundiâ te culpabilem, & infamem coram Confessario tibi multoties noto, & aliquando tuæ imbecillitati contrario, constituis, & declaras, rogando, & expectando ab eo submissio capite super delictis tuis sententiam, sufferendo correctionem ab eo factam, & persolvendo poenitentiam secretam ab eo impositam.

Responde mihi ulterius? quid si peccata tua per impossibile nec Deum offenderent, nec gehennam promerentur, confitereris ne ea cum tanta tua sollicitudine, examinando tam strictè conscientiam, aperiendo tam avidè cum tanta erubescencia omnia secreta synteresis tuæ. Susciperes ne correctionem, poenitentiam, angustiereris nè toties de Confessione faciendâ, certum est, quod non: nam demptâ offensâ Dei, & timore poenæ gehennæ, demitur & ipsum malum morale: sicque frustranea esset talis confessio; ergo à primo usque ad ultimum, confessio actualis fit cum contritione, quæ est dolor de peccatis propter offensam Dei summè diligibilis: vel cum attritione, quæ est dolor de peccatis ob metum gehennæ, vel ob eorum turpitudinem. Tum, quia si peccata Deum non offenderent &c. nullum motivum temporale posset movere Titium ad confitendum peccata sua, non præceptum Ecclesiæ, nec poena ab eo imposita: nam exclusis motivis spiritualibus supradictis, tolleretur etiam confessio, siquidem sigillum confessionis strictè Confessarius servare tenetur: ad quid ergo timor iudicis temporalis, ad quid lex, cum suum finem habere nequiret, ad quid te diffamare deberes, ad quid cum tanta

erubescencia secreta tua patefaceres, imò potius bonum, & innocentem te esse simulares, ut conceptum tuæ bonæ famæ apud mundum, & Confessarium retineres? ergo &c.

Titius adhuc angustiat, dicens: nullum habere sensibilem dolorem de peccatis suis. Pro eradicando tuo scrupulo, nota, duplicem esse dolorem, alium sensibilem ex parte corporis, alium voluntarium ex parte animæ. Dolor sensibilis, seu lachrymosus, non est de essentia contritionis, vel attritionis, nec dependet à nostra potestate: proinde sive illò careas, sive non, non obest verè contritioni, vel attritioni. Dolor verò intellectualis voluntarius, est de essentia contritionis &c. Et hic pendet à nostra potestate, qui consistit in displicentia peccati super omnia alia mala, de quo vide in *tractatu de Contritione num. 7. & 8.* ubi tuo scrupulo satisfactio. Tum, quia dum vadis ad confessionem, si te interrogarem: velles nè potius esse in gratia Dei, quam in disgratia, & scis, quod per peccatum homo damnetur, per displicentiam peccati salvetur? illico mihi respondebis, vellem esse in gratia Dei, & non damnari: ecce quod per hoc desiderium accedendo ad Deum, elicis actum amoris Dei; nam nisi ipsum amares, & tibi bonum scires, nunquam desiderares in ipsius gratiam venire.

Dicis præterea, te non velle damnari per peccatum: Ecce voluntaria detestatio peccati; times enim infernum à Deo infligendum propter peccatum, igitur retractas peccatum; ergo doles te peccasse, vi cuius promereris gehennam, alias non timeres poenas, nam poenarum causa est peccatum; ergo cum horreas poenas, horres & causam poenarum, cum hæc sint correlativè conjuncta; ergo bene concluditur, in actu confessionis doles de peccato ob metum poenarum, vel propter offensam Dei summè diligibilis &c.

Ulterius scias: si doles, te non posse poenitere, hoc sufficit ad faciendam fructuosam confessionem, uti in *tractatu de Contritione num. 12.* satis probavi, & ibi videre poteris &c. Plura de hac materia in *tract. de Poenitentia, & Attritione* scripsi, & scire debes, quod omnis contritio, & attritio, debeat fieri in ordine ad finem supernaturalem.

CAPUT XV.

Consolatio pro his, qui dubitant, an Deus peccata illis remittat.

SUMMARIUM.

46. *Scrupulosus non debet dubitare, quod Deus non dimittat sibi peccata.*

Dicit

46. *Scrupulosus non debet dubitare, quod DEUS non dimittat sibi peccata.*

Dicit *Thaulerus*, quod mater, licet misericors, obliviscatur quandoque dilectissimi sibi sui, Deus tamen nunquam obliviscitur nostri: & adeo magna est misericordia ejus, ut si peccator poenitentiam egerit, citius peccata ipsi remittet, quam granum pulveris pyrii in ardentem fornacem injectum consumatur. Ait *Petrus Epist. 2. cap. 3.* Dominus &c. nolens aliquem perire, sed omnes ad poenitentiam reverti. *Henricus* asserit, nullam matrem exercere tantam charitatem in amantissimum filium suum, quem in flammis cremari videt, ad ipsum eripiendum, quantam pietatem exhibet DEUS peccatori poenitenti, licet saepe saepius in die laboretur. *Suavis Dominus universis*, inquit, *Pf.*

144. & miserationes ejus super omnia opera ejus. Et *Ezechiel. 18.* legitur: si impius egerit poenitentiam, ab omnibus peccatis suis, vita vivet, & non morietur. Quid ergo trepidas, quid paves? Deus non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat, detesteris peccata tua, & confide in misericordiam DEI, non morieris, sed vitam perennem vives. *Melior est misericordia tua super vitas*, inquit *Regius Proph. Psalm. 62.* Proinde mi peccator dirige oculos contritionis tuae in Deum tuum, & suscipiet te in clementiam misericordiae suae, gaudium enim in caelo super uno peccatore poenitentiam agente; confide ergo fili, & spera in illum, qui peccatores recipit, & manducat cum illis, sicque salvus eris.

CAPUT XVI.

Remedium contra pusillanimitatem, pro confitendis peccatis suis.

SUMMARIUM.

47. *Scrupulosus in confessione animose aperire debet peccata sua, alias tacendo, loco salutis damnationem consequeretur.*

47. *Scrupulosus in confessione animose aperire debet peccata sua, alias tacendo, loco salutis damnationem consequeretur.*

Inveniuntur aliqui, qui dum accedunt ad confessionem, imaginantur se ire ad carnicinam. Vix signarunt se signo sanctae Crucis, obmutescunt: expectant, ut Confessarius divineret peccata eorum. Hic est summus defectus: puto diabolum mutum ligasse linguam ipsorum, ne manifestent conscientiae vulnera Medico spirituali. Ut li-

bereris ab hoc diabolo, juvabit figura astutae vulpis, quae abdens se in foveam, cum silentio viatorem expectat, ut illum decipiat: ita Daemon abdens se in immundam conscientiae foveam, conatur decipere animam, quae ad caelum peregrinatur. Igitur, ut libereris ab hac peste, da gloriam Deo, loquere, & exonera sine timore peccata tua, & cogita, re loqui cum Vicario Altissimi, qui paratus est ad Sacramentalem tibi impertiendam absolutionem, sicque deponere pudorem, ne incidas in mancipatum aeternae damnationis: tali modo operans, & gaudium tibi, & Angelis causabis.

CAPUT XVII.

Consolatio pro illis, qui imaginantur se esse damnandos, propter peccata sua.

SUMMARIUM.

48. *Consolatio scrupulosa, etiam maximi peccatoris, proponitur.*

48. *Consolatio scrupulosa, etiam maximi peccatoris, proponitur.*

Audi quid dicat DEUS per *Ezechielem 18.* Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet, & non morietur; omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor &c. & *Psalmo 61.* habetur: Sperate in eo omnis congregatio Populi. Merito sane debemus sperare in hoc Deo immensae majestatis, & misericordiae: & quamvis nihil dignum in conspectu tuo egerim, & agnoscam, me mille gehennarum reum, nihilominus ma-

gnam spem concipio, me esse salvandum, quia major est misericordia tua, quam iniquitas mea, nam tu plus potes dimittere, quam ego committere, & plus parcere, quam ego miserrimus peccare. Si unica gutta Sanguinis Christi sufficiens erat ad infinitos mundos salvandos, quid non sperabo ego, cum pro me tantum effuderit? verè apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. *Psalms 129.* Deus meus, quod major est mea miseria, eò majorem praebeo materiam tibi, ut misericordiam tuam in me exerceas: tu qui solus me salvum facere potes: Ego non mereor Caelum, sed Christus meretur pro me, ideo pro me offero tibi o Pater Aeternae omnem passionem Filij tui unigeniti, spinas

spinas, verbera, humilitatem, ac demum omnis vulnera, Crucem, & mortem Redemptoris mei; & propter hæc peto dari mihi ex iustitia vitam æternam, ut particeps esse valeam tuæ infinitæ visionis. Mi Christe, quæso te, submerge omnia peccata mea in mari rubro tui pretiosissimi sanguinis, & projice post tergum tuum omnia peccata mea *Psal. 38. Si Deus est, qui justificat, quis est, qui condemnet? ad Rom. 8. si advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, (1. Joan. 2.)* quis est, qui contradicat nobis? *quare igitur tristis es anima mea? & quare conturbas me (Ps. 42.)* Spera in Deo, & accede cum fiducia ad thronum gratiarum ejus, & misericordiam consequeris (*ad Hebræos 4.*) an ignoras, quod Christus propter nostram salutem descendit de cælis, *ut videres, & obtineres bona Domini in terra viventium, (Ps. 29.)* Non audisti dicentem altissimum: *Nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat? Ezechiel. 33.* Si ergo non vult mortem peccatoris, quam ob causam totus trepidas mi peccator? scito, quod JESUS siciat salutem tuam: *Sitio clamavit in Cruce, id est sitio salutem animarum.* O felix

peccator; vide præparatam tibi in cælis coronam, *quam præparavit Deus diligentibus se, ad quam recipiendam sufficit, ut doleas de offensa Dei, & designas mentem in beatam æternitatem, & suspires in Christum Redemptorem tuum.*

Si verò casu inveniretur aliquis adeo demens, qui nollet se committere misericordiae Dei (quod tamen mihi persuadere nequeo) remedium pro tali essent catenæ, cum resistat verbis Spiritus S. *vos semper Spiritui Sancto resistitis, Actorum 7.* qui pollicetur nobis gloriam, & liberationem à servitute inferorum. *Filius hominis venit querere, & salvum facere, quod perierat. Luca 19.* ipse neminem excludit à cælesti Patria, prout testatur Apostolus, *Deus vult omnes homines salvos fieri 1. ad Timoth. 2.* Si igitur vult omnes salvos, si omnes ad cælum vocat, nemo debet ei contradicere: *vocavi, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui respiceret. Proverb. 1.* porrigit ipse nobis manum suam, præbet nobis suam gratiam; apprehendamus ergo eam, & sequamur poenitentes: quod si egerimus, perveniemus ad cœnam Agni, in qua mannâ Angelorum saturabimur.

CAPUT XVIII.

Remedium contrà tristitiam.

SUMMARIUM.

49. *Scrupulosus quomodo debeat tristitiam fugere, notatur.*

49. *Scrupulosus, quomodo debeat fugere tristitiam, notatur.*

Tristitia est displicentia appetitûs sensitivi, orta ex aliquo malo præfenti, aut apprehenso quasi præfenti: procedit ex imaginatione potentiae cogitativæ, quæ adeo aggravat animam, ut videatur illi nullum esse medium, tale malum evadendi, & hoc illam cruciat, & angit; scrupulosi solent multum affici hac specie tristitiæ: sed quid est culpa hujus, nisi ipsimet, eò quod nolint credere, & flectere suam pertinaciam obedientiæ prudentum. Remedium pro his assignat Sancta Mater Theresia, dicens: pro personis melancholicis magna est misericordia DEI, cui se totaliter com-

mittere debent, quod si renuunt, dicit Sancta, timeo nè dæmon sub specie humoris melancholici intendat lucrifacere animas multas: ideò, nè in hoc barathrum præcipiteris, parvipende humores, & quascunque tentationes: omnes enim habemus liberam voluntatem, omnes auxiliante gratiâ possumus velle, & diligere. Detum, ac in ipso gaudere, omnes possumus odisse culpam, ac de illa liberè dolore: Proinde, quantum fieri potest, omnis tristitia depellenda est, tanquam venenum bonarum operationum, quæ non tantum corpus, verum etiam animam aggravat, prout testatur D. Bernardus, inquit *tristitia est impedimentum omnis boni.* Medendum igitur ipsi est fervente oratione, devotâ divini Sacramenti frequentatione, aliquo exercitio virtutum, colloquijs pijs cum Patre spirituali, hoc modo faciendo cum auxilio DEI lætitiâ adipiscetur.

CAPUT XIX.

Rationes, propter quas DEUS permittit nos tentari à Dæmone, carne, & Mundo.

SUMMARIUM.

50. *DEUS ultra vires non permittit nos tentari.* 51. *Rationes aliqua, cur DEUS nos permittit tentari, notantur.*

Kkkkk

Sc-

§ 0. *DEUS ultra vires non permittit nos tentari.*

Sciendum, quod DEUS neminem permittat tentari, nisi tantum, quantum vires alicujus sufferre valent: *Fidelis DEUS, qui non patietur vos tentari superbia, quod potestis 1. ad Corinb. cap.*

10. hoc posito.

§ 1. *Rationes aliquae, cur Deus nos permittit tentari, notantur.*

Dico 1. Deus permittit nos tentari, ut agnoscamus debilitatem nostram, & indigentiam, quam habemus auxilij divini, quomodo in humilitate nos conservare vellet. Secundo, ut eo majorem gloriam consequamur in caelis: *qui enim tentationem vincit, inquit D. Thomas, mereatur coronam in Caelo.* Tertiò, ut confundatur Dæmon, & exultet Angelus Custos. Quarto, ut cognoscamus nos possidere divinam gratiam, dum ipso adjuvante tentationem vincimus. Quintò, ut gaudeamus de reportatis victorijs. Sextò, ut per tentationes exerceamur in Spiritu, tanquam milites strenui: generosus enim miles, si offeratur occasio pugnandi, non timet enses, sed animosè ad pugnam procedit, & obtentâ victoriâ non tantum efficitur

terror hostis, verum etiam munere, & promotione à suo Belliduce honoratur. Sic homo tentatus est miles Christi, qui certat contra demonem, mundum, & carnem, dimicando gladio divinæ gratiæ, vincit memoratos hostes, quibus victis inseritur victoria ejus in albo viventium ad consequendum præmium pro merito coronam æternitatis in cælo. Nam si miles nunquam haberet hostem, nunquam haberet victoriam, nunquam præmium, quia non daretur meritum cur à Rege præmiaretur. Ità etiam si homo non haberet hostes animæ, non haberet, cum quo dimicaret, non haberet, quem vinceret, sicque nunquam victoriam, ob quam à DEO præmiari deberet coronâ æternæ gloriæ, &c. ergo ideo tentatur, ut vincat, & mereatur, non ut succumbat, & damnetur. Scire debemus, *quod militia sit vita hominis super terram*, prout ait scriptura, ad militem enim Christi spectat semper vigilantem esse, nè hostis insidijs eum prævaleat, & cuneos gratiæ subvertat. Tu ergo vigila, & dimica, & sic victoriam consequeris

CAPUT XX.

Consilium, nè Scrupulosus mutet Confessarium.

SUMMARIUM.

§ 2. *Consilium bonum pro non mutando Confessario.*

§ 2. *Consilium bonum pro non mutando Confessario.*

Petrus Damianus inquit, si desideras converti, & poenitentiam agere de peccatis commissis, ante omnia elige tibi bonum Confessarium, ad quem confugas in omnibus tuis tentationibus, ac illum loco DEI consideres, quo mediante ad suam divinam maje-

statem recurras. Cave nè unquam sine ejus licentia ad alium accedas; periculum enim est, nè confundaris. Aperi huic medico spirituali integrè conscientiam tuam, ut salutare tibi præbere possit medicinam, alioquin vulnus, quod non aperitur, marcescit, & nunquam sanatur. Confessarius enim ordinarius noscens conscientiam tuam aptius remedium pro vita spirituali tibi præscribere valet, quam ignotus: nam hunc latet frequens meritum, vel demeritum tui; non illum.

CAPUT XXI.

Instructio Confessarij pro curandis aliorum Scrupulis.

SUMMARIUM.

§ 6. *Casus dementia ex scrupulis causatus.*

§ 3. *Instructio quomodo Confessarius agere debet pro vitandis conscientijs scrupulorum stricta conscientia.*

§ 4. *Confessarius quomodo tractare debet cum scrupulosis lata conscientia, notatur.*

Indocti Confessarij quantum malum causant, notatur.

Ars Concienatoria non concordat cum scientia Confessarij.

§ 5. *Notatur flebilis casus ex scrupulis exanimis conscientia.*

In primis regulas supra datas observare § 3. curet, secundum ipsas Confessarius instructio se dirigat. Secundo, patienter cum scrupulosis agat, nè scrupulosus turbetur: vae, vae Confessario habenti verum scrupulosum! exclamat Cajeta-*pro curandis* nus. Tertiò, in decidendis dubijs scrupulosis, non timide, sed resolute instar oraculi delphici agat, paucis verbis sine omnium probatione, & tirubatione mentis: ad tollendam

lendam anſam ſcrupuloſo ſuſcipiendi de parte oppoſita, reſolvat. Ad quod opus faciendum nullus melior eſſe poſſet, quàm ille, qui aliquando ſcrupulis agitatſus fuit; hic enim noſcit compatiendum, & medium opportunius ponendum: hac de re ſubinde Deus relinquit viros magnos ſcrupulis vexari, ut alijs magis prodeſſe poſſint. Ita legitur de *P. Jacobo Alvarez*, qui pluribus annis ſcrupulis mirum in modum tyrannizatus fuit; quid poſtmodum pro ſalute animarum egerit, hiftoriæ narrant. *Reiſſenſtuel tract. 1. diſtinct. 3. quaſt. 5. num. 76.* Quartò, prohibeat ſcrupuloſo, nè unquam ſcrupulos aperiat, etiam extra confeſſionem conſilij petendi gratiâ, aliàs nunquam liberabitur ab huiusmodi malo. *Bonacina de Peccat. diſp. 2. quaſt. 4. punct. 3. num. 3.* Quintò, dubia ſcrupuloſorum in benigniorem partem ſunt interpretanda: nam in ſcrupuloſis huiusmodi dubia ex anxietatibus provenientia non præſumuntur peccata ſicut fortè in cæteris. Sextò, non ſit ita rigidus in examinandis circumſtantijs, quæ potiùs confuſionem, & materiam ad alios ſcrupulos præberent. Septimò, procuret, ut ſcrupuloſus cœcò modò obediat, quod ſi non fecerit, reputabitur ut incurabilis, eò quòd renuit medicinam vulneri applicare. Octavò, ſi ſcrupuloſus adhuc ſibi de aliqua re timeat, liberè ei promittat, ſe velle pro ipſo in tribunali Dei reſpondere. Nò, ſi obtemperare vellet conſilij ejus, tunc ſubinde etiam aſperè illum reprehendat. Obſerva doctrinam *D. Bonaventurae* apud quem modò ſic lego, *tom. 7. lib. 7. in compen. Theol. cap. 52. Cavenda eſt conſcientia nimis larga, & nimis ſtriſta; nam prima generat præſumptionem, ſecunda deſperationem: item prima dicit ſæpe malum bonum, ſecunda è contra bonum malum: item prima ſæpe ſalvat damnandum, ſecunda è contra damnat, ſalvandum.*

§ 4. Confeſſarius quomodo tractare debet cū ſcrupuloſis late conſcientie, notatur.

Sunt & alijs ſcrupuloſi laxæ conſcientiæ, qui circa præterita peccata maximè anguntur, de futuris verò parùm curant: & cognosce poſſunt ex hoc, quòd flocci faciant ea, quæ viri timorati facere timent. Secundò, parum credunt concionatoribus, vel alijs viris probis, & ſolùm ſuo fidunt iudicio, nec in rebus moraliſus ſolliciti. Tales nihilominus in confeſſione valde confunduntur, & hæſitant de vita præterita malè ducta, quæruntque confeſſarios indoctos, qui non multùm eis reſpondent, ad citò abſolutionem obtinendam; ſed væ pœnitenti, & Confeſſario! Pœnitenti quidem, quia non

exponit peccata ſua cum numero, ſpecie, & circumſtantijs, prout requiritur ad integritatem confeſſarij, quæ Sacramenti pœnitentiæ. Væ Confeſſario: quia cum malum non adminiſtrat bene officium ſuum, Scio maximos errores in hoc tribunali ab aliquibus tatur, committi, qui nec numerum, nec ſpeciem ſcire curant, ſed ſolùm obiter audità confeſſione abſolvunt: imò aliqui nec ad reſtitutionem obligant, tam honoris, quàm rerum temporalium ablatarum cum maximo præjudicio proximorum, & Sacramenti pœnitentiæ; melius enim eſſet, ut ſimiles laicam vitam ducerent, quàm Judicem ſpiritualem agerent: & hoc procedit multoties ex pura ignorantia vincibili, qui putant ſe eſſe doctos, & officium ſuum intelligere, in converſationibus cum tanta libertate de caſibus conſcientiæ diſcurrunt, ac ſi doctrinam Theologicam devorâſſent, & tamen ſunt ignorantes in folio, quia quando venit ad rem, nullam quæſtionem particularem ſolvere ſciunt: blaterant quidem aliquid, at ſicut pſittaci ignorant, quid dicunt: divinando quæſtiones, non ex ſtudio ſolvendo, uti experientia docet. Undenam talis error derivat, niſi quia illico ac approbantur, non ampliùs libros pœnitentiæ colunt, fugiunt diſcurſus doctos, & tamquam tot Pallades in ſua proſopopea manentes, vilipendunt ſtudia, ac intelligentes aſpernantur. Sed hi verè apertò ſole cœcutiunt, & in illo tribunali cœleſti rigoroſè dabunt rationem villi-cationis ſuæ, quòd vicariatum Chriſti in Throno pœnitentiæ male adminiſtrârunt. Oucinam hic error ad aliquos etiam Concionatores non transfunderetur, qui licet in pulpito aliquam orationem eleganter dicant, per hoc aliqui mali confeſſarij eſſe poſſunt; nam ſtudium Theologiæ cum arte rethorica non concordat. Hæc ſint per tranſennam dicta. Redeo modò ad pœnitentem laxæ conſcientiæ, ſed ſcrupuloſum, quem confeſſarius patienter audiat, nè ipſi moleſtiam majorem inferat, præbens anſam ad confeſſiones impoſterùm fugiendas: procuret, non debere cum ipſo ita rigidè agere, quàm cum alijs, qui non ſunt ſcrupuloſi, ſed adhortetur ipſum, ut ſæpius confiteatur, & communicet, quod eſt unicum remedium pro ſimilibus. Inſuper demonſtret ipſi periculum æternæ damnationis ſi tam facilè in peccata lethalia ruerit ſine timore Dei, ac ipſum ex confeſſionali benevolè dimittat. Legatur *Stoz lib. 1. part. 5. quaſt. 3. art. 3. ſect. 6. num. 222. Reiſſenſtuel tract. 1. de Actibus humanis. diſt. 3. quaſt. 5. num. 78.*

Ars concionatoris non concordat cū conſcientia confeſſarij.

Casus flebilis, ortus ex ſcrupuloſitate examinis conſcientiæ.

SUMMARIUM.

§ 5. Notatur flebilis caſus, ex ſcrupulis examinis conſcientiæ ortus.

Kkkkk 2

Nar-

§ 5. Notatur
flebilis casus
ex scrupulis
examinis
conscientie
ortus.

NArrat Card. de Lugo de quodam ju-
vene nobili & cæteroquin pruden-
te, sed extremè scrupuloso: hic de-
creverat apud se confiteri generali-
ter de tota vita sua: ad quod pera-
gendum, paravit se quindecim continuis diebus,
eò tempore scribendo peccata sua, implendo
multa folia, ita ut omnibus illis exponendis
non suffecissent plures dies. Verum non con-
tentus tali examine, aliud instituere incepit; Sed
cùm Vallisoletti in Regia curia, aliquot dies

confiteretur, agitatus à dæmone, & à suis scrupu-
lis, incidit in tales angustias, ut areptò pugione
se lethaliter vulneraverit. DEUS tamen, qui
dives est in miserationibus suis, dedit illi gra-
tiam, antemortem se reconciliandi. Hic homo
non tenebatur ad tam rigorosum examen, quod
fuit in maximum ipsius animæ præjudicium,
Curet igitur scrupulosus à tam arduo examine
declinare, ad desperationis fomitem fugien-
dum.

Casus dementiæ scrupulosi, ex defectu obedientiæ procedens.

SUMMARIUM.

§ 6. Casus dementiæ ex scrupulis causatus.

§ 6. Casus de-
mentiæ ex
scrupulis
causatus.

Refert Tamburinus, quadam vice ve-
nisse ad se nobilem matronam, valde
scrupulosam, & ut talem, toti civi-
tati notam. Hic pollicitus est ei au-
xilium liberationis a scrupulis, dum-
modo illa promitteret, se futuram ei obedien-
tem in omnibus, quæ illi præcepisset, id est,
ut non confiteatur iterum de peccatis, nisi ipse
judicaret, ut communicet, quando ipse illam
juberet &c. Hæc recusavit facere obedienti-
am, qua de causa à se illam dimisit, tanquam
membrum incurabile. Similes scrupulosi
non præstantes obedientiam suo Patri spiritua-
li, potius dementes, quàm prudentes esse judi-
cantur.

Conetur quilibet præscripta media ad me-
dendam anxietatem animi apprehendere: oret-

que Deum, ut præbeat sibi verum lumen, se ip-
sum cognoscendi, ad superandam omnem ten-
tationem. Hæc pro instructione scrupulosi suf-
ficient: Si occurrerit aliqua alia difficultas, sup-
plebit scientia, & prudentia Confessarij, ad
quem semper recurre in tentationibus tuis; *qui-
cunque enim accedit ad servitutem Domini, præ-
paret animam suam ad tentationem, Eccl. 2.* Non
debes tibi persuadere, quòd coronaberis sinè cer-
tamine, aut quòd vincens absque adversario, ideò
non te terreat inferni astutia, resiste illi fortiter
pro consequendo fine glorioso, *qui enim perse-
veraverit usque in finem, hic salvus erit. Matth.*
10. Hoc modò triumphabis de mundo, carne,
& dæmone, ac merebris coronam gloriæ, *quam
præparavit Deus diligentibus se.*

*Plura de scrupulis, vide Hora Canon. Verb. Du-
bium, Distractio &c.*

TRACT. CXLV.

DE SEPULTURA.

CAPUT Unicum.

De jure, & Charitate Sepulturæ.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine Sepultura intelligitur, notatur.
2. Sepultura Ecclesiastica describitur.
3. Episcopus de jure habet potestatem constituendi sepulturas.
4. Sepultura Ecclesiastica, alia est extra templum, alia in templo olim hæc secunda nō fuit permissa.

5. De jure communi, competit solum Jus sepultura Parochia.

6. Prope Altare nemo sepeliri debet, aliàs si sub al-
tare, vel infra scalas sepeliatur, non deberet
ibi celebrari, donec corpus transferatur.

7. Neminem licet sub voto, Juramento, vel pro-

mis.

- missione adducere à Regularibus vel Clericis ad eligendam sepulturam, sub excommunicatione.
8. Si quis rogat, persuadet aliquem ad eligendam sepulturam in sua Ecclesia, non tamen ipsum obligat, ut non possit promissum mutare, non est illicitum.
9. Qui est sui Furis, potest pro libitu sepulturam eligere.
10. Si quis moriatur sine sepultura, debet sepeliri in sepultura majorum.
11. An pater, & quomodo, possit eligere sepulturam filio.
12. Electio facta à Patre pro sepultura filij in impubertate, si moritur in pubertate, non amplius valet.
13. An consanguinei, tutores, &c. possint eligere post mortem Patris sepulturam impuberum, exponitur.
14. Filij puberes, habentes libertatem, possunt sibi eligere sepulturam.
15. Parochianus, non habens, nec eligens sibi sepulturam, debet sepeliri in Parochia, ubi degit.
16. Pro parvulis baptizatis, habeatur specialis sepultura.
17. Si contentio fieret, ubi filius sepeliendus sit, eò quòd majores in diversis locis sint humati, exponitur.
18. Mulier eò modò, quò vir, liberè potest sibi eligere sepulturam.
19. Regulares professi non habent Jus, extra monasterium eligendi sepulturam, Novitij bene &c.
20. Prelati Ordinum possunt eligere sepulturam.
21. Famuli Regularium in claustris morientes, sepeliendi sunt apud Religiosos.
22. Clericus moriens, si non eligit sepulturam, est sepeliendus in Ecclesia, ubi inservivit.
23. Quomodo vendenda sunt sepultura, notatur.
24. Dum venduntur sepultura, sub quo titulo accipitur pretium, notatur.
25. In Sepultura sacra, ordinariè Catholici sepeliendi sunt.
26. An Cathedumini sepeliendi sint in loco Sacro, duplex opinio proponitur.
27. Ubi peregrini sepeliendi sint, notatur.
28. An Regulares possint defunctum elevare sine licentia Parochi, qui apud ipsos elegit sepulturam, notatur.
29. Præceptum sepeliendi mortuos, per se obligat sub lethali.
30. Grave peccatum est, in sacro loco sepelire illos, quibus, ex jure vetitum est.
31. Corpora defuncta non possunt exhumari, sine facultate Episcopi.
32. Corpora defunctorum cum psalmis, & orationibus non cum luctu sepelienda sunt.
33. Non licet Parocho cum cruce, & stola ingredi Ecclesias Regularium, & ibi mortuos sepelire.
34. Parochus solum usque ad Ecclesiam Regularium, non ultra tenetur corpus comitari.
35. Parochus non acquirit Jus sepeliendi in Ecclesijs Regularium, nisi per centum annos id pacificè exercuerit.
36. Excommunicati notorij, & qui sine pœnitentia

decesserint, non sunt in loco sacro de jure sepeliendi.

37. Apostata, notoriè interdicti, usurarij publici, mortui in duello, in torneamentis, certantes cum tauris, non sunt sepeliendi in loco sacro.

38. An si duellans ante mortem det signum doloris, possit sepeliri in loco sacro, duplex opinio proponitur.

39. Infideles, pagani, Judei, heretici, non sunt sepeliendi in loco sacro.

40. Si quis se ipsum occiderit, & notum est, non est sepeliendus in loco sacro.

41. Puella precipitans se per fenestram, fugiendo stupratorem, nè ab ipso opprimatur, si in tali saltu moritur, adhuc est sepelienda in loco sacro &c.

42. An si quis in pœteo mortuus inveniatur, vel laqueo suspensus, vel armis jugulatus, sepeliendus sit in loco sacro, exponitur.

43. An si quis solus jannis clausis in domo suspensus reperiretur, sepeliendus sit in loco sacro, exponitur.

Casus horrendus.

44. An meretrix in lupanari inventa occisa, vel in platea, sepelienda sit in loco sacro notatur.

Sepultura dupliciter considerari potest. *1. Quid nomen sepulture intelligitur, notatur.* Primò pro officio, seu actione, quæ impenditur in corporibus humanis; ita intelligitur, notatur. *Cap. Dictum. 1. quest. 1.* Secundò: nomen sepulture hic accipitur pro loco, in quo corpora mortuorum humanantur; sic colligitur ex *Cap. Abolenda. de Sepultur.* & duplex est, alia est sepultura Ecclesiastica, alia profana.

2. Sepultura Ecclesiastica describitur. Sepultura Ecclesiastica, est locus determinatus, & consecratus ab Episcopo, vel alio Sacerdote, de licentia Ordinarij. Dicitur locus sacer, quia si talis non est, non retinet nomen sepulture Ecclesiasticæ, uti habetur ex *Cap. Ad hæc.* Quòd si in aliquo loco non benedicto, Christianus defunctus, de potestate Domini loci sepeliatur, ut ibi perpetuò jaceat, talis locus perdit nomen loci profani, & fit religiosus. Ita *Gloss. in cap. in Ecclesiast. 13. qu. 2.* Quodcunque in oppositum sentiat *Patormitanus*, qui solum lato modo dicit, talem locum vocari religiosum, eò quòd de ratione sepulture Ecclesiasticæ sit benedictio.

3. Episcopus de jure habet potestatem constituendi sepulturas. Dixi superius: locus determinatus ab Episcopo. Nam iste ex jure habet potestatem constituendi sepulturas, ut clare constat ex *Constitut. Pij V. data Kalend. Aprilis Anno 1556.* ubi etiam præcipitur, ut corpora defunctorum in tumbis profundis intra terram collocentur.

4. Sepultura Ecclesiastica, alia est extra Ecclesiam, alia intra. Locus sepulture Ecclesiasticæ, defacto duplex est: alius extra Ecclesiam, quod vocatur cæmeterium, & ordinariè est prope Ecclesiam, templum, quamquam tempore necessitatis, ut pestis, belli, & morbum cadaverum. Alius est locus intra Ecclesiam, qui vocatur Crypta, & est locus subternaneus fornicibus testus. *Lege Layman missa. lib. 3.*

lib. 3. sect. 5. tract. 5. cap. 12. num. 1. & 2. Hic nota, me dixisse: de facto, duplex est; nam in primordiis nascentis Ecclesiæ non intra Ecclesiam, sed foris in cimiterijs omnium corpora, etiam Imperatorum, & Regum sepeliebantur, ut colligitur ex Cap. precipiendum. 13. quest. 2. Ex quo refert S. Chrysostomus Homil. 66. quod quamvis honor factus fuerit Constantino Imperatori, eò quod corpus illius maximi Principis præ foribus Ecclesiæ Piscatoris, id est in atrio, seu porticu sepulturæ traditum fuerit: ita testatur Durandus de ritibus Ecclesiæ lib. 1. cap. 23. num. 6.

5. De jure De jure communi non competit unicuique Ecclesiæ jus sepulturæ, sed Parochiali, & filiali dumtaxat, quæ habet Populum: ita habetur §. verum de sepulturis; Molina disp. 214. At jure ra Parochia, novò concessum est etiam Ecclesijs Religiosis; ita patet ex Clement. dudum. Prout quotidiana experientia docet.

6. Prope Al. Advertendum tamen est, neminem sepeliri debere prope Altare, id est sub Altari; neque sub peliri debet: gradibus ejus, in quo Missæ celebrantur: sic in aliis si sub Alt. terdictum est à Sacra Congregatione Episcoporum in una Fremular. 8. Februarij, Anno 1594. & 6. Septembris 1593. Si contingeret in tali loco corpora humata esse: non debet in illo altari celebrari, donec aliò transferantur: ita Sacra Congreg. in Tranon 10. Novembris 1599. Nam ibi solum reliquæ Sanctorum non aliorum hominum collocantur. Insuper adverte, non debere mortuum sepeliri morte naturali, nisi post 24. horas exanimationis.

7. Neminem Omnibus universim vetitum est sub excommunicatione Clericis, & Regularibus, ut neminem inducant, ad seligendum sepulturam sub voto, juramento, vel promissione, de non mutando suam electionem jam factam. Ita colligitur ex Cap. 1. de sepultur. in 6. nisi ignorantia abgularibus, vel hac excusat. Quam censuram extendit Franciscus Emmanuel tom. 4. summ. cap. 130. num. 7. ligendam penes Ferdin. Auch de sepultur. num. 39. etiam sepulturam non secutò effectu sepulturæ. Rationem dat, quia sub excommunicatione actus inductivus ad non mutandam voluntatē, repugnat legi, sicque censetur jam consummatus. Sed contra: concedo esse peccatum lethale, inducere votò, vel juramentò ad electionem sepulturæ; quia intendit violare præceptum obedientiæ in re gravi; nego tamen esse excommunicatum. Ratio est: quia non constat in Clement. talem excommunicationem incurrere, nisi secutò effectu; ergo cum effectus electionis non sit secutus, neque incurritur excommunicatio, ut patet ex Cap. perpetuo. De electione in 6. Lege Suarez de censuris. disp. 22. sect. 24. num. 26.

8. Si quis rogat, persuadere, ut aliquis eligat sepulturam in propria Ecclesia, dummodo ita non intendat ipsum obad eligendam sepulturam in sua Ecclesia, non

tur in Clement. uti colligitur ex §. final. de Pœnis, tamen ipsum tales non incurrunt pœnam. Basleus. obligat, ut

Quicumque est sui juris, potest sibi eligere sepulturam pro libitu, servatà quartà funeralis missum proprij Parochi, cui illamolvere debet licet in take, non est eo loco sepeliatur, ubi majores sui humati sunt. illicitum. Sic declaravit Sac. Congregat. Rit. in Capuana 9. Qui est sui 31. Martij, Anno 1629. & in Cap. Hebron. Cap. juris potest Placuit. 13. quest. 2. cap. Fraternitatem. De sepul. pro libitu sepulturam eligi. cap. 15. qui eodem tit. in 6.

In casu, quo quis moriatur sine electione sepulturæ, debet sepeliri in sepulchro majorum; 10. Si quis nec potest aliter disponi ab illis, qui habent eum sepeliendi. Ratio est: quia Ecclesia sepultura debet sepeliri in ubi majores sepulti sunt, habet jus etiam ad successores, & vel maxime, si Pater ibi elegerit sepulturam pro se, & familia sua: ita colligitur ex Cap. 1. de Sepultur. Hinc malè prætendit Parochus cadaver defuncti, ut sepeliatur in Parochiali, si Majores illius apud Regulares &c. humati sint. Ex hoc patet solutio nuperni casus, qui contingit Goritiæ in patria mea: quod si desit sepulchrum majorum, tunc talis sepeliendus est in Ecclesia Parochiali, ubi defunctus est. Sic constat ex Cap. 15. qui de Sepultur. in 6. Sylvester de sepultur. quest. 2. Andreas in cap. licet de sepul. in 6. Imò si quis non haberet facultatem eligendi sepulturam, debet sine omni contentione sepeliri in sepultura majorum: ita Sac. Cong. Episcop. in Asculana 21. Octobris. Anno 1616. Auch.

Quamquam Pater de jure communi non possit eligere sepulturam filio impuberi, cum hoc unicuique jus determinat, aut in sepultura majorum, aut in Parochiali: nihilominus tamen vi consuetudinis potest, uti advertit Bonacina de filio. 11. An Pater, & quomodo possit eligere sepulturam filio. Contract. disp. 3. quest. 21. punct. 3. num. 8. Joannes Andreas in cap. Licet. de Sepultur. Cū hac tamen distinctione, ut si minor adhuc non moriatur; postquam verò moritur, non amplius licet: ita declaravit Sac. Congregat. Episcoporum. in Folienensi 27. Octobris 1587. Auch. num. 2.

Quod si Pater elegerit sepulturam filio in im-pubertate, & filius moritur in pubertate, non amplius valet electio sepulturæ pro filio pubere. Ratio est: quia puber in tali statu, de se habet jus eligendi sepulturam; sicque ad talem circumstantiam temporis non se extendit facultas Patris, sed remanet determinatio juris communis: ergo si puber non sibi elegerit sepulturam, debet sepeliri in sepultura majorum, vel Parochiæ. Lege Navarrum lib. 3. Consil. 1. de Sepul. tur. Lavorium tom. 1. titul. 2. Cap. 11. num. 116. Quodcumque potest Pater in electione sepulturæ pro filijs, potest & Mater; ita Layman lib. 3. sect. 5. cap. 12. num. 5. Molina de Justit. tract. 2. disp. 214. Quid quid in contrarium sentit Riccius in praxi. decis. 666. dicens: talis facultas non deberet concedi matri, cum militet, contra jus commune.

Nec improbabilis est opinio, asserens etiam consanguineos, & affines, tutores, qui succedunt

12. Electio facta à Patre pro sepultura filij in im-pubertate, si moritur in pubertate, non amplius valet.

13. An consanguineos, & affines, tutores, qui succedunt

res &c. possint eligere post mortem Patris sepulturam impuberum exponitur. dunt in gubernationem impuberum post mortem Patris, posse eligere sepulturam impuberibus. Ratio est: quia consanguinei, & affines succedunt pro patre in curam impuberum; sicque transfertur jus in defectu Patris ad illos: sed Pater, uti superius dixi, potuit eligere sepulturam impuberum; ergo, & isti: *Pasqualigus in decis. moral. decis. 394. Gratianus tom. 1. discept. forens. cap. 94. num. 80. Glossa in cap. Licet de sepultur. in 6.*

14. *Filij puberes habentes libertatem possunt sibi eligere sepulturam.* Dixi superius, quod si filius transcendat impubertatem, non habet jus pater ad ipsi eligendam sepulturam; nam filij in pubertate constituti tam masculi, quam foeminae, habentes liberum arbitrium, possunt ubique locorum sibi eligere sepulturam, etiam extra Parochiam: ita *cap. 1. de sepultur. in 6. Sanchez lib. 6. moral. cap. 14. num. 1. penes Bassam num. 3.*

15. *Parochianus non habens, nec eligens sibi sepulturam debet sepeliri in Parochia, ubi decessit.* Parochianus, qui non habet sepulturam majorum, si moriatur sine electione sepulturae, sepeliri debet in Parochiali Ecclesia, ubi degebat: ita colligitur ex *Clement. Dudum §. Hujusmodi de sepultur. ac cap. Ex parte.* In hoc casu, si furtim, vel violenter corpus alibi sepultum esset, restitui debet proprio Parocho, qui solus habet jus ad illud, ut in propria Parochia sepeliatur: *Gratian. tom. 2. cap. 298. n. 5.* Advertendum tamen est, si Ecclesia est interdicta, ubi est sepultura majorum, tunc defunctus in Parochiali sepeliendus est. Si etiam haec esset interdicta: tunc in Cathedrali: si vero omnes essent interdictae, tunc in proximo Monasterio sepeliatur, ita *Sylvester qu. 8.*

16. *Pro parvulis baptizatis habeatur specialis sepultura.* Pro parvulis baptizatis habeatur specialis sepultura, sive in coemeterio, sive in Ecclesia: ita constat ex ritu Romano.

Si contentio fieret, ubi filius defunctus sepeliendus sit, eo quod Abavus, & Tritavus sepulti sint in uno loco: Avus, & Pater in alio, tunc filius sepeliatur cum Avo, & Patre; imò si Pater separatim ab omnibus alijs majoribus sepultus sit, tunc filius sicut habuit domicilium Patris in vita, habeat etiam in morte: proinde cum Patre humetur: ita colligitur ex *leg. Assumpt. ff. de municipiat. Barbos. de Paroch. part. 3. cap. 26. n. 32. Loelzech. cap. 28. de par. n. 17.*

18. *Mulier eo modo quo vir libere potest sibi eligere sepulturam.* Sicut vir potest sibi pro libitu eligere sepulturam, uti constat ex *cap. Cum liberum 6. de sepult.* ita etiam mulier: ita *cap. De uxore 7. de sepult.* nam electio sepulturae omnibus est libera, quibus non prohibetur à jure: quod si haec moriatur sine dispositione sepulturae, tunc in sepultura mariti sepelienda est: & si habuerit plures viros, sepeliatur in sepultura ultimi: ita *cap. 1. de sepulturis in 6.*

19. *Regulares pro se non habent jus eligendi sepulturam, proinde sepeliendi sunt in proprijs Monasterijs: etiam extra proprium domicilium bet jus extra moriantur, & hoc sine ulla oppositione, aut praetensione quartae funeralis Parocho faciendae: ita eligendi sepultura, No-* Regulares non habent jus eligendi sepulturam, proinde sepeliendi sunt in proprijs Monasterijs: etiam extra proprium domicilium bet jus extra moriantur, & hoc sine ulla oppositione, aut praetensione quartae funeralis Parocho faciendae: ita *Sacra Congregatio Concilij 2. aul. Anno 1620. Et Sacra Congregatio Episcoporum in Puteolana vitijs bene &c.*

22. *Maij 1615.* quod si valde remoti à Monasterio degunt, possunt sibi eligere locum sepulturae, & si non eligunt, tunc in Ecclesia Parochiali sepeliantur, ubi decesserunt: ita *Dignus. Novitij Religiosorum, adhuc non facta Professione, sunt liberi ad eligendam sepulturam; ita cap. 1. de de sepult. in 6. Sanchez lib. 6. moral. cap. 14. n. 1.*

Prælati ordinum, qui nullum supra se superiorem habent, possunt eligere sepulturam pro Prælati ordinis libitu ubique; nam quò ad hoc sunt juris communis possunt eligere sepulturam.

Famuli Religiosorum intra claustra morientes, sepeliri possunt in Ecclesijs Religiosorum, 21. *Famuli ubi intervenerunt: Rodriq. qu. 60. art. 1. & 2. & Regularium alij penes Bassam ver. Sepult. 3. citati.* in claustris

Clericus, qui sibi non elegit sepulturam, sepeliri debet in Ecclesia, ubi curam gessit; quia peliendi sunt jus sepulturae valde pendet ab Ecclesia, in qua apud Religiosos administraverat Sacramenta: ita *Steph. Gratian. glosos. discep. Foren. cap. 94. n. 74.*

22. *Clericus Quæritur: an possint vendi sepulturae? Ante responsum nota, in duplici differentia posita sunt considerari sepulturae: primò consecratae, tunc est sepelitus in Ecclesia, ubi in consecrationem pro ibi erigenda sepultura, nulla struxit. absolute committitur simonia, proinde licet pro 23. Quomodo illis potest accipi pretium. Respondeo 2. si vendantur Capellae, vel locus coemeterij post consecrationem pro sepultura, est vera simonia. Rara, notatur. tio est: quia locus consecratus est spiritualis; sed dare temporale pro spirituali est simonia; ergo &c. Sicque non licet quidquam acceptare pro loco, sed gratis dari debet, prout colligitur ex cap. Abolend. de sepult.*

Quòd vir si tradatur Capellae, vel alia loca Coemeterij pro pecunia ad hoc, ibidem sepeliatur Dum vendi nulla est venditio loci, sed aliquis concessio duntur sepulturae, sub tali, sed solum elargitur per modum elemosynae ad sustentationem ministrorum, & reparationem Ecclesiae: ergo non est simonia. Tum, tunc nota- quia dum traditur locus sepulturae alicui pro tur.

pretio, non venditur locus consecratus, sed solum venditur obligatio nullum alium ibi sepeliendi, quae obligatio, utpote onerosa, & diminutiva libertatis, cum solum extrinsecè se habeat, est pretio aestimabilis, eo quòd non ingrediat rationem loci consecrati: proinde nulla committitur simonia, ita quoque sentit *Suarez de Relig. tom. 1. tract. 3. lib. 4. de Simon. cap. 14. num. 22.* eodem modo philosophandum est, si quis digniorem locum prætenderet, potest licitè quid plus pro illo recipere. Ratio est: quia pretium non cadit supra consecrationem loci, sed solum supra praeminentiam, & digniorabilitatem: igitur non datur temporale &c. *Sot. de just. lib. 9. quaest. 7. art. 1.*

Quæritur 2. qui sepeliendi sint in sepultura sacra? Respondeo ordinariè omnes Catholici; ita sacra dixi ordinariè, quia aliqui ab hac gratia eximuntur: ordinariè Catholici sepeliendi sunt.

fiæ, cum signati sint caractere fidelitatis in vita, debent etiam uti privilegio sepulturæ sacræ in morte; ita decisum est in *cap. Eccl. de cons. dist. 1.*

26. Est dubium, an Catechumeni sepeliendi sint in loco sacro? Ratio dubitationis est, quia hi, dum decedunt, censentur decedere cum baptismo flaminis; ergo ut Catholici coram Deo: itaque sepeliendi in loco sacro: sic probabiliter sentit *Clavis Regia lib. 5. de Cons. cap. 17. num. 24. Bonacina de contract. disp. 3. quæst. 21. punct. 2. num. 1.*

Contrariam opinionem tenet *Layman lib. 3. tr. 5. sect. 5. cap. 12. num. 11. Paludanus in 4. dist. 4. qu. 3. art. 1.* Ratio eorum esse potest; quia licet Catechumenus censeatur cum baptismo flaminis decedere, per hoc tamen cum ille sit actus internus, non potest constare Ecclesiæ, an ita decesserit, sicque sacræ sepulturæ non est tradendus: à fortiori omnes Pagani, Judæi, Turcæ, alique infideles à sepultura Ecclesiastica excludendi sunt.

27. Peregrinus, qui in alia Parochia moritur, si non eligit sibi sepulturam, tunc transferendus est in propriam Parochiam, vel sepulturam majorum, si commodè fieri potest, seclussâ aliâ consuetudine; alias sepeliendus est in cathedrali loco, Sacro Congregatio Episcoporum 9. Julij anno 1552. alias sepeliendus esset in Parochiali, ubi decessit, & Sacramenta suscepit, quia cui competit Sacramenta administrare, competit, & sepelire: *Sylvius 5. de sepultur. quæst. 8. Riccius in Praxi sepultur. resolut. 160.*

28. Quæritur, an Regulares possint defunctum, qui eligit sepulturam apud ipsos ex propria Parochia elevare, & etiam contradicente Parocho, vel Ordinario, transferre in suam Ecclesiâ, & ibidem sepelire?

Hæc controversia est anceps apud Doctores: quidam affirmant ducti ratione: quia habent jus ad corpus sepeliendum: ergo habebunt, & jus ad ipsum elevandum non obstante quacunque aliâ prohibitione Parochi: nam jus sepeliendi trahit secum elevationem corporis tanquam ipsi accessorium, ita colligitur ex *cap. In nostra de sepulturis Rodriguez tom. 3. quæst. 58. Regular. art. 3. cum alijs.*

Contrariæ sententiæ est *Trullench. tractat. de jure Parochi cap. 9. dub. 1. num. 3. Fuscus de visitat. Eccles. lib. 1. cap. 25. num. 8.* quorum ratio est; quia non constat, quod jus talem facultatem concedat Regularibus: ergo &c.

Tum, quia non debet violari jus Parochi sine evidente ratione, ergo &c. Hoc dicto. Respondeo, in proposita quæstione servandum est jus commune, ita in aliam Parochiam nullus manum ponat, prout constringitur in *cap. Scrip. est. 6. quæst. 3.* sicque Regulares conformare se debent juri municipali cujuscunque Diocesis ad vitanda scandala, & litigia: ita declaravit *Xistus V. & Leo X.*

29. Quæritur, quale præceptum sit sepeliendi mortuos?

Respondeo, esse præceptum per se obligans

sub mortali. Ratio est; quia relinquere Catholicorum corpora inhumata, violat charitatem, & pietatem in re gravi: quatenus exposita manent canibus, & volucris Cæli dilaceranda, quod spirat magnam tyrannidem: nam *Tobias* maximæ misericordiæ vir, non obstante præcepto comminatorio, sub pœna mortis *Salmanassar* Regis, & reprehensione amicorum, non cessavit hunc actum charitatis Israëlitis defunctis exhibere: *Arguebant autem eum omnes proximi ejus, dicentes: jam hujus rei causa interfici jussus es, & vix effugisti mortis imperium, & iterum sepelis mortuos, Tobias cap. 2.* Tum, quia saltè per accidens animæ mortuorum privarentur suffragijs fidelium, qui solent pro defunctis in cœmeterijs orare, & Missas celebrare; ergo magna injuria ipsis fieret, si non sepelirentur: sic sentit quoque *Valentia tom. 3. disp. 3. qu. 9. punct. 2. Layman lib. 3. tract. 5. sect. 5. cap. 12. num. 2.* Hæc decisio est contra *Waldenses* hereticos, præceptum sepulturæ negantes.

Sicut grave peccatum est non sepelire mortuos Catholicos, ita econtrâ grave est sepelire illos in loco sacro, quibus à jure interdicta est sepultura, nam talis violat jus Ecclesiæ in re gravi, cuiusmodi illos privat pœna condigna peccatis suis. Imò si mortuus fuerit à jure vitandus, ut excommunicatus, sepeliens ipsum incurrit talem pœnam, quæ non imponitur, nisi incuitu gravis delicti, ergo &c. ita patet ex *Clement. 1. de sepultur. Bonacina de contract. disp. 2. quæst. 21. n. 3. Molfesius in summ. part. 2. tract. 13. cap. 8. num. 67.* Ratio est: quia per sepulturam excommunicati locus sacer polluitur, nec ibidem divina celebrari possunt.

Corpora defunctorum perpetuæ sepulturæ tradita ex nulla ratione exhumari possunt, vel de loco ad locum transportari sine facultate Episcopi, ita constat ex *Rit. Roman. de exequijs* propositum ut quoque definitum est in *cap. Corp. Sanct. de mari sine consecr. dist. 1.* At quando sunt solum deposita, possunt licitè de uno ad alium locum transferri, *Rodriguez tract. 3. qu. 62. art. 1.*

Advertendum est, quod corpora defunctorum sepeliri non debeant cum luctu, & planctu; Sed cum Psalmis, & Orationibus. Tamen si quis ex nimia teneritudine cordis erga defunctum lachrymas effuderit, non invenitur vetitum in jure, dummodo à nimio absteineat planctu, ita *Canon. Qui divina, & Canon. Aliumque. 13. qu. 2.*

Quæritur, an possit Parochus ingredi templum Regularium cum cruce, & stola, & ibidem circa cadaver officia funeris peragere.

Respondeo, Parochus non licere ingredi occasione funeralium Ecclesias Regularium, ipsis invitatis cum stola, & cruce elevata, & ibi rocho cum Psalmos, aut Officium circa cadaver peragere. Ratio est, quia hæc facultas nec Episcopis est concessa, qui sunt supremi Pastores animarum in sua Diocesi: ergo multò minus Parochis: antecedens colligitur ex *Clement. Dudum 8. in ibi mortuos sepelire.*

Ecclesijs de sepultura, ut refert Guttirez, & Canon leg. 1. cap. 27. num. 25. ex Barbosa de Parocho part. 1. c. 1. n. 25. ex cap. Licet de ferijs, & cap. 1. de Raptor. cap. Ad aures de poenis. Consequentia patet ex leg. nemo plus ff. de reg. jur. & ca. Licet 2. de offic. Vicarij in 6. cap. 3. Clericos de offic. Vicarij: ergo lege Tambur. Barbosa Manarutam penes Joannem Christostomum Philippini, de Privileg. ignorantia Append. 27. privileg. 4. num. 384. sicque officium supra cadavera in Ecclesia propria ad solos Regulares pertinet, non ad Parochos, ita leg. cum Oratio ff. de bonis damn. Franciscus Leo in thesaur. fori Ecclesi. pag. 2. cap. 9. num. 138. Gabriel à S. Vincentio disp. 14. dub. 17. num. 238. penes citatum Philippinum.

34. Parochus tenetur funus comitari usque ad Ecclesiam Regularium duntaxat, & non ultra, tum usque ad ubi Regulares illud suscipiunt ad cetera officia Ecclesiam Regularium non si ingredi vellet ad ibidem orandum, vel alio ultra tenetur recto fine distincto ab officio funeris: ita declaravit S. Congregatio 16. Augusti 1560. sic discurrens: *mentre il corpo è fuori della Chiesa tecca al curato del defonto in tutto &c. Ma a panto il cadavere dentro la Chiesa de Regulari, adessi spetta far officio, se bene il Parocho volendo può entrare*; ita apud Pignatellum tom. 3. consult. 48. num. 34. in una Casinen. Abbati montis Cassin, die 20. Septembris 1594. Confirmatur ex alia declarat. Nicateran. 5. Julij 1615. ubi sic habetur apud Barbosa de potest. Parochi part. 3. cap. 26. nu. 80. possent enim iidem Parochi omnia officia circa corpus defuncti, qui sepeliendus est in Ecclesia Regularium, vel in alia, domi, & per viam facere: postquam ultro cadauer fuerit collocatum intra Ecclesiam, debet Parochus recedere, & officium facere debent Regulares &c. Moronus respons. 51. num. 28. sic habet: Clerus secularis, postquam associavit cadavera tumulanda in Ecclesijs Regularium, in iisdem Ecclesijs super alijs Cadaveribus Officium Defunctorum, Psalmos, Responsoria, aliasque preces, vel Orationes recitare, aut psallere non potest, sed ab ipsis fratribus tantum hæc omnia peragenda sunt: S. Congregatio &c. Non obstante quacunque contraria consuetudine, &c. Tamburin. de jure Abbatum tom. 1. disp. 15. quest. 17. num. 21. & 22. Pasqualigus part. 1. num. 1595. Gavantus in Manual. Episcop. verb. Exequie num. 26. & in una Turritana Anno 1617. die 24. Novembris Sacra Congregatio.

35. Hic te notare volo, quod licet Parochi per longum temporis spatium in Ecclesijs Regularium circa cadavera tumulanda officium peregerint, per hoc non sumant Argumentum, quod præscriptione jus acquisierint, nisi centum annis in tali exercitio pacifice manserint. Nam si per centum non nisi spatium centum annorum sufficit ad præscribendum contra Regularium Privilegia. ita Paulus III. constitut. 15. Quæ incipit Benignitas Sedis Ordini S. Benedicti de la Cruz. de

Privileg. lib. 2. cap. 3. dub. 2. Concl. 2. Confirmatur ex hoc, quod Parochi per spatium 40. Annorum Viennæ in Lusitania in Episcopatu Braccarensi in Templo Capucinatorum officia funeris exercuerint, tandem postea depulsi sunt, & refert Manaruta Cap. 5. decis. 6. fol. 270. ita judicatum fuisse in Tribunali Braccarensi Anno 1652. Plura vide penes Pellizzarium tom. 2. tr. 8. cap. 5. sect. 4. sub sect. 2. cap. 8. num. 154.

Quæritur, qui de jure non sunt sepeliendi 36. in loco Sacro? Respondeo 1. excommunicati Excommunicati notorij, qui sine poenitentia decesserint: ita parcati notorij, tet ex Cap. Sacris de sepultur; & cap. 15. eodem ac qui sine poenitentia decesserint: quia poenitentia decesserint non si de ea in articulo mortis signum dederint, in cesserint non vocando Beatam Virginem, vel confiteri voluerint, tunc in loco Sacro sepeliendi sunt: ita Sacro de jure Sac. Congregat. Episcop. in Nolana 19. Julij sepeliendi, Anno 1619.

Respondeo 2. omnes Apostatae, interdicti 37. notorie, usurarij manifesti (nisi in articulo mortis poenitentiam egerint, prout supra de excommunicatis, qui in tali casu sunt sepeliendi) ita etiam, usurarij ex Clement. I. de Sepultur: & cap. Quia de usur. publici, mortis cap. Quamquam eodem tit. in 6. Insuper omnes tui in duellis mortui in duello: ita Clement. 8. constit. 11. in torneamentis, illius 16. Kalen. Septemb. Anno 1595. Item qui in spectaculis certant cum non sunt sepelendi in loco Sacro. Item qui in spectaculis certant cum non sunt sepelendi in loco Sacro. Item qui in spectaculis certant cum non sunt sepelendi in loco Sacro.

Hic dubium speciale oritur de duellantibus, an si post duellum signa poenitentiae dederint, possint sepeliri in loco Sacro? Ratio dubitationis procedit ex Trident. sess. 25. cap. 19. de dat. signum reformat. Ubi præcipitur, ne moriens in duello sepeliatur in loco Sacro in poenam delicti: ita sepeliri in loco etiam expressit Paulus V. dicens: *negatur Ecclesistica sepultura morientibus in duello, etiam si opinio prope ante obitum dederint poenitentiae signa*: Diana nitur. part. 2. tractat. 16. resolut. 45. & Sancius penes Bassaunum nu. 5. ait: si duellans moriatur uno, vel altero die post duellum, posse in loco Sacro sepeliri: Rationem dat: quia talis non moritur in duello, sed ex occasione duelli. Bonacina vero tom. 3. disp. 2. qu. 3. punct. 48. num. 22. vult talem non posse sepeliri in tali loco, quia privatio sepulturae non infligitur per modum censuræ, sed per modum justitiæ vindicativæ in poenam delicti commissi, ut inde reddatur magis exorabile tale nefandum duellum.

Respondeo 3. infideles, pagani, Judæi, hæretici, sepeliri non debent in loco Sacro; ita colligitur ex cap. Excommunicat. sect. videntes de gani, judæi, hæret. prout etiam declaravit Nicolaus III. constitut. 2. §. 18. 5. Novemb. & casus de Hæreticis procedit, quamquam non sint nominatim denunciati dummodo notorie constet ipsos in hæresi decessisse: ita cap. Sicut de Hæret. in fin. Filliucius tract. 22. cap. 7. nu. 229. Castropalao tom. 1. tract. 4. disp. 4. punct. 4.

40. Quæritur, an se ipsos occidentes sint privandi Ecclesiasticâ sepulturâ?

Si quis se ipsum voluntariè occiderit non est sepeliendus in loco sacro. Respondeo, si constat aliquem se ipsum præmeditatè, seu voluntariè occidisse, de jure privandus est sepulturâ sacrâ. Ità cap. Placuit, ubi sic legitur: placuit, ut qui sibi ipsis voluntariè, aut per ferrum, aut per venenum, aut per precipitium, aut per suspensionem, vel quolibet modo violentam inferunt mortem, nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadavera deducantur. ergo &c.

41. Ex mox citato textu sequentia exurgunt. *Puella precipitans se per fenestram fu-* dubia. Primò, an puella, quæ per fenestram se precipitavit, nè ab insequente rapiatur, & violentè opprimatur, in quo ictu mansit. Secundo, an quæ propter eundem timorem se in fluctu proiecit, in quo merisa est: vel nè ab hoste deprehendatur, & in captivitatem ducatur, & similia, &c. Talis puella, si talem fugam constituerat; non ut se ipsam occideret, sed solùm, ut tyrannidem insequentium fugeret, non est sepelienda in loco sacro. Ratio est; quia textus citatus solum loquitur de voluntaria procuratione mortis, quæ in hoc casu non fuit prævisâ, uti supponitur; ergo &c. *Trullench tract. de jure Parochi. cap. 9. dub. 7. num. 10.* Imò vult *Diana part. 6. tract. 7. res. 47.* Si puella se ipsam occideret ad vitandam violationem pudicitiae, adhuc posset in loco sacro sepeliri; Ratio ipsius est, quia non est credibile, quòd talis puella ex desperatione se occiderit, cum virginitatem suam morti præposuerit: putavit enim magis placere Deo, si se occidat, quam si pudicitiam amittat; proinde censetur in ipsa fuisse ignorantia invincibilis, se non malè facturam, se ipsam occidendo.

42. Quid dicendum est, si quis in puteo mortuus inveniretur, vel laqueo suspensus, aut armis jugulatus? Videtur, talem non debere sepelire in loco sacro intuitu præsumptæ desperationis, & voluntariæ occisionis, nihilominus tamen vocant Doctores, si non constet se ipsam occidisse, tunc sepeliendus est in loco sacro: nam semper pro innocentia mortui præsumendum est, & vel maximè si in vita non fuit alicujus desperationis notatus: in hoc casu amor vitæ stat pro possessione, quam quis naturaliter defendere, & conservare appetit; ergo talis in laqueo inventus, & in puteo submersus, non censetur deliberatè se ipsum occidisse, sed potius, vel per mentis alienationem, sine sufficienti cognitione mali seipsum interemisse: *Bonacina de contract. disp. 3. qu. 21. punct. 2. nu. 2.* ubi alios pro se citat *Marcus Soin consult. 51.* Et confirmatur ex praxi, nam hoc anno quidam mercator prope suburbia hujus civitatis Viennensis in una arbo-re pendulus per collipendium inventus erat, quem carnifex deposuit, & sepelivit, tandem cognitâ causâ à Consistorio, & inventum fuit, quod ex dementia id fecisset, quocirca exhumatus fuit, & in cæmeterio sacro sepultus, *Lege Burgaber cent. 3. cas. 20.* ubi alios citat.

Nunc difficultas procedit, an si quis solus januis clausis, in domo suspensus reperiretur, sepeliendus sit cum fidelibus? *Barbosa de officio, & potestate Parochi cap. 26. num. 49. Trull. de jure Parochi cap. 9. dub. 7. num. 10.* & alij à *Bassæo verb. Sepult. num. 16.* citati, negant, quia in tali circumstantia est præsumptio magna, quòd ex voluntaria desperatione se ipsum occiderit, eò quòd observaverit tempus commoditatis, nè eum aliquis deprehendat.

Hinc solvitur ille horrendus casus, in adolescentia mea visus, in oppido Salcani, videlicet: quidam juvenis feria 3. Paschatis dum familiaria, & parens è domo exiissent oclusis ostijs intrinsecus, circa vespèrum rediens parens domum, interrogavit vicinos, an suum vidissent filium, cui cum aliqui respondissent se, eum non vidisse, illico per fabrum serarium mandavit aperiri januas: & ecce dum domum ingreditur, deprehendit suum miserum filium è trabe pendentem. O afflictum parentem! o perditum filium! Scito deinde, quo pendeat fune, decidit exanimatum cadaver ad pavimentum, è cuius naribus, & ore rivuli erumpebant sanguinis. Interea cæpit furere tam horrendus ventus, terrorem omnibus plantis incutiens ad eas eradicandas: mugiebant præ rabie nubes, omnibus fructibus camporum minitantes ruinam! o portentum invisum! o horrorem inauditum! casu patefacto, consanguinei instabant, ut corpus illud sepulturæ mandaretur, quibus communitas loci severè contradicebat; Hinc ortæ fuerunt populares rixæ ita furibundæ, ut omnibus armis arreptis, & imposito cadavere supra plaustrum, quod equo raptatum fuit, populo armato associante, usque ad litus fluminis Lifoncij, ibique ex summa altitudine in ingentem profunditatem præcipitatum. Hinc dico, quanquam prætorum Doctorum sententia probabilissima censeatur, quòd suspensi in domo inventi soli, januis clausis, desperati censeantur, proinde sepultura asini sepeliendi, hoc non obstante, memini me legisse penes *Caramuelem*, quòd quidam Sacerdos Parochus, in Regno Bohemiæ, in sua habitatione repertus fuerit laqueo suspensus, & quidem ocluso ostio: quòd cum ipse *Caramuel* tanquam Vicarius Generalis jus sepulturæ dicere deberet, decidit, ut in sacro humetur loco, eò quòd semper præsumendum sit de innocentia suspensi, quousque desperatio ipsius non probetur: contingere enim posset, quòd vel arte dæmonis, vel ex subitanea subreptione mentis, vel livore alicujus inimici, non ex desperatione, suspensus sit: proinde juxta hanc doctrinam uterque casus aliter interpretandus est: & ambo, tam Juvenis, quam Parochus in loco sacro sepeliri potuissent. Quanquam neutrum factum sit, nam audita decisione *Caramuelis*, à furore populi abreptum fuit cadaver Parochi, & ad locum profanum raptatum, ibique more belluarum humatum.

Si meretrix in lupanari, vel noctu in platea occisa pugione, vel alijs armis inveniatur, non est

panari in- est citò privanda Ecclesiasticà sepulturâ, nisi con-
venta occisa, stat impœnitentem decessisse; licet vitam præ-
vel in platea, teritam sceleratissimè duxerit: præsumendum
sepelienda sit tamen est, in articulo mortis, si in instanti non
in loco sacro, periit, memorem fuisse suæ salutis, ac de pec-
notatur. catis suis contritionem elicuisse, & à Deo veniam

postulasse, qui non vult mortem peccatoris, sed ut
magis convertatur, & vivat. Lege Navarrum
lib. 3. consil. 4. de Sepultur. Rodriquez tom. 3. qu.
regul. quæst. 61. art. 2. & alios apud Bassium,
verb. Sepultur. n. 18.

TRACT. CXLVI.

DE SIMONIA.

Propositio 45. ab Innocentio XI. rejecta est.

Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale non da-
tur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel
efficiendi spirituale, vel etiam, quando temporale sit solum gratuita com-
pensatio pro spirituali, aut è contra.

Propositio 46. ab eodem Innocentio XI. proscripta.

Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dan-
di spirituale: imo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluribus
æstimetur, quàm res spiritualis.

CAPUT Unicum.

De natura, & peccato Simonie.

SUMMARIUM.

1. Unde derivatur nomen Simonia, notatur.
2. Definitio Simonie exponitur.
3. Simonia juris divini, & juris humani, describitur.
4. Non est licitum, dare munus pro approbatione confessionis exaudienda, vel beneficii obtinendi.
5. In Simonia voluntaria, non datur parvitas materie.
6. † Dare temporale, tanquam motivum pro spirituali, vel spirituale pro temporali, cum intentione effectus, est Simonia.
7. † Si quis offerat temporale, ut obtineat spirituale, & alter collator, intuitu muneris moveatur ad conferendum spirituale, uterque esset simoniacus, secus solum offerens.
8. Non licet sine licentia Ordinarij permixcere Beneficia, citra labem simonie.
9. Videtur Simoniam committere, qui sicte promittit temporale pro spirituali.
10. Qui sicte promittit pecuniam pro beneficio, sine animo solvendi, non committit simoniam, sed mendacium duntaxat.
11. Qui revera promittit pecuniam pro re spirituali, postmodum recusat eam solvere, adhuc committit simoniam mentalem, alias pœnas non incurrit.
12. Res sacra possunt locari probabiliter.
13. † Non est licitum, dare spirituale cum pacto, ut recipiens ex pura gratitudine obligetur reddere temporale.
14. † Collator beneficii, nequit titulò gratitudinis exigere aliquod temporale à beneficiato.
15. Nequit amicus pro amico dare temporale, ut accipiens titulò gratitudinis conferat spirituale amico.
16. † An possit obligatio antidotalis ex natura sua adimpleri per munus temporale, intuitu beneficii accepti, vel alterius rei spiritualis, notatur.
17. In genere promittere, se futurum gratum collatori

rari beneficij, sine intentione dandi temporale, sed solum adimplere obligationem antidoralem, non est simonia, secus bene.

18. Non videtur esse illicitum, sine omni debito facere donationem spontaneam pro accepta re spirituali.

19. Non est licitum, pro collatione Ordinum aliquid sponte oblatum accipere.

20. Non est licitum, aliquid pro Baptismo, vel administratione Sacramenti poenitentiae accipere.

21. An licitum sit dare spirituale, ut per hoc acquiratur temporale, exponitur.

22. Collator potest conferre Clerico beneficium principaliter, ob commodum spirituale, & minus principaliter, ob motivum temporale intrinsecum.

23. Non licet Collatori conferre beneficium Clerico, ob motivum temporale extrinsecum.

24. Si quis faceret opus spirituale, primario propter opus temporale, & secundario propter finem spirituale, esset simoniacus: non vero e contra.

25. Non licet collatori dare munus temporale pro fine minus principali, si collatorem movet ad conferendum beneficium: secus bene.

26. Si ministri collatorum beneficij, inserviunt principaliter ob mercedem temporalem, & secundario ex spe obtinendi beneficij, per se non sunt simoniaci, secus bene.

27. Episcopus licite potest conferre beneficium pinguius Clerico, sub conditione, ut renuntiet aliud tenue incompatible.

28. Episcopus potest conferre beneficium pinguius Clerico, sub onere renuntiandi aliud minus pingue, forte etiam compatibile.

29. Si quis subornaret alium donis temporalibus, pro obtinenda dignitate in Religione, committeret simoniam.

30. Si quis paciscatur in Religione, de non concurrente cum alio in electione dignitatis, fieret simoniacus.

31. Casus notabilis.

32. Potest quis licite promittere rem temporalem, ut alter convertatur ad fidem.

33. Solvuntur objectiones.

34. Non licet cum violentia alterum perducere ad fidem.

35. Solvitur obiectio.

36. Non licet exigere aliquid temporale pro Professione, vel concione, dispensatione in aliquo impeamento.

37. Non licet exigere temporale pro sepultura sacra.

38. Cui debet restitui pretium acceptum pro beneficio, vel Religione, notatur.

39. Quas poenas Simoniacus incurrit, notatur.

1. Unde derivatur nomen simonia, notatur.

Nomen simoniae oritur à Simone Mago, qui emere voluit ab Apostolis potestatem conferendi Spiritum Sanctum, hoc est, dona ipsius, ut patet ex Actibus Apost. cap. 8. Cum vidisset autem Simon, quia per

impositionem manus Apostolorum, daretur Spiritus Sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens: date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum Sanctum. Petrus autem dixit ad eum: pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum DEI existimasti pecunia possideri.

Simonia definitur à S. Thoma 2. 2. quest. 100. 2. Definitio art. 1. quod sit studiosa voluntas, emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. Ly studiosa accipitur pro deliberata voluntate; per ly emendi, vel vendendi, intelligitur omnis contractus non gratuitus, id est, onerosus: nomine rei spiritualis, venit res purè, & formaliter supernaturalis, ut est gratia Dei, dona Spiritus Sancti, Sacramenta &c. Nomine rei, quæ est spirituali annexa, intelligitur v. g. redditus beneficiorum, annexi officio spirituali, vel jus patronatus, annexum beneficijs, v. g. Episcopatibus, Parochijs &c.

Dividitur Simonia, in simoniam juris divini, & juris Ecclesiastici. Simonia juris divini est illa, in qua spondetur, vel datur pretium pro re spirituali; hanc commisit Simon Magus, volens emere dona Spiritus Sancti, quæ gratis dari debebant, prout patet Matthæi 10. Gratis accepistis, gratis date. Layman lib. 4. tractat. 10. cap. 8. sect. 6. num. 61. Bonacina de Simonia, disp. 1. quest. 3. Simonia juris humani, seu Ecclesiastici tantum, quæ Sacri Canones interdiciunt pacisci, dare, & accipere pretium temporale, pro re etiam temporali, si spirituali est annexa, ut labor Sacerdotis in administrando Sacramento &c. vide Reginaldum lib. 23. cap. 11. Lessium lib. 2. cap. 35. Fillucium tract. 45. cap. 1.

Hinc, si quis daret suo ordinatori, vel collatori beneficium, sive pro approbatione ad confessiones audiendas, aliquod munusculum, vel poculentum, quod voluntatem recipientis inclinaret, vel movere præsumitur, neque dans, neque recipiens excusatur à simonia. Ita constat ex cap. Et si quæstion. de Si-
monia.

Quæritur, an detur parvitas materiæ in simonia?

Respondeo: probabilius esse non dari parvitatem materiæ: consequenter in omni simonia, committitur lethale, propter magnam irreverentiam, quæ fit Deo, & rebus Sacris. Ita Suarez tom. 1. lib. 4. cap. 2. Bonacina de Simonia disp. 1. quest. 3. num. 11. & 12. Diana part. 5. tract. 5. res. 2. Sylvius, & alij contra Molinam 6. †† Dare temporale tantum pro spirituali, cum intentione effectus, est simonia &c.

Dico 1. contra propositionem 45. & 46. superius citatas, ab Innocentio XI. damnatas: Dare temporale tantum motivum pro spirituali, cum intentione effectus, est simonia &c. Probatur ex cap. Tu nos. & ex cap. Quæsitum. ubi annuitur, quod omnis pactio, sive impliciti-

plicita, siue explicita, quæ versatur circa spiri-
tualia, aut spiritualibus annexa, simoniaca sit;
sed dare temporale tanquam motivum pro spi-
rituali, & è contra, est pactio saltè implicita;
quia intenditur executio, seu effectus illius; ergo
est simonia. Tum, quia simonia est, per pecuni-
am parare sibi viam ad spirituale obtinendum,
prout patet ex textu *Astor. 8.* supra citato: sed
qui dat pecuniam collatori, tanquam motivum
ad spirituale obtinendum, parat sibi viam, juxta
D. Thomam 2. 2. qu. 10. art. 2. ad 5. ad spiritua-
le obtinendum; ergo est simonia: & hic per
pecuniam intelligitur omne illud, cuius preti-
um potest pecuniâ aestimari. Ita *S. Doctor 2. 2.*
qu. 100. art. 2. Ergo qui dat temporale, cum in-
tentione interna obtinendi spirituale, commit-
tit simoniam mentalem. Sic quoque *P. Suarez*
tom. 1. de Rel. tract. 3. cap. 41. cum omnibus
Theologis.

† 7. Si quis offerat tem-
porale, ut ob-
tineat spiri-
tuale, & al-
ter collator
tione muneris
moveatur ad
conferendum
spirituale, ut
que esset simo-
niacus, secus
solum offe-
rens.

Colligitur: quod si v. g. Titius sine pacto
offerat aliquod temporale Cajo, hac intentione,
ut Cajus moveatur ad præsentandum, permutan-
dum, vel resignandum, aut conferendum il-
li beneficium, & si Cajus animum Titij in obla-
tione muneris cognoscit, ac moveatur intuitu
talis doni ad collationem beneficii Titio,
uterque committit simoniam mentalem. Si
verò Cajus, in hoc casu recipiens à Titio mune-
ra, non cognoscit intentionem Titij, nec aliquod
modò moveatur ex donis perceptis, ad procu-
randum beneficium Titio, non erit simoniacus
ille, sed solum Titius. Ratio est, quia de ra-
tione simoniæ est, studiosa voluntas emendi, vel
vendendi, aut permutandi spirituale pro tem-
porali, quod in hoc casu abest ex parte Caji,
ideoque non ille, sed tantum Titius est simo-
niacus.

8. Non licet
sine licentia
Ordinarij
permutare
beneficia, ci-
tra labem si-
monia.

Quæritur: An liceat sine auctoritate Præla-
ti ordinarij, seu Episcopi, permutare beneficia,
citra labem simoniæ? Respondeo negativè,
nam tales ex vi juris Ecclesiastici incurrunt si-
moniam, prout colligitur ex *cap. Quasitum. cap.*
Cum olim. de Rerum permuta. cap. Audivimus. 4.
de Simonia. eò quod talis contractus non sit gra-
tuitus, & quia jus percipiendi redditus ex bene-
ficio, est quid extrinsecè spirituale; ergo, si v. g.
Titius permutaret beneficium cum Cajo, incur-
rerent ambo simoniam, eò quod jus beneficii
spirituale, detur pro jure percipiendi redditus,
qui intrinsecè sunt temporales; ergo &c. *Les-*
fius lib. 2. cap. 35. dub. 17. & alij. Hinc colligi-
tur, non esse licitum, ex emolumento temporali
resignare beneficium in favorem alterius, nec
dare munera, aut ea accipere pro administra-
tione Sacramentali, nec ut ad Parochiam pro-
moveatur, vel ad Ordines recipiendos. *Concil.*

9. Videtur
peccatū com-
mittere, qui
fictè promit-
tit temporale
pro spirituali.

Quæritur: An committat peccatum simo-
niæ, qui fictè solum, & externè promittit pecu-
niam pro beneficio, vel alia re spirituali, sine in-
tentione standi promissis, id est, sine intentione
emendi? Difficultas procedit ex eo, quia sicut

datur simonia mentalis sine reali; Ita è contra
videtur posse dari simoniam realem, sine men-
tali; nam qui beneficium intuitu talis promif-
sionis acciperet, licet pretium non depone-
ret, posset puniri ab Ecclesia ut simoniacus;
ergo &c. Ita *Navarrus*, & alij. Hoc non
obstante,

Dico, qui fictè pecuniam pro beneficio pro-
mittit, sine animo eam solvendi, nullam com-
mittit simoniam; bene tamen grave menda-
cium. Ratio primæ partis est: quia simonia
est studiosa voluntas emendi, vel vendendi ali-
quid spirituale pro temporali, & è contra; sed
qui fictè promittit pecuniam pro beneficio, non
habet voluntatem emendi, & dandi temporale
pro spirituali; ergo non est simonia formalis, sed
solum apparens, ficta, & impropria. Ita *Escobar*
in Theol. moral. tract. 6. exam. 2. cap. 1. num. 14.
Castropalao tom. 3. disput. 3. punct. 6. num. 2. *Les-*
fius lib. 2. cap. 35. num. 11. *Sotus libro 9. de Justit.*
quest. 8. artic. 1. & alij plures apud hos cita-
ti. Ratio secundæ partis est: quia mentiri gra-
viter, est peccatum lethale: sed qui fictè pro-
mittit pecuniam pro beneficio, sine animo sol-
vendi, graviter mentitur: ergo peccat lethali-
ter. Major per se est clara: Minor probatur:
quia fictè promittere pecuniam pro beneficio,
est res gravis momenti, respiciens dignitatem
beneficii, &c. Tum, quia ultra peccatum men-
daci committit etiam peccatum scandalii, qua-
tenus dat malum exemplum proximo, & insu-
per participat cum simonia vendentis benefici-
um; ergo &c. *Cajetanus tract. de Simonia. qu.*
2. tom. 2. & alij.

Quod si quis reverà promitteret pro bene-
ficio pecuniam, & postmodum nollit eam sol-
vere, talis sine dubio incurrit simoniam menta-
lem, intuitu voluntariæ promissionis rei spiri-
tualis pro temporali; at non incurrit cæteras
pœnas latas contra simoniacos. Ratio est: quia
Ecclesia respicit opus consummatum; ergo cum
hic sit solum simonia imperfecta, non ligat pœ-
nis ordinarijs. Ita *Petrus de Ledesma in summa.*
part. 2. tractat. 12. Arauxo in decis parte 2. disp.
14. artic. 6. num. 19. *Covarruvias: Gutierrez,*
& alij communiter.

Difficultas est, an res Sacræ possint locari,
ut calices, paramenta Sacerdotalia, & similia
&c. Ratio difficultatis est: quia locatio est
quædam imperfecta venditio. Opinionis nega-
tivæ, est *Fillinius tract. 45. cap. 3. num. 28.* *Sua-*
rez de Simonia lib. 4. cap. 14. num. 25. *Ugolini*
de Simonia tab. 1. cap. 44. sectio. 1. num. 3. quia
hæc locatio sapit aliquod turpelucrum, quod
sine Scandalo vix fieri potest. Hoc non ob-
stante admittit *Bonacina de Simonia disput. 1.*
quest. 4. num. 12. posse licitè locari; quia talis
locatio, non est venditio formalis, quatenus in-
cludit studiosam voluntatem vendendi, & hæc
opinio etiam probabilis censetur.

Quæritur: an liceat dare aliquid spirituale,
annexum cum pacto, ut recipiens obligetur ex
LIII 3 pura

pura gratitudine, reddere aliquid temporale, vel
è contra?

13. † *Non est licitum, dare spirituale cū pacto, ut recipiens ex pura gratitudine obligetur reddere temporale &c.* Respondeo negativè : quia talis obligatio reddendi aliquid temporale pro re spirituali, est obligatio onerosa, superaddita obligationi antidotali, quæ non determinat ad dandum temporale : hæc enim nascitur precisè ex pura datione beneficij, seu rei spiritualis, illa oritur ex novo pacto in commodum temporale collatoris, supra quod *Seneca lib. 5. de Beneficijs cap. 3.* inquit : *illud non est beneficium, sed sænus* ; ergo talis contractus est simoniacus, extinguens obligationem antidoralem, per obligationem onerosam.

14.† *Collator* Hinc colligitur primò, non posse v. g. Ti-
beneficij, ne- tium collatorem beneficij exigere à Cajo, cui
quit titulò confert beneficium, titulò gratitudinis aliquod
gratitudinis temporale, ut pecuniam, agrum, vineam, &c.
exigere ali- Nec Cajo potest exhibere ei quidquam, sub labe
quid tempo- simoniæ.

rale à benefi- Colligitur secundò, non posse v. g. Titium
ciato. Patrem, vel amicum Caji, Sempronio dare ali-
15.† Nequit quod temporale, cum pacto, ut Sempronius ex
amicus pro gratitudine præsentè Cajum ad beneficium,
amico dare vel ut cedat Cajo beneficium, vel si est Colla-
temporale, ut tor, ut illud Cajo conferat, propter rationes
accipiens ti- supradictas, & quia talis pactio expressè prohi-
tulò gratitu- betur in damnatione propositionis 45. supra ci-
dinis confe- tatæ. *Suarez tract. 1. de Religione lib. 4. de Simò-*
rat spiritua- *nia. cap. 5. n. 11.*
le amico. Colligitur tertio, si Titius procuraret, vel

le amico. Colligitur tertio, si Titius procuraret, vel
16.† *An possit obligatio antidoralis adimpleri per munus temporale, intuitu beneficij accepti, vel alterius rei spiritualis, notatur.* conferret beneficium Cajo, & Cajus obligationem antidoralem spontè offerret se impleturum per munus temporale, si talis obligatio muneris determinati induceret novam obligationem supra obligationem antidoralem, esset obligatio simoniaca: si verò talis obligatio muneris temporalis esset solummodo commemoratio, & recognitio obligationis antidoralis, uti ait *Suarez lib. 4. de Simonia, cap. 4 s. n. 2.* non obligans Cajum ad tale munus temporale deponendum, sed relinquens eum in libertate antidorali, per hoc, vel per quodcunque aliud suam obligationem antidoralem implendam, non esset oblatio simoniaca: tamen cum in praxi verba ligent homines, talis oblatio non est practicanda, ob summum periculum simoniæ: ita ego sentio.

17. *In genere* Colligitur quartò, si Cajus postularer beneficium à Titio, & Cajus scit, se non posse aliquod futurũ gratum Collatori beneficii, sine intentione dandi temporale, sed solum adimplere obligationem antidoralem, non est simoniacus.

Quæritur: an liceat facere donationem 18. *Nō vide*
 spontaneam pro accepta re spirituali? *tur esse illuc*

Respondeo, cum donatio spontanea fiat ex mera liberalitate sine omni debito, aut onere, ad distinctionem compensationis gratuita, quæ fit ex debito gratitudinis, non videtur esse universaliter illicita: præsertim extra materiam beneficiorum, & Sacramentorum. Ita *Castropalao tom. 3. tract. de Simonia. punct. 5. num. 6.* Ratio est: quia non constat hanc spontaneam donationem ab Ecclesia, ut simoniacam prohiberi: imò aliquando approbari, ut patet ex *cap. Tua nos.* ubi deciditur casus Canonicus de Oblatione spontanea munerum.

Colligitur primò, non licere pro collatione 19. *Non est*
Ordinum aliquid etiam spontè oblatum, tam E- *licitum, pro*
piscopo, quàm ministris, accipere. Ita declara- *collatione Or-*
tur in *Conc. Trid. sess. 21. Canon. 1. de Reforma-* *dinum ali-*

Colligitur secundò, prohiberi aliquid ac-
cipere pro Baptismo; uti habetur in cap. Emen-
dari. 1. quest. 1. hoc modò: nè qui baptizantur,
nummos in concham mittant: ne Sacerdos, quod 20. Non est
gratis accepit, pretiò distrahere videatur. Eo-
dem modò malè faciunt pœnitentes, qui post
absolutionem à Confessario datam, præbent tali
Sacerdoti aliquam pecuniam pro actu absolutionis:
ideò caveant Parochi ab hujusmodi simonia in
muneribus, ac talem antiquatam consuetudinem
omni conatu extirpare conentur, nè ultionem
Dei incurrant.

Quod si subinde opulentiores poenitentes, intuitu laboris temporalis propter promptitudinem inserviendi dum vocantur, præscindendo ab absolutione sacramentali, aliquod munusculum ipsis præbeant, non censetur actio simonica, sed pura donatio liberalis, præstita Confessario ad contemplationem beneficii temporalis.

Quæritur: an sit simonia dare spirituale eo 21. *Anticristus*
 sine, ut per hoc acquiratur temporale? *sit, dare spiri-*

Respondeo, si detur spirituale per se libera-
liter, propter commodum spirituale, tanquam
propter suum finem principalem, & intrinse-
cum, & secundariò eò fine, ut per hoc acquiratur
temporale, tanquam finis minùs principa-
lis, non est simonia. Ratio est: quia in hoc
casu nullus intervenit contractus onerosus, aut
pactum, nec aliqua commutatio, sed omnia fi-
unt gratis, & liberaliter; ergo &c. Cardenas
&c.

Hinc colligitur primò, dum Collator confert Clerico pauperi beneficium propter sustentationem vitæ ejus, tanquam propter finem intrinsecum, & minùs principalem: principalis verò, propter commodum spirituale, non committit simoniam. Ratio est: quia res temporales adduntur beneficio, & ab intrinseco ordinantur ad sustentationem Clerici, qui propter eundem finem potest petere beneficium.

Colligitur secundo, si Collator conferret beneficium Clerico propter motivum extrinsecum, esset simoniacus, v. g. propter consanguinitatem, amicitiam &c.

Ratio tēporale ex
trinsecum.

Ratio est: quia talis causa est impertinens, non respiciendo finem intrinsecum, propter quem beneficia conferri debent.

25. Colligitur tertio, si v. g. Titius Canonicus, non principaliter propter DEUM laudaret opus spirituale primario propter obsequium Dei: sed propter distributiones acquirendas. Secundo si celebraret Missam, & non ex primario fine ad honorem Dei: sed propter stipendium temporale. Tertio, & secundo; si infidelis converteretur ad nostram fidem, & non pro salute animæ suæ. Quarto, si mater alliceret filios suos munusculis ad orationem, vel frequentationem missæ, & non primario propter orandum Deum, sed ob timorem ne corripatur à Patre. Quinto, si pauper confiteretur, communicaret, aliasque orationes ad DEUM funderet, sive rogatus, sive spontanea intentione primaria, ut visus facilius obtineat elemosinam, & non ob gloriam Dei, & bonum animæ suæ; in his, & similibus casibus omnes committunt simoniam; Ratio est: quia illorum actiones, utpote spirituales, ut est frequentatio chori, conversio ad fidem, confessio &c. cum principaliter fiant propter emolumentum temporale, censetur intentionaliter velle eas vendere, vel commutare pro re temporali. Si vero horum bona opera principaliter fierent ex motivo spirituali, & propter Deum; Secundario verò, & minus principaliter propter commodum temporale, tanquam propter motivum impulsivum, & determinativum hic & nunc ad tale bonum temporale, non essent simoniaci, quia intentio secundaria non destruit finem primarium, ratione cuius salvatur simonia.

Colligitur 4. non licere v. g. Titio dare munus temporale collatori beneficii tanquam pro fine minus principali: si tale munus moveat collatorem ad conferendum Titio beneficium. Si verò non allicit animum ad dandum beneficium, non peccat, ut patet ex cap. *Et si quis*. &c.

26. Eodem modo, si ministri suis Episcopis, Cardinalibus, Collatoribus beneficiorum exhibeant obsequia famulatus principaliter propter mercedem temporalem, & secundario ex spe obtinendi præbendam: dummodo non flectantur eorum intentio ad beneficium obtinendum, tanquam ad finem servitij principalem, non fiunt simoniaci. Ratio est, quia famulatus à collatore mercede temporali compensatur, nec allicit animum collatoris ad conferendum beneficium, nisi solum gratis, & liberaliter. Si verò collator obsequia temporalia ministri compensaret datione beneficii esset simoniacus, quatenus huiusmodi compensatio rei spiritualis esset pro temporali; ita constat ex cap. *Quasitum*.

Quæritur; an possit collator, vel Episcopus sine labe simoniæ conferre beneficium pinguius Clerico sub onere, ut renunciaret minus pingue. Ante responsionem nota, duplicia esse beneficia Ecclesiastica, alia simplicia, alia onerosa. Beneficia simplicia sunt, quæ nullum habent onus annexum, ut sunt aliquæ Abbatiae, Capellanatus &c. Beneficia onerosa sunt, quæ

habent onus annexum, & hæc subdividuntur in compatiblea, & incompatiblea. Compatiblea sunt, quæ ab una persona exerceri possunt. Incompatiblea sunt, quæ ab una persona exerceri non possunt, vel ratione residentiae, vel fundationis &c. nunc.

Respondeo primo, Episcopus sine macula 27.

Simoniæ potest dare beneficium pinguius Clerico sub conditione, ut renunciaret aliud tenue incompatible; Ratio est; quia non inficitur laesio beneficii simoniæ, qui procedit secundum Jura, talis est conditio in conferendo beneficium expresse Clerico submititur in jure saltem tacite, ut constat ex Concil. conditione, ut Trident. sess. 24. cap. 17. de reformat. Et ratio renunciaret aliud tenue incompatible. que exercere: ergo non potest suscipere secundum beneficium pinguius, nisi sub conditione, ut renunciaret primum; hanc opinionem tuetur etiam Sanchez tom. 1. Consil. lib. 2. cap. 3. disp. 25. Gracias de benef. part. 8. cap. 2. num. 21. Gualpinus de Simonia quest. 16. Corol. 8. &c.

Amplio adhuc responsionem, & dico Episcopus 28.

Episcopus potest conferre beneficium pinguius Clerico sub onere renuntiandi aliud minus pingue: quia non est si-
moniacus ille, qui facit id, quod est conformius Juri canonico, & utilius Ecclesiæ, sed dare beneficium pinguius Clerico sub conditione, ut renunciaret minus pingue, est conformius Juri canonico, quod statuit, ut impo-
sterum unum pingue, forte tantum beneficium singulis conferatur: sic habetur ex Trident. cap. 17. de reformat. & in 7. paribilibus.
synodo, ac hoc vergit in utilitatem Ecclesiæ; quia taliter beneficium pinguius datur digniori, qui magis est aptus ad colendam vineam Domini: Beneficium pingue renunciatum datur alteri, qui pari modo in favorem Ecclesiæ præstabit opera sua: cum plures Pastores data proportionem majus bonum adferre possint in grege Domini, quam unus duntaxat. Tum, quia si dicat Episcopus, conferebo tibi beneficium sub conditione, ut agas id, quod est conformius Juri canonico, & bono regimini Ecclesiæ, non est simoniacus; ergo cum conformius Juri canonico sit, & bono regimini Ecclesiæ suscepto pinguiori beneficio, ut renunciaret pingue; ergo &c. Tum, quia dum conceduntur plura beneficia Clerico pro decenti sustentatione, quorum unum ad id non sufficit, hoc fit ex indulgentia, non ex jure: ergo si unum pingue confertur, tenetur renunciare minus pingue: ita quoque docet Alphonsus de moralibus in summ. Tractat. 5. de Simonia cap. 10. Cardenas in expositione propositionis damnata 46. & alij.

29. Si quis

Hinc si v. g. Titius Regularis subornaret alium doneis
Cajum pecunijs, donis, promissis, alijsque in-
debitis modis pro officio in Religione obtinen-
do, ut Prælaturam, Præposituram, Guardianam, pro ob-
tinenda
tum, Superioratum, &c. committit Simoni-
am id obtinendo: Ratio est, quia huiusmodi
dignitates sunt spirituales, cum respiciant ad
ministratorem rerum spiritualium, sunt enim
patri-

Patrimonium Christi in Ordine ad conservandum Regulas Religionis; ergo non licet pro illis dare temporale: *Sanchez lib. 2. cap. 3. dub. 30. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 18. Pontius de matrim. lib. 5. cap. 13. sectio 6. num. 40.* contra ambientes hujusmodi officia *Clemens VIII.* edidit constitutionem de largitione munerum: *Rodriguez tom. 2. 99. Regul. quest. 57. art. 1. Ortelius dub. Regul. 5. subornatio. num. 1. & 2. Bassaus verb. Electio num. 14.*

30. Hinc Titius regularis, si paciscatur cum *Si quis paci-* Cajo v. g. non concurras tecum in hac electio-
sceretur in Re ne, & ego non concurram tecum in alia, fit Si-
ligione de non moniacus. Ratio est: quia obligatio non
concurrando concurrendi in electione sequentis officij, est
cum alio in pretio aestimabilis, cum per illam sternet sibi
electione di- viam ex pacto ad dignitatem in Religione obti-
gnitatis fieret nendam, ut Prælaturam Præpositam &c. Imò
simoniacus. sufficit ad simoniam committendam solum pro-
mittere pecuniam, vel quid simile alijs ob ra-
tiones supra positas, nè ejus defectus in ele-
ctione revelent, ratione quorum excluderetur
ab electione: *Sanchez citatus: Ugolinus: Bar-
bosa: Palao, &c. Bassaus verbo Simonia 5. nu-
mero 6.*

31. Quæritur: an licitum sit allicere Acatho-
*Casus notabi-*licos muneribus, & minis, ut convertantur ad
lis. fidem orthodoxam? Casus est in promptu:

Titius miles cepit in Bello tempore obsi-
dionis Viennensis duo mancipia Turcica,
Bertam, & Floram; ambabus promisit dotem,
si convertantur ad Fidem Catholicam. Flo-
ra auditâ promissione, statim conversa est.
Berta durè persistit in Mahometismo. Titius,
utpote vir pius cupiens, ut & Berta baptizaretur,
adorfus est eam invitando, quæ pertinaciter
negavit: videns Titius, quod bonis nihil
efficeret, comminatur ei verbera, & carceres,
nisi cito convertatur, vel redimatur; his per-
territa Berta, curat se baptizari cum Flora; aliàs
sponte neutra conversa fuisset. Nunc.

Quæritur: an Titius peccaverit peccato si-
monia Floram præmio convertendo, & Ber-
tam minis?

Videtur Titium Commisisse peccatum si-
monia ex promissione dotis pro conversione
Floræ, porrigendo rem temporalem pro spiri-
tuali, qualis est fides.

Pro ulteriori notitia, & facilitate ad solven-
dum casum adverte, quod dupliciter possit
quis pacisci cum altero: primò relinquendo li-
bertatem exequendi tale opus: secundò obli-
gando ex vi contractus alterum ad exequen-
dum tale opus, pro quo pactum est. In no-
stro casu dos quæ promissa est Floræ, datur illi
non ut pretium fidei, & conversionis, sed so-
lum ut motivum facilius convertendi, vel invi-
tandi ad fidem, sine obligatione, sed libere:
Nunc.

32. Respondeo primò, Titium non peccare
Potest quis peccato simonia promittendo Floræ dotem,
licite promit- vi cujus conversa est ad fidem; Probatur ex

scriptura: *Gene cap. 17. ambula coram me, & esto tere rem ten-*
perfectus, ponamque fœdus meum intra me, & te, poralem, ut
& multiplicabo te vehementer: ergo Deus inci- alter conver-
tavit Abraham ad fidem, & perfectionem spi- tatur ad fi-
ritualem promittendo ipsi fœdus, & multipli- dem.
cationem: igitur Titius non peccavit promit-
tendo Floræ dotem pro conversione ad fidem,
sequendo exemplum Dei. Probatur secundò
ex *jur. can. cap. Non oportet. 28. quest. 1.* licitum
est contrahere matrimonium cum infideli hoc
pacto, ut convertatur; ergo & licet promit-
tere dotem, ut convertatur ad fidem. Proba-
tur tertio, talis promisso dotis non est mala
neque ex objecto, neque ex fine, neque ex mo-
do: ergo Titius non peccavit: probatur ante-
cedens, non est mala ex objecto: quia est
facta liberaliter de re ex se indifferenti: non ex
fine, quia ex hoc intenditur bonum Floræ; ne-
que est mala ex modo, quia non traditur dos
tamquam pretium conversionis, cum nulla ad-
sit mutua obligatio; nam Flora est libera con-
vertendi se pro libitu, & non convertendi: ergo
&c.

Probatur quartò, si Titius peccaret, pro-
mittendo, vel tradendo dotem pro conversio-
ne Floræ, peccaret peccato simonia, uti supe-
rius dixi; sed hoc non: ergo &c. Probatur
minor simonia est studiosa voluntas emendi,
vel vendendi rem spirituales pro temporali;
sed Flora se convertendo ad fidem, non vendit
fidem: & Titius eam non emit, quia Flora ni-
hil Titio tradit, neque Titius ab ipsa aliquid
accipit: nam de ratione venditionis est mutua
traditio, & acceptatio: ita *Cardinalis cap. Di-*
lectus lib. 2. de simonia num. 3. ergo cum talis
promissio dotis non faciat contractum onero-
sum, est immunis à labe simonia: *Sanctus Tho-* 33.
mas 2. 2. quest. 100. art. 1. Bonacina de simonia Solvuntur
disp. 1. quest. 4. sect. 7. Filliucius tract. 45. cap. objectionum.
4. quest. 5. Suarez. lib. 4. de simonia cap. 6. nu.
11. Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 39. Cassianus
à Sanct. Elia verbo Simonia nu. 55. Bassaus verb.
Simonia 7. num. 9.

Objicies primò ex *capit. Quam Pio. 1. quest.*
2. cap. Quasitum de rerum permutatione: & ex
capit. Ultimo de pactis, ubi reprobantur omnia
pacta, & conventiones in materia spirituali; sed
promittere, vel dare dotem, ut Flora conver-
tatur ad fidem, est quoddam pactum, dando
spirituale pro temporali: ergo est simonia.
Respondeo tale caput intelligitur de pactis, &
conventionibus onerosis, ita ut obligationem
pariant in utroque contrahente: in nostro casu
non est ita, sed solummodo promittitur dos,
ut motivum invitativum ad liberam conver-
sionem, quod non inducit onus, & obligatio-
nem: nam propositio damnata 45. ab *Innocen-*
tio XI. quæ dicit, non licere dare temporale
pro spirituali: intelligitur si interveniat tam-
quam contractus onerosus, & non liberalis; ita
quoque citatus *Cassianus num. 55.*

Objicies secundò ex *capit. Non satis de Si-*
monia,

monia ubi prohibetur, nè ab his, qui ad Religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur. Ita *Barbosa lib. Titia. in principio num. 12.* Respondeo, hic textus nihil probat contra nos, sed solum asserit, quod nihil conferendum sit Religioni, ut aliquem ad Religionem admitat; ergo &c.

Ad secundam partem casus respondeo, Titium peccare graviter, minis inducendo Bertam ad fidem. Ita *S. Thomas in 4. sent. quest. ultima. Seraph. Razzi fol. 27. cas. 62.* Probatur: Titius induxit Bertam ad actum, qui non conducit ad salutem: ergo Titius cogendo Bertam minis ad fidem, peccavit. Probatur antecedens: omnis actus fidei, prout conducit ad salutem, debet esse simpliciter voluntarius: Sed Bertæ actus fidei non est simpliciter voluntarius; ergo ipsius actus fidei non conducit ad salutem. Major patet: quia debemus captivare intellectum simpliciter in obsequium Christi, & credere veracitati DEI unice revelantis, quæ nos movet ad credendum; minæ nos non movent ad credendum mysterijs fidei, nam neque sunt objectum formale fidei, neque materiale; ergo non movent intellectum & voluntatem &c. Minor patet, quia coactè facta est Christiana. Subsumo: sed Titius conduxit Bertam ad talem actum fidei, quia minis conversa est, secus non fuisset conversa; ergo induxit Bertam ad actum, qui non conducit ad salutem, quò ab utetur Sacramentis, & indignè ea recipiet: ergo Titius peccavit.

Probatur secundò: omne medium debet correspondere, & proportionari suo fini: Sed conversio Bertæ non correspondet suo fini; ergo conversio Bertæ non est medium proportionatum suo fini. Probatur Minor: finis omnis conversionis bonæ, est voluntas libera credendi mysterijs fidei, propter veracitatem Dei revelantis, & ab Ecclesia propositis; sed medium Bertæ, quod est conversio, non correspondet fini, qui est amor Dei, & salus ipsius, cum solum se convertat propter minas: consequenter finis Bertæ est solum fuga minarum, & non conversio libera ad nem; ergo &c.

34. Non licet sum violentia alterum perducere ad fidem.

Probatur ulterius: ad hoc, ut adultus meritorie suscipiat fidem, debet credere omnia mysteria fidei, quæ Ecclesia proponit, sive scripta illa sint, sive non sint, assensu supernaturali; Sed Bertæ non credit omnia mysteria fidei assensu supernaturali; ergo non meritorie suscipit fidem. Major patet. Probatur Minor. Bertæ non habuit motivum assensus supernaturalis, credendi omnia mysteria fidei, ergo non credit assensu supernaturali. Probatur antecedens: motivum assensus supernaturalis, credendi mysteria fidei, est veracitas Dei, unice revelantis mysteria fidei; sed Bertæ non habuit veracitatem Dei revelantis pro motivo; ergo &c. quia motivum Bertæ suscipiendæ fidei, vel ejus conversionis, fuerunt minæ à Titio incussæ; ergo Titius male fecit, inducendo minis Bertam ad sacrilegia patranda. Tum, quia Bertæ in sus-

cipienda fide non fuit bene disposita in anima, nam ad animæ dispositionem pro suscipiendo baptismo, requiritur contritio, vel attritio peccatorum, libertas, & intentio suscipiendi tale Sacramentum: Sed Bertæ nec habuit attritionem nec intentionem, nec libertatem naturalem, sed violenter propter timorem minarum conversa est; ergo Titius eam ad finem taliter inducendo, malefecit.

Objicies primò cum Scoto, ex Conc. Tolentino, quod laudat Principem, qui utebatur violentiâ ad conversionem infidelium; ergo Titius Bertam minis inducendo ad fidem, bene fecit. 35. Solvitur obiectio.

Respondeo, quod Concilium laudaverit Principem tali violentiâ utendo pro tunc, nihilominus tamen prohibuit, nè imposterum faciat, violenter cogendo homines ad conversionem. Dices: licet mala sit conversio Bertæ, filij verò illius boni fient. Respondeo, non sunt facienda mala, ut eveniant bona; ergo cum mala sit conversio Bertæ, per se est evitanda.

Quæritur: an liceat exigere aliquod temporale pro admissione ad Religionem, & pro ipsa professione? Respondeo negativè, quia cum statutus Religionis sit spiritualis, obligans hominem ad serviendum Deo, prout constitutiones Religionis præscribunt, proinde nullatenus citra labem simoniæ potest pro illo aliquod materiale vel pro Professione, vel Concione, vel dispensatione in aliquo impedimento. 36. Non licet exigere aliquod temporale pro admissione ad Religionem, vel pro Professione, vel Concione, vel dispensatione in aliquo impedimento.

Neque licet aliquid exigere pro sepulturis sacris. Ita *S. Thomas citatus art. 4. ad 3. Arragonius 2. 2. quest. 100. art. 4. ad 3. Sylvester verbo Simonia. qu. 11.* Non tamen illicitum est, accipere pro sepultura temporale citra simoniam, vel tanquam eleemosynam, vel tanquam pretium damnorum, & incommodi inferendi Ecclesiæ, vel tanquam pretium laboris temporalis, quem impendunt ministri Ecclesiæ &c. *Laxena tom. 4. de Sepult. n. 14.* 37. Non licet exigere temporale pro sepultura sacra.

Quæritur ultimò: pretium simoniacè acceptum pro beneficio, vel pro ingressu ad Religionem, cui debet restitui? respondent aliqui cum *D. Thoma in 4. dist. 15. 5. 2. art. 4. ad 2. & 22. quest. n. 5. ad 2.* restituendum esse pauperibus; quia non est debitum ei, qui id dedit intuitu criminis commissi, ratione cujus amittere illud meretur. Alij verò volunt, quod si pretium pro beneficio acceptum sit, tunc debet restitui illi Ecclesiæ, in qua simonia facta est. *Sorius lib. 3. qu. 8. art. 1.* Magis tamen mihi placet opinio, quæ docet, tale pretium restituendum esse Domino suo, id est, illi, qui pretium dedit. Ratio est: quia tale pretium jure positivò non transit in donatarium; ergo manet dominium adhuc

M m m m m

penes

38. Cui debet restitui pretium acceptum pro beneficio, vel Religionem, notatur.

penes donantem : igitur ipsi restituendum est, non pauperibus, vel Ecclesiæ, nisi prius convincatur de crimine, in tali casu iudex potest simoniacum condemnare; ut totum pretium det vel Ecclesiæ, vel pauperibus. *Moya tract. 6. miss. d. 5. qu. 6. sect. 3. n. 13. Bannez 2.2. qu. 32. a. 7. dub. 2. Medina lib. 1. cap. 14. sect. 21. Navarr. 15. manuale. cap. 17.*

Pœna Simonix prima, est excommunicatio

Papalis ipsò factò. Secunda, est privatio beneficii empti, vel venditi, cum obligatione restituendi pretium acceptum. Hac pœnâ non afficitur mentalis simoniacus. Eodem modò in simonia conventionali, si ad opus ventum non est, licet traditum sit pretium, non tamen beneficium, non his pœnis omnium est hic aliquid. *Toletus sum. cap. 93. n. 1.*

TRACT. CXLVII.

DE SOCIETATE.

CAPUT Unicum.

De quidditate ac circumstantijs Societatis.

SUMMARIUM.

1. Definitio contractus Societatis explicatur.
2. In contractu Societatis, sors, qua contribuitur, non transit in potestatem alterius, sed ejus Dominium remanet penes dantem, ideo si casu perit, perit Domino suo, si fructificat, fructificat Domino suo.
3. Si quis dubitat, an res ex sua culpa perit, ad nihil tenetur.
4. Ut licitus sit contractus Societatis, debet esse circa rem honestam, & debet sors uniuscujusque numerari.
5. Contractus Societatis licitus est, servatis mox dictis conditionibus.
6. Subinde in societate plus opera, & industria estimari potest, quam pecunia in societatem posita.
7. Conferens pecuniam, non potest pacisci cum sortio industriam conferente, ut si res casu pereat, teneretur pro medietate ad restitutionem.
8. Casus contractus trium contractuum declaratur.
9. Contractus trium contractuum licitus est, servatis debitis circumstantijs, secus non.
10. Solvitur objectio.
11. Licitum est tradere pecuniam mercatori, ut locò tradentis negotietur, cum pacto asssecurationis capitalis, ex quo 5. vel 6. pro centum accipit, dummodo mercatoris labor, & periculum sortis compensetur ex lucro.
12. Si finitò Societatis contractu remaneat solum capitale, & nihil de lucro, videtur, quòd socij debeant aequaliter distribuere sortem.
13. Finitò capitali absque lucro, non debent socij aequaliter distribuere capitale, sed totum remanet apud conferentem Dominum.
14. Est etiam licitus contractus Societatis animalium, cum pacto asssecurationis capitalis, dummodo onus, & periculum sortis, per majorem fructum compensetur.
15. Contractus Societatis animalium etiam est licitus, si dominus tradat pastori animalia, ut ea prius ex fructibus solvat, postmodum, alius fructus erit communis utrique, servatis servandis.
16. Contractus societatis animalium non est licitus, licet non interveniat asssecratio, & licet lucrum sit aequale, si postmodum animalia in custodiam accipienti pereant, debet Domino partem damni restituere.
17. Contractus Societatis inter fratres notatur.
18. Quis solvere debeat debita fratris, in studijs contracta vivente Patre, notatur, & quis post mortem Patris.
19. Si frater negotietur in sciâ morte Patris, sive ex bonis communibus, sive ex bonis hereditatis sue, ad quem lucrum spectat, deciditur.
20. Quomodo frater contrahens societatem cum alio fratre, ultra hereditatem conferens bona castrensia, possit de lucro aliquid exigere.
21. Quis sociorum debet solvere expensas in negotiatione factas, notatur.
22. Quomodo contractus Societatis dissolvatur, notatur.
23. Privilegium contractus Societatis, in ordine ad solutionem creditoris, notatur.

1. Definitio
contractus
Societatis ex-
plicatur.

Societatis Contractus communiter defini-
tur à Doctoribus, quòd sit *conventio*
duorum, vel plurium, aliquid pretiò
estimabile conferentium, ad justam ne-
gotiationem in commune lucrum, & da-
mnium applicatum, cum proportionem rerum con-
tributarum inter socios distribuendum. Hæc
definitio concordat cum illa, quæ traditur in
Jure ff. cap. Pro socio. Instit. de Societate. Cardi-
dinalis de Lugo disput. 39. secti. 1. Lessius lib. 2.
cap. 25. dub. 1. Gomez tract. 2. cap. 5. num. 1.
Tamburinus de Contract. lib. 9. tractat. con 1.
Dicitur *conventio duorum, vel plurium*, per
quas particulas exprimitur Ratio contractus,
quæ in uno consistere non potest, sed necessa-
riò requirit conventum plurium ad invicem
consentientium, uti notatur in *Jure leg. 4. ff.*
Pro socio. Dicitur *aliquid pretiò estimabile confe-*
rentium, id est, illud, quod socij singuli con-
ferunt in communem cumulum, debet esse ap-
pretiabile, & talis collatio bonorum potest con-
sistere in pecunia, in animalibus, navibus, cur-
ribus &c. alijsque mercibus, quibus additur
opera, & industria sociorum, quæ etiam est
pretiò estimabilis, prout habetur ex citato tex-
tu, ff. cap. *Pro socio.* Dicitur *ad justam negotia-*
tionem, per quas particulas excluduntur omnes
fraudes, & illiciti contractus, simoniaci, & u-
surarij. Dicitur *in commune lucrum*, hoc est, il-
lud lucrum, seu excrecentia bonorum supra
sortem, ex industria: & ante acquisita debet
distribui inter socios pro rata illius, quoad
quisque in cumulum contulerit; Unde si duplò
plus posuit aliquis in cumulum, duplicem de-
bet habere portionem lucri, nisi aliter pactum
fuerit. Ita ex *tit. Instit. de Societ. sectio. illud*
expeditum. Dicitur *& damnum*, per quam
particulam intelligitur, quòd sicut lucrum est
commune socijs, ita etiam debet esse damnum,
ex negotiatione secutum, quia *qui sentit com-*
modum, sentire debet & onus. ita *Reg. Jur. 55.*
in 6. Prout per se indicant sequentes particule,
videlicet: *cum proportionem rerum contributorum*
inter socios distribuendum. *Molina de Contract.*
societ. disp. 415.

2. In Contra-

ctus societatis,
sortis, quæ con-
tribuitur, nò
transit in po-
testatem al-
terius, sed
ejus domini-
um remanet
penes dan-
tè, ideo si casu
perit, perit
Domino suo,
si fructificat,
fructificat
Domino suo.

In hoc contractu observandum est, quòd
sortis, quæ contribuitur à socijs pro negotian-
do, Dominium non transferatur in alium,
sicut fiat in mutuo: sed remanet penes socios pro
rata uniuscujusque: unde si res casu pereat,
vel ex levissima culpa, perit Dominis suis. Ita
etiam, si fructificet, illis fructificat. *Sanctus*
Thomas 2. 2. quest. 78. articul. 2. ad 5. Dixi,
si res casu perit: nam si perit ex negligentia
graviter culpabili illius, ut ex furto &c. qui
curam ejus habet pro negotiando, tunc soli illi
perit: sicque tenetur compensare damnum
Domino suo, cum socijs suis, prout constat *leg. Contract. ff. de*
si fructificat, Lepum juris. Ratio enim est: quia quicun-
que lædit voluntariè jus alterius, tenetur in
Conscientia ad reparationem illius; sed quan-
do ex negligentia graviter culpabili alicujus,
perit res alterius, cujus curam habuit, lædit vo-

luntariè jus alterius; ergo tenetur ad reparatio-
nem: Major per se est clara: Minor etiam pa-
teret; quia negligentia graviter culpabilis inclu-
dit voluntarium, prout ostendi in tractatu de A-
ctibus humanis, & verbò Culpa. *Diana de De-*
posit. parte 1. tract. 8. resol. 74. Bartholus in disp.
lic. Cum duobus. Azorius lib. 9. parte 3. cap. 2.
quest. 2.

Quòd si quis dubitat, an res suâ culpâ pe-
rierit, ad nihil tenetur in conscientia, quia in du-
bio melior est conditio possidentis, ubi culpa
non apparet: ergo cum ante damnificationem perierit, ad
fuerit in possessione innocentie respectu talis
damni, erit etiam post secutum damnum; quia
in dubio non præsumitur delictum. Legatur *Fil-*
lucius tract. 38. n. 81. Reginaldus lib. 25. n. 395.
Navarr. cap. 17. n. 285.

Quæritur: an licitus sit Contractus Societa-
tis? Ante responsum nota: ad hoc, ut justus sit contractus
sit talis Contractus, requiritur primò ut verse-
tur circa negotiationem honestam, non pecca-
minosam. Secundò, ut fors, quæ à socijs con-
fertur, numeretur: sive hæc constituatur ex
pecunijs, sive animalibus, sive instrumentis, si-
ve ex industria: & hæc summa sit omnibus com-
munis, in ordine ad lucrum acquirendum, &
damnum patiendum, cum reservatione tamen
Dominij uniuscujusque supra suum capitale po-
situm, nisi aliter conventum sit: v. g. sit casus:
Titius, Cajus, & Sempronius ineunt societa-
tem: Titius pro sua parte confert in commu-
nem cumulum mille florenos: Cajus contu-
lit v. g. navim pro commoditate negotiandi,
quæ æstimabatur ab alijs mille florenis, & Sem-
pronius non confert pecuniam, sed suam indu-
striam, quæ appretiat quingentis florenis:
hæc ergo omnis summa æstimatur, ac si in para-
ta pecunia contulissent bis mille, quingentos
florenos, quibus illi negotiati sunt: & lucrum
illorum computatur quingentorum floreno-
rum: modò distribuatur illud secundum pro-
portionem sortis in communem cumulum col-
latæ; tunc Titio debentur bis centum floreni;
Cajo alij bis centum, quia unusquisque sigil-
latim valorem mille florenorum apposuit:
Sempronio debentur solum centum, quia ad
medietatem minorem summam in cumulum
communem contulit. His intellectis, nunc re-
spondeo, &

Dico: licitum esse contractum societatis
servatis supradictis conditionibus. Ratio est:
quia omnia sunt licita, quæ intrinsecè non sunt
licita serva-
mala, nec certâ lege prohibentur: sed Con-
tractus societatis non est intrinsecè malus, nec
certâ lege prohibetur: ergo est licitus. Major
non indiget probatione; Minor probatur quo-
ad primam partem, quia, quod est intrinsecè
malum, immediatè repugnat legi naturæ, & ra-
tionis: sed nullibi constat, Contractus societatis
repugnare legi naturæ, & rationis: imò ipsa
natura, & ratio dicat, negotiationem institue-
re, quæ vergit tam in utilitatem ementium,
quàm vendentium, salvò omni dolò, ac fraude,

penes donantem : igitur ipsi restituendum est, non pauperibus, vel Ecclesiæ, nisi prius convincatur de crimine, in tali casu iudex potest simoniacum condemnare; ut totum pretium det vel Ecclesiæ, vel pauperibus. *Moya tract. 6. miss. d. 5. qu. 6. sect. 3. n. 13. Bannez 2.2. qu. 32. a. 7. dub. 2. Medina lib. 1. cap. 14. sect. 21. Navarr. 15. manuale. cap. 17.*

Pœna Simonix prima, est excommunicatio

Papalis ipsò factò. Secunda, est privatio beneficii empti, vel venditi, cum obligatione restituendi pretium acceptum. Hac pœnâ non afficitur mentalis simoniacus. Eodem modò in simonia conventionali, si ad opus ventum non est, licet traditum sit pretium, non tamen beneficium, non his pœnis omnium est hic aliquid. *Toletus sum. cap. 93. n. 1.*

TRACT. CXLVII.

DE SOCIETATE.

CAPUT Unicum.

De quidditate ac circumstantijs Societatis.

SUMMARIUM.

1. Definitio contractus Societatis explicatur.
2. In contractu Societatis, fors, qua contribuitur, non transit in potestatem alterius, sed ejus Dominium remanet penes dantem, ideo si casu perit, perit Domino suo, si fructificat, fructificat Domino suo.
3. Si quis dubitat, an res ex sua culpa perit, ad nihil tenetur.
4. Ut licitus sit contractus Societatis, debet esse circa rem honestam, & debet fors uniuscujusque numerari.
5. Contractus Societatis licitus est, servatis mox dictis conditionibus.
6. Subinde in societate plus opera, & industria estimari potest, quam pecunia in societatem posita.
7. Conferens pecuniam, non potest pacisci cum sortio industriam conferente, ut si res casu pereat, teneretur pro medietate ad restitutionem.
8. Casus contractus trium contractuum declaratur.
9. Contractus trium contractuum licitus est, servatis debitis circumstantijs, secus non.
10. Solvitur obiectio.
11. Licitum est tradere pecuniam mercatori, ut locò tradentis negotietur, cum pacto asscurationis capitalis, ex quo 5. vel 6. pro centum accipit, dummodo mercatoris labor, & periculum sortis compensetur ex lucro.
12. Si finitò Societatis contractu remaneat solum capitale, & nihil de lucro, videtur, quòd socij debeant aequaliter distribuere sortem.
13. Finitò capitali absque lucro, non debent socij aequaliter distribuere capitale, sed totum remanet apud conferentem Dominum.
14. Est etiam licitus contractus Societatis animalium, cum pacto asscurationis capitalis, dummodo onus, & periculum sortis, per majorem fructum compensetur.
15. Contractus Societatis animalium etiam est licitus, si dominus tradat pastori animalia, ut ea prius ex fructibus solvat, postmodum, alius fructus erit communis utrique, servatis servandis.
16. Contractus societatis animalium non est licitus, licet non interveniat asscuratio, & licet lucrum sit aequale, si postmodum animalia in custodiam accipienti pereant, debet Domino partem damni restituere.
17. Contractus Societatis inter fratres notatur.
18. Quis solvere debeat debita fratris, in studijs contracta vivente Patre, notatur, & quis post mortem Patris.
19. Si frater negotietur insciâ morte Patris, sive ex bonis communibus, sive ex bonis hereditatis sue, ad quem lucrum spectat, deceditur.
20. Quomodo frater contrahens societatem cum alio fratre, ultra hereditatem conferens bona castrensia, possit de lucro aliquid exigere.
21. Quis sociorum debet solvere expensas in negotiatione factas, notatur.
22. Quomodo contractus Societatis dissolvatur, notatur.
23. Privilegium contractus Societatis, in ordine ad solutionem creditoris, notatur.

1. Definitio
contractus
Societatis ex-
plicatur.

Societatis Contractus communiter defini-
tur à Doctoribus, quòd sit conventio
duorum, vel plurium, aliquid pretiò
æstimabile conferentium, ad justam ne-
gotiationem in commune lucrum, & da-
mnum applicatum, cum proportionem rerum con-
tributarum inter socios distribuendum. Hæc
definitio concordat cum illa, quæ traditur in
Jure ff. cap. Pro socio. Instit. de Societate. Cardi-
nalis de Lugo disput. 30. secti. 1. Lessius lib. 2.
cap. 25. dub. 1. Gomez. tract. 2. cap. 5. num. 1.
Tamburinus de Contract. lib. 9. tractat. con 1.
Dicitur conventio duorum, vel plurium, per
quas particulas exprimitur Ratio contractus,
quæ in uno consistere non potest, sed necessa-
rio requirit conventum plurium ad invicem
consentientium, uti notatur in Jure leg. 4. ff.
Pro socio. Dicitur aliquid pretiò æstimabile confe-
rentium, id est, illud, quod socij singuli con-
ferunt in communem cumulum, debet esse ap-
pretiabile, & talis collatio bonorum potest con-
sistere in pecunia, in animalibus, navibus, cur-
ribus &c. alijsque mercibus, quibus additur
opera, & industria sociorum, quæ etiam est
pretiò æstimabilis, prout habetur ex citato tex-
tu, ff. cap. Pro socio. Dicitur ad justam negotia-
tionem, per quas particulas excluduntur omnes
fraudes, & illiciti contractus, simoniaci, & u-
surarij. Dicitur in commune lucrum, hoc est, il-
lud lucrum, seu excrementum bonorum supra
sortem, ex industria: & ante acquisita debet
distribui inter socios pro rata illius, quoad
quisque in cumulum contulerit; Unde si duplò
plus posuit aliquis in cumulum, duplicem de-
bet habere portionem lucri, nisi aliter pactum
fuerit. Ita ex tit. Instit. de Societ. sectio. illud
expeditum. Dicitur & damnum, per quam
particulam intelligitur, quòd sicut lucrum est
commune socijs, ita etiam debet esse damnum,
ex negotiatione secutum, quia qui sentit com-
modum, sentire debet & onus. ita Reg. Jur. 55.
in 6. Prout per se indicant sequentes particule,
videlicet: cum proportionem rerum contributarum
inter socios distribuendum. Molina de Contract.
societ. disp. 415.

2. In Contra-

tu societatis, sortis, quæ contribuitur à socijs pro negotian-
do, Dominium non transferatur in alium,
sicut fiat in mutuo: sed remanet penes socios pro
rata uniuscujusque: unde si res casu pereat,
vel ex levissima culpa, perit Dominis suis. Ita
etiam, si fructificet, illis fructificat. Sanctus
Thomas 2. 2. quest. 78. articul. 2. ad 5. Dixi,
si res casu perit: nam si perit ex negligentia
graviter culpabili illius, ut ex furto &c. qui
curam ejus habet pro negotiando, tunc soli illi
perit: perit perit: sicque tenetur compensare damnum
Domino suo, cum socijs suis, prout constat leg. Contract. ff. de
fructificat, Lepum juris. Ratio enim est: quia quicun-
que lædit voluntariè jus alterius, tenetur in
Domino suo. Conscientia ad reparationem illius; sed quan-
do ex negligentia graviter culpabili alicujus,
perit res alterius, cujus curam habuit, lædit vo-

luntariè jus alterius; ergo tenetur ad reparatio-
nem: Major per se est clara: Minor etiam pa-
tet; quia negligentia graviter culpabilis inclu-
dit voluntarium, prout ostendi in tractatu de A-
ctibus humanis, & verbò Culpa. Diana de De-
posit. parte 1. tract. 8. resol. 74. Bartholus in disp.
lic. Cum duobus. Azorius lib. 9. parte 3. cap. 2.
quest. 2.

Quòd si quis dubitat, an res suà culpà pe-
rierit, ad nihil tenetur in conscientia, quia in du-
bio melior est conditio possidentis, ubi culpa ex sua culpa
non apparet: ergo cum ante damnificationem perierit, ad
fuerit in possessione innocentie respectu talis nihil tenetur.
damni, erit etiam post secutum damnum; quia
in dubio non præsumitur delictum. Legatur Fil-
liucius tract. 38. n. 81. Reginaldus lib. 25. n. 395.
Navarr. cap. 17. n. 285.

Quæritur: an licitus sit Contractus Societa-
tis? Ante responsum nota: ad hoc, ut justus sit contractus
sit talis Contractus, requiritur primò ut verse-
tur circa negotiationem honestam, non pecca-
minosam. Secundò, ut fors, quæ à socijs con-
fertur, numeretur: si hæc constituatur ex
pecunijs, si animalibus, si instrumentis, si
ve ex industria: & hæc summa sit omnibus com-
munis, in ordine ad lucrum acquirendum, &
damnum patiendum, cum reservatione tamen
Dominij uniuscujusque supra suum capitale po-
situm, nisi aliter conventum sit: v. g. sit casus:
Titius, Cajus, & Sempronius ineunt societa-
tem: Titius pro sua parte confert in commu-
nem cumulum mille florenos: Cajus contu-
lit v. g. navim pro commoditate negotiandi,
quæ æstimabatur ab alijs mille florenis, & Sem-
pronius non confert pecuniam, sed suam indu-
striam, quæ appretiat quingentis florenis:
hæc ergo omnis summa æstimatur, ac si in para-
ta pecunia contulissent bis mille, quingentos
florenos, quibus illi negotiati sunt: & lucrum
illorum computatur quingentorum floreno-
rum: modò distribuatur illud secundum pro-
portionem sortis in communem cumulum col-
latæ; tunc Titio debentur bis centum floreni;
Cajo alij bis centum, quia unusquisque sigil-
latim valorem mille florenorum apposuit:
Sempronio debentur solum centum, quia ad
medietatem minorem summam in cumulum
communem contulit. His intellectis, nunc re-
spondeo, &

Dico: licitum esse contractum societatis
servatis supradictis conditionibus. Ratio est: societas est
quia omnia sunt licita, quæ intrinsecè non sunt
licita mala, nec certâ lege prohibentur: sed Con-
tractus societatis non est intrinsecè malus, nec
certâ lege prohibetur: ergo est licitus. Major
nibus.

non indiget probatione; Minor probatur quo-
ad primam partem, quia, quod est intrinsecè
malum, immediatè repugnat legi naturæ, & ra-
tionis: sed nullibi constat, Contractus societatis
repugnare legi naturæ, & rationis: imò ipsa
natura, & ratio dicat, negotiationem institue-
re, quæ vergit tam in utilitatem ementium,
quàm vendentium, salvò omni dolò, ac fraude,

etiam docet *Less. de Just. cap. 20. dub. 11. n. 99.* Nunc redeo ad probandum dictum superius, nimirum, licitum esse contractum trium contractuum. Ratio est: quia si hi tres contractus, separatim inter diversas personas fierent, liciti omnino essent, ergo etiam quando fiunt cum eadem persona. Tum, quia compensatio periculi, & oneris, quod Cajus subit in asssecuratione capitalis, & lucri, quod promittit Titio, satis compensatur per fructum, quem recipit ex capitali Titij: ergo cum nulla interveniat læsio justitiæ, talis contractus est licitus. Hic tamen te notare volo ex *Card. de Lugo disp. 30. n. 40.* ut lucrum, quod Titius exigit, debeat moderari juxta quantitatem capitalis, & lucri, quod speratur ex negotiatione acquisituri: unde si tale lucrum ita tenuè speretur, ut juxta prudentum mercatorum judicium, non satisfaciat oneri asssecurationis, & capitalis lucri Titio promissi, tunc injustus esset hujusmodi contractus, excedens limites justitiæ legalis. At si prudentes mercatores judicent, præcisò omni dolò, lucrum ex applicatione capitalis, quod Titius contulerit ad negotiandum, ita fore amplum, ut licet Titius petat octo, vel plus procentum, potest illos licite accipere; dummodo reliqua pars lucri, quæ Cajo remanet, satis sit compensativa illius oneris, & laboris, intuitu asssecurationis capitalis, & lucri Titio debiti. Ita quoque *P. Joseph Gibelinus tom. 2. de Usura, & commercijs fori Lugdunensis. lib. 6. cap. 3. art. 1.* & asserit, hoc ipsum tenere Theologos Romanos, qui anno 1581. coacti fuerant ad hanc controversiam agitandam, uti testatur *Valentia* qui fuit præsens. *Lessius de Justit. lib. 2. cap. 25. dub. 3. num. 23. Bonacina de Contract. disp. 3. qua proposuit. 13. Diana, Baldellus, Armilla, Sylvester, Ostiensis, Tabiena, Gabriel, Medina, Tolleus, Garzia, Molina, Lopez, Pallao, Homobonus, Malderus, Megala, Scortia, & alij plures, citati à Cardenas dissert. 25. cap. 7. num. 6. 7.*

10. Solvitur
objectio.

Dices: Bulla *Sixsti V.* quæ incipit *Deteſtabilis avaritia*, damnat contractum societatis, in quo fit asssecuratio capitalis: ergo contractus trium contractuum est illicitus. Respondeo: illam Bullam damnare solum contractum societatis asssecurationis sortis, in quo nulla fit compensatio oneris, & periculi, in quod asssecurans se exponit; in nostro casu verò fit talis compensatio; ergo non damnatur: nam qui sentit commodum lucri, sentire debet etiam onus; Ita regulæ juris 55. in. 6.

11. Licitum

est tradere mercatoribus, ut loco illorum ad negotiationem eam applicent, cum pacto asssecurationis capitalis, & lucri 5. vel 6. procentum annuatim recipiendi; v.g. Petrus init societatem cum Paulo, conferens ei mille aureos ad negotiandum, cum pacto asssecurationis capitalis, & insuper det singulis annis, quousque durat societas, 5. vel 6. procentum; hic contractus censetur esse usurarius, quia asssecuratio capitalis, indicat mutuos dedisse Paulo mille aureos, vi cujus nul-

lum potest peti lucrum: ergo si petitur, est usu-rarium. Ita multi citati à *Diana de Contr. part. accipiat, 1. tract. 30. resolut. 8.* Hoc non obstante, opinio dummodo contraria est communior, servatis debitis circumstantijs, videlicet, ut pecunia realiter conferatur ad negotiandum, & detur ad aliquid cum illa lucrandum, secus esset palliata usura. Secundò, ut Paulus nomine tam suò, quàm Petri negotietur. Tertiò, ut Petrus retineat dominium mille aureorum, per quod vitatur mutuum. Quartò, ut lucrum, quod exigitur, sit moderatum, relinquendo Paulo reliquum, quò industria, labor, & periculum capitalis in se susceptum, compensetur. Unde si mille aureis annuatim lucraretur bis centum aureos, tunc ratione industriæ, laboris, & expensarum, deberet Paulo relinquere medietatem, nisi aliter conventum fuisset. Modò centum aureos deberet recipere Petrus, tunc ut compenset periculum sortis, quam Paulus ipsi asssecuravit, teneatur aliquam portionem ex his centum aureis relinquere, juxta prudentum judicium, v. g. alios quinquaginta aureos, sicque Petri lucrum erit solum quinquaginta aureorum, & Pauli centum quinquaginta. His servatis, nulla intervenit macula usuræ: ergo hic contractus est licitus. Ratio est: quia pecunia non est data mutuo, cujus dominium remanet penes Petrum, Paulus communi nomine, tam sui, quàm Petri negotiatur; ergo lucrum spectat ad utrumque, tanquam proveniens ex fructuatione pecuniæ Petri, & industria Pauli; ergo compensatur etiam asssecuratio sortis Paulo, per justam erogationem lucri, à Petro ipsi relictæ, juxta prudentum judicium. Hanc opinionem docet etiam *Valentia tom. 3. disp. 5. quest. 24. punct. 2. Card. de Lugo disp. 30. sect. 4. num. 40. Marchantius tom. 2. tr. 8. tit. 5. sect. 8. dub. 2. Molina disp. 417. Navarr. cap. 17. n. 255.*

Est difficultas, an si finitò societatis contractus, remaneat solum capitale, & nihil de lucro, societatis cõæqualiter socij distribuere debeant sortem? Sit tracturema-casus: Titius init contractum Societatis cum Cajo ad triennium; Titius confert mille aureos capitale, & ni ad negotium, & Cajus puram industriam; finitò hil de lucro, trienniò, reperitur solum fors mille aureorum: videtur, quòd nunc videtur Cajus admittendus esse ad partem sortis. Ratio est: quia qui posuit industriam in negotiando, tantum posuit, quantum si sibi distribuere sortem contulisset pecuniam: quia industria, & labor est sem-

tanti æstimabilis, quanti pecunia: sed Cajus posuit industriam, & laborem in negotiando, ergo debet esse etiam particeps distributionis, igitur cum nihil præter sortem mille aureorum remanserit, debet esse hujus particeps: secus inæqualis esset divisio inter Titium, & Cajum, nam labor, & industria Caji esset deterioris conditionis, quàm pecunia Titij. Ita *Lissius lib. 2. de Justit. cap. 25. dub. 2. num. 6. Tannerus tom. 3. disp. 4. quest. 7. num. 203. Dicastillo de Justit. tr. 13. disp. 1. num. 52. Cardinalis de Lugo disp. 30. n. 16. de Justit. penes Burghaber.*

Casus.

14. Finito ca- Sed contra, de ratione contractus societatis
itali absque est sola distributio lucri, confurgentis ex capita-
lucro, non de- li applicato in negotiationem, concedo, non
bent socij a- verò si cessat omne lucrum, remanente solò ca-
qualiter di- pitali; nam in tali casu quivis sociorum rema-
stribuere ca- net penes suum capitale, cujus dominium non
pitale, sed to- transfertur in alium, aliàs Leonina esset Socie-
tum remanet tas, si capitale in distributionem lucri transiret.
apud confe- Sic sentit etiam *Filliucius tract. 38. cap. 3. m. 45.*
rentum Do- & alij: ex quo dico Cajum: nullò modò esse ad-
minum, mittendum ad partem capitalis mille aureorum
in præcedenti casu. Ratio est: quia si mille au-
rei periissent, periissent Titio, qui eos contu-
lerat, non Cajo; ergo: cum remanserint finitâ
societate, remanserunt Titio, & non Cajo; quia
Sixtus V. in constitutione supra citata: *Detesta-*
bilis avaritia, præcipit, ut fors finitâ societate
tradatur illi, qui eam contulit, si extet: Ita etiam
quotidiana consuetudo docet, capitale restitu-
endum esse conferenti, non alijs, qui solum
operam adhibuerunt. Sic quoque *Castropalao*
de Justit. disp. 8. punct. 3. Sotus lib. 6. de Justit.
cap. 6. art. 1. ad 1. Navarrus cap. 1. 18. n. 223.
Missingerus 3. instit. titulò 26. & alij plures, pe-
nes *Filliucium* supra citatum.

15. Est etiam Fieri potest etiam contractus societatis
licitus con- animalium, cum pacto assurationis; v. g. Ti-
tractus socie- tius tradit Cajo rustico aliquas vaccas, vel oves
tatis anima- pascendos, conveniunt inter se, unusquis-
lium, cum pa- que pro mediate fructuum: tamen cum Ti-
elo assicura- tius velit semper habere salvum capitale, con-
tinuus capita- venit secundo cum Cajo, relinquendo majus
lis, dummodo lucrum ipsi, cum pacto, ut totum periculum
onus, & peri- vaccarum &c. supra se sumat, & si casu for-
culum sortis tuitò aliqua vacca pereat, illam substituere te-
per majorem neatur. Hunc contractum ut licitum defendit
fructum con- *Major in 4. dist. 15. quest. 46. casu 4. Lessius*
pensetur. *lib. 2. cap. 25. dubio 3. & alij penes Layman lib.*
3. de Justit. tr. 4. cap. 20. n. 4. & Sporer tract.
6. in Decal. cap. 6. sect. 3. de Contract. societ. n.
60, contra Conradum de Contract. quest. 91. Me-
dinam libro 1. cap. 14. num. 57. Ratio nostra
est: quia contractus, qui est immunis à labe
usuræ, est legitimus: sed hujusmodi contra-
ctus est talis: ergo est legitimus. Probatur mi-
nor: quia si esset usurarius, ideò esset, quia
Cajus rusticus obligatur ad periculum vacca-
rum, cum onere substituendi aliam, si aliqua pe-
reat: & ultra hoc ad pensionem annuam Titio
tradendam, vel ideò, quia ex mutuo recipitur
fructus, sed neutrum dici potest: ergo &c.
Non primum, quia non est usura, recipere lu-
crum ex sorte per se fructifera, licet refundatur
periculum in Cajum cum onere substituendi
alias vaccas, si pereant; tale enim onus, cum
sit de raro contingentibus, jam satis compensa-
tur per portionem majorem fructuum, quos
continuo recipit ex vaccis, vi pacti facti cum
Titio; ergo &c. Secunda pars etiam patet,
quia capitale vaccarum, ex quo Titius recipit
fructum annuum, non transfertur in Cajum ru-
sticum, sed remanet penes Titium, cujus sem-
per Dominus est: ergo percipit fructus ex for-

Casus.

te sua, non aliena mutuo data; ideòque non
est usura. Tum, quia mutuum consistit in re-
bus non fructiferis: ergo cum vaccæ sint fru-
ctiferae, ex quibus accipitur fructus, non est usu-
rarius. Hunc contractum esse communem in
Imperio, ait Sporer, vi cujus tam Dominus
animalium, quam rusticus ditescant: Domi-
nus enim dat rustico vaccas, pecora, oves in
loco salubri, cum pacto standi periculo anima-
lium, & in casu fortuito perditionis, aliam sub-
stituatur: nihilque aliud à rustico exigens, nisi
quotannis unum vitulum pro singulis vaccis,
omnem alium fructum lactis relinquendo ru-
stico, unde non accipit leve emolumentum.

Aliò modò etiam solet fieri contractus so- **15. Contra-**
cietatis cum animalibus, videlicet: Titius ha- **ctus socie-**
bet decem vaccas, quas dat Cajo Pastori pas- **tis animal-**
cendas, & pactum faciunt ad invicem, cum æ- **um, etiam est**
stimatione vaccarum, ut hæ prius solvantur, si- **licitus, si Do-**
ve ex fructu lactis, sive ex vitulis venditis: factò **minus tradat**
hoc, cætera emolumenta, quæ ex illis vaccis im- **Pastori ani-**
posterum recipientur, erunt communia utri- **malium, ut ea**
que. Hic contractus pariter est legitimus, si ali- **prius ex fru-**
quò vacuò tempore, quò successivè recupera- **tibus solvat,**
tur, capitale casu pereat, & alia à Titio substi- **postmodum**
tuitur, non sumpta ex foetibus vaccarum, sed **alius fructus**
aliunde, aliàs esset contractus usurarius. Se- **erit commu-**
cundo, observandum est, ut tanta pars Cajo de- **nis utriq; ser-**
tur, quanta sufficit ad compensandum ejus vatu **vatus servan-**
onus, & industriam, & nè nimis rigidè grave- **dis.**
tur. *Molina Tom. 2. disput. 420. Reginaldus*
lib. 25. num. 401. Filliucius tract. 28. num. 86.
Navarrus cap. 17. num. 261. Layman lib. 3. tract.
4. cap. 20. num. 4. Bonacina, & alij.

In casu tamen, quò quis, v. g. Seius, trade- **16. Contra-**
ret animalia, (sinè omni contractu assurationis) **ctus socie-**
Sempronio rustico; hoc pacto, ut tam **tis animal-**
damnum sortis sit quale si contingat, quam **um non est li-**
lacrum ex illis acceptum, cum hac conditione, **citus, licet non**
ut si non pereant, reddantur integræ Domino **interveniatur**
suo, id est, Seio: hæc societas est iniqua, quia **assuratio,**
cum apponens non transferat Dominium ani- **licit sit aqua-**
malium in Sempronium, quomodo ipse subin- **le, si posuen-**
trat ad solvendam partem damni capitalis, si **dum anima-**
contingat, in quo nulla servaretur juris æqua- **lia in custodi-**
litas; ergo &c. *Azerius parte 3. lib. 9. cap. am accipienti*
7. quest. 10. Filliucius tract. 38. num. 102. & pereant de-
alij. **mino partem**

In societate fratrum observandum est, **damni resti-**
quòd illorum contractus de via ordinaria se **tuere.**
extendant solum ad illorum capitale, seu Patri- **17. Contra-**
monium, quod inter illos commune est, nisi ali- **ctus socie-**
ter conventum fuerit: unde excluditur fors a- **tis inter fra-**
liunde acquisita, sive per donationem, sive per **tres, notatur.**
industriam, sive per hæreditatem habitam. Ita **18. Quis sol-**
patet leg. *Si fratres. ff. Pro socio. & leg. Si Patro-* **vere debeat**
nos. cap. Commun. utriusque jur. Bartholus. Bo- **debita fra-**
nacina de Contract. societ. disp. 8. quest. 6. punct. tris in studijs
7. num. 1. **contracta vi-**

Si frater tempore studiorum, sive pro victu, **venit patre,**
sive pro vestitu, aliqua honesta debita contra- **notatur. Ab**
xit vivente Patre, debent hæc solvi ex com- **quis post mor-**
muni hæreditate Paterna, nisi aliter in testa- **tem Patris.**
mento

mento dispositum sit. Ratio est: quia talia debita censentur debita Patris, qui si vixisset, ex patrimonio communi ea solvisset; ergo &c. in casu tamen, quo frater adhuc perseverat in studiis post mortem Patris, tunc ex proprijs debita solvere debet, si quæ postmodum contraxerit. Ratio est: quia in hoc casu, bona communia Patrimonij cedunt in dominium fratrum.

19. Si frater negotietur, tunc lucrum, quod acquirit, spectat ad ipsum, non ad fratres, eo quod cum ipsis in-
negotietur *ad ipsum* *non ad fratres* *eo quod cum ipsis in-*
in scia morte *iverit societatem*: tamen si ex communi sorte
Patris, siue *iverit societatem*: tamen si ex communi sorte
ex bonis com- *fratrum per hæreditatem acquisita, aliquid lucra-*
munibus, si- *tus est, tunc tenetur secundum proportionem*
ve ex bonis *cum fratribus dividere. Ratio est: quia illa pars*
hæreditatis *communis fratribus, si fructificat, illis fructi-*
sua, ad quem *ficat. Sic Molina disp. 421. num. 6. Bonacina, &*
lucrum spe- *alij. Quod si frater solâ portione suæ hæredi-*
ctat, decidi- *tatis, quæ postea ipsi contingit, negotiatus fue-*
tur. *rit, tunc lucrum non censetur spectare ad fratres,*
sed ad ipsum, eo quod cum illis non contraxe-
rit societatem. Lege Sylvestrum, verb. Peculi-
um. 2. quest. 20.

20. Quomodo frater cõ- alio fratre societatem, conferendo ultra commu-
trahens socie- *nem sortem à parte habitam, etiam bona castren-*
tatem cum *sia, vel quasi castrensia, tunc si aliter conven-*
alio fratre, *tum non est, potest pro rata illorum bonorum*
ultra hære- *castrensium, lucrum repetere. Ratio est: quia illa*
ditatem con- *bona secundum proportionem conferenti fru-*
ferens bona *ctificant. Azorius, Sylvester &c. & alij.*
castrensia, *Expensæ moderatæ, quæ solent fieri à so-*
possit de lu- *cio, apponente industriam in contractu socie-*
cro aliquid *tatis, faciendæ sunt ex communi pecunia, nisi ali-*
exigere. *ter conventum sit. Ita Reginaldus lib. 25. num.*

395. Sylvester verbò Societas. 1. quest. 12. Imò, 21. Quis So-
 & eleemosynæ discretæ, faciendæ sunt ex bonis ciorum debet
 communibus Societatis. Ratio est: quia & eleemosynæ conducunt ad augmentum Societatis, pensas in ne-
 mediante benedictione Dei, & auxiliò ipsius, gotiatione fa-
 qui prosperat socios in contractu isto, intuitu etas, notatur.
 charitatis, quam egentibus exhibent. Rodriquez
 parte 1. cap. 47. Navarrus & alij.

Contractus Societatis dissolvitur sequenti- 22. Quomo-
 bus modis. Primò, per mortem naturalem al- do contractus
 terius socij. Ita habetur in leg. Verum. sect. fin. societatis dis-
 ff. Pro socio. nisi aliter conventum sit, ut eadem solvatur, no-
 societas transeat ad hæredes. Secundò solvi- tatur.
 tur etiam societas per mortem civilem, id est, si
 unus sociorum faciat solemnem professionem, vel mittatur in exilium, vel ejus bona omnia
 confiscentur. Ita leg. Verum. sect. ultim. ff. Pro
 socio. Tertiò per cessionem bonorum, factam ab
 alio ex socijs. Sic leg. Actiones. ff. Pro socio. Quar-
 to per elapsum tempus negotiationis, vel per
 mutuam renunciationem negotij, siue expres-
 sam, siue tacitam, ut si quis separatim negotia-
 ri coeperit. Ita habetur in sect. Itaque cum separa-
 tim. ff. Pro socio.

Contractus Societatis habet hoc privilegi- 23. Privile-
 um, ut si unus sociorum conveniat ratione de- gium contra
 biti cum alio socio creditore, tunc non debet etus socie-
 ultro condemnari, nisi ad id, quod commodè tis, in ordine
 servare potest, (nisi aliquis dolus intercedat, qua- ad salutio-
 tenus integrè solvere potest, & non solvit, vel nem credito-
 saltem si ita fraudulenter egerit, quò minus inte- ris, notatur.
 grè solvere poterit, tunc in utroque foro tene-
 tur.) Ratio superioris est: quia contractus Socie-
 tatis est quædam politica fraternitas, quæ non
 obligat ad tantum rigorem.

TRACT. CXLVIII.

DE SODOMIA.

CAPUT Unicum.

De peccato Sodomie, & ejus circumstantijs.

SUMMARIUM.

1. Sodomia peccatum definitur.

Sodomia specie differt ab alijs speciebus luxuria.

2. Quid est Sodomia perfecta, & quid imperfecta, notatur.

3. Si fœmina à parte anteriori cognoscat fœmi-
 nam, licet fortè suscipiat semen alterius, non
 est Rigorosa Sodomia; si fœmina amplexatur
 carnaliter aliam fœminam, ex affectu ad vus
 preposterum, censetur improprie Sodomia.

4. Si fœmina maritata pragnans ex proprio ma-
 rito, congregiatur cum alia fœmina, & hujus
 matrix attrahit semen virile, committitur
 peccatum Sodomie impropria, ultra peccatum
 adulterij.

5. Si quis cognosceret sodomiticè Virginem, ipsâ
 consentiente, committit purum peccatum Sodo-
 mia, non stupri, aut fornicationis, nec in con-
 fessione est opus exprimere circumstantiam fœ-
 mina.

Fr.

6. Vir propriam conjugem cognoscens in vase præpostero, & in actu seminationis seminans in vase naturali, peccat lehaliter.
7. Vir committens Sodomiam cum propria uxore, contrahit etiam malitiam adulterij.
8. An mares committant Sodomiam, commiscens se ex affectu ad vas præposterum, duplex opinio notatur.
9. Sodomite præter malitiam Sodomie, multas alias malitias contrahere possunt.
10. Si committitur Sodomia cum consanguineo, vel affine, debent hæc due species in Confessione exprimi, non verò gradus, si primum excipias; eodem modo si cognoscatur persona Sacra, vel conjuncta conjunctione spirituali.
11. Cognoscens sodomiticè infidelem Turcam, per se nullam aliam malitiam committit, præter Sodomiam.
12. Si mas cum femina naturaliter congregiantur, & habent affectum ad Sodomiam, vel ad consanguineas, Virginem &c. Etiam has malitias contrahunt.
13. Poena quas Sodomite incurrunt, notantur.
14. Ille quis supradictas poenas incurrat, debet realiter, & notoriè committere Sodomiam perfectam.
15. Sodomia ordinariè reservatur ab Episcopis.
16. Impuberes sodomiticè se cognoscentes, non est casus reservatus.
17. An masculi sodomiticè se cognoscentes, & ante seminationem recedentes, sit casus reservatus, notatur.
18. Fœmine sodomiticè se cognoscentes, si semen diffuit in vas naturale alterius, non est casus reservatus.
19. An sit casus reservatus, si mas cognoscat fœminam in vase præpostero, & intra illud seminat, exponitur.

1. Sodomia peccatum definitur.

Sodomia specie differt ab alijs speciebus luxuria.

2. Quid est Sodomia perfecta, & quid imperfecta, cum seminatione intra partem præposteram, notatur.

Sodomia, quam Machometani licitam esse volunt, ubi in suo Alcorano ait Pseudo propheta: Deficiente fœmina, concubitus cum masculis licitus est.

Sodomia est concubitus venereus, ex affectu ad indebitum sexum. Cajetanus 2. 2. quest. 154. art. Azorius tertiâ parte lib. 3. quest. 18. cap. 18. Hoc scelus pestilentissimum est, vi cuius ira Dei descenderat de Cœlo, igne, sulphure puniendo Sodomam, & Gomorrhâ, & subvertit Civitates, ac omnem Regionem, universos habitantes Urbium, ut videre est Genesi 19. Hoc peccatum specie differt ab alijs speciebus luxuriæ, propter motiva specie diversa, uti probavi in Propositione 24. ab Alexandro VII. damnata, quæ hujus est tenoris: Molities, Sodomia, & bestialitas, sunt peccata ejusdem speciei in fine, adeoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem; ergo &c.

seu innaturalem. Sodomia imperfecta, est concubitus luxuriosus viri cum fœmina, in parte præpostera. Ita Bonacina de Matrimonio quest. 4. punct. 11. Filliucius tract. 30. cap. 8. quest. 9. & 10.

Si fœmina carnaliter complectatur fœminam à parte anteriore, & datò casu, quòd una suscipiat semen alterius in vase ad generationem ordinato, non est rigorosè, & propriè Sodomia, scilicet eò quòd servetur vas naturale pro recipiendo semine. Sic sentit Diana part. 7. tract. 12. re. solut. 13. Imò si solum congressæ sunt hujusmodi fœminæ ad explendam libidinem, abstractendo ab omni illa intentione, incurrunt solum peccatum molitici, si semen non recipiatur in alterius vase. Sic Tamburinus lib. 7. in Decal. cap. 7. sect. 3. In casu tamen, quo tales fœminæ commiscerentur ex affectu ad vas præposterum, sive effunderent semen in vas præposterum, sive non, talis congressus reputaretur Sodomiticus impropriè sumptus. Ratio est, quia talis affectus intentus auger malitiam Sodomie, cum habeatur amplexus in ordine ad vas indebitum.

Sed quid dicendum est in casu, quem Patet Amandus Hermann insignis Theologus, in quarto lib. Sentent. tract. 9. disp. 4. quest. 6. num. 6. 4. Si fœmina narrat ex Pater Sanchez lib. 9. nimirum erat quædam fœmina conjugata, quæ concepit ex proprio marito: postmodum aliam fœminam proprio marito convenit, quam carnaliter amplexata est: inde contigit, quòd in illo actu matrix hujus fœminæ secundæ attraxerit semen virile ex utero maritatae, & sic ingravida fuit. Quæritur, quale peccatum commisit? Respondeo, partim esse impropriam Sodomiam, pro ut supra, quia credendum est, quòd cum semine virili, etiam semen commixtum maritatae receperit: partim esse peccatum fornicationis cum adulterio, quatenus recipitur semen viri uxori, mediante vase uxoris, tanquam instrumento; ergo &c.

Si v. g. Titius congregaretur Sodomiticè cum Virgine, ipsa consentiente, non obligatur in Confessione exprimere statum virginis. Ratio est: quia per hujusmodi amplexum non violatur claustrum virginale, ad generationem ordinatum, sicque talis copula non habet malitiam stupri, aut fornicationis, sed puræ Sodomie. Sic Trullench tomo 2. lib. 6. cap. 1. dub. 8. sectio 2. num. 3. Dicastillo de Justit. lib. 1. disp. 3. dub. 19. num. 228. Imò alij docent, ut Diana parte primâ, tract. 7. resol. 2. Caramuel, Cajetanus, in tali casu nec esse opus exprimere in Confessione circumstantiam fœminæ, quòd cum ipsa Sodomiam commiserit. Ratio illorum est: quia Sodomia cum viro, & fœmina, differunt solum in genere entis, non in genere moris, sicut furtum auri, argenti, plumbi, panni &c. Quæ sunt solum circumstantiæ aggravantes, non speciem mutant, ut si modò plus, modò minus in re gravi fueris furatus; igitur sufficit dicere, commisi Sodomiam.

Si

6. *Vir propri-* Si vir propriam conjugem cognoscat in vase
am Conju- præpostero, & postea in actu seminationis semi-
gem cogno- nat in vase naturali, lethaliter peccat. Ratio est:
scens in vase quia vas præpostero, cum non sit ordinatum
præpostero, & ad generationem proles, conjuges non habent
in actu semi- jus ad illud, & in ipso actum exercendi. Tum,
nationis se- quia ex tali vase contrahitur alia species luxuriæ,
minat in va- distincta a copula conjugali; vir enim tali modo
se naturali, cognoscens uxorem, saltem inchoativè, contra-
peccat lethali- hit malitiam sodomix; ergo peccat lethaliter.
liter.

Hujus opinionis est etiam Sanchez, licet aliò
modo eam probet, lib. 9. de Matrimonio disp. 17.

7. *Vir commit-* num. 5. Imò si vir perficiat sodomiam cum pro-
tens sodomi- pria conjugē, committit adulterium, propter
am cum pro- divisionem carnis in vase alieno; nam Deus, &
pria uxore, natura non concessit ipsi potestatem ad tale vas,
contrahit eti- ergo &c. Ita Tamburinus lib. 7. in Decalog. cap.
am malitiam 3. sect. 2. n. 1.

adulterij. Quando mares impudicè commiscuntur ex

7. *An mares* affectu ad vas præpostero, & postea sive intra
committant vas, sive extra seminant, semper committunt
sodomiam, sodomiam, prout docet Tamburinus lib. 7. in De-
commiscentes tal. cap. 7. sect. 2. num. 3. cum Antonio Marsilio.
se ex affectu Ratio horum esse potest, quia licet semen in va-
ad vas præpo- se non reciperetur, intentio tamen, quæ specifi-
sterum, du- cat actum, facit malitiam sodomiticam. Hæc
plex opinio opinio est contra Grassicum c. 19. n. 11. & alios
notatur, nonnullos, qui volunt non committi sodomiam,
nisi semen effundatur intra vas indebitum.

Hæc opinio est valde probabilis, quia actus ex-
ternus, ordinatus ad tale crimen, non est com-
pletus in vase præpostero.

8. *Sodomita* Sodomita præter malitiam sodomix con-
præter mali- trahere possunt etiam aliam malitiam superad-
tiam Sodo- ditam: v. g. si Laicus sodomiticè cognoscat Re-
mie multas ligiosum, vel alium Sacerdotem sæcularem; aut
alias maliti- aliquem habentem votum castitatis; in hoc ca-
us contrahe- suad peccatum sodomix adjungeret peccatum
repossunt. sacrilegij, propter violationem personæ sacræ,
ac Deo dicatæ.

Secundò, potest etiam super-
addere crimini sodomix malitiam adulterij, si
cognosceret conjugatam in vase indebito, quia
hic actus cederet in injuriam alteri conjugi. Eo-
dem modo si virgo sodomiticè vi cognoscere-
tur, censetur oppressorem sodomix, superadde-
re malitiam stupri; si Lessij opinionem sequa-
mur: Sed existimo in his duobus Casibus, ne-
que committi adulterium, neque stuprum reale,
quia in utroque deficit violatio claustrum, ad gene-
rationem servientis, in quo realiter talia crimi-
na committuntur: lege Cajetanum &c. Ter-
tiò potest committere malitiam injustitiæ, si vio-
lenter cognosceret præpostere aliquem. Quar-
tò etiam superaddere valet malitiam contra pie-
tatem, suis consanguineis, vel cognatis debitam,
si cum ipsis sodomiticè congrediretur; lege
Azorium 3. part. lib. 3. cap. 18. qu. 5.

9. *Si commit-* Quæritur, quò ordine explicanda est malitia
titur sodo- sodomix in confessione? Respondeo, eò mo-
mia cum con- do, quò explicandi sunt gradus consanguinita-
sanguineo, tis, vel affinitatis, sicut requiritur ad exponen-
vel affine, de- dum crimen incestus: unde commissâ sodomiam
bent hæc dua cum consanguinea, vel affine, explicare debes

consanguinitatem, vel affinitatem: non verò species in com-
est necesse exprimere gradum, si primum exci- fessione ex-
pias, prout docet de Lugo. Ratio est: quia om- primi, non ve-
nes gradus talis speciei peccati, in genere moris rō gradus, si
solum differunt secundum majus, & minus; primum ex-
sicque est solum circumstantia aggravans. Ita cipias. Eodem
Tamburinus, Cajetanus. Quòd si sodomiticè modo si co-
cognosceret personam sacram, debet hanc cir- gnoscatur
cumstantiam exprimere, eò quòd committat persona sa-
etiam peccatum sacrilegij. Ita etiam, si cogno- cra, vel con-
scat personam, cum qua est conjunctus conjun- juncta con-
ctione spiritali, debet hanc spiritualitatem de- junctione spi-
clarare, quia peccat etiam contra debitam reve- rituali.
rentiam Sacramento, per quòd talis persona ei
conjuncta est. Vide Sanchez de Matrim. lib. 1.
disp. 5. &c.

Quòd si quis cognosceret sodomiticè infi- id. Cogni-
delem, v. g. Turcam, Hebræum, & talis nullò scens sodomi-
modo est ipsi sanguine junctus, tunc præter ticè infidelē,
malitiam sodomix, nullam aliam contrahit: Turcam, per
proinde sufficit dicere in confessione: commisi se nullam
sodomiam cum alio. aliam mali-

Si duo, vir, & femina, naturaliter congre- tiam com-
diantur, etsi in ipso actu habeant affectum ad mittit, præter
vas præpostero, contrahunt malitiam sodo- sodomiam.
mix intentionalem, quam explicare debent in 11. Si mas
confessione. Eodem modo si præpostere se co- cum femina
gnoscant, & affectum habeant ad fornica- naturaliter
tionem, adulterium, incestum, sacrilegium: ta- congregitur,
lem contrahunt malitiam, qualem internam ha- & habent
buerunt intentionem, & consequenter in con- affectum ad
fessione aperienda est, eò quòd intentio judi- sodomiam,
cat mentem, & specificat actus morales, tan- vel ad con-
quam forma informans. sanguineam

Hoc nefandum crimen sodomix tam gra- virginem
ves secum trahit pœnas, ut Deus Pentapolim &c. etiam
rogò immanissimò extinxerit, prout clarè con- hæc malitias
stat Genes. cap. 19. Igitur Dominus pluit super contrahunt
Sodomam, & Gomorrhæam sulphur, & ignem de 13. Pœne,
Cælo, & subvertit civitates has, & omnem circa quas sodomi-
Regionem, universos habitatores Urbium, & cun- ta incurrunt,
ta terra virentia. In lege civili, Leg. Cum vir. notantur.

cap. De ult. Sodomix igne nostrò materiali con-
burendi sunt. Quòd si Clerici hoc crimen com-
mittunt, post degradationem brachio sæcu-
lari puniendi traduntur. Ita constat ex Constit.
Horrendum illud scelus; Pij V. Ut autem dictas
pœnas quis incurrat, requiritur, ut hujusmodi
delictum sit realiter in vase præpostero consum-
matum. Ratio est: quia lex pœnalis, cum sit
odiosa, debet intelligi perfectò modo, non
qualitercunque. Diana tract. 3. Miscellan. resol.
63. 65. part. 2. Rodriguez part. 1. cap. 209.

Hinc, si quis congressus est sodomiticè cum 13. Ut quis
alio, & intra vas non seminavit, immunis est à supradictas
pœna. Eodem modo si Clericus occultè com- pœnas incur-
misisset perfectam sodomiam, non tenetur ce- rat, debet
dere suo beneficio, nec fructus restituere, nec realiter, &
incurreret alias pœnas, videlicet suspensionem, notoriè com-
vel irregularitatem. Ratio est: quia lex pœ- mittere sodo-
nalis strictè est interpretanda, ad obligationem miam perfe-
cujus requiritur sententia Judicis. Tum, quia etiam.
casus occultus non censetur cadere ad judici-

Nnnnn

um ex-

um externum, cum non sit in jure expressus. Ita probabiliter docet *Rodriquez* 1. part. cap. 219. *Henriquez* lib. 14. cap. 5. num. 1. *Diana* part. 2. tract. 3. *Miscellan. res.* 68. *Sanchez* in summ. lib. 2. cap. 22. num. 20.

14. Sodomia
ordinariè re-
servatur ab
Episcopis.

Sodomie peccatum passim reservatur ab Ordinarijs. Nunc examinentur sequentes casus, an incidant in eandem reservationem.

15. Impube-
res sodomiti-
cè se cogno-
scentes, non est
casus refer-
vatus.

Primò, an impuberes congregientes Sodomiticè, sit casus reservatus? Respondeo negative. Ratio est: quia impuberum carnalitas non completur defectu seminalitatis. Tum, quia generatio impuberibus non adscribitur, ut colligitur ex cap. 1. de Delictis puerorum; & hoc militat, licet pueri se habeant passive respectu alterius puberis, qui actum complet. *Bordonus*, *Cassianus*, *Bassani* &c.

16. An ma-
sculi sodomi-
cè se cogno-
scentes, & an-
te seminati-
onem rece-

Secundò, si duo masculi se complectantur, & ante seminationem intra vas indebitum rece- dunt, licet extra seminent, non censentur in- currere reservationem: quia hic actus, cum non sit consummatus, non est perfecta Sodomia; igitur cum odia sint restringenda, tenendum est,

non esse reservatum probabiliter, juxta *Bordonum*. Contrarium etiam probabile, affirmat *Fagundez* tom. 2. lib. 6. cap. 9. n. 8.

Tertiò, si foemina congredditur cum foemi- na, & semen unius diffuit in vas naturale alte- rius, ordinatum ad generationem proles, hic ca- sus non est reservatus, quia non est perfecta So- domia, ad quam contrahendam, ultra sexum, requiritur seminatio in vase indebito: Proinde cum neutra seminaverit in hujusmodi vase præ- postero alterius, peccatum illorum non refer- vatur. Imo si extra tale vas seminasset, & ni- hil intra vas defluxisset, immunis fuisset à tali reservatione. Prout docet *Cassianus* à *S. Elia* num. 12.

Juxta opinionem *Diane* part. 2. tr. 1. *Misc.* 18. *An sit ca-* ref. 29. Si masculus cognoscat foeminam in vase præpostero, & intra illud seminet, non est casus reservatus. Ratio est: quia in Sodomia perfe- cta non solum requiritur vas, verum etiam se- xus; ergo cum in hoc casu serveretur sexus, cen- setur esse Sodomia imperfecta.

des, sit casus
reservatus,
notatur.
17. Foemina
sodomiticè se
cognoscentes,
si semen dif-
fluit in vas
naturale al-
terius, non est
casus refer-
vatus.
18. An sit ca-
sus reservatus,
si masculus
cognoscat fo-
eminam in va-
se præpostero,
& intra illud
seminat, ex-
ponitur.

TRACT. CXLXI.

DE SOLLICITATIONE AD VENEREM.

Propositio 6. ab Alexandro VII. damnata se habet.

Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit poenitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.

Propositio 7. ab eodem Alexandro VII. rejecta est.

Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

CAPUT I.

*De peccato Sollicitationis, & obligatione denun-
tiandi sollicitantem.*

SUMMARIUM.

1. Quid nomine sollicitationis intelligitur, nota-
tur.

2. † Confessarius dans chartam poenitenti postea
domi legendam, in qua sollicitat ad Venerem,
est denunciandus.

3. †

3. **¶** Licet foemina consentiat sollicitationi in confessionali, adhuc tenetur denunciare Confessarium.

4. Si foemina chartam in confessionali à Confessario accipit, quam domi sine lectione comburit, est probabile, non teneri Confessarium denunciare per se.

5. Si Confessarius esset in confessionali à foemina sollicitatus, & ei consentiret, non est denunciandus.

6. Si Confessarius in confessionali sollicitavit, & illico revocavit dicta, ac maxime cum poenituit, adhuc est denunciandus.

7. Si Confessarius post confessionem statim adiret foeminam ad sollicitandum, adhuc est denunciandus, non vero si post longum tempus.

8. Si Confessarius ad aliquam domum vocaretur pro audienda confessione, & interea in tali loco sollicitaret, est denunciandus, secus si foemina per se ipsum alloqueretur, cui complaceret, actualiter cum ipsa peccando.

9. Si Confessarius adiret domum sub pretexto audiende Confessionis, vel sub alio motivo, & interea sine ulla simulatione audienda confessionis sollicitaret, non est denunciandus.

10. Si Confessarius sedet in confessionali, & ante ipsum foemina, sive stans, sive sedens confabulatur de turpibus, adhuc est denunciandus.

11. Si foemina in confessionali aperit Confessario, se velle cum ipso peccare, & Confessarius non ulterius sollicitat, non est denunciandus.

12. Si Confessarius sollicitaret foeminam ad alia mala patranda, distincta à Venere, non est denunciandus.

13. Interpretes confessionis si sollicitent, non sunt denunciandi.

14. Si secularis, vel Clericus in Confessionali sedens, audiat confessiones foeminarum, & illas sollicitet, est denunciandus.

15. Confessarius persuadens in Confessione poenitenti, ut filiam, vel aliam prostituat, est denunciandus.

16. Si quis sciret sub secreto naturali à foemina, quod sollicitata à Confessario fuerit, tenetur & ipse cum illa foemina talem Confessarium denunciare.

1. Quid nomine sollicitationis intelligitur, notatur.

Sollicitare, est verbis, factis, scriptis, ad Venerem allicere. Ita Franciscus Verde Tit. 9. num. 323. Dixi verbis, vel factis, sub quibus particulis nihil vetat propositio 6. supra relata, à sua Sanctitate anathematizata, in qua solum mentio fit de charta, mediante qua ad Venerem incitatur. Unde si quis verbis, vel factis, in confessione Sacramentali sollicitaret, non incurreret censuram præfatae propositionis, sed solum Pij IV. & Gregorij XV. qui in Bulla jam pridem emanata damnarunt sub poena excommunicationis, ut nullus audeat verbis, vel factis in tali tribunali ad turpia provocare, sive immediate ante, vel post confessionem. His intellectis, nunc

Dico contra Proposit. 6. ab Alexandro VII. 2. **†** Confessarius dans chartam poenitentem, postea domi legendam, in qua sollicitat ad chartam poenitentem, est denunciandus. Ratio est: quia nitenti, posita expresse damnat Bulla Alexandri VII. prout stea domi lepatet in memorata propositione. Tum, quia gendam, in talis scriptura tradita, continet affectum sollicitationis Confessarii in confessionario adhibitum, ad Venerem, & lectione domi consummandum; nam in loco est denunciandus.

co tribunalis Sacramentalis, jam posuit amitem ad aviculam capiendam. Tum, quia talis scriptura se habet sicut Orator alicujus extranei Principis ad Cæsarem: ergo sicut Orator Principis, loquens Cæsari, agit personam sui Principis: ita scriptura Confessarii agit personam Confessarii: ergo cum scriptura data sit in confessionario poenitenti, jam in tali loco innuit sollicitationem, saltem causaliter, cum scriptura expressa in charta, sit motivum proximum inductivum ad Venerem. Tum, quia sacrilega est talis traditio chartæ, & contra reverentiam tanti Sacramenti: nam locus confessionarii est determinatus ad scelera expianda, non procuranda: ergo &c. Ita quoque Fagundes præcept. 2. Decal. lib. 4. cap. 3. n. 62. Escobar tract. 5. sum. cap. 5. n. 3. Triman disput. 2. sect. 8. num. 54. Joannes Sancius in select. num. 32.

Quod si foemina sollicitationi consentiat 3. **†** Licet in confessionali, adhuc tenetur denunciare Confessarium, omittendo prodere suum consensum. Ratio est: quia Bulla nullum excipit ab obligatione denunciandi: ergo &c. Ita Bonacina disp. confessionali, 6. punct. 3. n. 10. Diana part. 4. tract. 5. res. 31. & adhuc tenent alij plures, contra Suarez tract. De fide. disp. 26. sect. 4. num. 10. Thomas Hurtadus tom. 1. tract. 4. cap. 8. res. 25. Trullench 1. Decal. cap. 3. dub. 18. num. 32. & alij, excusantes socios criminis à denuntiatione, quia denuntiatio socij criminis, vergit etiam indirectè in infamiam proximi, eò quod denuntiatio dat ansam, & movet eum ad foeminam complicem denunciandam, & consequenter diffamandam; ergo &c. Prior opinio videtur esse conformior Bullæ, ideoque amplectenda.

Si foemina in confessionali chartam à Confessario accipit, eamque sine lectione domi comburit, censent Castropallao tom. 1. tract. 4. disp. confessionali 9. punct. 4. Valasco tom. 1. resolut. 199. n. 3. Thomas Hurtadus tom. 1. tract. 4. cap. 5. res. 6. & alij, accipit, quam non teneri Confessarium denunciare. Ratio est, quia foemina ignorans sensum scripturæ combustionis, ignorat & intentionem manifestam sollicitationis; sed qui ignorat intentionem sollicitationis, non tenetur ad denunciandum: ergo si foemina chartam accipiens in confessionali, & sine lectione comburens, non tenetur ad denunciandum. Ratio majoris est: quia talis scriptura potuit esse aliena à sollicitatione. Minor per se patet; ergo. At si foemina ex circumstantiis sermonis, in tribunali confessionis facti, cognosceret, vel rationabiliter suspicaretur, talem chartam continere sollicitationem, qua de re renuit eam legere, ac proinde eam combussit, in

hoc casu censet *Verde tit. 9. num. 225.* esse denuntiandum, propter rationes supra allatas.

5. Si Confessarius esset in Confessione sollicitatus, & ei solū de Confessario activè sollicitante: ergo &c. Tum, quia illa verba Bullae, cum eis illicitos, & inhonestos sermones, tractatus habuerint, intelligi censetur solū de Confessario sollicitante; nam cum Bulla sit poenalis, non est amplianda, sed restringenda. Ita noster *P. Homobonus Tomo. 2. tract. 11. cap. 12. quest. 16. Diana parte. 1. tractatu. 4. resolut. 11. Cassianus à Sancto Elia, verb. Sollicitas. num. 5.*

6. Si Confessarius in Confessione sollicitavit & illico revocavit dicta, ac maxime eum poenituit, adhuc est denunciandus. Quid dicendum est de Confessario, qui postquam sollicitaverit, illico emendatus sit, ea dicta revocaverit, ac de tali facinore eum maxime poeniteat? Dico adhuc in hoc casu denuntiandus est. Ratio est: quia negari non potest, quod revera non sollicitaverit; igitur cum Bulla praecipiat omnes sollicitantes denunciare, consequenter & ille est denunciandus, quia quod factum est, infectum fieri nequit. Tum, quia tale malum in futurum praesumitur; ergo cum Ecclesia non solū praesentia mala medicare procurer, verū etiam praeservationem à futuris, consequenter talis est denunciandus: sic leg. in Bello S. Facte ff. De capt. Ex quo patet, quod etiam si talis fuisset correctus, & correctionem suscepisset, adhuc non est tacendus propter rationes mox datas. Tum, quia correctio facienda est, quando vergit in bonum rei, non ad ejus poenam. Ita Bonacina disput. 6. puncto 3. num. 9. Azorius parte. 1. lib. 8. cap. 19. quest. 9. Trulle. 1. decal. cap. 3. dubio 28. num. 30. Diana parte 1. tract. 4. resolut. 30. Est contra Divum Thomam, quodlibetico 13. articulo 13. ad 3. Sotum 3. de Justit. quest. 5. art. 5. & multos alios.

7. Si Confessarius post Confessionem statim adiret foeminam adhuc orantem in templo, vel extra dum iret domum, & in hac circumstantia temporis eam sollicitaret, esset denunciandus: Ratio est, quia adhuc ex notitia Sacramentali, & occasione confessionis, eam sollicitaret, ut expressè annuit Bulla. At si post longum tempus Confessionis, eandem ad turpia provocaret, non esset denunciandus, ut expressè docet *Lexa in summa, Regula 99. tomo. 5. Cap. 19. num. 34. quest. de Casibus reservatis sectio. 1. Cap. 1. difficult. 2.* Ratio hujus opinionis esse potest: quia talis sollicitatio non proveniret ex occasione Confessionis: & vel maximè, si semel post Confessionem foeminae, suam pravam intentionem detestatus fuerit.

8. Si Confessarius ad alicujus domum vocaretur, pro audienda Sacramentali Confessione, & in tali occasione si vocaretur, pro mularet se audire Confessionem, interea tamen sollicitaret ad Venerem, utrum ex tali actu sit denunciandus? Respondeo affirmativè. Ratio est clara: quia jam in loco ad Confessio-

nem determinato ad actum turpem sollicitaret: loco sollicitatur igitur est denuntiandus. At si foemina simul res, est delando aegritudinem, mitteret pro Confessario ad nunciandum, ipsius Confessionem audiendam, interea ille veniens ad suum officium peragendum, in quo tamen per se ipsa foemina pravò amore capta, ad actum turpem sum alioque. Confessarium sollicitaret, cui idem Confessarius retur, cui complaceret, cum ipsa carnaliter se comiscendo, complaceret in hoc casu salvò meliori judicio, non est denuntiandus, Ratio est: quia *Propositio 6. ab Alexandro VII.* reprobata, solū loquitur de activa sollicitatione Confessarii, non de passiva; ergo &c.

Insuper si Confessarius sub praetextu audiendae Confessionis vocaretur, vel sponte adiret domum foeminae ad eam sollicitandam, dummodo in domo nulla adsit simulatio audiendae Confessionis, & sub tali praetextu eam sollicitaret, non est denuntiandus. Ratio est: quia Confessionis, vel non occasione Confessionis, prout annuit citata *Propositio 6.* eam sollicitat, sed sub alio motivo, & invito. Ita quoque sentit *Cassianus à Sancto Elia* rea sine ulla simulatione *verb. Sollicitatio num. 29.* ubi pro se citat *Frassonem de Confess. sollicitat. quest. 15. num. 44.*

Ex mox tradita Doctrina adverte, non sequi, quod Confessarius non sit denuntiandus, si secundò in Confessionali sollicitet foeminam, quae ante ipsum extra confessionale colloquitur, & cum eò de rebus obscenis confabulatur. Ratio est: quia licet hoc modò nulla Confessio simulatur, uti per se clarè patet, est tamen ille locus ad Confessiones audiendas deputatus, & non ad turpia alliciendum: ergo est denuntiandus. Proinde patet disparitas ad casum supradictum; nam domus foeminae, dum absit simulatio Confessionis, non est locus pro Confessione determinatus: ergo &c. Tum, quia testatur *Cassianus à Sancto Elia* citatus num. 30. hoc ipsum sacram inquisitionem declarasse. Imò Bellochius praetendit, quod Confessarius sollicitans in quocumque loco, praetextu Confessionis, etiam non secutà, denuntiandus sit. Ita *parte secundo, quest. 9. num. 51.* cum alijs passim.

Quæritur: an denuntiandus sit Confessarius, si foemina aperiat ei animum in Confessionali, se optare cum ipso carnaliter commisceri? Respondeo, si Confessarius abstinet ab omni ulteriori sollicitatione, in tali casu non est denuntiandus propter rationes supra allatas, eò quod Bulla solū liget Confessarios activè sollicitantes, non passivè sollicitatos.

Quid si Confessarius sollicitet foeminam ad alia mala patranda, & non ad Venerem explendam, essetne denuntiandus? Respondeo negativè. Ratio est: quia Bulla *Alexandri VII.* loquitur solū de sollicitatione ad Venerem, nihil absolutè innuens de alijs malis; nam ad alia Confessarium graviter peccare contra reverentiam tanti Sacramenti, ubi locus ad remittenda peccata determinatus est, & non ad ea non est denuntiandus.

11. Si foemina in Confessione aperit Confessario, se velle cum ipso peccare, & Confessarius non ulterius sollicitat, non est denunciandus.

10. Si Confessarius sedet in Confessione, & ante ipsum foemina sive stans sive sedens confabulatur de turpibus, adhuc est denunciandus.

12. Si Confessarius sollicitat foeminam ad alia mala patranda, & non ad Venerem explendam, non est denunciandus.

patranda. *Molfesius tom. 1. tract. 7. Cap. 24. num.*

31. *Acugna tract. de Confessar. sollicit. quest. 8.*

Cassianus à S. Elia citatus num. 11.

13. *Interpre-* Quæritur: an interpret Confessionis, vel do-
tes confessio- minus Confessarij, mandans Confessario pro se
nis si sollici- sollicitare fœminam, & si postea per se sollicitent,
tent, non sint denunciandi? Respondeo negativè. Ratio
sunt denun- est, quia in Bulla exprimitur, denunciandos esse
ciandi. solum Confessarios, non interpretes, vel alios
sollicitantes. Sic quoque concordat *Fagundez*
edit ultim. precept. 2. lib. 4. cap. 3. num. 38.
Cajetanus, & alij passim.

14. *Si secu-* Quid dicendum est, si quis v. g. Titius sæcu-
laris, vel Cle- laris, vel Clericus in sacris, sed non adhuc in
ricus in con- presbyteratu constitutus, simularet se esse con-
fessionali se- fessarium, & ita insidentes confessionali, audi-
ens, audiens rent fœminarum confessiones, & ipsas sollici-
confessiones tantes? Dico tales esse denunciandos. Ratio
fœminarum est, quia tales à pœnitentibus reputantur veri
& illas solli- Confessarij, & cum fraudulenter arrogarint sibi
citans, est de- jus Confessarij, contra institutionem Ecclesiæ,
nunciandus. debent etiam mulctari pœnis Confessarij sollici-
tantis. Ast attentò strictò jure Bullæ, non vi-
detur per se esse denunciandos. Ratio est:
quia ly *Confessarius*, intelligitur reus Sacerdos,
habens jurisdictionem delegatam à suo Ordina-
rio, & non fictus, prout hic accidit: ergo &c.

15. *Confessa-* Confessarius persuadens pœnitenti in con-
rius persua- fessione, ut filiam suam, vel aliquam aliam a-
dens in con- micam prostituat, & det commoditatem alicui
fessione pœ- ad ipsam carnaliter cognoscendam, est absolu-

tè denunciandus. Ratio per se patet: quia jam niti-
tenti ut si-
sollicitat ad Venerem, prout etiam exprimitur *liam, vel ali-*
in Bulla, quæ sic loquitur: *ad inhonestam inter se am prostitu-*
sive cum alijs quomodolibet perpetranda. Sic etiam, est denun-
am docet *Sanctarellus tract. de Heresi cap. 44. ciandus.*
dub. unic. num. 19. Cassianus à S. Elia & alij.

Quæritur, an si quis, v. g. Titius, sciret à Ber- 19. *Si quis*
ta sub secreto naturali, quod Confessarius eam sciret sub se-
sollicitaverit, teneantur ambo, videlicet Titius *creto natura-*
& Berta, ad talem Confessarium denunciandum? *li à femina,*
Respondeo affirmativè; & imprimis tenetur quod sollicita
Titius denunciare. Ratio est: quia tale secre- *ta à Confessa-*
tum naturale non obligat ad celandū cum tanto *rio fuerit, te-*
præjudicio Sacramenti, & communitatis. Nam *netur & ipse*
Confessarius, cum Bertam sollicitaverit, pote- *cum illa fœ-*
rit & alias sollicitare, sicque ad præcludendam *mina talem*
ipsi viam ad ulterius malum, fas est ad illius *Confessariū*
crimen aperiendum. Secundò, quod Berta te- *denunciare.*
neatur denunciare, per se est clarum, prout Bul-
la innuit. Sic sentit quoque *Diana part. 1. tr. 4.*
res. 24. penes Cassianum à S. Elia, contra Fa-
gundez, qui existimat, secretum naturale esse no-
bilibus jure positivò denunciandi: igitur secun-
dum hanc sententiam Titius non teneretur pec-
catum Confessarij manifestare. Ad quam ratio-
nem respondeo: verum quidem esse, secretum
naturale esse nobilibus jure positivò denuntian-
di in aliquo casu particulari, quando non agi-
tur in præjudicium, prout hic accidit; ergo
&c.

CAPUT II.

An obligetur Sollicitatus denunciare Confessarium, cui crimen confitetur.

Propositio 7. ab Alexandro VII. reprobata est, videlicet:

Modus evadendi obligationem denunciandæ Sollicitationis est, si sollicita-
tus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere, absque
onere denunciandi.

SUMMARIUM.

17. † *Propositio 7. ab Alexandro VII. damnata,*
notatur.

18. *Triplex sensus propositionis damnate investi-*
gatur.

19. † *Confessarius non tenetur obligare fœminam*
à se sollicitatam, ut ipsum denuntiet.

20. † *Nullus Confessarius tenetur se ipsum de-*
nunciare de sollicitatione.

21. † *Licet Confessarius sollicitans non moneat*
fœminam sollicitatam, & ipsi confessum, ut se
denuntiet, adhuc tenetur eum denuntiare.

22. *Si fœmina fuit à Mœcho sollicitante, sub obli-*
gatione ipsū denunciandi, absoluta, tunc si va-

dat ad alium Confessarium pro ulteriori abso-
lutione, & ipsam non monet de denuntiatione,
non tenetur hunc denuntiare.

23. *In peccato sollicitationis non habet locum fra-*
terna correctio, ut correctus non possit amplius
denuntiari.

24. *Si quis non denuntiat sollicitantem, cum pos-*
sit, incurrit pœnam excommunicationis.

25. *An sit obligatio denunciandi, si timeatur gra-*
ve damnum sibi, aut consanguineis, nota-
tur.

26. *An preceptum denuntiationis sit acceptatum*
in Germania, notatur.

¶ 17. *Propositio 7. ab Alexandro VII. damnata, notatur.*

Astruta vulpes plura semper foramina habet, ne in venatoris retia impingat: Ita prava mens luxuriantium Confessariorum, semitas plures sibi invenit, ut castum iudicium Ecclesiae effugiat. In praesenti materia audi subterfugium Veneris, videlicet: *Modus evadendi obligationem denuntianda sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere, absque onere denuntiandi.*

18. *Triplex sensus propositionis damnata investigatur.* In mox expressa propositione, à sua Sanctitate anathematizata, dubitatur primò, an Confessarius sollicitans, teneatur mandare poenitentem, ut ipsummet Confessarium inquisitori, vel Ordinario denuntiet? Secundò, an etiam post absolutionem obligetur poenitens, ad denuntiandum sollicitantem? Tertiò, an etiam post correctionem à foemina sollicitata factam, & à Confessario acceptatam, teneatur ipsum denuntiare? His positis,

Certum est, quòd unusquisque Confessarius ex Bulla Gregorij XV. teneatur praecipere poenitentibus, ut Confessarios sollicitantes Iudici Ecclesiastico denuntient. Nunc

¶ 19. *Confessarius non teneatur obligare foeminam poenitentem, quam in confessionali sollicitat, ut se ipsum Inquisitori, vel Ordinario denuntiet?* Respondeo negativè. Ratio est: quia in eadem Bulla praedicti Pontificis, solùm praecipitur his verbis, scilicet: *ut suos poenitentes, & quos noverint fuisse ab alijs, ut supra, sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes.* Ubi nota Tò quos noverint fuisse ab alijs sollicitatos; nam ly alijs, indicat tertiam personam, non se ipsum Confessarium: ergo non tenetur mandare poenitenti, ut se ipsum denuntiet. Tum, quia repugnat juri naturae, ut quis voluntarie procuret sibi ruinam, quod accideret, si obligaret poenitentem, ut seipsum denuntiando diffamet. Tum, quia non est credendum, quòd Mater Ecclesia ad hoc praecipuum nimis arduum obliget: ergo Bulla praedicta excipit à tali onere ipsum Confessarium. Sic expresse etiam docet Bordonus tom. 1. cap. 23. num. 57. Trina distinct. 14. num. 561. Franciscus Verde supra citatus n. 333.

20. ¶ *Nul- lus Confessarius teneatur se ipsum prodere, de sollicitatione facta.* Ratio est: quia conservatio famae sui ipsius, magis obligare videtur, quam praecipuum denuntiationis cū tanto periculo honoris. Ita colligitur ex cap. Aliquando. de Poenitentia dist. 1. Ita etiam sentit Sanchez de Matrimonio. disp. 4. num. 9. Trullench decis. 2. cap. 3. dub. 18. num. 86. Sanctarelus tract. de Heresi cap. 11. dub. unic. num. 10. Antoninus Diana part. 1. tract. 4. res. 8. Riccius part. 3. decis. 278. num. 1. & alij quàm plures penes hos Auctores citati: quidquid in contrarium contendat Raynaudus de Monit. part. 1. cap. 3. quest. 20. existimans, posse Confessarium se ipsum denuntiare ob sollicita-

tionem in tribunali confessionis factam. Sed reverà hic Doctor est nimis rigorosus, nam immediate destruit legem naturae, quae dicat, praeter omnibus alijs bonis honorem servare juxta dictum Poetae: omnia si perdas, famam servare memento, hanc si perdidideris, postea nullus eris, ergo &c.

Quaeritur: An foemina, quae post sollicitationem in confessionali factam, denuo confiteatur Confessario sollicitanti, qui eam non obligavit ad denuntiandum se ipsum Inquisitori, vel Ordinario, teneatur adhuc ipsum denuntiandum, si sciat hujusmodi obligationem esse latam sub poena excommunicationis? Respondeo affirmative, quia Decretum Pontificis non expectat, ut semper Confessarius poenitentes admonet, si aliunde notum sit praecipuum denuntiandi. In casu tamen, quo aliquando bona fide hujusmodi foemina absoluta fuisset, & si invincibiliter tale onus denuntiandi ignoraret, tunc excusatur ab obligatione denuntiationis. Ratio est: quia omnis ignorantia invincibilis, cū sit involuntaria, excusat à praecipuo ergo &c.

In casu tamen, quo foemina sollicitata fuerit semel absoluta à Moecho absque eo, quòd ipsi onus imposuerit se ipsum denuntiandi; si postea eadem foemina accedat ad alium Confessarium pro ulteriori absolutione, & eam sine obligatione denuntiationis absolvit, non tenetur hunc secundum Confessarium denuntiare. Ratio est: quia ex nulla Bulla constat talis obligatio, sed si vadat ad alium Confessarium pro culpa, consequenter erit & immunis poenitens ab obligatione ipsum denuntiandi, prout declaratum est à Sacra Congregatione, die 22. Augusti, annò 1666. ut videre est apud citatum Verde.

Quaeritur: An in hac materia habeat locum fraterna correctio? Respondeo negative; nam etsi Confessarius sollicitans, à foemina sollicitata, verò zelò correctus fuisset, & per eam ad poenitentiam adactus, cum evidenti signo emendationis, adhuc tenetur intuitu Bullae ipsum denuntiare, prout expresse declaravit mox citata Sacra Congregatio. Tum, quia si valeret hic fratermodus correctionis, tunc omnes id ipsum facere rectio, ut possent, & fingere se ipsos poenitere, ac acceptare hujusmodi correctionem, ne denuntietur: unde sequeretur frustraneum Bullae praecipuum, sicque sub hac larva pristina crimina paliantur, & sterneretur fomes innumerabilium malorum, quae omnia cum detrimento Sacramenti poenitentiae perfide pullularent. Proinde omni tempore tale decretum obligat, licet quis intra decem dies juxta edictum, ex aliquo impedimento, non denuntiet. Sic quoque docet Joannes Sancius in select. disp. 11. n. 59.

Quaeritur: qualem poenam incurrit, si quis omittat denuntiationem? Si quis non de-

Respondeo, ipsum incurrrere poenam excom-

nunciat sollicitantem cum possit, incurrit pœnâ excommunicationis. communicationis: proinde cautè agendum est in absolvendo talem: quia sæpe sæpius promittere solent denunciationem, quam tamen omitunt, prout notatum est, à Trullench in Bulla Cruciatæ lib. 1. sect. 7. cap. 2. dub. 8. n. 11. Est etiam probabile talem posse absolvi, si seriò promittat velle denunciare. Ratio est: quia qui promittit restituere, ordinarie absolvitur, ergo à pari, & qui promittit denunciare, absolvendus est. Sic etiam Lucius ex summ. cap. 24. n. 11. Cassianus à S. Elia verb. Sollic. n. 28.

25. An sit obligatio denuntiandi, si proximo, aut consanguineo usque ad quartum gradum, grave damnum oriri, v. g. mors, vulnus, læsio notabilis famæ, aut amissio bonorum; siquidem hæc conservanda magis censentur obligare, quàm præceptum denunciationis. At si ex tali taciturnitate sequeretur aliquod detrimentum fidei, aut reipublicæ, tunc tenetur etiam cum gravi suo incommodo suæ vitæ tempore-

ralis, sive bonorum, sollicitantem denunciare. Ratio primi est, ultra aliam supra datam: quia præceptum positivum denunciationis, non videtur astringere cum tanto incommodo fidelium. Ratio secunda est: quia bonum fidei, & cōmunitatis, præponderat omni bono privato; ergo in hoc casu tenetur denunciare. Sic Diana part. 4. tr. 5. res. 36. Lazunia in summ. qu. Regul. cap. 19. n. 34. & alij citati à Cassiano.

Quæritur: An in his partibus Germaniæ, Bulla denunciationis sit acceptata? Nuper aliquam personam titulatam respondit, non esse acceptatam. Hanc doctrinam defacto invenio in Gobat. tr. 7. num. 561. ubi videri poteris. Quidquid de hoc sit, si sequar opinionem negativam, tunc scemina sollicitata non tenetur sub pœna excommunicationis denunciare, tamen censeo ipsam obligari sub communicatione peccati lethalis, ad denunciandum Ordinario sollicitantem, cum alij Inquisitores absint.

Plura vide verbò Denuntiatio criminis.

TRACTATUS CL.

DE SPE.

Propositio 1. ab Alexandro VII. damnata.

Homo nullò unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis, ex vi præceptorum Divinorum, ad eas virtutes pertinentium.

CAPUT Unicum.

De virtute Spei, & ejusdem obligatione.

SUMMARIUM.

1. Definitio Spei supernaturalis exponitur.
2. Spes naturalis, rationalis, describitur.
3. Objectum materiale spei Theologicæ, est Deus clarè videndus, sive beatitudo consequibilis.
4. Objectum formale spei, est bonitas apprehensa in objecto materiali, & fidelitas Dei promittentis.
5. Pro objecto formali spei, Verbe assignat Deum, ut summè bonum &c.
6. Datur præceptum spei.
7. Homo tenetur per decursum vitæ elicere actum spei, ex vi præcepti divini, ad hanc virtutem pertinentis.
8. Spes est virtus Theologica, distincta ab alijs virtutibus.
9. Varia sententia referuntur, assignantes tempus, in quo actus spei obligare censetur.
10. † Actus spei, non longò tempore sunt differendi.
11. Quotiescunque urget tentatio contra spem, renemur elicere actum spei.
- Si quis desperaret, illico tenetur retractare.
12. Si adultus convertatur ad fidem, tenetur elicere actum spei.
13. Infantes baptizati sufficienter instructi, tenentur elicere actum spei.
14. Quotiescunque quis agnoscit, teneri elicere actum spei, ad illum obligatur.
15. Actus spei non debet differri ultra medium mensem, non urgente aliâ necessitate.
16. Per

16. *Per omnia bona opera elicitā, adimpletur praeceptum spei.*
17. *Praeceptum spei ad semper, & pro semper obligat, ita ut nunquam licitum sit desperare pro hic, & nunc.*
18. *Si alicui reveletur sua reprobatio, licite desperare potest.*
19. *Spes manet in beatis, tam quoad actum, quam quoad habitum.*
20. *In animabus purgatorij remanet spes.*
21. *In pueris decedentibus sine baptismo, nulla datur spes.*
22. *In damnatis nulla datur spes.*

1. *Definitio spei supernaturalis exponitur.*

Spes supernaturalis, de qua in praesenti tractatu, est qualitas supernaturalis in substantia, inclinans voluntatem ex affectione commodi, ad desiderandum commune bonum absens, amore concupiscentia. Hæc est illa spes, quā tendimus ad Deum beatificantem, divinō auxiliō consequibilem, de qua loquitur Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 17. art. 3. num. ad 2. spes principaliter respicit beatitudinem æternam: & Apost. ad Titum 2. art. expectantes beatam spem.

2. *Spes naturalis rationalis, describitur.*

Præterea alia est spes naturalis, quæ est qualitas inclinans voluntatem ad desiderandum bonum absens, consequibile per intellectum propositum: & hæc spes consequendi tale bonum, multa pericula, & labores arduos alleviat, de qua sermociantur Cicero lib. 3. de Oratore: spes Agriculis suffragatur labores, complanat aspera, radium relevat nagutarum, fluctuum maris tollit terrorem; de qua etiam Divus Thomas 2. 2. quæst. 4. art. 1. ajens; spes est, quæ fertur in bonum arduum consequibile. His dictis,

Duplex assignatur objectum spei: unum materiale principale, aliud formale.

3. *Objectum materiale spei Theologica, est Deus clarè videndus, sive beatitudo consequibilis.*

Objectum materiale principale spei Theologicae, est Deus clarè videndus: sive beatitudo tam formalis, quam objectiva consequibilis. Ratio colligitur ex scriptura Tob. cap. 2. Vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant; sed vita illa est beatitudo formalis: ergo est objectum principale spei Theologicae. Tum, quia summum, quod sperari potest post Deum, est beatitudo formalis: ergo est objectum spei. Tum, quia illud est objectum materiale spei, quod ab anima concupiscitur, & postea possidetur: sed Deus, & beatitudo ab anima concupiscitur, & postea in re possidetur; ergo &c.

4. *Objectum formale spei, est bonitas apprehensa in objecto materiali, & fidelitas Dei promittentes.*

Sic cum communi sensit Gabriel à Sancto Vincentio 2. 2. disp. 11. 27. 28. Objectum formale spei, est bonitas apprehensa in objecto materiali, & fidelitas Dei promittentis. Ratio est: quia illud est objectum formale spei, quod movet voluntatem ad tendendum in beatitudinem, & ad concupiscendum Deum: sed sola bonitas apprehensa in beatitudine, tam formalis quam objectiva, & fidelitas Dei promittentis talem beatitudinem, movet voluntatem ad tendendum in hujusmodi beatitudinem, & ad

concupiscendum Deum; ergo &c. Tum, quia bonitas apprehensa, & intrinseca, est summum bonum promissum à Deo: ergo illa movet voluntatem ad se habendam.

Verde titul. num. 83. pro objecto formali 5. Pro objecto spei, assignat Deum ut summè, & unicè bonum, formali spei, delectabilem, & divinō auxiliō consequibi- Verde assignat Deum: quia hoc cognitō, movemur ad sperandum: cui adhæret Sanctus Thomas 2. 2. quæst. ut summè bonum 17. art. 2. in corpore; sed quidquid de hoc sit, num. &c. jam meam exposui opinionem, quæ si attentè consideretur, quoad rationem intrinsecam, nullatenus ab ista differt.

Quæritur, an detur praeceptum spei? re- 6. Datur praeceptum spei. spondeo, & dico, dari praeceptum spei, de fide est; nam Regius Psalter Psalmo 61. versic. 9. sic canit: sperate in eo omnis congregatio populi: & Psalm. 4. idipsum innuit: sperate in Domino; cui adhæret Apost. ad Titum: Expectantes beatam spem. Ex his infero casum Bullæ, &

Dico contra Proposition. 1. ab Alexandro VII. damnatam, homo tenetur per decursum vitæ elicere actum spei, ex vi præcepti divini, ad hanc virtutem pertinentis: Ratio est: quia praeceptum divinum non debet frustrari, sed adimpleri: atqui datur praeceptum divinum de eliciendo actu spei; ergo homo per decursum vitæ tenetur illum elicere. Major patet; quia qui frustrat praeceptum Dei, peccat. Minor quoque ex numero præcedenti colligitur; ergo &c. Tum, quia homo est ordinatus ad consequendam vitam æternam: sed hanc non potest consequi, nisi per actum supernaturalem spei: ergo &c. Major est certa, quia Deus omnes homines vult salvos fieri; Minor probatur ex Evang. Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata: sed mandatum est ad eliciendum actum spei: ergo si homo vult salvus fieri, debet per actum spei recurrere ad Deum, qui salvos facit sperantes in eum. Psalter Psalmo 19. Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 22. art. 1. Valentia tom. 3. disp. 2. quæst. 4. Caramuel in Theol. Jurid. num. 1. 826.

Dico 2. Spes est Virtus Theologica, distincta ab alijs virtutibus, quia per se tendit in Deum, tenetur per tanquam objectum perfectæ beatitudinis consequibilis, supra quod dicit Joann. 3. Omnis, qui se elicit a- habet hanc spem in eo, sanctificat se. Differt à Actum spei, ex fide, quia fide tenditur in Deum revelantem vi præcepti veritatem. Differt à charitate, quia Deus divini, ad amatur per se ipsum. Spe verò tenditur in hanc vitam Deum summè bonum ut consequibile. Ex tem pertinentis, quod homo ex vi præcepti divini, ad hanc virtutem pertinentis, teneatur elicere actum spei: igitur temeraria fuit Proposition. 1. ab Alexandro VII. damnata, quod homo nullò unquam vitæ suæ tempore teneatur elicere actum spei, ex vi præcepti divini ad hanc virtutem pertinentis. Cùm in propositione reprobata mox citata nihil expressum sit, an sæpius teneatur elicere actum spei supernaturalis ex vi præcepti Dei: proinde nunc inquirō, pro quo tempore tale praeceptum obliget?

Circa

Circa hoc quæsitum Auctores in varias sententias abierunt. Alij volunt, quod tale præceptum obliget statim, ac quis perveniat ad usum rationis; ita *Suarez de Fide disp. 2. sect. 1. num. 3. Gabriel à Sancto Vincentio 2. 2. disp. 14. num. 4.* Sed contra: quia nullibi constat, quod præceptum Divinum pro tali instante rationis obliget: & quia nimium esset lucrum, & scrupulosum: *Valentia Tom. 3. disp. 3. quest. 4. punct. 1. Bonacina Tom. 2. disp. 3. punct. 3. num. 2. Reginaldus lib. 17. num. 78.* & alij, volunt, tale præceptum obligare pro articulo mortis: *Hurtado quoque 2.2. disput. 118. sect. 2. Diana part. 5. tract. 15. resol. 116.* Alij ajunt, obligare semel in vita; ita *Vasquez 2. part. tom. 2. quest. 86. art. 2. dub. 6. num. 11.* Alij, singulis quatuor annis; alij nullum tempus determinatum agnoscunt, ut *Bannez 2. 2. quest. 2.2. art. 1.* Ego verò discuro de actu spei eò modò, quò discurre de actu fidei, in *Prop. 17. ab Innocentio XI. damnata: proinde*

Dico, actus spei non longò tempore sunt differendi: Ratio colligitur ex *Triden. Sess. 6. Cap. 7.* ubi spes tendit ad actum frequentiam: ergo &c. Tum, quia spes supernaturalis, infusa à Deo, se habet ut forma activa: sed inconveniens est, ut forma activa diu otietur: ergo homo tenetur sæpius elicere actus spei supernaturalis. Tum, quia actus spei est actus perfectionis, & à Deo præceptus, sicque quivis bonus Christianus obligatur ad eliciendum hujusmodi actus, utpote conducentes ad vitam æternam; ergo &c.

Hinc à fortiori, quotiescunque urget tentatio contra spem, tenemur actum spei elicere, vel maximè, si timetur tali tentatione succumbere. Ita docet *Trullench in Decal. Cap. 4. dub. 2. num. 4. Granado de Spe. controver. 2. tract. 4. disp. 1. num. 2. Villalobos 2. part. tract. 2. diff. 1. num. 3. Bonacina tom. 2. disp. 3. quest. 3. punct. 2. num. 1.*

Hinc, si quis desperasset, illico tenetur resistere, eliciendo actum spei, & sic converti ad Deum.

Hinc 2. si quis adultus converteretur ad fidem, tenetur opera boni Christiani elicere: igitur & actum spei, prout medium necessarium ad salutem. Sic sentit *Oviedus tract. de Spe. Controver. 3. part. 7. num. 97.*

Infantes baptizati, & inter fideles nutriti, si sunt sufficienter instructi pro eliciendo actu spei, tenentur elicere talem actum, non vi præcepti determinantis pro tali tempore hujusmodi actum, sed ex vi Christianæ perfectionis, & si illum omittant, non excusantur à peccato, nisi ignorantia interveniente. Ratio est, quia quivis tenetur assumere medium ad salutem necessarium, si nunquam antea assumptum fuit.

Hinc, quotiescunque aliquis cognoscit, se teneri elicere actum spei, obligatur ad illum eliciendum. Ratio est: quia aliàs peccaret contra obedientiam: nam si quis cognosceret

se teneri audire Sacrum, vel jejunare & non, actum spei, ad audit Sacrum, nec jejunat, certum est peccare illum obligatum contra tale præceptum: ergo à pari, At si tur. non cognosceret se teneri, non obligatur: quia malitiam non apprehendit id omittendo. Ita *Franciscus Verde in sua Anacephaleosi titul. 2. num. 101.*

Quæritur; quantò tempore extra positos casus, possint differri actus spei supernaturalis?

Respondeo, non damnarem sub mortali actus spei non debet eum, qui per medium mensem circiter, omittet tales actus spei supernaturalis. Ratio est: differri ultra medium quia cum præceptum Divinum nos non obliget pro aliquo determinato tempore, ad actum mensem, non spei eliciendum, neque nos debemus obligare urgente alià ita strictè: ergo cum moraliter consideratum necessitate. tempus medii mensis, non attingat notabilem longitudinem spatii, respectu omissionis spei, non debet censeri lethale, omittendo actum spei, pro tali tempore, exceptis casibus supra allatis: ergo &c.

Quæritur: per quos actus adimpletur præceptum spei? Respondeo: per omnia bona opera elicita. Sic dum audio sacrum, adimpleo præceptum de audienda Missa, & simul exercitè saltem, & virtualiter, audiendo Sacrum, habeo spem, præmij à Deo acquirendi, id est, beatitudinem æternam. Sic recitando Rosarium, vel alias preces, jejunando, dando elemosynam, confitendo, communicando, suspirando in Cælum, semper intendo propter finem ultimum acquirendi Deum meum, aliquando in Patria videndum. Ita *Castropalao tom. 1. tract. 5. part. 4. num. 4. Oviedo de Spe. controver. 3. part. 7. quest. 7.* Tum, quia si quis interrogaretur, quare facis bona opera? certè mihi responderet, ut Deo placeam, à quo habeo spem remunerationis Gloriæ Cœlestis.

Ex supra dictis colligitur, quod præceptum spei pro semper, & ad semper obliget, ita ut nunquam licitum sit desperare, stante hoc respectu ordine. Ratio est: quia desperatio tollit virtutem Theologicam, quæ est maximum bonum animæ. Tum, quia præcipitur præceptum ut nunquam tò negativò: ergo &c: est *Sancti Thomæ 2. 2. licitum quest. 2.2. art. 1. Sanchez 2. Decal. Cap. 33. m. sit desperare, 1.5.6. Caramuelis in Theol. fundam. num. 1802. pro hic &*

Quæritur, an si revelatà Divinitus reprobatione, possit quis desperare?

Hic casus est extra *Bullam Alex. VII.* latam, nihilominus pro ampliori intelligentia huius materiæ cum deciedo, & pro certo suppono, Deum posse de absoluta potentia alicui suam damnationem revelare, cum sit omniscius, & nihil sit occultum oculis ejus, ut scriptura testatur. Nunc

Dico, homo posita revelatione de sua reprobatione, non posset sperare beatitudinem, reprobatur imò licitè posset desperare. Ita sentit *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 18. art. 3.* Et ratio est: quia testis despectus illud non potest sperari, quod est impossibile ad consequendum; sed posita revelatione de re,

damnatione, est impossibilis beatitudo, seu salvatio: ergo licitè posset desperare. Major patet; quia humanò modò speramus, quod obtinere possumus. Minor etiam constat: quia ablatò objectò beatitudinis, non potest exerceri actus spei, eò quòd hujusmodi actus essentialitè supponit objectum, aliàs esset frustraneum; ergo &c. Tum, quia objectum spei, ex natura sua est possibile; ergo si redderetur impossibile ad consequendum, de ipso desperando non peccaret. Ratio est, quia ideo viatores desperando peccant, quia sunt in statu, in quo sperare possunt objectum revelatum; sed talis sperare non potest, vi impossibilitatis objecti obtinendi; ergo non peccat. Tum, quia si Deus revelaret alicui mortem corporalem, rationabiliter & licitè de recuperanda sanitate desperaret: ergo etiam si revelaret mortem animæ, seu damnationem, rationabiliter de ea desperaret: sicuti damnati nequeunt sperare, quia sciunt damnationem esse sempiternam. Sic sentiunt *Divus Bonaventura* in 1. distinct. 48. ad textum *Magistri*. Major in 3. distinct. 87. *Gabr. in jur. can. lib. 68. Caramuel in Theol. fundam. num. 1817.*

Quæritur, in quo subjecto reperitur spes supernaturalis? Cum spes adhæreat voluntati, quatenus tendit in bonum acquisibile à Deo promissum, quæritur, an sicuti in vivis fuerat, remaneat etiam in mortuis?

19. *Spes manet in Beatis, tam quoad actum, quam quoad habitum.*

Respondeo 1. Spem manere in Beatis, tam quoad habitum, quam quoad actum. Ratio est: quia ibi manet habitus spei, ubi potest ferri in suum objectum formale, exercendo aliquos actus; sed beati in Patria possunt exercere aliquos actus circa Deum, ut summum bonum,

v. g. complacere sibi, & gaudere de propria felicitate, de Deo possesso, & obtento, ut bono arduo, nam idem est habitus, tendere in objectum possidendum, sive absens, ac quiescere, & delectari de ipso jam acquisito: sicuti idem est principium motus in terminum, ac quietis in termino, ergo idem manet habitus spei in Patria, qui in via; prout etiam docet *Suarez de Spe. disp. 1. sect. 8. num. 5. Oviedus Tr. de Fide. contr. 4. punct. 2. concl. 6. num. 16. Arriaga de Spe. disp. 26. sect. 2. num. 29. alijque penes Franciscum Verde in sua Anaceph. supracitat. n. 89.*

Hinc à fortiori remanet spes in animabus Purgatorij futuræ gloriæ, quia voluntas semper tendit ad consequendum per tormenta summum bonum, seu beatitudinem ab ipso Deo promissam. Ità *Sanctus Thomas 2. 2. in corpore qu. 18. art. 3. Gabriel à Sancto Vicentio 2. 2. disp. 12. num. 29.*

In pueris decedentibus sine baptismo, qui sunt in limbo, non datur spes, quia nunquam æternam consequentur beatitudinem. *Gabriel* mox citatus num. 28. Olim verò in sanctis Patribus, in limbo expectantibus adventum Christi, dabatur spes, quia fuerunt capaces æternæ gloriæ, & spes illorum immortalitate plena est, *Sapient. 3.*

In damnatis nullam esse spem, ipsa æterna poena docet, & ex supradictis satis clarè constat. Tum, quia est impossibile, quòd damnati sint salvandi; ergo extincta est illis spes: Supra quod *Salomon Proverb. 11. loquitur*: mortuò homine impiò, nulla erit ultra spes. *Divus Thomas 2. 2. quest. 18. art. 3. Gabriel* supra citatus cum alijs.

20. In animabus purgatorij, remanet spes.

21. In pueris decedentibus sine baptismo, nulla datur spes.

22. In damnatis nulla datur spes.

TRACT. CLI.

DE SPONSALIBUS.

CAPUT I.

De natura, & circumstantijs Sponsaliorum.

SUMMARIUM.

1. Sponsalia sunt quædam dispositio sacramentalis, ad Sacramentum Matrimonij.
2. Definitio sponsalium notatur.
3. Essentiales particula definitionis sponsalium, notantur.
4. Formula, quibus celebrari solent sponsalia, notantur.
5. Ad contractum validum sponsalium, requiritur

- mutua promissio, proponitur in casu sequente.
6. Casus circa dubium mutue promissionis exponitur.
7. Solum propositum contrahendi sponsalia non sufficit, sed requiritur promissio.
8. Promissio in sponsalibus, debet esse libera, non violenta, causata ex metu.
9. Traditio annuli, multis in locis indicat contractum sponsalium.

10. Ac-

10. Acceptatio annuli sine ulla responsione, vel alio signo, siue verbis siue nudiis facto, indicat consensum in sponsalia.

11. Si prius tractatum fuit de sponsalibus ab amicis futurorum sponzorum, & postmodum mittitur annulus, vel alia arrha ad sponsam, quam acceptat, indicat consensisse in sponsalia: secus si annulum alius acciperet, vel mitteret repugnante sponsa.

12. Ubi non est consuetudo tradendi annulum pro sponsalia celebrando, licet miles tradatur, non indicat consensum sponsalium.

13. Sponsalia ex metu levi inita, in utroque foro sunt valida.

14. Si quis unicam, & solam haberet feminam, utrum validum posset cum ipsa matrimonium contrahere, duplex opinio exponitur.

Casus.

15. Si prescindatur à lege positiva Ecclesiastica, & stando in lege naturali, sponsalia ex metu gravi injuste incusso inita, sunt valida.

16. Sponsalia inter paganos ex metu gravi celebrata, sunt valida.

17. Sponsalia ex metu gravi iuste incusso celebrata, inter Christianos sunt valida.

18. Si quis particularis cogeret aliquem, etiam ex metu gravi mortis iuste incusso ad contrahendum, tale matrimonium esset invalidum.

Casus.

19. Iustus metus qui inferri potest delinquenti pro contrahendo sponsalia, notatur.

20. Si quis haberet verum jus accusandi aliquem coram Iudice pro contrahendo matrimonium cum aliqua, & postea solum fide minaretur se Iudici accusaturum, nisi eam ducat, tunc si ex tali metu contrahat, juxta me est validum matrimonium.

21. Sponsalia ex metu gravi injuste incusso celebrata, ipso facto sunt invalida juxta jus Ecclesiasticum.

22. Ad hoc, ut sponsalia sint iusta, & valida, debent contrahi inter personas capaces, & nullà lege prohibitas.

Qui à lege prohibentur contrahendi matrimonium, notantur.

23. An ad contrahendum sponsalia requiratur consensus, notatur.

Promissio triplex est, alia purè interna, alia purè externa, alia mixta.

24. An sponsalia fide contracta, signis, vel verbis externis, sine animo contrahendi, obligent in conscientia: prima opinio negat.

25. Sponsalia fide contracta signis externis, inducunt obligationem naturalem in conscientia.

26. Sponsalia fide contracta per signa, & verba externa, coram Deo non tenent, bene tamen in foro Ecclesiastico: & si sint juramento firmata, etiam in foro conscientia obligant, juxta probabilem opinionem.

27. Si quis juramento promittit matrimonium, sine animo se obligandi, quamvis gravissime peccet, non tamen in conscientia tenetur ad obli-

gationem contractus, bene tamen in foro externo.

28. Si quis juraret, cum animo se obligandi ad matrimonium contrahendum cum femina tali, licet non haberet animum adimplendi, tenetur adhuc sub perjurio ipsam ducere.

29. An si quis contraheret sponsalia cum Berta u. g. & postea contraheret cum alia, quæ juramento, & copulâ firmavit, utrum in hoc casu debeatur deferere secundam, & verbum tenere primæ.

30. Ad sponsalia contrahenda non sufficit pura interna promissio, sed debet esse aliquò signo externo manifestata.

31. Quæ signa externa sufficiunt ad præbendum consensum sponsalium, notatur.

32. Promissio mixta sponsalium, obligat in utroque foro pro foro conscientie.

33. Si promissio nondum est acceptata, vel si promissio ante acceptationem sit retractata, licet postea acceptetur, in nullo ex his valent sponsalia.

34. Filius potest sine scitu parentum contrahere sponsalia, in hoc tamen peccat.

35. Si filius sine consensu parentum, ipsis contradicentibus, contraxerit sponsalia, sed quod sentiat stimulum incontinentie, non peccat illa contrahendo.

Si ex sponsalibus filiorum timeatur aliquod damnum, tam spirituale, quam temporale, tunc parentes etiam per judicem possunt curare dissoluta sponsalia.

36. Ad valida contrahendum sponsalia, requiritur deliberata, & voluntaria promissio.

37. Qui dubitat an promiserit sponsalia, non tenetur ad illa.

38. Si constat fecisse sponsalia, & dubitat, an revera consenserit, tenetur ad matrimonium.

39. Sponsalia clandestina sunt valida, & si non possunt probari per testes, in casu, quò unus contrahentium vellet resilire, potest per juramentum compelli ad standum promissis.

40. Sponsalia contracta contra bonos mores, etiam jurata non tenent.

Sponsalia quæ derivantur à verbo sponsalium, sunt quædam præparatio, ac dispositio sacramentalis, ad Sacramentum matrimonij instituta, sicut enim in alijs Sacramentis datur aliqua præparatio, uti ad Sacramentum baptismi, cui præcedunt ex institutione Ecclesiæ aliquæ orationes, & exorcismi, & sic in Confirmatione, &c. ergo si in illis tales dispositiones sunt sacramentalia: igitur & sponsalia sunt sacramentale matrimonij. *Amicus tom. 9. disp. 29. sess. 2. num. 6. citans Divum Thomam distin. 27. quest. 2. art. 1. ad ultimum.* Ex quo

Sponsalia bene definiuntur, quòd sint *mutua promissio futuri matrimonij.* Ita habetur *L. sponsalium, 1. de Spons.* Cui concordat *Divus Thomas qu. 43. in Supplem. art. 1. dicens, sponsalia esse futurarum nup-*

nuptiarum mutuam promissionem. Sic cap. Nostrates. 30. qu. 5.

3. Essentiales In præcedenti definitione multa notanda particula de- sunt; primo, ut sponsalia valida sint, requiritur finitionis spō- *mutua promissio.* Secundò, ut talis promissio salium, no- sit libera, & voluntariè acceptata, ut fiat inter tantur. personas ad contrahendum habiles. Tertiò, ut aliquò signò externò sufficienter sit manifesta. Quartò, ut non sit ficta.

4. Formula, Ante expositionem definitionis nota, formulam quâ promittuntur sponsalia, & inprimis hoc modò fieri solent; v. g. si quis dicat: *Promitto me ducturum, vel accepturum in uxorem Bertam, vel ducam, aut accipiam in uxorem eandem.* Ita ex cap. 1. & cap. Inter virum, ac cap. Is, qui fidem, de Sponsal. Et hic nota, quòd postea formula indicet promissionem in actu exercito. Secundò: si v. g. Titius dicat Bertæ: *accipiam te in crastinum*, hæc verba etiam inducunt obligationem sponsalium; nam etiam si *ly accipiam* significet actum præsentem, tamen in ordine ad *ly crastinum*, indicant actum futurum. Sic Sanchez disput. 88. lib. 1. numer. 9. Tertiò, si Titius dicat Bertæ: *Promitto te ducere in uxorem, & habere te in conjugem: vel promitto, quòd ducam te in uxorem, & tenebo te pro legitima conjugē:* hæc verba cadunt supra contractum futuri matrimonij; hoc tamen non obstante faciunt actualia sponsalia, eò quòd indicatus consensus de futuro matrimonio, actualiter ligat promittentem: ergo actualiter spondet. Ita cap. fin. 8. Cui dulcia. ff. de Vno, tritico, oleo.

5. Ad contra- Nunc redeo ad intellectionem definitionis **ctum validū** supra allatæ, ubi dixi, quòd ad contractum validum sponsalium, requiratur **sponsalium**, requiratur **requiritur** nam ad talem contractum, ut sit legitimus, & **mutua pro-** ultro citroque obligationem pariens, debent **missio, pro-** ambæ partes consentire; ideò ponitur particu- **ponitur in** la mutuam, per quam differt hic contractus à **casu sequen-** simplici promissione, quæ solum promittentem obligat, prout notavi in tractatu de Promissione. Ex hoc solvitur ille casus, videlicet;

6. Casus cir- Titius vir dives, in infirmitate sua habuit **ca dubium** honestam ancillam, quæ diligentissimè ipsi inserviebat, & ut magis ipsam ad constantiam servitutis alliceret, promiserat ipsi futurum matrimonium, quam promissionem ancilla non recusavit, nec apertè repromisit, sed subridendo tacuit: in hac circumstantia, talis promissio ex parte Titij jure naturæ censetur esse valida, utpote spontaneè voluntaria: non tamen ex parte ancillæ, in ordine ad futurum matrimonium, siquidem nullò signò externò ab illa ratificata est: nec facta est repromissio ex parte ancillæ, prout definitio allata postulat: ex leg. 1. ff. de Sponsal. Tum, quia sponsalia, utpote contractus onerosus, respiciens mutuam traditionem corporum de futuro, ex natura sua petit, ut reciproce ambo contrahentes promittant jus in suum corpus de futuro: aliàs si solum unus esset obligatus, & alter liber, esset murilus

contractus, proinde invalidus: ergo defectu apertè consensus ancillæ, talis promissio non habet vim sponsalium, saltem in foro externo; Prout etiam docet Sanchez de Matrimon. lib. 1. disput. 5. Pontius lib. 12. cap. 4. num. 2. Sporer parte 4. cap. 1. sectione 1. num. 151. Nihilominus tamen hæc sponsalia ego ut probabilia esse judico: nam ancillæ silentium indicat verum consensum, licet tacitum, eò quòd nullum signum rejectionis monstraverit: sicque censetur promissionem Titij accepisse, quia ait Regula Juris: *qui tacet, quando debet, & potest loqui, consentire videtur*; ergo cum liberum fuerit ancillæ loqui, & tacuerit, censetur consensisse. Tum, quia dum parentes pro filiis, si ve puberibus, si ve impuberibus, ipsis præsentibus sponsalia contrahunt, & non contradicunt, (seclusò timore, vi cujus timent contradicere,) hujusmodi sponsalia valida esse, declaravit Bonifacius VIII. in cap. unic. de Sponsal. impuber. ergo à pari &c. Tum, quia à fortiori ancilla manifestavit satis suum consensum subridendo, qui actus innuit complacentiam talis promissionis: ergo &c. Diana parte 3. tract. 4. resol. 244. & tract. 5. resol. 116. utramque opinionem probabilem esse affirmat. Cruz parte 1. punct. 7. art. 1. dub. 1. Conclus. 1. Amicus verò tom. 9. disput. 29. sect. 2. certam esse innuit. Konink de Sacrament. disp. 21. dub. 3. n. 34. & alij plures.

Dixi in ipsa definitione *Promissio*, per quod **7. Solum pro-** excluditur omne propositum, nam hoc nullò possum con- **modò obligat,** eò quòd adhuc pendet à libera **voluntate proponentis,** an reverà velit se obli- **gare, vel non;** nam cum dicit, propono hanc, **vel illam ducere in uxorem:** volo cum hac, vel **illa sponsalia contrahere &c.** Nondum se li- **gat,** proinde non obligatur ad illud exequen- **dum, quod proponit.** Sic Valentia tom. 4. disp. 10. quest. 2. punct. 1. At dum promittit, jam de- **terminat suam voluntatem ad unum, vi cujus** illam facit alienam, nec est amplius in ipsius po- **testate illam revocare, nisi cum solo consensu** promissarij; ergo &c.

Dixi, ut *promissio sit libera:* id est, ut sine **8. Promissio** metu, & violentia fiat: nam metus cadens in in **metu, & violentia fiat:** nam metus cadens in in **virum constantem, prout est metus mortis, mu-** **tilationis, perpetui carceris, vel alterius gravis** **damni, minuit libertatem: qui duplex est: alius** **justè incussus, alius injustè, cujus exemplum** **inferius videbis.** Insuper reflecte, ad ea, quæ **scripsi de Actibus humanis, nimirum, quòd vo-** **luntas in actibus elicitis non possit pati violen-** **tiam, cum sit ex natura sua libera, vi cujus nul-** **la potentia humana potest illi contrahere.** Præterea nota, quòd contractus, metu gravi initi, **dupliciter considerari possint: primò, prout** **respiciunt legem naturæ: secundò, prout re-** **spiciunt legem humanam.** Insuper adverte, quòd sponsalia ex duplici metu possint initi: **vel ob metum gravem: vel ob metum levem,** **quatenus potuit ipsis contradicere sine notabili** **damno.**

9. Traditio

Ante conclusionem præcedentis materiæ adhuc nota, quod multis in locis consuetudine receptum sit, ut traditio annuli indicet contradicat contractum sponsalium, tamquam arrha ligatoria inducens obligationem futuri matrimonij. Ita

Glossa in cap. Fœmina. verb. Annulus: nisi de consuetudine loci; consequenter si detur annulus, & non constet aliò animò datum fuisse, v. g. loci gratiâ, aut aliò motivò, firmat contractum sponsalium. Ita Panormitanus in cap. ult. de Sponsal. Impuber. A fortiori si expresse detur cum mu-

10. Acceptatio annuli si- versia obligat talis contractus. *Cabrera tract. de nē ulla respō- Sponsal. lib. 1. cap. 14.*

Eodem modò, si quis v. g. Titius, verba, quæ inserviunt ad contrahenda sponsalia, Bertæ manifestaverit, cum qua contrahere volens præsentibus consanguineis, vel alijs testibus, & indicat consensum in sponsalia. *Ita cap. unic. sect. Porro. de Sponsal. tractatum in 6. cap. Hortantur. 32. qu. 2.*

Imo si tractatum fuit ab amicis contrahentibus, ab amicis futurorum sponsorum, & postmodum mittitur annulus, vel alia arrha ad sponsam, quæ acceptat, indicat consensisse in sponsalia. *Secus si annulum alius acciperet, vel mitteret, repugnante sponsa.*

12. Ubi non est consuetudo tradendi annulū pro sponsalia celebrando, licet nullus tradatur, non indicat consensum sponsalium.

13. Sponsalia ex metu levi inita in utroque foro sunt valida. Dico 1. Sponsalia ex metu levi inita, in utroque foro esse valida. Ratio est: quia quandoque inicitur contractus sine ullo dolo, & violentia moraliter considerata, censetur esse legitimus in utroque foro: sed sponsalia ex metu levi inita, est contractus sine violentia moraliter considerata inicitus; ergo est legitimus: Major per se est clara. Minor probatur: quia metus levis, virtualiter consideratus, est nullus: nam in jure habetur: *parum pro nihilo reputatur: & de minimis non curat Prator*; ergo &c. Tum, quia hoc idem confirmatur ex leg. Civil.

cap. Netimorem. 7. De eo, quod metus causa. ubi sic loquitur: Si quis meticulosus rem ullam frustratimuerit, per hoc edictum non restituitur, quoniam neque vi, neque metus causa factum est; ergo &c. Pontius cap. 18. num. 2. Caramuel lib. 3. de Matrimon. fol. 300. num. 3693. Sanchez tom. 1. lib. 4. disp. 17. n. 2.

Occurrit hic mihi casus: quid dicendum est, si v. g. Titius deliberans ducere uxorem, cogentur solū unicam, & determinatam ducere non alias? v. g. detur Rex Catholicus, qui solū cum pari consueverit contrahere matrimonio; examinemus casum, quot pares Catholici inter regnantes dentur in Europa: Primò, Imperator Romanorum: Secundò, Rex Hispaniarum; Tertiò, Rex Galliarum; Quartò, Rex Poloniae. Quintò, Portugalliae. His suppare sunt, Elector Bavariae: Elector Palatinus: Magnus Dux Sabaudiae: Dux Mantuae: & Parmae; cæteri, vel sunt Aetholici, vel impares Principes. Quid ergo dicendum est, si inter omnes hos Principes non inveniretur nisi unica filia Principis, quam ducere posset? Videtur talis Rex violentiam pati, cum non sit liber cum alia contrahere: imprimis non cum vasalla, & alia impari, quia esset contra honestatem, & auctoritatem tanti Regis: adhuc consuetudo non tolerat, ubi sibi longè inferiorem ducat: nec cum Aetholica, quia indecens est, ut sanguis fidelis misceatur cum infideli, quod contra matrimonij puritatem militat: ergo cum tollatur libertas Regi ad contrahendum cum quacunque, & solū astringatur, cum una determinata contrahere, tale matrimonium erit invalidum, ait *Pontius lib. 4. cap. 14. n. 14. Diana part. 4. tr. 4. resol. 33.* Hoc non obstante,

Dico, Regem validum contrahere matrimonium cum illa una, & determinata sponsa, licet insit ipsi aliqua restrictio libertatis ad contrahendum cum quacunque. Ratio est: quia hæc violentia non procedit ex metu gravi, sed solū ex aliqua indecentia levi, quam ipsa necessitas dispensat. Tum, quia si talis fœmina determinata ipsi non placeret, pro ipsa ducenda, adhuc remaneret liber simpliciter ad quacunque; ergo &c. Tum, quia in creatione mundi fuit Adam Princeps totius globi terraquei, cui Deus non nisi unicam Hevam condiderat, nec habuit libertatem ad alias, cum non essent, & tamen tale matrimonium fuit validum; ergo &c. Tum, quia Cain non habuit libertatem, nisi ad contrahendum cum sorore, & fortè post diluvium eodem modò filij Sem, &c. Quia pro tali circumstantia temporis non dabatur aliæ fœminæ, & tamen omnia matrimonia fuerunt valida; ergo violentia levis ad contrahendum cum una, non impedit valorem matrimonij: sicque talis Rex validè contraheret cum illa determinata fœmina. *Caramuel citans Azorium tom. 1. lib. 1. cap. 11. quest. 11. cum alijs nonnullis.*

Casus.

15. Si præ-
scindatur à
lege positiva
Ecclesiastica,
& stando in
lege natura-
li, sponsalia
ex metu gra-
vi injuste in-
cussio inita,
sunt valida.

Dico 2. Præscindendo à lege positiva Ecclesiastica, & stando purè in lege naturali, sponsalia ex metu gravi injustè incussio inita, non sunt invalida. Ratio est: quia ubicunque concurrunt omnes conditiones naturales, requisitæ ad aliquem contractum ineundum, erit validus; sed ad sponsalia, dum contrahuntur ex metu gravi injustè incussio, concurrunt omnes conditiones naturales requisitæ, ergo sunt valida. Major per se patet. Minor probatur: conditiones naturales, requisitæ ad sponsalia ex metu gravi injustè incussio, sunt, ut libere consentiat in contractum, ut fiat inter legitimas personas, id est, inter masculum, & fœminam liberas, potentes hic & nunc ad procreationem prolis, nec aliud requiritur; sed in hoc casu ista reperiuntur; ergo sponsalia metu gravi injustè incussio inita, sunt valida; quia voluntas in actibus elicitis non potest pati violentiam, prout in tract. De Actibus humanis ostendi.

16. Sponsalia
inter paga-
nos ex metu
gravi cele-
brata, sunt
valida.

Hinc est, sponsalia paganorum, aliorumque infidelium non baptizatorum, metu gravi celebrata (si lege propriâ illorum Principis non irritentur,) esse valida, utpote voluntaria. Sic quoque *Coninch dist. 28. dub. 1. num. 17.* & sequentibus.

17. Sponsalia
ex metu gra-
vi justè in-
cussio celebra-
ta, inter Chri-
stianos sunt
valida.

Dico 3. Sponsalia ex metu gravi justè incussio celebrata, inter Christianos esse valida. Ratio est: quia in tali contractu, dum reus consensus præbet, Ecclesia judicat, ipsum non mentiri, quia nullus debet de peccato accusari, nisi id probetur, & talis peccaret dicendo se consentire, cum revera non consentiat. Tum, quia metus, vi cuius reus consentit, non provenit principaliter à Judice, vel alio incutiente ipsum, sed à peccato, ratione cuius cogitur consentire; & in hac circumstantia, Ecclesia legitimum consensum postulat, non fictum, quod si ipse fictè consentiat, decipit animam suam, non Ecclesiam. *S. Thomas in 4. dist. 20. quest. unic. art. 3. quest. 1. in corpore. Suarez, tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 3. num. 3. Sanchez de Matrim. disp. 13. n. 3. & alij nonnulli.*

18. Si quis
particularis
cogeret ali-
quem, etiam
ex metu gra-
vi mortis ju-
ste incussio, ad
contrahen-
dum, tale
matrimonium
esset invali-
dum.

Sed inquiris, an si quis v. g. Titius, inveniret Cajum cum sua sorore Berta in Venere, possètne justè mortem minari Cajo, ut sororem desponderet? Respondeo negativè: nam Titio non est facultas occidendi propriâ, & particulari authoritate quemquam, ex quo si Cajus intuitu mortis minitatur sponsalia cum Berta contraheret, essent omnino invalida: quia contraherentur ex metu gravi injustè incussio, quatenus Titius non habet jus in vitam, & mortem Caji.

Casus.

19. Justus
metus, qui in-
ferri potest
delinquenti
pro contra-
hendo sponsa-
lia, notatur.

Scire vis, qualis est justus metus, qui inferri possit delinquenti ad hoc, ut cogatur contrahere sponsalia? Respondeo sunt minæ referendi crimen judici, & coram ipso reum accusandi de crimine patrato, ut ipse vindictam ferat, & cedat per pœnas, sponsalia cum alia comparte contrahere, quibus restituitur ablatus honor partiali violatæ.

Sed quid si Titius fictè, sinè animo accusandi, minaretur Cajo accusationem coram Judice haberet faciendam, ut Bertam sororem violatam ducat, rum jui ac- vel ut ipsi donet certam summam pecuniarum? *cusandi ali-* videtur Titius in hoc casu Cajo, facere injuriam, quem coram sive ex tali metu ducat Bertam, sive deponat judice, pro prætentam pecuniam. Ratio est: quia fictè contrahendo minari, & mendaciò extorquere consensum à matrimonio Cajo, ad ducendam Bertam, vel deponendam cum aliqua, illam pecuniam, injustum, ac iniquum est; ergo & postea sodducendo Bertam, invalide ducit, & deponendo lum fictè: mi- pecuniam, Titius tenetur eam restituere. Ita naretur, se *Molinatom. 2. tract. 2. disp. 514. num. 4. Diana judici accu-* part. 4. tr. 4. ref. 34. Ego ad hoc dubium re-saturum ni- spondeo: verum esse, quod Titius peccet pecca- si eam ducat, tò mendacij, fictis minis cogendi Cajum, vel ad tunc si ex ta- ducendam Bertam, vel ad pecuniam deponen- li metu con- dam: ast nego, contractum sponsalium, vel ma- trahat, jux- trimonij, esse invalidum inter Cajum, & Ber- ta me est va- tam initum, procedentem à similibus minis: nec lidum ma- Titius tenetur ad restitutionem pecuniarum, si trimonium, illas acceperit pro silentio, nè Cajum accuset. Ratio est: quia licet Titio non fuerit intentio, pro tunc accusandi Cajum, non tamen pro instanti defuit ipsi jus, & potentia illum accusandi, si voluisset; quod jus est pretiò æstimabile, quod se privat: ergo non tenetur ad restitutionem: eodem modò, quò instanti per fictas minas compulit Cajum, ad desponsandam sororem, Titius habuit reale jus, & potestatem, per veras minas id faciendi; nam Cajus non movetur minis fictis, ad contrahendum, sed minis realibus, quæ ipsi repræsentantur ut veræ, & ad quas Titius habet jus: sicque si tales minæ fuerint sinè intentione, & solum fictæ, hoc se habet extrinsece, & accidentaliter duntaxat, respectu Caji, qui principaliter movetur ex metu peccati commissi, quod extrinsece, & in conscientia eum compellit ad contrahendum. *Vide Lessium lib. 2. cap. 1. dub. 9. num. 42. quem citat Caramuel lib. 3. de Matrim. num. 3691.*

Dico 4. Sponsalia ex metu gravi injustè incussio celebrata, ipsò factò esse invalida. Ita colligitur ex cap. *Litteris. de Sponsal. impuber.* Et ex cap. 2. *Qua metu, & vi fiunt;* & hoc fieri censetur non ideo, quia metus gravis tollit libertatem: quia si hoc verum esset, tunc in casu, quo quis metum gravem alicui infligeret, compellendo ipsum ad fornicandum, mentiendum, blasphemandum &c. licite talis fornicaretur, incestuaret, & mentiretur &c. Sed hoc admittendum non est: ergo metus gravis non tollit libertatem. Sed ideo talia sponsalia ex metu gravi injustè incussio, invalidat Ecclesia, ut per hoc prospiciatur innocentia hominum, ne à potentioribus per violentiam indebitam innocentes, pauperes, & inferiores opprimantur. Ita cap. *Litteris. de Sponsal. impuber. & ex cap. Veniens. ex cap. De eo qui auxit in Matr.* Plura vide in tract. De Actibus humanis cap. 2. n. 14. & 15.

Quæritur, quid requiritur ad hoc, ut sponsalia sint justa, & valida? Respondeo, necesse esse

21. Sponsalia
ex metu gra-
vi injustè in-
cussio celebra-
ta, ipsò factò
sunt invali-
da, juxta ju-
Ecclesiasti-
cum.

22. *Ad hoc* esse ut contrahantur inter personas, aliquâ lege vel proprio statu capaces; ita lex canonica cum civili statuit, id est, ut quicumque est incapax contrahendi matrimonium, sit etiam incapax ad contrahenda sponsalia; sed plures dantur, qui à lege prohibentur contrahere matrimonium, *sonas, capaces*, ergo & sponsalia; quia cessante fine, debet cessare etiam medium ad finem: ergo cum finis sit matrimonium, & sponsalia sunt medium, igitur si quis est incapax ad contrahendum matrimonium, erit & incapax ad contrahendum sponsalia.

Qui à lege prohibentur contrahendi matrimonium, notatur.

Qui à lege prohibentur contrahere matrimonium, sunt consanguinei usque ad quartum gradum inclusive. Secundò, omnes servi legales, donec sub domino morantur. Tertiò, omnes rei crimine homicidij, vel conventionis peccaminosæ, inter personam liberam, & ligatam, cum animo contrahendi matrimonium post mortem alterius conjugis. Quartò, omnes à natura ipsa inhabiles reddendi debitum conjugale; quibus adjunguntur plures alij à legibus numerati, ut sunt Religiosi, & omnes sacris Ordinibus initiati: Item omnes existentes in disparata Religione, ut Turcæ cum Catholico, vel cum Hebræo, & alij quam plures, quos reperies in Impedimentis dirimentibus, seorsim tractatis.

23. *An da contrahendum sponsalia requiratur consensus, notatur.*

Quæritur, an ad contrahenda sponsalia requiratur necessariò consensus internus, vel an sufficiat externus? Ante responsionem advertite: promissionem aliam esse pure internam, aliam pure externam, aliam mixtam, internam videlicet, & externam simul. Promissio pure interna est, quæ solâ intentione, & animi deliberatione fit, nullò externò signò manifestata; hæc patet soli Deo, *qui est scrutator cordis*, & cui omnis voluntas loquitur. Promissio pure externa est, cum aliquis verbis, vel signis aliquid promittit, sine animo promittendi; & hæc promissio sic consistit in nuda verborum, vel signorum externorum repræsentatione. Promissio mixta, coalescit ex signis externis, & intentione voluntatis, quando quis aliquid promittit verbis, vel signis, cum animo faciendi quod promittit.

24. *An sponsalia fidei contracta signis, vel verbis externis, sine animo contrahendi, obligent in conscientia, prima opinio negat.*

Modò inquiritur, an sponsalia fidei contracta verbis, vel signis externis, sine animo contrahendi, obligent in conscientia? Circa hoc quæsitum duplex opinio à Doctoribus ventilatur, & quidem prima asserit, sponsalia, quæ fidei contrahuntur verbis, vel alijs signis externis, sine intentione se obligandi, non obligare in conscientia, aut de jure naturæ. Ratio est: quia promissio est quædam lex, quæ secundum intentionem legislatoris obligat; ergo cum ipse promittens fuerit talis legis conditor, & non intendat, ut se ipsum obligaret, sicque promittens sponsalia fidei, non obligat in conscientia. Tum, quia intentio se obligandi, est anima contractuum; ergo cum in fidei obligatione desit talis anima, contractus sine illa initus, in conscientia non obligat. Tum, quia ait Cicero *Off. 1. Semper in fide, quid senseris, non quid dixeris co-*

gitandum est; ergo si sensus, seu intentio non correspondeat verbis, promissio nihil valet. Huic opinioni patronizat Sanchez de Matrim. tom. 1. lib. 1. disp. 9. num. 5. Zennerus de Sponsal. præsub. 2. D. Bonaventura in 4. distinct. 38. art. 1. qu. 1. Coninch, disputat. 22. num. 7. Navarra in summ. cap. 12. num. 17. & alij nonnulli.

Mox datam sententiam limitat citatus Sanchez, dicens, promissionem non obligare sine intentione promittendi, seclusò damno emergente in promissario. Unde deducitur, si ex tali promissione aliquod damnum sequeretur, teneretur promittens illud resarcire; v. g. si fidei promittat sponsalia Bertæ, vi quorum illa perdit fortunam nubendi alijs, teneretur promittens in conscientia damna reparare, eò quod fuerit causa moralis illorum; ergo &c.

Secunda opinio docet, sponsalia fidei, seu promissionem externam acceptatam, inducere obligationem naturalem, proinde in conscientia obligant. Ratio est: quia quicumque cooperatur scienter ad damnum proximi, licet non intendat illi damnum facere, teneretur ex natura sua ad resarciendum tale damnum secutum: ita etiam quicumque lædit famam, v. g. Ticio, solis verbis, vel factis, sine intentione diffamationis ipsius, obligatur per se ex natura sua ad honorem restituendum; ergo etiam, qui fidei contrahit sponsalia, teneretur ex natura sua contractum tenere, quò elisò vergit in magnum præjudicium partis innocentis, quæ sincerâ mente consensit in talem contractum, nec debet ex malitia alterius frustrari, *verba enim ligant homines*; quæ si non sint defacto intentione associata, deberent associari. Antecedens patet: quia damnum factum, & fama læsa verbis, vel factis duntaxat, sine intentione, per se ex natura sua petunt reintegrationem: ergo etiam fidei contractus sponsalium, per se petit obligationem; nam in primo casu, ideo teneretur damnum resarcire, quia vergit in præjudicium tertij, cujus fidem violavit; ergo &c. Sic etiam sentit P. Vasquez disp. 6. de Matrim. cap. 3. Poncius lib. 2. cap. 4. Sotus lib. 7. de Justit. quæst. 1. art. 2. Hæc opinio sic per me exposita, mihi valde placet, quæ præcludit viam innumerabilibus malis, vel maxime in genere luxuriæ: unde nobiles, & divites luxuriosi, sæpius solent decipere puellas, promittendo eis fidei sponsalia, vi quorum moventur ad se prosternendum voluntati promittentis: tales tenentur hujusmodi puellis servare verbum, quia hæc compleverunt contractum ex parte sui ipsò factò fornicationis; itaque sunt obligati ad contrahendum matrimonium, nec erunt tuti in conscientia, illas deferendo, prout sentit quoque Diana part. 3. rr. 4. resol. 205. Amicus tom. 9. disp. 29. sect. 2. num. 19. Lessius lib. 2. cap. 10. num. 22.

Quòd si promissor matrimonij multò dignioris conditionis sit, & puella violationem virginitatis passa est, intuitu promissionis ipsi factæ, tunc talis violator, licet ex natura rei teneretur ipsam ducere, tamen ne incurrat aliquod

25. *Sponsalia fidei contracta signis externis, inducunt obligationem naturalem in conscientia.*

quod grave damnum, vel odium parentum, poterit eam ita dotare, ut æque bene possit nubere, ac si non fuisset deflorata, prout docet Sanchez lib. 1. de Matrim. disput. 10. num. 20. Sæ verb. Promiss. num. 5. & alij.

6. Sponsalia

fictè contracta Præcedentes duæ opiniones ambæ probabiles videntur, propter hinc inde positas rationes. *per signa & verba externa, coram Deo non tenent, bene tamen in foro Ecclesiastico;* Ego tamen secundam existimo probabiliorem. At ut ambabus aliquantulum satisfaciam, claritatis gratiâ sic discuro: Si quis fictè contraheret sponsalia, coram Deo verum est, ipsum lethaliter peccare, propter mendacium gravis deceptionis, non tamen obligari eum ad contrahendum matrimonium, defectu intentionis, ob rationes suprà positas. In foro verò externo erit semper reus, & obligabitur sive spontaneè, sive coactè per Judicem ad contrahendum matrimonium cum fœmina decepta. Ratio est: quia cum defectus intentionis internæ, probari non possit, Ecclesia semper supponit per illam promissionem externam factam, vera contraxisse sponsalia; ergo &c. Et si hujusmodi sponsalia ficta, sint juramentò firmata, recipiunt ab ipso robur, ita ut etiam pro foro interno obligent. Ratio est: quia juramentum ex natura sua ligat, prout docet Sotus lib. 7. de Just. quest. 1. ubi sic discurret: *Quacunque arte verborum quisque juret, Deus tamen, qui conscientia testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Henricus lib. 11. de Matr. cap. 13. Lessius de Justit. libr. 2. cap. 42. dub. 6. Contra Scotum quest. unic. sect. quem sequuntur Gabriel quest. 1. art. 2. concl. 5. Pallacios in 4. dist. 29. & unic. sect. 2. Dicastil lib. 3. cap. 10. Amicus tom. 9. disp. 29. sect. 2. qui contrariam sequuntur opinionem cum multis alijs, penes Caramuelem.* Ratio horum est: quia tale juramentum est perjurium, eò quòd cadat supra promissionem fictam; ergo &c. Ita etiam Sporer de Sacrament. part. 4. cap. 1. sect. 2. de Sponsal. num. 144. Et Richardus in 4. dist. 39. art. 2. qu. 1. utramque opinionem probabilem esse censet.

27. Si quis juramentò promittit matrimonium, sinè animo se obligandi,

quamvis gravissime peccet, non tamen in conscientia tenetur ad obligationem contractus, bene tamen in foro externo, quit. Quid si quis, v. g. Titius, sub juramento promittit futurum matrimonium cum Berta, sinè animo se obligandi? Dico Titium peccare gravissimè, non tamen tenetur in foro conscientiæ ad obligationem contractus. Ratio est, quia Deus, utpote scrutator cordis, noscit optime, non fuisse intentionem jurantis ad se obligandum, & censetur suscipere solum juramentum, prout ex corde procedit, non prout ex ore, cum præter vocem nihil importet. Ita ex Cap. Humana aures. 2. quest. 2. Sanchez in summ. cap. 10. num. 8. Filliucius tract. 25. cap. 6. quest. 2. n. 144. In foro externo contrarium tenendum est, quia pro tali foro verba ligant homines, quousque contrarium non probatur, quod fieri ne foro externo, quit.

28. Si quis juraret, cum animo se obligandi ad matrimonium

In casu tamen, quo Titius per juramentum habeat animum se obligandi ad matrimonium cum Berta contrahendum, non verò adimplendi, tenetur vi juramenti sub perjurio ipsam ducere. Ratio est: quia tota vis standi promissioni, consistit in intentione se obligandi,

cum hæc se habeat veluti anima in contractibus humanis, quoad forum internum, & est antecedenter ad intentionem adimplentionis: ergo animus non adimplendi, non tollit obligationem standi promisso juramento firmato, ad matrimonium cum Berta contrahendum. Sic etiam adhæret Sanchez de Matrim. lib. 3. cap. 10. n. 5. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 8. n. 4.

Quid si quis, v. g. Titius, contraheret sponsalia cum Berta, & postea insciâ illâ contraheret alia sponsalia cum Lucretia Virgine, quæ & juramentò, & copulâ carnali firmaret? videtur Titius esse obligatus tenere verbum Lucretiæ, tam vi juramenti, quàm vi deflorationis. Ratio est: quia illam deferendo, maximam injuriam ei faceret, ac committeret perjurium, ergo &c.

Hoc non obstante, Dico: teneri Titium Berta verbum servare. Ratio est: quia sponsalia cum Berta contracta, non solvuntur per violationem Lucretiæ, nec per sponsalia cum illa contracta, & juramentò firmata, eò quòd: *qui prior est vit, utrum tempore, potior est jure:* ita regul. jur. sicque in hoc casu jûs Berta non amisit per maliciam Titii, nec debeat deferre sponsalia Lucretiæ tenent, quia Titius non fuit amplius sui juris, sed Berta, cui promiserat suum corpus de futuro matrimonio; ergo &c.

Tum, quia non tenetur Titius Lucretiæ verbum servare, ratione juramenti: eò quòd juramentum non debeat esse vinculum iniquitatis, cum præjudicio alterius in re illicita, uti hic contingit; ergo &c. Tum, quia neque tenetur ratione deflorationis Lucretiæ, quia illi aliâ viâ damnum compensare poterit bonis temporalibus, v. g. dotando ipsam &c. Hujus opinionis est etiam Sanchez de Matrim. tom. 1. libr. 1. disp. 49. num. 5. Henricus lib. 11. de Matrim. cap. 56. Hurtadus disput. 2. diff. 8. num. 30. Contra Castropalosa disp. 1. de Sponsal. punct. 22. num. 6. Dianam part. 3. tract. 4. resol. 210. Pontium lib. 12. cap. 14. num. 4. & alios nonnullos. Ut autem in hoc casu Scandalum vitetur, suadeo rogare primam sponsam, ut cederet juri suo: si illa consenserit, tunc ducere poterit defloratam quò contractu tota infamia unius, & alterius reparabitur.

Ad sponsalia contrahenda non sufficit promissio purè interna: sed requiritur necessariò, ut aliquò signò externò sufficienter sit manifestata. Ratio est: quia sponsalia non contrahuntur more angelicò solum actibus internis, sed more humanò, quatenus ex natura sua exigunt cognitionem extrinsecam consensûs amborum contrahentium, tanquam formam totius operis; quomodo ergo possibile est, cognoscere consensum contrahentium, si esset pure internus; nam homo, & Ecclesia, non judicat de pure internis, siquidem illa ut talia cognoscere non potest: ergo necessariò requiritur consensus aliquò signò externò expressus, prout sentit Reiffenstuel tract. 14. de Sacrament. dist. 14. qu. 3. de Sponsal. num. 20. Hinc est, quòd si alter contrahentium taceat, tenetur saltem signis exprimere suum consensum, repromissionem, ut si fœmina pro reciproca promissione sponso sponte

sponte manum porrigat, jam esset sufficiens signum repromissionis, & acceptationis fidei ad invicem sibi datae. *Amandus Herman. in 4. sent. tr. 9. disp. 1. qu. 3. n. 1.*

31. In casu tamen, quo sponsus post expressa

Quæ signa verba de futuro matrimonio, apprehendat matrem, cui matrimonium promittit, & ciunt ad prebendum consensum spon-

num fœminæ, cui matrimonium promittit, & illa tacens manum retrahit: vel illam osculatur cum aliqua violentia: hæc & similia signa non sunt sufficientia ad valorem sponsalium, teste *Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 22. num. 6.* At si fœmina non retrahit manum à sponso in hac circumstantia apprehensam: vel dum ipsam osculatur, acceptat læto animo osculum: vel si reciprocè ipsum osculatur, aut aliquo alio nutu consensum indicet; hæc, & similia signa juxta opinionem probabilem sufficienter exprimunt consensum in sponsalia de futuro matrimonio: & à fortiori, si consuetudo loci sit, ut in similibus contractibus porrigantur manus: sic notat *Glossa cap. 1. de sponsa duorum, verbo non restringit manum. Pontius lib. 2. cap. 11. num. 8.* Eodem modo si sponsi solum scriptis sibi invicem consensum, & repromissionem exprimerent, jam sunt signa sufficientia ad legitimè contrahendum contractum humanum, quia satis clarè manifestant consensum internum.

32. Promissio mixta, id est, quando quis pro-

Promissio mixta mittit verbis, vel signis externis futurum matrimonium simul cum vera intentione adimplendi, vel quando habet intentionem se obligandi, non verò adimplendi, semper obligat in conscientia: imò etiam in foro externo tenetur sub mortale servare promissum. *Dixi in conscientia*, cui obligationi correspondet intentio se obligandi. *Dixi in foro externo*, cui correspondent verba, vel signa externa, quæ subsunt judicio Ecclesiæ: Ratio est; quia omnis obligatio promissionis verè transit in jus promissarii; ergo promittens futurum matrimonium cum intentione adimplendi, vel se obligandi, tenetur illam exequi; aliàs læderet jus promissarii in re gravi; sicque mortaliter peccaret, prout annuit *Sanchez de matrim. disp. 9. num. 2.* penes *Sporer part. 4. de Sacrament. cap. 1. sect. 2. de sponsal. num. 156.* *Sylvius in supplement. quest. 43. art. 1. Rodriguez de matrim. capite 244. num. 1.*

33. Sed quid dices, si promissum nondum est

Si promissio acceptata, ut si v. g. Titius promittat sponsalia Bertæ de futuro matrimonio, & Berta est acceptata, vel adhuc in deliberatione acceptandi, nec eam pro si promissio an hic, & nunc acceptavit? Tunc hujusmodi acceptatio nem sit retractata, licet postmodum à Berta acceptetur: Ratio primæ partis est: quia sponsalia, utpote contractus onerosus, non consistunt in simplici promissione, sed ex natura sua exigunt utriusque obligationem in ordine ad mutuam traditionem corporum de futuro: ergo &c. Ratio secundæ partis est: quia dum Berta acceptavit, non fuit amplius promissio

Titij, utpote prius revocata: ergo non inducit obligationem ultrò citròque &c.

Quæritur: an filius possit contrahere sponsalia valida sine scitu parentum? Respondeo affirmative: Ratio est, quia quoad hunc contractum filij sunt sui juris: ergo &c. Tamen talis præsumptio filij est graviter peccaminosa contra reverentiam Parentum, eò quòd in re tanti momenti defecerit ab obligatione petendi eorum consilium.

In casu tamen, quo parentes vellent omnino, ut filij maneant in cælibatu cum aliquo incontinentiæ periculo, tunc non peccant sine consilio illorum contrahendo matrimonium. Ratio est; quia fugere periculum peccati est de jure Divino, quod magis obligat, quàm obligatio consulendi parentes; *Rodriguez tom. 1. summ. c. 230. conclus. 6.* Hic tamen advertendum est, quòd si filius, vel filia vellet inire matrimonium cum sponso notabiliter disparis conditionis, unde timeatur familiæ dedecus, vel discordiæ &c. Tunc implorandus est etiam Judex si aliter non posset fieri, ad solvendum talia sponsalia. Ratio est: quia ubicunque ex aliquo actu timetur aliquod damnum, sive spirituale, sive temporale, est ab ipso desistendum: ergo cum ex hujusmodi matrimonio inter notabiliter impares contrahendo timeantur talia jurgia infamia &c. Igitur &c. ita *Gutierrez de matrim. cap. 97. Navarrus cap. 16. num. 18.* penes *Bassam num. 8.*

Ad valida contrahendum sponsalia requiruntur insuper deliberata, & voluntaria promissio, & quidem talis, qualis ad mortale peccatum, quanquam aliquando intuitu alicujus circumstantiæ longius examen petatur, ad vitandam aliquam difficultatem, quæ in tali contractu latere potest: Ratio est; quia matrimonium, cum sit contractus perpetuus includens onus grave, non debet in eo præcipitari, sed reflexè debita cum ratione fieri ad præcavendum damna, quæ oriri possent, si subreptitiè contractus iniretur *Bonacina de matrim. questione 1. punct. 1. num. 5.* *Reginaldus lib. 31. num. 246.* Quòd promissio debeat esse voluntaria etiam patet, quia voluntarium est de ratione intrinseca promissionis, siquidem nemo se intendit obligare cum privatione liberi consensûs: ergo deficiente ipso non tenent sponsalia: *Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 8. Lassius lib. 2. cap. 18. dub. 1.* & alij nonnulli cum *Herman cit. quest. 4. num. 1.*

Quæritur; an si quis dubitet, utrùm promiserit sponsalia, teneatur ad promissionem? *Qui dubitat* Respondeo negativè. Ratio est: quia voluntas quæ est regula determinationis non debet spoliari suo jure libertatis, nisi liquidò constet se promissionem fecisse, prout colligitur ex illa.

Regul. 65. juris; melior est conditio possidentis: ergo cum libertas stet pro possessione censetur nullum esse obligatum ad dubiam promissionem sponsalium: etiamsi magis ad partem affirmativam, quàm negativam inclinaret: *Sanchez*

34. *Filius potest sine scitu parentum contrahere sponsalia, in hoc tamen peccat*

35. *Si filij sine consensu parentum ipsis contradicentibus contraherent sponsalia, eò quòd sentiant stimulum incontinentiæ, non peccant illa contrahendo.*

Si ex sponsalibus filiorum timeatur aliquod damnum spirituale, tum temporale tunc Parentes etià per judicem possunt curare re dissoluta sponsalia.

36. *Ad valida contrahendum sponsalia requiruntur de libertata, & voluntaria promissio.*

37. *Qui dubitat an promiserit sponsalia, non tenetur ad illa.*

chez de matrim. lib. 1. Suarez de relig. tom. 2. tr. 5. lib. 2. de juram. cap. 33. n. 3. Filliucius tract. 21. cap. 4. n. 165. &c.

38. Quod si constaret de promissione sponsalium facta, dubium tamen esset, an animo ficto, cisse sponsalia, vel vero voluerit se obligare: in hac circumstantia tenetur adimplere promissionem sponsalium. Ratio est, quia verba sunt signa intentionis; ergo cum non constet liquidò se caruisse animo adimplendi promissum, promissio stat pro possessione facta, quæ non debet sine vincente ratione à jure suo detrudi, legatur *Castropallanus part. 10. n. 4. Bonacina de contr. disp. 3. quest. 12. punct. 1. num. 5. Sanchez lib. 4. moral. cap. 1. num. 32. & alij nonnulli.*

39. Quæritur, an sponsalia clandestina sint valida? Respondeo affirmativè. Ratio est; quia nulla lex irrita illa declarat, & textus *Concil. Trident. sess. 24. de reformat. matrimonij cap. 1. irritans invalidum matrimonium clam contractum, non se extendit ad sponsalia: tamen si quis, v. g. Titius, & Berta nemine præsentis sibi promississent futurum matrimonium, & unus illorum resilire vellet, nec posset pars constans ipsi per testes probare, tunc posset per juramentum ipsum compellere ad standum promisso; Ratio est; quia cum sponsalia sint purus contractus humanus, non Sacramentum, eo modo compelli ad standum promissis.*

possunt celebrari, quo alij contractus humani; ergo cum contractus humani validi censeantur, si clandestinè celebrentur, ita & sponsalia: *Filliucius tr. 10. part. 1. cap. 7. qu. 8. Ledesma de matrim. qu. 45. art. 5. dub. 4. Reiffenstuel tract. 14. de Sacrament. dist. 14. quest. 3. num. 30. & 31. Lopez part. 1. cap. 85. Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 12. nm. 2. Hurtadus de matrim. disp. 1. diff. 26. Henriq. de matrim. lib. 11. cap. 5.*

Quæritur, an valeant sponsalia contracta, etiam jurata, cum conditione illicita, & contra bonos mores, v. g. Si Titius diceret Bertæ: ego contraho tecum sponsalia de futuro matrimonio, si tu mihi repromiseris, te alijs prostituerâ ad nobis sustentationem lucrandam, vel procuraveris impedire generationem prolis, & similia? Respondeo talia sponsalia esse omnino invalida. Ratio est: quia respiciunt finem malum, quem vitare quivis obligatur; ergo &c. Tum, quia habetur ex *reg. jur. 58. in 6. non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum.* Tum, quia juramentum non debet esse vinculum iniquitatis. Tum, quia etiam Ethnici hanc veritatem agnoverunt, ut Cicero in Philipp. 8. *Scelerum promissio, ait, & ijs, quæ expectant perniciofa est, & ijs, qui promittunt, Sanchez lib. 1. disp. 15. & alij.*

CAPUT II.

De ætate requisita ad contrahenda sponsalia.

SUMMARIUM.

41. Ad contrahendum valida sponsalia, requiruntur usus rationis.
42. Ad validè contrahendum sponsalia sufficit septennium, si contrahentes polleant ratione.
43. Si contrahentes habeant usum rationis etiam ante septennium possunt validè contrahere.
44. Si urgeat causa, possunt parentes, vel tutores contrahere sponsalia inter infantes, nondum ad usum rationis pervenientes.
45. Possunt contrahi sponsalia inter consanguineos in gradu, quo dispensari solent.

41. Ad contrahendum valida sponsalia, requiruntur usus rationis.

Quæritur, quænam ætas requiratur ad celebranda sponsalia? Ante responsionem pro certo supponendum est, ad validè contrahendum sponsalia in facto esse, necessariò requiri usum rationis. Ratio est, quia ad validum contractum ineundum requiritur vera libertas contrahentis; sed vera libertas non potest esse sine usu rationis; ergo &c. major patet: quia contractus sponsalium est quid personale suum corpus promittendo alteri comparti de futuro, quod non possit fieri sine vera libertate, ergo &c. Minor per se est clara: quia vera libertas non potest haberi, nisi regatur à

ratione, quatenus pro utraque parte intellectus voluntati suas proponit rationes, quæ modò ad hanc, modo ad aliam se liberè determinare potest: nunc ad quæsitum.

Respondeo 1. juxta communem opinionem Doctorum ad validè contrahendum sponsalia sufficit septennium, si contrahentes perveniant ad usum rationis. Ratio est; quia cum usu rationis jam potest fieri contractus humanus; ergo & sponsalia. Tum, quia ita leges decernunt, ergo &c. *Paludanus in 4. dist. 27. quest. 1. ratione. art. 2.*

Respondeo 2. si sponsalia contrahantur ante septennium cum usu rationis, sunt omnino valida. Ratio est, quia ad verum contractum humanum requiritur necessariò usus rationis; sed sponsalia sunt contractus humani: ergo si ab impuberibus contrahantur ante septennium cum usu rationis, erunt vera sponsalia. Tum, quia jus commune ideò determinavit septennium pro contrahendis sponsalibus, quia supponit in tali ætate impuberes jam habere usum rationis, quem si non habeant, erunt incapaces ad contrahendum: ergo cum de essentia sponsalium sit usus rationis, sive post, sive ante septennium cum illo contracta, semper erunt valida, siquidem jus commune nullo tempore ipsa annu.

annullat, dummodo fiant taliter inter personas aliunde aptas. Tum, quia valet votum castitatis, vel Religionis, ante septennium cum usu rationis factum; ergo & sponsalia. Ita *S. Thom. qu. 43. in supplement. art. 2. ad 7. Zannerus de Sponsal. Herman. in 4. sent. tr. 9. disp. 1. qu. 4. n. 4. contra Paludanum, Panormitanum, & alios, qui requirunt septennium pro valore sponsalium.*

Dices: sicut Ecclesia annullat professionem solemnem, ante decimum sextum annum completum emissam, ita annullat sponsalia ante septennium inita; ergo &c. Respondeo, nego paritatem: nam ideo annullat talem professionem, quia ad huiusmodi statum requiritur completa, & perfecta ætas, qualis non esse censetur, ante decimum-seximum annum. In sponsalibus verò, contractis ante septennium, non requiritur perfecta ætas, sed solum usus rationis, & perfecta libertas: nam in sponsalibus, non ultimatur totaliter contractus, qui solum per matrimonium completur: in solemnī verò professione, actus totaliter perficitur; ergo &c. Tum, quia in leg. constat, annullari talem professionem, non sic sponsalia; ergo &c.

44. Si urgeat

Imò parentes, consanguinei, & tutores, pos-

sunt pro filiis, & pupillis contrahere sponsalia, causa, possunt si necessitas gravis urgeat, licet adhuc hi non Parentes, vel pervenerint ad usum rationis. Hic tamen notatores contrahendum est, quod filij rescientes talia sponsalia trahere sponsalia inter in- in usu rationis, debeant præbere eis expressum salia inter in- consensum, alias essent invalida, vel talia signa rer infantes, edere, quæ sufficienter indicant internum con- nondum ad sensum illorum. Ita colligitur ex cap. Si infantes. usum ratio- de Sponsatione impuberum. in 6. Coninch disput. ris perveni- 21. de Matrimon. dub. 3. Gutierrez de Matrim. entes. cap. 13. n. 11.

Hic nota: infantes per se non tenentur stare sponsalibus à Parentibus contractis, bene tamen per accidens.

Quæritur: An possint contrahi sponsalia 45. Possunt inter consanguineos, in gradu, quo dispensari so- contrahi lent? Respondeo affirmative. Ratio est: quia sponsalia in- valet venditio feudi, si Dominus feudi con- ter consan- cesserit, valet successio, institutio filij spurij, si guineos in Princeps eum legitimaverit; ergo valet & con- gradu, quo tractus sponsalium inter consanguineos, si Pon- dispensari so- tificex dispensaverit. Sic sentit etiam Amicus lent. tom. 9. disput. 20. sect. 2. num. 6. citans Pontium lib. 3. cap. 15. num. 5. Caramuel, & alij ab his citati nonnulli.

CAPUT III.

De Dissolutione Sponsaliorum.

SUMMARIUM.

46. Varii casus notantur, in quibus dissolvuntur sponsalia.
47. Solvuntur sponsalia, si uterque sponsus cedit juri suo, acquisito per contractum in alterum sponsum.
48. Si sponsalia juramento firmata fuissent, dissolvuntur per mutuum consensum.
49. Impuberum sponsalia non possunt ante pubertatem mutuo consensu dissolvi, bene tamen postea, illico ac unus illorum pervenerit ad pubertatem.
50. Sponsalia impuberum si jurata fuissent, non possunt dissolvi in pubertate: ita probabilius.
51. Dissolvuntur sponsalia, quando non observantur conditiones in contractu posite.
52. An sponsalia sint valida, si dolus det causam contractui, notatur.
- Casus notabilis.
53. Notatur pulchra reflexio, circa dolum contractus sponsalium.
54. Sevities notabilis in altero sponsu, postmodum cognita, est causa sufficiens solvendi sponsalia. Cause sufficientes ad divortium, sunt etiam sufficientes ad solvendum sponsalia.
55. Si supervenit affinitas, sponsalia etiam juramento firmata, solvuntur.

56. Fornicatio est justa causa dissolvendi sponsalia.
57. Etiam si sponsalia juramento firmata fuissent, solvuntur per subsequentem fornicationem.
58. Si quis contrahit sponsalia cum una, putata virgine, quam reperit esse corruptam, potest resilire à tali contractu.
59. Casus notabilis unus, qui cum duabus sororibus contraxit sponsalia.
60. Si quis contrahit sponsalia cum una, & postea hanc relicta contrahit iterum sponsalia cum sorore ejus, quam etiam carnaliter cognoscit, licet prima soror voluntarie cedit juri suo sponsalium, adhuc cum secunda nequit inire sine dispensatione, juxta me.
61. Si gravis superveniat infirmitas uni ex sponsis post contracta sponsalia, vel si orso sint graves inimicitie, vel aliqua notabilis deformitas, &c. possunt dissolvi sponsalia.
62. Si post contracta sponsalia, unus sponsorum inventus est ab alio sponse, nimis turpiter cum alia persona conversari, osculari, tangi, potest solvere sponsalia; si verò sit levis materia hujusmodi actuum juxta morem patrie, non est sufficiens.

Causa solvendi sponsalia.

63. Si quis haberet causam solvendi sponsalia; hoc non obstante postmodum sponsam carnaliter amplexatur, affectu sponsalium cum inten-

zione futuri matrimonii, non poterit amplius recedere à sponsalibus.

64. Si haberet causam solvendi sponsalia, & postmodum cognosceret sponsam, solum intentione explendi libidinem, potest adhuc defacto recedere à sponsalibus.

65. Si determinetur dies contrahendi sponsalia, & altera pars comparet, vel si post sponsalia contracta etiam jurata altera pars vagatur, & tempore à iudice præfixo non comparet, in utroque casu pars constans potest solvere sponsalia.

66. Qualiter solvuntur sponsalia, dum alter sponsus abijt in Regionem longinquam, notatur.

67. An sponsalia dissolvantur per subsequens matrimonium, cum alia persona contractum, duplex opinio exponitur.

Casus celebris declaratur.

68. Sponsalia contracta per subsequens matrimonium, cum alia persona contractum, non extinguuntur, sed sepius duntaxat, ita sentio.

69. Si duo contraxissent sponsalia, & postea ambo sine dissolutione sponsalium cum alijs matrimonium iniissent, tunc in casu, quo illi conjuges morerentur, non esset amplius obligatio reciproca, ut secum contrahant matrimonium.

70. Solvitur obiectio.

71. An quis teneatur manifestare impedimentum occultum, nè sponsi matrimonium ineant, duplex casus proponitur.

46. Varii casus notantur, in quibus dissolvuntur sponsalia.

Varios casus Auctores assignant, vi quorum dissolvi possunt sponsalia; & quidem Primò solvuntur sponsalia ex natura rei, & per se, si non sint iusta, vel si non observentur

conditiones in contractu positæ, vel si intercedat error circa substantiam, vel si dolò, & metu facta sint, vel si inveniatur aliqua inhabilitas, vel si superveniat affinitas, vel matrimonium, vel votum Religionis, vel iter in longinquam regionem, vi cuius matrimonium contrahere non possunt, vel si notabiliter ab uno horum mutetur status, vel si accedat gravis infirmitas, vel alterius sponsi fornicatio, vel si uterque in dissolutionem consentiat: omnia denique his versibus exprimuntur:

Crimen, dissensus, fuga, tempus, & Ordo secundo,

Morbus, & affinis, vox publica, cumque reclamant.

47. Solvuntur sponsalia si uterque sponsus cedit juri suo, acquisito per contractum in alterum sponsum.

Primò solvuntur sponsalia, si uterque sponsus cedit juri suo, quod habuit in alterum, vi contractus sponsalium acquisitum. Ratio est: quia ad contrahendum sponsalia, sufficit consensus utriusque, ergo etiam ad illa dissolvendum, quia omnis res per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur. Ita Reg. Jur. 1. Tum, quia per cessionem juris eliditur omnis promissio; ergo & sponsalia. Est S. Thoma in 4. dist. 27. qu. 2. art. 7. ad 5. Paludani qu. 1. art. 3. Concl. 2. Gabriel. qu. 2. art. 2. Concl. 4. Henriquez de Matrim. lib. 11. cap. 14. n. 6.

48. Si sponsa-

Præcedens casus procedit, etiam si sponsa-

lia juramento firmata fuissent, per mutuum lia juramentum consensus solvuntur. Ita colligitur ex cap. 1. de firmata de Sponsal. Tum, quia promittens, qui vi juramenti obligatur tenere verbum promissario, solvuntur dum promissarius cedit juri suo, remittendo obligationem, quam habuit erga eum promittens, per mutuum consensus. jam cessat vinculum sponsalium, quia si nullus est promissarius, cui debet promittens, nulla est obligatio promissionis; sed dum promissarius cedit juri suo, quod habuit in promittentem, nullus remanebit promissarius; ergo promittens nulli obligatur; nam cessat in tali casu omnis ratio promissionis, quæ necessario respicit, & promittentem, & promissarium: ergo cum nullus sit promissarius, neque erit promissio, neque promittens, quia debitum semper respicit creditorem; ergo cum hic nullus sit creditor, consequenter neque erit debitor. Ita etiam colligitur ex cap. Præterea. de Sponsal. juxta Glossam. Reiffenstuel tr. 14. de Sponsal. dist. 14. qu. 3. num. 33. Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 52. n. 8. Hic tamen adverte, cessionem juris ex parte promissarii, debere esse liberam, non coactam, à metu injusto procedentem: secus nulla esset solutio promissionis.

Remanet difficultas de Sponsalibus impuberum, an possint ante pubertatem mutuò consensu solvere sponsalia? Respondeo negativè. Ita patet ex Jur. Can. cap. A nobis. de Sponsal. Impuber. Nam hæc dispositio ideo facta est cum impuberibus, ad tollendam occasionem sæpius solvendi, & iterum sæpius incundi hujusmodi contractum: siquidem ex qualibet musca in tali fragili ætate rumpitur amicitia, & ex qualibet benevolentia iterum revocatur: tamen hujusmodi sponsalia, illico ac unus illorum attingit statum pubertatis, si non expectatà alterà comparte potest resilire à sponsalibus, publicè reclamando intra spatium triduum, quod si solum intrinsecè reclamat, & non extrinsecè coram testibus, talia sponsalia censetur confirmare in foro externo, nec amplius erit liber ad reclamandum. Secus dicendum est in foro conscientie, quia jam fecit, quod coram Deo facere debuerat. Ita ex cap. De illis. de Sponsal. impub. Herman. cit. n. 4.

Difficultas adhuc procedit, an si sponsalia impuberum juramento firmata fuissent, posset unus illorum, statim ac pervenerit ad annum pubertatis, ab illis resilire sine consensu alterius. Pontius de Matrim. lib. 12. cap. 9. num. 7. affirmat cum alijs: quorum ratio est: quia juramentum sequitur naturam contractus; ergo cum juramentum concedant, cap. Ex litteris. 2. de Sponsal. posse impuberem illico ac pervenit ad pubertatem à sponsalibus resilire, illi non obstat juramentum quod factum fuisse videtur conditionatè. Mihi verò contraria opinio magis arridet. Ratio est: quia juramentum Deo factum, semper obligat, nec est amplius in nostra potestate ipsum solvere, quousque altera compars non consentiat, ac jus suum libere renuntiet. Ita quoque sentit Sanchez lib. de Matrim. disp. 51. num. 22. & alij nonnulli. Tum, quia hoc idem colligitur ex cap.

49. Impuberum sponsalia non possunt ante pubertatem mutuò consensu dissolvi, bene tamen postea, illico ac unus illorum pervenerit ad pubertatem.

cap. Litteris 2. Amandus Hermann. in 4. sent. tr.
9. disp. 1. qu. 6. n. 5.

§ 1. Dissol-

vuntur spon-
salia, quando
non obser-
vantur con-
ditiones in
contractu
posita.
Dissolvuntur etiam sponsalia, quando non observantur conditiones in contractu positæ, ut v. g. si Titius vellet ducere Bertam sub conditione, si illa famam per suspectam fornicationem recuperaverit, de qua accusata est, vel quid simile: tunc si Berta hanc non recuperat, Titius liberè potest recedere à sponsalibus. Ratio est: quia hujusmodi sponsalia sub conditione celebrata, semper suspensa manent, quousque illa non purificetur: ergo Titius non ligatur, quousque conditio non adimpletur. Ita etiam Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 67. n. 3. Bonac. qu. 1. de Matrim. punct. 10. n. 4. & alij passim.

§ 2. An spon-

salia sint va-
lida, si dolus
det causam
contractui,
notatur.
Si dolus dat causam contractui, ipsò factò sponsalia sunt nulla. Casus est in promptu, videlicet: Philo Belga vir nobilis, nuper in quodam solemnì congressu reperit Filandram herulam nobilem; cujus oculis summo opere placuit, cum ipsa desiderans matrimonium contrahere, si pinguem hæreditatem habuerit. Hoc intelligens Filandra, quæ amore Philonis ardebat, illico subornavit quendam amicum, qui diceret Philoni, Filandram possidere prædium magni pretij: hoc intelligens Philo, contraxit sponsalia cum Filandra; factò hoc, perquisivit postmodum, quanti valoris esset prædium sponsæ suæ, & reperit id non esse suum, sed consanguinei sui, qui solum usufructuariam ad tempus constituerit. Modò scire vellet, an posset tutà conscientia à sponsalibus resilere? videtur quòd non, quia Philo contrahens sponsalia cum Filandra, nullò modò erravit circa personam, nec intercessit dolus; & actus promissionis, quem fecerat, non cedit supra prædium supposititium, sed solum supra Filandram; nam non dicitur, quòd cum prædio sponsalia contraxerit, cum illud esse non possit ipsius uxor, sed solum Filandra: ideoque tota vis promissionis, quam Philo expressit, cadit in personam Filandræ, cui soli fidem sponndit, non prædio, quod est solum accidens; ideoque non est amplius liber, & sui juris, ad resiliendum à sponsalibus; ergo &c. Hoc non obstante,

§ 3. Notatur

pulchra reflexio, circa do-
lum contra-
ctus sponsa-
lium.
In præcedenti casu duo considerata sunt: primò accidentia subjecti, de quo instituitur contractus, & accidentia ipsius contractus; sæpe enim id, quod est subjecti accidens, ingreditur substantiam contractus, v. g. accidens est v. g. Petro, quòd sciat scribere, & legere; accidens est panno, quòd sit albus, vel niger; accidens est Titio, quòd sit Eunuchus: & tamen si vis contrahere cum Petro, ut doceat filios tuos scribere, & legere, est de essentia ut sciat scribere: ut emas pannum pro funere, est de essentia, ut sit niger, non albus; ut Titius contrahat matrimonium, est de essentia ut sit integer, & non Eunuchus: ergo quod est per accidens subjectis, ingreditur substantiam contractus. Nam si Petrus non scivisset scribere, & legere, contractus cum ipso factus ad do-

cendum filios scribere, & legere, ipsò factò fuisset nullus: eodem modò si pannus non fuisset niger, sed albus, & ejusdem bonitatis, quam emptor desiderabat pro funere, contractus non tenuisset: & licet Titius contraxisset matrimonium, ut Eunuchus, ipsò jure invalidum fuisset: ita à pari, Philo contraxit sponsalia cum Filandra, ut dotata prædiò, non cum Filandra sine ipso: voluntas enim Philonis fuit conditio-nata, & non ferebatur supra personam Filandræ, ut Filandræ, sed supra personam Filandræ, ut divitis, & dominæ prædij: nam, si ipsa memoratò prædiò caruisset, Philo nunquam cum ipsa sponsalia contraxisset: ergo cum hic, & nunc illò careat, contractus talium sponsalium fuit nullus: siquidem dolus præsuppositi prædij fuit causa contractus. Ita cap. De illis. de Conditio-nibus apposis. At si Philo, præsciendò ab omni locupletatione Filandræ, adhuc cum illa contrahere voluisset, tunc contractus teneret. Hic casus tibi inserviet pro norma ad solvendum alias innumerabiles hujus tenoris difficultates. Lege Navarrum cap. 18. num. 7. Gutierrez cap. 33. num. 9. Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 65. num. 4. Ad hoc, ut præcedens casus etiam in foro fori absolvatur, requiritur ejus probatio, nimirum, quòd Philo non habuerit intentionem contrahendi cum Filandra, nisi cum divite.

Solvuntur præterea, sponsalia volente par-
te pacifica, si discooperiatur postmodum in al-
tero sponso notabilis sævities. Ratio est: quia altero sponso
habetur in jure, cap. Litteris. de Restit. spoliat. postmodum
in fine, quòd vi talis sævities possit fieri divor-
tium; ergo à fortiori, & sponsalium: quia causa suffi-
ciens solven-
commodum in societate sponsi tyranni; his ad-
di sponsalia.
de omnes defectus in tract. De Divortio posi-
tos. In cuitu quorum potest fieri divortium, entes ad di-
propter eosdem possunt destrui sponsalia, quos vortium, sunt
breviatis causà omitto. Henriquez de Matrimon. etiam suffi-
lib. 11. cap. 14. num. 6. Hurtado disp. 1. de Spon-
sal. difficul. 14. num. 50. Sanchez lib. 1. de Matri-
mon. disp. 56. vendum spō-
salia.

Insuper sponsalia, etiam juramentò firmata
solvuntur, si supervenit affinitas inter spon-
sos: ut si unus illorum intrà gradus prohibitos
carnaliter cognoscatur. v. g. si sponsus Bertæ
cognosceret sororem, vel matrem Bertæ, fieret
affinis Bertæ &c. (Quid requiratur ad con-
trahendam affinitatem, vide verbò Affinis, &
Impotentia.) Ratio est: quia sponsalia sunt
contracta in ordine ad licitè se carnaliter co-
gnoscendum de futuro: sed affines non pos-
sunt se carnaliter cognoscere; ergo neque ma-
trimonium contrahere. Ideoque cum finis sit
illicitus, media ad talem finem ordinata, qua-
lia sunt sponsalia, dissolvi debent. Tum, quia
cap. Veniens 1. & 2. cap. Ex litteris. De eo qui co-
gnovit consanguineam uxoris. habetur, posse
virum licitè dimittere uxorem; ergo, & sol-
vere sponsalia.

§6. Fornicatio, est iusta causa, dissolvendi sponsalia.

Ex mox dicto fundamento sequitur, si unus sponsorum fornicetur, posse sponsum innocentem dimittere reum, quamquam non fiat per illam copulam ipsius affinis. Tum, quia per huiusmodi contractum, sponsi sibi quodammodo spondet fidelitatem, de non contaminando corpore promissio, & tradendo sibi invicem integro in contractu matrimonij; ergo, cum fornicarius transgressus sit legem fidelitatis, innocens in poenam peccati poterit recedere à sponsalibus; nam frangenti fidem, fides frangatur eidem: ait Poëta. Tum, quia per fornicationem redditur contrahens notabiliter vilior, respectu fidelis; ergo &c. *Hermann, Sanchez, Koning, Tuscus &c.*

§7. Etiam si sponsalia iuramenti firmata fuissent solvuntur per subsequentem fornicationem.

Dixi superius, etiam si sponsalia iuramento firmata fuissent, solvuntur per subsequentem fornicationem; quia nullus censetur aliam intentionem jurare, nisi eò modo, quò contractus per se exigit; sed contractus sponsaliorum per se exigit, ne corpus promissum alteri tradatur cognoscendum; ergo si fornicetur, iam ledit intentionem iurantis; sicque iuramentum non amplius ligat. Tum, quia per fornicationem violatur integritas promissionis, quam impossibile est amplius recuperare: sicque sponsus reus fit deterius conditionis, consequenter iuramentum sponsi innocentis non cadit amplius supra idem formaliter objectum, quod prius: nam prius fuit objectum fidele, modò est infidele; ergo &c. Hoc idem sentit *Pontifex in Fur. Canon. cap. Quemadmodum. de Jurejurando*; ergo &c. Hic tamen advertendum est, si pars innocens vellet adhuc cum reo contrahere, tunc reus tenetur obedire. Legatur *Reiffenstuel tr. 14. dist. 14. qu. 3. n. 4.* qui idem sentit, quamquam non ita probat.

§8. Si quis contrahit sponsalia cum una putata Virgine, & reperit esse corruptam, potest resilire à tali contractu.

Sed quid dicendum est, si v. g. Berta, cum qua tanquam cum Virgine Titius contraxit sponsalia, & reperit, quòd ante corrupta fuerit, utrùm teneatur stare contractui? Respondet, probabiliter teneri ipsum stare. Ratio est: quia si intenderat contrahere cum Berta, ut cum Virgine, tunc virginitas ingreditur substantiam contractus; ergo cum Berta talis non sit, contractus irritus reputatur; nam injuria fieret Titio, Bertam pro Virgine ducere, cum deflorata sit; sicut injuria fieret mercatori, mercem pro bona, & perfecta emere, si corrupta, & perforata esset. Tum, quia contractus non tenet, ubi intercedit notabilis error circa substantiam ejus; sed per fornicationem sponsæ intercedit talis error, cum notabiliter fiat deterius; ergo &c. *Sanchez, Hermann.*

§9. Casus notabilis unus, qui cum duabus fororibus contraxit sponsalia.

Scire adhuc velles, an quis possit cum duabus fororibus valida contrahere sponsalia, & cum ultima matrimonium inire? Sit casus: Alphonsus contraxit sponsalia cum Ambrosia: postmodum ipsi complacuit Adriana soror Ambrosiæ, contraxit sponsalia & cum ista, quam absolute vult in uxorem ducere, & ut certior sit de connubijs Adrianæ, superaddit ipsi copulam, vi cujus factus est affinis Am-

brosiæ, quæ clam cognita defloratione sororis, nè scandalum, & infamia aliqua oriatur, sponte cum consensu Alphonsi dissolvit sponsalia, ut cum Adriana matrimonium ineat.

In mox expresso casu nota 1. Alphonsum non potuisse amplius cum Ambrosia matrimonium inire, nisi prius obtenta dispensatione de affinitate contracta cum ipsa; vi copulæ habitæ cum Adriana sorore: ideo mota est Ambrosia ad dissolvendum sponsalia cum promissione, ut ducat sororem. Nota 2. verum esse, quòd sponsalia utriusque consensu contrahentium dissolvantur. Nota 3. Ex sponsalibus validis oriri publicam honestatem, ita ut nullus sponsorum possit contrahere matrimonium cum consanguineis alterius sponsi in primo gradu, uti cum matre, sorore, filia, patre, fratre. Ita expresse constat ex *Concil. Trident. sess. 24. cap. 3. & ex cap. unico. de Sponsal. in 6.* Nunc inquiritur, an cesset prædictum impedimentum ex mutua dissolutione sponsalium inter Alphonsum, & Ambrosiam facta: & consequenter, an Alphonsus possit contrahere matrimonium cum Adriana sorore Ambrosiæ.

Circà prædictum dubium, duplex opinio à 60. Si quis Doctoribus ventilatur. Prima asserit, si sponsalia mutuo consensu sponsorum dissolvantur, probabile est, cessare impedimentum dirimens publicæ honestatis. Proinde sine omni dispensatione potest Alphonsus cum Adriana contrahere matrimonium. Ita *Cottonius in summa. sponsalium verb. Sponsal. n. 16.* & asserit, ita Cardinales declarasse cum *Farinaceo ad Conc. Trident. cap. 3. sess. 24. Rebellus part. 2. lib. 3. quest. 14. num. 3. Diana part. 1. tr. 4. res. 222.* Secunda opinio docet, per mutuum consensum sponsorum dissolvi quidem sponsalia, non verò impedimentum publicæ honestatis. Ratio est: quia si sicut sponsi non posuerunt impedimentum publicæ honestatis, sed Ecclesia, sic non potest ab ipsis solvi, sed à legislatore duntaxat, id est, ab Ecclesia. Sic quoque *Sanchez tom. 2. de Matrim. lib. 7. disp. 65. num. 21.* Et hæc opinio mihi videtur probabilissima; sicque Alphonsus, ut valide contrahat matrimonium cum Adriana, debet petere dispensationem pro impedimento publicæ honestatis.

Si gravis superveniat infirmitas uni ex sponsoribus post contracta sponsalia, vel si ortæ sint inter sponso graves inimicitie, vel aliqua notabilis deformitas, aut fœditas, tunc, licet iuramentò firmata fuissent sponsalia, dissolvuntur; v. g. si post contracta sponsalia, cum Nympha, & Menander orbaretur oculò, vel nasò, vel si orta sint contraheret lepram, epilepsiam, paralytim, graves intus morbum gallicum, vel si inveniretur in furto, citia, vel ali-
61. Si gravis superveniat infirmitas uni ex sponsis, vel si post contracta sponsalia, vel si orta sint contraheret lepram, epilepsiam, paralytim, graves intus morbum gallicum, vel si inveniretur in furto, citia, vel ali-
quæ notabilis deformitas, vel discoperita est aliqua mala vita, deformatas quia in his timetur malus exitus. Prout colligitur ex *cap. 2. & cap. Requirivit. de Sponsal.* Imò dissolvit sponsalia. Ita colligitur ex *jur. cap. Litteras. De conjugio*

conjugio leproforum, & cap. Quemadmodum de jurejurando. Ratio etiam est, quia intentio contrahentium fertur in contractum sponsalium (si pars innocens non fuit conscia de aliquo defectu antecederet ad contractum) ut cognitum sine defectu; ergo si supervenit defectus, vel pro præterito non fuit parti innocenti notus, censetur pars innocens, nec præbere, nec præbuisse consensum: nam nimis durum est, & ferme intollerabile, ut Nympha cohabitaret cum Menandro malis similibus infecto; huic opinioni concordat quoque Sanchez de matrim. disp. 57. num. 2. & sequent; Reiffenstuel tract. 14. de Sacrament. dist. 14. quest. 3. de sponsal. num. 41. Toletus lib. 7. cap. 21. num. 6. Sylvius in supplement. quest. 43. tract. 3. & alij communiter:

62. Contingit sæpe ut post sponsalia unus, vel Si post contra- alter sponsus cum extraneis personis nimis facta sponsalia miliariter in amore conversetur; scire modò unus sponforū velles, an unus sponforū alterum in similibus inventus est actibus reperiens, posset resilire à contractu ab alio sponso sponsalium? sit casus: Lucretia juncta in sponsa- nimis turpi- libus cum Livio, reperit Livium cum Ludmilla cum alia la conversari, amplexari, osculari, tangi &c. vi- persona con- detur Lucretiam habere sufficientem causam versari, oscu- à sponsalibus Livij resiliendi. Ratio est; quia lari, tangi, po- talis obscœna conversatio, quam Livius duxit test solvere cum Ludmilla, præbet valdè suspectum de sponsalia, si prævaricatione fidei, quam Livius dedit Lu- vero sit levis cretiae in sponsalibus, in ordine ad divisionem materia hu- carnis cum Ludmilla; ergo Lucretia à sponsa- jusmodi actu- libus resilire posset; huic opinioni do manum um juxta in casu quo Livius sæpius inventus fuisset oscu- morem pa- la, tactus, amplexus impudicos cum Ludmilla tria non est exercere, nam ex talibus actibus externis ar- sufficiens. guitur prava intentio animi de frangenda fide Causa solven- Lucretiae. A fortiori si Lucretia passa fuisset di sponsalia. ab alieno hujusmodi tactus, in quibus reperta fuisset à Livio, ille poterit recedere à Lucretia, quia nimis ignominiosum est fœminis hujus- modi actus pati, vi quorum diffamantur; ergo &c. ita etiam Layman part. 5. tract. 10. punct. 1. cap. 2. num. 11. Dicastillo disput. 1. de Matrim. num. 577. Castrapalaus tom. 1. disp. 1. punct. 25. num. 8. Trullench. lib. 7. cap. 2. dub. 9. num. 2. Sanchez lib. 1. disp. 57. num. 5. Diana part. 10. tract. 11. resol. 28. & alij; At si Livius non in- ventus fuisset exercere nimis impudicos actus cum Ludmilla, sed solum more Patriæ ipsam amplectendo, osculando, sine ulteriori atten- tatione ad actus obscœnos, Lucretia per hoc non posset à sponsalibus recedere. Ratio est, quia intuitu horum actuum non convincitur, ipsum intentasse ad frangendam fidem datam Lucretiae. Tum, quia nullum est dedecus Lucretiae, quod Livius alteram osculatus, & amplexus sit more Patriæ, & nec per hoc fit deterius conditionis; Perez de Matrim. disput. 9. sect. 16. num. 8. Reginaldus, Sanchez, & alij nonnulli.

63. Si quis ha- Sed quid dicendum est, si Livius post con- beret causam tracta sponsalia cum Lucretia cognosceret

causam sufficientem, vi cuius posset resilire à solvendi spon- sponsalibus Lucretiae, quam postmodum car- salia, hoc non naliter cognoscit, non respiciendo defectum obstante post- sponsa? Respondeo sub distinctione: si Livi- modum spon- us affectu sponsalium cum intentione futuri sam carnali- matrimonij Lucretiam cognovit, non potest ter amplexa- amplius recedere à contractu sponsalium. Ra- tur affectu- tio est, quia jam amisit jus libertatis per talem sponsalium congressum, ac omne jus resiliendi, intuitu cu- cum intentio- jus remittere censetur Lucretiae defectum, & ne futuri ma- per talem copulam confirmare prima sponsa- trimonij, non- lia: sicut si unus conjugum commiteat adul- poterit ampli- terium, alter innocens habet jus ad divortien- us recedere à- dum cum ipso. quod si postmodum se comple- sponsalibus.

xantur carnaliter, amittit tale jus: ergo &c. Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 66. num. 2. Filli- ncus tr. 11. part. 1. cap. 8. n. 298. Gutierrez cap. 34. num. 9. Reginaldus lib. 31. n. 267.

Dixi superius sub distinctione, nam si Li- 64. Si haberet- vius postquam discooperuisset defectum Lucre- tia, vi cuius potuisset resilire à sponsalibus, co- causam sol- gnosceret carnaliter ipsam, non affectu futuri vendi sponsa- matrimonij, sed solum affectu explendi libidi- lia, & postmo- nem, tunc probabiliter adhuc remaneret liber dum cogno- ad posse resilire à sponsalibus. Ratio est, quia sceret sponsa- per copulam carnalem sine alio adjuncto nec solum inten- confirmantur, nec ineuntur sponsalia, Hurtadus tione explen- di libidinem- contra Sanchez, & alios.

Si præfigitur dies tanquam terminus ad potest adhuc contrahenda sponsalia, & una pars, vel non defacto rece- vult comparere, vel si est præsens renuit con- dere à sponsa- trahere: altera pars remanet libera ad ineun- libus. da sponsalia cum quocunque, ita colligitur 65. ex cap. Sicut de sponsal. Imò solvuntur spon- Si determine- salia jam contracta, & jurata, si una pars voca- tur dies con- tur, nec redit tempore à iudice præfixo, nam trahendi spon- salia, & alte- non tenetur pars constans cum tanto sui incom- salia, & alte- modo diutius expectare. Ratio est, quia al- ra pars non- tera pars vaga censetur cedere juri suo, quod comparet, vel in partem constantem acquisiverat, & per se si post sponsa- frangere fidem, cum comparere renuat; ergo lia contracta- etiam jurata- &c.

Si alter sponsus abit sine licentia sui con- altera pars sponsi in regionem longinquam, nec speratur vagatur, & citò reditus, tunc si timeatur periculum incon- tempore à ju- tinentiæ, potest Judex dare facultatem cum dice præfixo alio contrahendi, nec in hoc casu incurritur ali- non comparet- quæ pena arrhaum, cum fiat dependenter à su- in utroque- periore: videatur Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 54. casu pars con- Imò si non est certa spes de reditu sponsi vagi, stans potest potest sponsus constans licitè contrahere cum solvere spon- alio, ita Cap. De illis, de spons. Ratio primi- salia.

66. est, quia sponsus clam discedens magnam in- 66. Qualiter sol- juriā facit constanti, abeundo tam procul sine notificatione sui discessus; consequenter cen- vuntur spon- setur renunciāse juri suo, quod habuit in par- salia dum al- tem constantem, eò quod debuerit, & potue- ter sponsus a- rit sive per se, sive per litteras, suam subtra- bit in regio- ctionem nunciare: Reiffenstuel citatus num. 45. nem longin- Hic tamen nota, si sponsus est propè, & potest quam, nota- per litteras admoneri, ut determinato tempo- tur.

re matrimonium ineat, tunc si non comparet, alter remanet liber. Jus verò civile, si est in eadem

eadem Provincia vagus, præscribit, ut per biennium expectetur, si sit in aliena, per triennium; Vide *Bassæum verb. sponsal. 3. num. 12.* & apud ipsum *Sanchez, Toletum, & alios.*

67. *An sponsalia dissolvantur per subsequens matrimonium cum alia persona contractum, duplex opinio exponitur.* Quæres, an sponsalia dissolvantur per subsequens matrimonium cum alia persona contractum? sit casus: Marius valida contraxit sponsalia cum Narcissa, postmodum in sciâ Narcissâ init matrimonium defacto cum Mauritiam, quæ paucis post annis moritur, remanente Mario viduo, & Narcissâ adhuc liberâ: Nunc investigatur, an Marius vi præteritorum sponsalium teneatur contrahere matrimonium cum Narcissa? Duplex circa hoc dubium opinio inter Doctores ventilatur.

Casus celebris declaratur.

Prima sententia docet, sponsalia, quæ ini erat Marius cum Narcissa, etiamsi fuissent jurata, per matrimonium, quod contraxit cum Mauritiam, ipso facto omnino extincta fuisse, ita ut pro nunc nulla absolutè extet obligatio contrahendi matrimonium cum Narcissa. Ratio est, quia res quæ uni promittitur, & alteri per contractum indissolubilem traditur, est impossibile, ut possit amplius, cui promissa fuerat, tradi, eò quod non sit amplius juris promittentis, sed accipientis; ergo solvitur omnis obligatio promittentis; quia quod suum non est; non potest dare: subsumo, sed per subsequens matrimonium Marius tradidit suum corpus per contractum indissolubilem Mauritiam, quod per sponsalia prius Narcissæ promiserat, ergo non est amplius in sua potestate tradendi ipsum Narcissæ, quia quod suum non est, dispensare nequit; ergo tunc quando id Mauritiam tradidit, soluta fuit omnis obligatio, quam habuit intuitu sponsalium cum Narcissa, consequenter defacto non tenetur ipsam ducere; ita *Reiffenstuel. de Sacrament. dist. 14. questio. 3. de sponsal. num. 37. & 38. Sanchez lib. 1. de Matrimon. disp. 48. Paludanus & alij, qui illam probant ex cap. Si inter de sponsal.* Hic tamen nota, quod omnia damna, quæ proveniunt ex violatione sponsalium primæ sponsæ, teneatur violator ipsi refarcire in conscientia.

68. *Sponsalia contracta inter Marium, & Narcissam non extincta per subsequens matrimonium cum alia persona contractum non extinguuntur, sed usque non adimpletur; ita communiter Theologi cum Lessio lib. 2. cap. 18. dub. 1. Bonacina de contract. disput. 3. qu. 12. punct. 1. num. 3. Reginaldo lib. 25. nu. 83. Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 8.* Secunda sententia docet, sponsalia contracta inter Marium, & Narcissam, est promissio generalis de re possibili, & honesta per contractum facta, & acceptata, ergo obligat in conscientia quousque non adimpletur: sicque Marius defacto tenetur ducere in uxorem Narcissam. Me explicio, imprimis adverte, quod omne promissum acce-

ptatum cadat in debitum, & debitum nunquam extinguatur, nisi per perpetuam incapacitatem, seu impotentiam promittentis, non verò per impotentiam temporaneam: unde si v. g. Titius mihi promittat equum; quam promissionem ego accepto, & postmodum eum donet v. g. Cajjo per hoc non liberabitur Titius à debito suo, si iterum recuperabit equum mihi promissum, sed debet mihi necessario ipsum donare ad hoc, ut satisfaciatur obligationi suæ: sic etiam si quis deberet mihi centum aureos, & incidit in impotentiam, in qua per aliquos annos perseverat, per hoc non sequitur, quod debitum centum aureorum sit extinctum, sed solum sopitum, quia dum venit ad frugem, seu potentiam solvendi, tenetur ipso solvere, uti docui *verb. Restitutio*: ergo cum Marius per sponsalia promiserit Narcissæ se daturum corpus suum, tenetur illud ei tradere, tamquam debitum, quotiescunque cessat ex parte illius incapacitas, & impotentia illud tradendi; sed per mortem Mauritiam cessat ex parte Marij omnis incapacitas, & impotentia, quia solvitur matrimonium, sicque Marius redditur liber, ergo defacto tenetur Narcissæ tradere corpus suum, ducendo ipsam in uxorem, aliàs peccaret contra justitiam, non solvendo proximo contractum debitum; Hanc opinionem sic à me expositam valde probabilem judico cum *Amico tom. 9. disp. 32. sect. 6. numer. 44.* Contraria etiam habet sua fundamenta, vi quorum à multis vocatur probabilis, ut à *Santh. lib. 1. de Matrimon. disput. 48.* citantur, *lege Pontium lib. 12. cap. 13. num. 4.* Hic tamen te advertere volo; quod si Marius esset nimis onustus liberis, vel deveniret senex, vel aliquem alium defectum haberet: qui notabiliter differret à conditione illa, in qua fuit, quando contraxit sponsalia cum Narcissa, tunc Narcissa non teneretur ipsum pro marito accipere, licet ille vellet. Ratio est; quia novus status Marij mutat intentionem Narcissæ, quæ contraxit sponsalia cum ipso, ut cum libero, tali, vel tali conditione ornato: ergo si deterioretur ejus conditio, Narcissa non obligatur ei nubere, quia mutatis circumstantijs, variatur, & contractus.

Sed quid dicendum est, si Narcissa post matrimonium Marij contractum cum Mauritiam, & ipsa nupsisset alteri v. g. Menandro, utrum in hoc casu, mortuo Menandro marito Narcissæ, & mortua Mauritiam obligetur Marius Narcissam adhuc in uxorem ducere? Videtur ipsum obligari, quia Marius vi priorum sponsalium adhuc remanet debitor: igitur cum alijs matrimonium contrahere, tenetur, ipsum ducere. Hoc non obstante, censeo in hoc casu Marium nullam habere obligationem Narcissam ducendi. Ratio est; quia Narcissa dum Menandro nupsit, totum jus, quod habebat in corpus Marij renunciare, & cedere videtur, sicque fregit fidem, quam tradiderat Mario, dividendo carum cum Menandro: ergo nulla adest amplius obligatio ipsam ducendi.

Dices monium.

70. *Solvitur
objectio.*

Dices: Marius teneretur Narcissam ducere, si illa libera mansisset; sed modò est libera: ergo & defacto ducere eam obligatur. Respon- deo, transeat Major; distingo Minorem: sed modò est libera solutò matrimoniò jam con- tractò, concedo Minorem: est libera, nunquam matrimoniò contractò, nego Minorem, & con- sequentiam. Et dico verum esse, si Narcissa libera mansisset, juxta probabiliorem opinio- nem, illam Marius accipere in uxorem obli- gatur: Narcissæ tamen liberum fuit, illi nubere, quia si noluisset Marium post mortem Mauritiæ in maritum accipere, potuisset, quia cum Ma- rius fregerit ipsi fidem, ducendo Mauritiæ, per- didit ex natura sua totum jus, quod habuit in corpus Narcissæ, cum duplicem nequeat habe- re uxorem. Narcissa verò, manendo in liberta- te, non amisit tale jus in corpus Marij: ergo &c. Ita à pari Narcissa, cum non servaverit fidem Mario, sed nupserit Menandro, perdidit ex se jus in corpus Titij; consequenter ex parte Ma- rij nulla datur obligatio, Narcissam viduam du- cendi in uxorem, quia frangenti fidem, fides frangatur eidem, ait Poëta.

71. *An quis
teneatur ma-
nifestare im-
pedimentum
occultum, ne
sponsi matri-
monium in-
cant. Duplex
casus propo-
nitur.*

Quæritur: an quis teneatur manifestare occultum impedimentum, ne sponsi matrimo- nium ineant? Sit casus: Romulus, & Romula jam pridem contraxerunt sponsalia, & nunc volunt inire matrimonium, jamque binà vice in Ecclesia denunciati, advertit Titius, quòd inter illos sit occultum impedimentum; hunc Respondetur à nonnullis, si Titius solus sciret, nullus alius, nec contrahentes, de tali impedi-

mento, nec timetur tale impedimentum ali- quando manifestari; non obligatur Titius ad manifestationem hujus impedimenti, sed bonà fide relinquat ipsos contrahere matrimonium, ad evitandum tot mala, ut jurgia, scandala &c. Nam licet hoc matrimonium non erit Sacra- mentum, per hoc tamen non fiet ei injuria, in- tuitu bonæ fidei contrahentium, qui existimant se esse legitimos conjuges, & filij illorum ubi- que pro honestis habebuntur. Ita Pontius de *Matrim. lib. 3. cap. 34. num. 5.* citatus à Burgha- ber. Hæc eadem fundamenta applicari possunt ad illam casum, nimirum, quòd si v. g. Titius sci- ret solus impedimentum dirimens inter Romu- lum, & Romulam, & jam omnia parata essent pro tractatione convivantium, tunc tacere pos- set impedimentum, ut illi bonà fide contrahant. Ego tamen existimo melius esse, ut Titius clam unum ex sponsis admoneat de impedimento, si nullum inde timeatur scandalum, aut infam- ia alterius consponsi; & si fieri possit sinè ali- quo damno, prius obtinere dispensationem, & postmodum contrahere: sin verò urgeat ali- qua infamia, aut notabile damnum, tunc spon- sus conscius impedimenti, simulare poterit con- trahere matrimonium, ut est contractus na- turalis, & sic cum altera comparte vivere tan- quam frater, & soror, quousque obtinue- rit dispensationem; quā obtentā poterit pro- curare consensum (eò modò, quò docui in tra- ctatu de Matrimonio,) à comparte ignorante impedimentum, & sic iterum contrahere matri- monium, ut est Sacramentum.

CAPUT IV.

De Dissolutione Sponsalium ex voto. SUMMARIUM.

72. An per ingressum Religionis solvantur sponsa- lia, notatur.
73. Aliqui docent, ipsò factò ingressu Religionis dissolvi sponsalia ex parte utriusque.
74. Per ingressum ad Religionem, docent alij non dissolvi sponsalia.
75. Per ingressum ad Religionem unius sponsi, non solvuntur sponsalia ex parte ingredientis, sed bene ex parte manentis in saeculo.
76. Si unus sponsorum ingrediatur Religionem alterò contradicente, per hoc nullam ledit justi- tiam.
77. Si sponsalia juramentò firmata fuissent, opi- nio prima censet, debere prius contrahere ma- trimonium, & postmodum ingredi Religionem, sinè consummatione.
78. Secunda opinio vult, sponsus non debet contra- here matrimonium, licet sponsalia jurata fuif- sent, ad hoc ut possit ingredi Religionem.
79. Si tamen timeretur aliquod grave damnum, tunc sponsus tenetur prius matrimonium con- trahere, & postea ingredi Religionem.
80. Si quis emitteret votum Religionis, & insciã

puellā, quam postea dolosè defloravit, talis pro- babilius tenetur eam ducere, quam servare votum Religionis; secus dicendum esset, si puella ante sui oppressionem scivisset de tali voto.

81. Votum simplex castitatis, subsequens contra- ctum sponsalium, dissolvit.
82. Prima sententia docet, votum simplex casti- tatis post sponsalia factum, dirimere sponsa- lia.
83. Secunda sententia mihi magis placet, quæ dicit: si quis post sponsalia contracta emitteret votum simplex castitatis, adhuc debere talem contrahere matrimonium cum sponsa, pro red- dendo, non verò petendo debito.
84. An votum suscipiendi Ordines Sacros, post sponsalia factum, dirimat illa, ita ut nequeat amplius cum sponsa matrimonium inire, duplex opinio notatur cum mea in sequenti- bus.
85. Si quis contraheret Sponsalia cum Virgine, quam defacto defloravit, & postea emitteret votum suscipiendi Sacros Ordines, tenetur post- ponere votū, & eam in uxorem ducere, pro red- dendo, non petendo debito.

86. Si quis post contracta Sponsalia initiaretur sacro Ordine, & postea à Papa dispensaretur pro matrimonio ineundo, videtur debere primam sponsam ducere, si libera extat.
87. Si adsit impedimentum occultum, cum quo peccatum est inire matrimonium, & solus unus testis verax id affirmat, jam dissolvuntur Sponsalia prius facta.
88. Allegans causam cum qua non est peccatum contrahere, non dissolvit Sponsalia.
89. Quando autoritas iudicis requiritur pro dissolvendis sponsalibus, notatur.
90. In causa dubia an sponsalia sint inita, recurrendum est ad iudicem.

72. An per ingressum Religionis dissolvantur Sponsalia, notatur.

QUæritur: an per Religionis ingressum dissolvantur Sponsalia de futuro matrimonio? In primis adverte, hic non procedere questionem de professione solemniam secuta, nam quod per illam sponsalia de futuro dissolvantur, indubitatum est apud omnes. Secundò, neque quæstio est in casu, quo Sponsus remanens in sæculo, daret facultatem alteri, ut liberè possit ingredi Religionem, quia in hac circumstantia, ante ingressum jam mutuò consensu solvuntur sponsalia. Quæstio ergo solum procedit, an si unus ingrederetur Religionem sine facultate alterius, dissolvantur ipsò factò sponsalia, tum ex parte sponsi remanentis in sæculo, tum ex parte ingredientis Religionem, nullà secutà solemnii professione?

73. Aliqui docent, ipsò factò ingressu Religionis, dissolvi sponsalia ex parte utriusque. Circa præcedentem questionem in triplicem sententiam abierunt Doctores. Prima asserit, ipsò factò ingressu Religionis dirimi Sponsalia ex parte utriusque, si talis revera ingreditur animò faciendi professionem, secus non. Ratio primi est: quia remanens in sæculo, illico potest alteri nubere: ergo poterit etiam Novitius egrediens Religionem cum alio matrimonium inire. Tum, quia per talem ingressum notabiliter fit mutatio status, nam ignominiosum est parti remanenti in sæculo, si postea Novitius egressus, cum ipso matrimonio iniret. Sic Bonacina de Sponsal. quest. 1. punct. 5. num. 3. Sanchez lib. 1. de Matrimon. disp. 42. n. 5. quos citat Reiffenstuel tr. 14. de Sacrament. dist. 14. quest. de Sponsal. num. 35. Lopez part. 2. cap. 34. Navarrus penes Bartholomeum à S. Fausto lib. 5. quest. 142. Nota, me dixisse superius secus non, id est, si talis fraudulenter ingrederetur Religionem, cum animo solvendi Sponsalia, & citò egreditur, per hoc non solvuntur: quia fraus nulli patrocinari debet.

74. Per ingressum ad Religionem, docent alij non dissolvi sponsalia. Secunda opinio docet, in præcedenti casu ex parte nullius solvi sponsalia; hanc tuetur S. Thomas in 4. distinct. 27. quest. 2. art. 3. ad 1. Covarruvias in 4. decret. part. 1. cap. 5. num. 11. Paludanus quest. 1. art. 3. Concl. 5. & alij non nulli.

Per ingressum Tertia sententia est media, & vult, per in-

gressum unius sponsi ad Religionem, dissolvi solum ad Religionem unius Sponsalia ex parte sponsi manentis in sæculo duntaxat, non verò ex parte intrantis Religionem, & sine professione exeuntis. Hæc opinio mihi magis arridet, quam defendit etiam Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 14. num. 3. Rodri- quez part. 1. cap. 245. n. 1. Engel. tit. de Sponsal. bene ex parte sect. 3. num. 7. Amicus tom. 9. disp. 32. sect. 3. manentis in n. 18. Rebellus quest. 8. de Sponsal. sect. 6. Hurtado de Matrimon. disp. 2. Ratio est efficax: quia sponsus ingrediens Religionem, non aufert jus per suum factum alterius sponsi, manentis in sæculo, quod acquisivit in corpus ejus de futuro per legitimum contractum, nisi factà professione; sicut debitum non extinguitur, si debitor per aliquod tempus sit impotens ad solvendum: nam dum redit ad frugem, seu potentiam solvendi, tenetur creditori solvere; ergo à pari, si v. g. Tiburtius contraxisset legitima sponsalia cum Tiburtina, & ingressò Tiburtiò Religionem, si non proficetur, sed egreditur, tenetur matrimonium inire cum Tiburtina, si illa voluerit: nam jus, quod ipsa per sponsalia in corpus Tiburtij acquisivit, per egressum ex Religione reviviscit. Dixi superius, quod ex parte solius sponsi manentis in sæculo, solvantur sponsalia, quod verum est; quia pars ingrediens Religionem, censetur renuntiasse, & cessisse juri suo, quod habuit in personam illam, cum qua contraxerat Sponsalia, cui modò fregit fidem per ingressum Religionis: sicque talis sponsus est liber cum altero contrahere, si voluerit.

Quæritur: an iustitiam lædat, si unus post contractum sponsalium ingrediatur Religionem, alterò non consentiente? Respondeo negative. Ratio est: quia ingressus Religionis, excipitur ab obligatione contractus sponsalium, eò, quod notabiliter mutet ipsum statum de perfecto in perfectiorem; sicque contractus sponsalium semper fit conditionaliter, si non tunc eligatur melior status; ergo si is eligatur, alteri non facit injuriam.

Sed quid dicendum est, si sponsalia juramento firmata fuissent, possetne ante impletionem juramenti, unus sponsum ingredi Religionem? Circa hoc dubium bina sententia, se invicem excludens, à Doctoribus agitur: & quidem prima docet, debere prius matrimonium contrahere, & ante illius consummationem ingredi Religionem; Hujus fundamentum desumitur ex cav. Commissum. de Sponsal. ubi de hoc dubio consultus Pontifex, respondit: Tunc est ei, Religione juramenti servatà, si prius contrahat, & postea si elegerit, ad Religionem migrare. Ita testatur Navarrus cap. Non dicatur. 12. quest. 1. num. 3. Scotus in 4. distinct. 30. quest. 2. sect. 2. Vega lib. 1. cas. 389. Rebellus de Sponsal. qu. 8. sect. 6.

Secunda opinio docet, non solum posse jurata fuisset sponsum Religionem ingredi, sine prius contracto matrimonio; verum etiam si ipsum contrahit, & postea ingreditur, lethaliter peccare. Ratio

gionem.

Ratio est: quia nunquam licitum est, nec fingere, nec mentiri in receptione Sacramentorum sub mortali, propter magnam reverentiam, quam quis tenetur Sacramento, prout demonstravi in tractatu de Sacramentis in genere, exponendo Propositionem 29. ab Innocentio XI. damnatam: sed qui contraheret prius matrimonium, & postea ingrederetur Religionem, fingeret, & mentiretur; ergo non posset prius contrahere matrimonium. Major per se patet. Minor probatur: quia fingere, & mentiri, est aliter rem repræsentare, quam in se est: repræsentaret enim se tradere corpus alteri consponso ad perpetuum suum usum, siquidem per matrimonium datur jus ad perpetuam cohabitationem, & tamen in hoc deficeret ingrediendo Religionem; ergo fingeret, & mentiretur; igitur peccaret. Tum, quia summam injuriam faceret parti in sæculo manenti, quatenus hæc deberet expectare, donec professionem faciat. Tum, quia dum Sponsalia contraxerat juramentò firmata, semper intelligitur, nisi perfectior status eligatur; ergo cum Religio sit status perfectior, non fit perjurus eam ingrediendo, sine prius contracto matrimonio, nam juramentum semper sortitur naturam contractus, uti colligitur ex cap. *Quemadmodum, de Jurejurando*; ergo cum contractus fuerit conditionatus, juramentum non ligat ingressum Religionis. Tum, quia ad textum cap. *Commissum*, qui pro prima opinione militare videtur, respondetur, Pontificem ibi dixisse: *Tutius est ei, si prius contrahat*; quæ verba exprimunt Consilium tantum, non præceptum; ergo poterit securè ingredi Religionem. Sic sentit quoque Sotus in 4. dist. 27. quest. 2. art. 5. Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 13. num. 3. Lopez, & alij nonnulli.

79. Si tamen Præcedentem sententiam limito, si ex tali timeretur a- ingressu Religionis aliquod notabile damnum, liquod grave sive in honore, sive in bonis temporalibus sedamnu, tunc queretur, tunc prius teneretur matrimonium sponsum tene- contrahere, & sine consummatione postmo- tur prius ma- dum ingredi Religionem: v. g. si prius spon- trimonium sam cognoverit, vel ex ipsa habuerit prolem, contrahere, in hoc casu teneretur prius ipsam desponsare ad & postea in- honorem ei resarciendum, & prolem legiti- gri Religionem- mandum. Lege Gabrielem dist. 27. quest. 2. art. 2. Ludovicum Lopez 2. part. cap. 38. sect. 2. Suarium de Relig. tom. 2. lib. 2. de Jurament. cap. 13. Bartholomeum à S. Fausto de Stat. Religion. lib. 5. qu. 244.

80. Si quis e- Quæritur: an si quis, v. g. Titius, votum mitteret vo- Religionis emitteret insciã Antoniã Virgine, tum Religio- quam postmodum fraudulenter oppressit, te- nis, & insciã neatur ipsa relictã, servare votum, ingredi- puellã, quam endo Religionem: vel potius eam in uxorem postea dolosè ducere? Aliqui, ut Navarrus lib. 4. de Con- defloravit, sens. sponsal. conscient. 21. putant debere ingre- tuc talis pro- di Religionem, non obstante defloratione An- babilius tene- toniæ. Sed contra, dico Titium debere Anto- tur eam du- niam ducere, postpositò pro tunc votò Reli- cere, quam gionis. Ratio est: quia quando concurrunt duo

præcepta obligantia, & ambo impossibile est ad- servare vo- implere, tunc illud debet servari, quod magis tum religio- obligat; sed magis obligat ducere Antoniã in nis; secus di- uxorem, quàm votum Religionis servare; ergo cendum esset, &c. Major per se est clara: Minor probatur: præ- si puella ante ceptum, quod obligat ex justitia, magis urget, sui oppressio- quàm quod obligat ex charitate; sed Titius nem scivisset teneretur ducere Antoniã ex justitia, id est, te- de tali voto. netur ipsi restituere honorem per defloratio- nem læsum, quem nullatenus reponere potest, quàm ducendo ipsam in uxorem: & votum Religionis non taliter astringit, ut mox pate- bit; quia si v. g. Filius non posset succurrere genitoribus, in Religione constitutus, teneretur ipsam protrahere, & in sæculo manere, ut ipsis succurrat: ergo cum læsus honor Anto- niæ, semper clamat ad restitutionem, ipsam ducere Titius teneretur, & votum Religionis postponere: cum hac limitatione, ut si hodie, vel cras Antonia moreretur, pro tunc teneatur adimplere votum, & ingredi Religionem. Ad- verte, me dixisse superius, insciã Antoniã de vo- to: nam si ipsi notum fuisset tale votum, tunc signum dedisset, quòd non ex spe futuri matri- monij se ipsam Titio prostraverit, sed solum ex delectu fornicationis: in quo casu Titius non teneretur ipsam ducere, sed adimplere vo- tum, vel maxime, si liberã voluntate Antonia in talem complexum consensisset.

Quæritur: An votum simplex castitatis præcedens, contractum sponsalium dissolvat, 81. *Votum* & invalidum faciat. Respondeo affirmative, *simplex casti-* & etiam si talis contractus juramentò firmatus *tatis subse-* fuisset, dissolvitur. Ratio est: quia quod *quens con-* Deo dicatum est, non potest alteri promitti: *tractum spon-* sed per votum simplex castitatis dicata est con- *saliu, dissol-* tinentia, seu virginitas Deo: ergo omnis alia *vit.* promissio viola ionis castitatis, & continentia per sponsalia facta, irrita est: & quidem non so- lum ex parte viventis, verum etiam ex parte alterius partis: quia si vovens non potest pro- mittere, nec altera pars poterit acceptare. Ita communiter Doctores cum Herman tr. 9. disp. 1. qu. 6. n. 14. Amico, Soto &c.

Scire vis, an votum simplex castitatis post 82. *Prima* sponsalia emissum, dirimat sponsalia, v. g. si *sententia do-* Titius promittat futurum matrimonium Ber- *cer, votum* tæ, & postea rebus melius consideratis, emittat *simplex casti-* votum simplex continentia, utrùm in hoc ca- *tatis post spo-* su per tale votum sponsalia dirimantur, vel non *salia factum,* obstante votò, adhuc Bertam ducere teneatur? *dirimere* Circa hoc dubium duplex versatur opinio. *sponsalia.* Prima docet, per simplex votum castitatis, *Casu.* sponsalia subsequens, illa dirimi: sicque Ber- ta poterit unicuique pro licito nubere. Ratio hujus opinionis assignatur, quia sponsalia sem- per fiunt cum conditione, saltem tacita, nisi perfectior status eligatur; ergo, cum agere vi- tam castam in coelibatu sit perfectior status, quàm matrimonialis, proinde statum sponsa- lium licitum est in melius commutare: prout colligitur ex cap. *Pervenit, de Jurejurando*. Ita Sotus in 2. distinct. 27. quest. 2. art. 5. Henri- quez.

quez lib. 11. de Matrim. cap. 14. n. 4. S. Thomas in 4. dist. 38. qu. 1. art. 3. cap. 3. ad 1. Plura legantur penes Sanchez de Matrim. disp. 36. n. 7. ubi nonnullos pro hac sententia cit.

83. *Secunda* Secunda opinio, quæ mihi magis arridet, sententia mihi magis placet, debere Titium adhuc cum voto simplici castitatis ducere Bertam in uxorem, cum cet, quæ dicit, hac tamen distinctione, ut si hodie, vel cras Ber- si quis post ta moreretur: vel si antequam illam duceret sponsalia contra- ex alia iusta causa sponsalia dissolvantur, tunc tracta emit- suum votum castitatis servare teneatur. In- teret votum super advertere debet Titius, ne aliquando in simplex casti- matrimonio cum Berta constitutus, petat ab tatis, adhuc ipsa debitum, quia quantum ad talem petiti- debere talem nem ex parte sui votum servare tenetur, uti de- contrahere finire censetur cap. Veniens. in quo habetur: si matrimoni- sponsa post sponsalia contracta emiserit votum um cum spon- simplex castitatis, & sponsus interim ad alias su, pro red- nuptias transiverit, tunc si hæc sponsa ex post dendo, non facto voluerit cum alio matrimonium inire, di- vero petendo spensatur à tali voto cum impositione pœnitentia: igitur tale votum simplex castitatis, cen- setur esse validum: Titius verò securè poterit reddere debitum Bertæ, toties, quoties illa pe- tierit. Ego tamen in hoc casu suaderem, ut Titius petat dispensationem, ad posse etiam pe- tere debitum: sicque liberabitur ab omnibus angustijs, quæ in tali statu occurrere solent. Modò redeo ad probandam quæstionem, vi- delicet debere Titium cum voto castitatis post sponsalia emissio, adhuc ducere Bertam. Ra- tio est, quia credendum non est, quod Deus votum simplex castitatis suscipiat, tam quoad petendum, quam quoad reddendum debi- tum; sicut conjuges in actuali matrimonio constituti, licet horum unus emittat votum castitatis, talis patere non potest, reddere ta- men tenetur, quia alias esset in præjudicium alterius conjugis liberi, si reddere nequiret; er- go Titius, licet non possit petere debitum à Berta, tenetur nihilominus eam ducere ad red- dendum debitum: secus immediatè læderet iustitiam, quatenus per contractum sponsali- um promiserat ei tradere usum corporis sui, si illam sibi in matrimonium non copularet, quod vergeret in maximum præjudicium, & injuriam Bertæ. Confirmatur ex reiectione fundamenti oppositæ sententiæ superius allati, nam nullibi constat, quod in sponsalibus con- trahendis includatur tacite conditio, nisi sim- plex votum castitatis emittatur, tanquam sta- tûs perfectioris; ergo cum solum votum Re- ligionis in sponsalibus excipitur, dicendum est, Titium cum voto simplici castitatis debe- re Bertam ducere. Tum, quia teste Navar- ro cap. 22. num. 27. Vega libr. 6. summ. cas. 41. punct. 4. Lopez part. 2. cap. 38. & alij plu- res, dicunt, Ecclesiam cogere eum, qui vo- tum castitatis post sponsalia emisit, ut vel cum sponsa matrimonium ineat, vel religionem in- grediatur; ergo &c.

Quid tamen dicendum est, si in prædicto casu, antequam Titius cum Berta matrimoni- um contrahat, ipsa moreretur, utrum in hoc

eventu Titius teneatur Religionem ingredi, ad hoc, ut votum adimpleat? Respondeo negati- vè. Ratio est: quia Titius non vovit Religio- nem, sed simplex votum castitatis; ergo suffi- cit ipsi vivere in cælibatu: est contra Sylvestrum verb. Sponsal. qu. 7. & alios nonnullos.

Quæritur: An votum suscipiendi Ordines 84. An votum post sponsalia contracta factum, dirimat illa? suscipiendi Nota hic non procedere quæstionem de Prima Ordines Sa- tonsura, & de quatuor Ordinibus Minoribus, quos post spo- quorum nec votum, nec susceptio dissolvit sponsalia factum, sponsalia. Ratio est: quia in his non includi- dirimat illa, tur votum castitatis, uti passim Doctores affir- ita ut neque- mant. Quæstio igitur est, de Voto Ordinis sa- at amplius cri, cujus meminit Paludanus in 4. dist. 27. quæst. cum sponsa 1. art. 3. Concl. 5. volens cum alijs, per votum matrimoni- suscipiendi Ordines sacros, non dirimi sponsa- um inire, du- lia prius facta. Ratio horum est: quia cum ta- plex opinio le votum sit in præjudicium alterius sponsi, notatur cum quatenus lædit ipsius jus, quod acquisivit in mea in se- ejus corpus, per sponsalia contracta de futuro quæstionibus, matrimonio, non censetur acceptum à DEO; quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Ita etiam Majolus de Sponsal. lib. 1. de Irregular. cap. 34. num. 6.

Contraria opinio docet, dirimi, quam tue- tur Henriquez de Matrimon. lib. 11. cap. 14. n. 4. Amicus tom. 9. disp. 29. sect. 1. n. 33. Sotus lib. 7. qu. 1. art. 3. Vega in summ. cap. 41. punct. 4. Laymann, Corduba, Bonacina, & alij. Ratio horum est: quia per solemne votum castitatis dissolvuntur sponsalia: sed in Ordine sacro in- cluditur votum solemne castitatis, prout osten- di in tractatu de Ordine, & idem colligitur ex cap. un. de Voto. in 6. ergo &c.

Præcedentes duas opiniones se invicem excludentes, hoc modò ego compono: & im- primis, Dico: veram esse Paludani sententiam, votum suscipiendi Ordines sacros non dirime- re sponsalia, quousque actu non suscipiantur: si verò actualiter vovens, illis defacto initia- tur, tunc illico ac est consecratus, dirimuntur sponsalia, & in hoc sensu intelligenda est se- cunda opinio. Unde si vovens, antequam susciperet Ordines, mutare veller suum votum in sæculo manendo, tunc obtenta prius di- spensatione, teneretur matrimonium cum sua sponsa inire.

Quid si quis contractis sponsalibus cum 85. Si quis Virgine ipsam defloraret, postmodum emitte- contraheret ret votum suscipiendi sacros Ordines. In hoc sponsalia cõ casu concurrunt duo vincula: unum obliga- Virgine, quæ tio restituendi honorem sponsæ defloratæ: al- defacto de- terum, votum suscipiendi Ordines; horum floravit, & unum necessariò postponendum est, & cum postea emit- teret votum fortior sit obligatio, quæ intuetur iustitiam, quàm quæ Religionem: proinde dico, talem suscipiendi sponsum defloratorem Virginis, teneri ipsam sacros Ordines in uxorem ducere, postpositò votò. Ratio nos, tenetur est: quia magis urget reparatio virginitatis, postponere vo- quàm votum Ordinis sacri suscipiendi, hoc e- tum, & eam nim relaxari potest per dispensationem Papæ; in uxore du- illa nec reparari potest per omnipotentiam Dei, cere, pro red- & votum est solum vinculum pietatis: illa est dendo, non pe- vin- tendo debet.

vinculum respiciens iustitiam, quia si deflorator eam non duceret, semper remaneret ipsius honor læsius, qui ex natura rei petit reintegrationem: ergo &c. In hoc casu tamen advertat sponsus in matrimonio constitutus cum sua uxore, ne petat debitum ab ipsa, quia quatenus ex parte sua est, tenetur observare votum castitatis, quod in sacro Ordine includitur: poterit tamen libere reddere pro necessitate sponsæ, aut ut possit etiam petere, procuret dispensationem, prout superius notavi.

86. Si quis In casu, quo sponsus post contracta sponsalia initiaretur sacro Ordine, & postmodum ex aliqua necessitate à Papa dispensaretur ad matrimonium contrahendum, videtur debere ducere priorem sponsam, si adhuc libera superstat. Ratio est: quia quotiescunque debitor impotens solvere debitum, redit ad capacitatem solvendi, tenetur ex iustitia id solvere: sed per sponsalia contrahitur debitum, matrimonium celebrandi; ergo sponsus rediens in potentiam celebrandi matrimonium cum sponsa, cui prius in sponsalibus verbum dedit, tenetur illam ducere.

Adduntur etiam sequentes causæ ad solvenda sponsalia. Videlicet, si adsit aliquod impedimentum occultum, cum quo peccatum est inire matrimonium, & talis impedimenti adsit solus unus testis id affirmans, dummodo cum quo peccatum est inire matrimonium, sit fide dignus, jam dissolvuntur sponsalia. Ita colligitur ex cap. Super. & 2. de Testib. & cap. Præterea. 2. de Sponsal. Tamen ut huic testi aperiatur, pertè credatur, requiritur iuramentum, ita esse sicuti ille deponit, sine quo fides parum habet roboris. Ita cap. Tua. de Cohab. Clericor. Quod si ille certò non sciat, huiusmodi impedimentum, sed deponat cum iuramento, se certò audivisse à duobus suis maioribus fide dignis, qui tale impedimentum affirmarunt, ut v.g. esse

consanguineos, affines &c. tunc est credendum. Ita cap. Licet in quodam. De testibus. Imò sufficit sola fama impedimenti, si contrarium non probetur. Ita in cap. Super eo. De consanguin.

Adverte tamen, si allegatur aliqua causa, 88. Allegans cum qua contrahere nullum est peccatum, non sufficit unus testis, ut v.g. si deponeret fornicationem sponsæ: in hoc, & similibus non creditur, uti patet ex cap. Licet ex quadam. & cap. In omni negotio. De testibus. Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 71. Hurtadus de Matrim. disp. 2. disp. 19. num. 67. Gutierrez lib. 1. cap. 11. num. 31. Mascardus, & alij.

Quæritur: An ad solvenda sponsalia, & ad cognoscendas legitimas causas, requiratur authoritas Judicis? Hic distinguendum est: vel sponsalia sunt clandestina, vel publica. Si sponsalia sunt clandestina, nulla decisio Judicis requiritur ad illa solvenda. Ratio est: quia actus clam facti, non subjacent iudicio exteriori. Insuper quando sponsalia sunt publica, & causa dissolvens est notoria, in foro conscientie pariter non est necessaria authoritas Judicis per se loquendo, nisi timeatur scandalum. Sic Petrus de Ledesma qu. 42. in addit. ad 3. part. art. 3.

Quod si sponsalia sint publica, causa verò irritans sit dubia, sive in jure, sive in facto, tunc recurrendum est ad decisionem Judicis, etiam in foro conscientie. Ratio est: quia explicare dubia, & leges obligatorias, ac resolutorias, non spectat ad subditum, sed ad iudicem; ergo &c. Reiffenstuel tract. 14. de Sacrament. distinct. 14. quæst. 4. num. 48. citans Tannerum tom. 4. disp. 8. qu. 1. dub. 4.

Plura vide verb. Matrimon. & de Impedimentis dirimentibus seorsim tractatu, & vel maxime in tractatu de Voto, Impedimento dirimente.

TRACT. CLII.

DE STUPRO.

CAPUT Unicum.

De peccato, & circumstantijs Stupri.

SUMMARIUM.

1. Quid propriè nomine stupri accipitur, notatur. Stuprum differt ab omnibus alijs speciebus luxuriae.
2. Compensatio virginitatis per vim ablata, est, vel illam in matrimonium ducere, vel sufficienter dotare.

3. An deflorans puellam cum promissione ficta matrimonij, teneatur ipsam ducere.
4. Si Mæchus inducat puellam ad sui deflorationem, sive cum ficta, sive cum vera promissione matrimonij, tenetur ipsam ducere in conscientia.

Q9999 3

Sipuel-

5. Si puella metu gravis damni induceretur ad sui violationem, tenetur mœchus ad omnia damna puellæ ex tali stupro illata.
6. Si ex metu reverentiali consentiret puella in deflorationem sui, stuprator tenetur eam ducere, vel dotare.
7. Si stuprator per violentiam oppressit puellam, & tale stuprum est occultissimum, ita ut talis puella ubique habeatur pro virgine, tunc stuprator ante sententiam Judicis ad nihil tenetur.
8. Est etiam probabile, stupratorem violentantem virginem, teneri ad resarciendum damnum, licet stuprum sit occultissimum.
9. Si mœchus violenter opprimeret puellam jam defloratam, quæ passim habetur pro virgine, non tenetur ad aliquam restitutionem, nisi ille patefaceret talem stuprationem puellæ, unde damnum ipsi succederet.
10. Si juvenis deciperet per fraudem puellam, cui in deflorationem consensit, tunc tenetur illam ducere, vel dotare ad libitum parentum puellæ.
11. Qui mandavit, vel consilium dedit ad opprimendam puellam, tenetur ad restitutionem damnorum, si stuprator sit impotens.
12. Si Mœchus per fenestram ingreditur ad puellam, unde ipsa patitur damnum, eo quod ab alijs videbatur, tunc licet illam non defloravit, tenetur ipsam ducere, vel dotare, secus vero si illa accessum reliquisset.
13. Si puella consentiat voluntariè, seu liberè in concubitum, stuprator ad nihil tenetur in foro conscientie.
14. Licet puella consentiat in stuprum, in foro externo cogitur stuprator ad eam ducendam, vel dotandam.
15. Si Mœchus dubitat, an virgo spontè consenserit in stuprum, vel per vim aut fraudem, tunc pro foro conscientie non tenetur ad restitutionem.
16. Signaculum virginittatis corporea, tam in fœminis, quam in pluribus masculis reperitur, quæ amitti potest per licitam, vel violentam oppressionem.
17. Amissio virginittatis in statu conjugali facta, non est confitenda.
18. Virgo per puram violentiam sine ullo consensu amittens virginittatem, non tenetur hanc in confessione exprimere.
19. Virgo spontaneè in violentiam claustrî virginittatis consentiens, non tenetur hanc circumstantiam in confessione exprimere, nisi in magnum incommodum parentibus cedat.
20. Si virgo in somno, aut ebrietate à viro corrumpatur sine omni advertentia, vel præviò consensu, amittit laureolam, non puritatem integritatis.
21. Si virgo in somno patitur pollutionem sine aliquo consensu, nullam amittit virginittatem. Si verò virgo desiderat pollutionem nocturnam in ordine ad experiendam delectationem carnalem, tunc amittit virginittatem formalem.
22. Si virgo per se violat claustrum virginale pri-

ma vice cum affectu ad aliquem masculum, non tenetur primam fractionem virginittatis in confessione exprimere.

23. Si virgo ob delectationem frangeret claustrum virginale sine pollutione, vel alia intentione ad marem, committit solum tactum inhonestum cum delectatione morosa.
24. An Virginittas amissa recuperari possit.
25. Virginittas materialis semel amissa per fractionem claustrî virginittatis, nunquam per penitentiam recuperari potest.
26. Virginittas amissa per corruptionem claustrî virginittatis, potest per penitentiam quoad meritum recuperari.
27. Virgo vi corrupta potest consecrari, si illius corruptio non sit publica.
28. Si virgo voluntariè, sive per se, sive per marem referavit occultè claustrum virginale, non potest consecrari sine dispensatione Episcopi, scilicet scandalò; et si palam pateat esse corruptam, nunquam consecranda est.

Relinquo varios modos, quibus accipitur nomen stuprum; unice tamen, & in sua propria, & stricta significatione, sumitur pro violenta virginis oppressione, quatenus virginittas importat integritatem signaculi virginittatis, seu complicationem caruncularum ipsius orificij vasis, quæ per viri accessum referatur, prout fatentur peritissimi Medici: & in hoc sensu differt specie ab omnibus alijs modis luxuriæ. Ratio est: quia ultra quod defloret, & tollet laureolam virginittatis summò prætiò æstimabilem, violat etiam justitiam, quam virgo habuit in suam integritatem, per vim ablatam: proinde violator, ultra quod peccat gravissimè in genere luxuriæ, peccat & contra jus læsum tam honoris, quam integritatis virginittatis, vi cujus non solum in conscientia tenetur omnia damna tali puellæ compensare, verum etiam ejus parentibus. Ita indubitatum est apud Doctores. Tamburinus libr. 2. cap. 3. sect. 8. num. 59. Lessius libr. 1. cap. 10. dub. 1. &c.

Compensatio virginis violenter cognitæ esse solet, ut stuprator, vel eam in uxorem ducat, si ipsa velit: vel tantam dotem ei tribuat, quæ sufficit, ut possit tam honestè alteri nubere, ac si corrupta non esset: nam per hoc reintegratur aliquantulum jus læsum, quoad humanam læsionem. Vasquez de Restit. cap. 3. sect. 2. dub. 1. Molina tract. 3. disp. 106. In casu tamen, quo talis puella, vel ejus parentes ultra solitam dotem peterent etiam à mœcho, ut secum matrimonium ineat, tunc mœchus offerens ipsi petitam dotem, non tenetur illam ante Judicis sententiam in uxorem ducere. Ratio est: quia cum dote compensatur damnum illatum puellæ, judiciò humanò taxatum; ergo ad nihil tenetur ultra, sicque liberè potest aliam ducere. Ita Julius Clarus sect. Stuprum. num. 3. Gutierrez lib. 5. qu. 37. num. 7. & alij.

3. An deflorās

paellam cum promissione ficta matrimonij, teneatur ipsam ducere. An præcedens ratio extendatur etiam ad casum, quando puella à Mœcho sollicitata esset cum ficta promissione matrimonij, vi cuius se illi prosternit, difficultas procedit ex eo, quia in hac circumstantia puella liberè consensit in violationem claustrì virginalis; sicque Mœchus fectè illi promittens matrimonium, non tenetur servare verbum in foro interno, eò quòd promissio solum obligat dependenter ab intentione promittentis; ergo si se non intendat obligare ad adimplendum promissum, non tenetur illud exequi. Sic *Reginaldus tr. 25. sect. 6. num. 89.* Hoc tamen non obstante.

4. Si Mœchus

inducat puellam ad sui deflorationem, sive cum ficta, sive cum vera promissione matrimonij, teneatur ipsam ducere in conscientia. Dico, etiam in hoc casu, & quidem ipso factò, sive verè, sive fectè Mœchus promittat matrimonium puellæ, vi cuius inducta est ad deflorationem, obligatur in conscientia ipsam ducere. Probatur: quia quotiescunque quis est causa influens in alterius damnum, & violationem juris alieni, tenetur illud reparare: sed Mœchus promittens matrimonium fectè puellæ, vi cuius ipsa se prostravit, est causa influens in damnum talis puellæ, id est, in violationem virginitatis: ergo tenetur illam reparare: quia si puella scivisset Mœchum fectè matrimonium promississe, nunquam in violationem sui consensisset; ergo cum fectò animò læserit jus puellæ, illud reperare tenetur, ducendo illam in uxorem. Legè *Sanchez lib. 1. de Matrimonio. disp. 9. Lessius lib. 2. cap. 13. dub. 57. num. 59. Azorium*, & alios nonnullos. Ad fundamentum supradiçtæ opinionis, Respondeo, verum esse, promissionem solum obligare dependenter ab intentione promissoris, tam in foro interno, quàm in foro externo: ita etiam promissionem fictam obligare tam in foro interno, quàm externo: & quidem in foro externo obligat, eò quòd iudicium humanum solum se extendit ad operationes externas, si væ illæ sint fictæ, sive veræ: obligat etiam in foro interno, non intuitu fictionis, sed intuitu damni proximo illati ex tali fictione; ergo &c.

5. Si puella

metu gravis damni inducitur ad sui violationem, teneatur Mœchus ad omnia damna, puella ex tali stupro illata. Quid si puella metu mortis, vel alterius gravis damni, v.g. notabilium verberum, amissionis bonorum &c. cogeretur ad deflorationem sui? Respondeo, etiam in hoc casu Mœchus committere peccatum stupri, cum obligatione resarciendi damnum puellæ causatum. Ratio est: quia sicut injustè oppressit puellam, sic etiam injustè læsit jus pudicitie ejus: proinde id reparare tenetur, eò modò, quòd suprà probavi.

Supradiçtæ difficultati conjungitur etiam

6. Si ex metu

reverentiali consentiret puella in deflorationem sui, stuprator tenetur eam ducere, vel dotare. sequens casus, quando puella metu reverentiali, vel precibus importunis, quibus resistere non posset, constringeretur ad consentiendum Mœcho: v.g. si Princeps, vel alia magnæ auctoritatis persona, instanter rogaret puellam inferioris conditionis, ad sibi complacendum, tunc probabiliter deflorator tenetur eam dotare, vel ducere in uxorem. Ratio est: quia talis metus in utroque casu censetur cadere in virum constantem, vel maximè, cum puellæ ex

natura sua sint nimis timidæ, quæ muscam accipiunt pro Elephante. *Cajetanus 2. 2. quest. 154. art. 6.* Volunt aliqui à Diana citati *part. 2. tr. 16. ref. 48.* non sufficere preces importunas, seclusis minis ad violentandam puellam, ad hoc, ut teneatur ad restitutionem. Ratio est: quia preces per se non auferunt voluntarium; sicque puella in tali casu liberè censetur consentire. Ita sentit *Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 10. Molina*, & alij nonnulli.

Probabile etiam est, quòd licet puella per vim, vel Fraudem cognita fuisset, ita occultè, ut nullatenus stuprum in publicum deveniat, & bene nupsit, aut nubere potest, tunc deflorator ad nihil tenetur ante sententiam judicis. Ratio est: quia si tenetur ad aliquid, tunc obligatur ad reintegrationem virginitatis: sed ad hoc non, quia est impossibile reparare referatorem claustrì virginalis, quod nullà pecunià solvi potest, tanquam virtus Ordinis superioris; ergo &c. Tum, quia puella nulla damna extrinseca passa est, cum ut Virgo nupserit, vel nubere possit, ergo cum non possit assignari aliud debitum, Mœchus ad nihil tenetur. Alitè si damnum nuptiarum pateretur, teneretur Mœchus id restituere. *Cordula lib. 1. quest. 13. Lessius lib. 2. cap. 10. dub. 2. Azorius lib. 1. cap. 4. quest. 3. difficult. 10. Navarrus*, & alij citati à *Layman lib. 3. tract. 3. part. 3. cap. 13. num. 4.* & alij nonnulli.

Contraria opinio suprà allata, est etiam 8. Est etiam probabilis, asserens, quòd licet in tali casu puella æquè bene nubat, adhuc stuprator non fit immunis ab obligatione damnum claustrì virginalis restituendi. Ratio est: quia negari non potest, quòd jus virginale læsum sit, & ex veri ad re-natura sua poscens sui reintegrationem: nam referare violenter per vim, vel Fraudem claustrum Virginis fit maxima injuria puellæ; ergo ceterum quòd in publico, ut Virgo habeatur, & æquè bene nubere possit, se habet solum extrinsecè, & per accidens, nec per hoc ponitur æqualitas cum jure læso puellæ. Sic sentit *Sayrus lib. 10. cap. 2. n. 29.* & alij.

In casu, quo Mœchus violenter, vel per Fraudem cognosceret puellam jam defloratam, quæ in publico habetur pro Virgine, sinè omni suspitione violationis, non tenetur in foro conscientie ad aliquam restitutionem, nisi tale crimen palam fiat ex culpa violatoris. Ratio primi est: quia quando puella non patitur aliquod damnum, neque in honore, neque in nuptijs, neque aliò modò, Mœchus ad nihil tenetur; sed puella in hoc casu nullum patitur damnum per occultam violationem sui, nam in tanto honore remanet, quàm antecederet; & tam bene potest nubere, ac si cognita non fuisset; ergo oppressor est immunis ab obligatione alicujus restitutionis. *Sayrus lib. 11. cap. 2. Bonacina de Matrim. quest. 4. punct. 17.* Dixi superius, nisi crimen palam fiat ex culpa stupratoris: nam in hoc casu, si ipse crimen stupri pateface-

tefaceret, sive directè, sive indirectè diffamando puellam, teneretur ad restitutionem. Ratio est: quia maximam injuriam tali puellæ faceret, tam in bonis fortunæ, quam in bonis famæ, eò quòd non tam bene possit illa amplius nubere: proinde obligatur talem dotem ipsi providere, ut æque bene matrimonio jungi valeat. Ita quoque docet *Joannes Major in 4. dist. 37. quest. 33. Petrus Navarrus lib. 2. de Restit. cap. 3. part. 4. n. 44.* Aliter tamen dicendum est, si ex culpa puellæ crimen patefactum fuisset; vel si ipsa spontaneè in stuprum consensisset; nam si aliquod damnum inde illi eveniret, sibi ipsi imputet, tanquam causæ sui mali. *Petrus Navarrus lib. 2. de Restit. cap. 3. & Joannes Major supra citatus, ac alij ibidem relati.*

10. Si juvenis deciperet per Fraudem puellam, cui indefloratione contentit, tunc tenetur illam ducere, vel dotare ad libitum parentum puella.

Quid si puella per Fraudem à juvene, qui se dicit opulentum, vel nobilem, ad deflorationem inducta fuisset, & talis non est, qualem se esse manifestavit: vel si illam violenter oppressisset, in hoc casu liberum est puellæ, & parentibus ejus, vel illam in matrimonium juveni tradere, vel petere ab eo talem dotem, per quam æque honestè secundum suum statum possit alteri nubere, ac si virgo esset. Ratio est: quia fraus, & vis, non debent favere reo, sed innocenti; ergo cum puella respectu juvenis, & in publico sit innocens, ipsi est liberum, vel dotem, vel matrimonium ab ipso exigere. Sic exprimit *Covarruvias part. 2. de Sponsal. cap. 6. sect. 8. num. 19. Bonacina de Matrim. quest. 8. punct. 17. num. 12. Lessius lib. 2. cap. 10. n. 26. & alij nonnulli.*

11. Qui mandavit, vel consilium præbuit, aut hortatus fuit ad opprimendam puellam, & secutò effectu sine voluntate puellæ: In hoc casu, si violatorem sui renuit habere pro marito, & ipse caret medijs ad ei tribuendam competentem dotem, ut possit alteri nubere ita bene, ac si Virgo esset, tenetur supplere mandans, consilium dans, & quivis pro modulo influxus in stuprum: & si unus non habet, tunc alter tenetur pro ipso. Ratio est: quia qui influit in damnum cum læsione juris alterius, tenetur ad restitutionem, & reparationem juris Læsi. Sed tam mandans, quam consilium præbens, influxit in damnum cum Læsione juris puellæ: ergo tenentur ad restitutionem. Lege *Azorium part. 3. lib. 4. cap. 12. Lessius lib. 2. cap. 13. num. 11. de Restitutione. Sayrum lib. 10. tr. 2. c. 7. Bonacina de Restitut. quest. 2. punct. 7. Sà verb. Restitut. num. 38.*

12. Si Mœch⁹

Sed quid dicendum est de juvene, qui non per fenestram, vel de die, animò pravò accessit per fenestram ad cubiculum puellæ, ubi sola dormiebat, quam puellam, unde tamen ex resistentia ipsius Virginis non defloravit; nihilominus tamen illa infamiam patitur, ac si reverà cognita fuisset, eò quòd juvenis visus fuerit ad talem locum accedendo, & recedendo. In hoc casu non excusatur juvenis à restitutione famæ, & damnorum inde secutorum puellæ; proinde tenetur procurare

ejus reintegrationem, vel matrimonium cum vitæ, tenetur ipsa inire, vel dotem præbere, si aliter non possit puellam honestare. In foro verò conscientie, tenetur protestari, se esse innocentem à violatione puellæ, & hoc juramentò confirmare la accessum potest, & debet. *Molina tract. 3. disp. 106. Con. permisisset, cl. 10.* In casu tamen, quo puella sola consensisset accessum ad se, licet se non prostituisset in ordine ad deflorationem, tunc juvenis ad nihil teneretur; quia qui est causa sui mali, sibi imputet damnum, dicit Italus: *Chi è Causa del suo male, pianga se stesso.*

Si puella liberè consentiret in concubitu, 13. Si puella stuprator ad nullam teneretur restitutionem, licet contra magnam charitatem parentum puellæ faceret, quatenus eorum sanguinem detur: hoc tamen se habet solum extrinsecè, & per accidens. Ratio est: quia restitutio originatur ex Læsione juris alterius: sed puella, dum voluntariè consensit in stuprum, stuprator non foris læsit jus illius; ergo &c. Major per se patet; etiam Minor probatur, quia neque læsit jus naturale, id est, integritatem claustrum virginalem, ad quod habuit jus puella, eò quòd ipsa consentiendo, cessit juri suo; neque læsit jus ac famam illius, propter eandem rationem; neque jus, quod habuit ad honestè nubendum: nam ipsa sibi imputet, cum hanc fortunam liberè amiserit; ait adagium vulgare: *volenti, & consentienti, non fit injuria.* Sotus in 4. de Justitia. quest. 7. art. 1. *Rebellus part. 1. lib. 3. quest. 8. Sylvius verb. Luxuria, punct. 5.* Ratio secundæ partis est, quia eò modò, quò puella influxit in damnum parentum, influxit & stuprator; sed puella nihil tenetur parentibus suis ob tale damnum; ergo neque stuprator. Tum, quia jus integritatis puellæ, est personale, eò quòd ipsa habeat liberum usum corporis sui, non pater; ergo pro tali violatione corporis sui, nihil tenetur patri; ergo neq; violator. Hanc opinionem veram judico pro foro interno, cum *Layman lib. 3. de Justit. tract. 3. part. cap. 13. num. 2. contra Medium lib. 1. de Justit. cap. 14. n. 18.*

In præcedenti casu nota, me dixisse, sententiam illam esse veram pro foro conscientie, ella consenti- ad eximendum forum externum: in hoc enim foro, stuprator, licet puella consenserit in stuprum, cogitur ad eam ducendam, vel dotandam. Ita habetur in jure cap. 1. de Adulterio; stuprator ad & concordat illud *Exodi cap. 22. Si seduxerit eam quis virginem, nec dum desponsatam, dormierit- dam, vel do- que cum ea, dotabit eam, & habebit eam uxore- tandam.* Ita quoque *Lessius lib. 2. cap. 7. num. 44. Sporer in Theolog. Sacrament. part. 4. cap. 3. sect. 2. num. 590.* Et in hoc casu, vera est sententia *Medina supra citati*; ergo quotiescunque Judex deciderit pro puella, & parentibus ejus, tunc stuprator tenetur ad dotem: nam hoc vergit in bonum publicum, ne mares reddantur nimis præsumptuosi ad decipiendas puellas, quæ cum sint nimis fragiles, facile ad assensum fleuntur.

15. In casu tamen, quo dubium oriretur, an virgo consenserit, vel mæchus eam per vim, vel fraudem oppresserit, pro foro conscientiae in ordine ad restitutionem stat. jus pro mæcho. Quod probo ex Reg. jur. 45. ubi sic habetur: *in pari causa, melior est conditio possidentis*, ergo cum dubium versetur circa consensum, & dissensum puellæ, stuprator potest credere illam consensisse, eo quod in dubio delictum non præsumitur, sed demonstrari debet. Tum, quia Regul. 54. Jur. ait *qui prior est tempore, potior est jure*, ergo in dubijs standum est in possessione, quæ fuit ante dubium: sed ante dubium fuit consensus in stuprum puellæ &c. *Sporer citatus num. 591.*

16. Quæritur, an virgo liberè consentiens in deflorationem sui, teneatur hanc circumstantiam confiteri in confessione. Ratio difficultatis procedit tam ex parte puellæ, quam ex parte masculi: quæ dupliciter considerari potest, primo ex parte corporis: Secundò ex parte mentis. Virginitas ex parte corporis est signaculum quoddam integritatis claustrum virginalis, quod in omnibus feminis ante corruptionem reperitur, imò etiam in pluribus masculis, non autem in omnibus, eo quod aliqui, uti circumcisi nascantur sine concrectione pelliculæ: hæc virginitas amitti potest involuntariè per violentiam alterius oppressionem, ut factum est in multis virginibus, quæ à tyrannis violentatæ fuerunt. Secundò potest amitti voluntariè, & quidem dupliciter per copulam licitam, id est conjugalem sine ullo peccato: Secundò per copulam illicitam, seu fornicariam? & hoc modo est peccatum; *S. Thomas 2. 2. quest. 152. art. 3.* his positis: nunc

17. Respondeo liberam amissionem virginitatis in statu conjugali, quatenus importat primam fracturam claustrum virginalis, non esse in confessione exponendam. Ratio est; quia quod peccatum non est, non debet in confessione exponi; sed talis fractura virginitatis in statu conjugali facta, non est peccatum, nam DEUS non jubet malè facere, & tamen præcepit hominibus *Genesi cap. 1. dicens: crescite, & multiplicamini, & replete terram.* quod fieri non potest sine fractura sigilli virginalis. Confirmatur ex Apostolo *1. Corinth. cap. 7. Uxori vir debitum reddat simpliciter autem, & uxor.* Ergo non est exponenda in confessione referatio claustrum virginalis in conjugio facta, eo quod fieri soleat sine culpa, & hoc tam ex parte viri, quam ex parte feminæ.

18. Virgo per puram violentiam sine ullo consensu amittens virginitatem non tenetur hanc in confessione exprimere. Respondeo 2. si virgo per puram violentiam oppressa est, ita ut nullum absolute præbuerit consensum, nec aliter fractionem claustrum virginalis defendere potuerit, non tenetur in confessione nec violationem, nec rptionem claustrum exponere. Ratio est; quia deficiente libertate, & cognitione, quæ est anima actus moralis, deficit omne meritum, & peccatum: sed in virgine per puram violentiam oppressa cum ruptura claustrum virginalis defi-

cit anima actus moralis, ergo & peccatum, & meritum, consequenter non tenetur talem actum aperire in confessione, alias multæ sanctæ virgines dum à tyrannis violentatæ fuerunt, peccassent, quod falsum est, nam non obest virtuti castitatis materialis referatio sigilli virginalis, si desit consensus, quanquam in tali actu sentiat aliquam scintilla voluptatis, *non enim nocet sensus, si desit consensus.* ait *S. Bernardus*: igitur servatâ puritate mentis, talis virgo non peccavit: consequenter non tenetur suam violationem confiteri: *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 152. art. 1. & 2.* In prædicto tamen casu adverte, quod si puella posset liberare clamore, vel viribus oppressorem rejicere, retrahendo se quantum potest pro impedienda corruptione claustrum virginalis, tunc tenetur. Quod si absolute resistere nequeat, tunc ad vitandam mortem, vel gravissimum incommodum, aut infamiam, poterit internè rogare DEUM, ut præbeat sibi auxilium, ad non consentiendum, & sic pati externam corruptionem sine omni cooperatione ad talem actum, in qua circumstantia merè passivè se haberet tam ex parte mentis, quam corporis; sicque non peccaret; *Diana tractat. 6. miscel. resol. 31. parte 3. Joannes Sancius in select. disp. 10. num. 17. Bonacina, Salas, & alij.*

Respondeo 3. si virgo spontaneè in violationem claustrum virginalis consentiat, probabilius est, non teneri hanc circumstantiam in confessione exprimere. Ratio est: quia hæc violatio non differt specie à simplici fornicatione, eo quod nulla virtus lædatur præter præceptum divinum, *non fornicaberis*, ergo satis est dicere fornicata sum; antecedens patet, quia tali virgini non fit injuria ex violatione claustrum virginalis, neque læditur justitia famæ, neque fortunæ ad honestè nubendum; nam his omnibus puella per spontaneum consensum renuntiavit; ergo nulla adest specialis malitia præter fornicationem, prout etiam docet *Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 14. nu. 5. Scotus in 4. distinct. 18. quest. 2. artic. 4. Lessius lib. 2. capite 10. dub. 1. Vasquez 1. 2. disput. 112. cap. 2. Suarez tom. 4. disput. 22. sect. 4. num. 6.* Hæc opinio mox exposita est contra *Divum Thomam in 4. dist. 41. quest. unic. art. 4. quest. unic. 2. S. Antoninum part. 2. titul. 5. sect. 1. Azorinum tom. 3. lib. 5. cap. 5. qu. 1. Valentiam tom. 3. disput. 9. quest. 3. punct. 3.* Ratio horum est; quia non obstante, quod consentiat puella, adhuc fit injuria parentibus, sub quorum cura pudicitia puellæ est, sicque fit injuria sanguini, eo quod filij cum patre sint alter ego. Sed contra, nam parentes non habent dominium in voluntatem puellæ, nec corpus ejus, cui liberum est nubere, vel cælibatum servare, & si centies eam in matrimonium parentes collocare velent, si ipsa renueret, nullum esset matrimonium, ergo si puella in deflorationem sui corporis consentiat, sibi & non parentibus injuriam facit; *Layman, lib. 3. de instit. tract. 3. part. 3. cap.*

cap. 13. *Navarrus lib. 2. cap. 3. num. 33.* & alij ibidem citati: hoc non obstante, notat *Diana part. 2. tr. 3. miscel. resol. 12. Lessius lib. 2. cap. 10. dub. 1. num. 8.* quod si magna incommoda sequantur parentibus ex voluntaria defloratione puellæ, ut cædes, rixæ, graves inimicitiae, tunc confitenda est hæc circumstantia, quæ vergit contra præceptum charitatis erga suos parentes debitæ.

20. *Si virgo in somno, vel ebrietate à vi* Quæritur; an si virgo dormiens à viro corrumpatur, vel ebria ita ut nullatenus ad tabrietatem à vi lem corruptionem advertat, amittat virginitatem? Respondeo, talem virginem amittere autur sinè omni reolam claustrum virginalis, si virga masculi id peadadvertentia netravit; non tamen amittit puritatem integri- vel prævio cō- tatis, quatenus importat firmum propositum sensu ammit- servandi castitatem, nisi antequam inebriata tit laureolam fuisset, & somnum cæpisset sui, violationem in- non purita- tenderit.

tem integri- Eodem modo si virgo in somno patiatur tatis. 21. pollutionem sinè ulla prævia intentione, vel Si virgo in secuto consensu, non amittit virginitatem, somno patia- nec materiam quidem, quatenus importat tur pollutio- complicationem claustrum virginalis; nec forma- nem sinè ali- lem, quatenus importat propositum servandi quo consensu castitatem. At si virgo desideraret noctur- nullam amit- nam pollutionem in ordine ad experiendam de- tit virginita- lectationem carnalem, tunc censo talem puel- lam amittere virginitatem formalem. Ratio Si verò virgo est; quia rumpitur propositum integritatis ser- desiderat pol- vandæ, & coram DEO non est amplius virgo, lutionem no- sed corrupta intuitu consensûs præstiti in talem eturnam in actum: quidquid dicat in oppositum *Tostatus ordine ad ex- in Matth. cap. 25. questione 74. Abulensis; An- periendâ de- gelus &c.*

lectationem Quæritur, an puella per se ipsam violans carnalem tunc claustrum virginalis, secuta pollutione cum af- amittit vir- fectu ad adolescentem, vel ad maritatum tene- ginitatē for- tur ultra affectum, quem habuit ad aliquem, in malem. confessione exprimere primam corruptionem, 22. Si virgo v. g. dicendo me pollui primâ vice fractô clau- per se violat strô virginali cum desiderio ad adolescentem? claustrum vir- Respondeo negativè. Ratio est; quia volunta- ginale primâ ria corruptio puellæ cum affectu ad adolescentē, vice cum af- &c. non habet malitiam stupri, sed culpam mol- fectu ad ali- litiei, & intentionalis fornicationis, quia hac in- quem mascu- tentione se pollueret, ultra simplex peccatū mol- lum non tene- litiei, additur malitia fornicationis mentalis, quā tur primam in confessione exprimere debet. Quod si puella fractionem solum reseraret claustrum virginalis cum delecta- virginitatis tione ad adolescentem sinè pollutione, ac animo in confessione congruediendi, esset purus tactus delectationis exprimere. morosæ, intentionaliter ex adolescente susceptæ, quam circumstantiam etiam explicare tenetur propter affectum ad diversum sexum.

23. Si virgo At si puella solum se turpiter tangeret ad ob delectatio- capiendam delectationem morosam, licet fran- nem frange- geret sigillum virginitatis, non intentâ, nec ret claustrum secutâ pollutione, & sinè omni animo ad diver- virginalis sinè sam personam, sufficit ipsi exprimere in con- pollutione, fessione tactum inhonestum cum delectatione vel alia inten- morosa. Eodem modo dicendum est de ju- tione ad ma- vene seipsum turpiter tangente, prout dixi de-

puella servatis servandis circumstantiis: nam rem commit- interrogare, an ipsa ut virgo se polluerit, vel an sit solum ta- primâ vice per tactum sigillum pudicitiae frege- etum in ho- rit, non differt à pollutione, vel tactu, ac si jam nestum cum corrupta ipsam pollutionem, vel tactum procu- delectatione rasset. Ratio est; quia ad stuprum requiritur morosa. violatio claustrum virginalis per vim, vel fraudem facta, quod immediatè lædit jus puellæ, quod habuit in suam integritatem virginalis, & famam; at dum se ipsam spontaneè corrumpit, nulla fit injuria puellæ, nec aliquod ipsius jus læditur, ergo &c. Lege *Marcantium in resolu- lut. circa 6. Decal. præcept. cap. 6. Bassaun verb. Stuprum num. 5. Tamburinum in meth. confess. cap. 7. sect. 8.*

Quæritur an virginitas possit per pœnitentiam recuperari? Hæc quæstio procedit sub du- An virgini-plici titulo, primò, an sit recuperabilis virginitas tas amissa re- tam quoad integritatem materiam, quatenus superari pos- includit reserationem claustrum virginalis, quàm sit. quoad integritatem formalem, quatenus includit firmum propositum se imposterum coinquinare nolle, nec mente per delectationem morosam, nec opere per copulam, aut tactum inhonestum.

Respondeo 1. virginitas materialis semel a- 25. missa per fractionem claustrum virginalis nullâ un- Virginitas quam pœnitentiâ recuperari potest. Proba- materialis- tur autoritate D. Hieronymi *epist. 22. ad Eusebium de custodia virginitatis*, ubi sic habet: per fraccio- semel amissa- audacter loquor, cum omnia possit DEUS, susci- nem claustrum- tare virginem non potest post ruinam, valet qui- virginalis, dem liberare de pœna, sed non vult coronare cor- nunquam ruptam: ergo &c. Tum, quia impossibile per pœnitentiam recuperari, ut id, quod factum est, non factum esse dicatur, sicut impossibile est, ut Petrus negando Christi, dicatur, Petrus est innocens à negatione Christi factus per pœnitentiam, ergo etiam impossibile est, ut v. g. Berta virgo amittens virginitatem per violationem claustrum virginalis, dicatur recuperasse illam per pœnitentiam, quatenus includit innocentiam puritatis inviolatæ, cum qua creata est. Tum, quia impossibile est, ut Berta sit simul, & semel virgo inviolata, & violata; sed si per pœnitentiam posset recuperari pristina virginitas, esset virgo, ut supponitur: etiam non esset, virgo, quia violata: ergo &c.

Respondeo 2. virginitas amissa per corruptio- 26. Virgini- nem claustrum virginalis, potest per pœnitentiam amissa- am quoad meritum recuperari, id est tale præ- per corruptio- mium quoad substantiam in cœlo consequi po- onem clau- terit, ac si virgo fuisset, non vero quoad acci- stri virginalis- dens, id est, non consequetur præmium pro lis potest per laureola virginitatis, cum hæc amissa sit, ita pœnitentiam, sim Doctores cum D. Thoma 2. 2. quæst. 152. quoad meri- tum recuperari.

Quæritur, an virgo vi corrupta possit consecrari, si talis corruptio non sit publica? Re- 27. Virgo ut- spondeo affirmativè. Ratio est: quia coram corrupta po- DEO est adhuc integra; eò quod virtus virgi- test consecra- nitatis non tollatur sinè consensu, qui necesse- ri si illius cor- riò requiritur ad peccatum. Si virgo liberè ruptio non est seipsum publica.

se ipsam corrumpat; dummodo retineat illud claustrum virginale, adhuc potest velari, quia licet coram Deo, non sit virgo, apud homines tamen habetur, ut virgo.

28. Si virgo voluntariè, strum virginale: sive per virilem congressum, sive per se, sive per se, tunc non potest sine lethali consecratione absque dispensatione Episcopi, licet res sit occulta; at si timeatur, ne ex omissione consecrationis reddatur aliqua suspicio de bona fama talis virginis, tunc consecranda est, quia virginale, non honor, cum sit res superioris ordinis, & maxime momenti, omni meliori modo servandus est, crari sine dispensatione non sit Sacramentum. Layman lib. 3. sect. 4. n.

8. &c. S. Thomas 2. 2. quest. 152. art. 1. ad 3. piscopi, seclusa Lessius lib. 4. cap. 2. dub. 16. At si corruptio scandalò: Et virginis palam pateat, nunquam consecranda si palam pateat, esse correntiam, seu involuntariè violata fuerit. Raptam, nuntio hujus est: quia in tali actu, quoad externum quam consecranda est. forum semper habetur suspicio de consensu. Tum, quia indecens est secundum humanum consilium, ut puella corrupta utatur privilegiò consecrationis foeminae incorruptae. Fillius tractat: 30. cap: 1. Syvester, Cajetanus & alii.

Plura de hac materia, vide in tractatu de Sponsalibus, Copula conjugali, Matrimonio, ac de Impedimentis ejusdem.

TRACT. CLIII.

DE SUSPENSIONE.

CAPUT Unicum.

De natura, & circumstantijs Suspensionis.

SUMMARIUM.

1. Suspensionis censura describitur, & explicatur.
2. Differentia suspensionis ab irregularitate, excommunicatione, & interdicto, notatur.
3. Censuram suspensionis ferre potest omnis ille, cui inest potestas ordinaria.
4. Causa suspensionis ordinaria, est culpa lethalis, quanquam aliquando sufficiat venialis.
5. Suspendio fertur tam ob culpam presentem, quam præteritam. Suspendio tolli potest sine absolutione sacramentali ad libitum Superioris.
6. An pro culpa aliena suspendi quis possit, duplex opinio exponitur; negativa mihi magis arridet.
7. Subiectum capax suspensionis, est solus Clericus, seu persona Ecclesiastica, (exceptò Papà,) etiam minoribus initiatus cum prima tonsura. Laici non sunt capaces suspensionis.
8. Abbatissæ solum deponuntur ab œconomia exercenda, non suspenduntur ab officio Ecclesiastico, cuius incapaces sunt.
9. Censura suspensionis est strictæ interpretationis ita, ut si ab aliquo actu sit suspensus, non debet censeri ab omni.
10. Si Episcopus suspenderet aliquem Canonicum, v. g. à Missa, per hoc non privatur jure distributionum.
11. Suspensus ab officio, non censetur suspensus à beneficio, & ejus fructibus.

12. Suspensus ab officio, non censetur suspensus ab his, quæ etiam Laicis concessum est facere.
13. Si quis sine limitatione esset suspensus ab Ordine, censetur esse suspensus ab omnibus. Si suspensio est illimitata, censetur esse universalis.
14. Si quis suspensus sit ab Ordine, non erit suspensus à beneficio.
15. Si Clericus esset suspensus à beneficio, & non haberet, unde viveret, posset aliquam moderatam portionem ex beneficio accipere.
16. Qui suspensus est ab Ordine inferiori, censetur etiam esse suspensus à superiori: non è contra.
17. Ex violatione suspensionis, incurritur irregularitas.
18. Non est peccatum per se, communicare cum suspensio, nisi cooperatus est peccato suspensi.
19. Suspensiones, quæ ab ipso jure contrahuntur, notantur.

Suspensio est censura, quæ persona Ecclesiastica impeditur, nè sui officij, aut beneficii, vel Ordinis, in totum, vel in partem, in perpetuum, vel ad tempus, functiones exerceat. Navarrus cap. 28. n. 1. Suspendio-
nis censura
describitur,
& explica-
tur.
151. Clavis Regia lib 5. Thesaur: cap: 1. Henricus lib: 13. cap. 31. num: 2. Dicitur censura per quam particulam convenit cum omnibus alijs pœnis canonici-
Rrrrr 2

canonicis, prout est excommunicatio, irregularitas ex delicto, interdicto. Dicitur, *quâ persona Ecclesiastica impeditur, ne sui officii functiones exerceat*, ad distinctionem Laicorum, qui hac poenâ non mulctantur, eò quòd hi non habeant officium Ordinis, jurisdictionis, vel beneficii, supra quod suspensio cadit. Dicitur *vel in partem, vel in totum*; nam subinde suspensio versatur solum circa unam partem, ut si quis esset suspensus à celebratione Missæ tantum; vel à jurisdictione duntaxat, tunc tali permissum est ad obeunda alia munia, quæ Sacerdoti propria sunt, quia verba censuræ solum efficiunt id, quod significant; ergo cum non significant nisi partem officii Ecclesiastici, ad illud solum se extendit; nam odia semper sunt restringenda. Dicitur, *in perpetuum, vel ad tempus*, quia si suspensio est ad tempus, tunc illico illò transactò cessat ligamen talis censuræ, & redit prima libertas ad officia Ecclesiastica exercenda; & secundum hanc acceptionem differt à degradatione, eò quòd hæc sit perpetua, sine ullâ spe restitutionis.

2. *Differentia suspensionis ab irregularitate, excommunicatione, & interdicto, notatur.*

Quæritur: per quid differt suspensio ab irregularitate, excommunicatione, & interdicto. Respondeo, primò differt ab irregularitate per hoc, quòd irregularitas privet jure suscipiendi Ordines: suspensio verò privet jure exercendi functiones Ordinum, jurisdictionis, vel beneficii. Secundò differt ab excommunicatione, quòd excommunicatio non tollatur nisi per absolutionem: suspensio verò aliquando sine absolutione aufertur. Tum, quia excommunicatio semper prohibet susceptionem Sacramentorum, non sic omnis suspensio, v. g. si esset solum partialis jurisdictionis. Tertiò differt ab interdicto, eò quòd interdictum fertur non solum in Clericos, verum etiam in Laicos: suspensio verò ligat solum Clericos. Tum, quia interdictum magis privat usu passivò, quàm suspensio. Bonacina de Censuris tom: 1. disp. 3. punct. 1. num. 3. Clavis Regia lib: 4. cap. 1. num. 18.

3. *Censuram suspensionis ferre potest omnis ille, cui inest potestas ordinaria.*

Quæritur, quis potest ferre suspensionem? Respondeo omnis ille, qui excommunicare potest, potest etiam suspendere, ut est Papa, Episcopus, & similes Prælati, quibus inest potestas ordinaria; imò hæc eadem facultas, posse suspendere, alijs Clericis delegatè concedi potest. Sic docet etiam Layman lib: 1. tract. 5. part. 3. cap. 2. num. 1. Clavis Regia lib: 4. cap. 2. num. 1. Tolletus lib: 1. cap. 44. & alij communiter.

4. *Causa suspensionis ordinaria, est culpa lethalis: quam aliquando sufficit venialis.*

Causa motiva, vi cujus ferri potest suspensio, communiter est culpa lethalis, quam aliquando ferri possit etiam ex culpa levi. Ratio est: quia cum suspensio sit poena, necesse est respicere culpam, nam si culpa est gravis, suspensio proportionaliter erit gravis &c. Tolletus lib: 1. cap. 44. num. 4. Layman lib: 1. tract. 5. part. 3. cap. 3. Suarez disp: 28. sect. 4. Filliucius tract. 17. cap. 1. num. 62. & alij passim.

5. *Suspensio fertur tam præsentem, verum etiam præteritam: & qui-*

dem ad beneplacitum superioris, qui tollere ob culpam eam potest pro libitu sine ulla Sacramentali absolutione; Imò si tollatur causa suspensionis, quam præteritò factò illa expirat, nisi aliter superior declarata. Suspensio rat; sic colligitur ex *Jur. Canon. cap. Quia sæpè. sio tolli potest & ex cap. Contingat. num. 16.* prout expresse docet Abbas part. 1. cap. 2. & 3. ac communiter ne Sacramentali ad libitum superioris.

Investigatur, an quis possit suspendi pro culpa aliena? Circa hanc quæstionem duplex 6. An pro culpa aliena? inter Doctores ventilatur opinio. Prima est affirmativa, quam docet S. Thomas in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 3. quæstioncul. 2. ad 2. Avila possit, duplex part. 3. de Censuris disp. 3. dub. 2. Corn. in tract. opinio exp. 6. de Suspensione disput. 3. dub. 2. quæst. 1. Diana nitur. Negapart. 5. tract. 10. resol. 22. dicentes, posse judicem Ecclesiasticum aliquando totam communivitatem suspendere propter culpam majoris partis ejusdem Conventus, vel Collegij: quæ suspensio, licet sit poena gravis, non tamen privat bonis spiritualibus, attingentibus propriam animam: & sic dum punitur Communitas, puniuntur etiam membra, ut partes illius communivitatis collectivè sumptæ, non ut distributivè. Contraria opinio est negativa, dicens, si major pars alicujus communivitatis peccaverit, tunc tantum censura suspensionis ferri potest supra delinquentes, non supra innocentes. Ratio est: quia poena gravis, qualis est suspensio, dicit relationem ad culpam: ergo solum culpabiles puniri possunt, non innocentes. Ità habetur ex cap. 2. De his, qui fiunt à majori parte. cap. Et ex L. Sancimus. Codic. de Pœnis: aliàs injuria fieret innocentibus, si pro culpa aliena punirentur. Sic etiam docet Suarez de Censur. disput. 28. sect. 4. Navarrus in Manual. cap. 27. num. 152. Hæc opinio mihi magis arridet, quàm contraria supra relata.

Subjectum capax suspensionis, est omnis, 7. Subjectum, & solus Clericus, seu personæ Ecclesiasticæ, capax suspensionis, sive in particulari, sive in communi (exceptò sionis, est solus Papâ,) & quidem non solum Sacris Ordinibus Clericus, seu initiati, verum etiam minoribus, & primâ tonsurâ: imò etiam Episcopi, & Cardinales, si clesiastica, specialiter nominentur: nam hi postremi suspensionem à jure latam non incurrunt. Ità p.) etiam communiter Doctores cum Tolero lib: cap: 34. minoribus num: 2. Suarez de Censur. disp. 28. sect. 2. Reiffenstuel tract. 13. de Censur. dist. 2. quæst. 5. num. 88. primâ tonsurâ Dixi superius, hujus censuræ esse capacem solum Clericum, ad excludendum omnes Laicos non sunt contrariusque sexus. Ratio est: quia suspensio solum cadit supra officium, beneficium, vel jurisdictionem; sed horum Laici, ut Laici, sunt incapaces; ergo &c. Layman lib: 1. tract. 5. solum de part. 3. cap. 2. num. 2. & 3. Joannes Sancius nuntur ab a. disp. 6. num. 14. & alij ab his citati nonnulli. conomia ex-

Dices, Abbatissæ etiam suspendi possunt, prout docet Henriquez: ergo falsum est, quòd suspenduntur solus Clericus. Respondeo, nego antecedens, ab officio Ecclesiastico, cum sit incapax suscipiendi clesiastico, Ordines, est etiam incapax suspensionis, & jure incapax dum sunt.

dum deponitur, sive ad tempus, sive in perpetuum à suo officio, non deponitur ab officio Ecclesiastico, cujus characteris inhabilis est; sed solum suspenditur ab administratione suæ œconomiae; ergo &c. Sic citatus *Reiffenstuel num. 89.* alij communiter.

9. Censura Quæritur: An censura suspensionis sit latae suspensionis, interpretationis, ita si unus ab aliquo actu sit est stricta interpretatio- nis, ita ut si Missæ: hoc non obstante, chorum cum alijs Ca- ab aliquo sit nonicis frequentavit; finito annò prætendebat suspensionem, non suam partem distributionum, quam Episcopus debet censeri ipsi negavit: inquitur, an justè negaverit? ab omni.

Nunc prius respondeo ad quæstionem, ex qua solvetur propositus casus; Et dico, suspensionem non esse latae interpretationis, sed strictæ. Ratio est: quia omnis pœna est odiosa: sed suspensio est pœna; ergo odiosa. Subsumo: sed odia sunt restringenda, juxta regulam 15. *Furis*; ergo suspensio est restringenda, sicque est strictæ interpretationis. Tum, quia habetur ex regul. 49. *Fur in pœnis benignior est interpretatio faciendâ*: ergo cum benignior sit suspensio strictæ interpretationis; igitur talis censenda est. Tum, quia in obscuris minimum est sequendum; Ita reg. 30. *Fur*. Sed non constat, quòd suspensio sit latae interpretationis; ergo cum sit obscurum, dicendum est, quòd sit strictæ interpretationis. Hanc quæstionem studio probo fundamentali jure, ex qua aliæ difficultates deduci possunt. *Ludovicus Engel tit. De sent. Excomm. n. 75. Navarrus in manual. cap. 27. num. 170. Sanchez lib. 3. de Matrimon. disp. 51. num. 12. Castropallao disp. 4. de Censur. par. 1. sect. 1. num. 7. Henricus lib. 13. cap. 3. n. 3. Avila part. 3. disp. 2. dub. 1. Concl. 6. Reiffenstuel tr. 13. de Cens. dist. 5. n. 81. & alij nonnulli.*

10. Si Episcopus suspendens aliquem Canonici Nunc respondeo ad casum supra allatum, Episcopum injustè Titio Canonico negasse suam partem distributionum. Tum, quia Titius ea omnia in choro præstitit, quæ alijs Canonici: ergo eodem modò est particeps distributionum, sicut cæteri Canonici. Tum, quia Titius solum à celebratione Missæ fuit suspensus, quæ non habet necessariam connexionem cum distributionibus Canonici; ergo &c.

11. Suspensus ab officio, non censetur suspensus à beneficio, & ejus fructibus Ex prædicto fundamento innumeri solvuntur casus. Inprimis suspensus ab officio non censetur suspensus à beneficio, & ejus fructibus; quia nisi constet, ab utroque esse simul suspensum, tunc juxta partem, secundum quam non est nominatus, immunis remanet à tali censura. Ità *Angelus Beati*, contra *Reiffenstuel citat. num. 81.* ubi dicit: quando sine ulla limitatione suspenditur ab officio, intelligitur suspensus etiam à beneficio.

12. Suspensus ab officio, non censetur suspensus à beneficio, & ejus fructibus Secundò, suspensus ab officio, non censetur suspensus ab his officijs, quæ à Laici, exer- spens ab his, ceri solent, ut v. g. si Clericus esset à divinis suspen- sus, adhuc confiteri, & excommunicacione concessa sunt re posset, Missam audire, quia hæc exercet tanquam Laicus, & non ut Clericus. Ità etiam

si Episcopus esset suspensus ab ordine Pontificali, tunc esset suspensus solum ab officijs, quæ ordo Pontificalis secum trahit, ut à facultate confirmandi, Ecclesias consecrandi, Ordines conferendi, & Chrisma conficiendi, non verò ab his, quæ pertinent ad jurisdictionem, ut sunt excommunicare, beneficia conferre, sacrum legere, jurisdictionem alteri dare &c. Sic *Angelus Beati lib. 2. de Legib. quæst. 26. num. 5. Reiffenstuel citatus num. 83. Avila part. 3. disp. 2. dub. 1.* Dixi, talem Episcopum posse dare jurisdictionem, quia hanc facultatem illico habet, ac est electus, licet nondum consecratus, & sufficit, ut pro tali statu sit confirmatus.

Hic tamen te notare volo: quòd si quis ab- 13. Si quis solutè sine ulla limitatione esset suspensus ab Ordine, tunc censetur esse suspensus ab omni- tione esset su- ni Ordine. Ratio est: quia verba genera- spensus ab Or- lia comprehendunt omnia, quæ in tali specie dine, censetur continentur; ergo &c. Eodem modò, si suspen- esse suspensus sio poneretur illimitata, ita ut nullam absolute ab omni Or- poneret exceptionem, tunc censetur esse uni- dine. versalis quoad omnia. Ratio est: quia propositio illimitata æquivaleret universali; ergo Si suspensio non debet esse major ratio de suspensione est illimitata, quoad unam partem, quam quoad aliam. Ità censetur esse communiter Theologi cum *Herinx disp. 6. de universalis Censur. num. 63. Tolero lib. 1. cap. 43. Vgelino tab. 4. cap. 14.* Ità etiam si Clericus esset suspensus simpliciter ab officio, censetur esse suspensus non tantum ab officio Ordinis, sed etiam juris- dictionis, hoc est, à potestate, quæ illi convenit, vel ratione Ordinis, vel jurisdictionis, quia usus tam Ordinis, quam jurisdictionis, competit ratione officij; ergo &c. Sic talis non posset celebrare, aut beneficia conferre, vel Sacramenta alijs ministrare &c. *Filliucius tract. 17. cap. 2. quæst. 1. num. 15. penes Beati citat. num. 12. Reiffenstuel, citat. n. 85.*

In casu, quo quis suspensus esset ab Ordine, per hoc non debet censeri suspensus à be- 14. Si quis neficio. Ratio est: quia beneficium fundatur ab Ordine, in prima tonsura, quæ secundum probabilem non erit suspensio à be- opinionem non est Ordo; tamen hoc adverten- spensus à be- dum est, quòd si talis neque per se, neque per neficio.

alium munus suum exercere possit, tunc ex con- 15. Si Cleri- sequenti etiam à fructibus beneficij suspensus es- cus esset su- set, eò quòd beneficium detur propter officium, spensus à be-

Quòd si Clericus suspensus esset à benefi- neficio, & non cio, & non haberet unde vivat, posset ali- haberet unde quam moderatam portionem ex beneficio ac- viveret, pos- cipere. Ita constat ex cap. *Conquerente. de Cler. set aliquam non resid.* Tum, quia indecens est, ut persona in moderatam statu clericali constituta, mendicitati tradatur. portionem ex

Qui suspensus est ab Ordine inferiori, cen- beneficio exi- setur etiam suspensus à superiori. Ita colligi- gere. tur ex cap. *Cum illorum. De sent. Excomm.* Tum, 16. Qui su- quia cui non licet minus, nec licebit quod est spensus est ab majus, cum minus contineatur sub majori. At Ordine infe- si quis suspensus esset ab Ordine superiori, ut v. riori, cense- g. à sacerdotio, non videtur suspensus ab Or- tur etiam esse dine inferiori, unde talis licitè posset canere suspensus à publicè Epistolam, vel Evangelium. Ratio superiori, non est: è contra.

est : quia Ordo inferior, cum conferatur sine superiori, potest etiam exerceri sine superiori, eo quod in hoc non includatur. Sic sentit quoque Reginaldus lib: 32. num: 15. Suarez de Censuris disp: 26. sect: 4. num: 9. cum alijs ab his ci-

17. Ex viola-

tione suspen-

sionis incur-

ritur irregu-

ritas.

Quæritur: An incurratur irregularitas ex violatione suspensionis? Respondeo affirmative, & quidem siue violetur suspensio perpetua, siue temporanea. Ratio est: quia tam suspensio temporalis, quam perpetua, efficaciter privat sacro ministerio; ergo violat jus Ecclesiæ. Ita etiam colligitur ex cap: 4. de Rejudicata, & sententia excomm: in 6. Suarez de Censuris disput: citat: sect: 2. num: 4. Alterius de Censuris tom: 2. disp: 6. cap: 2. Fillinius tract. 17. n 193.

18. Non est

peccatum per

se, communi-

care cum su-

specto, nisi co-

operatus est

peccato su-

specto.

Quæritur: An sit peccatum, communicare cum suspensio? Respondeo negativè, nisi quis cooperatus est peccato suspensi, vi cuius tali censura ligatur. Ratio primi est: quia nulli bi constat in toto jure, talem prohibitionem latam esse. Ratio secundi est: quia cooperari alterius malo, est intrinsecè malum, unde si talis auxilium præbisset in administratione mala Sacramentorum, certò peccasset; ergo &c.

Quæritur: quæ suspensiones ipsò jure contrahantur? Respondeo primò.

Contra Episcopos.

1. Conferentes Ordines simoniace. Cap: penult: de Simonia.
2. Conferentes suspensio propter malam promotionem. Cap: Si qui Episcop: 1. qu: 1.
3. Ordinantes Religiosum non professum. Pius V. Rom: Pont: Bulla 74.
4. Ordinantes acceptò juramento, quod non molestabuntur super eorum provisionem. C. Si quis ordinaverit. de Simon.
5. Ordinantes Monachum sine licentia Abbatis. C. fin. d. 58.
6. Non promulgantes Concilium Provinciale toti Diocesi. Hæc susp. non est in usu.
7. Intromittentes se in causis, spectantibus ad electionem Episcoporum. C. Quamvis. de Elect: in 6. & C. Provida. eod.
8. Submitientes Laicis bona Ecclesiæ sine debito consensu. C. Hoc consultissimò. De reb: Ecclesiæ alienandis. in 6.
9. Occupantes bona vacantium, pertinentium ad eorum provisionem. C. Præsentis de Offic: ord: in 6.
10. In causa alienationis malè utentes delegatâ potestate. Exter: 2. Cum in omn: Pauli 11.
11. Alienantes bona Ecclesiæ ultra biennium. Extravag: Ambitiosa. De reb: Ecclesiæ non alien.
12. Admittentes resignationes contra formam præscriptam in constitutione. Quanta. Pius V. in Bulla 58. Quanta.
13. Foventes usuras, locando suas domos. Cap. 1. de Usuris. in 6.

14. Abutentes munere Inquisitorum in causa fidei.

Clem. 1. Verum. De hæret.

15. Delinquentes contra Clericor. immunitatem. Clem. 2. de Pœnit.

16. Non servantes Extravagantem 2. de Electione, quoad perceptionem fructuum primi, vel secundi anni. Extravag. 2. de Elect.

17. Concubinos a synodo admonitos, & non emendantes. Conc. Trident. sess. 25. cap. 14. de Reform.

18. Relaxantes incendiariis pœnam, contentam in jure C. Pessimam. 23. qu: 8.

19. Negligentes procedere contra simoniacos. C. Quidquid. 1. qu. 1.

20. Non facientes comburi libros Talmud. Jul. 3. in Bull: 46. Cum sicut.

21. Publicantes populo indicem casuum. Pius V. in Bull: 99. Quam plenum.

22. Non visitantes limina Apostolorum, tempore præscriptò in Constitutione. Sixtus V. in Bull: Romanus Pontifex.

23. Ingredientes monasteria Monialium sine necessitate. Greg. XIII. Ubi gratiæ.

Contra Clericos.

1. Recipientes Ordines ab eo, qui renunciavit Episcopatu. C. 1. de Ord: ab Episc: qui renunc Episcopatu.
2. Recipientes ab alieno sine licentia proprii. Pius 11. Cum ex sacrorum. in 6.
3. Recipientes à proprio in aliena Diocesi sine licentia. C. Episcopum. 9. qu: 2.
4. Recipientes ab excommunicato, vel suspensio denunciato. C. 1. & 3. De schism.
5. Recipientes ante legitimam etatem. Pius 11. Cum ex sacrorum. 6.
6. Recipientes extra tempora sine dispensatione. Pius 11. ibid.
7. Recipientes non servatis interstitiis. C. Dilectus. C. Litteras. De temp: ord.
8. Contra Clericos ordinatos fictò titulò. C. Neminem. C. Sanctorum. d. 70.
9. Contra promotos per saltum. Concil. Trident. sess. 23. cap. 14.
10. Contra Clericos, recipientes Ordines sacros post matrimonium ratum, etiam non consummatum. Extravag: Antiquæ. De voto.
11. Clericos recipientes Ordines, si sint excommunicati, vel suspensi, vel interdicti. C. Cum illorum. De sent: excommun.
12. Si cum litteris capituli sede vacante infra annum. Conc. Trid. sess: 7. C. 10. de Reform.
13. Utentes Ordine in loco interdicto præter modum jure concessum. C. 11. Qui de sententia excomm: in 6.
14. Celebrantes coram excommunicato, vel interdicto. C. Episc: de Priv: in 6.
15. Tradentes sepultura publicos usurarios. C. Quia in omnibus. De usuris.
16. Contra Parochos, jungentes sponso alterius Parochie.

- rochia sine licentia* Trid. sess. 24. C. 1. de reform. matrim.
17. *Parochus non prohibentes matrimonia clandestina, vel contra interdictum Ecclesie.* C. cum inhibito de clandest. despon.
18. *Abutentes vestibus contra Juris statuta.* Cl. 2. de vita, & honest. Cler.
19. *Alienis debitis gravantes Ecclesias sibi commissas* C. 2. de solut.
20. *Occupantes bona Pralati defuncti* C. quia saepe de elect. in 6.
21. *Electores Episcoporum, non presentantes electionem electo infra octo dies* C. Cupiens de elect. in 6.
22. *Compromissarios eligentes indignum* C. si compromissar. de elect. in 6.
23. *Eligentes indignum ad Episcopatum, vel curatum* C. Cum in cunctis fin. de elect.
24. *Postulantes in Pralatum Cathedralis eos, qui prohibentur.* Cod. cum in cunctis de elect.
25. *Consentientes electioni per abusum secularis potestatis.* C. quis quis de elect.
26. *Inferiores Episcopis non servantes in visitatione Constitutionem Innocentij IV.* C. exigit. de censib. in 6.
27. *Conferentes beneficia eorum, qui serviunt in curia, vel eadem recipientes.* Extravag. 3. de Privileg.
28. *Facientes in judicio per sortes aliquid contra justitiam, & conscientiam in gravamen partis* C. 1. de sent. & rejud. in 6.
29. *Conservatores se intromittentes in alijs, quam de manifestis injurijs.* C. ultimo de offic. de leg. in 6.
30. *Occupantes bona, census, & Ecclesie beneficij vel piji loci,* Conc. Trident. sess. 22. cap. 11. de reform.
31. *Publicos peccatores* C. ultim. de temp. ord. *Hodie ista non sunt in usu.*
32. *Publicos concubenarios.*
33. *Sodomiam exercentes.*
34. *Simoniacos* Extravag. Pauli 2. de Simonia.
35. *Furantes de tenendo schismate* C. 1. de schismate.
36. *Provocantes ad duellum, vel acceptantes* C. 1. de cler. pugnanti in duello.
37. *Raptores, vel prabentes auxilium &c. raptui* Conc. Trident. sess. 24. cap. 6. de ref.
38. *Disputantes de Conceptione Beata Virginis M. Pius V. super specula Pauli V. Regis pacifici Greg. XV. apud Bonac. de susp. d. 3. p. 5. d. 1. num. 37.*

Contra Capitula.

1. *Si dilapident bona relictæ, vel obvenientia tempore vacationis* C. quia saepe de elect. in 6.
2. *Si recipiant Pralatos promotos in curia absque litteris Papæ.* Extravag. 1. de elect.
3. *Si petant in receptione ad Religionem, aut post illam pastus, & prandia* Extravag. Sanè de simon.
4. *Si non servent contenta in constitutione Pius V. in Bulla, Quanta.*

Contra Religiosos.

1. *Apostatas in apostasia ordines recipientes* C. fin. de apostasia.
2. *Recipientes ad professionem ante annum probationis* C. non solum de regul. in 6.
3. *Superiores concedentes redditus Ecclesiarum alicui ad vitam.* Clement. 1. de rebus Ecclesie non alienam.
4. *Usurpantes decimas sibi non convenientes:* Clem. 1. de decimis.
5. *Non utentes habitu, & vestitu modo ipsis prescripto.* Clem. 2. d. si quis autem de statu monach.
6. *Superiores, ad quos occasione excessuum suorum aliquid pervenerit* Clem. de priv.
7. *Non facientes conscientiam pœnitentibus de solvendis decimis.* Clem. cupientes, de pœnit.
8. *Non professos recipientes ordines sacros.* Pius V. in Bulla Rom. Pont.
9. *Introducentes mulieres in Monasteria prætenu facultatis Apostolica.* Pius V. in Bulla Regularium 22.

TRACT. CLIV.

DE TACTU.

CAPUT I.

De malitia, & circumstantijs Tactûs.

SUMMARIUM.

1. *Tactus per se est actus indifferens.*2. *Tactus desumit suam bonitatem, vel malitiam à fine, ob quem exercetur.*3. *Si*

3. Si necessitas urget, etiam verenda alterius sexûs sine peccato attingi possunt.
4. Tactus verendorum parvulorum ex puro affectu naturali non est peccatum.
5. Tactus lascivi ob delectationem carnalem exerciti, est lethale.
6. Tactus pudendorum, mammillarum ac aliarum partium obscenarum ob delectationem veneris facti, est lethale.
7. Ignorantia invincibilis excusat tactus lascivos à lethali.
8. Tactus obsceni inter personas promiscui sexûs exerciti, contrahunt eandem malitiam, ob quam facti sunt.
9. Tactus partis honeste, unde consurgit aliqua naturalis delectatio, precisa à venere, per se non est peccatum, secus si tangeret principaliter causâ delectationis naturalis capiendâ.
10. Si quis procuraret tactum non venereum, sed indifferentem in qualitatibus rei sensibilis sine omni periculo consensus in libidinem non excedit veniale.
11. Tactus honesti inter personas promiscui sexûs exerciti ex joco, vanitate &c. Si absit periculum delectationis carnalis, & scandalum, non excedunt veniale.
12. Tactus in partibus obscenis sub lethali sunt cavendi.
13. Tactus in proprijs verendis per se non sunt mali, bene tamen, si ex fine luxurioso fierent. Tactus brutorum in partibus turpibus potest esse veniale, aut lethale ex diverso fine tangentis.
14. Si fœmina advertat se tangi affectu veneris in publico in partibus honestis juxta morem patriæ, non tenetur per se sub lethali se retrahere, secus dicendum est, si tales tactus fierent private.
15. Conceduntur sponsis de futuro matrimonio tactus pudici sine lethali secluso periculo consensus in voluptatem carnalem.
16. Sponsis de futuro matrimonio interdiciuntur tactus in partibus obscenis sub lethali.
17. Tactus impudici à conjugibus exerciti ob delectationem carnalem capiendam sine periculo pollutionis, non excedunt veniale.
18. Si conjux se ipsum tangat delectationis carnalis gratiâ cum commotione Virgæ genitalis, dummodo absit periculum pollutionis, eo quod uxorem habeat penes, quæ impedire potest effusionem, non excedit veniale.
19. Tactus inhonesti à conjugibus exerciti, non ordinati ad copulam, non sunt peccaminosi; secus dicendum est, si fierent ad majorem delectationem capiendam.
20. Conjux turpiter se tangens ad capiendam delectationem carnalem in absentia alterius conjugis, lethaliter peccat.
21. Si conjuges turpiter se tangerent cum periculo pollutionis in loco, ubi nequeunt reddere debitum, peccant lethaliter.
22. An conjux possit tolerare tactus obscenos ab altero conjugis factos cum periculo pollutionis, duplex opinio exponitur.

23. An uxor Juvenis possit patitactum à viro sine intuitu amoris, ac ne ex negatione odium sibi procuraret, cum periculo amissionis hereditatis à marito sibi facta, licet ex tali tactu incurrat periculum pollutionis.

Casus aggravans.

24. Si quis sapius intra horam turpiter fœminam tangeret cum intentione perveniendi ad fornicationem, quam ultimo committit, talis quot peccata lethalia perpetravit, exponitur.

Tactus unus ex quinque sensibus si 1. consideretur per se quoad intrinsecam sui entitatem, est actus indifferens præcindens ab omni merito, & demerito; ita Divus Thomas 2. 2. quæst. 514. artic. 4. Sanchez de Matrim. lib. 9.

Tactus dividitur in libidinosum, & non libidinosum; si finis, seu motivum, vi cuius excutitur tactus, vel amplexus est bonus, & honestus, tunc non erit culpabilis, licet forte exurgant delectationes carnis, quibus non præbetur consensus. Ratio est: quia omnis tactus specificatur à suo fine; ergo cum finis non sit turpis, neque tactus erit malus; unde si quis honeste tangat fœminam secundum consuetudinem Patriæ in signum puri, & honesti amoris, vel amicitiae, non erit peccatum; ita Rodriguez tom. 1. cap. 202. numero 2. Layman lib. 3. sect. 4. num. 10. Bonacina de Matrim. quæstio 4. punct. 9. num. 1. & 2.

Quod si necessitas urgeat, non est peccatum etiam verenda fœminæ attingere, ut v. g. Si necessitas dum illa in simili parte infirmitate oppressa est, urget, etiam tunc Chirurgus liberè tangere ipsam poterit verenda alterius causâ, licet inde exurgeret aliqua carnis delectatio, vel etiam pollutio, cui cavere non debet, præstare consensum: nam in hoc, & simili casu, tenetur extenuare omne periculum formale, rogando DEUM, ut sibi in simili circumstantia suâ divinâ gratiâ assistat, proponendo firmiter se ab omni consensu immunem reddere: sic sentit quoque Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 8. num. 60. penes Escobat in Theol. moral. lib. 4. cap. 7. num. 76. Syrus lib. 8. cap. 6. numero 1. Navarrus in cap. Si cui. num. 12. de poenit. dub. 1. Ratio est: quia cum hujusmodi Tactus ex natura sua nullâ lege prohibeatur, nisi adsit periculum consensus in libidinem; ergo cum Chirurgus abstineat à tali lapsu, erit ipsi licitus: imò aliquando debitus ex justitia, si stipendium inde accipiat, prout solet dari in hospitalibus incurabilium. Tum, quia peccare posset, non verò si fœmina ex tali infirmitate incurreret periculum mortis, aut alterius gravis damni, denegando applicationem medicinæ, quâ suâ peritiâ ipsam liberare posset.

Aliquando solent nutrices, aliique homines contrectare omnes partes, etiam obscenas parvulorum promiscui sexûs; si hi non ex intentione carnalis concupiscentiæ, sed ex affectu naturali, & teneritudine amoris erga infantem

Tactus verendorum par-

tem

tem id faciunt, non peccant, quia talis actus ex fine suo non est malus; ergo &c. Sic Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 46. num. 13. Navarrus cap. 16. num. 11. & alij communiter.

5. Tactus lascivi ob delectationem carnalem exerciti, est lethale.

Tactus lascivus ob delectationem veneream exercitus, per se, etiam sine omnis pollutionis periculo, est lethale. Ratio est: quia delectatio carnalis voluntaria, est proxima dispositio ad molliciem, & intrinsecè destruit virtutem castitatis, siquidem ita accendit partes ad generandum inservientes, ut semen per se urgeat ad sui profusionem: ergo est lethale. Tum, quia osculum habitum ob delectationem carnalem, est mortale: ergo etiam Tactus lascivus, exercitus propter eundem finem; Antecedens patet ex propositione damnata num. 40. ab Alexandro VII. quæ sic se habet: est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris, & pollutionis: ergo fortiter convincitur, prædictum Tactum esse lethale. Sic quoque sentit Cajetanus quest. 154. art. 4. Lessius lib. 4. cap. 3. Sanchez: Valentia: Fillucius, ac omnes passim Doctores.

6. Tactus pudendorum, mamillarum, ac aliarum partium obscenarum, ob delectationem Veneris facti, est lethale.

Ex mox dicto fundamento deducitur, quod Tactus pudendorum, mamillarum, aliarumque partium obscenarum, cum voluntaria delectatione Veneris, sit lethale. Ratio est: quia huiusmodi Tactus non solum ordinatur ad profusionem seminis, verum etiam ex tali delectatione ad ejus pervenitur extremum, ut penè omnis acies, & vigilia cogitationis obruatur: ita S. Augustinus lib. 3. patit. cap. 12. quem ibidem citat P. Conzen: sed obstruere voluntariè omnem aciem, & vigiliam cogitationis, est lethale, eò quod talis vigilia in homine est summum bonum, quod numquam licitum est se privare; ergo &c. Valentia 2. 2. disp. 9. quest. 3. punct. 3. Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 46. num. 7. Lessius lib. 4. Cap. 3. dub. 8. num. 6. Azorius tom. 3. lib. 3. cap. 25. & alij.

7. Ignorantia invincibilis, excusat Tactus lascivos à lethali.

Quod si quis ignoraret invincibiliter, quod huiusmodi Tactus obsceni sint sub mortali prohibiti, illos exercendo non peccaret lethalliter. Ratio est: quia quotiescunque aliquis tendit in objectum; sine formali cognitione mali, tunc tale peccatum committit, quale cognitum fuit; sed exercendo Tactum lascivum, non cognoverat esse malum: ergo non peccavit, siquidem illa malicia fuit ipsi involuntaria, proinde inculpabilis coram Deo, prout ait Apostolus ad Timotheum: Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Tum, quia docet Sylvester verb. Perjur. quest. 1. quod si quis periurium putaret non esse peccatum, periurando non peccaret; & Valentia tom. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 3. Sanchez lib. 1. part. 1. moral. Cap. 17. num. 17. Reginaldus tom. 1. lib. 11. num. 17. Layman lib. 1. tract. 2. num. 9. veniale esse dicunt periurium, quando aliqua diligentia adhibita est: sed non sufficiens ad videndum, an sit falsum, quod juratur; ergo si nullum dubium oc-

currit exercendi Tactum lascivum de peccato lethali, non erit peccatum; & si occurrit ipsi dubium, solum esse veniale, erit tantum veniale; sicut, qui inculpabiliter putaret fornicationem sibi licere, nullò modò peccaret, illam admittendo. Ita Valentia, Philippinus de Privileg. ignorant. cap. 27. num. 726.

Tactus obsceni seu luxuriosi, diversas 8. Tactus ob- possunt sortiri malitias, qui si fiant inter per- sceni inter sonas promiscui sexûs, cum intentione for- personas pro- nicationis, tunc contrahunt malitiam fornica- miscui sexûs tionis. Ratio est: quia actus specificatur ab exerciti, an ipsa intentione, quæ est anima totius operis mo- contrahunt ralis: eodem modò, si fiant cum intentione eandem ma- stupri, adulterij, molliciei, bestialitatis, tunc re- litiam, ob feruntur ad has malitias, ac ex fine illarum spe- quam facti cificantur. Sayrus lib. 8. cap. 6. num. 1. Azorius tom. 3. lib. 3. Cap. 25. quest. 3. Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 6. num. 18. Grassius lib. 2. in decal. part. 1. Cap. 75. num. 10. & alij communiter.

Tactus partis honestæ, ex quo confurgit 9. Tactus aliqua naturalis delectatio, præcisa ab omni in- partis, honestatione ad Venerem, non est moraliter malus, ita, unde dummodo non fiat principaliter causâ delecta- confurgit alit- tionis naturalis capiendæ. Ratio est: quia quæ natura- neque ex objecto, neque ex fine convincitur, lis delectatio, esse peccaminosus. Non ex objecto: quia hoc præcisa à Ve- est honestum, prout casus sonat; non ex fine, nere, per se quia intentio non tendit ad inhonestum; ergo: non est pecca- &c. Quod si talis Tactus partis honestæ ex- tum: secus si ercentur principaliter ob capiendam delecta- fieret princi- tionem naturalem, præcipientem ab omni paliter, causâ commotione, & intentione Veneris, saltem delectationis esset peccaminosus venialiter, uti patet ex pro- naturalis ca- positione 8. ab Innocentio XI. reprobata, quæ pienda. sic se habet: comedere, & bibere ob solam voluptatem, non est peccatum; ergo est peccatum, delectari naturaliter in tali actu, sistendo in illo principaliter; quod non excedat talis delectatio veniale, patet, quia physicè secundum suam substantiam non deviat à morali virtute continentie.

In casu tamen, quo quis procuraret tactum 10. Si quis non venerem, & quidem primariò, ut delectetur in qualitatibus rei sensibilis, prout talis res tactum non est mollis, calida, lenis, &c. sine periculo venerem, sed consensus in libidinem, non excedit veniale. indifferen- Ratio est: quia tactus delectationis, desumit rem in quali- suam malitiam à fine; sed finis, qui est pura tatibus rei delectatio naturalis, contra distincta à Venere, sensibilis, sine per se non notabiliter deviat à recta ratione, eò omni periculo quod non violat aliquod præceptum, neque consensus in divinum, nèque humanum graviter: ergo &c. libidinem, non Tum, quia Tactus non efficitur malus propter excedit ve- delectationem, quæ est ipsi connaturalis: sed niale. ideo, quia desumitur delectatio inordinata ex objecto malo: ergo cum objectum non sit malum, & delectatio ipsius, utpote naturalis, per se non notabiliter deviat à recta ratione: non est lethalis, sed tantum venialis. Sorus lib. 4. distinct. 34. quest. 1. art. 2. Marcantius in qq. pastoral. in Decal. cap. 6. quest. 2. Navarrus, & alij nonnulli. Hinc est, quod Tactus extra

materiam luxuriæ, studiò, & voluntariè procurati, & quidem primariò ex aliquo honesto fine, puta amicitia gratiâ, & secundariò ob aliqualem delectationem naturalem, non sunt peccaminosi, quia non excedunt terminos rectæ rationis.

11. Tactus honesti, inter personas promiscui sexûs exerciti ex joco, vanitate, & si absit periculum delectationis carnalis, & scandalum, non excedunt veniale.

Eodem modò Tactus honesti, qui fieri solent ex joco, vanitate, curiositate, aut levitate in choreis, conversationibus inter mares, & fœminas, v. g. contrectatione manuum, visûs, si absit periculum alicuius gravis scandali, vel consensûs in delectationem carnalem, non excedunt veniale, ait *Cajetanus* 2. 2. quæst. 154. art. 4. sect. ad 2. *Grassius* part. 1. lib. 2. cap. 75. num. 10. *Sanchez de Matrim.* lib. 9. disp. 46. num. 10. *Bonacina de Matrim.* quæst. 4. punct. 9. *Layman* *Navarrus*.

12. Tactus in partibus obscœnis, sub lethali sunt cavendi.

Cavendi sunt omni modò Tactus in partibus obscœnis sub lethali, vel maximè inter liberos diversi sexûs: nam hujusmodi Tactus, saltem interpretativè sunt luxuriosi, & generant periculum proximum, consentiendi in delectationem, quæ vitanda est in omni circumstantia à liberis, ne per hoc sternant sibi viam ad alia mala patranda.

13. Tactus in proprijs verendis, per se non sunt mali, bene tamen si ex fine luxurioso fierent.

Tactus, qui sunt in proprijs verendis, per se non sunt mali, nisi fierent levitatis, aut curiositatis gratiâ, in hac circumstantia essent veniales; nam licet in proprio tactu non adsit tanta turpitudine, quanta in alieno, nihilominus tamen levitas, & curiositas aliqualem offendit rectam rationem; ergo &c. Si verò ob voluptatem carnalem quis in tali parte se tangeret, committeret lethale, propter commotionem spirituum, qui immediatè ordinantur ad pollutionem, & violationem virtutis castitatis. Eodem modò philosophandum est de tactibus brutorum in partibus turpibus, qui si solùm, curiositatis gratiâ exerceantur, præcisò omni motu delectationis venereæ, non excedunt veniale, licet bestiola tali contrectatione se pollueret. Ratio est: quia nullâ lege constat, talem profluxum seminis brutalis esse vetitum procurare. At si inde desumeret aliquam delectationem carnalem, ad quam homo luxuriosus est semper fermè propensus: peccaret, & sub mortali tenetur à tali Tactu bruti abstinere. *Diana* part. 2. tract. 2. miscel. resol. 56. *Navarrus de Pœnitent* Cap. Si cui. num. 13. *Lessius* lib. 4. Cap. 3. dub. 8. num. 60. *Sanchez de Matrim.* lib. 9. disp. 46. num. 14. & alij nonnulli ab his citati.

Tactus brutorum in partibus turpibus, potest esse veniale, aut lethale ex diverso fine tangentis.

14. Si fœmina advertat se tangi affectu venereò in partibus honestis, juxta morem patriæ, non tenetur se retrahere: secus dicendum

Scire velles, an si fœmina adverteret, se tangi affectu venereò ab aliquo publicè in partibus honestis juxta morem patriæ, teneatur in hoc casu se retrahere sub lethali. Respondeo negativè. Ratio est: quia hujusmodi fœmina est in possessione suæ libertatis, quam amittere non obligatur, se retrahendo, cum non præbeat voluntariè occasionem mali. Tum, quia se retrahendo, posset causare suspicionem inter circumstantes de peccato alterius, quod pugnat contra præceptum charitatis. *Tamburinus* lib. 5. Cap. 1. sect. 4. *Diana* part. 2. tract. 5.

resol. 2. 2. At si fœmina privatè tangeretur ab aliquo, modò supra dictò, teneretur sub lethali se retrahere, si commodè fieri possit, ad malum in tangerent vitandum: quia præceptum charitatis postulat, ad servandum proximum ab omni peccato. *Lege Azorium* 3. part. lib. 3. Cap. 25. quæst. 4. *Filiucium* tract. 30. Cap. 9. num. 196. *Grassius* 1. part. cap. 75. lib. 7. num. 11.

Tolletus lib. 5. cap. 14. *Sanchez* lib. 9. disput. 15. Conce. 46. num. 48. *Navarrus* Cap. 16. num. 11. & alij passim docent, quòd sponsis de futuro matrimonio concedantur Tactus pudici, sinè lethali, licet inde sentiant aliquam voluptatem carnalem, seclusò tamen omni periculò pollutionis, consensûs, aut copulæ. Ratio illorum est: quia sicuti matrimonium cohonestat copulam carnalem, ita sponsalia debent cohonestare aliquod inchoativum copulæ, eò quòd sint initium matrimonij; ergo &c. Tum, quia actualis contractus sponsalium de futuro matrimonio, ex natura sua ordinatur ad actus præcedentes copulam matrimonij, cujusmodi sunt Tactus: ergo hi sinè lethali exerceri poterunt, cum negari non possit, quòd sponsis in hoc genere plus concedendum sit, quàm liberis, vi aliqualis vinculi, & juris in corpus alterius, siquidem neuter liberè ab altero separari possit, ergo &c.

At Tactus in partibus obscœnis inter sponsos de futuro matrimonio, sub mortali prohibentur. Ratio est: quia nimis excitant humores venereos, qui immediatè disponunt partem inferiorem ad periculum pollutionis, vel etiam copulæ: ergo. *Lege Sanchez* lib. 5. de Matrim. disp. 5. num. 38. Imo si sponsalia essent conditionata, nec eis concedendi sunt Tactus honesti, cum delectatione sensuali, eò quòd non verificata conditione possint separari. *Diana* part. 2. tract. 3. miscel. resol. 6. & part. 4. resol. 131. *Navarrus* Cap. 16. in manual. num. 13.

Inquiris: an Tactus nter conjugatos impudici, ob delectationem sensualem exerciti, sint lethales? Respondeo: etiam si similes Tactus impudici præcisè ob delectationem venereæ fiant, si absit periculum pollutionis, non excedunt veniale. Ratio est: quia conjuges, cum habeant jus ad copulam, quæ sinè delectatione fieri non solet, habebunt etiam jus ad actus præcedentes ad ipsam, cujusmodi sunt Tactus impudici; ergo &c. Sic sentit quoque *Sylvius* 2. 2. quæst. 154. art. 4. concl. 6. *Layman* lib. 1. tract. 3. Cap. 6. num. 12. *Azorius* part. 3. lib. 3. Cap. 25. quæst. 2. *Henriquez* lib. 11. Cap. 16. num. 7. *Coninch. de Matrim.* disp. 34. dub. 11. n. 113. penes *Bassaum* verb. Impudicit. num. 9. Dixi non excedere veniale, quia *Innocentius XI.* dum damnaverat propositionem 9. quæ asserit: opus conjugii posse exerceri sinè culpa, ob solam voluptatem, indicat talem actionem esse venialem dumtaxat: igitur, & hujusmodi Tactus ob solam voluptatem carnalem factus, includit malitiam solum venialem.

Imo

Imo docet Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 44.

18. Si conjux utrim. 6. cum Perez, Vasquez, Castrapolo, Dica-
ipsum tangat stillo; quod si conjux se ipsum obscenè volup-
delectationis tatis gratia tangeret cum commotione spiritu-
carnalis gra- um genitalium; si nullum intercedat pollutio-
ria cum com- nis periculum, eo quod habeat uxorem penes,
matione vir- quæ talem effusionem seminis impedire posset,
ga genitalis, non excedere veniale. Ratio est; quia talis
dummodo ab- habet jus ad delectionem conjugalem; ergo si
fit periculum exerceatur cum proxima potentia congregien-
pollutionis, eo di cum altero conjuge, tunc ex natura sua re-
quod uxorem fertur ad illam copulam: igitur non erit mor-
habeat penes tale; ita etiam consentit Gobat cas. 17. num. 658.
que impedire penes Sporer.

potest effusio - A fortiori tactus inhonesti à conjuge exer-
nè non exce- citi mox ordinati ad copulam exercendam,
dit veniale. non sunt peccaminosi; Ratio est, quia tales sunt
19. Tactus in- præparatorij ad complendum actum, ac cen-
honesti à con- sentur unum oqus morale cum copula, ita com-
juge exerciti, muniter Doctores. In casu tamen, quo fie-
non sunt pec- rent ad captandam majorem delectationem in
caminosi sec⁹ copula, essent veniales, si principaliter intende-
dicendum est, rentur propter illam; nam vitiosum est plus
si fiorent ad appetere, quam natura ipsa per se concedit.
majorem de- Ita S. Antoninus part. 3. titul. 1. cap. 20. sect. 2.
lectationem Ledesma de matrim. quest. 49. art. 6. Sanchez
capiendam. citatus, qui disp. 17. num. 5. sic scribit: Si vir in
superficie vasis præposteri fricaret sua verenda,
vel in os ejus intromitteret, cessante omnis pollu-
tionis periculo, non crederem esse mortale; ergo
&c.

20. Quæritur, an unus conjux in absentia alte-
Conjux tur- rius conjugis possit se ipsum tangere, ex fine pro-
piter se tan- curandi sibi delectationem carnalem. Respon-
gens ad capi- deo, etiam si ille se tangeret sine periculo pollu-
dam delecta- tionis cum tali delectatione intenta, peccaret le-
tionem car- thaliter. Ratio patet ex Apostolo Corinth. 7.
nalem in ab- ubi sic loquitur, Mulier sui corporis potestatem
sentia alteri- non habet, sed vir: similiter autem, & vir sui cor-
us conjugis poris potestatem non habet, sed mulier; ergo si
lethaliter pec- tangeret se voluptatis gratia, ageret contra jus
cat. sui conjugis; igitur peccaret, & quidem mortali-
ter: quia talis tactus reputatur, ac si cum alie-
no fuisset factus: nam conjux non habet jus in
proprium corpus, nisi solum per accidens, id est
quatenus liberè possit copulari cum alio conju-
ge; igitur omnis tactus delectabilis venereus
cum sit aliquod initium pollutionis in absentia
alterius conjugis procuratus, erit mortale, Sa-
las 1. 2. tom. 2. tract. 15. disp. 6. sect. 4. num.
129. Vasquez 12. disp. 113. Dela Cruz part. 1.
præcept. 6. art. 9. dub. 12. Diana part. 3. tract. 4.
resol. 215. Sporer in Theol. Sacrament. parte 4.
cap. 2. sect. 2. sub num. 503. contra Sanchez lib.
9. de matrim. disp. 44. nu. 16. Hurtadum de ma-
trim. disp. 10. difficult. 10. num. 47. Præpositum
3. part. quest. 6. de matrim. dub. 26. num. 188.
ubi notat Gobat num. 660. paucos esse, si verita-
tem fateantur, qui in simili tactu non se pollu-
ant: ergo saltem se exponunt periculo pollutio-
nis, sicque peccant lethaliter; quia, qui pericu-
lo se exponit, in illo peribit.

21. Si conjuges Eodem modo, si conjuges obscenè se tan-
turpiter se gant cum periculo pollutionis extra vas, in lo-

co, ubi nequeunt reddere debitum conjugale, tanquam et
peccant lethaliter: quia in moralibus perinde periculo pol-
lutionis in lo-
ciendi, prout differt docet Suarez disp. 16. co, ubi neque-

Quæritur; an conjux possit tolerare ta-unt reddere
ctus ab altero conjuge cum periculo pollutionis, debitum, pec-
si ipse non consentiat. Respondet, Sanchez cans lethalis-
lib. 9. de matrim. disp. 45. num. 35. Filliacius ter.
tract. 10. part. 1. num. 356. Diana tract. 4. part. 22. An con-
6. resol. 217. Affirmativè. Ratio horum est: jux possit to-
quia tolerando hujusmodi tactus, dat operam lerare tactus
rei licitè, quatenus per hoc dat signum manife- obscenos ab
stativum, & conservativum mutui amoris, er- altero con-
go &c. Tum, quia conjux patiens negando jure factos
hujusmodi tactus inhonestos conjugi agenti, cum periculo
posset causare odium, & aversionem à se ipso pollutionis,
in conjuge; ergo &c. Ita docet etiam Gobat duplex opinio
cas. 17. de matrim. n. 667. exponitur.

Opposita verò opinio mihi magis in praxi
arridet, quam sic distinguo: vel conjux patiens
potest vitare pollutionem, petendo debitum à
conjuge agente, vel non potest? si possit petere
debitum, ad vitandam hujusmodi pollutionem,
tunc tenetur sub lethali, alias illa pollutio esset
ipsi voluntaria; ideoque mortalis. Si verò ef-
set in tali extrinseca circumstantia, in qua ne-
quiret exerceri actus conjugalis, tunc tenetur
rogare conjugem à desistentia talium actuum,
& sic liberabitur à pollutione; si verò conjux
agens nollit absolute desistere, & se retrahendo
causaret inimicitiam, odium, vel aliud grave
malum, tunc videtur in hoc casu esse tolerabi-
lis opinio Sanchez, Filliacij, &c. Supra citat.
Meam verò opinionem tuetur Præpositus part. 3.
de matrim. dub. 25. num. 186. A fortiori le-
thaliter peccabit conjux agens, si ex tali conta-
ctu conjugis alterius causet in se pollutionem
extra vas; nam eum nulla causa honesta à cul-
pa excusate posset: cum semper talis emissio
seminis sit ipsi voluntaria: quidquid in contra-
rium sentit Sanchez citatus à Cassiano à S. Elia
verb. Osculum n. 57.

Huc revocatur ille casus, quem Sporer in 23. An uxor
sua Theol. Sacrament. part. 4. cap. 2. sect. 2. sub juvenis possit
num. 500. ex Gobat proponit, videlicet: si Titia pati tactus à
uxor juvenis calidæ complexionis haberet ma- virò sene in-
ritum senem, qui quousque erat vegetus ma- tuitu conser-
gnam Titia in amore conjugali dedit satisfactio- vandi mutui
tionem, ac defacto ex defectu senij est factus amoris, ac ne
impotens, nihilominus tamen, ut conservet ex negatione
pristinum amorem Titia, quam cognoscit ap- odiū sibi pro-
petere concubitum, illam amplexando tacti- curet cum
bus, exercet actum, in quo Titia aliquoties periculo a-
polluta est, vi cujus valde confunditur, ac pro- missionis ha-
fiterur nec in posterum hujusmodi tactus vitare redditatis à
posse ex nimio amore mariti sui, & ex nimia ca- marito sibi
lilitate sanguinis, qui ita acriter ipsam urget, facta licet ex
ut videatur impossibile, posse stimulos carnis tali tactu in-
sedare, multò minùs se continere, & adjungit currat peri-
per hoc conservare gratiam mariti sui, qui ip- culum pollu-
sam hodie, vel eras hæredem bonorum suo- tionis.
rum constituet, alias hujusmodi amplexus vi-
tando odium mariti, & privationem suæ fortu- Casus aggra-
næ ad se attrahet: supra hoc dubium respon- vans.
Sssss 2 de

det citatus *Gobat*, quod si tales tactus non fiant cum intentione procurandi pollutionem, sed solum ad conservandum, fovendumque conjugalem amorem, qui alias frigeret ex impari conjugio, non videri excedere veniale, & pollutio, quæ subinde intervenit uxori, est præter sui intentionem, cum illi ea non consentiat, prout supponitur, ita etiam sentit *Diana part. 6. tr. 6. resol. 27. Sanchez, Fillinius*. Ego tamen sentio, quod si Titia ex talibus tactibus patiatur periculum pollutionis, non excusarem ipsam à lethali. Ratio est, quia prodigere voluntariè semen humanum, quod est medium necessarium pro conservatione speciei hominis, est intrinsecè malum, uti probavi *verb. Mollities, & verb. Abortus*, ergo licet tactus inter conjuges secundum opinionem Doctorum supracit. per se non excedant veniale, tamen si pollutio est prævisa, & voluntaria, jam lædit jus integritatis matrimonij, in quo non debet perdi semen, sed conservari, & ordinari ad propagationem humanam, secus faciendo incurrit poenam, quam exponit Apostolus *1. ad Corinth. c. 6.* dicens; *Nec adulteri, nec molles, nec masculorum concubitores regnum Dei possidebunt*, notaly *molles*, per quam particulam exprimitur pollutio voluntaria.

24. Si quis *sepius intra horam turpiter fœminam tangeret cū in-* Quid dicendum est, si quis sæpius per horam turpiter fœminam tangeret cum intentione perveniendi ad fornicationem, utrum in hoc casu tot peccata committeret, quot fuerunt distincti tactus? Ratio difficultatis est; quia quilibet tactus turpis per se consideratus est pec-

catum mortale, & licet in illa hora unicum tantum commississet, jam esset reus gehennæ, ergo cum plures exercuerit, tunc tot lethalia perperavit, quot fuerunt tactus. Tum, quia unus tactus, nec formaliter, nec virtualiter dependet ab altero, sicut si unicâ horâ successivè plures homines occideret, committeret tot homicidia, quot occidit: ergo etiam committit tot peccata, quot tactus successivè exercet; ita admittere videtur *Fagundez lib. 3. in 2. præcept. Ecclês. cap. 5. num. 15. Vasquez 1. 12. disp. 75. cap. 2. Bonacina disp. 2. de peccat. qu. 4. punct. 2. num. 5.* Hoc non obstante respondeo, si talis homo non interruptam habuit intentionem fornicandi, licet distinctis vicibus tales tactus exercuerit, tunc omnes referuntur ad idem peccatum fornicationis, consequenter non plura, sed unicum tantum peccatum commisit. Ratio est; quia licet tales tactus physicè distinguantur moraliter tamen uniuntur, quatenus ad unum finem sine interruptione morali referantur, id est, ad complendam copulam, quæ se habet tanquam terminus ultimus, perficiens malitiam omnium tactuum; ergo &c. *Lege Card. de Lugo tract. de poenit. disp. 16. nu. 553. Arriagam disp. 43. num. 29. Salas 1. 2. tom. 4. tract. 13. disp. 5. sect. 8. n. 91.* Ad argumentum prioris opinionis. Respondeo, verum esse tot fore peccata, quot tactus, si illi sine intentione copulæ per illam interruptionem intentionis facti fuissent, ita etiam admittit *Hurtadus de poenit. disp. 9. diff. 6.* secus non: ergo &c.

CAPUT II.

De Tactu rerum Sacrarum.

SUMMARIUM.

25. Res Sacras tangere, dum actu contingant corpus, & sanguinem Christi, non est interdictum minoristis sub lethali.

Laici caveant tangere corporalia, Patenam, calicem, dum actu corpus Christi contingunt, peccarent saltem venialiter.

26. Corporalia, & palla non prius, quàm post primam lotionem Laicis lavanda tradantur.

27. Non est illicitum Laico tangere res Sacras, ut reliquias, & quæ immediate corpus, aut sanguinem Christi non tetigerunt. Sic cerei, Agnus Dei, &c. licet tanguntur.

28. Laicus, si necessitas urget, potest tunc tangere Eucharistiam. Imò etiam communicare infirmum.

25. Res sacras tangere, dum actu contingunt corpus, & san-

TAngere res Sacras à minoristis, dum actu contingunt corpus, aut sanguinem Christi, ut est corporale, patena, non est mortale. Ratio est: quia non debemus multi-

plicare peccata, nisi constet ex aliquo præcepto, id esse vetitum, quod tangimus: sed nullibi constat, vetitum esse res sacras, prædicto modo tangere: ergo non est mortale, ita Ochagavia penes Dianam *part. 5. tract. 14. resol. 6.* citati à *Gobat tract. 3. num. 326.* contra *Tamburinum lib. 1. cap. 2. sect. 1. num. 3.* Dixi non esse mortale: veniale tamen esset, si ex levitate tangerentur propter violationem debitæ reverentiæ hujusmodi rebus: imò nullum peccatum foret, si ex inadvertentia tangerentur. *Suarez Bonacina de Sacrament. disp. 4. quest. ultim. punct. 9. num. 20. Tannerius disp. 5. quest. 10. num. 50.* Docent minoristas posse tangere corporalia, calicem, pallam sine ullo peccato, dum actu corpus, & sanguinem Christi contingant, laici verò caveant tangere res Sacras, quæ immediate tangunt corpus, & sanguinem Christi; hi sine necessitate eas tangentes peccant saltem venialiter juxta *Tamburinum lib. 1. cap. 2. sect. 1. num. 7. Bonacinam, & alios.*

guinem Christi, non est interdictum minoristis sub lethali.

Cor-

26. Corporalia, & pallæ non prius laicis traden-
Corporalia, dæ sunt, quàm post primam lotionem à Sacerdo-
 & pallæ non te, vel Diacono factam: postmodum sanctimo-
 prius, quàm nialibus, vel alijs virginibus, aut fœminis hone-
 post primam stis ad reficiendum tradantur, quæ sinè culpa lici-
 lotionem lai- tæ ab illis tangi possunt pro illis adaptandis Tam-
 cis lavanda burinus lib. 1. cap. 2. sect. 3.
 tradantur.

Fas est laico tangere reliquias Sanctorum, &
 27. omnes res sacras, quæ immediatè non tangunt,
 Non est illicitum laico, tan- nec tetigerunt corpus, aut sanguinem Christi.
 gere res sa- Ratio est; quia nullibi constat hæc sub culpa esse
 cras, ut reli- prohibita tangendo, ita *Castropalaus tract. 22.*
 quias, & qua punct. 10. *Layman* citatus à *Gobat n. 328.* Eo-
 immediatè dem modo licitè tangi possunt cerei, Agnus Dei,
 corpus, & san- altaria consecrata, vi ejusdem rationis, *Sanchez*
 guinem Chri- lib. 2. moral. cap. ult. num. 27. *Diana part. 2. tr. 6.*
 sti non tetige- res. 12. *Leander quest. moral. part. 1. tract. 7. dist.*
 runt, sic cerei, 4. questio. 48. Imò *Dicastillo* excusat à culpa
 Agnus DEI tangentes pedem calicis, & patenæ ex par-
 & c. licitè tan-
 guntur.

re, quæ non solent contingere corpus Christi.

Poterit etiam laicus tangere sacram hosti- 28.
 am sinè ulla culpa: v. g. si adsit incurfus hosti-
 um infidelium, à quibus timetur aliqua irreve-
 rentia; vel si hæc cadat ad terram, & non ad-
 sit dignior, ut v. g. Sacerdos, vel Diaconus, tunc tangere Eu-
 poterit laicus ipsam elevare decenter, & cum charistiam.
 reverentia. Imò si adsit aliquis ægrotus in ex-
 tremâ necessitatè vitæ constitutus, & careret communica-
 ministro debito pro administranda ei S. Eucha-
 ristia, tunc, si obviam hæc sit, ait *Layman*, *Bo-*
nacina, *Lessius*, *Vasquez*, posse laicum ipsam in-
 firmo administrare. Ratio est; quia licet Ec-
 clesia præcipiat, ut per Sacerdotem administre-
 tur, cedit tamen tale jus positivum extremæ ne-
 cessitati. Tum, quia olim fuit concessum lai-
 cis tale ministerium: ergo & modo, si urgeat
 necessitas citra omnem culpam poterit tangere
 Eucharistiam.

TRACTAT. CLV. DE TESTAMENTIS.

CAPUT I.

De divisione, & differentijs testamentorum.

SUMMARIUM.

1. Definitur Testamentum.
2. Codicilli definitio exponitur.
3. Per quid testamentum convenit, & disconvenit cum alijs contractibus, notatur.
4. Quomodo differt testamentum à codicillo, notatur.
5. Per quid testamentum differt à legato, & jure commisso, exponitur.
6. Institutio hæredis est ipsa anima testamenti.
7. Formula faciendi testamentum, notatur.
8. Testamentum tam clausum, quàm nuncupativum describitur.
9. Testamentum, ut valeat, debet finiri.
10. Ad testamentum clausum requiritur, ut sint septem testes rogati, masculi, non fœminæ, ut omnes subscribantur cum ipso testatore.
11. Modo consuetudine introductum est sufficere quinque testes ad valorem testamenti, etiam subscriptos.
12. Qui sunt idonei testes, & quæ non pro testamento, notatur.

Testamentum, seu testis mentis, est 1.
 nostra voluntatis iusta sententia de eo, Definitur te-
 quod quis vult fieri post mortem, cum stamentum.
 directa institutione hæredis, sic colli-
 gitur ex Leg. 1. ff. de testament. Ul-
 pianus, ac communiter Juristæ cum Theol.

Codicillus definitur quod sit ultima volun- 2.
 tas minùs solemnis de eo, quod quis post mortem Codicilli defi-
 suam fieri velit, coram quinque testibus. *Molina* nitio exponi-
 tom. 1. disp. 124. *Reginaldus* lib. 45. num. 621. & tur.
 lib. ult. de Cod.

In testamenti definitione dicitur nostra vo- 3. Per quid
 luntatis iusta sententia, per quas particulas ge- testamentum
 nericas convenit testamentum cum alijs contra- convenit, &
 ctibus, qui fieri solent inter vivos, ut cum do- disconvenit
 natione, societate, mutuo &c. & disconvenit per cum alijs cõ-
 sequentes particulas: videlicet, de eo, quod quis tractibus, no-
 vult fieri post mortem, nam contractus societa- tatur.
 tis, mutui, non fiunt post mortem.

Insuper testamentum differt à codicillo, 4. Quomodo
 quod codicillus sit imperfectum testamentum differt testa-
 sinè hæredis institutione, quo solum additur, mentum à
 vel demitur, aut explicatur, vel mutatur aliter codicillo, no-
 quam tatur.

quàm in testamento expressum est, vel non erat. Tum, quia ad testamentum, requiruntur de via ordinaria septem testes rogati, & quidem masculi, ad codicillum sufficiunt quinque tantum non rogati, sive mares, sive feminae: ita *leg. Heres de cod.* Tum, quia ad testamentum requiritur subscriptio omnium testium cum eorum sigillo impresso, ad codicillum sufficit eorum subscriptio. Ad codicillum requiritur clausula sive expressa sive tacita videlicet: volo ut dispositio mea valeat vi codicilli, eo modo, quo valere potest ita *leg. 1. ff. de jure cod.*

5. Differt testamentum præterea à legato, *Per quid testamentum differt à legato, & jure commisso exponitur.* eò quod legatum est donatio quædam, quam defunctus præstandam relinquit ab hærede, de eo, quod foret hæredis, sicque legatum est solum donatio particularis, testamentum vero est cum hæredis institutione, per quod differt etiam à jure commisso, & alijs ultimis voluntatibus, in quibus nullus principalis hæres assignatur.

6. Dixi superius cum *directa institutione hæredis*, quæ particulæ sunt ipsa anima testamenti, ut si institutio hæredis deficiat, nullum omnino erit testamentum, prout exorsè habetur *leg. jubemus 29. cod. de testament. Sylvester verb. Testament. 1. num. 11. Sporer tractat. 6. in Decal. cap. 3. sect. 4. num. 61. Filliucius tractat. 34. cap. 7. Layman lib. 3. tract. 5. cap. 1. Tannerus, Bonacina, & alij.*

7. Intellectà definitione testamenti formula illius sequentibus verbis concipi solet. *In nomine DEI omnipotentis, Amen. Ego N. N. nunc liberè, & integris sensibus commendo corpus terræ Sanctæ, & animam meam DEO Creatori, sub protectione B. Virginis &c. Hæredem meum constituo N. N. exprimendo bona relinquenda; debita solvenda, legata pia facienda, aut alia pro particularibus personis, prout cupit de rebus suis disponere: his factis nominat executores testamenti, & exprimit obligationes, si quas illis imponit. Postremò annotat locum, diem, & annum, & infra nomen suum, ac sigillum apponit, subscribunt etiam testes simul.*

8. Testamentum dividitur in clausum, & nuncupativum. Testamentum clausum est; quod fit per scripturam: dicitur clausum, seu occultum, quia testator vult latere hæredem, quid in eo scriptum sit. Testamentum nuncupativum, seu apertum est, quod sine scripturâ à testatore fit, quatenus is coram septem testibus rogatis, & idoneis ad testandum suum hæ-

redem altâ, & intelligibili voce declarat, de eo, quod post suam mortem fieri desiderat; nec in hoc testamento requiritur necessariò subscriptio, vel sigillum, & si aliquid horum deest, invalidum erit.

Insuper, ut testamentum validum sit, requiritur *ejus absolutio*; proinde, si est inceptum, & Testamentum non terminatum, invalidum erit. Ita habetur *tum ut valeat ex leg. hac consultißima, cod. de testament. §. Per at debet fini- nuncupationem.*

Ad testamentum clausum secundum jus civile *cap. De test.* Ultra 7. testes rogatos masculos, non feminas requiritur scriptura, in qua inscribitur nomen Hæredis, sive per se, sive per alium octavum testem, in qua scriptura fateri debet, esse suam voluntatem expressam: at si solus testis rogatus condiderit propriâ manu testamentum, non est necessaria testatoris subscriptio, nisi ad majorem cautelam; ita *leg. cum antiquissima cod. de mnes subscribuntur cum ipso testatore.* Insuper omnes septem testes subscribere, & sigillum, sive proprium, sive alienum, apprimere debent: ita *leg. cap. Mulierem 33. quest. 5. l. qui testament. ff. de testament. Vasquez de testament. cap. 1. sect. 4. num. 14. & 15. Bonacina de contract. disp. 3. quest. 17. punct. 1. Covarruvias de testament. cap. Cum esses.*

Modò observatum est, per consuetudinem introductam, quod minor numerus testium, quam septem ad valorem testamenti sufficiat, vel maximè oppidis, villis, ubi non datur tanta copia hominum, sufficere quinque, & hi, si nesciunt scribere, sufficit audire intensionem testatoris, prout notat; *Diana part. 6. tract. 5. resolut. ad valorem 30. Layman, Bonacina.*

Dixi superius, quod ad testamentum clausum ordinariè requirantur ex jure septem testes, & ad nuncupativum quinque, ita *cap. De testament. §. testes.* Hic adverte triplicem esse testem; imprimis Deus, secundo conscientia propria, & hic est testis internus, seu occultus; tertius est proximus, qui vocatur testis exterior; & hic duplex est idoneus unus, alter non idoneus. Testis idoneus reputatur ille, qui immunis ab omni suspitione habetur. Testis non idoneus, qui hujusmodi suspitione non caret, ut sunt inimici, consanguinei, ita *leg. parentes cod. de testibus domest.* Hinc est, quod, ut quis possit esse testis testamenti, debeat esse liber, vicius excluduntur servi seu mancipia. Secundò requiritur, ut sit mas, non femina, exceptis excipiendis. Tertio ut sit puber. Quarto nè sit furiosus. Quintò nè sit malæ vitæ. Sextò nè sit pauper. Septimò nè sit infidelis, vel Hæreticus ita *cap. Judici de testib. Fenich. & alij.*

CAPUT II.

De causa efficienti Testamentum.

SUMMARIUM.

13. Causa efficiens testamenti notatur, insuper.

Qui sunt incapaces ad testandum notatur.

14. Cla-

14. Clericus sine licentia Episcopi, non potest testari de redditibus superfluis Ecclesiasticis.

15. Videtur, quod Religiosus professus, intuitu iuris naturalis possit testari.

16. Religiosus professus, vel monialis defacto, ex jure Ecclesiastico redditur incapax ad testandum.

17. Religiosus Professus potest liberè dubium sensum testamenti in saeculo conditi, defacto declarare.

18. An Religiosi professi testari possint cum facultate sui Superioris, de bonis illis concessis pro usu proprio, declaratur.

19. Religiosi professi non possunt testari, de re ipsis concessa ad proprium usum.

20. Religiosus professus cum facultate sui Superioris potest etiam causam mortis donare alteri, vel pro anima sua relinquere illas res, quae ad usum proprium fuerunt concessae.

13. Causa efficiens testamenti, notatur.

Insuper qui sunt incapaces ad testandum, notatur.

Causa efficiens, & principalis testamenti, est homo habens liberam administrationem bonorum, & sufficientem usum rationis.

Ab hac facultate testandi excluduntur sequentes: & imprimis amentes, & furiosi testari nequeunt; ita habetur ex Leg. Furiosum. Cod. Qui testari; secundo multi ex leg. Furiosus. C. de test. Tercio surdi à nativitate ad causas profanas testari non possunt, nisi à Principe habilitentur, ex leg. Discret. Quarto impuberes, tam masculi, quam foeminae, sic ex leg. ult. Cod. de Testament. Imò etiam excluduntur puberes, si adhuc sub potestate Patris degunt: aut si possideant bona castrensia, vel quasi castrensia, de his liberè testari poterunt. Ita Leg. Qui in potestate. 6. ff. Qui testat. Julius Clarus lib. 3. sect. test. quaest. 18.

Insuper prodigi, quibus vetitum est à jure administratio bonorum, testari nequeunt. ita Leg. Prodigus. Item usurarii de usura convicti, nisi prius praebeant idoneam cautionem Leg. Quamquam. De usur. in 6. Item percussores Cardinalium; compositores, & promulgatores libelli famosi. Ita Leg. Felicis. De poenis. in 6. Item ex sententia lata, quicumque commiserunt aliquod delictum capitale, vi cuius damnatur ad mortem, sive naturalem, ut ad decollationem, suspensionem, combustionem &c. sive ad mortem civilem, ut sunt illi, qui mittuntur ad exilium, ad perpetuos carceres, testare non possunt, praeterquam ad pias causas. Lege Lessium lib. 2. cap. 19. dub. 4. Molinam disp. 138. &c.

14. Clericus sine licentia Episcopi non potest testari de redditibus superfluis Ecclesiasticis. Clerico prohibetur testari de redditibus ecclesiasticis superfluis, nisi de licentia Episcopi ad pias causas tantum. Ratio est: quia talia bona sunt patrimonium pauperum, prode redditibus ut constat in Conc. Trident. sess. 25. De reformat cap. 1. ergo &c.

15. Videtur quod Religiosus professus, & monialis, post professionem testari, aut codicillum facere possit. Dubium ex eo procedit, quia incapacitas testandi, respectu Religiosorum

professorum, juxta veram opinionem jure humano duntaxat introducta est; sicque attentò juri naturali adhuc remanet libertas testandi; his possit testari. Respondetur, &

Dico, Religiosum professum defacto non esse liberum ad condendum testamentum, vel codicillum, & si illud per ignorantiam causam mortis vel monialis, condiderit, est omnino nullum ac invalidum; defacto ex idem dicendum est de monialibus, jure Ecclesiastico redditur incapax ad testandum.

Probat 1. ex declaratione sac. Congreg. ubi in authentica Ingressi. Cod. de Sacrosanct. Ecclesiis, definitum est oppositum, & ex Cap. de ad testamentum causa 19. qu. 3. ubi Gregorius Papa ait, dum ingredientibus monasterium nulla sit testandi licentia, sed rectorum ejusdem monasterii juris fiant: ergo &c. Tum, quia quidquid acquirit monachus, monasterio acquirit. Tum quia Conc. Trid. sess. 25. c. 11. prohibet dominium Regularibus in particulari, cum dicat: nemini igitur Regulari, tam virorum, quam mulierum, licet bona immobilia, vel mobilia, cujuscunque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aut nomine Conventus possidere. Ex quo textu sic argumentor: Posse testari de re aliqua, supponit dominium rei, quia nullus potest testari de re non sua; sed Religiosi professi nullum habent dominium rei in particulari, uti patet ex citato Trident. eò quod per votum paupertatis priventur omni re propria; ergo testari non possunt, nec codicillos condere. Ita etiam Joann. de Lugo tract. de Instit. tom. 10. disp. 3. sect. 6. num. 109. Castropala part. 3. disp. 3. punct. 12. num. 1. Suarez tom. 3. de Relig. lib. 8. de paupert. Religios. cap. 16. num. 1. Lezana tom. 1. cap. 9. num. 19. Layman lib. 3. tract. 5. cap. 3. num. 3. Sanchez in Decal. tom. 3. lib. 7. cap. 8. num. 2. Bordonus de paupert. Relig. cap. 8. qu. 17. num. 44. & alij communiter.

Sed quid dicendum est, an sicut Religiosus professus sit inhabilis ad testandum, ita etiam si incapax ad declarandum sensum dubium sui testamenti, vel codicilli in saeculo facti?

Respondetur, in tali casu omnem Religiosum, etiam Capucinum professum, posse dubium sensum sui testamenti in saeculo conditi, citra omnem poenam declarare. Ratio est: quia si non posset hoc facere, tum, quia fortasse violaret votum paupertatis, vel aliud praeceptum Canonicum, aut regulare: sed neutrum dici potest; ergo etiam poterit declarare sensum dubium sui testamenti: Major per se est clara; defacto de Minor ostenditur: nam talis non violaret votum paupertatis, quia in tali declaratione nihil sibi usurpat, nihil alteri dat: sed solum declarat, quod ab initio conditi testamenti fecit, & facere intenderat, ac disposuerat, sicque nihil agit in praedictum tertij, neque in damnum voti paupertatis. Tum, quia nullum praeceptum positivum, aut negativum extat, talem declarationem Religioso professo vetans; ergo &c. Bordonus, in suo opere posthumo, consil. 21. Vecchius disp. 8. de Novitiis. dub. 12. num. 2. San-

Sanchez. lib. 7. cap. 11. num. 16. Rodriquez tom. 3. quest. 69. art. 3.

18. An Religiosi professi testari possint cum facultate sui Superioris, de donis, illis concessis pro usu proprio, declaratur.

Quæritur, an saltem Religiosus cum facultate sui Superioris testari possit. Quæstio procedit, an Religiosi de illo peculio testari possint, quod per modum livelli, vel alterius tituli, relinquatur professis ad usus proprios honestos, & pios à Superioribus, nec talis facultas concessionis prohibetur per *Conc. Trident. sess. 25. cap. 2.* citatò: quia tale peculium est semper revocabile à superioribus, & conceditur Religioso tanquam res communis, quam ad propriam utilitatem, vel alienam honestam applicare potest, obtentâ prius licentiâ sui Superioris. Ita communis praxis docet omnium fere Conventuum monialium, & aliorum Religiosorum. *Sanchez tom. 2. in Decal. libr. 7. cap. 22. num. 11. Portel. tom. 2. in resp. moral. cas. 85. num. 1. Rodriquez &c. Quod Superiores talem licentiam retinendi peculium, suis subditis Religiosis concedere possint, passim docent auctores; nisi speciali aliquò præceptò interdicitur. Ita Abbas cap. 2. num. 4. Baldus cap. 1. n. 16. Rodriquez tom. 1. qq. regul. qu. 17. artic. 12. Donatus in praxi tom. 4. tract. 8. quest. 16. Layman. lib. 4. tract. 5. cap. 7. num. 15. & alij plures, citati à Philippino de Priv. ignorant. append. cap. 4. priv. num. 13. num. 300. Ratio est: quia Superiores, Abbatissæ, Priorissæ, habent liberam bonorum monasterij administrationem, & dignitas illorum non minùs ad bona spiritualia, quàm temporalia disponenda se extendit. Pellizarius de Moniali cap. 4. sect. 1. sub qu. 44. num. 68. Nunc ad propositum dubium*

19. Religiosi professi non possunt testari, de re ipsis concessa ad proprium usum.

Respondeo, verum esse, non posse Religiosum professum testari de peculio, alijsque rebus, quæ conceduntur ei à Superiore. Ratio est: quia posse testari, supponit dominium proprium, & directum talis rei, quæ conceditur

Religioso professio ad suum usum honestum; sed Religiosi in particulari nullum habent dominium, uti supra ostendi ex *Trid. sess. 25. cap. 11.* ergo Religiosus de re concessa ad proprium usum, non potest testari.

Non tamen vetitum est tali Religioso, etiam causâ mortis illud peculium, vel aliud simile donare alteri, vel pro anima sua relinquere, si intercedat facultas Superioris. Ratio est: quia sicut tale bonum potest cum licentiâ Superioris donare inter vivos: cum donatio occasione mortis non differat à donatione inter vivos; itaque poterit & donare occasione mortis: nam solum testamentum, & codicillus prohibetur religiosis professis, non donatio, ergo cum donatio differat à testamento, eò quòd testamentum posse conficere, requiritur plus juris, quàm ad donationem, proinde hæc est licita cum facultate Superioris, non testamentum. Tum, quia filius familias nec patre consentiente potest facere testamentum validum, ut colligitur ex *leg. Tam. 1525. ff. De donat. causâ mortis l. final. tit. 5. part. 5.* & tamen ipsò permittente potest donare: ergo, licet Religiosus professus, est inhabilis ad condendum testamentum, non tamen est incapax ad donandum aliquid cum licentiâ Superioris occasione mortis: nam talis donatio, non indicat proprium dominium donantis, sed solum ex dispensatione Superioris relinquatur alienatio boni communis. *Lessius de Justit. lib. 2. cap. 41. dub. 8. num. 73. Antonius à spirit. Sancto in direct. regul. part. 2. tract. 3. disp. 4. sect. 4. num. 236. Sanchez in decal. tom. 2. lib. 7. cap. 8. num. 11. Grassius part. 1. decis. lib. 3. cap. 5. num. 58. Rodriquez tom. 3. quest. 69. art. 2. & alij plures, peme Philippinum de Privil. ignor. append. ad cap. 4. privil. 13. num. 300. & sequentibus.*

CAPUT III.

An metus levis invalidet testamentum.

SUMMARIUM.

21. An metus levis invalidet testamentum, duplex opinio exponitur.

21. An metus levis invalidet testamentum, duplex opinio exponitur.

Inquiritur: an valeat testamentum, uxoris precibus importunis à marito extortum? Sit casus: Titius cupidus bonorum Bertæ uxoris suæ, dum illa periculosisimè ægrotat, adit ipsam rogando, molestando, ut illa se ipsam per testamentum hæredem constituat; Berta importunitate, & precibus defessa, movetur, & Titium universalem Hæredem constituit. Modò scire vellet Titius, num securus sit in conscientia, succedendo in hæreditatem Bertæ; scit se non tantum

indigere, quàm consanguinei, & alij amici defunctæ uxoris, & ideo vehementer angitur, quousque non solvatur ejus scrupulus. Circa hoc dubium duas opiniones proponam, & quidem Prima docet, nullum absolute esse tale testamentum. Ratio est: quia importunitas Titij, magnam molestiam Bertæ attulit, quæ notabiliter minuere ipsi libertatem censetur, ac ut ipsa à tali diuturna vexa redimatur, mota est ad testamentum in favorem Titij condendum: sed in testamentis condendis, est vetitum testatorem violentare, qui in tali functione debet esse maxime liber, ad hoc, ut definitio testamenti verificetur; quæ est nostra voluntas iusta sententia: ergo tale testamentum est nullum: quia aliqua injuria Bertæ infirmæ per mole-

molestiam infertur. Ita *Molina tract. 2. disp. 135. Castropalao tract. 2. dub. 1. punct. 12. Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 10. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 7. n. 46.*

Secunda opinio vult, in tali casu validum esse testamentum; Proinde Titius tutâ conscientia hæreditatem retinere potest. Ratio est: quia metus levis non invalidat actionem; sed tale testamentum ad summum metu levi factum est; ergo non est invalidum. Major patet ex tractat. de Sponsal. & actibus humanis, &c. Minor quoque constat, quia uxor respectu mariti, cum sit sociâ indivisa, & alter ego mariti, facillimò modò potest talem molestiam repellere. Tum, quia cum testamentum fiat non

præsentibus hæredibus, in tali casu Berta est absolutè libera ab omni molestia, & metu; ergo testamentum ab ipsa factum in favorem mariti est omnino validum; nam preces mariti non ita obligant uxorem, ut cogatur illis assentiri. Tum, quia metus levis pro nihil reputatur, & si quis ex illo operaretur, negatur ipsi actio revocatoria; ergo. Ita colligitur ex leg. *Nec timorem. ff. 7. De eo quod metus causa & ex cap. 2. 34. de Lijs qua ly. Basilii Pontius lib. 4. de Matrimon. cap. 10. num. 5. Medina de Restitut. quaest. 3. causa 2. verb. Si fiat remissio*; ex his satis patet responsio ad opinionem contrariam; ergo &c.

CAPUT IV.

De testamento non privilegiato.

SUMMARIUM.

22. *Ad testamentum validum juxta legem naturæ, & gentium, sufficit, ut cognoscatur voluntas testatoris sine tot testibus*
23. *Opinio quæ docet validum esse testamentum in foro conscientie, si ei desint solemnitates juris civilis, exponitur.*
24. *Opinio, quæ docet, si desint solemnitates à jure præscriptæ in aliquo testamento, ipsò facto etiam in foro conscientie esse nullum, exponitur.*
25. *Opinio, quæ docet testamentum sine solemnitatibus factum, esse validum in foro conscientie, ante invalidationem factam à Judice, non verò post, declaratur.*
26. *Mea opinio signatur circa testamentum sine solemnitatibus factum.*
27. *Si testator non instituerit heredem universalem ad omnia bona, tunc non erit validum.*
28. *Si testamentum uno actu non perficitur, censetur invalidum.*
29. *Si desit unicus tantum testis ex requisitis, testamentum est invalidum.*
30. *Si in testamento assisteret testis illegitimus, esset per se tale testamentum irritum.*
31. *Testamenta debent eondi juxta leges, seu tabulas uniuscujusque Patriæ, aut Regni.*

22. *Ad testamentum validum, juxta legem naturæ, & gentium sufficit, ut cognoscatur voluntas testatoris sine tot testibus.*

Nunc examinanda est illa celebris quæstio, videlicet: an testamentum non privilegiatum sit validum in foro conscientie, si ei desint solemnitates Juris civilis.

Certum est, si attendatur vis juris naturalis, & gentium, sufficere ad testamentum cognita voluntas testatoris, sive ore, sive scripto, sive alijs signis, coram duobus, vel tribus testibus prolata, ut patet ex Deut. 17. *In ore duorum, vel trium testium, stat omne verbum*: tamen

cum in hac dispositione rerum, ex appetitu inordinato hominum ad res alterius, intervenire possunt magnæ fraudes, pro quibus vitandis, jus civile constituit supra allegatas solemnitates, nè hujusmodi testamenta vergant in præjudicium tertij, & boni publici: itaque tres opiniones circa dictam quæstionem exponuntur, & quidem,

Prima opinio docet, validum esse testamentum in foro conscientie, si ei desint solemnitates juris civilis. Probat quia: solemnitates introductæ fuerunt ad fraudes tollendas. Ita *stamentum §. 1. Instit. de Testament.* ergo si fraus in tali testamento cessat, casu quò constat de voluntate testatoris, cessat & irritatio legis; sicque ex testamento minus solemniter reddit obligatio in foro conscientie. Ita *Mastrius disp. 4. Theol. moral. civilis, exponum. 52. Lessius lib. 2. de Instit. cap. 16. dub. 2. nitur. num. 12. Sanig disp. 12. de Instit. qu. 3. num. 9.* Tum, quia si testator in testamento sine solemnitate facto aliquid ad pias causas legat, reverà tale testamentum est validum, & quòd in tali casu nulla præsupponatur fraus interjecta; ergo cum non minus voluntas testatoris feratur ad legata indifferentia, per testamentum sine solemnitate factum, hoc erit etiam validum. Nam si daretur casus, in quo v. g. Titius sine consanguineis decederet, & per testamentum privatum legaret Ecclesiæ mille, & ad causas profanas duo millia: tunc mille pro legatis pijs exsolvi deberent; & cum pro causa profana legatum duorum millium, juxta oppositam sententiam non valeret, inquiri cui debent illa duo millia dari? Respondebitur mihi, quòd Principi loci, vel ut distribuatur pauperibus: sed per talem dispositionem immediatè violatur jus, & intentio testatoris; ergo &c. Legatur *Trullencho in Decal. lib. 7. cap. 18. dub. 4. num. 2. Dicastillo libr. 2. de Instit. tractat. 3. distinct. 1. dub. 8. num. 150.*

Tttt

Ex

Ex mox dicta opinione inferitur, quod hæredes per tale testamentum constituti, tute servare possint legata. Imò in foro conscientiae virtute talis testamenti privati, sine scrupulo possint sibi compensare legata ex bonis testatoris. Ita etiam hæres ab intestato, in talem hæreditatem succedens, tenetur solvere omnia legata illis, qui in illo testamento minus solemniter nominati fuere. Sic *Wiggers part. 9. nr. 7. ref. 44.*

24. Opinio *qua docet, si defint solemnitates à jure præscripta in aliquo testamento, ipsò factò etiam in foro conscientiae esse nullum, exponitur.* Secunda opinio est opposita, & vult, quod si defint solemnitates præscriptæ à jure in aliquo testamento, ipsò factò, etiam in foro conscientiae, est invalidum. Sic *Covarruvias de Testament. cap. 10. num. 12. & 19. Herinx disp. 2. quest. 4. de Testament. num. 60. Vasquez citati à Reiffenstuel tract. 8. de Contract. dist. 3. quest. 2. num. 12. Fenich de Testament. 14.* Ratio est: quia quando aliquid deciditur, quod vergit in bonum publicum, in foro conscientiae est etiam bonum: sed testamenta sine solemnitatibus facta, deciduntur à lege esse invalida, & vergit in bonum publicum: quia per hoc ponitur medium ad vitandas omnes fraudes, & dolos: ergo est etiam tale in foro conscientiae. Ita colligitur ex jure *Cod. de Testament.* his verbis: *Ex imperfecto testamento voluntatem teneri defuncti, nisi inter solos liberos à parentibus utriusque sexus habeatur, non volumus:* Ergo cum teneatur voluntas testatoris defuncti, in in testamento minus solemniter, in ordine ad legata extra solos liberos facta, signum est, etiam in foro conscientiae esse invalida &c. Hinc sequitur, non malè facerent iudices, dum hæredibus ab intestato succedentibus adjudicent illa bona, quæ alijs hæredibus per tale testamentum relicta fuere.

25. Opinio *qua docet testamentum sine solemnitatibus factum esse validum in foro conscientiae, ante invalidationem factam à iudice, non verò post, declaratur.* Tertia opinio est media, quæ suam doctrinam sic distinguit, asserendo, antequam tale testamentum minus solemniter irritetur per iudicem, validum esse, etiam pro foro conscientiae; postquam verò irritum declaratur, est invalidum, & in casu, quo timeantur lites, iudex ex ipso facto obligatur id declarare invalidum. Ratio primæ partis est: quia quotiescunque constat de actione legitima testatoris, illa tenet jure naturali, & gentium; sicque sufficit, ut transferatur dominium secundum voluntatem testatoris in legatarium. Ita *Layman lib. 1. tract. 4. cap. 17.* Ratio secundæ partis est: quia iudex operando secundum leges justas, non errat: ergo declaratio testamenti minus solemniter, à iudice juxta leges pro invalido declarati, illud erit etiam invalidum in foro conscientiae; nisi funderetur in aliqua falsa præsumptione. *Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 10. num. 11. Reiffenstuel citatus num. 17. Layman citatus num. 8.*

26. Mea opinio *signatur, circa testamentum sine solemnitatibus factum.* Ex prædictis tribus opinionibus, secunda mihi non displicet, in ordine ad testamenta non privilegiata, quæ ipsò factò invalida in utroque foro esse censentur, si fiant sine solemnitatibus à jure requisitis. Rationes supra positæ

satis convincunt; & pro confirmatione illarum, sic etiam argumentor. Ad hoc ut aliquis contractus v. g. donationis, emptionis, venditionis, mutui &c. sit validus in foro conscientiae quoque, requiritur forma, quæ dat esse rei, sine qua res subsistere non potest; ergo hæc forma cum sit veluti anima contractum perficiens, est necessaria ad hoc, ut hic contractus censeatur legitimus. *Lessius lib. 2. cap. 19. dub. 3. num. 36. Suarez lib. 5. de Legib. cap. 24. num. 4. Azorius part. 3. lib. 6. Salas de Legib. dub. 16. sect. 3.* Ergo ad hoc, ut testamentum sit validum, etiam in foro conscientiae requiritur necessarium, ut conditum sit juxta solemnitatem juris, quæ est forma, & anima totius operis, vi cujus vitantur fraudes, & lites inter hæredes. Nam abundans cautela non nocet, ait *L. Testament. C. de Testament.* Hoc ipsum confirmatur ex *L. Hæredem: § 9. ff. de Rejudicata. & ex Leg. Consultissima. Cod. de Testam. juncto ff. Sed cum paulatim;* ergo &c.

Ex mox data doctrina sequitur 1. quod si testatur in suo testamento nullum instituat hæredem universalem ad omnia sua bona, ipsò factò nullum est testamentum. Ita colligitur ex *Instit. de Fidei commiss. hæred. ff. 2.* Ratio est: quia institutio hæredis est basis totius operis, sine qua non potest assignari fundamentum, in quo solidari possit testamentum, quod necessarium id respicit, tanquam suum terminum; ergo &c.

Secundò, si tale testamentum non uno actu perficiatur, invalidum esse censetur; nam si intercedat inter unam, & aliam partem actus extraneus, tunc interruptit, & abscindit unum caput ab alio, sicque non censetur unum corpus, &c. Ita habetur ex *leg. Hæredes. 21. in fine. ff. Qui testament. facere possit, & leg. Antiquitus. C. Hoc.*

Tertiò, si unus testis ex supra citatis adsit, si testis in testamento clauso, si in nuncupativo, unus tantum testis est per se invalidum. Qui testes requirantur ad hanc functionem perficiendam, exposui superius, ubi lege jura ibidem citata.

In casu, quo aliquis testis adesset illegitimus, in confectione alicujus testamenti, ipsò factò est invalidum. At si tempore, quò assistat testamento, haberetur ut legitimus, tunc licet postmodum discooperiatur ejus illegitimitas, tale testamentum esset validum. Ita decisum esset per se, est in favorem hujus casus, & alios similes *ff. de testament. Cum aliquid instit. Layman. lib. 3. tract. 5. cap. 1. n. 2. Antonius Adrianus, Severinus.*

Quæritur, juxta quas leges debet condici testamentum? an juxta leges loci, in quo hic & nunc reperitur testator: an juxta leges loci, in quo sunt bona, quæ legantur; hæc quaestio exponitur per casum, qui hic Viennæ ante aliquos annos contigit: videlicet, erat Titius vir dives, & habebat in Austria, & Bohemia bona plurima: devixit Viennæ, & juxta leges Austriacas testamentum suum condidit, omittis solemnitatibus nonnullis, quas postulant Bohe-

7. num. 5. Villalobos part. 2. tract. 30. difficul. 30. Molina disp. 134. num. 9. Ast si talis schedula non fuerit subscripta proprio nomine, & cognomine, non censetur valere, nec in foro conscientiae, eo quod solum existimatur esse quaedam dispositio ad testamentum, non formatum testamentum. Trullench lib. 7. in Decal. cap. 18. dub. 4.

34. Si Confessarius post mortem testatoris proferret schedulam, in qua dispositio facta est ad pias causas, si manus testatoris per duos testes approbetur, valet testamentum in foro conscientiae. Eodem modo valet, si Confessarius scripsit testamentum, & testator propria manu se subad pias causas scripsit.

35. Si Confessarius nota- verit testamentum defuncti, valeret ad pias causas. Quod si Parochus, vel Confessarius non caverit testamentum nemine praesente, & sine subscriptione testatoris id produxit, ipso facto est irritum etiam in foro conscientiae, quia ubi nullum apparet signum testatoris, vel testis idoneus, qui deponat, ita testatorem voluisse, non est credendum Parocho, eo quod sit solus & sine subscriptione defuncti, non erit validum, etiam in conscientia.

36. Testamentum pro legatis pijs tenet, licet, quoad legata profana sit invalidum. Est etiam validum testamentum sine solemnitate juris conditum pro legatis pijs, etiam si non teneat quoad alia legata personis tenet, licet, non privilegiatis relictis. Imò si in tali testamento, legata essent profana causis pijs relictis, adhuc in conscientia tenentur servari. Ratio est: quia jura nulla legata causis pijs relictis excludunt, prout tenet Sanchez, Lessius, Molina, Car. de Lugo, Pasqualigus, Diana.

37. Testamentum ad pias causas valet, licet contentio quoad alia legata habeatur. Validum est etiam testamentum ad causas, licet contentio in foro civili, quoad alia legata, habetur, & etiam si nulla adhibeatur subscriptio, sed sufficit, ut duo vel tres testes voluntatem testatoris audiant, quam haeredi purò, & sincerò corde manifestent, qui tenentur ea solvere. Ratio est: quia jus gentium, naturale, & divinum, nullam subscriptionem requirit, sed sufficit, ut ore duorum vel trium testimonium veritas legatorum probetur. Sic Alexander consil. 4. num. 15. votum. 7. Diana parte 7. tract. 7. resol. 23. 24. lege Navarrum lib. 3. consil. 16. de Testament.

38. Legata tenent, licet testator ante confessionem intercessit. Si testator ex acceleratione mortis vel privationis rationis non potuit conficere intergrum testamentum, per hoc tamen non sequitur, quod pro causis pijs sit invalidum: imò validissimum, prout communiter docent Doctores. Bartholus l. in Testament. §. de Fidei commiss. Vasquez de Testament. cap. 2. num. 27. quid quid in oppositum sentit Julius Clarus §. Testament. quest. 7. num. 4. cum Gomez lib. 3. cap. 106. num.

18. existimantes, in tali casu nec dispositionem, quoad pia legata validam esse. Pro nostra sententia ratio est manifesta, quia stando in jure naturae, jam habetur voluntas clara testatoris, quae est signum manifestativum veritatis, in quo fundantur talia legata; ergo &c.

Quid dicendum est, si testator conferret suam voluntatem in alium, ut ipse pro libitu suo disponat cum bonis testatoris, v. g. si Tirtius testator committeret Cajo, ut liberè secundum suum beneplacitum conficiat testamentum loco Tirti; certum est tale testamentum, quoad pias causas fore validum, prout communiter annuunt Doctores. Abbas in cap. Cum tibi, de Testament. ubi sic legitur: qui extre-
39. Si testator constituit, ut aliam locum suum conficeret testamentum
40. Causa pia, privilegiata in testamento, non teneatur.
41. Ad testamenta privilegiata, revocantur testamenta militum.
42. Si miles sit extra conflictum, tenetur saltem servare jus naturale gentium, & coram duobus testibus rogatis, suam ultimam voluntatem declarare, alias testamentum esset irritum. Ratio est: quia in tali circumstantia nulla urget extrema necessitas, qualis adest in certamine cum hoste; ergo &c. Layman lib. 3. tract. 5. sect. 5. part. 2. num. 14. Molina tract. 2. disp. 129. & alij.

Scire velles, quae dicantur causae piæ; variae à Doctoribus assignantur, & principaliter sequentes: videlicet, legatum, quod relinquitur pro anima defunctorum, Ecclesijs, Monasterijs, hospitalibus, confraternitatibus, proredimendis captivis, alendis, & vestiendis pauperibus, dotandis virginibus, subveniendum viduis, & carceratis, in trinemibus degentibus, vel si relinquatur meretrici, ad hoc, ut à sua mala vita eripatur &c. Item censentur etiam causae piæ, quando aliquod pro communi utilitate relinquitur, ut pro construendis vijs, pontibus, & similia, de quo plura apud Doctores.

Ad testamenta privilegiata, revocantur etiam testamenta militum, quae dupliciter fieri possunt, vel occasione pugnae, vel extra pugnam degentes in loco tuto; si miles sit in actuali conflictu, tunc juxta Fur. l. Miles. Cod. de Testament. milit. & leg. Lucius ff. eodem. sufficit scribere etiam proprio sanguine suam ultimam voluntatem, sive in gladio, sive in vagina, sive in clypeo, sive in pileo, sive in pulvere, vel alia materia, sine ullo adhibito teste, valet testamentum, dummodo post mortem testatoris à duobus testibus, etiam non rogatis, recognoscatur manus defuncti, & approbetur. Mynsinger respons. 46. num. 5. Andreas Gailius lib. 2. observat. 118. num. 17.

At si miles sit extra conflictum in loco securus, tunc in testamento condiendo tenetur servare saltem jus naturale gentium, & coram duobus testibus rogatis, suam ultimam voluntatem declarare, alias testamentum esset irritum. Ratio est: quia in tali circumstantia nulla urget extrema necessitas, qualis adest in certamine cum hoste; ergo &c. Layman lib. 3. tract. 5. sect. 5. part. 2. num. 14. Molina tract. 2. disp. 129. & alij.

Est etiam inter testamenta privilegiata testamentum, quod solet fieri à Patre, Matre, si-

43. *Inter te-* ne solitis solemnitatibus inter liberos. Ita colli-
stamenta pri- guntur ex *Leg. ult. cap. Famil. & lege Consultissima.*
villegiata no- *Cod. de Testam. definitur*; itaque sufficit, ut duo
minantur e- vel tres testes præsentes fuerint, siue masculi, si-
tiam illa: qua ve foeminae; nihilominus tamen, si tale testa-
à Paire, ma- mentum sit clausum, requiritur, ut sit absolu-
tre, sunt in- tum cum subscriptione testatoris, omniumque
ter liberos; ta- filiorum nomina scriptis exarentur, cum nota
men si clausū portionis, quæ ad unumquemque contingit,
fit, requirun- & hoc ad vitandas fraudes, & lites: aliàs, ex con-
tur plura. stitutione *Justiniani authent. de Testam. imper-*
fectis. n. 107. cap. 1. invalidum esset. Sic com-
 munitur Doctores cum *Card. de Lugo.*

44. *Testamē-* Ad supradictum privilegium revocatur e-
tum coram tiam testamentum, quod coram supremo Prin-
supremo Prin- cipe factum est sine alia solemnitate, ut si ei li-
cipe factum, bellus oblatum sit, in quo ultima voluntas re-
sinè alijs te- statoris expressa est, dummodo constat testato-
stibus, est va- rem mutasse postea. Sic habetur in *leg. Omnium.*
lidum. *Cod. de Testam.* Ratio etiam est: quia autho-
 ritas supremi Principis supplet solemnitatem
 Juris civilis. *Mascardus conf. 1352.* In casu
 tamen, quo Princeps non recordaretur dicto-
 rum testatoris, si testamentum fuerit nuncu-
 pativum, vel si libellum, in quo fuit expressa
 ultima voluntas, perdiderit, tunc requiruntur
 duo testes veridici, qui sciunt de voluntate te-
 statoris, & illam debent Principi referre cum
 supplicatione approbationis. *Molina tract. 2.*
disp. 159. Imo si coram Judice faciat testamen-
 tum sine requisita solemnitate, id valebit; nam
 auctoritas Judicis supplet defectum solemnita-
 tis. Ita constat ex *leg. Omnium. Cod. de Testam.*
Fenich. & alij.

Etiā corā Testamenta rusticorum, prout observat
Judice fa- *Diana part. 6. tract. 5. ref. 30. Layman, Bonaci-*
ctum testa- *na, sortuntur etiam privilegium; nam consue-*
mentum sinè tudine introductum esse ajunt, ut in opidis, vil-
solemnitate, lis, ubi non datur tanta copia hominum, suffi-
valet. cere quinque testes, tam ad testamentum clau-
 sum, quam nuncupativum; & hi si ignorant
 Scripturam, sufficit, ut intelligant voluntatem

45. *Ad testa-* Testamenta rusticorum, prout observat
menta rusti- *Diana part. 6. tract. 5. ref. 30. Layman, Bonaci-*
corum suffici- *na, sortuntur etiam privilegium; nam consue-*
unt quinque tudine introductum esse ajunt, ut in opidis, vil-
testes. lis, ubi non datur tanta copia hominum, suffi-
 cere quinque testes, tam ad testamentum clau-
 sum, quam nuncupativum; & hi si ignorant
 Scripturam, sufficit, ut intelligant voluntatem

testatoris. Sic colligitur ex *leg. ult. Cod. de Test.*
 Ast si quis illorum scribere sciat, consultius est,
 ut præsentibus alijs in charta intentionem testa-
 toris exaret.

Testamenta, quæ in peste fieri solent, ali- 46. *Antesta-*
 qui volunt esse privilegiata, aliqui verò negant. *menta tem-*
 Circa quam controversiam variæ sententiæ pro- *pore pestis fa-*
 ponuntur. Primam docet *Card. de Lugo rom. etia, sint pri-*
 2. *de Justit. disp. 24. sect. 1. n. 4. Dicastillo lib: vilegiata, tri-*
 2. *de Justit. tract. 19. disp. 1. dub. 4. n. 105. & plex opinio*
 alij, qui volunt: etiam tempore pestis adhiben- *exponitur.*
 dos septem testes. Ratio horum est: quia *leg.*
Consultissima. Cod. de Testament. exiguntur se-
 ptem testes, à quo non est recedendum, donec
 oppositum demonstretur; ergo &c.

Secunda opinio vult, in tali luce sufficere
 quinque testes. Hanc defendit *Julius Clarus §.*
Testament. quest. 36. Mascardus de Probat. conf.
1358. n. 25. Diana part. 7. tract. 6. ref. 34. Ra-
 tio horum est: quia lex civilis non debet cum
 tanto damno proximorum obligare, vel maxi-
 mè, cum in tali circumstantia temporis difficul-
 ter reperiri possint tot homines, ex timore con-
 trahendæ contagionis.

Tertia sententia est *Fason in L. fin. Cod. de*
Testam. Comitoli in respon. moral. quest. 1. concl.
 2. *Molani de Testam. pjs cap. 83. Gailius lib. 2.*
observat. 118. num. 17. Bocerii lib. 1. cap. 26. n.
 14. *Baldi, aliorumque doctentium, sufficere in ta-*
 li periculoso tempore, si duo testes adsint, qui
 infectis peste testimonium præbeant, & si mas-
 culi haberi non possint, foeminae adhibeantur.
 Ratio est: quia in tali discrimine vitæ, cum na-
 tura abhorreat commercium cum pestiferis, jus
 civile dispensare videtur, relinquendo, ut talis
 dispositio ultimæ voluntatis infirmi, fiat juxta
 leges Juris naturalis, & gentium. Sic quoque
 sentit *Sporer tract. 6. in Decalog. cap. 3. sect. 5.*
de Legatis. num. 75. ubi annuit ex *Molano*, si in
 tali casu non adsit nisi Confessarius cum alio te-
 ste, in dispositione ultimæ voluntatis infirmi, va-
 lere testamentum.

CAPUT VI.

De hæredibus per testamentum.

SUMMARIUM.

47. *Qui nomine hæredis intelligitur, & quæ ejus obligatio, notatur.*
48. *Testator pro libitu potest instituere hæredes omnes, quos jura non excludunt.*
49. *Inter hæredes proprios, veniunt etiam filij naturales.*
50. *Filius Spurius si legitimatus est, potest hæres institui per se.*
Potest etiam filius filij spurij institui hæres.
51. *Pater ex justa causa potest plus uni ex filiis legare, quam alteri.*
52. *Omnes communitates, quas Jura non exclu- dunt, possunt fieri hæredes.*

Hæres juxta Ciceronem *lib. Topic. 47. Quid no-*
vatur bonorum Dominus, ob a- mine hæredis
licujus mortem; & hic potest esse intelligitur,
 vel ex Asse, vel ex semisse, vel ex & quæ ejus
 tertia parte &c. Quod dupli- *obligatio, no-*
 tatur.

citer fieri potest. Primò per testamentum. *tatur.*
 Secundò per successionem ab intestato. Qui
 succedunt in bonis alterius: alij sunt sanguine
 juncti defuncto testatori: alij nequaquam.
 Hæres ex toto, siue per testamentum factus,
 siue ab intestato succedens in omnibus juribus,
 & bonis defuncti, obligatur ad omnia onera
 ipsius, eò quòd defuncti personam repræsen-

ter: id est, tenetur exsolvere, tam debita realia, quam alias obligationes, quas defunctus post se reliquit. Ita leg. *Hæres. ff. de Usucap. & leg. Quoties. Cod. de Hæred. instit.* Hæres verò particularis alicujus partis determinatæ, non tenetur ad onera defuncti. At si plures æqualiter essent hæredes, tunc omnes pro rata suæ partis ad solvenda onera defuncti obligantur.

48. *Testator* Testator omnes pro libitu potest instituere hæredes, (quos jura non excludunt,) & quidem tam liberos, quam servos, & tam proprios, quam alienos. Ita ex lib. 2. *Instit. de Hæred. rit. 1. 4.* Unde non solum homo compos ratio- nis, verum etiam infans, amens, mutus, surdus, prodigus &c. possunt hæreditare.

49. *Inter hæredes proprios* veniunt etiam filij naturales: id est ij, qui nati, vel concepti sunt ex Patre, matre, liberis, sinè ullo impedimento dirimente, quin pro tali tempore potuissent inire matrimonium: hujusmodi filij, (si Parentes alij careant,) possunt institui hæredes universales, supra omnia. Sic colligitur ex leg. *Licet. Cod. de Filijs naturalibus. Lessius lib. 2. cap. 19. dub. 6. Reginaldus lib. 25. n. 626.*

50. *Filius Spurius* Filius Spurius, qui natus, vel conceptus est ex Patre, vel matre, inter quos pro tunc fuit impedimentum dirimens ad contrahendum matrimonium, si legitimatus est, sive per privilegium, sive per matrimonium subsequens, potest hæres institui; & in hoc casu, si exclusus

fuiſſet à testamento, potest id invalidare, nisi conditionatè legitimatus fuisse: id est: *ut non succedat in bonis Patrie.* Covarruvias de Matr. cap. 3. sect. 2. n. 28. Potest etiam nepos hæres institui; id est, filius filij Spurij. Ratio est: filius filij quia in jure, solum Spurij redduntur incapaces Spurij institutionis, nihilque meminit de filiis horum; *tui hæres.* ergo &c. *Julius Clarus qu. 31. vers. Scias.* Eodem modò, si Sacerdos habeat filiam Spuriam jam maritam, poterit per testamentum relinquere ejus marito ea omnia bona, de quibus testari potest. *Bassani &c.*

Si justa causa intercedat, non est illicitum § 1. *Pater ex Patri in foro Poli, uni ex filiis plus relinquere, justa causa quam alteri, salvâ legitimâ portione hujus. poterit plus.* *Diana part. 1. de Contract. res. 83. Navarrus cap. uni ex filiis 17. num. 159.* Ratio est: quia cum testator sit legare, quam Dominus absolutus bonorum, poterit ergo alteri pro libitu disponere cum illis, dummodo absit scandalum; ergo &c.

Capaces hæreditatis sunt etiam communitates, quæ à jure non excluduntur, de quibus communia infra: unde omnes Ecclesiæ, Hospitalia, Monasteria, Collegia, Seminaria, Congregationes, Xenodochia, Civitates, Oppida &c. possunt per testamentum hæredes institui. Ita habetur ex Jure civili. *Cod. de Hæred. leg. Cum Senat. ff. de Rebus dubijs. Et confirmatur Jure Canon. Leg. de Sacrosanct. Eccl.*

CAPUT VII.

De Hæredibus ab intestato.

SUMMARIUM.

§ 3. *Qui intestatus decedit, ad quos hæredes illius bona devolvuntur, notatur.*

§ 4. *Si defunctus intestatus decessit, & deficientibus tam descendantibus, quam ascendentibus illius, quis succedit in hæreditatem bonorum ejus, notatur.*

§ 5. *Si defunctus intestatus decessit, & neque fratres, neque sorores cum filiis illorum adsunt, quis in hæreditatem succedit, notatur.*

§ 6. *Communitas, Monasteria, Collegia &c. possunt etiam ab intestato in hæreditatem succedere.*

§ 7. *Etiam filius naturalis potest succedere in bonis Patrie ab intestato decedentis, quamvis cum limitatione.*

§ 3. *Qui intestatus decedit ad quos hæredes illius bona devolvuntur, notatur.*

Intestatus decedit, qui aut omnino testamentum non fecit, aut id non jure fecit: aut id, quod fecerat, ruptum, irritumve factum est, aut si ex eo nemo hæres existerit; talis hæreditas debetur jure naturali gentiū proximiori sanguine, quod etiā ap-

probatur à Jure civili. *Leg. 13. tab. 1.* ubi expressè instituitur, ut talia bona ad suos hæredes pertineant, & quidem, primò ad illos, qui in potestate morientis fuerunt, ut sunt filius, filia, legitimi, hic & nunc domini capaces &c. Secundò, his deficientibus succedit nepos, neptisve ex filio. Sic colligitur ex *Novell. Justin. 118. Collat. 19. cap. 1. & 3.* His etiam avulsis, succedunt Pater, & Mater defuncti, quibus carentibus succedunt avus, & avia, id est, in bonis profectis à Patre, succedit avus Paternus; vel avia materna, & in bonis profectis à Matre, succedit Avus, vel avia. Ita *Bartolus leg. Pass. dotem. Cod. de Solutio matr.*

In casu, quo deficient, tam descendentes quam ascendentes defuncti, in bonis illius succedunt fratres, & sorores ex utroque parente conjuncti, cum exclusione illorum, qui ex solo Patre, vel sola matre conjuncti sunt. In illorum defectu succedunt nepotes. Sic *authentica. Li aque. Cod. Communia de Success.* Secundò, deficientibus fratribus & sororibus, ex Patre, & Matre conjunctis, ac eorum filijs, succedunt fratres, & sorores ex una tantum parte conjuncti.

eti

ti; id est, qui ex parte Patris conjunctus est, succedit in bonis Patris, & qui ex parte Matris conjunctus est, succedit in bonis à Matre provenientes: in reliquis communibus bonis æqualiter dividatur.

§ 5. Si defunctus intestatus decessit, & neque fratres neque sorores cum filiis illorum adsint, quis in hereditatem succedit, &c. Deficientibus omnibus Fratribus, & Sororibus, cum suis filiis, & filiabus, succedunt in æquali divisione propinquiore Collaterales, usque ad 10. gradum, nullâ habitâ ratione, an solum ex una, vel ex utraque parte conjuncti sint; sed sufficit, ut in æquali gradu conjuncti sint; sic *authent. de Hæred: ab intestato. Cod. 3. adfunt, quis in hereditatem succedit, &c.* Ultimò, si defunctus ab intestato nullum absolūtè habuerit consanguineum, neque conjugem, tunc succedit Fiscus in omnibus bonis, id est, si fuit sæcularis, succedit Fiscus sæcularis, si Ecclesiasticus, Fiscus Ecclesiasticus. Sic *Leg. vacantia. 4. Cod. de Bonis vacantibus. Ita Sporer.*

§ 6. Communitates, monasteria, Collegia, possunt etiam ab intestato in hereditatem succedere. Prædictis Regulis adjunguntur etiam Communitates, Monasteria, Conventus, Collegia,

&c. Nam hi quoque ab intestato succedere possent, (exceptis Minoribus de Observant. & Capucinis, prout in *Trident. sess. 25. cap. 3. vetitum est.*) Ratio est: quia licet Religiosus per professionem emiserit votum paupertatis, per hoc tamen, cum Religio non voverit paupertatem, cujus talis Religionis membrum est, sicque ipse cum Religione est legitimus hæres bonorum defuncti ab intestato: est communis utriusque legis Doctorum. *Sanchez lib. 2. moral. cap. 12. Molina tom. 1. tract. 2. disp. 140. & alij passim.*

Inquiris: an filius naturalis possit succedere in bonis Patris, ab intestato decedentis? *Etiam circa hoc dubium decidunt jura, in tali casu filius naturalis succedit in sexta parte bonorum. At si Mater carens prole legitimâ, ab intestato moriatur, filius naturalis succedit in tota hæreditate. Si verò habeat prolem legitimam, succedit ex æquo cum illis. Ita Leg. Si qua illis cod. ad, & Cod. orficianum. Covarruvias part. 2. cap. 8. num. 15. sect. de Matrim.*

CAPUT VIII.

De his, qui sunt incapaces ad hæreditandum.

SUMMARIUM.

§ 8. Jure Canonico Hæretici, Apostata, & eorum fautores, sunt incapaces per se hereditatis.

§ 9. Minores, & Capucini, sunt incapaces hereditatis per se.

§ 10. Civitates hostium, & communitates Judæorum, sunt incapaces hereditatis.

§ 11. Qui sunt incapaces ad testandum activè, sunt etiam incapaces ad hereditandum.

§ 12. Spurii vi legum sunt incapaces ad hereditandum.

§ 13. Spuriis debentur alimenta, sub quo titulo possunt ex bonis genitorum aliquid accipere.

Sancta Synodus omnibus Monasterijs, & domibus, tam virorum, quàm mulierum, exceptis doctoribus S. Francisci Capucinorum, & eorum, qui Minorum de observantia vocantur, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat. Per hanc legem tamen non interdictur, quin liberè aliqua hæreditas, si ipsis legatur, non possit per alios vendi, ac pretium in favorem illorum Fratrum converti, prout tradidi in Tractatu de Legatis. Confirmatur ex *Clement. ex vi. de Verb. signific. sect. 1. Rodriguez part. 1. cap. 132. hostium, & communitates Judæorum, ac Collegia, quæ sinè publica auctoritate erecta sunt; Ita Sporer citans Layman tr. 5. in Decal. cap. 3. sect. 6. num. 109. tis.*

Insuper lege Civili sunt incapaces hereditatis Civitates hostium, communitates Judæorum, ac Collegia, quæ sinè publica auctoritate erecta sunt; Ita Sporer citans Layman tr. 5. in Decal. cap. 3. sect. 6. num. 109. tis.

Præterea ex leg. *Is cui. §. 1. ff. Qui testament. facere poss.* omnes illi excluduntur ab hereditate, qui activè non possunt testari, ut sunt usurarii publici, percussores Cardinalium, compositores, & promulgatores libelli famosi. Ita *Cod. Felicis. de Pœnis. in 6. incapaces ad testandum activè, sunt etiam incapaces ad hereditandum.*

Spurii quoque vi legum redduntur incapaces ad succedendum in hereditatem, tam Patris, quàm Matris, quòd si tamen Uxor habeat spurium, non prohibetur, quin Maritus possit illi aliquid relinquere ex hereditate, tanquàm extraneo, Ita leg. *Licet Cod. De natur. liber. Cod. varruvias de Matrimo. cap. 8. sect. 5. num. 5. Aliqui tamen cum Molina disp. 167. Sæ, Filiucio, existimant, posse spurium sibi retinere ea, quæ Mater ipsi relinquit, si notabiliter non noceat legi-*

§ 8. Jure Canonico Hæretici, Apostata, & eorum fautores, sunt incapaces per se hereditatis. Quamquam jure naturali, quivis sit capax successionis in hereditatem alterius, jure verò positivo, tam Canonico, quàm civili privantur tali privilegio: & imprimis leg. *Can. cap. Excommun. 1. §. Credentes. de Hæreticis.* excluduntur hæretici, & Apostatae, ac defensores, fautores, & receptores illorum; si intra annum non pœnituerint. Hic tamen advertendum est, quòd si tales à Catholico per hereditatem aliquid acquisiverint, juxta opinionem probabilem, non tenentur restituere ante sententiam judicis. Sic docet *Sanchez lib. 2. moral. cap. 14. num. 31. Lessius lib. 2. cap. 19. dub. 4. num. 51.*

§ 9. Minores, & Capucini sunt incapaces hereditatis. Lege etiam Canon. Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. prohibetur Minoribus de observant. & Capucinis hereditate, hoc textu: *Concedis*

legitimis filiis, quousque per judicem non compellatur ad restituendum.

63. *Spurijs* Imò spurijs jure naturæ charitatis, debentur alimentum, id est, victus, vestitus, medicinæ, & alia, juxta exigentiam, & qualitatem personæ, si aliunde non posset se sustentare. Sic habetur

Cod. Cùm haberet de eo, qui duxit in matrem sunt ex bonis monium. Ita etiam, si Sacerdos habet filiam genitorum spuriam, potest eam dotare, ad hoc, ut nubere aliquid accipere. *Leys lib. 2. cap. 19. dub. 6. n. 67. Cardinalis de Lugo disp. 24. sect. 7. & alij communiter.*

CAPUT IX.

De causis, vi quarum potest quis exhæredari.

SUMMARIUM.

64. Numerantur crimina, propter quæ aliquis exhæredari potest.

65. Si filia sine licentia parentum cum pari matrimonio inierit, non est causa sufficiens ad eam exhæredandum.

66. Si filia non condigno nupserit, cum damno, & infamia parentum, vel si meretricem exercent, potest exhæredari.

64. Numerantur crimina, propter quæ aliquis exhæredari potest.

IN jure variæ causæ præscribuntur, propter quas testator potest, etiam hæredes necessarios exhæredare, quales sunt descendentes, & ascendentes legitimi testatoris, quos sine justa ratione rejicere nequit. Tamen si v. g. filius, filia, nepos, pater, mater, avus, &c. aliquam atrocem injuriam in Patrem moliti fuissent, vel in alium testatorem, v. g. si armis, vel aliò instrumentò graviter percussisset, morti ipsius insidiatus fuerit, si in gravi calamitate, ut in captivitate hostium, carcere, vel alia simili miseria constitutus erat, & ei opem cum potuerit, & rogatus fuerit, præstare recusaverit, vel si criminaliter Patrem, Matrem, in ijs, quæ contra

fidem Catholicam, vel Principem, aut Rempubli-
cam accusaverit, vel si spontaneè contra ipsum, testem, vel advocatum egerit, &c. Tunc poterit talem exhæredare. Ita colligitur ex *Jur. aut h. Ut cùm. de Appellat cognoscitur. Cod. 3. & 4. Card de Lugo disp. 14. sect. 8. n. 166.*

Si filia invitis parentibus, cum pari matrimonio inierit, per hoc tamen non potest exhæredari. Ratio est: quia licet contra obedientiam majorum peccaverit: hoc tamen non sufficit ad illam ab hæreditate excludendam; quia contractus matrimonij, cùm sit liber, non debet obesse fortunæ filiæ. *Sanchez lib. de Matrimon. disp. 24. Reginaldus lib. 13. n. 37.*

Quòd si filia non condigno nupserit, cum damno, & infamia parentum, vel si malam vitam, & meretriciam instituerit, eò quòd honestè pro conditione sua maritari potuerit, tunc liberum est parentibus eam exhæredare. *Covarruvias cap. Raynold. de Testam. n. 21.* In casu si meretricem tamen, quò talis filia solum semel, & occultè fornicationem commisisset, non censetur esse testis exhæredandi, prout docet *Molina disp. 176. cum pluribus alijs.*

CAPUT X.

De annulatione Testamenti.

SUMMARIUM.

67. Testamentum usque ad mortem testatoris est revocabile.

68. Annulatur primum testamentum, per aliud subsequens factum.

69. Licet testator in primo testamento protestatus fuisset, se nolle in alio testamento testata valere, adhuc valent in secundo testamento facta.

70. An testamentum annullari possit juramentò firmatum, notatur.

Casus notabilis.

71. Testamentum validum juramentò firmatum, illicitè revocatur per secundum testamentum.

72. Solvitur objectio.

73. Testamentum juratum, per secundum testamentum validè revocatur.

74. Qui condidit testamentum juratum, relinquendo sua bona proximo, si postea id revocet per aliud testamentum, aliud faciendo heredem, tunc talis heres tenetur restituere hereditatem, quæ per primum testamentum juratum legata fuit.

Circa hoc punctum disponit Jus civile ex Ulpiano leg. 4. ff. de Adimortem testatoria est voluntas defuncti usque ad vitæ supremum exitum. Ex revocabile, quo nota, ly ambulatoria est voluntas defuncti, per quòd denotat, quòd testamentum secundum se consideratum, semper sit in fluctuatione

ne propter ambulatoriam voluntatem testatoris, proinde usque ad mortem revocabile, de quo etiam annuit Apostolus ad Hæbreos 9. *testamentum in morte confirmatum: & leg. 1. Cod. Eccl. habetur: nihil est quod in hominibus magis debeat, quam ut suprema voluntatis (postquam jam aliud velle non possunt) liber sit stylus, & licitum, quod iterum non redit arbitrium, Sanchez in opuscul. lib. 4. part. 2. dub. 14. n. 2.* Hæc revocatio testamenti fieri potest, non solum verbis contrariis protestando, vel in partem, vel in totum, verum etiam id lacerando, cancellando, sigillum auferendo, vel proprium nomen, aut testium delendo &c. & sic ipso facto censi voluntatem mutasse, prout constat in *Leg. Si unus de septem & leg. nostrum Cod. de testament. Genuensis q. 148. in practic. Eccl. Villalobos part. 2. tr. 30. difficult. 22. num. 1. Cod. de testament.*

68. Potest etiam revocari testamentum, licet *Annulatur* cum omni solemnitate factum, si aliud simile *primum re-* conditur, in quo casu ipso facto prius irritatur *stamentum* ita §. *Posteriore instituit.* At si secundum esset *per aliud sub-* nius solenne juxta probabilem opinionem non *sequens fa-* sufficit ad annullandum primum. Ratio est; quia jura exigunt solennitatem, prout superius annotavi in testamentis non privilegiatis, in 2. sententia ibidem exposita ratione, & jure confirmata: sic etiam *Covarruvias de testamentis c. 10. num. 12. Herinx de testament. disput. 2. qu. 4. num. 60.* Contraria opinio non est improbabilis, quod secundum testamentum licet sit minus solenne, adhuc dirimit primum solenne, in foro conscientiae: sic docet *Mastrinus, Lessius, Sannig;* uti in eodem titulo ex prima opinione retuli: ita etiam docet *Suarez lib. 5. de leg. c. 32. n. 6. Mantica lib. 2. de ult. volunt. tit. 14. n. 9. Trullench, & alij.*

69. Eodem modo, si testator in primo testamento protestatus fuerat, se nolle in alio testamento testata valere; nihilominus tamen, si in posteriori aliquid, vel totum, quod in priori testatus fuerat, revocet ipso facto primum, fuisse se nolle secundum illam partem, quam revocat invalidum est, prout constat in lege *Si quis à principio ff. delegatis.*

Licet testa- Sed quid dicendum est, si testator juraret *tor in primo* in se testamentum non revocaturum, an revocatio *testamento* foret valida, & licita, si postmodum id revocet? *protestatus* Ante directam responsionem nota, sub du-

70. plici suppositione difficultas procedere potest. *Antestamen-* Primò, an testamentum sit ita bene condi- *tum annulla-* tum, ut nullæ legi contradicat, nec justitiæ, *ri possit jura-* nec charitati. Secundò, an ita sit dispositum, *mentò firma-* ut alicui legi justitiæ; vel charitati opponatur *um notatur.* contra hanc secundam partem non videtur esse difficultas, facile enim conceditur, quod si testamentum sit injustum repugnans alicui virtuti, licet juramento firmatum, adhuc est revocabile. Ratio est; quia juramentum non debet esse vinculum iniquitatis, & DEUS non debet vocari in testem mali, ergo licitum est id revocare. *Solonius 2. 2. qu. 5. art. 5. concl. 3.*

solum ergo procedit quaestio de casu primo, at ut veritas magis pateat sequentem propono casum: videlicet:

Titius vir opulentus condit testamentum *Casus notabi-* adhuc sanus liberè, & cum careat prole, hære- *lis.* dem universalem instituit Bertam uxorem suam, sibi bene meritam, quæ factum acceptaverat, & ut illa secunda sit, Titius testamentum juramento confirmaverat, se id non revocaturum; paulò post infirmatur, bene in favorem proprium locutus, ut advocavit amicum suum Cajum, qui tam commotus Titius ipsum per novum testamentum hæredem designaverit cum exclusione Bertæ, & annulatione primi testamenti jurati. Hoc dubium duplicem habet difficultatem, primò, an Titius licitè exclusit Bertam ab hæreditate, cum annulatione testamenti jurati, secundò, an revocatio illius testamenti sit valida: his positis.

Dico 1. Titius illicitè exclusit Bertam ab 71. hæreditate cum revocatione testamenti jurati. *Testamentum* Ratio est: quia primum testamentum nullâ lege *validum ju-* fuit vetitum: ergo cum ei super additum esset *ramentò fir-* juramentum sine culpa perjurij, non potuit il- *matum illicitum* lud violare; nam quando aliquid licitum cum *te revocatur* testificatione Dei promittitur, & ab alia parte *per secundum* acceptatur, semper est illicitum illud revoca- *testamentum.* re, eò, quod per talem revocationem veritas prostituatur: hujus sententiæ est *Molina tr. 2. disp. 150. & 151. Castropalao tract. 14. part. 2. punct. 8. Lessius lib. 2. cap. 19. num. 98. Vasquez de testament. cap. 2. dub. 3. n. 15. & 16. de Lugo disp. 24. de instit. num. 24. & alij.*

Dices testamentum ex natura sua est revo- 72. cabile usque ad mortem testatoris; ergo licitè *Solvitur obje-* revocatur, quanquam juramento firmatum *ctio.* sit. Respondeo, distinguo antecedens, testamentum ex natura sua est revocabile, per se sine juramento confirmatum, concedo antecedens, post factum juramentum, nego antecedens; nam valde turpe est, juramentum violare, per quod offenditur Deus intuitu mendacij commissi. Urgebis promissio testamenti facta est, contra bonos mores, uti patet *Leg. stipulatio ff. de verb. obligat.* Ergo licet jureretur & acceptetur, si revocetur, licitè revocatur. Respondeo, promissio testamenti facta est contra bonos mores civiles, concedo antecedens, eò, quod contradicatur legi citatæ est facta contra bonos mores naturales, nego antecedens: nam lege naturali omnia dona, & promissiones de re honesta, & bona sunt licitæ: Nunc ad secundam dubij partem.

Dico secundò testamentum juratum, licet sit 73. illicitè revocatum, ut dixi, valide tamen re- *Testamentum* vocatur. Ratio est, quia licet quis v. g. Titius *juratum per* juret se ducturum Bertam, si postea loco Ber- *secundum te-* tæ ducat Cajum, per hoc non sequitur esse tale *stamentum* matrimonium invalidum inter Cajum, & Ti- *valide revo-* tium, ergo à pari &c. Tum, quia licet *catur.* quis promittat se daturum equum Sempromio, si verò postea illum donec Titio, est va-

Uuuuu

dado-

lida donatio ; ita etiam de alijs contractibus , ut emptionis , venditionis accidere potest. Tum , quia juramentum non aufert potestatem ad detestandum , quam jus gentium , & civile concedit : sed solum facit , ut si id non serves sis perjurus. Sanchez in opusculo lib. 4. cap. 1. dub. 17. Dicastillo lib. 2. de justitia tract. 19. dub. 1. num. 266. Trullenb. in Decal. lib. 7. c. 18. dub. 9. num. 6. Bassaus &c.

74. Præcedentem Doctrinam veram esse judi-
Qui condidit co : hoc unicum cum Layman de Lugo citatis
testamentum à Sporer tractatu 6. in Decal. cap. 3. sect. 5. num.
juratum re- 77. observandum est , quod Cajus teneatur
linquendo sua hæreditatem restituere Bertæ , non vi testa-
bona proximo

si postea id re-
vocet per ali-
ud testamen-
tum alium
faciendo hæ-
redem , tunc
talīs hæres te-
netur restitu-
ere hæredita-

tem , cui per 74. Executor testamenti quivis esse potest , qui à
primum te- jure non excluditur.
stamentū ju- Clericus executor testamenti non potest compelli
ratum legata à judice seculari ad reddendam rationem.
fuit.

76. Superiores Regularium Dominium possiden-
tium possunt esse executores testamenti.

77. Regularis extra claustrum cum licentia Su-
perioris morans , potest esse executor testamen-
ti.

78. Regularis in Monasterio morans , potest esse
cum licentia Superioris executor testamen-
ti.

79. An Regularis sine licentia Superioris exer-
cendo executorem testamenti valide exerceat ?
duplex opinio proponitur utraque probabi-
lis.

80. Regularibus potest committi à testatore electio
pauperum pro elemosyna distribuenda.

81. Si Regularis fiat executor testamenti pro di-
tribuenda elemosyna pauperibus , potest aliquid
sibi applicare pro sublevanda propria miseria ,
duplex opinio notatur.

82. Solvitur objectio.

83. Si testamentum conditum est , & non possit le-
gatus cognosci , tunc jure civili irritum est
testamentum nisi fuerit ad pias causas.

84. Si nullus nominatus sit executor testamenti ,
tunc spectat executio ad heredem , præterquam
quod de legatis captivorum , & sublevandis
miserijs pauperum.

85. Executor testamenti tenetur quam primum
exequi intentionem testatoris.

86. Si executor testamentarius juxta assignatum
tempus legata non adimpleat , potest compelli à
judice ad illa exequendum.

87. Si executor non adimpleat legata tempore præ-
fixo , tunc spectat ad Episcopum illa exequenda
exceptis excipiendis.

menti ; quod validè revocatum est , sed ut credi-
tori Titij , qui juramento promiserat se talem
promissionem non revocaturum , quam Berta
acceptaverat. Ratio est ; quia Berta , in talem
promissionem juratam , & acceptatam , acqui-
sierat jus ad bona Titij Mariti sui , & hic contra-
xerat obligationem realem cum Berta , nec am-
plius Titius fuit sui juris mutandi intentionem
acceptam ab uxore sua ; ergo Cajus in conscien-
tia tenetur restituere prædictam hæredita-
tem à Titio Bertæ promissari , supra
quam per talem promissionem acquisiverat jus
ad rem.

CAPUT XI.

De Executione Testamenti.

SUMMARIUM.

88. Voluntas testatoris quoad legata , non potest
commutari de via ordinaria sine licentia Pa-
pæ.

89. Si aliqua justa causa intercedat , poterit Epif-
copus voluntatem testatoris interpretari com-
mutando legata pia.

90. Si legata non sufficiant pro solvendo , tunc pro-
portionali modo partibus distribuenda sunt.

Executor testamenti quivis esse potest ,
cui à jure non prohibetur , dummo-
do excedat annum decimum septi-
mum , sive ille sit mas , sive fæmina ,
ita leg. à filio ff. de alimentis legat.

Et quidem talis executor imprimis esse potest
ipse hæres. Secundò omnis ille , qui est nomi-
natus , sive ab ipso testatore , sive à jure consti-
tutus , sive à judice , vel Principe &c. Ad e-
sequendam testatoris voluntatem. Unde or-
dinarij locorum , Clerici Sacerdotes Sæculares
hujusmodi muneris sunt capaces , ut colligitur
ex jure nono Concilij Tridentini sess. 22. de refor.
cap. 8. Hic tamen advertere te volo , quod si
Episcopus sit executor alicujus testamenti , tunc
tenetur de ipsa reddere rationem coram suo Me-
tropolitano si ille exigat , non verò coram judice
sæculari , ita habetur in authentic. de Eccles.
titul. 5. Si quis autem præ redemptione captivo-
rum. Eodem modò Clerici non possunt cogi
per judicem sæcularem ad reddendam rationem
de executione testamenti , sed solum possunt cõ-
pelli per judicem Ecclesiasticum , ut sibi tantum
relationem reddat , sic habetur ex cap. Joannes de
testament. & ex Clementina eodem titulò. Bona-
cina de leg. disp. 10. quest. 2. punct. 1. numero 33.
Duardus lib. 2. Canonum 13. question. 11. nu-
mero 50.

Quæritur , an Regularis possit esse executor
testamenti , ante responsum nota , duplex
esse genus Regularium , unum est capax Domi-
nij tam mobilis , quam immobilis in com-
muni.

75. Executori e-
stamenti qui-
vis esse potest
qui à jure non
excluditur
Clericus e-
xecutor te-
stamenti non
potest compelli
à judice sæcu-
lari ad reddē-
dam ratio-
nem.

muni, aliud nullius Domini est capax. Modo ad difficultatem quaestionis

76. *Superiores Regularium* Respondeo 1. Superiores Regularium, quorum communitas est capax Domini, possunt esse executores ultimarum voluntatum, (nisi speciali praecipito constitutionum prohibeatur, aut per superiores majores, vel consuetudine oppositum practicum fuit,) indubitatum est, apud Sanchez lib. 6. moral. cap. 11. n. 5. Dianam part. 8. tr. 5. res. 7. Rodriguez tom. 3. qu. 70. art. 1. cum alijs ab his citatis.

77. *Regularis extra claustrum* Respondeo 2. Si Regularis extra claustrum cum licentia Superiorum perpetuo moretur, ut sunt beneficiati, Parochi, sine omni licentia potest esse executor testamenti: quia cum non degat sub actuali obedientia Superioris, sed est quasi sui juris, itaque licite potest tale officium exequi. Ita Glossa in cap. 2. de Testament. verb. Religiosus.

78. *Regularis in monasterio moras* Respondeo 3. Regularis defacto in Conventu degens, potest etiam cum licentia sui Ordinaris superioris, esse executor testamenti, tam ad causas pias, quam ad profanas, nisi limitatio aliqua ex suprapositis contravenit. Sic constat ex cap. 2. de Testam. in 6. Clement. unica. Ast dum exequuntur testamenta, tenentur rationem dare Ordinarijs locorum. Lezana tom. 4. sum. verb. Test. Diana.

79. *An Regularis sine licentia Superioris exerceat executionem testamenti, valide exerceat, duplex opinio proponitur.* Sed quid dicendum est, si Regularis sine licentia sui Superioris exequatur testamentum, essetne talis actus validus &c? Circa hoc dubium bina opinio a Doctoribus ventilatur: & quidem 1. negat. Ratio est: quia Religiosus privatus, per suam professionem factam renuntiavit velle, & hoc, quod modo exercet, dependenter de constitutionibus, & suis Superioribus exercet. Ergo si aliquid facit sine licentia Superioris, illicitè, & invalide facit. Tum, quia textus juris cap. 2. de Testament. in 6. sic loquitur: non potest huiusmodi officium exequi; videtur per ly, non potest exequi, auferre potestatem executionis testamentariae; ergo &c. Ita probabiliter docet Rodriguez tom. 3. quaest. 20, art. 1. Covarruvias in cap. Tua nos. num. 2.

Secunda opinio affirmat, talem Religiosum validè, non licitè posse exequi ultimam voluntatem testatoris, sine licentia Superioris. Ratio hujus est: quia textus citatus superius, ubi ait, non potest huiusmodi officium exequi, intelligendus est, non potest exequi licitè tantum; ergo potest exequi validè; quia cum odia sint restringenda, & in favorabilibus est ampliandum; igitur cum lex nihil loquatur de invaliditate, talis actio erit valida. Azorius tom. 1. lib. 12. cap. 11. Diana part. 8. tract. 5. res. 22. Sanchez lib. 6. de Matrimon. disp. 38. num. 44. & confirmatur ex Leg. Filius familias. §. Veterum. ff. de Procurator. ubi prohibetur, nè miles procuratorem exerceat, & tamen actus per ipsum facti, sunt validi, quousque à iudice non invalidantur, ergo etiam licet Religioso per se non licet exequi testamentum defuncti, si illud exequi-

tur, erit validum, quousque irritum non declaratur. Utraque opinio est probabilis, tum ab intrinseco, quam ab extrinseco, uti legenti per se patet.

Dixi superius, quod unum genus Religiosorum sit, quod nullis dominijs sit capax, huiusmodi sunt Minores de Observantia, & Capucini, prout definitur in Tridentin. sess. 25. cap. 3. & hi universaliter sunt incapaces, tam subditi, quam Superiores, ad exequendum munus executoris testamenti. Ita colligitur ex Jur. Canon. Clement. Exivi. §. Proinde vir Sanct. De verb. significat. Rodriguez tom. 3. quaest. 70. art. 1.

Potest tamen supradictis Religiosis committi à testatore electio pauperum, in quos eleemosyna ab executore distribuenda sit. Sanchez lib. 9. moral. cap. 11. num. 32. Vecchis in testatore electio pauperum, pro eleemosyna distribuenda. Advertant tamen, ut omnia fiant cum praesentibus, & facultate suorum Superiorum. Ratio est: quia talis electio pauperum ad eleemosynam ipsis elargiendum, non est executio testamentaria, cum per alium fiat; ergo &c. Tum, quia ex Lege. Cum Pater. §. Hereditatem. ff. de Legat. 2. habetur, talem electionem esse potius facti, quam juris: ergo cum hæc electio pauperum sit opus misericordiae, alienum à terrenis maculis, censetur esse licita, eò quod per ipsam non fiat distributio pecuniarum, vi quarum Clemens V. in constit. executionem testamentariam illis inhibuit, sed solum pura electio, quæ citò, sine strepitu, & contione fieri solet.

Est dubium: an si Regularis esset executor testamenti, posset ex eleemosyna pauperibus distribuenda aliquid pro sublevanda propria necessitate sibi applicare? Duplex exponitur difficultas: & quidem primò videtur non posse. Ratio est: quia testator instituens Regularem executorem, scivit esse pauperem; ergo cum illum non nominaverit, ut sibi possit aliquid applicare, censendum est, intelligere, ut sibi applicare solum in alienos pauperes legata distribuatur. Tum, quia legatum à testatore defuncto relictum pauperibus, debetur ex iustitia illis, eò modo, quò voluntas testatoris definivit: sed voluntas testatoris definivit, ut detur pauperibus, distinctis ab executore testamentario, cum ipsum non inclusit, ut supponitur; ergo sibi nihil potest in proprium usum applicare. Nam ex L. Mandavero tibi ut pro me. 22. §. Si tibi centum. ff. Mandat. habetur, ut si iustum executor non adimpleverit, sed consumpserit, reum esse mandati; ergo &c. Ita jurisperiti penes Sanchez lib. 6. moral. cap. 11. n. 50.

Secunda opinio affirmat, posse Religiosum executorem testamenti, aliquid ex legatis inter pauperes distribuendis, pro necessitate sua applicare. S. Thomas 2. 2. quaest. 32. act. 9. ad 3. Dicastillo, lib. 2. de Just. tract. 19. disp. 3. dub. 12. n. 165. Menochius de Praesumpt. 125. num. 17. Parisius consil. 26. num. 24. Ratio est: quia Regularis executor, aliquid de Legato de-

bito pauperibus indeterminatis sibi applicans pro necessitate propria, reverà satisfacit voluntati testatoris; ergo &c. Antecedens patet, quia talis religiosus potest suo monasterio ege-
no, ex legata eleemosyna pauperibus aliquid elargiri, uti comm. docent Theologi cum *Layman lib. 2. tract. 5. cap. 11. n. 6. Sanchez lib. 6. moral. cap. 11. n. 59.* Et huic non obstat prima opinio; ergo poterit & sibi; nam perinde est, dare aliquid monasterio, vel applicare pro se, si quid monasterium tenetur necessitati illius succurrere; ergo cum per se sibi succurrat, idem est. Tum, quia docui in tractatu de Restitutione, solidis fundamentis, quod si quis haberet rem alienam, aut ignorat etiam post diligens examen, cujus sit, tunc talis illam debet restituere pauperibus, vel Ecclesijs, & tamen si ipsemet debitor pauper sit, tutà conscientia poterit sibi illam applicare, pro sublevanda necessitate propria; ergo à fortiori etiam Religiosus servatà proportionem poterit: nam hæc solum respicit virtutem misericordiae in alterum; illud respicit virtutem iustitiae. Tum, quia per hoc satisficit intentioni testatoris, qui solum voluit, ut illa legata elargiantur pauperibus; ergo cum talis Religiosus sit verè pauper, nec deterioris conditionis, quàm alij: igitur sibi eleemosynam faciendo, bene facit.

82. Solvitur
objectio.

Ad rationes superioris opinionis, & quidem ad primam, ubi dicitur, quod testator sci-
verit talem Religiosum esse pauperem, nec ipsum nominavit, per hoc tamen non sequitur, quod ipsum excluderet, dum intenderat pauperibus elargiendam esse eleemosynam. Ad secundam rationem respondeo: falsum esse, quod testator definiverit, debere distribuere legata pauperibus, distinctis à Religioso executore, sed solum voluerit, ut pauperibus in genere erogetur. Ad textum *Leg. Mandavero.* dico: verum esse, quod si iustum executor non adimpleverit, sed consumpserit, reum esse mandati in materia particulari, & ubi intervenit læsio iustitiae, vel charitatis, certum esse; aut in nostro casu neutrum fit, uti per se clarum est; ergo. *Toletus in summ. de Peccat. cap. 31. Diana part. 8. tract. 5. resol. 47.* Ex his fundamentis colligitur, quod eò modò, quò Religiosus in tali casu sibi applicare potest, poterit & quivis alius executor testamenti, si verè pauper sit, sive sit Clericus, sive sæcularis.

83. Si testam-
entum con-
ditum est, &
non possit le-
gatus co-
gnosci, tunc
Jure civili
irritum est
testamentum,
nisi fuerit ad
pias causas.

In casu, quo non possit determinatus le-
gatus, neque ex testamento, neque ex con-
jecturis cognosci, qui v. g. duo, vel plures eo-
dem nomine, & cognomine vocentur: juxta
Jus civile *Leg. Si fuerit. 10. & Si quis de plu-
ribus. 27. ff. de Rebus dubijs.* tale testamen-
tum irritatur, quanquam attentò jure naturæ,
æqualiter inter dubios legatarios legatum di-
tribuendum est: Prout tradit *Molina tom. 1. tract. 2. disp. 197.* A mox data regula, excipiun-
tur legata ad pias causas, quæ nunquam defi-
cere debent, prout colligitur ex *authent. de Ec-*

clesiast. cap. 9. Unde si plures Ecclesiæ eodem
modò nuncupentur, tunc legatum applican-
dum est pauperiori; ita præsumitur determina-
ri ex sua interpretatione testatoris. Hinc etiam,
si pauperibus in genere legatum est, tum in ve-
rè pauperes distribuendum, non inter illos,
qui ex aliquibus redditibus vivunt. Sicut monas-
terio in genere relictum est, tunc monaste-
ria Monialium, præferenda præ Monasterijs vi-
rorum; quia ordinariè indigentiora sunt. Ita
Marada in Manual. tom. 1. quest. 32. art. 8. apud Sporer tract. 6. in Decal. cap. 3. sect. 6. de Testam. n. 104.

Si à testatore nullus nominatus fuerit exe-
cutor testamenti, in hoc casu spectat executio
ad hæredem, tum quoad causas profanas, quàm
pias. Prout patet ex *Leg. cap. Nos quidam. & stameti, tunc
cap. Si hæredes, de Testam. Layman. lib. 3. tract. 5. spectat exe-
cap. 11.* Ab hac regula excipiuntur legata, facta
pro redemptione Captivorum, & sublevandis
miserijs pauperum, quorum executor est Ordi-
narius loci, utpote Pater pauperum, & misera-
bilium. Sic colligitur ex *L. Null. 6. de Episcop. & priorum, &
Clericis.* quia cum causa miseriarum urgeat, de-
bent hujusmodi legata quamprimum exequi.
Sic *Vasquez de Testam. cap. 9. §. 3. dub. 4. n. 83. perum.*
Fagundez lib. 6. de Contract. cap. 1. n. 5.

Quæritur: quæ est obligatio executionis
testamenti? Responsio patet ex *Jur. c. Tu no-
bis. 17. & cap. 13. qu. 2.* ubi præcipitur, ut exe-
cutor testamenti, quàm primum exequatur in-
tentionem testatoris, prout eam noverit, vel
expressam in charta habuerit. Unde juxta opi-
nionem communem, si legata pia intra sex
menses non exequatur, & legata profana intra
annum, graviter executor peccat, nisi justa
causa differendi eum excuset. Ratio est: quia
dilatio solutionis legatorum ultra statum juris,
graviter lædit jus legatariorum; ergo executor
lethaliter peccat. Antecedens patet: quia lega-
tarij privantur injustè usu legati ipsis debiti; er-
go cum in jure præcipitur, *Leg. Cum res, ff. de
Legatis.* ut legata sinè mora solvantur, conse-
quenter illa non solvendo, invitò Dominò deti-
nentur cum damno ipsius, sicque peccat. Tum,
quia legata solent fieri à testatore in favorem
animæ ipsius; Ergo si detineantur, privatur
anima testatoris suffragijs fidelium, alijs-
que bonis, ac forte per hoc diutius detinetur in
purgatorio, cum gravi præjudicio voluntatis
ipsius. Nam cum hujusmodi legata habeant
vim satisfactionis, pro poena defuncti, quæ
omnia vergunt contra pietatem, & charitatem
testatoris; ergo &c. *Cardin. de Lugo tom. 2. de
Instit. disp. 24. sect. 11. num. 206. Diana part.
3. tract. 5. res. 59. Fagundez lib. 6. de Contr. cap.
4. num. 7. Sporer tract. 6. in Dec. cap. 5. §. 6.
num. 206.* Hinc est, quod si differantur Missæ,
eleemosynæ legatæ, & ordinatæ ad distribu-
dum inter pauperes, magnam injuriam execu-
tor testamenti animæ testatoris facere potest, si
diutius illas differat.

86. Si execu- Si executor testamentarius intra assigna-
tor testamen- tum tempus legata non adimpleat, tunc juxta
tarius juxta jus commune permittitur, tam judici sæculari,
assignatum quam Ecclesiastico, compellere hæredem, vel
tempus lega- executorem ad illa exequendum. Ratio est:
ta non adim- quia hoc officium jurisdictionis est mixti fori,
pleat, potest ut docet *Fagundes lib. 6. de Instit. cap. 4. n. 2.*
compelli à ju- Ast si legata sint spiritualia duntaxat, in hoc ca-
dice ad illa su jus ad solum judicem Ecclesiasticum spectat.
exequendū. Sic colligitur ex *cap. Decernim⁹ de Judicijs. Dia-*
na part. 8. tr. 5. ref. 55. ubi alios citat.

87. Quas pœ- Quod si executor testamenti legata pia in-
nas executor tra medium annum, sine justa causa non exsol-
testamenti verit, tunc à judice cogi potest, ut ea exsolvat
incurrat, si cum omnibus fructibus, quæ à die mortis testa-
post admoni- toris percipi poterant. Sic habetur in *cap. Si ha-*
tionem judi- *redes. de Testament.* Quod si post monitionem
cis, renuit ad à judice promiscui juris, hæres intra annum exe-
implere le- cutionem legatorum, sive ad pias, sive ad pro-
gata, nota- fanas causas intermiserit, omni commodò (ex-
tur. ceptâ solâ legitimâ, si hæredes necessarii sint,) ex
testamento ipsis proveniente, privantur post
judicis sententiam, non prius. Sic constat ex
authent. Hoc amplius. Cod. de Legat. & in cap. Si
hæredes.

89. Si execu- Imo si executor testam. tempore superi-
tor nō adim- us præfixo post monitionem ab utroque judice
pleat legata factam, tam Ecclesiastico, quam sæculari, sive in
tempore præ- causis pijs, sive profanis, negligat exequi testa-
fixo, tunc spe- mentum, ipsò factò per l. in *cap. Has quidem. de*
etat ad Epi- *Testament.* jus exequendi ad Episcopum devol-
scopum illa vitur, quam executionem tenetur adimplere
exequenda, secundum voluntatem testatoris. Ratio est:
exceptis ex- quia Episcopus, cum sit Pater miserabilium, te-
cipiendis. neretur subvenire tam animæ defuncti testatoris,
quam procurare, nè offendatur jus alterius, in
negligenda tali executione. *Sanchez in Opusc.*
tom. 2. lib. 4. cap. 1. dub. 55. num. 7. Ab hac
regula excipitur casus, si testator substituit in
defectu executionis alium executorem, qui te-
stamentum exequatur, tunc non potest Epi-
scopus manum ponere, quousque hic invenia-
tur negligens ad exequendum. Secundò, si te-

stator liberè reliquerit executori, ut pro libitu
legata exsolvat. *Vasquez cap. 9. de Test. dub. 2.*
n. 77. Molina tr. 2. de Just. disp. 251.

Quæritur, an voluntas testatoris, quoad 89. *Voluntas*
legata possit commutari? Respondeo 1. de via *testatoris*
ordinaria, nullum posse in legatis pijs intentio- *quoad legata,*
nem testatoris sine licentia Papæ variare. Ita non potest
definitur in *Clem. Quia contingit. de Relig. dom. commutari*
ubi sic legitur: *Cum ea, quæ ad certum usum lar- de via ordi-*
gitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, naria, sine li-
non ad alium, salva Sedis Apostolicæ autoritate, centia Papæ.
converti; ergo &c. Tum, quia sicut se habet lex 90. *Si aliqua*
respectu legislatoris, ita se habet legatum respe- *justa causa*
ctu testatoris: sed lex legislatoris à nullo potest *intercedat,*
commutari; ergo neque legatum, eò quod vo- *poterit Epi-*
luntas testatoris sit velut forma, informans testa- *scopus volun-*
mentum; ergo si hæc deficit, deficit & testa- *tatem testa-*
mentum. Confirmatur ex *D. Gregor. lib. 3. Epist. toris inter-*
9. ubi sic loquitur: *ultima voluntas defuncti, mo- pretari, com-*
dis omnibus servari debet. *mutando le-*

At si aliqua justa causa intercurrat, quam *gata pia.*
si testator cognovisset, aliter legatum disposuisset, tunc Episcopus secundum ipsam licitè po- 91. *Si legata*
terit interpretari voluntatem testatoris per Epi- *non sufficiant*
scopum, ut talis commutatio legati pijs, in aliam *pro solvendo,*
necessitatem piam mutetur, nec erit aliena ab in- *proportiona-*
tentione testatoris, qui si viveret, omnino con- *liter partibus*
descenderet, nec per hoc fit aliqua dispensatio *distribuenda*
strictè sumpta, uti per se patet; sic dum v. g. te- *sunt.*
stator relinqueret legatum pro calicibus, orna-
mentis Ecclesiæ, & ex alia parte habentur cali-
ces, & ornamenta, non haberetur tamen bonum
tectum Ecclesiæ, tunc Episcopus poterit cum
consensu hæredis, & executoris, convertere le-
gatum pium in tegendam Ecclesiam; nam hoc
est applicare in majus bonum. *Molina, Barbo-*
sa, ab Archdekin citatus. Layman.

Si bona testatoris non sufficiant ad per-
solvenda omnia legata, tunc faciendus est cal-
culus, & unicuique legatario pars proportio-
nata danda est; nam in omnibus habetur jus ad
prætensionem sui contingentis. *Sanchez, Bona-*
cina.

TRACT. CLVI.

DE TURPILOQUIO.

CAPUT Unicum.

De Malitia, & circumstantijs Turpiloquij.

SUMMARIUM.

1. Descriptio Turpiloquij, & ejus obscœnitatis, no-
tatur.

2. Verba crassa, & inhonestæ, non sunt expri-
menda.

Uuuuu 3

3. Tar-

3. Turpiloquium ex genere suo, est actus indifferens.
4. Turpiloquium, si instituatur in ordine ad capiendam delectationem Veneris, est lethale.
5. Si quis capiat ex turpiloquio, solum aliquam vanam delectationem, alienam à Venere, non excedit veniale.
6. Verba scurrilia, cantilenas turpes cantare, unde capitur vana oblectatio, prae se non excedit veniale.
7. Verba amatoria proferre vanitatis gratia, praescindendo à Venere, & scandalo, est veniale duntaxat.
8. Cavendum est à Verbis scurrilibus, & obscenis maxime coram Veneris, ne disponantur ad actum turpem.
9. Notatur modus, quò amantes subinde Verbis amatorijs procurant reciprocam lucrari amorem.
10. Devincere sibi amorem sponsae per Verba amatoria, si absit scandalum, & consensus in Venerem, non videtur illicitum.
11. Si pollutio sequatur prae intentionem ex verbis amatorijs prolatis, ad devinciendum sibi honestè sponsam, non est peccatum per se.
12. An possit dari pollutio, sine omni delectatione.
13. An possit dari pollutio venialis, procedens ex causa venialiter mala.
14. Quomodo potest esse causa venialis, & effectus, immunis ab omni culpa.
15. Solvitur notabilis objectio.
16. Pollutio secuta ex amore casto, non est peccatum.
17. An possit dari pollutio in corpore sano, sine delectatione.
18. An possit foemina concipere sine omni delectatione, investigatur.
19. Sicut foemina non potest sine dolore parere, ita neque poterit sine delectatione concipere.
20. Potest amasia verbis amatoris amorem castum amasi nutrire, licet suspicetur ipsum exinde pollui, si timeat ex omissione amorem tepescere &c.
21. Conjugibus non videtur esse illicitum verba amatoria proferre, licet per hoc ad copulam praeparantur, secus verò dicendum est, si inde paterentur periculum pollutionis &c.
22. Quomodo cognoscitur, quòd quis verba amatoria ex affectu pravo proferat, notatur.
23. Quomodo verba turpia simul cum circumstantia confitenda sunt, notatur.

1. Descriptio turpiloquij, & ejus obscenitas, notatur.

Turpiloquium desumit suam denominationem à verbò Loquor, & Turpe, id est, loqui turpe, quatenus proferuntur verba crassa contra modestiam humanam, prout solent homines inferioris conditionis se invitare ad lambendum, sordibus conspurcandum; hæc proferre indecens est, teste Cicerone lib. 1. de Offic. cum dicat: Quæ enim natura occultavit, eadem omnes, qui sana mente sunt, removeant ab oculis, ipsique necessitati dant operam,

ut quàm occultissimè pareant; quarumque partium corporis sunt usus necessarij, eas neque partes, neque earum usus, suis nominibus appellant, quodque facere turpe non est, id dicere obscenam est: ita nec aperta actio rerum illarum petulantia vacat nec orationis obscenitas. Ecce quid civilis ethnicò Oratore dici potuit? prohibet omnia obscena, quæ natura occultavit nominare, nec hæc sine offensione politarum aurium audiri possunt, licet per se non sint moraliter mala.

Inter verba crassa, alia vocantur inhonestæ, & obscenæ, versantia circa turpes partes corporis, exprimentia actus Veneris, aliasque partes secretiores, quæ offendere solent castas aures. De quibus inter scurras sæpe sæpius auditur discursus, nec hic bene sonat illa exponere.

Nunc quæritur, quale peccatum est turpiloquium? Et respondeo, ex genere suo esse actum indifferentem. Ratio est: quia potest, tam ad bonum, quàm ad malum finem institui; v. g. potest quis de rebus inhonestis discurrere studij causâ, prout consueverunt Medici, Chyrurgi, Confessarij, Professores: Nam si talis loquela non habet alium obscenam finem, nullò modò est peccaminosa, imò potius virtuosa, virtute Eutropeliæ, quia per talem discursum intenditur solum expiscari peritia artis medendi, vel peccata cognoscendi, &c. quod per se nullam importat culpam; ergo &c.

Quòd si turpiloquium institueretur ad hoc, ut inde capiatur aliqua delectatio Veneris, à qua sumit totam suam malitiam, ac defacto in illam consentit, siue animò ad actum externum perveniendi, siue non: est peccatum lethale. Ratio est: quia eodem modò Philosophandum est de turpiloquio, quàm de osculo, aspectu Veneris, &c. Sed osculum habitum ob delectationem carnalem, siue inde sequatur periculum consensus in ulteriorem Venerem, siue non, est mortale; ergo, & turpiloquium erit mortale. Major per se est clara: quia tam bene ex verbis obscenis accenditur Venus, quàm ex osculo, vel aspectu: igitur &c. Minor probatur ex propositione 40. ab Alexandro VII. reprobata, quæ sic se habet: Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, seclusò periculo consensus ulterioris, & pollutionis: Ergo &c. Huic opinioni adhæret quoque Bonacina de Matrimon. quest. 4. punct. 9. num. 18. Lessius lib. 4. cap. 3. disp. 8. num. 63. Fillucius tract. 30. num. 28. Tamburinus lib. 4. in Dec. cap. 8. §. 4. num. 1.

Quæritur: An sit lethale, si quis discursum turpem duceret, solum ad capiendam aliquam vanam voluptatem, ex ipsa artificiosa narratione materiæ obscenæ, vel ex ipsa suavitate loquentis, aut ingeniosa compositione Poëseos. Respon. si talis sistat solum in hujusmodi vana delectatione, praescindendo ab omni periculo consensus in sensualitatem morosam libidinis, non excedit veniale. Ratio est: quia fruitio

2. Verba crassa, & inhonestæ, non sunt exprimentia.

3. Turpiloquium ex genere suo est actus indifferens.

4. Turpiloquium si instituatur in ordine ad capiendam delectationem Veneris, est lethale.

5. Si quis turpem duceret, solum ad capiendam aliquam vanam voluptatem, ex ipsa artificiosa narratione materiæ obscenæ, vel ex ipsa suavitate loquentis, aut ingeniosa compositione Poëseos, non excedit veniale.

vanæ

vanæ voluptatis, præscindendo à sensualitate carnis, non multum deviat à recta ratione, nec aliquò præceptò speciali comminatorio poenæ gravis interdicatur: ergo &c. *Lessius lib. 4. c. 4. distinct. 13. Filliucius tract. 33. num. 209. Bonacina de matrimonio quest. 4. punct. 9.* Quòd talis delectatio sit veniale, etiam patet; quia appetitus naturalis non potest suis actibus frui sistendo in sola voluptate talis objecti, ita convincitur ex propositione 8. ab Innocentio XI. relata, in qua damnavit, posse comedere, & bibere usque ad satiæatem ob solam voluptatem citrà omne peccatum; ergo &c.

6. Hinc est quando mercenarij, opifices, famuli miscent verba scurilia, turpia in eorum conversationibus ex joco, vel ad sublevandum se à laboribus capiendò extali discursu aliquam inane, unde capiunt consolationem alienam à venere, non ex tur vana delectatione præcedunt veniale propter rationes suprà datas ita quoque *Tamburinus lib. 4. in Decal. §. 4.*

Subide etiam contingit, quòd cantilenas turpes inter homines promiscui sexus unus, vel alter canter, & aliquando metaphoricè colloquuntur verbis honestis, quibus exprimere student res lascivas, si talis hæc, & similia proferendo capiat aliquam delectationem alienam ad obscœna, nec præbet per hoc proximo grave scandalum ad res inhonestas, non excedit veniale, ita *Tamburinus lib. 7. cap. 3. sect. 6. num. 54. Filliucius cit. num. 208.*

7. Scire velles, quale est peccatum verba amatoria loqui, ut v. g. dicere cor meum, amor meus, bonum meum, anima mea &c. Ob solam vanitatem prolata, vel intuitu conciliandi gratiæ, præscindendo à huiusmodi amoris vani ultra se non extendat ad venere, & scilicet affectum carnalem, nec per hoc præbet grave dolo, est veniale duntaxat; quia talia verba per se sunt indifferentia, & solum intentio alicujus vanitatis facit esse mala, quæ ut talis est, non deturpat notabiliter rectam rationem, ut graviter pugnet contrà aliquod præceptum, sive positivum, sive negativum; ergo &c. *Joannes Salas 1. 2. tom. 2. tract. 13. disp. 6. sect. 24. num. 163. Sanchez num. 31. & alij penes hos citati.*

8. A supradictis verò nugis sanius est abstinendum; nam verba sive obscœna; sive alia similia, licet per se non sint mala; nihilominus tam in carnalibus, & valde fragilibus hominibus possent aliquando valde periculosam cogitationem imprimere, quæ ipsos proximè disponere posset ad turpem consensum; suprà quod ait Sanctus Athanasius, ad illud Apostoli ad Ephes. 5. si ultiloquium &c. Præbent verba ad res ipsas ingressum, & *Thomas Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 46. num. 36. manet. abstinere à verbis obscœnioribus, quæ quanto debiliores Spiritu sunt auditores, eò magis illorum venerem foveant, & adeam excitant: ergo &c.*

9. Inquiris: utrum licitum sit inter homines promiscui sexus amorem suum verbis a-

matorijs aperire, ad devincendum sibi reciproce alterum amorem, & vel inter liberos in ordine ad contrahendum matrimoniū v. g. sit casus.

Titius juvenis nobilis cupit cum Theodora matrimonium inire, dubitat utrum posset illam aloqui ad internum suum affectum detegendum, & cum sciat morem esse Patriæ ad devincendam sibi sponsam debere, aut litteras amatorias ipsi scribere, si absens sit, & si præsens huiusmodi verbis ipsam lucrari.

Videlicet: Theodora spes felicitatis meæ, præ amore tui destruo, tu unicum desiderium meum, in sinu tuo vivere, & mori exopto, sine te anima mea languet, cor meum deficit, &c. Hæc & alia similia verba aulica, quibus amantes colludere solent, quanquam per se minus significant, quam sonant; nihilominus tamen, ut reciprocus nutriatur amor, videntur esse necessaria, alias alter amantium his omissis indiscretus, inurbanus, frigidus, falsus amoris socius appellari solet. Nunc.

Respondeo, si Titius per supradicta verba solum procurat devincere castum amorem Theodoræ, seclusò aliò scandalò, non videtur peccare. Ratio est; quia lex naturalis postulat, ut sponsi se ipsos ament; ergo etiam erit de lege naturali Divina procurare sibi invicem mutuam, & castum amorem, juxta monitum Apostoli; *Viri diligite uxores vestras, sicut in venerem Christus dilexit Ecclesiam: subsumo; sed me- dium, quò talis amor conciliari solet inter Titium, & Theodoram, sunt prædicta, vel similia verba: ergo licitum est Titio ipsa proferre ad obtinendum prædictum finem, qui est licitus, utilis, & ipsi necessarius, dummodo omne periculum scandalì, vel libidinis absit. Hæc opinio, quam propono speculativè esse veram existimo; an in praxi ita cautè contingere potest sine omni culpa saltè veniali, valde ambigo.*

Sed Titius imponit, dicendo: verum esse quòd ego devincam mihi Theodoram per verba amorosa, sed dum ipsa affectu maritali prout decet eructo, significando meum internum amorem Theodoræ, alteror, & interdum etiam pollutionem patior. Nunc scire vellet Titius, utrum in tali casu delinquat? Ante responsionem inquirenda est causa, unde talis decisio minis oriatur, & respondet mihi ex ipsa affectuosa prolatione verborum, ad amorem internum sponsam non exaggerandum; sed iterum ego investigo, quis est finis tuus o Titi, quòd tu huiusmodi verba coram Theodora exponas? Si respondebis mihi, ut ego affectum suum lucrer pro matrimonio cum ipsa contrahendo; ergo finis, cur in verba amatoria probabar, est matrimonium castum. His perceptis.

Nunc ad dubium respondeo, si Titius nullum habeat alium finem in proferendo verba amatoria, quibus declarat suum castum amorem Theodoræ, quam ut reciprocè illius amorem sibi devincat pro matrimonio celebrando, nul-

te subinde
verbis ama-
torijs procu-
rant recipro-
cum lucrari
amorem.

Casus.

10.

Devincere si-
bi amorem
per verba a-
matoria si ab-
sit scandalu,
& censeatur
non consenti-
tur illicitum.

11.

Si pollutio se-
quatur præ-
ter intentio-
nem ex ver-
bis amatorijs
prolatis ad
devincendam
sibi honestè
est peccatum
per se.

Notatur mo-
dus quo amā-

nullò modò peccat, licet inde patiat pollutionem præter intentionalem. Ratio est, quia quicunque effectus malus procedit ex aliqua causa mali juxta axioma, bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu: Sed talis pollutionis non potest demonstrari causa mala; ergo neque pollutio erit mala; avulsò omni interiori consensu, & scandalò: Major per se patet: Minor declaratur, & in primis verba amatoria per se non sunt mala, uti suprà ostendi. Secundò neque ex fine sunt mala, quia finis illorum cur prolata sunt, est castum matrimonium, quod est licitum: aliud ostendi non potest ergo &c. *Caeamuel. lib. 2. in decal. fundamental. 58.*

12. Ex alia parte insurgit etiam Theodora, *An possit dari pollutio sine* quæ nè crudelis, & incivilis erga amasium suum ostendatur, amicè suscipit affectum Titij, *omni delectatione.* ut reciprocè firmet benevolentiam ejus; exigat æquali affectu ardorem amoris sui erga ipsum, ex quo asserit se aliquando in pollutionem incidisse, sed sine omni delectatione carnali.

Ecce aliquid novi audio. Scio ante aliquos annos mihi narratum fuisse casum, quod quadam virgo vi oppressa fuerit, & sine omni consensu, & delectatione conceperit. Scio etiam posse contingere casum, quod matronæ minùs veneri deditæ in congressu cum viris suis, merè passivè se habere possunt, & fortè in tali circumstantia nullam sentiunt delectationem: aut si se in tali actu polluant, mirum esset, si voluptate carent: dummodo sint sanæ.

13. Ante responsionem ad præcedens dubium *An possit dari pollutio venialis proce-* me reflecto ad doctrinam *Henriquez* qui docet, non esse mortale, si quis ex curiosa visione fœminæ, vel esu cibi calidi, aut ex lectione turpi *denis ex causa venialiter mala.* pollutionem patiat, dummodo absit omne periculum consensus in delectationem. Ratio est, quia talis profusio seminis, provenit à causa solum venialiter culpabili: ergo & effectus erit solum venialiter malus. Sed meo videri hic modus argumentandi non est solidus; quia admitteretur in peccato veneris materia parva, quod militare videtur contra *propositionem 40. ab Alexandro VII. proscriptam*, in qua damnatur, quod aliquod osculum sensuale possit esse veniale. Dicendum est ergo, vel quod talis pollutio sit lethalis, vel omnino immunis ab omni peccato.

14. Pro majori notitia prædicti dubij nota, aliud *Quomodo potest esse causa* aliud pollutio ex his promanans; Nunc si ille, *venialis, &* qui curiosè aspicit fœminam nullò modò intendit effectus immuni ab omni culpa. *ni culpa.* suâ, & dum carnales spiritus urgent comprimere conatur, resistendo quantum potest assensui, & delectationi, in hoc casu solum aspectus curiosus est peccatum, non ipsa pollutio, quæ præter omnem intentionem, & consensum secuta est, sicque hic fluxus seminis reputatur purè naturalis, ac si insensibiliter decedisset, ergo hujusmodi pollutio non est peccatum in hoc casu, quia peccatum juxta sanctum

Augustinum ita voluntarium est, ut si voluntarium non sit, peccatum non est, igitur cum talis pollutio in causa nec in effectu sit volita, non est mortaliter mala, ita philosophandum est, de lectione turpi.

Dices, qui se exponit periculo peccati, peccat 15. in eo genere in quo se exponit periculo: ergo etiam qui se exponit periculo pollutionis, peccat *Solvitur ne- tabilis ob-* peccato pollutionis igitur cum per curiosam visionem fœminæ se exposuerit periculo pollutionis; ideòq; cum hæc hæc secuta sit, peccavit peccatò pollutionis. Respondeo, distinguendo antecedens, qui se exponit periculo proximo, peccat in eo genere, in quo se exponit tali periculo, concedo antecedens, qui se exponit periculo remoto, peccat in eo genere, in quo se exponit; nego antecedens, prout infrà dicam, & nego consequentiam; ad secundum distinguo consequens, per curiosam visionem fœminæ se exponit periculo proximo, nego consequentiam, remotè, & involuntariè concedo consequentiam: ergo si ea ex tali remota dispositione sequatur, peccat peccatò pollutionis, nego consequentiam. Me explico: dum quis sanus, & robustus comedit, & bibit cibos calidos cum aliqua intemperantia talis nutrit venerem, & sic ex tali incremento humorum augetur etiam abundantia seminis, quod urget ad sui exonerationem, & profluit, iste per hujusmodi commestionem, & potum se exponit periculo pollutionis, eò quod si ab hujusmodi cibis, & vino abstinuisset, nequaquam inde pollutionem passus fuisset, quis ergo istum arguet de peccato pollutionis, si nullam aliam dedit occasionem, & consensum? Nullus, licet talis sumptio ciborum erat occasio remota illius: alias neque licitum esset temperatè bibere, comedere, siquidem ex tali substantia generatur semen superfluum; ergo à pari licet visio curiosa fœminæ per se sit mala, solum tamen remotè disponit ad pollutionem: ergo cum per eam non intendatur actus, & delectatio venerea: consequenter si inde sequatur pollutio præter intentionem non debet reputari culpabilis, utpote opposita voluntati. Insuper accidere potest pollutio, licet quis ex sola naturali honestate, & urbanitate, aspiceret pulchram fœminam, & tamen quis hunc argueret de peccato talis pollutionis siquidem ex causa mala non procedit, & nec ei ullus præstitus sit consensus: ergo &c.

Nunc ad casum Theodoræ redeo, eòdem 16. modò respondeo, quam ad dubium Titij suprà expressum. quæ cum expuro affectu benevolentiae futuri matrimonij suum amorem coram Titio patefecerit, & tali pollutioni non assenserit, peccatum non peccavit. *Pollutio secunda ex amore casto non est peccatum.*

Ad illud, quod Theodora subjungit dicendo: se in tali profluxu seminis nullam sentisse delectationem, hoc mihi inperceptibile videtur, dummodo fuerit sana: & quidem si ad constitutionem naturæ reflecto, reperio, quod corpori animali intrinsecè insit pruritus in ipsa molli-

17.

An possit dari pollutio in corpore sano sine delectatione.

mollitie vasis Venerei, per quod semen genitale diffuit, & diffluendo suo calore naturali stillationem Veneris excitat, ex qua oritur ipsa delectatio interna, supra quam exclamat August. lib. 3. *Polytic. cap. 12. à Patre Conzen* relatus. *Libido luxurie* (ait Sanctus,) *omnibus corporis voluptatibus major, ad ejus pervenitur extremum, ut pene omnis acies, & vigilia cogitationis obstruatur.* Tum, quia si corpori animali intrinsecè non inesset voluptas libidinis, conjuges præ pudore naturali ex contactu tam obsceno genitalium, vix aliquando congredierentur, vel maxime foeminae, ad vitandos illos ingentes cruciatus, quos subeunt in partu, & consequenter paulatim deficeret genus humanum. Voluptas igitur, quæ in opere conjugali habetur, est illa, quæ facit superare pudorem, & oblivisci dolorum, & sic faciliat congressum ad prolem generendam. Ex hoc deducitur: quod quotiescunque semen humanum decidit per Veneris canalem, semper in vase corporis sani, ad generationem ordinato, sentitur delectatio, igitur incredibile est, quod Theodora Virgo sana, in tali pollutione caruerit omni voluptate in parte inferiori.

18. *An possit foemina concipere sine omni delectatione, investigatur.*

Ad alium casum Virginis supra relatum, quæ violenter oppressa fuerat, & ex tali coitu conceperat, dicendo sine ulla delectatione sensuali, ex suppositione duplicis opinionis, Respondendo, & quidem imprimis, si semen foemineum requiratur ad conceptionem prolis, prout plurimi medicorum existimant, quod fundamentaliter probavi in tractatu de Impotentia, consequentia evidens deducitur, quod talis Virgo habuerit distillationem seminis, sicque sine delectatione non conceperat. Si verò semen foeminae non requiratur ad procreationem prolis, transeat, quod talis Virgo in illo actu caruerit voluptate sensus. Dixi, transeat, quia sana, & robusta Virgo non est lignea, aut ferrea, sed carnea, & sic licet puritate mentis contradicat, & licet Spiritus promptus sit, caro autem infirma, nam si Apostolo *data est mihi Spiritus carnis meæ, qui me colaphizet,* prout ipse testatur, cur non etiam cuique alij foeminae. Et hic scire debes, quod delectatio carnalis, quæ est ipsi naturæ insita, non dependeat ab ipsa voluntate. Nam sicut, si quis sitibundus bibat potum bonum, licet non vellet sentire voluptatem, adhuc ipsam sentit: eodem modò, dum foemina violenter opprimitur, & tali actui licet ipsa contradicat, non est credendum, quod careat omni voluptate naturali, non tamen est moraliter mala, cum ipsi non præbeat consensum: quamquam fortè in aliquo casu per accidens contingere possit oppositum.

19. *Conceptio foemina non potest sine dolore parere, ita nec poterit sine delectatione concipere.*

Ad tertium casum matronæ, quæ cum viro suo congreditur, purè passivè se habentis, si illa non concipit, idem respondendum est, ac ad suprapositam difficultatem Virginis, si verò illa concipit, & in pollutionem probabitur, incredibile est, quod careat omni delectatione

sensuali, prout supra probavi. In hac materia narrat casum *Caramuel lib. 2. Theologiae fundam. in Decal. fundament. 50. Eram olim Bruxellis* (ait ille,) *& me vexabat suis contemplationibus, & revelationibus quadam virago alias timorata conscientia, quæ inter alios favores, sibi divinitus concessos, istum se experiri dicebat: nimirum in conjugali copula nullam delectationem, aut sensualitatem sentire, & tamen sana, & robusta erat, & filios habebat speciosos; petij, an sentiret dolores in partu, & affirmative respondentem ajo: dolorque miseria sunt correlativa, & tunc primum incipiam credere, te sine delectatione concipere, cum te sine dolore eniti; ergo &c.*

Theodora supra relata, non acquiescit scrupulo suo: dicit, quod dum profert verba amatoria, & affectuosa ad confirmandum amasij amorem erga se ipsum, prævidet pollutionem sui inde secuturam, & suspicatur etiam Titium ex tali colloquio in eandem inducitur, illam enim utpote honestam Virginem dedecet, & pudor non relinquit, super hunc defectum amasium interrogare, quæ de causâ maxime agitur. Nunc ego interrogo Theodoram, an revera animò sincerò proferat verba Affectuosa, pro fovendo casto amore Titij, vel illa præferat ex aliquo fine pravo. Si Theodora responderit mihi: ego pure hæc dulcia verba ex ructo, quibus ipsi expectoro ardorem casti amoris mei, quò intendò ipsum nutrire, ut in eodem reciprocè me conservet: repeto adhuc interrogationem, & quæro, an Titius, his ommissis refrigeret in amore, vel saltem suspicaretur se à Theodora non amari? Si mihi responderit, ita: Ego ipsi dico, eam nullò modò peccare, Titij amorem similibus fovere verbis, licet inde suspicetur ipsum in pollutionem prorumpere. Ratio est: quia quotiescunque intervenit justa causa aliquam actionem faciendi, quæ ex natura sua non est mala, nec elicitur intentione parva, tunc potest illa elici. Sed Theodora utendo verbis amorosis, habet justam causam, pro affectu Titij amasij conservando, sine quibus ille frigeret, & fortè illis ommissis suspicaretur, à Theodora non amari; ergo &c. Major patet ex tract. de Scandalo. num. 12. ubi docui, licet posse mercatores vendere merces, v. g. fucum, quò foeminae se depingunt, ut pulchriores appareant: & amanti- bus suis chariores reddantur; ita enim non est illicitum, vendere vinum hospitibus cum periculo inebriandi; nec parare coenam die jejuniij. Ratio est: quia hi solum materialiter concurrunt ad peccatum, nec est ipsis voluntarium; sed solum permissum: & causa, ob quam ipsis licitum sit has merces vendere, est lucrum cessans, & damnum emergens. Ita Reiffenstuel tract. 4. dist. 7. quest. 2. num. 27. Sanchez lib. 1. moral. cap. 7. num. 16. Layman lib. 2. tract. 3. cap. 18. num. 4. Lessius lib. 4. cap. 2. num. 24. &c. Ergo à pari, licet Theodora suspicetur Titium in pollutionem relapsurum, poterit adhuc licetè verba amatoria coram ipso colloqui,

Xxxxx

ad con-

20. *Potest Amasia verbis amatorijs amore castum Amasij nutrire, licet sine spiceretur ipsa ex inde pollutionem, si timeat, si timeat amorem re-*

& conservandum ejus amorem, siquidem sine ipsis frigeret affectus Titij, vel ipsa reputaretur inurbana, aut suspecta de continuatione amoris, militat contra castum statum amantium; ergo sufficientem habet causam illa proferendi, in quo casu quoque utitur jure suo, eo quod per se hujusmodi verba non sint mala, imò potius sibi bona, utilia, tanquam media necessaria ad pacificum matrimonium cum Titio contrahendum: quod si Titius polluitur, illa tantum materialiter, & remote concurrunt ad tale malum, quod non tenetur vitare cum tanto præjudicio amoris Titij, futuri Mariti sui; ergo &c. *Caramuel in Theologia fundamental in decal. fundament. 50.* ubi sic concludit: *Ergone verba amatoria, quae sponsi, aut illi, qui aut sint sponsi, aut illi, qui ut sint sponsi aspirant, sunt peccata mortalia? hoc non dico; 1. quia saepe sine periculo pollutionis dicuntur; 2. quia ubi est pollutionis periculum, modo non sit consentiendi periculum, possunt ex præter intentionalis Theologia doctrina à Mortali (Et si bene procedatur à Veniali,) excusari.* hucusque ille; ergo &c. *Bonacina verò quest. 4. punct. 10. n. 9. Filliucius tract. 30. cap. 8. quest. 6. Suarez* ajunt; si ex faceta conversatione præcisè sequatur pollutio, cui non præbetur consensus, non est lethale. Ratio est: quia hujusmodi actiones per se non sunt ordinatae ad Venerem, sed ad distractionem; ergo &c.

21. *Conjugibus non videtur esse illicitum verba amatoria proferre, licet per hoc ad copulam præparentur; si vero dicendum est, sine, ita amorosè colloquerentur, ad captandam inde paterentur periculum pollutionis.* Quæritur: an peccent Conjuges Verba Amorosa inter se proferentes, vi quorum disponunt se ad copulam? Respondeo, si hi per hæc Verba solum intendunt significare mutuum amorem, licet inde magis excitantur ad copulam, nullum videtur esse peccatum. Ratio est: quia hæc verba invitant ad perficiendum opus conjugale, quod Maritatis est licitum; ergo nec hujusmodi verba, utpote intermedia ad talem operam, sunt ipsis illicita. At si eò faciendum est, sine, ita amorosè colloquerentur, ad captandam majorem delectationem in copula, esset veniale. Ratio est: quia talia Verba viderentur esse principaliter ordinata adhuc finem, quod concordaret cum propositione 9. ab Innocentio VI. reprobata: Eodem modò, si inter conjuges instituere tuta amorosum colloquium cum periculo pollutionis, & hic & nunc sint in loco, in quo nequeunt reddere debitum ad vitandam pollutionem, non excusarentur à Mor-

rali; quia qui se exponit periculo, in illo peribit. Tum, quia talis profusio feminis esset ipsis voluta, siquidem talis discursus non fuerit ipsis utilis, aut necessarius, uti supponitur. Si verò Conjuges solum delectationis Carnalis gratia verba amatoria miscerent, sine omni periculo pollutionis, non videntur excedere veniale, quia cum finis sit ipsis licitus, debent etiam esse media ad talem finem ordinata; ergo &c.

Quæritur: quod est signum, quod verba 22. *Quando amorosa ex pravo animo, & delectatione carnali proferuntur? Respondeo: si quis ita artificiosè soleat construere discursum, elegantem, & suavi locutione, ac liberius, & sæpius circa ocultas partes corporis, vel circa vestes, & proprietates ad illas partes pertinentes, colloquatur, vel qui metaphoris rerum turpium utitur &c.* si- *gnum est, quod talis delectatione, & affectu voluntatis ad illas feratur; proinde peccat, & quidem lethaliter, servatâ proportionem partis obscenæ, nisi excusetur ex ignorantia, inadvertentia, vel ex alio fine; quia v. g. objectum de quo delectatur, non est adeò turpe.* *Tamburinus lib. 10. cap. 1. n. 11. Castropalao tract. 2. disp. 2. part. 10. sect. 1. n. 5. citans Salas.*

Quæritur: quomodo confitenda sint verba turpia? Imprimis advertendum est, quò animò his usus est; an ad simplicem, & nudam complacentiam inde capiendam, vel utrum præter simplicem complacentiam intenderit etiam cum aliqua persona peccare, vel saltem carnaliter in ipsa sibi complacere; tunc si desiderium efficax fuerit peccandi, explicanda est qualitas personæ, an cum libera, consanguinea, marita, moniali, hæc enim sunt mortalia. Ratio est: quia hæc circumstantiæ specie differunt, proinde distinctè confitendæ. *Stoz lib. 1. part. 3. art. n. 243.*

Eodem modò, si verba obscena protuleris cum scandalo aliorum, vel si illis intendisses aliquem, vel plures ad turpem actum allicere, v. g. ad fornicationem, vel ad solam delectationem, tunc & numerum personarum, quoties distinctis vicibus ad talem actum turpem allicuisti, vel allicere voluisti, exponere debes, simul cum specie peccati, vel qualitate personæ, an libera, vel ligata &c. quia cum fiant animò luxuriosò, sunt lethalia, proinde in confessione exponenda.

TRACTAT. CLVII.

DE VOTO IN GENERE.

CAPUT

CAPUT I.

De natura, & obligatione Voti.

SUMMARIUM.

I. Voti definitio exponitur.

Triplex actus voluntatis notatur, videlicet primò primus, secundò primus, & perfectè voluntarius.

2. *Ad valorem voti requiritur perfectà, & deliberata voluntas.*

3. *Ad valorem voti, non sufficit actus voluntatis primò primus.*

4. *Votum in vehementi passione factum, non tenet.*

5. *Votum in actu voluntatis secundò primò factum, non tenet.*

6. *Si quis voveret ante septennium, & dubitaret an habuerit sufficientem deliberationem, non teneretur ad tale votum: at si post septennium voveret, & taliter dubitaret, teneretur ad votum.*

7. *Ad valorem, voti sufficit, virtualis deliberatio.*

8. *Qui sine matura deliberatione vover, peccat juxta qualitatem materiae.*

9. *Ad valorem voti, non sufficit propositum vovendi.*

1. Voti definitio exponitur.

Votum communiter definitur, quod sit deliberata promissio, facta DEO de meliori bono. Singulae particulae hujus definitionis per se notandae sunt. Dicitur *deliberata* promissio, quatenus importat actum voluntatis, qui actus triplicem sortitur motum. Primus est ita velox, ut sine aliqua advertentia, illico ac aliter quod objectum voluntati objicitur, in illud fertur, nec potest detineri ab anima, & iste vocatur, videlicet motus primò primus, cui nec meritum, nec demeritum debetur. Secundus est motus secundò primus, qui aliquò modò imperfectò advertitur ferri in objectum, & secundum se potest impediri, non tamen perfectè, eò quod plenè, & reflexè non cognoscatur totaliter pro illo instanti, in quo suam operationem elicit; ideoque solum imperfectè est liber, quia de causa in illo non potest esse culpa peccati lethalis, si malus est, sed venialis duntaxat. Tertius est motus perfectè voluntarius, & totaliter liber, libertate contradictionis, quatenus pro libitu hominis potest fieri, vel non fieri, & in hoc consistit ratio meriti, vel demeriti, prout ratio objecti, circa quod versetur, secum portat. His praenotatis,

2. *Ad valorem voti, requiritur perfectà deliberata voluntas.*

Dico primò: ad valorem voti requiritur necessariò plena, & deliberata voluntas, seu advertentia rationis in vovente, sufficiens ad mortale. Ratio est: quia votum, cum sit o-nus grave, nemo censetur id sibi spontè impo-

nere, nisi dependenter à plena deliberatione rationis, alias stulte ageret. Tum, quia talis deliberatio sufficit ad committendum lethale, & si hæc deficit, non sufficit; ergo etiam ad obligandum se Deo per votum. S. Thomas 2. 2. qu. 88. art. 1. Sanchez de Voto lib. 1. cap. 2. n. 6. Cajetanus 2. 2. qu. 88. art. 1. Azorius part. 1. lib. 11. cap. 23. qu. 3. & alij communiter.

Ex mox dato fundamento deducitur, quod 3. *Ad valorem ad valorem voti constituendum non sufficiat, si voti, non sufficiens fuisse in motu primo.* Ratio est: quia cit actus voluntatis primò primus nullam admittit advertentiam, sicque tale votum non esset voluntarium, utpote procedens ab actu purè naturali, non voluntario; ergo &c.

Hinc est, quod si quis in vehementi ira sine pravia advertentia, & ex subitanea passione vehementi voveat se daturum eleemosynam, se ingressum in Religionem, non præcogitando, an sit bonum, vel malum hujusmodi votum, talis non tenetur ad illud, cum non sit liberè emissum.

Nec votum, quod emissum est ex motu secundo primò est validum. Ratio est: quia votum obligat ad, adimplerem sub mortali; ergo requirit, ut fiat à deliberatione sufficiente ad mortale. Tum, quia per deliberationem insufficientem ad mortale, non frangitur votum, quod obligat sub mortali, ut per se patet; ergo nec per talem deliberationem potest emit-ti votum, quod obliget sub mortali; nam idem est principium desitionis, quàm constitutionis. Subsumo, sed modus secundò primus est insufficientis ad Mortale, utpote imperfectus actus voluntatis; ergo votum cum tali motu factum, non obligat ad mortale. Bartholomaeus à S. Faustolib. qu. 18.

Ex mox dictis oritur dubium, utrum si quis dubitet, an votum emisit cum deliberata promissione, teneatur ad illud? sub distinctione respondetur: si talis voverit ante septennium cum dubia deliberatione, non tenetur ad votum, Ratio est: quia in illa tenera ætate, non præsumitur illum habuisse sufficientem usum rationis, à quo pender perfectà deliberatio voluntatis, sicque possessio stat pro illo. Ac si tale votum factum sit post septennium, & dubitatur solum, an deliberatè voverit, tunc obligatur ad illud. Ratio est: quia possessio voti, quod certè factum est, in dubio præsumitur esse deliberatè emissum, nisi contrarium evidenter pateat. Sic Bonacina tom. 2. di. p. 4. quest. 2. punct. 1. num. 3. Archdekin 2. in Decal. §. 3. de Voto num. 1. Sanchez, Diana. Hinc est, quod semiebrij, vel iracundi in vehementi ira si aliquid voverint, cum usu rationis, sufficienti ad lethale,

lethaliter teneantur ad tale votum. Sic *Suarez de Voto lib. 4. cap. 6. num. 10. Layman lib. 4. tr. 4. cap. 1.*

7. *Ad valorem voti sufficit virtualis deliberatio.*

Scire velis, an ad valorem voti sufficiat virtualis deliberatio? Hic adverte, deliberationem virtuales dupliciter considerari posse. Primo quatenus dependet ab aliquo actu continuo, formaliter à voluntate cum reflexione elicto, v. g. si quis intenderat votum emittere, & dum actu id emittit, non se totaliter reflectit supra suum actum, tunc hæc deliberatio sufficit ad votum. Ita *Arragonius 2. 2. quest. 88. art. 1. Lopez part. 1. cap. 43. Navarrus cap. 12. num. 26.* Ratio horum est: quia distractio, quæ in voto eliciendo intercessit, non tollit voluntarium, eo quod talis actio Voti, actualiter processerit ab actu vitali ab intentione prævia imperata? ergo huiusmodi votum est validum. Tum, quia actio quæ taliter procedit ab intentione, sufficit ad confectionem Sacramentorum; ergo & ad votum. Ita etiam *Suarez lib. 1. de Voto cap. 10. num. 5.* Secundo quatenus dependet à voluntate sine formali reflexione, sed exercita duntaxat.

8. *Qui sine matura deliberatione vovet, peccat juxta qualitatem materiam.*

Qui sine debita, & matura deliberatione aliquid vovet, peccat ordinariè venialiter. Ratio est: quia talis agit aliquantulum contra rectam rationem, nam votum, quanquam ut plurimum non exigit magnam deliberationem, ut sit in periculis; tamen cum sit grave onus inducens obligationem, ex se postulat deliberationem, ut rectè fiat. *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 18. art. 10.* Dixi talem ordinariè peccare

venialiter: quia per accidens potest etiam in tali præcipitantia lethaliter peccare, vel maxime in voto gravis momenti, quatenus talis se cognoscit esse valde fragilem ad id violandum; nam exponere se tali periculo violandi votum in re gravi, est mortale in eo, qui jam experientiam habet, esse facilem ita vovendo, & id transgrediendo. Secus dicendum est de levis momenti, ut v. g. esset votum recitandi quinque Pater. *Bartholomæus à S. Fausto lib. 1. de Voto quest. 19. & 20. Sanchez lib. 4. moral. cap. 1. n. 9. & alij communiter.*

Dixi in definitione voti *promissio*, quæ particula est pariter essentialis ad constituendam rationem voti, per quam excluditur purum propositum, quod licet absolutum, & deliberatum aliquid faciendi ad honorem Dei, sine actuali promissione, sive expressa, sive tacita, non est sufficiens ad votum; & quidem licet jam inceptum sit opus propositum, non tamen adhuc promissum. Ratio est: quia in definitione voti ponitur promissio, non propositum; ergo nullum propositum est sufficiens ad firmandum votum. Antecedens patet ex Scriptura Deuter. 23. ubi sic legitur: *Si quid vovisti Domino, redde, quia promissisti*: nota ly *promissisti*, quod ideo debeat Domino reddere rem, quia promiserit, non quia proposuerit illam dare; ergo &c. Tum, quia *Alexander III.* definivit, solum propositum ingrediendi Religionem, non obligare aliquem ad Religionis ingressum; ergo ad votum requiritur essentialiter promissio, non propositum.

9. *Ad valorem voti non sufficit propositum vovendi.*

CAPUT II.

De libertate requisita ad votum.

SUMMARIUM.

10. *Ad valorem voti requiritur libertas.*
11. *Metus qualis irritat votum, notatur.*
12. *Metus gravis, potest etiam à causa intrinseca provenire.*
13. *Votum ex metu gravi extortum, jure naturali non est irritum.*
14. *Votum ex metu gravi emissum, à causa intrinseca incussum, est validum.*
15. *Si metu gravi quis moveatur ad emittendum votum spontaneè, tale votum esset validum.*
16. *Votum ex metu gravi à causa libera injustè extortum, jure Ecclesiastico est irritum, non tamen jure natura.*
17. *Si quis metu mortis, mutilationis &c. Sacris initiaretur, licet characterem susciperet, adhuc tamen posset sine dispensatione uxorem ducere, dummodo officium talis Ordinis nondum exercuit.*
18. *Si quis ex metu gravi Ordines Sacros susciperet, & juraret apud tale votum manere, adhuc potest uxorem ducere.*

19. *Votum per metum gravem extortum, justè incussum, est validum.*
20. *Metus gravis injustè incussum, liberat voventem in transgressionem voti, si materia non sit lege naturali divinâ vetita.*
21. *Metus gravis injustè incussum, non liberat voventem in transgressionem voti, si materia sit lege naturali divinâ prohibita.*
22. *Votum metu levi extortum, & injustè incussum, probabiliter est validum.*
23. *Si dubitatur, an votum sit gravi, vel levi metu incussum, probabilis est opinio affirmativa, & negativa docendo esse validum, & invalidum.*

Dubium non est, quod ad omnem actum humanum requiratur libertas voluntatis. Unde cum hominis votum sit actus humanus, aliquid promittens Deo, necessariò debet emanare à libera voluntate hominis, sufficiente ad committendum lethale.

10. *Ad valorem voti non sufficit libertas.*

Prom

prout supra notavi. Ità unanimiter Doctores. Ex hoc fundamento sequentes instituantur quæstiones, & quidem primò,

11. Metus Quæritur: per quid tollitur libertas, vi cuius votum irritum reddatur? Respondeo per metum, qui duplex est, gravis unus, alter levis; metus gravis terret etiam virum constantem; & hic à duplici causa provenire potest. Primò à causa extrinseca libera, v. g. ab homine minitante mortem, mutilationem, gravem infamiam, spoliū omnium bonorum, perpetuos carceres &c. Et hic metus rursus dupliciter incuti potest: primò iuste, quatenus habet ius inferendi tale malum propter aliquod delictum rei. Secundò iniuste, quatenus innocenti minitatur grave malum.

12. Metus Insuper metus gravis potest à causa intrinseca potest seca provenire v. g. à morbo, tempestate, vel etiā ex alijs causis naturalibus, & dicitur metus infa intrinseca causus ab intrinseco, quia non incutitur ab actu libero, sed ab actu pure naturali. Ita quoque *Bartholomæus à S. Fausto ex Soto in 4. dist. 29. quest. 1. art. 3.* Metus levis ab utraque causa mox assignata potest provenire, hic tamen non cadit in virum constantem, & inde non causat involuntarium, consequenter non irritat votum, in ipso emissum.

13. Votum metu gravi Votum metu gravi extortum, jure divino naturali non est irritum. Ratio est, quam posui in tractatu de Actibus humanis, nimirum voluntatem, quoad actus elicitos non posse pati violentiam; ergo attentò jure naturali divino, tale votum est semper voluntarium; sicque validum, quia ea voluntas, quæ sufficit ad committendum lethale, sufficit etiam ad valorem voti; sed voluntas est semper sufficiens ad committendum lethale, nec aliquò vinculo potest frenari, quoad actus internos, semper enim potest consentire in turpia in vindictam gravem: & quotiescunque aliquis moveretur ex tali metu ad aliquid intrinsece male patrandum, v. g. puella ad sui deflorationem, semper peccaret; ergo votum jure naturali divino ex tali emissum, erit validum. *Henriquez lib. 1. de Matrimon. cap. 9. num. 1. Valentia tom. 4. dist. 10. quest. 3. punct. 2. Arragonius 2. 2. quest. 88. art. 3. Azorius lib. 11. cap. 15. quest. 9. est contra Scotum in 4. dist. 29. quest. unic. art. 2. Sotum lib. 7. quest. 2. art. 1.* Qui dicunt, per talem metum tolli voluntarium; ergo votum ex ipso emissum, erit involuntarium: igitur irritum. Sed dico falsum esse, metum tollere voluntarium, quamvis illud minuat.

14. Votum ex metu gravi Votum ex metu gravi emissum à causa intrinseca proveniente, v. g. à periculo Naufragij, morbi &c. semper est validum. Ratio est: quia tale votum spontè emittitur, & eligitur à voluntate tanquam medium suæ libertatis à tali periculo; ergo est validum, utpote sibi bonum, & gratum. *Sanchez lib. 4. moral. cap. 3. n. 4.*

15. Si metu gravi quis Eodem modò, si metus gravis, sive iustus,

sive iniustus, proveniat ab agente extrinseco, ut v. g. ab homine, qui non intendit extorquere votum, alter tamen, cui metus illatus est, votum spontè, ut ab illo periculo liberetur, tale votum est validum. Ratio est, quæ supra: quia talis non compellitur ad votandum, sed ex se spontaneè id emittit, mediante quò rogat DEUM, ut à tali malo eum conservet: nam vovens non vovet ad complacendum persequenti se, sed ad sibi providendum, eò quòd talis metus non sit de recta causa voti, sed solum occasio. Unde si quis aliquò gravi malò opprimendus esset, v. g. puella stuprò, vel miles à persecutione hostis præpotentis sibi vitam insidiantis, in quo periculo voverat, tenetur ad votum. *Valentia 2. 2. dist. 6. quest. 6. punct. 4. Navarrus cap. 12. num. 52. Trullench in Decal. lib. 2. cap. 2. dub. 3. num. 3.*

Votum ex metu gravi à causa libera iniuste extortum, quamquam jure naturali divino sit validum, jure verò Ecclesiastico est irritum, si sit votum solenne, sive simplex, & licet vovens habuerit animum se obligandi. De Voto solenni, clarè colligitur ex *Concil. Trident. Ecclesiastico sess. 25. cap. 18. de Regular. & ex cap. 1. Perla- sess. 25. cap. 18. de Regular. & ex cap. 1. Perla- tum. De his quæ vi, metusve causa fiant: ubi de- finitur, professionem mulieris, quæ metu mortis à marito incusso Religionem voverat, ac professionem fecerat, ipsò jure esse irritam. Tum, quia declaratur in *Leg. 33. quest. 3. cap. Notificasti matrimonium irritum ex tali metu celebratum; ergo & votum.* Tum, quia votum debet esse voluntarium; sed metus gravis juxta *Aristotelem Ethic. 3.* tollit voluntarium; ergo &c. De Voto simplici etiam patet, quamvis in prædictis textibus non fiat mentio de tali voto, communiter tamen Doctores utriusque legis ad id etiam rationem extendunt, quia illa duo vota non differunt specie; ergo &c. *Arragonius 2. 2. quest. 88. art. 3. Sporer tract. 3. in 3. præcep. Decal. cap. 2. sect. 2. num. 29. Valentia 2. 2. dist. 6. quest. 6. punct. 4. Bonacina in Decal. dist. 4. quest. 2. punct. 3. sect. 1. num. 6. Tolletus lib. 4. cap. 17. num. 5. Azorius lib. 11. cap. 15. quest. 7.**

Ex prædicto fundamento deducitur, quòd si quis metu mortis, mutilationis &c. sacris initiaretur, talis, licet characterem Ordinis suscipiat, ad castitatem verò servandam non tenetur; unde poterit sine ulla dispensatione uxorem ducere: quòd si semel officium Ordinis Sacri exercuerit, non manet amplius liber, quia per tale exercitium ratificavit susceptionem talis Ordinis. At si adhuc nihil attentaverit, tunc Ecclesia coget eum, vel ut votum castitatis emittat, vel ut ab usu Ordinis Sacri abstinere. *Bartholomæus à S. Fausto lib. 1. de Voto Sacros quest. 108.*

Præcedens Regula se extendit, licet votum ex metu gravi iniuste extortum, juramentò firmatum fuisset, est invalidum. Ita Covarruvias part. 2. de Matrim. cap. 3. sect. 5. num. 3. potest uxorem ducere. *Sanchez lib. 3. moral. cap. 11. num. 24. Trullench*

lench lib. 2. in Decal. cap. 2. dub. 3. n. 15. Ratio est: quia juramentum cadit supra votum, ipso jure irritum, prout supra ostendi; ergo juramentum erit ejusdem rationis cum voto; nam quod est ex se invalidum, non potest per juramentum revalidari, cum essentiae non mutantur, & juxta leg. final. *Cod. de Numerata pecunia.* juramentum sortitur naturam actus, supra quem cadit. Sed cadit supra votum invalidum; ergo etiam ipsum est invalidum.

19. *Votum per metum gravem extortum, est validum.*

Votum per metum gravem extortum, justè incussum, est omnino validum. Ratio est: quia si tale votum non esset validum, tunc ideo, quia voventi metus fuisset injuriosus; sed hoc non, prout ex se patet; ergo est validum. Major est clara: quia sola injusta violentia facit involuntarium; igitur cum metus sit justè incussum, votum ex ipso emissum, est voluntarium. Sic etiam docui in tract. de Sponsalibus. ex cap. Litteris 2. de Sponsal. Ubi dixi, quod qui contraxerit sponsalia, potest jure cogi, ut contrahat matrimonium: sic qui puellam vi, dolò, aut fraude violavit, potest minis cogi ad eam ducendam, vel dotandam: & tamen si eam ducat, matrimonium est validum; ergo & votum. Ratio est: quia talis metus originaliter provenit ab intrinseco, scilicet, à delicto commisso: sicque non ab extrinseco; ergo &c. Mecum sentit *Lessius lib. 2. de Justit. cap. 4. dub. 1. Sotus lib. 7. quest. 2. art. 1. Medina lib. 1. cap. 14. sect. 6.* Hinc est, quod si Maritus apprehendat in adulterio uxorem, potest justè per metum eam cogere ad vovendum ingressum Religionis: non tamen privatâ autoritate potest ei mortem minari, nisi voveat. Ita colligitur ex propositione 9. ab Alex. VII. reprobata.

20. *Metus gravis injustè incussum, liberat voventem in transgressione voti, si materia non sit lege naturali divina vetita.*

Quæritur: an metus gravis injustè incussum liberet voventem in transgressione voti à voto? Respondeo sub distinctione: si materia voti, circa quam votum factum sit, ejus transgressio non sit aliquâ lege naturali divinâ prohibita, liberat, ut si v. g. Titius vovisset jejunium, & alter mortem, vel aliud grave damnum ipsi minaretur, nisi carnes comedit, tunc Titius potest liberè vesci carnibus. Ita de omnibus alijs votis in simili materia discurrendum est. Ratio est: quia votum est quædam lex sibi facta; sed lex humana non obligat cum tanto detrimento, (exceptò casu, si talis transgressio legis, vel voti verteret in detrimentum fidei, & communitatis,) ergo &c. Tum, quia

nullus censetur se obligare ad votum, cum tanto sui periculo &c. *Rodriguez part. 2. cap. 95. n. 5. Sa verb. Votum. 23.*

Quod si transgressio materia voti, lege divina naturali sit vetita, nunquam licet tale votum violare, sed potius mortem subire, ut v. g. si quis voveret de non fornicando, furando, homicidium patrando &c. tunc licet ei quis mille mortes minaretur, nunquam licet fornicari, furari &c. & talis si fornicaretur, furaretur, quanquam contra votum peccare non videatur, quod cum tanto damno non censetur obligare, peccat tamen contra præceptum Dei; ergo. *Sotus lib. 7. q. 2. art. 1. Bartholomæus à S. Faust. &c.*

Votum metu levi extortum, etiam per injuriam incussum, probabiliter est validum. Ratio est: quia talis metus, cum non cadat in virum constantem, non tollit voluntarium; ergo erit voluntarium, igitur validum. *Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 4. Azorius lib. 1. 1. cap. 15. quest. 6. Sotus lib. 7. q. 2. art. 1. Arragonius 2. 2. quest. 88 art. 3. Contra Navarrum cap. 17. n. 15. Rodriguez part. 2. cap. 8. n. 10.* Ratio horum est: quia etiam metus levis non raro ita concurbat hominem, ut illi aliqualem voluntatem demat; sed dico ego, hoc est potius pusilli, quàm viri constantis.

Sed quid dicendum est, si dubitatur, an votum, sit ex gravi vel levi metu injusto extortum, aliqui existimant tale votum esse validum. Sic *Sayrus lib. 1. cap. 13. n. 36. Azorius tom. 1. lib. 12. q. 15. cum Vasquez 1. 2. disp. 65. cap. 3.* Ratio horum est: quia constat votum fuisse emissum, & solum est dubium circa causam excusantem: igitur cum non constet de invaliditate, sentiendum est pro possessione voti. Hæc est opinio probabilis. Contraria non privatur suis fundamentis, asserendo irritum esse hujusmodi votum, vel maxime, si non constet voventem se in tali voto obligasse, sed dubitat. Ratio est: quia tale dubium parit suspensionem metus gravis, qui ipso jure invalidat votum, prout supra probavi. Tum, quia dubius non tenetur ad obligationem, nisi ipsi debitum demonstratur; ergo cum ante tale dubium fuerit in possessione suæ libertatis, erit & in dubio, quotiescunque contrarium ipsi ostenditur. *Rebellus de Instit. part. 2. disp. 1. quest. 2. sect. 2. Bonacina in Decal. disp. 4. quest. 2. punct. 3. sect. 1. num. 11. Conninch de Sacram. disp. 34. dub. 10. n. 86. & alij.*

CAPUT III.

De Intentione voventis.

SUMMARIUM.

24. *Ad votum faciendum requiritur intentio.*

25. *Qui vovet sine intentione vovendi, non tenetur coram Deo ad tale votum.*

26. *Vo.*

26. *Votum sine intentione emissum, licet non obliget coram Deo, in foro vero externo obligat, vel maxime si sit solenne.*

Qui fidele votum solenne emisit, tenetur postea secreta legitime votum emittere.

27. *Si quis initiaretur sacro Ordine, cum exclusionem voti castitatis, tunc non tenetur ex vi voti ad castitatem; bene tamen ex vi precepti Ecclesiastici.*

28. *Votum emissum cum intentione votendi, non tamen se obligandi, est irritum.*

29. *Votum emissum cum intentione votendi, licet Juramento firmatum foret, non tenet, si non habuerit animum se obligandi.*

30. *Votum cum intentione emissum, & animo se obligandi, licet intercurras intentio non adimplendi, est validum.*

24. *Ad votum faciendum, requiritur intentio.*

AD omnem actum moralem requiri intentionem, nullus Doctorum Catholicorum dubitat; est contra quosdam Hæreticos, qui tacito Nomine in propositione 28. ab Alexandro VIII. reprobata comprehenduntur. Nostra verò ratio est, quia verba, vel nutus, sine intentione prolata, sunt veluti corpus sine anima, & pure actum nudum, & materiale sortiuntur; ideoque, ut vim actus moralis voluntarij habeant, requiritur necessariò forma informans materiam; itaque votum, cum sit actus moralis, exigit intentionem votendi, sine qua nunquam subsistet votum coram Deo, utpote involuntarium, quidquid de foro externo sentiendum erit, dicam inferius.

25. *Qui vovet sine intentione votendi, non tenetur coram DEO ad tale votum.*

Hinc, qui vovet sine intentione votendi, non tenetur ad adimplerionem voti coram Deo. Ratio est: quia externum signum voti, est nota intentionis voluntatis votendi; ergo cum externum signum voti non correspondeat intentioni, itaque non obligat coram DEO, cum sit fictum. Ita etiam colligitur ex Leg. 1. ff. de Rer. obligat: ibi habetur, quod animus in mente retentus non parit obligationem; ergo &c. Tum, quia constat ex cap. Humana aures 26. quest. 5. quod intentio non debeat verbis deservire, sed verba intentioni; ergo cum intentio verbis non correspondeat, hæc non habet vim obligandi. Sic etiam sentit Lessius lib. 2. cap. 13. dub. 5. Bonacina disp. 3. quest. 12. punct. 2. num. 3.

26. *Votum sine intentione emissum, licet non obliget coram DEO, in foro vero externo obligat, vel maxime si sit solenne.*

Dixi, votum sine intentione non obligare coram DEO: ad distinctionem, quod si voverit illò modò solenniter, ut v. g. professionem in Religione approbata: tunc ad votum tenetur, non ratione voti, quod est irritum, sed ratione scandali: & in hoc casu Ecclesia poterit talem compellere ad observantiam voti, nam ei credendum non est, in hujusmodi functione caruisse intentione, quia sicut prius mentitus est, aliter externè agendo, quam mente conceperat, ita & modò mentiri poterit. Tum, quia admissa tali excusatione, tota Ecclesia subverteretur: nam credendum est, quod plurimæ

Moniales, vel quacunque mortificatione, vel malà perversione, aut persuasione, reclamarent professionem, dicendo, se non habuisse intentionem votendi; ita etiam mali Regulares, & Clerici potestarentur contra intentionem, & sic è claustris proficientes matrimonio jungerentur, cum maximo scandalo fidelium; itaque ad hæc vitanda, iuste Ecclesia coercere ipsos potest ad servandum votum externè emissum: quidquid in intentione fuerit, de eo Ecclesia non judicat. In hac suppositione talis Religiosus ordinariè gravissimè peccat peccatò mendacij, eò quod illudat DEO, & Religioni cum injuria, & scandalo Ordinis, nam displicet Deo infidelis promissio, prout loquitur Scriptura Eccl. 5. Hic tamen advertendum est: Qui fidele votum solenne emisit, tenetur postea secreta legitime votum emittere. se volo, talem Religiosum, dum compellitur à Superiore ad observantiam voti externè emissi, tunc teneri secreta intra se ipsum votum Religionis emittere, & sic legitime in Religione manere: secus semper foret in gravissimo peccato, eò quod fingere se esse monachum, cum non esset, & hoc in magnum præjudicium communis, quoad victum, & vestitum, & vel maxime accederet eorum capitula, votum suum dando, vel recipiendo: itaque, vel talis emitat modò prædictò votum, vel recedat ex religione alio, ubi est incognitus: ut sine scandalo habitum Religionis deponat. Cajetanus 2.2. qu. 88. art. 1. Bartholomæus à S. Fausto lib. 1. quest. 12. cum alijs.

Si quis initiaretur Ordine sacro, cui scit esse annexum votum castitatis ex præcepto Ecclesiastico, talis casu quo in consecratione nollet se obligare ad hujusmodi votum, tunc non tenebitur ad servandam castitatem ex vi voti. Ratio est: quia intentio excludendi votum castitatis, est quædam lex privata, quæ solum obligat juxta intentionem votentis; ergo cum hic excluderit tale votum, ipsum non obligat: si ad castitatem hoc non obstante, Dico: leg. Eccles. in tali casu ad castitatem obligari, & quotiescunque contraxerit, peccaret, lædendo hujusmodi præceptum, & committeret sacrilegium, de hoc & similibus casibus plura expressi in tractat. de Ordine, quæ ibi videre poteris. Sanchez lib. 1. de Matr. disp. 9. Valentia 2.2. disp. 6. quest. 6. punct. 1. Henriquez lib. 10. cap. 14. num. 4. est communis Theol.

Votum emissum cum intentione votendi, non tamen se obligandi, est irritum. Ratio est: quia obligatio specificatur ab intentione, utpote à forma dante esse actui morali; ergo votum, cum sit actus moralis, accipit totum suum esse formale ab intentione: sed intentio est, se non obligandi; ergo tale votum non obligat, itaque est irritum, se habens tanquam materia sine forma. Tum, quia qui vovet sine intentione se obligandi, reverà non vovet, sed fingit duntaxat; nam nulla lex obligat, nisi dependenter ab intentione legislatoris; ergo cum votum sit quædam lex singularis, quam legislator sibi imponit, id est, ipse vovens, igitur si intendat ipsam

29. *Votum e-* Mox expressum dubium procedit, etiam si
missum cum vovens votum juramentò firmasset, si non ha-
intentione buerit animum se obligandi, nunquam ipsum
vovendi, li- obligabit. Ratio est: quia DEUS intuetur
cet juramen- cor, non verba. Ita habetur in *cap. Humana au-*
tò firmatum res. 22. *quest. 5.* ergo si intentio jurantis fuerit
foret, non se non obligandi, nunquam obligabit; talis ta-
tenet, si non men graviter peccat, vocando Deum in testem
habuerit a- mendacij. Hæc opinio censetur esse D. Thoma
nimum se lib. 3. *dist. 39. quest. art. 3. questiuiculi. 3.* ubi
obligandi. sic loquitur: *Juramentum ex ipsa juramenti, ut*
juramentum est, ratione, non obligare, nisi juxta
jurantis intentionem; ergo &c. *Gutierrez de Fu-*
ram. part. 1. cap. 57. num. 20. Sanchez de Matr.
disp. 9. num. 9. Reselius verb. Jurament. num. 29.
Corduba in summa. quest. 147. Est contra Co-
varruvias de Pactis. part. 1. sect. 5. num. 2. So-
tum lib. 8. quest. 1. art. 7. & alios nonnullos,
 censentes tale votum obligare.

30. *Votum cū* Votum cum vera intentione emissum, pro-
intentione e missum, ac animò in illo se obligandi, sinè inten-
missu, & ani- tione tamen id adimplendi, est validum, & te-
mò se obligā- netur Vovens ad illud adimplendum. *Tole-*
di, licet inter tus lib. 4. *cap. 17. Arragonus 2.2. quest. 88. art.*

1. *Reginaldus lib. 18. num. 261. Suarez tom. 2. curat inter*
de Relig. lib. 5. cap. 1. Sotus lib. 7. quest. 1. art. 2. tio non adim
Navarrus cap. 12. num. 38. Ratio est: quia plendi est vo-
 Vovens cum vera intentione vovendi, & pro-
 mittendi, transfert jus suæ libertatis rei promif-
 sæ in DEUM; ergo non est amplius in sua po-
 testate, votum irritare, ideoque tenetur id ad-
 implere, aliàs contra fidem DEO datam age-
 ret: quia non est de essentia voti, ut intendat vo-
 tum exequi: sed solum, ut verè voveat, & pro-
 mittat rem votam DEI; ergo ex natura rei pos-
 sit tale votum promissum exequi, cujus jus
 debetur promissario: igitur siue intendat ad-
 implere votum, siue non, semper remanet ob-
 ligatio adimplendi: & quidem sub lethali, si
 materia est gravis, si verò levis, sub veniali. Est
 contra *Valentiam 2.2. dist. 6. part. 1.* qui di-
 cit: qui vovet sinè animo implendi, non ponit
 omnia essentialia ad votum: sed censetur so-
 lum fidei, & jocose promittere, non animò
 sincero, ideoque si non adimplet, non peccat
 contra votum, sed contra fidelitatem externam
 duntaxat. Hanc opinionem censeo non esse im-
 probabilem.

CAPUT IV.

De Divisione Voti.

SUMMARIUM.

31. *Votum expressum, tacitum, temporale, perpe-*
tuum, personale, reale, mixtum, absolutum,
& conditionale, notatur.

32. *Votum solenne, & simplex notatur.*

33. *Quid requiritur ad votum solenne emitten-*
dum, notatur.

34. *Votum solenne potest fieri per procuratorem.*

31. *Votū ex-*
pressum ta-
citum, tem-
porale, perpe-
tuum, perso-
nale, reale,
mixtum, ab-
solutum, &
conditio-
nale, notatur.

Voti Series ampla est, & quidem pri-
 mò dividitur in votum expressum, &
 tacitum. Expressum est, quod ver-
 bis formalibus, & intelligibilibus
 emittitur. Tacitum est, quando
 quis aliquid libere vover, censetur etiam se
 obligare ad id, quod materiae votæ conne-
 xum est; ut si quis voveat Religionem, cen-
 setur etiam vovere castitatem &c. Secun-
 dò dividitur in temporale, & perpetuum.
 Temporale est, quando solum ad certum
 tempus v. g. ad mensem, annum, aliquid fa-
 ciendo se obligat, perpetuum est, quod du-
 rat usque ad mortem. *Sayrus lib. 6. cap. 2.*
 Tertiò dividitur in personale, reale, & mix-
 tum. Votum personale est, quando vovens
 spondet Deo aliquam actionem v. g. Oratio-
 nem, jejunium &c. Reale est: quò promitti-
 tur aliquid temporale prætiò æstimabile, & hoc
 nullam includit actionem voventis. Mixtum
 complectitur tam actionem personæ voventis,
 quam aliquid tēporale prætiò æstimabile, quod

est materia voti, v. g. si voveris visitare Tem-
 plum cum animo audiendi, & curandi legi Sa-
 crum, vel dandi Eleemosynam, tunc utrum-
 que votum, & reale, & personale hic includi-
 tur, ideoque mixtum; actio personalis, est visi-
 tatio Templi, aliquid temporale, est pecunia
 elargita pro eleemosyna. *Suarez de Voto lib. 2.*
cap. ultimò. Azorius part. 1. lib. 11. cap. Quat-
 tò dividitur in conditionale, & absolutum;
 conditionale est, quatenus includit conditio-
 nem, sub qua vovit, de quo plura vide in tra-
 ctat. de Sponsal. Absolutum est, quod statim
 obligat, excludendo omnem conditionem. *Les-*
sius tract. 2. cap. 40. dub. 6. Valentia 2.2. disp. 6.
part. 5.

Propterea dividitur votum in simplex, & solenne; simplex dicitur illud, quod emittitur
 sinè solennitate, & consistit in sola nuda pro-
 missione alicujus rei Deo promissæ, cum inten-
 tione promittendi, & se obligandi: huc revo-
 catur professio alicujus Religionis non appro-
 batæ, quæ in puro simplici voto fundatur. Vo-
 tum solenne fit, quando quis in aliqua Religio-
 ne approbata professionem publice emittit ve-
 rè, & realiter, traditque se ipsum Deo, & Reli-
 gioni, ac acceptatur per Superiores loco Dei, &
 Religionis. *Sylvius 2.2. quest. 88. art. 7.*

Ad essentiam voti solennis, non requirun-
 tur verba expressa, sed sufficiunt æquivalen-
 tia, ut nutus, scripta, aliaque signa indicantia
 intentionem voventis. Ratio est: quia nulla
 lex notatur.

32. *Votū so-*
lenne, & sim-
plex, notatur.

33. *Quid re-*
quiritur ad
votū solenne
emittendum
lex notatur.

lex est lata requirens verba, ergo &c. Tum, quia ad contractum humanum promissionis sufficiunt signa, ita etiam ad ineundum matrimonium: ergo etiam ad votum, quod est quoddam matrimonium spirituale. Sanchez lib. 6. Moral. cap. 3. num. 1. Azorius lib. 12. cap. 4. num. 2.

34. Quæritur; an votum solenne fieri possit per procuratorem? Respondeo affirmativè, dummodo procurator liberè in una, & determinata Religione peragat, quæ suus principalis in tali professione ei commisit, & à Re-

ligione requiritur. Ita Azorius tom. 1. lib. 11. cap. 5. quest. 5. Rodriguez tom. 2. Regul. quest. 17. art. 13. Sanchez cit. lib. 5. cap. 3. Ratio est? quia eò modò, quò matrimonium temporale fieri potest, & matrimonium spirituale professionis; sed matrimonium temporale potest fieri per procuratorem: ergo &c. Tum, quia omnia quæ lege aliquà non vetantur, fieri possunt. Ita cap. Potest quis de reg. jur. in 6. sed nulli constet professionem solennem rejectam esse per procuratorem factam; ergo &c.

CAPUT V.

De voto, & errore emisso.

SUMMARIUM.

35. In voto potest contingere error tam circa causam finalem, quam circa causam formalem.

36. Si error circa substantiam voti contingit, tunc tale votum est ex natura sua irritum.

37. Error circa causam finalem irritat votum.

38. Cessante causa finali voti, cessat & ipsum votum.

39. Error circa circumstantiam voti gravis momenti, invalidat votum.

40. Error circa qualitatem non irritat votum per se.

35. In voto potest contingere error tam circa causam finalem, quam circa causam formalem.

Circa emissionem voti multis modis potest error contingere: primò circa causam finalem, quæ movet votum ad emittendum votum; Secundò circa causam formalem, quatenus talis ratio allicit ad promittendum aliquid votò, & sic hic error potest versari, tam circa substantiam rei votæ, quam circa ejus conditionem substantialem, aut circa motivum vendi.

36. Si error circa substantiam voti contingit tale votum est ex natura sua irritum.

Si error contingit circa substantiam voti, tale votum ex natura rei est invalidum, v. g. si voveris elargiri alicui Templo, vel pauperi pro eleemosyna præsentem crumenam fartam pecunijs, in qua putas esse monetam argenteam, & ex se est aurea; vel si voveris ducere Martam & tibi oblata est Berta, &c. Talia vota ex natura rei sunt irrita. Ratio est; quia ad valorem voti requiritur voluntarium; sed quando intercedit error circa substantiam rei votæ, hujusmodi votum non est voluntarium; ergo non est validum; nam tota vis illius voti pendet à consensu voluntatis, quæ est veluti forma informans ipsam substantiam voti, hic autem defectus talis forma, cum adsit error circa quidditatem rei votæ; ergo non tenet hujusmodi promissio voti; sicque vovens non obligatur ad dandum illam monetam fartam monetâ aureâ pro eleemosyna, siquidem hanc non sponderat, sed argenteam, ita quoque docet Fagnan-

dez in 2. decal. præcept. lib. 2. cap. 13. num. 28. Castropalao part. 3. de jurament. diff. 2. punct. 5. num. 6.

Quæritur utrùm error circa causam finalem irritet votum? Respondeo affirmativè, en Error circa casus est in promptu: nuper Berta Civis Viennensis fecit votum dandi Ecclesiæ B. Mariæ Auxiliatricis aureas ampulas, si filius suus sanus ex bello Turcico redierit, & ecce dum votum emisserat, jam filius à Turcis occisus erat: nunc scire vellet Berta, an ad tale votum teneatur. Respondeo negativè (licet liberali manu promissum adimpleverit.) Ratio est; quia causa finalis propter quam à Berta fuit emissum votum, erat solum reditus, & salus filij sui, cujus mortem pro tunc ignorabat, quæ si nota fuisset Bertæ, nunquam hujusmodi votum emisisset; ideòque cum non verificata fuerit conditio causæ finalis, ipsò factò irritum est votum, utpote involuntarium intuitu suæ causæ: sic Lessius, Filliucius cum communi sensu Doctorum.

Ex mox data doctrina colligitur, quòd 39. quotiescunque cessat causa finalis voti, cessat Cessante causa & ipsum votum, ut v. g. si Titius emitteret vota finali voti, tum, non amplius Domum Caij accessurum, cessat ipsum eò quòd ibi inhabitet puella, cum qua Titius votum. sæpius lapsus sit: si postmodum talis puella aliò habitationem transferat, jam cessat Titij votum, consequenter imposterum ille sine omni impedimento poterit domum Caij adire, ita unanimiter docent Authores cum Suarez lib. 4. cap. 8. num. 4. Azorio part. 1. lib. 11. cap. 15. n. 13.

Error circa circumstantiam gravis momenti ad votum spectantem elidit pariter totum robur voti. Ratio est, quia vovens circumstantiam voti gratiarum in votum consentire, nam hujusmodi vis momenti circumstantiæ magni momenti, notabiliter variant voventis voluntatem, quæ si ante emissionem voti cognita fuissent, tunc ille non vovisset;

Yyyy

visset, igitur non obligatur ad adimplerionem talis voti, sic quoque Sanchez lib. 4. in Decalog. cap. 2. num. 11. Leander in Decal. tom. 2. tract. 1. qu. 13. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 1. cap. 11. Lessius de justit. lib. 2. cap. 40. dub. 1. num. 5. Paulus Layman l. 4. tract. 4. cap. 1. num. 5. & alij communiter.

50. Quæritur, an error circa qualitatem, & Error circa extrinsecam accidentia voti invalidet votum emis- qualitatem sum. Respondeo talem errorem non irritare non irritat hujusmodi votum. Ratio est; quia si talis ig- votum per se. norantia tolleretur hanc obligationem voti, mul- tæ professiones Regularium essent exinde invalidæ; quia multa accidentia extrinseca,

quæ in Religione dantur profitenti non fuerunt prius nota, & solum successu temporis, & forte longè post professionem venit profitens in cognitionem illorum; ergo cum nullus dicat illam esse invalidam, igitur neque tale votum erit irritum. Igitur ut votum obliget, sufficit scire ea, quæ ipso voto sunt intrinseca, & quæ aliquò modò ad substantiam pertinent: nam error circa extrinseca jure naturæ contractum non violat juxta communem doctrinam ergo neque votum. Facunder lib. 2. in Decal. precept. 2. cap. 13. num. 32. Pistachius de voto tom. 1. tract. 1. cap. 4. num. 1.

CAPUT VI.

De materia voti.

SUMMARIUM.

41. Materia voti debet esse comparativè bona, id est melior, quàm ejus oppositum.
42. Omne id, quod non est bonum, excluditur à materia voti.
43. Quæ sunt necessaria, vel impossibilia, non sunt materia voti, sed debent esse libera.
- Bonum votum non debet esse majoris boni impeditivum.
44. Votum de re indifferenti, ut indifferenti est validum.
45. Si res indifferens applicetur ad bonum finem, est materia voti.
46. Effectus rei indifferentis ad hoc, ut valeat votum, debet semper ordinari actualiter ad finem honestum.
- Vota femellarum notantur.
47. Vota de non loquendo cum hac, vel illa persona de non intrando domum &c. Si non sortiuntur bonum finem, sunt irrita.
48. Quando vota lutorum sunt irrita, quando valida, notatur.
49. Quando vota mercatorum sunt irrita, notatur.
50. Dubitans, an res vota sit indifferens; utrum teneatur ad votum, duplex opinio notatur.
51. Si circa materiam indifferentem darentur opiniones hinc inde probabiles, quamcunque sequi poterit.
25. Votum de vitando peccato in lusu est validum.
33. An valeat votum factum de abstinendo honesto lusu, duplex opinio notatur.
54. Votum pro assequendo bona temporalia sistendo in illis tanquam in re indifferenti, non valet secus si dirigatur ad Deum.
55. Qui vovet rem indifferentem peccat.
56. Votum de nunquam peccando venialiter est irritum.
57. Votum de nunquam peccando mortaliter per se est validum, sed non expediens.
58. Votum de non nubendo, & postea nubat, ut.

rùm impediatur petitionem debiti conjugalis, duplex opinio exponitur.

59. Votum emissum de rebus necessarijs ex vi precepti est materia voti.

60. Votum de non vovendo est irritum.

61. Votum de non vovendo nisi cum circumstantia est validum.

62. Votum de non petenda dispensatione, commutatione, an sit validum, duplex opinio notatur.

63. Votum de non fornicando, nisi cum una, potest sub conditione esse validum.

Materia voti juxta D. Thomam 2. 2. 41. qu. 88. art. 2. est bonum superrogationis, & consilij, id est, est bonum debet esse comparativè liberè, seu spontaneè à voluntate electum, & Deo promissum, nam, id est, meriti ex ipsa definitione voti constat; nam nihil lior, quàm est DEO gratum, & acceptum præter bonum: juxta oppositum ergo solum bonum est propria materia voti. Nota, ly bonum in definitione sumitur pro comparativo, id est promissio Deo facta de meliori bono: non intelligitur, quod debeat esse bonum optimum, sed sufficit, quod sit melius, quàm ejus oppositum, quod non vovetur. Suarez de voto lib. 2. cap. 7. num. 3. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 2. num. 11.

Ex mox data explicatione patet, quod omne id, quod non est bonum, non possit esse materia voti, ut sunt vitia, peccata, sicque votum quod non est de re turpi, & illicita, erit semper irritum, ut bonum excluditur a materia voti. Deinde si voveret inimicum prius dicitur à materia voti occidere, ait Isidorus lib. 2. de Synon. In via voti malis promissis rescinde fidem, in turpi voto mutata decretum, quod incantè vovisti. Eodem modò, si quis immoderatè voveret corporis macerationes, non valeret tale votum ait Sanctus Thomas 2. 2. questione 88. arte 2. quia omnis extremitas in virtutibus moralibus est vitium, excedens limites rectæ rationis, sic etiam Jephthæ

Jephthe vovendo se immolandum Deo, quod prius sibi revertenti cum pace à filiis Amman, & Ammonitarum extra fores domus suæ occurreret, id immolare velle, & cum ipsi filia occurreret, votum ipsius invalidum fuit, quam non licet immolare, cum vetitum sit quenquam occidere *Judith 11.*

43. *Quæ sunt necessaria, vel impossibilia non sunt materia voti, sed debent esse libera*
Dixi liberè, & spontaneè à voluntate electum per quod intelligitur, quod votum non debeat esse de re simpliciter necessaria, vel impossibili; sed in nostra potestate, ut si quis voveret omnem arenam maris numerare, vel mare pedibus transire velle, hæc sunt humanitùs impossibilia. Eòdem modò, si voveret se nolle mori, mors cum sit necessaria stante præsentè decretò: omnibus statutum est semel mori, ideòque non tenet tale votum, nam quæ sunt necessaria, & impossibilia, non sunt voluntaria, quia sive vellet, sive nollet, contingunt. *Bonac. tom. 2. disp. 4. part. 4. sect. 3. S. Thomas 2. 2. qu. 88. art. 2. Sanchez lib. 4. moral. cap. 5. num. 4. Sayrus lib. 6. cap. 3. num. 8.* Dixi promissio facta de meliori bono, per quod intelligitur, quod tale bonum, quod vovetur, non debeat esse majoris boni impeditivum, unde si virgo sine necessitate voveret matrimonium, non censetur esse tale votum validum, siquidem servare virginitatem per se magis placet Deo, quam matrimonium, aliter tamen esset, si virgo nimis tentationibus carnis opprimeretur cum periculo lapsus, tunc melius esset ipsi nubere: quam coelibem vitam ducere. *Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 4. Lessius lib. 2. cap. 46. dub. 7.*

44. *Votum de indifferenti ut indifferenti est invalidum.*
Quæritur, an votum de re indifferenti sit validum, id est de tali re, quæ per se præscindit à ratione boni, & mali, ut est v. g. tollere festucam, fricare manus &c. Respondeo, si res acceptatur præcisè secundum suam entitatem indifferentem, tale votum est irritum. Ratio est; quia votum est promissio de meliori bono; sed res indifferens promissa ex voto, non est melior, quam ejus oppositum, quia ut sic considerata, neque est grata, neque odiosa promissario, seu Deo, ergo tale votum est invalidum, siquidem nihil ad Dei cultum confert, nam omne votum, cum sit actus Religionis, petit materiam DEO gratam, quæ hic deficit *Layman lib. 4. tract. 4. c. 2. Rodriquez part. 2. cap. 96.* ab hac regula excipitur primò.

45. *Si res indifferens applicetur ad bonum finem est materia voti.*
Votum de re indifferenti, si res indifferens referatur à vovente in bonum, & honestum finem est validum. Ut v. g. si quis voveat, non transire amplius talem plateam ad vitandum peccatum, quia in illa habitat scæmina, quæ est ipsi occasio fornicandi. Ratio est; quia talis transitus, vel recessus ab illa platea, quanquam per se consideratus, sit indifferens, nihilominus tamen cum inserviat ad fugiendum peccatum, est actus honestus virtutis, ideòque de meliori bono; ergo est sufficiens materia voti, ideòque est validum.

46. *Effectus rei indifferens*
Hic tamen te advertere volo, ad hoc, ut votum de indifferenti valeat debet ipsa res indiffe-

rens, prout supra dixi defacto ordinari ad bonum finem. Unde si in prædicto casu voveret se non transire per illam viam, in qua habitat debet semper scæmina, quæ est ipsi occasio peccandi, tale votum esset irritum: Si vovens non voveret ex aliter ad finem vitandi peccatum. Ratio est; quia si tale votum non sit de meliori bono, non valet, sed in hac circumstantia tale votum non est de meliori bono; quia non est emissum ad vitandum peccatum, ergo est irritum. Eòdem modò, si quis voveret de non ludendo cum aliqua persona quæ ipsum ad iracundiam provocat; si voveret solum ex intentione ad vindicandum, & non ad vitandam iram, tale votum est nullum; quia talis materia voti est inepta, cum non sit de meliori bono. Ità etiam scæmellæ solent vovere, de se non peccando die Sabbati, de non filando in honorem B. V. Si alia opera faciant abstinentur. do à filando, & peccando nullum est votum. Ratio est; quia abstinentia à peccando, & filando nihil conducit ad honorem Dei, sicque adhuc talis abstinentia per votum promissa remanet in sua indifferentia: ergo nihil conducit ad votum, imò *Sylvestr. verb. votum 1. questione 4.* ait: similia esse sortilegia, & reliquæ gentilitatis. At si abstinerent ab omni opere servili, adhuc ut melius possent vacare Deo, tunc esset validum votum. Siquidem jam reperiretur aliquid, quod conducit ad honorem Dei, sic etiam, si quis abstineret à piscibus tanquam meliori cibo, vel ab omni cibo calido in die Sabbati ex voto, validum est. Quia virtus abstinentiæ est de meliori bono, ergo &c.

47. *Votum de non loquendo cum hac vel illa persona, non intrandi hanc vel illam domum, non salutandi, hæc & similia vota omnia sunt invalida, si ex loquela talis personæ, & ingressu talis domus non offenditur Deus, sed solum aliquam molestiam indifferentem vovens accipit.* Nam in his casibus non est votum de meliori bono, conducens ad honorem Dei. At si talis conversatio præberet occasionem peccandi, esset validum votum. Quia melius est fugere malum, quam exponere se periculo labendi.

48. *Quando vota lusorum sunt irrita, quando valida non tatur.*
Lusores solent etiam vovere, se non amplius ludere in tali loco, vel cum tali persona, quia persona est ipsi nimis fortunata, & locus est ipsi nimis infelix, tale votum est irritum, utpote superstitiosum, nam locus per se est materia indifferens, nihil referens ad honorem Dei, nec fortuna talis personæ. Secus tamen dicendum est, si in tali lusu offendatur Deus, & vovens ad peccatum vitandum voveret. Imò si quis voveret de non amittendis bonis temporalibus: valide voveret: quia non prodigere hujusmodi bona temporalia, quæ sibi inserviunt, est actus virtutis, utpote excludens vitium prodigalitatis ergo &c.

49. *Quando vota mercatorum sunt irrita notatur.*
Mercatores multoties vovent se nunquam amplius sulcando maria, vel ingrediendo per

navim flumina, vel non æquitando, eò quòd infortunium navis, mercaturæ passi sint: talia vota sunt pariter nulla. Ratio est; quia nullius mali moralis sunt impeditiva, nec illorum abstinentia conducit ad aliquod bonum morale: *Bartholomæus à S. Fausto lib. 1. de voto in communi qu. 55. & alij.*

§ 0. In dubio, an res vota sit indifferens, aliqui *Dubitans, an res vota sit indifferens, utrum teneatur ad votum duplex opinio notatur.* admittere censent, tale votum non obligare. Ratio est; quia ad valorem voti requiritur, ut materia vota sit suo contrario melior; atqui quando dubitatur de indifferentia rei, non est res vota suo contrario melior, imò contingere posset fore deteriore, ergo non tenet votum. *Sotus lib. 7. qu. 1. art. 3.*

Opposita opinio superioris mihi magis arripet, talem teneri ad votum, si dubitaret, an res vota sit indifferens. Ratio est; quia votum est certum; ergo in dubio de re indifferenti stat possessio pro adimplerione voti, & in tali casu præsumitur, materiam votam suo contrario esse meliorem. Hic tamen adverte, quòd si dubitetur, an materia voti sit licita, non tenet huiusmodi votum, Ratio est: quia posset se exponere periculo peccandi: cum fieri posset rem esse illicitam: nam idem est in moralibus peccare, ac exponere se periculo peccandi; sic docet *Suarez, Rodriquez 2. part. cap. 96, n. 7.*

§ 1. Si darentur opiniones probabiles, an materia sit indifferens, & consequenter, an obliget votum, tunc quæcunque opinionem sequi ferentem, licitum esset. Ratio est; quia sequendo opinionem probabilem (extra valorem Sacramento-*Si circa materiam indifferens, de probabiles, tunc quæcunque sequi poterit.* rum, & ubi non agitur in præjudicium tertij) non se exponit periculo peccandi, prout fundamantaliter probavi in Tractatu de probabilitate, & in Tractatu de Sacramentis in genere, quòd pro tua satisfactione inde argumenta desumere poteris; ergo.

§ 2. Votum de non ludendo, nè exponatur periculo peccandi, sive mortaliter, sive venialiter, *Votum de vinculo peccandi, sive mortaliter, sive venialiter, tando peccato in casu est validum.* est semper validum, tanquam medium condu- cens ad melius bonum, siquidem per hoc fugia- tur omne peccatum.

§ 3. Sed quid dicendum est, si esset ludus honestus *An valeat votum factum de abstinendo ab honesto ludo duplex opinio notatur.* inserviens ad honestam recreationem pro relaxa- tione animi, an valeret tale votum de non lu- dendo? In hoc dubio duplex est opinio, prima docet validum esse tale votum, abstinere à tali recreatione. Ratio est, quia licet in huiusmo- di ludo non offendatur DEUS; nihilominus ta- men charius est Deo abstinere à tali delectatione, & recreatione humana, quæ distrahit mentem, & illam flectit ad creaturam. *Paludanus in 4. dist. 38. qu. 1. n. 22.*

Secunda opinio negat valere tale votum, si Deus in tali ludo non offendatur. Ratio est: quia ludus honestus est actus virtutis Eutropeliæ: ergo &c. Tum, quia obligare abstinen- tiam à lusu honesto est contra bonos mores: ergo. Ità *Rodriquez part. 1. cap. 189. nu- mero 10. qui dicit esse S. Thoma 2. 2. quæst. 168. art. 2. Quòd si ex abstinentia talis ludi vovens*

patéretur aliquam infirmitatem melanco- liæ, vel taxaretur de necessaria urbanitate, quam socijs exhibere debet, in tali casu nullò modò teneret tale votum, nam hæc pars vide- tur esse de meliori bono, & sic adjectis his cir- cumstantijs, hæc opinio mihi quoque arridet cum *Bartholomæo à Sancto Fausto lib. 1. quæst. 57.*

Votum ad assequenda bona temporalia, *§ 4. Votum pro assequendo bona temporalia sistendo in re indifferens, ut v. g. si voveas jejunium cum intentione parcendi cibis, & sic diten- scendi, tale votum non est de meliori bono, eò quòd non dirigatur ad honorem Dei: ideo- que est invalidum. At si jejunas eò animò gratias agendi Deo, quòd tibi prosperatur in bonis temporalibus indifferentibus, est vali- dum; quia intentio est de meliori bono ad De- um directa Suarez lib. 2. cap. 5. Sotus lib. 7. de justit. qu. 1. art. 3.*

Qui vovet rem indifferentem semper pec- *§ 5. Qui vovet rem indiffe- rentem peccat.* cat saltè venialiter, nisi ignorantia eum excusat. Ratio est; quia offert aliquid DEO, quod ipsi non est gratum: sicque est aliqualis irreve- rentia, & illusio DEI; at non excedit veniale, nisi specialiter talis contumelia intendatur. Ratio est; quia res indifferens ex se, neque est bona, neque mala: ergo non est apta per se ad graviter offendendum DEUM, cum talis oblatio, neque chara, neque odiosa autuma- tur.

Votum de nunquam peccando, nec quidem *§ 6. Votum de nunquam peccando venialiter est irritum. Ratio est: quia est vo- tum de re impossibili; ergo invalidum; ante- cedens patet, quia etiam cum gratia DEI ordi- naria moraliter est impossibile se ab omni labe servare uti constat Joann. 1. Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ve- ritas in nobis non est: hoc ipsum confirmatur ex Trident. sess. 6. Canon. 23. ubi æquivalenter lo- quitur. Sotus lib. 7. quæst. 1. art. 3. Arragoni- us 2. 2. quæst. 88. art. 2. Valentia 2. 2. disp. 6. quæst. 5. punct. 2. Azorius lib. 11. cap. 14. qu. 4. At votum de non peccando venialiter cum ple- na advertentia est materia apta ad vovendum. Suarez lib. 3. cap. 3.*

Dubium est, an votum de nunquam pec- *§ 7. Votum de nunquam peccando mortaliter sit validum. Ratio difficulta- tis est, quia tale votum est de re nimis difficili, quapropter non obligat, juxta Navarrum c. 12. num. 65. & Paludanum in 4. dist. 38. dub. 1. At juxta Sanchez lib. 4. in Decal. cap. 5. num. 6. Petrum de Ledesma tom. 2. summ. tract. 10. non expecta- cap. 2. dicunt in viro constanti tale votum va- lete, non verò in fragili sic illi probabiliter. Hoc non obstante contraria opinio in utroque casu est probabilior tale votum valere, quan- quam non est expediens illud emittere. Ratio est: quia tale votum est de materia honesta; ergo licet difficile sit per totam vitam, se à letha- li præservare sine speciali gratia Dei, non est ta- men moraliter impossibile; ergo cum juxta Tri- dentinum sess. 6. cap. 6. à singulis mortalibus ab-* tinere

linere possumus : igitur tale votum est validum. *Toletus lib. 4. cap. 27. num. 6. Arragonius 2. 2. quest. 88. art. 2. Sanchez lib. 4. cap. 5. num. 10. & alij.*

58. Dubitatur; an, qui votum fecerit de non nubendo, & postea nubat, utrum possit debitum nubeco, & conjugale petere. Ratio difficultatis est; quia postea nubat videtur talem vovere castitatem, sicque non utrum jura potest petere: ita *Cajetanus 2. 2. quest. 88. art. 3.* Contraria opinio est probabilior talem potest petere debitum, & reddere. Ratio est; quia votum non nubendi non est votum castitatis, siquidem alijs diversis modis potest violari, & non tantum per matrimonium, unde talis peccando extra matrimonium cum libera committit solum peccatum fornicationis, non sacrilegij, prout infra ostendam, ubi agam de dispensatione voti. *Archdekin part. 3. tr. 5. c. 2. de 2. Decal. n. 10.*

59. Votum emissum de rebus necessarijs ex vi praecepti est materia voti. Ratio est; quia licet res sit ex praecepto debita DEO, nihilominus tamen liberè fit, ergo est materia voti, quia praecepti est tenus novò titulò offertur DEO. Tum, quia materia voti. ex cap. impudicas constat, & ex cap. Sacrilegij 27. quest. 1. qui emittit votum de opere sub praecepto debito, v. g. de non furando, de non occidendo, peccat non solum contra praeceptum, verum etiam peccatò Sacrilegij; aliàs si non esset materia voti, peccaret solum contra praeceptum. ita *Bartholomaeus à S. Fausto lib. 1. quest. 89. contra Richardum in 4. distin. 38. questione 2. art. 3. Angelum verbo Votum 1. num. 1. docentes votum de praecepto esse tantum abusivè votum.*

60. Votum de non vovendo est irritum. Ratio est; quia votum de re honesta est materia conjugij; ergo illam à voto excludendo nemo potest, aliàs contradiceret *psal. 75. qui dicit: vovete, & reddite Domino Deo vestro*; ergo tale votum oppositum est invalidum.

61. At qui voveret conditionatè se non voturum, nisi cum hac, vel illa circumstantia v. g. in

scriptis, aut de consilio Confessarij &c. Tale nisi cum circumstantia votum est validum. Ratio est, quia hic non cumstantia vovet de non amplius vovendo; sed solum vovet, se imposterum vovendo cum majori circumspeditione, quod spectat ad virtutem prudentiae. *Rodriguez tom. 2. summa. cap. 96. num. 13.*

Votum de non petendo dispensationem, 62. irritationem, commutationem, videtur esse votum de non validum, quia ex suo genere est bonum, quatenus rigidiùs velit suum adimplere votum, ita petenda dispensatione, irritatione, commutatione, cum opinionem tenent communiter Doctores cum Barthol. à S. Fausto quest. 83, Ratio est; quia an sit validè votum in pluribus casibus redditur inutile, v. g. duplex opinio notatur. bonum est facere votum de mutuando, & tamen contingere posset, quod melius foret non mutuando, si mutuarius malè impenderet mutuum, vel mutuator non posset mutuare, nisi cum notabili suo damno; ergo &c. At si voveret de non petenda dispensatione sinè justa causa, esset validum votum: quia respiceret melius Dei obsequium, nihilominus si peteret dispensationem, valeret dispensatio, nam superioris potestatem non potest vovens suò votò arctare, in hoc casu peccaret nihilominus vovens transgrediendo votum. *Sayrus lib. 8. de voto part. 5. art. 9.*

Votum de non fornicando, nisi cum una 63. v. g. Berta, potest esse sub distinctione validum, votum de non v. g. si Titius aliàs proclivus ad venerem vovet, fornicando ut quantum possit se ab omni alia foemina abstinere velle, exceptà Bertà, non intentione, ut persona sub cum hac liberiùs, & saepius suam libidinem conditione expleat, sed solum si tentatio ipsum vincat, set validum. potius cum hac, quam cum alijs vellet commisceri, hæc intentio abstinentiæ ab alijs foeminis est simpliciter bona: ergo est materia voti: ideoque tale votum est validum. At si ideò voveret abstinentiam, ut potentior se reddat cum Berta peccandi, esset invalidum, utpote de re simpliciter mala.

CAPUT VII.

De Obligatione Voti.

SUMMARIUM.

64. Votum de meliori bono factum obligat sub peccato.

65. Votum ex genere suo obligat sub lethali.

66. Voti violatio ex subreptione, vel inadvertentia facta est veniale, aut ex parvitate materiae.

67. Si vovens materiam gravem, & solum sub veniali se ad ipsam obligat tunc votum transgrediendo peccat venialiter duntaxat.

In voto solemnī nemo potest se ad culpam venialem tantum obligare,

68. Qui idem votum saepius repetit vovendo, si id transgreditur committit unum peccatum duntaxat.

69. Votum consilij frangendo solum unum peccatum committit, secus dicendum est, si materia vota subiaceat alijs praecepto.

70. Votum non videtur obligare, quando vovens existimabat non esse obligatorium, vel talem obligationem ignorabat.

71. Ignorantia invincibilis circa substantiam voti excusat à culpa in transgressione illius.

72. Circumstantie graves versantes circa votum

Yyyyyy3

tum à vovente invincibiliter ignorante, excusant à culpa, & irritant.

73. Præcedens doctrina melius declaratur.

74. Circumstantia valde aggravantes, & primò post votum cognita, sine quibus nequit adimpleri votum, illud irritant.

75. Si voto supervenirent nimis graves circumstantia, quas si prævideret, non novisset, talis non tenetur ad votum.

76. Qui vovit abstinentiam à vino, vel carne, toties peccat, quoties bibit, vel comedit.

77. Qui vovit unà die jejunare, & postea comedit solum in secunda comestione peccat, licet postea sæpius comedit.

78. Exponitur notabilis casus versans circa circumstantiam supervenientem voto.

79. Qui vovit singulis diebus aliquid in materia levi peragere, & id per multos menses deserit, utrum peccet lethaliter, sub distinctione exponitur.

80. Qui vovit materiam quantam non transeuntem in materia parva singulis diebus solvendam, & postea per multos menses non solvit, peccat lethaliter.

81. Qui vovit aliquid indifferenter sine determinatione temporis pro adimplendo, tenetur id persolvere, quam primum fieri potest.

82. Qui dubitat an votum emisit, non tenetur ad illud.

83. Votum conditionale non obligat, ac conditio impletur.

84. Votum pœnale obligat secundum intentionem voventis.

85. Votum pœnale sine limitatione factum, toties obligat quoties transgreditur.

86. Peccata omnium votorum sunt ejusdem speciei.

87. Opera facta ex obligatione voti majoris sunt meriti, quam facta sine voto.

64. Votum de meliori bono factum obligat sub peccato.

Votum de meliori bono factum obligare sub peccato ad sui impletionem certum est, nec aliquis Catholicorum dubitare contrarium præsumat, ita constat ex script. Eccl.

5. Si quid vovisti Deo, nè moreris reddere, displicet enim ei infidelis, & stulta promissio; sed quod Deo displicet peccatum est, ergo &c. Tum quia promissio facta homini in conscientia inducit obligationem, nam promissio boni viri cadit in debitum, ergo etiam promissio per votum facta Deo, suprà quod mellifluè ait Bernardus Epist. 2. ad Fulion. justè excipitur ad solvendum, qui non cogitur ad vovendum &c. Tum, quia peccatum est violare virtutem veritatis, & fidelitatis; sed votum spectat ad has virtutes; ergo id violare peccatum est Sanctus Thomas 2. 2. quest. 88. art. 3. Ex. Tum, quia Deus 23. habet: Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere; qui requiret illud Dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum; ergo votum per se obligat in conscientia Suarez lib. 4. cap. 1.

65. Votum ex genere suo. Votum obligat ex genere suo sub lethali. Ratio est; quia promissio facta DEO est titulo

fidelitatis servanda, sed violatio fidelitatis ex genere suo est lethale, nam si homo censeatur grathali.

viter offendi, cui fides data violatur, quanto magis Deus cui fides religiosa infringitur per votum de meliori bono promissa. & hoc constat exemplo Anania, & Saphira, qui ex fractione voti in agro vendito, & partem pretij debitum pauperibus, servando, illicò morte puniti sunt; sic legitur cap. Ananias 17. quest. 1. & in actibus Apostol. cap. 5. ergo &c. est comm. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 3. num. 2. Sanchez lib. 4. moral. cap. 12.

Ab hac regula excipiuntur sequentes casus 66. in quibus aliquando voti violatio est veniale, v. Voti violatio g. ex subreptione, & defectu advertentiæ. Ratio ex subreptione est; quia ubi non est plenum voluntarium, ne, vel inad, non potest esse lethale; sed factum aliquid ex vertentia, subreptione, & defectu advertentiæ, ita est veniale, non est plenè voluntarium; ergo &c. est comm. le, aut ex par, munis. Secundò ex pravitate materiæ. Ratio vitate materiæ est; quia, quod non pugnat notabiliter contra charitatem DEI, & proximi, non est mortale. Sed violatio voti in parvitate materiæ, non pugnat notabiliter contra charitatem Dei, & proximi, uti, per se patet (Excipio in materia de fide Divina, revelatione confessionis, luxuria, & aliquibus alijs) ergo &c. Tamburinus lib. 3. in Decal. cap. 12. sect. 1. n. 4.

Tertiò, ratio obligationis pendere potest 67. à voluntate voventis, unde etiam in materia Si voventis ma gravi potest se obligare tantum ad veniale, & etiam grathali in hujusmodi materia transgrediendo votum, & factum, peccavit venialiter duntaxat. Ratio est, sum sub vo, quia votum est quædam lex personalis, quam nialiter ad ip, vovens propriâ autoritate sibi imponit, & non sam obligat, aliò modò illum obligat, quam dependenter ab tunc votum intentione voluntatis, sicut non aliter obligat transgredi, lex Divina, & Canonica, quam dependenter endo peccat à voluntate legislatoris; ergo cum vovens nialiter dan, materiam gravem solum ad veniale se obligat taxat, transgrediendo votum; igitur venialiter tantum peccat. Tum, quia vovens potest se ad solam pœnam obligare: ergo ad solam venialem culpam. Henrich. lib. 2. de pœ. cap. 21. n. 5. Sto. lib. 1. part. 3. qu. 3. art. 3. n. 348. qui dicit, si vovens dubitat, an sub mortali, vel veniali se obligare voluisset, minimè censetur se voluisse gravare. Quòd si adhuc de mente voventis non constat, tunc desumenda est gravitas, vel levitas culpæ à materia secundum se considerata, & juxta communem usum loci considerandum est, & judicandum: Castropalao disp. 1. de voto part. 12. num. 2. & 4. Sanchez lib. 4. moral. cap. 11, Layman lib. 4. tr. 4. cap. 3. n. 3. citati à Sto. relato. Bartholomæus à S. Fausto lib. 1. qu. 120. citans Navarrum cap. 23. num. 49. Ab hac regula excipitur votum solemne, in quo non potest se ad culpam tantum venialem obligare: quia hæc non ligat professionem indissolubiliter, & talis ita se obligando non esset Religiosus professus, proinde mortaliter peccaret,

Qui

Qui sapius repetit vovendo, idem votum prius factum, si id transgreditur, committit solum unum peccatum. Ratio est, quia talis repetitio voti, non inducit novum vinculum; sed solum primum confirmat toties, quoties; nam si Titius semel fecit professionem, & iterum privatim millies eam repetit vovendo: non tenetur ad plura onera, quam illa Religio praescribit, sic si quis mihi promitteret centum aureos, & sapius promissionem repeteret, futuris postmodum centum aureis, ad nihil amplius tenetur; ergo &c. *Suarez tr. 6. de Rel. lib. 2. cap. 6. num. 13. Medina 1. 2. qu. 72. art. 6. Sanchez lib. 7. de matr. disp. 27. n. 25.*

89. *Potum Con-*
frangendo solum unum
peccatum com-
mittit, secus
dicendum est
si materia
voti subjacet
alij precepto.
Votum de consilio frangendo unum peccatum duntaxat sacrilegij committit. Ratio est; quia solum virtutem Religionis violat; ergo &c. *Sotus lib. 8. quest. 2. art. 3. Valentia 2. 2. dub. 6. quest. 5. part. 4.* At qui frangit votum, cujus materia est etiam alicui precepto subjecta, v. g. qui voveret die festivo se audire Sacrum, & id omitti peccat, & peccato contra Religionem, & contra preceptum, nam utramque obligationem transgreditur. *Valentia cit. Arragonius 2. 2. qu. 88. art. 5.*

70. *Potum non*
videtur obli-
gare, quando
vovens e-
xistimabat
non esse obli-
gatorium, vel
talem obliga-
tionem igno-
rabat.
An votum, sive juratum, sive non juratum obliget, quando vovens existimabat id non esse obligatorium: vel hoc ignorabat, quia de tali obligatione nunquam cogitavit: *Sanchez in Decal. part. 2. lib. 3. cap. 10. num. 10. lib. 4. cap. 1. num. 25.* negat expresse in neutro casu obligare, quem sequitur *Fagundes tom. 1. in Decal. prop. 2. lib. 2. cap. 9. num. 15.* Ratio esse potest, quia intentio jurantis est tota anima obligationis: ergo cum ex ignorantia, ut supponitur invincibili, non intenderet se obligare; sicque non obligatur; proinde sine culpa poterit hujusmodi votum destruere, nisi ita voverit vel juraverit, prout alij consueverunt facere. Eodem modo, si quis invincibiliter ignoraret ignorantiam antecedente in vovendo difficultatem gravem, ad quam obligat votum, non tenetur illud adimplere. Ratio est: quia si difficultas ante votum ei nota fuisset, non vovisset, sicque tale votum censetur fuisse conditionatum, proinde non obligat. Sic, si quis voveret Religionem ex eo, quia certe putabat non obligare ad cilicium, nec ad jejunia nisi ordinaria Ecclesiae, vel quid simile difficile, & post votum primo harum difficultatum sit particeps, non tenetur ad tale votum; quia ignorantia invincibilis antecedens actum, sive juris, sive facti, excusat a culpa, quia reddit votum cum illa factum involuntarium. Tum, quia patet ex *Leg. 6. Cod. de Fur. & fact. ignorant. errantis nullus est consensus: ita Sanchez lib. 4. moral. cap. 2. num. 14. & 11. Pistachius de voto tom. 1. tr. 1. c. 4. n. 4. Sotus lib. 7. de just. cap. 1. art. 3. Colum. 6.*

71. *Ignorantia*
invincibilis
circà sub-
stantiam vo-
Imò etiam ignorantia invincibilis in vovendo, si circa substantiam, vel finalem causam voti versetur (dummodo non sit affectata) a culpa excusat, si illud non adimpleat, vel

contrarium exerceat. *Layman lib. 4. tract. 4. ti. excusat a cap. num. 5. Fillucius tract. 29. num. 21. Gobat culpa in transgressione illi-*
in Alphabet. de voto Cas. 4. num. 108. Ratio est; quia votum tendit circa rem sibi bonam appetibilem, cum sit electio de meliori bono, quomodo ergo possibile est aliquid appetere, vel eligere sibi, si est ignoratum, etiam ignorantia vincibili, nam *ignoti nulla cupido*; ergo cum pro tali casu nulla suspicio in contrarium sibi occurrat, non erit ipsi voluntarium, seu liberum, ideoque circa talem rem votum irritum erit. Dummodo non sit ignorantia affectata; nam hæc est directe volita; ergo obligat ad votum.

Ad superiorem doctrinam revocatur se-
72. quens, videlicet etiam circumstantiae graves versantes circa votum, & a vovente invincibiliter ignoratae excusant a culpa, & irritant tale votum, v. g. Titius vovit Religionem Carthusianam, putans invincibiliter illos Religiosos non esse obligatos ad surgendum de media nocte ad nocturnas preces psallendum. Eodem modo si vovisset hic Viennæ peregrinationem Lauretanam, & existimaret se pedes posse intra binas hebdomadas eò usque pervenire, cum vix tres, vel quatuor sufficiant, hæc, & similes circumstantiae videntur esse graves, nam surgere de media nocte est circumstantia valde aggravans respectu Titij, qui semper tota nocte dormire consueverat, ita etiam ambulatio unius hebdomadae, vel duarum ultra intentionem facienda, pariter existimatur notabilis difficultatis; sicque unus & alter casus votus notabiliter variat Titij voluntatem: proinde cessat utrumque votum, utpote involuntarium ita *Suarez tom. 2. de Relig. lib. 3. cap. 11. n. 6. 8. Sanchez lib. 4. in Decal. cap. 2. num. 11. Lessius lib. 2. de institut. c. 40. dub. 1. num. 5. Leander tom. 2. in Decal. tr. 1. quest. 13. Palao de voto part. 3. tract. 15. disput. 1. punct. 6. num. 3. & 4.*

Pro majori claritate precedentis doctrinae sic
73. discurro, ad votum veventem semper teneri eodem modo, quò vovit, & non ultra, ut supra notavi: Unde si intercedat aliqua difficultas non præcognita a vovente, ad eam se obligare non tenetur: cum non ipsi repræsentata fuerit ut melius bonum, quod ad votum requiritur: & adverte hujusmodi difficultates, quas secum trahit votum, aliæ sunt necessariae ad consecutionem, ita ut sine ipsis non possit integrè votum adimpleri, aliquæ sunt ita necessariae, ut neque secundum quid possit votum consistere. Hæc doctrina ex supradictis exemplis colligitur, nam Titius vovens Religionem Carthusianam sine præscientia obligationis ad surgendum mediâ nocte pro persolvendo matutino, & laudibus, quam si scivisset, nullatenus tale votum emisisset. Nunc scire velis, an Titius saltè ad reliquas obligationes voti teneatur, id est, an obligetur ad ingressum Religionis, & omnia alia facere, quæ talis Religio præscribit, exceptâ obligatione ad surgendum

gendum de media nocte pro officio Divino psalendo. Respondeo, si talis Religio ipsum suscepit cum prædicta exemptione, Titium omnino teneri adimplere votum suum: nota me dicere, si talis Religio ipsum suscepit, quæ suppositio nunquam verificabitur: nam non spectat ag ipsum alleviare constitutiones ordinis, sed ad Papam, qui intuitu unius personæ ab obligatione surgendi noctu non dispensabit: sicque votum illius etiam particulare irritatur à Religione.

74. *Circumstantia valde aggravantes, & primo post votum cognita, sine quibus nequit adimpleri votum, illud irritat.* Respondeo 2. circumstantiæ valde aggravantes voventem in emissionem voti ignotæ, sine quibus, nec secundum quid potest adimpleri votum, irritant obligationem voti. Ratio est; quia quotiescunque non obligatur aliquis ad medium conducent ad aliquem finem, neque obligatur ad talem finem, sed vovens non obligatur ad circumstantias valde aggravantes ante votum ignotas, licet conducant ad perfectionem voti, nam bonum ignotum non appetitur, & sub votum cadit solum id, quod à vovente cognoscitur, ut sibi bonum, circumstantiæ verò aggravantes in emissionem voti non fuerunt à vovente cognitæ: ideoque ad ipsas non obligatur: ergo neque obligatur ad votum: siquidem omnis finis respiciat sua media; ergo cum circumstantiæ tales sint media ad votum, & votum est finis, ideoque; si ad media non obligetur, neque obligabitur ad finem; itaque Titius non tenetur ad votum Lauretanum, eo quod ignoraverit unius, vel alterius hebdomadæ longius iter, quam in voto præfiguraverit.

75. *Si voto super venirent nimis graves circumstantia, quas si prævidisset non vovisset, non tenetur voto: ita prævidisset, de similibus philosophandum. Molina de con-* Excusatur etiam quis, vel in parte, vel in toto à voto, si superveniant tam graves circumstantiæ, quas ignoraverat, vel si eas prævidisset, non vovisset, unde qui voveret magnas eleemosynas & ad tantam inopiam redactus est, quam si prævidisset non vovisset, non tenetur voto: ita prævidisset, de similibus philosophandum. *Molina de con-*

non vovisset tr. tr. 2. disp. 172. num. 3. Henriquez lib. 11. talis non tene cap. 14. Sylvester verb. Votum 2. quest. 17. Lessur ad votum suis de Just. cap. 42. dub. 7. Gobat. Navarrus. **76.** *Qui vovit abstinentiam à vino vel carne, toties peccat, quoties bibit, & comedit. Ratio est; quia votum pro omni instanti ligat, sicut non comedere carnes die vetitò ab Eccle-* Qui vovit abstinentiam à vino, vel carne toties peccat quoties bibit, vel comedit.

Qui vovit abstinentiam à vino vel carne, toties peccat, quoties bibit, & comedit. Ratio est; quia votum pro omni instanti ligat, sicut non comedere carnes die vetitò ab Eccle- sia; ergo si in pluribus instantibus notabiliter interpolatis comedat, & bibat semper peccat. *Azorius lib. 11. cap. 20. quest. 8. Quanta nam* quantitas vini sit materia parva, quæ voventem excusaret à mortali, si illam fumeret, non unanimiter loquuntur Doctores, *Stoz. libro 1. part. 3. qu. 3. art. 3. num. 149. ex mente Palai tract. de voto disp. 1. part. 12. num. 21. Sanchez, Diana,* asserunt eam quantitatem esse materiam notabilem, quæ vinò moderatè utentibus sufficiat pro prandio, & quid quid notabiliter infra hanc quantitatem est, peccati venialis terminos non excedit, hucusque *Stoz*, quæ quantitas sit materia parva in comestione carnis lege Tractatum de jejuniis, ubi hoc dubium decidi-

Qui vovit certâ die jejunare, is non peccat 77. toties quoties comedit, sed solum in secunda comestione. Dixi in secunda comestione, quia solum per illam violatur jejunium, quò semel violatò, impossibile est, id amplius servare. Nam prima comestio est per se felicitas: ergo &c. *Lessius de Justit. cap. 2. dub. 3. Rodriguez part. 1. cap. 23. num. 1. quidquid in oppositum tenet Gerson. Alphabet. 34. lit. x. in Regula moral. cap. de Gula.* Asserens præceptum jejuniij esse negativum, proinde obligare ad semper, & pro semper; prima est communis.

His subjungitur casus Bertæ, quæ vovit 78. jejunium singulis diebus sabbatinis in honorem B. V., & nuper quæsit à me utrum hòc annò possit comedere carnes in festo Nativitatis Domini, quod cadit in diem Sabbati? Respondeo, si tempore, quò votum emis- serat, occurrisset ipsi festum Nativitatis Domini venturum die Sabbati, & pro illa die se non obligasset, tunc licet defacto indifferenter votum fecerit, poterit tali die Nativitatis vesci carnibus. Ratio est, quia circumstantiæ, quæ superveniunt voto, si vovens ipsas non præviderat, & prævisas ad ipsas se non obligasset, irritant, si in parte, si in toto votum, ita etiam *Molina de contract. tract. 2. disp. 172. n. 3. versa deinde ea*, ubi extendit casum etiam si Bertæ aliquantulum ambigeret, posset adhuc vesci carnibus, ita loquendo: *Si vero trepides, & plus justo sis timorata conscientia, arbitrio prudentis judicandum est, te non teneri jejunare, nec enim credendum est, te eò die abstinere voluisse à carnibus, & esse singularem cum familia onere in parandis alijs cibis:* hucusque citatus Doctor. Hanc Doctrinam Sanchez dicit esse probabilem cum Gobat. in *Alphabet. de voto casa 4. num. 114. quos refert Philippinus de privileg. ignorant. cap. 7. privileg. 150. n. 258.*

Quæritur, an qui singulis diebus vovit ad aliquid faciendum in materia levi. V. G. recitando unum Pater, & Ave, vel Salve Regina, & per plures menses id omittit, peccet mortaliter? Respondeo sub distinctione, si vovens se obligaverit singulis diebus id recitare, ita tamen, ut ejus obligatio sit diei affixa, quâ finita terminatur & obligatio: tunc talis peccat solum venialiter. At si se obligaverit, ut unius diei oratio continuetur cum oratione aliarum dierum, licet, sub distinctione, tunc veniendo ad materiam notabilem peccet lethaliter, in primo casu nunquam potest ad materiam gravem pervenire; bene tamen in secundo. De hoc dubio vide plura in tractatu de horis Canonicis ubi uberius me explicabo. *Clavis Regia lib. 6. cap. 6. num. 6.*

Aliqua major difficultas superiore videtur de materia admittente quantitatem non parvam singulis diebus solvendam, & postea per multos menses non solvendam, videtur peccare lethaliter re lethaliter.

liter : quia retinet materiam notabilem pecuniæ, quæ debetur pauperibus, ille enim ditescit invitis istis : nam licet quantitas vota, seorsim sumpta, non excedat veniale, sicut licet quilibet cruciger furtô ablarus, per se constituit solum, veniale, at centum, vel ducenti simul sumpti, faciunt mortale cæteris paribus; ergo à pari &c. Secus verò dicendum est, si omis-
sa quacunque quantitate, se solum ad veniale obligasset, prout supra annotavi. *Lege Azor-
rium lib. 11. cap. 5. quest. 3.*

81. *Qui vo-* Qui vovit indifferenter sinè determina-
vit aliquid tione temporis, tenetur adimplere votum,
indifferenter, quàm primùm commodè fieri potest, commu-
sinè determi- ditate moraliter consideratâ. Ita *Layman lib. 4.*
natione tem- tract. 4. cap. 3. num. 5. *Filliucius tract. 20. cap.*
poris, pro ad- 4. quest. 10. num. 120. Ratio est: quia omne de-
implendo, te- bitum ex natura sua petit solutionem, quàm
netur id im- primùm fieri potest; alias rem alienam retine-
plere quâ pri- ret invitô Domino. Tum, quia hoc idem
mum fieri po- præcipitur in scriptura *Eccles. 5.* his verbis : *Si*
test. *quid vovisti Deo, ne moreris reddere;* ergo &c.
Castropalao part. 3. num. 4. Hinc qui esset in

mora sinè causa adimplendi votum, non excu-
sabitur saltem à veniali: dummodo non sit pe-
riculum omittendi grave votum. Qui verò
determinavit tempus pro voto adimplendo,
tenetur statim, ac illud terminat adimplere
alias sinè causa id differendo peccaret. Ratio
est: quia ageret contra fidelitatem temporis. *S.*
Thomas 2. 2. quest. 88. art. 3.

82. *Qui du-* Quæritur: an qui dubitat, utrùm votum
bitat, an vo- emiseric, teneatur ad illud? Respondeo nega-
tum emise- tive, licet anceps pro utraque parte contra-
rit, non tene- dictionis hæreat, in hoc dubio facti, cum nulla
tur ad illud. pateat evidens ratio pro parte rigidiore, con-
vincitur per argumenta opposita, quæ de-
sumuntur à jure, & quidem primò sic Probo :
votum dubium non obligat, est opinio proba-
bilis; sed in tract. de Probabilitate docui di-
sertè, posse tutè sequi opinionem probabilem,
ubi non agitur de valore Sacramentorum, &
in præjudicium tertij; ergo &c. Major pro-
batur ex Reg: jur. *melior est conditio possidentis*
suam libertatem, nam factum in dubio non præsu-
mitur, sed demonstrari debet; ergo cum dubium
votum demonstrari non possit, dicendum est,
libertatem stare pro possessione: nam nullus
debet à sua possessione detrudi, nisi clarè con-
stat contrarium; ergo &c. Tum, quia effe-
ctus certus debet procedere à causa certa: sed
nullum datur fundamentum certum, quod sua-
deat fecisse votum: ergo neque est obligatio
certa, ad id adimplendum: igitur libertati fa-
vendum est. Nam habetur ex jure leg. *Quid*
quid. ff. De verb. Obligat. Obligatio adstruenda nō
est, nisi liquido cognoscatur; ergo &c. *Suarez*
lib. 4. de Voto cap. 5. & de Censuris disp. 40. lib. 5.
cap. 5. n. 15. Sotus lib. 7. de Just. quest. 3. art. 2.
Sanchez de Matrimon. lib. 1. dist. 9. n. 11. Lopez
part. 1. Instruct. cap. 45. Ab hac regula exci-
piuntur casus, si pro aliqua parte possessio ha-
beat locum, ut v. g. si quis dubitat post votum

certò emissum, an id adimpleverit, tunc tene-
tur ad adimplendum: quia votum stat pro
possessione. Eodem modò, si quis dubi-
tat, an horas Canonicas, an debitum liquidum
solverit, ad utrumque tenetur. Sic *Vasquez 1. 2.*
disp. 66. cap. 7.

Quæritur, an votum conditionale statim 83. *Votum*
obliget? Respondeo tale votum prius non conditionale
obligare, ac conditio adimpletur. Ratio est: non prius ob-
quia obligatio voti unice pendet ab intentione ligat, ac con-
voventis; ergo cum conditionem apposuerit, ditio adim-
illâ verificatâ redit obligatio voti; non prius. *pletur.*

Tamburinus lib. 3. in Decal. cap. 12. §. 6. num. 4.

Castropalao. disp. 1. de Voto part. 17. num. 5.

Quæritur, quomodo votum pœnale obli- 84. *Votum*
get? Respondeo, votum pœnale obligare se- pœnale obli-
cundum intentionem voventis, quod duplici- gat secun-
ter contingere potest: Primò, quando vovet so- dum intentio-
lam pœnam subeundam, non verò causam, vi nem voven-
cujus imponit sibi pœnam; v. g. si quis dicat, tis.
voveo jejunium, si fornicatus fuero: hic post
votum fornicando, non peccat contra votum,
sed solum contra 6. præcept: nihilominus ta-
men occasione fornicationis tenetur ad jeju-
nium, quod si omittat, violabit votum. Secun-
dò: Votum pœnale potest cadere supra utrum-
que, tam supra delictum, quàm supra pœnam:
v. g. si voveat non ludere, eò quòd lusus sit ei
occasio iræ, & imponat sibi pœnam elargiendi
pauperibus decem, si luserit: hoc votum est
duplex, absolutum simul, & conditionale; ab-
solutum cadit supra abstinentiam lusûs, & ideo
si ludat, peccat contra votum absolutum; est
etiam conditionale, quia si ludat, tenetur ad
pœnam, erogando eleemosynam, quam si non
facit, peccat pariter; ergo &c.

Quæritur: an votum pœnale obligat to- 85. *Votum*
ties, quoties transgreditur? Respondeo, si pœnale sinè
non constet limitatio facta à vovente, dum vo- limitatione
tum emiseric, toties tenetur ad pœnam sub- factum, toties
eundam, quoties transgreditur votum: Unde obligat, quo-
toties tenetur jejunare, quoties fornicatur. At ties transgre-
si pœna est nimis rigida, & extraordinaria, quæ dietur.
reperi non solet, tunc solum semel adimplen-
da est; v. g. si quis Viennæ voveat peregrina-
tionem ad limina Apostolorum, casu quò oc-
cidit, tunc si bis occidit, sufficit ipsi semel per-
agere peregrinationem. Ità censetur esse mens
ipsius, nisi aliter se obligaverit. *Tamburinus*
citatus num. 2. Stoz lib. 1. part. 3. quest. 3. art.
3. num. 353.

Quæritur: an peccata omnium votorum 86. *Peccata*
sint ejusdem speciei? Respondeo affirmative. omnium vo-
Ita *Bartholomæus à S. Fausto lib. 1. quest. 125. torum, sunt*
Sotus lib. 7. quest. 2. art. 3. Cajetanum ejusdem spe-
2. 2. quest. 88. art. 5. Ratio est: quia omnia ciei.
vota uniuscujusque materiæ, opponuntur so-
lùm reverentiæ, seu fidelitati erga Deum: ergo
&c. Unde qui vovit votum castitatis, & post-
modum fornicetur, si in Confessione exponat
peccatum fornicationis, & invincibiliter omit-
tat votum, tunc satis est postmodum confiteri,
sive eidem Confessario, sive diverso, transgres-
sionem

tionem voti in re gravi, dicendo, violavi votum toties in re notabili. Ratio est: quia prius sufficienter explicatum est peccatum fornicationis: ergo sufficit postea confiteri fractionem voti, utpote circumstantiam peccati, distinctam à fornicatione: nam hæc solum pugnat contra fidelitatem Dei promissam, fornicatio verò pugnat contra 6. præceptum: ergo &c. Ita Navarrus cap. 6. Henriquez lib. 1. de Pœnit: cap. 5. num. 4.

Quæritur: An opera facta ex obligatione voti, majoris sint meriti, quam facta sine voto? Respondeo affirmativè. Ratio est: quia qui satisfacit voto, facit rem per se sub duplici titulo bonam, id est, & titulò consilij, & titulò legis sibi factæ: sicque talis adimpletio voti, majoris est meriti, quam si solummodo respectu to-
87. Opera facta ex obligatione voti, majoris sunt meriti, quam facta sine voto.

CAPUT VIII.

De Voto ingrediendi in Religionem.

SUMMARIUM.

88. Qui vovet in communi ingredi Religionem, quamcunque potest ingredi.
89. Qui determinatam Religionem vovit, non potest citrà lethale in aliam laxiorem ingredi, bene tamen strictiorem.
90. Si quis determinatam Religionem voverat, & facta instantiâ non admitteretur, non tenetur aliam ingredi.
91. Qui Religionem, siue determinatam, siue indeterminatam vovit, & in sua Provincia, vel Regno non admittitur, non tenetur ad alias Provincias ire, ut suscipiatur.
92. Qui ante professionem vovit perseverantiam, utrum possit adhuc exire, duplex opinio notatur.
93. Si Pater vovit filium ad Religionem sine scitu ipsius, non tenetur stare tali voto.
94. An si quis nimis proclivis in Venerem, vovens castitatem, vel Religionem, possit postea sine dispensatione matrimonium inire, exponitur opinio.
95. Valde proclivus in Venerem, votum castitatis, vel de non nubendo, vel Religionis emittens, non potest citrà dispensationem matrimonium inire.
96. Si voto castitatis, vel de non nubendo, vel Religionis, superveniret valde notabilis fragilitas, queritur, utrum possit citrà dispensationem nubere, exponitur.
97. Respondetur ad Argumenta superioris opinionis.

Regular. quest. 1. art. 8. contra Sotum lib. 7. quest. 5. art. 3. Arragonium 2. 2. quest. 88. art. 11. Molinam &c. qui existimant, tales Ordines non esse propriè Religiosos, cum non viveant perfectam castitatem, sed tantum conjugalem, nec absolutam obedientiam, & paupertatem, sed solum respectivam; nam veri Religiosi in communi vivunt, & ab omnibus sæculi curis illecti sunt; ergo &c. Hæc est opinio probabilior.

Quæritur: An qui determinatam Religionem voverit, possit in aliam laxiorem transire? Resp. talem in aliam Religionem laxiorem ingrediendo, peccare mortaliter. Ratio est: quia votum, non minus dat Deo, quam promiserat; ergo &c. Tamen si profiteatur, absolvitur à voto strictioris Ordinis prius emissi. Ratio est: quia votum simplex, solvitur per votum solenne, licet sit laxioris disciplinæ, nam magis ligat hoc, quam illud S. Thomas 2. 2. quest. 189. Ita etiam constat ex cap. penult. de Regul. jur. Eodem modò non potest in prædicto casu propria authoritate in aliam Religionem æquè arctam transire, citrà culpam lethalem. Ratio est: quia suam intentionem mutat in re notabili, cum præjudicio terrij; ergo &c. At si profiteatur, professio erit rata. Azorius lib. 11. cap. 22. quest. 12. & alij passim. Quod si arctiorem talis vovens ingrederetur, nullò modò peccaret. Ratio est: quia eligeret majus bonum, relictò minori; ergo &c. Ita patet ex cap. Licet. de Regul. S. Thomas 2. 2. quest. 189. art. 9.

Si quis certam Religionem vovit, & facta instantiâ ad eam non admittatur, non tenetur aliam ingredi. Ratio est: quia ad illam Religionem tenetur, quam per votum promisit Deo; sed nullam aliam promisit Deo, quam illam, à qua rejicitur: ergo nullam aliam ingredi tenetur. S. Thomas 2. 2. quest. 88. art. 3. admittere. ad 2. Lessius lib. 2. cap. 42. dub. 5. contra Paludanum in 4. disp. 38. quest. 4. art. 1. Sotum lib. 7. quest. 2. art. 1. quorum Ratio est: quia in voto unius Religionis, includitur positiva valedictio vitæ sæcularis; ergo &c. Sed contra con-

88. Qui vovit in communi ingredi Religionem, quamcunque potest ingredi.

Quæritur, an qui vovet in communi ingrediendi Religionem, possit quamcunque ingredi? Respondeo, talem quamcunque Religionem à Sede Apostolica approbatam, etiam Ordinem D. Jacobi Calatravæ, Alcantaræ, ingredi posse &c. Ratio est: quia etiam hi Ordines juxta probabilem opinionem sunt veræ Religiones. Ita Navarrus lib. 3. Consil. tit. de Regular. Consil. 10. Medina lib. 4. cap. 39. Rodriguez tom. 1. quest. 1.

concedo, quod in voto talis Religionis includatur valedictio vitæ sæcularis conditionalis, hoc est si in tali Religione vota professionem cum admittance superiorum faciat: non verò includitur valedictio absoluta, nam ad hanc se non obligavit: igitur non tenetur alias Religiones ingredi.

91. *Qui Religionem sive determinatam sive indeterminatam vovit, & in sua Provincia, vel Regno non admittitur, non tenetur ad alias Provincias ire ut suscipiatur.* Qui Religionem determinatam, vel indeterminatam vovit, & in suo Regno non admittitur ad illam, probabiliter non tenetur ad alias Provincias ire, & ibi de receptione Religionis inquirere. Ratio est; quia quotiescunque intercedat aliqua gravis difficultas non præcognita, vovens ad eam se obligare non censetur: sed Religionem quærere extra Regnum est gravis difficultas à vovente non præcognita; ergo &c. Tum, quia non est moris, ut quis ad exteras regiones vadat, ut voto satisfaciatur, nam moraliter certus est ad tale onus, si id præcognovisset, se non obligasset: *Sotus lib. 7. questione 2. art. 1. Valentia 2. 2. disput. 9. quest. 6. punct. 4. Rodriguez part. 2. cap. 97. num. 4. Azorius lib. 11. cap. 22. quest. 1.* De alijs difficultatibus hujus tenoris vide de Voto ex errore facto supra expresso.

92. *Qui ante professionem vovit perseverantiam, utrum possit adhuc exire duplex opinio notatur.* Quæritur: an qui voverit Religionem simul cum perseverantia, & facienda professione, possit liberè iterum exire? Respondeo, videtur, quod talis non possit sine dispensatione egredi. Ratio est; quia is cessit juri suo in omnibus; ergo tenetur profiteri, & in professione perseverare, sic *D. Thomas 2. 2. quest. 189. art. 4. Valentia 2. 2. disput. 6. quest. 6. part. 4. Rodriguez parte 2. cap. qu. 7. n. 7.* Contraria opinio est favorabilior talem non teneri stare voto perseverantiae in Religione ante professionem, ita decernit *Trident. sess. 25. cap. 16.* ubi omnem renunciationem, & obligationem, etiam cum juramento ad favorem alicujus causæ piæ factam invalidat ante annum probationis. Unde nemo potest tali privilegio se privare, etiam si velit, itaque nec potest ante professionem facere validum votum perseverantiae. Tum, quia, qui vovet Religionem, etiam tacitè vovet in ea perseverare, & tamen habitâ causâ v. g. si nimis rigida ipsi videtur, vel propter aliam rationem non sibi convenire, poterit tutè exire; ergo etiam in nostro casu &c. *Bartholomæus à S. Fausto lib. 1. quest. 207.*

93. *Si Pater vovit filium ad Religionem si tempore quò Pater Votum emisit, non consensit ipsius non tenetur stare tali Voto.* Filij, non tenentur ad vota parentum v. g. si Pater voveat Filium alicui Religioni dare, Filius si tempore quò Pater Votum emisit, non consensit, vel postea non id ratificavit, immunis est à tali obligatione. Ratio est; quia Votum est obligatio personalis pendens à voluntate talis personæ supra quam Pater non habet potestatem, alias ipsi tolleretur libertas; ergo *Sotus lib. 7. quest. 2. art. 1. Navarrus cap. 14. num. 12.* Et hic casus procedit etiam si Filio præsentem, sed internè non consentiente Pater votum fecisset, Filius non tenetur ad illud. *Sanchez lib. 1. de matrimonio. dub. 5. n. 5.*

Quæritur, an Votum Castitatis, vel Religionis emissum à valde proclivi in venerem, obliget ad abstinendum à matrimonio. Circa hoc dubium duplex sententia à Doctoribus tractatur. Prima est negativa, quam tuetur *Petrus de Ledsma in summ. part. 2. tractat. 10. de Voto cap. 2. Bonacina tom. 2. disput. 4. quest. 2. punct. 1. num. 26.* Hanc noster Homobonus de bonis in *Consult. moral. vol. 1. parte 2. resp. 28.* penes Dianam *part. 4. tract. 4. Resol. 102.* dicit esse probabilem. Ratio horum est: quia Votum est deliberata promissio facta Deo de meliori bono, sed tale Votum factum ab homine valde proclivi in venerem non est de meliori bono; ergo &c. Major est definitio minor patet: quia tali homini salubrius est matrimonium, per quod omne periculum Veneris vitabit, quam abstinencia à matrimonio quæ mille affectibus impuris eum oppugnabit. Confirmatur ex *Martino de S. Joseph tom. 1. lib. 1. tract. 41. de Matrimon. num. 6.* dicente, si quis in Voto constitutus, Religiosus esset, quem nimia libido premit cum experientia Lapsus, vel saltem periculo proximo labendi, tunc non videtur obligatum ad tale votum, cum non sit de meliori bono: juxta consilium *Apostoli Corinth. 7.* dicentis: *Quod si non se continent, nubant: melius est enim nubere, quam uri his* adherent *Quintanadvennas tom. 1. singul. tract. 9. singul. 12. num. 6. Leander à Murcia in disquisit. lib. 2. disput. 2. resol. 23. ac Trullench. probababilem vocat. tom. 1. lib. 2. cap. 2. numer. 18.* dicens: *Invalidum videtur Votum Castitatis, vel Religionis, vel non nubendi, factum ab eo, cui salubrius est matrimonium ob incontinentiam, & Lapsum in res venereas: ergo.* Hæc sententia est valde probabilis: nihilominus tamen.

Secunda opinio docet, si quis valde proclivis in venerem Votum Castitatis, vel de non nubendo, vel Religionis emitteret fore validum, sicque si postmodum vellet ducere uxorem, teneretur dispensationem habere pro solvendo Voto. Ratio est: quia homini valde luxurioso non est absolutè melius matrimonium, quam cœlibatus, qui per se consideratus est multò perfectior, nam talis homo poterit facile extenuare fuliginem luxuriæ per abstinenciam à cibis, Orationem, & alias mortificationes, virtutes, mediantibus quibus auxilio Dei, qui in tali conflictu, si puro corde rogetur, nunquam vires ei denegabit pro suis pravis motibus compescendis: ergo tale Votum valet: *de Moya tract. 2. de Relig. disp. 1. num. 20.* citans *Sanchez lib. 4. cap. 8. num. 10. Palao tom. 3. tract. 15. disp. 1. punct. 8. num. 14.* Hanc Doctrinam confirmo ex script. *Proverb. 20.* habetur. *Ruina est homini vota retrahere: ergo &c.* Et *Deut. 23. cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus, & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: ergo talis homo tenetur Votum servare DEO: nam displicet illi*

94. *An si quis nimis proclivus in venerem voveat castitatem, vel Religionem possit postea sine dispensatione matrimonium iniire, exponitur opinio.*

95. *Valde proclivus in venerem Votum castitatis, vel de non nubendo, vel Religionis emittens non potest citra dispensationem matrimonium iniire.*

infidelis & stultapromissio ait *Ecclesiast.* 5. ergo cum non stare promissis sit vitium contra virtutem veritatis, seu fidelitatis, tenetur ille stare, nè peccet. *S. Thomas opuscul.* 18. cap. 12. & *quodlibet.* 3. art. 12. ex supra data ratione talis patet responsio ad fundamenta contrariæ opinionis supra relata, quod talis luxuriosus facile ollam veneris extinguere possit per media opportuna poenitentiae, si voluerit, & sic castè vivere pro adimplendo Voto; ergo &c.

96. *Si voto castitatis, vel de non nubendo, vel Religioni superveniret valde notabilis fragilitas carnis, utrū possit citra dispensationē nubere exponitur.* Prædictæ difficultati affinitat præsens, nimirum inquitur, an si quis emittat votum castitatis, vel votum Religionis, & primò post emissum votum supervenit ei valde notabilis fragilitas, & propensio ad venerem, utrū teneat tale votum: partem negativam sustinet *Bona-cina, Petrus de Ledesma* penes *Leandrum à Sacramento tom.* 2. tract. 9. disp. 23. sect. 5. num. 2. Ratio horum est, quia quotiescunque supervenit voto promisso aliquod melius, potest vovens propriâ autoritate id in melius commutare, sicut classica docet opinio, sed si post emissum votum castitatis, Religionis &c. supervenerit voventi valde magna fragilitas, & propensio ad venerem cum præjudicio salutis, tunc ad sedandam, salubrius erit ei matrimonium, quàm votum, ergo &c. Confirmatur ex *Cajetano* 2. 2. quest. 88. art. 2. ad 3. *Soto, Bellarmino*, qui volunt, si quis post emissum votum de non nubendo advertat talem fragilitatem carnis, & contrarium votum emittit nubendi, tanquam salubrius pro salute animæ, certum est juxta hos Doctores, tale votum foret validum, tanquam de meliori bono; ergo votū prius emissum non obligat, quia ad duo contradictoria vota ad posse nubere, & non nubere vovens non potest adstringi.

97. *Respondetur ad argumenta superioris opinionis.* Propositæ opinionis argumenta rateor esse robusta, nec tam facile alia solutio patet, quàm illa à *Valentia* 2. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 2. diff. 4. & *Sanchez* tomo 1. lib. 4. cap. 8. data, qui dicunt, majus, & minus bonum materiæ voti non esse considerandum relativè ad voventem, & individuum particulare, sed ut est pars communitatis, & Ecclesiæ, cui melior est status cœlibatûs, quàm conjugij, his notatis; modò ad primum argumentum.

Respondeo, quotiescunque supervenit voto aliquod melius, potest vovens propriâ

autoritate id in melius commutare, si id melius correspondeat etiam communitati, & Ecclesiæ, concedo majorem, si solum voventi individuo, nego majorem (nota me hic loqui de voto solemnî castitatis ad distinctionē voti simplicis) sed nunc ad minorem, si post emissum votum castitatis &c. supervenit voventi valde magna fragilitas, & propensio ad venerem cum præjudicio salutis, tunc ad sedandam venerem salubrius erit ei matrimonium, quàm votum. Respondeo salubris erit ei ex suppositione, si non obligaretur ad media spiritualia, orationes, abstinentias, recurrendum pro sedandis ebullitionibus veneris, concedo minorem, esset melius simpliciter tam ipsi, quàm communitati, nego minorem, nam ille in tali statu constitutus, per se tenetur adhibere media ad frænandos veneris æstus jejuniis, aliisque spiritualibus pharmacis, quibus DEI auxilio omnia superabit. Tum, quia communitati semper melius est à nuptijs abstinere, & manere in perfectiori statu cœlibatûs, sicque, & membrum illius talem vitam tenetur agere, nè scandala, & perturbationes Religiosorum excitentur: nam si proposita sententia foret vera, plures Religiosi conqueri possent, non esse verè Religiosos, defectu validæ professionis provenientis ex importuna ebullitione carnis, vi cujus possent matrimonium inire tanquam melius bonum, prout opinio docet: quod admittere absit, sicque talis sententia ad summum speculative est probabilis, non practice.

Ad confirmationem suprapositam: dico, qui post emissum votum de non nubendo advertit nimiam fragilitatem carnis, tale votum tenere, nec posse sine dispensatione Papæ contrahere, licet oppositum emittat votum, quod est invalidum; nam cum primum votum sit in possesso, censetur per illud saltem implicite se etiam obligare; quòd si laxitas carnis superveniat, debere adhibere omnia media, ut jejunia, poenitentiam &c. ad illam compescendam: ergo contraria sententia est probabilior etiam respectu simplicis voti, quod propriâ autoritate solvere non debet, sed tenetur in casu, quo uxorem ducere vellet à sacra Sede dispensationem petere, sic etiam *Matthew de Moya tract.* 2. de relig. disput. 1. de Voto quest. 1. n. 22.

CAPUT IX.

De Votis Conjugum.

SUMMARIUM.

98. Conjux non potest vovere de non reddendo debito alteri conjugi.

99. Conjux non potest valide vovere per se aliqua

bona opera, quæ impediunt redditionem debiti conjugalis.

100. Potest alter conjux de rigore justitiæ vovere ad non petendum debitum conjugale.

101. Non

101. Non potest alter conjux citrà lesionem charitatis sinè licentia alterius conjugis vovere ad non petendum debitum conjugale.

102. Si conjux cum consensu alterius conjugis voveret de non petendo debito, adhuc tenetur id reddere, si alter conjux id petat.

103. Si vovens cum consensu alterius conjugis de non petendo debito, & postea id petat, tenetur alter liber à tali voto ei reddere.

104. Conjuges de communi consensu liberè possunt vovere de non reddendo, neque petendo debito conjugali.

105. Conjuges mutuò voventes continentiam, neuter potest amplius petere, nec reddere debitum.

106. Conjux voto continentia adstrictus per se non potest petere debitum, bene tamen, ut alteri conjugi satisfaciatur.

107. Conjuges de communi consensu voti continentia adstricti possunt sibi invicem reddere debitum.

98. **M**ateria voti, de qua conjuges vovere possunt duplicis est generis, alia est cujus dominium non est commune, sed spectat ad alterutrum tantum: hæc est materia spectans ad statum matrimoniale, sive directè ut debitum conjugale, quo non potest privare per votum alterum conjugem ipsò renitente. Ratio est, quia neuter conjux habet dominium sui corporis, uti expressè annuit Apostolus 1. Corinth. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*; ergo neuter potest per votum debito matrimoniali se privare, quia de quo non habet dominium, non potest id vovere: ergo &c.

99. Indirectum quoque dominium spectans ad alterum conjugem, sunt omnes circumstantiæ, quibus impediri, vel hebetari potest vigor debiti conjugalis, ut sunt immoderata abstinentia, vigiliae, flagella, longæ peregrinationes, & similia. Ratio est, quia per has, vel similes operationes nimis extenuantur vires pro moderatè reddendo debito conjugali, & sic sunt in præjudicium alterius conjugis. Unde si sinè consensu illius hujusmodi obligationes vovit, potest illas irritare, tanquam repugnantes bono matrimoniali, ità communiter Doctores cum *Rodriguez part. 3. cap. 92. num. 9.*

Dubitas, an alter conjugum possit sinè licentia sui conconjugis vovere ad non petendum debitum? Hæc quæstio non procedit de matrimonio rato; nam uterque conjux in hoc casu per spatium duorum mensium est liber ad ingrediendam religionem, & in ea professionem facere, ità constat ex *cap. Verum, & cap. Publ. post matrim. contractum.* Quæstio ergo procedit de matrimonio consummato, &

100. **Potest** Respondeo primò, si justiciam copulæ conjugalis respiciam, licitè alter conjux potest de rigore justitiae vovere ad non petendum debitum: ità contra vovere ad stat ex *cap. Quidem de convers. Conjug.* his ver-

bis: promissu se non exigere debitum, quod in ejus non petentestate erat, ideo, quoad hoc votum tenuit non dum debitum reddere autem, non erat in ejus, sed in alterius conjugale.

conjugis potestate. Tum, quia conjux non petendo debitum, non lædit jus alterius, quia supra petitionem hujus non habet dominium alter conjux, sed solum supra redditionem, ut habetur ex Apostolo 1. Corinth. 7. *Uxori vir debitum reddat: similiter autem, & uxor viro.* Ecce quod scriptura non præcipiat petitionem, sed redditionem: ergo liberè potest vovere de non petendo debito *Paludanus in 4. dist. 32. quæst. 2. art. 1. alijque plures:*

Respondeo 2. si charitatem respiciam, alioquin, vi hujus non posse conjugem vovere Non potest al- de non petendo debito sinè consensu alterius. ter conjux cā- Ratio est, quia aliqui conjuges, vel maximè u- trā lesionem xores sunt ità verecundæ, & mallent graves charitatis sit- tentationes subire, & subinde cum periculo nè licetia al- lapsus, quam maritum admonere ad reddendū debitum; nam foemina cum ex natura sua vovere ad nō frigidæ naturæ sit, non debet auxilio amoris petendum de- conjugalis privari, sed potius sublevari, & debitum conjuga- quia nimis durum est, ut alter conjux semper gale. patefaciat suam fragilitatem in petendo debitum, quod sinè aliquo pudore aperire nequeat; ergo saltè titulo charitatis debet abstinere à tali voto. Tum, quia si vir prædictum votum emittat, semper erit in periculo violandi illud, eò quod teneatur semper cum sua uxore in eodem thalamo cubare; ergo &c. imò *S. Thomas num. 4. dist. 33. quæst. unica art. 4. num. 3. Arragonius 2. 2. quæst. 88. art. 8. Valentia 2. 2. disp. 6. qu. 6. Vegatom. 2. cap. 128. censent nullo modo posse unum conjugem sinè consensu alterius tale votum emittere.*

Sed quid dicendum est, si conjux consen- 102. tiat, ut alter votum de non petendo debito Si conjux emittat, utrum in hoc casu conjux liber à voto cum consensu possit petere debitum à vovente, & hic redde alterius con- re teneatur? Videtur quod non. Ratio est, jugis voveret quia per consensum datum, ut tale votum emit- de non peten- tat: censetur cessisse juri suo ad petendum de- do debito, ad- bitum; ergo vovens non tenetur reddere; ità huc tenetur *Paludanus in 4. dist. 32. quæst. 1. art. 2. Stronica id reddere, si de voto quæst. 3. num. 62.* Contraria opinio est alter conjux probabilior. Ratio est: quia conjux liber à vo- id petat.

to, præbendo consensum alteri ad vovendum de non petendo debito, non amisit liberum arbitrium ad usum copulæ conjugalis, quia solum alteri dedit facultatem ad votum faciendum de non petendo, non verò de non reddendo debito conjugali; ergo &c. *Navarrus cap. 12. num. 59. Sotus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 4. 103. Ugolinus de matr. cap. 10. nu. 2. Rodriguez part. Si vovēs tam consensu alte-*

An in præcedenti casu si vovens de non rurs conjugis petendo debito cum consensu alterius conjugis de non peten- gis postea peteret debitum, teneatur liber à do debito, & voto, ipsi reddere. Videtur, quod non. Ratio postea, id petat est, quia cooperaretur peccato voventis; ergo tenetur alter & ipse peccaret, ità *Lopez part. 1. cap. 46. Vega liber à tali tom. 2. cap. 129. casu 77.* Contrarium est proba- bilius re.

bilis. Ratio est, quia redditio debiti est ob-
stricta coniugi ex iustitia, quâ vovens per vo-
tum non privatur, ergo conjux liber à voto te-
netur ei reddere, *Paludanus in 4. dist. 32. quest.*
2. art. 2. Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 15.
num. 8. Bartholom. à S. Fausto lib. 1. qu. 297.

104. Si conjuges mutuò consensu vovent de non
Conjuges de petendo, nec de reddendo debito, sanctè faciunt,
communi cõ- dummodo fugiant accubitus communis thala-
sensu liberè mi, ità habetur *cap. Sunt qui dicant 27. questio.*
possunt vove- 2. his verbis: *Si verò uterque conveniat con-*
re de non red- tinentem vitam ducere, hoc quis audeat accusa-
dendo, neque re. Dixi, dummodo fugiant accubitus com-
petendo debi- munis thalami, quia talis locus, vel maximè in-
to conjugali. ter juvenes præbet magnum periculum ad fran-
gendum votum, imò ipsum invalidaretur intui-
tu incontinentiæ, siquidem ipsis majus bonum
esset in libertate conjugali vivere, quàm in vo-
to *Bartholom. à S. Fausto quest. 299.* citans
Sotum in 4. dub. 27. quest. 1. art. 4. Victoriam,
& ideo.

105. In casu, quo conjuges mutuò consensu vo-
Conjuges mu- vent prædictò modò continentiam, neuter
tuò voventes potest petere, aut reddere sub lethali; Ratio
continentiam, est; quia uterque cessit per votum juri suo, ità
neuter potest habetur in *cap. Quid DEO 33. qu. 5. quod DEO*
amplius pete- pari consensu voveratis, perseveranter usque in
re nec redde- finem reddere debuistis, à quo proposito, si ille la-
re debitam.

psus est, tu saltem instantissimè persevera. Na-
varrus cap. 12. num. 59. Sotus in 4. dub. 27. qu.
1. Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 15. nu.
8. Arragonius 2. 2. quest. 88. lib. 8. Azorius lib.
11. cap. 21. quest. 5.

Conjux continentiae voto adstrictus, per se 106.
non potest debitum petere, ità tamen ut præci- *Conjux Voto*
sè suo appetitui satisfaciatur; at si advertat in alio *continentie*
conjugè aliquam inclinationem ad copulam, adstrictus pe-
tunc potest petere in gratiam ipsius, petitio est *se non potest*
quodammodo redditio, & vel maximè, si vir est *petere debi-*
in tali voto, & in uxore cognoscit voluntatem *tum, bene ca-*
congruendi, quæ præ verecundia renuit pete- *men, ut alteri*
re: tunc in hoc casu vir potest semper copulari *conconiugi*
cum intentione reddendi debitum. ait *S. Thomas satisfaciatur.*
in 4. dist. 38. quest. 1. art. 2. quest. 2. ad 4. So-
tus in 4. dist. 37. quest. unic. art. 1. Corduba. qu.
136. Lopez part. 2. cap. 46.

Conjuges voto castitatis ex communi con- 107.
sensu ligati, si advertant mutuò affectare copu- *Conjuges de*
lam, & petituros, si eis liceret, possunt licitè *communi cõ-*
amplexari, ait *Rosel. verb. Impediment. 4. num. sensu Voto*
7. Angelus verb. Matr. 3. Emmanuel Sà citatus à continentia
Barthol. à S. Fausto lib. 1. qu. 389. Ratio horum adstricti, pos-
est, quia tales non voverunt redditionem, sed *sunt sibi invi-*
solum petitionem, & talis corruptio est ex u- *cem reddere*
traque parte redditio, eò quod ambo in grati- *debitum.*
am alterius copulentur.

TRACT. CLVIII.

DE COMMUTATIONE

VOTORUM.

CAPUT I.

De natura commutationis votorum.

SUMMARIUM.

1. *Voti commutatio describitur.*
Laici nequeunt commutare vota, nec Abbatissa.
2. *Si votum commutatur in evidenter melius, qui-*
vis per se poterit id commutare, exceptis votis
castitatis, & religionis.
3. *Votum castitatis, & religionis propria antho-*
ritate commutari non potest.
4. *An quivis possit propria autoritate votum in*
evidenter bonum opus commutare, duplex po-
nitur opinio.

Commutatio voti est jurisdictio spi- 1.
ritualis externa à Christo Domi- *Voti commu-*
no concessa, quâ permutatur ma- *tatio descri-*
teria unius voti in aliam melio- *bitur.*
rem, vel æqualem &c. Hæc
differt à dispensatione, quia per dispensatio-
nem dissolvitur vinculum Voti, non sic per
commutationem, sed tantum transfertur de
una materia in aliam, manente eadem obliga-
tione voti, vi cujus tenetur adimplere opus
commutatum: sic communiter Doctores cum
Soto

Soto lib. 7. de Just. quest. 4. art. 1. Ex hoc pun-
Laici neque. Et deducitur, quod Laici non possint commu-
unt commu- tare vota, nec Abbatisse suarum monialium.
tare vota, nec Ratio est: quia hi non habent jurisdictionem
Abbatissa. Spiritualem supra suos subditos &c.

2. *Si Votum* Difficultas procedit, an commutatio vo-
commutatur ti in melius, exigat, ut fiat dependentet à Supe-
in evidenter riore, vel sufficit, ut vovens, propriâ authori-
melius, qui- tate votum sibi commutet: Respondeo, si ma-
vis per se po- teria sit evidenter melior, quiscunque vovens
terit id com- poterit propriâ voluntate suum Votum in me-
mutare, ex- lius commutare. Ita quoque D. Thomas 2. 2.
reptis votis quest. 88. art. 12. Azorius lib. 11. cap. 18. quest.
castitatis, & 1. Valentia 2. 2. disp. 6. punct. 7. Toletus lib. 4.
Religionis, cap. 18. Suarez lib. 6. cap. 18. num. 4. Siceriam
 definitur in cap. Pervenit. 2. de Jur. jurand. his
 verbis: *Promissum etiam juratum non frangit,*
qui in melius illud commutat. Ratio est: quia
 melius reddendo pro bono promisso, gratus
 est promissario, quam simplex bonum: ergo
 talis satisfacit Voto, Deo facto, commutando
 id in melius sine authoritate Superioris; nam
 in majori bono, continetur etiam minus; igitur
 qui dat pro debito melius, abundanter solvit
 Creditori.

3. *Votum ca-* A supradicta Regula, excipiuntur Votum
stutatis, & Re- castitatis, & Religionis, quod propriâ autho-
ligionis, pro- ritate non potest commutari, eo quod his vo-
pria auctori- tis nihil potest esse melius. Ita habetur ex scri-
tate commu- ptura Proverb. 16. *Omnis ponderatio non est digna*
tari non po- anima continentis: Ubi nota, ly *omnis ponde-*
test. ratio, per quod intelligitur: omne bonum, tam
 temporale, quam alia vota spiritualia, non coë-
 quando Voto castitatis, aut Religionis. Imò
 in Vorum Religionis omnia alia vota sine

Prælati licentia propriâ authoritate commuta-
 ri possunt. Ita constat ex jure capit. Scripto. de
 Voto, cum dicat: *Renus facti Voti non habetur,*
qui temporale obsequium, in perpetuam noscitur
Religionis observantiam commutare. Palladios
 dist. 3. fol. 875.

Dubium est: an sicut quivis possit votum 4. *An quivis*
 propriâ authoritate in evidenter melius com- possit propriâ
 mutare, possit etiam in manifestè æquale bo- authoritate
 num opus. Sanchez lib. 4. moral. cap. 49. num. votum in evi-
 26. Trullench lib. 2. in Decal. cap. 2. dub. 45. n. 6. denter bonâ
 citati à Basso verb. Votum 7. n. 33. Suarez lib. opus commu-
 6. cap. 20. num. 4. Rodriquez Lopez. & alij: tare, duplex
 Respondent affirmativè, & hoc quidem fieri ponitur opi-
 potest tam à Laico Masculo, quam à femina, nio.
 Ratio est: quia, qui æquali bono solvit debitum
 suum alicui promissum, non deviat in substan-
 tia à sua obligatione, & creditori nullam cen-
 setur erogare injuriam: ergo à pari, si quis
 Votum suum commutat in aliud, manifestè æ-
 quale bonum, satisfacit in substantia, promissio-
 ni suæ, Deo factæ &c.

Contrariam opinionem tuetur Cajetanus
 22. quest. 88. art. 12. Sotus lib. 7. quest. 4. art.
 3. Toletus lib. 4. cap. 18. Azorius lib. 11. cap.
 18. quest. 2. Ratio est: quia valdè difficile est,
 æqualitatem materiæ cognoscere; ergo ad tol-
 lendum dubium, requiritur authoritas Præla-
 ti. Tum, quia prius votum si commutetur
 in æquale, videtur adhuc esse melius: quia non
 debet respici æqualitas materiæ, sed perseve-
 rantia, à qua deficit: ergo ubi evidenter me-
 lior materia Voti non sit, non potest sine
 peccato commutari: hæc est opinio probabi-
 lior.

CAPUT II.

*An ad Commutandum Votum justa causa
requiratur.*

SUMMARIUM.

5. *Ad commutandum votum, non est attendenda*
materia voti, sed sufficit, si attendatur major
cultus Dei.

6. *Ad commutandum votum non est attendenda*
Ratio excellentioris operis, sed quod magis
prosit voventi, ad salutem spiritualem.

7. *In commutandis votis, attendenda est Ratio*
difficultatis id adimplendi.

8. *In commutandis votis, attendenda est comple-*
xio voventis.

9. *Si quis votum Religionis voveat, in commuta-*
tione illius debet poni aliquod opus perpetuum.

10. *In commutandis votis, attendendus est labor,*
& expense.

11. *Cause aliquæ assignantur, pro voto legitime*
commutando.

12. *Ad commutationem voti in opus non pro cer-*
to equaliter bonum, requiritur justa causa.

13. *Si materia voti commutetur in rem certò æ-*
qualem, vel probabiliter meliorem, nulla re-
quiratur causa.

14. *Si commutatio voti fiat in rem certò meliorem,*
nulla requiritur causa ad commutationem.

15. *An qui sine justa causa commutat votum in*
opus equaliter bonum, sit valida commutatio,
notatur.

16. *An valeret commutatio, si Prælati sine ju-*
sta causa votum commutaret, notatur.

17. *Ut sit valida commutatio voti, sufficit, ut bo-*
num commutatum sit moraliter æquale.

18. *Qui vovit uni Ecclesie aliquid, & adhuc non*
est id acceptatum à Rectore, potest votum per
se in melius commutare.

19. *Votum*

19. *Votum simplicis castitatis, vel Religionis, data urgente causâ potest Confessarius Regularis commutare, probabile esse censetur, virtute suorum Privilegiorum.*
20. *✠ Votum, castitatis ad hoc ut sit Pape reservatum, requiritur, quod sit Absolutum, perpetuum, perfectum, non conditionatum, aut ex alio motivo.*
21. *Si quis emittat votum de non nubendo, de non fornicando, ambo sunt commutabilia ab Episcopo.*
22. *Votum de non petendo debito conjugali, est commutabile ab Episcopo.*
23. *Votum castitatis, & alia, non debent commutari, si vergeret in prajudicium tertij.*
24. *Si quis vovisset ad tempus castitatem, vel de non tangenda muliere, tale votum ab Episcopo est commutabile.*
25. *Episcopus potest commutare votum absolutum, & perpetuum castitatis, & Religionis, si urgeat gravis necessitas, secus non.*
26. *Votum castitatis parziale, & totale, notatur.*
27. *Votum castitatis parziale, potest ab Episcopo commutari.*
28. *Si quis dubitat, an totale, vel parziale Votum emiseric, censeri debet parziale duntaxat, sicque tale Votum commutari potest ab Episcopo.*
29. *Qui dubitat, an votum perpetuum, vel temporale emiseric, debet censere temporale, sicque tale votum ab Episcopo est commutabile.*
30. *Qui ignorat distinctionem inter Votum totale, & parziale, dum vovet, semper censetur vovere votum totale.*

5. *Ad commutandum votum, non est attendenda materia voti, sed sufficit si subrogatione materiæ attendatur major cultus Dei. Ita definitum est in cap. 2. de Voto: ubi votum personale peregrinationis in Jerusalem, commutatur in eleemosynam, quæ est opus reale, & votum est opus personale, eò quod pro exequendo illo personaliter debuisset migrare Jerolimam; ergo &c. Suarez lib: 6. cap. 19. num. 16.*

ANte directam responsionem ad propositionem hujus capituli, te notare volo, quod in commutandis votis non sit attendenda similitudo materiæ voti, sed sufficit, si in subrogatione materiæ attendatur major cultus Dei. Ita definitum est in cap. 2. de Voto: ubi votum personale peregrinationis in Jerusalem, commutatur in eleemosynam, quæ est opus reale, & votum est opus personale, eò quod pro exequendo illo personaliter debuisset migrare Jerolimam; ergo &c. Suarez lib: 6. cap. 19. num. 16.

6. *Ad commutandum votum non in quod votum commutatur. Ratio est: quia est attendenda ratio excellentioris operis, votum, quod tendit in Dei obsequium, non da ratio excellentioris operis, sed quod tem spiritualem. Unde, qui libidini est subje- magis proficit et vovet jejunium, si postea petat commuta- vovendi ad tionem talis jejunii, & Confessarius si id com- salutem spi- mutet in eleemosynam, non rectè faceret, licet eleemosyna ex genere suo sit excellentior jejunio, non tamen est ita efficax ad sedandum impetum carnis, quàm jejunium. Eodem modò, si Avarus voveat eleemosynam pro extenuanda avaritia, non bene commutatur il-*

lius votum in orationem, licet oratio respectu eleemosynæ, sit perfectioris virtutis, & sic de cæteris. Bartholomæus à S. Fausto lib: 4. quest. 76.

In votis commutandis, attendenda est eti- 7. *In commu-* am ratio difficultatis implendi rem votam ac tandis votis, materiam subrogatam. Ratio est: quia diffi- attendenda cultas in adimplendis commutationibus, auget est ratio diffi- meritum; v. g. si pauper voveret jejunium, & cultus id id commutetur in eleemosynam minorem, adimplendi, quàm si dives esset, tunc illa parva eleemosyna pauperis, magis Deo placebit, quàm ingens cumulus auri divitis.

Eodem modò attendenda est complexio 8. *In commu-* voventis. Unde si hujusmodi vovens sit de- tandis votis, bilis, cholericus, laboribus subjectus, tunc ejus attendenda votum in pauca Jejunia commutandum est, est complexio quàm si esset pnegmaticus, robustus, otiosus. voventis.

Ita etiam, si quis votum Religionis vove- 9. *Si quis vo-* at; tunc in commutatione ipsius debet imponi tum Religi- vovendi aliquod opus perpetuum, v. g. jeju- nis voveat, in nium singulis hebdomadibus semel, vel quoti- commutatu- die Rosarium recitet, vel septem psalmos Pœni- ne illius debet tentiales, & det eleemosynam pro conditione poni aliqnod sua, vel quod confiteatur singulis mensibus, & opus perpetu- similia usque ad mortem. Sotus lib: 7. quest. 4. um. art. 3. Arragonius 2. 2. quest. 88. art. 12. Ita Romana praxis observat.

Attendendus est etiam labor, & expensæ 10. *In com-* voventis. Unde si quis voveat peregrina- mutandis vo- tionem ad Mariam Cellensem, tunc si commu- tis, attenden- tetur tale votum, ultra expensas, quas debet dus est labor, erogare pauperibus, detractis illis, quas domi & expensæ erat factururus; v. g. domi singulis diebus consumit medium florenum, & in itinere unum, tunc deducto mediò florenò domi consumptu- rò, tenetur alium medium dare pauperibus, vel Ecclesijs pro Eleemosyna. Ita docet quoque Suarez lib: 6. cap. 19. num. 19. Debet etiam labor itineris in aliud opus bonum commutari. Unde si ille pedes peregrinationem fecisset, tunc pro singulis diebus itineris bene, commu- tatur in unum diem jejunii. Sic si tunc Viennâ sex diebus cellas Marianas in eundo, & rede- undò consumpsisset, tunc in sex jejunia talis labor bene commutatur. Ita quoque concordat Sayrus lib: 6. cap: 162. num. 20. Suarez lib: 6. cap: 19. num: 20. Ratio est: quia quamvis ille vovens non voverit redire, sed solum ire, talis tamen reditus includitur tacitè in voto peregrinationis. Hæc opinio est contra Henriquez lib: 7. de Indulgent. cap. 30. num. 5. Rodriguez part. 2. sum. cap. 102. num. 4. Grassijs lib. 2. cap. 30. num. 10. qui existimant, labores, & expensas non esse computandas in redeundo, peractò votò peregrinationis, quod promiserat.

Nunc redeo ad propositionem in fronti- spicio allatam, in qua proponitur, an ad com- 11. *Causæ* mutandum votum justa causa requiratur. *lique assi-*

Respondeo 1. Non posse dari Regulam gnantur, pro Generale pro justa causa assignanda ad com- voto legitimè mutandum votum, sed prudentis Prælati judi- commutand- cio, & Confessoris definiri debet; Nihilomi- do. nus tamen aliquæ in particulari à Doctoribus assign-

assignantur, & quidem. Prima causa commutationis voti, est fragilitas voventis in transgrediendo voto. Secunda causa, est debilitas ad exequendum Votum. Tertia est, si votum vergat in notabile damnum familiæ. Quarta causa, est metus, vi cuius factum fuit votum, ut tempore alicujus periculi, v. g. Naufragij, obsidionis hostium, &c. Quinta causa, est defectus maturæ deliberationis in vovendo. Sexta causa est, si votum emissum sit in puerili ætate. Septima causa, est incommoditas implendi votum, & difficultas ex parte operis. Octava causa, est utilitas voventis, & aliæ hujusmodi. Sic sentit S. Thomas 2. 2. quæst. 88. art. 10. Navarrus Cap. 12. num. 26. Nunc ad quæsitum directè

12. Ad commutationem voti in opus non pro certo æqualiter bonum, requiri justam causam. Ratio est: quia materia primi voti est magis acceptata apud Deum, utpote opus respiciens fidelitatem, non sic ejus æquivalens dubiè; ergo commutatio illius voti, requirit justam causam. Tum quia hæc commutatio indiget autoritate Prælati, cujus Privilegium est commutare in opus æquale; nec hoc debet abuti subditus sinè justa causa, multò minùs commutare in minus bonum. Sic docet Suarez lib. 6. cap. 19. num. 5, & 14. Azorius lib. 11. cap. 18. quæst. 3. Clavis Regia lib. 6. cap. 12. num. 12. & alij communiter.

13. Si materia voti commutetur in rem certò æqualem, vel probabiliter meliorem, tunc nulla requiritur causa; sicque in hoc casu ipse vovens propriâ autoritate commutare poterit. Ratio est: quia per rem certò æqualem, tantum solvit, quantum promiserat, nec per hoc in aliquod periculum deterioritatis se exponit, eò quòd servet æqualitatem passî, & contra passî, cum tantum det creditori, quantum ei sponponderat.

14. Si commutatio voti fiat in rem certò æqualem, & evidenter meliorem, à fortiori nulla causa requiritur pro tali voto commutando. Unde in hac circumstantia quisquis per se Votum commutare poterit. Ratio est: quia per talem commutationem augetur cultus Dei, siquidem abundantius solvitur debitum, quàm promissum fuerat: ergo creditori omni meliori modò satisficit. Sotus lib. 7. quæst. 4. art. 3. Sayrus lib. 6. cap. 12. num. 25. Azorius lib. 11. cap. 18. quæst. 3. Est communis Doctorum utriusque legis.

15. An quis sine justa causa commutat votum in opus æqualiter bonum, sit valida commutatio?

Respondeo Primò: si vovens propriâ autoritate commutat, validè quidem commutat: imò etiam si in minus bonum; dummodo defectum postea suppleat, superaddendo aliud bonum, quod evidenter simul sumptum cum antecedenti bono, coalescat in melius, quàm sit materia primi voti, valet commutatio: aliàs teneretur redire ad primam obli-

gationem voti. Ratio est: quia Deus ex sua infinita bonitate semper est paratus ad suscipiendam commutationem hujusmodi hominis, licet careat autoritate, talis tamen peccat saltem venialiter, siquidem redditur infidelis saltem in re levi. Sic docet Petrus de Ledesma tom. 2. tract. 10. cap. 8. At si in re gravi deficeret, peccaret lethaliter, nisi ignorantia eum excusaret; quia per hoc notabiliter læderet jus promissarij; ergo, &c. Sic etiam Suarez lib. 6. cap. 19. num. 14.

Respondeo 2. Si Prælati sine Justa causa votum commutaret in æquale bonum, vel etiam in minus æquale, valida censetur commutatio: cum hac tamen distinctione, quòd in secundo casu teneatur defectum inæqualitatis supplere: non sic in primo. Ratio primi est: quia, qui dat æquale bonum pro debito, non lædit justitiam in substantia; ergo Prælati cui inest potestas commutandi taliter votum, illud commutando validè commutat, cum tantum ponat in æquivalenti, quantum promissit; ergo &c. Ratio secundæ partis est: quia dum suppletur defectus boni minoris, commutatio reddit æqualitatem eam bono promisso: ergo non est irrita: eò modò, quò in contractibus humanis, si defectus in permutationibus refarcitur, valet permutatio; ita colligitur ex leg. prima Cod. De rescind. ergo & valebit commutatio voti. Molina tom 2. de Justitia disp. 349. alijque.

Prælati tamen in prædictis commutationibus peccat, & quidem in primo casu venialiter. Ratio est: quia solum in re levi abutitur autoritate suâ, per quod cultus Dei aliquantulum læditur. In secundo verò casu, censetur peccare graviter propter notabilem transgressionem materiæ, eò quòd multò minus bonum tradit creditori, seu promissario, quam ipsi à vovente promissum fuerat; ergo &c. Sic quoque Suarez lib. 6. cap. 19. num. 14. & alij passim.

Ut tollatur in hac materia omnis scrupulus pro commutandis votis: adverte, quòd non requiratur, ut commutatio fiat in æquale bonum mathematicè consideratum; sed sufficit moraliter trutinatum, secundum prudentis viri judicium; nam Deus respicit intentionem hominis, & vult, ut alacri animò promissum ei solvatur, sinè tot angustiis animæ, hilarem enim datorem diligit Deus: proinde si prudens vir consideret, esse æqualem commutationem secundum se sumptam, vovens illi secure acquiescat. Sic pariter in substantia docet Lopez part. 1. cap. 50.

Qui vovit, in favorem unius Ecclesiæ se dare v. g. mille, si votum sit occultum, scilicet aliquid, & ad illi⁹ Ecclesiæ Rectori ignotum, tunc talis poterit in melius propriâ autoritate illud commutare, acceptatum ut v. g. erogare illud mille pauperibus, qui famè nimiam opprimuntur, vel Ecclesiæ pauperiori: non tamen licet in æquale bonum, multò minùs in deterius sinè licentia Prælati commutare.

mutare. Ratio primi est: quia per talem commutationem voti, nulli facit injuriam, eò quòd illa Ecclesia, cui ab initio mille voverat, nulum adhuc acquisiverat jus per acceptationem, quæ, ut contractus teneat, ulterò citròque obligationem pariens, necessariò requirit consensum ambarum partium; sed in hoc casu defuit talis consensus ex parte acceptantis, cum legationem votivam ignoraverit, prout casus supponit; ergo &c. At si Rector illius Ecclesiæ, votum acceptasset illius mille, vel gratias pro ipso egisset, in hac circumstantia non posset amplius sinè facultate illius commutare hujusmodi votum. Ratio est: quia per mutuam acceptationem, jus supra materiam votam acquisivit; ergo vovens non est amplius sui juris, ut posset pro libitu redire à primo proposito, & suum votum commutare in aliud; secus disponendo, magnum præjudicium acceptanti materiam votam fieret, eò quòd læderetur jus ipsius, tradendo illud mille sponsum, quod sibi debebatur, alteri. Sic etiam tenet *Sayrus lib. 6. cap. 11. Azorius lib. 11. cap. 19. quest. 12. Navarrus cap. 12. num. 18.* & alij communiter,

§ 9. Votum simplicis castitatis, vel Religionis, data urgente causâ posse Confessarios Regulares commutare, probabiliter esse censetur vir-tute suorum privilegio-rum.

Quæritur: an Votum simplicis castitatis, vel Religionis, possint Confessarij Regulares virtute suorum privilegiorum commutare? hic adverte supra doctrinam præcedentem, quòd ad omnem commutationem requiratur justa causa: proinde Titius dicit se fecisse votum castitatis, & modò ex ebullitione carnis experitur, se esse valde proclivum in Venerem, scire vellet, utrùm hoc votum intuitu suæ fragilitatis possit commutari pro ducenda uxore: solutio hujus dubij pendet ab illa questione, utrùm hujusmodi vota, sive emissa post experientiam notabilem suæ fragilitatis, sive ante, sint reservata Papæ: opinionem negativam tuetur *Petrus de Ledesma in sum. part. 2. tract. 10. de Voto cap. 2. Homebonus de bonis in consult. Moral. Volum. 1. part. 2. respons. 28. penes Dianam part. 4. tract. 4. resol. 102.* ubi ait, esse probabilem affirmativam cum *Bonacina tom. 2. disp. 4. quest. 2. punct. 1. num. 26.* Ratio est; quia votum est deliberata promissio facta Deo de meliori bono: sed tale votum factum ab homine valde proclivi in Venerem, non est de meliori bono; quia tali homini salubrius est Matrimonium, per quod omne periculum Veneris vitare poterit; ergo &c. Tum, quia hoc patet ex consilio Apostoli Corinth. 7. ubi dicit: Quòd si se non continent, nubant; melius est enim nubere, quàm uri; ergo cum juxta hos authores invalidum censeatur votum castitatis, vel Religionis, factum ab eo, cui salubrius est matrimonium ob incontinentiam, & lapsus in res venereas; igitur nec censetur hujusmodi votum Papæ reservatum. Antecedens admittitur à *Quintanadvennas tom. 1. singular. tract. 9. singul. 12. num. 6. Leandro à Muria in disquisit. lib. 2. disp. 2. resol. 23. Trullenck.* Vocat etiam pro-

babile *tom. 1. lib. 2. cap. 2. n. 18.* Consequenter admittitur à *Matthæo de Moya tract. 2. de Relig. disp. 1. de Voto quest. 1. num. 23.* Quia odia sunt restringenda, & favores ampliandi; ergo cum non constet procertò reservatio talium votorum, censendum est, non esse reservata Papæ. siquidem est odiosa. *Sanchez lib. 4. in sum. cap. 40. num. 26. Suarez, tom. 2. de Relig. lib. 6. de Voto cap. 26. num. 6.* Ex his fundamentis deducitur, quòd hujusmodi vota possint Regulares virtute suorum privilegiorum commutare. Ita etiam, si ab impuberibus ex metu levi fuerint emissa, commutari poterunt, quia non sunt perfectè voluntaria. Sic quoque *Henriquez de Matrim. lib. 11. cap. 15. num. 8. Machado tom. 1. lib. 2. part. 3. tract. 13. document. 1. num. 4.* & alij nonnulli, à prædicto de Maija citati. Hæc responsio non est extendenda ad vota solenniter emissa, propter rationes alibi dictas.

Quæritur: an commutabile sit votum Castitatis, vel Religionis, virtute Cruciatæ, vel Iubilæi.

Nota: votum castitatis Papæ reservatum, est solum votum perpetuum, perfectum, & absolutum, comprehendens omnes actus, tam internos, quàm externos, ad quos virtus castitatis se extendit. Ita *Sanchez, lib. 8. de Mat. disp. 9. num. 5. & lib. 4. sum. cap. 4. num. 47. Machado tom. 1. lib. 2. part. 3. tract. 13. Barnabas Gallego in Bulla cap. 9. part. 3. dub. 151.* Ratio est: quia reservatio cum sit odiosa, juri Episcopali derogans, strictè interpretanda est; ergo si aliquid ex dictis conditionibus in tali voto absit, non censetur Papæ reservatum. Sic concordat *Barthelem de Moya tract. 2. de Relig. disput. 1. de Voto quest. 2.*

Dixi, ad hoc, ut votum Castitatis sit Papæ reservatum, requiritur, ut sit perfectum: id est, factum præcisè ex directo motivo solius conservandæ Castitatis. Unde vota, quæ fiunt sive conditionalia, sive ex alio motivo, non censentur reservata. Ratio est, quia non sunt perfecta, cum non ex puro fine conservandæ castitatis sint. Sic etiam *Sanchez lib. 8. de Mat. disp. 10. num. 4. & 5.* citatus à Patre Moya, relato nũ. 2. sic loquens: dum quis morbo oppressus, aut in alio periculo constitutus, promittit Religionem, si incolumis evaserit: hujusmodi votum erit verè conditionale, quando animus voventis fuerit quasi inire contractum innominatum cum Deo, faciam ut facias, id est, si hoc mihi concesseris ingrediar Religionem: quia voluntas non fertur directè in Religionem, sed in consecutionem incolumitatis, ad quam obtinendam offertur Deo; & talia communiter sunt ejusmodi vota: si sanaverò, si incolumis evasero, Religionem, Castitatem, aut Peregrinationem voveo.

Hæc mox data doctrina, est benè notanda, ex qua deducuntur, & resolvuntur omnia vota conditionalia; imò, & omnia pœnalia castitatis

Votum castitatis ad hoc ut sit perfectum, requiritur, quòd sit absolutum, perpetuum, perfectum, & absolutum, non conditionatum ex alio motivo.

tatis, & Religionis, virtute Cruciatæ, quæ ab Episcopo commutari, & dispensari possunt, juxta omnium ferè Doctorum opinionem. Ratio est: quia hujusmodi vota, sunt quodammodo vota imperfecta respectu harum virtutum, cum non principaliter, & ex puro affectu illarum, votum emittatur; sed ex alio motivo, quod consequi vovens optabat; ergo, &c. *Lege Dianam part. 6. tract. 8. resol. 16.*

21. Si quis Eodem modò, si quis emittit votum de *emittat votum* non nubendo, vel votum de non fornicando: *de non nubendo, de non fornicando, ambo sunt commutabilia ab Episcopo.* hæc duo sunt ex eadem ratione commutabilia, quæ supra relata. Ratio est, quia votum de non fornicando, & votum de non nubendo, non sunt vota perfectæ castitatis, eò quòd pluribus alijs modis poterit castitas violari, prout in superioribus annotavi: ergo non sunt Papæ reservata, sicque validè, & licitè poterunt ab Episcopo, vel alio habente illius auctoritatem, commutari, & dispensari.

22. Votum de non petendo debito conjugali, est commutabile ab Episcopo Supradictis votis, adjungitur votum de non petendo debito conjugali, & hoc, licet communi consensu emissum fuisset, non est sacræ Sedi reservatum. Ratio est, quæ supra, siquidem tale votum, non est votum totale castitatis, sed parziale: quia quæ tale est, solum opponitur virtuti castitatis Conjugalis: votum verò totale castitatis, opponitur omnibus alijs actibus, per quos posset ipsa castitas violari, & quidem tam actibus internis, quàm externis, qui pugnant contra hujusmodi virtutem. De internis patet ex Decalogo, Præcepto 8. ubi exprimitur. *Non concupisces uxorem proximi tui:* & ex Catechismo Romano, deducto ex scriptura: *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Ecce quomodo convincitur, quòd per actus internos violetur Castitas: de actibus externis per se patet.

23. Votum castitatis, & alia, non debent commutari, si vergerent in præjudicium tertij. Hic tamen te notare volo, quòd si quis hæc vota commutaret, vel dispensaret, vel alia similia, ita ut hujusmodi commutatio vergeret in præjudicium tertij, esset omninò irrita, utpote præjudicialis proximo suo. Vide Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 9. num. 2. Escobar in Theol. moral. tract. 1. Exem. 17. cap. 9. num. 144. citatus à Patre Moja supra relato, num. 8.

24. Si quis Ita etiam, si quis vovisset servandi ad tempus castitatem, vel de non tangenda muliere, poterit ab Episcopo hujusmodi votum commutari; siquidem hoc votum æquè non est perfectum castitatis, cum primum non sit perpetuum; & secundum non excludat omnes alios modos per quos possit violari hujusmodi virtus. Vide Henriquez lib. 7. de Indulgent. cap. 30. num. 6. Lessium lib. 2. cap. 40. dub. 18. num. 123. Arragonium 2. 2. quest. 88. art. 12. Azorinum. lib. 11. cap. 19. quest. 6.

25. Episcopus Quæritur: an Episcopus possit commutare re votum absolutum, perpetuum Castitatis, & Religionis. Respondeo primò, si nulla intercedat gravis causa, quæ compelleret Episcopum ad hujusmodi commutationem, non

posse commutare, & si commutaret, irrita tum, & peresset talis commutatio. Ratio est, quia hujusmodi vota sedi Apostolicæ sunt reservata, uti statim capiet se clarum est; ergo &c. Respondeo 2. si Religionis, si intervenit aliqua urgentissima necessitas, vel urgeat grave periculum gravis scandali, aut magni damni tertie personæ, tunc probabiliter in his casibus poterit Episcopus commutare. Ratio est: quia censetur. Papam non velle suam reservationem inservire in præjudicium animarum, sed in ædificationem; ergo, &c. Tum, quia si non adsit facilis accessus ad Pontificem, & urgente gravi necessitate, vel magnò periculò, tunc Episcopus, cum jure Divinò habeat hanc auctoritatem commutandi, vel dispensandi, poterit turâ conscientiam commutare; Ergo &c. *Lege di Castillo tom. 2. de Sacrament. tract. 8. disp. 11. dub. 17. num. 105. Raphaelem de la Torre 2. 2. tom. 1. quest. 8. 8. art. 12. disp. 3. num. 24. Lessium lib. 2. de Justit. cap. 40. de voto dub. 18. num. 125. Ludovicum a Conceptione tom. 1. tract. 1. de Matrim. casu 30. Qui Authores expresse docent, posse in tali circumstantia Episcopum dispensare, ergo etiam commutare; antecedens expresse ruetur Thomas Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 10. num. 22. Consequentia patet; quia qui potest plus, poterit etiam minus; Ergo, &c.*

Quæritur, an votum Virginitatis possit caper Episcopum, vel virtute Cruciatæ commutari? Ante Responsum ad quæsitum advertite: Virginitatem dupliciter sumi posse, primò pro integritate claustræ virginalis, & hæc virginitas dicitur esse materialis, quæ tolli potest, etiam sine peccato, ut factum fuisse legitur in pluribus virginibus, quæ à Tyrannis violenter oppressæ fuerant. Secundò virginitas sumitur pro ipsa virtute, quatenus includit actum voluntatis, semper manendi in puritate mentis: hæc solâ voluntate propriâ perditur, & licet virgo violenter signaculum materiale integritatis corporis amittat, per hoc semper manet virgo formaliter; ita quoque S. Thomas 2. 2. quest. 152. art. 1. & 3. Hinc est, si vovens solum intendat se obligare ad integritatem signaculi virginalis servandam, tunc tale votum castitatis erit parziale duntaxat, non totale. Si verò præter illam, intendat servare etiam affectum mentis, illam voluntariè non inquinando, tunc erit votum totale, siquidem præter integritatem materiale, includit etiam puritatem mentis. His intellectis, modò ad quæsitum

Respondeo: si vovens primò modò vovit 27. Votum virginitatem, tale votum non est reservatum castitatis par Papæ, utpote parziale: sicque poterit ab Episcopo, & virtute Cruciatæ liberè commutari. Episcopis Ratio patet ex supradictis, ubi probavi, solum commutari, perfectum votum castitatis esse Sedi Apostolicæ reservatum; ergo cum odia sint restringenda, votum parziale virginitatis eximitur, idèoque liberè poterit ab Episcopo commutari, ex causa rationali.

38. Si quis dubitat, an totale vel parziale votum emisit, censeri debet parziale duntaxat, siq; tale votum commutari potest ab Episcopo.

Eodem modò, si quis prædictam distinctionem noverit, voti totalis, & partialis castitatis, & postmodum dubitat, an totale, vel parziale votum emisit: in hoc casu remanet in jure libertatis; nam licet possessio stet pro voto, non tamen stat pro voto castitatis totalis, siquidem dubium disjunctivum, utrum hoc vel illud votum emissum sit, non convincit, quòd votum castitatis totalis emisit; ergo præsumendum est, se tantum parziale votum emisisse. Ita expressè sentit Suarez, Bonacina, Sanchez, & alij citati à Diana part. 3. tract. 6. miscelane Resol. 50. ubi sic discurreunt; certum de voto, & dubium de qualitate voti, posse eligere quid sibi favorabilius fuerit, ut si vovit castitatem, & dubitat an perpetuam, vel temporalem, non teneri ad perpetuam; ergo qui est certus de voto, dubitat an totale, vel parziale castitatis emisit, non tenebitur ad totale, sed ad parziale duntaxat, vel quod eligere voluerit; sicque tale votum non est reservatum Papæ, proinde validè, & licitè virtute Cruciatæ commutari poterit.

29. Qui dubitat, an votum perpetuum vel temporale emisit, debet censere temporale: sic temporale votum ab Episcopo est commutabile.

Adverte, me ex mox citatis Doctoribus referre, nimirum quòd qui dubitat, an Votum perpetuum, vel temporale emisit, tunc virtute præcedentis rationis præsupponere debet, non se emisisse votum perpetuum, quâ

de re ab Episcopo, vel vi Bullæ Cruciatæ poterit in aliud opus bonum commutari. Sic Diana citatus cum alijs.

Hic tamen te notare volo, quòd si vovens nesciat priorem distinctionem voti castitatis partialis, & totalis, si voveat, censetur onem inter semper vovisse Castitatem totalem. Ratio est: quia talis dum vovet, cum nullum discrimen cognoscat inter votum totale, & parziale, vovet secundum exigentiam voti totalis: nam cum puella votum virginittatis emitteit, ejus intentio se extendit ad conservandam puritatem mentis ab omni iniquamento, quæ simul includit integritatem claustrî virginalis; ergo talis tenebitur ad votum totale. Sic concordat Matthæus de Moya tract. 2. de Relig. disp. 1. de Voto. quest. 2. num. 7. Sanchez de Matrim. lib. 3. disp. 9. num. 9. Leander à Sacrament. tom. 1. disp. 14. tract. 5. quest. 123. Corradus part. 1. quest. 286. Candidus disp. 25. art. 8. dub. 10. & 11. Diana part. 1. tract. 11. resol. 60. Contra Franciscum Pichon, qui in tract. de Matrim. disp. 7. sect. 4. num. &c. docere videtur, nunquâ in simili casu censendum esse, hujusmodi hominem votum castitatis emisisse, nisi expresse illud intenderat: ergo si hoc non exprimat, censetur se obligasse ad solum votum parziale.

CAPUT III.

De Castitate servanda, vel Religione ingredienda, Furamentò firmatis.

SUMMARIUM.

31. Differentia inter Furamentum assertorium, & promissorium notatur.
32. Si quis Juraret se castitatem servaturum, vel Religionem ingressurum, tale Furamentum non est ab Episcopo dispensabile, vel commutabile.
33. In Furamento assertorio de servanda castitate, vel ingredienda Religione, probabiliter potest Episcopus dispensare, vel commutare.
34. Virtute Jubilei possunt omnia Furamenta, & vota commutari, dummodo non vergant in præjudicium tertij.
35. Confessarios Religionis privilegiata, qui possunt commutare vota jurata, per hoc non sequitur, posse commutare etiam juramenta.
36. Qui potest commutare vota, etiam pœnam.
37. Commutatio votorum, potest fieri etiam extra confessionem.
38. Quomodo post jubileum longò tempore possint commutari vota, notatur.
39. Si pœnitens nullò modò tempore jubilei curaverit secum dispensari in Votis, utrum post jubileum possint adhuc dispensari, vel commutari, notatur.
40. Si quis tempore jubilei aliquod reservatum oblitus est, postea poterit etiam finito jubileo

à quolibet Confessario absolvi.

41. Qui per jubileum obtinuit commutationem voti, & opera subrogata intermisit adimplere, utrum redeat prima obligatio voti, duplex opinio exponitur.

QUæritur: an si quis juraret servare castitatem, vel ingredi Religionem, poteritne illius juramentum virtute Cruciatæ commutari, vel ab Episcopo dispensari? Ratio difficultatis pendet ex diversitate juramenti, quod duplex est, unum assertorium, & est, quando Deus vocatur in testem pro confirmatione enunciationis de præsentî, aut de præterito factæ; ut v. g. si juro, dicendo: juro me castitatem servare, est juramentum de præsentî; vel juro me castitatem servasse, est juramentum de præterito: hoc juramentum differt à juramento promissorio per hoc, quòd in promissorio Deus adducitur ad confirmandam enuntiationem de futuro, quatenus requirit voluntatem faciendi, quòd promittit, ut postea id exequaris; v. g. si juraveris te Castitatem servaturum, in hoc juramento includuntur duæ veritates, scilicet veritas præsens, vel præterita, promissoria, & futura, quàm exequi debes.

32. Si quis

juraret se ca-
stitatem ser-
vaturum, vel
religionemingressurum,
tale juramen-
tum non est
ab Episcopo
dispensabile,
vel commu-
tabile.

Juramentum assertorium includit tan-
tum unam veritatem præsentem, vel præteri-
tam, non futuram. His benè intellectis facile
resolvitur dubium: & quidem

Dico: si quis juraret se Castitatem serva-
re, vel Religionem ingredi de futuro, tale jura-
mentum nequit dispensari ab Episcopo, mul-
tò minus virtute Cruciatæ commutari. Ratio
est: quia juramentum servandi castitatem, vel
ingrediendi Religionem de futuro, includit vo-
tum castitatis, & Religionis: sed hoc nequit
Episcopus dispensare; ergo &c. Antecedens
per se patet; quia jurando invocatur Deus in
testem de servanda Castitate, quod includit pro-
missionem de meliori bono Deo grato, qualis
est custodia Castitatis, & ingressio Religionis.
Minor etiam constat ex dicta Bulla Cruciatæ;
ergo, &c. *Basilus de l. con. lib. 8. de Matrim.
cap. 11. Punct. 3. lege S. Thomam 2. 2. quest. 88
art. 1. & 2.*

33. In Jura-
mento offer-
torio de ser-
vanda casti-
tate vel ingre-
dienda Reli-
gione, proba-
biliter potest
Episcopus di-
spensare, vel
commutare.

Scire tamen velles: an saltē in Jura-
mento assertorio de servanda Castitate, & ingredien-
da Religione, possit Episcopus dispensare, &
Virtute Cruciatæ illud votum commutari?
Respondeo: probabile esse, Juramentum asser-
torium servandi castitatem, & ingrediendi
Religionem, non includere votum castitatis,
& Religionis, proinde tale Juramentum po-
terit ab Episcopo dispensari, & virtute Crucia-
tæ per Confessarium commutari. Ratio est:
quia jurare servare castitatem, vel ingredi Reli-
gionem, solum vocat Deum in testem de actuali
custodia castitatis, nullam exprimendo pro-
missionem, neque Deo, neque homini, ad il-
lam in futurum servandam; ergo nullum in-
cludit votum, uti per se clarè constat; nam ali-
ud est aliquid promittere Deo cum juramento
firmatum, & aliud est ipsum invocare in testem
alicujus rei factæ; igitur cum hoc modo casti-
tas vel Religio non promittatur, sed solum ju-
retur, quod ut talis custodiatur, nulla adest ob-
ligatio voti. Tum, quia Bulla solum reservat vo-
ta castitatis & Religionis, non juramenta; nam a-
liud est vinculum voti, aliud castitatis, &c. Er-
go cum Episcopi possint relaxare omnia jura-
menta suorum subditorum, dummodo non ver-
gant in præjudicium tertij; igitur poterunt re-
laxare & juramenta Castitatis, & religionis:
sicque & poterunt virtute Cruciatæ commu-
tari, tanquam Papæ non reservata. *Sanchez lib.
8. de Matrim. disp. 13. num. 5. & lib. 3. summ.
cap. 19. num. 6. Petrus de Ledesma tom. 2. in
summ. tract. 11. de Voto. cap. 4. dub. 2. Texeda
in Theol. moral. tom. 2. lib. 3. tract. 2. contract.
6. num. 229. Leander à Sacramento tom. 1. tract.
5. disp. 14. quest. 104. & alij nonnulli, ab his citati.*

34. Virtute
jubilei possunt
omnia jura-
menta, & vo-
ta commuta-
ri, dummodo
non vergant
in præjudici-
um tertij.

Quæritur: an possint virtute Jubilæi ju-
ramenta commutari? Dixi in tractatu de Ju-
bilæo, quod omnia vota jurata, & juramenta
etiam pia, Deo facta, virtute Jubilæi sint com-
mutabilia, dummodo non vergant in præjudi-
cium tertij: proinde nè hic illam laxem resolu-
tionem, brevitatē gratiā omitto, cujus funda-
menta ibi videre poteris.

Quæritur: an qui virtute alicujus privi-
legij, potest commutare vota jurata in foro con-
scientiæ, potest etiam commutare juramenta? privilegiata,
Respondeo: Confessarios Religionis privilegia-
ta, & communicantes in privilegijs in societa-
te Jesu, posse ex concessione Pauli III & Gre-
gorij XIII vota jurata commutare, unde non per hoc non
est dubium, posse etiam juramenta, quæ non sequitur, pos-
vergunt in præjudicium tertij. *Bartholomeus à se commuta-
S. Fausto lib. 4. quest. 37. Mihi tamen non pla-
cet deductio à prima concessione ad secundam, ramenta.*
quia Pontifex solum concessit privilegium pro
votis juratis; ergo cætera juramenta excludun-
tur; nam quando unum exprimit, & aliud ta-
cet, hoc ultimum sibi reservare censetur: er-
go, &c.

Quæritur: an qui potest commutare votum etiā
pœnæ? v. g. si quis voveret de non blasphemando, test commu-
ludendo, fornicando, sub pœna decem aureorū, tare vota, po-
toties, quoties votum violabit, talis scire vel- test etiam pœ-
let, utrum hanc pœnam in aliud opus bonum, nam.
Confessarius commutare possit.

Respondeo: talem Confessarium, non so-
lum votum, verum etiam pœnam posse com-
mutare virtute Jubilæi, vel alterius privilegij.
Ratio est: quia votum, quod est principalius,
potest commutari; ergo, & pœna, quæ est ip-
sius accessorium, cum debeat intuiui voti, &
non aliò titulo; ergo, &c. Tum, quia hujus
pœnæ, cum solus Deus sit creditor, illam com-
mutando, nil fit in præjudicium tertij: ergo
nihil obstat, quin possit commutari. Sic docet
*Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 15. num. 14.
Bartholomeus à S. Fausto lib. 4. quest. 43. citans 37. Commu-
Lessum. lib. 2. cap. 40. dub. 16. & c. tatio votorum*

Quæritur: an commutatio votorum de-
beat fieri in confessione? Respondeo, non est
necesse, sed satis, est si Confessario privilegiato, confessionem.
vel virtute Jubilæi commutetur extra con-
fessionem. Ratio est: quia in Bullis, & privi-
legijs commutandi vota, nulla fit mentio, quod
in Confessione teneantur commutari; ergo
&c. Tum, quia cum absolutio, & mutatio
voti, specie differant, nec unum dependeat ab
altero, ideo non censetur Papa jubere, com-
mutationem fieri in Confessione, sicut jubet fie-
ri absolutionem. *Scotus lib. 7. quest. 4. art. 3.
Henriquez lib. 7. de Indulg. cap. 30. num. 6. & 38. Quando
post Jubilæum*

Quæritur: an qui tempore Jubilæi per
oblivionem, vel alia de causa, non curaverit
commutari vota, possit postea, etiam post an-
num, à Confessario legitimo petere commuta-
tionem eorum votorum? Respondeo: si pœni-
tens tempore Jubilæi, vel Bullæ Cruciatæ, fe-
cerit secum dispensari, & absolvi in genere ab
omnibus peccatis, & censuris, secundum om-
nem potestatem Confessarij, & durante Jubi-
læo omnia opera præscripta, pro lucrandis In-
dulgentijs adimpleverit; tunc dico posse Con-
fessarium talis pœnitentis post longum tem-
pus vota commutare, quæ ex oblivione, vel
aliâ causâ commutare omiserit. Ratio est: quia
Aaaaaa 3 Con-

Confessarius pro illo statu habuit facultatem commutandi vota pœnitentis; ergo cum in genere fecerit secum dispensari, tunc talis dispensatio cecidit etiam supra vota occulta: & nunc solum subrogatur materia, quæ tempore jubilæi fuit per obligationem omiſſa. Sic sentit etiam, *Sayrus tom. 1. lib. 7. cap. 14. num. 8. & 9.* ac communiter Theologi.

39. Si pœnitens nullò modo tempore jubilæi, nec in specie, nec in genere secum in votis dispensare, vel commutare, ut jubilæi curavit cum absolutò jubilæo possit Confessarius sua vota commutare? Respondeo, si pœnitens adſari in votis, impleverit opera tempore jubilæi pro illo lucrando, tunc Confessarius poterit in illis votis, quæ tempore jubilæi commutare poterat, etiã nunc commutare. Ratio est: quia per implementationem honorum operum, tempore jubilæi pro jubilæo lucrando præſcriptorum, acquisivit jus, ut postea intra tempus jubilæi à quocunque Confessario vota ejus commutari, & dispensari possint. Ità docet *Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 15. num. 17. Henriquez lib. 7. de Indulg. cap. 11. num. 4. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 16.* Hanc doctrinam extendit *Bartholomæus à S. Fausto, lib. 4. quest. 59.* citans *Sanchez lib. 4. disp. 32. num. 2.* licet pœnitens memor fuisset voti tempore jubilæi, cujus noluit commutationem petere, adhuc transactò jubilæo, acquisivit jus perpetuum, ad petendam commutationem illius.

40. Si quis tempore jubilæi aliquod reservatum oblitus est, postea poterit etiam finitò tempore jubilæi per oblivionem pœnitens confiteri omisit. Ità *Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 3. fol. 4. num. 20.* ubi dicit: ideo peccata reservata sario absolvi oblita, non manent reservata terminatò jubilæo, quia pœnitens tempore jubilæi, dum fuit à confessis directè absolutus, fuit ab oblitis indirectè, siquidem verba absolutionis, te absolvo in quantum possum, & tu indiges, ca-

dunt supra omnia peccata in genere. Hæc ratio est satis bona, melior tamen est supralata, nimirum quòd ideo peccata oblita non maneant reservata, quia pœnitens per opera jubilæi facta, acquisivit jus, ut possit postea illa cuilibet Confessario confiteri, & ab ipso virtute ejusdem jubilæi absolvi. *Sa, verb. Indulg. num. 14.* Hæc ratio se extendit etiam ad alias censuras, ut ad excommunicationem, irregularitatem. *Majolus lib. 5. de Irregul. Cap. 51. n. 6. Rodriguez part. 1. summ. cap. 184. Navar. cap. 26. num. 13.*

Quæritur: an qui per jubilæum obtinuit commutationem voti, si non adimplet opus commutatum, teneatur ad prius votum? Duplex est opinio. Prima affirmat, si ille ex culpa sua opus intermisit; quia commutatio includere videtur conditionem, si non adimplet commutationem, redit prima obligatio, eò modo, quòd si Titius remitteret debitum Cajo sub conditione, ut aliquam aliam obligationem subiret: si Cajus illam intermittit, redit prima obligatio debiti, quam cum Titio habu- it. Est *Soti lib. 7. quest. 2. art. 1. Arragonij. 22. quest. 88. art. 3. Graſius part. 1. decis. lib. 2. cap. 30. num. 3. &c.*

Contrariam opinionem tuetur *Bartholomæus à S. Fausto lib. 4. quest. 69.* Ratio est: quia voti obligatio per commutationem legitime factam, transit in materiam subrogatam; sed prima obligatio in aliam translata cessat, quia aliàs simul & semel ad utrumque teneretur; ergo non adimpletò opere commutatò, non tenetur ad reassumendam materiam primam voti. Tum quia nullibi constat, commutationem esse factam sub conditione, si materia subrogata non adimpleatur, ut obligetur ad primam; ergo utraque hæc opinio est probabilis, quamcunque vis sequi, poteris. *Sanchez lib. 4. cap. 55. num. 2. Stoz. lib. 1. part. 3. quest. 3. art. 3. num. 363.* Imò docet *Palao part. 18. num. 2. Layman. lib. 4. tract. 4. cap. 8. nu. 28.* Si materia subrogata facta sit inutilis voti, aut impossibilis, per hoc non reviviscit prioris voti obligatio.

TRACTAT. CLIX.

DE DISPENSATIONE

VOTI.

CAPUT Primum.

De natura, & circumstantiis dispensationis voti.

SUMMARIUM.

1. Dispensatio voti describitur.
2. Dispensatio est actus Jurisdictionis spiritualis,

- competens solum personis Ecclesiasticis.
3. Papa habet supremam potestatem dispensandi in omnibus votis totius generis humani, Episcopus habet potestatem dispensandi cum omnibus

nibus votis simplicibus suorum Dioecesanorum per se, ita etiam sedes vacans, &c.

4. An Ecclesia possit dispensare in Jure Divino, cujus tota materia pendet ab arbitrio Dei, vel an possit solum dispensare in eo, cujus materia pendet ab humana voluntate.
5. Ecclesia habet potestatem dispensandi in omnibus votis.
6. Solvitur objectio.
7. Ad dispensationem voti, requiritur justa causa.
8. Ad dispensationem voti, requiritur major causa, quam ad dispensationem in lege humana.
9. Dispensatio in Jure Divino facta sine justa causa, est irrita.
10. Si inferior dispensaret in lege superioris sine justa causa, nulla esset dispensatio.
11. Ut dispensatio sit valida, sufficit, ut causa sit dubie justa.
12. Si Prælatus dispensat ex causa, quam putavit esse justam, & postea contrarium reperit, valet talis dispensatio.
13. Qui sine causa in lege superioris dispensat, peccat lethaliter.
14. Si legislator in propria lege sine causa dispensat sine damno tertij, non peccat lethaliter.
15. Qui habet potestatem dispensandi, potest dispensare sine ulla commutatione.

1. Dispensatio voti describitur.

Dispensatio voti, est vinculi, quod Deo quis per votum se obstrinxerat, relaxatio, à Prælato, vel Ecclesia facta, auctoritate Christi Domini: seu est ablatio obligationis voti, & condonatio debiti? nomine Dei per Ecclesiam facta. Huic definitioni dispensationis cohæret Sotus lib. 7. quest. 4. art. 1. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 7. Sayrus lib. 6. cap. 11. num. 9. Azorius lib. 11. cap. 18. quest. 5. Vasquez 1. 2. quest. 97. art. 4. Toletus lib. 4. cap. 18. Henriquez. lib. 8. de Eucharistia cap. 13. num. 2. contra D Bonaventuram in 4. dist. 38. quest. 3. art. 2. Covarruviam de Pactis part. 1. sect. 3. num. 3. &c. qui dicunt, dispensationem esse solam declarationem invaliditatis voti, in aliquo eventu à Prælato factam. Rationem dant: quia votum est de Jure Divino naturali, in quo Prælatus non potest dispensare, cum non habeat potestatem supra legem Dei, & naturæ. Sed contrarium definitum videtur in cap. de Jurejurand ubi Rom. Pontifex distinguit inter declarationem, & dispensationem Juramenti, dicitque: ineptè peti relaxationem, cum in eo casu Juramentum non obligaret, & ideo non erat opus relaxatione, sed declaratione. Tum, quia si dispensatio esset sola declaratio, quilibet vir doctus posset in voto dispensare, quia posset cognoscere causam dispensationis aliquando melius, quam Prælatus indoctus. Tum, quia Ecclesia à tempore Apostolorum hucusque dispensavit ex data causa in voto castitatis, & Religionis; ergo &c.

Dispensatio, est actus Jurisdictionis spiri-

tualis, competens solum Personis Ecclesiasticis, & sufficit, si primâ tonsurâ sint insigniti, est actus Jurisdictionis spiritalis, & possunt esse Vicarii Generales, & habere potestatem excommunicandi, & absol- vendi in foro externo: ita praxis docet. Hinc lûm personis à tali jurisdictione excluduntur omnes Laici Ecclesiasticis & Principes, imò etiam Clerici conjugati; quia hi non reputantur Personæ Ecclesiasticæ, nisi quoad sola Canonis, & fori privilegia. Ità constat ex Trident. sess. 23. de Reformat. cap. 6. Suarez. lib. 6. cap. 10. num. 1.

Suprema potestas dispensandi in omnibus votis, super omnes Christi fideles, tam Regulares, quam Ecclesiasticos, competit solum Papæ. testatem dispensandi, in omnibus votis simplicibus, à suis subditis emissis, præter ea, quæ Papæ reservantur, ut infra. Capitulo sede vacante hoc ipsum competit, non minus, quam Episcopis, legato Papæ in sua Provincia. Generales Religionum, Provinciales, Priores, Guardiani, habent etiam facultatem ordinariam, dispensandi cum suis subditis regularibus, Lessius omnibus votis lib. 2. cap. 40. dub. 17. Stoz. lib. 1. part. 3. quest. 3. art. 3. sect. 1. num. 357. Suarez. lib. 6. cap. 10. num. 15. S. Thomas 2. 2. quest. 88. num. 12. Dioecesanorum per se, Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 7. &c.

Quæritur: an possit Ecclesia in jure divino, & naturali dispensare? Pro claritate hujus dubij adverte, aliud esse jus Divinum, cujus tota quidditas pendet ab arbitrio Dei, ut v. g. 4. An Ecclesia non mentieris, non furtum facies; hoc jus in nullo casu potest homo dispensare, utpote inferior Deo. Ità communiter Doctores cum D. Thoma in quodlib. 4. art. 3. quidcunque in contrarium contendat Canus de Pœnit. part. 5. pendet ab arbitrio Dei, vel ab humana voluntate, ut dum homo vovet Religionem, vel castitatem &c. liberè promittendo Deo illam servandam, talis promissio, quanquam ex parte humanæ voluntatis sit libera, at quatenus à Deo acceptatur, transit in jus Divinum, sicque non est amplius liber ab illa recedendi, consequentur de Jure Divino tenetur illam adimplere: eò modò, quò si ego promitto v. g. Titio unum librum, Titius acceptat promissionem libri, ego non sum amplius liber ad non dandum Titio librum, cujus possessionem per promissionem acceptatam acquisivit: igitur liber est de Jure Titij, & ego si ipsi non traderem librum, violarem jus Titij; ità si vovens non adimpleret votum, violaret jus divinum. His intellectis,

Dico, Ecclesiam habere potestatem dispensandi in omnibus votis. Probatur ex scriptura Matth. 16. ubi Christus Dominus dixit Petro, & per ipsum toti Ecclesiæ: Tibi dabo clavem, quodcunque solveris super terram, erit solutum & in Cælis; ergo Ecclesia poterit dispensare in omni voto, contracto ab homine ad Deum, tollendo eorū obligationem. Sotus lib. 7. quest. 4. Covarruvias, Medina.

Obji.

6. Solvitur
objectio.

Obijcies contra: obligatio voti est de jure Divino; ergo qui hanc tollit per dispensationem, dispensat in jure Divino. Respondeo, distinguo antecedens: obligatio voti est de jure Divino à Deo sancito, nego antecedens; est de jure Divino acquisito per votum, quatenus creatura vovens, aliquid in honorem Dei exequendum promittit, concedo antecedens; distinguo etiam consequens; ergo dispensando votum, dispensat in jure Divino à Deo sancito, nego consequentiam; dispensat in jure acquisito per votum, concedo consequentiam: primum quidem esse turpe, eò quòd Ecclesia solveret veram legem Dei, sicque reputaretur supra Deum; non verò secundum, quia dum Prælatus dispensat in voto, solum concurrat ex parte Dei, remittendo obligationem Deo factam, quam auctoritatem ipse Christus ipsi concessit, Joan. 21. *Pasce oves meas*: & Matth. 16. *Quodcumq; solveris super terram, erit solutum & in Cælis*; ergo dum hic dispensat, vicem Dei gerit. Tum, quia hæc est inveterata consuetudo Ecclesiæ, in votis dispensando; ergo &c.

7. Ad dispensationem voti requiritur justa causa.

Quæritur: an ad dispensationem voti, requiratur justa & rationabilis causa? Respondeo affirmativè cum D. Thoma 2. 2. *quest. 88. art. 12. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. part. 7. Soto lib. 7. quest. 4. art. 4. Toletus cap. 18.* Ratio est: quia facultas dispensandi, data est in ædificationem, non in destructionem; ergo.

8. Ad dispensationem voti requiritur major causa, quam ad dispensationem in lege humana.

Hic tamen adverte: ad dispensationem in voto, major causa requiritur quam in lege humana. Ratio est: quia strictior est obligatio juris divini naturalis, quam obligatio juris humani; ergo &c. *Suarez lib. 6. cap. 17. n. 14.*

9. Dispensatio in jure divino facta sine justa causa, est irrita.

Dispensatio facta sine justa causa in jure Divino, ut in voto, vel juramento, est omnino irrita, licet fiat à summo Pontifice. Ratio est: quia Pontifex cum sit inferior Deo, non potest ipsius jus tollere, & quia talis dispensatio fieret in destructionem. Unde si dispensaret cum Religioso, ut ad laxiorem Religionem ingrederetur, vel supra pluralitatem beneficiorum, sine rationabili causa, peccaret, & dispensatus non esset tutus in conscientia.

10. Si inferior dispensaret in lege superioris sine justa causa, nulla esset dispensatio.

Eodem modò si Episcopus dispensaret in lege Papæ, vel quivis inferior cum jure superioris sine justa causa, nulla censeretur dispensatio. Ratio est: quia superior in tali circumstantia censetur esse invitatus, & repugnare tali dispensationi. *Navarrus cap. 12. num. 76. Sotus lib. 7. quest. 4. art. 3. S. Bernardus lib. 3. de Considerat. ad Eugenium cap. 23.*

11. Ut dispensatio sit valida, sufficit ut causa sit dubiè justa.

Ut autem dispensatio sit legitima, non requiritur, ut causa sit manifestè justa, sed sufficit, ut censeatur dubiè justa juxta prudentis arbitrium. *Sylvester verb. Dispensatio, quest. 14. num.*

20. ubi sic loquitur: *Prælati dispensare possunt, quando eis constat de causa legitima, & etiam si dubitent, quia ad clementis rem partem inclinandum est.* Hujus opinionis est etiam *Palladius in 4. dist. 38. dist. 3.* inquit: *dispensationem exigere causam justam, id est, non evidenter justam, sed probabilem, vel dubiam.* Tum, quia si semper causa evidenter justa exigeretur, nimis anxietatibus Prælati angerentur in dispensando, cum ratio constet de sufficientia causæ. Sic *S. Thomas 2. 2. quest. 88. art. 12.*

Ex mox data doctrina deducitur: quòd 12. Si Prælatus si Prælatus dispenset etiam in voto, vel juramento, vel alia lege humana, ex causa, quam putavit esse justam, & postea reperit non esse putavit esse talem, valet talis dispensatio, nec Prælatus peccat. Ratio est: quia si res bonâ fide facta, & sine malitia, neque offenditur Deus, neque homo; sicque, & Deus, & homo indulget talem dispensationem ad tollendum fontem scrupulorum, cum non exigit aliud, nisi ut faciat, quod in se est. Ita *Azorius tom. 1. lib. 7. cap. 29. quest. 6.* ubi sic loquitur: *si Prælatus aliquis bonâ fide lege jejuniij aliquem liberet, putans causam esse justam, relaxatio prodest.* Huic concordat *Sanchez de Matrim. lib. 8. disp. 17. num. 9. Lessius lib. 2. de Justit. cap. 40. dub. 17. num. 19.* cum alijs nonnullis.

Qui sine causa in lege superioris dispensat, ut v. g. in voto, juramento, vel in alia re gravi, peccat lethaliter. Ratio est: quia non solum irrita est talis dispensatio, verum etiam offendit in re gravi legislatorem.

At si legislator sine justa causa in propria lege dispensat, cessante omni scandalò, aut notabili præjudiciò tertij, non censetur peccare lethaliter. Ratio est: quia qui legem condidit, potest etiam ipsam tollere: tamen dedecet si, variare intentionem suam sine causa, ideoque in tali circumstantia venialiter delinquit, ut delinquere censetur. Sic quoque *Valentia 1. 2. disp. 7. quest. 5. punct. 9.*

Difficultant Doctores, an qui habet facultatem dispensandi, possit si justa causa intercedat, omnino dispensare, sine ulla commutatione voti in aliud opus bonum? Respondeo affirmativè, (quanquam si dispensationi admisceatur aliqua commutatio, majoris est consilij.) Ratio est: quia Prælati habent veram potestatem dispensandi; ergo &c. Ita *Navarrus cap. 12. num. 63.* sic loquens: *qui habet auctoritatem dispensandi, poterit omnino relaxare absque eo, quòd locò voti aliquid injungat.* Est etiam *Suarez lib. 6. cap. 17. num. 18. Lessius lib. 2. cap. 40. dubio 17. num. 120.* contra Sotum, oppositum tenentem *lib. 2. de Justit. quest. 4. art. 3.*

CAPUT II.

De Causis ad dispensandum requisitis.

SUMMARIUM.

16. Causa prima dispensandi, est utilitas Ecclesiæ, vel honor Dei.

17. Causa secunda dispensandi, est magna difficultas implendi votum.

18. Causa

18. *Causa tertia dispensandi, est magnum periculum sepius violandi votum.*
 19. *Causa quarta dispensandi est, si votum cedat in damnum familie.*
 20. *Causa quinta dispensandi est, si quis sine sufficienti deliberatione voverit.*
 21. *Causa sexta dispensandi est, quando dispensatio vergit in maiorem utilitatem spiritualem voventis.*
 22. *Causa septima dispensandi est, quando adest dubia obligatio voti.*
 23. *Causa octava dispensandi est, nimia difficultas adimplendi votum.*
 24. *Causa nona dispensandi est, quando dispensatio cedit in bonum commune.*
 25. *Assignantur aliquæ causæ, ut quis possit dispensari ad ingrediendam laxiorem Religionem.*
 26. *Si quis statim post professionem contrabat defectum ad observantiam, non est statim dispensandum cum illo &c.*
 27. *Si quis persecutionem patitur in Religione, an sit cum ipso dispensandum, ut ad laxiorem Religionem ingrediatur? exponitur.*
 28. *An Papa possit dispensare in votis solemnibus Religionis.*
 29. *Videtur Papam non posse dispensare in votis solemnibus Religionis.*
 30. *Divus Thomas non bene intelligitur in prædicto textu,*
 31. *Solvuntur objectiones fortes contrarie opinionis.*
 32. *Papa ex iusta causa potest dispensare in votis solemnibus Religionis, ad uxorem ducendam &c.*
 33. *Quinque vota sunt Papa reservata.*

Justæ causæ pro dispensatione requisitæ, sunt sequentes, & quidem, quanquam Regula Generalis dispensandi dari non possit, eò quòd respectu unius possit assignari aliqua causa sufficiens ad dispensandum, quæ respectu alterius impertinens erit; nihilominus tamen in particulari ordinariè à Doctoribus sequentes assignantur, & quidem,

Prima causa dispensandi vota, est utilitas Ecclesiæ, vel honor Dei.

Secunda Causa dispensandi, est superveniens magna difficultas implendi votum, uti si quis voverit peregrinationem ad limina Apostolorum, & incidit in aliquam infirmitatem, vi cuius nequit conficere tale iter, sine notabili damno corporis, tunc intuitu talis indispositionis poterit dispensari. *Suarez. lib. 6. cap. 17. num. 11.*

Tertia Causa est, magnum periculum violandi sepius votum, v. g. si conjungatus voveret castitatem, quam ob fragilitatem servare est ipsi nimis periculosum, vel si quis votum fecit non ludendi, qui ob nimiam aviditatem lusùs, sepius se exponit periculo id transgre-

diendi; est *Valentia 2. 2. disp. 6. quæst. 6. punct. 7. & aliorum nonnullorum.*

Quarta Causa est, si votum cadat in damnum familiæ, ut v. g. si Pater voveat longam peregrinationem, vi cuius familia sua pati deberet notabile damnum, tunc dispensari poterit. Ratio est: quia pater tenetur succurrere ex iustitia domui suæ, & votum solum obligat tunc Religionis, quod postponitur iustitiæ; ergo &c. *Sayrus lib. 6. cap. 12. num. 30.*

Quinta Causa, est repentina deliberatio voti, quando quis in subitaneo calore, aut ex aliqua levitate, sine sufficienti deliberatione voverit, hic quoque dispensari potest. Ratio est: quia hæc diminutio prudentis deliberationis, minuit voluntarium, sicque & obligationem. *Suarez. lib. 6. cap. 17. num. 8. Sotus. lib. 7. quæst. 1. art. 2. Sayrus lib. 6. cap. 12. num. 30.* Hinc est, quòd metus mortis, ut fit in naufragio, vel altero notabili periculo, præbet sufficientem dispensandi causam. Ratio est: quia defectus maturæ deliberationis, est iusta causa dispensandi, quia minuit voluntatem. *Suarez cit. num. 8.*

Sexta causa est, quando dispensatio vergit in maiorem utilitatem spiritualem voventis. Ratio est: quia cum votum semper tenet in id, quod est majus bonum; talis utilitas spiritualis ex se concedit relaxationem minoris boni. *Suarez lib. 6. cap. 17. num. 10. cum alijs passim.*

Septima causa est, quando ex aliquo motivo, vel circumstantia adveniente, redditur dubia obligatio voti. Est *D. Thomas 2. 2. quæst. 89. art. 9. ad. 3.*

Octava causa, est nimia difficultas adimplendi opus promissum, & viribus voventis impar; ut v. g. si nimie austerum esset aliquod jejunium votum, vel longa peregrinatio pedestris: tunc huiusmodi opus ex natura sua non petit adimpleri cum tanto rigore voventis; sicque Deus censetur indulgere huiusmodi dispensationem.

Nona causa est, quando dispensatio voti, cedit in bonum commune: ut si quis voveat Religionem, & commune bonum Reipub. postulat, ut ducat uxorem, quia bonum commune præcedit voto Religionis.

Insuper adjunguntur sequentes causæ ad dispensandum cum Religioso, ut possit ingredi laxiorem Religionem, & quidem prima iusta causa est infirmitas, debilitas, & delicata complexio: quælibet ex istis est sufficiens, ut vovens possit dispensari ad ingressum laxioris Ordinis. Secunda causa, est ipsa Parentum necessitas, quibus in tali Religione non potest subvenire. Tertia causa, est ignorantia propria, si tempore professionis non intellexerat se ita strictè obligari, quàm modò invenit. Caveatur tamen in his omnis dolus, quia alias talis ingreditur Religiosus non esset securus in conscientia. si fingeret se habere unum ex his defectibus, quòd rem Religionem reverà caret; nam talis ex delicto non debet re-

26. Si quis
statim post
professionem
contrahat de-
fectum ad ob-
servantiam,

portare commodum. *Sotus lib. 1. quest. 7. art. 3.*
In casu, quo quis primò post professionem
contraheret aliquem defectum, aut infirmita-
tem &c. tunc non est facile dispensandus, & in
tali circumstantia Superiores solum emollire
ipsi debent austeritates Religionis.

non est statim
dispensan-
dum cum illo
&c.

At si per hoc alij fratres nimium obmurm-
rarent, non respicientes actum Charitatis, sed
potius petentes rigorem observantiæ, ut eam ex-
erceat, tunc erit causa sufficiens ad dispensan-
dum cum illo. *Sotus lib. 1. quest. 7. art. 3. Rod-
riquez tom. 3. quest. 52. art. 9.*

27. Si quis
persecutio-
nem patitur
in Religione,
an sit cum ip-
so dispensan-
dum, ut ad
laxiorem Re-
ligionem in-
grediatur,
exponitur.

Quæritur; an persecutio magna sit cau-
sa iusta ad dispensandum cum Religioso, ad la-
xiorum Religionem ingrediendam? Respon-
deo sub distinctione: si talis non dederit ansam
ad se persequendum, tunc sufficiens causa est,
cum ipso dispensandi. Ratio est: quia nimis
durum videtur, ut quis injustè odiò prosequa-
tur: & magnæ Charitatis est, ipsum a tali statu
per dispensationem, ad laxiorem Ordinem li-
berare. At si dederit ansam persecutio-
nis, non debet cum illo dispensari. Ratio
est: quia nemo debet ex delicto commodum
reportare. Hanc responsionem limitat *Rodriguez*
tom. 3. quest. 52. art. 9. asserens: si is de pec-
cato suo egerit poenitentiam, & signis externis
ostendit contritionem de errore suo, hoc tamen
non obstante, adhuc persecutio à falsis fratribus
non cessat, tunc petita dispensatio non de-
bet denegari. Ratio est: quia pro hic & nunc
injuriosè eum persequuntur. *Navarrus in cap.
Statuimus num. 10.*

28. An Papa
possit dispen-
sare in votis
solemnibus
Religionis.

Adverte, suprapositas causas, non esse
semper sufficientes ad puram dispensationem,
imò rarò, quâ de re sumus Pontifex semper ad-
miscere solet aliquam commutationem dis-
pensaturi, prout notat *Sayrus lib. 6. cap. 17.
num. 15.* & hoc quidem in praxi communiter
observatur.

29. Videtur
Papam non
posse dispen-
sare in votis so-
lemnibus Re-
ligionis.

Adverte, suprapositas causas, non esse
semper sufficientes ad puram dispensationem,
imò rarò, quâ de re sumus Pontifex semper ad-
miscere solet aliquam commutationem dis-
pensaturi, prout notat *Sayrus lib. 6. cap. 17.
num. 15.* & hoc quidem in praxi communiter
observatur.

De Dispensatione votorum Religionis Solemnium.

30. Divus
Thomas non
bene intelli-
gitur in prædi-
cto textu.

Quæritur, an Pontifex possit in votis so-
lemnibus Religiosorum dispensare, ita ut
liceat Religioso Sacerdoti, & professo, ex mo-
nasterio exire, uxorem ducere, habere impo-
sterum dominium bonorum, sinè dependentia
ab alio.

31. Solvun-
tur objectio-
nes fortes
contrariæ o-
pinionis.

Circa hoc dubium duplex opinio à Do-
ctoribus ventilatur. Prima negat, posse Papam
in his votis dispensare. Ratio: quia Papa non
potest dispensare in his, quæ spectant ad jus na-
turale Divinum; sed vota solemnia spectant ad
tale jus; ergo non potest in illis dispensare.
Major probatur: quia inferior non potest dis-
pensare in lege superioris, qualis est Papa re-
spectu legis Dei naturalis, aliàs tolleretur de-
bita subordinatio inferioris ad superiorem.
Ita colligitur ex *Canone Inferior. 21. dist. Clement.
Romani. De elect.* Minor etiam probatur: quia
Religiosus per solemnem professionem totali-
ter traditur, & consecratur Deo; ergo est de-

jure Dei: nam non potest Pontifex facere;
quod Religiosus per professionem Deo con-
secratus, non sit consecratus; ergo ut consecra-
tus Deo, est de jure Divino. Ita *Zennerus fol.
694. citans D. Thomam 2. 2. quest. 88. art. 11.*

Sed revera non bene intelligitur *D. Tho-
mas* à citato Doctore, nam *S. Doctor* non negat
absolute facultatem Papæ, posse dispensare in
prædictis votis, uti ex doctrina ejusdem San-
cti in *4. dist. 38. quest. 1. art. 4. quest. inc. 1. ad
3.* patet, ubi docet solum, non posse summum
Pontificem efficere, ut quis sit simul Religio-
sus, & liber à Religione, pauper & domini-
um habens, conjux & Cœlebs: non temen,
quod Religiosus non possit absolvi à Papa à ta-
li obligatione, vi cujus reddatur liber pro con-
trahendo matrimonio, & acquirendo domi-
nio.

Modò directè Respondeo ad argumen-
tum, Papa non potest dispensare in his, quæ
spectant ad jus naturale Divinum, sancitum à
Deo, & totaliter independens, tam quoad ma-
teriam, quàm quoad executionem à voluntate
humana, concedo Majorem; non potest dis-
pensare in jure divino acquisito per liberum
votum hominis emissum, nego Majorem. De-
us enim antequam homo votum emisserat,
nullum habuit jus supra hominem, in ordine
ad obligationem voti, & quoad hoc jus dispen-
sandi ipse Christus dedit Petro, prout convin-
citur *Matth. 16. Quodcunque solveris super ter-
ram, erit solutum & in cœlis;* ergo &c. Hoc ip-
sum legitur *cap. Cum ad Monasterium. Suarez
tom. 3. de Relig. lib. 6. cap. 17. num. 8.* quem
noviter citat *P. Valentini Mangionij part. 2. de
Voto solemn. num. 46. &c.*

Urget *Zennerus* cum *Capreolo. Soto, & Syl-
vestro* ajens: *Innocentius III. cap. Cum ad Mona-
sterium;* in fine de statu Monachali, negat talem
facultatem Papæ, cum dicat: *nec existimet Ab-
bas, quod super habenda proprietate possit cum a-
liquo Monacho dispensare; quia abdicatio pro-
prietatis, sicut & Custodia Castitatis adeo est an-
nexa Regula Monachali, ut contra eam nec sum-
mus Pontifex possit indulgere licentiam;* ergo
nullatenus potest Pontifex in votis solemnibus
Religiosorum dispensare.

Ad hunc textum *Innocentij III.* Respon-
deo primò, verum esse, summum Pontificem
de via ordinaria non posse in votis solemnibus
Monachorum dispensare: multò minùs Abba-
tem. Unde non potest Monacho, ut Monacho, in-
dulgere licentiam, ad habendum dominium rei,
quia hoc essentialiter repugnat voto pauper-
tatis, quod est intrinsecum statui Religioso;
aliàs esset Monachus, & non esset; in hoc sen-
su intelligendus est citatus textus. Negatur
tamen, non posse Papam dispensare de plenitu-
dine potestatis in voto solemn. Monachi, si
causa iusta intercedat, liberando eum ab omni
debito, quod per solemnem professionem Deo,
& Religioni promiserat, & restituendo eum ad
pristinum statum libertatis, id est, ut licitè pos-
sit

sit Matrimonium contrahere, habere dominium, & liberam voluntatem faciendi quod libet; in quo casu Monachus per dispensationem Papæ redditur non Monachus, nam hanc dispensationem impertitur, ut supremus legislator, & Vicarius Christi in terra, cui commisit gregem pascendum, ligare, & solvere, quod in honorem Dei, & Ecclesiæ cedit. Tum, quia secundò responderi potest, quòd prædictus Papa Innocentius III. non definiverit ex cathedra impotentiam Vicarij Christi ad dictam dispensationem, sed solum ibi locurus fuerit, ut privatus Doctor, cui alij Pontifices contrarium senserunt. Tum, quia sensus dicti textus esse potest, quòd Papa intellexerit, quòd vix ipse facultatem habeat dispensandi in tali voto, quâ igitur ratione eam sibi Abbas usurpare poterit? Sic etiam Sanchez. His perceptis,

Dico, Papam ex iusta, & gravi causa, vergente in bonum publicum, posse dispensare in votis solemnibus Religionis.

Probatur 1. Bonum publicum, præferendum est bono privato; ergo si ex omissione dispensationis in votis solemnibus, quod est bonum privatum, sequeretur aliquod damnum publicum, potest Papa dispensare: nam non mediocriter errant, qui bono magno præferunt mediocre bonum, prout loquitur textus Jur. in cap. Non mediocri. de Consecrat. dist. 5. Ergo si majus bonum ex dispensatione talium votorum sequatur, poterit Papa in illis dispensare: imò renetur; nam contra charitatem faceret, qui votum solemne Religionis, communi Ecclesiæ bono præferret, S. Bernardus in lib. de Preceptis; ergo &c. Tum, quia Papa potest dispensare in voto simplici Castitatis; Ergo poterit etiam in voto simplici Religionis; Antecedens est commune omnium Doctorum utriusque legis: Probatur Consequentia ex cap. unic. De voto. in 6. ubi habetur, quòd solemnitas voti solò Ecclesiæ decretò sit introducta; sed Papa in suo decreto potest dispensare; ergo &c. Sic quoque Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 8. Navarrus cap. 12. num. 77. Gutierrez. de Matrim. disp. 7. num. 7. Valencia 2. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 7. Reginaldus lib. 18. num. 328.

Probatur 2. hoc argumentò disiunctivò: vel Pontifex potest aliquando dispensare in voto solemnè castitatis, vel nunquam; sed hoc ultimum dicendum non est; Ergo &c. Probatur Minor, & pono casum: si defectu masculorum sæcularium ita deficeret propagatio hominum, ut tota species esset in periculo extinctionis, adhuc tamen superessent Regulares Professi, apti ad contrahendum matrimonium, & procreandum proles, in hoc casu teneretur Papa dispensare; ut hi contraherent matrimonium, aliàs videretur peccare contra Præceptum Dei, qui iussit Genes. 2. ut species humana multiplicetur, ajens: Crescite, & multiplicamini, & replete Terram: nam si hæc periret, non forent in causa sæculares, quia non sunt; Ergo solum Papa, si negaret Regularibus ad ducen-

dum uxores pro generandis filiis; nam non vult Deus, ut conservatio votorum solemnium, quæ est minus bonum, pluris habeatur, quàm conservatio speciei humanæ, quæ est majus bonum; nam pereuntibus hominibus, perirent & vota; ergo magis pendendus est homo, tanquàm causa efficiens votorum, quàm vota, utpote effectus hominis. Hoc argumentum satis partem contrariam constringit.

Confirmatur eadem conclusio multis Exemplis, quòd Papa cum Religiosis dispensaverit ad matrimonium ineundum, & quidem primò Alexander III. dispensavit cum Nicolao Justiniano, Monacho professò in monasterio S. Nicolai Ord. S. Benedicti, ut posset uxorem ducere Annam, Filiam Vitalis, Ducis Venetorum, nè familia tam Nobilis extinguatur, ex qua habuit 6. masculos, & 3. fœmellas: peractis gratijs Deo, de beneficio accepto, redijt in monasterium, qui postmodum miraculis clarus obiit, prout legitur in vita B. Laurentij Justiniani.

Secundò Clemens II. dispensavit cum Casimiro Regis Poloniæ filio, qui fuerat Præfectus in Monasterio Clunienfi, ad matrimonium contrahendum, in quo liberos procreavit, ac regnum 18. annis feliciter gubernavit. Tandem 4. Calendas Decembris Anno 1058. pijsimè à vita migravit. Sic refert Chromerus lib. 4. De origine, & rebus gestis Polonorum.

Tertiò refert Platina, quòd Cælestinus III. dispensaverit cum Constantia, filia Rogerij Regis Siciliæ, professæ in monasterio Panormitano, ut nuberet Henrico VI. Friderici Imperatoris filio.

Quarto: Gregorius XIII. dispensavit cum fratre Cardinalis Joyosæ, Sacerdote professò, & Provinciali Capucinorum in eodem casu. Præmitto alias Historias, existimans istas sufficere cum rationibus ante positis, ad probandam nostram conclusionem, quam amplexus est etiam Sotus in 4. dist. 38. quest. 3. Azorius lib. 12. cap. 7. quest. 1. Lessius lib. 2. cap. 4. dub. 5. Corduba lib. 1. quest. 24. & alij quàm plures.

Quæritur: quot vota sint Romano Pontifici reservata? Respondeo quinque. Videlicet, Votum Religionis; Secundò, votum Castitatis perpetuæ; Tertiò votum peregrinationis ad Limina Apostolorum Petri, & Pauli; Quarto votum peregrinationis ad sepulchrum Domini in Hierusalem, quod vocatur ultramarinum; Quintò votum peregrinationis in Compostellam ad visitandum Reliquias S. Jacobi. Ita colligitur ex Extravagant. Etsi Dominici. 2. de Pœnit. & remiss. Sotus lib. 7. quest. 4. art. 3. Arranosius 2. 2. quest. 88. art. 12. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 18. num. 121. Suarez lib. 6. cap. 21. nu. 4. Quidcunque alij variant circa numerum, & qualitatem horum votorum, non tamen sunt audiendi, siquidem consuetudine constat, hæc 5. vota esse reservata, sive ratione devotionis, sive in subsidiū loci emissæ sint, parū refert.

32. Papa ex iusta causa potest dispensare in votis solemnibus Religionis, ad uxorem ducendam. &c.

33. Quinque vota sunt Papæ reservata.

CAPUT III.

De votis in quibus Episcopus dispensare potest.

SUMMARIUM.

34. Quid nomine subditorum intelligatur, notatur.

35. Episcopus Jure ordinario potest in votis subditorum dispensare, etiam Papalibus.

36. Episcopus potest dispensare in omnibus votis Papae reservatis, urgente justa causa.

37. Episcopus potest delegare alium ad dispensandum, in casibus etiam Papalibus, si urgeat necessitas.

38. Archi-Episcopus potest dispensare in votis Episcoporum suffraganeorum.

39. Archi-Episcopus non potest dispensare in votis, cum subditis suorum suffraganeorum.

40. Episcopus potest dispensare urgente gravi causa, in voto perpetuo castitatis, & Religionis, imò etiam in alijs tribus votis, Papae reservatis.

41. Episcopus potest dispensare, si votum reservatum Papae fuerit in aliud commutatum non reservatum.

42. Si quis vovit ad tempus castitatem, potest Episcopus cum eo dispensare.

43. Episcopus potest dispensare in voto non fornicandi, vel non tangendi mulierem.

44. Qui post simplex votum castitatis matrimonium contraxit, si adhuc non est consummatum, non potest Episcopus cum eo dispensare ad petendum debitum, secus bene.

45. Si quis post votum Religionis contraxit matrimonium, Episcopus non potest cum eo dispensare ad petendum debitum, si nondum est consummatum: secus bene.

46. Episcopus potest dispensare in voto cum conjugee, de non petendo debito.

47. Episcopus potest dispensare, si conjuges vovissent de non petendo debito, ut possint petere.

48. Si conjuges de communi consensu vovissent se nec petituros, nec reddituros debitum, adhuc Episcopus potest dispensare ad imposterum petendum, &c.

49. Episcopus potest dispensare in voto castitatis, quando ex metu gravi, injustè incusso id emititur.

An vero si votum fuisset ex metu levi, vel justè incusso, possit Episcopus dispensare, notatur.

50. Episcopus potest dispensare in omnibus votis, quorum valor est dubius.

51. Episcopus potest dispensare in votis, emissis ad honorem Dei, alicujus Sancti, Ecclesiae, vel pauperibus, dummodo pauperes, &c. adhuc non acceptarunt.

52. Docent nonnulli, posse Episcopum dispensare cum Religioso, ut possit transire ad laxiorem Ordinem.

53. Episcopus potest dispensare in perseverantia Religionis.

54. Episcopus potest dispensare in voto Religionis non approbatae.

55. Episcopus potest dispensare in votis foeminarum Beatarum.

56. Nuncius Papa potest dispensare in sua Provincia, in quibus potest Episcopus.

57. Capitulum sede vacante potest in omnibus votis dispensare, in quibus potest Episcopus.

58. Si quis haberet licentiam illimitatam dispensandi ab Episcopo, illò mortuò adhuc videtur posse dispensare.

59. Parochus potest etiam in aliquibus dispensare.

60. Parochus an possit dispensare in votis, notatur.

QUæritur, an Episcopus Jure ordinario possit in votis subditorum dispensare? Pro majori claritate nota: nomine subditorum intelligi omnes, qui in diocesi habent domicilium, vel saltem ibi habitant cum animo permanendi, majori parte anni. Insuper etiam vagi, si pro tunc ibi se detinent, intelliguntur, nam huiusmodi homines ubique sunt domi. Ita Sanchez lib. 3 de Matrim. disp. 25. num. 5. Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 14. num. 6. Nunc ad quaestionem?

Respondeo affirmative: etiam Episcopus non consecratus, sed solum à Papa confirmatus, habet ordinariam potestatem in votis subditorum dispensandi. Ita definitur in cap. 1. de Voto. Et ratio est: quia Ordinarius loci habet supra suos subditos veram jurisdictionem in utroque foro; ergo potest cum ipsis dispensare. Hæc ratio procedit, etiam si subditus vovens esset pro tunc ad aliquod tempus extra Diocesim; nam cum domicilium non mutaverit, remanet suo Diocesano subditus; ergo poterit cum illo dispensare. Est quoque Sanchez citat. lib. 3. disp. 19. num. 8. Imò Episcopi possunt cum suis subditis ex concessione Trident. sess. 24. in omnibus casibus occultis, etiam sedi Apostolicæ reservatis. Philippinus de Privileg. ignorant. num. 155.

Episcopus potest dispensare in omnibus votis, reservatis Papæ, quoties magnum periculum imminet transgressionis, vel nequit adiri Pontifex, v. g. propter inopiam, vel etiam justam causam: hanc quaestionem tractavi fundamentaliter, in tractatu de Dispensatione: ubi te videre cupio, quæ incipit, *Quæritur an Episcopus possit dispensare in matrimonio, quoad impedimenta dirimentia.* Ratio est, quia urgente necessitate gravi, jus Papæ per Episcopum redditur Episcopale; nam non creditur, quod Pontifex sibi pro tali circumstantia casum reservare

34. Quid nomine subditorum intelligatur, notatur.

35. Episcopus Jure ordinario potest in votis subditorum dispensare, etiam Papalibus, si sint occulta.

36. Episcopus potest dispensare in omnibus votis Papae reservatis, urgente justa causa.

reservare intendat; siquidem reservatio non est facta in destructionem animarum, sed in conservationem; ergo &c. Tum, quia consuetudine receptum est, prout notant Theologi, quod Episcopus possit absolvere crimen, licet illius absolutio sit Papæ reservata, siurgens necessitas instet; ergo poterit & dispensare in votis Papæ reservatis: nam majus est vinculum, reservare sibi absolutionem criminum, quam dispensare; ergo &c. *Suarez lib. 6. cap. 26. num. 9. Valentia 2. 2. disp. 6. punct. 7. Henrici lib. 6. de Pœnit. c. 16. nu. 1. Navar: lib. 2. summ. cap. 102. num. 8.*

37. Episcopus Episcopus, cui ex aliqua necessitate urgente competit dispensare, vel absolvere, in casibus de jure ordinario Papæ reservatis, potest delegare alium ad dispensandum, alium, ad eos dispensandos. Ratio est: quia in casibus etiam in tali circumstantia casus papales redeunt ad Papalibus, si jus commune, vi cuius Episcopus habet supra urgeat necessitas illas ordinariam jurisdictionem, non delegatam; ergo poterit alios delegare ad dispensandum. *Covarruvias lib. 3. cap. 36. num. 6. Henriquez lib. 6. de Pœnit: cap. 7. num: 3. Navarrus lib. 2. consil. 1. num: 3.*

38. Archiepiscopus Archiepiscopus potest dispensare in votis Episcoporum suorum suffraganeorum. Ratio est: quia tales sunt revera Archiepiscopo subiecti; ergo &c. *Paludanus in 4. dist: 38. quest. 4. art: 4. Henriquez lib: 14. de Irregularitate cap. 18. num: 3. Sayrus lib. 6. cap. 11. num. 79.*

39. Archiepiscopus Archiepiscopus non potest dispensare in votis cum subditis suorum suffraganeorum, nec tempore visitationis. Ratio est: quia non est ordinarius Pastor illorum. Ita habetur ex *Cap. Pastorate, de Officio ordinis. Suarez lib. 6. cap. 10. num. 8. & 9. Sotus lib. 7. quest. 4. art. 3. Sayrus lib: 6. cap. 11. num. 80.*

40. Episcopus Quæritur: an Episcopus possit in aliquo casu dispensare in voto perfecto, & integro Castitatis & Religionis?

Circa hoc dubium multi sapientissimi Doctores prolixè discurrunt, & partem affirmativam tenent in casu urgentissimæ necessitatis, posse Episcopum cum suis subditis dispensare jure ordinariò, nam pro tali circumstantia cessare videtur omnis reservatio Papæ. Ratio est: quia dum urget gravis necessitas, v. g. magnum periculum incontinentiæ, & non ad est facilis accessus ad Pontificem, præ paupertate, vel alia simili causa, tunc Episcopus jure divinò habet hanc auctoritatem dispensandi; quia nihil prohibetur, quod non est in grave præjudicium Ecclesiæ, aut in Christi offensam: quod autem sequeretur, si Episcopus non posset in tali casu dispensare; ergo potest, &c. Ita *Raphael Ludovicus à Conceptione tom. 1. tract. 1. de Matrim: Cas: 30.* Hanc opinionem expresse defendit *Thomas Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 10. num. 22.* ubi sic loquitur: hæc votorum reservatio, non ita amarè, ac stricte accipienda est, quin liceat Episcopo dispensare in his votis Castitatis perpetuæ, & Religionis, quando magnum incontinentiæ periculum imminet

nec facilis aditus ad Pontificem patet, præ paupertate, vel alia causa, quia jure optimò credi potest, non esse mentem Pontificis, velle in tali casu reservare sibi hæc vota: neque est verisimile, velle eum, ut animæ laqueis irretitæ in tanto periculo versentur. Hæ rationes militant etiam in casu, quò licet non immineat periculum incontinentiæ ex mora, tamen aliud quodcunque grave periculum, ut gravis scandali, vel magni damni tertiæ personæ: nam Episcopus in his casibus potest dispensare in omnibus votis in sua Diocesi, sicut Papa in toto orbe. Non enim Papa vult suam reservationem inservire in perditionem animarum, sed in ædificationem. Hoc ipsum sentit *Lessius lib. 2. de Justit. cap. 40. dub. 18. num: 125. & sequentibus. Diana part. 6. resol. 50. Dicastillo tom. 2. de Sacrament: tra: 8. disp. 11. dub: 17. num: 305.* Eodem modò dicendum est de alijs tribus votis, Papæ reservatis, quæ retuli in cap. præcedenti, num: ult. nimirum votum peregrinationis ad limina Apostolorum, ac ad S. Jacobum in Compostellam, & ad Terram Sanctam. *Archdekin fol. 515. sub. n. 19.*

Episcopus potest dispensare, quando votum reservatum Papæ fuit commutatum in non reservatum, ut v. g. si Titius votum castitatis emiserat, & commutatum est illi in Eleemosynam, tunc adveniente causâ potest hanc Eleemosynam dispensare, vel in aliud bonum opus commutare. Ita docet quoque *Suarez lib. 6. cap. 10. num. 15. & 16. Arragonias 2. 2. quest. 88. art. 12. Henriquez lib. 7. de Indulg. cap. 30. num. 5. Rodriquez part. 2. cap. 98. num. 5.* Ratio est: quia votum eleemosynæ non est reservatum; ergo ab Episcopo dispensabile Tum, quia per commutationem voti in Eleemosynam, aufertur reservatio voti, ut amplius non teneatur ad castitatem servandam; ergo per ablationem materiæ voti, quæ est obligatio servandi continentiam, dum hæc in aliam obligationem non reservatam mutatur, potest ab Episcopo dispensari: sicut per ablationem excommunicationis à peccato, potest hoc à quolibet legitimo Confessario absolvi.

Si quis vovit ad tempus servandi castitatem, v. g. ad decem, vel viginti Annos, poterit Episcopus cum eo dispensare. Ratio est: quia tale votum non est perpetuum, quod solum est reservatum Papæ, non aliud; ergo &c. *S. Thomas 2. 2. quest. 88. art: 11. ad 2. Sayrus lib. 6. cap. 11. num. 48. Henriquez lib. 7. de Indulgentijs. cap. 30. num. 6. Arragonia 2. 2. quest. 88. art: 12.*

Eodem modò poterit Episcopus dispensare in voto non fornicandi, vel non tangendi mulierem. Ratio est: quia hujusmodi votum, non est votum perfectæ Castitatis. Ratio primi est: quia potest ducere uxorem sine fornicatione; ergo &c. Ratio secundi est, quia potest violare castitatem, v. g. per pollutionem sine contactu mulieris; ergo &c. *Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 18. num: 123. Azorins lib: 11. cap. 19. quest: 6.*

41. Episcopus Episcopus potest dispensare, si votum reservatum Papa fuerit in aliud commutatum non reservatum.

42. Si quis Si quis vovit ad tempus castitatē, potest Episcopus cum eo dispensare.

43. Episcopus Episcopus potest dispensare in voto non fornicandi, vel non tangendi mulierem.

44. *Qui post simplex votum castitatis matrimonium contraxit, si adhuc non est consummatum, non potest Episcopus cum eo dispensare ad petendum debitum, secus bene.* Quæritur: an qui post simplex votum castitatis matrimonium contraxit, si adhuc non est consummatum, non potest Episcopus cum eo dispensare ad petendum debitum, secus bene. Respondetur: si matrimonium non sit adhuc consummatum, Episcopum non posse dispensare. Ratio est: quia hoc votum est Papæ reservatum, quidquid in oppositum dici videatur à Bartholomæo à S. Fausto lib. 2. quest. 20. Tamen si matrimonium est consummatum, poterit Episcopus cum eo dispensare ad petendum tale debitum, eò quod jam antecederet facti sint una caro, per matrimonium validum, quàmvis illicitum. *Rodriquez part. 1. cap. 241. num. 2.* Hic tamen te advertere volo, quod si moriatur alter conjux, tunc hic tenebitur servare castitatem.

45. *Si quis post votum religionis contraxit matrimonium, non potest Episcopus cum eo dispensare ad petendum debitum, si non dum est consummatum, secus bene.* Episcopus non potest dispensare cum conjugē, habente votum Religionis, ad petendum vel reddendum debitum, si matrimonium non est adhuc consummatum. Ratio est: quia cum nondum sint facti una caro per copulam, tenebitur Episcopus adimplere votum; nec facit alteri injuriā, cum ad duos antecedentes menses, Ecclesiæ præbeat facultatem deliberandi statum, sine obligatione ad reddendum, vel petendum debitum; Ergo &c. *Sotus in 4. dist. 38. quest. 2. art. 1.*

Episcopus potest dispensare in voto cum conjugē, de non potendo debito. Ratio est: quia hujusmodi votum non est votum perfectæ castitatis, eò quod possit illud reddere; ergo, &c. Tum, quia talis conjux aliò modo potest violare conjugalem castitatem, ut per adulterium, pollutionem; Ergo cum solum votum perpetuum castitatis reservetur Papæ, sicque cum hoc non sit tale, poterit ab Ordinario dispensari. *Sotus in 4. dist. 38. quest. 2. art. 1.*

47. *Episcopus potest dispensare, si conjuges voverint de non petendo debito.* Episcopus potest dispensare, si ambo conjuges ex communi consensu voverint, se non petituros debitum, ut imposterum illud exigere possent. Ratio est: quia non voverunt petere debitum, factam castitatem, eò quod si alter eorum moriatur, superstes poterit aliud matrimonium inire, in quo petere, & reddere erit ipsi licitum.

48. *Si conjuges de communi consensu voverint, se non petituros, nec reddituros debitum, adhuc Episcopus potest dispensare ad imposterum petendum, &c.* Si verò uterque conjux de communi consensu voverint, se non petituros, nec reddituros debitum, videtur Episcopum non posse dispensare. Ratio est: quia censetur, quod uterque conjux perpetuum votum castitatis voverit, quod est Papæ reservatum. Nihilominus tamen mihi opposita opinio videtur probabilissima, posse adhuc in hoc casu Episcopum cum illis dispensare ad petendum, & reddendum debitum, quanquam de communi consensu castitatem conjugalem voverint. Ratio est: quia hujusmodi votum, non est votum perfectæ castitatis, sed solum secundum quid, siquidem se extendit solum ad ipsos conjuges, nec in illo includitur votum aliter violandi castitatem. Tum quia, si unus illorum moritur, poterit alter ad secundas nuptias transire, per quas acquirit Jus ad petendum, & reddendum debitum. Sic quoque *Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 9. num. 7.*

Episcopus potest dispensare in voto castitatis, quando ex metu gravi, injuste incussio id potest dispensare in voto. Ratio est: quia tale votum juxta canones non est validum, prout videre est in castitatis, tract. de Metu: de Actibus humanis, &c. Ergo, quando ex &c. Ità *Sotus lib. 7. quest. 2. art. 1.* Imò docet metu gravi, *Lessius lib. 2. cap. 40. num. 127.* posse Episcopum injuste incussu, tale votum dispensare, licet non sit emissum ex idem metu omnino injusto, vel gravi. Ratio est: quia reservatio, cum sit odiosa, & præjudicialis Juri An vero si Episcopali, debet intelligi de libero voto, non tū fuisset ex coacto. Et *Bartholomæus à S. Fausto lib. 2. metu levi, vel quest. 53.* sic differit: vota ex metu levi facta, justè incussu, licet non sufficienti ad ea irrita reddenda, possit Episcopus in eis dispensare. Ratio est: quia tale votum non est omnino voluntarium, re, notatur. nil mirum si non ita Papæ reservetur; ergo cum reservatio sit stricti juris, est restringenda; id eo hoc votum cum dubij valoris sit, non comprehendit; quia dubia vota non sunt simpliciter vota, sed secundum quid. *Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 15. num. 8.*

Ex mox data doctrina manifeste sequitur, 50. Episcopus quod Episcopus possit dispensare in omnibus votis, quorum valor est dubius; quia dubia non comprehenduntur sub reservatione. Sic *Suarez lib. 2. cap. 26. num. 6.* Tum, quia in dubio melior est conditio possidentis suam libertatem; dubius, ergo dubium votum, censetur non esse reservatum, cum factum in dubio non præsumatur, sed demonstrari debet; ergo nulla datur ratio convincens, illud esse reservatum. Sic etiam docui superius, quod si quis dubitet, utrum votum emisit, vel non, ad illud minimè teneatur.

Episcopus potest dispensare in votis emissis in favorem Dei, alicujus Sancti, Ecclesiæ, vel pauperis; nec acceptatis. Sic sentit quoque *Henriquez lib. 7. de Indulgent. cap. 30. num. 5.* Ca-
jetanus tom. 2. tract. 11. quest. 3. *Navarrus*, Sa-
& alij. Ratio est: quia tale votum, cum sit promissio voluntatis, & nondum acceptata, nec à
paupere, nec ab Ecclesiæ Rectore, manet promissio solum coram Deo, vi cujus Ecclesia, & pau-
per nullum adhuc acquisivit jus in rem promissam; ergo cum per dispensationem nulli fiat injuria, poterit tutè ab Episcopo dispensari. At si fuisset emissum votum in favorem tertij, & acceptatum, tunc Episcopus non posset id dispensare absque consensu illius tertij, aliàs fieret injuria acceptanti votum, per quod læderetur justitia. Ità quoque *Suarez lib. 6. cap. 15. num. 3. & 7.* Ratio est: quia res promissa, & acceptata, debetur promissario; ergo, &c.

Episcopus juxta de causa potest dispensare cum Religioso, ut possit transire ad laxiorem Ordinem. Sic docet *Rodriquez part. 2. sum. cap. 98. num. 5.* *Henriquez lib. 7. de Indulg. cap. 22. num. 2.* *Azorius lib. 11. cap. 18. quest. 8.* *Sayrus lib. 6. cap. 11. num. 63.* Ratio est: quia solum votum Religionis reservatur Papæ, non qualitas illius; sed dum Episcopus dispensat transitum cum Religioso ad laxiorem Religionem, non dispensat in substantia Religionis, (quod re-
serva-

servatur Papæ, cum adhuc remaneat talis Religiosus; sed solum dispensat in qualitate; ergo validè, & licitè dispensat; nam major, vel minor observantia, non mutat substantiam trium votorum; ergo &c.

§ 3. *Episcopus potest dispensare in perseverantia Religionis.* Eodem modò Episcopus potest dispensare in perseverantia Religionis, v. g. si Titius ingrederetur Religionem, in qua nimiam austeritatem experiretur, non convenientem suæ complexioni; sicque cum hujusmodi dispensatio non cadat supra votum Religionis absolute, sed solum supra qualitatem nulli reservatam; ergo validè in illa dispensare poterit. Sic etiam docet Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 6. num. 17.

§ 4. *Episcopus potest dispensare in voto Religionis non approbata.* Potest pariter Episcopus dispensare, in votis Religionis non approbata. Ratio est: quia vota hujusmodi Religionis non reservantur Papæ, cum talis Religio non sit Canonice approbata; ergo &c.

§ 5. *Episcopus potest dispensare in votis fœminarum Beatarum.* Ex hoc deducitur, quòd in votis fœminarum, quæ vocantur Beatae, poterit Episcopus dispensare. Ratio est: quia illorum status, cum non sit à sede Apostolica confirmatus, non censetur Canonice Religiosus; ergo liberum est Ordinariò, in illo dispensare. Arragonius 2. 2. quest. 88. art. 12. Henriquez lib. 6. cap. 30. num. 6.

§ 6. *Nuntius Papæ potest dispensare in sua Provincia, in quibus potest Episcopus.* Scire velles, an Nuntius Papæ possit in sua Provincia legationis, dispensare in votis, in quibus potest Episcopus in sua Diocesi? Respondet affirmativè; ita communiter sentiunt; Doctores cum Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 9. num. 25. Henriquez lib. 14. de Regular. cap. 18. n. 25. Suarez lib. 6. cap. 10. num. 10. Ratio est: quia intuitu suæ legationis, eadem facultas ipsi competit in sua Provincia, quàm diocesano in sua diocesi; ergo etiam eadem facultas ipsi convenit dispensandi.

§ 7. *Capitulum sedē vacante potest in omnibus.* Quæritur, an Capitulum Cathedrale sede vacante possit in omnibus votis dispensare, in quibus potest Episcopus? Respondet affirmativè cum Henriquez lib. 6. de Pœnit. cap. 6. num.

1. Arragonio 2. 2. quest. 88. art. 12. Sayrolib. 6. cap. 11. num. 84. Rodriguez. part. 2. cap. 10. Sa. votis dispensare, in quibus potest Episcopus. Ratio piscopus. est: quia Capitulum sede vacante succedit in totam jurisdictionem Ordinariam Episcopi; unde potest approbare Sacerdotes ad Confessiones audiendas; ergo &c. Hinc est, si Capitulum tradat facultatem Vicario Generali, ut nomine illius administret officium Diocesani, tunc ille dispensando ac alia munia, quæ de jure Ordinario competunt, exerceat, tunc omnia illius facta erunt rata.

Sed scire velles, utrùm si quis haberet § 8. *Si quis facultatem delegatam ab Episcopo ad dispensandum in votis, & mortuò illò, an cesset talis delegatio?* Respondeo, si talis facultas data sit sine temporis limitatione, & hic, & nunc non contradicat Capitulum, hujusmodi licentiam revocando, videtur esse probabile adhuc talem posse dispensare. Ratio est: quia odia sunt restringenda, & favores ampliandi, prout docet Regul. jur.; ergo &c.

Quæritur, an Parochus possit in aliquibus dispensare? Respondet affirmativè, ut v. g. in § 9. *Paro-jejunio, in labore diebus festis, si necessitas chus potest urgeat, & Episcopus adiri non possit; ita con-etiam in ali-* fuerudine receptum est, teste Cajetanò 2. 2. quibus dispensare: quest. 147. art. 4. Valentia part. 4. disp. 9. quest. 2. punct. 5. Azorio lib. 7. cap. 2. quest. 3. &c.

Sed inquiris, an Parochus possit dispensare in votis? Affirmativam opinionem tucetur an possit dispensare in votis, notatur. Rodriquez tom. 2. quest. 46. art. 9. Si necessitas aliquid instet, & Episcopus facilè non possit adiri. Probabilius tamen censetur oppositum. Ratio est: quia si Parochus posset in tali circumstantia in votis dispensare, tunc vel intuitu alicujus legis positivæ, vel ex consuetudine recepta; sed neutrum constare videtur in Ecclesia Dei; Ergo Parochus sinè speciali facultate in votis dispensare nequit.

CAPUT IV.

An Regulares possint dispensare.

SUMMARIUM.

61. *Praelati Regulares possunt in votis subditorum Religiosorum dispensare.*

62. *Quid nomine Praelati intelligatur, notatur.*

63. *Praelati Regulares possunt cum suis subditis in omnibus casibus occultis, sedi Apostolicæ reservatis, dispensare.*

64. *Confessarii privilegiati Regularium, possunt dispensare cum licentia Provincialis cum his, qui post votum simplex castitatis matrimonium inierunt, ut possint petere debitum.*

65. *Confessarii Regularium possunt dispensare in voto castitatis, si conjux post contractum matrimonium id emiserit.*

66. *Superiores Ordinum privilegiatorum possunt dispensare in omnibus votis cum ingredientibus Religionem, etiam ultramontanis.*

67. *Supradictis privilegijs potest Confessarius Regularium pro quibuscunque subditis uti.*

68. *Superior Religionis potest dispensare in votis novitiorum.*

69. *Superior Religionis potest dispensare cum suo subdito, de voto non peccandi.*

70. *Superior cum Capitulo potest dispensare ex justa causa cum Religioso, ad transseundum in laxiorem Religionem.*

71. *An Prælati Regularis possit secum dispensare, notatur.*
 72. *Prælati Regularis potens dispensare cum alijs, potest etiam secum.*
 73. *Papa in omnibus potest secum dispensare, quæ potest cum alijs.*
 74. *Abbatissa non possunt cum suis monialibus in votis dispensare.*
 75. *An Regulares possint dispensare in voto perpetua castitatis, & Religionis, duplex opinio notatur.*

61. *Prælati Regulares possunt in votis subditorum Religiosorum dispensare.*

QUæritur in primis, an Prælati Regulares possint in votis subditorum Religiosorum dispensare? Respondeo affirmativè cum *Suarez lib. 6. cap. 10. num. 14. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 3. num. 9. Azorio lib. 1. cap. 18. quest. 4. Soto lib. 7. quest. 4. art. 3. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 7.* Ratio est: quia Prælati Regularis habet jurisdictionem ordinariam supra sibi subditos, & quidem tam in foro fori, quam in foro conscientie; ergo poterit in votis illorum dispensare. Imò hanc jurisdictionem dispensandi, hujusmodi Prælati possunt alijs delegare, prout notat citatus *Suarez cap. 11. num. 105.*

62. *Quid nomine Prælati intelligitur, notatur.*

Hic nota, nomine Prælati Regularis intelligi omnes à Generali usque ad Priorem, Guardianum, Vice-Præpositum, & Vicarium absente Superiore, cum omnibus alijs intermedijs. Ratio est: quia hi omnes habent jurisdictionem quasi Episcopalem in suos subditos. Ita *Bartholomæus à S. Fausto lib. 3. quest. 23. citans Sayrum lib. 6. cap. 11. num. 89. Azorium lib. 11. cap. 18. quest. 4. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 3. num. 9. Suarez lib. 6. cap. 10. num. 24. & alios nonnullos.*

63. *Prælati Regulares possunt cum suis subditis in omnibus casibus occultis, sedi Apostolicæ reservatis, dispensare.*

Scire velis: an Prælati Regulares possint cum suis subditis dispensare in omnibus casibus occultis, etiam sedi Apostolicæ reservatis? Respondeo affirmativè; ita constat ex concessione Pauli III. facta Prælati Societatis Jesu, die 3. Julij, Annò 1545. quæ incipit: *Cum inter cunctas sollicitudines.* Tum, quia Episcopi virtute *Concil. Trident. sess. 24. de Reformat. cap. 6.* possunt ab omnibus censuris, Irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, & in omnibus alijs casibus Papalibus, ad forum contentiosum non deducis, delinquentes quoscunque sibi subditos absolvere, & dispensare; ergo & Prælati Regulares suos subditos; vel maximè, cum etiam hi sub eodem decreto Tridentini, nomine Ordinariorum accipiantur. Ità *Rodriguez tom. 1. quest. Regul. quest. 61. art. 9. Sanchez de Matrim. tom. 3. lib. 8. disp. 2. num. 12. Bossius de Jubileo sect. 1. §. 10. num. 220.* Tum, quia prædicta facultas *Concil. Trident.* compertit Prælati Regularibus virtute Bullæ Pij V. editæ Annò 1571. 21. Julij, Dominicanis concessæ, quæ incipit: *Pius Papa V. ad perpetuam rei memoriam. Romani Pontificis circumspècta benignitas;*

ergo &c. Tum, quia cum Regulares non sint subditi Episcopo, sed solum Papæ immediate, debent habere suum Prælatum, ut possint absolvi ab hujusmodi casibus: alias essent deteriores laicis, eò quod carerent Superiore ordinario, & medico spiritali pro curanda conscientia illorum. Tum, quia nimis durum esset, in tali circumstantia adire alios Prælatos extraneos, qui non sunt Pastores illorum, pro obtinenda absolutione, vi cujus possent reddi suspecti ab alijs id videntibus, de mala vita, ac Conscientia illorum, cum summo dedecore, & mortificatione pœnitentis. Ita sentit *Christophorus Philippinus de privil. Ignorant. num. 155. & num. 156.* dicens: sine omni titubatione, & infallibiliter hanc facultatem competere dictis Prælati. Hinc est, quod hi ab omnibus peccatis absolvere subditos, & in irregularitatibus Papæ reservatis, cum eisdem pro foro conscientie dispensare possint. Lege *Bonacinam de Clausura disp. 1. punct. 5. num. 5.*

Imò Confessarij Regulares justè approbati, communicantes cum privilegijs mendicantium ex concessione Pij V. Franciscanis de Oblatantia, possunt dispensare ex licentia Provincialis cum his, qui post votum simplex castitatis matrimonium inierunt. Ità legitur in *compensatio privileg. societatis Jesu, verbò Dispen- Sect. 4. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. vincialis 16. num. 3. Henriquez de Matrim. lib. 12. cap. 2. cum his, qui num. 9. Rodriguez tom. 1. quest. regul. quest. 63. post votum art. 2.* Prædicta facultas dispensandi procedit simplex castitatis, si matrimonium sit consummatum, si tamen non. Ratio est, quia talis non tenetur amplius Religionem ingredi pro servando voto Castitatis. Hic tamen observa, quod talis dispensatio non cadat supra votum castitatis, solvendo hujusmodi votum, sed dispensatur tantum, ut pro hic & nunc possit peti, & reddi debitum; nam si alter conjux moritur, hic tenetur ad adimplendum votum, nec potest transire ad alias nuptias sine dispensatione, prout quoque docet *Sayrus lib. 6. cap. 11. num. 154. Rodriguez part. 11. sum. c. 241. num. 2.*

Advertendum quoque est, quod virtute prioris concessionis, si votum castitatis post matrimonium contractum, ab uno Conjugum sit emissum, tunc Confessarius Regularis non poterit cum ipso dispensare ad petendum debitum. Ratio est: quia privilegium superiori puncto relatum, se extendit ad solum votum ante matrimonium factum; ergo &c. *Rodriguez. part. 1. sum. cap. 242. num. 14. Vegetius. 2. Etum matrimonium id cap. 129. cas. 77. Nec votum Religionis dispensare possunt vigore dicti privilegij, quia id pro solo voto Castitatis concessum est.*

Superiores Ordinum privilegiatorum, dispensare possunt in omnibus, & singulis votis, res Ordinum cum ingredientibus Religionem, etiam peregrinationis ultramontalis, Apostolorum Petri & Pauli, Sti Jacobi *Eugenius IV. Monachis dispensare in S. Benedicti Cong. Cassin. & S. Justina de Padua omnibus v. Annò 1536. pridie Calendas Julij.* Imò possunt etiam cum in-

dispensare cum ingredientibus Religionem etiam in voto Religionis arctioris, si quam voluissent ingredi, cum hac limitatione tamen, quod si professionem in hac Religione non fecerit, dispensatio nulla erit, sed tenebitur ad prius votum. Ità constat in compendio privil. Minorum *Titulò Novitius, & titulò Dispensatio. sect. 28. in privileg: Ordin: S. Dominici fol: 252.* Hic tamen advertendum est, quod tales dispensationes semper requirant causam justam, ut sine hac licitæ non essent, & sic peccatum grave.

67. *Supradictis privilegiis potest Confessarius Regularium pro quibuscunque subditis uti.*

Mox dictis privilegiis uti poterit Confessarius in dispensando, & commutando etiam extra Confessionem, & non solum cum subditis illius Episcopi, in quo talis Confessarius Regularis pro nunc degit; verum etiam cum quibuscunque ad se venientibus. Ratio est: quia dicta privilegia nullam imponunt limitationem; ergo &c. Sic sentit *Suarez lib. 6. cap. 16. num. 4. Sanchez lib. 8. disp. 34. art. 29. citati à Bartholomæo à S. Fausto lib. 3. quest. 162.*

68. *Superior Religionis potest dispensare in votis novitiorum.*

Superior Religionis potest dispensare in votis novitiorum, ità ut absolute tollatur vinculum voti. Ratio est: quia Superior pro tunc habet supra novitium jurisdictionem Episcopalem, eò quod pro illo tempore nulli sit subditus, quàm suo Superiori, & pro tunc Novitius gaudet privilegiis Religionis; ergo, &c. Sic docet *Molinus tom. 1. de justit. disp. 139. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 18. Henriquez lib. 7. de Indulg: cap. 22. num. 7. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 39.*

69. *Superior Religionis potest dispensare cum suo subdito in voto non peccandi.*

Superior Religionis potest quoque dispensare cum suo subdito Religioso, in voto emisso de non peccando. Ratio est: quia Religiosus, quoad novam obligationem sibi imponendam de non peccando, est subiectus suo Superiori; ergo iste potest cum ipso dispensare. *Sayrus lib. 6. cap. 10. n. 8. Arragoni 2.2. quest. 58. art. 8.*

70. *Superior cum Capitulo potest dispensare ex justa causa cum Religioso, ad transendum in laxiorem Religionem.*

Superior Regularis cum suo Capitulo, ex justa causa potest dispensare cum suo subdito Religioso, ad transendum in laxiorem Religionem. Ratio est: quia talis dispensatio cadit solum supra qualitatem Religionis, non supra substantiam, quæ varietas qualitatis nulli reservatur; ergo in hac dispensare poterit. *Suarez lib. 6. cap. 10. num. 16 Sayrus lib. 6. cap. 11. num. 9. Azorius lib. 11. cap. 22. quest. 12.*

71. *An Prælati Regularis possit secum dispensare notatur.*

Quæritur: an Prælati Regulares possint secum dispensare in eo voto, in quo possunt cum subditis? Pro claritate quæstionis nota, aliam esse potestatem dispensationis, quæ solum Jure divino est instituta, & requirit distinctas personas, ut est actio absolutionis Sacramentalis, Baptismi, Ordinationis &c. Nam nemo potest se ipsum absolvere, nemo baptizare, prout docui in *tract. de Baptismo*, nemo ordinare, & hoc ex Institut. Christi Domini, qui voluit, ut ab alia persona ista actio exerceretur. Aliã esse potestatem mixtam, cujus Jurisdictio concessa est homini à Deo, ut possit in aliquibus dispensare, hujusmodi sunt omnia vota

ab homine emissa, prout in superioribus docui. Hinc.

Dico, Prælatus habentem Jurisdictionem ordinariam, dispensandi in votis cum alijs, potest se directè, etiam secus in illis (si quæ emisit) dispensare. Ità quoque sentit *Molina tom. 1. de re cum alijs, Justit. disp. 548. Sa verb. Religio. num. 47. Paludanus in 4. dist. 38. quest. 4. art. 4. Henriquez secum, lib. 6. de Pœnit. cap. 4. num. 3. cum alijs pluribus.* Ratio est: quia ubi in aliqua actione non requiritur distinctio personarum, idem potest actor sibi præstare, quàm alijs; sed in dispensatione votorum non requiritur distinctio personarum, nam de hac nullibi constat in scriptura, sicut de administratione Sacramentorum; ergo Prælatus habens Jurisdictionem ordinariam, poterit etiam secum in votis dispensare, cum non sit deterioris conditionis suis subditis; ergo si hi privilegiò fruuntur, poterit eodem frui ipsemet Prælatus.

Hinc est, quod Romanus Pontifex possit in omnibus secum dispensare, quæ potest cum alijs. Ità Philosophandum est de Episcopis, Generalibus Religionum, Provincialibus, Præpositis, Guardianis, Vice Prioribus, qui in absentia sui Prioris regunt. Ratio est: quia hi omnes Jurisdictione Ordinarij fruuntur supra suos subditos; ergo cum non sint deterioris conditionis subditis, possunt in omnibus secum dispensare, in quibus possunt cum ipsis; & quidem non solum in votis, verum etiam in alijs, ut in Jejunijs, esu carniarum, recitatione officij divini, auditione sacri, &c.

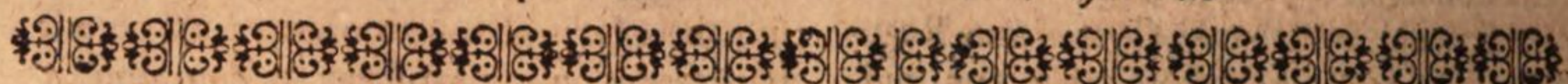
Quæritur: an Abbatissæ, Priorissæ Monialium, possint dispensare in votis cum subditis monialibus? Respondeo Negative cum *Soto in 4. dist. 20. quest. 1. art. 4. Lessius c. 40. dub. 18. Sayro citato cap. 11. num. 94.* Ratio est: quia facultas dispensandi est spiritualis, quæ feminæ carent; Ergo Abbatissæ, &c. nequeunt cum Monialibus dispensare in votis.

Quæritur: an possint Regulares dispensare in voto perpetuo Castitatis, & Religionis? videtur quod ità, si urgeat aliqua gravis necessitas, virtute Cruciatæ. Ratio est: quia in cap. 3. superius docui, posse in talibus votis dispensare, pro tali circumstantia, quia intuitu hujusmodi necessitatis, non censetur Papa sibi illa reservare, eò quod secundum Concilium Trident. 14. Capite. 7. reservatio est in ædificationem, non in destructionem; sed si in tali casu Regularis virtute Cruciatæ non posset dispensare, esset reservatio in destructionem, eò quod forte vivens, patiatur periculum incontinentiæ, vel aliud malum; ergo potest dispensare. Tum, quia si adsit aliquod periculum in mora, sive incontinentiæ, sive alterius gravis mali: Confessarij virtute Cruciatæ, vel Jubilæi, omnia vota reservata Papæ commutare possunt; quia pro tali casu cessare censetur omnis reservatio Papæ, & redditur solum juris Divini, quod concedit dispensationem; ergo votum Castitatis, & Religio-

CCCCC

ligionis in tali casu non est Papæ reservatum: igitur Confessarij virtute jubilæi, vel Cruciatæ poterunt id commutare, prout docet *Pasqualigus de Jubilao quest. 306. Leander à Martia in Regul. S. Francisci cap. 7. quest. 7. sect. 2. num. 56. Ludovicus à Conceptione in ligamine veritat. tom. 1. tract. de Matrim. cas. 30. Bossurus* hanc opinionem probabilem vocat, *de triplici jubileo sect. 2. cas. 20. num. 25.* Ergo poterunt & dispensare. Hoc non obstante contraria opinio mihi arridet tanquàm probabilior; licet enim in similibus casibus concedatur Episcopo facultas dispensandi in voto perpetuo Castitatis, & Religionis, hoc tamen non cõpetit Regularibus, ut virtute jubilæi, vel Cruciatæ possint illa com-

mutare, vel dispensare: nam per talem Bullam solum datur facultas Regularibus, commutandi omnia vota, exceptis castitatis perfectæ, & Religionis, tanquàm Papæ specialiter reservatis, & hoc quidem etiam in casu urgentis necessitatis, eò quòd non constet quidquàm in Bullis in contrarium: ergo regulariter non poterunt virtute Cruciatæ, vel Jubilæi in illis dispensare: ita fermè omnes moderni, & antiqui Doctores, qui licet illam facultatem dispensandi concedant Episcopis, hanc tamen Regularibus negant, prout testatur *Mattheus de Moya tract. 2. de Relig. disp. 1. de Voto quest. 2. num. 22. citans Lazenam in sum. tom. 4. verb. Votum. num. 21. Sanchez, Layman, &c.*

TRACT. CLX.

DE IRRITATIONE VOTI.

CAPUT Primum.

De Natura & circumstantijs irritationis voti.

SUMMARIUM.

1. Irritatio voti describitur.
2. Irritatio perfecta exponitur, & quis habet hanc potestatem irritandi omnia vota.
3. Irritatio voti imperfecta notatur.
4. Omnis superior potest irritare vota suorum subditorum.
5. Superior potest irritare vota suorum subditorum licitè, quamvis nullam habeat causam irritandi.
6. Superiori jure naturali competit irritare vota sui subditi; ita probabilius est.
7. Si Superior prohibet subdito exequi opera voti, censetur id irritare.
8. Licet Superior possit irritare vota subditorum, non verò potest sua propria.
9. Irritatio voti potest fieri in viro subdito vovente.
10. Probabiliter Pater, & Tutor potest irritare omnia vota impuberum, tam realia, quàm personalia.
11. Pater potest irritare omnia vota impuberum, & in impubertate emissæ, & postea in pubertate exequenda.
12. Pater potest irritare omnia vota in impubertate facta, usque ad 25. annum, licet essent vota castitatis, vel Religionis, non confirmata in pubertate.
13. Si vota filius castitatis, & Religionis in impubertate emisit, & sine irritatione in pubertate ratificavit, non potest Pater illa irritare.

14. An Pater possit irritare vota filij aliena à Castitate, & Religione in pubertate facta, duplex opinio exponitur.
15. Pater potest irritare vota realia filij, in pubertate facta.
16. Si filius habet aliquam administrationem bonorum ex se, non potest Pater vota illius irritare de talibus bonis facta.
17. Omnia vota, quæ potest Pater irritare filij, potest etiam tutor sui pupilli.
18. Curator potest vota irritare puberis, quæ potest Pater, & Tutor.
19. Mater succedens in curam filiorum, potest omnia vota irritare, quæ potest Pater, & tutor.

Irritatio voti, est annullatio ejus obligationis, facta ab eo, qui super hoc potestatem, & dominium habet. Ità communiter Doctores cum *Bartholomæo à S. Fansto.*

Irritatio voti duplex est, alia est perfecta, alia imperfecta. Irritatio perfecta est, quòd totum vinculum voti solvitur pro semper: ut si filius impuber voveat religionem sine consensu Patris, Pater illico potest illud irritare, nec filius factus puber, tenebitur amplius ad tale votum. Ratio est: quia irritatio præfert quoddam Dominium, & potestatem supra personam voventem, cujus voluntas, in actibus deliberatis, quodammodo dependet à suo superiore; proinde sine consensu hujus in nullo con-

1. Irritatio voti perfecta exponitur, & quis habet hanc potestatem irritandi omnia vota.

contractu, & voto potest se firmiter obligare; ergo accedente irritatione, facta à Patre de voto impuberis, tale votum non amplius obligat: Hanc eandem potestatem habet vir in uxorem; Prælati in suum subditum; Dominus in servum, saltem secundum quid; Tutor in pupilum. Ratio est: quia hæc potestas, non est spiritualis, sed solum dominativa, & hæc non solum apud Christianos, verum etiam ethnicos reperitur; ergo &c. *Sotus lib. 7. qu. 3. art. 1.*

3. Irritatio

voti imperfecta notatur.

Irritatio imperfecta, est quædam suspensio voti secundum quid, id est, quatenus materia ejus hic & nunc prohibetur exequi, manente tamen obligatione vinculi, si Superior aliter disposuerit, vel ille cessaverit; E. G. si servus faciat votum ingredi Religionem in sciò Dominò suò; tunc Dominus illico poterit interdicere executionem voti, & sic pro tunc erit liber: at si Dominus det ipsi facultatem ingrediendi Religionem, vel si moriatur, tunc servus mox adimplere suum votum tenetur. *Cajetanus verb. Votum. cap. ultim.*

4. Omnis superior

potest irritare vota suorum subditorum.

Ex prædicta doctrina colligitur, quod omnis superior potest irritare vota suorum subditorum, vel in totum, vel in partem. Ratio est: quia talia vota facta sunt cum hac conditione, nisi Superior, vel ille cujus interest, contradixerit: nam horum deliberatio, quoad vota pendet à Superioris voluntate; ergo si hic resciscens votum, ipsi contradixerit, illico subditus remanet ab eo solutus. Ita communiter Theologi.

5. Superior

potest irritare vota suorum subditorum licet, quamvis nullam habeat causam irritandi.

Sed inquiris, an ut Superior possit licet, & validè irritare votum sui subditi, requiratur causa irritationis? Respondeo: licet nulla adsit causa irritationis voti, adhuc superior illud irritans, validè, & licet illud irritat, sicque nec venialiter peccat. Ratio est: quia superior irritando votum, utitur jure suò, id est, suà potestate dominativâ in subditum, liberando ipsum à ligamine voti. Tum, quia votum subditi semper censetur cum conditione emissum, si superiori placuerit; ergo &c. Ita probabiliter *Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 4. sect. 2. num. 8. Toletus lib. 4. cap. 18. num. 9. Azorius lib. 11. cap. 17. quest. 5. Navarrus cap. 12. num. 73. Contra Sotum lib. 7. quest. 3. art. 1. Lessium lib. 2. de Justit. cap. 40. dub. 12. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 6. qui existimant esse veniale. Utraque opinio est probabilis.*

6. Superiori

jure naturali competit irritare vota sui subditi, ita probabiliter est.

Scire velles, quò jure competat superiori irritare vota: aliqui volunt jure Canon. ut *Vasquez. 1. 2. quest. 96. art. 4. dub. 165. cap. 4. n. 29.* Sed tale jus ex nullo capite clare deducitur; ergo &c. Proinde veriùs est, competere superiori irritare vota jure naturali, quatenus subditus in omnibus suis actionibus extrinsecis, & moralibus dependere à voluntate superioris debet. Ita *Sotus lib. 7. qu. 3. art. 1. Azorius lib. 11. cap. 17. qu. 3. & alij.*

7. Si superior

prohibet sub-

superior censetur irritare votum, quando scit aliquem habere votum, & prohibet, ne opus voti exequatur, quia votum subditi est

semper emissum cum conditione, nisi superior dito exequi contradixerit. Hic tamen advertendum est, opera voti, quòd si superior non se explicet, ut pro sem-censetur id per cesset, tunc non est irritatio voti, sed su-irritare.

Spensio. D. Thomas 2. 2. quest. 88. art. 8. 8. Licet superior possit irritare vota subditorum, non vero potest sua pro-
Superior, qui potest vota subditorum irritare, per hoc non potest sua, nec Confessario irritare vota subditorum, facta sunt absolute sine conditione aliqua, si superior non contradixerit. Tum, test sua pro-
quia semper est sui juris; ergo &c. *Bartholomæus à S. Faustolib. 2. quest. 2. 2. 9. Irritatio*

Irritatio voti potest fieri invito subdito voti potest fieri invito subdito. Ratio est: quia irritatio voti pendet à superioris potestate, quæ exerceri potest, invito subdito nolente vel volente subdito; ergo &c. *Suarez lib. 6. cap. 1. Sayrus lib. 5. cap. 8. num. 6.*

De voto filiorum impuberum irritando, 10. Probabiliter dubium est, an Pater possit omnia vota illorum irritare, tam realia, quam personalia. *Vivaldus in Candel. sacr. 3. part. 6. 4. num. 99.* negat, irritare omnia vota impuberum, sed tantum realia. *Alst. S. Thomas 2. 2. quest. 88. art. 9. Sotus lib. 7. quest. 3. art. 1. tam realia, quam personalia. 2. Valentia 2. 2. dub. 6. quest. 6. punct. 6. Toletus lib. 4. cap. 18. Azorius lib. 11. cap. 17. quest. 7. Suarez lib. 6. cap. 6. Molina tom. 1. dub. 131.*

affirmant, Patrem, & Tutorem posse irritare omnia vota impuberum, tam realia, quam personalia sine exceptione. Ratio est: quia impuber non censetur esse satis prudens ad eligendum votis; ergo cum pro tali statu ejus deliberatio pendeat à voluntate Patris & Tutoris, poterit hic libere ipsius vota irritare. Tum, quia ita definitum est in *Concilio Tridentino 10. c. 6.*

Quæritur: an vota tam personalia, quam realia in impubertate emissâ, & postea in pubertate exequenda, possint à Patre irritari? Non omnia vota impuberum, & in impubertate emissâ, & postea in pubertate exequenda. *11. Pater potest irritare omnia vota impuberum, & in impubertate emissâ, & postea in pubertate exequenda.*

Respondeo ad quæsitum affirmativè cum *Soto lib. 7. quest. 3. art. 1. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 6. Azorius lib. 11. cap. 17. quest. 8. Lessio lib. 2. cap. 40. dub. 18. Suarez lib. 6. cap. 6. num. 7.* Ratio est: quia filius vel filia impuberes, semper conditionatè censentur dependentes à Patre elicere vota; ergo potestas Patris se extendit ad illa irritandum, sive pro tunc, sive pro alia vice implenda; sicque si semel absolute illa irritaverit, nunquam amplius reviviscunt. *12. Pater potest irritare omnia vota impuberum, & in impubertate emissâ, & postea in pubertate exequenda.*

Præterea Pater potest irritare omnia vota filij in impubertate facta usque ad annum 25. que ad 25. licet essent vota castitatis vel Religionis. Ratio est: quia vota tempore impubertatis facta, essent vota & postea in pubertate non confirmata, sunt e-castitatis, vel Religionis, non confirmata. *Major probatur: quia vota in impubertate emissâ.*

emissa fuerunt cum conditione elicita, si Pater ea admisit, itaque fuerunt infirma; ergo cum defacto omnia non approbaverit, irritare ea potest; prout colligitur ex reg. Jur. in 6. *Quæ a principio non tenent, tractu temporis non firmantur.* Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. part. 6. *Svarez lib. 6. cap. 6. num. 8. Azorius lib. 11. cap. 1. quest. 7.*

13. Si vota filii castitatis confirmata: Nam si filius votum in impuber- & Religionis tate factum, id ratificaret defacto in pubertate constitutus, non posset Pater illud irritare. Ratio est: quia tale votum perinde est, ac si in pubertate id vovisset, in quo statu filius, quoad deliberationem voti non pendet amplius à voluntate Patris, hæc limitatio procedere videtur de solo voto castitatis, & religionis, eò quod filius sexdecim annorum possit invitis parentibus professionem in religione approbata facere, (nisi Parentes sint nimis pauperes, quibus filius succurrere tenetur, aliàs tale votum esset in notabile præjudicium genitorum.) Est communis Doctorum utriusque Juris. *Sayrus lib. 6. cap. 10. num. 24. Svarez lib. 6. cap. 5. num. 4. Et alij.*

14. An Pater possit irritare alia vota personalia filij in pubertate facta, prout sunt vota Jejunij, orationis, peregrinationis? duplex est opinio: prima negat, quam rueretur *Svarez lib. 6. cap. 6. num. 4. & 5. Aragonius 2. 2. quest. 88. art. 9. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 6.* Ratio est: quia filius familias in annis pubertatis habet perfectum usum rationis, proinde per se, independentem ab alio, est capax obligationes personales sibi injungendi; ergo, &c. Contrariam opinionem sustinet *Sylvester Verb. votum, 4. quest. 2. Fabiana. Ovardus in 4. disp. 38.* Ego tamen censeo sub distinctione utramque probabilem; si Pater ex voto personali filij in pubertate emisso, nullum sentiat incommodum, non poterit id irritare propter rationem supradatam. Si verò sentiat aliquod incommodum ipse vel familia sua, v. g. si peregrinatio filij esset nimis longa cum præjudicio Domus, &c. poterit id irritare; quia filius in omni eventu tenetur patri utilis esse; ergo, &c. Sub hac distinctione probabilem etiam tenet *Sotus lib. 7. quest. 3. art. 2.* Itaque quoque *Lopez. 1. cap. 48. & S. Thomas 2. 2. quest. 88. art. 8. ad 2.* sub his terminis expressè hanc eandem opinionem amplectitur, cum dicat: *Pater post pubertatem non est sue potestatis. quoad dispositionem*

domesticam: unde circa hoc non potest aliquid vivere, quod sit ratum, sine consensu Patris. Si impuber emittit votum, & in annis pubertatis ignorando esse irritabile illud ratificet, non est vera ratificatio, proinde Pater in hoc casu potest id irritare. Ratio est: quia ignorantia tollit voluntarium; ergo si quodammodo repugnando illud ratificavit, talis ratificatio censetur involuntaria. Secus dicendum est, si sciverit votum esse irritabile, & illud denuò confirmavit, vel commutavit.

Pater potest irritare vota realia filij, tempore pubertatis, ante Annum 25. emissa. Ita test *Sotus lib. 7. quest. 3. art. 7. Molina tom. 1. disp. 229.* Ratio est: quia filius ante Annum 25. non habet liberam administrationem suorum bonorum; ergo. Hæc ratio procedit, licet filius cum licentia Patris votum emisisset. Tum, quia Pater adhuc habet potestatem supra voluntatem filij, & ei facultatem concedendo vovendi, non facit illum sui juris, ergo; &c. *Svarez lib. 6. cap. 5. num. 12.*

A Regula mox posita excipiuntur filij, quoad bona, quæ concernunt eorum administrationem; ut si voverent Eleemosynam de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus, &c. Tunc pater non poterit talia vota irritare. Ratio est: quia Pater non habet dominium supra talia bona, sed filius, in quo reputatur sui Juris. Ita colligitur ex *Lege 2. ff. ad Senat. consult. Macedon. Navarrus cap. 12. num. 20. Rodriguez part. 2. cap. 93. num. 3. Svarez lib. 6. cap. 5. num. 4. Azorius lib. 11. cap. 17. quest. 7.*

Quidquid hucusque dictum est de potestate Patris in suum filium, ita philosophandum est de tutore, qui eodem modo potest irritare vota pupilli, quæ poterat Pater, servatâ proportionem. Ratio est: quia tutor succedit locò Patris ad regendam voluntatem pupilli. *Svarez lib. 6. cap. 6. num. 22. Ergo, &c.*

Id etiam curator circa irritationem votorum puberis efficere potest, quàm Pater & tutor. Ratio est: quia etiam hic in officium plenum Patris succedit. *Svarez citatus cap. 5. Navarrus part. 12. num. 64.*

Mater mortuò Patre, si filijs non sit constitutus tutor, vel curator, poterit eodem modo omnia vota tam realia, quàm personalia illorum irritare, quæ poterat Pater vel Tutor, dummodo in curam filiorum succedat; quia non est major ratio de uno, quàm de altero; ergo &c. *Svarez lib. 6. cap. 6. num. 22. Sanchez lib. 4. cap. 35. num. 79.*

CAPUT II.

De irritatione voti per Conjuges facienda.

SUMMARIUM.

20. Videtur, quod vir solum vota uxoris, quæ militent contra bonum matrimonij, & gubernationem familia, irritare possit.
21. Vir potest irritare omnia vota uxoris indifferenter.

22. Si uxor emittat votum perfectæ castitatis, adhuc a Marito potest irritari.
23. Vir potest irritare vota uxoris, quæ promissæ implenda post mortem.
24. Si uxor vivente marito vovit sine sua licentia

tia, tunc adhuc secundus maritus potest talia vota uxoris irritare.

25. Si maritus daret uxori facultatem irrevocabilem ad votendum, adhuc poterit ipsius vota irritare valide, non tamen licite.

26. Si vir daret facultatem uxori ad votendum castitatem, adhuc postea poterit valide tale votum irritare, non verò licite.

27. Si Uxor emitat votum castitatis cum facultate mariti, potest adhuc ab illa exigere debitum.

28. Vir omnia vota uxoris, etiam castitatis, & Religionis in impubertate emissa, & non in pubertate ratificata, potest irritare, imò etiam realia in pubertate emissa.

29. Si uxor emisit aliqua vota in pubertate, quando fuit sui juris, tunc vir non potest ea irritare, bene tamen suspendere, si adsit ratio.

30. Vir potest irritare vota uxoris in matrimonio rato emissa, exceptò votò Religionis ante bimestre emissò.

31. Si conjuges de communi consensu castitatem voveant, an possit postea vir tale votum irritare, duplex opinio notatur.

32. Conjux irritans votum alterius conjugis sine causa, rarò peccat lethali.

33. Vota per conjuges irritata, solutò matrimonio per mortem unius non reviviscunt.

34. Votum emissum tempore divortij à reo, poterit post reconciliationem per conjugem innocentem irritari.

35. Si conjux innocens in divortio votum emisit, non poterit post reconciliationem ab alio conjuge irritari.

36. Uxor omnia vota viri irritare potest, quæ vergunt in præjudicium debiti conjugalis.

37. Uxor potest irritare votum longæ peregrinationis à viro factum.

38. Si vir voveat aliquas mortificationes, quæ impediunt redditionem debiti conjugalis, tunc uxor tale votum irritare potest.

39. Si vir voveat aliquid impeditivum amoris matrimonialis, tunc uxor poterit id irritare.

40. Si vir voveat de non petendo debito, utrùm tale votum possit ab uxore irritari, duplex opinio notatur.

est subdita marito, nisi in illis, quæ spectant ad usum matrimonij, & gubernationem familiæ; nam non censetur esse ita imprudens, ut in omnibus dirigatur à marito, nec ille est caput spirituale ipsius, sed solum politicum; ergo uxoris vota, quæ non pugnant cum bono matrimonij, & gubernatione familiæ, erunt firma, nec irritari à marito poterunt. His non obstantibus,

Dico: virum posse irritare omnia vota uxoris indifferenter. Ita Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 93. Setus lib. 7. quest. 3. art. 1. Arragonius 2. 2. quest. 88. art. 8. Rodriquez tom. 2. ris indifferenter. cap. 92. num. 9. Stunica de Voto quest. 3. num. 74. Et novissimè Pater Henricus Heinlein in sua

medulla Theol. Pastor. fol. 392. resp. 2. Ratio est: quia uxor est subdita viro suo, non solum quoad regimen familiæ, & ad procurandum bonum prolium, verum etiam quoad gubernationem voluntatis, eò quod hæc in suis operibus, & promissis ob fragilitatem naturæ nimis labilis, & fragilis, censetur, nec satis mature, & prudenter sua vota emittere; ergo &c. Tum, quia legitur Gen. 3. de uxore: *sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Ex his satis constat, quod uxor in nullo sit sui juris, quoad regimen externum, sed in omnibus à viri potestate, & dominio dependeat; ergo est incapax emittendi aliquod votum ita firmum, ut à viro irritari nequeat. Tum, quia hoc idem convincitur ex Apostolo ad Ephes. 5. *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino, quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ.* Et statim subdit: *sicut Ecclesiæ subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.* Nota ultimam particulam in omnibus, quæ complectitur omnes motus mulieris. Ità ut in omnibus quoad gubernationem extrinsecam dependere debeat à nutu viri; ergo etiam in votis emittendis. Confirmatur ex D. Thome 2. 2. quest. 88. art. 8. ad 3. sic loquente: *nullum votum Religiosi est firmum, nisi sit de consensu Prælati: sicut nec votum puellæ existentis in domo, nisi sit de consensu Patris: nec uxoris nisi sit de consensu viri; ergo, &c.*

Hinc est: quod si uxor emitat votum etiam perfectæ castitatis servandæ, potest à Marito irritari propter rationes datas, nam in omnibus viro incumbit voluntatem uxoris dirigendi, tanquam capiti familiæ suæ. In hoc casu, si uxor commisceatur carnaliter cum alio, committet solum adulterium, non sacrilegium contra votum; ergo &c. S. Thomas in 4. disp. 32. Sotus lib. 7. quest. 3. art. 1. Hegatom. 2. cap. 129. casu 12. Roderiquez part. 1. cap. 243. n. 8.

Imò vir potest irritare vota uxoris, quæ emisit implenda post mortem viri. Ratio est: quæ supra, quia uxor est subiecta viro tam quoad materiam voti, quam quoad directionem voluntatis, prout prius ostendi; ergo, &c.

Priores rationes deducuntur etiam ad casum, quò uxor vivente priore marito vivit sine sua licentia; tunc sequens maritus poterit

22. Si uxor emitat votum perfectæ castitatis, adhuc a marito potest irritari.

23. Vir potest irritare vota uxoris, quæ emisit implenda post mortem.

24. Si uxor vivente mari-

20. Videtur.

quod vir solum vota uxoris, quæ militant contra bonum matrimonij & gubernationem familiæ, irritare possit.

Quæritur primò, an vir possit omnia vota uxoris irritare? Hæc questio cum distinctione à Doctoribus tractatur, & quidem Cajetanus tom. 1. tract. 31. respon. 14. dub. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 15. Suarez. lib. 3. cap. 6. num. 26. Valentia 2. 2. disp. 6. qu. 6. part. 6. Clavis Regia lib. 6. cap. 5. num. 8. vovunt, maritum posse irritare vota uxoris illa duntaxat, quæ præjudicant bono matrimonij, proli, & familiæ, in ordine ad gubernationem; non verò vota alia, quæ se habent indifferenter ad talem statum, ut sunt vota de eroganda elemosyna ex bonis paraphernalibus, de precibus fundendis, de non mentiendo, de non fornicando, &c. Ratio horum est: quia uxor non

to vovit sine terit omnia vota illius irritare, si prior maritus sua licentia, ea non irritaverit, quæ potuit irritare. Ratio tunc adhuc est: quia maritus posterior succedit in locum secundus maritrius, cuius non est minor facultas; ergo, ritus potest cum antecedens potuerit irritare, potuerit & talia vota iste.

uxoris irritare. Insuper, licet maritus daret uxori facultatem irrevocabilem ad vovendum, adhuc potest. Si maritus terit votum illius validè irritare, non tamen licet daret uxor. Ratio est: quia mariti potestas in Ordine ad gubernandam mulierem, est ipsi naturaliter irrevocabiliter irrenuntiabilis, aliàs si hoc facere non posset, cabilem ad defineret esse caput mulieris, vi cuius vir notavovendum, biliter deterioraretur, quod est absurdum; ergo adhuc poterit go &c.

ipsius vota irritare validè, summatum matrimonium cum licentia mariti non tamen licet. **25. Si maritus** castitatem vovisset: utrum in hoc casu possit irritare tale votum irritare? duplex opinio proponitur, prima negat, quam tuetur *D. Thomas in 4. disp: 32. Lessius lib: 2. cap: 30. dub: 15. Navarretus cap: 12. n. 61.* Ratio horum est, quia dum vovendam uxor dependenter à voluntate viri vovet, ma- castitatem, teria illius voti non subest dominio viri; ergo adhuc postea non potest illam uxori deobligare. Secunda poterit validè opinio docet, posse etiam in tali circumstantia tale votum virum uxoris vota irritare. Ratio est: quia non irritare, non obstante licentiâ viri, virtute cuius mulier emittit votum, adhuc ipsa subest in omnibus operationibus potestati viri; ergo etiam in ordine ad executionem voti. Igitur vir utpote Dominus, & caput uxoris, poterit executionem voti irritare. In hoc casu, si vir non habeat justam causam irritandi, peccat; hoc non obstante irritatio est valida. *Sotus lib: 7. qu: 3. art. 1 Valentia 2.2. disp: 6. qu: 6. punct. 6. Sayrus lib: 6. cap: 10. n. 19. Suarez lib: 6. cap. 4. n. 19.*

27. Uxor Uxor emittens votum castitatis cum facultate mariti, potest ille exigere adhuc debitum castitatis ab illa. Ratio est: quia vir non censetur renuciâsse juri suo petendi debitum, nisi clacultate maritè contrarium constet; ergo solum illa ligatur riti, potest ad ex parte sui, de non petendo debito, bene tamen reddendo, si vir petierit. *Lessius lib: 2. de Julia exigere debitum. sit: cap: 40. dub: 15. Navarrus cap: 16. n. 31.*

Quæritur: an vir possit irritare vota uxoris ante matrimonium emissâ? Pro claritate hujus quæsitæ adverte, alia esse vota uxoris in impubertate emissâ, quæ Pater, Tutor, vel Curator irritare poterat. Alia esse vota in pubertate emissâ: quæ insuper duplicis sunt generis, personalia videlicet, & realia. Nunc ad quæsitum

28. Vir omnia vota uxoris, etiam castitatis, & Religionis in impubertate emissâ, & non in pubertate ratificata, posse virum univèrsâ irritare: imò etiam vota realia in pubertate emissâ, id est, ante vigesimum quintum annum, sine licentia eorum, quibus pro tunc subemissâ, & non rat. Ratio est: quia non majoris roboris defacto sunt hujusmodi vota, quam fuerunt tempore ratificata, potest irritare, vel Tutore irritari, utpote infirma, sub condi-

tionem factâ, si Pater non contradixerit; ergo imò etiam etiam defacto possunt à marito irritari, qui realia in pubertate in locum Parentum, pro gubernanda bertate emissâ. imbecillitate uxoris, *Bartholomæus à S. Fausto sa. lib: 2. quæst: 6.*

Respondendo secundò: si uxor in pubertate, 29. Si uxor quando fuit sui Juris, vota emisit, tunc vir non emisit alipotes ea defacto irritare; bene tamen suspenderet, in quantum gubernationi familiæ, & obsequio debito mariti præjudicant. Ratio primi quando fuit est: quia talia vota uxoris fuerunt absoluta, sui juris, eò quod pro tunc nullum Superiorem agnoverat, utpote sui juris; ergo &c. Ratio secundi potest ea irritare, bene tamen suspenderet si adfuerit: quia uxor defacto constituta sub potestate mariti, magis obligatur obsequendi marito, men suspenderet si adfuerit quam ad implenda vota; ergo si illa præjudicet gubernationi familiæ, & bono matrimonio, ratio, tenetur ea postponere. Antecedens patet: quia illa tenetur marito, & familiæ suæ obsequium præstare, titulò Justitiæ, & votum solum obligat ex pietate; ergo &c. Hic tamen nota, quod si maritus è vita decedat, vel si divortium perpetuum fiat, tenebitur uxor talia vota adimplere; quia per suspensionem illorum non fuerunt mortua, sed mortificata duntaxat. *Azorius lib: 11. cap: 17. quæst: 14. Suarez lib: 6. cap: 4. num: 16. Valentia 2.2. disp: 6. quæst: 6. punct: 6.*

Ex mox data regula sequitur à fortiori, 30. Vir potest quod maritus possit irritare vota uxoris in matrimonio rato emissâ, & nondum consummato, uxoris in matrimonio. Ratio est: quia ipsò instanti contractûs matrimonij, uxor redditur marito suo subdita; ergo emissâ, &c. *Sayrus lib: 6. cap: 5. num: 12.* Ab hoc puncto pro voto Religionis, quia si unus conjugum ante elapsam bimestre tale votum emit, bimestre etat, non prius consummatò matrimonio, nequaquam potest hujusmodi votum à viro irritari, & illa obligatur ingredi Religionem, etiam invitò marito; Ita jus Ecclesiasticum definit.

Quæritur: utrum si conjuges communi consensu castitatem voveant, possitne vir tale votum irritare? Pars negativa est communi consensu, cum *Soto lib: 7. quæst: 3. art: 11. Lessius lib: 2. cap: 4. dub: 15. Clavi Regia lib: 6. cap: 5. n. 15.* Ratio est: quia ambo cesserunt juri suo, in ordine ad petendum debitum; ergo neuter potest id infringere sine sacrilegio; quia violaret fidem Deo datam de conservatione puritatis; ergo &c. Contrariam tenet opinionem *Palladius in 4. dist: 34. dist: 2. Stephanus à Sto Paulo, citatus ab Heinlein cas: 57.* asserendo, si uxor iterum det marito facultatem in corpus, non est improbabile, virum posse validè ista vota irritare. Rationem dat: quia per hoc vir restituitur in pristinam libertatem, cum uxor ei remittat obligationem non revocandi ejus vota, & consequenter uxor, obtentâ hac irritatione, poterit licitè debitum petere. Hucusque citatus Doctor: prior tamen opinio mihi magis arridet, utpote probabilior.

Conjux irritans votum sine causa alterius conjugis, juxta *Suarez lib: 6. cap: 4.* raro peccat irritans votum

alterius con-
jugis sine cau-
sa, raro pec-
cat lethaliter.
cat mortaliter, seclusò gravi scandalò vel con-
temptu. Ratio esse potest: quia vir cum habe-
at potestatem dominativam supra uxorem, &
omnes operationes ejus, dum irritat votum ip-
sius, utitur jure suò: ergo &c. *Sotus lib. 7. quest.*
3. art. 1. aut conjux irritando vota alterius sine
causa, solum peccabit venialiter.

33. *Vota per*
conjuges irri-
tata, solutò
matrimonio
per mortem
unius non re-
viviscunt.
Vota per conjuges irrita, solutò matri-
monio per mortem unius non reviviscunt. Ra-
tio est: quia per irritationem voti omnis obli-
gatio exstinguitur pro semper, prout colligi-
tur ex leg. *Cum ex causa. Cod. de Remiss. pignor.*
Sed quod semel exstinguitur, non reviviscit; er-
go &c. *Toletus lib. 4. cap. 18. Sotus lib. 7. quest. 3.*
art. 1. Vega tom. 2. cap. 129. cas. 95. Navarrus
cap. 12. num. 86. Contra Valentiam 2. 2. dist. 6.
quest. 6. part. 8. qui contrarium propugnat.

34. *Votum*
emissum tem-
pore divortij
à reo, poterit
post reconci-
liationem per
conjugem in-
nocentem ir-
ritari.
Votum emissum tempore divortij à con-
juge reo, poterit post reconciliationem per con-
jugem innocentem irritari. Ratio est: quia
à reo, poterit reus absolutè non est sui juris. Sed solum con-
ditionatè; siquidem non in favorem sui, sed in
nocentis factum est divortium; proinde tale
votum semper includit conditionem, si inno-
cens non contradixerit: igitur facta reconcilia-
tione, innocens condonando ipsi culpam, pote-
rit etiam solvere obligationem voti, ac si conti-
nuo in matrimonio cum ipso vixisset.

35. *Si conjux*
innocens in
divortio vo-
tum emisit
nō poterit post
reconciliatio-
nem ab alio
conjuge irri-
tari.
Innocens verò, si in divortio votum emi-
serit, etiam post factam reconciliationem non
poterit ab alio conjuge irritari, sicque tenebi-
tur ad id adimplendum. Ratio est: quia pro
tunc fuit sui Juris, igitur independenter à reo
poterat valide, & licite vovere. Unde si v. g.
Titius reperisset in adulterio Bertam uxorem
suam, vi cujus factum fuit divortium, tunc si
Titius in tali separatione vovisset Religionem,
vel Castitatem, &c. tenetur ad votum im-
plendum, nec poterit Bertæ remittere adulte-
rium, quia alias votum Religionis, vel Castita-
tis violare, à Bertæ cogi posset. Quòd si post-
modum instauretur matrimonium per recon-
ciliationem, tunc suspendetur tale votum, & Ti-
tius excusabitur ab ingressu Religionis, vel ad
servandam castitatem, donec Bertæ vivat: quā
defuncta votum adimplere tenebitur. *Bartho-*
lom. à S. Fausto lib. 2. quest. 69.

Hucusque locutus fui de potestate viri
supra uxorem: modò investigatur, an uxor ha-
beat aliquod dominium supra maritum, vi cu-
jus possit irritare vota illius? &

36. *Uxor om-*
nia vota viri
irritare po-
test, quæ ver-
gunt in præ-
judicium de-
biti conjuga-
lis.
Dico: pro certo tenendum est, posse uxo-
rem irritare aliqua vota mariti, quæ sine sua li-
centia emisit: & quidem primò, omnia vota viri
irritare potest, quæ vergunt in præjudicium
debiti conjugalitatis. Ratio est: quia illa in ordi-
ne ad opus conjugale, habet dominium supra
corpus viri. Ità constat expressè ex Apo-

stolo 1. Corinth. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem, & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier;* ergo est ipsi facultas irritandi hujusmodi vota. *Suarez lib. 6. cap. 4. num. 8. Sayras lib. 6. cap. 5. num. 9. Dilectus lib. 4. cap. 18.*

Ex mox dato fundamento deducitur primò, 37. *Uxor pō-*
si vir citra consensum uxoris voveat longam *test irritare*
peregrinationem, posse hoc votum uxorem ir-
ritare. Ratio est: quia talis absentia impedit o-
pus conjugale, quod mulieri ex Justitia debet-
ur, & votum tantum ex Religione obligat; Etiam,
ergo, &c.

Deducitur secundo: si maritus per se vo-
veat aliquas mortificationes, ut jejunia, vigi-
lias, &c. quæ ita extenuant vires ejus, ut non
possit moderatè uxori reddere debitum matri-
moniale, potest hæc propter supradictas ratio-
nes hujusmodi votum irritare.

Deducitur tertio, si aliquod votum pro-
pria voluntate à marito emissum, impediatur bo-
num matrimonij, tunc secundum illam partem
impeditivam potest ab uxore irritari, v. g. si ma-
ritus voveat iticellum Eremiticum, vel longam
portare barbam contra morem patriæ, quæ nau-
seam parit uxori ad congregiendum, & ani-
mum ab amore mariti convertit, poterit pari-
ter irritari *Suarez lib. 6. cap. 4. num. 12.*

Dubitatur: an uxor possit irritare votum,
emissum à Marito sine sua licentia de non pe-
tendo debito? Prima opinio est affirmativa, *terit id irri-*
quam tueretur *S. Thomas in 4. dist. 32. quest. unic. tarè.*
art. 4. ad 1. Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 40. Si vir vō-
15. num. 8. Vega tom. 2. cap. 129. casu 93. & veat de non
alij nonnulli. Ratio horum est: quia mulieres, petendo debi-
tum ex natura sua sint ita verecundæ, ut non au-
deant præ pudore petere debitum, censetur hoc
votum vergere in grave præjudicium uxoris; sit ab uxore
irritari, dñp.

Secunda sententia negat, posse uxorem ir-
ritare tale votum. Ratio est: quia vir voven-
do nulli facit injuriam, utitur enim jure suò;
nam nullibi constat teneri petere, sed solum
reddere, uti habetur ex Apostolo 1. Corinth.
7. *Uxo i vir debitum reddat: similiter autem &*
uxor viro. Ergo cum non dicat petat; hujus-
modi votum non præjudicat bono matrimo-
nij; siquidem vir, minimum signum petitionis
advertens ex uxore, jam tenetur reddere. Et ut
omnis difficultas salvetur, poterit aliquando
vir se offerre ad reddendum debitum, quæ ob-
latio faciliat uxorem ad verecundiam vincen-
dam. Sic quoque docet *Lessius lib. 2. cap. 40.*
dub. 15. num. 99. Pallacias in 4. dist. 38. dub. 2.
Stunica quest. 3. de Voto num. 60. Utraque hæc
opinio est probabilis; prior favet libertati, po-
sterior magis favet voto.

CAPUT III.

An Papa, Episcopus, possit irritare vota subditorum.

SUMMARIUM.

41. Papa non potest irritare omnia vota Christianorum secularium.
 42. Papa non potest irritare omnia vota Clericorum secularium, exceptis excipiendis
 43. Papa potest irritare vota Regularium, quæ eorum Superiores irritare possunt.
 44. Episcopi per se non possunt irritare vota Clericorum.
 45. Episcopus nulla vota Regularium irritare potest.
 46. Vota a Papa, vel Episcopo irritata, non amplius reviviscunt.
 47. Si quis viveat in Religione non approbata, tale votum non potest Papa irritare.

41. Papa non potest irritare omnia vota Christianorum secularium.

QUæritur imprimis, utrum Papa possit irritare omnia vota Christianorum secularium? Respondeo cum D. Thoma 2. 2. quest. 88. art. 12. Suarez lib. 6. cap. 2. num. 3. Soto lib. 7. quest. 3. art. 1. Azorio lib. 11. cap. 17. quest. 3. Vasquez 1. 2. quest. 99. art. 4. negativè. Ratio est: quia summus Pontifex non habet potestatem dominativam super omnes materias votorum, nec potest prohibere fidelibus, ad non emittendum vota circa opera consilij. Tum, quia omnes voluntates fidelium, quoad actus morales meritorios eliciendos, non dependent à directione Papæ, sed plurimi sunt liberi; ergo liberè vovent sinè dependentia, & conditione, si Papa non contradixerit: siquidem irritare vota, non est per se potestatis Canonice, sed profanæ; ergo &c. Est contra Medinam lib. 5. cap. 44. & alios nonnullos, oppositum sentientes.

42. Papa non potest irritare omnia vota Clericorum secularium, exceptis excipiendis.

Eodem modò Papa non potest irritare omnia vota Clericorum secularium. Ratio est eadem quæ supra: quia non habet potestatem dominativam ad omnes; igitur sunt liberi ad vota emittendum. Ab hac Regula excipiuntur vota, quæ ad gubernationem Ecclesiasticam pertinent, ut de beneficio renuntiando, de

Episcopatu non suscipiendo &c. Ratio est: quia talis materia voti substat potestati Papæ. Tum, quia Clerici quoad directionem rerum canonicarum sunt subditi Papæ, & sic quotiescunque vovent, censentur tacitâ conditione vovere, si Papa non contradixerit. Bartholomæum à S. Fausto lib. 2. quest. 9.

Papa potest etiam irritare omnium Regularium vota, quæ eorum Superiores irritare possunt. Ità S. Thomas 2. 2. quest. 186. art. 5. ad 3. Soto lib. 7. quest. 3. art. 1. Suarez. lib. 6. cap. 7. num. 18. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. part. 6. Ratio est: quia Papa supra Religiosos est supremus omnium Generalis, tam quoad spirituales, quàm quoad temporalem directionem dominativam

Episcopi per se non possunt irritare vota Clericorum. Ratio est: quia non habent potestatem dominativam super illos, sed solum spirituales. Ità communiter Doctores. Dixi per se: quia aliquando potest contingere casus, in quo votum possunt irritare, v. g. si Clericus voveat aliquid in detrimentum Ecclesiæ, ut Parochus longam peregrinationem, defectu cujus parochiani paterentur, tunc Episcopus potest tale votum solvere. Suarez. lib. 6. cap. 2. num. 8.

Episcopus tamen nulla vota Regularium irritare potest. Ratio est: quia nullam habet potestatem dominativam supra illos, siquidem vi illorum privilegiorum solum Papæ subiecti sunt. Ità cit. Suarez cap. 6. num. 8.

Vota, quæ Papa vel Episcopus ex vi auctoritatis dominativæ irritant, nunquam reviviscunt amplius; quia talia vota saltem ex conditione tacita fuerunt emissa, si Superiori placuerit; ergo. Cajetanus Abulensis cap. 30. num. 71.

Si quis in Religione non approbata votum emittat, tale votum non potest irritari à Papa vel Episcopo. Ità Vasquez 1. 2. quest. 96. art. 4. dub. 165. cap. 4. num. 29. Ratio est: quia cum talis Religio non sit approbata, cessat jus dominativum Papæ in voventem; ergo &c.

CAPUT IV.

De irritatione votorum per Prælatum Regularem facta.

SUMMARIUM.

48. Quid nomine Prælati Regularis accipitur, notatur.
 49. Prælati Regulares possunt irritare omnia vota subditorum, præter essentialia Religionis, & votum emissum ad strictiorem Religionem.
 50. Generalis Ordinis potest omnia vota suorum Religiosorum irritare, etsi emissa sint cum facultate inferioris Prælati.

51. Prælati equalis succedens alteri, potest vota subditorum irritare, quæ de licentia prioris Prælati emisserant.

52. Si Regularis voveret aliquid faciendum, postquam venerit ex Religione, v. g. ad Episcopatum &c. tale votum potest de facto ejus Prælati irritare pro semper.

53. Si Religiosus voveat aliquid, quod subsit præcepto tam negativo, v. g. de non fornicando

§ 4. *Esſi Prælatus concedat Religioſo facultatem irrevocabilem ad votendum, adhuc tale votum poteſt irritare.*

§ 5. *An peccet Prælatus irritando votum ſubditi, triplex opinio proponitur.*

§ 6. *Vota ſimplicia in ſeculo facta, per ſolemneſſimam profeſſionem ceſſant.*

§ 7. *Vota novitiarum in ſeculo, vel tempore probationis emiſſa, non poteſt irritare Prælatus.*

§ 8. *Prælatus poteſt ſuſpendere omnia vota novitiarum perſonalia in ſeculo facta, qua impediunt probationem novitiatus.*

§ 9. *Si vota novitiarum novitiatum non impediunt, ut ſunt realia &c. non poteſt Prælatus ea ſuſpendere.*

§ 10. *Abbatiffa ea vota poteſt irritare ſuarum monialium, qua poteſt Prælatus ſuorum Religioſorum.*

48. *Quid nomine Prælatis Regularis accipitur, notatur.*

Nomine Prælatorum Regularium, ſumuntur omnes, qui habent poteſtatem aliquam, ſive abſolutam, & ſupremam, ut Generales in tota Religione habent poteſtatem ſupra reliquos Religioſos Provinciales in ſua Provincia: ſive reſpectivam, ut ſunt reliqui Superiores locorum, Præpoſiti, Guardiani, Priores in ſuis Conventibus, Abbatiffæ, Prioriffæ in ſuis Monafterijs. Ratio eſt: quia omnes hi ſunt verè Prælatis, eò quòd ipsis à ſuis ſubditis debetur vera obedientia, & habent ſupra ipſos jurisdiſtinctionem ſpiritualem, ac regimen monaſticum; ergo. *Bartholomæus à S. Fausto lib. 2. quaſt. 130.* Nunc

49. *Prælatis Regularibus poteſt irritare omnia vota ſuorum ſubditorum, præter eſſentialia Religionis, & votum emiſſum ad ſtrictiorem Religionem.*

Quæritur: An Prælatis Regularibus poteſt irritare omnia vota, tam perſonalia, quàm realia ſuorum ſubditorum Religioſorum? Reſpondeo cum diſtinctione: omnia vota poſſe irritare præter eſſentialia Religionis; & votum emiſſum ad ſtrictiorem Religionem tranſeundi, ſum ad ſtrictiorem Religionem tranſeundi, præter eſſentialia Religionis. Ratio primi eſt: quia Prælatus habet ſupra ſuos Regulares poteſtatem dominativam, eò quòd ipſi per profeſſionem renuntiârunt propriam voluntatem Deo, cujus vices Superior gerit; ideoque omnia illorum vota ſunt conditionata, ſi Superior non contradixerit, à cujus nutu omnes dependent. *S. Thomas 2. 2. quaſt. 88. art. 8. ad 3.* Dixi, omnia vota poſſe irritare, præter eſſentialia Religionis; nam quoad hæc ſolus Papa habet poteſtatem dominativam. Dixi, præter votum emiſſum ad ſtrictiorem Religionem tranſeundi. Nam quoad hoc votum, extat limitatio in jure, *cap. Licet. de Regul.* in quo cuilibet Religioſo conceditur libera facultas, ad arctiorem Ordinem tranſeundi, petita, etſi non obtenta Superioris licentiâ; ergo talis Religioſus, non eſt, quoad hoc votum ſuo Prælato ſubditus. *Suarez lib. 3. cap. 6. num. 23. & lib. 6. cap. 7. num. 9. Azorius lib. 11. cap. 17. quaſt. 18. Sotus lib. 7. quaſt. 3. art. 1.*

50. *Generalis Ordinis poteſt irritare omnia vota ſuorum Religioſorum, etiamſi emiſſa fuerint cum licentia inferioris Prælatis.*

Hinc Prælatus ſuperior, ut eſt Generalis, poteſt irritare omnia vota ſuorum Religioſorum irritare, etiamſi emiſſa fuerint cum licentia inferioris Prælatis.

Ratio eſt: quia Generalis habet poteſtatem tam in ſubditum voventem, ſuorum Religioſorum iram concedentis; ergo talis licentia fuit conditionata, niſi Superior contradixerit. *Suarez lib. 6. cap. 8. num. 3. Rodriquez part. 2. ſumm. cap. 91. cum facultate num. 7.* At ſi de facultate ſuperioris Prælatis te inferioris ſubditus votum emiſſet, inferior Prælatus non poterit id irritare. Ratio eſt: quia poteſtas inferioris Prælatis pendet à ſuperiore, non reciproce; poterit tamen ſuſpendere inferior executionem voti emiſſi à ſubdito, donec certior rem faciat ſuperiorem de illo irritando.

Prælatus æqualis, ſuccedens alteri in officio, poterit irritare ſuorum æqualis ſubditorum, quæ de licentia prioris Prælatis ecedens alteri, miſerant. Ratio eſt: quia hic ſecundus Prælatus non habet minorem jurisdiſtinctionem, quàm ſubditorum primus: ſed primus potuit omnia hujusmodi vota irritare; ergo & ſecundus. Quia primus in nullo caſu præjudicare debet ſecundo. Tum, quia in ſibi parem non habet imperium. Ita *cap. Innotuit. de Electio. Ergo &c. Suarez lib. 6. cap. 9. rant.*

Ex mox data doctrina deducitur primò, *§ 2. Si Religioſus voveat aliquod executivum palare voveret aliquid faciendum, v. g. Jejunium, peregrinationem poſtquam venerit ex Religione, per aliquam promotionem Papæ, ut v. g. in Episcopum, quàm venerit ex Religione, v. g. ad Cardinalem; tale votum poteſt Prælatus illius irritare, ita ut ſecutâ promotione non teneatur ad illud.* Ratio eſt: quia pro hic, & nunc talis eſt verè ſubditus Prælato, ita ut defectu ſuæ propriæ voluntatis, nihil omnino quoad externum regimen poſſit ſecum diſponere, Prælatus ir- cum totum ſuum velle, & nolle, dependeat à Prælato, & ſic ſolum conditionatum erit tale votum, ſi Prælato placuerit, igitur poterit ab ipſo irritari. *Leſſius lib. 2. cap. 40. dub. 13. Valentia 2. 2. diſp. 6. quaſt. 6. Azorius lib. 11. cap. 17. quaſt. 19. Sayrus lib. 6. cap. 10. n. 10.* Hoc aſſertum eſt contra Cajetanum 2. 2. quaſt. 88. art. 8. Arragonium 2. 2. quaſt. 88. art. 8. Rodriquez part. 2. cap. 91. n. 8. & alios nonnullos, dicentes, quòd votum emiſſum non ſit in poteſtate Prælatis præſentis, ſed futuri. Sed contra: votum emiſſum à Religioſo eſt emiſſum, dum ipſe non erat ſui juris, ſed juris Prælatis; igitur cum Prælatus ſuperior illi contradicat, ipſo facto annullatur.

Deducitur Secundò: ſi Religioſus voveat aliquod, quod ſubſtat alicui præcepto, ſive negativo, ut de non fornicando, mentiando &c. aliquid, quod ſive poſitivo, ut de Miſſam diebus feſtivalibus auſubſtat præcepto, &c. talia vota poteſt Prælatus irritare. Ratio eſt: quia licet Prælatus non habeat poteſtatem ſupra materiam voti, quatenus eam teneatur Religioſus exequi, prout ſubſtat præcepto: cando &c. habet tamen dominium ſupra voluntatem Religioſi, ad non poſſe in Ordine ſe obligare novò vo, v. g. de ju- vinculo voti, ſine licentia Prælatis, ſub cujus di- rejurando, rectione, & cura hic & nunc detinetur; ergo tale votum poteſt irritare hanc novam obligationem voti: poteſt Prælatus irritare,

D d d d d

quâ ablata, si fornicetur, non peccat contra votum, sed solum contra præceptum. *D. Thomas 2. 2. quest. 88. art. 8. ad 3. Sotus lib. 7. quest. 3. art. 1. Azorius lib. 11. cap. 17. quest. 16. Suarez lib. 6. cap. 7. num. 7. contra Cajetanum 2. 2. quest. 88. art. 8.* qui docet, non posse Prælatus irritare tale votum; Ex ratione: quia talis materia non subest dominio Prælati, cum sit aliunde præcepta Jure superiore. Ad hoc fundamentum patet responsio ex ipsa ratione opinionis nostræ: nam verum est, Prælatus non habere dominium supra materiam voti; falsum tamen est, non habere dominium supra voluntatem Religiosi voventis, qui in suis operationibus moralibus debet dependere à suo Superiore. Si Religiosus cum licentia sui Prælati aliquod votum emittat, poterit postea Prælatus illud irritare. Hæc veritas colligitur ex cap: *Valuit. 33. quest. 5.* ubi definitur, quod si maritus consentiat voto uxoris, & postmodum consensum revocat, non tenebitur amplius uxor voto; ergo à pari, licet Prælatus concedat Religioso vovere, si postea consensum revocat, irritum manebit votum. Tum, quia Prælatus dans facultatem subdito ad vovendum, non redditur hic sui juris, sed totum dominium adhuc manet penes Prælatus; ergo poterit pro libitu votum Religiosi irritare. *Sotus lib. 7. quest. 3. art. 1. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 6. Lopez part. 1. cap. 48. Rodriguez part. 2. cap. 91. num. 6.*

§4. Et si Prælatus concedit subdito Religioso facultatem ad vovendum, ad hoc tale votum non potest irritare. Sed quid dicendum est, si Prælatus concedit subdito Religioso facultatem irrevocabilem ad vovendum, utrum saltem in hoc casu non possit tale votum irritare? Respondeo, adhuc potest id irritare. Ratio est: quia Prælatus non potest renunciare Dominium, quod habet supra voluntatem Religiosi acquisitam per professionem talis Religiosi, & quidem jure divinò naturali, quatenus talis Religiosus obtulit se Deo, & Superiori suo, qui est locò Dei, aliàs hic liberaretur à voto obedientiæ, & fieret sui juris, quod implicat. *Suarez lib. 6. cap. 8. num. 6. Cajetanus 2. 2. quest. 88. art. 8. Aragonius &c.*

§5. An peccet Prælatus, irritando votum subditi, si ipse id emisit? Scire velis: an peccet Prælatus irritando votum subditi, si ipse id emisit? Triplex opinio à Doctoribus ventilatur. Prima opinio docet, eum nullò modo peccare. Ratio est: quia utitur jure suo, & licentia faciendi votum, intelligitur concessa usque ad beneplacitum Prælati. Secunda sententia vult, eum peccare venialiter. Ratio est: quia non lædit jus alienum, sed solum delinquit circa media spectantia ad consecutionem voti, quæ non debent tanti æstimari. Est *Soti lib. 7. qu. 13. art. 1. Valentia 2. 2. disp. 6. part. 6. & aliorum.* Tertia est probabilior, docens talem Prælatus peccare graviter, si materia voti est notabilis. Ratio est: quia notabiliter delinquit contra reverentiam Dei, quatenus est ipsi infidelis jure gravi, impedimento ne id fiat, quod ipsi promissum est; ergo &c. *Cajetanus*

2. 2. quest. 88. art. 8. Navarrus cap. 12. n. 73. Rodriguez part. 2. cap. 91. num. 6. Si verò justa sit causa irritandi votum, nullò modo peccat id irritando. Eodem modo, si subditus cum causa petat à Superiore irritationem voti, non peccat. Ratio est: quia utitur jure suo. Tum, quia contra nullum præceptum agit, imò bene facit, aperiendo Superiori ligamen, quod habet in corde, ut auctoritate suâ solvatur ab ipso. *Bartholomæus à S. Fausto lib. 2. 143.* At si sine justa causa petat irritationem, peccat saltem venialiter, ratione tepiditatis, quam demonstrat præcitus Doctor *quest. 145.*

Vota simplicia Religiosi in sæculo facta, per solemnem Professionem cessant. Ita cap: *Scripturae, de Voto*; nam omnia in votum perpetuo facta, tuum communi jure commutantur, & quidem per solemnem licet talis vovens nollet ea commutari. Ratio professionis est: quia per actum professionis, totaliter renovatur homo, renuntiando voluntatem Deo, & Superioribus: igitur in ipso instanti professionis, perdit totum jus suum, & obligationem, quam habuit ex voto. *Sayrus lib. 6. cap. 10. dub. 3. Azorius lib. 11. cap. 17. quest. 2. Sanchez lib. 4. cap. 33. num. 37.*

Vota novitiorum in sæculo, vel tempore probationis ante Professionem emissæ, non potest irritare Prælatus. Ratio est: quia novitii sunt sui juris, & non sunt subditi Prælati, usque ad terminatam professionem. *Suarez lib. 6. cap. 7. num. 11. Azorius lib. 11. cap. 19. qu. 1. missa, non potest irritare. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 13. num. 80.*

Sed quaeritur: utrum saltem Prælatus possit irritare vota novitiorum in sæculo emissæ suspendere? Respondeo, omnia vota personalia potest suspendere, quæ probationem novitiatu suspendunt. Ratio est: quia consonum est rationi, ut novitius pro tunc non sit aliquibus obligationibus irretitus; nam cum in novitiatu agatur de summa rerum, de renuntiatione suæ propriæ voluntatis, de totali mutatione status, decet, ut novitius sine ullo impedimento possit experiri observantiam, & disciplinam novitiatu. Regularem, & Religio reciprocè ejus constantiam, & naturam; ergo cum pro tunc subsit Prælati, poterit hic impedire vota personalia, præjudicialia observantiæ Regulari: & quicumque potest in hoc genere Prælatus, potest etiam Magister Novitiorum. *Lessius lib. 1. cap. 40. dub. 13. num. 80. Suarez lib. 2. cap. 7. num. 42. Sanchez lib. 4. cap. 33. n. 36.* Imò hujusmodi vota ipsò jure sunt suspensa, tanquam majoris boni in futurum impeditiva, utpote exactæ observantiæ regularis, quæ sunt media ordinata ad professionem faciendam; ergo &c. *Paludanus in 4. disp. 38. quest. 4. art. 3. Azorius lib. 11. cap. 17. quest. ult. Sayrus lib. 6. cap. 10. n. 15. Sanchez cit. num. 37.*

Dixi: Prælatus posse suspendere vota personalia novitij, quæ probationem ejus impediunt. Ad eximendum alia vota, quæ nullum præjudicium observantiæ Regulari impediunt, portant, ut sunt vota realia, vel votum servan-

sunt realia, &c. non potest Prælati ea suspendere di præceptum Dei, Ecclesiæ, vel disciplinæ Religionis, hæc nequit impedire, quia sine læsione & præjudicio Novitii adimpleri possunt. Lopez part. 1. cap. 48. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 13. num. 80. Advertere tamen te hic volo, quod si Novitius revertatur in sæculum, tunc omnia vota suspensa reviviscant, & teneatur ea adimplere, nisi fuerint annexa tempore intentione voventis, quod defacto est elapsum. S. Thomas 2. 2. quest. 88. art. 12. Suarez lib. 6. cap. 7.

Abbatissa, & alia quæcunque in suo monasterio suprema Priorissa, poterit omnia vota suorum Monialium irritare. Ratio est, quia Abbatissæ non minorem jurisdictionem habent in suis Monasterijs, quam Prælati. Sed Prælati, uti supra probavi, possunt irritare vota suorum subditorum; ergo & Abbatissæ. Tum, quia Moniales non solum Prælato obedientiam ac subjectionem vovent, verum etiam Abbatissæ; ergo &c. Sayrus lib. 6. cap. 10. num. 7. Vasquez 1. 2. quest. 96. art. 4. disp. 17. cap. 4.

CAPUT. V.

De irritatione Votorum servorum, per Dominum facta.

SUMMARIUM.

61. Dominus potest irritare omnia vota servi, quæ obstant obsequijs suis.
62. Dominus potest suspendere vota servi, quæ ante servitutem emiserat, si impediunt obsequium suum.
63. Si servus salvatur à Domini potestate, non potest Dominus ejus vota amplius irritare.
64. Pater familias non potest irritare vota suorum famulorum, bene tamen suspendere ad tempus, si sint impeditiva obsequijs suis.

61. Dominus potest irritare omnia vota servi, quæ obstant obsequijs suis.

Nomine servi hic accipio mancipium, quod totaliter pendet ab heri libertate. Hinc quæritur: an Dominus possit omnia vota servi irritare? Ante Responsionem nota, alia esse vota compatiblea cum servitute, ut votum castitatis, aliquarum precum moderatarum, & similia, quæ non obstant obsequio heri. Alia non esse compatiblea, ut peregrinationes, votum Religionis, cap. Si quis servum. 17. quest. 4. de Elemosyna largienda. Quia servus non habet patrimonium, & quidquid habet, & acquirit, Domini est, &c. Modò Respondeo primò: Dominus potest irritare omnia vota servi, quæ sui obsequio obstant tantum. Ratio est: quia status servitutis importat, ut servus dependeat à voluntate Domini, ad obsequia debita ipsi præstanda; ergo si vota suis obsequijs obstant, poterit Dominus illa irritare. Suarez lib. 6. cap. 3. num. 2. & 3. Lessius lib. 2. de just. cap. 40. dub. 14. n. 86. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. 6. part. 6. Vega tom. 2. cap. 129. Cas. 100. Azorius lib. 11. cap. 17. quest. 9. Sayrus lib. 6. cap. 5. num. 7. Hinc est, si votum jejunijs, vel votum audiendi sacrum diebus festivis, vel Dominicis aliquando impedit obsequiū Dñi Dñi? hujusmodi vota suspendere poterit, nō verò irritare, quia dominus nō est simpliciter Do-

minus voluntatis servi, sed solum secundum quid, quatenus tenetur præstare ei debita obsequia; ergo cessante hac causâ, servus est liber, & tenetur ad vota, quæ non præjudicant Domino suo.

Eodem modò Dominus potest vota servi suspendere, quæ impediunt obsequium debitum, & quæ ante servitutem emiserat. Ratio est: quia servi vota nullò unquam tempore debent præjudicare obedientiæ Domini; ergo cum possit vota tempore servitutis facta irritare, poterit saltem illa suspendere, quæ ante servitutem emissæ sint. Dixi suspendere: quia si servus redit ad libertatem, denuò reviviscunt.

Si Dominus non irritat vota servi, tempore, quò est sub ipsis potestate, si solvitur ejus potestas, non poterit amplius illa irritare. Ratio est: quia facultas irritandi vota respicit auctoritatem dominativam; ergo cum hæc cesset, non poterit amplius ea irritare. Suarez lib. 6. cap. 6. num. 1. Clavis Regia lib. 6. cap. 10. num. 26. Ita etiam si servus emittat tempore servitutis vota, primò adimplenda tempore libertatis, non poterit Herus ea irritare. Ratio est: quia talia vota non obstant obsequijs domini; ergo deest ipsi potestas irritandi. Azorius lib. 11. cap. 17. Lopez. part. 1. cap. 50.

Quæritur: an Pater familias possit irritare vota suorum famulorum? Pro famulis hic accipio servos, pro solario annuali heris servientes. Respondeo: non posse Patrem familias irritare vota famulorum. Ratio est: quia hi non pendent à voluntate domini sui pro semper, sed tantum ad tempus; ergo non poterit vota eorum irritare. Dixi irritare: quia si hujusmodi vota præjudicant obsequijs Domini, tunc ad tempus poterit illa vota suspendere, quò finitò redit obligatio ea adimplendi. Sotus lib. 7. quest. 3. art. 1. Vega tom. 2. cap. 129. Suarez lib. 6. cap. 3. art. 6.

TRACTAT. CLXI.

DE VOTO DIRIMENTE MATRIMONIUM.

CAPUT Unicum.

De natura & Circumstantijs voti dirimentis matri- monium.

SUMMARIUM.

1. *Votum castitatis duplex est, Virgineum, & Conjugale. Insuper votum simplex, & solemne.*
2. *Votum castitatis virginea dirimit matrimonium, non aliud; ut si Religiosus professus uxorem duceret, excommunicaretur penes.*
3. *Votum solemne castitatis à voto simplici non differt specie.*
4. *An essentia voti sollemnis consistat in benedictione personæ, vel consecratione, notatur.*
5. *An verò essentia voti consistat in ipsa promissione, & traditione sui ipsius Deo, & Superioribus facta, notatur.*
6. *Supra relatæ opiniones rejiciuntur.*
7. *Essentia sollemnitis voti, consistit in sola constitutione Ecclesiæ id præcipientis.*
8. *Solemne votum dirimit matrimonium sequens jure Ecclesiasticò.*
9. *Fœmine Beate non emittunt votum solemne, sed simplex duntaxat.*
10. *Votum solemne castitatis subsequens matrimonium ratum, id dirimit, etiam quoad vinculum.*
11. *Votum solemne Castitatis, subsequens matrimonium consummatum nunquam dirimit.*
12. *Si quis post matrimonium consummatum cum licentia alterius conjugis professionem in Religione approbata faceret, esset valida; Ast matrimonium nunquam dissolvitur.*
13. *Post divortium factum, innocens conjux poterit in Religione solemniter profiteri.*
14. *Si Conjux matrimonium non consummavit, licet habeat animum profitendi in Religione, non potest prius absque uxoris licentia sacris Ordinibus initiari.*
15. *Per susceptionem Ordinis sacri non dirimitur matrimonium ratum, prius consummatum.*
16. *Si vir post matrimonium ratum initiatus sit sacris Ordinibus invitâ uxore, tunc persuadendus est ad ingrediendam Religionem: si verò recusat, & uxor urget ad consummandum matrimonium, tunc suspendendus est ab omni exercitio Ordinum, & cohabitare cum u-*

xore tenetur.

17. *Si vir post consummatum matrimonium invitâ uxore initiatus sit sacro Ordine, si ea ipsum desiderat ad reddendum debitum, tenetur illi obtemperare.*
18. *Si uxor post consummatum matrimonium sciat & taceat, virum ad sacros Ordines promoveri, utrum in hoc casu possit aabus ipsum repetere ad reddendum debitum, exponitur.*
19. *Si vir metu gravi injustè incusso, extorsit licentiam ab uxore, ad suscipiendum sacros Ordines, vel ad Professionem faciendam, potest uxor eum revocare ad reddendum debitum.*
20. *Vir uxore consentiente licitè potest sacris Ordinibus initiari: si verò illa sit juvenis, & timeatur periculum incontinentiæ, tunc tenetur votum castitatis emittere.*
21. *Uxor senex, & non suspecta de incontinentia, potest manere in saculo, si maritus ad Ordines sacros promoveatur.*
22. *Si uxor est juvenis, & suspecta de incontinentia, cujus maritus ex licentia ipsius promotus est ac sacros Ordines, tunc illa tenetur ad votum castitatis, & ad ingrediendum Religionem, quidquid alij contradicant.*
23. *Si contingeret uxorem in seculo manere, dum vir ad sacros Ordines promotus est, tunc si suspecti sint de incontinentia, non possunt simul in eadem domo manere; secus bene.*
24. *Si vir cum licentia uxoris ad Episcopatum promoveatur, tunc illa præter votum castitatis etiam Religionem ingredi tenetur.*
25. *Si vir sine uxoris licentia ad Romanum Pontificem promoveatur, ante consummationem matrimonij, tunc poterit ipse dispensare, ut aliâ maritum accipiat. Si nollet dispensare, & illa ipsum peteret, tenetur ad eam redire, & reddere debitum.*
26. *Papa potest dispensare in matrimonio rato, ut vir promoveatur ad sacros Ordines, etiam re-nitente uxore.*
27. *Si vir invitâ uxore ad sacros Ordines promoveatur, mortuâ postmodum ipsâ non poterit aliam ducere.*

28. Si vir cum licentia uxoris promotus sit ad sacros Ordines, ipso postea defuncto non poterit uxor cum alio matrimonium inire.

29. Votum simplex castitatis non dirimit matrimonium; sed solum id impedit ad petendum debitum conjugale.

Votum simplex, quod emittunt Religiosi Societatis Jesu primò biennio, dirimit matrimonium, si vero aliquis emittatur, cessat tale impedimentum.

30. Si Religiosus Professus, vel Monialis, matrimonium contraheret, incurrit juxta legem canonicam poenam excommunicationis; juxta legem civilem, poenam capitis.

Sub impedimento dirimente matrimonio, hoc loco intelligitur solum votum castitatis, quod duplex est, simplex videlicet, & solemne: & ulterius dividitur in votum castitatis Virgineæ, & votum castitatis conjugalis. Ad votum castitatis virgineæ, tenentur omnes Religiosi Professi, cum militaribus Sancti Joannis, vocatis Malitenses. Insuper omnes ad Ordines sacros promoti, quia Ordini hujusmodi obligatio est annexa, prout ostendi in tractatu de Ordine. Dixi cum militaribus Sancti Joannis, ad distinctionem aliorum Equitum militarium, ut sunt Alcantaræ, Calatravæ, Montese S. Jacobi, S. Stephani, Pisis sub Regimine magni Ducis Hetruriæ militantes, qui quam juxta probabiliorem opinionem sint veri Religiosi, teste Diana, Cotonio, Basilio, possunt tamen uxores ducere: hoc non obstante in professione suæ Religionis faciunt votum castitatis conjugalis, id est, vovent de non tangenda alia scemina, præter propriam uxorem. Caramuel in Theologia Regular. parte 2. num: 2582. Epist. 11.

2. Votum castitatis virgineæ, dirimit matrimonium non aliud, & si Religiosus Professus uxorem duceret, excommunicaretur
Quando inquiritur, an votum dirimat Matrimonium, intelligitur solum votum solemne Castitatis Virgineæ. Ità colligitur ex *Jur. Canon: cap. Meminimus*, qui clerici, vel voventes; & ex *Concil. Trident. sess. 24. de Reformat. Matrim. Canone 9.* Ubi sic legitur: *Matrimonium post solemne votum Religionis contractum, esse nullum.* Hoc ipsum constat ex *Concil. Tolentino IV. canone 51.* Imo si quis Religiosus Professus uxorem ducere præsumat, non solum invalidum erit Matrimonium, verum etiam in *Clementin I. de Consanguinitat. & Affinitat.* ipso factò excommunicatur.

3. Votum solemne castitatis, à voto simplici non differt specie.
Nunc scire velis, quidnam sit id, in quo consistit essentia voti solemnitis, vi cujus dirimitur contractus Matrimonij. Ratio difficultatis procedit ex eo; quia votum solemne juxta probabiliorem opinionem non differt specie à voto simplici, itaque etiam hoc dirimit Matrimonium, quod tamen falsum est, uti infra dicam. Quòd non differant specie, Probo: quia de essentia voti est promissio deliberata, facta Deo de meliori bono; sed in utroque voto hoc reperitur; ergo non differunt specie. Tum,

quia, quòd in voto solemniti fiat promissio facta coram superiore, & alijs adstantibus, est solum extrinsecum voto, & per accidens, nullò modo ad quidditatem, & naturam voti pertinens, & est solum quædam cæremonia, seu circumstantia libera, à voluntate Pontificis proveniens; uti patet ex *cap. unic. de Voto in 6.* his verbis: *voti solemnitas ex sola Ecclesia institutione est inventa*, ergo hæc vota tantum vi decreti Ecclesiæ distinguuntur, nec per hoc mutant vim, seu essentiam suam; igitur non differunt specie. Sic quoque docet Sanchez de *Matrim. lib. 7. disp. 25. num: 6. Vasquez. 1. 2. quest. 96. art. 4. disput. 165. cap. 7. num: 73. penes Bartholomæum à S. Fausto lib. 1. de Voto in communi quest. 11. citans Cajetanum 2. 2. quest. 88. art: 7. Sic etiam recenter, P. Herman tract: 9. disput. 3. q. 11. num. 5. contra S. Thomam in 4. dist. 38.* Nunc ad quæstionem supra positam;

In quonam consistat essentia voti solennis, magna controversia à Doctoribus excitatur. Canonistæ in *cap. Rursus qui clerici, vovunt* eam consistere in quadam benedictione personæ, quæ in tali functione impertitur, & in personæ, vel consecratione, quæ in sacri Ordinis susceptione adhibetur. Hæc benedictio, & consecratio, cum ne, notatur, sit solum de jure canonico, ideo dicunt voti solemnitate esse de Jure Canonico duntaxat.

Secunda opinio docet, quidditatem voti consistere in ipsa promissione, & traditione sui ipsius, Deo & superioribus facta, consistat in qui vicem Dei gerunt: ex quo volunt, de jure ipsa promissio divina tale votum dirimere matrimonium. Ratio est: quia qui Deo promittit, & tradit suum corpus, non est amplius liber ad alterius Deo, & suum id tradendum per matrimonium temporale; perioribus facta ergo tale votum Jure divino naturali dirimit Matrimonium. S. Thomas in 4. dist. 18. 6. Supra requæst. 1. art. 3. Arragonius 2. 2. quest. 88. art. 7. Valentia 2. 2. disp. 6. quest. punct. 5. Henricus rejiciuntur. *lib. 2. de Matrim. cap. 5. & alij penes citatur.* Ex hoc deducitur, Papam in voto solemniti dispensare non posse.

Hæ duæ opiniones modò relatæ, mihi non placent, & inprimis rejicitur prima ex hoc: quia de essentia voti solemnitis non est benedictio; quia si quis solum interne, & privatim in religione voveret tria vota ordinaria, sine ulla benedictione, reverà talis esset religiosus Professus; ergo &c. Tum quia in pluribus religionibus nullæ adhibentur in professione benedictiones, uti in religione mea, in Dominicana, Societatis Jesu; Ergo &c. Solutio secundæ opinionis, patebit ex sequentibus, contra quam sic discorro, &

7. Essentia voti solemnitis consistit in sola constitutione Ecclesiæ id præcipiente. Ità definivit Bonifacius VIII. in *cap. unic. in sola constitutione Ecclesiæ id præcipiente*. Quod confirmavit Gregorius Papa XIII. *constit. 102.* quæ incipit: *Ascendente sia id præcipiente Dominò.* data Anno 1584. 8. Idus Junij: hæc essentia.

D d d d d 3

consti-

constitutio, si tempore S. *Thoma*, aliorumque veterum Doctorum facta fuisset, nobiscum sensissent. Itaque quoque *Bartholomaeus* à S. *Fausto* quest. 9. Tum, quia Papa habet totam auctoritatem ad bonum regimen Ecclesiae, itaque ubi non convincitur esse aliquid de jure naturali divino, si in Ecclesia id practicatur, debet dici, esse de jure positivo Ecclesiae; sed non clare constat essentiam solemnitatis voti esse de jure divino; ergo dicendum est esse de jure Canonico. Tum, quia, qui emittit tria vota, nimirum, Castitatis, Paupertatis, & obedientiae, in Religione non approbata, talis non est adstrictus voto solenni, sed simplici duntaxat: & hoc solum, quia talis Religio, non est ab Ecclesia approbata; ergo in auctoritate Ecclesiae tantum consistit solemnitas voti. Hæc doctrina est quoque *Scoti* in 4. dist. 38. *Azorij* lib. 12. cap. 6. quest. 1. & 2. *Cajetani* 22. quest. 88. art. 7. *Medina* lib. 4. cap. 23. aliorumque, qui dicunt, quod frequens excessus voventium, fuerit ratio constituendi hoc impedimentum matrimonij; nam multi postquam vovissent solenniter, relicta religione contrahebant matrimonia. *Herman* tra. 9. dist. 3. quest. 11. n. 5.

8. Solemne votum dirimit matrimonium sequens, jure Ecclesiastico

Hinc est, quod per solennè votum dirimatur matrimonium sequens, & quidem solum auctoritate Ecclesiae, non jure divino naturali: idem dicendum est de voto paupertatis, &c. Sic *Vasquez* 1. 2. quest. 96. art. 4. *Suarez* tom. 3. de Relig. lib. 2. cap. 6. & 7. *Sotus* in 4. dist. 31. *Pontius* lib. 7. cap. 22. *Hermano* supra cit.

9. Fœmina Beata non emittunt votum solenne, sed simplex duntaxat.

Eodem modo fœminæ, quas vocant Beatas, licet emittant in manibus Superioris tria vota, videlicet, Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ, per hoc tale votum non est solenne; sed simplex duntaxat, & solum ideo: quia ab Ecclesia non approbatur ut solenne; ergo &c. Ex hoc colligitur, Romanum Pontificem, si justa causa intercesserit posse in voto solenni Religionis, Paupertatis, Castitatis, & obedientiæ dispensare, prout docui, in superiori tractatu.

10. Votum solenne Castitatis, subsequens matrimonium ratum, id dirimit, etiam quoad vinculum.

Dixi superius, votum solenne dirimere matrimonium: per quod intelligitur solum matrimonium ratum. Itaque *Sanchez* lib. 2. dist. 24. num. 27. *Aversa* de Matrimonio quest. 15. sect. 2. pag. 543. Ratio est: quia vovens taliter, nullam facit injuriam Conjugi, eo quod non sint facti adhuc una caro, & alter conjux manens in saculo, liberè poterit ad alias nuptias transire. *Henriquez* lib. 12. cap. 5. num. 8. hæc veritas.

11. Votum solenne castitatis, subsequens matrimonium consummatum, nunquam dirimit.

Votum solenne subsequens matrimonium consummatum, etiam in Religione approbata emissum, nunquam dirimit tale matrimonium, altero conjugue renitente. Sic *Bonacina* de Matrim. quest. 3. punct. 4. num. 7. Ratio est: quia non potest citra gravissimam injuriam Conjugi in perpetuum se absentare ab altero conjugue, cum quo factus est una caro usque ad mortem, per vinculum inseparabile; sicque talis non solum peccaret contra charitatem, verum etiam contra justitiam, eo quod alteri tradiderit suum corpus, & violenter per professio-

nem id ab ipso surriperet. Tum, quia hoc ipsum confirmatur ex *Apostolo*, 1. *Corinth.* 7. ubi ait: *Mulier alligata est legi, quantum tempore vir ejus vivit; ergo non est in ipsius potestate solvere talem legem per votum solenne.* *Sanchez* de Matrim. lib. 12. cap. 21. *Gutierrez* cap. 54. n. 22. Hoc ipsum est definitum in capit. *Notificasti* 33. quest. 5. & cap. *Veniens*. ac cap. *Quidè*. de *Conversione Conjug.* & cap. *Si quis conjugatus.*

Quæritur: an solvatur matrimonium 12. Si quis per solennem professionem, factam cum licentia alterius conjugis? Respondeo negativè; quia non consummatur solum renuntiatur cohabitationem, & complexum carnalem exercendum, nec in illorum licentia alterius potestate est, vinculum matrimonij dissolvere, rursus conjugis Ratio est: quia non est in potestate conjugum, Professionem dissolvere vinculum à Deo factum, prout meminuit *Apostolus* 1. *Corinth.* 7. quod Deus conjunxit, homo non separet: & *Mulier alligata est legi, faceret, esset quantum tempore vir ejus vivit; ergo, &c.* *Sanchez* lib. 2. dist. 21. *Bonacina* de Matrim. quest. 3. punct. 4. num. 13. Unde in casu, quod isti post talem professionem se carnaliter cognoscerent, solvitur non peccarent peccato adulterij; sed peccato sacrilegij duntaxat. Ratio primi est: quia cognoscerent se ut conjuges; ergo &c. Ratio secundi est: quia violarent votum, quod est quid spirituale: ergo committerent sacrilegium. Ita passim Doctores. Professio verò facta foret valida; at si alter conjux contradicisset vel ignorasset, vel per merum gravem consensisset, invalida esset Professio.

Quæritur: an post divortium factum 13. Post divortium possit Conjugi innocens in Religione solenni profiteri? Respondeo affirmativè. Ratio est: quia per divortium acquirit jus in perpetuum, posse liberè citra omnem culpam debitorum conjugale alteri conjugi voventi denegare; ergo etiam poterit liberè Religionem ingredi, & ibi profiteri; nec in hoc casu impediri poterit à Conjugue nocente, propter ejus delictum. Unde si unus publicè adulterium patra-verit, innocens illico solvere potest obligationem thori. Sic etiam *Azorius* lib. 13. cap. 14. quest. 13. *Tabiena* verb. Matrim. quest. 3. *Armilla* verb. Divortium num. 11. cum alijs pluribus. Tum, quia hoc quidem deciditur in cap. *Veniens*.

Quæritur: an vir ante matrimonium 14. Si Conjugi consummatum habens animum emittendi votum solenne in Religione, possit absque uxoris licentia sacris Ordinibus initiari? Respondeo negativè; nam talis hoc faciens lethaliter peccaret, quanquam esset verè consecratus. Itaque colligitur ex jure canon. ex *extravagant Antiqua* Joannis XXII. de Voto; ubi sic habet: *distinctione Religione, non prohibentes, ne quisquam durante matrimonio, potest prius nondum etiam consummatum, aliquem de sacris absque uxoris Ordinibus presumat suscipere, nisi prout sacris licentia sacris Canonibus noverit advenire; ergo &c.* Itaque quoque, *Rodriguez* part. 1. v. 223 n. 3. & alij nonnulli. initiari.

Quæritur: an susceptio Ordinis sacri dirimat matrimonium eodem modo, quod votum 15. Per susceptionem Ordinis solenne emissum in Religione approbata? Ratio est: quia susceptio Ordinis

in Ordinis sacri, non dirimitur matrimonium ratum. difficultatis est: quia non minus Ordini sacro est annexum votum solemne castitatis virginæ, quam Professioni in Religione factæ; ergo in utroque currit par ratio: si sic liceret argumentari, vera esset conclusio. Tamen cum solutio hujus difficultatis non pendeat à paritate, sed à voluntate legislatoris, aliter dicendum est: & quidem Canones resolvunt, per susceptionem sacri Ordinis non dirimi matrimonium ratum. Ità expresse definitum est, in Jure, *Extravagant.* his verbis: *Authoritate Apostolicâ strictius inhibemus, nè quisquam durante matrimonio, nondum etiam consummatò, aliquem de sacris Ordinibus presumat suscipere &c. Quod si secus à quoquam forsitan attentatum fuerit, ordinamus, quòd nec matrimonio solutò in sic suscepto Ordine ministrare, nec ad superiores Ordines provehi, nec ad aliquod beneficium, vel officium Ecclesiasticum valeat promoveri: Nisi aliquam de Religionibus approbatis &c. ipsum canonicè contigerit ingredi, ac ejus regulam expresse, vel tacite profiteri.* Hucusque Joannes XXII.

16. Si vir post matrimonium ratum initiatum sit sacris Ordinibus invitâ uxore, tunc consummatum matrimonium raturum. Ex mox citato textu colligitur, quòd votum per sacri Ordinis susceptionem dirimat omnine matrimonium, post votum contractum, vel contrahendum. Secus verò, si prius contractum fuerit matrimonium, nec tamen consummatum, tunc enim talis susceptio Ordinis non irritat matrimonium raturum. *Rodriguez part. 1. cap. 161. n. 3. Bartholomæus à S. Fausto lib. 5. quest. 94. Lancelottus instit. Juris canon. lib. 2. tit. 16. cap. Diversum.* Nec talis vir, si invitâ uxore ordinatus sit, tenetur ingredi Religionem, prout patet ex jure citato *extravagant. Antiqua de recusat, & Voto.* ubi sic habetur: *ad ingressum hujusmodi uxore urget di sit ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit, per Diocesenum instanter monendum neri precipimus.* Ex his verbis colligitur, non esse de præcepto ingressum Religionis, sed de consilio duntaxat, prout expresse docet *Henriquez lib. 11. de Matrim: cap. 5. num. 10. Lopez part. 1. cap. 50. citatus à Bartholomæo à S. Fausto lib. 5. quest. 104.* Proinde si talis conjux non potest compelli ad emittendum solemnem Professionem in aliqua Religione approbata: & ex alia parte, sponsa ipsius urgetur ad consummandum Matrimonium, tunc etiam per censuras posset cogi hujusmodi vir, ad cohabitationem cum illa pro consummando Matrimonio. Ratio est: quia alijs maximam injuriam faceret uxori, cui suum corpus tradendum promiserat, & modò ipsum recusat. Ità definitum est in præmissa *Extravagant. Joannes XXII.* In quo casu ab omni officio Ordinis suspensus erit, eò quòd dedecet, miscere sacra prophanis. *Malletus malleat: 56. tract. 21. pag. 580. Aversa de Sacramento Ordinis. quest. 4. sect. 9. Caramuel lib. 3. de Matrimon. fund. 70. pag. 333. num. 3255.*

17. Si vir post consummatum matrimonium invitâ uxore ad Sacerdotium pro-

motus sit, si ea ipsum repetat ad reddendum tunc matrimonium debitum, tenetur obedire. Ratio est: quia Ordo monium uxore superveniens, non debet privare uxorem jure re invitâ initiatum acquisitò per legitimum contractum petendi tunc sit debitum; ergo tenetur maritus ipsi reddere: crò Ordine, si ille verò non potest petere, intuitu voti castitatis, annexi Ordini sacro, quò initiatus fuerat. *Siderat ad Sanctus Thomas in 4. dist. 37. quest. 1. art. 2. ad reddendum primum & tertium. Valentia part. 4. disput. 10. debitum, re quest. 5. part. 3. Azorius lib. 13. cap. 14. quest. 1. netur illi ob-*

Aliqui in prædicto casu, ut *Sylvius verb. temperare. Matrim. 8. quest. 12.* volunt probabiliter, uxorem posse virum repetere, quando illa nec reposit consummatum stitit, nec consentit, sed solum dissimulavit matum matrimonium, promotionem viri ad sacros Ordines; quia talis taciturnitas non indicat licentiam datam, ut sciens virum ille ad sacrum statum transeat. *Paludanus in 4. ad sacros Ordines promo. dist. 37. quest. 1. art. 1. Divus Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 8. ait: in hoc casu non posse virum veri, utrum consecratum amplius revocare; quia ipsa sciens in hoc casu te, & non resistente consecrationi mariti, censetur tacite per se continentiam vovere.* *ipsum repetere ad reddendum debitum.*

Si vir metu gravi, & injustò extorsit licentiam ab uxore, ad recipiendos sacros Ordines, vel ad Professionem faciendam, illa in hac circumstantia potest ipsum revocare ad reddendum debitum. Ratio est: quia metus gravis injustè incussus, reddit licentiam involuntariam uxoris; ergo cum titulo justitiæ debetur extorsit licentiam ab uxori debitum conjugale: igitur tenetur vir id ei redere. *Azorius lib. 13. cap. 14. quest. 12. uxore, ad sciendum Sylvester verb. Divortium. quest. 17.*

Scire velis: an licitè conjux uxore consentiente possit sacris Ordinibus initiari? Respondetur affirmative; ità expresse constat ex definitione *Juri cap. Uxoratus, de Conversi conjug. faciendum, Bartholomæus à S. Fausto lib. 5. quest. 95.* At si uxor sit juvenis, & timeatur aliquod incontinentiæ periculum, tunc hæc tenetur votum castitatis emittere. Ità *S. Thomas in 4. dist. 37. quest. 1. art. 2. ad 2. sic loquens: Uxorem, de cujus licentia vir Ordinem sacrum suscipit, teneri perpetuam continentiam vovere.* Ità etiam definitum est in *cap. final: de Tempore ordinat.* quidquid in sacris ordinibus contrarium asserat *Angelus Verb. Matrim. 4. n. 8. bus initiari qui vult, nullum requiri votum in uxore mariti si vero illa sit juvenis, & timeatur periculum, culum incontinentiæ, tunc debet emittere votum castitatis, secus si est senex, vel si tenetur votum non est suspecta de incontinentia: quia in hoc casu nulla urget necessitas voti.*

Major est difficultas: an uxor, si maritus ad Ordines sacros promoveatur, teneatur præter votum castitatis emittendum, etiam ingredi Religionem? Hic non est quæstio de uxore suspecta de incontinentia, nam tali potest concessum est manere in sæculo, uti definitum est in *cap. Episcopus. dist. 77.* Ità *Joannes Andreas cap. Conjugatus. Bartholomæus à S. Fausto citat. qu. 111.* Nunc ad quæsitum respondeo, & cros promittam: *Dico: veatur.*

22. Si uxor Dico: si uxor est juvenis, & suspecta de est juvenis, incontinentia, ex cujus licentia maritus est pro- & suspecta de motus ad sacros Ordines, tunc ultra votum per- incontinen- petuæ castitatis, tenetur ingredi Religionem. tia, cujus ma- Ità colligitur ex cap. Episcopus. dist. 77. & ex Con- ritus ex li- cil: Agathensi cap. 16. & 17. ubi sic habetur: Sanè centia ipsius si conjugati juvenes consenserint ordinari, etiam promotus est uxorum voluntas ità requirenda est, ut seque- ad sacros Or- strato mansionis cubiculò, Religione promissa, dines, tunc posteaquàm pariter conversi fuerint, ordinem- illa tenetur tur. Tum, quia mulier juvenis, licet pia, & ad votum ca- casta, propter magnam fragilitatem sexûs, fa- stitatis, & ad cilem inconstantiam, & volubilitatem, manens ingrediendû in sæculo, semper est exposita periculo incon- Religionem, tinentiæ. Tum, quia uxor juvenis mariti cum quidquid alii licentia sua professi, compellitur ingredi Reli- contradicant. gionem; ergo & uxor mariti ad Ordines sacros promoti. Sic etiam in 4. dist. 27. quest. 1. art. 4. Henriquez de Matrimon. lib. 11. cap. 5. num. 10.

Sanctus Thomas verò in 4. dist. 37. quest. 1. art. 2. ad 2. docendo sic loquitur: uxorem, de cujus licentia vir Ordinem sacrum suscipit, teneri perpetuam continentiam vovere: non tamen teneri Religionem ingredi, si sibi non timeat de incontinentia periculo: huic opinioni adhæret quoque Valentia part. 4. disp. 10. quest. 5. punct. 3. Azorius lib. 13. cap. 14. quest. 11. Majolus quidem lib. 1. de Irregul. cap. 34. num. 3. negat absolute, uxorem in tali casu Religionem ingredi debere. Joannes Andreas verò, cap. Conjugatas in fine anchor Cordi. distinguit hunc modò: si uxor est juvenis, & suspecta de incontinentia, tunc opus est, ut Religionem ingrediatur; si verò non sit de tali incontinentia suspecta, licet sit juvenis, satis est, ut votum castitatis emittat, & sic secure in sæculo manere poterit. Ex omnibus his opinionibus mihi placet superior, quæ asserit, si uxor est juvenis, debere etiam Religionem ingredi, quæ sententia non solum ratione, verum etiam autoritate Concilij probatur.

23. Si contin- Sed inquiris: si contingeret uxorem in sæ- geret uxo- culo manere, dum vir ad sacros Ordines jam rem in sacu- promotus sit, possentne simul cohabitare? Re- lo manere, spondeo, si aliquis illorum, vel ambo, suspecti dum vir ad sint de incontinentia, sive illi sint juvenes, sive sacros Ordi- senes, nuquam licitum est illis in eadem do- nes promotus mo simul habitare. Ità definitum est in cap: est, tunc si su- Episcopus. 77. At si de tali actu suspecti non specti sint de sint, possunt simul morari, bibere, comedere, incontinen- dummodo in diversò cubiculo jaceant. Ità con- tia, non pos- stat ex cap: Omnino. dist. 21. In tali casu uxor in- sunt simul in serviet pro œconomia, & tanquam Frater, & So- eadem domo ror se habebunt, sequestrato mansionis cubicu- manere, secus ló, prout annuit textus jur. supracitatus.

In casu tamen, quo vir cum licentia uxo- 24. Si vir ris ad Episcopatum promoveatur, tunc juxta cum licentia probabiliorem opinionem non sufficeret, ut u- uxoris ad E- xor votum castitatis perpetuum emittat, sed piscopatum requiritur, ut Religionem ingrediatur, & i- promoveatur bi Professionem faciat, licet in ipsa nulla sit in- tunc illa præ- continentia suspicio, sive illa sit senex, sive ju- venis. Ità definitur in cap. Sanè. de Convers. Con-

jug. his verbis: Prohibemus, ne uxorum præ- ter votum ca- sumatis in Episcopum ordinare, nisi uxor prius sit uxor, etiam professæ continentiam, sacrum sibi velamen im- Religionem ponat, & Religiosam vestem, ac vitam assumat. ingredi tent- Tum, quia hoc exigit excellentia Ordinis Epi- tur. scopolis. Sic Petrus de Ledesma de Matrimon. q. 66. art. 4. Pallacios in 4. dist. 27. dub. 2. Covarru- vias 4. decreto part. 2. cap. 6. sect. 3. num. 3. Fabie- na Verb. Matrim. 1. quest. 3. contra Sotum in 4. disp. 27. quest. 1. art. 4. dicentem: si uxor sit sexagenaria, sufficit, ut voveat perfectam conti- nentiam: quia in ea non timetur lapsus carnis; si verò sit juvenis, debet Religionem profite- ri. Quidquid de hac opinione hic author phi- losophetur, mihi prima arridet: nam etiam u- xor sexagenaria non est saxeæ, vel lignæ, sed carnea, proinde sinè speciali assistentia Dei red- ditur aliquantulum suspecta, intuitu sui sexûs de fra- gilitate; ergo &c.

Quid si vir ante matrimonium consumma- 25. Si vir si- tum sinè uxoris licentia promoveretur ad Ro- ne uxoris li- manum Pontificem, utrum in hoc casu tene- centia ad Ro- retur uxor ingredi Religionem? Respondeo manum Pon- primò: si uxor nollet ingredi Religionem, tunc illicem pro- posset vir factus Pontifex dispensare, ut illa moveatur maneat in sæculo, & alium ducat maritum, ante consum- quia quousque primi conjuges non fiunt una matiam- caro per consummationem matrimonij, potest matrimonij, Papa in tali casu dispensare. Quòd si nollet di- tunc poterit- spensare, teneretur ad uxorem redire, si illa pe- dispensare, ut- teret, & matrimonium consummare, non qui- alium mari- dem petendo, sed reddendo. Ratio est: quia cum accipiat, uxor non debet privari jure suo, quod in cor- si nollet di- pus talis viri per contractum legitimum matri- spensare, & monij acquisiverat; ergo &c. illa ipsum pe-

Ex mox dicta doctrina deducitur, quòd reverè, tenetur Papa possit dispensare, ut vir promoveatur ad eum red- ad sacros Ordines sinè uxoris libitu, dummodo re- & reddere adhuc matrimonium non sit consummatum. debitum. Ratio est: quia tale impedimentum ante con- 26. Papapo- summationem est solum jure Canonico impo- test dispensa- situm; ergo &c. Bartholomæus à S. Faustino de Vo- re in matri- to lib. 5. quest. 98. monio rati-

Quæritur: An si vir invitâ uxore ad sacros ut vir præ- Ordines promoveatur, mortuâ postmodum u- moveatur ad xore possit cum alia validum contrahere matri- sacros Ordi- monium? Ratio difficultatis est: quia si vir in- nes, etiam re- vitâ uxore faciat professionem, & in ipsa eum nitente uxore- revocat, ad secum habitandum, & reddendum re- debitum, ille obtemperare tenetur, & mortuâ 27. Si vir in- eadem, potest licitè aliam ducere; ergo & in vitâ uxore- hoc casu, &c. Hoc non obstante, Respon- ad sacros Or- deo negativè. Disparitas est: quia illa profes- dines promi- sio facta à viro, fuit omnino invalida, & ideo voveatur, matri- carebat vi dirimendi matrimonium: Promotio tunc postmo- verò ad sacrum Ordinem fuit valida, cui ex in- dum ipsam- stitutione Ecclesiæ annexum est votum solem- poteris aliam- ne castitatis, per quod consequens matrimo- ducere. nium irritatur: igitur talis vir mortuâ uxore, non potest validè aliam ducere. Sic etiam sen- tit Henriquez de Matrim. lib. 11. cap. 15. n. 9.

Eodem modò juxta probabiliorem opi- 28. Si vir- nionem, uxor, ex cujus licentia maritus initia- cum licentia- tus

uxoris pro- tus est Sacris Ordinibus, ipsò defunctò, non po-
motus sit ad test illa cum alio matrimonium inire; & hoc
Sacros Ordi- quidem non ratione voti, quod simplex à plu-
nes, ipsò po- ribus existimatur, sed ex constitutione Eccle-
stea defuncto, siæ, quæ vetuit matrimonium subsequens, ut
non poterit colligitur ex cap. *Quia sunt*: dist. 28. & ex cap. *Si*
cum alio ma- se. dist. 28. Concil. Aurelian. Sic etiam Sanchez lib.
trimonium 7. de Matrim. disp. 40. n. 7. Azorius lib. 13. cap.
inire. 14. quest. 11.

29. *Votū sim-* Quæritur: utrum votum simplex castita-
plex castita- tis dirimat matrimonium. Respondeo, tale vo-
tis non diri- tum non inducere impedimentum dirimens
mit matri- matrimonium, sed solum impediens. Ratio est:
monium; sed quia per id non traditur corpus Deo, sicut in
solum id im- voto solenni; sed tantum promittitur. Unde
pedit ad pe- qui præsumeret celebrare matrimonium cum
tendum de- huiusmodi voto simplicis castitatis, peccaret
bitum conju- lethaliter, nec petere posset debitum ab uxore,
gale. bene tamen reddere. Quod non posset pe-
tere, patet: quia id faciendo peccaret contra
votum factum: & si ipsa decederet è vita, adhuc

30. *Votū sim-* tali votò obstrictus esset. Hic tamen adverten-
plex, quod e- dum est, quod non pariformiter philosophan-
mittunt Reli- dum sit de voto simplici biennij, quod emittunt
giosi Societa- Religiosi Societatis Jesu, nam licet huiusmodi
tis Jesu, pri- votum sit simplex, tamen quamdiu remanent
mò bienniò, in societate, dirimit matrimonium cum illo
dirimit ma-

contractum; quod si semel ejiciantur, cessat tale trimonium s
votum, & non amplius dirimit, prout viden- verò aliquis
dum est apud Sanchez de Matrim. lib. 2. disp. 19. emittatur,
& lib. 7. disp. 17. n. 24. Acatius tom. 2. verb. cessat tale im-
Matrimonium ref. 255. n. 9. Trullench de Sa-
cram. lib. 7. cap. 9. dub. 5. n. 5. Caramuel lib. 3.
de Matrim. n. 3754. & alij passim

Quæritur: quas pœnas incurrunt Mona- 31. Si Religi-
chi, vel moniales, Matrimonium post professio- osus Profes-
nem contrahentes? Respondeo, juxta Jus civi- sus, vel moni-
le pœnam capitalem. Ita habetur Leg. 5. Cod. de alis matri-
Episcopis, & Clericis: ubi Jovinianus Impera- monium con-
tor sic loquitur: Si quis non dicam rapere, sed at- traheret, in-
tentare tantum jungendi matrimonij causâ Sa- currit juxta
cratissimas Virgines ausus fuerit, capitali pœna legem Cano-
puniat. Juxta jus Ecclesiast. ipsò factò ex- nicam pœnâ
communicatur. Ita Concil. Trident. sess. 24. de excommuni-
Sacrament. Matrimon. Canon. 9. sic habetur: cationis jux-
Si quis dixerit, Clericos in Sacris constitutos, vel ta legem Ci-
Regulares, solenniter Castitatem professos, posse vilem pœnâ
matrimonium contrahere, contractumque vali- capitis.
dum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel vo-
tò, anathema sit. Ex hoc collige, quod non
solum invalidum sit matrimonium, verum eti-
am ipsa dicere, quod sit validum, excommu-
nicatur. P. Amandus Hermann in 4. tr. 9. disp. 3.
quest. 11. n. 18.

TRACTAT. CLXII.

DE USURA.

CAPUT I.

De Definitione, & proprietatibus Usuræ.

Propositio 42. ab Innocentio XI. recalcitrata, ita se habet.

Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum; sed solum si exigitur, tanquam ex Justitia debitum.

SUMMARIUM.

1. Usura definitio, notatur.
2. Usura dividitur in realem, mentalem, & palliatam. Usura realis describitur.
3. Usura mentalis exponitur.
4. Spes habendi aliquid supra sortem, non facit usuram; sed solum intentio mutuandi, ut aliquid supra sortem accipiat.
5. Usura Palliata describitur.
6. Videtur usuram non esse in novo Testamento sub præcepto vetitam.
7. Usura sunt vetite tum Jure Canonico, tum Evangelico, tum lege divinâ naturali.
8. Solvuntur objectiones.

9. Regula ex qua cognoscitur, utrum in aliquo inveniat. usura.
10. Si chyrographa anticipatò pretiò minoris emuntur, committitur usura.
11. Mutuator non potest sibi retinere fructus pignoris accepti, excedentes capitale, vel expensas factas per se, bene tamen per accidens.
12. Si Dominus absolutus det fundos in Emphyteusim, vel feudam; & Emphyteuta, vel feudatarius eosdem fundos Domino, vel Ecclesie oppignorat, tunc talis Dominus poterit accipere fructus fundi, non computando eos in sortem; alius verò non.
13. Si fover daret possessiones genero in pignus, pro dote uxoris, tunc poterit recipere fructus pignoris

Eeeee

guari prorata lucri cessantis, aut damni emergentis.

14. Si quis exigeret præcisè pro carentia pecunie mutuatæ, vel pro dilatione temporis, vel pro obligatione non repetendi mutuum, nisi post longum tempus, tunc talis exigentia est usuraria per se, non verò per accidens.
15. Si quis daret pecuniam alicui, cum obligatione, ut restitueret tantum frumenti, vel vini, & tempore quò pluris valeret, esset contractus usurarius per se, non verò si alia iusta circumstantia intercedunt.
16. Non est licitum potest mutuum ab usurario, cum obligatione solvendi usuras.
17. Si quis haberet aliquod onus in mutuo dato, tunc respectu lucri cessantis, vel damni emergentis, potest aliquid supra sortem exigere.
18. Simplex contractus montis pietatis, est licitus.
19. Contractus montis pietatis mixti, est etiam licitus.
20. Mons pietatis concessivus, à Germanis vocatus *Leih-Geld*, est etiam licitus.
21. Conditiones constituentes legitimum montem pietatis, exponuntur.

1. Usura definitio, notatur.

USura communiter à Doctoribus definitur, quòd sit lucrum principaliter ex mutuo promanans, ratione mutui. Sic *Valentia* 21. disp. 5. quest. 21. *Layman* lib. 3. tract. 4. cap. 16. *Molina* tract. 2. disp. 303. *Lessius* lib. 2. c. 20. dub. 3. Canonistæ verò accipiunt pro usura, seu pro fœnore, quidquid sorti superadditur, id est, quidquid massæ principali accedit. Ita habetur ex Canon. un. 14. quest. 3. & *Aristoteles* ratiocinans de fœnore, *Polit. cap. 7.* ait: in fœnore nummus nummum parit, licet pecunia ex se sit infacunda, tamen industria cupidorum, facundior est omnibus animalibus.

2. Usura dividitur in realem mentalem, & Palliatam. Usura realis de scribitur.

Usura genericè dividitur in realem, mentalem, & Palliatam. Usura realis est, quando quis paciscitur ad reddendum aliquid, pretiò æstimabile ultra sortem, seu ultra capitale ex vi mutui. Sic communiter Doctores cum *Molina* disp. 303. tract. 2. *Sylvius* 2.2. qu. 28. art. 1. Hæc est Regula generalis, ex qua solvuntur innumerabiles casus.

3. Usura mentalis exponitur.

Usura mentalis est, quando aliquis eâ intentione mutuo dat, ut aliquid inde pretiò æstimabile ultra summam, quam mutuavit, accipiat, licet nihil dicat. Ita *Toletus* in summ. cap. 29. num. 1. & unanimiter Doctores utriusque juris.

4. Spes habendi aliquid supra sortem, non facit usuram; sed solum intentio mutuantis, ut aliquod accipiat.

Hinc adverte, quòd spes habendi aliquid ultra sortem, non facit usuram, sed intentio mutuandi rem, ut inde lucrum supra sortem ex mutuo reportet. *Fenich. cap. 41. de Usura num. 2.* Eodem modò est simoniacus, qui inservit collatori beneficiorum, ut intuitu servitij Collator obligetur ad conferendum famulo beneficium, non tamen si inservit principaliter pro stipendio recipiendo, & secundariò cum sp. promotionis ad beneficium, præscindendo ab

omni obligatione debita. Sic habetur ex Canon. Si officij. 59. dist. & Canon. Quid proderit. dist. 61.

Usura palliata est, quando reportatur lucrum indebitum ex mutuo, vel alio quocunque contractu, nullò præcedente pactò expresso, sed vel solum consuetudine, vel nutu, vel aliâ viâ indicatur mutuatario, seu debitori, ad restituendum aliquid supra sortem. Unde si quis fingat se vendere rem mutuo datam, & mutuatarius eam pro hic & nunc restituere non potest, sed rogat mutuantem pro aliqua dilatione, promittendo ei aliquod lucrum supra capitale, tale lucrum est usurarium, quia reverà intuitu mutui accipitur. Eodem modò si quis vendit, v. g. Titius domum Cajo pro centum, quod est iustum pretium, & Cajo petit prorogari solutionem, quod Titius concedere nolit, nisi aliquid supra centum promittat sedaturum, tunc illud supra centum, quod promittitur, & traditur Titio, importat usuram, uti expressè docui in tractatu de Contractibus in genere.

Quæritur: quòd præceptò usura prohibetur? circa hanc quæstionem variant in modo, quanquam non in substantia, Doctores. Pater *Prado tom. 2. Theol. Moral. cap. 28. quest. 9. sect. 2. n. 9.* citans *Sotum lib. 6. de Justitia qu. 1. art. 1. concl. 1.* vult, usuram non esse in novo Testamento sub præcepto vetitam, eò quòd in hac lege solum sunt expressa præcepta naturalia Theologica, & Sacramentorum, & tale crimen prohibetur illò præcepto Decalogi 7. non furtum facies duntaxat, ex quo ad illum textum Evangelij *Lucæ 6. beneficiate, & mutuum date, nihil inde sperantes*: Respondet, per hoc solum indicari consilium, non præceptum. Hoc non obstante

Dico: probabilius esse, usuras prohiberi ut invalidas, Jure Canonico, tum lege Evangelicâ, tum lege divinâ naturali. Ita *S. Thomas 2. 2. quest. 79. art. 1. ad 2. Cardinalis de Lugo tom. 2. de Justit. disp. 25. sect. 2. n. 9. Salas tract. de Usura dubio 3. n. 2. Caspensis tract. 19. disp. 3. sect. 1. Sannig. de Contract. lib. 6. cap. 11. Est contra Calvinum, & suos affectas, Græcos Schismaticos, Bucerum &c.*

Probatur primò ex Concil. Lateranens. sub Leone X. celebrato, sess. 10. ubi sic loquitur: Dominus noster (Lucâ Evangelistâ attestante,) apertò nos præceptò obstrinxit, ne datò mutuo quidquam ultra sortem sperare debeamus; Ergo cum Evangelista *Lucas cap. 6.* expressè doceat, dicens: *Mutuum date nihil inde sperantes*, signum est, usuram esse Lege Evangelicâ interdiktam.

Probatur secundò ex *Psalmissa. Psalm. 14.* ubi sic canit: Domine quis requiescat in monte sancto tuo, qui ingreditur sine macula, & operatur Justitiam, qui pecuniam suam non dedit ad usuram: Ecce quòd talis, qui usuram non capit, requiescet in monte sancto; ergo ex Jure divino habetur, non esse licitum lucrum ex mutuo; ideoque usura pugnat contra legem Dei:

6. Videtur usuram non esse in novo Testamento sub præcepto vetitam.

7. Usura sunt vetita, tum jure Canonico, tum Evangelicò, tum lege divinâ naturali.

Dei: nam vir, ait Ezechiel. 18. si fuerit Justus, ad usuram non commodaverit, hic iustus est, & vita vivet; ergo &c.

Probat 3. ex Concil. Viennensi sub Clemente V. Ex consensu Principum Catholicorum annihilatae fuerant antiquae leges, quae videbantur favere usuris: nec non ex toto titulo Decretalium de Usuris, colligitur invaliditas, & pravitastalium contractuum; ergo &c.

Probat 4. quartò, usuram esse contra jus naturae, quod sic ostendo; quia, quod petit ex natura sua dari gratis, si fiat cum lucro, laeditur jus naturae; sed mutuum dare, petit fieri ex natura sua gratis; ergo si fiat cum lucro, erit contra jus naturae. Probat 5. Minor: mutuum dare, de se, & intrinsece non inducit aliquod incommodum danti, & solum de se est institutum ad commodum recipientis, seu proximi; ergo petit dari gratis, igitur laeditur jus, per usuram, quod habet proximus à natura, nè gravetur ex mutuo. Tum, quia repugnat juri naturae, ut quis ex re aliena lucrum exigat; sed si mutuans exigeret lucrum à mutuuario ex re mutuata, exigeret illud ex re aliena, non ex sua; ergo id repugnat juri naturae. Major per se patet: Minor probatur; quia dum mutuans dat mutuum rem mutuuario, transfert totum suum Dominium rei in mutuarium; ergo si inde exigeret lucrum, tunc id exigeret ex re non sua, quod est contra jus naturae, sicque usura est contra jus naturae; nam mutuarius, dum utitur pecunià mutuo accepta, utitur pecunià suà à tempore, quò illam accepit à mutuante, vi cuius imposuit sibi debitum restituendi, quod sibi imponere non potuisset, nec fuisset justum debitum, nisi supponeret mutuo datam suam, cuius locò aliam suam reddere pro mutuo promissit; jam vides in hac promissione, idem sonare ac dicere, ego meam pecuniam facio tuam, quia tuam fecisti meam; sed nemo debet solvere aliquid pro usu pecuniæ suæ; ergo neque mutuarius pro usu pecuniæ mutuo acceptæ, secus esset injustitia manifesta; ergo &c.

Obijcies primò, pro re pretiò aestimabili, licitè potest aliquid accipi; sed usus rei mutuo acceptæ, est pretiò aestimabilis, nam est ad commodum proprium, ad utilitatem, & augmentum substantiæ suæ; ergo licitè potest aliquid accipi: igitur usura erit licita. Probat 6. antecedens: cuilibet pactioni aestimabili correspondet pretium aestimationis; sed pretium aestimationis potest accipi; ergo pro re, pretiò aestimabili potest licitè aliquid accipi. Respondeo distinguendo Majorem: si res pretiò aestimabilis sit in dominio tuo, ejusque usus cedens in bonum alterius, concedo Majorem; si sit in dominio alterius, nego Majorem: & distinguo Minorem; usus est rei sub dominio utentis constitutæ, concedo Minorem: sub dominio tuo, nego Minorem, & consequentiam: usus rei in mutuuario nec dividitur, nec separatur à Domino rei, utitur enim re suà, à mutuante sibi

data, inde mutuans non habet amplius jus, nec in re, nec ad rem in illam; sed tantum habet jus in similis rei receptionem, & exactionem. Similis rei, inquam, quæ tum quoad speciem, tum quoad bonitatem debet esse æqualis. Ex hoc capite cessat jus rei mutuatae, cessat justa exactio alicujus commodi ex tali usu rei; proinde semper odibilis, & facinorosa reputatur usura.

Dices: mutuans saltem antequam dat mutuum, habet dominium rei; ergo poterit exigere aliquid pro datione, & mutatione ipsius. Respondeo: mutuator ante mutuum, est Dominus rei, ad dandum, vel non dandum mutuum, concedo extra casum extremæ necessitatis, quia pro tunc cessat omne dominium particulare; non tamen est Dominus, ac liber ad exigendum aliquid pro mutuo, posita mutatione, ac traditione faciendâ, vel jam factâ; sicut est Dominus donandi, vel non donandi; posito tamen, quò donaverit, non est amplius liber, vel Dominus, in Ordine ad aliquid exigendum pro dono, quò rationem doni destrueret.

Urgebis: non minus est Dominus usus dandi, quàm rei tradendæ; ergo si potest dare, vel non dare usum; ergo sicut pro re potest exigere rem similem in specie, & bonitate, ita poterit pro usu aliquid exigere. Respondeo, concedo antecedens, nego consequentiam; nam usus dandi non est separabilis à re data. Unde sicut res non crescit mutuatori, sed Domino, quoad entitatem: ita nec usus, quoad utilitatem. Proinde si aliquando crescit usus in mutuuario, hoc evenit, quando res non est amplius mutuatoris: proinde exigere non poterit fructus utilitatis.

Obijcies secundò: DEUS permiserat in Scriptura usuram Hebræis Deuter. 23. ubi sic legitur: Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno. Eodem modò legitur Deuter. cap. 28. versic. 12. Et fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo fœnus accipies; ergo usura non est prohibita Jure naturali divinò. Respondeo, distinguendo antecedens; Deus permiserat usuram Hebræis contra extraneos, ut licitam, nego antecedens; permiserat eam, id est, toleravit ad vitandum majus malum, eò modò, quò apud nos toleratur meretricium, ad vitandum adulteria, incestus &c. concedo antecedens; hoc tamen non approbatur. Sic si quis determinatus esset occidere, ita ut non posset à tali malo revocari, tunc ei consulere possum, nè occidat fratrem meum, vel alium quemcunque bonum, sed potius inimicos Reipub. Per hoc non est præcipere homicidium, sed solum velle vitare majus malum, & permittere minus, si talis humo à pravitate homicidij revocari non possit. Ita intelligi possunt textus Scripturæ, non fœnerabis fratri tuo, sed alieno, & gentibus multis: hi enim gentiles erant alieni, & hostes Hebræorum, qui illorum bona, per injusta bella occupaverant, ad quæ compensanda, permisit Deus contra illos usuras exercere. Nam cum

vitâ illos privare non potuerint, uti merebantur, saltem usuris ipsos debilitassent, in quo sensu optimè salvantur textus Scripturæ. Nam Hebræi, cum semper fuerint inclinati ad avaritiam, toleravit DEUS minus malum, ad evitandum majus, nè ex illorum prava inclinatione cum fratribus & amicis, & alijs fidelibus usuram exerceant. *Covarruvias lib. 3. variar. cap. 1. n. 7. S. Thomas 2. 2. quest. 78. art. 1. ad 3. Arragonius, & alij passim.*

Objicies tertio: nullus contractus est contra justiciam, si fiat ex consensu partium; ergo fit sine alicujus injuria, sicque non est contra justiciam. Major per se patet; Minor probatur: quia mutuatarius, dum dat aliquid exiguum supra sortem, illud dat volens, sciens, atque consentiens; ergo nulla fit ipsi injuria; siquidem volenti, & consentienti nulla injuria fieri dicitur. Respondeo: distinguo Majorem; nullus contractus est contra justiciam, si fiat ex consensu completè libero, & simpliciter voluntario, concedo Majorem: si fiat ex consensu incompletè libero, & non simpliciter voluntario, nego Majorem. Distinguo quoque Minorem: usura fit ex consensu completè, & simpliciter libero, nego Minorem; fit ex consensu incompletè, & simpliciter involuntario, concedo Minorem, & servatâ proportionem distinguo consequens, & nego consequentiam; Eodem modo Respondeo an probationem, & dico, quod ex duplici capite resultet injuria in præsentia materia: primò ex eo, quod quasi coactè mutuatarius inducatur ad pactum dandi aliquid supra sortem, nè perdat commodum pecuniæ concedendæ, ut occurrat Majori damno, quod causat involuntarium, mixtum voluntario, non sufficiens ad constituendum justum, & rectum commercium humanum. Secundo, resultat injuria ex damno, quatenus Reipublice leges transgrediuntur, & cogitur solvere aliquid supra sortem, pro re sua mutuò accepta, quod injustum titulum importat.

9. Regula ex qua cognoscitur, utrum in aliquo inveniat usura.

Regula ex qua cognoscitur, utrum in aliquo contractu inveniat usura, est, quando quis dat mutuò pecuniam, vel æquivalens pecuniæ, cum animo repetendi pecuniā ex auctoritate sibi reservata, tunc si aliquid ultra sortem exigatur, jam infallibilis erit usura; si verò det pecuniam sine animo repetendi illam, cedendo absolutè juri pecuniæ repetendæ, tunc si aliquid pro tali largitione pecuniæ exigatur, non erit usura, quia hujusmodi contractus æquivalet venditione, aut emptioni, & similibus qui sunt, liciti; ergo &c.

10. Si chyrographa anticipatō prædicti minoris emuntur, committitur usura.

Hinc usura committitur, quando anticipatō pretiō, minoris emuntur Chyrographa, seu credita alterius, imposterum exigendo in sua vera summa, esset enim idem, ac mutare suam pecuniam, v. g. mille, & ratione anticipationis, vel præcisè ratione temporis, quò anticipatur solutio, recipere mille, & quinquaginta, quanti valeret chyrographum, vel creditum, quod emitur exigendum à debitore creditoris vendentis, quæ dici solent etiam usuræ palliatæ.

Quando tamen aliquis mutualet, ut obtineret sibi debitum commodum, v. g. ad hoc, ut ipsi restitueretur sua domus injustè usurpata, vel ut fugeret aliquod incommodum, quod injustè pateretur, v. g. ut jumenta alterius petentis mutuum, non devastarent vineam dantis, non esset usura, quia est de re justa, & debita; nec tale lucrum, quod speratur, non est, nisi redditio sui juris, & restitutio in pristinum.

Hinc secundo Creditor, vel mutuator, non potest sibi retinere fructus pignoris accepti ad 11. Mutua securitatem crediti, sed deductis expensis debet eos reddere debitori, aut computare in sortem capitalis. Non enim ratione mutui potest fructus pignoris acquirere supra sortem capitalis. Ratio est: quia pignus est debitoris; ergo debitori debet fructificare, non mutuatori; siquidem omnis res suo Domino fructificat. Tum, quia sic definitur *cap. 1. & 2. de Usuris*. Hoc intelligitur, nisi adsit causa lucri cessantis, vel damni emergentis, vel alicujus pœnæ conventionalis, vel expensarum in custodiendo pignore: tunc Creditor, vel mutuator poterit se indemnem servare.

Ab obligatione restitutionis fructuum pignoris, excipitur Dominus absolutus, vel directus ipsius pignoris; v. g. si aliquis Princeps, vel Ecclesia, tradit fundos, in Emphyteusim, vel Emphyteum in feudum, & postmodum Emphyteuta, vel feudatarius eosdem fundos legitimo Principi, vel Ecclesiæ pignorat, tunc Princeps &c. poterit accipere fructus fundi, non computando eos in sortem. Ita definitur *in cap. 1. de Fundis*. Ratio etiam est: quia fundi natura est, quod includat conditionem factam in recipiendo feudum, ut quotiescunque feudatarius oppignorat illum suo directo Domino, redeant fructus ad Dominum, simul cum Dominio feudi. Si vero mutuarius dederit pignus in feudum, & accipere fructus Emphyteusim, diversis personis à Directis Dominis, tunc non licet ipsis fructus feudi detinere; nam hoc esset exigere aliquid ex mutuò, quod illicitum est, & usuram sapit.

Eodem modo, si genero data fuissent possessiones in pignus à socero, vel à vicem gerente soceri, pro dote uxoris suæ, tunc poterit recipere fructus pignoris pro rata lucri cessantis, aut damni emergentis. Ratio est: quia talis dote uxoris, gener, ex œconomia dotis uxoris, potuisset quoque accipere fructus, quibus hic & nunc caret, proinde poterit sibi illas ex pignore compensare.

Hinc tertio, si quis exigeret aliquid præcisè pro carentia pecuniæ, quam dat mutuò, vel pro dilatione temporis, vel pro obligatione non repetendi mutuum infra tantum tempus determinatum, vel pro obligatione expectandi solutionem &c. erit prætentio usuraria. Ratio est: quia hoc præcisè ratione mutui exigeretur. Nam mutuum prædictas obligationes de se intrinsecè includit; ergo nihil pro illis exigere potest. Hic tamen te notare volo, quod si esset periculum amittendi Capitale, tunc citrà usuram poterit

mutuata, vel pro dilatione temporis, vel pro obligatione, non repetendi mutu-um, nisi post longum tem-pus, tunc ta-lis exigentia est usuraria per se, non ve-ro per acci-dens.

terit aliquid supra sortem exigere. Ratio est: quia hoc periculum non includitur in mutuo, quod supponit moralem certitudinem capitalis recuperandi.

In casu tamen, quo quis daret pecuniam v. g. Titio, ut ille determinatō tempore obligetur, pro illa refundere tantum frumenti, vel vini, tempore quō pluris valere solet, v. g. si quis mense Augusti mutuaret Titio frumentum, ut ille mense Maij tantundem frumenti restituat, in hoc casu committeret labem usuræ. Ratio est: quia ordinariē tali mense pluris valet frumentum, quā in Augusto; sicque illa excessio pretij foret usuraria. Ab hoc tamen excipitur, si talis homo illud frumentum servaturus erat usque ad Mensem Maij, tunc id restituendo, pro tunc nulla committitur usura; quia nulla intervenit ex parte tradentis supererogatio sortis, quam per se reservasset; imō detrahi debet æstimatio custodiæ, & periculi corruptionis, usque ad illud tempus, si ita prudentibus videbitur. Est communis Theologorum cum Soto de *Jure & Justitia lib. 6. quest. 1. art. 2. Sylvestro verb. Usura 1. num. 14. Navar-contractus u-ro cap. 7. num. 219. Felliucio tr. 34. cap. 3. n. 34. usurarius per Lessio, & alijs passim.*

15. Si quis daret pecuni-am alicui, cū obligatione, ut restituat tantum fru-menti, vel vi-ni, & tempo-re, quō pluris valeret: est contractus u-surarius per se, non verò si alia jura cir-cumstantia intercedant. Scire velles: an possit quis tutā conscientia petere mutuū ab usurario, cum obligatione solvendi usuras? Respondeo negativē cum Bonacina de *Usuris diss. 3. punct. 13. Reginaldo lib. 23. num. 192. Solero lib. 5. cap. 37.* Ratio est: quia cooperari peccato nunquam est permis-sum: sed si quis peteret mutuū ab usurario, co-operaretur peccato; quia induceret usurarium ad exercendum hic & nunc novam usuram; ergo &c.

16. Non est licitum, pete-re mutuū ab usurario, cum obliga-tione solven-di usuras. Quæritur: an, si quis haberet aliquod onus in mutuo dato, vel accepto, possit aliquid supra sortem exigere? Respondeo: si formalitatem mutui considerem, nunquam licitum est intuitu illius, aliquid supra sortem exigere. Respondeo secundo: si considerem aliquod incommodum lucri cessantis, vel damni emergentis, aut expensarum, tunc licitum erit aliquid ultra sortem accipere; quia nullus tenetur in gratiam alterius incommodum pati, cum in quolibet contractu debeat servari ratio passi, & contrapassi.

17. Si quis haberet ali-quod onus in mutuo dato, tunc respectu lucri cessan-tis, vel dam-ni emergen-tis, potest ali-quid supra sortem exi-gere. Hinc est, quod contractus montis pietatis sit licitus, ex quo potest exigi aliquid supra sortem, qui fieri solet cum coacervatione pecuniæ, frumenti, vel alterius rei similis, pro publica necessitate determinatæ, ad subveniendum pauperibus; ita tamen, ut primò pecunia tradenda singulis, sit determinatæ quantitatis, & ad tempus certum tradita; secundo, si pecunia ad certum tempus non restituatur, vendatur pignus, & ex ejus pretio satisfiat monti, quantum verò superest, Domino pignoris restituatur. Tertiò, ut mutuatarius singulis mensibus, vel annis solvat pro expensis montis. Hic mons licitus est, & approbatus à Leo-

ne X. in Concil. Lateranensi sess. 10. quia est institutus in bonum publicum, & sublevamen pauperum; ergo &c. Id verò quod exigitur supra sortem, inservit ad solvendum pro laboribus officiorum, scribarum, Custodum &c.

Secundus mons pietatis est mixtus, & pariter licitus, qui fit, quando deficit pecunia publica, vel communis, quā subveniri possit egestati pauperum, tunc augetur mons pietatis ex pecunia particularium ad eundem finem, ita ut ei, qui confert suam pecuniam, donetur interesse, id est, singulis annis, quatuor, vel quinque pro Centum: & in hoc casu nihilominus libertatem sibi reservat conferens pecuniam ad illam recuperandam quoties voluerit. Quod licitus sit hic mons pietatis, patet, ex quo possit accipi interesse, quia talis census debetur ei ratione lucri cessantis, vel damni emergentis; ergo &c.

Licitus est etiam ille mons, quem Germani vocant *Leih-Geld*; unde datur aliquid supra Capitale mutuanti, non intuitu mutui, sed potius intuitu fructuum, aut lucri cessantis, vel damni emergentis; nam ex tali contractu pecuniarum, si in favorem sui applicaretur, aliquid lucrum ex illis haberi posset: & sic intuitu illius lucri cessantis, census gabellarum, aliæque tributa locantur. Hujusmodi mons est, quem solent instituere Reipublicæ, vel Principes, quando pecunijs indigent, v. g. ingruente Bellō, aut aliā necessitate, cogunt subditos ad sibi dandas pecunias, hanc lege, quod donec ipsas restituant, solvent quinque, vel sex pro Centum, reservatā sibi facultate restituendi, quandoque singulis creditoribus sortem principalem, & relictā iisdem creditoribus libertate vendendi jus, quod habent, ad illam annuam pensionem à Principe, vel Reipublica exigendam. Dixi licitus est hujusmodi contractus. Ratio est: quia illa solutio annua, datur ratione lucri cessantis; ergo &c. Tum, quia talis census est utilis, correspondens gravamini, quod sustinuit creditor, quando se expoliavit Jure liberō repetendi Capitale quotiescunque voluerit, hujus enim restitutio soli Principis voluntati (quæ fuit talis montis inventrix,) reservata est. Tum, quia fundatur in annuis redditibus Principis, vel Reipublicæ, qui redditus æquivalent bonis immobilibus fructiferis.

Tres verò Conditiones requiruntur ad hoc, ut hujusmodi montes non sint usurarij. Prima est: ut fundetur in veris redditibus annuis. Secunda, ne emanent plura loca, quā redditus montium petant. Tertia, destructō, & diminutō monte casu aliquō fortuito (sine incuria tamen Domini, vel sine pacto obligationis ejusdem, servandi immunem emptorem, etiam in casu fortuito,) minui etiam loca montium, & redditus; sunt enim velut fructus fundi, qui si depravetur, etiam fructus depravari necesse est, saltem quoad quantitatem.

Eecccc 3

CAPUT

CAPUT II.

*An titulo gratitudinis, benevolentiae, possit aliquid
exigi ultra sortem ex mutuo; & quid de resti-
tutione, & poenis usurae.*

Propositio 42. ab Innocentio XI. depravata est.

Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolencia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur, tanquam ex iustitia debitum.

SUMMARIUM.

22. Obligatio antidotalis notatur, quam mutuatarius debet exhibere suo mutuatori.
23. † Usura committitur, dum aliquid ultra sortem exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum.
24. † Omnis pactio, & conventio, imposita mutuatario, est onerosa, sicque usuraria.
25. Si mutuator non intendat aliquid supra sortem accipere, sed solum sperat ex gratitudine aliquid accepturum, sine praevia conventionione, tunc si aliquid a mutuatario accepit, non est usura.
26. Omnes usurarii tenentur ad restitutionem, & omnes alij, qui effectivè concurrunt ad contractum usurarium.
27. Non solum exercentes usuras, tenentur ad restitutionem, verum etiam filij eorum, ac etiam extranei heredes.
28. Usurarius tenetur ad fructus ex pignore mutuatarij acceptos, si proveniant per se ex tali pignore, secus non tenetur.
29. Iudaei tenentur ad restitutionem usurarum moderatarum.
30. Qui sunt usurarii manifesti, & qui occulti, notatur.
31. Poena, quas usurarii manifesti incurrunt, exponuntur.

22. Obligatio antidotalis notatur, quam mutuatarius debet exhibere suo mutuatori.

Quam temeraria sit doctrina mox allatae Propositionis, infra ostendam. Ut autem tibi plenè satisfaciam, tam in soliditate doctrinae, quam ut possis facileolvere contraria argumenta, si quae opponerentur, adverte, quod mutuatarius habeat aliquam obligationem indeterminatam gratitudinis, exhibendi mutuatori, quam obligationem vocamus antidotalem, & potest consistere, v. g. in exhibendo extraordinarium honorem mutuatori, tanquam suo benefactori, succurrendo ipsi in casu, quod suo opere indigeat, orando pro sui conservatione, & familia, prout necessitas postulat. Ex quo colliges, quod obligatio antidotalis gratitudinis exhibenda mutuatori, non consistat in obligatione dandi illi munus temporale, pretio aesti-

mabile. His intellectis te facile poteris pro solvendis oppositis technis juvare. Nunc

Dico: contra Propositionem 42. ab Innocentio XI. damnatam: semper usura committitur, dum aliquid ultra sortem exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum. Probat: quia quotiescunque imponitur novum onus determinatum, ad quod obligatio antidotalis non obligat, est vera usura: sed in hoc casu ita contingit; ergo &c. Minor per se est clara; quia obligatio antidotalis solum obligat ad aliquod opus indeterminatum, videlicet, ut mutuatarius se gratum exhibeat, prout supra. Tum, quia ly *aliquid*, quod exigitur ultra sortem, quaero, an concedatur mutuatori ex aliqua lege Civili, vel ex lege naturali? sed neutrum dici potest; ergo &c. Non conceditur ex lege civili; quia possit extorqueri per iudicem ad ly *aliquid* solvendum, quod esset novum onus supra sortem, non inclusum in obligatione antidotali; sed talis non potest extorqueri per iudicem, utpote usuraria, & ideo omnes leges clamant, usuram esse illicitam, uti superius probavi; ergo &c. Neque potest concedi ly *aliquid* ex lege naturali: quia licet obligatio antidotalis sit juris naturalis, haec tamen non determinat, quod obsequio temporali sit gratificandus mutuator; ergo tale obsequium est liberum mutuatario, tum quoad rem, quam quoad modum. Tum, quia si vir honoratus esset mutuatarius, certum est, si mutuator ab eo exigeret aliquid supra sortem elargiendum titulo Gratitudinis, tunc talis honestatis, & pudoris gratia id ei negare non auderet; ecce novum onus supra sortem, quod est in praedictum viri egregij. Sic quoque Pater Navarrus lib. 3. cap. 2. num. 191. *Aspensus* tr. 19. disp. 3. sect. 1. n. 13.

Colliges ex praecedenti conclusione, quod 24. † Omnis pactio, & conventio, per quam imponitur mutuatario aliquod onus, & obligatio, quasi ex iustitia, vel gratitudine, ad quam obligationem determinatam subeundam, alias non teneretur mutuatarius, inficitur labe usurariae. Ratio praeterea est: quia imponitur exactio rei pretio aestimabilis, ejusque exactio pro

promutuo, quod gratis fieri debet; ergo &c. Hinc est, non licere accipere ex mutuo quinque pro Centum, eodem modo neque exigere à mutuuario præstandi aliquod officium, vel beneficium, siue illud sit præstandum immediate à debitore, ut v. g. à lingua, ut ille per advocaturam aliquid operetur in bonum dantis in mutuum, siue ab alijs ab illo dependentibus, ut v. g. ab obsequio, ut honores, & famulatum per suos servos illi exhibeat: vel à manu, ut agros ipsius colere, propriam domum locare, suo Currui uti, in suo molendino molere, emere merces, ut vinum, frumentum, & aliud simile in officina mutuarii serventur, & sic de ceteris: nam cum per hoc mutuarius gravetur novò onere supra sortem, proinde talis obligatio usuram spirat, saltem palliatam; ergo &c.

25. Si mutu-
ator non in-
vendat ali-
quid supra
sortem acci-
pere, sed so-
lùm sperat
ex gratitu-
dine aliquid
accepturum,
finè prævia
conventionem,
tunc si aliquid
à mutuaria-
rio accipit, nõ
non est usura.
Molina tamen tom. 2. diff. 305. Cardinalis
de Lugo diff. 23. ab Archdekin part. 3. tract. 5.
cap. 11. num. 2. citatus, usuram non esse ait, si
mutuator à mutuuario nihil ut pretium acci-
pere intendat, sed ex gratitudine duntaxat ali-
quid speret accepturum, finè prævia imposita
obligatione debitori; & sic si eà intentione illi
aliquid donetur, non censetur committere u-
suram. Hinc est, quòd si v. g. Titius mutuator
non exigit, neque titulò gratitudinis, neque a-
liò, siue explicitò, siue implicitò à mutuuario
ad aliquid supra sortem elargiendum, poterit
tunc si aliquid in tali circumstantia finè labe usuræ accipere
à mutuaria-
munera. Ratio est: quia usura non est, dum
rio accipit, nõ
ultrà sortem aliquid non exigitur; sed Titius
ultrà sortem nihil exigit, sed tantum datur ei
munus ex pura liberalitate, in quo casu nihil
accipit invitò mutuaria; ergo &c. Fillius tract.
34. part. 2. num. 22. & 23. Molina tract.
2. diff. 305. Salas de Usura. dub. 5. n. 5.

26. Omnes
usurarii te-
nentur ad re-
stitutionem,
omnes alij,
qui effectivè
concurrunt
ad contractum
usurarium.
Hinc est, omnes usurarios teneri ad restitu-
tionem usuræ, siue illam exercuerint realiter, si-
ve mentaliter; imò etiam omnes effectivè con-
currentes ad contractum usurarium, tenentur
omnes alij, in solidum, uti probavi, in tract. de Restit. Quia
qui effectivè concurrunt ad damnificationem pro-
ximi, & ponit inæqualitatem cum jure alieno,
tenetur illud refarcire; ergo siue principaliter
damnificaverit, siue aliò titulò, tenetur ad resti-
tutionem. Est communis doctrina Doctorum
utriusque Juris, cum Bonacina &c.

27. Non so-
lùm exercent-
es usuras, te-
nentur ad re-
stitutionem,
verum etia
filij eorum, ac
etiam extra-
nei heredes.
Hinc secundò non solum exercentes usu-
ras obligantur ad restitutionem, verum etiam
filij, & hæredes etiam extranei illorum. Ita col-
ligitur ex cap. Tua nos. de Usura. Et ratio etiam
est: quia sicuti hæredes participant commo-
dum ex hæreditate defuncti, ita etiam debent
habere incommodum, procurando exonera-
tionem conscientie Testatoris, in cujus locum
succedunt. Ita passim advertunt Doctores ex
Leg. Hæredem. ff. de Hæred. instit. & ex cap. Vigi-
lanti. de Prescript.

28. Usurarij
tenentur ad
fructus ex pi-
no? Respondeo sub distinctione: si hujusmo-

di fructus per se proveniant finè alio admini-
culo usurarii ex pignore, tenetur ipsos restitu-
ere; quia res suo Domino fructificat, & non pios, si prove-
niant per se
fructus procedentes à pignore, sine pure industria-
les, ita ut nullò modo per illos deterioretur pi-
gnus? Tunc censendum est hujusmodi fructus tenetur.
deberi mutuatori in compensationem suæ in-
dustriæ; de quo lege S. Thomam 2. 2. quest. 78.
art. 3. Bonacinam diff. 3. punct. 14. n. 2. Fillius
um, Lessium &c.

Ex præcedentibus etiam convincitur, Judæ 29. Judæi
os teneri ad restitutionem usurarum immoderate tenentur ad
ratarum. Sic cap. Post miserabiles, de Usuris. Tum restitutionem
quia usuræ, cum sint contra jus naturæ, in omni usurarum
gente, & populo, eandem sortiuntur culpam; immoderate
ergo & eandem sortiuntur obligationem restitu-
tarum.
tuendi; quia jus naturæ postulat, quod tibi non
vis fieri, alteri ne feceris; ergo &c.

Quæritur: quas pœnas incurrunt usura-
rij? ante responsionem nota, duplices esse usu-
rarios: alij sunt occulti, alij manifesti. Usurarii manifesti, & qui
manifesti dicuntur illi, qui publicè exercent u-
suras, quæ nullà tergiversatione occultari pos-
sunt. Insuper si quis per sententiam judicis de
tali crimine sit damnatus, aut per duos testes
de tali facinore convictus, vel si per se tale pec-
catum manifestaverit in judicio. Ita colligitur
ex cap. Cum olim. de Verb. Significat. Sic Bonaci-
de Pœnis usurar. punct. ultimo. n. 1. Navarrus
citatur: cap. 17. n. 280. Reginaldus & alij. Nunc

Respondeo: usurarios manifestos primò
non admitti ad sumendam sacram synaxim, nisi quas usura-
rij manifesti
prius parti læsæ publicè satisfecerint. Secundò
privantur Ecclesiastica sepulturâ, & illi, qui sci-
enter tales sepelire præsumpserint, excommuni-
cantur excommunicatione reservatâ Episcopis,
à qua non absolventur, donec satisfaciant par-
ti læsæ ad mandatum Ordinarij. Tertiò sunt
incapaces ad condendum testamentum solen-
ne, nisi prius satisfecerint, aut debitam cau-
tionem præstiterint; nam siue testamentum,
siue codicillum factum, est nullum, eò quòd
omnibus testibus prohibetur ad comparandum
coram tali testamento. Ita patet ex cap. Quan-
quam. de Usuris. Quarto interdicitur eis sacra-
mentaliter confiteri, finè prævia satisfactione,
aut cautione datâ Confessario, aut Creditori,
aut Párocho coram testibus. Quod si pericu-
lum mortis non patiatur moram, tunc illico
absolvendi sunt. Quintò redduntur infames.
Sic ex L. Improbum. Cod. Ex quibus causis irrog.
infam. Sextò interdicitur ad oblationem com-
parendum. Ita cap. Quia in omnibus. de Usuris.
Septimò vetatur illis ad locandum domos, &
ut tales, expelluntur ex Civitate. Octavò, si
Clerici sunt obnoxij hoc crimine, tunc su-
spendendi sunt à suo officio, & beneficio Eccle-
siastico, & si non desistant à tali crimine post
monitionem, tunc absolutè ab omni officio, &
beneficio Ecclesiastico deponi debent. Hic ta-
men nota cum Molina diff. 334. quòd si hujus-
modi usurarii à tali facinore desistant, & pœ-
ni.

nitentiam competentem egerint, tunc potest Episcopus dispensare ad beneficia noviter obtinenda, vel detenta retinere. Ita ex *cap. Præterea. de Usur.*

Quod si quis esset infamatus de crimine usuræ, vel extaret semiplena probatio esse talem, vel si extra iudicium fateatur se huiusmodi peccato obnoxium, per hoc non debet

reputari notorius usurarius, proinde non censetur incurrere præsignatas poenas, nisi prius condemnatur ut talis, per sententiam Iudicis. Est *Reginaldi lib. 23. num. 94.* His supersedeo, ac totum hoc opus tibi ad censum redigo, ut sine labe usuræ eo pro commodo tuo uti valeas.

Ad Laudem, & Honorem DEI, B. V. MARIE, & Doctoris Gentium.

INDEX

Rerum notabilium, & verborum secundum ordinem Alphabeti descriptus.

Primus numerus Tractatum; secundus Caput; tertius numerum
designat,

A.

Abbas.

Abbates privilegiati possunt in suos subditos ferre cen-
suras, tr. 22. n. 13.

An Abbates possint concedere indulgentias notatur, tr. 98.
c. 1. n. 9.

Abbates Presbyteri habentes ius mitræ & baculi, possunt
conferre ordines minores suis subditis, & aliis secula-
ribus, si dimissorias habent, tr. 127. c. 3. n. 41.

An Abbas Cistercij defacto possit conferre suis subditis
Subdiaconatum, & Diaconatum? negatur ib. n. 43.

Abbatissa.

Abbatissa non possunt ferre censuras in suas Moniales,
tr. 22. c. 1. n. 17.

Abbatissa solum deponuntur ab æconomia exercenda,
non suspenduntur ab officio Ecclesiastico, cuius inca-
paces sunt, tr. 152. n. 8.

Abbatissa non possunt cum suis monialibus in votis di-
spensare, tr. 159. c. 4. n. 74.

Abbatissa non possunt commutare vota, tr. 158. c. 1. n. 1.

Abbatissa ea vota potest irritare suarum Monialium,
quæ Prælati suorum Religiosorum, tr. 160. c. 4. n. 60.

Abiegatus.

Quid sit Abiegatus describitur, tr. 84. c. 1. n. 2.

Abortus.

Quidditas abortus exponitur, tr. 1. c. 1. n. 1.

Varij Modi procurandi abortum, ib. n. 2.

Referuntur DD. qui docuerunt licitum esse procurare
abortum foetus inanimati, ne puella gravida occi-
datur, aut diffametur, ib. n. 3.

Non licet procurare abortum foetus inanimati, licet pu-
ella deprehensa gravida occidatur, aut diffametur,
ib. n. 4.

Non licet expellere foetum inanimem, quanquam im-
mineat ingens Reipublicæ malum, ib. n. 5.

Exponitur casus magnæ considerationis, ibid.

Nec item licitum est expellere foetum inanimem ad im-
pediendam maximam infamiam communitatis ali-
cuius Monasterij, ib. n. 6.

Ponitur casus notabilis, ib.

Licitum est vitare impregnationem, si semen non sit im-
missum in uterum femine vi oppressæ, quamvis per
accidens disperdatur, ib. n. 7.

Declaratur id, per casum notabilem, ibid.

Nunquam licitum est expellere semen ex utero puellæ, li-
cet violenter, & inculpabiliter sit infusum, ib. n. 7.

Conservatio foetus in utero puellæ prævalet ipsius famæ,
& honori, ib. n. 8.

Per procurationem minutionis, & erectionem corporis,
post habitam copulam, non impeditur conceptus in
utero Matris, ib. n. 9.

Potest Dæmon recipere semen humanum, & congregari
cum femina illam impregnando, ib. n. 10.

Narratur horridus casus, ib.

Licetum est foetum bestialem ex utero Matris expellere,
ib. n. 11.

Licet expellere foetum inanimem, si puella vellet se occide-
re, ad vitandam infamiam prægnationis, tr. 1. c. 1. n. 11.

Exponitur casus desperandus, ib. n. 11.

Probabile est non subesse damnationi Propositionis 34. ab
Innoc. XI. damnatæ, admittendo licitum esse directe
procurare abortum foetus inanimati pro curatione
Matris periclitantis de vita, ib. n. 13.

Non licet procurare abortum foetus animati pro cu-
randa infirmitate Matris de vita periclitantis, ib.
n. 14.

Possunt tamen applicari Medicamenta directe tendentia
ad salutem Matris periclitantis ex infirmitate de vi-
ta, licet timeatur per accidens abortus, ib. n. 15.

Non est licitum ex vena tantum sanguinis emittere, ut
inde noceat procreationi prolis, ib. n. 15.

Femina gravi morbo non laborans non potest uti Medi-
camentis indirecte tendentibus ad expulsionem foetus
inanimati ex intentione vitandi infamiam, aut oc-
cisionem, ib. n. 16.

Procurans abortum foetus, ipso facto incurrit excommu-
nicationem latam, ib. n. 17.

Si quis procurat abortum ex ignorantia tam juris quam
facti, non incurrit excommunicationem, ib. n. 18.

Licet quis procuraverit abortum, si effectus non est secu-
tus, non incurrit excommunicationem, ib. n. 19.

Nec etiam juxta aliquos incurrit excommunicationem,
si Mater metu gravi sumat potionem, vi cuius secu-
tus est abortus, ib. n. 20.

Qui procuravit abortum, & dubitat, an foetus esset ani-
matus, probabiliter non incurrit irregularitatem, ib.
n. 21.

Solvitur objectio contra pœnam huius irregularitatis in-
currendam, ib. n. 22.

Index rerum notabilium,

Exponuntur variae opiniones D D. quo tempore informetur fœtus animâ rationali, tr. 1. c. 2. n. 2. 9.

Fœtus humanus in utero Matris animatur animâ rationali illico, ac corpus organizatur, ib. n. 30.

Fœtus humanus animatur in utero propriâ animâ rationali distincta ab anima Matris. ib. n. 31.

In omni abortu violenter procurato committitur homicidium, ib. n. 32.

Probabile est, Quod septimâ die, licet corpus humanum sit figuratum non informetur animâ rationali, etsi moveatur animâ vegetativâ. ib. n. 34.

Quo tempore, expellendo fœtum ex utero, committatur homicidium ib.

Qui dubitat, an fœtus sit animatus animâ rationali, illum vi expellendo est reus homicidij, ib. n. 35.

Respondetur objectionibus in contrarium, ib. n. 36.

Absolutio.

Absolutio, seu quidditas formæ sacramenti pœnitentiæ exprimitur, tr. 2. c. 1. n. 1.

De essentia absolutionis sunt solum duo verba, id est, absolvo te. ib. n. 2.

Loco communis formulæ absolutionis possunt substitui alia verba æquivalentia, etiam in aliena lingua, ib. n. 3.

Solus homo baptizatus, est subiectum capax absolutionis. ib. n. 4.

Si dubium esset utrum Moribundus pervenerit ad usum rationis; & stultus, danda est ipsi absolutio sub conditione, ib.

Ad validè absolvendum requiritur jurisdictio, ib. n. 5.

Jurisdictio ad confessiones audiendas non extinguatur per Mortem concedentis ib. n. 6.

Quilibet Confessarius approbatus, habet potestatem absolvendi quemlibet Episcopum vel Cardinalem, aut alium Sacerdotem secularem ib. n. 7.

Quilibet Confessarius habet potestatem absolvendi vagabundos, & peregrinos alterius diœcesis, si Episcopus aut Parochus illorum non contradicat, ib. n. 8.

Unus, vel alter Parochus, non potest impedire, ut sui Parochiani alijs Parochis non possint confiteri, ib. n. 9.

Confessarius habens titulum coloratum, vel veram probabilitatem circa jurisdictionem potest licitè, & validè pœnitentem absolvere, licet coram Deo talis opinio fortè sit falsa, ib. n. 10.

Confessarius Nesciens jurisdictionem suam esse revocata adhuc validè potest absolvere. ib. n. 11.

Non licet absolvere cum opinione circa jurisdictionem, de cuius probabilitate Multi sapientes dubitant, ib. n. 12.

Confessarius absolvens juxta opinionem probabilem à D D. receptam ut talem, licet fortè à parte rei ut probabilis non subsistat, validè absolvit, ib. n. 13.

Absolutio non potest conferri absenti, ib. n. 14.

Absolutio non potest conferri sub conditione de futuro ib. n. 15.

Absolutio sub conditione de præterito, vel presenti, est valida, ib. n. 16.

Quilibet sacerdos potest absolvere à venialibus, & mortalibus jam confessis, ib. n. 17.

Si Confessarius desit, qui potest intelligere mutos, aut extraneis linguis loquentes, tunc alius Confessarius

percipiens ex signis dolorem, potest eos absolvere. tr. 2. c. 2. n. 19.

Confessarius de circumstantiis peccati murosurdorum non sit tam sollicitus, ib. n. 20.

Potest absolvi moribundus petens prius confiteri, licet hic & nunc amiserit loquelam, ib. n. 21.

Si moribundus non dedisset aliquod signum doloris, adhuc potest absolvi, si testis affirmet ipsum catholicè vixisse, ib. n. 22.

Si quis solum probabiliter esset vivus, tunc adhuc sub conditione est absolvendus, ib. n. 23.

Peregrinus moribundus sensibus plane destitutus, sub conditione est absolvendus ib. n. 24.

Si duo agroti sint in eodem lecto, quorum neuter sine infamia aperire possit Mortalia, sufficit veniale confiteri dolendo de alijs pro absolutione suscipienda, n. 25.

Possunt in imminente pugna plures Milites simul absolvi dando extrinsecum signum doloris, sine prævia Confessione: ita etiam lue infecti, dum plures simul, in uno loco reperiuntur, ib. n. 26.

Si pœnitens neget Confessario peccatum grave, quod prius noverat, adhuc absolvendus est, dummodo cum ratione illud neget, & sine malitia: alias negare deberet ei absolutionem, ib. n. 27.

Suspensio tolli potest sine absolutione sacramentali adhibitu Superioris, tr. n. 5.

Si Confessarius dubitet, an peccatum sit mortale, vel veniale, debet dare absolutionem, tr. 35. c. 3. n. 21.

Si quis in charta scribit peccata sua, & ea mittit Confessario legenda, post modum venit ad petendam absolutionem, ore fatendo esse sua, & corde dolendo de eis, potest Confessarius eum absolvere, ib. n. 30.

Plura vid. ib. verb. Confessarius. Confessio.

Si debitor firmiter non proponit de facienda restitutione, non est danda ei absolutio, tr. 42. c. 1. n. 10.

An possit prima vice absolvi, qui est in proxima occasione peccandi? tr. 125. c. 1. n. 19.

An possit bis vel ter absolvi? ib. num. 20.

An possit toties quoties absolvi? ib. n. 21.

De Absolutione à reservatis vide n. Casus reservati.

Acceptio personarum.

Caveat Judex judicare secundum acceptionem personarum, tr. 105. n. 55.

Accusatio.

Est peccatum imponere iniquo accusatori crimen falsum ad diminuendam ipsius veracitatem, tr. 60. c. 1. n. 9.

Aligua alia vid. ib. n. 10.

Acedia.

Quidditas acedie describitur, tr. 3. c. 1. n. 1.

Acedia ex genere suo est veniale, nisi excedatur in substantia. ib. n. 7.

Quæ tepiditas virtutum excuset à lethali, ib. n. 2.

Tepiditas animi exercita in rebus de præcepto, probabiliter non excedit veniale ib. n. 3.

Declaratur in quibus casibus acedia sit lethale, ib. n. 4.

Actus humanus.

Actus humani definitio, tr. 4. c. 1. n. 1.

Exponitur ratio, cur homo meretur, non ballua, ib.

Actus voluntarij definitio exponitur, ib. n. 2.

An idem sit voluntarium, & liberum, & cur definitio Almaini rejiciatur, ib. n. 3.

& Verborum.

- Voluntarium formaliter acceptum, magis relucet in actu necessario, quam libero ex parte objecti & modi, non vero ex parte actus, ib. n. 4.*
- Cur amor necessarius sit magis voluntarius, quam liber: & cur in creatura perfectiore magis reluceat voluntarium, quam in imperfecta, ib.*
- Non repugnat dari voluntarium sine omni actu voluntatis positivo, ib. n. 5.*
- Voluntarium interpretativum exponitur, ib. n. 6.*
- Ut omissio sit voluntaria, non requiritur debitum operandi in omitte, ib. n. 7.*
- Voluntarium oritur ex iisdem principiis, ex quibus oritur involuntarium, ib.*
- Explicatur differentia inter necessarium, violentum, coactum, involuntarium, & impedimentum, ib.*
- Differentia inter actus elicitos & imperatos describitur, ib. n. 2.*
- Voluntas in actibus elicitis nullam potest pati violentiam, ib.*
- Voluntas in actibus imperatis aliarum potentiarum potest pati violentiam, ib. n. 9.*
- Non sic in actibus sibi imperatis, saltem positive, ib. n. 9.*
- In cessatione ab actu potest voluntas pati violentiam, ib. n. 10.*
- Creatura potest pati violentiam à Creatore, ac supremo Domino, ib. n. 11.*
- Liberi arbitrij essentia, ac proprietas contra hereticos declaratur, tr. 4. c. 5. n. 35.*
- Defectio datur in homine liberum arbitrium, ib. n. 36.*
- Solvuntur aliqua objectiones contra liberum arbitrium, ib. n. 37.*
- Describitur moralitas actus humani ad distinctionem actus hominis, tr. 4. c. 6. n. 38.*
- Dantur actus, qui habent malitiam, vel bonitatem sibi intrinsecam, ib. n. 39.*
- Quid sit bonitas & malitia Philosophica actus humani? ib. n. 40.*
- Quid sit bonitas Theologica actus humani? describitur, ib. n. 41.*
- Actus humanus, ut sit bonus, vel malus, debet esse liber ib. 42.*
- Actus humanus, quas circumstantias respiciat, n. 43.*
- Esse morale in actibus humanis, est accidentale ipsis actibus in esse nature consideratis, ib. n. 44.*
- Solvuntur aliqua Objectiones contra numerum antecedentem, ib. n. 45.*
- Bonitas & malitia specifica actus moralis, desumitur tam ex objecto, quam ex circumstantiis, ib. n. 46.*
- Non omnis humana actio deliberata, est Dei dilectio, vel mundi, ib. n. 47.*
- Dantur actus humani indifferentes in specie, ib.*
- Dantur etiam actus humani indifferentes in individuo, ib. n. 48.*
- Solvuntur objectiones contra actum humanum indifferentem in specie, & in individuo, ib. n. 49.*
- Clavis vitandi innumerabilia peccata venialia, ib. n. 50.*
- Falsum est, infidelem in omni opere peccare, ib. n. 51.*
- Falsum est, quod omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum sit, ib. n. 52.*
- Cui compedit voluntarium formaliter acceptum, tr. 4. c. 7. n. 53.*
- Difficultas Propositionis 1, ab Alexandro VIII. damnata exponitur, ib. n. 54.*
- Ut actus moralis contrahat bonitatem objecti, debet expressè, vel saltem virtualiter intendi ad obsequendum Deo. ib.*
- Homo in decursu vite sue, tenetur amare Deum, ib.*
- Ad contrahendam malitiam circumstantiarum sufficit voluntarium interpretativum, ib. n. 56.*
- Bonitas & malitia circumstantie non contrahitur ab objecto, si illa non cognoscatur, ib. n. 57.*
- Ad contrahendam bonitatem, moralem sufficit implicitus appetitus illius cum cognitione in alio inclusa, ib. n. 58.*
- Quando objectum est bonum, & finis malus, aut mala circumstantia, talis actus totus est malus, & è contra, tr. 4. c. 8. n. 59.*
- Omnis circumstantia mala, quæ advenit actui ex objecto bono, transit in rationem objecti, ib.*
- Nullus actus interior, potest fieri ex bono malus, & è contra ib.*
- Idem actus internus potest habere duas species bonitatis, vel malitiae, ib. n. 61.*
- Ut malitia peccatorum, quæ in solo affectu cordis, seu intentione consummantur, contrahatur, debet specialiter intendi, ibid. n. 62.*
- Actus moralis imperatus materialiter & specificè sumptus, specificatur à fine operis, seu objecto: formaliter sumptus à fine operantis, ib. n. 63.*
- Intentio boni finis, non evacuat malitiam electionis, ib. n. 64.*
- Intentio boni finis, minuit malitiam electionis prave, ib. n. 65.*
- Bona intentio semper vitatur si per se connectatur cum prava electione, non vero si per accidens, ib. n. 66.*
- Actus externi, ut subsunt interiori, sunt boni vel Mali moraliter, tr. 4. c. 9. n. 67.*
- Actus externus, executivus interioris per se non supradedit novam bonitatem, vel malitiam interiori, sed solum secundum quid, ib. n. 68.*
- Triplex est actus humanus, videlicet: internus, externus & Mixtus, tr. 4. c. 10. n. 68.*
- Actus pure externi, subsunt legi humane, ib. n. 69.*
- Actus mixti, subsunt defecto præcepto humano, ib. n. 70.*
- Ecclesia potest præcipere actus pure internos, n. 71.*
- In Ecclesia duplex est tribunal, unum directivum, aliorum coercitivum, ib. n. 72.*
- Homo tenetur se conformare Divine voluntati secundum volitum formale ib. n. 73.*
- Dantur aliqua actiones humane, quæ independentes ab omni divino præcepto sunt ex natura sua moraliter male, seu repugnant rectitudini philosophice. tr. 133. c. 1. n. 10.*
- Formalis vel virtualis perseverantia actus, licet sæpius repetatur, non multiplicat peccata, ib. c. 4. num. 57.*
- Actus externi consumati, si repetantur, multiplicant peccata, ib. num. 61.*
- De actibus humanis factis ex concupiscentia, vide: verbo Conscientia.*

Index rerum notabilium,

De Actibus factis ex conscientia erronea, vide: verb. Conscientia.

De Actibus, ex ignorantia factis, vide: Ignorantia.

De actibus, qui fiunt ex metu, vide: verb. metus.

Actus primò primi & ex vehemènti subreptione elicit non sunt mali. tr. 38. c. 1. n. 6.

Adoratio.

Definitio Adorationis tr. 5. c. 1. n. 1.

Adoratio triplex est, videlicet: dulia; hyperdulia: & Latria, ib. n. 2.

Objectum adorationis, aliud est materiale, aliud formale, & quid utrumque sit? exponitur ib. n. 3.

Deus debet adorari adoratione latriæ respectu omnium suarum formalitatum, ib. n. 4.

Deo debita est summa adoratio tam reverentiæ, quam servitutis, ib.

Humanitas Christi prout consideratur cum suis donis, non ut unita verbo divino, sed adoranda adoratione hyperdulia, ib. n. 5.

Si verò Humanitas Christi consideratur ut natura divina personaliter in Christo unita, tunc adoranda est adoratione latriæ, ib.

Per imaginem materiale non potest representari res spiritalis propriè, sed solum metaphoricè, ib.

Imagines sunt licite, ib. n. 6.

Imagines sunt collende tam internè, quam externè ib. n. 7.

Sub quâ ratione Imagines sunt adorande, & sub quâ non, notatur, ib. n. 8.

Propositio 25. ab Alex. VIII. damnata notatur ib.

Collocatio Imaginis in templo, per se considerata, est indifferens, ib.

Non est peccatum Dei Patris simulacrum Christiano in templo collocare, ib. n. 9.

Imagines sanctorum eadem adoratione adorande sunt, quâ ipsi sancti, ib. n. 10.

Inter adorationem Christi, & ejusdem Imaginis differentia est, quod hæc sit adoratio respectiva, illa absoluta, ib. n. 11.

Solvuntur imposturæ hereticorum contra adorationem Imaginum, & ulterius explicatur modus adorationis, ib. n. 12.

Imago, ratione sui præcisè, non est adoranda, ib. n. 13.

Taxatur Calvinus de mendacio, ib. n. 14.

Adulterium.

Definitio adulterij, tr. 6. c. 1. n. 1.

Copula cum conjugata habita, etiam consentiente marito, est adulterium, ib. n. 2.

Cum unus conjugum mechando, etiam consentiente altero, peccet contra justitiam, ib. n. 3.

Conjux adulterans, non obligatur in confessione exprimere consensum alterius, ib. n. 4.

Adulterium conjugis fidelis, præter malitiam contra justitiam, continet etiam malitiam contra rationem sacramenti, ib. n. 5.

Si unus conjugum adulteretur, cum alterius ibori conjugæ, debet in confessione exponere, ib. n. 6.

Conjux adulterans cum sacra persona, debet in Confessione exprimere, ib. n. 7.

Adulter si scit prolem ex adulterio natam esse suam, tenetur in solidum ad restitutionem simul cum matre damnorum, ib. n. 8.

Si adulterans dubitat, an proles sit sua, probabiliter ad nihil tenetur, ib. n. 9.

Si duo adulteri cognoverint eandem Viraginem tempore, quo cum marito habitabat, à quo pariter cognita fuerat, si proles nascatur, censenda est esse ex marito ib. n. 10.

Imò hic casus procedit, etiam si proles nata ex adultera, ipsi adultero assimilaretur, ib.

Si adulter cognoscit viraginem sterilem, quæ cum marito in amplexu matrimoniali vivit, & interim nascitur proles, non debet adulter credere esse suam ib. n. 11.

Filius non tenetur credere Matri se esse spurium, si Mater tempore conceptus habitavit in thoro cum marito, ib. n. 12.

Si duo machi cognoscerent eandem feminam, quæ remaneret gravida, & nescitur ex quo, tunc ambo tenentur ad sustentationem prolis, ib. n. 13.

Adultera politæ contitionis, non tenetur cum jactura suæ vitæ, & honoris revelare prolem ex se natam esse spuriam, ib. n. 14.

Tenetur tamen suadere spurio, ut ingrediatur Religionem; vel ex proprijs bonis compensare damna legitimis, ib.

Cognoscens sponsam de futuro matrimonio, non committit adulterium, ib. n. 15.

Maritus incipiens copulam cum aliena, & ante seminationem se retrahens effundendo semen extra vas, est reus adulterij, ib. n. 16.

Uxor potest negare marito adultero debitum conjugale, ib. n. 17.

Est licitum filios spurios, aliquando exponere, ib. n. 18.

Si Xenodochium est dives, probabiliter non tenentur parentes ad compensationem expensarum pro sustentatione prolis, ib. n. 19.

An, & quando adulterium sit causa divortij? vid. verb. Divortium.

Peccat maritus occidendo propria autoritate uxorem in adulterio deprehensam, tr. 89. c. 1. n. 7.

Pater non potest occidere filias in adulterio deprehensas, ib. n. 8.

Adultera potest se defendere contra proprium maritum volentem illam occidere, defensione occisiva, ib. n. 9.

Non licet marito ex lege civili propriam uxorem adulteram occidere, sine sententia judicis, t. n. 10.

Judex propriam uxorem adulteram, nequit occidere, ib. n. 11.

Adulteri fugientes, post latam sententiam ubique possunt occidi, ib. n. 12.

Maritus si habeat publicam facultatem occidendi adulteros, & reperiatur Clericum cum uxore eum occidendo, non incurrit penas canonicas. ib. n. 13.

Vir committens sodomiam cum propria uxore contrahit etiam malitiam adulterij tract. 148. num. 6.

Advocatus.

Advocatus introducens, se in officium titulo diligentissimi, si ex tali præsuppositione sequatur damnum, tenetur id resarcire tr. 48. c. 1. n. 12.

Advocatus potest suscipere causam dubiam clientis & ipsam secundum opinionem probabilem tueri tract. 137. c. 2. num. 57.

Advocatus nequit suscipere causam clientis improbabilem, alias litigando si perderet, teneretur ad restitutionem. ib. n. 58.

Ætas ad votum & ad ordines.

Post septennium in pueris præsumitur usus rationis, ideo in tali ætate vota tenent, tr. 68. c. 2. n. 15.

Dubius de aliqua conditione ad aliquod officium, vel beneficium obtinendum, non potest id acceptare, ib. n. 29.

Irregularitas ex defectu ætatis notatur, tr. 103. c. 1. n. 8.

Affinitas Impedimentum Matrimonij.

Quid sit affinitas, tr. 7. c. 1. n. 1.

Copula licita matrimonialis, dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum inclusive. Copula verò illicita solum usque ad secundum gradum inclusive, ib. n. 2.

Si vir in vase femine non seminavit, non contrahitur affinitas, ib. n. 3.

Ex congressu sodomitico non contrahitur affinitas, ib. n. 4.

Neque etiam contrahitur affinitas ex copula spadonum, ib. n. 4.

Ex congressu cum Eunuchis, si careant utroque teste, non contrahitur affinitas, ib. n. 5.

Secus dicendum est, si Eunuchi tantum uno teste careant, ib. n. 5.

Quocunque modo, vel arte, semen viri in vas femina penetret, contrahitur affinitas, ib. n. 6.

Probabilius est, ex matrimonio rato non oriri affinitatem, ib. n. 7.

Qui in matrimonio rato, cognoscit sororem sue uxoris, non potest exigere debitum conjugale, tr. 6. c. 1. n. 7.

Conjux non peccat reddendo debitum alteri coniugi factio affini per copulam illicitam, tr. 7. n. 8. Item tr. 45. c. 1. n. 29.

Solvuntur contra ultimum numer. aliqua objectiones, ib. n. 3.

Non est licitum contrahere matrimonium cum vinculo affinitatis, ib. n. 9.

Infideles carnaliter commiscuentes se cum fidelibus, & e contra, contrahunt affinitatem, ib. n. 10.

Affinitas non parit affinitatem, ac proinde duo fratres possunt ducere duas sorores, tr. 6. c. 1. n. 11.

Regulares poterant olim dispensare cum conjugibus adulteris, ad petendum debitum, tr. 62. c. 1. n. 32.

Si superveniat ad sponsalia affinitas, ipsa dissolvuntur etiam juramento firmata tract. de sponsal. c. 3. n. 55.

Ambitio.

Definitio ambitionis tr. 8. c. 1. n. 1.

Ambitio per se, est duntaxat veniale, nisi excedat in modo, quia respectu ipsius esset mortale, ib. n. 2.

Appetere ambitiosè fucum, vel pulchram vestem, non excedit veniale, ib. n. 3.

Appetere vestes, fucum ex fine moraliter malo, est mortale, ib. n. 4.

Non videtur mortale, si femina nudo pectore incedit in loco ubi viget consuetudo, ib. n. 5.

Appetere rem indifferentem sine malo fine, non est peccatum, ib. n. 6.

Amor Dei.

Licet quis amaret Deum super omnia, & non cogitaret esse remuneratorem, non salvaretur, tr. de fide c. 7. n. 73.

Si quis antedecenter eliciisset amorem Dei ut remune-

ratoris quem nunquam retractavit, modò verò dum agit animam amat Deum solum amore amicitie, talis si moritur, salvatur, ib. n. 74.

Amor Dei naturalis notatur, ib. c. 10. n. 105.

Amor Dei supernaturalis exponitur, ib. n. 106.

Plura de amore Dei & proximi, vid. verb. Charitas.

Homo in natura integra, viribus nature, potest habere actum efficacem amoris Dei ut auctoris nature super omnia; non verò post lapsum, tr. de gratia n. 16.

Solvuntur objectiones, ib. n. 17.

Amphibologia.

Quid nomine amphibologia accipitur, tr. 9. c. 1. n. 1.

Quid pro restrictione mentali accipitur, ib. n. 2.

Voces humana quatuor modis sumi possunt, ad hoc ut aliquid significant, ib. n. 3.

Quid sit loqui more humano? Notatur, tr. 9. c. 1. n. 4.

Non est licitum uti amphibologiâ per restrictionem mentalem, ib. n. 5.

Inversio contractuum humanorum ex usu restrictionum mentalium causa, ib.

Nulla causa dari potest, excusans à peccato, utendo amphibologiâ cum restrictione mentali, n. 6.

Est licitum cum causa uti Amphibologia reali: n. 7.

Casus à serenissimo duce Carolo Lotharingia practicus in casione Turcarum, ib. n. 7.

Dantur casus, in quibus non est licitum decipere hostem amphibologiâ, ib. n. 8.

Ostenditur primus modus, quo possumus uti amphibologiis sine mendacio ex S. Augustino, tr. 9. c. 1. n. 9.

Ponuntur aliquot casus, ib. n. 10.

Secundus modus utendi amphibologiâ juxta S. Thomam sine culpa notatur, & explicatur per aliquot casus, ib. n. 10.

Tertius modus licitus utendi amphibologiâ, quem exponit De lugo, & explicatur pariter per aliquos casus, ib. n. 11.

Quartus modus circumscriptivus utendi amphibologiis, qui etiam declaratur per casus, tr. 9. c. 1. n. 12.

An reus criminis capitalis occulti, de quo semiplena habetur probatio, teneatur judici interroganti, id aperire: due oppositæ sententiæ exponuntur, ib. n. 13.

Exponitur quintus modus licitus utendi amphibologiâ ex iusta causa, tr. 9. c. 1. n. 14.

Sextus, & alius modus utendi licitè amphibologiis ex causa ib. n. 15.

Hec amphibologia, quæ in superiori num. exponitur, fundatur in verbo æquivoco, scio, & nescio, ib. n. 15.

Confessarius interrogatus de crimine, in Confessione audito, potest respondere: Nescio quidquam de tali crimine, ib. n. 16.

Notantur casus aliquot, ib. n. 16.

Septimus Modus utendi amphibologiis Materialibus non est secutus tr. 9. c. 1. n. 17.

Notatur, cur tres propositiones, videlicet: 26. 27. & 28. ab Innoc. XI. damnentur tr. 9. c. 1. n. 18.

Alia de hac materia vide verb. juramentum, & mendacium.

Angelus.

Angeli de via ordinaria nequeunt esse ministri sacramentorum, bene tamen de via extraordinaria, talia verò sacramenta non essent ejusdem rationis cum nostris

Index rerum notabilium;

stis quoad formam, siquidem verbis non conficerentur, licet essent ejusdem rationis quoad effectum, tr. 142. n. 49. 52. 53. 54.

Anima rationalis.

*Anima rationalis quidditas exprimitur, tr. 1. c. 2. n. 23.
Anima rationalis est substantia spiritualis, immortalis, incorruptibilis, ib. n. 24. & 25.
Anima rationalis creatur à solo Deo, ib. n. 26.
Anima rationales non prius creatæ sunt, quàm informant corpus organicum, ib. n. 27.
Anima post separationem à corpore, quod animabant, non transeunt in aliud corpus animandum, tr. 1. c. 2. n. 28.
Anima sensitiva, & vegetativa probabiliter distinguuntur realiter à rationali, tr. 1. c. 2. n. 33.
Damna anime lese compensanda sunt, si fieri potest, si non tunc compensentur in alio pro damnis tr. de Restit. n. 9.
Anima gloriificata non possunt conficere sacramenta, tr. 142. c. 6. n. 50.
Fundamentales aliquæ operationes anime notantur, in quibus dignoscitur actus voluntarius hominis, à non voluntario, tr. de Scrup. c. 2. n. 5.*

Apostasia.

*Malitia Apostasia describitur, tr. 88. ib. n. 12.
Apostasia est causa divortij, quousque non resipiscat, tr. de divortio c. 1. n. 11.*

Archi-Episcopus.

*Archi-Episcopus non potest ferre censuras in suos suffraganeos, & subditos illorum, tr. 22. c. 1. n. 11.
Archi-Episcopus potest dispensare in votis, Episcoporum suffraganeorum tr. de dispensatione voti, c. 3. n. 38.
Archi-Episcopus non potest dispensare in votis cum subditis suorum suffraganeorum, ib. n. 39.*

Aspectus.

*Definitio aspectus, tr. 10. c. 1. n. 1.
Aspectus totam suam bonitatem & malitiam moralem desumit ab intentione aspicientis, ib. n. 2.
Aspicere feminam per se non est peccatum, sed est actus indifferens, qui tam bonus, quàm malus esse potest, ib. n. 3.
Ponitur casus & aspectus ex motivo bono, ib. n. 3.
Aspectus feminarum, unde capitur aliqua casta delectatio per se non est illicitus, ib. n. 4.
Aspectus femine, præcisè ad capiendam delectationem naturalem, non excusatur à veniali, ib. n. 5.
Aspectus curiosus femine, non excusat à veniali, ib. n. 6.
Aspectus cruris, pectoris femine, imò totius corporis, si verendorum excipias, juxta plures non excedit veniale, dummodo solum ob levitatem aspiciatur, ib. n. 7.
Plures volunt, quod aspectus universalis rerum turpium non excedat veniale, si solum ob delectationem naturalem instituat, ib. n. 8.
Aspectus partium, secretiorum promiscui sexus, est lethale, ib. n. 9.
Aspectus pudendorum diversi sexus, potest excusari à Mortali, tr. 10. c. 1. n. 10.
Aspectus verendorum ejusdem sexus, per se non sunt lethales, ib. n. 11.
Caveat quisque curiosè uti oculis, tr. 50. n. 7.
Aspectus copulæ alterius est lethale. Potest talis aspectus excusari à lethali, si solum per transennam fiat, ib. n. 12.*

Aspectus coitus brutalis potest esse veniale duntaxat, ib. n. 13.

Aspectus propriorum verendorum, etiam ex curiositate si fiat, non est mortale, ib. n. 14.

Conjugati verenda reciproce aspicientes, per se non peccant, ib. n. 15.

Si tamen conjuges ita se aspiciant, ut in copula majorem delectationem capiant, peccant venialiter, ib. n. 15.

Si conjuges per turpem aspectum se exponerent periculo pollutionis, peccant lethaliter, secus non, ib. n. 15.

Femine si advertant se luxuriosè aspici, tenentur titulo charitatis se retrahere: & posset esse lethale, ib. n. 16.

Puella ex legitima ratione potest prodire ad publicum, licet turpiter ab aliis concupiscatur, nec peccabit, ib. n. 17.

Potest quis excusari à peccato, aspiciendo verenda diversi sexus, si necessitas urgeat, ib. n. 18.

Aspicere comedias levitatis gratiâ duntaxat, non est lethale: secus si aspiciens invitetur inde ad turpia, & delectationem carnalem. ib. n. 19.

Choreas aspicere per se non est malum; secus dicendum est si in illis turpes actus exerceantur, tr. 10. c. 1. n. 20.

Regula generalis est, quod aspectus rerum obscenarum, si intentione capiendi delectationem carnalem fiat, sit mortale, ib. n. 21.

Aspectus picturæ, statuae, ut inde capiatur aliqua delectatio carnalis, est lethale, ib. n. 22.

Astrologia.

Astrologia quid sit, tr. 11. c. 1. n. 1.

Astrologia naturalis, si fiat sine intelligentia demonis, non est per se illicita, ib. n. 1.

Astrologia judiciaria, damnata est, ib. n. 2.

Artes Aruspicum, incantatorum sunt illicitæ, ib. n. 3.

Quid de libris Astrologiæ sentiendum, tr. 11. c. 1. n. 38.

Attentio.

Attentio pura, non sufficit ad conficiendum Sacramenta tr. 142. c. 7. n. 61.

De Attentione plura vide in tr. de Distractione, & tr. de Intentione.

Attritio.

Definitio attritionis, tr. 12. c. 1. n. 1.

Ad valorem sacramenti penitentiae requiritur, dolor de omnibus peccatis, nec sufficit dolor naturalis, nec dolor ex timore infamiae, ib. n. 2.

Ad sacramentum penitentiae sufficit attritio cognita, ut talis ib. n. 3.

Contritio ex Motivo inferioris virtutis elicita, quam propter Deum, non est sufficiens dispositio ad gratiam extra sacramentum, tr. 12. c. 1. n. 4.

Si quis doleret de peccatis ex metu mali temporalis, prout à Deo infligendi in penam peccati, talis dolor probabiliter esset sufficiens, attramen contraria opinio est probabilior, quam amplector, ibid. n. 5.

*In articulo Mortis suadeo, elicere actum contritionis, ib. n. 6.
Homo sine gratia non potest elicere actum attritionis efficacem n. 34.*

Differentia inter attritionem & contritionem notatur, tract. 134. c. 2. n. 22.

Timor gehennæ est supernaturalis, tr. 134. c. 3. n. 34.

Attritio quæ gehennæ, & penarum metu concipitur sine dilectione benevolentie Dei propter se, est bonus motus, ac supernaturalis, ib. n. 37.

Non peccat, qui odio habet peccatum ac ejus turpitudinem & disconvenientiam cum natura sine ullo alio respectu ad DEUM, ib. n. 39.

Intentio qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut celestem obtineat gloriam, est recta & Deo placens, ib. n. 41.

Potest quis eternam mercedis intuitu Deo famulari virtuosè, sine actu charitatis, ib. n. 47.

Plura de attritione vide in tr. de Contritione &c.

B.

Bajana propositiones earumque censura in Bulla Urbani VIII, Pij v. tr. 22. c. 3.

Baptismus.

In rigore unum tantum est Baptisma, tr. 13. c. 1. n. 1.

Impropriè tamen, & Metaphoricè etiam Baptismus flaminis, & sanguinis Baptismata nominantur, ib. n. 1.

Ponitur differentia inter Baptismum fluminis à Baptismo flaminis & sanguinis, ib. n. 2.

Definitio Baptismi fluminis, ib. n. 3.

Baptismus est omnibus Necessarius, Necessitate Medij ad salutem, ib. n. 4.

Non sufficit ad Baptismum puerorum solùm votum, aut fides parentum, ib. n. 5.

Sacramentum Baptismatis est necessarium, necessitate medij ad salutem tr. 142. c. 3. n. 15.

Baptismi materia.

Materia Baptismi fluminis duplex est, proxima, & remota. Materia remota est aqua elementalis, tr. 13. c. 2. n. 9.

Solvuntur objectiones, quæ proponuntur contra materiam Baptismi, ib. n. 6.

Non est licitum in conspectu aquæ naturalis, baptizare in alia aqua vel liquore, ib. n. 7.

Est licitum urgente gravi necessitate baptizare sub conditione in alio liquore, deficiente aqua naturali, ibid. n. 8.

Quid veniat nomine aquæ naturalis, tr. 13. c. n. 9.

Videtur sufficiens pro valore Baptismi quantitas unius guttæ aquæ, si possit de uno puncto in aliud abluendo defluere, nisi tamen necessitas, urgeat, caveatur talis ablutio, ib. n. 10.

Si non adesset aqua naturalis, licet infans periclitaretur de vita, non est baptizandus in aqua venenata, nec deficiendus ad puteum; tr. 13. c. 6. n. 51.

Baptismi forma.

Forma vera Baptismi exponitur, tr. 13. c. 3. n. 11.

Valet Baptismus, si in verbis æquivalentibus, vel vulgaribus, forma pronunciatur, ib. n. 12.

Non valeret Baptismus, si quis hac formâ baptizaret; id est in nominibus Patris, & Filij, ib. n. 13.

Non est licitum baptizare dicendo: ego te baptizo in nomine Christi, Genitoris, & Geniti, & Procedentis ab utroque, ib. n. 14.

Ut valeat Baptismus, debet exprimi & actio baptizantis per Iij Ego, vel æquivalenter: & significari persona baptizanda per Iij Te, vel aliquid æquivalens, tr. 13. c. 3. n. 15.

Solvitur objectio contra superiorem paragraphum, ib. n.

Non est illicitum baptizare urgente necessitate in alia forma, si ordinaria ignoretur, ib. n. 16.

Non est licitum suscipere Baptismum in Materia probabili, si adsit commoditas Materie certæ: eodem modo philosophandum est de forma, ib. n. 17.

An valeat sacramentum dicendo loco formæ; nos te baptizamus vel ego te baptizo, vel ego vos baptizo, si una esset persona? tr. 142. c. 10. n. 88.

Plura circa formam Baptismi vide in tr. de sacramentis in genere c. 5. & 6.

Si quis scienter curaret se rebaptizari, fieret irregularis, tr. 103. c. 1. n. 14.

Quando per baptismum tollatur irregularitas, Notatur ib. n. 29.

Baptismi minister.

Ordinarius Minister Baptismi est solus Sacerdos, tr. 143. c. 4. n. 18.

In necessitate quilibet homo tam masculus, quam femina cujuscunque conditionis, & sectæ, potest esse Minister Baptismi, ib. n. 19.

In Ministro Baptismatis Necessariò requiritur intentio: est contra Proposition. 28. ab Alex. VIII. damnatam, ib. n. 20.

Unus requiritur Minister pro Baptizando, ib. n. 21.

Non valet Baptismus, si unus ablueret, & alter pronuntiaret formam, ib. n. 22.

Si Necessitas urget, potest unus Minister plures simul baptizare, ib. n. 23.

Nullus, etiam urgente extrema necessitate, potest seipsum baptizare Baptismo fluminis, tr. 13. c. 4. n. 24.

Religiosus cum facultate Parochi, omni tempore potest esse Minister Baptismi, ib. n. 25.

Minister putans baptizare Masculum, & esset femina, validè baptizaret, dummodo intendat baptizare eam personam, quam presentem habet, secus non, ibid. n. 26.

Si infantes ab obstetricibus baptizentur, Minister iterum sub conditione eos baptizet, ib. n. 27.

Si infantes inveniantur expositi, sunt rebaptizandi sub conditione, ib. n. 28.

Si quis cum fundamento dubitaret, an sit validè baptizatus, debet sub conditione rebaptizari, quod exponitur per casum, tr. 13. n. 29.

Si Minister inveniret infantem hæretici in periculo Mortis, & dubitaret, an sit validè baptizatus, potest etiam sub conditione rebaptizare. Infantes verò Paganorum absolute, ib. n. 30.

Si in locis Catholicorum infantes ex parentibus hæreticis nascerentur, licet possunt à Parocho Catholico baptizari, ib. n. 31.

Baptismi subiectum.

Solus homo viator, est capax baptismi, tam adultus, quam infans, tr. 13. c. 5. n. 32.

Ut adultus validè recipiat Baptismum, requiritur in ipso intentio suscipiendi, ib. n. 33.

In infantibus non est necessaria intentio suscipiendi Baptismum, ib. n. 34.

Adultus, licet non doleret de peccatis commissis, vel non haberet fidem supernaturalem, dummodo haberet intentionem suscipiendi Baptismum, valdè baptizaretur, ib. n. 35.

In adulto non requiritur ante Baptismum Confessio, ib. n. 36.

Adultus habens peccatum lethale, de quo in baptismo non doleret, non ei remitteretur, ib. n. 37.

Si genitum humanum duplicem haberet animam, bis est baptizandum, si unam haberet certam, & alteram

Index rerum notabilium,

dubiam, tunc semel absolute baptizandum est, secundo sub conditione, tr. 13. c. 5. n. 38.

Si dubitatur, an infans sit vivus, vel mortuus, tunc sub conditione est baptizandus, ib. n. 39.

Si adultus ante dementia petisset baptizari, licet in dementia retractet, adhuc est baptizandus saltem sub conditione, ib. n. 40.

Adultus si vigilans petisset Baptismum, dormiens non esset baptizandus, ib. n. 41.

Catechumenus in mortis articulo constitutus, Sensibus carens, licet prius non petisset Baptismum, est baptizandus, saltem conditionate, ib. n. 41.

Ablatio debet fieri in partibus principalioribus corporis, ib. n. 42.

Si necessitas urget, non est illicitum in quacunque parte corporis infantem baptizare, tr. 13. c. 5. n. 43.

Si Necessitas urget, potest Parochus in utero matris infantem baptizare, n. 44.

Si mater gravida moriatur, statim aperienda est pro infante baptizando n. 45.

Non licet occidere matrem innocentem pregnantem, pro eruendo, & baptizando infante, licet ante partum pro certo moratur sine baptismo, tr. 13. c. 5. n. 46.

Si mater est rea mortis, & jam ad mortem condemnata, probabiliter potest occidi, si timeatur per dilationem prolem in utero sine Baptismo morituram, ib. n. 46.

Si manus, pes, digitus infantis ablueretur, talis Baptismus speculative esset validus, in praxi tamen sub conditione est reiterandus, ib. n. 47.

Baptismus in capillis collatus, dubie est validus, ita etiam in secundina, proinde sub conditione reiterandus, ib. n. 48.

Baptismo collatus in umbilico, censetur invalidus, ib. n. 49.

Non videtur improbabile, infantem baptizari debere quamvis timeatur mox, ac aqua ipsum peringat, moriturum, ib. n. 50.

Licet infans periclitaretur de vita, deficiente aqua naturali non est baptizandus in aqua venenata, ex qua acceleraretur ipsi mors, nec desiciendus est ad puteum pro Baptismo, sed adhibenda sunt alia media, n. 51.

Si quis scienter curaret se rebaptizari, fieret irregularis tr. 103. c. 1. n. 14.

Quando per baptismum tollatur irregularitas, notatur, ib. n. 29.

An foetus immaturus sit baptizandus.

Exponuntur variae opiniones, in quo instanti foetus in utero matris existens animatur, ib. n. 52.

Foetus abortivus sub conditione est baptizandus, quotiescunque in eo apparent lineamenta figurae humanae, tr. 13. c. 6. n. 53.

Solvuntur aliquae objectiones contra animationem foetus, ib. n. 54.

Mola est baptizanda sub conditione, si in ea appareant lineamenta hominis, secus non, tr. 13. c. 6. n. 54.

An Baptismus monstris conferendus.

An monstra sint baptizanda, notatur ib. tr. 13. n. 55.

An semini humano insit virtus plastica determinans, & efficiens signaturas individui, independentes ab anima rationali, ib. n. 56.

An proles nata ex homine & bruto, sit baptizanda, ib. n. 57.

An satyri sint baptizandi, ib. n. 58.

Casus curiosus cujusdam ursuli exponitur, ib. n. 59.

An proles nata ex femina, & cacodemone sit baptizanda, ib. n. 60.

An homines marini sint baptizandi, ib. n. 61.

Baptismi Patrini.

Sufficit unus patrinus sive vir, sive femina ad levandum baptizandum ex fonte baptismatis, tr. 13. c. 8. n. 61.

Nullus Paganus ut Turca neque Judaeus potest esse parin-
nus in Sacramento Baptismi, ib. n. 62.

Procurator levans loco alterius ex baptismate infantem, non contrahit cognationem spirituales, ib. n. 63.

Patrinus assistens Baptismo infantis, & ipsum propriis manibus non levans, probabiliter non contrahit cognationem spirituales, ib. n. 64.

Patrinus in privato baptismo probabiliter non contrahit cognationem spirituales: Contraria tamen opinio est etiam probabilis, ib. n. 65.

Non est vetitum Catholico suscipere ex Baptismo infantem haeretici: e contra sine causa videtur esse illicitum ib. n. 66.

Muti nequeunt esse patrini, tr. 13. c. 8. n. 67.

Parens, in conspectu alterius qui potuit ejus infantem baptizare, si baptizat, contrahit cognationem spirituales cum propria prole & uxore, ib. n. 68.

Plura de Patrini vide verb. Cognatio spiritualis.

Baptismi Effectus.

Primus effectus Baptismatis est collatio gratiae sanctificantis, tr. 13. c. 9. n. 69.

Secundus effectus Baptismi est deletio peccati originalis, ib. n. 70.

Tertius effectus Baptismi in adulto est remissio peccatorum actualium, dummodo tempore, quo baptizatur, eliciat de illis saltem attritionem, n. 71.

Quartus effectus Baptismi, est remissio omnis poenae, in baptizando, ib. n. 72.

Per Baptismum homo redditur filius DEI adoptivus, ac subicitur potestati Ecclesiae, cujus bonis fruitur, ib. n. 73.

Beata Virgo.

Beata Virgo est immunis ab omni peccato, tr. de oblat. n. 4.

Beata Virgo non indiget purificatione, ib. n. 5.

Beata Virgo quomodo adoranda, vide Adoratio.

Bellum.

Quid sit, & divisio belli describitur, tr. 14. c. 1. n. 1.

Christianis licitum est bellum justum, ib. n. 2.

Solvuntur imposturae Lutheri contra bellum justum Christianorum, ib. n. 3.

Duo supremi Principes, possunt habere inter se justum bellum, ib. n. 4.

Duo Reges, cum opinione probabili de justitia belli, non possunt se invicem ad bellum provocare, ib. n. 5.

Bellum injustum ledit justitiam, & charitatem. Et Princeps, licet habeat justam causam belli, tenetur prius satisfactionem petere, quam si obtinet, cessat causa bellandi, ib. n. 6.

Miles conductus tenetur ex justitia, tam Principi, quam Belli Duci obtemperare, ib. n. 7.

Est licitum in justo bello uti stratagematibus, offendere, expugnare arcem hostis, ib. n. 8.

Licitum est, secluso scandalo, Principi Catholico petere copias auxilii ab haereticis, in bello justo ad se contra hostem defendendum, etiam Catholicum, ib. n. 9.

Imperator Romanorum potest inire fedus cum Principibus

pibus Imperij etiam A Catholicis, & bellare contra hostem etiam Catholicum, ib. n. 10.
 Non est licitum cum Turcis aliisque Paganis sedes inire, & contra Catholicos illorum copias bellare, tr. 14. c. 1. n. 11.
 Milites habentes probabilitatem de iusto bello, possunt licite bellare, n. 12.
 Miles habens positivum dubium de iusto bello, non potest tunc bellare, quousque non deponat dubium. Aliud tamen dicendum est, si hostis principem suum aggrederetur, ib. n. 13.
 Duces & Thesaurarii tenentur iusta stipendia dare Militibus, & omni possibili modo procurare eorum conservationem, ib. n. 14.
 Peccant Milites, etiam officiales, exigentes à rusticis aliquid, quod de iure non tenentur dare, sicque exauctores tenentur ad restitutionem, n. 15.
 Est licitum Militi pabulare in terris hostis, ibid. n. 16. pag. 78.
 Non est semper licitum Militi pabulare in terris amicorum, ib. n. 17.
 Si necessitas urget, est licitum Militi pabulare ubique, ib. n. 18.
 Est opinio aliquorum asserentium, semper esse licitam pabulationem, & ubique, ib. n. 19. pag. 78.
 Clericis est interdictum ex iure Canonico bellare, si tamen necessitas urgeat, possunt licite præliare, ib. n. 20.
 Papa potest dispensare cum Clericis in omni bello iusto ad bellandum, n. 21.
 Bona rapta, quæ redempta sunt ab hoste siue per pugnam, vel alia arte, debent restitui proprio Domino, dummodo prius non fuissent ad locum tutum recepta, tr. 14. c. 1. n. 22. pag. 78.
 Bona rapta ad locum tutum ab hoste posita, si postea talis locus expugnetur, possunt ab expugnatoribus retineri iure Cesareo, quanquam iure nature restitui deberent Domino suo, ib. n. 23.

Beneficium.

Beneficij definitio, tr. 15. c. 1. n. 1. pag. 79.
 Collator Beneficij est duplex; alius Ecclesiasticus, alius Laicus, ib. n. 2.
 Beneficiandi intra sex Menses à Rectoribus Ecclesiarum sunt presentandi, tr. 15. c. 1. n. 3.
 Intra viginti dies ad curatum Beneficium Capellanus presentari debet per Collatorem, ib. n. 4.
 Collator Beneficiorum tenetur Beneficia gratis, & liberaliter conferre Beneficiandis, alias peccaret, & teneretur ad restitutionem, tr. 15. c. 1. n. 5. pag. 80.
 Collator exigendo pecuniam pro emolumento temporali Beneficij, peccat peccato simoniae, ib. n. 6.
 Non est licitum ad Episcopatum, vel Cardinalatum promovere, nisi digniorem; vel Ecclesie utiliorem, ib. 7. pag. 80.
 Collator Laicus, tenetur iure natura presentare, & eligere ad Episcopum, & Cardinalatum digniorem, ibid. n. 8.
 Regulares tenentur eligere digniores ad dignitates superiores, ib. n. 8.
 Patronus tam Ecclesiasticus, quam Laicus tenetur eligere ad Munus Parochiale digniorem, tr. 15. c. 1. n. 9. pag. 81.
 Si Collator Laicus, vel Ecclesiasticus promoveret Paro-

chum dignum, relicto digniori, talis promotio est quidem valida, non tamen licita, ib. n. 10.
 Elector tantum tenetur eligere digniorem unum ex concurrentibus, licet extra concursum detur aliquis dignissimus, ib. n. 11. pag. 81.
 Resignans Beneficium curatum, debet id resignare perfectiori, ib. n. 12.
 Licitum est accipere Beneficium ab hæretico Collatore tolerato, ib. n. 13.
 Si timetur Collatorem hæreticum collaturum esse Beneficium Ecclesiasticum alteri hæretico, tunc non videtur illicitum aliquod Munus à Catholico ipsi offerre, ut sibi conferat Beneficium, ad redimendam vexam Ecclesie, tr. 15. c. 1. n. 14. pag. 81.
 Papa potest dispensare in pluralitate Beneficiorum, tr. 62. c. 1. n. 11. pag. 254.
 Item, & quando Beneficiarii teneantur ad restitutionem fructuum ob omissionem Officij Divini: vid. verb. Hore Canonice, c. 2. p. 424.
 Beneficiarius non tenetur alteri sacerdoti plus quam ordinarium stipendium dare, ut pro ipso celebret. tract. de Missa, c. 7. n. 74.
 Sacerdos ut possit ad Beneficium curatum promoveri, quales condiciones habere debet, tract. de Parocho. c. 1. n. 2.
 Beneficiarius post omissionem horarum elemosynam distribuens, censetur suæ obligationi satisfacere, tract. de Restit. c. 3. n. 48.
 Non licet sine licentia ordinarij permutare beneficia citra labem simoniae, tr. de simonia. n. 2.
 Collator potest conferre Clerico beneficium principaliter ob commodum spirituale, & minus principaliter ob motivum temporale intrinsecum. tract. de simonia. n. 22.
 Non licet Collatori conferre Beneficium Clerico, ob motivum temporale extrinsecum, ib. n. 23.
 Non licet collatori dare munus temporale pro fine minis principali, se collatorem movet ad conferendum beneficium, secus bene, ib. n. 25.
 Si Ministri collatorum Beneficij inserviant principaliter ob mercedem temporalem & secundario ex spe obtinendi beneficij, per se non sunt simoniaci, secus bene ib. n. 26.
 Si Clericus esset suspensus à beneficio, & non haberet, unde viveret, possit aliquam moderatam portionem ex beneficio accipere. tr. de suspensione. n. 15.

Bestialitas.

Descriptio bestialitatis, tr. 16. c. 1. n. 1. pag. 82.
 Concubitus cum demone est species bestialitatis, & superstitionis, ib. n. 2.
 Peccans carnaliter cum bruto, non tenetur speciem bruti in Confessione exprimere, tr. 16. c. 1. n. 3. pag. 82.
 Omnis concubitus cum demone probabiliter est ejusdem speciei, si fiat sub figura hominis: in affectu tamen peccatum distinguitur, quod in Confessione est explicandum, ib. n. 4.
 Genitum ex femina, & demone, daemon non est parens talis prolis, sed vir, cujus semine ab usus est daemon, ib. n. 5.
 Pœna bestialitatis juxta Leges, est Mors, ib. n. 6.
 Bestialitas juxta aliquos est causa divortientis, tract. 65. n. 14. pag. 265.

Index rerum notabilium,

Bigamia

- Quidditas bigamia describitur, tr. 17. c. 1. n. 1. pag. 83.
 Bigamia irregularitas est triplex, ibid. n. 2.
 Bigamia vera describitur, ibid. n. 2.
 Bigamia interpretative Natura describitur, ex explicatur per casum, tr. 17. c. 1. n. 3. pag. 83.
 Si quis invalidè contraheret cum quacunque Matrimonio, non incurreret irregularitatem, ibid. n. 4.
 Celbs, licet corruptus fuisset fornicariè ducendo uxorem virginem, non incurreret irregularitatem, etiam si iterum in Matrimonio adulterium cum alia perpetrasset, ibid. n. 5. pag. 83.
 In bigamia similitudinaria contrahitur irregularitas, ibid. n. 6.
 Si quis invincibiliter ignoraret esse, vel fuisse uxorem suam corruptam, non incurreret irregularitatem, quod exponitur per casum, ibid. n. 7.
 Si quis acciperet uxorem ab alio jam corruptam, & intra vas ipsius non seminaret, nullam incurreret irregularitatem, ibid. n. 8.
 Ponitur de hoc aliquis casus, ibid. n. 8.
 Si quis puellam duceret in uxorem, quæ fuit ab alio violentè corrupta cum commistione seminum, tunc vir talis est irregularis, ib. n. 9. pag. 84.
 Vir habens concubinam penes uxorem, concubinam licet cognoscat, non est irregularis, tr. 17. c. 1. n. 10. pag. 84.
 Si quis duceret puellam, quæ alteri per sponsalia promissa fuisset, non fit irregularis, ibid. n. 11.
 In casu, quo ejus uxor fuisset prius comeda, esset irregularis, ibid. n. 11.
 Si quis Mortuam suam uxore, quam virginem duxerat, duceret aliam virginem sed invalide, & tam hanc, quam primam cognovisset, esset irregularis, tr. 17. c. 1. n. 12. pag. 84.
 Qui sepius contraxisset Matrimonium, & nunquam cognovisset defunctas uxores, non esset irregularis, ibid. n. 13.
 Si quis corruptam duceret, & nunquam in sobrietate eam cognovisset, nisi semel duntaxat in ebrietate ex investigatione uxoris, non incurreret irregularitatem, ibid. n. 14.
 Qui se alio modo corrumpit extra congressum semina, si ve per molliem, si ve per sodomiam, non fit irregularis, ibid. n. 15.
 Si quis in paganismo habuit plures uxores, vel unam corruptam, quam cognoverat, dum recipit Baptismum, non est immunis ab irregularitate juxta opinionem probabilem, ibid. n. 16. pag. 84.
 Probabile est Paganum uxoratum conversum, & baptizatum, non esse irregularem, ibid. n. 17.
 Si quis in sponsalibus contractis cum vidua, eam cognosceret, videtur non incurrere irregularitatem, ib. n. 17.
 Papa dispensare potest cum bigamo ad omnes Ordines, tr. 62. c. 1. n. 15. pag. 254.

Blasphemia.

- Descriptio blasphemia, tr. 18. c. 1. n. 1. pag. 85.
 Omnis blasphemia probabiliter est ejusdem speciei, ibid. n. 2.
 Blasphemia per se est peccatum lethale, ibid. n. 3.

- Blasphemia ex subreptione, & defectu advertentia, est veniale, ibid. n. 4.
 Nudè enunciare verba blasphemia ex indignatione, secluso scandalo, est veniale duntaxat, tr. 18. c. 1. n. 5. pag. 85.
 Imprecativè enunciare verba blasphemia, est lethale, ibid. n. 5.
 Retrañans consuetudinem blasphemandi, & postea inadvertenter blasphemans, non peccat lethaliter, ibid. n. 6.
 Blasphemus non retrañans consuetudinem blasphemandi, si inadvertenter blasphemet, non excusatur à Mortali, ibid. n. 7.
 Qui Maledicere creaturis irrationabilibus, vel inanistantium, non peccat Mortaliter, si per hoc intendat graviter Nocere proximo; alias pro modulo damni peccaret, tr. 18. c. 1. n. 8. pag. 86.
 Imprecari servis, vel uxori malum ex inopinata ira, ordinariè non excedit veniale, ibid. n. 9.
 Vocare sponsam deam, idolum, non est blasphemia per se loquendo, ibid. n. 10.
 Si verò amatores vocent suas amasias deas, & hoc nomen deas in propria significatione, esset blasphemia, ibid. n. 11. pag. 86.
 Dicere de sanctis, quod fuerim simplices, indocti, sine contumelia, non est lethale, ibid. n. 12.
 Jurare per falsos deos ex joco, irrisoris gratia, est veniale duntaxat, ibid. n. 13.
 Jurare serio per falsos deos adducendo eos in testimonium veritatis, est blasphemia, tr. 18. c. 1. n. 13. pag. 86.
 Blasphemie peccatum notatur, tr. 88. c. 1. n. 13. pag. 404.

Bonum.

- Exponitur quid intelligatur per nomen boni, tr. 19. c. 1. n. 1. pag. 87.
 Natura bonorum paraphernalium describitur, ib. n. 6.
 Bona paraphernalia ab uxore cum dote data Marito sine reservatione, probabiliter cessant esse paraphernalia, ib. n. 7.
 Vir administrans bona paraphernalia uxoris, potest omnes fructus industriales sibi retinere, ib. n. 8.
 Castrensia bona quid sunt? exponitur, ibid. n. 9. pag. 87.
 Bona quasi castrensia exponuntur, quorum dominium perfectum simul cum castrensibus residet penes filium, ibid. n. 10.
 Bona adventitia quid sint? describitur, tr. 19. c. 1. n. 11. pag. 88.
 Filius familias habet directum dominium bonorum adventitiorum, non tamen utile regulariter loquendo, ibid. n. 12.
 In quibusdam casibus hic descriptis, filius familias potest habere etiam usum fructum de bonis adventitiis, ibid. n. 13.
 Bona profectitia quid sunt, ibid. n. 14.
 Filius familias quoad bona profectitia nullum habet dominium, ibid. n. 15.

Bona secularia, Ecclesiastica, Amortizata.

- Dominium Principis Ecclesiastici, & dominium Principis secularis, de versos habent respectus, tr. 19. c. 2. n. 1. pag. 89.

Alia sunt bona secularia; alia sunt bona secularium, quorum natura describitur. ibid. n. 17.
Alia sunt bona Ecclesiastica; alia sunt bona Ecclesiasticorum, & quid sint? exponitur, ibid. n. 18.
Bona Ecclesiastica dividuntur in bona sacra, & sacra, quorum quidditas declaratur, ibid. n. 19. pag. 89.
Alia sunt bona viva, alia amortizata, quorum essentia explicatur, n. 20.
In primis Princeps supremus potest amortizare de consensu Procuratorum bona viva subditorum, ib. n. 21.
Secundo ipsemet Princeps potest per se vinculare bona subditorum, si causa adsit sine consensu illorum ibid. n. 21.
Amortizatio bonorum excludit omne jus domini potentialis ad illa, tr. 19. c. 2. n. 22. pag. 90.
Bona secularia spectato jure nature per amortizationem non fiunt Ecclesiastica sine cessione juris sui ab universis hominibus, & Principibus facta de amplius illa non recuperando a possessione Ecclesiastica, n. 23.
Bona secularia possunt fieri Ecclesiastica per legem positivam in qualibet Provincia per amortizationem supremi Principis, ibid. n. 24.
Papa non potest amortizare bona donata a secularibus Ecclesie sine Principis amortizatione, ibid. n. 25. pag. 90.
Bona Ecclesiastica non possunt secularizari sine facultate Papae, ibid. n. 26.
Solvitur aliqua objectio, ibid. n. 26. pag. 91.
Princeps secularis non potest exigere contributiones a possessione Ecclesiastica sine facultate Papae, & dominorum particularium, ibid. n. 27. pag. 91.
Quibus privilegijs gaudent bona Clericorum exponitur, & quas penas incurrunt illi, qui onera supra illa imponant? declaratur, ib. n. 28. pag. 93.
Papa non habet dominium per se supra templa, sed solum in Vicariis Christi est pro dominus, ibid. n. 29.
Papa habet supremum dominium in bona vinculata Ecclesie Romanae, n. 30.
Papa extra suum territorium non habet actuale dominium proprietatis in bona Religiosorum, Fratrum Minorum, & Capucinarum excipias, ibid. n. 31.
Reliqua vide verb. Dominium.
Bona temporalia cadunt sub meritum, non tamen secundum se & absolute, tractat de merito, num. 34.
Cessio bonorum per se non excusat in foro poli a restitutione, bene tamen in foro fori, tract. de Rest. c. 8. num. 107.

Bulla.

Bulla Urbani VIII. in Eminent. tr. 22. c. 3. pag. 110.
Propinitur manifesta falsitas propositionis 31. ab Alex. VIII. proscripta, tr. 22. c. 3. n. 38. pag. 110.
Bulla Innoc. X. & Alex. VII. contra propositiones Jansenij, tr. 22. c. 3. pag. 114.
Casus in Bulla Cene Papae reservati referuntur, tr. 77. n. 3. pag. 311.

C.

Calumnia.

An & quando liceat occidere calumniatorem: vid. verb. Homicidium, c. 2. pag. 419.

Cambium.

Definitio, & explicatio cambij, tr. 20. c. 1. n. 1. pag. 93.
Cambium genericè sumptum exponitur, & quid nomine campseris, & campsarij intelligitur, ibid. n. 2.

Cambium dividitur in reale, siccum, & minutum, tr. 20. c. 1. n. 3. pag. 94.
Cambium locale declaratur, ibid. n. 3.
Cambium siccum est usurarium, ibid. n. 4.
Ars campforia est licita, ibid. n. 5. pag. 94.
Solvitur aliqua objectio, ibid. n. 5.
Cambium Minutum est licitum, ibid. n. 5.
Potest pecunia permutari in aliam cum aliquo lucro, ibid. n. 7. pag. 95.
Potest quis exercere cambija jura citra lethale, licet illi a Republica inter dictum sit, ibid. n. 8.
Si campfarius, vel alius recipit pecuniam falsam quocunque modo, non potest eam, alijs dare pro bona, ibid. n. 9.
Famulus, vel Officialis cambij, si luerum sibi retineat ex pecunia commutata propria industria non peccat, dummodo inde non sequatur damnum proximo, ibid. n. 10.
Ponitur aliquis casus, ibid. n. 10. pag. 96.
Quid si aurei debentur creditoribus, & famulus eos commutaret in aliam pecuniam, qua creditores solveret? exponitur, ibid. n. 10. pag. 96.
Licitum est cambium locale, tr. 20. c. 1. n. 11. pag. 96.
Quò longius distat locus, ad quem cambium instituitur, vel via periculosior, eò major compensatio exigi potest, ibid. n. 11. pag. 97.
In virtuali translatione pecunie de loco in locum, seu cambio locali, non potest tantum exigi, quantum in cambio reali, seu translatione reali de loco ad locum, ibid. n. 11. pag. 97.
Cambium reale est etiam licitum, tr. 20. c. 1. n. 12. pag. 97.
Non est usura si campfarius Majorem compensationem exigit a campfore, qui diutius detinet solutionem cambij, unde campfarius privatur commoditate negotiandi, ibid. n. 13.
Campfarius licite potest exigere compensationem a campfore, licet in utroque loco sit idem pretium pecunie, & eadem copia, & inopia, n. 14.
Si major sit existimatio Monetae, ubi a campfario datur, quam ubi recipitur, etiam in hoc casu poterit campfarius aliquid luerari, ibid. n. 15.
Monopolium facientes in cambijs graviter peccant, tr. 20. c. 1. n. 16. pag. 98.
Exponitur, an cambium ad secundas, vel tertias nundinas sit licitum, ibid. n. 17.
Non potest campfor pacisci cum campfario in principio cambij de aliquo certo lucro capiendo non solutis litteris, ubi facienda est pecunie solutio, ibid. n. 18. pag. 98.
Si campfor sciat campfarium nullam habere pecuniam, aut creditum in loco, ubi facienda est solutio pecunie, non potest pacisci de aliquo lucro capiendo ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, n. 19.
Potest campfor ab initio cambij inire pactum de incerto lucro capiendo ratione lucri cessantis, ib. n. 20. pag. 98.
Potest campfor initio cambij exigere a campfario pignus pro securitate, ibid. n. 21.
Usura est capere lucrum ex inanibus litteris ad alium locum Missis, tr. 20. c. 1. n. 21. pag. 99.
Cavendum est etiam pactum determinati lucri ex dilatione solutionis, tr. 20. c. 1. n. 21. pag. 99.
Caveat item campfor protrahere terminum solutionis ob pactum recipiendi lucrum ibid. n. 21.

Index rerum notabilium,

Illicitum est cambium siccum, tr. 20. c. 1. n. 22. pag. 99.
Notantur tituli, sub quibus injustum redditur cambium,
ib. n. 27.

Capellanus.

*Capellanus pro Parocho curam gerens potest oblationes
sibi retinere*, tr. de obligatione, n. 11.

*Capellanus ad curatum beneficium intra viginti dies est
presentandus*, tr. 15. n. 4.

Capitulum.

Capitulum sede vacante potest ferre censuras, tr. 22. c. 1.
n. 10. pag. 106.

An Capitulum sede vacante possit dare dimissorias? no-
tatur, tract. de ord. c. 3. n. 4.

*Capitulum sede vacante potest in omnibus votis dispensa-
re in quibus potest Episcopus*, tr. de dispensatione voti,
c. 3. n. 57.

*Superior cum Capitulo potest dispensare ex justa causa
cum Religioso ad transeundum in laxiorem. Religio-
nem*, ib. c. 4. n. 70.

Cardinalis.

Cardinales possunt concedere aliquas indulgentias, tr.
98. c. 1. n. 8 pag. 459.

An Cardinales possint legere libros prohibitos, tr. 111. c. 1.
n. 26. pag. 523.

Ad Cardinalatum debent promoveri digniores tract. 15.
n. 7.

Castitas.

*Episcopus potest dispensare urgente gravi causa in voto
perpetuo castitatis*, & in Religionis, imo etiam alijs
tribus votis Pape reservatis, tract. de dispensatione
voti, c. 3. num. 40.

*Si quis vovit ad tempus castitatem potest Episcopus cum
eo dispensare*, ibid. num. 42.

*Qui post simplex votum castitatis matrimonium contra-
xit: si adhuc non est consummatum non potest Episco-
pus cum eo dispensare*, secus bene, ibid. num. 44.

*Episcopus potest dispensare in voto castitatis, quando ex
motu gravi injuste incusso id emittitur*, ib. num. 49.

An vero in vota ex motu levi vel juste incusso elicit? no-
tatur ibi eodem numero.

Votum castitatis non potest quis per se sum commutare.
tract. de commutatione voti. c. 1. num. 2. & 3.

*Votum simplex Castitatis vel Religionis data urgente
causa posse Confessarios Regulares commutare*, proba-
bile esse censetur virtute privilegiorum. ibid. c. 2. num.
19.

*Votum simplex Castitatis non dirimit matrimonium, sed
solum impedit ad petendum debitum conjugale*: tract.
de voto dirimente matrimonium, num. 29.

*Votum simplex, quod emittunt Religiosi societatis JESU
primo biennio dirimit matrimonium, si vero aliquis
emittatur, cessat tale impedimentum*, ibid. num. 30.

Casus reservatus.

Casuum reservatio quid sit, tr. 2. c. 3. n. 28. pag. 15.

Casus alij sunt reservati Pape, alij Episcopis, ib. n. 28.

*Peccatum veniale, & Mortale pure internum de facto
non reservatur*, n. 29.

*Peccatum lethale externum solum hic & hunc reserva-
tur*, ibid. n. 30.

Ad hoc, ut peccatum Mortale reservetur, requiritur, ut

aliquo opere externo lethaliter malo sit procuratum,
ib. n. 31.

Solum peccatum externum in specie vetitum reservatur,
ib. n. 32.

*Confessarii habentes privilegium cruciate possunt casus
Episcopis reservatos absolvere*, tr. 2. c. 3. n. 33. pag. 15.

*Episcopus potest absolvere casus Pape reservatos, si occul-
ti sunt*, n. 34.

*Imò si Papa adiri non potest, Episcopus potest absolvere
etiam casus non occultos Pape reservatos*, tr. 2. c. 3.
n. 35. pag. 16.

*Qui dubitat an peccatum reservatum commiserit, si
sit dubium facti, sive Juris, potest à quolibet Confessa-
rio absolvi*, ib. n. 36.

*Pœnitens de peccato lethali certus, & adhibita diligentia
dubitans, an sit peccatum reservatum, potest à quoli-
bet Confessario absolvi*, ib. n. 37.

*Qui dubitans an peccatum lethale sit reservatum, confi-
tetur Confessario simplici, si postea veniat in cognitio-
nem fuisse reservatum, secundum probabilem opinio-
nem non tenetur ad superiorem recurrere pro absola-
tione*, tr. 2. c. 3. n. 38. pag. 19.

*Confessarius habens facultatem absolvendi à reservatis,
non debet ab ipsis tantum absolvere, dimittendo pœni-
tentem ad inferiorem, ut à ceteris absolvetur*, tr. 2.
c. 3. n. 39.

*Habens privilegium absolvendi à censuris, in utroque
foro potest hoc privilegio uti; caveat tamen in foro
interno absolvere sine satisfactione partis laice*, ibid.
n. 40.

*Si opinio est recepta ut probabilis circa jurisdictionem
absolvendi à reservatis inter sapientes, valide & lici-
te quilibet Confessarius absolvit*, ib. n. 41. pag. 17.

Opinio tenuiter probabilis subest censuræ Innoc. XI, ib.
n. 42.

*Pœnitens obliviscens in confessione alicujus reservati,
censetur ab ipso absolutus, si tamen recorderetur illum, ut
netur iterum clavibus sacramenti id subicere*, ibid.
n. 43. pag. 17.

*Parochus inferior potest absolvere à casibus reservatis
Pape, surgens causa instat*, ib. n. 44.

*Ignorans peccatum esse reservatum, potest à quolibet
Confessario absolvi*, ib. n. 45.

*Potest Confessarius absolvere pœnitentem, si ipsi videatur
probabile non esse reservatum*, ib. n. 46.

*Quilibet sacerdos constitutus in probabili periculo Mor-
tis potest ab omnibus peccatis & censuris absolvere,
quancumque sacerdos esset excommunicatus, degrada-
tus, aut hereticus*, tr. 2. c. 3. n. 47. pag. 18.

*Qui fidem externè tantum negavit, potest à quolibet sim-
plici Confessario absolvi*, ib. n. 48.

*Possunt absolvi, qui propositiones hereticas eructant,
imaginibus sanctorum illuserunt, dummodo errorem
contra fidem in intellectu non admiserint*, ib. n. 49.

*Excommunicatus excommunicatione reservata potest
recipere sacramentum pœnitentie, & absolvi à quoli-
bet Confessario si necessitas urgeret*, ib. n. 50.

*À quolibet Confessario potest absolvi excommunicatus
cessante contumacia illius*, ib. n. 51.

*Potest peti absolutio à sacerdote excommunicato tolera-
to dummodo ejus censura non sit denunciata*, ib. tr. 2.
n. 52.

Qui potest absolvere à reservatis, poterit etiam absolvere à censuris, tr. 22. c. 2. n. 37. pag. 110.

Episcopus potest directè absolvere à casibus Papæ reservatis, si adsit impotentia adeundi Papam, tr. 74. c. 1. n. 7. pag. 298.

De absolutione à reservatis tempore jubilæi, vid. verb. Jubilæum.

Casus à jure reservati Episcopis, notantur, tract. de Regularibus, c. 4. n. 46.

Sodomia ordinariè reservatur ab Episcopis, tract. 148. n. 14.

Impuberes sodomiticè se cognoscentes, non est casus reservatus, ib. n. 15.

An masculi sodomiticè se cognoscentes, sed ante seminationem recedentes sit casus reservatus? notatur, ibid. n. 16.

Idem tenendum de fœminis sodomiticè se cognoscentibus, si semen defluat in vas naturale alterius, ib. n. 17.

An sit casus reservatus, si mas fœminam in vase præposito cognoscat, & intra illud seminat? notatur, ibid. n. 18.

Caupo.

Quomodo excusantur Caupones vendentes res pluris, tr. 73. c. 1. n. 10.

Caupones Catholici an possint apponere die jejuniæ carnes A catholicis, tr. de jejun. n. 64. 65. 66.

Causa.

Cause piæ privilegiata in testamentis notantur in tract. de Testam. c. 5. n. 40.

Si testator constitueret, ut alius pro libito loco sui conficeret testamentum: valeret ad pias causas, ib. n. 39.

Quomodo potest esse causa venialis, & effectus immunis ab omni culpa? tr. de Turpiloloquio, n. 14.

Metus gravis potest etiam à causa intrinseca provenire tract. de voto. c. 2. n. 12.

In voto potest contingere error tam circa causam finalem, quam circa causam formalem, ib. c. 5. n. 35.

Causa materialis quanam debeat esse pro voti valore, ib. c. 6. n. 41. 42.

Ad dispensationem voti requiritur justa causa, tr. de dispensat. voti. c. 1. n. 7.

Ad dispensationem voti requiritur major causa, quam ad dispensationem in lege humana, ib. n. 8.

Novem cause in distinctis numeris ponuntur ibid. c. 4. à n. 16. usque ad n. 25.

Ad commutandum votum, non est attendenda materia voti, sed sufficit, si attendatur major Dei cultus, tract. de commutatione voti, c. 1. à n. 5. usque ad n. 9.

Ad commutationem voti in opus non ita certò equaliter bonum, requiritur justa causa, ibid. cap. 2. n. 12. 13. & 14.

An valeret commutatio, si Prelatus sine justa causa votum commutaret, ib. n. 16.

Censura.

Definitio censuræ explicatur, tr. 22. c. 1. n. 1.

Censura triplex est, excommunicationis, suspensionis, & interdicti, n. 2.

Exponitur quid sit censura à jure, ib. n. 3.

Explicatur censura ab homine, ib. n. 4.

In dubio, an censura sit lata, vel ferenda sententia, debet censi ferenda, ib. n. 5.

Censura lata contra facientes aliquid, non ligat Mandantes & consulentes, ib. n. 6.

Quatuor sunt cause censuræ, efficiens, Materialis, formalis, & finalis, tr. 22. c. 1. n. 7. pag. 106.

Causa efficiens censura est solus homo viator, ib. n. 8.

Concilia generalia cum facultate Papæ, possunt ferre censuras in tota Ecclesia, ib. n. 9.

Episcopi in sua Diacesi possunt ferre censuras: imò & Capitulum sede vacante, ib. n. 10.

Archi-Episcopus non potest ferre censuras in suos suffraganeos, & subditos illorum, ib. n. 11.

Nuncij Apostolici possunt in sua Legatione ferre censuras, ib. n. 12.

Abbatès privilegiati possunt in suos subditos ferre censuras, ib. n. 13.

Superiores absoluti Religionum in suis Monasteriis possunt censuras ferre, ib. n. 14.

An Parochus possit censuram in suos subditos ferre? ib. n. 15.

Exponitur, an Laici censuras ferre possint? ibid. n. 16. pag. 106.

Abbatissæ non possunt ferre censuras in suas Moniales, ib. n. 17.

Causa Materialis remota censura, est solus homo viator baptizatus, & doli capax, superiorem in Ecclesia Dei habens, ib. n. 18.

Omnes Reges, & Cardinales sunt capaces censura, excepto Papa, tr. 22. c. 1. n. 18. pag. 107.

Peregrini ut tales non incurruntur censura, ib. n. 19.

An subditi extra territorium proprii superioris degentes incurruntur censura? exponitur, ib. n. 20.

Potest quis simul & semel pluribus innodari censuris, ib. n. 21.

An si quis unicâ explosione plures Clericos occideret, incurreret plures censuras? exponitur, ib. n. 22.

Causa Materialis proxima censura est solum peccatum lethale, ib. 23.

Ad incurrendam censuram requiritur peccatum completum, ib. n. 24.

Ad censuram requiritur peccatum externum, ib. n. 25. pag. 108.

Ut quis incurrat censuram debet esse contumax dum peccat, ib. n. 26.

Pro peccato præterito non potest ferri censura, ib. n. 27.

Ad rectè ferendam censuram requiritur prævia admonitio, tr. 23. c. 2. n. 28. pag. 108.

Ad licitè ferendam censuram triplex requiritur admonitio, distinctis diebus facienda, ib. n. 29.

Si iudex ferat censuram sine prævia admonitione in reum, regulariter esset valida, ib. n. 30. pag. 109.

Censura lata contra innocentem in foro externo est valida, ib. n. 31.

Censura lata contra innocentem in foro interno est nulla, ib. n. 32.

Si quis dubitaret, an censuram contraxerit. censi debet eâ non esse innodatum, ib. n. 33.

Ignorantia invincibilis excusat ab innodatione censura, ib. n. 34.

Impotentia tam physica, quam Moralis excusat à censura, ib. n. 35.

Vis, vel Metus excusat à censuris, ib. n. 36.

Index rerum notabilium,

Qui potest à reservatis absolvere, poterit etiam à censuris, ibid. n. 37. pag. 110.

Habens privilegium absolvendi à censuris, in utroque foro potest hoc privilegio uti; caveat tamen in foro interno absolvere sine satisfactione partis laesae, tr. 2. c. 3. n. 40. pag. 17.

Reo correcto adhuc quoad forum conscientiae non cessant censurae, tr. 77. n. 19. pag. 314.

An sit quis bene absolutus in jubileo à reservatis & censuris, si postea nolit lucrari jubileum, tr. 104. c. 1. n. 8. pag. 481.

Plura vide verb. Jubileum.

Census.

Descriptio censûs, tr. 21. n. 1. pag. 100.

Census consignativus & reservativus exponitur, ib. n. 2.

Divisio censûs consignativi notatur, ib. n. 3.

Censûs fructuarij ratio demonstratur, qui in varias classes dividitur, ib. n. 4.

Quomodo distinguatur census realis ab hypotheca, ib. n. 5.

Per quid census differat ab Emphyteusi? describitur, ib. n. 6.

Quid requiratur ad contractum censûs, ib. n. 7.

Census realis tam fructuarius quàm pecuniarius est licitus, ib. n. 8.

Licitus est census realis redimibilis ex parte venditoris, ib. n. 10.

Licitus est etiam census realis utrinque redimibilis, tam ex parte venditoris, quàm emptoris, ib. n. 11.

Anentâ Naturâ rei, licitus est census personalis, ibid. n. 12.

Respondetur objectionibus contrarijs, ib. n. 13.

Census personalis utrinque redimibilis super industria personae locatus, probabiliter est licitus, ib. n. 14.

Census utrinque redimibilis, praesertim realis, etsi suadendus non sit, tolerari tamen potest, ib. n. 15.

Census etiam personalis utrinque redimibilis cum pacto asscurationis potest probabiliter defendi, ib. n. 15.

Census tam realis, quàm personalis juncto pacto asscurationis cum persona non habente redditus annuos, est illicitus, ib. n. 16.

Quomodo census differat à Mutuo? exponitur, ib. n. 16.

Census non potest emi Minoris justo pretio lege Principis, vel consuetudine taxato, ib. n. 17.

Plura vide, verb. Contractus.

Character.

Character describitur, & ejus effectus assignantur, tract. de Sacramentis in genere. c. 8. n. 69.

Tria Sacramenta imprimunt characterem, Baptismus Ordo, & Confirmatio. ib. n. 70.

Charitas DEI.

Charitas est omnium virtutum perfectissima, tr. 23. c. 1. n. 1.

Charitas est forma reliquarum virtutum, ib. n. 2.

Charitas est habitus supernaturalis, ib. n. 3.

Objectum Materiale attributionis charitatis est Deus, ib. n. 4.

Objectum formale charitatis est summa Dei bonitas, ib. n. 5.

Objectum Materiale secundarium charitatis est omne id, in quo reperitur ratio formalis bonitatis DEI, ibid. n. 6.

Objectum formale secundarium charitatis, est ipsa DEI bonitas creaturis communicata, ib. n. 7.

Deus debet naturaliter amari, praescindendo à fide supernaturali, n. 7.

Idem est Motivum charitatis, quo Deum diligimus, & proximum, ib. n. 8.

Datur praeceptum Divinum speciale, de diligendo Deo, ib. n. 9.

Datur etiam praeceptum speciale, de diligendo proximo, ib. n. 9.

Homo per decursum vitae suae tenetur elicere actum charitatis Dei ex vi praecepti Divini, est contra proposit. 1. ab Alex. VII. damnatam, n. 10.

Si quis negativè diligeret Deum, non adimpleret praeceptum de amando Deo, ib. n. 11.

Praeceptum amoris Dei supernaturalis non potest impleri viribus Naturae, ib. n. 12.

Non datur praeceptum de amando Deo intensivè super omnia, sed apperatiivè duntaxat, ib. n. 13.

Actus charitatis in via & in patria sunt ejusdem speciei, ib. n. 14.

Charitas in aliquo viatore potest esse intensior, quàm in aliquo Beato, ib. n. 15.

Quomodo intelligatur dictum Christi, inter Natos Mulierum non surrexit Major Joanne Baptistâ, ib. n. 15.

Actus charitatis supernaturalis, proximè disponit ad gratiam, ib. n. 15.

Exponitur quando obligamur ad amandum Deum, & tres Proposit. videlicet, 5. 6. & 7. damnatae ab Innoc. XI. notantur, ib. n. 16.

Actus dilectionis Dei, non sunt longo tempore differendi, est contra tres Proposit. damnatas ab Innoc. XI. in antecedente numero notatas, ib. n. 17.

Quamdiu differendus est actus dilectionis Dei, notatur, ib. n. 17.

Qui gravatur peccato lethali, statim tenetur redire ad gratiam, ib. n. 18.

Infantes in instanti usus rationis non tenentur elicere actum amoris Dei, ib. n. 19.

Ostenditur quomodo amandus sit Deus pro adimplendo praecepto de amando Deo, ib. n. 20.

Duplex est charitas, alia activa, alia contemplativa, ib. n. 20.

Ad hoc ut actus virtutum tam interni quàm externi sint meritorij, debent imperari à Charitate, vel alio actu supernaturali. tract. de merito, n. 7.

Iusti per actus supernaturales virtutum distinctos à Charitate merentur augmentum gloriae. tr. de merito, n. 1.

Charitas proximi.

Datur praeceptum Divinum speciale de proximo diligendo, tr. 23. c. 1. n. 9.

Quod Nomine proximi intelligatur, tr. 23. c. 2.

Tenemur, diligere proximum actu interno & formali communi secundum Naturam, tr. 23. c. 1. n. 21.

Non tenemur ex praecepto charitatis per se diligere proximum in singulari actu interno & formali, ib. n. 21.

Tenemur absolutive, & per se diligere proximum actu interno & formali in occasionibus suplevandae necessitatis ejus, aut odij deponendi, ib. n. 23.

Qui succurrit proximo in necessitate impulsu aliquo ex-

terni,

terno, non adimplet preceptum, charitatis, ib. n. 24.
Proximus diligendus est actu formali, tam in communi, quam in particulari, ib. n. 24.

Qui succurrit proximo propter solam dilectionem Dei, satisfacit precepto charitatis, ib.

Est obligatio succurrendi extreme necessitati spirituali proximi, etiam cum periculo vite, n. 24.

Est obligatio succurrendi extreme necessitati temporali proximi, siue ille sit fidelis, siue infidelis, ib.

Charitas obligat prius erga seipsum, postmodum ad sibi magis conjunctos, ib. n. 25.

Non potest aliquis in communi periculo vitam suam alienae postponere, si esset in lethali, bene tamen si esset ab eo immunis, ib. n. 26.

An liceat desiderare proximo malum: vid. verb. Homicidium, c. 3.

Si puella advenit se ex affectu venero juxta morem Patrie publice osculari, per se non tenetur se retrahere, bene tamen si private titulo charitatis, tract. de osculo n. 17.

Si femina pro certo sciat suo artificioso saltu praeberet occasionem ruinae proximo, tenetur abstinere ex charitate, secus non, tr. de Scandalo, n. 28.

Chirographum.

Si chirographa anticipato pretio minoris emuntur committitur usura, tr. de Usura, c. 1. n. 10.

Chorea.

Si femina pro certo sciat suo artificioso saltu praeberet occasionem ruinae proximo, tenetur abstinere ex charitate, secus non tract. de scandalo, n. 28.

Choreas aspicere per se non est malum; secus dicendum est, si in illis turpes actus exerceantur, tr. 10. c. 1. n. 20.

Christus.

Humanitas Christi prout consideratur cum suis donis, non ut unita verbo Divino, est adoranda adoratione hyperdulie, tr. 5. c. 1. n. 5.

Si humanitas Christi consideretur, ut Natura divina personaliter in Christo unita, adoranda est adoratione Latrie, ib.

Christus ex semine Virginis originem traxit, tr. 95. c. 1. n. 31.

Christus tam pro justis, quam injustis, tam pro fidelibus, quam infidelibus Mortuus est, tr. 69. c. 1. n. 5.

Christus de facto omnium Sacramentorum novae legis determinatam materiam & formam quoad substantiam instituit, tract. de Sacramentis in genere, c. 4. n. 19.

Christus ut Deus est causa universalissima Sacramentorum, ut homo causa principalis ministerialis & meritoria, ib. c. 6. n. 45.

Christus constituit alios ministros ad conficiendum Sacramenta, ib. n. 42.

Circumstantia.

Quidditas circumstantiae describitur, quae triplex est; Minuens, aggravans, & speciem Mutans, tract. 24. c. 1. n. 1.

Natura circumstantiae Minuentis declaratur, ibid. n. 2.

Ex indeliberatione consensus, peccatum grave, sit leve, ib. n. 3.

Peccata, quae consistunt in indivisibili, non excusant à lethali, ib. n. 4.

Quid sit circumstantia aggravans, ib. n. 5.

Non tenemur confiteri circumstantias aggravantes, ib. n. 6.

Qui lesit famam, vel temerarie judicavit, non tenetur juxta aliquos explicare speciem ejus in Confessione, ib. n. 7.

Opinio, quae docet circumstantias aliquas esse ejusdem speciei, comparata cum opinione opposita, quae negat, non subest damnationi Innoc. XI. proinde satis est dicere, peccavi graviter, vel leviter in tali specie, ib. n. 8.

Duratio unius peccati non est explicanda, ib. n. 9.

Peccans cum sponsa alterius, non tenetur hanc circumstantiam exponere, ib. n. 10.

Virginitas prima vice violata non est explicanda, ibid. n. 11.

Puella peccando cum Confessario, non tenetur hanc circumstantiam confiteri, ib. n. 12.

Qui vovit castitatem ante ingressum Religionis, si postea professus in Religione contra eandem peccasset, non tenetur hanc circumstantiam in Confessione Manifestare, ib. n. 13.

Si die Dominico concurreret aliud festum de precepto, omittens sacrum, non obligatur circumstantiam festi confiteri, ib. n. 14.

An, & quomodo actus interni saepius renovati circa eandem rem gravem sint exponendi, declaratur, ib. n. 15.

Circumstantia speciem mutans notatur, ib. n. 16.

Circumstantia speciem mutans est in Confessione explicanda, ib. n. 17.

Qui violenter opprimit puellam, debet hanc circumstantiam confiteri, ib. n. 18.

Exponuntur duo casus horrendi, ib. n. 18.

Conjugata cum alio peccans, etiam consentiente Marito, tenetur hanc circumstantiam in Confessione explicare, ib. n. 19.

Catholicus peccans cum infideli, vel heretica, non tenetur hanc circumstantiam confiteri, ib. n. 20.

Si quis intenderet peccare cum persona tali, vel tali circumstantia affecta, tunc etiam illam malitiam contraheret, tr. 55. c. 1. n. 16.

Circumstantiae graves versantes circa votum à vovente invincibiliter ignorata excusant à culpa, & id irritant, tr. de voto, c. 7. n. 72.

Circumstantiae valde aggravantes, & primo post votum cognite, sine quibus nequit adimpleri votum, illud irritant, ib. n. 72.

Clandestinitas vide verb. licentia assistendi Matrimonij, Matrimonium, Parochus.

Clausura.

Quam poenam incurrant ingredienti claustra monialium, & contra quam feminae ingredienti Monasteria virorum? notatur, tr. de Regular. c. 1. n. 18.

An fundatrices possint ingredi Monasteria virorum? duplex opinio notatur, ib. n. 19.

Praelati Regulares possunt absolvere in foro conscientiae suos subditos, à suspensione à divinis, & à poenis incuris ratione introductionis feminarum in conventum, ib. c. 3. n. 43.

Index rerum notabilium,

Clericus.

- Clericis est interdictum ex jure Canonico bellare, si tamen necessitas urgeat, possunt licite preliare, tr. 14. c. 1. n. 20. pag. 78.
- Papa cum Clericis potest dispensare in omni bello iusto ad bellandum, ib. n. 21.
- Clericus moriens, si non eligat sepulturam, est sepeliendus in Ecclesia: cui inservivit, tract. de sepultura num. 22.
- Quibus privilegiis gaudeant bona Clericorum exponitur; & quas poenas incurrant illi, qui onera supra illa imponunt, tr. 19. c. 2. n. 28.
- Percutiens graviter & certo Clericum incurrit excommunicationem, tr. 77. n. 14.
- Percutiens certo cadaver Clerici, non sit irregularis, ib. n. 15.
- Qui dubitat an Clericum vivum, vel mortuum graviter percussit, non est irregularis, ib. n. 16.
- Clerici tenentur dotare & alere Filias spurias, tr. 82. c. 1. n. 25.
- Quam poenam incurrat Clericus convictus de furto, exponitur, n. 28.
- Maritus si habeat publicam facultatem occidendi adulteros, & reperiat Clericum cum uxore, cum occidendo non incurrit excommunicationem, tr. 89. n. 13.
- Clerici seculares sunt capaces dominij bonorum patrimonialium, & quasi patrimonialium, non verò Ecclesiasticorum quo ad fundum, tr. 19. c. 1. n. 22. & tract. 66. c. 1. n. 22.
- Clericus sine licentia Episcopi non potest testari de redditibus superfluis Ecclesiasticis, tract. de testamento. c. 2. num. 14.
- Clerici possunt contrahere, tr. 42. c. 1. n. 15.
- Clericus non debet incarcerari ob debita civilia tr. 42. c. 1. n. 14.
- Clerici ex bonis patrimonialibus tenentur solvere decimas, tr. 53. n. 11.
- Clerici partem superfluum redditum, tenentur in causas pias distrahere tract. 66. c. 1. n. 23.
- Clericis regulariter non possunt imponi gabellæ à secularibus, tr. de Gabella, n. 11.
- Clericus executor testamenti non potest compelli à Judice seculari ad reddendam rationem, tr. de testam. c. 11. num. 75.

Codicillus.

- Codicillus describitur in tr. de testam. cap. 1. n. 2.
- Quomodo differt. codicillus à testam. ib. n. 4.

Cognatio carnalis.

- Ponitur definitio Cognationis carnalis, tr. 25. c. 1. n. 1.
- Cognatio carnalis duas habet lineas, directam & transversam: directæ etiam duas lineas complectitur, ascendendum, & descendendum, ib. n. 2.
- Linea recta descendendum notatur, ib. n. 3.
- Linea recta ascendendum signatur, ib. n. 4.
- Gradus lineæ rectæ ascendendum, & descendendum describitur, ib. n. 5.
- Gradus Lineæ transversalis tam equalis, quàm inequalis exponuntur, ib. n. 6.
- An inter consanguineos lineæ rectæ sit irritum Matrimonium in quocunque gradu jura in natura infinitum, prima opinio affirmat, n. 7.

Secunda opinio docet posse ultra quartum gradum in linea recta Matrimonium contrahi, ib. n. 8.

Cognatio carnalis tam ascendendum, quàm descendendum in linea transversa, dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum inclusive, ib. n. 9.

Pontifex potest cum consanguineis in linea transversa dispensare, ib. n. 9.

Consanguinitas in primo gradu lineæ transversæ non dirimit Matrimonium jure naturæ, ibid. n. 10.

Consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ jure Naturæ defacto dirimit Matrimonium, ib. n. 11.

Potest à Deo cohonestari Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ consanguinitatis, ib. n. 12.

In causa extreme necessitatis sine dispensatione Dei Pater cum filia, Mater cum filio possunt contrahere Matrimonium, ib. n. 13.

Solvitur obiectio contra superiorem conclusionem, ib. n. 14.

Aliter juxta Canonicum, & aliter juxta Civile numerat gradus consanguinitatis, ib. n. 15.

Qui contraheret matrimonium cum consanguinea in gradu duplici, tacendo unum gradum consanguinitatis pro obtinenda dispensatione, invalide contraheret, tr. 62. c. 1. n. 18.

Si quis cum consanguinea contrahere vellet, quam carnaliter cognovit, non sufficeret petere dispensationem pro consanguinitate duntaxat, ib. n. 19.

Cognatio legalis.

Quidditas cognationis legalis describitur, tr. 26. c. 1. n. 1.

Cognatio legalis perfecta exponitur, ib. n. 2.

Cognatio legalis imperfecta declaratur, ib. n. 3.

Triplex assignatur cognatio legalis, ib. n. 4.

Prima opinio docet cognationem legalem dirimere Matrimonium usque ad quartum gradum, ib. n. 5.

Secunda opinio docet probabiliter cognationem legalem post Trident. dirimere Matrimonium tantum usque ad secundum gradum inclusive, ib. n. 6.

Cognatio legalis non dirimit Matrimonium inter adoptatum, & filiam illegitimam adoptantis exaudivatam, ib. n. 7.

Filij adoptivi possunt valide inter se contrahere, ib. n. 8.

Filius adoptivus per se non potest contrahere Matrimonium cum filia legitima adoptantis, ib. n. 9.

Adoptio imperfecta probabiliter non impedit Matrimonium, ib. n. 10.

Cognatio legalis non dirimit Matrimonium inter infideles, ib. n. 10.

Exprimuntur conditiones requisitæ, ut possit quis adoptare, ib. n. 11.

Cognatio spiritualis.

Cognitionis spiritualis descriptio, tr. 27. c. 1. n. 1.

Ad contrahendam cognationem spirituales requiruntur intentio, ib. n. 2.

Inter quos contrahitur cognatio spiritualis dirimit Matrimonium exprimitur, ib. n. 3.

Inter Patrinos ad invicem nulla contrahitur cognatio, ib. n. 4.

De rigore Tridentini tantum, duo contrahunt cognationem spirituales, ib. n. 5.

An si plures quàm duo levant infantem ex baptismo, con-

contrahant cognationem spirituales, notatur, ib. n. 6.
 Si plures sint constituti, quorum unus duntaxat tangit infantem, ille solus contrahit cognationem, ib. n. 7.
 Si Patrinus constitutus à Parentibus infantis levet infantem in baptismo, solus hic cognationem contrahit, non alius constitutus à Parocho, licet infantem in actu baptizandi tangeret, ib. n. 8.
 Si duo à Parentibus essent designati ad levandum infantem, & solum unus illum in Baptismo tangeret, licet alter præsens esset, non contraheret cognationem, ib. n. 9.
 Si quis tangeret infantem in Baptismo, & non esset designatus nec à parentibus nec à Parocho, non contrahit cognationem, ib. n. 10.
 Designatus à Parentibus ad levandum infantem, si in ipsa levatione animo contradicat, nullam contrahit cognationem pro foro interno, secus pro externo, ib. n. 11.
 An si quis privatim levaret infantem ex Baptismo, contraheret cognationem spirituales? duplex opinio opposita notatur, ib. n. 12.
 Si privatim infans baptizatus fuerat, & postmodum quis publicis ceremoniis in templo assistat, nullam contrahit cognationem, ib. n. 13.
 Patrinus, per se loquendo non debet esse Major baptizato, ib. n. 14.
 Religiosis vetitum est per se levare infantes ex Baptismo, & Confirmatione, ib. n. 15.
 An, & quomodo error Patrini circa determinatum infantem levandum, impediatur cognationem spirituales? notatur, ib. n. 16.
 An quis per Procuratorem contrahat cognationem spirituales? duplex sententia proponitur, ib. n. 17.
 An, & quomodo Procurator contrahat cognationem loco principalis, exponitur, ib. n. 18.
 Catholicus levans prolem infidelis ex baptismo, nullam contrahit cognationem cum tali infideli, licet postmodum convertatur ad fidem, ib. n. 19.
 Nec fidelis cum catechumeno intuitu Baptismatis, contrahit cognationem, ib. n. 20.
 Si Catholicus susciperet prolem heretici ex Baptismo, & è contra, contraheret cognationem spirituales, ib. n. 21.

Columbarium.

Columbarium per se est licitum, tr. 66. c. 2. n. 41.
 Quando sit licitum jaculari, aut capere columbas alienas, notatur, ib. n. 42.

Comessatio.

Comessatio vitiosa, quinque modis fieri potest, tr. 87. c. 1. n. 2.

Commodatum.

Definitio commodati ponitur, tr. 28. c. 1. n. 1.
 Res commodata necessario debet tradi commodatario, retinendo sibi commodans dominium ipsius, & quid si deterioretur? ib. n. 2.
 Omnis qui est sui juris potest rem alteri cuicunque commodare, ib. n. 3.
 Jura, servitus, res sacre commodari possunt, ib. n. 3.
 Qui sunt incapaces ad contrahendum, sunt etiam incapaces ad commodandum, ib. n. 4.
 Res commodata quoad usum debet ut commodatario, nec

potest ante tempus definitum repeti, ib. n. 5.
 Si vero commodans aequale, vel majus damnum pateretur, potest commodatum repetere ante tempus, ib. n. 6.
 Si commodans Malitiose non Manifestaret vitium rei commodate, unde sequeretur damnum commodatario, teneretur ad restitutionem: secus non, ib. n. 7.
 Commodatarius tenetur exactam diligentiam adhibere, ne res commodata pereat, ib. n. 8.
 Si commodatum pereat, vel vitietur ex culpa commodatarii, tenetur damnum reparare, ib. n. 9.
 In dubio an res commodata ex culpa commodatarii perierit, non tenetur ad restitutionem, ib. n. 10.
 Exponuntur aliqui, qui tenentur ad restitutionem damni rei commodate, ib. n. 11.
 Si commodatum sit ex gratia commodantis, & id sine lata culpa commodatarii pereat, non tenetur ad reparandum damnum, ib. n. 12.
 Quod sit commodatum in gratiam utriusque factum sit, & id pereat, vel deterioretur, quis horum damnum reparare teneatur, deciditur, ib. n. 13.
 Commodatarius non reddens commodatum suo tempore, vel ad alium usum id adhibens, peccat, & tenetur ad restitutionem, ib. n. 14.
 Commodatarius non detinens ultra tempus ex culpa rem commodatam, ad nihil in conscientia tenetur, ib. n. 15.
 Si commodatum casu fortuito pereat, ad nihil tenetur commodatarius, ib. n. 16.
 Quod si negligens Mora in restituendo casum fortuitum precessisset, an teneatur ad restitutionem? declaratur, ib. n. 17.
 Ponuntur duo fortuiti casus notabiles, ib. n. 18. & 19.
 Si commodatum sit cum pacto restitutionis, & pereat casu, non videtur commodatarius obligatus ad restitutionem, si sine culpa ejus pereat, ib. n. 20.
 Si res commodata naufragio pereat, vel alio casu fortuito sine ulla culpa commodatarii, ad nihil tenetur; secus bene, ib. n. 21.
 Commodatarius in omni casu inopinato, tenetur salvare prius res pretiosiores, cujuscunque ille sint, siue commodantis, siue propriæ, ib. n. 22.
 Commodatarius non tenetur salvare res commodatas præ suis, si non sint pretiosiores, sed tantum æqualis pretij, ib. n. 23.
 Si duobus res commodetur, & pereat, ambo tenentur ad restitutionem, ib. n. 24.
 Expensas extraordinarias à commodatario factas, sine culpa commodans refundere tenetur, ib. n. 25.
 Commodatarius remittens commodatum per famulum, qui communiter fidelis habebatur, si res pereat, non tenetur commodatarius ad restitutionem; secus bene ib. n. 26.
 Commodatarius non debet sine gravi necessitate ex re commodata creditum compensare, ib. n. 27.

Communio.

Quid sumatur in sacra communione, tr. 30. c. 1. n. 1.
 Sumptio Eucharistiæ est omnibus adultis necessaria necessitate præcepti, ib. n. 2.
 Quoties adultus in vita teneatur communicare? ib. n. 3.
 Quid intelligitur per tempus Paschale, quando obligatur communio, ib. n. 4.
 Quis intelligatur nomine adulti capax communionis, ib. n. 5.

Index rerum notabilium,

Quo etatis anno pueri sint capaces communionis, ib. n. 6.
Patres familias peccant impediētes suos à sacra communione, ib. n. 6.
Quibus peccatoribus neganda sit communio, ib. n. 7.
Peccatoribus publicis, aliquando danda est communio, ib. n. 8.
Peccatoribus occultis palam petentibus communionem, non est neganda, ib. n. 9.
Demoniacis, & dementibus in lucidis intervallis danda est communio, ib. n. 10.
*Quivis ne præsumat singulis diebus sine licentia p[re]s Con-
 fessarij communicare, ib. n. 11.*
*Non est permissum quotidie in privatis Oratorijs, vel do-
 mi sanis communicare, ib. n. 12.*
Laici singulis octo diebus communicare poterunt, ib. n. 13.
*Si Moniales vero spiritu ducantur, poterunt singulis die-
 bus communicare, ib. n. 14.*
Communio Paschalis in propria Parochia sumenda est, ib. n. 15.
Probabile est, posse in Paschate Regulares administrare communionem, ib. n. 16.
Peregrini, & vagi possunt pro Paschate communicare in illa Parochia, in qua sunt, ib. n. 17.
Sacerdos ubicunque celebrat. satisfacit præcepto annue communionis, ib. n. 17.
*Surdi & Muti, quibus inest aliquod lumen rationis, pos-
 sunt communicare, ib. n. 18.*
Præcepto annue communionis non satisfacit per sacrilegam Domini Manducationem, ib. n. 19.
*Ad satisfaciendum præcepto annue communionis re-
 quirunt intentio, tr. 99. c. 1. n. 32.*
Non est de præcepto Divino, ut Laici communicent sub utraque specie, tr. 30. n. 20.
Solvuntur argumenta Adversariorum, ib. n. 20.
Graviter infirmus potest etiam non jejunius omni tempore communicare: idem dicendum est in Morte violenta, tr. 30. c. 2. n. 21.
Non est licitum Religiosis administrare Eucharistiam infirmis, nisi gravis urgeat necessitas, ib. n. 22.
Infirmus petens communionem, si interim fiat demens, potest communicare, ib. n. 22.
*Infirmus, qui nequit cibum retinere, non est communi-
 candus: secus si aliquo tempore ipsum retineat, ib. n. 23.*
*Parvuli in articulo Mortis constituti scientes distingue-
 re communionem ab alijs cibis sunt communicandi, ib. n. 24.*
*Quanto tempore hostia in Stomacho incorrupta Ma-
 neat, notatur, ib. 25.*
Pestiferi, si sint à peccatis absoluti, non sunt necessario communicandi, ib. n. 26.
Sacerdos sanus, & non jejunius potest sæpè communicare, ib. n. 27.
*Laicus urgente periculo Mortis potest seipsum commu-
 nicare, aut per alium Laicum, ib. n. 28.*
*Quid frangit jejunium naturale, & impedit communio-
 nem? notatur, ib. n. 29.*
*Dubium an deglutiverit cibum, vel potum post Mediam
 noctem, non impeditur, quin possit communicare, ib. n. 30.*
*Quare horologium debeat sequi, qui vult sumere commu-
 nionem, ib. n. 31.*

*Pollutio voluntaria non impedit communionem, si pec-
 cans prius confiteatur, ib. n. 32.*
*Sacerdos distribuens Eucharistiam in lethali, non peccat
 Mortaliter, n. 33.*
*Potest Sacerdos ex sua hostia partem accipere, & com-
 municare infirmum, ib. n. 34.*
*Non est peccatum illico post communionem cibum sume-
 re, ib. n. 35.*
Effectus sacre communionis enumerantur, ib. n. 36.
*Homo ritè confessus potest communicare, antequam
 condignam pœnitentiam de peccatis suis egerit, tr. 30.
 c. 3. n. 37.*
*Solvuntur objectiones contra numerum superiorem, ib.
 n. 38.*
*Pœnitens siue confiteatur præmissâ contritione, siue attri-
 tione Mixtâ timore gehennæ, non est arcendus à com-
 munionem, ib. n. 39.*
Plura vide verb. Pœnitentia.
*Ponuntur 4. Canones Conc. Trident. ex sess. 21. de com-
 munionem sub utraque specie, & parvulorum.*
*De communionem in ordine ad acquirendum jubilæum: vi-
 de verb. Jubilæum.*

**Commutatio votorum vide Ju-
 bilæum, Votum.
 Comædia.**

*Aspicere comedias levitatis gratiâ duntaxat, non est le-
 thale; secus si invitent ad turpia; & delectationem
 carnalem, tr. 10. c. 1. n. 19.*

Compensatio.

Compensationis descriptio, tr. 29. c. 1. n. 1.
*Ad compensationem licitam requiritur certitudo debiti,
 ib. n. 2.*
*Opera famulorum triplici pretio correspondent; summo,
 Medio, & infimo, ib. n. 3.*
*Circumstantie in quibus non licet famulo operam com-
 pensare, n. 4.*
*Non licet famulis subripere ab heris suis ad compen-
 sandum operam suam, quam Majorem judicant salarii,
 quod recipiunt, ib. n. 5.*
*Famulus pro compensatione consulat pium & doctum
 Confessarium, ib. n. 6.*
*Qui veniunt loco servorum, quibus non licet operam su-
 am compensare, ib. n. 7.*
*Non potest famulus sibi compensare salarium ex bonis
 possessis, ib. n. 8.*
*Famulus bonâ fide compensans sibi excessum salarij, si su-
 adhuc in servitio tenetur id restituere, ib. n. 9.*
*Si famulus consumpsit excessum salarij bonâ fide acce-
 ptum, tunc ad nihil probabiliter amplius tenetur, nisi
 per hoc factus fuisset ditior, n. 10.*
*Verius tamen est, etiam in prædicto casu famulum obli-
 gari ad restitutionem, n. 11.*
*Dominus tenetur dare famulo salarium, licet nulla sa-
 laria fuerit conventio inter illos, ib. n. 12.*
*Dominus expellens famulum sine justa causa, tenetur ei
 integrum salarium dare, ib. n. 13.*
*Si famulus spontè ante tempus statutum discedat, Do-
 minus non tenetur ei solvere nisi pro rata servitij,
 ib. n. 14.*
*Si famulus agrotat, Dominus pro eo tempore non tenetur
 cam*

eum solvere, nisi aliter conventum sit, aut sit consuetudine receptum, ib. n. 15.

Si Dominus spondit famulo pecuniam pro servitio, & solvit eum aliâ Materiâ, ac per hoc cessat ei lucrum, tunc potest id sibi compensare, ib. n. 16.

Ponitur casus notabilis & fundamentalis, ib. n. 16.

Notantur sex conditiones requisitæ pro legitima compensatione depositi, ib. n. 16.

Licet clam compensare debitum justum, si aliter fieri nequeat quamvis sequatur Maximum damnum proximi, imò etiam Mors, sed præter intentionem, ib. n. 16.

Solvuntur objectiones, ib. n. 17.

Sufficit dare pueris pro labore victum, nisi aliter sit conventum, n. 18.

Ancilla & famuli non tenentur solvere damnum heri sui, si præter intentionem illorum id evenerit, ib. n. 19.

Famulus consulat doctum, & pium Confessarium, ad hoc ut tute possit compensare excessum sui laboris, ib. n. 26.

Depositarius potest sibi retinere depositum pro compensatione sui crediti, tr. 58. n. 12.

Creditor Principis potest sibi creditum compensare fraudando gabellas, tr. 85. c. 1. n. 19.

Compensatio virginitatis per vim ablata, est: vel illam in matrimonium ducere, vel sufficienter dotare, tract. de stupro, n. 2.

Idem est, si virgo defloretur ficta vel vera matrimonij promissione, aut etiam incusso metu gravi, vel reverentiali, ib. n. 4. 5. & 6.

Concilium.

Concilij descriptio, tr. 31. c. 1. n. 1.

Quidditas Concilij Generalis exponitur, ib. n. 2.

Concilium Provinciale declaratur, ib. n. 3.

Concilium Diocesenum refertur, ib. n. 4.

Concilium Generale definiens aliquid de fide, errare non potest, n. 5.

Concilium Generale congregatum sine autoritate Papæ, potest errare, ib. n. 6.

Concilium œcumenicum, seu Generale non est supra Papam, ib. n. 7.

Satisfit objectionibus, ib. n. 8.

Pontifex Romanus loquens ex cathedra infallibilem habet auctoritatem independentem à Concilio Generali in decernendis questionibus de fide, ib. n. 9.

Solvuntur objectiones circa propositionem damnatam, ib. n. 10.

Doctrina fundata in Augustino non est tenenda, si contrarietur alicui Bullæ Pontificiæ, tr. 31. c. 2. n. 11.

Doctrina Augustini sanè intellecta retinet auctoritatem humanam, n. 12.

Fides Augustini est eadem, quæ Auctorum, ib. n. 13.

Concilia Generalia cum facultate Papæ in tota Ecclesia possunt ferre censuras, tr. 22. c. 1. n. 9.

Concilia Generalia cum facultate Papæ possunt legem ferre, tr. 110. n. 10.

Concio.

Parochus tenetur per se, vel per alium diebus dominicis, & festivis concionari, tr. de Parocho, c. 1. n. 14.

An Parochus possit dare facultatem concionandi? ibid. n. 15.

An quis obligetur audire concionem sub lethali? ib. n. 17.

Non licet aliquid temporale exigere pro concione, tr. de simonia, n. 36.

Concubinatus.

Concubinarius describitur, tr. 32. c. 1. n. 1.

Duplex concubinatus notatur, ib. n. 2.

Quinam heretici docuerint licitum esse promiscuum concubinatum, ib. n. 3.

Concubinatus nec est, nec unquam fuit licitus, ib. n. 4.

Proponuntur & solvuntur objectiones contra numerum antecedentem, ib. n. 5.

Occasio peccandi, alia est libera, alia necessaria, ib. n. 6.

Concubinarius tenetur sub lethali ejicere concubinam, ib. n. 7.

Si intercedat impossibilitas physica, vel Moralis ejiciendi concubinam, non censetur peccare illam retinendo, ib. n. 8.

Cur vitanda sit nimia familiaritas fœminarum, notatur, ib. n. 9.

Concubinarius retinens concubinam, quam facile ejicere posset, non est absolvendus, ib. n. 10.

Quid faciendum si intercurrat aliqua impossibilitas ejiciendi concubinam, an sit absolvendus? notatur, ib. n. 11.

An filius familias concubans cum ancilla sit absolvendus, ib. n. 12.

An quis obligetur ejicere concubinam cum periculo amittendi aliquod bonum temporale, ib. n. 13.

Ancilla, quæ est Mancipium, si eâ abutitur Dominus, licet potest ab eo fugere, ib. n. 14.

Regulariter loquendo licet concubina potest confiteri suo concubinario Confessario, ib. n. 15.

Pene concubinarius notatur, & alia nonnulla insequentibus, ib. n. 16.

Crimen concubinatus est Mixti fori, ib. n. 17.

Concupiscentia.

Quid nomine concupiscentiæ intelligatur, tr. 4. c. 3. n. 20.

Quidditas concupiscentiæ antecedentis notatur, ib. n. 20.

Quid nomine concupiscentiæ consequentis intelligatur, ib. n. 20.

Concupiscentia dupliciter potest causare voluntarium, simpliciter, & secundum quid, ib. eodem, n. 20.

Concupiscentia antecedens nullum causat involuntarium, ib. n. 21.

Concupiscentia antecedens auget voluntarium, & minuit liberum, n. 22.

Proponuntur, & solvuntur objectiones, ib. n. 22.

Nullus consensus, nec contractus blanditijs, suasionibus extortus, est invalidus, ib. n. 23.

Conditio.

In contrahendis sponsalibus sub conditione de futuro requiritur conditio contingens & honesta ad hoc ut inducatur impedimentum publicæ honestatis, & solum impedimentum oritur, dum actu verificatur conditio: secus verò si conditio fuerit de præsentī, vel de præterito, tr. 90. c. 1. n. 17.

Conditio Servilis, dirimens Matrimonij contractum.

Conditio servilis notatur, tr. 33. c. 1. n. 1.

Triplex hic consideratur servitus, ib. n. 2.

An Matrimonium inter servos & liberos contractum jure naturæ sit irritum: duplex opinio notatur, ib. n. 3.

Si liber contrahit Matrimonium cum serva, quæ ad tempus ante contractum quoad omnia est Manumissa,

Index rerum notabilium,

- valet Matrimonium; secus si ad aliquas functiones duntaxat, *ibid.* n. 4.
- Si liber contrahat cum serva ignorans ejus servitutem, licet clam à Domino in perpetuum dimittatur, non tenet Matrimonium, *ibid.* n. 5.
- An si quis ducat servam ex ignorantia, quæ clam à Domino dimissa est, & in statu dimissionis cognoscatur à Marito ignorante ipsius conditionem, teneat Matrimonium? notatur, *ibid.* n. 6.
- Quid si Titius liber contraxisset cum ancilla ex ignorantia, quæ postea dimissa est, & discooperto errore, cognita est à Titio, an ratificaverit Matrimonium? *ibid.* n. 7.
- An, & quomodo liber contrahens cum serva ex ignorantia servitutis, teneatur revalidare Matrimonium contractum? *ibid.* n. 8.
- Si liber sciat alterum secum contrahentem esse servum, sive ante contractum, sive in ipso contractu, tenet Matrimonium, *ibid.* n. 9.
- Servus etiam invito Domino potest contrahere Matrimonium, *ibid.* n. 10.
- Servitus adscriptitia aut originaria etiam ignorata ab altero contrahente, non dirimit Matrimonium, *ibid.* n. 11.
- Si liber contrahit Matrimonium cum libera, quam putat esse servam, est validum Matrimonium, *ib.* n. 12.
- Si servus ducat liberam putans esse ancillam; aut si ducat ancillam, quam putat esse liberam, valet Matrimonium, *ibid.* n. 12.
- Si Dominus collocat servam cum libero, vel cum libera servum, ignorante parte libera servitutem, tenet Matrimonium, *ib.* n. 13.
- Si Dominus contrahat cum serva, si libera, *ibid.* n. 14.
- Partus servorum sequitur ventrem, *ibid.* n. 15.
- Si duo contrahant contra finem Matrimonij, invalidè contrahunt, n. 16.

Confessarius.

Confessarij Jurisdictio.

- Ad validè absolvendum requiritur in confessario, ut habeat jurisdictionem, & ut sit Sacerdos, *tr.* 2. c. 1. n. 5. item *tr.* 34. c. 1. n. 1.
- Duplex est jurisdictio; alia est ordinaria, alia delegata, *ibid.* n. 5. & 6.
- Jurisdictio ad Confessiones audiendas non extinguitur per Mortem concedentis, *ib.* n. 6.
- Quilibet sacerdos approbatus potest absolvere Episcopum, Cardinalem, vel alium secularem sacerdotem, *ib.* n. 7.
- Quilibet Confessarius habet potestatem absolvendi vagabundos, vel peregrinos alterius Diœcesis, sciente & non contradicente ipsorum Parocho, seu Episcopo, *ib.* n. 8.
- Unus vel alter Parochus non potest impedire, ut sui Parochiani, alijs Parochis non possint confiteri, *ib.* n. 9.
- Confessarius habens veram probabilitatem circa jurisdictionem potest licet & validè pœnitentem absolvere, licet coram Deo talis opinio forte sit falsa, *ib.* n. 10.
- Confessarius nesciens jurisdictionem suam esse revocata, adhuc validè potest absolvere, *ib.* n. 11.
- Non licet absolvere cum opinione circa jurisdictionem, de cujus probabilitate multi sapientes dubitant, *ibid.* n. 12.
- Quivis sacerdos licet non approbatus habet jurisdictio-

nem absolvendi à venialibus, & à Mortalibus jam confessis, *ib.* n. 17. item *tr.* 34. c. 1. n. 3.

Deficiente Confessario perito sermonis pœnitentis, potest alius Confessarius pœnitentem absolvere, n. 19.

Confessarij gaudent privilegio Bullæ Cruciatæ, possunt à casibus Episcopis reservatis, absolvere, *tr.* 2. c. 3. n. 33.

Quilibet Confessarius potest absolvere illum, qui dubitat an peccatum reservatum commiserit, *ib.* n. 36.

Si opinio inter sapientes recepta est ut probabilis circa jurisdictionem absolvendi à reservatis, validè & licet potest quivis Confessarius absolvere, *ib.* n. 41.

Potest Confessarius pœnitentem absolvere, si judicat probabiliter casum aliquem non esse reservatum, *ib.* n. 46.

Quilibet sacerdos etiam excommunicatus, degradatus, vel hæreticus habet jurisdictionem absolvendi constitutos in probabili periculo mortis ab omnibus peccatis & censuris, *ib.* n. 47. item *tr.* 34. c. 1. n. 1.

Confessarij approbatio.

Sacerdos ad audiendas Confessiones est approbatus, *tr.* 34. n. 2.

Parochus confirmatus ipso jure habet jurisdictionem, n. 2.

Episcopus Sacerdoti idoneo non debet denegare approbationem, *ib.* n. 4.

Sacerdos etiam Regularis non potest validè absolvere, si sit injustè reprobatus, *ib.* n. 5.

Regulares ut possint in aliqua Diœcesi Confessiones audire, debent ab ordinario illius Diœcesis approbari, *ib.* n. 6.

Regulares etiam non approbati ab ordinario, possunt cum licentia sui superioris Confessiones Religiosorum sui Ordinis audire, *ib.* n. 7.

Regulares approbati possunt quovis anni tempore, etiam Paschali Confessiones quorumcunque audire, *ib.* n. 8.

Sacerdos dubius de jurisdictione non debet absolvere, *ib.* n. 8.

An delegatus possit suam jurisdictionem delegare? notatur, n. 9.

Potest Parochus delegare alium sacerdotem approbatum ad Confessiones suorum subditorum audiendas, *ibid.* n. 10.

An Parochus urgente necessitate possit subdelegare sacerdotem non approbatum ab ordinario, ad audiendas suorum subditorum Confessiones? *ib.* n. 11.

An Confessarij Regulares dispensare possint cum conjugate ad petendum debitum? declaratur, *tr.* 97. c. 1. n. 12.

An & quæ vota tempore jubilei Confessarius commutare possit? vid. *verb.* Jubileum, c. 2.

An Confessarij Regulares possint in irregularitate ex homicidio occulto contracta, dispensare cum secularibus? exponitur privilegium, *tr.* 62. n. 31.

Confessarij Regularium poterant dispensare in votis, in quibus Episcopi, *ibid.* n. 33.

Parochus Parochiam amittens, ipso facto amittit jurisdictionem, *tract.* de Parocho, c. 2. num. 29.

An confessarius reos adhortans ad mortem, fiat irregularis? exponitur, *tr.* 103. c. 1. n. 22.

Si confessarius neget absolutionem Judici, eo quod injustè renuat proferre sententiam mortis in reum, non fit irregularis, *ib.* n. 24.

Confessarius obligans reum ad manifestandum suum crimen ex quo sequitur mors, non incurrit irregularitatem, *ibid.* n. 25.

Confessarius potest contra suam opinionem acquiescere opinioni pœnitentis, & e contra tract. de probabilitate, c. 2. n. 52.

Confessarius expertus pollutionem involuntariam ex auditu, & lectis non tenetur ab officio desistere tr. de molitie, n. 15.

Si Confessarius post mortem testatoris proferret schedam defuncti, valeret ad pias causas, tract. de testam. c. 5. n. 34.

Si Confessarius notaverit testamentum defuncti nemine presente, & sine subscriptione defuncti, non erit validum, ib. n. 35.

Parochus non potest eligere simplicem sacerdotem in suum confessarium, tr. de Parocho. c. 2. n. 25.

Confessarij obligatio.

Confessarius in actu Confessionis audienda, est Doctor, Juris, & Medicus, tr. 34. c. 2. n. 12.

Munus Confessarij est, docere pœnitentem, ib. n. 12.

Qua scientia requiratur in Confessario, ut rectè peragat Munus suum audiendo Confessiones, ib. n. 13.

Quomodo se regere debeat Confessarius in examine juvenum, n. 14.

Confessarius in indagando numero peccatorum, cautè agat cum simplicibus, ib. n. 15.

Pœnitentes doctos non est opus examinare, ib. n. 16.

Admonitio pro Confessarijs Principum seu Magnatum, ib. n. 17.

Confessarius caveat dicere peccatum magis grave, vel leve, quàm in se est, ib. n. 18.

Quid agere debeat Confessarius cognoscens pœnitentem obligatum esse ad restitutionem fame, vel ad aliud, ib. n. 19.

An si Confessarius non cogeret pœnitentem ad restitutionem, teneatur pro pœnitente restituere, ib. n. 20.

Quid faciendum Confessario, si ex auditu in Confessione, in pollutiones prolaberetur, ib. n. 21.

Pœnitens interrogatus à Confessario de consuetudine peccati, tenetur illam confiteri, ib. n. 22.

Quid sit consuetudo peccandi, ib. n. 23.

An pœnitens teneatur confiteri consuetudinem, si non interrogetur, n. 23.

Pœnitens habens voluntatem retinendi consuetudinem, tenetur eam confiteri, ib. n. 23.

Cur consuetudo jurandi sit peccatum? ib. n. 24.

Consuetudo malè operandi distinguitur ab opere malo, ib. n. 25.

Valdè bene notanda confessario circa dispositionem pœnitentium, ib. n. 26.

Confessarius in lethali, si plures absolvat in eadem sessione, committit unum mortale duntaxat, ib. n. 27.

Confessarius in necessitate cum mortali absolvens, præmissa contritione, non peccat lethaliter, ib. n. 28.

Tentationes, & motus carnis provenientes ex auditu in Confessione, per se non sunt peccata, ib. n. 29.

De Confessario peccante vel sollicitante ad libidinem, vide verb. Fornicatio.

Confessarius ex aliqua malitia, relinquens admonere pœnitentem de restitutione, videtur non obligari ad eam pro illo tract. de Restit. c. 3. n. 18.

Confessarij obligatio imponendi pœnitentiam.

Instructio quomodo Confessarius agere debeat pro curandis conscientis scrupulosis stricta conscientie, tract. de scrupulo, c. 21. n. 53.

Confessarius quomodo tractare debeat cum scrupulosis late conscientie? notatur, ib. n. 54.

Exponitur quid sit pœnitentia, tr. 34. c. 3. n. 30.

Satisfactio dupliciter consideratur: satisfactio antecedens causat gratiam ex opere operato, ib. n. 31.

Satisfactio consequens non causat gratiam, sed remissionem pœnae duntaxat, ib. n. 32.

Quando imponitur minor pœnitentia, quàm exigebat culpa, adhuc causat gratiam, ib. n. 33.

Confessarius pro culpa gravi tenetur sub lethali imponere pœnitentiam, ib. n. 34.

Moribundo ordinariè non est imponenda pœnitentia, ib. n. 35.

Scrupulosis aliquando, si sæpius confitentur, potest Confessarius priorem confirmare pœnitentiam, ib. n. 35.

Valdè contritis exigua, vel nulla est imponenda pœnitentia, ib. n. 35.

Si instat Martyrium, vel indulgentia plenaria, brevis pœnitentia est imponenda, ib. n. 36.

Datur preceptum pœnitentiæ, ib. n. 37.

Pœnitentia est pars integralis sacramenti, ib. n. 38.

Omnia opera moraliter bona, possunt imponi pro pœnitentia, n. 39.

Pœnitens tenetur sub lethali acceptare pœnitentiam, ib. n. 40.

Pœnitens citra lethale potest recusare absolutionem, ne acceptet pœnitentiam, ib. n. 41.

Pœnitens non potest propriâ auctoritate alium substituere, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat, ib. n. 42.

Neque ex licentia Confessarij potest pœnitens adimplere pœnitentiam per alium, ib. n. 43.

Si potest salvari quòd opus à Confessario injunctum fiat à pœnitente tanquam à causa efficiente principali, potest alijs loco illius satisfacere, ib. n. 44.

Pœnitens si per se non potest, non tenetur per alium pœnitentiam adimplere, ib. n. 45.

Pœnitens voluntariè omittendo partem Majorem gravis pœnitentiæ, peccat graviter; si levis, leviter, ibid. n. 46.

Si tamen talis gravis pœnitentia, quam omittit, fuerat imposita pro culpis levibus, vel gravibus jam confessis, non peccat lethaliter, ib. n. 46.

Pœnitentia adimpletur, si fiat injunctum opus, licet fiat sine intentione faciendi, ib. n. 47.

Pro pœnitentia adimplenda est spatium integri anni, ib. n. 48.

Licet Confessarius determinet tempus pœnitenti, adhuc pœnitens non peccat lethaliter illud protrahendo, ib. n. 49.

Pœnitens oblitus qualitatem pœnitentiæ, non tenetur adimplere aliam loco oblitæ, ib. n. 50.

Quæ pœnitentia imponenda sit pro lethali? ib. n. 51.

Non est imponenda equalis pœnitentia omnibus committentibus idem peccatum, ib. n. 52.

Propositio 21. ab Alex. VIII. censurata notatur, ib. n. 52.

Pœnitens ordinariè non potest per se ipsum commutare pœnitentiam, ib. n. 53.

Alius Confessarius distinctus à primo, potest commutare pœnitentiam pœnitentis, ib. eodem n. 53.

Index rerum notabilium,

Confessariorum etiam inferior poenitentiam commutare po-
 test, *ib. n. 54.*
Pœnitens adimplens poenitentiam in statu peccati Mor-
 talis, satisfacit obligationi, *ib. n. 55.*
Deus potest remittere lethale sine sacramento Poeniten-
 tia *ib. n. 56.*
Peccatum veniale per se meretur penam temporalem,
 per accidens verò eternam, *ib. n. 57.*
Pœnitentia non necessariò est ponenda ante communio-
 nem, sed homo ritè confessus habet jus communican-
 di antequam poenitentiam egerit, *tr. 30. c. 3. n. 37.*

Confessio Sacramentalis.

Confessionis præceptum, & necessitas.

Quidam Confessionis exponitur, *tr. 35. c. 1. n. 1.*
Confessio sacramentalis est de jure Divino, *ib. n. 2.*
Confessio sacramentalis lethali lapsis post Baptismum
 est necessaria necessitate mediæ, *ib. n. 3.*
Confessio de jure Divino non est necessaria pro aliquo de
 terminato tempore, nisi in articulo mortis, *ib. n. 4.*
Confessio sacramentalis de jure Ecclesiastico est necessaria
 singulis annis lethali lapsis, *ib. n. 5.*
Confessio Paschalis, si fiat Regularibus, satisfiat præcepto
 Ecclesiastico, *tr. 34. c. 1. n. 8.*
Præceptum annuæ Confessionis non obligat per se immu-
 nes à mortali, *tr. 35. n. 6.*
Puer si ante septennium agnoscat se commississe lethale,
 tenetur ad Confessionem, *ib. n. 7.*
Quomodo se gerere debet Confessarius cum pœnitens, quo-
 rum est dubia capacitas deli, *ib. n. 8.*
Quomodo computandum sit præceptum annuæ Confessio-
 nis, *ib. n. 9.*
An prævidens impedimentum futurum in Paschate, te-
 neatur anticipare Confessionem? *ib. n. 10.*
Si quis hoc anno omitteret annuam Confessionem, ante-
 neatur sequenti anno illico confiteri? *ib. n. 11.*
An sic confitendo satisfiat præcepto annuæ Confessionis,
tr. 35. c. 2. n. 12.
Non satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui facit
 Confessionem voluntariè nullam, *ib. n. 13.*
Qui involuntariè faceret Confessionem nullam, non in-
 curret censuram propositionis, *14. ab Alex. VII.*
damnata, ib. n. 14.
Si pœnitens non obineat absolutionem à Confessario, li-
 cet confiteatur, non satisfacit præcepto annuæ Confes-
 sionis, *ib. n. 15.*
Qui confitetur sine recta dispositione, non adimplet præ-
 ceptum confitendi, *ib. n. 16.*
An & quorundam peccatorum confessio requiratur ad
 acquirendum jubileum, *vid. verb. Jubileum.*
Ad satisfaciendum præcepto annuæ confessionis requiri-
 tur intentio, *tr. 99. c. 1. n. 32.*
Confitendo tempore auditionis Missæ an satisfaciat præ-
 cepto? notatur, *tract. d. Missæ. c. 8. n. 99.*
Ex jure communi omnes pœnitentes confiteri tenentur su-
 is Parochis saltem in Paschate, *tract. de Regul. c. 2.*
n. 31.
Communitatio votorum potest fieri extra Confessionem, tract.
143. n. 37.

Confessionis Materia.

Exponitur quid sit Materia Confessionis, *tr. 35. c. 3. n. 19.*
Confessionis materia sunt etiam peccata aliquando abso-
 luta, *n. 18.*
Peccata infidelium & Catechumenorum non sunt mate-
 ria Confessionis, *ib. n. 19.*
An peccata dubia sint Materia Confessionis? declaratur,
ib. n. 20.
Si Confessarius dubitet, an peccatum sit Mortale, vel vi-
 niale, debet dare absolutionem, *ib. n. 21.*
Sciens se peccasse lethaliter, & ignorans speciem, debet
 confiteri eo modo, quo scit, *n. 22.*
Confessio quoad circumstantias, vide verb. Circum-
 stantia.
An peccata dubia sint in Confessione exponenda, vid.
verb. Dubium, tr. 68. c. 3.

Confessionis integritas.

Confessionis integritas alia est materialis, alia formalis,
tr. 35. c. 4. n. 23.
Ad valorem sacramenti Poenitentia de jure Divino re-
 quiritur integritas formalis Confessionis, *ib. n. 24.*
Sufficit aliquando in Confessione declarare statum, spe-
 ciem, & consuetudinem peccatorum, *ib. n. 25.*
An teneatur iterum confiteri, qui post Confessionem re-
 cordatur numeri certi peccatorum, quem antea nescie-
 bat, *ib. n. 26.*
Ad teneatur quis in sequenti Confessione ultra oblitum
 peccatum etiam ea, quæ jam explicuit, confiteri? *ib. n. 27.*
Pœnitens ex iustificatione confitendo uni Mortalia, alte-
 ri venialia, non peccat, *ib. n. 28.*
Simplices, & rustici videntur aliquibus validè confiteri
 solum speciem peccati confitendo: ego tamen contra-
 rium sentio, *ib. n. 29.*
Si quis in charta scribit peccata sua, & ea mittit Confes-
 sario legenda, post modum venit ad petendam absol-
 tionem, ore fatendo esse sua, & corde dolendo de eis,
 potest Confessarius eum absolvere, *ib. n. 30.*
Si puella, vel alius solum in genere confiteatur peccata
 Confessario, cui in specie, & numero nota sunt, validè
 confiteretur, *ib. n. 31.*
Quandoque aliqui in Materia per se gravi non peccant
 nisi venialiter, intuitu imperfectæ cognitionis culpe,
ib. n. 32.
Potest quis subindè ex ignorantia in Materia levi mor-
 taliter peccare, *ib. n. 33.*
Quid censendum de peccatis in pueritia commissis, & in
 matura etate primò in Confessione expositis? *ib. n. 34.*
Peccata ex quacunque ratione in Confessione omissa, te-
 netur quis illa confiteri, *tr. 35. c. 5. n. 35.*
Peccata in Confessione oblita, indirectè sunt absoluta,
ib. n. 36.
Si quis ex ignorantia invincibili putaret se fecisse suffi-
 ens examen conscientia, licet esset insufficiens, Confes-
 sio censetur valida, *ib. n. 37.*
An semper teneatur quis peccatum invincibiliter in
 Confessione oblitum confiteri? *ib. eod. n. 37.*
Si quis in phrenesim incidat, potest absolvi dimidiatè
 confessus, *ib. n. 38.*

& verborum.

Si quis scrupulosus ante Confessionem sufficienter se examinavit, & post Confessionem incidit ipsi aliquod peccatum, de quo dubitat, an sit confessus, credere debet se id fuisse confessum, ib. n. 39.

Si alicui revelatum esset se fore contritum, adhuc tamen confiteri teneretur, ib. n. 40.

Non licet absolvere dimidiatè confessos, ratione Magni poenitentium concursus, tr. 35. c. 6. n. 41.

Si duo egri in eodem lecto decumberent, quorum neuter sine infamia posset aperire Mortalia, potest confiteri veniale, do lendo de alijs, & absolvi, tr. 2. c. 2. n. 25.

Possunt in imminente pugna plures milites simul absolvi cum solo extrinseco signo doloris, sine prævía Confessione; idem dicendum de luo infidelis, dum plures simul in uno loco reperiuntur, ib. n. 26.

Si poenitens cum ratione neget Confessario aliquod grave peccatum, quod prius noverat, absolvendus est; secus si neget sine ratione & malitiosè, ib. n. 37.

Impotentia tam physica, quam moralis excusat ab integritate Materiali Confessionis, tr. 35. c. 6. n. 42.

Si Confessarius ex Confessione timet gravem infirmitatem, potest unum, vel aliud peccatum audire, & sic absolvere, ib. n. 43.

Fœmina timens damnum potest in Confessione tacere peccatum, ib. n. 44.

Quid faciendum, si fœmina habeat reservatum, vel aliud impedimentum circa absolutionem, si timendum est, ne per omissionem Communionis diffametur, ib. n. 45.

Non est manifestandus in Confessione complex, si timeatur, inde diffamandus, ib. n. 46.

Casus excusans ab integritate Materiali Confessionis, ib. n. 46.

Non est licitum ultimâ die Jubilei, & præcepti Confessionis Paschalis ratione concursus, vel alterius rationis dimidiatè confessos absolvere, ib. n. 47.

Quomodo in Confessione procedendum sit cum simplicibus, ib. n. 48.

Non est opus in Confessione exprimere speciem juramenti ordinariè loquendo, tr. 107. n. 46.

Per accidens potest juramentum aliam speciem mali includere, quæ explicari debet in Confessione, ib. n. 47.

Malitia peccati, quod quis jurat se facturum, debet exprimi in Confessione, n. 48.

Qui pluribus simul detrahit, tenetur id in Confessione exprimere, tr. 6. n. 37. & 39.

An si virgo in raptu defloretur, constenda sit hæc circumstantia? tr. de raptu, n. 16.

Quomodo verba turpia simul cum circumstantijs confitenda sint, notatur, tr. de turpiloquio, n. 23.

Confessio invalida.

Regula pro cognoscendo, quando Confessio est valida tr. 35. c. 7. n. 49.

Regula ad cognoscendam Confessionem invalidam, ibid. n. 50.

Quomodo Confessio sit invalida defectu Confessarij, ibid. n. 51.

Quomodo Confessiones intermedia subsecuta Confessionem invalidam, sint valida? ib. n. 52.

Quid agendum sit cum rudibus, ignorantibus mysteria nostræ fidei in ordine ad dandam ipsis absolutionem, ib. n. 53.

Mutis & surdis danda est absolutio, si credant Deum esse unum, & remuneratorem, ib. n. 54.

Valida est Confessio poenitentis, licet Confessarius non percipiat omnia, & ita cum absoluit validè, ib. n. 55.

Confessarius audiens Confessionem poenitentis, quem præsumit non habere Mortale, licet omnia non intelligat, potest eum cura Mortale absolvere, ib. n. 56.

Potest poenitens pluribus diebus confiteri, & Confessarius ipsi dare absolutionem, licet omnium Mortalium non recordetur, ib. n. 57.

Hereticus conversus ad fidem, non tenetur per se distinctè explicare in Confessione peccata contra præcepta Ecclesiæ in heresi commissa, ib. n. 58.

Quid sit confessio valida, & informis exponitur, tr. 43. c. 1. n. 16.

Non tenetur poenitens confiteri peccata, quæ in sacramento informi confessus est, sed tantum oblita, ib. n. 18.

Confessionis Sigillum.

Quid sit sigillum Confessionis? tr. 35. c. 8. n. 59.

Sigillum Confessionis obligat lege naturali, Divinâ & Canonica, ib. n. 60.

Quinam obligentur ad sigillum Confessionis? ib. n. 61.

Confessarius non obligatur ad sigillum fictæ Confessionis, ib. n. 62.

Poenitens non obligatur ad sigillum Confessionis, ib. n. 62.

Confessarius non potest uti notitia ex Confessione habita, ib. n. 63.

Superior Religionis non debet uti notitia Confessionis in externo regimine, ib. n. 63.

An Confessarius possit vitare insidias sibi paratas ex Confessione cognitas? exponitur, ib. n. 64.

Potest Confessarius uti notitiâ, quam habet extra Confessionem de peccato aliquo, licet postea, vel antea poenitens id confiteatur, ib. n. 65.

Confessarius habens notitiam alicujus rei sub sigillo naturali, non tenetur eam tacere sub sigillo sacramentali, ib. n. 66.

Confessarius nequit colloqui cum poenitente de peccatis in Confessione auditis, nisi poenitens det facultatem, ib. n. 67.

Non licet Confessario confiteri peccata sua, si deberet per explicationem sui peccati revelare peccatum alterius poenitentis cogniti, ib. n. 68.

Non est licitum Confessario tradere poenitenti litteras, quas portet ad superiorem pro obtinenda absolutione, ib. n. 69.

Confessarius tenetur dare schedam poenitenti, licet eum reperit indignum absolutione, ib. n. 70.

Non licet Confessario revellare poenitentiam solidam dare pro peccato lethali, ib. n. 71.

Confessarius denegat poenitenti absolutionem, etiam in articulo Mortis, si non vult se ritè disponere ad gratiam: declaratur hoc per casum notabilem, ib. n. 72.

Confessarius nesciens ex Confessione insidias parari publico, vel privato, tenetur obligare poenitentem, ut eas detegat pro impediendo tali malo, alias neget absolutionem, ib. n. 73.

Magi sunt revelandi Magistratus, ib. n. 73.

Confessarius potest aliquando admonere Magistratum, ut invigilet periculo imminenti Civitatis, ib. n. 74.

Aliquis legens, vel sciens peccata poenitentis extra Confessionem

Index rerum notabilium,

Confessionem, non tenetur ea tacere sub sigillo sacramentali, sed tantum naturali, ib. n. 75.
 Si Confessarius perderet schedam Confessionis poenitentis absoluti, tunc inventor teneretur ad sigillum sacramentale, ib. n. 76.
 Confessarius potest uti notitia ex Confessione prima habita ad corrigendum poenitentem in secunda, ib. n. 77.
 Potest Confessarius sine fractione sigilli, indifferenter loqui de peccatis auditis in Confessione, dummodo absit scandalum, ib. n. 78.
 Si Confessarius interrogetur, an absolverit publicum peccatorem, respondeat, se esse functum officio suo, ib. n. 79.
 Confessarius interrogatus de crimine audito in Confessione, potest respondere, nescio quidquam de tali crimine, tr. 9. c. 1. n. 15.

Confirmatio.

Confirmatio est verum sacramentum novae legis, tr. 36. c. 1. n. 1.
 Duplex est Materia Confirmationis, proxima & remota, ibid. n. 2.
 Non est de necessitate Confirmationis, Chrisma recens, ib. n. 3.
 Minister sacramenti Confirmationis, est solus Episcopus, ib. n. 4.
 Forma sacramenti Confirmationis notatur, ib. n. 5.
 Oleum simplex, est Materia dubia Confirmationis, ib. n. 6.
 Chrisma à simplici sacerdote benedictum, est Materia dubia Confirmationis, ib. n. 7.
 Subiectum Confirmationis, est solus homo viator, ib. n. 8.
 Quando infantes possunt confirmari, exponitur, ib. n. 9.
 Ad licitè & validè suscipiendam Confirmationem in adulto, requiritur intentio, secundo contritio saltem de peccato lethali, si quo gravetur, ib. n. 10.
 Non exiat præceptum Confirmationis: peccaret tamen quis, si ex contemptu eam omitteret, ib. n. 11.
 An peccaret, qui Ordines susciperet sine Confirmatione: vel Episcopus, cum cum tali defectu consecrando? ib. n. 12.
 An, & qualis Patrinus requiratur in Confirmatione? ib. n. 13.
 Patrinus non confirmatus, vel sine intentione assistens Confirmationi peccaret: nec contraheret cognationem spirituales, ib. n. 14.
 Qui & quot Patrini debeant esse in Confirmatione? ibid. n. 15.
 Patrinus legitimus, contrahit cognationem spirituales, ib. n. 16.
 Quid observandum sit in unctione Confirmationis? ibid. n. 17.
 Qui præsumeret sepius confirmari, peccaret lethaliter, nisi ignorantia eum excuset, ib. n. 18.
 Plura de Patrinis habes verb. Baptismus, Cognatio spiritualis.
 Episcopus in sua Diocesi potest aliene Diocesis subditos confirmare, tr. 74. c. 1. n. 10.

Conjux.

Donatio facta inter conjuges revocari potest, tr. 67. c. 1. n. 13.
 Conjuges tenentur sub peccato sibi invicem succurrere, tr. 82. c. 1. n. 22.
 Vide plura alia verbo Uxor. copula conjugalis, &c.

Consanguinitas vide Cognatio. Conscientia.

Conscientia unde derivatur, tr. 4. c. 11.
 Conscientia natura, seu definitio exprimitur, tr. 4. c. 11. n. 74. item tr. 37. c. 1. n. 1.
 Conscientia versatur tam circa legem naturalem, quam circa divinam, tr. 4. c. 11. n. 75.
 Conscientia versatur tam circa virtutes morales, quam vitia, ib.
 Conscientia stricte sumpta, versatur tantum circa virtutes naturales, late sumpta, se extendit ad omnia præcepta tam decalogi, quam alia humana, ib. 75.
 Conscientia dividitur in rectam, erroneam, dubiam, probabilem & scrupulosam, ib. n. 76.
 Conscientia recta semper obligat ad se sequendam, ibid. n. 77.
 Natura synderesis notatur, tr. 37. c. 1. n. 2.
 Unde conscientia deducat suas conclusiones particulares, demonstratur, ib. n. 3.
 Conscientiae proprietates explicantur, ib. n. 4.
 Exponuntur principia practica, ex quibus conscientia deducit suos casus particulares, ib. n. 6.
 Quid sit conscientia erronea, tr. 37. c. 2. n. 7.
 Duplex est conscientia erronea, vincibilis & invincibilis, tr. 4. c. 12. n. 78.
 Conscientia erronea, tam vincibilis, quam invincibilis, exponitur, ib.
 Quando habeatur conscientia erronea ex ignorantia vincibili, tr. 4. c. 12. n. 79.
 Conscientia erronea vincibilis, est culpabilis, tr. 34. c. 2. n. 8.
 Conscientia erronea vincibilis nullo modo obligat ad se sequendum, tr. 4. c. 12. n. 80. item tr. 34. c. 2. n. 9.
 Unicus testis tollit conscientiam erroneam, tr. 34. c. 2. n. 9.
 Si quis ex ignorantia formaret sibi iudicium, quod licet mentiri ad salvandum proximum, tunc mentiendo non peccaret: secus bene, tr. 34. c. 2. n. 10.
 Si quis ex conscientia erronea solum apprehenderet malum in genere, & id committeret, probabiliter peccaret tantum venialiter, quanquam opposita opinio sit etiam probabilis, tr. 4. c. 12. n. 81. item tr. 34. c. 2. n. 11.
 Natura conscientiae erroneae invincibilis describitur, tr. 4. c. 12. n. 78. item tr. 34. c. 3. n. 12.
 Conscientia erronea ex ignorantia invincibili procedens, obligat ad sequendam, tr. 4. c. 12. n. 79. & tr. 34. c. 3. n. 13.
 Nunquam est licitum contra dictamen proprie conscientiae operari, tr. 34. n. 14.
 Casus intrinsecè mali excusantur à peccato per conscientiam erroneam invincibilem, tr. 4. c. 12. n. 79.
 Fornicatio ex conscientia erronea invincibili, excusatur à peccato, tr. 34. n. 15.
 Conscientia invincibilis excusat à peccato in omni juri, quod exponitur per aliquos casus, tr. 34. c. 3. n. 16.
 Opinionem improbabilem, si conscientia dicat probabilem, possumus sequi, ib. n. 17.
 Casus notabilis Magistralis, ib. n. 17.
 Conscientia scrupulosa describitur, ib. n. 17.
 Est licitum agere contra conscientiam propriam, si opposita opinio prævaleat ratione, hanc sequendo, ib. n. 18.
 Solvuntur objectiones contra S. antecedentem, ib. n. 19.

An possit dari scrupulus impediens omne iudicium rationis, & quid in tali casu agendum, ib. n. 20.

Si utraque pars contradictionis appareret illicita, minus est sequendum, ib. n. 21.

Si utraque pars contradictionis videatur eque mala, quarum unam necessario eligere debes, nullum erit peccatum, quamcunque amplectendo, ib. n. 22.

De conscientia dubia, vide verb. dubium, tr. 68.

De conscientia probabili, vide Probabilitas.

De conscientia scrupulosa, vide verb. scrupulus.

Consensus.

Consensus descriptio, tr. 38. c. 1. n. 1.

Consensus formalis & virtualis notatur, ib. n. 2.

Consensus interpretatus describitur, ib. n. 3.

Consensus perfectus & imperfectus declaratur, ib. n. 4.

Ad peccatum requiritur consensus liber, ib. n. 5.

Actus primò primi, & ex vehementi subreptione elicit, non sunt mali, ib. n. 6.

Aligua de consensu in ordine ad impedimentum publicæ honestatis, vid. verb. Honestas publica, n. 9.

De consensu ad Matrimonium, vid. verb. Matrimonium, c. 3. n. 28.

Consilium.

Declaratur pro quo consilium accipitur, tr. 39. c. 1. n. 1.

Consilium non obligat sub peccato, ib. n. 2.

Explicatur magis per casum, ib. n. 2.

Est licitum consulere minus malum pro vitando majori, ib. n. 3.

Quomodo sit intelligendum, consulere minus malum pro vitando majori, exponitur, ib. n. 4.

Solvuntur objectiones contra consilium peccandi, ib. n. 5.

Si quis esset dispositus irreparabiliter ad violandam virginem, vel maritatum, possum ei consulere, ut potius accedat ad meretricem, ib. n. 6.

Si quis dat consilium simplex, quod ante secutum damnum revocavit, non tenetur ad restitutionem, tract. de restit. c. 3. n. 14.

Tenetur ad eam, si adiscit novum incognitum damnificandi modum, ibi. num. 15.

Non est licitum suadere minus malum uni persone pro vitando majori malo in alia determinata persona. ibid. c. 3. num. 23.

Non est licitum meretrici se offerre fornicandam, pro vitando stupro in virgine. ibid. num. 26.

Consuetudo peccandi.

Consuetudo sumitur pro lege, tr. 40. c. 1. n. 1.

Unde oritur ius consuetudinis, notatur, ibid. n. 2.

Exponuntur consuetudinis proprietates, ibid. n. 3.

Consuetudo ad condendam legem, quomodo debeat introduci, ibid. n. 4.

Consuetudo universaliter per se non obligat in conscientia, ibid. n. 5.

Consuetudo non praevalet iuri naturali, & divino, ib. n. 5.

In quo consistat consuetudo peccandi, exponitur, ibi. n. 6.

Inter consuetudinem peccandi, & occasionem proximam peccandi, datur distinctio, ibid. n. 7.

Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi, si emendationis spes non appareat, non est danda absolutio, etsi ore proferat, se dolere, & proponat emendationem, ibid. n. 8.

Proponitur & solvitur difficilis obiectio, ibid. n. 8.

Si pœnitens habens consuetudinem peccandi, confiteatur cum dolore, & vero proposito, & spe emendationis, regulariter danda est ipsi absolutio, ib. n. 9.

Aliquando pœnitenti consuetudinario peccandi, differenda est absolutio, ib. n. 10.

Pœnitenti consuetudinario licet nullam spem emendationis Confessarius in eo concipiat, si cognoscat verè cum dolore cum proposito emendationis, danda est ei absolutio, ib. n. 11.

Si Confessarius existimat, melius esse pro salute pœnitentis consuetudinarij differre absolutionem, eam differre potest, ib. n. 12.

Si Confessarius advertat desperationem emendationis in pœnitente consuetudinario, licet ore tenus confiteatur, & proponat emendationem, est differenda absolutio, ib. n. 13.

Pœnitens tenetur confiteri consuetudinem peccati, si à Confessario de illa interrogetur, tr. 34. c. 2. n. 22.

Quid sit consuetudo peccandi, ib. n. 23.

An pœnitens teneatur confiteri consuetudinem, si non interrogetur, ib. n. 23.

Si pœnitens habeat voluntatem retinendi consuetudinem, tenetur eam confiteri, ib. n. 23.

Cur consuetudo jurandi sit peccatum, ib. n. 24.

Consuetudo male operandi distinguitur ab opere malo, ib. n. 25.

Consuetudo legitime introducta abrogat humanam legem, tr. 110. n. 42.

In consuetudine populi, in consuetudine Regularium lex lata interpretanda est, tr. 62. c. 1. n. 4.

Judex in lege, quæ duplicem habet sensum, debet attendere secundum quem consuetudine sit recepta, & secundum illam partem judicare debet, tr. 105. c. 1. n. 10.

Ubi non est consuetudo tradendi annulum pro celebrandis sponsalij, licet millies tradatur, non indicat consensum sponsaliorum, tract. de sponsalij, c. 1. n. 12.

Contemptus.

Ratio contemptus exponitur, quæ duplex est, Materialis, & formalis, tr. 41. c. 1. n. 1.

Si DEUS contemnitur contemptu formali, est lethale, ibid. n. 2.

Si homo ut legislator contemnitur, est mortale: actum potestatis superioris contemnere in re levi, est veniale, ib. n. 3.

Contemnere superiorem ut privatam personam in re levi est veniale, ib. n. 4.

Si quis in materia gravi renueret obtemperare superiori, debet id in confessione exprimere, ib. n. 5.

Contentio.

Contentionis definitio, & quando est lethale, notatur, tr. 41. c. 2. n. 1.

Contentio accipit suam malitiam ex subjecta Materia, ib. n. 2.

Multoties ex contentione promanat grave damnum proximo, ib. n. 3.

Contractus.

Definitio contractus in genere, tr. 42. c. 1. n. 1.

Contractus strictè sumptus describitur, ib. n. 2.

Ex contractu oritur obligatio tam naturalis, quam civilis, ib. n. 3.

Contractus alij sunt onerosi, alij lucrativi, qui dicuntur

Index rerum notabilium,

- res nominati, ad quos reducuntur contractus innomi-*
nati hic exposui, ibid. n. 4.
Contractus lucrativi saltem ex una parte, sunt favorabi-
les, ibid. n. 5.
Ad valorem contractus requiritur libertas & alie con-
ditiones, quas hic expono, ibid. n. 6.
Contractus triplisi modo efficitur, videlicet: re, scriptura
& verbis, ibid. n. 7.
Contractus nudus & vestitus exponitur, ib. n. 8.
Ad valorem contractus requiritur, ut Materia sit lici-
ta, & ut circa substantiam rei non contingat aliquis
error, dolus, ibid. n. 9.
Error contractus notatur, eodem n. 9.
Dolus proveniens à tertia persona, vel à se ipso, non inva-
lidat contractum, ibid. n. 9.
Si error intercedit circa qualitatem rei, non debet statim
existimari contractum esse invalidum, ibid. n. 10.
Quando contractus juramento firmatus, sit validus, no-
tatur, ibid. n. 11.
Contractus de re illicita, etiam juramento firmatus, est
illicitus, ibid. n. 12.
Simulatio vel Mendacium si det causam extorsionis ali-
cujus rei, tenetur restituere, ibid. n. 12.
Contractus celebratus ex metu juste incusso, est validus,
ibid. n. 13.
Contractus Montis pietatis, est licitus, ibid. n. 14.
Clerici & Religiosi exempti, possunt contrahere, ib. n. 15.
Filij familias non emancipati, contrahere non possunt,
nec amentes, nec furiosi, nec prodigi, ibid. n. 16.
Vxor de bonis Mariti contrahere nequit, ibid. n. 17.
Impuberes nequeunt contrahere, ibid. n. 18.
Pupillus sine licentia Curatoris non potest contrahere,
ibid. n. 19.
Pupillus contrahens cum Majori, potest cogere Majorem
ad standum contractui, ibid. n. 20.
Contractus celebratus inter pupillum, & tutorem, non
tenet, ibid. n. 21.
Pupillus si cum facultate Tutoris, de bonis, qua servando
servari possunt, contraxit, contractus est nullus, ib. n. 22.
Si Minor vel pupillus sine licentia Tutoris, vel Curato-
ris contraxit, contractus non tenet, ibid. n. 23.
Junior carens Curatore, si sine dolo compartis in contra-
ctu vel ludo graviter lesus sit in bonis paternis, potest
per judicem restitutionem petere, ibid. n. 24.
Pupillus si nubat desinit esse pupillus, proinde potest con-
trahere, ibid. n. 25.
Filius Minor 25. annorum potest contrahere, si inde nul-
lum damnum Patri intercedat, ibid. n. 25.
Contractus factus à Religioso sine licentia superioris, est
irritus, ibid. n. 26.
Jurare sine animo jurandi in contractu est lethale, tract.
107. n. 36.
Qui in contractibus causat damnum, tenetur id repara-
re, tr. 48. n. 13.
An debitor teneatur supplere contractum, si aliqua ag-
gravans circumstantia intercedat, tr. 42. c. 1. n. 11.
Contractus inter depositarium & deponentem in ordine
ad non restituendum depositum, si dolo pereat, est inva-
lidus, tr. 58. n. 10.
Contractus aliqui contra juramentum tenent, tr. 107.
c. 2. n. 28.
Res sacra possunt locari probabiliter, tr. 146. num. 12
- Contractus trium contractuum licitus est servatis debitis*
circumstantijs, secus non. tract. de societate num. 9.

Contractus Mohatrae.

Quid requiritur ad contrahendum, notatur, tr. 42.
c. 2. n. 27.
Quomodo fiat contractus Mohatrae, exponitur, ib. n. 28.
Contractus Mohatrae non est licitus, ibid. n. 29.
Si merces tertiae personae venderentur infimo pretio, ab a-
lio summo pretio, emptae non esset contractus Mohatrae,
ib. n. 30.
Non est contractus Mohatrae, si merces eidem infimo pre-
tio retrovertantur, qui prius summo pretio eas eidem
personae vendiderat, si prius nullum intercessit pactum,
ibid. n. 31.
Venditio cum pacto retrovendendi in favorem venditoris
tantum, non est illicita, ibid. n. 32.
- ### Contributio.
- Princeps secularis non potest exigere contributiones à*
possessione Ecclesiastica, sine facultate Papae, & Domini-
rum particularium, tr. 19. c. 2. n. 27.
- ### Contritio.
- Definitio Contritionis, tr. 43. c. 1. n. 1.*
Contritio est necessaria necessitate praecepti, ibid. n. 1.
Ad contritionem requiritur dolor perfectus ex motivo
charitatis, ibid. n. 2.
Contritio ex Motivo alterius virtutis, quam charitatis,
non est sufficiens ad justificationem extra sacramen-
tum, ibid. n. 3. (tionem ib. n. 4.)
Contritio ex Motivo temporali non sufficit ad justifica-
tionem, ibid. n. 3. (tionem ib. n. 4.)
Si quis doleret ex motivo alicujus praedicti Dei, talis do-
lor esset sufficiens ad justificationem extra sacramentum, ib. n. 5.
Non est necesse, ut contritio includat formalem actum di-
lectionis Dei, sed sufficit virtutalem ib. n. 6.
Ad detestandum peccatum, sufficit detestatio appetita-
tiva. ib. n. 7.
De essentia contritionis non est dolor sensitivus, & lachry-
mabilis, sed solum dolor voluntatis &c. ibid. n. 8.
Dolor de peccatis debet esse continuus, ib. n. 9.
Peccata propria magis sunt detestanda, quam aliena, &
magis gravia, quam levia, ibid. n. 10.
In casu, quo daretur optio ad eligendum majus, vel mi-
nus peccatum, tenemur eligere minus; & potius re-
linquere alienum lethale, quam admittere proprium
veniale, ibid. n. 11.
Si poenitens doleat se non dolere de peccato, vel ipsum po-
niteat se non poenitere, si talis dolor non excludat di-
splicationem voluntatis, est sufficiens ibid. n. 12.
Ad essentiam contritionis non requiritur, ut poenitens cre-
dat se non amplius peccaturum, ibid. n. 13.
Contritio debet se extendere saltem virtualiter ad omnia
peccata, etiam oblita, ibid. n. 14.
Effectus contritionis est remissio peccati quoad culpam,
ibid. n. 15.
Quid sit confessio valida & informis? exponitur, ib. n. 16.
Confessio informis, si bona fide fiat, est valida, nec subest
damnationi Innoc. XI. ibid. n. 17.
Non tenetur poenitens confiteri peccata, quae in sacra-
mento informi confessus est; sed tantum oblita, ib. n. 18.
Si poenitens ex ignorantia invincibili nunquam habeat
efficacem dolorem de peccatis commissis, & firmum
propositum emendationis in sacramento poenitentiae,
tenet.

tenetur iterum omnia confiteri, & de omnibus dolere cum firmo proposito emendationis, *ibid.* n. 19.
 Si quis ex ignorantia invincibili non institueret debitum examen conscientie, tunc postea cognoscens defectum, tenetur omnia confiteri cum dolore & proposito emendationis, *ibid.* n. 20.
 Dolor implicitus non sufficit ad valorem sacramenti, *ibid.* n. 21.
 Propositum virtuale de non peccando, sufficit ad valorem sacramenti poenitentiae, *ibid.* n. 22.
 Dolor accedens ad confessionem est sufficiens ad valorem sacramenti poenitentiae, *ibid.* n. 23.
 In quo consistat actus virtualis doloris (quem ego actuale in tractatu de intentione, baptizo) exponitur, *ibid.* n. 24.
 Dolor de peccatis cum intentione confitendi, pluribus diebus perseverare potest, *ibid.* 25.
 Homo sine gratia non potest elicere actum contritionis efficacem, n. 34.
 Actus contritionis ex se non sunt sufficientes causare nostram justificationem, *tr.* 86. c. 5. n. 59.

Contumelia.

Definitio contumelia, & divisio illius describitur, *tr.* 44. c. 1. n. 1.
 Contumelia specie differt à detractione, *ib.* n. 2.
 In quo consistat propriè contumelia notatur, *ib.* n. 3.
 Contumelia ex genere suo est lethale, *ib.* n. 4.
 Casus in quibus contumelia est lethale, *ib.* n. 4.
 Scripto, ut libello famoso famam proximi ledere est mortale, & juxta leges civiles tales capite sunt plectendi, *ib.* n. 5.
 Quæ pena imponatur lege Ecclesiasticâ contra contumeliam facientes? notatur, *ib.* n. 6.
 Falso dehonora proximum peccat, *ib.* n. 7.
 Varij casus exponuntur, quomodo leditur fama proximi, *ib.* n. 8.
 An species contumelia sit exponenda in confessione? deciditur, *ib.* n. 9.
 Si quis promulget crimen alterius, quod publicè manifestari liceat, non peccat, *ib.* n. 10.
 Quomodo contumeliosus dehonora proximum, solum venialiter peccet, notatur, n. 11.
 Subindè nec veniale, objurgare proximum, *ib.* n. 11.
 Quis teneatur ad restitutionem honoris per contumeliam ablati, notatur *ib.* n. 12.
 Familiaris conversatio cum calumniatore non est signum evidens remissionis injuriæ, *ib.* n. 13.
 Potest diffamatus petere satisfactionem per judicem à calumniatore, *ib.* n. 14.
 Aliqua alia de calumniatore, an & quando liceat eum occidere? *vid.* verb. Homicidium, c. 2.

Cooperari peccato alterius, vide *tr.* 141. c. 3. & c.

Copula conjugalis.

Copula carnalis descriptio, *tr.* 45. c. 1. n. 1.
 Copula conjugalis inter Maritum & uxorem nunquam est illicita, *ib.* n. 2.
 Conjuges negantes sibi debitum conjugale ordinarie peccant lethaliter, *ib.* n. 3.

Copula conjugalis, ob solam voluptatem habita, est culpabilis, *ibid.* n. 4.
 Si conjuges congregiuntur primario ex intentione saltem virtuali ad procreandam prolem, & secundario ad captandam voluptatem, non peccant, n. 5.
 Est licitum reddere debitum alteri conjugati tantum ob finem vitandæ incontinentiæ, *ibid.* n. 6.
 Non est licitum vacare copula solum ad vitandum in se periculum incontinentiæ, *ibid.* n. 7.
 Si non est spes prolis, an possit conjux vacare copula, notatur, *ibid.* n. 8.
 Vacare copula primario ob sanitatem, non licet, *ibid.* n. 9.
 Vacare copula primario propter amorem, non licet, *ibid.* n. 10.
 Mulier satisfacit suæ obligationi præbendo viro debitum conjugale, etsi mentem alio divertat ad objectum indifferens, vel per se bonum, *ibid.* n. 11.
 An liceat viro uxorem præposterè cognoscere, vel sedendo, aut stando, vel succumbendo in vase naturali? exponitur, *ibid.* n. 12.
 Copula conjugalis per se nullâ die est illicita, *ibid.* n. 13.
 Illicitum est viro copulam in vase præpostero incipere, & illam in naturali finire, *ibid.* n. 14.
 Conjuges possunt ex consensu mutuo desistere à seminatione, *ibid.* n. 15. & tract. de voto. c. 9. num. 14.
 Vir potest se retrahere ante seminationem si adsit ratio urgentissima, n. 16.
 Si vir intra vas conjugis seminaverit, & illico ante seminationem uxoris se extraxerit, censent nonnulli posse uxorem se tactibus ad seminationem excitare citra peccatum, *ibid.* n. 17.
 Si uxor ante virum seminaret, non licet viro se retrahere sine seminatione, *ibid.* n. 18.
 Conjux nunquam potest reddere debitum cum periculo frustrationis seminis, quod per casum replicatur, *ibid.* n. 19.
 An uxor possit se tactibus preparare ad seminationem cum viro? exponitur, *ibid.* n. 20.
 Si conjuges mutuo vovissent se non petituros debitum, utrum possent id petere? deciditur, *ibid.* n. 21.
 Aliqui existimant quod conjuges licet mutuo voverint de non petendo, & reddendo debito, adhuc si cognoscant se appetere, possent id sibi reddere, *ibid.* n. 22.
 Conjuges excusantur à mortali non reddendo debitum, si non tanquam ex justitia, sed solum tanquam ex benevolentia petant, vel si unus frequentius petat, quàm par sit, vel si petitus non statim reddat, *ibid.* n. 23.
 Eximitur à culpa conjux non reddendo debitum, si adsit periculum peccati lethalis, *ibid.* n. 24.
 Secundo si adsit periculum notabilis infirmitatis non cognite ante contractum Matrimonij, *ibid.* n. 24.
 Tertio si Matrimonium nondum sit consummatum, tunc duobus primis Mensibus non tenetur reddere debitum *ibid.* n. 24.
 Quarto impotentia coeundi excusat, *ibid.* n. 24.
 Quinto si instat periculum abortus, *ibid.* n. 24.
 Sexto si mulier in partu moritura putatur, *ibid.* n. 24.
 Septimo secundum aliquos censetur excusari conjux à redditione debiti causâ non multiplicandi prolem, *ibid.* n. 24.
 Octavo in loco sacro vel publico excusatur non reddendo, *ibid.* n. 24.

Index rerum notabilium,

Non conjugum sobrius ordinariè non tenetur reddere conjugum ebrio, ib. n. 24.

Decimo vir non debet reddere uxori amenti sub peccato, è contra uxor sibi compos poterit reddere marito stulto, ib. n. 24.

An tempore menstrui naturalis possit reddi debitum? exponitur, ib. n. 25.

Conjux baptizans in necessitate non privatur jure petendi, nec reddend debitum, ib. n. 26.

Uxor reddens debitum marito adultero publicè, non peccat, ib. n. 27.

An maritus peccet reddens debitum uxori adulteranti? notatur, ib. n. 28.

An uxor peccet reddendo debitum marito factò affine? exponitur, ib. n. 29.

An & quale peccatum sit, si conjuges delectentur de copula? vid. verb. Delectatio Morosa.

An, & quando ob incestum incuratur impedimentum ad petendum debitum, & quis in eo dispensare possit? vide verb. Incestus.

Defacto non potest per Procuratorem reddi debitum conjugale, quidquid sit de possibili. tract. de sacramentis in genere, c. 5. n. 27.

Episcopus potest dispensare, si conjuges seorsim vel simul vovissent de non petendo nec reddendo debito, tract. de dispensatione voti, c. 3. n. 46. 47. & 48.

Votum de non petendo debito est commutabile ab Episcopo. tract. de commutatione voti c. 2. n. 22.

Correctio Fraternalis.

Descriptio correctionis fraternalis, tr. 46. c. 1. n. 1.

Datur præceptum correctionis fraternalis sub lethali, ib. n. 2.

Præceptum correctionis fraternalis non obligat semper, & pro semper, ib. n. 3.

Si non constat peccatum certum, in proximo, non obligat præceptum ad correctionem fraternalis, ib. n. 4.

Si non sit spes emendationis, cessat præceptum corrigendi, ib. n. 5.

Qui vis cavere debet fovendo detractores, ib. n. 5.

Trepiditas, verecundia, vel putata inhabilitas ad corrigendum, excusat à lethali, ib. n. 6.

Peccata venialia tenentur corrigere sub veniali, ib. n. 7.

Peccatorem, qui per se emendari speratur, nec amplius labi, non teneor corrigere: secus bene, ib. n. 8.

Si quis ex ignorantia invincibili peccaret sine spe emendationis, non est per se corrigendus, ib. n. 9.

Ad correctionem fraternalis omnes homines obligantur tam fideles, quam infideles, ib. n. 10.

Superiores Religionum debito modo tenentur inquirere peccata subditorum, ad ipsos corrigendum, ib. n. 11.

Subditi possunt admonere superiorem de defectu suo per modum obsecrationis, ut ab ipso absteat, ib. n. 12.

Peccator peccatorem tenetur corrigere, ib. n. 13.

Correctio non statim obligat, quando frater peccavit, ib. n. 13.

Ordo, seu modus correctionis fraternalis, exponitur, ib. n. 14.

Qualem ordinem in correctione servat S. Augustinus, notatur, ib. n. 15.

Proponuntur & solvantur objectiones de obligatione correctionis fraternalis, n. 16.

Quid excuset à correctione fraternali? exponitur, & quæ peccata deferenda sint ad superiorem? ib. n. 17.

Quomodo obligat institutum Societatis Jesu ad correctionem fraternalis? exponitur, ib. n. 18.

Quæ Religiones admittunt correctionem fraternalis, notatur, ib. n. 19.

Non est præmittenda correctio fraternalis heretico, per se loquendo. tr. 56. n. 6.

In hominibus simplicibus quoad heresim servanda est correctio fraternalis, ib. n. 8.

In peccato sollicitationis non habet locum fraternalis correctio, ut correctus non possit amplius denunciari. tract. de sollicitatione c. 2. n. 23.

Crapula vid. verb. ebrietas, pag. 286.
Creditor.

Solutio facta creditori creditoris in foro conscientie excusat à restitutione regulariter. tract. de Rest. c. 8. n. 108.

Per accidens assignantur casus, in quibus solutio talis non excusat à restitutione, ib. n. 109.

Excusatur à Restitutione, si scit restitutionem nocivam creditori, non vero si creditor pro sua libertate ipsa abuteretur per se loquendo, ib. n. 110.

Si timeatur creditori solutione proximo graviter nocendo differenda est, ib. n. 111.

Crimen impedimentum Matrimonij.

Uxoridicium, & è contra Maritidicium ex conventionem patratum, dirimit Matrimonium, tr. 47. c. 1. n. 1.

Ad incurrendum impedimentum dirimens non requiritur, ut præcedat adulterium, sed sufficit homicidium moraliter causatum, ib. n. 2.

Si unus conjugum occidit alterum ea intentione, ut cum adultero contrahat, dirimitur Matrimonium, ib. n. 3.

Si nullum præcessit adulterium, licet secutum sit conjugicidium, non dirimit, ib. n. 3.

Ad incurrendum impedimentum criminis non sufficit solatari habitio ejusdem. Ponitur casus, ib. n. 4.

Si quis uxorem occidit, ut liberius possit Machari cum adultera sine intentione eam ducendi, tunc secuto uxoricidio probabiliter poterit ducere talem adulteram. Declaratur per casum, ib. n. 5.

An si quis occideret uxorem ex intentione ducendi adulteram, possit postea cum hac contrahere? exponitur, ib. n. 6.

Si quis occideret uxorem sive proprio consilio, sive concubina, ad hoc ut possit aliam quamcunque ducere, an incurrat impedimentum? notatur, ib. n. 7.

Secundum crimen dirimens Matrimonium est adulterium, ib. n. 8.

Adulter fidele promittens adulteræ Matrimonium, non incurrit impedimentum dirimens, ib. n. 9.

Si unus adulterans liber ignoret alterum esse ligatum, & ei promittat Matrimonium, non dirimitur, ib. n. 10.

Si adulter recusasset, aut non acceptasset promissionem, Matrimonium non dirimit, ib. n. 11.

Si unus adulterantium taceret ad promissionem, non dirimit Matrimonium, ib. n. 12.

An si inter adulteros non fuisset facta reciproca promissio, ligentur impedimento dirimente, notatur, ib. n. 13.

Si quis ignoret suam conjugem vivere, contrahendo Matrimonium, an dirimat; exponitur, ib. n. 13.

Si adulteri post mortem alterius conjugis primo contrahunt, vel promittunt Matrimonium, non dirimitur, ib. n. 14.

Si adulter vivente uxore sua promittat adultera Matrimonium, & postea mortua uxore ducat aliam, non dirimit, ib. n. 15.

Imò si moreretur etiam secunda, poterit cum adultera contrahere Matrimonium sine impedimento, ib. n. 15.

Si paganus adulterans cum Christiana, ex conventionem occideret maritum adultera, ad hoc ut conversus posset eam ducere, dirimit Matrimonium ex parte Christiane: explicatur hoc per casum, ib. n. 16.

Si quis vivente uxore promittat virgini Matrimonium post Mortem uxoris eam ducturam, tunc probabiliter mortua uxore potest eam ducere; quamquam contrarium sit etiam probabile, ib. n. 17.

An dirimat Matrimonium copula imperfecta cum promissione futuri Matrimonij notatur, ib. n. 18.

Numerantur crimina propter quae aliquis exhereditari possit, tract. de testam. c. 9. n. 64.

Crimen laesae Majestatis.

Crimen laesae Majestatis est denuntiandum, tr. 56. c. 1. n. 12.

Culpa.

Culpa divisio, tr. 48. c. 1. n. 1.

Describitur culpa politica, ib. n. 2.

Definitio culpe, ib. n. 3.

Ostenditur, quae sit culpa lata, ib. n. 4.

Culpa levis descriptio, ib. n. 5.

Culpa levissima expositio, ib. n. 6.

Qui damnificat sine culpa lethali, non tenetur ad restitutionem ante sententiam judicis, ib. n. 7.

Solvitur obiectio, ib. n. 8.

Non tenetur ad restitutionem, nisi qui voluntarie in damnum influxit, exponuntur aliquot casus; ib. n. 9.

Nemo tenetur ad restitutionem damni causati ex culpa levi, ib. n. 10.

Si alicui competit ex officio aliquid tueri, & ex culpa mortali proximus damnificatur, tenetur talis ad restitutionem, ib. n. 11.

Advocatus introducens se in officium titulo diligentissimi, si ex tali praesuppositione sequatur damnum, tenetur id resarcire, ib. n. 12.

In contractibus damnum causans, tenetur id reparare, ib. n. 13.

Ex lata culpa quivis tenetur ad reparationem damni, ib. n. 14.

Præbens consilium alteri, & dubitat, an ex illo operatus sit, si damnum factum est, tenetur ad reparationem, tr. 68. c. 2. n. 19.

Si famulus ex culpa levi damnificat dominum, non tenetur ad restitutionem, n. 4.

Depositarius non tenetur ad restitutionem, si res deposita pereat sine culpa crassa, tr. 58. c. 1. n. 7.

Suspensio fertur tam ob culpam præsentem, quam præteritam, tr. de suspensione n. 5.

An pro culpa aliena suspendi quis possit, vide ejusdem, n. 6.

In voto solemnī nemo se potest ad culpam tantum veniam obligare, tr. de voto c. 7. n. 67.

Cultus disparitas.

Quid sit cultus disparitas, tr. 49. c. 1. n. 1.

Cur Matrimonium irritetur inter baptizatum, & non

baptizatum, ibidem n. 2.

Matrimonium prout est purus contractus naturalis distinctus à ratione sacramenti, est validum, & etiam ex gravissima necessitate potest reddi licitum, ib. n. 3.

Matrimonium quoad rationem extrinsecam consideratum, si celebretur inter homines disparis cultus ordinariè non est licitum, ib. n. 4.

Si paganus convertatur ad fidem, an teneatur cum uxoribus in paganismo ductis permanere, vel an possit ipsas deserere? exponitur, ib. n. 5.

Matrimonium infidelium consummatum est dissolubile, si ad fidem convertantur, ib. n. 6.

Catholici Matrimonium cum heretico contractum non irritatur, est tamen illicitum, ib. n. 7.

Si hereticus spondet post contractum Matrimonium, se ad fidem conversurum, poterit citra dispensationem Catholicus cum ipso contrahere, ib. n. 8.

Limitatur præcedens conclusio, ib. eod. n. 8.

Non est licitum Catholico contrahere Matrimonium cum probabili periculo perversionis, ib. n. 9.

Si Princeps Catholicus contrahat cum heretica debet prævenire, ne resultet periculum perversionis, ib. n. 10.

Si adsit urgentissima causa, ut pars Catholica deberet necessario nubere Acatolico, tunc licitè poterunt simul cohabitare, si absit periculum perversionis, ib. n. 11.

Catholicus conjux tenetur fugere extrinsecas ceremonias Acatolicas, tentationem causantes, ib. n. 12.

Matrimonia inter Catholicos, & hereticos contracta, non sunt illicita ubi adest talis consuetudo, ib. n. 13.

Papa potest ex causa urgentissima dispensare, ut fidelis cum infideli Matrimonium contrahat, tr. 62. c. 1. n. 12.

Potest Papa dispensare cum Achristianis, si convertantur ad fidem, ut manente altero conjugem in infidelitate, ducat alterum conjugem christianum, ib. n. 16.

Curator.

Sine Curatoris licentia pupillus, vel minor contrahere nequit, tr. 42. n. 19.

Curator potest ea vota puberis irritare, quæ potest Pater, & Tutor, tr. de irratione voti c. 1. n. 18.

Curiositas.

Quid sit curiositas, & quale peccatum, tr. 50. c. 1. n. 1.

Quid intelligatur nomine indebitæ cognitionis, notatur, ib. n. 2.

Est lethale curiosè extorquere secreta, quæ vergunt in magnum præjudicium tertij, ib. n. 3.

Docendo aliquid alios ex curiositate, quod sub mortali illicitum est, peccatur mortaliter, ib. n. 4.

Cave curiosè perscrutari mysteria nostræ fidei, ib. n. 5.

Caveat quisque curiosè aliquid operari, quod sui officij non est, ib. n. 6.

Caveat quisque curiosè uti sensibus, ut oculis, &c. ib. n. 7.

Custodia, seu custos.

Quid accipitur nomine custodia, notatur, tr. 51. c. 1. n. 1.

Custodes deputati & stipendiati tenentur ad restitutionem rei ipsis commissæ, si ex negligentia illorum damnificatur, ib. n. 2.

Custos liber non tenetur ad restitutionem rei damnificatæ, peccat tamen contra charitatem, si possit tale damnum impedire, & non faciat, ib. n. 3.

Ille, qui inculpabiliter damnificat, non tenetur ad restitutionem

Index rerum notabilium,

tutionem ante sententiam iudicis, bene tamen postea, ib. n. 4.

Lasio Materialis proveniens ex custodia ante sententiam iudicis, non obligat ad restitutionem, ib. n. 5.

An custodes iurati relinquentes extreme egentibus aliquid ex bonis alienis, teneantur ad restitutionem? exponitur, ib. n. 6.

Custodes non peccant relinquendo auferre rem, que iniuste fuit interdicta, n. 7.

Custodes iurati permittentes fraudari gabellas justas, peccant; non tamen tenentur ad restitutionem, ib. n. 8.

Custodes tempore interdicto permittentes piscari, venari, non tenentur ad restitutionem, ib. n. 9.

Custodes exigentes aliquid à viatoribus titulo debiti, tenentur ad restitutionem, n. 10.

Rumorum Magistri, Præfetti custodie accipientes ab insolentibus dona, ne eos prodant, per se non tenentur ad restitutionem, ib. n. 11.

Dæmon.

Potest dæmon recipere semen humanum, & congregare femina, illam impregnando: casus horridus hac de re refertur, tr. 1. c. 1. n. 10.

Concubitus cum dæmone est species bestialitatis, & superstitionis, tr. 16. n. 2.

Omnis concubitus cum dæmone probabiliter est ejusdem speciei, si fiat sub figura hominis: in affectu tamen peccatum distinguitur, quod in confessione est explicandum, ib. n. 4.

Genitum ex femina & dæmone, dæmon non est parens talis proles, sed vir cujus semine abusus est dæmon, ib. n. 5.

Si quis nasceretur virtute Dæmonis ex semine humano, contraheret originale, tract. de peccatis, c. 7. n. 93.

De pactis cum dæmone vid. verb. Divinatio.

Damnum seu Damnificans.

Qui dubitat, an proximo damnum causaverit, non tenetur ad restitutionem, tr. de Rest. c. 3. n. 39.

Qui ex comminatione gravis damni damnificaret proximum, per se non tenetur ad Restitutionem, tract. de Rest. c. 3. n. 40.

In dubio quantitatis damnificationis debet restitui ea quantitas, que à viris prudentibus judicatur, ibid. c. 5. n. 62.

Si possessor rei alienæ illam restituit, omnes ceteri in damnum influentes ab obligatione restitutionis liberantur, ib. c. 7. n. 88.

Si plures damnificant independenter ab alio, tunc quivis reparare tenetur prorata portione, ib. n. 89.

Non tenetur ad restitutionem, si debitor pateretur majus damnum creditore, ib. c. 8. n. 98.

An sit obligatio denunciandi, si timeatur grave damnum sibi, aut consanguineis, notatur, tract. de sollicit. c. 2. n. 25.

Plura vide in tr. de culpa, custodia, Homicidium, Restitutio &c.

Debitor.

Quid nomine debitoris intelligatur, tr. 42. c. 1. n. 1.

Debitor potens tenetur solvere debitum creditori in conscientia, ib. n. 2.

Creditor potest rem suam si in specie extet, & nullum scandalum timeatur, à debitore per vim auferre, ib. n. 3.

An creditor possit vendere rem oppignoratam à debitore, & quando, exponitur, ib. n. 4.

Qualem poenam incurrat debitor, si ex impotente potens fiat ad solvendum, exponitur, ib. n. 5.

Debitor certus de debito contracto, dubius tamen, an solverit, tenetur ad solvendum, ib. n. 6.

Si debitor quitantiam facta solutionis amisit, vel creditor suum chirographum, non possunt per se aliud conscribere, ib. n. 7.

Debitor spontaneè recusans media, quibus debita solvere potuit, peccat, & tenetur ad omnia damna creditoris. Ponitur casus, ib. n. 8.

Si quis acceptaret hereditatem ab aliquo debitore, que fuit necessaria pro solvendo debito, si debitorum ad hoc non induxit, non tenetur ad restitutionem; secus bene, ib. n. 9.

Si debitor firmiter non proponit de facienda restitutione, non est danda ei absolutio, ib. n. 10.

An debitor teneatur supplere contractum si aliqua aggravans circumstantia intercedat, duplex est opinio, ib. n. 11.

Debitor non debet incarcerari ante executionem in bona illius, ib. n. 12.

Miles actu militans, ob debita non debet incarcerari, ib. n. 13.

Mulier honesta non debet incarcerari ob debita civilia, neque Clericus per se, ib. n. 14.

Si quis dubitet, an sit debitor, utrum teneatur solvere, exponitur, tr. 68. c. 2. n. 25. & 26.

Creditor Principis potest sibi, creditum compensare fraudando gabellas, tr. 85. c. 1. n. 19.

Si debitor satisfacit creditori creditoris sui, liberatur ab obligatione alia restitutionis in foro poli. tr. de Rest. c. 4. n. 56.

Si debitor non vult restituere, cum possit, & sepius à Confessario admonitus fuit, tunc deneganda est ipsi absolutio, c. 6. n. 85.

Debita ex delicto prius solvenda sunt, quam ex contractu, ib. c. 7. n. 92.

Debita realia prius solvenda sunt, quam personalia, ib. n. 93.

Debitum conjugale vid. Copula.
Decalogi Præcepta vid. verb. Dispensatio, c. 2. pag. 258.

Decima.

Decime describuntur, tr. 53. c. 1. n. 1.

Decimas solvere, est de jure divino naturali debitum, ib. n. 2.

Obligatio decimarum quoad quotam, est de jure humano, ib. n. 3.

Tres sunt species decimarum, id est prædialis, personalis, & mixta, ib. n. 4.

Quid sit decima prædialis? ib. n. 4.

Decima personalis exponitur, ib. n. 5.

Decima mixta notatur, ib. n. 6.

Ex quo præterea possunt exigi decimæ, notatur, ib. n. 7.

Jus spirituale, & temporale exigendi decimas, notatur, ib. n. 8.

Sub quo præcepto debeant solvi decimæ, ib. n. 9.

Quando non obligant decimæ, notatur, ib. n. 10.

Omnes Parochiani tenentur solvere decimas personales, & præ-

Prædiales: Mixta verò servant consuetudinem loci, ib. n. 11.
Etiā Clerici ex bonis patrimonialibus tenentur solvere decimas, ib. n. 11.
Reges & infideles tenentur solvere decimas, ib. n. 12.
Parochus potest sine licentia superiorum convenire de decimis præteritis cum laicis, ib. n. 13.
Regulares ex prædijs adventijs tenentur solvere decimas, ib. n. 14.
Impedientes solvere decimas, vel renitentes post admonitionem, excommunicantur, ib. n. 15.
Deflorans puellam vid. tr. de stupro.
Degradatio.
Degradatio describitur, tr. 54. c. 1. n. 1.
Duplex est degradatio, verbalis & actualis: utraque declaratur, ib. n. 2.
Clericus declaratus verbaliter degradatus, & non per sententiam iudicis, retinet privilegium juris Ecclesiastici: Secus si est declaratus incorrigibilis, n. 3.
Causæ degradationis verbalis exponuntur, ib. n. 4.
Quid sit degradatio actualis, exponitur, ib. n. 5.
Quales ceremonie requiruntur pro degradatione, declaratur, ib. n. 6.
Quid statuat ius novum pro degradatione, notatur, ib. n. 7.
Qui sint effectus degradationis, explicatur, ib. n. 8.
Degradatus actualiter potest à Papa restitui, ib. n. 9.
Causæ degradationis notantur, ib. n. 10.
Delectatio Morosa.
De natura & modo delectationis Morosa, tr. 55. c. 1. n. 1.
Regula pro cognoscendo quando delectatio est peccatum, quando non, ib. n. 2.
Delectatio externa in quo consistit, notatur, ib. n. 3.
Delectatio interna notatur, ib. n. 4.
Solvitur casus num. 2. in fine positus, ib. n. 5.
An delectatio Morosa sit semper illicita, declaratur ib. n. 6.
Delectatio carnalis, quæ sentitur in parte inferiori, non est per se peccatum, nisi voluntas ei adhæreat, ib. n. 7.
Potest cognosci ex fine, an delectatio sit peccaminosa, ib. n. 8.
Malitia delectationis desumitur ex objecto, ib. n. 9.
Si quis turpiter delectatur de re inhonesta sine ulla cognitione & reflexione de re prava, non peccat, ib. n. 10.
Causa indifferens non est removenda sub lethali, licet inde insurgat delectatio Morosa, ib. n. 11.
An conjux peccet graviter se delectando carnaliter in absentia alterius conjugis, duplex opinio proponitur, ib. n. 12.
Non est Mortale desiderare delectationem de futuro, quando ipsi licebit, ib. n. 13.
Delectari de re extranea Mortaliter mala, est lethale, ib. n. 14.
Delectari de re ex se Mortali, licet non intendatur actus externus, est lethale, ib. n. 15.
Si quis intenderet peccare cum personali, vel tali circumstantiâ affecta, tunc etiam illam Malitiam contraheret, ib. n. 16.
Si voluntas in delectatione venerea se haberet purè negativè, non esset lethale, ib. n. 17.
Si quis sub conditione honesta optaret delectationem Mo-

rosam de futuro, non peccaret, ib. num. 18.
Non est licitum sub conditione actualiter delectari de objecto inhonesto, ib. n. 18.
Si Religiosus sub conditione si esset secularis, vellet fornicari, non peccaret peccato sacrilegi, ib. n. 19.
Delectari de re sola lege positivâ prohibita, per se non est malum, ib. n. 20.
Non est peccatum abstractivè delectari de re aliqua ingeniosè facta, licet mala, ib. n. 21.
Possunt conjuges delectari de copula per se, si absit periculum pollutionis, ib. n. 22.
Vidua citra peccatum potest gaudere abstractivè gaudio intellectus de copula præterita cum Marito, non vero sensibiliter de presenti: ita etiam cum proportionè dicendum est de sponsa, ib. n. 23.
Subinde juvenes in delectatione Morosa non peccant lethaler, ib. n. 24.
Oscula inter conjugatos ob delectationem carnalem non excedunt veniale, tract. de osculo, n. 21.
Qui concupiscit fœminas delectando se de ipsis utpote objecto venereo præscindendo ab oppressione illarum, si delectetur de libera, si de maritata, si de moniali, hæc delectationes non distinguuntur specie, tract. de peccatis, c. 5. n. 74.
Tactus partis honestæ, unde consurgit aliqua naturalis delectatio præcisa à venere per se non est peccatum, secus si fieret principaliter causa delectationis naturalis capiendæ, tr. de tactu, n. 9.
Turpiloquium, si instituatur ob capiendam delectationem veneris, est lethale, tract. de Turpiloquio, n. 4.
Secus est dicendum, si solum ob delectationem vanam alienam à venere, ib. n. 5.
Plura de delectatione Morosa vid. verb. Aspectus, Copula, Fornicatio, Matrimonium, Mollities, Osculum, Tactus, Turpiloquium.

Denuntiatio criminum.

Denuntiatio criminum describitur, tr. 56. c. 1. n. 1.
Qui vis tenetur alterum denunciare, si evidenter constet illum esse hæreticum, licet probare nequeat, ib. n. 2.
Solvitur objectio, ib. n. 3.
Si quis solum est suspectus de heresi, ita ut talis suspicio non æquivalet evidentiæ Morali, non est denunciandus: secus bene ex vi damnatæ propositionis, ib. n. 4.
Religiosi etiam leviter suspecti de fide sunt denunciandi, ita & seculares, ib. n. 5.
Non est hæretico præmittenda correctio fraterna, per se loquendo, ib. n. 6. solvitur objectio, ib. n. 7.
Non est corrigendus pertinax, ib. n. 7.
In hominibus simplicibus quoad hæresim servanda est correctio fraterna, ib. n. 8.
Esi hæreticus occultus sit emendatus, adhuc est denunciandus, ib. n. 9.
Filius, Patris hæresim occultam, & uxor Mariti, & e contra, non tenetur denunciare: secus si esset publica, aut si in malum publicum vergeret, ib. n. 10.
Nullus propriam hæresim per se tenetur denunciare, ib. n. 11.
Hæresis proximi denuncianda est, licet quis jurasset se non denunciaturum, ib. n. 12.
Crimen læsæ Majestatis, & impedimentum Matrimonij est denunciandum, ib. n. 13.

Index rerum notabilium,

Alia peccata ab heresi aliena per se non sunt denuntianda, ib. n. 13.

Quae crimina non sint denuntianda notatur, ib. n. 13.

Subditus non tenetur manifestare secretum, sub fide naturali ipsi commissum suo superiori per se, ib. n. 14.

Si foemina chartam in Confessionali à Confessario accipit, quam domi sine lectione comburit, est probabile non teneri confessarium denuntiare per se, tract. de sollicitatione, n. 4.

Si Confessarius esset in confessionali à foemina sollicitatus, & ei consentiret, non est denuntiandus, ib. n. 5.

Si confessarius in confessionali sollicitavit, sive pro se, sive pro alijs, & illico revocavit dicta, ac maxime eum poenituit, adhuc est denuntiandus, ib. n. 6. & 15.

Si confessarius statim post confessionem adiret foeminam ad sollicitandum, est denuntiandus, non verò si post longum tempus, ib. n. 7.

Si confessarius ad aliquam domum vocaretur pro audienda confessione, & interea in tali loco sollicitaret, est denuntiandus, secus si foemina per se ipsum alloqueretur, ib. n. 8.

Si confessarius adiret domum sub pretextu audiende confessionis & interea sine ulla simulatione audiende confessionis sollicitaret, non est denuntiandus, ib. n. 9.

Si confessarius sedet in confessionali, & ante ipsum foemina, sive stans sive sedens confabulatur de turpibus, adhuc est denuntiandus, ib. n. 10.

Si confessarius sollicitaret foeminam ad alia mala patranda, distincta à venere, non est denuntiandus, n. 11.

Denuntiatio Matrimonij.

Denuntiatio Matrimonij describitur, tr. 57. c. 1. n. 1.

Denuntiatio futuri Matrimonij est de precepto, ib. n. 2.

Illicitum est sine urgentissima causa denuntiationes omittere, ib. n. 3.

Denuntiationes etiam post nuptias ante consummationem Matrimonij faciende sunt, ib. n. 4.

Denuntiationes, inter unam & alteram, non sunt longo tempore differende, ib. n. 5.

Denuntiationes fieri debent ubi sponsi longiori tempore morabantur, ib. n. 6.

Si sponsi sint diversarum Parochiarum ordinariè sufficit, ut solum in una Parochia, denuntiationes fiant, ib. n. 7.

Consuetudini standum est, ib. n. 8.

Parochus tam in Quadragesima, quam in Adventu sine alia facultate denuntiare poterit, ib. n. 9.

Una denuntiatio ab altera, non debet differri ultra quatuor Menses, ib. n. 10.

Cause dispensandi denuntiationes sunt variae, ib. n. 11.

Afferuntur septem cause ad dispensandum in denuntiationibus, ib. n. 11.

Parochus ex necessitate potest dispensare in denuntiationibus, ib. n. 12.

Denuntiationes etiam in templo hereticorum fieri possunt, ib. n. 12.

Contrahentes Matrimonium debent tribus distinctis festis ante contractum in Ecclesia denuntiari, tr. 116. c. 1. n. 10.

Matrimonium contractum coram Parocho & testibus sine previjs denuntiationibus, esset validum, tr. 116. c. 4. n. 43.

Matrimonium contractum etiam sine solemnitate & de-

nuntiationibus coram Parocho & testibus repugnantibus est validum, ib. n. 44.

Depositio vide Degradatio, Depositum.

Quidditas depositi describitur, tr. 58. c. 1. n. 1.

Quid nomine rerum depositarum veniat, notatur, ib. n. 2.

Quilibet potest esse depositarius, dummodo habeat usum rationis, etiam Religiosus cum facultate superiorum, ib. n. 3.

Ex deposito nullum lucrum exigi potest sine usura, ib. n. 4.

Depositarius non potest uti re deposita, vel alteri pro lucro eam locare, ib. n. 5.

Potest quis uti deposita pecuniâ, si servetur indemnis Dominus ejus: excepta pecuniâ obfigilata, ib. n. 6.

Depositarius non tenetur ad restitutionem, si res deposita pereat sine culpa crassa, ib. n. 7.

Qui tenentur ad restitutionem depositi ex culpa levi, notatur, ib. n. 8.

Dubitans an suâ culpa depositum perierit, ad nihil tenetur, ib. n. 9.

Contractus inter depositarium & deponentem factus in ordine ad non restituendum depositum, si dolo pereat, est invalidus, ib. n. 10.

Si depositum casu pereat, domino perit, ib. n. 11.

Depositarius potest sibi retinere depositum pro compensatione sui crediti, ib. n. 12.

Si servus fidus existimatus perdat culpabiliter depositum, ad id non tenetur depositarius amplius, ib. n. 13.

Deponens est preferendus omnibus creditoribus depositarii, ib. n. 14.

An depositarius teneatur restituere depositum cum periculo suae vite, patris, Matris, aut filiorum, exponitur per casum fundamentalem, ib. n. 15.

Non tenetur quis reddere depositum cum periculo suae vite, ib. n. 16.

Non tenetur Pater reddere depositum cum periculo vite filij, ib. n. 17.

Solvuntur objectiones, ib. n. 18.

Depositum, quod non inservit depositario pro utenda vita propria, vel patris, Matris, aut filiorum, omni jure est restituendum depositori, ib. n. 19.

Solvitur objectio, ib. n. 20.

Si depositum esset confiscatum, vel furtivum, cui reddendum sit, exponitur, ib. n. 21.

Si depositarius dubitet, an res deposita ex sua culpa perierit, ad nihil tenetur, tr. 68. c. 2. n. 27.

Derisio.

Quidditas derisionis describitur, tr. 59. c. 1. n. 1.

Derisio ex natura sua est veniale, ib. n. 2.

Militia derisionis desumitur à persona derisa, ib. n. 3.

Gravius peccant filij deridentes Patrem, vel Matrem, quam alios consanguineos, aut sibi pares, ib. n. 4.

Si quis per derisionem graviter laderetur, deridens peccaret lethaliter: Non licet defectum naturae irridere, ib. n. 5.

Derisio defectu deliberationis, & ex parvitate Materiae potest esse veniale, ib. n. 6.

Subinde derisio potest esse virtus eutropelae, ib. n. 7.

Caveat quisque virtutes alicujus deridere sub gravi peccato, ib. n. 8.

Desiderium malum, vid. Delectatio
Morosa.

Desperatio.

Si alicui reveletur sua reprobatio, licetè posset desperare, tract. de spe, n. 18.

Detractio.

Quidditas detractionis describitur, tr. 60. c. 1. n. 1.

Detractio alia est formalis, alia Materialis, ib. n. 2.

Triplex modus directus diffamationis, exponitur, ib. n. 3.

Quatuor modi indirecti, quibus fama proximi leditur, notantur, ib. n. 4.

Detractio fame si sit formalis, si sit Materialis in re gravi, est lethale; & detrahens tenetur ad restitutionem, ib. n. 5.

Propositiones damnate notantur, ib. n. 6.

Est lethale si diffamatus falsè in iudicio reciprocè imponit falsum crimen diffamatori ad tuendam suam famam, ib. n. 7.

Est lethale extra iudicium imponere falsum crimen proximo pro defensione fame propriæ, ib. n. 8.

Est peccatum imponere iniquo accusatori crimen falsum ad diminuendam ipsius veracitatem, ib. n. 9.

Potest quis licetè manifestare crimen occultum sui iniqui accusatoris ad se defendendum, ib. n. 10.

Accusatus, etiam crimen occultum testis, licet verum testetur, potest manifestare, si accusato magnum damnum imminet, ib. n. 11.

Peccat accusatus manifestando crimen occultum testis, quod sub sigillo secreti, cum pacto id non prodendi, ipsi commissum fuit, ib. n. 12.

Si delictum occultum sub sigillo secreti alicui commissum fuit, & vergit contra bonum publicum, vel privatum, potest manifestari, ib. n. 13.

Non licet revelare crimen, quod peccator commisit alicui petendo consilium, quo ab ipso liberari posset, ib. n. 14.

Non est licitum revelare superioribus Regularibus crimina ipsorum subditorum, si quis habeat ex consilio petito, ib. n. 14.

Qui fraudulenter indagavit crimen alterius (si non vergat in bonum publicum manifestatio) non est id propalandum, ib. n. 15.

Casus de celando crimine puella, ib. n. 15.

Detractio famæ restitutio.

Primus modus restituendi famam ab eo, qui falsum imposuit crimen, exponitur, tr. 60. c. 2. n. 16.

Secundus modus reparandi famam lesam per manifestationem veri, sed occulti criminis, proponitur, ib. n. 17.

Si non potest reddi fama pro fama lesa, ad nihil amplius detractor ex iustitia tenetur, ib. n. 18.

Si quis ob famam lesam patitur damnum in bonis fortune, ledens tenetur id reparare, ib. n. 19.

Qui refert gravia crimina occulta proximi ab alio audita, sine ulteriori confirmatione, non tenetur sub lethali famam resarcire: Si verò persona referens esset tantæ authoritatis, ut ei credatur, peccaret lethaliter, & teneretur ad restitutionem, ib. n. 20.

Narratio mortalium criminum aliorum, sæpè non est lethalis, ib. n. 21.

Si quis in uno loco crimen alterius occultum manifestaret, quod alibi publicum est, non peccaret graviter contra iustitiam. Aliqui putant nec contra charitatem, ib. n. 22.

Si crimen est publicum, non est peccatum de eo loqui, ib. n. 23.

Quando quis peccet, se diffamando, exponitur, ib. n. 24.

An detractor teneatur restituere famam heredibus defuncti? notatur, ib. n. 25.

An filius peccet lethaliter in ponendo sibi falsum crimen pro liberando patre, vel amico à morte, ib. n. 26.

Quando liceat occulta crimina defuncti propalare, exponitur, ib. n. 27.

An crimen occultum licitum, sit uni vel alteri viro probò propalare? notatur, ib. n. 28.

Religiosum diffamans, excommunicatur, ib. n. 29.

Qui aliquam indeterminatam personam in una communitate diffamat, non peccat lethaliter, ib. n. 30.

Si quis avarit detrahi famam alicui, & oblitus est talis infamie, detrahens non tenetur amplius restituere, ib. n. 31.

Si timetur, ne alicujus infamia reviviscat, diffamator etiam post 30. annos obligatur eam restituere, ib. n. 32.

Prima circumstantia, quæ excusat à restitutione fame sub mortali, proponitur, ib. n. 33.

Proponuntur aliæ circumstantiæ excusantes à restitutione fame, ib. n. 34.

Qui delectatur, aut incitat ad diffamandum, peccat lethaliter, ib. n. 35.

Qui in una occasione etiam cum aliquali interruptione in diversis materiis famam detrahit, unum peccatum committit, ib. n. 36.

Qui pluribus simul detrahit, tenetur id in confessione exprimere, ib. n. 37.

Omnes detractiones sunt ejusdem speciei juxta sententiam probabilem, ib. n. 38.

Pluralitatem audientium, vel diffamatorum teneris in confessione exprimere, ib. n. 39.

Qui Patri, Matri famam detrahit, peccat etiam contra pietatem, ib. n. 40.

Deus.

Deus debet adorari cultu laicie respectu omnium suarum formalitatum, tr. 5. c. 1. n. 4.

Deo debetur summa adoratio, tam reverentia, quam servitutis, ib. n. 4.

Deus est Dominus universalis omnium rerum; cujus dominium est infinitum, tr. 19. c. 1. n. 2.

Si Deus contemnitur contemptu formali, est lethale, tr. 41. c. 1. n. 2.

An, & in quibus Præceptis Decalogi Deus possit dispensare, vide verb. Dispensatio, c. 2.

Deus nequit uti amphibologiis, quæ inclinant ad actum fidei falsum, tr. de fide, n. 14.

Deus defacto à nullo prædito usu rationis, ignorari potest positivè, tr. de peccatis, c. 1. n. 18.

An Deus sit causa peccati? ib. c. 8. n. 101.

Dioecesis.

Parochus sponsi validè assistit matrimonio in Parochia
i spon-

Index rerum notabilium,

sponse, etiamsi sit ex aliena diœcesi, & vice versa, tr. 131. n. 10.
Casus synodales propriæ diœcesis, quos Episcopus sibi reservat. notantur, tr. 140. c. 4. n. 47.
Reservatio Episcopi non se extendit ad Diœcesanum extra diœcesim morantem, tr. 140. n. 53.
Diffamatio vide verb. Detractio.
Dimissoria vide tr. ordo. n. 42. 50.
Discordia.
Ratio discordiæ describitur, tr. 61. c. 1. n. 1.
Quid requiratur ad obligationem concordie, notatur, ib. n. 2.
Potest quis sequi suam opinionem probabilem ceteris omissis in Capitulis & negotijs secularibus, ib. n. 3.
Potest quis uti suâ libertate circa vitium discordiæ, ibid. n. 4.
Parvas materie excusat à mortali in discordia, ib. n. 5.
Inadvertentiâ excusat à mortali in discordia, ib. n. 6.
Qui discordat alijs consulens propriæ utilitati, quomodo peccet, exponitur, ib. n. 7.
Discordia eandem fortitur malitiam, cuius oppositam virtutem violat, n. 8.
In re gravi discordia cum alijs est peccatum lethale ibid. n. 9.
Dispensatio.
Quid sit dispensatio, tr. 62. c. 1. n. 1.
Lex potest dispensari vel in parte, vel in toto, ib. n. 2.
Dum conceditur potestas dispensandi, latè interpretanda est, ib. n. 3.
In consuetudine populi, in privilegijs Regularium, lex latè interpretanda est, ib. n. 4.
Quomodo intelligenda sit regula juris, cui licet quod est plus, licet quoque quod est minus, exponitur, ib. n. 5.
Papa in quibus legibus dispensare possit, notatur, ib. n. 6.
Papa potest dispensare in iuramentis factis Deo; non verò universaliter in iuramentis factis homini, ib. n. 7.
Si Papa, vel alter superior sibi aliquam dispensationem reservaverit, non potest in ea alter inferior per se dispensare: bene tamen si expresse non reservaverit, ib. n. 8.
Papa potest dispensare in voto solemnî castitatis & Religiosis, ib. n. 9.
An Papa possit dispensare in Matrimonio rato? duplex opinio notatur, ib. n. 10.
Papa potest dispensare in pluralitate Beneficiorum, ibid. n. 11.
Papa potest ex causa urgentissima dispensare, ut fidelis cum infideli Matrimonium contrahat, ib. n. 12.
Papa stante hoc rerum ordine, non potest dispensare in pluralitate uxorum, n. 13.
Si urget gravis necessitas, Papa potest dispensare in Polygamia, ib. n. 14.
Papa potest dispensare cum bigamo ad omnes Ordines, ib. n. 15.
Potest Papa dispensare cum Achristianis si convertantur ad fidem, ut manente altero conjuge in infidelitate, ducat conversus alterum conjugem christianum, ibid. n. 16.
Papa in impedimentis Matrimonij, que jure nature sunt dirimentia, dispensare non potest, ib. n. 17.
Qui contraheret Matrimonium cum consanguinea in

gradu duplici, tacendo unum gradum consanguinitatis pro obtinenda dispensatione, invalide contraheret, ib. n. 18.
Si quis cum consanguinea contrahere vellet, quam carnaliter cognovit, non sufficeret petere dispensationem pro consanguinitate duntaxat, ib. n. 19.
Etiam per ignorantiam invincibilem incurritur impedimentum Matrimonij, ut cuius requiritur dispensatio, ib. n. 20.
Urgente gravi necessitate potest Episcopus dispensare in impedimentis jure Ecclesiastico dirimentibus Matrimonium, ib. n. 21.
An Episcopus possit dispensare cum peregrinis in legibus Pontificijs? triplex opinio notatur, ib. n. 22.
Superior, posita iustâ causâ, tenetur dispensare, ib. n. 23.
Illico ac facta est dispensatio, valet, ib. n. 24.
Episcopus potest dispensare in irregularitate proveniente ex homicidio occulto, ib. n. 25.
Solvitur aliqua objectio, ib. n. 26.
Provincialis & Generalis Regularium potest dispensare cum suis subditis in eadem irregularitate, in qua Episcopus, ib. n. 27.
Imò etiam superiores Regularium subalterni, ut Præpositi, Guardiani, possunt dispensare in irregularitate ex homicidio occulto cum suis subditis, ib. n. 28.
Prælati Regulares possunt dispensare cum suis subditis in irregularitate, ex quolibet homicidio contracta, dummodo ad forum contentiosum non sit deductum, ib. n. 29.
Solvitur objectio, ib. n. 30.
An Confessarij Regulares possint in irregularitate ex homicidio occulto contracta dispensare cum secularibus, exponitur privilegium, ib. n. 31.
Regulares poterant dispensare cum conjugibus adulteris ad petendum debitum, & cum contrahentibus Matrimonium cum simplici voto castitatis, ut possint petere & reddere debitum, ib. n. 32.
Confessarij Regularium poterant dispensare in votis, in quibus Episcopi, n. 33.
Prælati Regulares poterant dispensare cum aegrotis, ibid. n. 34.
Plura, in quibus Episcopi possunt dispensare, notantur, tr. 74. c. 1. n. 12.
Episcopus potest dispensare cum conjuge, qui ob incestum incurrisset impedimentum, ad petendum debitum, tr. 97. c. 1. n. 11.
An Confessarij Regulares quoad hoc impedimentum dispensare possint cum conjuge ad petendum debitum, notatur, ib. n. 12.
Si quis metu mortis, mutilationis &c. sacris initiaretur, licet characterem susciperet, adhuc tamen posset sine dispensatione uxorem ducere, dummodo officium talis ordinis nondum exercuit, tract. de voto c. 2. num. 17.
Etiamsi iuramento tale votum ordines suscipiendi roboraret, ib. n. 18.
Votum de non petenda dispensatione, commutatione, an sit validum vide tr. voto c. 6 n. 62.
Si voto castitatis vel de non nubendo vel Religionis superveniret valde notabilis fragilitas carnis, utrum possit citra dispensationem nubere? exponitur, ib. c. 8. n. 96.
Qui habet potestatem dispensandi, potest dispensare sine ulla commutatione tr. de dispensatione voti, c. 1. n. 16.

An Deus possit dispensare in Præceptis Decalogi.

Decalogi præcepta alia sunt primæ tabulæ, alia secundæ, tr. 62. c. 2.

Quid sit malitia physica, notatur, ib. 16.

Malitia moralis describitur, ib.

Deus non potest dispensare in præceptis primæ tabulæ, ib. n. 35.

Ea, quæ prohibentur in præceptis secundæ tabulæ, sunt per se mala; sicque qui prævaricatur in ipsis, independenter ab omni præcepto physice offendit Deum, ibid. n. 35.

Deus non potest dispensare, ut ea, quæ sunt physice & intrinsece mala, non sint taliter mala, ib. n. 36.

Deus potest dispensare, ut quis spoliaret proximum sine furto; ut occidat sine labe homicidij, ib. n. 37.

Deus potest dispensare tamquam supremus Dominus, ut certum homicidium, adulterium non sit malum morale, ib. n. 38.

An Deus possit dispensare in secundo præcepto Decalogi, ita ut nec physice offendatur Deus? ib. tr. 62. n. 39.

Dispensare quis potest in votis, vide tract. de voti dispensatione per totum.

Dispensare quis potest in irregularitate, vide tr. de irregularit. n. 32. 33. &c.

Distractio.

Quid & quotuplex sit distractio, describitur, tr. 63. c. 1. n. 1.

Distractio tam interna, quam externa notatur ib. n. 1.

Satisfacit quis operi externo, quod non præcipitur expresse ut fiat cum attentione mentis, licet perficiatur cum distractione interne voluntaria, ib. n. 2.

Qui recitat horas Canonicas distractè, sed involuntariè, non peccat, ib. n. 3.

Qui recitat horas Canonicas cum mera distractione interna, etiam voluntaria, satisfacit præcepto, ib. n. 4.

Si quis studiosè cogitatione ad alia objecta se diverteret, dum orat, peccat saltem venialiter, ib. n. 5.

Imò si fieret ex contemptu gravi, peccaret lethaliter, ib. n. 5.

Qui legit orationes ex causa vitandi otij, etiam cum distractione, non peccat, ib. n. 6.

Recitans horas Canonicas distractus operibus externis incompossibilibus cum attentione, peccat, ib. n. 7.

Qui dum recitat horas Canonicas exercet simul actiones externas compatibles cum recitatione Officij Divini, satisfacit suæ obligationi, ib. n. 7.

Notatur quomodo distinguatur Canon ab alijs orationibus Missæ, tr. 63. c. 2. n. 8.

Orationes Missæ extra Canonem recitare cum distractione mentali per se non excedit veniale, ib. n. 9.

Significatio Canonis declaratur, ib. n. 10.

Canonem in sacrificando recitare cum distractione pure mentali, non excedit veniale, ib. n. 11.

Formas in consecratione hostiæ & calicis distractè pronuntiare, est veniale, n. 12.

Divinatio.

Divinatio describitur, tr. 64. c. 1. n. 1.

Divinatio fit per explicitum, vel implicitum pactum cum demone, n. 2.

Quomodo divinatio fiat per implicitum pactum cum demone? exponitur, ib. n. 3.

Quot modis fieri possit divinatio, notatur, ib. n. 4.

Signum vane divinationis est, quando effectus non habet connexionem cum causa, ib. n. 5.

Divinatio ex genere suo, sive sit cum explicito, sive cum implicito pacto cum demone est lethale, ib. n. 6.

Varie divinationes notantur, ib. n. 7.

Differentia inter divinationem, quæ fit cum explicito pacto cum demone, à divinatione, quæ fit cum implicito pacto, exponitur, ib. n. 8.

Divinationes per se sunt ejusdem speciei in genere moris, ib. n. 9.

Divinatio, quæ fit cum implicito pacto cum demone, aliquando non excedit veniale, ib. n. 10.

Quando mortaliter peccent, qui divinationes per Ariolos petunt, exponitur, ib. n. 11.

Per accidens divinatio ex se venialis potest transire in mortale, ib. n. 12.

Divortium.

Divortij descriptio tam juxta Theologos, quam juxta Juris consultos, exponitur, tr. 65. c. 1. n. 1.

Apud Hebræos, & Gentiles fuit olim toleratum divortium, ib. n. 2.

In lege Evangelica non est licitum repudium, ib. n. 3.

Matrimonium christianorum consummatum, est indissolubile quoad vinculum, ib. n. 4.

Matrimonium ratum christianorum urgente causâ dissolvi potest, ib. n. 5.

Mulier ante bimestre vi cognita à marito non perdit jus ingrediendi Religionem, bene verò transacto bimestri, ib. n. 6.

Si conjux fidelis fiat idololatra, per hoc non solvitur Matrimonium, ib. n. 7.

Matrimonium consummatum quoad thorum, & cohabitationem potest dissolvi, v. g. si de communi consensu ingrediantur Religionem, ib. n. 8.

Si vir cum licentia uxoris ingrediatur Religionem, illa manente in seculo, requiritur ut ipsa faciat votum continentie, vel ut absit periculum lapsus, pro facienda valida professione, ib. n. 9.

Si maritus sine uxoris consensu profiteretur in Religionem, & ab ipsa ad pristinum thalamum revocaretur, hac mortuâ poterit per se aliam ducere, ib. n. 10.

Causa divortij est etiam hæresis, & apostasia, quousque non resipiscat, ib. n. 11.

Adulterium perfectum est etiam causa divortij, ib. n. 12.

Ad causam justam divortij requiritur de adulterio certitudo moralis, ib. n. 13.

Sodomia, bestialitas, congressus duarum foeminarum, est causa justa divortij juxta aliquos, ib. n. 14.

Oscula, amplexus, mollires, congressus cum mortua, aut cum statua, non sunt sufficiens motivum divortij, ib. n. 15.

Si divortium factum sit per sententiam judicis, reus non potest mutare statum sine facultate innocentis, ib. n. 16.

Si innocens adulterij transisset ad Religionem, & professus, vel si sacris initiatus fuisset, & primò committeret adulterium, non est ei amplius regressus ad priorem conjugem, ib. n. 17.

Quid si facto divortio innocens cognoscat alienam, antequam reare ad priorem conjugem? exponitur, ib. n. 18.

Signa condonationis adulterij notantur, ib. n. 19.

Index rerum notabilium,

Plures casus exponuntur, in quibus intuitu adulterij non est licitum facere divortium, ib. n. 20.

Casus, in quibus vir innocens tenetur sub lethali divortere ab uxore, ib. n. 21.

Gravis sevitia est causa legitima divortij, ib. n. 22.

Quid sit signum sevitiae? notatur, ib. n. 23.

Causa divortij est inductio ad grave malum, ib. n. 24.

Maleficium, veneficium est etiam causa divortij, ib. n. 25.

Penes quem debeant filij divortorum educari, exponitur, ib. n. 26.

Cause sufficientes ad divortium, sunt etiam sufficientes ad absolvenda sponsalia, tract. de sponsalijs, c. 3. n. 54.

Votum emissum tempore divortij à reo, poterit post reconciliationem per conjugem innocentem irritari, tr. de irratione voti, c. 2. n. 34.

Non è converso, scilicet innocentis votum à nocente conjugereconciliato irritari potest, ib. n. 35.

Post divortium factum potest innocens conjux in Religione solemniter profiteri, tract. de voto dirimente matrimonium n. 13.

Doctrina.

Doctrina fundata in Augustino, non est tenenda, si contrarietur alicui Bullae Pontificis, tr. 31. c. 2. n. 11.

Doctrina Augustini sanè intellecta retinet auctoritatem humanam, ib. n. 12.

Docere aliquid alios ex curiositate, quod sub mortali illicitum est, est lethale, tr. 5. c. 1. n. 4.

Parochus tenetur doctrinam christianam parochianos docere, tr. 130. n. 19.

Dolor de peccatis.

Materia proxima poenitentiae est dolor, & oris confessio, tract. de poeni, c. 2. n. 20.

In detestando peccatum super omnia sufficit, quod sumatur appretiative, ib. n. 25.

Peccata non sunt detestanda equaliter, sed magis propria quam aliena, & magis gravia quam levia, ib. n. 26.

Dolor requisitus ad sacramentum poenitentiae non est necesse, quod antecedit confessionem, ib. n. 28.

Dolor requisitus ad Sacramentum poenitentiae non est opus, ut sit ex intentione confitendi, ib. n. 29.

Pro quolibet distincta confessione non est necessarius novus dolor, si primus adhuc durat, secus bene, ib. n. 30.

Ad valorem Sacramenti Poenitentiae requiritur dolor universalis, ib. n. 31.

Dolus.

Ad valorem contractus requiritur, ut materia sit licita, & ut circa substantiam rei non contingat aliquis dolus, tr. 42. c. 1. n. 9.

Dolus proveniens à tertia persona, vel à se ipso non invalidat contractum, ib. n. 9.

Si dolus utrumque contrahentem latet, validus est contractus, ib. n. 9.

An sponsalia sint valida, si dolus det causam contractui, tr. de sponsalijs, c. 3. n. 52.

Notatur pulchra reflexio circa dolum contractus sponsalium, ib. n. 53.

Dominium.

Deus est Dominus universalis omnium rerum; cuius dominium est infinitum, tr. 19. c. 1. n. 2.

Aliud est dominium finitum, & universale supra res mundanas, quale habuit Adam, ib. n. 3.

Aliud est dominium minus universale, est tamen supremum, ib. n. 4.

Aliud est dominium actuale, aliud potentiale, ib. n. 5.

Dominium principis Ecclesiastici, & dominium Principis secularis diversos habent respectus, ib. c. 2. n. 16.

Definitio dominij, tr. 66. c. 1. n. 1.

Dominium aliud est proprietatis, aliud jurisdictionis, ib. n. 2.

Aliud est dominium plenum, aliud non plenum, ib. n. 3.

Dominium usufructus definitur, ib. n. 4.

Dominium usus exponitur, ib. n. 5.

Possessio alia est facti, alia juris: possessio facti declaratur, ib. n. 6.

Possessio juris exponitur, ib. n. 7.

Dominium feudi exponitur, ib. n. 8.

Dominium emphyteusis describitur, ib. n. 9.

Usus rei consumptibilis unico usu distinguitur à dominio perfecto, ib. n. 10.

An Religiosus professus possit habere usum pecuniarum sine dominio? notatur, ib. n. 10.

Nen possunt duo simul in eodem instanti habere plenum dominium ejusdem rei, ib. n. 11.

Infideles, peccatores, parvuli & amentes sunt capaces dominij, ib. n. 12.

Servi strictè sumpti regulariter loquendo non sunt capaces dominij bonorum fortune, ib. n. 13.

Assignantur casus, in quibus servi sunt domini bonorum fortune, ib. n. 14.

Quatuor sunt genera bonorum, id est castrensia, quasi castrensia, adventitia, & profectitia, ib. n. 15.

Filius habet dominium bonorum castrensium, ib. n. 16.

Filius quoad bona adventitia habet dominium directum, non utile, ib. n. 17.

Filius quoad bona profectitia nullum habet dominium, ib. n. 18.

Regulares in communi possunt habere dominium, ib. n. 19.

Regulares in particulari sunt incapaces dominij, ib. n. 20.

Regularis habet directum dominium suorum manusccriptorum, quatenus continent conceptus internos, ib. n. 20.

Regularis habet dominium indirectum in sua manscripta, quatenus important chartam, & atramentum, ib. n. 20.

Bona patrimonialia, quasi patrimonialia, & Ecclesiastica exponuntur, ib. n. 21.

Clerici seculares sunt capaces dominij bonorum patrimonialium, & quasi patrimonialium; non verò Ecclesiasticorum quoad fundum, ib. n. 22.

Partem superfluum reddituum Clerici tenentur in causas pias applicare, ib. n. 23.

Sola bona fortuna cadunt sub dominio, ib. n. 24.

Homo non est propriè dominus suae vitae, ib. n. 25.

Homo non est dominus fama alterius, bene verò propriè, ib. n. 26.

Solum jure gentium unus homo cadit sub dominio alterius, ib. n. 27.

Quomodo ratione nativitatis unus homo reddatur servus alterius, ib. n. 28.

Per contractum potest quis fieri servus alterius, ib. n. 29.

Pater.

Pater in extrema necessitate potest vendere filium non emancipatum in servum, ib. n. 30.

In contractu, societatis fors, quæ contribuitur, non transit in potestatem alterius, sed ejus dominium remanet penes dantem, ideo si casu perit, perit Domino, si fructificat, fructificat Domino, tract. de socia, num. 2.

Dominus.

Dominus potest irritare omnia vota servi, quæ obstant obsequijs suis, tract. de irratione voti, c. 5. n. 61.

Dominus potest suspendere omnia vota servi, quæ ante servitutem emiserat, si impediunt obsequium sui, ib. n. 62.

Si servus solvatur à Domini potestate, non potest Dominus ejus vota amplius irritare, ib. n. 63.

Pater familias non potest irritare vota famulorum suorum, bene tamen suspendere ad tempus, si sint impeditiva obsequij sui, ib. n. 64.

De Divisione, & Acquisitione Domini.

Divisio dominiorum fuit bona, tr. 66. c. 2. n. 31.

Divisio dominiorum est facta solum jure gentium, ib. n. 32.

Per occupationem acquiritur dominium, ib. n. 33.

Per accessionem acquiritur dominium, ib. n. 34.

Per specificationem acquiritur dominium, ib. n. 35.

Per traditionem acquiritur dominium, ib. n. 36.

Per usucapionem acquiritur dominium, ib. n. 37.

Quid sit præscriptio, & quid requiratur ad acquirendum dominium per ipsam, ib. n. 38.

Per præscriptionem licite acquiritur dominium, ib. n. 39.

Quando interruptatur & dormiat præscriptio, exponitur, ib. n. 40.

Columbarium per se est licitum, ib. n. 41.

Quando sit licitum jaculari, aut capere columbas alienas, notatur, ib. n. 42.

Donatio.

Descriptio donationis notatur, tr. 67. c. 1. n. 1.

Donatio tam realis, quam verbalis exponitur, ib. n. 2.

Quis possit donare, notatur, ib. n. 3.

Quantum uxor possit donare sine licentia mariti, exponitur, ib. n. 4.

An Religiosi possint donare, definitur, ib. n. 5.

An superiores Religionum possint donare aliquid extraneis, declaratur, ib. n. 6.

An donatio facta à patre filio non emancipato valeat? definitur, ib. n. 7.

Donatio facta à Matre filio non emancipato, valet, ib. n. 8.

Donatio liberalis facta inter vivos revocari potest, ib. n. 9.

Donatio facta titulo gratitudinis, vel locis pijs, per se non est revocabilis, ib. n. 10.

Ad hoc ut donatio sit valida, debet acceptari, ib. n. 11.

In dubio, an sit facta donatio, præsumitur non esse factam, ib. n. 12.

Donatio facta inter conjuges, revocari potest, ib. n. 13.

Princeps absolutus donans aliquid suæ conjugi, semper tenet donatio, sicut etiam in aliquibus alijs casibus hic notatis, ib. n. 14.

Quid intelligatur per donationem causâ mortis, notatur, ib. n. 15.

Si Dominus condonet restitutionem causâ ledendi minus

principali, per hoc causa principalis non liberatur ab ea, bene è converso, tract. de Rest. c. 7 n. 90.

Non videtur esse illicitum sine omni debito facere donationem spontaneam pro accepta re spirituali, tract. de simonia, n. 19.

Dos vid. Bona paraphernalia. Dubium.

Definitio dubij, tr. 68. c. 1. n. 1.

Dubium juris & facti, notatur, ib. n. 2.

Dubium speculativum & practicum, exponitur, ib. n. 3.

Dubium positivum & negativum explicatur, ib. n. 4.

Dubium vincibile & invincibile adfertur, ib. n. 5.

Nunquam licitum est operari cum dubio practico ib. n. 6.

Si quis ex utraque parte contradictionis dubitat, tenetur diligentiam adhibere pro eligendo minori malo, alias operando peccaret, ib. n. 7.

Licitum est operari cum dubio speculativo, adjuncto iudicio practico de honestate actus, ib. n. 8.

Peccat, qui deliberatè dubitat de aliquo articulo fidei, tr. 81. c. 9, n. 102.

Regulæ in dubijs.

Exponuntur regulæ pro deponendis dubijs, tr. 68. c. 2. n. 9.

Casus dubius, in quo stat innocentia pro ratione, ib. n. 9.

Casus dubius, in quo stat malitia pro possessione, ib. n. 9.

Casus dubius, in quo stat tranquilla confessio pro possessione, ib. n. 9.

Casus dubius, in quo stat memoria pro possessione, ib. n. 9.

Casus dubius, in quo stat justitia pro possessione, ib. n. 9.

Casus dubius, in quo stat scriptura pro possessione, ib. n. 9.

Qui dubitat, an onus sibi imposuerit, præsumere potest non imposuisse, n. 10.

Qui certus est, se votum emisisse, sed dubitat, an fidele, vel ex aliqua perturbatione, vel an id impleverit, tenetur adimplere, ib. n. 11.

Qui dubitat, an cum pleno usu rationis voverit, non tenetur ad illud, ib. n. 12.

Qui scit se vovisse, sed dubitat de modo, tenetur saltem ad id, quod est minus, ib. n. 13.

Qui vovit castitatem, sed dubitat, an perpetuam, vel temporalem, tenetur ad solam temporalem, ib. n. 14.

Post septennium in pueris præsumitur usus rationis, ideo in tali etate vota tenent, ib. n. 15.

In dubio, an sit audita hora duodecima noctis, licet sequenti die sit jejunium, potest adhuc quis vesci carnibus, ib. n. 16.

Si hodie est jejunium & dubitas, an sit audita duodecima noctis, non potes vesci carnibus, ib. 17.

Sacerdos dubitans post diligens examen, an post mediam noctem comederit, potest celebrare: secus si antea dormiverit, & postea comederit, ib. n. 18.

Præbens consilium alteri, & dubitans, an ex illo operatus sit, si damnum factum est, tenetur ad reparationem, ib. n. 19.

In dubio, an filius sit legitimus, ita judicandum est, ibid. n. 20.

Beneficiarius in dubio tenetur ad horas Canonicas, ib. n. 21.

Quomodo sit intelligendum illud axioma, in pari causa, melior est conditio possidentis, ib. n. 22.

Si possessio præsumatur pro lege, cessat possessio libertatis, ib. n. 23.

Si pro utraque parte contradictionis stat præsumptio, ibid.

Index rerum notabilium,

tunc validior praevalet, ib. n. 24.
 Si quis dubitet, an sit debitor, utrum teneatur solvere, exponitur, ib. n. 25.
 Si creditor dubitaret, utrum sit solutus, an debitor teneatur ad restitutionem, declaratur, ib. n. 26.
 Si depositarius dubitet, an res deposita ex sua culpa perierit, ad nihil tenetur, ib. n. 27.
 In dubio, an mutuatarius dederit aliquid supra sortem gratis, tunc mutans id non potest acceptare, ib. n. 28.
 Dubius de aliqua conditione ad aliquod officium, vel beneficium obtinendum, non potest id acceptare, ib. n. 29.
 Dubius de iusta possessione, post diligens examen potest rem detinere, ib. n. 30.
 Qui dubitat, an votum emisit, non tenetur ad illud, tract. de voto, c. 7. n. 82.
An peccata dubia sint in Confessione exponenda.
 Probabile est, poenitentem non teneri peccata dubia in Confessione recensere, tr. 68. c. 3. n. 13.
 Non tenemur peccata dubia confiteri in ordine, ut Confessarius det absolutionem sub conditione, ib. n. 32.
 Casus fundamentalis dubij tam positivi, quam negativi, ib. n. 32.
 Conscientia positivè dubia caret gravi ratione, ib. n. 33.
 In materia morali repugnat dubium purè negativum, & purè positivum, n. 34.
 Quot modis possit fieri conscientia dubia, exponitur, ib. n. 35.
 Quid requiratur ad condemnandum reum, exponitur, ib. n. 36.
 Peccatum, de quo dubitatur, an sit commissum, persona non proclivis ad tale peccatum, non tenetur confiteri, ib. n. 37.
 Solvuntur objectiones, ib. n. 38.
 Si quis haberet in certo genere pravam habitum peccandi, & postquam peccasset, dubitaret, an deliberatè consenserit, censetur peccasse voluntariè, ib. n. 39.
 Solvitur obiectio, ib. n. 40.
 Qui habet rationes probabiles, se non lethaliter peccasse, licet probabiliores habeat, quod peccaverit, non tenetur ad Confessionem, ib. n. 41.
 Eodem modo habens rationem probabilem se peccatum confessum esse, & probabiliorē se non esse confessum non tenetur id confiteri, ib. n. 41.
 In dubio attendendum est ad conscientiam poenitentis, an sit bona, & timorata, an mala ex natura sua, ib. n. 42.
 Plura de hac materia vid. in tract. de Actibus humanis, lege poenitentia, sacramentis in genere, voto.
 In dubio an Legatum sit factum, censendum est non esse factum, tr. 109. n. 20.
 In dubio an lex sit lata, non tenetur quis ad eam, tr. de lege, n. 33.

Duellum.

Describitur duellum, tr. 69. c. 1. n. 1.
 Duellum omni iure prohibetur, ib. n. 2.
 Duellum ex genere suo est lethale, ib. n. 3.
 Ex subita ira sine praevia assignatione loci pugnare, non est duellum, ib. n. 4.
 Casus in quo provocatur quis ad pugnam sine ratione duelli, exponitur, ib. n. 5.
 provocare ad pugnam sine determinatione loci, non est duellum, ib. n. 6.

Ad rationem duelli non sufficit pugna levibus instrumentis, ib. n. 7.
 Si duo essent rei mortis, possent licitè ex autoritate Magistratus pugnare, ib. n. 8.
 Vir equestris non potest acceptare duellum, ib. n. 9.
 Duellum ex publica autoritate pro communi bono est licitum, ib. n. 10.
 Casu invasus armis potest inimicum cum moderamine inculpata tutelae licitè occidere, ib. n. 11.
 Non est duellum viam ordinariam non vitare, in qua pugnabunt, ib. n. 12.
 In nullo casu ex se licet acceptare duellum, ib. n. 13.
 Omnis causa vana est impertinens ad suscipiendum duellum, ib. n. 14.
 Mortui in duello, in torneamentis certantes cum tauris non sunt sepeliendi in loco sacro tract. de sepultura n. 37.
 An quis in duello occisus, possit sepeliri in loco sacro, ib. n. 38.

Dux.

Dux exercitus tenetur militibus justum stipendium dare, & eos conservare, tr. 14. n. 14.
 Dux potest uti amphibologia reali pro hoste debellando, tr. 9. n. 7.

E.

Ebrietatis.

Ebrietatis descriptio, tr. 70. c. 1. n. 1.
 Duplex est ebrietas. perfecta, & imperfecta, ib. n. 2.
 Alia est ebrietas voluntaria, alia involuntaria, ib. n. 3.
 Ebrietas perfecta & voluntaria, est lethale, ib. n. 4.
 Studio aliquem ad ebrietatem inducere, est lethale, ib. n. 5.
 Non est lethale proponere alicui potum, ut pro libertate bibat, quantum placet, ib. n. 6.
 Si quis prae intentionem, & prae visionem inebrietur, non peccat lethaliter, ib. n. 7.
 Regula pro discernenda perfecta ebrietate ab imperfecta, notatur, ib. n. 8.
 Quando imperfecta ebrietas sit mortale, notatur, ib. n. 9.
 Potest dari casus, in quo quis scienter inebrietur sine lethali, juxta aliquos, ib. n. 10.
 Ob sanitatem recuperandam licet sumere potum, ex quo quis inebriatur, n. 11.
 An liceat ob minitacionem gravis mali se inebriare, exponitur, ib. n. 12.
 An liceat aliquem inebriare pro vitando majori malo, exponitur, ib. n. 13.
 Est saltem veniale bibere ob solam voluptatem, ib. n. 14.
 Ebrius si antea non praevidit fornicationem, quam in ebrietate committit, non peccat, tr. 83. c. 1. n. 28.
 An licitum sit suadere ebrietatem ad impediendum majus malum. tract. de restit. n. 24.

Ecclesia.

Ecclesiae descriptio, tr. 71. c. 1. n. 1.
 Sola Romana Ecclesia est vera Christi Ecclesia, ib. n. 2.
 Quatuor proprietates Ecclesiae exponuntur, ib. n. 3.
 Ecclesia non potest errare, ib. n. 4.
 Ecclesia nullam habet potestatem in summum Pontificem, ib. n. 5.
 Ab Ecclesia omnia negotia secularia removeri debent, ib. n. 6.
 Ecclesia nova debet extrui cum licentia Episcopi, ib. n. 7.

In omni Ecclesia Parochiali servetur sacra Eucharistia, ib. n. 8.
A quo Ecclesia Parochiales reparari debeant, exponitur, ib. n. 9.
Per quid polluatur Ecclesia, notatur, ib. n. 10.
Qualis effusio sanguinis polluat Ecclesiam, exponitur, ib. n. 11.
Ad polluendam Ecclesiam non sufficit, si delictum fiat supra tectum, vel in sacristia Ecclesia, ib. n. 12.
Per sepulchrum infidelis, excommunicati, polluitur Ecclesia, ib. n. 13.
In Ecclesia polluta non possunt exerceri Divina, ib. n. 14.
Per quid reconcilietur occulta Ecclesie pollutio, notatur, ib. n. 15.
Pro reconcilianda Ecclesia, requiritur, ut delictum sit publicum, ib. n. 16.
Per quem debeat reconciliari Ecclesia, si fuit prius ab Episcopo consecrata, notatur, ib. n. 17.
Si sacerdos sciret tantum ex confessione Ecclesiam esse pollutam, potest in ea celebrare, ib. n. 18.
Ecclesia habet potestatem supra actus mixtos, ib. n. 19.
Ecclesia habet potestatem supra actus pure internos, ib. n. 20.
Licet Ecclesia non possit judicare de actibus pure internis, potest tamen ferre leges directivas circa actus internos distinctas à lege pœnali, ib. n. 21.
Papa est primas Ecclesie, ib. n. 22.
In Ecclesia duplex est tribunal, unum directivum, alterum coercitivum, tr. 4. c. 10. n. 72.
Ecclesie auctoritas est regula infallibilis proponens credenda, tr. 81. n. 5.
Ecclesia non potest punire hereticos pure mentales, tr. 88. c. 1. n. 14.
Ecclesia potest punire hereticos externos, ib. n. 15.
Ecclesia supra infideles habet potestatem directivam, non coercitivam, ib. n. 15.
In Ecclesia Dei datur infinitus thesaurus inserviens pro satisfactione infinitorum hominum, tr. 98. c. 1. n. 3.
Ecclesia potest relaxare per indulgentias fidelium, pœnas temporales, ib. n. 3.
Oblationes pro fabrica Ecclesie data debent pro ea applicari, tract. de obligatione, n. 8.
Sponsalia fidei contracta per signa & verba externa coram Deo non tenent: bene tamen in foro Ecclesiastico, & si juramento firmentur etiam in foro conscientie obligant juxta probabilem opinionem, tract. de sponsalijis, c. 1. n. 26.
Ecclesia habet potestatem dispensandi in omnibus votis, tract. de dispensatione voti, c. 1. n. 5.
Qui vovit uni Ecclesie aliquid, & adhuc non est id acceptatum à Rectore, potest votum per se in melius commutare, tract. de commutatione voti, c. 2. n. 18.
Essentia solemnitatis voti consistit in sola constitutione Ecclesie id præcipientis, tract. de voto dirimente matrimonio, n. 7.

Eleemosyna.

Virtus eleemosynæ describitur, tr. 72. c. 1. n. 1.
Est obligatio succurrendi extreme necessitati temporali proximi, siue ille sit fidelis siue infidelis, tr. 24. c. 2. n. 24.
Charitas prius erga se ipsum obligat, postmodum ad sibi magis conjunctos, ib. n. 24.
Eleemosyna conducit ad vitam eternam, tr. 72. n. 1.

Bona secularia dupliciter possunt esse necessaria, id est vite, & statui, ib. n. 2. (ib. n. 3.)
Necessitas triplex est, extrema, gravis & communis, Datur præceptum de elargienda eleemosyna ex superfluis statui, n. 4.
Obligatio elargiendi eleemosynam in divite oritur ex ipsa necessitate gravi indigentis, ib. n. 5.
Nisi urgeat necessitas gravis, dives non tenetur ad eleemosynam ex superfluis statui sub lethali, ib. n. 6.
Non tenetur dives per se ad eleemosynam ex necessarijs ad statum, n. 7.
Communitati semper omnibus bonis particularibus succurrendum est, ib. n. 8.
Tam secularis, quam Ecclesiasticus tenetur ex superfluis statui extrema vel quasi extrema necessitati indigentium succurrere, ib. n. 9.
Communi necessitati duntaxat nemo sub lethali tenetur succurre, ib. n. 10.
Quando mendicantibus ostiatim teneatur quis succurre, exponitur, ib. n. 11.
Dives secularis non tenetur inquirere pauperes pro largiendo eleemosynam ex superfluis: tenentur verò Episcopi, ib. n. 12.
Dives si extreme indigenti loco eleemosyna det mutuum non satisfacit obligationi suæ, ib. n. 13.
Omnes habentes dominium rei tenentur ad eleemosynam, ex superfluis, ib. n. 14.
In extrema necessitate constitutus potest rapere aliena, ut sibi provideat, nec postea tenetur ad restitutionem, ib. n. 15.
Surripiens rem alienam ante extremam necessitatem, & in eadem illam consumens; hac cessante tenetur ad restitutionem: Contraria opinio est etiam probabilis, ib. n. 16.
Potest famula ex aliquibus bonis domini facere eleemosynam, tr. 79. n. 5.
Regularibus potest committi à Testatore electio pauperum pro eleemosyna distribuenda tr. de testam. c. 11. n. 80.
Si Regularis fiat executor testamenti pro distribuenda eleemosyna potest aliquid sibi applicare pro sublevanda propria miseria, duplex opinio notatur, ib. n. 81.
Episcopus potest dispensare in votis in bonum pauperum, dummodo isti nondum acceptarunt, tract. de dispensatione voti, c. 3. n. 53.

Emphyteusis.

Emphyteusis descriptio, tr. 66. c. 1. n. 9.

Emptio.

Describitur contractus emptionis, & venditionis, tract. 73. c. 1. n. 1.
Pretium mercium tam legitimum, quam naturale describitur: quod triplex est, summum, medium & infimum, ib. n. 2. (notatur, ib. n. 3.)
Causa, vi quarum pretium mercis crescit vel decrescit, Merces sub hasta posita ad vendendum, possunt leviori pretio emi, ib. n. 4. (ib. n. 5.)
Regula, an in contractu interveniat fraus, exponitur, Venditor tenetur ad restitutionem, non admonendo emptorem de defectu mercis, n. 6. (ib. n. 7.)
Omnis res vendi & emi potest, que non spirat peccatum, Venditor non peccat, licet summo pretio res vendat, & uni carius, quam alteri, n. 8.

Index rerum notabilium.

Venditor peccat vendens rem supra summum, & tenetur ad restitutionem; ita etiam emptor, si emat infra infimum ib. n. 9.
Quomodo excusentur mercatores, ut caupones vendentes res pluris, notatur, ib. n. 10.
Non licet emere rem magni pretij infra infimum scienter, bene verò ignoranter; in primo casu tenetur ad restitutionem, non in secundo, ib. n. 11.
Herba pretiosa potest in fasciculo minoris emi, ib. n. 12.
Licet merces vendere communi pretio, etiamsi venditor sciat paula post minuendum pretium, ib. n. 13.
Non licet mercatori caritatem mercium procurare, ib. n. 14.
Monopolia excedentia summum pretium sunt illicita, ib. n. 15.
Res, quæ duobus in solidum venditur, illi debetur, cui est tradita, ib. n. 16.
Proxenetæ tenentur justum pretium suo principali reddere, ib. n. 17.
Quid possit accipere proxenetæ ex sua industria, exponitur ib. n. 17.
Impediens, ne merces alienæ advehantur ad civitatem, ut suas carius vendat, peccat, ib. n. 18.
Sires determinata sit vendita, siue ante traditionem, siue post pereat, emptori perit: secus dicendum est, si res sit indeterminata, vel sub conditione accepta, ib. n. 19.
Si quis rem furtivam bonâ fide emat, tenetur ad restitutionem, ib. n. 20.
Christianus venditus infideli si fugiat, ad nihil tenetur, ib. n. 21.
Res tanti valet, quanti vendi potest, quomodo intelligendum, ib. n. 22.
Licetum est vendere minorem mensuram mercium, si emptores nollent justum pretiumolvere, ib. n. 23.
Si quis emat rem pro se ex pecunia aliena, cujus sit, declaratur, ib. n. 24.
Officia secularia quoad onus formale, & stipendium debitum, sunt intrinsecè invendibilia, ib. n. 25.
Officia secularia quoad aliqua bona concomitantia vendi possunt, ib. n. 26.
Potest quis communi pretio agrum emere, in quo scit latere thesaurum sine notitia venditoris, ib. n. 27.
Non licet ab imperito aliquas merces pretiosas emere sub infimo pretio, n. 28.
Mercēs ultroneæ minori pretio emi possunt, tract. de mutuo, n. 12.
Mercēs sub hasta expositæ pro tertia parte vilescunt, quo pretio possunt licitè emi, ib. n. 13.
Si quis bona fide rem emeret, & antequam resciret Dominum rei emptor eam cariori pretio venderet Persona incognita, si postmodum compareret legitimus Dominus, emptor ad nihil tenetur, tract. de Rest. c. 5. n. 63.
Quomodo vendende sint sepulture & sub quo titulo, tract. de sepultura, n. 23. & 24.

Episcopus.

Quid nomine Episcopi accipiatur, notatur, tr. 74. c. 1. n. 1.
Officium Episcopi describitur, ib. n. 2.
Episcopus etiam non consecratus habet jurisdictionem supra omnes subditos, ib. n. 3.
Episcopus habet jurisdictionem tantum supra subditos sue Diocesis, ib. n. 4.

Ad Episcopum pertinet causas spirituales, vel spirituali annexas dedicere, ib. n. 5.
Regulares in causa heresis subsunt Episcopo exceptis ultramontanis, ib. n. 6.
Episcopus potest directè absolvere à casibus Pape reservatis, si adsit impotentia adeundi Papam, ib. n. 7. item tr. 2. n. 34.
Notantur casus in quibus potest Episcopus à Pape reservatis absolvere, ib. n. 8.
Episcopus potest absolvere ab heresi, & à casibus in Bulla Cene si urgeat necessitas, ib. n. 9. item tr. 77. n. 9. 10. & 11.
Episcopus in sua Diocesi potest aliena Diocesis subditos confirmare, ib. n. 10.
Episcopus eadem die potest quatuor minores cum subdiaconatu conferre, ib. n. 11.
In quibus Episcopi dispensare possint, notatur, ib. n. 12.
Episcopus in sua Diocesi potest ferre censuras, tr. 22. n. 10.
Episcopus urgente gravi necessitate potest dispensare in impedimentis jure Ecclesiastico dirimentibus matrimonium, tr. 62. c. 1. n. 21.
An Episcopus possit dispensare cum peregrinis in legibus Pape, triplex opinio exponitur, ib. n. 22.
Episcopus potest dispensare in irregularitate proveniente ex homicidio occulto, ib. n. 25.
Episcopus tenetur inquirere pauperes pro largienda elemosyna ex superfluis, tr. 72. n. 12.
Episcopus potest dispensare pro laborando die festo tr. 80. n. 18.
Episcopus potest cum conjugē dispensare ad petendum debitum si incurrisset impedimentum ob incestum, tr. 97. c. 1. n. 11.
Episcopi possunt concedere aliquas indulgentias, tract. 98. c. 1. n. 6.
An Episcopis insit facultas concedendi indulgentias de jure Divino, ib. n. 7.
Episcopus potest tollere interdictum non reservatum, tr. 100. c. 1. n. 15.
Episcopus potest dispensare cum suis subditis in irregularitate proveniente ex delicto occulto, tr. 103. c. 1. n. 33.
Si delictum etiam occultum ad forum contentiosum sit deductum, non potest Episcopus in eo dispensare, ib. n. 34.
In irregularitate contracta ex mutilatione occulta potest Episcopus dispensare, ib. n. 35.
Episcopus potest dispensare in quacunque irregularitate ad suscipiendam primam tonsuram, excepto homicidio voluntario, ib. n. 36.
An Episcopi possint legere libros prohibitos, tr. 111. c. 1. n. 26.
Episcopus in quo loco potest concedere celebrationem missæ, tr. de missa. 18. 19. 20. 21. 24. 25.
Episcopus intra tres menses tenetur consecrare, tract. de Parocho. c. 1. n. 4.
Habitationes Regularium non sunt erigende sine facultate Episcopi tract. de Regularibus c. 1. n. 5.
Episcopus de jure habet potestatem constituendi sepulturas, tract. de sepultura. n. 3.
Corpora defuncta non possunt exhumari sine facultate Episcopi, n. ib. . 31.
Si executor non adimpleat legata tempore prefixo, tunc spectant ad Episcopum illa exequendo exceptis excipiendis, tract. de testam. c. 12. n. 88.
Si aliqua justa causa intercedat, poterit Episcopus vo-

luntatem testatoris interpretari commutando legata pia, ib. n. 90.
 Episcopi per se non possunt irritare vota Clericorum, tract. de irratione voti c. 3. n. 44.
 Episcopus habet potestatem dispensandi cum omnibus votis simplicibus suorum dioecesanorum per se, ita etiam sedes vacans, tr. de dispensatione voti, c. 1. n. 3.
 Episcopus potest delegare alium ad dispensandum in casibus etiam Papalibus si urgeat necessitas, ib. c. 3. n. 37.
 Episcopus potest dispensare in voto non fornicandi, vel non tangendi mulierem, ib. n. 43.
 Episcopus potest dispensare in omnibus votis, quorum valor est dubius, ib. n. 50.
 Votum castitatis ad tempus vel de non tagenda muliere commutabile est ab Episcopo, imo etiam votum castitatis perpetue & Religionis, si urgeat gravis necessitas, tr. de commutatione voti, c. 2. n. 24. & 25.
Error dirimens Matrimonium.
 Error quadrupliciter contingere potest in contractu Matrimonij, tr. 75. c. 1. n. 1.
 Variæ conditiones in contractu humano occurrunt, ib. n. 2.
 Quæ qualitates in contractu Matrimonij considerari possunt, ib. n. 3.
 Casus notabilis, ib. eodem, n. 3.
 Si error sit circa personam Matrimonium est irritum in foro interno, n. 4.
 Solvitur obiectio, ib. n. 5.
 In supraposito casu, si Titius probaverit per testes talem contractum fore purè conditionalem, tunc etiam pro foro externo Matrimonium contractum erit nullum, ib. n. 6.
 Si desunt testes competentes ad probationem pro Titio, tunc iudex nunquam in favorem ejus judicabit, ib. n. 7.
 Titius in prædicto casu sine revalidatione Matrimonij, nec reddere nec petere poterit debitum, ib. n. 8.
 Si verò Titius absolute contraxisset cum persona præsentem sine omni conditione, valeret Matrimonium, ib. n. 9.
 Casus notabilis, ib. eodem, n. 9.
 Qualitates absolute sumptæ, non sunt objecta Matrimonij, ib. n. 10.
 Qualitates subinde ingrediuntur formalem rationem contractus Matrimonij, proinde si circa qualitatem sit error, non tenet Matrimonium, ib. n. 11.
 Casus practicus notatur, ib. n. 12.
 An nomen, cognomen, & Patria ingrediantur tanquam objecta formalia contractum Matrimonij, notatur, ib. n. 13.
 Casus notabilis, ib. eod. n. 13.
 Qualitates extrinsecæ ad contractum Matrimonij, licet fiat error circa illas, non dirimunt Matrimonium, ib. n. 14.

Eucharistia.

Eucharistia sacramentum definitur, tr. 76. c. 1. n. 1.
 Eucharistia sacramentum à Christo est institutum in ultima cena, ib. n. 2.
 Materia Eucharistie alia est proxima, alia remota, ib. n. 3.
 Materia remota Eucharistie est panis triticeus, & vinum de vite, ib. n. 4.
 Qui admittunt aliam Materiam remotam Eucharistia

præter panem triticeum, incurrunt damnationem propositionis primæ ab Innoc. XI. reprobata, ib. n. 5.
 Non licet Latino sacerdoti consecrare in pane fermentato, nec Greco in azymo intra fines sue Ecclesiæ, ib. n. 6.
 Non esset materia sufficiens Eucharistia si panis cum aqua non elementaliter conficeretur, ib. n. 7.
 Omne vinum non usuale est materia insufficiens calicis, ib. n. 8.
 Si vinum, vel panis usualis non sit adhuc corruptus, potest consecrari, n. 9.
 Mustum defecatum est etiam Materia Eucharistie, ib. n. 10.
 Vinum congelatum est materia dubia calicis, ib. n. 11.
 Quando desinant species calicis esse consecrata per admixtionem alterius liquoris, ib. n. 12.
 Admixtio modica aquæ est de præcepto in materia calicis, ib. n. 13.
 Forma Sacramenti Eucharistie exponitur, ib. n. 14.
 Forma Consecrationis Calicis notatur, circa quam duæ opiniones exponuntur, ib. n. 15.
 Verba consecrationis recitative & significative præferenda sunt, ib. n. 16.
 Alio idiomate præferens verba consecrationis, valide consecrat, ib. n. 17.
 In quo consistat essentia Sacramenti Eucharistie exponitur, ib. n. 18.
 In consecratione Eucharistie vi verborum sub speciebus panis ponitur Corpus Christi, & sub speciebus vini sanguis: cetera per concomitantiam, ib. n. 19.
 Christus est in Eucharistia corpore & sanguine per sui præsentiam realem, n. 20.
 Christus est in Eucharistia per transubstantiationem, non per impanationem, n. 21.
 In quo recipiantur accidentia panis & vini in Eucharistia, notatur, ib. n. 22.
 Christus in Eucharistia existit totus in toto, & totus in qualibet parte, ib. n. 23.
 Christus in Eucharistia ponitur per novam præsentiam, ib. n. 24.
 Minister consecrationis Eucharistie est solus Sacerdos, ib. n. 25.
 Ut sacerdos valide consecret, requiritur intentio, & præsentia Materie, ib. n. 26.
 Distractio sacerdotis, non tollit intentionem consecrandi, ib. n. 27.
 Potest sacerdos etiam post oblationem ante præfationem alias hostias offerre, & cum Majori consecrare, ibid. n. 28.
 Reus fugiens ad sacerdotem portantem Eucharistiam; vel ad Cardinalem, qui imponat ipsi suum rubrum pileum sit liber, ib. n. 30.
 Defectum unius sacerdotis si moreretur, tenetur supplere alius, ib. n. 31.
 Sacerdos si post sacrum inveniat aliquam particulam hostie consecratæ, quid facere debeat, notatur, ib. n. 32.
 In consecratione sacerdotum Episcopus cum illis constituit unam causam consecrationis Eucharistie, ib. n. 33.
 Proponuntur Canones Concilii Trid: ex sess. 13. de sacrosancto Eucharistia sacramento, pag. 309.
 Proponuntur Canones Concilii Trid. ex sess. 21. de communionem sub utraque specie & parvulorum, pag. 310.
 Laicus si necessitas urget, potest tunc tangere Eucharistia

Index rerum notabilium,

*am. Imò etiam communicare infirmum, tract. de Ta-
clu c. 2. n. 28.*

Eucharistiæ sumptio.

Quid sumatur per Eucharistiam, tr. 30. c. 1. n. 1.

*Sumptio Eucharistiæ est omnibus adultis necessaria neces-
sitate præcepti, ib. n. 2.*

*In qua etate pueri sint capaces sumendi Eucharistiam, ib.
n. 6.*

*Sacerdos distribuens Eucharistiam in lethali, non peccat
Mortaliter, ib. c. 2. n. 33.*

*Eucharistia debet servari in omni Ecclesia Parochiali, tr.
71. n. 8.*

*Reliqua de sumptione, & administratione Eucharistiæ
vid. verb. Communio.*

Eunuchus.

*Eunuchi an Matrimonium contrahere possint, tract. 95.
n. 6. & 10.*

*Si conjux post contractum matrimonium factus sit Eu-
nuchus, an possit actum conjugalem exercere, tract. 95.
n. 42.*

*Eunuchus fornicando debet summ statum in confessione
exprimere, tr. 83. n. 14.*

Examen conscientiæ.

*Quomodo examinandi sint juvenes in Confessione, tract.
34. n. 14.*

*In examinando numero peccatorum, cautè agat Confes-
sarius cum simplicibus, ib. n. 15.*

Pœnitentes doctos non est opus examinare, ib. n. 16.

*Si quis ex ignorantia invincibili putaret se fecisse suffici-
ens examen conscientiæ, licet esset insufficiens, Confes-
sio censetur valida, ib. n. 37.*

*Si quis scrupulosus ante Confessionem adhibuerit suffici-
ens examen, & post Confessionem incidat ipsi aliquod
peccatum, de quo dubitat, an sit confessus, credere de-
bet se tale peccatum confessum fuisse, ib. n. 39.*

*Si quis ex ignorantia invincibili non institueret debitum
examen conscientiæ, tunc postea cognoscens defectum,
tenetur omnia peccata confiteri cum dolore, & propo-
sito emendationis, tr. 43. c. 1. n. 20.*

*Qui solitus est examinare conscientiam ante Confessio-
nem, si post unam, vel alteram diem angatur, an inte-
grè sit confessus, credere potest se omnia peccata confes-
sum fuisse, tr. 68. §. Casus dubius in quo stat tranquil-
la confessio pro possessione, pag. 279.*

Excommunicatio.

Definitur excommunicatio, tr. 77. c. 1. n. 1.

*Causa Materialis excommunicationis est solum pecca-
tum lethale externum, n. 2.*

Casus in Bulla Cene reservati Papæ, referuntur, ib. n. 3.

Quid sit crimen purè internum, notatur, ib. n. 4.

Quid sit crimen occultum, exponitur, ib. n. 5.

*Quid requiratur ad reservationem criminis in Bulla Ce-
ne, significatur, n. 6.*

*Qui dubitat, an interno consensu adhaerit actioni exter-
ne hereticali, quam patrauerat, poterit à quolibet
Confessario absolvi, ib. n. 7.*

*Propositio 3. ab Alexand. VII. reprobata, meritò damna-
tur ib. n. 8.*

*An Episcopi possint absolvere in casibus Bullæ Cene oc-
culis, bina opinio proponitur, ib. n. 9.*

*Episcopi vigore Trident. possunt absolvere à casibus oc-
cultis Papæ reservatis, ib. n. 10.*

*Episcopus potest absolvere etiam à publicis casibus Papæ
reservatis, si pœnitens ad Papam adire nequit, ib. n. 11.*

*Si superior innocentem excommunicatum declarat, pec-
cat, ib. n. 12.*

*Superior in Materia probabili potest ponere præcepta sub
excommunicatione, ib. n. 13.*

Casus notabilis, ib. eod. n. 13.

*Qui pro certo, & graviter percuteret Clericum incurrit
excommunicationem, ib. n. 14.*

*Qui pro certo & graviter percussit cadaver Clerici, non
incurrit irregularitatem, ib. n. 15.*

*Qui dubitat, an Clericum vivum, vel mortuum gravi-
ter percussit, non est irregularis, ib. n. 16.*

Casus notabilis, ib. eod. n. 16.

*Ad incurrendam excommunicationem non sufficit cogni-
tio interpretativa mali, ib. n. 17.*

*Propositio 44. ab Alex. VII. reprobata, exponitur, ib.
n. 18.*

*Reo correcto adhuc quoad forum conscientie non cessant
censuræ, ib. n. 19.*

*Excommunicatus, licet correctus, si non sit debite absolu-
tus, privatur suffragiis, ib. n. 20.*

Interdictum non cessat, cessante contumaciâ, ib. n. 21.

Solvitur objectio, ib. n. 22.

*Quomodo peccet fidelis & qualem excommunicationem
incurrat communicando cum excommunicato, nota-
tur, ib. n. 23.*

*Dantur causæ excusantes fidelem, tam ab excommuni-
catione minori, quàm à peccato veniali, communi-
cantem cum excommunicato, ib. n. 24.*

*Excommunicatus excommunicatione reservatâ, potest
recipere sacramentum pœnitentiæ & absolvi à quoli-
bet Confessario, si necessitas urgeret, tr. 2. c. 3. n. 50.*

*A quolibet Confessario potest absolvi excommunicatus
cessante contumaciâ illius, ib. n. 51.*

*Potest peti absolutio à sacerdote excommunicato tolerato,
dummodo ejus censura non sit denunciata, ib. n. 52.*

*Per sepulturam excommunicati polluitur Ecclesia, tract.
71. c. 1. n. 13.*

*Maritus si habet publicam facultatem occidendi adulte-
ros & reperiat Clericum cum uxore, eum occidendo
non incurrit excommunicationem, tr. 89. n. 13.*

*Beneficiarius excommunicatus tenetur ad restitutionem
fructuum ante sententiam judicis, tr. 90. c. 2. n. 24.*

*Laici cogentes celebrare sacerdotem in loco interdicto, in-
currunt excommunicationem, tr. 100. c. 1. n. 17.*

*Pro infidelibus, & excommunicatis sacrificium directè of-
ferri non debet, benè tamen indirectè, tract. de Missa,
cap. 3. n. 15.*

*Excommunicati non tenentur audire sacrum, ib. cap. 9.
n. 113.*

*Neminem licet sub voto, juramento vel promissione ad-
ducere ad seligendam sepulturam sub excommunica-
tione, tract. de sepultura, n. 7.*

*Si quis non denunciaret sollicitantem, cum possit, incurrit
nam excommunicationis, tract. de sollicitatione cap. 2.
n. 24.*

Executor testamenti vide tr. 155. c. 11.

Exhæreditare vide tr. 155. c. 9.

Extrema unctio.

Definitur sacramentum extreme unctionis, tr. 78. c. 1. n. 1.
 Sacramentum extreme unctionis dari, est de fide, ib. n. 2.
 Materia proxima extreme unctionis notatur, ib. n. 3.
 Carens oculo debet propè tale organum inungi, ib. n. 4.
 Servare in unctione ordinem quinque sensuum non est de
 essentia, nec inungere utrumque organum unius sen-
 sus, ib. n. 5.
 In quo loco debeant sacerdotes inungi exponitur, ib. n. 6.
 An femina debeant in umbilico inungi, notatur, ib. n. 7.
 Si timetur mors egroti, tunc sacerdos semel tantum for-
 mam pronunciet in inunctione omnium sensuum per
 modum unius, ib. n. 8.
 In casu necessitatis extrema, sufficit unum sensum inunge-
 re, ib. n. 9.
 In dubio an homo sit vivus, danda est ei extrema unctio
 sub conditione, ib. n. 10.
 Materia remota extreme unctionis notatur, ib. n. 11.
 Chrisma non est sufficiens Materia extreme unctionis, ni-
 sim extrema necessitate, ib. n. 12.
 Si urgeat extrema necessitas, licet miscere oleum non be-
 nedictum, oleo benedicto, ib. n. 13.
 Si urget necessitas potest Parochus adhibere in extrema
 unctione oleum præteriti anni, ib. n. 14.
 Forma extreme unctionis describitur, ib. n. 15.
 Illicitum est omittere Orationes & Psalmos in extrema
 unctione, ib. n. 17.
 Tempore contagionis sufficit in extrema unctione perfice-
 re essentialia, ib. n. 17.
 Minister huius sacramenti est solus sacerdos, ib. n. 18.
 Nullus Diaconus potest esse Minister huius sacramenti,
 ib. n. 19.
 Religiosus administrans hoc sacramentum per se excom-
 municatur, ib. n. 20.
 Si Parochus in peste administrat sacramentum poeniten-
 tiæ & Eucharistiæ, non tenetur Ministrare extre-
 mam unctionem, ib. n. 21.
 Si peste infectus non est absolutus à peccatis, tenetur Pa-
 rochus administrare illi extremam unctionem, ib. n. 22.
 Subjectum capax extreme unctionis est solus homo infir-
 mus corporaliter, ib. n. 23.
 Si infirmus habet lethale, pro suscipiendo cum fructu hoc
 sacramento debet elicere actum contritionis, ib. n. 24.
 Extrema unctio repeti potest, ib. n. 25.
 Si infirmitas proveniat ab intrinseco, danda est infirmo
 extrema unctio, ib. n. 26.
 Pueris usum rationis habentibus administranda est ex-
 trema unctio: & si dubitatur de usu rationis danda
 est sub conditione, ib. n. 27.
 Amentibus aliquando habentibus lumen rationis, admi-
 nistranda est extrema unctio: secus si nunquam tale
 lumen habuerunt, ib. n. 28.
 Muti, surdi, cæci debent propè organum inungi, ib. n. 29.
 Probabile est B. Virginem non suscepisse extremam un-
 ctionem, ib. n. 30.
 Infideles, & sani non sunt capaces extreme unctionis, ib.
 n. 31.
 Effectus extreme unctionis exponuntur, ib. n. 32.
 Proponuntur Canones Conc. Trid. ex sess. 14. de sacra-
 mento extreme unctionis, pag. 319.
 Quando extrema unctio etiam in interdicto sit admini-

stranda, declaratur, tract. 100. c. 1. n. 7.

Sacramentum extreme unctionis per se nec est necessari-
 um necessitate medij, nec præcepti, tract. de sacra-
 menti in genere, c. 3. n. 14.

Fama.

Si quis cum veniali laderet graviter famam proximi,
 unde sequatur notabile damnum, tenetur ad restitu-
 tionem, tract. de Rest. c. 3. n. 35.
 Si timetur iactura notabilis in bonis fame & honoris per
 se, non tenetur ad restitutionem, ib. c. 8. n. 98.
 Homo non est dominus fame alterius, bene vero propriæ,
 tr. 66. n. 26.
 Plura de fama læsione, & restitutione, vide Contumelia,
 detractio &c.

Famulus.

Quid nomine famuli intelligatur, notatur, tr. 79. c. 1. n. 1.
 Famulus tenetur domino suo ex iustitia servire, ib. n. 2.
 Potest famulus pro se laborare finito labore heri, ib. n. 3.
 Si famulus ex culpa levi damnificat dominum, non tene-
 tur ad restitutionem, n. 4.
 Potest famula ex aliquibus bonis domini facere eleemo-
 synam, ib. n. 5.
 Non licet famulo cooperari luxuria heri, ib. n. 6.
 Si famulus scienter indifferentes actiones exerceat ad co-
 operandam luxuriam heri, peccat, ib. n. 7.
 Si famulus exercendo operationes indifferentes, ignoret
 esse directas ad luxuriam heri, non peccat, ib. n. 8.
 Actiones famuli per se non concurrentes ad luxuriam,
 non sunt malæ, ib. n. 9.
 Debet famulus potius abire, quàm actiones directas ad
 luxuriam heri exercere, ib. n. 10.
 Dubium est, an actiones indifferentes, concurrentes ad
 malum in aliquo casu cohonestari possint, ib. n. 11.
 An, & quando liceat famulo compensare suam operam,
 vid. verb. compensatio, tr. 29. c. 1.
 Famuli surripientes per pauca furtiva dominis rem, tene-
 tur ad restitutionem sub lethali, si simul faciunt Ma-
 teriam notabilem: aliud dicendum de rebus comesti-
 bilibus, tr. 84. c. 1. n. 14.
 Famuli, an teneantur resarcire comestibilia consummata
 dominis suis, tr. de restit. n. 34.
 Famulus surripiciens per pauca furtiva domino suo ad quid
 tenetur, tract. de Furto, n. 11.
 Dominus mandans servo damnificare proximum, tene-
 tur tam damnum proximi reparare, quàm damnum
 servi, si inde aliquod patiat, tract. de Rest. c. 3. n. 30.
 Famuli Regularium in claustrum orientes, sepeliendi sunt
 apud Religiosos, tract. de sepultura, n. 21.

Festum.

Descriptio festi, tr. 80. c. 1. n. 1.
 Pium, & honorificum est observare festa, ib. eod. n. 1.
 Datur præceptum observandi festa sub lethali, ib. n. 2.
 Solvitur objectio. eod. n. 2.
 Festa recepta celebrare tenemur, ib. n. 3.
 Die festo abstinendum est ab opere servili, & audienda
 Missa, ib. n. 4.
 Opera servilia notantur, ib. n. 5.
 Opera media inter servilia & liberalia notantur, ib. n. 6.
 Opera liberalia notantur, ib. n. 7.
 Opera civilia ordinariè non est licitum exercere die f-
 sto, ib. n. 8.

Index rerum notabilium,

*am. Imò etiam communicare infirmum, tract. de Ta-
ctu c. 2. n. 28.*

Eucharistiæ sumptio.

Quid sumatur per Eucharistiam, tr. 30. c. 1. n. 1.

*Sumptio Eucharistiæ est omnibus adultis necessaria neces-
sitate præcepti, ib. n. 2.*

*In qua etate pueri sint capaces sumendi Eucharistiam, ib.
n. 6.*

*Sacerdos distribuens Eucharistiam in lethali, non peccat
Mortaliter, ib. c. 2. n. 33.*

*Eucharistia debet servari in omni Ecclesia Parochiali, tr.
71. n. 8.*

*Reliqua de sumptione, & administratione Eucharistiæ
vid. verb. Communio.*

Eunuchus.

*Eunuchi an Matrimonium contrahere possint, tract. 95.
n. 6. & 10.*

*Si conjux post contractum matrimonium factus sit Eu-
nuchus, an possit actum conjugalem exercere, tract. 95.
n. 42.*

*Eunuchus fornicando debet suum statum in confessione
exprimere, tr. 83. n. 14.*

Examen conscientiæ.

*Quomodo examinandi sint juvenes in Confessione, tract.
34. n. 14.*

*In examinando numero peccatorum, cautè agat Confes-
sarius cum simplicibus, ib. n. 15.*

Pœnitentes doctos non est opus examinare, ib. n. 16.

*Si quis ex ignorantia invincibili putaret se fecisse suffici-
ens examen conscientiæ, licet esset insufficiens, Confes-
sio censetur valida, ib. n. 37.*

*Si quis scrupulosus ante Confessionem adhibuerit suffici-
ens examen, & post Confessionem incidat ipsi aliquod
peccatum, de quo dubitat, an sit confessus, credere de-
bet se tale peccatum confessum fuisse, ib. n. 39.*

*Si quis ex ignorantia invincibili non institueret debitum
examen conscientiæ, tunc postea cognoscens defectum,
tenetur omnia peccata confiteri cum dolore, & propo-
sito emendationis, tr. 43. c. 1. n. 20.*

*Qui solitus est examinare conscientiam ante Confessio-
nem, si post unam, vel alteram diem angatur, an inte-
grè sit confessus, credere potest se omnia peccata confes-
sum fuisse, tr. 68. §. Casus dubius in quo stat tranquil-
la confessio pro possessione, pag. 279.*

Excommunicatio.

Definitur excommunicatio, tr. 77. c. 1. n. 1.

*Causa Materialis excommunicationis est solum pecca-
tum lethale externum, n. 2.*

Casus in Bulla Cene reservati Papæ, referuntur, ib. n. 3.

Quid sit crimen purè internum, notatur, ib. n. 4.

Quid sit crimen occultum, exponitur, ib. n. 5.

*Quid requiratur ad reservationem criminis in Bulla Ce-
ne, significatur, n. 6.*

*Qui dubitat, an interno consensu adhaerit actioni exter-
næ hereticali, quam patrauerat, poterit à quolibet
Confessario absolvi, ib. n. 7.*

*Propositio 3. ab Alexand. VII. reprobata, meritò damna-
tur ib. n. 8.*

*An Episcopi possint absolvere in casibus Bullæ Cene oc-
cultis, bina opinio proponitur, ib. n. 9.*

*Episcopi vigore Trident. possunt absolvere à casibus oc-
cultis Papæ reservatis, ib. n. 10.*

*Episcopus potest absolvere etiam à publicis casibus Papæ
reservatis, si pœnitens ad Papam adire nequit, ib. n. 11.*

*Si superior innocentem excommunicatum declarat, pec-
cat, ib. n. 12.*

*Superior in Materia probabili potest ponere præcepta sub
excommunicatione, ib. n. 13.*

Casus notabilis, ib. eod. n. 13.

*Qui pro certo, & graviter percuteret Clericum incurrit
excommunicationem, ib. n. 14.*

*Qui pro certo & graviter percussit cadaver Clerici, non
incurrit irregularitatem, ib. n. 15.*

*Qui dubitat, an Clericum vivum, vel mortuum gravi-
ter percuterit, non est irregularis, ib. n. 16.*

Casus notabilis, ib. eod. n. 16.

*Ad incurrendam excommunicationem non sufficit cogni-
tio interpretativa mali, ib. n. 17.*

*Propositio 44. ab Alex. VII. reprobata, exponitur, ib.
n. 18.*

*Reo correcto adhuc quoad forum conscientie non cessant
censuræ, ib. n. 19.*

*Excommunicatus, licet correctus, si non sit debite absolu-
tus, privatur suffragiis, ib. n. 20.*

Interdictum non cessat, cessante contumaciâ, ib. n. 21.

Solvitur objectio, ib. n. 22.

*Quomodo peccet fidelis & qualem excommunicationem
incurrat communicando cum excommunicato, nota-
tur, ib. n. 23.*

*Dantur causæ excusantes fidelem, tam ab excommuni-
catione minori, quàm à peccato veniali, communi-
cantem cum excommunicato, ib. n. 24.*

*Excommunicatus excommunicatione reservatâ, potest
recipere sacramentum pœnitentiæ & absolvi à quoli-
bet Confessario, si necessitas urgeret, tr. 2. c. 3. n. 50.*

*A quolibet Confessario potest absolvi excommunicatus
cessante contumaciâ illius, ib. n. 51.*

*Potest peti absolutio à sacerdote excommunicato tolerato,
dummodo ejus censura non sit denunciata, ib. n. 52.*

*Per sepulturam excommunicati polluitur Ecclesia, tract.
71. c. 1. n. 13.*

*Maritus si habet publicam facultatem occidendi adulte-
ros & reperiat Clericum cum uxore, eum occidendo
non incurrit excommunicationem, tr. 89. n. 13.*

*Beneficiatus excommunicatus tenetur ad restitutionem
fructuum ante sententiam judicis, tr. 90. c. 2. n. 24.*

*Laici cogentes celebrare sacerdotem in loco interdicto, in-
currunt excommunicationem, tr. 100. c. 1. n. 17.*

*Pro infidelibus, & excommunicatis sacrificium directè of-
ferri non debet, benè tamen indirectè, tract. de Missa,
cap. 3. n. 15.*

*Excommunicati non tenentur audire sacrum, ib. cap. 9.
n. 113.*

*Neminem licet sub voto, juramento vel promissione ab-
ducere ad seligendam sepulturam sub excommuni-
catione, tract. de sepultura, n. 7.*

*Si quis non denunciât sollicitantem, cum possit, incurrit
nam excommunicationis, tract. de sollicitatione cap. 2.
n. 24.*

Executor testamenti vide tr. 155. c. II.

Exhæreditare vide tr. 155. c. 9.

Extrema unctio.

Definitur sacramentum extreme unctionis, tr. 78. c. 1. n. 1.
 Sacramentum extreme unctionis dari, est de fide, ib. n. 2.
 Materia proxima extreme unctionis notatur, ib. n. 3.
 Carens oculo debet propè tale organum inungi, ib. n. 4.
 Servare in unctione ordinem quinque sensuum non est de
 essentia, nec inungere utrumque organum unius sen-
 sus, ib. n. 5.
 In quo loco debeant sacerdotes inungi exponitur, ib. n. 6.
 An femine debeant in umbilico inungi, notatur, ib. n. 7.
 Si timetur mors egroti, tunc sacerdos semel tantum for-
 mam pronunciet in inunctione omnium sensuum per
 modum unius, ib. n. 8.
 In casu necessitatis extreme, sufficit unum sensum inunge-
 re, ib. n. 9.
 In dubio an homo sit vivus, danda est ei extrema unctio
 sub conditione, ib. n. 10.
 Materia remota extreme unctionis notatur, ib. n. 11.
 Chrisma non est sufficiens Materia extreme unctionis, ni-
 si in extrema necessitate, ib. n. 12.
 Si urgeat extrema necessitas, licet miscere oleum non be-
 nedictum, oleo benedicto, ib. n. 13.
 Si urget necessitas potest Parochus adhibere in extrema
 unctione oleum præteriti anni, ib. n. 14.
 Forma extreme unctionis describitur, ib. n. 15.
 Illicitum est omittere Orationes & Psalmos in extrema
 unctione, ib. n. 17.
 Tempore contagionis sufficit in extrema unctione perfice-
 re essentialia, ib. n. 17.
 Minister huius sacramenti est solus sacerdos, ib. n. 18.
 Nullus Diaconus potest esse Minister huius sacramenti,
 ib. n. 19.
 Religiosus administrans hoc sacramentum per se excom-
 municatur, ib. n. 20.
 Si Parochus in peste administrat sacramentum poeniten-
 tiæ & Eucharistiæ, non tenetur Ministrare extre-
 mam unctionem, ib. n. 21.
 Si peste infectus non est absolutus à peccatis, tenetur Pa-
 rochus administrare illi extremam unctionem, ib. n. 22.
 Subiectum capax extreme unctionis est solus homo infir-
 mus corporaliter, ib. n. 23.
 Si infirmus habet lethale, pro suscipiendo cum fructu hoc
 sacramento debet elicere actum contritionis, ib. n. 24.
 Extrema unctio repeti potest, ib. n. 25.
 Si infirmitas proveniat ab intrinseco, danda est infirmo
 extrema unctio, ib. n. 26.
 Pueris usum rationis habentibus administranda est ex-
 trema unctio: & si dubitatur de usu rationis danda
 est sub conditione, ib. n. 27.
 Amentibus aliquando habentibus lumen rationis, admi-
 nistranda est extrema unctio: secus si nunquam tale
 lumen habuerunt, ib. n. 28.
 Muti, surdi, cæci debent propè organum inungi, ib. n. 29.
 Probabile est B. Virginem non suscepisse extremam un-
 ctionem, ib. n. 30.
 Infideles, & sani non sunt capaces extreme unctionis. ib.
 n. 31.
 Effectus extreme unctionis exponuntur, ib. n. 32.
 Proponuntur Canones Conc. Trid. ex sess. 14. de sacra-
 mento extreme unctionis, pag. 319.
 Quando extrema unctio etiam in interdicto sit admini-

stranda, declaratur, tract. 100. c. 1. n. 7.

Sacramentum extreme unctionis per se nec est necessari-
 um necessitate medij, nec præcepti, tract. de sacra-
 menti in genere, c. 3. n. 14.

Fama.

Si quis cum veniali laderet graviter famam proximi,
 unde sequatur notabile damnum, tenetur ad restitu-
 tionem, tract. de Rest. c. 3. n. 35.
 Si timetur iactura notabilis in bonis fame & honoris per
 se, non tenetur ad restitutionem, ib. c. 8. n. 98.
 Homo non est dominus fame alterius, bene vero propria,
 tr. 66. n. 26.
 Plura de fama lesione, & restitutione, vide Contumelia,
 detractio &c.

Famulus.

Quid nomine famuli intelligatur, notatur, tr. 79. c. 1. n. 1.
 Famulus tenetur domino suo ex iustitia servire, ib. n. 2.
 Potest famulus pro se laborare finito labore heri, ib. n. 3.
 Si famulus ex culpa levi damnificat dominum, non tene-
 tur ad restitutionem, n. 4.
 Potest famula ex aliquibus bonis domini facere eleemo-
 synam, ib. n. 5.
 Non licet famulo cooperari luxuria heri, ib. n. 6.
 Si famulus scienter indifferentes actiones exerceat ad co-
 operandam luxuriam heri, peccat, ib. n. 7.
 Si famulus exercendo operationes indifferentes, ignoret
 esse directas ad luxuriam heri, non peccat, ib. n. 8.
 Actiones famuli per se non concurrentes ad luxuriam,
 non sunt mala, ib. n. 9.
 Debet famulus potius abire, quàm actiones directas ad
 luxuriam heri exercere, ib. n. 10.
 Dubium est, an actiones indifferentes, concurrentes ad
 malum in aliquo casu cohonestari possint, ib. n. 11.
 An, & quando liceat famulo compensare suam operam,
 vid. verb. compensatio, tr. 29. c. 1.
 Famuli surripientes per pauca furtiva dominis rem, tene-
 tur ad restitutionem sub lethali, si simul faciunt Ma-
 teriam notabilem: aliud dicendum de rebus comesti-
 bilibus, tr. 84. c. 1. n. 14.
 Famuli, an teneantur resarcire comestibilia consumata
 dominis suis, tr. de restit. n. 34.
 Famulus surripiciens per pauca furtiva domino suo ad quid
 tenetur, tract. de Furto, n. 11.
 Dominus mandans servo damnificare proximum, tene-
 tur tam damnum proximi reparare, quàm damnum
 servi, si inde aliquod patitur, tract. de Rest. c. 3. n. 30.
 Famuli Regularium in claustrum orientes, sepeliendi sunt
 apud Religiosos, tract. de sepultura, n. 21.

Festum.

Descriptio festi, tr. 80. c. 1. n. 1.
 Pium, & honorificum est observare festa, ib. eod. n. 1.
 Datur præceptum observandi festa sub lethali, ib. n. 2.
 Solvitur objectio. eod. n. 2.
 Festa recepta celebrare tenemur, ib. n. 3.
 Die festo abstinendum est ab opere servili, & audienda
 Missa, ib. n. 4.
 Opera servilia notantur, ib. n. 5.
 Opera media inter servilia & liberalia notantur, ib. n. 6.
 Opera liberalia notantur, ib. n. 7.
 Opera civilia ordinariè non est licitum exercere die f-
 sto, ib. n. 8.

Index rerum notabilium,

Non licet exercere per se die festo opera servilia, ib. n. 9.
Opera liberalia non est vetitum die festo exercere: ita etiam opera media, ib. n. 10.
Necessitas publica excusat à peccato laborantes die festo, ib. n. 11.
Subinde etiam necessitas privata excusat laborantes à peccato, ib. n. 12.
Famuli & ancilla die festo conficientes vel reficientes vestes excusantur à culpa, ib. n. 13.
Famuli aliquando ex precepto domini die festo laborantes excusantur à peccato, ib. n. 14.
Opifices, si urgeat necessitas, die festo possunt laborare, ib. n. 15.
Parvitas Materie die festo laborantem excusat à Mortali. Parvitas temporis notatur, ib. n. 16.
Infidelibus & amenibus potest imponi labor die festo sine culpa, n. 17.
Papa & Episcopus potest dispensare pro laborando die festo, ib. n. 18.
Parochus ex iusta causa potest dare facultatem laborandi in die festo, ib. 19.
Puelle non peccant lethaliter laborantes die festo pro vitando otio, ib. n. 20.

Fatum.

Fatum describitur, tr. 135. n. 1.
Actiones nostrae ab ullo fato dependent, ib. n. 3. &c.

Feudum.

Feudi dominium exponitur, tr. 66. c. 1. n. 8.

Fictio.

Fictio civilis & sacramentalis in recipiente sacramentum notatur, tract. de sacramentis in genere cap. 11. n. 92. & 93.
An recedente fictione per poenitentiam factam, sacramentum receptum conferat suum effectum, id est gratiam in illis sacramentis, in quibus imprimitur character, ib. n. 94.
An si sacramentum Eucharistiae cum fictione recipere, conferret gratiam notatur, ib. n. 95.
Simulatio formalis & materialis describitur, ib. n. 97.
Simulatio materialis alia est culpabilis, alia non, ibid. n. 98.
Si quis ex metu gravissimi damni simularet seu fingeret contrahere matrimonium, ut est contractus humanus, non peccaret, ib. n. 112.
Fictè promittens pecuniam pro beneficio sine animo solvendi non committit simoniam, sed mendacium dumtaxat, tr. de simonia, n. 10.
Si quis haberet ius verum aliquem accusandi coram iudice pro contrahendo matrimonio cum aliqua, & postea solum fictè minaretur se eum iudici accusaturum, nisi eam ducat, tunc si ex tali metu contrahit, est validum matrimonium, tr. de sponsalijs, c. 1. n. 20.
Qui fictè votum solemne emisit, tenetur postea secretè legitime illud emittere, tract. de voto c. 3. n. 26.

Fides.

Objectum Materiale & formale fidei.

Definitio fides, tr. 81. c. 1. n. 1.
Duplex acceptio fidei, pro actū, & habitu notatur, ib. n. 2.
Aliud est id, quod credimus; aliud id propter quod credimus, ib. n. 3.
Objectum formale fidei exponitur, ib. n. 4.

Authoritas Ecclesiae est regula infallibilis proponens credenda, ib. n. 5.
Cognitio evidens de veracitate Dei, qualem habet Philosophus gentilis, non est sufficiens ad credendum pro salute consequenda, ib. n. 6.
Objectum materiale fidei exponitur, ib. n. 7.
Assensus objecti materialis fidei prius respicit objectum formale, ib. n. 8.
Materia fidei semper fuit eadem quoad substantiam, ib. n. 9.
Revelatio tam publica, quam privata spectat ad objectum formale fidei, ib. n. 10.
Revelatio Dei ita est vera, ut nec de absoluta potentia possit esse falsa, ib. n. 11.
Revelatio Dei non stat cum evidentia in attestante, ibid. n. 12.
Testimonium divinum putatum, & re ipsa non existent, non est objectum formale fidei, ib. n. 13.
Deus nequit uti amphibologijs inclinantibus ad actum falsum, ib. n. 14.

De præcepto fidei.

Datur præceptum de fide Divina proprium & speciale, tr. 81. c. 2. n. 15.
Præceptum fidei est Divinum, ib. n. 16.
Præceptum fidei partim est affirmativum, partim negativum. Exponitur præceptum negativum, ib. n. 17.
Exponitur præceptum fidei affirmativum, ib. n. 18.
Præceptum fidei solum secundariò est ad alias virtutes eliciendas, ib. n. 19.
Præceptum tam affirmativum, quam negativum fidei est speciale, ib. n. 20.
Nunquam licitum est coram tyranno negare fidem, ibid. n. 21.
Præceptum fidei omnes obligat ad credendum, illico ac perveniunt ad usum rationis, ib. n. 22.
Nullus salvatur sine habitu fidei, bene sine actū, ib. n. 23.
Ignorans invincibiliter aliquod Mysterium fidei, contra id faciendum, non peccat, tr. 98. c. 1. n. 13.

Quo tempore præceptum fidei obliget.

Exponuntur variae opiniones, quae determinant tempus obligans ad eliciendum actum fidei, tr. 81. c. 3. n. 24.
Non longo tempore sunt differendi actus fidei, ib. n. 25.
Notantur aliquae circumstantiae, in quibus tenemur elicere actum fidei, ib. n. 26.
Infantes ac alij inter infideles enutriti illico ac sufficienter in fide instructi sunt, tenentur actus fidei elicere, ib. n. 27.
In primo instanti rationis pueri non tenentur elicere actum fidei, ib. n. 28.
Bonus Christianus, tentatus contra fidem, si aliò mentem divertat, nec eliciat actus fidei, non peccat, ib. n. 29.
Ultra duas hebdomadas non est differendus actus fidei, ib. n. 30.
Differendo quis ultra duas hebdomadas actum fidei, per accidens posset peccare, n. 31.
Assignantur aliqui actus fidei vi quorum adimpletur præceptum, ib. n. 32.
Motiva cur debeamus credere, quòd presignati actus sint actus supernaturales fidei formaliter, ib. n. 33.
Motiva virtualis actus fidei notantur, ib. n. 34.

Quomodo rudes eliciant actum fidei sufficientem ad salutem, ib. n. 35.

Fidei externa confessio.

Datur preceptum exterius confitendi fidem, tr. 81. cap. 4. n. 36.

Duplex modus tacendi fidem, notatur, ib. n. 37.

Est peccatum lethale per se tacere fidem, dum quis de ea à publica potestate interrogatur, ib. n. 38.

Subinde non est peccatum tacere fidem, licet quis à publica potestate de ea interrogetur, ib. n. 39.

Casus, in quibus potest quis sine peccato fidem tacere, notantur, ib. n. 39.

Exceptio priorum casuum, ib. eod. n. 39.

Si Tyrannus per decretum publicum cuaret fideles ad declarandam fidem, non tenentur comparere, ib. n. 40.

Si quis interrogaretur de fide à publica potestate ex motivo indifferente, & non in odium fidei, potest eam tacere, ib. n. 41.

Potest per accidens esse peccatum tacere fidem, licet quis de ea non interrogetur in odium fidei, ib. n. 42.

Si Catholicus interrogetur à privato de fide, & sine timore taceat, non peccat, ib. n. 43.

Non licet Catholico comedere carnes die vetito à publica potestate illi propositas, bene tamen si offerantur à privato non in odium fidei, & urgeat necessitas, ib. n. 44.

Potest quis adire templa hereticorum, & conciones eorum audire, si absit scandalum, ib. n. 45.

Non licet servo catholico adjuvare herum infidelem ad faciendum cultum idolo: potest tamen prestare alia obsequia licita, ib. n. 46.

Non licet cum violentia alterum perducere ad fidem, tr. de simonia, n. 34.

De actibus voluntatis circa assensum fidei.

Pia affectio describitur, tr. 81 c. 5. n. 47.

Mysteria fidei in se à nobis non cognoscuntur, ib. n. 48.

Differentia inter evidenter credibile, & evidenter verum, notatur, ib. n. 49.

Alia est evidentia metaphysica, alia moralis, ib. n. 50.

Motiva credibilitatis non habent evidentiam Metaphysicam, ib. n. 51.

Intellectus est potentia necessaria, ib. n. 52.

Voluntas efficit, ut assensus fidei sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum, ib. n. 53.

Ad assensum fidei requiritur positivum imperium voluntatis, ib. n. 54.

Nemo potest prudenter repudiare assensum fidei supernaturalem, ib. n. 55.

De firmitate actus fidei.

Actus fidei essentialiter fundatur supra certam revelationem, tr. 81. c. 6. n. 56.

Assensus fidei supernaturalis est ita firmus, ut excludat omnem probabilitatem, & formidinem de revelatione Dei, ib. n. 57.

Fides supernaturalis nequit terminari ad objectum, quod probabiliter continetur sub vera revelatione DEI, ib. n. 58.

An in pueris & rudibus requiratur evidentia credibilitatis, exponitur, n. 59.

Solvitur objectio, ib. n. 60.

Exponitur triplex certitudo moralis, videlicet: positiva, comparativa, & superlativa, ib. n. 61.

Objecta particularia, si certitudine morali superlativa contineantur sub revelatione universali, sunt de fide Divina, ib. n. 62.

An illa objecta sint de fide credenda, de quibus aliqui Doctores affirmant, alij negant, triplex responsio datur, ib. n. 63.

An sit de fide Innocentium XII. esse verum Papam, ibid. n. 64.

Non constat certo, quod sit damnata opinio, docens posse stare simul fidem & opinionem de eodem objecto, ibid. n. 65.

De necessitate fidei ad salutem.

Alia est fides explicita, alia implicita, tr. 81. c. 7. n. 66.

Fides unius Dei, & remuneratoris est necessaria necessitate medij ad salutem, ib. n. 67.

Casus proponitur, in quo videtur quis possit salvari sine fide explicita Dei remuneratoris, ib. n. 68.

Casus alius proponitur, ex quo videtur probari, quod quis sine fide explicita Dei salvari possit, ib. n. 69.

In nullo Casu potest quis salvari sine fide explicita Dei remuneratoris, n. 70.

Ad casum primum supra relatum respondetur, ib. n. 71.

Ad casum secundum supra positum respondetur, ib. n. 72.

Licet quis amaret Deum super omnia, & non cogitaret esse remuneratorem, non salvaretur, ib. n. 73.

Si quis antecederet eliciisset amorem Dei ut remuneratoris, quem nunquam retractavit, modo vero dum agit animam amat Deum solum amore amicitie, talis si moritur, salvatur, ib. n. 74.

Si peccator aliquando elicit spem consequendi eternam gloriam, & modo dum confiteitur, non meminit talis gloria, si moritur, salvatur, ib. n. 75.

Non sufficit ad salutem fides Dei remuneratoris quoad bona temporalia duntaxat, ib. n. 76.

Fides Dei remuneratoris bonorum in abstracto sumptorum à temporali & supernaturali termino sufficit ad salutem, ib. n. 77.

Sive dicatur, quod fides Dei ut remuneratoris sit necessaria ex lege Divina, sive ex natura rei, nihil refert, ib. n. 78.

Quid si fides late sumpta, quid stricte notatur, ib. c. 8. n. 79.

Fides late sumpta non sufficit ad salutem, ib. n. 80.

Cognitio naturalis DEI remuneratoris non sufficit ad salutem, ib. n. 81.

Nec quæcunque cognitio supernaturalis Dei ex creaturis habita, sufficit ad salutem, ib. n. 82.

Dicens quod fides stricte sumpta ex lege DEI requiratur ad salutem, non subicitur censuræ, ib. n. 83.

Nullus infidelis priusquam acquirat fidem Divinam potest elicere actus supernaturales, ib. n. 84.

Solvitur objectio, ib. n. 85.

Fidelis non potest elicere actus meritorios vite, nisi procedant ex fide stricta: sufficit tamen ut promanent ex fide virtuali, ib. n. 86.

Mysteria, quæ sunt necessaria necessitate medij ad salutem, notantur, c. 9. n. 87.

Fides explicita Incarnationis, & sanctissime Trinitatis defecto est necessaria necessitate medij, ib. n. 88.

Demonstratur falsitas propositionis 64. ab Innoc. XI. reiecta, ib. n. 89.

Index rerum notabilium,

Rejicitur propositio 65. ab Innoc. XI. damnata, ib. n. 90.
 Actus, quibus *Mysteria* fidei creduntur, notantur, ib. n. 91.
 Propositio 4. ab Innoc. XI. damnata proponitur, ib. n. 92.
 In infideli non datur ignorantia invincibilis circa *Mysteria* nostrae fidei, ib. n. 93.
 In *Materijs* moralibus extra fidem datur ignorantia invincibilis, ib. n. 94.
 In *Materijs* moralibus possumus sequi opinionem probabilem: non sic in *mysterijs* fidei, dum habemus probabilitatem circa eam, ib. n. 95.
 Si infidelis post omnem adhibitam diligentiam circa fidem nostram non potest invenire veritatem defectu instructoris, tunc excusatur à peccato, cessante vero tali impossibilitate, iterum tenetur investigare, ib. n. 96.
 Infidelis, in casu, quo convertitur ad fidem, tenetur credere per se evidentiā credibilitatis, excludendo omnem probabilitatem, ib. n. 97.
 Si contingeret casus, quo infideli in aliquo instanti *Mysteria* nostrae fidei solum probabiliter credibilia proponerentur: tunc non peccaret manendo in sua secta, ib. n. 98.
 Casus, in quo infideli sua secta probabilior apparet, quam nostra fides, ib. n. 99.
 Casus, in quo *Judei* se salvare conantur propter tot sectas, ib. n. 100.
 Si quis ignorantia invincibili ignoraret articulum fidei non necessarium necessitate medi, vi talis ignorantie si moreretur, non damnaretur: secus dicendum est de ignorantia vincibili, ib. n. 101.
 Peccat, qui deliberatè dubitat de aliquo articulo fidei, ib. n. 102.
 Non est necesse explicare in confessione contra quem articulum fidei dubitaveris, ib. n. 103.
 Fides ex se sola sine operibus non justificat, ib. n. 104.
 Contrahentes Matrimonium, debent *mysteria* precipua fidei callere, tr. 116. c. 1. n. 10.
Fides non extinguatur per peccatum.
 Amor Dei naturalis notatur, tr. 81. c. 10. n. 105.
 Amor Dei supernaturalis exponitur, ib. n. 106.
 Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, non deficit per hoc fides Divina, ib. n. 107.
 An quivis in sua secta salvari possit, respondetur ibid. n. 108.
 Falsum est, quòd omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quae per dilectionem operatur peccatum sit, tr. 4. c. 6. n. 52.
 Cave curiosè perscrutari *Mysteria* nostrae fidei, tr. 50. c. 1. n. 5.
 Error contra fidem importat positivum iudicium in intellectu contra fidem, tr. 88. c. 1. n. 3.
 Dubium positivum de fide importat haeresim, ib. n. 5.
 Ad fidem suscipiendam nullus est cogendus, tract. de *monia*, n. 34.

Filij.

Quid nomine filij accipiat notatur, tr. 82. c. 1. n. 1.
 Filij tenentur vi praecepti Divini prestare obsequia Patri & Matri, ib. n. 2.
 Filij odio graviter habentes Parentes, peccant lethaliter, ib. n. 3.
 Filij etiam leviter percutientes Genitores, peccant letha-

liter, ib. n. 4.
 Filij in rebus gravibus tenentur sub lethali obedire Genitoribus, ib. n. 5.
 Filij in contrahendo Matrimonio tenentur per se sequi voluntatem Genitorum, n. 6.
 Filius ducens sibi aequalem & dignam uxorem contra voluntatem Genitorum non peccat, ib. n. 7.
 Filij obligantur ad sustentandum Parentes, ib. n. 8.
 Filius debet abstinere ab ingressu Religionis pro sustentandis genitoribus, si aliter nequeant ali, ib. n. 9.
 Si urgeat miseria parentum, filius professus potest egredi è Religione pro illis alendis, ib. n. 10.
 Si urgeat gravis necessitas genitorum & simul aliquod praeceptum positivum, tunc hoc omittendum est, & succurrendum genitoribus, ib. n. 11.
 Filius renuens recognoscere genitores, per se peccat lethaliter, ib. n. 12.
 Si Pater, & Mater esset in equali necessitate, tunc filius per se tenetur prius succurrere Patri, quam Matri, ib. n. 13.
 Cause exhereditandi filium & filiam notantur, ib. n. 14.
 Exponuntur casus, in quibus filius posset occidere patrem, ib. n. 15.
 Si parens in haeresim labatur, & alios subvertat, tenetur filius ipsum prodere, ib. n. 16.
 Subditi tenentur debita obsequia prestare heris suis, ib. n. 17.
 Parentes tenentur bene educare filios vi praecepti naturalis, ib. n. 18.
 Omnes superiores & domini, debent gerere curam suorum subditorum sub peccato, ib. n. 19.
 Parentes peccant pro modulo, si negligant instruere filios in fide & bonis moribus, ib. n. 20.
 Frater & soror tenentur sibi succurrere alimentis, ib. n. 21.
 Coniuges tenentur sub peccato sibi invicem succurrere, ib. n. 22.
 Quis parentum, & quamdiu teneantur prolem alere, exponitur, ib. n. 23.
 Pater etiam proli spuriae tenetur dare alimenta, & bonas artes instruere, ib. n. 24.
 Tam seculares quam Clerici debent dotare & alere filias spurias, ib. n. 25.
 Filius impendens industriam suam in negotijs patris, potest ab ipso salarium exigere, sicut alienus, ib. n. 26.
 Filius habet perfectum dominium bonorum castrensiū & quasi castrensiū, tr. 19. c. 1. n. 10.
 Filius habet directum dominium bonorum adventitiarum non tamen utile regulariter loquendo, ib. n. 12.
 In quibusdam casibus filius familias potest habere etiam usum fructum in bonis adventitijs, ib. n. 13. Vide etiam hac de re. tr. 66. c. 1. n. 17.
 Filius familias quoad bona profectitia nullum habet dominium, ib. n. 15. & n. 18.
 Filij familias non emancipati contrahere nequeunt, tr. 42. c. 1. n. 16.
 An filius peccet lethaliter imponendo sibi falsum crimen pro liberando patre à morte? tr. 60. c. 1. n. 26.
 Filius Patri, vel Matri famam detrahens, peccat contra pietatem, ib. n. 40.
 An donatio facta à patre filio non emancipato valeat? tr. 67. n. 7.
 Donatio facta à Matre filio non emancipato, valet, ib. n. 1.

In furtis filiorum major quantitas requiritur ad mortale, quam in furtis aliorum, tr. 84. c. 1. n. 15.
 Filij familias de bonis adventitijs ante Clericatum acquisitis nequeunt testari, tr. 109. c. 1. n. 3.
 Filij familias pro foro fori carentes dominio bonorum castrensiū, aut quasi castrensiū, non tenentur restituere mutuum, tr. de mutuo, n. 23.
 Casus in quibus tenentur, ib. n. 24.
 Filius familias juxta probabilem opinionem etiam pro foro poli non tenetur solvere mutuum, ib. n. 25.
 Possum filij intuitu laboris aliquid pro honesta recreatione accipere ex bonis Parentis citra restitutionem, tr. de Rest. c. 3. n. 42.
 Non solum exercentes usuram, sed etiam filij eorum ac extranei heredes tenentur ad Restitutionem, tract. de usura, c. 2. n. 27.
 Filij quomodo peccant furando, tr. de furto, n. 13.
 Filius familias an teneatur expellere concubinam domesticam, tr. 125. c. 3. n. 40.
 Filij puberes habentes libertatem, possunt sibi eligere sepulturam, tr. de sepultura, n. 14.
 Si contentio fieret, ubi filius sepeliendus esset, eo quod majores in diversis locis sint humati, exponitur, ib. n. 17.
 Filius spurius si legitimatus est, potest heres institui per se, imo etiam filius filij spurij, tr. de testam. c. 6. n. 50.
 Filius naturalis potest succedere in bonis Patris ab intestato decedentis, quamvis cum limitatione, ib. c. 7. n. 57.
 Spurij vi legum sunt incapaces ad hereditandum, ib. c. 8. n. 63.
 Spurij debentur alimenta, sed sub quo titulo possint ex bonis genitorum accipere aliquid, quare, ib. n. 63.
 Si Pater vovit filium ad Religionem sine ipsius scitu, non tenetur stare tali voto tr. de voto, c. 8. n. 93.

Fœtus.

Exponuntur variae opiniones DD. quotempore fœtus in-formetur anima rationali, tr. 1. c. 2. n. 29.
 Fœtus humanus in utero Matris animatur anima rationali illico ac corpus organizatur, ib. n. 30.
 Fœtus humanus in utero animatur propria anima rationali distincta ab anima Matris, ib. n. 31.
 Fœtus abortivus sub conditione est baptizandus quotiescunque in eo apparent lineamenta figure humane, tr. 13. c. 6. n. 53.
 Solvuntur aliqua objectiones contra animationem fœtus, ib. n. 54.
 An liceat procurare abortum fœtus, vid. verb. abortus, tr. 1. c. 1.

Fornicatio.

Fornicationis peccatum describitur, tr. 83. c. 1. n. 1.
 Fornicatio est lethale, ib. n. 2.
 Fornicatio est tam intrinsecè, quam extrinsecè mala, ib. n. 3.
 Solvitur objectio hæreticorum, ib. eod. n. 3.
 Liberi diverse sectæ se invicem cognoscentes carnaliter, juxta opinionem probabilem committunt simplicem fornicationem duntaxat, ib. n. 4.
 Liber cognoscens sponsam alterius carnaliter, committit simplicem fornicationem, ib. n. 5.
 Prima vice per congressum carnalem liberi cum libera violando virginitatem, committunt simplicem fornicationem, ib. n. 6.

Si quis virginem donis, precibus inducit ad deflorandum in foro conscientie ad nihil tenetur: secus verò in foro fori, ib. n. 7.
 Fornicationem committens non satisfacit in Confessione dicendo se peccasse contra castitatem, ib. n. 8.
 Quamcunque speciem peccati contra castitatem quis committit, tenetur eam in confessione explicare, ibid. n. 9.
 Qui sepius in eodem accubitu seu congressu seminauit, tot peccata commisit, quoties seminauit, ib. n. 10.
 Fœmina clam deflorata, si publicè se gerat ut virgo & ita nubit, nec timet virum talem defectum cognitarum, vel agrè laturum, non peccat: secus tamen propter magna jurgia, ib. n. 11.
 Si quis cum pluribus fœminis ejusdem rationis peccat, non est opus ut pluralitatem fœminarum in Confessione explicet: tenetur tamen confiteri numerum fornicationum, ib. n. 12.
 Qui stando, sedendo, jacendo, fornicatur, non tenetur hanc circumstantiam per se in Confessione explicare, ib. n. 13.
 Frigidi & Eunuchi fornicantes debent in Confessione suum statum exprimere, ib. n. 14.
 Confessarius peccans cum filia sua spiritali secluso Ordine sacro committit fornicationem, ib. n. 15.
 Confessarius sollicitans in Confessione fœminam, tenetur hanc circumstantiam in Confessione aperire, ib. n. 16.
 Confessarius in confessione per chartam sollicitans fœminam, committit præter peccatum fornicationis, etiam sacrilegium, ib. n. 17.
 Si quis congregatur cum puella & non seminat in vase, committit peccatum fornicationis objectivè, non realis: at si extra vas effundit semen superaddit peccatum molitiei, ib. n. 18.
 Si quis cum fœminis mortuis congrederetur, siue ille fuissent liberae siue uxorate solum animo explendi libidinem, committit peccatum pollutionis duntaxat, ibid. n. 19.
 Si quis congregatur cum puella mortua affectu ac si esset viva, vel cum moniali, vel cum consanguinea, ultra peccatum pollutionis committit alias species ac si peccasset cum viva, ib. n. 20.
 Peccans cum statua marmorea Veneris ac si esset viva committit pollutionem & fornicationem, ib. n. 21.
 Puella se tactibus provocans ad pollutionem cum affectu ad masculum, committit malitiam fornicationis, ib. n. 22.
 Si virgo cum juvene se tactibus ad seminandum provocant, supra notata peccata committunt, ib. n. 23.
 Si virgo per puram violentiam defloretur sine omni consensu amittit quidem laureolam virginitatis, non tamen formalem virginitatem, sicque non peccat, ibid. n. 24.
 Virgo metu mortis vel infamie consentiens ad sui violationem, semper peccat, ib. n. 25.
 Fornicarij omni momento tenentur se retrahere à fornicatione, licet aliter illorum seminauit, ib. n. 26.
 Episcopi, Generales congregantes cum fœminis, non tenentur dignitatem sui officij in Confessione exprimere, ib. n. 27.
 Ebrij & amentes si antea non præviderint fornicationem, quam in ebrietate committunt, non peccant, ib. n. 28.

Index rerum notabilium,

An puella peccet tegendo suam deflorationem, ac si virgo esset? tract. de mendacio, n. 17.

Fœmina fornicariè ingravidata non tenetur adire sacrum, si timeat pro palationem alicui sui, tract. de Missa c. 9. n. 108.

Qui sæpius per diem iterat intentionem cum una fornicandi nunquam tamen eam retrahat, unum tantum peccatum committere videtur, tract. de peccatis cap. 5. n. 75.

Si quis rapiat puellam non ad matrimonium contrahendum, sed ad fornicandum tantum, quam tamen non violat, utrum postea, si puella spontè in matrimonium consentiat, sit validum, duplex exponitur opinio, tr. 139. n. 9.

Fornicatio est iusta causa dissolvendi sponsalia etiam iuramento firmata, tract. de sponsalijs c. 3. n. 56. & 57.

Votum de non fornicando nisi cum una, potest sub conditione esse validum, tr. de voto, c. 6. n. 63.

Si quis emittat votum de non nubendo, de non fornicando, ambo vota sunt commutabilia ab Episcopo, tract. de commutatione voti, c. 2. n. 21.

Plura de hac Materia vid. in tr. de Copula, Mollitie, Sodomia.

Frater.

Frater & soror tenentur sibi succurrere alimentis, tract. 82. c. 1. n. 21.

Contractus societatis inter fratres notatur, tract. de societate, n. 17.

Quis sol vere debeat debita fratris in studijs contracta vivente Patre? notatur, & quis post mortem Patris, ib. n. 18.

Frater cum sorore contraxit matrimonium, tract. 116. cap. 5. n. 58.

Frater cum sponsa contraxit matrimonium qui est illius Pater & Frater, tr. 116. c. 5. n. 61.

Frater & Soror contrahunt matrimonium coram Parocho illorum Patre, ib. n. 62.

Fraus.

Regula, an in contractu interveniat fraus exponitur, tr. 73. n. 5.

Frigiditas.

Si frigiditas perpetua cognita sit tempore contractus sponsaliorum non oritur impedimentum publica honestatis, ib. tr. 99. c. 1. n. 16.

Frigidus fornicando debet in confessione suum statum exprimere, tr. de fornicat. n. 14.

Frigiditas tam absoluta, quam respectiva, an dirimat matrimonium, tr. 95. n. 17. & 18.

Fucus.

Fucus quo femine se ornant, an sit licitus, tr. 143. sub. n. 12. & tr. 8. n. 3. & 4.

Funus vide tr. de sepultura.

Furiosus.

Furiosus non potest contrahere, tr. 42. c. 1. n. 16.

Furtum.

Describitur furtum, quod distinguitur à rapina, tract. 84. cap. 1. n. 1.

Quatuor sunt species furtorum; id est sacrilegium, pcculatus, abigeatus & plagiatu, ib. n. 2.

Præceptum de non furando obligat per se sub mortali, ib. n. 3.

Datur Materia ab alio auferibilis sine furto, qua moraliter nihil est, ib. n. 4.

Plures sententia referuntur assignantes quantitatem furti pro lethali, ib. n. 5.

Alia opinio de quantitate sufficiente ad constituendum mortale in furto, notatur, ib. n. 6.

Subinde etiam modica quantitas furti facit mortale, ib. n. 7.

Varijs modis fur potest per pauca furtia damnificare dominium rei, ib. n. 8.

Ex multiplicatione furtorum venialium videtur nulla posse oriri obligatio restituendi sub lethali, ib. n. 9.

Unde oriatur obligatio restituendi sub lethali, quod per parva furtia ablatum est, notatur, ib. n. 10.

Qui per pauca furtia devenit ad summam notabilem, tenetur sub lethali ad restitutionem, ib. n. 11.

Si fur præcedentium furtorum levium non recordetur dum ultimum furtum leve committit, & hoc cum antecedentibus faciat Materiam notabilem, illico actualis damni postmodum recordatur, tenetur sub lethali, ad restitutionem, n. 12.

Qui voveret dare Materiam levem pro elemosyna singulis diebus, & multis annis non adimpleret, tenetur ultimo adimplere sub lethali, ib. n. 13.

Famuli furripientes per pauca furtia dominis rem, tenentur restitutionem sub lethali, si simul faciant Materiam notabilem: aliud dicendum est, si res fuerint comestibiles consumptæ, ib. n. 14.

Major quantitas requiritur ad mortale in furtis filiorum, quam aliorum, n. 15.

Quæ quantitas furti requiratur ad mortale in Religiosis, notatur, ib. n. 16.

An peccet Religiosus surripiendo ex monasterio esculentia & poculenta, si per pauca ad notabilem quantitatem deveniat, notatur, ib. n. 17.

Defectus iudicii furem excusat à lethali, ib. n. 18.

Fur etiam furto parvo potest peccare lethaliter, ib. n. 19.

Solvitur obiectio, ib. n. 20.

Christiani nec infidelibus possunt aliquid furari per se, ib. n. 21.

Licetum est Christianis abripere bona infidelium extraneæ facultate Principum Christianorum, ib. n. 22.

Licet spoliare Turcas Europtos & Afros bonis, sine obligatione ad restituendum, n. 23.

Nostri captivi in Turcia possunt spoliare dominos suos Turcas, & fugere, ib. n. 24.

Non licet spoliare Turcas mercatores ad nostras terras sub cautione venientes, n. 25.

Unus Christianus potest siue clam, siue palam rem suam ab alio Christiano auferre, si aliter nequeat eam recuperare, ib. n. 26.

An fur furando rem sacram in loco sacro, teneatur hanc circumstantiam in Confessione exprimere, notatur, ib. n. 27.

Quam pœnam incurret Clericus convictus de furto, exponitur, ib. n. 28.

Fur furando rem ad Ecclesiam spectantem committit sacrilegium, ib. n. 29.

Fur in Ecclesia furando rem alienam, de qua Ecclesia non tenetur dare rationem, committit simplex furtum, ib. n. 30.

Neque in gravi, neque in extrema necessitate permissum est furari, ib. n. 30.

In extrema necessitate licet potest quis ex rebus alienis sibi subvenire, ib. n. 31.

In gravissima, seu quasi extrema necessitate potest quis ex alienis bonis sibi subvenire, ib. n. 32.

In extrema necessitate constitutus, potest armis contra dominum rei se defendere, si rem ablatam vellet ei auferre, ib. n. 33.

Notatur propositio 31. ab Innoc. XI. damnata, ib. n. 34.

Non licet occidere furem pro conservatione unius aurei, ib. n. 35.

Potest vir honestus defendere unum aureum, vel quid aequivalens defensione occisiva, si fur palam cum rapina tentaret eum rapere, ib. n. 36.

Si fur repente rapiat aureum ex manibus nobilis & fugiat, non potest talis nobilis furem insequendo pro recuperatione aurei eum occidere, n. 37.

Nec licet plebeo occidere nobilem, qui rapuit ipsi aureum, ib. eod. n. 37.

Licet aliquando defendere bona propria defensione occisiva cum moderamine inculcata tutelae, ib. n. 38.

Si quis rem furto ablatam bona fide emat, teneatur ad restitutionem, n. 20.

Fur ex re furtiva Lucrum industriale accipiens, non tenetur ad restitutionem illius, tr. de Rest. c. 5. n. 67.

Plura de furto vid. verb. Contractus, Restitutio. Quoad furtum Regularium verb. Paupertas.

Gabella.

Gabella describitur, tr. 85. c. 1. n. 1.

Nomine gabella variae taleae intelliguntur, ib. n. 2.

Soli supremam potestatem habentes possunt per se imponere gabellas, ib. n. 3.

Papa juxta opinionem probabilem urgente necessitate potest imponere gabellas in toto orbe; ita etiam Reges & Principes absoluti in suis Ditionibus, ib. n. 4.

Pro-Reges, & alij subordinati Ministri per se nequeunt imponere gabellas: bene tamen per accidens, ib. n. 5.

Ad imponendum gabellas requiritur publica & legitima causa, alias essent injustae, ib. n. 6.

Gabella imponi possunt supra res ad vitam non necessarias: imo juxta probabilem opinionem etiam supra res ad vitam necessarias, si urgeat necessitas, ib. n. 7.

Gabella, quae imponitur indistincte supra capita subditorum per se est iniqua, ib. n. 8.

Solis subditis regulariter loquendo possunt imponi gabellae, ib. n. 9.

Non subditis perpetuis per accidens possunt imponi gabellae, ib. n. 10.

Religiosis & Clericis regulariter non possunt imponi gabellae à secularibus, ib. n. 11.

Notantur casus, in quibus Clericis possunt imponi gabellae, ib. n. 12.

Si gabella est tantum dubie, aut probabiliter justa, potest fraudari, ib. n. 13.

Si gabella est evidenter justa, probabiliter non potest licite fraudari, ib. n. 14.

Licet gabella sit justa, probabiliter eam fraudans non tenetur sub lethali ad restitutionem, ib. n. 15.

Casu practico & fundamentalis proponitur & solvitur, utrum post sententiam judicis teneatur quis ad restitutionem gabellarum fraudatarum, ib. n. 16.

Solvitur obiectio, ib. n. 16.

Solvuntur aliae obiectioes secunda partis, ib. n. 17.

Fraudator gabellarum exponens se periculo amittendi notabilem partem bonorum peccat, ib. n. 18.

Creditor Principis, potest sibi creditum compensare fraudando gabellas, ib. n. 19.

Custodes jurati, permittentes fraudari gabellas justas peccant; non tamen tenentur ad restitutionem, tract. 51. c. 1 n. 8.

Generalis.

Generalis ordinis potest omnia vota suorum Religiosorum irritare, etsi emissa sint cum facultate inferioris Pralati.

In Generalem debet eligi subiectum omnibus alijs Religiosis praestantius, tr. 15. n. 8.

Gratia.

Quidditas & divisio gratiae.

Triplex acceptio gratiae notatur, tr. 86. c. 1. n. 1.

Quid sit acceptio gratiae proprie sumpta, & quid improprie, notatur, ib. n. 2.

Quidditas gratiae, ib. n. 3.

Gratia externa describitur, ib. n. 4.

Gratia interna actualis, & habitualis describitur, ib. n. 5.

Divisio gratiae actualis notatur, ib. n. 6.

Gratia alia est sufficiens, alia efficax, alia subsequens, ib. n. 7.

Quid sentiant Pelagiani de gratia, notatur, ib. n. 8.

Quid Manichei de gratia sentiant, exponitur, ib. n. 9.

Nullum opus, quod nostrae salutis sit initium ex libero arbitrio sine gratia fieri potest, ib. n. 10.

Solvuntur obiectioes, ib. n. 11.

Homo per peccatum non solum in gratuitis, verum etiam in naturalibus vulneratus est, ib. n. 12.

Notantur quatuor vulnera, quae homo per peccatum incurrit, ib. eod. n. 12.

Necessitas gratiae.

Homo sine speciali gratia Dei potest naturaliter cognoscere plures veritates, tr. 86. c. 2. n. 13.

Nec cognitio omnium veritatum collectivè sumptarum, nec aliquarum in particulari potest habere sine speciali gratia Dei, ib. n. 14.

Solvuntur obiectioes, ib. n. 15.

Homo in natura integra viribus naturae potest habere actum efficacem amoris Dei, ut auctoris naturae super omnia; non verò post lapsum, ib. n. 10.

Solvuntur obiectioes, ib. n. 17.

Homo in natura lapsa potest sine speciali gratia efficere aliquod opus morale bonum; & vincere leves tentationes, ib. n. 18.

Homo lapsus nullam gravem tentationem vincere potest sine gratia Christi speciali, ib. n. 19.

Solvuntur obiectioes, ib. n. 20.

In statu innocentiae ad observandam totam legem naturalem non fuisset necessaria gratia specialis, ib. n. 21.

In statu innocentiae pro observatione legis naturalis meritorie requiritur gratia, ib. n. 22.

In natura lapsa homo non potest servare diu totam legem sine gratia, ib. n. 23.

Solvuntur obiectioes, ib. n. 24.

De via ordinaria ad observandam totam legem naturalem

Index rerum notabilium,

Item non tantum requiritur gratia naturalis, sed etiam habitualis, ib. n. 25.
Solvuntur objectiones, ib. n. 26.
Homo cum gratia, quæ de via ordinaria ei datur, non potest vitare omnia venialia, ib. n. 27.
Solvuntur objectiones, ib. n. 28.
Homo faciens quod in se est, neque de condigno, neque de congruo meretur primam gratiam, ib. n. 29.
Facienti, quod in se est ex auxilio gratiæ efficaci, datur infallibiliter gratia sanctificans, ib. n. 30.
Solvuntur objectiones, ib. n. 31.
Actus meritorij gratiæ & vite æternæ sive de condigno, sive de congruo sunt supernaturales quoad modum, & quoad substantiam, ib. c. 3. n. 32.
Solvuntur objectiones, ib. n. 33.
Homo sine gratia non potest elicere actum contritionis, vel attritionis efficacem, ib. n. 34.
Solis naturæ viribus potest haberi aliqualis displicentia peccatorum, ib. n. 35.
Negatio auxiliorum efficacium, & permissio peccati proprii reproborum sunt effectus reprobationis negativæ; tr. de prædest. n. 7.

Gratia actualis.

Gratia operans, & cooperans exponitur, tr. 86. c. 4. n. 36.
Solvuntur objectiones, ib. n. 37.
Gratia efficax describitur, ib. n. 38.
Gratia sufficiens explicatur, ib. n. 39.
Datur gratia efficax & sufficiens, ib. n. 40.
Gratia sufficiens dat posse assequi, si homo velit, ib. n. 41.
Solvuntur objectiones, ib. n. 42.
Deus omnibus adultis tam fidelibus, quam infidelibus dat auxilia sufficientia ad salutem, ib. n. 43.
Solvuntur argumenta in contrarium, ib. n. 44.
Deus aliquibus magnis peccatoribus in pœnā præcedentium delictorum, denegat gratiam efficacem, & abundantiam auxiliorum sufficientium, ib. n. 45.
Gratia sufficiens non est in omnibus quocunque temporis momento, ib. n. 46.
Solvuntur objectiones, ib. n. 47.
Parvulis omnibus Deus providit auxilia sufficientia ad salutem, ib. n. 48.
Gratia sufficiens non est inutilis hominibus per se & si non consequitur suum effectum, id provenit ex voluntate hominis, tr. 96. c. 1. n. 8.
Deus scit reprobos non salvandos per gratiam sufficientem, ib. eod. n. 8.

Gratia habitualis.

Gratia habitualis describitur, tr. 86. c. 5. n. 49.
Solvuntur objectiones, ib. n. 50.
Gratia habitualis constituit hominem sanctum & amicum Dei, ib. n. 51.
Constituere hominem heredem gloriæ æternæ non sunt effectus gratiæ, sed proprietates metaphysicæ, ib. n. 52.
Posita gratiâ habituali in homine, amor actualis quo Deus amat hominem talem, non est novus favor, neque hic amor est effectus formalis gratiæ, ib. n. 53.
Actualis collatio gloriæ est ex novo favore Dei, ib. n. 54.
Solvuntur objectiones, ib. n. 55.
Gratia habitualis est participatio nature Divinæ, non solum accepta moraliter, sed etiam physice, ib. n. 56.
Gratia habitualis ex sua intrinseca ratione nos constituit

filios Dei adoptivos, ib. n. 57.
Ad filium naturalem requiritur participatio nature vitalis, non ad filium adoptivum, ib. n. 58.
Actus contritionis ex se non sunt sufficientes causare nostram justificationem, ib. n. 59.
Solvuntur objectiones, ib. n. 60.
Dispositio ultima ad gratiam sanctificantem extra sacramentum collatam potest de condigno mereri primam gloriam, tract. de merito. n. 31.

Causæ Gratiae.

Quatuor causæ gratiæ exponuntur, videlicet causa efficiens, formalis, finalis, & materialis, tr. 86. c. 6. n. 61.
Gratia non creatur, sed educitur ex anima tanquam ex subjecto, ib. n. 62.
Solvuntur objectiones, ib. n. 63.
Non implicat gratiam produci ab agente creato, ut a causa principali, ib. n. 64.
Gratia habitualis per se nullam exigit dispositionem, ib. n. 65.
Ad justificationem impij adulti necessaria est aliqua dispositio, n. 66.
Dispositiones ad justificationem exponuntur, ib. n. 67.
Solvuntur objectiones, ib. n. 68.
Deus de absoluta potentia potest hominem peccatorem justificare, & remittere ei peccatum sine ipsius retractione, ib. n. 69.
Solvuntur objectiones, ib. n. 70.
Nemo potest sibi mereri primum auxilium actuale, tr. de merito, n. 24.
De condigno nemo potest sibi mereri primam gratiam habitualement, ib. n. 26.
Nullus purus homo quantumvis justus potest alteri de condigno mereri primam gratiam, ib. n. 33.
Si Adam non comedisset pomum, licet alia peccata commisisset, gratiam sibi duntaxat, non nobis amisisset, tr. de peccatis, c. 7. n. 88.
Si Minister non habeat finem conferendi gratiam, non invalidat per se sacramentum, tract. de sacramentis in genere, c. 7. n. 62.

Effectus gratiæ.

Gratia habitualis ex natura sua delet peccatum sine alio favore extrinseco Dei illud condonante, tr. 86. c. 7. n. 71.
Solvuntur objectiones, ib. n. 72.
Non potest peccatum tolli per solam extrinsecam Dei condonationem, ib. n. 73.
Solvuntur objectiones, ib. n. 74.
Implicat de absoluta potentia esse simul gratiam & peccatum in eodem subjecto, ib. n. 75.
Solvuntur objectiones, ib. n. 76.
Peccata venialia remittuntur per contritionem extra sacramentum, ib. n. 77.
Exponitur quomodo in homine justo remittantur venialia, ib. n. 78.

De augmento Gratiae.

Justus per quemlibet actum supernaturalem meretur augmentum gratiæ & gloriæ, tr. 86. c. 8. n. 79.
Augmentum gratiæ datur statim ac justus elicit actum bonum, ib. n. 80.
Solvuntur objectiones, ib. n. 81.
Per quemlibet actum supernaturalem infima virtutis, justus meretur aliquod augmentum gratiæ, ib. n. 82.

Augmentum gratie habitualis datur bonis operibus juxta proportionem gratie actualis, ib. n. 83.

Solvuntur objectiones ib. n. 84.

Gratia quantum est ex se potest crescere usque ad merita Christi, ib. n. 85.

Nullus potest ita crescere in gratia, ut fomitem peccati extinguat, ib. n. 86.

Græcus.

Græcis sacerdotibus, quales relinquuntur Uxores, tract. 128, n. 2.

Non licet Græco sacerdoti consecrare in azymo pane intra fines sue Ecclesie, tr. 76, n. 6.

Gula.

Vitium gula describitur, tr. 87, c. 1, n. 1.

Comestatio vitiosa quinque modis fieri potest, ib. n. 2.

Gula ex genere suo est veniale, ib. n. 3.

Gula per accidens potest esse mortale, ib. n. 4.

Non est per se lethale comedere carnes animalium crudas, ib. n. 5.

Carnibus humanis vesci per se est lethale, ib. n. 6.

Propositio 8. ab. Innoc. XI. reprobata notatur, ib. n. 7.

Quomodo intelligenda sit propositio damnata, ib. n. 8.

Comedere & bibere usque ad satietatem immoderatam, est peccatum, ib. n. 9.

Est peccatum comedere & bibere ob solam voluptatem, ib. n. 10.

Actus voluptatis per se consideratus est illicitus: hinc appetitus naturalis non potest licite suis actibus frui, ib. n. 11.

Est veniale tantum per se bibere & comedere ob solam voluptatem, ib. n. 12.

In quibus casibus peccet quis lethaliter, si bibat & comedat ob solam voluptatem, notatur, ib. n. 13.

Comedere & bibere cibos & vinum delicatos, præcisâ voluptate, non est peccatum, ib. n. 14.

Comedere & bibere usque ad satietatem per se non est peccatum, ib. n. 15.

Instituens convivium pretiosum juxta suum statum per se non peccat, ib. n. 16.

Frui pretiosis odoribus, coloribus, pulchritudine ex aliqua necessitate, non est peccatum, ib. n. 17.

Gula effectus perniciosi notantur, ib. n. 18.

Habitus.

Potest dari habitus neuter, qui nec bonus, nec malus sit, tr. de peccatis, n. 7.

Habitus vitiosi permanent in damnatis, non sic in purgatorio existentibus, ib. c. 1, n. 8.

In quo consistat peccatum habituale formaliter, notatur, ib. c. 6, n. 77.

(tr. 140, n. 14, 15, 16.)

An Regulares peccent mutando, vel excedendo in habitu,

Hæres.

Si quis acceptaret hereditatem ab aliquo debitore, quæ fuit necessaria pro solvendo debito, si debitorem ad hoc non induxit, non tenetur ad restitutionem; secus bene, tr. 42, c. 1, n. 9.

Causa exhereditandi filium & filiam notantur, tr. 82, c. 1, n. 14.

Qui priventur hereditate, notatur, tr. 109, c. 1, n. 6.

Institutio heredis est ipsa anima testamenti, tract. de testamentis, c. 1, n. 6.

Quid nomine heredis intelligatur, ib. c. 6, n. 47.

Si nullus nominatus sit executor testamenti, tunc spectat executio ad heredem, præterquam quod de legatis captionem & sublevandis miseris pauperum, ibid. cap. 11, n. 84.

Hæresis.

Peccatum hæresis describitur, tr. 88, c. 1, n. 1.

Dantur aliqui hæretici licet professionem fidei per baptismum non fecerint, ib. n. 2.

Error contra fidem importat positivum judicium in intellectu contra fidem, ib. n. 3.

Dubium negativum de fide non sufficit ad hæresim, ib. n. 4.

Dubium positivum de fide importat hæresim, ib. n. 5.

Ad hæresim sufficit, ut quis adveriat suam opinionem esse contrariam fidei, ib. n. 6.

Si quis paratus sit corrigere, ac detestari suam doctrinam illico ac cognosceret esse contra fidem & Ecclesiam, non est hæreticus, ib. n. 7.

Si quis negaret conclusionem, quæ ex duabus revelatis deducitur, esset hæreticus, ib. n. 8.

Negans conclusionem, quæ deducitur ex una revelata, altera naturali, non est hæreticus, ib. n. 9.

Notatur aliquis casus, ib. eod. n. 9.

Malitia hæresis, Paganismi, & Judaismi notatur, quæ non distinguuntur essentialiter, ib. n. 10.

Si alicui fides Catholica probabilior videretur, quam sua secta, tenetur hanc deserere, & illam sequi, ib. n. 11.

Malitia Apostasia describitur, ib. n. 12.

Blasphemie peccatum notatur, ib. n. 13.

Ecclesia non potest punire hæreticos pure mentales, ib. n. 14.

Hæretici externi possunt puniri ab Ecclesia, ib. n. 15.

Ecclesia habet potestatem directivam non coactivam super infideles, ib. n. 16.

Princeps secularis potest cogere infideles ad cultum veri Dei, non tamen ad Christi fidem suscipiendam, ib. n. 17.

Qui fidem externam tantum negavit, potest à quolibet Confessario absolvi, tr. 2, c. 3, n. 48.

Hæreticus conversus ad fidem non tenetur per se distinctè explicare in Confessione peccata contra præcepta Ecclesie in hæresi commissæ, tr. 35, c. 7, n. 58.

Si parens in hæresim labatur, & alios subvertat, tenetur filius ipsum prodere, tr. 82, c. 1, n. 16.

Hæreticus quoad ejus denuntiationem, vid. verb. Denuntiatio.

De absolutione ab hæresi vid. verb. Absolutio, Episcopus, Pœnitentia, Regulares.

Hæresis est causa divortij, quousque hæreticus non resipiscit, tr. 65, n. 11.

Quoad libros hæreticorum vid. verb. liber prohibitus, tr. 111.

An hæretici, eorum filij & fautores sint irregulares, tr. 103, n. 28.

An sacerdos possit celebrare præsentem hæretico? notatur, tr. de Missa, c. 6, n. 50.

Jure Canonico Hæretici, Apostata, & eorum fautores sunt incapaces per se hereditatis, tr. de test. c. 8, n. 58.

Hasta.

Merces sub hasta posita ad vendendum, possunt leviori pretio emi, tr. 73, c. 1, n. 4.

Hermaphroditus.

An hermaphroditus possit contrahere Matrimonium, tr. 95, n. 39.

An hermaphroditus mortua uxore, possit postea secundum sexum fœmineum contrahere & agere uxorem, ib. n. 40.

An hermaphroditus possit secundum sexum debiliorem contrahere, ib. n. 41.

An duo hermaphroditi possint contrahere, ib. n. 42.

Homo.

Omnes Posteriores Ade considerantur ut unus homo, & quomodo transfunditur peccatum originale in illos? tract. de peccatis, c. 7. n. 81.

Homicidium.

Homicidium describitur, quod ex genere suo est lethale, tr. 89. c. 1. n. 1.

Per præceptum non occides, non prohibentur occidi alia animantia inferiora homine, ib. n. 2.

Licetum est autoritate publicâ malefactores occidere, ib. n. 3.

Non est Licetum occidere falsum accusatorem, falsos testes, aut judicem, licet ab eo iniqua immineat sententia, ib. n. 4.

An innocens posset intuitu maximi damni passi, vel patiendi ab accusatore falso, vel iudice eos occidere, notatur, ib. n. 5.

Propositio 19. ab Alex. VII. reprobata, notatur, ib. n. 6.

Peccat maritus occidendo propriâ authoritate uxorem in adulterio, deprehensam, ib. n. 7.

Pater non potest occidere filias in adulterio deprehensas, ib. n. 8.

Adultera potest se defendere contra proprium Maritum volentem illam occidere defensione occisiva, ib. n. 9.

Non licet marito ex lege civili propriam uxorem adulteram occidere sine sententia iudicis, ib. n. 10.

Judex propriam uxorem adulteram nequit occidere, ib. n. 11.

(occidi, ib. n. 12.)

Adulteri fugientes post latam sententiam ubique possunt Maritus si habeat publicam facultatem occidendi adulteros, & reperiat Clericum cum uxore, cum occidendo non incurrit pœnas Canonicas, ib. n. 13.

Non licet occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, vel aliam, tr. 89. c. 2. n. 14.

Non est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se vel de sua Religione spargere minantem occidere, ib. n. 15.

Si calumniator ignominiosis factis honorem niteretur auferre, tunc potest talis honor aliquando defendi defensione occisiva, ib. n. 16.

Licetum est defendere honorem contra facta adversarij defensione occisiva, ib. n. 17.

Licet defendere honorem thori cum moderamine inculpatae tutelae defensione occisiva; Ponitur casus, ib. n. 18.

Virgo potest defendere suam virginitatem defensione occisiva, ib. n. 19.

Virgo si vi opprimeretur potest pati corruptionem non occidendo si absit periculum consensus: secus non, ib. n. 20.

Virgo non debet seipsam occidere ex eo quia nequit vitare sui corruptionem, ib. n. 21.

Si Virgo nec sui corruptionem, nec periculum consensus evitare potest, nec aggressorem occidere, tunc Deum rogare tenetur pro auxilio ad resistendum, ib. n. 22.

Propositio 32. ab Innoc. XI. damnata, notatur, ib. n. 23.

Non est licitum, defendere defensione occisiva, quæ actu

possidemus, sed etiam nec id, ad quod jus inchoatum habemus, & quod nos possessuros speramus, ib. n. 24.

Propositio 33. ab Innoc. XI. rejecta, notatur, ib. n. 25.

Argumenta contra propositionem 33. supra relatam proponuntur, ib. n. 26.

Non licet subito occidere suum legitimum Principem regimine tyrannum, ib. n. 26.

Non est illicitum per se occidere tyrannum, qui injuste armis occupat aliena Regna & Provincias, ib. eod. n. 26.

In omni abortu violentè procurato committitur homicidium, tr. 1. c. 2. n. 32.

Quo tempore expellendo fœtum ex utero committatur homicidium, notatur, ib. n. 34.

Qui dubitat, an fœtus sit animatus animâ rationali, illum vi expellendo est reus homicidij, ib. n. 35.

Exponuntur casus, in quibus filius posset occidere patrem, tr. 82. c. 1. n. 15.

Non licet occidere furem pro conservatione unius auris, tr. 84. c. 1. n. 35.

Potest vir honestus defendere unum aureum, vel quid æquivalens defensione occisiva, si fur palam rapina tentaret eum rapere, ib. n. 36.

Si fur rapto repente aureo ex manibus nobilis fugiat, non potest talis nobilis furem insequendo pro recuperatione aurei eum occidere, ib. n. 37.

Nec licet plebeo occidere nobilem, qui rapuit ei aureum, ib. n. 37.

Licet aliquando defendere bona propria defensione occisiva cum moderamine inculpatae tutelae, ib. n. 38.

Irregularitas ex homicidio & mutilatione notatur, tract. 103. c. 1. n. 16.

An quis incurrat irregularitatem ex homicidio non lethali culpari? declaratur, ib. n. 17.

Occidens aggressorem suæ vitæ cum moderamine inculpatae tutelae, non fit irregularis, ib. n. 18.

An sacerdos occultè occidendo possit celebrare sine dispensatione, ib. n. 27.

Si quis seipsum occiderit, & notum est, non est sepeliendus in loco sacro, tract. de sepultura n. 40.

An licitum sit desiderare alicui Mortem.

An liceat optare malum proximo? notatur ex S. Tho. tr. 89. c. 3. n. 27.

Dupliciter potest quis desiderare malum proximo, speculative scilicet & abstractivè, ib. n. 28.

Non est licitum tristiari de vita alicujus, vel de illius morte naturali gaudere, ib. n. 29.

Licetum est sibi, vel proximo desiderare mortem providendis gravibus malis, n. 30.

Licet inefficaciter desiderare mortem Principi tyranno, ib. n. 31.

Propositio 14. & 16. ab Innoc. XI. damnata, notatur, ibid. n. 32.

Filius potest speculative in sensu abstracto gaudere de morte patris, ib. n. 33.

Quid si filius occideret patrem in ebrietate an prævisâ antecederet morte patris, peccaret, notatur, ib. n. 34.

Non est licitum propter aliquale malum sibi, aut alteri appetere mortem, ib. n. 35.

Quando mulieres excusentur à lethali imprecando mortem sibi, filijs, vel marito, notatur: & exponitur casus fundamentalis, ib. n. 36.

Mandans occidi hominem, & ante executionem revocans omni meliori modo, quo potuit ordinem, licet ad mandatarium non pervenerit, non est reus coram Deo talis homicidij formalis in executione, ib. n. 37.

In predicto casu mandans occidi, non tenetur reparare damna familiae occisi, quoad lesionem formalem, ibid. n. 38.

Quoad lesionem verò materiale in memorato casu mandans occidi hominem, tenetur reparare damna familiae occisi, ib. n. 39.

Honestas publica dirimens Matrimonium.

Honestas publica impediens contractum Matrimonij describitur, tr. 90. c. 1. n. 1.

Impedimentum publicae honestatis contractum ex sponsalibus, se extendit tantum usque ad primum gradum, ib. n. 2.

Si quis contraheret sponsalia cum una, & ipsa derelicta contraheret Matrimonium cum ejus sorore, quam si cognovisset, nec valeret Matrimonium, nec posset amplius contrahere cum prima, ib. n. 3.

Impedimentum honestatis contractum ex Matrimonio rato, durat usque ad quartum gradum, ib. n. 4.

Ex sponsalibus invalidis non oritur impedimentum publicae honestatis, ib. n. 5.

Dupliciter invalidantur sponsalia juxta Doctores, ibid. n. 6.

Sponsalia signo externo confirmata sunt valida quousque oppositum non probetur: sicque vi illorum contrahitur impedimentum publicae honestatis, ib. n. 7.

Impedimentum publicae honestatis oritur, etiam si sponsalia occultè fiant, ib. n. 8.

Quousque non demonstratur nullitas consensus remanet impedimentum publicae honestatis, ib. n. 9.

Ad contrahendum valide Matrimonium requiritur intentio interna: quod exponitur per casum, ib. n. 10.

Si sponsalia valida mutuo consensu dissolvuntur, probabiliter cessat impedimentum publicae honestatis, ib. n. 11.

Per mortem alterius sponsi, non cessat impedimentum publicae honestatis, ib. n. 12.

In contrahendis sponsalibus sub conditione de futuro, requiritur conditio contingens & honesta, ad hoc ut inducatur impedimentum publicae honestatis: & solum impedimentum oritur, dum actu verificatur conditio; secus verò si conditio fuerit de presenti, vel de praeterito, ib. n. 13.

Si quis sine Parocho contraheret Matrimonium in loco, ubi receptum est Trid: contraheret impedimentum publicae honestatis, ib. n. 14.

Ex Matrimonio impuberum nullum oritur impedimentum publicae honestatis, ib. n. 15.

Si frigiditas perpetua cognita sui tempore contractus sponsaliorum, non oritur impedimentum publicae honestatis, ib. n. 16.

Frigiditas perpetua tempore contractus non cognita, in foro conscientiae non inducit impedimentum publicae honestatis, ib. n. 17.

Predictus casus non habet locum in foro fori, ib. n. 18.

Ex sponsalibus scienter nullis, non oritur impedimentum publicae honestatis, ib. n. 19.

Honor.

Quis teneatur ad restitutionem honoris per contumeliam

ablati? notatur, tr. 44. c. 1. n. 12.

Si calumniator ignominiosis factis honorem niteretur auferre, tunc potest talis honor aliquando defendi defensione occisiva, tr. 89. c. 2. n. 16.

Licet defendere honorem contra facta adversarii defensione occisiva, ib. n. 17.

Licet defendere honorem thori cum moderamine inculpata tutelae defensione occisiva: exponitur id per casum, ib. n. 18.

Plura vide in tr. de Detractione, & Homicidio.

Horae Canonicae.

De obligatione recitandi horas Canonicas.

Quidditas horarum Canoniarum, tr. 91. c. 1. n. 1.

Officium Canonicum in septem horas dividitur, ib. n. 2.

Licet quis nequeat recitare Matutinum, si ceteras horas potest, tenetur ad illas, ib. n. 3.

Aegrotus non tenetur recitare illas horas, de quibus dubitat, an possit eas perficere sine gravi incommodo, ibid. n. 4.

Si quis nequit recitare majorem partem unius horae, probabiliter ad nihil tenetur, ib. n. 5.

Qui unam partem Officij Divini nequit recitare, potest tamen aliam, tenetur ad illam, ib. n. 6.

Propositio 21. ab Alex VII. damnata, notatur, ib. n. 7.

Omnes in sacris constituti tenentur ad Officium Divinum, ib. n. 8.

(id recitare, ib. n. 9.)

Qui est obligatus ad Officium Canonicum tenetur per se Capellanus etsi studio litterarum vacet, tenetur per se recitare Officium, ib. n. 10.

Solvitur obiectio, ib. n. 11.

Propositio 35. ab Alex VII. damnata notatur, ib. n. 12.

Respondetur ad fundamenta propositionis damnatae, ib. n. 13.

Unico Officio non potest quis satisfacere pro die presenti & crastino, ib. n. 14.

Propositio 34. ab Alex VII. proscripta notatur, ib. n. 15.

Non satisfacit praecipio Ecclesiae recitando quis Officium Paschale die Palmarum, ib. n. 16.

Qui recitat Officium pro Officio, quod non notabiliter differat in quantitate, non peccat lethaliter, ib. n. 17.

Non licet loco Officij de Dominica aliud recitare, ib. n. 18.

Solvitur obiectio, ib. n. 19.

Qui non observat ordinem horarum, sed unam alteri praeposit v. g. nonam ante sextam, non excedit peccatum veniale, ib. n. 20.

Obligatus ad horas Canonicas, si in singulis aliquam partem omittit, ita ut respectivè faciant partem notabilem, est lethale, tr. de peccatis, c. 2. n. 46.

De restitutione ob omissionem Officij Divini.

Constitutio declarans teneri Beneficiatos ad restitutionem ex omissione horarum, tr. 91. c. 2. n. 21.

Beneficiatus omittens studio Officium, tenetur ad restitutionem prorata omissionis, ante sententiam Judicis, ib. n. 22.

Restitutio Beneficiatis omittentibus Officium, imponitur vi legis communis, ib. n. 23.

Beneficiatus excommunicatus tenetur ad restitutionem, ib. n. 24.

Beneficiatus omittens una die integrum Officium tenetur restituere.

Non obligatio recitandi Officium per partes et gradus, sed negative
fol 427

restituere integros fructus correspondentes illi diei, & sic de alijs horis proportionaliter, ib. n. 25.
 Si Parochus habeat aliud simplex beneficium tenetur utrosque fructus restituere, ib. n. 26.
 Curatus etiam si habeat tenue beneficium ex omissione Officii, tenetur ad restitutionem, ib. n. 27.
 Omnes qui obligantur ad aliquod Officium v. g. B. V. si omittant, tenentur ad restitutionem, ib. n. 28.
 Beneficiarius etiam si omittat aliquam partem horarum, tenetur pro rata ad restitutionem, ib. n. 29.
 Si fructus retenti in omissione horarum sint notabiles, tenentur sub lethali restituere, ib. n. 30.
 Cui fructus restituendi sint ex omissione horarum? notatur ib. n. 31.
 Alii sacerdotes non beneficiati omittentes Officium, non tenentur ad restitutionem, ib. n. 32.
 Si Benefactor eximeret Beneficiarium à restitutione, non teneretur restituere, ib. n. 33.
 Duoligantes circa idem beneficium, quorum neuter id possideret, omittendo Officium, non tenentur ad restitutionem, ib. n. 34.
 In qua hora quis est promotus ad beneficium, tenetur illam recitare cum sequentibus, quibus omissis, tenetur ad restitutionem, ib. n. 35.
 Stando, ambulando, sedendo recitans quis horas, satisfacti obligationi, ib. n. 36.
 Die festo potest audiri Missa, & Officium simul recitari, ib. n. 37.
 Parvitas Materie in recitatione horarum notatur, ibid. n. 38.
 Die Rogationum, & S. Marci tenentur ad Litanias, ib. n. 38.
 An peccet quis graviter omittendo Vesperas Sabbati sancti, notatur, ib. n. 39.
 Qui recitat horas Canonicas cum socio, satisfacti sue obligationi, ib. n. 40.
 Tres recitantes Officium unusquisque unum Versiculum, non satisfaciunt obligationi, ib. n. 41.
 Qui recitat solus Officium, non tenetur seipsum audire, ib. n. 42.
 Solum mentaliter recitare Officium de facto non satisfacti obligationi, ib. n. 43.
 Quà horâ possit recitari Matutinum cum Laudibus pro sequenti die, notatur, ib. n. 44.
 Interruptè recitare Officium, non peccatur lethaliter, ib. n. 45.
 An satisfiat obligationi truncando ultimas syllabas in recitando? notatur, ib. n. 46.
 Si duo recitant Officium, & antequam unus terminat ultimas syllabas, alter jam incipiat, utrum satisfaciant, exponitur, ib. n. 47.
 An balbutientes, & precipitantis lingue recitantes Officium, satisfaciant? declaratur, ib. n. 48.
 Quæ infirmitas excuset à recitatione Officii Divini, notatur, ib. n. 49.
 Aliqui convalescentes excusantur à recitatione Officii, ib. n. 50.
 Itinerantes ordinariè non excusantur ab Officio recitando, ib. n. 51.
 Senes & oculis laborantes per se non excusantur ab obligatione Officii, ib. n. 52.
 Surdi per se non excusantur à recitatione Officii, ib. n. 53.

Quid si quis studio se privaret Breviario, an peccaretur quoties non recitaret? notatur, ib. n. 54.
 An Officium B. Virg. Defunctorum, Psalmos Penitenciales, Graduales teneatur quis recitare? exponitur, ib. n. 55.
 Qui recitat horas Canonicas distractè, sed involuntariè, non peccat, tr. 63. n. 3.
 Qui recitat horas Canonicas cum mera distractione interna etiam voluntaria, satisfacti precepto, ib. n. 4.
 Si quis studiosè cogitatione ad alia objecta se divertere, dum orat, peccat saltem venialiter, ib. n. 5.
 Imò si fieret ex contemptu gravi, peccaret lethaliter, ib. n. 5.
 Recitans horas Canonicas distractus operibus externis impossibilibus cum attentione, peccat, ib. n. 7.
 Qui dum recitat horas Canonicas exercet simul actiones externas compatibles cum recitatione Officii Divini, satisfacti sue obligationi, ib. n. 7.
 Si quis bonæ Memoriae memoriter orans horas Canonicas, circa finem horæ, vel Psalmi dubitet, an aliquid omiserit, an teneatur repetere, notatur, tr. 68. pag. 279, (c. 2. casu 3.)

I. Jactantia.

Descriptio jactantiae, tr. 92. c. 1. n. 1.
 Jactantia ex genere suo est veniale, si non excedat modum; aliàs esset lethale, ib. n. 2.
 Jactantia est lethale, si sit cum gravi detrimento proximi, ib. n. 3.
 Est grave se extollere supra omnes sibi equales, ib. n. 4.
 Est lethale suam jactantiam juramento firmare, ib. n. 5.
 An sit lethale se de gravi peccato jactare? exponitur, ib. n. 6.
 An jactari de modo peccati lethalis, sit lethale? declaratur, ib. n. 7.
 Jactantia suam speciem peccati desumit ab objecto, ib. n. 8.
 Aliquem indignum laudare ad officium illum promovendum cum notabili damno proximi, est lethale, ibid. n. 9.
 Jactare se de re honesta sine damno proximi, non excedit veniale, ib. n. 10.
 Jactare se de re mortali cum scandalo proximi, est lethale, ib. n. 11.
 Jactator subinde in jactando committit duplex peccatum; jactantia, & alterius speciei, cujus est objectum, de quo jactatur, ib. n. 12.
 Quomodo jactator debeat peccata jactantiae in Confessione exponere, exponitur, ib. n. 13.

Jejunium Ecclesiasticum. Præceptum, & circumstantiæ jejuniij.

Jejunij Ecclesiastici descriptio, tr. 93. c. 1. n. 1.
 Quis potius sit licitus die jejuniij, & quis vetitus, notatur, ib. n. 1.
 Unica comestio conceditur die jejuniij, ib. n. 1.
 Licitum & meritorium est jejunium, ib. n. 2.
 Solvuntur objectiones, ib. eod. n. 2.
 Datur præceptum jejuniij obligans per se sub lethali, ib. n. 3.
 Solvuntur objectiones, ib. n. 3.
 Quæ jejunia contineantur sub hoc præcepto, notatur, ibid. n. 4.

Omnino cibo licet vesci in die jejuniij distincto à carne, ib. n. 5.
In jejunijs quadragesime prohibentur lacticia sub lethali, eodem precepto, quo caro, ib. n. 6.
In jejunijs extra quadragesimam licitum est vesci lacticijs & ovis, ib. n. 7.
Licitum est defacto comedere ova, & lacticia in quadragesima in illis locis, ubi ante propositionem damnatam comedebantur, ib. n. 8.
An liceat vesci ovis & lacticijs Germano, in Italia tempore quadragesime degenti, ib. n. 9.
Licet potest privilegiatus vesci ovis & lacticijs in illis locis, ubi tempore quadragesime proprijs subditis vetitum est, ib. n. 10.
An si v. g. hic Vienna esset jejunium speciale, & Praga nullum, possit Civis Viennensis pro tunc Praga degens comedere carnes, exponitur, ib. n. 11.
An si Civis Viennensis reperiretur in loco, ubi est jejunium, possit ibi vesci carnibus, casu quo Vienna non esset jejunium nec universale Ecclesie, ib. n. 12.
An si hic Vienna & Praga esset speciale jejunium possit, Civis Viennensis Praga pro tunc degens vesci carnibus, ibid. num. 13.
An tempore vetito comedendi carnes licitum sit comedere cibos conditos ex lardo, adipe, pinguedine? notatur, ib. n. 14.
Propositio 19. ab Alex. VII. damnata, notatur, ib. n. 15.
Qui saepius per diem jejuniij aliquid comedit extra ordinariam refectorem, si illa partes non constituunt Materiam notabilem, non frangit jejunium, ib. n. 16.
Que quantitas ciborum raputetur Materia parva, quam die jejuniij circa lethale quis comedere possit, notatur, ib. n. 17.
An potius cocolata frangat jejunium, notatur, ib. n. 18.
Cocolata, an habeat virtutem nutritivam, an solum spirituum excitativam? dubitatur, ib. n. 19.
Que quantitas cocolata sine fractione jejuniij sumi possit, notatur, ib. n. 20.
Que quantitas carnis possit in die jejuniij comedi sine lethali, deciditur, ib. n. 21.
Singulis diebus quadragesime parvam partem carnis comedere non frangit jejunium, ib. n. 22.
Qui die jejuniij aliquid per modum medicina sumit, non frangit jejunium per se, ib. n. 23.
Nullus potius adhibitus ad sitim extinguendam frangit jejunium, ib. n. 24.
Licitum est modicum de cibo sumere quando bibitur toties, quoties, ib. n. 25.
Lac, jus in magna quantitate die jejuniij, non est licitum bibere, ib. n. 26.
Qui saepius die jejuniij comederet magnam partem carnis, toties peccaret, quoties comederet, ib. n. 27.
Si quis extra preceptum, & extra diem determinatam proponeret adimplere jejunium ex voto, vel pœnitentia, & postea illud frangeret comedendo carnes, non excederet veniale, ib. n. 28.
Quando quis peccet saepius comedendo cibos jejunaes in notabili quantitate die jejuniij, notatur, ib. n. 29.
Si quis die jejuniij comederet partem notabilem carnis prima vice frangeret jejunium, ib. n. 30.
Dispensatus ad carnes, non tenetur ad jejunium, ib. n. 31.
Frangens semel jejunium, non tenetur amplius illà die à

cibis jejunalibus abstinere, ib. n. 32.
Licita est collatio serotina, ib. n. 33.
Quantitas cibi pro collatione serotina, notatur, ib. n. 34.
Que quantitas in collatione Vigilie Nativitatis Domini sumi possit, notatur, ib. n. 35.
Quales cibi sumendi sint in collatione serotina, notatur, ib. n. 36.
Etiam pisces tam parvi, quam magni in quantitate non excedente pro collatione serotina sumi possunt citra culpam, ib. n. 37.
Potest quis collatione serotina comedere etiam pulcem, dummodo non excedat in quantitate, ib. n. 38.
Potest sine peccato differri prandium ad vesperam, mane sumpta collatione, si ad su ratio, alias esset veniale, ib. n. 39.
Interrumpens prandium ex aliqua ratione potest denuo ad mensam redire, ib. n. 40.
Intra quantum tempus fieri possit interruptio prandij pro redeundo ad comedendum, notatur, ib. n. 41.
In dubio, an si audita hora duodecima noctis, licet sequenti die sit jejunium, potest adhuc quis vesci carnibus, tr. 68 c. 2. n. 16.
Si hodie est jejunium & dubitas, an sit audita duodecima noctis, non potes vesci carnibus, ib. n. 17.
Sacerdos dubitans post diligens examen, an post mediam noctem comederit, potest celebrare; secus si antea dormiverit, & postea comederit, ib. n. 18.
Qui vovit abstinere à vino vel carne, toties peccat, quoties bibit, vel comedit, secus qui vovit certo die jejunare, nam solum in secunda comestione peccat, licet postea saepius comedat, tr. de voto, c. 7. n. 76. & 77.
Jejunium naturale per quid frangatur, ad hoc ut impediat communionem, exponitur, tr. 30 c. 2. n. 29.
Plura vide in tr. de Communione, de Dubio, de Voto, de Dispensatione.

Causæ excusantes à jejunijs.

Impotentia tam physica, quam moralis excusat ab obligatione jejuniij, tr. 93 c. 2. n. 41.
Propositio 30. ab Alex. VII. damnata, notatur, ib. n. 42.
Non omnes Officiales in Republica laborantes corporaliter sunt exempti à jejunijs, ib. n. 43.
Nullus labor exiguus excusat ab obligatione jejuniij, bene tamen gravis, n. 44.
Propositio 31. ab Alex. VII. rejecta, notatur, ib. n. 45.
Non omnes excusantur à jejunijs, qui iter equitando agunt, ib. n. 46.
Si equitando quis graviter defatigatur, excusatur à jejunijs, ib. n. 47.
Equitantes per diem sex miliaria germanica excusantur à jejunijs juxta Leandrum, ib. n. 48.
Pedites iter agendo, si conficiant per diem sex leucas, vel etiam aliquid minus, excusantur à jejunijs, ib. n. 49.
Iterantes à deficientia virium desumunt exemptionem à jejunijs, ib. n. 50.
Infirmi & convalescentes excusantur à jejunijs, ib. n. 51.
Multa causæ referuntur excusantes à jejunijs, ib. n. 52.
Que etas excuset à jejunijs tam in juventute, quam in senectute, notatur, ib. n. 53.
Quomodo DD. excusent pauperes à jejunijs, & utrum possint vesci carnibus, notatur, ib. n. 54.
Pueris non complentibus septimum annum possunt carnes administrari, ib. n. 55.

Index rerum notabilium.

Artifices graviter laborantes excusantur à jejunio, ibid. n. 56.
Mechanici per se non excusantur à jejunio, ib. n. 57.
Conjux non valens reddere debitum excusatur à jejunio, ib. n. 58.
*Si maritus habeat rationem præcipiendi, ne uxor jejuna-
 net, excusatur à jejunio, ib. n. 59.*
*Puella timens amittere venustatem, vi cuius amatur ab
 amasio pro ineundo Matrimonio, non tenetur jejuna-
 re, ib. n. 60.*
*Opera pietatis laboriosa notabiliter defatigantia, excu-
 sant à jejunio, ib. n. 61.*
*Qui, & quando Concionatores excusentur à jejunio, ib.
 n. 62. (tatur, ib. n. 63.*
*Quando Lectores & Confessarii excusantur à jejunio, no-
 ministri & Lectores mensæ, possunt ante mensam aliquid
 comedere, ib. n. 64.*
*Qui ponit causam impertinentem, vi cuius notabiliter
 defatigatur, excusatur à jejunio, si huiusmodi causa
 est ex ratione assumpta; alias peccaret in origine, ib.
 n. 65.*
*In dubio de obligatione jejuniij post diligens examen, obli-
 gatur, ib. n. 66.*
*Quando Catholicus possit Acatolico apponere carnes in
 die jejuniij, notatur, ib. n. 67.*
*An hospites possint die jejuniij apponere carnes Acatoli-
 cis, notatur, ib. n. 68.*
*An opifices possint apponere famulis Acatolicis carnes
 die vetito, ib. n. 69.*
*Judicans se habere justam causam frangendi jejunium,
 id frangendo, non peccat, ib. n. 70.*
*Quid si quis dubitaret, an sit transacta hora 12. noctis in
 qua incipit primò jejunium, utrum posset comedere
 carnes, notatur, ib. n. 71.*
Quis possit dispensare in jejunio, notatur, ib. n. 72.

Ignorantia.

*Definitio ignorantie, & divisio illius exponitur cum igno-
 rantia vincibili, & invincibili, tr. 94. c. 1. n. 1.*
*Ignorantia antecedens, consequens concomitans, juris
 communis, juris particularis, & facti declaratur, ib.
 n. 1. & 2.*
Ignorantia concomitans per se excusat à culpa, ib. n. 3.
*Ignorantia supina aut crassa non excusat à peccato,
 quamquam excusare possit à censura, ib. n. 4.*
Descriptio juris naturalis juxta Ethnicum, ib. n. 5.
Definitio juris naturalis juxta S. Tho. ib. n. 5.
Lex naturalis apud omnes homines est eadem, ib. n. 6.
*Jus naturale essentiale notatur, quod nec à præcepto Di-
 vino, nec ab humano dependet, ib. n. 7.*
In quo consistat jus naturale notatur, ib. n. 8.
*Jus naturale, seu lex moralis omnes homines obligat, nec
 in aliquo casu humanitus est dispensabilis, ib. n. 9.*
*Doctrina Jansenij circa ignorantiam juris naturæ nota-
 tur, ib. n. 10.*
*Ignorantia invincibilis juris naturæ in statu naturæ lap-
 se operantem excusat à peccato, ib. n. 11.*
*Si quis invincibiliter ignoret aliquod præceptum juris
 naturæ, v.g. Decalogi contra id agendo non peccat, ib.
 n. 12.*
*Ignorans invincibiliter aliquod mysterium fidei, contra
 id faciendo, non peccat, ib. n. 13.*
Ignorantia tam juris, quam facti à peccato excusat,

ib. n. 14.
*Invincibilis ignorantia pena excusat à pena, ib. n. 15.
 item n. 34*
Ignorantia qualitatis excusat, ib. n. 16.
Ignorantia juris humani excusat à pœna, ib. n. 17.
*Ignorantia consequens seu vincibilis juris naturæ, non
 excusat à culpa, ib. n. 18.*
*Ignorantia invincibilis tam juris quam facti cuius sit,
 excusat à restitutione, tract. de Rest. c. 8. n. 116.*
*Ignorantia invincibilis circa substantiam voti excusat à
 culpa intransgressionem illius ita tr. de voto, c. 7. n. 71.*
An ignorantia causet involuntarium.
Quid importet nomen ignorantia, notatur, tr. 4. c. 4. n. 24.
Ignorantia rei non obligans ad culpam notatur, ib. n. 25.
Ignorantia antecedens quid sit, declaratur, ib. n. 26.
*Ignorantia consequens seu vincibilis est voluntaria, ib.
 n. 27.*
*Ignorantia concomitans quid sit, & quomodo sit culpabi-
 lis, ib. n. 28.*
Quid sit ignorantia affectata & crassa describitur, ib. n. 29.
Ignorantia juris declaratur, ib. n. 30.
Ignorantia facti explicatur, ib. n. 31.
*Ignorantia antecedens causat involuntarium simpliciter,
 ib. n. 32.*
*Ignorantia consequens, vincibilis, seu affectata, crassa &
 supina causat simpliciter voluntarium, ib. n. 33.*
*Ignorantia concomitans secundum se nec causat invo-
 luntarium, nec voluntarium, ib. n. 34.*
*Ignorantia invincibilis censura peccato adjecta excusat
 à censura, ib. n. 34.*
*Ignorantia invincibilis excusat à culpa; & talem com-
 mittit quis culpam, qualem cognoscit, licet forte illa
 sit major, vel minor, ib. n. 34.*
*Quandoque aliqui in Materia per se gravi non peccant
 nisi venialiter intuitu imperfectæ cognitionis culpe,
 tr. 35. c. 4. n. 32.*
*Pœnitens subinde ex ignorantia in Materia levi peccat
 mortaliter, ib. n. 33.*
*Si quis ex ignorantia invincibili putaret se fecisse suffici-
 ens examen conscientie, licet esset insufficiens, Confes-
 sio esset valida, tr. 35. c. 5. n. 37.*
*Etiam per ignorantiam invincibilem incurritur impedi-
 mentum Matrimonij, vi cuius requiritur dispensa-
 tio, tr. 62. c. 1. n. 20.*
*Si quis ignorantia invincibili ignoraret articulum fidei
 non necessarium necessitate mediij, vi hujus igno-
 rantie, si talis moreretur, non damneretur: secus dicen-
 dum est de ignorantia vincibili, tr. 81. c. 9. n. 101.*
*Ex ignorantia retinens libros prohibitos, non excommu-
 nicatur, tr. 111. n. 12.*
*Ignorantia invincibilis excusat tactus lascivos à lethali,
 tr. de tactu n. 7.*
Plura de ignorantia vide tr. de Conscientia erronea.
Illegitimus vid. verb. Adulterium.
Imago.
*Per imaginem Materialem non potest representari rei
 spiritualis propriè, sed solum metaphoricè, tr. 5. c. 1. n. 5.*
Imagines sunt licite, ib. n. 6.
Imagines sunt colendæ tam internè, quam externè, ib. n. 7.
*Sub qua ratione imagines sunt adorandæ, & sub qua non,
 notatur, ib. n. 8.*

Propositio 25. ab. Alex. VIII. damnata notatur, ib. n. 8.

Collocatio imaginis in templo per se considerata, est indifferens, ib. n. 8.

Non est peccatum Dei Patris simulacrum Christiano in templo collocare, ib. n. 9.

Imagines sanctorum eadem adoratione adorende sunt, quā ipsi sancti, ib. n. 10.

Inter adorationem Christi & ejusdem imaginis differentia est, quod hac sit adoratio respectiva, illa absoluta, ib. n. 11.

Solvuntur imposturae hereticorum contra adorationem imaginum, & ulterius explicatur modus adorationis, ib. n. 12.

Imagoratione sui præcisè non est adoranda, ib. n. 13.

Taxatur Calvinus de mendacio, ib. n. 14.

Impedimentum Matrimonij vid. de quolibet in particulari, & verb. Matrimonium,

Immunitas Ecclesiastica.

Reus fugiens ad sacerdotem portantem Eucharistiam vel ad Cardinalem, qui imponat ipsi suum rubrum pileum vel pallium, sit liber, tr. 76. c. 1. n. 30.

Impotentia.

Impotentia defectus describitur, qui dirimit Matrimonium, si est antecedens, non vero si est consequens, tr. 95. c. 1. n. 1.

Impotentia absoluta, relativa, perpetua, & temporalis, notatur, ib. n. 2.

Impotentia relativa quid sit, ib. n. 3.

Ponuntur duo casus, ib. n. 3.

Impotentia respectiva & ignota ante contractum dirimit Matrimonium, ib. n. 4.

Impotentia respectiva cognita ante contractum, dirimit probabiliter Matrimonium, ib. n. 5.

Nemo est capax ad inveniendum Matrimonium, qui verum semen emittere nequit, ut sunt Eunuchi & spadones utroque teste carentes, ib. n. 6.

Solvuntur objectiones, ib. n. 7.

Si quis est impotens respectu unius, & potens respectu alterius, poterit cum hac secunda contrahere, ib. n. 8.

Si mas habeat impotentiam debilitatis respectu Virginis ductæ, & potentiam congregandi cum vidua, tunc cum hac valebit Matrimonium, non cum illa, ib. n. 9.

Eunuchus carens uno teste duntaxat, non est impotens ad contrahendum, ib. n. 10.

Quid sit maleficium seu ligatura; quæ dulpex est, absoluta & respectiva, ib. n. 11.

Maleficium respectivum perpetuum dirimit Matrimonium, ib. n. 12.

Quid faciendum sit, si maleficium tribus annis in conjugatis perdurat, notatur, ib. n. 13.

Signa maleficij notantur, ib. n. 14.

Quid faciendum sit in dubio, an maleficium sit perpetuum, notatur, ib. n. 15.

Quomodo licitum sit maleficium destruere, ib. n. 16.

Frigiditas & caliditas maris, dirimit Matrimonium, ib. n. 17.

Quid faciendum, si quis ducens uxorem in frigidityte, vi cuius separatur, postea ducat aliam, cum qua est potens; quod exponitur per casum, ib. n. 18.

Quid faciendum sit, si vir nequiret amplexari uxorem

ob deformitatem, ib. n. 19.

Dubitans, an maleficium sit factum ante vel post contractum Matrimonium, censere potest factum esse ante, ib. n. 20.

Conjuges impotentes caveant se turpiter tangere, ib. n. 21.

Quid faciendum sit in dubio, an adsit aliqua impotentia deciditur, ib. n. 22.

An si fœmina neget potentiam Viri, ille verò eam affirmet, sit causa sufficiens ad dirimendum Matrimonium, ib. n. 23.

Datur quoque impotentia ex parte fœminæ, & quidem tam absoluta, quàm respectiva, ib. n. 24.

An uxor debeat pati incisionem, vel alteri se prostituere, si præ arctitudine à marito cognosci nequeat, deciditur, ib. n. 25.

Si fœmina ante contractum Matrimonium promisit viro auxilium ad congregandum, tunc tenetur stare promissis, & arctitudinem suam aptare, dummodo grossities viri non excedat potentiam uxoris, ib. n. 26.

Arctitudo etiam in corruptis subinde invenitur, ib. n. 27.

Si impotentia arctitudinis fœminæ sine peccato, vel sine periculo vite auferri nequit, est impedimentum perpetuum respectu grossitiei mariti; non verò respectu alterius, ib. n. 28.

Ponuntur duo casus, ib. n. 28.

An de essentia Matrimonij sit commissio seminum notatur, ib. n. 29.

De essentia contractus Matrimonij est, commissio seminum in vase ad generationem ordinato, ib. n. 30.

Christus ex semine Virginis originem traxit, ib. n. 31.

Fundamenta, quod fœmina suo semine concurrat ad generationem proles, notantur, ib. n. 32.

Si vir cum uxore nequeat fieri una caro per commissio- nem seminum, non valet contractus Matrimonij: aliqui casus notabiles exponuntur, ib. n. 33.

An possit cognosci periculum mortis ex parte fœminæ in partu: & hoc supposito, utrum fœmina possit reddere debitum marito citra culpam, ib. n. 34.

Fœmina potest nubere juxta aliquos, licet præcognoscat manifestum periculum mortis in partu, ib. n. 35.

Si attendatur purus contractus naturalis Matrimonij, licet fœmina præcognoscat periculum mortis in partu, poterit nubere, & reddere debitum, ib. n. 36.

Si fœmina præcognoscat periculum mortis in partu, & vir contraxit cum ea ex intentione prolificandi, tunc tale Matrimonium est invalidum: secus si intenderit cum ipsa continenter vivere, ib. n. 37.

Si prædicta fœmina pateretur periculum consensûs in libidinem, licet præcognoscat periculum mortis propriæ, vel fœtum mortuum se parituram, potest petere & reddere debitum, ib. eod. n. 37.

Sterilitas non impedit valorem Matrimonij, ib. n. 38.

An hermaphroditus possit contrahere exponitur: & in dubio ad quem pertineat cognoscere potentiam sexûs declaratur, ib. n. 39.

Caveant hermaphroditi, qui prius secundum unum sexum contraxerant, mortuo conjuge secundum alterum sexum contrahere, ib. n. 40.

Hermaphroditus etiam secundum sexum debiliorem potest contrahere, dummodo sit potens ad generandum, ib. n. 41.

Duo hermaphroditi inter se contrahentes caveant se mu-

Index rerum notabilium,

ut cognoscere secundum utrumque sexum, ib. n. 41.
Si conjux post contractum Matrimonium sit factus Eunuchus, potest adhuc actum conjugalem exercere, ib. n. 42.

Si conjux post contractum Matrimonium factus sit impotens ad seminandum in vase uxoris, non permittitur et talis complexus carnalis, ib. n. 43.

Causa prima excusans à Restitutione est impotentia tam physica, quam moralis in debitore, tr. 141. c. 8. n. 96.

Cessante impotentia tenetur ad Restitutionem, ib. n. 100.

An impotentia physica & moralis excuset concubinariam ad ejiciendam concubinam, tr. 32. n. 8.

Imprecatio.

Imprecari servis, vel uxori malum ex inopinata ira, ordinariè non excedit veniale, tr. 18. c. 1. n. 9.

Quando mulieres excusentur à lethali imprecando mortem sibi, filiis, vel marito, notatur; & exponitur casus fundamentalis, tr. 89. c. 3. n. 39.

Imprecatorium juramentum describitur, tr. 107. c. 2. n. 15.
Plura vid. verb. maledictio.

Impuberes.

Impuberes nequeunt contrahere, tr. 42. c. 1. n. 18.

Ex Matrimonia impuberum nullum oritur impedimentum publicæ honestatis, tr. 90. c. 1. n. 15.

Impuberes testari prohibentur, tr. 109. c. 1. n. 3.

Impudicitia lege osculum, tactus, aspectus, &c.

Incarnatio.

Sandus Tho: docet incarnationem decretam fuisse intuitu reparandi à culpa genus humanum, tr. 96. c. 1. n. 1.

Scotista ajunt Incarnationem principaliter decretam fuisse ob gloriam Christi, & secundario ob remedium peccati, ib. n. 2.

Mediſta volunt, Christi adventum simpliciter fuisse decretum: quod venerit verò in carne passibilis fuisse finem reparationis peccati, ib. n. 3.

Peccatum originale omnes homines maculavit, ib. n. 4.

Christus tam pro justis, quam injustis; tam fidelibus, quam infidelibus mortuus est, ib. n. 5.

Colligitur falsitas propositionis Jansenij, ib. n. 6.

Proponuntur, & solvuntur objectiones modernorum hæreticorum, ib. n. 7.

Gratia sufficiens non est inutilis hominibus per se, quod si non consequitur suum effectum, id provenit ex voluntate hominis, ib. n. 8.

Deus scit reprobos non salvandos per gratiam sufficientem, ib. n. 8.

Falsitas propositionis 5. ab Alex VIII. damnata, ib. n. 9.

Incestus.

Describitur incestus, tr. 97. c. 1. n. 1.

Si quis cognosceret consanguineam intra quartum gradum, committeret incestum, ib. n. 2.

Si unus conjux cognosceret consanguineam alterius conjugis intra quartum gradum, committeret incestum, ib. n. 3.

Si quis cognosceret fornicariè aliquam v. g. Leliam, & postea peccaret cum hujus consanguinea intra secundum gradum, esset incestus, ib. n. 4.

Qui cognosceret cognatam spiritualem, committeret incestum; sicut etiamsi cognosceret legalem, ib. n. 5.

Si quis iniret sponsalia cum una, & postea cognosceret e-

ius sororem, vel Matrem, committeret incestum, ib. n. 6.

Si quis cognosceret consanguineam uxoris sue intra secundum gradum, non posset sine dispensatione petere debitum ab uxore, ib. n. 7.

Si quis ignoraret poenam petendi debitum, ortam ex commistione carnali cum consanguinea uxoris sue, eam non incurreret, ib. n. 8.

Olim incestuosus mortuâ uxore non licebat ducere aliam: non sic modo, ib. n. 9.

Si conjux congregaretur cum consanguinea uxoris sue & unus illorum non seminaret in vase, non contraheret impedimentum petendi debitum; imò nec verum incestum, ib. n. 10.

Episcopus potest cum conjuge dispensare ad petendum debitum, ib. n. 11.

An Confessarij Regulares dispensare possint cum conjuge ad petendum debitum, notatur, ib. n. 12.

Congressus sodomiticus inter consanguineos non est propriè incestus, sed analogicè duntaxat, ib. n. 13.

An omnes incestus sint ejusdem, vel diversæ speciei, notatur, ib. n. 14.

Quales species incestus debeant explicari in confessione deciditur, ib. n. 15.

An in incestu sodomitico debeant explicari gradus, & quales, deciditur, ib. n. 16.

Indulgentia.

Quidditas indulgentiæ exponitur, tr. 98. c. 1. n. 1.

Indulgentia alia est plenaria, alia non plenaria: per hanc remittitur aliqua pœna: per illam tota pœna remittitur, ib. n. 2.

In Ecclesia Dei datur infinitus thesaurus inserviens pro satisfactione inſinſtorum hominum, ib. n. 3.

Ecclesia potest relaxare per indulgentias fidelium pœnas temporales, ib. n. 4.

Solus Papa habet potestatem in terris concedendi indulgentias omnibus Christi fidelibus, ib. n. 5.

Episcopi possunt concedere aliquas indulgentias, ib. n. 6.

An infu facultas Episcopis concedendi indulgentias aliquas de jure Divino, ib. n. 7.

Cardinales possunt concedere aliquas indulgentias, ib. n. 8.

An Abbates & Parochi possint concedere indulgentias, notatur, ib. n. 9.

Pro concessione indulgentiæ requiritur causa legitima, ib. n. 10.

Indulgentiæ semel concessæ non expirant per mortem concedentis, ib. n. 11.

An expirent indulgentiæ concessæ alicui templo, si destruat, notatur, ib. n. 12.

Quid & qualis dispositio requiratur in homine pro lucrands indulgentiis, declaratur, ib. n. 13.

Plures per diem potest quis lucrari indulgentias, ib. n. 14.

Ad lucrandum indulgentias debet quis prius confiteri mortalia, si que habet, ib. n. 15.

Indulgentias prodesse animabus Purgatori, certum est, ib. n. 16.

Effectus indulgentiarum pendet à libera Dei acceptione, ib. n. 17.

Propositio 37. ab Alex. VII. damnata, notatur, tract. 98. c. 2. n. 18.

Quæ indulgentiæ fuerint Regularibus concessæ, notatur, ib. n. 19.

Indulgentia concessa Regularibus, & à Paulo v. revocata, hodie non sunt revalidatae, ib. n. 20.
Nostri suscipientes habitum Religionis verè poenitentes consequuntur indulgentiam plenariam, ib. n. 21.
Regulares recitantes coronam B.V.M. indulgentiam plenariam acquirunt, ib. n. 22.
Pro articulo mortis non revocantur indulgentiae concessae Regularibus, ib. n. 23.
Infirmi Regulares possunt consequi indulgentias in lecto, ib. n. 24.
Indulgentiae apocryphae notantur, ib. n. 25.
Quae indulgentiae suspendantur in jubileo anni sancti, notatur, tr. 104. n. 4. (tr. 104. c. 2. n. 50.)
In Materia Indulgentiarum opinio tutior sequenda est

Industria.

Industria in societate plus aestimari potest, quàm pecunia, tr. 147. n. 6.
Conferens pecuniam, non debet pacisci cum socio industriam conferente, ib. n. 7. & 8.
Quid potest accipere proxeneta ex sua industria, tr. 73. n. 18.
Filius impendens industriam suam in negotijs Patris, potest ab ipso salarium exigere, tr. 82. n. 26.

Infidelis.

Falsum est, infidelem in omni opere peccare, tr. 4. c. 6. n. 51.
Infideles tenentur solvere decimas, tr. 53. c. 1. n. 12.
Papa potest dispensare ex causa urgentissima, ut fidelis cum infideli Matrimonium contrahat, tr. 62. c. 1. n. 12.
Potest Papa dispensare cum infidelibus, si convertantur ad fidem, ut manente altero conjuge infidelitate, ducat conversus alterum conjugem Christianum, ib. n. 16.
Infideles sunt capaces dominij, tr. 19. c. 1. n. 12.
Per sepulturam infidelis polluitur Ecclesia, tr. 71. c. 1. n. 13. & tract. de sepultura, n. 37. & 39.
Infideles non sunt capaces extremae unctionis, tract. 78. c. 1. n. 31.
Infidelibus potest imponi labor die festo sine culpa, tr. 80. c. 1. n. 17.
Cognitio evidens de veracitate Dei, qualem habet Philosophus infidelis, non est sufficiens ad credendum pro salute consequenda, tr. 81. c. 1. n. 6.
Deus infidelibus exercentibus etiam ex cognitione naturali opera moraliter bona, & observantibus legem naturae, praebeat auxilia, ut instruantur in fide, ib. n. 82.
Nullus infidelis priusquam acquirat fidem Divinam potest elicere actus supernaturales, tr. 81. c. 7. n. 84.
In infideli non datur ignorantia invincibilis circa mysteria nostrae fidei, ib. n. 93.
Si infidelis post omnem adhibitam diligentiam circa fidem nostram non potest invenire veritatem defectu instructoris, tunc excusatur à peccato, cessante verò tali impossibilitate, iterum tenetur investigare, ib. n. 96.
Infidelis in casu, quo convertatur ad fidem, tenetur credere per se evidentiā credibilitatis, excludendo omnem probabilitatem, ib. n. 97.
Si contingeret casus, quo infideli in aliquo instanti mysteria nostrae fidei solum probabiliter credibilia proponerentur: tunc non peccaret, manendo in sua secta, ibid. n. 98.
Casus, in quo infideli sua secta probabilior apparet, quàm

nostra fides, ibid. num. 99. (tr. 84. n. 21.)
Infidelibus non potest Christianus aliquid furari per se, Bona infidelium possunt licite rapi à Christianis ex rata facultate Principum Christianorum, ib. n. 22.
Licet spoliare Turcas Europeos & Afros bonis, sine obligatione ad restituendum, ib. n. 23.
Nostri captivi in Turcia possunt spoliare dominos suos Turcas & fugere, ib. n. 24.
Non licet spoliare Turcas mercatores ad nostras terras sub cautione venientes, ib. n. 25.
Deus omnibus adultis tam fidelibus, quàm infidelibus dat auxilia sufficientia ad salutem, tr. 86. c. 4. n. 43.
Ecclesia supra infideles habet potestatem directivam, non coactivam, tr. 88. c. 1. n. 16.
Infideles possunt cogi à Principe seculari ad cultum veri Dei, licet non ad Christi fidem suscipiendam, ib. n. 17.
Juramentum factum infideli debet servari, si inde timeatur aliquod malum: Ponitur casus, tr. 107. c. 2. n. 29.
Infidelis Matrimonium cum Christiana contractum non est sacramentum, tr. 116. n. 7.
Cognoscens sodomiticè infidelem, turcam, per se nullam aliam malitiam committit præter sodomiam, tract. de sodomia num. 10.
Si Pater fiat hereticus alios subvertendo, tenetur filius eum prodere, tr. 82. n. 16.

Infirmus.

Graviter infirmus potest etiam non jejunus omni tempore communicare, tr. 30. n. 21.
Infirmis non est licitum administrari Eucharistiam à Religiosis, nisi gravis urgeat necessitas, ib. n. 22.
Infirmus petens communionem, si interim fiat demens, potest communicari, ib. n. 23.
Infirmus, qui nequit cibum retinere, non est communicandus; secus si aliquo tempore ipsum retineat, ibid. num. 24.
Cum infirmis in jubileo commutanda est visitatio Ecclesiae, tr. 104. c. 1. n. 14.

Innocens.

Censura lata contra innocentem in foro externo est valida, tr. 22. c. 2. n. 31.
Censura lata contra innocentem in foro interno est nulla, ibid. num. 23.
An Judex possit condemnare reum per testes convictum, quem scit esse innocentem, exponitur, tr. 105. c. 1. n. 24.

Inquisitor.

Volens tradere librum prohibitum inquisitori, si non adsit commoditas, potest illum retinere quousque adsit opportunitas tradendi, tr. 111. n. 15. (n. 27.)
Cardinales inquisitores possunt legere libros vetitos, ib.

Intentio.

Definitio intentionis exponitur, tr. 99. c. 1. n. 1.
Triplex intentio notatur, ibid. num. 2.
Intentio actualis definitur, ib. n. 3.
Intentio virtualis describitur, ib. n. 4.
Intentio habitualis exponitur, ib. n. 5.
Intentio directa, indirecta, & conditionata explicatur, ib. n. 6.
Intentio absoluta, explicita, & implicita declaratur, ib. n. 7.
Admonitio ad intentionem virtutalem reformandam, ib. n. 8.

Index rerum notabilium,

Voluntas est potentia ceca & imperans, ib. n. 9.
Voluntas est potentia libera, ib. n. 10.
Voluntas aliquando operatur cum intentione actuali absque eo, quod se reflectat supra suum actum: hanc doctrinam bis relege, ib. n. 11.
Intentio virtualis non bene ab aliquibus explicatur, nam impossibile est, ut hæc possit aliquid causare & efficere sine intentione actuali, ib. n. 12.
Intentio actualis semel elicitæ perdurat usque ad finem operis, ib. n. 13.
Solvitur obiectio, quam notare te vellem, ib. n. 14.
Nota bene hanc objectionem, ib. n. 15.
Scrupulosè sacerdos operaretur ore, vel corde pronunciando intentionem, ib. n. 16.
Motum cordis, oris, aliorumque membrorum præcedit intentio voluntatis, quæ ex imperio ipsius moventur, ibid. num. 17.
Ad sacramentum, conficiendum & conferendum, requiritur intentio ministri, ib. n. 18. item pag. 308. n. 26.
Quæ intentio sufficiat pro sacramentis perficiendis, notatur, ib. n. 19.
Christus Dominus non videtur supplere intentionem à ministro omissam, ib. n. 20.
Minister licet sit infidelis, & peccet, si habeat intentionem, validè conficit sacramenta, ib. n. 21.
Ut validè & licitè minister conficiat sacramenta, requiritur in ipso fides & gratia, ib. n. 22.
Casus necessitatis excusat ministrum à peccato in lethali cum sola contritione administrantem sacramenta, ibid. num. 23.
Intentio actualis est optima ad valorem sacramentorum, ibid. num. 24.
Intentio virtualis actualis est bona ad valorem sacramentorum, ib. n. 25.
Intentio habitualis non est sufficiens ad conficienda sacramenta, ib. n. 26.
Intentio interpretativa non est sufficiens ad validè conficienda sacramenta, ib. n. 27.
Intentio absoluta pro conficiendis sacramentis est bona, ibid. num. 28.
Intentio conditionalis de futuro, est insufficiens ad conficienda sacramenta, n. 29.
Intentio conditionalis de presenti vel præterito potest esse sufficiens pro valore sacramenti, ib. n. 30.
Casus notabilis, ibid. num. 30.
Ad satisfaciendum præceptis positivis non requiritur intentio, sed sufficit, ut opus liberè fiat, ib. n. 31.
A conclusione supra posita, excipitur communio & confessio annua, ib. n. 32.
Quomodo quis adimpleat præceptum animo illi non satisfaciendi, ib. n. 33.
Quomodo coactus satisfacere præceptis positivis, adimpleat obligationem suam, ib. n. 34.
Præcepta positiva non obligant ad obedientiam formalem, sed solum ad materiale, ib. n. 35.
Si quis satisfacit materie præceptæ sine intentione, peccat contra præceptum naturale, ib. n. 37.
Satisfacit quis sue obligationi adimplendo materiam præceptam seu finem intrinsecum præcepti, licet non sequatur finis extrinsecus, ib. n. 38.
Sufficit intentio exercita per insertum casum explicata ad valida conficienda, & administranda sacramenta

sine omni actu cordis vel oris positivo, ib. n. 40.
Intentio boni finis non evacuat malitiam intentionis, tr. 4. c. 8. n. 64.
Intentio boni finis minuit malitiam electionis prave, ib. n. 65.
Intentio bona semper vitatur, si per se connectatur cum prava electione, non verò si per accidens, ib. n. 66.
Legi humane sine prævia intentione satisfieri potest, tr. 110. c. 1. n. 44.
Ad formale mendacium requiritur intentio proximum fallendi, & falsa enunciatio vocis, tract. de mendacio, n. 2.
Intentio subsequens formam non est sufficiens ad valorem sacramenti, tract. de sacramentis in genere, cap. 7. num. 59.
Intendere quod facit Ecclesia particularis, vel alij boni ministri, sufficit, ib. n. 61.
Error in intentione circa Personam non invalidat sacramentum, nisi illam ex suppositione excludat, ib. n. 63.
Si quis faceret opus spirituale primario propter opus temporale, & secundario propter finem spirituale, esset simoniacus, non verò e contra, tract. de simonia, n. 24.
Si quis sæpius intra horam turpiter feminam tangeret cum intentione perveniendi ad fornicationem, quam ultimo committit, talis quod peccata lethalia perpetraverit? exponitur, tr. de tactu, n. 24.
Executor testamenti tenetur quamprimum exequi intentionem testatoris, tr. de testam. c. 11. n. 85.
Ad votum faciendum requiritur intentio, tr. de voto, c. 3. n. 24.
Votum sine intentione emissum, licet non obliget coram DEO, in foro verò externo obligat, vel maxime si sit solemne, ib. n. 26.
Votum emissum cum intentione votendi, non tamen se obligandi est irritum, ib. n. 28.
Etiam si etiam juramento firmetur, non tenet, ib. n. 29.

Interdictum.

Interdicti descriptio, tr. 100 c. 1. n. 1.
Interdictum personale, locale, & mixtum declaratur, ib. n. 2.
Interdictum generale exponitur, ib. n. 3.
Quando incurritur interdictum locale generale, notatur, ib. n. 4.
Propter debita pecuniarum non incurritur interdictum, ib. n. 5.
Casus exempti ab interdicto notantur, ib. n. 6.
Quando extrema unctio in interdicto sit administranda declaratur, ib. n. 7.
An Matrimonium possit in interdicto contrahi, notatur, ib. n. 8.
Quis non incurrat interdictum generale alicujus communitatis, notatur, ib. n. 9.
Quando in interdicto possint functiones Ecclesiasticæ exercere, declaratur, ib. n. 10.
In Ecclesijs specialiter non interdictis possunt januis clausis celebrari missæ, ib. n. 11.
An in loco interdicto persona interdicta possit sepeliri, notatur, ib. n. 12.
Interdictum non cessat, licet adificium interdictum corruperit, ib. n. 13.
Elapso tempore interdicti cessat interdictum, ib. n. 14.

Si interdictum non est reservatum potest ab Episcopo tolli, ib. n. 15.

Est lethale violare interdictum generale aut speciale cum scandalo, ib. n. 16.

Laici cogentes sacerdotem celebrare in loco interdicto, incurrunt excommunicationem, ib. n. 17.

Causa interdicti est culpa lethalis, ib. n. 18.

Cessatio à Divinis sub eadem pœna debet servari ac interdictum, ib. n. 19.

Interdictum non cessat cessante contumaciâ, tr. 77. c. 1. n. 21.

Notoriè interdicti non sunt in loco sacro sepeliendi, tr. de sepultura, n. 36.

Interpres.

Interpretes Confessionis, si sollicitent, non sunt denunciandi, tr. de sollicitatione, c. 1. n. 13.

Inuasor.

An liceat occidere invasorem, qui nititur calumniam, vel aliud malum inferre, tr. 89. c. 2. per totum lege.

An puella possit occidere invasorem suæ castitatis, tr. 89. n. 19.

Invidia.

Definitio invidia, tr. 101. c. 1. n. 1.

Declaratio distincta peccati invidia exponitur, ib. n. 2.

Quomodo actus invidiæ transeat ad odium, ib. n. 3.

Quale & quando sit peccatum tristiari de bono debito, vel in debito proximi, ib. n. 4.

Si quis tristeretur de bono proximi, non quatenus est utile & bonum proximi, sed quatenus, qui tristatur, non illud habet, non esset inividia, nec peccatum, dummodo in circumstantia non vitietur, ib. n. 5.

Si quis tristaratur de bono proximi præcisè quatenus est ipsi nocivum, non esset invidia, aut peccatum, ib. n. 6.

Potest quis gaudere de morte proximi abstractivè, non tamen specificativè, ib. n. 7.

Non potest quis fugere peccatum invidiæ, si tristetur de bono proximi, ut est suæ excellentiæ diminutivum, ib. n. 8.

Quomodo mulieres peccant peccato invidiæ, dolendo de bonis aliarum mulierum, ib. n. 9.

Quæ peccata pullulent ex invidia, notatur, ib. n. 10.

Quale peccatum sit invidia ex genere suo: duæ opiniones proponuntur, ib. n. 11.

Involuntarium vid. Concupiscentia, Ignorantia, Metus.

Ira.

Definitur ira tr. 102. c. 1. n. 1.

Dupliciter ex ira potest appeti vindicta, justè & injustè, ib. n. 2.

Ira per se est actus indifferens, & potest esse bonus vel malus secundum diversa motiva, ib. n. 3.

Ira prout est appetitus gravis vindictæ, est lethale, ib. n. 4.

Ira injuste vindictæ vi parvitatæ materiæ est veniale, ib. n. 5.

Imprecari servis, vel uxori malum ex inopinata ira, ordinariè non excedit veniale, tr. 18. c. 1. n. 9.

Quomodo peccet quis, quando ex ira imprecatur grave malum proximo, notatur, tr. 115. c. 1. n. 15.

Imprecari grave malum proximo ex motu primo primo, vel primo secundo, est veniale, ib. n. 16.

Irregularitas.

Irregularitas describitur, tr. 103. c. 1. n. 1.

Causa materialis irregularitatis, notatur, ib. n. 2.

Causa efficiens irregularitatis est Papa, ib. n. 3.

Irregularitas impedit suspensionem primæ tonsuræ, ib. n. 4.

Irregularitas alia oritur ex defectu, alia ex delicto, quæ multiplex est; & primo ex defectu animæ exponitur, ib. n. 5.

(ib. n. 6.)

Irregularitas quæ oritur ex defectu corporis notatur.

Irregularitas ex defectu natalium declaratur, ib. n. 7.

Irregularitas ex defectu ætatis & libertatis notatur, ibid. n. 8.

Irregularitas defectu bonæ famæ exponitur, ib. n. 9.

Irregularitas ex bigamia explicatur, ib. n. 10.

Irregularitas defectu lenitatis notatur, ib. n. 11.

Judex Ecclesiasticus non fit irregularis, tradens reum brachio seculari, ib. n. 12.

Ut quis incurrat irregularitatem ex delicto, requiritur delictum lethale, ib. n. 13.

Si quis scienter curreret se rebaptizari fieret irregularis, ib. n. 14.

Si quis scienter indubitè suscipiat Ordines, & illos exerceat, est irregularis, ib. n. 15.

Irregularitas ex homicidio, & mutilatione notatur, ibid. n. 16.

An quis incurrat irregularitatem ex homicidio non lethali ter culpabili, declaratur, ib. n. 17.

Occident aggressorem suæ vitæ cum moderamine inculpate tutele non fit irregularis, ib. n. 21.

An Confessarius reos adhortans ad mortem, fiat irregularis, exponitur, ib. n. 22.

Solvitur objectio, ib. n. 23.

Si Confessarius neget absolutionem iudici, eo quod injustè renuat proferre sententiam mortis in reum, non fit irregularis, ib. n. 24.

Confessarius obligans reum ad manifestandum suum crimen, ex quo sequitur ejus mors, non incurrit irregularitatem, ib. n. 25.

An fieret irregularis, si quis permetteret sibi amputari virilia, notatur, ib. n. 26.

An sacerdos occultè occidendo, possit celebrare sine dispensatione, notatur, ib. n. 27.

An heretici, eorum filij, & fautores sint irregulares, notatur, ib. n. 28.

Quando per baptismum tollatur irregularitas, notatur, ib. n. 29.

Irregularitas ex defectu natalium tollitur per professionem Religionis, ib. n. 30.

Per sublationem causæ tollitur irregularitas ex defectu, ib. n. 31.

Per dispensationem tollitur irregularitas, ib. n. 32.

Episcopus potest dispensare cum suis subditis in irregularitate proveniente ex delicto occulto, ib. n. 33.

Si delictum etiam occultum ad forum contentiosum sit deductum, non potest Episcopus in eo dispensare, ib. n. 34.

In irregularitate contracta ex mutilatione occulta potest Episcopus dispensare, ib. n. 35.

Episcopus potest dispensare in quacunque irregularitate ad suscipiendam primam tonsuram, excepto homicidio voluntario, ib. n. 36.

An absens possit ab irregularitate contracta ex delicto absolvi, notatur, ib. n. 37.

Qui procuravit abortum, & dubitat an factus esset animatus, probabiliter non incurrit irregularitatem, tr. 1. c. 1. n. 21.

Index rerum notabilium,

Solvitur obiectio contra poenam huius irregularitatis incurrendam, ib. n. 22.

De irregularitate ob bigamiam, vid. verb. Bigamia, tr. 17. pag. 83.

Provincialis & Generalis Regularium potest dispensare cum suis subditis in eadem irregularitate, in qua Episcopus, tr. 62. c. 1. n. 27.

Imo etiam superiores Regularium subalterni, ut Prepositi, Guardiani possunt dispensare in irregularitate ex homicidio occulto suis subditis, ib. n. 28.

Prelati Regulares possunt dispensare cum suis subditis in irregularitate ex quocunque homicidio contracta, dummodo ad forum contentiosum non sit deductum, ib. num. 29.

Solvitur obiectio, ib. n. 30.

An Confessarii Regulares possint dispensare in irregularitate ex homicidio occulto contracta, cum secularibus, exponitur privilegium, ib. n. 31.

Qui pro certo & graviter percussit cadaver Clerici, non incurrit irregularitatem, tr. 77. n. 15.

Qui dubitat, an Clericum vivum vel mortuum graviter percusserit, non est irregularis, ib. n. 16.

Maritus si habeat publicam facultatem occidendi adulteros, & reperiat Clericum cum uxore, eum occidendo non incurrit irregularitatem, tr. 89. n. 13.

Ex violatione suspensionis incurritur irregularitas, tr. de suspensione, n. 17.

Iter.

Non omnes excusantur à jejuniis, equitando iter facientes, tr. 93. n. 46.

(nio, ib. n. 47. & 48.

Si quis equitando graviter defatigatur, excusatur à jejuniis. Pedites iter agendo, an excusentur à jejuniis, ib. n. 49. 50.

Jubilæum.

Quid nomine jubilæi intelligatur, declaratur, tr. 104. c. 1. num. 1.

Solus Papa potest concedere per se jubilæum, ib. n. 2.

Qui peccatores possint absolvi in jubilæo, notatur, ib. n. 3.

Quæ indulgentiæ suspendantur in jubilæo anni sancti, notatur, ib. n. 4.

Antequam jubilæi possit quis absolvi ante executionem operum pro jubilæo acquirendo, notatur, ib. n. 5.

An peregrinus anno jubilæi volens ire Romam, & iusta de causa ex itinere reversus, si confessus sit, & communicavit, acquirat indulgentias notatur, ib. n. 6.

An possit quis sæpius lucrari idem jubilæum, exponitur, ib. n. 7.

An sit quis benè absolutus in jubilæo à reservatis & censuris, si postea nolit lucrari jubilæum, notatur, ib. n. 8.

Opera requisita ad jubilæum notantur, ib. n. 9.

Quot Ecclesias pro lucrando jubilæo debeat quis visitare, notatur, ib. n. 10.

Moniales, quales debeant visitare Ecclesias, exponitur, ib. n. 11.

Si alicujus monasterij Ecclesia sit destinata, an satisficiant illi Regulares, illam visitando, ib. n. 12.

An lucraretur quis jubilæum, si usque ad diem Dominicum differret visitare Ecclesias, declaratur, ib. n. 13.

An sufficiat visitare cimiterium loco Ecclesie, & ibi orare pro lucrando jubilæo, ib. n. 14. Cum egrotis commutanda est visitatio Ecclesie, ib.

Qualis oratio facienda sit pro lucrando jubilæo, ib. n. 15. Pro lucrando jubilæo requiritur jejunium, ib. n. 16.

An pro jejuniis jubilæi satisfiat per aliud jejunium de præcepto, ib. n. 17.

An sufficiat pro lucrando jubilæo jejunium, si jejuniis de lucrando jubilæo nihil cogitaret, ib. n. 18.

Quæ quantitas eleemosynæ exigebatur olim pro lucrando jubilæo, & quæ modo, notatur, ib. n. 19.

Si Dominus mandat famulo, ut pro se largiatur eleemosynam, & famulus mandatum non exequitur, non acquirit jubilæum, ib. n. 20.

An eleemosyna spiritalis sufficiat pro lucrando jubilæo, ib. n. 21.

Mendicantes Religiosi dominio carentes, debent curare eleemosynam in aliud opus bonum à Confessario sibi commutari, ib. n. 22.

Religiosi dominium in communi habentes, debent largiri eleemosynam pro jubilæo lucrando, ib. n. 23.

An quis pauper possit eleemosynam sibi facere pro lucrando jubilæo, ib. n. 24.

An satisfiat dives succurrendo extremè indigenti pro eleemosyna jubilæi, ib. n. 25.

Quorum peccatorum confessio sit necessaria pro lucrando jubilæo, ib. n. 26.

An sufficiat contritio pro lucrando jubilæo, ib. n. 27.

Si quis non haberet lethale, non teneretur confiteri pro lucrando jubilæo, ib. n. 28.

Pro lucrando jubilæo, non est necesse, ut confessio antecedit alia opera, ib. n. 29.

An poenitens jussu Confessarii differens confessionem post jubilæum, possit pro tunc ab omnibus reservatis absolvi, ib. n. 30.

Quid faciendum, si in ipsa, confessione incidat impotentia ad illam perficiendam, utrum finito jubilæo possit talis ab alijs censuris absolvi, ib. n. 31.

Pro lucrando jubilæo requiritur communio realis, ib. n. 32. Communio facta in mortali non inservit pro jubilæo, ib.

n. 33.

Communio facienda est eadem hebdomada cum alijs operibus, ib. n. 34.

Pueri sufficientes pro confessione, licet non pro communione, possunt consequi jubilæum, ib. n. 35.

An si quis culpabiliter opera jubilæi omittens, & postea ultimâ hora jubilæi, poenitens confiteatur, possit lucrari jubilæum, deciditur, ib. n. 36.

An si quis ex negligentia in propria Diocesi jubilæum lucrari omittat, in alia id lucrari possit, declaratur, ib. n. 37.

An quis in una hebdomada possit sæpius lucrari jubilæum, exponitur, ib. n. 38.

In Materia indulgentiarum opinio tutior sequenda est, tr. 104. c. 2. n. 50.

De commutatione votorum in jubilæo.

Confessarius virtute jubilæi potest commutare vota poenitentium, tr. 104. c. 2. n. 39.

An opus pium in quod commutatur votum, debeat esse æquale voto, exponitur, ib. n. 40.

Quæ vota vi jubilæi commutari possunt, notatur, ib. n. 41.

Votum dubium qualecunque non subest reservationi Papæ, ib. n. 42.

Votum Castitatis & Religionis temporale, est commutabile.

bile per jubileum, ib. n. 43.
 Si quis suscipiat habitum Religionis approbata, tale vo-
 tum est in jubileo commutabile, ib. n. 44.
 An conjugum votum de non petendo debito possit commu-
 tati, exponitur, ib. n. 45.
 Virgo vovens virginitatem, si postea eam amittat, cessat
 tale votum, ib. n. 46.
 Votum de non nubendo, in quale opus bonum possit com-
 mutari, notatur, ib. n. 47.
 An vota jurata vi jubilei possint commutari, duplex opi-
 nio sibi opposita exponitur, ib. n. 48.
 An vota peregrinationis in Jerusalem, ad limina Apo-
 stolorum, & Compostellam sint commutabilia, nota-
 tur, ib. n. 49.
 Vota laboriosa commutanda sunt in opus laboriosum, &
 vota suavia in opus suave, ib. n. 51.
 Qui nullo modo tempore jubilei curaverit secum dispen-
 sari in votis, utrum post jubileum possint adhuc di-
 spensari, aut commutari? notatur, tract. 158. cap. 3.
 num. 39.
 Si quis tempore jubilei aliquod reservatum oblitus est,
 postea poterit etiam finito jubileo à quolibet Confessa-
 rio, absolvi, ib. n. 40.
 Qui per jubileum obtinuit commutationem voti, & opera
 subrogata intermisit adimplere, utrum redeat prima
 obligatio voti? duplex opinio exponitur, ib. n. 41.
 Plura vide dispensatio, Indulgentia, Votum.

Judaismus.

Casus in quo Judæi se salvare conantur propter tot sectas,
 tr. 81. n. 100.
 Malitia Judaismi notatur, tr. 88. c. 1. n. 10.
 Judæi tenentur ad restitutionem usurarum immodera-
 tarum, tr. de usura, c. 2. n. 29.
 Apud Judæos fuit olim toleratum repudium, tr. 65. n. 2.

Judex.

Quid nomine Judicis accipiat, tr. 105. c. 1. n. 1.
 Propositio 2. ab Innoc. XI. damnata supponit Judicem
 tam in Materia juris, quam facti debere sequi opi-
 nionem probabilior, ib. n. 2.
 Judex in Materia juris tenetur sequi opinionem proba-
 bilior, ib. n. 3.
 Quid nomine probabilitatis intrinseca intelligatur, ib.
 n. 4.
 Quid per probabilitatem majorem & minorem extrin-
 secam intelligatur? notatur, ib. n. 5.
 Si Judici aliqua opinio proponatur ut certa, hanc sequi
 debet, licet oppositam multi sapientes doceant, ib. n. 6.
 Si Judici sua opinio videtur esse solidè ratione fundata,
 debet eam sequi, licet extrinsecè quoad copiam DD.
 censeatur esse improbabilior: si vero Judex non fideret
 sibi sequi aliquam opinionem, tunc consulat DD. n. 7.
 Si Judex careat ratione intrinseca pro judicando, consu-
 lat DD. ib. n. 8.
 An Judex possit sequi semper opiniones usu receptas, di-
 scuitur, ib. n. 9.
 Judex in lege, quæ duplicem habet sensum, debet atten-
 dere secundum quem consuetudine sit recepta & se-
 cundum illam partem judicare debet, ib. n. 10.
 In dubio intelligentia legis, ad legislatorem pro explica-
 tione recurrendum est, ib. n. 11.
 Quid observare debeat Judex, si ex eadem lege diversi-

modè judicatum pro præterito repererit, adnotatur;
 ibid. num. 12.
 Si plures Judices concurrant ad decidendum aliquam
 causam, quid faciendum sit in casu, quo unus certius
 haberet fundamentum, quam alij: utrum in tali cir-
 cumstantia deberet se alijs conformare, ib. n. 13.
 Quid si conjudici ejus opinio videatur solum probabilior.
 & non certa: utrum in hoc casu possit se conformare o-
 pinioni aliorum, ib. n. 14.
 Si Judici sua opinio videatur probabilior, licet alijs mul-
 tis Judicibus opposita videatur tutior, non peccat Ju-
 dex suam sequendo, ib. n. 15.
 Judex inferior non potest sequi opinionem Judicis superi-
 oris, si suam cognoscit esse probabilior, ib. n. 16.
 Si Judex superior imperat ut Judex inferior judicet se-
 cundum suam opinionem, quam existimat esse minus
 probabilem, peccat; si Judici vero inferiori apparet ut
 probabilior, poterit secundum ipsam judicare, ib. n. 17.
 Si Judex inferior censeret suam opinionem esse probabili-
 orem, & non certam, tunc si superior imperat opposi-
 tum judicare, potest obtemperare, ib. n. 18.
 Si Judici superiori videatur aliqua opinio probabilior, li-
 cet Judici inferiori censeatur probabilior opposita po-
 terit judicare secundum opinionem superioris, si præ-
 cipiat, ib. n. 19.
 Judex etiam in criminalibus tenetur sequi opinionem
 probabilior, ib. n. 20.
 Si crimen rei non plene probatur, standum est pro ipso,
 ib. n. 21.
 Sireus peteret Appellationem in causa capitali, est ipsi
 concedenda ib. n. 22.
 Judex accipiens munus, ne reum puniat, peccat, ib. n. 23.
 An Judex possit condemnare reum per testes convictum,
 quem scit esse innocentem, exponitur, ib. n. 24.
 Judex non potest relaxare & absolvere reorum penas
 non assentiente parte: secus bene, & vel maxime, in il-
 lis, quæ sunt ipsi arbitrariae, ib. n. 25.
 Judex debet ferre sententiam pro possidente, si probave-
 rit legitime se rem possessam possidere, licet partis op-
 positæ opinio sit probabilior, ib. n. 26.
 Si possidens rem non sufficienter probaret esse suam, &
 pars contraria ratione probabiliori probaret rem esse
 suam, tunc Judex pro sententia probabiliori decidere
 debet, ib. n. 27.
 Sireus possidens nequeat probare legitime esse suam, &
 pars contraria pariter solum probabiles rationes af-
 fert talem rem esse suam, Judex debet pro possidente de-
 cidere, ib. n. 28.
 Legitima possessio prævalet omni probabiliori rationi con-
 traria, nisi Judex aliter cognoscat, ib. n. 29.
 Quomodo Judex judicare debet, si possidens rem non posset
 contra suum actorem probare legitimam possessionem,
 deciditur, ib. n. 30.
 Judex propriam uxorem adulteram nequit occidere, tr.
 89. c. 1. n. 11.
 Judex in judicando æquitatem attendere debet, non ex-
 empla Antecessorum, tr. 110. c. 1. n. 41.
 Qui inculpabiliter damnum intulit, non tenetur ad resti-
 tutionem ante sententiam Judicis, tr. de Rest. cap. 3.
 n. 31.
 Qui ex culpa veniali damnificat, non tenetur sub lethali
 ad restitutionem ante Judicis sententiam, ib. n. 32.

Index rerum notabilium.

Coram iudice testamentum factum sine solennitate, valet, tr. de testam. c. 5. n. 44.

An iudex possit accipere munus.

Quid equalitas opinionum importet, tr. 105. c. 2. n. 31.

Iudex in equalitate opinionum non potest accipere pecuniam pro ferenda sententia in favorem unius præ alio, ib. n. 32.

Nomine pecunie veniunt omnia munera pretio aestimabilia, ib. n. 33.

Si litigantes habeant aequales probationes ad rem, quorum neuter eam possidet, tunc iudex equaliter rem dividere tenetur, ib. n. 34.

In prædicto casu si res sit indivisibilis, tunc iudex debet disponere, ut una pars tradat dimidium pretium rei alteri parti, vel ut sorte distribuant, ib. n. 35.

In supra relata circumstantia, si unus litigantium rem possideat, iudex pro eo debet judicare, ib. n. 36.

Sententia iusta gratis sine omni munere temporali ferenda est, ib. n. 37.

Munus ex mera liberalitate iudici datum, potest retineri, ib. n. 38.

Testis peccat exigendo aliquid pro veritate dicenda, ib. n. 39.

Si duo litigantes in diversis causis equali tempore sint in litigio, utrum in hoc casu iudex possit ab uno munus accipere ad citius illum expediendum, quam alterum, exponitur, ib. n. 40.

Pro qua parte litigantium major probabilitas militat, iudex gratis pro illa causam decidere debet, ib. n. 42.

De iudice Ecclesiastico.

Videtur, quod iudex sæpius debeat sequi opinionem minus probabilem dicendo ius circa valorem sacramenti, tr. 105. c. 3. n. 43.

Casus fundamentalis & difficilis proponitur, ib. n. 43.

Iudex in prædicto casu tenetur declarare Matrimonium clam contractum esse validum, ib. n. 44.

An iudex Ecclesiasticus aliter possit judicare in foro interno, & aliter in foro externo; ponitur casus notabilis, ib. n. 45.

Differentia iudicii fori interni & externi notatur, ib. n. 46.

Iudex Ecclesiasticus in foro externo non sequitur iudicium fori interni, quando partium iura sunt obscura, ib. n. 47.

Solvitur obiectio, ib. n. 48.

Exponitur casus notabilis, ib. n. 48.

Datur casus, in quo iudex Ecclesiasticus non infert violentiam iudici seculari compellendo eum per excommunicationem, ad obtemperandum, ib. n. 49.

Si iudex Ecclesiasticus vellet judicare secundum opinionem evidenter minus probabilem, tunc iudex secularis potest tunc eum impedire, ib. n. 50.

Si vero opinio iudicis Ecclesiastici non est certo minus probabilis, non potest iudex secularis impedire, quin iudex Ecclesiasticus possit secundum ipsam judicare, ib. n. 51.

Iudex Ecclesiasticus potest judicare, licet causa sit spiritalis probabilitate minori, ib. n. 52.

Iudex Ecclesiasticus nunquam potest decidere causas secundum opinionem minus probabilem, ib. n. 53.

Iudex in causis intermedijs, & preparatorijs tenetur etiam sequi opinionem probabiliorem in ferenda sententia, ib. n. 54.

Si iudex ferat censuram sine prævia admonitione in ream, irregulariter esset valida, tr. 22. c. 2. n. 30.

Iudex Ecclesiasticus, non sit irregularis, tradens reum brachio seculari tr. 103. n. 12.

Quando auctoritas iudicis requiratur pro dissolvendis sponsalijs? tr. de sponsal. c. 4. n. 89.

In causa dubia, an sponsalia sint irrita, recurrendum est ad iudicem, ib. n. 90.

Judicis Monita.

Caveat iudex judicare secundum acceptionem personarum, tr. 105. c. 4. n. 55.

Iudex caveat aulationibus præbere aures, & in favorem illarum judicare, ib. n. 56.

Iudex ut amicitia caveat ledere justitiam in judicando, (ib. n. 57.)

Iudex in arduis causis non fidat ingenio suo in judicando, ib. n. 58.

Judicijs injustis, quæ mala debeantur, ib. n. 59.

Judicijs injustis, quale præmium debetur, ib. n. 60.

Judici legitime interroganti, tenetur quis veritatem facere, licet jurasset se non dicturum, tr. 107. c. 2. n. 19.

Judicium temerarium.

Definitio iudicii temerarij, tr. 106. c. 1. n. 1.

Si quis sine fundamento sufficiente judicat proximum fecisse grave malum, est lethale, ib. n. 2.

Temere judicare de peccato Mortali proximi ex indicijs levibus, aliquando non excedit veniale, ib. n. 3.

Judicare, & suspicari ex sufficientibus signis de malo proximi, non est illicitum, ib. n. 4.

Probabiliter judicare & suspicari de gravi malo proximi ex indicijs probabilibus, non excedit veniale, ib. n. 5.

Ex levi conjectura male de proximo judicare sine firma credibilitate non excedit veniale, ib. n. 6.

Si quis temere de aliquo ignoto judicet esse malum ex conjectura habita non est lethale, ib. n. 7.

Temerarium iudicium defectu deliberationis excusat à lethali, ib. n. 8.

Suspicio temeraria de malo proximi ordinariè non excedit veniale, ib. n. 9.

Ex malitia persistere in gravi suspitione, est lethale, ib. n. 19.

Cave circa personas graves temerariè de re lethali judicare, quia esset mortale, ib. n. 10.

Quæ excusent iudicium temerarium à lethali, ib. n. 11.

In dubio de malo proximi cave ne in deteriore partem judices, ib. n. 12.

Nullus debet iudicium temerarium, quod habet de proximo alteri manifestare, nisi ex utili fine: si vero culpa est nota, non esset lethale, ib. n. 13.

Non est necesse in Confessione exprimere speciem mali, quod quis de proximo temerariè judicat, sed satis est dicere se temerariè de proximo judicasse, ib. n. 14.

Qui judicavit temerariè de malo proximi non tenetur ejus famam restituere, si alteri non manifestavit, secus bene, ib. n. 51.

Juramentum.

Definitio juramenti, tr. 107. n. 1.

Ad verum juramentum requiritur intentio jurandi, & locutio, ib. n. 2.

Insuper ad juramentum, ut debito modo fiat, requiritur veritas, iudicium & justitia, ib. n. 3.

Verba juramenti tripliciter preferri possunt, propriè, materialiter & abstractivè, ib. n. 4.

Deus dupliciter potest invocari in testem, expresse, & tacite, ib. n. 5.
 Modi, in quibus non est proprie juramentum, exponuntur, nisi aliter intendatur à jurante, ib. n. 6.
 Secundus modus notatur, in quo non consistit verum juramentum, ib. n. 7.
 Si per falsos Deos jures, non est verum juramentum per se, secus per accidens, n. 8.
 Enunciatio verborum nuda, non est juramentum, ib. n. 9.
 Jurare sine invocatione Dei, non est verum juramentum, ib. n. 10.
 Si absiturgens necessitas, & concurrat veritas, judicium, & justitia, licitum est juramentum, ib. n. 11.
 Jurare serio per falsos Deo, adducendo eos in testimonium veritatis, est blasphemia, tr. 18. cap. 1. n. 13.
 Papa potest dispensare in juramentis factis Deo; non vero universaliter in juramentis factis homini, tr. 62. c. 1. n. 7.
 Mendacium ex se veniale juramento firmatum, fit lethale, tract. de mendacio, num. 10.
 An si quis contraheret sponsalia cum Bertha v.g. & postea contraheret cum alia, quam juramento & copulâ firmavit, utrum in hoc casu debeat deferere secundam, & verbum tenere primæ? tract. de sponsaliis, c. 1. n. 29.
 Si sponsalia juramento firmata sint, dissolvuntur per mutuum consensum, ib. c. 3. n. 48.
 Testamentum validum, juramento firmatum, illicitè, sed validè revocatur per secundum testamentum tract. de testamento, c. 10. n. 71. & 73.
 Si quis juraret se castitatem servaturum, vel Religionem ingressurum, tale juramentum non est ab Episcopo dispensabile vel commutabile, tract. 158. n. 32.

Juramentum assertorium & promissorium.

Juramentum assertorium describitur, tr. 107. c. 2. n. 12.
 Juramentum promissorium exponitur, ib. n. 13.
 Que requirantur ad verum juramentum, & licitum, notatur, ib. n. 14.
 Juramentum imprecatorium describitur, ib. n. 15.
 Ad hoc ut juramentum obliget, debet fieri sine peccato, aut damno, & non debet res promissa notabiliter mutari, ib. n. 16.
 Juramentum secundum contra primum juramentum validum, non tenet, ib. n. 17.
 Contractus sponsalium cum una, licet juramento firmata, si prius contracta fuerunt sponsalia cum alia, non tenet, ib. n. 18.
 Judici legitime interroganti tenetur quis veritatem dicere, licet jurasset se non dicturum, ib. n. 19.
 Propositio 24. Innoc. XI. damnata, notatur, ib. n. 20.
 Vocare Deum in testem mendacij levis est lethale, ib. num. 21.
 Juramentum etiam sine intentione adimplendi promissa in re levi, obligat, & est lethale, ib. n. 22.
 Qui jurat promittendo cum vera intentione implendi, & postea non adimplet in re levi, peccat venialiter duntaxat, ib. n. 23.
 Si quis jurando aliquid promittit sine animo se obligandi, non tenetur in conscientia ad promissum, peccat tamen contra juramentum, ib. n. 24.
 Si quis cum juramento reverà promittit, tenetur stare

promissis, licet non habuerit animum adimplendi, ib. num. 25.
 Si quis cum juramento verè aliquid promittit, & postea ex aliqua fragilitate non adimplet, non peccat contra veritatem, sed contra fidelitatem, n. 26.
 Si aliqua communitas jurasset aliquid promittendo, & major pars id non servaret, nec minor tenetur servare, ib. n. 27.
 Contractus aliqui, contra juramentum tenent, ib. n. 28.
 Juramentum factum infideli debet servari, si inde timeatur aliquod malum: quod per casum exponitur, ib. num. 29.
 Si quis inter Christianos è carcere dimitteretur cum juramento redeundi, si injustè detentus sit, non tenetur redire, ib. n. 30.
 Juramentum promissorium non tenet, si inde oriatur malum communitati, ib. n. 31.
 An, & qualiter genitores peccent, minitantes sub juramento prolibus verbera, & postea id non servantes, ibid. num. 32.
 Si quis dubitat, an plus, vel minus sub juramento promiserit, tenetur solum ad minus, ib. n. 33.
 Si sponsalia juramento firmata fuissent, tunc una opinio tenet contrahendum esse matrimonium, antequam quis ingrediatur Religionem, absque tamen consummatione, altera negat id, nisi grave inde damnum timeri posset, tract. de sponsaliis, c. 4. num. 77. 78. & 79.
De juramento facto sine animo jurandi.

Aliud est jurare sine animo jurandi cum damno proximi, aliud sine damno, tr. 107. c. 3. n. 34.
 An qui jurat sine animo jurandi obligetur coram Deo; notatur doctrina A.A. ib. n. 35.
 Jurare sine animo jurandi in materia falsa, vel in contractu, aut judicio, est lethale, ib. n. 36.
 Jurare sine animo jurandi extra judicium vel contractum in materia vera est veniale duntaxat, ibid. num. 37.
 Jurare abstractivè ab homine solito jurare ordinariè est lethale, nisi aliter intendat, ib. n. 38.
 Jurare abstractivè ab homine non solito jurare, est veniale, ib. n. 39.
 Jurare abstractivè advertenter subest censura, ib. n. 40.
 Narratio juramenti alterius non est peccatum, ib. n. 41.
 Non est peccatum ex rationabili causa exigere juramentum ab aliquo, licet sciamus falsè juraturum, ibid. num. 42.
 An juramentum extortum per metum gravem de re licita obliget, notatur, ib. n. 43.
 Si quis ex metu gravi cogeretur ad matrimonium contrahendum, & juraret, non obligaretur stare tali juramento, ib. n. 44.
 Qui sint incapaces pro juramento deponendo, ibid. n. 45.
 Non est opus in confessione exprimere speciem juramenti, ordinariè loquendo, ibid. n. 46.
 Per accidens potest juramentum aliam speciem mali includere, quæ explicari debet in Confessione, ib. n. 47.
 Malitia peccati, quod quis jurat se facturum, debet exprimi in Confessione, ib. n. 48.
 Quis in juramentis dispensare possit vid. verb. Dispen-
 satio, Episcopus.

Index rerum notabilium.

Jurisdiclio.

Ad validè absolvendum requiritur jurisdiclio tr. 2. n. 5.
Reliqua de jurisdiclio in ordine ad Confessiones audiendas, vide verb. absolutio, Confessarius, pœnitentia, Regulares.

Jus.

Descriptio juris naturalis juxta Ethnicum, tract. 94. n. 5.
Definitio juris naturalis juxta S. Tho. ib. n. 6.
Novem modi exponuntur, quibus moraliter ladi potest jus alienum, tract. de Restit. c. 3. n. 12.
Sufficit cessio juris præsumpta, ut quis excusetur à restitutione, ib. c. 8. n. 104.
Non est illicitum per se uti jure suo, licet inde prabeat alteri occasionem ruinae, tract. de scandalo, n. 26.
Qui est sui juris, potest pro libitu sepulturam eligere, tr. de sepultura, num. 9.
Simonia Juris Divini & humani describitur, tract. de Simonia, n. 3.
Si testamentum conditum est, & non possit legatarius cognosci, tunc jure civili irritum est testamentum: nisi fuerit ad causas pias, tract. de Testam. cap. 11. n. 83.
Superiori jure naturali competit irritare vota sui subditi, ita probabilius est, tr. 160. c. 1. n. 6.
Dispensatio in jure divino facta sine justa causa est irrita, tract. 159. c. 1. n. 9.
Episcopus jure ordinario potest in votis subditorum etiam Papalibus dispensare, ib. c. 3. n. 25.
Usura sunt vetita tum Jure Canonico: tum Evangelico, tum lege divina naturali, tract. de usura, cap. 1. numero. 7.

Justificatio.

Actus contritionis ex se non sunt sufficientes ad causandam nostram justificationem, tr. 86. c. 5. n. 60.
Ad justificationem impij adulti, necessaria est aliqua dispositio Moralis ib. c. 6. n. 66.
Dispositiones ad justificationem exponuntur, ib. n. 67.
Deus de absoluta potentia potest hominem justificare, & remittere ei peccatum sine ipsius retractatione, ibid. n. 69.

Justitia.

Judex vi amicitiae caveat ledere justitiam in judicando, tr. 105. c. 4. n. 57.
Judicibus justis quale præmium debetur, ibidem n. 60.
Per peccatum originale amissa est justitia originalis, tract. de peccatis, c. 7. n. 84.

Labor.

Labor qualis excusat laborantes à peccato die festo, tr. 80. n. 11. & 12. &c.
Labor excusans à jejuniis tr. 93. c. 2. lege totum.
Labor an possit infidelibus die festo imponi, tract. 80. n. 17.

Lactinia.

In Jejuniis Quadragesimæ vetantur lactinia sub lethali tr. 93. n. 6.
An in jejuniis extra quadragesimam possit quis vesci lactinijs & ovis, ib. n. 7.
Non ubique locorum tempore quadragesimæ prohibentur lactinia, ib. n. 8.

Laicus.

Laici an possint ferre censuras, tr. 22. n. 16.
Laici singulis hebdomadibus communicare possunt, tr. 30. num. 13.
Laici vi præcepti divini non debent sub utraque specie communicare. ib. n. 20.
Laicus potest seipsum communicare, aut per alium laicum, urgente periculo mortis, ib. n. 28.
Laici nequeunt commutare vota, tr. 158. n. 1.
Laici cogentes Sacerdotem celebrare in loco interdicto, incurrunt excommunicationem, tr. 100. n. 17.
Laici caveant tangere corporalia, patenam, calicem, dum actu Corpus Christi continetur, tr. 154. n. 25.
Corporalia & pallæ post primam lotionem, non prius laicis lavanda tradantur, ib. n. 26.
Laici possunt tangere reliquias, &c. ib. n. 27.
Parochus potest cum laicis de decimis præteritis convenire sine licentia superiorum, tr. 53. n. 13.
Plura lege in titulo secularis.

Laridum.

Laridum & pinguedo an concedantur die jejunijs, tr. 93. num. 14.

Laus Mariæ ut Mariæ.

Maria ut Maria varijs modis accipitur, tr. 108. n. 1.
Laus debetur Mariæ pluribus titulis, ib. n. 2.
Laus debetur Mariæ ut Mariæ, ib. n. 3.

Legatum.

Definitio legati notatur, tr. 109. c. 1. n. 1.
Quis possit legare exponitur, & quis non, ib. n. 2.
Qui insuper testari nequeant, ib. n. 3.
An Religiosi & Novitij testari possint, ib. n. 4.
Qui sint capaces Legati, & qui non, ib. n. 5.
Qui priventur hereditate, notatur, ib. n. 6.
Parvuli & amentes sunt capaces legati, ib. n. 7.
An professi Religiosi sint capaces legati, ib. n. 8.
Fratres minores & Capucini sunt incapaces legati alienius prædij, ib. n. 9.
Quomodo Jus Civile & Canonicum disponat de legatis, ib. n. 10.
Religio privilegiata potest heredare facultates consanguineorum Religiosi professi, ib. n. 11.
Propositio 43. ab Alex. VII. damnata notatur, ib. n. 12.
Annuum Legatum pro anima relictum durat plusquam per decennium, ib. n. 13.
Legata pro suffragio anime purgatorij relictæ, citò solvi debent, ut anima citius liberetur ex pœnis, ib. n. 14.
Si Legata non citò solvuntur, anima in purgatorio diutius manet, per hoc tamen non tam diu manet, quam diu non solvuntur, ib. n. 15.
Quo tempore sint solvenda Legata notatur, ib. n. 17.
In Legatis solvendis attendenda est mens testatoris, ib. num. 18.
Puella etiam corrupta si pro virgine habeatur publice, est capax Legati, ib. n. 19.
In dubio an Legatum sit factum, censendum est non esse factum, ib. n. 20.
Legatum in testamento minus solemni factum, est solvendum in conscientia, ib. n. 21.
Per quid Legatum à testamento differt, tr. 155. n. 5.
Legata pia tenent, licet testator ante perfectionem testamenti decesserit, ib. n. 38.

Si executor testamenti juxta assignatum tempus legata non adimpleat, potest compelli a iudice ad illa exequendum, ib. c. 1. n. 86.

Testamentum pro Legatis pijs tenet, licet quò ad Legatam profana sit invalidum, ib. c. 5. n. 36.

Si legata non sufficiant pro solvendo, tunc proportionatim distribuentur, ib. n. 91.

Legislator.

Quis potest condere leges, tr. 110. n. 7. 8. 9. 10. &c.

Si legislator, ut legislator contemnitur, est lethale, tr. 41. n. 3.

Si legislator injungat legem obligare sub lethali, illam violando erit lethale, si verò solùm sub pœna, aliter dicendum est, tr. 110. n. 18. & 19.

Lenitas.

Quid sit lenitas, & quomodo defectus ejus inducat irregularitatem, tr. 103. c. 1. n. 11.

Lex.

Definitio legis, tr. 110. c. 1. n. 1.

A quo debeat Lex ferri, notatur: & ut suum finem sortiat, debet esse promulgata, ib. n. 2.

Lex aeterna notatur, ib. n. 3.

Lex naturalis notatur, ib. n. 4.

Lex humana notatur, ib. n. 5.

Lex Divina duplex est; nova, & antiqua, ib. n. 6.

Ad quem spectet Legem condere, ib. n. 7.

Papa pro toto mundo potest Legem Canonicam ferre, ib. n. 8.

Prælati Ecclesiastici pro suis subditis possunt legem ferre, ib. n. 9.

Concilia generalia cum facultate Papæ possunt legem ferre, ib. n. 10.

Princeps secularis, imò etiam Regina absoluta potest pro suis subditis Legem condere, ib. n. 11.

Leges humane, quæ possunt ad culpam obligare, sunt tres, id est Lex præceptiva, pœnalis, & mixta, ibid. n. 12.

Aliud est legem non acceptare, aliud acceptam transgredi, ib. n. 13.

Quid per populum intelligatur, notatur, ib. n. 14.

A quo seculares Principes accipiant auctoritatem ferendi legem; & à quo Papa, notatur, ib. 15.

Populus legem justam à Principe latam tenetur sub peccato acceptare, ib. n. 16.

Quibus verbis Lex quæ obligat sub mortali proponi soleat, ib. n. 16.

Quomodo proponatur Lex, quæ non obligat sub lethali, ib. n. 17.

Si legislator injungat Legem obligare sub lethali, illam violare, erit lethale, ib. n. 18.

Si Legislator nollat Legem obligare sub peccato, sed solùm sub pœna, illam violans non peccabit graviter, ib. n. 19.

Si Lex communiter servetur sub lethali, eam transgredi erit lethale, ib. n. 20.

Legem injustam non tenetur populus acceptare, ib. n. 21.

Si Lex humana Divina repugnat, non debet acceptari, ib. n. 23.

Lex indiscreta & cum inequali proportionem lata, est injusta, ib. n. 24.

Lex nimis onerosa non est acceptanda, ib. n. 25.

De Lege penali idem sentiendum est, quod de lege præ-

ceptiva, ib. n. 26.

Lex civilis sub gravi pœna præcipiens obligat sub lethali, ib. n. 27.

Legem pœnalem violans cautè, absque periculo gravi damni incurrendi, non peccat lethali, ib. n. 28.

Lex mixta non obligat, in conscientia, ib. n. 29.

Judex Ecclesiasticus volens obligare subditos in conscientia, solet imponere pœnam spirituales, ib. n. 30.

Violans Legem pœnalem non tenetur ad restitutionem ante iudicis sententiam, ib. n. 31.

Pœna privativa ante iudicis sententiam incurritur, ib. n. 32.

Qui privandus est bonis donec proferatur à iudice sententia, remanet dominus illorum, ib. n. 33.

In dubio an Lex sit lata, non tenetur quis ad eam, ib. n. 34.

In dubio, an aliquis casus in aliqua lege contineatur, post diligens examen censei debet non contineri, ib. n. 35.

Dubitans, an Lex obliget sub mortali, vel veniali, si aliter non constet, censei debet obligare sub veniali dumtaxat, ib. n. 36.

Dubitans, an lex lata sit acceptata, pro acceptata servatur, ib. n. 37.

Cessante adequato fine legis, cessat & Lex, ib. n. 38.

Cessante particulari fine legis, non cessat Lex, ib. n. 39.

Contra Legem aliquid faciens, factum invalidum censetur, ib. n. 40.

Judex judicando aequitatem attendere debet, non exempla antecessorum, ib. n. 41.

Consuetudo legitime introducta abrogat humanam legem, ib. n. 42.

Lex humana non obligat in necessitate gravi, ib. n. 43.

Legi humane sine prævia intentione satisfieri potest, ib. n. 44.

Lex municipalis alicujus territorij non obligat extra illud, ib. n. 45.

Lex Episcopalis non obligat extra suam Diocesim, ibid. n. 46.

Lex potest dispensari, vel in parte, vel in toto, tr. 62. c. 1. n. 2.

In consuetudine populi, in privilegijs Regularium, Lex latè interpretanda est, ib. n. 4.

In quibus legibus Papa dispensare possit, notatur, ibid. n. 6.

Lex naturalis apud omnes homines est eadem, tr. 94. c. 1. n. 6.

Lex moralis, seu jus naturale omnes homines obligat, nec in aliquo casu humanitus est dispensabile, ib. n. 9.

Actus purè externi subsunt Legi humane, tr. 4. c. 10. n. 69.

Actus mixti subsunt defacto præcepto humano, ibid. n. 70.

Judex in lege, quæ duplicem habet sensum debet attendere secundum quem consuetudine sit recepta, & secundum illam partem judicare debet, tr. 105. n. 10.

In dubio intelligentia Legis ad Legislatorem pro explicatione recurrendum est, ib. n. 11.

Quid observandum si ex eadem Lege diversimodè pro præterito judicatum reperiatur, ib. n. 12.

Aliqua vide verb. metus, n. 17. &c.

De Essentia peccati est, esse contra legem divinam, tr. de peccatis, c. 1. n. 16.

Testamenta debent condi juxta Leges, seu tabulas unus-

Index rerum notabilium,

cujusque Patria aut Regni, tr. 155. n. 31.
Metus gravis injuste incussus liberat voventem in transgressionem voti, nisi materia sit lege naturali divina vetita, tr. de voto, c. 2. n. 20. & 21.
 Qui à lege prohibenter contrahere matrimonium? tr. de sponsalibus, c. 1. n. 22.
Liber prohibitus.
 Quid nomine Libri antiqui intellexerint, tr. 111. c. 1. n. 1.
 Quid nomine Libri ego intelligo, exponitur, ib. n. 2.
 Pius IV. sub excommunicatione prohibuit legere Libros suspectos de heresi, ib. n. 3.
 Propositio 45. ab Alex. VII. damnata, notatur, ib. n. 4.
 Cause, cur libri prohibeantur, notantur, ib. n. 5.
 Libri prohibiti non possunt retineri, donec expurgentur, ib. n. 6.
 Libros prohibitos, nec ad illos confutandos, licitum est retinere, ib. n. 7.
 Libros prohibitos nec alieno nomine potest quis retinere, ib. n. 8.
 Servus retinens Librum prohibitum Domini, qui habet facultatem eum legendi, non peccat, ib. n. 9.
 An Bibliothecarius possit retinere in Bibliotheca Libros prohibitos, notatur, ib. n. 10.
 Deponens librum prohibitum apud aliquem, qui habet facultatem eum retinendi, non excommunicatur, ib. n. 11.
 Ex ignorantia retinens Libros prohibitos, non excommunicatur, ib. n. 12.
 Ignorans legere, & scienter retinens Libros prohibitos, excommunicatur, ib. n. 13.
 Retinens scripta prohibita, incurrit censuram, ib. n. 14.
 Volens tradere Librum prohibitum Inquisitori, si non adsit commoditas, potest, illum retinere, quousque adsit oportunitas tradendi, ib. n. 15.
 Si quis hereticus convertatur ad fidem, & adhuc retineat sue sectæ fundamenta in memoria, non excommunicatur, dummodo eis non adhæreat, ib. n. 16.
 An comburens librum prohibitum incurrat excommunicationem, notatur, ib. n. 17.
 An Aromatarij, retinentes Libros prohibitos, excommunicentur, notatur, ib. n. 18.
 Qui facultatem habet retinendi Libros vetitos, an possit distinctis illos retinere, quam facultas se extendat, ib. n. 19.
 An in retentione Libri vetiti detur parvitas materie, ib. n. 20.
 Qui habuit intentionem retinendi diu Librum vetitum, & solum brevi tempore retinuit, non excommunicatur, ib. n. 21.
 An in retentione partis alicujus Libri detur parvitas materie, ib. n. 22.
 An in provinciis, ubi non est acceptata Bulla Cœnæ, possint retineri Libri prohibiti, ib. n. 23.
 An licitum sit legere Librum ab hæretico compositum, qui nullam hæresim continet, notatur, ib. n. 24.
 Non est licitum legere libros vetitos, ib. n. 25.
 An Cardinales, Episcopi, possint legere libros prohibitos, ib. n. 26.
 An Regulares possint legere libros vetitos, ib. n. 26.
 Cardinales, Inquisitores possunt legere libros vetitos, ib. n. 27.

Non est concessum legere libros prohibitos per se ad illos refutandos, ib. n. 28.
 An audiens legere librum prohibitum excommunicetur, ib. n. 29.
 An narrando doctrinam hæreticam incuratur censura, ib. n. 30.
 An Legens Mentaliter sine articulata expressione verborum, incurrat censuram, ib. n. 31.
 An legentes libros prohibitos, quos non intelligunt incurrant censuram, ib. n. 32.
 An legens librum Catholicæ continentem sententias hæreticas excommunicetur, notatur, ib. n. 33.
 Quæ quantitas excusat legentem Libri hæretici à censura, notatur, ib. n. 34.
 Qui Libri prohibeantur, notatur, ib. n. 35.
 Libri non hæreticales prohibentur etiam sub excommunicatione, sed nemini reservata, ib. n. 36.
 An Libri hæreticorum non continentes hæresim, nec ex professo de illa tractantes prohibeantur, ib. n. 37.
 Quid de libris Astrologiæ, Necromantiæ sentiendum, ib. n. 38.
 An excommunicetur conficiens Librum famosum, ibid. n. 39.

Libertas.

Irregularitas ex defectu libertatis, tr. 103. c. 1. n. 8.
 Ad incurrendum lethale, requiritur perfecta libertas, de peccatis, c. 1. n. 3.
 Ad contrahendum sponsalia requiritur libertas, tr. 151. n. 8.
 Plura vide in titulo *Metus*.

Liberum arbitrium.

Liberi arbitrij essentia, ac proprietas contra hæreticos declaratur, tr. 4. c. 5. n. 35.
 Defectio datur in homine liberum arbitrium, ib. n. 36.
 Solvuntur objectiones contra liberum arbitrium, ib. n. 37.
 Voluntas est potentia libera, tr. 99. c. 1. n. 10.
 Solum actus liberi arbitrij sufficit ad rationem meriti, de merito n. 5.

Licentia.

Parochus potest loco sui dare licentiam alteri assistendi matrimonijs suorum subditorum, tr. 112. c. 1. n. 1.
 Parochus etiam excommunicatus potest substituere alium pro assistendo matrimonijs juxta non nullos: contraria tamen est probabilior, ib. n. 2.
 Sacerdos etiam Regularis potest deputari ad assistendum matrimonio, ib. n. 3.
 Parochus ubique locorum potest suis Parochianis assistere quoad Matrimonium, sicut etiam talem facultatem potest alteri concedere, ib. n. 4.
 Si aliquis Sacerdos etiam per metum gravem à Parocho extorqueret licentiam assistendi matrimonio suorum Parochianorum, valide assisteret, ib. n. 5.
 Si Parochus fidei alteri Sacerdoti concederet facultatem assistendi Matrimonio, valide assisteret, ib. n. 6.
 Cum licentia tacita, vel ex rationabilione præsumpta, nullus potest assistere Matrimonio, ib. n. 7.
 Si simplex Sacerdos sine licentia Parochi, vidente & non contradicente Parocho, assisteret Matrimonio, validus esset contractus, ib. n. 8.
 An si gentilis aliquis, vel secularis fingeret se sacerdotem, & Pa-

¶ Parochus daret ei facultatem assistendi Matrimonio, esseine validum, notatur, ib. n. 9.
 Parochus si det facultatem generalem alicui sacerdoti ad ministrandi omnia sacramenta, potest talis sacerdos etiam matrimonij assistere, ibid. n. 10.
 Vicarij foranei, & alij vicarij Parochi per se nullam habent licentiam assistendi Matrimonij, sed solum delegatam, ibid. num. 11.
 Si Vicario foraneo conceditur facultas generalis & specialis ad universales causas in sacramentis, tunc potest etiam alijs dare facultatem assistendi Matrimonij juxta aliquos, quanquam tutius est pro vitandis litibus consulere de hoc Episcopum, ib. n. 12.
 Parochus licet non sit sacerdos, potest valide assistere matrimonio, tr. 131. n. 2.
 C. acta presentia Parochi sufficit pro legitimando matrimonio contracto, ib. n. 7.
 An Parochus possit cum impedimento dirimente assistere matrimonio pro vitando scandalo? tr. de scandalo, n. 30.
 Si quis haberet licentiam illimitatam dispensandi ab Episcopo, illo mortuo adhuc videtur posse dispensare, tr. 159. c. 3. n. 58.

Ligamen.

Describitur ligamen dirimens Matrimonium, tr. 113. c. 1. n. 1. pag. 527.
 Patriarche olim habentes plures uxores non peccarunt, ib. n. 2. pag. 528.
 An concessum fuerit uni foemina plures maritos simul & semel habere in antiquo testamento, notatur, ib. n. 3.
 De possibili potest Deus dispensare, ut una foemina habeat plures viros, ib. n. 4.
 Deus ut legislator defacto non potest facere, ut una uxor plures habeat viros, n. 5.
 Deus ut supremus Dominus potest in polygamia foeminarum dispensare, ib. n. 6.
 Si Deus sextum preceptum decalogi non dedisset, tunc foemina potuissent plures viros habere defectu legis divine, non vero legis naturalis, ib. n. 7.
 An si quis contrahat Matrimonium cum una, quam carnaliter non cognovit, postea relicta illa contrahit cum alia, cum qua consummavit Matrimonium, utrum hoc secundum Matrimonium sit validum, ib. n. 8.
 Qui contrahit cum una licet non consummaverit Matrimonium cum illa, validum est Matrimonium, ib. n. 9.
 Si unus conjugum moritur, tunc superstes potest libere contrahere aliud Matrimonium cum alio, ib. n. 10.
 Si alter conjux in primis nuptijs non accepit benedictionem, poterit in secundis eam accipere, ib. n. 11.
 Casus notabilis, ib. eod. n. 11.
 An si quis contraxerit Matrimonium ex eo, quia putavit pro certo primum conjugem esse mortuum, & postea venit in suspicionem ipsum vivere, possit separari a secundo conjugee, & amplius cum ipso non cohabitare in Matrimonio: & an hic secundus conjux possit ad alias nuptias transire, deciditur, ib. n. 12.
 Aliqua probabilis presumptio de morte conjugis duntaxat non sufficit, ut superstes possit ad alias nuptias transire, ib. n. 13.
 Ut conjux superstes possit ad alias nuptias transire, requiritur moralis certitudo priorem conjugem esse mortuum, ib. n. 14.

Si quis bona fide contraxisset Matrimonium ex eo, quia habuit sufficientia signa primum conjugem mortuum fuisse, & postea reperiret non esse ita, eo quod comparuerit, tunc in eodem instanti debet redire ad primum, relicto secundo, ib. n. 15.
 Absentia viri non sufficit per se, ut uxor ad alias nuptias transeat, ib. n. 16.
 An si seculares deficerent in propagatione generis humani, tenerentur Regulares ducere uxores pro conservanda specie, exponitur, ib. n. 18.
 An si instaret periculum extinctionis fidei Catholicae, occupando infideles per bella fidelium terras, possent in tali casu Regulares ducere uxores pro conservanda fide, ib. n. 19.

Limbus.

Pueri decedentes cum originali, qua pena puniuntur, lege, tr. 133. c. 8. n. 107. 108. & c.

Litera lege, tr. 60. n. 15. & tr. 79. n. 7.

Litigantes lege, tr. 105. n. 34. & c.

Locare.

An sit licitum locare domum meretrici, tr. 143. n. 33.
 Usurarijs est vetitum locare domos, tr. 162. n. 31

Lucrum.

Quid venit nomine lucri, tr. 147. n. 1.
 Si lucrum non habeatur ex capitali societatis, an fors debeat distribui, ib. n. 12. 13.
 Si Frater negotietur in scia morte Patris, ad quem spectat lucrum? deciditur, ib. n. 19.
 An frater conferens bona castrensia ultra hereditatem in societatem cum fratre possit de lucro aliquid exigere, ib. n. 20.
 An ratione lucri cessantis, & damni emergentis possit mutans aliquid ultra sortem exigere, tr. 123. n. 16. 17. & 21.

Lusus.

Quando vota lusorum sunt irrita? tr. 157. n. 48. 53.
 Votum de vitando peccato in lusu, tenet, ib. n. 52.

Luxuria vid. Fornicatio, Mollities & c.

M.

Magia.

Magia alia est naturalis, alia superstitiosa: magia naturalis est licita, tr. 114. c. 1. n. 1.
 Magia superstitiosa per se est leihale, ib. n. 2.
 Magia ex ignorantia facta, est veniale, ib. n. 3.
 Quomodo cognoscatur, an aliqua actio sit magica ex causa, ib. n. 4.
 Quomodo magia cognoscatur ex effectu, ib. n. 5.
 Quomodo cognoscatur magia ex conditione operationis, ib. n. 6.
 An licitum sit adire magum, ut maleficium solvat, exponitur, ib. n. 7.
 Sub qua ratione liceat desiderare & petere a mago, ut dissolvat maleficium, ib. n. 8.

Mahumetani.

Mahumetani docent licitam esse sodomiam, tr. 148. n. 1.
 An Christianus possit Matrimonium inire cum Turca, pagano, tr. 49. n. 3. 4. & tr. 116. n. 7.
 Si Turca uxoreatus convertatur ad fidem non conversa uxore, an ipsa relicta posset Christianam ducere, ib. n. 5.
 Papa potest dispensare, ut fidelis cum Turca, Pagano matrimonio contrahant, tr. 62. n. 12.

Ma

Index rerum notabilium.

Mahumet in suo Alcorano, c. 1. admittit usum uxorum esse licitum omni modo, quo placet, tract. 45. num. 4. circa finem.

Mahumet vult in suo Alcorano, posse in sua Religione quemquam salvare, modo Deum esse credat, tract. 81. cap. 10. n. 108.

Maledictio.

Maledictio describitur, quæ duplex est, formalis & Materialis, tr. 115. c. 1. n. 1.

Maledictio materialis exponitur, ib. n. 2.

Maledictio formalis ex genere suo est lethale in materia gravi, ib. n. 3.

Propositio 13. ab Innoc. XI. damnata notatur, ib. n. 4.

Maledictio materialis per se non est mala, quando malum imprecatur pro bono certa de causa, ib. n. 5.

Parentes inefficaciter ex certa ratione desiderantes malum proli, non peccant, ib. n. 6.

An sit peccatum sibi vel alteri desiderare mortem pro vitando alio malo, exponitur, ib. n. 7.

Malefactoribus desiderare mortem ex zelo justitiæ non est peccatum, ib. n. 8.

An licitum sit desiderare mortem publicis Gubernatoribus malis, exponitur, ib. n. 9.

Non est illicitum desiderare mortem proximo, si est impeditiva alterius magni damni amici, ib. n. 10.

Non est licitum desiderare mortem proximo ad vitandum leve malum temporale, ib. n. 11.

Quando mulieres & alij peccent desiderando sibi mortem ad vitandum afflictiones, notatur, ib. n. 12.

Quomodo filij & alij inferiores suis genitoribus & superioribus imprecantes malum, peccent, ib. n. 13.

Maledictio materialis verbalis sine animo, ut tale malum proximo eveniat, est per se veniale, ib. n. 14.

Quomodo peccet quis, quando ex ira imprecatur grave malum proximo, notatur, ib. n. 15.

Imprecari grave malum proximo ex motu primo primo iræ, vel primo secundo, est veniale, ib. n. 16.

Maledicere creaturis irrationalibus per se est veniale, ib. n. 17.

Maledicere creaturis irrationalibus cum indignatione ad personam, cujus sunt, vel Deum, esset grave, ib. n. 18.

Maledicere integræ Communitati, est unum peccatum duntaxat, ib. n. 19.

An debeat quis in Confessione exprimere malum, quod optavit, deciditur, ib. n. 20.

Qui maledicit creaturis irrationalibus, vel inanimatis tantum, non peccat mortaliter, si per hoc non intendat graviter nocere proximo: alias pro modulo damni peccaret, tr. 18. c. 1. n. 8.

Malefactor.

Malefactoribus optare mortem ex zelo justitiæ non est peccatum, tr. 115. c. 1. n. 8.

Plura lege de hac materia in tr. de homicidio.

Maleficium.

Maleficium potest esse causa divortij, tr. 65. c. 1. n. 25.

Quid sit maleficium seu ligatura; quæ duplex est, absoluta & respectiva, tr. 95. c. 1. n. 11.

Maleficium respectivum perpetuum dirimit matrimonium, ib. n. 12.

Quid faciendum, si maleficium tribus annis in conjugatis perduret, ib. n. 13.

Signa maleficij notantur, ib. n. 14.

Quid faciendum sit in dubio, an maleficium sit perpetuum, notatur, ib. n. 15.

Quomodo licitum sit maleficium destruere, ib. n. 16.

Dubitan an maleficium sit factum ante vel post contractum matrimonium, censere potest factum esse ante, ibid. num. 20.

An licitum sit adire magum, ut maleficium solvat, exponitur, tr. 114. n. 7.

Sub qua ratione liceat petere à mago, ut dissolvat maleficium, ib. n. 8.

Malitia.

Quid sit malitia physica, tr. 62. c. 2.

Malitia moralis describitur, ib.

Ad contrahendum malitiam circumstantiarum sufficit voluntarium interpretativum, tr. 4. c. 7. n. 56.

Actus meritorius patitur secum aliquam malitiam venialem extrinsecam, tract. de merito, n. 9.

Malitia peccati consistit formaliter in privatione rectitudinis debite, tract. de peccatis c. 1. n. 11.

Offensa peccati lethalis est infinita in genere mali, non in genere entis, ib. c. 3. n. 50.

Malitia lethalis non est infinita simpliciter, sed solum secundum quid, ib. n. 51.

Actus conjunctus cum peccato omissionis quatenus est causa illius, contrahit malitiam peccati, ib. c. 5. n. 68.

Actus omissionis præter malitiam peccati omissionis, habet aliam peculiarem malitiam, ib. n. 69.

Mandans lege, tr. 141. c. 3.

Manichœi.

Quid Manichœi sentiant de gratia, tr. 86. n. 9.

Maria Virgo.

Maria an suscepit extremam unctionem, tr. 78. n. 30.

Christus ex semine Maria Virginis originem traxit, tr. 95. n. 31.

Omnis laus debetur Mariæ Virgini, tr. 108. n. 1. 2. 3.

Maria Virgo assumpsit habitum mulieris pro purificando, tr. 124. n. 6.

Maria Virgo est immunis ab omni peccato, tr. 124. n. 4.

Maritus.

Maritus potest irritare omnia vota uxoris, tr. 160. n. 21.

Maritus potest irritare vota uxoris, implenda post ejus mortem, ib. n. 23.

Secundus maritus potest irritare vota uxoris, quæ vivente primo emisit, ib. n. 24.

Maritus dans facultatem uxori irrevocabilem ad revocandum, adhuc potest ejus vota valide irritare, ib. n. 25.

An maritus vota Castitatis & Religionis uxoris in impubertate emissæ & non in pubertate ratificata irritare possit, ib. n. 28. & 29.

Conjux an possit vovere de non reddendo, & petendo debito, tr. 157. n. 98. & c.

Conjux non valens reddere debitum excusatur à jejunio, tr. 39. n. 58. & c.

Conjux an possit se carnaliter tangere ad delectationem capiendam, tr. 155. n. 17. 18. 19.

Mas.

An mares committant sodomiam commiscuentes se ex affectu ad vas præposterum? tr. de sodomia. n. 7.

Maris frigidas an inducat impedimentum publicæ honestatis, tr. 90. n. 16.

Mas habens impotentiam congregandi cum Virgine, non vero cum vidua, tunc cum hac valebit matrimonium, non cum illa, tr. 95. n. 9. & 18.

Maris frigiditas & caliditas dirimit matrimonium, ib. n. 17.

Matrimonium.

Definitio Matrimonij, tr. 116. c. 1. n. 1.

Triplex matrimonium notatur, ib. n. 2.

Quando fuerit Matrimonium institutum, notatur, ib. n. 3.

Materia proxima, remota, & forma Matrimonij exponitur, ib. n. 4.

Matrimonium legitimum per se consideratum non est sacramentum, ib. n. 5.

Matrimonium Christianorum est verum sacramentum nova legis, ib. n. 6.

Matrimonium Christiani cum gentili contractum non est sacramentum, ib. n. 7.

Ministri essentiales Matrimonij sunt ipsi contrahentes, ib. n. 8.

Ad contrahendum licite Matrimonium requiritur, ut contrahentes sint in gratia, ib. n. 9.

Contrahentes Matrimonium debent mysteria precipua fidei callere; & tribus distinctis festis ante contractum in Ecclesia denunciari, ib. n. 10.

Quomodo Parochus possit nominari Minister matrimonij, ib. n. 11.

Matrimonium Christianorum triplicem habet respectum: primo ut contractus civilis, secundo ut contractus naturalis, tertio ut est sacramentum, ib. n. 12.

An possit stare matrimonium Christiani cum Christiana sine ratione sacramenti, ib. n. 13.

Probabile est defecto quod si Christiani contraherent matrimonium ut est contractus civilis & naturalis, licet nollent contrahere ut sacramentum est, adhuc talis contractus esset sacramentalis, ib. n. 14.

Secunda opinio, quod Christiani possent contrahere matrimonium sine ratione sacramenti exponitur, ib. n. 15.

Contractus naturalis & civilis in matrimonijs Christianorum censetur esse idem cum ratione sacramenti; sique si contrahitur unum, etiam necessario & aliud, ib. n. 16.

Fortes objectiones, quod contractus naturalis & civilis possit celebrari, & stare sine ratione sacramenti matrimonij, ib. n. 17.

Opinio nonnullorum, quod Christiani possint contrahere matrimonia valide, quae non sint sacramenta, proponitur, ib. n. 18.

An matrimonia inter Christianos per Procuratorem celebrata sint sacramenta, notatur, ib. n. 19.

Sententia opposita priori proponitur, ib. n. 19.

An si Achristiani conjuges suscipiant Catholicismum, illorum matrimonium fiat sacramentum: tres sententiae proponuntur, & quid ego sentiam, intelliges, ibidem. n. 20.

An matrimonium possit in interdicto contrahi, notatur, tr. 100. c. 1. n. 8.

Ex metu gravi simulare contractum matrimonij, ut est sacramentum non est illicitum, tract. de metu in genere, ib. n. 20.

Metus reverentialis, per se non invalidat matrimonium, ib. n. 22.

Metus reverentialis cum gravi damno conjunctus irritat matrimonium, ib. n. 23.

An sponsalia dissolvantur per subsequens matrimonium cum alia persona contractum, duplex opinio exponitur, tr. de sponsalibus, c. 3. n. 67.

Contrahentes sponsalia inter se, interim cum alijs sponsis, matrimonium ineuntes, his mortuis non obligantur, ut contrahant matrimonium, ib. n. 69.

Matrimonij indissolubilitas.

Matrimonia ex natura rei non sunt indissolubilia, tr. 116. c. 2. n. 21.

Indissolubilitas matrimonij Christianorum provenit ex institutione DEI duntaxat, ib. n. 22.

Conceditur conjugibus in Matrimonio rato spacium duorum mensium ad deliberandum pro ingressu ad Religionem, ib. n. 23.

Etiam post multos annos alter conjugum si matrimonium non est consummatum potest ingredi Religionem, ibid. n. 24.

Per ingressum Religionis non approbate, non solvitur matrimonium ratum, n. 25.

Per mortem alterius conjugis solvitur matrimonium, ib. n. 26.

Si conjux moreretur, & alter superstes denuo cum alio matrimonium contraheret, tunc licet mortuus miraculose revivisceret, non teneretur ipsum amplius recipere, ib. n. 26.

Per quam copulam solvatur matrimonium ratum, vid. verb. Impotentia, ib. n. 27.

Matrimonium Christianorum consummatum, est indissolubile quoad vinculum, tr. 65. c. 1. n. 4.

Matrimonium ratum Christianorum urgente causa dissolvi potest, ib. n. 5.

Mulier ante bimestre vi cognita à marito non perdit jus ingrediendi Religionem, bene vero transacto bimestri, ib. n. 6.

Si conjux fidelis fiat idololatra, per hoc non solvitur matrimonium, ib. n. 7.

Matrimonium consummatum quoad thorum, & cohabitationem potest dissolvi, v. g. si de communi consensu ingrediantur Religionem, ib. n. 8.

An Papa possit dispensare in Matrimonio rato, duplex opinio notatur, tr. 62. n. 10.

Plura vid. verb. divortium.

Matrimonij consensus.

Qualis consensus requiratur ad contractum matrimonij, notatur, tr. 116. c. 3. n. 28.

Caveant filij sine consensu parentum matrimonia contrahere, secus peccarent, ib. n. 29. item tr. 82. c. 1. n. 6.

Quomodo filij contrahendo matrimonia sine consensu parentum, à peccato excusentur, ib. num. 30. & pag. 348. n. 7.

Ad contractum matrimonij non sufficit externus consensus, sine intentione se obligandi, ib. n. 31.

An consensus requisitus ad contractum matrimonij debeat esse simultaneus, vel utrum sufficiat interpolatus, ib. n. 32.

An sufficiat ad contractum matrimonij taciturnitas filiorum, dum parentes, vel tutores loco illorum contrahunt, & non contradicunt, ib. n. 33.

Ad contractum matrimonij requiritur consensus signo

Index rerum notabilium,

extrinseco manifestatus, ib. n. 34.
Quomodo gentiles quidam exprimant suum consensum externum, dum contrahunt matrimonium, notatur, ib. n. 35.
Quomodo aliqui Asiatici Christiani exprimant suum consensum externum in contractu matrimonij, ib. n. 36.
An in contractu matrimonij Catholicorum Romanorum loco verborum sufficiant alia signa extrinseca, quibus consensum manifestant, ib. n. 37.
Ad contractum matrimonij requiritur consensus liber, ib. n. 38.
Consensus matrimonij debet fieri coram Parocho, & duobus testibus, ib. n. 39.
Ad contrahendum validè matrimonium requiritur intentio interna: quod exponitur per casum, tr. 90. c. 1. n. 10.
Ex metu gravi justè à iudice incusso celebrans matrimonium est validum, tr. de metu in genere, n. 18.
Si contrahentes essent diversarum Parochiarum, tunc sufficit, ut Parochus assistat, ubi matrimonium contrahitur, tr. 131. n. 9.
An Parochus originis & habitationis debeat assistere contractibus matrimonij, ib. n. 16.
Si constat fecisse sponsalia & dubitat, an revera consenserit, tenetur ad matrimonium, tr. de sponsaliis, c. 1. n. 38.
Matrimonium clandestinum.
Matrimonium clandestinum describitur, tr. 116 c. 4. n. 40.
Si Parochus sine testibus, & è contra alicui contractui matrimoniali assisteret, esset adhuc clandestinum matrimonium, ib. n. 41.
An si Parochus & testes solùm audirent & viderent contrahentes, foret validum matrimonium, notatur, ib. n. 42.
Matrimonium contractum coram Parocho & testibus sine prævijs denuntiationibus esset validum, ib. n. 43.
Matrimonium contractum etiam sine solemnitate & denuntiationibus coram Parocho & testibus repugnantibus est validum, ib. n. 44.
Matrimonium contractum coram Parocho & uno teste esset clandestinum, ubi Concil. Trid. est receptum, ib. n. 45.
Juris antiqui impedimenta dirimentia Matrimonium notantur, ib. n. 46.
Est probabile remanere omnia impedimenta juris antiqui, ubi non est receptum Trident, ib. n. 47.
Ubi Tridentinum non est promulgatum non obligat illius loci subditos, ib. n. 48.
An validum sit Matrimonium clandestinum Christianorum in locis, ubi Trid. fuit aliquando receptum, si modo eas terras heretici inhabitent, ib. n. 49. pag. 549.
Heretici tenentur celebrare Matrimonium juxta Trid. si ibi fuit acceptatum, ib. n. 50.
Matrimonia Christianorum in terris paganorum sine Parocho contracta sunt valida, ib. n. 51.
Quid dicendum sit de matrimonio illorum sponserum, qui clam se transportarunt ad locum ubi Trid. non est receptum, ut ibi sine Parocho copulenter, notatur, & è contra, ib. n. 52.
Si unus contrahentium ex loco ubi Trid. acceptum est contraheret clandestinè cum alio, ubi Trid. non est receptum in hujus Parochia, validè contraheret, ib. n. 53.

Proponitur casus, in quo videtur posse Matrimonium clandestinè celebrari sine Parocho etiam in loco, ubi Trid. est acceptatum, ib. n. 54.
Quales pœnas incurrat, qui contrahit clandestinè in locis, ubi est receptum Trid. vel alio fraudulenter vadit ad contrahendum, ubi Trid. non est receptum, notatur, ib. n. 55.
Si quis sine Parocho contraheret matrimonium in loco, ubi receptum est Tridentinum, contraheret impedimentum publicæ honestatis, tr. 90. c. 1. n. 14.
Proponitur casus aliquis difficilis, tr. 105. c. 3. n. 43.
Judex in mox prædicto casu tenetur declarare matrimonium clam contractum esse validum, ib. n. 44.

De manifestatione impedimenti dirimentis Matrimonium.

Quivis sub lethali tenetur manifestare impedimentum dirimens inter volentes contrahere, etiam occultum, si inde non timeat grave damnum, tr. 116. n. 56.
Quid faciendum est, si impedimentum dirimens occultum oriatur ex peccato, utrum in tali casu denuntiandus sit, notatur, ib. n. 57.
Casus notabilis, in quo soror cum fratre matrimonium contraxerunt, ib. n. 58.
Nullus tenetur detegere invaliditatem matrimonij cum gravi suo incommodo, ib. n. 59.
Solvuntur objectiones supradicti difficilis casus, ib. n. 60.
Casus in quo sponsus contrahit matrimonium cum sponsa, qui est illius pater & frater, ib. n. 61.
Casus in quo frater, & soror contrahunt matrimonium coram Parocho illorum Patre, ib. n. 62.
Casus, an uxor teneatur denuntiare marito, qui duxit aliam uxorem, ib. n. 63.

De matrimonio sub conditione celebrando.

Sub triplici conditione celebrari potest matrimonium, tr. 116. n. 64.
Matrimonium celebratum cum conditione de presenti vel præterita possibili, & honesta, est validum, ib. n. 65.
An valeat matrimonium contractum sub conditione de futuro, ib. n. 66.
Matrimonium cum conditione necessaria contractum, est validum, nisi contrahentes suspendant intentionem, quousque verificetur, ib. n. 67.
Matrimonium celebratum cum conditione turpi, est invalidum, si prius in contractu talem conditionem posuisset, secus esset validum, ib. n. 68.
Matrimonium contractum cum conditione turpi in mente retenta duntaxat, est invalidum in foro interno, non verò externo, ib. n. 69.
Si conditio turpis, cum qua contrahitur matrimonium id vitiet, est validus contractus, ib. n. 70.
An validum sit matrimonium contractum cum conditione impertinente, ib. n. 71.
Matrimonium contractum sub conditione impossibili, est invalidum, ib. n. 72.

Regulæ contrahendi tutè matrimonij.

Non est licitum contrahere matrimonium cum valore tantum probabili, tr. 116. n. 73.
Opinio certò probabilis non invalidat contractum matrimonij, ib. n. 74.

Omne matrimonium, vel est certò validum, vel certò invalidum, ib. n. 75.

Non qualibet probabilitas facit certum contractum matrimonij vel incertum, ib. n. 76.

Valor propositiones damnata versatur circa contrahendum matrimonium non contractum, ib. n. 77.

Quinquies possunt considerari rationes probabiles ver-
santes circa valorem matrimonij, ib. n. 78.

Differentia inter probabilitatem facti, & juris demon-
stratur, ib. n. 79.

Casus exponitur, in quo apparet, quomodo in probabili-
tate facti non liceat matrimonium contrahere, ib. n. 79.

Probabilitas juris importat certitudinem, ib. n. 80.

Qui habet probabilitatem facti de impedimento diri-
mente, & nullam habet probabilitatem de carentia
ejusdem, non potest contrahere licite matrimonium,
ib. n. 81.

Qui meram habet probabilitatem de carentia impedi-
menti, nullam autem certitudinem, peccat contra-
hendo matrimonium, ib. n. 82.

In questione facti cum puro dubio vincibili de carentia
impedimenti dirimentis, non potest contrahi matri-
monium, ib. n. 83.

In puro dubio invincibili de impedimento dirimente, po-
test contrahi matrimonium, ib. n. 84.

Cum vera probabilitate juris humani licitum est contra-
here matrimonium, ib. n. 85.

Matrimonia celebrari possunt tunc cum opinione verè
probabili, ib. n. 86.

An iudicium Ecclesie versetur circa essentiam matrimo-
nij, vel circa valorem contractus, ib. n. 87.

Principium verum, & securum, in quo fundatur certus
valor contractus matrimonij, demonstratur, ib. n. 88.

Sacra Rota juxta opiniones verè probabiles in multis ca-
sibus decidit validum matrimonium celebratum, ib.
n. 89.

An patrinus in necessitate, & sine solemnitate infantem
v. g. Bertæ ex baptismo levans, possit postmodum con-
trahere matrimonium cum Bertæ, affirmatur, ib. n. 90.

Sponsi prius in facie Ecclesie contrahentes, & postea u-
nus illorum advertit impedimentum dirimens, tunc
prius obtenta dispensatione clam potest revalidare
matrimonium, ib. n. 91.

In matrimonijs Achristianorum, si convertantur ad fi-
dem, opinio probabilior sequi potest, ib. n. 92.

In diversitate opinionum præferenda est, quæ stat pro va-
lore matrimonij, ib. n. 93.

An valeret contractus matrimonij celebratus juxta opi-
nionem minus tutam, ib. n. 94.

De revalidatione matrimonij.

An matrimonium in facie Ecclesie contractum cum im-
pedimento dirimente occulto, possit obtenta dispensa-
tione revalidari clam inter solos contrahentes, tr. 116.
n. 95.

An possit revalidari matrimonium licet alter conjux
ignoret impedimentum dirimens, ib. n. 96.

Ad clam revalidandum matrimonium ordinariè conjux
ignarus impedimenti debet fieri illius particeps, ib.
n. 97.

Si timeatur grave scandalum, aut ingens malum, potest
conjux conscius impedimenti habitâ dispensatione re-

validare matrimonium non manifestando impedi-
mentum alteri, ib. n. 98.

Quomodo extorquendus est consensus ab altero conjuge
ignorante impedimentum dirimens pro revalidando
clam matrimonio, notatur, ib. n. 99.

Quid facere debeat conjux conscius impedimenti, si alter
illius ignarus peteret debitum conjugale, notatur, ib.
n. 100.

Impedimenta dirimentia Matrim.

Impedimenta dirimentia matrimonium summam no-
tantur, tr. 116. n. 101.

Impedimenta non dirimentia Matr.

An in impedimentis non dirimentibus possit quis contra-
here matrimonium, notatur, tr. 116. n. 102.

Quinque sunt impedimenta non dirimentia matrimoni-
um, ib. n. 103.

Ecclesia & Papa potest constituere impedimenta dirimen-
tia matrimonium certum est, ib. n. 104.

Episcopi defacto nequeunt constituere impedimenta diri-
mentia matrimonium, ib. n. 105.

Principes seculares non possunt constituere impedimenta
dirimentia matrimonium inter subditos Christianos,
ib. n. 106.

Princeps secularis potest & debet constituere impedi-
menta dirimentia matrimonium supra subditos A-
christianos, si quos in suis ditionibus tolerat, ib. n. 107.

Papa in impedimentis matrimonij, quæ jure nature sunt
dirimentia, dispensare non potest, tr. 62. c. 1. n. 17.

Etiam per ignorantiam invincibilem incurritur impe-
dimentum matrimonij, vi cuius requiritur dispensa-
tio, ib. n. 20.

Urgente gravi necessitate potest Episcopus dispensare in
impedimentis jure Ecclesiastico dirimentibus matri-
monium, ib. n. 21.

Medicus.

An medicus teneatur semper medicinam tutiorem appli-
care, tr. 137. c. 2. n. 56.

Medicus tenetur egrotum admonere ad consultandum, si
adsit periculum mortis, tr. 2. c. 1. n. 18.

Mendacium.

Mendacium definitur, tr. 117. n. 1.

Quid requiritur ad mendacium formale, notatur, ib. n. 2.

Mendacium materiale describitur, ib. n. 3.

Mendacium formale exponitur, ib. n. 4.

Mendacium perniciosum, officiosum, & jocosum, ib. n. 5.

Mendacium ex natura sua est peccatum, ib. n. 6.

Mendacium formale in re gravi est lethale, ib. n. 8.

Non licet mentiri pro conservatione totius mundi, ib. n. 12.

Quomodo mendacium perniciosum lethale fiat veniale,
ib. n. 14.

An viri perfecti in materia levi mentiundo, committant
lethale? ib. n. 15.

Mendacia operis, & simulationis sunt mala, ib. n. 16. 17.

Mercator.

Quomodo excusantur mercatores, vendentes res pluri,
tr. 73. c. 1. n. 10.

Non licet mercatori caritatem mercium procurare, ib.
n. 14.

Mercatores Turcas non licet spoliare sub cautione ad
nos venientes, tr. 84. n. 25. &c.

Index rerum notabilium.

Meretrix.

- Meretrici an sit licitum locare domum*, tr. 143. n. 33.
Meretrix an possit retinere pretium pro usu corporis sui, tract. 141. n. 68. 69.
Meretrix an possit judicialiter petere pretium à mœcho pro usu fornicario, tr. 141. n. 70.
Meretrix occisa an sit sepelienda, tr. 145. n. 44.
Meretrici non est licitum se offerre fornicandam, ad vitandum stuprum in Virgine, tr. 141. n. 26.

Meritum.

- Definitio meriti tam de condigno, quàm de congruo*, tract. 118. n. 1.
Cur homo meretur & non bellua? tr. 4. c. 1. n. 2.
In statu innocentie pro observatione legis naturalis meritorie requiritur gratia, tr. 86. c. 2. n. 22.
Actus meritorij gratia, & vite eterne sunt supernaturales, ib. c. 3. n. 32.
Electio efficax ad gloriam non fit ex prævisis meritis, tr. 135. n. 10.
In viatoribus propriè reperitur meritum, tr. 118. n. 2.
Merita justorum sunt de condigno meritoria vite eterne, ib. n. 4.
Solum actus liberi arbitrij sufficit ad rationem meriti, ib. n. 5.
Ad meritum sufficit libertas naturalis, ib. n. 6.
Ad hoc ut actus virtutum tam interni, quàm externi sint meritorij, debent imperari à charitate, vel alio actu supernaturali, ib. n. 7.
Iusti per actus supernaturales virtutum distinctos à caritate merentur augmentum glorie, ib. n. 8.
Actus meritorius patitur secum aliquam malitiam venialem extrinsecè, ib. n. 9.
Opera supernaturalia justorum sine promissione Dei sunt meritoria, ib. n. 11.
Opera nostra ut sint meritoria ex justitia &c. requiritur lex seu promissio Dei, ib. n. 12.
Ad meritum requiritur status viatoris, ib. n. 14.
Enoch & Elias defuncti non merentur licet vivant, ib.
Etià beati de possibili possunt mereri, ib. n. 14.
Meritum crescit juxta proportionem operis boni, ib. n. 17.
Opera mortificata, mortua, & mortifera notantur, ib. n. 19.
Merita mortificata per quamcunque justificationem reviviscunt, ib. n. 20.
Peccata semel remissa nec de absoluta potentia redire possunt per subsequens peccatum, ib. n. 22.
Merita reviviscunt partim ex natura sua, partim ex misericordia Dei, ib. n. 24.
Memo potest sibi mereri primum auxilium actuale, ib. n. 25.
De condigno nemo potest mereri sibi primam gratiam habitualement, ib. n. 26.
De congruo potest quis sibi mereri primam gratiam habitualement, ib. n. 27.
Neque de condigno, neque de congruo potest justus sibi mereri reparationem post lapsum, ib. n. 28.
Nullus justus potest sibi promereri perseverantiam de condigno usque ad mortem, ib. n. 30.
Dispositio ultima ad gratiam sanctificantem extra sacramentum collatam potest de condigno mereri primam gloriam, ib. n. 31.

- Nullus purus homo, quantumvis justus potest alteri de condigno mereri primam gratiam*, ib. n. 33.
Bona temporalia cadunt sub merito, non tamen secundum se, & absolute, ib. n. 34.

Merx.

- Pretium mercis tam legitimum, quàm naturale describitur, quod dividitur in summum, medium, & infimum*, tr. 73. c. 1. n. 2.
Causa, ob quas pretium mercis crescit, vel decrescit, ib. n. 3.
Merces sub hasta posita ad vendendum, vilescunt, ibid. n. 4. & tr. 123. n. 13.
Venditor non admonendo emptorem de defectu mercis, tenetur ad restitutionem, tr. 73. c. 1. n. 6.

Metus in genere.

- Definitio metus*, tr. 119. n. 1. & tr. 4. c. 2. n. 12.
Causa unde oriatur metus viri constantis, tr. 119. n. 2.
Metus viri inconstantis unde oriatur, ib. n. 3.
Violentum definitur, ib. n. 4.
Quid est actus elicitus, quid imperatus, ib. n. 5.
Voluntas in actibus elicitis nullam potest pati violentiam, ib. n. 6.
Voluntas in actibus imperatis aliarum potentiarum potest pati violentiam, ib. n. 7.
Metus potest causare involuntarium totaliter, & secundum quid, ib. n. 8.
Que sunt ex metu per se sunt voluntaria simpliciter, & involuntaria secundum quid, ib. n. 9.
Metus gravis mali non excusat à violatione præcepti negativi, ib. n. 11.
Metus gravis mali excusat à transgressionem præcepti positivi per se, ib. n. 12.
Per accidens gravis metus potest non excusare à transgressionem præcepti positivi, ib. n. 13.
Si virago aliqua ex metu gravi consentiret in adulterium cum consanguineo marito sui, adhuc potest ab eo petere debitum, ib. n. 14.
Que metu gravi etiam injustè incusso sunt, si considerantur prout à voluntate premanant, sunt valida per judicem tamen rescindenda, tr. 4. c. 2. n. 14.
Aliqui contractus tantum, qui metu gravi fiunt, sunt ipso facto irriti, non omnes, quos in hoc puncto refero, ib. n. 15.
Casus fundamentalis proponitur ex metu, ortus ad solvendas multas difficultates, ib. n. 15.
Contractus ex metu gravi injustè incusso, sunt validi, ib. n. 16.
Metus gravis damni, vel mortis excusat à violationem legis humane, ib. n. 17.
Metus gravis regulariter excusat à transgressionem legis divine positive, ib. n. 18.
Metus gravis excusat à transgressionem legis naturalis, cujus materia non est intrinsecè mala, ib. n. 19.
Metus excusat à censuris, tr. 22. c. 2. n. 56.
Virgo metu mortis vel infamie consentiens ad sui deflorationem, peccat, tr. 83. c. 1. n. 25.
An juramentum per metum gravem extortum deve licta, obliget, tr. 107. c. 3. n. 43.
Si aliquis sacerdos per metum gravem à Parocho extorqueret licentiam assistendi matrimonio suorum Parishianorum, valde assisteret, tr. 112. c. 1. n. 5.

*An metus levis invalidet testamentum? tract. de testa-
men. c. 3. n. 21.*

Qualis metus irritat votum, tr. 157. c. 2. n. 11.

Metus seu vis dirimens Matrimon.

Gravitas metus unde desumatur, tr. 120. n. 1.

*Plura facta ex metu gravi sunt invalida jure positiva,
non jure natura, ib. n. 2.*

*Metus cadens in virum constantem injuste incussus, ex
quo fuit celebratum matrimonium, censetur invali-
dum jure positivo, ib. n. 3.*

*Ex metu gravi juste à judice incusso celebrans matrimo-
nium, est validum, ib. n. 4.*

*Simulate celebrans matrimonium, ut est sacramentum,
peccat, ib. n. 5.*

*Ex metu gravi simulare contractum matrimonij, ut est sa-
cramentum, non est illicitum, ib. n. 6.*

*Casus notabilis, in quo simulatur contractus matrimo-
nij, ut est contractus naturalis, ib. n. 7.*

*Metus reverentialis per se non invalidat matrimonium,
ib. n. 8.*

*Metus reverentialis cum gravi damno conjunctus irritat
matrimonium, ib. n. 9.*

*Preces importune per se non causant metum gravem;
igitur matrimonium cum illis contractum est vali-
dum, ib. n. 10.*

*Preces importune conjuncte cum metu reverentiali, irri-
tant matrimonium, ib. n. 11.*

*Proponuntur casus, in quibus ex metu gravi contrahitur
matrimonium validum, ib. n. 12.*

*Siquis ex metu gravi cogeretur ad matrimonium con-
trahendum, & juraret, non obligatur stare tali jura-
mento, tr. 107. c. 3. n. 44.*

*Sponsalia ex metu gravi injuste incusso inita sunt valida
de jure natura, non Ecclesiastico, tr. 151. n. 15.*

*Sponsalia ex metu gravi juste incusso celebrata sunt vali-
da inter christianos, ib. n. 17.*

Plura vide tr. de matrimonio, c. 2. de voto c. 2.

Miles.

*Miles conductus tenetur ex justitia tam Principi, quam
Belliduci obtemperare, tr. 14. n. 7.*

Miles ad militans non debet incarcerari, tr. 42. c. 1. n. 13.

*Miles an possit pabulare ubique & alia, vide tr. de Bello,
Militis testamentum an sit validum sine testibus, tr. 155. c.
5. n. 41. & 42.*

Minor.

*Si Minor sine licentia curatoris contraxit, contractus
non tenet, tr. 42. n. 23.*

*Minores, & Capucini sunt incapaces hereditatis per se
tr. 155. c. 3. n. 59.*

*Minores & Capucini sunt incapaces domini, tract. 132. n.
9. & c.*

Missæ.

Quid venit sub nomine Missæ, notatur, tr. 121. n. 1.

Vox Missæ usurpatur pro vocabulo Missach, ib. n. 2.

Unde derivatur vox sacrificium, ib. n. 3.

Definitio sacrificij, ib. n. 4.

*Septem conditiones requiruntur ad constituendam ratio-
nem sacrificij, ib. n. 5.*

*An Missa verum, & proprium sacrificium DEO offertur,
ib. n. 6.*

*Essentia sacrificij Missæ consistit in sola consecratione
corporis, & sanguinis Christi, ib. n. 8.*

Effectus sacrificij Missæ.

*Sacrificium Missæ tam ex opere operantis, quam ex ope-
re operato conferit gratiam, tr. 121. c. 2. n. 9.*

*An sacrificium Missæ per se ex opere operato sit remissi-
vum culpa, variae sententiae proponuntur, ib. n. 10.*

*Sacrificium Missæ habet ex opere operato directè remis-
sionem poenæ temporalis pro peccatis debitis, ib. n. 11.*

De valore sacrificij Missæ.

*Sacrificium Missæ secundum se est infiniti valoris, tr. 121.
c. 3. n. 12.*

*Sacrificium Missæ quò ad effectum est finitum seu finiti
valoris, ib. n. 13.*

*Valor sacrificij Missæ pro omnibus Christi fidelibus tam
vivis non excommunicatis, quam defunctis purgan-
tibus offerri potest, ib. n. 14.*

*Pro infidelibus, & excommunicatis sacrificium directè
offerri non debet, bene tamen indirectè, ib. n. 15.*

*Pro damnatis, & cum originals decedentibus sacrificium
Missæ non offertur, ib. n. 16.*

*Missæ sacrificium potest ad honorem Beatorum offerri,
non verò pro necessitate illorum, ib. n. 17.*

De loco Missam celebrando.

*Locus pro celebrando Missas debet esse consecratus, vel be-
nedictus cum licentia Episcopi, tr. 121. c. 4. n. 18.*

*Altare pro celebrando Missas debet esse lapideum ab Epi-
scopo consecratum, ib. n. 19.*

*Episcopus non potest deputare oratoria in domo privata
per se, ib. n. 20.*

*Si aliqua domus privata habeat speciale oratorium, &
permanens, ad quod patet publicus aditus, tunc potest
Episcopus dare facultatem in eo sacrificandi, ibidem
n. 21.*

*Episcopo est licitum in omni honesto loco super Altari por-
tatili celebrare, ib. n. 22.*

*Episcopus ex rationabili causa magnatibus, si è domo exi-
re nequeunt, potest concedere facultatem, ut domi Mis-
sam audiant, ib. n. 23.*

*Episcopus ex causa urgente in quocunque loco decenti po-
test concedere celebrationem Missæ, ib. n. 24.*

*Regulares privilegiati in quocunque honesto loco celebra-
re possunt, ib. n. 25.*

*An sacerdotibus Regularibus insit facultas celebrandi,
ubi possunt Regulares, ib. n. 26.*

De hora & paramentis Missæ.

*Omni quadrante hora in mundo celebrantur Missæ, tr.
121. c. 5. n. 27.*

An ante auroram licitum sit celebrare Missam, ib. n. 28.

An licitum sit celebrare Missam post meridiem, ib. n. 29.

*In die Nativitatis omnes tres missæ noctu celebrari pos-
sunt, ib. n. 30.*

*Citius ante auroram possunt celebrari Missæ, si causa ur-
gens adsit, ib. n. 31.*

*Si causa urget post meridiem potest celebrari Missa, ibid.
n. 32.*

*Ut citius ante auroram celebrari possit Missa, climatis
septentrionalis tempus excusat, ib. n. 33.*

*Potest dispensare Episcopus, ut citius vel tardius Missa ce-
lebreur, ib. n. 34.*

Regularibus concessum est citius, & tardius Missas celebrare, ib. n. 35.

Missæ Minister.

Minister sacrificij Missæ est solus sacerdos, tract. 121. c. 6. n. 36.

In sacerdote sacrificante requiritur intentio, ib. n. 37.

Sacerdos nē celebret cum lethali, ib. n. 38.

Datur præceptum sub lethali confitendi ante celebrationem Missæ, ib. n. 39.

Sacerdos non habens copiam confessarij, si sit in lethali, & urget obligatio celebrandi, tenetur elicere actum contritionis, ib.

Si sacerdos celebraverit in lethali cum sola contritione, tunc quam primum presentatâ commoditate confitendi, tenetur confiteri, ib. n. 40.

Quomodo intelligenda est illa particula quàm primum, quæ obligat ad confitendum, exponitur, ib. n. 41.

An si celebrans in inceptione Missæ recordaretur se non esse jejunum, vel esse excommunicatum, teneatur ab Altari recedere, ib. n. 42.

Quid debeat facere sacerdos, habens reservata, & solum adest confessarius simplex, utrum illi teneatur confiteri, reservata, ib. n. 43.

An Regularis sacerdos possit cum reservatis celebrare, ib. n. 44.

Quid si sacerdos timeat grave malum ex confessione lethalis, utrum in tali casu adhuc teneatur confiteri, notatur, ib. n. 45.

Regula, in qua excusatur sacerdos, vel alius pœnitens mortalia confiteri ante communionem, ib. n. 46.

Sacerdos ante celebrationem Missæ sub veniali tenetur matutinum, & laudes recitare, si commodè fieri potest, ib. n. 47.

Nullus sacerdos sine dispensatione Pape de via ordinaria potest celebrare operto capite, ib. n. 48.

An fœmina possit inservire sacro, ib. n. 49.

An sacerdos possit celebrare presente hæretico, notatur, ib. n. 50.

An sine lumine possit celebrari, notatur, ib. n. 51.

Sacerdos per integrum annum desistens à celebratione sine causa, peccat lethaliter, ib. n. 52.

Quid faciendum est, si corpus Christi appareat sacerdoti in figura infantis, vel calix in specie sanguinis, ib. n. 53.

Quid facere debeat sacerdos, si araneus in calicem incidat, ib. n. 54.

Concil. Trident. constitutiones in celebrandis Missis, ib. n. 55.

Missæ stipendium.

Varie declarationes exponuntur pro celebrandis Missis tr. 121. n. 56.

Missæ privata pro defunctis de requiem in festis duplicibus non celebrantur, ib.

Missæ anniversaria solenniter cantari potest in festo duplici pro testatore defuncto, ib.

Ad Altare privilegiatum in festo duplici non debet celebrari Missa pro defunctis, sed Missa de festo, ib.

Sacerdos caveat stipem accipere pro sacrificio Missæ, sed solum pro labore extrinseco illius, ib. n. 57.

An fructus trium Missarum partis specialissime possit æquivalere uni parti speciali, ib. n. 58.

Sacerdos non potest accipere duplex stipendium pro celebratione unius Missæ, ib. n. 60.

Sacerdos non potest duplex stipendium accipere pro sustentatione sui, ib. n. 61.

Sacerdos pro cultu Ecclesiæ celebrans potest pro applicatione Missæ accipere stipem, ib. n. 62.

Si benefactor dans Eleemosynam non intendat applicationem excipere, tunc poterit celebrans aliud stipendium pro celebratione accipere, ib. n. 63.

Sacerdos plures eleemosynas à diversis accipiens, satisfacit celebrando tot Missas, quot fuerint eleemosynæ in confuso pro illis applicando, ib. n. 64.

Sacerdos non potest pro illo applicare, quem Deus scit daturum eleemosynam, ib. n. 65.

Sacerdos potest antecederet satisfacere sua obligationi in celebrandis Missis, dummodo benefactor non contradicat, ib. n. 66.

Si stipendium pereat cum culpa detinentis, tenetur id reparare, ib. n. 67.

Si stipendium Missarum notabiliter minuatur, tunc pro reductione recurrendum est ad Papam, ib. n. 68.

Nequid sacerdos uno sacrificio pluribus stipendijs satisfacere, ib. n. 70.

Propositio 9. ab Alexandro VII. damnata notatur, ib. n. 71.

Sacerdos simplex nequit sibi retinere partem stipendij ordinarij, ut alter loco ipsius pro minori celebret, ibid. n. 72.

Si sacerdos pro minori stipendio celebrans libere daret aliam partem stipendij, tunc poterit illam secure retinere, ib. n. 73.

Beneficiarius non tenetur alteri sacerdoti plus quam ordinarium stipendium dare, ut pro ipso celebret, ib. n. 74.

Sacerdos hereditans pinguem eleemosynam pro Missis legendis, non potest alteri minus dare, ut loco ipsius celebret, ib. n. 75.

An sacristia, vel communitas possit retinere partem stipendij, alteri partem minorem tribuendo, ut pro ipso celebret, ib. n. 76.

Proponuntur plurima dubia circa celebrationem Missarum, ib. n. 77.

Ad supradicta dubia sacra congregatio respondet, ibid. n. 78.

Si sacerdos ex recepta eleemosyna notabiliter differat celebrationem Missarum, peccat, ib. n. 79.

Quanto tempore potest quis prolongare obligationes Missarum, ib. n. 80.

An possit aliquis ante mortem curare legi Missas pro anima sua, ib. n. 81.

Missæ Præceptum.

Datur præceptum pro audienda Missa, tr. 121. n. 82.

Non satisfacit præcepto audiendo Missam siccam dumtaxat, ib. n. 83.

Præceptum de audiendo Missam obligat omnes Christi fideles usam rationis habentes, ib. n. 84.

Ut quis satisfaciatur præcepto de audienda Missa, qualis sacerdotis debeat audire, notatur, ib. n. 85.

An Episcopus, vel Parochus possit cogere Parochianos, ut audiant in Parochiali Missam, ib. n. 86.

Satisfacit Præcepto de audienda Missa diebus festivis,
& Dominicis extra Parochiam illam audiendo, ibid.
n. 87.

Etiā in privatis oratorijs die festo audiens Missam sa-
tisfacit præcepto per se, ib. n. 88.

An satisfaciatur præcepto de audienda Missa, si solum mo-
raliter sit præsens, nec audire, nec videre potest cele-
brantem, quia est extra templum, vel post aliquam co-
lumnā, ib. n. 89.

An si quis ex domo sua non procul à templo distans audi-
ret Missam, satisfaceret præcepto, ib. n. 90.

Dormientes, Ebrii, vi detenti in templo, non satisfaci-
unt præcepto audiendo Missam, ib. n. 91.

Pro satisfaciendo præcepto de audienda Missa, requi-
ritur intentio, ib. n. 92.

Si caderet festum Annuntiationis in Parasceve, non est
obligatio, audiendi Missam, ib. n. 93.

In casu, quo festum annuntiationis caderet sabbato san-
cto, potest illā die Missa celebrari de præcepto, nisi
transferatur, ib. n. 94.

An sufficiat ad satisfaciendum præcepto de audienda
Missa illam audire solum cum attentione externa, ib.
n. 95.

Non satisfacit præcepto de audienda Missa, qui duas ejus
partes à diversis celebrantibus simul audit, ib. n. 96.

Datur parvitas materie in auditione, & omissione sacri,
ib. n. 97.

Quæ quantitas Missæ est parvitas materie excusans
omittentem à lethali, ib. n. 98.

Consistendo tempore auditionis Missæ an satisfaciatur præ-
cepto, ib. n. 99.

Recitatio horarum non impedit auditionem Missæ, ib.
n. 100.

Causæ à Missa excusantes.

Impotentia physica, & moralis excusat ab auditione
Missæ, tr. 121. n. 101.

Egroti excusantur ab auditione sacri, ib. n. 102.

An custodes domum, urbium, nutrices, coqui &c. excu-
sentur ab auditione Missæ, notatur, n. 103.

Timentes grave malum excusantur ab auditione Missæ
ib. n. 104.

Maires excusantur ab auditione Missæ filias domi custo-
diendo, ib. n. 105.

An puella teneatur audire sacrum, si advertat in templo
turpiter ab alijs conspici, ib. n. 106.

Vestitu carens femina, excusatur ab auditione sacri, ib.
n. 107.

Femina fornicariè ingravidata non tenetur audire sa-
crum, si timeat procreationem delicti sui, ib. n. 108.

An parturientes, & femina, quarum mariti mortui
sunt, excusentur per aliquod tempus ab auditione
Missæ, ib. n. 109.

An peregrini teneantur celebrare festa alterius Diæcesis,
audiendo sacrum tali die, ib. n. 110.

An prævidens tardam occupationem teneatur manè au-
dire sacrum die festo & si idomitat utrum peccet, ib.
n. 111.

Qualis distantia excusat ab auditione sacri, ib. n. 112.

Excommunicati non tenentur audire Missam, ib. n. 113.

Quomodo distinguitur canon à Missæ orationibus, tr. 63.
n. 8.

Missa non debet celebrari in Ecclesia polluta, tr. 71. n. 14.

An Missæ possint celebrari in Ecclesia interdicta, tract.
100. n. 11.

Plura vide tract. de Festo.

Mohatra vide contractus, c. 2. Mollities.

Definitio mollitiæ, tract. 122. n. 1.

Duplex est mollities, voluntaria una, altera involunta-
ria, ib. n. 2.

Mollities voluntaria est lethale, ib. n. 3.

Propositio 49. ab Innocentio XI. reprobata, notatur,
ib. n. 4.

Mollities est intrinsecè mala, proinde jure natura probi-
ta, & consequenter in nullo assignabili casu licita,
ib. n. 5.

Non licet se fricare, vel sumere medicamenta directè pro
expellendo semine corrupto, ib. n. 6.

Quid, & quotuplex est semen humanum, notatur, ib. n. 7.

Datur in vesiculis seminarijs aliquis humor distinctus à
vero semine, ib. n. 8.

An sit peccatum aliquam parvam particulam humoris
seminis à lumbis expellere, ib. n. 9.

In peccato mollitiæ non datur parvitas materie, ib. n. 10.

Causam pollutionis ponens quale sit peccatum, ib. n. 11.

Rem necessariam exercens, vel licitam, unde sequatur
pollutio involuntaria, non est peccatum, ib. n. 12.

Quale peccatum est pollutio secuta à causis leviter malis,
ib. n. 13.

Si ex equitatione, involuntariè patitur pollutionem
non tenetur cessare ab equitatione, ib. n. 14.

Confessarins experius pollutionem involuntariam ex au-
ditis, & lectis, non tenetur ab officio desistere, ib. n. 15.

Quid facere debet Parochus, qui ex auditis in confessio-
ne involuntarias incidat pollutiones, notatur, ib. n. 16.

Si quis commoditatis gratiā taliter, vel aliter jaceat, ex
quo experitur involuntarias pollutiones, non tenetur
à tali jacentia cessare, ib. n. 17.

Quale est peccatum pollutio orta ex aspectu, loquela mu-
lieris, ex esu, potu, tactu &c. notatur, ib. n. 18.

An licitum sit gaudere citra lethale de pollutione in somno
secuta ob sanitatem, notatur, 19.

Non est licitum sub lethali directè procurare pollutionem
causā sanitatis, ib. n. 20.

Non est licitum sub lethali directè expellere semen cor-
ruptum, ib. n. 21.

Si semen incidat in lumbos non est licitum sub lethali ad-
juvare, ut expellatur, ib. n. 22.

Virgo primā vice se polluens committit simplex peccatum
mollitiæ, ib. n. 23.

Maritati se polluentes committunt præter peccatum
mollitiæ, etiam peccatum contra fidem, ib. n. 24.

Mollities persone sacre est etiam sacrilegium, ib. n. 25.

Pollutio in semi somno facta non est lethale, ib. n. 26.

Propositio 24. ab Alexandro VII. damnata, notatur, ib.
n. 27.

Notatur doctrina Caramuelis, quod mollities, sodomia,
bestialitas non differant specie & infra ad ejus funda-
menta respondeo, ib. n. 28.

Mollities, sodomia, & bestialitas specie differunt, ibid.
n. 29.

Qui se polluit cum intentione ad sodomiam, brutum, mo-
niale debet in confessione exprimere, ib. n. 30.

An

Index rerum notabilium.

An polluens se instrumento inanimato, vel alterum si pollueret, teneatur hanc circumstantiam in confessione explicare, notatur, n. 31.

Si duo viri, vel due feminae congregiantur ad procurandum pollutionem, an debeant in confessione explicare, notatur, ib. n. 32.

Pollutio facta inter brachia, coxendices, mamillas, os, debet in confessione exprimi, ib. n. 33.

Mollities non est sufficiens motivum divortij, tr. 65. n. 15.

An possit dari pollutio sine omni delectatione, tract. 156. n. 12. 17.

An possit dari pollutio venialis, ib. n. 13.

An Amasia possit, verbis amorem Amasij nutrire cum periculo pollutionis, ib. n. 20.

Plura vide in tr. de Osculo. &c.

Monasterium.

Monasteria, Collegia &c. possunt ab intestato in hereditatem succedere, tr. de Testam. c. 7. n. 56.

An promissio facta Monasterio sine acceptione, obliget, tr. 138. n. 4.

Monialis.

Moniales pie omni die communicare poterunt, tr. 30. n. 14.

Moniales in jubileo quales Ecclesias visitare debent, tract. 104. n. 11.

An Virgo corrupta consecrari in Monialem possit? tract. de stupro, n. 27. 28.

Femina beata non emittunt solenne votum, sed simplex duntaxat, tr. 161. n. 9.

Monopolium.

Monopolium an licitum sit in cambijs, tr. 20. c. 1. n. 16.

Monopolia excedentia summum pretium sunt illicita, tract. 73. num. 15.

Mons pietatis.

Contractus montis pietatis est licitus, tr. 42. c. 1. n. 14.

Contractus montis pietatis mixtus est licitus, tr. 162. n. 19.

Mons pietatis concessivus est licitus, ib. n. 20.

Conditiones ad legitimum montem pietatis constitutendum, ib. n. 21.

Monstra an baptizanda.

Monstra an sint baptizanda, tr. 13. c. 7. n. 55.

An proles nata ex homine & bruto sit baptizanda, ib. n. 57.

An satyri sint baptizandi, ib. n. 58.

An proles nata ex homine & cacodamone sit baptizanda, ibid. num. 60.

An homines marini sint baptizandi, ib. n. 61.

Mortis Articulus.

Si dubium esset, utrum moribundus pervenerit ad usum rationis, danda est illi absolutio sub conditione, tract. 2. cap. 1. num. 4.

Potest absolvi moribundus, petens prius confiteri, licet hic & nunc amiserit loquelam, ib. n. 21.

Si moribundus non dedisset aliquod signum doloris, adhuc potest absolvi si testis affirmat ipsum catholicè vixisse, ib. n. 22.

Si quis solum probabiliter esset vivus, tunc adhuc sub conditione est absolvendus, ib. n. 23.

Peregrinus moribundus sensibus planè destitutus sub conditione est absolvendus, ib. n. 24.

Quilibet sacerdos, constitutos in probabili periculo mortis potest ab omnibus peccatis & censuris absolvere,

quanquam esset excommunicatus, degradatus, an hereticus, tr. 2. c. 3. n. 47.

Sacerdos non approbatus potest absolvere in articulo mortis, tr. 34. n. 1.

Parvuli in articulo mortis constituti scientes distinguere communionem ab alijs cibis, sunt communicandi, tr. 30. c. 1. n. 24.

Laicus urgente periculo mortis potest seipsum communicare, aut per alium laicum, ib. n. 28.

Pro articulo mortis non revocantur indulgentie concessae Regularibus, tr. 98. n. 23.

Quid de testamento moribundi vel mortui, vide tr. de testam. n. 33. & 54.

An mortuus inventus sepeliendus sit in loco sacro, tract. de sepultur. n. 42. 43.

Motus.

Motus primo primi concupiscentie, impatientie &c. non sunt peccatum, tr. de peccatis, c. 2. n. 39.

Motus carnis provenientes ex auditis in confessione per se non sunt peccata, tr. 34. n. 29.

Mulier.

Cur vitanda sit nimia mulierum familiaritas, tr. 32. n. 9.

Mulier honesta non debet incarcerari ob debita civilia, tr. 42. n. 14.

An femina possit in servire sacro? tr. de Missa, c. 6. n. 49.

An puella teneatur audire sacrum, si advertat se turpiter in templo concupisci, ib. n. 106.

Si quis ex femina tantum nasceretur, non contraheret originale peccatum, tr. de peccat. n. 91.

Si puella splendide ex aliqua vanitate se vestiat non est lethale, tr. de scandalo, n. 15.

Si puella novum modum vestium inveniat, quoniam tegitur pectus, mamilla &c. quomodo peccet, ib. n. 16.

Si femina à parte anteriori cognoscat feminam, quale peccatum committit, tr. de sodomia, n. 3. & 4.

Plura vide titulo Virgo, uxor. &c.

Mutilatio.

Irregularitas ex mutilatione notatur, tr. 103. n. 16.

An fieret Irregularis amputando sibi virilia, ib. n. 26.

Mutus.

Qualiter quis potest absolvere mutos, tr. 2. c. 2. n. 19.

An muti possint communicare, tr. 30. n. 18.

An mutis danda sit absolutio, tr. 35. n. 45.

Muti debent propè organum, inungi in extrema unctione, tr. 78. n. 29.

Muti à natura testari prohibentur, tr. 109. n. 3.

Mutus an possit agere Patrimonium, tr. 13. c. 8. n. 68.

Mutuum.

Definitio mutui, tr. 123. n. 1.

Mutuans tenetur admonere mutuatarium de vitio vel mutua, ib. n. 2.

Dilatio temporis, & privatio sortis est de essentia mutui, ib. n. 3.

Si res mutuata pereat etiam casu fortuito, tunc mutuatario perit, ib. n. 4.

Mutuans non potest rem citò repetere, ib. n. 5.

Habens solum liberam administrationem domini, potest mutuum dare, ib. n. 6.

Non est licitum aliquid ultra sortem exigere, licet obliget non repetendam sortem usque ad certum tempus, ib. n. 7.

An mutuans possit pacisci cum mutuuario, ut si non solvat praefixo tempore, debeat poenam deponere, exponitur, ib. n. 8.
 An licitum sit pecuniam mutuare, ut successive ex redditibus aliquid supra sortem accipiat, exponitur, ib. n. 9.
 Non est licitum mutuare tempore abundantie, ut tempore caritatis restituatur in numero, pondere, & mensura, ib. n. 10.
 An liceat numeratâ pecuniâ emere redditus plures, quam sit pretium, concurrentibus impositis circumstantijs licet, secus non, ib. n. 11.
 Merces ultronea minori pretio emi possunt, ib. n. 12.
 Merces sub hasta expositæ pro tertia parte vilescunt, quo pretio possunt licite emi, ib. n. 13.
 Propositio 41. ab Innocentio XI. damnata notatur, ibidem n. 14.
 Mutuator mutuans pecuniam mutuuario, non potest aliquid ultra sortem ab eo exigere, ib. n. 15.
 Ratione lucri cessantis, vel damni emergentis potest mutuans aliquid ultra sortem exigere, ib. n. 16.
 Non possunt chirographa emi minori pretio, si nullum infest periculum damni, aut lucri cessantis, secus bene, ib. n. 17.
 Res litigiosa vendi nequeunt pluris, ib. n. 18.
 Regentes &c. à creditoribus anticipando solutionem, nequeunt ius illorum minori solvere pretio, ib. n. 19.
 Chirographa possunt minori pretio solvi, si emens negotiatu fuisse talem pecuniam, ib. n. 20.
 Si contractum mutui adjungerentur difficultates v. g. periculum damni emergentis, lucri cessantis, & fiat contractus trium contractuum, tunc licet ultra sortem etiam duodecim pro centum exigere, ib. n. 21.
 In quibus casibus non licet accipere duodecim pro centum, notatur Casus Principis à me noti, ib. n. 22.
 Filij familias pro foro fori carentes dominio bonorum Castrensiū, vel quasi Castrensiū, non tenentur restituere mutuum, ib. n. 23.
 Casus in quibus filius familias tenetur solvere mutuum etiam in foro fori, ib. n. 24.
 Filius familias juxta probabilem opinionem etiam pro foro poli non tenetur solvere mutuum, ib. n. 25.
 Est etiam probabile teneri filium familias omni tempore solvere mutuum, si ei adsint bona solvendi, & hoc pro foro poli, ib. n. 26.
 Etiam minores eximuntur à restitutione mutui, ib. n. 27.
 Qui in extrema necessitate accepit mutuum, non tenetur pro hic & nunc ad restitutionem, ib. n. 28.
 Cessante extremâ necessitate mutuarius tenetur ad restitutionem mutui, ib. n. 29.
 Qui non sunt sui juris nequeunt dare mutuum, ib. n. 30.
 Plura vide tr. de Usura.

Necessitas.

Necessitas est triplex extrema, gravis & communis, tract. 72. num. 3.
 Restitutio non est necessaria necessitate medijs, sed necessitate præcepti tantum, tr. 141. c. 1. n. 3.
 An accipiens aliquid proximo in extrema necessitate constitutus, aut gravi excusetur à restitutione, tr. 141. c. 3. n. 97. & tr. 84. n. 30.
 Si res ablata fuit in extrema necessitate, & in tali con-

sumpta, hac cessante non tenetur ad restitutionem, tr. 141. n. 101.

Si res fuit ablata ante extremam necessitatem, & in illa consumpta, hac cessante tenetur ad restitutionem, ibid. n. 102.

Quid sit necessarium simpliciter, ac necessitate medijs & præcepti, tr. 142. c. 3. n. 10.

An sacramenta novæ legis sint necessaria absolute ad salutem, ib. n. 11.

Defacto aliqua sacramenta nec sunt necessaria necessitate medijs, nec necessitate præcepti ad salutem singulis hominibus, ib. n. 12.

Licet in extrema necessitate baptizare infantem juxta quamcunque opinionem, etiam tenuiter probabilem, tr. 142. n. 29.

Quæ sunt necessaria non sunt materia voti, tr. de Voto, n. 43.

Votum emissum de rebus necessarijs, ex vi præcepti est materia voti, ib. n. 59.

Quæ necessitas excusat à peccato laborantes die festo, tr. 80. n. 11. 12.

Necessitas gratiæ describitur, tr. 86. c. 2. &c.

Necromantia, vide tr. III. n. 38.

Novitius.

An Novitij testari possint, tr. 109. c. 1. n. 4.

Novitius ante annum 16. completum profiteri nequit, tr. 104. n. 7.

Superior potest dispensare in Votis Novitiorum, tr. 159. n. 68.

Vota Novitiorum in seculo, vel tempore probationis emissæ Prælati irritare nequit, tr. 160. n. 57.

Quæ vota Novitiorum potest Prælati suspendere, ibidem n. 58. 59.

Nuncius Apostolicus.

Nuncij Apostolici possunt in sua legatione ferre censuras, tr. 22. n. 12.

Nuncius Pape potest dispensare in sua Provincia in ijs in quibus potest Episcopus, tr. 159. c. 3. n. 56.

O.

Obedientia.

Præcepta positiiva non obligant ad obedientiam formalem, sed solum ad materiale, tr. 99. n. 35.

Obedientia confessario facta, quam utilis conscientiæ, & inobedientia, quam nociva, tr. 144. n. 56.

Oblatio.

Definitio oblationis, tr. 124. n. 1.

Oblatio spiritualis, & profana notatur, ib. n. 2.

Cur mulieres post partum oblationem faciunt, ib. n. 3.

B. Virgo immunis est ab omni peccato, ib. n. 4.

B. Virgo non indiguit purificatione, ib. n. 5.

Beata Virgo assumpserat habitum mulieris pro purificando, ib. n. 6.

In oblationibus Ecclesiasticis attendenda est consuetudo, ib. n. 7.

Oblationes pro fabrica Ecclesiæ datæ debent pro ea applicari, ib. n. 8.

Oblationes pro Ministris Ecclesiæ datæ spectant ad illos, ib. n. 9.

Ad quem spectant oblationes occasione contractus matrimonij factæ, notatur, ib. n. 10.

Index rerum notabilium,

Capellanus pro Parocho curam gerens potest oblationes sibi retinere, ib. n. 11.

Cujus sunt oblationes oratorio, vel capelle intra terminos Parochie sitae, factae, notatur, ib. n. 12.

Cujus sunt oblationes factae alicui capelle in Ecclesia sitae, deciditur, ib. n. 13.

Cujus sunt oblationes statuae vel alicui imagini factae extra Ecclesiam, ib. n. 14.

Quando oblationes debentur ex Precepto, ib. n. 15.

Oblationes, quae anno sancto, vel in Jubileo fiunt, cui debentur, deciditur, ib. n. 16.

Obstetrix.

Obstetrix baptizans infantem, rebaptizandus est, tr. 13. n. 27.

Occasio Peccandi.

Occasio peccandi duplex est, proxima, & remota. Occasio proxima definitur, tr. 125. n. 1.

Occasio remota peccandi notatur, ib. n. 2.

Periculum certum peccandi describitur, ib. n. 3.

Periculum probabile peccandi exponitur, ib. n. 4.

Periculum leve peccandi notatur, ib. n. 5.

Periculum formale peccandi describitur, ib. n. 6.

Periculum materiale peccandi notatur, quod semper non importat occasionem proximam, ib. n. 7.

Periculum voluntarium, & involuntarium notatur, ib. n. 8.

Periculum formale peccandi quid includit, ib. n. 9.

Periculum formale peccandi in quo consistit, ib. n. 10.

Unde possit cognosci periculum formale peccandi, ib. n. 11.

Potest dari periculum proximum peccandi sine periculo formali, ib. n. 12.

An possit quis se exponere periculo formali peccandi, ib. n. 13.

Casus notabilis conclusionis solvitur, ib. n. 14.

Nulla lex obligat ad se exponendum periculo formali peccandi, ib. n. 15.

Quivis tenetur extenuare formale periculum peccandi, ib. n. 16.

Quivis tenetur extrema media adhibere ad eliminandum formale periculum peccandi, ib. n. 17.

Motivum probabile potest quivis sequi non obstante contraria opinione probabili, ib. n. 18.

An possit prima vice absolvi, qui est in proxima occasione peccandi, ib. n. 19.

An possit bis, vel ter absolvi, qui est in proxima occasione peccandi, ib. n. 20.

An possit toties quoties absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, ib. n. 21.

Sola impossibilitas physica, & moralis excusat, manentem in proxima occasione peccandi, ad hoc, ut primam vice possit absolvi, ib. n. 22.

Concubinarium nec prima vice potest absolvi, si possit expellere concubinam, & non expellit: concubinarium tenetur per actus internos formale periculum peccandi tollere, ib. n. 23.

Quomodo puella debeat tollere periculum peccandi, continuum in domo propria habitum, ib. n. 24.

An absolvendus sit filius familiae, qui domi concubinam habet, ib. n. 25.

Si instat grave periculum damni, an possit retineri puella domi, ib. n. 26.

Quivis tenetur fugere extrinsecam occasionem peccandi, ib. n. 27.

Si occasio externa est associata magna fragilitati, tunc si potest eam vitare, tenetur sub mortali, ib. n. 28.

Peccandi occasio vitanda.

Placita Doctorum assignantium causas excusantes vitandi occasionem proximam peccandi, tr. 125. n. 29.

Censura propositionis 62. ab Innocentio XI. damnata, ib. n. 30.

Impossibilitas tam physica, quam moralis tantum est sufficiens ad non deferendam occasionem proximam peccandi, ib. n. 31.

Periculum gravis damni excusat pro retinenda occasione proxima peccandi, ib. n. 32.

Concubinarium ex nullo titulo aliena ab impossibilitate physica, vel morali potest detinere concubinam, ib. n. 33.

An concubina possit manere in domo concubinarium, si discedendo fame perire deberet, ib. n. 34.

Propositio 60. ab Innocentio XI. damnata notatur, ibidem n. 25.

Ut quis possit absolvi, requiritur verus dolor internus, & firmum propositum emendationis, ib. n. 36.

An danda sit absolutio poenitenti, qui cum dolore confitetur, & proposito emendationis, putat tamen se certiorum lapsurum, ib. n. 37.

Peccandi occasio non querenda.

Non est licitum querere directe occasionem proximam peccandi, tr. 125. n. 38.

Varij casus periculi proximi peccandi exponuntur, ibidem n. 39.

Filius familias habens domi servam concubinam, quam nequit expellere, tenetur extinguere periculum formale peccandi, ib. n. 40.

Odium.

Definitio odij, tr. 126. n. 1.

Odium abominationis, & odium inimitiae, ib. n. 2.

Odium abominationis, & inimitiae perfectum ex genere suo est lethale, ib. n. 3.

Propositio 10. ab Innoc. XI. damnata notatur, ib. n. 4.

Est illicitum communia signa dilectionis proximo negare, ib. n. 5.

Renuere reconciliationem inimici est peccatum odij, ib. n. 6.

In odio Dei per se non datur parvitas materiae, ib. n. 7.

Odium proximi admittit veniale, ib. n. 8.

Ex injuria gravi accepta vitare familiaritatem non est lethale, ib. n. 9.

Ex justa causa negare salutationes, aliaque signa dilectionis, si absit scandalum non est lethale, ib. n. 10.

Peccatorem, ut peccatorem odio habere non est illicitum, ib. n. 11.

Odio prosequi peccatorem ex fine bono, non est illicitum, ib. n. 12.

Ex odio non parcere proximo est grave peccatum, ib. n. 13.

Omnia odia proximorum censentur ejusdem speciei, nisi ex parte objecti pugnent contra diversas virtutes speciei differentes, ib. n. 14.

Officium.

Officia secularia quo ad onus formale, & stipendium debitum, sunt intrinsece invendibilia, tr. 73. n. 25.

Off.

& verborum.

Officia secularia quo ad bona concomitantia vendi possunt, ib. n. 26.

Officij divini preceptum describitur, tr. 91. per totum.

Officia Parochi exponuntur, tr. 130. n. 7. 8. &c.

Opinio.

Opinio probabilis describitur, tr. 137. c. 1. n. 5.

An opinio speculativa possit reduci ad praxim? ib. n. 7.

Quid importat opinio tenuis probabilitatis? quid vere probabilis? quid probabilior? & quid probabilissima? ib. n. 9.

Quando opinio censetur esse improbabilis, ib. n. 11.

Opinio intrinsece probabilitati praefertur omni extrinsece probabilitati, ib. n. 16.

Opinio certe probabilis & probabiliter probabilis sunt ejusdem securitatis, ib. n. 18.

Opinio minus probabilis respectu oppositae probabilioris non est improbabilis, ib. n. 19.

Citra damnationem potest quis sequi opinionem tenuiter probabilem, si urgeat gravissima necessitas, ib. n. 21.

An opinio doctoris antiqui, sit recentiori anteponenda, ib. n. 25.

Quorum opiniones Principes sequi debeant, ib. n. 27.

Licet potest sequi opinio probabilis relicta probabiliori, excipio in materijs sacramentorum, ib. n. 33.

Licet sequi opinionem vere probabilem stantem pro libertate adversus opinionem probabilioris stantem pro lege, ib. n. 37.

Opiniones inter strictas & largas tutè est sequi, ib. n. 38.

Sequendo opiniones oppositas modo unam modo alteram, non peccat, ib. n. 42.

In materia facti quando agitur in prejudicium tertij tutior est sequenda, ib. n. 47.

Datur opinio tutior, sed minus probabilis, tr. 142. n. 7. 4. 75.

Quae opinio circa validitatem Testamenti sequenda, si ei desint solennitates requisite, tr. 155. n. 23. 24. & 25.

An possit esse simul fides & opinio, tr. 81. n. 65.

Oratio.

Si quis studiosè cogitaret ad alia, dum orat, peccaret saltem venialiter, tr. 63. n. 5.

Oratorium.

In quo loco celebranda sit Missa, & quis potest talem locum constituere, tr. 121. n. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26.

Ordo.

Definitio ordinis, & causa efficiens ejusdem notatur, tr. 127. n. 1.

Septem sunt ordines, tres majores, & quatuor minores, ib. n. 2.

Primatus non est ordo, ib. n. 3.

An Episcopatus sit ordo, duae opiniones notantur, ib. n. 4.

Episcopatus est verus ordo partialis, ib. n. 5.

Papatus, Patriarchatus, Archi-Episcopatus non est ordo, ib. n. 6.

Ordo est sacramentum novae legis, ib. n. 7.

Ordo Presbyteratus per se in particulari est sacramentum, ib. n. 8.

Ordo Diaconatus est sacramentum, ib. n. 9.

Ordo subdiaconatus est sacramentum, ib. n. 10.

Quatuor ordines Minores sunt sacramenta, ib. n. 11.

Episcopatus est etiam sacramentum indistinctum secundum quid, à presbyteratu, ib. n. 12.

Omnes septem ordines constituunt unum adequatum & completum, & absolutum sacramentum ordinis, ib. n. 13.

Ordinis materia & forma.

Christus omnium ordinum materias in communi, non in particulari instituit, tr. 127. n. 14.

Instrumentum sensibile, per quod traditur potestas aliqua ordinando, habet rationem materiae remotae ordinis, ipsa traditio rationem materiae proximae, & verba prolata ab Episcopo habent rationem formae, ibid. n. 15.

Materia ostiariatus est tam traditio clavium Ecclesiae, quam Cymbali, ib. n. 16.

Officium ostiarii quale est, notatur, ib. n. 17.

Materia Lectoratus est traditio libri Prophetiarum tam veteris, quam novi testamenti, ib. n. 18.

Officium lectoratus notatur, ib. n. 19.

Materia Exorcistatus est traditio libri exorcismorum, ib. n. 20.

Materia Acolythatus est tam traditio urceolorum vacuorum, quam candelabri cum cereo extincto, ib. n. 21.

Officium acolythi notatur, ib. n. 22.

Materia subdiaconatus est traditio calicis vacui cum patena duntaxat, quamquam alij volunt esse etiam traditionem libri Epistolarum, ib. n. 23.

Duplex materia Diaconatus à D. D. assignatur, ib. n. 24.

Materia Diaconatus est tam traditio libri Evangeliorum, quam impositio manuum ab Episcopo facta, ib. n. 25.

Materia ordinis sacerdotalis est tam traditio calicis cum vino, & patena cum pane, quam impositio manuum, ib. n. 26.

Si ordinandus acciperet calicem cum patena ab Episcopo sub pronuntiatione formae sine impositione manuum esset verus sacerdos, non tamen posset administrare alia sacramenta, ib. n. 27.

Materia totalis Episcopatus congeritur ex impositione manuum à tribus Episcopis facta, ex unctione capitis, & manuum, & ex traditione baculi pastoralis, annuli, & libri Evangeliorum, impositione supra cervicem, & scapulas, ib. n. 28.

Qualis tactus requiritur materiae in suscipiente ordines, ib. n. 29.

Dicere, quod sufficiat tactus moralis materiae, subest censura, ib. n. 30.

Ad validè recipiendum ordines est de essentia tactus physicus materiae remotae, ib. n. 31.

Tactus Physicus materiae debet esse simul simultate formae, ib. n. 32.

Dicere, quod ordines minores cum subdiaconatu, & Diaconatu non deberent sub conditione iterari, si juxta opinionem probabilem, sed minus tutam fuissent collati, non subest damnationi, secus dicendum est de Presbyteratu, ib. n. 33.

Ordinis Minister.

Solus Episcopus etiam excommunicatus, haereticus, degradatus est minister sacramenti ordinis, tr. 127. n. 34.

Episcopus non debet subditos aliorum Episcoporum ordinare sine dimissorijs, ib. n. 35.

Si quis ab alio Episcopo consecraretur cum fidei dimissorijs, videtur non esse validè consecratus, ib. n. 36.

Index rerum notabilium,

Est valide, illicite tamen consecratus cum sola fictitia
licentia alterius Episcopi, ib. n. 37.

Si quis ex ignorantia curaret se sine facultate ab alieno
Episcopo consecrari, non peccaret, ib. n. 38.

An sufficiat unus Episcopus pro consecratione alterius
Episcopi, exponitur, ib. n. 39.

Simplex sacerdos potest conferre ordines minores cum fa-
cultate Papae, ib. n. 40.

Abbates, Presbyteri habentes ius mitræ & baculi possunt
conferre ordines minores suis subditis, & alijs sacula-
ribus, si dimissorias habent, ib. n. 41.

An capitulum sede vacante possit dare dimissorias, nota-
tur, ib. n. 42.

An Abbas Cistercij defacto possit conferre suis subditis
subdiaconatum, & Diaconatum, negatur, ib. n. 43.

Ordinis subjectum.

Subjectum sacramenti ordinis est solus homo masculus
baptizatus, tr. 127. n. 44.

Subjectum ordinis non est homo Achristianus, ib. n. 45.

An mulieres sint capaces ordinis ex iure Divino, ib. n. 46.

Qui iure nature sunt incapaces ordinis, notatur, ib. n. 47.

Qui iure Ecclesiastico excluduntur a susceptione ordi-
num, ib. n. 48.

Puer ante usum rationis, si ordinaretur, valide ordina-
retur, sed illicite, ib. n. 49.

Ad licite suscipiendum ordines requiritur puritas con-
scientie, ut sit confirmatus, ut non sit aliqua Censurâ
innodatus, ut si ab alio Episcopo ordinandus sit, ha-
beat literas dimissorias, ib. n. 50.

Curiales ordinari non possunt, nec ille qui in infirmitate
curavit se baptizari per se, ib. n. 51.

Si quis à Papa ordinatus fuisset, non potest ad sublimio-
res ordines promoveri sine facultate ipsius, ib. n. 52.

Ut quis licite ordinetur, debet servare interstitia, ib. n. 53.

Possunt quatuor minores cum subdiaconatu unicâ die con-
ferri, ib. n. 54.

Ut ordinetur quis legitime, debet posse sustentari honeste,
vel titulo patrimonij, vel beneficij, vel paupertatis in
Religione, ib. n. 55.

Si quis ordinaretur sine titulis patrimonij, beneficij, vel
paupertatis Religiosæ, non est suspensus, Episcopus ta-
men, tenetur ipsi de honesta sustentatione providere,
ib. n. 56.

Casus in quo videtur dubia susceptio ordinum, ib. n. 57.

Seculares ordinati ordinibus sacris tenentur portare ton-
suram, comam non nutrire sub excommunicatione,
vestes oblongas, humiles, non sericeas portent sub pœ-
na suspensionis, ib. n. 58.

De ætate subjecti ordinis.

Prima tonsura cum quatuor minoribus potest conferri
puero, illico, ac ad usum rationis perveniat, tr. 127.
n. 59.

Si tamen non adsit causa sufficiens, non debent minores
ordines conferri pueris, ib. n. 60.

Ætas requisita pro suscipiendo subdiaconatu est, 22. an-
nus inchoatus, ad Diaconatum 23. ad Presbyteratum
25. inchoatus, ad Episcopatum 30. anni completi, ib.
n. 61.

In dubio, an quis ingressus sit annum 25. non debet ordi-
nari, ib. n. 62.

Ordinati tenentur officia sua in Ecclesia exercere diebus
Dominicis, &c. ib. n. 63.

Presbyteri debent bonam famam habere, & ut habiles
sint populum in mysterijs fidei docere, sacramenta ri-
te administrare, ib. n. 64.

De tempore conferendi ordines.

Prima tonsura qualibet die, etiam feriali conferri potest,
tr. 127. n. 65.

Quatuor minores etiam die feriali conferri possunt &c.,
ib. n. 66.

Ordines sacri conferendi sunt sabbato quatuor tempo-
rum, ib. n. 67.

Si adsit justa causa potest Episcopus die Dominico sequen-
ti post generalem ordinationem conferre sacros ordi-
nes, ib. n. 68.

Regulares privilegiati possunt à quocunque Episcopo,
quocunque festo &c. ordinari, non servatis intersti-
tijs, ib. n. 69.

Ordo dirimens Matrimonium.

Calibatus servandus initiatis sacris ordinibus est de iure
Ecclesiastico, tr. 128. n. 1.

Quomodo sacerdotibus Græcis relinquuntur uxores, ex-
ponitur, ib. n. 2.

Ordines minores non impediunt matrimonium, ib. n. 3.

Si quis ex ignorantia invincibili dum suscipiat ordines
minores, emitteret votum castitatis, tale votum im-
pedit, non dirimit matrimonium, ib. n. 4.

Si quis in susceptione subdiaconatus ignorasset obligatio-
nem servandæ castitatis, adhuc tenetur eam servare,
ib. n. 5.

Si quis in susceptione subdiaconatus haberet intentionem
de non servanda castitate, adhuc tenetur eam serva-
re, ib. n. 6.

Si puer ante usum rationis initiaretur sacro ordine, pos-
set postea, dum ad nubilem ætatem perveniret uxorem
ducere, ib. n. 7.

Si quis ex metu gravi initiaretur sacris ordinibus iuxta
mæ non posset uxorem ducere &c. ib. n. 8.

Qui sacris ordinibus initiatus esset, & uxorem duceret, ex-
communicatur ipso facto, ib. n. 9.

Si initiatus ordine sacro sponsalia contraheret, non ex-
communicaretur, & si matrimonium contraheret,
ipsius uxor non esset excommunicata, ib. n. 10.

Originale peccatum vide, tr. 133. c. 7. Osculum.

Osculum describitur, tr. 129. n. 1.

Osculum sanctum notatur, ib. n. 2.

Osculum profanum exponitur, ib. n. 3.

Osculum lascivum notatur, ib. n. 4.

Propositio 40. ab Alexandro VII. damnata, ib. n. 5.

Delectatio naturalis, libidinosa, & non libidinosa osculi,
ib. n. 6.

Osculum lascivum ob delectationem carnalem habitum,
est lethale, ib. n. 7.

Osculum sanctum est licitum, ib. n. 8.

Osculum profanum per se non est illicitum, ib. n. 9.

Osculum sensuale per se non est illicitum, ib. n. 10.

Osculum, si fiat ad capiendam delectationem naturalem
non venereum est veniale, ib. n. 11.

Si mas oscularetur feminam cum nimia aviditate ca-
pien-

piendi delectationem, censetur lethale, ibid. num. 12.
 Si famina foeminam, vel mas marem delectationis Venereae gratia oscularetur, esset lethale, ib. n. 13.
 Osculari molles carnes puerorum non est illicitum, ib. n. 14.
 Oscula juxta morem Patriae data, praefixo consensu in venerem non sunt illicita, ib. n. 15.
 Oscula honeste facta joci gratia &c. per se non excedunt veniale, ib. n. 16.
 An Puella advertens se affectu Venereo juxta morem patriae osculari, teneatur se retrahere, ib. n. 17.
 Si puella involuntarie osculetur, ex quo patitur involuntariam pollutionem, non peccat, ib. n. 18.
 Sponsis de futuro matrimonio conceduntur oscula non impudica citra lethale, ib. n. 19.
 Sponsis de futuro matrimonio non sunt licita oscula impudica, ib. n. 20.
 Oscula inter conjugatos ob delectationem carnalem non excedunt veniale, ib. n. 21.
 Osculaturpia inter conjuges intentione ad preparandum se ad copulam an illicita, ib. n. 22.
 Oscula inter conjuges, si fiant cum periculo pollutionis, ita, ut pro tali circumstantia non possint carnaliter conjungi ad eam vitandam, est lethale, ib. n. 23.
 Oscula passive suscepta à proprio conjugate, licet inde oriatur periculum pollutionis involuntariae, non videtur esse lethale, ib. n. 24.
 Aliquando nec conjux agens osculando ex justa causa alterum conjugem cum periculo pollutionis involuntariae, peccat lethaliter, ib. n. 25.
 Quamquam oscula per se non sint mala, tamen quantum fieri potest sunt vitanda, ib. n. 26.
 Oscula non sunt sufficiens motivum divortij, tr. 65. n. 15.

Pactum.

Pacta cum daemone, vide totum tr. de divinatione.
 Omnis pactio imposita mutuatori est usuraria tr. de usura, n. 24.

Paganus.

Malitia Paganismi notatur, tr. 88. c. 1 n. 10.
 Paganorum sponsalia ex metu gravi celebrata sunt valida, tr. de sponsal. n. 16.
 An matrimonium inter paganum & Christianam celebratum sit validum, tr. 94. n. 2. 3. 4. 5.
 Plura vide titulum Mahometani.

Papa.

Papa non potest amortizare bona donata à secularibus Ecclesiae sine Principis amortizatione, tr. 19. n. 25.
 Bona Ecclesiastica non possunt secularizari sine facultate Papae, ib. n. 26.
 Papa non habet dominium per se supra templa, sed solum ut Vicarius Christi, ib. n. 29.
 Papa habet supremum dominium in bona vinculata Ecclesiae Romanae, ib. n. 30.
 Papa extra suum territorium non habet actuale dominium proprietatis in bona Religiosorum, ib. n. 31.
 Papa est primas Ecclesiae, tr. 71. n. 22.
 Solus Papa habet potestatem in terris concedendi indulgentias omnibus Christi fidelibus, tr. 98. n. 5.
 Papa est causa efficiens irregularitatis, tr. 103. n. 3.
 Solus Papa potest concedere per se jubileum, tr. 104. n. 2.
 Papa pro toto mundo potest legem canonicam ferre, tr. 110. n. 8.
 A quo Papa accipit auctoritatem ferrendi legem, ib. n. 15.

Compositio cum Papa facta circa bona vaga excusat à restitutione, tr. de restitut. n. 113.

Si scitur dominus bonorum, nequit fieri compositio cum Papa, ib. n. 114.

An Papa sit subjectum capax suspensionis, tract. de suspension. n. 7.

An voluntas testatoris circa legata possit à Papa commutari, tr. de Testam. n. 89.

Papa in quibus votis dispensare potest, tr. 159. n. 3.

Papa potest dispensare in votis Religionis ad uxorem ducendam, &c. ib. n. 32.

Pape quinque vota sunt reservata, ib. n. 33.

Papa potest dispensare in matrimonio rato, tr. 161. n. 26.

Quid si quis in Papam promoveatur, an possit secum dispensare, ib. n. 25.

Paraphernalia bona, tract. 19. n. 6. 7.
 8. & tr. 82. num. 23. 24. 25.

Parentes.

Pater in extrema necessitate potest vendere filium non emancipatum in servum, tr. 19. n. 30.

An donatio facta à Patre filio non emancipato valeat, tr. 67. n. 7. & 8.

Si Pater & Mater esset in equali necessitate, tunc filius per se tenetur prius succurrere Patri quam Matri, tr. 82. n. 13.

Pater an possit eligere sepulturam filio, tract. de sepult. n. 11. & 12.

Pater cur possit exheredare filios, tr. de Testam. n. 64. &c.

Pater quae vota filiorum potest irritare, tr. 160. n. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19.

Pater tenetur bene educare filios, tr. 82. n. 18. 20 &c.

Pater quamdiu tenetur prole alere, & dotare, ib. n. 23. 24. 25.

Parochus.

Quid nomine Parochi intelligatur, tr. 130. n. 1.

Sacerdos, ut possit ad beneficium curatum promoveri, quales condiciones habere debet, ib. n. 2.

Ut ad Canonicatum in Ecclesia Cathedrali quis promoveatur, tenetur intra annum ad subdiaconatum promoveri, ib. n. 3.

Episcopus intra tres menses tenetur consecrari, ib. n. 4.

Parochus tenetur professionem fidei facere, ib. n. 5.

Parochus non indiget approbatione Episcopi ad confessiones exaudiendas, ib. n. 6.

Parochus tenetur residere intra limites Parochiae, ib. n. 7.

Parochus omni tempore tenetur administrare sacramenta suis Parochianis, ib. n. 8.

Parochus sub qua obligatione, & quomodo tenetur tempore pestis administrare sacramenta, ib. n. 9.

Si tempore pestis quis Parochianus nimis diu confiteretur, quomodo se debeat regere Parochus, ib. n. 10.

Parochus potest audire confessiones suorum Parochianorum extra suam Dioecesim, ib. n. 11.

Parochus tenetur sepelire suos Parochianos, & pauperes etiam gratis, ib. n. 12.

Parochus tenetur praedicare verbum Dei, ib. n. 13.

Parochus tenetur per se, vel per alium diebus Dominicis & festis concionari, ib. n. 14.

An Parochus possit dare facultatem Regulari concionandi, ib. n. 15.

Tamulares, quam Regulares tenentur petere benedi-

Index rerum notabilium,

- Concionem ab ordinario pro concionando, ibid. num. 16.*
An Parochiani teneantur audire concionem in propria Parochia, ib. n. 17.
Quis obligatur audire concionem sub lethali, ib. n. 18.
Parochus tenetur doctrinam Christianam docere, ib. n. 19.
Parochus non potest totum onus Capellani imponere, sed per se etiam tenetur laborare, ib. n. 20.
Parochus redditus impotens potest cooperatori munus suum committere, ib. n. 21.
Parochus tenetur celebrare Missam suis Parochianis, ib. n. 22.
Parochus in habitatione sua nullam patitur habitare mulierem, ib. n. 23.
- ### Parochi jurisdictio.
- An Parochus possit simplici sacerdoti facultatem delegare pro suis confessionibus audiendis, tr. 130. n. 23.*
Parochus illico ac approbatur pro beneficio curato, habet jurisdictionem sine alia approbatione ad confessiones audiendas, ib. n. 24. & tr. 34. n. 2.
Parochus non potest sibi eligere simplicem sacerdotem in Confessarium, ib. n. 25.
Parochus non potest eligere simplicem sacerdotem pro confessionibus suorum subditorum audiendis, ibid. n. 26. & tr. 34. n. 11.
Parochus videtur, quod possit constituere ex aliena Diocesi Parochum pro audiendis confessionibus suorum Parochianorum, ib. n. 27. tr. 34. n. 10.
Exparochus non potest admitti ab actuali Parocho ad confessiones audiendas, ib. n. 28.
Parochus Parochiam amittens, ipso facto amittit jurisdictionem, ib. n. 29.
In eadem Diocesi Curati possunt se ad invicem juvare, ib. n. 30.
An Prælati Regularis possit sine approbatione Episcopi confessiones suorum Regularium audire, duplex opinio notatur, ib. n. 31.
Parochus inferior poterit absolvere à casibus reservatis Papæ, siurgens instet causa, tr. 2. c. 3. n. 44.
An Parochus possit censuram ferre in suos subditos, tr. 22. n. 15.
Parochus potest sine licentia superiorum convenire de decimis præteritis cum laicis, tr. 53. n. 13.
Parochialis Ecclesia à quo reparari debeat, tr. 71. n. 9.
Parochus ex causa potest dare facultatem laborandi die festo, tr. 80. n. 19.
Parochus in peste absolvens poenitentem & communicans, non tenetur administrare extremam unctionem, tr. 73. n. 21.
An Parochus possit concedere indulgentias, tr. 98. n. 9.
Parochus an sit minister matrimonij, tr. 116. n. 11.
Parochie duntaxat competit jus sepulture, tr. 145. n. 5.
Parochus potest dispensare in aliquibus, tr. 159. n. 59.

Parochus Assistens Matrimonij.

- Pro validè contrahendo matrimonium, requiritur moralis presentia Parochi, tr. 131. n. 1.*
Parochus licet non sit sacerdos potest validè assistere matrimonio, ib. n. 2.
Parochus validè assistit matrimonio cum solo titulo colorato, ib. n. 3.
An sicut Parochus cum solo titulo colorato possit validè assistere matrimonio, possit etiam, si intercedat ali-

quod impedimentum juris naturalis, vel Divini, ib. n. 4.

- Parochus etiam publicè excommunicatus, suspensus, interdictus, irregularis &c. valide potest assistere matrimonio, ib. n. 5.*
Intrusus Parochus, seu simplex sacerdos per se non potest assistere matrimonio, ib. n. 6.
Coacta presentia Parochi sufficit pro legitimando Matrimonio, ib. n. 7.
Testis contractus Matrimonij omnis homo, tam mas, quam foemina, tam Christianus, quam Paganus esse potest, ib. n. 8.
Si contrahentes essent diversarum Parochiarum, tunc sufficit, ut Parochus assistat, ubi Matrimonium contrahitur, ib. n. 9.
Parochi sponsi validè assistit Matrimonio in Parochia sponse etiamsi sit ex aliena Diocesi; & vice versa, ib. n. 10.
Si quis transferret domicilium in aliam Parochiam, etiam ex dolo, dummodo ibi per maiorem partem anni commorari intendat, illius loci Parochus potest ejus matrimonio assistere, ib. n. 11.
Qui habet duo domicilia in diversis Parochijs, quis erit proprius illius Parochus, ib. n. 12.
Si quis ex recreatione in una Parochia moratur, Parochus illius loci non potest ejus matrimonio assistere, ib. n. 13.
In dubio ad quem Parochum domicilium spectat, ib. n. 14.
An sponsi de futuro matrimonio aliò discedentes possent legitimè contrahere in alia Parochia matrimonium, sub distinctione resolvo, ib. n. 15.
An Parochus originis, vel habitationis debeat assistere contractibus matrimonij, deciditur, n. 16.
An sponsi Catholici licitè possint postea contrahere coram Ministro heretico, ib. n. 17.
Vagorum Parochus quilibet esse potest, & legitimè illorum matrimonio assistere, ib. n. 18.
- ### Patrinus lege tr. 27. & tr. 13. cap. 8.
- ### Paupertas Religiosa.
- Quid & quotuplex est paupertas notatur, tr. 132. n. 1.*
An licitum sit votum paupertatis, ib. n. 2.
In quo consistit votum paupertatis, ib. n. 4.
Votum solenne paupertatis consistit in dispositione Ecclesiæ, ib. n. 6.
An communitas Regularium habeat votum paupertatis, ib. n. 7.
Communitas Religiosa non habet votum paupertatis, &c. ib. n. 9.
Superiores tenentur ad votum paupertatis, ib. n. 10.
Regularis professus non est capax dominij, ib. n. 11.
An Regularis factus Episcopus teneatur ad votum paupertatis, ib. n. 12.
An Regularis beneficiatus possit disponere cum redditibus, ib. n. 13.
Regularis professus nequit alienare res Religionis, ib. n. 14.
Quomodo Regularis peccat commodando res Religionis, ib. n. 15.
An Regularis possit dare rem alteri Religioso sine culpa, ib. n. 16.
An Religiosus peccet distribuendo elemosynam loco secularis, ib. n. 17.

An Religiosus clam accipiens cibos, & eos consumens, peccet, ib. n. 18.

An licitum sit Religioso habere loculos, ib. n. 19.

An superior possit concedere Religioso peculium, ibidem n. 20. 21.

An Religiosus cum sola licentia implicita possit rem accipere & donare, ib. n. 22.

An Religiosus possit rem occultare coram superiore, ib. n. 23.

An licentia transpiret mutato superiore, ib. n. 24.

An Religiosus possit elemosinam distribuere, ib. n. 25.

An Religiosus peccet accipiens pro Missa elemosinam, ib. n. 26.

An Papa dispensare possit in paupertatis voto, ib. n. 27.

Participans, tr. 141. c. 3.

Peccatum.

Definitio peccati, tr. 133. n. 1.

Contra quid homo prevaricatur, & que libertas requiritur ad aemeritum, ib. n. 2.

Ad incurrendum lethale requiritur perfecta libertas, ib. n. 3.

Sub nomine Peccati etiam vitium sumitur, ib.

Peius est peccatum quam vitium, ib. n. 4.

Omne vitium est contra naturam rationalem, ib. n. 5.

Malitia vitio est adequatè intrinseca, ib. n. 6.

Potest dari habitus neuter, nec bonus nec malus, ib. n. 7.

Habitus vitiosi permanent in damnatis, non sic in purgatorio existentibus, ib. n. 8.

Peccatum sex habet respectus, ib. n. 9.

Peccatum aliud est Theologicum, aliud Philosophicum, aliud mechanicum, aliud politicum, aliud grammaticum, ib. n. 10.

Malitia peccati consistit formaliter in privatione rectitudinis debite, ib. n. 11.

Privatio boni est indistincta realiter ab entitate positiva actus liberi mali, ib. n. 12.

Lex Divina naturalis notatur, ib. n. 13.

Lex Divina positiva notatur, ib. n. 14.

Lex humana naturalis notatur, ib. n. 15.

De essentia peccati est esse contra legem Dei, ib. n. 16.

Dantur aliqua actiones humane, que independenter ab omni Divino precepto sunt mala, seu repugnant rectitudini Philosophicæ, ib. n. 17.

Deus de facto ignorari non potest positivè, ib. n. 18.

Peccatum Philosophicum semper offendit Deum, & si est grave, meretur pœnam eternam, ib. n. 19.

Peccato inest malitia iniustitiæ adversus Deum, ib. n. 20.

Non quodlibet peccatum præsupponit errorem in intellectu, ib. n. 21.

Peccatum lethale & veniale.

Varie differentie inter peccatum mortale, & veniale assignantur, tr. 133. n. 22.

Datur tam peccatum mortale quam veniale, ib. n. 23.

Dantur etiam peccata venialia, ib. n. 24.

Gravitas peccati cognoscitur ex se ipso, ib. n. 25.

Gravitas peccati cognoscitur etiam ex effectu, ib. n. 26.

Peccatum lethale per quid distinguitur à veniali, ib. n. 27.

Divisio peccati in mortale, & veniale est analogica, ib. n. 28.

Regula cognoscendi peccata mortalia, & venialia ex obiecto, ib. n. 29.

Peccata mortalia ex genere suo notantur, ib. n. 30.

Que peccata non admittunt parvitatem materie, ib. n. 31.

Ebrietas, & inordinata iracundia ex obiecto sunt lethalia, ib. n. 32.

In delectatione rei venereæ non datur parvitas materie, ib. n. 33.

Si quis post aliquod factum malum dubitat, an consenserit, tunc censere debet se non consensisse, ib. n. 34.

Peccata venialia sunt triplicia, ib. n. 35.

Peccata venialia ex genere suo notantur, ib. n. 36.

Venialia ex parvitate materie notantur, ib. n. 37.

Omne peccatum lethale ex indeliberatione factum sit veniale, ib. n. 38.

Motus primo primi concupiscentiæ, impatientiæ &c. non sunt peccatum, ib. n. 39.

Qui solum confuse cognoscit suam actionem esse malam, peccat venialiter duntaxat, ib. n. 40.

Peccatum veniale per successionem nequit fieri mortale, ib. n. 41.

Peccatum ex genere suo veniale ex aliqua circumstantia potest fieri mortale, ib. n. 42.

Ex sola multiplicatione venialium non potest fieri unum mortale, ib. n. 43.

Ex pluribus furtis levibus, ultimum potest virtualiter continere malitiam lethalem, ib. n. 44.

Qui sæpius modicum die jejuniæ comedit, ultima comestio potest virtualiter esse lethalis, ib. n. 45.

Obligatus ad horas canonicas, si in singulis parvam partem omittit, ita ut respectivè faciant partem notabilem, est lethale, ib. n. 46.

Qui plura venialia committit animò perveniendi ad lethale, in singulis mortaliter peccat, ib. n. 47.

Habens propositum committendi omnia peccata venialia, probabiliter peccat lethaliter, ib. n. 48.

Religiosus proponens transgredi omnes suas Regulas sub lethali non obligantes, probabiliter peccat lethaliter, ib. n. 49.

Peccati species & numerus.

Offensa peccati lethalis est infinita in genere mali, non verò in genere entis, tr. 133. n. 50.

Malitia lethalis non est infinita simpliciter, sed solum secundum quid, ib. n. 51.

Peccata solo numero distinguuntur, que ad invicem sunt negabilia, ib. n. 52.

Peccata differunt specie, que sunt dissimilia per prædicta intrinseca, ib. n. 53.

Assignantur exempla peccatorum specie differentium, ib. n. 54.

Peccatorum multiplicatio.

Peccata multiplicantur juxta multiplicationem actuum voluntatis, tr. 133. n. 55.

Per moralem interruptionem, & novam renovationem peccati, multiplicantur peccata, ib. n. 56.

Formalis, vel virtualis perseverantia actus, licet sæpius repetatur, non multiplicat peccata, ib. n. 57.

Renovatio peccati subsequens distractionem oblongam multiplicat peccata, ib. n. 58.

Brevis mora licet repetatur actus non multiplicat peccata, ib. n. 59.

Plures assignantur casus, in quibus mora non facit multiplicatatem peccatorum, licet actiones repetantur, ib. n. 60.

Index rerum notabilium.

Actus externi consummati si repetantur, multiplicat peccata, ib. n. 61.
Inter imperfectionem operis si distrahatur, & iterum redit ad implendum, non multiplicat actionem, ib. n. 62.
Nullus potest se licite exponere periculo peccandi lethali- ter, ib. n. 63.
Homo, & Angeli in statu innocentie physice, non ex sub reptione, potuissent venialiter peccare, ib. n. 64.
Peccata omissionis & commissionis.
Peccatum commissionis pugnat contra preceptum nega- tivum, tr. 133. n. 65.
Peccatum omissionis est contra preceptum affirmativum, ib. n. 66. (ib. n. 67.)
Differentia inter peccatum commissionis, & omissionis, Actus conjunctus cum peccato omissionis, contrahit ma- litiam peccati, ib. n. 68.
Actus omissionis præter malitiam peccati omissionis, ha- bet etiam aliquam peculiarem malitiam, ib. n. 69.
Qui ponit causam omissionis præcepti, peccat, ib. n. 70.
Qui ponit causam omissionis præcepti & postea eam re- tractat, si postea ex aliqua inadvertentia transgredi- tur præceptum, non peccat, &c. 71.
Peccatum commissionis non solum opere, verum etiam mente committi potest, ib. n. 72.
Delectatio prava sumit specificationem peccati ab obje- cto, ib. n. 73.
Qui concupiscit fœminas, præscindendo ab oppressione il- larum, siue delectetur de libera, siue maritata, siue moniali, hæ delectationes non distinguuntur specie, ib. n. 74.
Qui sapius iterat intentionem fornicandi sine retracta- tione, unum tantum peccatum committere videtur, ib. n. 75.
Peccatum omissionis, & commissionis non differunt neces- sario specie, ib. n. 76.
In quo consistit peccatum habituale formaliter, notatur, tr. 133. n. 77.

Peccatum originale.

Peccatum originale habet veram rationem peccati, tr. 133. n. 78.
Deus creavit hominem rectum, ib.
Homo in statu nature lapsæ est perfecte liber, ib.
Deus inierat pactum cum Adam, tanquam cum capite generis humani, unde si Adam non peccasset, posteris Ade debita fuisset justitia originalis, quam de facto amiserunt, ib. n. 79.
Pactum, quod Deus fecerat cum Adam de non comeden- do pomo, fuit solum de non transfundenda justitia o- riginali ad posteros Ade, ib. n. 80.
Omnes posteri Ade considerantur ut unus homo, & quo- modo transfunditur originale in posteros Ade, ib. n. 81.
Peccatum Ade omnes posteros Ade via generationis in- fecit, ib. n. 82. & tr. 96. n. 4.
Peccatum originale respectu posterorum Ade est ipsis non physice voluntarium sed moraliter, ib. n. 83.
Per peccatum originale amissa est justitia originalis, ibid. n. 84.
Ad peccatum requiritur præcognitio objecti, ib. n. 85.
Nullus sine debita libertate suis actionibus potest mereri, & vel demereri, ib. n. 86.
In statu nature lapsæ ad peccatum mortale, & demeri- tum non sufficit illa libertas, quæ voluntarium, ac li-

berum fuit in causa sua peccato originali, & volunta- te Adami peccantis, ib. n. 87.
Si Adam non comedisset pomum, licet alia peccata com- misisset, gratiam sibi, non nobis amisisset, ib. n. 88.
Si Adam genuisset filios, & postea peccasset, illi filij non contraxissent originale, ib. n. 89.
Si solum Eva peccasset non contraxisset originale, ib. n. 90.
Si quis ex fœmina tantum nasceretur, non contraheret originale, ib. n. 91.
Si quis miraculose ex carne humana formatus esset, non contraheret originale, ib. n. 92.
Si quis nasceretur virtute demonis ex semine humano, contraheret originale, ib. n. 93.
Si Adam non peccasset, adhuc posterij ejus potuissent pec- care, ib. n. 94.
Melius est, ut quis nascatur in originali, quam si nun- quam nascatur, ib. n. 95.

Peccati causa; & subjectum.

Causa peccati triplex est: materialis, efficiens, & moralis, tr. 133. n. 96.
Causa peccati actualis, est voluntas hominis, ib. n. 97.
Dantur etiam extrinsecæ causæ peccati, ib. n. 98.
Intrinsecæ causæ peccati sunt: concupiscentia, phantasia passiones, ib. n. 99.
Quomodo passio appetitus sensitivi sit causa peccati, ibid. n. 100.
An Deus sit causa peccati, ib. n. 101.
Effectus peccati assignantur, ib. n. 103.
Peccatum lethale meretur pœnam æternam, ib. n. 104.
Peccato veniali debetur pœna temporalis, ib. n. 105.
Peccatum veniale per accidens panitur pœna æternâ, ib. n. 106.
Pueri decedentes cum originali puniuntur pœna damni, non sensus, ib. n. 107.
Pueri decedentes cum originali, detinentur in loco subter- raneo, ib. n. 108.
Effectus puerorum cum originali decedentium, exponun- tur, ib. n. 110.
Ex indeliberatione consensus peccatum grave, sit leve, tr. 24. n. 3.
Peccata qua consistunt in indivisibili, non excusant a le- thali, ib. n. 4.
Deus potest remittere lethale sine sacramento pœnitentie, tr. 34. n. 56.
Peccatum veniale per se meretur pœnam temporalem, ib. n. 57.
Aliqui in materia gravi non peccant nisi venialiter, tr. 35. n. 32.
Subinde in materia levi graviter peccatur, ib. n. 33.
Quid sentiendum de peccatis, in pueritia commissis, ibid. n. 34.
Homo cum gratia ordinaria nequit vitare omnia venia- lia, tr. 86. n. 27.
Peccata semel remissa, nec de absoluta potentia redire pos- sunt per subsequens peccatum, tr. de merito, n. 22.
Pelagianorum doctrina vide de gra-
tia, tract. 86. n. 8.

Peregrinus.

Quilibet Confessarins habet potestatem absolvendi pere- grinos per se, tr. 2. n. 8.

*Peregrinus sensibus destitutus sub conditione est absol-
vendus, ib. n. 24.*

*Peregrini & vagi pro Paschate communicare poterunt,
ubi pro tunc habitant, tr. 30. n. 17.*

*An Episcopus dispensare possit cum Peregrinis in legibus
Papae, tr. 62. n. 22.*

*An peregrini teneantur celebrare festa alterius Diocesis,
(tr. 121. n. 110.)*

*An peregrinus in Jubilao volens ire Romam, & exsti-
nere reversus, confitetur, & communicat, acquirat in-
dulgencias, tr. 104. n. 6.*

Peregrini ubi sepeliendi sunt, tr. de sepult. n. 27.

Periculum peccandi.

*De periculo peccandi formali, materiali, proximo, vo-
luntario, &c. lege diligenter, tr. 125. a n. 3. 4. 5. 6. &
ultra, ubi pro tua doctrina omnia invenies.*

*An foemina possit nubere si praecognoscat periculum mor-
tis in partu, tr. 95. n. 35. 36. 37. &c.*

Pignus.

An creditor possit vendere rem opignoratam, tr. 42. n. 4.

*Usurarii tenentur ad fructus ex pignore minutari jacce-
ptos, tr. de usur. c. 2. n. 28.*

Plagiatus tract. 84. n. 2.

Pœna.

Quas pœnas incurrunt usurarii, tr. 162. n. 31.

Quas pœnas incurrunt simoniaci, tr. 146. n. 39.

Quas pœnas incurrunt sodomitæ, tr. 148. n. 12. 13.

*Quas pœnas incurrunt Executores testamenti, si legata ren-
nunt adimplere, tr. 155. n. 87.*

*Quas pœnas incurrunt Religiosi professus vel monialis
contrahentes matrimonium, tr. 161. n. 31.*

Pœnitentia.

Unde desumitur pœnitentiae nomen, notatur, tr. 134. n. 1.

*Dupliciter accipitur pœnitentia, primò pro virtute dete-
stativa peccati, ib. n. 2.*

Secundò modo sumitur pœnitentia pro sacramento, ib. n. 3.

Definitio pœnitentiae notatur, ib. n. 4.

Pœnitentia non est specialis virtus, sed generalis, ib.

*Pœnitentia adequate sumpta habet plura motiva forma-
lia, ib. n. 5.*

Objecta materialia pœnitentiae notantur, ib. n. 6.

*Objectum prosecutionis pœnitentiae, sunt omnia opera bo-
na assumpta ad dolendum, ib. n. 7.*

*Objectum materiale fugae, sunt omnia peccata tam pro-
pria, quam aliena, ib. n. 8.*

*Differentia inter pœnitentiam ut est virtus, à pœnitentia
ut est sacramentum notatur, ib. n. 9.*

Per Pœnitentiam omnia peccata remitti possunt, ib. n. 10.

Datur præceptum pœnitentiae, ib. n. 11.

*Præceptum pœnitentiae peccatorem in lethali constitutum
statim obligat, ib. n. 12.*

*Præceptum pœnitentiae extrinsecè non statim obligat, ibid.
n. 13.*

Pœnitentia est sacramentum novae legis, ib. n. 14.

*Pœnitentiae sacramentum est necessarium post baptismum
lethaliter lapsis, ib. n. 15.*

Pœnitentiae Materia.

*De fide est dari materiam, & formam pœnitentiae, tr. 134.
n. 16.*

*Materia remota pœnitentiae sunt, sola peccata actualia
hominis baptizati, ib. n. 17.*

*Peccata hominis ante baptismum patrata non sunt ma-
teria pœnitentiae, ib. n. 18.*

*Solum peccata mortalia sunt materia necessaria pœni-
tentiae, non venialia, non originale, & mortalia ali-
quando confessa, ib. n. 19.*

*Materia proxima pœnitentiae est dolor, & oris confessio,
ib. n. 20.*

*Satisfactio est pars integralis sacramenti pœnitentiae,
ib. n. 21.*

Differentia inter attritionem & contritionem, ib. n. 22.

*Contritio ex motivo inferiori virtutis v. g. obedientiae,
gratitudinis, non sufficit ad justificandum, ib. n. 23.*

*Non est necesse, ut contritio includat formalem actum
dilectionis Dei, sed sufficit secundario, detestando pec-
catum simpliciter, ib. n. 24.*

*Detestando peccatum super omnia sufficit, quod sumat-
ur, appretiative, ib. n. 25.*

Peccata quae sunt detestanda magis, exponitur, ib. n. 26.

Ad sacramentum pœnitentiae requiritur dolor, ib. n. 27.

*Dolor requisitus ad sacramentum pœnitentiae non est ne-
cesse, ut antecedit confessionem, ib. n. 28.*

*Dolor requisitus ad sacramentum pœnitentiae non est o-
pus, ut sit ex intentione confitendi, ib. n. 29.*

*Pro qualibet distincta confessione non est necessarius no-
vus dolor, si primus adhuc durat, secus bene, ib. n. 30.*

*Ad valorem sacramenti pœnitentiae requiritur dolor uni-
versalis, ib. n. 31.*

Pœnitentiae Attritio.

*Ad sacramentum pœnitentiae sufficit attritio cognita ut
ialis, tr. 134. n. 32.*

Propositio 14. ab Alexandro VIII. damnata, ib. n. 33.

Timor gehennae est supernaturalis, ib. n. 34.

*Propositio 15. ab Alexandro VIII. damnata notatur,
ib. n. 36.*

*Attritio, quae gehennae, & pœnarum metu concipitur sine
dilectione benevolentiae Dei propter se est bonus mo-
tus, ac supernaturalis, ib. n. 37.*

*Non peccat, qui odio habet peccatum ob ejus turpitudi-
nem, & disconvenientiam cum natura sine ullo alio
respectu ad Deum, ib. n. 39.*

*Propositio 10. ab Alexandro VIII. proscripta, notatur,
ib. n. 40.*

*Intentio, quâ quis detestatur malum, & prosequitur bo-
num, merè ut coelestem obtineat gloriam, est recta, &
Deo placens, ib. n. 41.*

*Propositum requisitum ad sacramentum pœnitentiae ali-
ud est explicitum, aliud implicitum, ib. n. 42.*

*Ad sacramentum pœnitentiae sufficit, propositum impli-
citum, ib. n. 43.*

*Dolor etiam de veniali eliciendus est, si careat mortali,
ib. n. 44.*

In quo consistit propositum, & dolor de peccatis, ib. n. 45.

Propositio 13. ab Alexandro VIII. damnata, ib. n. 46.

*Potest quis aeternae mercedis intuitu, Deo famulari virtu-
osè sine actu charitatis, ib. n. 47.*

Pœnitentiae forma, &c.

*Ad formam sacramenti pœnitentiae sunt deessentia ver-
ba, tr. 134. n. 49.*

Forma ordinaria sacramenti pœnitentiae notatur, ib. n. 50.

*Essentialia formae sacramenti pœnitentiae, sunt solum duo
verba absolutorie, ib. n. 51.*

Index rerum notabilium.

Quid significant verba absolvo te, ib. n. 52.

Absolutio sub conditione præterita, vel præsentis data, est valida, ib. n. 53.

Absolutio sub conditione de futuro data, est in valida, ib. n. 54.

Non potest conferri absolutio persone absenti, ib. n. 55.

Licite potest absolvi moribundus, qui signum doloris dedit, ac petijt Confessarium, licet sit sensibus destitutus, ib. n. 56.

Si moribundus sensibus destitutus dubia exhiberet signa doloris, adhuc sub conditione est absolvendus, ib. n. 57.

Si moribundus sensibus destitutus nullum dederit signum doloris nec Confessarium petijt, dummodo constet Christianè eum vixisse, adhuc sub conditione danda est ei absolutio, ib. n. 58.

Si moribundus est Catholicus, licet pro præterito scelere vixerit, & quanquam nullum dederit signum doloris, nec Confessarium petierit, adhuc sub conditione est absolvendus, ib. n. 59.

Confessio Auricularis, &c.

An Confessio auricularis admitti debeat; vi cuius Propositionis 18. ab Alexandro VIII. damnata notatur, tr. 134 n. 60.

Confessio auricularis est verè usus Ecclesie à Christo Domino institutus, ib. n. 61.

Satisfactio describitur, ib. n. 63.

Satisfactio à Pœnitente acceptata causat gratiam, ibid. n. 64.

Satisfactio ut à pœnitente facta, causat remissionem pœnæ, ib. n. 65.

Parva pœnitentia pro magna culpa imposita adhuc causat gratiam, ib. n. 66.

Pœnitentiam imponendi obligatio &c.

Confessarius pro culpa gravi tenetur sub lethali imponere pœnitentiam per se, tr. 134 n. 67.

Casus in quibus non est imponenda pœnitentia, ib. n. 68.

Confessarius omnia opera moraliter bona potest imponere pro pœnitentia, ib. n. 69.

Etiàm opus ex præcepto debitum potest imponi pro pœnitentia, ib. n. 70.

Confessarius non imponens pœnitentiam pro venialibus peccaret venialiter duntaxat, ib. n. 71.

Pœnitens tenetur acceptare satisfactionem sub lethali, ib. n. 72.

An pœnitens teneatur per se, vel an sufficiat implere per aliam pœnitentiam, ib. n. 73.

An pœnitens obligetur determinato tempore adimplere pœnitentiam, ib. n. 74.

Pœnitens non tenetur perpetuam acceptare pœnitentiam, ib. n. 75.

Pœnitens etiàm per opera debita alicui congregationi potest satisfacere pœnitentia, ib. n. 76.

Pœnitens omitendo voluntariè maiorem partem pœnitentia peccat graviter, ib. n. 77.

Pœnitens in adimplendo opus impositum à Confessario, licet non habeat intentionem adimplendi pœnitentiam adhuc ei satisfacit, ib. n. 78.

Tempus pro adimplenda pœnitentia est integer annus, ib. n. 79.

Pœnitens per se nequit commutare pœnitentiam, ib. n. 80.

Confessarius potest commutare pœnitentiam pœnitentis, ib. n. 81.

Pœnitens adimplet satisfactionem, adimplendo pœnitentiam in statu peccati, ib. n. 82.

Propositio 16. ab Alexandro VIII. damnata, ib. n. 83.

Propositio 17. ab Alexandro VIII. damnata, ib. n. 85.

Peccata lethalia de potentia absoluta sine sacramento pœnitentia remitti possunt, ib. n. 86.

Peccata per contritionem remittuntur, ib. n. 87.

Quando per sacramentum pœnitentia remittitur culpa, per hoc non sequitur quod semper remittatur & pena, ib. n. 89.

Confessio defectu debiti examinis de mortalibus est informis, & invalida si ex culpa crassa fiat, ib. n. 90.

Si quis ex ignorantia invincibili non institueret debitum examen de mortalibus, quæ in confessione involuntariè omittit, talis confessio est probabiliter valida, ibid. n. 91.

Propositio 19. ab Alexandro VIII. damnata, ib. n. 92.

Homo baptizatus non debet agere pœnitentiam pro originali, ib. n. 93.

Sacerdos ad audiendas Confessiones debet ab ordinario approbari, ib. n. 94.

Scientia requisita in Confessario, ib. n. 95.

Confessarius mediocriter doctus sæpius fructuosius administrat sacramentum pœnitentia, quam doctissimus, ib. n. 96.

Titulus coloratus cum vera probabilitate circa jurisdictionem, licet fortè coram Deo falsus sit, talis Confessarius bene absolvit, ib. n. 97.

Si sacerdos non habet titulum, quamvis habeat probabilem opinionem, nequit validè absolvere, ib. n. 98.

Confessarius iuxta opinionem probabilem absolvens, receptam ut talem, validè absolvit, ib. n. 99.

Non licet absolvere cum opinione tenuius probabili circa jurisdictionem, ib. n. 100.

Si urgeat gravis necessitas potest Confessarius absolvere excommunicatum, si cessat ejus contumacia, ib. n. 101.

Potest peti absolutio à Confessario excommunicato tolerato, ib. n. 102.

Pollutio seminis, & Ecclesie.

Pollutio seminis humani describitur, tr. 122.

Pollutio voluntaria, & confessio non impedit communionem, tr. 30 n. 32.

Confessarius si ex auditis in confessione polluatur, quid faciendum sit? tr. 34 n. 21.

An possit dari pollutio sine delectatione, tr. 156 n. 12. & 17.

Ecclesia per quid polluitur, tr. 56 n. 10. 11. 12. 13.

In Ecclesia polluta divina nequeunt celebrari, ib. n. 14.

Ecclesia polluta per quid reconcilietur, ib. n. 15. 16. 17.

An sacerdos posset celebrare in Ecclesia clam polluta, ib. n. 18.

Plura de Fornicatione, stupro, osculo, sodomia, &c.

Polygamia.

Patriarche olim vixerunt in polygamia, tr. 113 n. 2.

An femina habuerint plures maritos, ib. n. 3.

An Deus possit dispensare, ut una femina habeat plures viros simul & semel, ib. n. 4. 5. 6. 7.

An possit dari licita polygamia similitudinaria, ut Regularis uxorem ducat, ib. n. 18. 19.

An Papa possit dispensare in pluralitate uxorum, tr. 62.
n. 13. 14.

Populus.

Populus legem justam a Principe latam tenetur sub peccato acceptare, tr. 110. n. 16.

Populus legem injustam non tenetur acceptare, ib. n. 21.

In consuetudine populi lex late interpretanda est, tr. 62.
n. 4.

Lex naturalis apud omnem populum est eadem, & omnes obligat, tr. 94. n. 6. & 9.

Populus per consuetudinem legitime introductam abrogat humanam legem, tr. 110. n. 42. & tr. 40. n. 4.

Possessio.

Melior est conditio possidentis, quomodo intelligendum?
tr. 68. n. 22.

Si possessio presumatur pro lege, cessat possessio libertatis,
ib. n. 23.

Si pro utraque parte contradictionis sit presumptio, tunc
validior prevalet, ib. n. 24.

Dubius de justa possessione post diligens examen potest rem
detinere, ib. n. 30.

Si quis bona fide rem possideat, cuius dominus procul ad-
est, non tenetur proprijs expensis eam transmittere, se-
cus dicendum est si mala fide, tr. 141. n. 55.

Si quis bona fide possideat rem alienam, nec invenit do-
minum ipsius, cui restituenda sit, tr. 141. n. 57.

Post consumptam rem bona fide possessam, quid restituen-
dum est invento domino, exponitur, ib. n. 58.

Ex re bona fide possessa quales fructus restituendi sunt, ib.
n. 64.

Possessor male fidei tenetur ad capitale & ad lucrum ces-
sans, & damnum emergens, ib. n. 73. 75. & c.

Præceptum.

Ad satisfaciendum præceptis positivis non requiritur in-
tentio, sed sufficit, ut opus liberè fiat, tr. 99. n. 31.

A conclusione superiori excipitur annua confessio & com-
municatio, ib. n. 32.

Quomodo quis adimplet præceptum animo illi non satis-
faciendi, ib. n. 33.

Qualis metus excusat à transgressionem præcepti seu legis
divine positivæ, & humane, tr. 4. c. 2. n. 17. 18.

Datur præceptum observandi festa, tr. 80. n. 2.

An quis possit secunda conscientia violare aliquod præcep-
tum tam positivum, quam negativum pro vitando
scandalo? tr. de scandal. n. 29.

Datur præceptum poenitentiae, tr. de Poenit. n. 11.

An præceptum poenitentiae lethaliter lapsus statim obli-
get, ib. n. 12. & 13.

Præceptum fidei datur, tr. 150. n. 6.

Præceptum spei exponitur, tr. de spe. n. 6.

Per omnia bona opera adimpletur præceptum spei, ibid.
n. 16.

Præceptum spei obligat pro semper, ib. n. 17.

Præceptum sepeliendi mortuos obligat sub mortali per se;
tr. 145. n. 29.

An præceptum denuntiationis sit acceptum in Germa-
nia? tr. 149. c. 2. n. 26.

Datur præceptum jejunijs sublethali, tr. 93. n. 3.

Prædestinatio.

Fatum describitur, tr. 135. n. 1.

Definitio providentiæ exponitur, ib. n. 2.

Actiones nostræ ab ullo fato dependent, ib. n. 3.

Datur in DEO perfecta providentia, ib. n. 5.

Prædestinationis acceptio notatur, ib. n. 6.

Definitio prædestinationis describitur, ib. n. 7.

Datur in DEO prædestinatio, ib. n. 8.

Deus nullum prædestinavit ad gloriam dependentem à me-
ritis, in statu separationis elicitis, ib. n. 9.

Electio efficax ad gloriam non fit ante prævisa merita,
ib. n. 10.

Non datur ex parte reprobis causa reprobationis negati-
væ, ib. n. 11.

Deus ante prævisa demerita neminem positivè damnat,
ib. n. 12.

Negatio auxiliorum efficacium, & permissio peccati sunt
effectus reprobationis negativæ, ib. n. 13.

Sola poena æterna per se est effectus reprobationis positivæ,
ib. n. 14.

Certitudo prædestinationis, & reprobationis bene coheret
cum libertate creatæ, ib. n. 15.

Frequens confessio & communio in his, qui gentiliter vi-
vunt, non est nota prædestinationis, ib. n. 16.

Signum prædestinationis est diuturna & perseverans ob-
servantia Divinæ legis, ib. n. 17.

Effectus prædestinationis supernaturales notantur, ibid.
n. 18.

Effectus prædestinationis naturales assignantur, ib. n. 19.

Præjudicium.

An quis teneatur ad secretum, quod vergit in præjuditi-
um publici, tr. 60. n. 13.

Non est licitum extorquere secreta, quæ vergunt in præ-
judicium tertij, tr. 50. n. 3.

Non debent vota commutari cum præjudicio tertij, tr.
158. n. 23.

In materia facti, quando agitur in præjudicium tertij,
tutior opinio sequenda est, tr. 137. c. 2. n. 47.

Plura lege pro tua satisfactione in, tr. 60. n. 10. 11. 12. & c.

Prælati.

Quid nomine Prælati Regularis accipitur, tr. 160. c. 4.
n. 48.

In Prælatus debet eligi subiectum omnibus præstantius,
tr. 15. n. 8.

Prælati Ecclesiastici pro suis subditis possunt legem ferre,
tr. 110. n. 9.

Prælatus Regularis an possit sine approbatione Episcopi
Confessiones suorum subditorum audire, tr. 130. n. 31.

Prælati Regulares, an possint suos subditos ab omnibus,
casibus occultis in Bulla Cane & ab hæresi occulta ab-
solvere, tr. 140. n. 42.

Prælati Regulares possunt irritare omnia vota subdito-
rum præter essentialia Religionis, & votum emissum
ad strictiorem Religionem, tr. 160. n. 49.

Prælatus equalis succedens alteri potest vota subditorum
irritare, quæ de licentia prioris Prælati emiserant, ib.
n. 51.

An Prælatus possit irritare votum faciendum à subdito
postquam venerit ex Religione v.g. ad Episcopatum,
ib. n. 52.

Si Prælatus dispensat ex causa, quam putavit esse ju-
stam, & postea contrarium reperit, valet talis dispen-
satio, tr. 159. n. 12.

Index rerum notabilium,

*Praelati Regulares possunt in omnibus casibus occultis se-
di Apostolice reservatis, cum suis subditis dispensare, ib. c. 4. n. 63.*

*Praelatus Regularis in quibus potest dispensare cum alijs,
poterit etiam secum, ib. n. 72.*

*Praelati Ordinum possunt eligere sepulturam, tr. de se-
pultura, n. 20.*

Præscriptio.

*Quid sit præscriptio, & quid requiratur ad acquirendum
dominium per ipsam, tr. 66. c. 2. n. 38.*

*Præscriptio excusat à restitutione in utroque foro, tr. 141.
c. 8. n. 112.*

Princeps.

*An liceat desiderare mortem Principi Tyranno, tract. 89.
n. 31.*

*An liceat subdito occidere suum legitimum Principem re-
gimine tyrannum, tr. 89. n. 26.*

*Testamentum coram supremo Principe factum, sine alijs
testibus est validum, tr. de Testam. c. 5. n. 44.*

*Princeps secularis potest cogere infideles ad cultum DEI,
non tamen ad fidem Christi suscipiendam, tr. 88. n. 17.*

Princeps potest imponere gabellas, tr. 85. n. 3. 4.

*Princeps supremus potest amortizare de consensu procu-
ratorum bona viva subditorum, tr. 19. n. 21. imo etiam
per se potest ea vinculare si causa ad sit, ib.*

*Princeps secularis non potest exigere contributiones à
possessione Ecclesiastica sine facultate Papæ, tr. 19. c. 2.
n. 27.*

*Princeps absolutus donans aliquid sue conjugi, Donatio
tenet, &c. tr. 67. n. 14.*

*Princeps Christianus non potest suis subditis Christianis
impedimenta dirimentia matrimonij statuere, bene
tamen subditis Achristianis, tr. 116. n. 106. & 107.*

*Princeps habet jus condendi leges, etiam obligantes in con-
scientia, tr. 110. n. 16. 11.*

*Princeps Catholicus contrahendo matrimonium cum he-
retica, debet affecurare de cavendo periculo perversio-
nis, tr. 49. n. 10. & 11.*

Plura vide in titulo Rex.

Privilegium.

Privilegij definitio notatur, tr. 136. n. 1.

*Datur Privilegium Generale, particulare, personale, &
reale, ib. n. 2.*

*Privilegia, quæ sunt inserta in corpore juris, non revo-
cantur per generalem revocationem, ib. n. 3.*

*Privilegia, quæ in jure communi continentur, si per ali-
quam Bullam specialiter revocantur, censentur esse re-
vocata, ib. n. 4.*

*Confessarij societatis JESU nequeunt defacto per se absol-
vere à reservatis Episcopo, ib. n. 5.*

*Regulares nequeunt uti suis privilegijs revocatis expres-
se per Concilium Trident. ib. n. 6.*

Privilegia vive vocis oraculo describuntur, ib. n. 7.

*An privilegia vive vocis oraculo Regularibus concessa
sint defacto revocata, ib. n. 8.*

*Secunda opinio docet privilegia vive vocis oraculo con-
cessa non esse revocata, ib. n. 9.*

*Omnia privilegia, quæ in literis Apostolicis expressa non
sunt, sunt ab Urbano VIII. abrogata, ib. n. 10.*

*Privilegia Regularibus concessa vive vocis oraculo, in fo-
ro conscientie non amplius vigent, ib. n. 11.*

*Dicere, quod privilegia vive vocis oraculo concessa defa-
cto vigeant, est opinio tenuiter probabilis, ib. n. 13.*

*Regulares vi privilegiorum non possunt defacto absolue-
re rapientes bona naufragantium, & malefactores
mittendos ad triremes ab omnibus casibus reservatis,
ib. n. 14.*

*Si aliquod privilegium fuit uni Religioni vive vocis ora-
culo concessum, & alteri per Bullam, defacto non cen-
setur esse annullatum, ib. n. 15.*

*Si aliquod privilegium vive vocis oraculo concessum, ve-
nerit in consuetudinem, non censetur esse abrogatum,
nisi exprimat, ib. n. 16.*

*An Regulares privilegiati possint defacto dispensare cum
incestuosus ad petendum debitum, & in voto simplicis
castitatis, ib. n. 17.*

*In Privilegijs Regularium lex latè interpretanda est, tr.
62. n. 4.*

*An vi privilegij Regulares Confessarij possint in irregu-
laritate ex homicidio contracta dispensare, tr. 62. n. 31.*

*An Confessarij privilegiati Regularium possint dispensa-
re cum licentia Provincialis cum his, qui post votum
simplex castitatis matrimonium inierunt, ut possint
petere debitum, tr. 159. n. 64. 67.*

*Privilegium contractus societatis in ordine ad solutio-
nem creditoris notatur, tr. 147. n. 23.*

*An testamenta facta tempore pestis sint privilegiata, tr.
de testam. c. 5. n. 46.*

Privilegia scrupulorum notantur, tr. 144. n. 43.

Probabilitas.

Vox probabilis describitur, tract. 137. n. 1.

*Primum fundamentum probabilitatis unde sumitur, no-
tatur, ib. n. 2.*

Secundum fundamentum probabilitatis, ib. n. 3.

Tertium fundamentum probabilitatis, ib. n. 4.

Opinionis probabilis descriptio notatur, ib. n. 5.

*Quid est opinio speculativa & practica, & utrum specu-
lativa possit reduci ad praxim, ib. n. 6.*

*Sub qua ratione opinio speculativa potest reduci ad pra-
xim, notatur, ib. n. 7.*

Varie opiniones probabiles notantur, ib. n. 8.

*Quid importat opinio tenuis probabilitatis, quid vera
probabilitatis, quid opinio probabilior, & quid proba-
bilissima, ib. n. 9.*

Propositio 3. ab Innocent. XI. damnata, ib. n. 10.

*Non omnis opinio, quæ ab aliquo censetur improbabili,
talis ab omnibus existimari debet, ib.*

Quando aliqua opinio censetur esse improbabili, ib. n. 11.

Probabilitas dubij practici notatur, ib. n. 12.

Probabilitas intrinseca quid sit, ib. n. 13.

Probabilitas extrinseca quid sit, ib. n. 14.

*Probabilitas intrinseca est omnibus probabilitatibus pro-
babilissima, ib. n. 15.*

*Opinio intrinsece probabilitatis præfertur omni probabi-
litati extrinsece, ib. n. 16.*

*An unus Doctor possit toti universitati contradicere,
ib. n. 17.*

*Opinio certè probabilis, & opinio probabiliter probabi-
lis est ejusdem securitatis, ib. n. 18.*

*Opinio minus probabilis respectu opposita probabiliori
non est improbabili, ib. n. 19.*

Probabilitas tenuiter probabilis damnatur, ib. n. 20.

Circa damnationem potest sequi opinio tenuiter probabilis, si urgeat gravissima necessitas, ib. n. 21.

Probabilitas extrinseca.

Quid requiratur, ut aliqua opinio reddatur extrinsecè probabilis, tr. 137. n. 22.

Unus vel duo Doctores docentes aliquam opinionem sine ratione, per se non faciunt extrinsecè probabilem, ib. n. 23.

Doctores antiqui opinio sine ratione proposita, non censetur generatim probabilior, si excipias materiam de fide, ib. n. 24.

An & quando Doctores antiqui opinio, recentiori anteponenda sit, ib. n. 25.

Opinio viri nabilioris per se non debet censeri probabilior respectu ignobilioris, ib. n. 26.

Quorum opiniones Reges, alijque Principes sequi debeant, ib. n. 27.

Non debet opinio Junioris censeri per se probabilis, licet non constet esse rejectam, ib. n. 28.

Si junior doceat aliquam opinionem in ratione fundatam, censetur probabilis, nisi aliter obstat, ib. n. 29.

Cujus Doctoris opinio in singulari sequi potest, ib. n. 30.

In multis unus testis est sufficiens ad testandum, ib. n. 32.

Licet potest sequi opinio probabilis relictà probabiliori, excepto in materijs sacramentorum, &c. ib. n. 33.

Solvuntur objectiones R. P. Thynsi Gonzalez, ib. n. 34.

Propositio 3. ab Alexandro Vill. damnata, ib. n. 35.

Licetum est sequi opinionem inter probabiles probabilissimam, ib. n. 36.

Licet sequi opinionem verè probabilem stantem pro libertate, adversus opinionem probabiliorem stantem pro lege, ib. n. 37.

Opiniones inter strictas, & largas iustissimum est sequi, ib. n. 38.

Potest quis duas opiniones oppositas probabiles judicare, & quamlibet prohibitu sequi, ib. n. 40.

Sequendo opiniones oppositas probabiles modò unam, modò alteram, non se exponit periculo peccandi, ib. n. 42.

An probabilitas possit versari circa legem naturalem, ib. n. 43.

Potest versari probabilitas ex ignorantia circa legem naturalem, ib. n. 44.

Quotiescunque versatur probabilitas honestatis circa materiam juris semper erit licitum eam sequi, ib. n. 45.

In materia facti quando agitur in præjudicium terij, tunc opinio sequenda est, ib. n. 47.

Tam in foro externo quàm in interno potest quis sequi opinionem probabilem, ib. n. 48.

Aliquæ instantie ponuntur, in quibus demonstratur posse sequi opinionem probabilem pro foro interno, ib. n. 49.

Etiã in articulo mortis per se potest sequi opinio probabilis relictà probabiliori, exceptis excipiendis, ibid. n. 50.

Si quis ex præmissis probabilibus deducit aliquem casum particularem, tunc securè operatur, ib. n. 51.

Confessarius potest contra suam opinionem acquiescere opinioni penitentis probabilis, ib. n. 52.

Potest quis sequi opinionem probabilem, licet nesciat solvere objectiones sententiæ oppositæ, ib. n. 53.

Subditus potest sequi opinionem sui superioris circa materiam præceptam, si non appareat falsitas, ib. n. 54.

Habens probabilem jurisdictionem, potest licet eâ uti, ib. n. 55.

Aliquæ exceptiones oppositæ regulis supranotatis ponuntur. Advocatus potest suscipere causam dubiam sui clientis, & ipsam tueri, ib. n. 57.

Advocatus nequit suscipere causam clientis improbabilem, ib. n. 58.

Unde Argumenta probabilia desumi possint, ib. n. 59.

Potest quis sequi suam opinionem probabilem ceteris omissis in Capitulis &c. tr. 61. n. 3.

Qui habet rationes probabiles se non lethaliter peccasse, licet probabiliores habeat, quod peccaverit, non tenetur ad confessionem, tr. 68. c. 3. n. 41.

Qui habet rationem probabilem se peccatum Confessum esse, & probabiliorem se non esse confessum, non tenetur id confiteri, ib. n. 41.

In Mysterijs fidei, quæ probabilitas sequenda, tr. 81. n. 95.

Tenemur credere Mysteria fidei evidentia credibilitatis per se, excludendo omnem probabilitatem, tr. 81. n. 97.

98. 99.

Judex an teneatur judicare semper juxta opinionem probabiliorem vide, tr. de judice.

Procurator.

An Matrimonium per Procuratorem celebratum sit sacramentum, tr. 116. n. 19.

Prodigi contrahere nequeunt, tract. 42. n. 16.

Professio.

Regularis professus ante quinquennium potest reclamare de nullitate professionis, tr. 140. n. 8.

Regularis professus nulla bonaretinere potest per se, ibid. n. 10.

Regularis fugitivus tenetur ad omnia vota sue professionis, ib. n. 11.

Regularis à Religione ejectus tenetur ad vota in Religione professa, ib. n. 12.

Non licet exigere aliquid temporale pro professione, tr. 146. n. 36.

Qui ante professionem vovit per severantiam, utrum possit adhuc exire? tr. 157. c. 8. n. 92.

Vota simplicia in seculo facta per solennem professionem cessant, tr. 160. c. 4. n. 56.

De promissione.

Promissiones aliquæ notantur, tr. 138. n. 1.

Promissio liberalis describitur, ib. n. 2.

Acceptatio promissionis est de essentia contractus hujusmodi, ad hoc ut obliget, ib. n. 3.

Aliqui casus exponuntur, in quibus promissio etiam non acceptata obligare videtur, ib. n. 4.

An simplex promissio acceptata obliget sub leibali, ib. n. 5.

Promissio sequi videtur intentionem promittentis, ib. n. 6.

An quis aliquid promittens cum intentione se non obligandi, teneatur ad promissionem, ib. n. 7.

An sit aliquid promittens, teneatur adimplere, ib. n. 8.

Promissio interna facta DEO de meliori bono, obligat, in conscientia, ib. n. 9.

Promissio interna sine intentione voti non obligat, ib. n. 10.

Ad hoc ut promissor tenatur ad promissionem, res promissa debet esse licita, possibilis, & utilis, ib. n. 11.

Si rei promissa circumstantia mutatur, vel ipsum promissa

Index rerum notabilium,

missoris, promissum servare non tenetur, ib. num. 12.
Si puella promississet deflorationem sui, etiam juramento firmatam, non tenetur stare promissis, ib. n. 13.
An promissio mercedis pro opere malo, teneat, ib. n. 14.
In dubio an quis promiserit, non obligatur ad promissum, ib. n. 15.
Si constat promissio facta, & dubitat, an ficto, vel verò animò promiserit, censetur pro verò, ib. n. 16.
Qui aliquid promittit, cum intentione se obligandi, & non adimplendi, tenetur ad promissum, ib. n. 17.
Obligatio adimplendi promissum statim obligat, ib. n. 18.
Si promissarius concedit dilationem ad adimplendum citò promissum, tunc promissor à tali subitatione excusatur, ib. n. 19.
Opera supernaturalia justorum sine promissione sunt meritoria, tr. de merito, n. 11.
In genere promittere se futurum gratum Collatori beneficii, an incurrat Simoniam, tr. de Simon. n. 17.
Potest quis licetè promittere rem temporalem, ut alter convertatur ad fidem, ib. n. 32.
Casus circa dubium mutue promissionis proponitur, tr. de sponsal. c. 1. n. 6.
Propositum contrahendi sponsalia duntaxat non sufficit, sed requiritur promissio, ib. n. 7.
Promissio sponsalium debet esse libera, ib. n. 8.
Promissio triplex est, alia purè interna, alia purè externa, alia mixta, ib. n. 23.
Promissio mixta sponsaliorum obligat in utroque foro, ib. n. 32.
Qui dubitat, an promiserit sponsalia, non tenetur ad illa, ib. n. 37.

Propositum.

In quo consistat propositum, & dolor de peccatis? tr. de Pœnit. c. 3. n. 45.
Quid faciendum, si pœnitens nunquam haberet propositum emendationis in sacramento pœnitentie, instruitur, tr. 43. n. 19.
Propositum virtuale de non peccando sufficit ad valorem sacramenti pœnitentie, ib. n. 22.

Proxenetæ.

Proxenetæ tenetur justum pretium suo principali reddere, tr. 73. n. 17.
Quid possit accipere Proxenetæ ex industria, ib. n. 18.

Pupillus.

Pupillus sine licentia Curatoris non potest contrahere, tr. 42. n. 19.
Pupillus contrahens cum Majori potest cogere majorem ad standum contractui, ib. n. 20.
Pupillus, cum nubat, desinit esse pupillus, ib. n. 25.
Impuberum sponsalia non possunt ante pubertatem mutuo contractu dissolvi, bene tamen postea; &c. tr. de sponsal. n. 49.
An Curatores possint eligere sepulturam impuberum, tr. de sepult. n. 13.

Purgatorium.

In animabus purgatorii remanet spes, tr. de spe. n. 20.
Indulgentie animabus purgatorii profunt, tr. 98. n. 16.
Annuum legatum pro anima relictum, durat plusquam per decennium, tr. 109. n. 13.
Legata pro suffragio anime purgatorii relicta citò solvi

debent, ut anima citius liberetur, ib. n. 14.

Si legata non citò solvantur, anima diutius cruciatur, ib. n. 15.

Quadragesima.

In jejunio quadragesime prohibentur lacticiæ sublethali, tr. 93. n. 6.
In jejnijs extra quadragesimam non est vetitum lacticijs & ovis vesci, ib. n. 7.
An licitum sit vesci defacto ovis & lacticijs in quadragesima, ubi antecedenter comedebantur, ib. n. 8.
An Germano tempore quadragesime in Italia moranti licitum sit vesci ovis & lacticijs, ib. n. 9. & 10.

Rapina.

Rapina est crimen distinctum à furto, tr. 84. n. 1.
Potest vir honestus defendere unum aureum, vel quid aliud valens defensione occisiva, si fur cum rapina argueretur rapere, ib. n. 36.

Raptus.

Raptus descriptio, ad cuius essentiam pertinet tam violentia, quam turpis actus, tr. 139. n. 1.
Raptus jure naturæ, Canonico, & Casareo potest dirimere matrimonium, ib. n. 2.
Qualis, & quam spatiosa abductio puellæ requiratur ad hoc, ut dicatur raptus, ib. n. 3.
Si raptor rapiat fœminam ipsâ consentiente, videtur posse cum ipsa matrimonium contrahere, ib. n. 4.
Si raptor rapiat puellam invitâ parentibus, vel curatoribus, licet ipsa consentiat, nequit in tali rapto cum ipsa matrimonium contrahere, ib. n. 5.
An puella orbatâ parentibus, si importunis precibus abducatur, censeatur raptus, ib. n. 7.
Qui fœminam invitâ rapit, licet postea spontaneè præbet se violandam raptori, committit raptum, ib. n. 8.
Si quis rapiat puellam non ad matrimonium contrahendum, sed ad fornicandum duntaxat, quam tamen non violat, utrum postea, si puella spontaneè in matrimonium cum raptore consentiat, sit validum, ib. n. 9.
Si quis rapiat puellam, ut ipsam in matrimonium amico tradat, an tale matrimonium esset validum, ib. n. 10.
Si quis ex motivo alieno à venere, & matrimonio raperet puellam, utrum si postea vellet contrahere matrimonium cum tali esset validum? ib. n. 11.
Si quis puellam dormientem defloraret, non incurreret pœnam raptus, ib. n. 12.
Si quis contrahat sponsalia cum puella, quam postea rapiat ipsâ invitâ, non potest cum ea validum contrahere matrimonium, ib. n. 13.
Non est raptus, si post contracta sponsalia, consentiente sponsâ, ipsam abducatur, & matrimonium celebret, ib. n. 14.
An si fœmina rapiat virum, posset validè contrahere matrimonium cum illo, ib. n. 16.
Si Virgo in rapto defloretur, an constituenda sit hæc circumstantia, exponitur, ib. n. 16.
Quas pœnas Canones raptoribus imponunt, ib. n. 17.
Quæ pœne à Jure civili raptoribus taxantur, ib. n. 18.
Raptus alienæ sponse, quas pœnas importat, ib. n. 19.

De Regularibus.

Quid nomine Regularium intelligitur, tr. 140. n. 1.

Statu Regularis dividitur in contemplativum, activum, & mixtum, ib. n. 2.

Numerus institutorum Regularium notatur, ib. n. 3.

Regulares approbati sunt immunes in spiritualibus ab omni iudicio seculari, ib. n. 4.

Habitationes Regularium non sunt erigende sine facultate Episcopi, ib. n. 5.

Qui Regulares in communi habent dominium, ib. n. 6.

Regulares ante annum novitatus & non completo 16. anno nequit facere professionem, ib. n. 7.

Regularis Professus ante quinquennium potest reclamare de nullitate professionis, ib. n. 8.

Regularis tam externos, quam internos veneris motus tenetur rejicere, ib. n. 9.

Regularis Professus nulla bona ex se retinere potest, ibid. n. 10.

Regularis fugitivus tenetur ad omnia vota sue professionis, ib. n. 11.

Regularis e Religione ejectus tenetur ad vota in Religione professus, ib. n. 12.

Regularis juxta suam Regulam vivere tenentur, ib. n. 13.

Regularis si in vestibus excederet notabiliter, peccaret lethaliter, ib. n. 14.

Quomodo peccat Regularis supra suas vestes ferendo alias vestes seculares, ib. n. 15.

Quomodo peccat Regularis dimittendo habitum, ib. n. 16.

An servi possint ingredi Religionem, ib. n. 17.

Quam penam incurrunt ingredienti Claustra monialium, & e contra quam femina ingredienti monasteria virorum, ib. n. 18.

An fundatrices possint ingredi Monasteria virorum, duplex opinio notatur, ib. n. 19.

Monachis, & Canonicis Regularibus sub pena excommunicationis prohibetur adire curias Principum cum animo nocendi suis Prelatis, ib. n. 20.

Alij Regulares non innodantur predicta pena, ib. n. 21.

Excipiuntur aliqui casus, in quibus non incurrunt censuram Monachi, & Canonici Regulares ingredienti Aulas Principum, ib. n. 22.

Regulares advena ubi studere, & habitare debent, ib. n. 23.

Quales penas incurrunt Regulares extra suum Monasterium leges, vel medicinam audientes, ib. n. 24.

Regularium Jurisdictio, &c.

Propositio 13. ab Alexandro VII. proscripta, tr. 140. n. 25.

Ad hoc ut Regularis possit valide absolvere poenitentes, debet esse a Diocesano poenitentis approbatus, ib. n. 26.

An Regularis possit oviculam Diocesis, in qua approbatus est, si in alia Diocesi reperiatur, ubi non est approbatus, absolvere, ib. n. 27.

Regularis sine facultate Episcopi nequit poenitentes absolvere, licet injuste fuisset reprobatus pro satisfaciendo precepto annue Confessionis, ib. n. 28.

An Regularis injuste reprobatus possit poenitentes absolvere, deciditur, ib. n. 29.

Propositio 20. ab Alexandro VIII. reprobata, ib. n. 30.

Aliqua notata circa jurisdictionem ponuntur, ib.

Ex jure communi omnes poenitentes confiteri tenentur suis Parochis saltem in Paschate, ib. n. 31.

Confessiones apud Religiosos factae, quocunque tempore sunt valide, & licite, ib. n. 32.

Propositio 21. ab Alexandro VIII. damnata, ib. n. 33.

An Regulares possint a casibus in Bulla Coenae absolvere.

Omnes casus Papales occultos ad forum contentiosum non deductos, contentos in Bulla Coenae defacto Episcopis esse reservados, certum est, tr. 140. n. 34.

Regulares defacto sine alia facultate non possunt absolvere seculares a casibus occultis Bullae Coenae, ib. n. 35.

Praelati Regulares defacto nequeunt absolvere seculares ab heresi occulta, ib. n. 37.

Si censura auferitur, qui vis Confessarius potest absolvere a quocunque casu, etiam ab heresi, ib. n. 38.

Si quis scienter committeret internum peccatum heresis, ignorat tamen esse reservatum, vel excommunicationem incurrisse, potest a quolibet Confessario absolvi, ib. n. 39.

Si quis incurreret heresim internam tantum, vel externam duntaxat, quilibet Confessarius potest eum absolvere, ib. n. 40.

An Praelati Regulares suos subditos a Casibus occultis in Bulla Coenae absolvere possint, ib. n. 41.

Praelati Regulares suos subditos ab omnibus casibus occultis in Bulla Coenae, & ab heresi occulta absolvere possunt, ib. n. 42.

Praelati Regulares possunt absolvere in foro conscientiae suos subditos a suspensione a Divinis, a poenis incurris ratione introductionis foeminarum ad conventum, ib. n. 43.

Regularium facultas ad Casus reservados.

Aliquae facultates notantur, ut quarum possunt Regulares absolvere, & dispensare, tr. 140. n. 45.

Casus a Jure reservati Episcopis notantur, ib. n. 46.

Casus synodales propriae Diocesis, quos Episcopus sibi reservat, notantur, ib. n. 47.

Regulares mendicantes non possunt absolvere a casibus Episcopo reservatis, non obtenta ad id Episcopi facultate, ib. n. 48.

Regulares defacto possunt absolvere a casibus de jure ordinario Episcopis reservatis, ib. n. 49.

Regulares possunt absolvere ab omnibus casibus Papalibus, exceptis casibus in Bulla Coenae, ib. n. 50.

Si quis ignoret penas adjunctas peccato, qui vis Confessarius talem absolvere poterit, ib. n. 52.

Reservatio Episcopi non se extendit ad Diocesenum extra Diocesim morantem, ib. n. 53.

Regulares possunt absolvere ut privilegiorum a reservatis Anno sancto extra Urbem, ib. n. 54.

An Regulares possint legere libros vetitos, tr. 111. n. 28.

Sacerdos Regularis potest deputari ad assistendum Matrimonio, tr. 112. n. 3.

An si seculares deficerent, tenerentur Regulares ducere uxores pro conservatione speciei humanae, tr. 113. n. 18.

An si extaret periculum extinctionis fidei Catholicae, possent in tali casu Regulares uxoriari pro conservanda fide Catholica, ib. n. 19.

Regulares privilegiati in quocunque honesto loco celebrare possunt, tr. 121. c. 4. n. 25. 26.

Regularibus concessum est ante auroram, & post meridiem celebrare, ib. n. 35.

An Regularis possit cum reservatis celebrare, ib. n. 44.

Index rerum notabilium,

Regulares non possunt defacto absolvere rapientes bona naufragantium & malefactores mittendos ad tritames à casibus reservatis, tr. 136. n. 14.
An Regulares possint defacto dispensare cum incestuosis ad petendum debitum in voto simplicis castitatis? ib. n. 17.
Regulares possunt in Paschate alios communicare, tr. 30. n. 16.
Regulares in causa heresis subsunt Episcopo, exceptis ultramontanis, tr. 74. n. 6.
Regulares quo ad audiendas confessiones, tr. 2. n. 5.
Regulares ex prædijs adventitijs tenentur solvere decimas, tr. 53. n. 14.
Regulares in quibus dispensare possint, tr. 62. n. 27. &c.
Regulares an sint capaces dominij, tr. 63. n. 19. &c.
De indulgentijs Regularium, vide, tr. 98. n. 19. &c.
Regularis in monasterio morans potest esse executor testamenti cum licentia superioris, tr. 155. n. 78. 79.
Regulares an possint dispensare in voto castitatis? si conjux post contractum Matrimonium id emisit, tract. 159. n. 65.
Regulares an possint dispensare in voto perpetuo castitatis, & Religionis, ib. n. 75.

Religio.

Religio privilegiata potest heredare facultates consanguineorum Religiosi professi, tr. 109. c. 1. n. 11.
Conceditur conjugibus in Matrimonio rato spacium duorum mensium ad deliberandum pro ingressu ad Religionem, tr. 116. c. 2. n. 23.
Etiam post multos annos alter conjugum si matrimonium non est consummatum potest ingredi Religionem, ib. n. 24.
An servi possint ingredi Religionem? tr. 140. n. 17.
An debitor tuta conscientia possit ingredi Religionem, tr. de Restit. n. 117.
Subornare alium donis temporalibus pro obtinenda dignitate in Religione committit Simoniam, tr. 146. n. 29.
Si quis in Religione paciscatur de non concurrendo cum alio in electione dignitatis fieret simoniacus, ib. n. 30.
Non licet exigere temporale pro admissione in Religionem, ib. n. 36.
Per ingressum ad Religionem an solvantur sponsalia, tr. 151. n. 75.
Qui vovit Religionem sive in particulari sive in communi ad quam tenetur, tr. 157. n. 88. 89. 90. 91.
Vir non potest irritare votum uxoris ante bimestre emissum, tr. 160. c. 2. n. 30.
Dantur cause, ut quis possit dispensari ad ingrediendum laxiorem Religionem, tr. 159. n. 25. 26.
Si quis persecutionem patitur in Religione, an sit cum ipso dispensandum, ut ad laxiorem Religionem transeat, ib. n. 27.
Si quis post votum Religionis contraxit matrimonium, Episcopus non potest cum eo dispensare ad petendum debitum, si nondum est consummatum, secus bene, ibid. c. 3. n. 45.
Episcopus potest dispensare in perseverantia Religionis, ib. n. 53. 54.
Superiores ordinum privilegiatorum possunt dispensare in omnibus votis cum ingredientibus Religionem, ib. c. 4. n. 66.
Votum Religionis & castitatis non potest quis propria auctoritate commutare, tr. 158. n. 3.

Si quis votum Religionis voveat, in ejus commutatione debet poni aliquod opus perpetuum, ib. n. 9.
Si aliquod privilegium fuit uni Religioni concessum vive vocis oraculo & alteri per Bullam, defacto non est annullatum, tr. 136. n. 15.

Religiosus.

Superiores absoluti Religionum in suis Monasterijs possunt censuras ferre, tr. 22. n. 14.
Non est licitum Religiosis Eucharistiam administrare infirmis, nisi gravis urgeat necessitas, tr. 30. n. 22.
Religiosi exempti possunt contrahere, tr. 42. n. 15.
Contractus factus à Religioso sine licentia superioris est irritus, ib. n. 26.
Religiosus cum facultate superiorum potest esse depositarius, tr. 58. n. 3.
In quibus superiores Religionum dispensare possint, vide tr. de Dispensat.
An Religiosus professus possit habere usum pecuniarum sine dominio, tr. 66. n. 10.
Religiosus professus potest habere loculos, tr. 132. n. 19. 20.
Religiosus professus an sit Dominus suorum manuscriptorum, tr. 66. n. 20.
An superiores Religionum possint donare aliquid extraneis, tr. 67. n. 6.
Religiosus administrans extremam unctionem per se excommunicatur, tr. 78. n. 20.
Filius debet abstinere ab ingressu Religionis pro sustentandis genitoribus, si aliter nequeant ali, tr. 82. n. 9.
Si urgeat miseria parentum, filius professus potest egredi à Religione pro genitoribus alendis, ib. n. 10.
An peccet Religiosus surripiendo à Monasterio esculentia & poculenta, si per pauca ad notabilem quantitatem deveniat, tr. 84. n. 17.
Religiosis regulariter nequeunt imponi gabelle à secularibus, tr. 85. n. 11.
An Religiosi, & Novitij testari possint, tr. 109. n. 4.
Religiosi Capucini & Minores sunt incapaces legati, ib. n. 9.
Religiosus an possit dispensari ab Episcopo ad laxiorem Religionem, tr. 159. c. 3. n. 52.
Religiosus professus non potest testari de re concessa ad proprium usum, tr. de testam. n. 19.
Religiosus professus an possit causa mortis donare alteri rem ad proprium usum concessam vel relinquere pro anima sua, ib. n. 20.
Si Religioso professu veniret notabilis fragilitas carnis, an possit uxorem ducere, tr. 157. n. 96. 97.
Religiosus professus vel monialis testari nequit, tr. de Testam. c. 2. n. 16.
Religiosus professus potest testamentum dubium explicare, conditum in seculo, ib. n. 17.
Religiosus solvens meretricem, illa tenetur restituere, tr. de Rest. n. 69. &c.

Reliquia.

Non est illicitum tangere Reliquias, ac res sacras, quæ immediate corpus & sanguinem Christi non tetigerunt, tr. 154. n. 27.

Restitutio.

Definitio restitutionis notatur, tr. 141. n. 1.
Obligatio restitutionis oritur tam ex læsione materiali, quam ex formali juris alieni, ib. n. 2.

Restitutio non est necessaria necessitate mediij, sed necessitate precepti duntaxat, ib. n. 3.

Preceptum restitutionis probabilius est negativum, ib. n. 4.

Quid restituendum.

Genera bonorum sunt quatuor, videlicet fortune, fame, corporis, & anime, tr. 141. n. 5.

Quod est injuste ablatum, debet restitui, ib. n. 6.

Ablata fama, vel honore ipsa restituenda est, ib. n. 7.

Pro lesione vite vel corporis reparanda sunt damna inde secuta, ib. n. 8.

Bona anime laesa compensanda sunt, si fieri potest, si non tunc compensetur in alio pro damnis, ib. n. 9.

Quis restituere debet.

Propositio 39. ab Innocentio XI. rejecta, tr. 141. n. 10.

Qui ledit jus alterius, tenetur id restituere, ib. n. 11.

Novem modi exponuntur, quibus moraliter ledi potest jus alienum, ib. n. 12.

Qui alium movet ad inferendum damnum proximo, tenetur ad restitutionem, ib. n. 13.

Si quis dat consilium simplex, quod ante secutum damnum revocavit, non tenetur restituere, ib. n. 14.

Qui prebet consilium damnificandi proximum, addito modo quo melius damnificare posset, si sequatur damnum, tenetur ad restitutionem, ib. n. 15.

Si quis preberet consilium damnificandi addito modo prius cognitio a damnificante, post sufficientem revocationem non tenetur consulens restituere, ib. n. 16.

Confessarius dans consilium poenitenti ex ignorantia vincibili de retinendo alienum, tenetur ad restitutionem, ib. n. 17.

Confessarius ex aliqua malitia relinquens admonere poenitentem de restitutione, videtur non obligari pro eo restituere, ib. n. 18.

Consiliarij si culpabiliter suadent malum alteri, tenentur ad restitutionem, ib. n. 19.

Si quis dat consilium iudici ad ferendam sententiam injustam, tenetur ad restitutionem, ib. n. 20.

Si quis muneribus, minis, imperio, laude &c. induxerit aliquem ad aliquem damnificandum, tenetur ad restitutionem, ib. n. 21.

Qui dispositus est ad majus malum faciendum, non tenetur consiliarius ad restitutionem minus malum consulendo, ib. n. 22.

An licitum sit furtum, fornicationem tanquam minus malum suadere proximo, ib. n. 23.

An licitum sit suadere ebrietatem, ad impediendum grave malum, ib. n. 24.

Non est licitum suadere minus malum uni persone pro vitando majori malo in alia persona, ib. n. 25.

Non est licitum meretrici se offerre fornicandam pro vitando stupro in Virgine, ib. n. 26.

Si quis consuleret uni minus malum, qui pluribus intendere inferre infallibiliter majus malum non peccaret, ib. n. 27.

Melius est suadere opulenti aliquam in bonis damnificationem, quam aliquem reducere in extremam necessitatem, ib. n. 28.

Melius est suadere privatum malum pro vitando publico malo, ib. n. 29.

Dominus mandans servo damnificare proximum, tenetur tam damnum proximi, quam servi, reparare, ib. n. 30.

Qui inculpabiliter damnum intulit, non tenetur ad restitutionem ante sententiam iudicis, ib. n. 31.

Qui ex culpa veniali damnificat, non tenetur ad restitutionem sub lethali ante sententiam iudicis, ib. n. 32.

Qui ex impetura cum semiplena advertentia damnificat, non tenetur sub lethali ad restitutionem, ib. n. 33.

Famuli, ancillae excusantur sub lethali a restitutione consumentes comestibilia dominorum, ib. n. 34.

Si quis cum veniali lederet graviter famam proximi, si sequatur notabile damnum, tenetur ad restitutionem, ib. n. 35.

Non tenetur ad restitutionem, qui impedit aliquod bonum indigno, ut id dignus obtineat, ib. n. 36.

Qui digniori aliquod bonum per fraudem impedit, tenetur ad restitutionem, ib. n. 37.

Qui muneribus impedit, ut dignior aliquid non consequatur, an teneatur ad restitutionem, ib. n. 38.

Qui dubitat, an proximo damnum causaverit, non tenetur ad restitutionem, ib. n. 39.

Qui ex comminatione gravis damni damnificaret proximum per se non tenetur ad restitutionem, ib. n. 40.

Uxores possunt facere eleemosynas ex bonis mariti, ibid. n. 41.

Possunt filij intuitu laboris aliquid pro honesta recreatione accipere ex bonis parentis, ib. n. 42.

Uxor defuncto marito potest aliquid ex ejus bonis surripere pro sustentatione propria, ib. n. 43.

Propositio 33. ab Alexandro VII. damnata, ib. n. 44.

Beneficiarius omittens horas canonicas tenetur ad restitutionem fructuum, ib. n. 45.

Duplici officio non potest satisfieri obligationi restitutionis fructuum, ib. n. 46.

Officio defunctorum recitando alia die potest obligationi satisfieri aequaliter, ib. n. 47.

Beneficiarius post omissionem horarum eleemosynam distribuens, sue obligationi satisfacit, ib. n. 48.

Beneficiarius excusatur a restitutione fructuum, si inculpabiliter omitteret horas, ib. n. 49.

Quid excusat beneficiatum a restitutione pro omissione horarum, notatur, ib. n. 50.

Cui restituendum.

Obligatio restitutionis quem respicit, tr. 141. n. 51.

Possessor tam bone, quam mala fidei tenetur ordinarie Domino lesorem restituere, ib. n. 52.

Si quis bona fide rem alienam ex emptione &c. possideat, restituenda est, ib. n. 53.

Docet aliqui si quis mala fide rem alienam ab alio acciperet, cum damno proprio, non tenetur Domino eam restituere, sed sufficit restituere sibi danti, ib. n. 54.

Si quis bona fide rem possideat, cujus Dominus est in terris longinquis, non tenetur proprijs expensis eam transmitti: secus si mala fide, ib. n. 55.

Si debitor satisfacit creditori creditoris sui, liberatur ab obligatione restitutionis, ib. n. 56.

Si quis bona fide possideret rem alienam, & post sufficiens examen non inveniret Dominum rei, an posset sibi eam retinere, ib. n. 57.

Si possessor rei aliena bona fide non posset invenire Dominum rei, an illa consumpta comparente Domino, teneatur ad restitutionem, exponitur, ib. n. 58.

Possessor mala fidei licet non posset Dominum rei invenire,

Index rerum notabilium.

re, eam retinere nequit sed tenetur ad restitutionem spirituales, ib. n. 59.

Quantum restituendum.

Restitutio semper respicit iustitiam commutativam, & aliquando e iam punitivam, tr. 141. n. 60.

Possessor bonæ fidei debet restituere ipsam rem, & id in quo factus est ditior, si res ex stat, ib. n. 61.

In dubio damnificationis, debet restituere ea quantitas, quæ a prudentibus iudicabitur, ib. n. 62.

Si quis bonæ fide rem emeret, & eam cariori pretio venderet personæ incognitæ, comparente legitimo Domino, ad quid teneatur, exponitur, ib. n. 63.

Ex re bonæ fidei possessa non tenetur restituere fructus industriales, sed naturales, & mistos duntaxat, & id, in quo factus est ditior, ib. n. 64.

Fructus naturales, vel misti per triennium bonæ fidei possessi, an debeant restitui, ib.

Si quis consumeret bonæ fidei rem alienam, non tenetur ad restitutionem, nisi ad id, in quo factus est ditior, ib. n. 65.

Qui rem bonæ fidei possidet, & dubitare incipit, an sit aliena, post diligentem perquisitionem potest tutâ conscientia eam retinere, ib. n. 66.

Fur ex re furtiva lucrum industriale accipiens, non tenetur ad restitutionem illius, ib. n. 67.

Pretium acceptum pro opere malo potest retineri, ib. n. 68.

Meretrix potest retinere pretium acceptum pro usu corporis sui, ib.

Meretrix aliquid accipiens pro usu corporis sui à Religioso, vel pupillo, tenetur id restituere, ib. n. 69.

Meretrix potest iudicialiter petere à Marito pretium pro usu fornicario, non vero aliæ fœminæ, ib. n. 70.

Simoniaci simoniacè aliquid accipiendo tenentur ad restitutionem, ib. n. 71.

Possessor malæ fidei debet restituere, quantum sufficit ad reparandum damnum proximi, ib. n. 72.

Possessor malæ fidei præter capitale tenetur etiam lucrum cessans, & damnum emergens reparare, ib. n. 73.

Possessor malæ fidei etiam augmentum rei alienæ restituere tenetur, ib. n. 74.

Possessor malæ fidei licet sine culpa illius res pereat, adhuc tenetur ad restitutionem; nisi etiam apud Dominum pro certo illa periisset, secus si dubiè, ib. n. 75.

Non licet aliquid auferre à proximo suo intentione id pro se retinendi, licet præcognoscat ab hoste pro certo exspoliandum, ib. n. 76.

Rem variabilem in pretio possessor tenetur restituere, & id, in quo factus est ditior, ib. n. 77.

Quando restituendum.

Res eò modo restitui debet, quò ablata est, tr. 141. n. 78.

Restitutio statim fieri debet per se, ib. n. 79.

Si quis rem ablatam statim non restituat, cum possit, peccat, ib. n. 80.

Commodatarius illicò ac terminetur tempus commodationis, tenetur restituere rem &c. ib. n. 81.

Debitor ex contractu legitimo statim debet restituere, ac contractus terminaverit, ib. n. 82.

Si terminus restitutionis non fuit assignatus, excusatur debitor à mortali per se, non tam citò restituendo, exceptis excipiendis, ib. n. 83.

Per accidens non tenetur debitor citò restituere, ib. n. 84.

Si debitor renuit restituere, cum possit, & sæpe à confessario

admonitus, deneganda est ei absolutio, ib. n. 85.

Caveat Confessarius poenitentes à restitutione removerè, alias teneretur ad restituendum pro ipsis, ib. n. 86.

Ordo & locus restitutionis.

Series restitutionis, notatur, tr. 141. n. 87.

Si possessor res alienæ restituit, ceteri in damnum influentes ab obligatione restitutionis liberantur, ib. n. 88.

Si plures damnificanti independentè ab alio, tunc quisvis tenetur reparare pro rata portione, ib. n. 89.

Si Dominus condonet restitutionem causæ ledenti minù principali, per hoc causæ principalis non liberatur à restitutione, bene verò è converso, quis vero tenetur ad reparationem, si plures essent damnificatores notatur, ib. n. 90.

Quæ debita debeant prius solvi, ib. n. 91.

Debita ex delicto prius solvenda sunt, quàm ex contractu, ib. n. 92.

Debita realia prius solvenda, quàm personalia, ib. n. 93.

Prius solvenda sunt debita antiquiora per se, quàm recentiora, ib. n. 94.

Excipiuntur aliqui casus, in quibus non servatur regula data in ordine ad restituendum, ib. n. 95.

Causæ à restitutione excusantes.

Causa 1. excusans à restitutione est impotentia tam physica, quàm moralis, tr. 141. n. 96.

Qui est in extrema necessitate, aut gravi excusatur à restitutione, ib. n. 97.

Si timeatur iactura notabilis in bonis fame, & honoris, per se non tenetur ad restitutionem, ib. n. 98.

Non tenetur ad restitutionem, si debitor pateretur damnum majus creditore, ib.

Non tenetur ad restitutionem, qui timeat iacturam notabilem proprii status iustè possessi; secus dicendum est, si iniuste illum acquisivisset, ib. n. 99.

Cessante impotentia tenetur ad restitutionem, ib. n. 100.

Si res ablata fuit in extrema necessitate, & in tali consumpta, hæc cessante non tenetur ad restitutionem, ib. n. 101.

Si res fuit ablata ante extremam necessitatem, & in illa consumpta, hæc cessante tenetur ad restitutionem, ib. n. 102.

Cessio juris alterius excusat à restitutione per se, ib. n. 103.

Sufficit cessio juris præsumpta, ut quis excusetur à restitutione, ib. n. 104.

Cessatio juris in creditore excusat à restitutione, ib. n. 105.

Quomodo impotentia prædicta intelligenda sunt adhuc, ut pro semper excusent à restitutione, ib. n. 106.

Cessio bonorum per se non excusat in foro poli à restitutione, bene tamen in foro fori, ib. n. 107.

Solutio facta creditori creditoris in foro conscientie excusat à restitutione per se, ib. n. 108.

Per accidens solutio facta creditori creditoris, non excusat à restitutione, ib. n. 109.

Excusatur à restitutione, si scit restitutionem nocituram creditori, secus non, ib. n. 110.

Si timeatur creditori solutio proximè graviter nocitura, differenda est, ib. n. 111.

Prescriptio excusat à restitutione, ib. n. 112.

Compositio cum Papa facta circa bona vaga, excusat à restitutione, ib. n. 113.

Si scitur Dominus bonorum, nequit fieri compositio cum

Rudis.

cum Papa, sed illico tenetur restituere, ib. n. 114.
Dubium rei cuius sit, excusat à restitutione, ib. n. 115.
Ignorantia invincibilis tam juris, quam facti de re, cuius sit, excusat à restitutione, ib. n. 116.
An debitor tutà conscientia possit ingredi Religionem sine prævia restitutione rei, ib. n. 117.
An si Confessarius non cogere poenitentem ad restitutionem teneatur pro poenitente restituere, tr. 34. n. 20.
Quis teneatur ad restitutionem honoris per contumeliam ablati, tr. 44. n. 12.
Quis teneatur ad restitutionem damni ob culpam illati, tr. 48. &c.
An Custodes teneantur ad restitutionem, tr. 51. &c.
An depositarius obligetur ad restitutionem, tr. 58. &c.
Venditor non admonendo emptorem de defectu mercis, obligatur ad restitutionem, tr. 73. n. 6. &c.
De restitutione fame vide, tr. 60.
An fraudans gabellas, teneatur ad restitutionem, tr. 85. n. 15. &c.
Violans legem poenalem non tenetur ad restitutionem ante iudicis sententiam, tr. 110. n. 31.
Plura vide de Usuris, de Stupro, de Contractibus, &c.

Restrictio mentalis lege, tract. 9.

Revelatio.

Revelatio tam publica, quam privata spectat ad objectum formale fidei, tr. 81. n. 10.
Revelatio Dei ita est vera, ut de absoluta potentia non possit esse falsa, ib. n. 11.
Revelatio Dei non stat cum evidentiā in attestante, ib. n. 12.
Supra revelationem certam fundatur essentialiter actus fidei, tr. 81. n. 56. 57.
Si alicui reveletur sua reprobatio, licite desperare posset, tr. 150. n. 18.

Reus.

Reus fugiens ad sacerdotem portantem Eucharistiam, vel ad Cardinalem, qui imponat ipsi suum rubrum pileum vel palium fit liber, tr. 70. n. 30.
Accusans reum, qui condemnatur ad mortem, fit irregularis, si prius non est protestatus, tr. 103. n. 21.
Si reos crimen non plene probetur, standum est pro ipso, tr. 105. n. 21.
Si reus peteret appellationem in causa capitali, est ipsi danda, ib. n. 22. 23.
An iudex possit condemnare reum per testes convictum, quem scit esse innocentem, ib. n. 24.
Reorum poenas iudex non potest relaxare, non consentiente parte, ib. n. 25.
An reus criminis capitalis iudici interroganti teneatur aperire veritatem, tr. 9. n. 13.
Plura lege in titulo iudex, Restitutio, &c.

Rex.

Reges tenentur solvere decimas, tr. 53. n. 12.
An duo Reges possint simul & semel habere justum Bellum, tr. 14. n. 4.
An duo Reges possint cum opinione probabili bellare, ibid. n. 5. 6.
Rex in regendo, quorum consiliorum consilia sequi debeat, tr. 137. n. 27.
Si Rex unicam haberet feminam, utrum posset cum illa contrahere matrimonium, tr. 151. n. 14.
Plura vide in titul. Princeps.

Quomodo procedendum sit in Confessione cum rudibus, tr. 35. c. 6. n. 48.

Quid agendum cum rudibus ignorantibus Mystéria nostra fidei in ordine ad dandam ipsis absolutionem, ib. n. 53.

Sacramentum in genere.

Definitio Sacramenti in genere exponitur, tr. 142. n. 1.
Sacramenta sunt septem nove legis, ib. n. 2.
Omnia septem Sacramenta nove legis sunt à Christo Domino instituta, & non plura, ib. n. 3.
Quot sacramenta sectarii moderni admittunt, ib. n. 4.

Sacramenta antiquæ legis.

In statu Innocentie nulla fuerunt sacramenta, tract. 142. n. 5.
In statu legis naturæ fuerunt sacramenta, ib. n. 6.
Sacramentum, quò parvuli ab originali liberabantur, ib. n. 7.
In statu legis Moysæ fuerunt sacramenta, ib. n. 7.
Circumcisio contulit olim gratiam ex opere operato, non ex opere operantis, ib. n. 8.
Sacramenta nove legis ab antiquis differunt, ib.

Sacramentorum necessitas.

Describitur necessarium simpliciter ex suppositione, & necessitate medi, & præcepti, tr. 142. n. 10.
Sacramenta nove legis non sunt necessaria absolute ad salutem, ib. n. 11.
Defacto aliqua sacramenta nec sunt necessaria necessitate medi, nec necessitate præcepti singulis hominibus, bene tamen Ecclesiæ, ib. n. 12.
Sacramentum Eucharistiæ adultis est necessarium necessitate præcepti tantum, ib. n. 13.
Sacramentum Confirmationis, & extrema unctionis per se nec est necessarium necessitate medi, nec necessitate præcepti, ib. n. 14.
Sacramentum Baptismatis, & Poenientiæ est necessarium necessitate medi ad salutem post baptismum lapsis in lethale, ib. n. 15.

Sacramentorum forma & Materia.

DEUS potuit instituere sacramenta sine verbis & rebus, tr. 142. n. 16.
Quid nomine rerum, & verborum, quæ se habent per modum materie, & formæ sumatur, ib. n. 17.
DEUS potuit relinquere potestatem Ecclesiæ, ut tam materiam, quam formam pro sacramentis determinare potuisset in individuo, ib. n. 18.
Christus defacto omnium sacramentorum nove legis determinatam materiam, & formam quo ad substantiam instituit, ib. n. 19.
Materia sacramentorum recensentur, ib. n. 20.
Materia sacramentorum alia est remota, alia proxima, ib. n. 21.
Forma sacramentorum est à Christo determinata, ib. n. 22.
Formæ sacramentorum formaliter, & practice proferri debent, ib. n. 23.
Quid importat verificatio physica formæ, &c. ib. n. 24.
Forma sacramentorum debet verificari physice, & realiter, ib. n. 25.
An possit per Procuratorem, vel procuratricem reddi debitum conjugale, & consumari matrimonium, ib. n. 26.
Defacto non potest per Procuratorem reddi debitum conjugale.

Index rerum notabilium,

jugale, quid quid de possibili fieri potuit, ib. n. 27.
Licetum est in extrema necessitate baptizare juxta opinionem tenuiter probabilem, ib. n. 29.
Mutatio substantialis in rebus, & in verbis, invalidat administrationem sacramenti, ib. n. 30.
Mutatio accidentalis formae non invalidat sacramentum, ib. n. 31.
Qualis mutatio accidentalis vitiat sacramentum, ib. n. 32.
An sufficiat positio moralis materiae ad formam, ad hoc, ut validum conficiatur sacramentum, ib. n. 33.
Ad valide conficiendum sacramenta, requiritur simultas physica formae cum materia vel moralis scotistica, ib. n. 34.
Dicere quod sufficiat simultas moralis formae cum materia ad conficiendum sacramenta, subest damnationi, ib. n. 35.
In sacramento Baptismi, & ordinis non est licitum separare materiam à forma, ib. n. 36.
An possit administrari confirmatio, & extrema unctio juxta opinionem quamcunque probabilem, ib. n. 37.
An in confectioe sacramenti poenitentiae possit separari materia à forma, ib. n. 38.
In sacramento Eucharistiae, materia à forma non debet separari, ib. n. 39.
Quomodo simultas materiae, & formae in sacramento matrimonij requiritur exponitur, ib. n. 40.

Sacramentorum Minister.

Christus ut DEUS est causa universalissima sacramentorum, & ut homo est, est causa principalis ministerialis, & meritoria sacramentorum, tr. 142. n. 41.
Christus constituit alios ministros ad conficiendum sacramenta, ib. n. 42.
De via ordinaria solus sacerdos est minister sacramentorum, ib. n. 43.
Minister in statu peccati lethalis valide administrat sacramenta, non licite, ib. n. 44.
Si urgeat necessitas, potest minister contritus in mortali administrare sacramenta, ib. n. 45.
In dubio an habeat potestatem, non est licitum administrare sacramenta; secus bene, ib. n. 46.
Minister scienter administrans sacramenta indignè, ordinariè peccat, ib. n. 47.
An licitum sit à ministro indigno sacramenta petere, notatur, ib.
Si urgeat grave scandalum, vel infamia, potest minister indignè administrare sacramenta, ib. n. 48.
An feminae, Angeli, & demones possint administrare sacramenta, ib. n. 49.
Animae glorificatae non possunt conficere sacramenta, ib. n. 50.
Homines beati in caelis animâ, & corpore existentes, possunt esse ministri sacramentorum, ib. n. 51.
Angeli de via ordinaria nequeunt esse ministri sacramentorum, benè tamen de via extraordinaria, ib. n. 52.
Si revelatum esset aliquem Angelum bonum confecisse sacramentum, id validum esset, ib. n. 53.
Angeli mali nequeunt conficere sacramenta, ib. n. 54.

Intentio ad sacramenta.

Ad conficiendum sacramenta requiritur intentio in ministro, tr. 142. n. 55.
Minister omnes actiones faciens ad sacramentum requi-

fitas sine intentione conficiendi illud, nihil conficit, nec Deus talem intentionem supplet, ib. n. 56.
Ad conficiendum sacramentum est necessaria intentio ministri, ib. n. 57.
Intentio subsequens formam non est sufficiens ad valorem sacramenti, ib. n. 59.
Intentio pura non sufficit ad conficiendum sacramenta, ib. n. 60.
Intendere quod facit Ecclesia particularis, vel alij boni ministri sufficit, ib. n. 61.
Si minister non habeat intentionem conferendi gratiam, non invalidat per se sacramentum, ib. n. 62.
Error in intentione circa personam non invalidat sacramentum, nisi illam excludat, ib. n. 63.
Intentio conditionalis aequivalens absolute sufficit ad valorem sacramenti, ib. n. 64.
Intentio conditionalis de futuro irritat sacramentum, ib. n. 65.
In suscipiente sacramentum valide requiritur intentio, & fides, ib. n. 66.
Peccatum lethale in suscipiente non invalidat sacramentum, ib. n. 67.

De gratia & charactere Sacramentorum.

Omnia sacramenta novae legis conferunt gratiam ex opere operato, tr. 142. n. 68.
Quid est Character, & quales causat effectus, ib. n. 69.
Tria sacramenta imprimunt Characterem, id est: Baptismus, ordo, & confirmatio, ib. n. 70.
Solus homo in hac vita degens est capax sacramentorum, ib. n. 71.

In sacramentis quae opinio sequenda.

Propositio 1. ab Innocentio XI. damnata per partes exponitur, tr. 142. n. 72.
Differentia inter opinionem probabiliorum, & tutiorem notatur, ib. n. 73.
Opinio tutior, sed minus probabilis describitur, ib. n. 74.
Opinio tutior, & simul probabilior qualis, ib. n. 75.
Tenemur omittere opinionem probabiliorum versantem circa valorem sacramenti, quando opinio minus probabilis est tutior, ib. n. 76.
Potest intellectus ex ignorantia aliquam opinionem judicare tutiorem, quamvis à parte rei talis non est, ib. n. 77.
Non est licitum per se in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis, & Episcopalis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, ib. n. 78.
Si de sola administratione licita sacramentorum agatur licitum est illa administrare juxta opinionem verè probabilem relicta tutiore in his duntaxat, quae pendunt à jure humano, non Divino, ib. n. 80.
Si adsit gravis necessitas, tunc inter opiniones probabiles eligere poterit eam, quae magis favet saluti animarum, quam quae favet integritati sacramenti, hac respectu superioris est minus tuta, ib. n. 81.
In casu urgentis necessitatis potest juxta quamcunque opinionem administrare sacramenta, ib. n. 83.
Etià juxta opinionem tenuiter probabilem, in necessitate possunt administrari sacramenta, ib. n. 84.
Videtur quod Confessarius fermè semper administret sacramentum poenitentiae juxta opinionem probabilem duntaxat, relicta tutiore, ib. n. 85.

Non licet studio recipere sacramenta juxta opinionem probabilem relicta tutiore, ib. n. 86.

An in praxi sit licitum recedere à formis communibus in administratione sacramentorum, ib. n. 87.

An valeat sacramentum dicendo loco formæ, ego te baptizo, vel confesco, nos te baptizamus, consecramus, vel ego vos baptizo vos confesco, si solum una esset persona, ib. n. 88.

Quomodo invalidum esset sacramentum omitendo aliquid ex forma sacramentali, ib. n. 89.

Unus minister potest simul & semel pluribus Sacramentum conferre, ib. n. 90.

Si quis simul, & semel plures baptizaret, absolveret, &c. tunc tot Sacramenta conficeret, quot essent subjecta baptizata, absoluta &c. ib. n. 91.

Sacramentorum fictio.

Fictio civilis in recipiente sacramentum, tr. 142. n. 92.

Fictio sacramentalis in recipiente Sacramentum, describitur, tr. 142. n. 63.

An recedente fictione per pœnitentiam, sacramentum receptum conferat suum effectum, ib. n. 94.

An si sacramentum Eucharistiæ cum fictione reciperetur conferat gratiam, notatur, ib. n. 95.

An omnia sacramenta cum fictione suscepta, si hæc recedat, causent effectum gratiæ sanctificantis, ib. n. 96.

Propositio 29. ab Innocentio XI. damnata, ib. n. 97.

Simulatio formalis, & materialis, ib.

Simulatio Materialis alia est culpabilis, alia non, ibid. n. 98.

Tam Simulatio formalis, quàm materialis in administratione sacramentorum damnatur, ib. n. 99.

An possit sacerdos metu mortis fingere consecrationem panis in platea vendentis, ib. n. 100.

An possit sacerdos loco formæ consecrationis pronuntiare alia verba simulativa ad fugiendam mortem, ibid. n. 101.

An possit sacerdos administrare hostiam non consecratam cum intelligentia sumentis, ib. n. 102.

An possit sacerdos Sacram communionem fingere se dare peccatori cum intelligentia ipsius &c. ib. n. 103.

Non licet confessorio simulare absolutionem in confessione, ib. n. 104.

Si Confessorius in veniat pœnitentem indignum absolutione, quid facere debeat, notatur, ib. n. 105.

Si pœnitens vellet occidere Confessorium, quia negat ipsi absolutionem, qualiter se debeat gerere, ib. n. 106.

Si quis accedat Confessorium genuslectens ex animo tractandi aliquod negotium indifferens, an peccet, ibid. n. 107.

Si quis accedit Confessorium genusflexus ad tractandum negotium indifferens sine animo decipiendi circumstantes, non peccat, ib. n. 108.

Matrimonium Christianorum resultat ex ratione Contractus, & ratione sacramenti, ib. n. 109.

Matrimonium Christianorum defacto probabile est includere semper rationem sacramenti, ib. n. 110.

Si quis simulando & fide contraheret matrimonium, ut est sacramentum, peccaret graviter, ib. n. 111.

Si quis ex metu gravissimi damni fingeret contrahere matrimonium, ut est contractus humanus, non peccaret, ib. n. 112.

An sit licitum sacramentum ministrare indignis providendo scandalo, tr. 143. n. 3.

Sacrilegium.

Sacrilegium furti describitur, tr. 84. c. 1. n. 2.

An fur furando rem sacram in loco sacro tentatur hæc circumstantiam in confessione exprimere, ib. n. 27.

Fur furando rem ad Ecclesiam spectantem committit sacrilegium, ib. n. 29.

Fur in Ecclesia furando rem alienam, de qua Ecclesia non tenetur dare rationem, committit simplex furtum, ib. n. 30.

Mollities personæ sacre est sacrilegium, tr. 122. n. 25.

Confessarius in Confessione sollicitans scēminam committit tam fornicationis malitiam, quàm sacrilegium, tr. 83. n. 17.

Sævitia.

Gravis sævitia est causa legitima divortij, tr. 65. c. 1. n. 22.

Quid sit signum sævitie, notatur, ib. n. 23.

Sævitia notabilis primo cognita in altero sponso, est causa sufficiens solvendi sponsalia, tr. 151. n. 54.

Satisfactio.

Satisfactio est pars integralis sacramenti pœnitentiæ, tr. 134. n. 21.

Parva satisfactio pro magna culpa imposita, adhuc causat gratiam, ib. c. 5. n. 66.

Homo ritè confessus potest communicare, antequam condignam pœnitentiam de peccatis suis egerit, tr. 30. c. 3. n. 37.

Plura vide in tr. de Indulgentijs, Confessorio &c.

Scandalum.

Quid nomine scandali intelligitur, tr. 143. n. 1.

Scandalum formale, & activum describitur, ib. n. 2.

Scandalum passivum definitur, ib. n. 3.

Scandalum pusillorum, & Pharisaicum, ib. n. 4.

Scandalum definitur in genere, ib. n. 5.

Scandalum activum, seu formale ex genere suo est mortale, ib. n. 6.

Scandalum activum ex parvitate materiæ potest esse veniale, ib. n. 7.

Subinde actio de se lethalis ab alio facta non præbet nisi scandalum veniale, ib. n. 8.

Ex re de se veniali subinde potest causare scandalum grave, ib. n. 9.

Subinde ex re de se mortali non dat proximo scandalum lethale, ib. n. 10.

Non est licitum facere opus indifferens sine causa, ex quo proximus sumeret scandalum, ib. n. 11.

Ex justa causa potest ponere opus indifferens quamvis per accidens aliud scandalizetur, ib. n. 12.

Puelle non est licitum sine causa se præbere ab alio turpiter, conspiciendam, ib. n. 13.

Puelle non est illicitum per se sub lethali se præbere conspiciendam cum causa, licet turpiter ab alio ametur, ib. n. 14.

Non est lethale per se, si puella juxta statum suum splendide ex aliqua vanitate se vestiat, ib. n. 15.

Si puella novum modum vestium inveniat, quibus non tegerentur partes obscenæ, est lethale, ib. n. 16.

An licitum sit aliquando publice se nudare vestibus coram alijs promiscui sexus, ib. n. 17.

Index rerum notabilium;

Urgente gravi necessitate non est illicitum nudare se vestibus, licet nudus conspiciatur ab alijs, ib. n. 18.
 An sit lethale sollicitare foeminam ad turpia sine animo ad actum perveniendi &c. ib. n. 19.
 Verba Aulica invitativa ad Venerem non licet miscere per se sub mortali, ib. n. 20.
 Verba Aulica invitativa ad Venerem si materialiter intelligantur, per accidens non sunt lethalia, ib. n. 21.
 Scandalum indirectum cum advertentia, praebens occasionem mali ex genere suo est lethale, ib. n. 22.
 Scandalum indirectum si sine advertentia fiat non, est lethale, ib. n. 23.
 Non est licitum quodcumque opus malum coram alijs parare, ib. n. 24.
 Scandalum passivum debet impediri, si commodè fieri potest, ib. n. 25.
 Non est illicitum per se uti jure suo, licet inde praebeat alteri occasionem ruinae, ib. n. 26.
 Si foemina sciat suò artificioso saltu praebere occasionem ruinae alijs, tenetur abstinere, ib. n. 28.
 An possit quis securà conscientia violare aliquod preceptum tam positivum, quam negativum pro vitando scandalo proximi, ib. n. 29.
 An sit licitum sacramenta ministrare indignis pro vitando scandalo, ib. n. 30.
 Scandalum pusillorum passivum non est semper vitandum, ib. n. 31.
 Scandalum pharisaicum passivum non est obligatio vitandi, ib. n. 32.
 Licitum est locare domum meretricibus, & usurarijs, si inde non timeatur ruina honestis foeminis, ib. n. 33.
 Peccatum scandali est explicandum in Confessione simul cum circumstantijs specie differentibus, ib. n. 34.
 Si urgeat grave scandalum vel etiam infamia, potest minister indigno administrare Sacramenta, tract. 142. num. 48.

Scientia.

Quae scientia in Confessario requiratur, tr. 34. c. 2. n. 13.
 Scientia seu cognitio evidens de veracitate Dei, non est sufficiens ad salutem, tr. 81. n. 6.

Scrupulus.

Voluntas humana est potentia libera, & ceca, tr. 144. n. 1.
 Voluntas est motrix animae, intellectus director, aliae potentiae instrumentum, ib. n. 2.
 Sensus interni non subjacent totaliter Dominio voluntatis, ib. n. 3.
 Sensus communis animae notatur, ib. n. 4.
 Fundamentales operationes animae notantur, in quibus cognoscitur actus voluntarius à non voluntario, ib. n. 5.
 Causa inclinativa ad malum est peccatum originale, ib. n. 6.
 Quantum bonum perdidimus ob peccatum originale, ib. num. 7.
 Modus cognoscendi non consensisse in peccatum, ib. n. 8.
 Modus distrahendi tentationes notatur, ib. n. 9.

Scrupuli natura.

Definitio scrupuli declaratur, tr. 144. n. 10.
 Scrupulus stricto & lato modo sumptus exponitur, ib. n. 11.
 Scrupulus procedit ex levitate, & apparentia rationis, ib. n. 12.

Signa varia, ex quibus scrupulosa conscientia cognoscitur, proponuntur, ib. n. 13.
 Variæ causae scrupulorum assignantur, ib. n. 14.
 Effectus deplorabiles scrupulorum declarantur, ib. n. 15.
 Contemnere scrupulos est optimum remedium se ab eis liberare, ib. n. 16.
 Remedium liberativum à scrupulis juxta S. Antoninum, exponitur, ib. n. 17.
 Remedium liberativum à scrupulis est optimum, non sequi judicium proprium, sed confessarij, ib. n. 18.
 Remedium liberativum à scrupulis juxta Joannem Gerson proponitur, ib. n. 19.
 In actibus inhonestis non debes judicare te consensurum, nisi pro certo scias, ib. n. 20.
 Ut illi qui habent conscientiam latam, vel arctam liberentur à scrupulis, regula notatur, ib. n. 21.
 Quia agere debet, si dubiet, an aliquid sit peccatum pro vincendo scrupulo, ib. n. 22.
 Quomodo cogitatio differt ab assensu notatur, ib. n. 23.
 Cogitationes inhonestae contra fidem, sanctos, odium proximi per se sine consensu non sunt peccatum, ib. n. 24.
 Doctus quomodo debeat agere pro vitandis scrupulis, ib. n. 25.
 Non est per se malum inducere se vestibus pretiosis, nec praebere se alijs videndum, ib. n. 26.
 Quomodo circa vota emissa tollendi sint scrupuli, ib. n. 27.
 Quomodo superandi sunt scrupuli circa tactum sui, vel proximi, in lectione librorum &c. ib. n. 28.
 Non semper quando scrupulosus putat in objectione turpium temptationum consensit in ipsas, ib. n. 29.
 Scrupulosi non debent multo solliciti esse circa iram, gulam, superbiam, &c. quod graviter peccarint, ib. n. 30.
 Scrupulosi ne crucientur multum circa favorem Dei, devotionem, charitatem proximi, &c. ib. n. 31.
 Scrupulosi nè sint nimis solliciti circa explicationem peccatorum, & utrum Confessarius illos intellexerit, &c. ib. n. 32.
 Scrupulosus est necessaria expulsio pusillanimitatis ad confundendum demonem, &c. ib. n. 33.
 Saepe communicare, & raro confiteri est bonum remedium contra scrupulos, ib. n. 34.
 Ut liberares te à scrupulis, necesse est postponere presumptionem tuam in merendo, &c. ib. n. 35.
 Scrupulosus fugiat longas, & anxias confessiones, ibid. num. 36.
 Licitum est agere contra conscientiam scrupulosam non depositio scrupulo, ib. n. 27.
 In dubio an peccatum commiserit, censere debet nequam, ib. n. 38. (n. 39.)
 Quale examen conscientiae requiritur in scrupulosis, ib. n. 39.
 Si quis post sufficiens examen conscientiae quiesce confessus & absolutus est, & postea dubitaret, an omnia peccata confessus sit, censere debet nihil omisisse, ib. n. 40.
 Si suspicio scrupulosa venerit se non confessum fuisse aliquod peccatum, & è contra alia suspicio occurrerit quod confessus sit, censere debet id confessum fuisse, ib. n. 41. & tr. 35. c. 3. n. 39.
 Si daretur scrupulus impediens judicium rationis, quid agendum est? tr. 32. c. 3. n. 20. 21.
 Privilegia scrupulorum notantur, tr. 144. n. 43.
 Scrupulosus non debet repetere orationes, poenitentiam ex eo quia distracte oravit, ib. n. 44.

Scrupulosus quomodo potest se juvare circa dolorem de peccatis, notatur, ib. n. 45.

Scrupulosus non debet dubitare, quod Deus non dimittat ipsi peccata, ib. n. 46.

Scrupulosus in confessione animosè aperire debet peccata sua, ne damnationem consequatur, ib. n. 47.

Consolatio scrupulosi etiam maximi peccatoris, proponitur, ib. n. 48.

Scrupulosus quomodo debeat fugere tristitiam, ib. n. 49.

Deus ultra vires non permutat nos tentare, ib. n. 50.

Rationes aliqua, cur Deus nos permittit tentari, ib. n. 51.

Consilium bonum pro non mutando Confessario, ib. n. 52.

Instructio quomodo Confessarius agere debeat pro curandis conscientijs scrupulorum strictæ conscientia, ib. n. 53.

Confessarius quomodo tractare debet cum scrupulosis late conscientia, ib.

Indocti Confessarii quantum malum causant, ib.

Arts Concionatoria non concordat cum scientia Confessarii, ib. n. 54.

Notatur flebilis casus ex scrupulis examinis conscientia, ib. n. 55.

Casus dementia ex scrupulis causatus, ib. n. 56.

Secretum.

An quis teneatur ad secretum, quod vergit in præjudicium boni publici, tr. 60. n. 13.

An quis possit revelare secretum crimen proximi pro defensione propria, &c. lege, tr. 60. n. 10. 11. 12. 14. 15. &c.

Subditus non tenetur manifestare secretum sub fide naturali ipsi commissum suo superiori per se, tr. 56. n. 14.

Non est licitum extorquere secreta, quæ vergunt in præjudicium tertij, tr. 50. n. 3.

Si quis sciret sub secreto naturali à femina, quod sollicitata à Confessario fuerit, tenentur ambo talem Confessarium denunciare, tr. 149. n. 16.

Seceta.

Casus, in quo infideli sua seceta probabilior apparet, quam fides Catholica, tr. 81. c. 8. n. 99.

Casus, in quo Judæi se salvare conantur propter tot secetas, ib. n. 100.

An qui vis in sua seceta salvari possit, tr. 81. n. 108.

Si hereticus conversus ad nostram fidem retineat sue seceta fundamenta, non excommunicatur, si eis non adheret, tr. 111. n. 16.

Sæcularis.

Si secularis in Confessione sedens audiens confessiones foeminarum, & illas sollicitans, est denunciandus, tract. 149. n. 14.

An secularis a christianus possit loco Parochi validè assistere Matrimonijs, tr. 112. n. 9.

Tam seculares, quam Clerici debent dotare & alere filias spurias, tr. 82. n. 25.

Plura vide in titulo Laicus.

Semen humanum.

Quid, & quotuplex sit semen humanum, tr. 122. n. 7.

Datur in vesiculis seminarijs aliquis humor distinctus à vero semine, ib. n. 8.

An sit licitum aliquam particulam humoris semineis è lumbis expellere, ib. n. 9.

An sit licitum expellere semen corruptum, ib. n. 6. & 21.

Nemo potest inire Matrimonium, qui verum semen e-

mittere nequit, tr. 95. n. 6.

De essentia contractus Matrimonij est commissio seminum, tr. 95. n. 29. 30. 31. &c.

Semini humano inest virtus plastica determinans, & efficiens signaturas individui independenter ab anima rationali, tr. 13. c. 7. n. 56.

Quo tempore semen humanum organizatur recipiendo animam rationalem, tr. 13. c. 6. n. 52.

Sensus Corporis.

Appetitus seu sensus naturalis genericè non potest suis actibus frui, tr. 87. n. 11.

Caveat quisque curiosè uti sensibus, oculis, v. g. &c. tr. 50. n. 7.

Sensus interni non subjacent totaliter dominio voluntatis, tr. 144. c. 2. n. 3. & c. 1. n. 3.

Sensus communis anima notatur, ib. c. 1. n. 4.

Sepultura.

Quid nomine sepultura intelligitur, tr. 145. n. 1.

Sepultura Ecclesiastica describitur, ib. n. 2.

Episcopus de jure habet potestatem constituendi sepulturas, ib. n. 3.

Sepultura Ecclesiastica alia est extra templum, alia intra templum, ib. n. 4.

De jure communi competit solum Jūs sepultura Parochia, ib. n. 5.

Prope Altare nemo sepeliri debet, ib. n. 6.

Neminem licet sub voto, juramento, vel promissione adducere à Regularibus, vel Clericis ad eligendam sepulturam sub excommunicatione, ib. n. 7.

Si quis rogat, persuadet aliquem ad eligendam sepulturam in sua Ecclesia, non est illicitum, ib. n. 8.

Qui est sui juris, potest pro libito sepulturam eligere, ib. n. 9.

Si quis moriatur sine sepultura, debet sepeliri in sepulturam majorum, ib. n. 10.

An Pater possit eligere sepulturam filio, ib. n. 11.

Electio facta à Patre pro sepultura filij in impubertate, si moritur in pubertate, non amplius valet, ib. n. 12.

An Consanguinei, Tutores, &c. possint eligere post mortem Patris sepulturam impuberum, ib. n. 13.

Filij puberes possunt sibi eligere sepulturam, ib. n. 14.

Parochianus non habens, nec eligens sibi sepulturam, debet sepeliri in Parochia, ubi degit, ib. n. 15.

Pro parvulis baptizatis habeatur specialis sepultura, ib. n. 16.

Si contentio fieret, ubi filius sepeliendus sit, eo quod majores in diversis locis sint humati, ib. n. 17.

Mulier eò modò, quò vir liberè potest sibi eligere sepulturam, ib. n. 18.

Regulares professi non habent jus extrà monasterium eligendi sepulturam, Novitij benè &c. ib. n. 19.

Praelati ordinum possunt sibi eligere sepulturam, ib. n. 20.

Famuli Regularium in claustris morientes, sepeliendi sunt apud Religiosos, ib. n. 21.

Clericus moriens, si non eligit sepulturam, est sepeliendus in Ecclesia, ubi inseruit, ib. n. 22.

Quomodo vendendæ sunt sepulturae, ib. n. 23.

Dum venduntur sepulturae, sub quo titulo accipitur pretium exponitur, ib. n. 24.

In sepultura sacra ordinariè Catholici sepeliendi sunt, ib. n. 25.

Index rerum notabilium.

An cathechumeni sepeliendi sint in loco sacro, ib. n. 26.
Ubi peregrini sepeliendi sint, notatur, ib. n. 27.
An Regulares possint defunctum elevare sine licentia Parochi, qui apud ipsos elegit sepulturam, ib. n. 28.
Præceptum sepeliendi mortuos per se obligat sub lethali, ib. n. 29.
Grave peccatum est in sacro loco sepelire illos, quibus ex jure vetitum est, ib. n. 30.
Corpora defuncta non possunt exhumari sine facultate Episcopi, ib. n. 31.
Corpora defunctorum cum Psalmis & orationibus, non cum luctu sepelienda sunt, ib. n. 32.
Non licet Parocho cum cruce, & stola ingredi Ecclesias Regularium, & ibi mortuos sepelire, ib. n. 33.
Parochus solum usque ad Ecclesiam Regularium, non ultra tenetur corpus comitari, ib. n. 34.
Parochus non acquirit jus sepeliendi in Ecclesijs Regularium nisi per centum annos id pacifice exercuerit, ib. n. 35.
Excommunicati notorii, & qui sine poenitentia decesserint, non sunt in loco sacro de jure sepeliendi, ib. n. 36.
Apostata, notorie interdicti, usurarii publici, mortui in duello, in torneamentis, certantes cum tauris, non sunt sepeliendi in loco sacro, ib. n. 37.
An si duellans ante mortem det signum doloris, possit sepeliri in loco sacro, duplex opinio proponitur, ib. n. 38.
Infideles, Pagani, Judæi, heretici, non sunt sepeliendi in loco sacro, ib. n. 39.
Si quis se ipsum occiderit, & notum est, non est sepeliendus in loco sacro, ib. n. 40.
Puella precipitans se per fenestram fugiendo oppressionem stupratoris, est sepelienda in loco sacro &c. ib. n. 41.
An si quis in puteo mortuus inveniatur, vel laqueo suspensus, vel armis jugulatus, sepeliendus sit in loco sacro, ib. n. 42.
An, si quis solus januis clausis in domo suspensus reperiretur, sepeliendus sit in loco sacro, ib. n. 43.
Casus horrendus, ib.
An meretrix in lupanari inventa occisa, vel in platea sepelienda sit in loco sacro, ib. n. 44.
Per sepulturam infidelis, excommunicati polluitur Ecclesia, tr. 71. n. 13.
An in loco interdicto persona interdicta possit sepeliri, tr. 100. n. 12.

Servus.

Servi strictè sumpti regulariter non sunt capaces dominij bonorum fortune, tr. 19. n. 13.
Quomodo ratione nativitatis unus homo fiat servus alterius, ib. n. 28.
Servis prohibetur testari, tr. 109. n. 3.
Servus retinens librum prohibitum domini, qui habet facultatem eum legendi, non peccat, tr. 111. n. 9.
Servilis conditio tripliciter consideratur, tr. 33. n. 2.
An Matrimonium inter servos & liberos contractum jure nature sit irritum; duplex est opinio, tr. 33. n. 3.
Si liber contrahit Matrimonium cum serva, an sit validum, tr. 33. lege per totum, ubi in pluribus casibus tibi satisfiet.
Plura vide in tr. 79.

Sigillum.

Sigillum confessionis quomodo obligat lege, tr. 35. c. 8.
Sigillum naturale quando obligat, vide titulum secretum.

Simonia.

Unde derivatur nomen simonia, notatur, tr. 146. n. 1.
Definitio simonia exponitur, ib. n. 2.
Simonia juris Divini, & juris humani describitur, ib. n. 3.
Non est licitum dare munus pro approbatione confessionis exaudiende, vel beneficii obtinendi, ib. n. 4.
In simonia voluntaria non datur parvitas materia, ib. n. 5.
Dare temporale tanquam motivum pro spirituali, vel spirituale pro temporali cum intentione effectus, est simonia, ib. n. 6.
Si quis offerat temporale, ut obtineat spirituale, & aliter collator intuitu muneris moveatur ad conferendum spirituale, uterque esset simoniacus, ib. n. 7.
Non licet sine licentia ordinarii permutare beneficia citra labem simonie, ib. n. 8.
Videtur simoniam committere, qui fide promittit temporale pro spirituali, ib. n. 9.
Qui fide promittit pecuniam pro beneficio sine animo solvendi, non committit simoniam, ib. n. 10.
Qui revera promittit pecuniam pro re spirituali, postea recusat solvere, committit simoniam mentalem, ib. n. 11.
Res sacra possunt locari probabiliter, ib. n. 12.
Non est licitum dare spirituale cum pacto, ut recipiens ex pura gratitudine obligetur reddere temporale, ib. n. 12.
Collator beneficii nequit titulo gratitudinis exigere aliquid temporale à beneficiato, ib. n. 14.
Nequit amicus pro amico dare temporale, ut accipientis titulo gratitudinis conferat spirituale amico, ib. n. 15.
An possit obligatio antidotalis adimpleri per munus temporale intuitu beneficii accepti, vel alterius rei spiritualis, ib. n. 16.
In genere promittere se futurum gratum Collatori Beneficii sine intentione dandi temporale, sed solum adimplere obligationem antidotalem, non est simonia, secus bene, ib. n. 17.
Non videtur esse illicitum sine omni debito facere donationem spontaneam pro acceptare spirituali, ib. n. 18.
Non est licitum pro collatione ordinum aliquid sponte latum accipere, ib. n. 19.
Non est licitum aliquid pro Baptismo, vel administratione sacramenti poenitentiae accipere, ib. n. 20.
An licitum sit dare spirituale, ut per hoc acquiratur temporale, exponitur, ib. n. 21.
Collator potest conferre Clerico beneficium principale ob commodum spirituale, & minus principaliter ob motivum temporale intrinsecum, ib. n. 22.
Non licet Collatori conferre Beneficium Clerico, ob motivum temporale extrinsecum, ib. n. 23.
Si quis faceret opus spirituale primario propter opus temporale, & secundario propter finem spirituale, esset simoniacus, ib. n. 24.
Non licet collatori dare munus temporale pro fine minus principali, si Collatorem movet ad conferendum beneficium, secus bene, ib. n. 25.
Si Ministri Collatorum beneficii inserviunt principaliter ob mercedem temporalem, & secundario ex spe obtinendi beneficii, per se non sunt simoniaci, ib. n. 26.
Episcopus licite potest conferre beneficium pinguius Clerico sub conditione, ut renunciaret aliud tenue, ib. n. 27.
Episcopus potest conferre Beneficium pinguius Clerico sub onere renunciandi aliud minus pingue, ib. n. 28.

Si quis subornaret aliū donis temporalibus pro biuenda dignitate in Religione, committeret simoniam, ib. n. 29.
Si quis paciscatur in Religione de non concurrente cum alio in electione dignitatis, fieret simoniacus, ib. n. 30.
Casus notabilis, ib. n. 31.
Potest quis licet promittere rem temporalem, ut alter convertatur ad fidem, ib. n. 32. (n. 34.)
Non licet cum violentia alterum perducere ad fidem, ib.
Non licet exigere aliquid temporale pro admissione ad Religionem, vel pro Professione, vel Concione, dispensatione in aliquo impedimento, ib. n. 36.
Non licet exigere temporale pro sepultura sacra, ib. n. 37.
Cui debet restitui pretium acceptum pro beneficio, vel Religione, notatur, ib. n. 38.
Quas penas simoniacus incurrit, notatur, ib. n. 39.

Societas.

Definitio contractus societatis explicatur, tr. 147. n. 1.
In contractu societatis fors, quæ contribuitur, non tran-
sit in potestatem alterius, sed ejus dominium remanet
penes dantem, ideo si casu perit, perit Dominio suo &c.
ib. n. 2.
Si quis dubitat, an res ex sua culpa perit, ad nihil tene-
tur, ib. n. 3.
Ut licitus sit contractus societatis, debet esse circarem ho-
nestam, & debet fors uniuscujusque numerari, ib. n. 4.
Contractus societatis licitus est, servatis mox dictis condi-
tionibus, ib. n. 5.
Subinde in societate plus opera, & industria aestimari po-
test, quam pecunia in societatem posita, ib. n. 6.
Conferens pecuniam non potest pacisci cum socio industri-
am conferente, ut si res casu pereat, teneatur pro me-
dietate ad restitutionem, ib. n. 7.
Casus contractus trium contractuum, ib. n. 8.
Contractus trium contractuum licitus est, servatis debi-
tis circumstantiis, secus non, ib. n. 9.
Licetum est tradere pecuniam mercatori, ut loco traden-
tis negotietur cum pacto assecurationis capitalis, ex
quo 5. vel 6. pro centum accipit, dummodo mercatoris
labor, & periculum sortis compensetur ex lucro, ib. n. 11.
Si finito societatis contractus remaneat solum capitale,
nihil de lucro, videtur, quod socij debeant equaliter
distribuere sortem, ib. n. 12.
Fineto capitali absque lucro non debent socij equaliter
distribuere capitale, sed totum remanet apud conse-
rentem Dominum, ib. n. 13.
Est etiam licitus contractus societatis animalium cum pa-
cto assecurationis capitalis, ib. n. 14.
Contractus societatis animalium est licitus &c. ib. n. 15.
Contractus societatis animalium non est licitus, licet non
interueniat assecuratio, & licet lucrum sit equale, si
postmodum animalia in custodiam accipienti pereant,
debet Domino partem damni restituere, ib. n. 16.
Contractus societatis inter fratres notatur, ib. n. 17.
Quis solvere debeat debita fratris in studiis contracta vi-
uente Patre, & quis post mortem Patris, ib. n. 18.
Si frater negotietur in sciā morte Patris, siue ex bonis
communibus, siue ex bonis hereditatis sue, ad quem
lucrum spectat, ib. n. 19.
Quomodo frater contrahens societatem cum alio fratre
ultra hereditatem conferens bona castrensia, possit de
lucro aliquid exigere, ib. n. 20.

Quis sociorum debet solvere expensas in negotiatione fa-
ctas, notatur, ib. n. 21.
Quomodo contractus societatis dissolvatur, ib. n. 22.
Privilegium contractus societatis in ordine ad solutionem
creditoris, notatur, ib. n. 23.

Sodomia.

Sodomia peccatum definitur, tr. 148. n. 1.
Sodomia specie differt ab alijs speciebus luxurie, ib.
Quid est sodomia perfecta, & quid imperfecta, ib. n. 2.
Si femina a parte anteriori cognoscat feminam, licet
forte suscipiat semen alterius, non est rigorosa sodomia,
si femina amplexatur carnaliter aliam feminam ex
affectu ad vas præposterum, censetur improprie sodo-
mia, ib. n. 3.
Si femina maritata prægnans ex proprio marito, congré-
diatur cum alia femina, & hujus matrix attrahit se-
men virile, committitur peccatum sodomie improprie
ultra peccatum adulterij, ib. n. 4.
Si quis cognosceret sodomiticè Virginem, ipsa consentien-
te committit purum peccatum sodomie, non stupri, aut
fornicationis, ib. n. 5.
Vir propriam conjugem cognoscens in vase præpostero, &
in actu seminationis seminat in vase naturali, peccat
lethaliter, ib. n. 6.
Vir committens sodomiam cum propria uxore, contrahit
etiam malitiam adulterij, ib.
An mares committant sodomiam commiscentes se ex af-
fectu ad vas præposterum, ib. n. 7.
Sodomitæ præter malitiam sodomie multas alias malitias
contrahere possunt, ib. n. 8.
Si committitur sodomia cum consanguineo, vel affine, de-
bet has dictas species in Confessione exprimere, non ve-
rò gradus, si primum excipias, eodem modo si cogno-
scatur persona sacra, vel conjuncta conjunctione spiri-
tuali, ib. n. 9.
Cognoscens sodomiticè infidelem, turcam, per se nullam
aliam malitiam committit præter sodomiam, ib. n. 10.
Si mas cum femina naturaliter congregiantur, & ha-
bent affectum ad sodomiam, vel ad consanguineam,
virginem &c. etiam has malitias contrahunt, ib. n. 11.
Pœne, quas sodomitæ incurrunt, ib. n. 12.
Ut quis suprascriptas pœnas incurrat, debet realiter, & no-
torie committere sodomiam perfectam, ib. n. 13.
Sodomia ordinariè reservatur ab Episcopis, ib. n. 14.
Impuberes sodomiticè se cognoscentes, non est casus refer-
vatus, ib. n. 15.
An masculi sodomiticè se cognoscentes, & ante semina-
tionem recedunt, sit casus reservatus, ib. n. 16.
Femina sodomiticè se cognoscentes, si semen disluit in vas
naturale alterius, non est casus reservatus, ib. n. 17.
An sit casus reservatus, si mas cognoscat feminam in va-
se præpostero, & intra illud seminat, ib. n. 18.

Sollicitatio ad Venerem.

Quid nomine sollicitationis intelligitur, tr. 149. n. 1.
Confessarius dans chartam pœnitenti postea legendam, in
qua sollicitat ad Venerem est denunciandus, ib. n. 2.
Licet femina consentiat sollicitationi in Confessionali, ad-
huc tenetur denunciare Confessarium, ib. n. 3.
Si femina chartam in Confessionali a Confessario accipit,
quam domi sine lectione comburit, an Confessarius in
hoc casu sit denunciandus, ib. n. 4.

Index rerum notabilium,

Si Confessarius esset in Confessionali à femina sollicitatus, & ei consentiret, non est denunciandus, ib. n. 5.
Si Confessarius in Confessionali sollicitavit, & illico revocavit dicta, ac maximè eum poenituit, adhuc est denunciandus, ib. n. 6.
Si Confessarius post Confessionem statim adiret feminam ad sollicitandum, est denunciandus, ib. n. 7.
Si Confessarius ad aliquam domum vocaretur pro audienda Confessione, & interea in tali loco sollicitaret, est denunciandus, Secus si Femina ipsum alloqueretur, ib. n. 8.
Si Confessarius adiret domum sub pretextu alieno à Confessione, & interea sine ulla simulatione audienda Confessionis sollicitaret, non est denunciandus, ib. n. 9.
Si Confessarius sedet in Confessionali, & ante ipsum femina sive stans, sive sedens confabulatur de turpibus, adhuc est denunciandus, ib. n. 10.
Si femina in Confessionali aperit Confessario se velle cum ipso peccare, & Confessarius non sollicitat, non est denunciandus, ib. n. 11.
Si Confessarius sollicitaret feminam ad alia mala patranda distincta à venere, non est denunciandus, ib. n. 12.
Interpretes Confessionis si sollicitent, non sunt denunciandi, ib. n. 13.
Si secularis, vel Clericus in Confessionali sedens, audiens Confessiones foeminarum, & illas sollicitans, est denunciandus, ib. n. 14.
Confessarius persuadens in Confessione poenitenti, ut filiam, vel aliam prostituat, est denunciandus, ib. n. 15.
Si quis sciret sub secreto naturali à femina, quod sollicitata à Confessario fuerit, tenetur talem Confessarium denunciare, ib. n. 16.
Propositio 7. ab Alexandro VII. damnata, ib. n. 17.
Triplex sensus propositionis damnatae investigatur, ib. n. 18.
Confessarius non tenetur obligare foeminam à se sollicitatam, ut ipsum denuntiet, ib. n. 19.
Nullus Confessarius tenetur se ipsum denunciare de sollicitatione, ib. n. 20.
Licet Confessarius sollicitans non moneat foeminam sollicitatam, & ipsi Confessam, ut se denuntiet, adhuc tenetur eum denunciare, ib. n. 21.
Si femina fuit à Macho sollicitante sine obligatione ipsum denunciandi absoluta, tunc si vadat ad alium Confessarium pro ulteriori absolutione, & ipsam non monet de denuntiatione, non tenetur hunc denunciare, ib. n. 22.
In peccato sollicitationis non habet locum fraterna correctio, ut correctus non possit denunciari, ib. n. 23.
Si quis non denuntiat sollicitantem, cum possit incurrere poenam excommunicationis, ib. n. 24.
An sit obligatio denunciandi, si timeatur grave damnum sibi, aut consanguineis, ib. n. 25.
An praeceptum denuntiationis sit acceptatum in Germania, notatur, ib. n. 26.

Soror.

Casus notabilis, in quo unus cum duabus sororibus contraxit sponsalia, tr. 151. n. 59. 60.
Soror contraxit Matrimonium cum Fratre, tr. 116. s. 5. n. 58. & n. 61. 62. alij casus notabiles referuntur.
Si quis contraheret sponsalia cum duabus sororibus suc-

cessivè, & cum qua ultimò contraxit, eam cognosceret, tunc cum neutra posset matrimonium inire, tr. 90. n. 3.
Soror, & Frater tenentur sibi succurrere, tr. 82. n. 21.

Spes.

Definitio spei supernaturalis exponitur, tr. 150. n. 1.
Spes naturalis, rationalis describitur, ib. n. 2.
Objectum materiale spei Theologica est Deus clarè videndus, sive beatitudo consequibilis, ib. n. 3.
Objectum formale spei est bonitas apprehensa in objecto materiali, & fidelitas DEI promittentis, ib. n. 4.
Pro objecto formali spei Verde: assignat DEUM, ut summè bonum &c. ib. n. 5.
Datur praeceptum spei, ib. n. 6.
Homò tenetur per decursum vite elicere actum spei ex vi praecepti Divini, ib. n. 7.
Spes est Virtus Theologica distincta ab alijs virtutibus, Variæ sententiæ referuntur assignantes tempus, in quo actus spei obligare censetur, ib. n. 9.
Actus spei non longo tempore sunt differendi, ib. n. 10.
Quoties unque urgeat tentatio contra spem, tenetur elicere actum spei, ib. n. 11.
Si adultus convertatur ad fidem, tenetur elicere actum spei, ib. n. 12.
Infantes baptizati sufficienter instructi, tenentur elicere actum spei, ib. n. 13.
Quotiescunque quis agnoscat, teneri elicere actum spei, ad illum obligatur, ib. n. 14.
Actus spei non debet differri ultra medium mensem, non urgente aliâ necessitate, ib. n. 15.
Per omnia bona opera elicta adimpletur praeceptum spei, ib. n. 16.
Praeceptum spei ad semper, & pro semper obligat, ita ut nunquam licitum sit desperare hic & nunc, ib. n. 17.
Si alicui reveletur sua reprobatio, licitè posset desperare, ib. n. 18.
Spes manet in Beatis tam quoad actum, quam quoad habitum, ib. n. 19.
In animabus purgatorij remanet spes, ib. n. 20.
In pueris decedentibus sine baptismo nulla datur spes, ib. n. 21.
In damnatis nulla datur spes, ib. n. 22.
Si peccator aliquando elicuit spem consequendi eternam gloriam, & modo non recordatur, si moriatur, salvabitur, tr. 81. n. 75.

Sponsalia.

Sponsalia sunt quedam dispositio sacramentalis ad sacramentum matrimonij, tr. 151. n. 1.
Definitio sponsalium notatur, ib. n. 2.
Essentiales particulae definitionis sponsalium, ib. n. 3.
Formule, quibus celebrari solent sponsalia, ib. n. 4.
Ad contractum validum sponsalium, requiritur mutua promissio, proponitur in casu sequente, ib. n. 5.
Casus circa dubium mutuae promissionis, ib. n. 6.
Solum propositum contrahendi sponsalia non sufficit, sed requiritur promissio, ib. n. 7.
Promissio sponsalium debet esse libera, non violenta, causata ex metu, ib. n. 8.
Traditio annuli, multis in locis indicat contractum sponsalium, ib. n. 9.
Acceptatio annuli sine ulla responsione, vel alio signo, indicat consensum sponsalium, ib. n. 10.

Si prius tractatum fuit de sponsalibus & postmodum mittitur annulus, vel alia arrha ad sponsam, quam acceptat, indicat consensisse in sponsalia, ib. n. 11.
 Ubi non est consuetudo tradendi annulum, licet milles tradatur, non indicat consensum sponsalium, ib. n. 12.
 Sponsalia ex metu levi inita, in utroque foro sunt valida, ib. n. 13.
 Si quis unicam haberet feminam, an validum posset cum ipsa Matrimonium contrahere, ib. n. 14.
 Si praeoscindatur à lege Ecclesiastica, & stando in lege naturali, sponsalia ex metu gravi iniuste incusso inita, sunt valida, ib. n. 15.
 Sponsalia inter Paganos ex metu gravi celebrata, sunt valida, ib. n. 16.
 Sponsalia ex metu gravi iuste incusso celebrata inter Christianos sunt valida, ib. n. 17.
 Si quis particularis cogeret aliquem etiam ex metu gravi mortis iuste incusso ad contrahendum, tale Matrimonium esset validum, ib. n. 18.
 Justus metus, qui inferri potest delinquenti pro contrahendo sponsalia, notatur, ib. n. 19.
 Si quis haberet verum ius accusandi aliquem coram iudice pro contrahendo Matrimonio cum aliqua, si ex tali metu contrahit, est validum Matrimonium, ib. n. 20.
 Sponsalia ex metu gravi iniuste incusso celebrata, ipso facto sunt invalida ex iure Ecclesiastico, ib. n. 21.
 Ad hoc ut sponsalia sint valida, debent contrahi inter personas capaces, & nullà lege prohibita, ib. n. 22.
 Qui à lege prohibentur contrahendi Matrimonium, ib. n. 23.
 An ad contrahendum sponsalia requiratur consensus, ib. n. 23.
 Promissio triplex est, alia purè externa, alia mixta, ib. n. 24.
 An sponsalia fidei contracta, sine animo contrahendi, obligent in conscientia, ib. n. 24.
 Sponsalia fidei contracta signis externis inducunt obligationem naturalem, ib. n. 25.
 Sponsalia fidei contracta coram DEO non tenent, bene tamen in foro Ecclesiastico; etsi sint iuramento firmata, in conscientia obligant, ib. n. 26.
 Si quis iuramento promittit Matrimonium sine animo se obligandi, peccat quidem, non tamen in conscientia tenetur ad obligationem contractus; bene tamen in foro externo, ib. n. 27.
 Si quis juraret cum animo se obligandi ad Matrimonium contrahendum cum femina, licet non haberet animum adimplendi, tenetur sub perjurio ipsam ducere, ib. n. 28.
 An si quis contraheret sponsalia cum Berta v. g. & postea contraheret cum alia; quæ iuramento, & copula firmavit, utrum in hoc casu debeat deserere secundam, & verbum tenere primæ, ib. n. 29.
 Ad sponsalia contrahenda non sufficit purè interna promissio, sed debet signo externo manifestari, ib. n. 30.
 Quæ signa externa sufficiunt ad præbendum consensum sponsalium, notatur, ib. n. 31.
 Promissio mixta sponsalium obligat in utroque foro, ib. n. 32.
 Si promissio non dum est acceptata, vel ante acceptationem retractata, in nullo ex his valent sponsalia, ib. n. 33.
 Filius potest sine scitu parentum valida contrahere sponsalia, in hoc tamen peccat, ib. n. 34.
 Si filij sine consensu parentum ipsis contradicentibus contraherent sponsalia, eo quod sentiant stimulum incontinentiæ, non peccant illa contrahendo, ib. n. 35.

Si ex sponsalijs filiorum timeatur aliquod damnum, parentes per iudicem possunt curare dissolvi sponsalia, ib. n. 36.
 Ad valide contrahendum sponsalia requiruntur deliberata, & voluntaria promissio, ib. n. 36.
 Qui dubitat, an promiserit sponsalia, non tenetur ad illa, ib. n. 37.
 Si constat fecisse sponsalia, & dubitat, an revera consenserit, tenetur ad Matrimonium, ib. n. 38.
 Sponsalia clandestina sunt valida, renuens per iuramentum compellatur ad standum promissis, ib. n. 39.
 Sponsalia contracta contra bonos mores etiam jurata, non tenent, ib. n. 40.

Ætas ad sponsalia.

Ad contrahendum valida sponsalia, requiruntur usus rationis, tr. 151. n. 41.
 Ad valide contrahendum sponsalia sufficit septennium, si contrahentes pollent ratione, ib. n. 42.
 Si contrahentes habeant usum rationis etiam ante septennium possunt valide contrahere, ib. n. 43.
 Si urgeat causa possunt Parentes, ante septennium contrahere sponsalia inter infantes, ib. n. 44.
 Possunt contrahi sponsalia inter consanguineos in gradu, quo dispensari solent, ib. n. 45.

Sponsalium dissolutio.

Varij casus notantur, in quibus dissolvuntur sponsalia, tr. 151. n. 46.
 Solvuntur sponsalia, si uterque sponsus cedit iuri suo, acquiritum per contractum, ib. n. 47.
 Si sponsalia iuramento firmata fuissent, dissolvuntur per mutuum consensum, ib. n. 48.
 Impuberum sponsalia non possunt ante pubertatem mutuo consensu dissolvi, bene tamen postea, ib. n. 49.
 Sponsalia impuberum si jurata fuissent, non possunt dissolvi in pubertate nà probabilius, ib. n. 50.
 Dissolvuntur sponsalia, quando non observantur conditiones in contractu posite, ib. n. 51.
 An sponsalia sint valida, si dolus det causam contractui, notatur, Casus notabilis, ib. n. 52.
 Notatur pulchra reflexio circa dolum contractus sponsalium, ib. n. 53.
 Severities notabilis in altero sponso primo cognita est causa sufficiens solvendi sponsalia, ib. n. 54.
 Cause sufficientes ad divortium, sunt etiam sufficientes ad solvendum sponsalia, ib. n. 55.
 Si supervenit affinitas, sponsalia etiam iuramento firmata solvuntur, ib. n. 55.
 Fornicatio est justa causa dissolvendi sponsalia, ib. n. 56.
 Etiam si sponsalia iuramento firmata fuissent, solvuntur per subsequentem fornicationem, ib. n. 57.
 Si quis contrahit sponsalia cum una putata Virgine, & reperit esse corruptam, potest resilire ab ipsa, ib. n. 58.
 Casus unius, qui cum duabus sororibus contraxit sponsalia, ib. n. 59.
 Si quis contrahit sponsalia cum una, & postea hanc relicta contrahit iterum sponsalia cum sorore ejus, quam etiam carnaliter cognoscit, licet prima soror voluntarie cedit iuri suo, adhuc cum secunda nequit inire matrimonium, ib. n. 60.
 Si gravis superveniat infirmitas uni ex sponsis post contracta sponsalia, vel si orta sint graves inimicitie, vel aliqua deformitas, possunt dissolvi sponsalia, ib. n. 61.

Index rerum notabilium,

Si post contracta sponsalia unus sponsorum inventus est ab alio sponso nimis turpiter cum alia persona conversari, osculari, tangi an possit solvere sponsalia, ib. n. 62.

Si quis haberet causam solvendi sponsalia, & postea sponsam carnaliter amplexatur cum intentione futuri matrimonij, non poterit recedere à sponsalibus, ib. n. 63.

Si haberet causam solvendi sponsalia, & postea cognosceret sponsam solum intentione explendi libidinem, potest recedere à sponsalibus, ib. n. 64.

Si determinetur dies contrahendi sponsalia, & altera pars non comparet, vel si post sponsalia contracta etiam jurata, altera pars vagatur, & tempore à iudice prefixo non comparet, in utroque casu pars constans potest solvere sponsalia, ib. n. 65.

Qualiter solvuntur sponsalia, dum alter sponsus abijt in Regionem longinquam, ib. n. 66.

An sponsalia dissolvantur per subsequens Matrimonium cum alia persona contractum, ib. n. 67.

Casus celebris declaratur, ib.

Sponsalia contracta per subsequens Matrimonium cum alia persona contractum, non extinguuntur, sed sopiri duntaxat, ib. n. 68.

Si duo contraxissent sponsalia, & postea ambo sine dissolutione sponsalium cum alijs Matrimonium inissent, tunc in casu, quo illi conjuges morerentur non esset amplius obligatio reciproca, ut secum contrahant Matrimonium, ib. n. 69.

An quis teneatur manifestare impedimentum occultum, ne sponsi Matrimonium ineant, ib. n. 71.

An per ingressum in Religionem dissolvantur sponsalia, ib. n. 72.

Aliqui docent ipso facto ingressu Religionis dissolvi sponsalia ex parte utriusque, ib. n. 73.

Per ingressum ad Religionem docent alij non dissolvi sponsalia, ib. n. 74.

Per ingressum ad Religionem unius sponsi non solvuntur sponsalia ex parte ingredientis, sed bene ex parte manentis in saeculo, ib. n. 75.

Si unus sponsorum ingrediatur Religionem alterò contradicente, per hoc nullam ledit iustitiam, ib. n. 76.

Si sponsalia iuramento firmata fuissent, an posset ingredi Religionem, duplex opinio proponitur, ib. n. 77 & 78.

Si timeretur aliquod grave damnum, tunc sponsus teneatur prius Matrimonium contrahere, & postmodum ingredi Religionem, ib. n. 79.

Si quis emitteret votum Religionis inscià puellâ, quam postea dolose defloravit, tenetur eam ducere, secus dicendum esset si puella prius scripsisset de tali voto, ib. n. 80.

Votum simplex castitatis subsequentem contractum sponsalium dissolvit, ib. n. 81.

Prima sententia docet votum simplex Castitatis post sponsalia factum dirimere sponsalia, ib. n. 82.

Secunda sententia mihi magis placet, quæ dicet, si quis post sponsalia contracta emitteret votum simplex Castitatis, adhuc debere talem contrahere Matrimonium cū sponsa pro reddendo, non verò petendo debito, ib. n. 83.

An votum suscipiendi ordines sacros post sponsalia factum dirimat illa, ib. n. 84.

Si quis contraheret sponsalia cum Virgine, quam defacto defloravit, & postea emitteret votum suscipiendi sacros ordines, tenetur postponere votum, & eam in uxorem ducere pro reddendo, non petendo debito, ib. n. 85.

Si quis post contracta sponsalia initiaretur sacro ordine, & postea à Papa dispensaretur pro matrimonio ineundo videtur debere primam sponsam ducere, si libera extat, ib. n. 86.

Si adsit impedimentum occultum, cum quo peccatum est inire matrimonium, & solus unus testis verax id affirmat, iam dissolvuntur sponsalia prius facta, ib. n. 87.

Allegans causam, cum qua non est peccatum contrahere, non dissolvit sponsalia, ib. n. 88.

Quando auctoritas iudicis requiritur pro dissolvendis sponsalibus, notatur, ib. n. 89.

In causa dubia, an sponsalia sint irrita recurrendum est ad iudicem, ib. n. 90.

Plura vide in tr. 97, c. 1. n. 6. & tr. 107, c. 2, n. 18.

Spurius.

Adulter dubitans, an proles sit sua, ad quid teneatur, tr. 6. n. 9. (ib. n. 10.)

Si proles assimiletur adultero, an censeri debeat esse suam,

Si adultera pro præterito foret sterilis, & cognita ab adultero nascitur proles, an censeatur esse ex adultero, ib. n. 11.

Spurius non tenetur credere Matri se esse spurium, ib. n. 12.

An adultera teneatur revelare prolem, ex se natam esse spuriam, ib. n. 14.

An sit licitum spuriis exponere, ib. n. 18.

Spurij vi legum sunt incapaces ad heredandum, tr. 155, c. 8. n. 62.

Spurijs debentur alimenta, ib. n. 63.

Filius naturalis potest etiam hæres institui, tr. 155, n. 49. & 57.

Filius spurius si legitimatus est, potest institui hæres, ib. n. 50. Imo potest etiam filius filij spurij, ib.

Status.

Ad meritum requiritur status viatoris, tr. 118, n. 14.

Homo, & Angeli in statu innocentie physice & non ex subreptione potuissent venialiter peccare, tr. 133, c. 4. n. 64.

Homo in statu nature lapsa est perfecte liber, ib. n. 71.

Non tenetur ad restitutionem, qui timet notabilem injuriam proprii status juste possessi, secus dicendum est si injuste, tr. 141, n. 99.

In statu innocentie nulla fuerunt sacramenta, tr. 142, n. 3.

In statu legis nature fuerunt sacramenta, ib. n. 6.

In statu Legis scripte seu Moysayce fuerunt sacramenta, ib. n. 8.

Minister in statu peccati lethalis valide, non licite per se loquendo administrat sacramenta, ib. c. 6. n. 44.

Sterilitas, vide tract. 95. num. 38.

Stipendium, vide tr. 29.

Stultus.

Si dubium esset, an moribundus sit stultus, danda est ipsi absolutio sub conditione, tr. 2. n. 4.

Dementibus in lucis intervallo danda est communio, tr. 30, n. 10.

Infirmus petens communionem, & interim demens factus poterit communicare, ib. c. 2. n. 22.

Amentes sunt capaces legati, tr. 109, n. 7.

Plura vide, tr. 42, n. 16. item tr. 66, n. 12. & tr. 83, n. 28.

Stuprum.

Quid proprie nomine stupri accipitur, tr. 152, n. 1.

Stuprum differt ab omnibus alijs speciebus luxurie, ib.
Compensatio Virginitatis per vim ablata est, vel illam in
Matrimonium ducere, vel sufficienter dotare, ib. n. 2.
An deflorans puellam cum promissione ficta Matrimonij,
teneatur ipsam ducere, ib. n. 3.
Si machus inducat puellam ad sui deflorationem cum pro-
missione matrimonij, tenetur ipsam ducere, ib. n. 4.
Si puella metu gravis damni induceretur ad sui violatio-
nem, tenetur machus ad omnia damna puellae, ib. n. 5.
Si ex metu reverentiali consentiret puella in defloratio-
nem sui, stuprator tenetur eam ducere, vel dotare,
ib. n. 6.
Si stuprator violenter oppressit puellam clam, ita ut puel-
la ubique habeatur pro Virgine, tunc stuprator ante
sententiam iudicis ad nihil tenetur, ib. n. 7.
Est etiam probabile, stupratorem violentum Virginis, te-
neri ad resarciendum damnum, licet stuprum sit oc-
cultissimum, ib. n. 8.
Si machus violenter opprimeret puellam iam deflora-
tam, quae passim habetur pro Virgine, non tenetur ad
aliquam restitutionem per se, ib. n. 9.
Si juvenis deciperet puellam, cui in deflorationem consen-
sit, tenetur illam ducere, vel dotare, ib. n. 10.
Qui mandavit, vel consilium dedit ad opprimendam pu-
ellam, tenetur ad restitutionem damnorum, si supra-
tor sit impotens, ib. n. 11.
Si machus per fenestram ingreditur ad puellam, ex quo
patitur damnum, licet illam non defloravit, tenetur
ipsam ducere, vel dotare, ib. n. 12.
Si puella consentiat voluntarie in concubitu, stuprator
ad nihil tenetur in conscientia, ib. n. 13.
Licet puella consentiat in stuprum in foro externo, cogi-
tur stuprator ad eam ducendam, vel dotandam, ib. n. 14.
Si machus dubitat, an Virgo sponte consenserit in stu-
prum, vel per vim aut fraudem, tunc pro foro consci-
entiae non tenetur ad restitutionem, ib. n. 15.
Signaculum Virginitatis corporeae per licitam, vel vio-
lentam appressionem amittitur, ib. n. 16.
Amisio Virginitatis in statu conjugali, non est confiten-
da, ib. n. 17.
Virgo per violentiam sine consensu amittens Virginita-
tem, non tenetur hanc in Confessione exprimere, ib. n. 18.
Virgo in violationem virginitatis consentiens, non tene-
tur hanc circumstantiam in Confessione exprimere
per se, ib. n. 19.
Si Virgo in somno, aut ebrietate a viro corrumpatur sine
praevio consensu, amittit laureolam, non puritatem in-
tegritatis, ib. n. 20.
Si Virgo in somno patiatur pollutionem sine consensu, nul-
lam amittit virginitatem per se: secus bene, ib. n. 21.
Si Virgo per se violat claustrum virginale cum affectu ad
masculum, non tenetur primam fractionem virgini-
tatis in Confessione exprimere, &c. ib. n. 22.
Si Virgo ob delectationem frangens claustrum sine pollu-
tione, committit delectationem morosam, ib. n. 23.
An virginitas amissa, recuperari possit, ib. n. 24.
Virginitas materialis amissa per fractionem claustrum ne-
quit per poenitentiam recuperari, ib. n. 25.
Virginitas amissa per corruptionem claustrum, potest per
poenitentiam quoad meritum recuperari, ib. n. 26.
Virgo vi corrupta potest consecrari, si illius corruptio non
sit publica, ib. n. 27.

Si Virgo voluntarie occulte tamen reſeraverit clauſtrum
Virginale, an poſſit conſecrari, ib. n. 28.

Subdelegatio.

An delegatus poſſit ſuam jurisdictionem ſubdelegare, tr.
34. n. 9.

An Parochus poſſit ſubdelegare alium ſacerdotem appro-
batum ad Confefſiones ſuorum ſubditorum audiendas,
ib. n. 10. & quid de ſacerdote non approbato, ib. n. 11.

An Parochus poſſit ſubdelegare alios ad aſſiſtendum ma-
trimonijs, & Vicarius Foraneus lege totum, tract. 112.
omnia invenies,

Subditus.

Subditus non tenetur manifeſtare ſecretum ſub fide natu-
rali ipſi commiſſum ſuo ſuperiori per ſe, tr. 56. n. 14.

Subditi tenentur debita obſequia preſtare heris, tr. 32. n. 17.
Gabella, quae imponitur indiſtincte ſupra capita ſubdito-
rum, per ſe eſt iniqua, tr. 85. n. 8.

Solis ſubditis regulariter loquendo poſſunt imponi gabel-
lae, ib. n. 9.

Non ſubditis per acciſens inponuntur gabelle, ib. n. 10.

Non licet ſubdito occidere ſuum legittimum Principem re-
gimine tyrannum, tr. 89. n. 26.

Subditus poſteſt ſequi opinionem ſui ſuperioris circa ma-
teriam preceptam, ſi non appareat falſitas, tr. 137. n. 54.

Subditi legem juſtam a Principe latam, tenentur ſub cul-
pa acceptare, tr. 110. n. 16.

Superbia vide Ambitio, Jaſtantia.

Superior.

In ſuperiorem Religionis debet eligi ſubjectum omni ex-
ceptione majus, tr. 15. n. 8.

Superior poſita juſta cauſa tenetur diſpenſare, tr. 62. n. 23.

Superiores & Domini debent gerere curam ſuorum ſub-
ditorum ſub peccato, tr. 32. n. 19.

Omnis ſuperior poſteſt irritare vota ſuorum ſubditorum,
tr. 160. n. 4.

Licet ſuperior poſſit irritare vota ſubditorum, non vero
propria, ib. n. 8.

Superior Religionis poſteſt diſpenſare cum ſuo ſubdito de
voto non peccandi, tr. 159. n. 69.

Superior abſolutus Religionis in ſuis Monaſterijs poſteſt
cenſuras ferre, tr. 22. n. 14.

Superior an poſſit aliquid donare extraneis, tr. 67. n. 6.

In lege ſuperioris ſi inferior diſpenſat ſine juſta cauſa, nul-
la erit diſpenſatio tract. 159. num. 10. & n. 13. lege totum
tractatum.

Superior in quibus diſpenſare poſteſt, lege, tr. de Diſpen-
ſatione.

Superſtitio, vide Magia, Aſtrologia.

Surdus.

Confefſarius de circumſtantijs peccatorum ſurdorum ne
ſit tam ſollicitus, tr. 2. c. 2. n. 20.

Surdi quibus ineſt aliquod lumen rationis poſſunt commu-
nicare, tr. 30. n. 18.

Surdis danda eſt abſolutio, ſi credant DEUM eſſe unum,
& remuneratorem, tr. 35. c. 7. n. 54.

Surdi in extrema unctione debent prope organum inun-
gi, tr. 78. n. 29.

Surdis prohibetur teſtari, tr. 109. c. 1. n. 3.

Index rerum notabilium,

Suspensio.

- Suspensionis censura describitur, tr. 153. n. 1.*
Differentia suspensionis ab irregularitate, excommunicatione, & interdicto notatur, ib. n. 2.
Censuram suspensionis ferre potest omnis ille, cui inest potestas ordinaria, ib. n. 3.
Causa suspensionis ordinaria est culpa lethalis; quamquam aliquando sufficiat venialis, ib. n. 4.
Suspensio fertur tam ob culpam presentem, quam praeteritam, &c. ib. n. 5.
An pro culpa aliena suspendi quis possit, ib. n. 6.
Subiectum capax suspensionis est solum persona Ecclesiastica excepto Papa, &c. Laici non sunt capaces suspensionis, ib. n. 7.
Abbatibus solum disponuntur ab oeconomia exercenda, non suspenduntur ab officio Ecclesiastico, ib. n. 8.
Censura suspensionis est stricta interpretationis, ib. n. 9.
Si Episcopus suspenderet aliquem Canonicum a Missa, per hoc non privatur iure distributionum, ib. n. 10.
Suspensus ab officio, non censetur suspensus a beneficio, & ejus fructibus, ib. n. 11.
Suspensus ab officio, non censetur suspensus ab his, quibus Laicis concessum est facere, &c. ib. n. 12.
Si quis sine limitatione esset suspensus ab ordine, tunc ab omni ordine censetur esse suspensus, ib. n. 13.
Si suspensio est illimitata, censetur esse universalis, ib.
Si quis suspensus sit ab ordine, non erit suspensus a beneficio, ib. n. 14.
Clericus suspensus a beneficio, & non habens, unde viveret, posset aliquam portionem ex beneficio accipere, ib. n. 15.
Qui suspensus est ab ordine inferiori, censetur etiam esse suspensus a superiori: non e contra, ib. n. 16.
Ex violatione suspensionis incurritur irregularitas, ib. n. 17.
Non est peccatum per se communicare cum suspenso, nisi cooperatus est peccato suspensi, ib. n. 18. (n. 19.)
Suspensiones, quae ipso iure contrahuntur, notantur, ib.

Suspicio.

- Suspiciari ex sufficientibus signis de malo proximi non est illicitum, tr. 106. n. 4.*
Probabiliter suspiciari de gravi malo proximi ex inditijs probabilibus non excedit veniale, ib. n. 5.
Suspicio temeraria de malo proximi ordinariè non excedit veniale, ib. n. 9. (ib. n. 9.)
Ex malevolentia persistere in gravi suspitione est lethale, Si suspicio veniret, se non confessum fuisse aliquod peccatum, an teneatur postea id confiteri, tr. 144. n. 41.

Tactus.

- Tactus per se est actus indifferens, tr. 154. n. 1.*
Tactus desumit suam bonitatem, vel malitiam a fine, ob quem exercetur, ib. n. 2.
Si necessitas urget, etiam verenda alterius sexus sine peccato attingi possunt, ib. n. 3.
Tactus verendorum parvulorum ex puro affectu naturali non est peccatum, ib. n. 4.
Tactus lascivi ob delectationem carnalem exerciti, est lethale, ib. n. 5. (n. 6.)
Tactus pudendorum ob delectationem facti, est lethale, ib.
Ignorantia invincibilis excusat tactus lascivos a lethali, ib. n. 7.

- Tactus obsceni inter personas promiscui sexus, contrahunt eandem malitiam, ob quam facti sunt, ib. n. 8.*
Tactus partis honesta, unde consurgit aliqua naturalis delectatio, precisa a venere, an culpabilis, ib. n. 9.
Procurare tactum indifferenter in qualitatibus rei sensibilis non excedit veniale per se, ib. n. 10.
Tactus honesti inter personas promiscui sexus exerciti ex joco, per se est veniale, &c. ib. n. 11.
Tactus in partibus obscenis sub lethali sunt cavendi, ib. n. 12.
Tactus in proprijs verendis per se non sunt lethales, ib. n. 13.
Tactus brutorum in partibus quale peccatum, ib.
An femina advertens se tangi affectu venereo in partibus honestis juxta morem Patriae, teneatur sub lethali se retrahere, ib. n. 14.
An concedantur sponsi de futuro Matrimonio tactus pudici, ib. n. 15.
Sponsi de futuro Matrimonio interdicuntur tactus in partibus obscenis sub lethali, ib. n. 16.
Tactus impudici a conjugibus exerciti ob delectationem carnalem per se, non excedunt veniale, ib. n. 17.
Si conjux se ipsum tangat delectationis carnalis gratia, quale committit peccatum, ib. n. 18.
Tactus inhonesti a conjuge exerciti, mox ordinati ad copulam, per se non sunt peccaminosi, ib. n. 19.
Conjux turpiter se tangens ad capiendam delectationem carnalem in absentia alterius conjugis, lethali peccat, ib. n. 20.
Si conjuges turpiter se tangant cum periculo pollutionis in loco, ubi nequeunt reddere debitum, peccant lethali, ib. n. 21.
An conjux possit tolerare tactus obscenos ab altero conjuge factos cum periculo pollutionis, ib. n. 22.
An uxor juvenis possit pati tactus a viro sene intuitu conservandi mutui amoris, & alterius damni vitandi cum periculo pollutionis, ib. n. 23.
Sapius turpiter foeminam tangere cum intentione perveniendi ad fornicationem, quos lethalia committuntur, ib. n. 24.

Tactus rerum Sacrarum.

- Res Sacras tangere, dum actu contingunt corpus, & Sanguinem Christi, non est interdictum Minoribus sub lethali, tr. 154. n. 25.*
Laici caveant tangere Corporalia, Patenam, Calicem, dum actu corpus Christi contingunt, peccarent saltem venialiter, ib.
Corporalia & palla non prius, quam post primam lotionem Laicis lavanda tradantur, ib. n. 26.
Non est illicitum Laico tangere reliquias, &c. ib. n. 27.
Laicus, si necessitas urget, potest tunc tangere Eucharistiam. Imò etiam communicare infirmum, ib. n. 28.

Tentatio.

- Homo lapsus nullam gravem tentationem vincere potest sine speciali gratia Christi, tr. 86. c. 2. n. 19.*
Si Tentatio urgeat contra spem, tenemur actum sperare, tr. de Spe. n. 11. (n. 11.)
Modus cognoscendi non consensisse in tentationes, tr. 144. n. 20.
Modus distrahendi tentationes, ib. n. 9.
Tentatio de rebus obscenis notatur, tr. 144. n. 20.
Tentatio contra fidem, DEUM & sanctos notatur, ib. n. 24.
Cur DEUS permittit nos tentari, tr. 144. n. 50.

An sit lethale sollicitare feminam ad turpia, sine animo ad actum perveniendi, tr. 143 n. 19.

Quid sentiendum de verbis aulicis invitativis ad Venerem, tr. 16 n. 20. & 21.

Testamentum.

Definitur testamentum, tr. 155 n. 1.

Codicilli definitio exponitur, ib. n. 2.

Per quid testamentum convenit, & disconvenit cum alijs tractatibus, notatur, ib. n. 3.

Quomodo differt testamentum à codicillo, notatur, ib. n. 4.

Per quid testamentum differt à legato, & jure commisso, exponitur, ib. n. 5.

Institutio hæredis est ipsa anima testamenti, ib. n. 6.

Formula faciendi testamentum notatur, ib. n. 7.

Testamentum tam clausum, quam nuncupativum, ib. n. 8.

Testamentum, ut valeat, debet finiri, ib. n. 9.

Ad testamentum clausum requiritur, ut sint septem testes rogati, masculi non femine &c. ib. n. 10.

Modo consuetudine introductum est sufficere quinque testes ad valorem testamenti, etiam non subscriptos, ib. n. 11.

Qui sunt idonei testes, & qui non pro testamento, notatur, ib. n. 12.

Testamenti causæ.

Causa efficiens testamenti notatur, insuper & qui sunt incapaces ad testandum, notatur, tr. 155 n. 13.

Clericus sine licentia Episcopi non potest testari de redditibus superfluis Ecclesiasticis, ib. n. 14.

Videtur, quod Religiosus professus intuitu juris naturalis possit testari, ib. n. 15.

Religiosus professus vel monialis defacto ex jure Ecclesiastico redditur incapax ad testandum, ib. n. 16.

Religiosus professus potest liberè dubium sensum testamenti in seculo conditi, defacto declarare, ib. n. 17.

An Religiosi testari possint cum facultate superioris de bonis concessis pro usu proprio, ib. n. 18.

Religiosi professi non possunt testari de re ipsis concessa ad proprium usum, ib. n. 19.

Religiosus professus cum facultate sui superioris potest causam mortis aliquid donare, vel pro anima sua relinquere, quæ ei ad usum concessa fuerant, ib. n. 20.

An metus levis invalidet testamentum, ib. n. 21.

Testamentum non privilegiatum.

Ad testamentum validum juxta legem naturæ, & gentium sufficit, ut cognoscatur voluntas testatoris sine tot testibus, tr. 155 n. 22.

Opinio docens validum esse testamentum in foro conscientie, si ei desint solemnitates juris notatur, ib. n. 23.

Opinio, quæ docet, si desint solemnitates à jure præscriptæ in aliquo testamento, ipso facto etiam in foro conscientie esse nullum, ib. n. 24.

Opinio quæ docet testamentum sine solemnitatibus factum esse validum declaratur, ib. n. 25.

Mea opinio signatur circa testamentum sine solemnitatibus factum, ib. n. 26.

Si testator non instituerit hæredem universalem ad omnia bona, tunc non erit validum, ib. n. 27.

Si testamentum uno actu non perficitur, censetur invalidum, ib. n. 28.

Si desit unicuique testis ex requisitis, testamentum est invalidum, ib. n. 29.

Si in testamento assisteret testis, esset per se tale testamentum irritum, ib. n. 30.

Testamenta debent condijuxta leges, seu tabulas uniuscujusque Patriæ; aut Regni, ib. n. 31.

Testamentum privilegiatum.

Intestamentis pro causis pijs non requiruntur tot testes, quam in profanis, tr. 155 n. 32.

Et in foro conscientie sufficit sola voluntas cognita testatoris, ib.

Si apud mortuum inveniretur scheda ab illo conscripta, in qua disponit de bonis, sufficit pro legitimatone testamentaria, ib. n. 33.

Si Confessarius post mortem testatoris proferret schedam defuncti, valeret ad pias causas, ib. n. 34.

Si Confessarius notaverit testamentum defuncti nemine presente, & sine subscriptione defuncti, non erit validum, etiam in conscientia, ib. n. 35.

Testamentum pro legatis pijs tenet, licet quò ad legata profana sit invalidum, ib. n. 36.

Testamentum ad pias causas valet, licet contentis quò ad alia legata habeatur, ib. n. 37.

Legata pia tenent, licet testator ante confessionem intergri testamenti decessit, ib. n. 38.

Si testator constitueret, ut alius pro libitu loco sui conficeret testamentum, valeret ad pias causas, ib. n. 39.

Causa pie, privilegiata in testamentis notatur, ib. n. 40.

Ad testamenta privilegiata revocantur testamenta militum, ib. n. 41.

Similes sit extra conflictum, tenetur saltem duos testes adhibere in testamento, alias esset irritum, ib. n. 42.

Inter testamenta privilegiata sunt etiam illa, quæ à Patre, Matre sunt inter liberos, ib. n. 43.

Testamentum coram Supremo Principe factum, vel iudice sine alijs testibus est validum, ib. n. 44.

Ad testamenta Rusticorum sufficiunt quinque testes, ib. n. 45.

An testamenta tempore pestis facta sint privilegiata? triplex opinio exponitur, ib. n. 46.

Testamenti hæredes.

Quid nomine hæredis intelligitur, tr. 155 n. 47.

Testator pro libitu potest instituere hæredes omnes, quos jura non excludunt, ib. n. 48.

Inter hæredes proprios veniunt etiam filij naturales, ib. n. 49.

Filius spurcius si legitimatus est, potest hæres institui per Potest etiam filius filij spurij institui hæres, ib.

Pater ex justa causa poterit plus uni ex filiis legare, quam alteri, ib. n. 51.

Omnes communitates, quas jura non excludunt, possunt fieri hæredes, ib. n. 52.

Qui intestatus decessit, ad quos hæredes illius bona devolvuntur, notatur, ib. n. 53.

Si defunctus intestatus decessit, & deficientibus consanguineis illius, quis succedit in hereditatem, ib. n. 54. 55.

Communitates, Monasteria, Collegia &c. possunt etiam ab intestato in hereditatem succedere, ib. n. 56.

Etiam filius naturalis potest succedere in bonis Patris ab intestato decessentis, quamvis cum limitatione, ib. n. 57.

Jure Canonico Hæretici, Apostata, & eorum fautores sunt incapaces per se hereditatis, ib. n. 58.

Minores & Capucini sunt incapaces hereditatis per se, ib. n. 59.

Index rerum notabilium,

Civitates hostium, & communitates Judeorum sunt incapaces hereditatis, ib. n. 60.

Qui sunt incapaces ad testandum active, sunt etiam incapaces ad hereditandum, ib. n. 61.

Spurijs ut legum sunt incapaces ad heredandum, ib. n. 62.

Spurijs debentur alimenta, sub quo titulo possunt ex bonis genitorum aliquid accipere, ib. n. 63.

Crimina, ob quæ exheredari quis potest, ib. n. 64.

Si filia sine licentia parentum cum pari Matrimonium iniret, non est exheredanda, ib. n. 65.

Si filia non condigno nupserit, vel simeretricem agat, potest exheredari, ib. n. 66.

Testamenti annullatio.

Testamentum usque ad mortem testatoris est revocabile, tr. 155. n. 67.

Annulatur primum testamentum per aliud subsequens, ib. n. 68.

Licet testator in primo testamento protestatus fuisset, se nolle in alio testamento testata valere, adhuc valent, ib. n. 69. (ib. n. 70.)

An testamentum annullari possit juramento firmatum, Casus notabilis, ib.

Testamentum validum juramento firmatum illicitè revocatur per secundum testamentum, ib. n. 71.

Testamentum juratum per secundum Testamentum validè revocatur, ib. n. 73.

Qui condidit Testamentum juratum in favorem unius, si postea renovat testamentum in favorem alterius, secundus heres tenetur restituere hereditatem primo heredi, ib. n. 74.

Testamenti executor.

Executor testamenti quis esse potest, tr. 155. n. 75.

Clericus executor testamenti non potest compelli à iudice seculari ad reddendam rationem executionis, ib.

Superiores Regularium dominium possidentium, possunt esse executores testamenti, ib. n. 76.

Regularis extra claustrum cum licentia superioris morans, potest esse executor testamenti, ib. n. 77.

Regularis potest esse cum licentia superioris executor testamenti, ib. n. 78.

An Regularis sine licentia superioris exercendo executores testamenti, validè exerceat? ib. n. 79.

Regularibus potest committi à testatore electio pauperum pro eleemosyna distribuenda, ib. n. 80.

Si Regularis fiat executor testamenti pro distribuenda eleemosyna, an possit aliquid sibi applicare, ib. n. 81.

Si Testamentum conditum est, & non possit legatarius cognosci, tunc jure civili irritum est, nisi fuerit ad pias causas, ib. n. 83.

Si nullus nominatus sit executor testamenti, ad quem spectat executio, exponitur, ib. n. 84.

Executor testamenti tenetur quàm primùm exequi intentionem testatoris, ib. n. 85.

Si executor testamentarius juxta assignatum tempus legata non adimpleat, potest compelli à iudice exequendum, ib. n. 86.

Quas poenas executor testamenti incurrat, si post admonitionem iudicis renuit adimplere legata, ib. n. 87.

Si executor non adimpleat legata tempore præfixo, tunc per Episcopum illa exequantur, exceptis excipiendis, ib. n. 88.

Voluntas testatoris quò ad legata non potest commutari de via ordinaria sine licentia Papa, ib. n. 89.

Si aliqua justa causa intercedat, potest Episcopus voluntatem testatoris interpretari, commutando legata pia, ib. n. 90.

Si legata non sufficiant pro solvendo, tunc proportionaliter partibus distribuenda sunt, ib. n. 91.

Testis.

Testis peccat exigendo aliquid pro veritate dicenda, tr. 105. c. 2. n. 39.

Testis contractus Matrimonij est omnis homo tam masculinus, quàm femina, tam Paganus, quàm Christianus, dummodo habeat usum rationis, tr. 131. n. 8. plura leges in tr. 116. n. 40. 41. 42. 43.

Quot testes requirantur ad testamentum, tr. 155. n. 10. 11. 12. Si in testamento existeret testis illegitimus, esset per se tale testamentum nullum, ib. n. 30.

In testamento pro causis pijs sufficiunt duo vel tres testes etiam femine, imò in foro conscientie sufficit voluntas testatoris cognita, ib. c. 5. n. 32.

Ad testamentum Rusticorum sufficiunt quinque testes, ib. n. 45.

In multis unus testis est sufficiens ad testandum, tr. 137. c. 2. n. 32.

Translatio.

Per traditionem acquiritur dominium, tr. 66. n. 36.

An Translatio annulli & acceptatio sit signum sponsaliorum, tr. 151. n. 9. & 10.

An promissio uni persone facta alicuius rei, & postea alteri tradita, dissolvatur, circa hoc celebris casus in sponsalibus resolvitur, tr. 151. n. 67. 68. & tr. 113. n. 8.

Transsubstantiatio.

Christus est in Eucharistia per transsubstantiationem, non per impanationem, tr. 76. n. 21. & c.

Tristitia.

Remedium contra tristitiam notatur, tr. 144. n. 49.

Non est licitum tristari de vita alicujus, vel de illius morte naturali gaudere, tr. 89. n. 29.

Quale peccatum est tristari de bono proximi debito vel indebito, tr. 101. n. 4. 5. 6. 7. 8. 9. ubi omnia habes.

Turca vide Mahometani,

Turpiloquium.

Descriptio turpilogii, & ejus obscenitas, tr. 156. n. 1.

Verba crassa, & inhonesta non sunt exprimenda, ib. n. 2.

Turpiloquium ex genere suo est actus indifferens, ib. n. 3.

Turpiloquium si instituitur in ordine ad capiendam delectationem Veneris est lethale, ib. n. 4.

Si quis capiat ex turpiloquio aliquam vanam delectationem alienam à Venere, est veniale, ib. n. 5.

Verba scurrilia, canileneas turpes cantare, unde capitur vana oblectatio est tantum veniale, ib. n. 6.

Verba amatoria proferre vanitatis gratiâ, præscindendo à venere, & scandalo, est veniale, ib. n. 7.

Cavendum est à verbis scurrilibus, & obscenis, maxime coram venereis, ob periculum delectationis, ib. n. 8.

Notatur modus, quo amantes subinde verbis amatorijs procurant reciprocum lucrari amorem, ib. n. 9.

Devincere sibi amorem sponsæ per verba amatoria illicitum, exponitur, ib. n. 10.

Si pollutio sequatur præter intentionem ex verbis amatorijs ad devincendam sibi sponsam, an sit peccatum, ib. n. 11.

An possit dari pollutio sine omni delectatione, ib. n. 12.

An possit dari pollutio venialis, procedens ex causa venialiter mala, ib. n. 13.

Quomodo potest esse causa venialis, & effectus immunis ab omni culpa, ib. n. 14.

Pollutio secuta ex amore casto non est peccatum, ib. n. 16.

An possit dari pollutio in sano, sine delectatione, ib. n. 17.

An possit foemina concipere sine omni delectatione, ib. n. 18.

Sicuti foemina non potest sine dolore parere, ita neque poterit sine delectatione concipere, ib. n. 19.

An possit Amasia verbis amatorijs amorem castum Amasij nutrire, licet suspicetur ipsum pollui, &c. ib. n. 20.

Conjugibus non videtur esse illicitum verba amatoria proferre, licet per hoc ad copulam preparentur, &c. ib. n. 21.

Quomodo cognoscitur, quod quis verba amatoria ex affectu pravoproferat, notatur, ib. n. 22.

Quomodo verba turpia simul cum circumstantijs consistenda sunt, notatur, ib. n. 23.

Tutor.

Omnia vota que potest Pater irritare filij, potest etiam Tutor pupilli, tr. 160. n. 17.

Contractus celebratus inter pupillum & Tutorem non tenet, tr. 42. n. 21. 22. 23. 24. 25. ubi plura habes.

Tyrannus.

Nunquam licitum est coram Tyranno negare fidem, tr. 81. n. 21.

Si Tyrannus per decretum publicum citaret fideles ad declarandam fidem, non tenetur comparere, tr. 81. c. 4. n. 40.

Non licet subdito occidere suum legitimum Principem, regimine tyrannum, tr. 89. c. 2. n. 26.

Non est illicitum per se occidere tyrannum, qui injuste armis occupat aliena Regna, ib. n. 26.

Vagabundus.

Quilibet Confessarius habet potestatem absolvendi vagabundos, & peregrinos alterius Diocesis, si Episcopus, vel illorum Parochus non contradicat, tr. 2. n. 8.

Vagi possunt pro Paschate communicare in illa Parochia, in qua reperiuntur, tr. 30. n. 17.

Quis est Parochus vagorum vide, tr. 131. n. 18.

Plura lege in titulo Peregrinus.

Vectigal. vide Gabella.

Venatio.

Venari die festo an vetitum? tr. 8. n. 7. & 10.

Venditio. vide Emptio.

Veneficium.

Veneficium est causa divortij, tr. 65. n. 25.

Plura solida vide sub titulo, Maleficium.

Viaticum. lege, tr. 30. c. 2.

Vicarius.

Vicarij foranei, & alij Vicarij Parochorum per se nullam habent licentiam assistendi Matrimonijs, sed solum delegatam, tr. 112. n. 11.

Si Vicario foraneo conceditur facultas generalis, & specialis ad universales causas in sacramentis, tunc potest etiam alijs dare facultatem assistendi Matrimonijs, juxta aliquos, quamquam tutius sit consulere Episcopum, ib. n. 12. & 13.

ee 2

Vindicta.

Vindicta alia est justa, alia injusta, tr. 102. n. 2. & c.

Apetitus gravis vindictae est leibale, ib. n. 4.

Virginitas.

Virginitas importat integritatem signaculi virginalis, tr. 152. n. 1. & 16 etiam in maribus pluribus reperitur.

Virginitatis compensatio per vim ablata est, vel illam ducere in Matrimonium, vel sufficienter dotare, tr. 152. n. 2. 3. 4. 5. 6. & c. (ib. n. 17.)

Virginitatis amissio per conjugium non est constituenda; Virginitas materialis semel Amissa per fractionem claustri, numquam per poenitentiam recuperari potest, bene vero quo ad meritum, ib. n. 25. 26.

Virginitas formalis per pollutionem nocturnam, & involuntariam non amittitur, ib. n. 21.

Virgo.

Virgo per puram violentiam amittens virginitatem, non tenetur hanc in Confessione explicare, tr. 152. n. 18.

An virgo spontaneè amittens virginitatem teneatur hanc circumstantiam in Confessione explicare, ib. n. 19.

Virgo sine omni advertentia corrupta à viro, amittit laurcolam, non puritatem integritatis, ib. n. 20.

Quid si Virgo per se corrumpatur, an teneatur hanc circumstantiam in confessione exprimere, ib. n. 22. 23.

Virgo vi corrupta potest consecrari, dummodo sit corruptio occulta, ib. n. 27. (n. 28.)

Si Virgo voluntarie corrupta est, an possit consecrari, ib.

Virgo sodomiticè cognita voluntariè, non committit peccatum stupri, aut fornicationis, sed sodomie aut taxat, tr. 148. n. 5.

Virgo timens amittere venustatem, vi cuius amatur ab Amasio pro Matrimonio incedendo, non tenetur jejunare, tr. 93. n. 60. (n. 20.)

Virgo an possit circa peccatum laborare die festo, tr. 80.

Virgo splendide se vestiens ex vanitate, ad hoc ut pectus nudum appareat, &c. quomodo peccat, tr. 143. n. 15 & 16.

Virgo virginitatis votum faciens, si postea eam amittit, cessat votum, tr. 104. n. 46.

Virgo potest defendere suam virginitatem defensione occisiva, tr. 89. n. 19.

Virgo si vi opprimeretur potest pati sui corruptionem, non occidendo, si absit periculum consensus, secus non, ib. n. 20.

Virgo non debet se ipsam occidere, quia nequit vitare sui corruptionem, ib. n. 21.

Virgo quid agere debeat, si nequit vitare nec corruptionem, nec consensum, nec aggressorem occidere, notatur, ib. n. 22.

Plura vide in titulo mulier, & tr. 152. de Sponsalibus, de incestu, fornicatione, sodomia, &c.

Virtus.

Per quemlibet actum supernaturalem infima virtutis iustus meretur aliquod augmentum gratiae, tr. 86. c. 8. n. 82.

Virtus entrapelia potest esse derisio, tr. 59. n. 7.

Vis.

Vis seu metus dirimens Matrimonium exponitur, tr. 120. per totum. Item tr. de Matrimonio, cap. 8 & tr. de Voto, c. 2.

Vis excusat à censuris, tr. 22. c. 2. n. 36.

Si quis ex metu gravi cogeretur ad Matrimonium contrahendum, & juraret, non obligaretur stare tali juramento, tr. 107. c. 3. n. 44. Sin-

Index rerum notabilium.

Stuprator per vim opprimendo Virginem ad quid teneatur, tr. 152. n. 7. 8.

Vita.

Non est licitum trīstari de vita alicujus, tr. 89. n. 29.

Voluntarium.

Definitio voluntarij exprimitur, tr. 4. n. 2.

Triplex est actus voluntatis, videlicet primo primus, secundo primus, & perfecte voluntarius, tr. 157. n. 1.

Qualis voluntas requiritur ad valorem voti, ib. n. 2. 3. 4. & 5.

Peccatum originale posteris Adā non est physicē, sed moraliter voluntarium, tr. 133. n. 83.

Plura lege in, tr. 4. n. 24 & 32.

Voluptas.

Bibere & Comedere ob solam voluptatem est peccatum, tr. 87. n. 10.

Copula conjugalī ob solam voluptatem exercita, est culpabilis, tr. 45. n. 4.

Votum in Genere.

Voti definitio exponitur, tr. 157. n. 1.

Triplex actus voluntatis notatur, videlicet primo primus, secundo primus, & perfecte voluntarius, ib.

Ad valorem voti requiritur deliberata voluntas, ib. n. 2.

Ad valorem voti non sufficit actus primo primus, ib. n. 3.

Votum in vehementi passione factum, non tenet, ib. n. 4.

Votum in voluntate secundo primo factum, non tenet, ib. n. 5.

Si quis voveret ante septennium, & dubitaret, an sufficienter deliberaverit, non tenetur ad votum, secus bene, ib. n. 6.

Ad valorem voti sufficit virtualis deliberatio, ib. n. 7.

Qui sine matura deliberatione vover, peccat, ib. n. 8.

Ad valorem propositi non sufficit propositum vovendi, ib. n. 9.

Voti Libertas.

Ad valorem voti requiritur libertas, tr. 157. n. 10.

Metus qualis irritat votum, notatur, ib. n. 11.

Metus gravis potest à causa intrinseca provenire, ib. n. 12.

Votum ex metu gravi extortum, an jure naturæ irritum, ib. n. 13.

Votum ex metu gravi commissum à causa intrinseca incussum, est validum, ib. n. 14.

Si metu gravi quis moveatur ad emittendum votum spontaneè, tale votum esset validum, ib. n. 15.

Votum ex metu gravi à causa libera injustè extortum, jure Ecclesiastico est irritum, non jure naturæ, ib. n. 16.

Si quis metu mortis, mutilationis &c. sacris initiaretur, posset sine dispensatione uxorem ducere, dummodo officium talis ordinis nondum exercuit, ib. n. 17.

Si quis ex metu gravi ordines sacros suscipere, & jurare tale votum servare, potest adhuc uxorem ducere, ib. n. 18.

Votum per metum gravem extortum justè incussum, est validum, ib. n. 19.

Metus gravis injustè incussus liberat voventem à transgressione voti per se &c. ib. n. 20.

Metus gravis injustè incussus quando non liberat voventem in transgressione voti, notatur, ib. n. 21.

Votum metu levi extortum, & injustè incussum probabiliter est validum, ib. n. 22.

Si dubitatur, an votum sit gravi, vel levi metu incussum, an sit validum, exponitur, ib. n. 23.

Voti Intentio.

Ad votum faciendum requiritur intentio, tr. 157. n. 24.

Qui vover sine intentione vovendi, non tenetur coram DEO ad tale votum, ib. n. 25.

Votum sine intentione emissum, licet non obligat coram DEO, in foro verò externo obligat, vel maxime si sit solenne, ib. n. 26.

Qui fictè votum solenne emisit, tenetur postea secretè legitime votum emittere, ib.

Si quis initiaretur sacro ordine cum exclusionē voti castitatis non teneretur ex vi voti ad castitatem; sed ex ob precepti Ecclesiæ, ib. n. 27.

Votum emissum cum intentione vovendi, non tamen se obligandi, est irritum, ib. n. 28.

Votum emissum cum intentione vovendi, non tenet, si non habuerit animum se obligandi, ib. n. 29.

Votum cum intentione emissum & animo se obligandi, licet intercurrat intentio non adimplendi, est validum, ib. n. 30.

Voti Divisio.

Votum expressum, tacitum, temporale, perpetuum, personale, reale, mixtum, absolutum, & conditionale, notatur, tr. 157. n. 31.

Votum solenne, & simplex notatur, ib. n. 32.

Quid requiritur ad votum solenne emittendum, ib. n. 33.

Votum solenne potest fieri per procuratorem, ib. n. 34.

Voti Error.

In voto potest contingere error tam circa causam finalem, quam circa causam formalem, tr. 157. n. 35.

Si error circa substantiam voti contingit, tunc tale votum est ex natura sua irritum, ib. n. 36.

Error circa causam finalem irritat votum, ib. n. 37.

Cessante causa finali voti, cessat & ipsum votum, ib. n. 38.

Error circa circumstantiam voti gravis momenti, invalidat votum, ib. n. 39.

Error circa qualitatem non irritat votum per se, ib. n. 40.

Voti Materia.

Materia voti debet esse comparativè bona, id est melior, quam ejus oppositum, tr. 157. n. 41.

Omne malum excluditur à materia voti, ib. n. 42.

Quæ sunt necessaria, vel impossibilia, non sunt materia voti, sed debent esse libera, ib. n. 43.

Bonum votum non debet esse majoris boni impeditivum, ib.

Votum de re indifferenti, ut indifferenti, est validum, ib. n. 44.

Si res indifferens applicetur ad bonum finem, est materia voti, ib. n. 45.

Effectus rei indifferentis ad hoc, ut valeat votum, debet semper ordinari actualiter ad finem honestum, ib. n. 46.

Vota famellarum notantur, ib.

Vota de non loquendo, de non intrando domum &c. si non sortiuntur bonum finem, sunt irrita, ib. n. 47.

Quando vota luforum sunt irrita, quando valida, ib. n. 48.

Quando vota mercatorum sunt irrita, notatur, ib. n. 49.

Dubitans, an res vota sit indifferens, utrum teneatur ad votum, duplex opinio notatur, ib. n. 50.

Si circa materiam indifferentem darentur opiniones hinc inde probabiles, quamcunque sequi poterit, ib. n. 51.

Votum devitando peccato in lusu est validum, ib. n. 52.

An valeat votum de abstinendo ab honesto lusu, ib. n. 53.

Votum pro assequendo bona temporalia, an validum, ib. n. 54.

Qui vover rem indifferentem, an peccet, ib. n. 55.

Votum de nunquam peccando venialiter est irritum, ib. n. 56.

Votum nunquam peccando mortaliter per se est validum, sed non expediens, ib. n. 57.

Votum de non nubendo, & postea nubat, utrum impediat petitionem debiti conjugalī, exponitur, ib. n. 58.

Votum emissum de rebus necessarijs ex vi precepti, an sit materia voti, ib. n. 59.

Votum de non vivendo est irritum, ib. n. 60.

Votum de non vivendo, nisi cum circumstantia, est validum, ib. num. 61.

Votum de non petenda dispensatione, commutatione, an sit validum, duplex opinio notatur, ib. n. 62.

Votum de non fornicando, nisi cum una potest sub conditione esse validum, ib. n. 63.

Voti obligatio.

Votum de meliori bono factum obligat sub peccato, tract. 157. num. 64.

Votum ex genere suo obligat sub lethali, ib. n. 65.

Voti violatio ex subreptione, vel inadvertentia facta, est veniale aut ex parvitate materia, ib. n. 66.

Si vivens materiam gravem, & solum sub veniali se obligat, votum transgrediens, peccat venialiter, ib. n. 67.

In voto solennis nemo potest se ad culpam venialem obligare, ibidem.

Qui idem votum saepius repetit vivendo, si id transgreditur; committit unum peccatum duntaxat, ib. n. 68.

Votum consilij frangendo, solum unum peccatum committit, secus dicendum est, si materia voti subiacet alio precepto, ib. n. 69.

Votum non videtur obligare, quando vivens ignorabat vel existimabat non esse obligatorium, ib. n. 70.

Ignorantia invincibilis circa substantiam voti excusat à culpa in transgressionem illius, ib. n. 71.

Circumstantie graves, versantes circa votum à vivente invincibiliter ignoratae, excusant à culpa, &c. ib. n. 72.

Præcedens Doctrina melius declaratur, ib. n. 73.

Circumstantie aggravantes & primò post votum cognita, sine quibus nequit adimpleri votum, illud irritant, ib. n. 74.

Si voto supervenirent nimis graves circumstantie, quas si prævidisset, non vivisset, talis non tenetur ad votum, ibid. num. 75.

Qui vivit abstinentiam à vino, vel carne, toties peccat, quoties bibit, vel comedit, ib. n. 76.

Qui vivit certo die jejunare, solum in secunda comestione peccat, licet postea saepius comedat, ib. n. 77.

Exponitur notabilis casus versans circa circumstantiam supervenientem voto, ib. n. 78.

Qui vivit singulis diebus aliquid in materia levi peragere, & id per multos menses deserit, quomodo peccet, ibid. num. 79.

Qui vivit materiam parvam singulis diebus solvendam, & per multos menses non solvit, qualiter peccat, ibid. num. 80.

Qui vivit aliquid indifferenter sine determinatione temporis pro adimplendo, tenetur id persolvere, quam primum fieri potest, ib. n. 81. (ibid. num. 82)

Qui dubitat, an votum emisit, non tenetur ad illud, votum conditionale non prius obligat, ac conditio impletur, ib. n. 83. (ib. n. 84)

Votum poenale obligat secundum intentionem viventis; votum poenale sine limitatione factum, toties obligat, quoties transgreditur, ib. n. 85.

Peccata omnium votorum sunt ejusdem speciei, ib. n. 86.

Opera facta ex obligatione voti, majoris sunt meriti, quam facta sine voto, ib. n. 87.

Votum ingrediendi Religionem.

Qui vivit in communi ingredi Religionem, quamcum-

que potest ingredi, tr. 157. n. 88.

Qui determinatam Religionem vivit, non debet laxiorem ingredi, potest tamen strictiorem, ib. n. 89.

Si quis determinatam Religionem voverat, & facta instantia non admitteretur, non tenetur aliam ingredi, ib. n. 90.

Qui Religionem sive determinatam, sive indeterminatam vovit, & in sua Provincia, vel Regno non admittitur, non tenetur ad alias Provincias ire, ut suscipiatur, ib. n. 91.

Qui ante professionem vovit perseverantiam, utrum possit exire, opinio notatur, ib. n. 92.

Si Pater vovit filium ad Religionem sine scitu ipsius, non tenetur stare tali voto, ib. n. 93.

An nimis proclivus in venerem vivens castitatem, vel Religionem, possit Matrimonium inire, ib. n. 94.

Valde proclivus in venerem votum castitatis, vel Religionis erigens, non potest per se nubere, ib. n. 95.

Si voto Castitatis, vel Religionis superveniat notabilis fragilitas carnis, an possit nubere, ib. n. 96.

Respondetur ad Argumenta superioris opinionis, ib. n. 97.

Vota Conjugum.

Conjux non potest vivere de non reddendo debito alteri conjugi, tr. 157. n. 98.

Conjux non potest valide vivere per se aliqua bona opera, qua impediunt redditionem debiti conjugalis, ib. n. 99.

Potest alter conjux de rigore justitie vivere ad non petendum debitum conjugale, ib. n. 100.

Non potest alter conjux citra lesionem charitatis per se vivere ad non petendum debitum, ib. n. 101.

Si conjux cum consensu alterius conjugis viveret de non petendo debito, adhuc tenetur id reddere, alteri petenti, ib. n. 102.

Vovens cum consensu alterius conjugis continentiam, & postea id petat, tenetur liber ei reddere, ib. n. 103.

Conjuges de communi consensu liberè possunt vivere de non reddendo, neque petendo debito conjugali, ib. n. 104.

Conjuges mutuò voventes continentiam, neuter potest amplius petere, nec reddere debitum, ib. n. 105.

Conjux voto continentie adstrictus per se non potest petere debitum, bene tamen, ut alteri satisfaciat, ib. n. 106.

Conjuges de communi consensu voto continentie adstricti, possunt sibi invicem reddere debitum, ib. n. 107.

Commutatio Votorum.

Voti commutatio describitur, tr. 158. n. 1.

Laici nequeunt commutare vota nec Abbatissæ, ib.

Si votum commutatur in evidenter melius, quivis per se poterit id commutare, exceptis votis castitatis, & Religionis, ibid. num. 2.

Votum castitatis, & Religionis propriâ Authoritate commutari non potest, ib. n. 3.

An quivis possit propriâ authoritate votum in evidenter bonum opus commutare, duplex proponitur opinio. ib. n. 4.

Votum commutandi causæ.

Ad commutandum votum non est attendenda materia voti, sed sufficit, si attendatur major cultus DEI, tract. 158. num. 5.

Ad commutandum votum, quæ rationes attendenda, ib. num. 6. 7. &c. usque ad num. 30. inclusive.

Differentia inter iuramentum assertorium, & promissorium notatur, ib. n. 31.

Si quis juraret se castitatem servaturum, vel Religionem ingressurum, tale iuramentum non est ab Episcopo dispensabile vel commutabile, ib. n. 32.

In iuramento assertorio de servanda castitate, vel ingredienda Religione probabiliter potest Episcopus dispensare, vel commutare, ib. n. 33.

Virtute jubilei possunt omnia iuramenta & vota commutari, dummodo non vergant in præjudicium tertij, ib. n. 34.

An Confessarij Religionis privilegiata possint commutare vota jurata, ib. n. 35.

Qui potest commutare vota, potest etiam poenam, ib. n. 36.
Commutatio votorum potest fieri extra Confessionem, ib. n. 37.

Quomodo post jubileum possint commutari vota, ib. n. 38.
Si quis in jubileo non curaverit secum dispensari in votis, an post jubileum possit exponitur, ib. n. 39.

Si quis in jubileo aliquod reservatum oblitus est, poterit finitio jubilei à quolibet Confessario absolvi, ib. n. 40.

Qui per jubileum obtinuit commutationem voti, & opera subrogata intermisit adimplere, an redeat prima obligatio voti, ib. n. 41.

Voti Dispensatio.

Dispensatio voti describitur, tr. 159. n. 1.

Dispensatio est actus jurisdictionis spiritualis competens solum personis Ecclesiasticis, ib. n. 2.

Papa habet supremam potestatem dispensandi in votis, Episcopus habet potestatem dispensandi cum omnibus votis simplicibus suorum Diacesanorum per se, ita etiam sedes vacans, &c. ib. n. 3.

An Papa, seu Ecclesia possit dispensare in jure Divino, ib. n. 4.

Ecclesia habet potestatem dispensandi in omnibus votis, ib. n. 5.

Ad dispensationem voti requiritur justa causa, ib. n. 7.
Ad dispensationem voti requiritur major causa, quam ad dispensationem in lege humana, ib. n. 8.

Dispensatio in jure Divino facta, an sit irrita, ib. n. 9.
Si inferior dispensaret in lege superioris sine justa causa, nulla esset dispensatio, ib. n. 10.

Ut dispensatio sit valida, sufficit, ut causa sit dubie justa, ib. n. 11.

Si Prelatus dispensat ex causa, quam putavit esse justam, & postea contrarium reperit, valet dispensatio, ib. n. 12.

Inferior in lege superioris dispensans, an peccet, ib. n. 13.
An legislator in propria lege dispensans, peccet, ib. n. 14.

Qui habet potestatem dispensandi, potest dispensare sine ulla commutatione, ib. n. 15.

Votum Dispensandi causæ.

Causæ dispensandi vota summatim notantur, tr. 159. n. 16. 17. &c. usque ad n. 27. inclusive.

An Papa possit dispensare in votis solennibus Religionis, ib. n. 28.

Videtur Papam non posse dispensare in votis solennibus Religionis, ib. n. 29.

S. Thomas non bene intelligitur in prædicto textu, ib. n. 30.
Papa ex justa causa potest dispensare in votis solennibus Religionis ad uxorem ducendam, &c. ib. n. 32.

Quinque vota sunt Papa reservata, ib. n. 33.

Vota ab Episcopo dispensabilia.

Quid nomine subditorum intelligatur, notatur, tr. 159. n. 34.

Episcopus jure ordinario potest in votis subditorum dispensare etiam Papalibus, ib. n. 35.

Episcopus potest dispensare in omnibus votis Papa reservatis, urgente justâ causâ, ib. n. 36.

Episcopus potest delegare alium ad dispensandum in casibus etiam Papalibus, si urgeat necessitas, ib. n. 37.

Archi-Episcopus potest dispensare in votis Episcoporum suffraganeorum, ib. n. 38.

Archi-Episcopus non potest dispensare in votis cum subditis suorum suffraganeorum, ib. n. 39.

Episcopus potest dispensare urgente gravi causâ in voto perpetuo castitatis vel Religionis, &c. ib. n. 40.

Episcopus potest dispensare si votum reservatum Papa fuerit in aliud commutatum non reservatum, ib. n. 41.

Si quis vovit ad tempus castitatem, potest Episcopus cum eo dispensare, ib. n. 42.

Episcopus potest dispensare in voto non fornicandi, vel non tangendi mulierem, ib. n. 43.

Qui post simplex votum castitatis matrimonium contraxit, an possit Episcopus dispensare ad petendum debitum, ib. n. 44.

Qui post votum Religionis contraxit matrimonium, an Episcopus possit dispensare ad petendum debitum, ib. n. 45.

Episcopus potest dispensare in voto cum conjuge de non petendo debito, ib. n. 46.

Episcopus potest dispensare, si conjuges vovissent de non petendo debito, ut possint petere, ib. n. 47.

Si conjuges de communi consensu vovissent se nec petituros, nec reddituros debitum, Episcopus potest dispensare ad petendum, &c. ib. n. 48.

Episcopus potest dispensare in voto castitatis, quando ex metu gravi injustè incusso id emittitur, ib. n. 49.

An verò si votum fuisset ex metu levi, vel justè incussum possit Episcopus dispensare, ib. n. 50.

Episcopus potest dispensare in omnibus votis, quorum color est dubius, ib. n. 50.

Episcopus potest dispensare in votis emissis ad honorem DEI, alicujus sancti, &c. si vota non sint acceptata, ib. n. 51.

Docent nonnulli posse Episcopum dispensare cum Religioso, ut possit transire ad laxiorem ordinem, ib. n. 52.

Episcopus potest dispensare in perseverantia Religiosi, ib. n. 53.

Episcopus potest dispensare in voto Religionis non approbata, ib. n. 54.

Episcopus potest dispensare in votis fornicationum beatarum, ib. n. 55.

Nuntius Papa potest dispensare in sua Provincia, in quibus potest Episcopus, ib. n. 56.

Capitulum sede vacante potest in omnibus votis dispensare, in quibus potest Episcopus, ib. n. 57.

Si quis haberet licentiam illimitatam dispensandi ab Episcopo, & illò mortuò videtur posse dispensare, ib. n. 58.

Parochus potest etiam in aliquibus dispensare, ib. n. 59.
Parochus an possit dispensare in votis, ib. n. 60.

Vota à Regularibus Dispensabilia.

Prelati Regulares possunt in votis subditorum Religionum dispensare, tr. 159. n. 61.

Quid nomine Prælati intelligitur, ib. n. 62.

Prælati Regulares possunt cum suis subditis in omnibus casibus occultis sedi Apostolicæ reservatis dispensare, ib. n. 63.

Confessarii privilegiati Regularium possunt dispensare cum licentia Provincialis cum his, qui post votum simplex castitatis Matrimonium inierunt, ut possint petere debitum, ib. n. 64.

Confessarii Regularium non possunt dispensare in voto castitatis, si conjux post contractum Matrimonium id emisit, ib. n. 65.

Superiores ordinum privilegiorum possunt dispensare in omnibus votis cum ingredientibus Religionem, ib. n. 66.

Supradictis privilegijs potest Confessarius Regularium pro quibuscunque subditis uti, ib. n. 67.

Superior Religionis potest dispensare in votis Novitiorum, ib. n. 68.

Superior Religionis potest dispensare cum suo subdito de voto non peccandi, ib. n. 69.

Superior cum Capitulo potest dispensare ex justa causa cum Religioso ad transeundum in laxiorem Religionem, ib. n. 70.

An Prælati Regularis possit secum dispensare, ib. n. 71.

Prælati Regularis potest dispensare secum, ib. n. 72.

Papa in omnibus potest secum dispensare, quæ cum alijs, ib. n. 73.

(ib. n. 74.)

Abbatissæ nequeunt cum monialibus in votis dispensare,

An Regulares possint dispensare in voto perpetuo castitatis, & Religionis, duplex opinio notatur, ib. n. 75.

Voti Irritatio.

Irritatio voti describitur, tr. 160. n. 1.

Irritatio perfecta exponitur, & quis habet hanc potestatem irritandi omnia vota, ib. n. 2.

Irritatio voti imperfecta notatur, ib. n. 3.

Omnis superior potest irritare vota subditorum, ib. n. 4.

Superior potest irritare vota suorum subditorum licet, quamvis nullam habeat causam irritandi, ib. n. 5.

Superiori jure naturali competit irritare vota sui subditi, ita probabilis est, ib. n. 6.

Si superior prohibet subdito exequi opera voti, censetur id irritare, ib. n. 7.

Licet superior possit irritare vota subditorum, non verò potest sua propria, ib. n. 8.

Irritatio voti potest fieri invito subdito vovente, ib. n. 9.

Probabiliter Pater & Tutor potest irritare omnia vota impuberum, tam realia, quam personalia, ib. n. 10.

Pater potest irritare omnia vota impuberum, & in pubertate emissa, & postea in pubertate exequenda, ib. n. 11.

Pater, quæ vota filiorum irritare potest, ib. n. 12. 13. 14. 15. 16. 17.

(107, ib. n. 18.)

Curator potest ea vota irritare puberis, quæ Pater, & Tutor succedens in curam filiorum, potest omnia vota irritare, quæ potest Pater, & Tutor, ib. n. 19.

Vota per conjuges irritanda.

Vir an possit irritare omnia vota uxoris & contra, vide tr. 160. n. 20. 21. & c. usque ad 40. inclusive.

Vota à Papa, & Episcopo irritanda.

Papa non potest irritare omnia vota Christianorum secularium, tr. 160. n. 41.

Papa non potest irritare omnia vota Clericorum secularium exceptis excipiendis, ib. n. 42.

rius exceptis excipiendis, ib. n. 42.

Papa potest irritare vota Regularium, quæ eorum superiores irritare possunt, ib. n. 43.

(44.)

Episcopi per se non possunt irritare vota Clericorum, ib. n.

Episcopus nulla vota Regularium irritare potest, ib. n. 45.

Vota à Papa, vel Episcopo irritata non reviviscunt, ib. n. 46.

Si quis voveat in Religione non approbata, tale votum non potest Papa irritare, ib. n. 47.

Vota à Prælato irritanda.

Quid nomine Prælati Regularis accipitur, notatur, tr. 160. n. 48.

Prælati Regulares, Generales & c. quæ vota subditorum irritare possunt, ib. num. 49. 50. & c. usque ad num. 60. inclusive.

Vota à Domino irritanda.

Dominus an possit irritare vota servorum, tr. 160. n. 61.

Dominus an possit suspendere vota servorum, ib. n. 62.

Si servus solvatur à Domini potestate, non potest Dominus ejus vota amplius irritare, ib. n. 63.

Pater familias an possit irritare vota famulorum, ib. n. 64.

Votum dirimens Matrimonium.

Votum Castitatis duplex est, Virgineum & conjugale, insuper votum simplex & solenne, tr. 161. n. 1.

Votum Castitatis Virginea dirimit Matrimonium, non aliud, ib. n. 2.

(n. 3.)

Votum solenne Castitatis à voto simplici differt specie, ib.

In quo consistat essentia voti solennis, ib. n. 4. 5. 6. 7.

Solenne votum dirimit Matrimonium, ib. n. 8.

Fœmine Beata non emittunt votum nisi simplex, ib. n. 9.

Votum solenne Castitatis subsequens Matrimonium ratum id dirimet, etiam quoad vinculum, ib. n. 10.

Votum solenne Castitatis subsequens Matrimonium consummatum nunquam dirimit, ib. n. 11.

Si quis post Matrimonium consummatum cum licentia alterius conjugis professionem in Religione approbata faceret, esset valida; ib. n. 12.

Post divortium factum, innocens conjux poterit in Religione solenniter profiteri, ib. n. 13.

Si conjux Matrimonium non consummavit, non potest absque uxoris licentia sacris ordinibus initiari, ib. n. 14.

Per suspensionem ordinis sacri non dirimitur Matrimonium ratum prius consummatum, ib. n. 15.

Si vir post Matrimonium ratum initiatus sit sacris ordinibus invitâ uxore, quid facere debeat, notatur, ib. n. 16.

Si vir post consummatum Matrimonium invitâ uxore initiatus sit sacro ordine, tenetur reddere debitum ipsi petente, ib. n. 17.

Si uxor post consummatum Matrimonium sciens virum ad sacros ordines promoveri, utrum teneatur reddere debitum, notatur, ib. n. 18.

Si vir metu gravi injustè incusso extorsit licentiam ab uxore ad suscipiendum sacros ordines, potest eum revocare ad reddendum debitum, ib. n. 19.

Vir uxore consentiente, licet potest sacris ordinibus initiari absente periculo incontinentiæ, secus non, ib. n. 20.

Uxor senex, & non suspecta de incontinentia potest manere in seculo, si maritus ad ordines sacros promoveatur, ib. n. 21.

Si uxor est juvenis, & suspecta de incontinentia, cujus maritus ex licentia ipsius promissus est ad sacros ordines, tunc illa tenetur ad votum Castitatis & ad ingrediendum Religionem, ib. n. 22.

Si

Index rerum notabilium, & verborum.

Si contingeret uxorem in saeculo manere, dum vir ad sacros ordines promotus est, an possint cohabitare, ib. n. 23.
Si vir cum licentia uxoris ad Episcopatum promoveatur, illa tam votum castitatis emittere, quam Religionem ingredi tenetur, ib. n. 24.
Si vir sine uxoris licentia ad Papam promoveatur ante consummationem matrimonij quid faciendum sit? ib. n. 25.
Papa potest dispensare in matrimonio rato, ut vir promoveatur ad sacros ordines, ib. n. 26.
Si vir invitâ uxore ad sacros ordines promoveatur, mortuâ ipsâ non poterit aliam ducere, ib. n. 27.
Si vir cum licentia uxoris promotus sit ad sacros ordines, ipso postea defuncto, non poterit cum alio matrimonium inire, ib. n. 28. (Solum id impedit, ib. n. 29.
Votum simplex castitatis non dirimit matrimonium, sed votum simplex, quod emittunt Religiosi societatis Jesu primo biennio, dirimit matrimonium, ib. n. 30.
Religiosus professus, vel Monialis matrimonium contrahens, quas poenas incurrit, ib. n. 31.

Usucapio.

Per usucapionem acquiritur dominium, tr. 66. c. 2. n. 37.

Usura.

Usura definitio notatur, tract. 162. n. 1.
Usura dividitur in Realem, Mentalem, & Palliatam, usura Realis describitur, ib. n. 2.
Usura Mentalis exponitur, ib. n. 3.
Spes habendi aliquid supra sortem, non facit usuram; sed solum intentio accipiendi aliquid supra sortem, ib. n. 4.
Usura Palliata describitur, ib. n. 5.
Videtur usuram esse in novo testamento sub precepto vetitâ, ib. n. 6.
Usurae sunt vetitae tum jure Canonico, tum Evangelico, tum lege Divina naturali, ib. n. 7.
Regula, ex qua cognoscitur labes usurae, ib. n. 9.
Si Cyrographa anticipato pretio minoris emuntur, committitur Usura, ib. n. 10.
Mutuator an possit sibi retinere fructus pignoris acceptos excedentes capitale, &c. ib. n. 11.
An Dominus absolutus recipiens à feudatario fundos in pignus possit accipere fructus fundi, non computando eos in sortem, ib. n. 12.
Si foveret daret possessionem genero in pignus pro dote uxoris, tunc poterit recipere fructus pignoris prorata &c. ib. n. 13.
Exigens aliquid pro carentia pecuniae mutuata vel pro dilatione temporis &c. est usura per se, &c. ib. n. 14.
An sit usura dando pecuniam alteri, ut restituat tantum frumenti, vini, &c. tempore quo plurius valet, ib. n. 15.
Non est licitum petere mutuum ab usurario cum obligatione solvendi usuras, ib. n. 16.
Patiens damnum in mutuo dato, an possit aliquid supra sortem exigere, ib. n. 17.
Contractus simplex montis pietatis est licitus, ib. n. 18.
Contractus montis pietatis mixtus est licitus, ib. n. 19.
Mons pietatis concessivus à Germanis vocatus Reichgelde est etiam licitus, ib. num. 20.
Conditiones legitimi montis pietatis notantur, ib. n. 21.
Obligatio antidotalis notatur, quam mutuatarius debet exhibere suo mutuatori, ib. n. 22.
Est usura si aliquid ultra sortem exigatur tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ib. n. 23.
Omnis pactio, & conventio imposita mutuatori est onerosa. sicque usuraria, ib. n. 24.

Si mutuator sperat ex gratitudine aliquid accepturum, & de facto accipit, an sit usura, ib. n. 25. (ib. n. 26.
Omnes concurrentes ad usuram tenentur ad restitutionem, Non solum exercentes usuras tenentur ad restitutionem, verum etiam heredes usurariorum, ib. n. 27.
An Usurarius teneatur ad fructus ex pignore mutuatarij acceptos, notatur, ib. n. 28.
Judei tenentur ad restitutionem usurae, ib. n. 29.
Qui sunt usurarii manifesti, & qui occulti, ib. n. 30.
Pœna, quas usurarii manifesti incurrunt notantur, ib. n. 31.

Usurarius.

Usurarii publici prohibentur testari, tr. 109. n. 2.
Usurarii publici an in sacro loco sepeliendi, tr. 155. n. 37.
Omnes Usurarii tenentur ad restitutionem, tr. 162. n. 26.
Plura lege, tr. 162. n. 27. 28. 29. 30. 31.

Ufus.

Dominium usus fructus definitur, tr. 66. n. 4. & 5.
Ufus rei unico usu consumptibilis distinguitur à Dominio perfecto, ib. n. 10.

Uxor.

Uxor de bonis mariti contrahere nequit, tr. 42. n. 17.
Quantum uxor possit donare sine licentia mariti, tract. 67. n. 4. & tract. 141. n. 41.
Donatio facta inter conjuges revocari potest, tr. 67. n. 13.
Uxor potest aliquid ex bonis mariti surripere pro sustentatione propria, defuncto marito, tr. 141. c. 3. n. 43.
Uxor juvenis an possit pati tactus à viro sine cum periculo pollutionis, si ex negatione horum incurrat odium vel periculum amissionis hereditatis, tr. 154. n. 23.
Uxor ex metu consentiens in adulterium cum consanguineo mariti, non amittit jus petendi debitum, tr. 119. n. 14.
Uxoris maritus & è contra si post matrimonium ratum in Religione approbata professionem faceret tunc dirimit tale matrimonium, non vero si fuisset consummatum, tr. 161. n. 10. & 11. 12.
Vir invitâ uxore in matrimonio rato non debet initiari sacris ordinibus, alias cogeretur vel ingredi Religionem, vel matrimonium consummare, tr. 161. n. 16.
Vir post consummatum matrimonium invitâ uxore si scepserit sacrum ordinem, si ipsa desiderat, tenetur reddere ei debitum, ib. n. 17. 18. 19.
Uxor senex & non suspecta de incontinentia potest manere in saeculo, si maritus ad ordines promoveatur, secus de juvene, in qua periculum incontinentiae timetur, ib. n. 20. 21. 22.
Uxorem si contingeret in saeculo manere, dum vir ad sacros ordines promotus est, tunc si suspecta sint de incontinentia, nequeunt simul in eadē domo habitare, ib. n. 23.
Si vir sine uxoris licentia ad Pontificem promoveatur, quid faciendum est, exponitur, ib. n. 25.
Si vir invitâ uxore ad sacros ordines promoveatur, mortua ipsa non poterit aliam ducere, ita è contra si uxor consenserit, ib. n. 27. & 28.
Uxorem nullus ducere potest per se, qui est initiatus sacris ordinibus, tr. 128. n. 8. & 9.
Uxor an debeat pati incisionem, si prae avertitudine nequeat à viro cognosci, tr. 95. n. 25. 26. 27. &c.
Uxor an teneatur denuntiare maritum, ducentem aliam uxorem, tr. 116. n. 63.

Xenodochium.

(tr. 6. n. 14.)
An xenodochium teneatur spurios gratis suscipere & alere,
An promissio facta xenodochio nondum acceptata, obliget, tr. 138. n. 4.

F I N I S.

Sbogar, Johannes Maria

R. P. D. Joannis Mariae Sbogar Salcanensis ... Theologia Radicalis In qua
Fundamentaliter Veritas Propugnatur

Neo Pragae 1708

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/2Theol.syst.206
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11059805-9
VD18 14627620-004